Ex Libris Joh. Henr. Hirz.
1726.
D.h.

LIBRARY OF PRINCETON
JAN 15 1910
THEOLOGICAL SEMINARY.

Division SCF
Section 1914

Library of the Theological Seminary,
PRINCETON, N. J.
Presented by Mr. Chas. B. Alexander.
Rare Books
Folio
Division BS65
.5.E65
Section 1519

1.15.10.

My dear Mr. North

After a careful examination of the notes written in the Greek-Latin New Testament Basel, Frobenius, 1519, I find that they are at least by two hands. What part Melanchton may have had in writing some of these notes is indeed very difficult to tell, for he has written at least in seven or eight different styles.

I can tell that several of the notes are very like to his handwriting, but I would not state that they were surely written by him; there is only a strong resemblance.

With my best regards
yours J. Martini

Conf. 17. B. 11
P A F
10 60.

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
Princeton Theological Seminary Library

http://www.archive.org/details/novumtestamentum00eras

Bible. N.T. Greek. 1519. Erasmus

NOVVM TESTAMENTVM OMNE, MVLTO QVÀM ANTEHAC DIligentius ab ERASMO ROTERODAMO recognitũ, emẽdatum ac translatum, nõ solum ad Græcam ueritatẽ, uerum etiam ad multorũ utriusq; linguæ codicum, eorúmq; ueterũ simul & emẽdatorum fidem, postremo ad probatissimorũ autorum citationem, emẽdationem & interpretationẽ, præcipue Origenis, Athanasij, Nazianzeni, Chrysostomi, Cyrilli, Theophylacti, Hieronymi, Cypriani, Ambrosij, Hilarij, Augustini, uná cũ Annotationibus recognitis, ac magna accessione locupletatis, quæ lectorem doceant, quid qua ratione mutatũ sit. Quisquis igitur amas uerã Theologiam, lege, cognosce, ac deinde iudica. Neq; statim offendere, si quid mutatum offenderis, sed expende, num in melius mutatum sit. Nam morbus est non iudicium, damnare quod non inspexeris.

SALVO VBIQVE ET ILLABEFACTO ECCLESIAE IVDICIO.

Addita sunt in singulas Apostolorum epistolas Argumenta per ERASMVM ROT.

LIBRARY OF PRINCETON
JAN 15 1910
THEOLOGICAL SEMINARY

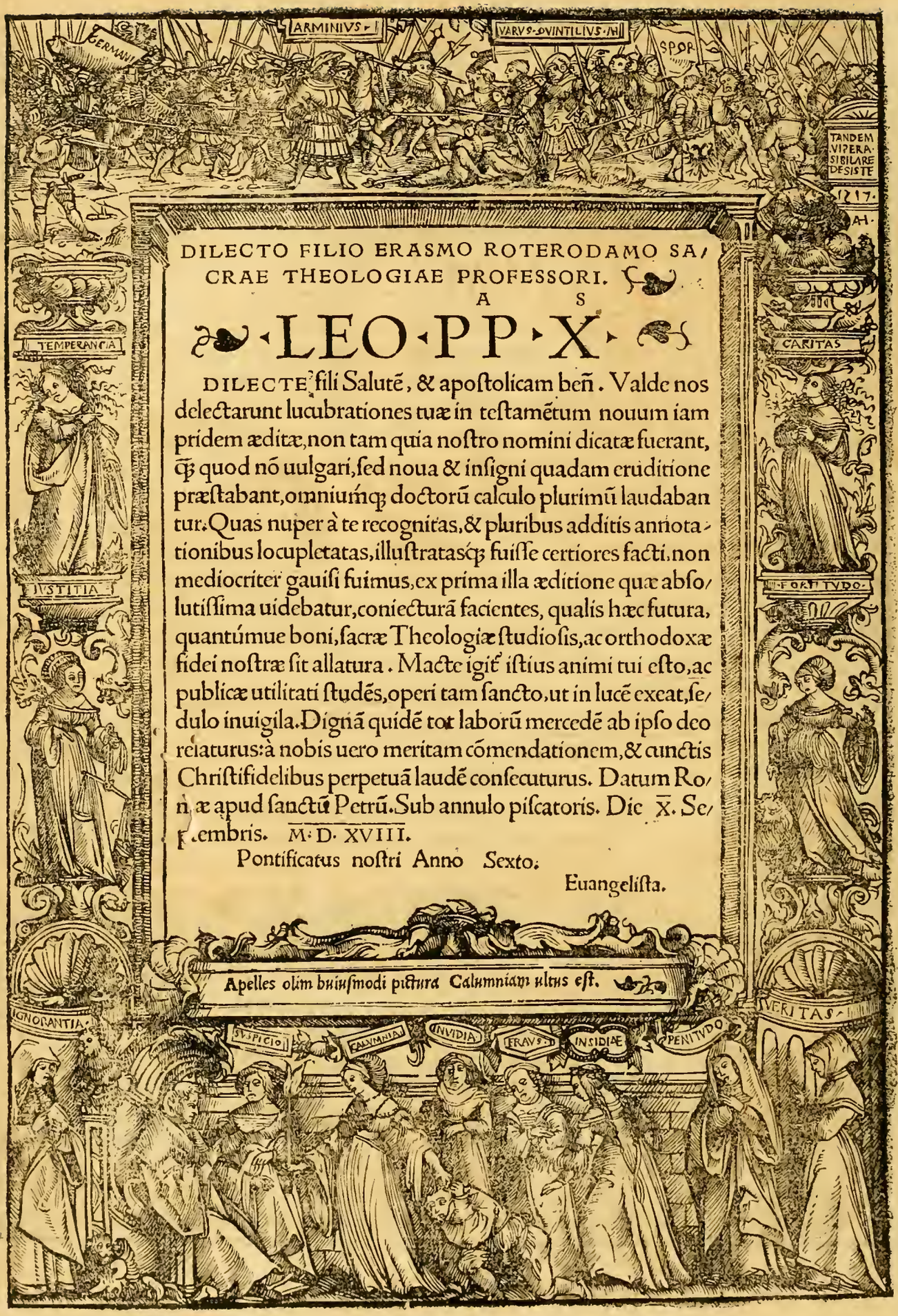

DILECTO FILIO ERASMO ROTERODAMO SACRAE THEOLOGIAE PROFESSORI.

A S

LEO PP X

DILECTE fili Salutē, & apostolicam beñ. Valde nos delectarunt lucubrationes tuæ in testamētum nouum iam pridem æditæ, non tam quia nostro nomini dicatæ fuerant, q̄ quod nō uulgari, sed noua & insigni quadam eruditione præstabant, omniumq; doctorū calculo plurimū laudabantur. Quas nuper à te recognitas, & pluribus additis annotationibus locupletatas, illustratasq; fuisse certiores facti, non mediocriter gauisi fuimus, ex prima illa æditione quæ absolutissima uidebatur, coniecturā facientes, qualis hæc futura, quantúmue boni, sacræ Theologiæ studiosis, ac orthodoxæ fidei nostræ sit allatura. Macte igit̄ istius animi tui esto, ac publicæ utilitati studēs, operi tam sancto, ut in lucē exeat, sedulo inuigila. Dignā quidē tot laborū mercedē ab ipso deo relaturus: à nobis uero meritam cōmendationem, & cunctis Christifidelibus perpetuā laudē consecuturus. Datum Romæ apud sanctū Petrū. Sub annulo piscatoris. Die X. Septembris. M. D. XVIII.

Pontificatus nostri Anno Sexto.

Euangelista.

Apelles olim huiusmodi pictura Calumniam ultus est.

LEONI DECIMO

PONTIFICI MODIS OMNIBVS SVMMO, ERASMVS ROTERODAMVS THEOLOGORVM INFIMVS. S. D.

INTER tot egregia decora, Leo decime, pontifex maxime, quibus undiq; clarus & suspiciendus, ad pontificiæ dignitatis culmen adisti, hinc infinitis Mediceæ domus ornamẽtis, nõ minus eruditorũ hominuũ monumentis, quàm maiorum tuorum imaginibus & honoribus inclytæ, hinc innumeris corporis animiq; dotibus, quas partim diuini numinis indulsit benignitas, partim eadem aspirante, tua parauit industria, non alia res te uerius, aut magnificẽtius illustrauit, q̃ quod ad istum honorem, quo maior inter homines, homini non potest contingere, parẽ morum attuleris innocentiã, neq; uero uitam modo ab omni dedecore longe, latéq; semotam, uerumetiam famam, nulla unq̃ siniſtri rumoris labe aspersam. Id quod cum ubiq; difficillimum est, tum præcipue Rhomæ, cuius urbis tanta est libertas, ne dicã petulantia, ut illic à conuicijs parum tuta sit & integritas, ac ne ij quidem absint à crimine, qui plurimum absunt à uitijs. Quibus rebus factum est, ut Leoni nõ paulo plus uetæ laudis pepererit, quod summum pontificium promeruisset, q̃ quod accepisset. Iam in ipsa pulcherrimi simul & sanctissimi muneris functione, cum tot præclaris factis, tot eximijs uirtutibus susceptum honorem uicissim cohonestes, nihil tamen est, quod te superis pariter & mortalibus commendet efficacius, q̃ quod suthmo studio, pariq; sapientia, illud potissimum agis ac molitis, ut indies in melius pouehatur Christiana pietas, hactenus temporum maximéq; bellorũ uitio, nonnihil labefacta collapsáq;, ut est cæteratum item omnium rerum humanarum natura, ni manibus pedibusq; obnitamur, paulatim in deterius relabi, uelutiq; degenerare. At res egregias aliquoties ut difficilius, ita & pulchrius est restituisse, q̃ condidisse. Proinde quando tu nobis uelut alterum præstas Esdram, & sedatis, quod in te fuit, bellorum procellis, sarciẽdæ religionis prouinciam strenue capessis, par est nimirum, ut omnes ubiq; gẽtium ac terrarum Christiani, rem omnium pulcherrimam ac saluberrimam conantem, pro sua quisq; facultate adiuuent. Iam uideo passim, excellentes ingenio uiros, ceu magnos & opulentos reges, Solomoni nostro in templi structuram mittere marmora, ebur, aurum, gemmas. Nos tenues reguli

seu potius homunculi, qualescunque materias, aut certe caprarum pelles, ne nihil conferremus, mittere studemus, uile quidem munusculum, quod ad nostram attinet operam, sed unde (nisi me fallit animus) CHRISTI templo, si nō multum splendoris, certe non parum utilitatis sit accessurum, præsertim si eius calculo comprobetur, de cuius unius nutu ac renutu summa rerum humanarum pendet uniuersa. Etenim cum illud haberem perspectissimum, præcipuam spem, planéque sacram, ut aiunt, ancoram, restituendæ sarciendæq; Christianæ religionis in hoc esse sitam, si quotquot ubiq; terrarum Christianam philosophiam profitentur, in primis autoris sui decreta, ex Euangelicis Apostolicisque literis imbibant, in quibus sermo ille cœlestis, quondam è corde patris ad nos profectus, adhuc nobis uiuit, adhuc spirat, adhuc agit & loquitur, sic ut mea quidem sententia nusquā aliâs efficacius aut præsentius: ad hæc, cum uiderem salutarem illam doctrinam longe purius ac uiuidius ex ipsis peti uenis, ex ipsis hauriri fontibus, quàm ex lacunis, aut riuulis, nouum ut uocant testamentum, uniuersum ad Græcæ originis fidem recognouimus, idq; non temere, neque leui opera, sed adhibitis in consilium complurибus utriusque linguæ codicibus, nec ijs sanè quibuslibet, sed uetustissimis simul & emendatissimis. Et quoniam nouimus in rebus sacris, religiose quoque uersandum esse, nec hac contenti diligentia, per omnia ueterum Theologorum scripta circūuolantes, ex horum citationibus aut expositionibus subodorati sumus, quid quisque legisset, aut mutasset. Adiecimus annotationes nostras, quæ primum lectorem doceant, quid qua ratione fuerit immutatū, deinde si quid alioqui perplexum, ambiguum, aut obscurum, id explicent, atque enodent. Postremo quæ obsistant, quo minus prodiue sit in posterum deprauare, quod nos uix credendis uigilijs, restituissemus. Quanquam ut ingenue dicam, quicquid hoc est operis uideri poterat humilius, quàm ut ei dicandum esset, quo nihil maius habet hic orbis, nisi conueniret, ut quicquid ad religionem instaurandam pertinet, haud alij consecretur, quàm summo religionis principi, & eidem assertori. Neque metus est, ne munus hoc nostrum qualecunque, sis aspernaturus, qui non loco tantum respicias illum, qui donaria non pretijs sed animis solitus sit æstimare, qui duo minutula pauperculæ uiduæ, splendidis & opimis diuitum donarijs prætulerit. Iam an non cottidie uidemus inter auro gemmisq; radiantia regum donaria pratensibus floscul is, aut hortensibus herbulis concinnatas corollas suspendi diuis, quas, re tenuis, pietate dives offert plæbecula? Alioqui quicquid illud est seu magnum, seu pusillum, seu ludicrum, seu serium, quod huius ingenioli fundus produxerit, id omne, ut nullus dedicem, suopte iure sibi potest uindicare, summus ille apud suos, uirtutum ac literarū omniū Mecœnas & antistes, Gulielmus Archiepiscopus Cantuariensis, totius Angliæ, non tituli tantum honore primas, ac tuæ sanctitatis legatus, ut uocant, natus, cui meipsum quoque quantus quantus sum debeo, non modo uniuersum studij mei prouentum. Siquidem is (ut ne dicam interim, cuiusmodi tum publice, tum priuatim in me fuerit) id præstat suæ Britanniæ, quod Leo præstat orbi terrarum, quódq; Medicea domus iam olim est Italiæ, uel hoc

Decreta Christi.

Annotationis utilitas.

Archiepiscopus Cantuariensis.

nomine

nomine terrarum omnium felicissimæ, hoc is suis est Anglis, ceu salutare quoddam sydus, ab ipsis fatis in hoc datus, ut eo præside, quicquid est bonarum rerum repullulet ac suboleſcat. Nam perinde, quasi uno in homine plures sint heroes, & unicum pectus, non simplex inhabitet numen: ita miris modis Archiepiscopum gerit ecclesiæ, legatum sedi Rhomanæ, consiliarium regiæ, cancellarium iusticiæ, Mecœnatem studijs. cuius opera potissimum factum est, ut insula iam olim uiris, armis, opibusque pollens, nunc optimis item legibus, religione, moribus, ad extremum ingenijs omni literarum genere perpolitis, adeo floreat, ut cum quauis cæterarum regionum possit ex æquo contendere. Verum quo latius huius laboris nostri manaret utilitas, uisum est, tui nominis apud omnes sacrosancti, ceu lenocinio quodam ad publicam orbis abuti commoditatem, præsertim cum huc uocet ipsa quoque rei ratio, quod pulchre congruebat, ut illius auspicijs hæc Christiana philosophia diriuaretur ad omneis mortales, qui Christianæ religionis teneret arcem, ac per eum proficisceretur doctrina cœlestis ad uniuersos homines, per quem CHRISTVS nos uoluit accipere, quicquid homines è terris euehit in cœlum. Quanquam adeo, quid tandem uetat, quo minus hic liber gemina commendatione fultus, hoc etiam felicius & auspicatius exeat in manus hominum, si duobus totius orbis summatibus uiris communiter fuerit cõsecratus? Quandoquidem aris templisq; uidemus hoc plus accedere maiestatis ac uenerationis, quod pluribus simul diuis sint dedicata. Iam hoc quantumlibet nouum uideatur, modo publicæ conducat utilitati. Et ea est Leonis modestia facilitásq;, ut hac parte non minus sit maximus, quàm ea qua maximos omnes longo superat interuallo. Et ea est Archiepiscopi in omni decorum genere præstantia, ut Leonem omnibus numeris summum, non alius magis deceat collega. Postremo si fas est apud tantum principem nonnihil Thrasonis è comœdia referre, quantumuis in speciem humilis uideatur hic meus labor, tamen confido futurum, ut attentus lector aliquanto plus deprehendat in secessu, quàm prima statim fronte præse ferat opus. Sed ne celsitudinem tuam iugi solicitudine terrarum orbi consulentem, longiore sermone remorans, in publica peccem commoda, quod reliquum est, cum plebeio lectore transigam, sed prius illud apprecatus, ut cuius prouidentia Leo decimus contigit subleuandis rebus mortalium, idem eum nobis & quàm maxime longæuum esse uelit, & felicissimum.

Basileæ Anno restitutæ salutis M. D. XVI. Calendis Februarijs.

ERASMI ROTERO-
DAMI PARACLESIS AD LECTOREM PIVM.

Lactantius.

LACTANTIVS ille Firmianus, optime lector, cuius linguam unice miratur Hieronymus, Christianæ religioni patrocinaturus aduersus ethnicos, cum primis optat sibi dari eloquẽtiam, Tullianæ proximã, improbum ratus, opinor, optasse parẽ. At ego sanè, si quid huiusmodi uotis proficitur, tãtisper dũ mortales omneis ad sanctissimum ac saluberrimum Christianæ philosophiæ studiũ adhortor, ac ueluti dassicum canẽs euoco, uehemẽter optarim eloquẽtiã mihi dari, lõge aliam q̃ꝑ

Optat eloquẽtiã efficacem.

fuerit Ciceroni: si minus picturatã quàm fuit illius, certe multo magis efficacẽ. Imò si cui unq̃ꝑ talis cõtigit dicendi uis, qualem nõ omnino sine causa, ueterũ poëtarũ fabulæ subnotarunt in Mercurio, qui ceu magica uirga, diuinâq; cithara somnũ immittit cũ libet, & idẽ adimit, quos uult ad inferos impellẽs, ac rursus ab inferis euocans, Aut qualẽ signarunt in Amphione Orpheóq;, quorũ alter rigida mouisse saxa, alter quercus & ornos traxisse cithara, fingitur. Aut qualẽ Ogmio suo tribuebant Galli, mortaleis omneis catenulis à lingua in aures infixis, quò uellet circũdu centi. Aut qualẽ Marsyæ fabulosa tribuit antiquitas, Aut certe, ne nimiũ diu fabulis immoremur, qualẽ Socrati tribuit Alcibiades, Pericli uetus comœdia, quæ non aures tantũ mox peritura uoluptate deliniat, sed quæ tenaces aculeos relinquat in animis auditorũ, quæ rapiat, quæ trasformet, quæ multo aliũ dimittat auditorem q̃ꝑ acceperit. Timotheus musicus ille nobilis Dorios occinens modos, Alexandrũ Magnũ ad belli studiũ inflãmare solitus legitur. Neq; defuerunt olim, qui precaminibus, quas Græci uocant ἐπῳδὰς, nihil ducerent efficacius. Quod si quod usq̃ꝑ esset huiusmodi genus incantamenti, si qua uis harmoniæ, quæ uerũ habeat ἐνθουσιασμὸν, si qua Pithò uere flexanima, eã mihi cupiã in præsentia suppetere, quo rẽ omniũ saluberrimã omnibus persuadeã. Quanq̃ꝑ illud potius optandũ, ut CHRISTVS ipse cuius negociũ agitur, ita citharæ nostræ chordas temperet, ut hæc cantilena penitus afficiat ac moueat animos omniũ. Ad quod quidem efficiendũ, nihil opus rhetorũ epicherematis, aut epiphonematis. Hoc quod optamus, non alia res certius præstet, q̃ꝑ ipsa ueritas, cuius quo simplicior, hoc efficacior est oratio. Ac primũ quidẽ nõ libet in præsentia refricare querelã illam, non omnino nouã, sed heu nimiũ iustã, & haud scio an unq̃ꝑ iustiorẽ q̃ꝑ hisce temporibus, cũ tam ardentibus animis in sua quisq; studia, mortales incumbãt, hanc unã CHRISTI philosophiã

Mercurius.

Hercules Celticus.

Marsyas.

Socrates.

Alcibiades.

Pericles.

Timotheus.

Veritatis oratio quo simplicior hoc efficacior.

Philosophia Christi neglecta.

à nõnullis

à nonnullis etiam Christianis rideri, à pleriſq; negligi, à paucis tractari, ſed frigide: non enim dicam inſyncere. At in cæteris diſciplinis omnibus, quas humana prodidit induſtria, nihil eſt tam abditum ac retruſum, quod non peruestigarit ingenij ſagacitas: nihil tam difficile, quod non expugnarit labor improbus. Qui fit autem, ut hanc unam philoſophiam, non his quibus par eſt, animis amplectamur, quotquot ipſo etiam cognomine CHRISTI nomen profitemur? Platonici, Pythagorici, Academici, Stoici, Cynici, Peripatetici, Epicurei, ſuæ quiſq; ſectæ dogmata, tum penitus habent cognita, tum memoriter tenent, pro his digladiantur illi, uel emorituri citius, quàm autoris ſui patrocinium deſerant. At cur non multo magis tales animos præſtamus autori noſtro principiq; CHRISTO? Quis non uehementer fœdum cenſeat, Ariſtotelicam profitenti philoſophiam, neſcire quid uir ille ſenſerit de cauſis fulminum, de prima materia, de infinito? quæ nec cognita felicem, nec ignorata reddunt infelicem. Et nos tot modis initiati, tot ſacramẽtis adacti CHRISTO, nõ fœdum ac turpe putamus illius neſcire dogmata, quæ certiſſimam omnibus præſtent felicitatem? Nam quorſum attinet hic contentione rẽm exaggerare, cum hoc ipſum impiæ cuiuſdam dementiæ ſit, CHRISTVM cum Zenone aut Ariſtotele, & huius doctrinam cum illorum, ut modeſtiſſime dicam, præceptiunculis conferre uelle? Affingant illi ſuæ ſectæ principibus, quantum poſſunt, aut quantũ libet. Certe ſolus hic è cœlo profectus eſt doctor, ſolus certa docere potuit, cum ſit æterna ſapientia: ſolus ſalutaria docuit unicus humanæ ſalutis autor, ſolus abſolute præſtitit, quicquid unquàm docuit, ſolus exhibere poteſt, quicquid promiſit. Si quid à Chaldæis aut Aegyptijs adferẽ, id ob hoc ipſum acrius auemus cognoſcere, quod è peregrino ſit orbe deportatum, & pretij pars eſt è longinquo ueniſſe, & ſæpenumero in ſomnijs homunculi, ne dicam impoſtoris, tam anxie diſtorquemur, non ſolum nullo fructu, ſed magno temporis diſpendio, ut ne quid addam grauius: tametſi iam hoc ipſum ut nihil accedat, grauiſſimum eſt. At qui fit, ut huiuſmodi cupiditas non item Chriſtianos titillet animos, quibus perſuaſum eſt, id quod res eſt, hanc doctrinam non ex Aegypto Syriáue, ſed ex ipſo ueniſſe cœlo? Cur non ita nobiſcum cogitamus omnes? nouum & admirabile philoſophiæ genus ſit, oportet, quod ut traderet mortalibus: is qui deus erat, factus eſt homo: qui immortalis, factus eſt mortalis: qui in corde patris erat, ſeſe demiſit in terras. Magnum quiddam & haudquaquàm triuiale ſit, oportet: quicquid illud eſt, quod ille tam admirandus autor, poſt tot excellentium philoſophorum familias, poſt tot inſignes prophetas, doctutus aduenerit. Cur non hic pia curioſitate ſingula cognoſcimus, diſquirimus, excutimus? Præſertim cum hoc ſapientiæ genus, tam eximium, ut ſemel ſtultam reddiderit uniuerſam huius mundi ſapientiam, ex paucis hiſce libris, uelut è limpidiſſimis fontibus, haurire liceat longe minore negocio, quàm ex tot uoluminibus ſpinoſis, ex tam immenſis, ijſque inter ſe pugnantibus interpretum commẽtarijs, Ariſtotelicam doctrinam, ut ne addam, quanto maiore cum fructu. Nihil enim hic neceſſe eſt, ut tot anxijs diſciplinis inſtructus accedas. Simplex & cuiuis paratũ eſt uiaticum. Tantũ fac adferas pium ac promptum

Philoſophorũ gentilium peritia.

Chriſtianorũ ſocordia.

Chriſtus.

Peregrina placent. In ſomnijs homunculorũ diſtorquemur

E cœlo uenit.

Præſtantia philoſophiæ Chriſtianæ.

Quib⁹ instrutum oporteat esse, qui Christianam philosophiam discere cupiat.

animum, & in primis simplici puraq; præditum fide. Tantum esto docilis, & multum in hac philosophia promouisti. Ipsa suppeditat doctorem spiritum, qui nulli sese lubentius impartit, quam simplicibus animis. Illorũ disciplinæ, præterq; quod falsam promittunt felicitatẽ, multorũ ingenia submouent, ipsa uidelicet præceptorum difficultate. Hæc omnibus ex æquo sese accõmodat, submittit sẽ paruulis, ad

Facilitas.

illorum modulum sese attemperat, lacte illos alens, ferens, confouens, sustinens, omnia faciens, donec grandescamus in CHRISTO. At rursum ita non deest infimis, ut summis etiam sit admirabilis. Imò quo longius in huius opes progressus fueris, hoc longius illius maiestate submoueris. Paruis pusilla est, magnis plusq; maxima. Nullam hæc ætatẽ, nullum sexum, nullam fortunam, nullam reiicit conditionem. Sol hic non perinde cõmunis, & expositus est omnibus, atque CHRISTI doctrina. Non arcet omnino quenq;, nisi quis semet arceat, ipse sibi inuidens. Ve-

Ab idiotis etiã legi debẽt diuinæ literæ.

hementer enim ab istis dissentio, qui nolint ab idiotis legi diuinas literas, in uulgi linguam transfusas, siue quasi CHRISTVS tam inuoluta docuerit, ut uix à pauculis theologis possint intelligi, siue quasi religionis Christianæ præsidium in hoc situm sit, si nesciatur. Regum mysteria cœlare fortasse satius est, at CHRISTVS sua mysteria q; maxime cupit euulgari. Optarim ut omnes mulierculæ legant euangelium, legant Paulinas epistolas. Atq; utinam hæc in omnes omniũ linguas essent transfusa, ut nõ solum à Scothis & Hybernis, sed à Turcis quoq; & Saracenis legi

Cognitio.

cognosciq; possint. Primus certe gradus est, utcunq; cognoscere. Esto riderẽt multi, at caperentur aliquot. Vtinã hinc ad stiuam aliquid decantet agricola, hinc nonnihil ad radios suos modulet textor, huiusmodi fabulis itineris tædium leuet uiator. Ex his sint omnia Christianorũ omnium colloquia. Tales enim fermè sumus, quales sunt cotidianæ nostræ cõfabulationes. Assequatẽ quisq; quod potest, exprimat quisq; quod potest. Qui posterior est, non inuideat præcedenti: qui prior est, inuitet sequentẽ, nõ desperet. Cur professionẽ omniũ cõmunẽ ad paucos cõtrahimus? Neq; enim consentaneum est, cum baptismus ex æquo communis sit Christianorum omnium, in quo prima Christianæ philosophiæ professio est, cum sacramenta cætera, denique cum præmium illud immortalitatis ad omnes ex æquo pertineat, sola dogmata, in pauculos istos esse releganda, quos hodie uulgus

Theologi. Monachi.

theologos aut monachos uocat: quos ipsos tamen, tametsi minima quæpiam portio sunt ad populum Christiani nominis: tamen hos inquã ipsos optarim maiorẽ in modum esse quod audiunt. Vereor enim ne inter theologos reperire liceat, qui multum absint à suo titulo, hoc est, qui terrena loquantur non diuina, & inter monachos, qui CHRISTI paupertatẽ, & mundi cõtemptum profitentur, plusq; mundum reperias. Is mihi uere Theologus est, qui nõ syllogismis, arte cõtortis, sed affectu, sed ipso uultu atq; oculis, sed ipsa uita doceat aspernandas opes, Christiano

Vere Theologus.

non esse fidendum huius mundi præsidijs, sed totum oportere pendere de cœlo, nõ esse retaliandam iniuriam, bene precandum male precantibus, bene merẽdum de male merentibus: bonos omnes uelut eiusdem corporis membra diligendos ac fouendos ex æquo, malos tolerandos, si corrigi nequeant: qui suis exuunt bonis,

qui

qui depellunt̃ possessionibus,qui lugent hos beatos esse,non deplorandos,mortẽ optandam etiã pijs:ut quæ nihil sit aliud q̃ traiectus ad immortalitatẽ: hæc inquã & huiusmodi,si quis afflatus spiritu CHRISTI prædicet,inculcet,ad hæc hortetur, inuitet,animet,is demũ uere Theologus est,etiamsi fossor fuerit aut textor. Hæc si quis & ipsis præstet moribus, is denicq; magnus est doctor. Qua ratione intelligant angeli,fortasse subtilius differat alius,uel nõ Christianus,at illud persuadere, ut hic puri ab omnibus inquinamẽtis uitam exigamus angelicam,id demũ Christiani theologi munus est. Qd̃ si quis obstrepet, hæc esse crassula, & idiotica, nihil aliud huic respõderim,nisi quod hæc crassa CHRISTVS præcipuè docuit, hæc inculcant apostoli, hæc quantũuis idiotica, tot germane Christianos, tot insignium martyrũ examina nobis prodiderũt. Hæc inquã illiterata,ut ipsis uidetur,philosophia,summos orbis principes,tot regna,tot gentes,in suas pertraxit leges,id quod nulla Tyrannorũ uis, nulla philosophorũ poterat eruditio. Neq; uero repugno, quo minus sapientiam istam,si uidetur,loquantur inter perfectos. At hoc certe nomine consoletur sese humile Christianorũ uulgus,quod istas subtilitates,an sciuerint apostoli,uiderint alij,certe non docuerunt. Hæc inquã plebeia,si præstarẽt pro sua sorte principes,si in concionibus inculcarẽt sacerdotes, si pueris instillarẽt ludimagistri potius q̃ etudita illa,ex Aristotelis & Auerrois deprompta fontibus, nõ sic perpetuis penè bellis tumultuaretur undiq; res Christiana, nõ tam insano studio,per phas nephasq; congerendi diuitias feruerent omnia, nõ tot litibus ubiq; perstreperent sacra pariter ac prophana. Deniq; non titulo tantum & ceremonijs differremus ab ijs qui CHRISTI philosophiam non profitentur. Siquidem in his tribus hominum otdinibus præcipue situm est Christianæ religionis uel instaurandæ uel augendæ negocium, in principibus, & qui horum gerunt uices magistratibus: in episcopis, & horum uicarijs, sacerdotibus:& in ijs qui primam illam ætatem ad omnia sequacem instituunt. Quos si omisso suo negocio contingat ex animo conspirare in CHRISTVM, nimirum uideremus haud ita multis annis, uerum quoddam,ut & Paulus inquit γνήσιον Christianorum genus passim emergere,quod CHRISTI philosophiam,non ceremonijs tantum,& propositionibus, sed ipso pectore,totaq; uita referret. His armis longe citius pellicerentur ad CHRISTI fidem,Christiani nominis hostes, q̃ minis,aut armis. Vt omnia iungamus præsidia,nihil ipsa ueritate potentius. Platonicus non est qui Platonis libros non legerit,& theologus est, nõ modo Christianus qui CHRISTI literas non legerit? Qui diligit,inquit,me,sermones meos seruat. hanc ipse notam præscripsit. Proinde si uere ex animo sumus Christiani,si uere credimus illum è cœlo missum, ut ea nos doceret,quæ philosophorũ sapientia nõ poterat,si uere exepectamus ab eo, quod nulli principes, quantumuis opulenti donare queunt, cur est nobis quicq; huius literis antiquius? Cur omnino quicq; uidetur eruditum, quod ab huius decretis dissidet? Cur in his adorandis literis, idem, ac penè dixerim plus,nobis permittimus quàm in Cæsareis legibus, aut medicorum libris sibi permittunt interpretes prophani? ut perinde quasi in re ludicra uersemur: ita quicquid in buccam uenerit, cõmentemur,

Magnus doctor.

Munus Theologi Christiani.

Christi doctrinam crassam uocant & idioticam.

Apostoli subtilitates non docuerunt.

Principes.

Episcopi.

Ludimagistri

γνήσιον

Veritas.

Temeritas quorundã. commentemur, detorqueamus, inuoluamus. Cœlestia dogmata, ceu Lydiam regulam, ad nostram pertrahimus uitam: & dum omnibus modis fugimus, ne parum multa scisse uideamur, quicquid usquàm est prophanarum literarũ huc conuehentes, id quod est in Christiana philosophia præcipuum, non dicam corrumpimus: sed quod negari non potest, ad paucos homines contrahimus, rem qua

Philosophia Christiana quibus in rebus, & quid CHRISTVS nihil uoluit esse communius. Hoc philosophiæ genus in affectibus situm uerius, quàm in syllogismis, uita magis est q̃ disputatio, afflatus potius q̃ eruditio, transformatio magis q̃ ratio. Doctos esse, uix paucis contingit: at nulli non licet esse Christianum, nulli non licet esse pium, addam audacter illud, nulli

Philosophia Christi, instauratio bene cõditæ naturæ. nõ licet esse Theologum. Iam facile descendit in animos omnium, quod maxime secundum naturam est. Quid autem aliud est CHRISTI philosophia, quam ipse renascentiam uocat, q̃ instauratio bene conditæ naturæ? Proinde quanq̃ nemo tradidit hæc absolutius, nemo efficacius q̃ CHRISTVS, tamen permulta reperire

Ethnici. licet in ethnicorum libris, quæ cum huius doctrina cõsentiant. Nulla fuit unq̃ tam crassa factio philosophiæ, quæ docuerit pecuniam, hominẽ reddere felicem: nulla tam impudens, quæ in uulgaribus istis honoribus aut uoluptatibus, finem boni

Stoici. cõstituerit. Viderunt Stoici neminẽ esse sapientẽ, nisi bonum uirum: uiderunt nihil esse uere bonum aut honestum, præter ueram uirtutem, nihil horrendum aut malum, præter unam turpitudinẽ. Iniuriam nõ esse pensandam iniuria, multis modis

Socrates. apud Platonem docet Socrates: item cum immortalis sit anima, non esse deplorandos, qui cum fiducia bene actæ uitæ hinc demigrant in uitam feliciorem: præterea animam omnibus modis abducendam ab affectibus corporis, & ad ea traducendam, quæ uere sunt, cum nõ uideantur. Nullam rem nobis suauem esse posse, quæ

Aristoteles. non aliquo modo cõtemnatur, in politicis scripsit Aristoteles, una uirtute excepta. Nihil in uita homini suaue esse posse, nisi adsit animus nullius mali sibi conscius,

Epicurus. unde ceu fonte scatet uera uoluptas, fatetur & Epicurus. Quid quod magnã huius doctrinæ partẽ præstitere nõ pauci, præcipue Socrates, Diogenes, & Epictetus? At

Christus. eadem cum tanto plenius & docuerit & præstiterit CHRISTVS, an non prodigij simile, hæc à Christianis uel ignorari uel negligi, uel etiam rideri? Si sunt quæ propius pertinent ad Christianismum, his antiquatis, illa sequamur: sin hæc sola sunt,

Decreta Christi pro obsoletis habemus. quæ uere Christianum possint efficere, cur hæc propemodum magis pro obsoletis & abrogatis habemus, q̃ libros Mosaicos? Primum autem est scire quid docuerit, proximum est præstare. Neq; enim ob id opinor, quisquàm sibi Christianus esse

Hæc argutum faciunt, at nõ Christianum. uideatur, si spinosa, molestaq̃ uerborum perplexitate, de instantibus, de relationibus, de quidditatibus ac formalitatibus disputet: sed si quod CHRISTVS docuit & exhibuit, id teneat exprimatq̃. Non quod horum studium damnem, qui in ar-

Ex euãgelicis & apostolicis literis, germana Christi philosophia felicissime hauriẽ gutijs huiusmodi non sine laude, exercuerunt ingenij sui uires: nolim enim offendi quenq̃, sed quod existimem, & uere, ni fallor, existimo, puram ac germanam illam CHRISTI philosophiam, non aliunde felicius hauriri, quàm ex euangelicis libris, quàm ex apostolicis literis, in quibus si quis pie philosophetur, orans magis quàm argumentans, & transformari studens potius q̃ armari, is nimirũ comperiet nihil

esse

esse quod ad hominis felicitatem, nihil quod ad ullam huius uitæ functionẽ pertineat, quod in his non sit traditum, discussum, & absolutum. Siue quid discere cupimus, cur alius autor magis placet q̃ ipse CHRISTVS? Siue uiuendi formam requirimus, cur aliud nobis prius est exemplum, q̃ Archetypus ipse CHRISTVS? Siue pharmacum aliquod aduersus molestas animi cupiditates desyderamus, cur alibi putamus remedium esse præsentius? Siue cupimus residem ac langueſcentẽ animum expergefacere lectione, quæso ubi reperias igniculos æque uiuos & efficaces? Siue uisum est animũ ab huius uitæ molestijs auocare; cur aliæ magis placent deliciæ? Cur statim malumus ex hominũ literis, CHRISTI sapiẽtiam discere q̃ ex ipso CHRISTO? qui quod pollicitus est se semper nobiscum fore usq; ad consummationem seculi, in his literis præcipue præstat, in quibus nobis etiamnum uiuit, spirat, loquitur, penè dixerim efficacius, quàm cum inter homines uersaretur. Minus uidebant, minus audiebant Iudæi, quàm tu uides & audis in euangelicis literis, tantũ ut oculos & aures adferas, quibus ille cerni & audiri possit. Quid tandem hoc rei est? Literas ab amiculo scriptas, seruamus, exosculamur, circumferimus, iterum atq; iterum relegimus: & tot sunt milia Christianorũ, qui cum alioqui docti sint, euangelicos & apostolicos libros, ne legerint quidem unquàm in omni uita. Mahumetæi sua tenent dogmata. Iudæi & hodie ab ipsis cunabulis suũ ediscunt Mosen: Cur nos non idem præstamus CHRISTO? Qui Benedicti profitentur institutũ, regulam ab homine, eoq; penè idiota, & idiotis scriptam, tenẽt, ediscunt, imbibunt: Qui Augustiniani sunt ordinis, autoris sui regulam callent. Franciscani Francisci sui traditiunculas adorant, amplectuntur, & quôquo terrarum se contulerint, secum circumferunt, tutos se non credunt, nisi libellus adsit in sinu. Cur illi plus tribuunt regulæ ab homine scriptæ, quàm uniuersi Christiani suæ regulæ, quam omnibus tradidit CHRISTVS, quam omnes ex æquo professi sunt in baptismo? Denique qua (ut sexcentas etiam addas) nulla possit esse sanctior? Atque utinam fiat, ut quemadmodum Paulus scripsit, Mosi legem non fuisse glorioſam præ gloria succedentis euangelij, ita Christianis omnibus euangelia & apostolorum literæ ita sanctæ habeantur, ut hæc præ illis non uideantur esse sancta. Quid Alberto magno, quid Alexandro, quid Thomæ, quid Aegidio, quid Ricardo, quid Occam alij uelint tribuere, per me sanè cuiq; liberum erit: nolim enim cuiusquàm imminuere gloriam, aut cum inueteratis iam hominum studijs dimicare. Sint illa quantumuis erudita, quantumuis subtilia, quantumuis si uelint seraphica, hæc tamen certissima fateantur oportet. Paulus dijudicari uult spiritus prophetarum, num ex deo sint. Augustinus omnes omnium libros cum iudicio legens, nihilo plus iuris postulat & suis: In his solis literis, & quod non assequor, tamen adoro. Hunc autorem nobis non schola Theologorum, sed ipse pater cœlestis, diuinæ uocis testimonio comprobauit, idq; bis, primum ad Iordanẽ in baptismo, deinde in monte Thabor in transfiguratione: HIC (inquit) EST FILIVS MEVS DILECTVS, IN QVO MIHI COMPLACITVM EST, IPSVM AVDITE. O solidam autoritatem, ueréque (ut isti uocant) irrefragabilem.

Vtilitas.

Literæ hoim.

Christus non minus nobis præsens est in euangelicis literis, q̃ cum uiueret.

Homines.

Deus.

Piũm uotum.

Theologi recens.

Ab autore.

Quid

Quid eſt ipſum audite? Nimirum, hic unicus eſt doctor, huius unius diſcipuli ſi-
tis. Attollat ſtudijs ſuum quiſq; quantum uolet autorem, hoc de uno citra exce-
ptionem dictum eſt CHRISTO. In hunc primū deſcendit columba, paterni teſti-
Petrus. monij cōprobatrix. Huius ſpiritum proxime refert Petrus: cui ſummus ille paſtor
oues ſuas ſemel iterum ac tertio paſcendas cōmiſit, paſcendas autē haud dubium
Paulus. quin Chriſtianæ doctrinæ pabulo. Hic in Paulo ueluti renatus eſt, quē ipſe uoca-
Ioannes. uit organum electum, & inſignem ſui nominis præconē. Ioannes qđ è ſacroſancto
Scotus. illo pectoris fonte hauſerat, id ſuis expreſſit literis. Quid quæſo ſimile in Scoto
Thomas. (nolim id contumeliæ cauſa dictum uideri) quid ſimile in Thoma? Quanq; illius
ingenium admiror, huius etiā ueneror ſanctimoniam. Cur non in his tantis auto-
ribus philoſophamur oēs? Quin hos ſinu circumferimus, hos ſemper habemus
in manibus, quin in his uenamur, ſcrutamur, diſquirimus aſſidue? Cur maior uitæ
portio datur Auerroi, cq; Euangelijs? Cur tota penè ætas in hominum decretis, &
inter ſe pugnantibus opinionibus conteritur? Iam uero ſint illa ſanè, ſi libet, ſubli-
mium Theologorū. At in his certe ſit futuri quondam magni theologi tyrociniū.
Quotquot in baptiſmo iurauimus in uerba CHRISTI: ſi tamen ex animo iurauimus,
Chriſti dogmatis imbuendi pueri mox inter ipſos parentū cōplexus, & nutricū blandicias, CHRISTI dogmatis imbuamur. Nam & altiſſime inſidet, & tenaciſſime hæret, quod primum rudis illa animi teſtula cōbiberit. CHRISTVM prima ſonet balbuties, ex huius euangelijs prima formet infantia: quē ita cum primis tradi cupiam, ut & à pueris ametur.
In his deinde uerſent ſtudijs, donec tacitis auctibus adoleſcant in uirum robuſtū
Literæ humanæ. in CHRISTO. Aliorū literæ ſunt eiuſmodi, ut nō parū multos pœnituerit inſumptæ in illis operæ: ac ſæpenumero fit, ut qui per omnē uitam, pro tuendis illatū decretis aū mortē uſq; depugnarūt, in ipſa morte, ab autoris ſui factione deſciſcant.
Diuinæ. At felix ille quē in hiſce literis meditantē mors occupat. Has igitur toto pectore ſitiamus omnes, has amplectamur, in his iugiter uerſemur, has exoſculemur, his demum immoriamur, in has transformemur, quandoquidē abeunt ſtudia in mores.
In has transformemur. Qui cōſequi nō poteſt (quis autē id nō poteſt, ſi modo uelit) is ſaltem adoret, haſce literas, ceu thecam illius diuini pectoris. Si quis oſtendat CHRISTI pedibus impreſſum ueſtigium, cq; procumbimus Chriſtiani, cq; adoramus? At cur non potius
In euāgelicis & apoſtolicis literis ſpirans eſt & uiua Chriſti imago. uiuam illius & ſpirantē imaginē in hiſce ueneramur libris? Si quis CHRISTI tunicam exhibeat, quo non terrarū prouolaturi ſimus, ut eam oſculari liceat? Atqui ut totam illius ſupellectilem proferas, nihil erit, quod CHRISTVM expreſſius ac uerius repræſentet, cq; euangelicæ literæ. Ligneam aut ſaxeam ſtatuam, amore CHRISTI, gemmis auroq; decoramus. Quin hæc potius auro gemmisq;, & ſi quid his pretioſius, inſigniunt, quæ tanto præſentius CHRISTVM nobis referunt, cq; ullæ imaguncula? Siquidem illa, quid aliud cq; corporis figuram exprimit? ſi tamē illius
Euangelicæ literæ. quicquàm exprimit: at hæ tibi ſacroſanctæ mentis illius uiuam referunt imaginē, ipſumq; CHRISTVM loquentem, ſanantē, morientē, reſurgentē, deniq; totum ita præſentem reddunt, ut minus uiſurus ſis, ſi coràm oculis conſpicias.

PARACLESEOS FINIS.

Ratio

RATIO SEV COMPENDIVM VERAE THEOLOGIAE, PER ERASMVM ROTERODAMVM.

VM primum nouum testamentum, à nobis recognitum, essem æditurus, flagitantibus id amicis quibusdam, methodum quandam ac rationem Theologici studij curaueram adijciendam, breuem quidem illam, sed quæ tum mihi uisa est satis copiosa in operis præfatione: ueritus, ne non præfatio, sed aliud opus operi additum uideretur. Quod si hæc ratio me nihil mouisset, tamen operis celeritas, iam ad metam decurrentis, breuitatem flagitabat. Nunc idem agemus aliquanto copiosius, & ita rem temperabimus, ut si libeat, præfationis uice possit addi: sin minus, seperatim legi: nimirum conuiuatores frugaliter splendidos, & magnifice sordidos imitati, qui pridianorũ obsoniorũ frustula recentibus admixta, cõmuni tegunt conditura. Atq; utinam præstare queam, quod flagitor. Magnũ quidem, ad Theologiæ studium animos hominum inflammare: sed absolutioris artificis est, huiusce cœlestis studij uiam ac methodum tradere, nõ dicam ut dignum est (quid enim potest humana industria, quod rebus diuinis ulla ex parte respondeat?) sed sic, ut labor hic noster mediocrẽ adferat utilitatẽ, sacrosanctæ Theologiæ candidatis. Non minima negocij pars est, adeundi negocij uiam nosse: & satis festinat, qui nusquàm aberrat à uia. Sæpe & sumptum duplicat & laborẽ, qui crebris erroribus & longis ambagibus tandem eò peruenit, quò destinarat, si tamen peruenire contingat. Porrò qui compendiariam quoq; uiam indicat, is gemino beneficio iuuat studiosum: primum, ut maturius quò tendit, pertingat: deinde ut minore labore sumptuq; quod sequitur, assequatur. Sed subuereor, ne, cui mea tenuitas nota sit, protinus hic reclamet: Tũ uiam indicabis, quã ipse nunq; ingressus es? aut certe infeliciter ingressus es? non minus ridicule facturus, q; si cæcus cæco dux esse postulet, iuxta prouerbium Euangelicum. Equidem maiorẽ in modum optarim, ut istuc uere queam inficiari. Sed tamen quid uetat, imitari nautas quosdam: qui cum ipsi, naui ad scopulum elisa, nudi uix enatarint, nihilo secius alijs soluentibus solent recte cõsulere, cõmonstratis periculis: aut certe Mercuriales illas statuas πολυκεφάλας, quæ quondã in cõpitis poni solitæ, suo nõnunq; indicio uiatorẽ eò puehunt, quò nunq; ipsæ sint peruẽturæ: & ut nõnihil ex Poëtis attingam, fungi uice cotis, acutũ

Reddere quæ ferrum ualet, exors ipsa secandi: Postremo, cæcus uti si monstret iter, tamen aspice. Tametsi diuus Aurelius Augustinus accurate simul & copiose

Opus retextũ

Exhortatio.

Methodus.

γνώμη.

Cõpendium.

Prouerbium.

Simile.

Simile.

Simile ex Horatio.

quator libris,quibus titulum fecit De doctrina Christiana,super hoc propemodũ argumẽto differit:& ante hunc,opinor,Dionysius quidã in opere, quod inscribit De diuinis nominibus:quo magis nos idem agemus,nõ modo cõtractius,uerum etiam crassius,& pinguiore,quod aiunt,Minerua: quippe qui nequaq; excellentibus uiris ista paramus, sed rudibus ac plebeis, uenæq; inferioris ingenijs nostra qualicunq; industria nitimur subuenire. Itaq; quod primo loco præcipiẽdum erat, id sanè perq; facile,& ut isti loquuntur,numero dici potest. Cæterũ quod ad usum attinet,omniũ est longe primũ ac maximũ. Et ut in præcipiendo minimũ est negocij,ita est in præstando plurimũ:nimirũ ut ad hanc philosophiam, nõ Platonicam,aut Stoicam,aut Peripateticam,sed planè cœlestem:animũ adferamus ea dignum,nõ tantum purum ab omnibus,quoad fieri potest, uitiorũ inquinamentis, uerumetiam ab omni cupiditatũ tumultu tranquillum ac requietũ:quo expressius in nobis,uelut in amne placido,aut speculo leui & exterso,reluceat æternæ illius ueritatis imago. Nam si Hippocrates à suis discipulis exigit mores sanctos & integros:si Iulius Firmicus in arte superstitiosa nõ admittit ingeniũ lucri gloriæue morbo corruptum: si prisci dæmonũ cultores nõ recipiebant quenq; ad sua prophana mysteria, nisi prius multis obseruationibus repurgatum: quanto magis æquum est,nos ad huius diuinæ sapientiæ scholam,seu templum uerius, purgatissimis animis accedere? Paulus enatrationem arcanæ scripturæ,non philosophiam,sed prophetiam uocat:Prophetia uero,spiritus illius æterni donum est.

Primum præceptum.

Animus theologia dignus.

Hippocrates.

Iulius Firmicus.

βέβηλοι.

Theologia. prophetia.

Huic igitur pectus tuũ præpares oportet,ut tu quoq; uerbo ꝓphetico θεοδίδακτος uocari merearis. Adsit oculus fidei simplex & columbinus,qui non cernit nisi cœlestia. Accedat summus ardor discendi. Non dignatur hoc incõpatabile margaritũ, uel amari uulgaritet,uel cum alijs diligi:sitientẽ requirit animũ,& nihil aliud sitientem. Iam hoc sacrũ limen adituris procul absit omnis fastus,procul absit omne supercilium:ab huiusmodi protinus resilit ille spiritus,qui mansuetis minimeq; ferocibus gaudet animis. Augustum est huius reginæ palatiũ,si penetraris in penetralia,sed uehemẽter humili ostio patet aditus. Ceruicẽ submittas oportet,si uelis admitti. Procul absit illa ueri nocentissima pestis,gloriæ fames,quæ ferocia solet ingenia comitari:absit rixarum parens pertinacia,multo magis cæca temeritas. Quod Pythagoræ numeros quosdam magicos docenti,præstiterunt auditores,tu multo magis præstes spiritui doctori:tuo iudicio diffisus, illi te fingẽdum formandumq; permittas. Cum loca subis religione ueneranda,exoscularis omnia,adoras omnia: & quasi nusq; nõ adsit numen aliqd',ita nihil nõ reuereris:id tibi multo religiosius faciendũ memineris,cum hæc diuini spiritus adyta subiturus es. Quod datur uidere,pronus exosculare:qd' non datur,tamẽ opertũ quicquid est,adora simplici fide, proculq; uenerare. absit impia curiositas. Quædã mysteria uel ob hoc ipsum uidere mereberis,quod temetipsum ab illorũ conspectu reuerẽter submoueris. Cæteras disciplinas cautim ac sobrie uult Augustinus attingi,libros humanos uult cum iudicio delectuq; legi. Hic si quid occurrit,qd' parum congruat in naturã diuinã, aut qd' cum CHRISTI doctrina pugnare uideat': caue calumnieris, quod scriptũ est:

Fides.

Ardor.

Mansuetudo.

κενοδοξία.

Contentio.

Quomodo legendi sacri libri.

sed te

ſed te potius crede non aſſequi quod legis,aut ſubeſſe tropum in uerbis,aut codicẽ eſſe deprauatũ:ueluti cũ legis deum iraſci,aut pœnitẽtia tangi:cum id habeat certũ Chriſtiana fides,deum ab affectibus huiuſmodi prorſus immunẽ eſſe:aut cũ legis à CHRISTO præcipi apoſtolis,ut diuenditis tunicis,emant ſibi gladios:cum idem antea uetuiſſet,ne malo reſiſterẽt. Inter humanas diſciplinas aliæ alium habẽt ſcopum. Apud rhetorẽ hoc ſpectas,ut copioſe ſplendideq; dicas: apud dialecticũ, ut argute colligas,& aduerſariũ illaquees. Hic primus & unicus tibi ſit ſcopus,hoc uotum, hoc unum age, ut muteris, ut rapiaris, ut affleris,ut tranſformeris in ea,quæ diſcis. Animi cibus eſt,ita demũ utilis,nõ ſi in memoria ceu ſtomacho ſubſidat,ſed ſi in ipſos affectus,& in ipſa mentis uiſcera trajciat. Ita demũ tibi uideare profeciſſe:nõ ſi diſputes acrius,ſed ſi te ſenſeris,paulatim alterũ fieri,minus elatum, minus iracundũ,minus pecuniarũ aut uoluptatũ aut uitæ cupidũ,ſi cotidie uitijs decedat aliquid,aliquid accreſcat pietati. In diſputando ſeruanda ſobrietas, ſummaq; animi moderatio, ut collatio, non cõflictatio uideatur. lectionẽ ſubinde interrumpat precatio,aut gratiarumactio:quorũ altera ſacri ſpiritus imploret opem, altera beneficium agnoſcat:ſicubi te ſenſeris profeciſſe.

Tropi.

Scopus ſtudij Theologici.

Profectus argumentum.

Diſputatio & lectio quales.

Quorundã em̃ mores faciũt,ut hoc ſanctiſſimũ ſtudiũ apud q̃ſdã male audiat: cum apicẽ & faſtigiũ huius profeſſionis aſſecuti,ferociores ſint idiotis,ambitioſiores,magis irritabiles,lingua uirulentiores, ac prorſus ad omnem uitæ cõſuetudinẽ incõmodiores:non modo quàm ſint imperiti,ſed quàm ipſi ſoleant eſſe,ut tales ab ipſa Theologia redditi quibuſdam uideantur. Sanctus Iacobus admonet, ut qui ueram ſapientiam ſit aſſecutus, eam præſtet ac declaret, non ſupercilio aut diſputandi pertinacia,ſed ꝓbitate morum ac manſuetudine. Porrò ſcientiam,quæ amarulentam habet æmulationem,quæ pertinacem contentionẽ,negat è ſupernis proficiſci,ſed terrenam,ſed animalem ac dæmoniacam uocat. Nam ſapiẽtia uere theologica primum,inquit,pudica eſt:deinde,modeſta,pacifica,tractabilis,plena miſericordiæ,& fructibus bonis,neſcia dijudicationis, neſcia ſimulationis.

Theologiæ moribus exprimenda.

Iacobi.iij.

Iam quod ad eas attinet literas,quarũ adminiculo commodius ad hæc pertingimus,citra cõtrouerſiam prima cura dabit perdiſcendis tribus linguis,Latinæ,Græcæ,& Hebraicæ:quod cõſtet,omnẽ ſcripturã myſticam hiſce proditam eſſe. Quarũ cum Auguſtinus Latinã duntaxat calleret,Græcam leuiter attigiſſet,Hebraicã nec ſciret,nec ſperaret:tamẽ libro De doctrina Chriſtiana ſecundo nõ dubitat, harum cognitionẽ ad ſacros codices,uel intelligẽdos,uel reſtituendos neceſſariam pronunciare:qd',quẽadmodum incognitis elemẽtorũ figuris nemo legit qd' ſcriptũ eſt,ita ſine cognitione linguarũ nullus intelligit qd' legit. Neq; uero mihi protinus hic reſilias amice lector,negocij difficultate,ceu claua repulſus. Si nõ deſit animus,ſi non deſit præceptor idoneus, minore penè negocio tres hæ linguæ diſcentur, q̃ hodie diſcit' unius ſemilinguæ miſeranda balbuties, nimirũ ob præceptorũ,tum inſcitiã, tum inopiam. Atq; hoc ſanè nomine par eſt,ut clariſſimi uiri Hieronymi Buſlidij, quondã præpoſiti Arienſis,memoria ſacroſancta ſit,cum oñibus honeſtarũ diſciplinarũ ſtudioſis,tum præcipue Theologiæ candidatis:qui fraudatis etiã hæredi-

Diſciplinæ ad Theologiam neceſſariæ.

Tres linguæ.

Auguſtinus.

Hieronymus Buſlidius.

bus,ingentē pecuniarū uim in hunc uſum legato reliquit, ut honeſto ſalario para/
rentur,qui Louanij tres linguas profiterent. Cuius laudis nō minima portio debe
Aegidius Buſlidius tur & huius germano Aegidio Buſlidio,qui ſic fauet fratris teſtamēto,imò ſic lite/
ris ipſe literatiſſim⁹,ut malit eam pecuniam iuuandis ſtudijs omniū,q̄ ſuis ſcrinijs
augendis dicatā. Exēplum hoc pulcherrimū gnauiter æmulat uir omniū ſeculorū
Stephanus Poncherius. memoria dignus,Stephanus Poncherius epiſcopus Pariſienſis, undique præmijs
ampliſſimis euocans,qui linguas doceant. Neq; flagitat Aurelius Auguſtinus,ut
in Hebræis Græciſq; literis uſq; ad eloquētiæ miraculum proueharis, qđ admo/
dum paucis cōtingit & in Rhomano ſermone. Satis eſt,ſi ad mundiciem & elegan
tiam,hoc eſt,mediocritatē aliquā progrediare,qđ ſufficiat ad iudicandū. Nam (ut
omnes cæteras humanas diſciplinas negligamus)nulla ratione fieri poteſt,ut intel/
ligas qđ ſcriptū eſt,ſi ſermonis,quo ſcriptū eſt, fueris ignarus: niſi forte malumus
Obiectio. ocioſi,quicquid hoc eſt muneris,cum apoſtolis è cœlis expectare. Neq; em̄ audien
dos arbitror iſtos quoſdā, qui cū in ſophiſticis tricis,& illiteratis literis uſq; ad de/
crepitam ætatē cōputreſcant,dicere ſolent: Mihi ſatis eſt Hieronymi tranſlatio. Sic
em̄ potiſſimū reſpōdent ij,qui ne Latine quidē ſcire curant,ut his etiā fruſtra uerte
Ratiōes quare neceſſariæ linguæ. rit Hieronymus. Cæterū ut ne dicam interim,plurimis modis referre,è ſuis haurias
fontibus aliquid,an è qualibuſcūq; lacunis. Quid qđ quædā ob ſermonū idioma/
Idiomata ſermonum. ta ne poſſunt quidē ita tranſfundi in alienā linguam,ut eandē lucē,ut natiuam gra
tiam,ut parem obtineant emphaſin? Quid qđ quædā minutiora ſunt,q̄ ut omni/
no reddi poſſint? id qđ paſſim queriē, clamitatq; diuus Hieronymus. Quid qđ
permulta ab Hieronymo reſtituta,tēporū iniuria interciderūt, uelut Euangelia ad
Græcam ueritatē emendata, uelut obelorū & aſteriſcorū notulæ,ueluti Prophetæ
Deprauatio codicum. cōmatis,colis & periodis diſtincti? Quid qđ ſcriptorū uel errore,uel temeritate ſa/
cri codices tum olim uitiati ſunt,tum hodie paſſim uitiant? Quid qđ Hieronym⁹
unus omnia nec reſtituit,nec potuit reſtituere? Quid ſi idem quædam perperā uel
emēdauit,uel tranſtulit? Aufer mihi hic illa tragica,ô cœlum,ô terra: liceat uera lo/
qui. Quālibet uir pius,quālibet eruditus,homo erat, & falli potuit & fallere. Multa
(ut opinor)illum fugerunt,multa fefellerūt. Poſtremo,quid qđ nec ea cōmentaria,
quibus Hieronymus ea reſtituit,ſatis intelliguntē,ſi linguas, quarū teſtimonijs niti
tur,prorſus ignores? Quod ſi ſemel ſufficiebat Hieronymiana trāſlatio, quorſum
tandē attinebat,caueri Pontificū decretis,ut ueteris inſtrumēti ueritas ab Hebræis
uoluminibus,noui fides è Græcorū fontibus peteret? quod ipſum nō uno in loco
præcipit Auguſtinus. Deniq; ſi hæc,qua uulgo utimur,ſatis erat, qui poſtea factū
eſt,ut tot manifeſtarijs ac pudendis erratis lapſi ſint primi nominis Theologi? Id
quod apertius eſt,q̄ ut negari,uel diſſimulari poſſit. In quibus eſt & Auguſtinus
inter antiquos præcipuus: & ipſe neotericorū omniū, mea ſentētia,diligentiſſimus
Tho. Aquinas laudatus. Thomas Aquinas,quē mihi parū propitiū eſſe uelim,ſi aut mētior,aut cōtumeliæ
cauſa hæc dico: ne quid interim loquar de cæteris,cū hoc haudquaq̄ conferendis,
meo quidē iudicio. Quod ſi cuius ætas iam ad hoc præterijt,is,qđ eſt uiri pruden/
tis,ſuam ſortem boni conſulat,& quantū poteſt,aliena fulciat induſtria, modo ne

bonæ

bonæ ſpei iuuenibus, quibus hæc potiſſimũ ſcribunt, obſtrepat. Quanq; ego profecto ne ſenibus quidẽ fuerim autor deſperandi, quando quidẽ quatuor nominatim recenſere poſſim, mihi familiariter notos, uiros iam libris etiam æditis celebres: quorũ unus duodequinquaginta natus annos, nemo nõ maior quadraginta, prima Græci ſermonis elementa ſit aggreſſus. Porrò quò profecerint, ipſi ſuis teſtant monimẽtis. Quod ſi Catonis exẽplum leuiter nos mouet: ipſe diuus Auguſtinus, iam epiſcopus, iam ſeneſcens, ad Græcas literas puero deguſtatas quidẽ, ſed faſtidi tas, reuerſus eſt. RODOLPHVS AGRICOLA, unicũ Germaniæ noſtræ lumẽ & ornamentũ, annũ egreſſus quadrageſimũ, Hebræas literas diſcere nec erubuit, uir in re literaria tantus, nec deſperauit homo natu tam grandis. nam Græcas adoleſcens imbiberat. Ipſe iam quinquageſimũ tertiũ ingreſſus annũ, ad Hebraicas literas olim utcunq; deguſtatas, cũ licet, recurro. Nihil eſt em̃ qd nõ efficiat humanus animus, modo ſibi imperauerit, modo impenſe uelit. Et ad hoc, ut dixi, negocium qualiſcunq; mediocritas ſatis eſt, dum ea ſanè abſit à temeritate, quæ ferè ſolet hoc audacius pronunciare, quo minus exacte dijudicat. Felicior quidẽ hac in parte iuuentus: at interim nõ deſperandi ſunt ſenes. Illa plus ſpei de ſe præbet, at huic nonnunq; ardor animi præſtat, qd aliijs nõ præſtat ætatis uigor. Porrò ſentẽtiam Hilarij & Auguſtini, qui putant in ueteris inſtrumenti libris nihil requirendum ultra Septuaginta tranſlationem, ſatis in epiſtolis ac præfationibus ipſe refellit Hieronymus: & ſi non refelliſſet ille, ſatis refellebat inſignis ille lapſus Hilarij in dictione Oſanna: diuo quoq; Ambroſio ad eundem impingente lapidem. Sed more hominum fit, ut tantum quiſq; probet, quantum ſe aſſequi poſſe confidat. Ad interpretationem Septuaginta uetus teſtamentum contulit Auguſtinus: multo magis idem facturus ad Hebraicam ueritatem, ſi literas eas tenuiſſet.

Nec ſenibus deſperandæ linguæ.

Cato ſenex Græce diſcit.

Auguſtinus.

Rodolphus Agricola.

Hilarij & Auguſtini opinio

Porrò ſi rara quædã felicitas, & alba, qd dici ſolet, indoles inſignẽ Theologũ poliri uidebit, haud mihi diſplicet, qd in libris De doctrina Chriſtiana placuit Auguſtino, ut cautim ac moderate deguſtatis elegantioribus diſciplinis per ætatẽ, inſtruat ac præparet, nempe dialectica, rhetorica, arithmetica, muſica: cũ primis autẽ rerum naturaliũ cognitione uelut ſyderũ, animantiũ, arborũ, gemmarũ: ad hæc locorũ, præſertim eorũ, quos diuinæ literæ cõmemorant. Fit em̃ ut agnitis ex coſmographia regionibus, cogitatione ſequamur narrationẽ obambulantẽ, & omnino nõ ſine uoluptate, uelut unà circumferamur, ut rem ſpectare uideamur, nõ legere. Simulq; nõ paulo tenacius hærẽt, quæ ſic legeris. Neq; uero raro locorũ uocabula ſuis libris, ceu lumina quæpiã, interſpiciunt Prophetæ, quorũ allegoriam ſi quis tractare conetur, nec tuto nec feliciter id fecerit, ſi locorũ ſitum ignoret. Iam ſi gẽtium, apud quas res geſta narrat, ſiue ad quas ſcribũt Apoſtoli, nõ ſitum modo, uerum etiã originẽ, mores, inſtituta, cultũ, ingeniũ ex hiſtoricorũ literis didicerimus: dictu mirum, quantũ lucis: & ut ita dicam, uitæ ſit acceſſurũ lectioni, quæ prorſus oſcitabunda mortuaq; ſit oportet, quoties nõ hæc tantũ, ſed & omniũ penè rerum ignorantur uocabula: adeo ut nõnunq; uel impudẽter addiuinantes, uel ſordidiſſimos cõſulentes dictionarios, ex arbore faciant quadrupedẽ, è gẽma piſcem, è citharœdo

Poſt linguas quæ diſcenda.

Dialectica.
Rhetorica.
Arithmetica.
Muſica.
Phyſica.
Coſmographia.

Hiſtoria.

γελοῖον.

fluuiũ,ex oppido fruticẽ,è ſydere auem,ex braſſica bracam. Abunde doctũ uidẽt iſtis,ſi tantũ adiecerint,eſt nomẽ gemmæ,aut eſt ſpecies arboris,aut eſt genus animantis,aut ſi quid aliud mauis. Atqui nõ raro ex ipſa rei ꝓprietate pendet intellectus myſteriꝝ. Quod cuidẽtius declarat Auguſtinus libro De doctrina Chriſtiana ſecundo,cap.xvj.exẽplis aliq̃t in eam rem arguendam adductis. Porrò quidã ſola dialectica freti,ſatis inſtructos ſeſe putant,ut quauis de re diſſerant. Et probat quidem Auguſtinꝰ,ſi quis cõnexionũ rationes teneat, modo abſit peculiaris huic arti morbus,pertinax contentio,ac libido rixandi. Sed obſecro te, quid diuides aut finies,aut quid colliges,ſi rerũ,de quibus diſſeritꝰ,uim ac naturã ignores? Quid profuerit tibi cõcinnaſſe ſyllogiſmũ in Celarent, aut Baroco,de crocodilo diſputans,ſi neſcias qd̃ arboris,aut animãtis genus ſit crocodilus? Neq; uero hæc tam diſcuntꝰ ex octo libris Naturaliũ Ariſtotelis,qui ſoli nũc traduntꝰ in ſcholis,q̃ ex eruditiſſimis eiuſdẽ cõmẽtariꝭs de animantibꝰ,ex libris meteorologicõn,ex problematis: ex Theophraſti libris de plantis,uentis,ac gẽmis:ex Plinio, ex Macrobio, Athenæo & Dioſcoride,ex Senecæ naturalibus,aliꝭq; hoc genus ſcriptoribꝰ:etiamſi nõ mediocriter ad hanc eruditionis partẽ conducunt Poëtæ,apud q̃s frequẽs huiuſmodi rerũ deſcriptio,uelut apud Lucanũ,quanta deſcriptio uenenorũ? Oppianus uero etiã ex profeſſo de piſcium ac ferarũ naturis prodidit, Nicander de noxiꝭs beſtiꝭs. Sunt quædã artes,quas Auguſtinus inter ſuperſtitioſas & improbatas recenſet: è quarũ ritibus quædã narrationes ducuntꝰ in ſacris literis. Profuerit igitꝰ & harũ ſuperſtitioſas obſeruationes nõ ignorare,quã ad rem potiſſimũ cõferet lectio Poëtarum,ſubinde magicas ineptias depingentiũ. Conferrẽt & Senecæ libri de ſuperſtitioſo deorũ cultu,ſi modo extarent, q̃s Auguſtinus ſe legiſſe teſtatꝰ. Et ſunt quidã, aut fuere potius, qui ſua induſtria Chriſtianorum ocio conſuluerunt in hac parte, explicatiſ uocabulis,ac naturis earũ rerum duntaxat,quarũ in diuinis libris habetꝰ mẽtio,quorũ de numero fuit Euſebius Cæſariẽſis epiſcopꝰ. Et extant hodie quoq; in hoc genere nõnulla monumẽta,partim Hieronymi titulo,ſed,ut apparet,cõfuſa mutilaq;. Tametſi nec iſta legimus pleriq;,ſed ſi qua uox ignotæ ſeu peregrinæ linguæ inciderit,tripodis uice nobis eſt Ebrardus Græciſta,aut cõfuſiſſimus ille libellus de nominibꝰ Hebraicis. Quibuſdã ad oñia ſatis eſt unũ Catholicon, aut hoc eruditior Iſidorus. Nec illud,opinor,inutile fuerit,ſi Theologiæ deſtinatus adoleſcens,diligẽter exerceatꝰ in ſchematis ac tropis grãmaticorũ rhetorũq;,quæ nõ magno negocio ediſcuntꝰ: etiã præludat in fabulis ad allegoriam explicandis,præſertim iꝭs,quæ ad mores bonos pertinẽt.ueluti ſi Tantali fabulã accõmodes ad diuitẽ incubantẽ & inhiantẽ opibus ſuis,nec tamẽ fruentẽ.ſi Phaëtontis, ad periculoſam temeritatẽ ſuſcipiẽtis magiſtratũ,qui magiſtratui gerẽdo nõ ſit idoneus. Idem fiat in Apologis:in Similibus,de quibus à nobis nõnihil eſt proditũ. Tum in his præcipue partibus rhetorices,quæ tractant de ſtatibus,de ꝓpoſitionibus,de probationibus,de amplificationibus,de quibus accuratiſſime tractat Fabius: deq; geminis affectibus,alteris q̃s ἤθη uocant,mitioribus:alteris acrioribus,quos πάθη dicunt,de quibus nemo diligentius ſcripſit Ariſtotele:qd̃ harũ rerũ peritia maiorẽ in modũ faciat

Dialectica ſola non ſufficit ad diſputandum.

Vnde diſcitur Phyſica.

Poetæ.

Oppianus.

Nicander.

Malas etiam artes conuenit non ignorare.

Euſebius.

Catholicon.

Iſidorus.

Figuræ grammaticæ.

Progymnaſmata Theologi futuri.

faciat ad iudicium,quæ res in omni ſtudiorum genere ualet plurimũ. Et quoniam profeſſio theologica magis conſtat affectibus q̃ argutijs, quas in Ethnicis quoq; philoſophis ipſi rident Ethnici, Paulus in Chriſtiano deteſtatur, idq; non uno in loco:conueniet non ſegniter per ætatem in hoc genere exerceri, quo poſtea dexterius in Theologicis allegorijs, locisq; cõmunibus tractandis uerſari poſſit. In illis feliciſſimus eſt Origenes,in his creberrimus eſt Chryſoſtomus.Hoc, ni fallor, uidebat Auguſtinus, quum Licentium ſuum ad ſuas muſas, à quibus iam parabat deſciſcere,reuerti iubet,quod eiuſmodi ſtudia ad cæteras item literas,ſeriasq; diſciplinas reddant ingenium uegetius ac ſucculentius.Alioqui ſi quis tantum infantibus illis & anxijs ieiunisq; præceptiunculis imbuatur, puta dialectices, aut uerius, ut nunc ferè traditur, ſophiſtices: quam ipſam tum cotidie nouis & commentitijs difficultatibus,aliam atq; aliam reddunt:fit, ut ad contentionem quidem inuictus euadat. Cæterum in tractandis diuinis literis,in ſacris concionibus, deum immortalem,quàm uidemus iſtos iacere,frigere,imò quàm nõ uiuere, quorum præcipue partes erant,animos inflammare:cuius rei ſi quis exemplum requirat,legat Origenis homiliam de Abraham, iuſſo filium immolare: in quo typus & exemplar ob oculos ponitur,fidei robur omnibus humanis affectibus eſſe potẽtius. At operæpretium ſit,ſingulis penſitatis, ſpectare, quibus & quot machinis tentatio, patris animum impetat,ac repetat. Tolle, inquit, filium tuum.Cuius parentis animum non labefactaret filij nomen? Sed ut ualidior eſſet hic aries,addit,chariſſimũ. Nec hoc cõtentus,adiecit:quem diligis. Satis hæc uideri poterant ad quodlibet humanum pectus expugnandum.Additum dulciſſimum paternis affectibus filij uocabulum,Iſaac,in quo refricatur & promiſſi diuini memoria:à quo audierat:In Iſaac uocabitur tibi ſemen:&,In Iſaac erunt tibi repromiſſiones. Optabat poſteritatem uir optimus, nec erat huius ulla ſpes reliqua occiſo eo, per quẽ unum ueritura erat poſteritas.Et tamen hunc non ſimpliciter iubet occidi,ſed imperat immolari,ut inter apparandum identidem cruciet ſenis animũ affectus pietatis. Multa grauiaq; tentationis pondera.Super hæc omnia iubetur,montem excelſum conſcendere,ad quem tertio demum die peruentum eſt, ut diu uarijs cogitationibus parentis animus quateretur,hinc ſollicitante affectu humano, hinc urgente iuſſu diuino. Iam cum inter eundum puer lignis,quibus exurendus putabatur, onuſtus, parentem, ignem geſtantem & gladium,appellans dicit:Pater mi. atque is reſpondet: Quid uis fili? Quanto ariete charitatis arbitramur pulſatum ſenis animũ? Cui uero non commoueat miſerationis affectum, pueri patri obſequentis ſimplicitas, cum ait: En ignis & ligna,ſed ubi uictima? Tot modis ſollicitata fides Abrahæ. Iam mihi uide,quo robore,quaq; conſtantia iuſſa peragit. Non reſponſat deo, non expoſtulat de fide promiſſi, non deplorat orbitatem ſuam apud amicos & cognatos: quibus rebus utcunq; leniri ſolet dolor. Loco procul conſpecto iubet reſidere famulos,ne quis iuſſa peragenti obſiſteret: filium onerat lignis, ipſe ſtruem in altari collocat,ipſe filium alligat,& lignis mactandum atq; adolendũ imponit, reducto brachio uibrat enſem:filium unicũ,omnẽ poſteritatis adamatæ ſpem,iugulaturus

Licentius Auguſtini.

In præcipuo theologiæ munere frigent.

Abraham tentatus apud Origenẽ.

ni subito uox angelica senis dextrã inhibuisset. Hæc copiosius & elegantius ab Origene differuntur, haud scio maioré ne uoluptate lectoris, an fructu. cum tãtum interim in historico sensu uersetur: nec aliud agat in diuinis libris, quàm Donatus egit in Comœdijs Terentianis, dum Poëtæ consilium aperit. An eadẽ uisurus erat, qui politiores literas nunquã attigisset? qui uix degustatis grammaticæ præceptis, idq; ex autoribus male grãmaticis, mox ad spinosas argutias, & ieiunas quæstionũ anxietates raptus, in his consenuit? Possem exemplis innumeris declarare, q̃; frigide. ne dicam ridicule, ineptiant quidam, quoties est encomio celebrãdus diuus aliquis, aut hymno alióue scripti genere utẽdum, quod splendorẽ & affectum desyderat. Huiusmodi Theologis debemus hymnos quosdã & cantica, quas uulgus Sequẽtias appellat, quæ nemo doctus uel absq; risu, uel absq; nausea legat. Verũ in præsentia non hoc nobis agitur, ut cuiusquã insitiam traducamus, sed ut ad optimam studij rationẽ inuitemus adolescentes. Tantum illud dicam in genere, si quis huius rei promptũ aliquod argumẽtum requiret: ueteres illos theologos, Origenem, Basilium, Chrysostomum, Hieronymum cũ hisce recentioribus componat cõferatq;. Videbit illic aureum quoddã ire flumẽ: hic tenues quosdam riuulos, eósq; nec puros admodum, nec suo fonti respondentes. Illic uelut in felicissimis hortis affatim tũ oblectaberis, tũ expleberis, dũ hic inter spineta sterilia dilaceraris, ac torqueris. Illic maiestatis plena omnia: hic adeo nihil splendidũ, ut pleraq; sordida, parumq; digna dignitate theologica. Quod si diutius immorãdũ sit prophanis literis, equidẽ id fieri malim in ijs, quæ propius affines sunt arcanis libris. Neq; uero me dàm est, quanto supercilio quidã cõtemnant poëticen, ceu rẽ plusq̃ puerilẽ, quãto rhetoricen, quanto bonas, ut uocãt, & sunt, literas omẽs. Attamẽ hæ quãlibet istis fastidiatæ literæ, insignes illos dedere Theologos, quos nũc prodiuius est negligere, q̃ uel intelligeré, uel imitari. Cuius rei si quis sibi fidẽ fieri postulet, dispiciat q̃ multis hoc quicquid est poëticæ seu grammaticæ, ut aiunt, facultatis æmulari conatis, non successerit. À nominibus tempero, ne quem offendam. Poëticis figuris ac tropis scatẽt undiq; Prophetarum literæ. Parabolis omnia penè conuestiuit CHRISTVS, id quod Poëtis est peculiare. Neq; puerilis operæ putauit Augustinus in Propheticis ac Paulinis literis, schemata rhetorum, & orationis cæsuras ac circuitus indicare, in libris De doctrina Christiana: à grammaticis pronunciationis, & syntaxeos differentiam petere. Non referam hic, quod immortalitate digni uiri, Gregorius Nazianzenus, Damasus, Paulinus, Iuuẽcus CHRISTI mysteria poëticis carminibus tractarint. Ipse Paulus apostolus non semel abutitur Poëtarum testimonijs. Vbi tandem in his literis, quod Aristotelem, quamlibet argutum aut eruditum, quod impium Auerroëm referat? Vbi primarũ & secundarũ intentionum, ubi formarum syllogisticarum, ubi formalitatum, aut quidditatũ, aut etiam ecceitatum ulla mentio? quibus apud istos differta sunt omnia. An ideo parum argute disserunt. quod nõ in conclusiones & corollaria dissecent omnia: quod nõ prius dicant, quid dicturi sint, q̃ dicãt: ac rursum admoneãt sibi dictũ esse, quod aliquoties dictum nõ est: quod nõ sermonẽ omnẽ uerbatim penè concisum cõtruncẽt? Hæc pars diuidẽ in tres

Veteres theologi cũ recentioribus collati.

Bonæ literæ.

Pauci poeticen assequũtur.

in tres. prima rursus in quatuor, atq; harum singulæ in ternas. prima ibi. secunda ibi. Hæc demum nobis erudita uidentur, quæ sunt frigidissima: & his à pueris assueti, nihil intelligimus, nisi quod ad eum modum sit frustulatim discerptum. In cæteris professionibus pulcherrimum, ut est, habetur, si suos quisque principes & autores referat. Vergilius expressit Homerum, Theocritum & Hesiodum: Horatius Pindarum & Anacreontem: Auicenna Galenum: Cicero Demosthenem: Platonem Xenophon: Aristoteles, qui nihil non tractauit, pro diuersis argumentis, diuersos: Aristotelem Theophrastus, Themistius & Auerroës. Cur soli nos ausi sumus à nostræ philosophiæ principibus tota dissentiendi ratione desciscere? Quid enim tam dispar ac discrepans à stilo Prophetarum, CHRISTI & Apostolorum, quàm hoc, quo qui Thomam ac Scotum sequuntur, nunc de rebus diuinis disputant? Augustinus sibi gratulatur, quod cum uarijs erroribus ad huc circunferretur, in Platonem potissimum inciderit, quod huius dogmata propius accedant ad CHRISTI doctrinam. Et à finitimis cognatisq; prodiuior est transitus. Neq; uero hæc eo dixerim, quod damnẽ ea studia, quæ nunc ferè uidemus in publicis scholis solennia, modo sobrie castéq; tractentur: neq; sola tamen. Cuiusmodi uero, citra philosophiam Aristotelicam non audere Theologum profiteri: sine grammatica, sine rhetorica, sine omnis antiquæ ac politioris eruditionis cognitione, uel antesignanum ordinis theologici profiteri? Proinde complectantur & illa, si uidetur, pauci, quos æquus amauit Iuppiter, ut uerbis utar Vergilianis, & quibus uacat ali quam ætatis partem perdere. Nos plebeium & properantem instituimus theologiæ tyronem: tametsi, ut ingenue quod sentio dicam, mihi parum tutum uidetur, ad theologiam destinato, in prophanis studijs, præsertim alienioribus consenescere. Fit enim, ut qui palatum ac linguam multo absynthio habẽt infectam, ijs quicquid deinde biberint aut ederint, absynthium sapiat. Et qui diutius in sole uersati sunt, ijs deinde quicquid uiderint, eo sese offerat colore, quem ipsi secum in oculis glaucomate uitiatis, circunferunt. Ita qui bonam uitæ partem in Bartholis ac Baldis, in Auerroibus & Durandis, in sophisticis cauillationibus posuerunt, ijs diuinæ literæ non sapiunt id quod sunt, sed quod illi secum adferunt. Etenim ut elegãs est fortassis, in tractione diuinarum literarum nonnihil uelut ab exoticis illis opibus obiter aspergere: ita uehementer absurdum uidetur, cum rem tractes ab omni sapientia mundana longe diuersissimam, nihil crepare nisi Pythagoram, Platonem, Aristotelem, Auerroëm, & his prophaniores autores: ad horum opiniones, uelut ad oracula obstupescere. An non istud est CHRISTI cœlestem philosophiam, nõ condire, sed prorsus aliam reddere? Taxatur Chrysippus, quod totas Tragœdias in eius commentarijs, quos de logicis conscripsit, reperire licuerit. Quo iustius nos taxauerit aliquis, si uideat plusq; totum Aristotelem in Theologorum commentarijs inueniri. Quod si quis clamabit, absq; exacta horum cognitione nõ esse Theologum: equidem consolabor meipsum tot insignium uirorum exemplis, Chrysostomi, Cypriani, Hieronymi, Ambrosij, Augustini, Clemẽtis, cum quibus thetoriculus esse malim, q̃ cum quibusdã, qui sibi plusq; homines uidentur, Theologus.

Imitatio aliorum.

Simile.

Optimis primũ assuescendum.

Chrysippus notatus.

Veteres theologi fere rhetores erant.

Deniq;

Deniq; consolabor meipsum exemplo Petri ac Pauli, qui ista nō solum nō callue/runt,uerūetiam damnant aliquoties.certe cōstat,nusq; usos esse. Quædā didicisse oportet,nō discere,ut inquit Seneca.At quale spectaculum est,octogenariū Theologum nihil aliud q; in scholis dialecticam ac philosophicā uel docere,uel decerta/re palæstrā?hic sine fine garrire, ad prædicandū CHRISTI euāgelium elinguem?

Exemplum. & ad extremū usq; uitæ nihil aliud q; disputare?Qui se rei bellicæ parant,iis potis/simū exercentur,quæ ad uictoriā certissime cōducunt.Aliptæ futurū athletam,iam tum à puero delectum,fingūt ac formāt in futura certamina,& ad scopū suū omnia

Præcipuus Theologorum scopus. destinant. At præcipuus Theologorū scopus est,sapiēter enarrare diuinas literas: de fide,nō de friuolis quæstionibus rationē reddere:de pietate grauiter atq; efficaciter disserere:lachrymas excutere,ad cœlestia inflāmare animos.Ad hæc iā inde à studiorū initio præludat futurus Theologus,potius q; in alienis literis cōseneſcat.

Illud mea sententia magis ad rem pertinuerit,ut tyrunculo nostro dogmata tradantur,in summā ac compendium redacta.id q; potissimū ex Euāgelicis fontibus, mox Apostolorum literis,ut ubiq; certos habeat scopos,ad quos ea quæ legit,cō/

Sūma doctri/næ Christia/næ. ferat:uelut illa,ut exempli causa paucula notem.CHRISTVM cœlestem doctorē, nouum quēdam populum in terris instituisse, qui totus è cœlo penderet,& omnibus huius mundi præsidijs diffisus,alio quodā modo diues esset,alio sapiens,alio

Ex contemptu felicitas. nobilis,alio potens,alio felix:quic; contemptu rerum omnium,quas uulgus admiratur,felicitatem consequeretur:qui nescire liuorem aut inuidētiam,nimirum ocu/

Liuor. Pudicitia. lo simplici:qui nesciret spurcam libidinem, utpote sponte sua castratus,angelorum uitam in carne meditans:qui nesciret diuortium, quippe nihil non malorum uel ferens,uel emendans:qui nesciret iusiurandum,ut qui nec diffideret cuiq;,nec falleret

Iusiurandum. Auaritia. quenq;:nesciret pecuniæ studium,ut cuius thesaurus in cœlis esset repositus:non ti

Cenodoxia. tillaretur inani gloria, ut qui ad unius CHRISTI gloriam referret omnia: nesciret

Ambitio. ambitionē,utpote, qui quo maior esset,hoc magis sese propter CHRISTVM sub/mitteret omnibus:qui nesciret,ne lacessitus quidem,uel irasci,uel maledicere,nedū

Vltio. ulcisci,quippe qui & de male merentibus benemereri studeret: qui ea morum esset

Innocentia. innocentia,ut uel ab Ethnicis comprobarentur:qui ad infantulorum puritatem ac

Simplicitas. simplicitatē, ueluti renatus esset:qui uolucrum ac liliorum ritu in diem uiueret:in/

Concordia. ter quos summa esset concordia, nec alia prorsus quàm membrorum corporis in/

Charitas. ter ipsa:inter quos mutua charitas omnia faceret communia, ut siue quid esset boni,succurreretur cui deesset,siue mali quippiam,aut tolleretur,aut certe leniretur of/

Exemplū uitæ ficio:qui doctore spiritu cœlesti sic saperet,qui ad exemplum CHRISTI sic uiueret, ut sal,ut lux esset orbis, ut ciuitas esset in ædito sita, omnibusq; undiq; conspicua:

Mortis contemptus. qui quicquid posset,id omnibus iuuandis posset:cui uita hæc uilis esset,mors optāda immortalitatis desyderio: qui nec tyrannidem timeret, nec mortem, nec ipsum denique Satanam,unius CHRISTI præsidio fretus: qui modis omnibus sic ageret,ut ad extremum illum diem semper esset uelut accinctus ac paratus: Hunc esse

Infirmi fouendi,nō alienādi scopum à CHRISTO propositum,quò omnia Christianorum sint referenda,licet interim tolerandi fouendiq; sint imbecilles,donec proficiant.

Hæc

Hæc ſunt autoris noſtri dogmata noua, quæ nulla philoſophorũ familia tradidit. Hoc erat uinũ nouum non cõmittendum niſi nouis utribus. Hæc ſunt per quæ renaſcimur è ſupernis. Vnde & Paulus nouã creaturã appellat, quiſquis in CHRISTO eſt. Peripatetici tenent Ariſtotelis placita: Platonici, Platonis decreta. Epicurei renent Epicuri ſcita: multo magis conuenit nos tanti autoris tenere dogmata. Sed in his pro rerum & hominum uarietate nonnulla differentia eſt.

Quædam planè uetat: quod genus ſunt illa, ne ſint inter nos diuortia, ne ſit liuor, ne ſit ambitio, ne ſtudiũ pecuniæ, ne uindicta, ne ſuſpicio, ne obtrectatio: quos omnes affectus, quanto ſtudio, quãtóq; conſilio eximendos curarit ex animis ſuorum diſcipulorum, mox aliquanto copioſius indicabimus. *Apte uetita à Chriſto.*

Quædã planè præcipit omnibus: quod genus eſt, de mutua charitate, de cõdonandis fratrũ erratis, de tollenda ſua cuiq; cruce: quod ſi recuſes, nõ agnoſcit CHRISTVS diſcipulũ: de mãſuetudine, cum ait Matthæi capite undecimo: Diſcite à me, quod mitis ſum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus ueſtris: de fide, quam ubiq; requirit: de beneficentia in omnes, aliiſq; his conſimilibus. *Præcepta.*

Quædam ita commendat, ut tamen non exigat: præmio ſollicitans, qui poſſint aſſequi: non pœnam comminans, ſi nequeant. Siquidem Matthæi cap. decimonono, beatos pronunciat eunuchos, qui ſeipſos execuerunt & euirarunt propter regnum dei. Non dicit infelices, qui legitimum matrimonium caſte puréq; colũt. Fortaſſis huc pertinet, quod iuueni dicit: Si uis perfectus eſſe, uade uende omnia quæ poſſides, & ueni ſequere me. Nam mihi potius uidetur, ad uniuerſos Chriſtianos pertinere, quorum nemo non debet eſſe hoc animo, ut ſi quid eiuſmodi poſtularit CHRISTI gloria, cuncta libenter ſit pro derelictis habiturus: nam perfecti nomine Chriſtianum deſignat. Erat ille probus Iudæus: ſupererat, ut CHRISTI diſcipulus factus, perfecta iam ſequeretur. Nihil in rebus humanis uere perfectum: uerũ in ſuo cuiq; ſtatu perfectionis ſtudium adeſſe debet. *Non exacta.*

Quædam contemnit CHRISTVS, ac uelut indigna ſe reiecit. ueluti cum Lucæ cap. duodecimo, inuitatus ad diuidundam hæreditatẽ: Homo, inquit, quis me cõſtituit iudicẽ aut diuiſorẽ ſuper uos? Quædã ueluti diſſimulat, tanq; ad ſe non pertineant, aut tanq; ad ea ſit indifferens: quod genus, cũ apud Matthæũ cap. decimooctauo, Petrum interrogat, utri deberẽt tributũ regibus, filij an alienigenæ: uelut illarũ rerũ imperitus ac rudis, ut quæ ad huius mundi ſordes pertinerẽt. Ac perinde locutus, quaſi nõ debeatur: tamẽ dari iubet didrachma, haud pro omnibus tamẽ, ſed pro ſe dũtaxat, ac Petro. Huius generis & illud, quod apud Matthæũ cap. uigeſimoſecundo, inſidioſe rogatus, num oporteat tributũ pendere Cæſari, iubet exhiberi nomiſma uelut ignotum: eo uiſo, rogat, cuius eſſet imago, & cuius inſcriptio, tanq; id quoq; neſciret. Ac de tributo Cæſari red.dẽdo, reſpondet nõ ſine ambiguitate: Date Cæſari quæ ſunt Cæſaris: ſi quid illi debet, ſoluite. Sed illud ad me magis pertinet admonere, ut detis deo, quæ dei ſunt. Ad conſimilẽ modũ, adulterã in adulterio deprehenſam, apud Ioannem Euangeliſtã, nec damnat, nec tamen palàm abſoluit, ſed admonet, ne iteret cõmiſſum, nolens hominũ neceſſarijs legibus *Contempta. Diſſimulata. De tributis. De cenſu. Supplicia.*

ſuum

ſuum ius adimere,& tamen damnationis autor eſſe nolebat, qui uenerat ſeruandis omnibus:quod quidē in ipſo fuit. Rurſus apud Lucam renunciātibus quibuſdam de Galilæis horrendo nouóq; affectis ſupplicio,quorum ſanguinem Pilatus miſcuerat cum ipſorum ſacrificijs, nec probat, nec improbat legum ſeueritatem, ſed exemplo ad occaſionem admonitionis abutitur.Putatis, inquit, quod hi Galilæi præ omnibus Galilæis peccauerint,quia talia paſſi ſunt? Non, dico uobis: ſed niſi reſipueritis,omnes ſimiliter peribitis, ſicut illi decem & octo,in quos incidit turris in Siloë, & occidit eos.

Circūſtantiæ faciunt ad intellectum.

Accedit hinc quoq; lucis nonnihil ad intelligendum ſcripturæ ſenſum,ſi perpendamus non modo quid dicatur,uerumetiam à quo dicatur,cui dicatur,quibus uerbis dicatur,quo tempore,qua occaſione,quid præcedat,quid conſequatur.Siquidē alius ſermo decet Ioannem Baptiſtam,alius CHRISTVM. Aliud præcipitur rudi populo,aliud Apoſtolis.Rurſus aliud præcipitur Apoſtolis adhuc rudibus, aliud formatis iam & inſtitutis.Aliter reſpondetur inſidioſe interrogantibus, aliter ſimplici animo ſciſcitantibus.Deniq; ſeries ipſa narrationis altius repetita,ſententiam aperit,aliàs obſcurā. Sæpenumero locorum collatio nodum explicat difficultatis, dum quod alibi dictū eſt tectius, alibi dilucidius refertur. Et quoniā totus fermè CHRISTI ſermo figuris ac ſtrophis obliquus eſt,diligenter odorabitur theologiæ candidatus,quam ſuſtineat perſonam is qui loquitur,capitis an membrorum, paſtoris an gregis.Siquidem CHRISTVS cum,in cruce patrem inclamans,ait:Deus meus,deus meus,quur deſeruiſti me? longe à ſalute mea uerba delictorum meorum:non capitis,ſed membrorum ſuorum uoce loquitur,autore diuo Auguſtino. Item dum mœret,dum angitur,dum poculum deprecatur:uidetur memborum affectum in ſe tranſtuliſſe.Rurſus dum imminētibus ſatellitibus ait: Si me quæritis, ſinite hos abire:paſtoris & epiſcopi perſonam agit,Apoſtoli gregis. Nam paſtoris officium eſt, ſi quando ingruat perſecutionis procella, pro gregis incolumitate ſuum caput obijcere periculis.Porrò diſcipuli,dum metu territi diffugiunt, Petrus dum abiurat dominum,dum percutit gladio:gregis adhuc infirmi,& in ſpem meliorum confouendi,perſonam ſuſtinet. At dum flagellis cōcinnatis negociatorum turbam proſtigat è templo:ſummi Paſtoris agit partes. Nonnunq; ex alieno loquitur affectu,ueluti cum Cananæa,improbius interpellanti,reſpondet: Non eſt bonum,ſumere panem filiorum,& obijcere canibus: Iudæorum uoce loquitur,qui ſe ſolos hominū ſanctos eſſe ducebant:Cananæos,Samaritanos,ac reliquas prophanas nationes pro impuris & canibus habebant:cum apud CHRISTVM non fuerit ullum gentis diſcrimen,niſi pro temporis diſpenſatione.Nouerat,eius mulieris animum,Iudæorum fidei præferendum eſſe: uerum id uoluit infigere ſuæ gentis animis,regni cœlorum fore participes,qui quacunq; origine per fidem in hoc irrupiſſent.Rurſum cum ſuos interrogat:Vos quem me eſſe dicitis? capitis perſonā agit.Petrus totius populi Chriſtiani uoce & uice reſpondet:Tu es CHRISTVS filius dei uiui. Nullus enim eſt in corpore CHRISTI, à quo non exigatur iſta confeſſio: Tu es CHRISTVS filius dei uiui. Conſimiliter quod Petro dicitur: Tu es

Perſona loquentis.

Membrorū.

Paſtoris.

Gregis infirmi.

Summi pontificis.

Iudæorum.

Capitis.

Corporis totius.

Petrus

Petrus,& ſuper hanc Petram ædificabo eccleſiam meam. Et tibi dabo claues regni cœlorum: ad uniuerſum populi Chriſtiani corpus pertinet. È diuerſo cũ Petro ter amorẽ profeſſo, dicit: Paſce agnos meos: CHRISTVS ſummi Paſtoris, hoc eſt, capitis uices ſuſtinet: Petrus cuiuſuis epiſcopi typum gerit, cui non committitur grex, pro quo mortuus eſt CHRISTVS, niſi uehementer amanti CHRISTVM, nec uſq; ſpectanti, niſi ad huius gloriam. Neq; uero dictum eſt, rege, aut, ſubige oues, ſed paſce. Neq; dictum eſt, oues tuas ſed, meas. Alieni gregis paſtor es, non dominus. uide ut oues bona fide annumeres, tibi creditas. Itidẽ Paulus in epiſtolæ ad Rhomanos cap. ſeptimo, cum multa queſtus de carne ſua, ſpiritui rebellante, tandem exclamat: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? nõ ſua uoce loquitur, ut opinor, ſed alterius cuiuſpiam adhuc imbecillis, & qui cupiditatibus ſuis etiamnum impar eſſet. Quãq; autem perſonarum obſeruata ratio plurimum habet momenti in ueteris inſtrumenti literis, uelut in Prophetis, in Pſalmis, in Cãtico canticorum, tamen frequenter & in nouo teſtamento locum habet, præſertim in Paulinis epiſtolis. Quædam autem ita proponuntur, ut ad omnes quidem pertineant, at non citra diſcrimen: quod genus eſt, quod cum Apoſtolis loquens dicit: Vos eſtis ſal terræ: uos eſtis lux mundi. ſic ad omnes CHRISTI religionem profitentes pertinet, ut præcipue tamen ad epiſcopos ac magiſtratus. Itẽ cum ait: Eſtote perfecti, ſicut & pater ueſter cœleſtis perfectus eſt: omnibus ſuis oſtendit, quò ſit enitendum, quanq; id maxime præſtãdum iis, qui præſunt eccleſiæ CHRISTI. Vt perſonarum igitur, ſic & temporum obſeruata uarietas, obſcuritatem diſcutit in arcanis literis. Neq; enim quicquid Iudæis uel imperatũ eſt, uel interdictum, uel permiſſum, ad Chriſtianorum uitam eſt accommodandum. Non quod in ueteris inſtrumenti libris quicq; ſit, quod ad nos nõ pertineat, ſed quod pleraq; pro tempore tradita ad typum & adumbrationem futurorum, pernitioſa ſint, niſi tractentur ad allegoriã: uelut circũciſio, ſabbata, delectus ciborũ uictimæ, odiũ inimici, bella, turba uxorum, aliaq; his conſimilia, quæ tanq; umbræ ad coruſcantẽ Euangelij lucem prorſus euanuerunt. Verum quis in hiſce uel ſimpliciter ad noſtros mores accõmodandis, uel per allegoriam explicandis, habẽdus ſit delectus: quoniã Auguſtinus ſatis copioſe diſſerit in libris De doctrina Chriſtiana, non eſt conſilium hic perſequi. Primum igitur tempus eſto, ſi uidetur, quod CHRISTI præceſſit ætatẽ. Proximum, cum nondum quidem exorta, ſed tamen aduentante iam, & imminẽte Euangelij luce, ſuperioris legis tenebræ rareſcerent: ueluti cum nõdum exorto ſole, ſed ad exortum properãte, cœlum ſenſim albeſcit. Tum ſatis adhuc erat, Ioannis baptiſmo tingi, ad ſuperioris uitæ pœnitentiam inuitari. Satis erat admonitos eſſe publicanos, ne quid exigerent, præter id quod illis conſtitutum eſſet. Satis erat, admonitos eſſe milites, ne cui uim facerent, ne quẽ deprædarentur, ſed contenti eſſent ſuis ſtipendijs. Nõ, quod iſta bonos facerent, aut Chriſtianos, ſed quod minus malos redderent, ac mox ſucceſſuræ CHRISTI prædicationi præpararent. Neq; enim uſq; Ioannes docuit, non eſſe iurandum, non eſſe repudiandam uxorem, tollendam crucem, benemerendum de inimico. Iſta quæ proprie Chriſtianos facerent,

Epiſcopi.

Peccatoris.

Gradus.

Temporum ratio.

Tempus primum.

Secundum.

CHRISTO seruabantur. Fortassis ad hoc tempus pertinet, prima discipulorum prædicatio, cum iubentur exemplo Ioannis, ad pœnitentiam prouocare, regni cœlorum uicinitam denunciare, de CHRISTO silere. Et haud scio, an baptismus, quo tum baptizabant, huiusmodi fuerit. Nam tum quoq; baptizabant Apostoli, cum CHRISTVS ipse, teste Ioāne, neminem baptizaret. Nec omnino proditum est ca/

Tempus tertium. nonicis literis, quēq; à CHRISTO baptizatum fuisse. Tertium esto, si libet, CHRISTO iam late miraculis ac doctrina clarescente terrarū orbi, cum sic Euangelica doctrina proferretur, ut tamen legis obseruatio nō interdiceretur: quod tempus complectitur, & post datum spiritum sanctū, rudis adhuc & nascentis ecclesiæ primordia. Videntur autem ad hoc quædam peculiariter attinere: uelut omnes illæ parabolæ, de colonis uineæ, qui domini filium occiderant: de nuptijs & excusantibus inuitatis: item quæ de supplicijs prædicatorū CHRISTVS prædixit: ac fortassis quæ præcipit de tollenda cruce: de excutiendo pedum puluere: de nemine salutando in uia: de fugiendo à ciuitate in ciuitatem: de relinquendo patre ac matre & uxore: de beatitudine castrantium se propter regnum dei: de uendēdis possessionibus, ac renunciando omnibus affectibus: de subinde mutādo loco: postremo quæ de signis dicta sunt, eos qui crederent secuturis: alioqui Christiani nō essemus hodie, quos hæc signa constat non esse secuta: licet ex superioribus illud ad nos pertinet, quod ubicunq; inciderit necessitas, hoc animo iubeamur habere, quicquid habemus charum, ut parati simus ob CHRISTI gloriam relinquere. Ad idem tempus pertinet & illud, quod in Actis apostolorum per Iacobum ac Petrum decernitur: ut qui ex gentibus ad CHRISTVM sese contulissent, abstinerēt à suffocato, à sanguine: quorum neutrum apud nos habetur nepharium: siquidē datum est hoc inuincibili Iudæorum pertinaciæ, quibus conuenire nō poterat cum incircuncisis, si nihil habuissent omnino Iudaismi. Paulus præcipit, ut episcopi suas uxores ac liberos bene gubernent: nunc & hypodiaconis ius habendi uxores, interdicitur. Paulus uult, uxorē fidelem manere cum infideli marito, Augustinus diuersum sentit, & hodie secus iudicat ecclesia. Paulus non uult, seruum Christianū ab hero Ethnico discedere, secus hodie decretum est. Sunt id genus alia permulta, quæ pro temporum illorum usu instituta, post obliterata sunt, aut mutata: ueluti de ceremonijs sacramentorum pleraq;. Complura tum nō obseruata, quæ nunc iubemur obseruare: quod genus sunt dies festi: & fortassis hæc, qua nunc salubriter utimur, secreta admissorum cōfessio.

Tempus quartum. Nam per uniuersum terrarum orbem propagata iam & constabilita CHRISTI religione, quam imperatores armis suis non persequebantur, ut solebant, sed tuebātur: nec depredabantur opes ecclesiæ, sed accumulabant (sit em̄ hoc, si uidetur quartum tempus) pro mutato rerum statu, nouæ leges sunt inductæ, quorum aliquot uiderentur cum CHRISTI decretis pugnare, nisi distinctione temporum scripturas in concordiā redigamus. Iam quintum tempus facere licebit, ecclesiæ prolabentis ac degenerantis à pristino uigore Christiani spiritus. Ad quod opinor pertinere, quæ dicit dominus in Euangelio: quod abundante iniquitate, refrigescet charitas multorum: ad hæc futuros, qui dicerent: Ecce hic est CHRISTVS, ecce illic.

Quintum.

Sed

Sed ne tanta temporum,perſonarum ac rerum uarietas inuoluat lectorem,non abs re fuerit,uniuerſum CHRISTI populũ in tres circulos diuidere, quorũ omniũ tum unicum ſit centrum,CHRISTVS IESVS, ad cuius ſimpliciſſimam puritatem, pro ſua cuiq; uiríli,enitendum eſt omnibus.Neq; enim oportet ſcopum ſuo moue re loco,quin potius omnes mortalium actiones ad ſcopum dirigendæ. Primũ autem circulum teneant, qui quoniam uelut in uices CHRISTI ſucceſſerunt, CHRISTO proximi ſunt,illi ſemper adhærentes ac ſequentes agnũ,quocunq; ierit:quales ſunt Sacerdotes,Abbates,Epiſcopi,Cardinales,ac ſummi Pontifices: hos oportet quàm maxime puros eſſe à rerum mundanarum contagio:cuiuſmodi ſunt, uoluptatum amor,pecuniæ ſtudium,ambitio,uitæ auiditas. Horum eſt, CHRISTI puritatem ac lucem è proximo hauſtam, in ſecundum circulum tranſfundere, qui príncipes habet prophanos,quorum tamẽ arma legesq; ſuo quodã modo CHRISTO ſeruiunt:ſiue dum neceſſarijs ac iuſtis bellis proſligant hoſtem, publicaq; tuentur tranquillitatem:ſiue dum legitimis ſupplicijs cohercent facinoroſos. Tertium circulum promiſcuo uulgo dare licebit,ceu craſſiſſimæ huius orbis,quem fingimus, parti: ſed ita craſſiſſimæ, ut nihilo ſecius ad CHRISTI corpus pertineat. Quanquam in ſingulis circulis ordinem aliquẽ imaginari licet. Etenim cum ſacerdotes ſacrificijs litant deo:cum pabulo ſermonis Euãgelici paſcunt populum: cum puris precibus cum deo colloquuntur:cúmq; pro ſalute gregis interpellant,nimirũ in puriſſima circuli ſui parte uerſantur.Cæterum dum principum affectibus obſecundant,ne prouocati,grauiores excitent tragœdias:dum infirmorum imbecillitati multa concedunt inuiti,ne ad deteriora prolabãtur:in extrema circuli ſui uerſantur ora,ad quam tamen non aliter ſeſe demittunt,niſi ut alios ad ſe rapiant:non ut ipſi fiant deteriores.Inter elemẽta,quibus infimus hic mundus conſtat, ſuus cuiq; locus eſt. Sed ignis, qui proximum orbi lunari locum obtinet, cum in ſumma ſui parte puriſſimus ſit ac liquidiſſimus,cœliq; naturæ ſimillimus, in aëris confinio ſe ipſo craſſior eſt.Aër itẽ in ſummo ſui circuli margine ſimillimus igni: in infima parte,qua confinis eſt aquæ,craſſeſcit.Fortaſſis idem de aqua terráq; dici poteſt:& tamen ignis paulatim omnia rapit ad ſe: &,quoad licet, in ſuam tranſformat naturam:terram ſpiritibus attenuatam,uertit in aquam:aquam eliquatam uertit in aërem:aërem extenuatum in ſe tranſformat.confinia ſeruiunt tranſformationi, non in deterius,ſed in melius.ſic & CHRISTVS ad diſcipulorũ imbecillitatem ſeſe frequenter accommodabat.Sic Paulus multa indulgebat Corinthijs:diſtinguens interim,quæ domini nomine proponeret perfectis, & quæ ſuo nomine condonaret infirmis:hac ſpe tamen,ut proficerent. Proinde cum ſummi Pontifices condonationibus & indulgentijs,ut uocant,ſegnes,aut fortaſſe deſperationi proximos, erigunt ac fouent,donec ad meliora proficiant,non uerſantur in ſumma circuli ſui parte.Idem dum legibus cauent, de decimis prædialibus ac perſonalibus extorquendis:de uſu pallij redimendo:de annatis exigendis: de patrimonio Petri,ut uocant, armis uindicando:de ſubigendis bello Turcis: déque alijs innumeris,ut donemus eos tractare rem ad communem uitam neceſſariam,aut certe utilem:nemo tamen

Circuli tres.

Primus circulus.

Secundus circulus.

Tertius circulus.

Gradus in ſingulis circulis.

Ordo in elementis.

Simile.

Functio nõ ſumma.

Leges Pontificiæ. dixerit,eos uersari,in eo quod proprium est philosophiæ cœlestis. Atq; haud scio an summi Pontifices,etiam si maxime uelint,possint ita moderari leges suas,quas ad cõmunem hominum uitã ædunt,ut per omnia CHRISTI decretis respondeãt. CHRISTVS ut purissimus ille fons omnis lucis & innocentiæ,præcepit ea,quæ cœlum sapiant. Pontifices homines & hominibus infirmis, atq; adeo uarie infirmis, pro tempore præscribunt,quod uidetur expedire. Proinde fieri nõ potest, quin in horum quoq; placitis insint quædam,quæ sapiant humanos affectus,& in quibus innocẽtiam CHRISTI desyderes. Porrò quemadmodum ignis infima pars liquidior est aëris summa parte:ita par est,ut quod in Pontificum cõstitutionibus crassissimum est,propius tamen accedat ad CHRISTI simplicitatem, q̃ quod in Cæsarum,aut magistratuum legibus est maxime diuinum. Nam hi quoniam in hisce rebus uersantur,quæ cum infima fece,quæq; cum sordidis mundi negocijs coniunctæ sunt,argumento suo respondeant,oportet. Neque enim horum legibus fit,ut boni simus,sed ut minus mali. Proinde si quid geritur aut cõstituitur ab his, quod nonnihil degenerat à CHRISTI decretis,etiam atq; etiam caue,ne Christianæ philosophiæ purissimũ fontem, cum horum qualibuscunq; lacunis commisceas. Debent humanæ leges ab hoc archetypo peti:ab eodem lumine,legum humanarum scintillæ sumuntur. Sed aliter relucet æternæ ueritatis fulgor in leui terso q; speculo, aliter in ferro,aliter in lympidissimo fonte,aliter in lacuna turbida. Hæc ideo dicta sunt,ne cœlestem CHRISTI philosophiam, hominum uel legibus, uel disciplinis uitiemus. Maneat intactus ille scopus:sit illibatus unicus ille fons:seruetur illa uere sacra ancora doctrinæ Euangelicæ:ad quam in tanta rerum humanarum caligine confugere liceat. Neque protinus reijce,quod ab istis præscribitur, sed circunspice, quis præcipiat,quibus præcipiat,quo tempore,qua occasione præcipiatur. Spiritualis omnia dijudicat,inquit Paulus, ipse à nemine dijudicandus. Quod si ad leges humanas CHRISTI dogmata detorqueantur,quæso te,quæ spes iam reliqua est? multo minus etiam, si ad cupiditates hominum deflectatur diuina philosophia, & iuxta Græcorum prouerbium,Lesbia nobis fiat regula.

Leges Cæsareæ.

Concẽtus doctrinæ & uitæ Christi. Super hæc,non mediocrem adferet utilitatem,si diligẽter euoluentes libros utriusq; testamẽti,attente consyderemus mirabilem illum orbem,& consensum totius CHRISTI fabulæ,ut ita loquar,quã nostra causa peregit, factus homo. Sic enim futurum est,ut non solum rectius intelligamus,quod legimus,uerumetiam ut certiore cum fide legamus. Nullum est enim sic arte compositũ mendacium,ut undiq; sibi constet. Ex ueteris testamenti uoluminibus confer typos & Prophetarum oracula:quorum illi CHRISTVM deliniant atq; adumbrant: hæc eundẽ aduentantẽ, uelut oculis fidei demonstrãt. Succedit his angelorum testimonium, Gabrielis uirgini cœlestes nuptias renunciantis: rursum in natiuitate chori angelici concinentis, gloria in excelsis deo:mox accedit pastorum,deinde Magorum testimonium:præterea Symeonis & Annæ:deinde præludit Ioannis Baptistæ prædicatio, digito iã indicantis præsentem,quem Prophetæ uenturum prædixerant. Ac ne nesciremus, quid nobis esset ab eo sperãdum,addit:Ecce qui tollit peccatum mundi. Hic unus est agnus

Prophetiæ ac typi.

Angeli.

Pastores. Magi. Baptista.

eſt agnus,omnis maculæ neſcius:nec agnus eſt ſolum,uerumetiã agnos facit. Non promittit ſuis regnum aut opulentiam:innocentiam promittit, ſi modo reſipiſcãt: Nihil autem uerorum bonorum abfuturum eſt,ſi adſit innocẽtia. Poſt hæc omnẽ uitæ ſeriem obſerua,quomodo adoleuerit, uſque proficiens in melius & apud deũ & apud homines. Apud deum laus eſt bonæ conſcientiæ:apud homines decus eſt honeſtæ famæ,quæ non affectata, felicius conſequitur ueram uirtutem. Duodecim natus annos, in templo docens uiciſſim & audiens, primum ſui ſpecimen dedit. Rurſum in nuptijs primo miraculo priuatim ædito,paucis innotuit. Nam non niſi baptizatus, & columbæ ſigno, patriſque uoce commendatus, poſtremo non niſi quadragenario ieiunio,& Satanæ tentatione ſpectatus & exploratus, prædicandi munus aggreſſus eſt. Excute natiuitatem,educationem,prædicationem,mortem, nihil aliud reperies, quàm paupertatis,& humilitatis, imò innocentiæ totius exemplar. Totus doctrinæ circulus ut ſecum conſentit, ita cum ipſius uita conſentit,etiam ipſius naturæ iudicio conſentanea. Præcepit innocentiam:ipſe ſic uixit, ut nec ſubornati teſtes, cum id uarijs modis conarentur,reperirent, quod probabiliter calumniarentur. Docuit manſuetudinem, ipſe tanquam ouis ad mactationem ductus eſt. Docuit paupertatẽ,ipſe nihil unq̃ poſſediſſe legitur. Deterruit ab ambitione & faſtu,ipſe diſcipulis ſuis lauit pedes:docuit hanc eſſe uiam ad ueram gloriam & immortalitatem. Ipſe per crucis ignominiam aſſecutus eſt nomen, quod excellit omne nomen: & dum nullum regnum ambit in terris, meruit cœli pariter ac terræ principatum. Vbi reſurrexit,non alia docuit,q̃ ante docuerat. Docuerat, pijs nõ eſſe metuendam mortem,& ob id exhibuit ſeſe rediuiuum. Suis ijſdem uidentibus,aſcendit in cœlum,ut ſciremus,quò nobis eſſet enitendum,quóq; referẽda omnia. Poſtremo loco delapſus eſt ſpiritus ille cœleſtis,qui tales afflatu ſuo reddidit Apoſtolos,quales CHRISTVS eſſe uoluit. Reperies fortaſſis in Platonis aut Senecæ libris,quæ non abhorreant à decretis CHRISTI: reperies in uita Socratis, quæ utcunq; cum CHRISTI uita conſentiant:at circulum hunc,& omnium rerum inter ſe congruẽtium harmoniam in ſolo CHRISTO reperies. Multa ſunt in Prophetis & dicta diuinitus,& geſta pie:multa in Moſe, cæteriſq; uiris uitæ ſanctimonia claris:orbem hunc in nullo reperies homine. qui quidẽ orbis à Prophetis exorſus,per Apoſtolorũ uitam ac doctrinam,in ſeſe coit. Hi,quicquid CHRITVS docuit,expreſſerunt:quicquid promiſit,præſtiterunt:eundem hauſerant ſpiritum:eadem ſonant ac docent,quæ CHRISTVS. Hactenus adoranda ſunt omnia:cætera cum delectu iudicióq; legenda, aut etiam imitanda. Quanquam & Apoſtoli ſic CHRISTVM referunt,ut tamen ad illius maieſtatem non aſſurgant.

Christus puer.

Christus adoleſcens.

Doctrina. Vita. Natura.

Mors.

Reſurrectio.

Aſcenſio.

Neq; uero confundit hanc harmoniam, CHRISTI uarietas:imò ſicut è diuerſis uocibus apte cõpoſitis, concentus ſuauiſſimus redditur,ita CHRISTI uarietas pleniorem efficit concentum. Sic omnia factus eſt omnibus,ut nuſq; tamẽ ſui diſſimilis eſſet. Nunc diuinæ naturæ profert indicia,cum uentis imperat ac mari,cũ peccata remittit,cum in monte nouam ſpeciem,& humana præſtantiorem,exhibet ſuis. Nunc diuinitatem diſſimulans,hominem agit,cũ eſurit,cũ ſitit,cũ fatigatur labore,

Varietas Chriſti.

Chriſtus deus & homo.

cum esuriẽs ad ficum accurrit, cum mœret, cum affligitur, cum occiditur. Quosdam ultro ad se uocat, alios à retibus, Matthæũ è telonio. Quosdã sequi uolentes, reijcit: cuius exemplũ habes apud Matthæum cap. octauo, de scriba, dicente: Magister, se quar te quocunq; ieris. cui respondit IESVS: Vulpes foueas habent, & uolucres cœli nidos, at filius hominis nõ habet, ubi caput suũ reclinet. Rursus ibidem, alteri posscenti ueniã abeundi: Sequere, inquit, me: & sine, mortui sepeliant mortuos suos. huic timuit, ne relaberetur: illũ sciebat inutilem negocio minime delicato. Zacchæi delectatus ardore, ultro sese ad illius ædes inuitat: quẽadmodũ legis Lucæ cap. decimonono. Herodem ubiq; contemnit, ut impiũ Iudæũ, & ob id Ethnicis deteriorẽ: eũ uulpem uocat Lucæ decimotertio, Ite & dicite uulpi illi: ad quem adductus, nec alloquio dignatur. Nonnunq; ultro, ueluti captata occasione, miraculũ ædit, sicuti de ficu, quæ ad execrationẽ illius exaruit: de turba satiata paucis panibus: de Lazaro: aliâs ceu grauatim & coactus facit: quod genus est, cum apud Ioãnem Euangelistam, in nuptijs matri de uini defectu submonenti, respondet: Quid mihi tecũ est mulier? nõdum uenit hora mea. rursus cũ apud Matthæũ cap. decimoseptimo rogatus sanare lunaticũ, cui discipuli nõ potuerãt opitulari, cõmotus exclamat: O generatio incredula & peruersa, quousq; ero uobiscum? quousq; patiar uos? afferte huc illum ad me. Cananæam grauatim, nec nisi interpellatus, audit, nec statim obsequitur. Ex aduerso, leproso se facilem præbet: Volo, inquiens, mundus esto. Rursum pharisæis, signũ ab ipso poscẽtibus, planè negat: Generatio, inquiens, mala & adultera signũ quærit, & signum non dabitur ei, nisi signum Ionæ prophetæ. Cõsimiliter cap. decimosexto, Pharisæis ac Sadducæis tentantibus IESVM, ut è cœlo signũ aliquod æderet, respondit: Faciem cœli dijudicare nostis, signa autẽ temporũ non potestis? Alicubi sileri iubet miraculũ æditum, uelut apud Matthæũ cap. nono, cæcis sanatis interminatus, edicit: Videte, ne quis sciat: haud ignarus futurum, ut tanto magis diuulgarent. Ad cõsimilem modũ apud eundem Euangelistã cap. duodecimo, curatis multis, præcepit, ne se facerent manifestũ uulgo. At Marci cap. quinto, dæmoniacũ sanatum non admittit in suũ consortiũ, neq; tamẽ silere iubet, sed apud suos prædicare, non IESVM CHRISTVM, sed, quid sibi beneficio dei cõtigisset. À suis confessionem exigit: Vos autem, inquiens, quem me esse dicitis? Dæmoni palàm cõfitenti, ipsum esse CHRISTVM, silentiũ indicit. Rursus aliâs exigit gratiam ab ijs, qui beneficium acceptũ cœlant: uelut à muliere, quæ à contactu pallij desierat profluere sanguine: Quis me tetigit, inquiens: neq; destitit donec illa coram omnibus beneficium agnosceret. Similiter nouem leprosis ingratitudinẽ exprobat: qui cum essent Iudæi, non redierint tamen, daturi gloriam deo.

Est & alia quædam in miraculis ædendis uarietas. Alios sine negocio sanat, ut cum uerbo puellam excitat: Puella, tibi dico surge. Cæco lutum sputo maceratum illeuit oculis: nec hoc contentus, præcepit, ut sese abluat in piscina Siloë, atque ita demum sensit restitutæ sanitatis beneficium. Neque decem illi leprosi protinus mundati sunt, sed iussi adire sacerdotes, inter eundum lepra liberati sunt. Porrò Lazarum excitaturus, fundit etiam lachrymas, infremit spiritu, iubet sibi

cõmonstrari

commonſtrari ſepulchrum, tolli ſaxum, atque ita defunctum ualido clamore euocat. Nonnunquam iraſcitur ac minatur morbo. In huiuſmodi uarietatibus conueniet philoſophari, & pia curioſitate, diuini conſilij ſcrutari myſterium. Eſt item uarius in reſponſis: captioſe ſciſcitantibus, oblique reſpondet, & cautim: ueluti phariſæis, de repudianda uxore ſciſcitantibus, de cenſu Cæſari reddendo, de magno præcepto: ex oſtenſo nomiſmate capit occaſionem admonendi, quid illi non facerent, cum id in primis ad rem pertineat: in diuortijs retundit illorum licentiam, non ex iure conceſſam, ſed inuincibili malitiæ datam. De præcepto item declarat eos non facere, quod ſcirent in primis eſſe faciendum: Phariſæis legis ſcientiam tribuens, pietatem adimens: Sadducæos ob ſtolidam interrogationem ſtultitiæ damnat, qui non intelligerent, quod legerent. Eſt ubi nihil reſpondeat, ſed quæſtionem quæſtione, ceu clauum clauo retundit: ueluti cum interrogatus, qua nam autoritate faceret ea, quæ faciebat: uiciſſim rogat, Baptiſmum Ioannis, utrum è cœlo cenſerent eſſe, an ex hominibus. Aliâs reſpondet quidem, ſed interrogationem interrogatione proſequitur. ueluti cum apud Matthæum cap. uigeſimo ſecũdo, rogat Phariſæos, CHRISTVS cuius filius eſt? cumq; reſpõdiſſent, Dauid: quomodo, inquit, Dauid in ſpiritu loquens, uocat eum dominum ſuum, cum ſit ipſius filius? Apud Marcum capite uigeſimo ſexto, nihil reſpondet teſtibus: conſimiliter cap. uigeſimo ſeptimo, apud Herodem prorſus obticet: apud Pilatum perpauca reſpondet, nec ad omnia tamen: apud Caipham tacet: uinctus, cæſus, irriſus, nihil reſponſat. alapa cæſus, reſpondet: ad conuicia Iudæorum in cruce mutus eſt: at idem non ſuſtinet deplorari à ſequentibus mulierculis. Nõnunq; ceu tædio affectus, fugitat turbam: rurſus aliâs miſericordia motus, ultro petit turbas, ac premi ſe patitur: aliquando ſemet abdit in altiſſimum ſeceſſum, ut oret: aliquando ſponte ſeſe in confertiſſimam templi frequentiam ingerit: aliquando furtim elabitur è manibus inſidiantium, uelut in montem ductus, ut præcipitaretur: atq; iterum lapidandus à turba, clanculum euaneſcit. Quædam mandat apoſtolis, ut prædicẽt: quædam credit ad tempus ſilenda, ueluti uiſionẽ exhibitam in monte Thabor, & arcanum cũ Moſe colloquium de morte ſua: rurſus aliter loquitur diſcipulis, aliter promiſcuæ multitudini: poſtremo à reſurrectione, nunc hac nunc illa ſpecie ſemet exhibet ſuis. Adeo cum noſtro CHRISTO nihil ſit ſimplicius, tamen arcano quodam conſilio Proteum quẽdam repræſentat uarietate uitæ ac doctrinæ. Ea fortaſſis nouo theologiæ tyroni futura eſt admirationi, uerum attento & exercitato nõ erit difficile ſingulorum cauſas inueſtigare. Sed magis his offendunt, quæ prima ſpecie pugnare etiam inter ſe uidentur: quod genus ſunt illa, quod in Euangelio Ioannis, negat Ioannem Baptiſtam eſſe lucem, cum de eodem poſtea teſtetur: Erat lucerna ardens & lucens: cumq; dicat Apoſtolis adhuc rudibus: Vos eſtis lux mundi: item cum ait, Mea doctrina non eſt mea: ſi quis uerborum ſummam modo cutem attendat, uidentur ſibi non conſtare. Rurſus apud Ioannem cap. ſexto, cum ait: Qui edit meam carnem, & bibit meũ ſanguinem, habet uitam æternam: contra paulo poſt: Spiritus eſt, qui uiuificat, caro nõ prodeſt quicq; : nonne pugnãtia loqui uidetur?

Simillimū est huic,quod proximo cap.cum dixisset:Et me scitis, & unde sim, scitis: mox subiicit,uelut à seipso dissentiens:Verus est, qui misit me, quem uos nescitis. Alicubi negat se iudicare quenq̄,alibi testatur,dicens:Pater omne iudicium dedit filio.Discipulos suos uetat irasci,cum ipse legatur,ira commotus fuisse. Quin & in narrationibus quibusdam manifesta in speciem uarietas,impiorum calumniæ patuit: quod genus est, quod Matthæus unum cæcum sanatum prodit, cum Lucas testetur duos sanatos. Item cum aliquoties nomen pro nomine positum uidetur, cum aliter narrare uidetur in Actis Stephanus, q̄ in Geneseos habeatur historia. Huiusmodi scrupi siquando inciderint, non oportebit offendi, aut de fide scripti dubitare,sed pensitatis omnibus circumstantiis, explicandæ difficultatis rationem quærere:qua quidem in re sudatum est à maioribus nostris,quorum industria iuuabimur,si minus à nobis reperietur, quod animo faciat satis.

Argumenta utriusq̄ naturæ in Christo.

Iam & illud obseruandum erit, quibus argumētis CHRISTVS utranq̄ naturā dei & hominis declararit. Siquidem à puro homine quis speraret ueram salutem? Rursum,purum deum quis crederet pati quicq̄? Voluit autē, ut illum redamaremus,ut uerum hominē,uere pro nobis afflictum:neq; dubitaremus,quin præstaturus sit,quicquid promiserat,cum sit uere deus,Quid quod ne exēplum quidē sat efficax futurū erat,si quod in CHRISTO gestum est, non ueris affectibus gestum sit,sed ficta modo fabula quædā obiecta sit oculis? Humanæ naturæ indicia sunt, quod cōcipit in utero fœminæ:diuinæ,quod è spiritusancto.humanæ,quod statis tēporibus è grauida nascitur.diuinæ,quod citra uirilem operā.Hominē uerum arguunt,quod sese subinde uocat filium Adæ,quod adolescit solitis ætatū auctibus, quod dormit,quod uescitur,quod esurit,quod sitit, quod ex itinere lassescit, quod humanis affectibus tangit. Sæpenumero legitur misertus turbæ, ueluti Matthæi cap.uigesimo:apud Marcū cap.tertio,irascitur & indolescit:apud eundē cap.octauo,ingemiscit spiritu:rursum Ioannis cap.duodecimo,multo ante passionē turbat animo,in hortulo usq; ad sanguineū sudorē angitur animo:in cruce sitit, quod ex more solet in eo supplicij genere accidere:flet, conspecta ciuitate Hierosolyma:flet & apud Lazari monumentum, & turbatur animo. È diuerso tot æditis miraculis, diuina natura prodebatur:nam factis q̄ uerbis hanc maluit declarari. Quanq̄ & uerbis testatur se filium dei,è cœlo missum,& in cœlo fuisse, & esse, cum uersaretur in terris, cumq̄ patrem deum subinde inculcat. quod & à Iudæis intellectum est, cum aiunt:Tu homo cum sis, facis teipsum deum: denique cum resurgit à morte, dum fertur in cœlum,dum mittit paracletum,subito nouantē Apostolos.Sed hoc ut paucis admoneri potest,ita nimis prolixum fuerit,singulatim explanare.

Quare meritò reiecti Iudæi.

Ad diuini consilij perpensionē & illud pertinere uidetur, annotare quot modis testatum esse uoluit,Iudæos,quibus olim promissus & expectatus fuerat Messias, suapte culpa fuisse reiectos ob incredulitatem, gentes ob fidei simplicitatem in horum locum receptas. Nouerat suæ gentis duritiem CHRISTVS, quæ hoc longius aberat à uera iusticia, quod falsa iusticiæ persuasione tumeret: nouerat esse genus calumniosissimum.Proinde nihil non ab eo factum est,ne quam ansam haberent

expostulandi

expoſtulandi cum deo, quod præter meritū promiſſis eſſent fruſtrati. Prædictum erat à Prophetis fore, ut gentes fide ad Euangelij gratiam irrumperēt, Iudæi uitio ſuo à promiſſis excideret. Apud ipſos naſci uoluit, quibus erat promiſſus: decantatus eſt ab angelis, prædicatus à paſtoribus, indicatus à Magis, agnitus à Symeone & Anna, demonſtratus ab Ioanne Baptiſta, patris oraculo cōmendatus, tot miraculis inclaruit, tot beneficijs illos prouocauit, tam ſalubria docuit, & tamē his rebus nihil profectum eſt. Inuidia, ſuperbia, & auaritia excæcati, Prophetas occiderant, Ioanni non credebant, miracula calumniabantur Beelzebub præſidio fieri, CHRISTVM ipſum perſequebantē: & tamen interim inani legis titulo, & templo per orbem uenerabili, ſuperbiebant, dicentes: Templum domini, templum domini, templum domini. Magi primū omniū adorant: Herodes Iudæus puerū perſequitur. Hoc conſilio CHRISTVS prohibuit ſuis, primū ad Euangelij munus emandatis, nē ſubirent urbes Samaritanorū, ne quid hinc cauillarentur Iudæi, uelut à CHRISTO neglecti. Telonem uocat, & relictis omnibus ſequitur: Phariſæi tot modis prouocati, moliuntur in diuerſum. Ingerit eis exemplum fidei ab ijs, quos illi pro ſceleratis habebant, & abominandis: exhibet Cananæam, uix auditam, mox etiā cum conuicio repulſam, inuicta fide peruincentem, & CHRISTVM ad beneficium præſtandum, ueluti cogentem. Quem enim non expugnaret illa mulieris uox? Etiam domine: nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de menſis dominorum ſuorum. Audis ſuperbe Iudæe, Cananææ fœminæ plenam fiduciæ modeſtiam? Illa ſic reiecta, tamē inſtat & urget: tu nullis officijs potes pellici. Proinde illa audit: O mulier, magna eſt fides tua, fiat tibi ſicut uis. Quid audiunt Iudæi? Relinquetur uobis domus ueſtra deſerta. Et apud Matthæum cap. uigeſimoprimo, palam exprobrat illis, quod publicani & meretrices, ob ardorem fidei præcederēt illos in regnum dei. Ingeritur centurionis exēplum, Matthæi cap. octauo, in tantū fidentis CHRISTO, ut putarit ad rem nō pertinere, uiſere domū ſuam, cum poſſet uerbo nutuq; cōferre ſanitatē. Quid hic ſentis infelix Iudæe? Centurio ꝓphanus, & militiæ miniſter, qui Prophetas non legerat, ſic fidit CHRISTO: & tu ſine fine reclamas ſeruatori tuo, tot iam ſeculis expectato? Proinde meretur audire: Amen dico uobis, nō inueni tantā fidem in Iſrael: tibi uero quid dicit? Nempe quod legimus apud Lucā cap. undecimo: Regina Auſtri ſurget in iudicio aduerſus uiros generationis huius, & cōdemnabit illos, qđ illa ab extremis terræ finibus uenerit Hieroſolymam, ut audiret ſapiētiam Solomonis: tibi ultro exhibitus eſt, ad cuius ſapientiā nihil erat Solomon, & audire grauaris. Idem faciēt Niniuitæ, qui ad prædicationē Ionæ ſubmiſerint ſeſe: tu ſpernis eum, ad quem Ionas nō eſt cōferendus. Ingeritur exēplum Zacchæi, qui ardore uidendi CHRISTI, cōſcēderat arborē. Audis auare Iudæe, prophanū hominē de ſe teſtantē: Dimidium bonorū meorū do pauperibus: ut intelligeres, non generi, ſed uitæ fideiq; promiſſum regnum cœlorū. Audit itaq; te coram: Hodie ſalus contigit huic domui, eo quod & ipſa filia ſit Abrahæ: gens alioqui zelotypa, tot tamē exemplis nō prouocatur ad æmulandum, ne tam multis quidem parabolis flectitur. Apud Lucam cap. decimooctauo, ingerit tibi

publicanum

publicanū peccatorē,sed humilem,sed misericordiam implorantem,superbo iusto prælatū. Te tibi depingit cap.decimoseptimo,cum nouem leprosi Iudæi,beneficiū dissimulant, solus Samaritanus rediens, agit gratias. Idem designat parabola de uulnerato,quē Iudæis prætereuntibus,solus Samaritanus curandum susçipit. Nec aliud agitur apud Matthæum cap. uigesimoprimo, duabus parabolis, altera de duobus filijs:quorū alter pollicitus,se patris iussa facturum, nō fecerit:alter primū detrectans, sed mox resipiscens,fecerit, quod se facturū negarat. Altera de impijs colonis:qui prius seruis male mulctatis, postremo filium ipsum & hæredem occiderunt. Sic enim subijcit Euangelista:Et cum audissent principes sacerdotū & pharisæi parabolas eius,cognouerūt quod de ipsis diceret: & adeo non sunt tacti pœnitentia,cum sibi male conscij forent,ut sequatur:Et quærentes eum tenere,timuerunt turbas. Eôdem pertinet & inibi sequens parabola de inuitatis ad nuptias. Iudæi partim excusant, partim seruos inuitantis,contumelijs afficiunt. Iure igitur his præteritis,promiscua gentium turba implentur triclinia nuptialia.

Quid eī facias ijs,qui prouocati ad salutē,obstinate sæuiunt in amice consulentem? Nec aliò spectat parabola de cōductis mercenarijs ad operam præstandam in uinea. Murmurant enim Iudæi aduersus nos,qui serius uenerimus, & tamen in Euangelij gratia simus illis æquati. Arbitror & parabolam de filio prodigo horsum spectare:in qua filius,qui legis iusticiam obseruarat,indignat aduersus fratrē, post longas erroris ambages resipiscentē, & ob hæc à clemente patre cum gaudio receptum in familiam. Iudæus sua benefacta cōmemorat,Ethnico resipiscenti non exprobrant admissa uitæ prioris. Consimilis argumēti sunt,ut arbitror, parabolæ de drachma perdita & inuenta: de oue erratica, ad gregem reducta: de ficu post triennium adhuc sterili,in proximū annum succidenda, nisi stercoratione adhibita,desineret esse sterilis:de pueris in foro sedentibus,& alterne inter sese concinentibus: Tibijs cecinimus,& nō saltastis:lugubria cecinimus uobis,& nō plorastis. His tam uarijs rationibus seruator optimus,simul & Iudæorum pertinaciam exitio dignam,testatam esse uoluit,& Apostolorū animos, nōnihil adhuc Iudaismo infectos,instruebat,ne ab Ethnicis, in Euangelij consortium recipiendis, abhorrerent. Quando Petrus posteaq̄ audierat à CHRISTO:Ite in orbē uniuersum, & docete oēs gētes,baptizantes eos in nomine patris,& filij,& spiritussancti: post acceptū spiritū cœlestem,nō audet Cornelium admittere, nisi uisione admonitus. Proinde apud Ioannem cap.decimo, præmonet eos, dicens:Ego & alias oues habeo,quas oportet me adducere,& fiet unum ouile. Rursus apud Lucam:Regnū cœlorū uim patitur,& quiuis uim facit in illud. Vi irruperūt Ethnici,qui foris erant:ob diffidentiam excusi sunt Iudæi,qui intus erant. Hierosolyma uersa est in Sodomā: & ubi antea dicebat,nō populus,dicti sunt filij dei. Hæc quæ dicta sunt antehac,ita pertinent ad illa tēpora prisca, ut nihilo secius ad omne tempus queant accōmodari. Nulli ætati desunt sui pharisæi,nulli nō est periculum,si dei beneficijs abutatur.

Argumenta innocentiæ Christi.

Proximū uidetur his animaduertere, quot modis CHRISTVS suam innocentiam omnibus testatā esse uoluerit,ne quid esset,quo possit aliquis huius doctoris

autoritatem

autoritatem eleuare. Ex parentibus modicis, ſed probis tamen & inculpatis naſci uoluit: non, quod apud deum parentum cõmiſſa liberis imputent, ſed quod uulgo ſoleat atrocius obijci filijs, ſi quid deſignarint parentes, q̃ ipſis ſcelerum autoribus. Quin & uitricum probum habere uoluit, de quo legis apud Matthæum: Ioſeph autem, cum eſſet uir iuſtus. Angeli cœlitus teſtantur de puero. Magi muneribus numen agnoſcunt. Paſtores, quæ uiderant, prædicant. Symeon amplectitur tot ſeculis expectatum infantem. Atteſtatur Anna caſtiſſima uidua. Pater deus ſemel atq; iterum de cœlo clamat: HIC EST FILIVS MEVS DILECTVS, IPSVM AVDITE. Toties de eo teſtatus eſt Ioannes. Agnoſcunt & confitentur dei filium & dæmones, etiamſi grauatur ab his prædicari. Turba toties admiratur in eo diui/nam potentiam. Teſtantur & miniſtri apud Ioannem cap. ſeptimo, in hoc miſſi, ut illum cõprehenſum adducerent: Nunq̃ ſic locutus eſt homo, ut hic loquitur. Con/fitetur Martha: Tu es CHRISTVS filius dei, qui in hunc mundum uenturus erat. Confitetur Samaritana: Propheta es tu. Confitent Apoſtoli: Tu es CHRISTVS filius dei uiui. Nam quiſquis deum agnoſcit, liberat eum ab omni crimine. Teſtat & Pilatus: Purus ego ſum à ſanguine iuſti huius, uos uideritis. Teſtatur & huius uxor: Nihil tibi & iuſto iſti. Atteſtatur afflatus prophetico ſpiritu Caiphas: Expe/dit uobis, ut unus moriatur homo pro populo, & nõ tota gens pereat. Agnoſcunt huius innocẽtiam & inimici iudices, multorũ teſtimonio reiecto. Declarant & ipſi teſtes, ut mentirentur ſubornati: non habent quod obijciant, niſi de templo ſoluen/do, ac denuo erigendo: atque hoc ipſum ſecus obijciunt, q̃ ab eo dictum fuerat: & obijciunt, quod non intellexerant. Confitetur & infelix Iudas: Peccaui, tradens ſan/guinem innoxium. Confitetur ad crucem centurio: Vere filius dei erat iſte. Confi/tentur & ſcelerati phariſæi, qui crucifixo nihil habebant quod exprobrarent, niſi quod templum dei demoliturus fuiſſet, & in triduo excitaturus. Adeo fuit immu/nis ab omni crimine, ut nihil in illum probabiliter uel confingi poſſet.

Conſilium Chriſti in pertrahendo mundum in ſuas leges.

Sub hæc obſeruabit pie curioſus lector, quib9 modis, quóue cõſilio, CHRISTVS mundũ uniuerſum, in tot religiones diſſectum, in ſua decreta pertraxerit. Neq; eñ machinis bellicis ſubegit regna mundi, non philoſophorũ ſyllogiſmis, aut rheto/rum entymematis, non opibus. Nihil ex humanis præſidijs huic negocio uoluit admiſceri, quod totum cœlo deberi uoluit. Primũ, ad fidem faciendam adiuuabat, tot uaticiniorũ conſenſus, quibus aſtipulatur Ioannis teſtimoniũ: neq; eñ ſubito nouauit orbem. Difficillimum eſt, ex hominũ mentibus reuellere, quod à pueritia imbibimus, quod publico conſenſu traditum eſt à maioribus. Diu præluſit Ioan/nes baptiſmo pœnitentiæ: præluſerunt Apoſtoli, nondum Meſſiam annuncian/tes, ſed tantum inſtare regnum cœlorũ. Per homines tenues & idiotas rem aggre/ditur, ne quid hinc ſibi uindicaret mundus: quos ipſos diu rudes ac diffidentes to/lerat, ne uiderentur temere credidiſſe. Thomas pertinaciſſime diffidit, nec niſi con/trectatis clauorum & lanceæ ueſtigijs, dicit: Dominus meus, & deus meus. Quin aſcẽſurus in cœlum, omnibus exprobrat duritiem cordis, ac difficultatẽ in credendis his, quæ uiderant. Exorſus eſt à gẽte ſceleratiſſima Iudæorũ, & pertinaciter rebelli/

Cœpit

Cœpit non à Nazareth,ne autoritatem eleuaret patria:ſed à Capernaum,ciuitate luxu & opibus perdita. Nihil aperte reprehendit,quod eſſet cum autoritate publica receptum. Vix enim eſt quiſquàm,qui hoc æquo patiatur animo. Legis teſtimonium ubiq; comprobat,licet aliter interpretans. Accommodauit ſeſe his, quos ad ſeſe trahere ſtudebat. Vt homines ſeruaret,homo factus eſt:ut peccatores ſanaret, cum peccatoribus familiariter uerſatus eſt. Vt Iudæos alliceret, circumciſus eſt,purificatus eſt,obſeruauit ſabbata,baptizatus eſt,ieiunauit,uicit manſuetudine, uicit beneficentia,uicit ipſa ueritate,cuius uis omnibus incantamentis eſt efficacior:uincuntur hiſce rebus & malæ beſtiæ. Nihil aſſeuerat, quod non ſcripturæ teſtimonio confirmet. Quin & conuicio laceſſitus, aut rationibus agit, aut ſcripturis. Etenim apud Matthæum cap.duodecimo,cum atrociſſimo conuicio diceretur, ope Beelzebub exigere dæmonia:Omne,inquit,regnum diuiſum contra ſe,deſolabitur. Et in iudicio cæſus:Si male dixi,inquit,teſtimonium perhibe de malo: ſin bene, cur me cædis? Addidit miracula,ſed hæc ipſa nihil aliud erant,quàm beneficia. Nec ullum ædidit miraculum,cui non certam fidem adiunxerit. Turba teſte ferè geſſit omnia. Leproſos mittit ad ſacerdotes, non ut mundarentur, ſed ut magis conſtaret, eſſe uere mundatos. Cæcus uulgo notus ſanatur, accerſuntur parentes, reuocatur ipſe: nec aliud his omnibus rebus agitur,niſi ut fides aſtrueretur miraculo. Vbiq; declarat,quicquid patitur,præſcium ac uolentem ſeſe pati:& nobis pati,non ſibi. Nec illud mediocrem fidem illius doctrinæ conciliauit,quod ex omnibus ſuis benefactis nihil unquàm præmij captauit,nõ gloriam,nõ opes,non uoluptates,non regnum: ut in eum ulla corrupti officij ſuſpicio competere poſſet. Nec ante miſſum ſpiritum cœleſtem Euangelica tuba per orbem uniuerſum intonuit, ne quid ipſi uiuo quæri uideretur. Porrò nullum eſt efficacius teſtimoniũ inter mortales, quàm ſanguinis. Morte ſua & ſuorum, fidem aſſeruit ſuæ doctrinæ. Nam de concentu totius uitæ iam ante nõnihil attigimus. Cæterũ de genere doctrinæ,qd' ferè conſtat ſimilibus, quæ ex rebus uulgo notiſſimis ducunt, & ob id nõ ſolum efficax eſt,uerumetiã ad imperitæ quoq; multitudinis captũ accõmodũ, aliquanto poſt nõ nihil dicemus.

Chriſti præſidia. His fermè præſidijs CHRISTVS (& poſt hunc Apoſtoli) Iudaicæ gentis expugnauerunt peruicaciam: Græciæ philoſophia tumentis uicit ſupercilium: his tot Barbararum nationum armis inuictam feritatem ſubegit: his totius orbis tyrannos ac ſatrapas,fidei iugo ſubdidit,& in ſuas leges pertraxit:iuxta uaticiniũ Eſaiæ, quo manſuetiſſimus gentium expugnator CHRISTVS ita depingitur: Ecce puer meus,quem elegi:dilectus meus,in quo bene complacitũ eſt animæ meæ. Ponam ſpiritum meum ſuper eum,& iudicium gentibus nunciabit. Non contendet, neq; clamabit, neq; audiet aliquis in plateis uocem eius. Harundinem quaſſatam non confringet:& linum fumigans non extinguet,donec eijciat ad uictoriam iudicium, & in nomine eius gentes ſperabunt. Hic non audis arte contortos ſyllogiſmos,non audis minas ac fulmina, non audis ferro armatas copias, non audis ſtrages & incendia. Sed iudicium audis,manſuetudinẽ audis,audis lenitatem erga imbecillos, in quibus ulla ſpes eſſet bonæ frugis. Victoriam audis,nõ machinis extortam, ſed

iudicio

iudicio quæsitam. Victorē audis, nō formidabilem uictis, nō expilatorē & grauem ijs, quos subegit. Quid igitur? Talem audis, ut in eo gentes officijs deuictæ, salutis suæ spem fixerint. Quis autem nō uidet, quibus rebus respublica Christiana nata, aucta cōstabilitaq; est, ijsdem esse tuendam ac uindicandam, ubi collapsa sit: præsertim ab ijs, qui se in CHRISTI & Apostolorū uices successisse profitentē? Verum hæc aliās crebro sunt à nobis disserta. Nunc quod institutū est, prosequemur.

Illud item animaduertendum, quibus rationibus, & quàm diligenter præmunit suos, ad Euangelij negocium ituros, ut intelligant, qui hodie prædicandi CHRISTVM munus suscipiunt, quibus rebus oporteat instructos esse. Regnum cœlorū uocatur, à quo conuenit procul abesse cupiditates terrenas, quæ regnū obtinent in ijs, qui mundum diligunt. Eas omnes, quanto studio, suorū animis exemerit, operæprecium est consyderare. Luxum & uoluptatū affectum exemit parabola de diuite comessatore & Lazaro mendico, quorū alter à temporarijs delicijs ad æternos cruciatus detractus in Tartara, alter ab huius uitæ malis in æternam quietem translatus, ob oculos ponitur. Diuitiarū studiū eximit parabola diuitis, horrea sua dilatantis, sibiq; suauem ac mollem uitam in multos annos pollicentis, cum eâdem nocte mors immineret misero, semel ereptura, quicquid ille tot annorū sudore congessisset. Rursum, dum prohibet nos esse sollicitos de crastino, dum iubet recondi thesauros æternos, nec tineis, nec furibus obnoxios: dum præcipit, ut cœlestis patris bonitate prouidentiaq; freti, liliorū ac passerculorū more in diem uiuamus: dum Marci cap. decimo, occasione iuuenis, qui mœrens discesserat, simul atq; iussus est relinquere diuitias, habebat autem opimas: uersus ad suos, ait, esse facilius, ut camelus eat per foramen acus, quàm diues ingrediatur regnum cœlorum. Atq; id ut experimento quoq; persuaderet, discipulos sollicitos de panibus, commonefacit eius, quod paulo ante uiderant, paucis panibus ac piscibus aliquot hominum milia saturata: & ita saturata, ut corbes multi reliquijs onusti, tollerentur à conuiuio. Ad hæc, cum eos nullo instructos uiatico, legat ad primam prædicationem, & reuersi fassi sunt, sibi nihil defuisse.

Quibus rebus oporteat instructū esse prædicatorē.

Luxus.

Auaritia.

Parentū & cognationis affectum (quando quidē hic quoq; nō raro solet auocare nos à studio pietatis) multis modis reuellit: iubens, ut toti pendeant à patre cœlesti, neq; quenq; patrē appellent in terris: item negans se agnoscere discipulum, qui non patri ac matri, sororibus ac fratribus: deniq; qui non uxori quoq; renunciarit, ubi poposcerit negocium regni dei. Ipse licet matrē habuerit unice piam, tamē huic nusq; blandus est. De uino interpellanti: Quid tibi, inquit, mecū est mulier? In templo obiurgatus: Quid est, inquit, q̄d me quærebatis? An nesciebatis, quod in his, quæ patris mei sunt, oportet me esse? Rursum apud Matthæum cap. duodecimo, inter docēdum multitudinē, imperiosius interpellatus, matris & fratrū nomine cupientiū eum cōuenire, cq; nō blande respōdit? Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei? Rursus, in cruce mulierē, nō matrē appellat, sui loco Ioannē supponēs.

Cognatio.

Cæterū honoris studiū & ambitionis morbū, qui generosis & erectis ingenijs maxime solet innasci, quot modis ex animis discipulorum reuellit? haud ignarus,

Ambitio.

hanc fore præcipuam peſtem procerũ eccleſiaſticorũ. Et hoc affectu paſſus eſt ſuos tangi, quo efficacius eximeret. Ambitionis erat, quod filij Zebedæi per matrem, in hoc ſubornatam, poſtulant, ut CHRISTO proximi ſedeant in regno cœlorũ. Ambitionis erat, quod inter ſe diſceptant, quis eſſet futurus primas in regno cœlorum. Proinde audiunt à domino: Principes gentium dominant eis: & qui poteſtatẽ habent, exercent in ſuos: non ſic erit inter uos, imò quicunq; uoluerit inter uos maior fieri, ſit ueſter miniſter: & qui uoluerit inter uos primus eſſe, erit ueſter ſeruus. Nec hoc cõtentus, obijcit exemplum ſui: Sicut filius hominis nõ uenit, ut ſibi miniſtret, ſed ut miniſtret alijs, & animam ſuam det pro multis. Papæ, quantum hæc oratio diſcrepat ab ambitionis affectu? Exhibet puerum humilem ac puſillum, negans quenquàm ingreſſurũ regnum cœlorũ, niſi qui ſeſe ad eius modulum ſubmitteret. Rurſum Matthæi cap. uigeſimotertio, ſcribarũ ac Phariſæorũ faſtum & ambitionem palàm inſectatus, quod dilatatis phylacterijs, ac fimbrijs ampliatis oſtentantes ſeſe, captarent primos accubitus in cœnis, & primos conſeſſus in ſynagogis, atq; in foro gauderent honoris gratia ſalutari rabbini: Vos autem, inquit, nolite uocari rabbi: unus eſt enim magiſter ueſter, omnes autẽ uos fratres eſtis. Et patrem nolite uobis uocare ſuper terrã: unus eſt enim pater ueſter, qui in cœlis eſt. Nec uocemini magiſtri, quia magiſter ueſter unus eſt CHRISTVS. Qui maior eſt ueſtrum, erit miniſter ueſter. Porrò qui ſemet extulerit, humiliabitur: qui ſe humiliauerit, exaltabitur. Idem agit Lucæ cap. decimoquarto, parabola de inuitatis: inter quos qui ſibi poſtremũ locum delegerat, iubetur aſcẽdere. Eôdem pertinet, quod inuitat, ut ſubmiſſi blandum ac molle iugum ſuum accipiant: Diſcite, inquit, à me, quod mitis ſim & humilis corde, & inuenietis requiem animabus ueſtris. Tumultuoſa res eſt ſuperbia, cõtendit de honore, uindex eſt: & dum nulli cedit, nunq; à pugna uacat. Quanq; nulla doctrina efficacior, q; ipſius uita. Quẽ enim homunculum non pudeat erigere ceruicem, cum ille uere ſummus, præcinctus linteo, lauat pedes diſcipulis ſuis? Capitur, cæditur, conuicijs afficitur, ac ueluti flagitioſus in crucem tollitur. Deniq; per ſummam deiectionẽ ſui, promeruit ad ſummam euehi dignitatem.

Generis fiducia. Porrò permulti tument generis nobilitate, qui morbus omnium quidem communis: Iudæis tamen peculiarius adhæſit, qui ſine fine iactabant patrẽ Abraham: Ne cœperitis, inquit, dicere: Filij Abrahæ ſumus. Dico enim uobis: Potẽs eſt deus, de lapidibus his ſuſcitare filios Abrahæ. Et aliâs filios Abrahæ uocat, quicunque Abraham factis referrent: ipſos qui ſe gloriarentur Abrahæ filios, diaboli filios eſſe, qui parentem hunc impijs factis æmularentur. Omnis igitur Chriſtianorum nobilitas recte factis æſtimanda eſt, non ſtemmatis. Is demum pudendæ conditionis eſt, quiſquis ſeruit uitijs. Centurionem alienigenam præfert Iudæis. Samaritanum leproſum anteponit Iudæis. Rurſum Samaritani uulnerati uiatoris curatorem, anteponit ſacerdoti & leuitæ, qui Samaritanos ut extremos homines aſpernabantur, ſeipſos pro ſemideis gerebant.

Sæuitia. Sæuitiæ malum funditus exigit, tot parabolis ad clementiam & ignoſcendi facilitatem prouocans, apud Matthæum cap. decimooctauo, de ſeruo qui noluerit

remittere

remittere conseruo, cum ipse domini cõmunis lenitatem esset expertus: dum inibi iubet errantem fratrem clanculum absq; arbitris corrigi: dum septuagiessepties resipiscenti, totidem iubet ignoscere. Rursum cum Lucæ cap. decimonono, Samaritanis CHRISTVM nõ recipiẽtibus, Iacobus & Ioannes: Vis, inquiunt, ut iubeamus ignem è cœlo descendere, qui cõsumat istos? Ab hoc affectu protinus eos reuocat ad affectum mansuetudinis: & acriter increpatis illis: Nescitis, inquit, cuius spiritus estis. Filius hominis non uenit ad perdendas animas, sed ad seruandas.

Et est alius affectus, qui inter ipsa benefacta bonis etiam uiris insidiatur, ni cauerint, fiducia nostri, non tolerat hunc in suis CHRISTVS. Parum pius est, qui sibi pius uidetur. Pharisæum sua merita prædicantẽ è proximo fastidit: Publicanum è longinquo sibi displicentẽ agnoscit. Item apud Lucam cap. decimoseptimo, adhibita similitudine declarat, nihil gratiæ deberi seruis, etiamsi per omnia suo functi fuerint officio: Sic & uos, inquit, cum feceritis omnia, quæ præcepta sunt uobis, dicite: serui inutiles sumus. quod debuimus facere, fecimus. Nec aliud agit proximo capite, parabola de talentis ab hero commissis. Sors est aliena, quantulacunq; est: quicquid hinc quæritur industria nostra, domino quæritur, nõ nobis. Dispensatio nobis est credita. male nobis, si cessauerimus: nõ est quod gloriemur nostro nomine, si cum officio rem gesserimus. Huc spectat, quod legimus apud Matthæum cap. decimonono, cum cuidam interroganti, quid boni sibi faciendum esset, ut haberet uitam æternam: Quid me, inquit, interrogas de bono? unus est bonus deus. Sensit morbum hominis, sibi bonitatis laudem arrogantis: cum omnes nostræ iusticiæ coram oculis dei, nihil aliud sint, q̃ pannus mulieris menstro profluuio pollutæ. Ad hæc apud eundem cap. uigesimoquinto, solos illos agnoscit, qui ipsi sua benefacta nesciunt: Domine, quando te uidimus esurientẽ, & pauimus: sitientẽ, & dedimus tibi potum? Quando autem te uidimus hospitem, & collegimus te: aut nudum, & cooperuimus te? Aut quando te uidimus ægrotum, aut in carcere, & uenimus ad te? Hoc est certissimũ ueræ pietatis argumentũ, si conatus pro uiribus omnia, tibi uidearis expers pietatis. Iniusti mirantur, si quod officium præterissent: adeo sibi non uidebantur impij. Ne eos quidem agnoscit, apud Matthæum cap. septimo, qui sese commemorant, & dæmonia per illius nomen eiecisse, futura prædixisse, multaq; stupẽda gessisse: Amen, inquit, dico uobis: nescio uos. Huc alludit, ni fallor, parabola, quã apud Lucam cap. duodecimo proponit, admonẽs, ne quis iusticiæ suæ fiducia prouocet ad iudicem, iuris rigorem experturus. cõponat magis cum aduersario litem. Nec aliud agit Ioannis cap. decimoquinto, cum ait: Non uos me elegistis, sed ego uos elegi: & posui uos ut eatis, & fructum adferatis. Atq; inibi paulo superius, se uitem uocat, discipulos palmites. Si quid à nobis adfertur bonæ frugis, totum stirpi transscribendum est, sine qua nihil sumus nisi ignis alimonia. Ac mox capite proximo, discipulos nõ nihil sibi placentes, cum aiunt: Nunc scimus, quod scis omnia, nec opus est, ut quisquàm te interroget, per hoc credimus, quod à deo sis profectus: ut mox repellit, nec sinit in eo manere affectu: Nunc, inquit, creditis. Ecce ueniet hora, & iam uenit, ut me deserto, dispergamini alij alió.

Fiducia sui.

Nec Petrum tulit, humana fiducia magnifice de se pollicentem: Etiamsi omnes offensi fuerint, ego certe non labascam: Amen, inquiens, dico tibi, quod hac nocte priusquàm gallus bis canat, ter me negabis: aliàs discipulos, iactantius referentes, quàm in primo prædicationis tyrocinio res successisset, dæmoniis quoq; subiectis: Amen, inquit, dico uobis: uidi Luciferum tanq; fulgur de cœlo cadentē. Nolite gloriari super hoc, quod spiritus subijciunt uobis: de hoc potius gloriemini, quod nomina uestra scripta sunt in cœlis. Nec solus Petrus se fortem fore prædicarat: uox illius, uox erat omniū: nec ille solus diffisus est, diffugerūt cæteri quoq;, metu territi.

Pudor humanus. Præter hæc, est mira uis pudoris humani, quem sæpenumero non possunt contemnere, qui possunt opes & uoluptates contemnere: proinde beatos pronunciat, cum illis exprobrarint homines, confictis calumniis eos traducentes. Addit exemplum sui: Si patrem, inquit, familias Beelzebub uocauerunt, quanto magis domesticos eius? Non est discipulus supra magistrum. Et in Actis, gloriæ sibi ducunt Apostoli, publicitus flagris cæsi, quos deus dignos habuerit, ut pro CHRISTI nomine contumelijs afficerentur. Atque alibi uices mutuas pollicetur: Quem mei puduerit, inquiens, apud homines, huius me quoq; pudebit apud patrem meum: & qui me professus fuerit apud homines, hunc uicissim agnoscam apud patrē. Paulus non alijs de rebus gloriatur, quàm de cruce domini IESV CHRISTI, quam mundus summum probrum esse ducit. Idem nouit, per infamiam & bonam famam, Euangelij negocium agere, sic, ut si quid gloriæ cōtigisset, CHRISTO transscriberet: si quid ignominiæ, gloriæ loco duceret, ob CHRISTVM male audire.

Persecutio. Restabat extremus affectus, adeo nobis insitus natura, ut inexpugnabilis uideri posset, nisi nihil non posset deus. Quis enim humanis præsidijs contemnat metum iudiciorum capitalium, sæuitiam tyrannorum, crudelissima supplicia, denique mortem etiam probrosam apud homines? Hac quoq; in parte, suos securos esse iubet, præcipiens, ne meditentur apologiam, qua se tueantur pro tribunalibus: se suggesturum, quod dicto fuerit opus: se suppeditaturū facundiam, cui non queant aduersarij resistere: non formidandos eos, qui corpus ualeant occidere, animam non possint, qua incolumi, nihil totius hominis perit: quando pollicitus est, ne pilum quidem capitis nostri periturū. Ab his igitur affectibus liberos, quid est quod uel corrumpere possit, uel terrere? rursus qui his obnoxius est, non potest constanter CHRISTI negocium gerere. Videt episcopus, quid expediat gregi, & uult illi consultum, sed protinus reclamant affectus: Si hâc pergas, decrescet census, offendes principem, non assequêris galerum Cardinalicium, habeberis delirus. Nec tamen est irritandus quisquam, sed si CHRISTI res secus obtineri nō potest, magno animo ferenda sunt rerum dispendia, famæ probra, capitis discrimina. Apostoli nusquàm prouocant magistratus aut principes, non exprobrant populo pristinæ uitæ dedecora: tantum ad CHRITVM, ad uitæ nouitatem, ad salutem inuitant: & omnibus, quantum licet, sese accōmodant, quo plures pelliciant ad CHRISTVM. Quod si fluctibus rerum humanarum sic inuoluemur, ut quò CHRISTVS & animi uotum inuitat, pertendere non possimus, tamen huc pro uiribus enitendum erit.

erit. Opibus onerauit te fortuna, fortasse non expedit abijcere: posside cõtemptim: &, ut Pauli uerbis utar, posside tanq̃ nõ habeas. Minus angêris, si quid decurtatũ sit: minus metues, si quid immineat dispendij. Contigerunt tibi parentes clari, contigit uxor insignis: habeto tanq̃ non habeas, & minus auocabit à pietate horum possessio. Contigit principis fauor: ne hinc intumescas, sed abutere potius, quatenus licet, in rem CHRISTI. Inuolutus es aulæ negocijs: explica te pro uiribus, nihilo secius interim ex hoc malo decerpẽs, si qua bonæ rei sese obtulerit occasio. Semper interim Martha murmuret aduersus Mariam, inuideris illius ocio. Super omnia adsit innocentia, quã pudeat & malos incessere. Adsit charitas, ad benemerendum de omnibus exposita, & alacris. Adsit animi lenitas, quæ sæuitiam impiorũ uel mitiget, uel toleret. Adsit simplex prudentia, & prudens simplicitas, quæ sic declinet iniuriam, ut ipsa nullum afficiat iniuria. Adsit certissima fides, quæ de CHRISTI promissis nihil addubitet. Hos animos si præstiterint ij, qui in Apostolorum uices succedunt, tum uere mereatur dici regnum cœlorũ, ecclesia CHRISTI. Nunc adeo plerique absunt ab hac imagine, ut sint qui hæc uelut obsoleta rideant: ut sint qui diuersa doceant.

Quoniam autem huc tendit uniuersa CHRISTI doctrina, ut ipsi pie sanctéq̃ uitam traducamus, cõueniet ad omnes uitæ actiones exemplum ac formã è diuinis libris uenari, præcipue uero ex Euangelijs, è quibus potissimũ nostra ducuntur officia. Obseruandum igitur, ut ipse CHRISTVS se gesserit erga uarios uarie: erga parentes, puer & natu grandis (puer obtẽperat, docens contemnit) erga discipulos, erga pharisæos elatos, erga percontantes insidiose, erga plebem simplicẽ, erga afflictos, apud suos, apud exteros, apud magistratus: quibus etiã rationib⁹ suos ubiq̃ præmunierit, quomodo se gerere debeant erga cognatos & amicos, quos ne salutari quidẽ uult cum Euangelicæ prædicationis dispendio: erga benemerẽtes & excipientes Euangelij gratiã, erga reijcientes, erga persecutores, erga Iudæos, erga gentes, erga fratrẽ imbecillum aut errantẽ, erga fratrẽ incorrigibilem, erga iudices impios, erga gregem sibi cõmissum: cæteraq̃, quæ nobis in cotidiano uitæ usu solent incidere. Horũ, si uidetur, locos aliquot cõmonstrabimus ob imperitiores, quo facilius reliqua per se possint annotare. *Exempla uitæ è sacris literis.*

Duo quædam peculiariter & perpetuo inculcat CHRISTVS, fidem & charitatẽ. Fides præstat, ut nobis diffisi, fiduciam omnẽ collocemus in deo. Charitas hortat, ut de omnibus bene mereamur. Primũ apud Matthæum cap. nono, alienã etiam fidem imputat paralytico: Videns autẽ IESVS fidem illorum. Ac paulo post, cæcis opem ac misericordiam implorantibus, non prius succurrit, q̃ de fide stipulatus: Creditis, inquit, q̃d hoc possim facere uobis? Cumq̃ respondissent se credere, tum deniq̃ tetigit oculos eorũ, dicens: Secundũ fidem uestrã fiat uobis. Rursus ibidem mulieri, cõtactu uestis sanitatẽ assecutæ: Confide, inquit, filia fides tua te saluã fecit. Apud eundẽ Euangelistam cap. decimoquarto, discipulis expauefactis, ac uociferantibus præ timore: Habete, inquit, fiduciam: ego sum, nolite timere. Ac mox Petrus fide fultus, ad exemplum præceptoris ambulat super aquas. Idem hæsitans, *Fides & charitas.*

pessum it,& audit:O parum fidens,quare dubitabas? Ac proximo cap. ueluti coactus per Cananææ fiduciam, ut cui nollet, præstaret hoc beneficij, exclamat: O mulier,magna est fides tua,fiat tibi sicut uis.Apud Lucam cap decimoseptimo,leprosum fidei uult acceptam referre sanitatem: Surge,inquit,uade,quia fides tua te saluum fecit. Rursum Ioannis cap.quarto,reguli fides salutem impetrat filio morienti: Credidit,inquit,homo sermoni,quē dixit ei IESVS,& ibat. Iam autē eo descendente, serui occurrerunt ei, & filij salutē nunciant. Iterū Matthæi cap.decimosexto,discipulis de panibus sollicitis, ὀλιγοπιστίαν exprobrat. Apud eundē cap.decimoseptimo, discipulis admirantibus quid obstiterit, quo minus potuerint sanare lunaticū: Propter incredulitatē,inquit,uestrā nō potuistis. Ac mox,declarans,quanta sit fidei uis: Si habueritis,inquit,fidem,sicut granum sinapis, dicetis monti huic, transi hinc,& transibit,neq; quicq; erit uobis impossibile. Apud eundē cap.uigesimoprimo,discipulis admirantibus, ficum ad execrationē IESV exaruisse: Amen, inquit,dico uobis: si habueritis fidem,nec hæsitaueritis,nō solum quod accidit ficui facietis, sed etsi monti huic dixeritis, tollere & proijce temet in mare,fiet. Et quicquid postulaueritis in precibus uestris,accipietis.Item apud Marcum cap.decimo, cæcus sanatus audit:Fides tua te saluum fecit. Apud Lucam cap.octauo,discipulis ob tēpestatis uim periclitantibus: Vbi,inquit,est fides uestra? Ac mox eodem cap. exanimato archisynagogo ad nunciatam filiæ mortē: dominus IESVS, Noli,ait, timere,crede tantum,& salua erit. Tanta res est fides,ut ex huius uel inopia, uel imbecillitate ferè nascatur,quicquid uitiorum Christianorum mores corrumpit.

Charitas. De charitate uero quid attinet indicare? Quid enim aliud docet,quid aliud tota sua uita inculcat CHRISTVS, nisi summam charitatē? unum hoc erat, quod nos docturus uenerat.Siquidē apud Lucam cap.duodecimo:Ignē,inquit,ueni ut mittam in terrā,& quid uolo,nisi ut accendat? Iam apud Ioannē,totum hoc quod loquitur,quod agit apud discipulos,imminēte mortis tēpore, quid aliud sonat,quid aliud spirat,& igneam ac flagrantissimam charitatem? Quis tam saxeus est,ut illa legat absq; lachrymis? Hæc est charitas illa,morte fortior, quæ amantē ad mortis usque cōtemptum inflammat, quæ efficit, quod nulla humana possunt præsidia.

Ioan.xiij. Huius unius symbolo uoluit suos discipulos à cæteris discerni: Per hoc, inquiens, cognoscent omnes,quod discipuli mei estis,si charitatem habueritis inter uos mutuam.Deus,inquit,charitas est:ab hoc excidit,quisquis excidit à charitate. Proinde Matthæi cap.uigesimoquinto,declarans & ob oculos ponēs, quibus factis debeatur cœlum,uide quid cōmemorat: Num uestem sordidam? num ieiunia? num ciborū delectum? num psalmorū uim demurmuratam? num eruditionē? num miracula? Nihil horū.Quid igitur? Pauistis,inquit,esurientē,potum dedistis sitienti, excepistis hospitē,nudum texistis,ægrotum inuisistis, carcere inclusum subleuastis alloquio.Nihil autē aliud sunt hæc,& officia charitatis. Euolue testamentū omne

Ceremoniæ. nouum,nihil usquam reperies præceptū,quod ad ceremonias pertinet. Vbi de cibis aut ueste uerbum ullum? Vbi de inedia,aut similibus,ulla mentio? Solam charitatem suum uocat præceptum. Ex ceremonijs oriuntur dissidia, è charitate pax.

Apud

Apud Matthæum obmurmurant CHRISTO Phariſæi, quod fame perpulſi, ſabbato uellerẽt ſpicas: quibus Dauid obiecit exẽplum, qui non ueritus ſit ſacroſanctis ueſci panibus: Quod ſi noſſetis, inquit, miſericordiam uolo, & nõ ſacrificiũ, nunq; cõdemnaſſetis innocẽtes. Dñs eſt enim filius hominis etiã ſabbati. Atqui hæc erant à deo præcepta, & tamẽ nõ uult obſeruari, quoties charitatis officiũ eſt præſtandũ. Quid igit dicẽt homunculi obſcuri, qui ob interdictũ eſum carniũ, aut his frigidiores conſtitutiunculas poſtulant, ut totus homo ueniat in capitis periculum? Apud Ioannẽ cap. nono, magnas excitant tragœdias, q̃d cæco reddidiſſet oculos die ſabbati. Apud eundẽ cap. quarto, paralytico ſanato obmurmurant, qui iuſſu CHRISTI grabatũ ſuũ ſabbato ſuſtuliſſet. Apud Matthæum uero cap. nono, taciti ſecũ obganniunt, q̃d peccata remitteret. Obmurmurant alibi, q̃d ſabbato ſanaſſet mulierem cõtractã: qui bouem aut aſinũ in puteũ delapſum, nõ uererent educere ſabbato. CHRISTVS clamat, nõ hominẽ ob ſabbatũ eſſe cõditũ, ſed ſabbatũ ob hominẽ eſſe repertũ: & tu uis tuas leges tantũ ualere, ut citius pereundum ſit homini Chriſtiano, q̃ ab ijs latũ digitũ diſcedat? Rurſus obmurmurant apud Matthæũ cap. decimoquinto, q̃d diſcipuli manibus illotis cibum caperẽt. Hic uero nõ ſolum pius dñs excuſat ſuos, ueruetiã crimẽ in ipſos retorquet, qui ob corban, q̃d auaritiæ ſacerdotũ repererat, negligebant dei præceptũ. Nam dei uocat, q̃d ad naturalem pietatẽ attinet. Succurrere parẽtibus, charitatis eſt: ab hac auocabant, modo nonnihil accreſceret gazophylacio. CHRISTVS clamat: Non quod intrat in os, polluit hominẽ: & tu exigis à Chriſtiano, ut ingenti ualetudinis diſpẽdio ueſcat piſcibus? Imò præ te non ducis pro Chriſtiano, qui corporis habitu cõpulſus, quocunq; die, quocũq; cibo ueſcens, gratias agit deo. Adeo placet CHRISTO beneficẽtia, quam eleemoſynã appellat: ut apud Lucã cap. decimoſexto, collaudet iniquũ diſpẽſatorẽ, qui fraudato dño, ſubuenerit debitoribus. Iam quid aliud commendant Apoſtoli ſuis epiſtolis? Et nos ad hæc omnia penè ſurdi, pluſq; Iudaicis cõſtitutionib9 oneramus CHRISTI ſanguine liberos? Ob has calumniamur immerentẽ? Verum hæc inſectari, nõ eſt huius inſtituti. Reliqua carptim, ut quicquid occurrerit, attingem9.

Annotandum, quod CHRISTVS ubiq; ferè miſeretur turbæ ſimplicis, in ſolos Phariſæos, Scribas, & diuites, uæ formidabile intonat: uidelicet indicans, in epiſcopis, theologis, ac principibus eſſe ſitum, ut populi uigeat pietas. ab illis omne malum oritur. Miſeret populi, qui dum Phariſæi ſuum agunt negocium, deſtitutus oberrat, in morem gregis à paſtore deſerti diſiectiq;.

CHRISTVS more Iudæorũ ieiunaſſe credit, uel hoc argumẽto, quod eo nomine calumniant diſcipulos, non ipſum: ut legis apud Matthæum cap. nono, ſignificans omnẽ occaſionẽ calumniæ uitandam ijs, qui paſtores agunt, aut principes.

CHRISTVS bis duntaxat ſæuiſſe legitur, in primores, Matthæi cap. uigeſimoprimo: & apud eundem cap. uigeſimotertio, in negociantes in templo: ſatis teſtans, his fontibus uniuerſam eccleſiæ peſtem orituram.

Nullos eſſe magis capaces Euangelicæ doctrinæ, quàm ſimplices, mites ac modeſtos, aperit: ubiq; puſillos amplectens, & horum eſſe regnum cœlorũ prædicans.

Non admittendum cuiuſquam hominis conſilium,quod auocet à pietate: docet exemplo ſuo,cum Petrum paulo ante collaudatum, Satanam appellat: & quĩ cõſultor præire uolebat,imitatione mortis ſequi iubet:quemadmodũ legis apud Matthæum cap. decimooctauo.

Quædam & præter ius facienda, ne turbetur ordo publicus, ſubmonet eodem cap.iubens ſolui didrachmum:cum teſtatus eſſet,immunes eſſe regni filios.

Nihil inſanabilius eſſe impietate,pietatis imagine perſonata: docet apud eundem Euangeliſtam cap.uigeſimoprimo:Amen,inquiens,dico uobis, quod publicani & meretrices præcedunt uos in regnum dei. Phariſæi nuſquam nõ redamant CHRISTI doctrinæ,ſanctimoniæ falſa ſpecie turgidi.Publicani & meretrices morbum agnoſcentes ſuum, ad medicum accurrunt.

Ac mox ibidem, In factis non uerbis,in affectu non cultu, in obedientia non ceremonijs ſitam eſſe ueram pietatem, docet propoſita parabola de duobus filijs, è quibus laudatur is,qui quod uerbis detrectarat,re præſtitit.

Epiſcopis,& ijs,qui legitimis funguntur honoribus,etiam parum probis, tamẽ obtemperandum eſſe, modo recta doceant, admonet apud eundem cap. uigeſimotertio:Super cathedram Moſi ſederunt Scribæ & Phariſæi &c. Audiendus eſt qui docet Euangelium,etiamſi non uiuat euangelice. Cæterũ eodem in loco taxat eos,quod humanis cõſtitutiunculis onerent populum, ſubindicans in huiuſmodi negligendos:quandoquidem aliâs & Apoſtolos defendit aduerſus Phariſæos,calumniantes quod illotis manibus cibum caperent.

Non temere neque ſubito irrumpendum ad munus Euangelicæ prædicationis, docet ipſe,tot teſtimonijs ante comprobatus,Ioannis,columbæ,patris:à baptiſmo receſſit,ieiunauit,tentatus eſt,uicit:atq; ita demum undiq; ſpectatus atque inſtructus,non ſtatim ſumma docuit,ſed ab Ioannis prædicatione fecit initium, ad reſipiſcentiam & ſuperioris uitæ pœnitudinem prouocans.Nullus enim opem medici deſyderat,cui non diſplicet ſua ualetudo.

Quod autem ultro quoſdam accerſit, uelut Iacobum, Andream, Petrum, ac Matthæum:quoſdam ſequi uolentes,reiecit:nos admonitos uoluit, non quoſlibet eſſe recipiendos ad noſtræ religionis conſortium, ſed eos duntaxat, qui ſyncero ſimplicicq; accedunt animo.Id quidem certo liquebat ei,cui patebant omnia:nobis idem coniecturis perueſtigandum eſt.

CHRISTVS ut oĩbus prædicauit, ita neminẽ uncq; blandimẽtis aut humanis promiſſis ad ſe pellexit,neq; quencq; ui adegit,cũ eſſet oĩpotẽs.benefactis traxit, exẽplo uitæ traxit,idem factũ ab Apoſtolis.Proinde uidendũ,rectẽ ne ſentiant ij, qui Turcas bellicis machinis ſtudent Chriſtianos facere.Imò potius tonet apud illos Theologorũ uox,Aplicæ ſimilis:luceat uitæ candor.ſic fiunt uere Chriſtiani.

Apud Matthæum cap.octauo,Geraſeni,conſpectis miraculis, rogant IESVM, ut excederet ſuis finibus,quod ad ipſorum affectus eſſet inutilis.Ita noſtris quoq; temporibus plerique ſunt,qui taceri uelint doctrinam Euangelicam, ut cum ipſorum uitæ inſtituto pugnantem.

Chriſtus

CHRISTVS adhuc infans fugit in Aegyptum, uir ultro ſeſe offert ſatellitibus: indicans eſſe tempus fugiendi, ac ſubducendi ſeſe, cum imminens periculum non uidetur facturum ad gloriam CHRISTI.

Apoſtolos ſuos diu rudes & incredulos, leniſſimo pertulit animo, donec paulatim proficerent: ita ſacerdotes ſumma manſuetudine ferre debent populum infirmum, donec ſenſim ad meliora prouehatur.

Idem ſe facilem ac popularem & expoſitum omnibus præbuit, ne publicanorũ quidem ac peccatorum fugiens conuiuia, ſed nuſquàm non agens Euangelij negocium. Ita conuenit epiſcopum, aut horum uicarios, omnibus ſeſe accommodare, ſed hoc interim agentes, non ut ipſi ditiores euadant, uerum ut ſuos reddant meliores. Aſciuit te princeps in regiam, ut ſis à confeſſionibus, aut à concionibus: ne id agas, ut epiſcopatum auferas, ſed ut pauciora peccentur inter aulicos.

Carnis neceſſitudines obſtare iſs, qui rem Euangelicam gerunt, teſtatur apud Matthæum cap. decimotertio, inter ſuos pauciora proferens miracula ob illorum incredulitatẽ: Nonne, inquiunt, hic eſt fabri filius? nõne mater eius dicitur Maria: & fratres eius, Iacob & Ioſeph & Simon & Iudas? & ſorores eius oẽs apud nos ſunt? Vnde ergo huic omnia iſta? Atq; alibi cognati illius parant eum in uincula conijcere, dicentes: In furorẽ uerſus eſt. ut legimus Marci cap. tertio. Proinde qui uirtute uelit prodeſſe multis, maiore cum fructu peregre faciet, quàm domi.

Diſcipulos, non habentes quod pro ſe reſponderent, ubique defendit aduerſus Phariſæorum calumnias: uelut apud Matthæum cap. duodecimo, dum ſabbato uellunt ſpicas: rurſum cap. decimoquinto, dum illotis manibus cibum capiunt: iterum alibi, dum non ieiunant, quemadmodum Ioannis diſcipuli.

Non adnitendum, ut à quibuſuis lauderis, ſed duntaxat à probatis, & ab iſs, qui non laudent niſi honeſta: docet diuerſis locis. Nam Marci cap. primo, in templo uociferanti dæmonio, reſpõdet: Obmuteſce, & exi ab homine. Apud eundem cap. tertio, ſpiritib9 damantib9: Tu es filius dei: additis minis interdicit, ne ſe proderẽt.

Iudam admonuit, nõ reiecit, nec ab oſculo ſolito ſubmouit, neq; prodidit, à quo erat prodendus: tantum tribuit amicitiæ, ac domeſticæ familiaritati: docens nõ temere deſerendam ſemel initam amicitiam. Sic & Martinus tulit Brixium ſuum.

Quod Petrus à negatione reſipiſcit, CHRISTO in illum oculos defigente: Iudas pœnitudine facti ductus, abijt, ac ſuſpẽdit ſe laqueo: duplicẽ indicat pœnitẽtiã, frugiferam & infrugiferã. Felix autẽ peccator, quẽ lapſum aſpicit CHRISTVS: infelix, qui ſemet ab illo auertit, ut uideri nõ poſſit. Eſt aliquid, ſeruatorẽ uel eminus ſequi.

Quid nobis agendum ſit, ſi quando ingruerit extrema malorũ procella, aut mortis neceſſitas, quæ neminẽ nõ manet: docet ipſe, ſub tempus mortis ſecedens, uigilans, inſtanter orans, proſtratus in terram, ueluti ſuis præſidijs deſtitutus, totus à patris auxilio pendeat. Martyr qui ſuas metitur uires, impar erit ſupplicijs.

CHRISTVS raro ædidit miracula, quæ præter admirationẽ nihil haberent utilitatis, qualia ferè ſunt, quæ nunc fingunt de diuis. Sanauit ille, pauit, liberauit à periculis, quæ beneficẽtiæ ſunt. Proinde qui magnus uideri uult in eccleſia, huiuſmodi

factis

factis magnū ſeſe declaret,quæ iuuent, nō quæ populi malo uires ipſius teſtent.

Nunquàm ceſſandum à doctrina ſacra,licet non proficiat omnibus: docet parabola ſeminantis.Satis eſt ſi quædam proueniunt.

CHRISTVS cum ſuis diſcipulis,ut ab amicis ultro porrigentibus,quædam accepit:ita nihil exegiſſe legitur,aut captaſſe,nec niſi pro uitæ uſu præſenti.Ita qui præſunt gregi Chriſtiano,gratis doceant: non deerunt,qui ultro ſuppeditent,ſi modo frugi ſint,& ultra naturæ neceſſitatem nihil requirant.

Nihil accipiendum ab ijs, qui pertinaciter aſpernantur ſalubrem admonitionē, ne uideamur illorum fauere peccatis:docent Apoſtoli,qui ex doctrina domini,pedum quoq; puluerem excutiunt in eos, qui non recipiunt Euangelium.

Non eſſe ſtatim ꝓhibendos,qui adminiſtrant eccleſiæ ſacramēta,aut qui doctrinam CHRISTI prædicant,etiā ſi uita parū reſpōdeat:ſubindicat Marci cap.nono, uetans ꝓhiberi,qui miracula ædiderat ſub noīe CHRISTI, cū ipſum nō ſequereť.

Boni paſtoris eſſe,nonnunquàm ſe in altiſſimum ocium abdere ac ſecedere,quo liberius precibus ac ſanctæ lectioni uacet: ut ijs rebus redintegratus, uegetior redeat ad epiſcopi munia:docet Marci cap.ſexto, ſuos abducens in locum deſertum, ut aliquantiſper requieſcerent.

Quales oporteat eſſe ſeceſſus epiſcoporū, multis docet locis: non ad uoluptates ſecedens,aut uenationes,ſed ad orandum, ad familiarius colloquendum cum ſuis, tales erant ſeceſſus olim præſulum,quos ob infrequētiam monaſteria uocabant.

Solam ficum execratus eſt CHRISTVS, quæ foliis uelut impoſuit eſurienti: ſignificans nullum hominū genus ſibi eſſe inuiſius,quàm hos,qui ſub pietatis prætextu ſunt impij,& religionem titulo,cultuq; profitentes,uiuunt irreligioſe.

Quicquid ad ſalutē noſtrā pertinet,id crebris precibus à deo flagitandum:docet ipſe,ſubit de orans.Quicquid obtigerit boni,id deo ferendū acceptū:docet ipſe,frequenter gratias agēs patri:idem inculcat parabolis aliquot,uelut illius,qui cogit improbitate ſua,nocturnū amicū ſurgere:item uiduæ, iudicē inexorabilē aſſidua interpellatione defatigātis:idē nō uno loco præcipit diſcipulis ſuis:Petite & accipietis.

Indolem egregij paſtoris etiam in puero ſubmicare,ac ſcintillulis quibuſdam ſeſe prodere:docet ipſe,puer duodecim annos natus, in templo ſapiētiæ ſuæ ſpecimen ac guſtum præbens:item in nuptijs præludens miraculo, & ante baptiſmum iam ceu meditans Euangelicum munus, ac prægeſtiens ad futuram prædicationem.

Qui uelit prædicationis Euangelicæ negocium ſuſcipere,eum oportet ab omnibus carnis affectibus eſſe repurgatū, neq; quicq; niſi cœleſtia ſapere. CHRISTVS in baptiſmo ſpiritu impletus eſt,huius impetu raptus eſt in deſertum. Hinc à tentatione uictor, ſpiritus impetu raptus eſt in Galilæam: quemadmodū legis apud Lucam cap.quarto. Hinc ingreſſus Nazarenam ſynagogam, explicato uolumine Eſaiæ, locum nactus eſt de ſpiritu: Spiritus domini ſuper me,eo quod unxit me: ad euangelizandum pauperibus miſit me.Nicodemum iubet renaſci, non ex carne,ſed ex ſpiritu.Apoſtolis,poſt reſurrectionem ad prædicandum ire iuſſis, afflat ſpiritum ſanctum.Rurſum ab aſcenſione mittit ſpiritum igneum.

Quidam

Quidam ob hoc ipsum sancti uolunt haberi, quod semet abdunt à uulgi conspectibus. At exemplo CHRISTI, qui uere Christianus est, non horret consortium imbecillium, modo spes sit ulla resipiscētiæ: in conuiuio contrectatur à muliere peccatrice: colloquitur priuatim cum muliercula Samaritana, quæ cum sexto uiuebat adultero: conuiuatur cum publicanis. Cur enim horreat fidus & amicus medicus homines morbidos, modo spes sit sanitatis?

Beneficium gratis, & absq; spe redituri fœnoris esse collocandum, nec ullam benefactorum expectandam mercedem, nisi in resurrectione iustorum: docet apud Lucam capite decimoquarto, parabola proposita, monens, non esse inuitandos cognatos, aut uicinos, aut diuites, sed pauperes, debiles, cœcos, & claudos.

Cum uulgus horum, qui sibi pñ uidentur, in preculis, aut superstitiosis ceremoniolis summam pietatis collocet, CHRISTVS apud Lucam capite decimoquinto, præcipuum pietatis officium, deóq; gratissimum declarat esse, si quis peccatorē ad resipiscentiam adducat: eandem sententiam tribus parabolis inculcans, ouis centenariæ receptæ, drachmæ decimæ repertæ, & filñ prodigi resipiscentis.

Atq; inibi summus ille pastor, qui solus omniū prorsus ab omni uitiorū labe fuit immunis, docet peccatorē ex animo resipiscentē, cū gaudio recipiendū: cū uulgo his insultem⁹, & cū æterna nota recipiamus, pinde quasi nos uacemus oñi crimine.

Vbiq; facta dictáq; sua refert ad autorem patrem, exemplo dato, ne quid nos homunculi nobis arrogemus, néue nostræ innitamur prudentiæ.

Quicquid uita communis obtulit, hoc ferè uertit in occasionem docendæ pietatis. Ostenso Cæsaris nomismate & imagine, detorquet huc, ut ex imagine mentis meminerimus, quid debeamus deo. Turbas frequentius affluentes ob conuiuium exhibitum, hortatur ad cibum, qui non perit. Rursus apud eundem Ioannem, efflagitātibus signum aliquod, quod cum manna cœlitus olim delapso, conferri possit, ad sui corporis epulas uocat, longe quouis manna sacratiores. De insigni sceleratorum quorundam supplicio renunciantes, per occasionem inuitat ad pœnitentiam. Pueros oblatos uertit in exemplum mansuetudinis. Templi structurā ostentantibus, meminit de morte & resurrectione sua. Mulieris elogium, clamātis beatum uterum, qui talem gestasset infantem, beata ubera, quæ tali puero lac porrexissent: huc deflectit, ut potius beatos ostendat, qui concipiunt sermonem diuinum, & hinc fructum ædunt nunquam periturum. Quāquam hæc ratio latius patet, quàm ut sit omnibus exemplis explananda.

Quod apud Ioannem capite duodecimo, pharisæi destinant & Lazarum interficere: typum habet, quod improbi non solum oderunt CHRISTVM ipsum, sed eos quoque per quos CHRISTI nomen illustratur.

Annotandus est apud eundem circulus, in quo ferè se uoluit, ubiq; & societatem & fœdus Christianum commendans: præsertim cap. duodecimo, & decimotertio, se declarat idē esse cum patre: adeo ut qui filiū norit, norit & patrem: qui filiū spernat, spernat & patrem: nec separatur ab hac cōmunione spiritus sanctus. Sic em̄ legis in epistola: Tres sunt qui testimonium dant in cœlo, pater, sermo, & spiritus,

atq;

atq; hi tres unum ſunt. In idem conſortium trahit ſuos, quos palmites ſuos appellat: obſecrans, ut quemadmodum ipſe idem erat cum patre, ita & illi idem eſſent ſecum. Impertit ijſdem communem patris ſuumq; ſpiritum, omnia conciliantem.

Non credit Petro ſuas oues paſcendas, niſi ter amorem CHRISTI profeſſo: ſubindicans, epiſcopo nihil ſpectandum præter ſalutem gregis, & CHRISTI gloriam. Ac mox oſtendit, quo debeat ſe præparare fidus ac uerus paſtor, ſubijciens: Amen dico uobis, cum eſſes iunior, cingebas te, & ambulabas quò uolebas: cum autem ſenueris, porriges manus tuas, & alius cinget te, ducetq; quò non uis.

Ad hunc modum conueniet in ſingulis myſticorum uoluminum locis philoſophari, præſertim in Euangelijs: nam hæc exempli gratia duntaxat in medium adduximus, quo uiam indicaremus alijs, forſitan his meliora reperturis.

Sed bona difficultatis pars ſita eſt in ipſo ſermonis habitu, quo traditæ ſunt nobis ſacræ literæ. Nã tropis & allegorijs, ac ſimilibus, ſeu parabolis ferè opertus eſt, & obliquus, nonnunq; uſq; ad ænigmatis obſcuritatem: ſiue id CHRISTO uiſum eſt, quo Prophetarum ſermonem, cui Iudæorum aures aſſueuerant, referret: ſiue hac difficultate ſegniciem noſtram exercere uoluit, ut poſtea gratior eſſet fructus, non ſine negocio quæſitus: ſiue hoc conſilio ſua myſteria prophanis & impijs operta cælataq; eſſe uoluit, at ſic, ut interim pijs ſcrutatoribus non intercluderetur aſſequẽdi ſpes: ſiue genus hoc dictionis potiſſimum placuit, quod ut ad perſuadendũ cum primis efficax eſt, ita doctis pariter & indoctis expoſitum & familiare, maximeq; ſecundum naturam: præſertim ſi ſimilitudines ducãtur ab ijs rebus, quæ uulgo notiſſimæ ſunt. quod genus fuiſſe ferme leguntur Socraticæ. Neq; uero tãtum ad docendum ac perſuadendum efficax eſt parabola, uerumetiam ad commouendos affectus, ad delectandum, ad perſpicuitatem, ad eandem ſententiam, ne poſſit elabi, penitus infigendam animo. Nam uehementius afficit animum adhibita parabola de filio prodigo reſipiſcente, in qua narratur adoleſcens à patre poſtulare portionem ſubſtantiæ, quæ ad ſe rediret: deinde ſibi fiſus, committere ſe regioni longinquæ: mox oblitus indulgentiſſimi patris, cum turpiſſimis ſcortis ac nepotibus prodigere rem, parentis benignitate datam: deinde coactus extrema rerum omnium penuria, tandem amentiam ſuam agnoſcere, & relictæ uitæ tangi deſyderio. Reuertitur filius, agnoſcit erratum. Occurrit pater, in amplexus filij effundit ſe ſe. Profertur noua ueſtis, profertur anulus, occiditur uitulus ſaginatus, tota domus lætitia perſtrepit. Nec aliter gaudet ſenex recepto iuuene, quàm ſi reuixiſſet. Non exprobratur temeritas poſcentis, non luxus ac nequitia profundentis. Non meminit iam horum paterna pietas, cui ſatis eſt, quod reſipuerit, quod ſibi redditus ſit filius. Hæc inquam, acrius feriunt animum, quàm ſi quis citra parabolam dicat, deũ libenter recipere peccatorem, modo ex animo pœniteat ſuperioris uitæ: nec exprobrari peccatum ei, qui ipſe uehementer oderit ſua commiſſa.

Parabola.

Rurſus adhibita ex Geneſi parabola myſtica, cum Abraham paſſim fodit puteos, Philiſtæi, iniecta terra, obturant foſſos: refodit eoſdem Iſaac, ac plures inſuper addit, qui uenas habeant uiui laticis: Nón ne iucundius audieris, quàm ſi ſimpliciter

pliciter dicas, ex diuinis libris petenda præcepta recte uiuendi: ab his abhorrere, qui terrenis bonis addicti sint? Item qui nude declaret, quibus uirtutibus oporteat episcopum esse præditum, frigidius audietur, q̃ si totum Aaron apparatũ, à Mose diligentissime descriptum, ad allegoriam accõmodet. Sunt quæ gratius per crystallum aut succinum pelluceant, q̃ si nuda conspiciantur. Et nescio quo pacto, quæ sacra sunt, plus habent maiestatis, si sub inuolucro proferantur oculis, q̃ si prorsus retecta uisantur. Iam qui dicat, quicquid in nobis boni sit, id à CHRISTO nobis autore proficisci, intelligetur quidem: uerum si huc accommodet similitudinem de stirpe uitis & palmitibus, de capite & membris, de radice & ramis: mox uelut imagine depicta, res oculis subiicitur. Quin aliquoties fallit CHRISTVS suos ad tempus allegoriarum ænigmatibus, quo post altius inhæreat, quod uolebat intelligi: ueluti cũ Matthæi cap. decimosexto, monet cauendum à fermẽto Pharisæorũ: illis de panibus omissis succurrit, cum ille de uitanda Pharisæorũ hypocrisi loqueret.

Rursum cum apud Lucam, diuendita tunica, iubet emi gladium: cumq; respondentibus duos adesse gladios, ait, sufficit: per occasionem animum addit Petro, ut gladio rem aggrederet: cum hoc ageret CHRISTVS, ut hunc affectum, ui tuendi sese aduersus persecutiones, penitus ac radicitus ex animis suorum euelleret.

Item cum apud Ioannẽ, admirantibus ingentem templi structuram, ait: Soluite templum hoc, & in triduo excitabo illud: nec Apostoli senserunt, illum de corpore suo loqui, occidendo, & intra triduum reuicturo. Ad hæc cum ait apud eundem: Modicũ & nõ uidetis, & iterũ modicũ & uidebitis me: ueluti per ænigma significauit, se breui moriturũ, sed mox à resurrectione semet illis exhibiturũ usq; ad diem ascensionis. Apud Matthæum uero quot parabolis regnum cœlorũ nobis adumbrat? seminantis uarie, rursum seminantis bonũ semẽ, grani sinapis: fermẽti exigui, in ingentẽ farinæ massam abditi: thesauri in agro defossi, insignis margaritæ.

His finitima cognataq; sunt prouerbia, quod genus est: Cecinimus uobis tibijs, & non saltastis: cecinimus lugubria, & non ploraſtis: quo significatũ est, Pharisæos nec Ioannis austeritate, nec CHRISTI ciuilitate fuisse prouocatos ad pœnitẽtiam. *Prouerbia.*

Sunt autem tropi, qui nõ pertineant ad grammaticos aut rhetores, sed pertinent ad idioma sermonis: quod si ignoretur, frequẽter aut fallit, aut moratur lectorem. Ac Græca quidem lingua complures habet cum Latina communes, quosdam habet sibi peculiares. Cæterum Hebræa plurimas habet loquendi formas, ab utraq; dissonantes. Commune est nobis cum Græcis, quod dicimus, benefacere eum qui bene meretur de quopiam: at non item commune, quod illi dicunt εὖ πάσχειν, id est, bene pati, pro beneficio affici. Commune est cum illis, quod pro ἔχω χάριν dicimus, habeo gratiam. Non est commune quod illi pro eodem dicunt, οἶδα χάριν, id est, noui gratiam. Iam Apostoli, tametsi Græce scripserint, tamẽ non parum referunt ex proprietate sermonis Hebraici. Porrò Septuaginta, qui ueteris instrumenti libros nobis Græce tradiderunt, permulta referunt ex Hebraici sermonis proprietatibus, quæ ferè sunt ab Hieronymo mutata, qui ueterẽ sustulit translationẽ, quam in opere De locutionibus adducit Augustinus (si quis uelit illius gustum capere) *Tropi.*

adeo, ut qui sit eius sermonis rudis, etiamsi probe Græce calleat, non assequatur aliquoties sententiam loquentis. Cuius generis sunt, ut unum aut alterum exemplum docendi gratia producam: iurat in cœlo, pro eo quod erat, iurat per cœlum: & credit in eo, pro eo quod erat, fiduciam habet in illo: & confitetur in eo, cõfitetur illum: in hoc cognoscent, in gladio percussit, per hoc cognoscent, gladio percussit: ero illi in patrem, erit mihi in filium: ero illi pater, erit mihi filius: duos & duos, pro binos: magis fortior est nobis, fortior est nobis: mulier si fuerit uiro alienigenæ, pro eo quod erat, si nupserit uiro alienigenæ: homo homo, pro quisquis: uiri uiri, cuiuscunq; uiri: quæ fecit uirtutem eorum, pro, quæ fecit exercitibus illorum. Nam hoc arbitratus est Augustinus ad Hebraicum idioma pertinere, cum mihi uideatur idiomatis Græcanici. Hebraicum est, pronomen ex superuacuo addere: Beatus populus, cuius dominus deus eius: ostendit, pro fecit: bonas bonas, pro ualde bonas: Maria Cleophæ, pro Maria uxor Cleophæ: Iacobus Alphæi, Iacobus Alphæi filius. Eclipsis est familiaris Hebræis: omnis caro, pro omnes homines: centum animæ, pro centum hominibus: uerbum, pro, facto: Quid uerbum hoc fecisti nobis? honor, pro subsidio: misericordia, pro beneficentia. Porrò quod usu uenit in his, quæ uersa sunt ex sermone Hebraico, idem accidit in ijs, quæ translata sunt ex sermone Græco, quoties interpres illius linguæ reddit idioma. Verum huius generis formas aliquot indicauimus in Annotationibus, quas scripsimus in nouum testamentum. Et Aurelius Augustinus libris aliquot idem egit, quibus titulus est, De locutionibus. Quanquàm in hoc argumento felicius uersari poterat, si, quod annotauit, ex Hebræorũ potius quàm Græcorum fontibus hausisset. Extant & annotationes Titanij Græci, scriptoris, ut apparet, neoterici in hoc ipso genere.

In, pro per.

Honor, pro subsidio.

Græci sermonis idiomata.

Iam alijs quoq; tropis frequenter explicatur difficultas. Nam quod Matthæus & Marcus prodiderunt latrones, qui cum CHRISTO erant crucifixi, conuiciatos ei fuisse: cum Lucas tradat alterum duntaxat id fecisse, sic explicat nodum Augustinus, ut dicat esse ἑτέρωσιν numeri, latrones dictum pro latro.

Heteroſis numeri.

Rursum, CHRISTVM triduo fuisse in sepulchro, per synecdochen explicant: quemadmodum & illud, quod apud Marcum post tres dies resurrecturus scribitur, cum diluculo tertij dici surrexerit.

Synecdoche.

Quoties autem explicato hyperbati anfractu, sensus obscuritatem discutiunt & Origenes, & Chrysostomus, & Hieronymus, & Augustinus?

Hyperbaton.

Quin & hyperbole non raro succurrit, uelut illuc: Ascendunt usque ad cœlos, & descendunt usq; ad abyssos: cum uehementẽ tempestatẽ undarum intelligi uellet Psalmista. Neq; cõtinuo mendacium est, quod ultra ueri fidem dicitur. sed in hoc adhibetur tropus, ut acrior & ardentior sit oratio. Ac ne quis absurdum putet, in diuinis libris hyperboles meminisse, facit hoc non raro Origenes, facit Chrysostomus, facit Augustinus & Hieronymus. Huius generis sunt illa: Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm diuitem intrare in regnum cœlorũ: cum nihil aliud intelligi uellet, cq; esse difficillimũ, ut diues obtemperet Euangelicæ doctrinæ: Item apud Lucam: ubi parabola iubet ad conuiuium adhiberi debiles cæcos, & claudos:

Hyperbole.

claudos:nihil aliud ſignificatur,cꝫ abiectos & calamitoſos eſſe ſubleuandos beneficio gratuito.Rurſum ubi prohibet,ne quẽ inter uiam ſalutent Apoſtoli:cum hoc uoluerit intelligi,non cõmittendum eis, ut ob humanos affectus, ullis diſpendijs Euangelij negocium remorentᵉ.Vbi uetat,ne peram aut baculum tollant in uiam, ſenſit,eos his præſidijs liberos eſſe oportere,quibus uulgus ſe munit,iter initurum. Neqꝫ enim dubium,quin Apoſtoli peras & baculos habuerint: cum Paulus & lacernam & bibliothecam reliquerit Troade.Vbi ſuos iubet liliorũ exemplo uiuere, ſentire uoluit, abijciendam anxiam ſollicitudinẽ reponendi in poſterũ cõmeatus. Vbi iubet præberi maxillam leuam percutienti dextram:quid aliud uult,quàm nõ referendam illatam iniuriamᵉ Idem ſentiendum,opinor, de relinquenda tunica ei, qui pallium abſtulerit: & ultro ambulando bis mille paſſus cum eo, qui ad ſemel mille compuliſſet.Vbi negat eſſe ſuum diſcipulum,qui nõ oderit patrẽ & matrem, plus dixit quàm intelligi uoluit.Vbi iubet ungi faciem oleo,ne uideamur ieiunare: nihil aliud ſentit,quàm in benefactis nõ captandam oſtentationẽ. Nam arbitror, Apoſtolos nõ ſolitos ungere faciem,cum ieiunarẽt. Origenes indicat hyperbolen eſſe,quod in Geneſi ſcriptum legimus: Lauit in uino ſtolam ſuam, & in ſanguine uuæ pallium ſuum.Quis enim abluit ueſtes ſuas in uino ᵉ Verum his uerbis nihil aliud intelligi uoluit,quàm inſignem & exuberantẽ agri fertilitatẽ.Idem hyperbolen eſſe putat,quod Paulus ſcripſit, Rhomanorum fidem prædicatam in uniuerſo mundo,cum multis eſſet ignota regionibus.Diuus Auguſtinus in epiſtola ad Publicolam,quæ inter cæteras numero cenſetur centeſima quinquageſimaquarta,putat in illis uerbis CHRISTI,quibus prohibet,in totum ne iuremus, neque per cœlum,neqꝫ per terram,neqꝫ per aliud quicqꝫ,hyperbolen eſſe:plus enim dixit quàm ſentit,quo uehemẽtius deterreret à periurio.Auguſtini uerba,ſi quis requiret,ſubſcribam: Si tamen illud nos adhuc mouet,quod in nouo teſtamẽto dictum eſt,ne omnino iuremus.Quod quidem mihi ꝓpterea dictum uidetur:non, quia uerum iurare,peccatũ eſt:ſed,quia peierare,immane peccatũ, à quo nos longe eſſe uoluit, qui,omnino ne iuremus,admonuit.hactenus ille.Veluti cum interminamur pueris,ne natent,dicimus:ſi uel aſpexeris lacum, occidam te. Quam interpretationẽ ſi recipimus,conſimili ratione explicabuntur & illa: ne diuertas ab uxore, ne reſiſtas malo,ne iraſcaris. Iam quod Ioannes in Euangelij ſui calce ſcripſit, totũ mundum nõ fore capacẽ librorũ, qui de CHRISTO ſcribendi forent:Cyrillus & Chryſoſtomus ingenue fatentur,hyperbolen eſſe.Opinor & cum prohibet,ne quẽ uocemus patrem in terris.Præterea cum ait:nec iota nec apiculum unum legis omittendum, qui non impleatur: intelligens,nihil omnino prætereundum ex promiſſis diuinis: quæ conſtare poſſunt,etiamſi apices aliquot ſublati fuerint. Sed huius quoqꝫ generis aliquot exempla cõmonſtrauimus in Annotamentis, quibus nouum teſtamentum explanauimus.His cognata ſunt illa,quæ an tropis conſtent,neſcio, certe ad uulgarem ſenſum accõmodanda ſunt potius, cꝫ ad uiuum,ut aiunt,exigenda: uelut cum prohibet omnino iurare,ſentit non eſſe iurandum, ut uulgus deierabat ob quaſlibet cauſas. Cum prohibet ſollicitum eſſe de craſtino, ſentit iuxta uulgi

Ad uulgarem ſenſum accommodanda.

morem,qui ceu deo diffiſus,anxie torquebatur cura futuri temporis. Cum prohibet reſiſtere malo,ſentit,malum non eſſe propulſandum malo, ut uulgus hominũ ſolet:alioqui licet reprehendere peccantes,licet & cohercere. Cum prohibet,ne uocentur rabbi,ſentit,ne Phariſæorum more, qui ſupercilio turgebant ob hunc titulum. Cum prohibet in precibus multiloquium, ſentit, non eſſe precandum iuxta quorundam exemplum,qui exiſtimabant,deum multitudine uocum capi, magis quàm affectu mentium:alioqui legimus & CHRISTVM oraſſe prolixe. Sic iubet non iraſci,ſentiens iram uulgarem, quæ tendit ad iniuriam. Sic damnat eum, qui fratri ſuo dixerit,fatue:ſentiens,qui,quod uulgo ſolet, contumeliæ gratia id fecerit: alioqui CHRISTVS ipſe ſuos diſcipulos, & Paulus Galatas ſtultos appellat, ſed arguens,non inceſſens.Huiuſmodi fermè ſunt,cum apud Matthæum ait: Miſericordiam uolo,& non ſacrificium:omnino ſacrificium uolebat, quod ipſe indixerat: ſed prius eſt præſtare miſericordiam, quàm offerre ſacrificium. Rurſum cum ait: doctrina mea non eſt mea, ſuam negat eſſe, quam patri ut homo ferebat acceptam.Rurſum cum ait:nondum fuiſſe ſpiritum, quod IESVS nondum eſſet glorificatus:non ſentit ſimpliciter, non fuiſſe ſpiritum, ſed in Apoſtolis nondum apparuiſſe ſpiritum illum Euangelicum.

Latini ſermonis idiomata.

Quin & ipſe ſermo Latinus habet ſua quædam idiomata, quæ parum attentis, aut minus eruditis imponunt aliquoties:quod genus eſt illud apud Marcum cap. quinto,cum ab archiſynagogo uenire dicuntur,qui ab illius ædibus ad illum uenirent:quem locum habemus iam olim deprauatum ab ijs,qui nõ agnoſcebant Latinæ linguæ proprietatẽ,qua dicimus,ad me ibimus,pro eo quod erat,ad domum meam.Cæterum addubites forſitan,an in Apoſtolicis & Euangelicis literis reperire liceat ironiam:cum dubium eſſe non poſſit, quin in uetere teſtamento reperiatur,nimirũ libri Regum tertij,cap.decimooctauo,Helias irridens prophetas Baal: Clamate,inquit,uoce maiore:deus enim eſt, & forſitan loquitur, aut in diuerſorio eſt,aut in itinere, aut certe dormit, ut excitetur. Poteſt & in his uerbis CHRISTI accipi ironia:Dormite iam & requieſcite: iuxta Theophylacti Vulgarienſis epiſcopi ſententiam. Rurſum apud Paulum epiſtolæ prioris ad Corinthios cap. ſexto: Contemptiores qui ſunt,hos ad iudicandum cõſtituite:per ironiam dictum uideri poteſt,præſertim cum ſequatur:Ad pudorẽ ueſtrum dico.Fortaſſis & illa CHRISTI uerba non multum abſunt ab ironia:Non eſt bonum,ſumere panem filiorũ, & proijcere canibus.Nec illa:Non ueni ad uocandum iuſtos,ſed peccatores:neque enim uere ſenſit eos eſſe iuſtos,ſed exprobrat, quod ſibi iuſti uiderentur.

Sunt & aliæ figuræ complures uerborũ ac ſententiarũ, quæ ad cõpoſitionẽ, aut grauitatẽ,aut iucunditatẽ orationis faciunt,quas diuus Auguſtinus non grauatus eſt multis uerbis indicare in libris ſacris,in opere,cui titulus,De doctrina Chriſtiana.De omnibus diligenter tradiderunt Donatus ac Diomedes,ſed his diligentius Quintilianus libro Rhetoricarũ inſtitutionũ nono.At ne quis hanc literaturæ partem faſtidiat,ut grammaticã ac triuialem,Auguſtinus in opere De doctrina Chriſtiana iubet nõ indiligẽter addiſci,uelut utilem ad intelligẽdos libros canonicos.

Iam

Iam amphibologia uitium quidē eſt orationis, ſed quod ſæpenumero uitari nō poteſt, etiamſi Fabius, quoad fieri poteſt, uitandum eſſe monet. Auguſtinus adeo uitari uult, ut exiſtimet manifeſtariū ſolœciſmū citius admittēdum, cꝫ ambiguam dictionē: & oſſum dici mauult, cꝫ os, ſi unum aliquod ſignificamus, quæ multa dicuntur oſſa, nō ora: qua quidem in re nō illi prorſus aſſentior. Verum hæc incommoditas frequētius accidit in lingua Græca, cꝫ Latina. Proinde nos cōpluribus locis & indicauimus, & ubi licuit, ſubmouimus. Tollitur autem ferè uel cōpoſitione, ſiue ordine ſermonis cōmutato, ſi ex cōtextu naſcatur, uel dictione ancipiti, per periphraſin explicata: quod ipſum Auguſtinus exemplis aliquot proſequit. Verum abuſus uocis nōnunꝫ ancipitē reddit orationē: ſed qui nō tam linguæ ſit peculiaris, cꝫ ſcriptori, ut ſunt & inter autores ſua cuiꝫ propria. Nam frequēter hærebit in Quintiliani ſermone, qui præter Ciceronē nihil legerit. Sic Paulus aliâs carnē uocat cognatos, aut ſanguinis affinitatē, aliâs totum hominē carnem appellat: nonnunꝫ craſſior hominis, aut alterius cuiuſpiam rei pars, caro dicitur: interdum affectum hominis ad uitia ſollicitantē, carnē appellat: item corpus ſæpe uocat, quod ex membris cōſtat: aliquādo corpus idem illi ualet, quod caro. Spiritū alicubi uocant ſummū illum ac cœleſtem: alibi mentis impetum, ſpiritū dicunt. Rurſus aliâs dona ſpiritus ſancti dicuntur ſpiritus: nōnunꝫ aër hic motus, ſpiritus dicitur, ut ibi: Spiritus ubi uult, ſpirat. cui penè idem eſt, quod ait Paulus: Spiritus quidē meus orat, mens uero mea ſine fructu eſt. Huius generis ſunt & illa, cum fidem dicunt pro fiducia: cum Latinis fides ſit uel pollicēris, ut dare fidem: uel præſtantis, aut nō præſtantis, pmiſſum, ut ſoluere fidem, præſtare fidem: fidentis aut credentis nō eſt, niſi cum ſic loquimur, habeo tibi fidem, abrogat illi fidem. item cū Paulo dicit ædificare, qui prodeſt: & deſtruere, qui nocet. rurſus cum benedictionē uocat, beneficium ſponte collatū. Sed de his plura ſparſim dicta ſunt nobis in Annotationibus: & in argumentis, quæ ſcripſimus in epiſtolas Apoſtolorū, nonnihil attigimus. Amphibologia.

Verum in allegoriis, ut huc redeamus, quoniam his omnis ferè conſtat diuina ſcriptura, per quam æterna ſapientia nobiſcum ueluti balbutit, præcipua cura ponenda eſt: quæ niſi ſuccurrunt, præſertim in ueteris teſtamenti uoluminibus, maxima pars fructus perierit lectori. Aliquoties pernicioſus eſt uerborū ſenſus, niſi adhibeas allegoriæ remedium: quod genus illud: Beati, qui ſe caſtrauerūt propter regnum dei. & illud Petri: Hoc enim faciens, carbones igneos congeres ſuper caput eius. Auguſtinus & illud huius eſſe generis opinatur: Niſi quis ederit carnē meam, & biberit ſanguinem &c. Hic igitur, ut dictum eſt, conducet rerum naturalium cognitio: tum in poëticis allegoriis per ætatem præluſiſſe, aut etiam ab omni genere rerum ducendis aut tractandis ſimilibus: qua de re & nobis olim libellus æditus eſt. Sunt qui noui quoꝫ teſtamenti hiſtoriam ad allegoriam trahunt, quod ego ſanè uehementer approbo, cum aliquoties ſit neceſſarium, ſæpiſſime feſtiuum & elegans, ſi quis modo ſcite rem tractet. Nam mihi uidetur Ambroſius in hanc partem, ut illius pace dixerim, immodicus eſſe nonnunꝫ, ueluti cum Petrum ad prunas calefacientem ſe, negat corporis frigus ſenſiſſe: cum id temporis frigus eſſe non Allegoriæ. Ambroſius.

posset, sed mentis hoc fuisse frigus. Eleganter hoc, quod ait in allegoria uersans: Sed frigus erat, ubi IESVS non agnoscebatur, ubi non erat, qui lucem uideret, ubi negabatur ignis consumens. cæteraq; in hanc sententiam. uerum nihil uetat, quo minus & narrationis constet fides. Addit autem: si tempus consyderemus, frigus esse non poterat. ac paulo post: frigus ergo mentis, non corporis. Etenim licet in ea regione satis tepeat cœlum illis mensibus, tamen nox in æstuantissimis etiam plagis suum frigus habet. Huic simillimum est, quod subiicit de negatione Petri, magis argute, quàm uere patrocinans ei, quem CHRISTVS ob hoc ipsum labi passus est, ut ipse resipiscens, miserante CHRISTO, confirmaret fratres suos: & tamen adeo nouum uideri uult, potuisse peccare Petrum, ut peccatum illius nec ab Euangelistis comprehendi potuerit: perinde quasi satis idoneum sit argumentum, illos nõ assecutos, de quo uarie narrarint, cum idem plurimis accidat locis. Deinde cum apud Matthæum ac Marcum prodenti puellæ, respondet: Nescio quid dicas: huc detorquet, quasi non negarit dominum, sed à muliebri proditione se separarit. Quod si maxime quis urgeat, illum abnegasse, quod esset de numero eorum, qui fuerant cum IESV Galilæo, aut, ut à Marco scriptum est, Nazareno, tamen huc uerba deflectit, quasi negasset se nosse Galilæum, aut Nazarenum, quem dei filium nouerat. Rursum quod apud Matthæum habetur: Non noui hominem: eôdem torquet, quasi discipulus hominis non esset, qui discipulus dei uellet haberi. Nam quod confirmandæ rei gratia adducit ex Paulo: Paulus apostolus non ab hominibus, neque per hominem, sed per IESVM CHRISTVM, & deum patrem (etiamsi non nesciam, secus ab alijs explicari) mihi uidetur, non naturam significasse Paulus, quam CHRISTO non ademit: sed infirmius quiddam & humilius intelligi uoluisse hominis uocabulo: uelut cum ait: An secundum hominem hæc loquor? Atque hæc quidem licet plausibiliter & argute dicerentur in schola declamatoria, tamen in rebus sacris neque ludendum est, neque decet argutari, neque expedit torquere quicquàm: ne dum falsa defendimus, fidem ueris abrogemus. Simplex est, iuxta Tragici sententiam, ueritatis oratio: nihil autem CHRISTO neque simplicius, neque uerius. Fortassis huius generis est, quod Augustinus in homilia quadam de muliere in adulterio deprehensa, quinq; uiros, & sextum uirum non uirum ad allegoriam accommodat, meo iudicio coactius. Iam in numeris passim philosophantur de numero trigesimo, sexagesimo, & centesimo, rem Hebraicam ad Græcos aut Latinos numeros accommodantes. Item de quinq; milibus hominum satiatis, de quinq; panibus, de duobus piscibus: de talentis decem, quinq;, & uno: de farinæ satis tribus. non quod negem alicubi in numeris latere mysterium, sed quod in quibusdam ascita, detortaq; uideantur adferri. Simplicissimũ est, quod idem uerissimum esse puto, decem, quinq;, & unum posita esse, pro plurimo, mediocri, & minimo. Est ubi summam parabolæ satis sit attigisse, etiam in ijs, in quibus allegoria uitari non potest: uelut in parabola patrisfamilias, aduersus nocturnum furem uigilantis, quæ nihil aliud deliniat, quàm eius diei subitum & inopinatum aduentum. Sunt qui fastidiant omnes allegorias,

tanquàm

tanquàm rem arbitrariam, somniq; simillimam. A quibus ut uehemēter dissentio, cum uideam absq; his plerosq; sensus, aut absurdos esse, aut perniciosos, aut futiles, leues ac frigidos: cumq; constet CHRISTVM allegorijs usum, & Paulum aliquot ueteris instrumenti locos per allegoriam interpretari: ita non possum non improbare quorundam ineptum allegorismum, qui fingunt, quod explicent allegoria. Viator fessus insedit tergo ingentis draconis, arboris truncum esse ratus: is excitatus deuorauit miserum. Viator est homo: draco, mundus, qui sibi innitentes perdit. Satis est ea, quæ reperiuntur in sacris libris, ad allegoriam accommodare, si res ita postulet, ut ipsi nihil affingamus. Audiui quendam theologum Parisiensem, qui de filio prodigo parabolam, in quadraginta dies protraxit: effingens iter abeuntis ac redeuntis, quasi nunc in diuersorio uesceretur artocrea, è linguis confecta, nunc præteriret molam aquatilem, nunc aliud atque aliud ageret: & ad eiusmodi confictas nænias, Prophetarum & Euangeliorum uerba detorquebat. Atq; interim imperitæ multitudini, & crassulis magnatibus deus esse uidebatur. Nec sine causa ridet Hieronymus eos, qui Poëtarum fabulas ad CHRISTVM detorquent: nisi si quid ad mores commode deflectetur: ueluti fabula Protei in inconstantes, Phaëtontis in temerarios, Tantali in auaros & parcos, Midæ in diuites stolidos, Danaës in ius pecunia corruptum, Ixionis & Danaidum in frustra laborantes. Quandoquidem dubium non est, quin ueteres in hunc usum pleraq; commenti sint. Nullum autem familiarius docendi genus, nec efficacius, quàm per similium collationem. ea CHRISTVS à rebus uulgarissimis sumit, qui suam doctrinam quàm maxime popularem esse uoluit. Quis enim non uidit iaci semen in terram? quis non conspexit piscatores, iacientes retia? quis nescit palmites amputatos exarescere? Atq; hæc uulgata mire nouat, ad suam philosophiam accommodans. De Scotidarum subtilitatibus, paucorum est disserere, in his promptum est quibuslibet philosophari. Vides exorientem solem, exhilararis: quid uoluptatis sensurus, si cordis oculis exoriatur sol ille iusticiæ? Molesta res est morbus corporis, quanto molestior animi morbus? Horres contagium pestis corporalis, multo magis uitanda morum pestilentium contagio. Res elegans tibi uidetur, hortus omni florum & arborum genere uernans: quale spectaculum animus innocentia uirens, ac uirtutum omni genere exuberans? Vides serpentem, habes exemplum Christianæ prudentiæ. uides columbam, habes imaginem Christianæ simplicitatis. uides ceruum, habes symbolum, admonens auide sectandas diuinas literas. uides agnum, habes typum innoxiæ mansuetudinis. urget hyems, admoneris ut in rebus aduersis, fortunæ melioris expectatione te sustineas. blanditur æstas, admoneris ut te præpares ad uenturas erumnas. grauis est senectus, aspiras ad immortalitatem. grata est iuuentus, admoneris ut uenturæ senectuti, uirtutū & eruditionis pares præsidia. Ita quicquid hic uisibilis mūdus offert oculis corporeis, eius ideam reperies in rebus animi. Cæterum quibus ex fontibus petendæ sint allegoriæ, partim explicat Dionysius in opere, cui titulum fecit, De diuinis nominibus: partim Augustinus libro De doctrina Christiana tertio: propositis & explicatis septem

Ticonij regulis,aliquanto plus honoris habens,primũ infanti,deinde hæretico,q̃ nos habeamus ſcriptoribus quibuſdam orthodoxis.Fortaſſis & à nobis nonnihil confertur,ſi quando uacabit abſolui libellum,olim cœptum, de Theologicis allegorijs. Interim unum illud addam,non ſatis eſſe circunſpicere,quomodo iuxta ſenſum hiſtoricũ,ſimplex eſt: quomodo iuxta tropologicum, qui ad mores & uitam cõmunem pertinet,quomodo iuxta allegoricum,qui capitis ac totius corporis myſtici tractat arcana, quomodo iuxta anagogicum, qui cœleſtem attingit hierarchiam,diuerſis in rebus uaric reluceat æterna ueritas(nam ad hunc modum uideo quoſdam diuidere)uerumetiam cõſyderandum erit in ſingulis horum,qui gradus ſint, quæ differentiæ, quæ tractandi ratio: quot modis tractet Origenes Abraham à deo tentatũ,& in hiſtoria uerſans, quos tamen locos inuenerit. ut ne dicam interim,quod typus pro uarietate rerum,ad quas accommodatur, pro diuerſitate temporũ uelut aliam accipit figuram: ſicut porcorum ſiliquæ, quibus perditus ille filius cupit explere uentrẽ famelicum:ad opes,ad uoluptates,ad honores,ad mundanam eruditionem poſſunt accõmodari: & tamẽ adhuc uerſaris in Tropologia. Quin tota parabola poteſt ad Iudæorũ populum,ac gentes illius temporis applicari. Gentes reſipiſcunt & recipiuntur, obmurmurant Iudæi: placat utroſq; pater cõmunis.Iam ex perſonarũ,quibus accõmodatur parabola,temporumq; uarietate,noua penè facies ſermonis naſcitur.qua de re nõnihil attigimus in ſuperioribus. Porrò in tractandis allegorijs, feliciſſimus artifex eſt Origenes, ſedulus magis q̃ felix Ambroſius,ſi quis forſitan requirit exemplum, quod imitetur:

Allegoriæ Theologicæ.

Citatio. Quin & illud in primis admonendus eſt theologiæ candidatus, ut appoſite citare condiſcat ſacræ ſcripturæ teſtimonia,nõ è ſummulis,aut elenchis, aut ſordidis conciunculis,aut alijs id genus collectaneis, iam ſexcenties aliunde aliò confuſis ac refuſis: ſed ex ipſis fontibus. Nec imitetur quoſdam, quos non pudet oracula diuinæ ſapientiæ uiolente detorquere ad alienos ſenſus, aliquoties & ad contrarios. id ne fiat, prima ſit cura, librorum omnium ueteris nouiq; teſtamenti ſententiam ex priſcis illis interpretibus perdiſcere. Audiui quoſdam in palæſtris Sorbonicis non uulgariter exercitatos,qui in frequentiſſima concione multa philoſophabantur,non intellecto themate,quod ex more propoſuerant,ne ad literam quidem,ut uocant: magnoq; pudore doctorum hominum tumultuabantur, extra oleas, ut eſt in prouerbijs,currentes.Sunt qui ſecum adferunt ſua decreta,& uulgaribus opinionibus infecti,his ſeruire cogunt arcanam ſcripturam,cum ex hac potius petenda ſint animi decreta. Quod eleganter admonet Hilarius libro De trinitate primo,cui optimus diuinorum uoluminũ lector eſt,qui dictorũ intelligentiam expectet ex dictis potius q̃ imponat,& retulerit magis q̃ attulerit:neq; cogat id uideri dictis contineri,quod ante lectionem præſumpſerit intelligendum. Sunt qui eam ad publicos affectus ac mores pertrahunt: & cum huius regulæ ſeruire conueniat, quicquid oporteat fieri:huius patrocinio tuentur id,quod uulgo fit. Iam eſt occultius quidem,ſed hoc ipſo nocentius deprauandi genus,cum abutentes diuinæ ſcripturæ uocabulis, eccleſiam, quæ CHRISTI corpus eſt, interpretamur ſacerdotes: mundum,

Eccleſia.

mundum, quo uocabulo mali affectus designantur, interpretamur laicos Christianos, perinde quasi hi ad ecclesiam non pertineant: interim quod de Christianis omnibus est dictum, proprie monachis accõmodantes: cum quod de cultu diuino dictum est, ad solas ceremonias deflectimus: quod de sacerdotis officio, ad solas preculas utcunque dictas trahimus. Proinde qui recte uolet uti scripturis, non sat habeat, quatuor aut quinq; decerpsisse uerbula: quin potius circunspiciat, unde natum sit, quod dicitur. Frequenter enim huius aut illius loci sensus ex superioribus pendet. Perpendat, à quo dicatur, cui dicatur, quo tempore, qua occasione, quibus uerbis, quo animo, quid præcesserit, quid consequatur. Quandoquidem ex hisce rebus expensis collectisq; deprehenditur, quid sibi uelit, quod dictum est. Mundus.

In his hæc quoq; seruanda regula, ut sensus, quẽ ex obscuris uerbis elicimus, respondeat ad orbẽ illum doctrinæ Christianæ, respõdeat ad illius uitam, deniq; respondeat ad æquitatẽ naturalem. Quidam impudẽter scripturam diuinã trahunt ad sensum alienissimum, uelut is, qui quod dictum est de tentoriis hostium, apud Abacuc: Turbabuntur pelles terræ Madian: detorsit ad Bartholomæum excoriatum, quod habet historia, licet ea, fide careat. aut is quod habetur in libro Iudith: Gyrantes uallem, uenerunt ad portam: stultissime deflexit ad argumẽta quatuor librorum Petri Lombardi, qui scripsit sententias theologicas. Sunt qui ludant uerbis scripturæ diuinæ, ac ueluti fit in centonibus Poëtarum, ad alienum sensum, ceu per iocum abutuntur. Quod aliquoties facit diuus Bernardus, uenuste magis, q̃ grauiter, meo quidem iudicio. Sic enim imbiberat uir ille præclarus sacras literas, ut nusquam non occurrarent. Nam quod hodie quidam, siquando festiui studeant uideri, uerba mystica deprauant ad iocos scurriles, nõ solum indoctum est, uerum etiam impium, & supplicio dignum. Impingit hoc Hieronymus Origeni, quod aliquoties uim faciat scripturis, opinor, ut nos prorsus abducat à litera, plerunq; sterili. Quin potius nemo fermè ueterum non alicubi torquet, quoties cum aduersario dimicat: atq; ipse etiam Hieronymus: quod non uno in loco propemodum fatetur. In his igitur cautius obseruandum, num qua uis facta sit uerbis sacris: nisi si quis fas esse putat id facere, quoties capiendus est hostis, aut à uitijs deterrendus infirmorũ animus. Mihi uidetur rectissimum, ut caste, ut opportune sacris uerbis utamur. Si primum curaris, ut id facias q̃optime, postea fiet, ut & facile facias. Id cum ubiq; præstari uelim, maxime tamen præstare conuenit, ubi res est cum aduersarijs nostræ religionis: aut ubi refellitur falsitas, & asseritur ueritas, aut ubi mysticæ scripturæ sensus enarratur. Fit enim alioqui, ut non solum non euincamus, quod astruimus, uerumetiam risui simus aduersario. & tamen mea sententia nusquam magis peccatum est à ueteribus. Huius generis arbitror, quod Ambrosius libro De spiritu sancto secundo, capite sexto, ex loco qui est apud Paulum in epistola ad Philippenses capite tertio: Qui spiritu seruimus deo: ratiocinatur aduersus Arrianos, spiritum sanctum aperte deum dici, connectens has duas uoces πνεύματι & θεῷ, cum Græco sermone magis exprimatur sensus diuersus, uidelicet nos colere deum non corporeis uictimis ac ceremonijs, sed spiritu: præsertim Bernardus.

cum

cum ſpiritui non addatur ſuus articulus. Præterea quod Beda ex mulierculæ Cananææ uerbis: Miſerere mei domine fili Dauid: colligit, illam perfecta fide & deum credidiſſe CHRISTVM & hominem. quod id temporis, opinor, nec ipſos Apoſtolos credidiſſe. quaſi deum agnoſcat, quiſquis domini nomine compellet, aut quaſi ſubſidium huiuſmodi nō ſoleat & à ſanctis uiris peti. Rurſum quod Auguſtinus uerba Baptiſtæ, quæ leguntᵉ apud Ioannē cap. primo: Et ego neſciebam eum: abunde efficax telum arbitratur ad fundendas uniuerſas Donatiſtarū phalanges, interpretans, unum hoc eatenus latuiſſe Ioannē, quod CHRISTVS autoritatem baptiſmi ſibi ꝓprie ſeruaſſet, cum cætera noſſet oᵐ̃ia: neqꝫ eᵐ̃ CHRISTVS magis autor eſt baptiſmi, cꝫ ordinis: & tamē ab hæretico cōſecratus epiſcopus, reconſecratur: ut interim donemus uerum eſſe ſenſum, quem inducit Auguſtinus.

Quod nunc dicturus ſum, haud ſcio an uel præcipuam allaturum ſit utilitatem, ſi quis dextre præſtiterit: id eſt, huiuſmodi, ut locos aliquot theologicos aut tibi pares ipſe, aut ab alio quopiam traditos, accipias: ad quos oᵐ̃ia quæ legeris, uelut in nidulos quoſdam digeras, quo promptius ſit, ubi uidebitur, quod uoles uel promere, uel recondere: uelut (ut exempli cauſa rem notem) de fide, de ieiunio, de ferendis malis, de ſubleuandis infirmis, de ferendis impijs magiſtratibus, de uitando ſimplicium offendiculo, de ſtudio ſacrarum literarum, de pietate erga parentes, aut liberos, de Chriſtiana charitate, de honorandis primatibus, de liuore, de obtrectatione, de caſtimonia, atque alijs id genus: nam innumerabiles fingi poſſunt. His in ordinem compoſitis, iuxta rerum pugnantiam, aut affinitatem (ut in Copia quoqꝫ noſtra quondam indicauimus) quicquid uſquam inſigne eſt, in omnibus ueteris inſtrumenti libris, in Euangelijs, in Actis, in literis Apoſtolorum, quod uel conueniat, uel diſſonet, ad hos erit redigendum. Quod ſi cui uiſum erit, poterit ex antiquis interpretibus: poſtremo uel ex Ethnicorum libris huc conferre, quod uſui futurum exiſtimarit. Hac uſum fuiſſe ratione diuum Hieronymum, ex ipſius ſcriptis mihi propemodum uideor animaduertere. Siue quid erit diſſerendum, aderit ad manum parata ſupellex: ſiue quid explicandum, facilis erit locorum collatio. Quandoquidem hæc non Origeni tantum, ſed & Auguſtino optima ratio eſt interpretandi diuinas literas, ſi locum obſcurum ex aliorum locorum collatione reddamus illuſtrem: & myſticam ſcripturam myſtica, ſacra ſacram exponat. Atque hiſce iam rebus inſtructus, iugi meditatione uerſetur in diuinis literis, has nocturna curet uerſare manu, uerſare diurna, has ſemper in manibus, ſemper habeat in ſinu, ex his ſemper aliquid aut auribus inſtrepat, aut oculis occurrat, aut animo obuerſetur. In naturam ibit, quod uſu perpetuo fuerit infixum.

Loci theologici.

Nec mea ſententia fuerit inconſultum, diuinos libros ad uerbum ediſcere, uel nō intellectos, autore Auguſtino: quod equidem ſic interpretor, etiam ſi ſenſum myſticum nondum percipias. Nam facere, quod apud monachos aliquot fieri uidemus, nec aliter ediſcere pſalmos, quàm pſitacus ediſcit uoces humanas, plus habet tædij quàm fructus. Neqꝫ enim facilius tantum ac tenacius inhæreſcunt memoriæ, quæ intelligimus, uerumetiam maiore cum utilitate. Id primum fieri uelim in noui teſtamenti

De ediſcendo.

teſtamenti uoluminibus,quæ tanto præſentius faciunt ad noſtram profeſſionem, ut hodie uel ſola ſufficere poſſint,nimirum uulgata iam,& animis omnium infixa CHRISTI doctrina.Nam olim Iudæis ad fidem adducendis, neceſſario erat adhibenda ueteris autoritas inſtrumenti: nunc nobis cum Iudæis minimum eſt negocij,& apud alios non eſt eadem autoritas libris Hebræorũ.Etiamſi non negem, plurimam ex illis utilitatem capi: ſi quis adhibitis allegorijs, uel ad CHRISTVM, in illis adumbratum,uel ad mores accommodet: atq; id ſi non immodice,ſed carptim fiat.Sunt enim,quæ uerbatim ad allegoriam trahere,frigidum ſit, quod admixta ſint multa: non ut ſignificent aliquid, ſed ut tenor ac ſeries hiſtoriæ conſtet. Sit igitur apud nos primus honos nouo teſtamento,per quod Chriſtiani ſumus, & ubi CHRISTVS nobis multo expreſſius quàm in uetere depingitur:proximus ueteri,& in hoc his libris,qui cum nouo maxime conſentiunt, quales ſunt Eſaiæ libri.Quanquàm ſi diſpoſitis,ut dixi,locis,frequenter Paulinas epiſtolas cum Euangelijs,& cum utriſque conferas Eſaiam,reliquaq; ueteris teſtamenti loca: futurum eſt,ut hæc ſuapte ſponte inhæreſcant & inſideant memoriæ.Quod ſi quos deterret hic labor,illud quæſo ſecum cogitet,qui conueniat, ut theologus futurus ſophiſticas præceptiunculas ediſcat, ediſcat qualeſcũq; in Ariſtotelem cõmẽtarios,aut etiã paraphraſim,ediſcat Scoti concluſiones,quas uocant,& argumẽta: & idem operæ grauetur dare libris diuinis, ex quorum fontibus uniuerſa ſcatet theologia, quæ modo uere ſit theologia.At quanto ſatius eſt,ſemel hoc laboris(nec enim dixerim tædij)deuorare,quàm ſemper recurrentibus in orbem laboribus,quoties tractandum aut citandum erit aliquid,ad dictionarios, ſummulas, & indices confugere? ueluti faciunt mei ſimiles quidam, qui cum domi nihil habeant ſupellectilis,quoties opus eſt cantaro aut patella,à uicino petunt utendam.At recte monet ſapiens ille, ut aquam de tua bibas ciſterna, & adeo non ſit neceſſe aliunde rogare, ut tu potius de tuo fonte deriues in alios. Quin igitur omiſſis confuſis iſtis formularijs, & impuris ſummulariorũ lacunis, tuum ipſius pectus bibliothecam facito CHRISTI,ex eo uelut è penuario depromito prouidus paterfamilias ſeu noua,ſeu uetera,utcunq; poſtulabit res.Longe uiuidius penetrant in animos auditorum, quæ è tuo pectore ceu uiua prodeunt,quàm quæ ex aliorum farragine ſubleguntur.

Nonum teſtamentum.

Atq; inter hæc roget aliquis,quid tu,num adeo facilem & expoſitam iudicas ſcripturam diuinam,ut abſq; cõmentarijs poſſit intelligi? Quid ni poſſit,aliquò uſq;, prius cognitis dogmatibus,& hac qua dixi collatione locorum adhibita? Alioqui quid aliud ſecuti ſunt,qui principes in hanc commentarios ædiderunt? inter quos præcipuus eſt Origenes,ſic hanc Venerem exorſus, ut nemo poſt illum auſit manus apponere? Quid autem uetet alios eôdem peruenire, quò peruenerunt illi, ſi eadem ingrediantur uia? Non hæc dico,quod cuiq; autor eſſe uelim, ut præteritis ueterum cõmentarijs,diuinæ ſcripturæ ſciẽtiam ſibi uindicet,aut etiã uenetur. Imò partem laboris adimat nobis ueterũ labor,adiuuemur illorũ commentarijs,dummodo primum ex his deligamus optimos,uelut Origenem, qui ſic eſt primus, ut nemo cum illo conferri poſſit: poſt hunc,Baſilium, Nazianzenum,Athanaſium, Cytillum,

De commentarijs.

Origenes. Baſilius. Nazianzenus Athanaſius.

Cyrillus. Chryſoſtomꝰ Hieronymus. Ambroſius. Hilarius. Auguſtinus.

Cyrillum, Chryſoſtomum, Hieronymum, Ambroſium, Hilarium, Auguſtinum: deinde ut hos ipſos cum iudicio delectuq; legamus, etiamſi reuerenter legi uolo. Homines erant, quædam ignorabant, in nonnullis hallucinati ſunt, dormitarunt alicubi, nonnulla dederunt utcunq; uincendis hæreticis, quorum contentionibus tunc feruebant omnia. Præterea uix quiſquàm eſt horum, cuius falſo titulo non permulta circumferantur: atq; adeo quod eſt impudentius, cuius libris non multa permixta ſint aliena, id quod in Hieronymo certe palàm arguimus, & in Auguſtino forſitan arguemus. Nec ita multum negocij fuerit idem facere in cæteris, hoc eſt, in Origine, in Ambroſio, in Chryſoſtomo. Quod ni hic quoq; fuerit oculatus lector, periculum eſt, ne impoſtoris aut nebulonis ſomnium, pro Hieronymi aut Ambroſij oraculo amplectatur. Sic enim hodie quidam τὸν ἥλιον ὑπερφρονοῦντες, περαίνονται: Sic ait Hieronymus in quodam ſermone, ſic Auguſtinus in quadam homilia ad fratres heremitas: perinde quaſi de tripode pronunciarent oraculum.

Delectus autorum & operum.

Sit igitur delectus non ſolum autorum, uerumetiam operum. Et in autoribus nõ hoc modo diſcrimẽ eſt, quod Græci præcellunt Latinos, quod ueteres recentiores: uerumetiam quod in ſingulis etiam generibus alius ſit alio præſtantior. In operibus cauendum, ne nothum & ſuppoſititium pro germano ueróque amplectaris. Proinde quandoquidem in tanta librorum multitudine, & in tanta ætatis fugacitate, non uacat euoluere omnia, ſupereſt, ut primum legamus optima. Quorſum

Coacervatores.

attinet in hiſce neotericis coaceruatoribus uerius, q̃ interpretibus, bonas horas haud bene collocare? in quibus primum q̃ multa ſunt, quæ tibi poſtea ſint maiore negocio dediſcenda? Deinde ſi quid ineſt recti, id ex ueteribus hauſtum comperies, ſed mutilum ferè ac decurtatum: quod ob linguarũ & rerum inſcitiam multa, & haud ſcio an optima, quoniam nõ aſſequebantur, coacti ſunt prætermittere. Quid, quod bona pars iſtorum, ne decerpit quidem ab illis, ſed à ſæpius collectis ac tranſfuſis collectaneis, uelut è decima lacuna, ſuffuratur, ut penè nihil reſipiant ſui fontis? Deinde ne nihil de ſuo addidiſſe uideat, aſpergit aliquid ſuorũ ſomniorum, aut è ſordido quopiam, & pridie nato autore admiſcet, quaſi cum multa iura confundit cocus: ut inquit Plautus. Poſtremo, ut eadem doceant cum priſcis, q̃ frigent apud hos ſordéntque omnia, ob ſermonis infantiſſimam balbutiem? At Hieronymus ita delicijs omnia condit ac locupletat, ut cum aberrat à uero, aut à re digreditur, tamen plus bonæ rei doceat, quàm iſti, cum uere rem tradunt. Vt ne dicam interim, quod omnino tales ipſi reddimur, cuiuſmodi ſunt autores, in quibus aſſidue uerſamur. Neq; enim perinde ciborum qualitas tranſit in corporis habitum, ut lectio in animum ac mores legentis. Si in ieiunis & frigidis, in fucatis, in ſpinoſis ac rixoſis ſcriptoribus aſſidui ſimus, tales euadamus oportet: ſin in his, qui uere ſapiunt CHRISTVM, qui ardent, qui uiuunt aguntq;, qui ueram pietatem & docent & præſtant: hos ſaltem aliqua ex parte referemus. At dices, ſi nihil acceſſerit, parum inſtructus fuero ad palæſtram ſcholaſticam. Neque uero nos pugilem inſtituimus, ſed theologum, & eum theologum, qui quod profitetur, malit exprimere uita quàm ſyllogiſmis. Nec eſt quod tibi tantopere diſpliceas, ſi inter iſtos

parum

parum theologus habearis: cum inter eosdem ne Hieronymus quidē ipse sit habi turus quod respōdeat, ac fortasse nec ipse Paulus. In culpa est nō ipsa Theologia, quæ non sic nata est: sed quorundam tractatio, qui totam illam ad dialecticorum argutias, & Aristotelicam philosophiam detraxerunt: ut illic non paulo plus sit philosophiæ quàm theologiæ. Atqui fieri potest, ut rhetor aliquis, aut arithmeticus, aut musicus sic eandem tractet, ut nemo iam sit intellecturus, nisi qui prius artium illarum uim omnem cognitam habeat. Quid autem necesse est, ad omnes omnium quæstiunculas certa respondere Thelogum? quarum neque numerus est ullus, neque modus, neque finis: dum hydræ in morem, pro una recisa, sexcentæ repullulant? Sunt quæ parum pium sit inuestigare, sunt quæ citra salutis dispendium possunt nesciri: sunt de quibus eruditius sit ambigere, & cum Academicis ἐπέχειν, quàm pronunciare. Quis enim fructus si mē torqueam, an deus creare possit hominem ἀναμάρτητον? an deus aliquo ab ipso distincto sit unus? An possit respectum producere sine fundamento & termino? an anima CHRISTI potuerit falli aut mentiri? an hæc propositio, deus est scarabeus, æque possibilis sit, atque hæc, deus est homo? Dictum est, scrutamini scripturas, non ut semper dubitemus, sed ut dubitare desinamus. Non quod hoc exercitationis genus in totū damnem: sunt & in neotericorum libris multa digna cognitu: sed ea per ætatem modice degustentur, sobrie castéque tractentur. Nam hoc studiorum genus olim apud Theologos prorsus incognitum fuit: deinde posteaquam irrepsit, ut ferè fit in rebus humanis, paulatim in immensum increuit. Vnde cœpit in aliquot iam Academijs parcius ac moderatius adhiberi, uelut apud Anglos in Cantabrigiensi, apud Brabantos in Louaniensi. Nec ideo minus florent hæc studia, sed uerius florent. Quale uero spectaculum est, theologum octogenarium nihil aliud sapere, quàm mera sophismata? Nam huiusmodi non paucos uidimus olim Lutetiæ, quibus si quid depromendum fuisset ex Paulo, uidebantur sibi prorsus in alium mundum translati. Proinde si cui contigit tanta ingenij uis, ut utrunque studiorum genus complecti possit, eat sanè per nos, eat quò illum sua uirtus uocat, eat pede fausto. Sed ab ijs tamen, quæ nos prætulimus, incipiendum: his maiorem ac meliorem uitæ partem impertiendam, censeo. Quod si alterutrum sit deserendum, non possum non fateri, quod uerissimum est: malim in hoc latus defectere. Præstat, paulo minus esse sophistam, quàm minus sapere in Euangelicis & Apostolicis literis. Satius est, ignorare quædam Aristotelis dogmata, quàm nescire CHRISTI decreta. Denique malim cum Chrysostomo pius esse Theologus, quàm cum Scoto esse inuictus. Illud certe negari non potest, per ueteres illos illustratam ac defensam CHRISTI doctrinam, quos ita demum patiar antiquari, si constet, horū argutissimis argutijs & subtilissimis subtilitatibus uel unum Ethnicum conuersum ad CHRISTI fidem, uel unum reuictum ac mutatum hæreticum. Nam quod hodie pauciores sunt, aut certe extant hæreses: id, si uerum fateri uolumus, fasciculis debemus uerius, quàm syllogismis. Quis enim omnino nodus dialectica subtilitate necti potest, qui non eadē subtilitate dissoluatur, si liberū

sit utrisq;,quod uoluerint,assumere? Quis uero fructus,si nectas, quod explicare non potest,qui tamen non assentitur,imò aliquoties ne is quidem qui nectit? Sed simplices illæ literæ,ueritate non arguta efficaces,totius orbis populos,pauculis annis innouare potuerunt. Verum missam faciamus studiorũ collationem. sit in his suum cuiq; pulchrum,& ut Paulinis uerbis utar:in suo quisq; sensu abundet. Cui placẽt scholasticæ conflictationes,sequatur suo quidem arbitratu, quod in scholis receptum:modo ne solum hoc agat,modo ne nimium diu. Nam uidi complures, qui iam semicani, cum prisca illa theologia conati sunt redire in gratiam, sed parũ feliciter successit conatus,nimium serus. At si quis magis cupit instructus esse ad pietatem quàm ad disputationem,statim ac potissimum uersetur in his scriptoribus, qui proxime biberunt de fontibus. Si quid extiterit dubitationis, in his quæ pertinent ad pietatem,non deerit integro prudentiq; uiro, quod è diuinis oraculis salubriter respondeat. Habet Paulus fidele consilium,ubi domini præceptum non habet. Quod diminutum erit in syllogismis, id pensabit sancta ad deum precatio. Deniq; satis inuictus fueris Theologus,si nulli succumbas uitio,nullis cedas cupiditatibus,etiamsi à contentiosa disputatione discesseris inferior. Abunde magnus doctor est,qui pure docet CHRISTVM. Si turpe ducunt,nescire quid definiat Scotus,turpius est,nescire quid decernat CHRISTVS. Si parum theologicum est,non assequi quæ scripsit Durandus,minus theologicũ est, nõ assequi quæ scripsit Paulus. A diuinis oraculis nomen habet Theologus,non ab humanis opinionibus. Et bona theologiæ pars afflatus est,qui non contingit, nisi moribus purgatissimis.

RATIONIS SEV COMPENDII VERAE THEOLOGIAE, PER DES. ERASMVM ROTERODAMVM, FINIS.

DES. ERASMI ROTERODAMI APOLOGIA.

IAM ut paucis occurram Apologia,reclamaturis, Paulus apostolus, referente Luca, fortunatum sese prædicat, quod apud Agrippam pro se causam dicturus esset, cui propter diutinam cum Iudæis consuetudinem, res omnes in quibus uertebatur quæstio, maxime cognitæ compertæq; essent. Atq; utinam eodem nomine mihi quoque gratulari possim, qui planè diuersum quiddam usu uenit atque Paulo. Nam ne opus quidem est nobis Apologia, nisi apud istos, qui totum hoc negocium,de quo controuersia est,non intelligunt:nec prorsum aliam ob causam

ſam calumniantur,niſi quod nō intelligant.Siquidem apud eos qui Latinas, Græcas, & Hebraicas literas uel ad mediocritatem deguſtarunt, qui ſerio in ueſtigandis diuinæ ſcripturæ myſteriſs,qui feliciter ac diligenter in uetuſtis illis, ac non minus ueris quàm uetuſtis Theologis uerſati ſunt, nihil addubito, quin magnam initurus ſim gratiam,etiam ſi quod conatus ſum,parum aſſecutus fuero. Proinde mire fiet,ut quibus hac opera noſtra non magnopere ſit opus,quiq; ſoli damnare quædam poſſint,quod ob bonoram peritiam literarum poſſint iudicare,ij non ſolum comprobent ſuo ſuffragio noſtram induſtriam, uerumetiam gratiam haud uulgarem habeant. Contra qui hiſce de rebus nullo modo poſſunt ferte ſententiam, & hoc magis egent huius laboris ſubſidio, quo longius abſunt à bonis literis,ij non ſolum non amplectentur opus ipſorum paratum uſui,uerum etiam obſtrepent, calumniabuntur,damnabunt: quorum alterum extremæ cuiuſdam ingratitudinis eſſe uidetur,alterum inſignis impudentiæ. Quid enim fingi poteſt impudentius, quàm damnare librum quem ne legeris quidem, tum eiuſmodi, ut ſi maxime legas, tamen abſque linguarum peritia pronunciare de eo non poſſis? Qnid autem ingratius, quàm pro tam immenſis ſudoribus uigilijsq; , quas tantum iuuandi animo ſuſceperis,& quibus nulla par gratia referri queat, rependi calumniam, idq; potiſſimum ab ijs, ad quos potiſſimum operis utilitas ſit reditura? Cum ubique fœda eſt ingratitudo,tum in nullos æque par eſt gratos eſſe, atque in eos qui diſpendio rei pecuniariæ, iactura uoluptatum,nonnullo etiam ualetudinis ac uitæ ſuæ detrimento,in hoc totis uiribus incumbunt,ut ingenij ſui monumentis orbi conſulant. Verum haud ſcio an uſquam ingratius reperias mortalium ingenium,nec aliâs eſſe uerius arbitror,quod non minus eleganter quàm grauiter dictum eſt à Seneca, Tutius eſſe, quoſdam offendiſſe quàm demeruiſſe. Nihil æque perit,atque id quod confertur in ingratos. At magis perit officium, mea quidem ſententia, quod in eos collocatur, qui non intelligunt officium, & minus redit ab ijs qui non cognoſcunt meritum,quàm qui non agnoſcunt. Nam ij tametſi diſſimulant,tamen apud ſe ſunt obnoxij, nonnunq; pudore coguntur agnoſcere. Denique ſpes eſt fore, ut aliquando reſipiſcant. Illi quod eſt beneficium,iniuriam interpretantur & officio adiuti in ius uocant benemerētem. Theologorum in primis eſt,non ſolum gratitudinem præſtare, uerum etiam candorem & manſuetudinem. Et Theologis potiſſimum hic meus deſudauit labor,atque his Theologis, quibus aut nō uacauit, aut nō contigit,eas diſcere literas,ſine quibus diuina ſcriptura penitus intelligi non poſſit. Horum adiuuandis ſtudijs,noſtrum impendimus ſtudium, ut quod illis ſua fortuna negauit, id noſtra ſuppeditaret induſtria. Et tamen ſi qui reclamaturi ſunt,ex hoc grege prodituros auguror. Amplectuntur medici, non aſpernantur iureconſulti, recipiunt philoſophi, ſi quid ad illorum profeſſionem inſtaurandam conducit. Soli Theologi pertinaciter reclamamus, & ipſi noſtris inuidemus bonis. Sanè permoleſtum eſt, pro benigne collato beneficio nullam recipere gratiam. Moleſtius ab ijs de quibus benemereri ſtudeas,calumniam præmij loco reportare,& à quibus tuo iure poteris exigere debitā

Docti,qui poſſent ob peritiam carpere, probant.

Indocti,qui iudicio carent, damnant.

Impudentia.

Ingratitudo.

Quibus potiſſimum debeatur gratitudo.

γνώμη.

Non cognoſcētes meritū, nō agnoſcētibus ingratiores.

Theologi quales.

Eraſmi labor Theologis deſudauit

gratiam,his actoribus iniuriæ causam dicere. Seneca summum liberalitatis genus esse putat, ac diuinæ beneficentiæ proximum, si quis non tantum gratuito profit, uerum etiam sciens perdat beneficium. At mihi uideor hoc quoq; superaturus, si de his quoque pergam benemereri,qui beneficium iniuria retaliant. Et quemadmodum fidi medici, reclamantibus etiam & conuiciantibus ægrotis,tamen pergunt subuenire, ita nos hoc quoq; uelut auctario beneficium nostrum cumulabimus,ut beneficium quod accipiunt intelligant. Primum igitur etiam atque etiam adhortor omnes Theologos,ut quibus per ætatem aut occupationes uacat, Græcas degustent literas, & item Hebræas,si liceat; In ipsis arcanæ scripturæ fontibus diligenter philosophentur,ueteres Theologos,quos & eruditio commendat & uitæ sanctimonia,iugiter euoluant. Deinde nostra si uolent conferant & expẽdant. atq; ita probent si quid recte monuimus,emẽdent amice,si quid ut homines aberrauimus à uero, & minus assecuti sumus, quod sedulo sumus secuti. Quod si impetro causam,uici,pro accusatoribus habiturus patronos. Cæterum à quibus hoc non impetro,saltem illud mihi uel precario donent, ut credant, me simplici pióq; iuuandi studio quicquid hoc laboris est suscepisse. Quod si parum alicubi successit,error est,non scelus:& corrigi mereor,incessi non mereor. Nihil em̃ magis agnosco,quàm me nihil scire. Profiteantur alij quantumlibet ingentia. Ego pro mea tenuitate nihil profitens,præsto tamẽ quod licet,paratissimus ad palinodiam,si cubi more hominum lapsus sim,ipse quoque mihi censor futurus,simul atq; deprehendero. Cæterum diuus Hieronymus non fert reprehensorem, qui damnare possit, docere non possit. Quorum illud tyrannicum est,hoc amicum & eruditum. Iam illud quemadmodum extra controuersiam est apud eruditos, ita indoctis etiam, multorum libris persuasum esse reor, hanc noui testamenti æditionem Hieronymi non esse. Tametsi nos,nec hanc,qualiscunq; est, aut cuiuscunq; est,neq; conuellimus ullo modo,neque calumniamur. Tantum restituimus,quæ temporum ac librariorum uitio fuerant deprauata,obiter indicatis & his,quæ uel ambigue,uel parum attente reddidit interpres (nam non recte, mihi religio est dicere, etiamsi id non ueritus est aliquot locis Hieronymus) idq; fecimus,neque leui quod dici solet brachio,neq; temere,sed primum ex canonum consilio, ad Græcæ originis fidem, examinatis exemplaribus Latinis, neque tamen fidentes paucis, aut quibuslibet. Laurentius Valla septem bonæ fidei codices se secutum fuisse testatur. Nos in prima recognitione quatuor Græcis adiuti sumus,in posteriore quinq;. Deinde consultis tum peruetustis tum emendatis aliquot Latinæ linguæ uoluminibus: nec hoc contenti,discussis & exploratis probatissimis autoribus, non oscitanter obseruauimus quid citarint,quid legerint,quid emendarint,quid interpretentur. Atque hisce rebus omnibus qua licuit uigilantia, certe, summa fide, collatis ac pensitatis, quod optimum iudicauimus,secuti sumus, & hac lege in medium contulimus, ut nihilo secius suo quisq; iudicio frueretur. Iam uero si qui uerentur, ne sacrarum literarum autoritas uocetur in dubium, si quid usquam uariauerit: hi sciant oportet, iam annos plus mille,neque Latinorum neque Græcorum exemplaria per omnia consensisse

Adhortatur theologos.
Linguæ.
Fontes arcanæ scripturæ.
Veteres theologi.
Erasmi simplex puumq; studium.
Damnare posse,docere non posse.
Vulgata noui testamẽti æditio, Hieronymi non est.
Quid egerit Erasmus.
Quid secutus.
Exemplariũ diuersitas tã apud Latinos q̃ Græcos.

consensisse. Id quod ne fieri quidem possit, nimirum in tanta librariorum, non solum turba, sed insciția, oscitantia, temeritate, Vt ne cõmemorem quàm multa mutata sint ab eruditulis, aut certe à parum attentis. Comperio quædam erasa aut inducta à factionibus, quarum tumultu quondam sursum ac deorsum miscebantur omnia, præsertim Oriens, dum quisq; pro suatum partium patrocinio scripturam uariat. Id certe factum non obscure compluribus in locis declarat Hieronymus. Quid autem accidit religioni Christianæ, quod tot iã seculis, aliud legit Hieronymus, aliud Cyprianus, aliud Hilarius, aliud Ambrosius, aliud Augustinus? Apud hos alicubi non modo diuersa comperies, sed & pugnantia, cum in summa Christianæ fidei cõsentiant. Quid facias, posteaquàm nec ipsa horum temporum æditio per omnia sibi consentit? Qua de re si quis dubitet, huic fidem fecerint codices typis etiam excusi, cum annotamentis marginalibus, & si id parum est, ex commentarijs diui Thomæ, ex commentarijs Lyrani, ex commẽtarijs Hugonis Carrensis intelliget. Quæso quid periculi consecutum est, quod sanctus Hieronymus uetus & nouum instrumẽtum mundo iam senescenti, ad Hebræam & Græcam ueritatem instaurauit? Reclamatum est tum à nonnullis, quibus ipse suis libris abunde satisfacit, nec ob aliud opinor reclamatum, nisi quod nescirent eas literas. At num hinc uel tantulum incommodi natum est Christianæ religioni? Augustinus fatetur ipsa codicum discordia, se non mediocriter adiutum fuisse, dum quod hic parum apte dixerat, alter clarius ac rectius efferret, id quod uel fortuito fieri necesse est. Quid decessit euangeliorum maiestati, quod ea Iuuencus heroicis uersibus inclusserit? Quid accepit incommodi scriptura diuina, quod eam ferè totam Aegidius Delphus noster, insignis Theologus elegiaco carmine nuper complexus est? Nos locos aliquot innouauimus, non tam ut elegantius redderemus, quàm ut dilucidius ac fidelius. Quid autem erat periculi, si paraphrasi totam orationem nouassemus? Quibus hæc placet æditio, quam ego nec damno, nec muto, huic sua manet æditio. Siquidem ea nostra castigatione non lædítur, sed redditur illustrior, purior, emendatior. Illa legatur in scholis, canatur in templis, citetur in concionibus. Illud ausim polliceri, quisquis hanc nostram domi legerit, suam rectius intellecturus est. Proinde si nihil offendit nisi nouitas, & illa iam uetus olim noua fuit, & hæc noua, si patiamur, olim uetus fuerit. Nimis imperiti est hominis, libros annorum æstimare numero, ac nõ potius ipsarum rerum iudicio. Optarim & ipse in sacris literis, nihil esse deprauatum, nihil dissidere. Atque id ut optare est in prodiui, ita nec fuit unquam, nec futurum est unquam. Iam quid attinet istos refellere, qui non minus indocte quàm impudenter solent uociferari, facinus esse non ferendum, ut quisq; corrigat Euangelia? O uocem uix auriga dignam, nedum Theologo? Fas est nebuloni cuiuis, Euangelij codices deprauare, & nefas erit quod deprauatum est restituere? præsertim homini, ne quid dicam insolentius, in hoc genere literarum, nec indiligenti, nec inexercitato, idq; tot Græcis ac Latinis uoluminibus, tot clarissimis autoribus in consilium ascitis? Mihi plurimis argumentis uehementer probabile est, uniuersum instrumentum nouum Græce scriptum fuisse

Varia uariorũ lectio.

Nouũ instrumentũ à Hieronymo olim instauratum.

Vtilitas è codicũ discordia

Iuuencus.

Aegidius Delphus.

Nouitas.

In eos qui negant esse fas ut quisq; euangelia corrigat

Instrumentũ nouũ Græce scriptum.

non Latine. Certe si quis excipiat Euangelium iuxta Matthæum, & unam ad Hebræos epistolam, de reliquo nulla controuersia est. Proinde qui mutare paret, quod scriptum fuit ab Apostolis & Euangelistis, in hunc iure damitent, quod corrigat Euangelia, non in eum qui iuxta Pontificum decreta ex Græcorum fontibus, ex sacrorum interpretum sententia syncera fide reponat, quod uel à scribis erat uitiatum, uel ab interprete parum apte redditum in Latinis codicibus, cum Græce scripserint Apostoli. Sed cur hæc pluribus ago? cum diuus Hieronymus compluribus epistolis huius causæ patronum agat, qui nec ipse, cum in re non ita dissimili laborasset, calumnia caruit. Cuius emendatio si extaret, aut non fuisset nobis hoc laboris capiundum, aut fuisset quod sequeremur. Itaque te quæso lector optime, cum occurret nouatum aliquid à nobis, ne protinus ad solitæ lectionis gustum ac saliuam reijcias, ac damnes, quasi necesse sit malum esse, quicquid diuersum est, simul & me fraudans mea laude, & te operis utilitate. Sed primum nostra conferto cum Græcis, quod quo promptius esset, illa è regione adiecimus: Expende num fidelius, num apertius, num significantius expressérim, quàm uetus interpres. Nec hic rursum protinus in ius trahant, si minus uerbum uerbo respondeat, id quod ut maxime coneris, ne fieri quidem potest. Si nefas esse ducunt, usquam à literis ac syllabis discedere, cur hic interpres passim id ausus est, aliquoties nulla nec adactus necessitate, nec inuitatus utilitate, sed uelut in re ludicra lasciuiens & oscitans? Quod si licet, ut certe licet, si me comperies sententias, maiori fide reddidisse quàm ille reddiderit, ne damna quod nouum est, sed amplectere quod est rectius. Iam si collatio tibi non satisfacit, ne continuo pronuncies. Consule nostras Annotationes, quæ fortasse tibi uel autoritate testium, uel rationibus adductis satisfacient. Fit interim, ut diuersa sit lectio, fit, ut ijsdem ex uerbis cõplures sensus accipi possint. Nos primum unicam duntaxat lectionem proponimus. Nec enim aliter poteramus. Cæterum in annotamentis uaria referimus, aut indicantes quid nobis optimum uideatur, aut tuo relinquentes arbitrio, quid sequi malis. Sunt in quibus nostra uulgata magis probatur ædi tio, aut Ambrosiana lectio, quàm Græci codices. Et tamen consentientibus omnibus Græcis exemplaribus, quoniam illa mutare non licuit, Latina accommodauimus, ne non responderent, cum in hoc ipsum adderentur. Cæterum id in scholīs discutimus. Comperio quædam apud illos addita ex more solenni, ueluti coronidem illam sic additam precationi dominicæ, quemadmodum apud nos in calce psalmorum adijcitur Gloria patri. Ea non resecuimus à contextu, sed tamen in commentariolis admonemus addita. Nam is error minus habet periculi, cũ quod frequenter comperio factum, ex alijs locis asscribit lector, quod in simili sententia deerat alibi. Attamen id quoq; curauimus admonere. Proinde non ita tradimus hanc lectionem, quasi certa indubitatâq; sint omnia, sed quod ex nostra emendatione, accedentibus annotamentis, non mediocriter adiuuandus sit lector uigilans & attentus. Inerunt permulta quæ ceu minutula friuolâq; contemnenda uidebuntur alicui. Verum qui conferet, qui expendet, qui tractabit & interpretabitur sacras

Lector confe/rat & expen/dat singula.

Interpres uul/gatæ ædītiõis

Annotatiões.

Addita.

Minutula nõ cõtemnẽda sa/cras tractanti literas.

literas

literas, is ipſe comperiet, in his minutulis non minimum eſſe utilitatis. Ad hæc facile mihi ueniam dabit, huiuſmodi minuta perſequuto, qui cogitarit ad huiuſmodi ſcrupos primi nominis autores impegiſſe, nonnunquam & pudendo errore lapſos eſſe, nimirum ipſum Hilarium, Auguſtinum, & inter recentiores doctiſſimum Thomam Aquinatem, ne iam cæteros commemorem. À quibus in hoc uerſanti negocio, nonnunquam diſſentire fuit neceſſe, quod quidem ut ſemper ingenue feci, ita nuſq; contumelioſe, ne in iſtos quidem procacior, quorum impudens temeritas, & inſolens inſcitia parum merebatur hanc ciuilitatem, in quos etiam ſi liberius inuectus fuiſſem, tamen apud eruditos omneis excuſaret me Plautinum illud, Quod dignis maledicitur, bene dictum eſt, non maledictum. Verum malui rationem habere quid me dignum eſſet, quàm quid iſti mererentur. Erat animus, iſtorum ineptias omnino diſſimulare, niſi libri paſſim manibus omnium tererentur, & oraculorum inſtar legerentur ac citarentur. Nec rurſus id à me factum eſt affectate, ſed obiter locis aliquot, quo poſthac minus illis fidant, qui quicquid apud huiuſmodi ſcriptores utcunque poſitum aut additum repererint, id alba, quod aiunt, amuſſi in ſuos conuerrerent cõmentarios: aut certe quibus autores iſti magni ſunt, intelligerent, ob harum rerum quas indicauimus ignorãtiam, magnos etiam autores turpiter ac pluſquã pueriliter hallucinatos eſſe. Alioqui ſi quicquid in horum uoluminibus uel rideri, uel improbari poterat, perſequi uoluiſſem, tum uere mihi inter manus nata fuiſſet ἰλιὰς κακῶν, ut eſt in Græcorum prouerbio, nec ad ea refellenda una ſuffecerat ilias. Cæteros autem, quos præter eruditionis commendationem ornat & uitæ ſanctimonia, tantum abeſt, ut inceſſam petulantius, ut ſæpenumero captatis etiam prætextibus, aut eleuem errorem, aut excuſem, aut tegam. Nec mihi ſuccenſere debent, ſi quid lapſus eſt Auguſtinus aut Thomas, cum res ipſa clarior eſt, quàm ut diſſimulari poſſit. Imputent inſcitiæ linguarum, aut ſi malint, imputent illorum ſeculis. E re ſtudioſorum erat, illa non omnino diſſimulare. Nõ quod me putem oculatiorem ſummis illis uiris, ſed quod alicubi fortaſſe fuerim attentior, & fortaſſe linguarum opibus inſtructior, certe quàm Aquinas, qui Latine tantum nouit. Quos omnes, ut ſemper ueri fuere ſtudioſiſſimi, magis propicios eſſe mihi confido, uel hoc nomine, quod illorum libros aliquanto reddiderim purgatiores. Quid minutius hypoſtigma? At tantula res hæreticum gignit ſenſum, quemadmodum docet Aurelius Auguſtinus libro de doctrina Chriſtiana tertio, exempli cauſa citans illud Ioannis: In principio erat uerbum apud deum, & deus erat. Et interpoſita diaſtola, ſequitur: Verbum hoc erat in principio apud deum. Hanc lectionem hæreticam appellat, uidelicet eorum, qui negabant uerbum dei, deum eſſe. Item illud quod eſt apud Paulum in epiſtola ad Rhomanos: Quis accuſabit aduerſus electos dei? Ab hoc loco quæ ſequuntur, niſi per interrogationem legantur, ſenſum non hæreticum modo, ſed prorſus blaſphemum efficiunt. Quaſi reſpondeas ad ſuperiora, Deus qui iuſtificat. Deinde, quis eſt qui condemnet? Ad id rurſum reſpondeas, CHRISTVS IESVS, qui mortuus eſt. Idem offenſus amphibologia Paulini ſermonis,

Thomas, laudatus.

Eraſmi moderatio.

Auguſtinus. Thomas.

Auguſtini in minutiſſimis aptiſſimis q; diligentia.

cum ait: Quod ſtultum eſt dei, ſapientius eſt hominibus, mauult ita reddi, quod ſtultum eſt dei, ſapientius eſt quàm hominis, quod alioqui uideri potuerit incertum, dandi ne caſu dictum eſſet hominibus, an auferendi. Atque hæc & alia his ferme conſimilia multis uerbis illic annotauit uir tantus, quæ nihil negocij ſit animad uertere, etiam ſi nullus moneat. Quid ſi is legiſſet tot portenta mendatum à nobis prodita, ſublatáque? tot craſſiſſimas diſcuſſas tenebras? tot ſenſus præpoſtere non ſolum ambigue redditos, ſuæ reſtitutos integritati? an non hunc laborem noſtrum utriſq; manibus complexus fuiſſet? Quædam autem tanta breuitate ſunt annotata, ut ni noſtram annotatiunculam ad locum ipſum conferas, non ſis animaduerſurus quid uoluerim. Nam quod compluſculis locis occurrent eadem, id data opera factum eſt, quo conſuleremus lectori uel parum memori, uel inquirendi laborem fugitanti. Et ſanè nonnihil uereor, ne quemadmodum multos ſit offenſura nouitas, ita è diuerſo exiſtāt, quibus hoc ipſum diſpliceat, quicquàm eſſe quod conueniat cum ueteri interprete. Alijs nihil probatur, quod ſit diuerſum: alijs ineruditum uidetur, quod non tota ratione pugnet ac diſſideat. Rurſus alios offendit ſermo paulo purior ac Latinior, nempe hos qui nihil acutum iudicant, niſi quod prodigioſis ſcateat ſolœciſmis. Alij contra faſtidiunt, quicquid non referat Ciceronianum illum nitorem. Nos in hoc opere ut non affectauimus eloquentiam, ita mūdiciem, ſi qua in promptu fuit, non reſpuimus. Non offenditur deus ſolœciſmis, at idem non delectatur. Odit ſuperbam eloquentiam, fateor, at multo magis ſupercilioſam & arrogantem infantiam. Nos toleramus iſtorum balbutiē, ferant ipſi uiciſſim noſtram qualemcunq; dicendi mediocritatem. Verum ut aliquando finiam, quemadmodum ingenue fateor eſſe permulta, quæ doctius tractari potuiſſent: ut non inficias eo, locis aliquot me dormitaſſe laſſum: ſta res ipſa, ni fallor, indicabit, me, poſt Laurentium Vallam, cui non hac tantum in parte debent bonæ literæ, poſt Iacobum Fabrum, uirtutis omnis & literarum antiſtitem: nec ſine cauſa uerſatum in hoc negocio, nec ſine fructu. Bene Valeto lector amice, & ſi quid adhuc deſyderas, à præfatione quam Annotationibus præfixi, petito.

Portenta mēdaciū ab Eraſmo ſublata.

Breuitas autoris.

Eadem.

In lectoribus naria palata.

Supcilioſam & arrogantē infantiā odit deus.

Laurentius Valla. Iacobus Faber Stapulenſis.

APOLOGIAE FINIS.

De hac

DE HAC POSTERI ORI AEDITIONE;

ERASMVS ROTERODAMVS PIO LECTORI. S: D:

OMNIBVS omnium cauillationibus reſpondere, lector optime, præterq; quod infiniti ſit negocij, nec admodum ex huius operis dignitate fore uideo, nec operæpretium ullum intelligo: propterea quod qui ſtudium hoc noſtrum ſuggillāt ac traducunt, ferè non legunt, aut certe non intelligunt noſtras apologias. Et iam ſatis illis reſponſum eſt duabus apologijs, quas primæ quoq; æditioni, ceu clypeos, aduerſus iſtorum tela præfiximus: præterea in epiſtola, qua Martino Dorpio reſpondemus: poſtremo in epiſtola ad inſignem Theologum Henricum Bouillum. Proinde hic capitaduntaxat argumentorum annotabimus lectori, uel occupato, uel craſſiori.

1 Primum illud teſtamur, & ubiq; teſtatum eſſe uolumus, nos nuſq; à iudicio eccleſiæ catholicæ, uel unguem aut digitum latum uelle diſcedere: Quod ſi quid uſquam eiuſmodi deprehendatur, nō data opera dictum, ſed elapſum: ut ſumus homines: id iam nunc pro recantato uolumus haberi.

2 Nec præimus eruditorum iudicio, nec publicarū ſcholarum autoritati præiudicamus. Manet incolume ſuum cuiq; iudicium. Annotationes ſcribimus, non leges: Et expendenda proponimus, non protinus habenda pro compertis.

3 Nec ideo hanc poſteriorem æditionē immenſis ſudoribus parauimus, quod priori diffideremus, ſed opus quod tum pro uirili, próq; temporis ſpacio q̄ fieri potuit optimum dedimus: nunc emendatius multo, multóq; locupletius damus. Atq; id ſanè facturos nos, prima ſtatim æditione ſumus polliciti.

4 Quod in æditione prima parcius fecimus, ueriti, ne tantam nouitatem non ferrent quidam: nunc hortantibus amicis magnis & eruditis, animumq; addentibus, uberius præſtitimus, ut totus noui teſtamēti ſermo ſimplex quidem, ſed tamē latinus eſſet, exceptis uerbis aliquot, & idiomatibus, quæ receptiora uidebā, quàm ut mutari poſſent: Sicut fides pro fiducia, fidelis pro fidenti, benedictus pro laudatus aut laudandus.

5 Neq; parum adiecimus prioribus annotationibus, & priores illas autorum nomendatura cōmuniuimus, ob quoſdam, auidiores calumniandi q̄ diſcendi.

6 Sed offenduntur, qui latine neſciunt: & ueteres ſolœciſmos, quibus aſſueue-

runt,requirunt.Habent iſti ueterem æditionem,per me quidem integram & intactam. Scio, plurimos ob ſermonis imperitiam,ne dicam ſpurciciem, à ſacris uoluminibus abhorrere.Boni conſulent iſti, ſi his quoq; conſultum eſſe uoluimus,præſertim cum ipſi nihil perdant.

7 Non offenditur,inquiũt, deus ſolœciſmis.Verum fortaſſis. at idem non delectatur.Excuſat Auguſtinus ſermonis uitium,non præfert.& excuſat in idiotis,nõ in Theologis.poſtremo tolerat inuitus. nã in totum mutari malit,ſi liceat. Quod ſi ſenſum reddit ambiguum,aut etiã peruerſum,quod locis aliquot indicauimus factũ,deteſtaẽ. Quin & deus odit ſupbos Solœciſtas,qui recte loquẽtes inſectantẽ, nec ipſi uolũt meliora diſcere:nec alios ſinũt,ceu canes in præſepi,iuxta prouerbiũ.

8 Alioquin illud ab iſtis requiram:utrum omnes ſolœciſmos amplectãtur,an eos tantũ quibus aſſueuerint.ſi quoſuis amplectuntur,cur ab iſtis quoq; uapulant pueri,cũ dicunt,fuit in domo tuo:aut,friget corpus meus. Imò uel in templis exibilarent omnes,ſi diaconus pro filio legat,pilio:aut pro Philippo,pilippum.Et tamẽ abſurdiora ſunt ſæpenumero quæ cõmittunt ipſi. Quod ſi nulli placẽt Solœciſmi, niſi quibus aſſueuerint,iã palàm eſt,eos nõ duci iudicio recto, ſed ſuis blandiri neuis,& eos imitari,qui cũ ab aliorum hulceribus abhorreant,ſua tamẽ familiari ſcabie nõ offenduntur.Porrò quid interea fiet ijs,qui Solœciſmis nõ aſſueuerunt?

9 Auguſtinus patitur barbare dici,Iuſtus ut palma floriet,pro florebit:ſed patitur in plebe imperita.patitur,ut eruditi ꝓ,os, cuius paternus caſus ſit,oſſis, oſſum dicant,ſed quoties imperitis loquuntur,aliter non intellecturis.Iam uero cum uulgo nemo latine loquatur, quod Auguſtinus ſcribit de Solœciſmis, non magis ad nos pertinet,quàm ſi moneret,ut apud Gallos Gallice loquens cõcionator, uerbis Gallicis uulgo notis uteretur. Alioqui cur Auguſtinus ipſe in ſuis libris non ſolœciſſat,cum ſæpenumero nec ab eruditulis intelligatur?

10 Auguſtinꝰ nõ admittit ſolœciſmos,niſi apud imperitos,ut dictũ eſt,& in hoc dũtaxat,ut ſententiã reddãt dilucidã.At docuimus,locis aliquot interpretis ſolœciſmis totã ſubuerti ſentẽtiã,& hac occaſiõe magni nominis interpretes fuiſſe lapſos.

11 Porrò quod obijciunt,indignũ eſſe, diuinã ſcripturã ſubijci regulis Donati: ut à uiro ſancto dictũ eſt,ita nõ perinde circunſpecte.Primũ eñ,interpretis ſermo nõ eſt ſcriptura ſancta, ſed quod Moſes aut Apoſtoli ſcripſerunt. Nos interpretis ſermonẽ emendamus,& ſanctæ ſcripturæ ſuã lucẽ reſtituimus.Deinde ſi contumelioſum eſt de rebus diuinis emendate loqui, in ius uocãdi ſunt ueteres penè oẽs, qui non eleganter modo,uerumetiam eloquenter tractarunt res myſticas.

12 Mihi uidetur ad propagandũ CHRISTI Euangeliũ pertinere,ut caſto puróq; ſermone tradatur,quatenus licet.Recte loquendi ratio omnium eſt cõmunis: at uaria res eſt barbaries,& intellectu difficilis,quippe recedens à ſermone naturali.ut nihil eſt dilucidius ſermone recto,ita nihil facilius.

13 Quod ſi quis neget in hac interpretatione ineſſe Solœciſmos,non illos quidem hauſtos ex Apoſtolico ſermone, ſed ex uulgi fece: conſulat indicem meum: & mox,opinor,mutabit ſententiam.

Ibidem

14 Ibidem uidebit,quot locis hallucinati sint interpretes etiã magni nominis, tantum ob sermonis uitium. ne quis putet nullum aliud esse incommodum, nisi quod parum munda sit oratio.

15 Porrò quanꝯ haud inficiamur, in Apostolorum & Euangelistarum Græco sermone nonnulla esse præter rationem grammaticam, tamen non erat causa, cur nos tantum Solœcismorum prodigiosorum adderemus.

16 Et fortassis, quod illis temporibus conducebat, ut Apostolorũ oratio esset inconditior,nunc expediat mutari.quando nec Apostolico cultu nunc utũtur Episcopi,sed in omnibus splendor accessit ecclesiæ.Olim expediebat Apostolos eo sermone uti,qui latissime patebat,& à literatis pariter ac illiteratis intelligebatur (quã doquidẽ & CHRISTVM Syriace locutũ apparet) nunc ea ratio adeo locũ non habet,ut ijs qui latine didicerint, noua balbutiendi ratio sit discẽda ob interpretis nõ Apostolorũ solœcismos.Proinde,ut olim abusi sunt Apostoli ea lingua,quã reperirunt uulgo maxime cõmunẽ:ita nunc cõducibile fuerit, sacras literas eo sermone tradi,qui sit omnibus latine doctis communis.Conuenit em̃ id esse cõmunissimũ, quod est rectissimũ.quod dictũ est de sermone Apostolico,idẽ ualet in oratiõe uerterũ interpretũ,cũ sermo Rhomanus adhuc esset promiscue multitudini cõmunis.

17 Si ob eã causam diuinos libros expedit inerudite uerti, quo possint à pluribus intelligi,potissimũ uertendi essent in linguam Gallicam,aut Germanicam.

18 Si non licet Christianis recte loqui,cur Augustinus grãmaticã recte loquẽdi magistram,ponit inter artes necessarias ad sacrorum uoluminum intelligentiã? cur tot grammaticorum scholis plena sunt omnia? cur tot laboribus excruciatur ætas illa rudis? an ut discat mendose loqui?

19 Vt nihil aliud sit commodi,certe hoc boni habet sermonis elegantia,quod simplex sit & naturalis,cum inemendate loquendi sexcentæ sint species.

20 Etiamsi nos in sermone Apostolorũ,ne syllabam quidẽ mutamus.imò sermonẽ illorũ,uitio librariorum aut alioqui deprauatũ,restituimus.Proinde ne quis clamet:hic corrigit Euangelium, hic emendat precationẽ dominicã:sed,hic codices Euangeliorũ à mẽdis repurgat. nec magis obiurgãdus sum,quàm qui scopis euerrit sordes è templo.Non enim quicquid in templo est,continuo sanctum est.

21 Iam si, quicquid hic uertit interpres, spiritui sancto libet asscribere, & ob id nefas esse,quicꝯ hinc demutare:cur audet reprehẽdere Hieronym⁹,qd̃ apud hũc legitur? cur audent diuersum legere,Cyprianus,Ambrosius,& Augustinus?

22 Hieronymus in præfatione ad Desyderiũ,plurimũ interesse putat inter uatem & interpretẽ:ibi,inquit,spiritus uentura prædicit,hic eruditio & uerborum copia,ea quæ intelligit,transfert.& tamẽ hic Hieronymus agit de Septuaginta, quorum autoritas penè fuit sacrosancta.At nemo nouit,quis hic fuerit interpres, nam innumeros fuisse testatur Augustinus,atq; eos admodum tenuiter eruditos.

23 Arbitror non plus honoris huic interpreti deberi cꝯ Septuaginta,quorum æditionem non raro sequuntur & apostoli,sed horum translationem mutauit ecclesia,simul atq; nacta est meliorem.

Vtrum

24 Vtrum autem uolunt huic uni hoc honoris haberi,an interpretibus omnibus? si huic uni,cauſam adferant, cur huic potius q̄ cæteris,ſi debetur omnibus,cæteris nimirum antiquatis facta eſt iniuria.

25 Non idem honoris debetur interpreti & Euangeliſtæ,alioqui quiſquis condinnat aut deſcribit codicem Euangelicum, hoc honoris ſibi poſtulabit. Verſantur omnes in re Euangelica,ſed diſpari functione. Imò diuus Hieronymus interpretum operam,qua nobis ſacros libros in aliam linguam tranſfuderunt, confert cum ſtudio M. Tullij,quo quædam Xenophontis,Platonis ac Demoſthenis opuſcula latinis dedit.

26 Quod ſi iuxta Hieronymū optimus interpres eſt,qui linguas & rem optime teneat:opinor me neutra in re hoc certe interprete uideri inferiorem.

27 Porrò ſi prorſus in Interprete requirunt afflatum ſpiritus ſancti: quid obſtat, quo minus & nobis adſit cōmunis omnium Chriſtianorum ſpiritus, qui ſolet uberius opitulari ijs,qui ſuam quoq; induſtriam adiunxerint.

28 Audio quoſdam adeo ſuperſtitioſos,ut nihil patiantur immutari à uerbis Euangeliſtarum in uertendo.Quaſi uero iſtuc uertere ſit,ac non potius peruertere. Duabus rebus conſtat oratio,uerbis ceu corpore,& ſentētia uelut anima.Si utrūq; reddi poteſt,non obſto,quo minus fiat.ſi non poteſt,præpoſterum fuerit interpretem uerborum tenacem,à ſententia recedere.

29 Si prorſus contendunt uerbum eſſe uerbo reddendum, cur toties à uerbis recedit interpres,aliquoties nulla inuitatus commoditate? Si licet,utiq; ſemper hoc ſpectandum erit interpreti, ut ſententiam bona fide uerbis q̄ aptiſſimis efferat.

30 Nec conſtat nec probabile eſt, hanc, qua uulgo utimur,æditionem, ullius Synodi autoritate fuiſſe comprobatam. Neq; probabile eſt, in Synodis hac ſola patres uſos fuiſſe, quæ ex Græcis, Latinis ac Barbaris conſtabant: quorum alius Græce citabat,alius Ambroſium ſequebatur,alius Cyprianū,aut alium quempiā.

31 De Septuaginta non ueretur pronunciare Hieronymus,illos uertiſſe uerbis ambiguis, quod non intelligebant:& alibi conuerſionem illorum mendacium appellat.Cur igitur putemus ſacrilegium eſſe, ſi quis ab hoc ignoto diſſentiat?

32 Sed utitur iam annis aliquot eccleſia Rhomana.utitur ſed non ſola.nam & Hieronymum legit, & Ambroſium,& cantus eccleſiaſticus ſæpenumero diſcrepat ab hac æditione.nec ſic utitur,ut decernat,nihil illic eſſe,quod poſſit reddi melius.

33 Diu uſa eſt eccleſia ueteri conuerſione ueteris teſtamenti,quæ quod ſeptuaginta Græce uerterant,ad uerbum reddit ſermone prorſus abſurdo: quod palàm fuerit,ſi quis legat Auguſtinum De locutionibus. nec ideo reſpuit commodiorem interpretationem,quæ priori ſubſtituta eſt per Hieronymum,ut arbitrantur.

34 Quod ſi quis omnino contendat,nuſq̄ ab interprete diſſentiendum eſſe: Primum excuſet ea loca,in quibus oſtendimus illum palàm uel dormitaſſe,uel lapſum eſſe,uel ita inſcite reddidiſſe Græca,ut ob illius inepram interpretationē ſummates Theologi, qui tantum latine ſciebāt, turpiter lapſi ſint. Hæc ſi notiora ſunt, q̄ ut negari poſſint,fateamur,interpretē hominem fuiſſe,ne quid dicam acerbius.

Etiamſi

35 Etiamsi pleraq; sunt eiusmodi, ut probabile sit, uitio librariorum inducta fuisse: ut interpretationẽ approbet ecclesia, certe deprauationẽ non approbat.

36 Neque quicquid receptum est in usum ecclesiasticum, continuo receptum est iudicio. Quædam casu irrepunt, ad quæ conniuet ecclesia, præsertim si non uideantur ad fidei morumq; periculum pertinere. Imò fieri potest, ut in hoc genere quædam ad tempus ignoret ecclesia.

37 Cum Damasus hoc negocij daret Hieronymo, ut nouum testamentũ ex Græcorũ fontibus emendaret, habebat nimirũ iam tum ecclesia, quod legebat: & fortasse seculis aliquot legerat: Id si syncerum erat, quid opus erat emendatione Hieronymi? Sin corruptum, palam est ecclesiam ad tempus uti, quod sit in melius uertendum. Idem dico, de uetere testamento.

38 Non ideo uacillat autoritas scripturæ sacræ, si mendæ tollantur è codicibus, imò potius uacillaret, si constet, nos uti deprauatis exemplaribus: atq; id certe negari non potest.

39 Optandum, ut nullum mendum insit sacris libris, & id quoad fieri potest, enitendum est: Verum id nõ contigit post annos mille trecentos, nec fortassis unq; continget ad plenum. Bene nobiscum agetur, si q̃minimũ insit mendarum.

40 Proinde ne nos quidẽ profitemur, omneis mendas à nobis sublatas: plurimas certe sublatas audebimus profiteri: & nos rem eò deduxisse, ut posthac codicibus quàm minime mendosis uti liceat, si quis hoc filum secutus, emẽdare uelit, cum autoritate Pontificis Rhomani.

41 Nos enim non sic proponimus hanc æditionem, ut uelimus per omnia haberi emendatam: sed quod apud Græcos frequentissimũ habetur, maximeq; constans, id uertimus: indicantes, ubi nostra cum Græcis consentiant, aut dissentiant, & quid nobis rectissimum esse uideatur.

42 Scio res sacras reuerenter ac religiose tractandas: Et idcirco, licet in infima functione uersantes, tamẽ omni qua licuit circunspectione sumus usi. Contulimus utriusq; linguæ uetustissimos ac probatissimos codices, nec eos sanè paucos. Excussimus ueterum ac recentiorũ cõmentarios, tum Græcos tum Latinos. Obseruauimus, quid diuersi legant. Pensitauimus ipsius loci sententiam: atque ita demum pronunciauimus, quid sentiremus: Imò ne pronunciauimus quidem, sed lectorem admonuimus, suum cuiq; iudicium liberum relinquentes.

43 Thomas, Lyrensis, & Carrensis, alijq; his obscuriores, satis habent annotasse: alia litera sic habet: quod sic in codice quopiam scriptũ, aut fortasse depraua/tum offenderint, & uidentur rem utilem præstare. Et nobis obstrepitur, qui tot argumentis, ac summorum uirorum autoritate ueram lectionem restituimus?

44 Si uarietas abrogat fidem libris, iam olim uariabant codices, & tamen adhuc sacris libris sua constat autoritas.

45 Si loca quædam deprauata fidem eleuant arcanis uoluminibus, iam olim id usu uenisset temporibus Origenis, qui Homilia in Matthæum octaua quæritur hac de re his uerbis: Multam enim differentiam inter exemplaria inuenimus,

siue per negligentiam scribentium, siue ex temeritate quorundam, siue propter eos, qui negligunt emendare scripturas, uel propter eos, qui quod ipsis uidetur, in emendationibus uel adijciunt, uel subducunt. Audis lector, iam tum uariasse libros? audis fuisse deprauatos? audis quædam adiecta, aut subtracta?

46 Atque ut ille non est ausus, in nouo præsertim testamento, pronunciare per obelos & asteriscos, sed tantum admonere lectorem: ita nos, quid nobis uideretur, & quamobrem uideretur, ostendimus.

47 Hoc fortasse uincimus Origenem, quod illi nihil erat, quod sequeretur in nouo testamento, præter codices græcos. Nos Græcos contulimus cum Latinis, & ab utriusq; linguæ probatissimis interpretibus adiuti sumus: cum is penè primus scripserit in libros diuinos.

48 Si quis contendit, nullum omnino mendum esse in libris sacris, quid fiet his locis, quæ tam palam deprauata sunt, ut nulla sit tergiuersatio? Sin fatentur alij quot locos uitiatos, cur non sinunt corrigi, quicquid corrigendum esse uidetur?

49 Sed audio quosdam ita loqui: Rem amplectimur, sed offendiculum datur multitudini, si senserit in libris, quos hactenus secuti sumus, inesse quicquàm uel uiciatum uel non intellectum. Primum non ista scribuntur multitudini, sed eruditis, & præcipue Theologiæ candidatis: Hos offendi non oportet. Neque nos correctionem appellamus laborem nostrum, sed annotationes. Neque cuiquàm molesti sumus, aliter citanti, & ueterem, aut etiam deprauatam æditionem sequenti: Ab ipsis potius nascitur offendiculum, qui in publicis concionibus, qui in compotationibus, qui in uehiculis ac nauibus apud idiotas ac mulierculas uociferantur esse, qui sacros libros & precationem dominicam emendet.

50 Misera uero conditio sacrorum uoluminum, si horum autoritas pendet ab indoctis, ut ferè sunt, librarijs, aut temulentis Typographis.

51 Non uociferantur in eos, à quibus palam est sacros codices uitiari quotidie, cum sint illiteratissimi, qui hoc audent. In me clamitant, hominem in hoc certe genere studij, quod à linguarum peritia pendet, nec omnino indoctum, opinor, nec inexercitatum. Illis temere licet pro suo arbitratu deprauare. Mihi non licebit ex fide ueterum codicum, ex probatissimorum interpretum autoritate restituere.

52 In illis non requirunt autoritatem, satis est illitum esse chartas. In me requirunt. Cur, inquiunt, credamus Erasmo? Imò si Erasmo diffidunt, fidant Theologo. Nam si mihi tradita est autoritas interpretandi sacras literas, mirantur si ausim de lectione quicquàm hiscere.

53 Quanquàm non postulo, ut mihi credant. Credant uetustis & emendatis exemplaribus, credant græcæ ueritati, præsertim ubi horũ lectio cum orthodoxorum interpretatione congruit. Postremo nec his credant, sed rem secum expendant, non mordeant admonitorem.

54 Hieronymo mandauit Damasus. Mandauit, sed ut amicus, non ut summus Pontifex. Mandasse legimus, approbasse non legimus. Postremo extra controuersiam est, non extare castigationem Hieronymi. Et constat, hanc rursus uitiatam,

tiatam,ut maxime demus,fuisse Hieronymo castigatam.

55 Nihil,inquiunt,tentandum absque Synodi autoritate. Quid magis ridiculum dici possit. Vt mihi liceat admonere, quid uel à scriba uideatur corruptum, uel ab interprete melius reddi potuerit,præsertim ex ueterum sententia:tota Synodus erit conuocanda? Cotidie noui scribuntur commentarij in sacras literas, proponuntur oracula de rebus grauissimis,nec ulla Synodus requiritur.

56 Quid si nouum testamentum uertissem carmine, quod fecit Iuuencus,aut paraphrasi dilucidius explicuissem, an ob eam rem putant indicendam fuisse Synodum? Nunc tantum quod est in Græcis uerto, aliquoties non probans, quod apud illos legitur.

57 Quod si nefas iudicant quicquam extare diuersum ab hac æditione,abolendi essent Ambrosiani commentarij, supprimendus Cyprianus, Hieronymus & Augustinus,nihil attingendum Græcorum interpretum.Atque eadem ratione nefas habebitur,nouum ac uetus testamẽtum ædidisse græce, quod nuper ex Aldi mei prodijt officina.

58 Nos opus hoc dedimus,non,unde nõ liceat dissentire,sed quod ad emendandos pariter & intelligendos sacros libros magnopere conducit. Et ut nos proponimus,ita probat suo scripto LEO.X.Pontifex uere maximus: hac quoq; parte consultum esse cupiens religioni Christianæ.

59 Tot mendas sustulimus,tot loca male reddita explicuimus, tot prodigiosos solœcismos amouimus, tot nodos, in quibus hæserunt & ueteres, extricauimus:tot insignes lapsus autorum indicauimus,tot amphibologias resecuimus,tot hyperbata digessimus,ut finiam,tot sensus antehac obscuros ac nubilos illustrauimus,tantam utilitatem gratis detulimus, & uociferantur quidam aduersus benemerentem.

60 Iam non me dam̃ est, hoc male habet quosdam, quod à magni nominis scriptoribus dissentiam.Qui fauent Augustino,frendent, me non per omnia cum illo sentire. Qui Thomæ addicti sunt,dolent illum attingi. Minoritæ nollent refelli Lyranum,aut Scotum.Atqui si hanc accipimus legem, à nemine prorsus licebit dissentire, cum ipsi tamen inter se dissentiant. In hoc opere, ueritatis maior q̃ autoritatis erat habenda ratio.

61 Non est contumelioſum à quamlibet probatis autoribus dissentire, si rationibus adductis id facias. Hoc interest: sunt, à quibus par est reuerenter dissentire,uelut ab Hieronymo; ab Ambrosio, ab Augustino. Sunt,quibus hoc reuerentiæ non debetur, Thomæ fortasse debetur, Lyrensi aut Carrensi non debetur, neque doctrinæ,neque sanctimoniæ nomine.Et referebat, hos aliquot locis taxari,quod uiderem solos mira fiducia,sed nullo iudicio passim legi.

62 Sed cauillor in hos fortassis uno aut altero loco:Primum ipsis imputetur, qui tam ridicula scripserint,non mihi.Deinde si stomachantur, quod hos aliquoties attingo, cur non magis agnoscunt ciuilitatem meam, cum ad tam multa conniueo? quæ nequaquam præteriturus eram, si animi causa taxassem illos. Quod

aliquoties attigi coëgit ſtudiorum utilitas, quod rarius id facio, datum eſt Chriſtianæ modeſtiæ.

63 Verum hoc ipſum, ni fallor, offendit pleroſq; , quod admonentur, quaſi hactenus aliquid ignorarint in his literis, quarum ſcientiam profitentur: & pudet quæ imberbes didicere, ſenes perdenda fateri. Primum nimium arrogans ſit, qui profiteatur ſe nihil neſcire, deinde taciti hæc quoq; diſcant, & deſinent ignorare. Hac uia probrum hoc optime effugerint.

64 Quod ſi uſque adeo inuiſa eſt nouitas, ut ferri non poſſit, fuit & hæc æditio, qua nunc utimur, olim noua. Et ſtultiſſimum eſt, rerum æſtimationem ab annis ſumere. Hac æſtimatione res præclara fuerit ebrietas, quæ eſt uetuſtiſſima: & ex priſcis uſque ſeculis in hanc ætatem deducta. Quin rem ipſam potius quàm annales expandimus?

65 Si nouitas offendit, nos uetera inſtauramus, & nouitatem excludimus. Nam poſterior eſt æditione, deprauatio. Si qui ſunt, qui non poſſunt mutare ſaliuam, quam à pueris imbiberunt, manet iſtis ſua uetus æditio, ſi uolunt, tum dilucidior, tum emendatior: ſi nolunt, eadem & ſui ſimilis. Si glandes iſtos obſtinate delectant, ſaltem ne inuideant iſs, qui tritico ueſci malunt.

66 Vtrum quæſo fas eſt, poſt ueteres aliquid inquirere, an non? Si fas non eſt, cur auſi ſunt Alexander ac Thomas, & poſt hos alij complures, totam Theologiæ faciem immutare? Si fas, cur noſtris obſtrepunt ſtudijs, præſertim cum & nullius iudicio præſcribant, & ueterum autoritate nitantur? Etenim ſi fas eſt inducere noua, multo magis fas eſt reuocare uetera.

67 Si nihil aliud quàm codices noſtros emendaſſem ex Græcis exemplaribus, comprobanda erat induſtria, qui id conatus eſſem, quod Auguſtinus nō uno in loco fieri iubet. Nunc nō hoc cōtentus, ex orthodoxorū cōmentarijs rem peto.

68 Vt donemus, nihil eſſe mendi in libris noſtris, tamē multis de cauſis oportebat ad fontes confugere, ob amphibologias, ob quædam obſcure reddita: ob Emphaſim Græcanicæ phraſeos, quæ ſæpenumero reddi non poteſt: ob gratiam idiomatis, quæ in uertendo non reſpondet.

69 Vt donemus Græcorū libros æque deprauatos eſſe ac Latinos, tamen ex collatis exemplaribus æque deprauatis ſæpe deprehendit uera lectio: quod ſæpenumero fit, ut quod hic caſu deprauatum eſt, in alio codice reperiatur integrum.

70 Auguſtinus in epiſtola LIX. non audet reſpondere, rogatus de ſententia uerſiculi cuiuſdam ex pſalmis, niſi conſultis libris Græcis. Idem ueteris teſtamenti nouiq; libros cum Græcis contulit, nimirum diffuſus uulgatæ interpretationi. id quantum habeat utilitatis in ueteri teſtamento uiderint alij, certe in nouo neceſſarium eſt. Et nos nō dubitamus de omnibus pronunciare, freti uulgatis codicibus?

71 Hieronymus laudat ſtudium mulierum Germanarū, quæ Latinum pſalterium cum Græco contulerint, cum id ab Hebræorum fontibus manarit: & nos abſurdum putamus idem fieri in nouo teſtamento, quod totum, aut penè totum fluxit à Græcis.

Sed

72 Sed audio quosdam in totum abrogare fidem Græcorum libris, posteaq; se semouerunt ab ecclesia Rhomana. Atqui eadem de causa, nō est fidendum Hebræorum libris, quod illi sint infensissimi, nō solum Rhomano Pontifici, sed Christo, & Christianis omnibus. Et tamen Hieronymus illis fisus est id temporis, cum maxime fuisset tempestiuum deprauare, si quid deprauare uoluissent.

73 Si Græcis in animo fuisset deprauare codices suos, his potissimum locis deprauassent, in quibus à nobis dissentiunt, ueluti de processione spiritus, aut si quid aliud est eiusmodi, at in his nobis consentiunt. Nec ullus locus proferri potest, qui hoc nomine suspectus haberi possit.

74 Aristoteles apud nos habet autoritatē suam, cum plus sit q; schismaticus, uidelicet à Christo alienissimus. Et Græcor; uoluminib⁹ nulla erit apud nos fides?

75 Si olim deprauati sunt Græcorum codices, iam adhuc erant orthodoxi: Sin nuper à schismate, qui fit, ut horum codices cum ueterum libris consentiant? Nisi forte tam impudens erit aliquis, ut dicat, uniuersos codices, & interpretū commentarios simul esse uitiatos à schismaticis.

76 Ego magis suspicor, si quid deprauatū est in Græcorū libris, id à Latinis exēplarib⁹ fuisse ꝓfectū: posteaq; Rhomana ecclesia cœpit absorbere Græciam.

77 Nec tota diuulsa est à nobis Græcia, Creta Christum agnoscit, agnoscit Rhomanum Pontificem, cur horum libris diffidimus? Et ab his potissimum nobis ueniunt exemplaria.

78 Risit olim Heluidiū Hieronymus, qui sibi stultissime persuaserit, Græcos codices esse corruptos: ac dictum hominis stultius esse putat, q; ut sit argumētis refellendum. Et tamē iam tum Oriens fermè omīs hæresibus feruebat Arrianorū & Origenistarum: ab his magis timendum erat exemplaribus, q; à schismaticis.

79 Damnauit ecclesia quasdam Græcorum opiniones, codices Græcorum nunquam damnauit. Et cur nos damnamus, quod non damnauit ecclesia? Imò cur non habemus fidem his, quibus fidem haberi uoluit ecclesia?

80 Iam quod à quibusdam studium hoc nostrum contemnitur, ut humile ac puerile, qui circa syllabas ac uoculas laborem, non ita ualde me mouet. Ego magnum arbitror, quicquid ad rem theologicam pertinet. Et cum non ignorarem, quantum reuerentiæ sacris libris debebatur, mihi conscius sumpsi, quod in eo munere uideretur infimum.

81 Sit hoc grammaticum, sit puerile, sit triuiale, modo fateantur esse necessarium. Vt nihil aliud doceam q; rectam lectionē, nimirū turpe est hoc ipsum nescire magnos Theologos. Et tamen hoc manifestius est, q; ut negari possit: posteaq; hic lapsus deprehenditur Augustinus, lapsus Thomas, lapsus Lyrensis, & Carrensis: posteaq; frequenter audiamus hos, qui concionantur in templis, etiam thema, quod proponunt, perperam intellectum adducere.

82 Scrupi sunt quàmlibet minuti, sed ad hos impingunt frequēter οἱ τὸμ ἥλιομ ὑπερφρονοῦντες. Si iuxta Chrysostomū & Augustinum, articulus ὁ, hoc est minutissimum elementū, additum aut omissum, sensum facit orthodoxum, aut hæreticū:

si idem efficit hypostigme, non suo posita loco: quid est, cur hæc ut minuta negligamus, quæ tantum habent momenti?

83 Quanq; hæc minus negligenda uidebunt, si quis periculum fecerit, quantis hæc minuta constent sudoribus: Aut si quis aggrediat tractare scripturam diuinam, & in ea, sicut oportet, rimari curiose singula. usu sentitur utilitas, nō tumultuaria lectione. Postremo desinet contemnere, qui non unam aut alteram annotationem, sed uniuersum opus expenderit. Tu mihi ociosus ac supinus hunc aut illum locum expendis, & uideris tibi copiosius ac doctius tractare potuisse. Poteram & ipse, si decem modo fuissent excutiendi. In tot milibus hanc præstare diligentiam difficillimum est.

84 Augustinū non pœnitebat operæ suæ, cum huiusmodi quædā annotaret in libros Pentateuchi, non ex fontibus Hebræorum, sed ex græcis uoluminibus. Is rem annotatu dignam duxit, quod in sacris literis reperiat uerbum multitudinis numero additum nomini, rem significanti, quæ cōstet ex multis. Quod genus est: Dimitte populū meū, ut seruiant mihi. Itē: Omnis terra adorēt te. Præterea quod in hac oratione: Si interrogauerit te Esau, dicens: Cuius es tu, & quo uadis, & cuius hæc, quæ antecedunt te? Et dices, pueri tui Iacob: postremo loco redundet, coniunctio, &. Rursus quod in hoc sermone: Tu autē testamentū meum cōseruabis. Conseruabis, positum sit pro conserua. Rursum, quod hæc uerba, quæ sunt in Leitico: Ακάθαρτος ὢμ, ἀκάθαρτος ἔσαι: putat ad hunc modū uerti posse, immūdus existens, immundus erit. Et tamē participiū existens, nō esse ab existere, sed ab esse, cū græce sit ὢμ, quasi dicas, essens. Præterea quod docet, mulierē dici, quæ uirgo sit, cū hebræam uocem nesciat, unde pendebat quæstio. Item quod ὄψιμον græcū, parū latine dicat serotinū. Ad hæc tam puerilia nō grauatus est descendere tantus episcopus. Quid ipse Hieronymus, nónne quædam annotauit, quæ friuola uideri possent, si quicq; omnino friuolum esset in sacris libris? In epistolam ad Ephesios cap. 5. in Pauli uerbis: Propter hoc relinquet patrē & matrē &c. annotauit, ἀντὶ τούτου dictū, pro ἕνεκεν τούτου, cum utraq; dictio probe quadret, & eundē efficiat sensum: uice uxoris relinques patrē & matrē: Et, causa uxoris relinques patrē ac matrē. Idem in epistolam ad Philemonē indicauit, ἀγαπητὸν magis sonare diligibilem q̄ dilectū, qui græce dicatur ἠγαπημένος. iterū in epistolam ad Rhomanos: παντὶ τῷ ὄντι ἐν ὑμῖν, omni dictum esse pro omnibus, cum utroq; modo dicatur idem: quisquis est inter uos, & omnibus qui sunt inter uos. Iam uero quid cōmemorem, qualia sint pleraq;, quæ Hieronymus annotauit in libello, quem de castigatione psalterij scripsit ad Suniam & Fretelam.

85 Nullus igitur reprehendat, si argumēto susceptō respondeo. Mihi abunde satis est, si nullus ante me plus præstitit in hoc scripti genere. Quid alij possint, aut præstituri sint, nescio. Certe optarim existere permultos, qui me prorsus obscurarent. Imò uel reprehendi gaudebo, si quis industria sua rem tam sacram, à nobis utcunq; tentatam, adiuuerit. Absit modo procacitas, quam fœdam & indecoram sibi ducunt & Ethnici.

Meminerit

86 Meminerit is, qui reprehensionē parat, se quoq; hominem esse, neque minus labi posse reprehendendo, quàm potuerit autor operis scribendo. Quanquàm longè plus ueniæ debetur ei, qui prodesse studens, in ingenti opere dormitauit alicubi, non assecutus, quod uoluit, quàm ei, qui in alieno libro cupiens ingeniosus uideri, uenatur quod carpat, & tamen hoc ipsum perperam facit.

87 Sic oportet ad librū legendum accedere lectorē, ut solet ad cōuiuiū cōuiua ciuilis. Cōuiuator annitit̄ oīibus satisfacere: & tamē si quid apponit̄, quod huius aut illius palato non respōdeat, urbane uel dissimulant, uel probant etiam, ne quid cōtristent cōuiuatorē. Quis em̄ eum cōuiuam ferat, qui tantū hoc animo ueniat ad mensam, ut carpens quæ apponuntur, nec uescatur ipse, nec alios uesci sinat.

88 Et tamen his quoq; reperias inciuiliores, qui palàm, qui sine fine damnent ac lacerent opus, quod nunquàm legerint. Atq; hoc sanè faciunt, qui se Christianæ pietatis doctores profitentur, & religionis antistites: cum sit pluspiàm sycophanticum, damnare quod nescias.

89 Nec intelligunt, quantū abesse oporteat linguā ꝓphetici canis, quæ lingendo medet̄ hulceribꝰ: à lingua uiperæ aut aspidis, cuius uenenū immedicabile. Nec cogitant, quantū discriminis sit inter hierophantam, & sycophantam.

90 Cum Theologorū scholæ, nec Scotū, nec Petrū Lombardum, nec Occam, nec Thomam, nec Augustinū, nec Ambrosium, nec Hieronymū, nec Hilariū, nec Cyprianū, nec Chrysostomū, nec Ioannē Damascenū, nec Origenē, imò nec Petrum apostolum prorsus ab errore liberent, & ab eo quidem errore, quem si tueatis, hæreticus sis: cur nostra tam iniquo legunt iudicio?

91 At summis illis, inquiunt, hoc ciuilitatis debetur, tibi non item: imò quo magis præcelluerunt illi uel dignitate uel eruditione, hoc minus ueniæ debebatur. Neque enim, opinor, isti me inter usque adeo indoctos numerant, quos non oporteat quicquam omnino scribere.

92 Nomen hæreseos quo grauius est, & inuisius Christianis auribus, hoc turpius est, id temere cuiquam impingere. At isti nihil magis habent in promptu, nec dubitant hæresim indamare, priusquam circunspiciant, qua de re loquantur. Et quemadmodum uno sue grunniente grunniunt omnes, ita ad huius aut illius clamorem omnes eiusdem factionis sodales uociferantur hæresim.

93 Ita ualde Christiani uideri uolunt, si in Christianum sint fortiter contumelioſi. Idq; quo possint impune, principum tyrannidi fauent, & Rhomano Pontifici semper adulantur, pessime interim de illo sentientes, cui putant quicquam esse charius, quàm quod ad Christi gloriam & gregis salutem pertinet?

94 Qui simpliciter errat, fraterne monendus est. Qui nihil aliud q̄ prodesse studuit, cum fauore & candore legendus est. At mirum q̄ isti sæuiunt, quo fastu, quo supercilio censuram agunt, frequenter ubi rem non intelligunt. Nam id accidisse, docere si libeat possim: qua re quid potest esse turpius?

95 Origenes aduersus Celsum pluſq̄ hæreticū, qui totā Christi uitam indignissimis cōuicijs lacerarat, argumētis egit, nō cōuicijs. Augustinus cū Pascētio di-

ſputans, ſemper clariſſimũ uirũ appellat, cũ is iuxta Arrianorũ dogma negaret homuſion patri filiũ. Cum Pollẽtio, de diuortio ſic diſputat, ut nulla ſit uſq; hæreſeos mẽtio. Ad Madaurẽſes idololatras honorifice reſcribit, fratres dilectiſſimos, & dominos p̃dicabiles eos appellans: nec grauat̃ cauſam illorũ ſibi cõmẽdatã adiuuare.

96 Inquiſitoribus hoc datum eſt negocij, ut indices ſint, non iudices: doctores, non ſycophantæ: monitores, non calumniatores: fidei cuſtodes, non ſub fidei defendendæ prætextu tyrannidem affectantes.

97 Hæreſis non eſt, ubi non eſt ambitio, ubi non eſt malicia, ubi non eſt arrogantiæ comes pertinacia. Nec in quouis errore hæreſis eſt, ſed in ijs duntaxat, quæ proprie ad catholicam fidem pertinent.

98 Quàm iniquum eſt, impune impingere tantam contumeliam: nec uictori ullum præmium aut talio, niſi quod elapſus uidetur?

99 Chriſtus ipſe nõ extinguit linũ fumigans, nõ cõminuit baculum fractum: & nos ob humanũ lapſum, imò ob faſtũ noſtrũ alienam⁹ erecta feliciaq; ingenia.

100 An non turpiſſimum eſt, à magnis olim Theologis damnatas fuiſſe Pici Mirandulani concluſiones, ut impias & hæreticas: quæ nunc ut Chriſtianæ piæq; leguntur ab omnibus, non ſine applauſu Theologorum?

101 Iam ſentio quoſdã eſſe, qui carpẽdis aliorũ ſcriptis famã aucupant̃, cõpendiaria quidẽ, ſed ſceleratiſſima uia. Olim tibicen ille meliorẽ parandi ſubito nominis uiam monſtrauit, ut doctis ac uulgo celebribus ſe probaret: qd̃ horũ ſuffragijs futurũ eſſet, ut à populo quoq; probaret̃. Quis autem genius malus hanc rationẽ cõmõſtrauit? Ingerũt ſe trãſuerſim in opus alienũ, & unũ aut alterũ locũ uellicant, moxq; famam, quã alius cõpluriũ annorũ uigilijs ſibi parauit, uno æquant die, nec æquant modo, uerũetiã ſuperant: nam doctior habet̃ qui reprehẽſor accenſor eſt.

102 Quod hoc eſt ingratitudinis genus, totius operis laudem ſibi uindicare, ob unum aut alterum locum caſtigatum? cum diſſimulet interim, ſe tot locis fuiſſe adiutum? Perinde quaſi, ſi quis donatus ſexcentis aureis, unum alterum̃ ue ex his ὑπόχαλκον ἠὲ κίβδηλον fuiſſe clamitet.

103 Si deteſtandæ ingratitudinis eſt, bñficiũ acceptũ inficiari: quale uidebit̃, p gratis collato officio cõtumeliam reponere? Et ſi inciuilis habet̃, qui donaticij equidẽtes inſpiciat: q̃lis habebit̃, q in ope neceſſario nihil aliud quærit, niſi qd̃ arrodat?

104 Si quis exiſtat prorſus ἀναλφάβητος, & indoctus, qui pio quodam animi ſtudio gratis concinnet, aut farciat codices Euangelicos: nónne futurum eſſet, ut omnes huius pietatem exoſcularentur? Nonne huius hominis memoriam ſuis faſtis inſcriberent? Et in hoc officio, quod longe plus adfert utilitatis, & nobis non paulo pluris conſtat, tam ſunt ingrati quidam.

105 Si quis donet iſtos nouo pallio, ſi quis accipiat cœna lautiore, ſi quis nummis aliquot donet: tantum non adorant, pietatem hominis ubique prædicant: ſuæ merita, quibus abundant ſcilicet, illis impertiuntur. At hoc meo beneficio magis egebant, & oblatrant benemerenti.

106 Porrò quod obiter admonuimus quædam, quæ uidentur diſſonare cum

his,

his,quæ publicitus recepta sunt in scholis,nec sine causa fecimus,nec odiose tamen. Fortassis expediret reipublicæ Christianæ plura conuelli, quæ nunc uelut oracula publice docentur: cum priuatim fateantur se diuersum sentire.

107 Alius hoc agit,ut orbis sit Thomista:alius,ut Scotista: quin illud potius agimus omnes, ut orbis sit Christianus?

108 Iam audio iactare quosdam,à me permulta præterita,quæ forent annotatu digna. Primum illud lectorem admonitum esse uolo,me nō persecutum esse, quicquid in nouo testamento uideretur annotandum,sed ea duntaxat,quæ ad lectionis syncritatem pertinent. Etiamsi hic quoq; multa prudentes omisimus,ne lectorem oneraremus. Quod si quis adijciat nostris,gratulabor etiam utilitati publicæ. Imò si à nobis alicubi dissentiet, modo id agat argumentis non conuicijs, ut erudito dignum est:non offendar. Argumenta possunt honeste refelli argumentis:conuicia conuicijs retaliare,turpe est:cum interim ferre sit molestum. Qui rationibus agit,simplex negocium & sibi sumit,& exhibet respōsuro. At qui contumeliose dissentit,duplex sumit ac facessit negocium,geminumq; malum accersit,dum & famam lædit alienam, & sibi ipsi maledicentiæ suspicionem conciliat.

109 Prodesse ut pulcherrimum est, ita difficillimum. Lædere ut facillimū est, ita fœdissimum. Cur hæc posterior pars pleriscq; magis placet? In altera se magnos declarent,qui famam affectant apud posteros,homine Christiano dignam.

110 Si qua mihi foret incantatio,qua possem nouum hoc aspidum genus sopire,non grauarer uti. Nunc quando id non datur:aduersus istorum uenenata sibila,bonorū fauore,uelut antidoto,me consolor. Oblatrant,sed inter eruditos ferè nulli:complures ex eo hominum genere,qui se deuouisse uidentur dijs manibus,si queant bonas literas, hoc est, omneis, quas ipsi non didicererunt, funditus extinguere. Nam negligendos,opinor,idiotas ex media uulgi fece,unà cum superstitiosis mulierculis:quos isti uel redemerunt ad uociferandum,uel subornarunt. Aduersus horum maliciam,primū omnium me consolatur recta conscientia,& Christus agonotheta noster: deinde tot hominum iudicia, quorū alios uitæ sanctimonia, alios insignis eruditio, alios fortunæ splendor, alios ecclesiastici muneris dignitas, quosdam hæc omnia simul à contemptu uindicant. Quorum suffragium hoc ponderis plus habere debet, quod horū nemo sit, cuius fauorē aut emeruerim officio, aut precibus sim eblanditus. Literis ex omni terrarū plaga missis,mihi cotidie gratias agunt,quod meis lucubrationibus, qualibuscunq;, sint inflammati ad bonæ mentis,ad sacrarum literarum studium:& qui nunc̄ Erasmum uiderunt, tamē ex libris cognitum amant. Nullus est in his à me prouocatus,ut modo dixi,nec est cur mihi blandiantur,aut uenentur aliquid ex me. Experta utilitas,& gratus animus hæc mihi parauit suffragia. Vt omnibus in commune laboraui, ita gratias agunt omnes,cuiuscunque gentis,cuiuscunque ordinis. Hoc ego præmium pulchrius esse duco,c̄q; si contigisset episcopatus. Agnoscit officium meum Italia,præcipue Rhoma & Venetia. Tot Cardinales fauent nostris laboribus:sed præcipue uir in literis grauioribus absolutissimus,Reuerendissimus Cardinalis Dominicus Grymanus

Titulo

Titulo diui Marci, & omni ornamentorum genere cumulatissimus D.R. Cardinalis Titulo Sanctorum quatuor. Quin ipse totius reipublicæ Christianæ princeps LEO decimus, ut ad priorem æditionem literis humanissime scriptis adhortabatur, ita nunc ad hanc posteriorem rursus adhortatur, ut interim non commemorem episcopos, & eruditorum hominum centurias. Agnoscit Hispania, uel hoc argumento, quod Reuerendissimus Archiepiscopus Toletanus, qui hunc præcessit, bis me sollicitauit præmijs haud aspernandis, ut Hispanias adirem. Porrò qui huic successit, adhuc agens Louanij, & studijs honestissimis adnitens, ut omni uirtutum genere fortunæ magnitudini respondeat, quo me animo prosequatur, in præsentia non referam, ne uidear glorioſulus. Agnoscit Germania omnis, summorum præſulum ac principum literis me prouocans ad ampliſſima præmia. Agnoscit Hungaria, agnoscit Bohemia, episcoporum ac summatium uirorum literis mihi gratias agens. Quid enim dicam de Britannia, ubi tot mihi sunt Mecœnates, inter quos primus Clariſs. Baro, Guilhelmus Monteiouius: proximus Guilhelmus Archiepiscopus Cantuarien. totius Angliæ primas: tertius Reuerendissimus Cardinalis Eboracensis, uir acerrimi iudicij: summus rex ipse, non minus animi quàm fortunæ bonis florentissimus, quorum uterq; & benignitate sua ultro fouent ocium nostrum, & si libeat, inuitant ad ampliora. A Gallis, præcipue ab incomparabili uiro Stephano Poncherio, episcopo Parisiensi, & à rege Christianissimo iam toties inuitor non uulgaribus promissis. Postremo, quanquam nusquam gentium plus ualeant Sycophantæ, quàm apud nostros, nec unquam minor sit honos bonis literis: tamen sunt hic quoq; qui faueant pro commodo publico laboranti: quorum præcipui sunt, uir cordatissimus simul & oculatissimus D. Erardus à Marca, episcopus ac princeps Leodiensis: & clarissimus D. Philippus à Burgundia, episcopus ac princeps Traiectensis, quorum uterq; ultro defert amplam fortunam, si quid expeterem huiusmodi. E summis præcipuos duntaxat attigi, cum cotidie literis obruar, quibus mihi celebres Academiæ, quibus uiri doctrina præstantes, quibus religione commendabiles, & gratulantur & gratias agunt. Horum animis fretus, moderatius fero Sycophantarum ingratissimorũ grunnitus. Felicissimum est placuisse omnibus. Verum id quoniam nulli adhuc contigit, proximum est, placuisse optimis.

III Hæc, opinor, abunde satisfacient, qui sibi fieri satis ullo modo patietur. Cæterum qui sibi obturant aures, ne cognoscant, qui occludunt oculos, ne cernant, frustra canitur hæc fabula. Proinde sit hactenus huic negocio datum satis.

FINIS.

SOLOECISMI PER IN-

TERPRETEM ADMISSI MANIFESTARII ET INEX-CVSABILES, È PLVRIMIS PAVCI DECERPTI.

Matthæi,cap.5.pag.26.p.Quicũq; te angariauerit mille passus,uade cũ illo & alia duo. pro eo qđ dicẽdũ erat,miliariũ unũ,& alia duo. Matthæi,cap.6.pag.31.m.Magis pluris estis uos. Cũ huiusmodi cõduplicationes cõparatiuorũ,quas Augustinus in libris De locutionibus ueteris testamenti docet ex hebræi sermonis proprietate, Rhomanus sermo non recipiat.

Cap.7.pag.32.m.Videbis eĳcere,pro,dispicies ut eĳcias, græcam figurã reliquit, Nam Latinis, Videt eĳcere,qui uidet eĳcientem.

Cap.8.pag.35.f.Quid nobis & tibi,pro eo quod erat:Quid tibi nobiscũ? Rursus græci sermonis proprietatẽ reliquit. Neq; enim dicimus,quid mihi & longis tibĳs, sed,quid mihi cum longis tibĳs? τίμοι καὶ μακροῖς αὐλοῖς;

Cap.11. pag.40.f. Cum consummasset præcipiens, græce dixit interpres, pro eo quod erat,finem fecisset præcipiendi.

Eodem cap.pag.41.p.Pauperes euangelizantur, græce dixit. Neq; enim minus solœcon est,pauperes euãgelizant,cꝫ pauperes annũciant,cũ illis quippiã nũciat.

Cap.15.pag.53.p.Tunc accesserunt ad eum ab Hierosolymis Scribæ,pro, Scribæ Hierosolymitani.cum græce sit, οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων γραμματεῖς.

Cap.20.pag.66.p. Principes gentium dominantur eorum. primum eorũ dixit, pro,earum,græco genere relicto.Deinde dominantur eorũ, pro, dominantur eis, græco casu per incuriam relicto.

Ibidem.Filius hominis non uenit ministrari.græce dixit,sed male latine, pro eo quod erat, Non uenit ut sibi ministraretur. Quanquàm hoc ipsum uenit ministrare,pro,ad ministrandum, non est latinum.

Cap.22.pag.69.f.Impletæ sunt nuptiæ discumbentium.genitiuum græcum reliquit oscitans interpres,pro,impletæ sunt discumbentibus.

Eodem.pag.70.m.Neq; nubent,neq; nubentur.Quis unq; audiuit nubentur?

Cap.24.pag.74.m. Opiniones bellorum dixit,pro,rumores bellorum.

Iam in hac cõiunctione,quia,siue cũ,pro qđ abutit,siue cũ iuxta græci sermonis pprietatẽ addita,latinis superuacua est.Velut Ioannis,cap.1.pag.167.f. Confessus est,quia nõ sum ego Christus.Nam ut donemus quia idem pollere cũ,qđ. Quid aliud dictũ est,nisi Baptistam fuisse cõfessum,qđ Euangelista non esset Christus? Rursum apud eundẽ,cap.4.pag.174.p.Recte dixisti,quia uirum nõ habeo.Quid aliud expressit,cꝫ Samaritanã dixisse,qđ Christus uirum nõ haberet? Item apud Marcum,cap.12.pag.107.f.Dicẽtes quia ego sum. Rursum Lucæ.1.pag.120.p. Quia nemo est in cognatione tua &c. Quia plane redundat.

Lucæ

Lucæ.cap.1.pag.119.f. Memorare dixit,pro meminisse.

Cap.4.pag.131.p. Quanta audiuimus,uertit,quæ siue quæcunq; audiuimus.Similiter apud Ioannẽ cap.22.pag.187.f. Tanta signa dixit,pro tot,siue tam multa.

Lucæ.19.pag.152.m. De pecunia locutus, subiunxit, exegissem illud,somnians se græce loqui,nam ἀργύριον,quod hic uertit pecuniam,Græcis neutri generis est.

Item cap.23.pag.159.m.Et uentres quæ non genuerunt.quæ dixit pro qui,putans se græce loqui,quod κοιλία fœminini generis sit.

Ioannis cap.1.pag.166.p.Gloriam quasi unigeniti à patre. periculoso solœcismo dixit quasi, pro tanquàm. Nam quasi simulationem declarat non ueritatem. At Christus erat uere unigenitus patris.

Cap.3.pag.173.f. Non coutuntur Iudæi Samaritanis. Vt demus recte dici,utuntur Samaritanis pro,habent commercium cum illis,quis unquàm dixit couti, pro mutuum inter se habere commercium?

Cap.6.pag.178.p.Fuit ad terram,pro,appulit ad terram.

Cap.7.pag.179.f. Festo mediante dixit, græcam uocem imitatus, sed audacter magis q̃ feliciter, cum paraphrasi licuit uti.cum dimidium festi peractum esset.

Cap.14.pag.189.f.Et maiora horum facient,pro,maiora his,dixit,oblitus se Latine loqui.

Cap.15.pag.191.f. Vt fructum plus adferat,p, plus fructus adferat,siue, fructum uberiorem adferat. Nam Græcis est πλείονα καρπὸν.

Eodem.pag.192.p.Cum præcessissetpalmites, subiunxit: Et colligent ea, græco genere seruato,quod κλῆμα neutri generis sit:Nam numerus ideo tolerabiliter mutatus est apud Græcos,quod antea collectiue dixerit,omnem palmitem. Vt dissimulem interim quod paulo superius bis addidit eum, ex idiomate sermonis Hebraici: Omnem palmitem non ferentem fructum, tollet eum: & omnem qui fert fructum,purgabit eum. Etiamsi idem uitium sermonis est in Græcis.

Actorũ,cap.2.pag.203.p.Ad inuicẽ dicentes,pro,inter se dicentes.Quis unquam Latinus dixit ad inuicem? Non magis profecto quàm ad mutuo.Et tamen hic sermo apud interpretem creberrimus est.

Cap.3.pag.205.m.Pœnitemini igitur,uerbo inaudito dixit,pro, μετανοήσατε,cum latine dicere potuisset,resipiscite.

Cap.5.pag.207.f.Cum præmisisset agrum,oblitus se latine loqui, uertit uenundatum, quod κτῆμα & χωρίον Græcis neutri generis sit.

Cap.7.pag.210.f. Multi eorũ qui habebant spiritus immundos, clamantes uoce magna,exibant.Quid potuit absurdius dici? cum sensus sit: Spiritus cum ingenti uociferatione exisse,ab ijs qui ab illis tenebantur.

Cap.10.pag.214.p.Per ter dixit,pro,ter,siue tribus uicibus.

Cap.16.pag.221.m.Foras portam,pro,è porta.

Cap.17.pag.223.p.Q̃ celeriter dixit,pro,q̃ celerrime,cum Græce sit ὡς τάχιστα.

Cap.20.pag.230.f.Cum præcesserit uerbum,subijcit,qui potens est,pro, quod potens,quod Græcis λόγος sit masculini generis.

Cap.

Cap.20.pag.230.f. Nec facio animam meam pretioſiorem quàm me. Neq; uerba græca reddidit interpres,neque ſenſum, cum ſit Græcis, οὐδὲ ἔχω τὴν ψυχήν μου τιμίαν ἐμαυτῷ.

Cap.21.pag.231.m.Et cum ſuadere ei non poſſemus, inquit, cum antea narraſſet illos ſuaſiſſe. Videlicet hic abuſus ſuadere,pro, perſuadere.cum plurimum interſit.

Cap.26.pag.237.m.De omnibus quibus accuſor à Iudæis rex Agrippa, æſtimo me beatum apud te, cum ſim defenſurus me hodie,maxime te ſciente omnia,quæ apud Iudæos ſunt conſuetudines & quæſtiones. Primum, ut diſſimulemus,quibus accuſor dictum,pro,de quibus accuſor: æſtimo, pro, exiſtimo, quod beatum apud te dixerit,pro, qui defenſurus me ſim apud te, quàm craſſus ſolœciſmus eſt, quod cum præceſſerit omnia,mox ſubiicit,conſuetudines & quæſtiones, non animaduertens græcum genus,quod reliquit in omnia,fuiſſe mutandum.Quis enim audiuit unquam omnia conſuetudines? Eamus nunc & contendamus nuſquam dormitaſſe interpretem.

In epiſtola Pauli ad Rhomanos, cap.2. pag.258.p. Teſtimonium illis reddente conſcientia ipſorum, & inter ſe inuicem cogitationum accuſantium aut defendentium. cum genitiuum græcum abſolute poſitum, uerterit in ablatiuum, reddente cõſcientia,quæ ſupinitas erat alterũ genitiuũ relinquere, iratis grãmaticis omnibus?

Cap.10.pag.283.m.Quis credidit auditui noſtro? Quis unquam latine loquens, auditum, dixit ſermonem loquentis?

Cap.12.pag.289.p.Odientes malum,pro, odio habentes.

In epiſtola ad Corinthios .2.cap.8.pag.377.m. Non minorauit, dixit pro, non minus habuit.

In epiſtola ad Philippenſes cap.4.pag.439.f.Refloruiſtis pro me ſentire.pro eo quod erat,reuiguit ueſter in me affectus.

In epiſtola ad Hebræos cap.3.pag.501.p. Quanto ampliorem habet honorem domus,qui fabricauit eam.cum ſenſus ſit, quanto maiorem honorẽ habet qui condidit domum, q̃ ipſa domus. Et interim negamus referre quomodo loquamur, cum ob hunc ſolœciſmũ Thomas & hunc ſecuti recentiores,fœdiſſime lapſi ſint.

Cap.6.pag.505.m.Per maiorem ſui,dixit pro, maiorem ſe, nõ cogitans ſe Latinis loqui, non Græcis.

In epiſtola Iacobi cap.1.pag.519.p.cum ait:Deus intentator eſt malorum,nónne de deo irreligioſe locutus eſt? cum intentator dicatur,qui impingit mali quippiam. Sentit autem deum neq; tentare quenquam malis,neq; tentari.

In Apocalypſi cap.1.pag.543. Mirus & inſignis eſt ſolœciſmus in ſermone græco, ἀπὸ τοῦ ὢν, καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος. Nam qui cohæret, ὁ ὢν cum iis quæ præcedunt ἀπό? Deinde quid ſonat ullis ὁ ἦν? Rurſus,qui quadrat ὁ ἐρχόμενος cum ἀπὸ τοῦ? Qui putant Apocalypſim ab Ioanne conſcriptam,negent ſi uolent,uſq; apoſtolos male græce locutos. Nam id quidã cõtendunt,uidelicet apoſtolorũ patroni.

Luc.21.pag.154.m.Et ois populus manicabat ad eũ.qd apud Græcos eſt ὠρθρίζε, latina uoce eſt imitatus,ſed impudenter. Quis em̃ ferat manicare, p, mane uenire?

LOCA OBSCVRA

ET IN QVIBVS LAPSI SINT MAGNI NOMINIS INTERPRETES, EX INNVMERIS PAVCA DECERPTA, VT SIT AD manũ quod obijciatur eis, qui dicunt ſuperfuiſſe, quod noſtris annotationib⁹ foret explicandũ.

MAtthæi cap.1.pag.6.&.7. Traducere perperã intellectum à Magiſtro ſententiarum.

Cap.11.pag.41.m. Regnũ cœlorũ uim patitur, pleriq; interpretantẽ de ui cohibendis affectibus, cum Chriſtus ſentiat gẽtes & peccatores uiolentia fidei irrumpere, cum Iudæi inuitati nollent ingredi.

Lucæ cap.1.pag.112.f. Rerum quæ in nobis cõpletæ ſunt, quis Latina intellexiſſet, niſi cõſultis Græcis, cũ Euangeliſta ſentiat, res quas narraturus ſit certas eſſe, cõpertæq; fidei. Interpres nihil putauit intereſſe, inter πεπληροφορημένων & πεπληροφορημένων.

Eodem.pag.119.f. Diſperſit ſuperbos mente cordis ſui. Vulgus interpretum putat eſſe ſenſum, quod deus cogitatione ſui cordis diſperſerit ſuperbos, cum ſenſus ſit, ſuperbos à deo diſſipatos, ſuis ipſorum conſilijs & cogitationibus: qua de re nulla eſt apud Græcos tergiuerſatio, cum illi legant, καρδίας αὐτῶν.

Eodem.pag.120.m. Iuſiurandum quod iura.ad Ahraham pa.no. daturũ ſe nobis. Solennis diſtinctio qua chorus eccleſiaſticus uerſus hos diducit, ob prolixiorẽ, ut opinor, ſententiam, effecit ut complures non animaduertant uerum ſenſum, ut illic indicauimus. Ac mox in remiſſionẽ, cum ſit in remiſſione, pro, per remiſſionẽ. Ac mox: Oriens, nomen eſt ſubſtantiuũ, cum uulgus putet eſſe participiũ. Sunt & alia in hoc cantico, quod cotidie canitur in templis, & à paucis intelligitur.

Cap.2.pag.123.f. Tuam ipſius animã pertranſibit gladius. In tuam ipſius, lapſus eſt Hugo Carrenſis, & Lyranus. In pertranſibit, lapſus Auguſtinus, exiſtimans pertranſire dictum p, præterire, ut aliquoties inuenitur. cum Græce ſit διελεύσεται, per medium ibit, ſiue perfodiet.

Cap.19.pag.152.f. Si cognouiſſes & tu. Locus obſcurus, & hactenus à paucis intellectus.

Cap.22.pag.155.m. De emendo gladio, reiecta Lyrenſis & recentium interpretatio, uelut à Chriſti mente alieniſſima.

Ioannis cap.12.pag.187.f. Adhuc modicum lumen in uobis. Vulgus interpretatur, pauxillum lucis eſſe in apoſtolis, cum ſenſus ſit, Chriſtum lucem exiguo tempore apud illos uerſaturum.

In Actis.

In Actis cap.20.pag.230.m. Nec facio animā meam pretioſiorē q̄ꝫ me. Quis intel ligat ſenſum, cum male reddiderit interpres? Sed de hoc dictum eſt in ſolœciſmis.

In epiſtola ad Rhomanos, cap.2.pag.257.m. Quærentibus uitam &c. Sic reddidit interpres, ut ſenſus percipi non poſſit.

Cap.3. pag.259.f. Credita ſunt illis eloquia. Lyranus interpretatur, quod Iudæi fidem habuerint eloquijs, cum ſenſus ſit, illis eſſe commiſſa, ſiue concredita eloquia dei.

Cap.5.pag.267.m. Nam iudicium quidē ex uno. Vulgus accipit ex uno Adam, cum ſenſus ſit ex uno peccato.

Cap.11.pag.285.m. Vt illos æmulentur. Thomas quadruplicem ſenſum induxit, nec tamē attigit uerum, cum hæc ſit ſententia: ut deus illos ad æmulandum prouocaret.

Cap.12.pag.287.m. Rationabile obſequium. Vulgo interpretantur, moderatam macerationem carnis, cum ſenſus ſit, deo immolandam uictimam non brutam, ſed rationis participem, hoc eſt, ipſum hominem.

Cap.14.pag.294.p. Alius iudicat diem ad diem: alius iudicat omnem diem. Sic interpretatus eſt Auguſtinus, ut uideatur procul abeſſe à ſenſu Pauli. Etiamſi non nihil torquet hunc locum Ambroſius: nam Paulus agit de ſuperſtitioſa obſeruatione dierum ad exemplum Iudæorum, cum Chriſtianis olim omnes dies æque ſacri fuerint.

Eodem.pag.293.m. Qui infirmus eſt, holus manducet. Sic uulgo interpretantur, quaſi iubeat ſuperſtitioſos holeribus ueſci. Imò Paulus mallet nullum eſſe ſuperſtitioſum. Sed oſtendit, quid faciat firmus, fretus ſua fide, quid infirmus obſequens ſuæ ſuperſtitioni.

Eodem.pag.294.m. In ſuo ſenſu abundet. Abundare ſuo ſenſu, pertinacis eſt. Paulus ſentit, ut in his quæ citra uitium uel fieri, uel non fieri poſſunt, unicuiq̄ ſua mens ſatiſfaciat.

In epiſtola prima ad Corinthios. pag.309.m. Spiritualibus ſpiritualia comparantes. Vulgo ſic accipiunt, quaſi uiris ſacris ſacra conueniant, cum Paulus ſentiat, genus ſermonis adhiberi deberi rebus ſpiritualibus aptum.

Cap.3.pag.311.m. Lignum, fœnum, ſtipulam, interpretantur de uitioſis actibus, & gradibus peccatorum. cum Paulus ſentiat de doctrina quorundam apoſtolorum inſyncera, quæ ad exactum iudicium improbaretur, periretq̄ opera tum eorum qui didicerunt, tum eorum qui docuerunt dediſcenda.

Cap.10.pag.340.m. An æmulamur dn̄m, p eo quod eſt, ad iram prouocamus?

In epiſtola.2. ad Corinthios, cap.1.pag.360.f. Ex multarum perſonis facierum. Locus eſt obſcuriſſimus, & à nobis uarie explanatus.

Ioan. cap.18.pag.193.f. Ad Caipham. Vbi ob locum deprauatum tota uia aberrat Auguſtinus.

Cap.4.pag.367.p. Vt ſublimitas ſit uirtutis dei. cum ſit ſenſus, ut ſublimitas uirtutis per nos æditæ, ſit dei, & non ex nobis.

Cap.5.pag.370.m.Si qua in Christo noua creatura,sensus est,si quis est in Christo,is est noua creatura.

Cap.8.pag.378.p. Destinatam uoluntatem, Thomas interpretatur, ab æterno prædestinatam, multum aberrans à sensu Pauli, cum is dixerit προθυμίαν, id est, animi promptitudinem,siue propensionem.

Ibidem.f.Gloriæ Christi.Locus est obscurus,sed paucis hic indicari non potest.

Cap.10.pag.383.p.Sed ipsi in nobis. Locus obscurus & uulgo parum intellectus. Ne is quidem paucis potest annotari.

In epistola ad Galatas,cap.1.pag.394.m.Non acquieui carni & sanguini. Thomas ac uulgus recentiorũ interpretantur, Non acquieui uitijs carnalibus,cum Paulus neget se contulisse Euangelium suum cum Petro & cæteris apostolis hominibus,quos carnem & sanguinem uocat.

In epistola ad Ephesios, cap.1.pag.414.p. Vulgus legit: Super omnẽ ecclesiam, cum sensus sit,Christum esse summum caput ecclesiæ suæ,præfectum omnibus,ut cui data sit omnis potestas.

Ibidem.cap.2.m.Potestatis aëris.Locus hactenus à paucis intellectus.

In epistola ad Philippenses,cap.1.pag.431.f. Dum omni modo siue per occasionem.Quanquam id paucis annotari non potest.

Cap.2.pag.433.&.434.Formam serui accipiens &c. Secus explanata, q̃ uulgus explanat.

Ibidem.f.Et perficere.Putant esse consummare,cum sit ἐνεργεῖν,hoc est,agere.

Eodem.pag.435.m. Supra sacrificium. Locus longe secus intelligendus, quàm uulgo exponant.

In epistola ad Colos. cap.2. pag.444.m. Diuitias plenitudinis. cum Græce sit πληροφορίας.non potest esse alius sensus, quàm ut optet illis Paulus certissimam fidem & persuasionem mysterij.

Ibidẽ.Ne quis uos decipiat,dixit,p depredet. quod certe interpretis est uitium.

Cap.2.pag.445.p.Chirographum decreti.Locus uulgo paucis intellectus.

Ibidem mox. Traduxit, expensa Augustini interpretatio. Quo loco Thomas miserabiliter lapsus est.

Ibidẽ.f.Nemo uos seducat.p eo quod erat,nemo uobis præmium interuertat.

Eodem.pag.446.f.Ambulans in his quæ non uidit. Locus non à quibusuis intellectus,in quo lapsus uidetur & Augustinus.

Ibidem.f.Quid adhuc decernitis, ut male uertit interpres, ita uulgus perperam intelligit.Nam Paulus sentit,eos nõ amplius debere teneri decretis humanis.

Cap.3.pag.448.f.Exultat, uertit, βραβευέτω. Et interpretem secuti recentiores interpretes, tota aberrant uia.

In epistola ad Hebræos,cap.2.pag.493.m.Minuisti eum paulo minus ab angelis. Secus expositus locus, quàm uulgus accipit.

Ibidem mox.pag.500. Decebat em̃. Quod de patre dictum est,uulgo ad filium referunt,perperam legentes consummari,pro consummare.

Ibidem.

Ibidem.f.Et tentatus.Locus noue & uere expositus,& restituta lectio.

Cap.3.pag.501.p.Ampliorem honorem domus.& lectionem palam uitiatam,& sensum hactenus non intellectum ostendimus.

Cap.5.pag.503.m.Interpretabilis ad dicēdum.Thomas anxie torquetur,ob culpam interpretis,qui debuerat uertere,difficilis enarratu,siue ad interpretandum.

Ibidem.p.Et quidem cum esset.Locus uehementer obscurus,sed explanatus.

Cap.11.pag.513.p.Castra uerterunt. Quidam interpretantur pro,euerterunt,cum sentiat esse uersa in fugam.

Ibidem.m. In melotis. Thomas hoc loco insigniter allucinatus est.

Cap.13.pag.516.p.Placuerunt quidam angelis ho.re. Vt deprauate legimus uulgo,ita perperam intelligimus, cum sit sensus, quosdam inscientes excepisse angelos hospitio,quos homines esse putabant.

In epistola Petri.1.cap.2.pag.526.f. Quasi modo geniti infantes rationabiles, lac &c.Ex deprauata lectione sequitur sensus deprauatus.cum Petrus non uocet pueros rationabiles, sed lac animi non corporis rationale uocat.

Cap.2.pag.528.m.Tradebat autem iudicanti se iniuste. Vt uulgo deprauate legimus,ita perperam exponimus, cum Petrus sentiat Christum non sumpsisse sibi uindictam,sed eam tradidisse patri,qui iuste iudicat.

Cap.3.pag.529.p.Pertimentes ullam perturbationem.cum sensus sit, non expauescentes ullo pauore.

Ibidem mox.Honorē impartientes. cum Petrus loquatur de abstinentia coitus, recentiores exponunt de cultu & uictu prospiciendo uxori,iuxta illius dignitatem. Item quod sequitur de non interrumpendis precibus, interpretatur, non exaudiri preces,nisi concordet uir & mulier.

Ibidē.m.In fide legimus,p,in fine,siue in summa,& hinc mirus error interpretū.

Ibidem.f.Mortificatos quidem carne.ob deprauatam lectionem, toto cœlo errant interpretes neoterici.

Cap.4.pag.530.f.Estote itaq; prudentes.cum Petrus iubeat illic non esse sobrios.

In epistola Petri.2.pag.535.m.Et habemus firmiorem. Locus antehac parum intellectus.

Ibidem in fine.Aspectu enim & auditu.Locus longe secus enarratus, quàm antehac intellectus est.

Pag.536.p.Sectas non metuunt &c.Locus noue expositus.

In epistola Ioannis.1.cap.5.pag.539.f. Non pro illo dico ut roget quis &c. Locus difficillimus noue explanatus.

Ioannis in Euange. cap.5. pag.175.m. Probatica piscina putant cohærere, cum probatica,sit nomen loci,in quo erat piscina.

Cap.11.pag.185.Duodecim horæ diei. secus expositi q̄ uulgus accipit.

Act.cap.24.pag.236.f.Patri & deo, pro, patrio deo. Et hinc mirus interpretum tumultus.

LOCA MANIFESTE DEPRAVATA, SED EX INFINITIS, VT OCCVRREBANT, PAVCA DECERPTA.

Matthæi cap.3.pag.16.f. Appropinquabit,pro,appropinquauit:sed potius appropinquat, in quo perpetuo penè peccatum est à scribis.

Cap.4.pag.19.f. Angelis suis mandauit,pro,mandabit: errorem errore pensante scriba.

Cap.8.pag.35.p. Imperauit uentis,pro,increpauit. Ad eundem lapidem impegerunt Luc.cap.4.pag.131.m. Imperauit febri,pro,increpauit.

Cap.12.pag.46.m. Spiritus autem blasphemiæ, pro, spiritus blasphemia. Quo loco mendum lectionis turpiter imponit interpretibus neotericis.

Cap.22.pag.70.m. Nubent & nubentur,pro,nubunt & nubuntur.

Cap.23.pag.73.m. Qui mundatis &c. pleni estis,mendose legimus ,p,plena sunt.

Lucæ cap.5.pag.96.f. Ad Archisynagogum, pro,ab Archisynagogo.

Actorum,cap.1.pag.201.m. Erant autem hominum,pro, nominum.

Actorum,cap.14.pag.219.f. Italiam,pro, Attaliam.

Marci,cap.8.pag.103.p. Qui me confessus fuerit: Confessus,deprauatum est,pro confusus.

Lucæ cap.1.pag.120.f. In remissionem,pro,in remissione,hoc est,per remissionẽ.

Cap.8.pag.136.m. Et non poterat audire. Audire,deprauate legimus pro adire.

Ibidem mox. Compellebantur,pro,complebantur.

Cap.9.pag.137.f. Et inde ne exeatis,pro,& inde exeatis.

Cap.10.pag.139.m. Pro septuaginta legimus, septuagintaduo.

Eodem.pag.140.m. Suspiciens autem Iesus,pro,suscipiens,ὑπολαβὼν.

Cap.12.pag.145.f. Et duo in tres diuidentur. Vitiosa distinctione sensum corrupimus.

Cap.14.pag.147.m. Neq; uicinos,neq; diuites. legendum, neq; uicinos diuites. Nam à pauperibus uicinis nihil erat periculi, ne uicissim non uocent ad cõuiuium.

Cap.15.pag.148.p. Euertit,pro,euerrit,siue uerrit,cum græce sit σαροῖ. Id mendi & in uetustissimis exemplaribus inoleuit.

Ibidem mox. Consummasset,scriptum est pro,consumpsisset.

Ibidem.f. Deuorauit substantiam suam,pro,substantiam tuam.

Cap.16.pag.150.p. Et sepultus est in infemo. Vitiosa distinctio uitiauit sensum. Nam post,sepultus est, apud Græcos colon est.

Cap.

Cap.23.pag.160.p.Qui in eadem damnatione es.Qui,deprauatum est pro,quia siue,quod.

Ioannis,cap.1.pag.168.m.Hæc in Bethania facta sunt.Bethania,pro,Bethabara corrupte scriptum est.

Ibidem.f.Qui tollit peccata mundi, cum sit,peccatum mundi.

Cap.5.pag.175.m.Bethsaida,pro, Bethseda.

Cap.7.pag.179.m.Non uolebat,pro,non ualebat, hoc est,non poterat.

Cap.10.pag.185.f. Vt glorificetur filius dei per eum. cum legendum sit, per eam, uidelicet infirmitatem.

Ioannis, cap.18.pag.193.f. Ad Caipham, pro, à Caiapha. Quo loco lapsus est Augustinus.

Cap.21.pag.197.p. Sic eum uolo manere,pro,si eum uolo manere.

Actorum,cap.15.pag.220.m.Dirupta,pro,diruta scriptum est.

Ibidem mox.Suffusa,pro suffossa.

Cap.16.pag.221.p.Vidua,scriptum est pro,Iudæa.

Cap.19.pag.227.m.Virtutesq; non modicas quaslibet.Duplicem lectionē commiscuit scriba.

Cap.24.pag.236.m.Patri & deo meo,pro,patrio deo meo.

Cap.27.pag.239.p. Ciuitas Thalassa,pro,ciuitas Lassea.

Eodem.pag.240.f.In locum bithalassum,pro,dithalassum,hoc est,bimarem.

Ibidem mox. Insigne Castrorum, pro, insigne Castorum, hoc est, Castoris & Pollucis.

Epistо.ad Rhomanos,cap.3.pag.260.p.Est,pro,esto.

Cap.8.pag.272.f.Sapientia carnis inimica est,pro, inimicitia est.

Cap.9.pag.279.m.Ex uno concubitu,pro,ex uno concubitum habens. Vbi deprauatam lectionem sequitur & sensus deprauatus.

Cap.10.pag.282.p.Moses enim scripsit.Locus deprauatus, qui tamen paucis indicari non potest.

Cap.12.pag.290.f.Mihi uindictam,pro,mihi uindicta,siue,mea est uindicta.

Cap.13.pag.292.f.Nox præcessit,pro,processit,hoc est,progressa est.

Cap.14.pag.296.f.Tu fidem quam habes, in teipso habes,pro, tu fidem habes, in teipso habe.

Cap.16.pag.301.m.Asiæ scriptum est,pro,Achaiæ.

Ibidem.Asineretum,pro, Asyncritum.

Epistol.ad Corinthios.1.cap.1.pag.304.f. In eadem scientia, pro, in eadem sententia.

Cap.2.pag.308.m.Nunquam,pro, nequaquam.

Cap.8.pag.336.p.Idolotica,pro, Idolothyta.

Cap.11.pag.342.f.Quod pro uobis tradetur,pro,quod pro uobis frangitur.

Cap.12.pag.343.f. Dicit anathema Iesu,pro,dicit anathema Iesum.

Eodem.pag.345.p.Gloriatur,pro,glorificatur, δοξάζεται.

Cap.14.pag.347.f.Spiritus loquitur,pro, ſpiritu loquitur.

Eodem.pag.349.m. Quis ſupplet locum idiotæ, pro, qui ſupplet &c. Vna litera addita,& diſtinctionem & ſenſum corrupit.

Eodem.pag.351.p.Quid inſanitis,pro,quod inſanitis.

Eodem.pag.353.m.Nouiſſime autē inimica,pro,nouiſſima autē inimica.

Ibidem mox.Propter ueſtram gloriam,pro,per noſtram gloriam, ut ſit iurantis.Et hic lectio mendoſa totam ſubuertit ſententiam.

Epi.ad Corint.2.cap.1.pag.361.p. Legiſtis & cognouiſtis,p,legitis & cognoſcitis.

Cap.5.pag.369.f.Excedimus,pro,excidimus, cum græce ſit ἐξέσημεν.

Cap.8.pag.376.m.Ingenium,pro,ingenuum, hoc eſt,ingenuitas.

Cap.12.pag.390.Sed eſto,ego uos grauaui,pro,eſto, ego uos non grauaui.

Ad Galatas,cap.2.pag.400.m.Quoniā reprehenſibilis erat,p,reprehenſus erat.

Cap.4.pag.407.m.Bonum autem æmulamini,pro,bonum autem æmulari.

Ad Epheſios, cap.2.pag.419.p. Decretis euacuans, pro, in decretis. Hic omiſſa præpoſitio, totum ſenſum ſubuertit.

Cap.6.pag.429.f.Et in omnibus perfecti ſtare,pro, perfecte ſtare.

Ad Theſſalonicenſes,cap.2.pag.452.m. Vt crederetur à nobis. A, redundat, & ſenſum uitiat.

In ſecundam,cap.1.pag.459.f.Retribuere retributionē, p, retribuere afflictionē.

In epiſtol. ad Timothæum.1.cap.4.pag.472.p. Aſſecutus,pro,aſſectatus.

In epiſt.ad Theſ.cap.3.pag.462. Per epiſtolam hanc.hunc,legendum, nō hanc.

In epiſtol. ad Timotheum.1.cap.2.pag.468.f. Si manſerit,pro,ſi manſerint. Vbi deprauata lectio,& ſenſum totum corrumpit.

Ad Timoth.2.cap.4.pag.484.m.Et fratres eius,pro, & fratres omnes.

Ad Heb.cap.2.Decebat enim.cōſummari mendoſe ſcriptū eſt, pro,cōſummare.

Cap.13.pag.516.p.Placuerūt angelis hoſpitio acceptis. de q̄ & ante meminimus.

Epiſtol. Iacobi,cap.3.pag.521.m. Cæterorum,pro,cæterum.

Cap.5.pag.522.f.Adduxiſtis,pro,addixiſtis.

Epiſtol. Petri.1.cap.2.pag.527.p. Domos ſpirituales,pro,domus ſpiritualis.

Cap.3.pag.529.In fine autem,pro,in finem, aut in ſumma.

Eodem.pag.530.p.Mortificatos carne,pro,mortificatus carne.

Cap.5.pag.533.f.In Babylone collecta,pro, in Babylone coëlecta.

Epiſtol. Iudæ, pag.541.m.Imperet tibi deus, pro increpet te deus.

Matthæi.1.pag.4.f.Mater Ieſu Maria,pro, mater eius Maria.

Rurſus pag.10.m.Et uocabitur nomen eius,pro,uocabunt nomen eius.

Cap.5.pag.23.f.Reconciliari fratri tuo,pro, reconciliare.

Cap.26.pag.82.p.Quod dixerat,pro,qui dixerat.

Marci.11.pag.106.m.Timemus populum,pro, timebant populum.

Lucæ.1.pag.116.m.Sorte exĳt,pro, ſors exĳt.

Ad

AD PLACANDOS

EOS, QVI PVTANT IN SACRIS LIBRIS NIHIL NEQVE SVPERESSE, NEQVE DEESSE, QVAEDAM EXCERPSIMVS, QVAE MANIFESTIVS DEPRAVATA SVNT IN HOC GENERE, QVÀM VT NEGARI POSSIT.

MAtthæi cap.2.pag.15.f.Ploratus & ululatus.cum græci codices habeant, lamentatio,ploratus,ac fletus.Et ita recitet Hieronymus,pariter & iuxta Septuaginta, & iuxta Hebraicam ueritatem.

Cap.3.pag.18.p.Iam enim ſecuris.legẽdum iuxta Græcos:Iam enim & ſecuris.

Cap.12.pag.45.f. Indicat Hieronymus omiſſum quiddam in uaticinio Eſaiæ.

Cap.15.pag.56. Quem dicunt homines eſſe filium hominis? cum & in græcis & in uetuſtis codicibus habeatur,quem me dicunt eſſe &c.

Cap.17.pag.85.p.Liberet eum ſi uult.legendum,ſi uult eum.

Marci cap.1.pag.91.p.Quia in poteſtate ſpiritibus imperat.legendum, & ſpiritibus imperat.

Lucæ cap.4.pag.131.p.Impleta eſt ſcriptura.legendum,ſcriptura hæc.

Cap.7.pag.135.p.A filijs ſuis.legendum:Ab omnibus filijs ſuis: iuxta Græcos & Ambroſium, ſic etiam interpretantem.

Ioannis.1.pag.167.p. Et gratiam pro gratia. Et,redundat.

Cap.3.pag.173.p.Qui de terra eſt,de terra loquitur.legendum: Qui de terra eſt, de terra eſt, & de terra loquitur.

Cap.6.pag.178.m. Nónne hic eſt filius Ioſeph? cum iuxta Græcos & Auguſtinum legendum ſit:Nónne hic eſt Ieſus,filius Ioſeph?

Epiſtola ad Rhomanos,cap.12.pag.288.f.Habentes donationes.legendum:Habentes autem donationes.Omiſſa coniunctio ſenſum ſubuertit.

Epiſtola ad Corinthios.1.cap.7.pag.324.m. Quod honeſtum eſt, & facultatem præbeat dominum ſine impedimento obſecrandi.

Cap.9.pag.337.p.Et qui triturat.Deſunt quædam apud nos.

Epiſtola ad Galatas,cap.3.pag.404.f. Teſtamentum confirmatum à deo &c.Iuxta Græcos & Ambroſium deeſt, in Chriſtum.

Epiſtola ad Theſſalo.1.cap.3.pag.456.m.Miniſtrum dei.Iuxta Græcos & Ambroſium deeſt,& cooperarium noſtrum.

Epiſtola ad Philemonem.pag.490.f.In Chriſto Ieſu &c. Ante hæc uerba deeſt, qđ eſt in nobis:iuxta græcos codices, Chryſoſtomũ,Ambroſium,& Hieronymũ.

Epiſtola Petri.1.cap.4.pag.532.p.Deſunt quædam apud nos iuxta Græcos.

Quæ

QVAE SINT ADDITA IN NOSTRIS EXEMPLARIBVS.

EPistolæ ad Ephesios,cap.2.pag.417.m.Et cõuiuificauit. Cõuiuificauit, nec est apud Græcos,nec apud Hieronymum, nec Ambrosium,nec in uetustissimis codicibus.

Epist.Ioannis.1.cap.2.pag.538.m. Quæ nõ est ex pa.Quæ,redundat.

Epist.ad Timotheum.1.cap.2.pag.468.p.Cuius testimonium &c.Cuius,& confirmatum est,non sunt apud Græcos.

Epist.ad Timotheum.2.cap.2.pag.481.f.Fidem,spem.Spem,nec est apud Græcos,nec apud Ambrosium, nec in uetustis exemplaribus.

Cap.2. pag.482.p. Qui resistunt ueritati. Veritati, redundat, iuxta Græcos & Ambrosium.

Cap.3.ibidẽ.Cæci,redundat,nec est in Græcis, nec in Latinis antiquis, nec apud Chrysostomum,nec apud Ambrosium.

Epist.ad Colossenses,cap.1.pag.443.p.Omnem plenitudinẽ diuinitatis.Diuinitatis,redundat:nec apud Græcos additur, nec apud Ambrosium.

Epist.ad Hebræos,cap.4.pag.502.m.Confessionẽ spei nostræ. Spei nostræ, nec est apud Græcos, nec apud Chrysostomũ addit᷑,nec in exẽplaribus uetustissimis.

Cap.5.pag.503.m.Cum esset filius dei.Dei,redundat iuxta græcos codices. Item iuxta Chrysostomum & Vulgarium interpretes.

Epist.ad Rhomanos,cap.8.pag.277.f.Neque futura, neque fortitudo &c. Fortitudo,non est apud Græcos.

Cap.11.pag.284.p.Saluæ factæ sunt &c.Duæ dictiones redundant,dei,& saluæ.

Epist.ad Corinthios.1.cap.6.pag.319.f.Empti enim estis pretio magno. Magno, redundat iuxta Græcos,Chrysostomum, & Ambrosium.

Matthæi cap.5. pag.23.m. Sine causa. εἰκῆ iuxta Hieronymum eradendum est, etiamsi sic interpretetur & legat Chrysostomus.

Lucæ cap.11.pag.141.f.Lucerna corporis tui. Tui,additum est.

Cap.13.pag.156.f.Sata tria,in Luca sunt addita,ex Matthæo.

Mat.cap.5.pag.26.m.Diligite inimicos uest.apud Græcos plus est q̃ in nostris.

Epist.ad Rhomanos,pag.287.p.Honor & gloria. Honor,redundat.

Epist.ad Ephesios,cap.2.pag.419.m.In spiritu sancto. Sancto, redundat iuxta græcos codices,Hieronymum,& Ambrosium.

Matthæi cap.6.pag.29.m.Quia tuum est regnũ.Hæc coronis,apud Matthæum addita est apud Græcos duntaxat.

Epist.ad Rho.cap.12.pag.290.m.Prouidẽtes bona.Apud Græcos tantũ est,corã oib9 hoib9.nõ solũ corã deo,additũ ẽ.nec addit hæc Origenes aut Theophylact9.

Epist.

Epiſtola ad Corinthios.1.cap.7.pag.322.m.Per mulierem fidelem,nonnihil uerborum additum eſt apud nos.

Matthæi cap.6.pag.30.m.Lucerna corporis tui.Tui,redundat.

Epiſtola ad Corinthios .1.cap.4.pag.313.m . Hæc particula , ſicut & ego Chriſti , nec apud Græcos aſſcribitur,nec in exemplari Paulino,nec apud Ambroſium.

Epiſt.ad Philip.cap.2.pag.435.m.Tam unanimem.Tam,redundat apud nos.

Matthæi cap.6.pag.31.p.Animæ ueſtræ.De potu nec apud Chryſoſtomum additur,nec apud Hilarium,nec apud Græcos,paucis exceptis.

Corinth.1.cap.5.pag.352.m.Adhuc enim eſtis.Enim,redundat & officit ſenſui.

Matthæi.9.pag.37.p.Et dixit puella ſurge.Hæc quatuor uerba nec habent apud Græcos,nec adduntur ab Hieronymo, nec extant in antiquis exemplaribus.

Ad Corinth.2.cap.2.pag.362.f.Triſticiam ſuper triſticiã.Super triſticiã,apud nos additũ eſt ex alio quopiã loco,cũ nec Ambroſius addat,nec Vulgatius interpres.

Ibidem mox.Me, redundat apud nos.

Mat.cap.10.pag.38.f.Dicẽtes,pax huic domui.Hæc uerba ſunt adiecta apud nos, cũ nec apud Græcos ſint,nec apud Hieronymũ interp̃tẽ,nec apud Theophylactũ.

Corinth.2.cap.2.pag.363.f. Et ad hæc quis tam idoneus. Tam,planiſſime redundat, cum nec Origenes addat.

Matthæi cap.14.pag.52.p.Diſcipuli dederunt turbis.Dederunt,additum eſt.

Ad Galatas cap.3.pag.402.p.Non credere ueritati. Hanc particulam Hieronymus putat adiecticiam,nec addebatur in uetuſtiſſimis exemplaribus Latinis.

Ibidem.f.Et in uobis crucifixus.Et,additum eſt,& officit ſenſui.

Matthæi cap.15.pag.54.m.Labijs me honorat.Hic redundat aliquid apud Græcos,aut certe nobis deeſt.

Ibidem mox.Doctrinas & præcepta.Et,redundat,cum ſit appoſitiue dictum.

Cap.16.pag.57.m.Quia ipſe eſſet Ieſus Chriſtus.Ieſus,redundat.

Corinth.2.cap.6.pag.372.m. Eandem autem retributionem habentes . Habentes,ſupereſt apud nos.

Ad Epheſios cap.5.pag.427.f.Implemini ſpiritu ſancto. Sancto,ſupereſt.

Ibidem mox.In uerbo uitæ.Vitæ, ſupereſt.

Matthæi cap.21.pag.68.f.Verebuntur forte filium meum. Forte,additum ab interprete, non ſine incommodo ſententiæ.

Corinth.2.cap.11.pag.384.f.Excidant, additum eſt apud nos,

Matthæi.27. pag.84.f. Vt impleretur quod . Totum teſtimonium prophetæ, adiectum eſt.

Ad Galatas cap.5.pag.409.p.Nemini cõſenſeritis. Hanc particulam ut adiecticiam præterit Hieronymus.

Ibidem paulo ante.Non credere ueritati.

Ibidem.f.In occaſionem detis carni.Detis,adiectum eſt.

Ibidẽ ſuperius.Perſuaſio hæc ueſtra.Hæc ueſtra,ſuperſunt.Tantũ eſt perſuaſio.

Marci.5,pag.97.p.Etiam Euangeliſta nonnihil adiecit de ſuo.

Ioannis

Ioannis cap.6.pag.178.p. Duodecim cophinos, & duobus piſcibus. tria uerba ſunt adiecta, quæ nec in Latinorum uetuſtis exemplaribus reperiuntur.

Marci cap.8.pag.102.p. Tu es Chriſtus. Additū apparet aliunde, filius dei uiui.

Lucæ cap.4.pag.130.f. Et diem retributionis. Hæc uerba nec ſunt apud Græcos, nec adduntur ab Hieronymo.

Ad Epheſios cap.1.pag.414.m. In remiſſionem peccatorū. In, redundat, nec eſt apud Ambroſium aut Hieronymum.

Lucæ cap.11.pag.141.f. Lucerna corporis tui. Tui, additum eſt.

Act.cap.1.pag.220.m. Quam audiſtis, inquit. Inquit, additum eſt per interpretē.

Lucæ cap.11.pag.141.p. Si perſeuerauerit pulſans. adiectum ex alio Euangeliſta.

Lucæ cap.17.pag.150.f. Aut paſcentem boues. Græce non eſt boues.

Ioannis cap.6.pag.178.m. Quia dixi. Hic additum eſt, uiuus.

Ioannis cap.7. pag.180.p. Ego ſcio eum &c. Hic aliquot uerba ſunt addita ex alio loco.

Ibidem mox. Nondum erat ſpiritus datus. Datus, redundat.

Cap.8.pag.183.f. Et exiuit de templo. In Græcorū codicibus quædā redundant.

Cap.12.pag.187.p. Ecce totus mundus abit poſt eum. Totus, haud dubie redundat apud nos.

Ad Rhomanos cap.1.pag.244.p. Qui factus eſt ei. Ei, additū eſt ab interprete.

Eodem.pag.252.m. Veritatem dei. Dei, adiectum eſt.

Eodem.pag.255.f. Qui cum iuſticiam dei. Hoc loco hæc uerba ſunt addita, Non intellexerunt.

Cap.5.pag.264.m. In ſpe filiorū dei. Filiorū, apud nos redundat, & gloriæ, deeſt.

Cap.6.pag.268.p. An ignoratis. Fratres, additum.

Cap.8.pag.273.m. Spiritum adoptionis. Hic redundat, dei.

Cap.9. pag.281. p. Et non miſericordiam conſecutam &c. Hieronymus fatetur aliquid ſupereſſe.

Cap.10.pag.283.f. Et contradicentem mihi. Mihi, adiectum eſt.

QVAE PER INTERPRETEM COMMISSA.

EX his quæ hactenus annotauimus quædam incuria librariorū, nonnulla ſtudio ſemidoctorum commiſſa ſunt, per multa & interpretis, quiſquis is fuit uel inſcitia, uel negligentia. Cæterum quæ ſequuntur, non poſſunt, niſi interpreti imputari.

Lucæ cap.3.pag.126.m. Nihil amplius, quàm quod cōſtitutum eſt uobis, faciatis.

Cum

Cum Græce ſit πράσεις, non animaduertit uertendum fuiſſe, exigatis, præſertim cũ alibi πράκτορις uerterit exactores, & ἔπραξα exegiſſem.

Luc. 16. pag. 150. p. In his omĩbus, quod arbitror uertendũ fuiſſe, ſuper hæc omĩa.

Actorum cap. 18. pag. 226. m. Et nemo apponetur tibi, pro, inuadet, ſiue inĳciet tibi manum. Cum ſit ἐπιθήσεταί σοι.

Actorum cap. 24. pag. 236. m. An non manifeſte dormitauit, cum uocem latinam interpretatur per Græcam, ſed idem ſignificantem? Secundum ſectam quam dicunt hæreſim.

Epiſt. ad Timothe. 1. cap. 4. pag. 472. p. παρηκολούθηκας, pro aſſectatus uertit aſſecutus. Idem fecit in præfatione Euangelĳ Lucæ.

Epiſt. ad Timoth. 1. cap. 1. pag. 463. p. γνησίῳ uertit dilecto, pro germano.

Corin. 1. cap. ultimo. pag. 358. p. ἕως τῆ πεντηκοστῆς uſque ad quinquageſimum, ſubaudi, diem, uertit, uſq; ad pentecoſten.

Ibidem. m. De Apollo autẽ fratre, interpres addidit de ſuo, notum uobis facio: quo ſermo foret explanatior.

VBI INTERPRES AVSVS SIT ALIQVID IMMVTARE, DE VERBIS APOSTOLORVM AVT EVANGELISTARVM.

MAtth. cap. 16. pag. 57. f. Cũ Græce ſit ἵλεώς σοι κύριε, id eſt, propicius tibi domine, interpres non dubitauit uertere, abſit à te domine. Quemadmodum illud, μὴ γένοιτο, id eſt, ne fiat, uertit conſtanter abſit, ſenſum exprimens, à uerbis recedens.

Luc. 1. pag. 119. m. pro μακαριοῦσι, id eſt, beabunt, non dubitauit uertere, beatã dicent, periphraſi rem explicans.

Actorum cap. 1. pag. 200. m. Quam audiſtis inquit, uerbum inquit, interpres addidit de ſuo.

Ad Rhom. cap. 8. pag. 274. m. Qui ſubiecit eam, eam addidit, explanandæ rei gratia.

Cap. 10. pag. 282. m. καταγαγεῖν deducere, quod interpres uertit reuocare.

Ibidem, de ſuo addidit ſcriptura, quo ſermo eſſet dilucidior.

Ad Corin. 1. cap. 10. pag. 339. m. Cõſequẽte eos petra, eos interpres addidit de ſuo.

Cap. 12. pag. 342. Τὸ κλώμενον quod frangitur, uertit tradetur, opinor, quod alterũ uerbum eſſet durius futurum auribus: quod de Chriſto ſcriptum ſit, Os non comminuetis ex eo.

FINIS.

ΟΠΟΙΑ Η ΑΛΗΘΙΝΗ ΠΙΣΤΙΣ ΗΜΩΝ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ, ΗΓΟΥΝ

Η ΘΕΟΤΗΣ.

Πατὴρ	ὁ	Πνεῦμα ἅγιον.
Θεὸς εἷς		Πρόσωπα τρία.
Οὐσία μία		Ὑποστάσεις τρεῖς.
Φύσις μία		Ἰδιότητες τρεῖς.
Μορφὴ μία		Χαρακτῆρες τρεῖς.
Βασιλεία μία		Ἀρχαὶ τρεῖς.
Δόξα μία		Λαμπρότητες τρεῖς.
Δύναμις μία		Κυριότητες τρεῖς.
Βούλησις μία		Ἐνέργειαι τρεῖς.
Χάρις μία		Ἐπιγνώσεις τρεῖς.
Πίστις μία		Ὁμολογίαι τρεῖς.

ΠΙΣΤΕΥΩ εἰς ἕνα θεόν, πατέρα παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς ὁρατῶν τε πάντων & ἀοράτων, καὶ εἰς ἕνα κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, φῶς ἐκ φωτός, θεὸν ἀληθινὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ πατρί, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, τόν τε δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ σαρκωθέντα ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς παρθένου, καὶ ἐνανθρωπήσαντα, σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ ποντίου πιλάτου, καὶ παθόντα καὶ ταφέντα, καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς γραφάς, καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανούς, & καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρός, καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος. καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ κύριον, τὸ ζωοποιὸν, τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν πατρὶ καὶ υἱῷ συμπροσκυνούμενον, καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν. εἰς μίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν. ὁμολογῶ ἓν βάπτισμα, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν, καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. ἀμήν.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΚΑΝΟΝΩΝ

ΤΗΣ ΤΩΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΩΝ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ,

ΕΥΣΕΒΙΟΣ ΚΑΡΠΙΑΝΩ ΑΓΑΠΗΤΩ, ΑΔΕΛΦΩ ΕΝ ΚΥΡΙΩ ΧΑΙΡΕΙΝ.

ΑΜΜΩΝΙΟΣ μὲν ὁ ἀλεξανδρεύς, πολλὴν ὡς εἰκὸς φιλοπονίαν καὶ σπουδὴν εἰσαγηοχὼς, τὸ διὰ τεσσάρων ἡμῖν καταλέλοιπεν εὐαγγέλιον, τοῦ κατὰ ματθαῖον τὰς ὁμοφώνους τῶν λοιπῶν εὐαγγελιστῶν περικοπὰς παραθεὶς, ὡς δὲς ἀνάγκης συμμῆναι τὸν τῆς ἀκολουθίας εἱρμὸν τῶν τριῶν διαφθαρῆναι, ὅσον ἐπὶ τοῦ ὕφει τῆς ἀναγνώσεως. ἵνα δὲ σωζομένου καὶ τοῦ τῶν λοιπῶν δι' ὅλου σώματός τε καὶ εἱρμοῦ, εἰδέναι ἔχοις τοὺς οἰκείους ἑκάστου εὐαγγελιστοῦ τόπους ἐν οἷς κατὰ τῶν αὐτῶν ἠνέχθησαν φιλαλήθως εἰπεῖν, ἐκ τοῦ πονήματος τοῦ προειρημένου ἀνδρὸς εἰληφὼς ἀφορμᾶς, καθ' ἑτέραν μέθοδον, κανόνας δέκα τῶν ἀριθμὸν διεχάραξά σοι τοὺς ὑποτεταγμένους. ὧν ὁ μὲν πρῶτος περιέχει ἀριθμοὺς ἐν οἷς τὰ παραπλήσια εἰρήκασιν οἱ τέσσαρες, ματθαῖος, μάρκος, λουκᾶς, ἰωάννης. ὁ δεύτερος, ἐν ᾧ οἱ τρεῖς, ματθαῖος, μάρκος, λουκᾶς. ὁ τρίτος, ἐν ᾧ οἱ τρεῖς, ματθαῖος, λουκᾶς, ἰωάννης. ὁ τέταρτος, ἐν ᾧ οἱ τρεῖς, ματθαῖος, μάρκος, ἰωάννης. ὁ πέμπτος, ἐν ᾧ οἱ δύο, ματθαῖος, λουκᾶς. ὁ ἕκτος, ἐν ᾧ οἱ δύο, ματθαῖος, μάρκος. ὁ ἕβδομος, ἐν ᾧ οἱ δύο, ματθαῖος, ἰωάννης. ὁ ὄγδος, ἐν ᾧ οἱ δύο, λουκᾶς, μάρκος. ὁ ἔννατος, ἐν ᾧ οἱ δύο, λουκᾶς, ἰωάννης. ὁ δέκατος, ἐν ᾧ ἕκαστος αὐτῶν ἰδίως ἀνέγραψεν.

Αὕτη μὲν οὖν ἡ τῶν ὑποτεταγμένων κανόνων ὑπόθεσις ἡδὲ σαφὴς αὐτῶν διήγησις, ἔστιν ἥδε. ἐφ' ἑκάστῳ τῶν τεσσάρων εὐαγγελίων ἀριθμός τις πρόκειται κατὰ μέρος ἀρχόμενος ἀπὸ πρώτου, εἶτα δευτέρου, καὶ τρίτου καὶ καθ' ἑξῆς προϊὼν δι' ὅλου μέχρι τοῦ τέλους τοῦ βιβλίου. καθ' ἕκαστον δὲ ἀριθμὸν, ὑποσημείωσις διὰ τοῦ μέλανος ἔγκειται, δηλοῦσα ἐν ποίῳ τῶν δέκα κανόνων κείμενος ὁ ἀριθμὸς τυγχάνει, οἷον εἰ μὲν ἄλφα, δῆλον ὡς ἐν τοῦ πρώτῳ, εἰ δὲ βῆτα ἐν τοῦ δευτέρῳ, καὶ οὕτως μέχρι τῶν δέκα. Εἰ οὖν ἀναπτύξας ἕν τι τῶν τεσσάρων εὐαγγελίων ὁποῖον δήποτε βουληθείης ἐπιστῆναί τι ᾧ βούλει κεφαλαίῳ, καὶ γνῶναι τίνες τὰ παραπλήσια εἰρήκασι, καὶ τοὺς οἰκείους ἐν ἑκάστῳ τόπους εὑρεῖν, ἐν οἷς κατὰ τὸ αὐτὸ ἠνέχθησαν, ἧς ἐπέχεις περικοπῆς ἀναλαβὼν τὸν προκείμενον ἀριθμὸν ἐπιζητήσας τε αὐτὸν ἔνδον τοῦ κανόνι, ὃν ἡ διὰ τοῦ μέλανος ὑποσημείωσις ὑποβέβληκεν, ἴση μὲν οὖν εὐθὺς ἐκ τῶν ἐπὶ μετώπου τοῦ κανόνος προγραφῶν, ὁπόσοι καὶ τίνες, τὰ παραπλήσια εἰρήκασιν. Επιστήσας δὲ καὶ τοῖς τῶν λοιπῶν εὐαγγελίων ἀριθμοῖς τοῖς ἐν τοῦ κανόνι ᾧ ἐπέχεις, ἀριθμὸς παρακείμενος ἐπιζητήσας δὲ αὐτοὺς ἔνδον, ἐν τοῖς οἰκείοις ἑκάστου εὐαγγελίου τόποις, τὰ παραπλήσια λέγοντας εὑρήσεις. ἔρρωσο ἐν κυρίῳ.

Κανὼν

Ματ.	Μαρ.	Λυκ.	Ιωαν.
κ	β	ζ	ι
ια	δ	ι	ς
ια	δ	ι	ιβ
ια	δ	ι	ιδ
ια	δ	ι	κη
ιδ	ε	ιγ	ιε
κγ	κζ	ιζ	μς
κγ	κζ	λδ	μς
κγ	κζ	με	μς
ο	κ	λζ	λη
πζ	ρλθ	σμ	ρμα
ρη	ρ ς	ρις	ρκ
ρη	ρς	ρις	ρια
ρη	ρς	ρις	μ
ρη	ρς	ρις	ρμδ
ρη	ρς	ρις	ρκθ
ρη	ρς	ρις	ρλα
ρλγ	λζ	οζ	ρθ
ρμα	μ	ιθ	μθ
ρμβ	μα	κα	λε
ρμζ	ξδ	ρη	μθ
ρξς	πβ	ρδ	ο
σθ	ριθ	σλδ	ρ
σια	ρκα	σλη	κα
σκ	ρκβ	σλθ	πε
σκ	ρκθ	σμβ	πη
σκ	ρκβ	σξα	οζ
σμλ	ρλθ	σμ	ρμα
σμδ	ρλθ	σμ	ρμς
σος	ρμς	σξ	κ
σος	ρμς	σξ	μη
σολ	ρμς	σξ	ρς
σος	ρμη	ρο	ρη
σπ	ρξβ	σξθ	ρκβ
σπλ	ρξε	σζς	με
σπδ	ρξε	σζς	ξγ

Ματ.	Μαρ.	Λυκ.	Ιωαν.
σπδ	ρξε	σξς	ξε
σπδ	ρξε	σζς	ξζ
σπθ	ρο	σοε	ρκς
σρα	ροβ	σοθ	ρμς
σρδ	ροε	σπά	ρξά
σρε	ρος	σπβ	μζ
σρε	ρος	σπβ	μβ
τ	ρπα	σπε	ρμη
τ	ρπα	σπε	ρθγ
τβ	ρπγ	σπζ	ρξ
τδ	ρπδ	σπθ	ρο
τς	ρπζ	σρ	ρξβ
τς	ρπζ	σρ	ροδ
τι	ρρα	σρζ	ξθ
τιγ	ρρδ	σρδ	ροβ
τιδ	ρρε	σρα	ρξς
τιλ	ρρε	σρα	ρξη
τιε	ρρ ς	σρβ	ροε
τιη	ρ ρθ	τ	ρος
τκ	σ	τβ	ροη
τκε	σδ	τι	ρπδ
τκς	σε	τια	ρπη
τκς	σε	τιγ	ρρδ
τκη	σς	τιλ	ρρς
τλα	σθ	τιε	ρρζ
τλβ	σι	τιη	ρρζ
τλδ	σιβ	τκα	σα
τλε	σιδ	τκδ	ρρθ
τλς	σιε	τιζ	ρρη
τλς	σιε	τιλ	ρρη
τμζ	σκγ	τκθ	σδ
τμη	σηζ	τλβ	σς
τμλ	σκη	τλγ	ση
τμβ	σλα	τλς	σλ
τμβ	σλα	τλς	σια

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ α̅ ΚΑΝ.

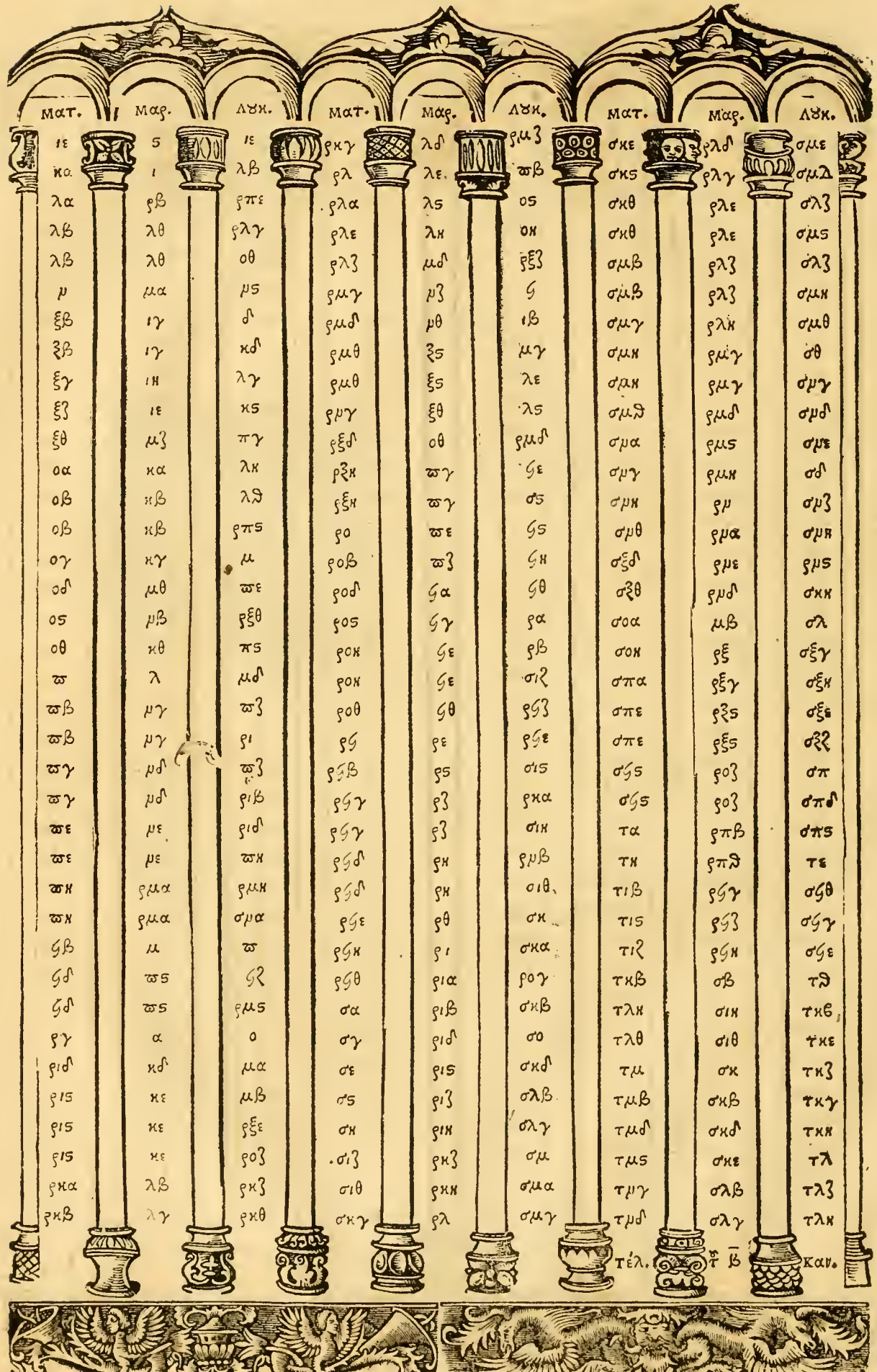

Ματ.	Μαρ.	Λυκ.	Ματ.	Μαρ.	Λυκ.	Ματ.	Μαρ.	Λυκ.
ιε	ς	ιε	ρκγ	λϛ	ρμζ	σκε	ρλϛ	σμε
κα	ι	λβ	ρλ	λε	ωβ	σκς	ρλγ	σμδ
λα	ρβ	ρπε	ρλα	λς	ος	σκθ	ρλε	σλζ
λβ	λθ	ρλγ	ρλε	λη	ον	σκθ	ρλε	σμς
λβ	λθ	οθ	ρλζ	μϛ	ρξζ	σμβ	ρλζ	σλζ
μ	μα	μς	ρμγ	μζ	ϛ	σμβ	ρλζ	σμη
ξβ	ιγ	ϛ	ρμϛ	μθ	ιβ	σμγ	ρλη	σμθ
ξβ	ιγ	κϛ	ρμθ	ξς	μγ	σμη	ρμγ	σθ
ξγ	ιη	λγ	ρμθ	ξς	λε	σμη	ρμγ	σμγ
ξζ	ιε	κς	ρνγ	ξθ	λς	σμδ	ρμϛ	σμϛ
ξθ	μζ	πγ	ρξϛ	ο	ρμϛ	σμα	ρμς	σμε
οα	κα	λκ	ρξη	ος	ϛε	σμγ	ρμη	σϛ
οβ	κβ	λθ	ρξη	ωγ	σς	σμη	ρμ	σμζ
οβ	κβ	ρπς	ρο	ωε	ϛς	σμθ	ρμα	σμη
ογ	κγ	μ	ροβ	ωζ	ϛη	σξϛ	ρμε	ρμς
οϛ	μθ	ωε	ροϛ	ϛα	ϛθ	σξθ	ρνϛ	σκκ
ος	μβ	ρξθ	ρος	ϛγ	ρα	σοα	μβ	σλ
οθ	κθ	πς	ροκ	ϛε	ρβ	σοκ	ρξ	σξγ
ϖ	λ	μϛ	ροκ	ϛε	σιζ	σπα	ρξγ	σξκ
ϖβ	μγ	ϖζ	ροθ	ϛθ	ρϛζ	σπε	ρξς	σξε
ϖβ	μγ	ρι	ρϛ	ρε	ρϛε	σπε	ρξς	σξζ
ϖγ	μϛ	ϖζ	ρϛβ	ρς	σις	σϛς	ροζ	σπ
ϖγ	μϛ	ριβ	ρϛγ	ρζ	ρκα	σϛς	ροζ	σπϛ
ϖε	με	ριϛ	ρϛγ	ρζ	σικ	τα	ρπβ	σπς
ϖε	με	κϖ	ρϛϛ	ρη	ρνβ	τκ	ρπϑ	τε
ϖκ	ρμα	ρμκ	ρϛϛ	ρη	σιθ	τιβ	ρϛγ	σϛθ
ϖκ	ρμα	σμα	ρϛε	ρθ	σκ	τις	ρϛζ	σϛγ
ϛβ	μ	ϖ	ρϛκ	ρι	σκα	τιζ	ρϛη	σϛε
ϛϛ	ϖς	ϛζ	ρϛθ	ρια	ρογ	τκβ	σβ	τϑ
ϛϛ	ϖς	ρμς	σα	ριβ	σκβ	τλκ	σικ	τκϑ
ϛγ	α	ο	σγ	ριϛ	σο	τλθ	σιθ	τκε
ριϛ	κϛ	μα	σε	ρις	σκϛ	τμ	σκ	τκζ
ρις	κε	μβ	σς	ριζ	σλβ	τμβ	σκβ	τκγ
ρις	κε	ρξε	σκ	ριη	σλγ	τμϛ	σκϛ	τκκ
ρις	κε	ροζ	σιζ	ρκζ	σμ	τμς	σκε	τλ
ρκα	λβ	ρκζ	σιθ	ρκη	σμα	τμγ	σλβ	τλζ
ρκβ	λγ	ρκθ	σκγ	ρλ	σμγ	τμϛ	σλγ	τλκ
						Τέλ.	τ̄ β̄	Καν.

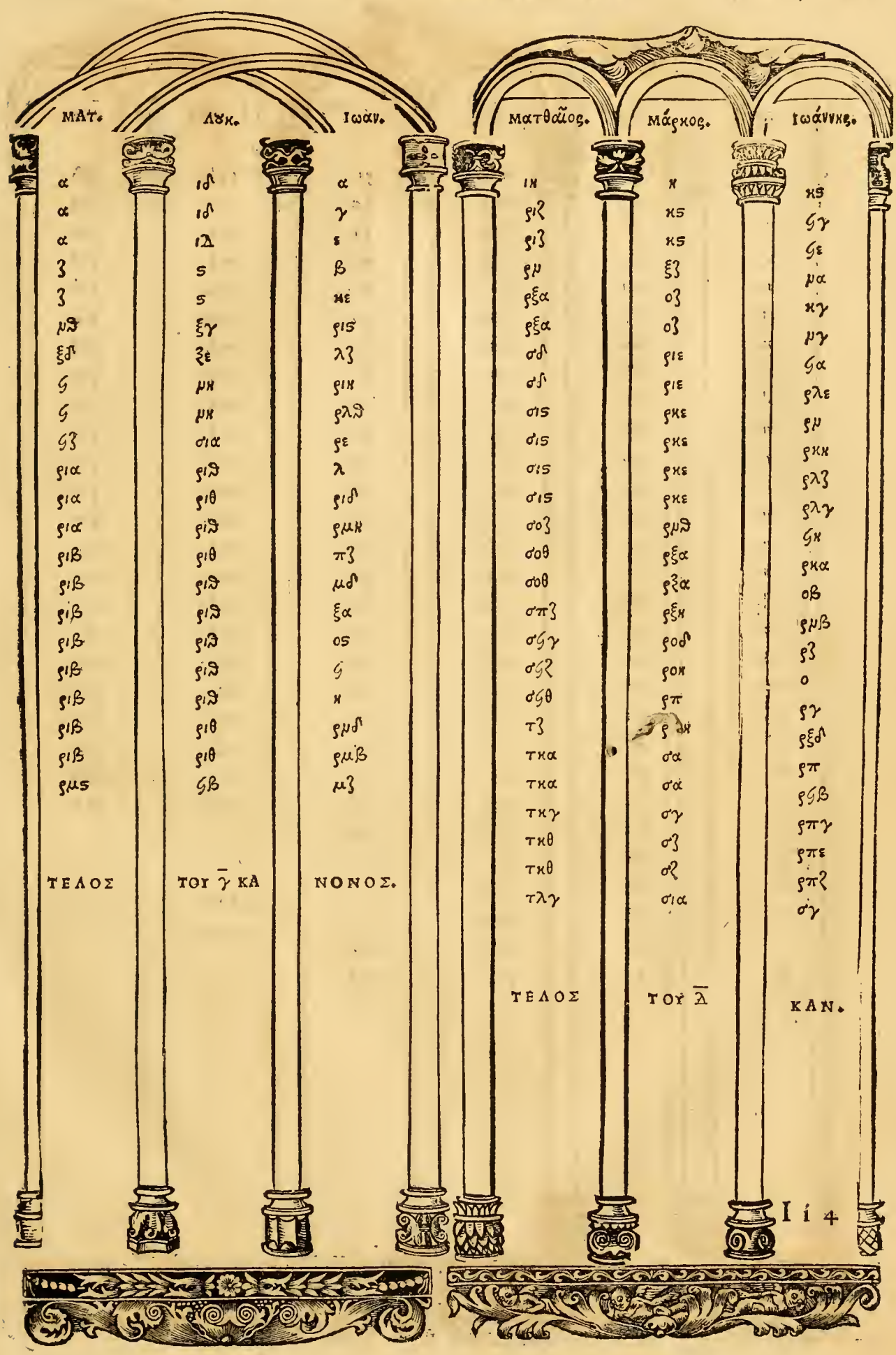
ΜΑΤ. ΛΥΚ. Ιωαν. ΜΑΤΘΑΙΟΣ. ΜΑΡΚΟΣ. ΙΩΑΝΝΗΣ.
ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ $\overline{\gamma}$ ΚΑ ΝΟΝΟΣ. ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ $\overline{\Delta}$ ΚΑΝ.

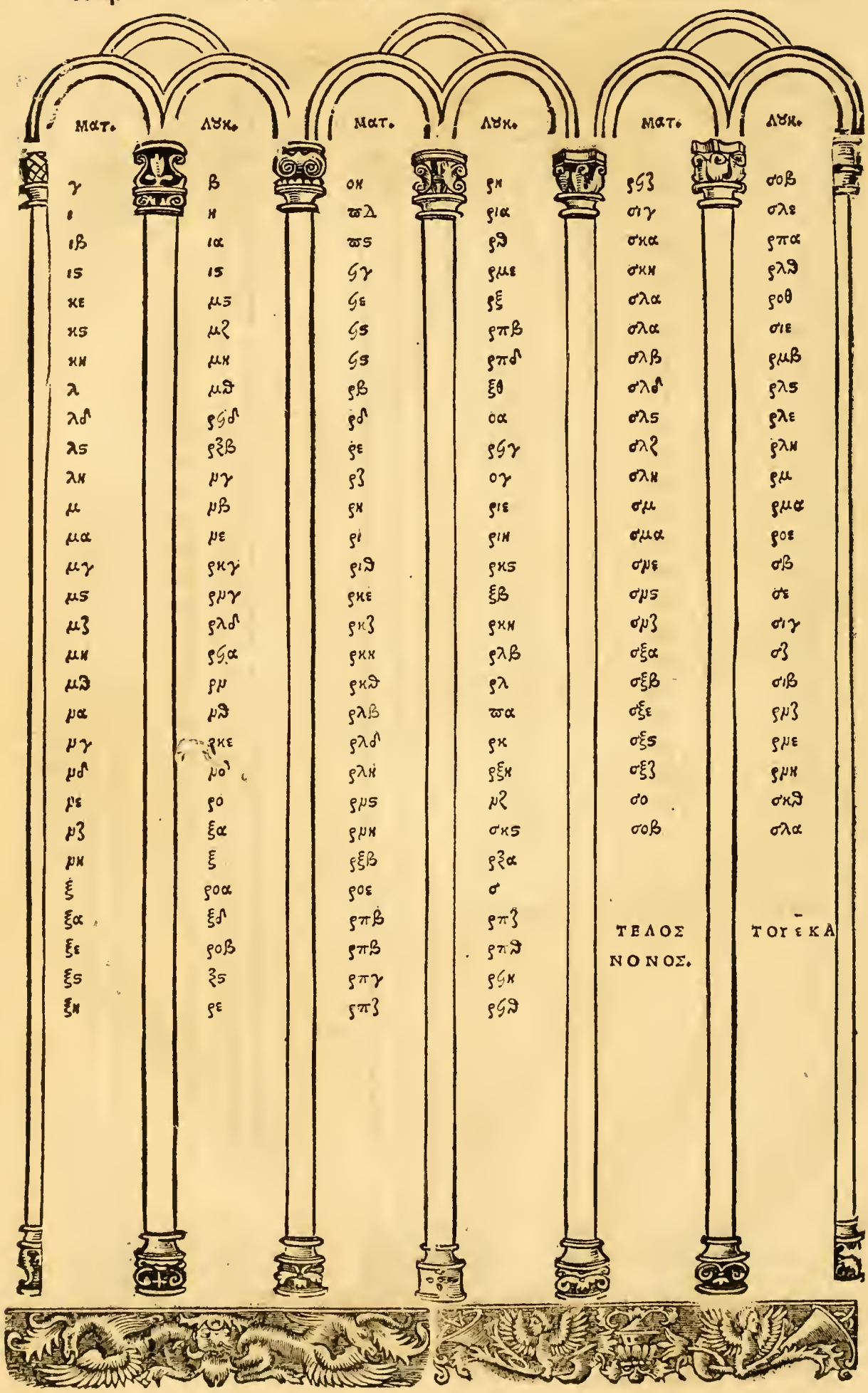

Ματ.	Λυκ.	Ματ.	Λυκ.	Ματ.	Λυκ.
γ	β	ον	ρκ	ρϛζ	σοβ
ι	κ	ϖλ	ρια	σιγ	σλε
ιβ	ια	ϖς	ρϑ	σκα	ρπα
ις	ις	ϛγ	ρμε	σκκ	ρλϑ
κε	μς	ϛε	ρξ	σλα	ροθ
κς	μζ	ϛς	ρπβ	σλα	σιε
κκ	μκ	ϛς	ρπϡ	σλβ	ρμβ
λ	μϑ	ρβ	ξθ	σλϡ	ρλς
λϡ	ρϛϡ	ρϡ	οα	σλς	ρλε
λς	ρξβ	ρε	ρϛγ	σλζ	ρλκ
λκ	μγ	ρζ	ογ	σλκ	ρμ
μ	μβ	ρκ	ρις	σμ	ρμα
μα	με	ρι	ρικ	σμα	ροε
μγ	ρκγ	ριϑ	ρκς	σμε	σβ
μς	ρμγ	ρκε	ξβ	σμς	σε
μζ	ρλϡ	ρκζ	ρκκ	σμζ	σιγ
μκ	ρϛα	ρκκ	ρλβ	σξα	σζ
μϑ	ρμ	ρκϑ	ρλ	σξβ	σιβ
μα	μϑ	ρλβ	ϖα	σξε	ρμζ
μγ	ρκε	ρλϡ	ρκ	σξς	ρμε
μϡ	μο	ρλκ	ρξκ	σξζ	ρμκ
με	ρο	ρμς	μζ	σο	σκϑ
μζ	ξα	ρμκ	σκς	σοβ	σλα
μκ	ξ	ρξβ	ρξα		
ξ	ροα	ροε	σ		
ξα	ξϡ	ρπβ	ρπζ	ΤΕΛΟΣ	ΤΟΥ ΕΚΑ
ξε	ροβ	ρπβ	ρπϑ	ΝΟΝΟΣ.	
ξς	ξς	ρπγ	ρϛκ		
ξκ	ρε	ρπζ	ρϛϑ		

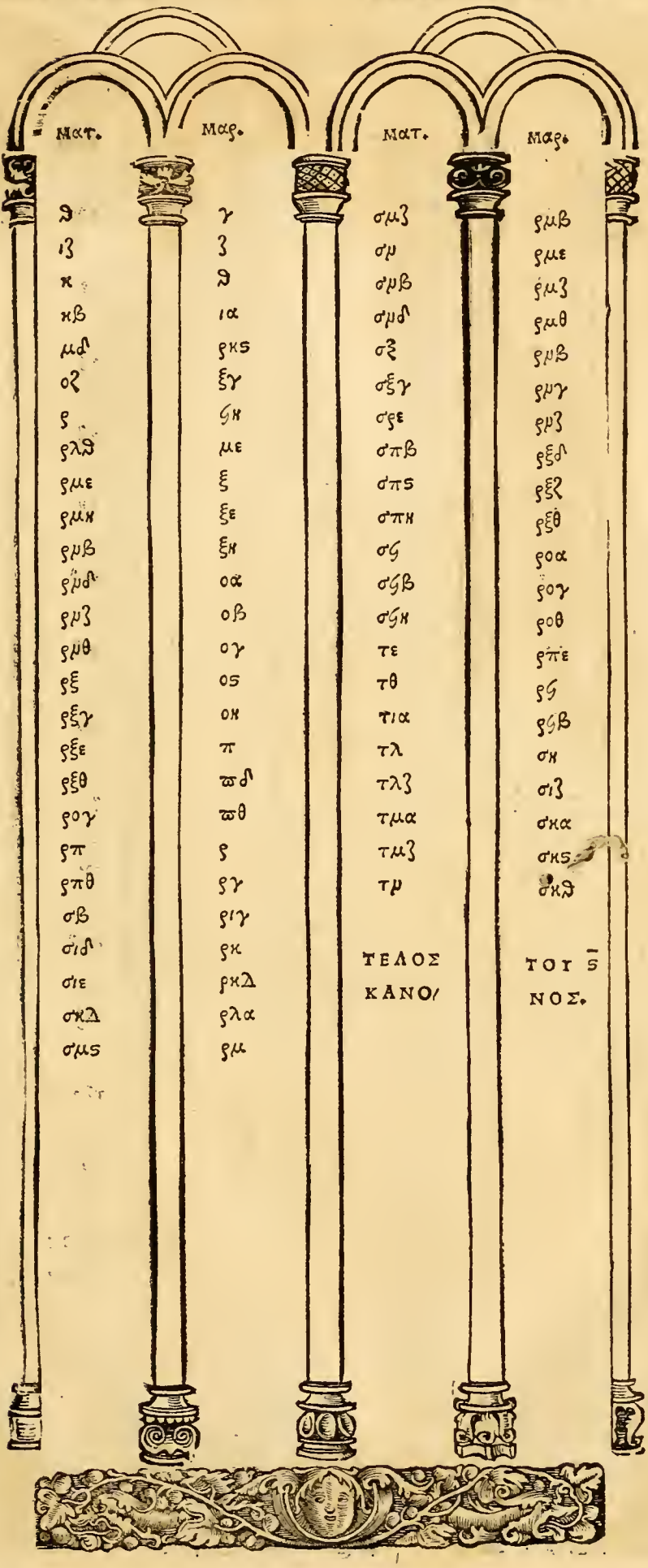
Ματ.
Μαρ.
ϑ γ
ιβ ζ
κ ϑ
κβ ια
μδ ρκς
οζ ξγ
ρ ϛκ
ρλϑ με
ρμε ξ
ρμκ ξε
ρμβ ξκ
ρμδ οα
ρμζ οβ
ρμθ ογ
ρξ ος
ρξγ οκ
ρξε π
ρξθ ϖδ
ρογ ϖθ
ρπ ϟ
ρπθ ϟγ
σβ ϟιγ
σιδ ϟκ
σιε ϟκϒ
σκϒ ϟλα
σμς ϟμ
Ματ.
Μαρ.
σμζ ϟμβ
σμ ϟμε
σμβ ϟμζ
σμδ ϟμθ
σξ ϟνβ
σξγ ϟνγ
σρε ϟνζ
σπβ ϟξδ
σπς ϟξζ
σπκ ϟξθ
σϛ ϟοα
σϛβ ϟογ
σϛκ ϟοθ
τε ϟπε
τθ ϟϛ
τια ϟϛβ
τλ σκ
τλζ σιζ
τμα σκα
τμζ σκς
τμ σκϑ
ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ϚΝΟΣ.
ΚΑΝΟΝ

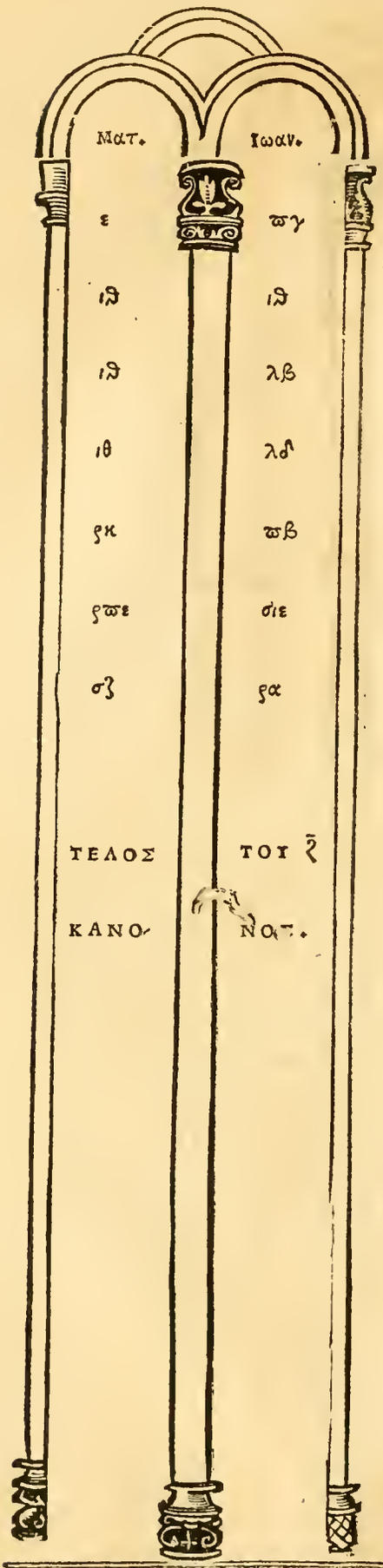
Ματ.
Ιωαν.
ε
ϖγ
ιϑ
ιϑ
ιϑ
λβ
ιθ
λδ
ϛκ
ϖβ
ϛϖε
σιε
σζ
ϛα
ΤΕΛΟΣ
ΤΟΥ ϛ̄
ΚΑΝΟ-
ΝΟΣ.

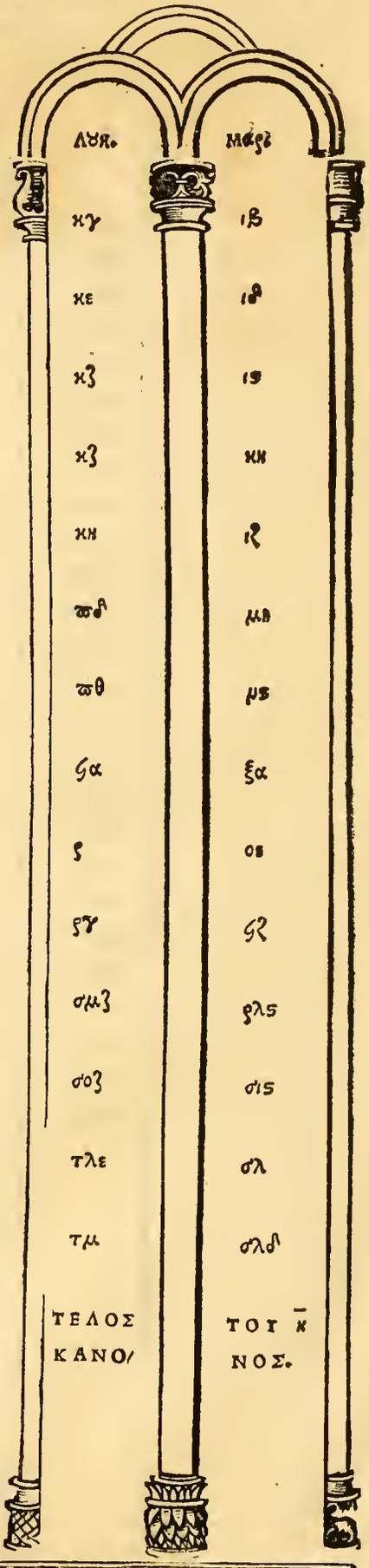
ΛΥΚ.
Μάρκ.
κγ
ιβ
κε
ιϑ
κζ
ιϑ
κζ
κϑ
κϑ
ιϛ
ϖδ
μϑ
ϖθ
μϵ
ϛα
ξα
ϛ
οϵ
ϛγ
ϛϛ
σμζ
ϱλϵ
σοζ
σιϵ
τλε
σλ
τμ
σλδ
ΤΕΛΟΣ
ΤΟΥ ῑ
ΚΑΝΟ-
ΝΟΣ.

ΛΥΠ.
Ιωαν.
ΛΥΗ.
Ιωαν.
λ
σιϑ
τιβ
ξπς
λ
σκβ
τγ
ξπβ
σξβ
ριγ
τζ
ξπβ
σξβ
ρκδ
τιβ
ξπβ
σοδ
σκθ
τμ
σιγ
σοδ
σκζ
τμα
σιζ
σοδ
σλα
τμα
σκα
τγ
ρς
τμβ
σκγ
τζ
ρς
τμβ
σκς
τιβ
ρς
ΤΕΛΟΣ
ΤΟΥ θ̄
τγ
ρπς
ΚΑΝΟ-
ΝΟΣ.
τζ
ρπς

Ματ.	ΜΑΤ.	Μαρ.	Λȣκ.	Λȣκ.	Ιωαν.	Ιωαν.
β	ροα	ιθ	α	ρϛ	δ	ριϑ
δ	ροζ	λα	γ	ρϛβ	ζ	ρκγ
ϛ	ρπα	μγ	ε	ρϛϛ	ϑ	ρκε
ιγ	ρπδ	μϛ	ϑ	σα	ια	ρκζ
κδ	ρπϛ	μη	ιη	σγ	ιγ	ρλ
κζ	ρπη	ξβ	κ	ση	ιϛ	ρλβ
κθ	ρϛα	ο	κβ	σι	ιη	ρλδ
λγ	ρϛϛ	οδ	κϑ	σιδ	κβ	ρλϛ
λε	σ	ϖα	λα	σκγ	κδ	ρλη
λζ	σι	πη	μ	σκε	κζ	ρμ
λθ	σιβ	ϛ	μα	σκζ	κϑ	ρμγ
μβ	σιη	ϛβ	ξζ	σλϛ	λα	ρμε
με	σκβ	ϛδ	ξη	σμβ	λγ	ρμζ
μβ	σκζ	ρα	οβ	σμϛ	λϛ	ρμϑ
μϛ	σλ	ρδ	οε	σμθ	λϑ	ρμα
οε	σλγ	ρκγ	ρδ	σξδ	μα	ρμγ
ϖα	σλε	ρλβ	ρϛ	σοα	μγ	ρμε
ϖθ	σλθ	ρπϛ	ρζ	σογ	με	ρμζ
ϛα	σμε	σιγ	ριγ	σοϛ	μ	ρμϑ
ϛϑ	σξη	σλε	ριζ	σοη	μβ	ρξγ
ρα	σογ		ρκβ	σπγ	μδ	ρξε
ρϛ	σιγ		ρκδ	σπη	μϛ	ρξζ
ρϑ	τγ	Τέλος τ̃	ρλα	σϛϛ	μη	ρξϑ
ριγ	τιθ	Μάρκȣ.	ρμγ	σϛη	ξ	ροα
ριε	τκδ		ρμθ	τα	ξβ	ρογ
ριη	τκζ		ρμα	τδ	ξδ	ροζ
ρκδ	τμε		ρμδ	τϛ	ξϛ	ροϑ
ρκϛ	τμα		ρμϑ	τη	ξη	ρπα
ρλϛ	τμε		ρξγ	τιϛ	οα	ρπϑ
ρμ			ρξδ	τκ	ογ	ρϛα
ρμα	Τέλος τ̃		ρξϛ	τκϛ	οε	ρϛγ
ρμε	Ματθαί-		ροδ	τλα	οη	ρϛε
ρξζ	ου.		ροϛ	τλδ	π	σ
			ροη	τλθ	ϖα	σβ
			ρπ	τμγ	ϖδ	σε
			ρπγ	Τέλος τ̃	ϖϛ	σζ
			ρπη	λȣκᾶ.	ϖϑ	σι
					ϛβ	σιβ
					ϛδ	σιδ
					ϛζ	σιϛ
					ϛϑ	σιη
					ρβ	σκ
					ρδ	σκδ
					ρϛ	σκϛ
					ρη	σκη
					ρι	σλ
					ριβ	σλβ
					ριε	Τέλος τ̃
					ριζ	Ιωάννȣ
						ἰδίως.

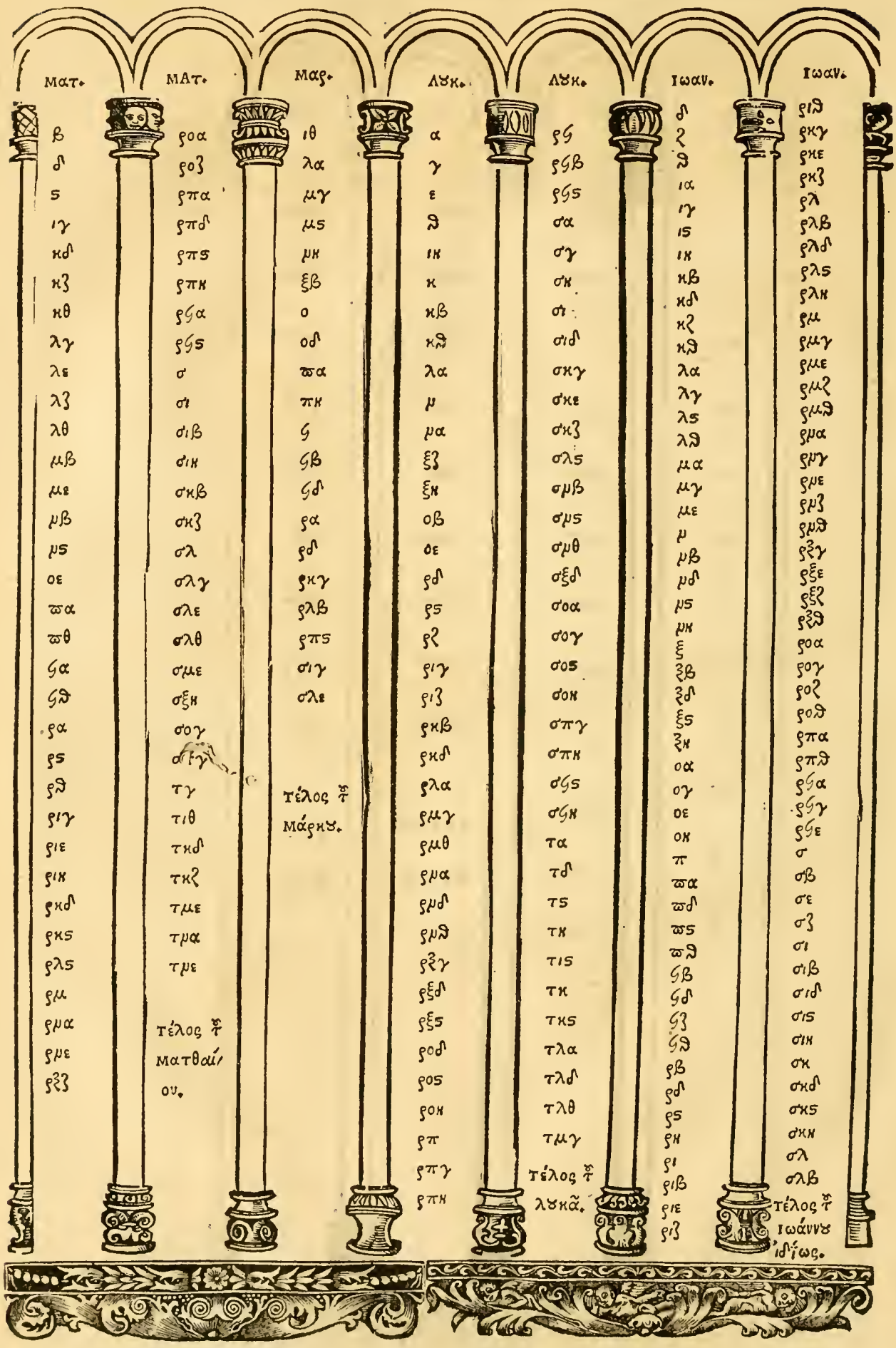

ORDO SEV NVMERVS LIBRORVM NOVI TESTAMENTI.

Εὐαγγέλιον κατὰ ματθαῖον.	EVangeliũ ſecundũ Matthæum.
Εὐαγγέλιον κ̄ατ̄ μάρκον.	Euangeliũ ſecundum Marcum.
Εὐαγγέλιον κ̄ατ̄ λουκᾶν.	Euangelium ſecundum Lucam.
Εὐαγγέλιον κ̄ατ̄ ἰωάννην.	Euangelium ſecundum Ioannem.
Πράξεις τ̄ῶν ἀποστόλων.	Acta apoſtolorum.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ιδ̄ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ.	INDEX QVATVORDECIM EPISTOLARVM PAVLI.	
ᾱ πρὸς ῥωμαίους.	1	Ad Rhomanos.
β̄ πρὸς κορινθίους. ᾱ.	2	Ad Corinthios .1.
γ̄ πρὸς κορινθίους. β̄.	3	Ad Corinthios .2.
δ̄ πρὸς γαλάτας.	4	Ad Galatas.
ε̄ πρὸς ἐφεσίους.	5	Ad Epheſios.
ſ̄ πρὸς φιλιππησίους.	6	Ad Philippenſes.
ζ̄ πρὸς κολασσεῖς.	7	Ad Coloſſenſes.
η̄ πρὸς θεσσαλονικεῖς. ᾱ.	8	Ad Theſſalonicenſes .1.
θ̄ πρὸς θεσσαλονικεῖς. β̄.	9	Ad Theſſalonicenſes .2.
ῑ πρὸς τιμόθεον. ᾱ.	10	Ad Timotheum .1.
ιᾱ πρὸς τιμόθεον. β̄.	11	Ad Timotheum .2.
ιβ̄ πρὸς τίτον.	12	Ad Titum.
ιγ̄ πρὸς φιλήμονα.	13	Ad Philemonem.
ιδ̄ πρὸς ἑβραίους.	14	Ad Hebræos.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΚΑΘΟΛΙΚΩΝ.	INDEX EPISTOLARVM CANONICARVM.
Επιστολὴ τοῦ ἁγίου ἰακώβου.	Epiſtola beati Iacobi.
Επιστολὴ τοῦ ἁγίου ἀποστόλου πέτρου. ᾱ.	Epiſtola beati Petri apoſtoli .1.
Επιστολὴ τοῦ ἁγίου ἀποστόλου πέτρου. β̄.	Epiſtola beati apoſtoli Petri .2.
Τοῦ ἁγίου ἰωάννου ἀποστόλου ἐπιστολὴ. ᾱ.	Beati Ioannis apoſtoli epiſtola .1.
Τοῦ ἁγίου ἰωάννου. β̄.	Beati Ioannis epiſtola .2.
Τοῦ ἁγίου ἰωάννου. γ̄.	Beati Ioannis epiſtola .3.
Ἰούδα ἀποστόλου ἐπιστολή.	Iudæ apoſtoli epiſtola.
Ἀποκάλυψις τοῦ ἁγίου ἰωάννου τοῦ θεολόγου.	Apocalypſis beati Ioannis Theologi.

VITA SANCTI MATTHAEI PER DIVVM HIERONYMVM.

MAtthæus qui & Leui, ex publicano Apoſtolus, primus in Iudæa propter eos qui ex circunciſione crediderant, euangelium CHRISTI Hebraicis literis uerbiſque compoſuit. Quod quis poſtea in Græcum tranſtulerit, non ſatis certum eſt. Porrò ipſum Hebraicum habetur uſque hodie in Cæſarienſi bibliotheca, quam Pamphilus martyr ſtudioſiſſime cõfecit. Mihi quoq; à Nazaræis, qui in Bercea urbe Syriæ hoc uolumine utuntur, deſcribendi facultas fuit. In quo animaduertendum, quod ubicunque euangeliſta, ſiue ex perſonà ſua, ſiue ex perſona domini ſaluatoris, ueteris ſcripturæ teſtimoniis utitur, non ſequatur Septuaginta tranſlatorum autoritatem, ſed Hebraicam, è quibus illa duo ſunt. Ex Aegypto uocaui filium meum. Et, quoniam Nazaræus uocabitur.

ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ.

ᾱ Περὶ τῶν μάγων. 3.
β̄ Περὶ τῶν ἀναιρεθέντων παιδίων. 4.
γ̄ Πρῶτος Ἰωάννης ἐκήρυξε βασιλείαν οὐρανῶν. 4.
δ̄ Περὶ φύσεως διδασκαλίας τοῦ χριστοῦ. 6.
ε̄ Περὶ τῶν μακαρισμῶν. 7.
ϛ̄ Περὶ τοῦ λεπροῦ. 14.
ζ̄ Περὶ τοῦ ἑκατοντάρχου. 14.
η̄ Περὶ φύσεως πενθερᾶς πέτρου. 15.
θ̄ Περὶ τῶν ἰαθέντων ἀπὸ ποικίλων νόσων. 15.
ῑ Περὶ τοῦ μὴ ἐπιτρεπομένου ἀκολουθεῖν. 15.
ιᾱ Περὶ φύσεως ἐπιτιμήσεως τῶν ὑδάτων. 16.
ιβ̄ Περὶ τῶν δύο δαιμονιζομένων. 16.
ιγ̄ Περὶ τοῦ παραλυτικοῦ. 16.
ιδ̄ Περὶ ματθαίου. 17.
ιε̄ Περὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ ἀρχισυναγώγου. 18.
ιϛ̄ Περὶ τῆς αἱμορροούσης. 18.
ιζ̄ Περὶ τῶν δύο τυφλῶν. 18.
ιη̄ Περὶ τοῦ δαιμονιζομένου τοῦ κωφοῦ. 18.
ιθ̄ Περὶ τῆς τῶν ἀποστόλων διατάξεως. 19.
κ̄ Περὶ τῶν ἀποσταλέντων παρὰ ἰωάννου. 22.

κᾱ

CAPITA EVANGELII SECVNDVM MATTHAEVM.

DE Magis. cap.1.
De pueris interfectis. cap.2.
Primus Ioannes prædicauit regnum cœlorum.cap.3.
De doctrina Chriſti.cap.4.
De beatitudinibus.cap.5.
De leproſo.cap.6.
De Centurione.cap.7.
De ſocru Petri.cap.8.
De iis q curati ſunt à uariis morbis.9.
De eo cui nõ permiſit ut ſequeret.10.
De increpatione aquarum.cap.11.
De duobus dæmoniacis.cap.12.
De paralytico.cap.13.
De Matthæo.cap.14.
De filia archiſynagogi.cap. 15.
De muliere ſang.profluuio labo.16.
De duobus cæcis.cap.17.
De dæmoniaco muto.cap.18.
De apoſtolorũ ordinatione.cap.19.
De diſcipulis à Ioanne miſſis.cap.20.

De

κα περὶ τοῦ ξηρὰν ἔχοντος τὴν χεῖρα. 24.
κβ περὶ τοῦ δαιμονιζομένου κωφοῦ καὶ τυφλοῦ. 25.
κγ περὶ τῶν αὐτοῶντων σημεῖον. 26.
κδ περὶ τῶν παραβολῶν. 27.
κε περὶ Ἰωάννου καὶ Ἡρῴδου. 31.
κϛ περὶ τῶν πέντε ἄρτων καὶ τῶν δύο ἰχθύων. 32.
κζ περὶ τοῦ ἐν θαλάσσῃ περιπάτου. 33.
κη περὶ τῆς παραβάσεως τῆς ἐντολῆς τ̃ θεοῦ. 33.
κθ περὶ τῆς Χαναναίας. 34.
λ περὶ τῶν διεραπυθέντων ὄχλων. 35.
λα περὶ τῶν ἑπτὰ ἄρτων. 35.
λβ περὶ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων. 36.
λγ περὶ τῆς ἐν καισαρείᾳ ἐπερωτήσεως. 36.
λδ περὶ τῆς μεταμορφώσεως τοῦ χριστοῦ. 37.
λε περὶ τοῦ σεληνιαζομένου. 38.
λϛ περὶ τῶν αὐτοῦντων τὰ δίδραχμα. 39.
λζ περὶ τῶν λεγόντων, τίς μείζων. 39.
λη περὶ τῶν ἑκατὸν προβάτων παραβολή. 40.
λθ περὶ τοῦ ὀφείλοντος μύρια τάλαντα. 41.
μ περὶ τῶν ἐπερωτησάντων, εἰ ἔξεσιν ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα. 42.
μα περὶ τοῦ ἐπερωτήσαντος πλουσίου τὸν ιν σοῦν. 43.
μβ περὶ τῶν μισθωμένων ἐργατῶν. 44.
μγ περὶ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου. 45.
μδ περὶ τῶν δύο τυφλῶν. 45.
με περὶ τῆς ὄνου καὶ τοῦ πώλου. 46.
μϛ περὶ τῶν τυφλῶν καὶ χολῶν. 47.
μζ περὶ τῆς ξηρανθείσης συκῆς. 47.
μη περὶ τῶν ἐπερωτησάντων τὸν κύριον ἀρχιέρεων καὶ πρεσβυτέρων. 47.
μθ περὶ τῶν δύο υἱῶν παραβολή. 48.
ν περὶ τοῦ ἀμπελῶνος. 48.
να περὶ τῶν καλουμένων εἰς τὸν γάμον. 49.
νβ περὶ τῶν ἐπερωτησάντων δῖα τὸ κῆσον. 50.
νγ περὶ τῶν σαδδουκαίων. 50.
νδ περὶ τοῦ ἐπερωτήσαντος νομικοῦ. 51.
νε περὶ τῆς τοῦ κυρίου ἐπερωτήσεως. 51.
νϛ περὶ τοῦ ταλανισμοῦ γραμματέων καὶ φαρισαίων

De eo qui manū habebat aridam. 21.
De dæmoniaco cæco & muto. 22.
De requirentibus ſignum. 23.
De parabolis. 24.
De Ioanne & Herode. 25.
De quinque panibus & duobus piſcibus. 26.
De ambulatiõe Chriſti ſup mare. 27.
De tranſgreſſione præcepti dei. 28.
De Chananæa. 29.
De turbis ſanatis. 30.
De ſeptem panibus. 31.
De fermento phariſæorum. 32.
De interrogatione apud Cæſareã. 33.
De tranſformatione Chriſti. 34.
De lunatico. 35.
De exigentibus didrachma. 36.
De dicentibus, quis maior. 37.
De centum ouibus parabola. 38.
De eo q debebat decẽ milia talẽta. 39.
De interrogantibus, an liceret diuortium facere cum uxore. 40.
De diuite interrogante Ieſum. 41.
De mercede conductis operariis. 42.
De filiis Zebedæi. 43.
De duobus cæcis. 44.
De aſina & pullo. 45.
De cæcis & claudis. 46.
De ficu quæ exaruit. 47.
De principibus ſacerdotum & ſenioribus dominum interrogantibus. 48.
De duobus filiis parabola. 49.
De uinea. 50.
De iis qui uocati fuerũt ad nuptias. 51.
De quærẽtibus occaſione cenſus. 52.
De Sadducæis. 53.
De legiſdoc. Chriſtũ interrogante. 54.
De quæſtione domini. 55.
De deploratione ſcribarum &

φαρισαίων. 51.
μζ περὶ τῆς σωτελείας. 54.
μη περὶ τῆς ἡμέρας καὶ ὥρας. 56.
μθ περὶ τῶν δέκα παρθένων. 57.
ξ περὶ τῶν τάλαντα λαβόντων. 57.
ξα περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ χριστοῦ. 58.
ξβ περὶ τῆς ἀλειψάσης τὸν κύριον μύρῳ. 60.
ξγ περὶ τοῦ πάσχα. 60.
ξδ περὶ τύπου μυστικοῦ. 61.
ξε περὶ τῆς παραδόσεως τοῦ ἰούδα. 62.
ξς ἄρνησις πέτρου. 64.
ξζ περὶ τοῦ ἰούδα μεταμελείας. 64.
ξη περὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ σώματος τοῦ κυρίου. 67.

Pharisæorum. 56.
De consummatione. 57.
De die & hora. 58.
De decem uirginibus. 59.
De his qui talenta acceperunt. 60.
De aduentu Christi. 61.
De ea quæ unxit dominum unguento. 62.
De Paschate. 63.
De typo mystico. 64.
De proditione Iudæ. 65.
Negatio Petri. 66.
De pœnitentia Iudæ. 67.
De petitione corporis domini. 68.

VITA SANCTI MARCI PER DIVVM HIERONYMVM.

MArcus discipulus & interpres Petri, iuxta quod Petrum referentem audierat, rogatus Rhomæ à fratribus, breue scripsit euangelium. Quod cum Petrus audisset, probauit, & ecclesiæ legendum sua auctoritate ædidit, sicut Clemens in sexto ὑποτυπώσεων libro scribit. Et Papias Hierosolymitanus episcopus, meminit huius Marci, & Petrus in epistola prima, sub nomine Babylonis, figuraliter Rhomã significans. Salutat uos quæ in Babylone cum electa, & Marcus filius meus. Assumpto itaq; euangelio quod ipse confecerat, perrexit Aegyptũ, & primus Alexandriæ Christum annuncians, constituit ecclesiam, tantæ doctrinæ & uitæ continentia, ut omnes sectatores Christi ad exemplum sui cogeret. Denique Philo disertissimus Iudæorum, uidens Alexandriæ primam ecclesiam adhuc iudaizantem, quasi in laudem gentis suæ librum super eorum conuersatione scripsit, & quomodo Lucas narrat Hierosolymæ credentes omnia habuisse communia, sic ille quod Alexandriæ sub Marco fieri doctore cernebat, memoriæ tradidit. Mortuus est autem octauo Neronis anno, & sepultus Alexandriæ, succedente sibi Aniano.

Capita

ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ.

ᾱ περὶ τοῦ δαιμονιζομένου. 72.
β̄ περὶ τῆς πενθερᾶς πέτρου. 73.
γ̄ περὶ τῶν ἰαθέντων ἀπὸ ποικίλων νόσων. 73.
δ̄ περὶ τοῦ λεπροῦ. 73.
ε̄ περὶ τοῦ παραλυτικοῦ. 74.
ϛ̄ περὶ τοῦ τελώνου. 75.
ζ̄ περὶ τοῦ ξηρὰν ἔχοντος τὴν χεῖρα. 76.
η̄ περὶ τῶν τῶν ἀποστόλων ἐκλογῆς. 76.
θ̄ περὶ τοῦ σπόρου παραβολή. 78.
ῑ περὶ τῆς ἐπιτιμήσεως τῶν ὑδάτων. 80.
ιᾱ περὶ τοῦ λεγεῶνος. 80.
ιβ̄ περὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ ἀρχισυναγώγου. 81.
ιγ̄ περὶ τῆς αἱμορῥοούσης. 81.
ιδ̄ περὶ τῶν τῶν ἀποστόλων διαταγῆς. 83.
ιε̄ περὶ ἰωάννου καὶ ἡρῴδου. 83.
ις̄ περὶ τῶν πέντε ἄρτων καὶ τῶν δύο ἰχθύων. 85.
ιζ̄ περὶ τοῦ ἐν θαλάσσῃ περιπάτου. 86.
ιη̄ περὶ τῆς παραβάσεως τῆς ἐντολῆς τοῦ θεοῦ. 86.
ιθ̄ περὶ τῆς συροφοινίσσης. 88.
κ̄ περὶ τοῦ μογιλάλου. 88.
κᾱ περὶ τῶν ἑπτὰ ἄρτων. 89.
κβ̄ περὶ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων. 89.
κγ̄ περὶ τοῦ τυφλοῦ. 90.
κδ̄ περὶ τῆς ἐν καισαρείᾳ ἐπερωτήσεως. 90.
κε̄ περὶ τῆς μεταμορφώσεως τοῦ κυρίου. 91.
κϛ̄ περὶ τοῦ σεληνιαζομένου. 92.
κζ̄ περὶ τῶν διαλογιζομένων, τίς μείζων. 93.
κη̄ περὶ τῶν ἐπερωτησάντων τὸν κύριον εἰ ἔξεστιν ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα. 94.
κθ̄ περὶ τοῦ ἐπερωτήσαντος πλουσίου τὸν κύριον. 95.
λ̄ περὶ τῶν υἱῶν ζεβεδαίου. 96.
λᾱ περὶ βαρτιμαίου. 97.
λβ̄ περὶ τοῦ πώλου. 97.

CAPITA EVANGELII SECVNDVM MARCVM.

De dæmoniaco. cap. 1.
De socru Petri. 2.
De curatis à uarijs morbis. 3.
De leproso. 4.
De paralytico. 5.
De publicano. 6.
De habente manum aridam. 7.
De apostorum electione. 8.
De semine parabola. 9.
De increpatione aquarum. 10.
De legione. 11.
De filia archisynagogi. 12.
De muliere sang. pfluuio laborãte. 13.
De apostolorum ordinatione. 14.
De Ioanne & Herode. 15.
De quinq; panibus, & duobus piscibus. 16.
De ambulatione in mari. 17.
De transgressione præcepti dei. 18.
De Syrophœnissa. 19.
De balbo. 20.
De septem panibus. 21.
De fermento pharisæorum. 22.
De cæco. 23.
De interrogatione in Cæsarea. 24.
De transformatione domini. 25.
De lunatico. 26.
De disputantib9, quis esset maior. 27.
De his qui interrogabant dñm, an liceret cum uxore diuortium facere. 28.
De diuite qui dominum interrogabat. 29.
De filijs Zebedæi. 30.
De Bartimæo. 31.
De pullo. 32.

λγ̄ περὶ τῆς ξηρανθείσης συκῆς. 98.
λδ̄ περὶ ἀμνησικακίας. 99.
λε̄ περὶ τῶν ἐπερωτησάντων τὸν κύριον ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων. 99.
λϛ̄ περὶ τοῦ ἀμπελῶνος. 99.
λζ̄ περὶ τῶν ἐπερωτησάντων διὰ τὸν κῆνσον. 100.
λη̄ περὶ τῶν σαδδουκαίων. 101.
λθ̄ περὶ τοῦ γραμματέως. 101.
μ̄ περὶ τῆς τοῦ κυρίου ἐπερωτήσεως. 102.
μᾱ περὶ τῆς τὰ δύο λεπτά. 102.
μβ̄ περὶ συντελείας. 103.
μγ̄ περὶ τῆς ἡμέρας καὶ ὥρας. 104.
μδ̄ περὶ τῆς ἀλειψάσης τὸν κύριον μύρῳ. 105.
με̄ περὶ τοῦ πάσχα. 105.
μϛ̄ περὶ παραδόσεως προφητεία. 106.
μζ̄ ἄρνησις πέτρου. 109.
μη̄ περὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ σώματος τοῦ κυρίου. 111.

De ficu quæ exaruit. 33.
De obliuione iniuriarum. 34.
De principibus sacerdotum & senioribus, qui dominũ interrogabant. 35.
De uinea. 36.
De his qui interrogabant occasione census. 37.
De Sadducæis. 38.
De scriba. 39.
De interrogatione domini. 40.
De uidua q̃ duo minuta obtulit. 41.
De consummatione. 42.
De die & hora. 43.
De ea quæ unxit dñm unguẽto. 44.
De paschate. 45.
De proditione prophetia. 46.
Negatio Petri. 47.
De petitione corporis domini. 48.

VITA SANCTI LVCAE PER DIVVM HIERONYMVM.

LVcas medicus Antiochensis, ut eius scripta indicant, Græci sermonis non ignarus fuit, sectator apostoli Pauli, & omnis peregrinationis eius comes, scripsit euangelium, de quo idem Paulus: Misimus, inquit, cum illo fratrem, cuius laus est in euangelio per omnes ecclesias. Et ad Colossenses: Salutat uos Lucas medicus charissimus. Et ad Timotheum, Lucas est mecum solus. Aliud quoq; ædidit uolumen egregium, quod titulo πράξεις ἀποστόλων prænotatur, cuius historia usque ad biennium Rhomæ commorantis Pauli peruenit, id est, usque ad quartum Neronis annum. Ex quo intelligimus in eadem urbe librum esse compositum. Igitur περιόδους Pauli, & Theclæ, & totam baptizati Leonis fabulam, inter apocryphas scripturas computamus. Quale enim est, ut indiuiduus comes apostoli, inter cæteras eius res, hoc solum ignorauerit? Sed & Tertulianus uicinus eorum temporum, refert presbyterum quendam in Asia σπουδαστὴν apostoli Pauli, conuictum apud Ioannem, quod autor esset libri, & confessum se hoc Pauli amore fecisse, & ob id excidisse quidam suspicantur, quotiescunq; in epistolis suis Paulus dicit iuxta euangelium meum, de Lucæ significare uolumine. Et Lucam non solum ab apostolo Paulo didicisse euangelium, qui cum domino in carne non fuerat, sed à cæteris apostolis, quod ipse quoq; in principio sui uoluminis declarat, dicens: Sicut tradiderũt nobis, qui à principio ipsi uiderunt, & ministri fuerunt

fuerunt ſermonis. Igitur euangelium, ſicut audierat, ſcripſit. Acta uero apoſtolorum, ſicut uiderat, compoſuit. Vixit octoginta & quatuor annos, uxorem non habens. Sepultus eſt Conſtantinopoli, ad quam urbem uiceſimo Conſtantij anno, oſſa eius cum reliquijs Andreæ apoſtoli tranſlata ſunt de Achaia.

ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΑ.

CAPITA EVANGELII SECVNDVM LVCAM.

ᾱ περὶ τῆς ἀπογραφῆς. 119.
β περὶ τῶν ἀγραυλούντων ποιμένων. 120.
γ περὶ συμεών. 121.
δ περὶ ἄννης προφήτιδος. 121.
ε περὶ τοῦ γενομένου ῥήματος πρὸς ἰωάννην. 123.
ϛ περὶ τῶν ἐπερωτησάντων τὸν ἰωάννην. 123.
ζ περὶ τοῦ πειρασμοῦ τοῦ χριστοῦ. 125.
η περὶ τοῦ ἔχοντος πνεῦμα δαιμονίου. 127.
θ περὶ τῆς πενθερᾶς πέτρου. 127.
ι περὶ τῶν ἰαθέντων ἀπὸ ποικίλων νόσων. 127.
ια περὶ τῆς ἄγρας τῶν ἰχθύων. 128.
ιβ περὶ τοῦ λεπροῦ. 128.
ιγ περὶ τοῦ παραλυτικοῦ. 129.
ιδ περὶ λευὶ τοῦ τελώνου. 129.
ιε περὶ τοῦ ξηρὰν ἔχοντος τὴν χεῖρα. 131.
ις περὶ τῶν τοῦ ἀποστόλων ἐκλογῆς. 131.
ιζ περὶ τῶν μακαρισμῶν. 132.
ιη περὶ τοῦ ἑκατοντάρχου. 134.
ιθ περὶ τοῦ υἱοῦ τῆς χήρας. 135.
κ περὶ τῶν ἀποσταλέντων παρὰ ἰωάννου. 135.
κα περὶ τῆς ἁλειψάσης τὸν κύριον μύρῳ. 136.
κβ περὶ τῆς παραβολῆς τοῦ σπείροντος. 137.
κγ περὶ τῆς ἐπιτιμήσεως τῶν ὑδάτων. 139.
κδ περὶ τοῦ λεγεῶνος. 139.
κε περὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ ἀρχισυναγώγου. 140.
κϛ περὶ τῆς αἱμορῥοούσης. 140.
κζ περὶ τῆς ἀποστολῆς τῶν δώδεκα. 141.
κη περὶ τῶν πέντε ἄρτων καὶ τῶν δύο ἰχθύων. 142.
κθ περὶ τῆς τοῦ κυρίου ἐπερωτήσεως. 142.
λ περὶ τῆς μεταμορφώσεως τοῦ κυρίου. 143.
λα περὶ τοῦ σεληνιαζομένου. 144.
λβ περὶ τοῦ διαλογιζομένων τίς μείζων. 144.

λγ περὶ

De cenſu. cap. 1.
De paſtoribus in agro agentibus. 2.
De Simeone. 3.
De Anna prophetiſſa. 4.
De uerbo quod factum eſt ad Ioannem. 5.
De his qui Ioannē interrogabant. 6.
De tentatione Chriſti. 7.
De eo qui habebat ſpm̄ dæmonis. 8.
De ſocru Petri. 9.
De curatis à uarijs morbis. 10.
De captura piſcium. 11.
De leproſo. 12.
De paralytico. 13.
De Leui publicano. 14.
De habente manum aridam. 15.
De apoſtolorum electione. 16.
De beatitudinibus. 17.
De Centurione. 18.
De filio uiduæ. 19.
De diſcipulis miſſis à Ioanne. 20.
De ea quæ unxit dn̄m unguento. 21.
De eo q ſementē faciebat parabola. 22.
De increpatione aquarum. 23.
De legione. 24.
De filia archiſynagogi. 25.
De muliere ſang. profluuio labo. 26.
De duodecim apoſtolis. 27.
De quinq; panib⁹ & duob⁹ piſcib⁹. 28.
De interrogatione domini. 29.
De tranſformatione. 30.
De lunatico. 31.
De diſputantibus, quis eſſet maior. 32.

λγ̄ περὶ τῶν μὴ ἐπιτρεπομένου ἀκολουθεῖν. 145.
λδ̄ περὶ τῶν ἀναδειχθέντων ἑβδομήκοντα. 146.
λε̄ περὶ τῶν ἐπερωτήσαντος νομικοῦ. 147.
λϛ̄ περὶ τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς λῃστὰς. 147.
λζ̄ περὶ μάρθας καὶ μαρίας. 148.
λη̄ περὶ προσευχῆς. 148.
λθ̄ περὶ τῶν ἔχοντος δαιμόνιον κωφόν. 148.
μ̄ περὶ τῆς ἐκ τοῦ ὄχλου ἐπεράσης φωνήν. 150.
μᾱ περὶ τῶν αἰτούντων σημεῖον. 150.
μβ̄ περὶ τοῦ φαρισαίου τοῦ καλέσαντος τὸν κύριον. 151.
μγ̄ περὶ τῶν ταλανισμοῦ τῶν νομικῶν. 151.
μδ̄ περὶ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων. 152.
με̄ περὶ τοῦ θέλοντος μερίσασθαι τὴν κληρονομίαν. 153.
μϛ̄ περὶ οὗ εὐφόρησεν ἡ χώρα. 153.
μζ̄ περὶ τῶν γαλιλαίων, καὶ τῶν ἐν τῷ σιλωάμ. 156.
μη̄ περὶ τῆς ἐχούσης πνεῦμα ἀσθενείας. 156.
μθ̄ περὶ τῶν παραβολῶν. 157.
ν̄ περὶ τοῦ ἐπερωτήσαντος, εἰ ὀλίγοι οἱ σωζόμενοι. 157.
νᾱ περὶ τῶν εἰπόντος τῷ ἰησοῦ διὰ ἡρώδην. 158.
νβ̄ περὶ τῶν ὑδρωπικοῦ. 158.
νγ̄ περὶ τοῦ μὴ ἀγαπᾶν τὰς πρωτοκλισίας. 159.
νδ̄ περὶ τῶν καλουμένων ἐν τῷ δείπνῳ. 159.
νε̄ παραβολὴ περὶ οἰκοδομῆς πύργου. 160.
νϛ̄ παραβολὴ περὶ ἑκατὸν προβάτων. 160.
νζ̄ περὶ τοῦ ἀποδημήσαντος εἰς χώραν μακράν. 161.
νη̄ περὶ τῶν οἰκονόμου τῆς ἀδικίας. 162.
νθ̄ περὶ τῶν πλουσίου καὶ τῶν λαζάρου. 164.
ξ̄ περὶ τῶν δέκα λεπρῶν. 165.
ξᾱ περὶ τῶν κριτοῦ τῆς ἀδικίας. 167.
ξβ̄ περὶ τῶν φαρισαίου καὶ τῶν τελώνου. 167.
ξγ̄ περὶ τῶν ἐπερωτήσαντος πλουσίου τὸν ἰησοῦν. 168.
ξδ̄ περὶ τοῦ τυφλοῦ. 169.
ξε̄ περὶ ζακχαίου. 169.
ξϛ̄ περὶ τοῦ πορευθέντος λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν. 170.

De eo cui nõ permisit ut sequeret. 33.
De designatis Septuaginta. 34.
De quæstione legisperiti. 35.
De eo qui inciderat in latrones. 36.
De Martha & Maria. 37.
De oratione. 38.
De habente dæmonium mutum. 39.
De muliere q̃ de turba uocẽ extulit. 40.
De his qui signũ petebant. 41.
De pharisæo qui dominum inuitauerat. 42.
De deploratione scribarũ. 43.
De fermento pharisæorum. 44.
De eo qui uolebat diuidere hæreditatem. 45.
De eo cuius ager ferax fuit. 46.
De Galilæis & ijs qui in Siloë &c. 47.
De muliere quæ habebat spiritum infirmitatis. 48.
De parabolis. 49.
De eo qui quærebat, an pauci essent qui salutem consequerentur. 50.
De eo q dicebat Iesu de insidijs Herodis. 51.
De hydropico. 52.
Non amandos primos accubitus. 53.
De inuitatis ad cœnam. 54.
De ædificatione turris parabola. 55.
De centum ouibus parabola. 56.
De eo qui peregre profectus est in regionem longinquam. 57.
De dispensatore iniquo. 58.
De diuite & Lazaro. 59.
De decem leprosis. 60.
De iudice iniquo. 61.
De pharisæo & publicano. 62.
De diuite qui interrogauit Iesum. 63.
De cæco. 64.
De Zacchæo. 65.
De homine qui in regionẽ longinquã ꝓfectus est, ut accipet sibi regnũ. 66.

ξζ περὶ

De his

ξζ περὶ τῶν λαβόντων τὰς μνᾶς. 170.
ξη περὶ τοῦ πώλου. 171.
ξθ περὶ τῶν ἐπερωτησάντων τὸν κύριον ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων. 172.
ο περὶ τοῦ ἀμπελῶνος. 172.
οα περὶ τῶν ἐγκαθέντων διὰ τὸν κῆνσον. 173.
οβ περὶ τῶν σαδδουκαίων. 173.
ογ περὶ τῆς τοῦ κυρίου ἐπερωτήσεως πρὸς τοὺς φαρισαίους. 174.
οδ περὶ τῆς τὰ δύο λεπτά. 174.
οε περὶ τῆς σωτελείας. 175.
ος περὶ τοῦ πάσχα. 177
οζ περὶ τῶν φιλονεικησάντων, τίς μείζων. 178.
οη περὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ σατανᾶ. 178.
οθ ἐξουδένησις Ἡρῴδου. 181.
π περὶ τῶν καπηλευόντων γυναικῶν. 182.
πα περὶ τοῦ μετανοήσαντος λῃστοῦ. 183.
πβ περὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ σώματος τοῦ κυρίου. 183.
πγ περὶ κλεόπα. 184.

De his qui minas acceperunt. 67.
De pullo. 68.
De principibus sacerdotum & seniori-
bus qui dñm interrogabant. 69.
De uinea. 70.
De his q Christo insidiabant occasio-
De Sadducæis. 72. (ne census. 71.
De interrogatione domini aduersus
pharisæos. 73.
De uidua q̃ duo minuta obtulit. 74.
De consummatione. 75.
De paschate. 76.
De cõtendentib⁹ quis maior esset. 77.
De expetione satanæ. 78.
Contemptus Herodis. 79.
De mulieribus dñm plangẽtibus. 80.
De latrone qui respuit. 81.
De petitione corporis domini. 82.
De Cleopa. 83.

VITA SANCTI IOANNIS PER DIVVM HIERONYMVM.

Ioannes apostolus, quem Iesus amauit plurimum, filius Zebedæi, frater Iacobi apostoli, quem Herodes post passionem domini decollauerat, nouissimus omnium scripsit euangelium, rogatus ab Asiæ episcopis aduersus Cerinthum, aliosq; hæreticos, & maxime tunc Ebionitarum dogma consurgens, qui asserunt Christum ante Mariam non fuisse. Vnde & compulsus est diuinam eius natiuitatem edicere. Sed & aliam causam huius scripturæ ferunt, quod cum legisset Matthæi, Marci & Lucæ uolumina, probauerit quidem textum historiæ, & uera eos dixisse firmauerit, sed unius tantum anni, in quo & passus est post carcerẽ Ioannis historiam texuisse. Prætermisso itaq; anno, cuius acta à tribus exposita fuerant, superioris temporis anteq; Ioannes clauderet in carcerem, gesta narrauit, sicut manifestum esse poterit his qui diligẽter quatuor euangeliorũ uolumina legerint. Quæres etiã διαφωνίαμ, quæ uidet Ioannis esse cũ cæteris, tollit. Scripsit autẽ & unã epistolam, cuius exordiũ est: Quod fuit ab initio, quod audiuimus & uidimus oculis nostris, qd perspeximus & manus nostræ contrectauerũt de uerbo uitæ: quæ ab uniuersis ecclesiasticis & eruditis uiris probatur. Reliquæ autem duæ, quarum principium est: Senior electæ dominæ & natis eius, & sequentis, Senior Caio charissimo, quem ego diligo in ueritate: Ioannis presbyteri asseruntur, cuius & hodie alterum sepulchrum apud Ephesum ostenditur, & nonnulli putant duas memorias eiusdem Ioannis euangelistæ esse, super qua re

cum

cum per ordinem ad Papiam auditorem eius uentum fuerit, differemus. Quarto decimo igitur anno, secundam post Neronem persecutionem mouente Domitiano, in Patmos insulam relegatus, scripsit Apocalypsim, quam interpretantur Iustinus martyr & Hirenæus. Interfecto autem Domitiano, & actis eius ob nimiam crudelitatem à senatu rescissis, sub Pertinace principe redit Ephesum, ibique usque ad Traianum principem perseuerans, totas Asiæ fundauit, rexitq; ecclesias, & confectus senio, sexagesimooctauo post passionem domini anno mortuus, iuxta eandem urbem sepultus est.

ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ.

α περὶ τ̃ ἐν κανᾷ γάμου. 192.
β περὶ τῶν ἐκβληθέντων ἐκ τ̃ ἱεροῦ. 193.
γ περὶ νικοδήμου. 193.
δ ζήτησις περὶ καθαρισμοῦ. 195.
ε περὶ τ̃ς σαμαρείτιδ. 196.
ς περὶ τ̃ βασιλικοῦ. 198.
ζ περὶ τ̃ τριάκοντα καὶ ὀκτὼ ἔτη ἐχόντ ἐν τ̃ ἀσθενείᾳ. 199.
η περὶ τῶν πέντε ἄρτων καὶ δύο ἰχθύων. 202.
θ περὶ τ̃ ἐν θαλάσσῃ περιπάτου. 203.
ι περὶ τ̃ ἐκ γεννητ̃ς τυφλοῦ. 212.
ια περὶ λαζάρου. 217.
ιβ περὶ τ̃ς ἀλειψάσης τὸν κύριον μύρῳ. 221.
ιγ περὶ ὧν εἶπεν ἰούδας. 221.
ιδ περὶ τ̃ ὄνου. 221.
ιε περὶ τῶν προσελθόντων Ἑλλήνων. 222.
ις περὶ τ̃ νιπτ̃ρος. 224.
ιζ περὶ τ̃ παρακλήτου. 229.
ιη περὶ τ̃ς ἀναστάσεως τοῦ κυριακοῦ σώματος. 238.

CAPITA EVANGELII SECVNDVM IOANNEM.

De nuptijs in Cana. cap. 1.
De eiectis è templo. 2.
De Nicodemo. 3.
Quæstio de purificatione. 4.
De muliere Samaritana. 5.
De regulo. 6.
De eo qui triginta & octo annos tenebatur morbo. 7.
De quinq; panibus & duobus piscibus. 8.
De ambulatione in mari. 9.
De cæco à natiuitate. 10.
De Lazaro. 11.
De muliere q̃ unxit dn̄m unguẽto. 12.
De uerbis Iudæ. 13.
De asina. 14.
De Græcorum aduentu. 15.
De lauatione. 16.
De paracleto. 17.
De petitione corporis dominici. 18.

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΟΥ ΜΑΤΘΑΙΟΥ ΚΑΤΑ ΣΩΦΡΟΝΙΟΝ.

ΜΑΤΘΑΙΟΣ ὁ καὶ λθνὶς, ἀπόστολ@ ἀπὸ τελωνῶν, ὧν τῇ ἰουδαίᾳ πρῶτ@ δι' ὰ τοὺς ἐκ περιτομῆς πιστεύσαντας εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ γράμμασιν, καὶ ῥήμασιν ἑβραϊκοῖς συνέταξεν, ἀγνοσμύου τοῦ μετὰ ταῦτα εἰς ἑλληνικὸν τοῦτο μεταφράσαντ@. τὸ δὲ ἑβραϊκὸν ἄχρι τήμερόν ὄσιν ὧν τῇ βιβλιοθήκῃ καὶ σαφείας φησὶ παρὰ παμφίλου μάρτυρ@ περιττοτάτως κατασκευασθείσης. ἐμοὶ δὲ παρὰ πᾶσιν ναζωραίων τῶν ὧν βεροίᾳ φησὶ συρίας τούτῳ κεχρημένων, ἄδεια παρεχέθη φησὶ τούτου μεταγραφῆς, δι' οὗ ὄσιν ἀκριβῶς πασθῆναι, ὡς ἔνδα ἂν ὁ εὐαγγελιστὴς εἴ τε ἐκ προσώπου οἰκείου, εἴ τε ἐκ προσώπου τοῦ κυρίου ἡμῶν ιησοῦ χριστοῦ καὶ σωτῆρ@ ταῖς μαρτυρίαις κατακέχρηται τῶν παλαιῶν γραφῶν, μὴ ἀκολουθεῖν τῇ αὐθεντίᾳ τῶν ἑβδομήκοντα ἑρμηνευτῶν, ἀλλὰ τῇ ἑβραϊκῇ, ἀφ' ὧν τὰ πλείω ὄσιν ἐκεῖνα. διὰ αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου, καὶ, ὅτι ναζωραῖ@ κληθήσεται.

ΤΟΥ ΘΕΟΦΥΛΑΣΤΑΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΙΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΥ ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ.

ΟΙ μὲν οὖν πρὸ τοῦ νόμου ἐκεῖνοι θεῖοι ἄνδρες οὐ δι' ὰ γραμμάτων καὶ βιβλίων ἐδιδάσκοντο, ἀλλὰ καθαρὰν ἔχοντες τὴν διάνοιαν, τῇ τοῦ πνεύματ@ ἐλλάμψει ἐφωτίζοντο, καὶ οὕτω τὰ τοῦ θεοῦ ἐγίνωσκον θελήματα, αὐτοπρεπῶς ἐκείνου ὁμιλοῦντ@ αὐτοῖς σόμα κατὰ σόμα. τοιοῦτος ἦν ὁ νῶε, ὁ ἀβραὰμ, ὁ ἰὼβ, ὁ μωϋσῆς. ἐπεὶ δὲ ἠθένησαν οἱ ἄνθρωποι καὶ ἀνάξιοι ἦσαν φωτίζεσθαι καὶ διδάσκεσθαι ὑπὸ τ πνεύματος, διέδωκεν ὁ φιλάνθρωπος θεὸς τὰς γραφὰς ἵνα καὶ δι' αὐτῶν ὑπομιμνήσκωνται, τῶν τοῦ θεοῦ θελημάτων. οὕτω καὶ ὁ χριστὸς τοῖς μὴ ἀποστόλοις, αὐτοπροσώπως ὡμίλησε, καὶ τὴν τοῦ πνεύματ@ χάριν διδάσκαλον αὐτοῖς ἐπεμψεν. ἐπὶ δὲ μετὰ ταῦτ' ἔμελλον αἱρέσεις ἀναβλασήσαι καὶ τὰ ἤθη ἡμῶν διαφθαρεῖσαι, εὐδόκησε γραφεῖναι τὰ εὐαγγέλια, ἵνα ἐκ τούτων διδασκόμενοι τὴν ἀλήθειαν, μὴ παρασυρῶμεν ὑπὸ τοῦ ψεύδους τ αἱρέσεων, μὴ δὲ παντελῶς διαφθαρῶσι τὰ ἤθη ἡμῶν. τέσσαρα δὲ ἔδωκεν ἡμῖν εὐαγγέλια, τυχὸν διότι τὰς καθολικὰς τέσσαρας ἀρετὰς ἐκ τούτων μανθάνομεν, τὴν ἀνδρείαν, τὴν φρόνησιν, τὴν δικαιοσύνην, τὴν σωφροσύνην. τὴν μὲν ἀνδρείαν, ὅταν λέγῃ ὁ κύριος, μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι. τὴν δὲ φρόνησιν, ὅταν παραινῇ

παραινῇ, γίνεσθε φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις. πλὴν δὲ Δικαιοσύνη, καθὼς θέλει ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως. πλὴν ἡ σωφροσύνη, ὅταν ἀποφαίνηται, πᾶς ὁ ἐμβλέψας γυναικὶ πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. καὶ ἄλλως δὲ τέσσαρά εἰσιν τὰ εὐαγγέλια.

Εὐαγγέλιον λέγεται, διότι ἀγγέλλει ἡμῖν πράγματα εὖ καὶ καλῶς ἔχοντα, τουτέστιν ἀγαθά, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, δικαίωσιν, ἄνοδον εἰς οὐρανούς, καὶ ὑοθεσίαν θεοῦ. ἀγγέλλει, ὅτι εὐκόλως ταῦτα ἐλάβομεν. μὴ γὰρ ἐκοπιάσαμεν ἡμεῖς ἐπὶ τῇ κτήσει τούτων; ἀλλ' ἀγαθῶν, ἃ δι' ἰδίων καλῶν θωμάτων ταῦτα ἐλάβομεν, ἀλλὰ χάριτι καὶ τῇ φιλανθρωπίᾳ θεοῦ τηλικούτων ἀγαθῶν ἠξιώθημεν.

ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ. τέσσαρες εἰσὶν οἱ εὐαγγελισταί. τούτων δὲ οἱ μὲν δύο ματθαῖος καὶ ἰωάννης ἦσαν ἐκ τῶν χορῶν τῶν δώδεκα. οἱ δὲ δύο μάρκος καὶ λουκᾶς, ἐκ τῶν ἑβδομήκοντα. ἦν δὲ ὁ μὲν μάρκος ἀκόλουθος καὶ μαθητὴς πέτρου, ὁ δὲ λουκᾶς παύλου. ὁ τοίνυν ματθαῖος πρῶτον πάντων ἔγραψε τὸ εὐαγγέλιον ἑβραΐδι φωνῇ πρὸς τοὺς ἐξ ἑβραίων πιστεύσαντας, μετὰ ὀκτὼ ἔτη τῆς χριστοῦ ἀναλήψεως· μετέφρασε δὲ τοῦτο ἰωάννης ἀπὸ τῆς ἑβραΐδος γλώττης εἰς τὴν ἑλληνίδα, ὡς λέγουσι. μάρκος δὲ μετὰ δέκα ἔτη τῆς ἀναλήψεως ἔγραψεν, ὑπὸ τοῦ πέτρου διδαχθείς. λουκᾶς δὲ μετὰ πεντεκαίδεκα. ἰωάννης δὲ ὁ θεολογικώτατος μετὰ τριάκοντα δύο ἔτη. λέγουσι γάρ, ὅτι μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνων ἐπιζήσαντι αὐτῷ προσωμείχθησαν τὰ τρία εὐαγγέλια, ἵνα ἴδῃ αὐτὰ καὶ κρίνῃ, εἰ ἀληθῶς συνεγράφησαν. ὁ δὲ ἰδὼν ταῦτα καὶ τῆς ἀληθείας χάριν ὑπεραποδεξάμενος, ὅσα ἐκεῖνοι παρέλαβαν, αὐτὸς ἀνεπλήρωσεν, ὅσα σωτόμως εἶπον, αὐτὸς ἐπλάτυνεν ἐν τῷ οἰκείῳ εὐαγγελίῳ, διὸ καὶ ἀπὸ θεολογίας ἤρξατο. ἐπεὶ γὰρ οἱ ἄλλοι οὐκ ἐμνήθησαν τῆς πρὸ αἰώνων ὑπάρξεως τοῦ θεοῦ λόγου, αὐτὸς ἐθεολόγησε περὶ ταύτης, ἵνα μὴ νομισθείη ὁ τοῦ θεοῦ λόγος φιλὸς ἄνθρωπος εἶναι, τουτέστι δίχα θεότητος. ματθαῖος δὲ περὶ τῆς κατὰ σάρκα μόνης ὑπάρξεως τοῦ χριστοῦ διαλέγεται. πρὸς γὰρ τοὺς ἑβραίους ἔγραφεν, οἷς ἀρκετὸν ἦν τὸ μαθεῖν, ὅτι ἀπὸ ἀβραὰμ καὶ δαβὶδ ἐγεννήθη ὁ χριστός, ἀναπαύεται γὰρ ὁ ἐξ ἑβραίων πιστεύσας, ὅταν πληροφορηθῇ, ὅτι ἀπὸ δαβὶδ ἔστιν ὁ χριστός. Ἀλλὰ λέγεις μοι, ὅτι οὐκ ἦρκει εἰς εὐαγγελισμός; ἄκουε τοίνυν ὅτι ἦρκει μέν, ἀλλ' ἵνα δειχθῇ μᾶλλον ἡ ἀληθεία, διὰ τοῦτο τέσσαρες συνεχωρήθησαν γράφαι. ὅταν γὰρ ἴδῃς τούτους τοὺς τέσσαρας μὴ συνελθόντας; μὴ δὲ συγκαθίσαντας ἀλλήλοις, ἀλλὰ ἄλλον ἀλλαχοῦ ὄντας, εἶτα γράφαντας περὶ τῶν αὐτῶν ὥσπερ ἀφ' ἑνὸς στόματος, οὐκ ἂν θαυμάσας τὸ τοῦ εὐαγγελίου ἀληθὲς, καὶ εἴποις ὡς ἐκ πνεύματος ἁγίου ἐλάλησαν; καὶ μή μοι λέγε, ὅτι οὐχ ὁμοφωνοῦσιν ἐν πᾶσιν. ἴδε γὰρ ἐν τίσιν οὐχ ὁμοφωνοῦσιν. ἆρα ὁ μὲν εἶπεν, ὅτι ἐγεννήθη χριστός, ὁ δὲ, οὔ; ἢ ὁ μὲν, ὅτι ἀνέστη, ὁ δὲ, ὅτι οὔ; μὴ γένοιτο. ἐν γὰρ τοῖς ἀναγκαιοτέροις καὶ κυριωτέροις ὁμοφωνοῦσιν. εἰ τοίνυν ἐν τοῖς κυριωτέροις οὐ διϊωνέχθησαν, τί θαυμάζεις ἐὰν ἐν τοῖς ἐλαχίστοις δοκῶσι διαλάττειν. διὰ αὐτὸ γὰρ τοῦτο μᾶλλον ἀληθεύουσιν, ὅτι μὴ κατὰ πάντα ὡμοφώνησαν. ἐνομίσθησαν γὰρ ἄν, ὅτι συγκαθίσαντες ἀλλήλοις καὶ συμβουλευσάμενοι, ἔγραψαν· νῦν δὲ ὁ παρέλαβεν οὕτω, ἔγραψεν ἐκεῖνος. καὶ διὰ τοῦτο δοκοῦσιν ἔν τισι διαλάττειν. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως.

Nouum test.

NOVVM TESTAMENTVM, AD GRAECAM VERITATEM, AC VETVSTISSIMORVM SIMVL ET EMENDATISSIMORVM EXEMPLARIVM LATINORVM FIDEM, TVM AD ORTHODOXORVM INTERPRETATIONEM AC CITATIONEM DENVO DILIGENTISSIME RECOGNITVM, AB ERASMO ROTERODAMO, SACRAE THEOLOGIAE PROFESSORE.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ.

EVANGELIVM SECVNDVM MATTHAEVM.

Βιβλος γενέσεως ιησοῦ χριστοῦ υἱοῦ δαβὶδ υἱοῦ ἀβραάμ. ἀβραὰμ ἐγέννησε τὸν ἰσαάκ. ἰσαὰκ δὲ ἐγέννησε τὸν ἰακώβ. ἰακὼβ δὲ ἐγέννησε τὸν ἰούδαν, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ. ἰούδας δὲ ἐγέννησε τὸν φαρὲς καὶ τὸν ζαρὰ ἐκ τῆς θάμαρ. φαρὲς δὲ ἐγέννησε τὸν ἑσρώμ. ἑσρὼμ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀράμ. ἀρὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀμιναδάβ. ἀμιναδὰβ δὲ ἐγέννησε τὸν ναασσών. ναασσὼν δὲ ἐγέννησε τὸν σαλμών. σαλμὼν δὲ ἐγέννησε τὸν βοὸζ ἐκ τῆς ῥαχάβ. βοὸζ δὲ ἐγέννησε τὸν ὼβήδ, ἐκ τῆς ῥούθ. ὼβὴδ δὲ ἐγέννησε τὸν ἰεσσαί, ἰεσσαὶ δὲ ἐγέννησε τὸν

Liber generationis Iesu Christi filij Dauid, filij Abrahã. Abraham genuit Isaac. Isaac autem, genuit Iacob. Iacob aũt, genuit Iudã, & fratres eius. Iudas aũt, genuit Phares, & Zarã è Thamar. Phares aũt, genuit Esrom. Esrom aũt, genuit Arã. Aram autem, genuit Aminadab. Aminadab autẽ, genuit Naasson. Naasson autẽ, genuit Salmon. Salmon aũt, genuit Booz, è Rhachab. Booz autẽ, genuit Obed, è Ruth. Obed aũt, genuit Iesse. Iesse aũt genuit

a

IO. FROB. TYPIS EXCVDEBAT.

ΜΩΜΗΣΕΤΑΙ ΤΙΣ ΘΑΣΣΟΝ Η ΜΙΜΗΣΕΤΑΙ.

νησε τ̃ δαβὶδ τ̃ βασιλέα. δαβὶδ ὁ βασιλεὺς
ἐγέννησε τὸν σολομῶνα ἐκ τ̃ τ̃ οὐρίου. σολο
μὼν δὲ ἐγέννησε τὸν ροβοάμ. ροβοὰμ δὲ ἐγέν
νησε τὸν ἀβιᾶ. ἀβιᾶ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀσά. ἀσὰ
δὲ ἐγέννησε τὸν ἰωσαφάτ. ἰωσαφὰτ δὲ ἐγέν
νησε τὸν ἰωράμ. ἰωρὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν ὀζί
αν. ὀζίας δὲ ἐγέννησε τὸν ἰωάθαμ. ἰωάθαμ ὁ
ἐγέννησε τὸν ἄχαζ. ἄχαζ δὲ ἐγέννησε τ̃ ἐζεκί
αν. ἐζεκίας ὁ ἐγέννησε τὸν μάνασσῆ. μανασσῆς
ὁ ἐγέννησε τὸν ἀμὼν. ἀμὼν ὁ ἐγέννησε τὸν ἰω
σίαν. ἰωσίας ὁ ἐγέννησε τὸν ἰεχονίαν, κὴ τ̃ ἀ-
δελφ̃ αὐτ̃, ἐπὶ τ̃ μετοικεσίας βαβυλῶνος, με
τὰ ὁ τ̃ μετοικεσίαν βαβυλῶνος, ἰεχονίας ἐγέν
νησε τὸν σαλαθιὴλ. σαλαθιὴλ ὁ, ἐγέννησε τ̃ ζο
ροβάβελ. ζοροβάβελ ὁ, ἐγέννησε τὸν ἀβιούδ. ἀβι
ούδ δὲ ἐγέννησε τὸν ἐλιακίμ. ἐλιακὶμ δὲ, ἐγέν
νησε τὸν ἀζώρ. ἀζὼρ δὲ ἐγέννησε τὸν σαδώκ. σα
δὼκ δὲ, ἐγέννησε τ̃ ἀχεὶμ. ἀχεὶμ ὁ, ἐγέννησε τὸν
ἐλιούδ. ἐλιοὺδ ὁ, ἐγέννησε τὸν ἐλεάζαρ. ἐλεάζαρ
δὲ, ἐγέννησε τὸν ματθὰμ. ματθὰμ δὲ, ἐγέννησε
τ̃ ἰακώβ. ἰακὼβ δὲ ἐγέννησε τὸν ἰωσὴφ, τὸν ἄν-
* δρα μαρίας, ἐξ ἧς ἐγεννήθη ΙΗΣΟΥΣ, ὁ λεγό
μενος χριστός. πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ, ἀπ̃ ἀβρα-
ὰμ ἕως δαβὶδ, γενεαὶ δεκατέσσαρες. κὴ ἀπ̃
δαβὶδ ἕως τ̃ μετοικεσίας βαβυλῶνος, γενεαὶ
δεκατέσσαρες, κὴ ἀπ̃ τ̃ μετοικεσίας βαβυλῶ
νος ἕως τ̃ χριστ̃ γενεαὶ δεκατέσσαρες.

* τ̃ δὲ ἰησ̃ χριστ̃ ἡ γέννησις οὕτως ἦν. μνη
στευθείσης γὰρ τ̃ μητρὸς αὐτ̃ μαρίας τ̃ ἰω
σὴφ, πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτοὺς, εὑρέθη ἐν γα-
στρὶ ἔχουσα ἐκ πνεύματος ἁγίου. * ἰωσὴφ δὲ ὁ
ἀνὴρ αὐτ̃ς, δίκαιος ὢν, καὶ μὴ θέλων αὐ
τὴν παραδειγματίσαι, ἐβουλήθη λάθρα ἀπολύ
σαι αὐτήν. ταῦτα δὲ αὐτ̃ ἐνθυμηθέντος, ἰδοὺ
ἄγγελος κυρίου κατ̃ ὄναρ ἐφάνη αὐτῷ λέγων.
ἰωσὴφ υἱὸς δαβὶδ μὴ φοβηθῇς παραλαβεῖν
μαρίαμ τὴν γυναῖκά σου. τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεν
νηθὲν, ἐκ πνεύματός ἐστιν ἁγίου. τέξεται δὲ
υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτ̃ ἰησοῦν. αὐ-
τὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτ̃ ἀπὸ τ̃ ἁμαρτιῶν
αὐτῶν. τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ
τὸ ῥηθὲν

nuit Dauid regem. Dauid autē rex, genuit Solomonē, ex ea quæ fuerat uxor Vriæ. Solomon autem genuit Roboam. Roboam autē, genuit Abia. Abia autem, genuit Asa. Asa autē, genuit Iosaphat. Iosaphat aūt, genuit Ioram. Iorā aūt, genuit Hoziā. Hozias aūt, genuit Ioatham. Ioathā aūt, genuit Achaz. Achaz aūt, genuit Ezeciam. Ezecias aūt genuit Manasse. Manasses autē, genuit Amon. Amon aūt genuit Iosiā. Iosias autem, genuit Iechonian, & fratres eius in exilio Babylonico. Porrò post exiliū Babylonicum, Iechonias genuit Salathiel. Salathiel autē, genuit Zorobabel. Zorobabel autē, genuit Abiud. Abiud aūt, genuit Eliacim. Eliacim aūt, genuit Azor. Azor aūt, genuit Sadoc. Sadoc aūt, genuit Achin. Achin aūt, genuit Eliud. Eliud aūt, genuit Eleazar. Eleazar autē, genuit Matthan. Matthan aūt, genuit Iacob. Iacob aūt, genuit Ioseph, maritū Mariæ, ex qua genit⁹ fuit Iesus, ille q dicit̃ Christus. Vniuersæ itaq; generatiōes ab Abrahā usq; ad Dauid, generatiōes quatuordecim, & à Dauid usq; ad demigrationē Babylonicā generatiōes quatuordecim, & à demigratiōe Babylonica usq; ad Christū generatiōes quatuordecī. Christi uero natiuitas sic habet, Cū mater ei⁹ Maria despōsa esset Ioseph, priusq; cōgressi fuisset, deprehēsa est grauida è spū sctō. Porrò Ioseph marit⁹ eius, qm̄ erat iust⁹, & nolebat illā infamare, uoluit clāculū ab ea diuertere. Hæc aūt cū is ī aīo uersaret, ecce angelus dn̄i in sōnis uisus est illi dicēs, Ioseph fili Dauid, ne metuas adiūgere tibi Mariā uxorē tuā. Nā qd' in illa conceptū est, à spū sctō profectū est. Pariet aūt filiū, & uocabis nomē eius Iesum. Is em̄ saluū faciet populū suū à pctis suis. Porrò totū hoc factū est, ut perficeretur id qd' dictū

τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος. ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἕξει καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐμμανουήλ, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, μεθ' ἡμῶν ὁ θεός. διεγερθεὶς δὲ ὁ ἰωσὴφ ἀπὸ τοῦ ὕπνου, ἐποίησεν ὡς προσέταξεν αὐτῷ ὁ ἄγγελος κυρίου. καὶ παρέλαβε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν, ἕως οὗ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἰησοῦν. * τοῦ δὲ ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν βηθλεὲμ τῆς ἰουδαίας ἐν ἡμέραις ἡρῴδου τοῦ βασιλέως. ἰδοὺ μάγοι ἀπὸ ἀνατολῶν παρεγένοντο εἰς ἱεροσόλυμα λέγοντες. ποῦ ἐστὶν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων; εἴδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα ἐν τῇ ἀνατολῇ, καὶ ἤλθομεν προσκυνῆσαι αὐτῷ. ἀκούσας δὲ ἡρῴδης ὁ βασιλεὺς ἐταράχθη, καὶ πᾶσα ἱεροσόλυμα μετ' αὐτοῦ, καὶ συναγαγὼν πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς τοῦ λαοῦ, ἐπυθάνετο παρ' αὐτῶν, ποῦ ὁ χριστὸς γεννᾶται. * οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ ἐν βηθλεὲμ τῆ ἰουδαίας. οὕτως γὰρ γέγραπται διὰ τοῦ προφήτου. καὶ σὺ βηθλεὲμ γῆ ἰούδα, οὐδαμῶς ἐλαχίστη εἶ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν ἰούδα, ἐκ σοῦ γάρ μοι ἐξελεύσεται ἡγούμενος, ὅστις ποιμανεῖ τὸν λαόν μου τὸν ἰσραήλ. * τότε ἡρῴδης λάθρα καλέσας τοὺς μάγους, ἠκρίβωσε παρ' αὐτῶν τὸν χρόνον τοῦ φαινομένου ἀστέρος, καὶ πέμψας αὐτοὺς εἰς βηθλεὲμ εἶπεν. πορευθέντες, ἀκριβῶς ἐξετάσατε περὶ τοῦ παιδίου, ἐπὰν δὲ εὕρητε, ἀπαγγείλατέ μοι, ὅπως κἀγὼ ἐλθὼν προσκυνήσω αὐτῷ. οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ βασιλέως, ἐπορεύθησαν, καὶ ἰδοὺ ὁ ἀστὴρ ὃν εἶδον ἐν τῇ ἀνατολῇ προῆγεν αὐτοὺς, ἕως ἐλθὼν, ἔστη ἐπάνω οὗ ἦν τὸ παιδίον. ἰδόντες δὲ τὸν ἀστέρα, ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα. καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν εὗρον τὸ παιδίον μετὰ μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ πεσόντες προσεκύνησαν αὐτῷ καὶ ἀνοίξαντες τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν, προσήνεγκαν αὐτῷ δῶρα. χρυσὸν καὶ λίβανον καὶ σμύρναν, καὶ χρηματισθέντες κατ' ὄναρ, μὴ ἀνακάμψαι πρὸς ἡρῴδην, δι' ἄλλης ὁδοῦ

id quod dictum fuerat à domino per prophetā ita loquentem. Ecce uirgo erit prægnans, & pariet filium, & uocabunt nomē eius Emmanuel, quod si quis interpretetur, sonat, nobiscū deus. Excitatus aūt Ioseph à somno, fecit ut iniunxerat sibi angelus domini, & adiunxit sibi uxorem suam, & nō cognouit eam, donec peperisset filium suum primogenitum, & appellauit nomē eius Iesum. Cum autē natus esset Iesus in Bethleem uico Iudææ tēporibus Herodis regis, Ecce magi ab oriente accesserūt Hierosolyma, dicentes, Vbi est ille, qui natus fuit rex Iudæorum? uidimus enim illius stellā in oriente, & accessimus, ut adoremus eum. Auditis autem his Herodes rex, turbatus est, & tota Hierosolymorum urbs cum illo, & conuocatis omnibus pontificibus, & scribis populi, percontatus est eos, ubi Christus nasceretur. At illi dixerūt ei, In Bethleem Iudææ. Sic enim scriptum est per prophetā, Et tu Bethleem terra Iuda, nequaquā minima es inter principes Iuda. Ex te em̄ mihi proditurus est dux, qui gubernaturus est populū meū Israel. Tū Herodes clam accersitis magis, accurate perquisiuit ab illis, quo tempore stella apparuisset. Et iussis ire in Bethleē, dixit, profecti illuc, accurate inqrite de puero. Vbi uero reperitis, renūciate mihi, ut & ego ueniā & adorē illū. At illi audito rege, profecti sunt, & ecce stella quā uiderāt in oriēte, præcedebat illos, donec progressa, staret supra locū in quo erat puer. Cū aūt uidissent stellā, gauisi sunt gaudio magno ualde. Et ingressi domū, repererūt puerum, cum Maria matre eius, & prostrati adorauerunt illum, & apertis thesauris suis, obtulerunt illi munera, aurum, & thus, & myrrham, & oraculo admoniti, in somnis, ne reflecterēt se ad Herodē, per aliā

Emmanuel.

Donec, quamdiu accipiendum sit, vide Augustinum Euang. [illegible]

II. Cap. II.

ὁδοῦ ἀνεχώρησαν, εἰς τὴν χώραν αὐτῶν.

Αναχωρησάντων δὲ αὐτῶν, ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου φαίνεται κατ' ὄναρ τῷ ἰωσὴφ, λέγων. ἐγερθεὶς, παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ φεῦγε εἰς αἴγυπτον, καὶ ἴσθι ἐκεῖ, ἕως ἂν εἴπω σοι, μέλλει γὰρ ἡρώδης ζητεῖν τὸ παιδίον, τοῦ ἀπολέσαι αὐτό. ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ νυκτὸς, καὶ ἀνεχώρησεν εἰς αἴγυπτον, καὶ ἦν ἐκεῖ, ἕως τῆς τελευτῆς ἡρώδου, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν, ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος. ἐξ αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου. τότε β̄ ἡρώδης ἰδὼν, ὅτι ἐνεπαίχθη ὑπὸ τῶν μάγων, ἐθυμώθη λίαν, καὶ ἀποστείλας, ἀνεῖλε πάντας τοὺς παῖδας τοὺς ἐν βηθλεὲμ, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις αὐτοῦς, ἀπὸ δϊετοῦς, καὶ κατωτέρω, κατὰ τὸν χρόνον, ὃν ἠκρίβωσε παρὰ τῶν μάγων. τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν, ὑπὸ ἱερεμίου τοῦ προφήτου λέγοντος· φωνὴ ἐν ῥαμᾷ ἠκούσθη. θρῆνος καὶ κλαυθμὸς, καὶ ὀδυρμὸς πολὺς. ῥαχὴλ κλαίουσα τὰ τέκνα αὐτοῦς καὶ οὐκ ἤθελε παρακληθῆναι, ὅτι οὐκ εἰσίν. τελευτήσαντος δὲ τοῦ ἡρώδου, ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ φαίνεται τῷ ἰωσὴφ ἐν αἰγύπτῳ λέγων. ἐγερθεὶς, παράλαβε τὸ παιδίον, καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ πορεύου εἰς γῆν ἰσραὴλ. τεθνήκασι γὰρ οἱ ζητοῦντες, τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου, ὁ δὲ ἐγερθεὶς. παρέλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ ἦλθεν εἰς γῆν ἰσραὴλ. ἀκούσας δὲ, ὅτι ἀρχέλαος βασιλεύει ἐπὶ τῆς ἰουδαίας ἀντὶ ἡρώδου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐφοβήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν. χρηματισθεὶς δὲ κατ' ὄναρ, ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη τῆς γαλϊλαίας, καὶ ἐλθὼν, κατῴκησεν εἰς πόλιν λεγομένην ναζαρέθ. ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τῶν προφητῶν, ὅτι ναζωραῖος κληθήσεται.

ζ̄ * Εν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, παραγίνεται ἰω γ̄
ς ἄννης ὁ βαπτιστὴς κηρύσσων ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς ἰουδαίας, καὶ λέγων. μετανοεῖτε. ἤγγικε γὰρ
η̄ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. * οὗτος γάρ ἐστιν ὁ ῥη
α θεὶς ὑπὸ ἡσαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος· φωνὴ βοῶντος

uiam reuersi sunt in regionem suam. Digressis aũt illis, ecce angelus dñi apparet in somnis Ioseph dicẽs, Surge & assume puerum ac matrem illius, & fuge in Aegyptum, & esto illic, donec dixero tibi. Futurum est enim, ut Herodes quærat puerum ad perdendum eum. Ille uero excitatus, assumpsit puerum & matrẽ eius noctu, & secessit in Aegyptum, & fuit illic usq; ad obitũ Herodis, ut perficeret quod dictũ fuerat à dño per prophetã dicentẽ, Ex Aegypto uocaui filiũ meũ. Tũ Herodes ubi uidit sibi illusum fuisse à magis, indignatus est uehementer, ac missis satellitibus, interfecit om̃es pueros qui erãt Bethleem, & in omnibus confinijs Bethleemiticis, quotquot essent bimuli aut minores, iuxta tẽpus, quod exacte cognouerat ex magis. Tũc perfectũ est, quod dictum fuerat ab Hieremia propheta, cũ ait, Vox in Rhama audita est, lamẽtatio, plorat⁹, & fletus multus. Rhachel plorãs filios suos, & noluit consolationẽ admittere, propterea, quod nõ sint. Cæterũ defuncto Herode, ecce angelus dñi in sõnis apparet Ioseph in Aegypto, dicens, Surge & assume puerũ & matrẽ ei⁹, & uade in terrã Israel. Defũcti sunt em̃, qui quærebãt aĩam pueri. At ille surgẽs assũpsit puerũ & matrẽ illius, & uenit in terrã Israel. Verũ cũ audisset Archelaũ regnare in Iudæa, loco Herodis patris sui, timuit illuc abire, sed oraculo admonitus in somnis, secessit in partes Galilææ, ac profect⁹ habitauit in ciuitate quæ uocatur Nazareth, ut impleretur, qd' dictum fuerat per prophetas, Nazareus uocabitur. In diebus illis, accedit Ioannes Baptista, prædicans in deserto Iudææ dicensque, Resipiscite, in propinquo est enim regnum cœlorum. Nam hic est ille, de quo dixit Propheta, qui ait, Vox clamantis III

βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν
κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ.* αὐ
τὸς δὲ ὁ ἰωάννης, εἶχε τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ, ἀπὸ
τριχῶν καμήλου, καὶ ζώνην δερματίνην, περὶ
τὴν ὀσφῦν αὐτοῦ, ἡ δὲ τροφὴ αὐτοῦ ἦν ἀκρίδες,
καὶ μέλι ἄγριον, τότε ἐξεπορεύετο πρὸς αὐ
τὸν ἱεροσόλυμα καὶ πᾶσα ἡ ἰουδαία, καὶ πᾶ
σα ἡ περίχωρος τοῦ ἰορδάνου, καὶ ἐβαπτίζοντο ἐν
τῷ ἰορδάνῃ ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι τὰς
ἁμαρτίας αὐτῶν.* ἰδὼν δὲ πολλοὺς τῶν φαρι
σαίων καὶ σαδδουκαίων ἐρχομένους ἐπὶ τὸ
βάπτισμα αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς. γεννήματα
ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν, ἀπὸ τῆς
μελλούσης ὀργῆς; ποιήσατε οὖν καρποὺς ἀξί
ους τῆς μετανοίας. καὶ μὴ δόξητε λέγειν ἐν
ἑαυτοῖς, πατέρα ἔχομεν τὸν ἀβραάμ. λέγω
γὰρ ὑμῖν, ὅτι δύναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τού
των ἐγεῖραι τέκνα τῷ ἀβραάμ. ἤδη δὲ καὶ
ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κεῖται.
πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν,
ἐκκόπτεται, καὶ εἰς πῦρ βάλλεται.* ἐγὼ μὲν
βαπτίζω ὑμᾶς ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν, ὁ δὲ ὀ
πίσω μου ἐρχόμενος, ἰσχυρότερός μου ἐστίν.
οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὰ ὑποδήματα βαστάσαι,
αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ, καὶ
πυρί,* οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακα
θαριεῖ τὴν ἅλωνα αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σῖ
τον αὐτοῦ, εἰς τὴν ἀποθήκην, τὸ δὲ ἄχυρον,
κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστῳ.* τότε παραγί
νεται ὁ ἰησοῦς ἀπὸ τῆς γαλιλαίας ἐπὶ τὸν
ἰορδάνην πρὸς τὸν ἰωάννην, τοῦ βαπτισθῆ
ναι ὑπ' αὐτοῦ, ὁ δὲ ἰωάννης, διεκώλυεν αὐτὸν, λέ
γων. ἐγὼ χρείαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι,
καὶ σὺ ἔρχῃ πρός με; ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰη
σοῦς, εἶπε πρὸς αὐτὸν, ἄφες ἄρτι· οὕτω γὰρ
πρέπον ἐστὶν ἡμῖν, πληρῶσαι πᾶσαν δικαιο
σύνην.* τότε ἀφίησιν αὐτόν. καὶ βαπτισθεὶς
ὁ ἰησοῦς, ἀνέβη εὐθὺς ἀπὸ τοῦ ὕδατος· καὶ
ἰδοὺ ἀνεῴχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοί, καὶ εἶδεν
πνεῦμα τοῦ θεοῦ καταβαῖνον ὡσεὶ περι
στερὰν, καὶ ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν καὶ ἰδοὺ
φωνὴ ἐκ

clamantis in deserto, parate uiam dñi, rectas facite semitas eius. Ipse uero Ioannes habebat indumentum suum è pilis camelorum, & zonam pelliceā circum lumbos suos. Porrò cibus illius erant locustæ, & mel syluestre. Tunc egressa est ad illum Hierosolyma, & tota Iudæa, totáque regio undique finitima Iordani, & baptizabantur in Iordane ab illo, confitentes peccata sua. Cum uidisset autem multos ex pharisæis & sadducæis, uenientes ad baptismum suum, dixit illis. Progenies uiperarum, quis uobis submonstrauit, ut fugeretis à uentura ira? Facite igitur fructus, qui deceant pœnitentiam. Et ne sitis hac mente, ut dicatis intra uosipsos, patrem habemus Abraham. Dico enim uobis, quod possit deus facere, ut ex lapidibus his, filij surgant ipsi abrahæ. Iam uero & securis ad radicem arborum posita est. Omnis igitur arbor quæ non facit fructū bonū, excidítur, & in ignē mittitur. Ego quidē baptizo uos aqua ad pœnitentiam. At ille qui post me uenturus est, fortior me est, cuius non sum idoneus ut calciamenta portem. Ipse uos baptizabit spiritu sancto & igni, cuius uentilabrū in manu ipsius, & repurgabit areā suā, & cōgregabit triticū suū in horreū, paleam aūt exuret igni inextinguibili. Tunc accedit Iesus à Galilæa ad Iordanē ad Ioānē, ut baptizaretur ab illo. At Ioānes prohibebat illum dicens, Mihi opus est, ut abs te baptizer, & tu uenis ad me? Respondens autem Iesus dixit ad illum, omitte nunc. Sic enim decet nos, ut compleamus omnē iustitiam. Tunc omittit illum. Et baptizatus Iesus, ascendit protinus ab aqua, & ecce aperti sunt illi cœli, & uidit spiritum dei descendentem tanq̄ columbam, & uenientem super ipsum. Et ecce

δ̄ πρὶ τοῦ διδασκαλίας τ̄ χρ̄ϊστοῦ.

φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν λέγουσα, οὗτός ἐστιν ὁ
ιε̄ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, ἐν ᾧ εὐδόκησα. * τό
β τε ὁ Ιησοῦς ἀνήχθη εἰς τὴν ἔρημον ὑπὸ τοῦ
πνεύματος, πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ διαβό-
λου, καὶ νηστεύσας ἡμέρας τεσσαράκοντα, καὶ
νύκτας τεσσαράκοντα, ὕστερον ἐπείνασεν.
ις̄ * καὶ προσελθὼν αὐτῷ ὁ πειράζων, εἶπεν.
ε Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπὲ, ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρ-
τοι γένωνται. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν. γέγρα
πται. οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος,
ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ, διὰ
στόματος θεοῦ. τότε παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ
διάβολος εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἵστησιν
αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ, καὶ λέγει αὐ
τῷ. εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ; βάλλε σεαυτὸν κάτω. γέ
γραπται γὰρ, ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖ
ται περὶ σοῦ, καὶ ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσί σε, μήπο-
τε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου. ἔφη
αὐτῷ ὁ Ιησοῦς, πάλιν γέγραπται. οὐκ ἐκπει
ράσεις κύριον τὸν θεόν σου. πάλιν παραλαμβά
νει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν λίαν,
καὶ δείκνυσιν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας
τοῦ κόσμου, καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν, καὶ λέ-
γει αὐτῷ. ταῦτά σοι πάντα δώσω, ἐὰν πε
σὼν προσκυνήσῃς μοι. τότε λέγει αὐτῷ ὁ
Ιησοῦς, ὕπαγε σατανᾶ. γέγραπται γὰρ. κύ
ριον τὸν θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ
ιζ̄ μόνῳ λατρεύσεις. * τότε ἀφίησιν αὐτὸν ὁ διά
ς βολος. καὶ ἰδοὺ ἄγγελοι προσῆλθον, καὶ
ιη̄ διηκόνουν αὐτῷ. * Ακούσας δὲ ὁ Ιησοῦς, ὅτι
δ ἰωάννης παρεδόθη, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν γαλῖ-
ιθ̄ λαίαν, * καὶ καταλιπὼν τὴν ναζαρὲθ, ἐλθὼν
ζ κατῴκησεν εἰς καπερναοὺμ τὴν παραθαλασ
σίαν, ἐν ὁρίοις ζαβουλὼν, καὶ νεφθαλὶμ, ἵνα
πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ ἡσαΐου τοῦ προφή-
του λέγοντος. γῆ ζαβουλὼν καὶ νεφθα-
λὶμ ὁδὸν θαλάσσης, πέραν τοῦ ἰορδάνου,
γαλιλαία τῶν ἐθνῶν, ὁ λαὸς ὁ καθήμενος ἐν
σκότει, εἶδε φῶς μέγα, καὶ τοῖς καθημένοις
ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ θανάτου, φῶς ἀνέτειλεν
κ̄ ἀυτοῖς. * ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ιησοῦς κηρύσσειν δ̄
ς λέγειν,

uox de cœlis dicens, Hic est filius meus di
lectus, in quo mihi bene complacitum
est. Tũc Iesus subductus fuit in desertũ IIII
à spiritu, ut tentaretur à diabolo. Et cum
ieiunasset dies quadraginta, ac noctes
quadraginta, tandem esurijt. Et cum ac
cessisset ad eum ille qui tentat, dixit, Si
filius es dei, iube ut lapides hi panes fi
ant. At ille respondens, dixit, Scriptum
est, Non solo pane uicturus est homo,
sed omni uerbo quod egreditur per os
dei. Tunc assumit illum diabolus in san
ctam ciuitatem, & statuit eum super pin
naculum templi, dicitque illi, Si filius
es dei, præcipita te deorsum. Nam scri-
ptum est, Angelis suis mandaturus est de
te, ac manibus tollent te, ne quãdo impin
gas in lapidem pedem tuum. Dixit il-
li Iesus, rursum scriptum est, Non ten-
tabis dominum deum tuum. Rursum
assumit illum diabolus in montem ex-
celsum ualde, & commonstrat ei omnia
regna mundi, & gloriã illorũ, & dicit illi,
Hæc omnia tibi dabo, si prostratus a-
doraueris me. Tunc dicit illi Iesus, Abi
satana. Scriptum est enim, Dominum
deum tuum adorabis, & illum solum co
les. Tunc omittit illum diabolus. Et ecce
angeli accedebant, ac ministrabant ei.
Cum audisset autem Iesus, quod Ioan-
nes traditus esset, secessit in Galilæam, &
relicta Nazareth, profectus habitauit in
Capernaum, quæ est ciuitas maritima, in
finibus Zabulon & Neptalim, ut implere
tur quod dictũ fuerat per Esaiã ꝓphetã
dicentẽ, Terra Zabulon & Neptalim iu-
xta uiam maris, ultra Iordanẽ, Galilæa gẽ
tiũ. populus qui sedebat in tenebris & um
bra mortis, uidit lucẽ magnã, & qui sede-
bãt in regiõe & umbra mortis, lux orta est
eis. Ex eo tempore cœpit Iesus prædicare,
& dicere,

καὶ λέγειν· μετανοεῖτε, ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. περιπατῶν δὲ ὁ ἰησοῦς παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς γαλιλαίας, εἶδεν δύο ἀδελφούς, σίμωνα τὸν λεγόμενον πέτρον, καὶ ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, βάλλοντας ἀμφίβληστρον εἰς τὴν θάλασσαν· ἦσαν γὰρ ἁλιεῖς. καὶ λέγει αὐτοῖς· δεῦτε ὀπίσω μου καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων. οἱ δὲ ἀφέντες εὐθέως τὰ δίκτυα, ἠκολούθησαν αὐτῷ. καὶ προβὰς ἐκεῖθεν, εἶδεν ἄλλους δύο ἀδελφούς, ἰάκωβον τὸν τοῦ ζεβεδαίου, καὶ ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ ζεβεδαίου τοῦ πατρὸς αὐτῶν, καταρτίζοντας τὰ δίκτυα αὐτῶν, καὶ ἐκάλεσεν αὐτούς. οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὸ πλοῖον καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν, ἠκολούθησαν αὐτῷ. καὶ περιῆγεν ὅλην τὴν γαλιλαίαν ὁ ἰησοῦς, διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον, καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ. καὶ ἀπῆλθεν ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν συρίαν. καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας, ποικίλαις νόσοις καὶ βασάνοις συνεχομένους, καὶ δαιμονιζομένους, καὶ σεληνιαζομένους, καὶ παραλυτικούς, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ ἀπὸ τῆς γαλιλαίας καὶ δεκαπόλεως, καὶ ἱεροσολύμων, καὶ ἰουδαίας, καὶ πέραν τοῦ ἰορδάνου. ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος, καὶ καθίσαντος αὐτοῦ, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, ἐδίδασκεν αὐτούς, λέγων· μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται. μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν. μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται. μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται. μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται. μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται. μακάριοι οἱ

& dicere, Resipiscite, instat enim regnum cœlorum. Ambulans autem Iesus iuxta mare Galilææ, uidit duos fratres, Simonem qui uocabatur Petrus, & Andream fratrem eius, iacientes rete in mare (Nam erant piscatores) & dicit illis, Sequamini me, & faciam uos piscatores hominum. At illi relictis illico retibus, secuti sunt illum. Et progressus illinc, uidit alios duos fratres, Iacobum filium Zebedæi, & Ioannem fratrem eius in naui, cum Zebedæo patre suo, sarcientes retia sua, & uocauit eos. At illi protinus relicta naui & patre suo, secuti sunt eum. Et circumibat totam Galilæam Iesus, docens in synagogis illorum ac prædicans euangelium regni, & curans omnem morbum, & omnem languorem in populo. Et dimanauit fama illius in totam Syriam. Et adduxerunt ad illum omnes male affectos, uarijs morbis ac torminibus contractos, & dæmoniacos, & lunaticos, & paralyticos, sanauitque illos. Et secutæ sunt eum turbæ multæ, à Galilæa ac Decapoli, & Hierosolymis, & Iudæa, & à regionibus trans Iordanem sitis.

V. Cum uidisset autem turbas, ascendit in montem, & cum consedisset, accesserunt ad illum discipuli eius, & postquam apertuisset os suum, docebat illos, dicens, Beati pauperes spiritu, quoniam illorum est regnum cœlorum. Beati qui lugent, quoniã ipsi consolationẽ accipiẽt. Beati mites, quoniam ipsi hæreditatem accipient terræ. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Beati mundo corde, qm̃ ipsi deum uidebunt. Beati pacifici, quoniam ĩ filij dei uocabuntur. Beati

γιοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης,
λ ε ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.* μα-
κάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς & διώξω-
σιν, καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν
ψευδόμενοι, ἕνεκεν ἐμοῦ. χαίρετε & ἀγαλλιᾶ-
σθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρα-
νοῖς. οὕτω γὰρ ἐδίωξαν τοὺς προφήτας, τοὺς
λα πρὸ ὑμῶν.* ὑμεῖς ἐστὲ τὸ ἅλας τῆς γῆς. ἐὰν δὲ
ε τὸ ἅλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἁλισθήσεται; εἰς οὐδὲν
ἰσχύει ἔτι, εἰ μὴ βληθῆναι ἔξω, καὶ καταπα-
τεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.* ὑμεῖς ἐστὲ τὸ φῶς
λβ τοῦ κόσμου. οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι
β ἐπάνω ὄρους κειμένη, οὐδὲ καίουσι λύχνον, καὶ
τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν
λυχνίαν, & λάμπει πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ.
οὕτως λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν
ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔρ-
γα, & δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν, τὸν ἐν
λγ τοῖς οὐρανοῖς.* μὴ νομίσητε, ὅτι ἦλθον κατα-
ι λύσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς προφήτας, οὐκ ἦλθον
καταλύσαι, ἀλλὰ πληρῶσαι. ἀμὴν γὰρ λέγω ὑ-
λδ μῖν.* ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς & ἡ γῆ, ἰῶτα
ε ἓν, ἢ μία κεραία, οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕ-
ως ἂν πάντα γένηται. ὃς ἐὰν οὖν λύσῃ μίαν
τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων, & διδάξῃ
οὕτως τοὺς ἀνθρώπους, ἐλάχιστος κληθήσεται
ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. ὃς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ
διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βα-
σιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. λέγω γὰρ ὑμῖν. ἐὰν μὴ
περισσεύσῃ ὑμῶν ἡ δικαιοσύνη, πλεῖον τῶν
γραμματέων & φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητε
εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ἠκούσατε
ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, οὐ φονεύσεις, ὃς
δ' ἂν φονεύσῃ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει. ἐγὼ δὲ
λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀ-
δελφῷ αὐτοῦ εἰκῇ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει, ὃς
δ' ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ῥακά, ἔνοχος
ἔσται τῷ συνεδρίῳ, ὃς δ' ἂν εἴπῃ μωρέ, ἔνο-
χος ἔσται εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός. ἐὰν
οὖν προσφέρῃς δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσια-
στήριον, κἀκεῖ μνησθῇς, ὅτι ὁ ἀδελφός σου
ἔχει

ti qui perſecutionē patiuntur propter iuſtitiam, quoniam illorum eſt regnum cœlorum. Beati eſtis, cum probra iecerint in uos homines, & inſectati fuerint, & dixerint omne malum uerbum aduerſus uos mentientes, propter me. Gaudete & exultate, quoniam merces ueſtra multa eſt in cœlis. Sic enim perſecuti fuerunt prophetas, qui fuerunt ante uos. Vos eſtis ſal terræ. Quod ſi ſal infatuatus fuerit, quo ſalietur? Ad nihil ualet ultra, niſi ut proiiciatur foras, & conculcetur ab hominibus. Vos eſtis lux mundi. Non poteſt oppidum abſcondi ſupra montem ſitum, neque accendunt lucernam, & ponunt illam ſubter modium, ſed ſuper candelabrum, & lucet omnibus, qui ſunt in domo. Sic luceat lux ueſtra coram hominibus, ut uideant ueſtra bona opera, glorificentq; patrem ueſtrū, qui eſt in cœlis. Ne exiſtimetis, quod uenerim ad deſtruendā legē aut prophetas, imo nō ueni ut deſtruā, ſed ut compleā. Amē quippe dico uobis, donec prætereat cœlū & terra, iota unū, aut apex non prærierit ex lege, quoad oia facta fuerint. Quiſquis igit' ſoluerit unū ex mādatis hiſce minimis, & docuerit ſic homines, minimus uocabitur in regno cœlorū. Quiſqs aūt fecerit & docuerit, hic magn⁹ uocabit' in regno cœlorū. Dico em̄ uobis, Niſi abūdauerit ueſtra iuſtitia, pl⁹ q̄ ſcribarū & phariſæorū, nō poſſitis ingredi in regnū cœlorū. Audiſtis quod dictū ſit ueteribus, Nō occides. Quiſqs aūt occiderit, obnoxius erit iudicio. At ego dico uobis, quod quiſquis iraſcitur fratri ſuo temere, obnoxius erit iudicio. Quicūq; uero dixerit fratri ſuo rhaca, obnoxius erit concilio. Quiſqs aūt dixerit fatue, obnoxius erit gehēnæ incēdio. Itaq; ſi obtuleris mun⁹ tuū ad arā, & illic recordat⁹ fueris, q̄d frater tu⁹ habet

ἔχει τί κατὰ σοῦ, ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ὕπαγε πρῶτον, διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου. καὶ τότε ἐλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν σου. *ἴσθι εὐνοῶν τῷ ἀντιδίκῳ σου ταχύ, ἕως ὅτου εἶ μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ ὁδῷ, μήποτέ σε παραδῷ ὁ ἀντίδικος τῷ κριτῇ, καὶ ὁ κριτής σε παραδῷ τῷ ὑπηρέτῃ καὶ εἰς φυλακὴν βληθήσῃ. ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν, ἕως ἂν ἀποδῷς τὸν ἔσχατον κοδράντην. *ἠκούσατε, ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, οὐ μοιχεύσεις. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμός σου ὁ δεξιὸς σκανδαλίζῃ σε, ἔξελε αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ. συμφέρει γάρ σοι, ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μελῶν σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν, καὶ εἰ ἡ δεξιά σου χεὶρ σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον αὐτὴν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ. συμφέρει γάρ σοι, ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μελῶν σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν. ἐρρέθη δέ, ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ δότω αὐτῇ ἀποστάσιον. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, παρεκτὸς λόγου πορνείας, ποιεῖ αὐτὴν μοιχᾶσθαι. καὶ ὃς ἐὰν ἀπολελυμένην γαμήσῃ, μοιχᾶται. πάλιν ἠκούσατε, ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, οὐκ ἐπιορκήσεις, ἀποδώσεις δὲ τῷ κυρίῳ τοὺς ὅρκους σου. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὀμόσαι ὅλως, μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶ τοῦ θεοῦ, μήτε ἐν τῇ γῇ, ὅτι ὑποπόδιόν ἐστι τῶν ποδῶν αὐτοῦ, μήτε εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλις ἐστὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως, μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὀμόσῃς, ὅτι οὐ δύνασαι, μίαν τρίχα λευκὴν ἢ μέλαιναν ποιῆσαι. ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν, ναὶ ναί, οὒ οὔ, τὸ δὲ περισσὸν τούτων, ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστίν. *ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη, ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ. *ἀλλ' ὅστις σε ῥαπίσει ἐπὶ τὴν δεξιάν σου σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ

habet aliqd aduersũ te, relinque illic munꝰ tuũ corã altari, & abi, prius recõcilieris fratri tuo, & tũ ueniẽs offer munus tuũ. Habeto beneuolentiã cũ aduersario tuo cito, dũ es in uia cũ illo, ne qñ te tradat aduersarius iudici, & iudex te tradat ministro, & in carcerẽ cõiciaris. Amẽ dico tibi, nõ exibis illinc, donec persolueris extremũ quadrantẽ. Audistis quod dictum fuerit antiquis, nõ cõmittes adulterium. At ego dico uobis, quod quicũq; aspexerit uxorẽ alterius, ad concupiscendũ eã, iã adulteriũ cũ ea cõmisit in corde suo. Quod si oculus tuus dexter obstaculo tibi fuerit, erue illum, & abiice abs te. Expedit eĩ tibi, ut pereat unũ membrorũ tuorũ, ac nõ totũ corpus tuũ coniiciatur in gehennã. Et si dextera tua manꝰ obstiterit tibi, amputa eã, & pij ce abs te. Expedit eĩ tibi, ut pereat unum membrorũ tuorũ, ac nõ totũ corpus tuũ coniiciat in gehẽnã. Dictũ est autẽ, Quicũq; repudiauerit uxorẽ suã, det illi libellũ diuortij. At ego dico uobis, qđ qsquis repudiauerit uxorẽ suã, nisi causa stupri, efficit ut illa sit adultera, & quicunq; repudiatã duxerit, adulterium cõmittit. Rursum audistis, quod dictũ fuerit antiquis, non peierabis, sed persolues dño ea quæ iuraueris. At ego dico uobis, ne iuretis omnino, neq; per cœlũ, quia thronus dei est, neque per terrã, quia subsellium est pedũ illius, neq; per Hierosolyma, quoniã ciuitas est magni regis, neq; p caput tuũ iurabis, propterea quod nõ potes unum pilum album, aut nigrum facere. Sed erit sermo uester est est, non non. Porrò quod ultra hæc adiungitur, ex malo proficiscitur. Audistis quod dictũ fuerit, oculum pro oculo, & dentẽ pro dente. At ego dico uobis, ne resistatis malo, sed quisquis impegerit alapam in dexterã tuam maxillã, obuerte illi

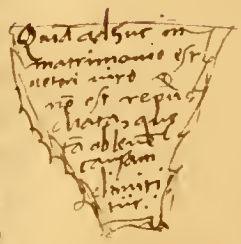

ψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην, καὶ τῷ θέλοντί σοι
κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἄφες
λθ̄ αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον,* καὶ ὅς τις σε ἀγγαρεύ-
ι σει μίλιον ἕν, ὕπαγε μετ' αὐτοῦ δύο. τῷ αἰ-
τοῦντί σε δίδου, καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δα-
νείσασθαι μὴ ἀποστραφῇς. Ἠκούσατε ὅτι ἐῤῥέ-
θη, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου, καὶ μισήσεις
μ̄ τὸν ἐχθρόν σου.* Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν. ἀγαπᾶ-
ε τε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς κατα-
ρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοὺς μισοῦν-
τας ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεα-
ζόντων ὑμᾶς, καὶ διωκόντων ὑμᾶς, ὅπως γέ-
νησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ὅτι
τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ
ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους.
μᾱ * Ἐὰν δὲ ἀγαπήσητε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς,
ε τίνα μισθὸν ἔχετε; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι τὸ αὐ-
τὸ ποιοῦσιν; καὶ ἐὰν ἀσπάσησθε τοὺς ἀδελφοὺς
ὑμῶν μόνον, τί πρῖσσον ποιεῖτε; οὐχὶ καὶ οἱ
τελῶναι οὕτως ποιοῦσιν; ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέ-
λειοι, ὥσπερ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς,
μβ̄ τέλειός ἐστιν.* Προσέχετε τὴν ἐλεημοσύνην ὑ-
ι μῶν, μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων,
πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς, εἰδεμήγε, μισθὸν
οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν οὐρα-
νοῖς. ὅτ' ἂν οὖν ποιῇς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλ-
πίσῃς ἔμπροσθέν σου, ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ τοι-
οῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ ἐν ταῖς ῥύμαις,
ὅπως δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. ἀμὴν
λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. σοῦ
δὲ ποιοῦντος ἐλεημοσύνην, μὴ γνώτω ἡ ἀριστε-
ρά σου, τί ποιεῖ ἡ δεξιά σου, ὅπως ᾖ σου ἡ ἐλεη-
μοσύνη ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ πατὴρ σου ὁ βλέπων
ἐν τῷ κρυπτῷ, αὐτὸς ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανε-
ρῷ. καὶ ὅταν προσεύχῃ, οὐκ ἔσῃ ὥσπερ οἱ ὑπο-
κριταὶ, ὅτι φιλοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ
ἐν ταῖς γωνίαις τῶν πλατειῶν ἑστῶτες προσεύ-
χεσθαι ὅπως ἂν φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις. ἀμὴν λέ-
γω ὑμῖν, ὅτι ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. σὺ δὲ ὅτ'
ἂν προσεύχῃ, εἴσελθε εἰς τὸ ταμεῖόν σου, καὶ κλεί-
σας τὴν θύραν σου, πρόσευξαι τῷ πατρὶ σου τῷ
ἐν τῷ

te illi & alteram, & ei qui te uelit in ius tra-
here, ac tunicam tuam tollere, permitte il-
li & pallium, & qui te adegerit ad miliari-
um unum, abito cum illo duo. Petenti abs
te dato. & cupientem mutuum accipere,
ne auerseris. Audistis quod dictum sit,
Diliges proximum tuum, & odio habe-
bis inimicum tuum. At ego dico uobis,
Diligite inimicos uestros, bene precemi-
ni deuouentibus uos, benefacite ijs, qui
uos odio prosequuntur, orate pro ijs, qui
lædunt & insectantur uos, ut sitis filij pa-
tris uestri, qui est in cœlis, quia solem su-
um exoriri sinit, super malos ac bonos, &
pluuiam mittit super iustos & iniustos.
Nam si dilexeritis eos, qui diligunt uos
quod præmium habetis? Nonne & pu-
blicani idem faciũt? Et si complexi fueritis
fratres uestros tantum, quid eximium fa-
citis? Nonne & publicani sic faciunt? Eri-
tis igitur uos perfecti, quẽadmodũ pater
uester qui est in cœlis, perfectus est. At- VI
tendite ne eleemosynam uestram præste-
tis coram hominibus, quo spectemini ab
illis. Alioqui præmiũ nõ habetis apud pa-
trem uestrũ, qui est in cœlis. Itaq; cũ præ-
stas eleemosynã, ne tubis canatur ante te,
quemadmodũ hypocritæ faciũt in cõcilia-
bulis, & in uicis, ut glorificentur ab homi-
nibus. Amẽ dico uobis habent mercedẽ
suã. Ceterũ tu cũ præstabis eleemosynã, ne
sciat sinistra tua, quod facit dextera tua, ut
sit tua eleemosyna in occulto, & pater tuꝰ
q uidet in occulto, ipse reddet tibi in pro-
patulo. Et cum oraueris, non eris quẽad-
modum hypocritæ. Nã illi solent in cõci-
liabulis & in angulis platearum, stantes
orare, quo cõspicui sint hominibus. Amẽ
dico uobis, quod habent mercedẽ suã. Tu
uero cum oras, introito in conclaue tuum,
& occluso ostio tuo, ora patrẽ tuũ qui est
in

ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν
τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ.* προ-
σευχόμενοι δὲ, μὴ βαττολογήσητε, ὥσπερ οἱ ἐθνι-
κοί. δοκοῦσι γὰρ, ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν εἰσ-
ακουσθήσονται. μὴ οὖν ὁμοιωθῆτε αὐτοῖς, οἶδεν
γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὧν χρείαν ἔχετε, πρὸ τοῦ ὑ-
μᾶς αἰτῆσαι αὐτόν. οὕτως οὖν προσεύχεσθε
ὑμεῖς. πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθή-
τω τὸ ὄνομά σου. ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου, γε-
νηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς
γῆς. τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον, δὸς ἡμῖν
σήμερον. καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν,
ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν.
καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ
ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βα-
σιλεία καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα, εἰς τοὺς αἰῶ-
νας ἀμήν. * ἐὰν γὰρ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ
παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πα-
τὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος. ἐὰν δὲ μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀν-
θρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, οὐδὲ ὁ πα-
τὴρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν. * ὅταν
δὲ νηστεύητε, μὴ γίνεσθε ὡσπερ οἱ ὑποκριταὶ
σκυθρωποί. ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρόσωπα αὐ-
τῶν, ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις νηστεύον-
τες. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀπέχουσι τὸν
μισθὸν αὐτῶν. σὺ δὲ νηστεύων ἄλειψαί σου
τὴν κεφαλὴν, καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψαι,
ὅπως μὴ φανῇς τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων, ἀλ-
λὰ τῷ πατρί σου, τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ
πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀπο-
δώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ.* μὴ θησαυρίζετε ὑ-
μῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σὴς καὶ βρῶ-
σις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται διορύσσουσι,
καὶ κλέπτουσιν. θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θη-
σαυροὺς ἐν οὐρανῷ, ὅπου οὔτε σὴς, οὔτε βρῶ-
σις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσσου-
σιν, οὐδὲ κλέπτουσιν. ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυ-
ρός ὑμῶν, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία ὑμῶν.
* ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός.
ἐὰν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἁπλοῦς ᾖ, ὅλον τὸ
σῶμα σου φωτεινὸν ἔσται. ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμός

σου πονηρὸς

in occulto, & pater tuus qui uidet in occulto, persoluet tibi in propatulo. Verum orantes, ne sitis multiloqui, sicut ethnici. Putant enim fore, ut ob multiloquium suum exaudiantur. Ne igitur efficiamini similes istorum. Nouit enim pater uester quibus rebus opus sit uobis, priusquam petatis ab illo. Ad hunc ergo modum orate uos, Pater noster, qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum. Veniat regnum tuum, fiat uoluntas tua, quemadmodum in cœlo, sic etiam in terra. Panem nostrũ quotidianum da nobis hodie, & remitto nobis debita nostra, sicut & nos remittimus debitoribus nostris. Et ne induc as nos in tentationem. Sed libera nos à malo. quia tuum est regnum, & potentia & gloria, in sæcula sæculorum. Amen. Proinde, si remiseritis hominibus errata sua, remittet & uobis pater uester cœlestis. Quod si non remiseritis hominibus errata sua, nec pater remittet errata uestra. Porrò cum ieiunaueritis, ne sitis uelut hypocritæ tetrici. Obscurant enim facies suas, quo perspicuum sit hominibus ipsos ieiunare. Amen dico uobis, habent mercedem suam. Tu uero cum ieiunas, unge caput tuum, & faciem tuam laua, ne conspicuum sit hominibus te ieiunare, sed patri tuo, qui est in occulto, & pater tuus qui uidet in abdito, reddet tibi in propatulo. Ne reponatis uobis thesauros in terra, ubi erugo & tinea corrumpit, & ubi fures perfodiunt ac furantur. Sed recondite uobis thesauros in cœlo, ubi neq; erugo, neq; tinea corrũpit, & ubi fures non perfodiũt, neq; furantur. Nam ubi fuerit thesaurus uester, illic erit & cor uestrum. Lucerna corporis est oculus. Si igitur oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidũ erit. Quod si oculus

tuus malus

σὸ πονηρὸς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σὸ σκοτεινὸν
ἔσαι. εἰ οὖν ὁ φῶς ὁ ἐν σοὶ σκότος ἐστί, τὸ
μ̄η σκότος πόσον;* οὐδεὶς δύναται δυσὶ κυρίοις
ε δουλεύειν. ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτε
ρον ἀγαπήσει, ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται, καὶ τὸν ἕτέ
ρον καταφρονήσει. οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν
μ̄θ καὶ μαμωνᾷ.* διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ με
ε ριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε, μὴ τί πίῃ
τε, μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν τί ἐνδύσησθε.
οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστι τροφῆς; καὶ τὸ
σῶμα τοῦ ἐνδύματος; ἐμβλέψατε εἰς τὰ πε
τεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπείρουσιν, οὐδὲ θερί
ζουσιν, οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ
ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά. οὐχὶ
ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε αὐτῶν; τίς δὲ ἐξ
ὑμῶν μεριμνῶν, δύναται προσθεῖναι ἐπὶ
τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα; καὶ περὶ ἐν
δύματος τί μεριμνᾶτε, καταμάθετε τὰ κρί
να τοῦ ἀγροῦ, πῶς αὐξάνει. οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νή
θει. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐδὲ Σολομὼν ἐν πά
σῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἓν τού
των. εἰ δὲ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ σήμερον ὄν
τα, καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον, ὁ
θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσιν, οὐ πολλῷ μᾶλλον
ὑμᾶς ὀλιγόπιστοι, μὴ οὖν μεριμνήσητε λέ
γοντες, τί φάγωμεν ἢ τί πίωμεν, ἢ τί περι
βαλώμεθα. πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη
ἐπιζητεῖ. οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνι
ος, ὅτι χρῄζετε τούτων ἁπάντων. ζητεῖτε
δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ τὴν
δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστε
θήσεται ὑμῖν. μὴ οὖν μεριμνήσητε εἰς τὴν
αὔριον, ἡ γὰρ αὔριον, μεριμνήσει τὰ ἑαυτῆς, ἀρ
κετὸν τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς.* μὴ κρίνετε,
μ̄β ἵνα μὴ κριθῆτε, ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε,
κριθήσεσθε, καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, με
Να τρηθήσεται ὑμῖν.* τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ
ε ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ
ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατανοεῖς;
ἢ πῶς ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου, ἄφες ἐκβα
λῶ τὸ κάρφος ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ

ἰδοὺ

tuus malus fuerit, totũ corpus tuum tene-
brosum erit. Ergo si lumẽ quod est in uo-
bis, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quãtæ? Ne
mo potest duobus dñis seruire. Aut eñ
hunc habebit odio, & alterũ illũ diliget,
aut huic adhærebit, & alterũ illum negli-
get. Nõ potestis deo seruire & mãmonæ.
Propterea dico uobis, ne sitis sollicíti uitæ
uestræ, qd esuri sitis, aut bibituri, neq; cor-
pori uestro, qbus indumẽtis usuri. Nõne
anima pluris est, q̃ cibus, & corpus pluris
q̃ indumentũ? Vertite oculos ad uolatí-
lia cœli, quia nõ serunt neq; metunt, neq;
conuehunt in horrea, & pater uester cœle-
stis alit illa. Nonne uos longe præcellitis
illa? Quis autem ex uobis sollicite cogi-
tando, potest addere ad staturam suam
cubitum unum? ac de indumento quid
sollicíti estis? Cognoscite lilia agri, quomo
do crescant. Non laborant, neq; nent. At
tamen (dico uobis) ne Solomonem qui
dem in uniuersa gloria sua, sic amictum
fuisse, ut unũ ex his. Quod si gramẽ agri,
qd hodie cũ sit, cras in clibanũ mittit, de-
us sic uestit, an nõ multomagis uobis id fa
ciet, o parũ fidẽtes? Ne sitis igit sollicíti di
centes, Quid edemus aut quid bibemus,
aut qbus operiemur? Nã omia ista gẽtes
exquirũt. Nouit eñ pater uester cœlestis
quod opus habeatis his omnibus. Quin
potius quærite primum regnũ dei, & iusti
ciam eius, & hæc omnia adijciẽtur uobis.
Ne sitis igit sollicíti in crastinũ. nã crasti-
nus dies curã habebit sui ipsi9. Sufficit sua
diei afflictio. Nolite cõdẽnare, ne conde/ VII
mnemini. Quo eñ iudicio iudicatis, eo iu
dicabit de uobis. & qua mẽsura metimini,
ea metiẽt uobis alij. Cur aũt uides festucã
quæ est in oculo fratris tui, trabẽ aũt quæ est
in oculo tuo, nõ aiaduertis? Aut quõ dicis
fratri tuo, sine eximã festucã ex oculo tuo, &

ecce

ἰδοὺ ἡ δοκὸς ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου; ὑποκριτά, ἔκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου. * μὴ δῶτε τὸ ἅγιον τοῖς κυσί, μηδὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων, μήποτε καταπατήσωσιν αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν, καὶ στραφέντες ῥήξωσιν ὑμᾶς. * αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν, ζητεῖτε, καὶ εὑρήσετε, κρούετε καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν, λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὑρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται. ἢ τίς ἐστιν ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃν ἐὰν αἰτήσῃ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ; καὶ ἐὰν ἰχθὺν αἰτήσῃ, μὴ ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ; εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες, οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν; * πάντα οὖν ὅσα ἂν θέλητε, ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς. οὗτος γάρ ἐστιν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται. * εἰσέλθετε διὰ τῆς στενῆς πύλης. ὅτι πλατεῖα ἡ πύλη καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοί εἰσιν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς. ὅτι στενὴ ἡ πύλη, καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς, ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὑρίσκοντες αὐτήν. * προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν, οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασι προβάτων, ἔσωθεν δέ εἰσι λύκοι ἅρπαγες, ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. * μή τι συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σταφυλήν; ἢ ἀπὸ τριβόλων σῦκα; * οὕτω πᾶν δένδρον ἀγαθὸν, καρποὺς καλοὺς ποιεῖ. τὸ δὲ σαπρὸν δένδρον, καρποὺς πονηροὺς ποιεῖ. οὐ δύναται δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν. οὐδὲ δένδρον σαπρὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖν. πᾶν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν, ἐκκόπτεται, καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. ἄρα γε ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε

ecce trabes in oculo tuo? Hypocrita, eiice prius trabem ex oculo tuo, & tum perspicies, ut eximas festucam ex oculo fratris tui. Ne detis quod sanctum est canibus, ne proieceritis margaritas uestras ante porcos, ne quando hi conculcẽt eas pedibus suis, & illi uersi in uos lacerent uos. Petite & dabitur uobis, quærite & inuenietis, pulsate, & aperietur uobis. Quisquis enim petit, accipit, & quicunque quærit inuenit, & pulsanti aperietur. An quisquam est uestrũ homo, qui si filius eius petierit panem, lapidẽ daturus sit illi? Aut si piscem petierit, num serpentem addet illi? Si uos igitur cum sitis mali, nostis dona bona dare filijs uestris, quanto magis pater uester, qui est in cœlis dabit bona, si postuletis ab ipso? Omnia igitur quæcunque uolueritis, ut faciant uobis homines, sic & uos facite illis. Hæc enim est lex & prophetæ. Introite per arctam portam, quoniam lata est porta, & spacioſa uia, quæ abducit in exitium, multique sunt, qui ingrediuntur per illam. Quoniam angusta est porta, & stricta uia, quæ abducit ad uitam, & pauci sunt, qui inueniunt illam. Cauete uero uobis à pseudoprophetis, qui ueniunt ad uos, in uestitu ouium, sed intrinsecus sunt lupi rapaces. A fructibus ipsorum agnoscetis eos. Num qui colligũt de spinis uuam? aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona, fructus bonos facit. Putris autem arbor, fructus malos facit. Non potest arbor bona, fructus malos facere. neque arbor putris, fructus bonos facere. Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidítur, & in ignem conijcitur. Igitur ex fructibus ipsorum

ιθ ἐπιγνώσεσθε αὐτούς.* οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι κύ
γ ριε κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρα
νῶν, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ
ἐν οὐρανοῖς. πολλοί ἐροῦσί μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡ-
μέρᾳ, κύριε κύριε, οὐ τῷ σῷ ὀνόματι προεφητεύ
σαμεν; καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβά
λομεν; καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δυνάμεις πολ-
λὰς ἐποιήσαμεν; καὶ τότε ὁμολογήσω αὐ-
τοῖς, ὅτι οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς. ἀποχω-
ρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ, οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομί-
ξα αν.* πᾶς οὖν ὅστις ἀκούει μου τοὺς λόγους
ε τούτους, καὶ ποιεῖ αὐτούς, ὁμοιώσω αὐτὸν
ἀνδρὶ φρονίμῳ. ὅστις ᾠκοδόμησε τὴν οἰκί-
αν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν, καὶ κατέβη ἡ βρο-
χή, καὶ ἦλθον οἱ ποταμοί, καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνε-
μοι καὶ προσέπεσαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἔ-
πεσεν· τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν. καὶ πᾶς
ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους τούτους, καὶ μὴ ποι-
ῶν αὐτούς, ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ μωρῷ. ὅστις
ᾠκοδόμησεν τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἄμμον,
καὶ κατέβη ἡ βροχή, καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ καὶ
ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι καὶ προσέκοψαν τῇ οἰκίᾳ
ξβ ἐκείνῃ, καὶ ἔπεσεν, καὶ ἦν ἡ πτῶσις αὐτῆς με-
γάλη.* καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ι̅Σ̅
β τοὺς λόγους τούτους, ἐξεπλήσσοντο οἱ
ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ· ἦν γὰρ διδάσ
κων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς
ξγ οἱ γραμματεῖς.* καταβάντι δὲ αὐτῷ ε
β ἀπὸ τοῦ ὄρους, ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι
πολλοί, καὶ ἰδοὺ λεπρὸς ἐλθὼν προσε-
κύνει αὐτῷ λέγων· κύριε ἐὰν θέλῃς δύνα-
σαί με καθαρίσαι· καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα,
ἥψατο αὐτοῦ ὁ Ι̅Σ̅ λέγων· θέλω, κα-
θαρίσθητι· καὶ εὐθέως ἐκαθαρίσθη αὐτοῦ ἡ λέ-
πρα. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ι̅Σ̅· ὅρα μηδε-
νὶ εἴπῃς, ἀλλὰ ὕπαγε σεαυτὸν δεῖξον τῷ
ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε τὸ δῶρον, ὃ προσέταξε
ξδ μωσῆς, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς.* εἰσελθόν- ζ
γ τι δὲ τοῦ Ι̅Σ̅ εἰς καπερναούμ, προσῆλ-
θεν αὐτῷ ἑκατόνταρχος παρακαλῶν αὐ-
τὸν καὶ λέγων· κύριε ὁ παῖς μου βέβληται
ἐν τῇ οἰκίᾳ

agnoſcetis eos. Non quiſquis dicit mihi domine, domine, introibit in regnum cœlorum, ſed qui fecerit uoluntatem patris mei, qui in cœlis eſt. Multi dicent mihi in illo die, Domine, domine, nonne per nomen tuum prophetauimus, & per nomen tuum dæmonia eiecimus? & per nomen tuum multas uirtutes præſtitimus? Ac tum confitebor illis, nunq̃ noui uos. Diſcedite à me, qui operamini iniquitatem. Omnis enim qui audit ex me ſermones hos, & facit eos, adſimilabo illum uiro prudenti, qui ædificauit domum ſuam ſuper petram, & deſcendit hymber, & uenerunt flumina, & flauerunt uenti, & irruerunt in domum illam, & non eſt proſtrata. Fundata em̃ fuerat ſuper petram. Et omnis qui audit à me ſermones hos, & non facit eos, adſimilabitur uiro fatuo, qui ædificauit domum ſuam ſuper arenam, & deſcendit hymber, & uenerunt flumina, & flauerunt uenti, & impegerunt in domum illam, & deiecta eſt, & fuit ruina illius magna. Et factum eſt, ut, cum finiſſet Ieſus ſermones hos, obſtupuerint turbæ ſuper doctrina illius. Docebat enim eos uelut habens autoritatem, & non ſicuti ſcribæ. Cum deſcendiſſet autem VIII de monte, ſecutæ ſunt eũ turbæ multæ, & ecce leproſus accedẽs, adorauit eum dicens, Domine, ſi uelis, potes me mundare. protenſaq̃ manu, tetigit illum, dicens, Volo, mundus eſto, ac protinus mundata fuit illius lepra. Et dicit illi Ieſus. Vide, ne cui dixeris, ſed abi oſtende teipſum ſacerdoti, & offer munus, quod iuſſit offerri Moſes in teſtimoniũ ipſis. Porrò cum ingreſſus fuiſſet Ieſus Capernaum, adijt eũ centurio, obſecrans eũ & dicens, Domine, famulus meus decũbit

domi

ϕν τῇ οἰκίᾳ παραλυτικὸς, δεινῶς βασανιζό
μενος· ⁊ λέγει αὐτῷ ὁ ιησοῦς. ἐγὼ ἐλθὼν
θεραπεύσω αὐτόν, καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἑκατόν
ταρχος, ἔφη, κύριε, οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς, ἵνα μου
ὑπὸ τὴν στέγην εἰσέλθῃς, ἀλλὰ μόνον εἰπὲ
λόγον, ⁊ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου. καὶ γὰρ ἐγὼ ἄν
θρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν, ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν
στρατιώτας, ⁊ λέγω τούτῳ, πορεύθητι, καὶ πο
ρεύεται. ⁊ ἄλλῳ ἔρχου, ⁊ ἔρχεται. ⁊ τῷ δού
λῳ μου, ποίησον τοῦτο, ⁊ ποιεῖ. ἀκούσας δὲ
ὁ ιησοῦς, ἐθαύμασε, καὶ εἶπε τοῖς ἀκολουθοῦ
σιν. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ ἰσραὴλ
τοσαύτην πίστιν εὗρον.* λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι πολ
λοὶ ἀπ' ἀνατολῶν ⁊ δυσμῶν ἥξουσι ⁊ ἀνα-
κλιθήσονται μετὰ ἀβραὰμ ⁊ ἰσαὰκ ⁊ ἰακὼβ,
ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλεί
ας ἐκβληθήσονται εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, ἐκεῖ
ἔσται ὁ κλαυθμὸς ⁊ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.* ⁊
εἶπεν ὁ ιησοῦς τῷ ἑκατοντάρχῳ. ὕπαγε, ⁊ ὡς
ἐπίστευσας γενηθήτω σοι, ⁊ ἰάθη ὁ παῖς αὐτοῦ
ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ.* καὶ ἐλθὼν ὁ ιησοῦς εἰς τὴν
οἰκίαν πέτρου, εἶδεν τὴν πενθερὰν αὐτοῦ βεβλημ
μένην ⁊ πυρέσσουσαν. ⁊ ἥψατο τῆς χειρὸς αὐτῆς,
⁊ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετὸς. ⁊ ἠγέρθη ⁊ διη-
κόνει αὐτοῖς.* ὀψίας δὲ γενομένης, προσήνεγ-
καν αὐτῷ δαιμονιζομένους πολλούς ⁊ ἐξέ/
βαλε τὰ πνεύματα λόγῳ. ⁊ πάντας
τοὺς κακῶς ἔχοντας ἐθεράπευσεν. ὅπως
πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ ἡσαΐου τοῦ προφή/
του λέγοντος· αὐτὸς τὰς ἀσθενείας ἡμῶν
ἔλαβεν ⁊ τὰς νόσους ἐβάστασεν. ἰδὼν
δὲ ὁ ιησοῦς πολλοὺς ὄχλους περὶ αὐτὸν ἐκέ/
λευσεν ἀπελθεῖν εἰς τὸ πέραν.* καὶ προσελ/
θὼν εἷς γραμματεὺς εἶπεν αὐτῷ. διδάσκα
λε, ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ. ⁊
λέγει αὐτῷ ὁ ιησοῦς. αἱ ἀλώπεκες φωλεο
ὺς ἔχουσιν, ⁊ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ
κατασκηνώσεις. ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, οὐκ
ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ. ἕτερος δὲ τῶν
μαθητῶν αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ, κύριε ἐπίτρε-
ψόν μοι πρῶτον ἀπελθεῖν ⁊ θάψαι τὸν πα-

τέρα

domi paralyticus, ac grauiter diſcruciat. Et dicit illi Ieſus, Ego cum uenero medebor illi. Et reſpondens centurio dixit, Dñe, non ſum idoneus, ut tectū meum ſubeas, imò tantum dic uerbum, & ſanabitur famulus meus. Nã & ego ſum homo alterius poteſtati ſubditus, & habeo ſub me milites, & dico huic, uade, & uadit. & alteri, ueni, & uenit. & ſeruo meo, fac hoc, & facit. Hæc autem cum audiſſet Ieſus, admiratus eſt, & ait ſequentibus ſe, Amen dico uobis, ne in Iſrael quidē tantum fidei reperi. Dico autem uobis, quod multi ab oriente & occidente uenturi ſunt, & accumbēt cum Abraham & Iſaac, & Iacob, in regno cœlorum, filij uero regni eijcientur in tenebras extremas, illic erit ploratus & ſtridor dentium. Et dixit Ieſus centurioni, Abi, & quemadmodū credis, ita fiat tibi. & ſanatus eſt famulus eius in hora illa. Et cū ueniſſet Ieſus in domum Petri, uidit ſocrū illius in lecto decumbentem, & febricitantē, tetigitq; manum illius, & reliquit illam febris, & ſurrexit, ac miniſtrauit illis. Cum autem appetiſſet ueſpera, adduxerunt illi dæmoniacos multos, & eiecit ſpiritus uerbo, omesq; male habentes ſanauit, ut impleretur quod dictum erat per Eſaiam prophetam cum ait, Hic infirmitates noſtras ſuſcepit, & morbos portauit. Cum uidiſſet autem Ieſus turbas multas, circum ſeſe, iuſſit, ut abirent in ulteriorem ripam, & cum adiſſet, unus ſcriba dixit ei, Præceptor, ſequar te quocunque abieris. Et dicit illi Ieſus, Vulpes foueas habent, & uolucres cœli nidos, at filius hominis non habet, ubi caput reclinet. Alius de numero diſcipulorum ſuorum dixit ei, Domine permitte mihi prius, ut abeam, & ſepeliam pa/

 trem meū.

τέρα μᾶ, ὁ δὲ ΙΗΣΟΥΣ εἶπεν αὐτῷ, ἀκολούθει μοι, Ϛ ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς. * καὶ ἐμβάντι αὐτῷ εἰς τὸ πλοῖον ξᾱ α
ὁμ, ἠκολούθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Ϛ ἰδοὺ σεισμὸς μέγας ἐγένετο ἐν τῇ θαλάσσῃ, ὥστε τὸ πλοῖον καλύπτεσθαι ὑπὸ τῶν κυμάτων. αὐτὸς δὲ ἐκάθευδεν. καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταί, ἤγειραν αὐτὸν λέγοντες. κύριε, σῶσον ἡμᾶς, ἀπολύμεθα. καὶ λέγει αὐτοῖς. τί δειλοί ἐστε ὀλιγόπιστοι; τότε ἐγερθεὶς, ἐπετίμησε τοῖς ἀνέμοις καὶ τῇ θαλάσσῃ, καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη. οἱ δὲ ἄνθρωποι ἐθαύμασαν λέγοντες, ποταπός ἐστιν οὗτος, ὅτι Ϛ οἱ ἄνεμοι, καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν αὐτῷ; καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ πέραν. * εἰς χώραν τῶν γεργεσηνῶν, ὑπῆ ιβ
ντησαν αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι ἐκ τῶν μνημείων ἐξερχόμενοι χαλεποὶ λίαν, ὥστε μὴ ἰσχύειν τινὰ παρελθεῖν διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης. καὶ ἰδοὺ ἔκραξαν λέγοντες· τί ἡμῖν καὶ σοὶ ΙΗΣΟΥ υἱὲ τοῦ θεοῦ; ἦλθες ὧδε πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς; ἦν δὲ μακρὰν ἀπ' αὐτῶν ἀγέλη χοίρων πολλῶν βοσκομένη. οἱ δὲ δαίμονες παρεκάλουν αὐτὸν λέγοντες. Ει ἐκβάλλεις ἡμᾶς, ἐπίτρεψον ἡμῖν ἀπελθεῖν εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων. καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ὑπάγετε. οἱ δὲ ἐξελθόντες, ἀπῆλθον εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων, καὶ ἰδοὺ ὥρμησεν πᾶσα ἡ ἀγέλη τῶν χοίρων κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν θάλασσαν, Ϛ ἀπέθανον ἐν τοῖς ὕδασιν. οἱ δὲ βόσκοντες ἔφυγον. καὶ ἀπελθόντες εἰς τὴν πόλιν, ἀπήγγειλαν πάντα καὶ τὰ τῶν δαιμονιζομένων. καὶ ἰδοὺ πᾶσα ἡ πόλις ἐξῆλθεν εἰς συάντησιν τῷ ΙΗΣΟΥ Ϛ ἰδόντες αὐτὸν, παρεκάλεσαν, ὅπως μεταβῇ ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν. καὶ ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον διεπέρασεν καὶ ἦλ ο
θεν εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. * καὶ ἰδοὺ προσέ ιγ α
φερον αὐτῷ παραλυτικὸν ἐπὶ κλίνης βεβλημένον. καὶ ἰδὼν ὁ ΙΗΣΟΥΣ τὴν πίστιν αὐτῶν, εἶπεν τῷ παραλυτικῷ. θάρσει τέκνον,

ἀφέωνταί

trem meum. At Iesus dixit illi, Sequere me, & sine ut mortui sepeliant mortuos suos. Et cum esset ingressus nauim, secuti sunt eum discipuli sui, & ecce motus magnus factus est in mari, adeo ut nauis operiretur à fluctibus, ipse uero dormiebat. Et accedentes discipuli, excitauerunt illum dicentes, Domine, serua nos, perimus. Et dicit illis, Quid timidi estis exigua prædíti fiducia? Tunc excitatus, increpauit uentos & mare, & facta est tranquillitas magna. Homines uero admirabantur dicentes, Qualis est hic, quia uenti quoque & mare obediunt illi? Et cum uenisset ad ulteriorem ripam, in regionem Gergesenorum, occurrerunt ei duo dæmoniaci, è monumentis egressi, erant autem sæui supra modum, adeo ut nemo posset transire per uiam illam. Et ecce uociferabantur dicentes, Quid rei nobis tecum est Iesu fili dei? uenisti huc ad cruciandum nos ante tempus? Erat autem procul ab illis grex porcorum multorum pascés. Dæmones uero rogabant eum dicentes, Si ejcis nos, permitte nobis, ut demigremus in gregem porcorum. Et ait illis, Abite. Illi uero egressi abierunt in gregem porcorum. Et ecce ferebatur totus grex porcorum, per præceps in mare, & perierunt in aquis. Porrò qui pascebant, aufugerunt, & digressi in ciuitatem, renunciauerunt omnia, & quid accidisset dæmoniacis. Et ecce tota ciuitas exiuit, in occursum Iesu. Et cũ uidissent illũ rogabant, ut decederet à finibus suis.

Et ingressus nauem, traiecit ac uenit in suam ciuitatem. Et ecce adduxerunt illi paralyticum in lecto decumbentẽ. Cunq; uidisset Iesus, fidẽ illorũ, dixit paralytico, Bono animo esto fili, IX

remittuntẽ

ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. καὶ ἰδοὺ τινὲς τῶν γραμματέων εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, οὗτος βλασφημεῖ. καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν, εἶπεν. ἵνα τί ὑμεῖς ἐνθυμεῖσθε πονηρὰ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; τί γάρ ἐστιν εὐκοπώτερον, εἰπεῖν ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι, ἢ εἰπεῖν, ἔγειρε καὶ περιπάτει; ἵνα δὲ εἰδῆτε, ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας, τότε λέγει τῷ παραλυτικῷ. ἐγερθεὶς, ἆρόν σου τὴν κλίνην, καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. καὶ ἐγερθεὶς, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. ἰδόντες δὲ οἱ ὄχλοι, ἐθαύμασαν καὶ ἐδόξασαν τὸν θεὸν, τὸν δόντα ἐξουσίαν τοιαύτην τοῖς ἀνθρώποις. * καὶ παράγων ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖθεν, εἶδεν ἄνθρωπον καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον ματθαῖον λεγόμενον, καὶ λέγει αὐτῷ ἀκολούθει μοι. καὶ ἀναστὰς, ἠκολούθησεν αὐτῷ. * καὶ ἐγένετο αὐτοῦ ἀνακειμένου ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ ἰδοὺ πολλοὶ τελῶναι καὶ ἁμαρτωλοὶ ἐλθόντες, συνανέκειντο τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. καὶ οἱ φαρισαῖοι, εἶπον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. διὰ τί μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει ὁ διδάσκαλος ὑμῶν; * ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀκούσας, εἶπεν αὐτοῖς. οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. πορευθέντες δὲ μάθετε τί ἐστιν, ἔλεος θέλω, καὶ οὐ θυσίαν, οὐ γὰρ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν. τότε προσέρχονται αὐτῷ οἱ μαθηταὶ ἰωάννου λέγοντες. διὰ τί ἡμεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι νηστεύομεν πολλὰ, οἱ δὲ μαθηταί σου οὐ νηστεύουσιν; καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς; μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος πενθεῖν ἐφ' ὅσον μετ' αὐτῶν ἐστιν ὁ νυμφίος; ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, καὶ τότε νηστεύσουσιν. οὐδεὶς δὲ ἐπιβάλλει ἐπίβλημα ῥάκους ἀγνάφου ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ. ἄρει γὰρ τὸ πλήρωμα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἱματίου, καὶ χεῖρον σχίσμα γίνεται. οὐδὲ βάλλουσιν οἶνον νέον, εἰς ἀσκοὺς παλαιούς. εἰδὲ μήγε, ῥήγνυνται οἱ

remittuntur tibi peccata tua. Et ecce quidam è scribis dicebant intra sese, Hic blasphemat. Et cum uidisset Iesus cogitationes illorum, dixit, ad quid uos cogitatis mala in cordibus uestris? Vtrum enim est facilius dicere, remittunt tibi peccata, an dicere, surge & ambula? Vt aũt sciatis, qd̃ potestatẽ habeat filius hominis in terra remittendi peccata, tunc dicit paralytico, Surge, tolle tuũ stratum, & abi in domũ tuam. & ille surrexit, abiitq; domum suã. Turbæ uero quæ uiderãt, admiratæ sunt & glorificauerunt deũ, qui dedisset potestatẽ talem hominibus. Et præteriẽs Iesus illinc, uidit hominem desidentem ad teloniũ Matthæum nomine, dicitq; ei, Sequere me. Atq; is surgẽs secutus est eũ. Et factũ est, ut Iesus accũberet in illius ædib9. Et ecce multi publicani & peccatores, q uenerãt, simul accubuerũt cũ Iesu, & discipulis illi9. Cũq; id uidissent pharisæi, dixerunt discipulis eius, cur cũ publicanis & peccatoribus sumit cibũ præceptor uester? At Iesus ubi audiuit, dixit illis, Non opus habent, ij qui ualidi sunt medico, sed qui male habẽt. Quin potius ite & discite, quid sit illud, misericordiã uolo, & non sacrificiũ. Nõ eñ ueni ad uocandũ iustos, sed peccatores ad pœnitentiã. Tunc adeunt eũ discipuli Ioannis dicẽtes, Quam ob causam, nos & pharisæi ieiunamus plerũq;, discipuli uero tui non ieiunant? Et dixit illis Iesus, Num possunt filij sponsi lugere, quamdiu cũ illis est sponsus? Veniẽt aũt dies, cum tolletur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt. Nullus immittit assumentum panni rudis in ueste ueteri. Aufert eñ supplementum illius à uestimento, & peior ruptura fit. Neq; mittunt uinũ nouũ, in utres ueteres, alioqui rũpun-

ιε̄ περὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ ἀρχισυναγώγου. ις̄ περὶ τῆς αἱμοῤῥοούσης. ιζ̄ περὶ τῶν δύο τυφλῶν. ιη̄ περὶ τοῦ δαιμονιζομένου τοῦ κωφοῦ.

ται οἱ ἀσκοὶ, καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται, καὶ οἱ ἀσκοὶ
ἀπολοῦνται, ἀλλὰ βάλλουσιν οἶνον νέον,
εἰς ἀσκοὺς καινοὺς, καὶ ἀμφότερα συντηροῦν-
οδ̄ β̄ ται. * ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος αὐτοῖς, ἰδοὺ ιε̄
ἄρχων ἐλθὼν προσεκύνει αὐτῷ λέγων,
ὅτι ἡ θυγάτηρ μου ἄρτι ἐτελεύτησεν. ἀλλὰ ἐλ-
θὼν ἐπίθες τὴν χεῖρα σου ἐπ' αὐτὴν καὶ ζήσε-
ται. καὶ ἐγερθεὶς ὁ Ιησοῦς, ἠκολούθησεν αὐτῷ
καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ γυνὴ αἱμοῤῥοοῦ ις̄
σα δώδεκα ἔτη, προσελθοῦσα ὄπισθεν ἥψα-
το τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, ἔλεγε
γὰρ ἐν ἑαυτῇ, ἐὰν μόνον ἅψωμαι τοῦ ἱμα-
τίου αὐτοῦ, σωθήσομαι. ὁ δὲ Ιησοῦς ἐπι-
στραφεὶς καὶ ἰδὼν αὐτὴν, εἶπεν. θάρσει θύ-
γατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε, καὶ ἐσώθη
ἡ γυνὴ ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. καὶ ἐλθὼν ὁ
Ιησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄρχοντος, καὶ
ἰδὼν τοὺς αὐλητὰς καὶ τὸν ὄχλον θορυ-
βούμενον, λέγει αὐτοῖς. ἀναχωρεῖτε, οὐ
γὰρ ἀπέθανε τὸ κοράσιον, ἀλλὰ καθεύδει.
καὶ κατεγέλων αὐτοῦ. ὅτε δὲ ἐξεβλήθη ὁ ὄχ-
λος, εἰσελθὼν ἐκράτησε τῆς χειρὸς αὐτῆς,
καὶ ἠγέρθη τὸ κοράσιον. καὶ ἐξῆλθεν ἡ φήμη
οε̄ ῑ αὕτη, εἰς ὅλην τὴν γῆν ἐκείνην. * καὶ πα- ιζ̄
ράγοντι ἐκεῖθεν τῷ Ιησοῦ, ἠκολούθησαν
αὐτῷ δύο τυφλοὶ κράζοντες καὶ λέγοντες.
ἐλέησον ἡμᾶς υἱὲ δαβίδ. ἐλθόντι δὲ εἰς
τὴν οἰκίαν, προσῆλθον αὐτῷ οἱ τυφλοὶ.
καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ιησοῦς, πιστεύετε ὅτι δύ-
ναμαι τοῦτο ποιῆσαι; λέγουσιν αὐτῷ, ναὶ
κύριε. τότε ἥψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν λέ-
γων, κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν γενηθήτω ὑ-
μῖν. καὶ ἀνεῴχθησαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί. καὶ
ἐνεβριμήσατο αὐτοῖς ὁ Ιησοῦς λέγων, ὁρᾶ-
τε μηδεὶς γινωσκέτω. οἱ δὲ ἐξελθόντες, διε-
φήμησαν αὐτὸν ἐν ὅλῃ τῇ γῇ ἐκείνῃ. αὐτῶν
δὲ ἐξερχομένων, * ἰδοὺ προσήνεγκαν αὐ- ιη̄
τῷ ἄνθρωπον κωφὸν δαιμονιζόμενον, καὶ
ἐκβληθέντος τοῦ δαιμονίου ἐλάλησεν ὁ
κωφός. καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι λέγοντες,
ὅτι οὐδέποτε ἐφάνη οὕτως ἐν τῷ ἰσραήλ.
οἱ δὲ

tur utres, & uinum effunditur, & utres pereunt. Sed mittunt uinum nouum in utres nouos, & utraq; simul seruantur. Hæc cum illis loqueretur, ecce primas quidam uenit, & adorauit eum, dicens, Filia mea modo defuncta est, sed ueni, & impone manum tuam super illã, ac uiuet. Et surgens Iesus secutus est eum, ac discipuli illius. Et ecce mulier quæ sanguinis profluuio laborauerat duodecim annos, accedens à tergo, tetigit fimbriam uestimenti illius. Dixerat enim intra se se. Si tantum tetigero uestimentum illius, ero salua. At Iesus conuersus, ut uidit illam, dixit, Confide filia, fides tua saluam te fecit. Et salua facta fuit mulier à tempore illo. Et cum uenisset Iesus in ædes primatis, uidissetq; tibicines, & turbam tumultuantem, dicit illis, Secedite, non enim mortua est adolescentula, sed dormit. Et deridebant illum. Cum autẽ fuisset eiecta turba, introgressus tenuit manum illius, & surrexit adolescentula. Et emanauit rumor hic in totam terram illam. Et cum discederet illinc Iesus, secuti sunt illum duo cæci, clamantes, ac dicentes, Miserere nostri fili Dauid. At cum uenisset in ædes, adierunt illum cæci, & dicit illis Iesus, Creditis me hoc posse facere? Dicunt illi, Credimus domine. Tunc tetigit oculos illorum dicens, Iuxta fidem uestram fiat uobis. & aperti sunt illorum oculi. Et interminatus est illis Iesus, dicens, Videte ne quis sciat. At illi cum abissent, diuulgarunt famam illius in tota terra illa. Illis autem egredientibus, ecce adduxerunt illi hominem mutum dæmoniacum, & eiecto dæmonio, locutus est mutus. Et admiratæ sunt turbæ, dicentes, Nunquam apparuit sic in Israel.

At

οἱ δὲ φαρισαῖοι ἔλεγον, ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. * καὶ περιῆγεν ὁ ιησοῦς τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς κώμας διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ. * ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους, ἐσπλαγχνίσθη περὶ αὐτῶν, ὅτι ἦσαν ἐκλελυμένοι καὶ ἐρριμμένοι ὡσεὶ πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα, * τότε λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. ὁ μὲν θερισμὸς πολύς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι, δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ, ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ, * καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν κατὰ πνευμάτων ἀκαθάρτων ὥστε ἐκβάλλειν αὐτά, καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον, καὶ πᾶσαν μαλακίαν. τῶν δὲ δώδεκα ἀποστόλων τὰ ὀνόματά ἐστι ταῦτα. * πρῶτος σίμων ὁ λεγόμενος πέτρος, καὶ ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, ἰάκωβος ὁ τοῦ ζεβεδαίου, καὶ ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, φίλιππος καὶ βαρθολομαῖος. θωμᾶς καὶ ματθαῖος, ὁ τελώνης. ἰάκωβος ὁ τοῦ ἁλφαίου. καὶ λεββαῖος ὁ ἐπικληθεὶς θαδδαῖος. σίμων ὁ καναναίτης. καὶ ἰούδας ἰσκαριώτης, ὁ καὶ παραδοὺς αὐτόν. * τούτους τοὺς δώδεκα ἀπέστειλεν ὁ ιησοῦς, παραγγείλας αὐτοῖς λέγων. εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε, καὶ εἰς πόλιν σαμαριτῶν μὴ εἰσέλθητε. πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου ἰσραήλ. πορευόμενοι δὲ κηρύσσετε λέγοντες, ὅτι ἤγγικεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, λεπροὺς καθαρίζετε, νεκροὺς ἐγείρετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε, δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε. μὴ κτήσησθε χρυσὸν, μηδὲ ἄργυρον, μηδὲ χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν, μὴ πήραν εἰς ὁδὸν, μηδὲ δύο χιτῶνας, μηδὲ ὑποδήματα, μηδὲ ῥάβδον, ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ ἐστιν. * εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν ἢ κώμην εἰσέλθητε, ἐξετάσατε, τίς ἐν

At pharisæi dicebant, Per principem dæmoniorum eiicit dæmonia. Et circumibat Iesus ciuitates omneis ac uicos, docens in synagogis illorum, & prædicans euangelium regni, & sanans omnẽ morbum & omnẽ languorem in populo. Cum uidisset autem turbas, affectu misericordiæ tactus est erga illas, quod essent destituti, ac dispersi uelut oues, nõ habentes pastorem. Tunc dicit discipulis suis, Ipsa quidẽ messis copiosa, cæterũ operarij pauci. Rogate igitᵉ dñm messis, ut extrudat operarios in messẽ suã. Et accersitis duodecim discipulis suis, dedit eis potestatem aduersus spiritus immundos, ut eiicerent eos, & sanarent quẽuis morbũ, & quẽuis languorẽ. Porrò duodecim apostolorũ nomina sunt hæc. Primus Simon qui uocatur Petrus. Et Andreas frater eius. Iacobus filius Zebedæi. Et Ioannes frater eius. Philippus, & Bartholomæus, Thomas, & Matthæus, qui fuerat publicanus. Iacobus filius Alphæi. Et Lebbæus, cognomento Thaddæus, Simon Cananeus, & Iudas Iscarioles, qui & prodidit illum. Hos numero duodecim, emisit Iesus, quibus præceperat dicens, In uiam gentiũ ne abieritis, & in ciuitatem Samaritanorum ne ingrediamini, sed ite potius ad oues perditas domus Israel. Profecti autem prædicate dicentes. Appropinquauit regnũ cœlorum. Infirmos sanate, leprosos mũdate, mortuos suscitate, dæmonia eiicite. gratuito accepistis, gratuito date. Ne possideatis aurũ, neq; argentum, neque æs in crumenis uestris, neq; peram ad iter, neq; duas tunicas, neq; calciamẽta, neq; uirgam, Nam dignus est operarius cibo suo. Sed in quancunq; ciuitatem, aut uicum fueritis ingressi, exquirite

τίς ἐν αὐτῇ ἄξιός ἐστιν, κἀκεῖ μείνατε ἕως ἂν
πδ ἐξέλθητε. * εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν,
ε ἀσπάσασθε αὐτήν. καὶ ἐὰν μὲν ᾖ ἡ οἰκία
ἀξία, ἐλθέτω ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἐπ' αὐτήν, ἐὰν
δὲ μὴ ᾖ ἀξία, ἡ εἰρήνη ὑμῶν, πρὸς ὑμᾶς
πε ἐπιστραφήτω. * καὶ ὃς ἐὰν μὴ δέξηται ὑμᾶς
ϛ μηδὲ ἀκούσῃ τοὺς λόγους ὑμῶν, ἐξερχόμενοι
ἔξω τῆς οἰκίας ἢ τῆς πόλεως ἐκείνης, ἐκτινάξατε τὸν κονιορτὸν τῶν ποδῶν ὑμῶν. Ἀμὴν
λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον ἔσται γῇ Σοδόμων
καὶ Γομόρρων ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ πό-
πϛ λει ἐκείνῃ. * ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς
ε πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων. γίνεσθε οὖν φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περι-
πζ στεραί. * προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων.
α παραδώσουσι γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια, καὶ ἐν ταῖς
συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν ὑμᾶς,
καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας δὲ καὶ βασιλεῖς ἀχθήσε-
σθε ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς, καὶ
πη τοῖς ἔθνεσιν. * ὅταν δὲ παραδίδωσιν ὑμᾶς,
β μὴ μεριμνήσητε, πῶς ἢ τί λαλήσητε· δοθή-
σεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί λαλήσητε.
οὐ γάρ ὑμεῖς ἐστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦ-
μα τοῦ πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν.
παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον,
καὶ πατὴρ τέκνον, καὶ ἐπαναστήσονται τέκ-
να ἐπὶ γονεῖς, καὶ θανατώσουσιν αὐτούς. καὶ
ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνο-
μά μου. ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος
πθ σωθήσεται. * ὅταν δὲ διώκωσιν ὑμᾶς ἐν
ι τῇ πόλει ταύτῃ, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην.
Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ τελέσητε τὰς
πόλεις τοῦ Ἰσραὴλ, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀν-
ϛ θρώπου. * οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδά-
γ σκαλον, οὐδὲ δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ.
ἀρκετὸν τῷ μαθητῇ, ἵνα γένηται ὡς ὁ δι-
δάσκαλος αὐτοῦ, καὶ ὁ δοῦλος ὡς ὁ κύ-
ριος αὐτοῦ. * εἰ τὸν οἰκοδεσπότην Βεελζε-
ηβ βοὺλ ἐκάλεσαν, πόσῳ μᾶλλον τοὺς οἰκια-
ηβ κοὺς αὐτοῦ; μὴ οὖν φοβηθῆτε αὐτούς. * οὐ-
β δὲν γάρ ἐστι κεκαλυμμένον, ὃ οὐκ ἀπο-
καλυφθήσεται

quis in ea sit dignus, atq; illic manete donec exeatis. Cũ aũt intrabitis domũ, salutate illã, & siquidé fuerit domus digna, ueniat pax uestra sup illã. Sin minus fuerit digna, pax uestra ad uos reuertatur. Et quicũq; nó exceperit uos, neq; audierit sermones uestros, exeũtes ex ædibus, aut ciuitate illa, excutite puluerẽ pedum uestrorũ. Amẽ dico uobis, Tolerabilius erit terræ Sodomorũ, & Gomorrhorum in die iudicij, cũ ciuitati illi. Ecce ego emitto uos, uelut oues in medio luporum. Estote igit' prudẽtes, ueluti serpentes, & simplices sicut columbæ. Cauete autẽ ab illis hominibus, tradent eñ uos in concilia, & in conciliabulis suis flagris cædent uos. quin & ad principes ac reges ducemini, propter me, in testimonium ipsis ac gẽtibus. At cum tradiderint uos, ne sitis solliciti, quomodo, aut quid loquamini, dabitur enim uobis in illa hora quid loquamini. Nõ eñ uos estis illi loquentes, sed spiritus patris uestri, qui loquitur in uobis. Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filiũ, & insurgent filij aduersus parentes, & morte afficient eos, & eritis odio habiti ab oñibus, propter nomẽ meum. Verũ qui sustinuerit usq; ad finem, hic saluus fiet. Cum autem persecuti uos fuerint in ciuitate hac, fugite in aliã. Amen dico uobis, Non perambulaueritis omnes ciuitates Israheliticas, quin iã uenerit filius hominis. Non est discipulus supra præceptorem, neq; seruus supra dominum suum. Sufficit discipulo ut sit sicut præceptor ipsius. & ut seruus sit sicut dominus ipsius. Si ipsum patremfamilias uocauerunt Beelzebul, quanto magis domesticos illius? Ne igitur metuatis eos. Nihil enim est tectum, quod non sit re

tegendum

καλυφθήσεται. Ⲥ κρυπτὸν ὃ οὐ γνωσθήσε-
ϛγ ται. * ὁ λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ, εἴπατε ἐν
ε τῷ φωτί. Ⲥ ὃ εἰς τὸ οὖς ἀκούετε, κηρύξατε
ἐπὶ τῶν δωμάτων. Ⲥ μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν
ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ
δυναμένων ἀποκτεῖναι. φοβήθητε δὲ μᾶλ-
λον τὸν δυνάμενον καὶ τὴν ψυχὴν, Ⲥ τὸ σῶ-
μα ἀπολέσαι ἐν γεέννῃ. οὐχὶ δύο στρουθία
ἀσσαρίου πωλεῖται; καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐ πε-
σεῖται ἐπὶ τὴν γῆν, ἄνευ τοῦ πατρὸς ὑμῶν,
ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς πᾶσαι,
ἠριθμημέναι εἰσὶν. μὴ οὖν φοβηθῆτε, πολ-
λῶν στρουθίων, διαφέρετε ὑμεῖς. πᾶς οὖν ὅς
τις ὁμολογήσει ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀν-
θρώπων, ὁμολογήσω κἀγὼ ἐν αὐτῷ, ἔμ-
ϛδ προσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. * ὅς
β τις δ' ἂν ἀρνήσηταί με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώ-
πων, ἀρνήσομαι αὐτὸν, κἀγὼ ἔμπροσθεν τοῦ
ϛε πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. * Μὴ νομίσητε,
ε ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν, οὐκ
ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν. ἦλ-
θον γὰρ διχάσαι ἄνθρωπον, κατὰ τοῦ πατρὸς
αὐτοῦ, καὶ θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς,
Ⲥ νύμφην κατὰ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς, καὶ ἐχθροὶ
ϛϛ τοῦ ἀνθρώπου, οἱ οἰκιακοὶ αὐτοῦ. * ὁ φιλῶν
ε πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ, οὐκ ἔστι μου ἄξι-
ος, καὶ ὁ φιλῶν υἱὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμὲ,
οὐκ ἔστι μου ἄξιος. Ⲥ ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταῦ-
ρον αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ
ϛζ ἔστι μου ἄιξος. * ὁ εὑρὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
γ ἀπολέσει αὐτὴν, Ⲥ ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν
ϛκ αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, εὑρήσει αὐτὴν. * ὁ δεχό-
α μενος ὑμᾶς, ἐμὲ δέχεται, Ⲥ ὁ ἐμὲ δε-
χόμενος, δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με.
ϛθ * ὁ δεχόμενος προφήτην εἰς ὄνομα προφή-
ι του, μισθὸν προφήτου λήψεται. καὶ ὁ δε-
χόμενος δίκαιον εἰς ὄνομα δικαίου, μι-
ρ σθὸν δικαίου λήψεται. * καὶ ὃς ἐὰν ποτίσῃ ἕνα
ς τῶν μικρῶν τούτων ποτήριον ψυχροῦ μόνον
εἰς ὄνομα μαθητοῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ
ρα μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ. * καὶ ἐγένετο
ι ὅτε

tegendum, & nihil occultum, quin futu-
rũ sit ut sciatur. Quod dico uobis in tene
bris, dicite in luce. Et quod in aurem au-
ditis, prædicate in tectis. & ne metuatis
uobis ab his qui occidũt corpus, animã
autem non possunt occidere. Sed metui
te magis illũ, qui potest & animã, & cor-
pus perdere in gehenna. Nõne duo pas
serculi minuto asse uenêunt? & unus ex
illis nõ cadet in terram, sine patre uestro.
Vestri uero etiã pili capitis om̃es nume
rati sunt. Ne igitur metuatis. uos pluris
estis, q̃ multi passerculi. Om̃is igit' qui
cõfitebitur me corã hominibus, confite-
bor & ego illũ corã patre meo, qui est in
cœlis. Porró quisquis negauerit me corã
hominibus, negabo eum & ego corã pa-
tre meo, qui est in cœlis. Ne arbitremini,
quod uenerim ad mittendũ pacẽ in ter-
ram. Non ueni ut mitterẽ pacem, sed gla
dium. Nã ueni ut dissidere faciã homi-
nẽ aduersus patrem suũ, & filiã aduersus
matrẽ suã, & sponsam aduersus socrum
suã, & inimici hominis erunt, ij qui sunt
domestici ipsius. Qui amauerit patrem,
aut matrem ultra me, nõ est me dignus,
& qui amauerit filiũ, aut filiam supra
me, nõ est me dignus. Et qui nõ accipit
crucem suam ac sequitur me, non est me
dignus. Qui inuenerit animam suã, per
diturus est eam, & qui perdiderit animã
suam mea causa, inueniet eã. Qui reci-
pit uos, me recipit, & qui me recipit,
recipit eum qui misit me. Qui recipit
prophetã in nomine ꝓphetæ, mercedẽ
prophetæ accipiet. Et qui recipit iustum
in nomine iusti, mercedem iusti accipiet.
Et qcũq; ad bibendũ dederit uni ex pu
sillis his poculũ aquæ frigidæ tantũ no-
mine discipuli, Amen dico uobis, nõ per
diturus est mercedẽ suam. Et factũ est XI
cum

ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς διατάσσων τοῖς δώ-
δεκα μαθηταῖς αὐτου, μετέβη ἐκεῖθεν του
διδάσκειν καὶ κηρύσσειν ἐν ταῖς πόλεσιν αὐ
ρβ ε τῶν. * Ο δὲ Ἰωάννης ἀκούσας ἐν τῷ δεσμ κ
μωτηρίῳ τὰ ἔργα του Χριστοῦ, πέμψας δύο
τῶν μαθητῶν αὐτου, εἶπεν αὐτῷ, σὺ εἶ ὁ
ἐρχόμενος, ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν; καὶ
ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. πο-
ρευθέντες ἀπαγγείλατε Ἰωάννῃ, ἃ ἀκούετε
καὶ βλέπετε. τυφλοὶ ἀναβλέπουσιν, καὶ
χωλοὶ περιπατοῦσιν, λεπροὶ καθαρίζον-
ται, καὶ κωφοὶ ἀκούουσιν, νεκροὶ ἐγεί-
ρονται, καὶ πτωχοὶ εὐαγγελίζονται. καὶ
μακάριός ἐστιν, ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ
ἐν ἐμοί. τούτων δὲ πορευομένων, ἤρξα-
το ὁ Ἰησοῦς λέγειν τοῖς ὄχλοις περὶ Ἰω-
άννου. τί ἐξήλθετε εἰς τὴν ἔρημον θεάσα-
σθαι; κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμε-
νον; ἀλλὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν; ἄνθρωπον
ἐν μαλακοῖς ἱματίοις ἠμφιεσμένον; ἰ-
δοὺ οἱ τὰ μαλακὰ φοροῦντες, ἐν τοῖς
οἴκοις τῶν βασιλέων εἰσίν, ἀλλὰ τί ἐξή-
λθετε ἰδεῖν; προφήτην; ναὶ λέγω ὑμῖν,
καὶ περισσότερον προφήτου. οὗτος γάρ
ργ β ἐστι περὶ οὗ γέγραπται. * ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλ
λω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου,
ρδ β ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν
σου. * Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἐγήγερται ἐν
γεννητοῖς γυναικῶν, μείζων Ἰωάννου τ βαπτι
στοῦ. ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐ
ρε ε ρανῶν μείζων αὐτοῦ ἐστίν. * ἀπὸ δὲ τῶν ἡμε
ρῶν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ ἕως ἄρτι, ἡ βασι-
ρς ι λεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται, καὶ βιασαὶ ἁρπά
ζουσιν αὐτήν. * πάντες γὰρ οἱ προφῆται καὶ
ὁ νόμος, ἕως Ἰωάννου προεφήτευσαν. καὶ εἰ
θέλετε δέξασθαι, αὐτός ἐστιν ἠλίας ὁ μέλλων
ἔρχεσθαι. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω.
ρζ ε * τίνι δὲ ὁμοιώσω τὴν γενεὰν ταύτην; ὁ
μοία ἐστὶ παιδαρίοις ἐν ἀγοραῖς καθημέ-
νοις, καὶ προσφωνοῦσι τοῖς ἑταίροις αὐτῶν,
καὶ λέγουσιν, ηὐλήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχή-
σασθε.

cũ finẽ feciſſet Ieſus mandandi duode-
cim diſcipulis ſuis, progreſſus eſt illinc, ut
doceret & prædicaret in ciuitatibus illo-
rum. Ioannes autem cum audiſſet in
carcere facta Chriſti, miſſis duobus di-
ſcipulis ſuis dixit illi. Tu es ille, qui uentu
rus eſt, an alterum expectamus? Et re
ſpondens Ieſus dixit illis, Ite & renun
ciate Ioanni ea quæ auditis & uide-
tis. Cæci uiſum recipiunt, & claudi am
bulant, leproſi mundantur, & ſurdi au-
diunt, mortui excitantur, & pauperes
lætum accipiunt euangelij nuncium. Et
beatus eſt quiſquis nõ fuerit offenſus
per me. Euntibus autẽ illis, cœpit Ieſus
dicere turbis de Ioanne. Quid exiſtis
in deſertum ut uideretis? Num arundi-
nem quæ agitatur à uento? Age, quid
exiſtis ut uideretis? Num hominẽ mol-
libus ueſtibus amictũ? Ecce qui mollia
geſtant, in domibus regũ ſunt. At quid
exiſtis uidere? Num prophetam? Certe
dico uobis, & excellentiorem propheta.
Hic eſt enim de quo ſcriptum eſt, Ec-
ce ego mitto nuncium meum ante faciẽ
tuã, qui præparaturus eſt uiã tuam ante
te. Amen dico uobis, non exortus fuit
inter eos, qui naſcuntur è mulieribus
maior Ioanne Baptiſta. Attamen is qui
minor eſt in regno cœlorum, maior illo
eſt. Porro à diebus Ioannis Baptiſtæ, uſ
que ad hunc diẽ, regnum cœlorum uim
patitur, & uiolenti rapiunt illud. Nam
omnes prophetæ, & ipſa lex, uſq; ad Io
annem prophetauerunt. Et ſi uultis reci
pere, ipſe eſt Helias ille, qui uenturus
erat. Qui habet aures ad audiendum au
diat. Sed cui aſſimilabo generationẽ
hanc? Similis eſt pueris, qui ſedent in
foris, & acclamant ſodalibus ſuis, ac di-
cunt, Tibia cecinimus uobis, & nõ ſalta-
ſtis.

σασθε. ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκόψασθε.
ἦλθε γὰρ ἰωάννης μήτε ἐσθίων μήτε πίνων,
καὶ λέγουσιν, ὅτι δαιμόνιον ἔχει. ἦλθεν
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ
λέγουσιν. ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰνοπό-
της, τελωνῶν φίλος, καὶ ἁμαρτωλῶν, καὶ ἐδι-
καιώθη ἡ σοφία, ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς.
ρκ ε *τότε ἤρξατο ὀνειδίζειν τὰς πόλεις ἐν αἷς ἐ-
γένοντο αἱ πλεῖσαι δυνάμεις αὐτοῦ, ὅτι οὐ
ρθ ι μετενόησαν. *οὐαὶ σοι χοραζεὶν, οὐαὶ σοι βηθ
σαϊδάν, ὅτι εἰ ἐν τύρῳ καὶ σιδῶνι ἐγένοντο αἱ-
δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι ἂν
ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ μετενόησαν. πλὴν λέ-
γω ὑμῖν, τύρῳ καὶ σιδῶνι, ἀνεκτότερον ἔσται
ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ ὑμῖν. καὶ σὺ καπερναοὺμ,
ἡ ἕως τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθεῖσα, ἕως ᾅδου κατα
βιβασθήσῃ, ὅτι εἰ ἐν σοδόμοις ἐγένοντο αἱ-
δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν σοὶ, ἔμειναν ἂν μέ
χρι τῆς σήμερον. πλὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι γῇ σο
δόμων ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως,
ρι ε ἢ σοί. *ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἀποκριθεὶς ὁ ιη-
σοῦς, εἶπεν. ἐξομολογοῦμαί σοι πάτερ κύριε
τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα
ἀπὸ σοφῶν, καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας
αὐτὰ νηπίοις. ναὶ ὁ πατὴρ, ὅτι οὕτως ἐγέ-
ρια γ νετο εὐδοκία ἔμπροσθέν σου. *πάντα μοι
παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου, *καὶ οὐδεὶς
ριβ γ ἐπιγινώσκει τὸν υἱὸν, εἰ μὴ ὁ πατὴρ, οὐδὲ τὸν
πατέρα τις ἐπιγινώσκει, εἰ μὴ ὁ υἱὸς, καὶ ᾧ
ριγ ι ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς, ἀποκαλύψαι. *δεῦτε
πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες, καὶ πεφορ-
τισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. ἄρατε τὸν
ζυγόν μου ἐφ' ὑμᾶς καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ
ὅτι πρᾶός εἰμι, καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ,
καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν.
ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστὸς, καὶ τὸ φορτίον μου
ριδ β ἐλαφρόν ἐστιν. *Εν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ, ἐπο-
ρεύθη ὁ ιησοῦς τοῖς σάββασι διὰ τῶν σπορί-
μων. οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐπείνασαν, καὶ ἤρξαντο
τίλλειν στάχυας, καὶ ἐσθίειν. οἱ δὲ φαρισαῖοι ἰδόν-
τες εἶπον αὐτῷ. ἰδοὺ οἱ μαθηταί σου ποιοῦσιν,
ὃ οὐκ

stis. lugubria cecinimus uobis, & non planxistis. Venit em̄ Ioannes, nec edens nec bibēs, & aiūt, Dæmoniū habet. Venit filius hominis edens ac bibēs, & dicūt, En hominē comedonē, & uini potorē, publicanis amicū, ac peccatoribus, & iustificata est sapiētia à filijs suis. Tūc cœpit exprobrare ciuitatibus, in quib⁹ æditæ fuerāt plurimæ uirtutes ipsius, quod non pœnituissent. Væ tibi Chorazin: Væ tibi Bethsaidan, quoniā si in urbe Tyri, aut Sidonis factæ fuissent uirtutes quæ factæ sunt in uobis, olim in sacco & cinere, pœnituissent. Attamē dico uobis, Tyro & Sidoni, tolerabilius erit in die iudicij q̄ uobis. & tu Capernaū, quæ es usq; ad cœlū exaltata, usq; ad inferos detraheris, qm̄ si in Sodomis æditæ fuissent uirtutes, quæ æditæ sunt in te, māsissent usq; ad hodiernū diē. Verūtamē dico uobis, qd' Sodomis tolerabilius erit in die iudicij, q̄ tibi. In illo tempore respondens Iesus dixit, Gratias ago tibi pater domine cœli & terræ, quod absconderis hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelaris ea paruulis. Certe pater, sic fuit bona uoluntas apud te. Om̄ia mihi tradita sunt à patre meo, & nemo nouit filium, nisi pater, neq; patrē quisquam nouit, nisi filius, & cuicunq; uoluerit filius reuelare. Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego refocillabo uos. Tollite iugū meū super uos, & discite à me, quod mitis sim, & humilis corde, & inuenietis requiē animabus uestris. Iugū enim meū commodū est, & onus meū leue est. In illo tempore, XII
ibat Iesus sabbatis per segetes. Discipuli uero illius esuriebant, & cœperūt uellere spicas, & comedere. At pharisæi cū uidissent, dixerūt illi, Ecce discipuli tui faciūt, quod nō

ὃ οὐκ ἔξεστι ποιεῖν ἐν σαββάτῳ. ὁ δὲ εἶπεν
γιε αὐτοῖς, * οὐκ ἀνέγνωτε, τί ἐποίησεν Δαβὶδ,
ὅτε ἐπείνασεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ; πῶς
εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους
τῆς προθέσεως ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἐξὸν ἦν αὐ-
τῷ φαγεῖν, οὐδὲ τοῖς μετ' αὐτοῦ, εἰμὴ τοῖς
ἱερεῦσι μόνοις. ἢ οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῷ νόμῳ
ὅτι τοῖς σάββασιν οἱ ἱερεῖς ἐν τῷ ἱερῷ τὸ σάβ
βατον βεβηλοῦσι, καὶ ἀναίτιοί εἰσιν; λέ-
γω δὲ ὑμῖν, ὅτι τοῦ ἱεροῦ μείζων ὅδε ἐστιν ὧδε.
εἰ δὲ ἐγνώκειτε, τί ἐστιν ἔλεος θέλω, καὶ οὐ
θυσίαν, οὐκ ἂν κατεδικάσατε τοὺς ἀναιτίους.
κύριος γάρ ἐστι καὶ τοῦ σαββάτου ὁ υἱὸς τοῦ ἀν-
θρώπου. καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν ἦλθεν εἰς τὴν συ
γιε ναγωγὴν αὐτῶν. * καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπος ἦν, καὶ
β τὴν χεῖρα ἔχων ξηρὰν. καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν
λέγοντες. εἰ ἔξεστι τοῖς σάββασιν θεραπεύειν;
ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς.
τίς ἔσται ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃς ἕξει πρόβα
τον ἕν, καὶ ἐὰν ἐμπέσῃ τοῦτο τοῖς σάββασιν
εἰς βόθυνον οὐχὶ κρατήσει αὐτὸ καὶ ἐγερεῖ; πώ
σῳ οὖν διαφέρει ἄνθρωπος προβάτου. ὥστε
ἔξεστι τοῖς σάββασι καλῶς ποιεῖν, τότε λέ-
γει τῷ ἀνθρώπῳ. ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου,
καὶ ἐξέτεινε καὶ ἀπεκατεστάθη ὑγιὴς ὡς ἡ
γιζ ἄλλη. * οἱ δὲ φαρισαῖοι ἐξελθόντες συμβού-
δ λιον ἔλαβον κατ' αὐτοῦ, ὅπως αὐτὸν ἀπο-
γιη λέσωσιν. * ὁ δὲ ἰησοῦς γνοὺς, ἀνεχώρησεν
ι ἐκεῖθεν, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολ
λοί, καὶ ἐθεραπεύσεν αὐτοὺς πάντας, καὶ ἐπετί-
μησεν αὐτοῖς, ἵνα μὴ φανερὸν αὐτὸν ποιήσω-
σιν. ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ ἡσαΐου τοῦ
προφήτου λέγοντος. ἰδοὺ ὁ παῖς μου ὃν
ᾑρέτισα, ὁ ἀγαπητός μου εἰς ὃν εὐδόκησεν
ἡ ψυχή μου. θήσω τὸ πνεῦμά μου ἐπ' αὐτὸν, καὶ
κρίσιν τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ. οὐκ ἐρίσει, οὐ
δὲ κραυγάσει, οὐδὲ ἀκούσει τις ἐν ταῖς πλα-
τείαις τὴν φωνὴν αὐτοῦ. κάλαμον συντε-
τριμμένον οὐ κατάξει, καὶ λίνον τυφόμενον, οὐ
σβέσει, ἕως ἂν ἐκβάλῃ εἰς νῖκος τὴν κρίσιν,
καὶ ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἔθνη ἐλπιοῦσιν,

τότε

quod non licet facere in ſabbato. Ille uero dixit eis, Nō legiſtis quid fecerit Dauid, cū eſuriret ipſe, & ij qui erāt cū illo? Quomodo ingreſſus ſit in domū dei, & panes propoſitionis ederit, quos ipſi nō licebat edere, neq; ijs qui cum illo erant, niſi ſacerdotibus ſolis. Aut non legiſtis in lege, quod ſabbatis ſacerdotes in templo ſabbatū prophanant, & crimine uacant? Dico aūt uobis, quod tēplo maior eſt hoc in loco. Quod ſi ſciretis, quid ſit, miſericordiam uolo, & non ſacrificium, nequaq; condēnaſſetis inſontes. Nam dñs eſt & ſabbati, filius hominis. At progreſſus illinc, uenit in ſynagogā illorū, & ecce homo erat, manū habens aridā, & interrogabant illū, dicentes, Licet ne ſabbatis curare? ut accuſarent eū. At ille dixit eis, Quis erit ex uobis homo, qui habebit ouem unam, & ſi ea inciderit ſabbatis in foueā, nōne apprehendet illā & eriget? Quanto igit' præſtantior eſt homo oue? Licet igit' ſabbatis beneficio afficere. Tūc dicit homini, Extende manū tuā, & is extēdit, ac reſtituta eſt ſanitati, ſicut altera. Porrò phariſæi egreſſi, cœperūt conſiliū aduerſus eū, quō illū perderēt. At Ieſus ubi nouiſſet, ſeceſſit illinc, ſecutæq; ſunt eū turbæ multæ, & ſanauit eos oēs, & interminatus eſt illis, ne ſe facerent manifeſtū, ut compleret' quod dictū erat per Eſaiam prophetā, qui ait, Ecce filius meus, quē elegi, dilectus meus, in quo ſibi bene cōplacuit anima mea. Ponam ſpiritū meum ſuper illū, & iudiciū gentibus annūciabit. Nō contendet, neq; clamabit, neq; audiet quiſq; in plateis uocē eius. arundinē comminutā, nō confringet, & linum fumigans nō extinguet, donec eijciat ad uictoriam iudiciū, & in nomine illius gentes ſperabunt.

Tunc

κβ̄ περὶ τῶν δαιμονιζομένου κωφοῦ καὶ τυφλοῦ.

ριθ̄ ε *Τότε προσηνέχθη αὐτῷ δαιμονιζόμενος κβ̄
τυφλὸς καὶ κωφός, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτὸν, ὥστε
τὸν τυφλὸν καὶ κωφὸν, καὶ λαλεῖν καὶ βλέπειν.
ρκ̄ ζ *Καὶ ἐξίσταντο πάντες οἱ ὄχλοι, καὶ ἔλεγον. μή
τι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς δαβίδ; *οἱ δὲ φαρισαῖοι ἀ-
ρκα β κούσαντες εἶπον. οὗτος οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαι-
μόνια, εἰ μὴ ἐν τῷ βεελζεβοὺλ ἄρχοντι τῶν
ρκβ̄ β δαιμονίων. *εἰδὼς δὲ ὁ Ιησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις
αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς. πᾶσα βασιλεία μερι-
σθεῖσα καθ' ἑαυτῆς, ἐρημοῦται. καὶ πᾶσα πό-
λις, ἢ οἰκία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς, οὐ σταθήσε-
ται. καὶ εἰ ὁ σατανᾶς τὸν σατανᾶν ἐκβάλλει,
ἐφ' ἑαυτὸν ἐμερίσθη. πῶς οὖν σταθήσεται ἡ βα-
σιλεία αὐτοῦ; καὶ εἰ ἐγὼ ἐν βεελζεβοὺλ ἐκβάλ-
λω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν, ἐν τίνι ἐκβάλ-
λουσιν; διὰ τοῦτο αὐτοὶ ὑμῶν ἐσόνται κριταί.
εἰ δὲ ἐγὼ ἐν πνεύματι θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαι-
μόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ
θεοῦ. ἢ πῶς δύναταί τις εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰ-
κίαν τοῦ ἰσχυροῦ, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπᾶσαι,
ἐὰν μὴ πρῶτον δήσῃ τὸν ἰσχυρὸν, καὶ τότε τὴν
οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει; ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ,
κατ' ἐμοῦ ἐστιν. καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ,
ρκγ̄ β σκορπίζει. *διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν. πᾶσα ἁ-
μαρτία καὶ βλασφημία ἀφεθήσεται τοῖς
ἀνθρώποις, ἡ δὲ τοῦ πνεύματος βλασφη-
μία, οὐκ ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις. καὶ ὃς
ἐὰν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀ-
φεθήσεται αὐτῷ. ὃς δ' ἂν εἴπῃ κατὰ τοῦ πνεύ-
ματος τοῦ ἁγίου, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ,
οὔτε ἐν τούτῳ τῷ αἰῶνι, οὔτε ἐν τῷ μέλλον-
ρκδ̄ ι τι. *ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον καλὸν, καὶ τὸν
καρπὸν αὐτοῦ καλὸν, ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον
σαπρὸν, καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρόν. Εκ
γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκεται.
γεννήματα ἐχιδνῶν, πῶς δύνασθε ἀγα-
θὰ λαλεῖν πονηροὶ ὄντες; Εκ γὰρ τοῦ πε-
ρισσεύματος καὶ καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ.
ρκε̄ ε *ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυ-
ροῦ τῆς καρδίας ἐκβάλλει τὰ ἀγαθὰ, καὶ ὁ πονη-
ρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ, ἐκβάλ-
λει πονηρὰ

Tunc adductus est ad eum, qui dæmonio agitabatur cæcus ac mutus, & sanauit illum, ita ut cæcus ac mutus, & loqueretur & cerneret. Et obstupuerũt omnes turbæ, dicebantq́ꝫ, Num hic est ille filius Dauid? At pharisæi cum audissent, dicebant, Hic non eijcit dæmonia, nisi præsidio Beelzebul principis dæmoniorũ. Iesus autem cum sciret cogitationes illorũ, dixit illis, Omne regnũ diuisum aduersus sese desolatur, & omnis ciuitas, aut domus diuisa aduersus seipsam, non stabit. Et si satanas satanam eijcit, aduersus seipsum diuisus est. Quomodo igit' stabit regnum illius? Et si ego præsidio Beelzebul eijcio dæmonia, filij uestri cuius præsidio eijciunt? Propterea ipsi iudicabunt de uobis. Quod si spiritu dei ego eijcio dæmonia, ergo peruenit ad uos regnum dei. Alioqui quomodo potest aliquis intrare domum potentis, & uasa illius diripere, nisi prius uinxerit potentẽ, & tunc domũ illius diripiet? Qui nõ est mecum, aduersum me est, & qui non cõgregat mecum, spargit. Propterea dico uobis, Omne peccatum & conuicium remittetur hominibus, at conuicium in spiritum, nõ remittetur hominibus. Et quicunque dixerit uerbum aduersus filium hominis, remittetur illi. Qui autem dixerit aduersus spiritum sanctum, non remittetur ei, neque in præsenti sæculo, neque in futuro. Aut facite arborem bonã, & fructum eius bonum, aut facite arborem uiciosam, & fructũ illius uiciosum. Nam è fructu arbor agnoscitur. Progenies uiperarum, quomodo potestis bona loqui, cum sitis mali? Siquidẽ ex abũdantia cordis os loquitur. Bonus homo è bono thesauro cordis, expromit bona: & malus homo ex malo thesauro depromit mala.

ρκ̄ λει πονηρά. * Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι πᾶν ῥῆμα
ι ἀργὸν ὃ ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀπο-
δώσουσι περὶ αὐτοῦ λόγον, ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως.
ἐκ γὰρ τῶν λόγων σου δικαιωθήσῃ, καὶ ἐκ τῶν
ρκ̄ζ̄ λόγων σου καταδικασθήσῃ. * Τότε ἀπεκρίθη-
ε σάν τινες τῶν γραμματέων καὶ φαρισαίων λέ-
γοντες. * διδάσκαλε, θέλομεν ἀπό σου σή- κγ̄
ρκ̄η̄ μεῖον ἰδεῖν. * ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς.
ε γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς, σημεῖον ἐπιζη-
τεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ
σημεῖον ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. ὥσπερ γὰρ ἦν ἰω-
νᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας, καὶ
τρεῖς νύκτας, οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς, τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς
νύκτας. ἄνδρες νινευῖται ἀναστήσονται ἐν τῇ
κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρι-
νοῦσιν αὐτὴν, ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα
ἰωνᾶ. καὶ ἰδοὺ πλεῖον ἰωνᾶ ὧδε. βασίλισσα
νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γε-
νεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινεῖ αὐτὴν, ὅτι ἦλθεν
ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφί-
αν σολομῶντος, καὶ ἰδοὺ πλεῖον σολομῶν-
τος ὧδε. * ὅταν δὲ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα
ρκ̄θ̄ ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύ-
ε δρων τόπων ζητοῦν ἀνάπαυσιν, καὶ οὐχ εὑ-
ρίσκει. τότε λέγει, ἐπιστρέψω εἰς τὸν οἶκόν
μου ὅθεν ἐξῆλθον. καὶ ἐλθὼν εὑρίσκει σχο-
λάζοντα, σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον.
τότε πορεύεται καὶ παραλαμβάνει μεθ' ἑαυ-
τοῦ ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυ-
τοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ. καὶ γίνε-
ται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου, χείρο-
να τῶν πρώτων, οὕτως ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ ταύ-
ρκ̄λ̄ τῃ τῇ πονηρᾷ. * Ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος τοῖς
β ὄχλοις, ἰδοὺ ἡ μήτηρ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ εἰ-
στήκεισαν ἔξω, ζητοῦντες αὐτῷ λαλῆσαι. εἶ-
πε δέ τις αὐτῷ. ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου, καὶ οἱ
ἀδελφοί σου, ἔξω ἑστήκασιν, ζητοῦντές σοι
λαλῆσαι. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν τῷ εἰπόντι
αὐτῷ. τίς ἐστιν ἡ μήτηρ μου, καὶ τίνες εἰσὶν
οἱ ἀδελφοί μου; καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ

ἐπὶ τοὺς

mit mala. Sed dico uobis, quod de quocunq; uerbo ocioso, quod locuti fuerint homines, reddituri sunt rationem in die iudicij. Nam ex dictis tuis iustificaberis, & ex dictis tuis condemnaberis. Tunc interrogauerunt eum quidam è scribis ac pharisæis dicentes, Præceptor, uolumus ex te signum uidere. At ille respondens dixit illis, Generatio praua & adultera signū quærit, & signum non dabitur illi, nisi signum Ionæ prophetæ. Quē admodū em̄ fuit Ionas in uētre ceti tribus diebus, ac tribus noctibus, sic erit filius hominis in corde terræ, tribus diebus & tribus noctibus. Viri Niniuitæ surgent in iudicio, cum generatione hac, & condemnabūt eam, quod ipsi resipuerint ad prædicationē Ionæ. Et ecce plusquam Ionas est hoc loco. Regina Austri surget in iudicio cum generatione hac, & condemnabit eam, quod uenerit à finibus terræ, ad audiendam sapientiā Solomonis. Et ecce plusq; Solomon est in hoc loco. Cum autem immundus spiritus exierit ab homine, perambulat per arentia loca, quærens requiem, & nō inuenit. Tunc dicit, reuertar in domum meam unde exiui, & cum uenerit, reperit eam uacantem, & scopis purgatam, atq; ornatam. Tunc abit, & adiungit sibi septem alios spiritus sceleratiores se, & ingressus inhabitat illic, & fiunt postrema hominis illius, peiora primis. sic erit & generationi huic peruersæ. Cum autem adhuc loqueret turbis, ecce mater & fratres eius stabant foris, quærētes ei loqui. Dixit aūt illi quidam, Ecce mater tua, & fratres tui foris stant, quærentes tibi loqui. At ille respondens dixit ei, qui sibi renunciauerat, Quæ est mater mea, aut qui sūt fratres mei? Et ptenta manu sua

in

ἐπὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, εἶπεν. ἰδοὺ ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου. ὅς τις γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, αὐτός μου ἀδελφὸς καὶ ἀδελφὴ καὶ μήτηρ ἐστίν. * ἐν δὲ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς οἰκίας, ἐκάθητο παρὰ τὴν θάλασσαν, καὶ συνήχθησαν πρὸς αὐτὸν ὄχλοι πολλοί, ὥστε αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον ἐμβάντα καθῆσθαι, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν εἱστήκει, καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς πολλὰ ἐν παραβολαῖς λέγων. ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείραι, καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτὸν, ἃ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδὸν, καὶ ἦλθε τὰ πετεινὰ, καὶ κατέφαγεν αὐτά. ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰ πετρώδη, ὅπου οὐκ εἶχε γῆν πολλὴν, καὶ εὐθέως ἐξανέτειλε διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς. ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος, ἐκαυματίσθη, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ῥίζαν, ἐξηράνθη. ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι, καὶ ἀπέπνιξαν αὐτά. ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν, καὶ ἐδίδου καρπὸν, ὃ μὲν ἑκατόν, ὃ δὲ ἑξήκοντα, ὃ δὲ τριάκοντα. ὁ ἔχων ὦτα ἀκουέτω. καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ εἶπον αὐτῷ. διὰ τί ἐν παραβολαῖς λαλεῖς αὐτοῖς; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἐκείνοις δὲ οὐ δέδοται. * ὅς τις γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ, καὶ περισσευθήσεται, ὅς τις δὲ οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. * διὰ τοῦτο ἐν παραβολαῖς αὐτοῖς λαλῶ, ὅτι βλέποντες οὐ βλέπουσιν, καὶ ἀκούοντες οὐκ ἀκούουσιν, οὐδὲ συνίουσιν. καὶ ἀναπληροῦται ἐπ' αὐτοῖς ἡ προφητεία Ἡσαΐου ἡ λέγουσα· ἀκοῇ ἀκούσετε καὶ οὐ μὴ συνῆτε, καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε. ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶ βαρέως ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν, μή ποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς

in diſcipulos ſuos, dixit, Ecce mater mea, & fratres mei. Quiſquis enim fecerit uoluntatem patris mei, qui eſt in cœlis, ipſe meus frater & ſoror & mater eſt.

In die uero illo, egreſſus Ieſus è domo, ſedit iuxta mare, & congregatæ ſunt ad illum turbæ multæ, adeo ut ipſe nauim ingreſſus ſederet, & uniuerſa turba in littore ſtabat. Ac dicebat illis multa per ſimilitudines, dicens: Ecce exijt qui ſeminabat ad ſeminandum, & cum ſeminaret, alia quidem ceciderunt iuxta uiam, & uenerunt uolucres, ac deuorauerunt ea. Alia uero ceciderũt in loca ſaxoſa, ubi non habebãt multũ terræ, & protinus exorta ſunt, propterea quod non haberent profunditatem terræ. cum autem exortus eſſet ſol, exuſta ſunt, & quia non habebãt radicem, exaruerunt. Alia rurſus ceciderunt in ſpinas, & inſurrexerunt ſpinæ, & ſuffocauerũt ea. Alia uero ceciderunt in terrã bonã, & dederunt fructum, aliud quidẽ cẽtuplũ, aliud uero ſexagecuplũ, aliud uero trigecuplum. Qui habet aures ad audiendũ, audiat. Et adeuntes diſcipuli dixerũt illi, Quare per parabolas loqueris illis? At ille reſpondens dixit, Vobis datũ eſt noſſe myſteria regni cœlorũ, illis autẽ nõ eſt datum. Quiſquis enim habet dabitur illi, & reddetur abundantior. Quiſquis autem non habet, etiam illud quod habet, tolletur ab eo. Propterea per parabolas loquor illis, quia uidentes non uident, & audientes non audiunt, nec intelligunt. & completur in illis prophetia Eſaiæ, quæ dicit, Auribus audietis, & non intelligetis, & uidentes uidebitis, & non cernetis. Incraſſatum eſt enim cor populi huius, & auribus grauiter audierunt, & oculos ſuos occluſerunt, ne quando uiderent

ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσι, & τῇ καρδίᾳ συνῶσι, καὶ ἐπιστρέψωσι, καὶ ἰάσωμαι αὐτούς.* ὑμῶν δὲ μακάριοι οἱ ὀφθαλμοί, ὅτι βλέπουσι, καὶ τὰ ὦτα ὑμῶν, ὅτι ἀκούει. ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν ἰδεῖν ἃ βλέπετε, & οὐκ εἶδον, καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, & οὐκ ἤκουσαν.* ὑμεῖς οὖν ἀκούσατε τὴν παραβολὴν τοῦ σπείροντος. παντὸς ἀκούοντος τὸν λόγον τῆς βασιλείας, καὶ μὴ συνιέντος, ἔρχεται ὁ πονηρὸς, καὶ ἁρπάζει τὸ ἐσπαρμένον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. οὗτός ἐστιν ὁ παρὰ τὴν ὁδὸν σπαρείς. ὁ δὲ ἐπὶ τὰ πετρώδη σπαρείς, οὗτός ἐστιν, ὁ τὸν λόγον ἀκούων, καὶ εὐθὺς μετὰ χαρᾶς λαμβάνων αὐτόν, οὐκ ἔχει δὲ ῥίζαν ἐν ἑαυτῷ, ἀλλὰ πρόσκαιρός ἐστιν· γενομένης δὲ θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον, εὐθὺς σκανδαλίζεται. ὁ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας σπαρείς, οὗτός ἐστιν, ὁ τὸν λόγον ἀκούων, & ἡ μέριμνα τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου συμπνίγει τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται. ὁ δὲ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρείς, οὗτός ἐστιν, ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ συνιών, ὃς δὴ καρποφορεῖ καὶ ποιεῖ, ὁ μὲν ἑκατόν, ὁ δὲ ἑξήκοντα, ὁ δὲ τριάκοντα.* ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς, λέγων. ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ σπείροντι καλὸν σπέρμα ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ, ἐν δὲ τῷ καθεύδειν τοὺς ἀνθρώπους ἦλθεν αὐτοῦ ὁ ἐχθρός, & ἐπέσπειρε ζιζάνια ἀνὰ μέσον τοῦ σίτου, καὶ ἀπῆλθεν. ὅτε δὲ ἐβλάστησεν ὁ χόρτος, & καρπὸν ἐποίησε, τότε ἐφάνη & τὰ ζιζάνια. προσελθόντες δὲ οἱ δοῦλοι τοῦ οἰκοδεσπότου, εἶπον αὐτῷ· κύριε, οὐχὶ καλὸν σπέρμα ἔσπειρας ἐν τῷ σῷ ἀγρῷ; πόθεν οὖν ἔχει ζιζάνια; ὁ δὲ ἔφη αὐτοῖς, ἐχθρὸς ἄνθρωπος τοῦτο ἐποίησεν. οἱ δὲ δοῦλοι εἶπον αὐτῷ. θέλεις οὖν ἀπελθόντες συλλέξωμεν αὐτά

oculis, & auribus audirent, & corde intelligerent, & conuertantur, & ſanem illos. Veſtri uero beati ſunt oculi, quia uidēt, & aures ueſtræ, quia audiunt. Amen dico uobis, quod multi prophetæ & iuſti deſyderauerunt uidere quæ uidetis, & non uiderunt, & audire quæ auditis, & non audierunt. Vos igitur audite parabolam ſeminantis. Cum quiuis audit ſermonem regni, & non intelligit, uenit ille malus, & rapit id quod ſeminatum eſt in corde illius. hic eſt qui iuxta uiam ſeminatus fuit. At qui in petricoſa ſemen iactum exceperat, hic eſt, qui uerbum audit, ac protinus cum gaudio accipit illud. uerum non habet radicem in ſemetipſo, ſed temporarius eſt. Porrò cum inciderit afflictio, aut perſecutio propter ſermonem, cōtinuo offenditur. At qui in ſpinas ſemen exceperat, hic eſt, qui uerbum audit, & cura ſeculi huius, deceptioq; diuitiarum ſuffocat ſermonem, & infrugifer redditur. Cæterum qui in terram bonam excepit ſemen, hic eſt, qui ſermonem audit & intelligit, qui deniq; fructum quoq; reddit ac facit, alius quidem cētuplum, alius uero ſexagecuplum, alius uero trigecuplum. Aliam parabolā propoſuit eis, dicens, Aſſimilatum eſt regnum cœlorum homini ſeminātī bonum ſemen in agro ſuo, ſed dormientibus hominibus uenit illius inimicus, & ſeminauit zizania inter triticum, abijtq;. Cum autē germinaſſet herba, & fructum feciſſet, tunc apparuerunt & zizania. Accedentes autē ſerui patriſfamilias, dixerunt illi, Domine, nōne bonū ſemen ſeminabas in tuo agro? unde igitur habet zizania? Ille uero dixit illis, Inimicus homo hoc fecit. Serui autē dixerunt illi, Vis igit' abeamus & colligamus

μεν αὐτά; ὁ δὲ ἔφη. οὔ, μήποτε συλλέγοντες τὰ ζιζάνια, ἐκριζώσητε ἅμα αὐτοῖς τὸν σῖτον, ἄφετε συναυξάνεσθαι ἀμφότερα μέχρι τοῦ θερισμοῦ, καὶ ἐν καιρῷ τοῦ θερισμοῦ, ἐρῶ τοῖς θερισταῖς. συλλέξατε πρῶτον τὰ ζιζάνια, καὶ δήσατε αὐτὰ εἰς δέσμας πρὸς τὸ κατακαῦσαι αὐτά, τὸν δὲ σῖτον συνα-
γάγετε εἰς τὴν ἀποθήκην μου. * ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς, λέγων. ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔσπειρεν ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ, ὃ μικρότερον μέν ἐστι πάντων τῶν σπερμάτων. ὅταν δὲ αὐξηθῇ μεῖζον τῶν λαχάνων ἐστί, καὶ γίνεται δένδρον, ὥστε ἐλθεῖν τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατασκηνοῦν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ. * ἄλλην παραβολὴν ἐλάλησεν αὐτοῖς. ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐνέκρυψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον. * ταῦτα πάντα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν παραβολαῖς τοῖς ὄχλοις, καὶ χωρὶς παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς, ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος. ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου, ἐρεύξομαι ἀποκεκρυμμένα ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. * τότε ἀφεὶς τοὺς ὄχλους, ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν ὁ Ἰησοῦς· καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, φράσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν τῶν ζιζανίων τοῦ ἀγροῦ. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς. ὁ σπείρων τὸ καλὸν σπέρμα, ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. ὁ δὲ ἀγρός ἐστιν ὁ κόσμος. τὸ δὲ καλὸν σπέρμα, οὗτοί εἰσιν οἱ υἱοὶ τῆς βασιλείας. τὰ δὲ ζιζάνιά εἰσιν οἱ υἱοὶ τοῦ πονηροῦ. ὁ δὲ ἐχθρὸς ὁ σπείρων αὐτά ἐστιν ὁ διάβολος. ὁ δὲ θερισμὸς συντέλεια τοῦ αἰῶνός ἐστιν. οἱ δὲ θερισταὶ ἄγγελοί εἰσιν. ὥσπερ οὖν συλλέγεται τὰ ζιζάνια, καὶ πυρὶ κατακαίεται, οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος τούτου. ἀποστελεῖ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ

mus ea? At ille dixit. Non, ne dum colligitis zizania, eradicetis simul cum illis & triticum, sinite pariter crescere utraque usque ad messem, & in tempore messis dicam messoribus: Colligite primum zizania, & colligate in fasciculos ad comburendum ea: triticum uero congregate in horreum meum. Aliam parabolam proposuit eis, dicens. Simile est regnum cœlorum grano sinapis, quod acceptum homo seminauit in agro suo, quod minimum est omnium seminum. Cæterum ubi excreuerit maximum est inter holera, & fit arbor, adeo ut ueniant uolucres cœli, & nidulentur in ramis illius. Aliam parabolam dixit illis: Simile est regnum cœlorum fermento, quod acceptum mulier abscondidit in farinæ satis tribus, donec fermentaretur totum. Hæc omnia locutus est Iesus per parabolas ad turbas, & sine parabola nihil locutus est illis, ut compleretur quod dictum fuerat per prophetam qui ait: Aperiam in parabolis os meum, eructabo abscondita à constitutione mundi. Tunc dimissis turbis, uenit in domum Iesus, & accesserunt ad illum discipuli eius, dicentes, Dissere nobis parabolam zizaniorum agri. At ille respondens, dixit illis, Qui seminat bonum semen, est filius hominis. ager autem est mundus. Porrò bonum semen, ij sunt filij regni. zizania uero sunt, filij illius mali. inimicus autem qui seminat ea, est diabolus. messis uero consummatio sæculi est. messores autem angeli sunt. Sicut igitur colliguntur zizania, & igni comburuntur, sic erit in consummatione sæculi huius. Mittet filius hominis angelos suos,

καὶ συλλέξουσιν ἐκ τῆς βασιλείας αὐτοῦ πάντα τὰ σκάνδαλα, καὶ τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν, καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός. ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς αὐτῶν. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν θησαυρῷ κεκρυμμένῳ ἐν τῷ ἀγρῷ, ὃν εὑρὼν ἄνθρωπος ἔκρυψεν, καὶ ἀπὸ τῆς χαρᾶς αὐτοῦ ὑπάγει, καὶ πάντα ὅσα ἔχει πωλεῖ, καὶ ἀγοράζει τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον. πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ ἐμπόρῳ, ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας. ὃς εὑρὼν ἕνα πολύτιμον μαργαρίτην, ἀπελθὼν πέπρακε πάντα ὅσα εἶχεν, καὶ ἠγόρασεν αὐτόν. πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν σαγήνῃ βληθείσῃ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐκ παντὸς γένους συναγαγούσῃ, ἣν ὅτε ἐπληρώθη ἀναβιβάσαντες ἐπὶ τὸν αἰγιαλόν, καὶ καθίσαντες συνέλεξαν τὰ καλὰ εἰς ἀγγεῖα, τὰ δὲ σαπρὰ ἔξω ἔβαλον. οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος. ἐξελεύσονται οἱ ἄγγελοι, καὶ ἀφορίσουσι τοὺς πονηροὺς ἐκ μέσου τῶν δικαίων, καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός, ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. συνήκατε ταῦτα πάντα; λέγουσιν αὐτῷ, Ναί κύριε. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. διὰ τοῦτο πᾶς γραμματεὺς μαθητευθεὶς εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ὁμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ, ὅστις ἐκβάλλει ἐκ τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ καινὰ καὶ παλαιά. * καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τὰς παραβολὰς ταύτας, μετῆρεν ἐκεῖθεν. καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν, ὥστε ἐκπλήττεσθαι αὐτοὺς καὶ λέγειν. πόθεν τούτῳ ἡ σοφία αὕτη καὶ αἱ δυνάμεις; οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος υἱός; οὐχὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ λέγεται Μαριάμ, καὶ

ϛμᾱ α

& colligent è regno illius omnia offendicula, & eos qui patrant iniquitatem, ac mittent illos in caminum ignis. ibi erit ploratus ſtridorq; dentium. Tunc iuſti fulgebunt ut ſol in regno patris ſui. Qui habet aures ad audiendum, audiat. Rurſum, ſimile eſt regnum cœlorum theſauro abſconſo in agro, quē repertum homo abſcondidit: & præ gaudio quod habet ſuper eo abit, & omnia quæcūq; habet uendit, ac mercatur agrum illum. Rurſum ſimile eſt regnum cœlorum homini negociatori, quærenti pulchras margaritas: qui cum inuenerit unam preciоſam margaritam, abiens uendidit omnia quæ poſſidebat, & mercatus eſt illam. Rurſum, ſimile eſt regnum cœlorum uerriculo iacto in mare, & ex omni genere contrahenti: quod cum impletum fuiſſet ſubduxerunt in littus, & ſedentes collegerunt quæ bona ſunt in uaſa, quæ uero mala foras abiecerunt. Sic futurum eſt in conſummatione ſæculi. uenient angeli, & ſegregabunt malos de medio iuſtorum, & mittent eos in caminum ignis. illic erit ploratus & ſtridor dentium. Dicit illis Ieſus: Intelexiſtis hæc omnia? Dicunt illi: Etiam domine. At ille dixit illis: Propterea omnis ſcriba doctus ad regnum cœlorum, ſimilis eſt homini patrifamilias, qui depromit è theſauro ſuo noua & uetera. Et factum eſt, ut cum finiſſet Ieſus ſermones hos, digrederetur illinc. Et cum ueniſſet in patriam ſuam, docuit in ſynagoga illorū, ita ut ſtuperent ac dicerent: Vnde huic ſapiētia hæc & uirtutes? Nonne hic eſt ille fabri filius? Nonne mater eius uocatur Mariam,

καὶ

& fratres

καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτου ἰάκωβος καὶ ἰωσὴς καὶ σίμων καὶ ἰούδας; καὶ αἱ ἀδελφαὶ αὐτου οὐχὶ πᾶσαι πρὸς ἡμᾶς εἰσιν; πόθεν οὖν τούτῳ ταῦτα πάντα; γμβ α καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. * ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. οὐκ ἔστι προφήτης ἄτιμος εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτου, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτου. καὶ οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖ δυνάμεις πολλὰς διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν. * ἐν ἐκείνῳ τῷ κε γμγ β καιρῷ ἤκουσεν ἡρῴδης ὁ τετράρχης τὴν ἀκοὴν ἰησοῦ, καὶ εἶπεν τοῖς παισὶν αὐτου, οὗτός ἐστιν ἰωάννης ὁ βαπτιστής, αὐτὸς ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ διὰ τουτο αἱ δυνάμεις ἐνεργοῦσιν ἐν αὐτῷ. * ὁ γὰρ ἡρῴδης κρατήσας τὸν ἰωάννην γμδ β ἔδησεν αὐτὸν, καὶ ἔθετο εἰς φυλακὴν διὰ ἡρῳδιάδα τὴν γυναῖκα φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτου. ἔλεγε γὰρ αὐτῷ ὁ ἰωάννης, οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν αὐτήν. καὶ θέλων αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ἐφοβήθη τὸν ὄχλον, ὅτι ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον. * γενεσίων δὲ ἀγομένων τῆ ἡρῴ- γμε s δου, ὠρχήσατο ἡ θυγάτηρ τῆς ἡρωδιάδος ἐν τῷ μέσῳ, καὶ ἤρεσε τῷ ἡρῴδῃ. ὅθεν μεθ ὅρκου ὡμολόγησεν, αὐτῇ δοῦναι ὃ ἐὰν αἰτήσηται. ἡ δὲ προβιβασθεῖσα ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς, δός μοι φησὶν ὧδε ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν ἰωάννου τοῦ βαπτιστου. καὶ ἐλυπήθη ὁ βασιλεύς. διὰ τοὺς ὅρκους, καὶ τοὺς συνανακειμένους ἐκέλευσε δοθῆναι αὐτῇ. καὶ πέμψας ἀπεκεφάλισεν τὸν ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ ἠνέχθη ἡ κεφαλὴ αὐτου ἐπὶ πίνακι, καὶ ἐδόθη τῷ κορασίῳ, καὶ ἤνεγκε τῇ μητρὶ αὐτῆς. καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτου, ἦραν τὸ σῶμα, καὶ ἔθαψαν αὐτό, καὶ γμς γ ἐλθόντες ἀπήγγειλαν τῷ ἰησοῦ. * καὶ ἀκούσας ὁ ἰησοῦς, ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν ἐν πλοίῳ εἰς ἔρημον τόπον κατ ἰδίαν. καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι, ἠκολούθησαν αὐτῷ πεζῇ ἀπὸ τῶν πόλεων. καὶ ἐξελθὼν ὁ ἰησοῦς εἶδεν πολὺν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ αὐτοῖς, καὶ ἐθεράπευσε τοὺς γμζ α ἀρρώστους αὐτῶν. * ὀψίας δὲ γενομένης, προσῆλθον

& fratres eius Iacobus & Ioſes & Simon & Iudas? & ſorores illius nonne omnes apud nos ſunt? Vnde igitur huic hæc omnia? Et offendebantur ſuper eo. Ieſus autem dixit illis: Non eſt propheta ex pers honoris niſi in patria ſua, & domo ſua. Et non ædidit illic uirtutes multas propter incredulitatem illorum.

In illo tempore audiuit Herodes tetrar- XIIII
cha famam Ieſu, & dixit famulis ſuis: Hic eſt Ioannes baptiſta, is ſurrexit à mortuis, & ideo uirtutes agunt in illo. Nam Herodes cœperat Ioannem & uinxerat, ac poſuerat in carcere propter Herodiadem uxorem Philippi fratris ſui. Dicebat enim illi Ioannes: Non licet tibi habere eam. Et cum uellet eum occidere, metuebat multitudinem, propterea quod illum ceu prophetam habebant. Cum autem celebraretur natalis Herodis, ſaltabat filia Herodiadis inter illos, & placuit Herodi. Vnde cum iureiurando pollicitus eſt, ſe daturum illi quicquid peteret. At illa prius inſtructa a matre ſua: Da mihi, inquit, hic in patina caput Ioannis baptiſtæ. Et indoluit rex: attamen propter iuſiurandum, & eos qui ſimul accumbebant iuſſit dari: & miſſis carnificibus, amputauit caput Ioannis in carcere: & allatum eſt caput eius in patina, datumq; eſt puellæ, atq; illa obtulit matri ſuæ. Et acceſſerunt diſcipuli eius, & ſuſtulerunt corpus, ac ſepelierunt illud: abieruntq; & renunciarunt Ieſu. Id cum audiſſet Ieſus, ſeceſſit illinc in naui ad deſertum locum ſeorſim. Et cum audiſſent turbæ, ſecutæ ſunt illum itinere pedeſtri relictis urbibus. Et egreſſus Ieſus uidit multam turbam: & tactus eſt affectu miſericordiæ erga illos, ſanauitq; ex illis qui male ualebant. Porrò cum appetiſſet ueſpera,

adierunt

κϛ̄ περὶ τῶν ε̄ ἄρτων καὶ τῶν δύο ἰχθύων. κζ̄ περὶ τοῦ ἐν θαλάσσῃ περιπάτου.

προσῆλθεν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγον
τες. ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ ἡ ὥρα ἤδη
παρῆλθεν, ἀπόλυσον τοὺς ὄχλους, ἵνα ἀ-
πελθόντες εἰς τὰς κώμας, ἀγοράσωσιν
ἑαυτοῖς βρώματα. ὁ δὲ Ιησοῦς εἶπεν αὐτοῖς.
οὐ χρείαν ἔχουσιν ἀπελθεῖν, δότε αὐτοῖς
ὑμεῖς φαγεῖν, οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ. οὐκ κϛ̄
ἔχομεν ὧδε εἰ μὴ πέντε ἄρτους, καὶ δύο
ἰχθύας. ὁ δὲ εἶπεν. φέρετέ μοι αὐτοὺς ὧδε.
καὶ κελεύσας τοὺς ὄχλους ἀνακλιθῆναι ἐπὶ
τοὺς χόρτους, καὶ λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους
καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν
οὐρανὸν, εὐλόγησεν, καὶ κλάσας, ἔδωκε
τοῖς μαθηταῖς τοὺς ἄρτους, οἱ δὲ μαθηταὶ
τοῖς ὄχλοις. καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορ-
τάσθησαν. καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν κλασ-
μάτων, δώδεκα κοφίνους πλήρεις. οἱ δὲ ἐσθί-
οντες ἦσαν ἄνδρες ὡς πεντακισχίλιοι χω-
ρμη̄ ρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων. * καὶ εὐθέως ἠνάγ-
ς κασεν ὁ Ιησοῦς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι
εἰς τὸ πλοῖον, καὶ προάγειν αὐτὸν εἰς τὸ πέ-
ρμθ̄ ραν, ἕως οὗ ἀπολύσῃ τοὺς ὄχλους. * καὶ ἀπο-
β λύσας τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος κα-
ρμ̄ τ' ἰδίαν προσεύξασθαι. * ὀψίας δὲ γενομένης,
δ μόνος ἦν ἐκεῖ. τὸ δὲ πλοῖον ἤδη μέσον
τῆς θαλάσσης ἦν, βασανιζόμενον ὑπὸ τῶν
κυμάτων, ἦν γὰρ ἐναντίος ὁ ἄνεμος.
τετάρτῃ δὲ φυλακῇ τῆς νυκτὸς ἀπῆλ-
θε πρὸς αὐτοὺς ὁ Ιησοῦς, περιπατῶν ἐπὶ κζ̄
τὴν θάλασσαν. καὶ ἰδόντες αὐτὸν οἱ μα-
θηταὶ ἐπὶ τὴν θάλασσαν περιπατοῦν-
τα, ἐταράχθησαν, λέγοντες, ὅτι φάν-
τασμά ἐστιν. καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου ἔκρα-
ξαν. εὐθέως δὲ ἐλάλησεν αὐτοῖς ὁ Ιησοῦς, λέ-
ρμᾱ γων, θαρσεῖτε ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε: * ἀπο-
ι κριθεὶς δὲ αὐτῷ ὁ πέτρος, εἶπεν. κύριε, εἰ σὺ εἶ,
κέλευσόν με πρός σε ἐλθεῖν ἐπὶ τὰ ὕδατα. ὁ δὲ
εἶπεν, ἐλθέ. καὶ καταβὰς ἀπὸ τοῦ πλοίου ὁ πέ-
τρος, περιεπάτησεν ἐπὶ τὰ ὕδατα, ἐλθεῖν
πρὸς τὸν Ιησοῦν. βλέπων δὲ τὸν ἄνεμον ἰσχυ-
ρόν, ἐφοβήθη, καὶ ἀρξάμενος καταποντίζεσθαι
ἔκραζε

adierunt eum discipuli ipsius, dicentes, Desertus est locus, & hora iam præterijt, Dimitte turbas, ut abeant in uicos, & emant sibi cibaria. At Iesus dixit illis, Non est illis necesse ut abeant, date illis uos quod edant. At illi dicunt ei, Non habemus hic nisi quinq; panes, & duos pisces. Ille uero dixit, Afferte mihi illos huc. Et iussis turbis discumbere super gramina, sumptisq; quinque panibus, ac duobus piscibus, sublatis in cœlum oculis, benedixit, & cum fregisset, dedit discipulis panes, discipuli uero turbis. Et comederunt omnes, & saturati sunt, & sustulerunt quod superfuerat de fragmentis, duodecim cophinos plenos. Porrò qui comederant fuere uiri fermè quinquies mille præter mulieres ac pueros. Et statim compulit Iesus discipulos suos, ut conscenderent nauim, & præcederent se in ripam ulteriorem, donec dimisisset turbas. Ac dimissis turbis, ascendit in montem solus ad orandum. Cum autem aduenisset uespera, solus erat illic. Cæterum nauis iam in medio maris erat, & afflictabatur ab undis, nam uentus erat aduersus. Quarta autem noctis uigilia abijt ad illos Iesus, ambulans super mare, & ubi uidissent eum discipuli super mare ambulantem, turbati sunt, dicentes, Spectrum est, ac præ metu exclamauerunt, sed statim locutus est illis Iesus, dicens. Bono animo este, Ego sum, ne terreamini. Respondens autem illi Petrus, dixit, Domine, si tu es, iubeto me ad te uenire super aquas. At ille dixit, ueni. Et cum descendisset è naui Petrus, ambulabat super aquas, ut iret ad Iesum. Cæterum cum uideret uentum ualidum, territus est, & cum cœpisset demergi,

clamauit

ἔκραξε λέγων. κύριε σῶσόν με. εὐθέως δὲ
ὁ Ιησοῦς ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἐπελάβετο
αὐτοῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ. ὀλιγόπιστε, εἰς τί ἐδί-
ρνβ̄ στασας; * Καὶ ἐμβάντων αὐτῶν εἰς τὸ πλοῖ-
ς ον, ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος, οἱ δὲ ἐν τῷ πλοί-
ῳ, ἐλθόντες προσεκύνησαν αὐτῷ, λέγον-
ρνγ̄ τες, ἀληθῶς θεοῦ υἱὸς εἶ. * Καὶ διαπεράσαν-
β τες, ἦλθον εἰς τὴν γῆν γεννησαρέθ. Καὶ ἐπι-
γνόντες αὐτὸν οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου ἐκείνου,
ἀπέστειλαν εἰς ὅλην τὴν περίχωρον ἐκείνην,
καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς
ἔχοντας, καὶ παρεκάλουν αὐτόν, ἵνα μό-
νον ἅψονται τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐ-
ρνδ̄ τοῦ, καὶ ὅσοι ἥψαντο, διεσώθησαν. * τότε
ς προσέρχονται τοῦ Ιησοῦ οἱ ἀπὸ ἱεροσολύ-
μων γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι, λέγοντες.
διὰ τί οἱ μαθηταί σου παραβαίνουσι τὴν
παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων; οὐ γὰρ νί-
πτονται τὰς χεῖρας αὐτῶν, ὅταν ἄρτον ἐσθί-
ωσιν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς. διὰ τί
καὶ ὑμεῖς παραβαίνετε τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ
διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν; ὁ γὰρ θεὸς ἐνε-
τείλατο, λέγων. τίμα τὸν πατέρα καὶ τὴν
μητέρα. καὶ ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέ-
ρα, θανάτῳ τελευτάτω. ὑμεῖς δὲ λέγετε.
ὃς ἂν εἴπῃ τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρί, δῶρον ὃ
ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῆς, καὶ οὐ μὴ τιμήσει τὸν
πατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ. καὶ ἠκυρώ-
σατε τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ τὴν παρά-
δοσιν ὑμῶν. ὑποκριταὶ, καλῶς προεφήτευ-
σε περὶ ὑμῶν ἡσαΐας, λέγων. Εγγίζει μοι ὁ λα-
ὸς οὗτος τῷ στόματι αὐτῶν, καὶ τοῖς χείλεσί
με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόῤῥω ἀπέχει
ἀπ' ἐμοῦ, μάτην δὲ σέβονταί με, διδάσκον-
τες διδασκαλίας, ἐντάλματα ἀνθρώπων.
καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον, εἶπεν αὐ-
τοῖς. ἀκούετε καὶ συνίετε. οὐ τὸ εἰσερχόμενον
εἰς τὸ στόμα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸ ἐκ-
πορευόμενον ἐκ τοῦ στόματος, τοῦτο κοινοῖ τὸν
ρνε̄ ἄνθρωπον. * τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ
ι αὐτοῦ, εἶπον αὐτῷ. οἶδας ὅτι οἱ φαρισαῖοι,
ἀκούσαντες

damauit, dicēs, Domine serua me. Continuo autem extenta manu, apprehendit eum, & dixit illi, Exigua fiducia prædite, cur hæsitabas? Et cum essent ingressi nauim, conquieuit uentus. Porrò qui erant in naui, accesserunt & adorauerūt eum, dicentes, Vere dei filius es. Et cū traiecissent, uenerunt in terrā Gennesareth. Et cū agnouissent illū uiri loci illius, emiserunt nuncios in totā undiq; finitimam regionē illā, & obtulerunt illi omnes male habentes. & obsecrabant eū, ut tantū tangerent fimbriam uestimēti ipsius, & quotquot tetigissent, salui facti sunt.

Tunc accedunt ad Iesum, qui ab Hierosolymis uenerant scribæ & pharisæi, dicentes, Quare discipuli tui transgrediuntur traditionem seniorum? Nō enim abluunt manus suas, cum edūt panē. At ille respondens, dixit eis, Quare & uos transgredimini præceptum dei propter traditionem uestram? Nam deus præcepit, dicens, Honora patrē & matrem. & qui maledixerit patri aut matri, morte moriatur. Vos autem dicitis, Quicunq; dixerit patri aut matri: quicquid doni à me profecturum erat, id in tuum uertitur commodum, & non honorabit patrem suum, aut matrem suam: & irritum fecistis præceptum dei propter traditionem uestram. Hypocritæ, recte de uobis prædixit Esaias, dicens, Appropinquat mihi populus hic ore suo, & labijs me honorat, cæterum cor eorum procul abest à me, sed frustra me colunt, docentes doctrinas, præcepta hominum. Et aduocatis ad se turbis, dixit eis, Audite & intelligite. Non quod ingreditur in os, impurat hominē, sed quod egredit ex ore, hoc impurū reddit hominē. Tunc accedētes discipuli, dixerunt illi. Nosti pharisæos, audito

XV

κθ̄ πρὶ τῶν χαναναίας.

ἀκούσαντες τὸν λόγον ἐσκανδαλήσθησαν;
ο δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν. πᾶσα φυτεία,
ἣν οὐκ ἐφύτευσε πατήρ μου ὁ οὐράνιος,
ρμϛ̄ ε ἐκριζωθήσεται. * ἄφετε αὐτοὺς, ὁδηγοί
εἰσι, τυφλοὶ τυφλῶν. τυφλὸς δὲ τυφ-
λὸν ἐὰν ὁδηγῇ, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον
ρμζ̄ ϛ πεσοῦνται. * ἀποκριθεὶς δὲ ὁ πέτρος εἶ-
πεν αὐτῷ, φράσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν ταύ-
την. ὁ δὲ Ιησοῦς εἶπεν, ἀκμὴν καὶ ὑμεῖς
ἀσύνετοί ἐστε, οὔπω νοεῖτε, ὅτι πᾶν τὸ εἰς-
πορευόμενον εἰς τὸ στόμα, εἰς τὴν κοιλίαν
χωρεῖ, καὶ εἰς ἀφεδρῶνα ἐκβάλλεται; τὰ δὲ ἐκ
πορευόμενα ἐκ τοῦ στόματος, ἐκ τῆς καρδίας
ἐξέρχεται, κἀκεῖνα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.
ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισ-
μοὶ πονηροὶ, φόνοι, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, κλο-
παὶ, ψευδομαρτυρίαι, βλασφημίαι, ταῦτά
ἐστι τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον. τὸ δὲ ἀνί-
πτοις χερσὶ φαγεῖν, οὐ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.
καὶ ἐξελθὼν ἐκεῖθεν ὁ Ιησοῦς, ἀνεχώρησεν,
εἰς τὰ μέρη τύρου καὶ σιδῶνος, * καὶ ἰδοὺ γυ κθ̄
νὴ καναναῖα ἀπὸ τῶν ὁρίων ἐκείνων ἐξελθοῦ-
σα, ἔκρασεν αὐτῷ λέγουσα, ἐλέησόν με κύ-
ριε υἱὲ δαβὶδ, θυγάτηρ μου κακῶς δαιμο-
νίζεται, ὁ δὲ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῇ λόγον. καὶ
προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἠρώτων αὐ-
τὸν λέγοντες, ἀπόλυσον αὐτὴν, ὅτι κράζει
ρμκ̄ ε ὄπισθεν ἡμῶν. * ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, οὐκ
ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολω-
ρμθ̄ ϛ λότα οἴκου ἰσραὴλ. * ἡ δὲ ἐλθοῦσα προσεκύ-
νησεν αὐτῷ λέγουσα. κύριε βοήθει μοι. ὁ δὲ
ἀποκριθεὶς, εἶπεν, οὐκ ἔστι καλὸν, λαβεῖν
τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, καὶ βαλεῖν τοῖς κυνα-
ρίοις. ἡ δὲ εἶπεν, ναὶ κύριε, καὶ γὰρ τὰ κυνά-
ρια ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν πιπτόντων
ἀπὸ τῆς τραπέζης τῶν κυρίων αὐτῶν. τότε
ἀποκριθεὶς ὁ Ιησοῦς εἶπεν αὐτῇ, ὦ γύναι
μεγάλη σου ἡ πίστις, γενηθήτω σοι ὡς θέ-
λεις. καὶ ἰάθη ἡ θυγάτηρ αὐτῆς ἀπὸ τῆς ὥρας
ρξ̄ ϛ ἐκείνης. * καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν ὁ Ιησοῦς ἦλθε
παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς γαλιλαίας καὶ
ἀναβὰς

audito sermone isto offensos fuisse? At ille respondens, ait, Omnis plantatio, quam non plantauit pater meus cœlestis, eradicabitur. Omittite illos, duces sunt cæci cæcorum. Porrò, si cæcus cæco dux fuerit, ambo in foueam cadent. Respondens autem Petrus, dixit ei, Dissere nobis parabolā istam. Iesus autem dixit, Adhuc & uos intelligentia caretis? Nondum intelligitis, quod quicquid ingreditur in os, in aluum abit, & in secessum eijcitur? At ea quæ proficiscuntur ex ore, ex ipso corde egrediuntur, & illa impurum reddunt hominem. Nam ex corde exeunt cogitationes malæ, cædes, adulteria, stupra, furta, falsa testimonia, conuicia. Hæc sunt quæ impurant hominem. Cæterum illotis manibus capere cibum, non inquinat hominem. Et digressus illinc Iesus, secessit in partes Tyri & Sidonis. Et ecce mulier Cananæa, quæ à finibus illis uenerat, clamabat ad illum, dicens, Miserere mei domine fili Dauid. Filia mea misere à dæmonio agitatur. Ille uero non respondit ei uerbum. Et accedentes discipuli eius, rogabant illum, dicentes, Amitte illam, nam clamat post nos. At ille respondens, dixit, Non sum missus, nisi ad oues perditas domus Israëliticæ. Illa uero uenit & adorauit eū dicens, Domine succurre mihi. At ille respondens dixit, Non est honestum, sumere panē filiorum, & obijcere catellis. Hæc autē respondit, Certe domine, Etenim catelli edūt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum. Tunc respōdēs Iesus dixit illi. O mulier magna est fides tua, fiat tibi, sicut uis. Et sanata fuit filia eius ex eo tēpore. Et progressus illinc Iesus, uenit iuxta mare Galilææ, & conscenso

ἀναβὰς εἰς τὸ ὄρος, ἐκάθητο ἐκεῖ, καὶ προσῆλ- λθον πρὸς αὐτὸν ὄχλοι πολλοί, ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν, χωλούς, τυφλούς, κωφούς, κυλλούς, καὶ ἑτέρους πολλούς, καὶ ἔῤῥιψαν αὐτοὺς παρὰ τοὺς πόδας τοῦ ἰησοῦ, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς, ὥστε τοὺς ὄχλους θαυμάσαι βλέποντας κωφοὺς λαλοῦντας, κυλλοὺς ὑγιεῖς, χωλοὺς περιπατοῦντας, τυφλοὺς βλέποντας, καὶ ἐδόξασαν τὸν θεὸν ἰσραήλ.

ρξε s * Ὁ δὲ ἰησοῦς προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, εἶπεν, σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν λαὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέρας τρεῖς προσμένουσί μοι, καὶ οὐκ ἔχουσιν τί φάγωσιν, καὶ ἀπολύσαι αὐτοὺς νήστεις, οὐ θέλω, μήποτε ἐκλυθῶσιν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, πόθεν ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ ἄρτοι τοσοῦτοι, ὥστε χορτάσαι ὄχλον τοσοῦτον; καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, πόσους ἄρτους ἔχετε; οἱ δὲ εἶπον, ἑπτὰ, καὶ ὀλίγα ἰχθύδια. καὶ ἐκέλευσε τοῖς ὄχλοις ἀναπεσεῖν ἐπὶ τὴν γῆν. καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους καὶ τοὺς ἰχθύας, εὐχαριστήσας, ἔκλασε καὶ ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. οἱ δὲ μαθηταὶ τῷ ὄχλῳ, καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν, καὶ ἦραν δὲ περισσεῦον τῶν κλασμάτων ἑπτὰ σπυρίδας πλήρεις, οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν τετρακισχίλιοι ἄνδρες, χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων, * καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ πλοῖον. καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια μαγδαλά.

ρξα δ

καὶ προσελθόντες οἱ φαρισαῖοι καὶ σαδδουκαῖοι, πειράζοντες ἐπηρώτησαν αὐτὸν, σημεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ δεῖξαι αὐτοῖς, * ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, ὀψίας γενομένης λέγετε, εὐδία, πυῤῥάζει γὰρ ὁ οὐρανός, καὶ πρωΐ, σήμερον χειμών. πυῤῥάζει γὰρ ὁ οὐρανὸς στυγνάζων. ὑποκριταὶ, τὸ μὲν πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ γινώσκετε διακρίνειν, τὰ δὲ σημεῖα τῶν καιρῶν οὐ δύνασθε; * γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον ἰωνᾶ τοῦ προφήτου, * καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς, ἀπῆλθεν, καὶ ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ

ρξγ s

ρξδ β

ρξβ ε

consceníso monte, sedebat illic. Et acceſſerunt ad eum turbæ multæ, ducentes ſecum claudos, cæcos, ſurdos, mutilos, & alios multos, & abiecerũt eos ad pedes Ieſu. & ſanauit eos, adeo ut turbæ miratæ ſint, cum uiderent mutos loqui, mutilos eſſe ſanos, claudos ambulare, cæcos uidere, & glorificabant deũ Iſrael. Ieſus autem uocatis ad ſe diſcipulis ſuis dixit, Miſeret me turbæ, propterea quod iam triduum perſeuerant apud me, & nõ habent, quod edant, & dimittere eos ieiunos nolo, ne deficiant in uia. Et dicunt ei diſcipuli eius, Vnde nobis in ſolitudine panes tam multi, ut ſaturemus turbã tantam? Et dicit illis Ieſus, Quot panes habetis? At illi dicunt, Septem & paucos piſciculos. Et iuſſit turbas diſcumbere in terra. Et ſumpſit ſeptem panes, ac piſces, & poſtquam gratias egiſſet, fregit, deditque diſcipulis ſuis. diſcipuli uero turbæ, comederuntque omnes & ſaturati ſunt, & ſuſtulerunt, quod ſupererat fragmentorum ſeptem ſportulas plenas. At ij qui comederant, erant quater mille uiri, præter mulieres & pueros. Et dimiſſis turbis, conſcendit nauim, uenitque in fines Magdala.

Et aggreſſi phariſæi unà cum Sadducæis tentantes rogabant eum, ut ſignum è cœlo oſtenderet ſibi. At ille reſpondens dixit eis, Cum cœperit eſſe ueſpera, dicitis, ſerenitas erit, nam rubet cœlum, & mane, hodie tempeſtas, rubet enim cœlum triſtæ. Hypocritæ, faciem cœli ſcitis dijudicare, ſigna uero temporum non poteſtis? Natio praua, & adultera, ſignum requirit, & ſignum non dabitur ei, niſi ſignum Ionæ prophetæ. Et relictis illis abijt. Et cum ueniſſent

XVI

diſcipuli

οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸ πέραν, ἐπελάθοντο ἄρτους λαβεῖν. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, ὁρᾶτε καὶ προσέχετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων καὶ σαδδουκαίων. * οἱ δὲ διελογίζοντο ἐν ἑαυτοῖς λέγοντες, ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβομεν. γνοὺς δὲ ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. τί διαλογίζεσθε ἐν ἑαυτοῖς ὀλιγόπιστοι, ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβετε; οὔπω νοεῖτε οὐδὲ μνημονεύετε τοὺς πέντε ἄρτους τῶν πεντακισχιλίων, καὶ πόσους κοφίνους ἐλάβετε. οὐδὲ τοὺς ἑπτὰ ἄρτους τῶν τετρακισχιλίων, καὶ πόσας σπυρίδας ἐλάβετε; πῶς οὐ νοεῖτε, ὅτι οὐ περὶ ἄρτου εἶπον ὑμῖν προσέχετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων καὶ σαδδουκαίων; τότε συνῆκαν, ὅτι οὐκ εἶπεν προσέχειν ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν ἄρτων, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς διδαχῆς τῶν φαρισαίων καὶ σαδδουκαίων. * ἐλθὼν δὲ ὁ ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη καισαρείας τῆς φιλίππου, ἠρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λέγων. τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι, τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; οἱ δὲ εἶπον. οἱ μὲν, ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν, ἄλλοι δὲ ἠλίαν, ἕτεροι δὲ ἱερεμίαν, ἢ ἕνα τῶν προφητῶν. λέγει αὐτοῖς. ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ἀποκριθεὶς δὲ σίμων πέτρος εἶπεν. σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ. * μακάριος εἶ σίμων βὰρ ἰωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. κἀγὼ δέ σοι λέγω, ὅτι σὺ εἶ πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν. καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. καὶ δώσω σοι τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. καὶ ὃ ἐὰν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. καὶ ὃ ἂν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. * τότε διεστείλατο τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν, ὅτι αὐτός ἐστιν ἰησοῦς ὁ χριστός. ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ ἰησοῦς δεικνύειν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἀπελθεῖν εἰς ἱεροσόλυμα

discipuli eius, in ulteriorē ripā, ꝑ obliuionē nō sūpserāt panes. Iesus aūt dixit illis, Videte & cauete à fermēto pharisæorū, ac sadducæorū. At illi reputabāt intra se se, dicētes, Panes nō sumpsimus. Quod ubi cognouit Iesus, dixit illis, Quid cogitatis intra uosipsos, o parū fidentes, qđ panes nō sumpseritis? Nondū intelligitis, neq; memoria tenetis, quinq; illos panes, cū homines essēt quinquies mille, & quot cophinos sustuleritis? Neq; septē illos panes, cū homines essēt quater mille, & quot sportas acceperitis? Qui fit, ut nō intelligatis, me nō de pane dixisse uobis illud, ut caueretis à fermēto pharisæorū & sadducæorū? Tūc intellexerūt, qđ nō iussisset cauere à fermēto panis, sed à doctrina pharisæorum, & sadducæorū. Cū uenisset aūt Iesus in partes Cesareæ eius quæ cognominat' Philippi, interrogauit discipulos suos dicēs, Quē me dicūt homines esse filiū illū hois? Illi uero dicebāt, Alij quidē Ioannē Baptistā, alij uero Heliā, alij uero Hieremiā, aut unū de numero prophetarū. Dicit illis, At uos, quē me dicitis esse? Respondens aūt Simon Petrus, dixit, Tu es Christus ille filius dei uiuētis. Et respondēs Iesus dixit illi, Beatus es Simon Bar Iona, quia caro & sanguis nō reuelauit tibi, sed pater meus qui est in cœlis. At ego uicissim tibi dico, quod tu es Petrus, & super hāc petrā ædificabo meā ecclesiā, & portæ inferorū non ualebūt aduersus illā. Et dabo tibi claues regni cœlorū, & quicquid solueris in terra, erit solutum in cœlis, & quicquid alligaueris in terra, erit alligatū in cœlis. Tūc edixit discipulis suis, ne cui dicerēt quod ipse esset Iesus Christus. Ex eo tēpore, cœpit Iesus indicare discipulis suis, quod oporteret ipsum abire Hierosolymam,

σόλυμα

σόλυμα, καὶ πολλὰ παθεῖν, ἀπὸ τῶν πρεσβυ
τέρων, καὶ ἀρχιερέων, καὶ γραμματέων,
καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερ
θῆναι. * καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ πέ-
τρος, ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ λέγων. ἵλε-
ώς σοι κύριε, οὐ μὴ ἔσαι σοι τοῦτο. ὁ δὲ στραφεὶς,
εἶπεν τῷ πέτρῳ. ὕπαγε ὀπίσω μου σατα-
νᾶ, σκάνδαλόν μου εἶ, ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ
θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων. * τότε ὁ ἰη-
σοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτου. εἴτις θέ-
λει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν,
καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτου, καὶ ἀκολου-
θείτω μοι. ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐ
του σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν. ὃς δ' ἂν ἀπο-
λέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτου ἕνεκεν ἐμοῦ, εὑρήσει
αὐτήν. τί γὰρ ὠφεληθήσεται ἄνθρωπος, ἐὰν τὸν
κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτου
ζημιωθῇ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα
τῆς ψυχῆς αὐτου; * μέλλει γὰρ ὁ υἱὸς του ἀνθρώ
που ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ του πατρὸς αὐ-
του μετὰ τῶν ἀγγέλων αὐτου. καὶ τότε ἀπο
δώσει ἑκάστῳ, κατὰ τὴν πρᾶξιν αὐτου. * ἀμὴν
λέγω ὑμῖν, εἰσί τινες ὧδε ἑστώτων, οἵτινες
οὐ μὴ γεύσωνται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὸν
υἱὸν του ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν τῇ βασιλείᾳ
αὐτου. * καὶ μεθ' ἡμέρας ἕξ, παραλαμβά- λδ
νει ὁ ἰησοῦς τὸν πέτρον καὶ ἰάκωβον καὶ ἰω- XVII
άννην τὸν ἀδελφὸν αὐτου, καὶ ἀναφέρει αὐ-
τοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν, καὶ μετε-
μορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ ἔλαμψε τὸ
πρόσωπον αὐτου ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ ἱμάτια αὐτου ἐγένετο λευκὰ ὡς τὸ φῶς. καὶ ἰδοὺ
ὤφθησαν αὐτοῖς μωσῆς καὶ ἠλίας, μετ' αὐ-
του συλλαλοῦντες. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ πέτρος,
εἶπεν τῷ ἰησοῦ. κύριε καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧ-
δε εἶναι. εἰ θέλεις, ποιήσωμεν ὧδε τρεῖς σκη
νὰς, σοὶ μίαν, καὶ μωσῇ μίαν, καὶ ἠλίᾳ μίαν. ἔτι
αὐτου λαλοῦντος, ἰδοὺ νεφέλη φωτεινὴ
ἐπεσκίασεν αὐτούς. καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῆς
νεφέλης λέγουσα. οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀ-
γαπητὸς ἐν ᾧ εὐδόκησα, αὐτου ἀκούε-

solymam, ac multa pati à senioribus &
principibus sacerdotum, & scribis, & oc-
cidi, & tertio die resuscitari. Et cum abdu
xisset eum Petrus, cœpit illum increpare
dicens, Propitius tibi sis domine, nequa-
quam erit tibi hoc. At ille conuersus di-
xit Petro, Abi post me satana, obstacu-
lo es mihi, quia non sapis ea quæ sunt
dei, sed ea quæ sunt hominum. Tunc
Iesus dixit discipulis suis, Si quis uult
post me uenire abneget semetipsum, &
tollat crucem suam ac sequatur me. Qui
enim uoluerit animam suã seruare, per-
det eam. Rursus qui perdiderit animam
suam mea causa, inueniet eam. Quid
enim prodest homini, si totum mundũ
lucratus fuerit, animæ uero suæ iacturã
fecerit? Aut quid dabit homo cuius per
mutatione redimat animam suam? Fu-
turum est enim, ut filius hominis ueniat
in gloria patris sui, cum angelis suis, &
tunc reddet unicuiq; iuxta facta ipsius.
Amen dico uobis, sunt quidam hic stan
tes, qui non gustabunt mortem, donec
uiderint filium hominis uenientem in
regno suo. Et post dies sex, assumit
Iesus Petrum ac Iacobum & Ioannem
fratrem eius, & subducit illos in montẽ
excelsum seorsum, transformatusq; est
corã illis, & splenduit facies eius sicut sol.
Vestimenta autem illius facta sunt al-
ba, sicut lumen. Et ecce conspecti sunt il-
lis Moses & Helias cum illo colloquẽtes.
Respondens autem Petrus, dixit Ieſu.
Domine bonum est nos hic esse. Si uis
faciamus hic tria tabernacula, tibi unũ,
& Mosi unum, & Heliæ unum. Adhuc
eo loquente, ecce nubes lucida obumbra
uit illos. Et ecce uox è nube quæ diceret,
Hic est filius meus dilectus, in quo mihi
bene complacitum est, ipsum audite.

καὶ

λε̄ περὶ τοῦ σεληνιαζομένου.

καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ, ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν, καὶ ἐφοβήθησαν σφόδρα. καὶ προσελθὼν ὁ Ιησοῦς ἥψατο αὐτῶν, καὶ εἶπεν. Εγέρθητε καὶ μὴ φοβεῖσθε. ἐπάραντες δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, οὐδένα εἶδον, εἰ μὴ τὸν Ιησοῦν μόνον: καὶ καταβαινόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ ὄρους, ἐνετείλατο αὐτοῖς ὁ Ιησοῦς λέγων. Μηδενὶ εἴπητε τὸ ὅραμα, ἕως οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ.

Καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες. Τί οὖν οἱ γραμματεῖς λέγουσιν, ὅτι ἡλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον; * Ο δὲ Ιησοῦς ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς. ἡλίας μὲν ἔρχετε πρῶτον, καὶ ἀποκαταστήσει πάντα. Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι ἡλίας ἤδη ἦλθεν, καὶ οὐκ ἐπέγνωσαν αὐτὸν, ἀλλ' ἐποίησαν ἐν αὐτῷ, ὅσα ἠθέλησαν. οὕτως καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει πάσχειν ὑπ' αὐτῶν. τότε συνῆκαν οἱ μαθηταὶ, ὅτι περὶ Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ εἶπεν αὐτοῖς. * καὶ ἐλθόντων αὐτῶν πρὸς τὸν ὄχλον, προσῆλθεν αὐτῷ ἄνθρωπός τις γονυπετῶν αὐτῷ, καὶ λέγων. * Κύριε ἐλέησόν μου τὸν υἱόν, ὅτι σεληνιάζεται καὶ κακῶς πάσχει, πολλάκις γὰρ πίπτει εἰς τὸ πῦρ, καὶ πολλάκις εἰς τὸ ὕδωρ, καὶ προσήνεγκα αὐτὸν τοῖς μαθηταῖς σου, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν αὐτὸν θεραπεῦσαι. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ιησοῦς εἶπεν. ὦ γενεὰ ἄπιστος καὶ διεστραμμένη, ἕως πότε ἔσομαι μεθ' ὑμῶν; ἕως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν; φέρετέ μοι αὐτὸν ὧδε. καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ιησοῦς, καὶ ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον, καὶ ἐθεραπεύθη ὁ παῖς, ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. * τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ τῷ Ιησοῦ κατ' ἰδίαν, εἶπον. διὰ τί ἡμεῖς, οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό; Ο δὲ Ιησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, διὰ τὴν ἀπιστίαν ὑμῶν. Αμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν. ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ, μετάβηθι ἐντεῦθεν ἐκεῖ, καὶ μεταβήσεται. καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσει ὑμῖν. τοῦτο δὲ τὸ γένος οὐκ ἐκπορεύεται, εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ.

ρογ̄ ς

ροδ̄ β

λε̄

ροε̄ ς

ἀναστρεφομένων

Et cum hæc audissent discipuli, procide/runt in faciē suā, & territi sunt uehemen ter. Et accedens Iesus tetigit illos dixitq́ꝫ, Surgite & ne rimeatis. Vbi uero sustulis sent oculos suos, neminem uidebant, ni si Iesum solum. Et cum descenderent de monte, præcepit illis Iesus dicens, Ne cui dixeritis uisionem, donec filius homi nis à mortuis resurgat. Et interrogaue/runt eum discipuli sui, dicentes, Cur igi/tur scribæ dicunt, quod Heliam oporte/at uenire prius? Iesus autem respondens dixit illis, Helias quidem ueniet prius, & restituet omnia. Verum dico uobis, Heliam iam uenisse, & non agnouerunt eum. sed fecerunt in eo quæcunque uo/luerunt. Sic & filius hominis passurus est ab illis. Tunc intellexerunt discipuli, quod de Ioanne Baptista dixisset ipsis. Et cum uenissent ad turbam, accessit ad eum homo quidam flectens genua illi, dicēsq́ꝫ, Domine miserere filij mei, quo/niam lunaticus est, & misere affligitur. Nam sæpe cadit in ignem, & sæpe in aquam, & obtuli eum discipulis tuis, nec potuerunt eum sanare. Respon/dens autem Iesus dixit, O natio incre/dula, & distorta, quousque tandem ero uobiscum? usquequo patiar uos? Adducite illum huc. Et increpauit illud Iesus, & exijt ab eo dæmonium, & sa/natus est puer à tempore illo. Tunc ac/cedentes discipuli ad Iesum seorsum, di/xerunt, Quare nos non potuimus eij/cere illud? Iesus autem dixit illis, pro/pter incredulitatem uestram. Amen quippe dico uobis, si habeatis fidē sicut granū sinapis, dicetis monti huic, demi/gra hinc illuc, & demigrabit, neq; quicq̄ impossibile erit uobis. Sed hoc genus nō egredit', nisi per deprecationē & ieiuniū.

Cum

ρος̄ β * ἀναστρεφομένων δὲ αὐτῶν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ιησοῦς, μέλλει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθήσεται, καὶ ἐλυπήθη-
ροζ̄ ι σαν σφόδρα. * Ελθόντων δὲ αὐτῶν εἰς λϛ̄
καπερναοὺμ, προσῆλθον οἱ τὰ δίδραχμα λαμβάνοντες τῷ πέτρῳ, καὶ εἶπον. ὁ διδάσκαλος ὑμῶν οὐ τελεῖ τὰ δίδραχμα; Λέγει, Ναὶ. καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, προέφθασεν αὐτὸν ὁ Ιησοῦς, λέγων. τί σοι δοκεῖ σίμων; οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ τίνων λαμβάνουσιν τὰ τέλη ἢ κήνσον, ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτῶν, ἢ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων; Λέγει αὐτῷ ὁ πέτρος, ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων. ἔφη αὐτῷ ὁ Ιησοῦς, ἀράγε ἐλεύθροί εἰσιν οἱ υἱοί. ἵνα δὲ μὴ σκανδαλήσωμεν αὐτοὺς, πορευθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν, βάλλε ἄγκιστρον, καὶ τὸν ἀναβάντα πρῶτον ἰχθῦν ἄρον, καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, εὑρήσεις στατῆρα, ἐκεῖνον λαβὼν δὸς αὐτοῖς ἀντὶ ἐμοῦ
ροη̄ β καὶ σοῦ. * ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ προσῆλθον οἱ λζ̄
μαθηταὶ τῷ Ιησοῦ, λέγοντες. Τίς ἄρα μείζων ἐστὶ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν; καὶ προσκαλεσάμενος ὁ Ιησοῦς παιδίον, ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ εἶπεν. Αμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ὅς τις οὖν ταπεινώσῃ ἑαυτὸν ὡς τὸ παιδίον τοῦτο, οὗτος ἐστὶν ὁ μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, καὶ ὃς ἐὰν δέξηται παιδίον τοιοῦτο ἐπὶ τῷ ὀνό-
ροθ̄ β ματί μου, ἐμὲ δέχεται. * ὃς δ' ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, συμφέρει αὐτῷ, ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὀνικὸς ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ καταποντισθῇ ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης. Οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων. ἀνάγκη γὰρ ἐλθεῖν τὰ σκάνδα-
ρπ̄ λα, πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ δι' οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται. * εἰ δὲ ἡ χείρ σου ἢ ὁ πούς

σου

Cum autem uersarentur in Galilæa, dixit illis Iesus: Futurum est ut filius hominis tradatur in manus hominum, & occident eum, ac tertio die resurget. & mœrore affecti sunt uehementer. Cum autem uenissent in oppidum Capernaum, accesserunt qui didrachma solent accipere ad Petrum, dixeruntque: præceptor uester num soluit didrachma? Dicit, etiam. Et cum ingressus fuisset in domum, præuenit illum Iesus, dicens: Quid tibi uidetur Simon? Reges terræ à quibus accipiunt tributa aut censum? à filijs suis, an ab alienis? Dicit illi Petrus: Ab alienis. Ait illi Iesus: Ergo liberi sunt filij. Verum ne simus illis offendiculo, profectus ad mare mitte hamum, & eum piscem qui prodierit primus, tolle: & aperto ore illius inuenies staterem: acceptum eum da illis pro me & te.

In illo tempore accesserunt disci- XVIII
puli ad Iesum, dicentes: Quis maximus est in regno cœlorum? Et accersitum ad se puellum Iesus, statuit in medio illorũ, & dixit: Amen dico uobis, nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut pueri, non ingrediemini in regnum cœlorum. Quisquis igitur humiliauerit semetipsum, sicut est puellus iste, hic est ille maximus in regno cœlorum. Et qui receperit unum puellum talem in nomine meo, me recipit. Qui autem offenderit unum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collum eius, ac demergatur in profundum maris. Væ mundo ab offendiculis. Necesse est enim ut ueniant offendicula. uerumtamen ue homini, per quem offendiculum uenit. Quod si manus tua, uel pes

Non præcipitur apposto-
lis, ut ætatem habeant
paruulorum. sed innocentiam:
et quod illi possident
per annos, hi possideant
per industriam: ut mali-
cia non sapientia
paruuli sint. Quicumque
ergo humiliauerit
se sicut puer iste,
hic est maior in
regno cœlorum sicut
iste paruulus cuius uobis
exemplum tribuo, non
perseuerat in iracundia.
nõ Iesus meminit.
nõ uidens pulchram mul-
ierem delectatur, non
aliud cogitat aliud
loquitur

σε σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον αὐτὸν, καὶ βάλε ἀπό σου. καλόν σοί ἐστιν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν, χωλὸν ἢ κυλλόν, ἢ δύο χεῖρας ἢ δύο πόδας ἔχοντα, βληθῆναι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. καὶ εἰ ὀφθαλμός σε σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν, καὶ βάλε ἀπό σοῦ. καλόν σοί ἐστι μονόφθαλμον εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν του πυρός. * ρπᾱ ι Ορᾶτε μὴ καταφρονήσητε ἑνὸς τῶν μικρῶν τούτων. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν ἐν οὐρανοῖς διὰ παντὸς βλέπουσι τὸ πρόσωπον του πατρός μου του ἐν οὐρανοῖς. ἦλθε γὰρ ὁ υἱὸς του ἀνθρώπου σῶσαι τὸ ἀπολωλός. * ρπβ β τί ὑμῖν λη̄ δοκεῖ; ἐὰν γένηταί τινι ἀνθρώπῳ ἑκατὸν πρόβατα, καὶ πλανηθῇ ἓν ἐξ αὐτῶν, οὐχὶ ἀφεὶς τὰ ἐνενηκονταεννέα ἐπὶ τὰ ὄρη, πορευθεὶς ζητεῖ τὸ πλανώμενον; καὶ ἐὰν γένηται εὑρεῖν αὐτό, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι χαίρει ἐπ' αὐτῷ μᾶλλον ἢ ἐπὶ τοῖς ἐνενηκονταεννέα τοῖς μὴ πεπλανημένοις. οὕτως οὐκ ἔστιν θέλημα ἔμπροσθεν του πατρὸς ὑμῶν του ἐν οὐρανοῖς, ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μικρῶν τούτων. * ρπγ ε ἐὰν δὲ ἁμαρτήσῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε καὶ ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου. ἐάν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου. * ρπδ δ ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε μετά σου ἔτι ἕνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥῆμα. ἐὰν δὲ παρακούσῃ αὐτῶν, εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ. ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔσω σοι ὥσπερ ὁ ἐθνικὸς καὶ ὁ τελώνης. * Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἐὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ. καὶ ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ. * ρπε̄ πάλιν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν δύο ὑμῶν συμφωνήσωσιν ἐπὶ τῆς γῆς, περὶ παντὸς πράγματος οὗ ἐὰν αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ του πατρός μου του ἐν οὐρανοῖς. οὗ γάρ εἰσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν

tuus obstaculo est tibi, abcide eum, & proijce abs te. Bonum est tibi ad uitam ingredi claudum, aut mutilum, potius quam duas manus uel duos pedes habentem, mitti in ignem æternum. Et si oculus tuus offendit te, erue eum, & proijce abs te. Bonum est tibi, ut luscus intres in uitam, potius quam ut duos oculos habens mittaris in gehennam ignis. Videte ne contemnatis unum ex his pusillis. Dico enim uobis: quod angeli eorum in cœlis semper uident faciem patris mei, qui in cœlis est. Venit enim filius hominis seruare quod perierat. Quid uobis uidetur? si fuerint alicui homini centum oues, & errauerit una ex eis, nonne relictis nonagintanouem in montibus, uadit & quærit eam quæ errauerat? Et si contigerit ut inueniat eam, amen dico uobis, gaudet super ea magis quam super nonagintanouem quæ non errauerunt. Sic non est uoluntas coram patre uestro qui in cœlis est, ut pereat unus de pusillis istis. Porrò si peccauerit in te frater tuus, uade & argue eum inter te & ipsum solum. Si te audierit, lucratus es fratrem tuum: sin uero te nō audierit, adhibe tecum adhuc unum aut duos, ut in ore duorum aut trium testium consistat omne uerbum. Quod si non audierit eos, dic ecclesiæ. Quod si ecclesiam non audierit, sit tibi uelut ethnicus & publicanus. Amen dico uobis, quæcunque alligaueritis super terram, erunt ligata in cœlo. & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta in cœlo. Rursum dico uobis, quod si duo ex uobis consenserint super terram, de omni re quamcunque petierint, fiet illis à patre meo qui in cœlis est. Vbi enim sunt duo uel tres congregati in

nomine

ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν.
ρπζ ε * Τότε προσελθὼν αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπεν· κύριε, ποσάκις ἁμαρτήσει εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου, καὶ ἀφήσω αὐτῷ; ἕως ἑπτάκις; λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· οὐ λέγω σοι ἕως ἑπτάκις, ἀλλ' ἕως ἑβδομηκοντάκις ἑπτά.
ρπη ι * διὰ τοῦτο ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὃς ἠθέλησε συναραι λόγον μετὰ τῶν δούλων αὐτοῦ. ἀρξαμένου δὲ αὐτοῦ συναίρειν, προσηνέχθη αὐτῷ εἷς ὀφειλέτης μυρίων ταλάντων. μὴ ἐχόντος δὲ αὐτοῦ ἀποδοῦναι, ἐκέλευσεν αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ πραθῆναι, καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ τὰ τέκνα, καὶ πάντα ὅσα εἶχεν, καὶ ἀποδοθῆναι. πεσὼν οὖν ὁ δοῦλος, προσεκύνει αὐτῷ λέγων· κύριε, μακροθύμησον ἐπ' ἐμοί, καὶ πάντα σοι ἀποδώσω. σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου, ἀπέλυσεν αὐτόν, καὶ τὸ δάνειον ἀφῆκεν αὐτῷ. ἐξελθὼν δὲ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, εὗρεν ἕνα τῶν συνδούλων αὐτοῦ, ὃς ὤφειλεν αὐτῷ ἑκατὸν δηνάρια. καὶ κρατήσας αὐτὸν ἔπνιγε, λέγων· ἀπόδος μοι ὅ, τι ὀφείλεις. πεσὼν οὖν ὁ σύνδουλος αὐτοῦ, παρεκάλει αὐτόν, λέγων· μακροθύμησον ἐπ' ἐμοί, καὶ πάντα ἀποδώσω σοι. ὁ δὲ οὐκ ἤθελεν, ἀλλὰ ἀπελθὼν, ἔβαλεν αὐτὸν εἰς φυλακὴν, ἕως οὗ ἀποδῷ τὸ ὀφειλόμενον. ἰδόντες δὲ οἱ σύνδουλοι αὐτοῦ τὰ γενόμενα, ἐλυπήθησαν σφόδρα, καὶ ἐλθόντες διεσάφησαν τῷ κυρίῳ ἑαυτῶν πάντα τὰ γενόμενα. τότε προσκαλεσάμενος αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ, λέγει αὐτῷ· Δοῦλε πονηρὲ, πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν ἐκείνην ἀφῆκά σοι, ἐπεὶ παρεκάλεσάς με. οὐκ ἔδει καὶ σὲ ἐλεῆσαι τὸν σύνδουλόν σου, ὡς κἀγώ σε ἠλέησα; καὶ ὀργισθεὶς ὁ κύριος αὐτοῦ, παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς, ἕως οὗ ἀποδῷ πᾶν τὸ ὀφειλόμενον αὐτῷ. οὕτω καὶ ὁ πατήρ μου ὁ ἐπουράνιος ποιήσει ὑμῖν, ἐὰν μὴ ἀφῆτε ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν

nomine meo, ibi sum in medio eorum. Tunc accedens Petrus ad eum, dixit: Domine, quoties peccabit in me frater meus, & remittam ei? Num usque septies? Dicit illi Iesus: Non dico tibi usque septies, sed usq; septuagies septies. Ideo assimilatum est regnum cœlorum homini regi, qui uoluit conferre rationem cum seruis suis. Et cum cœpisset conferre, oblatus est ei unus qui debebat ei decem millia talentorum. Cæterum cum is non esset soluendo, iussit eum dominus uenundari, & uxorem eius, & liberos, & omnia quæ habebat, ac fieri solutionē. Procidens autē seruus ille adorabat eum, dicens: Dñe, esto patiens erga me, & omnia tibi reddam. Misertus autem dominus serui illius, absoluit eum, & æs alienum remisit ei. Egressus uero seruus ille, inuenit unum de conseruis suis, qui debebat sibi centum denarios, & iniecta in eum manu, obtorto collo trahebat, dicens: Solue quod debes. Et procidens conseruus eius, rogabat eum, dicens: Esto patiens erga me, & omnia reddam tibi. At ille nolebat, sed abijt & coniecit eum in carcerem, donec redderet debitum. Porrò cum uidissent conserui eius, quæ fiebant, indoluerunt ualde, & uenerunt, aperueruntque domino suo omnia quæ facta fuerant. Tunc accersiuit illum dominus suus, & ait illi: Seruè scelestе, totum debitum illud remisi tibi, cum obsecrasses me. Nonne oportuit & te misereri conserui tui, sicut & ego tui misertus eram? Et iratus dominus eius, tradidit eum tortoribus, quoadusque redderet totum quod debebatur sibi. Sic & pater meus cœlestis faciet uobis, si non remiseritis suo quisque fratri de

σπθ s

τοῦ καρδίας ὑμῶν τὰ παραπτώματα αὐτῶν. * Καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, μετῆρεν ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια τῆς Ἰουδαίας πέραν τοῦ Ἰορδάνου, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς ἐκεῖ. καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ φαρισαῖοι πειράζοντες αὐτὸν, καὶ λέγοντες αὐτῷ. εἰ ἔξεστιν ἀνθρώπῳ ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, οὐκ ἀνέγνωτε, ὅτι ὁ ποιήσας ἀπ' ἀρχῆς, ἄρρεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς; καὶ εἶπεν, ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα, καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν, ὥστε οὐκέτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία. ὃ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω. λέγουσιν αὐτῷ. τί οὖν Μωσῆς ἐνετείλατο δοῦναι βιβλίον ἀποστασίου, καὶ ἀπολῦσαι αὐτήν; λέγει αὐτοῖς, ὅτι Μωσῆς πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἐπέτρεψεν ὑμῖν ἀπολῦσαι τὰς γυναῖκας ὑμῶν, ἀπ' ἀρχῆς δὲ οὐ γέγονεν οὕτως. * λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, εἰ μὴ ἐπὶ πορνείᾳ, καὶ γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται. καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας, μοιχᾶται. * λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς γυναικός, οὐ συμφέρει γαμῆσαι. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, οὐ πάντες χωροῦσι τὸν λόγον τοῦτον, ἀλλ' οἷς δέδοται. εἰσὶ γὰρ εὐνοῦχοι, οἵτινες ἐκ κοιλίας μητρὸς ἐγεννήθησαν οὕτως. καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι, οἵτινες εὐνουχίσθησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι, οἵτινες εὐνούχισαν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ὁ δυνάμενος χωρεῖν, χωρείτω. * τότε προσηνέχθη αὐτῷ παιδία, ἵνα τὰς χεῖρας ἐπιθῇ αὐτοῖς, καὶ προσεύξηται. οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμησαν αὐτοῖς. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν. ἄφετε τὰ παιδία, καὶ μὴ κωλύετε αὐτὰ ἐλθεῖν πρός με, τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία

cordibus uestris delicta illorum.

Et factum est, cum consummasset XIX.
Iesus sermones hos, demigrauit à Galilæa, & uenit in fines Iudææ trans Iordanem, & secutæ sunt eum turbæ multæ, & sanauit eos ibi. Et accesserunt ad eum pharisæi tentantes eum, & dicentes ei: Licet ne homini diuortium facere cum uxore sua qualibet ex causa? Qui respondens, ait eis: An non legistis; quod is qui fecit ab initio, masculum & fœminam fecit eos? Et dixit: Propterea, deseret homo patrem & matrem, & adglutinabitur uxori suæ, & erunt duo in carnem unam. Itaque iam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo deus copulauit, homo ne separet. Dicunt illi: Cur ergo Moyses iussit dare libellum repudij, & amittere eam? Ait illis: Moses ad duritiam cordis uestri permisit uobis repudiare uxores uestras, cæterum ab initio non fuit sic. Dico autem uobis, quod quicunque repudiauerit uxorem suam, nisi ob stuprum, & aliam duxerit, is committit adulterium. Et qui repudiatam duxerit, is adulterium committit. Dicunt ei discipuli eius: Si ad istum modum habet causa hominis cum uxore, non expedit contrahere matrimonium. Qui dixit illis: Non omnes capaces sunt huius dicti, sed ij quibus datum est. Sunt enim eunuchi, qui de matris utero sic nati sunt. & sunt eunuchi, qui facti sunt eunuchi ab hominibus. & sunt eunuchi, qui seipsos castraue runt propter regnum cœlorum. Qui potest capere, capiat. Tunc oblati sunt ei pueli, ut manus eis imponeret & oraret. Discipuli autem increpabant eos. Iesus uero ait eis: Sinite puellos, & ne prohibeatis eos ad me uenire, taliũ est enim regnum

σιλεία τῶν οὐρανῶν. καὶ ἐπιθεὶς αὐτοῖς τὰς
ρξγ β χεῖρας, ἐπορεύθη ἐκεῖθεν.* καὶ ἰδοὺ εἷς προσ
ελθὼν, εἶπεν αὐτῷ. Διδάσκαλε ἀγαθὲ, τί μᾱ
ἀγαθὸν ποιήσω, ἵνα ἔχω ζωὴν αἰώνιον; ὁ
δὲ εἶπεν αὐτῷ. τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐ-
δεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός. εἰ δὲ θέλεις
εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν, τήρησον τὰς ἐντο-
λάς. λέγει αὐτῷ, ποίας; ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν.
τὸ, οὐ φονεύσεις, οὐ μοιχεύσεις, οὐ κλέψεις,
οὐ ψευδομαρτυρήσεις. τίμα τὸν πατέρα &
τὴν μητέρα, καὶ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον
σου ὡς σεαυτόν. λέγει αὐτῷ ὁ νεανίσκος.
πάντα ταῦτα ἐφύλαξα ἐκ νεότητός μου.
ρξδ τί ἔτι ὑστερῶ; * ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. εἰ θέλεις
β τέλειος εἶναι, ὕπαγε πώλησόν σου τὰ ὑ-
πάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θη-
σαυρὸν ἐν οὐρανῷ, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι.
ρξε * ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος τὸν λόγον, ἀπῆλ-
β θε λυπούμενος, ἦν γὰρ ἔχων κτήματα
πολλά. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐ-
τοῦ. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι πλούσιος δυσ-
κόλως εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν
οὐρανῶν. καὶ πάλιν λέγω ὑμῖν, εὐκοπώ-
τερόν ἐστι κάμηλον διὰ τρυπήματος ῥαφί-
δος εἰσελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλεί-
αν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. ἀκούσαντες δὲ οἱ μαθηταὶ
αὐτοῦ, ἐξεπλήσσοντο σφόδρα, λέγοντες, τίς
ἄρα δύναται σωθῆναι; ἐμβλέψας δὲ ὁ Ἰησοῦς,
εἶπεν αὐτοῖς. παρὰ ἀνθρώποις τοῦτο ἀδύ-
νατόν ἐστιν, παρὰ δὲ θεῷ πάντα δυνατά
ρξς ἐστι.* Τότε ἀποκριθεὶς ὁ πέτρος, εἶπεν αὐ
ι τῷ. ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκο-
λουθήσαμέν σοι, τί ἄρα ἔσται ἡμῖν; ὁ δὲ Ἰη
ρξζ σοῦς εἶπεν αὐτοῖς.* Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι
ε ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι ἐν τῇ παλιγ-
γενεσίᾳ, ὅταν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καθήσεσθε καὶ ὑ-
μεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους, κρίνοντες τὰς δώ-
ρξη δεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ.* καὶ πᾶς ὃς ἀφῆκεν
β οἰκίας, ἢ ἀδελφούς, ἢ ἀδελφάς, ἢ πατέρα, ἢ
μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγρούς, ἕνεκεν

gnum cœlorum. Et cum imposuisset eis manus, abijt illinc. Et ecce unus accedés, ait illi: Magister bone, quid boni faciam, ut habeam uitam æternā? Qui dixit ei: Cur me uocas bonū? Nullus est bonus, nisi unus, nempe deus. Q d' si uis ad uitam ingredi, serua mandata. Dicit illi: Quæ? Iesus autem dixit: Non facies homicidium. Non committes adulterium. Non facies furtum. Non falsum dices testimonium. Honora patrem & matrem. & diliges proximum tuum, ut teipsum. Dicit illi adolescens: Omnia hæc seruaui à iuuētute mea, quid adhuc mihi deest? Ait illi Iesus: Si uis perfectus esse, uade uende quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurū in cœlo, & ueni sequere me. Cum audisset autem adolescens eum sermonem, abijt tristis. Erat enim habens possessiones multas. Iesus autem dixit discipulis suis: Amen dico uobis: diues difficile intrabit in regnum cœlorum. Et iterum dico uobis: Facilius est camelum per foramen acus transire, quam diuitem in regnum dei ingredi. Auditis autem his discipuli expauerunt ualde, dicentes: Quis ergo potest saluus fieri? Intuitus autem illos Iesus, dixit illis: Apud homines hoc impossibile est, apud deum autē omnia possibilia sunt. Tunc respondens Petrus, dixit ei: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te: Quid ergo erit nobis? Iesus autē dixit illis: Amen dico uobis, quod uos, qui secuti estis me in regeneratione, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & uos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israël. Et omnis qui reliquerit domos, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros, propter

του ὀνόματός μου, ἑκατονταπλασίονα λήψεται, καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει. πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ ἔσχατοι πρῶτοι. ὁμοία γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ, ὅστις ἐξῆλθεν ἅμα πρωὶ μισθώσασθαι ἐργάτας εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ. συμφωνήσας δὲ μετὰ τῶν ἐργατῶν ἐκ δηναρίου τὴν ἡμέραν, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ. καὶ ἐξελθὼν περὶ τὴν τρίτην ὥραν, εἶδεν ἄλλους ἑστῶτας ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀργούς, καὶ ἐκείνοις εἶπεν. ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα, καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον δώσω ὑμῖν. οἱ δὲ ἀπῆλθον. πάλιν ἐξελθὼν περὶ ἕκτην καὶ ἐνάτην ὥραν, ἐποίησεν ὡσαύτως. περὶ δὲ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν ἐξελθών, εὗρεν ἄλλους ἑστῶτας ἀργούς, καὶ λέγει αὐτοῖς, τί ὧδε ἑστήκατε ὅλην τὴν ἡμέραν ἀργοί; λέγουσίν αὐτῷ, ὅτι οὐδείς ἡμᾶς ἐμισθώσατο. λέγει αὐτοῖς. ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα· καὶ ὃ ἂν ᾖ δίκαιον, λήψεσθε. ὀψίας δὲ γενομένης, λέγει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος τῷ ἐπιτρόπῳ αὐτοῦ. κάλεσον τοὺς ἐργάτας, καὶ ἀπόδος αὐτοῖς τὸν μισθόν, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἕως τῶν πρώτων. καὶ ἐλθόντες, οἱ περὶ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν, ἔλαβον ἀνὰ δηνάριον. ἐλθόντες δὲ οἱ πρῶτοι, ἐνόμισαν ὅτι πλεῖον λήψονται, καὶ ἔλαβον καὶ αὐτοὶ ἀνὰ δηνάριον. λαβόντες δὲ ἐγόγγυζον κατὰ τοῦ οἰκοδεσπότου, λέγοντες. ὅτι οὗτοι οἱ ἔσχατοι μίαν ὥραν ἐποίησαν, καὶ ἴσους ἡμῖν αὐτοὺς ἐποίησας, τοῖς βαστάσασι τὸ βάρος τῆς ἡμέρας καὶ τὸν καύσωνα. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς ἑνὶ αὐτῶν ἔφη, ἑταῖρε, οὐκ ἀδικῶ σε, οὐχὶ δηναρίου συνεφώνησάς μοι; ἆρον τὸ σὸν, καὶ ὕπαγε. θέλω δὲ τούτῳ τῷ ἐσχάτῳ δοῦναι ὡς καὶ σοί. ἢ οὐκ ἔξεστί μοι ποιῆσαι ὃ θέλω ἐν τοῖς ἐμοῖς; εἰ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρός ἐστιν, ὅτι ἐγὼ ἀγαθός εἰμι; οὕτως ἔσονται οἱ ἔσχατοι πρῶτοι, καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι. πολλοὶ γάρ εἰσιν κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.

nomen meum, centupla accipiet, & uitæ æternæ sortiet hæreditatē. Multi aūt primi, erunt nouissimi: & nouissimi, primi.

Nam simile est regnum cœlorū homi xx
ni patrifamilias, qui exijt primo statim
diluculo ad conducendos operarios in μβ
uineam suam. Conuentione autē facta
cum operarijs in singulos dies denario,
misit eos in uineam suam. Et egressus circiter horam tertiam, uidit alios stantes
in foro ociosos, & illis dixit: Ite & uos in
uineam, & quodcunq; iustum fuerit,
dabo uobis. Illi autem abierunt. Rursum autē exijt circiter sextam & nonam
horam, & fecit similiter. Circa undecimā
uero exijt, & inuenit alios stantes, ac dicit
illis: Cur hic statis tota die ociosi? Dicunt ei, quia nemo nos conduxit. Dicit
illis: Abite & uos in uineam, & quicquid
fuerit iustum, accipietis. Cum autem uespera facta esset, dicit dominus uineæ,
procuratori suo: Voca operarios, & redde illis mercedem, incipiens à postremis
usq; ad primos. Et cum uenissent qui circa undecimam horam uenerant, acceperunt singuli denarium. Veniētes autē &
primi, arbitrati sunt, qđ plus essent accepturi, & acceperūt ipsi quoq; singuli denarium. Et cū accepissent, murmurabant
aduersus patrēfamilias, dicentes: Hi nouissimi unā horā fuerūt in opere, & illos
pares nobis fecisti, qui portauimus pondus diei & æstum. At ille respondens uni
eorū, dixit: Amice, non facio tibi iniuriā.
Nōne denario pactus es mecum? Tolle
qđ tuū est, & abi. Volo autē huic nouissimo dare sicut & tibi. An non licet mihi
qđ uolo facere in rebus meis? Si oculus
tuus malus est, q; ego bonus sim? Sic nouissimi erunt primi, & primi nouissimi.
Multi em̄ sunt uocati, pauci uero electi.

σα̅ β *Καὶ ἀναβαίνων ὁ Ιησοῦς εἰς Ἱεροσόλυ-
μα, παρέλαβε τοὺς δώδεκα μαθητὰς κα-
τ' ἰδίαν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ἰδοὺ
ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦ-
σι, καὶ γραμματεῦσι, καὶ κατακρινοῦ-
σιν αὐτὸν θανάτῳ, καὶ παραδώσουσιν αὐ-
τὸν τοῖς ἔθνεσιν εἰς τὸ ἐμπαῖξαι, καὶ μαστι-
γῶσαι, καὶ σταυρῶσαι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ
σβ̅ ς ἀναστήσεται. *τότε προσῆλθεν αὐτῷ ἡ μη-
τὴρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου μετὰ τῶν υἱῶν αὐτῆς,
προσκυνοῦσα καὶ αἰτοῦσά τι παρ' αὐτοῦ. ὁ
δὲ εἶπεν αὐτῇ. τί θέλεις; λέγει αὐτῷ. εἰπὲ
ἵνα καθίσωσιν οὗτοι οἱ δύο υἱοί μου, εἷς
ἐκ δεξιῶν σου, καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων ἐν
τῇ βασιλείᾳ σου. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ιησοῦς,
εἶπεν. οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε. δύνασθε πι-
εῖν τὸ ποτήριον, ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν; *καὶ
τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθῆναι;
λέγουσιν αὐτῷ, δυνάμεθα. καὶ λέγει αὐ-
τοῖς. τὸ μὲν ποτήριόν μου πίεσθε, καὶ τὸ βά-
πτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθήσεσθε,
τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ εὐωνύμων,
οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλοῖς ἡτοίμασται
σγ̅ β ὑπὸ τοῦ πατρός μου. *καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα
ἠγανάκτησαν περὶ τῶν δύο ἀδελφῶν. ὁ δὲ
Ιησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτούς, εἶπεν.
οἴδατε ὅτι ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν, κατακυ-
ριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι κατεξουσιά-
ζουσιν αὐτῶν. οὐχ οὕτως ἔσται ἐν ὑμῖν, ἀλλ'
ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι, ἔστω ὑ-
μῶν διάκονος, καὶ ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι
σδ̅ δ πρῶτος, ἔστω ὑμῶν δοῦλος. *ὥσπερ ὁ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ δια-
κονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον
σε̅ β ἀντὶ πολλῶν. *καὶ ἐκπορευομένων αὐτῶν
ἀπὸ Ἱεριχῶ, ἠκολούθησεν αὐτῷ ὄχλος πο-
λύς. καὶ ἰδοὺ δύο τυφλοὶ καθήμενοι πα- μ̅α̅
ρὰ τὴν ὁδὸν, ἀκούσαντες, ὅτι Ιησοῦς παρά-
γει, ἔκραξαν λέγοντες. Ελέησον ἡμᾶς κύριε
υἱὲ δαβίδ. ὁ δὲ ὄχλος ἐπετίμησεν αὐτοῖς,
ἵνα

Et conſcendens Ieſus Hieroſolyma, aſſumpſit duodecim diſcipulos ſuos ſolos in uia, & ait illis: Ecce conſcendimus Hieroſolyma, & filius hominis tradetur principibus ſacerdotum ac ſcribis, & condemnabunt eum morte, & tradent eum gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum: & tertia die reſurget. Tunc acceſſit ad eum mater filiorum Zebedæi cum filijs ſuis, adorans & petens aliquid ab eo. At ille dicit ei: Quid uis? Ait illi: Dic ut ſedeant hi duo filij mei, unus ad dexteram tuam, & alter ad ſiniſtram in regno tuo. Reſpondens autem Ieſus, dixit: Neſcitis quid petitis. Poteſtis bibere poculum, quod ego bibiturus ſum? & baptiſmate quo ego baptizor, baptizari? Dicunt ei: Poſſumus. Ait illis: Calicem quidem meum bibetis, & baptiſmate quo ego baptizor, baptizabimini. ſedere autem ad dexteram meam & ſiniſtram, non eſt meum dare, ſed ijs continget quibus paratum eſt à patre meo. Et cum audiſſent decem, indignati ſunt de duobus fratribus. Ieſus autem uocauit eos ad ſe, & ait: Scitis, quod principes gentium dominentur illis, & qui magni ſunt, poteſtatem exerceant in eas. Non ita erit inter uos, ſed quicunq; uoluerit inter uos magnus fieri, ſit ueſter miniſter: & qui uoluerit inter uos primus eſſe, ſit ueſter ſeruus. Sicut filius hominis nõ uenit ut ſibi miniſtraretur, ſed ut ipſe miniſtraret: utq; daret animã ſuam redemptionem pro multis. Et egrediẽtibus illis ab Hiericho, ſecuta eſt eum turba multa. Et ecce duo cæci ſedentes ſecus uiam, cum audiſſent, q d' Ieſus tranſiret, clamauerunt dicẽtes: Domine miſerere noſtri fili Dauid. Turba autẽ increpabat eos, ut

ἵνα σιωπήσωσιν, οἱ δὲ μεῖζον ἔκραξαν, λέ-
γοντες. ἐλέησον ἡμᾶς κύριε ὑὲ δαβίδ.
καὶ στὰς ὁ ἰησοῦς ἐφώνησεν αὐτοὺς, καὶ εἶ-
πεν. τί θέλετε ποιήσω ὑμῖν; λέγουσιν
αὐτῷ. κύριε, ἵνα ἀνοιχθῶσιν ὑμῶν οἱ ὀ-
φθαλμοί. σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, ἥψα
το τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, καὶ εὐθέως ἀνέ-
βλεψαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί, καὶ ἠκολού-
σ̄ϛ̄ β θησαν αὐτῷ. * καὶ ὅτε ἤγγισαν εἰς ἱεροσό-
λυμα, καὶ ἦλθον εἰς βηθφαγῆ πρὸς τὸ
ὄρος τῶν ἐλαιῶν, τότε ἰησοῦς ἀπέστειλε
δύο μαθητὰς, λέγων αὐτοῖς. πορεύθητε
εἰς τὴν κώμην τὴν ἀπέναντι ὑμῶν, καὶ εὐ-
θέως εὑρήσετε ὄνον δεδεμένην, καὶ πῶ- με
λον μετ' αὐτοῦ, λύσαντες ἀγαγετέ μοι. καὶ
ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ τι, ἐρεῖτε, ὅτι ὁ κύριος αὐ-
τῶν χρείαν ἔχει. εὐθέως δὲ ἀποστέλλει αὐ-
σ̄ζ̄ ζ τούς. * τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ
ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος. εἴπατε τῇ
θυγατρὶ σιών, ἰδοὺ ὁ βασιλεύς σου ἔρχεταί
σοι πρᾷος, καὶ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὄνον καὶ πῶλον
σ̄κ̄ β ὑὸν ὑποζυγίου. * πορευθέντες δὲ οἱ μαθη-
ταὶ καὶ ποιήσαντες καθὼς προσέταξεν αὐ-
τοῖς ὁ ἰησοῦς, ἤγαγον τὴν ὄνον, καὶ τὸν
πῶλον, καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω αὐτῶν τὰ ἱμά-
τια αὐτῶν, καὶ ἐπεκάθισεν ἐπάνω αὐτῶν. ὁ δὲ
πλεῖστος ὄχλος ἔστρωσαν ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια
ἐν τῇ ὁδῷ. ἄλλοι δὲ ἔκοπτον κλάδους ἀπὸ τῶν
σ̄θ̄ α δένδρων, καὶ ἐστρώννυον ἐν τῇ ὁδῷ. * οἱ δὲ ὄχ-
λοι οἱ προάγοντες καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκρα-
ζον, λέγοντες. ὡς ἀννὰ τῷ ὑῷ δαβίδ. εὐλο-
γημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου, ὡς ἀν-
σι ι νὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις. * καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς
ἱεροσόλυμα ἐσείσθη πᾶσα ἡ πόλις, λέγουσα.
τίς ἐστιν οὗτος; οἱ δὲ ὄχλοι ἔλεγον, οὗτός
ἐστιν ἰησοῦς ὁ προφήτης ὁ ἀπὸ ναζαρὲθ τῆς γαλι-
σ̄ιᾱ α λαίας. * καὶ εἰσῆλθεν ὁ ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ
θεοῦ, καὶ ἐξέβαλε πάντας τοὺς πολοῦντας
καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας τῶν
κολυβιστῶν κατέστρεψεν, καὶ τὰς καθέδρας τῶν πω-
λούντων τὰς πρίστρας, καὶ λέγει αὐτοῖς. γέγραπτε.
ὁ οἶ-

ut tacerent. At illi magis clamabant, di-
centes: Miserere nostri domine fili Da-
uid. Et stetit Iesus & uocauit eos, & ait:
Quid uultis ut faciam uobis? Dicunt il-
li: Domine, ut aperiantur oculi nostri.
Misertus autem eorum Iesus, tetigit ocu
los eorum. & cōfestim uisum receperunt
oculi illorum, & secuti sunt eum.

Et cum appropinquassent Hierosoly XXI
mis, & uenissent Betphage ad montem
oliuarum, tunc Iesus misit duos discipu-
los, dicens eis: Ite in castellum quod con-
tra uos est; & statim inuenietis asinam
alligatam, & pullum cum ea, soluite &
adducite mihi. Et si quis uobis aliquid
dixerit, dicite: Dominus his opus habet;
& confestim emittit eos. Hoc autem to-
tum factum est, ut adimpleretur quod
dictum est per prophetam, dicentem:
Dicite filiæ sion: Ecce rex tuus uenit tibi
mansuetus, sedens super asinam & pul-
lum filium subiugalis. Euntes autē disci-
puli, fecerunt sicut præceperat illis Iesus.
Et adduxerunt asinam & pullum, & im-
posuerunt super eos uestimenta sua, &
eum super illa collocarunt. Plurima autē
turba strauerunt uestimenta sua in uia.
Alij uero cedebant ramos de arboribus,
& sternebant in uia. Porrò turbæ quæ
præcedebant & quæ sequebantur clama
bant, dicentes: Hos anna filio Dauid. be
nedictus qui uenit in nomine domini,
hos anna in altissimis. Et cum intrasset
Hierosolyma, commota est uniuersa ci-
uitas, dicens: Quis est hic? Turbæ autē
dicebant: Hic est Iesus ille ꝓpheta à Na-
zareth Galilææ. Et intrauit Iesus in tem
plum dei, & eijciebat omnes uendentes
& ementes in templo, mensasq; num-
mulariorū, & cathedras uendentium co-
lumbas euertit. Et dixit eis: Scriptū est,
domus

ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται, ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον λῃστῶν.
σιβ * Καὶ προσῆλθον αὐτῷ τυφλοὶ καὶ χωλοὶ ἐν τῷ μς̄
ι ἱερῷ, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. * ἰδόντες δὲ οἱ ἀρ-
σιγ χιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὰ θαυμάσια ἃ ἐποί-
ς ησεν, καὶ τοὺς παῖδας κράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ λέγοντας. ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαβίδ, ἠγανάκ-
τησαν καὶ εἶπον αὐτῷ. ἀκούεις τί οὗτοι λέγουσιν; ὁ δὲ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς. ναί, οὐδέποτε ἀνέγνω-
τε ὅτι ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κα-
σιδ τηρτίσω αἶνον; * Καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς ἐξῆλ-
ς θεν ἔξω τῆς πόλεως εἰς Βηθανίαν καὶ ηὐλίσθη ἐκεῖ. * πρωΐας δὲ ἐπανάγων εἰς τὴν πόλιν, μζ̄
ἐπείνασεν, καὶ ἰδὼν συκῆν μίαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἦλθεν ἐπ' αὐτὴν καὶ οὐδὲν εὗρεν ἐν αὐτῇ, εἰ-
μὴ φύλλα μόνον, καὶ λέγει αὐτῇ. μηκέτι ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ἐξη-
ράνθη παραχρῆμα ἡ συκῆ, καὶ ἰδόντες οἱ μα-
θηταὶ ἐθαύμασαν λέγοντες. πῶς παραχρῆ-
σιε μα ἐξηράνθη ἡ συκῆ; * ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς
ς εἶπεν αὐτοῖς. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν. ἐὰν ἔχη-
τε πίστιν καὶ μὴ διακριθῆτε, οὐ μόνον τὸ τῆς συκῆς ποιήσετε, ἀλλὰ καὶ ἐὰν τῷ ὄρει τούτῳ
εἴπητε, ἄρθητι καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασ-
σις σαν, γενήσεται. * καὶ πάντα ὅσα ἂν αἰτήση-
α τε ἐν τῇ προσευχῇ πιστεύοντες, λήψεσθε. * καὶ μη̄
ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ ἱερὸν, προσῆλθον αὐ-
τῷ διδάσκοντι οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύ-
τεροι τοῦ λαοῦ λέγοντες, ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; καὶ τίς σοι ἔδωκε τὴν ἐξου-
σίαν ταύτην; ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶ-
πεν αὐτοῖς. ἐρωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ λόγον ἕνα, ὃν ἐὰν εἴπητε μοι, κἀγὼ ὑμῖν ἐρῶ ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. τὸ βάπτισμα Ἰωάννου
πόθεν ἦν; ἐξ οὐρανοῦ ἢ ἐξ ἀνθρώπων; οἱ δὲ συ-
λογίζοντο παρ' ἑαυτοῖς λέγοντες. ἐὰν εἴπω-
μεν ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ ἡμῖν. διὰ τί οὖν οὐκ ἐπι-
στεύσατε αὐτῷ; ἐὰν δὲ εἴπωμεν ἐξ ἀνθρώπων, φοβούμεθα τὸν ὄχλον. πάντες γὰρ εἶχον τὸν
Ἰωάννην ὡς προφήτην. καὶ ἀποκριθέντες τῷ Ἰησοῦ εἶπον. οὐκ οἴδαμεν. ἔφη αὐτοῖς
καὶ αὐτός

domus mea, domus deprecationis uocabitur. At uos feciſtis illam ſpeluncam latronum. Et acceſſerunt ad eum cæci & claudi in templo, & ſanauit eos. Cum uidiſſent principes ſacerdotũ, & ſcribæ, mirabilia quæ fecerat, & pueros clamantes in templo, & dicentes, Hos anna filio Dauid, indignati ſunt, & dixerũt ei, Audis quid iſti dicũt? Ieſus autem dicit eis, Quid ni? Nunq̃ legiſtis, Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem? Et relictis illis, exijt è ciuitate in Bethaniã, & diuerſatus eſt illic. Mane aũt reuertẽs in ciuitatẽ, eſurijt. Et cũ uidiſſet fici arborẽ unã in uia, uenit ad eã, & nihil inuenit in ea, niſi folia tm̃. Et ait illi, Ne poſt hac ex te fructus naſcat in æternũ, & arefacta eſt cõtinuo ficus. Et eo uiſo diſcipuli mirati ſunt, dicẽtes, Quomodo continuo exaruit ficus? Reſpondẽs aũt Ieſus, ait eis, Amen dico uobis, ſi habueritis fidẽ, & nõ hæſitaueritis, nõ ſolũ hoc quod accidit ficui facietis, uerum etiam ſi monti huic dixeritis, tollere & proĳce te in mare, fiet. Et om̃ia quæcunq; petieritis in deprecatione credentes, accipietis. Et cum ueniſſet in templũ, acceſſerũt ad eũ docentẽ principes ſacerdotum & ſeniores populi, dicentes, Qua autoritate hæc facis? & quis tibi dedit iſtã autoritatẽ? Reſpondens aũt Ieſus, dixit eis, Interrogabo uos & ego quiddã, quod ſi dixeritis mihi, & ego uobis dicam qua autoritate hæc faciam. Baptiſmus Ioannis unde erat? è cœlo an ex hominibus? At illi cogitabant apud ſe, dicentes, Si dixerimus è cœlo, dicet nobis, Quare ergo non credidiſtis illi? Sin autẽ dixerimus ex hominibus, timemus turbã. Om̃es em̃ habebant Ioannẽ ut prophetam. Et reſpondentes Ieſu dixerũt, Neſcimus. Ait illis

& ipſe

κὴ αὐτός. οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν, ἐν ποίᾳ ἐξου-
σίᾳ ταῦτα ποιῶ. * τί δὲ ὑμῖν δοκεῖ; ἄνθρω- μθ
πος εἶχε τέκνα δύο, καὶ προσελθὼν τῷ πρώ-
τῳ εἶπεν, τέκνον ὕπαγε, σήμερον ἐργάζου ἐν
τῷ ἀμπελῶνι μου. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν,
οὐ θέλω. ὕστερον δὲ μεταμεληθεὶς, ἀπῆλθεν. καὶ
προσελθὼν τῷ δευτέρῳ εἶπεν ὡσαύτως. ὁ δὲ
ἀποκριθεὶς, εἶπεν. ἐγώ κύριε, καὶ οὐκ ἀπῆλ-
θεν. τίς ἐκ τῶν δύο ἐποίησε τὸ θέλημα τοῦ πα-
τρός; λέγουσιν αὐτῷ. ὁ πρῶτος. λέγει αὐτοῖς
ὁ ΙΗΣ. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οἱ τελῶναι καὶ
αἱ πόρναι προάγουσιν ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλεί-
αν τοῦ θεοῦ. ἦλθεν γὰρ πρὸς ὑμᾶς Ἰωάννης ἐν ὁδῷ
δικαιοσύνης, καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ, οἱ δὲ τε-
λῶναι καὶ αἱ πόρναι ἐπίστευσαν αὐτῷ. ὑμεῖς δὲ
ἰδόντες, οὐ μετεμελήθητε ὕστερον τοῦ πιστεῦσαι
αὐτῷ. * Ἄλλην παραβολὴν ἀκούσατε. Ἄνθρωπός ν
τις ἦν οἰκοδεσπότης ὅστις ἐφύτευσεν ἀμπε- σιδ
λῶνα, καὶ φραγμὸν αὐτῷ περιέθηκεν, καὶ ὤρυξεν
ἐν αὐτῷ ληνόν, καὶ ᾠκοδόμησεν πύργον, καὶ ἐξέ-
δοτο αὐτὸν γεωργοῖς καὶ ἀπεδήμησεν. ὅτε δὲ
ἤγγισεν ὁ καιρὸς τῶν καρπῶν, ἀπέστειλε τοὺς δού-
λους αὐτοῦ πρὸς τοὺς γεωργοὺς, λαβεῖν τοὺς
καρποὺς αὐτοῦ, καὶ λαβόντες οἱ γεωργοὶ τοὺς
δούλους αὐτοῦ. ὃν μὲν ἔδειραν. ὃν δὲ ἀπέ-
κτειναν, ὃν δὲ ἐλιθοβόλησαν. πάλιν ἀπέ-
στειλεν ἄλλους δούλους πλείονας τῶν πρώ-
των, καὶ ἐποίησαν αὐτοῖς ὡσαύτως. ὕστερον
δὲ ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ λέ-
γων. ἐντραπήσονται τὸν υἱόν μου. οἱ δὲ γε-
ωργοὶ ἰδόντες τὸν υἱόν, εἶπον ἐν ἑαυτοῖς.
οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος, δεῦτε, ἀποκτείνω-
μεν αὐτὸν, καὶ καταχῶμεν τὴν κληρονομίαν
αὐτοῦ. καὶ λαβόντες αὐτὸν, ἐξέβαλον ἔξω τοῦ
ἀμπελῶνος καὶ ἀπέκτειναν. ὅταν οὖν ἔλθῃ
ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος, τί ποιήσει τοῖς γεωρ-
γοῖς ἐκείνοις; λέγουσιν αὐτῷ, κακοὺς κακῶς ἀ-
πολέσει αὐτούς, καὶ τὸν ἀμπελῶνα ἐκδόσεται ἄλ-
λοις γεωργοῖς, οἵτινες ἀποδώσουσιν αὐτῷ τοὺς καρ-
πούς, ἐν τοῖς καιροῖς αὐτῶν. λέγει αὐτοῖς ὁ Ιη-
σοῦς. οὐδέποτε ἀνέγνωτε ἐν ταῖς γραφαῖς; λίθον
ὃν ἀπεδο-

& ipſe, Nec ego dico uobis qua autorita
te hæc faciã. Quid aũt uobis uidet? Ho
mo habebat duos filios, & accedens ad
priorẽ dixit, Fili, uade hodie operare in
uinea mea. Ille aũt reſpondens ait, No-
lo, poſtea uero pœnitentia motus, abijt.
Accedens aũt ad alterum, dixit ſimiliter.
At ille reſpondens ait, Ego dñe, & non
abijt. Vter è duobus fecit qđ uoluit pa-
ter? Et dicunt ei, prior. Dicit illis Ieſus,
Amen dico uobis, quod publicani & me
retrices præcedunt uos in regnum dei.
Venit enim ad uos Ioannes per uiam
iuſtitiæ, & non credidiſtis ei, publicani
autem & meretrices crediderunt ei. uos
autem cum uidiſſetis non fuiſtis cõmoti
pœnitentia poſtea, ut crederetis ei. Aliã
parabolã audite. Homo quidã erat pa-
terfamilias, qui plantauit uineã, & ſepẽ
circumdedit ei, & fodit in ea torcular, &
ædificauit turrim, & locauit eam agrico-
lis, ac peregre profectus eſt. Cum au-
tem tempus fructuum appropinquaſ-
ſet, miſit ſeruos ſuos ad agricolas, ut ac-
ciperent fructus ipſius. Et agricolæ ap-
prehenſis ſeruis eius, alium ceciderunt,
alium occiderunt, alium uero lapidaue-
runt. Iterũ miſit alios ſeruos plures prio
ribus, & fecerunt illis ſimiliter. Nouiſſi-
me aũt miſit ad eos filiũ ſuũ, dicens reue
rebuntur filiũ meum. Agricolæ aũt uiſo
filio, dixerunt intra ſe. Hic eſt hæres, ueni
te occidamus eum, & occupemus hære-
ditatem eius. Et apprehenſum eum, eie
cerunt ex uinea, & occiderunt. Cum er-
go uenerit dominus uineæ, quid faciet
agricolis illis? Aiunt illi. Mali cum ſint,
male perdet illos, & uineam ſuam loca-
bit alijs agricolis, qui reddent ei fructum
temporibus ſuis. Dicit illis Ieſus, Nun-
quam legiſtis in ſcripturis, Lapidem
quem

ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος
ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας, παρὰ κυρίου ἐγένε
το αὕτη, καὶ ἔστι θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν; διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, καὶ δοθήσεται ἔθνει ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς. καὶ ὁ πεσὼν ἐπὶ τὸν λίθον τοῦτον, συνθλασθήσεται, ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει αὐτόν. * καὶ ἀκούσαντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι τὰς παραβολὰς αὐτοῦ, ἔγνωσαν, ὅτι περὶ αὐτῶν λέγει. καὶ ζητοῦντες αὐτὸν κρατῆσαι, ἐφοβήθησαν τοὺς ὄχλους, ἐπεὶ ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον. * καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ΙΗΣΟΥΣ, πάλιν εἶπεν αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς, λέγων. Ομοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὅς τις ἐποίησε γάμους τῷ υἱῷ αὐτοῦ, καὶ ἀπέστειλε τοὺς δούλους αὐτοῦ, καλέσαι τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς γάμους, καὶ οὐκ ἤθελον ἐλθεῖν. πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους, λέγων. εἴπατε τοῖς κεκλημένοις. ἰδοὺ τὸ ἄριστόν μου ἡτοίμασα, οἱ ταῦροί μου καὶ τὰ σιτιστὰ πεφυλλωμένα, καὶ πάντα ἕτοιμα, δεῦτε εἰς τοὺς γάμους. οἱ δὲ ἀμελήσαντες, ἀπῆλθον, ὃς μὲν εἰς τὸν ἴδιον ἀγρόν, ὃς δὲ εἰς τὴν ἐμπορίαν αὐτοῦ, οἱ δὲ λοιποὶ κρατήσαντες τοὺς δούλους αὐτοῦ, ὕβρισαν καὶ ἀπέκτειναν. ἀκούσας δὲ βασιλεὺς, ὠργίσθη, καὶ πέμψας τὰ στρατεύματα αὐτοῦ, ἀπώλεσε τοὺς φονεῖς ἐκείνους, καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν ἐνέπρησεν. τότε λέγει τοῖς δούλοις αὐτοῦ. ὁ μὲν γάμος ἕτοιμός ἐστιν, οἱ δὲ κεκλημένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι. πορεύεσθε οὖν ἐπὶ τὰς διεξόδους τῶν ὁδῶν, καὶ ὅσους ἐὰν εὕρητε, καλέσατε εἰς τοὺς γάμους. καὶ ἐξελθόντες οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι εἰς τὰς ὁδοὺς, συνήγαγον πάντας ὅσους εὗρον πονηρούς τε καὶ ἀγαθούς, καὶ ἐπλήσθη ὁ γάμος ἀνακειμένων. * εἰσελθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς θεάσασθαι τοὺς ἀνακειμένους, εἶδεν ἐκεῖ ἄνθρωπον οὐκ ἐνδεδυμένον ἔνδυμα γάμου, καὶ λέγει αὐτῷ. ἑταῖρε, πῶς εἰσῆλθες ὧδε, μὴ ἔχων ἔνδυμα γάμου; ὁ δὲ ἐφιμώθη. τότε εἶπεν ὁ βασιλεὺς τοῖς διακόνοις

quẽ reprobauerũt ædificantes, hic factus est in caput anguli. à domino factũ est hoc, & est mirabile ĩ oculis nostris? Ideo dico uobis, auferetur à uobis regnũ dei, & dabitur genti faciẽti fructus eius. Et qui ceciderit super lapidem istum, confringetur: super quẽ uero ceciderit, cõteret eum. Et cum audissent principes sacerdotũ ac pharisæi parabolas eius, cognouerunt, q̃ de se diceret. Et quærentes illi manus iniicere, timuerunt turbas, quoniam tanquam prophetam eum habebant. Et respondens Iesus, iterum dixit eis per parabolas, & ait:

Simile factum est regnum cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo, & emisit seruos suos, ut uocarent inuitatos ad nuptias, & nolebant uenire. Rursus emisit alios seruos, dicens: Dicite inuitatis: Ecce prandium meum paraui, tauri mei & altilia mactata sunt, & omnia parata, uenite ad nuptias. Illi autẽ neglexerunt, & abierunt, alius in uillam suam, alius uero ad negociationem suam. Reliqui uero tenuerũt seruos eius, & contumelijs affectos occiderũt. Rex autẽ cum audisset, iratus est, & missis exercitibus suis, perdidit homicidas illos, & ciuitatẽ illorũ succendit. Tunc ait seruis suis: Nuptiæ quidẽ paratæ sunt, sed qui inuitati erant non fuerunt digni. Ite ergo ad exitus uiarũ, & quotcũq; inueneritis, uocate ad nuptias. Et egressi serui eius in uias, congregauerunt omnes quotquot inuenerunt, malos pariter ac bonos, & impletæ sunt nuptiæ discumbentibus. Ingressus autem rex ut uideret discumbentes, ubi uidit illic hominem nõ uestitum ueste nuptiali, ait illi: Amice, quomodo huc intrasti, nõ habẽs uestem nuptialẽ? At ille obmutuit. Tunc dixit rex ministris:

c

νοις. δήσαντες αὐτου πόδας καὶ χεῖρας, ἐκ/
βάλλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον. ἐκεῖ ἔ/
σται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.
πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.
σκγ β * Τότε πορευθέντες οἱ φαρισαῖοι συμβού/ ΝΒ
λιον ἔλαβον, ὅπως αὐτὸν παγιδεύσωσιν
ἐν λόγῳ. καὶ ἀποστέλλουσιν αὐτῷ τοὺς μα
θητὰς αὐτῶν μετὰ τῶν Ἡρωδιανῶν, λέγον/
τες. Διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ,
καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ διδάσκεις,
καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός, οὐ γὰρ βλέ
πεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων. εἰπὲ οὖν ἡμῖν,
τί σοι δοκεῖ; ἔξεστι δοῦναι κῆνσον
καίσαρι, ἢ οὔ; γνοὺς δὲ ὁ ἰησοῦς τὴν πονη/
ρίαν αὐτῶν, εἶπεν. τί με πειράζετε ὑποκρι
ταί; ἐπιδείξατέ μοι τὸ νόμισμα τοῦ κήνσου.
οἱ δὲ προσήνεγκαν αὐτῷ δηνάριον. Καὶ λέ/
γει αὐτοῖς. τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη, καὶ ἡ ἐπιγρα
φή; λέγουσιν αὐτῷ. καίσαρος. τότε λέγει
αὐτοῖς. ἀπόδοτε οὖν τὰ καίσαρος, καίσα/
ρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ, τῷ θεῷ. καὶ ἀκούσαν/
τες ἐθαύμασαν, καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλ
θον. * Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ προσῆλθον αὐτῷ ΝΓ
σαδδουκαῖοι, οἱ λέγοντες, μὴ εἶναι ἀνάστα/
σιν, καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες. διδάσ
καλε, μωσῆς εἶπεν. ἐάν τις ἀποθάνῃ μὴ ἔ/
χων τέκνα, ἐπιγαμβρεύσει ὁ ἀδελφὸς αὐ/
τοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἀναστήσει σπέρμα
τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. ἦσαν δὲ παρ' ἡμῖν ἑπτὰ
ἀδελφοί, καὶ ὁ πρῶτος γαμήσας ἐτελεύ/
τησεν, καὶ μὴ ἔχων σπέρμα, ἀφῆκε τὴν
γυναῖκα αὐτοῦ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. ὁμοίως
καὶ ὁ δεύτερος, καὶ ὁ τρίτος ἕως τῶν ἑπτά.
ὕστερον δὲ πάντων ἀπέθανε καὶ ἡ γυνή. ἐν
τῇ οὖν ἀναστάσει, τίνος τῶν ἑπτὰ ἔσται γυ/
νή; πάντες γὰρ ἔσχον αὐτήν. ἀποκριθεὶς
δὲ ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. πλανᾶσθε, μὴ εἰ/
δότες τὰς γραφὰς, μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ
θεοῦ. ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει οὔτε γαμοῦσιν,
οὔτε ἐκγαμίζονται, ἀλλ' ὡς ἄγγελοι τοῦ
θεοῦ ἐν οὐρανῷ εἰσίν. περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως
τῶν

stris: Ligatis pedibus & manibus eius, mittite eum in tenebras exteriores. ibi erit fletus, & stridor dentium. Multi enim sunt uocati, pauci uero electi. Tunc abeuntes pharisæi consilium cœperunt, ut illaquearent eum in sermone. Et ad illum emittunt discipulos suos cum Herodianis, dicentes: Magister, scimus quod uerax sis, & uiam dei in ueritate doceas, neque cures quenquam, Non enim respicis personam hominum. Dic ergo nobis, quid tibi uidetur? Licet censum dari Cæsari, an non? Cognita autem Iesus malicia eorum, ait: Quid me tentatis hypocritæ? Ostendite mihi numisma census. At illi obtulerunt ei denarium. Et ait illis: Cuius est imago hæc; & inscriptio? Dicunt ei: Cæsaris. Tunc ait illis: Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt dei, deo. Et his auditis, mirati sunt, & omisso eo abierunt. In illo die accesserunt ad eum Sadducæi, qui dicunt non esse resurrectionem, & interrogauerunt eum, dicentes: Magister, Moses dixit, si quis mortuus fuerit, non habens filium, ut ducat frater eius uxorem illius, & suscitet semen fratri suo. Erant autem apud nos septem fratres, & primus uxore ducta defunctus est: ac non habens semen, reliquit uxorem suam fratri suo, similiter secundus & tertius usque ad septimum. Nouissime autem omnium defuncta est & mulier. In resurrectione ergo cuius è septem illis erit uxor? Omnes enim habuerunt eam. Respondens autem Iesus, ait illis: Erratis, nescientes scripturas neque uirtutem dei. In resurrectione enim neque matrimonium contrahunt, neque elocantur, sed sunt sicut angeli dei in cœlo. De resurrectione uero

μ̄α. περὶ τ̄ ἐπερωτήσαντος νομικοῦ. μ̄β. περὶ τ̄ κυρίου ἐπερωτήσεως. μ̄γ. περὶ τ̄ ταλαιπώρου γραμματέως καὶ φαρισαίων.

τῶν νεκρῶν, οὐκ ἀνέγνωτε τὸ ῥηθὲν ὑμῖν ἀπὸ τοῦ θεοῦ λέγοντος, ἐγώ εἰμι ὁ θεὸς Ἀβραάμ, καὶ ὁ θεὸς Ἰσαάκ, καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ. οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς, θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων. καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. * οἱ δὲ φαρισαῖοι ἀκούσαντες, ὅτι ἐφίμωσε τοὺς σαδδουκαίους, συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτό, καὶ ἐπηρώτησεν εἷς ἐξ αὐτῶν νομικός τις, πειράζων αὐτὸν καὶ λέγων. διδάσκαλε, ποία ἐντολὴ μεγάλη ἐν τῷ νόμῳ; ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ. ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐν ὅλῃ καρδίᾳ σου, καὶ ἐν ὅλῃ ψυχῇ σου, καὶ ἐν ὅλῃ διανοίᾳ σου. αὕτη ἐστὶν πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολή. δευτέρα δὲ ὁμοία αὐτῇ. ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς, ὅλος ὁ νόμος, καὶ οἱ προφῆται κρέμανται. * συνηγμένων δὲ τῶν φαρισαίων, ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ τ̄ χριστοῦ; τίνος υἱός ἐστιν; λέγουσιν αὐτῷ, τοῦ Δαβίδ. λέγει αὐτοῖς. πῶς οὖν Δαβὶδ ἐν πνεύματι κύριον αὐτὸν καλεῖ, λέγων; εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. * εἰ οὖν Δαβὶδ κύριον αὐτὸν καλεῖ, πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστί; καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο αὐτῷ ἀποκριθῆναι λόγον. οὐδὲ ἐτόλμησέ τις ἀπ' ἐκείνης τ̄ ἡμέρας ἐπερωτῆσαι αὐτὸν οὐκέτι.

* τότε ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησε τοῖς ὄχλοις καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, λέγων. ἐπὶ τ̄ Μωσέως καθέδρας ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι, πάντα οὖν ὅσα ἂν εἴπωσιν ὑμῖν τηρεῖν, τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε, κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε. λέγουσι γὰρ καὶ οὐ ποιοῦσι. * δεσμεύουσι γὰρ φορτία βαρέα καὶ δυσβάστακτα, καὶ ἐπιτιθέασιν ἐπὶ τοὺς ὤμους τῶν ἀνθρώπων, τῷ δὲ δακτύλῳ αὐτῶν οὐ θέλουσι κινῆσαι αὐτά. * πάντα δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν ποιοῦσι πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις. πλατύνουσι δὲ τὰ φυλακτήρια αὐτῶν, καὶ μεγαλύνουσι

mortuorum, non legistis quod uobis dictum est à deo, qui ait: Ego sum deus Abraham, & deus Isaac, & deus Iacob. Deus non est deus mortuorũ, sed uiuentium. Et cum audissent turbæ, stupuerunt de doctrina eius. Pharisæi autem cum audissent, qđ silentiũ imposuisset Sadducæis, conuenerunt in unum, & interrogauit eum unus ex eis legis doctor quispiam, tentans eum & dicens: Magister, quod est mandatum magnum in lege? Ait illi Iesus: Diliges dominũ deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua: Hoc est primũ & magnum mandatum. Secundum autem simile est huic: Diliges proximum tuum sicut teipsum. In his duobus mandatis, uniuersa lex & prophetæ pendent. Congregatis autem pharisæis, interrogauit eos Iesus, dicens: Quid uobis uidetur de Christo? cuius filius est? Dicunt ei: Dauid. Ait illis: Quomodo ergo Dauid in spiritu uocat eum dominũ, dicẽs? Dixit dñs dño meo, sede à dextris meis: Donec ponã inimicos tuos subsellium pedum tuorum. Si ergo Dauid uocat eum dñm, quõ filiꝰ eius est? Et nemo poterat ei respõdere quicq̃, neq; ausus fuit qsq̃ ex eo die eum amplius interrogare.

Tunc Iesus locutus est ad turbas, & ad discipulos suos, dicens: In cathedra Moysi sedent scribæ & pharisæi: Omnia ergo quæcunq; iusserint uos seruare, seruate, & facite: secundum opera uero eorum nolite facere: Dicunt enim, & non faciunt. Colligant enim onera grauia difficiliaq̃ portatu, & imponunt in humeros hominum, cæterum digito suo nolunt ea mouere. Omnia uero opera sua faciunt, ut spectentur ab hominibus. Dilatant autem phylacteria sua, &

XXIII

μεγαλύνουσι τὰ κράσπεδα τῶν ἱματίων αὐτῶν. φιλοῦσι τε τὰς πρωτοκλισίας ἐν τοῖς
Δείπνοις, καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς
συναγωγαῖς, καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς
ἀγοραῖς, καὶ καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώ-
σλ ι πων ῥαββεί. * ὑμεῖς δὲ μὴ κληθῆτε ῥαββεί.
εἷς γάρ ἐστιν ὑμῶν ὁ καθηγητὴς ὁ χριστός.
πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοί ἐστε. καὶ πατέρα
μὴ καλέσητε ὑμῖν ἐπὶ τῆς γῆς. εἷς γάρ ἐστιν
ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. μὴ δὲ κλη-
θῆτε καθηγηταί, εἷς γὰρ ὑμῶν ἐστιν ὁ κα-
σλα ε θηγητὴς, ὁ χριστός. * ὁ δὲ μείζων ὑμῶν, ἔσται
ὑμῶν διάκονος. ὅστις δὲ ὑψώσῃ ἑαυτὸν,
ταπεινωθήσεται. καὶ ὅς τις ταπεινώσῃ ἑαυ-
σλβ ε τὸν, ὑψωθήσεται. * οὐαὶ δὲ ὑμῖν γραμματεῖς
& φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι κλείετε τὴν βα-
σιλείαν τῶν οὐρανῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώ-
πων, ὑμεῖς γὰρ οὐκ εἰσέρχεσθε, οὐδὲ τοὺς εἰ
σλγ ι σερχομένους ἀφίετε εἰσελθεῖν. * οὐαὶ ὑμῖν
γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι
κατεσθίετε τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προ-
φάσι μακρὰ προσεύχόμενοι, διὰ τοῦτο λήψε
σθε περισσότερον κρῖμα. οὐαὶ ὑμῖν γραμμα-
τεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι περιάγετε
τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν, ποιῆσαι ἕνα
προσήλυτον, καὶ ὅταν γένηται, ποιεῖτε αὐ-
τὸν υἱὸν γεέννης διπλότερον ὑμῶν. οὐαὶ ὑ-
μῖν ὁδηγοὶ τυφλοὶ, οἱ λέγοντες, ὃς ἂν ὀμό
σῃ ἐν τῷ ναῷ, οὐδέν ἐστιν. ὃς δὲ ἂν ὀμόσῃ
ἐν τῷ χρυσῷ τοῦ ναοῦ, ὀφείλει. μωροὶ καὶ τυ-
φλοὶ, τίς γὰρ μείζων ἐστὶν, ὁ χρυσὸς, ἢ ὁ ναὸς
ὁ ἁγιάζων τὸν χρυσόν. καὶ ὃς ἐὰν ὀμόσῃ ἐν
τῷ θυσιαστηρίῳ, οὐδέν ἐστιν. ὃς δὲ ἂν ὀμόσῃ
ἐν τῷ δώρῳ τῷ ἐπάνω αὐτοῦ, ὀφείλει. μωροὶ
καὶ τυφλοί, τί γὰρ μεῖζον, τὸ δῶρον, ἢ τὸ θυσια
στήριον τὸ ἁγιάζον τὸ δῶρον; ὁ οὖν ὀμόσας ἐν
τῷ θυσιαστηρίῳ, ὀμνύει ἐν αὐτῷ & ἐν πᾶσι
τοῖς ἐπάνω αὐτοῦ. καὶ ὁ ὀμόσας ἐν τῷ ναῷ, ὀμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν τῷ κατοικοῦντι
αὐτόν. & ὁ ὀμόσας ἐν τῷ οὐρανῷ, ὀμνύει
ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ θεοῦ, καὶ ἐν τῷ καθημένῳ
ἐπάνω

magnificant fimbrias palliorũ ſuorum. Amantq; primos accubitus in cœnis, & primas cathedras in ſynagogis, & ſalutationes in foro, & uocari ab hominibus rabbi. Vos autem nolite uocari rabbi, unus eſt enim magiſter ueſter, nempe Chriſtus: omẽs autẽ uos fratres eſtis. Et patrẽ nolite uocare uobis ſuper terram, unus eſt enim pater ueſter qui in cœlis eſt. Nec uocemini magiſtri, unus em̃ ueſter eſt magiſter, nempe Chriſtus. Qui maior eſt ueſtrum, erit miniſter ueſter. Qui autem ſe exaltauerit, humiliabit̃: & qui ſe humiliauerit, exaltabit̃. Væ autẽ uobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, quia clauditis regnum cœlorũ ante homines: uos em̃ nó intratis, nec aduenientes ſinitis intrare. Væ uobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, quia comeditis domos uiduarum, dum ſub prætextu precib9 prolixis precamini, propter hoc plus accipietis damnationis. Væ uobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, quia circũitis mare & aridam, ut faciatis unum proſelytũ: & cum fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo magis q̃ uos eſtis. Væ uobis duces cæci, quia dicitis: quicunq; iurauerit per templum, nihil eſt: qui autẽ iurauerit per aurum templi, reus eſt. Stulti & cæci. utrum enim maius eſt: aurum, an templum quod ſanctificat aurum? Et quicunq; iurauerit per altare, nihil eſt: quicunq; autem iurauerit per donum quod eſt ſuper illud, reus eſt. Stulti ac cæci. utrũ em̃ maius eſt, donũ, an altare qđ ſanctificat donũ? Qui ergo iurauerit p altare, iurat per eum & per omnia quæ ſuper illud ſunt. Et qui iurauerit per templum, iurat per illum & per eum qui habitat in ipſo. Et qui iurauerit per cœlum, iurat per thronum dei, & per eum qui ſedet

ſuper

σλδ ε ἔπανω αὐτῶ. * οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον καὶ τὸ ἄνηθον καὶ τὸ κύμινον, καὶ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου, τὴν κρίσιν καὶ τὸν ἔλεον & τὴν πίστιν. ταῦτα ἔδει ποιῆσαι, κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι. * ὁδηγοὶ τυφλοί, οἱ διυλίζοντες τὸν κώνωπα, τὴν δὲ κάμηλον καταπίνοντες. * οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι καθαρίζετε τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ἐξ ἁρπαγῆς καὶ ἀκρασίας. φαρισαῖε τυφλέ, καθάρισον πρῶτον τὸ ἐντὸς τοῦ ποτηρίου, καὶ τῆς παροψίδος, ἵνα γένηται καὶ τὸ ἐκτὸς αὐτῶν καθαρόν. σλζ ε * οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι παρομοιάζετε τάφοις κεκονιαμένοις, οἵτινες ἔξωθεν μὲν φαίνονται ὡραῖοι, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ὀστέων νεκρῶν & πάσης ἀκαθαρσίας. οὕτω καὶ ὑμεῖς, ἔξωθεν μὲν φαίνεσθε τοῖς ἀνθρώποις δίκαιοι, ἔσωθεν δὲ μεστοί ἐστε ὑποκρίσεως καὶ ἀνομίας. σλη ε * οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς & φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι οἰκοδομεῖτε τοὺς τάφους τῶν προφητῶν, & κοσμεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν δικαίων, & λέγετε. εἰ ἤμεθα ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡμῶν, οὐκ ἂν ἤμεθα κοινωνοὶ αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι τῶν προφητῶν. ὥστε μαρτυρεῖτε ἑαυτοῖς, ὅτι υἱοί ἐστε τῶν φονευσάντων τοὺς προφήτας, * καὶ ὑμεῖς πληρώσατε τὸ μέτρον τῶν πατέρων ὑμῶν. ὄφεις, γεννήματα ἐχιδνῶν πῶς φύγητε ἀπὸ τῆς κρίσεως τῆς γεέννης; * διὰ τοῦτο ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω πρὸς ὑμᾶς προφήτας καὶ σοφοὺς καὶ γραμματεῖς, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε καὶ σταυρώσετε, & ἐξ αὐτῶν μαστιγώσετε ἐν ταῖς συναγωγαῖς ὑμῶν, καὶ διώξετε ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν, ὅπως ἔλθῃ ἐφ' ὑμᾶς πᾶν αἷμα δίκαιον, ἐκχυνόμενον ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἄβελ τοῦ δικαίου ἕως τοῦ αἵματος Ζαχαρίου υἱοῦ Βαραχίου, ὃν ἐφονεύσατε μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου. ἀμὴν λέγω ὑμῖν

ἥξει

super illum. Væ uobis scribæ & pharisæi hypocritæ, quia decimatis mentham & anethum & cyminum, & reliquistis quæ grauiora sunt legis, iudicium & misericordiam ac fidem: Hæc oportuit facere, & illa non omittere. Duces cæci, excolantes culicem, camelum autem glutientes. Væ uobis scribæ & pharisæi hypocritæ, quia purgatis exteriorē poculi patinæq; partem: cæterum intus plena sunt rapina & intemperantia. Pharisæe cæce, purga prius quod est intra poculum & patinam, ut & exteriores horum partes puræ reddantur. Væ uobis scribæ & pharisæi hypocritæ, quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ foris quidem apparent speciosa, intus uero plena sunt ossibus mortuorum omniq; spurcitia. Sic & uos, foris quidem apparetis hominibus iusti, intus autem pleni estis fictione & iniquitate. Væ uobis scribæ & pharisæi hypocritæ, quia ædificatis sepulchra prophetarum, & ornatis monumēta iustorum, & dicitis: Si fuissemus in diebus patrum nostrorum, non fuissemus socij eorum in sanguine prophetarum. Itaq; testimonio estis uobismetipsis, quod filij estis eorum, qui prophetas occiderunt. Vos quoq; implete mensuram patrum uestrorū. Serpentes, progenies uiperarū quomodo effugietis iudicium gehēnæ? Ideo ecce ego mitto ad uos prophetas & sapientes & scribas, & illorum aliquot occidetis crucifigetisq;, & illorum nonnullos flagellabitis in synagogis uestris, & persequemini de ciuitate in ciuitatem, ut ueniat super uos omnis sanguis iustus, qui effusus est super terram, à sanguine Abel iusti usque ad sanguinem Zachariæ filij Barachiæ, quem occidistis inter tēplum & altare. Amē dico uobis:

ἥξει ταῦτα πάντα ἐπὶ τὴν γενεὰν ταύτην.
σμᾱ ε *Ἰερουσαλήμ, Ἰερουσαλήμ ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας, καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν, πόσακις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ἐπισυνάγει ὄρνις τὰ νοσσία ἑαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθελήσατε; ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος. λέγω δὲ ὑμῖν, οὐ μή με ἴδητε ἀπ' ἄρτι, ἕως ἂν εἴπητε, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.

σμβ β *Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐπορεύετο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, καὶ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐπιδεῖξαι αὐτῷ τὰς οἰκοδομὰς τοῦ ἱεροῦ. ὁ δὲ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. Οὐ βλέπετε πάντα ταῦτα; Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀφεθῇ ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ μὴ καταλυθήσεται. σμγ β *καὶ μ̄ζ καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν ἐλαιῶν, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ κατ' ἰδίαν, λέγοντες. εἰπὲ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται; καὶ τί τὸ σημεῖον τῆς σῆς παρουσίας, καὶ τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος; καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, βλέπετε, μή τις ὑμᾶς πλανήσῃ. πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες, ἐγώ εἰμι ὁ χριστός, καὶ πολλοὺς πλανήσουσι. μελλήσετε δὲ ἀκούειν πολέμους καὶ ἀκοὰς πολέμων, ὁρᾶτε μὴ θροεῖσθε. δεῖ γὰρ τὰ πάντα γενέσθαι, ἀλλ' οὔπω ἐστὶ τὸ τέλος. ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν, καὶ ἔσονται λιμοὶ, καὶ λοιμοὶ, καὶ σεισμοὶ κατὰ τόπους. πάντα δὲ ταῦτα ἀρχὴ ὠδίνων. σμδ α *τότε παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς θλῖψιν, καὶ ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν διὰ τὸ ὄνομά μου. σμε ι *καὶ τότε σκανδαλισθήσονται πολλοὶ, καὶ ἀλλήλους παραδώσουσιν, καὶ μισήσουσιν ἀλλήλους, καὶ πολλοὶ ψευδοπροφῆται ἐγερθήσονται, καὶ πλανήσουσι πολλούς, καὶ διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν, ψυγήσεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν. ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. σμς * καὶ κηρυχθήσεται

uenient hæc omnia ſuper generationem iſtam. Hieruſalem, Hieruſalem quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te miſſi ſunt: quoties uolui cõgregare filios tuos: quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas, & noluiſtis? Ecce relinquitur uobis domus ueſtra deſerta. Dico enim uobis, haud quaquam me uidebitis poſt hac, donec dicatis: Benedictus qui uenit in nomine domini.

Et egreſſus Ieſus diſcedebat à templo: Et acceſſerunt diſcipuli eius, ut oſtenderent ei ſtructuras templi. IESVS autem, dixit illis: Nonne uidetis hæc omnia? Amen dico uobis: non relinquetur hic lapis ſuper lapidem, qui non deſtruetur. Sedente autem eo in monte oliuarũ, acceſſerũt ad eum diſcipuli ſecreto, dicentes: Dic nobis, quando hæc erunt? & quod ſignum aduentus tui, & conſummationis ſæculi? Et reſpondens Ieſus, dixit eis: Videte, ne quis uos ſeducat. Multi enim uenient in nomine meo, dicentes: Ego ſum Chriſtus, multosq; ſeducent. Audituri autem eſtis bella, & rumores bellorum, uidete ne turbemini: Oportet enim omnia fieri, ſed nondum eſt finis. Conſurget enim gens cõtra gentem, & regnum contra regnum: & erunt peſtilẽtiæ, & fames, & terræmotus ſingulis locis. Hæc autem omnia initia ſunt dolorum. Tunc tradent uos in afflictionem, & occident uos, & eritis inuiſi cunctis gentibus propter nomen meum. Et tunc offendiculum patientur multi, & alius alium inuicem tradent, ſeq; odio habebunt inuicem. & multi pſeudoprophetæ ſurgent, ac ſeducẽt multos. & quoniam abundabit iniquitas, refrigeſcet charitas multorũ. Qui autem perſeuerauerit uſq; in finẽ, hic ſaluus erit. Et prædicabit

XXIIII

σμζ s

σμη β

σμθ β

σν s

σμα β

σμβ s

σμγ β

σμδ s

σμε ε

σμς ε

σμζ ε

σμη β

σμθ β

ρυχθήσεται πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν, καὶ τότε ἥξει τὸ τέλος. * Ὅταν οὖν ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, τὸ ῥηθὲν διὰ Δανιὴλ τοῦ προφήτου, ἑστὸς ἐν τόπῳ ἁγίῳ, ὁ ἀναγινώσκων, νοείτω, * τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν ἐπὶ τὰ ὄρη. ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος, μὴ καταβαινέτω ἆραί τι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ. ὁ ἐν ἀγρῷ, μὴ ἐπιστρεψάτω ὀπίσω ἆραι τὰ ἱμάτια αὐτοῦ. * οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. * προσεύχεσθε δὲ, ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ ὑμῶν χειμῶνος, μηδὲ ἐν σαββάτῳ. * ἔσται γὰρ τότε θλῖψις μεγάλη, οἵα οὐ γέγονεν ἀπ' ἀρχῆς κόσμου ἕως τοῦ νῦν, οὐδ' οὐ μὴ γένηται. * καὶ εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σάρξ, διὰ δὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς κολοβωθήσονται αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι. * τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, ἰδοὺ ὧδε ὁ χριστός, ἢ ὧδε, μὴ πιστεύσητε. * ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφῆται, καὶ δώσουσι σημεῖα μεγάλα καὶ τέρατα, ὥστε πλανᾶσθαι, εἰ δυνατὸν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς. ἰδοὺ προείρηκα ὑμῖν. * ἐὰν οὖν εἴπωσιν ὑμῖν, ἰδοὺ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐστίν, μὴ ἐξέλθητε, ἰδοὺ ἐν τοῖς ταμείοις, μὴ πιστεύσητε. * ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν, καὶ φαίνεται ἕως δυσμῶν, οὕτως ἔσται ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. * ὅπου γὰρ ἐὰν ᾖ τὸ πτῶμα, ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ ἀετοί. * εὐθέως δὲ μετὰ τὴν θλῖψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς, καὶ οἱ ἀστέρες πεσοῦνται ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται, καὶ τότε φανήσεται τὸ σημεῖον τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ οὐρανῷ, * καὶ τότε κόψονται πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς, καὶ ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς, καὶ ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ μετὰ σάλπιγγος φωνῆς μεγάλης, καὶ ἐπισυνάξουσι τοὺς

dicabitur hoc euangelium regni in uniuerso orbe in testimonium omnibus gentibus, & tunc ueniet consummatio. Cum ergo uideritis abominationem desolationis, quæ dicta est à Daniele propheta, stantem in loco sancto: qui legit, intelligat. tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes: qui in tecto, non descendat ut tollat quicquam de domo sua. & qui in agro, non reuertatur ut tollat uestes suas. Væ autem prægnantibus & lactantibus in illis diebus. Orate autem, ut non fiat fuga uestra hyeme, neq; sabbato. Erit enim tunc afflictio magna, qualis non fuit ab initio mundi ad hoc usque tempus, neque fiet. Et nisi decurtati fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro: sed propter electos decurtabuntur dies illi. Tunc si quis uobis dixerit: ecce hic Christus, aut illic, nolite credere. Surgent enim pseudochristi & pseudoprophetæ: & dabunt signa magna & prodigia: ita ut in errorem inducantur, si fieri possit, etiam electi. Ecce prædixi uobis. Si ergo dixerint uobis, ecce in deserto est, nolite exire: ecce in penetralibus, nolite credere. Sicut enim fulgur exit ab oriente, & apparet usque in occidentem: ita erit aduentus filij hominis. Vbicunq; enim fuerit cadauer, illic congregabuntur & aquilæ. Statim autem post tribulationem dierum illorum sol obscurabitur: & luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent de cœlo, & uirtutes cœlorum commouebuntur. & tunc apparebit signum filij hominis in cœlo: & tunc plangent omnes tribus terræ, & uidebunt filium hominis, uenientem in nubibus cœli cum uirtute & gloria multa. Et mittet angelos suos cum tubæ uoce magna, & congregabunt

τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρου οὐρανῶν ἕως ἄκρων αὐτῶν. ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς μάθετε τὴν παραβολήν. ὅταν ἤδη ὁ κλάδος αὐτῆς γένηται ἁπαλός, καὶ τὰ φύλλα ἐκφύῃ, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος· οὕτω καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδητε πάντα ταῦτα, γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἐπὶ θύραις. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν πάντα ταῦτα γένηται. ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι. * περὶ μὴ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, εἰ μὴ ὁ πατήρ μου μόνος. * ὥσπερ δὲ αἱ ἡμέραι τοῦ Νῶε, οὕτως ἔσται ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. ὥσπερ γὰρ ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις ταῖς πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ, τρώγοντες καὶ πίνοντες, γαμοῦντες, καὶ ἐκγαμίζοντες, ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλθεν Νῶε εἰς τὴν κιβωτόν. καὶ οὐκ ἔγνωσαν, ἕως ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς, καὶ ἦρεν ἅπαντας, οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. * τότε δύο ἔσονται ἐν τῷ ἀγρῷ, ὁ εἷς παραλαμβάνεται, καὶ ὁ εἷς ἀφίεται. δύο ἀλήθουσαι ἐν τῷ μύλωνι, μία παραλαμβάνεται, καὶ μία ἀφίεται. * γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε ποίᾳ ὥρᾳ ὁ κύριος ὑμῶν ἔρχεται. * ἐκεῖνο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ᾔδει ὁ οἰκοδεσπότης, ποίᾳ φυλακῇ ὁ κλέπτης ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν ἄν, καὶ οὐκ ἂν εἴασε διορυχθῆναι τὸν οἶκον αὐτοῦ. διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἕτοιμοι, ὅτι ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. * τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος, ὃν κατέστησεν ὁ κύριος ἐπὶ τῆς θεραπείας αὐτοῦ, τοῦ διδόναι αὐτοῖς τὴν τροφὴν ἐν καιρῷ; * μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ, εὑρήσει ποιοῦντα οὕτως, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν. * ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ κακὸς δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, χρονίζει ὁ κύριός μου ἐλθεῖν, καὶ ἄρξηται τύπτειν τοὺς συνδούλους, ἐσθίειν δὲ καὶ πίνειν μετὰ τῶν μεθυόντων,

ἥξει

electos eius à quatuor uentis, à ſummis cœlorum uſque ad terminos eorum. Ab arbore autem fici diſcite ſimilitudinem: cum iam ramus eius tener fuerit, & folia fuerint enata, ſcitis quod prope ſit æſtas. Ita & uos, cum uideritis hæc omnia, ſcitote quod prope ſit in foribus. Amen dico uobis, non præteribit ætas hæc, donec omnia iſta fiant. Cœlum & terra præteribunt, uerba autem mea non præteribunt. Cæterum de die illo & hora nemo ſcit, ne angeli quidem cœlorum, niſi pater meus ſolus. Sed ſicut erant dies Noë, ita erit & aduentus filij hominis. Sicut enim erant in diebus, qui præceſſerunt diluuium, edentes & bibentes, contrahentes matrimonium, & nuptum dantes, uſq; ad eum diem quo intrauit Noë in arcam: & non cognouerunt, donec ueniſſet diluuium, & ſuſtuliſſet uniuerſos: ita erit & aduentus filij hominis. Tunc duo erunt in agro, unus aſſumitur, & alter relinquitur. Duæ molentes in mola, una aſſumitur, & altera relinquitur. Vigilate ergo, quia neſcitis qua hora dominus ueſter uenturus ſit. Illud autem ſcitote, quoniam ſi ſciſſet paterfamilias, qua hora fur uenturus fuiſſet: uigilaſſet utiq;, & nō ſiuiſſet perfodi domum ſuam. Ideo & uos eſtote parati, quia qua hora non putatis, ea filius hominis uenturus eſt. Quiſnam eſt fidelis ſeruus & prudens, quē præfecit dominus famulitio ſuo, ut det illis cibum in tempore? Beatus ſeruus ille, quem cum uenerit dominus eius, inuenerit ſic facientem: Amen dico uobis, quoniā ſuper omnia bona ſua cōſtituet eum. Quod ſi dixerit ſeruus ille malus in corde ſuo, cunctatur dñs meus uenire, ceperitq; percutere conſeruos, imò edere & bibere cum ebrijs,

uenict

ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ, ᾗ οὐ προσδοκᾷ, καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ γινώσκει, καὶ διχοτομήσει αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ὑποκριτῶν θήσει. ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. * Τότε ὁμοιωθήσεται ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα παρθένοις, αἵτινες λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας αὐτῶν, ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν τοῦ νυμφίου. πέντε δὲ ἦσαν ἐξ αὐτῶν μωραί, καὶ αἱ πέντε φρόνιμοι. αἱ τινες μωραὶ λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας ἑαυτῶν, οὐκ ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν ἔλαιον, αἱ δὲ φρόνιμοι ἔλαβον ἔλαιον ἐν τοῖς ἀγγείοις αὐτῶν μετὰ τῶν λαμπάδων. χρονίζοντος δὲ τοῦ νυμφίου, ἐνύσταξαν πᾶσαι καὶ ἐκάθευδον. μέσης δὲ νυκτὸς κραυγὴ γέγονεν, ἰδοὺ ὁ νυμφίος ἔρχεται, ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ. τότε ἠγέρθησαν πᾶσαι αἱ παρθένοι ἐκεῖναι, καὶ ἐκόσμησαν τὰς λαμπάδας αὐτῶν. αἱ δὲ μωραὶ ταῖς φρονίμοις εἶπον, δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου ὑμῶν, ὅτι αἱ λαμπάδες ἡμῶν σβέννυνται. ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι, λέγουσαι, μήποτε οὐκ ἀρκέσῃ ἡμῖν καὶ ὑμῖν, πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τοὺς πωλοῦντας, καὶ ἀγοράσατε ἑαυταῖς. ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν ἀγοράσαι, ἦλθεν ὁ νυμφίος, καὶ αἱ ἕτοιμοι εἰσῆλθον μετ' αὐτοῦ εἰς τοὺς γάμους, καὶ ἐκλείσθη ἡ θύρα. ὕστερον δὲ ἔρχονται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι, λέγουσαι· κύριε, κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς. γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν, ἐν ᾗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. * ὥσπερ γὰρ ἄνθρωπός τις ἀποδημῶν, * ἐκάλεσε τοὺς ἰδίους δούλους, καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ, καὶ ᾧ μὲν ἔδωκε πέντε τάλαντα, ᾧ δὲ δύο, ᾧ δὲ ἕν, ἑκάστῳ κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν, καὶ ἀπεδήμησεν εὐθέως. πορευθεὶς δὲ ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβὼν, εἰργάσατο ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐποίησεν ἄλλα πέντε τάλαντα. ὡσαύτως καὶ ὁ τὰ δύο, ἐκέρδησε καὶ αὐτὸς ἄλλα δύο. ὁ δὲ τὸ ἓν λαβὼν, ἀπελθὼν ὤρυξεν ἐν τῇ γῇ

ueniet dñs serui illius in die, quo non expectat, & hora qua ignorat, & dissecabit eum, partēq; eius ponet cum hypocritis, illic erit ploratus & stridor dentium.

Tunc simile fiet regnū cœlorū decem uirginibus: quæ sumptis lampadibus suis, exierūt in occursum sponso. Quinq; autem ex eis erant fatuæ, & quinq; prudentes. Quæ erant fatuæ acceptis lampadibus suis, nō sumpserant oleum secū. Prudentes uero sumpserant oleum in uasis suis unà cum lampadibus. Tardante uero sponso, dormitauerunt omnes ac dormierunt. Porrò medio noctis clamor factus est: ecce sponsus uenit, exite obuiam ei. Tunc surrexerunt omnes uirgines illæ, & apparauerunt lampades suas. Fatuæ autē prudentibus dixerunt: Dare nobis de oleo uestro, quia lampades nostræ extinguuntur. At respondērunt prudentes, dicētes: Nequaq̄, ne nō sufficiat nobis & uobis: sed ite potius ad eos qui uendunt, & emite uobisipsis. Porrò dum irent emptū, uenit sponsus: & quæ paratæ erant, intrauerunt cum eo ad nuptias, dausaq; est ianua. Postea uero ueniunt & reliquæ uirgines, dicentes: Domine, domine, aperi nobis. At ille respōdens, ait: Amen dico uobis: nō noui uos. Vigilate itaq;, quia nescitis diem neq; horā, in qua filius hominis ueniet.

Sicut enim homo quidam peregre proficiscens, uocauit seruos suos, & tradidit illis bona sua. & huic quidē dedit quinq; talenta, alij autem duo, alij uero unum, unicuiq; secundum ꝓpriam facultatē, & ꝓfectus est statim. Abijt autē qui quinq; talenta acceperat, & operatꝰ est in eis, & confecit altera quinq;. Similiter & q duo acceperat, lucratus est & ipse altera duo. Qui autē unum acceperat, abiēs fodit in terram,

τὴ γῆ, καὶ ἀπέκρυψε τὸ ἀργύριον τοῦ κυρίου αὐτοῦ. μετὰ δὲ χρόνον πολλὸν ἔρχεται ὁ κύριος τῶν δούλων ἐκείνων, καὶ συναίρει μετ' αὐτῶν λόγον. καὶ προσελθὼν ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβών, προσήνεγκεν ἄλλα πέντε τάλαντα, λέγων, κύριε, πέντε τάλαντά μοι παρέδωκας, ἴδε ἄλλα πέντε τάλαντα ἐκέρδησα ἐν αὐτοῖς. ἔφη δὲ αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ. εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω. εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου. προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὰ δύο τάλαντα λαβών, εἶπεν, κύριε, δύο τάλαντά μοι παρέδωκας, ἴδε ἄλλα δύο τάλαντα ἐκέρδησα ἐν αὐτοῖς. ἔφη αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ. εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστὲ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω. εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου. προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὸ ἓν τάλαντον λαβών, εἶπεν. κύριε, ἔγνων σε ὅτι αὐστηρός εἶ ἄνθρωπος, θερίζων ὅπου οὐκ ἔσπειρας, καὶ συνάγων ὅθεν οὐ διεσκόρπισας, καὶ φοβηθεὶς ἀπελθὼν ἔκρυψα τὸ τάλαντόν σου ἐν τῇ γῇ, ἴδε ἔχεις τὸ σόν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ κύριος αὐτοῦ, εἶπεν αὐτῷ. πονηρὲ δοῦλε καὶ ὀκνηρέ, ἤδεις ὅτι θερίζω ὅπου οὐκ ἔσπειρα, καὶ συνάγω ὅθεν οὐ διεσκόρπισα, ἔδει σε βαλεῖν τὸ ἀργύριόν μου τοῖς τραπεζίταις, καὶ ἐλθὼν ἐγὼ ἐκομισάμην ἂν τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ, ἄρατε οὖν ἀπ' αὐτοῦ τὸ τάλαντον, καὶ δότε τῷ ἔχοντι τὰ δέκα τάλαντα. * τῷ γὰρ ἔχοντι παντὶ δοθήσεται, καὶ περισσευθήσεται· ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. * καὶ τὸν ἀχρεῖον δοῦλον ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον. ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. * ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ ἅγιοι ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, τότε καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καὶ συναχθήσεται ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἀφορίσει αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, ὡσπερ ὁ ποιμὴν ἀφορίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων, καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια

σοα ε
σοβ ε
σογ ι

terram, & abſcondit pecuniam domini ſui. Poſt multũ uero temporis uenit dominus ſeruorũ illorum, & ponit rationẽ cum eis. Et accedens is, qui quinq; talenta acceperat, attulit altera quinq; talenta, dicẽs: Domine, quinq; talenta tradidiſti mihi, ecce altera quinq; lucratus ſum per ea. Ait illi dñs eius: Euge ſerue bone & fidelis, ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam. intra in gaudiũ domini tui. Accedẽs autẽ & qui duo talenta acceperat, ait: Dñe, duo talenta tradidiſti mihi, ecce alia duo lucratus ſum per ea. Ait illi dñs eius: Euge ſerue bone & fidelis, ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te cõſtituam. intra in gaudiũ dñi tui. Accedẽs autẽ & qui unũ talentũ acceperat, ait: Dñe, noueram te q̃ homo durus ſis, metens ubi nõ ſeminaſti, & inde congregans ubi nõ ſparſiſti: ac territus abij, abſcondiq; talentũ tuũ in terra: Ecce habes qd̃ tuum eſt. Reſpõdens autẽ dñs eius, dixit ei: Serue male & piger, ſciebas qd̃ metam ubi nõ ſeminaui, & cõgregem illinc ubi nõ ſparſi: Oportuit ergo te committere pecuniam meam mẽſarijs, & ueniens ego recepiſſem utiq; quod meum eſt cum uſura. Tollite itaq; ab eo talentum, & date ei qui habet decem talenta. Omni enim habenti dabitur, & abundabit. Qui uero non habet, etiam id quod habet, auferet̃ ab eo. Et inutilem ſeruum eijcite in tenebras exteriores. illic erit fletus & ſtridor dentium. Cum autem uenerit filius hominis in gloria ſua, & omnes ſancti angeli cum eo, tunc ſedebit ſuper ſedem gloriæ ſuæ, & congregabuntur ante eum omnes gentes, & ſeparabit eos, alteros ab alteris, ſicut paſtor ſegregat oues ab hædis: & ſtatuet oues quidem à dextris ſuis, hædos autem

ξᾱ

ἤξ ἐυωνύμων. τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δε-
ξιῶν αὐτου. δεῦτε οἱ εὐλογημένοι του πατρός
μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑ-
μῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. ἐπεί
νασα γάρ καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν. ἐδίψησα, καὶ
ἐποτίσατέ με. ξένος ἤμην, καὶ συνηγάγετέ
με. γυμνός, καὶ περιεβάλετέ με. ἠσθένησα, &
ἐπεσκέψασθέ με. ἐν φυλακῇ ἤμην, & ἤλθετε
πρός με. τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ οἱ δίκαι
οι, λέγοντες. κύριε, πότε σε εἴδομεν πεινῶν
τα καὶ ἐθρέψαμεν, ἢ διψῶντα καὶ ἐποτίσαμεν;
πότε δέ σε εἴδομεν ξένον, καὶ συνηγάγομεν;
ἢ γυμνὸν καὶ περιεβάλομεν; πότε δέ σε εἴδο-
μεν ἀσθενῆ ἢ ἐν φυλακῇ, & ἤλθομεν πρός σε;
& ἀποκριθεὶς ὁ βασιλεὺς ἐρεῖ αὐτοῖς. Ἀμὴν λέ
γω ὑμῖν. ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀ-
δελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε.
τότε ἐρεῖ καὶ τοῖς ἐξ εὐωνύμων. πορεύεσθε ἀπ' ἐ-
μοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ
ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέ-
λοις αὐτου. ἐπείνασα γάρ, καὶ οὐκ ἐδώκατέ
μοι φαγεῖν, ἐδίψησα, καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με.
ξένος ἤμην, καὶ οὐ συνηγάγετέ με. γυμνός,
& οὐ περιεβάλετέ με. ἀσθενὴς καὶ ἐν φυλακῇ,
καὶ οὐκ ἐπεσκέψασθέ με. τότε ἀποκριθήσον-
ται αὐτῷ καὶ αὐτοὶ λέγοντες. κύριε, πότε σε
εἴδομεν πεινῶντα ἢ διψῶντα, ἢ ξένον, ἢ γυ-
μνόν, ἢ ἀσθενῆ, ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐ διηκονήσα
μέν σοι; τότε ἀποκριθήσεται αὐτοῖς λέγων.
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἑ-
νὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσα-
τε. καὶ ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰ-
ώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον. * καὶ
ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν ὁ ΙΗΣ πάντας τοὺς
λόγους τούτους, εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτου.
οἴδατε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τὸ πάσχα γί-
νεται, καὶ ὁ υἱὸς του ἀνθρώπου παραδίδο-
ται εἰς τὸ σταυρωθῆναι. * τότε συνήχθησαν
οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς, καὶ οἱ
πρεσβύτεροι του λαοῦ εἰς τὴν αὐλὴν του ἀρ-
χιερέως, τοῦ λεγομένου Καϊάφα, καὶ συνεβου-
λεύσαντο

à siniſtris. Tunc dicet rex his qui à dex-
tris ſibi erunt: Venite benedicti patris
mei, poſſidete regnum paratum uobis
ab exordio mundi. Eſuriui enim, & dedi
ſtis mihi edere. Sitiui, & dediſtis mihi bi
bere. Hoſpes eram, & collegiſtis me. Nu
dus, & operuiſtis me. Infirmus, & uiſi-
taſtis me. In carcere eram, & ueniſtis ad
me. Tunc reſpõdebunt ei iuſti, dicentes:
Domine, quando te uidimus eſurientẽ,
& pauimus: aut ſitientẽ, & dedimus tibi
potum? Quando autẽ te uidimus hoſpi
tem, & collegimus te: aut nudum, & co-
operuimus te: aut quãdo te uidimus in-
firmũ aut in carcere, & uenimus ad te? Et
reſpõdens rex, dicet illis: Amen dico uo-
bis, quatenus feciſtis uni de his fratribus
meis minimis, mihi feciſtis. Tunc dicet &
his qui à ſiniſtris erunt: Diſcedite à me
maledicti in ignẽ æternũ, qui paratus eſt
diabolo & angelis eius. Eſuriui enim, & nõ
dediſtis mihi cibum. Sitiui, & non dedi-
ſtis mihi potũ. Hoſpes eram, & nõ colle-
giſtis me. Nudus, & non operuiſtis me.
Infirmus & in carcere eram, & nõ uiſita-
ſtis me. Tunc reſpõdebũt ei & ipſi dicen
tes: Domine, quando te uidimus eſurien
tem, aut ſitientẽ, aut hoſpitẽ, aut nudum,
aut infirmum, aut in carcere, & nõ mini-
ſtrauimus tibi? Tunc reſpõdebit illis, di-
cens: Amẽ dico uobis: quatenus nõ feci-
ſtis uni de minimis his, nec mihi feciſtis.
Et ibunt hi in ſuppliciũ æternũ, iuſti ue-
ro in uitam æternam.

Et factum eſt, cũ cõſummaſſet Ieſus XXVI
ſermones hos omnes, dixit diſcipulis ſuis:
Scitis qd̃ poſt biduũ paſcha fit, & filius
hois tradit̃ ut crucifigat̃. Tunc cõgrega-
ti ſunt principes ſacerdotũ & ſcribæ & ſe-
niores populi in atrium principis ſacer-
dotũ, qui dicebat̃ Caipha: & cõſiliũ ini-
erunt,

λεύσαντο, ἵνα τὸν ΙΗΣΟΥΝ κρατήσωσι δόλῳ, σοε α
καὶ ἀποκτείνωσιν. ἔλεγον δέ, μὴ ἐν τῇ ἑορ-
τῇ, ἵνα μὴ θόρυβος γένηται ἐν τῷ λαῷ.* τοῦ
δὲ ΙΗΣΟΥ γενομένου ἐν Βηθανίᾳ ἐν οἰκίᾳ σίμω-
νος τοῦ λεπροῦ, προσῆλθεν αὐτῷ γυνὴ ἀλά- ξβ
βαστρον μύρου ἔχουσα βαρυτίμου, καὶ κατέ-
χεεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἀνακειμένου. ἰδόν-
τες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἠγανάκτησαν, λέγον-
τες. εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη; ἠδύνατο γὰρ
τοῦτο τὸ μύρον πραθῆναι πολλοῦ, καὶ δοθῆναι
πτωχοῖς. γνοὺς δὲ ὁ ΙΗΣΟΥΣ, εἶπεν αὐτοῖς. τί
κόπους παρέχετε τῇ γυναικί; ἔργον γὰρ κα-
λὸν εἰργάσατο εἰς ἐμέ. πάντοτε γὰρ τοὺς
πτωχοὺς ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντο-
τε ἔχετε.* βαλοῦσα γὰρ αὕτη τὸ μύρον τοῦτο σοζ δ
ἐπὶ τὸ σῶμά τοῦ μου, πρὸς τὸ ἐνταφιάσαί με
ἐποίησεν. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν κη-
ρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο ἐν ὅλῳ τῷ κόσ-
μῳ, λαληθήσεται καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη εἰς μνη-
μόσυνον αὐτῆς.* τότε πορεύθεις εἷς τῶν δώ- σοη β
δεκα, ὁ λεγόμενος Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης, πρὸς
τοὺς ἀρχιερεῖς, εἶπεν. τί θέλετέ μοι δοῦναι,
κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν; οἱ δὲ ἔστησαν αὐ-
τῷ τριάκοντα ἀργύρια. καὶ ἀπὸ τότε ἐζή-
τει εὐκαιρίαν ἵνα αὐτὸν παραδῷ. τῇ δὲ πρώτῃ ξγ
τῶν ἀζύμων προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τοῦ ΙΗ-
ΣΟΥ, λέγοντες αὐτῷ. ποῦ θέλεις ἑτοιμάσω-
μέν σοι φαγεῖν τὸ πάσχα; ὁ δὲ εἶπεν. ὑπά-
γετε εἰς τὴν πόλιν πρός τινα, καὶ εἴπα-
τε αὐτῷ. ὁ διδάσκαλος λέγει. ὁ καιρός
μου ἐγγύς ἐστιν, πρός σε ποιῶ τὸ πάσχα με-
τὰ τῶν μαθητῶν μου. καὶ ἐποίησαν οἱ μαθηταὶ
ὡς συνέταξεν αὐτοῖς ὁ ΙΗΣΟΥΣ, καὶ ἡτοίμασαν
τὸ πάσχα.* ὀψίας δὲ γενομένης, ἀνέκειτο με- σοθ δ
τὰ τῶν δώδεκα. καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν, εἶπεν.
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει σπ α
με.* καὶ λυπούμενοι σφόδρα, ἤρξαντο λέγειν
αὐτῷ ἕκαστος αὐτῶν. μή τι ἐγώ εἰμι κύριε;
*ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν. ὁ ἐμβάψας μετ' ἐ- σπα β
μοῦ ἐν τῷ τρυβλίῳ τὴν χεῖρα, οὗτός με πα-
ραδώσει. ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει,
καθὼς

erunt, ut Iesum dolo caperent, & occiderent. Dicebant autē: Non in die festo, ne tumultus fiat in populo. Cū autē Iesus esset in Bethania in domo Simonis leprosi, accessit ad eū mulier, habens alabastrum unguēti precios̄i, & effudit sup caput ipsius recumbētis. Vidētes autē discipuli, indignati sunt, dicētes: Ad quid perditio hæc? Potuit enim istud unguentū uenundari magno, & dari pauperib⁹. Eo autē cognito, Iesus ait illis: Quid molesti estis mulieri? Op⁹ em̄ bonū operata est erga me. Nā semp pauperes habetis uobiscū, me uero nō semp habetis. Q̄d em̄ hæc unguentū hoc misit sup corp⁹ meū, ad sepeliendū me fecit. Amē dico uobis, ubicūq; p̄dicatū fuerit hoc euangeliū in toto mūdo, hoc quoq; q̄d hæc fecit narrabit̄ in memoriā ipsius. Tūc abijt unus de duodecim, qui dicebat̄ Iudas iscariotes, ad principes sacerdotum, & ait illis: Quid uultis mihi dare, & ego uobis tradam illū? At illi cōstituerūt ei triginta argēteos. Et ex eo tpe quærebat opportunitatē ut eū traderet. Cæterū primo die azymorū accesserunt discipuli ad Iesum, dicētes ei: Vbi uis paremus tibi ad edendum pascha? At ille dixit: Ite in ciuitatē ad quendam, & dicite ei: Magister dicit: Tempus meum prope est, apud te facio pascha cum discipulis meis. Et fecerunt discipuli sicut constituit illis Iesus, & parauerunt pascha. Vespere autem facto, discumbebat cum duodecim, & edentibus illis, dixit: Amen dico uobis, quod unus uestrum me proditurus est. & mœsti redditi uehementer, cœperunt singuli dicere ei: Num ego sum domine? At ipse respondens, ait: Qui intinxit mecum manum in catino, hic me proditurus est. Filius quidem hominis uadit,

sicut

σπβ s καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ. * οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται, καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. * ἀποκριθεὶς δὲ Ἰούδας, ὁ παραδιδοὺς αὐτόν, εἶπεν, μήτι ἐγώ εἰμι ῥαββεί; λέγει αὐτῷ, σὺ εἶπας. * Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰησοῦς τὸν ἄρτον, σπγ ι καὶ εὐχαριστήσας, ἔκλασεν καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς, καὶ εἶπεν. λάβετε, φάγετε, τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου. * καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον καὶ σπδ α εὐχαριστήσας, ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων. πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ αἷμά μου σπε β τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. * λέγω δὲ ὑμῖν, οὐ μὴ πίω ἀπ' ἄρτι ἐκ τούτου τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης, σπς s ὅταν αὐτὸ πίνω μεθ' ὑμῶν καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρός μου. καὶ ὑμνήσαντες, ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν. * τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. πάντες ὑμεῖς σκανδαλισθήσεσπζ σ σπη s θε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, * γέγραπται γάρ. πατάξω τὸν ποιμένα. καὶ διασκορπισθήσονται τὰ πρόβατα τῆς ποίμνης. μετὰ δὲ τὸ ἐγερθῆναί με, προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν. * ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ. σπθ α εἰ καὶ πάντες σκανδαλισθήσονται ἐν σοί, ἐγὼ οὐδέποτε σκανδαλισθήσομαι. ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. Ἀμὴν λέγω σοι, ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρίς ἀπαρνήσῃ με. * λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος. κἂν δέῃ με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μή σε ἀπαρνήσομαι. ὁμοίως καὶ πάντες οἱ μαθηταὶ εἶπον. * τότε σ σηα α ἔρχεται μετ' αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς εἰς χωρίον λεγόμενον Γεθσημανῆ, καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς, σηβ s * καθίσατε αὐτοῦ ἕως οὗ ἀπελθὼν προσεύξωμαι ἐκεῖ. καὶ παραλαβὼν τὸν Πέτρον καὶ τοὺς δύο υἱοὺς Ζεβεδαίου, ἤρξατο λυπεῖσθαι καὶ σηγ ἀδημονεῖν. * τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου, μείνατε σηδ ὧδε καὶ γρηγορεῖτε μετ' ἐμοῦ. * καὶ προελθὼν μικρὸν ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ σηα α προσεύχό-

sicut scriptum est de illo: Væ autem homini illi per quem filius hominis prodi-
tur: Bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille. Respõdens autem Iudas, qui
tradidit eum, dixit: Num ego sum rab-
bi? Ait illi: Tu dixisti. Vescentibus au-
tem eis, accepit Iesus panem, & cum egis-
set gratias, fregit deditq; discipulis, &
ait: Accipite, comedite, hoc est corpus
meum. Et accepto poculo, gratijs actis,
dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes.
Hic est enim sanguis meus qui est noui
testamenti, qui pro multis effunditur in
remissionem peccatorum. Dico autem
uobis: non bibam posthac ex hoc fru-
ctu uitis usque in diem illum, cum illud
bibam uobiscum nouum in regno pa-
tris mei. Et cum hymnũ ceciniſſent, exie-
runt in montem oliuarũ. Tunc dicit illis
Iesus: Omnes uos scandalum patiemini
per me in ista nocte. Scriptum est enim:
Percutiam pastorem, & dispergentur
oues gregis. Postquam autem resurrexe
ro, præcedam uos in Galilæam. Respon
dens autem Petrus, ait illi: Et si omnes
scandalum passi fuerint in te, ego tamen
nunquam scandalum patiar. Ait illi Ie-
sus: Amen dico tibi, quod in hac nocte
antequam gallus cantet, ter me nega-
bis. Ait illi Petrus: Etiam si oportue-
rit me mori tecum, non te negabo. Si-
militer & omnes discipuli dixerunt.
Tunc uenit Iesus cum illis in uillam, quæ
dicitur Gethsemane, & dixit discipu-
lis: Sedete hic donec uadam & orem il-
lic. Et assumpto Petro & duobus filijs
Zebedæi, cœpit affici dolore ac mœ-
stitudine. Tunc ait illis Iesus: Tristis est
anima mea usque ad mortem: Ma-
nete hic & uigilate mecum. Et progres-
sus pusillum, procidit in faciem suam,

προσευχόμενος, καὶ λέγων. πάτερ μου, εἰ δυνατόν ἐστιν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο, * πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ. * καὶ ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς, καὶ εὑρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας, & λέγει τῷ πέτρῳ. οὕτως οὐκ ἰσχύσατε μίαν ὥραν γρηγορῆσαι μετ' ἐμοῦ; γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν. * τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. * πάλιν ἐκ δευτέρου ἀπελθὼν, προσηύξατο λέγων. πάτερ μου, εἰ οὐ δύναται τοῦτο τὸ ποτήριον παρελθεῖν ἀπ' ἐμοῦ, ἐὰν μὴ αὐτὸ πίω, γενηθήτω τὸ θέλημά σου. καὶ ἐλθὼν, εὑρίσκει αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντας, ἦσαν γὰρ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ βεβαρημένοι. καὶ ἀφεὶς αὐτοὺς, ἀπελθὼν πάλιν, προσηύξατο ἐκ τρίτου, τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών. * τότε ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς. καθεύδετε τὸ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε, ἰδοὺ ἤγγικεν ἡ ὥρα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἁμαρτωλῶν. ἐγείρεσθε, ἄγωμεν, ἰδοὺ ἤγγικεν ὁ παραδιδούς με.

* καὶ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ ἰούδας εἷς τῶν δώδεκα ἦλθεν, καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς ξὶ μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ. * ὁ δὲ παραδιδοὺς αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς σημεῖον λέγων, ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστιν, κρατήσατε αὐτόν. καὶ εὐθέως προσελθὼν τῷ ΙΗΣΥ εἶπεν. χαῖρε ῥαββεί, καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. ὁ δὲ ΙΗΣΥΣ εἶπεν αὐτῷ. ἑταῖρε, ἐφ' ὃ πάρει; τότε προσελθόντες ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν ΙΗΣΥΝ & ἐκράτησαν αὐτόν. * καὶ ἰδοὺ εἷς τῶν μετὰ ΙΗΣΥ, ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἀπέσπασε τὴν μάχαιραν αὐτοῦ, & πατάξας τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον. * τότε λέγει αὐτῷ ὁ ΙΗΣΥΣ. ἀπόστρεψόν σου τὴν μάχαιραν εἰς τὸν τόπον αὐτῆς. πάντες γὰρ οἱ λαμβάνοντες μάχαιραν, ἐν μαχαίρᾳ ἀπολοῦνται. ἢ δοκεῖς ὅτι οὐ δύναμαι ἄρτι παρακαλέσαι τὸν πατέρα μου, καὶ παραστήσει μοι πλείους ἢ δώδεκα λεγεῶνας ἀγγέλων; πῶς οὖν πληρωθῶσιν αἱ γρα-

orans & dicens: Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste. ueruntamẽ non sicut ego uolo, sed sicut tu. Et uenit ad discipulos, & reperit eos dormientes, & dicit Petro: adeo non potuistis una hora uigilare mecum? Vigilate & orate, ut ne intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, at caro infirma. Rursus altera uice abijt, & orauit, dicens: Pater mi, si non potest hoc poculum transire à me, nisi bibam illud, fiat uoluntas tua. Et uenit, & reperit eos iterum dormiẽtes. Erant enim oculi eorum grauati. Et relictis illis, iterum abijt, & orauit tertio, eundem sermonem dicens. Tunc uenit ad discipulos suos, & dicit illis: Dormite iam & requiescite, ecce appropinquauit hora, & filius hominis traditur in manus peccatorum. Surgite eamus, ecce appropinquauit qui me tradit. Adhuc eo loquente, ecce Iudas unus de numero duodecim uenit, & cum eo turba multa cum gladijs & fustibus, missi à principibus sacerdotum & senioribus populi. Is uero qui tradebat eum, dedit illis signum, dicens: Quẽcunq; osculatus fuero, ipse est, tenete eum. Et confestim accedens ad Iesum, dixit: Aue rabbi. Et osculatꝰ est eum. Dixitq; illi Iesus: Amice, ad quid ades? Tunc accesserũt, & manus iniecerunt in Iesum, & ceperũt eum. Et ecce unus ex his qui erant cum Iesu, extẽdens manũ, exemit gladium suũ, & percutiens seruum principis sacerdotũ, amputauit auriculam eius. Tunc ait illi Iesus: Conuerte gladiũ tuũ in locũ suũ. Omẽs eĩ qui acceperint gladiũ, gladio peribunt. An putas qđ nõ possum nunc rogare patrem meum, & exhibebit mihi plus quam duodecim legiones angelorum? Quomodo ergo implebuntur scriptu-

τλ α αἱ γραφαί, ὅτι οὕτως δεῖ γενέσθαι. * ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ εἶπεν ὁ ἰησοῦς τοῖς ὄχλοις, ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν, καὶ ξύλων συλλαβεῖν με, καθ' ἡμέραν πρὸς ὑμᾶς ἐκαθεζόμην, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με. * τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ τῶν προφητῶν. * τότε οἱ μαθηταὶ πάντες, ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον. * οἱ δὲ κρατήσαντες τὸν ἰησοῦν, ἀπήγαγον πρὸς καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα, ὅπου οἱ γραμματεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι συνήχθησαν. * ὁ δὲ πέτρος ἠκολούθει αὐτῷ ἀπὸ μακρόθεν ἕως τῆς αὐλῆς τοῦ ἀρχιερέως, * καὶ εἰσελθὼν ἔσω, ἐκάθητο μετὰ τῶν ὑπηρετῶν ἰδεῖν τὸ τέλος. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι, καὶ τὸ συνέδριον ὅλον ἐζήτουν ψευδομαρτυρίαν κατὰ τοῦ ἰησοῦ, ὅπως αὐτὸν θανατώσωσιν, καὶ οὐχ εὗρον, καὶ πολλῶν ψευδομαρτύρων προσελθόντων, οὐχ εὗρον. * ὕστερον δὲ προσελθόντες δύο ψευδομάρτυρες, εἶπον. οὗτος ἔφη. δύναμαι καταλῦσαι τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν οἰκοδομῆσαι αὐτόν. καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ. οὐδὲν ἀποκρίνῃ; τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν; ὁ δὲ ἰησοῦς ἐσιώπα. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ. ἐξορκίζω σε κατὰ τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς, εἰ σύ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, σὺ εἶπας. * πλὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ. * τότε ὁ ἀρχιερεὺς διέρρηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ λέγων, ὅτι ἐβλασφήμησε. * τί ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτύρων; ἰδοὺ νῦν ἠκούσατε τὴν βλασφημίαν αὐτοῦ. τί ὑμῖν δοκεῖ; οἱ δὲ ἀποκριθέντες, εἶπον. ἔνοχος θανάτου ἐστί. * τότε ἐνέπτυσαν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ ἐκολάφισαν αὐτόν. οἱ δὲ ἐρράπισαν λέγοντες. προφήτευσον ἡμῖν χριστέ, τίς ἐστιν ὁ παίσας σε; * ὁ δὲ πέτρος ἔξω ἐκάθητο ἐν τῇ αὐλῇ. καὶ προσῆλθεν αὐτῷ μία παιδίσκη, λέγουσα

scripturæ, quia sic oportet fieri. In illa hora dixit Iesus turbis: Tanquã ad latronem existis cum gladijs & fustibus ad cõprehendendũ me: quotidie apud uos sedebam docẽs in templo, & nõ me cœpistis. Hoc autẽ totũ factum est ut cõplerentur scripturæ pphetarũ. Tunc discipuli omnes relicto eo fugerunt. At illi cõprehensum Iesum duxerũt ad Caiphã principẽ sacerdotũ, ubi scribæ & seniores cõuenerant. Petrus autẽ sequebatur eum procul usq; ad atrium principis sacerdotum. Et ingressus intro, sedebat cum ministris ut uideret finem. Principes autẽ sacerdotũ, & seniores, & totũ concilium quærebant falsum testimoniũ cõtra Iesum, ut morti eum traderẽt, & nõ inueniebant. etiã cũ multi falsi testes accessissent, nõ inueniebant. Nouissime autẽ uenerũt duo falsi testes, & dixerunt: Hic dixit: Possum destruere tẽplum dei, & in triduo ædificare illud. Et surgens princeps sacerdotũ, ait illi: Nihil respondes? Cur isti aduersum te testimoniũ dicunt? Iesus autẽ tacebat. Et rñdens princeps sacerdotũ, ait illi: Adiuro te per deũ uiuũ, ut dicas nobis, an tu sis Christus filius dei. Dicit illi Iesus: Tu dixisti. Veruntamen dico uobis, amodo uidebitis filiũ hominis sedentẽ à dextris uirtutis, & uenientem in nubibus cœli. Tunc princeps sacerdotũ dissidit uestimenta sua, dicens: Blasphemauit: quid insuper egemus testibus? Ecce nunc audistis blasphemiã eius: quid uobis uidetur? At illi respondentes dixerunt: Reus est mortis. Tunc expuerunt in faciẽ eius, & colaphis eum cæciderunt. Alij autem palmas in faciem eius dederunt, dicẽtes: Vaticinare nobis Christe, quis est qui te percussit? Petrus uero sedebat foris in atrio, & accessit ad eum una ancillula,

ξϛ̄. ἄρνησις πέτρου. ξζ̄. πρὶ ἐστὶ τοῦ ἰούδα μεταμελείας.

λέγουσα, καὶ σὺ ἦσθα μετὰ Ιησοῦ τοῦ γαλι-
λαίου. ὁ δὲ ἠρνήσατο ἔμπροσθεν πάν- ξϛ̄
τιε̄ των, λέγων. οὐκ οἶδα τί λέγεις. * ἐξελθόν-
α τα δὲ αὐτὸν εἰς τὸν πυλῶνα, εἶδεν αὐτὸν ἄλ-
λη, καὶ λέγει τοῖς ἐκεῖ, καὶ οὗτος ἦν μετὰ
Ιησοῦ τοῦ ναζωραίου, καὶ πάλιν ἠρνήσατο μεθ'
ὅρκου, ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον. μετὰ μι-
κρὸν δὲ προσελθόντες οἱ ἑστῶτες, εἶπον τῷ πέ-
τρῳ. ἀληθῶς καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ, καὶ ἡ λα-
λιάσου δῆλόν σε ποιεῖ. τότε ἤρξατο καταναθεματίζειν καὶ ὀμνύειν, ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρω-
τιϛ̄ πον, καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησε. * καὶ ἐμ-
β νήσθη ὁ πέτρος τοῦ ῥήματος Ιησοῦ, εἰρηκότος
αὐτῷ, ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρὶς ἀπαρνή-
σῃ με. καὶ ἐξελθὼν ἔξω, ἔκλαυσε πικρῶς.
τιζ̄ * Πρωΐας δὲ γενομένης, συμβούλιον ἔλαβον
β πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ
τιη̄ κατὰ τοῦ Ιησοῦ, ὥστε θανατῶσαι αὐτόν. * καὶ δή-
α σαντες αὐτὸν, ἀπήγαγον καὶ παρέδωκαν αὐτὸν
τιθ̄ ποντίῳ πιλάτῳ τῷ ἡγεμόνι. * τότε ἰδὼν ξϛ̄
ι ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, ὅτι κατεκρίθη, με-
ταμεληθεὶς, ἀπέστρεψε τὰ τριάκοντα ἀργύ-
ρια τοῖς ἀρχιερεῦσι, καὶ τοῖς πρεσβυτέροις λέ-
γων. ἥμαρτον, παραδοὺς αἷμα ἀθῷον. οἱ δὲ εἶ-
πον, τί πρὸς ἡμᾶς; σὺ ὄψει. καὶ ῥίψας τὰ ἀρ-
γύρια ἐν τῷ ναῷ ἀνεχώρησε, καὶ ἀπελ-
θὼν ἀγήγξατο. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς λαβόντες τὰ
ἀργύρια, εἶπον. οὐκ ἔξεστι βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν
κορβονᾶν, ἐπεὶ τιμὴ αἵματός ἐστι, συμβού-
λιον δὲ λαβόντες ἠγόρασαν ἐξ αὐτῶν τὸν ἀ-
γρὸν τοῦ κεραμέως εἰς ταφὴν τοῖς ξένοις, διὸ
ἐκλήθη ὁ ἀγρὸς ἐκεῖνος, ἀγρὸς αἵματος, ἕως τῆς
σήμερον. τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ ἱερεμίου
τοῦ προφήτου λέγοντος. καὶ ἔλαβον τὰ τριάκον Hie.
τα ἀργύρια τὴν τιμὴν τοῦ τετιμημένου, ὃν 11
ἐτιμήσαντο ἀπὸ υἱῶν ἰσραὴλ, καὶ ἔδωκαν αὐτὰ
εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως, καθὼς συνέταξέ-
τκ̄ μοι κύριος. * Ο δὲ Ιησοῦς ἔστη ἔμπροσθεν τοῦ
α ἡγεμόνος, καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ἡγεμὼν λέ-
τκᾱ γων, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων; * ὁ δὲ
δ Ιησοῦς ἔφη αὐτῷ. Σὺ λέγεις. καὶ ἐν τῷ κατηγο-
ρεῖσθαι

dicens: Et tu cũ Iesu Galilæo eras. At ille negauit coram omnibus, dicens: Nescio quid dicas. Cum autẽ exisset in uestibulum, uidit eum altera ancilla, & ait his qui erant ibi: Et hic erat cũ Iesu Nazaræno. & iterum negauit cum iureiurando: Non noui hominem. Et post pusillum accesserũt qui stabant, & dixerũt Petro: Vere & tu ex illis es, nam & loquela tua te manifestũ facit. Tunc cœpit detestari & iurare, qd' nõ nosset hominẽ. Et continuo gallus cãtauit. Et recordatus est Petrus uerbi Iesu, qui dixerat ei: Priusq; gallus cantet, ter me negabis. & egressus foras, fleuit amare. Mane autẽ facto, XXVII cõsiliũ inierũt om̃es principes sacerdotũ & seniores populi aduersus Iesum, ut eũ morti traderẽt. Et uinctũ eũ adduxerũt & tradiderũt põtio Pilato præsidi. Tunc uidẽs Iudas, q eũ tradiderat, qd' dãnat⁹ esset, pœnitẽtia ductus, retulit triginta argenteos principibus sacerdotũ & senioribus, dicẽs: Peccaui, tradens sanguinẽ innoxium. At illi dixerũt: Quid ad nos? tu uidebis. Et proiectis argẽteis in templo, recessit, & abiens laqueo se suspẽdit. Principes autem sacerdotũ acceptis argẽteis, dixerũt: Non licet eos mittere in corbonam, quia precium sanguinis est. cõsilio autẽ inito, emerũt ex illis agrum figuli in sepulturã peregrinorũ, quapropter uocatus est ager ille, ager sanguinis, usq; in hodiernũ diem. Tunc impletũ est, quod dictum est per Hieremiam prophetam, dicentẽ: Et acceperũt triginta argenteos precium æstimati, quem æstimatũ emerunt à filijs Israël: & dederũt eos in agrũ figuli, sicut cõstituit mihi dñs. Iesus autẽ stetit ante præsidẽ, & interrogauit eum præses, dicens: Tu es rex Iudæorum? Dicit illi Iesus: Tu dicis. Et cum accusaretur

ρεῖθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων, οὐδὲν ἀπεκρίνατο. τότε λέγει αὐτῷ ὁ Πιλᾶτος, οὐκ ἀκούεις πόσα σου καταμαρτυροῦσι; Καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ πρὸς οὐδὲ ἓν ῥῆμα, ὥστε θαυμάζειν τὸν ἡγεμόνα λίαν. * κατὰ δὲ ἑορτὴν εἰώθει ὁ ἡγεμὼν ἀπολύειν ἕνα τῷ ὄχλῳ δέσμιον, ὃν ἤθελον. * εἶχον δὲ τότε δέσμιον ἐπίσημον, λεγόμενον βαραββᾶν. συνηγμένων οὖν αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος. τίνα θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν, βαραββᾶν, ἢ Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριστόν; ᾔδει γάρ, ὅτι διὰ φθόνον παρέδωκαν αὐτόν. * καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βήματος, ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν ἡ γυνὴ αὐτοῦ λέγουσα. μηδὲν σοὶ καὶ τῷ δικαίῳ ἐκείνῳ, πολλὰ γὰρ ἔπαθον σήμερον κατ' ὄναρ δι' αὐτόν. * οἱ δὲ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἔπεισαν τοὺς ὄχλους, ἵνα αἰτήσωνται τὸν βαραββᾶν, τὸν δὲ Ἰησοῦν ἀπολέσωσιν. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἡγεμὼν, εἶπεν αὐτοῖς. τίνα θέλετε ἀπὸ τῶν δύο ἀπολύσω ὑμῖν; οἱ δὲ εἶπον, βαραββᾶν. λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος. * τί οὖν ποιήσω Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριστόν; Λέγουσιν αὐτῷ πάντες. Σταυρωθήτω. ὁ δὲ ἡγεμὼν ἔφη, τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; οἱ δὲ περισσῶς ἔκραζον, λέγοντες, Σταυρωθήτω. * ἰδὼν δὲ ὁ Πιλᾶτος, ὅτι οὐδὲν ὠφελεῖ, ἀλλὰ μᾶλλον θόρυβος γίνεται, λαβὼν ὕδωρ ἀπενίψατο τὰς χεῖρας ἀπέναντι τοῦ ὄχλου, λέγων. ἀθῷός εἰμὶ ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου, ὑμεῖς ὄψεσθε. Καὶ ἀποκριθεὶς πᾶς ὁ λαὸς εἶπεν. τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν. * τότε ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν βαραββᾶν, τὸν δὲ Ἰησοῦν φραγελλώσας, παρέδωκεν ἵνα σταυρωθῇ. * τότε οἱ στρατιῶται τοῦ ἡγεμόνος παραλαβόντες τὸν Ἰησοῦν εἰς τὸ πραιτώριον, συνήγαγον ἐπ' αὐτὸν ὅλην τὴν σπεῖραν. Καὶ ἐκδύσαντες αὐτὸν, περιέθηκαν αὐτῷ χλαμύδα κοκκίνην, καὶ πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν, ἐπέθηκαν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ κάλαμον ἐπὶ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ, καὶ γονυπετήσαντες

retur à principibus sacerdotũ & senioribus, nihil respondit. Tunc dicit illi Pilatus: Non audis q̃ multa aduersum te dicunt testimonia? Et non respondit ei ad ullum uerbum. ita ut miraretur præses uehemẽter. In festo autem consueuerat præses turbæ dimittere unum uinctum quem uoluissent. Habebat autem tunc uinctum insignem, qui dicebatur Barabbas. Congregatis ergo illis, dixit Pilatus: Vtrum uultis dimittam uobis, Barabbam, an Iesum qui dicitur Christus? Sciebat enim, qd̃ propter inuidiam tradidissent eum. Sedente autẽ illo pro tribunali, misit ad eum uxor eius, dicens: nihil tibi cum iusto illo, multa enim passa sum hodie in somnis propter eum. Principes autem sacerdotũ & seniores persuaserũt turbis, ut peterẽt Barabbam, Iesum uero perderẽt. Respõdens autẽ præses ait illis: Vtrũ uultis uobis è duobus dimittã? At illi dixerunt, Barabbam. Dixit illis Pilatus: Quid igitur faciam Iesu, qui dicitur Christus? Dicunt ei omnes, crucifigat̃. Præses autẽ ait: Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant, dicẽtes. crucifigat̃. Videns autem Pilatus quod nihil proficeret, sed magis tumultus fieret, acceptа aqua, abluit manus corã populo, dicens: Innocẽs ego sum à sanguine huius iusti, uos uidebitis. Et respõdens uniuersus populus, dixit: Sanguis eius super nos & super filios nostros. Tunc dimisit illis Barabbam, Iesum autem flagellatũ tradidit ut crucifigeretur, tunc milites præsidis suscipientes Iesum in prætorio, congregauerũt ad eum uniuersam cohortẽ. & cum exuissent eum, circundederunt ei chlamydem coccinam, & coronã de spinis cõtextã imposuerũt super caput eius, & harundinẽ in dexteram eius, & genu

σαντες ἔμπροσθεν αὐτου, ἐνέπαιζον αὐτῷ λέ
τλ̄ s γοντες, χαῖρε ὁ βασιλευς τῶν ἰουδαίων. * καὶ
ἐμπτύσαντες εἰς αὐτὸν, ἔλαβον τὸ κάλαμον,
καὶ ἔτυπτον εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτου. καὶ ὅτε
ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν χλα
μύδα, & ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια αὐτου,
τλ̄ α καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς ὁ σταυρῶσαι. * ἐξερ-
χόμενοι δὲ εὗρον ἄνθρωπον κυρηναῖον, ὀνό-
ματι σίμωνα. τοῦτον ἠγγάρευσαν, ἵνα ἄρῃ
τλ̄ β α τὸν σταυρὸν αὐτου. * καὶ ἐλθόντες εἰς τόπον λε
τλ̄ γ δ̄ γόμενον γολγοθᾶ, ὅ ἐστι λεγόμενος κρανίου
τόπος, * ἔδωκαν αὐτῷ πιεῖν ὄξος μετὰ χο
λῆς μεμιγμένον. καὶ γευσάμενος, οὐκ ἤθε
λτ̄ δ̄ α λε πιεῖν. * σταυρώσαντες δὲ αὐτὸν, διεμερίσαν
το τὰ ἱμάτια αὐτου, βάλλοντες κλῆρον, ἵνα
πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ του προφήτου. διεμερί-
σαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν �ιμα
τισμόν μου ἔβαλον κλῆρον. & καθήμενοι ἐ-
τλ̄ ε τήρουν αὐτὸν ἐκεῖ. * καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω τ̄
α κεφαλῆς αὐτ̄ τ̄ αἰτίαν αὐτ̄ γεγραμμένην,
τλ̄ s οὗτός ἐστιν ἰησοῦς ὁ βασιλευς τ̄ ἰουδαίων. * τό
α τε σταυροῦνται σὺν αὐτῷ δύο λῃσαὶ, εἷς ἐκ δε
τλ̄ ζ ξιῶν, καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων. * οἱ δὲ παραπορευό
s μενοι, ἐβλασφήμουν αὐτὸν, κινοῦντες τὰς κε
φαλὰς αὐτῶν, καὶ λέγοντες. ὁ καταλύων τ̄
ναὸν, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶ-
σον σεαυτόν. εἰ υἱὸς εἶ του θεου, κατάβηθι ἀ-
τλ̄ η̄ πὸ του σταυροῦ. * ὁμοίως καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμ-
β παίζοντες μετὰ τ̄ν γραμματέων & πρεσ-
βυτέρων, ἔλεγον. ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ
δύναται σῶσαι. εἰ βασιλευς ἰσραὴλ ἐστι, κα
ταβάτω νῦν ἀπὸ του σταυροῦ, καὶ πιστεύσομεν
αὐτῷ. πέποιθεν ἐπὶ τὸν θεὸν, ῥυσάσθω νῦν
αὐτὸν, εἰ θέλει αὐτόν. εἶπε γὰρ, ὅτι θεου εἰμὶ
τλ̄ θ̄ β υἱός. * τοδ̄ αὐτὸ καὶ οἱ λῃσαὶ οἱ συσταυρωθέν
τες αὐτῷ, ὠνείδιζον αὐτόν. * Ἀπὸ δὲ ἕκτης
τ̄ μ̄ β ὥρας σκότος ἐγένετο ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν
τ̄ μ̄ α ἕως ὥρας ἐννάτης. * περὶ δὲ τὴν ἐννάτην ὥραν
s ἀνεβόησεν ὁ ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, λέγων.
ηλει ηλει, λαμᾶ σαβαχθανί, τοῦτ ἔστιν, θεέ μου,
θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες; τίνες δὲ

τῶν

flexo ante eum, illudebant ei, dicentes:
Aue rex Iudæorū. Et cum expuissent in
eum, acceperunt harundinē, & percutie-
bant caput eius. Et postq illusissent ei,
exuerunt eum chlamyde, & induerunt
eum uestimētis suis, & abduxerunt eum
ut crucifigerent. Exeuntes autem inuene-
runt hominem Cyrenæum, nomine Si-
monem. hunc adegerūt, ut tolleret crucē
eius. Et uenerutn in locum, qui dicit golgotha, quod est caluarie locus. Et dede-
runt ei acetum bibere cum felle mixtum.
& cum gustasset, noluit bibere. Postq
autem crucifixerūt eum, diuiserūt uesti-
menta eius, sortē mittentes. ut impleret
quod dictum est per prophetā: Diuise-
runt sibi uestimēta mea, & super uestem
meam miserunt sortem. Et sedentes ser-
uabant eum ibi. & imposuerūt super ca-
put eius causam ipsius scriptam: Hic est
Iesus rex Iudæorū. Tunc crucifiguntur
cum eo duo latrones, unus à dextris, &
alter à sinistris. Prætereuntes autem con-
uicia iaciebant in eum, mouentes capita
sua, & dicētes: Tu ille qui destruebas tem
plum, & in triduo ædificabas: serua te-
metipsum. si filius dei es, descēde de cru-
ce. Similiter & principes sacerdotum, illu
dentes cum scribis & seniorib9, dicebant:
Alios seruauit, seipsum nō potest seruare. Si rex Israël est, descēdat nunc de cru-
ce & credemus ei. Confidit in deo, liberet
eum nunc si uult eum. Dixit enim, filius
dei sum. Idipsum autem & latrones, qui
crucifixi erant cum eo, exprobrabant ei.
À sexta autem hora tenebræ factæ sunt
super uniuersam terram usq; ad horam
nonam, & circa horam nonam clamauit
Iesus uoce magna, dicens: Eli eli lama sa-
bachthani: Hoc est, Deus meus, deus
meus, cur deseruisti me? Quidam autem

illic

τῶν ἐκεῖ ἑστώτων ἀκούσαντες, ἔλεγον, ὅτι Ἡλίαν φωνεῖ οὗτος. * καὶ εὐθέως δραμὼν εἷς ἐξ
τμβ β αὐτῶν, καὶ λαβὼν σπόγγον, πλήσας τε ὄξους, καὶ περιθεὶς καλάμῳ, ἐπότιζεν αὐτόν.
τμγ α οἱ δὲ λοιποὶ ἔλεγον, ἄφες, ἴδωμεν εἰ ἔρχεται Ἡλίας σώσων αὐτόν. * ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν
τμδ β κράξας φωνῇ μεγάλῃ, ἀφῆκε τὸ πνεῦμα. * καὶ ἰδοὺ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη
τμε ι εἰς δύο, ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω, * καὶ ἡ γῆ ἐσείσθη, καὶ αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν, καὶ τὰ μνημεῖα ἀνεῴχθησαν, καὶ πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ἠγέρθησαν, καὶ ἐξελθόντες
ἐκ τῶν μνημείων μετὰ τὴν ἔγερσιν αὐτοῦ, εἰσῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἐνεφανίσθησαν πολλοῖς. * ὁ δὲ ἑκατόνταρχος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ τηροῦντες τὸν Ἰησοῦν, ἰδόντες τὸν σεισμὸν καὶ τὰ γενόμενα, ἐφοβήθησαν σφόδρα,
τμζ ς λέγοντες. ἀληθῶς θεοῦ υἱὸς ἦν οὗτος. * ἦσαν δὲ ἐκεῖ γυναῖκες πολλαί, ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι, αἵτινες ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, διακονοῦσαι αὐτῷ, ἐν αἷς ἦν Μαρία ἡ Μαγδαληνή, καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου, καὶ Ἰωσῆ μήτηρ, καὶ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν
τμη α Ζεβεδαίου. * ὀψίας δὲ γενομένης, ἦλθεν ἄνθρωπος πλούσιος ἀπὸ Ἀριμαθαίας, τὸ ὄνομα Ἰωσήφ, ὃς καὶ αὐτὸς ἐμαθήτευσε τῷ Ἰησοῦ. οὗτος προσελθὼν τῷ Πιλάτῳ ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. τότε ὁ Πιλᾶτος ἐκέλευσε ἀπο-
τμθ α δοθῆναι τὸ σῶμα. * καὶ λαβὼν τὸ σῶμα ὁ Ἰωσήφ, ἐνετύλιξεν αὐτὸ σινδόνι καθαρᾷ, καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν τῷ καινῷ αὐτοῦ μνημείῳ, ὃ ἐλατόμησεν ἐν τῇ πέτρᾳ, καὶ προσκυλίσας λίθον
τυ ς μέγαν τῇ θύρᾳ τοῦ μνημείου, ἀπῆλθεν. * ἦν δὲ ἐκεῖ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ ἡ ἄλλη Μα-
τμα ι ρία, καθήμεναι ἀπέναντι τοῦ τάφου. * τῇ δὲ ἐπαύριον ἥτις ἐστὶ μετὰ τὴν παρασκευήν, συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι πρὸς Πιλᾶτον, λέγοντες, κύριε, ἐμνήσθημεν, ὅτι ἐκεῖνος ὁ πλάνος εἶπεν ἔτι ζῶν, μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι, κέλευσον οὖν ἀσφαλισθῆναι τὸν τάφον ἕως τῆς τρίτης ἡμέρας, μήποτε

illic ſtantiũ, cũ audiſſent, dicebant: Heliã uocat iſte. Et cõtinuo currẽs unus ex eis, cũ acceptã ſpongiam impleſſet aceto, im poſuit harundini, dabatq; ei ut biberet. Cæteri uero dicebant: ſine, uideam⁹ an ueniat Helias liberaturus eũ. Ieſus autẽ cum iterũ clamaſſet uoce magna, emiſit ſpiritũ. Et ecce uelum tẽpli ſciſſum eſt in duas partes à ſummo uſq; ad imum. & terra mota eſt, & petræ ſciſſæ ſunt, & mo numenta aperta ſunt, & multa corpora ſanctorũ, qui dormierant, ſurrexerũt. & egreſſi è monumẽtis poſt reſurrectionẽ eius uenerũt in ſanctã ciuitatẽ, & appa ruerunt multis. Centurio, uero & qui cũ eo erant cuſtodientes Ieſum, uiſo terræ motu, & his quæ facta fuerant, timuerũt ualde, dicentes: Vere filius dei erat iſte. Erant autẽ ibi mulieres multæ, è longin quo ſpectantes, quæ ſecutæ fuerãt Ieſum à Galilæa, miniſtrãtes ei: inter quas erat Maria magdalene, & Maria Iacobi, & Ioſe mater, & mater filiorum Zebedæi. Cũ autẽ ueſpera facta eſſet, uenit homo diues ab Arimathæa, nomine Ioſeph, qui & ipſe diſcipulus fuerat Ieſu. hic ac ceſſit ad Pilatũ, ac poſtulauit corp⁹ Ieſu. Tunc Pilatus iuſſit reddi corpus. Et cum accepiſſet corpus Ioſeph, inuoluit illud ſindone munda: poſuitq; illud in monu mento ſuo nouo, quod exciderat in pe tra: & aduoluto ſaxo ingenti ad oſtium monumenti, abijt. Erat autem ibi Maria magdalene & altera Maria, ſedẽtes con tra ſepulchrum. Poſtero autem die quæ ſequit' paraſceuen, conuenerũt principes ſacerdotũ & phariſæi ad Pilatum, dicen tes: Domine, recordati ſumus, quod im poſtor ille dixit adhuc uiuens: poſt tres dies reſurgam, iube ergo muniri ſepul chrum uſq; in diem tertium, ne quando

ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ κλέψωσιν αὐτὸν,
καὶ εἴπωσιν τῷ λαῷ, ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν,
καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη πλάνη χείρων τῆς πρώτης.
ἔφη αὐτοῖς ὁ πιλᾶτος. ἔχετε κουστωδίαν. ὑπάγετε, ἀσφαλίσασθε ὡς οἴδατε, οἱ
δὲ πορευθέντες, ἠσφαλίσαντο τὸν τάφον,
σφραγίσαντες τὸν λίθον, μετὰ τῆς κουστωδίας.

τμβ α *Ὀψὲ δὲ σαββάτων τῇ ἐπιφωσκούσῃ, εἰς μίαν σαββάτων, ἦλθεν μαρία ἡ μαγδαληνὴ, καὶ ἡ ἄλλη μαρία, θεωρῆσαι τὸν τάφον.
καὶ ἰδοὺ σεισμὸς ἐγένετο μέγας. ἄγγελος γὰρ κυρίου καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ, προσελθὼν
ἀπεκύλισε τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύρας, καὶ ἐκάθητο ἐπάνω αὐτοῦ. ἦν δὲ ἡ ἰδέα αὐτοῦ ὡς ἀστραπὴ, καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν ὡσεὶ χιών. ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ ἐσείσθησαν οἱ τηροῦντες, καὶ ἐγένοντο ὡσεὶ νεκροί. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἄγγελος εἶπεν ταῖς γυναιξί,
μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς, οἶδα γὰρ ὅτι ἰησοῦν, τὸν ἐσταυρωμένον ζητεῖτε, οὐκ ἔστιν ὧδε. ἠγέρθη γὰρ καθὼς εἶπεν. δεῦτε ἴδετε τὸν τόπον
ὅπου ἔκατο ὁ κύριος, καὶ ταχὺ πορευθεῖσαι εἴπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ὅτι ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ ἰδοὺ προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν γαλιλαίαν, ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε. ἰδοὺ εἶπον ὑμῖν. καὶ ἐξελθοῦσαι ταχὺ ἀπὸ τοῦ μνημείου μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς μεγάλης, ἔδραμον ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. ὡς δὲ
ἐπορεύοντο ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ ἰησοῦς ἀπήντησεν αὐταῖς, λέγων.
χαίρετε. αἱ δὲ προσελθοῦσαι, ἐκράτησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας, καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ. τότε
λέγει αὐταῖς ὁ ἰησοῦς. μὴ φοβεῖσθε. ὑπάγετε, ἀπαγγείλατε τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν γαλιλαίαν, κἀκεῖ με ὄψονται.
πορευομένων δὲ αὐτῶν, ἰδού τινες τῆς κουστωδίας ἐλθόντες εἰς τὴν πόλιν, ἀπήγγειλαν τοῖς
ἀρχιερεῦσιν ἅπαντα τὰ γενόμενα, καὶ συναχθέντες μετὰ τῶν πρεσβυτέρων, συμβούλιόν τε
λαβόντες, ἀργύρια ἱκανὰ ἔδωκαν τοῖς στρατιώταις, λέγοντες. Εἴπατε ὅτι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ

νυκτὸς

ueniant discipuli eius, & furentur eum: dicantq; plebi, surrexit à mortuis: & erit nouissimus error peior illo priore. Ait illis Pilatus: Habetis custodiam: Ite, munite sicut scitis. Illi autem abeuntes, munierunt sepulchrum, obsignato lapide, adhibitis custodibus.

Vespera autē sabbatorū, quæ lucescit in unā sabbatorū, uenit Maria magdalene & altera Maria, ut uiderent sepulchrum. Et ecce terræmotus factus est magnus. Angelus em̄ dn̄i descēdit de cœlo: & accedens, deuoluit lapidē ab ostio, sedebatq; super eum. Erat autē aspectus eius sicut fulgur, & uestimentū eius candidum sicut nix. Præ timore autem eius concussi sunt custodes, & facti sunt uelut mortui. Respōdens autem angelus, dixit mulieribus: Nolite timere uos. scio enim quod Iesum, qui crucifixus est, quæritis, non est hic. surrexit em̄ sicut dixit. Venite, uidete locū ubi positus erat dn̄s. Et cito euntes dicite discipulis ei⁹, qd' surrexit à mortuis, & ecce præcedit uos in Galilæam, ibi eum uidebitis, ecce dixi uobis. Et digressæ celeriter à monumento cum timore & gaudio magno, currebant ut renunciarent discipulis eius. Cum autem issent ad renunciandum discipulis eius, & ecce Iesus occurrit illis, dicens: Auete. Illæ autem accesserunt & tenuerūt pedes eius, & adorauerunt eum. Tunc ait illis Iesus: Nolite timere: Ite renunciate fratribus meis, ut eant in Galilæam, & ibi me uidebunt. Quæ cum abissent, ecce quidam è custodibus uenerunt in ciuitatem, ac renunciauerunt principibus sacerdotum omnia quæ acciderant. & congregati cum senioribus, consilio habito, pecuniam copiosam dederunt militibus, dicētes: Dicite quod discipuli eius

XXVIII

nocte

νυκτὸς ἐλθόντες, ἔκλεψαν αὐτὸν ἡμῶν κοιμωμένων. καὶ ἐὰν ἀκουσθῇ τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος, ἡμεῖς πείσομεν αὐτὸν, καὶ ὑμᾶς ἀμερίμνους ποιήσομεν. οἱ δὲ λαβόντες τὰ ἀργύρια, ἐποίησαν ὡς ἐδιδάχθησαν. καὶ διεφημίσθη ὁ λόγος οὗτος παρὰ Ἰουδαίοις μέχρι τῆς σήμερον. οἱ δὲ ἕνδεκα μαθηταὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὸ γαλιλαίαν, εἰς τὸ ὄρος οὗ ἐτάξατο αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. καὶ ἰδόντες αὐτὸν προσεκύνησαν αὐτῷ, οἱ δὲ ἐδίσασαν. καὶ προσελθὼν ὁ ἰησοῦς ἐλάλησεν αὐτοῖς λέγων, Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς, πορευθέντες οὖν μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν. καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμὶ πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος.

nocte uenerint, & furati sint eum nobis dormientibus. Et si hoc auditum fuerit sub præside, nos persuadebimus ei, & securos uos faciemus. At illi accepta pecunia fecerunt sicut erant edocti. & diuulgatus est hic sermo apud Iudæos usq; in hodiernum diem. Vndecim autem discipuli abierunt in Galilæam, in montem ubi constituerat illis Iesus. Et cum uidissent illum adorauerunt eum, quidam autẽ dubitauerunt. Et accedens Iesus, locutus est eis dicẽs: Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti: docentes eos seruare omnia quæcunq; præcepi uobis. Et ecce ego uobiscum sum omĩbus diebus usq; ad consummationem sæculi.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ.

EVANGELII SECVNDVM MATTHAEVM, FINIS.

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΜΑΡΚΟΥ ΚΑΤΑ ΣΩΦΡΟΝΙΟΝ.

Αρκος μαθητὴς καὶ ἑρμηνευτὴς πέτρου, καθὼς τοῦ πέτρου ὑφηγουμένου ἀκήκοε, παρακληθεὶς ὢν τῇ ῥώμῃ παρὰ τῶν ἀδελφῶν, βραχὺ συνέταξεν εὐαγγέλιον. ᾧ πᾶν ὢν τυχὼν πέτρου ἐδοκίμασε, καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ ἀναγνωσθησόμενον ἀυθεντίσας ὑφέδωκε, καθὰ σὺν ἐγράψατο κλήμης ὢν τῷ ἕκτῳ τῶν ὑποτυπώσεων λόγῳ. καὶ παπίας ἱεραπολίτης ἐπίσκοπος μέμνηται τούτου τοῦ Μάρκου. καὶ πέτρος ὢν τῇ πρώτῃ ἐπιστολῇ, ἐπώνομα βαβυλῶνος, εἰκονικῶς ῥώμην σημαίνων. Ασπάζεται ὑμᾶς φησὶν ἡ ὢν βαβυλῶνι συνεκλεκτὴ, καὶ Μάρκος ὁ ἐμὸς υἱός. παραλαβὼν τοιγαροῦν τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον ὅπερ αὐτὸς συνέταξε, καταλαμβάνει τὴν Αἴγυπτον, καὶ πρῶτος ὢν Αλεξανδρείᾳ ἱησοῦν χριστὸν κηρύττων, κατεστήσατο ἐκκλησίαν. τοσαύτῃ παιδεύσει καὶ βίου καρτερίᾳ διέπρεψεν, ὥστε πάντας τοὺς ἀκολουθοῦντας τῷ χριστῷ ἕπεσθαι τῇ τούτου διαγωγῇ. Οθεν ὁ φίλων ὁ τὴν ἰουδαίων ἐλλογιμώτατος, ὁρῶν ὢν Αλεξανδρείᾳ πρώτην ἐκκλησίαν ἐκ ἰουδαΐζουσαν, ὡσανεὶ εἰς ἔπαινον τοῦ οἰκείου ἔθνους, βίβλον περὶ τούτων διαγωγῆς συνεγράψατο. καὶ ὥσπερ λουκᾶς διηγεῖται τοὺς ὢν ἱεροσολύμοις πιστεύσαντας πάντα ἐκκλησίαν κοινὰ, οὕτως κἀκεῖνος ὅπου ὢν Αλεξανδρείᾳ ἐπὶ μάρκου τοῦ διδασκάλου ἑώρα γινόμενον, τῇ μνήμῃ παρέδωκε. τελευτήσας δὲ τῷ ὀγδόῳ τοῦ νέρωνος ἔτει, ἀπετέθη ὢν Αλεξανδρείᾳ. διαδεξαμένου αὐτὸν ἀνανίου.

ΠΡΟΘΕΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΤΟΥ ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΥ.

Ο κατὰ Μάρκον εὐαγγέλιον μετὰ δέκα ἔτη τῆς χριστοῦ ἀναλήψεως συνεγράφη ὢν ῥώμῃ. ἦν μὲν οὖν οὗτος ὁ Μάρκος πέτρου μαθητὴς, ὁμώνυμον ἔχων τὸν πέτρον ὀνόματα πανδυματικὸν παύλου. ἐκαλεῖτο δὲ καὶ ἰωάννης, ἀνεψιὸς δὲ βαρνάβα. ἀλλὰ καὶ παύλου συνεκδημος. τέως μὲν πέτρῳ συνῆν τὰ πλεῖστα, καὶ ὢν ῥώμῃ συνῆν. ἠτήσαντο οὖν αὐτὸν οἱ ὢν ῥώμῃ πιστοί, μὴ μόνον ἀγράφως κηρύσσειν, ἀλλὰ καὶ ἐγγράφως ἐκθέσθαι τὴν κατὰ χριστὸν πραγματείαν. μόλις οὖν πεισθεὶς συνεγράψατο. ὃ δὴ καὶ πέτρῳ ἀπεκαλύφθη παρὰ θεοῦ, ὅθεν μάρκος συνέγραψεν εὐαγγέλιον. ἰδὼν οὖν καὶ ἐπιβεβαιώσας ὡς ἀληθές, ἔδοτο καὶ ἐπίσκοπον αὐτὸν ἀπέστειλεν εἰς Αἴγυπτον. ἔνθα δὴ καὶ κηρύξας ὢν Αλεξανδρείᾳ τε ἐκκλησίαν συνήσαμενος, πρὸς τὸ δὴ μεσημβρινῷ κλίματι πάντας ἐφώτισεν. Εσται οὖν ὁ χαρακτὴρ τοῦ εὐαγγελίου σαφὴς, καὶ οὐδὲν ἔχων πλανενοημένον. χεδόμενοι πάντα τὸ ματθαίῳ συγγέχων ὁ πρῶτον εὐαγγελιστὴς, πλὴν ὅσον ὁ ματθαῖος πλατύτερος, καὶ ὅτι ὁ μὲν ματθαῖος τὰ κατὰ σάρκα γεννήσεως τοῦ κυρίου ὢν ἀρχῇ μνημονεύει, οὗτος δὲ ἀπὸ τοῦ προφήτου ἤρξατο ἰωάννου. Οθεν τινὲς εἰκότερον δοκεῖ, τριττόν τι νόημα εἶπον ἐπὶ τῆς εὐαγγελίσεως, ὁ ἐπὶ τοῦ χερουβὶμ καθήμενος θεὸς, ἃ τετράπροσωπα ἡ γραφὴ λέγει, πρὸς δοκεῖν ἡμῖν τετράμορφον τὸ εὐαγγέλιον ἐνεῖναι συνεχόμενον. ὥσπερ οὖν τὰ χερουβὶμ ἕκαστον, ἓν μὲν πρόσωπον εἶχεν ὅμοιον λέοντι, ἕτερον δὲ ἀνθρώπῳ, καὶ ἕτερον μόσχῳ, οὕτως καὶ τὸ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος πραγματεία. τὸ μὲν κατὰ ἰωάννην εὐαγγέλιον, ἔχει λεοντοπρόσωπον, βασιλικὸν δὲ ὁ λέων, καὶ ἡγεμονικόν ὄντι. ὁμοίως οὖν καὶ ὁ ἰωάννης ἀπὸ τοῦ βασιλικοῦ καὶ ἀρχιερατικοῦ ἀξιώματος τὴν θεότητος τοῦ λόγου ἤρξατο, εἰπὼν, ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν. τὸ δὲ κατὰ ματθαῖον, ἀνθρωποπρόσωπον, ἀπὸ τὴν κατὰ σάρκα γεννήσεως καὶ ἐνανθρωπήσεως τοῦ λόγου ἤρξατο. τὸ δὲ κατὰ μάρκον, ἀετῷ παρεικαζόμενον, ἀπὸ τοῦ προφήτου ἤρξατο τοῦ ἰωάννου. ἡ δὲ προφητικὴ χάρις προορατικὴ οὖσα καὶ ὀξέως τὰ πόρρω βλέπουσα, ἀετὸς ὄντι. φασὶ γὰρ τὸν ἀετὸν ὀξυδερκέστατον εἶναι, ὥστε καὶ μόνον ἐκ τῶν ἄλλων ζώων πρὸς τὸν ἥλιον διαπαλαῖσαι τὴν αἰετείαν μὴ καμόντα. μόσχῳ δὲ ὅμοιον τὸ κατὰ λουκᾶν, διότι ἀπὸ ζαχαρίου ἤρξατο, ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ λαοῦ θυμιῶντος, μόσχος δὲ ἦν ὁ θυόμενος τότε. Αρχεται οὖν ὁ μάρκος τοῦ εὐαγγελίου ἀπὸ τοῦ προφήτου διαγωγῆς καὶ ἐνδείξεως, ἔχουσι οὖν τί φησίν.

εὐαγγέλιον

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ.

EVANGELIVM SECVNDVM MARCVM.

ΡΧΗ τοῦ εὐαγγελίου ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ θεοῦ, ὡς γέγραπται ἐν τοῖς προφήταις. *ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου. *φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ. * ἐγένετο ἰωάννης βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. καὶ ἐπορεύοντο πρὸς αὐτὸν πᾶσα ἡ ἰουδαία χώρα, καὶ οἱ ἱεροσολυμῖται πάντες, καὶ ἐβαπτίζοντο πάντες ἐν τῷ ἰορδάνῃ ποταμῷ ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. ἦν δὲ ὁ ἰωάννης ἐνδεδυμένος τρίχας καμήλου καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ, καὶ ἐσθίων ἀκρίδας καὶ μέλι ἄγριον, καὶ ἐκήρυσσε λέγων. *ἔρχεται ὁ ἰσχυρότερός μου ὀπίσω μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς κύψας λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ. ἐγὼ μὲν ἐβάπτισα ὑμᾶς ἐν ὕδατι, αὐτὸς δὲ βαπτίσει

α β β α | γ ε | λ α

Nitium euangelij Iesu Christi filij dei, sicut scriptum est in prophetis: Ecce ego mitto nuncium meũ ante faciem tuam, qui præparabit uiam tuam ante te. Vox clamantis in deserto: Parate uiam domini, rectas facite semitas eius. Baptizabat Ioannes in deserto, prædicans baptismũ pœnitentiæ in remissionem peccatorum. Et egrediebantur ad eum tota Iudæa regio, ac Hierosolymitæ, & baptizabantur omnes ab illo in Iordane flumine, confitentes peccata sua. Erat autem Ioannes uestitus pilis cameli & zona pellicea circa lumbos suos, uescebaturq; locustis ac melle syluestri, & prædicabat, dicens: Venit is qui fortior est me post me, cuius non sum idoneus ut procumbens soluam corrigiam calciamentorum. Ego quidem baptizaui uos aqua, ille ueto baptizabit

βαπτίσῃ ὑμᾶς ἐν πνεύματι ἁγίῳ. καὶ ἐγένετο ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, ἦλθεν ιησοῦς ἀπὸ ναζαρὲθ τῆς γαλιλαίας, * καὶ ἐβαπτίσθη ὑπὸ ἰωάννου εἰς τὸν ἰορδάνην. καὶ εὐθέως ἀναβαίνων ἀπὸ τοῦ ὕδατος, εἶδεν σχιζομένους τοὺς οὐρανούς, καὶ τὸ πνεῦμα ὡσεὶ περιστερὰν καταβαῖνον ἐπ' αὐτόν. καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῶν οὐρανῶν. σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα. * καὶ εὐθέως τὸ πνεῦμα αὐτὸν ἐκβάλλει εἰς τὴν ἔρημον. καὶ ἦν ἐκεῖ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἡμέρας τεσσαράκοντα, πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ σατανᾶ, * καὶ ἦν μετὰ τῶν θηρίων, καὶ οἱ ἄγγελοι διηκόνουν αὐτῷ. * μετὰ δὲ τὸ παραδοθῆναι ἰωάννην, ἦλθεν ιησοῦς εἰς τὴν γαλιλαίαν, * κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ λέγων. ὅτι πεπλήρωται ὁ καιρὸς, ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, μετανοεῖτε καὶ πιστεύετε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ. περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς γαλιλαίας, εἶδεν σίμωνα καὶ ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, βάλλοντας ἀμφίβληστρα ἐν τῇ θαλάσσῃ, ἦσαν γὰρ ἁλιεῖς, * καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ιησοῦς. δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς γενέσθαι ἁλιεῖς ἀνθρώπων. καὶ εὐθέως ἀφέντες τὰ δίκτυα αὐτῶν, ἠκολούθησαν αὐτῷ. * καὶ προβὰς ἐκεῖθεν ὀλίγον, εἶδεν ἰάκωβον τὸν τοῦ ζεβεδαίου, καὶ ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ αὐτοὺς ἐν τῷ πλοίῳ καταρτίζοντας τὰ δίκτυα, καὶ εὐθέως ἐκάλεσεν αὐτούς. καὶ ἀφέντες τὸν πατέρα αὐτῶν ζεβεδαῖον ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ τῶν μισθωτῶν, ἀπῆλθον ὀπίσω αὐτοῦ. * καὶ εἰσπορεύονται εἰς καπερναούμ. καὶ εὐθέως τοῖς σάββασιν εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν, ἐδίδασκεν. * καὶ ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχὼς οἱ γραμματεῖς. * καὶ ἦν ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ, καὶ ἀνέκραξε λέγων. ἔα, τί ἡμῖν καὶ σοὶ ιησοῦ ναζαρηνέ; ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ. καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ ιησοῦς, λέγων. φιμώθητι

baptizabit uos spiritu sancto. Et factum est in diebus illis, uenit Iesus à Nazareth Galilææ, & baptizatus est à Ioanne in Iordane. Et statim cum ascenderet ex aqua, uidit diffindi cœlos, & spiritum quasi columbam descendentem super illum. Et uox facta est de cœlis: Tu es ille filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum est. Et continuo spiritus illum expellit in desertum, & erat illic in deserto dies quadraginta, & tentabatur à satana, eratq; cum feris, & angeli ministrabant illi. Postquam autem comprehensus esset Ioannes, uenit Iesus in Galilæam, prædicans euangelium regni dei, & dicens: Impletum est tempus, instatque regnum dei, resipiscite & credite euangelio. Cum ambularet autem iuxta mare Galilææ, uidit Simonem & Andream fratrem eius, iacientes retia in mare, erant enim piscatores. Et dixit eis Iesus: Sequamini me, & faciam ut efficiamini piscatores hominum. Ac protinus relictis retibus suis, secuti sunt eum. Et progressus illinc pusillum, uidit Iacobum filium Zebedæi, & Ioannem fratrem eius, qui & ipsi in naui reconcinnabant retia, statimque uocauit illos. Et illi relicto patre suo Zebedæo in naui cum mercenarijs, secuti sunt eum. Et ingrediuntur Capernaum, & statim sabbatis ingressus in synagogam docebat. Et stupebant super doctrina eius. Erat enim docens eos tanquam autoritate præditus, & non sicut scribæ. Et erat in synagoga eorum homo obnoxius spiritui immundo, & exclamauit, dicens: Ah, Quid rei nobis tecum est Iesu Nazarene? Venisti ad perdendum nos? Noui te qui sis, nimirum ille sanctus dei. Et increpauit illum Iesus, dicēs:

Obmutesce

φιμώθητι καὶ ἔξελθε ἐξ αὐτου· καὶ σπαράξαν
αὐτὸν τ πνεῦμα τ ἀκάθαρτον, & κράξαν φω
νῇ μεγάλῃ, ἐξῆλθεν ἐξ αὐτου. καὶ ἐθαμβήθη
σαν πάντες, ὥστε συζητεῖν πρὸς ἑαυτοὺς, λέ
γοντες. τί ἐστι τουτο; τίς ἡ διδαχὴ ἡ καινὴ
αὕτη; ὅτι κατ ἐξουσίαν καὶ τοῖς πνεύμασι
τοῖς ἀκαθάρτοις ἐπιτάσσει, καὶ ὑπακούουσιν αὐ
τῷ; ἐξῆλθε δὲ ἡ ἀκοὴ αὐτου εὐθὺς εἰς ὅλην τὴν
περίχωρον τ γαλιλαίας. * & εὐθέως ἐκ τ β
συναγωγῆς ἐξελθόντες, ἦλθον εἰς τὴν οἰκί
αν σίμωνος καὶ ἀνδρέου μετὰ ἰακώβου καὶ
ἰωάννου. ἡ δὲ πενθερὰ σίμωνος κατέκειτο πυρέσ
σουσα, καὶ εὐθέως λέγουσιν αὐτῷ περὶ αὐ /
τ. καὶ προσελθὼν ἤγειρεν αὐτὴν, κρατή
σας τ χειρὸς αὐτ, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυ
ρετὸς εὐθέως, & διηκόνει αὐτοῖς· ὀψίας δέ γε γ
νομένης, ὅτε ἔδυ ὁ ἥλιος, ἔφερον πρὸς αὐ-
τὸν πάντες τοὺς κακῶς ἔχοντας, & τοὺς δαι
μονιζομένους. καὶ ἦν πόλις ὅλη ἐπισυνηγμέ
νη ἦν πρὸς τὴν θύραν, καὶ ἐθεράπευσε πολ
λοὺς κακῶς ἔχοντας ποικίλαις νόσοις, * &
δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλε, καὶ οὐκ ἤφιε
λαλεῖν τὰ δαιμόνια, ὅτι ᾔδεσαν αὐτόν.
* καὶ πρωῒ ἔννυχον λίαν ἀναστὰς ἐξῆλθε, & ιζ
ἀπῆλθεν ὁ ἰησοῦς εἰς ἔρημον τόπον, κἀ-
κεῖ προσηύχετο. καὶ κατεδίωξαν αὐτὸν ὁ σί
μων, καὶ οἱ μετ αὐτου, καὶ εὑρόντες αὐτὸν,
λέγουσιν αὐτῷ. ὅτι πάντες ζητοῦσί σε.
καὶ λέγει αὐτοῖς. ἄγωμεν εἰς τὰς ἐχομένας
κωμοπόλεις, ἵνα καὶ ἐκεῖ κηρύξω, εἰς τοῦ-
το γὰρ ἐξελήλυθα. & ἦν κηρύσσων ἐν ταῖς
συναγωγαῖς αὐτῶν, εἰς ὅλην τὴν γαλιλαί /
αν, καὶ τὰ δαιμόνια ἐκβάλλων. * καὶ ἔρχε ιθ
ται πρὸς αὐτὸν λεπρὸς παρακαλῶν αὐτὸν, καὶ
γονυπετῶν αὐτῷ, & λέγων αὐτῷ. ὅτι ἐὰν
θέλῃς δύνασαί με καθαρίσαι. ὁ δὲ ἰησοῦς
σπλαγχνισθεὶς, ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἥψατο
αὐτου, καὶ λέγει αὐτῷ. θέλω, καθαρίσθητι. καὶ εἰ
πόντος αὐτ, εὐθέως ἀπῆλθεν ἀπ αὐτου ἡ λέ-
πρα, & ἐκαθαρίσθη. καὶ ἐμβριμησάμενος αὐ-
τῷ, εὐθέως ἐξέβαλεν αὐτόν. καὶ λέγει αὐτῷ. ὅρα
μηδενὶ

Obmutesce & exi ab homine. Et cum discerpsisset eum spiritus immundus, exclamassetq; uoce magna, exijt ab eo. Et obstupuerunt omnes, ita ut conquirerent inter se, dicētes: Quid est hoc? Quæ doctrina noua hæc? quia cum autoritate etiam spiritibus immundis imperat, & obediunt ei? Emanauit autem fama eius statim in totam undiq; regionem Galilææ finitimam. Et protinus è synagoga egressi, uenerunt in domum Simonis & Andreæ cum Iacobo & Ioanne. Socrus autem Simonis decumbebat febricitans, & continuo dicunt ei de illa. Et accedens erexit eam, apprehensa manu eius, & reliquit eam febris ilico, ac ministrabat eis. Vesperi uero, cum occidisset sol, afferebant ad eum omnes male habentes, & qui à dæmonijs agitabantur. Et ciuitas tota congregata erat ad hostium, & sanauit multos qui ægrotabant uarijs morbis, & dæmonia multa eijciebat: & non sinebat loqui dæmonia, quod ipsum nossent. Et mane multa adhuc nocte cum surrexisset egressus est, & abijt Iesus in desertū locum, ibiq; orabat. & prosecutus est eum Simon, & qui cum illo erant. & cum inuenissent eum, dicunt ei: Omnes te quærunt. Et ait illis: Eamus in proximos uicos, ut & ibi prædicem: In hoc enim egressus sum. Et prædicabat in synagogis eorum, in tota Galilæa, & dæmonia eijciebat: Et uenit ad eum leprosus deprecans eum, eiq; ad genua accidens, ac dicens illi: Si uis potes me mundare. Iesus autem misertus, protensa manu, tetigit illum, & dicit ei: Volo, mundus esto. Et cum dixisset, statim discessit ab eo lepra, & mundatus est: Et comminatus ei, statim emisit illum, dicitq; ei: Vide

μηδενὶ μηδὲν εἴπῃς, ἀλλὰ ὕπαγε, σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε περὶ τοῦ καθαρισμοῦ σου, ἃ προσέταξε Μωσῆς εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. * ὁ δὲ ἐξελθὼν, ἤρξατο κηρύσσειν πολλὰ, καὶ διαφημίζειν τὸν λόγον, ὥστε μηκέτι αὐτὸν δύνασθαι φανερῶς εἰς πόλιν εἰσελθεῖν, ἀλλ' ἔξω ἐν ἐρήμοις τόποις ἦν, καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν πανταχόθεν. * καὶ πάλιν εἰσῆλθεν εἰς καπερναούμ δι' ἡμερῶν, καὶ ἠκούσθη ὅτι εἰς οἶκόν ἐστί, καὶ εὐθέως συνήχθησαν πολλοί, ὥστε μηκέτι χωρεῖν, μηδὲ τὰ πρὸς τὴν θύραν, καὶ ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον. Καὶ ἔρχονται πρὸς αὐτὸν παραλυτικὸν φέροντες, ὑπὸ τεσσάρων αἰρόμενον. καὶ μὴ δυνάμενοι προσεγγίσαι αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, ἀπεστέγασαν τὴν στέγην ὅπου ἦν, καὶ ἐξορύξαντες χαλῶσι τὸν κράββατον, ἐφ' ᾧ ὁ παραλυτικὸς κατέκειτο. ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν, λέγει τῷ παραλυτικῷ, τέκνον, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. ἦσαν δέ τινες τῶν γραμματέων ἐκεῖ καθήμενοι, καὶ διαλογιζόμενοι ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, τί οὗτος οὕτω λαλεῖ βλασφημίας; τίς δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός; καὶ εὐθέως ἐπιγνοὺς ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι αὐτοῦ, ὅτι οὕτως διαλογίζονται ἐν ἑαυτοῖς, εἶπεν αὐτοῖς. τί ταῦτα διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; τί ἐστιν εὐκοπώτερον εἰπεῖν τῷ παραλυτικῷ, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι, ἢ εἰπεῖν, ἔγειρε καὶ ἆρον σου τὸν κράββατον, καὶ περιπάτει; ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀφιέναι ἐπὶ τῆς γῆς ἁμαρτίας, λέγει τῷ παραλυτικῷ. σοὶ λέγω, ἔγειρε καὶ ἆρον τὸν κράββατόν σου, καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. καὶ ἠγέρθη εὐθέως, καὶ ἄρας τὸν κράββατον ἐξῆλθεν ἐναντίον πάντων. ὥστε ἐξίστασθαι πάντας, καὶ δοξάζειν τὸν θεὸν, λέγοντας. ὅτι οὐδέποτε οὕτως εἴδομεν. * καὶ ἐξῆλθεν πάλιν παρὰ τὴν θάλασσαν, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἤρχετο πρὸς αὐτόν, καὶ ἐδίδασκεν αὐτούς

ne cui quicquam dicas, sed abi teipsum ostende principi sacerdotũ, & offer pro emundatione tui, quæ præcepit Moses in testimoniũ illis. At ille egressus cœpit prædicare multa, & diuulgare sermonẽ, ita ut iam nõ posset Iesus manifeste introire in ciuitatẽ, sed foris in desertis locis erat, & ueniebant ad eum undiq;.

Et iterum intrauit Capernaum post II
dies aliquot, & auditum est quod in domo esset, & protinus cõgregati sunt multi, adeo ut iam non caperent eos, nec illa loca quæ erant circa ianuam, & loquebatur eis sermonẽ. Et uenient ad eum ferentes paralyticum, qui à quatuor portabatur: & cum non possent appropinquare illi præ turba, nudauerũt tectum ædium in quibus erat, perfossoq; tecto funibus demittunt grabatum, in quo paralyticus decumbebat. Cum autem uidisset Iesus fidem illorũ, ait paralytico: Fili, remittantur tibi peccata tua. Erant autem illic quidam de scribis sedentes, & cogitantes in cordibus suis: Quid hic sic loquitur blasphemias? Quis potest remittere peccata, nisi solus deus? Et protinus ubi cognouisset Iesus spiritu suo, quod sic cogitarẽt intra sese, dicit illis: Quid ista cogitatis in cordibus uestris? Vtrũ est facilius dicere paralytico, remittantur tibi peccata, an dicere, surge & tolle grabatum tuum & ambula? Vt autem sciatis quod filius hominis habet potestatẽ in terra remittendi peccata, ait paralytico: Tibi dico, surge ac tolle grabatum tuum, & abi in domũ tuam. Et statim surrexit, sublatoq; grabato egressus est in conspectu omnium, adeo ut stupescerent omnes, & glorificarent deum, dicentes: Nunquam sic uidimus. Et egressus est rursus ad mare, omnisq; turba ueniebat ad eum, ac docebat

eos.

ἀυτοῦς. * Καὶ παράγων ὁ Ιησοῦς, εἶδεν λε- ϛ̄
υεὶ τὸν τοῦ ἀλφαίου καθήμενον ἐπὶ τοῦ τελώ
νιον, καὶ λέγει αὐτῷ. ἀκολούθει μοι, καὶ ἀνα-
κβ̄ στὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ. * καὶ ἐγένετο ἐν τῷ
β κατακεῖσθαι αὐτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ πολ
λοὶ τελῶναι καὶ ἁμαρτωλοὶ συνανέκειντο τῷ
Ιησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. ἦσαν γὰρ πολλοὶ,
καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ· καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ
φαρισαῖοι ἰδόντες αὐτὸν ἐσθίοντα μετὰ τῶν τε
λωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν, ἔλεγον τοῖς μαθη-
ταῖς αὐτοῦ. τί, ὅτι μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρ
κγ̄ τωλῶν ἐσθίει καὶ πίνει; * καὶ ἀκούσας ὁ Ιησοῦς,
β λέγει αὐτοῖς. οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰα
τροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. οὐκ ἦλθον καλέ
σαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοι
αν. Καὶ ἦσαν οἱ μαθηταὶ ἰωάννου καὶ οἱ τῶν
φαρισαίων νηστεύοντες, καὶ ἔρχονται, καὶ λέ
γουσιν αὐτῷ. διὰ τί οἱ μαθηταὶ ἰωάννου, καὶ οἱ
τῶν φαρισαίων νηστεύουσιν, οἱ δὲ σοὶ μαθηταὶ
οὐ νηστεύουσι; καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ιησοῦς. μὴ
δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος, ἐν ᾧ ὁ νυμφίος
μετ' αὐτῶν ἐστὶ, νηστεύειν; ὅσον χρόνον μεθ' ἑ-
αυτῶν ἔχουσι τὸν νυμφίον, οὐ δύναντι νηστεύ
ειν. ἐλεύσοντι δὲ ἡμέραι, ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐ
τῶν ὁ νυμφίος, καὶ τότε νηστεύσουσιν ἐν ἐκείναις
ταῖς ἡμέραις. καὶ οὐδεὶς ἐπίβλημα ῥάκους
ἀγνάφου ἐπιράπτει ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ, εἰ δὲ
μὴ ἄιρει τὸ πλήρωμα αὐτοῦ τοῦ καινὸν τοῦ πα
λαιοῦ, καὶ χεῖρον σχίσμα γίνεται. καὶ οὐδεὶς
βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς. εἰ δὲ
μὴ, ῥήσσει ὁ οἶνος ὁ νέος τοὺς ἀσκούς, καὶ ὁ οἶ-
νος ἐκχεῖται, καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται, ἀλλὰ
κδ̄ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον. * Καὶ
β ἐγένετο, παραπορεύεσθαι αὐτὸν τοῖς σάββα
σι διὰ τῶν σπορίμων, καὶ ἤρξαντο οἱ μαθηταὶ
αὐτοῦ ὁδὸν ποιεῖν, τίλλοντες τοὺς στάχυας,
καὶ οἱ φαρισαῖοι ἔλεγον αὐτῷ. ἴδε τί ποιοῦ
σιν ἐν τοῖς σάββασιν, ὃ οὐκ ἔξεστι; καὶ αὐτὸς ἔ-
λεγεν αὐτοῖς. οὐδέποτε ἀνέγνωτε τί ἐποίησε
δαβὶδ, ὅτε χρείαν ἔσχεν, καὶ ἐπείνασεν αὐτὸς
καὶ οἱ μεθ' αὐτοῦ; πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ
θεοῦ

eos. Et cum præteriret Iesus, uidit Leui Alphæi filium, sedētem ad teloneum, & ait illi: Sequere me. Isq́ surgens secutus est eum. Et factum est, cum accumberet in domo illius, multi etiam publicani & peccatores simul discumbebant cum Iesu & discipulis ei⁹. erant enim multi qui secuti fuerant eum. Et scribæ ac pharisæi cum uidissent eum capientē cibum cum publicanis & peccatoribus, dicebant discipulis eius: Quid est, quod cum publicanis & peccatoribus edit ac bibit? Hoc audito Iesus, ait illis: Non opus habent qui ualent, medico, sed qui male habent. Non ueni ad uocandum iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Et discipuli Ioannis ac pharisæorum ieiunabant, ueniuntq́, & dicunt illi: Quare discipuli Ioannis & pharisæorum ieiunant, tui autē discipuli non ieiunant? Et ait illis Iesus: Num possunt filij thalami nuptialis, in quo cū illis sponsus est, ieiunare? Quamdiu habent secum sponsum, nō possunt ieiunare. Venient autem dies, cum auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt in illis diebus. Et nemo assumentū panni rudis assuit uestimēto ueteri, alioquin aufert supplementum eius nouum à ueteri, & peior scissura fit. Et nemo mittit uinum mustum in utres ueteres, alioqui disrumpit uinum mustum utres, & uinum effundit, & utres pereunt. sed uinum mustum in utres nouos mitti debet. Et accidit, ut transiret sabbatis per segetes, & cœperunt discipuli eius inter uiam uellere spicas, & pharisæi dicebant ei: ecce cur faciunt sabbatis, quod non licet? Et ipse ait illis: Nunquam legistis quid fecerit Dauid, cum opus haberet, & esuriret ipse & qui cum eo erant? quomodo ingressus sit in domū

θεῖ ἐπὶ Ἀβιάθαρ τ̃ ἀρχιερέως, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἔξεστι φαγεῖν εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσι, καὶ ἔδωκε καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ οὖσι; καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. κε β * τὸ σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο, οὐχὶ ἄνθρωπος διὰ τὸ σάββατον. ὥστε κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου. καὶ εἰσῆλθε πάλιν εἰς τὴν συναγωγήν, καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος ξηρὰν τὴν χεῖρα ἔχων τὴν ξηραμμένην ἔχων τ̃ χεῖρα. καὶ παρετήρουν αὐτὸν, εἰ τοῖς σάββασι θεραπεύσει αὐτὸν, ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ. καὶ λέγει τῷ ἀνθρώπῳ, τῷ ξηραμμένην ἔχοντι τὴν χεῖρα. ἔγειρε εἰς τὸ μέσον. καὶ λέγει αὐτοῖς. ἔξεστι τοῖς σάββασιν ἀγαθοποιῆσαι, ἢ κακοποιῆσαι; ψυχὴν σῶσαι, ἢ ἀποκτεῖναι; οἱ δὲ ἐσιώπων. καὶ περιβλεψάμενος αὐτοὺς μετ' ὀργῆς, συλλυπούμενος ἐπὶ τῇ πωρώσει τῆς καρδίας αὐτῶν, λέγει τῷ ἀνθρώπῳ. ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου. καὶ ἐξέτεινε. καὶ ἀπεκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑγιὴς, ὡς ἡ ἄλλη. κς δ * καὶ ἐξελθόντες οἱ φαρισαῖοι, ἐνθέως μετὰ τῶν Ἡρῳδιανῶν συμβούλιον ἐποίουν κατ' αὐτοῦ, ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσι. κζ α * καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησε μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς τὴν θάλασσαν. καὶ πολὺ πλῆθος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἠκολούθησαν αὐτῷ, καὶ ἀπὸ τ' Ἰουδαίας, καὶ ἀπὸ Ἱεροσολύμων, καὶ ἀπὸ τ' Ἰδουμαίας, καὶ πέραν τ̃ Ἰορδάνου, καὶ οἱ περὶ Τύρον καὶ Σιδῶνα πλῆθος πολύ, ἀκούσαντες ὅσα ἐποίει, ἦλθον πρὸς αὐτόν. καὶ εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα πλοιάριον προσκαρτερῇ αὐτῷ διὰ τ' ὄχλον, ἵνα μὴ θλίβωσιν αὐτόν. πολλοὺς γὰρ ἐθεράπευσεν, ὥστε ἐπιπίπτειν αὐτῷ, ἵνα αὐτ̃ ἅψωνται, ὅσοι εἶχον μάστιγας. * καὶ τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα, ὅτ κη κ ἂν αὐτὸν ἐθεώρει, προσέπιπτεν αὐτῷ, καὶ ἔκραζε λέγοντα. ὅτι σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. καὶ πολλὰ ἐπετίμα αὐτοῖς, ἵνα μὴ αὐτ̃ φανερὸν ποιήσωσι. * καὶ ἀναβαίνει εἰς τ̃ ὄρος, καὶ προσκαλεῖται οὓς ἤθελεν αὐτός. καὶ ἀπῆλθον πρὸς αὐτόν. καὶ ἐποίησε δώδεκα, ἵνα ὦσι μετ' αὐτ̃, καὶ κ ἵνα ἀποστέλλῃ αὐτοὺς κηρύσσειν, καὶ ἔχειν ἐξουσίαν

dei ſub Abiathar principe ſacerdotũ, & panes propoſitionis comederit, quos nõ licet edere niſi ſacerdotib9: & dederit etiã ijs qui ſecum erant? Et dicebat illis: Sabbatum propter hominẽ factum eſt, non homo propter ſabbatũ. Itaq; dominus eſt filius hominis etiam ſabbati.

Et introiuit iterum in ſynagogam, & III
erat ibi homo arefactam habens manũ: & obſeruabant eum, an ſabbatis ſanaturus eſſet eum, ut accuſarent illum. Et ait homini, habenti manũ arefactam: Surge in medium. Et dicit illis: Vtrum licet ſabbatis benefacere, an malefacere? animam ſeruare, an occidere? At illi tacebant. Et cum circumſpexiſſet eos cum ira cundia, condoleſcens ſuper cæcitate cordis eorum, dicit homini: Extende manũ tuam. Et extendit: & reſtituta eſt manus illius ſana, ut altera. Egreſſi uero phariſæi, ſtatim unà cum Herodianis cõſilium inibant aduerſus eum, ut illum perderẽt. Ieſus autẽ cum diſcipulis ſuis receſſit ad mare: & ingens multitudo à Galilæa ſecuta eſt eum, & ab Iudæa & ab Hieroſolymis, & ab Idumæa, & trans Iordanẽ: & qui circa Tyrum habitabant ac Sidonẽ, hominũ multitudo magna: qui cum audiſſent quæ faciebat, uenerũt ad eum. Et iuſſit Ieſus diſcipulis ſuis, ut nauicula ſibi deſeruiret ppter turbam, ne ipſum premerent. Multos enim ſanauerat, ita ut irruerẽt in eum, quo illum tangerẽt, quotquot affligebant. Et ſpiritus immundi cũ illum uidiſſent, procidebant ei, & clamabant dicẽtes: Tu es filius dei: & uehementer interminabat eis, ne ſe manifeſtum facerẽt. Et aſcẽdit in montẽ, ac uocat ad ſe quos uoluit ipſe: & uenerũt ad eum. Et fecit duodecim ut eſſent ſecũ, & ut emitteret eos ad prædicandũ, utq; haberẽt poteſtatem

σίαμ θεραπεύειμ τὰς νόσους, καὶ ἐκβάλλειμ τὰ
λ β δαιμόνια.* καὶ ἐπέθηκε τῷ σίμωνι ὄνομα Πέ
τρον. καὶ ἰάκωβομ τὸμ τοῦ ζεβεδαίου, καὶ ἰωάν
νην τὸμ ἀδελφὸμ τοῦ ἰακώβου, καὶ ἐπέθηκεμ
αὐτοῖς ὀνόματα Βοανεργές, ὅ ἐστιμ, υἱοὶ βροντῆς,
καὶ ἀνδρέαμ, καὶ φίλιππομ, καὶ βαρθολομαῖ
ομ, καὶ ματθαῖομ, καὶ θωμᾶμ, καὶ ἰάκωβομ τὸμ τοῦ
ἁλφαίου, καὶ θαδδαῖομ, καὶ σίμωνα τὸμ κανα
λ α νίτην, καὶ ἰούδαμ ἰσκαριώτην ὃς καὶ παρέδωκεμ
αὐτόμ. καὶ ἔρχονται εἰς οἶκομ.* καὶ συνέρχεται
πάλιμ ὄχλος, ὥστε μὴ δύνασθαι αὐτοὺς μήτε
ἄρτους φαγεῖμ. καὶ ἀκούσαντες οἱ παρ' αὐτοῦ, ἐξῆλ
λβ θομ κρατῆσαι αὐτόμ. ἔλεγομ γάρ, ὅτι ἐξέστη.* καὶ οἱ
β γραμματεῖς οἱ ἀπὸ ἱεροσολύμων καταβάντες,
ἔλεγομ, ὅτι Βεελζεβοὺλ ἔχει, καὶ ὅτι ἐν τῷ ἄρ
χοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.
λ γ * καὶ προσκαλεσάμενος αὐτοὺς, ἐν παραβολαῖς
β ἔλεγεμ αὐτοῖς. πῶς δύναται σατανᾶς σατα
νᾶμ ἐκβάλλειν; καὶ ἐὰμ βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν
μερισθῇ, οὐ δύναται σταθῆναι ἡ βασιλεία ἐκεί
νη. καὶ ἐὰμ οἰκία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δύνα
ται σταθῆναι ἡ οἰκία ἐκείνη. καὶ εἰ ὁ σατανᾶς ἀνέ
στη ἐφ' ἑαυτὸν καὶ μεμέρισται, οὐ δύναται σταθῆναι,
ἀλλὰ τέλος ἔχει. οὐ δύναται οὐδεὶς τὰ σκεύη
τοῦ ἰσχυροῦ, εἰσελθὼμ εἰς τὴν οἰκίαμ αὐτοῦ, διαρ
πάσαι, ἐὰμ μὴ πρῶτομ τὸμ ἰσχυρὸμ δήσῃ, καὶ τό
λ δ τε τὴν οἰκίαμ αὐτοῦ διαρπάσῃ.* ἀμὴν λέγω ὑ
β μῖν, ὅτι πάντα ἀφεθήσεται τὰ ἁμαρτήματα
τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, καὶ βλασφημίαι, ὅσας
ἐὰμ βλασφημήσωσιμ. ὃς δ' ἂμ βλασφημήσῃ
εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιομ, οὐκ ἔχει ἄφεσιμ εἰς
τὸμ αἰῶνα, ἀλλ' ἔνοχός ἐστιμ αἰωνίου κρίσεως. ὅτι
λ ε ἔλεγομ, πνεῦμα ἀκάθαρτομ ἔχει.* καὶ ἔρ
β χονται ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοί, καὶ ἔξω ἑ
στηκότες, ἀπέστειλαμ πρὸς αὐτὸμ φωνοῦντες αὐ
τόμ. καὶ ἐκάθητο ὄχλος περὶ αὐτόμ, εἶπομ δὲ
αὐτῷ. ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω ζη
τοῦσί σε. καὶ ἀπεκρίθη αὐτοῖς, λέγωμ. τίς ἐστιμ
ἡ μήτηρ μου, καὶ οἱ ἀδελφοί μου; καὶ περιβλεψά
μενος τοὺς κύκλῳ περὶ αὐτὸν μαθητὰς καθημένους,
λέγει. ἰδοὺ ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου.

ὃς γὰρ

testatē sanandi morbos, eiiciendicq; dæmonia. Et imposuit Simoni nomen Petrus: & Iacobum filium Zebedæi, & Ioannem fratrē Iacobi, & imposuit eis nomina Boanerges, quod est, filij tonitrui: & Andream, & Philippum, & Bartholomæum, & Matthæum, & Thomam, & Iacobū Alphæi filiū, & Thaddæum, & Simonē Cananæum, & Iudam Iscariotem qui & prodidit illum. Et ueniunt in domū, & cōuenit iterū turba, sic ut non liceret illis uel panes edere: & cū audissent qui ad illum attinebant, exierūt ut manū iniicerēt in eum. Dicebant eī, in furorē uersus est. Et scribæ qui ab Hierosolymis descēderant, dicebant: Beelzebul habet, & per principē dæmoniorū eiicit dæmonia. Et ad se uocatis eis, in parabolis dicebat illis: Quomō potest satanas satanam eiicere? Et si regnū aduersus sese diuisum fuerit, nō potest stare regnū illud. Et si domus cōtra semetipsam diuisa fuerit, non potest stare domus illa: & si satanas insurrexit aduersus semetipsum ac diuisus est, nō potest stare, sed finem habet. Nō potest quisq; uasa fortis, ingressus in domū illiꝰ, diripere, nisi prius fortē alligarit, & tunc domū eiꝰ diripiet. Amē dico uobis: Oīa remittentur filijs hominum peccata. & cōuicia, quibuscunq; conuiciati fuerint. At qui conuiciū dixerit in spiritū sanctum, nō habet remissionē in æternū, sed obnoxiꝰ est æterno iudicio. Dicebāt eī, spīm immūdū habet. Et ueniunt mater eiꝰ & fratres, & foris stantes, miserunt ad eū q euocarēt eū, & sedebat turba circa eū, dicūtq; ei: Ecce mater tua & frēs tui foris q̄rūt te. Et rndit eis, dicēs: Quæ ē mater mea, & frēs mei? Et cū circūspexisset, in circuitu circū se discipulos sedentes, ait: Ecce mater mea, & frēs mei.

ὃς δ' ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, οὗτος ἀδελφός
λ̄ε μου, καὶ ἀδελφή μου, καὶ μήτηρ ἐστί.* καὶ πάλιν
β ἤρξατο διδάσκειν παρὰ τὴν θάλασσαν. καὶ
συνήχθη πρὸς αὐτὸν ὄχλος πολύς, ὥστε αὐτὸν
ἐμβάντα εἰς πλοῖον, καθῆσθαι ἐν τῇ θαλάσσῃ,
καὶ πᾶς ὁ ὄχλος πρὸς τὴν θάλασσαν ἐπὶ τῆς
γῆς ἦν. καὶ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν παραβολαῖς
πολλά. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐ
τοῦ. ἀκούετε. ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖ θ
ραι, καὶ ἐγένετο ἐν τῷ σπείρειν, ὃ μὲν ἔπεσε
παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ ἦλθε τὰ πετεινὰ τοῦ ου-
ρανοῦ, καὶ κατέφαγεν αὐτό. ἄλλο δὲ ἔπεσεν
ἐπὶ τὰ πετρώδη, ὅπου οὐκ εἶχεν γῆν πολ-
λήν, καὶ εὐθέως ἐξανέτειλε διὰ τὸ μὴ ἔχειν
βάθος γῆς, ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος, ἐκαυ-
ματίσθη, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ῥίζαν, ἐξηράν
θη. καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέ-
βησαν αἱ ἄκανθαι, καὶ συνέπνιξαν αὐτό, καὶ
καρπὸν οὐκ ἔδωκε. καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὴν
γῆν τὴν καλήν, καὶ ἐδίδου καρπὸν ἀναβαί
νοντα καὶ αὐξάνοντα, καὶ ἔφερεν ἓν τριάκον
τα, καὶ ἓν ἑξήκοντα, καὶ ἓν ἑκατόν. καὶ ἔλεγεν
αὐτοῖς. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. ὅτε
δὲ ἐγένετο καταμόνας, ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ
περὶ αὐτὸν σὺν τοῖς δώδεκα τὴν παραβολήν.
καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὸ
λ̄ζ μυστήριον τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ.* ἐκείνοις δὲ τοῖς
α ἔξω ἐν παραβολαῖς τὰ πάντα γίνεται, ἵνα βλέ
ποντες βλέπωσι, καὶ μὴ ἴδωσι, καὶ ἀκούοντες
ἀκούωσι, καὶ μὴ συνιῶσι, μήποτε ἐπιστρέψω
σι, καὶ ἀφεθῇ αὐτοῖς τὰ ἁμαρτήματα. καὶ λέ-
γει αὐτοῖς. οὐκ οἴδατε τὴν παραβολὴν ταύ
την; καὶ πῶς πάσας τὰς παραβολὰς γνώσε
λ̄η σθε; * ὁ σπείρων τὸν λόγον σπείρει. οὗτοι δέ εἰ-
β σιν οἱ παρὰ τὴν ὁδὸν ὅπου σπείρεται ὁ λόγος, καὶ
ὅταν ἀκούσωσιν, εὐθέως ἔρχεται ὁ σατανᾶς, καὶ
ἄρει τὸν λόγον τὸν ἐσπαρμένον ἐν ταῖς καρ
δίαις αὐτῶν. καὶ οὗτοί εἰσιν ὁμοίως, οἱ ἐπὶ τὰ
πετρώδη σπειρόμενοι, οἳ ὅταν ἀκούσωσι τὸν
λόγον, εὐθέως μετὰ χαρᾶς λαμβάνουσιν αὐ
τόν, καὶ οὐκ ἔχουσι ῥίζαν ἐν ἑαυτοῖς, ἀλλὰ

πρόσκαιροί

Qui enim fecerit uoluntatē dei, hic frater
meus, & soror mea, & mater est.

Et iterum cœpit docere iuxta mare, & IIII
cōgregata est ad eum turba multa, ita ut
nauim ingressus, sederet in mari, & tota
turba iuxta mare in terra erat, & docebat
eos per parabolas multa, & dicebat illis
in doctrina sua: Audite, Ecce exibat se-
minator ad seminandū. & accidit inter
seminandum, aliud quidem cecidit secus
uiam, ueneruntq; uolucres cœli & come-
derunt illud. Aliud uero cecidit super pe-
trosa, ubi nō habuit terram multā: & sta-
tim exortū est, quod nō haberet altitudi
nem terræ: sole autē exorto, æstu affectū
est: & eo quod nō haberet radicem, exa-
ruit. Et aliud cecidit in spinas, & succre-
uerunt spinæ ac suffocauerūt illud, & fru
ctum nō dedit. Et aliud cecidit in terram
bonā, & dabat fructum emergentē atq;
crescentē: & afferebat unum triginta, &
unum sexaginta, & unum centū. ac dice
bat illis: Qui habet aures ad audiendū,
audiat. Cum autē cœpisset esse solus, in-
terrogauerūt eum hi, qui circū illū erant
cum duodecim, de parabola, & dicebat
eis: Vobis datū est nosse mysteriū regni
dei, illis autē qui foris sunt per parabolas
oīa fiunt: ut uidētes uideant, & nō cer-
nant: & audientes audiant, & non intelli
gant: neqñ cōuertant, & remittantur eis
peccata. Et ait illis: Nescitis parabolam
hanc? & quō oīes parabolas cognosce-
tis? Seminator ille sermonē seminat. Isti
uero sunt, qrū alij iuxta uiam dicunt, ubi
seminat sermo, & cū audierint, cōfestim
uenit satanas, & aufert sermonē q semi-
natus est in cordib9 eorū. Et alij sunt simi
liter, qui in petrosa semē excipiūt: qui cū
audierint sermonē, statim cū gaudio acci
piunt illud, & nō habent radicē in se, sed

temporariꝫ

πρόσκαιροί εἰσιν, εἶτα γενομένης θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον, εὐθέως σκανδαλίζονται. καὶ οὗτοί εἰσιν, οἱ εἰς τὰς ἀκάνθας σπαρέντες, οὗτοί εἰσιν οἱ τὸν λόγον ἀκούοντες, καὶ αἱ μέριμναι τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου, καὶ αἱ περὶ τὰ λοιπὰ ἐπιθυμίαι εἰσπορευόμεναι συμπνίγουσι τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται. καὶ οὗτοί εἰσιν, οἱ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρέντες, οἵτινες ἀκούουσι τὸν λόγον καὶ παραδέχονται, καὶ καρποφοροῦσιν, ἓν τριάκοντα, καὶ ἓν ἑξήκοντα, καὶ ἓν ἑκατόν. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. * μήτι ὁ λύχνος καίεται, ἵνα ὑπὸ τὸν μόδιον τεθῇ, ἢ ὑπὸ τὴν κλίνην; οὐχ ἵνα ἐπὶ τὴν λυχνίαν ἐπιτεθῇ; * οὐ γάρ ἐστί τι κρυπτὸν, ὃ ἐὰν μὴ φανερωθῇ, οὐδὲ ἐγένετο ἀπόκρυφον, ἀλλ' ἵνα εἰς φανερὸν ἔλθῃ. εἴ τις ἔχει ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. * καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. βλέπετε τί ἀκούετε. ᾧ ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, μετρηθήσεται ὑμῖν, καὶ προστεθήσεται ὑμῖν τοῖς ἀκούουσιν. * ὃς γὰρ ἂν ἔχῃ, δοθήσεται αὐτῷ. καὶ ὃς οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει, ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. * καὶ ἔλεγεν. οὕτως ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. ὡς ἐὰν ἄνθρωπος βάλῃ τὸν σπόρον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ καθεύδῃ καὶ ἐγείρηται νύκτα καὶ ἡμέραν. καὶ ὁ σπόρος βλαστάνῃ, καὶ μηκύνηται ὡς οὐκ οἶδεν αὐτός. αὐτομάτη γὰρ ἡ γῆ καρποφορεῖ, πρῶτον χόρτον, εἶτα στάχυν, εἶτα πλήρη σῖτον ἐν τῷ στάχυϊ. ὅταν δὲ παραδῷ ὁ καρπὸς, εὐθέως ἀποστέλλει τὸ δρέπανον, ὅτι παρέστηκεν ὁ θερισμός. * καὶ ἔλεγε, τίνι ὁμοιώσωμεν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ; ἢ ἐν τίνι παραβολῇ παραβαλῶμεν αὐτήν; ὡς κόκκῳ σινάπεως, ὃς ὅταν σπαρῇ ἐπὶ τῆς γῆς, μικρότερος πάντων τῶν σπερμάτων ὄντων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὅταν σπαρῇ, ἀναβαίνει, καὶ γίνεται πάντων τῶν λαχάνων μείζων, καὶ ποιεῖ κλάδους μεγάλους, ὥστε δύνασθαι ὑπὸ τὴν σκιὰν αὐτοῦ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνοῦν. * καὶ τοιαύταις παραβολαῖς πολλαῖς ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον

λθ β μ β
μα β
μβ β
μγ ι
μδ β
με ς

temporarij sunt: deinde coorta afflictione aut persecutione propter sermonem, cõfestim offenduntur. Et alij sunt qui in spinas semen excipiunt. hi sunt qui sermonem audiunt, & solicitudines sæculi huius ac deceptio diuitiarũ, cæterarũq; rerum cupiditates introëuntes, suffocant sermonem, ac redditur infructifer. Et alij sunt qui in terram bonam semen exceperunt, qui audiunt uerbum & suscipiunt, & fructificant, ita ut aliud granũ adferat triginta, aliud sexaginta, aliud centũ. Et dicebat illis: Num lucerna incenditur, ut subter modium ponatur, aut subter lectum? Nonne ut super candelabrũ ponatur? Non est enim quicq; occultũ, qd' non manifestetur: neq; fuit secretum, sed ut in propatulum ueniat. Si quis habet aures ad audiendum, audiat. Et dicebat illis: Videte quid audiatis: Qua mensura metimini, alij metientur uobis, & adijcietur uobis qui auditis: Qui enim habet, dabitur illi: & qui nõ habet, etiam quod habet, auferetur ab eo. & dicebat: Sic est regnũ dei, quẽadmodum si homo iaciat sementem in terram, ac dormiat, atq; ille exurgat nocte ac die: segesq; germinet, ac surgat in altum dum nescit ille. Vltro enim terra fructificat, primum herbam, deinde spicam, deinde plenũ frumẽtum in spica. cum autẽ productus fuerit fructus, statim mittit falcem, quoniã adest messis. Et dicebat: Cui assimilabimus regnum dei? aut qua collatione cõferemus illud? Est sicut granũ sinapis, qd' cum seminatũ fuerit in terra, minus est omnibus seminib9 quæ sunt in terra: & cũ semina/tum fuerit, exurgit, & fit maius omnibus olerib9: & facit ramos magnos, ita ut possint sub umbra eius aues cœli nidificare. Et talibus multis parabolis loquebat eis

μ̄ε τὸν λόγον, καθὼς ἐδύναντο ἀκούειν.* χωρὶς
ι δὲ παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς, κατ' ἰδίαν
δὲ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἐπέλυε πάντα.
μ̄ζ *καὶ λέγει αὐτοῖς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὀψίας
β γενομένης, διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν. καὶ ἀφέν
τες τὸν ὄχλον, παραλαμβάνουσιν αὐτὸν ὡς ἦν
ἐν τῷ πλοίῳ, καὶ ἄλλα δὲ πλοῖα ἦν μετ'
αὐτοῦ. καὶ γίνεται λαῖλαψ ἀνέμου μεγάλη, τὰ δὲ ι
κύματα ἐπέβαλλεν εἰς τὸ πλοῖον, ὥστε αὐτὸ ἤδη
γεμίζεσθαι, καὶ ἦν αὐτὸς ἐπὶ τῇ πρύμνῃ, ἐπὶ
τὸ προσκεφάλαιον καθεύδων. καὶ διεγείρουσιν αὐτὸν, καὶ λέγουσιν αὐτῷ· διδάσκαλε,
οὐ μέλει σοι, ὅτι ἀπολύμεθα; καὶ διεγερθεὶς
ἐπετίμησε τῷ ἀνέμῳ, καὶ εἶπεν τῇ θαλάσ
σῃ, σιώπα, πεφίμωσο. καὶ ἐκόπασεν ὁ ἄνε-
μος, καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη, καὶ εἶπεν
αὐτοῖς. τί δειλοί ἐστε οὕτως; πῶς οὐκ ἔχετε
πίστιν; καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν, καὶ ἔλε
γον πρὸς ἀλλήλους. τίς ἄρα οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ
ὁ ἄνεμος καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν αὐτῷ;
*καὶ ἦλθον εἰς τὸ πέραν τῆς θαλάσσης εἰς τὴν ια
χώραν τῶν Γαδαρηνῶν. καὶ ἐξελθόντι αὐ-
τῷ ἐκ τοῦ πλοίου, εὐθέως ἀπήντησεν αὐτῷ ἐκ
τῶν μνημείων ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἀκα-
θάρτῳ, ὃς τὴν κατοίκησιν εἶχεν ἐν τοῖς μνη
μείοις. καὶ οὔτε ἁλύσεσιν οὐδεὶς ἠδύνατο αὐτὸν
δῆσαι, διὰ τὸ αὐτὸν πολλάκις πέδαις καὶ ἁ-
λύσεσι δεδέσθαι, καὶ διεσπᾶσθαι ὑπ' αὐτοῦ τὰς ἁ-
λύσεις, καὶ τὰς πέδας συντετρίφθαι, καὶ οὐδεὶς
αὐτὸν ἴσχυε δαμάσαι. καὶ διὰ παντὸς νυκτὸς
καὶ ἡμέρας ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ ἐν τοῖς μνήμασιν
ἦν κράζων, καὶ κατακόπτων ἑαυτὸν λίθοις. ἰ-
δὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ μακρόθεν, ἔδραμε, καὶ
προσεκύνησεν αὐτῷ, καὶ κράξας φωνῇ μεγά-
λῃ εἶπεν· τί ἐμοὶ καί σοι Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ
ὑψίστου; ὁρκίζω σε τὸν θεὸν, μή με βασανίσῃς·
ἔλεγε γὰρ αὐτῷ, ἔξελθε τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρ
τον ἐκ τοῦ ἀνθρώπου. καὶ ἐπηρώτα αὐτόν. τί
σοι ὄνομα; καὶ ἀπεκρίθη λέγων. λεγεὼν
ὄνομά μοι, ὅτι πολλοί ἐσμεν. καὶ παρεκάλει
αὐτὸν πολλὰ, ἵνα μὴ αὐτοὺς ἀποστείλῃ ἔξω
τῆς χώρας

sermonẽ, prout poterant audire. sine parabola uero non loquebatur eis. seorsim autem discipulis suis exponebat omnia. Et ait illis in die illo cum facta esset uespera: Transeamus in ulteriorem ripam. Et dimissa turba, assumunt eum ita ut erat in naui, sed & aliæ nauiculæ erant cum illo. Et oritur procella uenti magna, & fluctus irruebant in nauim, ita ut illa iam impleretur. Et erat ipse in puppi super ceruical dormiens, & excitant eum, dicuntq; illi: Præceptor, nõ est tibi curæ, quod perimus? Et excitatus increpauit uentum, dixitq; mari: Tace, obmutesce. & conquieuit uentus, factaq; est tranquillitas magna, & ait illis: Quid timidi estis adeo? Qui fit ut non habeatis fiduciam? Et timuerunt timore magno, dicebantq; inter sese: Quisnam hic est, quia & uentus & mare obediunt ei?

Et uenerunt traiecto mari in regionẽ V
Gadarenorum. Egressoq; ei de naui, statim occurrit è monumẽtis homo spiritui obnoxius immũdo, qui domicilium habebat in monumentis. Et neq; cathenis quisq; poterat eum ligare, ꝓpterea qđ, cum sæpe cõpedibus & cathenis uinctus fuisset, discerptæ essent ab illo cathenæ, & cõpedes essent cõminutæ, neq; quisq; ualuisset eum domare. Et semper die ac nocte in montibus & in monumentis erat clamans, & cõcidens seipsum lapidibus. Cũ uidisset autẽ Iesum eminus, cucurrit, & adorauit eum, & clamans uoce magna dixit: Quid mihi tecũ est Iesu fili dei altissimi? adiuro te ꝑ deũ, ne me torqueas. Dicebat enim illi: Exi spũs immũde ab homine. & interrogabat eũ: Qđ tibi nomẽ est? Et respondit, dicens ei: Legio mihi nomẽ est, quia multi sumus. Et deprecabat eũ multũ, ne se emitteret extra

regionẽ.

τὴν χώραν. ἦν δὲ ἐκεῖ πρὸς τοῖς ὄρεσιν ἀγέλη χοίρων μεγάλη βοσκομένη. καὶ παρεκάλεσαν αὐτὸν πάντες οἱ δαίμονες, λέγοντες. πέμψον ἡμᾶς εἰς τοὺς χοίρους, ἵνα εἰς αὐτοὺς εἰσέλθωμεν. καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς εὐθέως ὁ ἰησοῦς. καὶ ἐξελθόντα τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα, εἰσῆλθον εἰς τοὺς χοίρους. καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν θάλασσαν. ἦσαν δὲ ὡς δισχίλιοι, καὶ ἐπνίγοντο ἐν τῇ θαλάσσῃ. οἱ δὲ βόσκοντες τοὺς χοίρους, ἔφυγον, καὶ ἀνήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀγροὺς. καὶ ἐξῆλθον ἰδεῖν τί ἐστι τὸ γεγονός, καὶ ἔρχονται πρὸς τὸν ἰησοῦν, καὶ θεωροῦσι τὸν δαιμονιζόμενον καθήμενον καὶ ἱματισμένον, καὶ σωφρονοῦντα τὸν ἐσχηκότα τὸν λεγεῶνα, καὶ ἐφοβήθησαν. καὶ διηγήσαντο αὐτοῖς οἱ ἰδόντες, πῶς ἐγένετο τῷ δαιμονιζομένῳ, καὶ περὶ τῶν χοίρων. καὶ ἤρξαντο παρακαλεῖν αὐτὸν ἀπελθεῖν ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν. μη κ καὶ ἐμβάντος αὐτοῦ εἰς τὸ πλοῖον, παρεκάλει αὐτὸν ὁ δαιμονισθείς, ἵνα ᾖ μετ' αὐτοῦ. καὶ οὐκ ἀφῆκεν αὐτόν, ἀλλὰ λέγει αὐτῷ. ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου πρὸς τοὺς σούς, καὶ ἀνάγγειλον αὐτοῖς, ὅσα σοι ὁ κύριος πεποίηκε καὶ ἠλέησέ σε. καὶ ἀπῆλθε καὶ ἤρξατο κηρύσσειν ἐν τῇ δεκαπόλει, ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, καὶ πάντες ἐθαύμαζον. μθ β καὶ διαπεράσαντος τοῦ ἰησοῦ ἐν τῷ πλοίῳ πάλιν εἰς τὸ πέραν, συνήχθη ὄχλος πολὺς ἐπ' αὐτόν, καὶ ἦν πρὸς τὴν θάλασσαν. καὶ ἰδοὺ ἔρχεται εἷς τῶν ιβ ἀρχισυναγώγων, ὀνόματι ἰάειρος, καὶ ἰδὼν αὐτόν, πίπτει πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ. καὶ παρεκάλει αὐτὸν πολλὰ, λέγων. ὅτι ἡ θυγάτηρ μου ἐσχάτως ἔχει, ἵνα ἐλθὼν ἐπιθῇς αὐτῇ τὰς χεῖρας, ὅπως σωθῇ καὶ ζήσεται. καὶ ἀπῆλθε μετ' αὐτοῦ. καὶ ἠκολούθει αὐτῷ ὄχλος πολύς. καὶ συνέθλιβον αὐτόν. καὶ γυνὴ τις οὖσα ἐν ῥύσει αἵματος ἔτη δώδεκα, καὶ πολλὰ παθοῦσα ὑπὸ πολ ιγ λῶν ἰατρῶν, καὶ δαπανήσασα τὰ ἑαυτῆς πάντα, καὶ μηδὲν ὠφεληθεῖσα, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸ χεῖρον ἐλθοῦσα, ἀκούσασα περὶ τοῦ ἰησοῦ, ἐλθοῦσα ἐν

regione. Erat autē ibi iuxta montes grex porcorū magnus pascēs, & deprecabant eum omnes dæmones, dicētes: Mitte nos in porcos, ut in eos introëamus. Et permisit eis statim Iesus. Et egressi spiritus immundi ingressi sunt in porcos. Et ferebatur grex per præceps in mare. erant autem fermè bis mille, & suffocati sunt in mari. Porrò qui pascebant porcos, fugerunt, & renunciauerūt in ciuitatem, & in agros. Et egressi sunt ad uidendum quid esset qd' accidérat, & ueniunt ad Iesum, & uident illum qui à dæmonio uexabat sedentē ac uestitū: & sanæ mentis, qui habuerat legionē, & timuerunt. Et narrauerunt illis, qui uiderant, qualiter accidisset ei qui dæmoniū habuerat, & de porcis. Et rogare cœperūt eum, ut discederet de finibus ipsorū. Et cum ingressus esset nauim, rogabat illum qui fuerat à dæmonio correptus, ut esset cum illo: Iesus autē non permisit eum, sed ait illi: Abi in domum tuā ad tuos, & annuncia illis quanta tibi dominus fecerit, & misertus sit tui. Et abiit, & cœpit prædicare in decapoli, quanta sibi fecisset Iesus, & omnes mirabantur. Et cum traiecisset Iesus naui rursus in ulteriorē ripam, cōuenit turba multa ad eum, & erat circa mare. Et ecce uenit quidam principū synagogæ, nomine Iairus: & cū uidisset eū, cecidit ad pedes ei⁹, & deprecabatur eū multū, dicēs: Filiola mea in extremis est, oro ut uenias & imponas illi man⁹, ut salua sit. & uiuet. Et abiit cū illo, & sequebat eū turba multa, & cōprimebāt eū. Et mulier quædā, quæ fuerat obnoxia profluuio sanguinis annos duodecim, fueratq; mlta perpessa à cōplurib⁹ medicis, & insumpserat oia sua, neq; quicq; adiumēti sensérat, sed magis in deteri⁹ uenerat, cum audisset de Iesu, uenit in

ἐλθοῦσα ὀπίσθεν, ἥψατο τοῦ ἱματίου αὐτοῦ. ἔλεγε γὰρ, ἐὰν τῶν ἱματίων αὐτοῦ ἅψωμαι, σωθήσομαι. καὶ εὐθέως ἐξηράνθη ἡ πηγὴ τοῦ αἵματος αὐτῆς, καὶ ἔγνω τῷ σώματι, ὅτι ἴαται ἀπὸ τῆς μάστιγος. καὶ εὐθέως ὁ Ἰησοῦς ἐπιγνοὺς ἐν ἑαυτῷ, τὴν ἐξ αὐτοῦ δύναμιν ἐξελθοῦσαν, ἐπιστραφεὶς ἐν τῷ ὄχλῳ, ἔλεγε. τίς μου ἥψατο τῶν ἱματίων; καὶ ἔλεγον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. βλέπεις τὸν ὄχλον συνθλίβοντά σε, καὶ λέγεις, τίς μου ἥψατο; καὶ περιεβλέπετο ἰδεῖν τὴν τοῦτο πεποιηκυῖαν. ἡ δὲ γυνὴ φοβηθεῖσα καὶ τρέμουσα, εἰδυῖα ὃ γέγονεν ἐπ' αὐτῇ, ἦλθεν καὶ προσέπεσεν αὐτῷ, καὶ εἶπεν αὐτῷ πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ. Θύγατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε, ὕπαγε εἰς εἰρήνην, καὶ ἴσθι ὑγιὴς ἀπὸ τῆς μάστιγός σου. Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρχονται ἀπὸ τοῦ ἀρχισυναγώγου, λέγοντες, ὅτι ἡ θυγάτηρ σου ἀπέθανε, τί ἔτι σκύλλεις τὸν διδάσκαλον; ὁ δὲ Ἰησοῦς εὐθέως ἀκούσας τὸν λόγον λαλούμενον, λέγει τῷ ἀρχισυναγώγῳ. μὴ φοβοῦ, μόνον πίστευε. καὶ οὐκ ἀφῆκεν οὐδένα αὐτῷ συνακολουθῆσαι, εἰ μὴ τὸν Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν Ἰακώβου. καὶ ἔρχεται εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀρχισυναγώγου, καὶ θεωρεῖ θόρυβον καὶ κλαίοντας καὶ ἀλαλάζοντας πολλά, καὶ εἰσελθὼν λέγει αὐτοῖς. τί θορυβεῖσθε καὶ κλαίετε; τὸ παιδίον οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύδει. καὶ κατεγέλων αὐτοῦ. ὁ δὲ ἐκβαλὼν ἅπαντας, παραλαμβάνει τὸν πατέρα τοῦ παιδίου καὶ τὴν μητέρα, καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, καὶ εἰσπορεύεται ὅπου ἦν τὸ παιδίον ἀνακείμενον, καὶ κρατήσας τῆς χειρὸς τοῦ παιδίου, λέγει αὐτῇ. ταλιθά, κοῦμι, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, τό, κοράσιον, σοὶ λέγω, ἔγειρε. καὶ εὐθέως ἀνέστη τὸ κοράσιον καὶ περιεπάτει, ἦν γὰρ ἐτῶν δώδεκα, καὶ ἐξέστησαν ἐκστάσει μεγάλῃ. καὶ διεστείλατο αὐτοῖς πολλὰ, ἵνα μηδεὶς γνῷ τοῦτο, καὶ εἶπε δοθῆναι αὐτῇ φαγεῖν.* καὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ

μ α

uenit in turba à tergo, & tetigit ueſtimentum eius. Dicebat enim: ſi uel ueſtimẽta eius tetigero, ſalua ero. Et confeſtim ſiccatus eſt fons ſanguinis eius, & ſenſit corpore, quod ſanata eſſet à flagello. Et ſtatim Ieſus in ſemetipſo cognoſcens uirtutem ex ſeſe prodiſſe, conuerſus in turba, aiebat: Quis tetigit ueſtimenta mea? Et dicebant ei diſcipuli ipſi: Vides turbam undiq; prementẽ te, & dicis: quis me tetigit? Et circumſpiciebat, ut uideret eam quæ hoc fecerat. Mulier uero timens & tremens, ſciens quod factum eſſet in ſe, uenit & accidit ei, dixitq; ei omnem ueritatem. Ille autem dixit ei: Filia, fides tua te ſeruauit, uade cum pace, & eſto ſana à flagello tuo. Adhuc eo loquẽte ueniunt à principe ſynagogæ, qui dicerent: Filia tua mortua eſt, quid ultra uexas magiſtrum? Ieſus autem protinus audito ſermone qui dicebatur, ait principi ſynagogæ: Ne metuas, tantummodo crede. Et non permiſit, ut quiſquam ſe ſequeretur, præter Petrum & Iacobum & Ioannem fratrem Iacobi. Et uenit in domum principis ſynagogæ, uidetq; tumultum ac flentes & eiulantes multum, & ingreſſus ait illis: Quid tumultuamini & ploratis? Puella non eſt mortua, ſed dormit. Et irridebant eum. Ipſe uero eiectis omnibus, aſſumit patrem & matrẽ puellæ, & eos qui cum ipſo erant, & ingreditur eò ubi puella erat iacens, & apprehenſa manu puellæ, ait illi: Tabitha, cumi, qd̃ eſt, ſi quis interpretetur: Puella, tibi dico, ſurge. Et cõfeſtim ſurrexit puella, & ambulabat. erat enim annorũ duodecim. & obſtupuerũt ſtupore magno. Et præcepit illis uehementer, ne quiſq; id ſciret, & iuſſit ut daretur illi quod ederet.

Et egreſſus eſt illinc, uenitq; in patriã VI

ſuam,

αὐτου, καὶ ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτου. καὶ γενομένου σαββάτου, ἤρξατο ἐν τῇ συναγωγῇ διδάσκειν, καὶ πολλοὶ ἀκούοντες, ἐξεπλήσσοντο λέγοντες. πόθεν τούτῳ ταῦτα; καὶ τίς ἡ σοφία ἡ δοθεῖσα αὐτῷ; καὶ δυνάμεις τοιαῦται διὰ τῶν χειρῶν αὐτου γίνονται; οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τέκτων, ὁ υἱὸς Μαρίας, ἀδελφὸς δὲ Ἰακώβου καὶ Ἰωσῆ καὶ Ἰούδα, καὶ Σίμωνος; καὶ οὐκ εἰσὶν αἱ ἀδελφαὶ αὐτου ὧδε πρὸς ἡμᾶς; * καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. ἔλεγε δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ὅτι οὐκ ἔστι προφήτης ἄτιμος, εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτου, καὶ ἐν τοῖς συγγενέσι, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτου. καὶ οὐκ ἠδύνατο ἐκεῖ οὐδὲ μίαν δύναμιν ποιῆσαι, εἰ μὴ ὀλίγοις ἀρρώστοις ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας ἐθεράπευσε. καὶ ἐθαύμαζε διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν. * καὶ περιῆγε τὰς κώμας κύκλῳ, διδάσκων. * καὶ προσκαλεῖται τοὺς δώδεκα, καὶ ιΔ
ἤρξατο αὐτοὺς ἀποστέλλειν δύο δύο, καὶ ἐδίδου αὐτοῖς ἐξουσίαν τῶν πνευμάτων τῶν ἀκαθάρτων. καὶ παρήγγειλεν αὐτοῖς, ἵνα μηδὲν αἴρωσιν εἰς ὁδόν, εἰ μὴ ῥάβδον μόνον, μὴ πήραν, μὴ ἄρτον, μὴ εἰς τὴν ζώνην χαλκόν, ἀλλὰ ὑποδεδεμένους σανδάλια, καὶ μὴ ἐνδύσασθαι δύο χιτῶνας. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, * ὅπου ἐὰν εἰσέλθητε εἰς οἰκίαν, ἐκεῖ μένετε, ἕως ἂν ἐξέλθητε ἐκεῖθεν, * καὶ ὅσοι ἐὰν μὴ δέξονται ὑμᾶς, μηδὲ ἀκούσωσιν ὑμῶν, ἐκπορευόμενοι ἐκεῖθεν, ἐκτινάξατε τὸν χοῦν τὸν ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον ἔσται Σοδόμοις ἢ Γομόρροις ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. * καὶ ἐξελθόντες ἐκήρυσσον, ἵνα μετανοήσωσι. καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλλον, καὶ ἤλειφον ἐλαίῳ πολλοὺς ἀρρώστους καὶ ἐθεράπευον. * καὶ ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς Ἡρῴδης, φανερὸν γὰρ ἐγένετο τὸ ὄνομα αὐτου, καὶ ἔλεγεν, ὅτι Ἰωάννης ὁ βαπτίζων, ἐκ νεκρῶν ἠγέρθη, καὶ διὰ τοῦτο ἐνεργοῦσιν αἱ δυνάμεις ἐν αὐτῷ. ἄλλοι ἔλεγον, ὅτι Ἠλίας ἐστίν. ἄλλοι δὲ ἔλεγον, ὅτι προφήτης ἐστίν, ἢ ὡς εἷς τῶν προφητῶν

suam, & sequuntur eum discipuli sui. Cumq; adesset sabbatum, cœpit in synagoga docere, multiq; audientes obstupuerunt, dicētes: Vnde huic hæc? & quæ est sapientia, quæ data est illi? & uirtutes tales per manus eius efficiuntur? Nonne hic est faber ille, filius Mariæ, frater Iacobi, & Iose, & Iuda, & Simonis? Nōne & sorores eius hic nobiscum sunt? Et offendebantur per eum. Dicebat autem illis Iesus: Non est propheta cōtemptus nisi in patria sua, & inter cognatos, & in familia sua. Et non poterat ibi uirtutem ullam ædere, nisi quod paucos infirmos, impositis manibus sanauit. ac mirabatur propter incredulitatem eorum. & obambulabat per uicos undiq; circumiacentes, docens. Et accersit duodecim, cœpitq; eos emittere binos, ac dabat illis potestatē aduersus spiritus immundos. Et præcepit illis, ne quid tollerēt in uiam, nisi uirgam tantum: non peram, non panem, non in zona æs: sed calciarentur sandaliis, & ne induerentur binis tunicis. Et dicebat eis: Vbicunq; introieritis in domum, illic manete donec exeatis illinc. Et quicunq; non receperint uos, neq; audierint uos, exeuntes illinc, excutite puluerem qui est sub pedibus uestris in testimonium illis. Amen dico uobis: tolerabilius erit Sodomis aut Gomorris in die iudicij, quam ciuitati illi. Et egressi prædicabant, ut resipiscerent, & dæmonia multa eijciebant, & ungebant oleo multos ægros & sanabant. Et audiuit rex Herodes (innotuerat enim nomen eius) dicebatq;: Ioannes ille, qui baptizabat, resurrexit à mortuis, & propterea uirtutes agunt in illo. Alij dicebant, Helias est: alij uero dicebant, propheta est, uel tanquam unus ex ιε

prophetis.

μη προφητῶν. * Ακούσας δὲ ὁ ἡρώδης, εἶπεν, ὃν
ι ἐγὼ ἀπεκεφάλισα ἰωάννην, οὗτός ἐστιν, αὐ-
μθ τὸς ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν. * Αὐτὸς γὰρ ὁ ἡρώδης
β ἀποστείλας, ἐκράτησε τὸν ἰωάννην, καὶ ἔδη-
σεν αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ διὰ ἡρωδιάδα τὴν
γυναῖκα φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ὅτι
αὐτὴν ἐγάμησεν. ἔλεγε γὰρ ὁ ἰωάννης τῷ
ἡρώδῃ, ὅτι οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν τὴν γυναῖκα
τοῦ ἀδελφοῦ σου. ἡ δὲ ἡρωδιὰς ἐνεῖχεν αὐτῷ
καὶ ἤθελεν αὐτὸν ἀποκτεῖναι, καὶ οὐκ ἠδύνα-
το. ὁ γὰρ ἡρώδης ἐφοβεῖτο τὸν ἰωάννην, εἰ-
δὼς αὐτὸν ἄνδρα δίκαιον καὶ ἅγιον, καὶ
συνετήρει αὐτὸν, καὶ ἀκούσας αὐτοῦ πολλὰ ἐ-
ξ ποίει, καὶ ἡδέως αὐτοῦ ἤκουεν. * Καὶ γενομέ-
ς νης ἡμέρας εὐκαίρου, ὅτε ἡρώδης τοῖς γενεσίοις
αὐτοῦ δεῖπνον ἐποίει τοῖς μεγιστάσι, καὶ τοῖς
χιλιάρχοις, καὶ τοῖς πρώτοις τῆς γαλιλαί-
ας, καὶ εἰσελθούσης τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ τῆς
ἡρωδιάδος, καὶ ὀρχησαμένης, καὶ ἀρεσά-
σης τῷ ἡρώδῃ, καὶ τοῖς συνανακειμένοις, εἶ-
πεν ὁ βασιλεὺς τῷ κορασίῳ. αἴτησόν με ὃ ἐὰν
θέλεις, καὶ δώσω σοί. καὶ ὤμοσεν αὐτῇ, ὅτι ὃ
ἐάν με αἰτήσῃς, δώσω σοι, ἕως ἡμίσους τῆς
βασιλείας μου. ἡ δὲ ἐξελθοῦσα, εἶπεν τῇ μη-
τρὶ αὐτῆς. τί αἰτήσομαι; ἡ δὲ εἶπεν. τὴν κε-
φαλὴν ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ. καὶ εἰσελθοῦσα
εὐθέως μετὰ σπουδῆς πρὸς τὸν βασιλέα, ᾐτήσα-
το λέγουσα, θέλω ἵνα μοι δῶς ἐξαυτῆς ἐπὶ πίνα-
κι τὴν κεφαλὴν ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ. καὶ περίλυπος
γενόμενος ὁ βασιλεὺς, διὰ τοὺς ὅρκους καὶ τοὺς
συνανακειμένους οὐκ ἠθέλησεν αὐτὴν ἀθετῆ-
σαι. καὶ εὐθέως ἀποστείλας ὁ βασιλεὺς σπεκου-
λάτωρα, ἐκέλευσεν ἐνεχθῆναι τὴν κεφαλὴν
αὐτοῦ. ὁ δὲ ἀπελθὼν ἀπεκεφάλισεν αὐτὸν
ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ ἤνεγκε τὴν κεφαλὴν αὐ-
τοῦ ἐπὶ πίνακι, καὶ ἔδωκεν αὐτὴν τῷ κορα-
σίῳ, καὶ τὸ κοράσιον ἔδωκεν αὐτὴν τῇ μητρὶ
αὐτῆς. καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἦλ-
θον καὶ ἦραν τὸ πτῶμα αὐτοῦ, καὶ ἔθηκαν αὐτὸ
ξα ἐν μνημείῳ. * Καὶ συνάγοντες οἱ ἀπόστολοι
η πρὸς τὸν Ιησοῦν, καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ πάντα,
καὶ

prophetis. Cum audisset autem Herodes, ait: Cui ego præcidi caput, Ioannes iste est, ipse surrexit à mortuis. Nam ipse Herodes, missis satellitibus manus iniecerat in Ioannem, & uinxerat eum in carcere propter Herodiadem uxorem Philippi fratris sui, quia duxerat eam uxorem. Dicebat enim Ioannes Herodi: Non licet tibi habere uxorem fratris tui. Herodias autem insidiabatur illi, uolebatq́ occidere eum, nec poterat. Herodes enim metuebat Ioannem, sciens eum uirum iustum ac sanctum, & obseruabat eum: auditóq́ eo multa faciebat, & libenter eum audiebat. Et cum dies opportunus accidisset, cum Herodes in natalicijs cœnam faceret primatibus ac tribunis, & primoribus Galilææ, cumq́ introisset filia ipsius Herodiadis ac saltasset, placuissetque Herodi ac simul accumbentibus, rex ait puellæ: Pete à me quod uis, & dabo tibi. Et iurauit illi, quicquid à me petieris, dabo tibi usque ad dimidium regni mei. At illa egressa dixit matri suæ: Quid petam? Illa uero dixit: Caput Ioannis baptistæ. Et ingressa statim cum festinatione ad regem, petiuit dicens: Volo, ut protinus des mihi in lance caput Ioannis baptistæ. Et dolore affectus rex, propter iusiurandum eosque qui simul accumbebant noluit eam reijcere. Et confestim rex misso spiculatore iussit inferri caput eius. At ille abijt ac decollauit eum in carcere, & attulit caput eius in lance, & dedit illud puellæ, & puella dedit illud matri suæ. Quo audito, discipuli eius uenerunt, & sustulerunt cadauer eius, posueruntq́ illud in monumento. Et congregantur apostoli ad Iesum, ac renunciauerunt ei omnia,

&

καὶ ὅσα ἐποίησαν, & ὅσα ἐδίδαξαν. καὶ εἶ-
ξβ πεν αὐτοῖς. * Δεῦτε ὑμεῖς αὐτοὶ κατ' ἰδίαν εἰς
ι ἔρημον τόπον, & ἀναπαύσασθε ὀλίγον.
ἦσαν γὰρ οἱ ἐρχόμενοι καὶ οἱ ὑπάγοντες πολ
ξγ λοί, καὶ οὐδὲ φαγεῖν εὐκαίρουν. * καὶ ἀπῆλ
s θεν εἰς ἔρημον τόπον τοῦ πλοίου κατ' ἰδίαν.
καὶ εἶδον αὐτοὺς ὑπάγοντας οἱ ὄχλοι, & ἐπέ
γνωσαν αὐτὸν πολλοί, καὶ πεζῇ ἀπὸ πασῶν τῶν
πόλεων συνέδραμον ἐκεῖ, καὶ προῆλθον αὐ-
τοὺς, καὶ συνῆλθον πρὸς αὐτόν. καὶ ἐξελθὼν
εἶδεν ὁ Ἰησοῦς πολὺν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγχνί
σθη ἐπ' αὐτοῖς, ὅτι ἦσαν ὡς πρόβατα μὴ ἔχον
τα ποιμένα, καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς
ξδ πολλά. * καὶ ἤδη ὥρας πολλῆς γενομένης,
α προσελθόντες αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγου
σιν, ὅτι ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ ἤδη ὥρα
πολλή, ἀπόλυσον αὐτούς, ἵνα ἀπελθόντες
εἰς τοὺς κύκλῳ ἀγροὺς, & κώμας, ἀγοράσω
σιν ἑαυτοῖς ἄρτους, τί γὰρ φάγωσιν, οὐκ
ἔχουσιν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, δότε
αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. & λέγουσιν αὐτῷ.
ἀπελθόντες ἀγοράσωμεν διακοσίων δηναρί
ων ἄρτους, καὶ δώσωμεν αὐτοῖς φαγεῖν; ὁ δὲ λέ
γει αὐτοῖς. πόσους ἄρτους ἔχετε; ὑπάγετε ιε
& ἴδετε. καὶ γνόντες, λέγουσι, πέντε καὶ
δύο ἰχθύας. καὶ ἐπέταξεν αὐτοῖς ἀνακλιθῆ
ναι πάντας, συμπόσια συμπόσια ἐπὶ τῷ
χλωρῷ χόρτῳ. καὶ ἀνέπεσαν πρασιαὶ πρασιαὶ
ἀνὰ ἑκατὸν καὶ ἀνὰ πεντήκοντα. καὶ λαβὼν
τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀνα-
βλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, εὐλόγησε, καὶ κα-
τέκλασε τοὺς ἄρτους, & ἐδίδου τοῖς μαθη-
ταῖς αὐτοῦ, ἵνα παραθῶσιν αὐτοῖς, καὶ τοὺς
δύο ἰχθύας ἐμέρισε πᾶσι. καὶ ἔφαγον
πάντες & ἐχορτάσθησαν, καὶ ἦραν κλασμά
των δώδεκα κοφίνους πλήρεις, καὶ ἀπὸ τῶν
ἰχθύων. καὶ ἦσαν οἱ φαγόντες ὡσεὶ πεντα
ξε κισχίλιοι ἄνδρες. * καὶ εὐθέως ἠνάγκασε τοὺς
μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον, καὶ
ξς προάγειν εἰς τὸ πέραν πρὸς Βηθσαϊδάν, ἕως
s αὐτὸς ἀπολύσῃ τὸν ὄχλον. * καὶ ἀποταξά-
μενος

& quæ egissent, quæq; docuissent. Et ait illis: Venite uos soli seorsim in desertum locum, & requiescite pusillum. Erant enim qui uenirent & abirent multi. ac ne cibum quidem capere uacabat. Et abijt in desertū locum nauigio seorsim. Et uiderunt eos abeuntes, turbæ: & agnouerūt eum multi, & itinere pedestri ex omnibus ciuitatib⁹ cōcurrerūt illuc, & præuenerūt eos, conueneruntq; ad illum. Et egressus uidit turbam multā Iesus, & affectu misericordiæ tactus est erga eos, quia erant uelut oues nō habentes pastorem. Et cœpit illos docere multa. & cum iam multū temporis præteriisset, accesserūt ad illum discipuli eius, dicētes: Desertus est locus, & iam multū tēporis est, dimitte illos, ut abeant in circumiacentes uillas ac uicos, emantq; sibi panes: nam quod edant, nō habent. At ille respondens ait illis: Date illis uos quod edant. Et dixerunt ei: Euntes emamus ducentis denarijs panes, & demus illis quod edant? At ille dicit eis: Quot panes habetis? Ite & uidete. Et cū cognouissent, dicunt, quinq; & duos pisces. Et præcepit illis ut accumbere facerent omnes, distributis conuiuijs in uiridi gramine. Et discubuerunt diuisi in uiridaria centeni & quinquageni. Et cum accepisset quinq; panes ac duos pisces, sublatis in cœlum oculis benedixit, ac fregit panes, deditq; discipulis suis ut apponerent illis, & duos pisces diuisit omnibus. Et comederunt omnes, & saturati sunt. Et sustulerunt fragmentorum duodecim cophinos plenos, & de piscibus. Erant autē qui comederāt circiter quinq; millia uirorum. Et statim coëgit discipulos suos conscendere nauim, ut præcederent transmisso mari Bethsaidam, dum ipse dimitteret turbam. Et cum dimisis-

μένους αὐτοῖς, ἀπῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προσεύξα-
ξζ σθαι,* καὶ ὀψίας γενομένης, ἦν τὸ πλοῖον ἐν μέ-
σῳ τῆς θαλάσσης, καὶ αὐτὸς μόνος ἐπὶ τῆς γῆς,
καὶ εἶδεν αὐτοὺς βασανιζομένους ἐν τῷ ἐλαύ-
νειν, ἦν γὰρ ὁ ἄνεμος ἐναντίος αὐτοῖς. καὶ
περὶ τετάρτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἔρχεται ιζ
πρὸς αὐτοὺς, περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης,
καὶ ἤθελε παρελθεῖν αὐτούς. οἱ δὲ ἰδόντες αὐ-
τὸν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ἔδοξαν
φάντασμα εἶναι, καὶ ἀνέκραξαν. πάντες γὰρ
αὐτὸν εἶδον, καὶ ἐταράχθησαν, καὶ εὐθέως ἐλά
λησε μετ' αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς. θαρσεῖτε,
ξη ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε,* καὶ ἀνέβη πρὸς αὐτοὺς
ς εἰς τὸ πλοῖον, καὶ ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος, καὶ
λίαν ἐκ περισσοῦ ἐν ἑαυτοῖς ἐξίσαντο, καὶ ἐθαύ
μαζον. οὐ γὰρ συνῆκαν ἐπὶ τοῖς ἄρτοις. ἦν γὰρ
αὐτῶν ἡ καρδία πεπωρωμένη. καὶ διαπερά
σαντες, ἦλθον ἐπὶ τὴν γῆν γεννησαρέθ, καὶ
ξθ προσωρμίσθησαν.* καὶ ἐξελθόντων αὐτῶν ἐκ
β τοῦ πλοίου, εὐθέως ἐπιγνόντες αὐτὸν, περιδρα
μόντες ὅλην τὴν περίχωρον ἐκείνην, ἤρξαντο
ἐπὶ τοῖς κραβάττοις τοὺς κακῶς ἔχοντας πε
ριφέρειν, ὅπου ἤκουον ὅτι ἐκεῖ ἐστί, καὶ ὅπου
ἂν εἰσεπορεύετο εἰς κώμας, ἢ πόλεις, ἢ ἀ-
γροὺς, ἐν ταῖς ἀγοραῖς ἐτίθουν τοὺς ἀσθενοῦν-
τας, καὶ παρεκάλουν αὐτὸν, ἵνα κἂν τοῦ κρα-
σπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ ἅψωνται, καὶ ὅσοι ἂν
ο ἥπτοντο αὐτοῦ, ἐσώζοντο.* καὶ συνάγονται
ι πρὸς αὐτὸν οἱ φαρισαῖοι, καί τινες τῶν γραμμα
τέων ἐλθόντες ἀπ' ἰεροσολύμων, καὶ ἰδόντες τι ιη
νὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ κοιναῖς χερσὶ, τοῦτ' ἔ-
στιν, ἀνίπτοις, ἐσθίοντας ἄρτους, ἐμέμψαντο,
οἱ γὰρ φαρισαῖοι καὶ πάντες οἱ ἰουδαῖοι, ἐὰν
μὴ πυγμῇ νίψωνται τὰς χεῖρας, οὐκ ἐσθίου-
σι, κρατοῦντες τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυ
τέρων, καὶ ἀπὸ ἀγορᾶς, ἐὰν μὴ βαπτίσωνται,
οὐκ ἐσθίουσι. καὶ ἄλλα πολλά ἐστιν, ἃ παρέ-
λαβον κρατεῖν, βαπτισμοὺς ποτηρίων καὶ ξε
σῶν καὶ χαλκίων, καὶ κλινῶν.* ἔπειτα ἐπε-
κα ς ρωτῶσιν αὐτὸν οἱ φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμμα-
τεῖς. διὰ τί οἱ μαθηταί σου οὐ περιπατοῦσι
κζ

set eos, abijt in montem ad orandum. Et
cum uespera aduenisset, erat nauis in me
dio mari, & ipse solus in terra, uiditq; eos laborantes in remigando, erat enim uentus cōtrarius eis. Ac circa quartā uigi
liam noctis uenit ad eos, ambulans sup
mare, & uolebat præterire eos. At illi ut uiderūt eum ambulantē super mare, putauerunt spectrū esse, & exclamauerunt: Omnes eīm uidebant eum, & cōturbati sunt. & statim locutus est cū eis, dixitq; eis: Confidite, ego sum, ne terreamini. Et ascendit ad illos in nauim, & conquieuit uentus, & uehemēter supra modū intra se stupebant, & admirabant̄. Non eīm intellexerant de panib⁹, erat eīm cor eorū obcæcatū. Et cum traiecissent, uenerūt in terrā Genezareth, & applicuerūt in portum. Cūq; egressi essent de naui, cōtinuo agnouerunt eum, ac percurrētes totā undiq; regionē illam, cœperunt in grabatis eos qui male habebant circūferre, cū audissent eū illic esse, & quocūq; introisset in uicos, aut in ciuitates, aut in uillas, in plateis ponebāt infirmos, & deprecabant̄ eum, ut uel fimbriā uestimēti eius tangerent. Et quotquot tangebant eum, salui fiebant. Et conueniunt ad eum pha- VII
risæi, & quidam de scribis qui uenerant Hierosolymis. & cum uidissent quosdā ex discipulis eius cōmunibus manibus (id est, illotis) edere panes, incusabant. nam pharisæi, & omnes Iudæi, nisi crebro lauerint manus, non capiunt cibum, tenentes instituta maiorum. & à foro uenientes, nisi loti fuerint non comedunt. Et alia multa sunt, quæ susceperunt seruanda, nempe lotiones poculorum & urceorum & æramētorū & lectorum. Deinde interrogant eum pharisæi & scribæ. Quare discipuli tui non ambulant

iuxta

κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων, ἀλλὰ ἀνίπτοις χερσὶν ἐσθίουσι τὸν ἄρτον; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι καλῶς προεφήτευσεν ἡσαΐας περὶ ὑμῶν τῶν ὑποκριτῶν, ὡς γέγραπται. οὗτος ὁ λαὸς τοῖς χείλεσί με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόῤῥω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ. μάτην δὲ σέβονταί με, διδάσκοντες διδασκαλίας, ἐντάλματα ἀνθρώπων. ἀφέντες γὰρ τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, κρατεῖτε τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων, βαπτισμοὺς ξεστῶν καὶ ποτηρίων, καὶ ἄλλα παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. καλῶς, ἀθετεῖτε τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, ἵνα τὴν παράδοσιν ὑμῶν τηρήσητε. μωσῆς γὰρ εἶπεν. τίμα τὸν πατέρα σου, καὶ τὴν μητέρα σου. καὶ ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα, θανάτῳ τελευτάτω. ὑμεῖς δὲ λέγετε, ἐὰν εἴπῃ ἄνθρωπος τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ κορβᾶν, ὅ ἐστι, δῶρον ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ, ὠφεληθῇς. καὶ οὐκ ἔτι ἀφίετε αὐτὸν οὐδὲν ποιῆσαι τῷ πατρὶ αὐτοῦ, ἢ τῇ μητρὶ αὐτοῦ, ἀκυροῦντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ τῇ παραδόσει ὑμῶν ᾗ παρεδώκατε, καὶ παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. καὶ προσκαλεσάμενος πάντα τὸν ὄχλον, ἔλεγεν αὐτοῖς. ἀκούετέ μου πάντες καὶ συνίετε. οὐδέν ἐστιν ἔξωθεν τοῦ ἀνθρώπου εἰσπορευόμενον εἰς αὐτὸν, ὃ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι, ἀλλὰ τὰ ἐκπορευόμενα ἀπ' αὐτοῦ, ἐκεῖνά ἐστι τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον. εἴ τις ἔχει ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. * καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς οἶκον ἀπὸ τοῦ ὄχλου ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ τῆς παραβολῆς. καὶ λέγει αὐτοῖς, οὕτως καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε; οὔπω νοεῖτε, ὅτι πᾶν τὸ ἔξωθεν εἰσπορευόμενον εἰς τὸν ἄνθρωπον, οὐ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι, ὅτι οὐκ εἰσπορεύεται αὐτοῦ εἰς τὴν καρδίαν, ἀλλ' εἰς τὴν κοιλίαν, καὶ εἰς τὸν ἀφεδρῶνα ἐκπορεύεται, ἐκκαθαρίζων πάντα τὰ βρώματα; ἔλεγε δὲ ὅτι τὸ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου ἐκπορευόμενον, ἐκεῖνο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. ἔσωθεν γὰρ ἐκ τῆς καρδίας τῶν ἀνθρώπων οἱ διαλογισμοὶ

iuxta ritum traditum à maioribus, sed illotis manibus edunt panem? At ille respondens, dixit eis: Bene uaticinatus est Esaias de uobis hypocritis, sicut scriptũ est: Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe est à me: in uanum autẽ me colunt, docentes doctrinas, præcepta hominum. Nam omisso præcepto dei, tenetis constitutiones hominũ, ablutiones urceorũ & poculorũ, aliáq; similia his facitis multa. Et dicebat illis: Bene, reijcitis præceptum dei, ut constitutionẽ uestram seruetis. Moses enim dixit: Honora patrem tuum & matrem tuam: & qui maledixerit patri uel matri, morte moriatur. Vos autem dicitis: Si dixerit homo patri uel matri corban, quod est, donum quodcũq; ex me, in tuum cedet commodum. & præterea nõ sinitis eum quicq̃ facere patri suo aut matri suæ, & irritum facitis uerbum dei per constitutionem uestram quam tradidistis. Et similia huiusmodi multa facitis. Et cum aduocasset ad se totam turbam, dicebat illis: Audite me om̃es & intelligite: Nihil est extra hominẽ introiens in eum, quod possit eum inquinare, sed quæ de homine procedunt, illa sunt quæ inquinant hominem. Si quis habet aures ad audiendum, audiat. Et cum introisset in domum semotus à turba, interrogabant eum discipuli eius de similitudine. Et ait illis: Adeo & uos intelligentia caretis? Nondum intelligitis, quod omne foris introiens in hominem, non potest eum inquinare, quia non intrat in eius cor, sed in uentrem: & in secessum exit, repurgans omnes escas? Dicebat autem, quod ab homine exit, illud inquinat hominem. Ab interioribus enim de corde hominum malæ co-

λογισμοὶ οἱ κακοὶ ἐκπορεύονται, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, φόνοι, κλοπαὶ, πλεονεξίαι, πονηρίαι, δόλος, ἀσέλγεια, ὀφθαλμὸς πονηρὸς, βλασφημία, ὑπερηφανία, ἀφροσύνη. πάντα ταῦτα τὰ πονηρὰ ἔσωθεν ἐκπορεύεται, καὶ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. κἀ ἐκεῖθεν ἀναστὰς, ἀπῆλθεν εἰς τὰ μεθόρια Τύρου καὶ Σιδῶνος. καὶ εἰσελθὼν εἰς οἰκίαν, οὐδένα ἤθελε γνῶναι, καὶ οὐκ ἠδυνήθη λαθεῖν. Ἀκούσασα γὰρ γυνὴ περὶ αὐτοῦ, ἧς εἶ ιβ̄ χεν τὸ θυγάτριον αὐτῆς πνεῦμα ἀκάθαρτον, ἐλθοῦσα προσέπεσε πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ. ἦν δὲ ἡ γυνὴ ἑλληνίς, συροφοινίσσα τῷ γέ-
οᾱγ νει, * καὶ ἠρώτα αὐτὸν, ἵνα τὸ δαιμόνιον ἐκβάλ-
ς λῃ ἐκ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ, ἄφες πρῶτον χορτασθῆναι τὰ τέκνα. οὐ γὰρ καλόν ἐστι, λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις. ἡ δὲ ἀπεκρίθη καὶ λέγει αὐτῷ. Ναὶ κύριε. καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ὑπὸ κάτω τῆς τραπέζης ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν παιδίων. καὶ εἶπεν αὐτῇ. διὰ τοῦτον τὸν λόγον, ὕπαγε, ἐξελήλυθε τὸ δαιμόνιον ἐκ τῆς θυγατρός σου. καὶ ἀπελθοῦσα εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς, εὗρε τὸ δαιμόνιον ἐξεληλυθός, καὶ τὴν θυγατέρα βεβλη-
οδ μένην ἐπὶ τῆς κλίνης. * καὶ πάλιν ἐξελθὼν
ι ἐκ τῶν ὁρίων Τύρου καὶ Σιδῶνος, ἦλθεν πρὸς τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας, ἀνὰ μέσον τῶν ὁρίων Δεκαπόλεως, καὶ φέρουσιν αὐτῷ κωφὸν κ
μογιλάλον. καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν, ἵνα ἐπιθῇ αὐτῷ τὴν χεῖρα. καὶ ἀπολαβόμενος αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὄχλου κατ' ἰδίαν, ἔβαλε τοὺς δακτύλους αὐτοῦ εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ, καὶ πτύσας, ἥψατο τῆς γλώσσης αὐτοῦ, καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, ἐστέναξε, καὶ λέγει αὐτῷ, ἐφφαθά. ὅ ἐστι, διανοίχθητι, καὶ εὐθέως διηνοίχθησαν αὐτοῦ αἱ ἀκοαὶ, καὶ ἐλύθη ὁ δεσμὸς τῆς γλώσσης αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει ὀρθῶς. καὶ διεστείλατο αὐτοῖς, ἵνα
οε μηδενὶ εἴπωσιν. * ὅσον δὲ αὐτὸς αὐτοῖς διεστέλ-
κ λετο, μᾶλλον περισσότερον ἐκήρυσσον. καὶ ὑπερ-
οϛ περισσῶς ἐξεπλήσσοντο, λέγοντες, * καλῶς
ς πάντα πεποίηκε, καὶ τοὺς κωφοὺς ποιεῖ ἀκούειν, καὶ τοὺς ἀλάλους λαλεῖν.

gitationes procedunt, adulteria, ſtupra, homicidia, furta, auariciæ, fraudes, dolus, impudicitia, malus oculus, conuicia, ſuperbia, ſtulticia. omnia hæc mala ab internis procedunt, & inquinant hominem. Et inde ſurgens, abiit in confinia Tyri ac Sidonis, & ingreſſus domum, neminem uoluit ſcire, nec potuit latere. Mulier enim ſtatim ut audiuit de eo, cuius filiola habebat ſpiritum immundum, uenit & accidit ad pedes eius. Erat enim mulier Græca Syrophœniſſa genere, & rogabat eum, ut dæmonium eiiceret de filia ſua. Ieſus autem dixit illi: Sine prius ſaturari filios. Non eſt enim honeſtum, ſumere panem filiorum, & proiicere catellis. At illa reſpondit & dicit illi: Etiam domine: Nam catelli quoq; comedunt ſub menſa de micis filiorum. Et ait illi: Propter iſtum ſermonẽ uade, exiit dæmonium à filia tua. Et cum abiiſſet domum ſuam, reperit dæmonium exiiſſe, & filiam iacentem ſuper lectum. Et rurſum egreſſus de finibus Tyri ac Sidonis, uenit ad mare Galilææ per medios fines decapolis, & adducunt ei ſurdum, impeditæq; linguæ, & deprecantur eum, ut imponat illi manum. & cum apprehendiſſet eum de turba ſeorſim, miſit digitos ſuos in auriculas eius, & ſputo emiſſo tetigit linguam eius, ac ſuſpiciens in cœlum, ingemuit, & ait illi: Ephphatha, quod eſt, aperire. Et ſtatim apertæ ſunt eius aures, & ſolutum eſt uinculum linguæ eius, ac loquebatur recte, Ac præcepit illis, ne cui dicerent. Sed quo magis ille eis præceperat, hoc potius amplius prædicabant. & ſupra modum ſtupebant, dicentes: Bene omnia fecit, & ſurdos facit audire, & mutos loqui.

Εν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις παμπόλλου ὄχλου ὄντος, καὶ μὴ ἐχόντων τί φάγωσι, προσκαλεσάμενος ὁ ιησοῦς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγει αὐτοῖς. σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέρας τρεῖς προσμένουσί μοι, καὶ οὐκ ἔχουσι τί φάγωσι. καὶ ἐὰν ἀπολύσω αὐτοὺς νήστεις εἰς οἶκον αὐτῶν, ἐκλυθήσονται ἐν τῇ ὁδῷ. τινὲς δὲ αὐτῶν μακρόθεν ἥκασιν. καὶ ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. πόθεν τούτους δυνήσεταί τις ὧδε χορτάσαι ἄρτων ἐπ' ἐρημίας; καὶ ἐπηρώτα αὐτούς. πόσους ἔχετε ἄρτους; κᾱ οἱ δὲ εἶπον, ἑπτά. καὶ παρήγγειλε τῷ ὄχλῳ ἀναπεσεῖν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους εὐχαριστήσας, ἔκλασε καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα παραθῶσι, καὶ παρέθηκαν τῷ ὄχλῳ. καὶ εἶχον ἰχθύδια ὀλίγα, καὶ εὐλογήσας εἶπε παραθεῖναι καὶ αὐτά. ἔφαγον δὲ καὶ ἐχορτάσθησαν, καὶ ἦραν περισσεύματα κλασμάτων ἑπτὰ σπυρίδας. ἦσαν δὲ οἱ φαγόντες, ὡσὶ τετρακισχίλιοι, καὶ ἀπέλυσεν αὐτούς. καὶ εὐθέως ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἦλθεν εἰς τὰ μέρη Δαλμανουθά.
ολ δ * καὶ ἐξῆλθον οἱ φαρισαῖοι, καὶ ἤρξαντο συζητεῖν αὐτῷ, ζητοῦντες παρ' αὐτοῦ σημεῖον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, πειράζοντες αὐτόν. καὶ ἀναστενάξας τῷ πνεύματι αὐτοῦ λέγει. τί ἡ γενεὰ αὕτη σημεῖον οη ἐπιζητεῖ; * ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰ δοθήσεται τῇ s γενεᾷ ταύτῃ σημεῖον. καὶ ἀφεὶς αὐτοὺς ἐμβὰς πάλιν εἰς πλοῖον, ἀπῆλθεν εἰς τὸ πέραν. καὶ ἐπελάθοντο λαβεῖν ἄρτους, καὶ εἰ μὴ ἕνα ἄρτον οθ οὐκ εἶχον μεθ' αὐτῶν ἐν τῷ πλοίῳ. * καὶ διε- κβ β στέλλετο αὐτοῖς λέγων. ὁρᾶτε, βλέπετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων, καὶ τῆς ζύμης ἡρῴδου. π * καὶ διελογίζοντο πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες, s ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχομεν. καὶ γνοὺς ὁ ιησοῦς λέγει αὐτοῖς. τί διαλογίζεσθε, ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχετε. οὔπω νοεῖτε, οὐδὲ συνίετε; ἔτι πεπωρωμένην ἔχετε τὴν καρδίαν ὑμῶν; ὀφθαλμοὺς ἔχοντες οὐ βλέπετε, καὶ ὦτα ἔχοντες οὐκ ἀκούετε; καὶ οὐ μνημονεύετε; ὅτε τοὺς πέντε ἄρτους ἔκλασα εἰς τοὺς πεντακισχιλίους

In dieb⁹ illis cū turba admodū multa VIII
eſſet, nec haberēt qd̄ manducarēt, accerſitis ad ſe Ieſus diſcipulis, ait illis: Miſericordia tangor erga turbam, quia iam tri duo manent apud me, nec habent quod edant: & ſi dimiſero eos ieiunos in domum ſuam, deficiēt in uia. Quidā eñ ex eis è longinquo uenerūt. Et reſpōderunt ei diſcipuli ſui: Vnde iſtos quis poterit hic ſatiare panib⁹ in ſolitudine? Et interrogauit eos: Quot panes habetis? Illi ue ro dixerūt: ſeptē. Et præcepit turbæ diſcumbere ſuper terrā. Et acceptis ſeptē panibus, cū gratias egiſſet, fregit, deditq; diſcipulis ſuis, ut apponerent. & appoſuerunt turbæ. & habebant piſciculos paucos: & cū bn̄dixiſſet, iuſſit apponi & hos. Comederūt autē & ſaturati ſunt, ac ſuſtulerūt quæ ſuperfuerāt, fragmētorū ſeptē ſportas. Erāt autē qui comederant fermè q̄ter mille, & dimiſit illos. Et mox ingreſſus in nauim cum diſcipulis ſuis, uenit in partes Dalmanutha. Et egreſſi ſunt phariſæi, cœperūtq; diſputare cū illo quærētes ab eo ſignū è cœlo tentantes eū, & cū ingemuiſſet ſpū ſuo dicit, cur generatio hæc ſignū quærit? amē dico uobis, ſi dabitur generatiōi huic ſignū. Et relictis illis ingreſſus rurſus nauim, abiit traiecto lacu. Et obliti fuerant ſumere panes, nec præter unū panē habebant ſecū in naui. Ac præcepit illis dicens: Videte, cauete à fermēto phariſæorū, & à fermēto Herodis, & diſputabant inter ſeſe dicētes: Panes nō habem⁹, & eo cognito Ieſus dicit illis: Quid diſputatis, qd̄ panes nō habetis? Nondū aiaduertitis nec intelligitis? adhuc obcæcatū habetis cor ueſtrū? oculos habētes, nō cernitis, & aures habētes, nō auditis? & nō meminiſtis? Cū quinq; panes fregiſſem in hominū quinq; mi-

κγ̄. περὶ τοῦ τυφλοῦ. κδ̄. περὶ καὶ ἐν καισαρείᾳ ἐπερωτήσεως.

λίους, πόσους κοφίνους πλήρεις κλασμάτων
ἤρατε; λέγουσιν αὐτῷ, δώδεκα· ὅτε δὲ τοὺς
ἑπτὰ εἰς τοὺς τετρακισχιλίους, πόσων σπυρίδων
πληρώματα κλασμάτων ἤρατε; οἱ δὲ εἶπον,
πᾱ ἑπτά. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. πῶς οὐ νοεῖτε; * καὶ
ι ἔρχεται εἰς βηθσαϊδὰν, καὶ φέρουσιν αὐτῷ τυ κγ̄
φλὸν, καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν, ἵνα αὐτοῦ ἅψη-
ται. καὶ ἐπιλαβόμενος τῆς χειρὸς τοῦ τυφλοῦ, ἐξή-
γαγεν αὐτὸν ἔξω καὶ κώμης. καὶ πτύσας εἰς
τὰ ὄμματα αὐτοῦ, καὶ ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ,
ἐπηρώτα αὐτὸν, εἴ τι βλέπει, καὶ ἀναβλέψας
ἔλεγε. βλέπω τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι ὡς δέν-
δρα ὁρῶ περιπατοῦντας. εἶτα πάλιν ἐπέθη-
κε τὰς χεῖρας ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, καὶ
ἐποίησεν αὐτὸν ἀναβλέψαι, καὶ ἀποκατεστά-
θη, καὶ διέβλεψε τηλαυγῶς ἅπαντας. καὶ
ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, λέγων·
μηδὲ εἰς τὴν κώμην εἰσέλθῃς, μηδὲ εἴπῃς
πβ̄ τινὶ ἐν τῇ κώμῃ. * καὶ ἐξῆλθεν ὁ ιησοῦς καὶ
α οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὰς κώμας καισαρίας κδ̄
καὶ φιλίππου. καὶ ἐν τῇ ὁδῷ ἐπηρώτα τοὺς
μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων αὐτοῖς· τίνα με λέ-
γουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι; οἱ δὲ ἀπεκρίθησαν,
ἰωάννην τὸν βαπτιστήν, καὶ ἄλλοι ἡλίαν, ἄλ-
λοι δὲ ἕνα τῶν προφητῶν. καὶ αὐτὸς λέγει
αὐτοῖς. ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ἀπο-
κριθεὶς δὲ ὁ πέτρος, λέγει αὐτῷ. σὺ εἶ ὁ χρι-
στός. καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ λέ-
γωσι περὶ αὐτοῦ, καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐ-
τοὺς, ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ πα-
θεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῶν πρεσβυ-
τέρων, καὶ ἀρχιερέων, καὶ γραμματέων,
καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας
ἀναστῆναι, καὶ παῤῥησίᾳ τὸν λόγον ἐλάλει.
πδ̄ * καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ πέτρος, ἤρ-
ς ξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ. ὁ δὲ ἐπιστραφεὶς καὶ ἰ-
δὼν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἐπετίμησε τῷ πέ-
τρῳ, λέγων, ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ, ὅτι
οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων,
πε̄ * καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον σὺν τοῖς
ϛ μαθηταῖς αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς. ὅς τις θέλει
ὀπίσω

lia, quot cophinos fragmentis plenos su-
stulistis? Dicunt ei, duodecim. Cum au-
tem septem in quatuor milia, quot spor-
tas ex reliquijs fragmentorũ tulistis? Illi
uero dixerunt, septem. Et dixit illis: Qui
fit ut non intelligatis? Et uenit Bethsai-
dam, & adducũt illi cæcum & obsecrant
eum, ut illum tangeret. Et apprehẽsa ma
nu cæci, eduxit illum extra uicum. & cum
expuisset in oculos illius, imposuissetq;
illi manus, interrogauit eum, si quid uide
ret, & recepto uisu, dicebat: Video homi-
nes, quoniam uelut arbores cerno ambu
lantes. Deinde rursum imposuit manus
super oculos illius, & fecit ut uisum reci-
peret: & restitutus est, ac denuo uidebat
dilucide om̃es, & dimisit illum in domũ
suam, dicens: Neq; in uicum ingrediaris,
neq; dixeris cuiq̃ in uico. Et egressus est
Iesus & discipuli illius in uicos Cæsariæ,
quæ cognominat' Philippi, & in uia in-
terrogauit discipulos suos dicens: Quem
me dicunt homines esse? Illi uero respon
derunt: Ioannem baptistam, & alij He-
liam, alij rursus unum de numero pro-
phetarũ. Et ipse dicit illis. at uos quẽ me
dicitis esse? Respondens autem Petrus,
dicit illi: Tu es ille Christus. Et intermi-
natus est eis, ne cui dicerent de se. Et cœ-
pit docere eos, quod oporteret filium ho
minis multa pati, & reprobari à seniori-
bus summisq; sacerdotibus ac scribis, &
occidi, & post tres dies resurgere. & aper-
te sermonem loquebatur. Et apprehen-
dit illum Petrus, cœpitq; increpare eum.
At ille conuersus, & intuitus discipulos
suos, increpauit Petrum, dicens: Abi
post me satana. quoniam non sapis
quæ dei sunt, sed quæ sunt hominum.
Et cum ad se uocasset turbam unà cum
discipulis suis, dixit illis: Quicunq; uult
sequi

ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθήτω μοι. ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν. ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, οὗτος σώσει αὐτήν. τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπος ἐὰν κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον, καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; * ὃς γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με, καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι καὶ ἁμαρτωλῷ, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται αὐτόν, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων. * καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἰσί τινες τῶν ὧδε ἑστηκότων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσονται θανάτου ἕως ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει. καὶ μεθ' ἡμέρας ἓξ, παραλαμβάνει ὁ ἰησοῦς τὸν πέτρον καὶ τὸν ἰάκωβον καὶ τὸν ἰωάννην, καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν μόνους. καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο στίλβοντα, λευκὰ λίαν ὡς χιών, οἷα γναφεὺς ἐπὶ τῆς γῆς οὐ δύναται λευκᾶναι, καὶ ὤφθη αὐτοῖς ἠλίας σὺν μωσῇ, καὶ ἦσαν συλλαλοῦντες τῷ ἰησοῦ. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ πέτρος λέγει τῷ ἰησοῦ. ῥαββεί, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι, καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς τρεῖς, σοὶ μίαν, καὶ μωσεῖ μίαν, καὶ ἠλίᾳ μίαν. οὐ γὰρ ᾔδει τί λαλήσῃ, ἦσαν γὰρ ἔκφοβοι. καὶ ἐγένετο νεφέλη ἐπισκιάζουσα αὐτοῖς. καὶ ἦλθε φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης, λέγουσα, οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, αὐτοῦ ἀκούετε. καὶ ἐξάπινα περιβλεψάμενοι, οὐκέτι οὐδένα εἶδον, ἀλλὰ τὸν ἰησοῦν μόνον μεθ' ἑαυτῶν. καταβαινόντων δὲ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, διεστείλατο αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ διηγήσωνται ἃ εἶδον, εἰ μὴ ὅταν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ. * καὶ τὸν λόγον ἐκράτησαν πρὸς ἑαυτούς, συζητοῦντες, τί ἐστι τὸ ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι; * καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν, λέγοντες, ὅτι λέγουσιν οἱ γραμματεῖς, ὅτι

sequi me, abneget semetipsum & tollat crucē suam, ac sequatur me. Nam quisquis uoluerit animā suā seruare, perdet eam. Quisquis autē perdiderit animā suā causa mea & euāgelij, hic seruabit eā. Quid enim profuerit homini, si lucratus fuerit mundū totū, & animæ suæ iacturā fecerit? Aut quid daturus est homo, q̄ repenset animā suam? Quēcunq; eīm puduerit mei ac meorū sermonū in generatione hac adultera & peccatrice, pudebit illi⁹ & filiū hominis, ubi uenerit in gloria patris sui cū angelis sanctis. Et dicebat illis: IX
Amē dico uobis: Sunt quidam inter eos qui hic stant, qui nō gustabūt mortē, donec uiderint regnū dei uenisse cū uirtute. Ac post dies sex assumit Iesus Petrū & Iacobum ac Ioannem, & subducit eos in montē excelsum seorsim solos, & transformatus fuit corā illis, & uestimēta illi⁹ facta sunt splendida, & candida ualde ueluti nix, q̄s candida facere non potest fullo super terrā. & cōspectus est illis Helias cū Mose, colloquebanturq; cū Iesu. Et respondens Petrus, dicit Iesu, Rabbi, Bonū est nos hic esse, & faciamus tabernacula tria, tibi unum, & Mosi unum, & Heliæ unum. Non enim nouerat quid loqueretur. erant enim expauefacti. Et facta est nubes, quæ obumbrauit illos. Et uenit uox è nube, dicens: Hic est filius meus dilectus, ipsum audite. Et repente, cum circūspexissent, nō amplius uiderūt quenq̄, sed solū Iesum esse secū. Porrò cum descenderēt de monte, præcepit illis, ne cui dicerēt ea quæ uiderāt, nisi cū filio hominis à mortuis resurrexisset. Ac uerbum hoc tenuerūt apud sese, inter se disputantes, quid esset hoc quod dixerat, è mortuis resurgere, & interrogabāt illum dicentes: Quid est quod scribæ dicunt,

κϛ. περὶ τοῦ σεληνιαζομένου.

ὅτι ἡλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον. ὁ δὲ ἀποκρι-
θεὶς εἶπεν αὐτοῖς. ἡλίας μὲν ἐλθὼν πρῶτον,
ἀποκαθιστᾷ πάντα. καὶ πῶς γέγραπται ἐ-
πὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα πολλὰ πάθη
καὶ ἐξουδενωθῇ. ἀλλὰ λέγω ὑμῖν, ὅτι ἡλί-
ας ἐλήλυθε, καὶ ἐποίησαν αὐτῷ ὅσα ἠθέ-
ζ λησαν, καθὼς γέγραπται ἐπ' αὐτόν.* Ϛ ἐλ-
ι θὼν πρὸς τοὺς μαθητὰς, εἶδεν ὄχλον πο-
λὺν περὶ αὐτοὺς, καὶ γραμματεῖς συζητοῦν-
τας αὐτοῖς. Ϛ εὐθέως πᾶς ὁ ὄχλος ἰδὼν
αὐτὸν ἐξεθαμβήθη, Ϛ προστρέχοντες, ἠσπά-
ζοντο αὐτόν. καὶ ἐπηρώτησε τοὺς γραμμα-
ζα τεῖς. τί συζητεῖτε πρὸς αὐτούς; * καὶ ἀποκρι-
β θεὶς εἷς ἐκ τοῦ ὄχλου, εἶπεν. Διδάσκαλε ἤνεγ-
κα τὸν υἱόν μου πρός σε, ἔχοντα πνεῦμα ἄ- κϛ
λαλον. καὶ ὅπου ἂν αὐτὸν καταλάβῃ, ῥήσσει
αὐτὸν, καὶ ἀφρίζει, καὶ τρίζει τοὺς ὀδόντας αὐ-
τοῦ, Ϛ ξηραίνεται. καὶ εἶπον τοῖς μαθη-
ταῖς σου, ἵνα αὐτὸ ἐκβάλωσι, καὶ οὐκ ἴσχυ-
σαν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ λέγει, ὦ γενεὰ ἄ-
πιστος, ἕως πότε πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι; ἕως
πότε ἀνέξομαι ὑμῶν; φέρετε αὐτὸν πρός
με. καὶ ἤνεγκαν αὐτὸν πρὸς αὐτόν. καὶ ἰ-
δὼν αὐτὸν εὐθέως τὸ πνεῦμα, ἐσπάραξεν αὐ-
τὸν, καὶ πεσὼν ἐπὶ τῆς γῆς ἐκυλίετο ἀφρίζων.
Ϛ ἐπηρώτησε τὸν πατέρα αὐτοῦ. πόσος χρό-
νος ἐστὶν, ὡς τοῦτο γέγονεν αὐτῷ; ὁ δὲ εἶπεν.
παιδιόθεν, καὶ πολλάκις αὐτὸν Ϛ εἰς πῦρ
ἔβαλε, καὶ εἰς ὕδατα, ἵνα ἀπολέσῃ αὐτόν.
ἀλλ' εἴ τι δύνασαι, βοήθησον ἡμῖν σπλαγ-
χνισθεὶς ἐφ' ἡμᾶς. ὁ δὲ Ιησοῦς εἶπεν αὐτῷ.
τό εἰ δύνασαι πιστεῦσαι, πάντα δυνατὰ τῷ
πιστεύοντι. καὶ εὐθέως κράξας ὁ πατὴρ τοῦ
παιδίου μετὰ δακρύων ἔλεγε. πιστεύω
κύριε, βοήθει μου τῇ ἀπιστίᾳ. ἰδὼν δὲ ὁ Ιη-
σοῦς, ὅτι ἐπισυντρέχει ὄχλος, ἐπετίμησε
τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ, λέγων αὐτῷ.
τὸ πνεῦμα τὸ ἄλαλον καὶ κωφὸν, ἐγώ σοι
ἐπιτάσσω, ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ, Ϛ μηκέτι εἰσέλ-
θης εἰς αὐτόν. καὶ κράξαν, καὶ πολλὰ σπαρά-
ξαν αὐτόν, ἐξῆλθε, Ϛ ἐγένετο ὡσεὶ νεκρὸς,
ὥστε

Heliam oportere uenire prius? Ille uero respondens, dixit illis: Helias quidem ubi uenerit prius, restituit omnia: & quemadmodum scriptũ est de filio hominis, ut multa patiatur, & cõtemnatur. Verum dico uobis: Heliam uenisse, & fecerunt illi quæcunq; uoluerunt, sicut scriptum erat de illo. Et cum uenisset ad discipulos suos, uidit turbam multam circum illos, & pharisæos disceptantes cum illis. Et protinus uniuersa turba cum uidisset eum obstupuit, & accurrentes salutauerunt eum. Et interrogauit scribas: Quid disceptatis cũ illis? Et respondens unus è turba dixit: Præceptor, adduxi filium meum ad te, habentẽ spiritũ mutũ, & qñcunq; eum corripuerit, lacerat eum: atq; ille spumat, ac stridit dentib⁹ suis, & arescit. Et dixi discipulis tuis ut eijcerẽt, & nõ potuerũt. At ille respõdens ei, dicit: O natio incredula, quousq; apud uos ero? quousq; patiar uos? Adducite illum ad me. Et adduxerũt illum ad eum. At uiso illo, cõtinuo spiritus discerpebat eum. Et prolapsus in terra uoluebatur spumans. Et interrogauit patrem illius: Quantum temporis est, quod hoc accidit ei? At ille dixit, à puero. Et frequẽter illũ & in ignẽ abiecit, & in aquas, q̃ perderet eum. Age si quid potes, subueni nobis misertus nostri. Iesus autẽ dixit illi: Illud si potes, credere, om̃ia possibilia credẽti. Et cõfestim exclamans pater pueri cum lachrymis dixit: Credo domine, succurre incredulitati meæ. Cum uidisset autẽ Iesus, quod turba simul accurreret, increpauit spiritũ immundum, dicens illi: Spiritus mute, & surde, ego tibi impero, exi ab eo, & ne posthac ingrediaris in illum. Et cum clamasset spiritus, multumq; discerpsisset eum, exiuit: & factus est tanq̃ mortuus,

adeo ut

ὥστε τοὺς πολλοὺς λέγειν, ὅτι ἀπέθανεν. ὁ δὲ ΙΗΣ
κρατήσας αὐτοῦ τῆς χειρὸς, ἤγειρεν αὐ-
ιβ τὸν, καὶ ἀνέστη. * καὶ εἰσελθόντα αὐτὸν εἰς οἶ
κον, οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπηρώτων αὐτὸν κατ'
ἰδίαν, ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν
αὐτό; καὶ εἶπεν αὐτοῖς. τοῦτο τὸ γένος ἐν
οὐδενὶ δύναται ἐξελθεῖν, εἰ μὴ ἐν προσευχῇ
καὶ νηστείᾳ. * καὶ ἐκεῖθεν ἐξελθόντες, παρε-
ιγ πορεύοντο διὰ τῆς γαλιλαίας, καὶ οὐκ ἤθελεν ἵνα
τις γνῷ, ἐδίδασκε γὰρ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ,
καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
παραδίδοται εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ ἀπο
κτενοῦσιν αὐτὸν, καὶ ἀποκτανθεὶς, τῇ τρίτῃ
ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα, καὶ
ιδ ἐφοβοῦντο αὐτὸν ἐπερωτῆσαι. * καὶ ἦλθεν εἰς κ
καπερναούμ. καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ γενόμενος, ἐπη-
ρώτα αὐτούς, τί ἐν τῇ ὁδῷ πρὸς ἑαυτοὺς διε-
ιε λογίζεσθε; * οἱ δὲ ἐσιώπων, πρὸς ἀλλήλους
ιβ γὰρ διελέχθησαν ἐν τῇ ὁδῷ, τίς μείζων. καὶ
καθίσας, ἐφώνησε τοὺς δώδεκα, καὶ λέγει αὐ
τοῖς. εἴ τις θέλει πρῶτος εἶναι, ἔσται πάν-
των ἔσχατος, καὶ πάντων διάκονος. καὶ
λαβὼν παιδίον, ἔστησεν ἐν μέσῳ αὐτῶν,
καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτὸ, εἶπεν αὐτοῖς,
ος ἐὰν ἓν τῶν τοιούτων παιδίων δέξηται ἐ-
ιϛ πὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται. * καὶ ὃς
α ἐὰν ἐμὲ δέξηται, οὐκ ἐμὲ δέχεται, ἀλλὰ τὸν
κζ ἀποστείλαντά με. * ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ ἰωάννης, λέ
κ γων. Διδάσκαλε, εἴδομέν τινα ἐν τῷ ὀνόμα
τί σου ἐκβάλλοντα δαιμόνια, ὃς οὐκ ἀκολου-
θεῖ ἡμῖν, καὶ ἐκωλύσαμεν αὐτὸν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ
ιθ ἡμῖν. * ὁ δὲ ΙΗΣ εἶπεν, μὴ κωλύετε αὐτόν.
ϛ οὐδεὶς γάρ ἐστιν, ὃς ποιήσει δύναμιν ἐπὶ τῷ
ὀνόματί μου, καὶ δυνήσεται ταχὺ κακολογῆ-
σαί με. ὃς γὰρ οὐκ ἔστι καθ' ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν
ἐστιν. ὃς γὰρ ἂν ποτίσῃ ὑμᾶς ποτήριον ὕδα-
τος ἐν ὀνόματί μου, ὅτι χριστοῦ ἐστε, ἀμὴν λέ
κα γω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσει τὸν μισθὸν αὐτοῦ. * καὶ
β ὃς ἐὰν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων
τῶν πιστευόντων εἰς ἐμὲ, καλόν ἐστιν αὐτῷ μᾶλλον, εἰ
περίκειται λίθος μυλικὸς περὶ τὸν τράχηλον

αὐτοῦ

adeo ut multi dicerent, mortuus est. At Iesus correpta manu illius, erexit eum, & ille surrexit. Et cum esset ingressus domum, discipuli illius interrogabant eum seorsim: Cur nos non quiuimus eijcere illum? Et dixit illis: Hoc genus nulla re potest exire, nisi per orationē & iciuniū. Et illinc digressi, iter fecerunt per Galilæam, nec uolebat, ut quisquam sciret: docebat enim discipulos suos, & dicebat illis: Filius hominis traditur in manus hominū, & occident eum, & occisus, tertio die resurget. At illi ignorabant quod dixerat, & timebant eum interrogare. Et uenit Capernaū. Et cū uenisset in domū, interrogauit illos, qd in itinere inter uos disputabatis? At illi siluerūt. Nam inter se disputauerant inter uiam, quis esset maior. Et cū cōsedisset, accersiuit duodecim, & dicit illis: Si quis uult primus esse, is erit omniū postremus, & omniū minister. Atq; arreptum puerū statuit in medio illorū, & cum cepisset illum in ulnas suas, dixit illis: Quisquis unum ex talib⁹ pueris receperit nomine meo, me recipit: & quicunq; me recipit, nō me recipit, sed eum qui misit me. Respōdit autē ei Ioannes, dicēs: Præceptor, uidimus quendam nomine tuo eijcere dæmonia, nec sequitur nos, & phibuim⁹ illum, ꝓpterea qd nō sequitur nos. At Iesus ait, ne phibeatis illum. Nullus em̄ est, qui si fecerit uirtutē per nomē meū, possit cito male loqui de me. Qui enim non est aduersus nos, pro nobis est. Quisquis enim ad bibendum dederit uobis calicē aquæ nomine meo, quod sitis Christi, amen dico uobis, nequaq; perditurus est mercedē suam. Et quisquis offenderit unum ex pusillis, qui confidunt in me, melius foret illi, si circundaretur saxum molare circa ceruicem

eius,

κη̄. περὶ τῶν ἐπερωτησάντων τὸν κύριον εἰ ἔξεστιν ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα.

ρ̄ ἀυτοῦ καὶ βέβληται εἰς τὴν θάλασσ̄. * καὶ ἐὰν
ς σκανδαλίζῃ σε ἡ χείρ σου, ἀπόκοψον αὐτήν.
καλόν σοι ἐστὶ, κυλλὸν εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν,
ἢ τὰς δύο χεῖρας ἔχοντα, ἀπελθεῖν εἰς τὴν
ρᾱ γέενναν, εἰς ὃ πῦρ τὸ ἄσβεστον. * ὅπου ὁ σκώ
ι ληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυ-
ται. καὶ ἐὰν ὁ πούς σου σκανδαλίζῃ σε, ἀπόκο
ψον αὐτὸν, καλὸν ἐστί σε εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζω
ὴν χωλὸν, ἢ τοὺς δύο πόδας ἔχοντα βλη-
θῆναι εἰς τὴν γέενναν, εἰς ὃ πῦρ τὸ ἄσβεστον.
ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ, καὶ ὃ πῦρ
οὐ σβέννυται. καὶ ἐὰν ὁ ὀφθαλμός σου σκαν-
δαλίζῃ σε, ἔκβαλε αὐτὸν. καλόν σοι ἐστὶ, μο
νόφθαλμον εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ
θεοῦ, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς
τὴν γέενναν τοῦ πυρός. ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν
οὐ τελευτᾷ, καὶ ὃ πῦρ οὐ σβέννυτι. πᾶς γὰρ πυρὶ
ἁλισθήσετι, καὶ πᾶσα θυσία ἁλὶ ἁλισθήσετι.
ρβ̄ * καλὸν ὃ ἅλας, ἐὰν δὲ ὃ ἅλας ἄναλον γένη-
β ται, ἐν τίνι αὐτὸ ἀρτύσετε; ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς
ργ̄ ἅλας, καὶ εἰρηνεύετε ἐν ἀλλήλοις. * κακεῖθεν
ς ἀναστὰς, ἔρχεται εἰς τὰ ὅρια τῆς ἰουδαίας διὰ
τοῦ πέραν τοῦ ἰορδάνου. καὶ συμπορεύοντι πά-
λιν ὄχλοι πρὸς αὐτὸν, καὶ ὡς εἰώθει πά-
λιν ἐδίδασκεν αὐτήν. καὶ προσελθόντες φα
ρισαῖοι, ἐπηρώτησαν αὐτὸν, εἰ ἔξεστιν ἀνδρὶ γυ- κη̄
ναῖκα ἀπολῦσαι, πειράζοντες αὐτὸν. ὁ δὲ ἀποκρι
θεὶς, εἶπεν αὐτοῖς. τί ὑμῖν ἐνετείλατο μωσῆς;
οἱ δὲ εἶπον. μωσῆς ἐπέστρεψε βιβλίον ἀποστασίου
γράψαι, καὶ ἀπολῦσαι. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ιησοῦς,
εἶπεν αὐτοῖς. πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν
ἔγραψεν ὑμῖν τὴν ἐντολὴν ταύτην. ἀπὸ δὲ ἀρ
χῆς κτίσεως ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐ-
τὴν ὁ θεός. ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος
τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολ
ληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσον-
ται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν, ὥστε οὐκ ἔτι εἰσὶ
δύο, ἀλλὰ μία σάρξ. ὃ οὖν ὁ θεὸς συνέζευ-
ρδ̄ ξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω. * καὶ ἐν τῇ οἰ
ι κίᾳ πάλιν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἐ-
ρε̄ πηρώτησαν αὐτόν. * καὶ λέγει αὐτοῖς. ὃς ἐὰν
β ἀπολύσῃ

eius, & abijceret in mare. Et si tibi fuerit obstaculo man⁹ tua, amputa illā. Bonū est tibi, mutilū ad uitā ingredi, potius q̄ duas man⁹ habentē abire in gehennā, in ignē inextinguibilē, ubi uermis illorū nō moritur, & ignis non extinguit. Et si pes tuus fuerit tibi obstaculo, amputa illū. Bonum est ut ingrediaris ad uitam claudus, potius q̄ duos pedes habens mittaris in gehennā, in ignē inextinguibilē. ubi uermis illorū nō moritur, & ignis nō extinguit. Et si oculus tuus tibi obstaculo est, erue illū. Bonū est tibi, ut luscus introëas in regnū dei, poti⁹ q̄ ut duos oculos habēs mittaris in gehennā ignis. ubi uermis eorū nō morit, & ignis nō extinguitur. Nam omnis homo igne salietur, & omnis uictima sale salietur. Bona res est sal. cæterum si sal insulsus fuerit, per quid ipsum cōdietis? Habete in uobisipsis salem, & pacem habete inter uos inuicem.

Et cum inde surrexisset, uenit in fines X
Iudææ per regionē quæ est ultra Iordanem. & cōueniūt rursum turbæ ad illum, & sicut cōsueuerat rursum docebat eas. Et adeuntes pharisæi interrogabant illū: Licet ne uiro uxorē repudiare? tentantes illum. At ille respōdens, dixit illis: Quid uobis præcepit Moses? At illi dixerunt: Moses permisit libellum repudij scribere, ac dimittere. Et respondens Iesus, dixit illis: Ad duriciam cordis uestri scripsit uobis præceptum istud. cæterum ab initio creationis masculum & fœminam fecit illos deus. Propter hoc relinquet homo patrē suum & matrem, & adhærebit uxori suæ, & fient duo caro una. Itaq; non iam sunt duo, sed una caro. Quod igit deus copulauit, homo ne separet. Et in domo rursum discipuli illi⁹ eadē de re interrogauerūt illū. & dicit illis: Quicūq; repudiauerit

ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται ἐπ' αὐτήν. καὶ ἐὰν γυνὴ ἀπολύσῃ τὸν ἄνδρα αὐτῆς, καὶ γαμηθῇ ἄλλῳ, μοιχᾶται. * καὶ προσέφερον αὐτῷ παιδία, ἵνα ἅψηται αὐτῶν. οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμων τοῖς προσφέρουσιν. ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς, ἠγανάκτησεν, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με, μὴ κωλύετε αὐτά, τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν. ὃς ἐὰν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν. καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτὰ, τιθεὶς τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτά, * εὐλόγει αὐτά. καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ εἰς ὁδὸν προσδραμὼν εἷς, καὶ γονυπετήσας αὐτὸν, ἐπηρώτα αὐτόν. κγ διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ποιήσω ἵνα ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ. τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς ὁ θεός. τὰς ἐντολὰς οἶδας, μὴ μοιχεύσῃς, μὴ φονεύσῃς, μὴ κλέψῃς, μὴ ψευδομαρτυρήσῃς, μὴ ἀποστερήσῃς. τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ. Διδάσκαλε, ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μου. * ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐμβλέψας αὐτῷ, ἠγάπησεν αὐτόν, καὶ εἶπεν αὐτῷ. ἓν σοι ὑστερεῖ. ὕπαγε ὅσα ἔχεις πώλησον, καὶ δὸς τοῖς πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι, ἄρας τὸν σταυρόν. * ὁ δὲ συγνάσας ἐπὶ τῷ λόγῳ, ἀπῆλθε λυπούμενος. ἦν γὰρ ἔχων κτήματα πολλά. Καὶ περιβλεψάμενος ὁ Ἰησοῦς, λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελεύσονται. οἱ δὲ μαθηταὶ ἐθαμβοῦντο ἐπὶ τοῖς λόγοις αὐτοῦ. ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς. τέκνα, πῶς δύσκολόν ἐστι τοὺς πεποιθότας ἐπὶ τοῖς χρήμασιν, εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. εὐκοπώτερόν ἐστι κάμηλον διὰ τρυμαλιᾶς τῆς ῥαφίδος εἰσελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. οἱ δὲ περισσῶς ἐξεπλήσσοντο,

λέγοντες

repudiauerit uxorem ſuam, & duxerit aliam, adulterium cõmittit aduerſus illam. Et ſi mulier repudiauerit uirum ſuum, & nupſerit alteri, adulterium cõmittit. Et attulerunt ad illum puellos ut tangeret illos: Diſcipuli uero increpabant eos qui adducebant. Cum uidiſſet autẽ Ieſus indignatus eſt, & dixit illis: Sinite puellos uenire ad me, ne prohibete illos. talium enim eſt regnũ dei. Amẽ dico uobis: Quicunq; nõ acceperit regnũ dei tanq̃ puellus, haudquaq̃ ingredietur in illud. Et cũ cepiſſet illos in ulnas, impoſitis manibꝰ ſup illos, bñdixit eis. Et cũ exiret in uiã, accurrit quidã ac genua flexit illi, & interrogabat eũ: Præceptor bone, quid faciã, ut uitã æternã poſſideam? Ieſus autẽ dixit illi: Cur me dicis bonũ? Nemo bonꝰ, niſi unꝰ, nempe deꝰ. Præcepta noſti. Ne cõmittas adulteriũ, ne occidas, ne furetis, ne falſum teſtimoniũ dicas, ne fraudes, honora patrẽ tuũ & matrẽ. At ille reſpõdens dixit illi: Præceptor, hæc omnia ſeruaui ab adoleſcẽtia mea. Ieſus autẽ intuitus illum, dilexit eum, & dixit illi: Vnum tibi deeſt: Abi, quæcunq; habes uende, & da pauperibꝰ, & habebis theſaurũ in cœlo, & ueni ſequere me, ſublata in humeros cruce. At ille moleſtia affectus propter ſermonem, diſcedebat mœrens. habebat enim poſſeſſiones multas. Et cum circumſpexiſſet Ieſus, dicit diſcipulis ſuis: Quam difficulter ij qui pecunias habent, in regnum dei intrabunt. Diſcipuli uero obſtupuerunt ſuper uerbis illius. At Ieſus rurſum reſpondens, dicit illis: Filij, quam difficile eſt eos, qui fiduciã habent in pecunijs, regnum dei ingredi. Facilius eſt camelum per foramen acus ingredi, q̃ diuitem in regnũ dei ingredi. Illi uero ſupra modum admirati ſunt,

dicentes

λέγοντες πρὸς ἑαυτούς. Καὶ τίς δύναται σω
θῆναι; Εμβλέψας δὲ αὐτοῖς ὁ Ιησοῦς, λέγει.
Παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατον, ἀλλ' οὐ πα-
ρὰ τῷ θεῷ, πάντα γὰρ δύνατά ἐστι παρὰ τῷ
θεῷ. Καὶ ἤρξατο ὁ πέτρος λέγειν αὐτῷ. Ιδοὺ ἡ-
μεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι.
ρι β *Αποκριθεὶς δὲ ὁ Ιησοῦς, εἶπεν. Αμὴν λέγω
ὑμῖν. Ουδείς ἐστιν, ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν, ἢ ἀ-
δελφοὺς, ἢ ἀδελφὰς, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ
γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγροὺς ἕνεκεν ἐμοῦ
καὶ τοῦ εὐαγγελίου, ἐὰν μὴ λάβῃ ἑκατοντα-
πλασίονα νῦν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, οἰκίας,
καὶ ἀδελφοὺς, καὶ ἀδελφὰς, καὶ μητέρας,
καὶ τέκνα, καὶ ἀγροὺς μετὰ διωγμῶν, καὶ ἐν
ρια β τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον. *Πολ
λοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ οἱ ἔσχατοι
ριβ β πρῶτοι. *Ἦσαν δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἀναβαίνοντες εἰς
ἱεροσόλυμα, καὶ ἦν προάγων αὐτοὺς ὁ Ιησοῦς,
καὶ ἐθαμβοῦντο, καὶ ἀκολουθοῦντες ἐφο-
βοῦντο. Καὶ παραλαβὼν ὁ Ιησοῦς πάλιν τοὺς
δώδεκα, ἤρξατο αὐτοῖς λέγειν τὰ μέλλοντα
αὐτῷ συμβαίνειν. Ὅτι ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς
ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδο
θήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσι, καὶ τοῖς γραμμα-
τεῦσι, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ, καὶ
παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἐμπαί
ξουσιν αὐτῷ, καὶ μαστιγώσουσιν αὐτὸν, καὶ
ἐμπτύσουσιν αὐτῷ, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ
ριγ ς τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. *Καὶ προσπορεύον λ
ται αὐτῷ ἰάκωβος καὶ ἰωάννης οἱ υἱοὶ ζεβεδαίου,
λέγοντες. Διδάσκαλε, θέλομεν ἵνα ὃ ἐὰν
αἰτήσωμεν, ποιήσῃς ὑμῖν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς.
τί θέλετε ποιῆσαι με ὑμῖν; οἱ δὲ εἶπον αὐ-
τῷ. Δὸς ἡμῖν, ἵνα εἷς ἐκ δεξιῶν σου, καὶ εἷς ἐξ
εὐωνύμων σου καθίσωμεν ἐν τῇ δόξῃ σου. ὁ δὲ
Ιησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε,
δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω; καὶ τὸ
βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι;
οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, δυνάμεθα. ὁ δὲ Ιησοῦς εἶ
πεν αὐτοῖς. τὸ μὲν ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω πίε
σθε, καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βα-
πτισθήσεσθε.

dicentes intra sese: Et quis potest esse sal-
uus? Intuitus autem Iesus illos, dicit:
Apud homines impossibile, non apud
deum: nam omnia possibilia sunt apud
deum. Et cœpit Petrus dicere illi: Ecce re-
liquimus omnia, & secuti sumus te. Re-
spondens autem Iesus dixit: Amen dico
uobis: Nullus est qui reliquit domum,
aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut
matrem, aut uxorem, aut liberos, aut
agros mea causa & euangelij, quin reci-
piat centupla nunc in tempore hoc, do-
mus, & fratres, & sorores, & matres, & li-
beros, & agros cum persecutionibus, ac
in sæculo uenturo uitam æternam. Mul-
ti autem primi, erunt postremi. & postre
mi, primi. Erant autem in uia ascenden-
tes Hierosolyma. & præcedebat illos
Iesus, erantq; pauefacti, & sequentes ti-
mebant. Et assumptis Iesus rursum duo-
decim, cœpit illis dicere, quæ sibi euen-
tura essent. Ecce ascendimus Hierosoly-
ma, & filius hominis tradetur principi-
bus sacerdotum & scribis, & condemna-
bunt eum ad mortem, & tradent illum
gentibus, & illudent illi, & flagellabunt
eum, & inspuent in illũ, & occident eum,
& tertia die resurget. Et accedunt ad eum
Iacobus & Ioannes filij Zebedæi, dicen-
tes: Præceptor, uolumus ut quicquid pe-
tierimus, facias nobis. Ille uero dixit eis:
Quid me uultis facere uobis? Illi uero
dixerunt ei: Da nobis, ut unus tibi à dex-
tris, & alter tibi à sinistris sedeamus in
gloria tua. Iesus autem dixit illis: Nesci-
tis quid petatis. potestis bibere pocu-
lum, quod ego bibo? & baptismate quo
ego baptizor, baptizari? At illi dixerunt
ei: possumus. Iesus autem dixit illis: Po-
culum quidem quod ego bibo, bibe-
tis: & baptismate quo ego baptizor, ba-
ptizabimini.

πληθήσεσθε. ὁ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου ἢ ἐξ εὐωνύμων μού, οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται. * καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα ἤρξαντο ἀγανακτεῖν περὶ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου. ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτοὺς, λέγει αὐτοῖς. οἴδατε ὅτι οἱ δοκοῦντες ἄρχειν τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι αὐτῶν κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν, οὐχ οὕτως δέ ἐστιν ἐν ὑμῖν, ἀλλ' ὃς ἐὰν ὑμῶν θέλῃ γενέσθαι μέγας ἐν ὑμῖν, ἔσται διάκονος ὑμῶν. καὶ ὃς ἂν θέλῃ ὑμῶν γενέσθαι πρῶτος, ἔσται πάντων δοῦλος. * καὶ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν. καὶ ἔρχονται εἰς Ἱερειχώ, * καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἀπὸ Ἰερειχὼ, καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ ὄχλου ἱκανοῦ, υἱὸς Τιμαίου Βαρτιμαῖος ὁ τυφλὸς ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν προσαιτῶν. καὶ ἀκούσας ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζαρηνός ἐστιν, ἤρξατο κράζειν καὶ λέγειν. υἱὲ Δαβὶδ Ἰησοῦ ἐλέησόν με. καὶ ἐπετίμων αὐτῷ πολλοὶ, ἵνα σιωπήσῃ. ὁ δὲ πολλῷ μᾶλλον ἔκραζεν, υἱὲ Δαβὶδ ἐλέησόν με. καὶ στὰς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτὸν φωνηθῆναι. καὶ φωνοῦσιν τὸν τυφλὸν, λέγοντες αὐτῷ. θάρσει, ἔγειραι, φωνεῖ σε. ὁ δὲ ἀποβαλὼν τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, ἀναστὰς ἦλθεν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. καὶ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. τί θέλεις ποιήσω σοι; ὁ δὲ τυφλὸς εἶπεν αὐτῷ. ῥαββονί, ἵνα ἀναβλέψω. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ. ὕπαγε, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε. καὶ εὐθέως ἀνέβλεψε, καὶ ἠκολούθει τῷ Ἰησοῦ ἐν τῇ ὁδῷ.

* καὶ ὅτε ἐγγίζουσιν εἰς Ἱεροσόλυμα, εἰς Βηθφαγὴ καὶ Βηθανίαν πρὸς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν, ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς. ὑπάγετε εἰς τὴν κώμην τὴν κατέναντι ὑμῶν, καὶ εὐθέως εἰσπορευόμενοι εἰς αὐτὴν, εὑρήσετε πῶλον δεδεμένον, ἐφ' ὃν οὐδεὶς ἀνθρώπων κεκάθικεν. λύσαντες αὐτὸν ἀγάγετε. καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, τί ποιεῖτε τοῦτο; εἴπατε, ὅτι ὁ κύριος αὐτοῦ χρείαν

ptizabimini. Cæterũ ſedere mihi à dextris ac ſiniſtris, nõ eſt meũ dare, ſed ijs cõtinget quibus paratũ eſt. Et cũ audiſſent decẽ cœperũt indignari de Iacobo & Ioanne. Ieſus autẽ cũ uocaſſet eos ad ſe dicit illis: Scitis, quod qui uidentur imperare gẽtibus, dominiũ exercẽt aduerſus illas. Et qui magnates ſunt inter eas poteſtatem exercẽt in illas. Verũ nõ ſic erit inter uos, ſed quicunq; uoluerit ex uobis fieri magnus inter uos, erit miniſter ueſter. Et quicũq; uoluerit ex uobis eſſe primꝰ, erit omniũ ſeruus. Nam & filiꝰ hominis nõ uenit ut ſibi miniſtraretur, ſed ut ipſe miniſtraret, ac daret animã ſuã redẽptionẽ p multis. Et ueniunt Hiericho, cumq; egrederetur ab urbe Hiericho, ac diſcipuli illiꝰ & turba copioſa: filiꝰ Timæi Bartimæus cæcus ſedebat iuxta uiam mendicans. Et cum audiſſet qd' Ieſus Nazarenus eſſet, cœpit clamare, & dicere: Fili Dauid Ieſu, miſerere mei. Et increpabant illum multi, ut taceret. At ille multo magis clamabat: Fili Dauid, miſerere mei. Et ſtetit Ieſus, ac iuſſit illum uocari, & uocant cæcũ, dicentes illi: Bono animo eſto, ſurge, uocat te. Ille uero abiecto pallio ſuo, ſurrexit & uenit ad Ieſum. Et reſpõdens dicit illi Ieſus: Quid uis faciam tibi? Cæcus autem dixit ei: Raboni, ut uiſum recipiam. Ieſus autẽ dixit illi: Abi, fides tua ſaluum te reddidit, ac protinus recepit uiſum, & ſequebatur Ieſum in uia. Et cum appro xi
pinquant Hieroſolymis ad Bethphagẽ & Bethaniã iuxta montẽ oliuarũ, emittit duos è diſcipulis ſuis, & dicit illis: Abite in uicũ q cõtra uos eſt, & ſtatim ingredientes in illũ, inuenietis pullũ alligatũ, ſupra quẽ nullus hominũ ſedit: Soluite eum & adducite. Et ſi quis uobis dixerit: Cur facitis hoc? Dicite, qd' dominus eo

i opus

χρείαν ἔχει, καὶ εὐθέως αὐτὸν ἀποστελεῖ ὧδε.
ριη̄ β * Ἀπῆλθον δὲ καὶ εὗρον πῶλον δεδεμένον
πρὸς τὴν θύραν ἔξω ἐπὶ τοῦ ἀμφόδου, καὶ
λύουσιν αὐτόν, καί τινες τῶν ἐκεῖ ἑστηκότων,
ἔλεγον αὐτοῖς. τί ποιεῖτε λύοντες τὸν πῶ-
λον; οἱ δὲ εἶπον αὐτοῖς καθὼς ἐνετείλατο
ὁ Ιησοῦς, καὶ ἀφῆκαν αὐτούς. καὶ ἤγαγον
τὸν πῶλον πρὸς τὸν Ιησοῦν, καὶ ἐπέβαλον
αὐτῷ τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἐκάθισεν ἐπ' αὐ-
τόν. πολλοὶ δὲ τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἔστρωσαν
εἰς τὴν ὁδόν. ἄλλοι δὲ στιβάδας ἔκοπτον ἐκ
τῶν δένδρων, καὶ ἐστρώννυον εἰς τὴν ὁδόν.
ριθ̄ α * καὶ οἱ προάγοντες, καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες,
ἔκραζον, λέγοντες, ὡς ἀννᾶ, εὐλογημένος ὁ
ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου, εὐλογημένη ἡ
ἐρχομένη βασιλεία ἐν ὀνόματι κυρίου τοῦ πα-
τρὸς ἡμῶν δαβὶδ, ὡς ἀννᾶ ἐν τοῖς ὑψίστοις.
ρκ̄ ς * καὶ εἰσῆλθεν εἰς ἱεροσόλυμα ὁ κύριος καὶ εἰς
τὸ ἱερόν. καὶ περιβλεψάμενος πάντα, ὀ-
ψίας ἤδη οὔσης τῆς ὥρας, ἐξῆλθεν εἰς βηθα-
νίαν μετὰ τῶν δώδεκα. καὶ τῇ ἐπ' αὔριον ἐξ-
ελθόντων αὐτῶν ἀπὸ βηθανίας ἐπείνασε. λγ̄
καὶ ἰδὼν συκῆν μακρόθεν, ἔχουσαν φύλλα, ἦλ-
θεν εἰ ἄρα εὑρήσει τί ἐν αὐτῇ. καὶ ἐλθὼν ἐπ'
αὐτὴν, οὐδὲν εὗρεν εἰ μὴ φύλλα. οὐ γὰρ ἦν
καιρὸς σύκων. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ιησοῦς,
εἶπεν αὐτῇ. μηκέτι ἐκ σοῦ εἰς τὸν αἰῶνα μη-
δεὶς καρπὸν φάγοι, καὶ ἤκουον οἱ μαθηταὶ
ρκᾱ α αὐτοῦ. * καὶ ἔρχονται εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ
εἰσελθὼν ὁ Ιησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν, ἤρξατο ἐκβάλ-
λειν τοὺς πωλοῦντας, καὶ ἀγοράζοντας ἐν
τῷ ἱερῷ. καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολυβιστῶν,
καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς περὶ
στερὰς κατέστρεψε. καὶ οὐκ ἤφιεν, ἵνα τις
διενέγκῃ σκεῦος διὰ τοῦ ἱεροῦ. καὶ ἐδίδα-
σκε, λέγων αὐτοῖς. οὐ γέγραπται, ὅτι ὁ οἶ-
κός μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται πᾶσι
τοῖς ἔθνεσιν; ὑμεῖς δὲ ἐποιήσατε αὐτὸν σπή-
ρκβ̄ α λαιον λῃστῶν. * καὶ ἤκουσαν οἱ γραμμα-
τεῖς, καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ ἐζήτουν πῶς αὐτὸν
ἀπολέσουσιν, ἐφοβοῦντο γὰρ αὐτὸν, ὅτι
πᾶς

opus habet, & cōtinuo illum mittet huc.
Abierunt autē, & inuenerunt pullum al-
ligatum iuxta ianuam foris in biuio, &
soluunt illum. Et nōnulli eorum qui illic
stabant, dicebāt illis: Quid facitis soluen-
tes pullū? At illi dixerūt eis, quēadmodū
præceperat Iesus, & sinebant illos. Et ad-
duxerunt pullū ad Iesum, & iniecerūt illi
uestimēta sua, seditq́ꝫ super illum. Multi
uero uestimēta sua sternebant in uiam.
Alij uero frondes incidebant ex arbori-
bus, & sternebant in uiam. Et qui præce-
debant, quiq́ꝫ sequebant̄ clamabant, di-
centes: Hos anna: bn̄dictus qui uenit in
nomine dn̄i. Benedictū qd̄ uenit regnū
in nomine dn̄i patris nostri Dauid, hos
anna in altissimis. Et ingressus est Hiero-
solyma dn̄s & in tēplum. Et cum circum-
spexisset om̄ia, iamq́ꝫ tēpus esset uespe-
rtinum, egressus est Bethaniam cum duo
decim, & postero die cū exissent Betha-
nia, esurijt: cumq́ꝫ uidisset arborē fici pro
cul, habentem folia, ueniebat si uidelicet
inuēturus esset aliquid in illa: & cum ue-
nisset ad illā, nihil inuenit nisi folia. Non
enim erat tempus ficorū. Et respondens
Iesus dixit ficui: Ne posthac ex te in æter
num quisquam fructum edat. Et audie-
bant discipuli illius, ueniuntq́ꝫ Hieroso-
lyma. Et ingressus Iesus in tēplum, cœpit
eijcere eos, qui uendebant & emebant in
templo. & mensas argentariorū, & sellas
uendentium columbas subuertit, & non
permisit, ut quisquam deportaret uas
per tēplum, & docebat, dicens illis: Non-
ne scriptū est: Domus mea domus pre-
cationis uocabitur omnibus gentibus?
Vos autē fecistis eam speluncam latro-
num. Et audierunt scribæ principesq́ꝫ sa-
cerdotū, & quærebant quomodo illum
essent perdituri. Timebant em̄ eum qd̄
tota

πᾶς ὁ ὄχλος ἐξεπλήσσετο ἐπὶ τῇ διδαχῇ
γκ γ αὐτοῦ. * καὶ ὅτε ὀψὲ ἐγένετο, ἐξεπορεύετο ἔξω
τῆς πόλεως. καὶ πρωὶ παραπορευόμενοι, εἶ
δον τὴν συκῆν ἐξηραμμένην ἐκ ῥιζῶν, καὶ ἀ-
ναμνησθεὶς ὁ πέτρος, λέγει αὐτῷ. ῥαββεί,
γκα ἴδε ἡ συκῆ ἣν κατηράσω ἐξήρανται. * καὶ ἀπο
ς κριθεὶς ὁ ιησοῦς, λέγει αὐτοῖς. ἔχετε πίστιν
θεοῦ. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν εἴπῃ τῷ
ὄρει τούτῳ, ἄρθητι, καὶ βλήθητι εἰς τὴν θά-
λασσαν, καὶ μὴ διακριθῇ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐ
του, ἀλλὰ πιστεύσῃ, ὅτι ἃ λέγει γίνεται, ἔσαι
γκε αὐτῷ ὃ ἐὰν εἴπῃ. * διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν. πάν
δ τα ὅσα ἂν προσευχόμενοι αἰτεῖσθε, πιστεύε
γκς τε, ὅτι λαμβάνετε, καὶ ἔσαι ὑμῖν. * καὶ ὅταν λα
ς στήκητε προσευχόμενοι, ἀφίετε εἴ τι ἔχετε κα
τά τινος, ἵνα καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὁ ἐν τοῖς
οὐρανοῖς, ἀφῇ ὑμῖν τὰ παραπτώματα ὑμῶν.
γκζ * καὶ ἔρχονται πάλιν εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ ἐν
β τῷ ἱερῷ περιπατοῦντος αὐτοῦ, ἔρχονται λε
πρὸς αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ γραμματεῖς,
καὶ οἱ πρεσβύτεροι, καὶ λέγουσιν αὐτῷ, ἐν
ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; καὶ τίς σοι τὴν
ἐξουσίαν ταύτην ἔδωκεν, ἵνα ταῦτα ποι-
ῇς; ὁ δὲ ιησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς. ἐπε
ρωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ ἕνα λόγον, καὶ ἀπο
κρίθητέ μοι, καὶ ἐρῶ ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξου-
σίᾳ ταῦτα ποιῶ. τὸ βάπτισμα ἰωάννου ἐξ ου-
ρανοῦ ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; ἀποκρίθητέ μοι.
καὶ ἐλογίζοντο πρὸς ἑαυτοὺς, λέγοντες. ἐὰν
εἴπωμεν, ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ, διὰ τί οὖν οὐκ
ἐπιστεύσατε αὐτῷ. ἀλλ' ἐὰν εἴπωμεν, ἐξ ἀν
θρώπων, ἐφοβοῦντο τὸν λαόν. ἅπαντες γὰρ
εἶχον τὸν ἰωάννην, ὅτι ὄντως προφήτης ἦν.
καὶ ἀποκριθέντες λέγουσι τῷ ιησοῦ. οὐκ οἴ
δαμεν. καὶ ὁ ιησοῦς ἀποκριθεὶς, λέγει αὐτοῖς.
οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦ-
γκη τα ποιῶ. * καὶ ἤρξατο αὐτοῖς ἐν παραβο-
β λαῖς λαλεῖν. ἀμπελῶνα ἐφύτευσεν ἄνθρω- λς
πος, καὶ περιέθηκε φραγμόν, καὶ ὤρυξεν ὑπολή-
νιον, καὶ ᾠκοδόμησε πύργον, καὶ ἐξέδοτο αὐ-
τὸν γεωργοῖς, καὶ ἀπεδήμησε, καὶ ἀπέστειλε

tota turba admirabatur doctrinā illius.
Et cum uespera iam esset, egressus est Ie-
sus è ciuitate, & mane prætereuntes, uide-
runt ficum exaruisse radicitus, & recorda-
tus Petrus, dicit illi: Rabbi, ecce ficus illa
quam execratus es, exaruit. Et respon-
dens Iesus, dicit illis: Cōfidite deo. Amē
dico uobis, quod quicunq; dixerit mon-
ti huic: Tollaris ac mittaris in mare, &
non hæsitauerit in corde suo, sed credi-
derit, fore quæ dixerit, erit illi quicquid
dixerit. Propterea dico uobis, quæcunq;
orantes petitis, credite, quod accipitis, &
erunt uobis. Et cum steteritis orantes, re-
mittite si quid habetis aduersus aliquē,
ut & pater uester, qui in cœlis est, remit-
tat uobis delicta uestra. Et ueniunt rur-
sum Hierosolymam, & cum ambularet
in templo, ueniunt ad illum principes sa-
cerdotum & scribæ & seniores, & dicunt
illi: Qua autoritate hæc facis, & quis tibi
dedit autoritatem istam, ut ista facias?
Iesus autem respondens, dixit illis: Quæ-
ram à uobis & ipse quiddam, & respon-
dete mihi, & dicam uobis qua auto-
ritate hæc faciam. Baptismus Ioannis
utrū è cœlo erat, an ex hominibus? Re-
spondete mihi. Et cogitabant apud se,
dicentes: Si dixerimus, è cœlo, dicet: Cur
igitur non credidistis illi? At si dixis-
sent, ex hominibus, timebant populum.
Omnes enim habebant Ioannē, quod
uere propheta fuisset. Et respondentes,
dicunt Iesu: Nescimus. Et Iesus respon-
dens dicit illis: Nec ego dicam uobis,
qua autoritate hæc faciam.

Et cœpit illis per parabolas loqui. XII
Vineam plantauit homo, & circunde-
derat sepem, & foderat lacum, & ædi-
ficauerat turrim, & elocauerat eam agri-
colis, & peregre profectus est, & misit

πρὸς τοὺς γεωργοὺς τῷ καιρῷ δοῦλον, ἵνα παρὰ τῶν γεωργῶν λάβῃ ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος. οἱ δὲ λαβόντες αὐτὸν ἔδειραν, καὶ ἀπέστειλαν κενόν. καὶ πάλιν ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς ἄλλον δοῦλον, κἀκεῖνον λιθοβολήσαντες ἐκεφαλαίωσαν, καὶ ἀπέστειλαν ἠτιμωμένον. καὶ πάλιν ἄλλον ἀπέστειλε, κἀκεῖνον ἀπέκτειναν, καὶ πολλοὺς ἄλλους, τοὺς μὲν δέροντες, τοὺς δὲ ἀποκτείνοντες. ἔτι οὖν ἕνα υἱὸν ἔχων ἀγαπητὸν αὐτοῦ, ἀπέστειλε καὶ αὐτὸν πρὸς αὐτοὺς ἔσχατον, λέγων, ὅτι ἐντραπήσονται τὸν υἱόν μου. ἐκεῖνοι δὲ οἱ γεωργοὶ εἶπον πρὸς ἑαυτούς. ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος, δεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐτόν, καὶ ἡμῶν ἔσται ἡ κληρονομία. καὶ λαβόντες αὐτὸν, ἀπέκτειναν, καὶ ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος. τί οὖν ποιήσει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος; ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργούς, καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα ἄλλοις. οὐδὲ τὴν γραφὴν ταύτην ἀνέγνωτε; λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας, παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστι θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν. * καὶ ἐζήτουν αὐτὸν κρατῆσαι, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν ὄχλον. ἔγνωσαν γὰρ, ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν εἶπε. καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον. * καὶ ἀποστέλλουσι πρὸς αὐτόν τινας τῶν φαρισαίων καὶ τῶν ἡρωδιανῶν, ἵνα αὐτὸν ἀγρεύσωσι λόγῳ. οἱ δὲ ἐλθόντες λέγουσιν αὐτῷ. Διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ, καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός, οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις, ἔξεστι κῆνσον καίσαρι δοῦναι ἢ οὔ; δῶμεν, λζ ἢ μὴ δῶμεν; ὁ δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὴν ὑπόκρισιν, εἶπεν αὐτοῖς. τί με πειράζετε; φέρετέ μοι δηνάριον, ἵνα ἴδω. οἱ δὲ ἤνεγκαν. καὶ λέγει αὐτοῖς. τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, καίσαρος. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. ἀπόδοτε τὰ καίσαρος καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. καὶ ἐθαύμασαν

ad agricolas cum opportunũ esset seruũ, ut ab agricolis acciperet de fructu uineæ. At illi arreptum illum ceciderũt, ac remiserunt uacuum. Et rursum misit ad illos alium seruum, & illi coniectis in eum saxis comminuerunt caput, & remiserunt contumelijs affectum. Et rursum alium misit, & illum occiderunt: multosq; alios, hos quidem cedentes, illos uero occidentes. Itaque cum unum adhuc haberet filium suum dilectum, misit etiam illum ad illos postremũ, dicens: Reuerebunt filium meum. Illi uero agricolæ dicebant inter sese: Hic est hæres, uenite occidamus eum, & nostra erit hæreditas. Et arreptum illum occiderũt, & eiecerunt è uinea. Quid igitur facturus est dominus uineæ? ueniet & perdet agricolas, & dabit uineam alijs. An ne hanc quidem scripturam legistis? Lapidem quem reprobauerunt ij qui ædificabant, hic factus est caput anguli, à domino factum est hoc, & est admirabile in oculis nostris. Et quærebant eum comprehendere, & metuebant turbam. sciebant enim, quod aduersus ipsos parabolam dixisset. Et relicto illo abierunt, ac mittunt ad illum quosdam è pharisæis & Herodianis, ut eum captarẽt sermone. Illi uero cum uenissent, dicunt ei: Præceptor, scimus qd uerax es, & non curas quenq;: non enim respicis personã hominũ, sed cum ueritate uiam dei doces, Licet censum Cæsari dare an non? demus an non demus? Ille uero sciens illorũ simulationẽ, dixit illis: Quid me tẽtatis? Afferte mihi denariũ, ut uideam. Illi uero attulerũt. Et dicit eis: Cuius est imago hæc & inscriptio? Illi uero dixerũt ei: Cæsaris. Et respõdẽs Iesus, dixit illis: Reddite quæ sunt cæsaris cæsari, & quæ dei sunt deo. Et admirati sunt

de

λη̄. περὶ τῶν σαδδουκαίων. λθ̄. περὶ τοῦ γραμματέως.

ἐπ' αὐτοῦ. καὶ ἔρχονται σαδδουκαῖοι πρὸς λη̄
αὐτόν, οἵτινες λέγουσιν, ἀνάστασιν μὴ εἶναι,
καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες. Διδάσκα
λε, μωσῆς ἔγραψεν ἡμῖν, ὅτι ἐάν τινος
ἀδελφὸς ἀποθάνῃ, καὶ καταλείπῃ γυναῖ/
κα, καὶ τέκνα μὴ ἀφῇ, ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελφὸς
αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἐξαναστήσῃ
σπέρμα τοῦ ἀδελφῷ αὐτοῦ. Επτὰ ἀδελφοὶ ἦ/
σαν, καὶ ὁ πρῶτος ἔλαβε γυναῖκα, καὶ
ἀποθνήσκων οὐκ ἀφῆκε σπέρμα. καὶ ὁ δεύ/
τερος ἔλαβεν αὐτήν, καὶ ἀπέθανε, καὶ οὐ/
δὲ αὐτὸς ἀφῆκε σπέρμα. καὶ ὁ τρίτος ὡσαύ
τος. καὶ ἔλαβον αὐτὴν οἱ ἑπτὰ, καὶ οὐκ ἀ-
φῆκαν σπέρμα. ἐσχάτη δὲ πάντων ἀπέθα-
νε καὶ ἡ γυνή. Εν τῇ οὖν ἀναστάσει, ὅτ' ἂν ἀνα
στῶσι, τίνος αὐτῶν ἔσται γυνή; οἱ γὰρ ἑ-
πτὰ ἔσχον αὐτὴν γυναῖκα. καὶ ἀποκριθεὶς
ὁ Ιησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. οὐ διὰ τοῦτο πλα-
νᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς γραφὰς, μηδὲ τὴν
δύναμιν τοῦ θεοῦ; ὅταν γὰρ ἐκ νεκρῶν ἀ-
ναστῶσιν, οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε γαμίσκον-
ται, ἀλλ' εἰσὶν ὡς ἄγγελοι οἱ ἐν τοῖς οὐρα-
νοῖς. περὶ δὲ τῶν νεκρῶν, ὅτι ἐγείρονται, οὐκ
ἀνέγνωτε ἐν τῇ βίβλῳ μωσέως, ἐπὶ τοῦ βά-
του ὡς εἶπεν αὐτῷ ὁ θεὸς, λέγων; ἐγὼ ὁ θεὸς
ἀβραὰμ, καὶ ὁ θεὸς ἰσαὰκ, καὶ ὁ θεὸς ἰακώβ, οὐκ
ἔστιν ὁ θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ θεὸς ζώντων. ὑμεῖς
ρλᾱ οὖν πολὺ πλανᾶσθε. * καὶ προσελθὼν εἷς λθ̄
ς τῶν γραμματέων ἀκούσας αὐτῶν συζητούν-
των, εἰδὼς ὅτι καλῶς αὐτοῖς ἀπεκρίθη, ἐπη
ρώτησεν αὐτόν. ποίᾳ ἔστιν πρώτη πάντων
ἐντολή; ὁ δὲ Ιησοῦς ἀπεκρίθη αὐτῷ, ὅτι πρώ
τη πασῶν τῶν ἐντολῶν. ἄκουε ἰσραὴλ, κύ-
ριος ὁ θεὸς ἡμῶν κύριος εἷς ἐστι. καὶ ἀγαπή
σεις κύριον τὸν θεόν σου ἐξ ὅλης καὶ καρδίας
σου, καὶ ἐξ ὅλης καὶ ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης
καὶ διανοίας σου, καὶ ἐξ ὅλης καὶ ἰσχύος σου.
αὕτη πρώτη ἐντολή. καὶ δευτέρα ὁμοία αὕ
τη. ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυ-
τόν. μείζων τούτων ἄλλη ἐντολὴ οὐκ ἔστι.
ρλβ̄ * καὶ εἶπεν αὐτοῦ ὁ γραμματεὺς. καλῶς δι/
δάσκαλε

de eo. Et ueniunt Sadducæi ad illum, qui dicunt, non esse resurrectionē: interrogauerunt q̄ eum, dicentes: Præceptor, Moses scripsit nobis, si cuius frater moriatur, ac relinquat uxorem, & liberos non relinquat, ut accipiat frater eius uxorē illius, & susciret semē fratri suo. Septē fratres fuerunt, ac primus accepit uxorem, isq̄ moriens nō reliquit semen. & secundus accepit illam, ac mortuus est: & nec ipse reliquit semen, & tertius similiter. & acceperunt eam septem, nec reliquerunt semen. Postrema uero omnium mortua est & uxor. In resurrectione igitur, cum resurrexerint, cui⁹ illorū erit uxor? Nam septē habuerunt eam uxorem. Et respondens Iesus, dixit eis: An nō propterea erratis, quod nesciatis scripturas, neq̄ uirtutem dei? Cum enim à mortuis resurrexerint, neq̄ cōtrahunt matrimonium, neq̄ nuptum dantur, sed sunt uelut angeli qui in cœlis sunt. Cæterū de mortuis, quod resuscitantur, non legistis in libro Mosi, quomodo in rubo locutus sit illi deus, dicens: Ego ille deus Abraham, & deus Isaac, & deus Iacob. Non est deus mortuorum, sed deus uiuentium. Vos igitur multū erratis. Et cum accessisset quidam è scribis, & audisset eos simul disputantes, uideretq̄ quod bene respōdisset eis, interrogauit illum: Quod est primū omnium præceptorū? Iesus autē respondit illi: Primū omniū præceptum est: Audi Israel, Dominus deus noster, dominus unus est. Et diliges dominū deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex totis uiribus tuis. Hoc est primū præceptum. Et secundum simile hoc est: Diliges proximum tuum, ut teipsum. Maius his aliud præceptum non est. Et dixit illi scriba: Bn̄ præ-

δάσκαλε ἐπ' ἀληθείας εἶπας, ὅτι εἷς ἐστι θεὸς, καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος πλὴν αὐτοῦ. καὶ τὸ ἀγαπᾶν αὐτὸν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, καὶ ἐξ ὅλης τῆς συνέσεως, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος, καὶ τὸ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτόν, πλεῖόν ἐστι πάντων τῶν ὁλοκαυτωμάτων, καὶ τῶν θυσιῶν. καὶ ὁ Ἰησοῦς ἰδὼν, ὅτι νουνεχῶς ἀπεκρίθη, εἶπεν αὐτῷ. οὐ μακρὰν εἶ ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. * καὶ οὐδεὶς οὐκέτι ἐτόλμα αὐτὸν ἐπερωτῆσαι. * καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἔλεγε, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ. πῶς λέγουσιν οἱ γραμματεῖς, ὅτι ὁ χριστὸς υἱός ἐστι Δαβίδ; αὐτὸς γὰρ Δαβὶδ εἶπεν ἐν πνεύματι ἁγίῳ. εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου, ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου; Αὐτὸς οὖν Δαβὶδ λέγει αὐτὸν κύριον, καὶ πόθεν υἱὸς αὐτοῦ ἐστι; καὶ ὁ πολὺς ὄχλος ἤκουεν αὐτοῦ ἡδέως. * καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. βλέπετε ἀπὸ τῶν γραμματέων, τῶν θελόντων ἐν στολαῖς περιπατεῖν, καὶ ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ πρωτοκλισίας ἐν τοῖς δείπνοις. * οἱ κατεσθίοντες τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρὰ προσευχόμενοι. οὗτοι λήψονται περισσότερον κρίμα. καὶ καθίσας ὁ Ἰησοῦς κατέναντι τοῦ γαζοφυλακίου, ἐθεώρει, πῶς ὁ ὄχλος βάλλει χαλκὸν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον· καὶ πολλοὶ πλούσιοι ἔβαλλον πολλά. καὶ ἐλθοῦσα μία χήρα πτωχὴ, ἔβαλε λεπτὰ δύο, ὅ ἐστι κοδράντης. καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγει αὐτοῖς. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἡ χήρα αὕτη ἡ πτωχὴ πλεῖον πάντων βέβληκε τῶν βαλλόντων εἰς τὸ γαζοφυλάκιον. πάντες γὰρ ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον, αὕτη δὲ ἐκ τῆς ὑστερήσεως αὐτῆς πάντα ὅσα εἶχεν ἔβαλεν, ὅλον τὸν βίον αὐτῆς. * καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἱεροῦ, λέγει αὐτῷ εἷς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Διδάσκαλε, ἴδε ποταποὶ λίθοι, καὶ ποταπαὶ οἰκοδομαὶ

ceptor cũ ueritate dixisti, quod unus sit deus, & nõ sit alius præter illum. quodq; diligere eum ex toto corde, & ex tota intelligentia, & ex tota anima, & ex totis uiribus, ac diligere proximũ ut seipsum, plus sit quam uniuersa holocautomata & uictimæ. At Iesus cum uideret, quod cordate respondisset, dixit illi: Haud longe abes à regno dei. Et nemo post illa audebat illum interrogare. Et respondens Iesus dicebat, docẽs in templo: Quomodo dicunt scribæ, Christum esse filium Dauid? nam ipse Dauid dixit afflatus spiritu sancto: Dixit dominus domino meo, sede à dextris mihi. Donec posuero inimicos tuos, scabellum pedum tuorũ. Ipse ergo Dauid uocat eum dominum, & unde filius eius est? Et pleraq; turba audiebat illum libenter. Et dicebat illis in doctrina sua: Cauete à scribis, qui amant infulati obambulare, & amant salutationes in foris, primasq; sellas in congregationibus, & primos accubitus in cœnis, qui deuorant domos uiduarum, & sub prætextu longas faciunt preces. isti accipient grauiorem damnationem. Et cum sederet Iesus ex aduerso gazophylacij, spectabat, quomodo turba mitteret æs in gazophylacium. Et multi diuites mittebant multa. Et uenit quædam uidua pauper, misitq; minuta duo, quod est quadrãs. Vocatisq; ad se discipulis suis, dicit illis: Amen dico uobis, quod uidua hæc pauper plus misit, quam omnes qui miserunt in gazophylaciũ. Nam omnes eo quod ipsis supererat, miserunt. At hæc è penuria sua omnia quæcunq; habebat misit, totam substantiam suam.

Et cum exiret è templo, dicit illi quidam è discipulis illius: Præceptor, uide quales lapides, & quales substructiones:

XIII

δομαί. καὶ ὁ ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ. βλέπεις ταύτας τὰς μεγάλας οἰκοδομάς; οὐ μὴ ἀφεθῇ λίθος ἐπὶ λίθῳ, ὃς οὐ μὴ καταλυθῇ. * ἦν καθημένου αὐτοῦ εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν κατέναντι τοῦ ἱεροῦ, ἐπηρώτων αὐτὸν κατ' ἰδίαν πέτρος καὶ ἰάκωβος, καὶ ἰωάννης, καὶ ἀνδρέας, εἰπὲ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται; καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν μέλλῃ πάντα ταῦτα συντελεῖσθαι; ὁ δὲ ἰησοῦς ἀποκριθεὶς αὐτοῖς, ἤρξατο λέγειν. βλέπετε, μή τις ὑμᾶς πλανήσῃ. πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες, ὅτι ἐγώ εἰμι, καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν. ὅταν δὲ ἀκούσητε πολέμους καὶ ἀκοὰς πολέμων, μὴ θροεῖσθε, δεῖ γὰρ γενέσθαι, ἀλλ' οὔπω τὸ τέλος. ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν. καὶ ἔσονται σεισμοὶ κατὰ τόπους, καὶ ἔσονται λιμοὶ καὶ ταραχαί. ἀρχαὶ ὠδίνων ταῦτα. * βλέπετε δὲ ὑμεῖς ἑαυτούς, παραδώσουσι γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια καὶ εἰς συναγωγάς. δαρήσεσθε, καὶ ἐπὶ ἡγεμόνων καὶ βασιλέων ἀχθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. * καὶ εἰς πάντα τὰ ἔθνη δεῖ πρῶτον κηρυχθῆναι τὸ εὐαγγέλιον. * ὅταν δὲ ἀγάγωσιν ὑμᾶς παραδιδόντες, μὴ προμεριμνᾶτε τί λαλήσητε, μηδὲ μελετᾶτε, ἀλλ' ὃ ἐὰν δοθῇ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, τοῦτο λαλεῖτε. οὐ γάρ ἐστε ὑμεῖς οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ πατὴρ τέκνον, καὶ ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς, καὶ θανατώσουσιν αὐτούς. καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου. ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται, * ὅταν δὲ ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, τὸ ῥηθὲν ὑπὸ δανιὴλ τοῦ προφήτου, ἑστὸς ὅπου οὐ δεῖ, ὁ ἀναγινώσκων, νοείτω, * τότε οἱ ἐν τῇ ἰουδαίᾳ, φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη. ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ δώματος, μὴ καταβάτω εἰς τὴν οἰκίαν, μηδὲ εἰσελθέτω ἆραί τι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ, καὶ ὁ

nes. Et Iesus respõdens, ait illi: Vides has magnas substructiones? Non relinquetur lapis super lapidem, qui non diruat. Et cũ sederet in monte oliuarũ è regione templi, interrogabant illum secreto Petrus & Iacobus, & Ioannes, & Andreas. Dic nobis quãdo hæc erunt? & quod signum est, quando hæc omnia sint consumanda? At Iesus respondens illis, cœpit dicere: Videte, ne quis uos fallat. Multi enim uenient in nomine meo dicẽtes: ego sum Christus, multosq; decipient. Cum autem audieritis bella & rumores bellorũ, ne turbemini. oportet eĩ fieri: at nondum finis. Insurget eĩ gens aduersus gentẽ, & regnũ aduersus regnũ: Et erunt terræmotus in singulis locis, & erunt fames ac turbatiões. Initia dolorũ hæc. Sed cauete uos uobis. Tradent eĩ uos in cõcilia & in synagogas. cædemini, & sub præsidibus ac regibus ducemini propter me in testimoniũ illis. Et apud oĩes gẽtes oportet pri⁹ prædicari euangelium. Cũ autẽ duxerint uos tradentes, ne præcogitetis quid dicturi sitis, neque meditemini, sed quicquid datũ fuerit uobis in illa hora, hoc loquamini. Non eĩ estis uos qui loquimini, sed spiritus sanctus. Traditurus est autẽ frater fratrẽ in mortem, & pater filium, & insurgent filij aduersus parẽtes, ac morte afficient eos. Et eritis odio habiti ab omnibus ꝓpter nomen meum. Sed qui perseuerauerit usq; ad finem, hic saluus erit. Porrò cum uideritis abominationem desolationis, de qua dictum est à Daniele propheta, stantem ubi non oportet, qui legerit, intelligat. tunc qui fuerint in Iudæa, fugiant ad montes. Qui uero fuerit in tecto, ne descendat in domum: nec ingrediatur, ut quicquam tollat è domo sua.

καὶ ὁ εἰς τὸν ἀγρὸν ὤν, μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀ
ρμδ β πίσω, ἆραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ. * οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γα
ρμε s στρὶ ἐχούσαις, καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκεί
ναις ταῖς ἡμέραις. * προσεύχεσθε δέ, ἵνα μὴ
ρμς γένηται ἡ φυγὴ ὑμῶν χειμῶνος. * ἔσονται γὰρ
ρμζ β αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι θλῖψις, οἵα οὐ γέγονε τοι
ρμζ s αύτη ἀπ' ἀρχῆς κτίσεως, ἧς ἔκτισεν ὁ θεὸς ἕ
ως τοῦ νῦν, καὶ οὐ μὴ γένηται. * καὶ εἰ μὴ κύ
ριος ἐκολόβωσε τὰς ἡμέρας, οὐκ ἂν ἐσώθη
πᾶσα σάρξ. ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς, οὓς ἐξε
ρμη 6 λέξατο, ἐκολόβωσε τὰς ἡμέρας. * καὶ τότε ἐάν
ρμθ s τις ὑμῖν εἴπῃ· ἰδοὺ ὧδε ὁ χριστὸς, ἰδοὺ ἐκεῖ,
μὴ πιστεύετε. * ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι,
καὶ ψευδοπροφῆται, καὶ δώσουσι σημεῖα καὶ τέ
ρατα, πρὸς τὸ ἀποπλανᾶν, εἰ δυνατὸν, καὶ τοὺς
ἐκλεκτούς. ὑμεῖς δὲ βλέπετε, ἰδοὺ προείρη
ρμ β κα ὑμῖν πάντα. * ἀλλ' ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέ
ρμα β ραις μετὰ τὴν θλῖψιν ἐκείνην ὁ ἥλιος σκοτι
σθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐ
τῆς, καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ ἔσονται ἐκπίπτον
τες, καὶ αἱ δυνάμεις αἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, σαλευ μγ
θήσονται. * καὶ τότε φανήσεται τὸ σημεῖον τοῦ ἀνθρώπου
ἐν οὐρανῷ· καὶ τότε κόψονται πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς, καὶ
ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ
οὐρανοῦ μετὰ δυνάμεως πολλῆς καὶ δόξης. καὶ τότε ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέ
λους αὐτοῦ, καὶ ἐπισυνάξει τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐ
τοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρου γῆς ἕως
ἄκρου οὐρανοῦ. Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς μάθετε τὴν
παραβολήν. ὅταν ἤδη ὁ κλάδος αὐτῆς
ρμγ s γένηται, καὶ ἐκφύῃ τὰ φύλλα, γινώσκετε,
ὅτι ἐγγὺς ὁ θέρος ἐστίν. οὕτως καὶ ὑμεῖς ὅτ
ρμδ s ἂν ταῦτα ἴδητε γινόμενα, γινώσκετε, ὅτι
ἐγγύς ἐστιν ἐπὶ θύραις. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, μέχρις οὗ πάν
τα ταῦτα γένηται. ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσον
ρμβ s ται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι. * περὶ δὲ
τῆς ἡμέρας ἐκείνης, καὶ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ
οἱ ἄγγελοι οἱ ἐν οὐρανῷ, οὐδὲ ὁ υἱός, εἰ μὴ ὁ πα
ρμγ s τήρ. * βλέπετε, ἀγρυπνεῖτε καὶ προσεύχεσθε, οὐκ
ρμε s οἴδατε γὰρ, πότε ὁ καιρός ἐστιν. * ὡς ἄνθρωπος ἀ
ρμε β πόδημος ἀφεὶς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, καὶ δοὺς τοῖς δού
λοις αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν, καὶ ἑκάστῳ τὸ ἔργον αὐτοῦ·

καὶ τῷ

Et qui fuerit in agro, ne reuertatur ad ea quæ reliquit à tergo, ad tollendum pallium ſuum. Væ autem pregnantibus & lactantibus in illis diebus. Sed orate, ne fiat fuga ueſtra hyeme. Erunt enim dies illi talis afflictio, qualis nō fuit à primordio rerum conditarum, quas condidit deus, uſq; ad hoc tempus, nec futura eſt. Et niſi dominus abbreuiaſſet dies, haud quaq; ſalua fuiſſet uniuerſa caro. Sed propter electos quos elegit, abbreuiauit dies. Ac tum, ſi quis uobis dixerit: Ecce hic Chriſtus, ecce illic, ne credatis. Exorientur pſeudochriſti, & pſeudoprophetæ, & edent ſigna ac prodigia, ad decipiendum, ſi fieri poſſit, etiam electos. Vos autem cauete, ecce prædixi uobis omnia. Cæterum in illis diebus poſt afflictionē illam ſol obtenebrabitur, & luna non dabit ſplendorem ſuum: & ſtellæ cœli decident, & uirtutes quæ in cœlis ſunt, concutientur. Et tunc uidebunt filium hominis uenientem in nubibus, cum poteſtate multa & gloria. Et tunc mittet angelos ſuos, & aggregabit electos ſuos à quatuor uentis, à ſummo terræ uſq; ad ſummum cœli. À ficu uero diſcite ſimilitudinem. Cum ramus eius iam tener fuerit, produxeritq; folia, ſcitis, quod prope ſit æſtas. Sic & uos cum hæc uideritis fieri, ſcitote, quod prope ſit in foribus. Amen dico uobis, quod non præteribit generatio hæc, donec omnia hæc facta fuerint. Cœlum & terra præteribunt, ſed uerba mea non præteribunt. Cæterū de die illo ac tempore, nemo nouit, ne angeli quidē qui in cœlo ſunt, nec ipſe filius, ſed ſolus pater. Cauete, uigilate, & orate, neſcitis em̄ quādo tēpus ſit. Sicut homo qui peregre agit relicta domo ſua, deditq; ſeruis ſuis ſubſtantiā ſuā, ac ſuū cuiq; opus,

ρμε β Ὁ τῷ θυρωρῷ ἐνετείλατο ἵνα γρηγορῇ.* γρη
γορεῖτε οὖν, οὐκ οἴδατε γὰρ, πότε ὁ κύριος τῆς οἰκί
ας ἔρχεται, ὀψὲ ἢ μεσονυκτίου, ἢ ἀλεκτοροφωνί
ας, ἢ πρωί, μὴ ἐλθὼν ἐξαίφνης, εὕρῃ ὑμεῖς
καθεύδοντας. ἃ δὲ ὑμῖν λέγω, πᾶσι λέγω, γρη
ρμϛ α γορεῖτε.* Ἦν δὲ τὸ πάσχα, καὶ τὰ ἄζυμα με
τὰ δύο ἡμέρας.* καὶ ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ
ρμζ ϛ οἱ γραμματεῖς, πῶς αὐτὸν ἐν δόλῳ κρατή
σαντες ἀποκτείνωσιν. ἔλεγον δὲ, μὴ ἐν τῇ
ρμη α ἑορτῇ, μή ποτε θόρυβος ἔσται τοῦ λαοῦ.* Ὁ
ὄντος αὐτοῦ ἐν βηθανίᾳ ἐν τῇ οἰκίᾳ σίμω
νος τοῦ λεπροῦ, κατακειμένου αὐτοῦ ἦλθεν μδ
γυνὴ ἔχουσα ἀλάβαστρον μύρου νάρδου πι
στικῆς πολυτελοῦς, καὶ συντρίψασα τὸ ἀλά
βαστρον, κατέχεεν αὐτοῦ κατὰ τῆς κεφαλῆς.
ἦσαν δέ τινες ἀγανακτοῦντες πρὸς ἑαυτοὺς,
καὶ λέγοντες. εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη τοῦ μύ
ρου γέγονεν; ἠδύνατο γὰρ τοῦτο πραθῆναι
ἐπάνω τριακοσίων δηναρίων, καὶ δοθῆναι
τοῖς πτωχοῖς, καὶ ἐνεβριμῶντο αὐτῇ. ὁ δὲ
Ἰησοῦς εἶπεν. ἄφετε αὐτήν. τί αὐτῇ κόπους
παρέχετε; καλὸν ἔργον εἰργάσατο εἰς ἐμέ.
πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ' ἑαυ
τῶν, καὶ ὅταν θέλητε δύνασθε αὐτοὺς εὖ ποι
ῆσαι, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. ὃ εἶχεν αὕ
ρμθ δ τη ἐποίησε.* προέλαβε μυρίσαι μου τὸ
σῶμα εἰς τὸν ἐνταφιασμόν. Ἀμὴν λέγω
ὑμῖν, ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦ
το εἰς ὅλον τὸν κόσμον, καὶ ὃ ἐποίησεν αὕ
τη, λαληθήσεται εἰς μνημόσυνον αὐτῆς.
ρξ β * Καὶ ὁ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης εἷς τῶν δώδε
κα, ἀπῆλθε πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, ἵνα παρα
δῶ αὐτὸν αὐτοῖς. οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐχάρησαν,
καὶ ἐπηγγείλαντο αὐτῷ ἀργύριον δοῦναι.
καὶ ἐζήτει, πῶς εὐκαίρως αὐτὸν παραδῶ.
Καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν ἀζύμων, ὅτε τὸ πά- με
σχα ἔθυον, λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐ
τοῦ. Ποῦ θέλεις ἀπελθόντες ἑτοιμάσομεν,
ἵνα φάγῃς τὸ πάσχα; καὶ ἀποστέλλει δύο
τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς. ὑπά
γετε εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἀπαντήσει ὑμῖν
ἄνθρωπος

& ianitori mandauit ut uigilaret. Vigila/
te igitur, nescitis em̄, quādo dn̄s domus
uenturus sit, sero an medio noctis, an in
gallicinio, an diluculo: ne si uenerit repen
te, offendat uos dormiētes. Cæterū quæ
dico uobis, omnibus dico, uigilate.

Erat autem pascha, & azymorū dies XIIII
futuri post biduum. Et quærebant sum/
mi sacerdotes & scribæ, quomodo eum
per dolum cōprehensum occiderent. Di-
cebant autē: Non in die festo, ne tumul/
tus fiat populi. Et cum esset Bethaniæ in
domo Simonis leprosi, accumbente eo
uenit mulier habens alabastrū unguen/
ti nardi pisticæ preciosæ, & comminuto
alabastro effudit illi in caput. Erant autē
quidam, qui indignarentur apud sese, ac
dicerent: Ad quid perditio hæc unguen/
ti? nam poterat hoc uendi pluris quam
trecentis denarijs, ac dari pauperibus. Et
infremuerunt aduersus illam. At Iesus
dixit: sinite illam. cur illi molesti estis?
bonum opus operata est erga me. Sem/
per enim pauperes habetis uobiscum: &
quandocunq; uolueritis, potestis illis be
nefacere, me uero non semper habetis.
quod potuit, hæc fecit: præuenit, ut un/
geret meum corpus ad sepulturā. Amen
dico uobis: Vbicunq; prædicatum fue/
rit euangelium hoc in totum mundum,
etiam hoc quod fecit hæc, dicetur in me/
moriam istius. Et Iudas Iscariotes, unus
è duodecim, abijt ad summos sacerdo/
tes, ut traderet eum illis. Quo audito, illi
gauisi sunt, & polliciti sunt ei pecuniā se
daturos. Et quærebat, quō opportune il/
lum traderet. Ac primo die azymorū, cū
pascha immolarēt, dicūt illi discipuli sui:
Vbi uis ut abeamus & parem⁹, ut edas
pascha. Et emittit duos è discipulis suis, &
dicit illis: Ite in ciuitatē, & occurret uobis
homo

ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος βαστάζων, ἀκο
λουθήσατε αὐτῷ, καὶ ὅπου ἐὰν εἰσέλθῃ, εἴπα
τε τῷ οἰκοδεσπότῃ, ὅτι ὁ διδάσκαλος λέ-
γει. ποῦ ἐστι ὁ κατάλυμα, ὅπου ὁ πάσχα με
τὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω; καὶ αὐτὸς ὑμῖν
δείξει ἀνώγεον μέγα, ἐστρωμένον, ἕτοιμον,
ἐκεῖ ἑτοιμάσατε ἡμῖν. καὶ ἐξῆλθον οἱ μαθη-
ταὶ αὐτοῦ, καὶ ἦλθον εἰς τὴν πόλιν. καὶ εὗρον
καθὼς εἶπεν αὐτοῖς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα.
ρξα *καὶ ὀψίας γενομένης ἔρχεται μετὰ τῶν δώ
δ δεκα. καὶ ἀνακειμένων αὐτῶν καὶ ἐσθιόντων εἶ-
πεν ὁ Ιησοῦς. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑ- μϛ
ρξβ μῶν παραδώσει με, ὁ ἐσθίων μετ' ἐμοῦ. *οἱ δὲ
α ἤρξαντο λυπεῖσθαι. καὶ λέγειν αὐτῷ, εἷς καθ'
ρξγ εἷς. μήτι ἐγώ; καὶ ἄλλος, μήτι ἐγώ; *ὁ δὲ
β ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς. εἷς ἐκ τῶν δώδε-
κα, ὁ ἐμβαπτόμενος μετ' ἐμοῦ εἰς τὸ τρυβλί-
ον. ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει καθὼς γέ
ρξδ γραπται περὶ αὐτοῦ. *Ουαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ
ς ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται.
καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος
ρξε ἐκεῖνος. *καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν λαβὼν ὁ Ιη-
α σοῦς ἄρτον, εὐλογήσας ἔκλασε, καὶ ἔδωκεν
αὐτοῖς, καὶ εἶπε. λάβετε, φάγετε, τοῦτό ἐστι
ρξϛ ὁ σῶμά μου. *καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον, εὐ-
β χαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς. καὶ ἔπιον ἐξ αὐτοῦ
πάντες. καὶ εἶπεν αὐτοῖς, τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά
μου τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκ-
χυνόμενον. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐκ ἔτι οὐ
μὴ πίω ἐκ τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου, ἕως
τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὅταν αὐτὸ πίνω καινὸν
ρξζ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. *καὶ ὑμνήσαντες
ς ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν. καὶ λέγει αὐ
ρξη τοῖς ὁ Ιησοῦς, *ὅτι πάντες σκανδαλισθήσε-
δ σθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ. ὅτι γέγραπται.
ρξθ *πατάξω τὸν ποιμένα, καὶ διασκορπισθήσεται
ς τὰ πρόβατα. ἀλλὰ μετὰ τὸ ἐγερθῆναί με προά
ρο ξω ὑμᾶς εἰς τὴν γαλιλαίαν. *ὁ δὲ πέτρος ἔφη
α αὐτῷ. καὶ εἰ πάντες σκανδαλισθήσοντι, ἀλλ'
οὐκ ἐγώ. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ιησοῦς. ἀμὴν λέγω
σοι, ὅτι σήμερον ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, πρὶν ἢ δὶς
ἀλέκτορα

homo hydriam aquæ baiulans, sequimi
ni illum: & quocunq; ingressus fuerit, di-
cite patrifamilias, magister dicit: Vbi est
diuersorium, ubi pascha cum discipulis
meis edam? Et ille uobis ostendet tridi-
nium magnum, stratum, paratum, illic
parate nobis. Et exierunt discipuli eius,
& uenerunt in ciuitatem, & repererunt
quemadmodum dixerat illis, paraue-
runtq; pascha. Et cum uespera iam esset,
uenit cum duodecim. Et cum accumbe-
rent ederentq;, dixit Iesus: Amen di-
co uobis: Vnus ex uobis proditurus est
me, qui edit mecum. At illi cœperunt esse
mœsti, ac dicere illi singulatim: Num
ego? Et alius, num ego? Ille uero respon
dens, dixit illis: Vnus è duodecim qui in-
tingit mecum in catinum. Filius quidem
hominis uadit, sicut scriptum est de illo:
Sed uæ homini illi, per quem filius ho-
minis proditur. Bonum erat illi, si natus
non fuisset homo ille. Et edentibus illis,
sumpto Iesus pane, cum gratias egisset,
fregit & dedit illis, ac dixit: Sumite, come
dite, hoc est corpus meum. Et accepto po
culo, cum gratias egisset, dedit illis, & bi-
berunt ex eo omnes, & dixit illis: Hic est
sanguis meus noui testamenti, qui pro
multis effundit. Amen dico uobis, post-
hac non bibam de fructu uitis, usque ad
diem illum, cum illud bibero nouum in
regno dei. Et cum hymnum dixissent,
exierunt in montem oliuarũ. Et dicit illis
Iesus: Omnes offendiculum patiemini
per me in nocte hac, quia scriptum est:
Percutiam pastorẽ, & dispergent oues.
Sed posteaquam resurrexero præcedam
uos in Galilæam. Petrus autem dixit illi:
Etiã si omẽs offendiculum passi fuerint,
at non ego. Et dicit illi Iesus: Amen dico
tibi, quod hodie in nocte hac, priusq; bis
gallus

ροᾱ s ἀλέκτορα φονῆσαι, τρὶς ἀπαρνήσῃ με. * ὁ δὲ ἐκ περισσοῦ ἔλεγε. μᾶλλον ἐάν με δέῃ σὺν σοὶ ἀποθανεῖν σοι, οὐ μή σε ἀπαρνήσομαι. ὡσαύτως δὲ καὶ πάντες ἔλεγον. * καὶ ἔρχονται εἰς χωρίον οὗ τὸ ὄνομα γεθσημανεί, * καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. καθίσατε ὧδε ἕως ἀπελθὼν προσεύξωμαι. καὶ παραλαμβάνει τὸν πέτρον καὶ τὸν ἰάκωβον καὶ ἰωάννην μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ ἤρξατο ἐκθαμβεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν. * καὶ λέγει αὐτοῖς. περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου. μείνατε ὧδε καὶ γρηγορεῖτε. * καὶ προελθὼν μικρὸν, ἔπεσεν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ προσηύχετο, ἵνα εἰ δυνατόν ἐστι παρέλθῃ ἀπ' αὐτοῦ ἡ ὥρα. καὶ ἔλεγεν, ἀββᾶ ὁ πατήρ, πάντα δυνατά σοι, παρένεγκε τὸ ποτήριον τοῦτο. * ἀλλὰ οὐ τί ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ τί σύ. * καὶ ἔρχεται καὶ εὑρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας· καὶ λέγει τῷ πέτρῳ. σίμων καθεύδεις; οὐκ ἴσχυσας μίαν ὥραν γρηγορῆσαι; γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν. * τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. * καὶ πάλιν ἀπελθὼν προσηύξατο, τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών. καὶ ὑποστρέψας εὗρεν αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντας. ἦσαν γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν βεβαρημένοι, καὶ οὐκ ἤδεισαν τί αὐτῷ ἀποκριθῶσι. καὶ ἔρχεται τὸ τρίτον, καὶ λέγει αὐτοῖς. καθεύδετε τὸ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε. * ἀπέχει. ἦλθεν ἡ ὥρα. ἰδοὺ παραδίδοται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἁμαρτωλῶν. ἐγείρεσθε ἄγωμεν. ἰδοὺ ὁ παραδιδούς με ἤγγικε. * καὶ εὐθέως ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος παραγίνεται ἰούδας εἷς ὢν τῶν δώδεκα, καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων παρὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν γραμματέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων. * δεδώκει δὲ ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν σύσσημον αὐτοῖς, λέγων. ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστι, κρατήσατε αὐτὸν καὶ ἀπαγάγετε ἀσφαλῶς. καὶ ἐλθὼν, εὐθέως προσελθὼν αὐτῷ, λέγει αὐτῷ, ῥαββεῖ ῥαββεῖ, καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. οἱ δὲ ἐπέβαλον ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ ἐκράτησαν αὐτόν.

gallus cecinerit, ter abnegabis me. At ille uehemẽtius dicebat: Immò si me oportuerit cõmori tibi, nõ te abnegabo. Similiter autem & omnes dicebant. Et ueniunt in locum cuius nomen Gethsemani, & dicit discipulis suis: Sedete hic, donec digressus orauero. Et assumit Petrũ, & Iacobum, & Ioannem secum, cœpitq; expauescere & angi. Et dicit illis: Dolore afficitur anima mea usque ad mortem, manete hic & uigilate. Et progressus paululum prostratus est in terram & orauit, ut si possibile esset, transiret à se hora, & dicebat: Abba pater, omnia possibilia sunt tibi, aufer poculum à me hoc. Verumtamen non quid ego uelim, sed quid tu. Et uenit, & offendit eos dormientes, dicitq; Petro: Simon dormis? non potuisti unam horam uigilare? Vigilate, & orate, ne ueniatis in tentationẽ. Spiritus quidem promptus, at caro infirma. Et rursum digressus orabat, & eundem dixit sermonem. Et reuersus offendit illos rursum dormientes, erant enim oculi eorum grauati: neq; sciebant quid illi responderent. Et uenit tertio, dicitq; illis: Dormite posthac & requiescite. Sufficit. Venit hora, ecce traditur filius hominis in manus peccatorũ. Surgite eamus. Ecce qui prodit me, appropinquat. Et continuo adhuc eo loquẽte accedit Iudas, qui erat unus è duodecim, & cum illo turba multa cum gladijs & fustibus à summis sacerdotib⁹ & scribis & seniorib⁹. Dederat autẽ is qui prodebat eum, cõmune signum illis, dicẽs: Quẽcũq; osculatus fuero, is est, cõprehendite illum, & abducite caute. Et cũ uenisset, protinus accedit ad illum, dicitq; ei: Rabbi rabbi, ac deosculatus est eum. Illi uero iniecerunt in illum manus suas, & comprehenderunt eum.

Vnus autẽ

ρπγ α *εἷς δὲ τῶν πρεσκηκότων σπασάμενος τὴν
μάχαιραν, ἔπαισε τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχϊερέως,
ρπδ α καὶ ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον. *καὶ ἀποκριθεὶς
ὁ Ιησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθε-
τε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων συλλαβεῖν με,
καθημέραν ἤμην πρὸς ὑμᾶς ἐν τῷ ἱερῷ δι-
ρπε ς δάσκων, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με. *ἀλλ'
ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαί. καὶ ἀφέντες αὐ-
ρπϛ ι τὸν πάντες ἔφυγον. *καὶ εἷς τις νεανίσκος
ἠκολούθει αὐτῷ περιβεβλημένος σινδόνα,
ἐπὶ γυμνοῦ, καὶ κρατοῦσιν αὐτὸν οἱ νεανί-
σκοι. ὁ δὲ καταλιπὼν τὴν σινδόνα, γυμνὸς
ρπζ α ἔφυγεν ἀπ' αὐτῶν. *καὶ ἀπήγαγον τὸν Ιη-
σοῦν πρὸς τὸν ἀρχϊερέα. καὶ συνέρχονται
αὐτῷ πάντες οἱ ἀρχϊερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτε-
ρπη δ ροι καὶ οἱ γραμματεῖς. *Ὁ ὁ πέτρος ἀπὸ
μακρόθεν ἠκολούθησεν αὐτῷ, ἕως ἔσω εἰς
τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχϊερέως, καὶ ἦν συγκαθή-
μενος μετὰ τῶν ὑπηρετῶν καὶ θερμαινόμε-
ρπθ β νος πρὸς τὸ φῶς. *οἱ δὲ ἀρχϊερεῖς καὶ ὅλον τὸ
συνέδριον ἐζήτουν κατὰ τοῦ Ιησοῦ μαρτυρίαν,
εἰς δὲ θανατῶσαι αὐτὸν, καὶ οὐχ ἔυρισκον. πολ-
λοὶ γὰρ ἐψευδομαρτύρουν κατ' αὐτοῦ, καὶ
ρϟ ς ἴσαι αἱ μαρτυρίαι οὐκ ἦσαν. *καί τινες ἀνα-
στάντες ἐψευδομαρτύρουν κατ' αὐτοῦ λέγου-
τες. ὅτι ἡμεῖς ἠκούσαμεν αὐτοῦ λέγοντος,
ὅτι ἐγὼ καταλύσω τὸν ναὸν τοῦτον τὸν χει-
ροποίητον, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν ἄλλον ἀ-
χειροποίητον οἰκοδομήσω. καὶ οὐδὲ οὕτως
ἴσαι ἦν ἡ μαρτυρία αὐτῶν. Ὁ ἀναστὰς ὁ ἀρ-
χϊερεὺς εἰς δὲ μέσον ἐπηρώτησε τὸν Ιησοῦν λέ-
γων. οὐκ ἀποκρίνῃ οὐδὲν; τί οὗτοί σου κα-
ταμαρτυροῦσιν; ὁ δὲ ἐσιώπᾳ, καὶ οὐδὲν ἀπε-
κρίνατο. πάλιν ὁ ἀρχϊερεὺς ἐπιρώτᾳ αὐτὸν,
καὶ λέγει αὐτῷ. σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ εὐ-
ρϟα α λογητοῦ; ὁ δὲ Ιησοῦς εἶπεν, ἐγώ εἰμι. *καὶ
ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ
δεξιῶν τοῦ δυνάμεως, καὶ ἐρχόμενον μετὰ
ρϟβ ς τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ. *ὁ δὲ ἀρχϊερεὺς
διαῤῥήξας τοὺς χιτῶνας αὐτοῦ, λέγει. *τί
ρϟγ β ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτύρων; ἠκούσατε τοῦ
βλασφημίας

Vnus autē quiſpiā aſtantiū educto gladio percuſſit ſeruū ſummi ſacerdotis, & amputauit eius auriculā. Et rn̄dens Ieſus dixit illis: Tanq̄ ad latronē exiſtis cum gladijs ac fuſtib⁹ ad cōprehēdendū me, q̊tidie eram apud uos in tēplo docens, & nō cōprehendiſtis me, ſed iſta fiunt ut impleant' ſcripturæ. Et relicto illo om̄es fugerunt. Et unuſquiſpiā adoleſcētulus ſequebat' illū circūamictus ſindone ſuper nudū, & cōprehendunt illū adoleſcētuli. Ille uero relicta ſindone nudus effugit ab illis. Et abduxerūt Ieſum ad ſummū ſacerdotē. Et cōueniūt cū illo om̄es ſummi ſacerdotes & ſeniores & ſcribæ. Et Petrus eminus ſequebat' illū donec ueniſſet in atriū ſummi ſacerdotis, & erat ſedēs unà cū miniſtris, & calefiebat, ad lumē. Summi uero ſacerdotes & totū cōciliū quærebant aduerſus Ieſum teſtimoniū, ut morti traderent eum, nec inueniebant. Nam multi falſum teſtimoniū dixerant aduerſus illum, nec erant ſatis idonea teſtimonia. Et quidam aſſurgebant & falſum teſtimoniū ferebant aduerſus illum, dicentes: Nos audiuim⁹ eum dicentē: Ego diruam tēplū hoc q̄d' eſt manib⁹ factū, & tribus diebus aliud ſine manibus factū extruā. Et ne ſic quidē ſatis idonea erant teſtimonia illorū. Et ſurgēs ſumm⁹ ſacerdos in mediū, interrogabat Ieſum dicēs: Nō rn̄des quicq̄? Quid iſti aduerſum te dicunt teſtimonia? At ille tacebat, neq; quicq̄ reſpōdebat. Rurſum ſummus ſacerdos interrogauit, & dicit illi: Tu es ille Chriſtus filius bn̄dicti? Ieſus autē dixit: Ego ſum, & uidebitis filium hominis ſedentem à dextris uirtutis, & uenientē in nubibus cœli. Summus autem ſacerdos dilaceratis ueſtib⁹ ſuis dixit: Quid præterea opus habemus teſtibus? Audiſtis blaſphemiam,

βλασφημίας. τί ὑμῖν φαίνεται; οἱ δὲ πάντες κατέκριναν αὐτὸν εἶναι ἔνοχον θανάτου.
ϛζ̄α * καὶ ἤρξαντό τινες ἐμπτύειν αὐτῷ, καὶ περικαλύπτειν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ κολαφίζειν αὐτὸν, καὶ λέγειν αὐτῷ, προφήτευσον. Καὶ οἱ ὑπηρέται ῥαπίσμασιν αὐτὸν ἔβαλλον. * καὶ ὄντος τοῦ πέτρου ἐν τῇ αὐλῇ κάτω, ἔρχεται μία τῶν παιδίσκων τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἰδοῦσα τὸν πέτρον θερμαινόμενον, ἐμβλέψασα αὐτῷ, λέγει. καὶ σὺ μετὰ τοῦ ναζαρηνοῦ ἦσθα τοῦ ἸΗΣΟΥ; ὁ δὲ ἠρνήσατο, λέγων. οὐκ οἶδα, οὐδὲ ἐπίσταμαι τί λέγεις. * καὶ ἐξῆλθεν ἔξω εἰς τὸ προ-
ϛζ̄α αὔλιον. καὶ ἀλέκτωρ ἐφώνησε. καὶ ἡ παιδίσκη ἰδοῦσα αὐτὸν, πάλιν ἤρξατο λέγειν τοῖς παρεστηκόσιν. ὅτι οὗτος ἐξ αὐτῶν ἐστίν. ὁ δὲ πάλιν ἠρνεῖτο. καὶ μετὰ μικρὸν πάλιν οἱ παρεστῶτες ἔλεγον τῷ πέτρῳ. ἀληθῶς ἐξ αὐτῶν εἶ, καὶ γὰρ γαλιλαῖος εἶ, καὶ ἡ λαλιά σου ὁμοιάζει. ὁ δὲ ἤρξατο ἀναθεματίζειν καὶ ὀμνύειν, ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ὃν λέγετε. καὶ ἐκ δευτέρου ἀλέκτωρ ἐ-
ϛζ̄β φώνησε. * Καὶ ἀνεμνήσθη ὁ πέτρος τοῦ ῥήματος οὗ εἶπεν αὐτῷ ὁ ἸΗΣΟΥΣ. ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι δὶς, ἀπαρνήσῃ με τρίς. καὶ ἐπιβα-
ϛζ̄κ λὼν ἔκλαιε. * καὶ εὐθέως ἐπὶ τὸ πρωὶ συμ-
κ βούλιον ποιήσαντες οἱ ἀρχιερεῖς μετὰ τῶν πρεσβυτέρων Καὶ γραμματέων, καὶ ὅλον τὸ
ϛζ̄β συνέδριον, * δήσαντες τὸν ἸΗΣΟΥΝ ἀπήγαγον καὶ παρέδωκαν τῷ πιλάτῳ. * καὶ ἐπη
ϛ̄σ ρώτησεν αὐτὸν ὁ πιλᾶτος. σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς
α τῶν ἰουδαίων; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ. σὺ λέγεις. * Καὶ κατηγόρουν αὐτοῦ οἱ ἀρχιε-
ϛ̄σα ρεῖς πολλά. ὁ δὲ πιλᾶτος πάλιν ἐπηρώτησεν αὐτὸν, λέγων. οὐκ ἀποκρίνῃ οὐδέν; ἴδε πόσα σου καταμαρτυροῦσιν. ὁ δὲ ἸΗΣΟΥΣ οὐκ
ϛ̄σβ ἔτι οὐδὲν ἀπεκρίθη, ὥστε θαυμάζειν τὸν πι-
β λᾶτον. * κατὰ δὲ ἑορτὴν ἀπέλυεν αὐτοῖς
ϛ̄σγ ἕνα δέσμιον, ὃν παρῃτοῦντο. * ἦν δὲ ὁ λεγό-
δ μενος βαραββᾶς, μετὰ τῶν συστασιαστῶν δεδεμένος, οἵτινες ἐν τῇ στάσει φόνον πεποιήκασι. καὶ ἀναβοήσας ὁ ὄχλος, ἤρξατο αἰτεῖσθαι

blasphemiam. Quid uobis uidetur? Illi uero omnes condemnauerunt eum esse reum mortis. Et cœperunt quidam conspuere in eum, & obuelare faciem illius, & colaphis eum cædere, & dicere illi: Diuina. Ac ministri alapas illi impingebāt. Et cū esset Petrus in atrio inferius, uenit una ancillarum summi sacerdotis, cumq; uidisset Petrum calefacientem se, intuita illum, dicit: Et tu cum Nazareno Iesu fuisti? At ille negauit, dicēs: Non noui, neq; scio quid dicas. Et exiuit foras in uestibulum, & gallus cecinit. Et ancilla cum uidisset eum, rursum cœpit dicere his qui astabant, hic ex illis est. At ille rursum negabat, ac paulo post iterum, qui astabant, dicebant Petro: Vere ex illis es, nam & Galilæus es, & loquela tua conuenit. At ille cœpit execrari ac deierare, non noui hominē istum de quo dicitis. Et iterum gallus cecinit. Recordatusq; est Petrus uerbi quod dixerat illi Iesus: Priusquam gallus cecinerit bis, abnegabis me ter, cœpitq; flere. Et confestim diluculo XV.
concilio inito summi sacerdotes cum senioribus & scribis ac toto consessu uinctum Iesum abduxerunt, tradiderunteq; Pilato. Et interrogauit eum Pilatus: Tu es ille rex Iudæorum? At ille respōdens, dixit illi: Tu dicis. Et accusabant eum summi sacerdotes de multis. Pilatus autem rursus interrogauit illum, dicens: Non respondes quicquam? ecce quam multa aduersus te testantur? Iesus autē deinde nihil respondit, adeo ut admiraretur Pilatus. Cæterum in festo dimittebat illis unum uinctum: quēcunq; postulassent. Erat autem qui dicebatur Barabbas, qui cum seditionis autoribus fuerat uinctus, qui per seditionem cædem patrauerant. Et cū acclamasset turba, cœpit

αὐτῆσθαι, καθὼς ἀεὶ ἐποίει αὐτοῖς. ὁ δὲ πιλᾶτος ἀπεκρίθη αὐτοῖς, λέγων. Θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; ἐγίνωσκε γὰρ, ὅτι διὰ φθόνον παραδεδώκεισαν αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς. σλα * οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ἀνέσεισαν τὸν ὄχλον, ἵνα μᾶλλον τὸν Βαραββᾶν ἀπολύσῃ αὐτοῖς. σλβ * ὁ δὲ πιλᾶτος ἀποκριθεὶς πάλιν, εἶπεν αὐτοῖς. τί οὖν θέλετε ποιήσω, ὃν λέγετε βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; οἱ δὲ πάλιν ἔκραξαν, σταύρωσον αὐτόν. ὁ δὲ πιλᾶτος ἔλεγεν αὐτοῖς. τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; οἱ δὲ περισσοτέρως ἔκραξαν, σταύρωσον αὐτόν. σλγ * ὁ δὲ πιλᾶτος βουλόμενος τῷ ὄχλῳ τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι, ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν, καὶ παρέδωκε τὸν ἰησοῦν φραγελλώσας, ἵνα σταυρωθῇ. σλδ * οἱ δὲ στρατιῶται ἀπήγαγον αὐτὸν ἔσω τῆς αὐλῆς, ὅ ἐστι πραιτώριον, καὶ συγκαλοῦσιν ὅλην τὴν σπεῖραν, καὶ ἐνδύουσιν αὐτὸν πορφύραν, καὶ περιτιθέασιν αὐτῷ πλέξαντες ἀκάνθινον στέφανον, καὶ ἤρξαντο ἀσπάζεσθαι αὐτόν. χαῖρε βασιλεῦ τῶν Ἰουδαίων. σλε * καὶ ἔτυπτον αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν καλάμῳ, καὶ ἐνέπτυον αὐτῷ. καὶ τιθέντες τὰ γόνατα προσεκύνουν αὐτῷ. καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἐξέδυσαν αὐτῷ τὴν πορφύραν, καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια τὰ ἴδια, σλς * καὶ ἐξάγουσιν αὐτὸν, ἵνα σταυρώσωσιν αὐτόν. καὶ ἀγγαρεύσαντα παράγοντά τινα σίμωνα κυρηναῖον, ἐρχόμενον ἀπ' ἀγροῦ, τὸν πατέρα ἀλεξάνδρου καὶ ῥόφου, ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ. σλζ * καὶ φέρουσιν αὐτὸν ἐπὶ γολγοθᾶ τόπον, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, κρανίου τόπος. σλη * καὶ ἐδίδουν αὐτῷ πιεῖν ἐσμυρνισμένον οἶνον. ὁ δὲ οὐκ ἔλαβε. σλθ * καὶ σταυρώσαντες αὐτὸν, διεμερίζοντο τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, βάλλοντες κλῆρον ἐπ' αὐτὰ, τίς τί ἄρῃ. σμ * ἦν δὲ ὥρα τρίτη καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. * καὶ ἦν ἡ ἐπιγραφὴ τῆς αἰτίας αὐτοῦ ἐπιγεγραμμένη. ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. * καὶ σὺν αὐτῷ σταυροῦσι δύο λῃστάς, ἕνα ἐκ δεξιῶν, καὶ ἕνα ἐξ εὐωνύμων αὐτοῦ. * καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφὴ, ἡ λέγουσα

flagitare, ut faceret quemadmodum semper fecerat ipsis. Pilatus autem respondit eis, dicens: Vultis dimittam uobis regem illum Iudæorũ? Sciebat enim quod ꝓpter inuidiam tradidissent illum summi sacerdotes. Summi uero sacerdotes concitauerunt turbam, ut potius Barabbam dimitteret ipsis. Pilatus autem respondens rursum, ait illis: Quid igitur uultis faciam ei, quem dicitis regem Iudæorũ? At illi rursum clamauerunt: Crucifige istum. Pilatus autem dicebat illis: Quid enim mali fecit? At illi uehementius clamauerũt: Crucifige eum. Pilatus uero uolens turbæ facere satis, dimisit illis Barabbam, & tradidit Iesum flagellatũ, ut crucifigeretur. Milites autem abduxerũt eum intro in atrium, quod est prætoriũ, & conuocant totam cohortẽ, & induunt illum purpura, & circumponunt ei contextam spinis coronam, & cœperũt salutare illum: Aue rex Iudæorũ. & uerberabant illi⁹ caput arundine, & inspuebant in illum, & positis genibus adorabant illum. Et cum illusissent ei, exuerunt eum purpura, & induerũt illum uestib⁹ proprijs, & educũt eum, ut crucifigerẽt eum. Et coëgerũt prætereuntẽ quendã Simonem Cyrenẽsem, qui ueniebat ex agro, patrẽ Alexandri & Rufi, ut tolleret crucẽ eius. Et ducunt eum in Golgotha locũ, qd̃ est, si interpreteris, caluariæ locus, & dederũt illi bibere myrrhatũ uinum, sed ille nõ sumpsit. Cũ q̃ crucifixissent eum, partiti sunt uestimẽta eius, mittentes sortem super illa, quis quid tolleret. Erat autem hora tertia, & crucifixerunt eum. Et erat inscriptio causæ illius inscripta, Rex Iudæorũ. Et cum eo crucifigunt duos latrones: unum à dextris, & alterum à sinistris eius. Et impleta est scriptura, quæ dicit:

γουσα

μη. πρὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ σώματος τοῦ κυρίου.

σιζ γουσα. Ⓒ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη. * καὶ οἱ
ς πραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτὸν, κι-
νοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ λέγοντες.
οὐαὶ ὁ καταλύων τὸν ναὸν, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέ-
ραις οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτὸν, καὶ κατά-
σιη βα ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. * ὁμοίως καὶ οἱ ἀρχιερεῖς
β ἐμπαίζοντες πρὸς ἀλλήλους μετὰ τῶν γραμ-
ματέων, ἔλεγον. ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν
οὐ δύναται σῶσαι. ὁ χριστὸς ὁ βασιλεὺς τοῦ
ἰσραὴλ καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, ἵνα
σιθ ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν. * καὶ οἱ συνεσταυρω-
β μένοι αὐτῷ ὠνείδιζον αὐτόν. * γενομένης δὲ
σκ ὥρας ἕκτης, σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν
β γῆν, ἕως ὥρας ἐννάτης. * καὶ τῇ ὥρᾳ τῇ ἐν-
σκα νάτῃ ἐβόησεν ὁ Ιησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, λέγων.
ς ἐλωΐ. ἐλωΐ, λαμὰ σαβαχθανί. ὅ ἐστι μεθερ-
μηνευόμενον, ὁ θεός μου, ὁ θεός μου, εἰς τί
με ἐγκατέλιπες. καὶ τινὲς τῶν παρεστηκότων
σκβ ἀκούσαντες, ἔλεγον. ἰδοὺ ἡλίαν φωνεῖ. * δρα-
β μὼν δὲ εἷς, καὶ γεμήσας σπόγγον ὄξους περι-
θείς τε καλάμῳ, ἐπότιζεν αὐτὸν, λέγων.
σκγ * ἄφετε, ἴδωμεν εἰ ἔρχεται ἡλίας καθελεῖν
α αὐτόν. ὁ δὲ Ιησοῦς ἀφεὶς φωνὴν μεγάλην,
σκδ ἐξέπνευσε. * καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ
β ἐσχίσθη εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω. * ἰ-
σκε δὼν δὲ ὁ κεντυρίων, ὁ παρεστηκὼς ἐξεναντίας
β αὐτοῦ. ὅτι οὕτως κράξας ἐξέπνευσεν, εἶ-
πεν. ἀληθῶς ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἦν θεοῦ.
σκς * Ησαν δὲ καὶ γυναῖκες, ἀπὸ μακρόθεν
ς θεωροῦσαι, ἐν αἷς ἦν μαρία μαγδαληνὴ, Ⓒ
μαρία ἰακώβου τοῦ μικροῦ, καὶ ἰωσῆ μητὴρ,
καὶ σαλώμη, αἱ καὶ ὅτε ἦν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ,
ἠκολούθουν αὐτῷ, καὶ διηκόνουν αὐτῷ, Ⓒ
ἄλλαι πολλαὶ αἱ συναναβάσαι αὐτῷ εἰς ἱε-
σκζ ροσόλυμα. * καὶ ἤδη ὀψίας γενομένης, ἐπεὶ μη
α ἦν παρασκευὴ, ὅ ἐστι προσάββατον, ἦλθεν ἰω-
σὴφ ὁ ἀπὸ ἀριμαθαίας εὐσχήμων βουλευ-
τὴς, ὃς καὶ αὐτὸς ἦν προσδεχόμενος τὴν
βασιλείαν τοῦ θεοῦ, τολμήσας εἰσῆλθε πρὸς
πιλᾶτον, καὶ ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ιησοῦ.
ὁ δὲ πιλᾶτος ἐθαύμασεν, εἰ ἤδη τέθνηκε.

cit: Et cũ iniquis deputat⁹ est, & qui præteribant, cõuiciabant̃ illi: mouẽtes capita sua, ac dicẽtes: Væ qui demoliris tẽplum, & in tribus dieb⁹ extruis. serua teipsum, & descẽde de cruce. Similiter & summi sacerdotes illudentes inter sese cum scribis, dicebant: Alios seruauit, seipsum seruare nõ potest. Christus ille rex Israël descendat nunc de cruce, ut uideamus & credamus. Et qui crucifixi fuerant cũ illo, probra iaciebant in eum. Cũ uero facta esset hora sexta, tenebræ ortæ sunt super totã terrã, usq; ad horam nonã. Et hora nona clamauit Iesus uoce magna, dicens: Eloi, eloi, lama sabachthani, qd̃ est, si quis interpretet̃, deus meus, deus meus, cur me deseruisti? & quidã astantiũ cum audissent, dicebant: Ecce Heliã uocat. Accurrit autẽ quidã, & impleta spongia aceto, impositaq; harundini, porrexit illi potũ, dicens: Sinite, uideam⁹ an uenturus sit Helias, ad deponendũ eum. Iesus autẽ emissa uoce magna, expirauit. Et uelum tẽpli scissum est in duas partes, à summo usq; ad imũ. Cum uidisset autẽ Centurio, qui astabat ex aduerso illi, qd̃ sic emisso clamore expirasset, dixit: Vere homo hic filius erat dei. Erant autẽ & mulieres è longinquo spectantes, inter quas erat Maria magdalene, & Maria Iacobi parui, & Iose mater, & Salome, quæ etiã cũ esset in Galilæa, secutæ fuerãt illũ, & ministrauerant ei, aliæq; cõplures quæ simul ascẽderant cũ eo Hierosolyma. Et cum iam uenisset uespera, qm̃ erat parasceue, quæ præcedit sabbatũ, uenit Ioseph orrus ex ciuitate Arimathæa, honestus senator, qui & ipse erat expectans regnũ dei, & sumpta audacia, ingressus est ad Pilatum, & petijt ab eo corpus Iesu. Pilatus autem admiratus est, si iam mortuus esset,

καὶ προσκαλεσάμενος τὸν κεντυρίωνα, ἐπηρώτησεν αὐτὸν, εἰ πάλαι ἀπέθανε. Καὶ γνοὺς ἀπὸ τοῦ κεντυρίωνος, ἐδωρήσατο τὸ σῶμα τῷ Ἰωσήφ. * καὶ ἀγοράσας σινδόνα καὶ σκα
καθελὼν αὐτὸν ἐνείλησε τῇ σινδόνι. καὶ κατέθηκεν αὐτὸν ἐν μνημείῳ. ὃ ἦν λελατομημένον ἐκ πέτρας. καὶ προσεκύλισε λίθον ἐπὶ τὴν σκθ
θύραν τοῦ μνημείου. * ἦν δὲ Μαρία ἡ Μαγδαλινὴ καὶ Μαρία Ἰωσῆ ἐθεώρουν ποῦ τίθεται. σλ
* Καὶ διαγενομένου τοῦ σαββάτου, Μαρία ἡ Μαγδαλινὴ καὶ Μαρία ἡ Ἰακώβου καὶ Σαλώμη, ἠγόρασαν ἀρώματα ἵνα ἐλθοῦσαι ἀλείψωσιν αὐτόν. * λίαν πρωῒ τῇ μιᾷ σαβ σλα
βάτων ἔρχονται ἐπὶ τὸ μνημεῖον ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου, καὶ ἔλεγον πρὸς ἑαυτάς. τίς ἀποκυλίσει ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας τοῦ μνημείου; καὶ ἀναβλέψασαι, θεωροῦσιν ὅτι ἀποκεκύλισται ὁ λίθος, ἦν γὰρ μέγας σφόδρα. καὶ εἰσελθοῦσαι εἰς τὸ μνημεῖον, εἶδον νεανίσκον καθήμενον ἐν τοῖς δεξιοῖς περιβεβλημένον στολὴν λευκήν, καὶ ἐξεθαμβήθησαν. * ὁ δὲ λέγει αὐταῖς. μὴ ἐκθαμβεῖσθε, σλβ
Ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν Ναζαρηνὸν τὸν ἐσταυρωμένον, ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε, ἴδε ὁ τόπος ὅπου ἔθηκαν αὐτόν. ἀλλ' ὑπάγετε, εἴπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ καὶ τῷ Πέτρῳ, ὅτι προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε, καθὼς εἶπεν ὑμῖν. * καὶ ἐξελθοῦσαι τα- σλγ
χὺ ἔφυγον ἀπὸ τοῦ μνημείου, εἶχεν δὲ αὐτὰς τρόμος καὶ ἔκστασις, καὶ οὐδενὶ οὐδὲν εἶπον, ἐφοβοῦντο γάρ. Ἀναστὰς δὲ πρωῒ πρώτῃ σαββάτου, ἐφάνη πρῶτον Μαρίᾳ τῇ Μαγδαληνῇ, ἀφ' ἧς ἐκβεβλήκει ἑπτὰ δαιμόνια: ἐκείνη πορευθεῖσα ἀπήγγειλε τοῖς μετ' αὐτοῦ γενομένοις πενθοῦσι καὶ κλαίουσι, κἀκεῖνοι ἀκούσαντες, ὅτι ζῇ καὶ ἐθεάθη ὑπ' αὐτῆς, ἠπίστησαν. * μετὰ δὲ ταῦτα δυσὶν ἐξ σλδ
αὐτῶν περιπατοῦσιν, ἐφανερώθη ἐν ἑτέρᾳ μορφῇ, πορευομένοις εἰς ἀγρόν. κἀκεῖνοι ἀπελθόντες ἀπήγγειλαν τοῖς λοιποῖς. οὐδὲ ἐκείνοις ἐπίστευσαν. * ὕστερον ἀνακει- σλε
μένοις

& accersito ad se centurione, interrogauit illum, an iam dudum mortuus fuisset. Et re cognita ex centurione, donauit corpus ipsi Ioseph. Et is mercatus sindonem, de- posituꝫ eum inuoluit sindoni, deposuitq; in monumento, quod erat excisum è pe- tra. Et aduoluit lapidem ad ostium mo- numenti. At Maria Magdalene & Ma- ria Iose spectabant ubi poneretur.

Et cum præteriisset sabbatum, Maria XVI
Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome emerunt aromata, ut uenirēt & ungerēt eum. Et summo diluculo diei primi sab- batorum ueniunt ad monumentum, ex- orto sole, dicebantq; inter sese: Quis re- uoluet nobis lapidem ab ostio monu- menti? Et cum respexissent, uident lapi- dem esse reuolutum. nam erat magnus ualde. Et ingressæ in monumentū, uide- runt adolescentē sedentē à dextris, ami- ctum stola candida, & expauerunt. At ille dicit eis: Ne expauescatis, Iesum quæ- ritis Nazarenum, qui fuit crucifixus. sur- rexit nō est hic. ecce locus, ubi posuerant illum. Sed abite, dicite discipulis eius & Petro, quod ille præcedit uos in Galilæ- am, illic eum uidebitis, sicut dixit uobis. Et abeuntes cito fugerunt à monumen- to. Habebat enim illas tremor, & stupor, neque cuiquam quicquam dicebant. ti- mebant enim. Cum surrexisset autem Iesus mane primo die sabbati, apparuit primū Mariæ magdalenæ, de qua eiece- rat septē dæmonia. Illa profecta, renun- ciauit ijs, qui cum illo fuerant lugentibus ac flentibus. Et illi cum audissent, quod uiueret, ac uisus esset ab illa, non credide runt. Post hæc autē duobus ex ipsis am- bulantibus, apparuit in alia forma, eunti bus rus. Et illi abierūt, ac renunciarūt reli quis. nec his illi crediderūt. Postea discū-

bentibus

μμένοις αὐτοῖς τοῖς ἕνδεκα ἐφανερώθη, καὶ ὠνείδισε τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν, καὶ σκληροκαρδίαν, ὅτι τοῖς θεασαμένοις αὐτὸν ἐγηγερμένον, οὐκ ἐπίστευσαν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς. πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα, κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει. ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται. σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύσασι ταῦτα παρακολουθήσει. ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσι, γλώσσαις λαλήσουσι καιναῖς, ὄφεις ἀροῦσι, κἂν θανάσιμόν τι πίωσιν, οὐ μὴ αὐτοὺς βλάψει. ἐπὶ ἀρρώστους χεῖρας ἐπιθήσουσι, καὶ καλῶς ἕξουσιν. ὁ μὲν οὖν κύριος μετὰ τὸ λαλῆσαι αὐτοῖς, ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ. ἐκεῖνοι δὲ ἐξελθόντες, ἐκήρυξαν πανταχοῦ, τοῦ κυρίου συνεργοῦντος, καὶ τὸν λόγον βεβαιοῦντος διὰ τῶν ἐπακολουθούντων σημείων.

bentibus illis undecim apparuit: & exprobrauit illis incredulitatem suam, & cordis duriciem: quod ijs qui se uidissent resurrexisse, non credidissent. Et dicebat eis: Ite in mundum uniuersum, & prædicate euangelium omni creaturæ: Qui crediderit, & baptizatꝰ fuerit, saluus erit: qui uero non crediderit, condemnabitur. Porrò signa eos qui crediderint, hæc subsequentur: Per nomen meum dæmonia eijcient: linguis loquentᵉ nouis: serpentes tollent. Et si quid letale biberint, non nocebit eis. Super ægrotos manus imponent, & bene habebunt. Itaq; dominus quidem postquam locutus fuisset eis, receptus est in cœlum, & consedit à dextris dei. Illi uero egressi, prædicauerunt ubiq;, domino cooperante, & sermonem confirmante per signa subsequentia.

ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΤΕΛΟΣ.

EVANGELII SECVNDVM MARCVM, FINIS.

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΛΟΥΚΑ ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ.

Λουκᾶς ἰατρὸς ἀντϊοχεύς, καθὼς τὰ συγγράμματα αὐτοῦ δηλοῖ, τοῦ ἑλληνϊκοῦ οὐκ ἄπειρος, σπουδαστὴς παύλου ἀποστόλου, καὶ πάσης αὐτοῦ καὶ ἀλλοδαπῆς ἀκόλουθος, συνέταξεν εὐαγγέλιον, περὶ οὗ αὐτὸς παῦλος, ἀπεστείλαμεν φησὶ σὺν αὐτῷ τὸν ἀδελφὸν, οὗ ὁ ἔπαινος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ κατὰ πάσας τὰς ἐκκλησίας. καὶ πρὸς τοὺς κολασσεῖς, ἀσπάζεται ὑμᾶς Λουκᾶς ὁ ἰατρὸς ὁ ἀγαπητός. καὶ πρὸς τιμόθεον, Λουκᾶς ἐστὶ μετ' ἐμοῦ μόνος. καὶ ἕτερον δὲ ἐξέδωκε τεῦχος ἐξαίρετον, ἐπιγράφην πράξεις ἀποστόλων, οὗ ἡ ἱστορία ἕως διετείας διάγοντος ἐν τῇ ῥώμῃ παύλου ἐκτείνετο, τουτέστιν, ἕως τετάρτου νέρωνος ἐνιαυτοῦ. ἀφ' ὧν πεπείσμεθα ἐν τῇ αὐτῇ πόλει, τὴν βίβλον συντετάχθαι. Ἡ γὰρ πρίσδος παύλου καὶ θέκλας, καὶ πᾶς ὁ μῦθος ὡσανεὶ λέοντος βαπτισθέντος, εἰς τὰς ἀποκρύφους γραφὰς ψηφισθήσεται. οὐ δὲ γὰρ ἐνεχώρει τὸν ἀχώριστον τοῦ ἀποστόλου, μεταξὺ τῶν λοιπῶν αὐτοῦ πράξεων τοῦτο ἠγνοηκέναι. Ἀλλὰ καὶ τερτυλλϊανὸς ἐκεῖνον τὸν χρόνον, ἀναφέρει πρεσβύτερόν τινα ἐν τῇ ἀσίᾳ, σπουδαστὴν παύλου ἀποστόλου, ἐλεγχθέντα ἐπὶ ἰωάννου, ὅια παραὐτοῦ συνταγείσης βίβλου, ὡμολογηκέναι φίλτρῳ κατεχόμενον παύλου, τοῦτο πεποιηκέναι, διὸ καὶ ἐκβεβλῆσθαι τοῦτον τινὲς ὑπολαμβάνουσιν. Ὁσάκις δὲ παῦλος ἐν ταῖς οἰκείαις ἐπιστολαῖς λέγει, κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, δῆλον ὡς περὶ τοῦ τεύχους τοῦ κατὰ Λουκᾶν σημαίνει. καὶ Λουκᾶν οὐ μόνον πρὸς τοῦ ἀποστόλου παύλου μεμαθηκέναι τὸ εὐαγγέλιον, ὅια μετὰ τοῦ κυρίου τηνϊκαῦτα ἐν τῷ σώματι μὴ γενομένου, ἀλλὰ καὶ πρὸς τῶν λοιπῶν ἀποστόλων, ὅπερ καὶ αὐτὸς ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἰδίου συντάγματος περιφανῶς λέγει. Καθὼς πρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται. τοιγαροῦν τὸ εὐαγγέλιον καθὼς ἀκήκοεν ἔγραψε. τὰς δὲ πράξεις τῶν ἀποστόλων, καθὰ ἱστόρησεν αὐτὸς, καὶ συνέταξεν. Ἠνέχθη τὰ λείψανα αὐτοῦ, καὶ ἀπετέθη ἐν κωνσταντινουπόλει, εἰς ἣν πόλιν τῷ εἰκοστῷ κωνσταντίνου ἐνιαυτῷ, τὸ τούτου σῶμα μετὰ τῶν λειψανῶν ἀνδρέου τοῦ ἀποστόλου μετηνέχθη.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΤΟΥ ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΥ.

Λουκᾶς ὁ θεῖος, ἀντϊοχεὺς μὲν ἦν, ἰατρὸς δὲ, καὶ τὴν ἔξω σοφίαν πολύς, οὐμὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ἑβραϊκὴν παιδείαν ἐξησκήσατο, τοῖς ἱεροσολύμοις ἐπιφοιτήσας, ὅτε δὴ καὶ ὁ κύριος ἡμῶν ἐδίδασκεν. ὥστε φασί τινες, ἕνα καὶ αὐτὸν γενέσθαι τῶν ἑβδομήκοντα ἀποστόλων. καὶ ἐκ νεκρῶν δὲ ἀνασάντι τῷ Χριστῷ συναντῆσαι μετὰ κλεόπᾳ. ἀναληφθέντος δὲ τοῦ κυρίου, καὶ τοῦ παύλου πιστεύσαντος, γενέσθαι συνέκδημον αὐτοῦ. φημὶ δὲ τοῦ παύλου, καὶ δὴ συγγράψασθαι τὸ εὐαγγέλιον μετὰ πάσης ἀκριβείας. ὡς καὶ αὐτὸ δὲ προοίμιον αὐτοῦ ἐμφαίνει, μετὰ πεντεκαίδεκα ἔτη καὶ τοῦ Χριστοῦ ἀναλήψεως. γράφει δὲ πρὸς θεόφιλον συγκλητικὸν ὄντα, καὶ ἄρχοντα ἴσως. τὸ γὰρ κράτιστος ἐπὶ τῶν ἀρχόντων καὶ ἡγεμόνων ἐλέγετο. ὡς καὶ ὁ παῦλος φησὶ πρὸς τὸν ἡγεμόνα φῆστον. κράτιστε φῆστε. καὶ πᾶς δὲ ἄνθρωπος θεοφιλὴς, καὶ κράτος κατὰ παθῶν ἀναδεξάμενος, θεόφιλος ἐστὶ κράτιστος, ὃς καὶ ἄξιος τῷ ὄντι ἐστὶν ἀκούειν τοῦ εὐαγγελίου.

Εὐαγγέλιον

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ.

ΕΠΕΙΔΗΠΕΡ πολλοὶ ἐπεχείρησαν ἀνατάξασθαι διήγησιν περὶ τῶν πεπληροφορημένων ἐν ἡμῖν πραγμάτων, καθὼς παρέδωσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ λόγου, ἔδοξε κἀμοὶ παρηκολουθηκότι, ἄνωθεν πᾶσιν ἀκριβῶς καθεξῆς σοι γράψαι κράτιστε θεόφιλε, ἵνα ἐπιγνῶς περὶ ὧν κατηχήθης λόγων τὴν ἀσφάλειαν.

Εγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις ἡρώδου τοῦ βασιλέως τῆς ἰουδαίας, ἱερεύς τις ὀνόματι ζαχαρίας, ἐξ ἐφημερίας ἀβιά. καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐκ τῶν θυγατέρων ἀαρών, καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς ἐλισάβετ. ἦσαν δὲ δίκαιοι ἀμφότεροι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, πορευόμενοι ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς καὶ δικαιώμασι τοῦ κυρίου ἄμεμπτοι. καὶ οὐκ ἦν αὐτοῖς τέκνον, καθ' ὅτι ἡ ἐλισάβετ ἦν στεῖρα, καὶ ἀμφότεροι προβεβηκότες ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν ἦσαν. ἐγένετο δὲ, ἐν τῷ ἱερατεύειν αὐτὸν ἐν τῇ τάξει τῆς ἐφημερίας αὐτοῦ ἔναντι τοῦ θεοῦ, κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἱερατείας, ἔλαχε τοῦ θυμιάσαι, εἰσελθὼν εἰς τὸν ναὸν τοῦ κυρίου, καὶ πᾶν τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ ἦν προσευχόμενον ἔξω

EVANGELIVM SECVNDVM LVCAM.

QVONIAM cõplures aggressi sunt cõtexere narrationẽ earũ, q̃ inter nos certissimæ fidei sunt, rerũ, sicuti tradiderunt nobis ij qui ab initio suis oculis uiderant, ac pars aliqua fuerant eorũ quæ narrabãt: uisum est & mihi, ut, cunctis ab initio exacta diligẽtia peruestigatis, deinceps tibi scriberẽ optime Theophile, q̃ agnoscas eorũ de quib⁹ edoctus fueras, certitudinẽ. Erat in diebus Herodis regis Iudææ, sacerdos quidam nomine Zacharias de uice Abia, & uxor illius de filiabus Aaron, & nomen eius Elizabet. Erant autẽ iusti ambo corã deo, uersantes in om̃ibus præceptis & iustificationibus dñi irreprehensibiles. nec erat illis proles, eo qd' esset Elizabet sterilis, & ambo prouectæ iam essent ætatis. Factum est autẽ, cum sacerdotio fungeretur Zacharias in ordine uicis suæ coram deo, secundum cõsuetudinem functionis sacerdotalis, sors illi obuenit: ut odores incenderet, ingressus in templum domini, & omnis multitudo populi precabatur

ἔξω τῆ ὥρᾳ τοῦ θυμιάματος. ὤφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος κυρίου, ἑστὼς ἐκ δεξιῶν τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ θυμιάματος. καὶ ἐταράχθη Ζαχαρίας ἰδὼν, καὶ φόβος ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτόν. εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ ἄγγελος. μὴ φοβοῦ Ζαχαρία, διότι εἰσηκούσθη ἡ δέησίς σου, καὶ ἡ γυνή σου ἐλισάβετ γεννήσει υἱόν σοι, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰωάννην, καὶ ἔσται χαρά σοι, καὶ ἀγαλλίασις, καὶ πολλοὶ ἐπὶ τῆ γεννήσει αὐτοῦ χαρήσονται. ἔσται γὰρ μέγας ἐνώπιον κυρίου, καὶ οἶνον καὶ σίκερα οὐ μὴ πίῃ. καὶ πνεύματος ἁγίου πλησθήσεται ἔτι ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ, καὶ πολλοὺς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐπιστρέψει πρὸς κύριον τὸν θεὸν αὐτῶν. καὶ αὐτὸς προελεύσεται ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἠλίου, ἐπιστρέψαι καρδίας πατέρων ἐπὶ τέκνα, καὶ ἀπειθεῖς ἐν φρονήσει δικαίων, ἑτοιμάσαι κυρίῳ λαὸν κατεσκευασμένον. καὶ εἶπε Ζαχαρίας πρὸς τὸν ἄγγελον. κατὰ τί γνώσομαι τοῦτο; ἐγὼ γάρ εἰμι πρεσβύτης, καὶ ἡ γυνή μου προβεβηκυῖα ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῆς. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος, εἶπεν αὐτῷ. ἐγώ εἰμι Γαβριὴλ ὁ παρεστηκὼς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, καὶ ἀπεστάλην λαλῆσαι πρός σε, εὐαγγελίσασθαί σοι ταῦτα. καὶ ἰδοὺ ἔσῃ σιωπῶν, καὶ μὴ δυνάμενος λαλῆσαι ἄχρι ἧς ἡμέρας γένηται ταῦτα, ἀνθ' ὧν οὐκ ἐπίστευσας τοῖς λόγοις μου, οἵτινες πληρωθήσονται εἰς τὸν καιρὸν αὐτῶν. καὶ ἦν ὁ λαὸς προσδοκῶν τὸν Ζαχαρίαν, καὶ ἐθαύμαζον ἐν τῷ χρονίζειν αὐτὸν ἐν τῷ ναῷ. ἐξελθὼν δὲ οὐκ ἠδύνατο λαλῆσαι αὐτοῖς. καὶ ἐπέγνωσαν, ὅτι ὀπτασίαν ἑώρακεν ἐν τῷ ναῷ. καὶ αὐτὸς ἦν διανεύων αὐτοῖς, καὶ διέμενε κωφός. καὶ ἐγένετο, ὡς ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τῆς λειτουργίας αὐτοῦ, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. μετὰ δὲ ταύτας τὰς ἡμέρας συνέλαβεν Ἐλισάβετ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, καὶ περιέκρυβεν ἑαυτὴν μῆνας πέντε, λέγουσα, ὅτι οὕτως μοι πεποίηκεν ὁ κύριος ἐν ἡμέραις, αἷς ἐπεῖδεν ἀφελεῖν τὸ ὄνειδός μου ἐν ἀνθρώποις. ἐν δὲ τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος

foris tẽpore thymiamatis. Apparuit autem illi angelus dñi, stans à dextris altaris, in quo thymiamata solent adoleri. Et Zacharias turbatus est eo uiso, ac timor irruit super eum. Ait autẽ ad illum angelus: Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita est deprecatio tua. Vxorq; tua Elizabet pariet tibi filium, & uocabis nomẽ eius Ioannẽ, & erit gaudium tibi, & exultatio, & multi super eius natiuitate gaudebunt. Erit enim magnus coram domino, & uinum siceramq; non bibet. Et spiritu sancto replebitur iam inde ab utero matris suæ, multosq; filiorũ Israël conuertet ad dominũ deum ipsorũ. Et ipse præcedet ante illum cum spiritu & uirtute Heliæ, ut conuertat corda patrũ in filios, & inobediẽtes ad prudentiam iustorum, ut paret dño plebem perfectam. Et dixit Zacharias ad angelum: Quo argumento istuc cognoscam? ego enim sum senex, & uxor mea prouectæ ætatis est. Ac respõdens angelus dixit ei: Ego sum Gabriel qui astiti in conspectu dei, missusq; sum ut loq̃r ad te, & hæc tibi læta nunciem. Et ecce futurũ est, ut sis tacitus, nec fari possis ad eum usq; diẽ quo hæc fiant, eo quod nõ credidisti uerbis meis, quæ implebunt̃ in tempore suo. Et erat populus expectans Zachariam, & mirabantur qd̃ moraret̃ in templo. Egressus autẽ non poterat loqui illis. Et cognouerunt, quod uisionẽ uidisset in templo. Et ipse innuebat illis, permansitq; mutus. Et accidit, ut impleti sunt dies officij eius, abijt in domum suam. Post hos autem dies concepit Elizabet uxor eius, & occultabat se mẽsibus quinq;, dicens: Sic fecit mihi dominus in diebus, quibus me respexit, ut auferret probrũ meũ inter homines. In mense autem sexto missus est

angelus

ὁ ἄγγελος γαβριὴλ ὑπὸ τοῦ θεοῦ εἰς πόλιν
τῆς γαλιλαίας, ᾗ ὄνομα ναζαρὲθ, πρὸς πρ-
θένον μεμνηστευμένην ἀνδρὶ, ᾧ ὄνομα ἰω-
σὴφ, ἐξ οἴκου δαβὶδ, καὶ ἡ ὄνομα τῆς πρθέ
νου μαριάμ. καὶ εἰσελθὼν ὁ ἄγγελος πρὸς
αὐτὴν, εἶπεν. χαῖρε κεχαριτωμένη, ὁ κύρι-
ος μετὰ σοῦ, εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν. ἡ
δὲ ἰδοῦσα, διεταράχθη ἐπὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ.
καὶ διελογίζετο, ποταπὸς εἴη ὁ ἀσπασμὸς οὗ
τος. καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος αὐτῇ. μὴ φοβοῦ μα
ριὰμ, εὗρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ θεῷ. ἰδοὺ συλ-
λήψῃ ἐν γαστρὶ, καὶ τέξῃ υἱὸν, καὶ καλέσεις τὸ
ὄνομα αὐτοῦ ιησοῦν. οὗτος ἔσται μέγας, καὶ
υἱὸς ὑψίστου κληθήσεται, καὶ δώσει αὐτῷ κύριος ὁ
θεὸς τὸν θρόνον δαβὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ
βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον ἰακὼβ εἰς τοὺς αἰῶ-
νας, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος.
εἶπεν δὲ μαριὰμ πρὸς τὸν ἄγγελον. πῶς
ἔσται τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω; καὶ ἀ-
ποκριθεὶς ὁ ἄγγελος, εἶπεν αὐτῇ. πνεῦμα
ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπί σε, καὶ δύναμις ὑψίστου
ἐπισκιάσει σοι. διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἅγιον,
κληθήσεται υἱὸς θεοῦ. καὶ ἰδοὺ ἐλιζάβετ ἡ συγ-
γενής σου, καὶ αὐτὴ συνειληφυῖα υἱὸν ἐν γήρει
αὐτῆς. καὶ οὗτος μὴν ἕκτος ἐστὶν αὐτῇ τῇ κα-
λουμένῃ στείρᾳ, ὅτι οὐκ ἀδυνατήσει παρὰ τῷ
θεῷ πᾶν ῥῆμα. εἶπεν δὲ μαριάμ. ἰδοὺ ἡ δούλη
κυρίου, γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου. καὶ ἀ-
πῆλθεν ἀπ' αὐτῆς ὁ ἄγγελος. Αναστᾶσα δὲ μα-
ριὰμ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις, ἐπορεύθη εἰς
τὴν ὀρεινὴν μετὰ σπουδῆς εἰς πόλιν ἰούδα, καὶ
εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον ζαχαρίου, καὶ ἠσπάσα-
το τὴν ἐλιζάβετ. καὶ ἐγένετο, ὡς ἤκουσεν ἐλι
ζάβετ τὸν ἀσπασμὸν τῆς μαρίας, ἐσκίρτησε τὸ
βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτῆς. καὶ ἐπλήσθη πνεύ
ματος ἁγίου ἡ ἐλισάβετ, καὶ ἀνεφώνησε φω-
νῇ μεγάλῃ, καὶ εἶπεν. εὐλογημένη σὺ ἐν γυ-
ναιξὶ, καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας
σου. καὶ πόθεν μοι τοῦτο, ἵνα ἔλθῃ ἡ μητὴρ τοῦ
κυρίου μου πρός με; ἰδοὺ γὰρ ὡς ἐγένετο ἡ φωνὴ
τῆς ἀσπασμοῦ σου εἰς τὰ ὦτά μου, ἐσκίρτησεν
ἐν

angelus Gabriel à deo in ciuitatem Ga-
lilææ, cui nomen Nazareth, ad uirginem
desponsatã uiro, cui nomen erat Ioseph,
de domo Dauid, ac nomen uirginis Ma
ria. Et ingressus angelus ad eam, dixit:
Aue gratiosa, dominus tecum, benedi-
cta tu inter mulieres. Illa uero cum uidis-
set, turbata est super oratione eius, & co-
gitabat, qualis esset illa salutatio. Et ait
angelus ei: Ne timeas Maria, nacta es
enim gratiam apud deum. Ecce cõcipies
in utero, & paries filium, ac uocabis no-
men eius Iesum. Is erit magnus, & filius
altissimi uocabitur. Et dabit illi dñs deus
sedem Dauid patris ipsius, regnabitq́;
super domum Iacob in æternũ, & regni
eius nõ erit finis. Dixit autẽ Maria ad an
gelum: Quomõ erit istud, quandoquidẽ
uirum nõ cognosco? Et respõdens ange-
lus, dixit ei: Spiritus sanctus superueniet
in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi.
Quapropter & qd' nascet' sanctum, uo-
cabitur filius dei. Atq; ecce Elizabet co-
gnata tua, & ipsa concepit filium in sene-
ctute sua. & hic mẽsis est sextus illi, quæ
dicebat' sterilis, quia nõ erit impossibile
apud deum omne uerbum. Dixit autẽ
Maria: Ecce ancilla dñi, fiat mihi secũdũ
uerbũ tuum. ac discessit ab illa angelus.
Exurgẽs autẽ Maria in diebus his, abijt
in montana cum festinatione in ciuitatẽ
Iuda, & intrauit in domũ Zachariæ, ac
salutauit Elizabet. & factum est, ut audi
uit salutationẽ Mariæ Elizabet, salijt in-
fans in utero eius. Et repleta est spiritu
sancto Elizabet, exclamauitq́; uoce ma-
gna, & dixit: Benedicta tu inter mulie-
res, & benedictus fructus uentris tui. Et
unde hoc mihi, ut ueniat mater domini
mei ad me? Ecce em̃ ut facta est uox sa-
lutationis tuæ in auribus meis, exultauit
præ

ἐν ἀγαλλιάσει ὁ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ μου. καὶ μακαρία ἡ πιστεύσασα, ὅτι ἔσται τελείωσις τοῖς λελαλημένοις αὐτῇ παρὰ κυρίου. καὶ εἶπε Μαριάμ. Μεγαλύνει ἡ ψυχή μου τὸν κύριον. καὶ ἠγαλλίασε τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ σωτῆρί μου, ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν τῆς δούλης αὐτοῦ. ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσί με πᾶσαι αἱ γενεαί. ὅτι ἐποίησέ μοι μεγαλεῖα ὁ δυνατός, καὶ ἅγιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν τοῖς φοβουμένοις αὐτόν. Ἐποίησε κράτος ἐν βραχίονι αὐτοῦ, διεσκόρπισεν ὑπερηφάνους διανοίᾳ καρδίας αὐτῶν. καθεῖλεν δυνάστας ἀπὸ θρόνων, καὶ ὕψωσε ταπεινούς. πεινῶντας ἐνέπλησεν ἀγαθῶν, καὶ πλουτοῦντας ἐξαπέστειλε κενούς. Ἀντελάβετο Ἰσραὴλ παιδὸς αὐτοῦ, μνησθῆναι ἐλέους. καθὼς ἐλάλησε πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν, τῷ Ἀβραὰμ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα. Ἔμεινε δὲ Μαριὰμ σὺν αὐτῇ ὡσεὶ μῆνας τρεῖς, καὶ ὑπέστρεψεν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς. τῇ δὲ Ἐλισάβετ ἐπλήσθη ὁ χρόνος τοῦ τεκεῖν αὐτήν, καὶ ἐγέννησεν υἱόν. καὶ ἤκουσαν οἱ περίοικοι καὶ οἱ συγγενεῖς αὐτῆς, ὅτι ἐμεγάλωσε κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ μετ' αὐτῆς, καὶ συνέχαιρον αὐτῇ. Καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ, ἦλθον περιτεμεῖν τὸ παιδίον, καὶ ἐκάλουν αὐτὸ ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ζαχαρίαν. καὶ ἀποκριθεῖσα ἡ μήτηρ αὐτοῦ, εἶπεν, οὐχί, ἀλλὰ κληθήσεται Ἰωάννης. καὶ εἶπον πρὸς αὐτήν, ὅτι οὐδείς ἐστιν ἐν τῇ συγγενείᾳ σου, ὃς καλεῖται τῷ ὀνόματι τούτῳ. ἐνένευον δὲ τῷ πατρὶ αὐτοῦ, τί ἂν θέλοι καλεῖσθαι αὐτό. καὶ αἰτήσας πινακίδιον ἔγραψε, λέγων, Ἰωάννης ἐστὶν τὸ ὄνομα αὐτοῦ. καὶ ἐθαύμασαν πάντες. ἀνεῴχθη δὲ τὸ στόμα αὐτοῦ παραχρῆμα, καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει εὐλογῶν τὸν θεόν. καὶ ἐγένετο ἐπὶ πάντας φόβος τοὺς περιοικοῦντας αὐτούς, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ὀρεινῇ τῆς Ἰουδαίας διελαλεῖτο πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα. Καὶ ἔθεντο πάντες οἱ ἀκούσαντες, ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν, λέγοντες

præ gaudio infans in utero meo. Et beata quæ credidit, quoniam perficientur eæ quæ dicta sunt ei à domino. Et ait Maria: Magnificat anima mea dominũ. Et exultauit spiritus meus in deo seruatore meo, Quia respexit ad humilitatẽ ancillæ suæ. ecce eñ ex hoc beatam me dicẽt oñes generationes. Quia fecit mihi magnifica qui potens est, & sanctum nomẽ eius: Et misericordia eius in progeniem & progeniem, timentibus ipsum. Præstitit robur per brachium suum, dispersit superbos cogitatione cordis ipsorum. Detraxit potentes de sedibus, & euexit humiles. Esurientes impleuit bonis, & diuites dimisit inanes. Suscepit Israël puerũ suũ, ut memor esset misericordiæ. Sicut locutus est ad patres nostros, ipsi Abraham & semini eius in æuum. Mansit autem Maria cum illa circiter mensibus tribus, & reuersa est in domũ suam. Elizabetæ uero impletũ est tempus pariendi, & peperit filium. Et audierũt uicini & cognati eius, qđ magnifice dominus misericordia sua usus esset erga illam, & gratulabanť ei. Et factum est in die octauo, uenerunt ad circũcidendum puerũ, & uocabant eum nomine patris sui Zachariam. Et respõdens mater eius dixit: Nequaquam, sed uocabiť Ioannes. Et dixerunt ad illam: Nemo est in cognatione tua, qui uocetur isto nomine. Innuebant autem patri eius, quid uellet uocari eum. Isq; postulatis tabellis scripsit, dicens: Ioannes est nomen eius. Et mirati sunt uniuersi. Apertũ est autẽ os eius ilico, & lingua eius, & loquebať laudans deum. Et peruasit timor p oñes uicinos eorũ, & per omnẽ montanam regionẽ Iudææ diuulgabanť oñia uerba hæc, & posuerunt omnes qui audierant, in corde suo,

dicentes:

λέγοντες. τί ἄρα τὸ παιδίον τοῦτο ἔσται; καὶ χεὶρ κυρίου ἦν μετ' αὐτοῦ. καὶ ζαχαρίας ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐπλήσθη πνεύματος ἁγίου, καὶ προεφήτευσε, λέγων. Εὐλογητὸς κύριος ὁ θεὸς τοῦ ἰσραὴλ, ὅτι ἐπεσκέψατο καὶ ἐποίησε λύτρωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ. καὶ ἤγειρε κέρας σωτηρίας ἡμῖν ἐν τῷ οἴκῳ δαβὶδ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ. καθὼς ἐλάλησε διὰ στόματος τῶν ἁγίων τῶν ἀπαιῶνος προφητῶν αὐτοῦ, σωτηρίαν ἐξ ἐχθρῶν ἡμῶν, καὶ ἐκ χειρὸς πάντων τῶν μισούντων ἡμᾶς. ποιῆσαι ἔλεος μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ μνησθῆναι διαθήκης ἁγίας αὐτοῦ. ὅρκον ὃν ὤμοσε πρὸς ἀβραὰμ τὸν πατέρα ἡμῶν, τοῦ δοῦναι ἡμῖν, ἀφόβως ἐκ χειρὸς τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν ῥυσθέντας, λατρεύειν αὐτῷ, ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ ἐνώπιον αὐτοῦ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν. καὶ σὺ παιδίον προφήτης ὑψίστου κληθήσῃ, προπορεύσῃ τὰ πρὸ προσώπου κυρίου ἑτοιμάσαι ὁδοὺς αὐτοῦ. τοῦ δοῦναι γνῶσιν σωτηρίας τῷ λαῷ αὐτοῦ, ἐν ἀφέσει ἁμαρτιῶν αὐτῶν, διὰ σπλάγχνα ἐλέους θεοῦ ἡμῶν, ἐν οἷς ἐπεσκέψατο ἡμᾶς ἀνατολὴ ἐξ ὕψους, ἐπιφᾶναι τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις, τοῦ κατευθῆναι τοὺς πόδας ἡμῶν εἰς ὁδὸν εἰρήνης. Τὸ δὲ παιδίον ηὔξανε καὶ ἐκραταιοῦτο πνεύματι, καὶ ἦν ἐν ταῖς ἐρήμοις, ἕως ἡμέρας ἀναδείξεως αὐτοῦ πρὸς τὸν ἰσραήλ. Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἐξῆλθε δόγμα παρὰ καίσαρος αὐγούστου, ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. αὕτη ἡ ἀπογραφὴ πρώτη ἐγένετο ἡγεμονεύοντος τῆς συρίας κυρηνίου. καὶ ἐπορεύοντο πάντες ἀπογράφεσθαι ἕκαστος εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. ἀνέβη δὲ καὶ ἰωσὴφ ἀπὸ τῆς γαλιλαίας, ἐκ πόλεως ναζαρὲθ, εἰς τὴν ἰουδαίαν, εἰς πόλιν δαβὶδ, ἥτις καλεῖται βηθλεὲμ, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς δαβὶδ, ἀπογράφεσθαι σὺν μαριὰμ τῇ μεμνηστευμένῃ αὐτῷ γυναικὶ, οὔσῃ ἐγκύῳ. * ἐγένετο δὲ ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐκεῖ, ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι

dicētes: Quis nam puer hic erit? Et man⁹ dñi erat cū illo. Et Zacharias pater eius repletus est spiritu sancto, ꝓphetauitq; dicens: Laudandus dñs deus Israël, quia uisitauit & fecit redemptionem populo suo. Et erexit cornu salutis nobis, in domo Dauid pueri sui. Sicut locut⁹ est per os sanctorū qui à sæculo fuerūt prophetarum suorū, Fore ut seruaremur ab inimicis nostris, & de manu omniū qui oderunt nos: Vt uteret̃ misericordia erga patres nostros, ac memor esset testamenti sui sancti. præstaretq; Iusiurandū qd̃ iurauit ad Abrahā patrē nostrū, ac daret nobis: Vt sine timore, de manu inimicorū nostrorū liberati, seruirem⁹ ipsi: Cū sanctitate & iustitia corā ipso, cunctis dieb⁹ uitæ nostræ. Et tu puer, ꝓpheta altissimi uocaberis, præibis em̄ ante faciē dñi, ad parandū uias eius: Ad dandam sciētiam salutis populo ipsius, per remissionē peccatorū eius: Per uiscera misericordiæ dei nostri, quib⁹ uisitauit nos oriens ex alto: Vt illucesceret his qui in tenebris & umbra mortis sedebant, ad dirigendos pedes nostros in uiam pacis. Puer autē crescebat & corroborabatur spiritu, & erat in desertis, donec ueniret dies, quo ostendendus erat apud Israëlitas.

Factum est autem in diebus illis: Exijt decretū à cæsare Augusto, ut censeretur totus orbis. Hæc descriptio prima facta est præside Syriæ Cyrenio. Et ibant omnes ut profiterentur in suā quisq; ciuitatem. Ascendit autem & Ioseph à Galilæa, de ciuitate Nazareth, in Iudæam: in ciuitatem Dauid, quæ uocatur Bethleem, eo quod esset de domo & familia Dauid, ut profiteret̃ cum Maria desponsa sibi uxore, quæ erat prægnans. Accidit autem cum essent ibi, completi sunt dies

ἀι ἡμέραι τοῦ τεκεῖν αὐτόν. Ⓒ Ἔτεκε δὲ τὸν υἱὸν
αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐσπαργάνωσεν αὐ
γ τὸν, * καὶ ἀνέκλινεν αὐτὸν ἐν τῇ φάτνῃ, διό
τι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύμα-
τι. καὶ ποιμένες ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ αὐτῇ β
ἀγραυλοῦντες, καὶ φυλάσσοντες φυλακὰς
τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὸν ποίμνιον αὐτῶν. καὶ ἰδοὺ
ἄγγελος κυρίου ἐπέστη αὐτοῖς, Ⓒ δόξα κυ-
ρίου περιέλαμψεν αὐτούς, καὶ ἐφοβήθησαν φό
βον μέγαν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἄγγελος, μὴ
φοβεῖσθε. ἰδοὺ γὰρ εὐαγγελίζομαι ὑμῖν
χαρὰν μεγάλην, ἥτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ,
ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον σωτὴρ, ὅς ἐστι χρι
στὸς κύριος, ἐν πόλει Δαβίδ. καὶ τοῦτο ὑ-
μῖν τὸ σημεῖον. εὑρήσετε βρέφος ἐσπαργα
νωμένον, κείμενον ἐν φάτνῃ. καὶ ἐξαίφνης
ἐγένετο σὺν τῷ ἀγγέλῳ πλῆθος στρατιᾶς
οὐρανίου, αἰνούντων τὸν θεὸν, καὶ λεγόντων.
δόξα ἐν ὑψίστοις θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν
ἀνθρώποις εὐδοκία. καὶ ἐγένετο, ὡς ἀπῆλθον
ἀπ' αὐτῶν εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ ἄγγελοι, καὶ οἱ
ἄνθρωποι οἱ ποιμένες εἶπον πρὸς ἀλλήλους.
Διέλθωμεν δὴ ἕως Βηθλεέμ, καὶ ἴδωμεν τὸ
ῥῆμα τοῦτο τὸ γεγονὸς, ὃ ὁ κύριος ἐγνώρι-
σεν ἡμῖν. καὶ ἦλθον σπεύσαντες, καὶ ἀνεῦρον
τήν τε Μαρίαμ καὶ τὸν Ἰωσὴφ, καὶ τὸ βρέφος
κείμενον ἐν τῇ φάτνῃ. ἰδόντες δὲ, διεγνώ-
ρισαν περὶ τοῦ ῥήματος, τοῦ λαληθέντος αὐ
τοῖς περὶ τοῦ παιδίου τούτου. καὶ πάντες οἱ
ἀκούσαντες ἐθαύμασαν περὶ ὧν λαληθέντων
ὑπὸ τῶν ποιμένων πρὸς αὐτούς. ἡ δὲ Μαρίαμ
πάντα συνετήρει τὰ ῥήματα ταῦτα, συμ-
βάλλουσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. καὶ ὑπέστρε-
ψαν οἱ ποιμένες, δοξάζοντες καὶ αἰνοῦντες
τὸν θεὸν ἐπὶ πᾶσιν, οἷς ἤκουσαν καὶ εἶδον,
καθὼς ἐλαλήθη πρὸς αὐτούς. καὶ ὅτε ἐπλή
σθησαν ἡμέραι ὀκτὼ τοῦ περιτεμεῖν τὸ παι-
δίον, καὶ ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ ΙΗΣΟΥΣ, τὸ
κληθὲν ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου πρὸ τοῦ συλληφθῆ
ναι αὐτὸν ἐν τῇ κοιλίᾳ. καὶ ὅτε ἐπλήσθη-
σαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν κατὰ τὸν
νόμον

dies pariendi. Et peperit filium suum primogenitum, ac fascijs eum inuoluit, reclinauitq; eum in præsepi, quod non esset eis locus in diuersorio. Et pastores erant in regione eadem uigilantes, & excubantes excubias nocte super gregem suum. Et ecce angelus domini astitit illis, & claritas dñi circumfulsit illos, & timuerunt timore magno. Et dixit illis angelus: Ne timeatis. Ecce enim annuncio uobis gaudium magnum, quod futurum est toti populo, quia natus est uobis hodie seruator, qui est Christus dominus, in ciuitate Dauid. Et hoc uobis signum: Inuenietis infantem fascijs inuolutum, positum in præsepi. Et subito facta est cum angelo multitudo militiæ cœlestis, laudantium deum & dicentium: Gloria in altissimis deo, ac in terra pax, hominib⁹ bona uoluntas. Et factum est, ut discesserunt ab eis angeli in cœlum, & homines pastores loquebant͂ inter sese: Transeamus iam Bethleem usque, & uideam⁹ hoc quod accidit, quod dominus aperuit nobis. Et uenerunt festinantes, & inuenerunt Mariam & Ioseph, & infantē positum in præsepi. Cum uidissent autē, diuulgauerunt de uerbo, quod dictum erat ipsis de puero hoc. Et omnes qui audierunt mirati sunt, de his quæ dicta erant à pastoribus ad ipsos. Porrò Maria conseruabat omnia uerba hæc, conferens in corde suo. Et reuersi sunt pastores, glorificantes ac laudantes deum super oīnibus, quæ audierant & uiderant, ita ut dictum fuerat ipsis. Et postq; consumati sunt dies octo ut circumcideretur puer, uocatū est nomen eius Iesus, quod uocatum erat ab angelo priusquam in utero cōciperetur. Et posteaq; completi fuissent dies purgationis eorū secundum

legem

νόμον μωσέως, ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς ἱεροσό-
λυμα, παραστῆσαι τῷ κυρίῳ, καθὼς γέγρα-
πται ἐν νόμῳ κυρίου. ὅτι πᾶν ἄρσεν διανοῖγον
μήτραν, ἅγιον τῷ κυρίῳ κληθήσεται. καὶ τοῦ
δοῦναι θυσίαν κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν νόμῳ κυρίου,
ζεῦγος τρυγόνων, ἢ δύο νεοσσοὺς περιστερῶν. καὶ γ
ἰδοὺ ἦν ἄνθρωπος ἐν ἱερουσαλήμ, ᾧ ὄνομα συ-
μεών. καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος καὶ εὐ-
λαβής, προσδεχόμενος παράκλησιν τοῦ ἰ-
σραήλ, καὶ πνεῦμα ἅγιον ἦν ἐπ' αὐτόν. καὶ ἦν
αὐτῷ κεχρηματισμένον ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ
ἁγίου, μὴ ἰδεῖν θάνατον, πρὶν ἴδῃ τὸν χριστὸν
κυρίου. καὶ ἦλθεν ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὸ ἱερόν.
καὶ ἐν τῷ εἰσαγαγεῖν τοὺς γονεῖς τὸ παιδίον
ἰησοῦν, τοῦ ποιῆσαι αὐτοὺς κατὰ τὸ εἰθισμένον
τοῦ νόμου περὶ αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ἐδέξατο αὐτὸ
εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτοῦ, καὶ εὐλόγησε τὸν θεόν,
καὶ εἶπεν. νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου δέ-
σποτα κατὰ τὸ ῥῆμά σου ἐν εἰρήνῃ. ὅτι εἶδον οἱ
ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου, ὃ ἡτοίμα-
σας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν, φῶς
εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν, καὶ δόξαν λαοῦ σου
ἰσραήλ. καὶ ἦν ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ
θαυμάζοντες ἐπὶ τοῖς λαλουμένοις περὶ αὐτοῦ.
καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς συμεών, καὶ εἶπε
πρὸς μαριὰμ τὴν μητέρα αὐτοῦ. ἰδοὺ οὗτος
κεῖται εἰς πτῶσιν, καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν
τῷ ἰσραήλ, καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον.
καί σου δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομ-
φαία, ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν
καρδιῶν διαλογισμοί. καὶ ἦν ἄννα προφῆ- δ
τις θυγάτηρ φανουήλ ἐκ φυλῆς ἀσήρ, αὕτη
προβεβηκυῖα ἐν ἡμέραις πολλαῖς, ζήσασα ἔτη
μετὰ ἀνδρὸς ἑπτὰ ἀπὸ τῆς παρθενίας αὐτῆς, καὶ
αὕτη χήρα ὡς ἐτῶν ὀγδοήκοντα τεσσάρων, ἣ
οὐκ ἀφίστατο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, νηστείαις καὶ δεήσε
σι λατρεύουσα νυκτὸς καὶ ἡμέρας. καὶ αὕτη
αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐπιστᾶσα, ἀνθωμολογεῖτο τῷ
κυρίῳ, καὶ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ πᾶσι τοῖς προσ-
δεχομένοις λύτρωσιν ἐν ἱερουσαλήμ. καὶ ὡς
ἐτέλεσαν ἅπαντα κατὰ τὸν νόμον κυρίου, ὑπέ-

στρεψαν

legem Mosi, adduxerũt eum Hierosoly
mam, ut sisterẽt eum dño, sicut scriptum
est in lege dñi: Omne masculinũ adape-
riens uuluam, sanctum dño uocabit: &
ut darẽt hostiam secundũ quod dictum
est in lege dñi, par turturũ aut duos pul-
los columbarũ. Et ecce homo erat Hiero
solymis, cui nomẽ Simeon. & homo iste
iustus ac pius, expectans consolationem
Israël, & spiritus sanctus erat super eum.
Et responsum acceperat à spiritu sancto,
non uisurũ se mortem, nisi prius uideret
Christũ dñi. Et uenit per spiritũ in tẽplũ.
Et cum inducerẽt puerũ Iesum parentes,
ut facerẽt secundũ cõsuetudinẽ legis, pro
eo, ipse quoq; accepit eum in ulnas suas
& laudauit deũ, ac dixit: Nunc dimittis
seruũ tuũ dñe secundũ uerbũ tuũ in pa-
ce: quia uiderũt oculi mei salutare tuum,
qd̃ parasti ante faciẽ omniũ populorũ,
lumen ad reuelationẽ gentium, & gloriã
plebis tuæ Israël. Et erat pater & mater
eius mirantes super his, quæ dicebant̃ de
illo: Et benedixit illis Simeon. & dixit ad
Mariã matrẽ eius: Ecce positus est hic in
ruinam, & in resurrectionẽ multorum in
Israël, & in signũ cui cõtradicit̃. Quin &
tuam ipsius animã penetrabit gladius,
ut retegantur ex multis cordibus cogita-
tiones. Et erat Anna ꝓphetissa filia Pha
nuel de tribu Aser. Hæc processerat in
multam ætatẽ, & uixerat cum uiro annis
septẽ à uirginitate sua. Et hæc uidua an-
norum fermè octogintaquatuor, quæ
nõ discedebat de templo, ieiuniis ac de-
precationibus seruiens nocte ac die. Et
hæc, eadem hora superueniens, uicissim
confitebatur domino, & loquebatur de
illo omnibus qui expectabant redem-
ptionem Hierosolymis. Et ut perfece-
runt omnia secũdum legem domini, re-

uersi

στρεψαν εἰς τὴν γαλιλαίαν εἰς πόλιν αὐτῶν
ναζαρέθ. τὸ δὲ παιδίον ἤυξανε καὶ ἐκραταιοῦ
το πνεύματι, πληρούμενον σοφίας, καὶ χά
ρις θεοῦ ἦν ἐπ' αὐτό. Καὶ ἐπορεύοντο οἱ γο-
νεῖς αὐτοῦ κατ' ἔτος εἰς ἱερουσαλὴμ τῇ ἑορτῇ
τοῦ πάσχα· καὶ ὅτε ἐγένετο ἐτῶν δώδεκα,
ἀναβάντων αὐτῶν εἰς ἱεροσόλυμα, κατὰ τὸ ἔ-
θος τῆς ἑορτῆς, καὶ τελειωσάντων τὰς ἡμέ
ρας ἐν τῷ ὑποστρέφειν αὐτοὺς, ὑπέμεινεν Ιη
σοῦς ὁ παῖς ἐν ἱερουσαλήμ, καὶ οὐκ ἔγνω-
σαν οἱ γονεῖς αὐτοῦ. νομίσαντες δὲ αὐτὸν ἐν
τῇ συνοδίᾳ εἶναι, ἦλθον ἡμέρας ὁδόν, καὶ
ἀνεζήτουν αὐτὸν ἐν τοῖς συγγενέσιν, καὶ ἐν
τοῖς γνωστοῖς, καὶ μὴ εὑρόντες αὐτὸν, ὑπέ-
στρεψαν εἰς ἱερουσαλὴμ, ζητοῦντες αὐτόν.
καὶ ἐγένετο μεθ' ἡμέρας τρεῖς, εὗρον αὐτὸν
ἐν τῷ ἱερῷ καθιζόμενον ἐν μέσῳ τῶν δι-
δασκάλων, καὶ ἀκούοντα αὐτῶν, καὶ ἐπε-
δ ρωτῶντα αὐτούς. * ἐξίσταντο δὲ πάντες οἱ
ς ἀκούοντες αὐτοῦ ἐπὶ τῇ συνέσει καὶ ταῖς ἀ-
ποκρίσεσιν αὐτοῦ. καὶ ἰδόντες αὐτὸν ἐξε-
ε πλάγησαν. * καὶ πρὸς αὐτὸν ἡ μητὴρ αὐτοῦ εἶ
ι πε. τέκνον, τί ἐποίησας ἡμῖν οὕτως; ἰ-
δοὺ ὁ πατήρ σου κἀγὼ ὀδυνώμενοι ἐζητοῦ-
μέν σε. καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς. τί ὅ, τι ἐζη-
τεῖτέ με; οὐκ ᾔδειτε, ὅτι ἐν τοῖς τοῦ κατρός
μου δεῖ εἶναί με; καὶ αὐτοὶ οὐ συνῆκαν τὸ
ῥῆμα ὃ ἐλάλησεν αὐτοῖς. καὶ κατέβη μετ'
αὐτῶν, καὶ ἦλθεν εἰς ναζαρέθ, καὶ ἦν ὑπο
τασσόμενος αὐτοῖς. ἡ δὲ μητὴρ αὐτοῦ διε-
τήρει πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα ἐν τῇ καρ-
δίᾳ αὐτῆς. καὶ Ιησοῦς προέκοπτε σοφίᾳ καὶ ἡλι-
κίᾳ καὶ χάριτι παρὰ θεῷ καὶ ἀνθρώποις.
ϛ * Εν ἔτει δὲ πεντεκαιδεκάτῳ τῆς ἡγεμο-
γ νίας τιβερίου καίσαρος, ἡγεμονεύοντος πον
τίου πιλάτου τῆς ἰουδαίας, καὶ τετραρχοῦν-
τος τῆς γαλιλαίας ἡρώδου, φιλίππου δὲ τοῦ
ἀδελφοῦ αὐτοῦ τετραρχοῦντος τῆς ἰτουραίας
καὶ τραχωνίτιδος χώρας, καὶ λυσανίου τῆς ἀβι-
λινῆς τετραρχοῦντος, ἐπ' ἀρχιερέων ἄννα καὶ
καϊάφα, ἐγένετο ῥῆμα θεοῦ ἐπὶ ἰωάννην τὸν
τοῦ

uersi sunt in Galilæam in ciuitatē suam Nazareth. Puer autē succrescebat corroborabaturq; spiritu, & implebat sapientia, & gratia dei erat super illum. Et ibant parētes eius quotannis Hierosolymam in die festo paschæ. Et cum factus esset annorum duodecim, ascendentibus illis Hierosolymam secundum cōsuetudinē diei festi, consummatisq; diebus cum redirent illi, remansit puer Iesus Hierosolymis, & nō cognouerūt parentes eius. Cæterum rati illum esse in comitatu, uenerunt itinere diei, & requirebant eum inter cognatos & inter notos. Et cum non inuenissent eum, reuersi sunt Hierosolymam, quærentes eum. Et accidit post triduum, inuenerūt illum in templo sedentem in medio doctorū, audientem illos, & interrogantem eos. Stupebant autem omnes qui eum audiebant super intelligentia & responsis eius. & uiso eo admirati sunt. Et dixit mater eius ad illum: Fili, cur fecisti nobis sic? Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Et ait ad illos: Quid est qd' quærebatis me? An nesciebatis, quod in his quæ patris mei sunt, oportet me esse? Et illi nō intellexerunt sermonē quem locutus est ipsis. Et descēdit cū eis, uenitq; Nazareth, eratq; subditus illis. Mater autem eius cōseruabat omnia uerba hæc in corde suo. Et Iesus proficiebat sapiētia & ætate, & gratia apud deum atq; homines.

Anno autem decimoquinto imperij III
Tiberij cæsaris, Pontio Pilato præside Iudææ, tetrarcha uero Galilææ Herode, Philippo autem fratre eius tetrarcha Iturææ & Trachonitidis regionis, & Lysania Abilenes tetrarcha, sub pontificibus Anna & Caiapha, factum est uerbum domini super Ioannem Zachariæ

ζ α τοῦ ζαχαρίου ἐν τῇ ἐρήμῳ. *Καὶ ἦλθεν εἰς πᾶ ε σαν τὴν περίχωρον τοῦ ἰορδάνου, κηρύσσων βά πτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, ὡς γέγραπται ἐν βίβλῳ λόγων ἡσαΐου τοῦ προ φήτου, λέγοντος. φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐ ρήμῳ, ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ. πᾶσα φάραγξ πληρωθήσεται, καὶ πᾶν ὄρος καὶ βουνὸς ταπεινωθήσεται. καὶ ἔσαι τὰ σκολιὰ εἰς εὐ θείαν, καὶ αἱ τραχεῖαι εἰς ὁδοὺς λείας, καὶ ὄψεται πᾶσα σάρξ τὸ σωτήριον τοῦ θεοῦ. *Ἔ λεγεν οὖν τοῖς ἐκπορευομένοις ὄχλοις βα πτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλού σης ὀργῆς; ποιήσατε οὖν καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας, καὶ μὴ ἄρξησθε λέγειν ἐν ἑαυ τοῖς, πατέρα ἔχομεν τὸν ἀβραάμ. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι δύναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ ἀβραάμ. ἤδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κεῖ ται. πᾶν οὖν δένδρον, μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν, ἐκκόπτεται, καὶ εἰς πῦρ βάλλε ται. * καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ ὄχλοι, λέ ϛ γοντες. τί οὖν ποιήσομεν; ἀποκριθεὶς δὲ λέγει αὐτοῖς. ὁ ἔχων δύο χιτῶνας, μετα δότω τῷ μὴ ἔχοντι, καὶ ὁ ἔχων βρώματα, ὁμοίως ποιείτω. ἦλθον δὲ καὶ τελῶναι βαπτισθῆναι, καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν. διδάσκαλε, τί ποιήσομεν; ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐ τούς. μηδὲν πλέον παρὰ τὸ διατεταγμένον ὑμῖν πράσσετε. ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν καὶ στρα τευόμενοι, λέγοντες. καὶ ἡμεῖς τί ποιήσο μεν; καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς. μηδένα διασείσητε, μὴ δὲ συκοφαντήσητε, καὶ ἀρκεῖ σθε τοῖς ὀψωνίοις ὑμῶν. προσδοκῶντος δὲ τοῦ λαοῦ, καὶ διαλογιζομένων πάντων ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν περὶ τοῦ ἰωάννου, μήπο τε αὐτὸς εἴη ὁ χριστός, ἀπεκρίνατο ὁ ἰωάννης, ἅπασι λέγων. *ἐγὼ μὲν ὕδατι βαπτίζω ὑμᾶς, ἔρχεται δὲ ὁ ἰσχυρότερός μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδη μάτων

Zachariæ filium in deserto. Et uenit in omnẽ regionẽ finitimam Iordani, prædi cans baptismũ pœnitẽtiæ in remissionẽ peccatorũ, sicut scriptum est in libro ser monum Hesaiæ prophetæ, dicẽtis: Vox clamantis in deserto, parate uiam domi ni, rectas facite semitas eius. Omnis ual lis implebit᷑, & omnis mons & collis hu miliabitur. Et fient quæ obliqua sunt, di recta, & asperæ uertentur in uias planas, & uidebit omnis caro salutare dei. Dice bat ergo ad turbas, quæ exibant ut ba ptizarent᷑ ab ipso. Progenies uiperarũ, quis submonstrauit uobis ut fugeretis à uentura ira? Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ, & ne cœperitis dicere intra uosipsos, patrẽ habem⁹ Abraham. Dico enim uobis, potens est deus de lapidib⁹ istis suscitare filios ipsi Abrahæ. Iam uero & securis ad radicẽ arborũ posita est. Omnis ergo arbor, non faciens fructum bonũ, excidítur, & in ignem conijcit᷑. Et interrogabant eum turbæ, dicẽtes: Quid ergo faciem⁹? Respõdens autẽ dicit illis: Qui habet duas tunicas, impertiat non habẽti: & qui habet escas, similiter faciat. Venerunt autẽ & publicani ut baptiza rentur, & dixerunt ad illum: Magister, quid faciemus? At ille dixit ad eos: Ne quid amplius quam quod constitutum est uobis, exigatis. Interrogabant au tem eum & milites, dicentes: Et nos quid faciemus? Et ait illis: Ne quem concutia tis, ne quem calumniemini, & contenti estote stipendijs uestris. Expectante au tem populo, & cogitantibus omnibus in cordibus suis de Ioanne, num ipse esset ille Christus? Respondit Ioannes, dicens uniuersis: Ego quidẽ aqua bapti zo uos: sed ueniet fortior me, cuius non sum dignus soluere corrigiam calciamen

μάτω αὐτου, αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύ
ια ε ματι ἁγίῳ καὶ πυρί, * οὗ τὸ πτύον ἐν χειρὶ
αὐτου, καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἅλωνα αὐτου,
καὶ συνάξει τὸν σῖτον εἰς τὴν ἀποθήκην αὐ
του, τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέ
στῳ. πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἕτερα παρακαλῶν,
ιβ ϛ εὐηγγελίζετο τὸν λαόν. * ὁ δὲ Ἡρῴδης ὁ τε
τραρχης, ἐλεγχόμενος ὑπ' αὐτου περὶ Ἡρω
διάδος τῆς γυναικὸς του ἀδελφοῦ αὐτου,
καὶ περὶ πάντων, ὧν ἐποίει πονηρῶν ὁ Ἡρῴ
δης, προσέθηκε καὶ τοῦτο ἐπὶ πᾶσι, καὶ
κατέκλεισε τὸν Ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ. * ἐ
ιγ α γένετο δὲ ἐν τῷ βαπτισθῆναι ἅπαντα τὸν
λαὸν, καὶ Ἰησοῦ βαπτισθέντος καὶ προσευ
χομένου, ἀνεῳχθῆναι τὸν οὐρανόν, καὶ κα
ταβῆναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον σωματικῷ εἴ
δει ὡσεὶ περιστερὰν ἐπ' αὐτόν, καὶ φωνὴν ἐξ
οὐρανοῦ γενέσθαι, λέγουσαν. σὺ εἶ ὁ υἱός μου
ιδ γ ὁ ἀγαπητός, ἐν σοὶ ηὐδόκησα. * καὶ αὐτὸς ἦν
ὁ Ἰησοῦς ὡσεὶ ἐτῶν τριάκοντα ἀρχόμενος ὤν,
ὡς ἐνομίζετο υἱὸς Ἰωσὴφ του Ἡλεὶ, του Μαθὰτ,
του Λευὶ, του Μελχὶ, του Ἰαννὰ, του
Ἰωσὴφ, του Ματταθίου, του Ἀμὼς,
του Ναοὺμ, του Ἐσλὶ, του
Ναγγὲ, του Μαὰθ, του Ματα
θίου, του Σεμεΐ, του Ἰωσὴχ, του
Ἰούδα, του Ἰωαννᾶ, του Ῥη
σία, του Ζοροβάβελ, του Σαλα
θιὴλ, του Νηρὶ, του Μελχὶ, του
Ἀδδὶ, του Κοσὰμ, του Ἐλ
μαδὰμ, του Ἢρ, του Ἰησοῦ, του
Ἐλιέζερ, του Ἰωρὶμ, του Ματ
θὰτ, του Λευεὶ, του Συμεὼν,
του Ἰούδα, του Ἰωσὴφ, του
Ἰωνὰμ, του Ἐλιακὶμ, του Με
λεᾶ, του Μεννὰμ, του Μαθα
θὰμ, του Ναθὰμ, του Δαβὶδ,
του Ἰεσσαὶ, του Ὀβὴδ, του
Βοὸς, του Σαλμὼν, του Ναασ
σὼν, του Ἀμιναδὰβ, του Ἀρὰμ,
του Ἐσρὼμ, του Φαρὲς, του

Ἰούδα

torum, ipſe uos baptizabit ſpiritu ſancto & igni, cuius uentilabrum in manu ipſius, & purgabit aream ſuam, & congregabit triticum in horreum ſuum, paleas autem comburet igni inextinguibili. Multa quidem & alia exhortans euangelizabat populo. Herodes autem tetrarcha, cum corriperetur ab illo de Herodiade uxore fratris ſui, deq; omnibus malis, quæ faciebat Herodes, adiecit & hoc ſuper omnia, & incluſit Ioannem in carcerem. Factum eſt autem cum baptizaretur omnis populus, ut & Ieſu baptizato & orante apertum ſit cœlum, ac deſcendit ſpiritus ſanctus corporali ſpecie quaſi columba in ipſum, & uox de cœlo facta eſt, quæ diceret: Tu es filius meus dilectus, in te cõplacitũ eſt mihi. Et ipſe Ieſus incipiebat eſſe fermè annorum triginta, ut putabat filius Ioſeph, qui fuit filius Heli, qui fuit Mathat, qui fuit Leui, qui fuit Melchi, qui fuit Ianne, qui fuit Ioſeph, q fuit Matatthiæ, q fuit Amos, qui fuit Naum, qui fuit Heſli, qui fuit Nagge, qui fuit Maath, qui fuit Matathiæ, qui fuit Semei, qui fuit Ioſech, qui fuit Iuda, qui fuit Ioanna, qui fuit Rheſa, qui fuit Zorobabel, qui fuit Salathiel, qui fuit Neri, qui fuit Melchi, qui fuit Addi, qui fuit Coſam, qui fuit Helmadam, q fuit Her, qui fuit Ieſo, qui fuit Heliezer, qui fuit Ioram, qui fuit Matha, qui fuit Leui, qui fuit Simeon, qui fuit Iuda, qui fuit Ioſeph, qui fuit Ionam, q fuit Heliachim, qui fuit Meleam, qui fuit Menam, qui fuit Mathatha, qui fuit Nathan, qui fuit Dauid, qui fuit Ieſſæ, qui fuit Obed, qui fuit Booz, qui fuit Salmon, qui fuit Naaſſon, qui fuit Aminadab, qui fuit Aram, qui fuit Eſrom, qui fuit Phares, qui

fuit

ἰούδα, τοῦ ἰακώβ, τοῦ ἰσαὰκ, τοῦ ἀβραὰμ, τοῦ θαρρᾶ, τοῦ ναχὼρ, τοῦ σαρούχ, τοῦ ῥαγαῦ, τοῦ φάλεκ, τοῦ ἔβερ, τοῦ σαλὰ, τοῦ καϊνὰμ, τοῦ ἀρφαξὰτ, τοῦ σήμ, τοῦ νῶε, τοῦ λάμεχ, τοῦ μαθουσάλα, τοῦ ἐνὼχ, τοῦ ἰαρὲθ, τοῦ μαλελεὴλ, τοῦ καϊνᾶμ, τοῦ ἐνὼς, τοῦ σὴθ, τοῦ ἀδὰμ, τοῦ θεοῦ.

ιε β *ΙΗΣΟΥΣ ὁ πνεύματος ἁγίου πλήρης, ὑπέστρεψεν ἀπὸ τοῦ ἰορδάνου, καὶ ἤγετο ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὴν ἔρημον, ἡμέρας τεσσαράκοντα πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ διαβόλου, καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις. καὶ συντελεσθεισῶν αὐτῶν, ὕστερον ἐπείνασεν. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ διάβολος. εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπὲ τῷ λίθῳ τούτῳ ἵνα γένηται ἄρτος. καὶ ἀπεκρίθη ΙΗΣΟΥΣ πρὸς αὐτὸν λέγων. γέγραπται, ὅτι οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι θεοῦ. καὶ ἀναγαγὼν αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν, ἔδειξεν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τῆς οἰκουμένης ἐν στιγμῇ χρόνου, καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ διάβολος. σοὶ δώσω τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἅπασαν καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν, ὅτι ἐμοὶ παραδέδοται, καὶ ᾧ ἐὰν θέλω δίδωμι αὐτήν, σὺ οὖν ἐὰν προσκυνήσῃς ἐνώπιόν μου, ἔσται σου πάντα. καὶ ἀποκριθεὶς αὐτῷ εἶπεν ὁ ΙΗΣΟΥΣ. ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ. γέγραπται γὰρ. προσκυνήσεις κύριον τὸν θεόν σου, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις. καὶ ἤγαγεν αὐτὸν εἰς ἰερουσαλήμ, καὶ ἔστησεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ. εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, βάλε σεαυτὸν ἐντεῦθεν κάτω. γέγραπται γὰρ, ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περί σου, τοῦ διαφυλάξαί σε, καὶ ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσί σε, μή ποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου. καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ ὁ ΙΗΣΟΥΣ, ὅτι εἰρηται, οὐκ ἐκπειράσεις κύριον τὸν θεόν σου. καὶ συντελέσας πάντα πειρασμὸν ὁ διάβολος ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ ἄχρι καιροῦ

fuit Iudæ, qui fuit Iacob, qui fuit Isaac, qui fuit Abrahæ, qui fuit Tharræ, qui fuit Nachor, qui fuit Saruch, qui fuit Ragau, qui fuit Phalec, qui fuit Heber, qui fuit Sale, qui fuit Cainan, qui fuit Arphaxat, qui fuit Sem, qui fuit Noë, qui fuit Lamech, qui fuit Mathusala, qui fuit Enoch, qui fuit Iareth, qui fuit Malalehel, qui fuit Cainan, qui fuit Enos, qui fuit Seth, qui fuit Adam qui fuit dei.

Iesus autem plenus spiritu sancto, regressus est à iordane, & actus est per spiritum in desertum, ac diebus quadraginta tentabatur à diabolo. nihilq; comedit in diebus illis, & consumatis illis, deinde esurijt. Dixit autem illi diabolus: Si filius es dei, dic lapidi huic ut panis fiat. Et respondit ad illum Iesus dicens: Scriptum est: Non pane solo uiuet homo, sed omni uerbo dei. Et subduxit illum diabolus in montem excelsum, & ostendit illi omnia regna orbis terræ in puncto temporis, & ait illi diabolus: Tibi dabo potestatem hãc uniuersam & gloriam illorum, quia mihi tradita sunt, & cuicunq; uolo, do illam. tu ergo si adorueris prouolutus coram me, erunt tua omnia. Et respondẽs Iesus dixit illi: Abi post me satana. Scriptum est enim. Adorabis dominũ deum tuum, & illum solũ coles. Et duxit illum Hierosolymam, statuitq; eũ super pinnam templi, & dixit illi: Si filius dei es, mitte teipsũ hinc deorsum. Scriptũ est enim, quod angelis suis mandabit de te, ut seruent te, & in manibus tollent te, ne offendas ad lapidem pedem tuum. Et respondens Iesus ait illi: Dictum est, Non tentabis dominum deum tuum. Et consumata omni tentatione diabolus recessit ab illo usq; ad

IIII

ιζ καιροῦ.* Ⲥ ὑπέστρεψεν ὁ Ιησοῦς ἐν τῇ δυνά
α μει τῶ πνεύματος εἰς τὴν γαλιλαίαν, καὶ φήμη
ἐξῆλθε καθ᾽ ὅλης τῆς περιχώρου περὶ αὐτοῦ· καὶ
αὐτὸς ἐδίδασκεν ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐ-
ιη τῶν, δοξαζόμενος ὑπὸ πάντων.* Ⲥ ἦλθεν εἰς
ι τὴν ναζαρὲθ, οὗ ἦν τεθραμμένος, καὶ εἰσῆλ-
θε κατὰ τὸ εἰωθὸς αὐτῷ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαβ-
βάτων εἰς τὴν συναγωγὴν, καὶ ἀνέστη ἀνα-
γνῶναι. Ⲥ ἐπεδόθη αὐτῷ βιβλίον ἡσαΐου τοῦ
προφήτου. καὶ ἀναπτύξας τὸ βιβλίον, εὗρε τὸν
τόπον, οὗ ἦν γεγραμμένον. Πνεῦμα κυρίου ἐπ᾽
ἐμὲ, οὗ ἕνεκεν ἔχρισέ με, εὐαγγελίσασθαι πτω
χοῖς ἀπέσταλκέ με, ἰάσασθαι τοὺς συντετριμ
μένους τὴν καρδίαν, κηρύξαι αἰχμαλώτοις
ἄφεσιν, καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, ἀποστεῖλαι
τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει, κηρύξαι ἐνιαυτὸν
κυρίου δεκτόν. καὶ πτύξας τὸ βιβλίον, ἀπο
δοὺς τῷ ὑπηρέτῃ, ἐκάθισε. καὶ πάντων
ἐν τῇ συναγωγῇ οἱ ὀφθαλμοὶ ἦσαν ἀτενί-
ζοντες αὐτῷ. ἤρξατο δὲ λέγειν πρὸς αὐτούς,
ὅτι σήμερον πεπλήρωται ἡ γραφὴ αὕτη ἐν
ιθ τοῖς ὠσὶν ὑμῶν.* καὶ πάντες ἐμαρτύρουν
α αὐτῷ, καὶ ἐθαύμαζον ἐπὶ τοῖς λόγοις τῆς
χάριτος, τοῖς ἐκπορευομένοις ἐκ τοῦ στό-
ματος αὐτοῦ, καὶ ἔλεγον. οὐχ οὗτός ἐστιν
κ ὁ υἱὸς ἰωσήφ;* καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς. πάν
ι τως ἐρεῖτέ μοι τὴν παραβολὴν ταύτην.
ἰατρὲ θεράπευσον σεαυτόν, ὅσα ἠκούσα-
μεν γενόμενα ἐν τῇ καπερναοὺμ, ποίησον
κα καὶ ὧδε ἐν τῇ πατρίδι σου.* εἶπε δέ, ἀμὴν
α λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς προφήτης δεκτός ἐστιν
κβ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ.* ἐπ᾽ ἀληθείας δὲ λέγω
ι ὑμῖν, πολλαὶ χῆραι ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις
ἡλίου ἐν τῷ ἰσραὴλ, ὅτε ἐκλείσθη ὁ οὐρανὸς
ἐπὶ ἔτη τρία καὶ μῆνας ἕξ, ὡς ἐγένετο λι-
μὸς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ πρὸς
οὐδεμίαν αὐτῶν ἐπέμφθη ἡλίας, εἰμὴ εἰς σά
ρεφθα τῆς σιδῶνος πρὸς γυναῖκα χήραν. καὶ
πολλοὶ λεπροὶ ἦσαν ἐπὶ ἐλισσαίου τοῦ προφή
του ἐν τῷ ἰσραὴλ, καὶ οὐδεὶς αὐτῶν ἐκαθαρί
σθη, εἰμὴ νεεμὰν ὁ σύρος. καὶ ἐπλήσθησαν
πάντες

tempus. Et reuersus est Iesus uirtute spiritus in Galilæam, & fama exijt per uniuersam regionem de illo. Et ipse docebat in synagogis eorum, & glorificabatur ab omnibus. Et uenit Nazareth ubi erat nutritus, & intrauit secundum consuetudinem suam die sabbatorum in synagogam, & surrexit ut legeret. Et traditus est illi liber Hesaiæ prophetæ. & ut explicuit librum, inuenit locum, ubi scriptum erat. Spiritus domini super me, propterea quod unxit me, ad euangelizandum pauperibus misit me, ut sanem contritos corde, ut prædicem captiuis remissionem, & cæcis uisum, ut emittam confractos per remissionem, ut prædicem annum domini acceptum. Et complicato libro, reddidit ministro, ac resedit. Et omnium in synagoga oculi erant defixi in eum. Cœpit autem dicere ad illos: Hodie impleta est hæc scriptura in auribus uestris. Et omnes testimonium illi dabant, & mirabantur super gratia sermonum, qui procedebant ex ore ipsius, dicebātq; Nōne hic est filius Ioseph? Et ait illis: Omnino dicetis mihi hanc similitudinem. Medice, cura te ipsum. Quæcunq; audiuimus facta in Capernaum, fac & hic in patria tua. Ait autem: Amen dico uobis: Nemo propheta acceptus est in patria sua. Sed in ueritate dico uobis, multæ uiduæ erant in diebus Heliæ in Israël, quando clausum est cœlum annis tribus & mensibus sex, cum facta esset fames magna per omnem terram, & ad nullam illarum missus est Helias, nisi in Sarephtha Sidonis ad mulierem uiduā. Et multi leprosi erāt in Israël sub Helisæo propheta, & nemo eorū mundat⁹ est nisi Naaman Syr⁹. Et repleti sūt omnes

πάντες θυμοῦ ἐν τῇ συναγωγῇ, ἀκούοντες ταῦτα. καὶ ἀναστάντες, ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω τῆς πόλεως, καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἕως ὀφρύος τοῦ ὄρους, ἐφ' οὗ ἡ πόλις αὐτῶν ᾠκοδόμητο, εἰς τὸ κατακρημνίσαι αὐτόν. αὐτὸς δὲ διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν ἐπορεύετο. * Καὶ κατῆλθεν εἰς καπερναοὺμ πόλιν τῆς γαλιλαίας, καὶ ἦν διδάσκων αὐτοὺς ἐν τοῖς σάββασι. * καὶ ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ ἦν ὁ λόγος αὐτοῦ. * καὶ ἐν τῇ συναγωγῇ ἦν ἄνθρωπος, ἔχων πνεῦμα δαιμονίου ἀκαθάρτου, καὶ ἀνέκραξε φωνῇ μεγάλῃ, λέγων, ἔα, τί ἡμῖν καὶ σοι ἰησοῦ ναζαρηνέ; ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ. καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, λέγων. φιμώθητι, καὶ ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ. καὶ ῥίψαν αὐτὸν τὸ δαιμόνιον εἰς μέσον, ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ, μηδὲν βλάψαν αὐτόν. Καὶ ἐγένετο θάμβος ἐπὶ πάντας, καὶ συνελάλουν πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες. τίς ὁ λόγος οὗτος; ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ καὶ δυνάμει ἐπιτάσσει τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασι, καὶ ἐξέρχονται; καὶ ἐξεπορεύετο ἦχος περὶ αὐτοῦ εἰς πάντα τόπον τῆς περιχώρου. * ἀναστὰς δὲ ἐκ τῆς συναγωγῆς, εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν σίμωνος. ἡ πενθερὰ δὲ τοῦ σίμωνος ἦν συνεχομένη πυρετῷ μεγάλῳ, καὶ ἐρώτησαν αὐτὸν περὶ αὐτῆς. καὶ ἐπιστὰς ἐπάνω αὐτῆς, ἐπετίμησε τῷ πυρετῷ, καὶ ἀφῆκεν αὐτήν. καὶ παραχρῆμα ἀναστᾶσα, διηκόνει αὐτοῖς. Δύοντος δὲ τοῦ ἡλίου, ἅπαντες ὅσοι εἶχον ἀσθενοῦντας νόσοις ποικίλαις, ἤγαγον αὐτοὺς πρὸς αὐτόν. ὁ δὲ ἑνὶ ἑκάστῳ αὐτῶν τὰς χεῖρας ἐπιθεὶς, ἐθεράπευσεν αὐτούς. * ἐξήρχετο δὲ καὶ δαιμόνια ἀπὸ πολλῶν, κράζοντα καὶ λέγοντα. ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. καὶ ἐπιτιμῶν, οὐκ εἴα αὐτὰ λαλεῖν, ὅτι ᾔδεισαν τὸν χριστὸν αὐτὸν εἶναι. * γενομένης δὲ ἡμέρας διελθὼν ἐπορεύθη εἰς ἔρημον τόπον, καὶ οἱ ὄχλοι ἐζήτουν αὐτόν, καὶ ἦλθον ἕως αὐτοῦ, καὶ κατεῖχον αὐτὸ τοῦ μὴ πορεύεσθαι ἀπ' αὐτῶν. ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς. ὅτι καὶ

omnes in ſynagoga ira, hæc audientes: Et inſurrexerunt, eiecerúntque illum è ciuitate, & duxerũt illum uſq; ad ſupercilium montis, ſuper quem ciuitas illorũ erat ædificata, ut præcipitarent eũ. Ipſe autem trãſiens per medium illorũ ibat. Et deſcendit Capernaum ciuitatem Galileæ, ibiq; docebat illos ſabbatis. Et ſtupebant ſuper doctrina eius, quia cũ poteſtate cõiunctus erat ſermo ipſius. Et in ſynagoga erat homo, habens ſpiritum dæmonis immundi, & exclamauit uoce magna, dicens: Eia, quid tibi nobiſcũ eſt Ieſu Nazarene? Veniſti ad perdendum nos? Scio te qui ſis, ſanctus ille dei. Et increpauit illum Ieſus, dicens: Obmutesce, & exi ab eo. Et cum proiecíſſet illum dæmonium in mediũ, exijt ab illo, nihilq; illi nocuit. Et factus eſt pauor ſuper omnes, & colloquebantur inter ſeſe, dicẽtes: Quis ſermo hic eſt? quia cum autoritate ac poteſtate imperat immũdis ſpiritibus, & exeunt? Et diuulgabatur fama de illo in omnem locum undiq; finitimæ regionis. Cum ſurrexiſſet autem Ieſus de ſynagoga, introiuit in domũ Simonis. ſocrus autem Simonis tenebatur febri magna, & rogauerũt illum pro ea. Et aſtans ſupra illam, increpauit febrẽ. & febris dimiſit illam, ſtatimq; ſurgens, miniſtrabat illis. Cũ aũt ſol occideret, oẽs qui habebãt infirmos morbis uarijs, ducebãt illos ad eum, at ille ſingulis manꝰ imponẽs, ſanabat eos. Exibãt autem & dæmonia à multis, clamãtia ac dicentia: Tu es Chriſtus filius dei. Et increpans, nõ ſinebat ea loqui, quia ſciebant ipm eſſe Chriſtũ. Facto aũt die egreſſus ibat in deſertũ locũ, & turbæ quærebant eũ, & uenerũt uſq; ad ipm, & detinebãt illũ ne diſcederet ab eis. Quibus ille ait:

καὶ

καὶ ταῖς ἑτέραις πόλεσιν εὐαγγελίσασθαί με δεῖ τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, ὅτι εἰς τοῦτο ἀπέσταλμαι. καὶ ἦν κηρύσσων εἰς τὰς συναγωγὰς τῆς γαλιλαίας. * Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν ὄχλον ἐπικεῖσθαι αὐτῷ, καὶ ἀκούειν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ αὐτὸς ἦν ἑστὼς παρὰ τὴν λίμνην γενησαρέθ. Καὶ εἶδε δύο πλοῖα ἑστῶτα παρὰ τὴν λίμνην, οἱ δὲ ἁλιεῖς ἀποβάντες ἀπ' αὐτῶν, ἀπέπλυναν τὰ δίκτυα. ἐμβὰς δὲ εἰς ἓν τῶν πλοίων, ὃ ἦν τοῦ σίμωνος, ἠρώτησεν αὐτὸν, ἀπὸ τῆς γῆς ἐπαναγαγεῖν ὀλίγον. καὶ καθίσας ἐδίδασκεν ἐκ τοῦ πλοίου τοὺς ὄχλους. * Ὡς δὲ ἐπαύσατο λαλῶν, εἶπε πρὸς τὸν σίμωνα· ἐπανάγαγε εἰς τὸ βάθος, καὶ χαλάσατε τὰ δίκτυα ὑμῶν εἰς ἄγραν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ σίμων, εἶπεν αὐτῷ, ἐπιστάτα, δι' ὅλης τῆς νυκτὸς κοπιάσαντες οὐδὲν ἐλάβομεν, ἐπὶ δὲ τῷ ῥήματί σου χαλάσω τὸ δίκτυον. καὶ τοῦτο ποιήσαντες, συνέκλεισαν πλῆθος ἰχθύων πολύ. διερήγνυτο δὲ τὸ δίκτυον αὐτῶν, Καὶ κατένευσαν τοῖς μετόχοις, τοῖς ἐν τῷ ἑτέρῳ πλοίῳ, τοῦ ἐλθόντας συλλαβέσθαι αὐτοῖς. καὶ ἦλθον, καὶ ἔπλησαν ἀμφότερα τὰ πλοῖα, ὥστε βυθίζεσθαι αὐτά. * Ἰδὼν δὲ σίμων πέτρος, προσέπεσε τοῖς γόνασι τοῦ ἰησοῦ, λέγων. ἔξελθε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι ἀνὴρ ἁμαρτωλός εἰμι κύριε. θάμβος γὰρ περιεῖχεν αὐτὸν, Καὶ πάντας τοὺς σὺν αὐτῷ, ἐπὶ τῇ ἄγρᾳ τῶν ἰχθύων, ἣν συνέλαβον, ὁμοίως δὲ καὶ ἰάκωβον καὶ ἰωάννην τοὺς ζεβεδαίου, οἳ ἦσαν κοινωνοὶ τῷ σίμωνι. * καὶ εἶπε πρὸς τὸν σίμωνα, ὁ ἰησοῦς. μὴ φοβοῦ, ἀπὸ τοῦ νῦν ἀνθρώπους ἔσῃ ζωγρῶν. καὶ καταγαγόντες τὰ πλοῖα ἐπὶ τὴν γῆν, ἀφέντες ἅπαντα, ἠκολούθησαν αὐτῷ. * καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν μιᾷ τῶν πόλεων, καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ πλήρης λέπρας, καὶ ἰδὼν τὸν ἰησοῦν, πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον, ἐδεήθη αὐτοῦ, λέγων. κύριε, ἐὰν θέλῃς, δύνασαί με καθαρίσαι. καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐτοῦ, εἰπών. θέλω, καθαρίσθητι. καὶ εὐθέως ἡ λέπρα ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ. καὶ αὐτὸς παρήγγειλεν αὐτῷ,

μηδενὶ

Et alijs ciuitatibus oportet me euangelizare regnũ dei, nam in hoc missus sum. Et prædicabat in synagogis Galilææ.

Factum est autem cum turba immineret ei, ut audiret uerbum dei, & ipse stabat iuxta stagnum Genezareth. & uidit duas naues stantes ad stagnum, piscatores autem descenderant ex illis, & abluebant retia. Ingressus autem in unam nauim, quæ erat Simonis, rogauit eum, ut à terra abduceret pusillum. & sedens docebat de naui turbas. Vt cessauit autem loqui, dixit ad Simonẽ: Duc in altum, & laxate retia uestra in capturam. Et respondens Simon, dixit illi: Præceptor, per totam noctem laborantes nihil cœpimus. tamen tuo iussu laxabo rete. Et cum hoc fecissent, conduserunt piscium multitudinem copiosam. Rumpebatur autem rete eorum. Et annuerunt sociis, qui erant in altera naui, ut uenirent & adiuuarent ipsos. & uenerunt, atque impleuerunt ambas naues, ita ut mergerentur. Quod cum uideret Simon Petrus, accidit ad genua Iesu, dicens: Discede à me domine, quia homo peccator sum. Stupor enim circumdederat eum, & omnes qui cum illo fuerant, super captu piscium, quẽ ceperant, similiter autem Iacobum & Ioannem filios Zebedæi, qui erant socij Simoni. Et ait ad Simonem Iesus: Ne metuas, posthac homines capies. Et subductis in terram nauibus, relictis omnibus, secuti sunt eum. Et accidit cum esset in quadam ciuitate, & ecce uir plenus lepra, cumq; uidisset Iesum, prostratus in faciem, rogauit eum, dicẽs: Domine, si uis potes me mundare. Et protẽsa manu tetigit eum, dicẽs: Volo, mundus esto. Et confestim lepra discessit ab illo. Et ipse præcepit illi,

ne cuiq;

μηδενὶ εἰπεῖν, ἀλλὰ ἀπελθὼν δεῖξον σεαυτὸν τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε περὶ τοῦ καθαρισμοῦ σου, καθὼς προσέταξε Μωσῆς εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. λθ α * διήρχετο δὲ μᾶλλον ὁ λόγος περὶ αὐτοῦ, καὶ συνήρχοντο ὄχλοι πολλοὶ ἀκούειν, καὶ θεραπεύεσθαι ὑπ' αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἀσθενειῶν αὐτῶν. λε β * αὐτὸς δὲ ἦν ὑποχωρῶν ἐν ταῖς ἐρήμοις, καὶ προσευχόμενος. λς β * καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, καὶ αὐτὸς ἦν διδάσκων, καὶ ἦσαν καθήμενοι φαρισαῖοι καὶ νομοδιδάσκαλοι, οἳ ἦσαν ἐληλυθότες ἐκ πάσης κώμης τῆς Γαλιλαίας καὶ Ἰουδαίας καὶ Ἱερουσαλήμ, καὶ δύναμις κυρίου ἦν εἰς τὸ ἰᾶσθαι αὐτούς. * καὶ ἰδοὺ ἄνδρες φέροντες ἐπὶ κλίνης ἄνθρωπον, ὃς ἦν παραλελυμένος, καὶ ἐζήτουν αὐτὸν εἰσενεγκεῖν, καὶ θεῖναι ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ μὴ εὑρόντες διὰ ποίας εἰσενέγκωσιν αὐτὸν διὰ τὸν ὄχλον, ἀναβάντες ἐπὶ τὸ δῶμα, διὰ τῶν κεράμων καθῆκαν αὐτὸν σὺν τῷ κλινιδίῳ εἰς τὸ μέσον ἔμπροσθεν τοῦ Ἰησοῦ. καὶ ἰδὼν τὴν πίστιν αὐτῶν, εἶπεν αὐτῷ· ἄνθρωπε, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. καὶ ἤρξαντο διαλογίζεσθαι οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι, λέγοντες· τίς ἐστιν οὗτος, ὃς λαλεῖ βλασφημίας; τίς δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ μόνος ὁ θεός; ἐπιγνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν, ἀποκριθεὶς, εἶπε πρὸς αὐτούς· τί διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; τί ἐστιν εὐκοπώτερον εἰπεῖν, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου, ἢ εἰπεῖν, ἔγειραι καὶ περιπάτει; ἵνα δὲ εἰδῆτε, ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἶπε τῷ παραλυτικῷ· σοὶ λέγω, ἔγειραι καὶ ἆρας τὸ κλινίδιόν σου, πορεύου εἰς τὸν οἶκόν σου. καὶ παραχρῆμα ἀναστὰς ἐνώπιον αὐτῶν, ἆρας ἐφ' ὃ κατέκειτο, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, δοξάζων τὸν θεόν. καὶ ἔκστασις ἔλαβεν ἅπαντας, καὶ ἐδόξαζον τὸν θεόν, καὶ ἐπλήσθησαν φόβου, λέγοντες, ὅτι εἴδομεν παράδοξα σήμερον. λη β * καὶ μετὰ ταῦτα ἐξῆλθε, καὶ ἐθεάσατο τελώνην, ὀνόματι Λευεὶν, καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον, καὶ εἶπεν αὐτῷ. ἀκολούθει μοι. καὶ καταλιπὼν ἅπαντα, ἀναστὰς

ne cuiquam diceret, sed uade inquit ostende te ipsum sacerdoti, & offer pro emundatione tui, quæ præcepit Moses in testimonium illis. Peruagabatur autem magis rumor de illo, & conueniebant turbæ multæ ut audirent & sanarentur ab infirmitatibus suis. Ipse autem agebat in secessu in desertis & orabat. Et factum est quodam die, & ipse docebat, erantq; pharisæi sedentes ac legis doctores, qui uenerant ex omni castello Galilææ & Iudææ & Hierusalem, & uirtus dñi aderat ad sanandum eos. Et ecce uiri portantes in lecto hominẽ, qui erat paralyticus, & quærebant eum inferre, & ponere ante illum. Et non inuenientes qua parte illum inferrent præ turba, ascenderũt supra tectum, ac per tegulas demiserũt eum cum lectulo in medium ante Iesum. Quorũ fidẽ ut uidit, dixit illi: Homo, remittãtur tibi peccata tua. Et cœperũt cogitare scribæ & pharisæi, dicentes: Quis est is qui loquitur blasphemias? Quis potest remittere peccata, nisi solus deus? Vt cognouit autem Iesus cogitationes eorum, respondens, dixit ad illos: Quid cogitatis in cordib⁹ uestris? Vtrum est facilius dicere, remittant tibi peccata, an dicere, surge & ambula? Vt autem sciatis quod filius hominis habet potestatem in terra remittendi peccata, ait paralytico: Tibi dico, surge, tolle lectulum tuum, & uade in domum tuam. Isq; confestim surgens coram illis, tollebat in quo iacuerat, abiitque in domum suam, glorificans deum. Et stupor corripuit omnes, & glorificabant deum. & repleti sunt timore, dicentes: Vidimus incredibilia hodie. Et post hæc exiit, ac uidit publicanum, nomine Leui, sedentem ad telonium, & ait illi: Sequere me. Atq; is relictis omnibus, surgens,

λϑ β ἀναστὰς, ἠκολούθησεν αὐτῷ. * καὶ ἐποίησε δο
χὴν μεγάλην λευεὶς αὐτῷ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐ
τοῦ. καὶ ἦν ὄχλος πολυς τελωνῶν καὶ ἄλλων,
οἱ ἦσαν μετ' αὐτῶν κατακείμενοι. καὶ ἐγό
γγυζον οἱ γραμματεῖς, καὶ οἱ φαρισαῖοι πρὸς
τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγοντες. διὰ τί μετὰ
τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίετε καὶ πίνετε;
μ β * καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ιησοῦς, εἶπε πρὸς αὐ
τούς. οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες ἰατροῦ,
ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. οὐκ ἐλήλυθα καλέ
σαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοι
αν. οἱ δὲ εἶπον πρὸς αὐτόν. διὰ τί οἱ μα
θηταὶ ἰωάννου νηστεύουσι πυκνὰ, καὶ δεήσεις ποι
οῦνται, ὁμοίως καὶ οἱ τῶν φαρισαίων, οἱ δὲ
σοὶ ἐσθίουσι καὶ πίνουσιν. ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐ
τούς. μὴ δύνασθε τοὺς υἱοὺς τοῦ νυμφῶνος, ἐν
ᾧ ὁ νυμφίος μετ' αὐτῶν ἐστι, ποιῆσαι νηστεύ
ειν; ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι, καὶ ὅταν ἀπαρθῇ
ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, τότε νηστεύσουσιν ἐν ἐκεί
ναις ταῖς ἡμέραις. ἔλεγε δὲ καὶ παραβολὴν
πρὸς αὐτούς. ὅτι οὐδεὶς ἐπίβλημα ἱματίου
καινοῦ ἐπιβάλλει ἐπὶ ἱμάτιον παλαιόν, εἰ δὲ
μήγε, καὶ τὸ καινὸν σχίζει, καὶ τῷ παλαιῷ οὐ
συμφωνεῖ τὸ ἐπίβλημα ἀπὸ τοῦ καινοῦ. καὶ οὐ
δεὶς βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς,
εἰ δὲ μήγε, ῥήξει ὁ νέος οἶνος τοὺς ἀσκοὺς, καὶ
αὐτὸς ἐκχυθήσεται, καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται.
ἀλλὰ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον,
καὶ ἀμφότεροι σωτηροῦνται. καὶ οὐδεὶς πιὼν
παλαιὸν, εὐθέως θέλει νέον, λέγει γάρ, ὁ
παλαιὸς χρηστός ἐστιν.

μα β * Ἐγένετο δὲ, ἐν σαββάτῳ δευτεροπρώτῳ διὰ
πορεύεσθαι αὐτὸν διὰ τῶν σπορίμων, καὶ ἔτιλλον
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τοὺς στάχυας, καὶ ἤσθιον, ψώ
χοντες ταῖς χερσί. τινὲς δὲ τῶν φαρισαίων ἔλε
γον αὐτοῖς. τί ποιεῖτε, ὃ οὐκ ἔξεστι ποιεῖν ἐν
τοῖς σάββασι; καὶ ἀποκριθεὶς πρὸς αὐτοὺς εἶ
πεν ὁ ιησοῦς. οὐδὲ τοῦτο ἀνέγνωτε, ὃ ἐποίησε
δαβὶδ, ὅτε ἐπείνασεν αὐτὸς, καὶ οἱ μετὰ αὐ
τοῦ ὄντες, ὡς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, καὶ
τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔλαβε καὶ ἔφαγε,

καὶ

surgens, secutus est eum. Et fecit ei conuiuium magnū Leui in domo sua, & erat turba multa publicanorum, & aliorum, qui cum illis accumbebant. Et murmurabant scribæ, & pharisæi, aduersus discipulos eius, dicentes: Quare cum publicanis & peccatoribus editis & bibitis? Et respondens Iesus, dixit ad illos: Non egent qui sani sunt medico, sed qui male habent. Non ueni uocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. At illi dixerunt ad eum: Quare discipuli Ioannis ieiunant frequēter, & obsecrationes faciunt, similiter & pharisæorum, tui uero edunt & bibunt? Quibus ipse ait: Num potestis facere, ut filij thalami, dum cum illis est sponsus, ieiunent? Venient autem dies, & cum ablatus fuerit ab illis sponsus, tunc ieiunabunt in illis diebus. Dicebat autem & similitudinem ad illos: Nemo immissuram noui uestimenti immittit in uestimentum uetus, alioquin, & nouum rumpit, & ueteri non conuenit immissura ex nouo. Et nemo mittit uinum nouum in utres ueteres, alioqui rumpet uinum nouum utres, & ipsum effundet, & utres peribunt. Sed uinum mustum in utres nouos mittendum est, & utraq; conseruantur. Et nemo qui biberit uetus, statim uult nouum: dicit enim, uetus melius est. VI

Accidit autem, ut in sabbato secundoprimo transiret per sata, ac uellebant discipuli eius spicas, edebantq;, confricantes manibus. Quidam autem pharisæorum dicebant illis: Quid facitis, quod non licet facere in sabbatis? Et respondens Iesus ad eos dixit: Ne hoc quidem legistis, quod fecit Dauid, cum esuriisset ipse, & qui cum illo erant, quomodo intrauit in domum dei, & panes propositionis sumpsit, editque,

ac

καὶ ἔδωκε καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ, οὓς οὐκ ἔξεστι φαγεῖν, εἰ μὴ μόνους τοὺς ἱερεῖς; καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, ὅτι κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου. * Ἐγένετο δὲ καὶ ἐν ἑτέρῳ σαββάτῳ, εἰσελθεῖν αὐτὸν εἰς τὴν συναγωγὴν καὶ διδάσκειν. καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος, καὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἡ δεξιὰ ἦν ξηρά. παρετήρουν δὲ αὐτὸν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι, εἰ ἐν τῷ σαββάτῳ θεραπεύσει, ἵνα εὕρωσι κατηγορίαν αὐτοῦ. αὐτὸς δὲ ᾔδει τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν, καὶ εἶπεν τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ξηρὰν ἔχοντι τὴν χεῖρα. ἔγειραι, καὶ στῆθι εἰς τὸ μέσον. ὁ δὲ ἀναστὰς ἔστη. εἶπεν οὖν ὁ ἰησοῦς πρὸς αὐτούς. ἐπερωτήσω ὑμᾶς, τί ἔξεστι τοῖς σάββασιν, ἀγαθοποιῆσαι ἢ κακοποιῆσαι, ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀπολέσαι; καὶ περιβλεψάμενος πάντας αὐτοὺς, εἶπεν τῷ ἀνθρώπῳ, ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου. ὁ δὲ ἐποίησε, καὶ ἀποκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη. αὐτοὶ δὲ ἐπλήσθησαν ἀνοίας, καὶ διελάλουν πρὸς ἀλλήλους, τί ἄν ποιήσειαν τῷ ἰησοῦ. * Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις, ἐξῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι, καὶ ἦν διανυκτερεύων ἐν τῇ προσευχῇ τοῦ θεοῦ. * καὶ ὅτε ἐγένετο ἡμέρα, προσεφώνησε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. καὶ ἐκλεξάμενος ἀπ' αὐτῶν δώδεκα, οὓς καὶ ἀποστόλους ὠνόμασε, σίμωνα, ὃν καὶ ὠνόμασε πέτρον, καὶ ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἰάκωβον καὶ ἰωάννην, φίλιππον καὶ βαρθολομαῖον, ματθαῖον καὶ θωμᾶν, ἰάκωβον τὸν τοῦ ἁλφαίου καὶ σίμωνα τὸν καλούμενον ζηλωτὴν, ἰούδαν ἰακώβου καὶ ἰούδαν ἰσκαριώτην, ὃς καὶ ἐγένετο προδότης. * καὶ καταβὰς μετ' αὐτῶν, ἔστη ἐπὶ τόπου πεδινοῦ, καὶ ὄχλος μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ πλῆθος πολὺ τοῦ λαοῦ ἀπὸ πάσης τῆς ἰουδαίας καὶ ἱερουσαλήμ, καὶ τῆς παραλίου τύρου καὶ σιδῶνος, οἳ ἦλθον ἀκοῦσαι αὐτοῦ, καὶ ἰαθῆναι ἀπὸ τῶν νόσων αὐτῶν, καὶ οἱ ὀχλούμενοι ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων, καὶ ἐθεραπεύοντο. καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐζήτει ἅπτεσθαι αὐτοῦ, ὅτι δύναμις παρ' αὐτοῦ ἐξήρχετο καὶ ἰᾶτο πάντας. * καὶ αὐτὸς ἐπάρας τοὺς

ac dedit etiam his qui secum erant, quos nō licet edere, nisi tantū sacerdotibus? Et dicebat illis, dñs est filius hominis etiam sabbati. Factum est autē & in alio sabbato, ut intraret in synagogam ac doceret. Et erat ibi homo, & manus eius dextera erat arida. Obseruabāt autē eum scribæ ac pharisæi, an in sabbato sanatur? esset, ut inuenirent unde accusarent eum. Ipse uero sciebat cogitationes eorū, & ait homini qui habebat manū aridam: Surge, & sta in medio. et surgens stetit. Ait igitur ad illos Iesus: Interrogabo uos, utrū licet sabbatis, benefacere an malefacere, animam seruare an perdere? Et circumspectis omnibus, dixit homini: Extende manum tuam. Ille autem fecit, & restituta est manus eius sana sicut altera. Ipsi autem repleti sunt amentia, & colloquebantur inter sese, quid nam facerēt Iesu. Factum est autem in illis diebus, exiit in montē ad orandū, eratq; pernoctans in deprecatione dei. Et cū dies factus esset, uocauit discipulos suos, & elegit duodecim ex ipsis, quos & apostolos nominauit, Simonē, quē & nominauit Petrū, & Andream fratrē eius, Iacobum & Ioannem, Philippum & Bartholomæum. Matthæum & Thomam, Iacobum Alphæi filium & Simonē qui uocatur Zelotes, & Iudam Iacobi & Iudam Iscariotem, qui idem fuit proditor: Et descendens cum illis stetit in loco campestri turbaq; discipulorum eius, & multitudo copiosa plebis ex omni Iudæa & Hierusalem, & à maritima Tyro & Sidone, qui uenerant ut audirent eum, & sanarent à morbis suis, & qui uexabant à spiritibus immundis, & sanabant. Et omnis turba quærebat eū tangere, quia uirtus ab illo exibat, & sanabat omēs. Et ipse attollens oculos

τοὺς

τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τοὺς μαθητὰς, ἔλεγε.* Μακάριοι οἱ πτωχοὶ, ὅτι ὑμετέρα ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.* μακάριοι οἱ πεινῶντες νῦν, ὅτι χορτασθήσεσθε.* μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν, ὅτι γελάσετε.* μακάριοι ἐστέ, ὅταν μισήσωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι, καὶ ἀφωρίζωσιν ὑμᾶς, καὶ ὀνειδίσωσι, & ἐκβάλωσι τὸ ὄνομα ὑμῶν ὡς πονηρὸν, ἕνεκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. χάρητε ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ καὶ σκιρτήσατε, ἰδοὺ γὰρ ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς. κατὰ ταῦτα γὰρ ἐποίουν τοῖς προφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν. πλὴν οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πλουσίοις, ὅτι ἀπέχετε τὴν παράκλησιν ὑμῶν.* οὐαὶ ὑμῖν, οἱ ἐμπεπλησμένοι, ὅτι πεινάσετε. οὐαὶ ὑμῖν, οἱ γελῶντες νῦν, ὅτι πενθήσετε καὶ κλαύσετε.* οὐαὶ ὑμῖν, ὅταν καλῶς ὑμᾶς εἴπωσι πάντες οἱ ἄνθρωποι. κατὰ ταῦτα γὰρ ἐποίουν τοῖς ψευδοπροφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν.* Ἀλλ' ὑμῖν λέγω τοῖς ἀκούουσιν, ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς. εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς.* τῷ τύπτοντί σε ἐπὶ τὴν σιαγόνα, πάρεχε καὶ τὴν ἄλλην. καὶ ἀπὸ τοῦ αἴροντός σου τὸ ἱμάτιον, μὴ τὸν χιτῶνα μὴ κωλύσῃς. παντὶ δὲ τῷ σὲ αἰτοῦντί σε δίδου. καὶ ἀπὸ τοῦ αἴροντος τὰ σὰ, μὴ ἀπαίτει.* καὶ καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως. καὶ εἰ ἀγαπᾶτε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστί; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτοὺς ἀγαπῶσι. καὶ ἐὰν ἀγαθοποιῆτε τοὺς ἀγαθοποιοῦντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστί; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τὸ αὐτὸ ποιοῦσι. καὶ ἐὰν δανείζητε παρ' ὧν ἐλπίζετε ἀπολαβεῖν, ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν; καὶ γὰρ ἁμαρτωλοὶ ἁμαρτωλοῖς δανείζουσιν, ἵνα ἀπολάβωσι τὰ ἴσα. πλὴν ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καὶ ἀγαθοποιεῖτε & δανείζετε μηδὲν ἀπελπίζοντες, καὶ ἔσται ὁ μισθὸς ὑμῶν

oculos ſuos in diſcipulos, dicebat: Beati pauperes, quia ueſtrum eſt regnum dei. Beati qui eſuritis nunc, quia ſaturabimini. Beati qui fletis nunc, quia ridebitis. Beati eritis cum uos oderint homines, & ſeparauerint uos, & exprobrauerint, & eiecerint nomen ueſtrum tanquam malum propter filium hominis. Gaudete in illo die & exultate, ecce enim merces ueſtra multa eſt in cœlis. Secũdum hæc enim faciebant prophetis patres eorum. Veruntamen uæ uobis diuitibus, qui habetis conſolationem ueſtram. Væ uobis, qui ſaturati eſtis, quia eſurietis. Væ uobis, qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis. Væ cum laudauerint uos omnes homines. Secundum hæc enim faciebant pſeudoprophetis patres eorum. Sed uobis dico qui auditis: Diligite inimicos ueſtros, benefacite his qui uos oderunt. Benedicite maledicentibus uobis, & orate pro calumniantibus uos. Percutienti te in maxillam, præbe & alteram, & ab eo qui aufert tibi pallium, etiam tunicam noli prohibere. Omni autem exigenti abs te, tribue, & ab eo qui aufert quæ tua ſunt, ne repoſcas. & prout uultis ut faciant uobis homines, uos quoque facite illis ſimiliter. Et ſi diligitis eos qui uos diligunt, quæ uobis eſt gratia? Nam & peccatores eos à quibus diliguntur, diligunt. Et ſi benefeceritis his qui uobis benefaciunt, quæ uobis eſt gratia? Siquidem & peccatores hoc faciunt. Et ſi mutuum dederitis his à quibus ſperatis uos recepturos, quæ gratia eſt uobis? Nam & peccatores peccatoribus dant mutuum, ut recipiant paria. Quin immò diligite inimicos ueſtros, & benefacite, & mutuum date, nihil inde ſperantes, & erit merces

ueſtra

ὑμῶν πολὺς, καὶ ἔσεσθε υἱοὶ τοῦ ὑψίστου, ὅτι
αὐτὸς χρηστός ἐστιν ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους καὶ πο-
νηρούς. Γίνεσθε οὖν οἰκτίρμονες, καθὼς καὶ
μϛ̄ ὁ πατὴρ ὑμῶν οἰκτιρμών ἐστι. * μὴ κρίνετε,
β καὶ οὐ μὴ κριθῆτε. Μὴ καταδικάζετε, καὶ οὐ
μὴ καταδικασθῆτε. Απολύετε, καὶ ἀπολυ-
θήσεσθε. Δίδοτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν. μέ-
τρον καλὸν πεπιεσμένον, καὶ σεσαλευμένον,
καὶ ὑπερεκχυνόμενον δώσουσιν εἰς τὸν κόλ-
πον ὑμῶν. τῷ γὰρ αὐτῷ μέτρῳ ᾧ μετρεῖ-
μζ̄ τε, ἀντιμετριθήσετε ὑμῖν. * εἶπε δὲ παρα-
ε βολὴν αὐτοῖς. Μήτι δύναται τυφλὸς τυ-
φλὸν ὁδηγεῖν; οὐχὶ ἀμφότεροι εἰς βόθυνον
μη̄ πεσοῦνται. * Οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν δι-
γ δάσκαλον αὐτοῦ, κατηρτισμένος δὲ πᾶς
μθ̄ ἔσται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ. * Τί δὲ βλέ-
ε πεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ ἀδελφοῦ
σου, τὴν δὲ δοκὸν τὴν ἐν τῷ ἰδίῳ ὀφθαλμῷ,
οὐ κατανοεῖς; ἢ πῶς δύνασαι λέγειν τῷ ἀ-
δελφῷ σου, ἀδελφὲ, ἄφες ἐκβαλῶ τὸ κάρ-
φος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου, αὐτὸς τὴν ἐν
τῷ ὀφθαλμῷ σου δοκὸν οὐ βλέπων; ὑπο-
κριτὰ, ἔκβαλλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ
ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις, ἐκβαλεῖν
τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ
ξ̄ σου. * οὐ γάρ ἐστι δένδρον καλὸν, ποιοῦν καρ
ε πὸν σαπρὸν. οὐ δὲ δένδρον σαπρὸν, ποιοῦν
καρπὸν καλόν. ἕκαστον γὰρ δένδρον ἐκ τοῦ
ξᾱ ἰδίου καρποῦ γινώσκεται. * οὐ γὰρ ἐξ ἀκαν-
ε θῶν συλλέγουσι σῦκα. οὐδὲ ἐκ βάτου τρυγῶ-
ξβ̄ σι σταφυλήν. * ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τῆς ἀ-
ε γαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ προφέρει τὸ
ἀγαθόν. καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πο-
νηροῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ προφέρει τὸ
πονηρόν. ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρ
ξγ̄ δίας λαλεῖ τὸ στόμα αὐτοῦ. * τί δέ με καλεῖ-
γ τε κύριε, κύριε καὶ οὐ ποιεῖτε ἃ λέγω. * πᾶς ὁ ἐρ
ξδ̄ χόμενος πρός με, καὶ ἀκούων μου τῶν λό
ε γων, καὶ ποιῶν αὐτοὺς, ὑποδείξω ὑμῖν τίνι
ἐστὶν ὅμοιος. ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδο-
μοῦντι οἰκίαν, ὃς ἔσκαψε καὶ ἐβάθυνε, καὶ ἔθηκε.
θεμέ

uestra multa, & eritis filij altissimi, quia ipse benignus est erga ingratos ac malos. Estote ergo misericordes, sicut & pater uester misericors est. Nolite iudicare, & non iudicabimini. Nolite condemnare, & non condemnabimini. Remittite, & remittetur uobis. Date, & dabitur uobis. Mensuram bonam & confertam, & concussam atq; exundantem dabunt in sinum uestrum. Eadem quippe mensura qua metimini, metientur alij uobis. Dicebat autem illis similitudinem: Nun quid potest cæcus cæcum ducere? nonne ambo in foueam cadunt? Non est discipulus supra magistrum suum: perfectus autem omnis erit, sicut magister ipsius. Quid autem uides festucam in oculo fratris tui, trabem autem quæ in oculo proprio est, non animaduertis? Aut quomodo potes dicere fratri tuo: frater, sine eijciam festucam quæ in oculo tuo est, ipse in oculo tuo trabem non uides? Hypocrita, eijce primum trabem ex oculo tuo, & tunc perspicies, ut eijcias festucam, quæ est in oculo fratris tui. Non est enim arbor bona, quæ facit fructum malum: neq; arbor mala, faciens fructum bonum. Vnaquæq; enim arbor ex fructu suo cognoscitur. Neque enim è spinis colligunt ficus, neque è rubo uindemiant uuam. Bonus homo ex bono thesauro cordis sui profert bonum, & malus homo ex malo thesauro cordis sui profert malum. Ex abundantia enim cordis loquitur os eius. Quid autem uocatis me domine, domine, & non facitis quæ dico? Quisquis uenit ad me, & audit sermones meos, & facit eos, ostendam uobis, cui similis sit. Similis est homini, ædificanti domum: qui fodit in altum, & posuit

m funda

θεμέλιον ἐπὶ τὴν πέτραν, πλημμύρας δὲ γενομένης, προσέρηξεν ὁ ποταμὸς τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἴσχυσε σαλεῦσαι αὐτήν, τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν. ὁ δὲ ἀκούσας, καὶ μὴ ποιήσας, ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομήσαντι οἰκίαν ἐπὶ τῆς γῆς χωρὶς θεμελίου, ᾗ προσέρηξεν ὁ ποταμὸς, καὶ εὐθέως ἔπεσε, καὶ ἐγένετο τὸ ῥῆγμα τῆς οἰκίας ἐκείνης μέγα.

ξε γ *Ἐπεὶ δὲ ἐπλήρωσε πάντα τὰ ῥήματα αὐτοῦ εἰς τὰς ἀκοὰς τοῦ λαοῦ, εἰσῆλθεν εἰς Καπερναούμ. ἑκατοντάρχου δέ τινος δοῦλος κακῶς ἔχων, ἤμελλε τελευτᾶν, ὃς ἦν αὐτῷ ἔντιμος. ἀκούσας δὲ περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν πρεσβυτέρους τῶν Ἰουδαίων, ἐρωτῶν αὐτόν, ὅπως ἐλθὼν διασώσῃ τὸν δοῦλον αὐτοῦ. οἱ δὲ παραγενόμενοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν, παρεκάλουν αὐτὸν σπουδαίως, λέγοντες, ὅτι ἄξιός ἐστιν ᾧ παρέξῃ τοῦτο· ἀγαπᾷ γὰρ τὸ ἔθνος ἡμῶν, καὶ τὴν συναγωγὴν αὐτὸς ᾠκοδόμησεν ἡμῖν. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπορεύετο σὺν αὐτοῖς. ἤδη δὲ αὐτοῦ οὐ μακρὰν ἀπέχοντος ἀπὸ τῆς οἰκίας, ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν ὁ ἑκατόνταρχος φίλους, λέγων αὐτῷ· κύριε, μὴ σκύλλου, οὐ γάρ εἰμι ἱκανὸς, ἵνα ὑπὸ τὸν στέγην μου εἰσέλθῃς. διὸ οὐδὲ ἐμαυτὸν ἠξίωσα πρός σε ἐλθεῖν, ἀλλὰ εἰπὲ λόγῳ, καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου. καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν τασσόμενος, ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας, καὶ λέγω τούτῳ, πορεύθητι, καὶ πορεύεται. καὶ ἄλλῳ, ἔρχου, καὶ ἔρχεται. καὶ τῷ δούλῳ μου, ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἰησοῦς, ἐθαύμασεν αὐτόν. καὶ στραφεὶς, τῷ ἀκολουθοῦντι αὐτῷ ὄχλῳ εἶπε· λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν ξε ε εὗρον. * καὶ ὑποστρέψαντες οἱ πεμφθέντες εἰς τὸν οἶκον, εὗρον τὸν ἀσθενοῦντα δοῦλον ὑγιαίνοντα. * καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἑξῆς ἐπορεύετο εἰς ξζ ι πόλιν, καλουμένην Ναΐν, καὶ συνεπορεύοντο αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἱκανοὶ, καὶ ὄχλος πολὺς,

fundamentum ſuper petram. Inundatione autem facta, illiſum eſt flumen domui illi, & non potuit eam mouere. Fundata enim erat ſuper petram. Qui autem audiuit & nō fecit, ſimilis eſt homini, qui ædificauit domum ſuam ſuper terrā, abſq; fundamento, in quam illiſus eſt fluuius, & continuo cecidit, & facta eſt ruina domus illius magna.

Cum autem conſumaſſet omnia VII
uerba ſua audiente populo, intrauit Capernaum. Centurionis autem cuiuſdam ſeruus male habens, agebat animam, qui illi erat charus: Cum audiſſet autem de Ieſu, miſit ad eum ſeniores Iudæorum, rogans eum, ut ueniret & ſeruaret ſeruum ſuum. At illi cum ueniſſent ad Ieſum, rogabant eum ſtudioſe, dicentes: Dignus eſt, ut hoc illi præſtes. diligit enim gentem noſtram, & ſynagogam ipſe ædificauit nobis. Ieſus autem ibat cum illis. Et cum iam non longe abeſſet à domo, miſit ad eum centurio amicos, dicens ei: Domine, noli uexari. Non enim ſum dignus, ut ſub tectum meum intres. Quapropter nec meipſum ſum dignum arbitratus, ut uenirem ad te, ſed dic uerbo, & ſanabitur puer meus. Nam & ego homò ſum ſub poteſtate conſtitutus, habens ſub me milites, & dico huic, uade, ac uadit: & alteri, ueni, ac uenit: & ſeruo meo, fac hoc, ac facit. Auditis autem his Ieſus, miratus eſt eum, & conuerſus, ſequenti ſe turbæ dixit: Dico uobis, ne in Iſraël quidem tantam fidem inueni. Et reuerſi, qui miſſi fuerant, in domum, inuenerunt ſeruum qui languerat, ſanum. Et factum eſt deinceps ibat in ciuitatem, quæ uocatur Nain, & ibant cum eo diſcipuli eius multi, turbáque copioſa.

πολύς, ὡς δὲ ἤγγισε τῇ πύλῃ τῆς πόλεως, καὶ ἰδοὺ ἐξεκομίζετο τεθνακὼς υἱὸς μονογενὴς τῇ μητρὶ αὐτοῦ. καὶ αὕτη ἦν χήρα, καὶ ὄχλος τῆς πόλεως ἱκανὸς σὺν αὐτῇ. καὶ ἰδὼν αὐτὴν ὁ κύριος, ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτῇ, καὶ εἶπεν αὐτῇ. Μὴ κλαῖε. καὶ προσελθὼν, ἥψατο τῆς σοροῦ. οἱ δὲ βαστάζοντες ἔστησαν, καὶ εἶπε. Νεανίσκε, σοὶ λέγω, ἐγέρθητι, καὶ ἀνεκάθισεν ὁ νεκρὸς, καὶ ἤρξατο λαλεῖν, καὶ ἔδωκεν αὐτὸν τῇ μητρὶ αὐτοῦ. ἔλαβε δὲ φόβος πάντας, καὶ ἐδόξαζον τὸν θεὸν, λέγοντες. ὅτι προφήτης μέγας ἐγήγερται ἐν ἡμῖν, καὶ ὅτι ἐπεσκέψατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ.* καὶ ἐξῆλθεν ὁ λόγος οὗτος ἐν ὅλῃ τῇ Ἰουδαίᾳ περὶ αὐτοῦ, καὶ ἐν πάσῃ τῇ περιχώρῳ.* καὶ ἀπήγγειλαν Ἰωάννῃ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ πάντων τούτων. καὶ κ
προσκαλεσάμενος δύο τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ὁ Ἰωάννης, ἔπεμψε πρὸς τὸν Ἰησοῦν, λέγων. σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον προσδοκῶμεν; παραγενόμενοι δὲ πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνδρες, εἶπον. Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς ἀπέσταλκεν ἡμᾶς πρός σε, λέγων. Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον προσδοκῶμεν; Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ ὥρᾳ ἐθεράπευσε πολλοὺς ἀπὸ νόσων, καὶ μαστίγων, καὶ πνευμάτων πονηρῶν, καὶ τυφλοῖς πολλοῖς ἐχαρίσατο τὸ βλέπειν. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. Πορευθέντες ἀπαγγείλατε Ἰωάννῃ, ἃ εἴδετε καὶ ἠκούσατε, ὅτι τυφλοὶ ἀναβλέπουσι, χωλοὶ περιπατοῦσι, λεπροὶ καθαρίζονται, κωφοὶ ἀκούουσι, νεκροὶ ἐγείρονται, πτωχοὶ εὐαγγελίζονται, καὶ μακάριός ἐστιν, ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί. Ἀπελθόντων δὲ τῶν ἀγγέλων Ἰωάννου, ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς ὄχλους περὶ Ἰωάννου. Τί ἐξῆλθατε εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι; κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον; Ἀλλὰ τί ἐξῆλθατε ἰδεῖν; ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις ἠμφιεσμένον; Ἰδοὺ οἱ ἐν ἱματισμῷ ἐνδόξῳ, καὶ τρυφῇ ὑπάρχοντες, ἐν τοῖς βασιλείοις εἰσίν. Ἀλλὰ τί ἐξῆλθατε ἰδεῖν; προφήτην; Ναί λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον

copiosa. Cum aũt appropinquaret portæ ciuitatis, ecce defunctus efferebat filius unicus matri suæ. & hæc uidua erat, & turba ciuitatis multa cũ illa. Quam cũ uidisset dominus, misericordia motus super eã, dixit illi: Noli flere. Et accessit, tetigitq; loculũ. Porrò qui portabãt substiterunt. Et ait: Adolescens, tibi dico surge. Et resedit qui erat mortuus, & cœpit loqui, & dedit illum matri suæ. Accepit aũt omnes timor, & glorificabãt deũ, dicentes. Propheta magn⁹ surrexit inter nos, & deus uisitauit plebem suã. Et exĳt hic rumor in uniuersam Iudæam de eo, & omnem finitimã regionem. Et nunciauerunt Ioanni discipuli ipsius de his omnibus. Et conuocauit duos de discipulis suis Ioannes, misitque ad Iesum, dicẽs: Tu es qui uẽturus es, an aliũ expectamus? Cum autem uenissent ad eum uiri, dixerunt: Ioannes baptista misit nos ad te, dicẽs: Tu es ille qui uenturus erat, an alium expectamus? In eadem autẽ hora multos curauit à morbis ac plagis, & spiritibus malis, & cæcis multis donauit uisum. Et respondens dixit illis: Euntes renũciate Ioanni, quæ uidistis & audistis, quod cæci uident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperibus annunciatur euangelium, & beatus est quicunq; non fuerit offensus per me. Et cum discessissent nuncij Ioannis, cœpit de Ioanne dicere ad turbas. Quid existis in desertum ut uideretis? arundinem uento agitari? Sed quid existis uisuri? hominem mollibus uestimentis indutum? Ecce qui uestitu splendido uestiuntur, & in delitijs agunt, in aulis Regum sunt. Sed quid existis ad uidendum? prophetam? Vtiq; dico uobis, & plus-

ō περὶ προφήτου. * οὗτός ἐστι περὶ οὗ γέγρα-
β πται. ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου
πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν
oᾱ σου ἔμπροσθέν σου. * λέγω δὲ ὑμῖν. μείζων
ε ἐν γεννητοῖς γυναικῶν προφήτης ἰωάννου τοῦ
βαπτιστοῦ οὐδείς ἐστιν. ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ
oβ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ, μείζων αὐτοῦ ἐστιν. * καὶ πᾶς
ι ὁ λαὸς ἀκούσας καὶ οἱ τελῶναι ἐδικαίωσαν
τὸν θεὸν, βαπτισθέντες τὸ βάπτισμα ἰωάννου.
οἱ δὲ φαρισαῖοι καὶ οἱ νομικοὶ τὴν βουλὴν τοῦ
θεοῦ ἠθέτησαν εἰς ἑαυτοὺς, μὴ βαπτισθέντες
oγ ὑπ' αὐτοῦ. Εἶπε δὲ ὁ κύριος. * τίνι οὖν ὁ-
ε μοιώσω τοὺς ἀνθρώπους τῆς γενεᾶς ταύτης,
καὶ τίνι εἰσὶν ὅμοιοι; ὅμοιοί εἰσι παιδίοις
τοῖς ἐν ἀγορᾷ καθημένοις, καὶ προσφωνοῦσι
ἀλλήλοις, καὶ λέγουσιν. ἠυλήσαμεν ὑμῖν,
καὶ οὐκ ὠρχήσασθε, ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν,
καὶ οὐκ ἐκλαύσατε. ἐλήλυθε γὰρ ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς, μὴ τε ἄρτον ἐσθίων, μήτε
οἶνον πίνων, καὶ λέγετε, δαιμόνιον ἔχει. ἐλήλυθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων,
καὶ λέγετε, ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰνοπότης, τελωνῶν φίλος καὶ ἁμαρτωλῶν, καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ πάντων τῶν τέκνων αὐτῆς πάντων. * ἠρώτα δέ τις αὐτὸν τῶν φαρισαίων, ἵνα
oδ α φάγῃ μετ' αὐτοῦ, καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ φαρισαίου ἀνεκλίθη. καὶ ἰδοὺ γυνὴ ἐν τῇ κᾱ
πόλει, ἥτις ἦν ἁμαρτωλός, ἐπιγνοῦσα, ὅτι
ἀνάκειται ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ φαρισαίου, κομίσασα ἀλάβαστρον μύρου, καὶ στᾶσα παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ ὀπίσω κλαίουσα, ἤρξατο βρέχειν
τοὺς πόδας αὐτοῦ τοῖς δάκρυσι, καὶ ταῖς θριξὶ
τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμασσε, καὶ κατεφίλει
τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἤλειφε τῷ μύρῳ. ἰδὼν
δὲ ὁ φαρισαῖος ὁ καλέσας αὐτὸν, εἶπεν ἐν
ἑαυτῷ, λέγων. οὗτος εἰ ἦν προφήτης, ἐγίνωσκεν ἄν, τίς καὶ ποταπὴ ἡ γυνὴ, ἥτις ἅπτεται αὐτοῦ, ὅτι ἁμαρτωλός ἐστι. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπε πρὸς αὐτόν. Σίμων,
ἔχω σοί τί εἰπεῖν. ὁ δέ φησι, διδάσκαλε, εἰπέ. Δύο χρεωφειλέται ἦσαν δανιστῇ τινί, ὁ
εἷς

quàm prophetam. Hic eſt de quo ſcriptum eſt: Ecce mitto angelum meū ante faciem tuam, qui præparabit uiam tuam ante te. Dico enim uobis: Maior inter natos mulierū propheta Ioanne baptiſta nemo eſt. Attamē q minor eſt in regno dei, maior eſt illo. Et omnis populus audiens & publicani iuſtificauerunt deum, baptizati baptiſmo Ioannis. Phariſæi autem & legiſperiti conſilium dei ſpreuerunt aduerſus ſemetipſos, non baptizati ab eo. Ait autem dominus. Cui ergo ſimiles dicam homines generationis huius, & cui ſimiles ſunt? Similes ſūt pueris ſedentibus in foro, & acclamantibus inter ſe ac dicentibus. Cantauimus uobis tibijs, & nō ſaltaſtis, Cecinim⁹ uobis lugubria, & non ploraſtis. Venit em̄ Ioannes baptiſta neq; edens panē, neq; bibens uinum, & dicitis: Dæmoniū habet. Venit filius hominis edens ac bibēs, & dicitis: Ecce homo edax, & uinipotor, amicus publicanorum ac peccatorum: Et iuſtificata eſt ſapientia à filijs ſuis omnibus. Rogabat autem illum quidam è phariſæis, ut caperet cibum cum ipſo. Et ingreſſus domum phariſæi, accubuit. Et ecce mulier quæ fuerat in ciuitate peccatrix, ut cognouit, quod Ieſus accubuiſſet in domo phariſæi, attulit alabaſtrum unguenti, ſtāſq; ad pedes eius à tergo flēs, lachrymis cœpit rigare pedes eius, & capillis capitis ſui extergebat, & deoſculabatur pedes eius, & unguento ungebat. Vidēs autem phariſæus, qui uocauerat eum, ait intra ſe, dicēs: Hic ſi eſſet ꝓpheta, ſciret utiq; quæ & qualis eſt mulier, quæ tāgit ipſum, quia peccatrix eſt. Et reſpondēs Ieſus dixit ad illū: Simō, habeo quiddā qd' tibi dicā. At ille ait: magiſter dic. Duo debitores erāt cuidā creditori, unus de

ἷς ὤφειλε δηνάρια πεντακόσια, ὁ δὲ ἕτερος πεντήκοντα, μὴ ἐχόντων δὲ αὐτῶν ἀποδοῦναι, ἀμφοτέροις ἐχαρίσατο. τίς οὖν αὐτῶν εἰπὲ πλεῖον αὐτὸν ἀγαπήσει; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ σίμων εἶπεν. ὑπολαμβάνω, ὅτι ᾧ τὸ πλεῖον ἐχαρίσατο. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, ὀρθῶς ἔκρινας, καὶ στραφεὶς πρὸς τὴν γυναῖκα, τῷ σίμωνι ἔφη. βλέπεις ταύτην τὴν γυναῖκα; εἰσῆλθόν σου εἰς τὴν οἰκίαν, ὕδωρ ἐπὶ τοὺς πόδας μου οὐκ ἔδωκας, αὕτη δὲ τοῖς δάκρυσιν ἔβρεξέ μου τοὺς πόδας. καὶ ταῖς θριξὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμαξε, φίλημά μοι οὐκ ἔδωκας, αὕτη δὲ ἀφ' ἧς εἰσῆλθον, οὐ διέλειπε καταφιλοῦσά μου τοὺς πόδας. ἐλαίῳ τὴν κεφαλήν μου οὐκ ἤλειψας, αὕτη δὲ μύρῳ ἤλειψέ μου τοὺς πόδας, οὗ χάριν λέγω σοι, ἀφέωνται αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ πολλαί, ὅτι ἠγάπησε πολύ. ᾧ δὲ ὀλίγον ἀφίεται, ὀλίγον ἀγαπᾷ. εἶπε δὲ αὐτῇ. ἀφέωνταί σου αἱ ἁμαρτίαι. καὶ ἤρξαντο οἱ συνανακείμενοι λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, τίς οὗτός ἐστιν, ὃς καὶ ἁμαρτίας ἀφίησιν; εἶπε δὲ πρὸς τὴν γυναῖκα. ἡ πίστις σου σέσωκέ σε, πορεύου εἰς εἰρήνην.

* καὶ ἐγένετο ἐν τῷ καθεξῆς, καὶ αὐτὸς διώδευε κατὰ πόλιν καὶ κώμην κηρύσσων, καὶ εὐαγγελιζόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ καὶ οἱ δώδεκα σὺν αὐτῷ, καί γυναῖκες τινὲς αἳ ἦσαν τεθεραπευμέναι ἀπὸ πνευμάτων πονηρῶν καὶ ἀσθενειῶν, Μαρία ἡ καλουμένη Μαγδαληνή, ἀφ' ἧς δαιμόνια ἑπτὰ ἐξεληλύθει, καὶ Ἰωάννα γυνὴ Χουζᾶ, ἐπιτρόπου Ἡρῴδου, καὶ Σουσάννα, καὶ ἕτεραι πολλαί, αἵτινες διηκόνουν αὐτοῖς ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς. * Συνιόντος δὲ ὄχλου πολλοῦ, καὶ τῶν κατὰ πόλιν ἐπιπορευομένων πρὸς αὐτὸν, εἶπε διὰ παραβολῆς. Ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι τὸν σπόρον κβ αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτὸν, ὃ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδὸν, καὶ κατεπατήθη, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατέφαγεν αὐτό. καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐπὶ τὴν πέτραν καὶ

unus debebat denarios quingentos, & alter quinquaginta. Cum autem illi non essent soluendo, condonauit utrisq; horum igitur, dic uter eum plus diliget? Respondens Simon, dixit: Existimo, quod is cui plus cõdonauit. At ille dixit ei: Recte iudicasti. Et conuersus ad mulierem, dixit Simoni: Vides hãc mulierem? Intraui in domum tuã, aquã pedibus meis non dedisti, hæc autem lachrymis rigauit pedes meos, & capillis capitis sui extersit. Osculum mihi nõ dedisti, hæc autem ex quo intraui, non cessauit deosculari pedes meos. Oleo caput meum non unxisti, hæc autem unguento unxit pedes meos. Propter quod dico tibi: Remittantur peccata eius multa, quoniam dilexit multum. Cui autem minus remittitur, is minus diligit. Dixit autem ad illam: Remittunt tibi peccata. Et cœperũt qui simul accumbebant dicere intra se. Quis est hic, qui etiam peccata remittit? Dixit autem ad mulierem: Fides tua te saluam fecit. uade cum pace.

Et factum est deinceps, & ipse iter VIII
faciebat per singulas ciuitates & castella, prædicans & annũcians regnum dei, & duodecim cũ illo. simulq; mulieres aliquæ, quæ erãt sanatæ à spiritibus malis, & infirmitatibus: Maria quæ uocat Magdalene, de qua septem dæmonia exierant, & Ioanna uxor Chuzæ procuratoris Herodis, & Susanna, & aliæ multæ, quæ ministrabãt eis de facultatib⁹ suis. Cum autem turba plurima conueniret, & è singulis ciuitatibus properarent ad eum, dixit per similitudinẽ: Exijt qui sementẽ faciebat ad seminandũ semẽ suũ. Et inter seminãdũ, aliud cecidit circa uiã, & cõculcatum est, & uolucres cœli comederunt illud. Et aliud cecidit sup petrã, &

φυὲν

φυὲν ἐξηράνθη διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἰκμάδα. καὶ
ἕτερον ἔπεσεν ἐν μέσῳ τῶν ἀκανθῶν, καὶ συμ
φυεῖσαι αἱ ἄκανθαι ἀπέπνιξαν αὐτό. καὶ
ἕτερον ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν,
καὶ φυὲν, ἐποίησε καρπὸν ἑκατονταπλα
σίονα. ταῦτα λέγων ἐφώνει, ὁ ἔχων ὦτα
ἀκούειν, ἀκουέτω. Επηρώτων δὲ αὐτὸν οἱ
μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες. τίς εἴη ἡ παρα
βολὴ αὕτη. ὁ δὲ εἶπεν. ὑμῖν δέδοται γνῶ
ναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, * τοῖς
δὲ λοιποῖς ἐν παραβολαῖς, ἵνα βλέποντες
μὴ βλέπωσι, καὶ ἀκούοντες μὴ συνιῶσιν.
*ἔστι δὲ αὕτη ἡ παραβολή. ὁ σπόρος ἐστὶν ὁ
λόγος τοῦ θεοῦ. οἱ δὲ παρὰ τὴν ὁδόν εἰσιν,
οἱ ἀκούοντες, εἶτα ἔρχεται ὁ διάβολος, καὶ
ἄρει τὸν λόγον ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτῶν, ἵνα
μὴ πιστεύσαντες σωθῶσιν. οἱ δὲ ἐπὶ τῆς πέ
τρας, οἵ ὅταν ἀκούσωσι μετὰ χαρᾶς δέ
χονται τὸν λόγον, καὶ οὗτοι ῥίζαν οὐκ ἔχου
σιν, οἱ πρὸς καιρὸν πιστεύουσι, καὶ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ ἀφίστανται. τὸ δὲ εἰς τὰς ἀ
κάνθας πεσόν, οὗτοί εἰσιν οἱ ἀκούσαντες, καὶ
ὑπὸ μεριμνῶν καὶ πλούτου, καὶ ἡδονῶν τοῦ
βίου πορευόμενοι συμπνίγονται, καὶ οὐ
τελεσφοροῦσι. τὸ δὲ ἐν τῇ καλῇ γῇ, οὗτοί
εἰσιν, οἵτινες ἐν καρδίᾳ καλῇ καὶ ἀγαθῇ
ἀκούσαντες τὸν λόγον κατέχουσι, καὶ καρ
ποφοροῦσιν ἐν ὑπομονῇ. * οὐδεὶς δὲ λύ
χνον ἅψας καλύπτει αὐτὸν σκεύει, ἢ ὑποκά
τω κλίνης τίθησιν, ἀλλ' ἐπὶ λυχνίας ἐπι
τίθησιν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι βλέπωσι τὸ
φῶς. οὐ γάρ ἐστι κρυπτὸν ὃ οὐ φανερὸν γε
νήσεται. * οὐ δὲ ἀπόκρυφον, ὃ οὐ γνωσθή
σεται, καὶ εἰς φανερὸν ἔλθῃ. * βλέπετε
οὖν πῶς ἀκούετε. ὃς γὰρ ἐὰν ἔχῃ, δοθήσε
ται αὐτῷ. καὶ ὃς ἐὰν μὴ ἔχῃ, καὶ ὃ δοκεῖ
ἔχειν, ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. * παρεγένοντο
δὲ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐ
τοῦ, καὶ οὐκ ἠδύναντο συντυχεῖν αὐτῷ διὰ
τὸν ὄχλον, καὶ ἀπηγγέλη αὐτῷ λεγόντων.
ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἑστήκασιν
ἔξω

enatum aruit, quia non habebat humo
rem. Et aliud cecidit inter ſpinas, & ſimul
enatæ ſpinæ ſuffocauerũt illud. Et aliud
cecidit in terram bonam, & enatum fecit
fructum centuplum. Hæc dicens clama
bat: Qui habet aures ad audiendum au
diat. Interrogabant autem eum diſcipu
li eius, dicentes: quæ eſſet iſta parabola.
At ille dixit: Vobis datum eſt noſſe my
ſteria regni dei, cæteris aũt per parabo
las, ut uidentes non uideant, & audien
tes non intelligant. Eſt autem hæc para
bola. Semen eſt ſermo dei. Qui autem
iuxta uiam, hi ſunt qui audiunt, deinde
uenit diabolus, & tollit ſermonẽ de cor
de eorum, ne credentes ſeruentur. Nam
qui ſuper petram, ij ſunt qui cum audie
rint, cum gaudio ſuſcipiunt ſermonem.
& hi radices non habent, qui ad tempus
credunt, & in tempore tentationis rece
dunt. Quod autem in ſpinas cecidit, hi
ſunt qui audierunt, & à ſolicitudinibus
& diuitijs ac uoluptatibus uitæ euntes
ſuffocantur, nec referũt fructum. Quod
autem in bonam terram, hi ſunt qui in
corde honeſto ac bono audiẽtes ſermo
nem retinent, & fructum afferũt per pa
tientiam. Nemo uero cum lucernam ac
cenderit, operit eam uaſe, aut ſubter le
ctum ponit, ſed ſuper candelabrum po
nit, ut intrantes uideant lumen. Non eſt
enim occultum, quod non manifeſtum
ſit futurum, nec abſconditum, quod nõ
ſit cognoſcendum, & in propatulũ uen
turum. uidete ergo quomodo audiatis.
Quiſquis emẽ habet, dabitur illi, & qui
cunq; nõ habet, etiã quod putat ſe habe
re, auferetur ab illo. Venerunt autem ad
illum mater & fratres eius, & non pote
rant adire eũ præ turba, & nunciatũ eſt
illi dictũq;: Mater tua & fratres tui ſtant
foris,

ἔξω, ἰδεῖν σε θέλοντες, ὁ δὲ ἀποκριθεὶς ἔφη πρὸς αὐτούς. μήτηρ μου καὶ ἀδελφοί μου οὗτοί εἰσιν, οἱ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἀκούοντες καὶ ποιοῦντες αὐτόν. * καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, καὶ αὐτὸς ἐνέβη εἰς πλοῖον, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς. Διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν τῆς λίμνης, καὶ ἀνήχθησαν. πλεόντων δὲ αὐτῶν ἀφύπνωσε, καὶ κατέβη λαῖλαψ ἀνέμου εἰς τὴν λίμνην, καὶ συνεπληροῦντο καὶ ἐκινδύνευον. προσελθόντες δὲ διήγειραν αὐτόν, λέγοντες. Ἐπιστάτα, ἐπιστάτα, ἀπολλύμεθα. ὁ δὲ ἐγερθεὶς ἐπετίμησε τῷ ἀνέμῳ καὶ τῷ κλύδωνι τοῦ ὕδατος. καὶ ἐπαύσαντο, καὶ ἐγένετο γαλήνη. εἶπε δὲ αὐτοῖς. ποῦ ἐστιν ἡ πίστις ὑμῶν; φοβηθέντες δὲ ἐθαύμασαν, λέγοντες πρὸς ἀλλήλους. τίς ἄρα οὗτός ἐστιν; ὅτι καὶ τοῖς ἀνέμοις ἐπιτάσσει καὶ τῷ ὕδατι, καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ; καὶ κατέπλευσαν εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρηνῶν, ἥτις ἐστὶν ἀντίπερα τῆς Γαλιλαίας. ἐξελθόντι δὲ τῷ αὐτῷ ἐπὶ τὴν γῆν, ὑπήντησεν αὐτῷ ἀνήρ τις ἐκ τῆς πόλεως, ὃς εἶχε δαιμόνια ἐκ χρόνων ἱκανῶν. καὶ ἱμάτιον οὐκ ἐνεδύσκετο. καὶ ἐν οἰκίᾳ οὐκ ἔμενεν, ἀλλ' ἐν τοῖς μνήμασιν. Ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν καὶ ἀνακράξας προσέπεσεν αὐτῷ, καὶ φωνῇ μεγάλῃ εἶπε. τί ἐμοὶ καί σοι Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ ὑψίστου; δέομαί σου μή με βασανίσῃς. παρήγγελλε γὰρ τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ ἐξελθεῖν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου. πολλοῖς γὰρ χρόνοις συνηρπάκει αὐτόν, καὶ ἐδεσμεῖτο ἁλύσεσι, καὶ πέδαις φυλασσόμενος, καὶ διαῤῥήσσων τὰ δεσμά, ἠλαύνετο ὑπὸ τοῦ δαίμονος εἰς τὰς ἐρήμους. ἐπηρώτησε δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, λέγων. τί σοι ἐστὶν ὄνομα; ὁ δὲ εἶπε, λεγεών, ὅτι δαιμόνια πολλὰ εἰσῆλθεν εἰς αὐτόν. καὶ παρεκάλουν αὐτόν, ἵνα μὴ ἐπιτάξῃ αὐτοῖς εἰς τὴν ἄβυσσον ἀπελθεῖν. ἦν δὲ ἐκεῖ ἀγέλη χοίρων ἱκανῶν βοσκομένων ἐν τῷ ὄρει. καὶ παρεκάλουν αὐτόν, ἵνα

foris, uolentes te uidere. Qui respondēs, dixit ad eos: Mater mea & fratres mei hi sunt, qui sermonem dei audiunt, ac faciunt illum. Factum est autem quodam die, & ipse ascendit in nauim, ac discipuli eius, & ait ad illos: Traijciamus in ulteriorem ripam stagni. ac soluerunt. Cæterum nauigantibus illis, obdormiuit, & ingruit procella uenti in stagnū, & complebantur ac periclitabantur. Accedentes autem suscitauerunt eum, dicētes: Præceptor, præceptor, perimus. At ille experrectus, increpauit uentum ac tēpestatē aquæ, & cessauerūt, factaq; est tranquillitas. Dixit autem illis: Vbi est fides uestra? Timētes autem mirati sunt, inter se dicētes: Quis putas hic est? Quia uentis quoq; & aquæ imperat, & obēdiunt ei? Et nauigauerunt ad regionē Gadarenorum, quæ est cōtra Galilæam. Et cum de naui egressus esset ad terram, occurrit illi uir quidam è ciuitate, qui habebat dæmonium iam temporibus multis, & uestimento non induebatur, neq; in domo manebat, sed in monumentis. Is ut uidit Iesum, & exclamasset, procidit ante illum, ac uoce magna dixit: Quid mihi rei tecum est Iesu fili dei altissimi? Obsecro te, ne me torqueas. Præcipiebat enim spiritui immundo, ut exiret ab homine. Frequenter enim corripuerat illum, & uinciebatur catenis, & compedibus custodiebatur, & ruptis uinculis agebatur à dæmonio in deserta. Interrogauit autem illum Iesus, dicens: Quod tibi nomen est? At ille dixit: Legio. Quia intrauerunt dæmonia multa in eum. Et rogauerunt illum, ne imperaret ipsis, ut in abyssum irent. Erat autem ibi grex porcorum multorū pascentium in monte, & rogabant eum, ut

ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς, εἰς ἐκείνους εἰσελθεῖν, καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς. ἐξελθόντα δὲ τὰ δαιμόνια ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, εἰσῆλθεν εἰς τοὺς χοίρους, καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν λίμνην, καὶ ἀπεπνίγη. ἰδόντες δὲ οἱ βόσκοντες τὸ γεγενημένον, ἔφυγον, καὶ ἀπήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν, καὶ εἰς τοὺς ἀγροὺς. ἐξῆλθον δὲ ἰδεῖν τὸ γεγονός, καὶ ἦλθον πρὸς τὸν Ιησοῦν, καὶ εὗρον καθήμενον τὸν ἄνθρωπον ἀφ' οὗ τὰ δαιμόνια ἐξεληλύθει, ἱματισμένον καὶ σωφρονοῦντα, παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ιησοῦ, καὶ ἐφοβήθησαν. ἀπήγγειλαν δὲ αὐτοῖς, καὶ οἱ ἰδόντες πῶς ἐσώθη ὁ δαιμονισθείς, καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν ἅπαν τὸ πλῆθος τῆς περιχώρου τῶν Γαδαρηνῶν, ἀπελθεῖν ἀπ' αὐτῶν, ὅτι φόβῳ μεγάλῳ συνείχοντο. * Αὐτὸς δὲ ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον ὑπέστρεφεν. ἐδέετο γὰρ αὐτοῦ ὁ ἀνήρ, ἀφ' οὗ ἐξεληλύθει τὰ δαιμόνια, εἶναι σὺν αὐτῷ. ἀπέλυσε δὲ αὐτὸν ὁ Ιησοῦς, λέγων. ὑπόστρεφον εἰς τὸν οἶκόν σου, καὶ διηγοῦ ὅσα ἐποίησέ σοι ὁ θεός. καὶ ἀπῆλθε καθ' ὅλην τὴν πόλιν κηρύσσων, ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Ιησοῦς. * Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ὑποστρέψαι τὸν Ιησοῦν, ἀπεδέξατο αὐτὸν ὁ ὄχλος, ἦσαν γὰρ πάντες προσδοκῶντες αὐτόν. καὶ κε ἰδοὺ ἦλθεν ἀνήρ, ᾧ ὄνομα Ἰάειρος, καὶ αὐτὸς ἄρχων ἦν συναγωγῆς ὑπῆρχε, καὶ πεσὼν παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ιησοῦ παρεκάλει αὐτὸν εἰσελθεῖν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, ὅτι θυγάτηρ μονογενὴς ἦν αὐτῷ ὡς ἐτῶν δώδεκα, καὶ αὕτη ἀπέθνησκεν. ἐν δὲ τῷ ὑπάγειν αὐτὸν οἱ ὄχλοι συνέπνιγον αὐτόν, καὶ γυνὴ κϛ οὖσα ἐν ῥύσει αἵματος ἀπὸ ἐτῶν δώδεκα, ἥτις εἰς ἰατροὺς προσαναλώσασα ὅλον τὸν βίον, οὐκ ἴσχυσεν ὑπ' οὐδενὸς θεραπευθῆναι, προσελθοῦσα δὲ ὄπισθεν, ἥψατο τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, καὶ παραχρῆμα ἔστη ἡ ῥύσις τοῦ αἵματος αὐτῆς. καὶ εἶπεν ὁ Ιησοῦς. τίς ὁ ἁψάμενός μου; ἀρνουμένων δὲ πάντων, εἶπεν ὁ Πέτρος

permitteret ipsis in illos ingredi. Et permisit illis: Exierũt ergo dæmonia ab homine, & intrauerunt in porcos, & impetu abijt grex per præceps in stagnum, & suffocatus est. Porrò ut uiderunt quod acciderat ij qui pascebãt, fugerunt, rumorẽq; nũciauerũt in ciuitatẽ ac uillas. Exierũt aũt ut uiderent quod factum erat, & uenerunt ad Iesum, & inuenerunt hominem sedentem à quo dæmonia exierant uestitum, ac sana mente, ad pedes Iesu, & timuerunt. Nunciauerunt autem illis etiam qui uiderant quomodo sanus factus esset is, qui agitabatur à dæmonio. Et rogauerunt illum omnis multitudo Gadarenorum, ut discederet ab ipsis, quia magno timore tenebantur. Ipse autem conscensa naui reuersus est. Rogauerat enim illum uir à quo dæmonia exierant, ut cum eo esset, sed ablegauit eum Iesus, dicens: Redi in domum tuam, & narra quæcũq; tibi fecerit deus. Et abijt per totam ciuitatem, prædicans quæcunq; sibi fecisset Iesus. Factum est autem cum rediret Iesus, excepit illum turba. nam omnes expectabant eum. Et ecce uenit uir, cui nomen Iairus, & ipse princeps synagogæ erat. accidítq; ad pedes Iesu, rogans eum, ut intraret in domum suam, quoniam unica filia erat ei ferè annorũ duodecim, & hæc moriebatur. Verum inter eundum, turbæ coarctabant eum. Et mulier quæ erat obnoxia profluuio sanguinis ab annis duodecim, quæ in medicos impenderat omnem substantiam, nec ab ullo potuerat curari, accessit retro, & tetigit fimbriam uestimenti eius, & confestim sistebatur fluxus sanguinis eius. Et ait Iesus. Quis est qui me tetigit? Negantibus autem omnibus, dixit Petrus.

καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ. ἐπισάτα, οἱ ὄχλοι συνέχουσί σε καὶ ἀποθλίβουσι, καὶ λέγεις, τίς ὁ ἁψάμενός μου; ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν. Ἥψατό μου τις. ἐγὼ γὰρ ἔγνων δύναμιν ἐξελθοῦσαν ἀπ' ἐμοῦ. Ἰδοῦσα δὲ ἡ γυνή, ὅτι οὐκ ἔλαθε, τρέμουσα ἦλθε, καὶ προσπεσοῦσα αὐτῷ, δι' ἣν αἰτίαν ἥψατο αὐτοῦ, ἀπήγγειλεν αὐτῷ ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ, καὶ ὡς ἰάθη παραχρῆμα. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ. Θάρσει θύγατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε, πορεύου εἰς εἰρήνην. ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρχεταί τις παρὰ τοῦ ἀρχισυναγώγου, λέγων αὐτῷ, ὅτι τέθνηκεν ἡ θυγάτηρ σου, μὴ σκύλλε τὸν διδάσκαλον. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀκούσας, ἀπεκρίθη αὐτῷ, λέγων, μὴ φοβοῦ, μόνον πίστευε καὶ σωθήσεται. ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, οὐκ ἀφῆκεν εἰσελθεῖν οὐδένα, εἰ μὴ πέτρον καὶ ἰάκωβον καὶ ἰωάννην καὶ τὸν πατέρα τῆς παιδὸς καὶ τὴν μητέρα, ἔκλαιον δὲ πάντες καὶ ἐκόπτοντο αὐτήν. ὁ δὲ εἶπε. μὴ κλαίετε, οὐκ ἀπέθανεν ἀλλὰ καθεύδει, καὶ κατεγέλων αὐτοῦ, εἰδότες, ὅτι ἀπέθανεν. αὐτὸς δὲ ἐκβαλὼν ἔξω πάντας, καὶ κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς, ἐφώνησε λέγων. ἡ παῖς ἐγείρου. καὶ ἐπέστρεψε τὸ πνεῦμα αὐτῆς, καὶ ἀνέστη παραχρῆμα. καὶ διέταξεν αὐτῇ δοθῆναι φαγεῖν. καὶ ἐξέστησαν οἱ γονεῖς αὐτῆς. ὁ δὲ παρήγγειλεν αὐτοῖς μηδενὶ εἰπεῖν τὸ γεγονός.

*Συγκαλεσάμενος δὲ τοὺς δώδεκα, κζ
β ἔδωκεν αὐτοῖς δύναμιν καὶ ἐξουσίαν ἐπὶ πάντα τὰ δαιμόνια, καὶ νόσους θεραπεύειν. καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς κηρύσσειν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ καὶ ἰᾶσθαι τοὺς ἀδυνάτους, κη εἶπε πρὸς αὐτούς. *μηδὲν αἴρετε εἰς
β τὴν ὁδόν, μήτε ῥάβδον, μήτε πήραν, μήτε ἄρτον, μήτε ἀργύριον, μήτε ἀνὰ δύο χιτῶνας ἔχειν. καὶ εἰς ἣν ἂν οἰκίαν εἰσέλθητε, ἐκεῖ μένετε, καὶ ἐκεῖθεν ἐξέρχεσθε, *καὶ ὅσοι ἐὰν μὴ δέξωνται ὑμᾶς, ἐξερχόμενοι ἀπὸ τῆς πόλεως ἐκείνης, καὶ τὸν κονιορτὸν τὸν ἀπὸ τῶν ποδῶν ὑμῶν ἀποτινάξατε εἰς

& qui cum illo erãt: Præceptor, turbæ te constringunt & afflictant, & dicis: Quis me tetigit? Et dixit Iesus: Tetigit me aliquis. Nam ego noui uirtutem à me exisse. Videns autem mulier, quod nõ latuisset, tremens uenit ac procidit ante pedes eius, & ob quã causam tetigisset eũ indicauit ei coram toto populo, & quem admodum confestim sanata fuisset. At ipse dixit ei: Confide filia, fides tua te seruauit, uade cum pace. Adhuc illo loquente, uenit quidam à domo principis synagogæ, dicẽs ei: Mortua est filia tua, noli uexare magistrum. Iesus autem audito hoc uerbo, respondit patri puellæ: Noli timere, crede tantũ, & salua erit. Et cum uenisset in domum, non permisit intrare secum quenq;, nisi Petrum & Iacobum & Ioannem, & patrem ac matrem puellæ. Flebant aũt omnes & plangebant illam. At ille dixit: Nolite flere. Nõ est mortua puella, sed dormit. Et deridebãt eum, sciẽtes, quod mortua esset. Ipse autem eiectis foras omnibus, apprehensa manu eius clamauit, dicens: Puella surge. Et reuersus est spiritus eius, & surrexit continuo. Ac iussit illi dari cibũ. Et stupuerunt parentes eius. At ille præcepit eis, ne cui dicerẽt quod factũ erat.

Conuocatis autem Iesus duode- IX
cim, dedit illis potestatem & autoritatẽ super omnia dæmonia, & ut morbos sanarent. Et misit illos ut prædicarent regnum dei, & sanarẽt infirmos. Et ait ad illos: Ne quid tuleritis in uiam, neq; uirgam, neq; peram, neq; panem, neq; pecuniam, neq; binas tunicas habeatis. Et in quãcunq; domũ intraueritis illic manete, atq; illinc exeatis. Et quicunq; non receperint uos, exeuntes de ciuitate illa, etiam puluerẽ è pedibus uestris excutite

in testi-

κη̄. περὶ τῶν πέντε ἄρτων. κθ̄. περὶ τοῦ τοῦ κυρίου ἐπερωτήσεως.

πθ̄ εἰς μαρτύριον ἐπ' αὐτούς. * Ἐξερχόμενοι δὲ
κ διήρχοντο κατὰ τὰς κώμας, εὐαγγελιζόμενοι
ϛ καὶ θεραπεύοντες πανταχοῦ. * Ἤκουσε δὲ ἡρώδης
β ὁ τετράρχης τὰ γενόμενα ὑπ' αὐτῶν πάντα, καὶ διη
πόρει, διὰ τὸ λέγεσθαι ὑπό τινων, ὅτι ἰωάν/
νης ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, ὑπό τινων δὲ, ὅτι
ἡλίας ἐφάνη, ἄλλων δὲ, ὅτι προφήτης εἷς τῶν
ἀρχαίων ἀνέστη; καὶ εἶπεν ἡρώδης. ἰωάννην
ἐγὼ ἀπεκεφάλησα, τίς δέ ἐστιν οὗτος, περὶ οὗ
ἐγὼ ἀκούω τοιαῦτα. καὶ ἐζήτει ἰδεῖν αὐτόν.
ϛᾱ * καὶ ὑποστρέψαντες οἱ ἀπόστολοι διηγήσαντο
κ αὐτῷ ὅσα ἐποίησαν. * καὶ παραλαβὼν αὐ-
ϛβ̄ τοὺς, ὑπεχώρησε κατ' ἰδίαν εἰς τόπον ἔρη-
γ μον πόλεως, καλουμένης βηθσαϊδά. οἱ δὲ
ὄχλοι γνόντες, ἠκολούθησαν αὐτῷ. καὶ δε/
ξάμενος αὐτοὺς, ἐλάλει αὐτοῖς περὶ τοῦ βασι
λείας τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς χρείαν ἔχοντας θερα
ϛγ̄ πείας, ἰᾶτο. * ἡ δὲ ἡμέρα ἤρξατο κλίνειν, προ
α σελθόντες δὲ οἱ δώδεκα, εἶπον αὐτῷ. ἀπό/
λυσον τὸν ὄχλον, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς
κύκλω κώμας καὶ τοὺς ἀγροὺς καταλύσωσι
καὶ εὕρωσιν ἐπισιτισμὸν, ὅτι ὧδε ἐν ἐρήμῳ
τόπῳ ἐσμέν. εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς. δότε αὐ-
τοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. οἱ δὲ εἶπον. οὐκ εἰσὶν ἡ/
μῖν πλείω ἢ πέντε ἄρτοι, καὶ δύο ἰχθύες.
εἰμή τι πορευθέντες ἡμεῖς ἀγοράσωμεν εἰς κη̄
πάντα τὸν λαὸν τοῦτον βρώματα. ἦσαν δὲ
ὡσεὶ ἄνδρες πεντακισχίλιοι. εἶπε δὲ πρὸς
τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. κατακλίνατε αὐτοὺς
κλισίας ἀνὰ πεντήκοντα, καὶ ἐποίησαν οὕ/
τως, καὶ κατέκλιναν ἅπαντας. λαβὼν δὲ
τοὺς πέντε ἄρτους, καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀνα
βλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, εὐλόγησεν αὐτοὺς,
καὶ κατέκλασε, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς
παρατιθέναι τῷ ὄχλῳ. καὶ ἔφαγον, καὶ
ἐχορτάσθησαν πάντες. καὶ ἤρθη τὸ περισσεῦσαν
ϛδ̄ αὐτοῖς κλασμάτων κόφινοι δώδεκα. * καὶ
α ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν προσευχόμενον
καταμόνας, συνῆσαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ,
καὶ ἐπηρώτησεν αὐτοὺς, λέγων. τίνα με λέ κθ̄
γουσιν οἱ ὄχλοι εἶναι; οἱ δὲ ἀποκριθέντες
εἶπον

in testimonium aduersus illos. Egres/
si autem circũibant per castella, euange/
lizantes & curantes ubiq;. Audiuit au/
tem Herodes tetrarcha omnia quæ fie/
bant ab eo, & hæsitabat, eo quod dicere/
tur à quibusdam, quod Ioãnes surrexis/
set à mortuis: à quibusdam uero, quod
Helias apparuisset, ab alijs autem, quod
propheta quispiam ex antiquis surrexis/
set. Et ait Herodes: Ioannem ego decol/
laui: quis est autem iste, de quo ego ta/
lia audio? & quærebat uidere eum. Et re
uersi apostoli narrauerunt illi quæcunq;
fecerant. Et assumptis illis secessit seor/
sum in locum desertũ ciuitatis, quæ uo/
catur Bethsaida. Quod cum cognouis/
sent turbæ, secutæ sũt illũ. & excepit eos,
& loquebat' illis de regno dei, & eos qui
curatione indigebant, sanabat. Dies aũt
cœperat declinare, & accedentes duode/
cim, dixerunt illi. Dimitte turbas, ut eun/
tes in castella uillasq; uicinas, diuertant
& inueniant escas, quia hic in loco deser/
to sumus. Ait autem ad illos: Vos date
illis quod edant. At illi dixerunt: Non
sunt nobis plusq̃; quinq; panes, & duo
pisces, nisi nos eamus, & emamus in o/
mnem hunc populũ escas. Erant autem
ferè uiri quinquies mille. Ait autem ad
discipulos suos: Facite illos discumbere
in singulo discubitu quinquagenos, atq;
ita fecerũt, & fecerũt oẽs discũbere. Acce
ptis aũt quinq; panibus & duobus pisci
bus, sublatis in cœlũ oculis benedixit il/
lis, & fregit distribuitq́ue discipulis, ut ap
ponerẽt turbæ. Et comederunt omnes,
& saturati sunt. Et sublatũ est quod sup/
fuit illis, fragmẽtorũ cophini duodecim.
Et factũ est cũ solus esset orãs, erãt cũ il/
lo & discipuli, interrogauitq́; illos, dicẽs:
quẽme dicũt esse turbæ? At illi rñderũt
& dixerunt

εἶπον, Ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν, ἄλλοι δὲ Ἠλίαν, ἄλλοι δὲ, ὅτι προφήτης τις τῶν ἀρχαίων ἀνέστη. Εἶπε δὲ αὐτοῖς. Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ἀποκριθεὶς δὲ Πέτρος, εἶπε, τὸν Χριστὸν τοῦ θεοῦ. * Ὁ δὲ ἐπιτιμήσας αὐτοῖς, παρήγγειλε, μηδενὶ εἰπεῖν τοῦτο, εἰπών, ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι. * Ἔλεγε δὲ πρὸς πάντας. Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καθ' ἡμέραν, καὶ ἀκολουθείτω μοι. Ὃς γὰρ ἐὰν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν. Ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, οὗτος σώσει αὐτήν. Τί γὰρ ὠφελεῖ ἄνθρωπον, κερδήσαντα τὸν κόσμον ὅλον, ἑαυτὸν δὲ ἀπολέσαντα, ἢ ζημιωθέντα; * Ὃς γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με, καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους, τοῦτον ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, καὶ τοῦ πατρὸς, καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων. * Λέγω δὲ ὑμῖν ἀληθῶς, εἰσί τινες τῶν ὧδε ἑστηκότων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. Ἐγένετο δὲ μετὰ τοὺς λόγους τούτους ὡσεὶ ἡμέραι ὀκτὼ, καὶ παραλαβὼν τὸν Πέτρον καὶ Ἰωάννην καὶ Ἰάκωβον, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι. καὶ Λ ἐγένετο ἐν τῷ προσεύξασθαι αὐτὸν, τὸ εἶδος τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἕτερον, καὶ ὁ ἱματισμὸς αὐτοῦ λευκὸς ἐξαστράπτων. καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο συνελάλουν αὐτῷ, οἵτινες ἦσαν Μωσῆς καὶ Ἠλίας. οἳ ὀφθέντες ἐν δόξῃ, ἔλεγον τὴν ἔξοδον αὐτοῦ, ἣν ἔμελλε πληροῦν ἐν Ἰερουσαλήμ. Ὁ δὲ Πέτρος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἦσαν βεβαρημένοι ὕπνῳ. διαγρηγορήσαντες δὲ εἶδον τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ τοὺς δύο ἄνδρας τοὺς συνεστῶτας αὐτῷ. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ διαχωρίζεσθαι αὐτοὺς ἀπ' αὐτοῦ, εἶπεν ὁ Πέτρος πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Ἐπιστάτα, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι, καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς

& dixerunt, Ioannem baptiſtam, alij uero Heliam, alij uero, quod unus propheta de antiquis ſurrexit. Dixit autem illis: Vos autem quem me eſſe dicitis? Reſpondens Simon Petrus, dixit: Chriſtum dei. At ille comminatus illis, præcepit, ne cui dicerent hoc, dicens: quia oportet filium hominis multa pati & reprobari à ſenioribus & principibus ſacerdotum & ſcribis, & occidi, & tertia die reſurgere. Dicebat autem ad omnes: Si quis uult poſt me uenire, abneget ſemetipm, & tollat crucem ſuam cottidie, & ſequatur me. Qui enim uoluerit animā ſuam ſaluam facere, perdet illam. Qui uero perdiderit animā ſuam propter me, is ſaluam faciet illam. Quid enim proficit homo, ſi lucretur uniuerſum mundum, ſe autē ipſum perdat, aut iacturā ſuiipſius faciat? Nam qui me erubuerit, & meos ſermones, hunc filius hominis erubeſcet cum uenerit in maieſtate ſua, & patris, & ſanctorum angelorum. Dico autem uobis uere, ſunt quidam hic ſtantes, qui non guſtabunt mortem, donec uideant regnum dei. Factum eſt autem poſt hæc uerba ferè diebus octo, & aſſumpſit Petrum & Ioannem & Iacobum, & aſcendit in montem ut oraret. Et facta eſt dum oraret, ſpecies uultus eius, & ueſtitus eius albus & refulgens. Et ecce duo uiri loquebant cum illo, qui erant Moſes & Helias, qui uiſi in maieſtate, dicebant exceſſum eius, quem completurus erat Hieroſolymis. Petrus uero, & qui cum illo erant, grauati erant ſomno. Experrecti autem uiderunt maieſtatem eius, & duos uiros qui ſtabant cum illo. Et factum, eſt cum diſcederent ab illo, ait Petrus ad Ieſum: Præceptor, bonum eſt nos hic eſſe, & faciamus

tria

σκηνὰς τρεῖς, μίαν σοὶ, καὶ μωσεῖ μίαν, καὶ μίαν ἡλίᾳ, μὴ εἰδὼς ὃ λέγει. ταῦτα δὲ αὐτοῦ λέγοντος, ἐγένετο νεφέλη, καὶ ἐπεσκίασεν αὐτούς. ἐφοβήθησαν δὲ ἐν τῷ εἰσελθεῖν εἰς τὴν νεφέλην. καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῆς νεφέλης, λέγουσα. οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, αὐτοῦ ἀκούετε. καὶ ἐν τῷ γενέσθαι τὴν φωνὴν, εὑρέθη ὁ ΙΗΣ μόνος. καὶ αὐτοὶ ἐσίγησαν, καὶ οὐδενὶ ἀπήγγειλαν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις οὐδέν, ὧν ἑωράκασιν.

ζθ β * Ἐγένετο δὲ ἐν τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ, κατελθόντων αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, συνήντησεν αὐτῷ ὄχλος πολύς. καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἀπὸ τοῦ ὄχλου ἀνεβόησε λᾱ
σε, λέγων. διδάσκαλε, δέομαί σου, ἐπίβλεψαι ἐπὶ τὸν υἱόν μου, ὅτι μονογενής ἐστί μοι, καὶ ἰδοὺ πνεῦμα λαμβάνει αὐτὸν, καὶ ἐξαίφνης κράζει, καὶ σπαράσσει αὐτὸν μετὰ ἀφροῦ, καὶ μόγις ἀποχωρεῖ ἀπ' αὐτοῦ συντρίβον αὐτόν. καὶ ἐδεήθην τῶν μαθητῶν σου, ἵνα ἐκβάλωσιν αὐτό, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ΙΗΣ εἶπεν, ὦ γενεὰ ἄπιστος καὶ διεστραμμένη, ἕως πότε ἔσομαι πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἀνέξομαι ὑμῶν; προσάγαγε ὧδε τὸν υἱόν σου. ἔτι δὲ προσερχομένου αὐτῷ, ἔρρηξεν αὐτὸν τὸ δαιμόνιον, καὶ συνεσπάραξεν. ἐπετίμησε δὲ ὁ ΙΗΣ τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ, καὶ ἰάσατο τὸν παῖδα, καὶ ἀπέδωκεν αὐτὸν τῷ πατρὶ αὐτοῦ. * ἐξεπλήσσοντο δὲ πάντες ἐπὶ τῇ μεγαλειότητι τοῦ θεοῦ. * πάντων δὲ θαυμαζόντων ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐποίησεν, εἶπε πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. θέσθε ὑμεῖς εἰς τὰ ὦτα ὑμῶν τοὺς λόγους τούτους, ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων. οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα τοῦτο, καὶ ἦν παρακεκαλυμμένον ἀπ' αὐτῶν, ἵνα μὴ αἴσθωνται αὐτό. καὶ ἐφοβοῦντο ἐρωτῆσαι αὐτὸν περὶ τοῦ ῥήματος τούτου. * Εἰσῆλθε δὲ διαλογισμὸς ἐν λβ̄
βαυτοῖς, τὸ, τίς ἂν εἴη μείζων αὐτῶν. ὁ δὲ ΙΗΣ ἰδὼν τὸν διαλογισμὸν τῆς καρδίας αὐτῶν, ἐπιλαβόμενος παιδίου, ἔστησεν αὐτὸ παρ' ἑαυτῷ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ὃς ἐὰν δέξηται τοῦτο

tria tabernacula, unum tibi, & unum Moſi, & unum Heliæ, neſciens quid diceret. Hæc autem illo loquente, facta eſt nubes & obumbrauit eos, timuerunt autem intrantibus illis in nubem. Et uox facta eſt de nube, dicens: Hic eſt filius meus dilectus, ipſum audite. Et dum fieret uox, inuentus eſt Ieſus ſolus, & ipſi tacuerunt, & nemini dixerunt in illis diebus quicquam ex his, quæ uiderant. Factum eſt autem in ſequenti die deſcendentibus illis de monte, occurrit illi turba multa. Et ecce uir de turba exclamauit, dicens: Magiſter, obſecro te, reſpice ad filium meum, quia unicus eſt mihi: & ecce ſpiritus apprehendit eum, & ſubito clamat, & diſcerpit eum cum ſpuma, & uix diſcedit ab eo dilanians eum, & rogaui diſcipulos tuos ut eijcerent illum, & non potuerunt. Reſpondens autem Ieſus, dixit: O natio infidelis & peruerſa, uſquequo ero apud uos, ac patiar uos? Adduc huc filium tuum. Cum adhuc autem accederet, lanianit illũ dæmonium & diſſipauit. Increpauit autem Ieſus ſpiritum immundum & ſanauit puerum, & reddidit illum patri ſuo. Stupebant autem omnes ſuper magnificentia dei. Sed omnibus mirantibus ſuper omnibus quæ faciebat, dixit ad diſcipulos ſuos: Ponite uos in auribus ueſtris ſermones iſtos. Filius enim hominis, futurum eſt ut tradatur in manus hominũ. At illi ignorabant uerbum iſtud, & erat abſconditum ab illis, ut non intelligerent illud. Et timebant eum interrogare de hoc uerbo. Intrauit autem cogitatio inter eos, quis eorum maior eſſet. At Ieſus uidens cogitationem cordis illorum, apprehendit puerum, & ſtatuit illum iuxta ſe, & ait illis: Quicũq; receperit

τοῦτο puerum

τοῦτο τὸ παιδίον ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται. καὶ ὃς ἂν ἐμὲ δέξηται, δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με. ὁ γὰρ μικρότερος ἐν πᾶσιν ὑμῖν ὑπάρχων, οὗτος ἔσται μέγας. * ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰωάννης, εἶπεν. ἐπιστάτα, εἴδομέν τινα ἐπὶ τῷ σῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα τὰ δαιμόνια, καὶ ἐκωλύσαμεν αὐτόν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ μεθ' ἡμῶν. καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς. μὴ κωλύετε, ὃς γὰρ οὐκ ἔστι καθ' ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν ἐστιν. * ἐγένετο δὲ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὰς ἡμέρας τῆς ἀναλήψεως αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐστήρισε τοῦ πορεύεσθαι εἰς Ἱερουσαλήμ. καὶ ἀπέστειλεν ἀγγέλους πρὸ προσώπου αὐτοῦ. καὶ πορευθέντες, εἰσῆλθον εἰς κώμην Σαμαρειτῶν, ὡς ἑτοιμάσαι αὐτῷ, καὶ οὐκ ἐδέξαντο αὐτόν, ὅτι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἦν πορευόμενον εἰς Ἱερουσαλήμ. ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης, εἶπον. κύριε, θέλεις εἴπωμεν πῦρ καταβῆναι ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἀναλῶσαι αὐτούς, ὡς καὶ Ἠλίας ἐποίησε; στραφεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, ἐπετίμησεν αὐτοῖς, καὶ εἶπεν, οὐκ οἴδατε οἵου πνεύματός ἐστε ὑμεῖς, ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε ψυχὰς ἀνθρώπων ἀπολέσαι, ἀλλὰ σῶσαι. καὶ ἐπορεύθησαν εἰς ἑτέραν κώμην. * ἐγένετο δὲ πορευομένων αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ, εἶπε τις πρὸς αὐτόν. ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἂν λγ ἀπέρχῃ. καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσι, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ. εἶπε δὲ πρὸς ἕτερον, ἀκολούθει μοι. ὁ δὲ εἶπε, κύριε, ἐπίστρεψόν μοι ἀπελθόντι πρῶτον θάψαι τὸν πατέρα μου, εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς, σὺ δὲ ἀπελθὼν διάγγελλε τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. * εἶπε δὲ καὶ ἕτερος, ἀκολουθήσω σοι κύριε, πρῶτον δὲ ἐπίστρεψόν μοι ἀποτάξασθαι τοῖς εἰς τὸν οἶκόν μου. εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς. οὐδεὶς ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον

puerum hunc nomine meo, me recipit. Et quicūq; me receperit, recipit eum qui me misit. Nam qui minor est inter oēs uos, hic erit magnus. Respondens autē Ioannes, dixit: Præceptor, uidimus quē/dam sub nomine tuo eijcientem dæmo/nia, & prohibuimus eum, quia non se/quitur nobiscum. Et ait ad illum Iesus: Nolite prohibere. Qui enim non est ad/uersum nos, pro nobis est. Factum est autem dum complerentur dies assum/ptionis eius, & ipse faciem suā obfirma/uerat, ut iret Hierosolymā, & misit nun/cios ante cōspectum suum, & euntes in/trauerunt in ciuitatem Samaritanorū, ut pararent illi. Et non receperunt eum, quia facies eius erat euntis Hierosoly/mam. Cum uidissent autē discipuli eius Iacobus & Ioannes, dixerunt: Domine, uis dicamus, ut ignis descendat de cœlo, & consumat illos, quemadmodū & He/lias fecit? Conuersus autem Iesus, increpauit illos, dicens: Nescitis cuius spiri/tus estis uos. Filius enim hominis non uenit ad perdēdum animas hominum, sed ad seruandum. Et abierunt in aliud castellum. Factum est autem, ambulan/tibus illis in uia, dixit quidam ad illum: Sequar te quocunq; ieris. Dixit illi Ie/sus: Vulpes foueas habent, & uolucres cœli nidos, filius autem hominis nō ha/bet, ubi caput suum reclinet. Ait autem ad alterum: Sequere me. Ille autem di/xit: Domine, permitte mihi primū abi/re, & sepelire patrem meum. Dixit au/tem ei Iesus: Sine ut mortui sepeliant mortuos suos, tu uero uade & annun/cia regnū dei. Et ait alius: Sequar te do/mine, sed permitte mihi prius ut dicam uale ijs, qui sunt domi meæ. Ait ad illum Iesus: Nemo qui manu sua admota:

Sequar te quocunq;

ἐπ' ἄροτρον, καὶ βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω εὔθε-
ρζ̄ τός ἐστιν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. * μετὰ δὲ λ̄δ̄
ι ταῦτα ἀνέδειξεν ὁ κύριος καὶ ἑτέρους ἑβδομή-
κοντα, καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς ἀνὰ δύο πρὸ
προσώπου αὐτοῦ εἰς πᾶσαν πόλιν, καὶ τόπον
ρη̄ οὗ ἔμελλεν αὐτὸς ἔρχεσθαι. * ἔλεγεν οὖν πρὸς
ε αὐτούς. ὁ μὲν θερισμὸς πολὺς, οἱ δὲ ἐργά-
ται ὀλίγοι, δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερι-
σμοῦ, ὅπως ἐκβάλλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν
ρθ̄ αὐτοῦ. * ὑπάγετε, ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς,
ε ὡς ἄρνας ἐν μέσῳ λύκων. * μὴ βαστάζετε βα-
ρῑ λάντιον, μὴ πήραν, μὴ δὲ ὑποδήματα. καὶ
β μηδένα κατὰ τὴν ὁδὸν ἀσπάσησθε. * εἰς ἣν
ριᾱ δ' ἂν οἰκίαν εἰσέρχησθε, πρῶτον λέγετε, εἰρή-
ε νη τῷδ' οἴκῳ τούτῳ, καὶ ἐὰν ᾖ ἐκεῖ υἱὸς εἰρήνης,
ἐπαναπαύσεται ἐπ' αὐτὸν ἡ εἰρήνη ὑμῶν, εἰ
ριβ̄ δὲ μήγε, ἐφ' ὑμᾶς ἀνακάμψει. * ἐν αὐτῇ δὲ
β τῇ οἰκίᾳ μένετε ἐσθίοντες καὶ πίνοντες τὰ
παρ' αὐτῶν. ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ
ριγ̄ αὐτοῦ ἐστι, * μὴ μεταβαίνετε ἐξ οἰκίας εἰς οἰ-
ι κίαν. καὶ εἰς ἣν ἂν πόλιν εἰσέρχησθε, καὶ δέ-
χωντε ὑμᾶς, ἐσθίετε τὰ παρατιθέμενα ὑμῖν,
καὶ θεραπεύετε τοὺς ἐν αὐτῇ ἀσθενεῖς, καὶ λέγετε
αὐτοῖς. ἤγγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.
ριδ̄ * εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν εἰσέρχησθε, καὶ μὴ δέχων-
β ται ὑμᾶς, ἐξελθόντες εἰς τὰς πλατείας αὐτῆς,
εἴπατε. καὶ τὸν κονιορτὸν, τὸν κολληθέντα ἡμῖν
ἐκ τῆς πόλεως ὑμῶν, ἀπομασσόμεθα ὑμῖν.
πλὴν τοῦτο γινώσκετε, ὅτι ἤγγικεν ἐφ' ὑμᾶς
ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. λέγω ὑμῖν, ὅτι σοδόμοις
ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀνεκτότερον ἔσται, ἢ τῇ πό-
ριε̄ λει ἐκείνῃ. * οὐαί σοι χοραζεὶν, οὐαί σοι βη-
ε θσαϊδά, ὅτι εἰ ἐν τύρῳ καὶ σιδῶνι ἐγένοντο αἱ
δυνάμεις, αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι
ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ καθήμεναι, μετενόη-
σαν. πλὴν τύρῳ καὶ σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται
ἐν τῇ κρίσει, ἢ ὑμῖν. καὶ σὺ καπερναοὺμ, ἡ ἕως
τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθεῖσα, ἕως ᾅδου καταβιβα-
ριστ̄ σθήσῃ. * ὁ ἀκούων ὑμῶν, ἐμοῦ ἀκούει. καὶ ὁ ἀθε-
α των ὑμᾶς, ἐμὲ ἀθετεῖ, ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν, ἀθε-
ριζ̄ τεῖ τὸν ἀποστείλαντά με. * ὑπέστρεψαν δὲ οἱ
ι ἑβδομήκοντα

aratro, respexerit à tergo aptus est regno dei.

Post hæc autem designauit dominus & alios septuaginta, misitq; illos binos ante faciē suam in omnē ciuitatē & locū quo erat ipse uēturus. Dicebat ergo illis: Messis quidem multa, sed operarij pauci. Rogate ergo dominum messis, ut extrudat operarios in messem suā. Ite, ecce ego mitto uos, sicut agnos inter lupos. Nolite portare sacculū, neq; perā, neq; calciamenta, & neminē per uiam salutaueritis. In quancūq; domū intraueritis, primum dicite, pax huic domui, & si ibi fuerit filius pacis, requiescet super illum pax uestra, sin minus, ad uos reuertetur, in eadem aūt domo manete, edentes & bibentes quæ dant' ab illis. Dignus em̄ est operarius mercede sua. Nolite transire de domo in domum. Et in quācūq; ciuitatem intraueritis & susceperint uos, edite quæ apponuntur uobis, & sanate infirmos, qui in illa sunt, & dicite illis: Appropinquauit in uos regnū dei. In quancunq; autem ciuitatem intraueritis, & nō susceperint uos, exeuntes in plateas eius, dicite: Etiam puluerem, qui adhæsit nobis de ciuitate uestra, extergimus in uos, tamen hoc scitote, quod appropinquauit in uos regnum dei. Dico uobis, quod Sodomis in die illo remissius erit quàm illi ciuitati. Væ tibi Chorozain, uæ tibi Bethsaida, quia si in Tyro & Sidone factæ fuissent uirtutes, quæ factæ sūt in uobis, olim in cilicio & cinere sedētes, pœnituissent, uerūtn̄ Tyro & Sidoni remissius erit in iudicio, q̄ uobis. Et tu Capernaū, q̄ usq; ad cœlū elata es, usq; ad infernū deprimeris. Qui uos audit, me audit, & q uos spernit, me spernit, q aūt me spernit, spernit eū q misit me. Reuersi sūt aūt

septuaginta

ἑβδομήκοντα μετὰ χαρᾶς, λέγοντες. κύριε, καὶ τὰ δαιμόνια ὑποτάσσεται ἡμῖν ἐν τῷ ὀνόματί σου. εἶπε δὲ αὐτοῖς. ἐθεώρουν τὸν σατανὰν ὡς ἀστραπὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντα. ἰδοὺ δίδωμι ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφεων, καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ οὐδὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ἀδικήσει. πλὴν ἐν τούτῳ μὴ χαίρετε, ὅτι τὰ πνεύματα ὑμῖν ὑποτάσσεται. χαίρετε δὲ, ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγράφη ἐν
ριη ε τοῖς οὐρανοῖς. * Ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἠγαλλιάσατο τῷ πνεύματι ὁ Ιησοῦς, καὶ εἶπεν, ἐξομολογοῦμαί σοι πάτερ, κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις. ναὶ ὁ πατὴρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία ἔμπρο
ριθ γ σθέν σου, * πάντα παρεδόθη μοι ὑπὸ τοῦ πατρός μου, καὶ οὐδεὶς γινώσκει, τίς ἐστιν ὁ υἱὸς, εἰμὴ ὁ πατήρ, καὶ τίς ἐστιν ὁ πατὴρ, εἰμὴ ὁ υἱός,
ρκ ε καὶ ᾧ ἐὰν βούλητι ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι. * καὶ στραφεὶς πρὸς τοὺς μαθητὰς, κατιδίαν εἶπε. μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ, οἱ βλέποντες, ἃ ὑμεῖς βλέπετε. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ βασιλεῖς ἠθέλησαν ἰδεῖν, ἃ ὑμεῖς βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον, καὶ ἀκοῦσαι, ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ
ρκα β ἤκουσαν. * καὶ ἰδοὺ νομικός τις ἀνέστη, ἐκ- λε̄ πειράζων αὐτὸν, καὶ λέγων. διδάσκαλε, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτόν. ἐν τῷ νόμῳ τί γέγραπται; πῶς ἀναγινώσκεις; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν. ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου, καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. εἶπε δὲ αὐτῷ. ὀρθῶς ἀπε-
ρκβ κρίθης, τοῦτο ποίει καὶ ζήσῃ. * ὁ δὲ θέλων δικαιοῦν ἑαυτὸν, εἶπε πρὸς τὸν Ιησοῦν. καὶ τίς ἐστί μου πλησίον; ὑπολαβὼν δὲ ὁ Ιησοῦς, εἶπεν. ἄνθρωπός τις κατέβαινεν ἀπὸ ἱερουσαλὴμ εἰς ἱε λϛ̄ ριχὼ, καὶ λῃσταῖς περιέπεσεν, οἳ καὶ ἐξέδυσαν αὐτὸν, καὶ πληγὰς ἐπιθέντες, ἀπῆλθον, ἀφέντες ἡμιθανῆ τυγχάνοντα. κατὰ συγκυρίαν δὲ ἱερεύς τις

septuaginta cum gaudio, dicentes: Domine etiam dæmonia subijciuntur nobis per nomen tuũ. Ait autem illis: Videbam satanam sicut fulgur de cœlo cadentẽ. Ecce do uobis potestatem calcandi super serpentes, & scorpiones, & super omnem uirtutem inimici, & nihil uobis nocebit. Veruntamen in hoc nolite gaudere, quod spiritus uobis subijciunt, sed gaudete, quod nomina uestra scripta sũt in cœlis. In eadem hora exultauit spiritu Iesus, & dixit: Cõfiteor tibi pater, domine cœli & terræ, quod abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. etiam pater, quoniam sic cõplacitum est coram te. Omnia mihi tradita sunt à patre meo, & nemo scit, quis sit filius, nisi pater: & quis sit pater, nisi filius, & cui uoluerit filius aperire. Et conuersus ad discipulos, seorsim dixit: Beati oculi, qui uidẽt quæ uos uidetis. Dico em̃ uobis, quod multi ꝓphetæ & reges uoluerunt uidere, quæ uos uidetis, & nõ uiderunt: & audire, quæ auditis, & nõ audierũt. Et ecce quidã legisperit⁹ surrexit, tentãs illũ, & dicens: Magister, quid faciendo uitam æternã possidebo? At ille dixit ad eũ: In lege quid scriptũ est? quõ legis? Ille rñdẽs dixit: Diliges dñm deũ tuũ ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex totis uiribus tuis, & ex tota mẽte tua, & proximũ tuũ sicut teipsum. Dixitq; illi: Recte rñdisti. hoc fac & uiues. Ille autem uolens iustificare seipsum, dixit ad Iesum: Et quis est meus ꝓximus? Respondens autem Iesus, dixit: Homo quidã descendebat ab Hierosolymis in Hiericho, & incidit in latrones, qui etiã despoliauerunt eum uestibus, ac uulneribus inflictis, abierunt semimortuo relicto. Accidit autem, ut sacerdos

Homo qd

τις κατέβαινεν ἐν τῇ ὁδῷ ἐκείνῃ, καὶ ἰδὼν αὐτὸν, ἀντιπαῆλθεν. ὁμοίως δὲ καὶ λευίτης, γενόμενος κατὰ τὸν τόπον ἐλθὼν, καὶ ἰδὼν, ἀντιπαρῆλθε. σαμαρίτης δέ τις ὁδεύων, ἦλθε κατ' αὐτὸν, καὶ ἰδὼν αὐτὸν, ἐσπλαγχνίσθη, καὶ προσελθὼν κατέδησε τὰ τραύματα αὐτοῦ, ἐπιχέων ἔλαιον καὶ οἶνον, ἐπιβιβάσας δὲ αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἴδιον κτῆνος, ἤγαγεν αὐτὸν εἰς πανδοχεῖον, καὶ ἐπεμελήθη αὐτοῦ. καὶ ἐπὶ τὴν αὔριον ἐξελθὼν, ἐκβαλὼν δύο δηνάρια ἔδωκε τῷ πανδοχεῖ, καὶ εἶπεν αὐτῷ. ἐπιμελήθητι αὐτοῦ, καὶ ὅ τι ἂν προσδαπανήσῃς, ἐγὼ, ἐν τῷ ἐπανέρχεσθαί με, ἀποδώσω σοι. τίς οὖν τούτων τῶν δύο δοκεῖ σοι πλησίον γεγονέναι τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς λῃστάς; ὁ δὲ εἶπεν. ὁ ποιήσας τὸ ἔλεος μετ' αὐτοῦ. εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. πορεύου, καὶ σὺ ποίει ὁμοίως. ἐγένετο δὲ ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτοὺς, καὶ αὐτὸς εἰσῆλθεν εἰς κώμην τινά, γυνὴ δέ τις, ὀνόματι μάρθα, ὑπεδέξατο αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς. καὶ τῇδε ἦν ἀδελφὴ, καλουμένη μαρία, ἣ καὶ παρακαθίσασα παρὰ τοὺς πόδας τοῦ ἰησοῦ, ἤκουε τὸν λόγον αὐτοῦ. ἡ δὲ μάρθα περιεσπᾶτο περὶ πολλὴν διακονίαν, ἐπισᾶσα δὲ εἶπε. κύριε, οὐ μέλει σοι, ὅτι ἡ ἀδελφή μου μόνην με κατέλειπε διακονεῖν; εἰπὲ οὖν αὐτῇ, ἵνα μοι συναντιλάβηται. ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν αὐτῇ ὁ ἰησοῦς. μάρθα, μάρθα, μεριμνᾶς, καὶ τυρβάζῃ περὶ πολλά, ἑνὸς δέ ἐστι χρεία. μαρία γὰρ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο, ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς. * καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τόπῳ τινὶ προσευχόμενον, ὡς ἐπαύσατο, εἶπέ τις τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς αὐτόν. κύριε, δίδαξον ἡμᾶς προσεύχεσθαι, καθὼς καὶ ἰωάννης ἐδίδαξε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. εἶπε δὲ αὐτοῖς. ὅταν προσεύχησθε, λέγετε. πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου, ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου, γενηθήτω τὸ θέλημά σου ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δίδου ἡμῖν τὸ καθ' ἡμέραν, καὶ

quidam descenderet eadem uia, uisoq; illo præterijt. Similiter & leuita, cum iret iuxta locũ, cum accessisset ac uidisset eũ, præterijt. Samaritanus autẽ quidã iter faciens, uenit ad eum, & uiso eo misericordia motus est, & accedens obligauit uulnera eius, infundens oleum ac uinũ, & imponens illum in suum iumentũ, duxit in diuersorium, & curam eius egit. Et postero die egrediens, depromptos duos denarios dedit hospiti, & ait ei: Curã illi⁹ habe, & quodcunq; præterea insumpseris, ego, cũ rediero, reddam tibi. Quis ergo horũ triũ uidet tibi proxim⁹ fuisse illi, qui incidit in latrones? At ille dixit: Qui exercuit misericordiam in illũ. Ait igitur illi Iesus: Vade & tu fac similiter. Factum est autem dum irent, ut ipse intraret in quoddam oppidulũ. Ac mulier quædã Martha nomine, excepit illum in domũ suam, & huic erat soror nomine Maria, quæ etiam assidens ad pedes Iesu, audiebat sermonem illius. Martha autem distrahebatur circa frequens ministerium, quæ assistens ait: Domine, nõ est tibi curæ, quod soror mea reliquit me ut sola ministrẽ? dic ergo illi, ut me adiuuet. Et respondens dixit illi Iesus: Martha, Martha, solicita es, & tumultuaris circa multa. Atqui unum est necessariũ. Maria bonam partem delegit, quæ non auferetur ab ea.

ϛκγ ε

Et factum est cum oraret quodam in loco, ut cessauit: dixit quidam ex discipulis eius ad eum: Domine, doce nos orare, sicut & Ioannes docuit discipulos suos, Et ait illis: Cum oratis, dicite: Pater noster, qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum, adueniat regnum tuũ, fiat uoluntas tua quemadmodũ in cœlo sic etiam in terra, panẽ nostrũ cotidianũ da nobis hodie, & remitte

XI

λη

καὶ ἄφες ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ γὰρ αὐτοὶ ἀφίεμεν παντὶ ὀφείλοντι ἡμῖν, καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. * καὶ ἔλεγε πρὸς αὐτούς. τίς ἐξ ὑμῶν ἕξει φίλον, καὶ πορεύσεται πρὸς αὐτὸν μεσονυκτίου, καὶ εἴπῃ αὐτῷ. φίλε, χρῆσόν μοι τρεῖς ἄρτους, ἐπειδὴ φίλος μου παρεγένετο ἐξ ὁδοῦ πρός με, καὶ οὐκ ἔχω ὃ παραθήσω αὐτῷ. κἀκεῖνος ἔσωθεν ἀποκριθεὶς εἴπῃ· μή μοι κόπους πάρεχε, ἤδη ἡ θύρα κέκλεισται, καὶ τὰ παιδία μου μετ' ἐμοῦ εἰς τὴν κοίτην εἰσίν, οὐ δύναμαι ἀναστὰς δοῦναί σοι. λέγω ὑμῖν, εἰ καὶ οὐ δώσει αὐτῷ ἀναστὰς, διὰ τὸ εἶναι αὐτοῦ φίλον, διά γε τὴν ἀναίδειαν αὐτοῦ ἐγερθεὶς, δώσει αὐτῷ ὅσων χρῄζει. κἀγὼ ὑμῖν λέγω. * αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν, ζητεῖτε καὶ εὑρήσετε, κρούετε καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὑρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται. τίνα δὲ ὑμῶν τὸν πατέρα αἰτήσει ὁ υἱὸς ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ; εἰ καὶ ἰχθύν, μὴ ἀντὶ ἰχθύος ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ; ἢ καὶ ἐὰν αἰτήσει ᾠόν, μὴ ἐπιδώσει αὐτῷ σκορπίον; εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὑπάρχοντες, οἴδατε ἀγαθὰ δόματα διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὁ ἐξ οὐρανοῦ δώσει πνεῦμα ἅγιον τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν. * καὶ ἦν ἐκβάλλων δαιμόνιον, καὶ αὐτὸ ἦν κωφόν. ἐγένετο δὲ, τοῦ δαιμονίου ἐξελθόντος, ἐλάλησεν ὁ κωφός, καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι. * τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον, ἐν βεελζεβοὺλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. * ἕτεροι δὲ πειράζοντες, σημεῖον παρ' αὐτοῦ ἐζήτουν ἐξ οὐρανοῦ. * αὐτὸς δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὰ διανοήματα, εἶπεν αὐτοῖς. πᾶσα βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν διαμερισθεῖσα ἐρημοῦται, καὶ οἶκος ἐπὶ οἶκον πίπτει. εἰ δὲ καὶ ὁ σατανᾶς ἐφ' ἑαυτὸν διεμερίσθη, πῶς σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ; ὅτι λέγετε, ἐν βεελζεβοὺλ ἐκβάλλειν με τὰ δαιμόνια. εἰ δὲ ἐγὼ ἐν βεελζεβοὺλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια,

& remitte nobis peccata noſtra, ſiquidē & nos remittimus omni debenti nobis, & ne nos inducas in tentationē, ſed libera nos a malo. Et ait ad illos: Quis ueſtrū habebit amicū, & ibit ad illū media nocte, & dicet illi: Amice da mihi mutuo tres panes, quoniā amicus meus uenit de uia ad me, & nō habeo quod apponā illi. & ille intus reſpōdens dicat: Noli mihi moleſtus eſſe, iam oſtiū clauſum eſt, & pueri mei mecū ſunt in cubili, nō poſſum ſurgere & dare tibi. Dico uobis, etiā ſi non daturus ſit illi ſurgēs, eo qđ amicus eius ſit, ꝓpter improbitatē tamē eius ſurget, ac dabit illi quotquot habet op⁹. Et ego dico uobis: Petite: & dabitur uobis: quærite, & inuenietis: pulſate, & aperietur uobis. Omnis em̄ qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pulſanti aperiet. Quis autē ex uobis pater, à quo ſi filius petierit panē, nū lapidē dabit illi? Aut ſi piſcē, nū pro piſce ſerpentē dabit illi? Aut ſi petierit ouum, num porriget illi ſcorpium? Si ergo uos cū ſitis mali, noſtis bona dona dare filijs ueſtris, quanto magis pater ueſter cœleſtis dabit ſpiritum ſanctum poſcentibus ſe. Et erat eijciens dæmonium, & illud erat mutum, cumq; eiecciſſet dæmonium, locutus eſt mutus. & ammiratæ ſunt turbæ. Quidā autē ex eis dixerūt: per Beelzebul principē dæmoniorū eijcit dæmonia. Et alij tētātes, ſignum de cœlo quærebant ab eo. Ipſe autem cum ſciret cogitationes eorum, dixit eis: Omne regnum aduerſus ſeipſum diuiſum deſolatur, & domus ſuper domum cadit. Quod ſi ſatanas quoque aduerſus ſeipſum diuiſus eſt, quomodo ſtabit regnum eius? quia dicitis, per Beelzebul eijcere me dæmonia. Quod ſi ego Beelzebul præſidio eijcio dæmo-

 nia,

νῖα, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσι; διὰ τοῦτο κριταὶ ὑμῶν αὐτοὶ ἔσονται. εἰ δὲ ἐν δακτύλῳ θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. ὅταν ὁ ἰσχυρὸς καθωπλισμένος φυλάσσῃ τὴν ἑαυτοῦ αὐλὴν, ἐν εἰρήνῃ ἐστὶ τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. ἐπὰν δὲ ὁ ἰσχυρότερος αὐτοῦ ἐπελθὼν νικήσῃ αὐτὸν, τὴν πανοπλίαν αὐτοῦ αἴρει, ἐφ' ᾗ ἐπεποίθει, καὶ τὰ σκῦλα αὐτοῦ διαδίδωσιν. ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ, κατ' ἐμοῦ ἐστίν. καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ, σκορπίζει. * ὅταν τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύδρων τόπων, ζητοῦν ἀνάπαυσιν, καὶ μὴ εὑρίσκον, λέγει. ὑποστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου, ὅθεν ἐξῆλθον. καὶ ἐλθὸν, εὑρίσκει σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον. τότε πορεύεται, καὶ παραλαμβάνει ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ. καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα τῶν πρώτων. * Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ λέγειν αὐτὸν ταῦτα, ἐπάρασά τις γυνὴ φωνὴν ἐκ τοῦ ὄχλου, εἶπεν αὐτῷ. μακαρία ἡ κοιλία ἡ βαστάσασά σε, καὶ μαστοὶ οὓς ἐθήλασας. αὐτὸς δὲ εἶπε, μενοῦνγε, μακάριοι οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ φυλάσσοντες αὐτόν. * τῶν δὲ ὄχλων ἐπαθροιζομένων, ἤρξατο λέγειν· ἡ γενεὰ αὕτη πονηρά ἐστι, σημεῖον ζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου· καθὼς γὰρ ἐγένετο Ἰωνᾶς σημεῖον τοῖς νινευίταις, οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τῇ γενεᾷ ταύτῃ. βασίλισσα νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῶν ἀνδρῶν τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινεῖ αὐτούς, ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομῶντος, καὶ ἰδοὺ πλεῖον Σολομῶντος ὧδε. ἄνδρες νινευῖται ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὴν, ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα Ἰωνᾶ. καὶ ἰδοὺ πλεῖον Ἰωνᾶ ὧδε. * οὐδεὶς λύχνον ἅψας εἰς κρυπτὸν τίθησιν, οὐδὲ ὑπὸ τὸν

nia, filij uestri cuius præsidio eijciunt? Ideo ipsi iudices uestri erunt. Porrò si digito dei eijcio dæmonia, profectò peruenit ad uos regnum dei. Cum fortis armatus custodit atrium suũ, in pace sunt ea quæ possidet. Vbi uero fortior eo superueniens uicerit eum, uniuersa arma eius aufert, in quibus confidebat, & spolia eius distribuit. Qui non est mecum, contra me est, & qui non colligit mecũ, dispergit. Cum immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arentia, quærens requiem, & non inueniens dicit: Reuertar in domum meam unde exiui. Et cum uenerit, inuenit eam scopis mundatam atq; ornatam, tunc uadit, & assumit septem alios spiritus secum nequiores ipso, & ingressi habitant ibi, & fiunt extrema hominis illius peiora primis. Factum est autem cum hæc diceret, extollens uocem quædam mulier de turba dixit illi: Beatus uenter qui te portauit, & ubera quæ suxisti. At ille dixit: Quinimmo, beati qui audiunt sermonem dei, & custodiunt illum. Turbis autem condensantibus se, cœpit dicere: Natio hæc, mala est. Signum quærit, & signum non dabitur ei nisi signum Ionæ prophetæ. Nam sicut fuit Ionas signum Niniuitis, ita erit & filius hominis nationi isti. Regina Austri surget in iudicio cum uiris nationis huius, & condẽnabit illos, quia uenit à finibus terræ, ut audiret sapientiam Solomonis, et ecce pluſquàm Solomonis hoc in loco. Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum natione hac, & condemnabũt illam, quia ad pœnitẽtiam adducti sunt prædicatione Ionæ. & ecce pluſquàm Iona hoc in loco. Nemo lucernam accendit, & in abscõdito ponit, neq; subter modiũ,

τὴν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι, τὸ φῶς βλέπωσιν. * ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός. ὅταν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἁπλοῦς ᾖ, καὶ ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν ἔσται, ἐὰν δὲ πονηρὸς ᾖ, καὶ τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν ἔσται. σκόπει οὖν, μὴ τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ, σκότος ἐστίν. εἰ οὖν τὸ σῶμά σου ὅλον φωτεινὸν, μὴ ἔχον τι μέρος σκοτεινὸν, ἔσται φωτεινὸν ὅλον, ὡς ὅταν ὁ λύχνος τῇ ἀστραπῇ φωτίζῃ σε. * ἐν δὲ τῷ λαλῆσαι, ἠρώτα αὐτὸν φαρισαῖος μὲ ὅπως ἀριστήσῃ παρ' αὐτῷ. εἰσελθὼν δὲ ἀνέπεσεν. ὁ δὲ φαρισαῖος ἰδὼν ἐθαύμασεν, ὅτι οὐ πρῶτον ἐβαπτίσθη πρὸ τοῦ ἀρίστου. εἶπε δὲ ὁ κύριος πρὸς αὐτόν. νῦν ὑμεῖς οἱ φαρισαῖοι τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου, καὶ τοῦ πίνακος καθαρίζετε, τὸ δὲ ἔσωθεν ὑμῶν γέμει ἁρπαγῆς καὶ πονηρίας, ἄφρονες, οὐχὶ ὁ ποιήσας τὸ ἔξωθεν, καὶ τὸ ἔσωθεν ἐποίησε; πλὴν τὰ ἐνόντα, δότε ἐλεημοσύνην, καὶ ἰδοὺ πάντα καθαρὰ ὑμῖν ἐστιν. * ἀλλ' οὐαὶ ὑμῖν τοῖς φαρισαίοις, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον, καὶ τὸ πήγανον, καὶ πᾶν λάχανον, καὶ παρέρχεσθε τὴν κρίσιν, καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ, ταῦτα ἔδει ποιῆσαι, κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι. * οὐαὶ ὑμῖν τοῖς φαρισαίοις, ὅτι ἀγαπᾶτε τὴν πρωτοκαθεδρίαν ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς. * οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι ἐστὲ ὡς τὰ μνημεῖα τὰ ἄδηλα, καὶ οἱ ἄνθρωποι περιπατοῦντες ἐπ' ἄνω οὐκ οἴδασιν. * ἀποκριθεὶς δέ τις τῶν νομικῶν, λέγει αὐτῷ. διδάσκαλε, ταῦτα λέγων καὶ ἡμᾶς ὑβρίζεις. ὁ δὲ εἶπε. καὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς οὐαὶ, ὅτι φορτίζετε τοὺς ἀνθρώπους φορτία δυσβάστακτα, αὐτοὶ ἑνὶ τῶν δακτύλων μὴ ψαύετε τοῖς φορτίοις. * οὐαὶ ὑμῖν, ὅτι οἰκοδομεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν προφητῶν, οἱ δὲ πατέρες ὑμῶν ἀπέκτειναν αὐτούς, ἄρα μαρτυρεῖτε καὶ συνευδοκεῖτε τοῖς ἔργοις τῶν

modium, sed super candelabrum, ut qui ingrediuntur, lumẽ uideãt. Lucerna corporis est oculus. Cum igitur oculus tuus fuerit simplex, totum quoq; corpus tuũ lucidum erit. Quod si malus fuerit, etiã corpus tuum tenebrosum erit. Vide ergo ne lumen quod in te est, tenebræ sint. Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit, non habens aliquã partẽ tenebrosam, sic erit lucidum totũ, ut cum lucerna fulgore illuminat te. Et cum loqueretur, rogauit illum quidam pharisæus, ut prãderet apud se. Iesus autem ingressus accubuit. Pharisæus aũt cum uidisset admiratus est, quod nó prius lauisset ante prandium. Et ait dominus ad illũ. Nunc uos pharisæi exteriora poculi, catiniq; mundatis, & quod intus est uestri, plenũ est rapina & malicia, stulti, nonne qui fecit quod foris est, etiã id quod intus est, fecit? Veruntamen quod superest, date eleemosynam, & ecce omnia mũda sunt uobis. Sed uæ uobis pharisæis, quia decimatis mentã & rutã & quoduis olus, & præteritis iudicium & charitatem dei. Imò hæc oportuit facere, & illa nõ omittere. Væ uobis pharisæis, quia diligitis primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro. Væ uobis scribæ & pharisæi hypocritæ, quia estis ut monumenta quæ non apparent, & homines ambulantes super nesciunt. Respondẽs autem quidam ex legisperitis, ait illi: Magister, hæc dicens etiam nos afficis contumelia. At ille ait: Et uobis legisperitis uæ, quia oneratis homines onerib⁹, quæ portare non possunt, & ipsi uno digito uestro non attingitis sarcinas. Væ uobis, quia ædificatis monumẽta ꝓphetarũ, patres aũt uestri occiderũt illos, profecto testamini, quod comprobatis facta

τ πατέρων ὑμῶν, ὅτι αὐτοὶ μὲν ἀπέκτειναν αὐτούς, ὑμεῖς δὲ οἰκοδομεῖτε αὐτῶν τὰ μνημεῖα.
γμα ε * διὰ τοῦτο καὶ ἡ σοφία τ θεοῦ εἶπεν. ἀποστελῶ εἰς αὐτοὺς προφήτας καὶ ἀποστόλους, & ἐξ αὐτῶν ἀποκτενοῦσιν καὶ διώξουσιν, ἵνα ἐκζητηθῇ τὸ αἷμα πάντων τῶν προφητῶν, τὸ ἐκχυνόμενον ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης, ἀπὸ τοῦ αἵματος ἄβελ ἕως τοῦ αἵματος ζαχαρίου, τοῦ ἀπολομένου μεταξὺ τ θυσιαστηρίου & τ οἴκου. ναὶ λέγω ὑμῖν, ἐκζητηθήσεται ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. * οὐαὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς, ὅτι ἤρατε τὴν κλεῖδα τ γνώσεως, αὐτοὶ οὐκ εἰσήλθετε, & τοὺς εἰσερχομένους ἐκωλύσατε. * λέγοντος δὲ αὐτ ταῦτα πρὸς αὐτοὺς, ἤρξαντο οἱ νομικοὶ καὶ οἱ φαρισαῖοι δεινῶς ἐνέχειν, καὶ ἀποστομίζειν αὐτὸν περὶ πλειόνων, ἐνεδρεύοντες αὐτ, ζητοῦντες θηρεῦσαί τι ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ.

γμγ ι

γμβ ε

Ἐν οἷς ἐπισυναχθισῶν τ μυριάδων τοῦ ὄχλου, ὥστε καταπατεῖν ἀλλήλους, ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, πρῶτον, * προσέχετε ἑαυτοῖς ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων μ̄ β ἥτις ἐστὶν ὑπόκρισις. * οὐδὲν δὲ συγκεκαλυμμένον ἐστὶν, ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται καὶ κρυπτὸν ὃ οὐ γνωσθήσεται. ἀνθ' ὧν ὅσα ἐν τῇ σκοτίᾳ εἴπατε, ἐν τῷ φωτὶ ἀκουσθήσεται, & ὃ πρὸς τ οὖς ἐλαλήσατε ἐν τοῖς ταμείοις, κηρυχθήσεται ἐπὶ τῶν δωμάτων. λέγω δὲ ὑμῖν τοῖς φίλοις μου, μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεννόντων τὸ σῶμα, καὶ μετὰ ταῦτα μὴ ἐχόντων περισσότερόν τι ποιῆσαι. ἀποδείξω δὲ ὑμῖν τίνα φοβηθῆτε. φοβηθῆτε τὸν μετὰ τ ἀποκτεῖναι ἐξουσίαν ἔχοντα ἐμβαλεῖν εἰς τὴν γέενναν, ναὶ λέγω ὑμῖν, τοῦτον φοβηθῆτε. οὐχὶ πέντε στρουθία πωλεῖται ἀσσαρίων δύο. καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐκ ἔστιν ἐπιλελησμένον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. ἀλλὰ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς ὑμῶν πᾶσαι ἠριθμημέναι εἰσίν. μὴ οὖν φοβεῖσθε, πολλῶν στρουθίων διαφέρετε, λέγω δὲ ὑμῖν, πᾶς ὃς ἂν ὁμολογήσῃ ἐν

patrum ueſtrorum, quoniam illi quidé eos occiderunt, uos autem ædificatis eorum ſepulchra. Propterea & ſapiẽtia dei dixit: Mittam ad illos prophetas & apoſtolos, & ex illis occident & perſequent̃, ut requiratur ſanguis omnium prophetarum, qui effunditur à cõſtitutione mũdi, à natione iſta, à ſanguine Abel uſq; ad ſanguinem Zachariæ, qui periit inter altare & ædem. profecto dico uobis, requiretur ab hac natione. Væ uobis legiſperitis, quia tuliſtis clauem ſcientiæ, ipſi non introiſtis, & eos qui introibant, uetuiſtis. Cum autem hæc ad illos diceret, cœperunt legiſperiti & phariſæi grauiter inſiſtere, & captioſe interrogare eũ de multis, inſidiantes ei, & quærentes ali quid uenari ex ore eius, quo accuſarẽt eũ.

Cum autem conueniſſet innume- XII
ra turbæ multitudo adeo ut ſe inuicem conculcarent, cœpit dicere ad diſcipulos ſuos, primum, cauete uobiſipſis à fermẽto phariſæorum quod eſt hypocriſis. Nihil enim opertum eſt, quod non reuelabitur: neq; abſconditum, quod non ſcietur. Quoniam quæ in tenebris dixiſtis, in lumine audientur, & quod in aurem locuti eſtis in cõclauibus, prædicabitur in tectis. Dico autẽ uobis amicis meis. Ne terreamini ab his qui occidunt corpus, & poſt hæc non habent quod amplius faciant. Oſtendam autem uobis quẽ timeatis. Timete eum, qui poſtq; occiderit, habet poteſtatẽ conijciendi in gehẽnã. certe dico uobis, hunc timete. Nõne quinq; paſſerculi ueneũt minutis aſſib⁹ duobus, & unus ex illis nõ eſt in obliuione corã deo. Quin & capilli capitis ueſtri oẽs numerati ſunt. nolite ergo timere, multis paſſeribus pluris eſtis. Dico aũt uobis, omnis quicũq; cõfeſſus fuerit

me

ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ⁊ ὁ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου ὁμολογήσει ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τῶν
ἀγγέλων τοῦ θεοῦ.* ὁ δὲ ἀρνησάμενός με ἐ-
νώπιον τῶν ἀνθρώπων, ἀπᾳρνηθήσεται ἐνώπιον
τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ.* καὶ πᾶς ὃς ἐρεῖ λόγον
εἰς τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἀφεθήσεται αὐτῷ. τῷ
δὲ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα βλασφημήσαντι, οὐκ
ἀφεθήσεται.* ὅταν δὲ προσφέρωσιν ὑμᾶς ἐπὶ
τὰς συναγωγὰς ⁊ τὰς ἀρχὰς, καὶ τὰς ἐξου-
σίας, μὴ μεριμνᾶτε, πῶς ἢ τί ἀπολογηθή-
σεσθε, ἢ τί εἴπητε. τὸ γὰρ ἅγιον πνεῦμα διδά-
ξει ὑμᾶς ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, ἃ δεῖ εἰπεῖν.* εἶπε
δέ τις αὐτῷ ἐκ τοῦ ὄχλου, διδάσκαλε, εἰπὲ μέ-
τῳ ἀδελφῷ μου μερίσασθαι μετ' ἐμοῦ τὴν
κληρονομίαν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ. ἄνθρωπε, τίς
με κατέστησε δικαστὴν ἢ μεριστὴν ἐφ' ὑμᾶς. εἶ-
πε δὲ πρὸς αὐτούς, ὁρᾶτε καὶ φυλάσσεσθε ἀ-
πὸ τῆς πλεονεξίας, ὅτι οὐκ ἐν τῷ περισσεύειν
τινὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἐστιν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐ
τοῦ. Εἶπε δὲ παραβολὴν πρὸς αὐτοὺς, λέγων.
Ἀνθρώπου τινὸς πλουσίου εὐφόρησεν ἡ χώ- μ̄ζ
ρα, καὶ διελογίζετο ἐν ἑαυτῷ, λέγων. τί ποι
ήσω, ὅτι οὐκ ἔχω ποῦ συνάξω τοὺς καρ-
πούς μου; καὶ εἶπε, τοῦτο ποιήσω. καθελῶ μου
τὰς ἀποθήκας, καὶ μείζονας οἰκοδομήσω.
καὶ συνάξω ἐκεῖ πάντα τὰ γενήματά μου, καὶ
τὰ ἀγαθά μου, καὶ ἐρῶ τῇ ψυχῇ μου. ψυχὴ
ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ κείμενα εἰς ἔτη πολ-
λά, ἀναπάυου, φάγε, πίε, εὐφραίνου. εἶπε
δὲ αὐτῷ ὁ θεός. ἄφρον, ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν
ψυχήν σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ, ἃ δὲ ἡτοί-
μασας, τίνι ἔσται; οὕτως ὁ θησαυρίζων ἑαυ-
τῷ, καὶ μὴ εἰς θεὸν πλουτῶν. Εἶπε δὲ
πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ.* Διὰ τοῦτο ὑ- μ̄η
μῖν λέγω, μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν
τί φάγητε, μηδὲ τῷ σώματι, τί ἐνδύ-
σησθε. ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστι τροφῆς,
καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος. κατανοήσα
τε τοὺς κόρακας, ὅτι οὐ σπείρουσιν οὐδὲ θερί
ζουσιν, οἷς οὐκ ἔστι ταμεῖον, οὐδὲ ἀποθή-
κη, καὶ ὁ θεὸς τρέφει αὐτούς. πόσῳ μᾶλλον
ὑμεῖς

me coram hominibus, & filius hominis confitebitur illū coram angelis dei. Qui autem negauerit me coram hominibus, negabitur coram angelis dei. Et quisquis loquit̃ dictū in filiū hominis, remittetur illi, ei uero qui in spiritum sanctum cōui cium dixerit, non remittetur. Cum autē adduxerint uos ad synagogas, & ad ma gistratꝰ ac potestates, nolite soliciti esse, qualiter aut quid respondeatis, aut quid dicatis. spiritus em̃ sanctus docebit uos in eadem hora, quid oporteat uos dice re. Ait autem ei quidam de turba: Ma gister, dic fratri meo, ut diuidat mecum hæreditatem. At ille dixit ei: Homo, quis me constituit iudicem aut diuisorem su per uos? Dixitq; ad illos, uidete & caue te ab auaritia, quia non in abundantia cuiusq; uita eius est ex his quæ possidet. Dixit autem similitudinem ad illos, di cens: Hominis cuiusdam diuitis uberes fructus ager attulit, & cogitabat intra se, dicens: Quid faciam, quod non habeam quo cōgregem fructus meos? Et dixit: Hoc faciā: Destruam horrea mea, & ma iora extruā, & illuc congregabo omnia quæ nata sunt mihi bona mea, & dicam animæ meæ. Anima habes multa bona reposita in annos multos, requiesce, co mede, bibe, gaude. Dixit autem illi de us: Stulte hac nocte animam tuam repe tunt abs te. Quæ uero parasti, cui cedēt? Sic qui recondit sibi, nec est erga deum diues. Dixitq; ad discipulos suos: Ideo dico uobis: Nolite soliciti esse animæ ue stræ, quid edatis, neq; corpori quid in duamini. Anima plus est quàm esca, & corpus plus q̃ indumentum. Consyde rate coruos, quia non seminant, neq; me tunt, quibus non est penuariū, neq; hor reum, & deus pascit illos. Quāto magis

uos præ-

ὑμεῖς δϊαφέρετε τῶν πετεινῶν; τίς δὲ ἐξ ὑ-
μῶν μεριμνῶν δύνατι προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡ-
λικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα; εἰ οὖν οὔτε ἐλάχι-
στον δύνασθε, τί περὶ τῶν λοιπῶν μεριμνᾶτε;
κατανοήσατε τὰ κρίνα πῶς αὐξάνει, οὐ κο-
πιᾷ, οὐ δὲ νήθει. λέγω δὲ ὑμῖν. οὐ δὲ σολομῶν
ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περϊεβάλλετο ὡς ἓν τού-
των. εἰ δὲ τὸν χόρτον ἐν τῷ ἀγρῷ σήμερον
ὄντα, καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον ὁ
θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσι, πόσῳ μᾶλλον ὑμᾶς
ὀλιγόπιστοι; καὶ ὑμεῖς μὴ ζητῆτε τί φάγη-
τε, ἢ τί πίητε, καὶ μὴ μετεωρίζεσθε. ταῦτα
γὰρ πάντα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἐπιζητεῖ. ὑμῶν
δὲ ὁ πατὴρ οἶδεν, ὅτι χρήζετε τούτων. πλὴν ζη-
τεῖτε τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ ταῦτα πάν-
ρμα ι τα προστεθήσεται ὑμῖν. * Μὴ φοβοῦ τὸ μικρὸν
ποίμνιον, ὅτι εὐδόκησεν ὁ πατὴρ ὑμῶν δοῦ-
ρμβ β ναι ὑμῖν τὴν βασιλείαν. * πωλήσατε τὰ ὑ-
πάρχοντα ὑμῶν, καὶ δότε ἐλεημοσύνην. * ποι-
ρμγ ε ήσατε ἑαυτοῖς βαλάντια μὴ παλαιούμενα,
θησαυρὸν ἀνέκλειπτον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅπου
κλέπτης οὐκ ἐγγίζει, οὐδὲ σὴς δϊαφθείρει.
ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θυσαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ καὶ ἡ
ρμδ ι καρδία ὑμῶν ἔσται. * ἔστωσαν ὑμῶν αἱ ὀσφύ-
ες περϊεζωσμέναι, καὶ οἱ λύχνοι καιόμενοι,
καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις προσδεχομέ-
νοις τὸν κύριον αὐτῶν, πότε ἀναλύσει ἐκ
τῶν γάμων, ἵνα ἐλθόντος καὶ κρούσαντος,
ρμε ε εὐθέως ἀνοίξωσιν αὐτῷ. * Μακάριοι οἱ δοῦ-
λοι ἐκεῖνοι, οὓς ἐλθὼν ὁ κύριος εὑρήσει γρη-
γοροῦντας. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι περϊζώσε-
ται καὶ ἀνακλινεῖ αὐτούς, καὶ παρελθὼν
δϊακονήσει αὐτοῖς. καὶ ἐὰν ἔλθῃ ἐν τῇ δευ-
τέρᾳ φυλακῇ, καὶ ἐν τῇ τρίτῃ φυλακῇ ἔλθῃ,
καὶ εὑρῇ οὕτως, μακάριοί εἰσιν οἱ δοῦλοι
ρμϛ ϛ ἐκεῖνοι. * τοῦτο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ᾔδει ὁ
οἰκοδεσπότης, ποίᾳ ὥρᾳ ὁ κλέπτης ἔχεται,
ἐγρηγόρησεν ἂν, καὶ οὐκ ἂν ἀφῆκε δϊορυ-
γῶναι τὸν οἶκον αὐτοῦ. καὶ ὑμεῖς οὖν γίνε-
σθε ἕτοιμοι, ὅτι ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς
ρμζ ε τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. * Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ πέ-
τρος

uos præstatis uolucribus? Quis autem uestrum solicitudine sua potest adijcere ad staturam suam cubitum unum? Si ergo ne id quidē quod minimū est potestis, quid de cæteris soliciti estis? Consyderate lilia quomodo crescunt, non laborāt, neq; nent. dico autem uobis, nec Salomon in omni gloria sua uestiebat sicut unum ex istis. Si autē gramē quod hodie est in agro, & cras in clibanū mittitur, deus sic uestit, quāto magis uos uestiet ô parū fidentes? Et uos nolite quærere quid esuri sitis, aut quid bibituri, & nolite in sublime tolli. hæc enim omnia gentes mundi quærūt. pater aūt uester scit quod istis indigeatis. Quin potius quærite regnū dei, & hæc omnia adijciētur uobis. Noli timere pusille grex, quia complacitū est patri uestro dare uobis regnum. Vendite quæ possidetis, & date eleemosynā. Parate uobis sacculos q non ueterascunt, thesaurū non deficientem in cœlis, quò fur non accedit, neq; tinea corrumpit. Vbi enim thesaurus uester est, ibi & cor uestrū erit. Sint lumbi uestri præcincti, & lucernæ accēsæ, & uos similes hominibus, expectātibus dominum suū quādo reuertat à nuptijs: ut cū uenerit ac pulsauerit, cōfestim aperiāt ei. Beati serui illi, quos cū uenerit domin⁹, inuenerit uigilātes: amē dico uobis, qd' præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis. Et si uenerit in secunda uigilia, & si in tertia uigilia uenerit, atq; ita inuenerit, beati sunt serui illi. Hoc autem scitote, quod si scisset paterfamilias qua hora fur uenturus fuisset, uigilasset utiq;, nec passus fuisset perfodi domum suam. Et uos igitur estote parati, quia qua hora non puratis, filius hominis ueniet. Ait autem ei Petrus: Do-

πρ⊙. κύριε, πρὸς ἡμᾶς τὴν παραβολὴν ταύτην λέγεις, ἢ καὶ πρὸς πάντας; Εἶπε δὲ ὁ κύριος. Τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς οἰκονόμος καὶ φρόνιμος, ὃν καταστήσει ὁ κύριος ἐπὶ τῆς θεραπείας αὐτοῦ, τοῦ διδόναι ἐν καιρῷ τὸ σιτομέτριον; Μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν, ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ, εὑρήσει ποιοῦντα οὕτως, ἀληθῶς λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν. * Ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, χρονίζει μου ὁ κύριος ἔρχεσθαι, καὶ ἄρξηται τύπτειν τοὺς παῖδας καὶ τὰς παιδίσκας, ἐσθίειν τε καὶ πίνειν καὶ μεθύσκεσθαι, ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ᾗ οὐ προσδοκᾷ, καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ γινώσκει, καὶ διχοτομήσει αὐτὸν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀπίστων θήσει. * Ἐκεῖνος δὲ ὁ δοῦλος ὁ γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ, καὶ μὴ ἑτοιμάσας, μηδὲ ποιήσας πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ, δαρήσεται πολλάς. ὁ δὲ μὴ γνούς, ποιήσας δὲ ἄξια πληγῶν, δαρήσεται ὀλίγας. παντὶ δὲ ᾧ ἐδόθη πολύ, πολὺ ζητηθήσεται παρ' αὐτοῦ, καὶ ᾧ παρέθεντο πολύ, περισσότερον αἰτήσουσιν αὐτόν. * Πῦρ ἦλθον βαλεῖν εἰς τὴν γῆν, καὶ τί θέλω εἰ ἤδη ἀνήφθη; Βάπτισμα δὲ ἔχω βαπτισθῆναι, καὶ πῶς συνέχομαι ἕως οὗ τελεσθῇ; δοκεῖτε, ὅτι εἰρήνην παρεγενόμην δοῦναι ἐν τῇ γῇ; οὐχὶ λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἢ διαμερισμόν. ἔσονται γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν πέντε ἐν οἴκῳ ἑνὶ διαμεμερισμένοι, τρεῖς ἐπὶ δυσὶν, καὶ δύο ἐπὶ τρισίν. διαμερισθήσεται πατὴρ ἐφ' υἱῷ, καὶ υἱὸς ἐπὶ πατρὶ, μήτηρ ἐπὶ θυγατρὶ, καὶ θυγάτηρ ἐπὶ μητρὶ, πενθερὰ ἐπὶ τὴν νύμφην αὐτῆς, καὶ νύμφη ἐπὶ τὴν πενθερὰν αὐτῆς. * Ἔλεγε δὲ καὶ τοῖς ὄχλοις, ὅταν ἴδητε τὴν νεφέλην ἀνατέλλουσαν ἀπὸ δυσμῶν, εὐθέως λέγετε, ὄμβρος ἔρχεται, καὶ γίνεται οὕτως, καὶ ὅταν νότον πνέοντα, λέγετε, ὅτι καύσων ἔσται, καὶ γίνεται. ὑποκριταί, τὸ πρόσωπον τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ οἴδατε δοκιμάζειν, τὸν δὲ καιρὸν τοῦτον πῶς οὐ δοκιμάζετε; τί δὲ καὶ ἀφ' ἑαυτῶν

trust Domine, ad nos dicis istam parabolam, an etiam ad omnes? Dixit autē dominus: Quisnam est fidelis dispensator ac prudens, quem constituet dominus super familitiū suum, ut det illis in tempore demensum cibum? Beatus ille seruus, quem cum uenerit dominus, inuenerit ita facientem, uere dico uobis, quod omnibus quæ possidet, præficiet illum. Quod si dixerit seruus ille in corde suo, differt dominus meus reditum, cœperitq; pcutere seruos & ancillas, & edere bibereq; & inebriari, ueniet dominus serui illius in die quo non sperat, & hora qua nescit, & dissecabit eum, partemq; eius cum infidis ponet. Ille autem seruus qui cognouit uoluntatem domini sui, & nō se præparauit, nec fecit secundum uoluntatem eius, plagis uapulabit multis. qui autē non cognouit, & fecit digna plagis, uapulabit paucis. Porrò cuicūq; multum datum est, multū quæretur ab eo, & cui cōmendauerunt multum, plus petent ab eo. Ignem ueni missurus in terram, & quid uolo, si iam accēsus est? Sed baptismo habeo baptizari, & quomodo coartor, donec perficiatur? Putatis quod pacem uenerim missurus in terrā? Non dico uobis, immò separationem. Erunt enim ex hoc quinq; in domo una diuisi, tres aduersus duos, & duo contra tres. diuidetur pater aduersus filium, & filius aduersus patrem, mater aduersus filiā, & filia aduersus matrē, socrus aduersus nurū suā, & nurus aduersus socrū suā. Dicebat aūt & ad turbas. Cū uideritis nubē orientē ab occasu, statim dicitis, hymber uenit, & ita fit, & cū austrū flantē, dicitis, qđ æstus erit, & fit. Hypocritæ, faciē cœli & terræ nostis, pbare, hoc aūt tps q fit ut nō, pbetis? cur aūt & ex uobisipis non iudicatis

ρξβ ε οὐ κρίνετε τὸ δίκαιον; *ὡς γὰρ ὑπάγεις μετὰ τοῦ ἀντιδίκου σὸ ἐπ' ἄρχοντα ἐν τῇ ὁδῷ, δὸς ἐργασίαν ἀπηλλάχθαι ἀπ' αὐτοῦ, μήποτε κατασύρῃ σε πρὸς τὸν κριτήν, καὶ ὁ κριτής σε παραδῷ τῷ πράκτορι, καὶ ὁ πράκτωρ σε βάλῃ εἰς φυλακήν. λέγω σοι οὐ μὴ ἐξέλθῃς, ἐν κεῖθεν, ἕως οὗ καὶ τὸ ἔσχατον λεπτὸν ἀποδῷς.

ρξγ ι *Παρῆσαν δέ τινες ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ ἀπαγγέλλοντες αὐτῷ περὶ τῶν γαλιλαίων, ὧν τὸ αἷμα Πιλᾶτος ἔμιξε μετὰ τῶν θυσιῶν αὐτῶν. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ιησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. Δοκεῖτε, ὅτι οἱ γαλιλαῖοι οὗτοι ἁμαρτωλοὶ παρὰ πάντας τοὺς γαλιλαίους ἐγένοντο, ὅτι τοιαῦτα πεπόνθασιν; οὐχί λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοῆτε πάντες ὡσαύτως ἀπολεῖσθε. ἢ ἐκεῖνοι οἱ δέκα καὶ ὀκτὼ, ἐφ' οὓς ἔπεσεν ὁ πύργος ἐν τῷ σιλωὰμ, καὶ ἀπέκτεινεν αὐτούς, Δοκεῖτε, ὅτι οὗτοι ὀφειλέται ἐγένοντο παρὰ πάντας ἀνθρώπους τοὺς κατοικοῦντας ἐν ἱερουσαλήμ; οὐχὶ λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοῆτε πάντες

ρξδ ι ὁμοίως ἀπολεῖσθε. *Ἔλεγε δὲ ταύτην τὴν παραβολήν. συκῆν εἶχέ τις ἐν τῷ ἀμπελῶνι αὐτοῦ πεφυτευμένην, καὶ ἦλθε καρπὸν ζητῶν ἐν αὐτῇ, καὶ οὐχ εὗρεν. εἶπε δὲ πρὸς τὸν ἀμπελουργόν. ἰδοὺ τρία ἔτη ἔρχομαι ζητῶν καρπὸν ἐν τῇ συκῇ ταύτῃ, καὶ οὐχ εὑρίσκω, ἔκκοψον αὐτήν, ἵνα τί καὶ τὴν γῆν καταργεῖ; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, λέγει αὐτῷ. Κύριε, ἄφες αὐτὴν καὶ τοῦτο τὸ ἔτος ἕως ὅτου σκάψω περὶ αὐτὴν, καὶ βάλω κοπρίαν. κἂν μὲν ποιήσῃ καρπὸν, εἰ δὲ μήγε, εἰς τὸ μέλλον ἐκκόψεις αὐτήν. Ἦν δὲ διδάσκων ἐν μιᾷ τῶν συναγωγῶν ἐν τοῖς σάββασι. καὶ ἰδοὺ, γυνὴ ἦν πνεῦμα ἔχουσα ἀσθενείας ἔτη δέκα καὶ ὀκτὼ, καὶ ἦν συγκύπτουσα καὶ μὴ δυαμένη ἀνακύψαι εἰς τὸ παντελές. ἰδὼν δὲ αὐτὴν ὁ Ιησοῦς προσεφώνησε καὶ εἶπεν αὐτῇ. γύναι ἀπολέλυσαι ἀπὸ τῆς ἀσθενείας σου. καὶ ἐπέθηκεν αὐτῇ τὰς χεῖρας, καὶ παραχρῆμα ἀνωρθώθη καὶ ἐδόξαζε τὸν θεόν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ

non iudicatis quod iustum est? Cū eū uadis cum aduersario tuo ad magistratum in uia, da operam ut libereris ab illo, ne forte pertrahat te ad iudicē, & iudex tradat te exactori, & exactor conijci at te in carcerē. Dico tibi, nō exibis inde, donec ultimū etiā minutū reddas.

Aderant aūt quidā eodē in tempore XIII
nunciantes illi de Galilæis, quorum sanguinem Pilatus miscuerat cum sacrificijs ipsorū. Et respōdens Iesus, dixit illis: Putatis quod hi Galilæi præ cūctis Galilæis peccatores fuerint, quia talia passi sūt? Non dico uobis, immò nisi resipueritis oēs similiter peribitis, Aut illi decem & octo, supra quos cecidit turris in Siloë, & occidit eos: putatis, quod debitores fuerint ultra cunctos homines habitantes Hierosolymis? Non dico uobis, immò nisi resipueritis oēs similiter peribitis. Dicebat & hanc similitudinē: Arborem fici habebat quidam plantatam in uinea sua, & uenit quærens fructum in illa, & non inuenit. Dixit autem ad cultorem uineæ: Ecce anni tres sunt ex quo uenio quærens fructum in ficu hac, & non inuenio. succide illā, ad quid uel terram occupat? At ille respondens, dixit illi: Domine, Sine illam & hoc anno, donec fodero circum illam & misero stercus, & siquidem fecerit fructum, sin minus, in posterum succides eam. Docebat autem in una synagogarum sabbatis. Et ecce, mulier quæ habebat spiritum infirmitatis annis decē & octo, eratq; contracta, nec omnino poterat erigere caput, quam cum uideret Iesus, uocauit eam ad se, & ait illi: Mulier, liberata es ab infirmitate tua. Et imposuit illi manus, & confestim erecta est, & glorificabat deum. Respondens autem

δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος ἀγανακτῶν, ὅτι τῷ σαββάτῳ ἐθεράπευσεν ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγε τῷ ὄχλῳ· ἓξ ἡμέραι εἰσὶν ἐν αἷς δεῖ ἐργάζεσθαι, ἐν ταύταις οὖν ἐρχόμενοι θεραπεύεσθε, καὶ μὴ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου. * ἀπεκρίθη οὖν αὐτῷ ὁ κύριος, καὶ εἶπεν· ὑποκριτά, ἕκαστος ὑμῶν τῷ σαββάτῳ οὐ λύει τὸν βοῦν αὐτοῦ ἢ τὸν ὄνον ἀπὸ τῆς φάτνης, καὶ ἀπαγαγὼν ποτίζει; ταύτην δὲ θυγατέρα Ἀβραὰμ οὖσαν, ἣν ἔδησεν ὁ σατανᾶς ἰδοὺ δέκα καὶ ὀκτὼ ἔτη, οὐκ ἔδει λυθῆναι ἀπὸ τοῦ δεσμοῦ τούτου τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου; * καὶ ταῦτα λέγοντος αὐτοῦ κατῃσχύνοντο πάντες οἱ ἀντικείμενοι αὐτῷ. καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἔχαιρεν ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἐνδόξοις τοῖς γινομένοις ὑπ' αὐτοῦ. * Ἔλεγε δέ. τίνι ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, καὶ τίνι ὁμοιώσω αὐτήν; ὁμοία ἐστὶ κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔβαλεν εἰς κῆπον ἑαυτοῦ, καὶ ηὐξήσε, καὶ ἐγένετο εἰς δένδρον μέγα, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατεσκήνωσεν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ. * καὶ πάλιν εἶπε. τίνι ὁμοιώσω τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ; ὁμοία ἐστὶ ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐνέκρυψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον. * καὶ διεπορεύετο κατὰ πόλεις καὶ κώμας, διδάσκων καὶ πορείαν ποιούμενος εἰς Ἱερουσαλήμ. * εἶπε δέ τις αὐτῷ. κύριε, εἰ ὀλίγοι οἱ σωζόμενοι; ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς. ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς πύλης, ὅτι πολλοί λέγω ὑμῖν, ζητήσουσιν εἰσελθεῖν, καὶ οὐκ ἰσχύσουσιν. * ἀφ' οὗ ἂν ἐγερθῇ ὁ οἰκοδεσπότης, καὶ ἀποκλείσῃ τὴν θύραν, καὶ ἄρξησθε ἔξω ἑστάναι καὶ κρούειν τὴν θύραν, λέγοντες, κύριε, κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν. καὶ ἀποκριθεὶς ἐρεῖ ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστέ. τότε ἄρξεσθε λέγειν. ἐφάγομεν ἐνώπιόν σου, καὶ ἐπίομεν, καὶ ἐν ταῖς πλατείαις ἡμῶν ἐδίδαξας. καὶ ἐρεῖ, λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστέ, ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ πάντες ἐργάται ἀδικίας. ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, ὅταν ὄψησθε

aũt princeps ſynagogæ, indignãs quod ſabbato ſanaſſet Ieſus, dicebat turbæ: Sex dies ſunt in quibus oportet operari. in his ergo uenite, ut ſanemini, & non in die ſabbati. Reſpondens autem ad illum dominus, dixit: Hypocrita, unuſquiſque ueſtrum ſabbato nonne ſoluit bouem ſuum aut aſinum à præſepi, & ducit aquatum? Hanc autem filiam Abrahæ, quàm alligauit ſatanas ecce decem & octo annis, non oportuit ſolui à uinculo iſto die ſabbati? Et cum hæc diceret, erubeſcebant omnes aduerſarij eius, & omnis populus gaudebat ſuper uniuerſis quæ glorioſe fiebant ab eo. Dicebat ergo: Cui ſimile eſt regnum dei, & cui ſimile faciam illud? Simile eſt grano ſinapis, quod acceptum homo miſit in hortum ſuum, & creuit, & euaſit in arborem magnam, & uolucres cœli nidulabantur in ramis eius. Et iterum dixit: Cui ſimile faciam regnum dei? Simile eſt fermento, quod acceptum mulier abſcondit in farinæ ſata tria, donec fermentatũ totum. Et ibat per ciuitates & caſtella docens: & iter faciẽs Hieroſolymã. Ait aũt illi quidã: Domine, an pauci ſunt qui ſalutẽ conſequuntur? Ille uero dixit ad illos: Contendite intrare per anguſtam portã, quia multi, dico uobis, quærent intrare, & non poterunt. Cum autem ſurrexerit paterfamilias & clauſerit oſtium, & cœperitis foris ſtare, & pulſare oſtium, dicentes: Domine, domine, aperi nobis: Et reſpondens dicet uobis: Neſcio uos unde ſitis. Tunc incipietis dicere: Edimus coram te & bibimus, & in plateis noſtris docuiſti. Et dicet: dico uobis: neſcio uos unde ſitis. Diſcedite à me oẽs, qui patratis iniquitatẽ. Ibi erit fletus & ſtridor dentium, cum uideritis

ἀβραὰμ καὶ ἰσαὰκ καὶ ἰακὼβ, καὶ πάντας τοὺς
προφήτας ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ, ὑμᾶς δὲ
ἐκβαλλομένους ἔξω. καὶ ἥξουσιν ἀπὸ ἀνατο
λῶν καὶ δυσμῶν καὶ βορρᾶ καὶ νότου, καὶ ἀνα
ρογ̅ κλιθήσονται ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. * καὶ
β ἰδοὺ εἰσὶν ἔσχατοι οἳ ἔσονται πρῶτοι, καὶ εἰ
σὶν πρῶτοι οἳ ἔσονται ἔσχατοι. Ἐν αὐτῇ τῇ
ἡμέρᾳ προσῆλθόν τινες φαρισαῖοι, λέγοντες
αὐτῷ, ἔξελθε καὶ πορεύου ἐντεύθεν, ὅτι ἡ-
ρώδης θέλει σε ἀποκτεῖναι. καὶ εἶπεν αὐτοῖς. μα̅
πορευθέντες εἴπατε τῇ ἀλώπεκι ταύτῃ. ἰ-
δοὺ ἐκβάλλω δαιμόνια, καὶ ἰάσεις ἐπιτελῶ
σήμερον καὶ αὔριον, καὶ τῇ τρίτῃ τελειοῦ-
μαι, πλὴν δεῖ με σήμερον καὶ αὔριον καὶ
τῇ ἐχομένῃ πορεύεσθαι, ὅτι οὐκ ἐνδέχεται,
ροε̅ προφήτην ἀπολέσθαι ἔξω ἱερουσαλήμ. * Ἱε-
ε ρουσαλὴμ ἱερουσαλὴμ, ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς
προφήτας, καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλ
μένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις ἠθέλησα ἐπι-
συνάξαι τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ὄρνις τὴν
ἑαυτοῦ νοσσιὰν ὑπὸ τὰς πτέρυγας καὶ οὐκ ἠ-
θελήσατε. ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν
ἔρημος. Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐ μή με ἴδη-
τε ἕως ἂν ἥξῃ ὅτε εἴπητε, εὐλογημένος ὁ ἐρ
χόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.
ροϛ̅ * Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς οἶκόν
ι τινος τῶν ἀρχόντων τῶν φαρισαίων σαββά-
τῳ φαγεῖν ἄρτον, καὶ αὐτοὶ ἦσαν παρατηρού-
μενοι αὐτόν. καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπός τις ἦν ὑδρω μβ̅
πικὸς ἔμπροσθεν αὐτοῦ. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰη
σοῦς, εἶπε πρὸς τοὺς νομικοὺς καὶ φαρισαίους,
λέγων. εἰ ἔξεστιν ἐν τῷ σαββάτῳ θεραπεύ-
ειν; οἱ δὲ ἡσύχασαν, καὶ ἐπιλαβόμενος ἰά
ροζ̅ σατο αὐτὸν, καὶ ἀπέλυσε. * Καὶ ἀποκριθεὶς
ε πρὸς αὐτοὺς εἶπε, τίνος ὑμῶν ὄνος ἢ βοῦς εἰς
φρέαρ ἐμπεσεῖται, καὶ οὐκ εὐθέως ἀνασπάσει
αὐτὸν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτου; καὶ οὐκ ἴσχυ
ροκ̅ σαν ἀνταποκριθῆναι αὐτῷ πρὸς ταῦτα. * ἔ-
ι λεγε δὲ πρὸς τοὺς κεκλημένους παραβολὴν
ἐπέχων, πῶς τὰς πρωτοκλισίας ἐξελέγον
το, λέγων πρὸς αὐτούς, ὅταν κληθῇς ὑπό
τινος

Abraham & Isaac & Iacob, & omnes prophetas in regno dei, uos autem expelli foras. Et uenient ab oriente & occidente & aquilone & austro, & accumbēt in regno dei. Et ecce sunt postremi qui erunt primi, & sunt primi qui erunt postremi. Eodem die accesserunt quidam pharisæorum, dicentes illi: Exi, & uade hinc, quia Herodes uult te occidere. Et ait illis: Ite & dicite uulpi illi: Ecce eijcio dæmonia, & sanitates perficio hodie & cras, & tertia die cōsummor. Veruntamē oportet me hodie & cras & proximo die ambulare, quia fieri non potest, ut propheta pereat alibi quàm hierosolymis. Hierusalem Hierusalem, quæ occidit prophetas, & lapidat eos qui mittuntur ad se: quoties uolui congregare filios tuos, quemadmodum auis nidum suum sub pennas, & noluistis. Ecce relinquitur uobis domus uestra deserta. Dico autem uobis, quod non uidebitis me, donec uenerit tempus cum dicetis: Benedictus qui uenit in nomine domini.

Et accidit ut introierit in domum XIIII
cuiusdam principis phariseorum sabbato ad capiendum cibum, & ipsi obseruabant eum. Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum. Et respondens Iesus, dixit ad legisperitos & pharisæos, dicens: Num licet sabbato sanare? At illi tacuerunt. Ipse uero apprehensum sanauit eum, ac dimisit. Et respondēs ad illos, dixit: Cuius uestrum asinus aut bos in puteum cadet, & non cōtinuo extrahet illum die sabbati? Et non poterant ad hæc respondere illi. Dicebat autem & ad inuitatos parabolam intendens, quomodo primos accubitus eligerēt, dicēs ad illos: Cū inuitatus fueris ab aliquo

τινος εἰς γάμους, μὴ κατακλιθῇς εἰς τὸν πρω μγ
τοκλισίαν, μήποτε ἐντιμότερός σου ᾖ κεκλη
μένος ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ἐλθὼν ὁ σὲ καὶ αὐτὸν καλέ
σας, ἐρεῖ σοι, δὸς τούτῳ τόπον, & τότε ἄρξῃ
μετ' αἰσχύνης τὸν ἔσχατον τόπον κατέχειν.
ἀλλ' ὅταν κληθῇς, πορευθεὶς ἀνάπεσον εἰς
τὸν ἔσχατον τόπον, ἵνα ὅταν ἔλθῃ ὁ κεκλη
κώς σε, εἴπῃ σοι, φίλε, προσανάβηθι ἀνώτερον,
τότε ἔσται σοι δόξα ἐνώπιον πάντων συνανακει
μένων σοι, * ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν, ταπει ροθ
νωθήσεται, & ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται. ε
* ἔλεγε δὲ καὶ τῷ κεκληκότι αὐτόν, ὅταν ρπ
ποιῇς ἄριστον ἢ δεῖπνον, μὴ φώνει τοὺς φίλους
σου, μηδὲ τοὺς ἀδελφούς σου, μηδὲ τοὺς συγ
γενεῖς σου, μηδὲ γείτονας πλουσίους, μήποτε
καὶ αὐτοί σε ἀντικαλέσωσι, καὶ γενήται
σοι ἀνταπόδομα, ἀλλ' ὅταν ποιῇς δοχὴν,
κάλει πτωχοὺς, ἀναπήρους, χωλοὺς, τυφλούς.
καὶ μακάριος ἔσῃ, ὅτι οὐκ ἔχουσιν ἀντα
ποδοῦναί σοι. ἀνταποδοθήσεται γάρ σοι
ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν δικαίων. ἀκούσας δέ τις
τῶν συνανακειμένων ταῦτα, εἶπεν αὐτῷ. μα
κάριος ὃς φάγεται ἄρτον ἐν τῇ βασιλείᾳ τ
θεοῦ. * ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ. ἄνθρωπός τις ἐ ρπα
ποίησε δεῖπνον μέγα, καὶ ἐκάλεσε πολλούς. ε
καὶ ἀπέστειλε τὸν δοῦλον αὐτοῦ τῇ ὥρᾳ τ δεί μδ
πνου, εἰπεῖν τοῖς κεκλημένοις, ἔρχεσθε, ὅτι
ἤδη ἕτοιμά ἐστι πάντα, καὶ ἤρξαντο ἀπὸ μιᾶς
παραιτεῖσθαι πάντες, ὁ πρῶτος εἶπεν
αὐτῷ. ἀγρὸν ἠγόρασα, καὶ ἔχω ἀνάγκην
ἐξελθεῖν καὶ ἰδεῖν αὐτόν, ἐρωτῶ σε, ἔχε με
παρητημένον. καὶ ἕτερος εἶπε, ζεύγη βο
ῶν ἠγόρασα πέντε, καὶ πορεύομαι δοκι
μάσαι αὐτά, ἐρωτῶ σε ἔχε με παρητημέ
νον. καὶ ἕτερος εἶπε. γυναῖκα ἔγημα,
καὶ διὰ τοῦτο οὐ δύναμαι ἐλθεῖν. καὶ πα
ραγενόμενος ὁ δοῦλος, ἀπήγγειλε τῷ κυ
ρίῳ αὐτοῦ ταῦτα. τότε ὀργισθεὶς ὁ οἰκοδεσπό
της, εἶπε τῷ δούλῳ αὐτοῦ. ἔξελθε ταχέως εἰς τὰς
πλατείας καὶ ῥύμας τῆς πόλεως, & τοὺς πτωχοὺς
& ἀναπήρους καὶ χωλοὺς καὶ τυφλοὺς εἰσάγαγε

ὧδε

aliquo ad nuptias, ne accumbas in primo loco, ne forte honoratior te sit inuitatus ab illo, & ueniens, is qui te & illum uocauit, dicat tibi: da huic locum, & tunc incipias cum rubore extremum locum tenere. Quin potius cum uocatus fueris, uade accumbe in nouissimo loco, ut cum uenerit qui te inuitauit, dicat tibi: Amice, ascende superius. tunc erit tibi gloria coram simul discumbẽtibus: quia omnis qui se extollit, humiliabitur: & qui se humiliat, extolletur. Dicebat autem & ei, qui se inuitauerat: Cum facis prandium, aut cœnam, noli uocare amicos tuos, neq; fratres tuos, neque cognatos tuos, neque uicinos diuites, ne quando & ipsi te uicissim inuitent, ac rependatur tibi beneficium. Imò cum facis conuiuium, uoca pauperes, debiles, claudos, cæcos, & beatus eris: quia non possunt rependere tibi. rependetur enim tibi in resurrectione iustorum. Hæc cum audisset quidam de simul accumbentibus, dixit illi: Beatus qui comedit panem in regno dei. At ipse dixit ei: Homo quidam apparauerat cœnam magnam, & uocauit multos, misitque seruum suum horæ cœnæ, ut diceret inuitatis: Venite, quia iam parata sunt omnia. Et cœperunt simul omnes excusare. Primus dixit ei: Villam emi, & necesse mihi est exire, & uidere illam. rogo te, habe me excusatum. Et alter dixit: Iuga boum emi quinque, & eo ad probandum illa. rogo te, habe me excusatum. Et alius dixit: Vxorem duxi, & ideo non possum uenire. Ac reuersus seruus, renunciauit hæc domino suo. Tunc iratus paterfamilias, dixit seruo suo: Exi cito in plateas & uicos ciuitatis, & pauperes, ac debiles, claudosque & cæcos introduc

huc.

ὦδε. καὶ εἶπεν ὁ δοῦλος, κύριε, γέγονεν ὡς ἐπέταξας, καὶ ἔτι τόπος ἐστί. καὶ εἶπεν ὁ κύριος πρὸς τὸν δοῦλον, ἔξελθε εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ φραγμούς, καὶ ἀνάγκασον εἰσελθεῖν, ἵνα γεμισθῇ ὁ οἶκός μου. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων τῶν κεκλημένων γεύσεταί μου τοῦ δείπνου.* συνεπορεύοντο δὲ αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ στραφεὶς εἶπε πρὸς αὐτούς. εἴ τις ἔρχεται πρός με, καὶ οὐ μισεῖ τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ τὴν μητέρα, καὶ τὴν γυναῖκα, καὶ τὰ τέκνα, καὶ τοὺς ἀδελφούς, καὶ τὰς ἀδελφάς, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν, οὐ δύναταί μου μαθητὴς εἶναι. καὶ ὅστις οὐ βαστάζει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἔρχεται ὀπίσω μου, οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής. τίς γὰρ ἐξ ὑμῶν, θέλων πύργον οἰκοδομῆσαι, οὐχὶ πρῶτον καθίσας ψηφίζει τὴν δαπάνην, εἰ ἔχει τὰ πρὸς ἀπαρτισμόν, ἵνα μήποτε θέντος αὐτοῦ θεμέλιον, καὶ μὴ ἰσχύοντος ἐκτελέσαι, πάντες οἱ θεωροῦντες ἄρξωνται ἐμπαίζειν αὐτῷ, λέγοντες, ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἤρξατο οἰκοδομεῖν, καὶ οὐκ ἴσχυσεν ἐκτελέσαι; ἢ τίς βασιλεὺς πορευόμενος συμβαλεῖν ἑτέρῳ βασιλεῖ εἰς πόλεμον, οὐχὶ καθίσας πρῶτον βουλεύεται, εἰ δυνατός ἐστιν ἐν δέκα χιλιάσιν ἀπαντῆσαι τῷ μετὰ εἴκοσι χιλιάδων ἐρχομένῳ ἐπ' αὐτόν; εἰ δὲ μή γε, ἔτι αὐτοῦ πόρρω ὄντος, πρεσβείαν ἀποστείλας ἐρωτᾷ τὰ πρὸς εἰρήνην.* οὕτως οὖν πᾶς ἐξ ὑμῶν, ὃς οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ ὑπάρχουσιν, οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής.* καλὸν τὸ ἅλας, ἐὰν δὲ τὸ ἅλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἀρτυθήσεται; οὔτε εἰς γῆν, οὔτε εἰς κοπρίαν εὔθετόν ἐστιν, ἔξω βάλλουσιν αὐτό. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω.* ἦσαν δὲ ἐγγίζοντες αὐτῷ πάντες οἱ τελῶναι καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀκοῦσαι αὐτοῦ. καὶ διεγόγγυζον οἵ τε φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς, λέγοντες, ὅτι οὗτος ἁμαρτωλοὺς προσδέχεται, καὶ συνεσθίει αὐτοῖς.* εἶπε δὲ πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν ταύτην, λέγων. τίς ἄνθρωπος ἐξ μς ὑμῶν

huc. Et ait seruus: Domine, factum est ut imperasti, & adhuc locus est. Et ait dominus seruo: Exi in uias & sepes, & compelle intrare, ut impleatur domus mea. Dico enim uobis, quod nemo uirorum illorum qui uocati sunt, gustabit cœnam meam. Ibant autem turbæ multæ cum eo, & cõuersus dixit ad illos: Si quis uenit ad me, nec odit patrem suum, ac matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores: præterea autem & animam suam, non potest meus esse discipulus. Et quisquis non baiulat crucem suam, & uenit post me, non potest meus esse discipulus. Quis enim est ex uobis, qui uelit turrim ædificare, quin prius sedens computet sumptus, an habeat quibus opus est ad perficiendum, ne postq; posuerit fundamentũ, nec potuerit perficere, omnes qui uiderint, incipiant illudere ei, dicẽtes: Hic homo cœpit ædificare, nec potuit cõsummare? Aut quis rex proficiscens ut committat prælium aduersus alterum regem, nonne sedens prius cogitat, an possit cum decem milibus occurrere ei, qui cum uiginti milibus uenit cõtra se? alioquin adhuc illo longe agente, legatione missa, petit ea quæ pacis sunt. Sic ergo omnis ex uobis, qui nõ renunciat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Bonum est sal, si uero sal infatuatum fuerit, per quod cõdietur? Neq; in terram, neq; in sterquilinium utile est: Foras proiiciunt illud. Qui habet aures ad audiendum audiat.

Accedebant autem ad eum omnes publicani & peccatores, ut audirent illum. Et murmurabant pharisæi ac scribæ, dicentes: Hic peccatores recipit, ac cibum capit cum illis. Dicebat autem ad illos parabolam hanc, dicens: Quis ex uobis

XV.

ὑμῶν ἔχων ἑκατὸν πρόβατα, καὶ ἀπολέσας ἐν ἐξ
αὐτῶν, οὐ καταλείπει τὰ ἐνενηκονταεννέα ἐν τῇ
ἐρήμῳ, καὶ πορεύεται ἐπὶ τὸ ἀπολωλὸς ἕως
εὕρῃ αὐτό; καὶ εὑρὼν ἐπιτίθησιν ἐπὶ τοὺς ὤμους
ἑαυτοῦ χαίρων, καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν οἶκον συγ/
καλεῖ τοὺς φίλους καὶ τοὺς γείτονας, λέγων
αὐτοῖς. συγχάρητέ μοι, ὅτι εὗρον τὸ πρόβα/
τόν μου τὸ ἀπολωλός. λέγω ὑμῖν, ὅτι οὕ/
τως χαρὰ ἔσται ἐν τῷ οὐρανῷ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρ/
τωλῷ μετανοοῦντι, ἢ ἐπὶ ἐνενηκονταεννέα
δικαίοις, οἵτινες οὐ χρείαν ἔχουσι μετάνοί
ας.* Ἢ τίς γυνὴ δραχμὰς ἔχουσα δέκα, ἐὰν
ἀπολέσῃ δραχμὴν μίαν, οὐχὶ ἅπτει λύ/
χνον, καὶ σαροῖ τὴν οἰκίαν, καὶ ζητεῖ ἐπιμε/
λῶς, ἕως οὗ εὕρῃ, καὶ εὑροῦσα συγκαλεῖται
τὰς φίλας καὶ τὰς γείτονας, λέγουσα. συγ
χάρητέ μοι, ὅτι εὗρον τὴν δραχμὴν, ἣν ἀ/
πώλεσα.* οὕτως λέγω ὑμῖν, χαρὰ γίνεται
ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρ
τωλῷ μετανοοῦντι.* Εἶπε δέ. Ἄνθρωπός τις
εἶχε δύο υἱούς, καὶ εἶπεν ὁ νεώτερος αὐτῶν τῷ
πατρί. πάτερ, δός μοι τὸ ἐπιβάλλον μέρος τῆ μζ
οὐσίας. καὶ διεῖλεν αὐτοῖς τὸν βίον. καὶ μετ' οὐ
πολλὰς ἡμέρας συναγαγὼν ἅπαντα ὁ νεώ
τερος υἱὸς, ἀπεδήμησεν εἰς χώραν μακρὰν, καὶ
ἐκεῖ διεσκόρπισε τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, ζῶν ἀσώ
τως. δαπανήσαντος δὲ αὐτοῦ πάντα, ἐγέ/
νετο λιμὸς ἰσχυρὸς κατὰ τὴν χώραν ἐκείνην,
καὶ αὐτὸς ἤρξατο ὑστερεῖσθαι. καὶ πορευθεὶς
ἐκολλήθη ἑνὶ τῶν πολιτῶν τῆς χώρας ἐκεί
νης. καὶ ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀγροὺς
αὐτοῦ βόσκειν χοίρους. καὶ ἐπεθύμει γεμί/
σαι τὴν κοιλίαν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν κεράτίων, ὧν
ἤσθιον οἱ χοῖροι. καὶ οὐδεὶς ἐδίδου αὐτῷ. εἰς
ἑαυτὸν δὲ ἐλθὼν, εἶπε. πόσοι μίσθιοι τοῦ πα
τρός μου περισσεύουσιν ἄρτοι, ἐγὼ δὲ λιμῷ
ἀπόλλυμαι. ἀναστὰς πορεύσομαι πρὸς τὸν
πατέρα μου, καὶ ἐρῶ αὐτῷ. πάτερ, ἥμαρτον
εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, καὶ οὐκ ἔτι
εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου, ποίησόν με
ὡς ἕνα τῶν μισθίων σου. καὶ ἀναστὰς, ἦλθε
πρὸς

uobis est homo qui habet centũ oues,
& si perdiderit unam ex illis, nõne relin/
quit nonagintanouẽ in deserto, & uadit
ad illam quæ perierat, donec inueniat
eam? Et cum inuenerit eam, imponit in
humeros suos gaudẽs, uenienscꝫ domũ
conuocat amicos & uicinos, dicens illis:
Gaudete mecũ, quia inueni ouem meã
quæ perierat. Dico uobis: quod ita gau/
dium erit in cœlo super uno peccatore re
sipiscẽte, magis cꝫ super nonagintanouẽ
iustis, qui non indigent pœnitentia. Aut
quæ mulier habẽs drachmas decẽ, si per/
diderit drachmã unam, nõ accẽdit lucer/
nam, & uerrit domũ, quæritcꝫ diligẽter,
donec inueniat? Et cum inuenerit, con/
uocat amicas ac uicinas, dicens: Gaudete
mecũ, quia inueni drachmã, quã perdide
ram. Ita dico uobis, gaudiũ erit corã an/
gelis dei super uno peccatore resipiscẽte.
Ait autẽ: Homo quidam habuit duos fi
lios, & dixit adolescẽtior illorũ patri: Pa/
ter, da mihi portionẽ substantiæ quæ ad
me redit. Et diuisit illis substantiam. Ac
post dies non multos, cũ omnia cõtraxis/
set adolescẽtior filiꝰ, peregre ꝓfectus est
in regionẽ longinquam, & ibi dissipauit
substantiã suam uiuendo luxuriosẽ. Et
postcꝫ omnia cõsumpsisset, facta est fa/
mes ualida in regione illa. Et ipse cœpit
egere. & abijt, & adhæsit uni ciuiũ regio/
nis illius. atq; is misit illũ in uillam suã ut
paſceret porcos. Et cupiebat implere uen
trẽ suũ de siliquis, quibꝰ porci uescebantꝰ,
neq; quisꝯ illi dabat. In se autẽ reuersus
dixit: Qꝫ multi mercenarij patris mei
abundant panibꝰ, ego uero fame pereo.
Surgam & ibo ad patrẽ meũ, & dicã ei:
Pater, peccaui in cœlũ & corã te, iam non
sum dignꝰ uocari filius tuus, fac me sicut
unũ de mercenarijs tuis. Et surgẽs uenit

πρὸς τὸν πατέρα ἑαυτοῦ. ἔτι δὲ αὐτοῦ μακρὰν ἀπέχοντος, εἶδεν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ, καὶ ἐσπλαγχνίσθη, καὶ δραμὼν ἐπέσεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ υἱός. πάτερ, ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου. καὶ οὐκ ἔτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου. εἶπε δὲ ὁ πατὴρ πρὸς τοὺς δούλους αὐτοῦ. ἐξενέγκατε τὴν στολὴν τὴν πρώτην, καὶ ἐνδύσατε αὐτόν, καὶ δότε δακτύλιον εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ ὑποδήματα εἰς τοὺς πόδας, καὶ ἐνέγκαντες τὸν μόσχον τὸν σιτευτὸν θύσατε, καὶ φαγόντες εὐφρανθῶμεν, ὅτι οὗτος ὁ υἱός μου νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησε, καὶ ἀπολωλὼς ἦν, καὶ εὑρέθη. καὶ ἤρξαντο εὐφραίνεσθαι. ἦν δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ πρεσβύτερος ἐν ἀγρῷ. καὶ ὡς ἐρχόμενος ἤγγισε τῇ οἰκίᾳ, ἤκουσε συμφωνίας καὶ χορῶν, καὶ προσκαλεσάμενος ἕνα τῶν παίδων αὐτοῦ, ἐπυνθάνετο τί εἴη ταῦτα. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἥκει, καὶ ἔθυσεν ὁ πατήρ σου τὸν μόσχον τὸν σιτευτὸν, ὅτι ὑγιαίνοντα αὐτὸν ἀπέλαβεν. ὠργίσθη δὲ, καὶ οὐκ ἤθελεν εἰσελθεῖν. ὁ οὖν πατὴρ αὐτοῦ ἐξελθὼν παρεκάλει αὐτόν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπε τῷ πατρί. ἰδοὺ τοσαῦτα ἔτη δουλεύω σοι, καὶ οὐδέ ποτε ἐντολήν σου παρῆλθον, καὶ ἐμοὶ οὐδέ ποτε ἔδωκας ἔριφον, ἵνα μετὰ τῶν φίλων μου εὐφρανθῶ, ὅτε δὲ ὁ υἱός σου οὗτος ὁ καταφαγών σου τὸν βίον μετὰ πορνῶν, ἦλθεν, ἔθυσας αὐτῷ τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ. τέκνον, σὺ πάντοτε μετ' ἐμοῦ εἶ, καὶ πάντα τὰ ἐμὰ σά ἐστιν. εὐφρανθῆναι δὲ, καὶ χαρῆναι ἔδει, ὅτι ὁ ἀδελφός σου οὗτος νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησε, καὶ ἀπολωλὼς ἦν, καὶ εὑρέθη.

ad patrem ſuum. Cum autem adhuc longe abeſſet, uidit illum pater ipſius, & miſericordia motus eſt, & accurrens ruit in collum eius, & oſculatus eſt eum. Dixitq; ei filius: Pater, peccaui in cœlum & coram te, neq; poſthac ſum dignus uocari filius tuus. Dixit autem pater ad ſeruos ſuos: Proferte ſtolam primã, & induite illum: & date annulum in manum eius, & calciamenta in pedes. Et adducite uitulum illum ſaginatũ, atq; mactate, ſumptiſq; epulis lætemur. quia hic filius meus mortuus erat, & reuixit, perierat & inuentus eſt. Et cœperunt lætari. Erat autem filius eius ſenior in agro. & cum ueniret, & appropinquaſſet domui, audiuit concentum & choros, & uocauit unum de ſeruis ſuis, & interrogauit quid eſſent illa. At is dixit illi: Frater tuus uenit, & occidit pater tuus uitulum illũ ſaginatũ, qđ incolumem illum receperit. Indignatus eſt autem, nec uolebat introire. Pater ergo illius egreſſus rogabat illum. At ille reſpõdens, dixit patri: Ecce tot annis ſeruio tibi, nec unquam præceptũ tuum tranſgreſſus ſum, nec unquam dediſti mihi hœdum, ut cum amicis meis lætarer: ſed poſtquam filius tuus hic, qui deuorauit ſubſtantiam tuam cum meretricibus, uenit, occidiſti illi uitulum illũ ſaginatũ. At ille dixit ei: Fili, tu ſemper mecum es, & omnia mea tua ſunt. Lætari autem & gaudere oportebat, quia frater tuus hic mortuus erat, ac reuixit: & perierat & inuentus eſt.

ελεγε δὲ καὶ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἄνθρωπός τις ἦν πλούσιος, ὃς εἶχεν οἰκονόμον, καὶ οὗτος διεβλήθη αὐτῷ, ὡς διασκορπίζων τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. καὶ φωνήσας αὐτὸν, εἶπεν αὐτῷ. τί τοῦτο ἀκούω περὶ σοῦ; ἀπόδος τὸν λόγον τῆς οἰκονομίας σου. οὐ γὰρ δυνήσῃ

Dicebat autem & ad diſcipulos ſuos: Homo quidam erat diues, qui habebat diſpenſatorẽ, & hic delatus eſt apud illũ, ut qui diſſiparet bona ipſius. Et uocauit illum, & ait illi: Quid hoc audio de te? Redde rationẽ diſpẽſatiõis tuæ. Nõ em poteris XVI

δυνήσομαι ἔτι οἰκονομεῖν. εἶπε δὲ ἐν ἑαυτῷ ὁ οἰκονόμος, τί ποιήσω, ὅτι ὁ κύριός μου ἀφαιρεῖται τὴν οἰκονομίαν ἀπ' ἐμοῦ, σκάπτειν οὐκ ἰσχύω, ἐπαιτεῖν αἰσχύνομαι, ἔγνων τί ποιήσω, ἵνα ὅταν μετασταθῶ ἐκ τῆς οἰκονομίας, δέξονταί με εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν. καὶ προσκαλεσάμενος ἕνα ἕκαστον τῶν χρεωφειλετῶν τοῦ κυρίου αὐτοῦ, ἔλεγε τῷ πρώτῳ. πόσον ὀφείλεις τῷ κυρίῳ μου; ὁ δὲ εἶπεν. ἑκατὸν βάτους ἐλαίου. καὶ εἶπεν αὐτῷ. δέξαι σου τὸ γράμμα. καὶ καθίσας ταχέως γράψον πεντήκοντα. ἔπειτα ἑτέρῳ εἶπε. σὺ δὲ πόσον ὀφείλεις; ὁ δὲ εἶπεν. ἑκατὸν κόρους σίτου. καὶ λέγει αὐτῷ. δέξαι σου τὸ γράμμα, καὶ γράψον ὀγδοήκοντα. καὶ ἐπῄνεσεν ὁ κύριος τὸν οἰκονόμον τῆς ἀδικίας, ὅτι φρονίμως ἐποίησεν. ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου φρονιμώτεροι ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τοῦ φωτὸς εἰς τὴν γενεὰν τὴν ἑαυτῶν εἰσί. κἀγὼ ὑμῖν λέγω. ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας, ἵνα ὅταν ἐκλίπητε, δέξονται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς. ὁ πιστὸς ἐν ἐλαχίστῳ, καὶ ἐν πολλῷ πιστός ἐστι, καὶ ὁ ἐν ἐλαχίστῳ ἄδικος, καὶ ἐν πολλῷ ἄδικός ἐστιν. εἰ οὖν ἐν τῷ ἀδίκῳ μαμωνᾷ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ἀληθινὸν τίς ὑμῖν πιστεύσει; καὶ εἰ ἐν τῷ ἀλλοτρίῳ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ὑμέτερον τίς ὑμῖν δώσει; *οὐδεὶς οἰκέτης δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν, ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται, καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ. *ἤκουον δὲ ταῦτα πάντα καὶ οἱ φαρισαῖοι φιλάργυροι ὑπάρχοντες, καὶ ἐξεμυκτήριζον αὐτόν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ὑμεῖς ἐστε οἱ δικαιοῦντες ἑαυτοὺς ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ὁ δὲ θεὸς γινώσκει τὰς καρδίας ὑμῶν, ὅτι ὃ ἐν ἀνθρώποις ὑψηλόν, βδέλυγμα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ἐστιν. *ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται ἕως Ἰωάννου, ἀπὸ τότε ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ εὐαγγελίζεται, καὶ πᾶς εἰς αὐτὴν βιάζεται, *εὐκοπώτερον δέ ἐστι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν παρελθεῖν, ἢ τοῦ

poteris posthac dispẽsare. Ait aũt dispẽsator intra se: Quid faciã, quia dñs meus aufert à me dispẽsationẽ? Fodere nõ ualeo, mendicare erubesco. Scio quid faciã, ut cum amotus fuero à dispẽsatione, recipiant me in domos suas. Cõuocatis itaq; singulis debitoribus domini sui, dicebat primo: Quantũ debes dño meo? At ille dixit: Centũ batos olei. Dixitq; illi: Accipe cautionem tuam, & sede cito & scribe quinquaginta. Deinde alteri dixit: Tu uero quantũ debes? Qui ait, centum coros tritici. Ait illi: Accipe cautionẽ tuam, & scribe octoginta. Et laudauit dominꝰ dispensatorem iniquum, quod prudenter fecisset. Quia filij huiꝰ sæculi prudentiores sunt filijs lucis in natione sua. Et ego uobis dico: Facite uobis amicos ex mammona iniusto, ut cum defeceritis, recipiant uos in æterna tabernacula. Qui fidelis est in minimo, & in multo fidelis est. & qui in minimo iniquus est, is & in multo iniquus est. Si ergo in iniquo mammona fideles nõ fuistis, quod uerum est, quis credet uobis? Et si in alieno fideles non fuistis, quod uestrum est, quis dabit uobis? Nemo seruus potest duobus dominis seruire. aut enim hunc odio habebit, & alterum illum diliget, aut huic adhærebit, & alterum illum contemnet. Nõ potestis deo seruire & mammonæ. Audiebant autem hæc omnia & pharisæi qui erant auari & deridebãt illum. Et ait illis: Vos estis qui iustificatis uosipsos coram hominibus, deus autem nouit corda uestra. Quia quod hominibus excelsum est, abominandũ est coram deo. Lex & prophetæ usq; ad Ioannem, ab eo tempore regnum dei annunciatur, & quiuis in illud uim facit. Facilius est autẽ cœlum & terram præterire,

ϛζ ἢ τὸν νόμου μίαν κεραίαν πεσεῖν. *πᾶς ὁ ἀπο
6 λύων τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ γαμῶν ἑτέραν,
μοιχεύει· καὶ πᾶς ὁ ἀπολελυμένην ἀπὸ ἀν
ϛζ δρὸς γαμῶν, μοιχεύει. *Ἄνθρωπος δέ τις ἦν
1 πλούσιος, καὶ ἐνεδιδύσκετο πορφύραν
καὶ βύσσον, εὐφραινόμενος καθ' ἡμέραν λαμ
πρῶς. πτωχὸς δέ τις ἦν ὀνόματι λάζαρος,
ὃς ἐβέβλητο πρὸς τὸν πυλῶνα αὐτοῦ ἡλκω
μένος, καὶ ἐπιθυμῶν χορτασθῆναι ἀπὸ τῶν
ψιχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τοῦ
πλουσίου· ἀλλὰ καὶ οἱ κύνες ἐρχόμενοι ἀπέ
λειχον τὰ ἕλκη αὐτοῦ. ἐγένετο δὲ ἀποθανεῖν
τὸν πτωχὸν καὶ ἀπενεχθῆναι αὐτὸν ὑπὸ
τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον ἀβραάμ·
Ἀπέθανε δὲ καὶ ὁ πλούσιος, καὶ ἐτάφη,
καὶ ἐν τῷ ᾅδῃ ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐ
τοῦ, ὑπάρχων ἐν βασάνοις, ὁρᾷ τὸν ἀβραάμ
ἀπὸ μακρόθεν, καὶ λάζαρον ἐν τοῖς κόλποις
αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς φωνήσας, εἶπε· πάτερ ἀβρα
ὰμ, ἐλέησόν με, καὶ πέμψον λάζαρον, ἵνα
βάψῃ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ ὕδατος,
καὶ καταψύξῃ τὴν γλῶσσάν μου, ὅτι ὀδυνῶ
μαι ἐν τῇ φλογὶ ταύτῃ· Εἶπε δὲ ἀβραάμ·
Τέκνον, μνήσθητι, ὅτι ἀπέλαβες τὰ ἀγαθά
σου ἐν τῇ ζωῇ σου, καὶ λάζαρος ὁμοίως τὰ
κακά· νῦν δὲ ὧδε παρακαλεῖται, σὺ δὲ ὀδυνᾶ
σαι· καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις μεταξὺ ἡμῶν καὶ
ὑμῶν χάσμα μέγα ἐστήρικται, ὅπως οἱ θέ
λοντες διαβῆναι ἐντεῦθεν πρὸς ὑμᾶς, μὴ
δύνωνται, μηδὲ οἱ ἐκεῖθεν πρὸς ἡμᾶς διαπερῶσιν· Εἶπε δέ, ἐρωτῶ οὖν σε πάτερ, ἵνα
πέμψῃς αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου·
ἔχω γὰρ πέντε ἀδελφούς, ὅπως διαμαρτύ
ρηται αὐτοῖς, ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ ἔλθωσιν εἰς τὸν
τόπον τοῦτον τῆς βασάνου· λέγει αὐτῷ ἀβρα
άμ· ἔχουσι Μωσέα καὶ τοὺς προφήτας,
ἀκουσάτωσαν αὐτῶν· ὁ δὲ εἶπεν· οὐχὶ
πάτερ ἀβραάμ, ἀλλ' ἐάν τις ἀπὸ νεκρῶν
πορευθῇ πρὸς αὐτούς, μετανοήσουσιν· Εἶπε
δὲ αὐτῷ· Εἰ Μωσέως καὶ τῶν προφητῶν οὐκ ἀκούου
σιν, οὐδ' ἐάν τις ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ, πεισθήσονται.

quam legis unum apicem cadere. Quisquis dimittit uxorem suam, & alteram ducit, adulterium committit: & qui dimissam à uiro ducit, adulterium committit. Homo quidam erat diues, qui induebatur purpura & byssо, & epulabatur quotidie splendide. Erat autem quidam mendicus nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius hulcerosus, cupiens saturari de micis quæ cadebant de mensa diuitis. Sed & canes ueniebant, ac lingebant hulcera eius. Accidit autem ut moreretur mendicus, & deportaretur ab angelis in sinum Abrahæ. Mortuus est autem & diues, ac sepultus est. Atq; in Tartaro sublatis oculis suis, cum esset in tormentis, uidet Abraham eminus, & Lazarum in sinu eius, & ipse clamans dixit: Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum, ut intinguat extremũ digiti sui in aquã, ac refrigeret linguam meam, quia crucior in flamma hac. Dixit autem Abraham: Fili, recordare, quod receperis bona tua in uita tua, & Lazarus similiter mala. Nunc autem hic solatio fruitur, tu uero cruciaris. Et super hæc omnia inter nos & uos hiatus ingens firmatus est, ut hi qui uolunt hinc transire ad uos, non possint, neque inde huc transcendere. Ait autem: Rogo ergo te pater, ut mittas eum in domum patris mei. Habeo enim quinq; fratres, ut testetur illis, ne & ipsi ueniant in hunc locum cruciatus. Ait illi Abraham: Habent Mosen ac prophetas, audiant illos. At ille dixit: Non pater Abraham, sed si quis ex mortuis ierit ad eos, resipiscent. Ait autem illi: Si Mosen & prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexẽrit, credent.

Εἶπε

Ait

ρϛζ β *Εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς. ἀνένδεκτόν
ἐστι, μὴ ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα, οὐαὶ δὲ δι' οὗ
ἔρχεται, λυσιτελεῖ αὐτῷ, εἰ μύλος ὀνικὸς
περίκειται περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ ἔρρι-
πται εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ
ρϛη ε ἕνα τῶν μικρῶν τούτων. *προσέχετε ἑαυτοῖς.
ἐὰν δὲ ἁμάρτῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ἐπιτί-
μησον αὐτῷ, καὶ ἐὰν μετανοήσῃ, ἄφες αὐτῷ.
ρϛθ ε *Καὶ ἐὰν ἑπτάκις τῆς ἡμέρας ἁμάρτῃ εἰς σὲ,
καὶ ἑπτάκις τῆς ἡμέρας ἐπιστρέψῃ ἐπί σε, λέγων,
σ ε μετανοῶ, ἀφήσεις αὐτῷ. *καὶ εἶπον οἱ ἀπόστο-
λοι τῷ κυρίῳ, Πρόσθες ἡμῖν πίστιν. Εἶπε δὲ ὁ
κύριος, Εἰ ἔχετε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως,
ἐλέγετε ἂν τῇ συκαμίνῳ ταύτῃ, ἐκριζώθητι
καὶ φυτεύθητι ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ ὑπήκου-
σα ι σεν ἂν ὑμῖν. *τίς δὲ ἐξ ὑμῶν δοῦλον ἔχων
ἀροτριῶντα ἢ ποιμαίνοντα, ὃς εἰσελθόντι
ἐκ τοῦ ἀγροῦ ἐρεῖ, εὐθέως παρελθὼν ἀνάπεσαι,
ἀλλ' οὐχὶ ἐρεῖ αὐτῷ, ἑτοίμασον, τί δειπνή-
σω, καὶ περιζωσάμενος διακόνει μοι ἕως φά-
γω καὶ πίω, καὶ μετὰ ταῦτα φάγεσαι καὶ
πίεσαι σύ; μὴ χάριν ἔχει τῷ δούλῳ ἐκείνῳ,
ὅτι ἐποίησε τὰ διαταχθέντα αὐτῷ; οὐ δο-
κῶ. οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ποιήσητε πάντα
τὰ διαταχθέντα ὑμῖν, λέγετε, ὅτι δοῦλοι
ἀχρεῖοί ἐσμεν, ὅτι ὃ ὀφείλομεν ποιῆσαι, πε-
ποιήκαμεν. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ πορεύεσθαι
αὐτὸν εἰς ἱερουσαλὴμ, καὶ αὐτὸς διήρχετο διὰ
μέσου σαμαρίας καὶ γαλιλαίας. καὶ εἰσερχο-
μένου αὐτοῦ εἴς τινα κώμην, ἀπήντησαν αὐ- ξ
τῷ δέκα λεπροὶ ἄνδρες, οἳ ἔστησαν πόρρω-
θεν. καὶ αὐτοὶ ἦραν φωνὴν, λέγοντες. Ιησοῦ ἐπι-
στάτα, ἐλέησον ἡμᾶς. καὶ ἰδὼν, εἶπεν αὐ-
τοῖς, πορευθέντες ἐπιδείξατε ἑαυτοὺς τοῖς
ἱερεῦσι. καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ ὑπάγειν αὐτοὺς
ἐκαθαρίσθησαν. εἷς δὲ ἐξ αὐτῶν ἰδὼν, ὅτι ἰά-
θη, ὑπέστρεψε, μετὰ φωνῆς μεγάλης δοξάζων
τὸν θεόν. καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον παρὰ
τοὺς πόδας αὐτοῦ, εὐχαριστῶν αὐτῷ. καὶ αὐ-
τὸς ἦν σαμαρίτης. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ιησοῦς, εἶπεν.
οὐχὶ οἱ δέκα ἐκαθαρίσθησαν; οἱ δὲ ἐννέα ποῦ;
οὐχὶ

Ait autē ad discipulos: Fieri nō potest, XVII
quin ueniant offendicula. Væ tamen illi
per quē ueniunt. Expedit illi, si mola asi-
naria ponatur circa collum eius, & proie-
ctus fuerit in mare, potius q̄ ut offendi-
culo sit uni de pusillis istis. Cauete uobis:
Si peccauerit in te frater tuus, increpa il-
lum: & si pœnituerit, remitte illi. Et si se-
pties in die peccauerit in te, & septies in
die cōuersus fuerit ad te, dicens: Pœnitet
me: remittes illi. Et dixerūt apostoli dn̄o:
Adauge nobis fidem. Dixit autē dn̄s: Si
haberetis fidem sicut habet granum sina-
pis, dixissetis huic arbori sycamino, eradi-
care & transplantare in mare, & obedis-
set uobis. Quis autem uestrum, habens
seruum arantē aut pascentē: qui regresso
ab agro dicat, statim transi & accumbe:
Ac non potius dicit illi: para qd' cœnem,
& præcinge te, ac ministra mihi donec
edero & bibero, & post hæc edito & bi-
bito tu? Num gratiam habet seruo illi,
quia fecit quæ ei imperata fuerant? Non
puto. Sic & uos, cum feceritis om̄ia quæ
præcepta sunt uobis, dicite: Serui iutiles
sumus. quod debuimus facere, fecimus.
Et factum est dum iret Hierosolymā, &
ipse transibat per mediam Samariam &
Galilæam. Et cum ingrederet quendam
uicum, occurrerunt ei decem uiri leprosi,
qui steterunt procul, intentaq́ uoce, di-
xerunt: Iesu præceptor, miserere nostri.
Quos ut uidit, dixit illis: Ite ostendite
uos sacerdotibus. Et factum est, ut inter
eundum mundati sint. Vnus autem ex
illis ut uidit, quod mūdatus esset, regres-
sus est, cū uoce magna glorificans deum,
& procidit in faciē ad pedes eius, gratias
agens ei: Et hic erat Samaritanus. Re-
spondens autē Iesus, dixit: Nōne decem
mundati sunt? Nouem autem illi ubi?
Non

οὐχὶ εὑρέθησαν ὑποστρέψαντες δοῦναι δόξαν τῷ θεῷ, εἰ μὴ ὁ ἀλλογενὴς οὗτος. καὶ εἶπεν αὐτῷ. ἀναστὰς πορεύου, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε, * ἐπερωτηθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν φαρισαίων, πότε ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ἀπεκρίθη αὐτοῖς καὶ εἶπεν, οὐκ ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ μετὰ παρατηρήσεως. οὐδὲ ἐροῦσιν, ἰδοὺ ὧδε, ἢ ἰδοὺ ἐκεῖ. ἰδοὺ γὰρ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἐστιν. * εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς, ἐλεύσονται ἡμέραι, ὅτε ἐπιθυμήσετε μίαν τῶν ἡμερῶν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἰδεῖν, καὶ οὐκ ὄψεσθε. * καὶ ἐροῦσιν ὑμῖν. ἰδοὺ ὧδε, ἰδοὺ ἐκεῖ. μὴ ἀπέλθητε, μηδὲ διώξητε, * ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἀστράπτουσα ἐκ τῆς ὑπ' οὐρανὸν, εἰς τὴν ὑπ' οὐρανὸν λάμπει, οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ ἡμέρᾳ αὐτοῦ. * πρῶτον δὲ δεῖ αὐτὸν πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. * καὶ καθὼς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Νῶε, οὕτως ἔσται καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. ἤσθιον, ἔπινον, ἐγάμουν, ἐξεγαμίζοντο, ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλθεν Νῶε εἰς τὴν κιβωτὸν, καὶ ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς, καὶ ἀπώλεσεν ἅπαντας. * ὁμοίως καθὼς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Λώτ. ἤσθιον, ἔπινον, ἠγόραζον, ἐπώλουν, ἐφύτευον, ᾠκοδόμουν, ᾗ δὲ ἡμέρᾳ ἐξῆλθε Λὼτ ἀπὸ Σοδόμων, ἔβρεξε πῦρ καὶ θεῖον ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ ἀπώλεσεν ἅπαντας, κατὰ ταῦτα ἔσται, ᾗ ἡμέρᾳ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀποκαλύπτεται. * ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὃς ἔσται ἐπὶ τοῦ δώματος, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ, μὴ καταβάτω ἆραι αὐτά. καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ ὁμοίως μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω. * μνημονεύετε τῆς γυναικὸς Λώτ. * ὃς ἐὰν ζητήσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν, καὶ ὃς ἐὰν ἀπολέσῃ αὐτὴν, ζωογονήσει αὐτήν. * λέγω ὑμῖν, ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ ἔσονται δύο ἐπὶ κλίνης μιᾶς, ὁ εἷς παραλημφθήσεται, καὶ ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται. δύο ἔσονται ἀλήθουσαι ἐπὶ τὸ αὐτό, ἡ μία παραλημφθήσεται, καὶ ἡ ἑτέρα ἀφεθήσεται.

Non sunt reperti qui redierint, ut darent gloriam deo, nisi hic alienigena. Et ait illi: Surge, uade, fides tua te seruauit. Interrogatus autem à phariſæis, quando uenturum esset regnum dei, respondit eis, & dixit: Non ueniet regnum dei cum obseruatione, neque dicent, ecce hic, aut ecce illic. Ecce enim regnum dei intra uos est. Et ait ad discipulos: Venient dies, quando desyderabitis uidere unum dierum filij hominis, nec uidebitis. Et dicent uobis: Ecce hic, ecce illic. Nolite ire, neque sectemini. Nam sicut fulgur coruscans è regione quæ sub cœlo est, in alteram quæ sub cœlo est fulget, ita erit filius hominis in die suo. Sed primus oportet illum multa pati, & reprobari à natione hac. Et sicut accidit in diebus Noë, ita erit & in diebus filij hominis. Edebant, bibebant, uxores ducebant, & dabantur nuptum ad eum usque diem, quo intrauit Noë in arcam, & uenit diluuium, & perdidit omnes. Consimiliter etiam sicut accidit in diebus Lot. Edebant, bibebant, emebant, uendebant, plantabant, ædificabant: Cæterum quo die exijt Lot è Sodomis, pluit igni & sulphure de cœlo, & omnes perdidit: Secundum hæc erit dies, quo filius hominis reuelatur. In illo die qui fuerit in tecto, & uasa eius in domo, ne descendat ad tollendum illa, & qui in agro similiter non redeat ad relicta. Memores estote uxoris Lot. Quicunque quæsierit animam suam seruare, perdet illam: Et quicunque perdiderit illam, uitam illi parabit. Dico uobis, in illa nocte erunt duo in lecto uno, unus assumetur & alter relinquetur. Duæ erunt molentes simul, una assumetur, & altera relinquetur.

Et

σιγ ε σιδ ι * καὶ ἀποκριθέντες λέγουσιν αὐτῷ, ποῦ κύ-
ριε; ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. ὅπου τὸ σῶμα, ἐκεῖ συ-
ναχθήσονται τοὶ οἱ ἀετοί. * Ελεγε δὲ τοὶ πα-
ραβολὴν αὐτοῖς πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε προσεύ-
χεσθαι, τοὶ μὴ ἐκκακεῖν, λέγων. Κριτής τις ἦν ξα
ἔν τινι πόλει, τὸν θεὸν μὴ φοβούμενος, καὶ ἄν-
θρωπον μὴ ἐντρεπόμενος. χήρα δέ τις ἦν
ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ, καὶ ἤρχετο πρὸς αὐτὸν, λέ-
γουσα. ἐκδίκησόν με ἀπὸ τοῦ ἀντιδίκου μου.
καὶ οὐκ ἠθέλησεν ἐπὶ χρόνον. μετὰ δὲ ταῦ-
τα εἶπεν ἐν ἑαυτῷ. εἰ καὶ τὸν θεὸν οὐ φοβοῦ-
μαι τοὶ ἄνθρωπον οὐκ ἐντρέπομαι, διάγε τὸ
παρέχειν μοι κόπον τὴν χήραν ταύτην, ἐκ-
δικήσω αὐτὴν, ἵνα μὴ εἰς τέλος ἐρχομένη
ὑποπιάζῃ με. εἶπε δὲ ὁ κύριος. ἀκούσατε
τί ὁ κριτὴς τῆς ἀδικίας λέγει. ὁ δὲ θεὸς οὐ
μὴ ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν τῶν ἐκλεκτῶν αὐτοῦ
τῶν βοώντων πρὸς αὐτὸν ἡμέρας καὶ νυκτὸς,
καὶ μακροθυμῶν ἐπ' αὐτοῖς; λέγω ὑμῖν,
ὅτι ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν αὐτῶν ἐν τάχει.
πλὴν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐλθὼν ἆρα εὑρή-
σει τὴν πίστιν ἐπὶ τῆς γῆς; εἶπε δὲ τοὶ πρός
τινας τοὺς πεποιθότας ἐφ' ἑαυτοῖς, ὅτι εἰσὶ δί-
καιοι καὶ ἐξουθενοῦντας τοὺς λοιπούς, τὴν πα-
ραβολὴν ταύτην. Ανθρωποι δύο ἀνέβησαν ξβ
εἰς τοῦ ἱερὸν προσεύξασθαι, ὁ εἷς φαρισαῖος,
τοὶ ὁ ἕτερος τελώνης. ὁ φαρισαῖος σταθεὶς, πρὸς
ἑαυτὸν ταῦτα προσηύχετο, ὁ θεὸς εὐχαριστῶ-
σοι, ὅτι οὐκ εἰμὶ ὥσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώ-
πων, ἅρπαγες, ἄδικοι, μοιχοὶ, ἢ τοὶ ὡς οὗ-
τος ὁ τελώνης, νηστεύω δὶς τοῦ σαββάτου, ἀ-
ποδεκατῶ πάντα ὅσα κτῶμαι. καὶ ὁ τελώνης
μακρόθεν ἑστὼς, οὐκ ἤθελεν οὐδὲ τοὺς ὀφθαλ-
μοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπᾶραι, ἀλλ' ἔτυπτεν εἰς
τὸ στῆθος αὐτοῦ, λέγων. ὁ θεὸς ἱλάσθητί μοι τῷ
ἁμαρτωλῷ. Λέγω ὑμῖν, κατέβη οὗτος δεδι-
σιε ε καιωμένος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, ἢ ἐκεῖνος. * ὅτι
πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν, ταπεινωθήσεται, ὁ δὲ τα-
σιστ β πεινῶν ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται. * Προσέφερον δὲ
αὐτῷ καὶ τὰ βρέφη, ἵνα αὐτῶν ἅπτητε. Ιδόν-
τες δὲ οἱ μαθηταὶ, ἐπετίμησαν αὐτοῖς. ὁ δὲ Ιησοῦς
προσκαλε-

Et respondentes dicunt illi: Vbi domi-
ne? Qui dixit illis: Vbicunq; fuerit cor-
pus, illuc cōgregabunt & aquilæ.

Dicebat autem & parabolam ad il- XVIII
los, huc spectantē, quod oporteret sem-
per orare, nec defatigari, dicēs: Iudex qui-
dam erat in quadam ciuitate, qui deum
non timebat, nec hominē reuerebatur.
Vidua autem quædam erat in ciuitate il-
la, & ueniebat ad eum, dicens: Vindica
me de aduersario meo. Et nolebat ali-
quandiu. post hæc autem dixit intra se:
Quanq̄ deum non timeo, nec hominē
reuereor, tamen quia molesta est mihi
hæc uidua, uindicabo illam, ne tandem
ueniēs sugillet me. Ait aūt domin⁹: Au-
dite quid iudex iniquus dicat: Deus aūt
nō faciet uindictā electorū suorū, clamā-
tium ad se die ac nocte, etiā cum patiens
fuerit super illis? Dico uobis, quod faciet
uindictā illorū cito. Verū tamē filius ho-
minis cū uenerit, an repturus est fidē in
terra? Dixit aūt & ad quosdā, qui in se
cōfidebant, quod essent iusti, & asperna-
bant cæteros, parabolā istā: Duo hoīes
ascendebant in templū, ut præcarentur,
unus pharisæus, & alter publican⁹. Pha-
risæus stans, hæc apud se orabat: Deus
gratias ago tibi, quod nō sim sicut cæte-
ri homines, raptores, iniusti, adulteri, ue-
lut etiā hic publicanus. ieiuno bis in sab-
bato. decimas do omniū quæ possideo.
Et publicanus ꝓcul stās, nec oculos uole-
bat ad cœlū attollere, sed ꝑcutiebat pe-
ctus suū, dicēs: Deus ꝓpitius esto mihi
peccatori. Dico uobis: descēdit hic iustifi-
catus in domū suā magis q̄ ille: quia oīs
qui se extollit, humiliabit: & qui se hu-
miliat, extolletur. Afferebant aūt ad eū
& infantes, ut eos tangeret. Quod cū ui-
derēt discipuli, increpabāt illos. Iesus aūt
cum

προσκαλεσάμενος αὐτὰ, εἶπεν. ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με, καὶ μὴ κωλύετε αὐτά. τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. * ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὃς ἐὰν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν. * Καὶ ἐπηρώτησέ τις ἄρχων ξγ αὐτὸν, λέγων. Διδάσκαλε ἀγαθὲ, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός. τὰς ἐντολὰς οἶδας, μὴ μοιχεύσεις, μὴ φονεύσεις, μὴ κλέψεις, μὴ ψευδομαρτυρήσεις, τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου. ὁ δὲ εἶπε. ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μου. * ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτῷ. ἔτι ἕν σοι λείπει. πάντα ὅσα ἔχεις πώλησον, καὶ δίδου πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι. * ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα, περίλυπος ἐγένετο, ἦν γὰρ πλούσιος σφόδρα. ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς περίλυπον γενόμενον, εἶπε. πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες, εἰσελεύσονται εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. εὐκοπώτερόν γάρ ἐστι κάμηλον διὰ τρυμαλιᾶς ῥαφίδος εἰσελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. εἶπον δὲ οἱ ἀκούσαντες. καὶ τίς δύναται σωθῆναι; ὁ δὲ εἶπε, τὰ ἀδύνατα παρὰ ἀνθρώποις, δυνατά ἐστι παρὰ τῷ θεῷ. εἶπε δὲ ὁ πέτρος. ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι. * ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐδείς ἐστιν ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν, ἢ γονεῖς, ἢ ἀδελφοὺς, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα ἕνεκεν τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, ὃς οὐ μὴ ἀπολάβῃ πολλαπλασίονα ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον. * παραλαβὼν δὲ τοὺς δώδεκα εἶπε πρὸς αὐτούς. ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ πληρωθήσεται πάντα τὰ γεγραμμένα διὰ τῶν προφητῶν, τῷ υἱῷ τοῦ ἀνθρώπου. παραδοθήσεται γὰρ τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἐμπαιχθήσεται, καὶ ὑβρισθήσεται, καὶ ἐμπτυσθήσεται,

σιζ β σιη β σιθ β σκ β σκα β σκβ β

cum illos ad se uocasset dixit, Sinite pueros uenire ad me, & nolite uetare eos. talium est enim regnum dei. Amen dico uobis: quicunq; non acceperit regnū dei ueluti puer, non intrabit in illud. Et interrogauit eum quidam princeps, dicens: Magister bone, quid faciendū mihi, ut consequar uitam æternam? Dixit autem ei Iesus: Quid me dicis bonum? Nemo bonus, nisi solus deus. Præcepta nosti: Non cōmittes adulterium, non occides, non facies furtum, non falsum testimonium dices, honora patrem tuum & matrem tuam. At ille ait: Hæc omnia seruaui à iuuentute mea. Quo audito Iesus, ait ei: Adhuc unum tibi deest. Omnia quæcunq; habes, uende, & distribue pauperib9, & habebis thesaurū in cœlo, & ueni sequere me. His ille auditis mœrore affectus est, quia diues erat ualde. Videns autem Iesus illum mœrore affectum, dixit: Quàm difficile qui pecunias habent, in regnum dei intrabunt. Facilius est enim camelum per foramen acus transire, quàm diuitem intrare in regnū dei. Et dixerunt qui audierāt: Et quis potest saluus fieri? At ille ait: Quæ impossibilia sunt apud homines: possibilia sunt apud deum. Ait autem Petrus: Ecce nos reliquimus omnia ac secuti sumus te. Qui dixit eis: Amen dico uobis, nemo est, qui reliquit domum, aut parētes, aut fratres, aut uxorem, aut liberos propter regnum dei, qui non recepturus sit multo plura in hoc tempore, & in sæculo uēturo uitam æternam. Assumpsit autem Iesus duodecim, & ait illis: Ecce ascendimus Hierosolymā, & consummabuntur omnia, quæ scripta sunt per prophetas, filio hominis. Tradet' eū gentibus, & illudet', & cōtumelijs afficiet', & cōspuet',

καὶ μαστιγώσαντες ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ ἀναστήσεται. * καὶ αὐτοὶ οὐδὲν τούτων συνῆκαν, καὶ ἦν τὸ ῥῆμα τοῦτο κεκρυμμένον ἀπ' αὐτῶν, καὶ οὐκ ἐγίνωσκον τὰ λεγόμενα. * Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἐγγίζειν αὐτὸν εἰς Ἰεριχώ, τυφλός τις ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν, προσαιτῶν. ἀκούσας δὲ ὄχλου διαπορευομένου, ἐπυνθάνετο, τί εἴη τοῦτο. ἀπήγγειλαν δὲ αὐτῷ, ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος παρέρχεται. καὶ ἐβόησε, λέγων. Ἰησοῦ υἱὲ Δαβὶδ, ἐλέησόν με. καὶ οἱ προάγοντες ἐπετίμων αὐτῷ, ἵνα σιωπήσῃ. αὐτὸς δὲ πολλῷ μᾶλλον ἔκραζεν, υἱὲ Δαβὶδ, ἐλέησόν με. σταθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀχθῆναι πρὸς αὐτόν. ἐγγίσαντι δὲ αὐτοῦ ἐπηρώτησεν αὐτὸν, λέγων. τί σοι θέλεις ποιήσω; ὁ δὲ εἶπε, κύριε, ἵνα ἀναβλέψω. καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, ἀνάβλεψον, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε, καὶ παραχρῆμα ἀνέβλεψε, καὶ ἠκολούθει αὐτῷ, δοξάζων τὸν θεόν. καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἰδὼν, ἔδωκεν αἶνον τῷ θεῷ.

* Καὶ εἰσελθὼν διῆρχετο τὴν Ἰεριχώ. καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ὀνόματι καλούμενος Ζακχαῖος, καὶ αὐτὸς ἦν ἀρχιτελώνης, καὶ οὗτος ἦν πλούσιος, καὶ ἐζήτει ἰδεῖν τὸν Ἰησοῦν τίς ἐστι, καὶ οὐκ ἠδύνατο ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ὅτι τῇ ἡλικίᾳ μικρὸς ἦν, καὶ προδραμὼν ἔμπροσθεν, ἀνέβη ἐπὶ συκομοραίαν, ἵνα ἴδῃ αὐτὸν, ὅτι διὰ ἐκείνης ἤμελλε διέρχεσθαι. καὶ ὡς ἦλθεν ἐπὶ τὸν τόπον, ἀναβλέψας ὁ Ἰησοῦς, εἶδεν αὐτὸν, καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν. Ζακχαῖε, σπεύσας κατάβηθι, σήμερον γὰρ ἐν τῷ οἴκῳ σου δεῖ με μεῖναι. καὶ σπεύσας κατέβη, καὶ ὑπεδέξατο αὐτὸν χαίρων. καὶ ἰδόντες ἅπαντες διεγόγγυζον, λέγοντες, ὅτι παρὰ ἁμαρτωλῷ ἀνδρὶ εἰσῆλθε καταλῦσαι. σταθεὶς δὲ Ζακχαῖος εἶπε πρὸς τὸν κύριον, ἰδοὺ τὰ ἡμίσιά μου τῶν ὑπαρχόντων μου, κύριε, δίδωμι τοῖς πτωχοῖς, καὶ εἴτινος τι ἐσυκοφάντησα, ἀποδίδωμι τετραπλοῦν. εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, ὅτι σήμερον σωτηρία τῷ οἴκῳ τούτῳ ἐγένετο, καθότι καὶ

& postq̃ flagellauerint, occident eum, ac die tertia resurget. Et ipsi nihil horũ intellexerunt. Et erat uerbum istud absconditum ab eis, nec intelligebant quæ dicebantur. Accidit autẽ cum appropinquaret Hiericho, cæcus quidã sedebat iuxta uiam, mẽdicans. & cum audiret turbam prætereuntem, interrogabat, quid hoc esset. Dixerunt autẽ ei, quod Iesus nazarenus transiret. Et clamauit, dicens: Iesu fili Dauid, miserere mei. Et qui præibant increpabant eũ ut taceret. Ipse uero multo magis clamabat, fili Dauid, miserere mei. Stans autẽ Iesus, iussit illum adduci ad se. Et cum appropinquasset, interrogauit illum, dicens: Quid tibi uis faciam? At ille dixit: Domine, ut uisum recipiam. Et Iesus dixit ei: Recipito uisum. Fides tua te saluũ reddidit. Et cõfestim uisum recepit, ac sequebat illum, glorificãs deũ. Et oẽis plebs ut uidit, dedit laudẽ deo.

Et ingressus perambulabat Hiericho. XIX
Et ecce uir nomine Zacchæus, atque is princeps erat publicanorũ, & idem erat diues. & quærebat uidere Iesum quis esset, nec poterat præ turba, quod statura pusillus esset. Et præcurrẽs ascendit in arborem caprificum, ut uideret eum, nam illac erat transiturus. Et cum uenisset ad locũ, suspiciens Iesus, uidit illum, dixitq̃ ad eum: Zacchæ, festinans descende, quia hodie domi tuæ oportet me manere. Et festinans descendit, & excepit illum gaudens. Cumq̃ uiderent omnes, murmurabant dicẽtes, quod ingressus esset, apud hominem peccatorẽ diuersaturus. Stans autem Zacchæus, dixit ad dñm: Ecce dimidiũ bonorũ meorũ, domine, do pauperibus: & si quid aliquẽ defraudaui, reddo quadruplũ. Ait Iesus ad eũ: Hodie salus domui huic cõtigit, eo qd & ipsa

p

σκε σκϛ ι αὐτὸς υἱὸς Ἀβραάμ ἐστιν. * ἦλθε γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλός. * ἀκουόντων δὲ αὐτῶν ταῦτα, προσθεὶς εἶπε παραβολήν, διὰ τὸ ἐγγὺς αὐτὸν εἶναι Ἰερουσαλήμ, καὶ δοκεῖν αὐτοὺς, ὅτι παραχρῆμα μέλλει ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἀναφαίνεσθαι.

σκη β σκθ ε ξε εἶπεν οὖν. * ἄνθρωπός τις εὐγενὴς ἐπορεύθη εἰς χώραν μακρὰν λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν, καὶ ὑποστρέψαι. * καλέσας δὲ δέκα δούλους ἑαυτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς δέκα μνᾶς, καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς, πραγματεύσασθε ἕως ἔρχομαι. οἱ δὲ πολῖται αὐτοῦ ἐμίσουν αὐτὸν, καὶ ἀπέστειλαν πρεσβείαν ὀπίσω αὐτοῦ, λέγοντες, οὐ θέλομεν τοῦτον βασιλεῦσαι ἐφ' ἡμᾶς. ⁋ ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἐπανελθεῖν αὐτὸν λαβόντα τὴν βασιλείαν, καὶ εἶπε φωνηθῆναι αὐτῷ τοὺς δούλους τούτους, οἷς ἔδωκε τὸ ἀργύριον, ἵνα γνῷ, τίς τί διεπραγματεύσατο. παρεγένετο δὲ ὁ πρῶτος, λέγων, κύριε, ἡ μνά σου προσηργάσατο δέκα μνᾶς. καὶ εἶπεν αὐτῷ, εὖ ἀγαθὲ δοῦλε, ὅτι ἐν ἐλαχίστῳ πιστὸς ἐγένου, ἴσθι ἐξουσίαν ἔχων ἐπάνω δέκα πόλεων. καὶ ἦλθεν ὁ δεύτερος, λέγων, κύριε, ἡ μνά σου ἐποίησε πέντε μνᾶς. εἶπε δὲ καὶ τούτῳ, καὶ σὺ γίνου ἐπάνω πέντε πόλεων. καὶ ἕτερος ἦλθε, λέγων, κύριε, ἰδοὺ ἡ μνά σου, ἣν εἶχον ἀποκειμένην ἐν σουδαρίῳ, ἐφοβούμην γάρ σε, ὅτι ἄνθρωπος αὐστηρός εἶ, αἴρεις ὃ οὐκ ἔθηκας, καὶ θερίζεις ὃ οὐκ ἔσπειρας. λέγει αὐτῷ, ἐκ τοῦ στόματός σου κρινῶ σε πονηρὲ δοῦλε. ἤδεις, ὅτι ἐγὼ ἄνθρωπος αὐστηρός εἰμι, αἴρων ὃ οὐκ ἔθηκα, καὶ θερίζων ὃ οὐκ ἔσπειρα, καὶ διὰ τί οὐκ ἔδωκας τὸ ἀργύριόν μου ἐπὶ τράπεζαν, καὶ ἐγὼ ἐλθὼν σὺν τόκῳ ἂν ἔπραξα αὐτό; καὶ τοῖς παρεστῶσιν εἶπεν, ἄρατε ἀπ' αὐτοῦ τὴν μνᾶν, καὶ δότε τῷ τὰς δέκα μνᾶς ἔχοντι. καὶ εἶπον αὐτῷ, κύριε, ἔχει δέκα μνᾶς. * λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι παντὶ τῷ ἔχοντι δοθήσεται, ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ ἔχει, ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. * πλὴν τοὺς ἐχθρούς μου ἐκείνους, τοὺς μὴ θελήσαντάς με βασιλεῦσαι ἐπ' αὐτοὺς, ἀγάγετε ὧδε, καὶ κατασφάξατε

ipsa filia sit Abrahæ. Venit enim filius hominis quærere & seruare quod perierat. Hæc illis audientibus, adijciens dixit parabolam, eo quòd esset prope Hierosolymã, quodque existimarẽt fore, ut cõfestim regnum dei manifestaretur. Dixit ergo: Homo quidam darus profectus est in regionem longinquam, ut acciperet sibi regnum, ac reuerteret. Vocatis autẽ decem seruis suis, dedit eis decem minas, & ait ad illos: Negociemini donec ueniam. Ciues autẽ eius oderant eum, miserũtque legationẽ post illum, dicentes: Nolumus hunc regnare super nos. Et factum est ut rediret accepto regno, iussitque uocari illos seruos ad se, quibus dederat pecuniã, ut sciret, quantũ quisque negociatus esset. Venit autẽ primus, dicẽs: Domine, mina tua decẽ minas acquisiuit. Et ait illi: Euge bone serue, quia in minimo fuisti fidelis, habeto potestatẽ super decem ciuitates. Et alter uenit, dicens: Domine, mina tua confecit quinque minas, & huic ait: Et tu præfectus esto quinque ciuitatib⁹. Et alius uenit, dicẽs: Domine, ecce mina tua, quã habui repositam in sudario, timui enim te, quod homo austerus sis, tollis quod nõ posuisti, & metis quod nõ seminasti. Dicit ei: De ore tuo te iudicabo serue male. sciebas, quòd ego homo austerus sim, tollens quod nõ posui, & metens quod nõ semi naui: Et quare nõ dedisti pecuniã meam ad mensam, & ego ueniens, cum usuris utique exegissem illam? & astantibus dixit: Auferte ab illo minam, & date illi qui decem minas habet. Et dixerunt ei: Domine, habet decẽ minas. Dico enim uobis, quod omni habenti dabitur, ab eo autẽ qui nõ habet, etiã quod habet, auferetur. Quin inimicos meos illos, qui noluerunt me regnare sup se, adducite huc, & interficite

σλβ κατασφάξατε ἔμπροσθέν μου. * καὶ εἰπὼν
β ταῦτα, ἐπορεύετο ἔμπροσθεν ἀναβαίνων εἰς
ἱεροσόλυμα. καὶ ἐγένετο ὡς ἤγγισεν εἰς
βηθφαγὴ καὶ βηθανίαν πρὸς τὸ ὄρος τὸ κα-
λούμενον ἐλαιῶν, ἀπέστειλε δύο τῶν μαθη-
τῶν αὐτοῦ, εἰπών, ὑπάγετε εἰς τὴν κατέ-
ναντι κώμην. ἐν ᾗ εἰσπορευόμενοι, εὑρήσε- ξη
τε πῶλον δεδεμένον, ἐφ' ὃν οὐδεὶς πώποτε
ἀνθρώπων ἐκάθισε, λύσαντες αὐτὸν ἀγάγε
τε. καὶ ἐάν τις ὑμᾶς ἐρωτᾷ, διὰ τί λύετε,
οὕτως ἐρεῖτε αὐτῷ, ὅτι ὁ κύριος αὐτοῦ χρεί
σλγ αν ἔχει. * ἀπελθόντες δὲ οἱ ἀπεσταλμένοι,
β εὗρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς. λυόντων δὲ αὐ-
τῶν τὸν πῶλον, εἶπον οἱ κύριοι αὐτοῦ
πρὸς αὐτούς, τί λύετε τὸν πῶλον; οἱ δὲ εἶ-
πον, ὁ κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει. καὶ ἤγα
γον αὐτὸν πρὸς τὸν Ιησοῦν. καὶ ἐπιῤῥί-
ψαντες ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐπὶ τὸν πῶ-
λον, ἐπεβίβασαν τὸν Ιησοῦν. πορευομέ-
νου δὲ αὐτοῦ ὑπεστρώννυον τὰ ἱμάτια αὐ-
σλδ τῶν ἐν τῇ ὁδῷ. * ἐγγίζοντος δὲ αὐτοῦ
α ἤδη πρὸς τῇ καταβάσει τοῦ ὄρους τῶν ἐλαι-
ῶν, ἤρξαντο ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν μαθη-
τῶν χαίροντες αἰνεῖν τὸν θεὸν φωνῇ με-
γάλῃ περὶ πασῶν, ὧν εἶδον δυνάμεων,
λέγοντες. εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος βα-
σιλεὺς ἐν ὀνόματι κυρίου, εἰρήνη ἐν οὐρα-
σλε νῷ, καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις. * καί τινες τῶν
ε φαρισαίων ἀπὸ τοῦ ὄχλου εἶπον πρὸς αὐ-
τόν. διδάσκαλε, ἐπιτίμησον τοῖς μαθη-
ταῖς σου. καὶ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς.
λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν οὗτοι σιωπήσωσιν,
σλϛ οἱ λίθοι κεκράξονται. * καὶ ὡς ἤγγισεν,
ι ἰδὼν τὴν πόλιν, ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτῇ, λέ-
γων, ὅτι εἰ ἔγνως καὶ σύ, καί γε ἐν τῇ
ἡμέρᾳ σου ταύτῃ, τὰ πρὸς εἰρήνην σου,
νῦν δὲ ἐκρύβη ἀπὸ ὀφθαλμῶν σου. ὅτι
ἥξουσιν ἡμέραι ἐπί σε, καὶ περιβαλοῦσιν
οἱ ἐχθροί σου χάρακά σοι, καὶ περικυ-
κλώσουσί σε, καὶ συνέξουσί σε πάντο-
θεν, καὶ ἐδαφιοῦσί σε, καὶ τὰ τέκνα σου ἐν
σοί

interficite ante me. Et his dictis, ibat per-
gens ascendere Hierosolymam. Et fa-
ctum est cum appropinquasset ad Beth
phage & Bethaniam iuxta montem,
qui uocatur oliuarum, misit duos di-
scipulos suos, dicens: Ite in castellum,
quod è regione est. In quod introeun-
tes, inuenietis pullum asinæ alligatum,
in quo nemo unquam hominum sedit:
Soluite illum & adducite. Et si quis uos
interrogauerit, quare soluitis, sic dice-
tis ei: Quia dominus eo opus habet.
Abierunt autem qui missi erant, & in-
uenerunt sicut dixerat illis. Soluentibus
autem illis pullum, dixerunt domini
eius ad illos: Quare soluitis pullum? At
illi dixerunt: Quia dominus eo habet
opus. Et duxerunt illum ad Iesum. Et
iniectis uestimentis suis super pullum,
imposuerunt Iesum. Eunte autem illo,
substernebant uestimenta sua in uia. Et
cum appropinquaret iam ad descen-
sum montis oliuarum, cœperunt omnis
multitudo discipulorum gaudentes lau-
dare deum uoce magna super omni-
bus, quas uiderant, uirtutibus, dicen-
tes: Benedictus qui uenit rex in nomine
domini, pax in cœlo, & gloria in altis-
simis. Et quidam pharisæorum è turba
dixerunt ad illum: Magister, increpa di-
scipulos tuos. Quibus ipse ait: Dico uo-
bis, quod si hi tacuerint, mox lapides cla-
mabunt. Et ut appropinquauit, uidens
ciuitatem, fleuit super illa, dicens: Si
cognouisses & tu, & quidem in isto die
tuo, quæ ad pacem tuam pertinent, cu-
rares. Nunc autem abscondita sunt ab
oculis tuis. Quia uenient dies in te, &
circundabunt te inimici tui uallo, & cin-
gent te, & coangustabunt te undiq;, &
solo æquabunt te, & filios tuos qui in

σλζ β σλη α σοί. * καὶ οὐκ ἀφήσουσιν ἐν σοὶ λίθον ἐπὶ λίθῳ, ἀνθ' ὧν οὐκ ἔγνως τὸν καιρὸν τῆς ἐπισκοπῆς σου. * καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ ἱερὸν, ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας ἐν αὐτῷ καὶ ἀγοράζοντας, λέγων αὐτοῖς. γέγραπται, ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς ἐστιν, ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον λῃστῶν. * καὶ ἦν διδάσκων τὸ καθ' ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς ἐζήτουν αὐτὸν ἀπολέσαι, καὶ οἱ πρῶτοι τοῦ λαοῦ, καὶ οὐχ ηὕρισκον, τὸ, τί ποιήσωσιν, ὁ λαὸς, γὰρ ἅπας ἐξεκρέματο αὐτοῦ ἀκούων.

σμ β * καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων διδάσκοντος αὐτοῦ τὸν λαὸν ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ εὐαγγελιζομένου, ἐπέστησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς σὺν τοῖς πρεσβυτέροις, καὶ εἶπον πρὸς αὐτὸν, λέγοντες. εἰπὲ ἡμῖν, ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; ἢ, τίς ἐστιν ὁ δούς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην; Ἀποκριθεὶς δὲ, εἶπε πρὸς αὐτούς. ἐρωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ ἕνα λόγον, καὶ εἴπατέ μοι. τὸ βάπτισμα Ἰωάννου ἐξ οὐρανοῦ ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; οἱ δὲ συνελογίσαντο πρὸς ἑαυτοὺς λέγοντες, ὅτι ἐὰν εἴπωμεν ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ, διὰ τί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; ἐὰν δὲ εἴπωμεν ἐξ ἀνθρώπων, πᾶς ὁ λαὸς καταλιθάσει ἡμᾶς. πεπεισμένοι γάρ εἰσιν Ἰωάννην προφήτην εἶναι. καὶ ἀπεκρίθησαν μὴ εἰδέναι πόθεν. καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν, ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα

σμα β ποιῶ. * ἤρξατο δὲ πρὸς τὸν λαὸν λέγειν τὴν παραβολὴν ταύτην. Ἄνθρωπός τις ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα, καὶ ἐξέδοτο αὐτὸν γεωργοῖς, καὶ ἀπεδήμησε χρόνους ἱκανούς. καὶ ἐν καιρῷ ἀπέστειλε πρὸς τοὺς γεωργοὺς δοῦλον, ἵνα ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος δῶσιν αὐτῷ. οἱ δὲ γεωργοὶ δείραντες αὐτὸν, ἐξαπέστειλαν κενόν. καὶ προσέθετο ἕτερον πέμψαι δοῦλον. οἱ δὲ κἀκεῖνον δείραντες καὶ ἀτιμάσαντες, ἐξαπέστειλαν κενόν. καὶ προσέθετο πέμψαι τρίτον. οἱ δὲ καὶ τοῦτον τραυματίσαντες, ἐξέβαλον. εἶπε δὲ ὁ κύριος

te sunt. Et non relinquent in te lapidem super lapidem, eo quod non cognoueris tempus uisitationis tuæ. Et ingressus in templum, cœpit eijcere uendentes in illo & ementes, dicens illis: Scriptum est, domus mea domus precationis est: uos autem fecistis illam speluncam latronum. Et docebat quotidie in templo. Principes autem sacerdotum, & scribæ quærebant illum perdere, & primores plebis. nec inueniebant, quid facerent. totus enim populus pendebat ab ore eius, cum audiret illum. Et factum est in uno die- xx
rum illorũ, docente illo populum in templo, & euangelizante, cõuenerunt principes sacerdotũ, & scribæ cum senioribus, ξβ
& aiunt illi, dicẽtes: Dic nobis, qua autoritate ista facis? Aut, quis est qui dedit tibi istam autoritatẽ? Respondens autem Iesus, dixit ad illos: Interrogabo uos & ego unum quiddam, & respõdete mihi: Baptismus Ioannis è cœlo erat, an ex hominibus? At illi cogitabant intra se dicẽtes: Si dixerimus è cœlo, dicet: Quare ergo non credidistis illi? Sin dixerimus ex hominib9, plebs uniuersa lapidabit nos. Persuasum enim habet Ioannẽ prophetam esse. Et respondẽrũt se nescire unde esset. Et Iesus ait illis: Neq; ego dico uobis, qua autoritate hæc faciam. Cœpit autẽ dicere ad plebem parabolam hanc: Homo quidã plantauit uineam, & locauit eam colonis, & ipse peregre egit multo tẽpore. Cumq; esset opportunũ, misit ad colonos seruũ, ut de fructu uineæ darent ipsi. Qui cæsum emisserũt eum inanem. Et rursus, adhuc alterum seruum misit. Illi uero hunc quoq; cæsum, & contumelijs affectum, emisserunt inanem. Rursus misit & tertiũ. At illi hunc quoq; uulneribus inflictis, eiecerũt. Dixit autẽ

dñs

ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος, τί ποιήσω; πέμψω τὸν υἱόν μου τὸν ἀγαπητόν, ἴσως τοῦτον ἰδόντες ἐντραπήσονται. ἰδόντες δὲ αὐτὸν οἱ γεωργοί, διελογίζοντο πρὸς ἑαυτούς, λέγοντες, οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος, δεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐτόν, ἵνα ἡμῶν γένηται ἡ κληρονομία, καὶ ἐκβαλόντες αὐτὸν ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος, ἀπέκτειναν. τί οὖν ποιήσει αὐτοῖς ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος; ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργοὺς τούτους, καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα ἄλλοις. ἀκούσαντες δέ, εἶπον, μὴ γένοιτο. ὁ δὲ ἐμβλέψας αὐτοῖς, εἶπε. τί οὖν ἐστὶ τὸ γεγραμμένον τοῦτο. λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας; πᾶς ὁ πεσὼν ἐπ' ἐκεῖνον τὸν λίθον, συνθλασθήσεται, ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει αὐτόν.
συμβ α *καὶ ἐζήτησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς ἐπιβαλεῖν ἐπ' αὐτῷ τὰς χεῖρας ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν λαόν. ἔγνωσαν γὰρ, ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν ταύτην εἶπε.*
συμγ β καὶ παρατηρήσαντες, ἀπέστειλαν ἐγκαθέτους, ὑποκρινομένους ἑαυτοὺς δικαίους εἶναι, ἵνα ἐπιλάβωνται αὐτοῦ λόγου, εἰς τὸ παραδοῦναι αὐτὸν τῇ ἀρχῇ καὶ τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἡγεμόνος. καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες. διδάσκαλε, οἴδαμεν, ὅτι ὀρθῶς λέγεις καὶ διδάσκεις, καὶ οὐ λαμβάνεις πρόσωπον, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις, ἔξεστιν ἡμῖν καίσαρι φόρον δοῦναι, ἢ οὔ; κατανοήσας δὲ αὐτῶν τὴν πανουργίαν, εἶπε πρὸς αὐτούς. τί με πειράζετε; ἐπιδείξατέ μοι δηνάριον, τίνος ἔχει εἰκόνα καὶ ἐπιγραφήν; ἀποκριθέντες εἶπον, καίσαρος. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. ἀπόδοτε τοίνυν τὰ καίσαρος, καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ, τῷ θεῷ. καὶ οὐκ ἴσχυσαν ἐπιλαβέσθαι αὐτοῦ ῥήματος ἐναντίον τοῦ λαοῦ, καὶ θαυμάσαντες ἐπὶ τῇ ἀποκρίσει αὐτοῦ, ἐσίγησαν. προσελθόντες δέ τινες τῶν σαδδουκαίων, οἱ ἀντιλέγοντες ἀνάστασιν μὴ εἶναι, ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες. διδάσκαλε, μωσῆς ἔγραψεν ἡμῖν, ἐάν τινος ἀδελφὸς ἀποθάνῃ, ἔχων γυναῖκα, καὶ οὗτος ἄτεκνος ἀποθάνῃ, ἵνα λάβῃ

dominus uineæ: Quid faciam? Mittam filium meũ dilectum. Forsitan cum hunc uiderint reuerebunt. Quẽ cum uidissent coloni, cogitauerũt intra se, dicentes: Hic est hæres, uenite occidamus illum, ut nostra fiat hæreditas. Et eiectũ illum extra uineam, occiderũt. Quid ergo faciet illis dominus uineæ? Veniet & perdet colonos istos, & dabit uineam alijs. Quod cum audissent, dixerunt: Absit. Ille uero intuitus eos, ait: Quid est ergo hoc quod scriptum est: Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, is factus est caput anguli? Omnis qui ceciderit super illum lapidem, conquassabitur: super quẽ autem ceciderit, cõminuet illum. Et quærebant principes sacerdotũ & scribæ injcere in illum manus eadẽ hora, & timuerũt populum. Cognouerũt eñ, quod in ipsos dixisset similitudinẽ hanc. Et obseruantes emiserunt insidiatores, qui se iustos simularent, ut caperẽt eum ex sermone, traderẽtq; illum principatui & potestati præsidis. Et interrogauerũt eum, dicẽtes: Magister, scimus qđ recte dicis ac doces, nec respicis personam, sed uiam dei cum ueritate doces: Licet nobis tributũ dare cæsari, an non? Intellecta autem illorum uersutia, dixit ad eos: Quid me tentatis? Ostendite mihi denarium: Cuius habet imaginẽ & inscriptionẽ? Respondentes dixerũt: cæsaris. Et ait illis: Reddite ergo quæ sunt cæsaris, cæsari: & quæ sunt dei, deo. Et non potuerunt uerbum eius reprehendere corã populo, & mirati super responso eius, tacuerunt. Accesserunt autem quidam Sadducæorum, qui negant esse resurrectionem, & interrogauerunt eum, dicẽtes: Magister, Moses scripsit nobis, si cuius frater mortuus fuerit, habens uxorẽ, isq; sine liberis mortuus fuerit, ut

λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα, καὶ ἐξανα-
στήσῃ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. ἑπτὰ οὖν ἀδελ-
φοὶ ἦσαν, καὶ ὁ πρῶτος λαβὼν γυναῖκα, ἀπέ-
θανεν ἄτεκνος. καὶ ἔλαβεν ὁ δεύτερος τὴν γυναῖ-
κα, καὶ οὗτος ἀπέθανεν ἄτεκνος. καὶ ὁ τρίτος
ἔλαβεν αὐτὴν, ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ ἑπτὰ, καὶ οὐ
κατέλιπον τέκνα, καὶ ἀπέθανον. ὕστερον πάν-
των ἀπέθανε καὶ ἡ γυνή, ἐν τῇ οὖν ἀναστά-
σει τίνος αὐτῶν γίνετε γυνή; οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον
αὐτὴν γυναῖκα. καὶ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς
ὁ Ιησοῦς. οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου γαμοῦσι καὶ
ἐκγαμίσκοντε, οἱ δὲ καταξιωθέντες τοῦ αἰῶ-
νος ἐκείνου τυχεῖν, καὶ τῆς ἀναστάσεως τῆς ἐκ νε-
κρῶν, οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε ἐκγαμίσκονται,
οὔτε δὲ ἀποθανεῖν ἔτι δύναντε. ἰσάγγελοι γάρ
εἰσι, καὶ οἱ υἱοί εἰσι τοῦ θεοῦ, τῆς ἀναστάσεως
υἱοὶ ὄντες. ὅτι δὲ ἐγείροντε οἱ νεκροὶ, καὶ μωσῆς
ἐμήνυσεν ἐπὶ τῆς βάτου, ὡς λέγει κύριον τὸν
θεὸν ἀβραὰμ καὶ τὸν θεὸν ἰσαὰκ καὶ τὸν θε-
ὸν ἰακώβ. Θεὸς δὲ οὐκ ἔστι νεκρῶν, ἀλλὰ ζών-
των, πάντες γὰρ αὐτῷ ζῶσιν. ἀποκριθέντες
δέ τινες τῶν γραμματέων, εἶπον. διδάσκα-
σμδ β λε, καλῶς εἶπας. * οὐκ ἔτι δὲ ἐτόλμων ἐπε-
ρωτᾶν αὐτὸν οὐδέν. * εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς,
σμε β πῶς λέγουσι, τὸν Χιστὸν υἱὸν δαβὶδ εἶναι, ο γ
καὶ αὐτὸς δαβὶδ λέγει ἐν βίβλῳ ψαλμῶν.
εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δε-
ξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑπο-
πόδιον τῶν ποδῶν σου; δαβὶδ οὖν κύριον
σμϛ β αὐτὸν καλεῖ, καὶ πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστιν; * ἀκούον-
τος δὲ παντὸς τοῦ λαοῦ, εἶπε τοῖς μαθηταῖς
αὐτοῦ. προσέχετε ἀπὸ τῶν γραμματέων τῶν θε-
λόντων περιπατεῖν ἐν στολαῖς, καὶ φιλούντων
ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ πρωτοκαθε-
δρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ πρωτοκλισί-
σμζ η ας ἐν τοῖς δείπνοις. * οἳ κατεσθίουσι τὰς οἰκί-
ας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρᾷ προσεύ-
χοντε, οὗτοι λήψονται περισσότερον κρίμα.
Αναβλέψας δὲ εἶδε τοὺς βάλλοντας τὰ δῶ ο δ
ρα αὐτῶν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον πλουσίους. εἶ-
δε δέ τινα καὶ χήραν πενιχρὰν βάλλουσαν
ἐκεῖ

accipiat frater eius uxorē, & suscitet semē fratri suo. Septē ergo fratres erant, & primus accepit uxorem, ac mortuus est sine liberis. Et accepit secundus illam, & ipse mortuus est sine liberis. Et tertius accepit illam, similiter & cæteri septē, nec reliquerunt liberos, & mortui sunt. Nouissime omniū mortua est & mulier: In resurrectione ergo cui⁹ eorū erit uxor? Siquidē septē habuerūt eam uxorē. Et respōdēs ait illis Iesus: Filij hui⁹ sæculi ducūt uxores & nuptū dant, illi uero qui digni habebuntur sæculo illo, & resurrectione ex mortuis, neque ducunt uxores, neq; nuptum dant, neq; em̄ ultra mori possunt: Aequales enim angelis sunt, & filij sunt dei, cū sint filij resurrectionis. Qd' uero resurgant mortui, & Moses ostendit iuxta rubum, cū dicit dn̄m deū Abraham & deum Isaac & deum Iacob. Deus autē nō est mortuorū, sed uiuorū, omnes em̄ illi uiuunt. Respōdentes autē quidā scribarum, dixerunt: Magister, bene dixisti: Et amplius nō audebant eum quicq̄ interrogare. Dixit autem ad illos: Quomō dicunt, Christum filiū esse Dauid, & ipse Dauid dicit in libro psalmorum: Dixit dn̄s dn̄o meo, sede à dextris meis, donec posuero inimicos tuos scabellū pedum tuorū? Dauid ergo dn̄m illum uocat, & quomō filius eius est? Audiēte uero cuncto populo dixit discipulis suis: Cauete à scribis qui uolunt ambulare in stolis, & amant salutationes in foris, ac primas cathedras in synagogis, & primos discubitus in conuiuijs. Qui deuorant domos uiduarū, simulantes longā orationē: Hi accipient damnationē maiorē. Respi- XXI
ciens autē uidit eos q mittebant munera sua in gazophylaciū diuites. Vidit autē & quandā uiduā pauperculam mittentē illuc

ἐκεῖ δύο λεπτά. ☪ εἶπεν, ἀληθῶς λέγω ὑμῖν, ὅτι ἡ χήρα ἡ πτωχὴ αὕτη πλεῖον πάντων ἔβαλεν· ἅπαντες γὰρ οὗτοι ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον εἰς τὰ δῶρα τοῦ θεοῦ, αὕτη δὲ ἐκ τῆς ὑστερήματος αὐτῆς ἅπαντα τὸν βίον ὃν εἶχεν ἔβαλε. * καί τινων λεγόντων περὶ τοῦ ἱεροῦ, ὅτι λίθοις καλοῖς καὶ ἀναθήμασι κεκόσμηται, εἶπε, ταῦτα ἃ θεωρεῖτε, ἐλεύσονται ἡμέραι ἐν αἷς οὐκ ἀφεθήσεται λίθος ἐπὶ λίθῳ ὃς οὐ καταλυθήσεται. * ἐπηρώτησαν δὲ αὐτὸν, λέγοντες· διδάσκαλε, πότε οὖν ταῦτα ἔσται; καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν μέλλῃ ταῦτα γίνεσθαι; ὁ δὲ εἶπε, βλέπετε μὴ πλανηθῆτε. πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες, ὅτι ἐγώ εἰμι· καὶ ὁ καιρὸς ἤγγικε· μὴ οὖν πορευθῆτε ὀπίσω αὐτῶν. ὅταν δὲ ἀκούσητε πολέμους καὶ ἀκαταστασίας, μὴ πτοηθῆτε· δεῖ γὰρ ταῦτα γενέσθαι πρῶτον, ἀλλ' οὐκ εὐθέως τὸ τέλος. τότε ἔλεγεν αὐτοῖς, ἐγερθήσεται ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν, σεισμοί τε μεγάλοι κατὰ τόπους, καὶ λιμοὶ, καὶ λοιμοὶ ἔσονται, φόβητρά τε, καὶ σημεῖα ἀπ' οὐρανοῦ μεγάλα ἔσται. * πρὸ δὲ τούτων πάντων ἐπιβαλοῦσιν ἐφ' ὑμᾶς τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ διώξουσι παραδιδόντες εἰς συναγωγὰς καὶ φυλακὰς, ἀγομένους ἐπὶ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου. ἀποβήσεται δὲ ὑμῖν εἰς μαρτύριον. * θέσθε οὖν εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν, μὴ προμελετᾶν ἀπολογηθῆναι, ἐγὼ γὰρ δώσω ὑμῖν στόμα καὶ σοφίαν, ᾗ οὐ δυνήσονται ἀντειπεῖν, οὐδὲ ἀντιστῆναι πάντες οἱ ἀντικείμενοι ὑμῖν. παραδοθήσεσθε δὲ καὶ ὑπὸ γονέων καὶ ἀδελφῶν καὶ συγγενῶν καὶ φίλων, καὶ θανατώσουσιν ἐξ ὑμῶν. καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου. καὶ θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ ἀπόληται. ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν. * ὅταν δὲ ἴδητε κυκλουμένην ὑπὸ στρατοπέδων τὴν Ἱερουσαλὴμ, τότε γνῶτε· ὅτι ἤγγικεν ἡ ἐρήμωσις αὐτῆς.

illuc æra minuta duo. Et dixit: Vere dico uobis, quod uidua hæc pauper plusq; omnes misit. Nam omnes hi ex eo quod ipsis exuberat, miserunt in munera dei: hæc autē ex penuria sua uniuersam substantiā quā habebat, misit. Et quibusdā dicētibus de tēplo, qd' pulchris lapidib⁹ ac donis ornatū esset, dixit: Ex his quæ uidetis, uenient dies in quibus non relinquetur lapis super lapidē qui nō diruat'. Interrogauerūt autē illum, dicētes: Præceptor, qñ hæc erunt, & qd' signū qñ ista futura sint? At ille dixit: Videte ne seducamini. Multi enim uenient sub nomine meo, dicētes, se esse Christum, & tempus instat. ne igitur sequamini illos. Cæterū cum audieritis bella & seditiones, nolite terreri. oportet em̄ prius hæc fieri, sed nō statim finis. Tunc dicebat illis: Insurget gens contra gentē, & regnū aduersus regnum, & terræmotus magni erunt in singulis locis, & fames, ac pestilentiæ, terriciq; lamētaq;, & signa de cœlo magna erunt. Sed ante hæc omnia iniicient uobis manus suas, & persequent', tradētes in conciliabula & carceres, trahentes ad reges ac præsides propter nomē meum. Continget autē uobis in testimonium. Habete igitur fixum in cordibus uestris, non esse præmeditandā defensionē, nam ipse dabo uobis os & sapientiā, cui nō poterunt cōtradicere, neq; resistere omnes qui aduersabunt' uobis. Trademini autē etiā à parētibus & fratribus & cognatis & amicis, & morte afficient quosdam ex uobis. Et eritis inuisi omnibus propter nomen meum. Et pilus de capite uestro non peribit. Per patientiam uestrā possidete animas uestras. Cum autē uideritis circundari ab exercitibus Hierosolymam, tunc scitote, quod immineat desolatio eius.

σμγ β *τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη, καὶ οἱ ἐν μέσῳ αὐτῆς, ἐκχωρείτωσαν, καὶ οἱ ἐν ταῖς χώραις, μὴ εἰσερχέσθωσαν εἰς αὐτήν, ὅτι ἡμέραι ἐκδικήσεως αὗταί εἰσι, τοῦ πλησθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα. *οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις, καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. *ἔσται γὰρ ἀνάγκη μεγάλη ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὀργὴ ἐν τῷ λαῷ τούτῳ. *καὶ πεσοῦνται στόματι μαχαίρας, καὶ αἰχμαλωτισθήσονται εἰς πάντα τὰ ἔθνη. καὶ Ἰερουσαλὴμ ἔσται πατουμένη ὑπὸ ἐθνῶν ἄχρι πληρωθῶσι καιροὶ ἐθνῶν. *καὶ ἔσται σημεῖα ἐν ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ ἄστροις, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς συνοχὴ ἐθνῶν, ἐν ἀπορίᾳ, ἠχούσης θαλάσσης καὶ σάλου, ἀποψυχόντων ἀνθρώπων ἀπὸ φόβου καὶ προσδοκίας τῶν ἐπερχομένων τῇ οἰκουμένῃ. αἱ γὰρ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται. *καὶ τότε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλῃ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς. Ἀρχομένων δὲ τούτων γίνεσθαι, ἀνακύψατε καὶ ἐπάρατε τὰς κεφαλὰς ὑμῶν, διότι ἐγγίζει ἡ ἀπολύτρωσις ὑμῶν. καὶ εἶπε παραβολὴν αὐτοῖς, ἴδετε τὴν συκῆν καὶ πάντα τὰ δένδρα, ὅταν προβάλωσιν ἤδη, βλέποντες ἀφ' ἑαυτῶν γινώσκετε, ὅτι ἤδη ἐγγὺς τὸ θέρος ἐστίν. οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδητε ταῦτα γινόμενα, γινώσκετε, ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν πάντα γένηται. ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι. *προσέχετε δὲ ἑαυτοῖς, μήποτε βαρηθῶσιν ὑμῶν αἱ καρδίαι ἐν κραιπάλῃ καὶ μέθῃ καὶ μερίμναις βιωτικαῖς, καὶ αἰφνίδιος ἐφ' ὑμᾶς ἐπιστῇ ἡ ἡμέρα ἐκείνη. ὡς παγὶς γὰρ ἐπελεύσεται ἐπὶ πάντας τοὺς καθημένους ἐπὶ προσώπου πάσης τῆς γῆς. ἀγρυπνεῖτε οὖν ἐν παντὶ καιρῷ, δεόμενοι, ἵνα καταξιωθῆτε ἐκφυγεῖν ταῦτα πάντα τὰ μέλλοντα γινέσθαι, καὶ σταθῆναι ἔμπροσθεν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. ἦν δὲ τὰς ἡμέρας ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων, τὰς δὲ νύκτας ἐξερχόμενος ηὐλίζετο εἰς τὸ

Tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes: & qui in medio eius, discedant: & qui in regionibus, non intrent in eam: quia dies ultionis hi sunt, ut impleantur omnia quæ scripta sunt. Væ autem prægnantibus & mamma nutrientibus in illis diebus. Erit enim afflictio magna super terrã, & ira in populo hoc. Et cadent acie gladij, & captiui ducentur in omnes gentes. Et Hierusalem calcabitur à gentibus donec impleantur tempora gentium. Et erunt signa in sole & luna & stellis, & in terris anxietas gentium per desperationem, resonante mari & fluctu, extabescentibus hominibus præ timore, & expectatione eorũ quæ superuenient orbi terrarum. Nam uirtutes cœlorũ mouebuntur. Et tunc uidebunt filium hominis uenientem in nube cum potestate & gloria magna. His autẽ fieri incipientibus, suspicite & attollite capita uestra, qm̃ appropinquat redemptio uestra. Et dixit illis similitudinem: Videte ficum & omnes arbores, cũ protrudunt iam gemmas, cernẽtes ex uobisipsis scitis, qd̃ iam instet æstas. Ita & uos cum uideritis hæc fieri, scitote quod instet regnũ dei. Amẽ dico uobis, non præteribit ætas hæc, anteqũ omnia facta fuerint. Cœlum & terra transibunt, uerba autem mea nõ transibunt. Cauete autem uobis, ne quando grauentur corda uestra crapula & ebrietate, & curis huius uitæ, subitusque uobis ingruat dies ille. Tanquam laqueus enim superueniet in omnes qui sedent super faciem totius terræ. Vigilate itaque omni tempore, deprecantes, ut liceat uobis effugere ista omnia quæ futura sunt, & stare ante filium hominis. Docebat autem interdiu in templo, noctu uero exiens diuersabatur

in monte

εἰς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον ἐλαιῶν. καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὠρθρίζε πρὸς αὐτὸν, ἀκούειν αὐτοῦ. * ἤγγιζε δὲ ἡ ἑορτὴ τῶν ἀζύμων, λε ος
γομένη πάσχα. * καὶ ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς ὁ
οἱ γραμματεῖς, τὸ, πῶς ἀνέλωσιν αὐτὸν, ἐφο
βοῦντο γὰρ τὸν λαόν. * εἰσῆλθε δὲ σατανᾶς
εἰς Ἰούδαν τὸν ἐπικαλούμενον Ἰσκαριώτην,
ὄντα ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δώδεκα, * ὁ ἀπελ
θὼν συνελάλησε τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ στρατη
γοῖς, τὸ, πῶς αὐτὸν παραδῷ αὐτοῖς. καὶ ἐχά
ρησαν, καὶ συνέθεντο αὐτῷ ἀργύριον δοῦναι.
ὁ ἐξωμολόγησε, καὶ ἐζήτει εὐκαιρίαν τοῦ πα
ραδοῦναι αὐτὸν αὐτοῖς ἄτερ ὄχλου. ἦλθε δὲ
ἡ ἡμέρα τῶν ἀζύμων, ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι τὸ πά
σχα, καὶ ἀπέστειλε πέτρον καὶ ἰωάννην, εἰ
πών. πορευθέντες ἑτοιμάσατε ἡμῖν τὸ πά
σχα, ἵνα φάγωμεν. οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, ποῦ θέ
λεις ἑτοιμάσωμεν; ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. ἰδοὺ εἰ
σελθόντων ὑμῶν εἰς τὴν πόλιν, συναντήσει
ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος βασά
ζων, ἀκολουθήσατε αὐτῷ εἰς τὴν οἰκίαν ὅ
εἰσπορεύεται, καὶ ἐρεῖτε τῷ οἰκοδεσπότῃ
τῆς οἰκίας. λέγει σοι ὁ διδάσκαλος, ποῦ
ἐστὶ τὸ κατάλυμα, ὅπου τὸ πάσχα μετὰ τῶν
μαθητῶν μου φάγω; κἀκεῖνος ὑμῖν δείξει ἀ
νώγεον μέγα ἐστρωμένον, ἐκεῖ ἑτοιμάσατε.
ἀπελθόντες δὲ, εὗρον καθὼς εἰρήκει αὐτοῖς,
καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα. καὶ ὅτε ἐγένετο ἡ
ὥρα, ἀνέπεσε, καὶ οἱ δώδεκα ἀπόστολοι σὺν
αὐτῷ. * καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς. ἐπιθυμίᾳ ἐπε
θύμησα τοῦτο τὸ πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν
πρὸ τοῦ με παθεῖν. * λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι
οὐκ ἔτι οὐ μὴ φάγω ἐξ αὐτοῦ, ἕως ὅτου πλη
ρωθῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. καὶ δεξάμε
νος ποτήριον, εὐχαριστήσας εἶπε. λάβετε
τοῦτο, καὶ διαμερίσατε εἰς ἑαυτούς. λέγω γὰρ
ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ πίω ἀπὸ τοῦ γενήματος
τῆς ἀμπέλου, ἕως ὅτου ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ
ἔλθῃ. * καὶ λαβὼν ἄρτον, εὐχαριστήσας, ἔ
κλασε καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς, λέγων. τοῦτό ἐστι τὸ
σῶμά μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν διδόμενον, τοῦτο
ποιεῖτε

in monte qui uocatur oliuarū. Et omnis populus diluculo uentitabat ad eum, ut in templo audiret eum. Instabat autē XXII dies festus azymorū, qui dicit' pascha. Et quærebāt principes sacerdotū & scribæ, quomodo Iesum interficerent, timebant enim plebem. Intrauit autem satanas in Iudam, cui cognomē erat Iscariotes, qui erat è numero duodecim, abijtque & locutus est cum principibus sacerdotum ac magistratibus, quēadmodū illum traderet eis. Et gauisi sunt, ac pacti sunt pecuniam illi se daturos. Et ille spopondit, quærebatq; opportunitatē, ut traderet illum illis sine turba. Venit autē dies azymorum, in qua necesse erat immolari pascha. Et misit Petrum ac Ioannē, dicens: Euntes parate nobis pascha, ut edamus. At illi dixerunt ei: Vbi uis paremus? Et dixit ad eos: Ecce introeuntibus uobis in ciuitatē occurret homo quidā, uas aquæ testaceum portans, sequimini eum in domum in quam intrat, & dicetis patrifamilias ædium: Dicit tibi magister: Vbi est diuersorium, ubi pascha cum discipulis meis edam? Et ipse ostendet uobis cœnaculum magnum stratum, ibi parate. Euntes autem inuenerūt sicut dixerat illis, & parauerūt pascha. Et cū iam esset tempestiuū, accubuit: ac duodecim apostoli cum eo. Et ait illis: Desyderio desyderaui hoc pascha comedere uobiscum anteq; patiar. Dico enim uobis, posthac nō edam ultra ex eo, donec compleatur in regno dei. Et accepto poculo, gratias egit, ac dixit: Accipite hoc & diuidite inter uos. Dico enim uobis, quod non bibam de fructu uitis, donec regnum dei ueniat. Et accepto pane, cum gratias egisset, fregit, ac dedit eis, dicens: Hoc est corpus meum, quod pro uobis datur, hoc

facite

σξζ β ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν.* ὡσαύτως
καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λέγων. τοῦτο τὸ ποτήριον, ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί
σξη β μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον.* πλὴν ἰδοὺ
ἡ χεὶρ τοῦ παραδιδόντος με μετ' ἐμοῦ ἐπὶ τῆς τρα
πέζης. καὶ ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου πορεύεται
κατὰ τὸ ὡρισμένον. πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐ-
σξθ α κείνῳ δι' οὗ παραδίδοται.* καὶ αὐτοὶ ἤρξαντο
συζητεῖν πρὸς ἑαυτούς, τὸ, τίς ἄρα εἴη ἐξ αὐ
σο ε τῶν, ὁ τοῦτο μέλλων πράσσειν.* ἐγένετο δὲ καὶ
φιλονεικία ἐν αὐτοῖς, τὸ, τίς αὐτῶν δοκεῖ εἶ οζ
ναι μείζων. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, οἱ βασιλεῖς τῶν
ἐθνῶν κυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ ἐξουσιάζον
τες αὐτῶν, εὐεργέται καλοῦνται. ὑμεῖς δὲ
οὐχ οὕτως, ἀλλ' ὁ μείζων ἐν ὑμῖν, γενέσθω
ὡς ὁ νεώτερος, καὶ ὁ ἡγούμενος ὡς ὁ διά-
σοα ι κονῶν.* τίς γὰρ μείζων ὁ ἀνακείμενος, ἢ
ὁ διακονῶν; οὐχὶ ὁ ἀνακείμενος; ἐγὼ δέ εἰ
μι ἐν μέσῳ ὑμῶν ὡς ὁ διακονῶν. ὑμεῖς δέ
ἐστε οἱ διαμεμενηκότες μετ' ἐμοῦ ἐν τοῖς πει
ρασμοῖς μου. κἀγὼ διατίθεμαι ὑμῖν, κα-
θὼς διέθετό μοι ὁ πατήρ μου βασιλείαν, ἵνα
ἐσθίητε καὶ πίνητε ἐπὶ τῆς τραπέζης μου ἐν
σοβ ε τῇ βασιλείᾳ μου, * καὶ καθίσησθε ἐπὶ θρόνων
κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ.* εἶ
σογ α πεν δὲ ὁ κύριος, Σίμων Σίμων, ἰδοὺ ὁ σατανᾶς οη
ἐξῃτήσατο ὑμᾶς, τοῦ σωϊάσαι ὡς τὸν σῖτον.
ἐγὼ δὲ ἐδεήθην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλείπῃ ἡ πί
σοδ β στις σου.* καὶ σύ ποτε ἐπιστρέψας, στήριξον τοὺς
ἀδελφούς σου.* ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ. κύριε, με-
σοε α τὰ σοῦ ἕτοιμός εἰμι καὶ εἰς φυλακὴν καὶ εἰς θά
νατον πορεύεσθαι. ὁ δὲ εἶπε, Λέγω σοι Πέτρε,
σος α οὐ μὴ φωνήσει σήμερον ἀλέκτωρ, πρίν ἢ τρὶς
ἀπαρνήσῃ μὴ εἰδέναι με.* καὶ εἶπεν αὐτοῖς,
ὅτε ἀπέστειλα ὑμᾶς ἄτερ βαλαντίου καὶ πή
ρας καὶ ὑποδημάτων, μή τινος ὑστερήσατε;
οἱ δὲ εἶπον, οὐθενός. εἶπεν οὖν αὐτοῖς, Αλ
λὰ νῦν ὁ ἔχων βαλάντιον ἀράτω, ὁμοί-
ως καὶ πήραν, καὶ ὁ μὴ ἔχων, πωλησάτω τὸ μά
σοζ κ τιον αὐτου, καὶ ἀγορασάτω μάχαιραν.* λέγω
γὰρ ὑμῖν, ὅτι ἔτι τοῦτο τὸ γεγραμμένον,

facite in mei recordationem. Similiter & poculum postquam cœnauit, dicēs: Hoc poculum, nouum testamentum per sanguinem meum, qui pro uobis effundit. Veruntamen ecce manus prodentis me, mecum est in mensa. Et filius quidem hominis secundum quod definitum est, uadit. ueruntamē uæ homini illi per quem proditur. Et ipsi cœperunt quærere inter sese, quis nam esset ex ipsis, qui hoc facturus esset. Facta est autem & cōtentio inter eos, quis eorū uideretur esse maior. Dixit autem eis: Reges gentium dominantur eis, & qui potestatem habent super eas, benefici uocantur. Vos autē non sic, sed qui maior est in uobis, fiat sicut iunior: & qui princeps est, sicut qui ministrat. Nam uter maior est, qui accumbit, an qui ministrat? Nonne qui accumbit? At ego in medio uestrū sum ut qui ministrat: Vos autem estis qui permansistis mecū in tentationibus meis. Et ego dispono uobis, sicut disposuit mihi pater meus regnum, ut edatis & bibatis super mēsam meam in regno meo, & sedeatis super thronos, iudicantes duodecim tribus Israël. Ait autē dñs: Simon Simon, ecce satanas expetiuit uos, ut cribraret sicut triticū. sed ego rogaui pro te, ne deficiat fides tua. & tu aliqñ cōuersus confirma fratres tuos. At ille dixit ei: Dñe, tecū paratus sum & in carcerē, & in mortem ire. At ille dixit: Dico tibi Petre, nō canet hodie gallus, priusquam ter abneges te nosse me. Et dixit eis: Quando misi uos sine sacculo & pera & calciamentis, num quid defuit uobis? At illi dixerūt: Nihil. Dixit ergo eis: Sed nunc, q habet sacculū tollat, similiter & peram. & qui nō habet, uendat tunicā suā, & emat gladiū. Dico enī uobis: qm̄ adhuc hoc qd' scriptū est,

oportet

σοη ι σοθ α σπ β σπα α σωβ α σωγ ι σωδ β σωε α σπς β σωζ α σωη ι σωθ α σηα α σηγα α

δεῖ τελεσθῆναι ἐν ἐμοί, τὸ, καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη. καὶ γὰρ τὰ περὶ ἐμοῦ, τέλος ἔχει. * οἱ δὲ εἶπον, κύριε, ἰδοὺ μάχαιραι ὧδε δύο. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, ἱκανόν ἐστι. * καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη κατὰ τὸ ἔθος εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν. ἠκολούθησαν δὲ αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταί. * γενόμενος δὲ ἐπὶ τοῦ τόπου, εἶπεν αὐτοῖς, προσεύχεσθε, μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν. * καὶ αὐτὸς ἀπεσπάσθη ἀπ' αὐτῶν ὡσεὶ λίθου βολήν. καὶ θεὶς τὰ γόνατα προσήυχετο, λέγων. * πάτερ, εἰ βούλει, παρένεγκε τὸ ποτήριον τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ. πλὴν μὴ τὸ θέλημά μου, ἀλλὰ τὸ σὸν γινέσθω. * ὤφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος ἀπ' οὐρανοῦ ἐνισχύων αὐτόν. καὶ γενόμενος ἐν ἀγωνίᾳ, ἐκτενέστερον προσήυχετο. ἐγένετο δὲ ὁ ἱδρὼς αὐτοῦ ὡσεὶ θρόμβοι αἵματος καταβαίνοντες ἐπὶ τὴν γῆν. * καὶ ἀναστὰς ἀπὸ τῆς προσευχῆς, ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, εὗρεν αὐτοὺς κοιμωμένους ἀπὸ τῆς λύπης, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, τί καθεύδετε; ἀναστάντες προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν. * ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ ὄχλος, καὶ ὁ λεγόμενος Ἰούδας εἷς τῶν δώδεκα προήρχετο αὐτῶν, καὶ ἤγγισε τῷ Ἰησοῦ φιλῆσαι αὐτόν. * ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπε αὐτῷ, Ἰούδα, φιλήματι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παραδίδως; * ἰδόντες δὲ οἱ περὶ αὐτὸν τὸ ἐσόμενον, εἶπον αὐτῷ. κύριε, εἰ πατάξομεν ἐν μαχαίρᾳ; καὶ ἐπάταξεν εἷς τις ἐξ αὐτῶν τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ οὖς τὸ δεξιόν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν, ἐᾶτε ἕως τούτου. * καὶ ἁψάμενος τοῦ ὠτίου αὐτοῦ, ἰάσατο αὐτόν. * εἶπε δὲ ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς παραγενομένους ἐπ' αὐτόν, ἀρχιερεῖς καὶ στρατηγοὺς τοῦ ἱεροῦ καὶ πρεσβυτέρους, ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξελήλυθατε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων; καθ' ἡμέραν ὄντος μου μεθ' ὑμῶν ἐν τῷ ἱερῷ, οὐκ ἐξετείνατε τὰς χεῖρας ἐπ' ἐμέ. ἀλλ' αὕτη ὑμῶν ἐστὶν ἡ ὥρα, καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ σκότους. * συλλαβόντες δὲ αὐτὸν ἤγαγον, καὶ εἰσήγαγον αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀρχιερέως. * ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει μακρόθεν

oportet perfici in me: & cum iniquis deputatus est. Etenim ea quæ sunt de me, finē habent. At illi dixerūt: Domine, ecce duo gladij hic. At ille dixit eis: Satis est. Et egressus ibat, ut erat solitus, in montē oliuarū. secuti sunt autē illum & discipuli. Et cum peruenisset ad locū, dixit illis: Orate, ne intretis in tentationem. Et ipse auulsus est ab eis fermè ad iactum lapidis, positisq; genibus orabat, dicens: Pater, si uis, transfer poculum hoc à me. Verumtamē non mea uoluntas, sed tua fiat. Apparuit autē illi angelus de cœlo confortans eum. Et correptus labore, prolixius orabat. Et erat sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrētes in terrā. Et cum surrexisset à deprecatiõe, uenissetq; ad discipulos suos, reperit eos dormientes præ mœstitudine. Et ait illis: Quid dormitis? Surgite & orate, ne intretis in tentationem. Adhuc autē eo loquēte, ecce turba, & qui uocabat' Iudas, unus è duodecim, antecedebat eos, & appropinquauit Iesu, ut oscularetur eum. Iesus autem dixit illi: Iuda, osculo filium hominis prodis? Vidētes autem hi qui circa ipsum erant, quod futurū erat, dixerunt ei: Domine, percutiem⁹ ne gladio? Et percussit unus ex illis seruum principis sacerdotū, & amputauit auriculam eius dextrā. Respondens autem Iesus, ait: Sinite huc usq;. Et cū tetigisset auriculam eius, sanauit eum. Dixit autē Iesus ad eos qui uenerant ad se, principes sacerdotum ac magistratus templi & seniores: Quasi ad latronē existis cum gladijs ac fustibus? cū quotidie uobiscū fuerim in templo, nō extēdistis manus in me. Sed hæc est hora illa uestra, & potestas tenebrarū. Cōprehēsum aūt eum duxerūt, & induxerūt in domū principis sacerdotū. Petr⁹ uero sequebat' eminus,

μακρόθεμ. ἁψάντωμ δὲ πῦρ ϕῶ μέσῳ ϕῆ αὐ/
λῆς, καὶ συγκαθισάντωμ αὐτῶμ, ἐκάθητο ὁ
πέτρος ϕῶ μέσῳ αὐτῶμ. ἰδοῦσα ἡ αὐτὸμ πα
δίσκη τις καθήμενομ πρὸς τὸ φῶς, καὶ ἀτε/
νίσασα αὐτῷ εἶπε. καὶ οὗτος σὺμ αὐτῷ ἦμ.
ὁ δὲ ἠρνήσατο αὐτὸμ, λέγωμ, γύναι, οὐκ οἶ-
σβ δα αὐτόμ. * καὶ μετὰ βραχὺ ἕτερος ἰδὼμ
α αὐτὸμ, ἔφη. ϾΤ σὺ ἐξ αὐτῶμ εἶ. ὁ δὲ πέτρος
εἶπεμ, ἄνθρωπε, οὐκ εἰμί. καὶ διασάσης ὡσεὶ
ὥρας μιᾶς ἄλλός τις διϊσχυρίζετο, λέγωμ,
ἐπ᾽ἀληθείας καὶ οὗτος μετ᾽αὐτοῦ ἦμ, καὶ γὰρ
γαλιλαῖός ἐστιμ. εἶπε δὲ ὁ πέτρος. ἄνθρω-
πε, οὐκ οἶδα ὃ λέγεις. ϾΤ παραχρῆμα ἔτι λα-
λοῦντος αὐτοῦ, ἐφώνησεμ ἀλέκτωρ. καὶ στρα
σγγ φεὶς ὁ κύριος ἐνέβλεψε τῷ πέτρῳ. * ϾΤ ὑπε
ϛ μνήσθη ὁ πέτρος τοῦ λόγου τοῦ κυρίου, ὡς εἶ-
πεμ αὐτῷ, ὅτι πρίμ ἀλέκτορα φωνῆσαι, ἀ-
παρνήσῃ με τρίς. καὶ ἐξελθὼμ ἔξω ὁ πέτρος,
σγδ ἔκλαυσε πικρῶς. * καὶ οἱ ἄνδρες οἱ συμέ-
α χοντες τὸμ ιησοῦμ, ἐνέπαιζομ αὐτῷ, δέροντες.
ϾΤ περικαλύψαντες αὐτὸμ, ἐτυπτομ αὐτοῦ τὸ
πρόσωπομ, καὶ ἐπηρώτωμ αὐτόμ, λέγοντες.
προφήτευσομ, τίς ἐστιμ ὁ παίσας σε; ϾΤ ἕτε/
ρα πολλὰ βλασφημοῦντες ἔλεγομ εἰς αὐ-
σε τόμ. * καὶ ὡς ἐγένετο ἡμέρα, συνήχθη τὸ πρεσ/
β βυτέριομ τοῦ λαοῦ, ἀρχιερεῖς ϾΤ γραμματεῖς,
καὶ ἀνήγαγομ αὐτὸμ εἰς τὸ συνέδριομ αὐτῶμ,
σγε λέγοντες. εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός; εἰπὲ ἡμῖμ. * εἶ-
ι πε δὲ αὐτοῖς, ἐὰμ ὑμῖμ εἴπω, οὐ μὴ πιστεύσητε.
ἐὰμ δὲ καὶ ἐρωτήσω, οὐ μὴ ἀποκριθῆτέ
σζ μοι ἢ ἀπολύσητε. * ἀπὸ τοῦ νῦμ ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ
α ἀνθρώπου καθήμενος ἐκ δεξιῶμ τῆς δυνά-
σκ μεως τοῦ θεοῦ. * εἶπομ δὲ πάντες, σὺ οὖμ εἶ
ι ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ; ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἔφη. ὑμεῖς λέ-
σθ γετε, ὅτι ἐγώ εἰμι. οἱ δὲ εἶπομ. * τί ἔτι χρεί
β αμ ἔχομεν μαρτυρίας; αὐτοὶ γὰρ ἀκούσα-
μεμ ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ.

τ * καὶ ἀναστὰμ ἅπαμ τὸ πλῆθος αὐτῶμ, ἤ-
α γαγεμ αὐτὸμ ἐπὶ τὸμ πιλᾶτομ. * ἤρξαντο δὲ
τα κατηγορεῖμ αὐτοῦ, λέγοντες. τοῦτομ εὕρομεμ
ι διαστρέφοντα τὸ ἔθνος, ϾΤ κωλύοντα καίσαρι
φόρους

eminus. Cum autem accēdissent ignem in medio aulæ, atq; unà consedissent, sedit & Petrus inter illos. Quem cum uidisset ancilla quædam sedentē ad lumē, defixis in illum oculis, dixit: Et hic cū illo erat. At ille abnegauit eum, dicens: Mulier, nō noui illum. Et post pusillum alius uidens eum, dixit: Et tu de illis es. Petrus uero ait: Homo, non sum. Et interuallo interiecto ferè horæ unius alius quidam affirmabat, dicens: Vere & hic cum illo erat, nam & Galilæus est. Et ait Petrus: Homo, nescio quid dicas. Et continuo adhuc illo loquente cecinit gallus. Et conuersus dominus, intuitus est Petrum. Et recordatus est Petrus uerbi dñi, quomō dixerat ipsi: priusq̄ gallus cecinerit, ter me negabis. Et egressus foras Petrus fleuit amare. Et uiri qui tenebant Iesum, illudebant ei, cædentes. & cū circumtexissent eum, percutiebant faciem eius, & interrogauerunt eum, dicētes: Vaticinare: Quis est ille qui te percussit? Et alia multa conuiciantes dicebant in eum. Et ut factus est dies, cōuenerunt seniores plebis & principes sacerdotū & scribæ, & duxerunt illum in concilium suum, dicentes: Num tu es ille Christus? dic nobis. Et ait illis: Si uobis dixero, non credetis. qd̄ si etiam interrogauero, nō respondebitis mihi, neq; dimittetis. Ex hoc tēpore erit filius hominis sedens à dextris uirtutis dei. Dixerunt autem omnes: Tu ergo es filius dei? Qui ait: Vos dicitis me esse. At illi dixerunt: Quid adhuc desyderamus testimoniū? Ipsi enim audiuimus ex ore ipsius. Et surgens uniuersa multitudo eorum, duxit illum ad Pilatum. Cœperunt autem illum accusare, dicentes: Hunc deprehendim⁹ euertentē gentem, ac uetantem tributa dare Cæsari, dicentē XXIII

φόρους διδόναι, λέγοντα ἑαυτὸν Χριστὸν βα-
τβ̄ α σιλέα εἶναι. * Ὁ δὲ πιλᾶτος ἐπηρώτησεν αὐ-
τὸν, λέγων. Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων;
τγ̄ θ ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ, ἔφη. Σὺ λέγεις. * ὁ δὲ
πιλᾶτος εἶπε πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς
ὄχλους, οὐδὲν εὑρίσκω αἴτιον ἐν τῷ ἀνθρώ-
τδ̄ ι πῳ τούτῳ. * οἱ δὲ ἐπίσχυον, λέγοντες, ὅτι ἀ-
νασείει τὸν λαὸν, διδάσκων καθ' ὅλης τῆς ἰου-
δαίας, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς γαλιλαίας ἕως
ὧδε. πιλᾶτος δὲ ἀκούσας γαλιλαίας, ἐπη-
ρώτησεν, εἰ ὁ ἄνθρωπος, γαλιλαῖός ἐστι. Ὡς
ἐπιγνοὺς, ὅτι ἐκ τῆς ἐξουσίας ἡρώδου ἐστὶν, ἀ-
νέπεμψεν αὐτὸν πρὸς ἡρώδην, ὄντα καὶ αὐ-
τὸν ἐν ἱεροσολύμοις ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις.
ὁ δὲ ἡρώδης ἰδὼν τὸν Ιησοῦν, ἐχάρη λίαν. ἦν
γὰρ θέλων ἐξ ἱκανοῦ ἰδεῖν αὐτὸν, διὰ τὸ ἀ-
κούειν πολλὰ περὶ αὐτοῦ, καὶ ἤλπιζέ τι σημεῖ-
ον ἰδεῖν ὑπ' αὐτοῦ γινόμενον. ἐπηρώτησε δὲ
αὐτὸν ἐν λόγοις ἱκανοῖς. αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἀπε-
τε̄ β κρίνατο αὐτῷ. * εἰστήκεισαν δὲ οἱ ἀρχιερεῖς
καὶ οἱ γραμματεῖς εὐτόνως κατηγοροῦντες
τϛ̄ ι αὐτοῦ. * Ἐξουθενήσας δὲ αὐτὸν ὁ ἡρώδης σὺν οθ̄
τοῖς στρατεύμασιν αὐτοῦ, καὶ ἐμπαίξας, πε-
ριβαλὼν αὐτὸν ἐσθῆτα λαμπρὰν, ἀνέπεμ-
ψεν αὐτὸν τῷ πιλάτῳ. Ἐγένοντο δὲ φίλοι
ὅ, τε πιλᾶτος καὶ ὁ ἡρώδης ἐν αὐτῇ ἡμέρᾳ με-
τ' ἀλλήλων, προϋπῆρχον γὰρ ἐν ἔχθρᾳ ὄντες
τζ̄ θ πρὸς ἑαυτούς. * Πιλᾶτος δὲ συγκαλεσάμε-
νος τοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ τοὺς ἄρχοντας, καὶ
τὸν λαὸν, εἶπε πρὸς αὐτούς. Προσηνέγκατέ
μοι τὸν ἄνθρωπον τοῦτον, ὡς ἀποστρέφοντα
τὸν λαὸν, καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἐνώπιον ὑμῶν ἀνα-
κρίνας, οὐδὲν εὗρον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ αἴ-
τη̄ ι τιον, ὧν κατηγορεῖτε κατ' αὐτοῦ. * Ἀλλ' οὐδὲ ἡρώ-
δης, ἀνέπεμψα γὰρ ὑμᾶς πρὸς αὐτὸν, καὶ ἰδοὺ
οὐδὲν ἄξιον θανάτου ἐστὶ πεπραγμένον αὐτῷ.
τθ̄ β * παιδεύσας οὖν αὐτὸν ἀπολύσω. Ἀνάγκην δὲ
εἶχεν ἀπολύειν αὐτοῖς κατὰ ἑορτὴν ἕνα. * ἀνέ-
τῑ α κραξαν δὲ παμπληθεὶ, λέγοντες, αἶρε τοῦτον,
ἀπόλυσον δὲ ἡμῖν βαραββάν. ὅς τις ἦν διὰ
στάσιν τινὰ γενομένην ἐν τῇ πόλει, καὶ φόνον
βεβλημένος

dicentē se Christum regem esse. Pilatus autē interrogauit eum, dicens: Tu es ille rex Iudæorū? At ille respondens illi, ait: Tu dicis. Ait autē Pilatus ad principes sacerdotū & turbas: Nihil inuenio noxiæ in hoc homine. At illi inualescebant, dicentes: Commouet populum, docēs per uniuersam Iudæam, exorsus à Galilæa usq; ad hūc locū. Pilatus autē audita mētione Galilææ, iterrogauit, num homo, Galilæus esset. Et ut cognouit, quod ad Herodis ditionē pertineret, remisit eum ad Herodem, qui & ipse Hierosolymis erat per id tēpus. Herodes aūt uiso Iesu, gauisus est ualde. Tenebat enim multo iam tēpore cupiditate uidendi illum, eo quod audiret multa de eo, & sperabat se signū aliquod uisurū ab eo fieri. Interrogabat autē eum multis sermonibus. At ipse nihil illi respondebat. Stabant autē principes sacerdotū & scribæ acriter accusantes eum. Spreuit autē illum Herodes cum exercitibus suis, cumq; illusisset indutum ueste splendida remisit ad Pilatum. Et facti sunt amici inter sese Pilatus & Herodes in eodem die, nam antea simultas inter eos intercesserat. Pilatus autem conuocatis principibus sacerdotū, & magistratib⁹, ac plebe, dixit ad illos: Obtulistis mihi hunc hominem, quasi auertentem populum: & ecce ego corā uobis interrogans, nullū crimen inuenio in homine isto ex his de quib⁹ accusatis eum: sed ne Herodes quidem, nam remisi uos ad illū, & ecce nihil dignū morte actum est ei. Emēdatū ergo illū dimittam. Necesse autē habebat dimittere eis in festo unum. Exclamauit autē simul uniuersa turba, dicens: Tolle hunc, & dimitte nobis Barabban: qui erat propter seditionē quandā factam in ciuitate & homicidiū

q coniectus

τια βεβλημένος εἰς φυλακήν. * πάλιν οὖν ὁ Πι-
α λᾶτος προσεφώνησε, θέλων ἀπολῦσαι τὸν Ιη-
σοῦν. οἱ δὲ ἐφώνουν, λέγοντες. Σταύρωσον,
τιβ σταύρωσον αὐτόν. * ὁ δὲ τρίτον εἶπε πρὸς αὐ-
δ τούς. τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν οὗτος; οὐδὲν αἴτιον
θανάτου εὗρον ἐν αὐτῷ, παιδεύσας οὖν αὐ-
τὸν ἀπολύσω. * οἱ δὲ ἐπέκειντο φωναῖς μεγά-
τιγ λαις, αἰτούμενοι αὐτὸν σταυρωθῆναι, καὶ κατί-
α σχυον αἱ φωναὶ αὐτῶν καὶ τῶν ἀρχιερέων. * ὁ
τιδ δὲ Πιλᾶτος ἐπέκρινε γενέσθαι τὸ αἴτημα αὐτῶν.
α Ἀπέλυσε δὲ τὸν διὰ στάσιν καὶ φόνον βεβλη-
μένον εἰς τὴν φυλακήν, ὃν ᾐτοῦντο, τὸν δὲ Ιη-
τιε σοῦν παρέδωκε τῷ θελήματι αὐτῶν. * καὶ ὡς
α ἀπήγαγον αὐτόν, ἐπιλαβόμενοι σίμωνός τι-
νος κυρηναίου ἐρχομένου ἀπ' ἀγροῦ, ἐπέθηκαν
τις αὐτῷ τὸν σταυρὸν φέρειν ὄπισθεν τοῦ Ιησοῦ. * ἠκο-
ι λούθει δὲ αὐτῷ πολὺ πλῆθος τοῦ λαοῦ, καὶ γυ-
ναικῶν, αἱ καὶ ἐκόπτοντο καὶ ἐθρήνουν αὐτόν. π
Στραφεὶς δὲ πρὸς αὐτὰς ὁ Ιησοῦς, εἶπε. Θυ-
γατέρες Ἱερουσαλήμ, μὴ κλαίετε ἐπ' ἐμέ, πλὴν
ἐφ' ἑαυτὰς κλαίετε, καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ὑμῶν. ὅτι
ἰδοὺ ἔρχονται ἡμέραι ἐν αἷς ἐροῦσι, μακάριαι
αἱ στεῖραι καὶ κοιλίαι αἳ οὐκ ἐγέννησαν, καὶ μα-
στοὶ οἳ οὐκ ἐθήλασαν. τότε ἄρξονται λέγειν τοῖς
ὄρεσι, πέσετε ἐφ' ἡμᾶς, καὶ τοῖς βουνοῖς, κα-
λύψατε ἡμᾶς, ὅτι εἰ ἐν τῷ ὑγρῷ ξύλῳ ταῦτα
τιζ ποιοῦσιν, ἐν τῷ ξηρῷ τί γένηται; * ἤγοντο δὲ
α καὶ ἕτεροι δύο κακοῦργοι σὺν αὐτῷ ἀναιρεθῆ-
τιη ναι. * καὶ ὅτε ἀπῆλθον ἐπὶ τὸν τόπον τὸν καλού-
α μενον κρανίον, ἐκεῖ ἐσταύρωσαν αὐτόν, * καὶ τοὺς
τιθ κακούργους, ὃν μὲν ἐκ δεξιῶν, ὃν δὲ ἐξ ἀριστε-
α ρῶν. * ὁ δὲ Ιησοῦς ἔλεγε. πάτερ, ἄφες αὐτοῖς,
τκ ου γὰρ οἴδασι τί ποιοῦσι. * Διαμεριζόμενοι δὲ
ι τὰ ἱμάτια αὐτου, ἔβαλλον κλῆρον. καὶ εἱστήκει
τκα ὁ λαὸς θεωρῶν. * ἐξεμυκτήριζον δὲ καὶ οἱ ἄρ-
α χοντες σὺν αὐτοῖς, λέγοντες. ἄλλους ἔσωσε,
τκβ σωσάτω ἑαυτόν, εἰ οὗτός ἐστιν ὁ χριστὸς, ὁ τοῦ θεοῦ
β ἐκλεκτός. * ἐνέπαιζον δὲ αὐτῷ καὶ οἱ στρατιῶ-
ται προσερχόμενοι, καὶ ὄξος προσφέροντες αὐ-
τῷ, καὶ λέγοντες. εἰ σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ιου-
τκδ δαίων, σῶσον σεαυτόν. * ἦν δὲ καὶ ἐπιγραφὴ
α γεγραμ-

cõiectus in carcerẽ. Iterũ autẽ Pilatus locutus est ad eos, uolens dimittere Iesum. At illi clamabãt, dicẽtes: Crucifige, crucifige eũ. Ille autẽ tertio dixit ad illos: Quid eĩ mali fecit hic? Nullum crimẽ capitale comperio in eo. castigatũ ergo dimittam illũ. At illi instabant uocib⁹ magnis, postulantes ut crucifigeret, & inualescebant uoces eorũ, ac summorũ sacerdotũ. Et Pilatus adiudicauit ut fieret qd̃ illi postulabant. Dimisit autẽ illis eũ, qui ꝓpter seditionẽ & homicidiũ cõiectus fuerat in carcerẽ, quẽ poposcerant, Iesum uero tradidit arbitrio eorũ. Et cũ abducerent eũ, apprehẽderũt Simonẽ quendã Cyrenẽsem uenientẽ è rure, & imposuerũt illi crucem ut portaret post Iesum. Sequebatur autẽ illũ multa turba populi ac mulierũ, quæ plangebant & lamẽtabant eũ. Conuersus autẽ ad illas Iesus, dixit: Filiæ Hierusalẽ, nolite flere sup me, sed sup uosipsis flete, & super filijs uestris. Q̃m ecce ueniẽt dies in quib⁹ dicẽt: Beatæ steriles, & uẽtres qui nõ genuerũt, & ubera quæ nõ lactauerũt. Tunc incipiẽt dicere montibus: Cadite sup nos: & collib⁹, operite nos. Quia si in humido ligno hæc faciũt, in arido quid fiet? Ducebant autẽ & alij duo facinorosi cũ eo ut interficerent. Et postq̃ uenerũt in locũ, qui uocat Caluaria, ibi crucifixerunt eum, & facinorosos, unũ à dextris, alterũ à sinistris. Iesus autẽ dicebat: Pater, remitte illis, nesciunt eĩ quid faciãt. Diuidentes uero uestimẽta eius, miserũt sortẽ. Et stabat populus spectans, & deridebant eum principes cum eis, dicẽtes: Alios seruauit, seruet seipsum, si hic est ille Christus, ille dei electus. Illudebãt aũt ei & milites accedẽtes, & acetũ offerẽtes ei, dicẽtesq̃: Si tu es ille rex Iudæorũ, saluũ te fac. Erat aũt & inscriptio

scripta

γεγραμμένη ἐπ' αὐτῷ γράμμασιν ἑλληνικοῖς, καὶ ῥωμαϊκοῖς, καὶ ἑβραϊκοῖς, οὗτός ἐστιν ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων.* εἷς δὲ τῶν κρεμασθέντων ϖᾱ
τκε β τκς ι κακούργων ἐβλασφήμει αὐτὸν, λέγων. εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός, σῶσον σεαυτὸν καὶ ἡμᾶς.* ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἕτερος, ἐπετίμα αὐτῷ, λέγων. οὐδὲ φοβῇ σὺ τὸν θεὸν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι εἶ; καὶ ἡμεῖς μὲν δικαίως, ἄξια γὰρ ὧν ἐπράξαμεν ἀπολαμβάνομεν, οὗτος δὲ οὐδὲν ἄτοπον ἔπραξε. καὶ ἔλεγε τῷ ἰησοῦ, μνήσθητί μου κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ἀμὴν λέγω σοι, σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ.* ἦν δὲ ὡσεὶ ὥρα τκζ β τκη β τκθ α τλ β τλα ι ἕκτη, καὶ σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης. καὶ ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος,* καὶ ἐσχίσθη τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ μέσον.* καὶ φωνήσας φωνῇ μεγάλῃ ὁ ἰησοῦς, εἶπε. πάτερ εἰς χεῖράς σου παρατίθεμαι τὸ πνεῦμά μου. καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἐξέπνευσεν.* ἰδὼν δὲ ὁ ἑκατόνταρχος τὸ γενόμενον, ἐδόξασε τὸν θεὸν, λέγων. ὄντως ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος ἦν.* καὶ πάντες οἱ συμπαραγενόμενοι ὄχλοι ἐπὶ τὴν θεωρίαν ταύτην, θεωροῦντες τὰ γενόμενα, τύπτοντες ἑαυτῶν τὰ στήθη, ὑπέστρεφον. εἱστήκεισαν δὲ πάντες οἱ γνωστοὶ αὐτοῦ μακρόθεν, καὶ γυναῖκες αἱ συνακολουθήσασαι αὐτῷ ἀπὸ τῆς γαλιλαίας ὁρῶσαι ταῦτα.* καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ὀνόματι ἰωσὴφ, βουλευτὴς, ὑπάρχων ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ δίκαιος, οὗτος οὐκ ἦν συγκατατεθειμένος τῇ βουλῇ καὶ τῇ πράξει αὐτῶν, ἀπὸ ἀριμαθαίας πόλεως τῶν ἰουδαίων, ὃς καὶ προσεδέχετο καὶ αὐτὸς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, οὗτος προσελθὼν τῷ πιλάτῳ, ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ ἰησοῦ, τλγ α τλδ ι * καὶ καθελὼν αὐτὸ ἐνετύλιξεν αὐτὸ σινδόνι, καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν μνήματι λαξευτῷ. οὗ οὐκ ἦν οὐδέπω οὐδεὶς κείμενος.* καὶ ἡμέρα ἦν παρασκευή, καὶ σάββατον ἐπέφωσκε. κατακολουθήσασαι δὲ γυναῖκες αἵτινες ἦσαν συνεληλυθυῖαι αὐτῷ ἐκ τῆς γαλιλαίας, ἐθεάσαντο δὲ μνημεῖον, καὶ ὡς ἐτέθη τὸ σῶμα αὐτοῦ.* ὑποστρέψασαι δὲ, ἡτοίμασαν ἀρώματα καὶ μύρα, καὶ τὸ τλε κ

scripta sup eum literis Græcis,& Latinis, & Hebraicis:Hic est rex Iudæorũ. Vnus autẽ de his qui pẽdebant facinorosorũ, ϖᾱ conuicia dicebat in eum, dicens: Si tu es Christus,serua teipsum & nos.Respondens autẽ alter, increpabat eum,dicens: Ne times quidẽ tu deum, quod in eadẽ damnatione es?Et nos quidẽ iuste,nam digna factis recipim⁹,hic uero nihil mali gessit.Et dicebat ad Iesum:Dñe,memento mei,cum ueneris in regnum tuum. Et dixit illi Iesus:Amen dico tibi,hodie mecum eris in paradiso. Erat autẽ ferè hora sexta, & tenebræ factæ sunt super totam terram usq; ad horam nonam.Et obscuratus est sol, & uelum templi scissum est medium. Et cum clamasset uoce magna Iesus,ait:Pater,in manus tuas cõmendabo spiritũ meũ.Et hæc cum dixisset,expirauit.Cum uidisset autem centurio, qđ accidit,glorificauit deum,dicẽs: Vere hic homo iustus erat. Et omnes turbæ eorũ qui simul accesserãt ad spectaculũ istud, & uiderant quæ contingebant,percutientes pectora sua,reuertebantur. Stabant autẽ omnes noti eius procul,& mulieres quæ secutæ cum erant à Galilæa hæc uiϖβ dentes.Et ecce uir nomine Ioseph, decurio,qui erat uir bon⁹ ac iustus,hic nõ consenserat consilio ac facto eorũ,oriundus ab Arimathæa ciuitate Iudæorum, qui expectabat & ipse regnũ dei:Hic accessit ad Pilatũ & postulauit corp⁹ Iesu,& depositũ inuoluit sindoni,& posuit illud in monumẽto qđ erat in lapide excisum,in quo nondũ quisq; positus fuerat.Et dies erat parasceue,& sabbatum illucescebat. Subsecutæ aũt mulieres q̃ cũ eo uenerãt de Galilæa,uiderũt monumentũ,& quẽ admodũ positũ erat corp⁹ ei⁹. Reuersæ uero,parauerũt aromata & unguẽta, ac

μὲν σάββατον ἡσύχασαν κατὰ τὴν ἐντολήν.
τλϛ α * Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων ὄρθρου βαθέος,
ἦλθον ἐπὶ τὸ μνῆμα, φέρουσαι ἃ ἡτοίμασαν
ἀρώματα, καί τινες σὺν αὐταῖς. εὗρον δὲ τὸν
λίθον ἀποκεκυλισμένον ἀπὸ τοῦ μνημείου, καὶ
εἰσελθοῦσαι οὐχ εὗρον τὸ σῶμα τοῦ κυρίου Ιησοῦ.
Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ Διαπορεῖσθαι αὐτὰς περὶ τούτου, καὶ ἰδοὺ δύο ἄνδρες ἐπέστησαν αὐταῖς ἐν
τλζ β ἐσθήσεσιν ἀστραπτούσαις. * Ἐκφόβων δὲ γενομένων αὐτῶν, καὶ κλινουσῶν τὸ πρόσωπον εἰς
τὴν γῆν, εἶπον πρὸς αὐτάς. τί ζητεῖτε, τὸν ζῶντα
μετὰ τῶν νεκρῶν; οὐκ ἔστιν ὧδε, ἀλλὰ ἠγέρθη.
Μνήσθητε ὡς ἐλάλησεν ὑμῖν, ἔτι ὢν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ, λέγων. ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παραδοθῆναι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων ἁμαρτωλῶν, καὶ σταυρωθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀνα
τλη β στῆναι. Καὶ ἐμνήσθησαν τῶν ῥημάτων αὐτοῦ. * καὶ
ὑποστρέψασαι ἀπὸ τοῦ μνημείου, ἀπήγγειλαν
πάντα ταῦτα τοῖς ἕνδεκα, καὶ πᾶσι τοῖς λοι-
τλθ ι ποῖς. * Ἦν δὲ ἡ μαγδαληνὴ μαρία, καὶ ἰωάννα,
καὶ μαρία ἰακώβου, καὶ αἱ λοιπαὶ σὺν αὐταῖς, αἳ
ἔλεγον πρὸς τοὺς ἀποστόλους ταῦτα. Καὶ ἐφάνησαν ἐνώπιον αὐτῶν ὡσεὶ λῆρος τὰ ῥήματα αὐτῶν, καὶ ἠπίστουν αὐταῖς. Ὁ δὲ πέτρος ἀναστὰς ἔδραμεν ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ παρακύψας, βλέπει τὰ ὀθόνια κείμενα μόνα, καὶ ἀ-
τμ κ πῆλθε, πρὸς ἑαυτὸν θαυμάζων τὸ γεγονός. * Καὶ
ἰδοὺ δύο ἐξ αὐτῶν ἦσαν πορευόμενοι ἐν αὐ ϖγ
τῇ τῇ ἡμέρᾳ εἰς κώμην, ἀπέχουσαν σταδίους
ἑξήκοντα ἀπὸ ἱερουσαλὴμ, ᾗ ὄνομα ἐμμαούς,
καὶ αὐτοὶ ὡμίλουν πρὸς ἀλλήλους περὶ πάντων
τῶν συμβεβηκότων τούτων. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ
ὁμιλεῖν αὐτοὺς καὶ συζητεῖν, καὶ αὐτὸς ὁ Ιησοῦς ἐγγίσας συνεπορεύετο αὐτοῖς. Οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ἐκρατοῦντο τοῦ μὴ ἐπιγνῶναι αὐτόν. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς. Τίνες οἱ λόγοι οὗτοι,
οὓς ἀντιβάλλετε πρὸς ἀλλήλους περιπατοῦντες, καὶ ἐστὲ σκυθρωποί; Ἀποκριθεὶς δὲ εἷς, ᾧ
ὄνομα κλεόπας, εἶπε πρὸς αὐτόν. Σὺ μόνος
παροικεῖς ἱερουσαλὴμ, καὶ οὐκ ἔγνως τὰ γενόμενα ἐν αὐτῇ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις; καὶ
εἶπεν

sabbato quidem quieuerunt secundum præceptum. Vno autem sabbatorũ XXIIII
profundo crepusculo, uenerũt ad monumentum, portantes quæ parauerant aromata, & nonnullæ cum illis. Repererunt autẽ lapidem reuolutũ à monumẽto, & ingressæ nõ inuenerunt corpus dñi Iesu. Et factũ est dum mẽte cõsternatæ essent de hoc, ecce duo uiri steterunt iuxta illas in uestib⁹ fulgurãtibus. Cũ expauissent autẽ, & declinarẽt uultũ in terrã, dixerũt ad illas: Quid quæritis, uiuentẽ cũ mortuis? Nõ est hic, sed surrexit. Recordamini ut dixerit uobis, cũ adhuc in Galilæa esset, dicẽs, qd' oportuerit filiũ hominis tradi in man⁹ hominũ peccatorũ, & crucifigi, & die tertio resurgere. Et recordatæ sunt uerborum eius, & regressæ à monumento nunciauerũt hæc om̃ia illis undecim, & cæteris om̃ibus. Erat autẽ Maria Magdalene & Ioanna & Maria Iacobi, & cæteræ quæ cũ eis erant, quæ dicebant ad apostolos hæc. Et uisa sunt apud illos ceu deliramentũ uerba illarũ, neq; crediderũt illis. Petrus autẽ surgẽs cucurrit ad monumentũ, & ꝓspiciẽs uidit linteamina sola posita, & abijt, apud semetipsum mirans qd' acciderat. Et ecce duo ex illis ibant eodẽ die in castellum, quod aberat spatio stadiorũ sexaginta ab Hierosolymis, nomine Emaus, & ipsi cõfabulabantur inter se de his om̃ib⁹ quæ acciderant. Et factũ est dum cõfabularent', ac disputarent, & ipse Iesus appropinquans ibat unà cũ illis. Cæterũ oculi illorũ tenebantur, ne eum agnoscerent. Et ait ad illos: Qui sunt hi sermones q̃s confertis inter uos ambulantes, & estis tristes? Ac respõdẽs unus, cui nomẽ Cleopas, dixit ei: Tu sol⁹ peregrin⁹ es Hierosolymis, neq; cognouisti quæ facta sunt illic his dieb⁹?

Quibus

εἶπεν αὐτοῖς, ποῖα; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, τὰ περὶ Ιησοῦ τοῦ ναζωραίου, ὃς ἐγένετο ἀνὴρ προφήτης, δυνατὸς ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ ἐναντίον τοῦ θεοῦ, καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ, ὅπως τε παρέδωκαν αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ ἄρχοντες ἡμῶν εἰς κρίμα θανάτου, καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. ἡμεῖς δὲ ἠλπίζομεν, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ μέλλων λυτροῦσθαι τὸν Ἰσραήλ. Ἀλλά γε σὺν πᾶσι τούτοις τρίτην ταύτην ἡμέραν ἄγει σήμερον, ἀφ' οὗ ταῦτα ἐγένοντο. Ἀλλὰ καὶ γυναῖκές τινες ἐξ ἡμῶν ἐξέστησαν ἡμᾶς, γενόμεναι ὄρθριαι ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ μὴ εὑροῦσαι τὸ σῶμα αὐτοῦ, ἦλθον, λέγουσαι, καὶ ὀπτασίαν ἀγγέλων ἑωρακέναι, οἳ λέγουσιν αὐτὸν ζῆν. Καὶ ἀπῆλθον τινὲς τῶν σὺν ἡμῖν ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ εὗρον οὕτως, καθὼς καὶ αἱ γυναῖκες εἶπον, αὐτὸν δὲ οὐκ εἶδον. Καὶ αὐτὸς εἶπε πρὸς αὐτούς, ὦ ἀνόητοι καὶ βραδεῖς τῇ καρδίᾳ τοῦ πιστεύειν ἐπὶ πᾶσιν, οἷς ἐλάλησαν οἱ προφῆται. Οὐχὶ ταῦτα ἔδει παθεῖν τὸν Χριστὸν, καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ; Καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ μωσέως καὶ ἀπὸ πάντων τῶν προφητῶν, διηρμήνευεν αὐτοῖς ἐν πάσαις ταῖς γραφαῖς τὰ περὶ ἑαυτοῦ. Καὶ ἤγγισαν εἰς τὴν κώμην οὗ ἐπορεύοντο, καὶ αὐτὸς προσεποιεῖτο πορρωτέρω πορεύεσθαι. καὶ παρεβιάσαντο αὐτὸν, λέγοντες, μεῖνον μεθ' ἡμῶν, ὅτι πρὸς ἑσπέραν ἐστὶν, καὶ κέκλικεν ἡ ἡμέρα. καὶ εἰσῆλθε τοῦ μεῖναι σὺν αὐτοῖς. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κατακλιθῆναι αὐτὸν μετ' αὐτῶν, λαβὼν τὸν ἄρτον εὐλόγησε καὶ κλάσας, ἐπεδίδου αὐτοῖς. αὐτῶν δὲ διηνοίχθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ, καὶ ἐπέγνωσαν αὐτόν, καὶ αὐτὸς ἄφαντος ἐγένετο ἀπ' αὐτῶν. καὶ εἶπον πρὸς ἀλλήλους. Οὐχὶ ἡ καρδία ἡμῶν καιομένη ἦν ἐν ἡμῖν, ὡς ἐλάλει ἡμῖν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ὡς διήνοιγεν ἡμῖν τὰς γραφάς; καὶ ἀναστάντες αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, ὑπέστρεψαν εἰς ἱερουσαλήμ, καὶ εὗρον συνηθροισμένους τοὺς ἕνδεκα, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς, λέγοντας, ὅτι ἠγέρθη ὁ κύριος ὄντως, καὶ ὤφθη σίμωνι. καὶ αὐτοὶ ἐξηγοῦντο τὰ ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ὡς ἐγνώσθη αὐτοῖς ἐν τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου.* Ταῦτα δὲ αὐτῶν λαλούντων, αὐτὸς

Quib⁹ ille dixit: Quæ? Et dixerũt ei: De Iesu Nazareno, qui fuit uir propheta, potens opere & sermone corã deo & toto populo: & quõ eum tradiderunt summi sacerdotes, & principes nostri in condemnationem mortis, & crucifixerũt eum. Nos autẽ sperabamus, eum esse illũ qui redẽpturus esset Israël. Atqui super hæc om̃ia terti⁹ dies est hodie, qđ hæc facta sunt. Sed & mulieres quædam ex nobis attonitos reddidere nos, quæ diluculo peruenerũt ad monumentũ, & nõ inuento corpore ei⁹, uenerũt, dicẽtes, se etiã uisionẽ angelorũ uidisse, q dicerẽt eũ uiuere. Et abierũt quidã eorũ q erãt nobiscũ ad monumẽtũ, & ita repererũt, sicut mulieres dixerãt, ip̃m ꝟo nõ uiderũt. Et ipse dixit ad eos: O stulti & tardi corde ad credendũ in om̃ib⁹, quæ locuti sunt ꝓphetæ: Nonne hæc oportuit pati Christũ, & intrare in gloriã suã? Et exorsus à Mose & om̃ibus ꝓphetis, interpretabat̃ illis in om̃ib⁹ scripturis quæ de ipso erãt. Et appropinquauerũt castello q̃ ibant, & ipse præseferebat se longius ire. Et coẽgerunt illũ, dicẽtes: Mane nobiscũ, qm̃ uergit ad uesperã, & inclinatus est dies. Et intrauit ut maneret cũ illis. Et factũ est dũ accumberet cũ eis, accepit panẽ & benedixit ac fregit, & porrigebat illis. Et aperti sunt oculi eorũ, & agnouerunt eũ, & ipse euanuit à cõspectu eorũ. Et dixerũt inter se: Nõne cor nostrũ ardebat in nobis, dum loqueret̃ nobis in uia, & aperiret nobis scripturas? Et surgẽtes eadẽ hora regressi sunt Hierosolymã, & inuenerũt cõgregatos undecim, & eos qui cũ illis erãt, dicentes: Surrexit dn̄s uere, & apparuit Simoni. Et ipsi narrabant quæ gesta erant in uia, & quomõ fuisset agnitus sibi ex fractione panis. Dum autẽ hæc loquuntur,

αὐτὸς ὁ ΙΗΣΟΥΣ ἐστη ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς. Εἰρήνη ὑμῖν. πτοηθέντες δὲ καὶ ἔμφοβοι γενόμενοι, ἐδόκουν πνεῦμα θεωρεῖν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς. Τί τεταραγμένοι ἐστέ, καὶ διὰ τί διαλογισμοὶ ἀναβαίνουσιν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; ἴδετε τὰς χεῖράς μου καὶ τοὺς πόδας μου, ὅτι αὐτὸς ἐγώ εἰμι. ψηλαφήσατέ με καὶ ἴδετε, ὅτι πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα. καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἐπέδειξεν αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας.

τμβ ιθ * Ἔτι δὲ ἀπιστούντων αὐτῶν ἀπὸ τῆς χαρᾶς καὶ θαυμαζόντων, εἶπεν αὐτοῖς. ἔχετέ τι βρῶσιμον ἐνθάδε; οἱ δὲ ἐπέδωκαν αὐτῷ ἰχθύος ὀπτοῦ μέρος, καὶ ἀπὸ μελισσίου κηρίου. καὶ

τμγ α λαβὼν, ἐνώπιον αὐτῶν ἔφαγεν. * Εἶπε δὲ αὐτοῖς, οὗτοι οἱ λόγοι, οὓς ἐλάλησα πρὸς ὑμᾶς ἔτι ὢν σὺν ὑμῖν, ὅτι δεῖ πληρωθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ νόμῳ Μωσέως, καὶ προφήταις, καὶ ψαλμοῖς περὶ ἐμοῦ. τότε διήνοιξεν αὐτῶν τὸν νοῦν τοῦ συνιέναι τὰς γραφάς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι οὕτως ἔδει παθεῖν τὸν χριστὸν, καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ κηρυχθῆναι ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ μετάνοιαν καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν εἰς πάντα τὰ ἔθνη, ἀρξάμενον ἀπὸ ἱερουσαλήμ. ὑμεῖς δὲ ἐστε μάρτυρες τούτων. καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρός μου ἐφ' ὑμᾶς. ὑμεῖς δὲ καθίσατε ἐν τῇ πόλει ἱερουσαλήμ, ἕως οὗ ἐνδύσησθε δύναμιν ἐξ ὕψους. Ἐξήγαγε δὲ αὐτοὺς ἔξω ἕως εἰς βηθανίαν, καὶ ἐπάρας τὰς χεῖρας αὐτοῦ, εὐλόγησεν αὐτούς. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εὐλογεῖν αὐτὸν αὐτοὺς, διέστη ἀπ' αὐτῶν, καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ αὐτοὶ προσκυνήσαντες αὐτὸν, ὑπέστρεψαν εἰς ἱερουσαλὴμ μετὰ χαρᾶς μεγάλης, καὶ ἦσαν διὰπαντὸς ἐν τῷ ἱερῷ, αἰνοῦντες καὶ εὐλογοῦντες τὸν θεόν. Ἀμήν.

stetit Ieſus ipſe in medio eorum, & dicit eis: Pax uobis. Expauefacti uero & conterriti, exiſtimabant ſe ſpiritū uidere. Et dixit eis: Quid turbati eſtis, & cogitationes aſcēdunt in cordibus ueſtris? Videte manꝰ meas & pedes meos, quia ego ipſe ſum. Cōtrectate me & uidete, quia ſpiritus carnē & oſſa nō habet, ſicut me uidetis habere. Et cū hæc dixiſſet, oſtendit eis manus ac pedes. Adhuc autē illis nō credentibus præ gaudio & mirantibus, dixit eis: Habetis hic aliquid eduliꝰ? At illi obtulerunt ei partē piſcis aſſi, & aliquid de fauo apiario. Et accepit, & in conſpectu illorū comedit. Et dixit ad eos: Hæc ſunt uerba, quæ locutus ſum ad uos, cum adhuc eſſem uobiſcum: quod neceſſe foret impleri omnia quæ ſcripta ſunt in lege Moſi, & prophetis, & pſalmis de me. Tunc aperuit illorum mentem, ut intelligerent ſcripturas, & dixit eis: Sic ſcriptū eſt, & ſic oportebat Chriſtum pati, & reſurgere à mortuis tertio die, & prædicari ſub nomine eius pœnitentiam ac remiſſionem peccatorū in omnes gentes, initio facto ab Hieroſolymis. Vos autem eſtis teſtes horū. Et ecce ego mitto promiſſum patris mei ſuper uos. Vos autē ſedete in ciuitate Hieruſalem, quoadu ſq; induamini uirtute ex alto. Eduxit autem eos foras uſq; in Bethaniam, & ſublatis in altum manibus ſuis, benedixit eis. Et factum eſt dum benediceret illis, receſſit ab eis, ac ferebat' in cœlū. Et ipſi adorato eo, regreſſi ſunt Hieroſolymā cum gaudio magno, & erant ſemper in templo, laudantes & benedicētes deum. Amen.

ΤΕΛΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ.

EVANGELII SECVNDVM LVCAM, FINIS.

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΕΚ ΤΟΥ ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ.

Ιωάννης ὃν Ιησοῦς πάνυ ἠγάπησεν, ἡ ὃς ζεβεδαίου, ἀδελφὸς ἰακώβου τοῦ ὑπὸ ἡρώδου μετὰ δὲ πάθος τοῦ κυρίου ἀποκεφαλισθέντος, ἔσχατος πάντων ἔγραψεν εὐαγγέλιον, παρακληθεὶς παρὰ τῶν τῆς ἀσίας ἐπισκόπων, καὶ κατὰ κηρίνθου καὶ ἄλλων αἱρετικῶν, καὶ μάλιστα τῆς νικαῦτα τοῦ τῶν ἐμβιωνιτῶν δόγματος ἀνακύψαντος, τῶν φασκόντων τὸν χριστὸν πρὸ μαρίας μὴ γεγεννῆσθαι. ὅθεν ἠναγκάσθη τὴν θείαν γενέσιν αὐτοῦ εἰπεῖν. καὶ ἄλλην δὲ αἰτίαν τούτου τοῦ συγγράμματος φέρουσιν· ἀναγνοὺς δὲ Ματθαίου, Μάρκου, καὶ Λουκᾶ τὰ τεύχη, ἐδοκίμασε μὲν τὸ ὕφος τῶν ἱστοριῶν. καὶ ἀληθῆ αὐτοὺς εἰρηκέναι ἐβεβαίωσεν. ἑνὸς δὲ ἐνίαυτον μόνον, ἐν ᾧ καὶ ἔπαθε, μετὰ τὴν φυλακὴν ἰωάννου τὴν ἱστορίαν συντάξαι. ἐάσας τοίνυν τὸν ἐνιαυτὸν οὗ τὰ πεπραγμένα παρὰ τῶν τριῶν ἐζετέθη, τὸν ἀνωτέρου χρόνου, πρὶν ἢ τὸν ἰωάννην ἐμβληθῆναι εἰς τὴν εἱρκτὴν, τὰς πράξεις ἐζέθετο. καθὰ σαφηνισθῆναι δυνήσεται τοῖς ἐπιμελῶς τοῖς τέταρσιν εὐαγγελίοις ἐντυγχάνουσιν. ὅπερ καὶ τὴν διαφωνίαν τὴν δοκοῦσαν εἶναι ἰωάννου μετὰ τῶν λοιπῶν εἴργει. ἔγραψε δὲ μίαν ἐπιστολὴν, ἧς ἡ ἀρχή ἐστι. ὃ ἦν ἀπαρχῆς, ἥ τις παρὰ πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ πεπαιδευμένων ἀνδρῶν ἐγκρίνεται. Αἱ δὲ λοιπαὶ δύο, ὧν ἡ ἀρχή ἐστι πρώτης μὲν, ὁ πρεσβύτερος ἐκλεκτῇ κυρίᾳ, δευτέρας δὲ, ὁ πρεσβύτερος γαΐῳ τοῦ ἀγαπητῷ, ἰωάννου πρεσβυτέρου λέγοντες. οὗ ἔτι καὶ νῦν, ἕτερον μνῆμα ἐν τῇ ἐφέσῳ τυγχάνει. καί τινες νομίζουσι, τὰ δύο μνημεῖα ἰωάννου εἶναι τοῦ εὐαγγελιστοῦ, περὶ οὗ ἡνίκα κατὰ τάξιν εἰς παπίαν τὸν τούτου ἀκροατῶν ἔλθωμεν ἐξηγησόμεθα. τοιγαροῦν τεσσαρεσκαιδεκάτῳ ἔτει, δεύτερον μετὰ νέρωνα διωγμὸν κινοῦντος δομετιανοῦ, εἰς πάτμον νῆσον περιορισθεὶς, συνέταξεν ἀποκάλυψιν, ἣν μετέφρασεν. ἰουστῖνος μάρτυς καὶ ἡρηναῖος, σφαγεντος δὲ δομετιανοῦ, καὶ τῶν πράξεων αὐτοῦ διὰ τὴν πολλὴν ὠμότητα, παρὰ συγκλήτου ἀκυρωθεισῶν, ἐπὶ περτίνακος εἰς ἔφεσον ἀναζεύξας, ἕως τραιανοῦ τοῦ βασιλέως ἐκεῖσε διατελέσας, πάσας τὰς τῆς ἀσίας ἐθεμελίωσε καὶ ὠκοδόμηκεν ἐκκλησίας, καὶ λίαν γηράσας ἑξηκοσῷ ὀγδόῳ ἐνιαυτῷ, μετὰ δὲ πάθος κυρίου τελευτήσας πλησίον τῆς προειρημένης πόλεως ἠξιώθη καὶ κοιμήσεως.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΕΚ ΤΟΥ ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΥ.

Ἡ τοῦ πνεύματος δύναμις ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται, καθὰ καὶ γέγραπται καὶ πιστεύομεν, ἐν ἀσθενείᾳ δὲ οὐ σώματος μόνον, ἀλλὰ δὴ καὶ λόγου καὶ σοφίας ἐν γλώττῃ κειμένης. καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων, μάλιστα δὲ ἐκ τοῦ περὶ τὸν μέγαν θεολόγον καὶ ἀδελφὸν χριστοῦ ἐν χάριτι ὁρωμένου. οὗτος γὰρ ἁλιέως μὲν πατρὸς ἦν, τὴν αὐτὴν δὲ τέχνην τοῦ πατρὶ μεταχειριζόμενος. οὐ μόνον ἀμαθὴς ἦν καὶ ἑλληνικῆς καὶ ἰουδαϊκῆς παιδεύσεως, ἀλλὰ καὶ πάντῃ ἀγράμματος, καθὰ δὴ καὶ ὁ θειότατος Λουκᾶς ἐν ταῖς πράξεσι μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ, καὶ γὰρ δὴ καὶ ἡ πατρὶ σαυτῷ εὐτελεστάτη καὶ ἄσημος, ὡς χωρίον εἶναι, οὐ λογικῆς ἀλλὰ ἁλιευτικῆς τέχνης. βηθσαϊδὰ γὰρ τοῦτον ἐζήνεγκεν. Αλλόμως ὁ τοιοῦτος ὁ ἀγράμματος, ὁ ἄσημος, ὁ μηδὲν ἔχων περίβλεπτον, ἴδε ποίου τετύχηκε πνεύματος. ὥστε ἃ μηδεὶς τῶν ἄλλων εὐαγγελιστῶν ἡμᾶς ἐδίδαξε, ταῦτα αὐτὸς βροντῆσαι. ἐπειδὴ γὰρ ἐκείνων καταγενομένων περὶ τὸ σωματικὸν τοῦ χριστοῦ. μηδὲν δὲ περὶ καὶ πρὸ αἰώνων αὐτοῦ ὑπάρξεως τρανότερον καὶ σαφέστερον εἰπόντων. Δέος ἦν μήποτε τινὲς χαμαιπετεῖς καὶ μηδὲν ὑψηλὸν νοῆσαι δυνάμενοι, νομίσωσι τὸν χριστὸν τότε πρῶτον εἰς ὕπαρξιν ἐλθεῖν ὅτε ἀπὸ μαρίας ἐγεννήθη, καὶ οὐχὶ προαιώνιον ἐκ τοῦ πα-

τρὸς γεννηθῆναι. ὃ πάντως ἔπαθε, καὶ παῦλος ὁ σαμοσατεύς. τούτου ἕνεκεν ὁ μέγας ἰωάννης
περὶ τοῦ ἄνω γεννήσεως δϊαλαμβάνει. καί τοι οὐ δὲ τὴν σάρκωσιν τοῦ λόγου ἀμνημόνευτον καταλεί-
ψας, φησὶ γάρ. καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο. ὡς δέ τινες φασὶν, ὅτι καὶ ἠξίωσαν αὐτὸν οἱ ὀρθόδοξοι συγγρά-
ψαι περὶ ἄνω γεννήσεως, οἷα ἀναφανέντων τινῶν αἱρετικῶν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, τῆς τῶν δογμα-
τιζόντων ἄνθρωπον ψιλὸν ὑπάρξαι τὸν Ιησοῦν. ὅτε δὴ λέγεται ὁ ἅγιος τὰ τῶν ἄλλων εὐαγγελι-
στῶν ἀνεγνοὺς, θαυμάσαι μὲν ἐκείνους τοῦ περὶ πάντων ἀληθοῦς ἀφηγήσεως, ἐπικρίναι δὲ, ὡς ὑ-
γιῶς ἔχοντα, καὶ μηδὲν πρὸς χάριν εἰπόντων τῶν ἀποστόλων. ἃ μὲν τοι οὐ σαφῶς εἶπον ἐκεῖνοι.
ἢ τελέως παρέλειψαν, ταῦτα αὐτὸς ἐξαπλῶσαι καὶ τρανῶσαι δϊέγνω καὶ προσθεῖναι δϊὰ τῆς οἰκίου
εὐαγγελίου, ὃ καὶ συγγέγραφεν ἐν πάτμῳ τῇ νήσῳ, ἐξόριστος δϊατελῶν μετὰ τριακονταδύο ἔ-
τη τοῦ χριστοῦ ἀναλείψεως. ἠγαπᾶτο δὲ πάντων μάλιστα μαθητῶν ἰωάννης τοῦ κυρίῳ, ὡς ἁπλοῦς
τε καὶ πρᾳότατος καὶ χρηστοηθέστατος καὶ καθαρὸς τὴν καρδίαν, ἠγοῦν παρθένος. ἐξ οὗ δὴ χαρίσματος καὶ
τὴν θεολογίαν ἐπιστεύθη, τῶν ἀθεάτων τοῖς πολλοῖς μυστηρίων κατατρυφήσας, μακάριοι γάρ φη-
σιν οἱ καθαροὶ τὴν καρδίαν, ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται. ἦν δὲ ἄρα καὶ συγγενὴς τοῦ κυρίου, καὶ
πῶς, ἄκουε ἰωσὴφ ὁ τοῦ πανέγνου θεοτόκου μνηστήρ. ἔσχεν ἐκ προτέρας γυναικὸς παῖδας ἑπτὰ, τέσ-
σαρας ἄρρενας καὶ τρεῖς θηλείας, τὴν μάρθαν, τὴν ἐσθὴρ, καὶ τὴν σαλώμην. ἧς λέγω δὴ τοῦ σα-
λώμης υἱὸς ἦν ἰωάννης οὗτος. εὑρίσκεται τοίνυν ὁ κύριος, θεῖος αὐτοῦ ὤν. ἐπεὶ γὰρ πατὴρ τοῦ κυ-
ρίου ὁ ἰωσὴφ. τούτου δὲ τοῦ ἰωσὴφ θυγάτηρ ἡ σαλώμη, ἀδελφὴ ἄρα τοῦ κυρίου αὕτη λογίζεται. ὥστε
καὶ ὁ ταύτης υἱὸς ὁ ἰωάννης ἀνεψιὸς τοῦ κυρίου. οὐκ ἄτοπον δὲ ἴσως καὶ τὰ ὀνόματα τοῦ τε μητρὸς αὐ-
τοῦ καὶ αὐτοῦ τοῦ εὐαγγελιστοῦ ἀναπτύξαι. ἡ μὲν γὰρ μητὴρ σαλώμη καλουμένη, ἑρμηνεύεται εἰρη-
νική, ἰωάννης δὲ, χάρις αὐτοῦ. γινωσκέτω οὖν πᾶσα ψυχὴ, ὡς ἡ εἰρήνη, ἡ πρός τε τοὺς ἀνθρώπους,
καὶ ἡ κατὰ ψυχὴν ἀπὸ τῶν παθῶν, μητὴρ γίνεται τοῦ θείας χάριτος, καὶ γεννᾷ ταύτην ἐν ἡμῖν.
τὴν γὰρ ταραττομένην ψυχὴν καὶ ἔτι μάχας ἔχουσαν πρός τε τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους καὶ πρὸς ἑαυ-
τὴν, οὐκ εἰκὸς τοῦ θείας ἀξιωθῆναι τοῦ θείας χάριτος. ἐπεσκεψάμεθα δὲ καί τι θαυμασιότερον
συμβὰν, περὶ τοῦτον δὴ τὸν ἅγιον εὐαγγελιστήν. μόνος γὰρ οὗτος τρεῖς μητέρας ἀναφαίνεται
ἔχων, τὴν θεοτόκον, τὴν σαλώμην, τὴν βροντήν. υἱὸς γὰρ βροντὴς δϊὰ τὴν τοῦ εὐαγγελίου με-
γαλοφωνίαν, καὶ τὴν θεοτόκον. ἰδοὺ γάρ φησιν, ἡ μητήρ σου. ἀλλ' ἐπεὶ ταῦτα ἡμῖν πρὸ τοῦ ἐξη-
γήσεως εἴρηται, ἀρκτέον ἤδη καὶ τοῦ τοῦ ῥητοῦ ἀναπτύξεως.

Ευαγ-

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ.

EVANGELIVM SECVNDVM IOANNEM.

Ν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος. οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν. πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο. καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν, ὃ γέγονεν. ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν.* Ἐγένετο ἄνθρωπος ἀπεσταλμένος παρὰ θεοῦ, ὄνομα αὐτῷ Ἰωάννης. οὗτος ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν, ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός, ἵνα πάντες πιστεύσωσι δι' αὐτοῦ. οὐκ ἦν ἐκεῖνος τὸ φῶς, ἀλλ' ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός.* Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω.* Εἰς τὰ ἴδια ἦλθε, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον. ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκός, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρός, ἀλλ' ἐκ θεοῦ ἐγεννήθησαν.* καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας

N principio erat ſermo, & ſermo erat apud deum, & deꝰ erat ille ſermo. Hic erat in principio apud deū. Omnia per ipſum facta ſunt: & ſine eo factum eſt nihil, quod factum eſt. In ipſo uita erat, & uita erat lux hominum, & lux in tenebris lucet, & tenebræ eam nō apprehenderunt. Erat homo miſſus à deo, cui nomen Ioannes. Hic uenit ad teſtificandum, ut teſtaretꝰ de luce, ut omnes crederent per ipſum. Non erat ille lux illa, ſed miſſus erat, ut teſtaretur de luce. Erat lux illa, lux uera: quæ illuminat omnē hominem uenientē in mundū. In mūdo erat, & mundus p ipſum factus eſt, & mūdus eū nō cognouit. In ſua uenit, & ſui eum nō receperūt. Quotq; autē receperūt eū, dedit eis ut liceret filios dei fieri, uidelicet his q̄ credidiſſent in nomē ipſiꝰ: Qui nō ex ſanguinibꝰ, neq; ex uoluntate carnis, neq; ex uolūtate uiri, ſed ex deo nati ſūt. Et ſermo ille caro factus eſt, & habitauit in nobis, & cōſpeximꝰ gloriā eius, gloriā uelut unigeniti à patre, plenus gratia & ueritate.

ε α ἀληθείας. * Ἰωάννης μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ, καὶ
κέκραγε, λέγων. οὗτος ἦν ὃν εἶπον, ὁ ὀπίσω
μου ἐρχόμενος, ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι
ζ πρῶτός μου ἦν. * καὶ ἐκ τοῦ πληρώματος αὐ-
ι τοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, καὶ χάριν ἀντὶ
χάριτος, ὅτι ὁ νόμος διὰ μωσέως ἐδόθη, ἡ
χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ ιησοῦ χριστοῦ ἐγένετο.
η * θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε. ὁ μονογενὴς
γ υἱὸς, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ πατρὸς, ἐκεῖνος
θ ἐξηγήσατο. * καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ ἰω-
ι άννου, ὅτε ἀπέστειλαν οἱ ἰουδαῖοι ἐξ ἱεροσολύ-
μων ἱερεῖς καὶ λευίτας, ἵνα ἐρωτήσωσιν αὐ-
τόν, σὺ τίς εἶ; καὶ ὡμολόγησε, καὶ οὐκ ἠρνή-
σατο. καὶ ὡμολόγησεν, ὅτι οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ
χριστός. καὶ ἠρώτησαν αὐτόν, τί οὖν; ἠλίας
εἶ σύ; καὶ λέγει, οὐκ εἰμί. ὁ προφήτης εἶ σύ;
καὶ ἀπεκρίθη, οὔ. εἶπον οὖν αὐτῷ, τίς εἶ,
ἵνα ἀπόκρισιν δῶμεν τοῖς πέμψασιν ἡμᾶς;
ι τί λέγεις περὶ σεαυτοῦ; ἔφη. * ἐγὼ φωνὴ βο-
α ῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, εὐθύνατε τὴν ὁδὸν κυ-
ια ρίου, καθὼς εἶπεν ἡσαΐας ὁ προφήτης. * καὶ
ι οἱ ἀπεσταλμένοι ἦσαν ἐκ τῶν φαρισαίων, καὶ
ἠρώτησαν αὐτὸν, καὶ εἶπον αὐτῷ. τί οὖν βαπτί
ζεις εἰ σὺ οὐκ εἶ ὁ χριστὸς, οὔτε ἠλίας, οὔτε προ
ιβ φήτης; * ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰωάννης, λέγων.
α ἐγὼ βαπτίζω ἐν ὕδατι, μέσος δὲ ὑμῶν ἕστη-
κεν ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε, αὐτός ἐστιν ὁ ὀπίσω
μου ἐρχόμενος, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν,
οὗ ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἄξιος, ἵνα λύσω αὐτοῦ τὸν
ιγ ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος. * ταῦτα ἐν βη-
ι θαβαρᾷ ἐγένετο πέραν τοῦ ἰορδάνου, ὅπου
ἦν ἰωάννης βαπτίζων. τῇ ἐπαύριον βλέπει
ὁ ἰωάννης τὸν ιησοῦν ἐρχόμενον πρὸς αὐ-
τόν, καὶ λέγει. ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ, ὁ αἴ-
ιδ ρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. * οὗτός
α ἐστιν περὶ οὗ ἐγὼ εἶπον. ὀπίσω μου ἔρχεται
ἀνὴρ, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός
μου ἦν, κἀγὼ οὐκ ἤδειν αὐτόν, ἀλλ' ἵνα φανε
ρωθῇ τῷ ἰσραὴλ, διὰ τοῦτο ἦλθον ἐγὼ ἐν τῷ
ιε ὕδατι βαπτίζων. * καὶ ἐμαρτύρησεν ἰωάννης,
α λέγων, ὅτι τεθέαμαι τὸ πνεῦμα καταβαῖνον
ὡσεὶ

ueritate. Ioannes teſtatur de ipſo, & clamat, dicens: Hic erat de quo dicebam, qui cum me ſequeretur, anteceſſit me, quia prior me erat. Et de plenitudine eius nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia, quia lex per Moſen data eſt, gratia & ueritas per Ieſum Chriſtum exorta eſt. Deum nemo uidit unquam: Vnigenitus filius, qui eſt in ſinu patris, ipſe enarrauit. Et hoc eſt teſtimonium Ioannis, quando miſerant Iudæi ab Hieroſolymis ſacerdotes & leuitas, ut interrogarent eum: Tu quis es? Et confeſſus eſt, & non negauit. Et confeſſus eſt, inquiens, non ſum ego Chriſtus. Et interrogauerunt eum: Quid ergo? Helias es tu? Et dicit: Non ſum. Es tu propheta ille? Et reſpondit: Non. Dixerunt ergo ei: Quis es, ut reſponſum demus his qui miſerunt nos? Quid dicis de teipſo? Ait: Ego uox clamantis in deſerto, dirigite uiam domini, ſicut dixit Eſaias propheta. Et qui miſſi fuerant, erant ex phariſæis. Et interrogauerunt eum, ac dixerunt ei: Cur ergo baptizas, ſi tu non es Chriſtus, neq; Helias, neq; propheta? Reſpõdit eis Ioannes, dicens: Ego baptizo aqua, ſed medius ueſtrum ſtat quem uos neſcitis. Ipſe eſt qui cum me ſequeret, anteceſſit me, cuius ego nõ ſum dignus ut ſoluam corrigiam calciamẽti. Hæc in Bethabara facta ſunt trans Iordanem, ubi Ioannes baptizabat. Poſtero die uidet Ioannes Ieſum uenientẽ ad ſe, & ait: Ecce agnus ille dei, qui tollit peccatũ mundi. Hic eſt de quo dicebam: Poſt me uenit uir, qui me anteceſſit, quia prior me erat, & ego neſciebam eum. ſed ut manifeſtus fiat Iſraëli, propterea ueni ego aqua baptizans. Et teſtatus eſt Ioannes, dicens: Vidi ſpiritũ deſcendentẽ ſpecie

ὡσεὶ περιστερὰν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἔμεινεν ἐπ' αὐτόν. κἀγὼ οὐκ ἤδειν αὐτόν, ἀλλ' ὁ πέμψας με βαπτίζειν ἐν ὕδατι, ἐκεῖνός μοι εἶπεν, ἐφ' ὃν ἂν ἴδῃς τὸ πνεῦμα καταβαῖνον καὶ μένον ἐπ' αὐτόν, οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν πνεύματι ἁγίῳ. κἀγὼ ἑώρακα καὶ μεμαρτύρηκα, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. * τῇ ἐπαύριον πάλιν εἱστήκει ὁ Ἰωάννης, καὶ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο, καὶ ἐμβλέψας τῷ Ἰησοῦ περιπατοῦντι, λέγει· ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ. καὶ ἤκουσαν αὐτοῦ οἱ δύο μαθηταὶ λαλοῦντος, καὶ ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ. στραφεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, καὶ θεασάμενος αὐτοὺς ἀκολουθοῦντας, λέγει αὐτοῖς· τί ζητεῖτε; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ· ῥαββεί, ὃ λέγεται ἑρμηνευόμενον, διδάσκαλε, ποῦ μένεις; λέγει αὐτοῖς, ἔρχεσθε καὶ ἴδετε. ἦλθον καὶ εἶδον ποῦ μένει, καὶ παρ' αὐτῷ ἔμειναν τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ὥρα δὲ ἦν ὡς δεκάτη. ἦν ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς σίμωνος πέτρου, εἷς ἐκ τῶν δύο τῶν ἀκουσάντων παρὰ ἰωάννου καὶ ἀκολουθησάντων αὐτῷ. * εὑρίσκει οὗτος πρῶτος τὸν ἀδελφὸν τὸν ἴδιον σίμωνα, καὶ λέγει αὐτῷ, εὑρήκαμεν τὸν μεσίαν, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, χριστός. καὶ ἤγαγεν αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. ἐμβλέψας αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, εἶπε, σὺ εἶ σίμων ὁ υἱὸς ἰωνᾶ, σὺ κληθήσῃ κηφᾶς, ὃ ἑρμηνεύεται πέτρος. * τῇ ἐπαύριον ἠθέλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐξελθεῖν εἰς τὴν γαλιλαίαν, καὶ εὑρίσκει φίλιππον, καὶ λέγει αὐτῷ, ἀκολούθει μοι. ἦν δὲ ὁ φίλιππος ἀπὸ βηθσαϊδὰ ἐκ τῆς πόλεως ἀνδρέου καὶ πέτρου. εὑρίσκει φίλιππος τὸν ναθαναὴλ, καὶ λέγει αὐτῷ, ὃν ἔγραψε μωσῆς ἐν τῷ νόμῳ, καὶ οἱ προφῆται, εὑρήκαμεν Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ ἰωσὴφ τὸν ἀπὸ ναζαρέθ, καὶ εἶπεν αὐτῷ ναθαναήλ, ἐκ ναζαρὲθ δύναταί τι ἀγαθὸν εἶναι; λέγει αὐτῷ φίλιππος, ἔρχου καὶ ἴδε. εἶδεν ὁ Ἰησοῦς τὸν ναθαναὴλ ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν, καὶ λέγει περὶ αὐτοῦ, ἴδε ἀληθῶς ἰσραηλίτης, ἐν ᾧ δόλος οὐκ ἔστι. λέγει αὐτῷ ναθαναήλ, πόθεν με γινώσκεις; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς

specie columbæ de cœlo, & manſit ſuper eum, & ego nō nouerā eum, ſed qui miſit me ut baptizarem aqua, is mihi dixit: Super quem uideris ſpiritū deſcendentē ac manentē ſuper eum, hic eſt qui baptizat ſpiritu ſancto. Et ego uidi & teſtatus ſum, hunc eſſe filium dei. Poſtero die iterum ſtabat Ioannes, & ex diſcipulis eius duo, & intuitus Ieſum ambulantē, dicit: Ecce agnus ille dei. Et audierūt eum duo diſcipuli loquentē, & ſecuti ſunt Ieſum. Conuerſus autem Ieſus, & conſpicatus eos ſequētes ſe, dicit eis: Quid quæritis? Qui dixerunt ei: Rabbi, quod dicitur, ſi interpreteris, magiſter, ubi habitas? Dicit eis: Venite & uidete. Venerunt, uideruntq; ubi maneret, & apud eum manſerunt die illo: Hora autem erat fermè decima. Erat Andreas frater Simonis Petri, unus ex duobus qui audierant à Ioanne, & ſecuti fuerant eum. Reperit hic prior fratrem ſuum Simonem, & dicit ei: Inuenimus Meſſiam, quod eſt, ſi interpreteris, unctus. Et adduxit eum ad Ieſum. Intuitus eum Ieſus, dixit: Tu es Simon filius Iona, tu uocaberis Cephas, quod ſonat, ſi interpreteris, lapis. Poſtero die uoluit Ieſus exire in Galilæam, & reperit Philippum, & dicit ei: Sequere me. Erat autem Philippus à Bethſaida ciuitate Andreæ & Petri. Reperit Philippus Nathanaël, & dicit ei: De quo ſcripſit Moſes in lege & prophetæ, inuenimus Ieſum filium Ioſeph Nazarenum. Et dixit ei Nathanaël: A Nazareth poteſt aliquid boni eſſe? Dicit ei Philippus: Veni & uide. Vidit Ieſus Nathanaël uenientem ad ſe, & dicit de eo: Ecce uere Iſraëlita, in quo dolus non eſt. Dicit ei Nathanaël: Vnde me noſti? Reſpondit Ieſus,

ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ. πρὸ τοῦ σε φίλιππον φωνῆσαι ὄντα ὑπὸ τὴν συκῆν, εἶδόν σε. ἀπεκρίθη ναθαναὴλ, καὶ λέγει αὐτῷ. ῥαββεί, σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τοῦ ἰσραήλ. ἀπεκρίθη ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ὅτι εἶπόν σοι, εἶδόν σε ὑπὸ κάτω τῆς συκῆς, πιστεύεις, μείζω τούτων ὄψει. καὶ λέγει αὐτῷ, ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγότα, καὶ τοὺς ἀγγέλους τοῦ θεοῦ ἀναβαίνοντας, καὶ καταβαίνοντας ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου.

ā * καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ γάμος ἐγένετο ἐν τῇ κανᾷ τῆς γαλιλαίας. καὶ ἦν ἡ μήτηρ τοῦ ἰησοῦ ἐκεῖ. ἐκλήθη δὲ καὶ ὁ ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸν γάμον. καὶ ὑστερήσαντος οἴνου, λέγει ἡ μήτηρ τοῦ ἰησοῦ πρὸς αὐτόν. οἶνον οὐκ ἔχουσι. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, τί ἐμοὶ καὶ σοὶ γύναι, οὔπω ἥκει ἡ ὥρα μου. λέγει ἡ μήτηρ αὐτοῦ τοῖς διακόνοις, ὅτι ἂν λέγει ὑμῖν, ποιήσατε. ἦσαν δὲ ἐκεῖ ὑδρίαι λίθιναι ἓξ κείμεναι κατὰ τὸν καθαρισμὸν τῶν ἰουδαίων, χωροῦσαι ἀνὰ μετρητὰς δύο, ἢ τρεῖς. λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, γεμίσατε τὰς ὑδρίας ὕδατος. καὶ ἐγέμισαν αὐτὰς ἕως ἄνω, καὶ λέγει αὐτοῖς, ἀντλήσατε νῦν, καὶ φέρετε τῷ ἀρχιτρικλίνῳ, καὶ ἤνεγκαν. ὡς δὲ ἐγεύσατο ὁ ἀρχιτρίκλινος τὸ ὕδωρ οἶνον γεγενημένον, καὶ οὐκ ᾔδει πόθεν ἐστίν, οἱ δὲ διάκονοι ᾔδεισαν οἱ ἠντληκότες τὸ ὕδωρ, φωνεῖ τὸν νυμφίον ὁ ἀρχιτρίκλινος, καὶ λέγει αὐτῷ. πᾶς ἄνθρωπος πρῶτον τὸν καλὸν οἶνον τίθησι, καὶ ὅταν μεθυσθῶσι, τότε τὸν ἐλάσσω. σὺ τετήρηκας τὸν καλὸν οἶνον ἕως ἄρτι. ταύτην ἐποίησε τὴν ἀρχὴν τῶν σημείων ὁ ἰησοῦς ἐν κανᾷ τῆς γαλιλαίας, καὶ ἐφανέρωσε τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. * μετὰ τοῦτο κατέβη εἰς καπερ
ιθ ναούμ αὐτὸς καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ
ι αὐτοῦ, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἐκεῖ ἔμειναν
κ οὐ πολλὰς ἡμέρας. * καὶ ἐγγὺς ἦν τὸ πά
α σχα τῶν ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη εἰς ἱεροσόλυμα
ὁ ἰησοῦς

Iesus,& dixit ei:Priusq; te Philippus uocaret cum esses sub ficu,uidebam te. Respondit Nathanaël, & ait ei: Rabbi, tu es ille filius dei, tu es ille rex Israël. Respondit Iesus, & dixit ei: Quia dixi tibi, uidebam te sub ficu, credis: maiora his uidebis.Et dicit ei:Amen amen dico uobis: posthac uidebitis cœlum apertum, & angelos dei ascendentes ac descendentes super filium hominis.

Et die tertia nuptiæ fiebant in Cana 11
Galilææ,& erat mater Iesu ibi. Vocatus est autem & Iesus ac discipuli eius ad nuptias.Et ubi defecisset uinum, dicit mater Iesu ad eum: Vinum non habent. Dicit ei Iesus:Quid mihi tecum est mulier? Nondum uenit hora mea. Dicit mater eius ministris: Quodcunq; dixerit uobis,facite. Erant autem ibi lapideæ hydriæ sex positæ secundum purificationem Iudæorum, capientes singulæ metretas binas aut ternas. Dicit eis Iesus: Implete hydrias aqua. Et impleuerunt eas usque ad summum. Et dicit eis: Infundite nunc, & ferte architriclino: & tulerunt. Postquam autem gustasset architriclinus aquam in uinum uersam, neque sciret unde esset, sed ministri sciebant qui hauserant aquam, uocat sponsum, & dicit ei: Omnis homo primo loco bonum uinum ponit,& cum inebriati fuerint, tunc id quod deterius est.Tu seruasti bonum uinum usque ad hoc tempus. Hoc ædidit initium signorum Iesus in Cana Galilææ, & manifestauit gloriam suam, & crediderunt in eum discipuli eius. Post hæc descendit Capernaum ipse & mater eius, & fratres eius, & discipuli eius, & ibi manserunt non multis diebus. Et in propinquo erat pascha Iudæorum, & ascendit

Iesus

κᾱ α ὁ Ιησοῦς.* καὶ εὗρεν ἐν τῷ ἱερῷ τοὺς πωλοῦ
τας βόας καὶ πρόβατα καὶ περιστερὰς, καὶ
τοὺς κερματιστὰς καθημένους. καὶ ποιήσας
φραγγέλιον ἐκ σχοινίων, πάντας ἐξέβα-
λεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ, τά τε πρόβατα καὶ τοὺς βό- β
ας, καὶ τῶν κολυβιστῶν ἐξέχεε τὸ κέρμα, καὶ
τὰς τραπέζας ἀνέστρεψε. καὶ τοῖς τὰς περι-
στερὰς πωλοῦσιν, εἶπεν, ἄρατε ταῦτα ἐντεῦ
θεν, καὶ μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ πατρός
μου, οἶκον ἐμπορίου.* ἐμνήσθησαν δὲ οἱ μα κβ
θηταὶ αὐτοῦ, ὅτι γεγραμμένον ἐστίν, ὁ ζῆ- ι
λος τοῦ οἴκου σου κατέφαγέ με.* ἀπεκρί- κγ
θησαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ εἶπον αὐτῷ, τί δ
σημεῖον δεικνύεις ἡμῖν, ὅτι ταῦτα ποιεῖς;
κδ *ἀπεκρίθη ὁ Ιησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. λύσα ι
τε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγε
ρῶ αὐτόν. εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, τεσσαράκον-
τα καὶ ἓξ ἔτεσιν ᾠκοδομήθη ὁ ναὸς οὗτος,
καὶ σὺ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερεῖς αὐτόν; ἐκεῖ
νος δὲ ἔλεγε περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐ-
τοῦ. ὅτε οὖν ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν, ἐμνήσθησαν
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ὅτι τοῦτο ἔλεγε, καὶ ἐπί-
στευσαν τῇ γραφῇ, καὶ τῷ λόγῳ ᾧ εἶπεν ὁ Ι-
σοῦς. ὡς δὲ ἦν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐν τῷ πάσχᾳ
ἐν τῇ ἑορτῇ, πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς τὸ ὄνομα
αὐτοῦ, θεωροῦντες αὐτοῦ τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει.
αὐτὸς δὲ ὁ Ιησοῦς οὐκ ἐπίστευεν ἑαυτὸν αὐτοῖς,
διὰ τὸ αὐτὸν γινώσκειν πάντας, καὶ ὅτι οὐ
χρείαν εἶχεν, ἵνά τις μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ ἀνθρώ
που. αὐτὸς γὰρ ἐγίνωσκε, τί ἦν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ.

Ἦν δὲ ἄνθρωπος ἐκ τῶν φαρισαίων, νικό- γ
δημος ὄνομα, ἄρχων τῶν Ἰουδαίων. οὗτος
ἦλθε πρὸς τὸν Ιησοῦν νυκτὸς, καὶ εἶπεν αὐτῷ.
ῥαββεί, οἴδαμεν, ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐλήλυθας
διδάσκαλος. οὐδεὶς γὰρ ταῦτα τὰ σημεῖα
δύναται ποιεῖν, ἃ σὺ ποιεῖς, ἐὰν μὴ ᾖ ὁ θεὸς
μετ' αὐτοῦ. ἀπεκρίθη ὁ Ιησοῦς, καὶ εἶπεν αὐ-
τῷ. ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννη
θῇ ἄνωθεν, οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν βασιλείαν
τοῦ θεοῦ. λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ νικόδημος, πῶς
δύναται ἄνθρωπος γεννηθῆναι γέρων ὤν;

μὴ

Ieſus Hieroſolymam, & reperit in tem-
plo eos qui uendebant boues & oues
& columbas, & numularios ſedentes.
Et cum feciſſet flagellum è funiculis,
omnes eiecit è templo, oues ſimul ac
boues, & numulariorum effudit æs,
menſaſq; ſubuertit. Et his qui columbas
uendebant, dixit: Auferte iſta hinc, nec
facite domum patris mei, domum mer-
catus. Recordati uero ſunt diſcipuli eius,
qđ ſcriptū eſt: Zelus domus tuæ exedit
me. Reſponderunt ergo Iudæi, & dixe-
runt ei: Quod ſignū oſtendis nobis, qđ
iſta facias? Reſpondit Ieſus, & dixit eis:
Deſtruite templum hoc, & in tribus die-
bus erigam illud. Dixerunt ergo Iudæi:
Quadraginta & ſex annis extructum
eſt templum hoc, & tu in tribus diebus
eriges illud? At ille dicebat de templo
corporis ſui. Cum ergo reſurrexiſſet è
mortuis, recordati ſunt diſcipuli eius qđ
hoc dixiſſet, & crediderunt ſcripturæ, &
ſermoni quem dixerat Ieſus. Cum au-
tem eſſet Hieroſolymis in paſcha in die
feſto, multi crediderunt in nomen eius,
uidentes ſigna eius quæ ædebat. Ipſe au
tem Ieſus non credebat ſemetipſum eis,
eo quod ipſe noſſet omnes, nec opus ha
beret, ut quiſq; teſtaretur de homine. Ipſe
enim ſciebat, quid eſſet in homine.

Erat autem homo ex phariſæis, III
Nicodemus nomine, princeps Iudæo-
rum. Hic uenit ad Ieſum nocte, & dixit
ei: Rabbi, ſcimus quod à deo uenieris
magiſter. Nemo enim poteſt hæc ſi-
gna facere, quæ tu facis, niſi fuerit deus
cum eo. Reſpondit Ieſus, & dixit ei:
Amen amē dico tibi: niſi quis natus fue-
rit è ſupernis, non poteſt uidere regnum
dei. Dicit ad eum Nicodemus: Quo-
modo poteſt homo naſci cum ſit ſenex?

μὴ δύναται εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ δεύτερον εἰσελθεῖν, καὶ γεννηθῆναι; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς, σάρξ ἐστι. καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ πνεύματος, πνεῦμά ἐστι. μὴ θαυμάσῃς, ὅτι εἶπόν σοι, ὅτι δεῖ ὑμᾶς γεννηθῆναι ἄνωθεν. τὸ πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ, καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις, ἀλλ' οὐκ οἶδας πόθεν ἔρχεται, καὶ ποῦ ὑπάγει. οὕτως ἐστὶ πᾶς, ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ πνεύματος. ἀπεκρίθη Νικόδημος, καὶ εἶπεν αὐτῷ, πῶς δύναται ταῦτα γενέσθαι; ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ, σὺ εἶ ὁ διδάσκαλος τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ταῦτα οὐ γινώσκεις; ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ὅτι ὃ οἴδαμεν λαλοῦμεν, καὶ ὃ ἑωράκαμεν μαρτυροῦμεν, καὶ τὴν μαρτυρίαν ἡμῶν οὐ λαμβάνετε. εἰ τὰ ἐπίγεια εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύετε, πῶς ἐὰν εἴπω τὰ ἐπουράνια, πιστεύσετε; καὶ οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανὸν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ. καὶ καθὼς μωσῆς ὕψωσε τὸν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως ὑψωθῆναι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν, μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον. οὕτως γὰρ ἠγάπησεν ὁ θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν, μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον. οὐ γὰρ ἀπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον, ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ. ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν, οὐ κρίνεται. ὁ δὲ μὴ πιστεύων, ἤδη κέκριται, ὅτι μὴ πεπίστευκεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ. αὕτη δέ ἐστιν ἡ κρίσις, ὅτι τὸ φῶς ἐλήλυθεν εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἠγάπησαν οἱ ἄνθρωποι μᾶλλον τὸ σκότος, ἢ τὸ φῶς, ἦν γὰρ πονηρὰ αὐτῶν τὰ ἔργα. πᾶς γὰρ ὁ φαῦλα πράσσων, μισεῖ τὸ φῶς, καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῇ αὐτοῦ τὰ ἔργα. ὁ δὲ ποιῶν τὴν

Num potest in uentrem matris suæ iterum introire, ac nasci? Respondit Iesus: Amen amen dico tibi: nisi quis natus fuerit ex aqua & spiritu, non potest introire in regnum dei. Quod natum est ex carne, caro est: & quod natum est ex spiritu, spiritus est. Ne mireris, quod dixi tibi, oportet uos nasci è supernis. Spiritus ubi uult spirat, & uocem eius audis, sed nescis unde ueniat, & quò uadat. Sic est omnis qui natus est è spiritu. Respondit Nicodemus, & dixit ei: Quomodo possunt hæc fieri? Respondit Iesus, & dixit ei: Tu es ille magister Israëlis, & hæc ignoras? Amen amen dico tibi: quod scimus, loquimur: & quod uidimus, testamur: & testimonium nostrum non accipitis. Si terrena dixi uobis, & non creditis, quomodo si dixero uobis cœlestia, credituri sitis? Et nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit è cœlo, filius hominis, qui est in cœlo. Et sicut Moses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis: ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat uitam æternã. Sic enim deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret: ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat uitam æternam. Non enim misit deus filium suum in mundum, ut condemnet mundum, sed ut seruetur mundus per eum. Qui credit in eum, non condemnatur. Qui uero non credit, iam condemnatus est, quia non credidit in nomẽ unigeniti filij dei. Hæc est autẽ cõdemnatio, quod lux uenit in mundũ, & dilexerunt homines magis tenebras q̃ lucem. Erant em̃ corũ mala opera. Omnis enim qui mala agit, odit lucem: nec uenit ad lucem, ne arguant̃ opera ipsius. Qui autẽ operat̃ ueritatẽ,

πλὴν ἀληθειαν, ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα φανερωθῇ αὐτου τὰ ἔργα, ὅτι ἐν θεῷ ἐστιν εἰργασμένα. Μετὰ ταῦτα ἦλθεν ὁ ΙΗΣΟΥΣ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτου εἰς τὴν Ἰουδαίαν γῆν, καὶ ἐκεῖ διέτριβε μετ' αὐτῶν, καὶ ἐβάπτιζεν. * Ἦν δὲ καὶ Ἰωάννης βαπτίζων ἐν Αἰνὼν ἐγγὺς τοῦ Σαλείμ, ὅτι ὕδατα πολλὰ ἦν ἐκεῖ. καὶ παρεγίνοντο καὶ ἐβαπτίζοντο. * Οὔπω γὰρ ἦν βεβλημένος εἰς τὴν φυλακὴν ὁ Ἰωάννης. * Ἐγένετο οὖν ζήτησις ἐκ τῶν μαθητῶν Ἰωάννου μετὰ Ἰουδαίου περὶ καθαρισμοῦ. καὶ ἦλθον πρὸς τὸν Ἰωάννην, καὶ εἶπον αὐτῷ· ῥαββεί, ὃς ἦν μετά σου πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ᾧ σὺ μεμαρτύρηκας, ἴδε οὗτος βαπτίζει, καὶ πάντες ἔρχονται πρὸς αὐτόν. ἀπεκρίθη Ἰωάννης, καὶ εἶπεν, οὐ δύναταί ἄνθρωπος λαμβάνειν οὐδὲν, ἐὰν μὴ ᾖ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. * αὐτοὶ ὑμεῖς μαρτυρεῖτε, ὅτι εἶπον, οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ χριστὸς, ἀλλ' ὅτι ἀπεσταλμένος εἰμὶ ἔμπροσθεν ἐκείνου. * ὁ ἔχων τὴν νύμφην, νυμφίος ἐστίν. ὁ δὲ φίλος τοῦ νυμφίου ὁ ἑστηκὼς καὶ ἀκούων αὐτου, χαρᾷ χαίρει διὰ τὴν φωνὴν τοῦ νυμφίου. αὕτη οὖν ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ πεπλήρωται. ἐκεῖνον δεῖ αὐξάνειν, ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι. ὁ ἄνωθεν ἐρχόμενος, ἐπάνω πάντων ἐστίν. ὁ ὢν ἐκ τῆς γῆς, ἐκ τῆς γῆς ἐστι, καὶ ἐκ τῆς γῆς λαλεῖ. ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐρχόμενος, ἐπάνω πάντων ἐστί, καὶ ὃ ἑώρακε καὶ ἤκουσε, τοῦτο μαρτυρεῖ, καὶ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ οὐδεὶς λαμβάνει. ὁ λαβὼν αὐτου τὴν μαρτυρίαν, ἐσφράγισεν, ὅτι ὁ θεὸς ἀληθὴς ἐστιν. ὃν γὰρ ἀπέστειλεν ὁ θεὸς, τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ λαλεῖ. οὐ γὰρ ἐκ μέτρου δίδωσιν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα. * ὁ πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν υἱὸν, καὶ πάντα δέδωκεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτου. * ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱὸν, ἔχει ζωὴν αἰώνιον. ὁ δὲ ἀπειθῶν τῷ υἱῷ, οὐκ ὄψεται ζωὴν, ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ μένει ἐπ' αὐτόν.

Ὡς οὖν ἔγνω ὁ κύριος, ὅτι ἤκουσαν οἱ φαρισαῖοι, ὅτι ΙΗΣΟΥΣ πλείονας μαθητὰς ποιεῖ, καὶ βαπτίζει, ἢ Ἰωάννης, καίτοιγε ΙΗΣΟΥΣ αὐτὸς οὐκ ἐβάπτιζεν, ἀλλ' οἱ μαθηταὶ αὐτου,

ΑΦΗΚΕ

ueritatem, uenit ad lucem: ut conſpicua fiant facta ipſius, quod per deum ſint facta. Poſt hæc uenit Ieſus & diſcipuli eius in terram Iudæam, & illic morabat cum eis, ac baptizabat. Baptizabat autē & Ioannes in Aenon iuxta Salim, quia aquæ multæ erant illic, & ueniebant ac baptizabantur. Nondum enim coniectus fuerat Ioannes in carcerem. Orta eſt autem quæſtio ex diſcipulis Ioannis cū Iudæis de purificatione. Et uenerunt ad Ioannem, & dixerūt ei: Rabbi, qui erat tecum trans Iordanē, cui tu teſtimonium perhibuiſti, ecce is baptizat, & omnes ueniunt ad eum. Reſpondit Ioannes, & dixit: Non poteſt homo accipere quicquam, niſi fuerit ei datum è cœlo. Ipſi uos teſtes eſtis, quod dixerim: non ſum ego Chriſtus, ſed miſſus ſum ante illum. Qui habet ſponſam, ſponſus eſt: amicus autem ſponſi qui ſtat & audit eum, gaudio gaudet ꝓpter uocem ſponſi. hoc ergo gaudium meum impletum eſt. illum oportet creſcere, me uero minui. Qui è ſupernis uenit, ſupra omnes eſt. Qui è terra ꝓfectus eſt, terrenꝰ eſt, & è terra loquit. Qui è cœlo uenit, ſupra omnes eſt: & qd uidit & audiuit, hoc teſtatur, & teſtimonium eius nemo accipit. Qui accepit eius teſtimonium, is obſignauit, quod deus uerax ſit. Nam is quē miſit deus, uerba dei loquitur: Non enim huic ad menſuram dat deus ſpiritū. Pater diligit filium, & omnia dedit illi in manum. Qui credit in filium, habet uitam æternam: qui autem incredulus eſt filio, non uidebit uitam, ſed ira dei manet ſuper eum.

Vt ergo cognouit dominus, audiſſe IIII
phariſæos, qd Ieſus plures diſcipulos faceret, & baptizaret, cꝫ Ioannes: quancꝫ Ieſus ipſe nō baptizaret, ſed diſcipuli eiꝰ:

λβ ζ λγ * Ἀφῆκε τὴν ἰουδαίαν, καὶ ἀπῆλθε πάλιν εἰς τὴν γαλιλαίαν. * Ἔδει δὲ αὐτὸν διέρχεσθαι διὰ τῆς σαμαρείας. ἔρχεται οὖν εἰς πόλιν τῆς σαμαρείας, λεγομένην συχάρ, πλησίον τοῦ χωρίου, ὃ ἔδωκεν ἰακὼβ ἰωσὴφ τῷ υἱῷ αὐτοῦ. ἦν δὲ ἐκεῖ πηγὴ τοῦ ἰακώβ. ὁ οὖν ἰησοῦς κεκοπιακὼς ἐκ τῆς ὁδοιπορίας, ἐκαθίζετο οὕτως ἐπὶ τῇ πηγῇ. ὥρα ἦν ὡσεὶ ἕκτη. ἔρχεται γυνὴ ἐκ τῆς σαμαρείας ἀντλῆσαι ὕδωρ. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, δός μοι πεῖν. οἱ γὰρ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπεληλύθεισαν εἰς τὴν πόλιν, ἵνα τροφὰς ἀγοράσωσι, λέγει οὖν αὐτῷ ἡ γυνὴ ἡ σαμαρῖτις. πῶς σὺ ἰουδαῖος ὢν, παρ' ἐμοῦ πεῖν αἰτεῖς οὔσης γυναικὸς σαμαρείτιδος; οὐ γὰρ συγχρῶνται ἰουδαῖοι σαμαρείταις. ἀπεκρίθη ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῇ, εἰ ἤδεις τὴν δωρεὰν τοῦ θεοῦ, καὶ τίς ἐστιν ὁ λέγων σοι, δός μοι πεῖν, σὺ ἂν ᾔτησας αὐτὸν, καὶ ἔδωκεν ἄν σοι ὕδωρ ζῶν. λέγει αὐτῷ ἡ γυνή, κύριε, οὔτε ἄντλημα ἔχεις, καὶ τὸ φρέαρ ἐστὶ βαθύ, πόθεν οὖν ἔχεις τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν; μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν ἰακώβ, ὃς ἔδωκεν ἡμῖν τὸ φρέαρ; καὶ αὐτὸς ἐξ αὐτοῦ ἔπιε, καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, καὶ τὰ θρέμματα αὐτοῦ; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῇ. πᾶς ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου, διψήσει πάλιν. ὃς δ' ἂν πίῃ ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, οὐ μὴ διψήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα. ἀλλὰ τὸ ὕδωρ ὃ δώσω αὐτῷ, γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἁλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον. λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ γυνή. κύριε, δός μοι τοῦτο τὸ ὕδωρ, ἵνα μὴ διψῶ, μηδὲ ἔρχωμαι ὧδε ἀντλεῖν. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς. ὕπαγε, φώνησον τὸν ἄνδρα σου, καὶ ἐλθὲ ὧδε. ἀπεκρίθη ἡ γυνή, καὶ εἶπεν αὐτῷ. οὐκ ἔχω ἄνδρα. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς. καλῶς εἶπας, ὅτι ἄνδρα οὐκ ἔχω, πέντε γὰρ ἄνδρας ἔσχες, καὶ νῦν ὃν ἔχεις, οὐκ ἔστι σου ὁ ἀνήρ. τοῦτο ἀληθὲς εἴρηκας. λέγει αὐτῷ ἡ γυνή. κύριε, θεωρῶ ὅτι προφήτης εἶ σύ. οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν τῷ ὄρει τούτῳ προσεκύνησαν, καὶ ὑμεῖς λέγετε,

reliquit Iudæam, & abijt iterum in Galilæam. Oportebat autem eum transire per Samariam. Venit ergo in ciuitatem Samariæ, quæ dicitur Sychar, iuxta prædium, quod dedit Iacob Ioseph filio suo. Erat autem ibi fons Iacob. Iesus ergo fatigatus ex itinere, sedebat sic super fontem: Hora erat fermè sexta: Venit mulier Samaritana, ut hauriret aquam. Dicit ei Iesus: Da mihi quod bibam. Nam discipuli eius abierant in ciuitatē, ut cibos emerent. Dicit ergo ei mulier illa Samaritana: Quomodo tu Iudæus cum sis, potum à me poscis quæ sum mulier Samaritana? Non enim commercium habent Iudæi cum Samaritanis. Respondit Iesus, & dixit ei: Si scires donum dei, & quis sit qui dicit tibi: Da mihi quod bibam: tu petisses ab eo, & dedisset tibi aquam uiuam. Dicit ei mulier: Dñe, neq; quo hurias, habes: & puteus profundus est, unde ergo habes aquam illam uiuam? Num tu maior es patre nostro Iacob, qui dedit nobis puteum, & ipse ex eo bibit, & filij eius, & pecora eius? Respondit Iesus, & dixit ei: Omnis qui bibit ex aqua hac, sitiet iterū. Quisquis autē biberit ex aqua quā ego dabo ei, non sitierit in æternū: sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in uitam æternā. Dicit illi mulier: Domine, da mihi istam aquā ut non sitiam, neq; ueniam huc ad hauriendum. Dicit ei Iesus: Vade, uoca uirum tuum, & ueni huc. Respondit mulier, & dixit ei: Non habeo uirum. Dicit ei Iesus: Bene dixisti, nō habeo uirum. Quinq; enim uiros habuisti, & nunc quē habes, nō est tuus uir. Hoc uere dixisti. Dicit ei mulier: Domine, uideo qđ ꝓpheta es tu. Patres nostri in monte hoc adorauerūt, & uos dicitis:

γετε, ὅτι ἐν ἱεροσολύμοις ἐστὶν ὁ τόπος, ὅπου δεῖ προσκυνεῖν. Λέγει αὐτῇ ὁ Ιησοῦς. γύναι, πίστευσόν μοι, ὅτι ἔρχεται ὥρα ὅτε οὔτε ἐν τῷ ὄρει τούτῳ, οὔτε ἐν ἱεροσολύμοις προσκυνήσετε τῷ πατρί. ὑμεῖς προσκυνεῖτε ὃ οὐκ οἴδατε, ἡμεῖς προσκυνοῦμεν ὃ οἴδαμεν, ὅτι ἡ σωτηρία ἐκ τῶν ἰουδαίων ἐστίν. ἀλλ' ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐστιν, ὅτε οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ προσκυνήσουσι τῷ πατρὶ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ. καὶ γὰρ ὁ πατὴρ τοιούτους ζητεῖ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτόν. πνεῦμα ὁ θεός, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν, ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν. λέγει αὐτῷ ἡ γυνή. οἶδα ὅτι μεσσίας ἔρχεται, ὁ λεγόμενος Χριστός, ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖνος, ἀναγγελεῖ ἡμῖν ἅπαντα. Λέγει αὐτῇ ὁ Ιησοῦς, ἐγώ εἰμι ὁ λαλῶν σοι. καὶ ἐπὶ τούτῳ ἦλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἐθαύμασαν, ὅτι μετὰ γυναικὸς ἐλάλει. οὐδεὶς μέντοι εἶπε, τί ζητεῖς, ἢ τί λαλεῖς μετ' αὐτῆς; ἀφῆκεν οὖν τὴν ὑδρίαν αὐτοῦ ἡ γυνὴ, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ λέγει τοῖς ἀνθρώποις. Δεῦτε ἴδετε ἄνθρωπον, ὃς εἶπέ μοι πάντα ὅσα ἐποίησα. μή τι οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός; ἐξῆλθον οὖν ἐκ τῆς πόλεως, καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτόν. ἐν δὲ τῷ μεταξὺ ἠρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταὶ, λέγοντες. ῥαββεὶ, φάγε. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. Ἐγὼ βρῶσιν ἔχω φαγεῖν, ἣν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε. ἔλεγον οὖν οἱ μαθηταὶ πρὸς ἀλλήλους. μή τις ἤνεγκεν αὐτῷ φαγεῖν; λέγει αὐτοῖς ὁ Ιησοῦς, ἐμὸν βρῶμα ἐστὶν, ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με, καὶ τελειώσω αὐτοῦ τὸ ἔργον. οὐχ ὑμεῖς λέγετε, ὅτι ἔτι τετράμηνόν ἐστι, καὶ ὁ θερισμὸς ἔρχεται; ἰδοὺ λέγω ὑμῖν, ἐπάρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν, καὶ θεάσασθε τὰς χώρας, ὅτι λευκαί εἰσι πρὸς θερισμὸν ἤδη. καὶ ὁ θερίζων μισθὸν λαμβάνει, καὶ συνάγει καρπὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἵνα καὶ ὁ σπείρων ὁμοῦ χαίρῃ, καὶ ὁ θερίζων. ἐν γὰρ τούτῳ ὁ λόγος ἐστὶν ὁ ἀληθινός, ὅτι ἄλλος ἐστὶν ὁ σπείρων, καὶ ἄλλος ὁ θερίζων

citis: quod Hierosolymis est locus, ubi oporteat adorare. Dicit ei Iesus: Mulier, crede mihi, uenit hora quando neq; in monte hoc, neq; Hierosolymis adorabitis patrem. Vos adoratis quod nescitis, nos adoramus quod scimus. quia salus ex Iudæis est. Sed uenit hora & nunc est, quando ueri adoratores adorabunt patrem spiritu ac ueritate. Nam & pater tales quærit qui adorēt ipsum. Spiritus est deus, & eos qui adorant eum, spiritu ac ueritate oportet adorare. Dicit ei mulier: Scio quod Messias uenturus est, qui dicitur Christus. cum ergo uenerit ille, nobis nunciabit om̄ia. Dicit ei Iesus: Ego sum qui loquor tibi. Et continuo uenerunt discipuli eius, & mirabantur, quod cum muliere loqueretur. Nemo tamen dixit: quid quæris, aut cur loqueris cum ea? Reliquit ergo hydriam suam mulier, & abijt in ciuitatem, & dicit illis hominibus: Venite, uidete hominē, qui dixit mihi omnia quæcunq; feci. num hic est ille Christus? Exierunt ergo è ciuitate, & ueniebant ad eum. Interea rogabant eum discipuli, dicentes: Rabbi, comede. Ille autem dixit eis: Ego cibum habeo comedendum, quem uos nescitis. Dicebāt ergo discipuli inter se: Nunquis attulit ei quod ederet? Dicit eis Iesus: Meus cibus est, ut faciam quod uult is qui misit me, & perficiam opus eius. Nonne uos dicitis: adhuc quatuor menses sunt, & messis ueniet? Ecce dico uobis, attollite oculos uestros, & uidete regiones, quoniam albæ sunt iam ad messem. Et qui metit, mercedem accipit: & congregat fructum in uitam æternam: ut & qui seminat simul gaudeat, & qui metit. In hoc enim est sermo uerus, qd' alius est qui seminat, & alius est qui

ϛ̄. περὶ τοῦ βασιλικοῦ.

θερίζων. ἐγὼ ἀπέστειλα ὑμᾶς θερίζειν, ὃ οὐχ ὑμεῖς κεκοπϊάκατε. ἄλλοι κεκοπϊάκασι, καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν κόπον αὐτῶν εἰσεληλύθατε. ἐκ δὲ τοῦ πόλεως ἐκείνης πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν τῶν σαμαρειτῶν διὰ τὸν λόγον τοῦ γυναικὸς, μαυτυρούσης, ὅτι εἶπέ μοι πάντα, ὅσα ἐποίησα. ὡς οὖν ἦλθον πρὸς αὐτὸν οἱ σαμαρεῖται, ἠρώτων αὐτὸν μεῖναι παρ' αὐτοῖς, καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ δύο ἡμέρας, καὶ πολλῷ πλείους ἐπίστευσαν διὰ τὸν λόγον αὐτοῦ. τῇ τε γυναικὶ ἔλεγον, ὅτι οὐκ ἔτι διὰ τὴν σὴν λαλιὰν πιστεύομεν, αὐτοὶ γὰρ ἀκηκόαμεν, καὶ οἴδαμεν, ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου ὁ Χριστός.* Μετὰ δὲ τὰς δύο ἡμέρας ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν γαλιλαίαν.* Αὐτὸς δὲ Ιησοῦς ἐμαρτύρησεν, ὅτι προφήτης ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι τιμὴν οὐκ ἔχει.* ὅτε οὖν ἦλθεν εἰς τὴν γαλιλαίαν, ἐδέξαντο αὐτὸν οἱ γαλιλαῖοι, πάντα ἑωρακότες, ἃ ἐποίησεν ἐν ἱεροσολύμοις ἐν τῇ ἑορτῇ. καὶ αὐτοὶ γὰρ ἦλθον εἰς τὴν ἑορτήν. ἦλθεν οὖν ὁ Ιησοῦς πάλιν εἰς τὴν κανᾷ τοῦ γαλιλαίας, ὅπου ἐποίησε τὸ ὕδωρ οἶνον.* Καὶ ἦν τὶς βασιλικὸς, οὗ ὁ υἱὸς ἠσθένει ἐν καπερναούμ. οὗτος ἀκούσας, ὅτι Ιησοῦς ἥκει ἐκ τοῦ ἰουλαίας εἰς τὴν γαλιλαίαν, ἀπῆλθε πρὸς αὐτὸν, καὶ ἠρώτα αὐτὸν, ἵνα καταβῇ, καὶ ἰάσηται αὐτοῦ τὸν υἱόν, ἤμελλε τὰ ἀποθνήσκειν. εἶπεν οὖν ὁ Ιησοῦς πρὸς αὐτόν, ἐὰν μὴ σημεῖα καὶ τέρατα ἴδητε, οὐ μὴ πιστεύσητε. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλικὸς. Κύριε, κατάβηθι πρὶν ἀποθανεῖν τὸ παιδίον μου. Λέγει αὐτῷ ὁ Ιησοῦς. πορεύου, ὁ υἱός σου ζῇ. καὶ ἐπίστευσεν ὁ ἄνθρωπος τῷ λόγῳ ᾧ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ιησοῦς, καὶ ἐπορεύετο. ἤδη δὲ αὐτοῦ καταβαίνοντος, οἱ δοῦλοι αὐτοῦ ἀπήντησαν αὐτῷ, καὶ ἀπήγγειλαν λέγοντες, ὅτι ὁ παῖς σου ζῇ. ἐπύθετο οὖν παρ' αὐτῶν τὴν ὥραν, ἐν ᾗ κομψότερον ἔσχεν. καὶ εἶπον αὐτῷ, ὅτι χθὲς ὥραν ἑβδόμην ἀφῆκεν αὐτὸν ὁ πυρετός. ἔγνω οὖν ὁ πατὴρ, ὅτι ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, ἐν ᾗ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ιησοῦς, ὅτι ὁ υἱός

λδ̄ ϛ λε̄ α λϛ̄ ι λζ̄ γ ϛ̄

metit. Ego misi uos ad metendum, quod uos non laborastis. Alij laborauerunt, & uos in labores eorum introistis. Ex ciuitate autem illa multi crediderunt in eum Samaritanorũ propter sermonẽ mulieris, testificantis, quod dixisset sibi omnia, quæcunq; fecisset. Cum uenissent ergo ad illum Samaritani, rogauerunt eum ut apud se maneret. & mansit ibi duos dies. Ac multo plures crediderũt propter sermonẽ ipsius. & mulieri dicebant: Iam non propter tuam orationem credimus. ipsi enim audiuimus, & scimus, quod hic est uere seruator mundi Christus. Post duos autẽ dies exijt inde, & abijt in Galilæam. Ipse enim Iesus testatus est, qd' propheta in sua patria honorem nõ haberet. Cum ergo uenisset in Galilæam, exceperunt eum Galilæi, cum omnia uidissent, quæ fecerat Hierosolymis in die festo. & ipsi enim uenerant ad diem festum. Venit ergo Iesus iterum in Cana Galilææ, ubi fecerat ex aqua uinum. Et erat quidam regulus, cuius filius infirmabatur Capernaum. Hic cum audisset, quod Iesus aduenisset à Iudæa in Galilæam, abijt ad eum, & rogabat eum, ut descenderet, ac sanaret ipsius filium: Siquidem is agebat animam. Dixit ergo Iesus ad eum: Nisi signa & prodigia uideritis, non creditis. Dicit ad eum regulus: Domine, descende priusq̃ moriatur filius meus. Dicit ei Iesus: Vade, filius tuus uiuit. Credidit homo sermoni quẽ dixerat ei Iesus, & ibat. Iam autẽ eo descendente, serui occurrerũt ei, & nunciauerunt, dicẽtes: Filius tuus uiuit. Sciscitatus est ergo horã ab eis, in qua meli⁹ habuisset. Et dixerunt ei: heri hora septima reliquit eũ febris. Cognouit ergo pater, qd' illa hora erat, in qua dixisset sibi Iesus, filius

υἱός σου ζῇ, καὶ ἐπίστευσεν αὐτὸς, καὶ ἡ οἰκία
αὐτοῦ ὅλη. τοῦτο πάλιν δεύτερον σημεῖον ἐ/
ποίησεν ὁ ΙΗΣΟΥΣ ἐλθὼν ἐκ τῆς ἰουδαίας εἰς
τὴν γαλιλαίαν. * Μετὰ ταῦτα ἦν ἑορτὴ τῶν Ϛ
ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη ὁ ΙΗΣΟΥΣ εἰς ἱεροσόλυ-
μα. ἔστι δὲ ἐν τοῖς ἱεροσολύμοις ἐπὶ τῇ προ-
βατικῇ κολυμβήθρα, ἡ ἐπιλεγομένη ἑβραϊ-
στὶ βηθσεδά, πέντε στοὰς ἔχουσα, ἐν ταύταις
κατέκειτο πλῆθος πολὺ τῶν ἀσθενούντων,
τυφλῶν, χωλῶν, ξηρῶν, ἐκδεχομένων τὴν
τοῦ ὕδατος κίνησιν, ἄγγελος γὰρ κατὰ
καιρὸν κατέβαινεν ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ καὶ ἐτά
ρασσε τὸ ὕδωρ, ὁ οὖν πρῶτος ἐμβὰς μετὰ
τὴν ταραχὴν τοῦ ὕδατος ὑγιὴς ἐγίνετο, ᾧ
δήποτε κατείχετο νοσήματι. ἦν δέ τις ἄν/
θρωπος ἐκεῖ, τριάκοντα καὶ ὀκτὼ ἔτη ἔχων
ἐν τῇ ἀσθενίᾳ. τοῦτον ἰδὼν ὁ ΙΗΣΟΥΣ κατα-
κείμενον, καὶ γνοὺς, ὅτι πολὺν ἤδη χρόνον
ἔχει, λέγει αὐτῷ. Θέλεις ὑγιὴς γενέσθαι; Απε
κρίθη αὐτῷ ὁ ἀσθενῶν. κύριε, ἄνθρωπον οὐκ
ἔχω, ἵνα ὅταν ταραχθῇ τὸ ὕδωρ, βάλῃ με
εἰς τὴν κολυμβήθραν, ἐν ᾧ δὲ ἔρχομαι ἐγὼ,
ἄλλος πρό ἐμοῦ καταβαίνει. Λέγει αὐτῷ ὁ
ΙΗΣΟΥΣ. ἔγειραι, ἆρον τὸν κράββατόν σου, καὶ
περιπάτει. καὶ εὐθέως ἐγίνετο ὑγιὴς ὁ ἄν/
θρωπος, καὶ ἦρε τὸν κράββατον αὐτοῦ, καὶ
περιεπάτει. ἦν δὲ σάββατον ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡ-
μέρᾳ. ἔλεγον οὖν ἰουδαῖοι τῷ τεθεραπευ-
μένῳ. σάββατόν ἐστιν, οὐκ ἔξεστί σοι ἆραι τὸν
κράββατόν, * Απεκρίθη αὐτοῖς, ὁ ποιήσας με
ὑγιῆ, ἐκεῖνός μοι εἶπεν, ἆρον τὸν κράββατόν
σου καὶ περιπάτει. ἠρώτησαν οὖν αὐτόν, τίς
ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ὁ εἰπών σοι, ἆρον τὸν κράβ
βατόν σου, καὶ περιπάτει; ὁ δὲ ἰαθεὶς οὐκ
ᾔδει τίς ἐστιν, ὁ γὰρ ΙΗΣΟΥΣ ἐξένευσεν ὄχλου
ὄντος ἐν τῷ τόπῳ. μετὰ ταῦτα εὑρίσκει αὐ-
τὸν ὁ ΙΗΣΟΥΣ ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἴδε
ὑγιὴς γέγονας, μηκέτι ἁμάρτανε, ἵνα μὴ
χεῖρόν τί σοι γένηται. ἀπῆλθεν ὁ ἄνθρωπος,
καὶ ἀνήγγειλε τοῖς ἰουδαίοις. ὅτι ΙΗΣΟΥΣ
ἐστιν ὁ ποιήσας αὐτὸν ὑγιῆ. καὶ διὰ τοῦτο
ἐδίωκον

filius tuus uiuit. & credidit ipse & domus
eius tota. Hoc iterū secūdū signū ædidit
Iesus cū ueniſſet à Iudæa in Galilæam.

Post hæc erat dies festus Iudæorū, & V
ascendit Iesus Hierosolymam. Est autē
Hierosolymis ad probaticā piscina, quæ
nominatur Hebraice bethseda, quinq;
porticus habēs, in his iacebat multitudo
magna languentium, cæcorum, claudo-
rum, aridorū, expectantiū aquæ motū.
Angelus enim descendebat certo tēpore
in piscinam, & turbabat aquā. Itaq; qui
primus descendisset post turbationem
aquæ, sanus fiebat, à quocunq; detineba
tur morbo. Erat autem quidam homo
illic, qui triginta & octo annos morbo
tenebatur. Hunc cum uidisset Iesus de-
cumbentem, & cognouisset, quod iam
multū temporis morbo teneret, dicit ei:
Vis sanus fieri? Respondit ei languidus:
Domine, hominē nō habeo, ut cum tur-
bata fuerit aqua, mittat me in piscinam.
Sed interim dum ego uenio, iam alius
ante me descendit. Dicit ei Iesus: Surge,
tolle grabatū tuum, & ambula. Et statim
sanus factus est homo ille, & sustulit gra
batum suū, & ambulabat. Erat autē sab-
batū in die illo. Dicebant ergo Iudæi ei,
qui sanatus fuerat: Sabbatū est, nō licet
tibi tollere grabatū. Respondit eis: Qui
me sanū fecit, is mihi dixit: tolle grabatū
tuum, & ambula. Interrogauerunt ergo
eum: Quis est ille homo, qui dixit tibi,
tolle grabatū tuū, & ambula? Is aūt qui
san⁹ fuerat effectus, nesciebat quis esset.
Iesus eī subduxit se qđ turba esset eo
in loco. Postea reperit eū Iesus in tēplo,
& dixit illi: Ecce sanus factus es, ne post-
hac pecces, ne quid deteri⁹ tibi cōtingat.
Abijt ille homo, & nunciauit Iudæis, qđ
Iesus esset à q̄ sanat⁹ fuisset. Ac ꝓpterea

r 4 persequebant

ἐδίωκον τὸν Ιησοῦν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἐζήτουν αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ὅτι ταῦτα ἐποίει ἐν σαββάτῳ. ὁ δὲ Ιησοῦς ἀπεκρίνατο αὐτοῖς. ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, κἀγὼ ἐργάζομαι. διὰ τοῦτο οὖν μᾶλλον ἐζήτουν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι, ὅτι οὐ μόνον ἔλυε τὸ σάββατον, ἀλλὰ καὶ πατέρα ἴδιον ἔλεγε τὸν θεόν, ἴσον ἑαυτὸν ποιῶν τῷ θεῷ. ἀπεκρίνατο οὖν ὁ Ιησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ δύναται ὁ υἱὸς ποιεῖν ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδέν, ἐὰν μή τι βλέπῃ τὸν πατέρα ποιοῦντα. ἃ γὰρ ἂν ἐκεῖνος ποιῇ, ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ. ὁ γὰρ πατὴρ φιλεῖ τὸν υἱόν, καὶ πάντα δείκνυσιν αὐτῷ, ἃ αὐτὸς ποιεῖ. καὶ μείζονα τούτων δείξει αὐτῷ ἔργα, ἵνα ὑμεῖς θαυμάζητε. ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς, καὶ ζωοποιεῖ, οὕτως καὶ ὁ υἱὸς, οὓς θέλει ζωοποιεῖ. οὐδὲ γὰρ ὁ πατὴρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ υἱῷ, ἵνα πάντες τιμῶσι τὸν υἱόν, καθὼς τιμῶσι τὸν πατέρα. * ὁ μὴ τιμῶν τὸν υἱὸν οὐ τιμᾷ τὸν πατέρα τὸν πέμψαντα αὐτόν. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ τὸν λόγον μου ἀκούων καὶ πιστεύων τῷ πέμψαντί με, ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται, ἀλλὰ μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωήν. * ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἔρχεται ὥρα, καὶ νῦν ἐστιν, ὅτε οἱ νεκροὶ ἀκούσονται τῆς φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, καὶ οἱ ἀκούσαντες ζήσονται. ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, οὕτως ἔδωκε καὶ τῷ υἱῷ ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ, καὶ ἐξουσίαν ἔδωκεν αὐτῷ καὶ κρίσιν ποιεῖν, ὅτι υἱὸς ἀνθρώπου ἐστίν. μὴ θαυμάζετε τοῦτο, ὅτι ἔρχεται ὥρα, ἐν ᾗ πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις ἀκούσονται τῆς φωνῆς αὐτοῦ, καὶ ἐκπορεύσονται, οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες, εἰς ἀνάστασιν ζωῆς, οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες, εἰς ἀνάστασιν κρίσεως. οὐ δύναμαι ἐγὼ ποιεῖν ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐδέν. καθὼς ἀκούω, κρίνω, καὶ ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ δικαία ἐστίν. ὅτι

μ α

μα ι

perſequebantur Iudæi Ieſum, & quærebant illum occidere, quod iſta feciſſet in ſabbato. Ieſus autem reſpondit eis: Pater meus ad hoc uſq; temporis operatur, & ego operor. Propterea ergo magis quærebant eum Iudæi interficere, quia non ſolum ſoluiſſet ſabbatum, ſed & patrem ſuum dixiſſet deum, æqualem ſe faciens deo. Reſpondit itaq; Ieſus, & dixit eis: Amen amen dico uobis, non poteſt filius à ſe facere quicquam, niſi quid uiderit patrem facientem. Quæcunque enim ille fecerit, hæc itidem & filius facit. Pater enim diligit filium, & omnia demonſtrat ei quæ ipſe facit: & maiora his demonſtrabit ei opera, ut uos miremini. Sicut enim pater ſuſcitat mortuos & uiuificat, ſic & filius quos uult, uiuificat. Neque enim pater iudicat quenquam, ſed omne iudicium dedit filio, ut omnes honorẽt filium, ſicut honorant patrem. Qui non honorat filium, non honorat patrem qui miſit illum. Amen amen dico uobis, qui ſermonem meum audit, & credit ei qui miſit me, habet uitam æternam, & in cõdemnationem non ueniet, ſed tranſiuit à morte in uitam. Amen amen dico uobis, quod ueniet hora, & nunc eſt, quando mortui audient uocem filij dei: & qui audierint, uiuent. Sicut enim pater habet uitam in ſemetipſo, ſic dedit & filio habere uitam in ſemetipſo, & poteſtatem dedit ei iudicandi quoq;, quia filius hominis eſt. Nolite mirari hoc, quia ueniet hora, in qua omnes qui in monumẽtis ſunt, audient uocem eius, & prodibunt, qui bona fecerunt, in reſurrectionẽ uitæ: qui uero mala egerunt, in reſurrectionẽ cõdemnationis. Non poſſum ego ex meipſo facere quicq;. Sicut audio, iudico, & iudiciũ meũ iuſtum eſt,

quia

μβ α μγ * ὅτι οὐ ζητῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός. * Ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία μου οὐκ ἔστιν ἀληθής. Ἄλλος ἐστὶν ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμοῦ, καὶ οἶδα ὅτι ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία, ἣν μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ. ὑμεῖς ἀπεστάλκατε πρὸς Ἰωάννην, καὶ μεμαρτύρηκε τῇ ἀληθείᾳ. Ἐγὼ δὲ οὐ παρὰ ἀνθρώπου τὴν μαρτυρίαν λαμβάνω, ἀλλὰ ταῦτα λέγω, ἵνα ὑμεῖς σωθῆτε. ἐκεῖνος ἦν ὁ λύχνος ὁ καιόμενος καὶ φαίνων, ὑμεῖς δὲ ἠθελήσατε ἀγαλλιαθῆναι πρὸς ὥραν ἐν τῷ φωτὶ αὐτοῦ. Ἐγὼ δὲ ἔχω μη γ τὴν μαρτυρίαν μείζω τοῦ Ἰωάννου. * τὰ γὰρ ἔργα ἃ ἔδωκέ μοι ὁ πατήρ, ἵνα τελειώσω αὐτά, αὐτὰ τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ, μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ, ὅτι ὁ πατήρ με ἀπέσταλκε. καὶ ὁ πέμψας με πατήρ, αὐτὸς μεμαρτύρηκε περὶ ἐμοῦ, οὔτε φωνὴν αὐτοῦ ἀκηκόατε πώποτε, οὔτε εἶδος αὐτοῦ με ἑωράκατε, * καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ οὐκ ἔχετε μένοντα ἐν ὑμῖν, ὅτι ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος, τούτῳ ὑμεῖς οὐ πιστεύετε. Ἐρευνᾶτε τὰς γραφάς, ὅτι ὑμεῖς δοκεῖτε ἐν αὐταῖς ζωὴν αἰώνιον ἔχειν, καὶ ἐκεῖναί εἰσιν αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ, καὶ οὐ θέλετε ἐλθεῖν πρός με, ἵνα ζωὴν ἔχητε. δόξαν παρὰ ἀνθρώπων οὐ λαμβάνω. ἀλλ' ἔγνωκα ὑμᾶς, ὅτι τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ οὐκ ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς. ἐγὼ ἐλήλυθα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός μου, καὶ οὐ λαμβάνετέ με. ἐὰν ἄλλος ἔλθῃ ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἰδίῳ, ἐκεῖνον λήψεσθε. πῶς δύνασθε ὑμεῖς πιστεῦσαι, δόξαν παρὰ ἀλλήλων λαμβάνοντες, καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου θεοῦ οὐ ζητεῖτε; μὴ δοκεῖτε, ὅτι ἐγὼ κατηγορήσω ὑμῶν πρὸς τὸν πατέρα, ἔστιν ὁ κατηγορῶν ὑμῶν Μωσῆς, εἰς ὃν ὑμεῖς ἠλπίκατε. εἰ γὰρ ἐπιστεύετε Μωσῇ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί, περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος ἔγραψεν. εἰ δὲ τοῖς ἐκείνου γράμμασιν οὐ πιστεύετε, πῶς τοῖς ἐμοῖς ῥήμασι πιστεύσετε; μα α * Μετὰ ταῦτα ἀπῆλθεν ὁ Ἰησοῦς πέραν

quia non quæro uoluntatem meam, sed uoluntatem eius qui misit me, patris. Si ego testimoniū perhiberem de meipso, testimonium meum non esset uerum. Alius est qui testimonium perhibet de me, & scio uerum esse testimoniū, quod testatur de me. Vos misistis ad Ioannē, & is testimonium reddidit ueritati. Ego autem non ab homine testimonium accipio, sed hæc dico, ut uos salui sitis. Ille erat lucerna ardens & lucens, uos autem uoluistis ad tempꝰ exultare in luce eius. At ego testimonium habeo maius testimonio Ioannis. Opera enim quæ dedit mihi pater ut perficiam ea, ipsa inquam opera quæ ego facio, testantur de me, quod pater miserit me. Et qui misit me pater, ipse testatus est de me. Neq; uocem eius unquam audistis, neq; speciem eius uidistis. & sermonem eius non habetis, in uobis manentē: quia quem misit ille, huic uos nō creditis. Scrutamini scripturas, quia uos uidemini uobis in ipsis uitam æternam habere: & illæ sunt, quæ testantur de me, nec uultis uenire ad me, ut uitam habeatis. Gloriam ab hominibus non accipio, sed cognoui uos, quod dilectionem dei non habeatis in uobis. Ego ueni nomine patris mei, nec recipitis me. Si alius uenerit nomine suo, illum recipietis. Quomodo uos potestis credere, qui gloriam à uobis inuicem accipitis, & gloriam quæ à solo deo proficiscitur, non quæritis? Nolite putare, quod ego accusaturus sim uos apud patrem. Est qui accusat uos Moses, in quo uos speratis. Si enim credidissetis Mosi, credidissetis utiq; mihi, de me enim ille scripsit. Si autem illius scriptis non creditis, quomodo uerbis meis credetis?

Post hæc abijt Iesus trans VI

τ θαλάσσης τ γαλιλαίας τ τιβεριάδος, καὶ ἠκολούθει αὐτῷ ὄχλος πολύς, ὅτι ἐώρων αὐτ τὰ σημεῖα, ἃ ἐποίει ἐπὶ τ ἀσθενούντων. * Ἀνῆλθε δὲ εἰς τὸ ὄρος ὁ ἰησοῦς, κ ἐκεῖ ἐκάθητο μετὰ τ μαθητῶν αὐτ. * Ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ πάσχα ἡ ἑορτὴ τ ἰουδαίων. * Ἐπάρας οὖν ὁ ἰησοῦς τοὺς ὀφθαλμούς, κ θεασάμενος, ὅτι πολὺς ὄχλος ἔρχεται πρὸς αὐτὸν, λέγει πρὸς τὸν φίλιππον, πόθεν ἀγοράσωμεν ἄρτους, ἵνα φάγωσιν οὗτοι; τοῦτο δὲ ἔλεγε πειράζων αὐτόν, αὐτὸς γὰρ ᾔδει τί ἔμελλε ποιεῖν. Ἀπεκρίθη αὐτῷ φίλιππος. Διακοσίων δηναρίων ἄρτοι οὐκ ἀρκοῦσιν αὐτοῖς, ἵνα ἕκαστος αὐτῶν βραχύ τι λάβῃ. Λέγει αὐτῷ εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτου, ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς σίμωνος πέτρου. ἔστι παιδάριον ἓν ὧδε ὃ ἔχει πέντε ἄρτους κριθίνους, καὶ δύο ὀψάρια, ἀλλὰ ταῦτα τί ἐστιν εἰς τοσούτους; Εἶπε δὲ ὁ ἰησοῦς. ποιήσατε τοὺς ἀνθρώπους ἀναπεσεῖν. ἦν δὲ χόρτος πολὺς ἐν τῷ τόπῳ. ἀνέπεσον οὖν οἱ ἄνδρες τὸν ἀριθμὸν ὡσεὶ πεντακισχίλιοι. ἔλαβε δὲ τοὺς ἄρτους ὁ ἰησοῦς, καὶ εὐχαριστήσας διέδωκε τοῖς μαθηταῖς, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ἀνακειμένοις, ὁμοίως καὶ ἐκ τῶν ὀψαρίων ὅσον ἤθελον. ὡς δὲ ἐνεπλήσθησαν, λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτου. συναγάγετε τὰ περισσεύσαντα κλάσματα, ἵνα μή τι ἀπόληται. συνήγαγον οὖν καὶ ἐγέμισαν δώδεκα κοφίνους κλασμάτων ἐκ τῶν πέντε ἄρτων τῶν κριθίνων, ἃ ἐπερίσσευσε τοῖς βεβρωκόσιν. * οἱ οὖν ἄνθρωποι ἰδόντες ὃ ἐποίησε σημεῖον ὁ ἰησοῦς, ἔλεγον, ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ προφήτης ὁ ἐρχόμενος εἰς τὸν κόσμον. ἰησοῦς οὖν γνοὺς, ὅτι μέλλουσιν ἔρχεσθαι, καὶ ἁρπάζειν αὐτόν, ἵνα ποιήσωσιν αὐτὸν βασιλέα, * ἀνεχώρησε πάλιν εἰς τὸ ὄρος αὐτὸς μόνος. ὡς δὲ ὀψία ἐγένετο κατέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτ ἐπὶ τ θάλασσαν, καὶ ἐμβάντες εἰς τὸ πλοῖον, ἤρχοντο πέραν τ θαλάσσης εἰς καπερναούμ, καὶ σκοτία ἤδη ἐγεγόνει, κ οὐκ ἐληλύθει πρὸς αὐτοὺς ὁ ἰησοῦς. ἥτε θάλασσα ἀνέμου μεγάλου πνέοντος διήγει-

mare Galilææ quod est Tiberiadis, & sequebat eum turba multa, quia uidebant eius signa, quæ faciebat super his qui infirmabant. Subijt autē in montē Iesus, & ibi sedebat cum discipulis suis. Instabat autē pascha dies festus Iudæorū. Cum sustulisset ergo oculos Iesus, & uidisset, quod multa turba ueniret ad se, dicit ad Philippū: Vnde emem⁹ panes, ut edant isti? Hoc autē dicebat tentans eum, ipse em̄ sciebat quid esset facturus. Respōdit ei Philippus: Ducentorū denariorū panes nō sufficiūt eis, ut unusquisq; pusillū quippiā accipiat. Dicit ei unus ex discipulis ipsius, Andreas frater Simonis Petri: Est puer unus hic qui habet quinq; panes ordeaceos & duos pisces. sed hæc q̄d sunt inter tam multos? Dixit autē Iesus: Facite ut homines discumbant. Erat aūt gramē multū in eo loco. Discubuerūt ergo uiri numero fermè quinquies mille. Accepit autē panes Iesus, cumq; gratias egisset, distribuit discipulis, discipuli uero discumbentibus. Similiter & ex piscibus q̄tū uolebat. Vt autē impleti sunt, dicit discipulis suis: Colligite quæ superfuerūt fragmēta ne q̄d pereat. Collegerunt ergo, & impleuerūt duodecim cophinos fragmētorū ex quinq; panib⁹ ordeaceis, quæ superfuerāt his q̄ comederant. Illi ergo homines cum uidissent q̄d Iesus fecerat signū, dicebant: Hic est uere ꝓpheta ille qui uēturus est in mundū. Iesus ergo cum cognouisset q̄d uenturi essent, ac rapturi ipsum ut facerent ipsum regē, secessit iterū in montē ipse solus. At ubi iam uespera esset, descenderunt discipuli eius ad mare. & conscensa naui, uenerunt trajecto mari ad oppidum Capernaum. Iamq; tenebræ erant, nec uenerat ad eos Iesus. Mare autem uento magno flante intumescebat.

ἀνήχθησαν. ἐληλακότες οὖν ὡς σταδίους εἰκοσιπέντε ἢ τριάκοντα, θεωροῦσι τὸν ΙΗΣΟΥΝ περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ ἐγγὺς τοῦ πλοίου γινόμενον, καὶ ἐφοβήθησαν. ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς. Ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. ἤθελον οὖν λαβεῖν αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον, καὶ εὐθέως τὸ πλοῖον ἐγένετο ἐπὶ τῆς γῆς εἰς ἣν ὑπῆγον.

μβ * Τῇ ἐπαύριον ὁ ὄχλος ὁ ἑστηκὼς πέραν τῆς θαλάσσης, ἰδὼν ὅτι πλοιάριον ἄλλο οὐκ ἦν ἐκεῖ, εἰμὴ ἓν ἐκεῖνο εἰς ὃ ἐνέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ὅτι οὐ συνεισῆλθε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὁ ΙΗΣΟΥΣ εἰς τὸ πλοιάριον, ἀλλὰ μόνοι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπῆλθον. ἄλλα δὲ ἦλθε πλοιάρια ἐκ τιβεριάδος ἐγγὺς τοῦ τόπου, ὅπου ἔφαγον τὸν ἄρτον, εὐχαριστήσαντος τοῦ κυρίου. ὅτε οὖν εἶδεν ὁ ὄχλος, ὅτι ΙΗΣΟΥΣ οὐκ ἔστιν ἐκεῖ, οὐδὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐνέβησαν καὶ αὐτοὶ εἰς τὰ πλοιάρια, καὶ ἦλθον εἰς καπερναοὺμ, ζητοῦντες τὸν ΙΗΣΟΥΝ. καὶ εὑρόντες αὐτὸν πέραν τῆς θαλάσσης, εἶπον αὐτῷ. ῥαββεί, πότε ὧδε γέγονας; ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ΙΗΣΟΥΣ καὶ εἶπεν. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ζητεῖτέ με, οὐχ ὅτι εἴδετε σημεῖα, ἀλλ' ὅτι ἐφάγετε ἐκ τῶν ἄρτων καὶ ἐχορτάσθητε. Ἐργάζεσθε μὴ τὴν βρῶσιν τὴν ἀπολλυμένην, ἀλλὰ τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἣν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑμῖν δώσει, τοῦτον γὰρ ὁ πατὴρ ἐσφράγισεν ὁ θεός. Εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν, τί ποιῶμεν, ἵνα ἐργαζώμεθα τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ; ἀπεκρίθη ὁ ΙΗΣΟΥΣ καὶ εἶπεν αὐτοῖς. τοῦτό ἐστι τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ, ἵνα πιστεύητε εἰς ὃν ἀπέσταλεν ἐκεῖνος. * Εἶπον οὖν αὐτῷ. τί οὖν ποιεῖς σὺ σημεῖον, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμέν σοι; τί ἐργάζῃ; * οἱ πατέρες ἡμῶν τὸ μάννα ἔφαγον ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθώς ἐστι γεγραμμένον, ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς φαγεῖν. εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ ΙΗΣΟΥΣ. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλ' ὁ πατήρ μου δίδωσιν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸν ἀληθινόν. ὁ γὰρ ἄρτος τοῦ θεοῦ ἐστιν ὁ

intumescebat. Cum remigassent ergo fermè stadia uigintiquinq; aut triginta, uident Iesum ambulantem super mare, & appropinquantem naui, ac timuerũt. Ille autem dicit eis: Ego sum, nolite timere. Voluerunt ergo recipere eum in nauim, & illico nauis appulerat terræ ad quam ibant. Postero die turba quæ stabat trans mare, ut uidit, quod nauicula alia nõ esset ibi, nisi una illa in quam ingressi fuerant discipuli eius, & qđ nõ introisset cũ discipulis suis Iesus in nauiculam, sed soli discipuli eius abissent: Aliæ uero superuenerũt nauiculæ à Tiberiade iuxta locum ubi comederant panem, posteaquam gratias egisset dominus: Cum ergo uidisset turba, quod Iesus nõ esset ibi neq; discipuli eius, ascenderunt & ipsi in nauiculas & uenerunt Capernaum, quærentes Iesum, & cum inuenissent eum trans mare, dixerunt ei: Rabbi, quando huc ueneisti? Respõdit eis Iesus, & dixit: Amen amen dico uobis, quæritis me, non quia uidistis signa, sed quia comedistis de panibus, & saturati estis. Operemini non cibum qui perit, sed qui permanet in uitam æternam, quem filius hominis dabit uobis. hunc enim pater consignauit deus. Dixerũt ergo ad eum: Quid facimus, ut operemur opera dei? Respõdit Iesus, & dixit eis: Hoc est opus dei, ut credatis in eum quem misit ille. Dixerunt ergo ei: Quod ergo tu facis signum, ut uideamus & credamus tibi? quid operaris? Patres nostri manducauerunt manna in deserto, sicut scriptum est: Panem de cœlo dedit eis ad edendum. Dixit ergo eis Iesus: Amen amen dicò uobis, nõ Moses dedit uobis illum panẽ de cœlo, sed pater meus dat uobis panem de cœlo uerum. Panis enim dei

est

ὄχλῳ ὁ καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ζωὴν δι-
δοὺς τῷ κόσμῳ. Εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν. Κύ-
με ριε, πάντοτε δὸς ἡμῖν τὸν ἄρτον τοῦτον. * Εἶ-
α πεν δὲ αὐτοῖς ὁ Ιησοῦς. Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς
ζωῆς, ὁ ἐρχόμενος πρός με οὐ μὴ πεινάσῃ,
καὶ ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ μὴ διψήσῃ πώπο-
τε. ἀλλ' εἶπον ὑμῖν, ὅτι καὶ ἑωράκατέ με καὶ
μς οὐ πιστεύετε. * Πᾶν ὃ δίδωσί μοι ὁ πατήρ,
ι πρός ἐμὲ ἥξει. καὶ τὸν ἐρχόμενον πρός με, οὐ
μζ μὴ ἐκβάλω ἔξω, * ὅτι καταβέβηκα ἐκ τοῦ
α οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλ-
λὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με. τοῦτο δέ
ἐστι τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός,
ἵνα πᾶν ὃ δέδωκέ μοι μὴ ἀπολέσω ἐξ αὐ-
τοῦ, ἀλλὰ ἀναστήσω αὐτὸ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.
μη * Τοῦτο δέ ἐστι τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με,
ι ἵνα πᾶς ὁ θεωρῶν τὸν υἱὸν καὶ πιστεύων εἰς αὐ-
τὸν, ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἀναστήσω αὐτὸν
μθ ἐγὼ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. * Ἐγόγγυζον οὖν οἱ
α Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι εἶπεν, ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ
ἄρτος ὁ καταβὰς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. καὶ ἔλε-
γον. Οὐχ οὗτός ἐστιν Ιησοῦς, ὁ υἱὸς Ἰωσήφ, οὗ ἡ-
μεῖς οἴδαμεν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα; πῶς οὖν λέγει οὗτος, ὅτι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατα-
ξβ βέβηκα. * Ἀπεκρίθη οὖν ὁ Ιησοῦς, καὶ εἶπεν αὐ-
ι τοῖς. Μὴ γογγύζετε μετ' ἀλλήλων. οὐδεὶς δύ-
ναται ἐλθεῖν πρός με, ἐὰν μὴ ὁ πατὴρ ὁ πέμ-
ψας με ἑλκύσῃ αὐτόν. καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐ-
τὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. Ἐστι γεγραμμένον ἐν
τοῖς προφήταις, καὶ ἔσονται πάντες διδα-
κτοὶ τοῦ θεοῦ. Πᾶς οὖν ὁ ἀκούσας παρὰ τοῦ πα
ξδ τρὸς καὶ μαθὼν, ἔρχεται πρός με. * Οὐχ ὅτι τὸν
γ πατέρα τις ἑώρακεν, εἰ μὴ ὁ ὢν παρὰ τοῦ θεοῦ.
ξβ οὗτος ἑώρακε τὸν πατέρα. * Ἀμὴν ἀμὴν λέ-
ι γω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ ἔχει ζωὴν αἰώνι-
ξγ ον. * Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. * Οἱ πατέ-
α ρες ὑμῶν ἔφαγον τὸ μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ
ξε ἀπέθανον, οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρα-
ι νοῦ καταβαίνων, ἵνα τις ἐξ αὐτοῦ φάγῃ καὶ
ξς μὴ ἀποθάνῃ. * Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ
α τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, ἐάν τις φάγῃ ἐκ τούτου
τοῦ

est qui de cœlo descendit, & dat uitam mundo. Dixerunt ergo ad eum: Domine, semper da nobis panem istum. Dixit autem eis Iesus: Ego sum panis uitæ. Qui uenit ad me, non esuriet: & qui credit in me, non sitiet unquam. Sed dixi uobis, quod etiam uidistis me, nec creditis. Omne quod dat mihi pater, ad me ueniet: & eum qui uenerit ad me, nō eiicio foras. Quia descendi de cœlo: ut faciam non quod ego uolo, sed quod uult is qui misit me. Hæc est autem uoluntas eius qui misit me patris, ne quid perdam ex omnibus quæ dedit mihi, sed resuscitem illa in nouissimo die. Hæc est autem uoluntas eius qui misit me: ut omnis qui uidet filium & credit in eum, habeat uitam æternam: & ego suscitabo eum in nouissimo die. Murmurabant ergo Iudæi de illo, qđ dixisset, ego sum panis ille, qui de cœlo descendi. Et dicebant: Nonne hic est Iesus, filius Ioseph, cuius nos nouimus patrem & matrem? Quomodo ergo dicit hic, de cœlo descendi? Respondit ergo Iesus, & dixit eis: Nolite murmurare inter uos. Nemo potest uenire ad me, nisi pater qui misit me, traxerit eum, & ego suscitabo eum in nouissimo die. Est scriptum in prophetis, & erunt omnes docti à deo. Omnis ergo qui audiuit à patre & didicit, uenit ad me, non quod patrem uiderit quisquam, nisi is qui est à deo, hic uidit patrem. Amen amen dico uobis, qui confidit mihi, habet uitam æternam. Ego sum panis ille uitæ. Patres uestri comederunt manna in deserto, & mortui sunt. Hic est panis de cœlo descendens, ut ex ipso edat aliquis, & non moriatur. Ego sum panis uiuus qui de cœlo descendi. Si quis ederit ex hoc

pane,

τοῦ ἄρτου, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. καὶ ὁ ἄρτος δὲ ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σάρξ μού ἐστιν, ἣν ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς. * ἐμάχοντο οὖν πρὸς ἀλλήλους οἱ Ἰουδαῖοι, λέγοντες. πῶς δύναται οὗτος ἡμῖν δοῦναι τὴν σάρκα φαγεῖν; εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. * ἡ γὰρ σάρξ μου ἀληθῶς ἐστι βρῶσις, καὶ τὸ αἷμά μου ἀληθῶς ἐστι πόσις. * ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, κἀγὼ ἐν αὐτῷ. καθὼς ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν πατήρ, κἀγὼ ζῶ διὰ τὸν πατέρα, καὶ ὁ τρώγων με, κἀκεῖνος ζήσεται δι' ἐμέ. οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, οὐ καθὼς ἔφαγον οἱ πατέρες ὑμῶν τὸ μάννα καὶ ἀπέθανον. ὁ τρώγων τοῦτον τὸν ἄρτον, ζήσει εἰς τὸν αἰῶνα. ταῦτα εἶπεν ἐν συναγωγῇ διδάσκων ἐν Καπερναούμ. πολλοὶ οὖν ἀκούσαντες ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπον. σκληρός ἐστιν οὗτος ὁ λόγος, τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν; εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐν ἑαυτῷ, ὅτι γογγύζουσι περὶ τούτου οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς. τοῦτο ὑμᾶς σκανδαλίζει; * ἐὰν οὖν θεωρῆτε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἀναβαίνοντα ὅπου ἦν τὸ πρότερον; * τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ ζωοποιοῦν, ἡ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν. * τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λελάληκα ὑμῖν, πνεῦμά ἐστι καὶ ζωή ἐστιν, ἀλλ' εἰσὶν ἐξ ὑμῶν τινες οἱ οὐ πιστεύουσιν. * ἤδει γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὁ Ἰησοῦς, τίνες εἰσὶν οἱ μὴ πιστεύοντες. καὶ τίς ἐστιν ὁ παραδώσων αὐτόν, * καὶ ἔλεγε. διὰ τοῦτο εἰρήκα ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρός με, ἐὰν μὴ ᾖ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ πατρός μου. ἐκ τούτου πολλοὶ ἀπῆλθον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ οὐκέτι μετ' αὐτοῦ περιεπάτουν. εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς τοῖς δώδεκα. μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε ὑπάγειν.

Απεκρίθη

pane, uiuet in æternũ. Et panis quẽ ego dabo, caro mea est, quam ego dabo pro mundi uita. Decertabant ergo Iudæi inter se, dicentes: Quomodo potest hic nobis carnem dare ad edendum? Dixit ergo eis Iesus: Amen amen dico uobis, nisi ederitis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habetis uitam in uobis. Qui edit meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet uitam æternam: & ego suscitabo eum in nouissimo die. Caro enim mea uere est cibus, & sanguis meus uere est potus. Qui edit meã carnem, & bibit meum sanguinẽ, in me manet & ego in illo. Sicut misit me uiuẽs pater, ita & ego uiuo propter patrem: & qui ederit me, & ipse uiuet propter me. Hic est panis qui de cœlo descendit: non sicut comederunt patres uestri manna, & mortui sunt: Qui ederit hunc panem, uiuet in æternum. Hæc dixit in synagoga docens in Capernaum. Multi ergo his auditis ex discipulis eius dixerunt: Durus est hic sermo. Quis potest eum audire? Sciens autem Iesus apud semetipsum, quod murmurarent de hoc discipuli ipsius, dixit eis: Hoc uos offendit? Quid igitur si uideritis filium hominis ascendentem eò ubi erat prius? Spiritus est qui uiuificat, caro nõ prodest quicq̃. Verba quæ ego loquor uobis, spiritus & uita sunt. Sed sunt quidam ex uobis qui nõ credunt. Nouerat enim ab initio Iesus, qui essent non credentes, & quis proditurus esset ipsum. Et dicebat: Propterea dixi uobis, quod nemo potest uenire ad me, nisi fuerit ei datum à patre meo. Ex eo tempore multi discipulorum eius desciuerunt eo relicto, nec amplius cum illo ambulabant. Dixit ergo Iesus ad duodecim: Num & uos uultis abire?

s Respondit

οδ ι *Απεκρίθη οὖν αὐτῷ σίμων πέτρος. κύριε, πρὸς τίνα ἀπελευσόμεθα; ῥήματα ζωῆς αἰωνίου ἔχεις, καὶ ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν καὶ ἐγνώκαμεν, ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. * Απεκρίθη αὐτοῖς ὁ ιησοῦς. οὐκ ἐγὼ ὑμᾶς τοὺς δώδεκα ἐξελεξάμην, καὶ ἐξ ὑμῶν εἷς διάβολός ἐστιν; ἔλεγε δὲ τὸν ἰούδαν σίμωνος ἰσκαριώτου, οὗτος γὰρ ἤμελλεν αὐτὸν παραδιδόναι, εἷς ὢν ἐκ τῶν δώδεκα. καὶ περιεπάτει ὁ ιησοῦς μετὰ ταῦτα ἐν τῇ γαλιλαίᾳ. οὐ γὰρ ἤθελεν ἐν τῇ ἰουδαίᾳ περιπατεῖν, ὅτι ἐζήτουν αὐτὸν οἱ ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι. ἦν δὲ ἐγγὺς ἡ ἑορτὴ τῶν ἰουδαίων ἡ σκηνοπηγία. εἶπον οὖν πρὸς αὐτὸν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, μετάβηθι ἐντεῦθεν, καὶ ὕπαγε εἰς τὴν ἰουδαίαν, ἵνα, καὶ οἱ μαθηταί σου θεωρήσωσι τὰ ἔργα σου ἃ ποιεῖς. οὐδεὶς γὰρ ἐν κρυπτῷ τι ποιεῖ, καὶ ζητεῖ αὐτὸς ἐν παῤῥησίᾳ εἶναι. εἰ ταῦτα ποιεῖς, φανέρωσον σεαυτὸν τῷ κόσμῳ. οὐδὲ γὰρ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐπίστευον εἰς αὐτόν. λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ ιησοῦς. ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς οὔπω πάρεστιν, ὁ δὲ καιρὸς ὁ ὑμέτερος πάντοτέ ἐστιν ἕτοιμος. οὐ δύναται ὁ κόσμος μισεῖν ὑμᾶς. ἐμὲ δὲ μισεῖ, ὅτι ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ αὐτοῦ, ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ πονηρά ἐστιν. ὑμεῖς ἀνάβητε εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην, ἐγὼ οὔπω ἀναβαίνω εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην, ὅτι ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς οὔπω πεπλήρωται. ταῦτα δὲ εἰπὼν αὐτοῖς, ἔμεινεν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ. ὡς δὲ ἀνέβησαν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, τότε καὶ αὐτὸς ἀνέβη εἰς τὴν ἑορτήν, οὐ φανερῶς, ἀλλὼς ἐν κρυπτῷ. οἱ οὖν ἰουδαῖοι ἐζήτουν αὐτὸν ἐν τῇ ἑορτῇ, καὶ ἔλεγον. ποῦ ἐστι, ἐκεῖνος; καὶ γογγυσμὸς πολὺς περὶ αὐτοῦ ἦν ἐν τοῖς ὄχλοις, οἱ μὲν ἔλεγον, ὅτι ἀγαθός ἐστιν, ἄλλοι δὲ ἔλεγον, οὔ, ἀλλὰ πλανᾷ τὸν ὄχλον. οὐδεὶς μέντοι παῤῥησίᾳ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ διὰ τὸν φόβον τῶν ἰουδαίων. ἤδη δὲ τῆς ἑορτῆς μεσούσης, ἀνέβη ὁ ιησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν καὶ ἐδίδασκε, καὶ ἐθαύμαζον οἱ ἰουδαῖοι, λέγοντες. πῶς οὗτος γράμματα οἶδεν μὴ μεμαθηκώς; ἀπεκρίθη

Respondit ergo ei Simon Petrus: Domine, ad quem ibimus? uerba uitæ æternæ habes, & nos credimus & cognouimus, quod tu es Christus filius dei uiui. Respondit eis Iesus: Nonne ego uos duodecim elegi, & ex uobis unus diabolus est? Dicebat autem de Iuda Simonis Iscariota. Hic enim erat proditurus eum, cum esset unus ex duodecim.

VII Versabat̃ Iesus post hæc in Galilæa, non enim uolebat in Iudæa uersari, quia quærebant eum Iudæi interficere. Erat autẽ in propinquo dies festus Iudæorũ scenopegia. Dixerunt igitur ad eum fratres ei⁹: Transi hinc, & uade in Iudæam, ut & discipuli tui uideant opera tua quæ facis. Nemo quippe in occulto facit aliquid, & quærit ipse palam esse. Si hæc facis, declara teipsum mundo. Nam ne fratres quidẽ eius credebant in eum. Dicit ergo eis Iesus: Temp⁹ meũ nõdũ adest. tẽpus autẽ uestrũ semp est paratũ. Non potest mũdus odisse uos, me autẽ odit: quia ego testimoniũ fero de illo, qd̃ opera eius mala sint. Vos ascendite ad diem festum hunc. Ego nõdum ascendo ad festum hoc, quia meum tempus nondum impletũ est. Hæc autẽ cum dixisset illis, mansit in Galilæa. Vt autem ascenderũt fratres eius, tunc & ipse ascendit ad festum, non manifeste, sed uelut in occulto. Iudæi ergo quærebant eum in festo, & dicebant: Vbi est ille? Et murmur multum erat in turbis de eo. Quidam eñ dicebant, bonus est: alĩ autẽ dicebant, nõ, sed seducit turbam. Nemo tamẽ palam loquebat̃ de illo ꝓpter metũ Iudæorũ. Cum autẽ iam dimidiũ festi peractum esset, ascendit Iesus in templum ac docebat. Et mirabant̃ Iudæi, dicentes: Quomodo hic literas scit, cũ nõ didicerit? Respondit

κρίθη αὐτοῖς ὁ Ιησοῦς καὶ ἔιπεν. ἡ ἐμὴ διδαχὴ οὐκ ἔστιν ἐμὴ, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με. ἐάν τις θέλῃ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιεῖν, γνώσεται περὶ τῆς διδαχῆς, πότερον ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστὶν, ἢ ἐγὼ ἀπ' ἐμαυτοῦ λαλῶ. ὁ ἀφ' ἑαυτοῦ λαλῶν, τὴν δόξαν τὴν ἰδίαν ζητεῖ. ὁ δὲ ζητῶν τὴν δόξαν τοῦ πέμψαντος αὐτὸν, οὗτος ἀληθής ἐστι, καὶ ἀδικία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν. οὐ μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν νόμον, καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ποιεῖ τὸν νόμον; τί με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι; ἀπεκρίθη ὁ ὄχλος, καὶ εἶπε. Δαιμόνιον ἔχεις, τίς σε ζητεῖ ἀποκτεῖναι; Απεκρίθη ὁ Ιησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. Εν ἔργον ἐποίησα, καὶ πάντες θαυμάζετε. διὰ τοῦτο μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὴν περιτομὴν, οὐχ ὅτι ἐκ τοῦ μωσέως ἐστὶν, ἀλλ' ἐκ τῶν πατέρων, καὶ ἐν σαββάτῳ περιτέμνετε ἄνθρωπον. εἰ περιτομὴν λαμβάνει ἄνθρωπος ἐν σαββάτῳ, ἵνα μὴ λυθῇ ὁ νόμος μωσέως, ἐμοὶ χολᾶτε, ὅτι ὅλον ἄνθρωπον ὑγιῆ ἐποίησα ἐν σαββάτῳ; μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνατε. ἔλεγον οὖν τινὲς ἐκ τῶν ἱεροσολυμιτῶν, οὐχ οὗτός ἐστιν ὃν ζητοῦσιν ἀποκτεῖναι; καὶ ἴδε παῤῥησίᾳ λαλεῖ, καὶ οὐδὲν αὐτῷ λέγουσι. μήποτε ἀληθῶς ἔγνωσαν οἱ ἄρχοντες, ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ χριστός; ἀλλὰ τοῦτον οἴδαμεν πόθεν ἐστίν. ὁ δὲ χριστὸς ὅταν ἔρχηται, οὐδεὶς γινώσκει πόθεν ἐστίν. * Εκραξεν οὖν ὁ Ιησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων, καὶ λέγων, καί με οἴδατε, καὶ οἴδατε πόθεν εἰμί. καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλήλυθα, ἀλλ' ἔστιν ἀληθινὸς ὁ πέμψας με, ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε. ἐγὼ δὲ οἶδα αὐτὸν, ὅτι παρ' αὐτοῦ εἰμί, κἀκεῖνός με ἀπέστειλεν. * Εζήτουν οὖν αὐτὸν πιάσαι, καὶ οὐδεὶς ἐπέβαλεν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας, ὅτι οὔπω ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ. * πολλοὶ δὲ ἐκ τοῦ ὄχλου ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν, καὶ ἔλεγον, ὅτι ὁ χριστὸς ὅταν ἔλθῃ, μή τι πλείονα σημεῖα τούτων ποιήσει ὧν οὗτος ἐποίησεν; ἤκουσαν οἱ φαρισαῖοι τοῦ ὄχλου γογγύζοντος περὶ αὐτοῦ ταῦτα. * καὶ ἀπέστειλαν οἱ φα

spondit eis Iesus, & dixit: Mea doctrina nō est mea, sed eius qui misit me. Si quis uoluerit uoluntati eius obtemperare, cognoscet de doctrina, utrum ex deo sit, an ego à meipso loquar. Qui à semetipso loquitur, gloriam propriam quærit. Qui autē quærit gloriā eius qui misit ipsum, hic uerax est, & iniustitia in illo non est. Nonne Moses dedit uobis legem, & tamen nemo ex uobis factis præstat legē? Quid me quæritis interficere? Respondit turba, & dixit: Dæmonium habes, Quis te quærit interficere? Respondit Iesus, & dixit eis: Vnū opus feci, & oīnes miramini. Propterea Moses dedit uobis circumcisionem: nō quia ex Mose sit, sed ex patribus. Et tamē in sabbato circumciditis hominem. Si circumcisionem accipit homo in sabbato, ut nō soluatur lex Mosi, mihi indignamini, quod totum hominē sanum fecerim in sabbato? No lite iudicare secundū aspectum, sed iusto iudicio iudicate. Dicebant ergo quidam ex Hierosolymitanis: Nonne hic est quē quærunt interficere? Atqui ecce palam loquitur, & nihil ei dicunt. Num uere cognouerūt principes, hunc esse uere Christum? Sed hunc nouimus unde sit, Christus autē cum uenerit, nemo scit unde sit. Clamabat ergo Iesus in templo docens, ac dicēs: Et me nostis, & unde sim nostis, & à meipso non ueni, sed est uerax qui misit me, quē uos nō nouistis. Ego uero noui eū, quia ab ipo sum, & ille me misit. Quærebant ergo eum apprehendere, & nemo misit in illum manus, quia nondū uenerat hora eius. De turba autē multi crediderūt in eum, ac dicebant: Christus cum uenerit, num signa plura ædet ijs quæ hic ædidit? Audierūt pharisæi turbam murmurantē de illo hæc, & miserūt

οἱ φαρισαῖοι καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ὑπηρέτας, ἵνα πιάσωσιν αὐτόν.* Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. ἔτι μικρὸν χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με.* ζητήσετέ με καὶ οὐχ εὑρήσετε, καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν. εἶπον οὖν οἱ ἰουδαῖοι πρὸς ἑαυτούς. ποῦ οὗτος μέλλει πορεύεσθαι, ὅτι ἡμεῖς οὐχ εὑρήσομεν αὐτόν; μὴ εἰς τὴν διασπορὰν τῶν ἑλλήνων μέλλει πορεύεσθαι, καὶ διδάσκειν τοὺς ἕλληνας; τίς ἐστιν οὗτος ὁ λόγος ὃν εἶπε, ζητήσετέ με, καὶ οὐχ εὑρήσετε, καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν; Ἐν δὲ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ τῆς ἑορτῆς, εἱστήκει ὁ ἰησοῦς καὶ ἔκραξε, λέγων. ἐάν τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρός με καὶ πινέτω. ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ καθὼς εἶπεν ἡ γραφή, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ῥεύσουσιν ὕδατος ζῶντος. τοῦτο δὲ εἶπε περὶ τοῦ πνεύματος, οὗ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν. οὔπω γὰρ ἦν πνεῦμα ἅγιον, ὅτι ὁ ἰησοῦς οὐδέπω ἐδοξάσθη,* πολλοὶ οὖν ἐκ τοῦ ὄχλου ἀκούσαντες τὸν λόγον, ἔλεγον, οὗτός ἐστιν ἀληθῶς προφήτης. ἄλλοι ἔλεγον, οὗτός ἐστιν ὁ χριστός.* ἄλλοι δὲ ἔλεγον, μὴ γὰρ ἐκ τῆς γαλιλαίας ὁ χριστὸς ἔρχεται; οὐχὶ ἡ γραφὴ εἶπεν, ὅτι ἐκ τοῦ σπέρματος δαβὶδ, καὶ ἀπὸ βηθλεὲμ τῆς κώμης, ὅπου ἦν δαβὶδ, ὁ χριστὸς ἔρχεται;* σχίσμα οὖν ἐν τῷ ὄχλῳ ἐγένετο δι' αὐτόν,* τινὲς δὲ ἤθελον ἐξ αὐτῶν πιάσαι αὐτὸν, ἀλλ' οὐδεὶς ἐπέβαλεν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας.* ἦλθον οἱ ὑπηρέται πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ φαρισαίους, καὶ εἶπον αὐτοῖς ἐκεῖνοι. διὰ τί οὐκ ἠγάγετε αὐτόν; Ἀπεκρίθησαν οἱ ὑπηρέται. οὐδέποτε οὕτως ἐλάλησεν ἄνθρωπος, ὡς οὗτος ὁ ἄνθρωπος. Ἀπεκρίθησαν οὖν αὐτοῖς οἱ φαρισαῖοι. μὴ καὶ ὑμεῖς πεπλάνησθε; μή τις ἐκ τῶν ἀρχόντων ἐπίστευσεν εἰς αὐτὸν, ἢ ἐκ τῶν φαρισαίων; ἀλλ' ὁ ὄχλος οὗτος ὁ μὴ γινώσκων τὸν νόμον, ἐπικατάρατοί εἰσι. λέγει νικόδημος πρὸς αὐτούς, ὁ ἐλθὼν νυκτὸς

pharisæi ac principes sacerdotum ministros ut apprehenderēt eum. Dixit ergo eis Iesus: Adhuc pusillum temporis uobiscū sum, & abeo ad eum qui me misit. Quæretis me, nec inuenietis: & ubi ego sum, eò uos non potestis uenire. Dixerunt ergo Iudæi inter sese: Quò hic iturus est, quia nō inueniemus eum? Num in dispersionē gentium iturus est, & docturus gentes? Quis est hic sermo quem dixit, quæretis me, & non inuenietis: & ubi ego sum, eò uos nō potestis uenire? In nouissimo autem die magno festi stabat Iesus & clamabat, dicens: Si quis sitit, ueniat ad me & bibat. Qui credit in me sicut dicit scriptura, Flumina de uentre eius fluent aquæ uiuæ. Hoc autem dixit de spiritu, quem accepturi erant credentes in ipsum. Nondum enim erat spiritus sanctus, quia Iesus nondum erat glorificatus. Multi ergo de turba cum audissent hunc sermonem, dicebant: Hic est uere propheta. Alij dicebant: Hic est Christus. Quidam autē dicebant: Num à Galilæa ueniet Christus? Nonne scriptura dicit, quod ex semine Dauid, & de Bethleem castello, ubi erat Dauid, ueniet Christus? Dissensio itaque orta est in turba propter eum. Quidam autem ex ipsis uolebant apprehendere eum, sed nemo coniecit in eum manus. Venerunt ergo ministri ad pontifices & pharisæos, & dixerunt eis illi: Quare non adduxistis illum? Responderunt ministri: Nunquam sic locutus est homo, sicut hic homo. Responderunt ergo eis pharisæi: Num & uos seducti estis? Nunquis ex principib⁹ credidit in eum, aut ex pharisæis? Sed turba hæc quæ nō nouit legē, execrabiles sunt. Dicit Nicodemus ad eos, is qui uenerat ad eum nocte,

κτὸς πρὸς ἀυτὸμ, εἰς ὢμ ἐξ ἀυτῶμ. μὴ ὁ νό-
μος ἡμῶμ κρίνει τὸμ ἄνθρωπομ, ἐὰμ μὴ ἀκού-
σῃ παρ' ἀυτοῦ πρότερομ, καὶ γνῶ τί ποιεῖ; Απε
κρίθησαμ, καὶ εἶπομ ἀυτῷ. Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῆ
γαλιλαίας εἶ; Ερεύνησομ καὶ ἴδε, ὅτι προφή-
της ἐκ τῆ γαλιλαίας οὐκ ἐγήγερται. καὶ
ἐπορεύθη ἕκας ος εἰς τὸμ οἶκομ ἀυτοῦ.

ΙΗΣΟΥΣ δὲ ἐπορεύθη εἰς τὸ ὄρος τῶ ἐλαιῶμ. ὄρ-
θρου δὲ πάλιμ παρεγένετο εἰς τὸ ἱερόμ, καὶ πᾶς ὁ
λαὸς ἤρχετο πρὸς ἀυτὸμ, καὶ καθίσας ἐδίδασκεμ
ἀυτούς. φέρουσι δὲ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρι-
σαῖοι πρὸς ἀυτὸμ γυναῖκα ἐμ μοιχείᾳ κατα
ληφθεῖσαμ, καὶ στήσαντες ἀυτὴμ ἐν μέσῳ, λέ-
γουσιμ ἀυτῷ. Διδάσκαλε, αὕτη ἡ γυνὴ κατα
λήφθη ἐπαὐτοφώρῳ μοιχευομένη. ἐν δὲ τῷ
νόμῳ μωσῆς ἡμῖμ ἐνετείλατο τὰς τοιαύτας
λιθοβολεῖσθαι. σὺ οὖμ τί λέγεις; τοῦτο δὲ ἔ-
λεγομ πειράζοντες ἀυτὸμ, ἵνα ἔχωσι κατηγο
ρεῖμ ἀυτοῦ. Ο δὲ ΙΗΣΟΥΣ κατακύψας, τῷ δα-
κτύλῳ κατέγραφεμ εἰς τὴμ γῆμ. ὡς δὲ ἐπέ-
μεμομ ἐρωτῶμτες ἀυτὸμ, καὶ ἀνακύψας, εἶπε
πρὸς ἀυτούς. Ο ἀναμάρτητος ὑμῶμ πρῶτος
τὸμ λίθομ ἐπἀυτὴ βαλλέτω. καὶ πάλιμ κα
τακύψας ἔγραφεμ εἰς τὴμ γῆμ. οἱ δὲ ἀκούσα
ντες ἐξήρχοντο εἷς καθεἷς, ἀρξάμενοι ἀπὸ
τῶ πρεσβυτέρωμ, καὶ κατελείφθη μόνος
ὁ ΙΗΣΟΥΣ, καὶ ἡ γυνὴ ἐν μέσῳ ἑστῶσα. Ανακύ-
ψας δὲ ὁ ΙΗΣΟΥΣ, καὶ μηδένα θεασάμενος πλὴ
τῆ γυναικὸς, εἶπεμ ἀυτῇ. Ἡ γυνὴ, ποῦ εἰ-
σὶμ ἐκεῖνοι οἱ κατήγοροί σου; οὐδείς σε κατέ-
κρινεμ; ἡ δὲ εἶπεμ. οὐδείς κύριε. εἶπε δὲ ὁ
ΙΗΣΟΥΣ. οὐδὲ ἐγώ σε κατακρίνω. πορεύου
καὶ μηκέτι ἁμάρτανε. πάλιμ οὖμ ὁ ΙΗΣΟΥΣ
ἀυτοῖς ἐλάλησε, λέγωμ· Εγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ
κόσμου. Ο ἀκολουθῶμ ἐμοὶ οὐ μὴ περιπατή-
σῃ ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἕξει τὸ φῶς τῆ ζωῆς. Εἶπομ
οὖμ ἀυτῷ οἱ φαρισαῖοι. σὺ περὶ σεαυτῆ μαρτυρεῖς,
ἡ μαρτυρία σου οὐκ ἔστιμ ἀληθής. Απεκρίθη ΙΗ
σοῦς καὶ εἶπεμ ἀυτοῖς. κἂμ ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ
ἐμαυτοῦ, ἀληθής ἐστιμ ἡ μαρτυρία μου, ὅτι οἶ-
δα πόθεμ ἦλθομ, καὶ ποῦ ὑπάγω. ὑμεῖς δὲ οὐκ
οἴδατε

cte, qui unus erat de numero eorum: Num lex noſtra iudicat hominẽ, niſi prius audierit ab ipſo, & cognouerit quid faciat? Reſponderũt, & dixerunt ei: Num & tu Galilæus es? Scrutare & uide, qd à Galilæa propheta nõ ſurrexerit. Et profectus eſt unuſquiſq; in domũ ſuam.

Ieſus autẽ perrexit in montẽ oliuarũ, VIII
& diluculo iterũ uenit in templum, cunctusq; populus uenit ad eum, & ſedens docebat eos. Adducunt autem ad eum ſcribæ & phariſæi mulierem in adulterio deprehenſam, & cũ ſtatuiſſent eã in medio, dicunt ei: Magiſter, hæc mulier deprehenſa eſt in ipſo adulterio. In lege autem Moſes præcepit nobis ut huiuſmodi lapidarent. Tu ergo quid dicis? Hoc autẽ dicebant tentantes eum, ut poſſent accuſare eum. Ieſus autẽ inclinans ſe deorſum, digito ſcribebat in terra. Cum ergo perſeuerarent interrogare, erexit ſe, & dixit eis: Qui ueſtrũ immunis eſt à peccato, primus in illam lapidẽ iaciat. Et iterũ ſe inclinans ſcribebat in terra. Audientes autẽ hæc ſingulatim alius poſt aliũ exibant, initio facto à ſenioribus, & relictus eſt ſolus Ieſus, ac mulier in medio ſtans. Cũ autẽ erexiſſet ſe Ieſus, & neminẽ uideret præter mulierẽ, dixit ei: Mulier, ubi ſunt illi tui accuſatores? Nemo te cõdẽnauit? Quæ dixit: Nemo dñe. Dixit autẽ Ieſus: Nec ego te cõdẽno. Vade, & poſthac ne peccaueris. Iterũ ergo Ieſus locut⁹ eſt eis, dicẽs: Ego ſum lux mũdi. Qui ſequitur me, nõ ambulabit in tenebris, ſed habebit lumẽ uitæ. Dixerũt ergo ei phariſæi: Tu de teipſo teſtaris, teſtimonium tuũ non eſt uerũ. Reſpõdit Ieſus & dixit eis: Et ſi ego teſtimonium perhibeam de meipſo, uerũ eſt teſtimoniũ meum, quia ſcio unde ueni, & quò uado. uos autem

οἴδατε πόθεν ἔρχομαι, καὶ ποῦ ὑπάγω. ὑμεῖς κατὰ τὸ σάρκα κρίνετε, ἐγὼ οὐ κρίνω οὐδένα. καὶ ἐὰν κρίνω δὲ ἐγώ, ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ ἀληθής ἐστιν. ὅτι μόνος οὐκ εἰμὶ, ἀλλ' ἐγὼ καὶ ὁ πέμψας με πατήρ. καὶ ἐν τῷ νόμῳ δὲ τῷ ὑμετέρῳ γέγραπται, ὅτι δύο ἀνθρώπων ἡ μαρτυρία ἀληθής ἐστιν. Ἐγώ εἰμι ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμαυτοῦ, καὶ μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὁ πέμψας με πατήρ. ἔλεγον οὖν αὐτῷ. ποῦ ἐστιν ὁ πατήρ σου; * Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς. οὔτε ἐμὲ οἴδατε, οὔτε τὸν πατέρα μου· εἰ ἐμὲ ἤδειτε, καὶ τὸν πατέρα μου ἤδειτε ἄν. * ταῦτα τὰ ῥήματα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ γαζοφυλακείῳ, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ. καὶ οὐδεὶς ἐπίασεν αὐτὸν, ὅτι οὔπω ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ. * Εἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. ἐγὼ ὑπάγω καὶ ζητήσετέ με, καὶ ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ ὑμῶν ἀποθανεῖσθε. ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν. ἔλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, μήτι ἀποκτενεῖ ἑαυτὸν, ὅτι λέγει, ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν; καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. ὑμεῖς ἐκ τῶν κάτω ἐστέ, ἐγὼ ἐκ τῶν ἄνω εἰμί. ὑμεῖς ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἐστέ, ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. εἶπον οὖν ὑμῖν, ὅτι ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν. ἐὰν γὰρ μὴ πιστεύσητε, ὅτι ἐγώ εἰμι, ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν. ἔλεγον οὖν αὐτῷ. Σὺ τίς εἶ; καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. τὴν ἀρχὴν ὅτι καὶ λαλῶ ὑμῖν. πολλὰ ἔχω περὶ ὑμῶν λαλεῖν καὶ κρίνειν, ἀλλ' ὁ πέμψας με ἀληθής ἐστιν. κἀγὼ ἃ ἤκουσα παρ' αὐτοῦ, ταῦτα λέγω εἰς τὸν κόσμον. οὐκ ἔγνωσαν ὅτι τὸν πατέρα αὐτοῖς ἔλεγεν. εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ὅταν ὑψώσητε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, τότε γνώσεσθε, ὅτι ἐγώ εἰμι, καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ ποιῶ οὐδέν, ἀλλὰ καθὼς ἐδίδαξέ με ὁ πατήρ μου, ταῦτα λαλῶ. καὶ ὁ πέμψας με μετ' ἐμοῦ ἐστιν. οὐκ ἀφῆκέ με μόνον ὁ πατήρ, ὅτι ἐγὼ τὰ ἀρεστὰ αὐτῷ, ποιῶ πάντοτε. ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν. ἔλεγεν οὖν ὁ Ἰησοῦς

nescitis unde uenio, & quò uado. Vos secundum carnem iudicatis, ego non iudico quenq̃: porrò & si iudicem ego, iudicium meum uerum est, quia solus non sum, sed ego & qui misit me pater. Quin & in lege uestra scriptum est, quod duorum hominum testimonium uerum est. Ego sum qui testimonium fero de me ipso, & testimonium fert de me qui misit me pater. Dicebant ergo ei: Vbi est pater tuus? Respondit Iesus: Neq; me nostis, neq; patrẽ meum. Si me nouissetis, & patrẽ meum nouissetis. Hæc uerba locutus est Iesus in gazophylacio, docens in templo. Et nemo apprehendit eum, quia nondum uenerat hora eius. Dixit ergo iterum eis Iesus: Ego uado & quæretis me, & in peccato uestro moriemini. quò ego uado, uos non potestis uenire. Dicebant ergo Iudæi: Num interficiet semetipsum, quia dicit: quò ego uado, uos non potestis uenire? Et dicebat eis: Vos ab infernis estis, ego de supernis sum. Vos de mundo hoc estis, ego non sum de hoc mundo. Dixi ergo uobis, quod moriemini in peccatis uestris. Si enim nõ credideritis, quod ego sum, moriemini in peccatis uestris. Dicebant ergo ei: Tu quis es? Et dicit eis Iesus: In primis qd' & loquor uobis. Multa habeo quæ de uobis loquar ac iudicẽ, sed qui me misit, uerax est: & ego quæ audiui ab eo, hæc loquor in mũdo. Non cognouerũt, qd' de patre eis locutus esset. Dixit ergo eis Iesus: Cum exaltaueritis filium hominis, tunc cognoscetis qd' ego sim, & à me ipso faciam nihil: sed ita ut docuit me pater, hæc loquar. Et qui me misit, mecũ est. Nõ reliquit me solũ pater, quia ego quæ placita sunt ei, facio semp. Hæc illo loquẽte multi crediderunt in eũ. Dicebat ergo

Iesus

Ἰησοῦς πρὸς τοὺς πεπιστευκότας αὐτῷ Ἰουδαίους· ἐὰν ὑμεῖς μείνητε ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ, ἀληθῶς μαθηταί μου ἐστέ, καὶ γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς. ἀπεκρίθησαν αὐτῷ· σπέρμα Ἀβραάμ ἐσμεν, καὶ οὐδενὶ δεδουλεύκαμεν πώποτε, πῶς σὺ λέγεις, ὅτι ἐλεύθεροι γενήσεσθε; ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, δοῦλός ἐστι τῆς ἁμαρτίας. ὁ δὲ δοῦλος οὐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ εἰς τὸν αἰῶνα. ὁ υἱὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα. ἐὰν οὖν ὁ υἱὸς ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ, ὄντως ἐλεύθεροι ἔσεσθε. οἶδα ὅτι σπέρμα Ἀβραάμ ἐστε, ἀλλὰ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι, ὅτι ὁ λόγος ὁ ἐμὸς οὐ χωρεῖ ἐν ὑμῖν. ἐγὼ ὃ ἑώρακα παρὰ τῷ πατρί μου, λαλῶ, καὶ ὑμεῖς οὖν ὃ ἑωράκατε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν, ποιεῖτε. ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ· ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἀβραάμ ἐστι. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Εἰ τέκνα τοῦ Ἀβραάμ ἦτε, τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραὰμ ἐποιεῖτε. νῦν δὲ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι ἄνθρωπον, ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα, ἣν ἤκουσα παρὰ τοῦ θεοῦ. τοῦτο Ἀβραὰμ οὐκ ἐποίησεν. ὑμεῖς ποιεῖτε τὰ ἔργα τοῦ πατρὸς ὑμῶν. εἶπον οὖν αὐτῷ· ἡμεῖς ἐκ πορνείας οὐ γεγεννήμεθα, ἕνα πατέρα ἔχομεν τὸν θεόν. εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Εἰ ὁ θεὸς πατὴρ ὑμῶν ἦν, ἠγαπᾶτε ἂν ἐμέ. ἐγὼ γὰρ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐξῆλθον καὶ ἥκω. οὐδὲ γὰρ ἀπ' ἐμαυτοῦ ἐλήλυθα, ἀλλὰ ἐκεῖνός με ἀπέστειλε. διὰ τί τὴν λαλιὰν τὴν ἐμὴν οὐ γινώσκετε; ὅτι οὐ δύνασθε ἀκούειν τὸν λόγον τὸν ἐμόν. ὑμεῖς ἐκ πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐστέ. καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν. ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐχ ἕστηκεν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλήθεια ἐν αὐτῷ, ὅταν λαλῇ τὸ ψεῦδος, ἐκ τῶν ἰδίων λαλεῖ, ὅτι ψεύστης ἐστὶν, καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ. ἐγὼ δὲ ὅτι τὴν ἀλήθειαν λέγω, οὐ πιστεύετέ μοι. τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας; εἰ δὲ ἀλήθειαν λέγω, διὰ τί ὑμεῖς οὐ

Iesus ad eos qui crediderant ipsi Iudæos: Si uos manseritis in sermone meo, uere discipuli mei estis: & cognoscetis ueritatem, & ueritas liberos reddet uos. Responderunt ei: Semen Abrahæ sumus, neque cuiquã seruiuimus unquam. quomodo tu dicis, liberi reddemini? Respondit eis Iesus: Amen amen dico uobis, quod omnis qui facit peccatum, seruus est peccati. Seruus autem non manet in domo in æternum, filius manet in æternum. Si ergo uos filius liberos reddiderit, uere liberi estis. Scio qd semen Abrahæ sitis. Sed quæritis me interficere, quia sermo meus non habet locum in uobis. Ego quod uidi apud patrem meum, loquor: & uos quod uidistis apud patrem uestrum, facitis. Responderunt & dixerunt ei: Pater noster Abraham est. Dicit eis Iesus: Si filij Abrahæ essetis, opera Abrahæ faceretis. Nunc autem quæritis me interficere hominem, qui ueritatem uobis locutus sum, quam audiui à deo. hoc Abraham nõ fecit. Vos facitis opera patris uestri. Dixerunt itaq; ei: Nos è stupro non sumus nati. Vnum patrem habemus deum. Dixit eis Iesus: Si deus pater uester esset, diligeretis utique me. Ego enim ex deo processi & ueni. Neq; enim à meipso ueni, sed ille me misit. Quare loquelam meam non agnoscitis? quia non potestis audire sermonem meum. Vos ex patre diabolo estis, & desyderijs patris uestri uultis obsequi. Ille homicida erat ab initio, & in ueritate non stetit, quia non est ueritas in eo. Cum loquitur mendacium, ex proprijs loquitur, quia mendax est, atq; eius rei pater. Ego autem quia ueritatẽ dico, non creditis mihi. Quis ex uobis arguit me de peccato? Si ueritatem dico, quare uos

οὐ πιστεύετέ μοι; ὁ ὢν ἐκ τοῦ θεοῦ, τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ ἀκούει, διὰ τοῦτο ὑμεῖς οὐκ ἀκούετε, ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ οὐκ ἐστέ. Ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ εἶπον αὐτῷ. οὐ καλῶς λέγομεν ἡμεῖς, ὅτι σαμαρείτης εἶ σὺ, καὶ δαιμόνιον ἔχεις; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς. Ἐγὼ δαιμόνιον οὐκ ἔχω, ἀλλὰ τιμῶ τὸν πατέρα μου, καὶ ὑμεῖς ἠτιμάσατέ με, ἐγὼ δὲ οὐ ζητῶ τὴν δόξαν μου. ἔστιν ὁ ζητῶν καὶ κρίνων. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐάν τις τὸν λόγον τὸν ἐμὸν τηρήσῃ, θάνατον οὐ μὴ θεωρήσῃ εἰς αἰῶνα. Εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι. Νῦν ἐγνώκαμεν, ὅτι δαιμόνιον ἔχεις. Ἀβραὰμ ἀπέθανε, καὶ οἱ προφῆται, καὶ σὺ λέγεις, ἐάν τις τὸν λόγον μου τηρήσῃ, οὐ μὴ γεύσηται θανάτου εἰς τὸν αἰῶνα. Μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ, ὅς τις ἀπέθανε; καὶ οἱ προφῆται ἀπέθανον. τίνα σεαυτὸν σὺ ποιεῖς; ἀπεκρίθη Ἰησοῦς. ἐὰν ἐγὼ δοξάζω ἐμαυτόν, ἡ δόξα μου οὐδέν ἐστιν. ἔστιν ὁ πατήρ μου ὁ δοξάζων με, ὃν ὑμεῖς λέγετε, ὅτι θεὸς ὑμῶν ἐστι, καὶ οὐκ ἐγνώκατε αὐτόν, ἐγὼ δὲ οἶδα αὐτόν, καὶ ἐὰν εἴπω, ὅτι οὐκ οἶδα αὐτόν, ἔσομαι ὅμοιος ὑμῶν ψεύστης, ἀλλ' οἶδα αὐτόν, καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ τηρῶ. Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἠγαλλιάσατο, ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμὴν, καὶ εἶδε καὶ ἐχάρη. Εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς αὐτόν, πεντήκοντα ἔτη οὔπω ἔχεις, καὶ Ἀβραὰμ ἑώρακας; Εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν. πρὶν Ἀβραὰμ γενέσθαι ἐγώ εἰμι. ἦραν οὖν λίθους, ἵνα βάλωσιν ἐπ' αὐτόν. Ἰησοῦς δὲ ἐκρύβη καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ.

Καὶ παράγων ὁ Ἰησοῦς, εἶδεν ἄνθρωπον τυφλὸν ἐκ γενετῆς, καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες. ῥαββεί, τίς ἥμαρτεν, οὗτος ἢ οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἵνα τυφλὸς γεννηθῇ; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς. οὔτε οὗτος ἥμαρτεν, οὔτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ ἐν αὐτῷ. ἐμὲ δεῖ ἐργάζεσθαι τὰ ἔργα τοῦ πέμψαντός με ἕως ἡμέρα ἐστίν.

non creditis mihi? Qui ex deo est, uerba dei audit. Propterea uos non auditis, quia ex deo nō estis. Responderūt ergo Iudæi, & dixerūt ei: Nōne bene dicimus nos, qđ Samaritanus es tu, & dæmoniū habes? Respondit Iesus: Ego dæmoniū non habeo, sed cohonesto patrē meū, & uos ignominia affeciſtis me. Ego autem non quæro gloriā meam: est qui quærat & iudicet. Amen amē dico uobis, si quis sermonē meū seruauerit, mortē nō uidebit in æternum. Dixerūt ergo illi Iudæi: Nunc cognouimus quod dæmoniū habeas. Abrahā mortuus est & pphetæ, & tu dicis: si quis sermonē meū seruauerit, nō gustabit mortē in æternū. Nunquid tu maior es patre nostro Abraham, qui mortuus est? Et prophetæ mortui sunt. Quem teipsum tu facis? Respōdit Iesus: Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est. Est pater meus qui glorificat me, quē uos dicitis deum uestrū esse, & tamē nō cognouiſtis eum, ego autē noui eum. Et si dixero, qđ nō nouerim eum, ero similis uestri mēdax. Sed noui eum, & sermonem eius seruo. Abrahā pater uester exultauit ut uideret diē meū, & uidit atq; gauisus est. Dixerūt ergo Iudæi ad eum: Quinquaginta annos nōdum habes, & Abraham uidiſti? Dixit eis Iesus: Amen amē dico uobis, anteqū Abraham esset ego sum. Tollebant ergo lapides, ut iacerent in eū. Iesus autē absc̄ōdit se, & exiuit è templo. Et præteriēs Iesus uidit homine cæcum à natiuitate, & interrogauerunt eum discipuli eius, dicentes: Rabbi, quis peccauit, hic an parētes eius, ut cæcus nasceret? Respondit Iesus: Neq; hic peccauit, neq; parentes eius, sed ut manifestentur opera dei in illo. Me oportet operari opera eius qui misit me donec dies est. IX

ἐσίμ. ἔρχεται νὺξ ὅτε οὐδεὶς δύναται ἐργάζεσθαι. ὅταν ὦ ἐν τῷ κόσμῳ ὦ, φῶς εἰμὶ τοῦ κόσμου. ταῦτα εἰπὼν, ἔπτυσε χαμαὶ, καὶ ἐποίησε πηλὸν ἐκ τοῦ πτύσματος, καὶ ἐπέχρισε τὸν πηλὸν ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ. ὕπαγε, νίψαι εἰς τὸν κολυμβήθραν τοῦ σιλωὰμ, ὃ ἑρμηνεύεται ἀπεσταλμένος. ἀπῆλθεν οὖν καὶ ἐνίψατο, καὶ ἦλθε βλέπων. οἱ οὖν γείτονες καὶ οἱ θεωροῦντες αὐτὸν τὸ πρότερον, ὅτι πτωχὸς ἦν, ἔλεγον. οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ καθήμενος, καὶ προσαιτῶν; ἄλλοι ἔλεγον, ὅτι οὗτός ἐστιν. ἄλλοι δέ, ὅτι ὅμοιος αὐτῷ ἐστιν. ἐκεῖνος ἔλεγεν, ὅτι ἐγώ εἰμι. ἔλεγον οὖν αὐτῷ. πῶς ἠνεῴχθησάν σου οἱ ὀφθαλμοί; ἀπεκρίθη ἐκεῖνος καὶ εἶπεν. ἄνθρωπος λεγόμενος Ιησοῦς, πηλὸν ἐποίησε, καὶ ἐπέχρισέ μου τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ εἶπέ μοι. ὕπαγε εἰς τὸν κολυμβήθραν τοῦ σιλωὰμ, καὶ νίψαι. ἀπελθὼν δὲ καὶ νιψάμενος ἀνέβλεψα. εἶπον οὖν αὐτῷ. ποῦ ἐστὶν ἐκεῖνος; λέγει, οὐκ οἶδα. ἄγουσιν αὐτὸν πρὸς τοὺς φαρισαίους τόν ποτε τυφλόν. ἦν δὲ σάββατον, ὅτε τὸν πηλὸν ἐποίησεν ὁ Ιησοῦς, καὶ ἀνέῳξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς. πάλιν οὖν ἠρώτων αὐτὸν καὶ οἱ φαρισαῖοι, πῶς ἀνέβλεψεν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. πηλὸν ἐπέθηκέ μου ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἐνιψάμην καὶ βλέπω. ἔλεγον οὖν ἐκ τῶν φαρισαίων τινές. οὗτος ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἔστι παρὰ θεοῦ, ὅτι τὸ σάββατον οὐ τηρεῖ. ἄλλοι ἔλεγον. πῶς δύναται ἄνθρωπος ἁμαρτωλὸς τοιαῦτα σημεῖα ποιεῖν; καὶ σχίσμα ἦν ἐν αὐτοῖς. λέγουσι τῷ τυφλῷ πάλιν. σὺ τί λέγεις περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἤνοιξέ σου τοὺς ὀφθαλμούς; ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι προφήτης ἐστίν. οὐκ ἐπίστευσαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι τυφλὸς ἦν καὶ ἀνέβλεψεν, ἕως ὅτου ἐφώνησαν τοὺς γονεῖς αὐτοῦ τοῦ ἀναβλέψαντος. καὶ ἠρώτησαν αὐτοὺς, λέγοντες. οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ὑμῶν, ὃν ὑμεῖς λέγετε, ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη; πῶς οὖν ἄρτι βλέπει; ἀπεκρίθησαν αὐτοῖς οἱ γονεῖς αὐτοῦ καὶ

est. Venit nox quando nemo potest operari. Quamdiu fuero in mundo, lux sum mundi. Hoc cum dixisset, expuit in terram: & fecit lutum ex sputo, & illeuit lutum super oculos cæci, & dixit ei: Vade, laua in piscina Siloæ, quod si interpreteris, sonat missus. Abijt ergo & lauit, & uenit uidens. Itaque uicini & qui uiderant eum prius, quod mendicus esset, dicebant: Nonne hic est qui sedebat, & mendicabat? Alij dicebant, hic est: alij rursus, similis est ei. Ille dicebat, ego sum. Dicebant ergo ei: Quomodo aperti sunt tibi oculi? Respondit ille, & dixit: Ille homo qui dicitur Iesus, lutum fecit, & inunxit oculos meos, & dixit mihi: Vade ad piscinam Siloæ, & laua. Vt autem abij ac lauí, uisum recepi. Dixerunt ergo ei: Vbi est ille? Ait, nescio. Adducunt ad pharisæos eum qui dudum cæcus fuerat. Erat autem sabbatum cum lutum faceret Iesus, & aperiret oculos eius. Iterum ergo interrogabant eum & pharisæi, quomodo uisum recepisset. Ille autem dixit eis: Lutum mihi imposuit super oculos, & laui & uideo. Dicebant ergo ex pharisæis quidam: Non est hic homo à deo, quia sabbatum non obseruat. Alij autem dicebant: Quomodo potest homo peccator hæc signa ædere? Et dissensio erat inter eos. Dicunt cæco iterum: Tu quid dicis de illo, quia aperuit tibi oculos tuos? Ille autem dixit: Propheta est. Non crediderunt ergo Iudæi de illo, quod cæcus fuisset & uisum recepisset, donec uocauerunt parentes eius qui uisum receperat. & interrogauerunt eos, dicentes: Hic est filius uester, quē uos dicitis cæcum natum esse? Quomodo ergo nunc uidet? Respōderūt eis parētes ei?,

καὶ

καὶ εἶπον. οἴδαμεν, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ἡ-
μῶν, καὶ ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη, πῶς δὲ νῦν
βλέπει, οὐκ οἴδαμεν, ἢ τίς ἤνοιξεν αὐτοῦ τοὺς
ὀφθαλμούς, ὑμεῖς οὐκ οἴδαμεν, αὐτὸς ἡλικί-
αν ἔχει, αὐτὸν ἐρωτήσατε, αὐτὸς περὶ αὐτῆ λα-
λήσει. ταῦτα εἶπον οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ὅτι ἐφοβοῦν-
το τοὺς ἰουδαίους. ἤδη γὰρ συνετέθεντο οἱ ἰουδαῖοι,
ἵνα ἐάν τις αὐτὸν ὁμολογήσῃ χριστὸν, ἀποσυ-
νάγωγος γένηται. διὰ τοῦτο οἱ γονεῖς αὐτοῦ
εἶπον, ὅτι ἡλικίαν ἔχει, αὐτὸν ἐρωτήσατε. ἐ-
φώνησαν οὖν ἐκ δευτέρου τὸν ἄνθρωπον, ὃς
ἦν τυφλὸς, καὶ εἶπον αὐτῷ. δὸς δόξαν τῷ
θεῷ, ἡμεῖς οἴδαμεν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος
ἁμαρτωλός ἐστιν. ἀπεκρίθη οὖν ἐκεῖνος καὶ εἶ-
πεν. εἰ ἁμαρτωλός ἐστιν οὐκ οἶδα. ἓν οἶδα, ὅτι
τυφλὸς ὢν, ἄρτι βλέπω. εἶπον οὖν αὐτῷ πά-
λιν, τί ἐποίησέ σοι, πῶς ἤνοιξέ σου τοὺς
ὀφθαλμούς; ἀπεκρίθη αὐτοῖς, εἶπον ὑμῖν
ἤδη, καὶ οὐκ ἠκούσατε, τί πάλιν θέλετε ἀ-
κούειν; μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε αὐτοῦ μαθηταὶ
γενέσθαι; ἐλοιδόρησαν οὖν αὐτὸν, καὶ εἶπον,
σὺ εἶ μαθητὴς ἐκείνου, ἡμεῖς δὲ τοῦ μωσέως
ἐσμὲν μαθηταὶ, ἡμεῖς οἴδαμεν, ὅτι μωσῇ
ἐλάλησεν ὁ θεὸς, τοῦτον δὲ οὐκ οἴδαμεν πό-
θεν ἐστίν. ἀπεκρίθη ὁ ἄνθρωπος, καὶ εἶπεν αὐ-
τοῖς, ἐν γὰρ τούτῳ τὸ θαυμαστόν ἐστιν, ὅτι ὑ-
μεῖς οὐκ οἴδατε πόθεν ἐστὶ, καὶ ἀνέῳξέ μου
τοὺς ὀφθαλμούς. οἴδαμεν δὲ, ὅτι ἁμαρτω-
λῶν ὁ θεὸς οὐκ ἀκούει. ἀλλ' ἐάν τις θεοσε-
βὴς ᾖ, καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιῇ, τούτου ἀκούει.
ἐκ τοῦ αἰῶνος οὐκ ἠκούσθη, ὅτι ἤνοιξέ τις
ὀφθαλμοὺς τυφλοῦ γεγεννημένου. εἰ μὴ ἦν
οὗτος παρὰ θεοῦ, οὐκ ἠδύνατο ποιεῖν οὐ-
δέν. ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ, ἐν ἁμαρ-
τίαις σὺ ἐγεννήθης ὅλος, καὶ σὺ διδάσκεις ἡ-
μᾶς; καὶ ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω. ἤκουσεν ὁ Ιη-
σοῦς ὅτι ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω, καὶ εὑρὼν αὐ-
τὸν εἶπεν αὐτῷ, σὺ πιστεύεις εἰς τὸν υἱὸν τοῦ
θεοῦ; ἀπεκρίθη ἐκεῖνος καὶ εἶπε, καὶ τίς
ἐστι κύριε, ἵνα πιστεύσω εἰς αὐτόν. εἶπε δὲ αὐ-
τῷ ὁ Ιησοῦς, καὶ ἑώρακας αὐτὸν, καὶ ὁ λαλῶν
μετά

& dixerũt: Scimus quod hic est filius no-
ster, & quod cæcus natus est, quomodo
autẽ nunc uideat, nescimus: aut quis eius
aperuerit oculos, nos nescimus. Ipse æta-
tem habet, ipsum interrogate, ipse de se
loquetur. Hæc dixerunt parẽtes eius, qd̃
timerent Iudæos. Iam enim conspiraue-
rant Iudæi: ut si quis eum confiteret̃ esse
Christum, è synagoga eijceretur. Pro-
pterea parentes eius dixerunt, ætatẽ ha-
bet, ipsum interrogate. Vocauerũt ergo
rursum hominem, qui fuerat cæcus, &
dixerunt ei: Da gloriam deo. Nos sci-
mus, quod hic homo peccator est. Re-
spondit ergo ille, & dixit: An peccator sit
nescio, unũ scio, quod cæcus cum essem,
nunc uideam. Dixerunt ergo illi iterum:
Quid fecit tibi? Quomodo aperuit tibi
oculos? Respondit eis: Dixi uobis iam,
nec audistis: Cur iterum uultis audire?
Num & uos uultis discipuli eius fieri?
Conuitiati sunt ergo ei, & dixerunt: Tu
discipulus illius esto, nos autem Mosi di-
scipuli sumus. Nos scimus, quod Mosi
locutus est deus, hunc autem nescimus
unde sit. Respondit ille homo, & dixit
eis: In hoc enim mirabile quiddam est,
quod uos nesciatis unde sit, & tamẽ ape-
ruit meos oculos. Scimus autẽ, quod pec-
catores deus nõ audit, sed si quis dei cul-
tor est, & uoluntati ipsius obtemperat,
hunc audit: À sæculo non est auditũ, qd̃
quis aperuerit oculos cæci nati. Nisi esset
hic à deo, nõ potuisset facere quicq̃. Re-
spõderũt & dixerũt ei: In peccatis natus
es totus, & tu doces nos? Et eiecerũt eum
foras. Audiuit Iesus quod eiecissent eum
foras, cumq̃ inuenisset eum, dixit ei: Tu
credis in filiũ dei? Respondit ille & dixit:
Quis est domine, ut credam in eum? Et
dixit ei Iesus: Et uidisti eũ, & qui loquit̃
tecum

μετὰ σοῦ, ἐκεῖνος ὦσιν. ὁ δὲ ἔφη, πιστεύω κύριε, καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ. καὶ εἶπεν ὁ Ιησοῦς. Εἰς κρῖμα ἐγὼ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἦλθον, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέπωσι, καὶ οἱ βλέποντες τυφλοὶ γένωνται. καὶ ἤκουσαν ἐκ τῶν φαρισαίων ταῦτα, οἱ ὄντες μετ' αὐτοῦ, καὶ εἶπον αὐτῷ. Μὴ καὶ ἡμεῖς τυφλοί ἐσμεν; Εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ιησοῦς. Εἰ τυφλοὶ ἦτε, οὐκ ἂν εἴχετε ἁμαρτίαν. Νῦν δὲ λέγετε, ὅτι βλέπομεν, ἡ οὖν ἁμαρτία ὑμῶν μένει. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ μὴ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας εἰς τὴν αὐλὴν τῶν προβάτων, ἀλλὰ ἀναβαίνων ἀλλαχόθεν, ἐκεῖνος κλέπτης ἐστὶν καὶ λῃστής. ὁ δὲ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας ποιμήν ἐστι τῶν προβάτων. τούτῳ ὁ θυρωρὸς ἀνοίγει, καὶ τὰ πρόβατα τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούει, καὶ τὰ ἴδια πρόβατα καλεῖ κατ' ὄνομα, καὶ ἐξάγει αὐτά. καὶ ὅταν τὰ ἴδια πρόβατα ἐκβάλῃ, ἔμπροσθεν αὐτῶν πορεύεται, καὶ τὰ πρόβατα αὐτῷ ἀκολουθεῖ, ὅτι οἴδασι τὴν φωνὴν αὐτοῦ. ἀλλοτρίῳ δὲ οὐ μὴ ἀκολουθήσωσιν, ἀλλὰ φεύξονται ἀπ' αὐτοῦ, ὅτι οὐκ οἴδασι τῶν ἀλλοτρίων τὴν φωνήν. ταύτην τὴν παροιμίαν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ιησοῦς, ἐκεῖνοι δὲ οὐκ ἔγνωσαν, τίνα ἦν ἃ ἐλάλει αὐτοῖς. εἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ Ιησοῦς. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐγώ εἰμι ἡ θύρα τῶν προβάτων, πάντες ὅσοι πρὸ ἐμοῦ ἦλθον, κλέπται εἰσὶ καὶ λῃσταί, ἀλλ' οὐκ ἤκουσαν αὐτῶν τὰ πρόβατα. Ἐγώ εἰμι ἡ θύρα, δι' ἐμοῦ ἐάν τις εἰσέλθῃ, σωθήσεται, καὶ εἰσελεύσεται, καὶ ἐξελεύσεται, καὶ νομὴν εὑρήσει. ὁ κλέπτης οὐκ ἔρχεται, εἰ μὴ ἵνα κλέψῃ καὶ θύσῃ, καὶ ἀπολέσῃ. ἐγὼ ἦλθον, ἵνα ζωὴν ἔχωσι, καὶ περισσὸν ἔχωσιν. ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός. ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων, ὁ μισθωτὸς δὲ καὶ οὐκ ὢν ποιμήν, οὗ οὐκ εἰσὶ τὰ πρόβατα ἴδια, θεωρεῖ τὸν λύκον ἐρχόμενον, καὶ ἀφίησι τὰ πρόβατα καὶ φεύγει, καὶ ὁ λύκος ἁρπάζει αὐτὰ, καὶ σκορπίζει τὰ πρόβατα. ὁ δὲ μισθωτὸς φεύγει, ὅτι μισθωτός ἐστιν, καὶ οὐ μέλει αὐτῷ περὶ τῶν προβάτων

tecum, ipse est. At ille ait: Credo domine. & adorauit eum. Et dixit ei Iesus: In iudicium ego in hunc mundum ueni: ut qui non uident, uideant: & qui uident, cæci fiant. Et audierunt quidam ex pharisæis hæc, qui cum ipso erant, & dixerũt ei: Num & nos cæci sumus? Dixit eis Iesus: Si cæci essetis, non haberetis peccatum. Nunc uero dicitis, uidemus, idcirco peccatum uestrum manet.

Amen amen dico uobis: qui non intrat per ostium in stabulum ouium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro. Qui autem intrat per ostium, pastor est ouium. Huic ostiarius aperit, & oues uocem eius audiunt. Et proprias oues uocat nominatim, & educit eas. Et cum proprias oues emiserit, ante eas uadit, & oues illum sequuntur, quia nouerunt uocem eius. Alienum autem non sequent, sed effugient ab eo, quia non nouerunt uocem alienorũ. Hoc prouerbium dixit eis Iesus, illi autẽ non cognouerunt, quæ essent quæ loqueretur eis. Dixit ergo eis iterum Iesus: Amen amen dico uobis, ego sum ostium ouium. Omnes quotquot ante me uenerunt, fures sunt & latrones, sed non audierunt eos oues. Ego sum ostium, per me si quis introierit, seruabitur, & ingredietur, & egredietur, & pascua inueniet. Fur non uenit, nisi ut furetur & mactet, ac perdat. Ego ueni ut uitam habeant, & abundantius habeant. Ego sum pastor ille bonus. Bonus pastor animam suam dat pro ouibus. Mercenarius autem, & qui non est pastor, cuius non sunt oues propriæ, uidet lupum uenientem, ac deserit oues, fugitq; & lupus rapit ac dispergit oues. Mercenarius autem fugit, quia mercenarius est, & oues non sunt illi

curæ

προβάτων. ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός, καὶ γινώσκω τὰ ἐμά, καὶ γινώσκομαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν. καθὼς γινώσκει με ὁ πατήρ, κἀγὼ γινώσκω τὸν πατέρα, καὶ τὰ πρόβατα ἔχω, ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης. κἀκεῖνά με δεῖ ἀγαγεῖν, καὶ τῆς φωνῆς μου ἀκούσουσι, καὶ γενήσεται μία ποίμνη, εἷς ποιμήν. Διὰ τοῦτο ὁ πατήρ με ἀγαπᾷ, ὅτι ἐγὼ τίθημι τὴν ψυχήν μου, ἵνα πάλιν λάβω αὐτήν. οὐδεὶς αἴρει αὐτὴν ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἐγὼ τίθημι αὐτὴν ἀπ' ἐμαυτοῦ. ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτήν, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν. ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔλαβον παρὰ τοῦ πατρός μου. σχίσμα οὖν πάλιν ἐγένετο ἐν τοῖς Ἰουδαίοις διὰ τοὺς λόγους τούτους. ἔλεγον δὲ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν. Δαιμόνιον ἔχει, καὶ μαίνεται, τί αὐτοῦ ἀκούετε; Ἄλλοι ἔλεγον. ταῦτα τὰ ῥήματα οὐκ ἔστι δαιμονιζομένου. Μὴ δαιμόνιον δύναται τυφλῶν ὀφθαλμοὺς ἀνοίγειν; Ἐγένετο δὲ τὰ ἐγκαίνια ἐν Ἱεροσολύμοις, καὶ χειμὼν ἦν, καὶ περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ ἐν τῇ στοᾷ Σολομῶντος. Ἐκύκλωσαν οὖν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἔλεγον αὐτῷ. ἕως πότε τὴν ψυχὴν ἡμῶν αἴρεις; Εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστός, εἰπὲ ἡμῖν παῤῥησίᾳ. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύετε. τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός μου, ταῦτα μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ, ἀλλ' ὑμεῖς οὐ πιστεύετε, ὅτι οὐκ ἐστὲ ἐκ τῶν προβάτων τῶν ἐμῶν, καθὼς εἶπον ὑμῖν. τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούει, κἀγὼ γινώσκω αὐτά, καὶ ἀκολουθοῦσί μοι, κἀγὼ ζωὴν αἰώνιον δίδωμι αὐτοῖς, καὶ οὐ μὴ ἀπόλωνται εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ οὐχ ἁρπάσει τις αὐτὰ ἐκ τῆς χειρός μου. ὁ πατήρ μου ὃς δέδωκέ μοι, μείζων πάντων ἐστί, καὶ οὐδεὶς δύναται ἁρπάζειν ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ πατρός μου. Ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἕν ἐσμεν. Ἐβάσασαν οὖν πάλιν λίθους οἱ Ἰουδαῖοι, ἵνα λιθάσωσιν αὐτόν. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. πολλὰ καλὰ ἔργα

ζ γ ζα δ ζβ

curæ. Ego sum pastor ille bonus, & cognosco oues meas, & cognoscor à meis. Sicut nouit me pater, ita & ego noui patrẽ, & animam meam pono pro ouibus. Et alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili. Illas quoque oportet me adducere, & uocem meam audient, & fiet unum ouile, unus pastor. Propterea me pater diligit, quia ego pono animam meam, ut iterum sumam eam. Nemo tollit eam à me, sed ego pono eam à meipso. Potestatem habeo ponendi eam: & potestatem habeo rursus sumendi eam. hoc mandatum accepi à patre meo. Dissensio igitur iterum facta est inter Iudæos, propter sermones hos. Dicebant autem multi ex ipsis: Dæmoniũ habet, & insanit: quid eum auditis? Alij dicebant: Hæc uerba non sunt dæmonium habentis. Num dæmonium potest cæcorum oculos aperire? Facta sunt autem encænia Hierosolymis, & hyems erat. & ambulabat Iesus in templo in porticu Salomonis. Circundederunt ergo eum Iudæi, & dicebant ei: Quousq; animam nostram suspendis? Si tu es Christus, dic nobis ingenue. Respondit eis Iesus: Dixi uobis, nec creditis. Opera quæ ego facio nomine patris mei, hæc testimonium reddunt de me. Sed uos nõ creditis, quia nõ estis ex ouibus meis, quẽadmodũ dicebam uobis: Oues meæ uocẽ meam audiunt, & ego cognosco eas, & sequunt̃ me, & ego uitã æternã do eis, nec peribunt in æternum, neq; rapiet eas q̃q̃ de manu mea. Pater me⁹ qui dedit mihi, maior oñib⁹ est, & nemo potest rapere de manu patris mei. Ego & pater unum sumus. Sustulerunt ergo rursum lapides Iudæi, ut lapidarẽt eum. Respondit eis Iesus: Multa bona

opera

ἔργα ἔδειξα ὑμῖν ἐκ τοῦ πατρός μου. διὰ ποῖον αὐτῶν ἔργων λιθάζετέ με; ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ ἰουδαῖοι, λέγοντες. περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας, καὶ ὅτι σὺ ἄνθρωπος ὢν, ποιεῖς σεαυτὸν θεόν. ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. οὐκ ἔστι γεγραμμένον ἐν τῷ νόμῳ ὑμῶν, ἐγὼ εἶπα, θεοί ἐστε; εἰ ἐκείνους εἶπε θεοὺς, πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐγένετο, καὶ οὐ δύναται λυθῆναι ἡ γραφή, ὃν ὁ πατὴρ ἡγίασε καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον, ὑμεῖς λέγετε ὅτι βλασφημεῖς, ὅτι εἶπον, υἱός τοῦ θεοῦ εἰμί; εἰ οὐ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ πατρός μου, μὴ πιστεύετέ μοι. εἰ δὲ ποιῶ, κἂν ἐμοὶ μὴ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις πιστεύσατε, ἵνα γνῶτε, καὶ πιστεύσητε, ὅτι ἐν ἐμοὶ ὁ πατὴρ, κἀγὼ ἐν αὐτῷ. * ἐζήτουν πάλιν αὐτὸν πιάσαι. καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῶν, καὶ ἀπῆλθε πάλιν πέραν τοῦ ἰορδάνου εἰς τὸν τόπον, ὅπου ἦν ἰωάννης τὸ πρῶτον βαπτίζων, καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ, * καὶ πολλοὶ ἦλθον πρὸς αὐτὸν, καὶ ἔλεγον, ὅτι ἰωάννης μὲν σημεῖον ἐποίησεν οὐδέν, πάντα δὲ ὅσα εἶπεν ἰωάννης περὶ τούτου, ἀληθῆ ἦν. καὶ ἐπίστευσαν πολλοὶ ἐκεῖ εἰς αὐτόν.

ἦν δέ τις ἀσθενῶν λάζαρος ἀπὸ βηθανίας ἐκ τῆς κώμης μαρίας καὶ μάρθας τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς. ἦν δὲ μαρία ἡ ἀλείψασα τὸν κύριον μύρῳ, καὶ ἐκμάξασα τοὺς πόδας αὐτοῦ ταῖς θριξὶν αὐτῆς, ἧς ὁ ἀδελφὸς λάζαρος ἀσθένει. ἀπέστειλαν οὖν αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ πρὸς αὐτὸν, λέγουσαι. κύριε, ἴδε ὃν φιλεῖς, ἀσθενεῖ. ἀκούσας δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν. αὕτη ἡ ἀσθένεια οὐκ ἔστι πρὸς θάνατον, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ θεοῦ, ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ δι' αὐτῆς. ἠγάπα δὲ ὁ ἰησοῦς τὴν μάρθαν καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς καὶ τὸν λάζαρον. ὡς οὖν ἤκουσεν ὅτι ἀσθενεῖ, τότε μὲν ἔμεινεν ἐν ᾧ ἦν τόπῳ δύο ἡμέρας. ἔπειτα μετὰ τοῦτο λέγει τοῖς μαθηταῖς. ἄγωμεν εἰς τὴν ἰουδαίαν πάλιν. λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταί. ῥαββεῖ, νῦν ἐζήτουν σε λιθάσαι οἱ ἰουδαῖοι, καὶ πάλιν

opera oſtendi uobis ex patre meo, propter quod eorũ operũ me lapidatis? Reſponderunt ei Iudæi, dicentes: Ob bonũ opus non lapidamus te, ſed ob blaſphemiam: & quia tu homo cum ſis, facis teipſum deum. Reſpõdit eis Ieſus: Nonne ſcriptum eſt in lege ueſtra, ego dixi, dij eſtis? Si illos dixit deos, ad quos ſermo dei factus eſt, & nõ poteſt ſolui ſcriptura de eo, quem pater ſanctificauit & miſit in mundum, Vos dicitis me blaſphemare, quia dixerim, filius dei ſum? Si nõ facio opera patris mei, nolite credere mihi. Sin uero facio, & ſi mihi nõ credatis, operib⁹ credite, ut cognoſcatis & credatis, quod pater in me eſt, & ego in eo. Quærebant iterũ eum apprehendere, & exiuit de manu eorũ, & abijt iterum trans Iordanem in eum locum, ubi fuerat Ioannes baptizans primum, manſitq; illic. Et multi uenerũt ad eum, ac dicebant: Ioannes quidẽ ſignũ ædidit nullum. Omnia autẽ quæcũq; dixit Ioannes de hoc, uera erant, & crediderũt multi illic in eum.

Aegrotabat autẽ quidam nomine Lazarus Bethanienſis à caſtello Mariæ & Marthæ huius ſororis. Maria autẽ erat ea quæ unxit dñm unguento, & exterſit pedes eius capillis ſuis, cuius frater Lazarus ægrotabat. Miſerũt ergo ſorores ei⁹ ad eum, dicentes: Dñe, ecce quem amas, ægrotat. Audiens autem Ieſus, dixit: Infirmitas hæc non eſt ad mortem, ſed pro gloria dei, ut glorificetur filius dei per eam. Diligebat autẽ Ieſus Martham & ſororẽ eius & Lazarũ. Vt ergo audiuit quod ægrotaret, tum quidẽ rẽporis manſit in eodẽ loco duobus diebus. Deinde poſt hoc dicit diſcipulis: Eamus in Iudæam iterũ. Dicunt ei diſcipuli: Rabbi, modo quærebant te Iudæi lapidare, & iterũ XI

ιᾱ

ζῡ δ

ζῡ ζ

t

πάλιν ὑπάγεις ἐκεῖ; Απεκρίθη ὁ Ιησοῦς. οὐχὶ δώδεκα εἰσὶν ὧραι τῆς ἡμέρας; Ἐάν τις περιπατῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, οὐ προσκόπτει, ὅτι τὸ φῶς τοῦ κόσμου τούτου βλέπει. Ἐὰν δέ τις περιπατῇ ἐν τῇ νυκτὶ, προσκόπτει, ὅτι τὸ φῶς οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ. Ταῦτα εἶπε, καὶ μετὰ τοῦτο λέγει αὐτοῖς. Λάζαρος ὁ φίλος ἡμῶν κεκοίμηται, ἀλλὰ πορεύομαι, ἵνα ἐξυπνίσω αὐτόν. Εἶπον οὖν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Κύριε, εἰ κεκοίμηται, σωθήσεται. Εἰρήκει δὲ ὁ Ιησοῦς περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἐκεῖνοι δὲ ἔδοξαν, ὅτι περὶ κοιμήσεως τοῦ ὕπνου λέγει. Τότε οὖν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ιησοῦς παρρησίᾳ. Λάζαρος ἀπέθανε, καὶ χαίρω δι' ὑμᾶς, ἵνα πιστεύσητε, ὅτι οὐκ ἤμην ἐκεῖ, ἀλλ' ἄγωμεν πρὸς αὐτόν. Εἶπεν οὖν Θωμᾶς ὁ λεγόμενος Δίδυμος, τοῖς μαθηταῖς. Ἄγωμεν καὶ ἡμεῖς ἵνα ἀποθάνωμεν μετ' αὐτοῦ. Ελθὼν οὖν ὁ Ιησοῦς, εὗρεν αὐτὸν τέσσαρας ἡμέρας ἤδη ἔχοντα ἐν τῷ μνημείῳ. Ην δὲ ἡ Βηθανία ἐγγὺς τῶν Ἱερουσολύμων ὡς ἀπὸ σταδίων Δεκαπέντε. καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐληλύθησαν πρὸς τὰς περὶ Μάρθαν καὶ Μαρίαν, ἵνα παραμυθήσωνται αὐτὰς περὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῶν. Ἡ οὖν Μάρθα, ὡς ἤκουσεν, ὅτι ὁ Ιησοῦς ἔρχεται, ὑπήντησεν αὐτῷ. Μαρία δὲ ἐν τῷ οἴκῳ ἐκαθέζετο. Εἶπεν οὖν ἡ Μάρθα πρὸς τὸν Ιησοῦν. Κύριε, εἰ ἦς ὧδε, ὁ ἀδελφός μου οὐκ ἂν ἐτεθνήκει. Ἀλλὰ καὶ νῦν οἶδα, ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσῃ τὸν θεὸν, δώσει σοι ὁ θεός. Λέγει αὐτῇ ὁ Ιησοῦς. Ἀναστήσεται ὁ ἀδελφός σου. Λέγει αὐτῷ Μάρθα. οἶδα ὅτι ἀναστήσεται ἐν τῇ ἀναστάσει ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. Εἶπεν αὐτῇ ὁ Ιησοῦς. Ἐγώ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή. ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, κἂν ἀποθάνῃ, ζήσεται. καὶ πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων εἰς ἐμὲ, οὐ μὴ ἀποθάνῃ εἰς τὸν αἰῶνα. Πιστεύεις τοῦτο; Λέγει αὐτῷ. Ναὶ κύριε. Ἐγὼ πεπίστευκα, ὅτι σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενος. καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἀπῆλθε καὶ ἐφώνησε Μαρίαν τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς λάθρα εἰπών

iterum uadis illuc? Respondit Iesus: Nonne duodecim sunt horæ diei? Si quis ambulauerit in die, non offendit: quia lucem huius mundi uidet. Si quis autem ambulauerit in nocte, offendit: quia lux non est in eo. Hæc ait, & post hæc dicit eis: Lazarus amicus noster dormit, sed uado ut à somno excitem eum. Dixerunt ergo discipuli eius: Domine, si dormit, saluus erit. Dixerat autem Iesus de morte eius, at illi putauerunt, quod de dormitione somni diceret. Tunc ergo Iesus dixit eis manifeste: Lazarus mortuus est, & gaudeo propter uos, ut credatis, quod non fuerim ibi. Sed eamus ad eum. Dixit ergo Thomas qui dicitur didymus, ad discipulos: Eamus & nos ut moriamur cum eo. Venit itaq; Iesus, & inuenit eum quatuor dies iam in monumento habentem. Erat autem Bethania iuxta Hierosolymam ferè stadijs quindecim. Multiq; ex Iudæis uenerant ad Martham ac Mariam, ut consolarentur eas de fratre suo. Martha ergo ut audiuit quod Iesus uenisset, occurrit illi: Maria uero domi desidebat. Dixit ergo Martha ad Iesum: Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus. Sed & nunc scio, quod quæcunq; poposceris à deo, daturus tibi sit deus. Dicit illi Iesus: Resurget frater tuus. Dicit ei Martha: Scio quod resurget in resurrectione in nouissimo die. Dicit ei Iesus: Ego sum resurrectio & uita, Qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, uiuet: & omnis qui uiuit & credit in me, non morietur in æternum. Credis hoc? Ait illi: Etiã domine. Ego credo, qd̃ tu sis Christus ille filius dei, qui in mundum uenturus erat. Et cũ hæc dixisset, abijt & uocauit Mariam sororẽ suam danculum dicens:

πρῦσα. ὁ διδάσκαλος πάρεστι, καὶ φωνεῖ σε. Ἐκείνη ὡς ἤκουσεν, ἐγείρεται ταχύ, καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτόν. Οὔπω δὲ ἐληλύθει ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν κώμην, ἀλλ' ἦν ἔτι τόπῳ, ὅπου ὑπήντησεν αὐτῷ ἡ Μάρθα. Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι οἱ ὄντες μετ' αὐτῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ παραμυθούμενοι αὐτήν, ἰδόντες τὴν Μαρίαμ, ὅτι ταχέως ἀνέστη καὶ ἐξῆλθεν, ἠκολούθησαν αὐτῇ, λέγοντες, ὅτι ὑπάγει εἰς τὸ μνημεῖον, ἵνα κλαύσῃ ἐκεῖ. Ἡ οὖν Μαρία ὡς ἦλθεν ὅπου ἦν ὁ Ἰησοῦς, ἰδοῦσα αὐτόν, ἔπεσεν αὐτοῦ πρὸς τοὺς πόδας, λέγουσα αὐτῷ. Κύριε, εἰ ἦς ὧδε, οὐκ ἂν ἀπέθανέ μου ὁ ἀδελφός. Ἰησοῦς οὖν ὡς εἶδεν αὐτὴν κλαίουσαν, καὶ τοὺς συνελθόντας αὐτῇ Ἰουδαίους κλαίοντας, ἐνεβριμήσατο τῷ πνεύματι, καὶ ἐτάραξεν ἑαυτόν, καὶ εἶπε. Ποῦ τεθείκατε αὐτόν; Λέγουσιν αὐτῷ. Κύριε, ἔρχου καὶ ἴδε. Ἐδάκρυσεν ὁ Ἰησοῦς. Ἔλεγον οὖν Ἰουδαῖοι. Ἴδε πῶς ἐφίλει αὐτόν. Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον. Οὐκ ἠδύνατο οὗτος ὁ ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ, ποιῆσαι, ἵνα καὶ οὗτος μὴ ἀποθάνῃ; Ἰησοῦς οὖν πάλιν ἐμβριμώμενος ἐν ἑαυτῷ, ἔρχεται εἰς τὸ μνημεῖον. Ἦν δὲ σπήλαιον, καὶ λίθος ἐπέκειτο ἐπ' αὐτῷ. Λέγει ὁ Ἰησοῦς. Ἄρατε τὸν λίθον. Λέγει αὐτῷ ἡ ἀδελφὴ τοῦ τεθνηκότος Μάρθα. Κύριε, ἤδη ὄζει, τεταρταῖος γάρ ἐστι. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς. Οὐκ εἶπόν σοι, ὅτι ἐὰν πιστεύσῃς, ὄψει τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ; Ἦραν οὖν τὸν λίθον, οὗ ἦν ὁ τεθνηκὼς κείμενος. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἦρε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἄνω, καὶ εἶπε. Πάτερ, εὐχαριστῶ σοι, ὅτι ἤκουσάς μου. Ἐγὼ δὲ ἤδειν, ὅτι πάντοτέ μου ἀκούεις, ἀλλὰ διὰ τὸν ὄχλον τὸν περιεστῶτα εἶπον, ἵνα πιστεύσωσιν, ὅτι σύ με ἀπέστειλας. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, φωνῇ μεγάλῃ ἐκραύγασε. Λάζαρε, δεῦρο ἔξω. Καὶ ἐξῆλθεν ὁ τεθνηκὼς δεδεμένος τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας κειρίαις, καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ σουδαρίῳ περιεδέδετο. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. Λύσατε αὐτὸν, καὶ ἄφετε ὑπάγειν. Πολλοὶ οὖν

cens: Magister adest, & uocat te. Illa ut audiuit, surgit cito, & uenit ad eum. Non dum autem uenerat Iesus in castellum, sed erat in eo loco, ubi occurrerat ei Martha. Iudæi ergo qui erant cum ea in domo & consolabantur eam: cum uidissent Mariam, quod cito surrexisset & exisset, secuti sunt eam, dicentes: Vadit ad monumẽtum, ut ploret ibi. Maria ergo cum uenisset eò, ubi erat Iesus, uidens eum, accidit ad pedes eius, & dicit ei: Domine, si fuisses hic, non esset mortuus frater meus. Iesus ergo ut uidit eam ploran-tem, & Iudæos qui uenerant cum ea plorantes, infremuit spiritu & turbauit seipsum, & dixit: Vbi posuistis eum? Dicunt ei: Domine, ueni & uide. Lachrymatus est Iesus. Dixerunt ergo Iudæi: Ecce quomõ amabat eum. Quidam autẽ ex ipsis dixerũt: Non poterat hic qui aperuit oculos cæci, facere, ut & hic non moreretur? Iesus ergo rursum fremens in semetipso, uenit ad monumentum. Erat autem spelunca, & lapis impositus erat ei. Ait Iesus: Tollite lapidem. Dicit ei Martha soror eius qui mortuus fuerat. Domine, iam olet, quatriduanus est eñ. Dicit ei Iesus: Nonne dixi tibi, quod si credideris, uisura esses gloriã dei? Sustulerunt ergo lapidẽ à loco, ubi is qui mortuus fuerat, erat positus. Iesus autẽ attollens sursum oculos, dixit: Pater, gratias ago tibi, qñ audisti me. Ego autẽ sciebã, qđ semper me audis, sed ꝓpter turbam quæ circũstat dixi, ut credant, qđ tu me miseris. Atq; hæc cum dixisset, uoce magna clamauit: Lazare, ueni foras. Et prodijt qui fuerat mortuus, manus & pedes habẽs reuinctos fascijs sepulchralib⁹, & facies illi⁹ sudario erat obuincta. Dicit eis Iesus: Soluite eum, & sinite abire. Multi

οὖν ἐκ τῶν Ἰουδαίων οἱ ἐλθόντες πρὸς τὴν Μαριάμ, καὶ θεασάμενοι ἃ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν. τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν ἀπῆλθον πρὸς τοὺς φαρισαίους, καὶ εἶπον αὐτοῖς, ἃ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς. συνήγαγον οὖν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι συνέδριον, καὶ ἔλεγον. τί ποιοῦμεν, ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος πολλὰ σημεῖα ποιεῖ; ἐὰν ἀφῶμεν αὐτὸν οὕτως, πάντες πιστεύσουσιν εἰς αὐτόν. καὶ ἐλεύσονται οἱ ῥωμαῖοι, καὶ ἀροῦσιν ἡμῶν καὶ τὸν τόπον, καὶ τὸ ἔθνος. εἷς δέ τις ἐξ αὐτῶν καϊάφας, ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου, εἶπεν αὐτοῖς. ὑμεῖς οὐκ οἴδατε οὐδέν, οὐ διαλογίζεσθε, ὅτι συμφέρει ἡμῖν, ἵνα εἷς ἄνθρωπος ἀποθάνῃ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, καὶ μὴ ὅλον τὸ ἔθνος ἀπόληται. τοῦτο δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ οὐκ εἶπεν, ἀλλὰ ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου, προεφήτευσεν, ὅτι ἔμελλεν ὁ Ἰησοῦς ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους, καὶ οὐχ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ τὰ διεσκορπισμένα, συναγάγῃ εἰς ἕν. ξε δ * Ἀπ' ἐκείνης οὖν τῆς ἡμέρας συνεβουλεύσαντο, ἵνα ἀποκτείνωσιν αὐτόν. Ἰησοῦς οὖν οὐκέτι παῤῥησίᾳ περιεπάτει ἐν τοῖς Ἰουδαίοις, ἀλλὰ ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν εἰς τὴν χώραν ἐγγὺς τῆς ἐρήμου, εἰς Ἐφραὶμ λεγομένην πόλιν, κἀκεῖ διέτριβε μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. ξζ * Ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ πάσχα τῶν Ἰουδαίων, * καὶ ἀνέβησαν πολλοὶ εἰς Ἱεροσόλυμα ἐκ τῆς χώρας πρὸ τοῦ πάσχα, ἵνα ἁγνίσωσιν ἑαυτούς. ἐζήτουν οὖν τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἔλεγον μετ' ἀλλήλων, ἐν τῷ ἱερῷ ἑστηκότες. τί δοκεῖ ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ ἔλθῃ εἰς τὴν ἑορτήν; δεδώκεισαν δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι ἐντολήν, ἵνα ἐάν τις γνῷ ποῦ ἐστιν, μηνύσῃ, ὅπως πιάσωσιν αὐτόν.

ο οὖν Ἰησοῦς πρὸ ἓξ ἡμερῶν τοῦ πάσχα ἦλθεν εἰς Βηθανίαν, ὅπου ἦν Λάζαρος ὁ τεθνηκὼς, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν. * ἐποίησαν οὖν αὐτῷ δεῖπνον ἐκεῖ, καὶ ἡ Μάρθα διηκόνει. ο δὲ Λάζαρος εἷς ἦν τῶν ἀνακειμένων σὺν αὐτῷ.

η οὖν

ergo ex Iudæis qui uenerãt ad Mariam, & uiderant quæ feciſſet Ieſus, crediderunt in eum. Quidam autem ex ipſis abierunt ad phariſæos, & dixerunt eis, quæ feciſſet Ieſus. Congregauerunt ergo pontifices & phariſæi concilium, ac dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa ſigna ædit? Si permiſerimus eum ſic, omnes credent in eum. Venientque Rhomani, & tollent tum locum noſtrũ, tum gentem. Vnus autem ex ipſis Caiaphas nomine, cum eſſet pontifex anni illius, dixit eis: Vos neſcitis quicquam, nec perpenditis, quod expedit nobis, ut unus homo moriatur pro populo, ac nõ tota gens pereat. Hoc autẽ à ſemetipſo non dixit, ſed cum eſſet pontifex anni illius, uaticinatus eſt, quod Ieſus moriturus eſſet pro gente, & non tantum pro gente, ſed ut filios dei qui erant diſperſi, congregaret in unum. Ab illo ergo die conſultabant inuicẽ, ut interficerent eum. Ieſus ergo iam non propalam ambulabat inter Iudæos, ſed abijt in regionem iuxta deſertum, in ciuitatem quæ dicitur Ephraim, & ibi uerſabatur cum diſcipulis ſuis. Inſtabat autem paſcha Iudæorum, & aſcenderunt multi Hieroſolymam è regione ante paſcha, ut purificarent ſe. Quærebant ergo Ieſum, & colloquebantur inter ſe in templo ſtantes. Quid uidetur uobis, quod non uenerit ad diem feſtum? Dederant autem pontifices & phariſæi præceptum: ut ſi quis cognouiſſet ubi eſſet indicaret, ut comprehenderent eum. Ieſus ergo ante ſex dies paſchæ uenit Bethaniam, ubi Lazarus fuerat mortuus, quẽ ſuſcitauit à mortuis. Fecerunt autẽ ei cœnam ibi, & Martha miniſtrabat. Lazarus uero unꝰ erat de numero diſcumbentium cum eo.

XII

Maria

ἡ οὖν μαρία λαβοῦσα λίτραν μύρου νάρδου ιβ
πιστικῆς πολυτίμου, ἤλειψε τοὺς πόδας τοῦ
ἰησοῦ, καὶ ἐξέμαξε ταῖς θριξὶν αὐτῆς τοὺς
πόδας αὐτοῦ, ἡ δὲ οἰκία ἐπληρώθη ἐκ τῆς
ὀσμῆς τοῦ μύρου. Λέγει οὖν εἷς ἐκ τῶν μαθη- ιγ
τῶν αὐτοῦ, ἰούδας σίμωνος ἰσκαριώτης, ὁ μέλ
λων αὐτὸν παραδιδόναι· Διὰ τί τοῦτο τὸ μύ
ρον οὐκ ἐπράθη τριακοσίων δηναρίων, καὶ
ἐδόθη πτωχοῖς; Εἶπε δὲ τοῦτο, οὐχ ὅτι περὶ
τῶν πτωχῶν ἔμελεν αὐτῷ, ἀλλ' ὅτι κλέπτης
ἦν, καὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχε, καὶ τὰ βαλ
λόμενα ἐβάσταζεν. Εἶπεν οὖν ὁ ἰησοῦς. Ἄφες
αὐτὴν, εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ μου
τετήρηκεν αὐτό· τοὺς πτωχοὺς γὰρ πάντοτε
ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχε
τε. * Ἔγνω οὖν ὄχλος πολὺς ἐκ τῶν ἰουδαίων, ιδ
ὅτι ἐκεῖ ἐστί· καὶ ἦλθον οὐ διὰ τὸν ἰησοῦν μό
νον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὸν λάζαρον ἴδωσιν, ὃν ἤγει
ρεν ἐκ νεκρῶν. Ἐβουλεύσαντο δὲ οἱ ἀρχιερεῖς,
ἵνα καὶ τὸν λάζαρον ἀποκτείνωσιν, ὅτι πολ
λοὶ δι' αὐτὸν ὑπῆγον τῶν ἰουδαίων, καὶ ἐπί
στευον εἰς τὸν ἰησοῦν. * Τῇ ἐπαύριον ὄχλος πο ιε
λὺς ὁ ἐλθὼν εἰς τὴν ἑορτὴν, ἀκούσαντες, ὅτι
ἔρχεται ὁ ἰησοῦς εἰς ἱεροσόλυμα, ἔλαβον
τὰ βαΐα τῶν φοινίκων, καὶ ἐξῆλθον εἰς ὑ
πάντησιν αὐτῷ, καὶ ἔκραζον· ὡσαννά, εὐλο
γημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου ὁ
βασιλεὺς τοῦ ἰσραήλ. * Εὑρὼν δὲ ὁ ἰησοῦς ὀνά ιζ
ριον ἐκάθισεν ἐπ' αὐτό, καθὼς ἐστι γεγραμ
μένον· Μὴ φοβοῦ θύγατερ σιών, ἰδοὺ ὁ βα
σιλεύς σου ἔρχεται καθήμενος ἐπὶ πῶλον
ὄνου. * Ταῦτα δὲ οὐκ ἔγνωσαν οἱ μαθηταὶ
αὐτοῦ τὸ πρῶτον, ἀλλ' ὅτε ἐδοξάσθη ἰησοῦς,
τότε ἐμνήσθησαν, ὅτι ταῦτα ἦν ἐπ' αὐτῷ γε
γραμμένα, καὶ ταῦτα ἐποίησαν αὐτῷ. Ἐ
μαρτύρει οὖν ὁ ὄχλος ὁ ὢν μετ' αὐτοῦ, ὅτε
τὸν λάζαρον ἐφώνησεν ἐκ τοῦ μνημείου, καὶ
ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, Διὰ τοῦτο καὶ ὑπήν
τησεν αὐτῷ ὁ ὄχλος, ὅτι ἤκουσαν τοῦτο αὐ
τὸν πεποιηκέναι τὸ σημεῖον. Οἱ οὖν φαρι
σαῖοι εἶπον πρὸς ἑαυτούς. Θεωρεῖτε, ὅτι οὐκ
ὠφελεῖτε

Maria ergo accepit libram unguẽti nar/
di pistícæ pretiosæ, & unxit pedes Iesu,
& extersit pedes eius capillis suis, domus
autẽ impleta est ex odore unguenti. Di/
cit ergo unus ex discipulis eius, Iudas Si
monis Iscariotes, qui erat eũ prodituru⁹:
Quare hoc unguentũ nõ uenijt trecentis
denarijs & datum est egenis? Dixit au/
tem hoc, non quod pauperes illi curæ
essent, sed quia fur erat, ac marsupium
habebat, eaq; quæ mittebantur, porta/
bat. Dixit ergo Iesus: Sine illam, in diem
sepulturæ meæ seruauit istud. Pauperes
enim semper habetis uobiscũ, me uero
non semper habetis. Cognouit ergo tur
ba multa ex Iudæis quod illic esset. & ue/
nerunt nõ propter Iesum tantum, sed ut
Lazarum quoq; uiderent, quem suscita/
uerat à mortuis. Consultabant autem
principes sacerdotum, ut & Lazarum in/
terficerent: quia multi propter illum abi/
bant ex Iudæis, & credebant in Iesum.
Postero die turba multa quæ uenerat
ad diem festum, cum audissent qđ ueni/
ret Iesus Hierosolymam, acceperunt ra/
mos palmarũ, & processerũt obuiam ei,
& clamabant: Hos anna, benedictus qui
uenit in nomine domini rex Israël. Na/
ctus autẽ Iesus asellam sedit super eam,
sicut scriptum est: Noli timere filia Sion,
ecce rex tuus uenit sedens super pullum
asinæ. Hæc autẽ non cognouerunt disci/
puli eius primũ, sed quando glorificatus
est Iesus, tunc recordati sunt, quod hæc
essent scripta de eo, & qđ hæc fecissent
ei. Testabat' igitur turba, quæ erat cum
eo, quando Lazarum uocauit de monu/
mento, & suscitauit eum à mortuis: Pro/
pterea & obuiã uenit ei turba, qđ audie/
rant eum ædidisse hoc signum. Pharisæi
ergo dixerũt inter se: Videtis quod nihil

ὠφελεῖτε οὐδέν; ἴδε ὁ κόσμος ὀπίσω αὐτοῦ ἀπῆλθεν. ἦσαν δέ τινες ἕλληνες ἐκ τῶν ἀνα- ιε
βαινόντων, ἵνα προσκυνήσωσιν ἐν τῇ ἑορ-
τῇ. οὗτοι οὖν προσῆλθον φιλίππῳ τῷ ἀπὸ
βηθσαϊδὰ τῆς γαλιλαίας, καὶ ἠρώτων αὐ-
τὸν, λέγοντες. κύριε, θέλομεν τὸν ἰησοῦν ἰ-
δεῖν. ἔρχεται φίλιππος καὶ λέγει τῷ ἀν
δρέᾳ. καὶ πάλιν ἀνδρέας καὶ φίλιππος
γ λέγουσι τῷ ἰησοῦ. ὁ δὲ ἰησοῦς ἀπεκρί-
νατο αὐτοῖς, λέγων. ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, ἵνα δο
ξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. ἀμὴν ἀμὴν λέ-
γω ὑμῖν, ἐὰν μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσὼν
εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει. ἐὰν
δὲ ἀποθάνῃ, πολὺν καρπὸν φέρει. ὁ φιλῶν
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἀπολέσει αὐτήν. καὶ ὁ μι-
σῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ,
εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν. ἐὰν ἐ-
μοὶ διακονῇ τίς, ἐμοὶ ἀκολουθείτω. καὶ ὅπου
εἰμὶ ἐγὼ, ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος ὁ ἐμὸς ἔσται.
καὶ ἐάν τις ἐμοὶ διακονῇ, τιμήσει αὐτὸν ὁ
πατήρ. νῦν ἡ ψυχή μου τετάρακται. καὶ
τί εἴπω; πάτερ σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύ-
της. ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἦλθον εἰς τὴν ὥραν
ταύτην. πάτερ δόξασόν σου τὸ ὄνομα. ἦλθεν
οὖν φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐδόξασα καὶ πάλιν
δοξάσω. ὁ οὖν ὄχλος ὁ ἑστὼς καὶ ἀκού-
σας, ἔλεγε βροντὴν γεγονέναι. ἄλλοι ἔλε-
γον, ἄγγελος αὐτῷ λελάληκεν. ἀπεκρίθη
ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν. οὐ δι' ἐμὲ αὕτη ἡ φω-
νὴ γέγονεν, ἀλλὰ δι' ὑμᾶς. νῦν κρίσις ἐστὶ τοῦ
κόσμου τούτου. νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τού-
του ἐκβληθήσεται ἔξω. κἀγὼ ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ
τῆς γῆς, πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν. τοῦ-
το δὲ ἔλεγε, σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἤμελ-
λεν ἀποθνήσκειν. ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ὄχλος.
ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐκ τοῦ νόμου, ὅτι ὁ χρι-
στὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ πῶς σὺ λέγεις,
δεῖ ὑψωθῆναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; τίς ἐστιν
οὗτος ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου; εἶπεν οὖν αὐτοῖς
ὁ ἰησοῦς. ἔτι μικρὸν χρόνον τὸ φῶς μεθ' ὑμῶν
ἐστι. περιπατεῖτε ἕως τὸ φῶς ἔχετε, ἵνα μὴ
σκοτία

proficitis? Ecce mundus poſt eum abijt. Erant autem quidam Græci ex his qui aſcenderant, ut adorarent in feſto. Hi ergo acceſſerunt ad Philippum qui erat à Bethſaida Galilææ, & rogabant eum, dicentes: Domine, uolumus Ieſum uidere. Venit Philippus & dicit Andreæ. Andreas rurſum & Philippus dicunt Ieſu. Ieſus autem reſpondit eis, dicens: Venit hora ut glorificetur filius hominis. Amen amen dico uobis, niſi granum frumenti deiectum in terrā mortuū fuerit, ipſum ſolum manet. Si uero mortuum fuerit, multū fructum affert. Qui amat animā ſuam, perdet eam. Et qui odit animam ſuam in hoc mundo, in uitam æternā cuſtodiet eam. Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur. Et ubi ſum ego, illic & miniſter meus erit. Si quis mihi miniſtrauerit, cohoneſtabit eum pater. Nunc anima mea turbata eſt. Et quid dicam? Pater, ſeruato me ex hora hac. Sed propterea ueni in horam hanc. Pater, illuſtra nomē tuum. Venit ergo uox de cœlo, dicens: Et illuſtraui, & rurſus illuſtrabo. Turba ergo quæ ſtabat & audierat, dicebat tonitruum eſſe factum. Alij dicebant: Angelus ei locutus eſt. Reſpondit Ieſus, & dixit: Non propter me hæc uox uenit, ſed propter uos. Nunc iudiciū eſt mundi huius. Nunc princeps mundi huius eijcietur foras. Et ego ſi exaltatus fuero à terra, omnes traham ad meipſum. Hoc autē dicebat, ſignificans qua morte eſſet moriturus. Reſpondit ei turba: Nos audiuimus ex lege, quod Chriſtus manet in æternum, & quomodo tu dicis, oportet exaltari filium hominis? Quis eſt iſte filius hominis? Dixit ergo eis Ieſus: Adhuc ad breue tempus lumē uobiſcū eſt. Ambulate donec lucem habetis, ne uos

tenebræ

σκοτία ὑμᾶς καταλάβῃ. ☩ ὁ περιπατῶν ἐν τῇ σκοτίᾳ, οὐκ οἶδε ποῦ ὑπάγει. ἕως τὸ φῶς ἔχετε, πιστεύετε εἰς τὸ φῶς, ἵνα υἱοὶ φωτὸς γένησθε. ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἀπελθὼν ἐκρύβη ἀπ' αὐτῶν. τοσαῦτα δὲ αὐτοῦ σημεῖα πεποιηκότος ἔμπροσθεν αὐτῶν, οὐκ ἐπίστευον εἰς αὐτόν, ἵνα ὁ λόγος Ἡσαΐου τοῦ προφήτου πληρωθῇ, ὃν εἶπε. κύριε, τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν; ☩ ὁ βραχίων κυρίου τίνι ἀπεκαλύφθη; * Διὰ τοῦτο οὐκ ἠδύναντο πιστεύειν, ὅτι πάλιν εἶπεν Ἡσαΐας, πεπύφλωκεν αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ πεπώρωκεν αὐτῶν τὴν καρδίαν, ἵνα μὴ ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ νοήσωσι τῇ καρδίᾳ, ☩ ἐπιστραφῶσι, καὶ ἰάσωμαι αὐτούς. * ταῦτα εἶπεν Ἡσαΐας, ὅτε εἶδε τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἐλάλησε περὶ αὐτοῦ. ὅμως μέντοι καὶ ἐκ τῶν ἀρχόντων πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν, ἀλλὰ διὰ τοὺς φαρισαίους οὐχ ὡμολόγουν, ἵνα μὴ ἀποσυνάγωγοι γένωνται. ἠγάπησαν γὰρ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον ἤπερ τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ. * Ἰησοῦς δὲ ἔκραξε καὶ εἶπεν. ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, οὐ πιστεύει εἰς ἐμὲ, ἀλλ' εἰς τὸν πέμψαντά με. καὶ ὁ θεωρῶν ἐμὲ, θεωρεῖ τὸν πέμψαντά με. * Ἐγὼ φῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, ἐν τῇ σκοτίᾳ μὴ μείνῃ. ☩ ἐάν τις μου ἀκούσῃ τῶν ῥημάτων, καὶ μὴ πιστεύῃ, ἐγὼ οὐ κρίνω αὐτόν. οὐ γὰρ ἦλθον, ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω τὸν κόσμον. ὁ ἀθετῶν ἐμὲ, ☩ μὴ λαμβάνων τὰ ῥήματά μου, ἔχει τὸν κρίνοντα αὐτόν. ὁ λόγος ὃν ἐλάλησα, ἐκεῖνος κρινεῖ αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. ὅτι ἐγὼ ἐξ ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλάλησα. ἀλλ' ὁ πέμψας με πατὴρ, αὐτός μοι ἐντολὴν ἔδωκε, τί εἴπω καὶ τί λαλήσω. καὶ οἶδα, ὅτι ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ ζωὴ αἰώνιός ἐστιν. ἃ οὖν λαλῶ ἐγὼ, καθὼς εἴρηκέ μοι ὁ πατὴρ, οὕτως λαλῶ. πρὸ δὲ τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς, ὅτι ἐλήλυθεν αὐτοῦ ἡ ὥρα, ἵνα μεταβῇ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου πρὸς τὸν πατέρα, ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ, εἰς τέλος ἠγάπησεν αὐτούς

tenebræ occupent. Et qui ambulat in tenebris, nescit quò uadat. Dum lucem habetis, credite in lucem, ut filij lucis sitis. Hæc locutus est Iesus, ac digressus abscondit se ab eis. Cum autem tam multa signa fecisset coram eis, non credebant in eum: ut sermo Hesaiæ ꝓphetæ impleret quē dixit: Domine, quis credidit sermoni nostro, & brachium domini cui reuelatum est? Propterea non poterant credere, quia iterū dixit Hesaias: Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum, ne uideant oculis, & ne intelligant corde, & conuertant & sanem eos. Hæc dixit Hesaias, quando uidit gloriam eius, & locutus est de eo. Veruntamen etiam ex principibus multi crediderūt in eum, sed propter pharisæos non confitebantur, ne è synagoga eiicerentur. Dilexerunt enim gloriam hominū magis quam gloriam dei. Iesus autem clamauit, & dixit: Qui credit in me, non credit in me, sed in eum qui misit me. Et qui uidet me, uidet eum qui misit me. Ego lux in mundum ueni, ut omnis qui credit in me, in tenebris nō maneat. Et si quis audierit uerba mea, & non crediderit, ego nō iudico eum. Non enim ueni ut iudicem mundum, sed ut seruem mundum. Qui reiicit me, nec accipit uerba mea, habet qui iudicet ipsum. Sermo quem locutus sum, ille iudicabit eum in extremo die: quia ego ex meipso non sum locutus. sed qui misit me pater, ipse mihi mandatū dedit, quid dicam, & quid loquar. Et scio, quod mandatū eius uita æterna est. Quæ ergo ego loquor, sicut dixit mihi pater, sic loquor.

XIII Ante festum autē paschæ sciens Iesus, quod ueniisset hora ipsius, ut transiret ex hoc mundo ad patrē, cum dilexisset suos qui erant in mūdo, usq; ad finem dilexit

αὐτός. * καὶ δείπνου γενομένου, τοῦ διαβόλου ἤδη βεβληκότος εἰς τὴν καρδίαν ἰούδα σίμωνος ἰσκαριώτου, ἵνα αὐτὸν παραδῷ, * εἰδὼς ὁ ιησοῦς, ὅτι πάντα δέδωκεν αὐτῷ ὁ πατὴρ εἰς τὰς χεῖρας, καὶ ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐξῆλθε, καὶ πρὸς τὸν θεὸν ὑπάγει, * ἐγείρεται ἐκ τοῦ δείπνου, καὶ τίθησι τὰ ἱμάτια, καὶ λαβὼν λέντιον, διέζωσεν ἑαυτόν. εἶτα βάλλει ὕδωρ εἰς τὸν νιπτῆρα, καὶ ἤρξατο νίπτειν τοὺς πόδας μαθητῶν, καὶ ἐκμάσσειν τῷ λεντίῳ, ᾧ ἦν διεζωσμένος. ἔρχεται οὖν πρὸς σίμωνα πέτρον, καὶ λέγει αὐτῷ ἐκεῖνος. κύριε, σύ μου νίπτεις τοὺς πόδας; Απεκρίθη ιησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ. ὃ ἐγὼ ποιῶ, σὺ οὐκ οἶδας ἄρτι, γνώσῃ δὲ μετὰ ταῦτα. λέγει αὐτῷ πέτρος. οὐ μὴ νίψῃς τοὺς πόδας μου εἰς τὸν αἰῶνα. Απεκρίθη αὐτῷ ὁ ιησοῦς. ἐὰν μὴ νίψω σε, οὐκ ἔχεις μέρος μετ' ἐμοῦ. λέγει αὐτῷ σίμων πέτρος. κύριε, μὴ τοὺς πόδας μου μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας, καὶ τὴν κεφαλήν. λέγει αὐτῷ ὁ ιησοῦς. ὁ λελουμένος οὐ χρείαν ἔχει ἢ τοὺς πόδας νίψασθαι, ἀλλ' ἔστι καθαρὸς ὅλος. καὶ ὑμεῖς καθαροί ἐστε, ἀλλ' οὐχὶ πάντες. ᾔδει γὰρ τὸν παραδιδόντα αὐτόν, διὰ τοῦτο εἶπεν, οὐχὶ πάντες καθαροί ἐστε. ὅτε οὖν ἔνιψε τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ ἔλαβε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἀναπεσών, πάλιν εἶπεν αὐτοῖς. γινώσκετέ τί πεποίηκα ὑμῖν; * ὑμεῖς φωνεῖτέ με ὁ διδάσκαλος καὶ κύριος, καὶ καλῶς λέγετε, εἰμὶ γάρ. * εἰ οὖν ἐγὼ ἔνιψα ὑμῶν τοὺς πόδας ὁ κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος, καὶ ὑμεῖς ὀφείλετε ἀλλήλων νίπτειν τοὺς πόδας. ὑπόδειγμα γὰρ ἔδωκα ὑμῖν, ἵνα καθὼς ἐγὼ ἐποίησα ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ποιῆτε. * Αμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ, οὐδὲ ἀπόστολος μείζων τοῦ πέμψαντος αὐτόν. εἰ ταῦτα οἴδατε, μακάριοι ἐστὲ ἐὰν ποιῆτε αὐτά. * οὐ περὶ πάντων ὑμῶν λέγω, ἐγὼ οἶδα οὓς ἐξελεξάμην. ἀλλ' ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ, ὁ τρώγων μετ' ἐμοῦ τὸν ἄρτον, ἐπῆρεν ἐπ' ἐμὲ τὴν πτέρναν αὐτοῦ. ἀπ' ἄρτι λέγω

eos. Et cœna facta, cum diabolus iam im miſiſſet in cor Iudæ Simonis Iſcariotæ, ut proderet eum, ſciens Ieſus quòd omnia dediſſet ſibi pater in manus, & quòd à deo exiſſet, & ad deum iret, ſurgit à cœna, & ponit ueſtimenta: & cum accepiſſet linteum, præcinxit ſe. Deinde miſit aquam in peluim, & cœpit lauare pedes diſcipulorum, & extergere linteo, quo erat præcinctus. Venit ergo ad Simonẽ Petrum. Et dicit ei Petrus: Domine, tu mihi lauas pedes? Reſpõdit Ieſus, & dixit ei: Quod ego facio, tu neſcis nunc, ſcies autem poſtea. Dicit ei Petrus: Non lauabis meos pedes in æternum. Reſpondit ei Ieſus: Si non lauero te, non habes partem mecum. Dicit ei Simon Petrus: Domine, non tantum pedes meos, ſed & manus & caput. Dicit ei Ieſus: Qui lotus eſt, non opus habet niſi ut pedes lauet, ſed eſt mundus totus. Et uos mundi eſtis, ſed non omnes. Sciebat enim, quis nam eſſet qui proderet ſe, propterea dixit: nõ eſtis mundi omnes. Poſtquam ergo lauiſſet pedes eorum, receptiſq; ueſtibus ſuis accubuiſſet, iterum dixit eis: Scitis quid fecerim uobis? Vos uocatis me magiſtrum ac dominum, & bene dicitis, ſum etenim. Si ergo ego laui pedes ueſtros dominus & magiſter, uos quoque debetis inuicem alij aliorum lauare pedes. Exemplum enim præbui uobis, ut quemadmodum ego feci uobis, ita & uos faciatis. Amen amen dico uobis, nõ eſt ſeruus maior domino ſuo, neque legatus maior eſt eo qui legauit ipſum. Si hæc nouiſtis, beati eſtis ſi feceritis ea. Non de omnibus uobis loquor, ego ſcio quos elegerim. Sed ut adimpleatur ſcriptura: Qui edit mecum panem, ſuſtulit aduerſum me calcaneum ſuum. Nunc

dico

λέγω ὑμῖν πρὸ τοῦ γενέσθαι, ἵνα ὅταν γένηται, πιστεύσητε, ὅτι ἐγώ εἰμι. * Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ λαμβάνων ἐάν τινα πέμψω, ἐμὲ λαμβάνει. ὁ δὲ ἐμὲ λαμβάνων, λαμβάνει τὸν ἀποστείλαντά με. * Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ιησοῦς ἐταράχθη τῷ πνεύματι, καὶ ἐμαρτύρησε, καὶ εἶπεν. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με, * Εβλεπον οὖν εἰς ἀλλήλους οἱ μαθηταί, ἀπορούμενοι περὶ τίνος λέγει. * Ἦν δὲ ἀνακείμενος εἷς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Ιησοῦ, ὃν ἠγάπα ὁ Ιησοῦς. Νεύει οὖν τούτῳ σίμων πέτρος πυθέσθαι, τίς ἂν εἴη περὶ οὗ λέγει. ἐπιπεσὼν δὲ ἐκεῖνος ἐπὶ τὸ στῆθος τοῦ Ιησοῦ, λέγει αὐτῷ. Κύριε, τίς ἐστιν; Ἀποκρίνεται ὁ Ιησοῦς. ἐκεῖνός ἐστιν, ᾧ ἐγὼ βάψας τὸ ψωμίον ἐπιδώσω. * καὶ ἐμβάψας τὸ ψωμίον, δίδωσιν Ἰούδᾳ σίμωνος Ἰσκαριώτῃ. καὶ μετὰ τὸ ψωμίον τότε εἰσῆλθεν εἰς ἐκεῖνον ὁ σατανᾶς. * Λέγει οὖν αὐτῷ ὁ Ιησοῦς. ὃ ποιεῖς, ποίησον τάχιον. τοῦτο δὲ οὐδεὶς ἔγνω τῶν ἀνακειμένων, πρὸς τί εἶπεν αὐτῷ. τινὲς γὰρ ἐδόκουν, ἐπεὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχεν ὁ Ἰούδας, ὅτι λέγει αὐτῷ ὁ Ιησοῦς, ἀγόρασον, ὧν χρείαν ἔχομεν εἰς τὴν ἑορτήν, ἢ τοῖς πτωχοῖς ἵνα τι δῷ. λαβὼν οὖν τὸ ψωμίον ἐκεῖνος, εὐθέως ἐξῆλθεν. ἦν δὲ νύξ. ὅτε οὖν ἐξῆλθε, λέγει ὁ Ιησοῦς. Νῦν ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὁ θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ. εἰ ὁ θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ, καὶ ὁ θεὸς δοξάσει αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ, καὶ εὐθὺς δοξάσει αὐτόν. τεκνία, ἔτι μικρὸν μεθ' ὑμῶν εἰμί. ζητήσετέ με, καὶ καθὼς εἶπον τοῖς Ἰουδαίοις, ὅτι ὅπου ὑπάγω ἐγώ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν, καὶ ὑμῖν λέγω ἄρτι. ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς, ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες, ὅτι ἐμοὶ μαθηταί ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις. Λέγει αὐτῷ σίμων πέτρος. Κύριε, ποῦ ὑπάγεις; Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ιησοῦς.

ὅπου

dico uobis priusq; fiat: ut cū factum fuerit, credatis, qđ ego sim. Amen amē dico uobis, qui recipit quēcunq; misero, me recipit. Qui autē me recipit, recipit eum qui me misit. Cū hæc dixisset Iesus, turbatus est spiritu, & testatus est, dixitq; : Amen amen dico uobis, qđ unus ex uobis proditurus est me. Aspiciebāt ergo se inuicē discipuli, hæsitantes de quo diceret. Erat autē unus ex discipulis Iesu recumbēs in sinu ipsius, nimirū is quē diligebat Iesus. Innuit ergo huic Simon Petrus, ut sciscitaretur, quis esset de quo loqueret. Itaq; cum recubuisset ille super pectus Iesu, dicit ei: Domine, quis est? Respōdet Iesus: Ille est, cui ego intinctum panē porrexero. Et cum intinxisset panē, dedit Iudæ Simonis Iscariotæ. Et post offulam ingressus est in eum satanas. Dicit igitur ei Iesus: Quod facis, fac citius. Hoc autem nemo intelligebat discumbētiū ad quid dixisset ei. Quidam em̄ putabant, quia loculos habebat Iudas, quod dixisset ei Iesus, eme ea quæ opus sunt nobis ad diem festū, aut egenis ut aliquid daret. Cum ergo accepisset ille offulam, exiuit continuo. Erat autē nox. Cum ergo exisset, dixit Iesus: Nunc glorificatus est filiꝰ hominis, & deus glorificatꝰ est per eum. Si deus glorificatus est per eum, & deus glorificabit eum per se, & continuo glorificabit eum. Filioli, adhuc pauliſper uobiscum sum. Quæretis me, & sicut dixi Iudæis, quò ego uado, uos non potestis uenire: ita & uobis dico nunc. Præceptū nouum do uobis, ut diligatis inuicem, sicut dilexi uos, ut & uos diligatis inuicē. In hoc cognoscent omnes, quod discipuli mei sitis, si charitatem habueritis inter uos mutuam. Dicit ei Simon Petrus: Domine, quò uadis? Respōdit ei Iesus:

Quò

ὅπου ὑπάγω, οὐ δύνασαί μοι νῦν ἀκολου-
ρκϛ θῆσαι, ὕστερον δὲ ἀκολουθήσεις μοι. * Λέγει αὐ-
α τῷ ὁ πέτρος. Κύριε, διὰ τί οὐ δύναμαί σοι
ἀκολουθῆσαι ἄρτι; τὴν ψυχήν μου ὑπὲρ σοῦ
θήσω. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. τὴν ψυχήν
σου ὑπὲρ ἐμοῦ θήσεις; Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, οὐ
μὴ ἀλέκτωρ φωνήσει, ἕως οὗ ἀπαρνήσῃ με τρίς.
ρκζ * Καὶ εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. Μὴ τα-
ι ρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία. Πιστεύετε εἰς τὸν θε-
όν, καὶ εἰς ἐμὲ πιστεύετε. Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πα-
τρός μου μοναὶ πολλαί εἰσιν. Εἰ δὲ μὴ, εἶπον
ἂν ὑμῖν, πορεύομαι ἑτοιμάσαι τόπον ὑμῖν.
καὶ ἐὰν πορευθῶ ἑτοιμάσαι ὑμῖν τόπον,
πάλιν ἔρχομαι καὶ παραλήψομαι ὑμᾶς πρὸς
ἐμαυτόν, ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, καὶ ὑμεῖς ἦτε.
Καὶ ὅπου ὑπάγω, οἴδατε, καὶ τὴν ὁδὸν οἴ-
δατε. Λέγει αὐτῷ Θωμᾶς. Κύριε, οὐκ οἴδα-
μεν ποῦ ὑπάγεις, καὶ πῶς δυνάμεθα τὴν
ὁδὸν εἰδέναι; Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. Ἐγώ εἰ-
μι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή. Οὐδεὶς ἔρ-
χεται πρὸς τὸν πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ. Εἰ ἐ-
γνώκειτέ με, καὶ τὸν πατέρα μου ἐγνώκειτε
ἄν. καὶ ἀπ' ἄρτι γινώσκετε αὐτὸν, καὶ ἑωρά-
κατε αὐτόν. Λέγει αὐτῷ φίλιππος. Κύριε,
δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα, καὶ ἀρκεῖ ὑμῖν.
Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. τοσοῦτον χρόνον με-
θ' ὑμῶν εἰμὶ, καὶ οὐκ ἔγνωκάς με; Φίλιπ-
πε, ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ ἑώρακε τὸν πατέρα.
καὶ πῶς σὺ λέγεις, δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέ-
ρα; οὐ πιστεύεις, ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ
ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστι; τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ
λαλῶ ὑμῖν, ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ. ὁ δὲ πα-
τὴρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων, αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα.
πιστεύετέ μοι, ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ
πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστιν. Εἰ δὲ μὴ διὰ τὰ ἔργα
αὐτὰ πιστεύετέ μοι. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ, κἀ-
κεῖνος ποιήσει, καὶ μείζονα τούτων ποιήσει, ὅτι
ρκη ἐγὼ πρὸς τὸν πατέρα μου πορεύομαι. * Καὶ
δ ὅτι ἂν αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου τοῦτο
ποιήσω, ἵνα δοξασθῇ ὁ πατὴρ ἐν τῷ ὑῷ.
Ἐάν

Quò ego uado, non potes me nunc se-
qui, sequêris autem postea. Dicit ei Pe-
trus: Domine, quare nõ possum te sequi
nunc? Animam meam pro te ponam.
Respondit ei Iesus: Animam tuam pro
me pones? Amen amen dico tibi, non ca
net gallus, donec ter me negaueris.

Et ait discipulis suis: Ne turbetur XIIII
cor uestrum. Creditis in deum, & in me
credite. In domo patris mei mansiones
multæ sunt. Quod si secus esset, dixissem
uobis, uado paraturus uobis locum. Et
si abiero ad parandum uobis locum, ite-
rum ueniam & assumam uos ad me-
ipsum: ut ubi sum ego, & uos sitis: Et
quò ego uado, scitis, & uiam scitis. Dicit
ei Thomas: Domine, nescimus quò ua-
dis. Et quomodo possumus uiam scire?
Dicit ei Iesus: Ego sum uia, & ueritas,
& uita. Nemo uenit ad patrem, nisi
per me. Si cognouissetis me, & patrem
meum utique cognouissetis. Et nunc
cognoscitis eum, & uidistis eum. Di-
cit ei Philippus: Domine, ostende no-
bis patrem, & sufficit nobis. Dicit ei
Iesus: Tanto tempore uobiscum sum,
& non cognouisti me? Philippe, qui
uidit me, uidit patrem. Et quomodo
tu dicis, ostende nobis patrem? Non
credis, quod ego in patre sim, & pa-
ter in me? Verba quæ ego loquor
uobis, à meipso non loquor. Pater
autem in me manens, ipse facit ope-
ra. Credite mihi, quod ego in patre
sim, & pater in me. Alioqui propter
ipsa facta credite mihi. Amen amen
dico uobis, qui credit in me, opera
quæ ego facio, & ipse faciet: & maiora
his faciet, quia ego ad patrem uado.
Et quicquid petieritis nomine meo, hoc
faciam, ut glorificetur pater per filium.
Si

Ἐάν τι αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐγὼ ποιήσω. ἐὰν ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσατε. καὶ ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα, καὶ ἄλλον παράκλητον δώσει ὑμῖν, ἵνα μένῃ μεθ' ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτό, οὐ δὲ γινώσκει αὐτό. ὑμεῖς δὲ γινώσκετε αὐτὸ, ὅτι παρ' ὑμῖν μένει, καὶ ἐν ὑμῖν ἔσται. οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς, ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. ἔτι μικρὸν, καὶ ὁ κόσμος με οὐκ ἔτι θεωρεῖ, ὑμεῖς δὲ θεωρεῖτέ με, ὅτι ἐγὼ ζῶ, καὶ ὑμεῖς ζήσεσθε. ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ γνώσεσθε ὑμεῖς, ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρί μου, καὶ ὑμεῖς ἐν ἐμοὶ, καὶ ἐγὼ ἐν ὑμῖν. Ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶν αὐτὰς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με.
ρκθ α * Ὁ δὲ ἀγαπῶν με, ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ πατρός μου, καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτὸν, καὶ ἐμ
ρλ ι φανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν. * Λέγει αὐτῷ ἰούδας, οὐχ ὁ ἰσκαριώτης. κύριε, τί γέγονεν, ὅτι ἡμῖν μέλλεις ἐμφανίζειν σεαυτὸν, καὶ οὐχὶ τῷ κόσμῳ; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ. ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτόν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν. ὁ μὴ ἀγαπῶν
λρα α με, τοὺς λόγους μου οὐ τηρεῖ, * Καὶ ὁ λόγος ὃν ἀκούετε, οὐκ ἔστιν ἐμὸς, ἄλλα τοῦ πέμψαντός με πατρός. Ταῦτα λελάλη-
ρλβ ι κα ὑμῖν παρ' ὑμῖν μένων. * Ὁ δὲ παράκλητος τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ πέμψει ὁ πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα, καὶ ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα ὅσα εἶπον ὑμῖν. Εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν, οὐ καθὼς ὁ κόσμος δίδωσιν, ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν. Μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία, μηδὲ δειλιάτω. ἠκούσατε, ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν, ὑπάγω καὶ ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. εἰ ἠγαγᾶτέ με, ἐχάρητε ἂν, ὅτι εἶπον, πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα, ὅτι ὁ πατὴρ μείζων μου ἐστί. Καὶ νῦν εἴρηκα ὑμῖν.

Si quid petieritis per nomen meum, ego faciam. Si diligitis me, præcepta mea seruate. Et ego rogabo patrem, & alium consolatorem dabit uobis, ut maneat uobiscum in æternum, spiritum ueritatis quem mundus non potest accipere: quia non uidet eum, nec nouit eum. Vos autem cognoscitis eum, quia apud uos manet, & in uobis erit. Non relinquam uos orphanos, ueniam ad uos. Adhuc pusillum, & mundus me iam non uidet: uos autem uidetis me. Quia ego uiuo, & uos uiuetis. In illo die uos cognoscetis, quod ego sim in patre meo, & uos in me, & ego in uobis. Qui habet præcepta mea & seruat ea, ille est qui diligit me. Qui autem diligit me, diligetur à patre meo: & ego diligam eum, & aperiam ei meipsum. Dicit ei Iudas, non ille Iscariotes: Domine, quid factum est, quod manifestaturus es nobis teipsum, & non mundo? Respondit Iesus, & dixit ei: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum: & ad eum ueniemus, & mansionē apud eum faciemus. Qui non diligit me, sermones meos non seruat: & sermo quem auditis, non est meus, sed eius qui misit me patris. Hæc locutus sum uobis apud uos manens. Paracletus autem ille qui est spiritus sanctus, quem spiritum mittet pater nomine meo, ille uos docebit omnia, & suggeret uobis omnia quæcunque dixi uobis. Pacem relinquo uobis, pacem meam do uobis. non quomodo mundus dat, ego do uobis. Ne turbetur cor uestrum, neque formidet. Audistis quod ego dixi uobis, uado, & uenio ad uos. Si diligeretis me, gauderetis utiq; qd' dixerim, uado ad patrē, quia pater maior me est. Et nunc dixi uobis

ὑμῖν πρὶν γενέσθαι, ἵνα ὅταν γένηται, πιστεύσητε. οὐκ ἔτι πολλὰ λαλήσω μεθ' ὑμῶν. ἔρχεται γὰρ ὁ τοῦ κόσμου τούτου ἄρχων, καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν. ἀλλ' ἵνα γνῶ ὁ κόσμος, ὅτι ἀγαπῶ τὸν πατέρα, καὶ καθὼς ἐνετείλατό μοι ὁ πατήρ, οὕτως ποιῶ. ἐγείρεσθε ἄγωμεν ἐντεῦθεν.

Ego sum uitis uera, & pater meus agricola est. Omnē palmitē in me nō ferentē fructum tollit, & omnē qui fert fructum purgat, ut fructum copiosiorem afferat. Iam uos mundi estis propter sermonē, quē locutus sum uobis. Manete in me, & ego in uobis. Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso nisi manserit in uite, sic nec uos, nisi in me manseritis. Ego sum uitis, uos palmites. Qui manet in me & ego in eo, hic fert fructū multū: quia sine me nihil potestis facere. Si quis in me nō manserit, eiectus est foras sicut palmes & exaruit: & colligunt eos, & in ignem cōiiciunt & ardent. Si manseritis in me, & uerba mea in uobis manserint, quicquid uolueritis, petetis, & fiet uobis. In hoc glorificatus est pater meus, ut fructum copiosum afferatis, & efficiamini mei discipuli. Sicut dilexit me pater, ita & ego dilexi uos. Manete in dilectione mea. Si præcepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea, sicut & ego patris mei præcepta seruaui, & maneo in eius dilectione. Hæc locutus sum uobis, ut gaudiū meū in uobis maneat, & gaudium uestrū impleat. Hoc est præceptū meū, ut diligatis uos inuicem sicut dilexi uos. Maiorem hac dilectionē nemo habet, ut quis animā suam ponat pro amicis suis. Vos amici mei estis, si feceritis quæcunq; ego præcipio uobis. Nō posthac uos dico seruos, quia seruus nescit quid faciat dominus eius. Vos autē dixi

ἐγὼ εἰμὶ ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή, καὶ ὁ πατήρ μου ὁ γεωργός ἐστι. πᾶν κλῆμα ἐν ἐμοὶ μὴ φέρον καρπὸν αἴρει αὐτό, καὶ πᾶν τὸ καρπὸν φέρον, καθαίρει αὐτό, ἵνα πλείονα καρπὸν φέρῃ, ἤδη ὑμεῖς καθαροί ἐστε διὰ τὸν λόγον, ὃν λελάληκα ὑμῖν. μείνατε ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν ὑμῖν. καθὼς τὸ κλῆμα οὐ δύναται καρπὸν φέρειν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἐὰν μὴ μείνῃ ἐν τῇ ἀμπέλῳ, οὕτως οὐδὲ ὑμεῖς ἐὰν μὴ ἐν ἐμοὶ μείνητε. ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος, ὑμεῖς τὰ κλήματα. ὁ μένων ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν αὐτῷ, οὗτος φέρει καρπὸν πολύν, ὅτι χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν, ἐὰν μή τις μείνῃ ἐν ἐμοί, ἐβλήθη ἔξω ὡς τὸ κλῆμα, καὶ ἐξηράνθη, καὶ συνάγουσιν αὐτά, καὶ εἰς πῦρ βάλλουσι, καὶ καίεται. * ρλγ δ Ἐὰν μείνητε ἐν ἐμοί, καὶ τὰ ῥήματά μου ἐν ὑμῖν μείνῃ, ὃ ἐὰν θέλητε αἰτήσεσθε, καὶ γενήσεται ὑμῖν. * ρλδ ι Ἐν τούτῳ ἐδοξάσθη ὁ πατήρ μου, ἵνα καρπὸν πολὺν φέρητε, καὶ γενήσεσθε ἐμοὶ μαθηταί. καθὼς ἠγάπησέ με ὁ πατήρ, κἀγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς. Μείνατε ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ. ἐὰν τὰς ἐντολάς μου τηρήσητε, μενεῖτε ἐν τῇ ἀγάπῃ μου, καθὼς ἐγὼ τὰς ἐντολὰς τοῦ πατρός μου τετήρηκα, καὶ μένω αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ. ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ ἐν ὑμῖν μείνῃ, καὶ ἡ χαρὰ ὑμῶν πληρωθῇ. αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμή, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς. * ρλε δ Μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τίς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ. * ρλς ι Ὑμεῖς φίλοι μού ἐστε, ἐὰν ποιῆτε ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν. οὐκ ἔτι ὑμᾶς λέγω δούλους, ὅτι ὁ δοῦλος οὐκ οἶδε τί ποιεῖ αὐτοῦ ὁ κύριος. ὑμᾶς δὲ εἴρηκα φίλους

XV

amicos,

φίλοις, ὅτι πάντα ἃ ἤκουσα παρὰ τοῦ πατρός μου, ἐγνώρισα ὑμῖν. οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξασθε, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς, καὶ ἔθηκα ὑμᾶς, ἵνα ὑμεῖς ὑπάγητε, καὶ καρπὸν φέρητε, καὶ ὁ καρπὸς ὑμῶν μένῃ. * ἵνα ὅτι ἂν αἰτήσητε τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου, δῷ ὑμῖν. * ταῦτα ἐντέλλομαι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. εἰ ὁ κόσμος ὑμᾶς μισεῖ, γινώσκετε ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν μεμίσηκεν. εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον ἐφίλει. ὅτι δὲ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ ἐστέ, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου, διὰ τοῦτο μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος. * μνημονεύετε τοῦ λόγου, οὗ ἐγὼ εἶπον ὑμῖν. οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ. * εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν. εἰ τὸν λόγον μου ἐτήρησαν, καὶ τὸν ὑμέτερον τηρήσουσιν. * ἀλλὰ ταῦτα πάντα ποιήσουσιν ὑμῖν διὰ τὸ ὄνομά μου, * ὅτι οὐκ οἴδασι τὸν πέμψαντά με. * εἰ μὴ ἦλθον καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ εἴχοσαν. νῦν δὲ πρόφασιν οὐκ ἔχουσι περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν. * ὁ ἐμὲ μισῶν, καὶ τὸν πατέρα μου μισεῖ. * εἰ τὰ ἔργα μὴ ἐποίησα ἐν αὐτοῖς, ἃ οὐδεὶς ἄλλος πεποίηκεν, ἁμαρτίαν οὐκ εἴχοσαν. νῦν δὲ καὶ ἑωράκασι καὶ μεμισήκασι, καὶ ἐμὲ καὶ τὸν πατέρα μου. ἀλλ' ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος, ὁ γεγραμμένος ἐν τῷ νόμῳ αὐτῶν, ὅτι ἐμίσησάν με δωρεάν. ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ. καὶ ὑμεῖς δὲ μαρτυρεῖτε, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς μετ' ἐμοῦ ἐστέ.

* ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα μὴ σκανδαλισθῆτε. ἀποσυναγώγους ποιήσουσιν ὑμᾶς. ἀλλ' ἔρχεται ὥρα, ἵνα πᾶς ὁ ἀποκτείνας ὑμᾶς, δόξῃ λατρείαν προσφέρειν τῷ θεῷ. καὶ ταῦτα ποιήσουσιν ὑμῖν, ὅτι οὐκ ἔγνωσαν τὸν πατέρα οὐδὲ ἐμέ. ἀλλὰ ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα, μνημονεύητε αὐτῶν, ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν. * ταῦτα δὲ

amicos: quia omnia quæ audiui à patre meo, nota feci uobis. Non uos me elegistis, sed ego elegi uos: & constitui uos, ut eatis & fructum afferatis, & fructus uester maneat, ut quicquid petieritis patrem sub nomine meo, det uobis. Hæc mando uobis, ut diligatis inuicem. Si mũdus uos odit, scitis quod me prius ꝯ uos odio habuerit. Si de mundo fuissetis, mundus quod suum est, diligeret. Quia uero de mundo non estis, sed ego selegi uos de mundo, propterea odit uos mundus. Mementote sermonis mei, quẽ ego dixi uobis: Non est seruus maior domino suo. Si me persecuti sunt, & uos persequentur. Si sermonem meum seruauerunt, & uestrũ seruabunt. Sed hæc omnia faciẽt uobis ꝓpter nomẽ meum, quia nõ nouerunt eum qui misit me. Si non uenissem & locutus fuissem eis, peccatum nõ haberẽt. Nunc autẽ nõ habẽt qd' prætexãt peccato suo. Qui me odit, is & patrẽ meum odit. Si opera nõ fecissem inter eos quæ nemo alius fecit, peccatum nõ haberẽt. Nunc autẽ & uiderũt & oderũt, nõ solũ me, uerũctiã patrẽ meũ. Sed hoc accidit ut compleat' sermo, qui in lege eorũ scriptus est: Odio habuerunt me gratis. Cum autẽ uenerit paracletus, quem ego mittam uobis à patre, spiritus ueritatis, qui à patre procedit, ille testimonium perhibebit de me. Et uos testes estis, quia ab initio mecum estis.

Hæc locutus sum uobis, ut ne quid offendamini. Alienos à synagogis facient uos. Sed ueniet tẽpus, ut quisquis interficiat uos, uideat' cultum præstare deo. Et hæc facient uobis, quia non nouerũt patrem neq; me. Sed hæc locutus sum uobis, ut cum uenerit tẽpus illud, reminiscamini eorũ, qd' ego dixerim uobis. Hæc

XVI

u autẽ

δὲ ὑμῖν ἐξ ἀρχῆς οὐκ εἶπον, ὅτι μεθ' ὑμῶν ἤμην. Νῦν δὲ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με, καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ἐρωτᾷ με, ποῦ ὑπάγεις. ἀλλ' ὅτι ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἡ λύπη πεπλήρωκεν ὑμῶν τὴν καρδίαν. ἀλλ' ἐγὼ τὴν ἀλήθειαν λέγω ὑμῖν, συμφέρει ὑμῖν, ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω. Ἐὰν γὰρ μὴ ἀπέλθω, ὁ παράκλητος οὐκ ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς. Ἐὰν δὲ πορευθῶ, πέμψω αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς. Καὶ ἐλθὼν ἐκεῖνος ἐλέγξει τὸν κόσμον περὶ ἁμαρτίας, καὶ περὶ δικαιοσύνης, καὶ περὶ κρίσεως. περὶ ἁμαρτίας μέν, ὅτι οὐ πιστεύουσιν εἰς ἐμέ. περὶ δικαιοσύνης δέ, ὅτι πρὸς τὸν πατέρα ὑπάγω, καὶ οὐκέτι θεωρεῖτέ με. περὶ δὲ κρίσεως, ὅτι ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου κέκριται. Ἔτι πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι. Ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. οὐ γὰρ λαλήσει ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ, λαλήσει, καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ὑμῖν. ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. * πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ, ἐμά ἐστι. * διὰ τοῦτο εἶπον, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. Μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με, ὅτι ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα. Εἶπον οὖν ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς ἀλλήλους. τί ἐστι τοῦτο, ὃ λέγει ἡμῖν, μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με. καὶ ὅτι ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα; ἔλεγον οὖν, τοῦτο τί ἐστιν, ὃ λέγει, τὸ μικρόν; οὐκ οἴδαμεν τί λαλεῖ. ἔγνω οὖν ὁ Ἰησοῦς, ὅτι ἤθελον αὐτὸν ἐρωτῆσαι, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. περὶ τούτου ζητεῖτε μετ' ἀλλήλων, ὅτι εἶπον, μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με; Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι κλαύσετε καὶ θρηνήσετε ὑμεῖς, ὁ δὲ κόσμος χαρήσεται. ὑμεῖς δὲ λυπηθήσεσθε, ἀλλὰ ἡ λύπη ὑμῶν εἰς χαρὰν γενήσεται. Ἡ γυνὴ ὅταν τίκτῃ, λύπην ἔχει, ὅτι ἦλθεν

ϛμη γ ϛμθ ι

autem uobis ab initio non dixi, quia uobiscum eram. Nunc autē uado ad eum, qui misit me, & nemo ex uobis interrogat me quò uadam. Sed quia hæc locutus sum uobis, mœstitudo impleuit cor uestrū. Sed ego ueritatē dico uobis, expedit uobis, ut ego uadam. Si eñ nō abiero, consolator ille non ueniet ad uos. Sin autē abiero, mittam eum ad uos. Et cum uenerit ille, arguet mundū de peccato, & de iustitia, & de iudicio. De peccato quidem, quia non credunt in me. De iustitia uero, quia ad patrē uado, & posthac nō uidetis me. De iudicio autem, quia princeps huius mundi iam iudicatus est. Ad hæc, multa habeo quæ uobis dicam, sed nō potestis portare nunc. Cū autē uenerit ille, qui est spiritus ueritatis, ducet uos in omnē ueritatē. Non eñ loquet' à semetipso, sed quæcūq; audierit, loquet', & quæ futura sunt, annunciabit uobis. Ille me glorificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit uobis. Omnia quæcūq; habet pater, mea sunt. Propterea dixi, qđ de meo accipiet & annūciabit uobis. Pusillum, & non uidetis me, & iterū pusillū, & uidebitis me, quia uado ad patrē. Dixerūt ergo quidā ex discipulis eius inter se: Quid est hoc, qđ dicit nobis, pusillū & nō uidetis me, & rursus pusillū & uidebitis me, & quia uado ad patrē? Dicebāt ergo: Quid est hoc, qđ dicit, pusillū? Nescimus qd loquat'. Cognouit autē Iesus, qđ uellent se interrogare, & dixit eis: De hoc quæritis inter uos, qđ dixi, pusillū & nō uidetis me, & iterū pusillum & uidebitis me. Amen amē dico uobis, plorabitis & lamētabimini uos, mundus cōtra gaudebit. Vos autem mœrore afficiemini, sed mœror uester uertetur in gaudium. Mulier cum parit, dolorem habet, quia

uenit

ἦλθεν ἡ ὥρα αὐτῆς, ὅταν δὲ γεννήσῃ τὸ παιδίον, οὐκ ἔτι μνημονεύει τῆς θλίψεως διὰ τὴν χαρὰν, ὅτι ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον. καὶ ὑμεῖς οὖν λύπην μὲν νῦν ἔχετε. πάλιν δὲ ὄψομαι ὑμᾶς, καὶ χαρήσεται ὑμῶν ἡ καρδία, καὶ τὴν χαρὰν ὑμῶν οὐδεὶς αἴρει ἀφ' ὑμῶν. καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐμὲ οὐκ ἐρωτήσετε οὐδέν. * ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσητε τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου, δώσει ὑμῖν. ἕως ἄρτι οὐκ ἠτήσατε οὐδὲν ἐν τῷ ὀνόματί μου. αἰτεῖτε, καὶ λήψεσθε, ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ᾖ πεπληρωμένη. * ταῦτα ἐν παροιμίαις λελάληκα ὑμῖν. ἔρχεται ὥρα, ὅτε οὐκέτι ἐν παροιμίαις λαλήσω ὑμῖν, ἀλλὰ παρρησίᾳ περὶ τοῦ πατρὸς ἀναγγελῶ ὑμῖν. ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐν τῷ ὀνόματί μου αἰτήσεσθε, καὶ οὐ λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα περὶ ὑμῶν, αὐτὸς γὰρ ὁ πατὴρ φιλεῖ ὑμᾶς, ὅτι ὑμεῖς ἐμὲ πεφιλήκατε, καὶ πεπιστεύκατε, ὅτι ἐγὼ παρὰ τοῦ θεοῦ ἐξῆλθον. ἐξῆλθον παρὰ τοῦ πατρὸς, καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, πάλιν ἀφίημι τὸν κόσμον, καὶ πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα. λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. ἴδε νῦν παρρησίᾳ λαλεῖς, καὶ παροιμίαν οὐδεμίαν λέγεις. νῦν οἴδαμεν, ὅτι οἶδας πάντα, καὶ οὐ χρείαν ἔχεις, ἵνα τίς σε ἐρωτᾷ, ἐν τούτῳ πιστεύομεν, ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐξῆλθες. * ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. ἄρτι πιστεύετε. ἰδοὺ ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐλήλυθεν, ἵνα σκορπισθῆτε ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια, καὶ ἐμὲ μόνον ἀφῆτε. καὶ οὐκ εἰμὶ μόνος, ὅτι ὁ πατὴρ μετ' ἐμοῦ ἐστί. * ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἐν ἐμοὶ εἰρήνην ἔχητε. ἐν τῷ κόσμῳ θλῖψιν ἔχετε, ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον.

ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐπῆρε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ εἶπε. πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, δόξασόν σου τὸν υἱὸν, ἵνα καὶ ὁ υἱός σου δοξάσῃ σε. καθὼς ἔδωκας αὐτῷ ἐξουσίαν πάσης σαρκὸς, ἵνα πᾶν ὃ ἔδω-

κας

uenit hora eius: Cum autem pepererit puerum, iam non meminit anxietatis: propterea quod gaudeat hominem esse natum in mundo. Et uos igitur nunc quidem mœrorem habetis. sed iterum uidebo uos, & gaudebit cor uestrum, & gaudium uestrum nemo tollit à uobis. Et in illo die me non interrogabitis quic quam. Amen amē dico uobis, quæcunq; petieritis patrē sub nomine meo, dabit uobis. Hactenus non petistis quicquam sub nomine meo. Petite, & accipietis: ut gaudium uestrum sit perfectum. Hæc per prouerbia locutus sum uobis. Veniet tempus, cum iam non per prouerbia loquar uobis, sed palam de patre meo annunciabo uobis, In illo die sub nomine meo petetis. Et non dico uobis, quod ego rogaturus sim patrem prò uobis, Ipse enim pater amat uos, quia uos me amastis. & credidistis, quod à deo exiuerim. Exiui à patre, & ueni in mundum: iterum relinquo mundum, & uado ad patrem. Dicunt ei discipuli eius: Ecce nunc aperte loqueris, nec prouerbium ullum dicis. Nunc scimus, quod scis omnia, nec opus est tibi, ut quis te interroget, Per hoc credimus, quod à deo existi. Respondit eis Iesus: Nunc creditis. Ecce instat tempus, & iam uenit, ut dispergamini unusquisq; in sua, mecq; solum relinquatis. & tamen non sum solus, quia pater mecum est. Hæc locutus sum uobis, ut in me pacem habeatis. In mundo afflictionem habetis, sed bono animo sitis, ego uici mundum.

Hæc locutus est Iesus, & XVII
sublatis oculis in cœlum, dixit: Pater, uenit hora, glorifica filium tuum, ut & filius tuus glorificet te. Sicut dedisti ei potestatem omnis carnis, ut quotquot de-

κας αὐτῷ, δώσῃ αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον, αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωή, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον, ἀληθινὸν θεόν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν. Ἐγώ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς, τὸ ἔργον ἐτελείωσα, ὃ δέδωκάς μοι, ἵνα ποιήσω. καὶ νῦν δόξασόν με σὺ πάτερ παρὰ σεαυτῷ τῇ δόξῃ, ᾗ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρά σοι. Ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις, οὓς δέδωκάς μοι ἐκ τοῦ κόσμου. Σοὶ ἦσαν, κἀμοὶ αὐτοὺς δέδωκας, καὶ τὸν λόγον σου τετηρήκασι. Νῦν ἔγνωκαν, ὅτι πάντα ὅσα δέδωκάς μοι, παρά σού εἰσιν. ὅτι τὰ ῥήματα ἃ δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς, καὶ αὐτοὶ ἔλαβον, καὶ ἔγνωσαν ἀληθῶς, ὅτι παρὰ σοῦ ἐξῆλθον. καὶ ἐπίστευσαν, ὅτι σύ με ἀπέστειλας. ἐγὼ περὶ αὐτῶν ἐρωτῶ. οὐ περὶ τοῦ κόσμου ἐρωτῶ, ἀλλὰ περὶ ὧν δέδωκάς μοι, ὅτι σοί εἰσι. καὶ τὰ ἐμὰ πάντα σά ἐστι, καὶ τὰ σὰ ἐμά, καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς. καὶ οὐκ ἔτι εἰμὶ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ οὗτοι ἐν τῷ κόσμῳ εἰσί, καὶ ἐγὼ πρὸς σὲ ἔρχομαι. πάτερ ἅγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου, οὓς δέδωκάς μοι, ἵνα ὦσιν ἓν καθὼς ἡμεῖς. ὅτε ἤμην μετ' αὐτῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ἐγὼ ἐτήρουν αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου. οὓς δέδωκάς μοι ἐφύλαξα, καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπώλετο εἰ μὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ. Νῦν δὲ πρός σε ἔρχομαι, καὶ ταῦτα λαλῶ ἐν τῷ κόσμῳ, ἵνα ἔχωσι τὴν χαρὰν τὴν ἐμὴν πεπληρωμένην ἐν αὐτοῖς. Ἐγὼ δέδωκα αὐτοῖς τὸν λόγον σου, καὶ ὁ κόσμος ἐμίσησεν αὐτούς, ὅτι οὐκ εἰσὶν ἐκ τοῦ κόσμου, καθὼς ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου. οὐκ ἐρωτῶ, ἵνα ἄρῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἵνα τηρήσῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ πονηροῦ. ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰσὶ, καθὼς ἐγὼ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰμί. Ἁγίασον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου. ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθειά ἐστι. καθὼς ἐμὲ ἀπέστειλας εἰς τὸν κόσμον, κἀγὼ ἀπέστειλα αὐτοὺς εἰς τὸν κόσμον, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἁγιάζω ἐμαυτόν, ἵνα καὶ αὐτοὶ ὦσιν ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ.

dísti ei, det eis uitam æternam. Hæc est autem uita æterna, ut cognoscant te solum, deum uerum, & quẽ misisti, Iesum Christum. Ego te glorificaui super terram, opus consummaui, quod dedisti mihi ut facerem. Et nunc glorifica me tu pater apud temetipsum gloria, quã habui, priusquam hic mundus esset apud te. Manifestaui nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi de mundo. Tui erant, & mihi eos dedisti, & sermonem tuum seruauerunt. Nunc cognouerunt, quod omnia quæcũq; dedisti mihi, abs te sunt. Quia uerba quæ dedisti mihi, dedi eis: & ipsi acceperũt, & cognouerũt uere, quod à te exiui: & crediderũt, quod tu me misisti. Ego pro eis rogo. Non ꝓ mundo rogo, sed pro his, quos dedisti mihi: quia tui sunt. Et mea omnia tua sunt, & tua mea sunt, & glorificatus sum in eis. Et iam non sum in mundo, & hi in mundo sunt, & ego ad te uenio. Pater sancte, serua eos per nomen tuum, quos dedisti mihi: ut sint unum, sicut & nos. Cum essem cum eis in mundo, ego seruabam eos nomine tuo. Quos dedisti mihi, ego custodiui, & nemo ex eis periit nisi filius ille perditus, ut scriptura compleretur. Nunc autẽ ad te uenio, & hæc loquor in mundo, ut habeant gaudium meum impletum in semetipsis. Ego tradidi eis sermonem tuum, & mundus eos odio habuit: quia non sunt de mundo, sicut & ego non sum de mundo. Non rogo ut tollas eos è mũdo, sed ut serues eos à malo. De mundo non sunt, sicut & ego nõ sum de mũdo. Sanctifica eos per ueritatẽ tuã. Sermo tuus ueritas est. Sicut tu me misisti in mundum, ita & ego misi eos in mũdũ, & ꝓ eis ego sanctifico me ipsum, ut sint & ipsi sanctificati per ueritatem.

θείᾳ. οὐ περὶ τούτων δὲ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πιστευόντων διὰ τὸν λόγον αὐτῶν εἰς ἐμέ, ἵνα πάντες ἓν ὦσι, καθὼς σὺ πάτερ ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν σοί, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἓν ὦσιν, ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ, ὅτι σύ με ἀπέστειλας. καὶ ἐγὼ τὴν δόξαν ἣν δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ὦσιν ἓν, καθὼς ἡμεῖς ἓν ἐσμεν. ἐγὼ ἐν αὐτοῖς, καὶ σὺ ἐν ἐμοί, ἵνα ὦσι τετελειωμένοι εἰς ἕν, καὶ ἵνα γινώσκῃ ὁ κόσμος, ὅτι σύ με ἀπέστειλας, & ἠγάπησας αὐτούς, καθὼς ἐμὲ ἠγάπησας. πάτερ, οὓς δέδωκάς μοι, θέλω ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, κἀκεῖνοι ὦσι μετ' ἐμοῦ, ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμὴν, ἣν δέδωκάς μοι, ὅτι ἠγάπησάς με πρὸ καταβολῆς κόσμου.* πάτερ δίκαιε, καὶ ὁ κόσμος σε οὐκ ἔγνω, ἐγὼ δέ σε ἔγνων, * καὶ οὗτοι ἔγνωσαν, ὅτι σύ με ἀπέστειλας. & ἐγνώρισα αὐτοῖς τὸ ὄνομά σου. & γνωρίσω, ἵνα ἡ ἀγάπη ἣν ἠγάπησάς με, ἐν αὐτοῖς ᾖ, κἀγὼ ἐν αὐτοῖς.* Ταῦτα εἰπὼν ὁ ἰησοῦς, ἐξῆλθε σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτου πέραν του χαμάρρου τοῦ κεδρων, ὅπου ἦν κῆπος, εἰς ὃν εἰσῆλθεν αὐτὸς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτου.* ἤδει δὲ καὶ ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, τὸν τόπον, ὅτι πολλάκις συνήχθη ὁ ἰησοῦς ἐκεῖ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτου.* ὁ οὖν ἰούδας λαβὼν τὴν σπεῖραν, καὶ ἐκ τῶν ἀρχιερέων καὶ φαρισαίων ὑπηρέτας, ἔρχεται ἐκεῖ μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων καὶ ὅπλων.* ἰησοῦς οὖν εἰδὼς πάντα τὰ ἐρχόμενα ἐπ' αὐτὸν, ἐξελθὼν, εἶπεν αὐτοῖς. τίνα ζητεῖτε; ἀπεκρίθησαν αὐτῷ. ἰησοῦν τὸν ναζωραῖον. λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. ἐγώ εἰμι. εἰστήκει δὲ καὶ ἰούδας, ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, μετ' αὐτῶν. ὡς οὖν εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι ἐγώ εἰμι, ἀπῆλθον εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ ἔπεσον χαμαί. πάλιν οὖν αὐτοὺς ἐπηρώτησε. τίνα ζητεῖτε; οἱ δὲ εἶπον. ἰησοῦν τὸν ναζωραῖον. ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς. εἶπον ὑμῖν, ὅτι ἐγώ εἰμι. εἰ οὖν ἐμὲ ζητεῖτε, ἄφετε τούτους ὑπάγειν. ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὃν εἶπεν, ὅτι οὓς δέδωκάς μοι, οὐκ ἀπώλεσα ἐξ αὐτῶν

γμα γ
γμε ι
γμς α
γμζ ι
γμη α
γμθ ι

tatem. Non pro eis autem rogo tantum, sed & pro ijs, qui credituri sunt per sermonem eorum in me: ut omnes unum sint, sicut tu pater in me & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint, ut credat mundus qđ tu me miseris, & ego gloriā quā dedisti mihi, dedi eis: ut sint unum, sicut & nos unum sumus. Ego in eis, & tu in me, ut sint cōsummati in unum, & ut cognoscat mundus, quod tu me misisti, & dilexisti eos, sicut & me dilexisti. Pater, quos dedisti mihi, uolo: ut ubi sum ego, & illi sint mecū: ut uideant gloriā meam, quā dedisti mihi, quia dilexisti me ante cōditū mundū. Pater iuste, & mūdus te non cognouit: ego autē te cognoui, & hi cognouerūt, qđ tu me miseris. Et notum feci eis nomē tuū, & notum faciam, ut dilectio qua dilexisti me, in ipsis sit, & ego in ipsis. Hæc cū dixisset Iesus, egressus est cum discipulis suis trans torrentē cedron, ubi erat hortus, in quem introiuit ipse & discipuli eius. Nouerat autem & Iudas, qui prodebat eum, locum: quia frequenter Iesus conuenerat illuc cum discipulis suis. Iudas ergo cum accepisset cohortem, & à pontificibus ac pharisæis ministros, uenit illuc cum laternis ac facibus & armis. Iesus itaque sciens omnia quæ uentura erant super se, processit ac dixit eis: Quem quæritis? Respōderunt ei: Iesum Nazarenū. Dicit eis Iesus: Ego sum. Stabat autem & Iudas, qui prodebat eum, cum ipsis. Vt ergo dixit eis, ego sum, abierunt retrorsum & ceciderunt in terrā. Iterum ergo interrogauit eos: Quē quæritis? Illi autē dixerunt: Iesum Nazarenum. Respondit Iesus: Dixi uobis, qđ ego sim: Si ergo me quæritis, sinite hos abire. Vt compleret sermo quem dixerat: Ex ijs quos dedisti mihi, non perdidi

XVIII

ρξ̄ α ἀυτῶν οὐδένα. * Σίμων οὖν πέτρος ἔχων
μάχαιραν, ἥλκυσεν ἀυτὴν, καὶ ἔπαισε τὸν τοῦ
ἀρχϊερέως δοῦλον, καὶ ἀπέκοψεν ἀυτοῦ τὸ ὠτί-
ον τὸ δεξϊόν. ἦν δὲ ὄνομα τῷ δούλῳ μάλχος.
ρξᾱ α * Εἶπεν οὖν ὁ Ιησοῦς τῷ πέτρῳ. βάλε τὴν μά-
χαιράν σου εἰς τὴν θήκην. τὸ ποτήρϊον ὃ δέ-
ρξβ̄ α δωκέ μοι ὁ πατὴρ, οὐ μὴ πίω ἀυτό; * Η οὖν
σπείρα καὶ ὁ χιλίαρχος καὶ οἱ ὑπηρέται τῶν
ἰουδαίων συνέλαβον τὸν Ιησοῦν, καὶ ἔδησαν
ρξγ̄ ι ἀυτὸν, * Καὶ ἀπήγαγον ἀυτὸν πρὸς ἄνναν πρῶ-
τον. ἦν γὰρ πενθερὸς τοῦ καϊάφα, ὃς ἦν ἀρχϊε-
ρεὺς τοῦ ἐνϊαυτοῦ ἐκείνου. ἦν δὲ καϊάφας ὁ συμ-
βουλεύσας τοῖς ἰουδαίοις, ὅτι συμφέρει ἕνα ἄν-
ρξδ̄ δ θρωπον ἀπολέσθαι ὑπὲρ τοῦ λαοῦ. * Ηκολού-
θει δὲ τῷ Ιησοῦ σίμων πέτρος, καὶ ἄλλος
ρξε̄ ι μαθητής. * Ο δὲ μαθητὴς ἐκεῖνος ἦν γνω-
στὸς τῷ ἀρχϊερεῖ, καὶ συνεισῆλθε τῷ Ιησοῦ εἰς
ρξϛ̄ α τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχϊερέως. * ὁ δὲ πέτρος ἐστή-
κει πρὸς τῇ θύρᾳ ἔξω. * Εξῆλθεν οὖν ὁ μαθητὴς
ρξζ̄ ι ὁ ἄλλος, ὃς ἦν γνωστὸς τῷ ἀρχϊερεῖ, καὶ εἶπε τῇ
ρξη̄ α θυρωρῷ, καὶ εἰσήγαγε τὸν πέτρον. * Λέγει
οὖν ἡ παιδίσκη ἡ θυρωρὸς τῷ πέτρῳ, μὴ καὶ
σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν εἶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου;
ρξθ̄ ι Λέγει ἐκεῖνος, οὐκ εἰμί. * Εἰστήκεισαν δὲ οἱ δοῦ-
λοι καὶ οἱ ὑπηρέται, ἀνθρακιὰν πεποιηκότες,
ὅτι ψύχος ἦν, καὶ ἐθερμαίνοντο. Ην δὲ μετ' αὐ-
τῶν ὁ πέτρος ἑστὼς καὶ θερμαινόμενος. Ο οὖν
ἀρχϊερεὺς ἠρώτησε τὸν Ιησοῦν περὶ τῶν μαθητῶν
ρο̄ α ἀυτοῦ, καὶ περὶ τῆς διδαχῆς ἀυτοῦ. * Απεκρίθη
ἀυτῷ ὁ Ιησοῦς. Εγὼ παῤῥησίᾳ ἐλάλησα τῷ
κόσμῳ. ἐγὼ πάντοτε ἐδίδαξα ἐν τῇ συναγω-
γῇ, καὶ ἐν τῷ ἱερῷ, ὅπου πάντες οἱ ἰουδαῖοι συ-
ροᾱ ι νέρχονται, καὶ ἐν κρυπτῷ ἐλάλησα οὐδέν. * Τί
με ἐπερωτᾷς; ἐπερώτησον τοὺς ἀκηκοότας
τί ἐλάλησα ἀυτοῖς, ἴδε οὗτοι οἴδασιν ἃ εἶπον
ροβ̄ α ἐγώ. * Ταῦτα δὲ ἀυτοῦ εἰπόντος, εἷς τῶν ὑπη-
ρετῶν παρεστηκὼς ἔδωκε ῥάπισμα τῷ Ιησοῦ,
ρογ̄ ι εἰπών. οὕτως ἀποκρίνῃ τῷ ἀρχϊερεῖ; * Απε-
κρίθη ἀυτῷ ὁ Ιησοῦς. Εἰ κακῶς ἐλάλησα, μαρ-
τύρησον περὶ τοῦ κακοῦ, εἰ δὲ καλῶς, τί με δέ-
ροδ̄ α ρεις; * Απέστειλεν ἀυτὸν ὁ ἄννας δεδεμένον
πρὸς

quenq̃. Simon ergo Petrus cũ haberet gladiũ, eduxit eum, & percussit põtificis seruũ, & abscidit auriculam eius dextrã. Erat autem nomẽ seruo Malchus. Dicit ergo Iesus Petro: Immitte gladiũ tuum in uaginã. An nõ bibam poculum quod dedit mihi pater? Cohors igitur & tribunus ac ministri Iudæorũ cõprehenderũt Iesum, & ligauerunt eum, & abduxerunt eum ad Annam primũ, Erat enim socer Caiaphæ, qui erat pontifex anni illius. Erat autẽ Caiaphas is qui cõsilium dederat Iudæis, qd' expediret unum hominẽ mori pro populo. Sequebat' autẽ Iesum Simon Petrus, & alius discipulus. Discipulus autem ille erat notus pontifici, & introiuit cum Iesu in atrium pontificis. Petrus autẽ stabat ad ostium foris. Exiuit ergo discipulus ille alter, qui erat notus pontifici, & dixit ostiariæ, & introduxit Petrum. Dixit ergo Petro ancilla ostiaria: Num & tu ex discipulis es hominis istius? Dicit ille: Non sum. Stabant autem serui & ministri, qui prunas congesserant, quia frigus erat, & calefaciebant se. Erat autem cum eis & Petrus stans & calefaciens se. Pontifex ergo interrogauit Iesum de discipulis suis & de doctrina ipsius. Respondit ei Iesus: Ego palam locutus sum mundo. Ego semper docui in synagoga, & in templo, quò omnes Iudæi conueniunt, & in occulto locutus sum nihil. Quid me interrogas? Interroga eos qui audierũt quid locutus sim ipsis. Ecce hi sciunt quæ dixerim ego. Hæc autem cum dixisset, unus assistens ministrorum dedit alapam Iesu, dicens: Siccine respondes pontifici? Respondit ei Iesus: Si male locutus sum, testare de malo: sin bene, cur me cædis? Et misit eum Annas uinctum ad

ροε α πρὸς καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα. * Ἦν δὲ σίμων πέτρος ἑστὼς καὶ θερμαινόμενος, εἶπον οὖν αὐτῷ. Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶ; ἠρνήσατο ἐκεῖνος, καὶ εἶπεν. Οὐκ εἰμί. Λέγει εἷς ἐκ τῶν δούλων τοῦ ἀρχιερέως συγγενὴς ὢν, οὗ ἀπέκοψε πέτρος τὸ ὠτίον. Οὐκ ἐγώ σε εἶδον ἐν τῷ κήπῳ μετ' αὐτοῦ; πάλιν οὖν ἠρνήσατο ὁ πέτρος, καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησεν. * Ἄγουσιν οὖν τὸν ἸΗΣΟΝ ἀπὸ τοῦ καϊάφα εἰς τὸ πραιτώριον. Ἦν δὲ πρωΐα, * καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσιν, ἀλλ' ἵνα φάγωσι τὸ πάσχα. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ πιλᾶτος πρὸς αὐτοὺς ἔξω, καὶ εἶπε. τίνα κατηγορίαν φέρετε κατὰ τοῦ ἀνθρώπου τούτου; ἀπεκρίθησαν, καὶ εἶπον αὐτῷ. Εἰ μὴ ἦν οὗτος κακοποιὸς, οὐκ ἄν σοι παρεδώκαμεν αὐτόν. εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ πιλᾶτος. Λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς, καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε αὐτόν. εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ ἰουδαῖοι. Ἡμῖν οὐκ ἔξεστιν ἀποκτεῖναι οὐδένα. ἵνα ὁ λόγος τοῦ ἸΗΣΟΥ πληρωθῇ, ὃν εἶπε, σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἤμελλεν ἀποθνήσκειν. * Εἰσῆλθεν οὖν εἰς τὸ πραιτώριον πάλιν ὁ πιλᾶτος, καὶ ἐφώνησε τὸν ἸΗΣΟΝ, καὶ εἶπεν αὐτῷ. Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων; Ἀπεκρίθη ὁ ἸΗΣΟΥΣ. Ἀφ' ἑαυτοῦ σὺ τοῦτο λέγεις, ἢ ἄλλοι σοί εἶπον περὶ ἐμοῦ; * Ἀπεκρίθη ὁ πιλᾶτος. Μή τι ἐγὼ ἰουδαῖός εἰμι; τὸ ἔθνος τὸ σὸν καὶ οἱ ἀρχιερεῖς παρέδωκάν σε ἐμοί, τί ἐποίησας; Ἀπεκρίθη ὁ ἸΗΣΟΥΣ. Ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. εἰ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἦν ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ, οἱ ὑπηρέται ἂν οἱ ἐμοὶ, ἠγωνίζοντο, ἵνα μὴ παραδοθῶ τοῖς ἰουδαίοις. Νῦν δὲ ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐντεῦθεν. * Εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ πιλᾶτος. Οὐκοῦν βασιλεύς εἶ σύ; Ἀπεκρίθη ὁ ἸΗΣΟΥΣ. Σὺ λέγεις, ὅτι βασιλεύς εἰμι ἐγώ. * Ἐγὼ εἰς τοῦτο γεγέννημαι, καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ. πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας, ἀκούει μου τῆς φωνῆς. λέγει αὐτῷ ὁ πιλᾶτος. Τί ἐστὶν ἀλήθεια; καὶ τοῦτο εἰπὼν, πάλιν ἐξῆλθε πρὸς

ad Caiapham pontificẽ. Stabat autẽ Simon Petrus & calefaciebat se. Dixerunt ergo ei: Num & tu ex discipulis eius es? Negauit ille, & dixit: Non sum. Dicit ei unus ex seruis pontificis cognatus eius, cui⁹ abscíderat Petrus auriculam: Nõne ego te uidi in horto cum illo? Iterũ ergo negauit Petrus, & statim gallus cecinit. Ducunt ergo Iesum à Caiapha in prætorium. Erat autem mane, & ipsi non introierunt in prætoriũ, ne cõtaminarẽt, sed ut ederẽt pascha. Exiuit ergo Pilatus ad eos foras, & dixit: Quam accusationẽ affertis aduersus hominẽ hunc? Respondérunt, & dixerunt ei: Si non esset hic nocens, haudquaq̃ tibi tradidíssem⁹ eum. Dicit ergo eis Pilatus: Accipite eum uos, & secundum legem uestrã iudicate eum. Dixerunt ergo ei Iudæi: Nobis non licet interficere quenquam. Vt sermo Iesu impleretur, quem dixit, significans qua morte esset moriturus. Introiuit ergo iterum in prætorium Pilatus, & uocauit Iesum, & dixit ei: Tu es ille rex Iudæorum? Respondit Iesus: À temetipso tu hoc dícis, an alĩ dixerunt tibi de me? Respondit Pilatus: Num ego Iudæus sum? Gens tua & pontífices tradiderunt te mihi. Quid feci‌sti? Respondit Iesus: Regnum meum non est ex hoc mundo. Si ex hoc mundo esset regnum meum, minístri mei utique decertarent, ne traderer Iudæis. Nunc autem regnum meum non est hinc. Dixit itaque ei Pilatus: Ergo rex es tu? Respondit Iesus: Tu dicis, quod rex sim ego. Ego in hoc natus sum, & ad hoc ueni in mundum, ut testimonium feram ueritati. Omnis qui est ex ueritate, audit uocem meam. Dicit ei Pilatus: Quid est ueritas? Et cum hoc dixísset, iterum prodĩit

ϛϖβ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, * καὶ λέγει αὐτοῖς. Ἐγὼ
ϛϖγ οὐδεμίαν αἰτίαν εὑρίσκω ἐν αὐτῷ. * Ἐστι δὲ
ϛϖδ συνήθεια ὑμῖν, ἵνα ἕνα ὑμῖν ἀπολύσω ἐν τῷ
πάσχα, βούλεσθε οὖν ὑμῖν ἀπολύσω τὸν βα-
ϛϖε σιλέα τῶν Ἰουδαίων; * Ἐκραύγασαν οὖν πάλιν
ϛϖϛ πάντες, λέγοντες. Μὴ τοῦτον, ἀλλὰ τὸν Βα
ραββᾶν. ἦν δὲ ὁ Βαραββᾶς λῃστής. * Τότε οὖν
ἔλαβεν ὁ Πιλᾶτος τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐμαστίγωσε.
καὶ οἱ στρατιῶται πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκαν
θῶν ἐπέθηκαν αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ, καὶ ἱμάτιον
πορφυροῦν περιέβαλον αὐτὸν, καὶ ἔλεγον. Χαῖ-
ϛϖε ρε ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. Καὶ ἐδίδοσαν αὐ
τῷ ῥαπίσματα. * Ἐξῆλθεν οὖν πάλιν ἔξω ὁ
ϛϖζ Πιλᾶτος, καὶ λέγει αὐτοῖς, Ἴδε ἄγω ὑμῖν
αὐτὸν ἔξω, ἵνα γνῶτε, ὅτι ἐν αὐτῷ οὐδεμίαν
ϛϖη αἰτίαν εὑρίσκω. * Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Ἰησοῦς ἔξω,
φορῶν τὸν ἀκάνθινον στέφανον, καὶ τὸν πορφυ-
ϛϖθ ροῦν ἱμάτιον. Καὶ λέγει αὐτοῖς. Ἰδοὺ ὁ ἄνθρω-
πος. * Ὅτε οὖν εἶδον αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ
ϛπα οἱ ὑπηρέται ἐκραύγασαν, λέγοντες. Σταύρω
σον, σταύρωσον. * Λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος.
ϛπβ Λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς, καὶ σταυρώσατε. * Ἐγὼ
ϛπγ γὰρ οὐχ εὑρίσκω ἐν αὐτῷ αἰτίαν. * Ἀπεκρί-
θησαν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι. Ἡμεῖς νόμον ἔχο-
μεν, καὶ κατὰ τὸν νόμον ἡμῶν ὀφείλει ἀπο
ϛπδ θανεῖν, ὅτι ἑαυτὸν τὸν Υἱὸν Θεοῦ ἐποίησεν.
* Ὅτε οὖν ἤκουσεν ὁ Πιλᾶτος τοῦτον τὸν λό
γον, μᾶλλον ἐφοβήθη. καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ
πραιτώριον πάλιν, καὶ λέγει τῷ Ἰησοῦ.
ϛπε Πόθεν εἶ σύ; ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπόκρισιν οὐκ
ἔδωκεν αὐτῷ. * Λέγει οὖν αὐτῷ ὁ Πι-
λᾶτος. ἐμοὶ οὐ λαλεῖς; οὐκ οἶδας ὅτι
ἐξουσίαν ἔχω σταυρῶσαί σε, καὶ ἐξουσίαν
ἔχω ἀπολύσαι σε; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς. Οὐκ
εἶχες ἐξουσίαν οὐδεμίαν κατ' ἐμοῦ, εἰμὴ
ἦν σοι δεδομένον ἄνωθεν. Διὰ τοῦτο ὁ πα-
ϛπϛ ραδιδούς με σοι μείζονα ἁμαρτίαν ἔχει. Ἐκ
τούτου ἐζήτει ὁ Πιλᾶτος ἀπολύσαι αὐτόν. οἱ
δὲ Ἰουδαῖοι ἔκραζον, λέγοντες. Ἐὰν τοῦτον ἀπο
λύσῃς, οὐκ εἶ φίλος τοῦ καίσαρος. Πᾶς ὁ βασιλέα
αὐτὸν ποιῶν, ἀντιλέγει τῷ καίσαρι. Ὁ οὖν Πιλᾶτος

ἀκούσας

ad Iudæos, & dicit eis: Ego nullam inue-
nio in eo cauſam. Eſt autem conſuetudo
uobis, ut unum dimittam uobis in pa-
ſcha. Vultis ne ergo dimittam uobis il-
lum regem Iudæorum? Clamauerunt
rurſum omnes, dicentes: Non hunc, ſed
Barabbam. Erat autem Barabbas latro.
Tunc ergo appre- XIX
hendit Pilatus Ieſum, & flagellauit. Et
milites plectentes coronam de ſpinis im
poſuerunt capiti eius, & ueſte purpurea
circundederunt eum, ac dicebant: Aue
rex Iudæorum. Et dabant ei alapas. Exi-
uit iterum Pilatus foras, & dicit eis: Ecce
adduco uobis eum foras, ut cognoſcatis,
quod nullam in eo cauſam inuenio. Exi-
uit ergo Ieſus foras, geſtans ſpineam co-
ronam, & purpureum pallium. & dicit
eis: Ecce homo. Cum ergo uidiſſent eum
pontifices & miniſtri clamabant, dicen-
tes: Crucifige, crucifige. Dicit eis Pilatus:
Accipite eum uos, & crucifigite. ego enim
non inuenio in eo cauſam. Reſponde-
runt ei Iudæi: Nos legem habemus, &
ſecundum legem noſtram debet mori:
quia filium dei ſe fecit. Cum ergo audiſ-
ſet Pilatus hunc ſermonē, magis timuit.
Et ingreſſus eſt prætorium iterum, & di-
cit ad Ieſum: Vnde es tu? Ieſus autem
reſponſum non dedit ei. Dicit ergo ei Pi-
latus: Mihi nō loqueris? neſcis quod po
teſtatem habeam crucifigendi te, & po-
teſtatem habeam abſoluēdi te? Reſpon
dit Ieſus: Non haberes poteſtatē aduer-
ſum me ullam, niſi tibi datum eſſet è ſu-
pernis. Propterea qui me tradidit tibi,
maius peccatum habet. Et ex eo quære-
bat Pilatus abſoluere eum. Iudæi autem
damabāt dicētes: Si hunc abſolueris, nō
es amicus Cæſaris. Quiſquis ſe regem
facit, contradicit Cæſari. Pilatus autem

cum audiſſet

ἀκόσας τοτον τὸν λόγον, ἤγαγεν ἔξω τὸν Ιησοῦν, καὶ ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ βήματος εἰς τόπον, λεγόμενον λιθόστρωτον, ἑβραϊστὶ δὲ γαββαθᾶ. ἦν δὲ παρασκευὴ τοῦ πάσχα, ὥρα δὲ ὡσεὶ ἕκτη, καὶ λέγει τοῖς ἰουδαίοις. ἴδε ὁ βασιλεὺς ὑμῶν. * οἱ δὲ ἐκραύγασαν. ἆρον, ἆρον, σταύρωσον αὐτόν. * λέγει αὐτοῖς ὁ πιλᾶτος. τὸν βασιλέα ὑμῶν σταυρώσω; ἀπεκρίθησαν οἱ ἀρχιερεῖς. οὐκ ἔχομεν βασιλέα, εἰ μὴ καίσαρα. * τότε οὖν παρέδωκεν αὐτὸν αὐτοῖς, ἵνα σταυρωθῇ. * παρέλαβον δὲ τὸν Ιησοῦν, καὶ ἀπήγαγον, καὶ βαστάζων τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, ἐξῆλθεν εἰς τὸν λεγόμενον κρανίου τόπον. ὃς λέγεται ἑβραϊστὶ γολγοθᾶ, ὅπου αὐτὸν ἐσταύρωσαν, * καὶ μετ' αὐτοῦ ἄλλους δύο ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν, μέσον δὲ τὸν Ιησοῦν. * ἔγραψε δὲ καὶ τίτλον ὁ πιλᾶτος, καὶ ἔθηκεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. ἦν δὲ γεγραμμένον. Ιησοῦς ὁ ναζωραῖος ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων. * τοῦτον οὖν τὸν τίτλον πολλοὶ ἀνέγνωσαν τῶν ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν τῆς πόλεως ὁ τόπος, ὅπου ἐσταυρώθη ὁ Ιησοῦς. ἦν γεγραμμένον ἑβραϊστί, ἑλληνιστί, ῥωμαϊστί. ἔλεγον οὖν τῷ πιλάτῳ οἱ ἀρχιερεῖς τῶν ἰουδαίων. μὴ γράφε, ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων, ἀλλ' ὅτι ἐκεῖνος εἶπε, βασιλεύς εἰμι τῶν ἰουδαίων. ἀπεκρίθη ὁ πιλᾶτος. ὃ γέγραφα, γέγραφα. * οἱ οὖν στρατιῶται ὅτε ἐσταύρωσαν τὸν Ιησοῦν, ἔλαβον τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἐποίησαν τέσσαρα μέρη, ἑκάστῳ στρατιώτῃ μέρος, καὶ τὸν χιτῶνα. ἦν δὲ ὁ χιτὼν ἄραφος ἐκ τῶν ἄνωθεν ὑφαντὸς δι' ὅλου. εἶπον οὖν πρὸς ἀλλήλους. μὴ σχίσωμεν αὐτόν, ἀλλὰ λάχωμεν περὶ αὐτοῦ τίνος ἔσται. ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ ἡ λέγουσα. διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου ἔβαλον κλῆρον. οἱ μὲν οὖν στρατιῶται ταῦτα ἐποίησαν. * εἱστήκεισαν δὲ παρὰ τῷ σταυρῷ τοῦ Ιησοῦ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ μαρία ἡ τοῦ κλωπᾶ, καὶ μαρία ἡ μαγδαληνή. Ιησοῦς οὖν ἰδὼν τὴν μητέρα καὶ τὸν μαθητὴν παρεστῶτα

cum audisset hunc sermonē, produxit foras Iesum, sedítq; pro tribunali in loco, qui dicitur Lithostrotos, Hebraice autē Gabbatha. Erat autē parasceue paschæ, hora fermè sexta, & dicit Iudæis: Ecce rex uester. Illi autem clamabant: Tolle, tolle, crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Regem uestrum crucifigam? Respondērūt pontifices: Non habemus regem, nisi Cæsarem. Tunc ergo tradidit eum illis, ut crucifigeretur. Acceperunt autem Iesum, & abduxerunt, atq; is baiulans crucem suam, exiuit in eum (qui dicitur Caluaria) locum, Hebraice autem Golgotha, ubi crucifixerunt eum, & cum eo alios duos hinc & hinc, medium autē Iesum. Scripsit autem & titulum Pilatus, & posuit super crucem. Erat autem scriptum: Iesus Nazarenus rex Iudæorum. Hunc ergo titulum multi Iudæorum legerunt, quia prope ciuitatem erat locus, ubi crucifixus est Iesus. Et erat scriptum Hebraice, & Græce, & Latine. Dicebant ergo Pilato pontifices Iudæorum: Noli scribere, rex Iudæorum, sed quod ille dixerit, rex sum Iudæorum. Respondit Pilatus: Quod scripsi, scripsi. Milites ergo cum crucifixissent Iesum, acceperūt uestimenta eius, & fecerunt quatuor partes, unicuique militi partem, & tunicam. Erat autem tunica inconsutilis, à summo contexta per totum. Dixerunt ergo inter se: Ne scindamus eam, sed sortiamur de illa cuius sit. Vt scriptura implerétur, dicens: Partiti sunt uestimenta mea sibi, & in uestem meam miserunt sortem. Et milites quidem hæc fecerūt. Stabant autē iuxta crucem Iesu mater eius, & soror matris eius Maria uxor Cleopæ, & Maria Magdalene. Cum uidisset ergo Iesus matrem ac discipulum

astantem

πρεσῶτα, ὃν ἠγάπα, λέγει τῇ μητρὶ αὐτοῦ. γύναι, ἰδοὺ ὁ υἱός σου. εἶτα λέγει τῷ μαθητῇ. ἰδοὺ ἡ μητήρ σου. καὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας ἔλα-
σγ Δ βεν ὁ μαθητὴς αὐτὴν εἰς τὰ ἴδια. * Μετὰ τοῦ-
το ἰδὼν ὁ Ιησοῦς, ὅτι πάντα ἤδη τετέλεσται, ἵνα τελειωθῇ ἡ γραφὴ, λέγει. Διψῶ. Σκεῦος οὖν ἔκειτο ὄξους μεστόν. Οἱ δὲ πλήσαντες σπόγγον ὄξους καὶ ὑσώπῳ, περιθέντες, προσήνεγ-
σδ α καν αὐτοῦ τῷ στόματι. * Οτε οὖν ἔλαβε τὸ ὄξος ὁ Ιησοῦς, εἶπε. Τετέλεσται. καὶ κλί-
σε ι νας τὴν κεφαλὴν παρέδωκε τὸ πνεῦμα. * Οἱ οὖν ἰουδαῖοι, ἐπεὶ παρασκευὴ ἦν, ἵνα μὴ μείνῃ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ σώματα ἐν τῷ σαββάτῳ, ἦν γὰρ μεγάλη ἡμέρα ἐκείνη τοῦ σαββάτου, ἠρώτησαν τὸν πιλᾶτον, ἵνα κατεαγῶσιν αὐτῶν τὰ σκέλη, καὶ ἀρθῶσιν. ἦλθον οὖν οἱ στρατιῶται, καὶ τοῦ μὲν πρώτου κατέαξαν σκέλη, καὶ τοῦ ἄλλου τοῦ συσταυρωθέντος αὐτῷ. ἐπὶ δὲ τὸν Ιησοῦν ἐλθόντες, ὡς εἶδον αὐτὸν ἤδη τεθνηκότα, οὐ κατέαξαν αὐτοῦ τὰ σκέλη. ἀλλ' εἷς τῶν στρατιωτῶν λόγχει αὐτοῦ τὴν πλευρὰν ἔνυξε, καὶ εὐθὺς ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ. καὶ ὁ ἑωρακὼς μεμαρτύρηκε, καὶ ἀληθινὴ αὐτοῦ ἐστὶν ἡ μαρτυρία. κἀκεῖνος οἶδεν ὅτι ἀληθῆ λέγει, ἵνα καὶ ὑμεῖς πιστεύσητε. Εγένετο γὰρ ταῦτα, ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ. Οστοῦν οὐ συντριβήσετε αὐτοῦ. Καὶ πάλιν ἑτέρα γραφὴ λέγει. ὄψονται εἰς ὃν ἐξε-
σϛ α κέντησαν. * Μετὰ δὲ ταῦτα ἠρώτησε τὸν πι ιη
λᾶτον ὁ ἰωσὴφ ὁ ἀπὸ ἀριμαθαίας, ὢν μαθητὴς τοῦ Ιησοῦ, κεκρυμμένος δὲ διὰ τὸν φόβον τῶν ἰουδαίων, ἵνα ἄρῃ τὸ σῶμα τοῦ Ιη-
σζ ι σοῦ, καὶ ἐπέτρεψεν ὁ πιλᾶτος. * Ηλθε δὲ καὶ Νικόδημος, ὁ ἐλθὼν πρὸς τὸν Ιησοῦν νυκτὸς τὸ πρῶτον, φέρων μίγμα μύρ-
ση α νης καὶ ἀλοῆς ὡσεὶ λίτρας ἑκατόν. * Ελαβον οὖν τὸ σῶμα τοῦ Ιησοῦ, καὶ ἔδησαν αὐτὸ ὀθονίοις μετὰ τῶν ἀρωμάτων, καθὼς ἔθος ἐστὶ τοῖς ἰουδαίοις ἐνταφιάζειν. ἦν δὲ ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ἐσταυρώθη, κῆπος, καὶ ἐν τῷ κήπῳ μνημεῖον καινόν, ἐν

astantem, quē diligebat, dicit matri suæ: Mulier, ecce filius tuus. Deinde dicit discipulo: Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eam discipulus in sua. Postea sciens Iesus, quod omnia iam consummata essent, ut consummaretur scriptura, dicit: Sitio. Vas igitur erat positum aceto plenum. Illi uero impleuerunt spongiam aceto & hysopo, & impositam admouerunt ori eius. Cum ergo accepisset Iesus acetum, dixit: Consummatum est. & inclinato capite tradidit spiritum. Iudæi ergo, quoniam parasceue erat, ut non remanerent in cruce corpora sabbato (erat enim magnus dies ille sabbati) rogauerunt Pilatum, ut frangerent eorum crura, ac tollerentur. Venerunt ergo milites, & primi quidem fregerunt crura, & alterius qui crucifixus est cum eo. Ad Iesum autem cum uenissent, ut uiderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura. sed unus militum lancea latus eius fodit, & cōtinuo exiuit sanguis & aqua. Et qui uidit, testimonium perhibuit: & uerum est testimoniū eius. Et ille scit quod uera dicit, ut & uos credatis. Facta sunt enim hæc, ut scriptura impleretur: Os nō comminuetis ex eo. Et rursus alia scriptura dicit: Videbunt in quem pupugerunt. Post hæc autē rogauit Pilatum Ioseph Arimathiensis: qui erat discipulus Iesu, sed occultus propter metum Iudæorum: ut tolleret corpus Iesu, idq; permisit Pilatus. Venit autem & Nicodemus, qui uenerat ad Iesum nocte primum, ferens mixturam myrrhæ & aloës ad libras fermè centum. Acceperūt ergo corpus Iesu, & obuinxerunt illud linteis cum aromatibus, sicut mos est Iudæis sepelire. Erat autem in eo loco ubi crucifixus est, hortus, & in horto monumentum nouum, in

ὧν ᾧ οὐδέπω οὐδεὶς ἐτέθη. ἐκεῖ οὖν διὰ τὴν παρασκευὴν τῶν ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν τὸ μνημεῖον, ἔθηκαν τὸν ἰησοῦν. * τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων μαρία ἡ μαγδαληνὴ ἔρχεται πρωΐ, σκοτείας ἔτι οὔσης, εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ βλέπει τὸν λίθον ἠρμένον ἐκ τοῦ μνημείου. * τρέχει οὖν, καὶ ἔρχεται πρὸς σίμωνα πέτρον, καὶ πρὸς τὸν ἄλλον μαθητὴν, ὃν ἐφίλει ὁ ἰησοῦς, καὶ λέγει αὐτοῖς. ἦραν τὸν κύριον ἐκ τοῦ μνημείου, καὶ οὐκ οἴδαμεν ποῦ ἔθηκαν αὐτόν. ἐξῆλθεν οὖν ὁ πέτρος καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς, καὶ ἤρχοντο εἰς τὸ μνημεῖον. ἔτρεχον δὲ οἱ δύο ὁμοῦ, καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς προέδραμε τάχιον τοῦ πέτρου, καὶ ἦλθε πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον. καὶ παρακύψας βλέπει κείμενα τὰ ὀθόνια, οὐ μέντοι εἰσῆλθεν. ἔρχεται οὖν σίμων πέτρος ἀκολουθῶν αὐτῷ, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ θεωρεῖ τὰ ὀθόνια κείμενα, καὶ τὸ σουδάριον, ὃ ἦν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, οὐ μετὰ τῶν ὀθονίων κείμενον, ἀλλὰ χωρὶς ἐντετυλιγμένον εἰς ἕνα τόπον. τότε οὖν εἰσῆλθε καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς, ὁ ἐλθὼν πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ εἶδε καὶ ἐπίστευσεν. οὐδέπω γὰρ ἤδεισαν τὴν γραφὴν, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι. ἀπῆλθον οὖν πάλιν πρὸς ἑαυτοὺς οἱ μαθηταί. * μαρία δὲ εἱστήκει πρὸς τὸ μνημεῖον κλαίουσα ἔξω. ὡς οὖν ἔκλαιε, παρέκυψεν εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ θεωρεῖ δύο ἀγγέλους ἐν λευκοῖς, καθεζομένους ἕνα πρὸς τῇ κεφαλῇ, καὶ ἕνα πρὸς τοῖς ποσὶν, ὅπου ἔκειτο τὸ σῶμα τοῦ ἰησοῦ. * καὶ λέγουσιν αὐτῇ ἐκεῖνοι. γύναι, τί κλαίεις; λέγει αὐτοῖς, ὅτι ἦραν τὸν κύριόν μου, καὶ οὐκ οἶδα ποῦ ἔθηκαν αὐτόν. καὶ ταῦτα εἰποῦσα ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω. καὶ θεωρεῖ τὸν ἰησοῦν ἑστῶτα, καὶ οὐκ ἤδει ὅτι ὁ ἰησοῦς ἐστί. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς. γύναι, τί κλαίεις; τίνα ζητεῖς; ἐκείνη δοκοῦσα ὅτι ὁ κηπουρός ἐστι, λέγει αὐτῷ. κύριε, εἰ σὺ ἐβάστασας αὐτόν, εἰπέ μοι ποῦ αὐτὸν ἔθηκας, κἀγὼ αὐτὸν ἀρῶ. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς.

μαρία

in quo nondum quiſquã poſitus erat. Ibi ergo propter paraſceuen Iudæorũ, quod in propinquo eſſet monumentũ, poſuerunt Ieſum. Primo uero die ſabbatorum Maria Magdalene uenit mane, cũ adhuc tenebræ eſſent, ad monumẽtum, uidetq; lapidem ſublatũ à monumẽto. Currit ergo, & uenit ad Simonẽ Petrũ, & ad alterũ illum diſcipulũ, quẽ amabat Ieſus, & dicit illis: Suſtulerũt dñm è monumẽto, & neſcimus ubi poſuerint eum. Exĳt ergo Petrus & ille alius diſcipulus, & uenerũt ad monumentũ. Currebant autem duo ſimul, & ille alius diſcipulus præcucurrit citius Petro, uenitq; prior ad monumentũ. Et cum ſe inclinaſſet, uidit poſita linteamina, nõ tñ introiuit. Venit ergo Simon Petrus ſequens eum, & introiuit in monumẽtũ. Et uidet linteamina poſita, & ſudariũ qd' fuerat ſuper caput eius nõ cum linteaminib⁹ poſitũ, ſed ſeparatim inuolutũ in unũ locũ. Tũc ergo introiuit & ille ali⁹ diſcipulus, q uenerat prior ad monumentũ, uiditq; & credidit. Nondũ em̃ nouerãt ſcripturã, qd' oportuiſſet eũ à mortuis reſurgere. Abierunt ergo rurſus diſcipuli ad ſemetipſos, Maria autẽ ſtabat ad monumentũ foris plorans. Dum ergo fleret, inclinauit ſe in monumentum, & uidet duos angelos amictos albis, ſedentes unum ad caput, & alterũ ad pedes illic, ubi poſuerãt corp⁹ Ieſu. Dicũt ei illi: Mulier quid ploras? Dicit eis: Suſtulerũt dñm meũ, nec ſcio ubi poſuerũt eũ. Hæc cũ dixiſſet, conuerſa eſt retrorſum, & uidet Ieſum ſtantem, nec ſciebat qd' Ieſus eſſet. Dicit ei Ieſus: Mulier qd ploras? Quẽ q̃ris? Illa exiſtimans qd' hortulan⁹ eſſet, dicit ei: Dñe ſi tu aſportaſti eũ, dicito mihi ubi poſueris eũ, & ego eum tollam. Dicit ei Ieſus:

Maria.

Μαρία, σφαθᾶσα ἐκείνη, λέγει αὐτῷ. ῥαββουνί, ὃ λέγεται διδάσκαλε. Λέγει αὐτῇ ὁ ΙΗΣ. Μή μου ἅπτου. οὔπω γὰρ ἀναβέβηκα πρὸς τὸν πατέρα μου. πορεύου δὲ πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου καὶ εἰπὲ αὐτοῖς. Ἀναβαίνω πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ πατέρα ὑμῶν, καὶ θεόν μου καὶ θεὸν ὑμῶν. ἔρχεται Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ, ἀναγγέλλουσα τοῖς μαθηταῖς, ὅτι ἑώρακε τὸν κύριον, καὶ ταῦτα εἶπεν αὐτῇ. * οὔσης οὖν ὀψίας τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων, καὶ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, ὅπου ἦσαν οἱ μαθηταὶ συνηγμένοι διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἦλθεν ὁ ΙΗΣ, καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ λέγει αὐτοῖς. Εἰρήνη ὑμῖν. καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἔδειξεν αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τὴν πλευρὰν αὐτοῦ. * ἐχάρησαν οὖν οἱ μαθηταὶ, ἰδόντες τὸν κύριον. εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ ΙΗΣ πάλιν. Εἰρήνη ὑμῖν. καθὼς ἀπέσταλκέ με ὁ πατήρ, κἀγὼ πέμπω ὑμᾶς. καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἐνεφύσησε, καὶ λέγει αὐτοῖς. λάβετε πνεῦμα ἅγιον. * ἀντινῶν ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφέωνται αὐτοῖς, ἀντινῶν κρατῆτε, κεκράτηνται. * Θωμᾶς ὁ εἷς ἐκ τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος δίδυμος, οὐκ ἦν μετ' αὐτῶν ὅτε ἦλθεν ὁ ΙΗΣ. ἔλεγον οὖν αὐτῷ οἱ ἄλλοι μαθηταί, ἑωράκαμεν τὸν κύριον. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, ἐὰν μὴ ἴδω ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ τὸν τύπον τῶν ἥλων, καὶ βάλω τὸν δάκτυλόν μου εἰς τὸν τύπον τῶν ἥλων, καὶ βάλω τὴν χεῖρά μου εἰς τὴν πλευρὰν αὐτοῦ, οὐ μὴ πιστεύσω. * καὶ μεθ' ἡμέρας ὀκτὼ πάλιν ἦσαν ἔσω οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ θωμᾶς μετ' αὐτῶν, ἔρχεται ὁ ΙΗΣ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ εἶπεν. Εἰρήνη ὑμῖν. εἶτα λέγει τῷ θωμᾷ, φέρε τὸν δάκτυλόν σου ὧδε, καὶ ἴδε τὰς χεῖράς μου, καὶ φέρε τὴν χεῖρά σου, καὶ βάλε εἰς τὴν πλευράν μου, καὶ μὴ γίνου ἄπιστος, ἀλλὰ πιστός. * ἀπεκρίθη ὁ θωμᾶς, καὶ εἶπεν αὐτῷ. ὁ κύριός μου καὶ ὁ θεός μου. λέγει αὐτῷ ὁ ΙΗΣ. ὅτι ἑώρακάς με θωμᾶ, πεπίστευκας, μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες. πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα σημεῖα ἐποίησεν ὁ ΙΗΣ ἐνώπιον

Maria. Conuersa illa, dicit ei: Rabboni, quod dicit magister. Dicit ei Iesus: Noli me tangere. Nondum enim ascendi ad patrē meum. Sed uade ad fratres meos, & dic eis: Ascendo ad patrem meum & patrē uestrum, & deum meum & deum uestrum. Venit Maria Magdalene, annuncians discipulis, quod uidisset dominum, & ea dixisset sibi. Cum ergo uespera esset die illo qui erat unus sabbatorū, & fores essent clausæ, ubi erant discipuli congregati propter metum Iudæorum, uenit Iesus, stetitq; in medio, & dicit eis: Pax uobis. Et cum hæc dixisset, ostendit eis manus ac latus suum. Gauisi sunt ergo discipuli, uiso domino. Dixit ergo eis iterū: Pax uobis. Sicut misit me pater, ita & ego mitto uos. Hæc cū dixisset, flauit in eos, & dicit eis: Accipite spiritum sanctum. Quorūcunq; remiseritis peccata, remittunt eis: q̄rūcunq; retinueritis, retenta sunt. Thomas autē unus ex duodecim, qui dicitur didymus, nō erat cum eis quando uenit Iesus. Dixerūt ergo ei alij discipuli: Vidimus dominum. Ille autem dixit eis: Nisi uidero in manib⁹ eius uestigium clauorum, & mittam digitum meum in uestigium clauorū, & mittam manum meam in latus eius, nō credam. Et post dies octo iterum erant discipuli eius intus, & Thomas cum eis. Venit Iesus ianuis clausis, & stetit in medio, & dixit: Pax uobis. Deinde dicit Thomæ: Infer digitum tuum huc, & uide manus meas, & admoue manum tuam, & immitte in latus meum, & noli esse incredulus, sed credens. Respondit Thomas, & dixit ei: Domin⁹ meus & deus meus. Dicit ei Iesus: Quia uidisti me Thoma, credidisti: beati qui nō uiderūt & crediderunt. Multa quidē & alia signa fecit Iesus

in conspectu

ἐνώπιον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἃ οὐκ ἔστι γεγραμμένα ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ. ταῦτα δὲ γέγραπται, ἵνα πιστεύσητε, ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, καὶ ἵνα πιστεύοντες ζωὴν ἔχητε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. * Μετὰ ταῦτα ἐφανέρωσεν ἑαυτὸν πάλιν ὁ Ἰησοῦς ἐπὶ τῆς θαλάσσης τῆς Τιβεριάδος. ἐφανέρωσε δὲ οὕτως. ἦσαν ὁμοῦ Σίμων Πέτρος καὶ Θωμᾶς, ὁ λεγόμενος Δίδυμος, καὶ Ναθαναὴλ ὁ ἀπὸ Κανὰ τῆς Γαλιλαίας, καὶ οἱ τοῦ Ζεβεδαίου, καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο. Λέγει αὐτοῖς Σίμων Πέτρος. ὑπάγω ἁλιεύειν. λέγουσιν αὐτῷ. ἐρχόμεθα καὶ ἡμεῖς σὺν σοί. ἐξῆλθον καὶ ἀνέβησαν εἰς τὸ πλοῖον εὐθύς, καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ ἐπίασαν οὐδέν. πρωΐας δὲ ἤδη γινομένης, ἔστη ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸν αἰγιαλόν, οὐ μέντοι ἤδεισαν οἱ μαθηταὶ, ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. παιδία, μή τι προσφάγιον ἔχετε; ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, οὔ. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. βάλετε εἰς τὰ δεξιὰ μέρη τοῦ πλοίου τὸ δίκτυον, καὶ εὑρήσετε. ἔβαλον οὖν, καὶ οὐκέτι αὐτὸ ἑλκύσαι ἴσχυσαν ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἰχθύων. * λέγει οὖν ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος, ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς, τῷ Πέτρῳ. ὁ κύριός ἐστι. Σίμων οὖν Πέτρος ἀκούσας, ὅτι ὁ κύριός ἐστι, τὸν ἐπενδύτην διεζώσατο, ἦν γὰρ γυμνὸς, καὶ ἔβαλεν ἑαυτὸν εἰς τὴν θάλασσαν. οἱ δὲ ἄλλοι μαθηταὶ τῷ πλοιαρίῳ ἦλθον. οὐ γὰρ ἦσαν μακρὰν ἀπὸ τῆς γῆς, ἀλλ' ὡς ἀπὸ πηχῶν διακοσίων, σύροντες τὸ δίκτυον τῶν ἰχθύων. * Ὡς οὖν ἀπέβησαν εἰς τὴν γῆν βλέπουσιν ἀνθρακιὰν κειμένην, καὶ ὀψάριον ἐπικείμενον καὶ ἄρτον. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. φέρετε ἀπὸ τῶν ὀψαρίων ὧν ἐπιάσατε νῦν. * Ἀνέβη Σίμων Πέτρος, καὶ εἵλκυσε τὸ δίκτυον ἐπὶ τὴν γῆν, μεστὸν ἰχθύων μεγάλων ἑκατὸν πεντήκοντα τριῶν. καὶ τοσούτων ὄντων, οὐκ ἐσχίσθη τὸ δίκτυον. * Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, δεῦτε ἀριστήσατε. * οὐδεὶς δὲ ἐτόλμα τῶν μαθητῶν ἐξετάσαι αὐτόν, σὺ τίς εἶ; εἰδότες, ὅτι ὁ κύριός ἐστιν, * ἔρχεται οὖν ὁ Ἰησοῦς καὶ λαμβάνει τὸν ἄρτον, καὶ δίδωσιν αὐτοῖς, καὶ τὸ ὀψάριον ὁμοίως. * τοῦτο ἤδη τρίτον ἐφανερώθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς

in conſpectu diſcipulorum ſuorum, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc. Hæc autem ſcripta ſunt, ut credatis, quod Ieſus eſt Chriſtus filius dei, & ut credentes uitam habeatis per nomen eius. Poſtea ma XXI
nifeſtauit ſe iterum Ieſus ad mare Tiberiadis. Manifeſtauit autē ſic. Erant ſimul Simon Petrus & Thomas, qui dicitur didymus: & Nathanaël qui erat à Cana Galilææ, & filij Zebedæi, aliíq; ex diſcipulis eius duo. Dicit eis Simon Petrus: Vado piſcatum. Dicunt ei: Venimus & nos tecum. Exierunt & aſcenderunt in nauim ſtatim, & illa nocte nihil ceperunt. Mane autem iam facto ſtetit Ieſus in littore, non tamen cognouerunt diſcipuli, qd Ieſus eſſet. Dicit eis Ieſus: Pueri, num quid opſonij habetis? Reſpōderūt ei: Non. At ille dicit eis: Mittite in dextrā nauigij partem rete, & inuenietis. Miſerunt ergo, & iam non ualebant illud trahere præ multitudine piſcium. Dicit ergo diſcipulus ille, quē diligebat Ieſus, Petro: Dñs eſt. Simon ergo Petrus cum audiſſet, quod dñs eſſet, tunica ſuccinxit ſe (erat em̄ nudus) & miſit ſe in mare. Alij autē diſcipuli nauigiolo uenerunt: nō em̄ longe aberant à terra, ſed circiter cubitis ducētis, trahentes rete piſcium. Vt ergo deſcēderunt in terrā uiderūt prunas poſitas, & piſcē ſuperpoſitū, & panē. Dicit eis Ieſus: Afferte de piſcib⁹ quos prendidiſtis nunc. Aſcendit Simon Petrus, & traxit rete in terram, plenū magnis piſcibus centum quinquagintatribus. Et cum tot eſſent, nō eſt ſciſſum rete. Dicit eis Ieſus: Venite prandete. Et nemo diſcipulorū audebat interrogare eū, dicēs: tu quis es? cū ſcirent, qd dñs eſſet. Venit itaq; Ieſus, & accipit panē, & dat eis, & piſcē ſimiliter. Hac iam tertia uice manifeſtat⁹ eſt Ieſus

τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἐγερθεὶς ἐκ νεκῶν, ὅτε οὖν ἠρίστησαν, λέγει τῷ σίμωνι πέτρῳ ὁ Ιησοῦς. Σίμων ἰωαννᾶ, ἀγαπᾷς με πλεῖον τούτων; λέγει αὐτῷ. Ναὶ κύριε, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐτῷ. * Βόσκε τὰ ἀρνία μου. Λέγει αὐτῷ πάλιν δεύτερον. * Σίμων ἰωαννᾶ, ἀγαπᾷς με; Λέγει αὐτῷ. Ναὶ κύριε, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. Λέγει αὐτῷ. * Ποίμενε τὰ πρόβατά μου. Λέγει αὐτῷ τὸ τρίτον. * Σίμων ἰωαννᾶ, φιλεῖς με; Ελυπήθη ὁ πέτρος, ὅτι εἶπεν αὐτῷ τὸ τρίτον, φιλεῖς με, καὶ εἶπεν αὐτῷ. Κύριε, σὺ πάντα οἶδας, σὺ γινώσκεις ὅτι φιλῶ σε. Λέγει αὐτῷ ὁ Ιησοῦς. * Βόσκε τὰ πρόβατά μου. * Αμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ὅτε ἦς νεώτερος, ἐζώννυες σεαυτὸν, καὶ περιεπάτεις ὅπου ἤθελες, ὅταν δὲ γηράσῃς, ἐκτενεῖς τὰς χεῖράς σου, καὶ ἄλλος σε ζώσει, καὶ οἴσει ὅπου οὐ θέλεις. Τοῦτο δὲ εἶπε, σημαίνων ποίῳ θανάτῳ δοξάσει τὸν θεόν. καὶ τοῦτο εἰπὼν, λέγει αὐτῷ. Ακολούθει μοι. Επιστραφεὶς δὲ ὁ πέτρος, βλέπει τὸν μαθητὴν, ὃν ἠγάπα ὁ Ιησοῦς, ἀκολουθοῦντα, ὃς καὶ ἀνέπεσεν ἐν τῷ δείπνῳ ἐπὶ τὸ στῆθος αὐτοῦ καὶ εἶπε, κύριε, τίς ἐστιν ὁ παραδιδούς; Τοῦτον ἰδὼν ὁ πέτρος, λέγει τῷ Ιησοῦ. Κύριε, οὗτος δὲ τί; Λέγει αὐτῷ ὁ Ιησοῦς. Εὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρός σε; σὺ ἀκολούθει μοι. Εξῆλθεν οὖν ὁ λόγος οὗτος εἰς τοὺς ἀδελφοὺς, ὅτι ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος οὐκ ἀποθνήσκει. καὶ οὐκ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ιησοῦς, ὅτι οὐκ ἀποθνήσκει, ἀλλ' ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρός σε; Οὗτός ἐστιν ὁ μαθητὴς, ὁ μαρτυρῶν περὶ τούτων, καὶ γράψας ταῦτα. καὶ οἴδαμεν, ὅτι ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ. ἔστι δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ ὅσα ἐποίησεν ὁ Ιησοῦς, ἅτινα ἐὰν γράφηται καθ' ἓν, οὐ δὲ αὐτὸν οἶμαι τὸν κόσμον χωρῆσαι τὰ γραφόμενα βιβλία.

σκζ
θ
κση
ι
σκθ
θ
σλ
ι
σλα
θ
σλβ
ι

discipulis suis cũ resurrexisset à mortuis. Cum ergo prandissent, dicit Simoni Petro Iesus: Simon Ioannis, diligis me plus his? Dicit ei: Etiam domine, tu scis quod amem te. Dicit ei: Pasce agnos meos. Dicit ei rursus iterũ: Simon Ioannis, diligis me? Ait illi: Etiam domine, tu scis quod amem te. Dicit ei: Pasce oues meas. Dicit ei tertio: Simon Ioannis, amas me? Indoluit Petrus, quod dixisset sibi tertio, amas me, dixitq; ei: Domine, tu omnia nosti, tu scis qd' amem te. Dicit ei Iesus: Pasce oues meas. Amen amen dico tibi, cum esses iunior, cingebas te, & ambulabas quò uolebas: cũ autẽ senueris, extendes man⁹ tuas, & alius te cinget, & ducet quò nõ uis. Hoc autem dixit, significans qua morte glorificaturus esset deum. Et cũ hoc dixisset, dicit ei: Sequere me. Conuersus Petrus, uidet illum discipulũ, quẽ diligebat Iesus, sequentẽ: qui & recubuit in cœna super pectus eius, & dixit: dñe, quis est ille qui tradit? hunc ergo cum uidisset Petrus, dicit Iesu: Dñe, hic autẽ quid? Dicit ei Iesus: Si eum uelim manere donec ueniã, quid ad te? tu me sequere. Exijt ergo sermo iste inter fratres, qd' discipulus ille nõ moreret'. Et nõ dixerat ei Iesus, nõ moritur: sed si eum uelim manere donec ueniam, quid ad te? Hic est discipulus ille, qui testimonium perhibet de his, & scripsit hæc. Et scimus, qd' uerũ est testimoniũ eius. Sunt autem & alia multa quæ fecit Iesus: quæ si scribant' per singula, nec ipse, opinor, mũdus caperet eos qui scriberentur libros.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ.

EVANGELII SECVNDVM IOANNEM, FINIS.

Αποδημία

ΑΠΟΔΗΜΙΑ ΠΑΥΛΟΥ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ.

Ἀπὸ δαμασκοῦ ἤρξατο, καὶ ἀνῆλθεν εἰς ἱερουσαλήμ, ἐκεῖθεν εἰς ταρσόν, κἀκεῖθεν εἰς ἀντιόχειαν. καὶ πάλιν εἰς ἰλῆμ, καὶ πάλιν εἰς ἀντιόχειαν, κἀκεῖθεν ἀφορισθεὶς μετὰ βαρνάβα εἰς τὴν ἀπρστολὴν, κατῆλθεν εἰς σελεύκειαν, εἶτα εἰς κύπρον, ἔνθα καὶ παῦλος ἤρξατο καλεῖσθαι. Εἶτα εἰς πέργην, εἶτα εἰς ἀντιόχειαν τῆς πισιδίας, εἶτα εἰς ἰκόνιον, εἶτα εἰς λύστραν καὶ δέρβην τῆς λυκαονίας, εἶτα εἰς παμφυλίαν, εἶτα πάλιν εἰς πέργην, εἶτα εἰς ἀπτάλειαν, εἶτα πάλιν τρίτον εἰς ἀντιόχειαν τῆς συρίας. εἶτα πάλιν τρίτον εἰς ἱερουσαλὴμ διὰ τὴν πρῖτομὴν. εἶτα πάλιν τέταρτον εἰς ἀντιόχειαν. εἶτα δῖῆλθε τὴν συρίαν καὶ τὴν κιλικίαν. εἶτα πάλιν δεύτερον εἰς δέρβην καὶ λύστραν, ἔνθα τὸν τιμόθεον πρῖέτεμεν, εἶτα εἰς τὴν φρυγίαν καὶ γαλατικὴν χῶραν, εἶτα εἰς μυσίαν, εἶτα εἰς τρωάδα. κἀκεῖθεν εἰς νεάπολιν, εἶτα εἰς φιλίππους τῆς μακεδονίας. εἶτα δῖελθὼν τὴν ἀμφίπολιν καὶ τὴν ἀπολλωνίαν, ἦλθεν εἰς θεσσαλονίκην, εἶτα εἰς βέροιαν, εἶτα εἰς ἀθήνας, εἶτα εἰς κόρινθον, εἶτα εἰς ἔφεσον, εἶτα εἰς καισάρειαν, εἶτα δεύτερον εἰς ἀντιόχειαν τῆς πισιδίας, εἶτα εἰς τὴν γαλατικὴν χῶραν καὶ φρυγίαν. εἶτα πάλιν δεύτερον εἰς ἔφεσον. εἶτα δῖελθὼν τὴν μακεδονίαν, ἦλθεν εἰς ἑλλάδα. κἀκεῖθεν δῖελθὼν τὴν μακεδονίαν, ἦλθε πάλιν δεύτερον εἰς φιλίππους, καὶ ἀπὸ φιλίππων πάλιν εἰς τρωάδα, ἔνθα τὸν ἔυτυχον ἤγειρε πεσόντα. εἶτα εἰς τὴν ἄσσον, εἶτα εἰς μιτυλήνην, εἶτα εἰς τὰ ἀντικρὺ χίου, εἶτα εἰς σάμον, κἀκεῖθεν εἰς μίλητον. ἐκεῖθεν μεταπεμψάμενος τοὺς ἐν ἐφέσῳ ὡμίλησεν αὐτοῖς. εἶτα εἰς κῶ, εἶτα εἰς ῥόδον, κἀκεῖθεν εἰς πάταρα, κἀκεῖθεν εἰς τύρον, εἶτα εἰς πτολεμαΐδα, κἀκεῖθεν εἰς καισάρειαν, κἀκεῖθεν πάλιν τέταρτον ἀνῆλθεν εἰς ἱερουσαλήμ. κἀκεῖθεν πρεπέμφθη εἰς καισάρειαν, καὶ λοιπὸν δέσμιος ἐπὶ ῥώμην. οὕτως ἀπὸ καισαρείας ἦλθεν εἰς σιδῶνα, κἀκεῖθεν εἰς μύραν τῆς λυκίας, εἶτα εἰς κνίδον. κἀκεῖθεν πολλὰ παθὼν, ἦλθεν εἰς τὴν νῆσον, ἔνθα ἡ ἔχιδνα καθήψατο τῆς χειρὸς αὐτοῦ, καὶ ἔμεινεν ἀβλαβής. εἶτα εἰς συρακούσας. εἶτα εἰς ῥήγιον τῆς καλαβρίας, . εἶτα εἰς ποτιόλους. κἀκεῖθεν πεζὸς ἀνῆλθεν εἰς ῥώμην, ἀπαντησάντων αὐτῷ τῶν ἀδελφῶν εἰς ἀππίου φόρον καὶ τρεῖς ταβερνάς. Καὶ λοιπὸν εἰσελθὼν εἰς ῥώμην, καὶ διδάξας χρόνον ἱκανὸν, ὕστερον ἐν αὐτῇ τῇ ῥώμῃ ἐμαρτύρησεν, αὐτόθι τὸν καλὸν ἀγῶνα ἀγωνισάμενος. ῥωμαῖοι δὲ πρικαλλέσιν οἴκοις καὶ βασιλείοις τὰ λείψανα τούτου καθείρξαντες, ἐπέτειον αὐτῷ μνήμης ἡμέραν πανηγυρίζουσι τῇ πρὸ τριῶν καλανδῶν ἰουλίων, ἕκτῳ τῶν ὅλων μηνὶ τοῦτο μαρτύριον ἑορτάζοντες. πολλὰς δὲ καὶ πρὸ τούτου ἤδη πραινέσεις ὑπέρ τε βίου καὶ ἀρετοῦς ὁ μακάριος ἐποιήσατο, καὶ πολλὰ περὶ τῶν πρακτέων τοῖς ἀνθρώποις εἰσηγήσατο. Ετι δὲ ὅλως καὶ διὰ τῆς ὑφῆς τῶν δεκατεσσάρων ἐπιστολῶν τούτων τὴν ὅλην ἀνθρώποις δῖέγραψε πολιτείαν. Αναγκαῖον δὲ ἡ γυσάμην ἐν βραχεῖ καὶ τὸν χρόνον ἐπισημειώσασθαι τῶν κηρύγματος παύλου, ἐκ τῶν χρονικῶν κανόνων εὐσεβίου τοῦ παμφίλου τὴν ἀνακεφαλαίωσιν ποιούμενος. Ενθα δὴ τὴν βίβλον μετὰ χεῖρας εἰληφὼς, καὶ ταύτην ἀναπτύξας, εὑρίσκω δὲ πάθος τῶν σωτῆρος ἡμῶν καὶ κυρίου Ιησοῦ Χριστοῦ ἐν ὀκτωκαιδεκάτῳ ἔτει τιβερίου καίσαρος γεγενημένον, καὶ τὴν τριήμερον δὲ εὐθὺς ἀνάστασιν, καὶ πάλιν τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάληψιν τοῦ Χριστοῦ. καὶ μεθ' ἡμέρας τινὰς ὀλίγας εἶδον ἐκεῖ τοὺς ἀποστόλους προχειριζομένους εἰς διακονίαν, τὸν αὐτοφερώνυμον στέφανον, καὶ τοὺς ἀμφ' αὐτόν. καὶ μετέπειτα στάσιν ἰουδαίων πάλιν καταλαμβάνω, καθὼς ἤδη προείπομεν. καὶ τὸν στέφανον ἀγωνιζόμενον ἐκεῖσε, καὶ τὸν παῦλον συνευδοκοῦντα πάνυ τῷ φόνῳ. ὃς μικρὸν ὕστερον τοῖς ἄρχουσι τῶν ἰουδαίων πραστὰς, ἐπιστολὰς ἐκομίζετο πρὸς τοὺς ἐν δαμασκῷ ἰουδαίους κατὰ τῶν μαθητῶν. κατὰ μέσην δὲ τὴν ὁδὸν ἡ κλῆσις αὐτῷ γεγένητο παρὰ τοῦ θεοῦ, ὡς μικρῷ προσαναλωθῆναι δὲ ἔτος ἐκεῖνο. Επιλαβομένου δῆτα τοῦ ἐννεακαιδεκάτου ἔτους τιβερίου καίσαρος, κατάρξασθαι τὸν παῦλον τῶν κηρύγματος φησὶ ἡ ἱστορία, καὶ τὴν ἅπασαν οἰκουμένην διαδραμεῖν εὐαγγελιζόμενον τὴν εἰς Χριστὸν εὐσέβειαν μέχρις τρισκαιδεκάτου ἔτους κλαυδίου καίσαρος, ἡγεμονεύοντος τότε τῆς ἰουδαίας φήλικος.

ἐφοῦ κατηγορηθεὶς ὑπὸ ἰουδαίων, τὴν ἀπολογίαν ἐποιήσατο παῦλος. ὃς δὴ τὸν ἀπόστολον εἰς τὸ κατὰ καισάρειαν δεσμωτήριον κατεῖρξεν ἐπὶ δυσὶν ἔτεσι. μεθὸν διαδεξάμενος τὴν ἀρχὴν πόρκιος φῆστος, εὐθὺς ἀνακρίνειν ὥρμησε τὸν ἀπόστολον, τοῖς ἰουδαίοις ἐν τούτῳ μεγίστην χάριν κατατιθέμενος. τότε οὖν ὁ μακάριος νομίσας οὐκ ἄλλως ἀπαλλαγήσεσθαι τῆς ἐπιβουλῆς, ἢ καίσαρα ἐπικαλεσάμενος, ἑστὼς ἐπὶ τοῦ βήματος ἐπεκαλεῖτο καίσαρα. καὶ εἰς ῥώμην ἐκπέμπεται πρὸς νέρωνα καίσαρα. συνῆν δὲ αὐτῷ καὶ ἀρίσταρχος, ὃν καὶ εἰκότως συναιχμάλωτόν που τῶν ἐπιστολῶν ἀποκαλεῖ. καὶ λουκᾶς, ὁ τὰς πράξεις τῶν ἀποστόλων γραφῇ παραδούς. κἀκεῖσε οὖν ἐπὶ τῆς ῥωμαίων ὁ παῦλος διετίαν ὅλην ἐφυλάττετο. ταῦτα γὰρ καὶ μέχρι τούτων ἱστορεῖ λουκᾶς ἐν ταῖς πράξεσι τῶν ἀποστόλων, κατ' ἐκείνου καιροῦ τὸ βιβλίον συγγραψάμενος. καὶ τὰ καθεξῆς ἥκιστα τότε γινώσκων, οὐδὲ τὸ μαρτύριον αὐτοῦ ἐγκατέθετο τῇ βίβλῳ. καταλιπόντες δὲ αὐτὸν ἐκεῖσε λουκᾶς τε καὶ ἀρίσταρχος ἦλθον. Ευσέβιος δὲ τοὺς μετέπειτα χρόνους ἀκριβῶς περιεργασάμενος, ἱστόρησεν ἡμῖν καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ τόμῳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τούτου καὶ τὸ μαρτύριον. καὶ φησὶ τὸν παῦλον ἄνετον διατρίψαι, καὶ τὸν τῆς θεοῦ λόγον ἀκωλύτως κηρύξαι, ἐπισημηνάμενος. τότε μὲν οὖν ἐπὶ νέρωνος ἀπολογησάμενον τὸν παῦλον. αὖθις ἐπὶ τὴν τῆς κηρύγματος διακονίαν λόγος ἔχει στείλασθαι ὑπὸ καίσαρος ἀπολυθέντα, καὶ εὐαγγελίσασθαι ἐφ' ἑτέροις δέκα ἔτεσιν. Εἰς ἄκρον δὲ μανίας ὁ νέρων ἀφικόμενος, ἀνεῖλε μὲν ἀγριππίναν πρῶτα τὴν ἰδίαν μητέρα, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἀδελφὴν τοῦ πατρός, καὶ ὀκταουίαν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα, καὶ ἄλλους μυρίους τῷ γένει προσήκοντας. Μετέπειτα δὲ καθολικὸν ἐκίνησε διωγμὸν κατὰ τῶν χριστιανῶν, καὶ οὕτως ἐπὶ τὰς κατὰ τῶν ἀποστόλων ἐπῄρθη σφαγάς. Μεταστειλάμενος γὰρ τὸν παῦλον αὖθις, τῷ βήματι παρίστα. συνῆλθε δὲ πάλιν ὁ λουκᾶς αὐτῷ. ἔνθα δὴ συνέβη τὸν παῦλον τριακοστῷ ἕκτῳ ἔτει τῆς σωτηρίου πάθους, τρισκαιδεκάτῳ δὲ νέρωνος μαρτυρῆσαι, ξίφει τὴν κεφαλὴν ἀποτμηθέντα. ἔστι τοίνυν ἀπὸ τοῦ ἐννεακαιδεκάτου ἔτους τιβερίου καίσαρος ἐξ οὗ κηρύσσειν τὸ εὐαγγέλιον ἤρξατο, ἕως τοῦ εἰκοστοῦ δευτέρου ἔτη $\overline{\Delta}$, καὶ τὰ γαίου δὲ ὡσαύτως ἔτη $\overline{\Delta}$. αὖθις δὲ καὶ τὰ κλαυδίου ἔτη μικρὸν ἐλάττω $\overline{\iota\Delta}$. ὃν διαδεξάμενος νέρων τρισκαιδεκάτῳ ἔτει τῆς ἑαυτοῦ ἀρχῆς, τὸν ἀπόστολον ἀνεῖλε. γράφει οὖν ὁ αὐτὸς ἀπόστολος παῦλος τιμοθέῳ, περὶ μὲν τῆς πρώτης αὐτοῦ ἀπολογίας, φάσκων, τάδε ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογίᾳ, οὐδείς μοι συμπαρεγένετο, ἀλλὰ πάντες με ἐγκατέλιπον, μὴ αὐτὸς λογισθείη, ὁ δὲ κύριός μοι πρέστη, καὶ ἐνεδυνάμωσέ με, ἵνα δι' ἐμοῦ τὸ κήρυγμα πληροφορηθῇ, καὶ ἀκούσωσι πάντα τὰ ἔθνη. καὶ ἐῤῥύσθην ἐκ στόματος λέοντος, τοῦτον λέγων εἶναι τὸν νέρωνα. περὶ δὲ τῆς δευτέρας ἐν ᾗ καὶ τελειοῦται τῷ κατ' αὐτὸν μαρτυρίῳ, φησί. τὴν καλὴν διακονίαν σου πληροφόρησον. ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἀναλύσεώς μου ἐφέστηκε. καὶ ὅτι λουκᾶς ἦν πάλιν σὺν αὐτῷ, μετ' ὀλίγα τῆς ἐπιστολῆς, ἀσπάσεταί σε γράφει, λουκᾶς ὁ σὺν ἐμοί. Εστιν οὖν ὁ πᾶς χρόνος τοῦ κηρύγματος παῦλου, εἴκοσι καὶ ἕν ἔτος. καὶ δύο ἕτερα ἔτη, ἃ διετέλεσεν ἐπὶ τῷ κατὰ καισάρειαν δεσμωτηρίῳ. πρὸς δὲ τούτοις πάλιν τὰ ἐν ῥώμῃ πρότερα δύο ἔτη, καὶ τὰ τελευταῖα δὲ ἔτη δέκα, ὥστε εἶναι τὰ πάντα ἔτη ἀπὸ τῆς γενήσεως αὐτοῦ μέχρι τῆς τελειώσεως, τριάκοντα καὶ πέντε.

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΠΑΥΛΟΥ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ.

Επὶ νέρωνος τοῦ καίσαρος ῥωμαίων ἐμαρτύρησεν αὐτόθι παῦλος ὁ ἀπόστολος, ξίφει τὴν κεφαλὴν ἀποτμηθεὶς ἐν τῷ τριακοστῷ καὶ ἕκτῳ ἔτει τοῦ σωτηρίου πάθους, τὸν καλὸν ἀγῶνα ἀγωνισάμενος ἐν ῥώμῃ, πέμπτῃ ἡμέρᾳ πανέμου μηνός, ἥ τις λέγοιτ' ἂν παρὰ ῥωμαίοις τῇ πρὸ τριῶν καλανδῶν ἰουλίων. καθ' ἣν ἐτελειώθη ὁ ἅγιος ἀπόστολος τῷ κατ' αὐτὸν μαρτυρίῳ, ἑξηκοστῷ καὶ ἐννάτῳ ἔτει τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ιησοῦ Χριστοῦ παρουσίας.

πράξεις

ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟ-
ΣΤΟΛΩΝ.

ΤΟΝ μὲν πρῶ-
τον λόγον
ἐποιησάμην
περὶ πάν-
των ὦ θεό-
φιλε, ὧν ἤρ-
ξατο ὁ ἰη-
σοῦς ποιεῖν
τε καὶ διδά-
σκειν, ἄχρι ἧς ἡμέρας, ἐντειλάμενος τοῖς
ἀποστόλοις, διὰ πνεύματος ἁγίου, οὓς
ἐξελέξατο, ἀνελήφθη, οἷς καὶ παρέστησεν
ἑαυτὸν ζῶντα μετὰ τὸ παθεῖν αὐτὸν, ἐν
πολλοῖς τεκμηρίοις, δι' ἡμερῶν τεσσαράκον-
τα ὀπτανόμενος αὐτοῖς, καὶ λέγων τὰ πε
ρὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ συναλιζόμε-
νος παρήγγειλεν αὐτοῖς ἀπὸ ἱεροσολύ-
μων μὴ χωρίζεσθαι, ἀλλὰ περιμένειν τὴν
ἐπαγγελίαν τοῦ πατρὸς, ἣν ἠκούσατέ μου,
ὅτι ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ
βαπτισθήσεσθε ἐν πνεύματι ἁγίῳ οὐ μετὰ
πολλὰς ταύτας ἡμέρας. οἱ μὲν οὖν συνελ
θόντες ἐπηρώτων αὐτὸν, λέγοντες. κύριε,
εἰ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἀποκαθιστάνεις τὴν
βασιλείαν τῷ ἰσραήλ; εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς.
οὐχ ὑμῶν ἐστὶ γνῶναι χρόνους ἢ καιρούς,
οὓς ὁ πατὴρ ἔθετο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ, ἀλ-
λὰ λήψεσθε δύναμιν ἐπελθόντος τοῦ ἁ-
γίου πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθέ μοι
μάρτυρες ἔν τε ἰερουσαλήμ, καὶ ἐν πάσῃ τῇ
ἰουδαίᾳ

ACTA APOSTO-
LORVM.

VPeriore qui
dem uolumi
ne diximus
Theophile,
de omnibus
quæ cœpit Ie
sus tũ facere,
tũ docere, ad
eũ usq; diẽ,
quo postq; impartit⁹ in hoc ipsum spm̃
sanctũ, mãdata dedisset apostolis, quos
delegerat, sursum assumptus est, quibus
etiã seipsum exhibuerat uiuẽtẽ, posteaq;
supplicio fuisset affectus, idq; cõplurib⁹
argumẽtis, dũ p̃ dies q̃draginta cõspicit᷑
ab illis, ac loquit᷑ eis de regno dei, & con-
gregãs illos in idẽ loci, p̃cepit eis ne disce-
derent Hierosolymis, sed ut expectarẽt
p̃missum patris, de quo (inquit) audistis
ex me: qm̃ Ioannes baptizauit quidem
aqua, uos autẽ baptizabimini spiritu san
cto post dies hosce nõ multos. Illi igitur
ubi cõuenissent, percõtabant᷑ illũ, dicẽtes:
Dñe, num in tẽpore hoc restituis regnũ
Israẽli? Dixit autẽ ad illos: Nõ est uestrũ
nosse tẽpora & articulos tẽporũ, q̃s pa-
ter in sua ipsi⁹ cõstituit potestate: sed acci
pietis uirtutẽ, posteaq; spũs sanctus ad-
uenerit sup uos, & eritis mihi testes, non
solũ Hierosolymis, uerũ etiã in uniuersa

 Iudæa,

ἰουδαίᾳ, καὶ σαμαρείᾳ, καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς. καὶ ταῦτα εἰπὼν, βλεπόντων αὐτῶν ἐπήρθη, καὶ νεφέλη ὑπέλαβεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. καὶ ὡς ἀτενίζοντες ἦσαν εἰς τὸν οὐρανὸν πορευομένου αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο παρεστήκεισαν αὐτοῖς ἐν ἐσθῆτι λευκῇ, οἱ καὶ εἶπον. ἄνδρες γαλιλαῖοι, τί ἑστήκατε ἐμβλέποντες εἰς τὸν οὐρανόν; οὗτος ὁ ἰησοῦς, ὁ ἀναλημφθεὶς ἀφ' ὑμῶν εἰς τὸν οὐρανόν, οὕτως ἐλεύσεται ὃν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν. τότε ὑπέστρεψαν εἰς ἰερουσαλὴμ ἀπὸ ὄρους τοῦ καλουμένου ἐλαιῶνος, ὅ ἐστιν ἐγγὺς ἰερουσαλὴμ σαββάτου ἔχον ὁδόν. καὶ ὅτε εἰσῆλθον ἀνέβησαν εἰς τὸ ὑπερῷον οὗ ἦσαν καταμένοντες, ὅ, τε πέτρος καὶ ἰάκωβος, καὶ ἰωάννης καὶ ἀνδρέας, φίλιππος καὶ θωμᾶς, βαρθολομαῖος καὶ ματθαῖος, ἰάκωβος ἁλφαίου καὶ σίμων ὁ ζηλωτὴς, καὶ ἰούδας ἰακώβου. οὗτοι πάντες ἦσαν προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει σὺν γυναιξὶ καὶ μαρίᾳ τῇ μητρὶ τοῦ ἰησοῦ, καὶ σὺν τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ. καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἀναστὰς πέτρος ἐν μέσῳ τῶν μαθητῶν, εἶπεν, ἦν τε ὄχλος ὀνομάτων ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὡς ἑκατὸν εἰκοσιν. ἄνδρες ἀδελφοί, ἔδει πληρωθῆναι τὴν γραφὴν ταύτην, ἣν προεῖπε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ στόματος δαβὶδ, περὶ ἰούδα τοῦ γενομένου ὁδηγοῦ τοῖς συλλαβοῦσι τὸν ἰησοῦν, ὅτι κατηριθμημένος ἦν σὺν ἡμῖν, καὶ ἔλαχε τὸν κλῆρον τῆς διακονίας ταύτης. οὗτος μὲν οὖν ἐκτήσατο χωρίον ἐκ τοῦ μισθοῦ τῆς ἀδικίας, καὶ πρηνὴς γενόμενος ἐλάκησε μέσος, καὶ ἐξεχύθη πάντα τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ, καὶ γνωστὸν ἐγένετο πᾶσι τοῖς κατοικοῦσιν ἰερουσαλὴμ, ὥστε κληθῆναι τὸ χωρίον ἐκεῖνο τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ αὐτῶν ἀκελδαμά, τουτέστι χωρίον αἵματος. γέγραπται γὰρ ἐν βίβλῳ ψαλμῶν. γενηθήτω ἡ ἔπαυλις αὐτοῦ ἔρημος, καὶ μὴ ἔστω ὁ κατοικῶν ἐν αὐτῇ, καὶ τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ

Iudæa, Samariaq; , deniq; usq; ad extrema terræ. Atq; hæc locutus, uidentibus ijsdem, in altum sublatus est: & nubes subduxit illum ab oculis eorum. Cumq; essent defixis in cœlum oculis, eunte illo, ecce uiri duo astiterunt illis amicti uestibus albis, qui & dixerunt: Viri Galilæi, quid statis intuentes in cœlum? Hic Iesus qui assumptus est à uobis in cœlum, sic ueniet: quem ad modum uidistis eum euntem in cœlum. Tunc reuersi sunt Hierosolymam à monte, qui uocatur Oliueti, qui abest ab Hierosolymis iter sabbati. Et cum introissent, ascenderunt in cœnaculum ubi manssitabant & Petrus & Iacobus, & Ioannes & Andreas, Philippus & Thomas, Bartholomæus & Matthæus, Iacobus Alphæi & Simon Zelotes, & Iudas Iacobi filius: Hi omnes perseuerabant unanimiter in deprecatione & obsecratione cum mulieribus & Maria matre Iesu, cumq; fratribus illius. Et in diebus his exurgens Petrus in medio discipulorũ, dixit (erat/que turba nominum simul ferè centum uiginti) Viri fratres, oportuit impleri scripturam hanc, quam prædixit spiritus sanctus per os Dauid de Iuda, qui fuit dux ijs, qui comprehenderunt Iesum: quia cooptatus erat in numerum nostrum, & sortitus erat partem ministerij huius. Et is quidem parauit agrum ex mercede iniquitatis, suspensusque crepuit medius, & effusa sunt omnia uiscera eius. Et innotuit omnibus habitantibus Hierosolymæ, ita ut appellaretur ager ille lingua illis uernacula Acelda-ma, hoc est, ager sanguinis. Scriptum est enim in libro psalmorum: Fiat commoratio eius deserta, & non sit qui inhabitet in ea. Et episcopatum

eius

αὐτῷ λάβοι ἕτερος. δεῖ οὖν σὺν ἐλθόν / τῶν ἡμῖν ἀνδρῶν ἐν παντὶ χρόνῳ, ἐν ᾧ εἰσῆλθε καὶ ἐξῆλθεν ἐφ' ὑμᾶς ὁ κύριος Ἰησοῦς, ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος Ἰωάννου ἕως τῆς ἡμέρας, ἧς ἀνελήφθη ἀφ' ἡμῶν, μάρτυρα τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ γενέσθαι σὺν ἡμῖν ἕνα τούτων. καὶ ἔστησαν δύο, Ἰωσὴφ τὸν καλούμενον Βαρσαβᾶν, ὃς ἐπεκλήθη Ἰοῦστος, καὶ Ματθίαν. καὶ προσευξάμενοι, εἶπον. Σὺ κύριε καρδιογνῶστα πάντων, ἀνάδειξον ὃν ἐξελέξω ἐκ τούτων τῶν δύο, ἕνα λαβεῖν τὸν κλῆρον τῆς διακονίας ταύτης καὶ ἀποστολῆς, ἀφ' ἧς παρέβη Ἰούδας πορευθῆναι εἰς τὸν τόπον τὸν ἴδιον. καὶ ἔδωκαν κλήρους αὐτῶν, καὶ ἔπεσεν ὁ κλῆρος ἐπὶ Ματθίαν καὶ συγκατεψηφίσθη μετὰ τῶν ἕνδεκα ἀποστόλων.

Καὶ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὴν ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς, ἦσαν ἅπαντες ὁμοθυμαδὸν ἐπὶ τὸ αὐτό, καὶ ἐγένετο ἄφνω ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἦχος, ὥσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας, καὶ ἐπλήρωσεν ὅλον τὸν οἶκον, οὗ ἦσαν καθήμενοι. καὶ ὤφθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμεναι γλῶσσαι ὡσεὶ πυρός, ἐκάθισέ τε ἐφ' ἕνα ἕκαστον αὐτῶν, καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες πνεύματος ἁγίου, καὶ ἤρξαντο λαλεῖν ἑτέραις γλώσσαις, καθὼς τὸ πνεῦμα ἐδίδου αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι. ἦσαν δὲ ἐν Ἱερουσαλὴμ κατοικοῦντες Ἰουδαῖοι, ἄνδρες εὐλαβεῖς ἀπὸ παντὸς ἔθνους τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανόν. γενομένης δὲ τῆς φωνῆς ταύτης, συνῆλθε τὸ πλῆθος, καὶ συνεχύθη, ὅτι ἤκουον εἷς ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ λαλούντων αὐτῶν. ἐξίσταντο δὲ πάντες καὶ ἐθαύμαζον, λέγοντες πρὸς ἀλλήλους. οὐκ ἰδοὺ πάντες οὗτοί εἰσιν οἱ λαλοῦντες Γαλιλαῖοι; καὶ πῶς ἡμεῖς ἀκούομεν ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ ἡμῶν ἐν ᾗ ἐγεννήθημεν; Πάρθοι καὶ Μῆδοι καὶ Ἐλαμῖται, καὶ οἱ κατοικοῦντες τὴν Μεσοποταμίαν, Ἰουδαίαν τε καὶ Καππαδοκίαν, Πόντον καὶ τὴν Ἀσίαν, Φρυγίαν τε καὶ Παμφυλίαν,

Αἴγυπτον

eius accipiat alter. Oportet igitur ut ex his uiris, qui nobiscū uersati sunt toto tēpore, quo dñs Iesus perpetuam uitæ cōsuetudinem egit nobiscum, exorsus à baptismo Ioannis ad eum usq; diem, quo receptus est à nobis: unus quispiam constituatur, qui sit unà nobiscum testis resurrectionis eius. Et statuerunt duos, Ioseph qui uocatur Barsabas, qui cognominatus est Iustus, & Mathiam. Et facta precatione, dixerūt: Tu domine, qui corda nosti omniū, ostende utrum elegeris ex his duobus, ut accipiat sortem ministerij huius & apostolatus, unde præuaricatus excidit Iudas, ut abiret in locū suum. Et dederunt sortes eorū, & cecidit sors super Mathiam, & cooptatus est in numerum undecim apostolorum.

Et cum compleretur dies pentecostes, erant omnes unanimiter in eodem loco. Et factus est repente de cœlo sonitus, tanquam impetu uenientis flatus uehementis, & repleuit totam domum, ubi erant sedentes. Et uisæ sunt illis dissectæ linguæ uelut igneæ, seditq; super singulos eorum, ac repleti sunt omnes spiritu sancto, cœperuntq; loqui aliis linguis, prout spiritus dabat eloqui illis. Erant autem Hierosolymis habitantes Iudæi, uiri religiosi ex omni natione eorū, quæ sub cœlo est. Is rumor cum increbruisset, cōuenit multitudo & cōfusa est, quod audiret unusquisq; lingua sua illos loquentes. Stupebant autē omnes, ac mirabantur, dicētes inter sese: Nonne ecce omnes isti qui loquuntur, Galilæi sunt? Et quomodo nos audimus eos sua quisq; lingua in qua nati sumus? Parthi & Medi & Elamitæ, & habitatores Mesopotamiæ, Iudææq;, & Cappadociæ, Ponti, & Asiæ, Phrygiæ, & Pamphyliæ,

ἄιγυπτον, & τὰ μέρη τῆς λιβύης τῆς κατὰ κυρήνην, καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες ῥωμαῖοι, ἰουδαῖοί τε καὶ προσήλυτοι, κρῆτες & ἄραβες, ἀκούομεν λαλούντων αὐτῶν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν τὰ μεγαλεῖα τοῦ θεοῦ. ἐξίσαντο δὲ πάντες, & διϊπόρουν, ἄλλος πρὸς ἄλλον λέγοντες. τί ἂν θέλοι τοῦτο εἶναι; ἕτεροι δὲ χλευάζοντες, ἔλεγον. ὅτι γλεύκους μεμεστωμένοι εἰσί. σταθεὶς δὲ πέτρος σὺν τοῖς ἕνδεκα, ἐπῆρε τὴν φωνὴν αὐτοῦ, & ἀπεφθέγξατο αὐτοῖς. ἄνδρες ἰουδαῖοι, καὶ οἱ κατοικοῦντες ἱερουσαλὴμ ἅπαντες, τοῦτο ὑμῖν γνωστὸν ἔστω, καὶ ἐνωτίσασθε τὰ ῥήματά μου. οὐ γὰρ ὡς ὑμεῖς ὑπολαμβάνετε, οὗτοι μεθύουσιν. ἔστι γὰρ ὥρα τρίτη τῆς ἡμέρας. ἀλλὰ τοῦτό ἐστι, τὸ εἰρημένον διὰ τοῦ προφήτου ἰωήλ. καὶ ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις, λέγει ὁ θεός, ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, καὶ προφητεύσουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν, καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν, καὶ οἱ νεανίσκοι ὑμῶν ὁράσεις ὄψονται, καὶ οἱ πρεσβύτεροι ὑμῶν ἐνύπνια ἐνυπνιασθήσονται. καίτοι ἐπὶ τοὺς δούλους μου, & ἐπὶ τὰς δούλας μου ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου, & προφητεύσουσι, & δώσω τέρατα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, καὶ σημεῖα ἐπὶ τῆς γῆς κάτω, αἷμα καὶ πῦρ, & ἀτμίδα καπνοῦ. ὁ ἥλιος μεταστραφήσεται εἰς σκότος, & ἡ σελήνη εἰς αἷμα, πρὶν ἢ ἐλθεῖν τὴν ἡμέραν κυρίου τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ. & ἔσται, πᾶς ὃς ἂν ἐπικαλέσηται τὸ ὄνομα κυρίου, σωθήσεται. ἄνδρες ἰσραηλῖται, ἀκούσατε τοὺς λόγους τούτους. ἰησοῦν τὸν ναζωραῖον, ἄνδρα ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἀποδεδειγμένον εἰς ὑμᾶς δυνάμεσι & τέρασι καὶ σημείοις, οἷς ἐποίησε δι' αὐτοῦ ὁ θεὸς ἐν μέσῳ ὑμῶν, καθὼς καὶ αὐτοὶ οἴδατε, τοῦτον τῇ ὡρισμένῃ βουλῇ καὶ προγνώσει τοῦ θεοῦ ἔκδοτον, λαβόντες διὰ χειρῶν ἀνόμων, προσπήξαντες ἀνείλετε, ὃν ὁ θεὸς ἀνέστησε, λύσας τὰς ὠδῖνας τοῦ θανάτου, καθότι οὐκ ἦν δυνατὸν κρατεῖσθαι αὐτὸν ὑπ' αὐτοῦ. δαβὶδ γὰρ λέγει εἰς αὐτόν. προωρώμην τὸν κύριον ἐνώπιόν μου διὰ παντὸς

Aegypti, & partium Libyæ eius quæ est finitima Cyrenæ, & aduenæ Rhomani, Iudæiq; & Proselyti, Cretes & Arabes, audimus eos loquentes nostris linguis magnifica dei. Stupebant autē omnes, ac mirabant, inter se dicētes: Quid nam uult hoc esse? Alij autem irridentes, dicebant: Musto expleti sunt isti. Stans autē Petrus cum undecim, extulit uocē suam, ac locutus est eis: Viri Iudæi, & qui habitatis Hierosolymis uniuersi, hoc uobis notū sit, & auribus percipite uerba mea. Non enim sicut uos existimatis, hi ebrij sunt, cum sit hora diei tertia. Sed hoc est, quod dictum est per prophetam Ioel: Et erit in nouissimis diebus, dicit deus, effundam de spiritu meo super omnē carnem. Et prophetabunt filij uestri, & filiæ uestræ. iuuenes uestri uisiones uidebunt, & seniores uestri somnia somniabunt. Et quidem super seruos meos, & super ancillas meas in diebus illis effundam de spiritu meo, & prophetabunt. & dabo prodigia in cœlo superne, & signa in terra inferne, sanguinem & ignem & uaporem fumi. Sol cōuertetur in tenebras, & luna in sanguinem, antequam ueniat dies ille domini magnus atq; illustris. Et futurum est: ut omnis quicunq; inuocauerit nomen domini, seruetur. Viri Israëlitæ, audite uerba hæc: Iesum Nazarenum, uirum exhibitum à deo erga uos uirtutibus & prodigijs & signis, quæ fecit per illum deus in medio uestri, sicut & ipsi scitis, hunc definito consilio & præscientia dei traditū, cum accepissetis per manus iniquorum, crucifixum interemistis, quem deus suscitauit solutis doloribus mortis, quatinus impossibile erat teneri illum ab ea. Dauid enim dicit de eo: Prouidebam dominum coram me

semper,

πάντος ; ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐστίν, ἵνα μὴ σαλευθῶ. διὰ τοῦτο εὐφράνθη ἡ καρδία μου, καὶ ἠγαλλιάσατο ἡ γλῶσσά μου. ἔτι δὲ καὶ ἡ σάρξ μου κατασκηνώσει ἐπ' ἐλπίδι, ὅτι οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχήν μου εἰς ᾅδου, οὐδὲ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν. ἐγνώρισάς μοι ὁδοὺς ζωῆς, πληρώσεις με εὐφροσύνης μετὰ τοῦ προσώπου σου. Ἄνδρες ἀδελφοί, ἐξὸν εἰπεῖν μετὰ παῤῥησίας πρὸς ὑμᾶς περὶ τοῦ πατριάρχου Δαυὶδ, ὅτι καὶ ἐτελεύτησε, καὶ ἐτάφη, καὶ τὸ μνῆμα αὐτοῦ ἐστιν ἐν ἡμῖν ἄχρι τῆς ἡμέρας ταύτης. προφήτης οὖν ὑπάρχων, καὶ εἰδὼς, ὅτι ὅρκῳ ὤμοσεν αὐτῷ ὁ θεὸς ἐκ καρποῦ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ, καθίσαι ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ, τὸ κατὰ σάρκα, ἀναστῆσαι τὸν χριστόν, προϊδὼν ἐλάλησε περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ χριστοῦ, ὅτι οὐκ ἐγκατελείφθη ἡ ψυχὴ αὐτοῦ εἰς ᾅδου, οὐδὲ ἡ σὰρξ αὐτοῦ εἶδε διαφθοράν. τοῦτον τὸν ἰησοῦν ἀνέστησεν ὁ θεὸς, οὗ πάντες ἡμεῖς ἐσμὲν μάρτυρες. τῇ δεξιᾷ οὖν τοῦ θεοῦ ὑψωθείς, τήν τε ἐπαγγελίαν τοῦ ἁγίου πνεύματος λαβὼν παρὰ τοῦ πατρὸς, ἐξέχεε τοῦτο ὃ νῦν ὑμεῖς βλέπετε καὶ ἀκούετε. οὐ γὰρ Δαυὶδ ἀνέβη εἰς τοὺς οὐρανούς, λέγει δὲ αὐτός. Εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. Ἀσφαλῶς οὖν γινωσκέτω πᾶς οἶκος ἰσραὴλ, ὅτι κύριον καὶ χριστὸν αὐτὸν ὁ θεὸς ἐποίησε, τοῦτον τὸν ἰησοῦν ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε. Ἀκούσαντες δὲ κατενύγησαν τὴν καρδίαν, εἶπόν τε πρὸς τὸν πέτρον καὶ τοὺς λοιποὺς ἀποστόλους. Τί ποιήσομεν ἄνδρες ἀδελφοί ; πέτρος ἔφη πρὸς αὐτούς. Μετανοήσατε, καὶ βαπτισθήτω ἕκαστος ὑμῶν ἐπὶ τῷ ὀνόματι ἰησοῦ χριστοῦ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ λήψεσθε τὴν δωρεὰν τοῦ ἁγίου πνεύματος. ὑμῖν γάρ ἐστιν ἡ ἐπαγγελία καὶ τοῖς τέκνοις ὑμῶν, καὶ πᾶσι τοῖς εἰς μακρὰν, ὅσους ἂν προσκαλέσηται κύριος

semper : quoniam à dextris est mihi, ne cõmouear. Propter hoc lætatum est cor meum, & exultauit lingua mea. insuper & caro mea requiesset in spe. Quoniam nõ derelinques animam meam in inferno, nec sines ut sanctus tuus uideat corruptionem. Notas mihi fecisti uias uitæ, replebis me iucunditate cum facie tua. Viri fratres, quandoquidem licet libere dicere apud uos de patriarcha Dauid, quod & defunctus est, & sepultus est, & sepulchrum eius est apud nos usque in hodiernum diem. Propheta igitur cum esset, & sciret, quod iureiurando iurasset sibi deus, futurum, ut de fructu lumbi ipsius, quantũ ad carnem, Christus exoriretur, ac sederet super sedem eius, præscius locutus est de resurrectione Christi, quod non derelicta sit in inferno anima eius, neq; caro eius uiderit corruptionem. Hunc Iesum suscitauit deus, cuius omnes nos sumus testes. Dextera igitur dei exaltatus, & promissione spiritus sancti accepta à patre, effudit hoc qd nunc uos uidetis & auditis. Non enim Dauid ascendit in cœlos, sed dicit ipse: Dixit dominus domino meo, sede à dextris mihi, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorũ. Certo sciat ergo tota domus Israël, quod dominũ & Christum fecerit deus, hunc Iesum quem uos crucifixistis. His autem auditis compuncti sunt corde, & dixerunt ad Petrum ac reliquos apostolos : Quid faciemus uiri fratres ? Petrus ait ad illos : Resipiscite, & baptizetur unusquisque uestrum sub nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum, & accipietis donum spiritus sancti. Vobis enim facta est repromissio & filijs uestris, & omnibus qui longe sunt, quoscunque aduocauerit dominus

κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν. Ετέροις τε λόγοις πλείοσι διεμαρτύρετο καὶ παρεκάλει, λέγων. Σώθητε ἀπὸ τῆς γενεᾶς τῆς σκολιᾶς ταύτης. Οἱ μὲν οὖν ἀσμένως ἀποδεξάμενοι τὸν λόγον αὐτοῦ, ἐβαπτίσθησαν, καὶ προσετέθησαν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ψυχαὶ ὡσεὶ τρισχίλιαι. Ἦσαν δὲ προσκαρτεροῦντες τῇ διδαχῇ τῶν ἀποστόλων, καὶ τῇ κοινωνίᾳ, καὶ τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου, καὶ ταῖς προσευχαῖς. Ἐγίνετο δὲ πάσῃ ψυχῇ φόβος, πολλά τε τέρατα καὶ σημεῖα διὰ τῶν ἀποστόλων ἐγίνετο. Πάντες δὲ οἱ πιστεύοντες ἦσαν ἐπὶ τὸ αὐτό, καὶ εἶχον ἅπαντα κοινά, καὶ τὰ κτήματα καὶ τὰς ὑπάρξεις ἐπίπρασκον καὶ διεμέριζον αὐτὰ πᾶσι, καθότι ἄν τις χρείαν εἶχε. Καθ' ἡμέραν τε προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ ἱερῷ, κλῶντές τε κατ' οἶκον ἄρτον, μετελάμβανον τροφῆς, ἐν ἀγαλλιάσει καὶ ἀφελότητι καρδίας αἰνοῦντες τὸν θεὸν, καὶ ἔχοντες χάριν πρὸς ὅλον τὸν λαόν. Ὁ δὲ κύριος προσετίθει τοὺς σωζομένους καθ' ἡμέραν τῇ ἐκκλησίᾳ.

Ἐπὶ τὸ αὐτὸ δὲ Πέτρος καὶ Ἰωάννης ἀνέβαινον εἰς τὸ ἱερὸν, ἐπὶ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς τὴν ἐνάτην. καί τις ἀνὴρ χωλὸς ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ ὑπάρχων, ἐβαστάζετο, ὃν ἐτίθουν καθ' ἡμέραν πρὸς τὴν θύραν τοῦ ἱεροῦ τὴν λεγομένην ὡραίαν, τοῦ αἰτεῖν ἐλεημοσύνην παρὰ τῶν εἰσπορευομένων εἰς τὸ ἱερόν. Ὃς ἰδὼν Πέτρον καὶ Ἰωάννην μέλλοντας εἰσιέναι εἰς τὸ ἱερὸν, ἠρώτα ἐλεημοσύνην λαβεῖν. Ἀτενίσας δὲ Πέτρος εἰς αὐτὸν σὺν τῷ Ἰωάννῃ, εἶπε. Βλέψον εἰς ἡμᾶς. Ὁ δὲ ἐπεῖχεν αὐτοῖς, προσδοκῶν τι παρ' αὐτῶν λαβεῖν. Εἶπε δὲ Πέτρος. Ἀργύριον καὶ χρυσίον οὐκ ὑπάρχει μοι, ὃ δὲ ἔχω, τοῦτό σοι δίδωμι. Ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου ἔγειρε, καὶ περιπάτει. Καὶ κρατήσας αὐτὸν τῆς δεξιᾶς χειρὸς, ἤγειρε. Παραχρῆμα δὲ ἐστερεώθησαν αὐτοῦ αἱ βάσεις καὶ τὰ σφυρά. Καὶ ἐξαλλόμενος ἔστη καὶ περιεπάτει, καὶ εἰσῆλθε σὺν αὐτοῖς εἰς τὸ ἱερὸν περιπατῶν καὶ ἁλλόμενος

dominus deus noſter. Aliísque uerbis plurimis teſtificatus eſt & exhortatus eſt eos, dicens: Seruemini à generatione iſta praua. Qui ergo libenter acceperunt ſermonem eius, baptizati ſunt: & acceſſerunt in die illo animæ circiter ter mille. Erant autem perſeuerantes in doctrina apoſtolorum, & communicatione, & fractione panis, & precationibus. Obortus eſt autem omni animæ timor, multaq; prodigia & ſigna per apoſtolos ædebantur. Omnes autem qui credebant erant coniuncti, & habebant omnia cõmunia. Poſſeſſionesq; & ſubſtantias uẽdebant, ac diuidebant illa omnibus, prout cuiq; opus erat. Et quotidie perdurantes unanimiter in tẽplo, & frangentes per ſingulas domos panẽ, inuicẽ ſumebant cibũ, cũ exultatione & ſimplicitate cordis laudantes deum, & habentes gratiam apud omnẽ plebem. Dominus autẽ addebat qui ſalui fierent quotidie, congregationi.

Simul autẽ Petrus & Ioannes aſcẽdebant in tẽplũ, ad horã precationis nonã. III
Et quidam uir qui erat claudus ex utero matris ſuæ, baiulabat', quem ponebant quotidie ad portã tẽpli, quæ dicit' ſpecioſa' ut peteret eleemoſynã ab introeũtib⁹ in tẽplum. Is cũ uidiſſet Petrũ ac Ioannẽ ingreſſuros in tẽplũ, rogabat ut eleemoſynam acciperet. Defixis aũt in eum oculis Petrus cũ Ioãne, dixit: Aſpice in nos. At ille intẽdebat in eos, ſperãs ſe aliquid accepturũ ab eis. Petrus autẽ dixit: Argentũ & aurum nõ eſt mihi, q̃d autẽ habeo, hoc tibi do. In nomine Ieſu Chriſti Nazareni ſurge, & ambula. Et apprehẽſa manu eius dextra, erexit eum. Protin⁹ autem conſolidatæ ſunt plantæ illius ac tali. Et exiliens ſtetit & ambulabat, intrauitq; cũ illis in tẽplum inambulans & ſaliens

ἀλλόμενον καὶ αἰνοῦντα τὸν θεόν. καὶ ἐπέγνωσαν
αὐτὸν πάντες ὁ λαὸς περιπατοῦντα καὶ αἰνοῦν-
τα τὸν θεόν. ἐπεγίνωσκόν τε αὐτὸν, ὅτι οὗτος
ἦν ὁ πρὸς τὴν ἐλεημοσύνην καθήμενος ἐπὶ τῇ
ὡραίᾳ πύλῃ τοῦ ἱεροῦ. καὶ ἐπλήσθησαν θάμ
βους καὶ ἐκστάσεως ἐπὶ τῷ συμβεβηκότι αὐ
τῷ. κρατοῦντος δὲ τοῦ ἰαθέντος χωλὸν τὸν
πέτρον καὶ ἰωάννην, συνέδραμε πρὸς αὐτοὺς
πᾶς ὁ λαὸς ἐπὶ τῇ στοᾷ τῇ καλουμένῃ σολο-
μῶνος, ἔκθαμβοι. ἰδὼν δὲ πέτρος, ἀπεκρίνα-
το πρὸς τὸν λαόν. ἄνδρες Ἰσραηλῖται, τί θαυ-
μάζετε ἐπὶ τούτῳ, ἢ ἡμῖν τί ἀτενίζετε, ὡς ἰ-
δίᾳ δυνάμει ἢ εὐσεβείᾳ πεποιηκόσι τοῦ περι-
πατεῖν αὐτόν; ὁ θεὸς ἀβραὰμ καὶ ἰσαὰκ καὶ
ἰακὼβ, ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν ἐδόξασε
τὸν παῖδα αὐτοῦ Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς παρεδώκα-
τε καὶ ἠρνήσασθε αὐτὸν κατὰ πρόσωπον πι-
λάτου, κρίναντος ἐκείνου ἀπολύειν. ὑμεῖς
δὲ τὸν ἅγιον καὶ δίκαιον ἠρνήσασθε, καὶ ᾐτή
σασθε ἄνδρα φονέα χαρισθῆναι ὑμῖν, τὸν δὲ
ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς ἀπεκτείνατε, ὃν ὁ θεὸς
ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, οὗ ἡμεῖς μάρτυρές ἐσμεν,
καὶ ἐπὶ τῇ πίστει τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ τοῦτον
ὃν θεωρεῖτε καὶ οἴδατε, ἐστερέωσε τὸ ὄνομα
αὐτοῦ, καὶ ἡ πίστις ἡ δι' αὐτοῦ, ἔδωκεν αὐ-
τῷ τὴν ὁλοκληρίαν ταύτην ἀπέναντι πάν
των ὑμῶν. καὶ νῦν ἀδελφοί οἶδα, ὅτι κατὰ
ἄγνοιαν ἐπράξατε, ὥσπερ καὶ οἱ ἄρχοντες ὑμῶν.
ὁ δὲ θεὸς ἃ προκατήγγειλε διὰ στόματος
πάντων τῶν προφητῶν αὐτοῦ, παθεῖν τὸν
χριστόν, ἐπλήρωσεν οὕτως. μετανοήσατε οὖν
καὶ ἐπιστρέψατε εἰς τὸ ἐξαλειφθῆναι ὑμῶν
τὰς ἁμαρτίας, ὅπως ἂν ἔλθωσι καιροὶ ἀνα
ψύξεως ἀπὸ προσώπου τοῦ κυρίου, καὶ ἀπο-
στείλῃ τὸν προκεκηρυγμένον ὑμῖν Ἰησοῦν χρι
στόν, ὃν δεῖ οὐρανὸν μὲν δέξασθαι ἄχρι χρό-
νων ἀποκαταστάσεως πάντων, ὧν ἐλάλησεν
ὁ θεὸς διὰ στόματος πάντων ἁγίων ἀπ' προ
φητῶν ἀπ' αἰῶνος. Μωϋσῆς μὲν γὰρ πρὸς
τοὺς πατέρας εἶπεν, ὅτι προφήτην ὑμῖν ἀ-
ναστήσει κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν ἐκ τῶν ἀδελφῶν
ὑμῶν

saliens ac laudans deum. Et uidit eum to
tus populus ambulantem ac laudantem
deum. Agnouerunt́q; illum, quod ipſe
eſſet is qui ad eleemoſynam ſederat ad
ſpecioſam portam tẽpli. Et impleti ſunt
ſtupore & ecſtaſi, ſuper eo quod contige
rat illi. Cum teneret autem qui ſanatus
fuerat claudus, Petrum & Ioannem, cu-
currit totus populus ad eos in porticu
quæ appellat̃ Solomonis, ſtupefactus.
Quo uiſo Petrus reſpõdit ad populum:
Viri Iſraëlitæ, quid miramini ſuper hoc,
aut nos quid intuemini, quaſi noſtra uir-
tute aut pietate effecerimus ut hic ambu
laret? Deus Abraham, & Iſaac, & Iacob,
deus patrum noſtrorum glorificauit fi-
lium ſuum Ieſum, quem uos tradidiſtis
ac negaſtis in conſpectu Pilati, cum ille
iudicaſſet eſſe abſoluẽdum. Vos autem
ſanctum & iuſtum negaſtis, & poſtula-
ſtis, ut uirũ homicidam donaret uobis:
autorem uero uitæ interfeciſtis, quem de
us ſuſcitauit à mortuis, cuius nos teſtes
ſumus: & per fiduciã nominis eius hunc
quẽ uidetis ac noſtis, cõſolidauit nomen
ipſius, & fides quæ per eum eſt, dedit ei
integritatem iſtam in cõſpectu omnium
ueſtrũ. Et nunc fratres ſcio, qd̃ per igno-
rantiam feciſtis, ſicut & principes ueſtri.
Deus autẽ quæ prænunciauerat per os
omniũ ꝓphetarũ ſuorũ, Chriſtum paſ-
ſurum, impleuit ſic. Pœniteat uos igit̃ &
cõuertimini ut deleant̃ peccata ueſtra, ut
cum uenerint tempora refrigerij à cõſpe-
ctu dñi, & miſerit eum qui ante prædica-
tus eſt uobis Ieſum Chriſtum, quẽ opor
tet quidẽ cœlũ accipere uſq; in tẽpora re-
ſtitutionis oim, quæ locut⁹ eſt deus ꝓ os
oim ſancto⁊ ſuorũ à ſæculo ꝓphetarũ.
Moſes qdẽ ad patres dixit: Prophetã ſu
ſcitabit uobis dñs deus ueſter de fratrib⁹
ueſtris,

ὑμῶν

ὑμῶν, ὡς ἐμέ, αὐτοῦ ἀκούσεσθε κατὰ πάντα
ὅσα ἂν λαλήσῃ πρὸς ὑμᾶς. ἔσται δὲ πᾶσα ψυ
χὴ ἥτις ἂν μὴ ἀκούσῃ τοῦ προφήτου ἐκείνου,
ἐξολοθρευθήσεται ἐκ τοῦ λαοῦ. καὶ πάντες
δὲ οἱ προφῆται ἀπὸ σαμουὴλ, καὶ τῶν καθε-
ξῆς ὅσοι ἐλάλησαν, καὶ κατήγγειλαν τὰς
ἡμέρας ταύτας. ὑμεῖς ἐστε υἱοὶ τῶν προφητῶν,
καὶ τῆς διαθήκης, ἧς διέθετο ὁ θεὸς πρὸς τοὺς
πατέρας ἡμῶν, λέγων πρὸς Ἀβραάμ. καὶ
ἐν τῷ σπέρματί σου ἐυλογηθήσονται πᾶ-
σαι αἱ πατριαὶ τῆς γῆς. ὑμῖν πρῶτον ὁ θεὸς
ἀναστήσας τὸν παῖδα αὐτοῦ ἀπέστειλεν
αὐτὸν ἐυλογοῦντα ὑμᾶς ἐν τῷ ἀποστρέφειν
ἕκαστον ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν.

Λαλούντων δὲ αὐτῶν πρὸς τὸν λαὸν, ἐπέ
στησαν αὐτοῖς οἱ ἱερεῖς, καὶ ὁ στρατηγὸς τοῦ ἱε
ροῦ, καὶ οἱ σαδδουκαῖοι διαπονούμενοι διὰ
τὸ διδάσκειν αὐτοὺς τὸν λαὸν, καὶ καταγ-
γέλλειν ἐν τῷ ἰησοῦ τὴν ἀνάστασιν τὴν ἐκ νε-
κρῶν, καὶ ἐπέβαλον αὐτοῖς τὰς χεῖρας, καὶ
ἔθεντο εἰς τήρησιν εἰς τὴν αὔριον. ἦν γὰρ ἑ-
σπέρα ἤδη. πολλοὶ δὲ τῶν ἀκουσάντων τὸν λό
γον ἐπίστευσαν, καὶ ἐγενήθη ὁ ἀριθμὸς τῶν
ἀνδρῶν ὡσεὶ χιλιάδες πέντε. Ἐγένετο δὲ ἐπὶ
τὴν αὔριον συναχθῆναι αὐτῶν τοὺς ἄρχον-
τας καὶ πρεσβυτέρους καὶ γραμματεῖς εἰς
ἱερουσαλήμ, καὶ Ἄνναν τὸν ἀρχιερέα, καὶ Καϊά
φαν, καὶ Ἰωάννην, καὶ Ἀλέξανδρον, καὶ ὅσοι
ἦσαν ἐκ γένους ἀρχιερατικοῦ. καὶ στήσαντες αὐ
τοὺς ἐν τῷ μέσῳ ἐπυνθάνοντο, ἐν ποίᾳ δυ-
νάμει, ἢ ἐν ποίῳ ὀνόματι ἐποιήσατε τοῦτο
ὑμεῖς; τότε πέτρος πλησθεὶς πνεύματος
ἁγίου, εἶπε πρὸς αὐτούς. ἄρχοντες τοῦ λαοῦ
καὶ πρεσβύτεροι τοῦ ἰσραήλ, εἰ ἡμεῖς σήμερον
ἀνακρινόμεθα ἐπὶ εὐεργεσίᾳ ἀνθρώπου ἀσθε
νοῦς, ἐν τίνι οὗτος σέσωσται, γνωστὸν ἔστω πᾶ
σιν ὑμῖν, καὶ παντὶ τῷ λαῷ ἰσραήλ, ὅτι ἐν
τῷ ὀνόματι ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ ναζωραίου, ὃν
ὑμεῖς ἐσταυρώσατε, ὃν ὁ θεὸς ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν,
ἐν τούτῳ οὗτος παρέστηκεν ἐνώπιον ὑμῶν ὑγιὴς.
οὗτός ἐστιν ὁ λίθος ὁ ἐξουθενηθεὶς ὑφ' ὑμῶν
τῶν

uestris, mei similem, Audietis eum iuxta
omnia quæcũq; locutus fuerit uobis. Fu-
turum est autẽ, ut omnis anima quæ nõ
audierit ꝓphetã illum, exterminet̃ è po-
pulo. Quin & omẽs ꝓphetæ à Sámuele,
ac deinceps quotq̃t locuti sunt & annun-
ciauerũt dies istos. Vos estis filij prophe
tarum ac testamẽti, qd̃ testatus est deus
erga patres nostros, dicẽs ad Abraham:
Et in semine tuo bñdictionẽ cõsequent̃
omẽs familiæ terræ. Vobis primũ deus,
cũ suscitasset filium suũ Iesum, misit eum
benedicentẽ uobis, ita ut unusquisq; ue-
strum cõuerteret se ab iniquitatib⁹ suis.

Loquẽtib⁹ autẽ illis ad populũ, super- IIII
uenerunt illis sacerdotes, ac magistratus
tẽpli, & Sadducæi molestẽ ferẽtes, qd̃ do
cerẽt populũ, & annũciarẽt sub nomine
Iesu resurrectionẽ ex mortuis, & iniece-
runt eis manus, posuerũtq; eos in custo-
diam in posterũ diẽ. Nã erat iam uespe-
ra. Multi uero eorũ q audierãt sermonẽ,
crediderũt: & factus est numerus uirorũ
circiter quinq; milia. Factum est autẽ po
stero die ut congregarent̃ principes eo-
rum, & seniores, & scribæ Hierosolymis,
& Annas princeps sacerdotum, & Caia-
phas, & Ioannes, & Alexãder, & quotq̃t
erant de genere pontificio. Et cũ statuis-
sent eos in medio interrogabant: Qua
uirtute, aut quo nomine fecistis hoc uos?
Tunc Petrus replet⁹ spũ sancto, dixit ad
eos: Principes populi & seniores Israël,
si nos hodie examinamur, de eo qd̃ bñ-
fecerimus homini infirmo, qua ratione
iste saluus factus sit: notum sit omnibus
uobis, & toti plebi Israël, quod per no-
men Iesu Christi Nazareni, quẽ uos cru
cifixistis, quem deus suscitauit à mortuis,
per hunc iste astat coram uobis sanus.
Hic est lapis ille, qui reiectus est à uobis

τῶν ædificantib⁹,

τῶν οἰκοδομούντων, ὁ γενόμενος εἰς κεφαλὴν γωνίας. καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἡ σωτηρία. οὐδὲ γὰρ ὄνομά ἐστιν ἕτερον τὸ δεδομένον ἐν ἀνθρώποις ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς. Θεωροῦντες δὲ τὴν τοῦ πέτρου παῤῥησίαν καὶ ἰωάννου, καὶ καταλαβόμενοι, ὅτι ἄνθρωποι ἀγράμματοί εἰσι καὶ ἰδιῶται, ἐθαύμαζον, ἐπεγίνωσκόν τε αὐτούς, ὅτι σὺν τῷ Ἰησοῦ ἦσαν, τόν τε ἄνθρωπον βλέποντες σὺν αὐτοῖς ἑστῶτα τὸν τεθεραπευμένον, οὐδὲν εἶχον ἀντειπεῖν. κελεύσαντες δὲ αὐτοὺς ἔξω τοῦ συνεδρίου ἀπελθεῖν, συνέβαλον πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες. τί ποιήσομεν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις; ὅτι μὲν γὰρ γνωστὸν σημεῖον γέγονε δι' αὐτῶν, πᾶσι τοῖς κατοικοῦσιν Ἰερουσαλὴμ φανερόν, καὶ οὐ δυνάμεθα ἀρνήσασθαι. ἀλλ' ἵνα μὴ ἐπὶ πλεῖον διανεμηθῇ εἰς τὸν λαόν, ἀπειλῇ ἀπειλησώμεθα αὐτοῖς, μηκέτι λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ μηδενὶ ἀνθρώπων. καὶ καλέσαντες αὐτούς, παρήγγειλαν αὐτοῖς, τὸ καθόλου μὴ φθέγγεσθαι, μηδὲ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ. ὁ δὲ πέτρος καὶ ἰωάννης ἀποκριθέντες, πρὸς αὐτοὺς εἶπον. εἰ δίκαιόν ἐστιν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, ὑμῶν ἀκούειν μᾶλλον ἢ τοῦ θεοῦ, κρίνατε. οὐ δυνάμεθα γὰρ ἡμεῖς ἃ εἴδομεν καὶ ἠκούσαμεν, μὴ λαλεῖν. οἱ δὲ προσαπειλησάμενοι, ἀπέλυσεν αὐτούς, μηδὲν εὑρίσκοντες, πῶς, κολάσωνται αὐτοὺς διὰ τὸν λαόν, ὅτι πάντες ἐδόξαζον τὸν θεὸν ἐπὶ τῷ γεγονότι. ἐτῶν γὰρ ἦν πλείονων τεσσαράκοντα ὁ ἄνθρωπος, ἐφ' ὃν ἐγεγόνει τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς ἰάσεως. ἀπολυθέντες δὲ ἦλθον πρὸς τοὺς ἰδίους, καὶ ἀπήγγειλαν, ὅσα πρὸς αὐτοὺς οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι εἶπον. οἱ δὲ ἀκούσαντες ὁμοθυμαδὸν ἦραν φωνὴν πρὸς τὸν θεόν, καὶ εἶπον. Δέσποτα, σὺ ὁ θεός, ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, ὁ διὰ στόματος Δαβὶδ παιδός σου εἰπών. ἵνα τί ἐφρύαξαν ἔθνη, καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά; παρέστησαν οἱ βασιλεῖς

ædificantibus, qui factus est caput anguli, nec est in alio quoquam salus. Nec enim aliud nomen est sub cœlo datum inter homines, in quo oporteat nos saluos fieri. Videntes autem Petri in dicendo libertatem ac Ioannis, compertoq; quod homines essent illiterati & idiotæ, admirabantur, & agnoscebant eos, quod cum Iesu fuissent, hominem autem uidentes stantem cum eis qui sanatus fuerat, nihil poterant contradicere. iussis autem illis è concilio secedere, conferebant inter sese, dicentes: Quid faciemus hominibus istis? Nam cognitum signum æditum esse per eos, omnibus habitantibus Hierosolymis manifestum est, nec possumus inficiari. Sed ne amplius diuulgetur in populum, minaciter interminemur eis, ne posthac loquant sub nomine hoc ulli hominum. Et accersitis illis præceperunt, ne omnino loquerentur, neq; docerent in nomine Iesu. At Petrus & Ioannes respondentes, dixerunt ad eos: An iustum sit in conspectu dei, uos potius audire quam deum, iudicate. Non enim possumus quæ uidimus & audiuimus, non loqui. At illi additis minis, dimiserunt eos: nihil inuenientes, qua ratione punirent eos, propter populum, quia omnes glorificabant deum super eo quod acciderat. Annorum enim erat amplius quadraginta homo, in quo æditum fuerat signum istud sanationis. Dimissi autem uenerunt ad suos, & annunciauerunt, quæcunq; sibi principes sacerdotum & seniores dixerant. Qui cum audissent, unanimiter attollebant uocem ad deum, dixerunt q;: Domine, tu es deus, qui fecisti cœlum ac terram, mare & omnia quæ in eis sunt, qui per os Dauid pueri tui dixisti: Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? Astiterunt reges

y terræ;

Obedire deo magis, quam hominibus oportet.

φῆ γῆς, καὶ οἱ ἄρχοντες συνήχθησαν ἐπὶ τὸ
αὐτὸ κατὰ τοῦ κυρίου, καὶ κατὰ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ.
συνήχθησαν γὰρ ἐπ' ἀληθείας ἐπὶ τὸν ἅγιον
παῖδά σου Ιησοῦν, ὃν ἔχρισας, Ἡρώδης τε καὶ
Πόντιος Πιλᾶτος σὺν ἔθνεσι καὶ λαοῖς Ἰσ-
ραήλ, ποιῆσαι ὅσα ἡ χείρ σου, καὶ ἡ βουλή σου
προώρισε γενέσθαι. καὶ τὰ νῦν κύριε ἔπιδε
ἐπὶ τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν, καὶ δὸς τοῖς δούλοις
σου μετὰ παῤῥησίας πάσης λαλεῖν τὸν λόγον
σου, ἐν τῷ τὴν χεῖρά σου ἐκτείνειν σε, εἰς ἴασιν
καὶ σημεῖα καὶ τέρατα γίνεσθαι διὰ τοῦ ὀνό-
ματος τοῦ ἁγίου παιδός σου Ιησοῦ. καὶ δεη-
θέντων αὐτῶν, ἐσαλεύθη ὁ τόπος ἐν ᾧ ἦσαν
συνηγμένοι, καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες πνεύ-
ματος ἁγίου. καὶ ἐλάλουν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ
μετὰ παῤῥησίας. τοῦ δὲ πλήθους τῶν πιστευ-
σάντων ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία. καὶ οὐδὲ
εἷς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ, ἔλεγεν ἴδιον
εἶναι, ἀλλ' ἦν αὐτοῖς ἅπαντα κοινά. καὶ με-
γάλῃ δυνάμει ἀπεδίδουν τὸ μαρτύριον οἱ ἀ-
πόστολοι τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου Ιησοῦ, χά
ρις τε μεγάλη ἦν ἐπὶ πάντας αὐτούς. οὐδὲ
γὰρ ἐνδεής τις ὑπῆρχεν ἐν αὐτοῖς. ὅσοι γὰρ
κτήτορες χωρίων ἢ οἰκιῶν ὑπῆρχον, πω-
λοῦντες ἔφερον τὰς τιμὰς τῶν πιπρασκομέ
νων, καὶ ἐτίθουν παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστό-
λων. διεδίδοτο δ' ἑκάστῳ καθότι ἄντις χρείαν
εἶχεν. Ἰωσῆς δ' ὁ ἐπικληθεὶς Βαρνάβας ὑπὸ
τῶν ἀποστόλων, ὅ ἐστιν υἱὸς παρακλήσεως, λευί-
της, κύπριος τῷ γένει, ὑπάρχοντος αὐτῷ ἀ-
γροῦ, πωλήσας ἤνεγκε τὸ χρῆμα, καὶ ἔθηκε πα
ρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων. Ἀνὴρ δέ τις
Ἀνανίας ὀνόματι σὺν σαπφείρῃ τῇ γυναικὶ
αὐτοῦ ἐπώλησε κτῆμα, καὶ ἐνοσφίσατο ἀπὸ τῆς
τιμῆς, συνειδυίας καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, καὶ
ἐνέγκας μέρος τι παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀπο-
στόλων ἔθηκεν. εἶπε δὲ Πέτρος, Ανανία, διὰ
τί ἐπλήρωσεν ὁ σατανᾶς τὴν καρδίαν σου,
ψεύσασθαί σε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ νοσφί-
σασθαί σε ἀπὸ τῆς τιμῆς τοῦ χωρίου; οὐχὶ μέ-
νον σοι ἔμενε, καὶ πραθὲν ἐν τῇ σῇ ἐξουσίᾳ
ὑπῆρχε

terræ, & principes cõuenerũt in unũ ad-
uersus dñm, & aduersus Christum eius.
Conuenerũt em̃ uere aduersus sanctum
filiũ tuum Iesum, quẽ unxeras, Herodes
simul & Pontius Pilatus cum gẽtibus &
populis Israel, ad faciendũ quæcũq; ma-
nus tua, & cõsiliũ tuum prius decreuerat
ut fierẽt. Et nunc dñe aspice in minas eo-
rum: & da seruis tuis, ut cũ omni fiducia
loquant̃ sermonẽ tuũ, manũ tuam por-
rigẽdo in hoc, ut sanatio & signa & pro-
digia ædant̃ p nomẽ sancti filij tui Iesu.
Et cũ orassent illi, motus est locus in quo
erant cõgregati, & repleti sunt omnes spi
ritu sancto, & loquebant̃ sermonẽ dei cũ
fiducia. Multitudinis autẽ credentiũ erat
cor unum & anima una, nec quisq; eorũ
quæ possidebat, aliquid suũ esse dicebat,
sed erant illis omnia cõmunia. Et uirtute
magna reddebant apostoli testimoniũ
resurrectionis dñi Iesu, & gratia magna
erat super omẽs illos. Neq; enim quisq;
egens erat inter illos. Quotq̃t em̃ posses-
sores agrorũ aut ædium erant, uendẽtes
afferebant precia eorũ quæ uendita fue-
rant, & ponebant ad pedes apostolorũ.
Distribuebat̃ autẽ singulis prout cuiq;
opus erat. Ioses uero qui cognominatus
est Barnabas ab apostolis, qd̃ est, filius
cõsolationis, Leuites, Cyprius genere, cũ
haberet agrum, uendidit eum: & attulit
precium & posuit ad pedes apostolorũ.

Vir autẽ quidã nomine Ananias cum V.
Sapphira uxore sua uendiderat posses-
sionẽ, & sepposuerat de precio, cõscia etiã
uxore sua, & allatam partẽ aliquã ad pe-
des apostolorũ posuit. Dixit autem Pe-
trus: Anania, cur impleuit satanas cor
tuũ, ut mentireris spiritui sancto, & frau-
dares de precio agri? Nonne prorsus
tibi manebat, & uenundatus in tua erat
potestate?

ὑπῆρχε; τί ὅτι ἔθου ἐν τῇ καρδίᾳ σου τὸ πρᾶγμα τοῦτο; οὐκ ἐψεύσω ἀνθρώποις, ἀλλὰ τῷ θεῷ. ἀκούων δὲ Ἀνανίας τοὺς λόγους τούτους, πεσὼν ἐξέψυξε. καὶ ἐγένετο φόβος μέγας ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας ταῦτα. ἀναστάντες δὲ οἱ νεώτεροι συνέστειλαν αὐτόν, καὶ ἐξενέγκαντες ἔθαψαν. Ἐγένετο δὲ ὡς ὡρῶν τριῶν διάστημα, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ μὴ εἰδυῖα τὸ γεγονὸς, εἰσῆλθεν. ἀπεκρίθη δὲ αὐτῇ ὁ πέτρος. εἰπέ μοι, εἰ τοσούτου τὸ χωρίον ἀπέδοσθε; ἡ δὲ εἶπε. ναὶ, τοσούτου. ὁ δὲ πέτρος εἶπε πρὸς αὐτήν. τί ὅτι συνεφωνήθη ὑμῖν πειρᾶσαι τὸ πνεῦμα κυρίου; ἰδοὺ οἱ πόδες τῶν θαψάντων τὸν ἄνδρα σου, ἐπὶ τῇ θύρᾳ, καὶ ἐξοίσουσί σε. ἔπεσε δὲ παραχρῆμα παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἐξέψυξεν. εἰσελθόντες δὲ οἱ νεανίσκοι, εὗρον αὐτὴν νεκράν, καὶ ἐξενέγκαντες ἔθαψαν πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς. καὶ ἐγένετο φόβος μέγας ἐφ' ὅλην τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας ταῦτα. Διὰ δὲ τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων ἐγένετο σημεῖα καὶ τέρατα ἐν τῷ λαῷ πολλά. καὶ ἦσαν ὁμοθυμαδὸν ἅπαντες ἐν τῇ στοᾷ Σολομῶνος. τῶν δὲ λοιπῶν οὐδεὶς ἐτόλμα κολλᾶσθαι αὐτοῖς, ἀλλ' ἐμεγάλυνεν αὐτοὺς ὁ λαός. μᾶλλον δὲ προσετίθοντο πιστεύοντες τῷ κυρίῳ πλήθη ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, ὥς τε κατὰ τὰς πλατείας ἐκφέρειν τοὺς ἀσθενεῖς, καὶ τιθέναι ἐπὶ κλινῶν καὶ κραββάτων, ἵνα ἐρχομένου πέτρου κἂν ἡ σκιὰ ἐπισκιάσῃ τινὶ αὐτῶν. συνήρχετο δὲ καὶ τὸ πλῆθος πόλεων περιξ εἰς ἰερουσαλήμ, φέροντες ἀσθενεῖς καὶ ὀχλουμένους ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων, οἵτινες ἐθεραπεύοντο ἅπαντες. Ἀναστὰς δὲ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ πάντες οἱ σὺν αὐτῷ, ἡ οὖσα αἵρεσις τῶν σαδδουκαίων, ἐπλήσθησαν ζήλου, καὶ ἐπέβαλον τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους, καὶ ἔθεντο αὐτοὺς ἐν τηρήσει δημοσίᾳ. Ἄγγελος δὲ κυρίου διὰ νυκτὸς ἤνοιξε τὰς θύρας τῆς φυλακῆς, ἐξαγαγών

potestate? Quare posuisti in corde tuo rem istam? Non es mentitus hominib⁹, sed deo. Audiens autē Ananias hæc uerba, collapsus expirauit. Et ortus est timor magnus super omnes qui audierūt hæc. Surgentes autē iuuenes amouerūt eum, elatumq; sepelierunt. Intercessit autem fermè horarum trium interuallum, uxor quoq; ipsius, nesciens qd̄ factum fuerat, introiuit. Respondit autē ei Petrus: Dic mihi, num tanti agrum uendidistis? At illa dixit: Etiam, tanti. Petrus autē ait ad eam: Cur conspiratis inter uos ut tentaretis spiritū dñi? Ecce pedes eorū, qui sepelierūt uirum tuū, ad ostium adsunt, & efferent te. Confestim autē cōcidit ad pedes eius, & expirauit. Ingressi autē iuuenes, repererunt illam mortuam, & extulerunt ac sepelierunt iuxta uirum suum. Et ortus est timor magn⁹ super uniuersam cōgregationē, & super omnes qui audiebant hæc. Per manus autem apostolorū ædebant̄ signa ac prodigia multa in populo. Et erant unanimiter omnes in portico Solomonis. Cæterorū autem nemo audebat se cōiungere illis, sed magnificabat eos populus. Magis autē accrescebat credentium dño multitudo uirorū simul ac mulierum, ita ut in plateas exportarēt infirmos, & ponerēt in lectulis ac grabatis, ut uenientis Petri uel umbra obumbraret aliquē illorū. Cōueniebat autē & multitudo uicinarū ciuitatū Hierosolymam, afferens ægros ac uexatos à spiritibus immūdis, qui sanabant̄ omnes. Exurgens autem princeps sacerdotū & omnes qui cū illo erant, quæ est factio Sadducæorū, repleti sunt æmulatione, & iniecerunt man⁹ in apostolos, & posuerūt eos in custodia publica. Sed angelus domini per noctē aperuit ianuas carceris, eductisq;

γῶν τε αὐτοὺς εἶπε. πορεύεσθε καὶ σταθέντες λαλεῖτε ἐν τῷ ἱερῷ τῷ λαῷ πάντα τὰ ῥήματα τῆς ζωῆς ταύτης. Ακούσαντες δὲ εἰσῆλθον ὑπὸ τὸν ὄρθρον εἰς τὸ ἱερόν, καὶ ἐδίδασκον. παραγενόμενος δὲ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, συνεκάλεσαν τὸ συνέδριον καὶ πᾶσαν τὴν γερουσίαν τῶν υἱῶν ἰσραήλ, καὶ ἀπέστειλαν εἰς τὸ δεσμωτήριον ἀχθῆναι αὐτούς. οἱ δὲ ὑπηρέται παραγενόμενοι, οὐχ εὗρον αὐτοὺς ἐν τῇ φυλακῇ, ἀναστρέψαντες ἀπήγγειλαν, λέγοντες, ὅτι τὸ μὲν δεσμωτήριον εὕρομεν κεκλεισμένον ἐν πάσῃ ἀσφαλείᾳ, καὶ τοὺς φύλακας ἔξω ἑστῶτας πρὸ τῶν θυρῶν. ἀνοίξαντες δὲ, ἔσω οὐδένα εὕρομεν. ὡς δὲ ἤκουσαν τοὺς λόγους τούτους ὅ, τε ἱερεὺς καὶ ὁ στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, διηπόρουν περὶ αὐτῶν, τί ἂν γένοιτο τοῦτο. παραγενόμενός δέ τις ἀπήγγειλεν αὐτοῖς, ὅτι ἰδοὺ οἱ ἄνδρες οὓς ἔθεσθε ἐν τῇ φυλακῇ, εἰσὶν ἐν τῷ ἱερῷ ἑστῶτες καὶ διδάσκοντες τὸν λαόν. τότε ἀπελθὼν ὁ στρατηγὸς σὺν τοῖς ὑπηρέταις ἤγαγεν αὐτοὺς οὐ μετὰ βίας, ἐφοβοῦντο γὰρ τὸν λαόν, ἵνα μὴ λιθασθῶσιν. ἀγαγόντες δὲ αὐτοὺς ἔστησαν ἐν τῷ συνεδρίῳ. καὶ ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ ἀρχιερεύς, λέγων. οὐ παραγγελίᾳ παρηγγείλαμεν ὑμῖν, μὴ διδάσκειν ἐπὶ τὸ ὀνόματι τούτῳ; καὶ ἰδοὺ πεπληρώκατε τὴν ἱερουσαλὴμ τῆς διδαχῆς ὑμῶν, καὶ βούλεσθε ἐπαγαγεῖν ἐφ ἡμᾶς τὸ αἷμα τοῦ ἀνθρώπου τούτου. Αποκριθεὶς δὲ ὁ πέτρος καὶ οἱ ἀπόστολοι, εἶπον. πειθαρχεῖν δεῖ θεῷ μᾶλλον, ἢ ἀνθρώποις. ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν ἤγειρεν ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς διεχειρίσασθε κρεμάσαντες ἐπὶ ξύλου. τοῦτον ὁ θεὸς ἀρχηγὸν καὶ σωτῆρα ὕψωσε τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, δοῦναι μετάνοιαν τῷ ἰσραὴλ, καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. καὶ ἡμεῖς ἐσμὲν αὐτοῦ μάρτυρες τῶν ῥημάτων τούτων, καὶ τὸ πνεῦμα δὲ τὸ ἅγιον, ὃ ἔδωκεν ὁ θεὸς τοῖς πειθαρχοῦσιν αὐτῷ.

ctisq; illis, dixit: Ite, & ſtantes loquamini in templo populo omnia uerba uitæ huius. Illi uero cum hæc audiſſent, intrauerunt diluculo in tẽplum, ac docebant. Aduenies autem princeps ſacerdotum & qui cum eo erant, conuocauerunt concilium & uniuerſum ſeniorum ordinem filiorũ Iſraël, miſerũtq; ad carcerem qui adducerẽt eos. Cum autẽ ueniſſent miniſtri, nec reperiſſent illos in carcere, reuerſi nunciauerunt, dicentes: Carcerẽ quidem inuenimus clauſum cum omni diligentia, & cuſtodes foris ſtantes ante ianuas. Cum aperuiſſemus autem, neminem intus reperimus. Vt autem audierunt hos ſermones & ſacerdos & magiſtratus templi principesq; ſacerdotum, ambigebant de illis, quid nam hoc futurũ eſſet. Aduenies autem quidam nunciauit eis. Ecce uiri quos poſueratis in carcere, ſunt in templo ſtantes, ac docentes populum. Tunc abijt magiſtratus cum miniſtris, & adduxit illos ſine ui. Timebant enim populum, ne lapidarentur. Et cum adduxiſſent illos, ſtatuerunt in concilio. Et interrogauit eos princeps ſacerdotũ, dicens: Nonne etiã atq; etiã præcepimus uobis, ne doceretis ſub nomine iſto? Et ecce repleſtis Hieroſolymam doctrina ueſtra, & uultis inducere ſuper nos ſanguinem hominis iſtius. Reſpõdens autẽ Petrus & apoſtoli, dixerunt: Obedire oportet deo magis, quam hominibus. Deus patrum noſtrorũ ſuſcitauit Ieſum, quem uos interemiſtis ſuſpendentes in ligno. Hunc principem & ſeruatorẽ deus exaltauit dextera ſua, ad dandam pœnitentiam Iſraëli, remiſſionemq; peccatorum. ac nos ſumus ei teſtes horum quæ dicimus: Inſuper autem & ſpiritus ſanctus, quem dedit deus obediẽtibus ipſi.

Hæc

τῶ, οἱ δὲ ἀκούσαντες διεπρίοντο, καὶ ἐβουλεύοντο ἀνελεῖν αὐτούς. ἀναστὰς δέ τις ἐν τῷ συνεδρίῳ φαρισαῖος ὀνόματι γαμαλιὴλ, νομοδιδάσκαλος τίμιος παντὶ τῷ λαῷ, ἐκέλευσε ἔξω βραχύ τι τοὺς ἀποστόλους ποιῆσαι. εἶπέ τε πρὸς αὐτούς. ἄνδρες ἰσραηλῖται, προσέχετε ἑαυτοῖς ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις τούτοις, τί μέλλετε πράσσειν. πρὸ γὰρ τούτων τῶν ἡμερῶν ἀνέστη θευδᾶς, λέγων εἶναί τινα ἑαυτὸν, ᾧ προσεκολλήθη ἀριθμὸς ἀνδρῶν ὡσεὶ τετρακοσίων, ὃς ἀνῃρέθη, καὶ πάντες ὅσοι ἐπείθοντο αὐτῷ, διελύθησαν καὶ ἐγένοντο εἰς οὐδέν. μετὰ τοῦτον ἀνέστη ἰούδας ὁ γαλιλαῖος ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ἀπογραφῆς, καὶ ἀπέστησε λαὸν ἱκανὸν ὀπίσω αὐτοῦ. κἀκεῖνος ἀπώλετο, καὶ πάντες ὅσοι ἐπείθοντο αὐτῷ, διεσκορπίσθησαν. καὶ τὰ νῦν λέγω ὑμῖν, ἀποστῆτε ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων τούτων, καὶ ἐάσατε αὐτούς, ὅτι ἐὰν ᾖ ἐξ ἀνθρώπων ἡ βουλὴ, ἢ τὸ ἔργον τοῦτο, καταλυθήσεται. εἰ δὲ ἐκ θεοῦ ἐστιν, οὐ δυνήσεσθε καταλῦσαι αὐτό, μήποτε καὶ θεομάχοι εὑρεθῆτε. ἐπείθησαν δὲ αὐτῷ, καὶ προσκαλεσάμενοι τοὺς ἀποστόλους, δείραντες παρήγγειλαν, μὴ λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ ἰησοῦ, καὶ ἀπέλυσαν αὐτούς. οἱ μὲν οὖν ἐπορεύοντο χαίροντες ἀπὸ προσώπου τοῦ συνεδρίου, ὅτι ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ κατηξιώθησαν ἀτιμασθῆναι, πᾶσάν τε ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ κατ' οἶκον οὐκ ἐπαύοντο διδάσκοντες, καὶ εὐαγγελιζόμενοι ἰησοῦν τὸν χριστόν.

Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ταύταις πληθυνόντων τῶν μαθητῶν, ἐγένετο γογγυσμὸς τῶν ἑλληνιστῶν πρὸς τοὺς ἑβραίους, ὅτι παρεθεωροῦντο ἐν τῇ διακονίᾳ τῇ καθημερινῇ αἱ χῆραι αὐτῶν. προσκαλεσάμενοι δὲ οἱ δώδεκα τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν, εἶπον. οὐκ ἀρεστόν ἐστιν, ἡμᾶς καταλείψαντας τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, διακονεῖν τραπέζαις. ἐπισκέψασθε οὖν ἀδελφοὶ ἄνδρας ἐξ ὑμῶν μαρτυρουμένους

Hæc autem cum audiſſent, diſſecabantur: & conſultabant ut interficerent illos. Surgens autem quidam in concilio phariſæus nomine Gamaliel, legis doctor in precio habitus apud totum populum, iuſſit ut pauliſper ſecederent foras apoſtoli. Dixitq; ad illos: Viri Iſraëlitæ, attendite uobis ſuper hominib⁹ iſtis, quid acturi ſitis: Ante hos enim dies extitit Theudas, dicẽs ſe eſſe aliquẽ, cui adhæſit numerus uirorum circiter quadringentorum, qui occiſus eſt: & omnes qui credebant ei, diſſipati ſunt, & redacti ad nihilum. Poſt hunc extitit Iudas Galilæus in dieb⁹ pfeſſionis, & auertit populũ multum poſt ſe. & ipſe periit, & omes quotqt paruerant ei, diſperſi ſunt. Et nunc dico uobis, abſtinete ab hominibus iſtis, & ſinite illos. Quoniam ſi eſt ex hominib⁹ cõſilium aut opus hoc, diſſolueſ. Sin ex deo eſt, nõ poteſtis diſſoluere, ne quãdo & deo repugnare reperiamini: In huius autem ſententiam pedibus itum eſt à cæteris: & cum aduocaſſent apoſtolos, cæſis præceperunt, ne loquerentur ſub nomine Ieſu, & dimiſerunt eos. Et illi quidem ibant gaudentes à conſpectu concilij, quod digni habiti eſſent, ut pro nomine eius contumelia afficerentur. Et quotidie in tẽplo & in ſingulis domibus nõ ceſſabant docere & annunciare Ieſum Chriſtum. In diebus autem illis VI creſcente numero diſcipulorum, ortum eſt murmur Græcorum aduerſus Hebræos, eo quod deſpicerentur in miniſterio quotidiano uiduæ ipſorum: Cæterum duodecim illi, cum iuſſiſſent adeſſe multitudinem diſcipulorũ, dixerunt: Nõ eſt placitũ, ut nos derelicto ſermone dei, miniſtrem⁹ menſis. Circumſpicite ergo fratres, uiros ex uobis ſpectatæ pro

μλύους ἑπτὰ, πλήρεις πνεύματος ἁγίου, καὶ σοφίας, οὓς καταστήσομεν ἐπὶ τῆς χρείας ταύτης. ἡμεῖς δὲ τῇ προσευχῇ, καὶ τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου προσκαρτερήσομεν. καὶ ἤρεσεν ὁ λόγος ἐνώπιον παντὸς τοῦ πλήθους. καὶ ἐξελέξαντο Στέφανον ἄνδρα πλήρη πίστεως καὶ πνεύματος ἁγίου, καὶ Φίλιππον, καὶ Πρόχορον, καὶ Νικάνορα, καὶ Τίμωνα, καὶ Παρμενᾶν, καὶ Νικόλαον προσήλυτον Ἀντιοχέα. οὓς ἔστησαν ἐνώπιον τῶν ἀποστόλων, καὶ προσευξάμενοι ἐπέθηκαν αὐτοῖς τὰς χεῖρας. καὶ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ηὔξανε, καὶ ἐπληθύνετο ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ἐν Ἰερουσαλὴμ σφόδρα, πολύς τε ὄχλος τῶν ἱερέων ὑπήκουον τῇ πίστει. Στέφανος δὲ πλήρης πίστεως καὶ δυνάμεως ἐποίει τέρατα καὶ σημεῖα μεγάλα ἐν τῷ λαῷ. ἀνέστησαν δέ τινες τῶν ἐκ τῆς συναγωγῆς, τῆς λεγομένης Λιβερτίνων, καὶ Κυρηναίων, καὶ Ἀλεξανδρέων, καὶ τῶν ἀπὸ Κιλικίας, καὶ Ἀσίας, συζητοῦντες τῷ Στεφάνῳ, καὶ οὐκ ἴσχυον ἀντιστῆναι τῇ σοφίᾳ, καὶ τῷ πνεύματι ᾧ ἐλάλει. τότε ὑπέβαλον ἄνδρας, λέγοντας, ὅτι ἀκηκόαμεν αὐτοῦ λαλοῦντος ῥήματα βλάσφημα εἰς Μωσῆν καὶ τὸν θεόν. συνεκίνησάν τε τὸν λαὸν καὶ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς γραμματεῖς, καὶ ἐπιστάντες συνήρπασαν αὐτὸν, καὶ ἤγαγον εἰς τὸ συνέδριον, ἔστησάν τε μάρτυρας ψευδεῖς, λέγοντας. ὁ ἄνθρωπος οὗτος οὐ παύεται ῥήματα βλάσφημα λαλῶν κατὰ τοῦ τόπου τοῦ ἁγίου τούτου καὶ τοῦ νόμου. ἀκηκόαμεν γὰρ αὐτοῦ λέγοντος, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος οὗτος καταλύσει τὸν τόπον τοῦτον, καὶ ἀλλάξει τὰ ἔθη, ἃ παρέδωκεν ἡμῖν Μωϋσῆς. καὶ ἀτενίσαντες εἰς αὐτὸν ἅπαντες οἱ καθήμενοι ἐν τῷ συνεδρίῳ, εἶδον τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡσεὶ πρόσωπον ἀγγέλου. Εἶπε δὲ ὁ ἀρχιερεύς. Εἰ ἄρα ταῦτα οὕτως ἔχει; ὁ δὲ ἔφη. ἄνδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἀκούσατε. ὁ θεὸς τῆς δόξης ὤφθη τῷ πατρὶ ἡμῶν Ἀβραάμ, ὄντι

bitatis ſeptem, plenos ſpiritu ſancto & ſapientia, quibus delegabimus hoc negocij. Nos uero deprecationi & adminiſtrando ſermoni incumbemus. Et placuit hic ſermo coram tota multitudine. Et elegerunt Stephanum uirum plenum fide ac ſpiritu ſancto, & Philippum, & Prochorum, & Nicanorem, & Timonē, & Parmenam, & Nicolaum proſelytum Antiochenum. Hos ſtatuerunt in conſpectu apoſtolorum: & cum oraſſent impoſuerunt eis manus. Et ſermo dei creſcebat, ac multiplicabatur numerus diſcipulorum Hieroſolymis ualde. multaq; turba ſacerdotum obediebat fidei. Porrò Stephanus plenus gratia ac fortitudine ædebat prodigia & ſigna magna in populo. Exorti ſunt autem quidam è ſynagoga, quæ appellatur Libertinorū, & Cyrenenſium, & Alexandrinorum, & Cilicum, & Aſianorū, diſputantes cum Stephano, nec poterant reſiſtere ſapientiæ, & ſpiritui qui loquebatur. Tunc ſubornarunt uiros, qui dicerent: Audiuimus eum dicentem uerba contumelioſa in Moſen ac deum. Commoueruntq; plebem & ſeniores & ſcribas, atq; inuadentes corripuerunt eum, & adduxerunt in concilium, ſtatueruntq; falſos teſtes, qui dicerent: Homo iſte non ceſſat loqui uerba contumelioſa aduerſus locum ſanctum hunc & legē. Audiuimus enī eum dicentem: Ieſus Nazarenus iſte demolietur locum hunc, & mutabit inſtituta, quæ tradidit nobis Moſes. Et intuentes eum omnes qui ſedebant in concilio, uiderunt faciem eius tanquam faciem angeli. Dixit autem princeps VII
ſacerdotum: Num hæc ita ſe habent? At ille ait: Viri fratres & patres, audite: Deꝰ gloriæ apparuit patri noſtro Abrahæ cum

ἀμ, ὅτι ἦν τῇ μεσοποταμίᾳ, πρὶν ἢ κατοι-
κῆσαι αὐτὸν ἐν χαρράν, καὶ εἶπε πρὸς αὐ-
τόν. ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς σου, καὶ ἐκ τῆς συγ-
γενείας σου, καὶ δεῦρο εἰς γῆν ἣν ἄν σοι δεί-
ξω. τότε ἐξελθὼν ἐκ γῆς χαλδαίων, κατῴ-
κησεν ἐν χαρράν. κακεῖθεν μετὰ τὸ ἀποθα-
νεῖν τὸν πατέρα αὐτοῦ, μετῴκησεν αὐτὸν εἰς
τὴν γῆν ταύτην, εἰς ἣν ὑμεῖς νῦν κατοικεῖ-
τε. καὶ οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ κληρονομίαν ἐν αὐ
τῇ, οὐδὲ βῆμα ποδός. καὶ ἐπηγγείλατο αὐ-
τῷ δοῦναι εἰς κατάσχεσιν αὐτὴν, καὶ τῷ σπέρ
ματι αὐτοῦ μετ' αὐτόν, οὐκ ὄντος αὐτῷ τέκνου.
ἐλάλησε δὲ οὕτως ὁ θεός, ὅτι ἔσται τὸ σπέρμα
αὐτοῦ πάροικον ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ, καὶ δουλώσου
σιν αὐτὸ, καὶ κακώσουσιν ἔτη τετρακόσια· καὶ
τὸ ἔθνος ᾧ ἐὰν δουλεύσωσι, κρινῶ ἐγώ, εἶπεν
ὁ θεός. καὶ μετὰ ταῦτα ἐξελεύσονται, καὶ λα
τρεύσουσί μοι ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, καὶ ἔδωκεν
αὐτῷ διαθήκην περιτομῆς, καὶ οὕτω ἐγέν
νησε τὸν ἰσαάκ, καὶ περιέτεμεν αὐτὸν τῇ ἡμέ
ρᾳ τῇ ὀγδόῃ, καὶ ὁ ἰσαὰκ τὸν ἰακώβ, καὶ ὁ
ἰακὼβ τοὺς δώδεκα πατριάρχας, καὶ οἱ πα
τριάρχαι ζηλώσαντες τὸν ἰωσὴφ ἀπέδοντο
εἰς αἴγυπτον. καὶ ἦν ὁ θεὸς μετ' αὐτοῦ, καὶ
ἐξείλετο αὐτὸν ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτοῦ,
καὶ ἔδωκεν αὐτῷ χάριν καὶ σοφίαν ἐναντί
ον φαραὼ βασιλέως αἰγύπτου, καὶ κατέστη
σεν αὐτὸν ἡγούμενον ἐπ' αἰγυπτον. καὶ ὅλον
τὸν οἶκον αὐτοῦ. ἦλθε δὲ λιμὸς ἐφ' ὅλην
τὴν γῆν αἰγύπτου καὶ χαναάν, καὶ θλῖψις
μεγάλη, καὶ οὐχ ηὕρισκον χορτάσματα οἱ
πατέρες ἡμῶν. ἀκούσας δὲ ἰακὼβ ὄντα σῖτα
ἐν αἰγύπτῳ, ἐξαπέστειλε τοὺς πατέρας ἡμῶν
πρῶτον, καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ ἀνεγνωρίσθη ἰω
σὴφ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ, καὶ φανερὸν ἐγένετο
τῷ φαραὼ τὸ γένος τοῦ ἰωσήφ. ἀποστείλας
δὲ ἰωσὴφ μετεκαλέσατο τὸν πατέρα αὐ-
τοῦ ἰακὼβ, καὶ πᾶσαν τὴν συγγένειαν ἐν
ψυχαῖς ἑβδομήκοντα πέντε. κατέβη δὲ ἰα-
κὼβ εἰς αἴγυπτον, καὶ ἐτελεύτησεν αὐτὸς καὶ οἱ
πατέρες ἡμῶν. καὶ μετετέθησαν εἰς συχέμ,

hæ, cum esset in Mesopotamia, priusq; moraretur in Charran, & dixit ad illum: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & ueni in terrā quācunq; mōstrauero tibi. Tunc exijt è terra Chaldæorū, & habitauit in Charran. Et inde postq; mortuus est pater eius, transtulit illum in terram hanc, in qua nunc uos habitatis. Et non dedit illi hæreditatē in ea, ne uestigiū quidem pedis. & repromisit illi eā se daturū possidendam, & semini eius post ipsum, cum nō haberet filium. Locutus est autē deus sic, qd futurū esset semē eius inquilinum in terra aliena, quodq; seruituti illud subiecturi essent, & male tractaturi annis quadringētis. Et gentem, cuicunq; seruierint, iudicabo ego, dixit deꝰ. Et post hæc exibunt & seruient mihi in loco hoc. Et dedit illi testamentū circūcisionis, atq; hic genuit Isaac, & circūcidit eum in die octauo, & Isaac genuit Iacob, & Iacob genuit duodecim patriarchas. Et patriarchæ inuidia moti, Ioseph uendiderūt in Aegyptū. Et erat deus cū eo, & eripuit eum ex omnibꝰ afflictionibꝰ eius, & dedit ei gratiā & sapiētiam corā Pharaone rege Aegyptiorū. Et cōstituit eum præfectum super Aegyptū, & supᵉ totā domū suam. Venit autem fames in uniuersam terrā Aegypti & Chanaan, & afflictio magna, nec inueniebant cibos patres nostri. Cū audisset autē Iacob esse frumēta in Aegypto, misit patres nostros primū: & cum iterū misisset eos, agnitus est Ioseph à fratribus suis, & innotuit Pharaoni genus Ioseph. Misso autem nuncio Ioseph accersiuit Iacob patrem suum, omnēq; cognationē suam in animabus septuagintaquinq;. Et descēdit Iacob in Aegyptum, defunctusq; est ipse & patres nostri. Et translati sunt in Sychem,

καὶ ἐτέθησαν ἐν τῷ μνήματι, ὃ ὠνήσατο Ἀβραὰμ τιμῆς ἀργυρίου παρὰ τῶν υἱῶν Ἐμμὸρ τοῦ Συχέμ. καθὼς δὲ ἤγγιζεν ὁ χρόνος τῆς ἐπαγγελείας, ἧς ὤμοσεν ὁ θεὸς τῷ Ἀβραάμ, ηὐξησεν ὁ λαὸς καὶ ἐπληθύνθη ἐν Αἰγύπτῳ, ἄχρις οὗ ἀνέστη βασιλεὺς ἕτερος, ὃς οὐκ ᾔδει τὸν Ἰωσήφ. οὗτος κατασοφισάμενος τὸ γένος ἡμῶν, ἐκάκωσε τοὺς πατέρας ἡμῶν, τοῦ ποιεῖν ἐκθετα τὰ βρέφη αὐτῶν, εἰς τὸ μὴ ζωογονεῖσθαι. ἐν ᾧ καιρῷ ἐγεννήθη Μωϋσῆς, καὶ ἦν ἀστεῖος τῷ θεῷ, ὃς ἀνετράφη μῆνας τρεῖς ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρός. ἐκτεθέντα δὲ αὐτὸν ἀνείλετο αὐτὸν ἡ θυγάτηρ Φαραώ. καὶ ἀνεθρέψατο αὐτὸν ἑαυτῇ εἰς υἱόν. καὶ ἐπαιδεύθη Μωϋσῆς πάσῃ σοφίᾳ Αἰγυπτίων, ἦν δὲ δυνατὸς ἐν ἔργοις καὶ ἐν λόγοις. ὡς δὲ ἐπληροῦτο αὐτῷ τεσσαρακονταετὴς χρόνος, ἀνέβη ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ, ἐπισκέψασθαι τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ. καὶ ἰδών τινα ἀδικούμενον, ἠμύνατο, καὶ ἐποίησεν ἐκδίκησιν τῷ καταπονουμένῳ, πατάξας τὸν Αἰγύπτιον. ἐνόμιζε δὲ συνιέναι τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ὅτι ὁ θεὸς διὰ χειρὸς αὐτοῦ δίδωσιν αὐτοῖς σωτηρίαν, οἱ δὲ οὐ συνῆκαν. τῇ τε ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ ὤφθη αὐτοῖς μαχομένοις, καὶ συνήλασεν αὐτοὺς εἰς εἰρήνην, εἰπών. ἄνδρες, ἀδελφοί ἐσε ὑμεῖς, ἵνα τί ἀδικεῖτε ἀλλήλους; ὁ δὲ ἀδικῶν τὸν πλησίον, ἀπώσατο αὐτὸν, εἰπών. τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δικαστὴν ἐφ ὑμᾶς; μὴ ἀνελεῖν με σὺ θέλεις, ὃν τρόπον ἀνεῖλες χθὲς τὸν Αἰγύπτιον; ἔφυγε δὲ Μωσῆς ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ, καὶ ἐγένετο πάροικος ἐν γῇ Μαδιάμ, οὗ ἐγέννησεν υἱοὺς δύο. καὶ πληρωθέντων ἐτῶν τεσσαράκοντα, ὤφθη αὐτῷ ἐν τῇ ἐρήμῳ τοῦ ὄρους Σινᾶ ἄγγελος κυρίου ἐν φλογὶ πυρὸς βάτου. ὁ δὲ Μωϋσῆς ἰδὼν ἐθαύμασε τὸ ὅραμα. προσερχομένου δὲ αὐτῷ κατανοῆσαι, ἐγένετο φωνὴ κυρίου πρὸς αὐτόν. ἐγὼ ὁ θεὸς τῶν πατέρων σου, ὁ θεὸς Ἀβραὰμ, καὶ ὁ θεὸς

Ἰσαὰκ

& positi sunt in sepulchro, quẽ emit Abraham precio argenti à filijs Emor filij Sychem. Cum autẽ appropinquaret tẽpus promissionis, de qua iurauerat deus Abrahæ, creuit populus & multiplicatus est in Aegypto, donec exortus est alius rex, qui non nouerat Ioseph. Hic circumueniens genus nostrum, afflixit patres nostros, ut exponerẽt infantes suos, ne fœtus essent uitales. Eodẽ tẽpore natus est Moses, & fuit gratus deo, qui nutritus est tribus mensibus in domo patris. Expositum autẽ illum sustulit filia Pharaonis, & nutriuit eum sibi uice filij. Et eruditus est Moses omni sapiẽtia Aegyptiorũ, & erat potens in factis & in dictis. Vt uero expletum est ei quadraginta annorum tempus, subijt in cor eius, ut inuiseret fratres suos filios Israel. Et cũ uidisset quendam iniuria affici, defendit eum, & ultus est uicem eius qui affligebatur, percusso Aegyptio. Existimabat autem intelligere fratres suos, quod deus per manum ipsius daret salutem illis. At illi non intellexerunt. Et sequenti die uisus est illis litigantibus, & redegit eos in cõcordiam, dicens: Viri, fratres estis, cur uos inuicem leditis? Cæterum is qui iniuriam faciebat proximo, repulit eum, dicẽs: Quis te constituit principem ac iudicem super nos? Nunquid interficere me tu uis, quẽadmodum interfecisti heri Aegyptium? Fugit autẽ Moses ad dictum hoc, & factus est aduena in terra Madian, ubi generauit filios duos. Et expletis annis quadraginta, apparuit illi in deserto montis Sina angelus dñi in flammeo incendio rubi. Moses autẽ ut cõspexit, admiratus est uisum. Porrò cũ accederet ut attenderet, facta est ad eum uox dñi: Ego sum deus patrũ tuorũ, deus Abraham, deus

Isaac,

Ἰσαὰκ, & ὁ θεὸς Ἰακώβ. ἔντρομος δὲ γενόμενος Μωϋσῆς, οὐκ ἐτόλμα κατανοῆσαι. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ κύριος. λῦσον τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν σου. ὁ γὰρ τόπος ἐν ᾧ ἕστηκας, γῆ ἁγία ἐστίν. ἰδὼν εἶδον τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ μου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ τὸν στεναγμὸν αὐτῶν ἤκουσα, καὶ κατέβην ἐξελέσθαι αὐτούς. καὶ νῦν δεῦρο, καὶ ἀποστελῶ σε εἰς Αἴγυπτον. τοῦτον τὸν Μωϋσῆν, ὃν ἠρνήσαντο εἰπόντες, τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δίκαστήν; τοῦτον ὁ θεὸς ἄρχοντα καὶ λυτρωτὴν ἀπέσταλκεν σὺν χειρὶ ἀγγέλου τοῦ ὀφθέντος αὐτῷ ἐν τῇ βάτῳ. οὗτος ἐξήγαγεν αὐτοὺς, ποιήσας τέρατα καὶ σημεῖα ἐν τῇ Αἰγύπτῳ, καὶ ἐν ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ, & ἐν τῇ ἐρήμῳ ἔτη τεσσαράκοντα. οὗτός ἐστιν ὁ Μωϋσῆς, ὁ εἰπὼν τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ. προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν, ὡς ἐμέ, αὐτοῦ ἀκούσεσθε. οὗτός ἐστιν ὁ γενόμενος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν τῇ ἐρήμῳ, μετὰ τοῦ ἀγγέλου τοῦ λαλοῦντος αὐτῷ ἐν τῷ ὄρει σινᾶ, καὶ τῶν πατέρων ἡμῶν, ὃς ἐδέξατο λόγια ζῶντα δοῦναι ἡμῖν. ᾧ οὐκ ἠθέλησαν ὑπήκοοι γενέσθαι οἱ πατέρες ἡμῶν, ἀλλ' ἀπώσαντο & ἐστράφησαν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν εἰς Αἴγυπτον, εἰπόντες τῷ Ἀαρών. ποίησον ἡμῖν θεούς, οἱ προπορεύσονται ἡμῶν. ὁ γὰρ Μωϋσῆς οὗτος, ὃς ἐξήγαγεν ἡμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, οὐκ οἴδαμεν τί γέγονεν αὐτῷ. καὶ ἐμοσχοποίησαν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, καὶ ἀνήγαγον θυσίαν τῷ εἰδώλῳ, καὶ εὐφραίνοντο ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτῶν. ἔστρεψε δὲ ὁ θεὸς, καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς λατρεύειν τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ, καθὼς γέγραπται ἐν βίβλῳ τῶν προφητῶν. μὴ σφάγια καὶ θυσίας προσηνέγκατέ μοι ἔτη τεσσαράκοντα ἐν τῇ ἐρήμῳ οἶκος Ἰσραήλ; καὶ ἀνελάβετε τὴν σκηνὴν τοῦ Μολόχ, καὶ τὸ ἄστρον τοῦ θεοῦ ὑμῶν Ῥεμφάν, τοὺς τύπους οὓς ἐποιήσατε προσκυνεῖν αὐτοῖς. καὶ μετοικιῶ ὑμᾶς ἐπέκεινα Βαβυλῶνος. ἡ σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου ἦν τοῖς πατράσιν

Isaac, & deus Iacob. Tremefactus autē Moses, non audebat attendere. Dixit autē illi dominus: Solue calciamentū pedum tuorum. Locus enim in quo stas, terra sancta est. Vidi, uidi inquam, afflictionem populi mei qui est in Aegypto, & gemitum eorum audiui, & descendi ut eruam eos. Nunc uenito, & mittam te in Aegyptum. Hunc Mosen quē negauerunt, dicentes, quis te constituit principem & iudicem? hunc inquā deus principem & redemptorem misérat per manum angeli, qui apparuerat illi in rubo. Hic eduxit illos, ædens prodigia & signa in Aegypto, & in rubro mari, & in deserto annis quadraginta. Hic est Moses qui dixit filijs Israël: Prophetam suscitabit uobis deus uester è fratribus uestris, similem mei, illum audietis. Hic est qui fuit in congregatione in solitudine cum angelo qui loquebatur ei in monte Sina, & cum patribus nostris, qui accepit sermonem uiuum ut daret nobis. Cui noluerunt obedire patres nostri, sed repulerunt & auersi sunt corde suo in Aegyptum, dicētes ad Aaron: Fac nobis deos qui præcedant nos. Mosi enim huic, qui eduxit nos de terra Aegypti, nescimus quid acciderit. Et uitulum fecerunt in diebus illis, & obtulerunt hostiam simulacro, & lætabantur super operibus manuum suarum. Conuertit se autem deus, & tradidit eos, ut colerent militiam cœli, sicut scriptum est in libro prophetarum: Num uictimas & hostias obtulistis mihi annis quadraginta in deserto, domus Israël? Et suscepistis tabernaculum Moloch, & sydus dei uestri Rempham, figuras quas fecistis ad adorandum eas. Et transferam uos ultra Babylonem. Tabernaculum testimonij fuit

patribus

πατράσιν ἡμῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθὼς διέτα-
ξατο, ὁ λαλῶν τῷ μωσῇ ποιῆσαι αὐτὸν κα-
τὰ τὸν τύπον, ὃν ἑωράκει. ὃν καὶ εἰσήγαγον
διαδεξάμενοι οἱ πατέρες ἡμῶν μετὰ ἰησοῦ
ἐν τῇ κατασχέσει τῶν ἐθνῶν, ὧν ἔωσεν ὁ θε-
ὸς ἀπὸ προσώπου τῶν πατέρων ἡμῶν ἕως
τῶν ἡμερῶν δαβίδ, ὃς εὗρε χάριν ἐνώπιον
τοῦ θεοῦ, & ἠτήσατο εὑρεῖν σκήνωμα τῷ θεῷ
ἰακώβ. Σολομὼν δὲ ᾠκοδόμησεν αὐτῷ οἶκον.
ἀλλ' οὐχ ὁ ὕψιστος ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κα-
τοικεῖ, καθὼς ὁ προφήτης λέγει. ὁ οὐρανός
μοι θρόνος, ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν
μου. ποῖον οἶκον οἰκοδομήσετέ μοι, λέγει
κύριος, ἢ τίς τόπος τῆς καταπαύσεώς μου;
οὐχὶ ἡ χείρ μου ἐποίησε ταῦτα πάντα; σκλη-
ροτράχηλοι καὶ ἀπερίτμητοι τῇ καρδίᾳ καὶ
τοῖς ὠσὶν, ὑμεῖς ἀεὶ τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ
ἀντιπίπτετε, ὡς οἱ πατέρες ὑμῶν, & ὑμεῖς.
τίνα τῶν προφητῶν οὐκ ἐδίωξαν οἱ πατέρες
ὑμῶν; & ἀπέκτειναν τοὺς προκαταγγείλαν-
τας περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ δικαίου, οὗ νῦν ὑμεῖς
προδόται καὶ φονεῖς γεγόνατε, οἵτινες ἐλά-
βετε τὸν νόμον εἰς διαταγὰς ἀγγέλων, καὶ
οὐκ ἐφυλάξατε. ἀκούοντες δὲ ταῦτα διεπρί-
οντο ταῖς καρδίαις αὐτῶν, καὶ ἔβρυχον
τοὺς ὀδόντας αὐτῶν ἐπ' αὐτόν. ὑπάρχων δὲ
πλήρης πνεύματος ἁγίου, ἀτενίσας εἰς τὸν
οὐρανὸν, εἶδε δόξαν θεοῦ, καὶ ἰησοῦν ἑστῶτα
ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ. καὶ εἶπεν. ἰδοὺ θεωρῶ
τοὺς οὐρανοὺς ἀνεῳγμένους, καὶ τὸν υἱὸν τοῦ
ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν ἑστῶτα τοῦ θεοῦ. κράξαν-
τες δὲ φωνῇ μεγάλῃ, συνέσχον τὰ ὦτα αὐτῶν,
& ὥρμησαν ὁμοθυμαδὸν ἐπ' αὐτόν. & ἐκβα-
λόντες ἔξω τῆς πόλεως ἐλιθοβόλουν, καὶ οἱ
μάρτυρες ἀπέθεντο τὰ ἱμάτια πρὸς τοὺς πό-
δας νεανίου καλουμένου σαύλου, καὶ ἐλιθο-
βόλουν τὸν στέφανον ἐπικαλούμενον, καὶ λέ
γοντα. κύριε ἰησοῦ, δέξαι τὸ πνεῦμά μου.
θεὶς δὲ τὰ γόνατα, ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ.
κύριε, μὴ στήσῃς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύ-
την. καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἐκοιμήθη.

patribus noſtris in deſerto, ſicut ordina-
uerat illis, loquens ad Moſen ut faceret
illud ſecundū formā, quā uiderat. Quod
& induxerūt, qui ſucceſſerunt, patres no
ſtri cum Ieſu in poſſeſſionē gentiū, quas
expulit deus à facie patrū noſtrorū uſq;
ad dies Dauid, qui inuenit gratiā coram
deo, & petijt ut inueniret tabernaculum
deo Iacob. Solomon autē ædificauit illi
domū. Sed nō is eſt excelſiſſimus, qui in
manufactis templis habitet, ſicut ꝓphe-
ta dicit: Cœlum mihi ſedes eſt, terra autē
ſcabellum pedum meorū. Quam domū
ædificabitis mihi dicit dñs, aut quis lo-
cus requietionis meæ eſt? Nōne manus
mea fecit hæc omnia? Duri ceruice & in-
circumciſi corde & auribus, uos ſemper
ſpiritui ſancto reſiſtitis, ſicut patres ue-
ſtri, ita & uos. Quē prophetarū nō ſunt
perſecuti patres ueſtri? Et occiderūt eos,
qui prænunciabant de aduentu iuſti,
cuius uos nunc proditores & occiſores
fuiſtis: qui accepiſtis legem per diſpoſi-
tiones angelorum, nec ſeruaſtis. Audien
tes autem hæc diſſecabant cordib⁹ ſuis,
& ſtridebant dentibus ſuis in eum. Cum
autem eſſet plenus ſpiritu ſancto, inten-
tis in cœlum oculis, uidit gloriam dei, &
Ieſum ſtantem à dextris dei. Et ait: Ecce
uideo cœlos apertos, & filium hominis
ſtantem à dextris dei. Exclamantes autē
uoce magna, cōtinuerūt aures ſuas, & im
petum fecerūt unanimiter in eum. Et eie
ctum eum è ciuitate lapidabant, ac teſtes
depoſuerunt ueſtimenta ad pedes ado-
leſcentis, qui uocabat Saulus. Et lapida-
bant Stephanum inuocantē, ac dicentē:
Domine Ieſu, ſuſcipe ſpiritū meum. Po-
ſitis autem genibus, clamauit uoce ma-
gna: Domine, ne ſtatuas illis peccatum
hoc. Et cum hoc dixiſſet, obdormiuit.

Σαῦλος

Saulus

Σαῦλος δὲ ἦν συνευδοκῶν τῇ ἀναιρέσει
αὐτοῦ. Ἐγένετο δὲ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ διω-
γμὸς μέγας ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐν Ἱερο
σολύμοις, πάντες τε διεσπάρησαν κατὰ τὰς
χώρας τῆς Ἰουδαίας καὶ Σαμαρείας πλὴν
τῶν ἀποστόλων. Συνεκόμισαν δὲ τὸν στέφα-
νον ἄνδρες εὐλαβεῖς, καὶ ἐποιήσαντο κοπε-
τὸν μέγαν ἐπ' αὐτῷ. Σαῦλος δὲ ἐλυμαί-
νετο τὴν ἐκκλησίαν, κατὰ τοὺς οἴκους εἰσπο-
ρευόμενος, σύρων τε ἄνδρας καὶ γυναῖ-
κας παρεδίδου εἰς φυλακήν. Οἱ μὲν οὖν διὰ
σπαρέντες διῆλθον, εὐαγγελιζόμενοι τὸν
λόγον. Φίλιππος δὲ κατελθὼν εἰς πόλι-
ν τῆς Σαμαρείας, ἐκήρυσσεν αὐτοῖς τὸν
Χριστόν. Προσεῖχόν τε οἱ ὄχλοι τοῖς λεγο-
μένοις ὑπὸ τοῦ Φιλίππου, ὁμοθυμαδὸν ἐν
τῷ ἀκούειν αὐτοὺς, καὶ βλέπειν τὰση-
μεῖα ἃ ἐποίει. Πολλῶν γὰρ τῶν ἐχόντων
πνεύματα ἀκάθαρτα, βοῶντα μεγάλῃ
φωνῇ, ἐξήρχετο. Πολλοὶ δὲ παραλελυμέ-
νοι καὶ χωλοὶ ἐθεραπεύθησαν. Καὶ ἐγέ-
νετο χαρὰ μεγάλη ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ. Ἀ-
νὴρ δέ τις ὀνόματι Σίμων, προϋπῆρχεν ἐν
τῇ πόλει μαγεύων, καὶ ἐξιστῶν τὸ ἔθνος
τῆς Σαμαρείας, λέγων, εἶναί τινα ἑαυτὸν
μέγαν, ᾧ προσεῖχον ἀπὸ μικροῦ ἕως με-
γάλου, λέγοντες, οὗτός ἐστιν ἡ δύναμις τοῦ
θεοῦ ἡ μεγάλη. Προσεῖχον δὲ αὐτῷ, διὰ
τὸ ἱκανῷ χρόνῳ ταῖς μαγείαις ἐξεστακέναι
αὐτούς. Ὅτε δὲ ἐπίστευσαν τῷ Φιλίππῳ,
εὐαγγελιζομένῳ τὰ περὶ τῆς βασιλείας
τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ, ἐβαπτίζοντο ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες. Ὁ
δὲ Σίμων καὶ αὐτὸς ἐπίστευσε, καὶ βαπτισθεὶς
ἦν προσκαρτερῶν τῷ Φιλίππῳ. Θεωρῶν τε
δυνάμεις καὶ σημεῖα γινόμενα ἐξίστατο. Ἀ-
κούσαντες δὲ οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις ἀπόστολοι,
ὅτι δέδεκται Σαμάρεια τὸν λόγον τοῦ θεοῦ,
ἀπέστειλαν πρὸς αὐτοὺς τὸν Πέτρον καὶ Ἰω-
άννην, οἵτινες καταβάντες, προσηύξαντο
περὶ αὐτῶν, ὅπως λάβωσι πνεῦμα ἅγιον.
Οὔπω

Saulus autem consenserat in necem VIII
eius. Facta est autē in illo die persecutio
magna aduersus ecclesiam, quæ erat Hie
rosolymis, & omnes dispersi sunt per re-
giones Iudææ & Samariæ præter apo-
stolos. Curauerunt autem unà Stepha-
num uiri religiosi, feceruntq; planctum
magnum super eum. Saulus uero deua-
stabat ecclesiam, per singulas domos in-
trans, trahensq; uiros ac mulieres trade-
bat in custodiam. Illi igitē dispersi pera-
grabant, annunciantes sermonem dei.
Philippus autem peruenit in ciuitatem
Samariæ, ac prædicabat illis Christum.
Intendebant autē turbæ his, quæ à Phi-
lippo dicebantur, unanimiter audientes,
& uidentes signa quæ ædebat. Spiritus
enim immundi, è multis qui ab illis tene-
bantur: exibant, damantes uoce magna.
Multi autem paralytici & claudi sanati
sunt. Et factum est gaudium magnum
in illa ciuitate. Vir autē quidam nomine
Simon, qui ante in ea ciuitate artē exer-
cuerat magicam, ac gentem dementa-
uerat Samariæ, dicens se esse quempiam
magnum, cui auscultabant illi à minimo
usq; ad maximū, dicentes: Hic est uirtus
dei, quæ uocatur magna. Auscultabant
autē ei, propterea quod multo tempore
magicis artibus dementasset eos. Cum
uero credidissent Philippo, euāgelizanti
de regno dei, deq; nomine Iesu Christi,
baptizabantur uiri simul ac mulieres. Tūc
Simon & ipse credidit, & cum baptiza-
tus esset adhærebat Philippo. Videnśq;
signa & uirtutes fieri stupēs ammiraba-
tur. Cum autem audissent apostoli qui
erant Hierosolymis, q̄d recepisset Sama
ria uerbum dei, miserunt ad eos Petrum
ac Ioannē. Qui cū descēdissent, orauerūt
pro ipsis: ut acciperēt spiritum sanctum.
Nondum

οὔπω γὰρ ἦν ἐπ' οὐδενὶ αὐτῶν ἐπιπεπτωκός, μόνον δὲ βεβαπτισμένοι ὑπῆρχον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ Ιησοῦ. τότε ἐπετίθουν τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτοὺς, καὶ ἐλάμβανον πνεῦμα ἅγιον. Ιδὼν δὲ ὁ Σίμων, ὅτι διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων δίδοται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, προσήνεγκεν αὐτοῖς χρήματα, λέγων. Δότε κἀμοὶ τὴν ἐξουσίαν ταύτην, ἵνα ᾧ ἐὰν ἐπιθῶ τὰς χεῖρας, λαμβάνῃ πνεῦμα ἅγιον. εἶπεν δὲ Πέτρος πρὸς αὐτόν. τὸ ἀργύριόν σου σὺν σοὶ εἴη εἰς ἀπώλειαν, ὅτι τὴν δωρεὰν τοῦ θεοῦ ἐνόμισας διὰ χρημάτων κτᾶσθαι. οὐκ ἔστι σοι μερὶς οὐδὲ κλῆρος ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ. ἡ γὰρ καρδία σου οὐκ ἔστιν εὐθεῖα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. μετανόησον οὖν ἀπὸ τῆς κακίας σου ταύτης, καὶ δεήθητι τοῦ θεοῦ, εἰ ἄρα ἀφεθήσεταί σοι ἡ ἐπίνοια τῆς καρδίας σου. εἰς γὰρ χολὴν πικρίας καὶ σύνδεσμον ἀδικίας ὁρῶ σε ὄντα. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Σίμων, εἶπε. Δεήθητε ὑμεῖς ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν κύριον, ὅπως μηδὲν ἐπέλθῃ ἐπ' ἐμὲ ὧν εἰρήκατε. οἱ μὲν οὖν διαμαρτυράμενοι καὶ λαλήσαντες τὸν λόγον τοῦ κυρίου, ὑπέστρεφαν εἰς Ἱερουσαλήμ, πολλάς τε κώμας τῶν Σαμαρειτῶν εὐηγγελίσαντο. Ἄγγελος δὲ κυρίου ἐλάλησε πρὸς Φίλιππον, λέγων. Ἀνάστηθι, καὶ πορεύου κατὰ μεσημβρίαν ἐπὶ τὴν ὁδὸν, τὴν καταβαίνουσαν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Γάζαν. αὕτη ἔστιν ἔρημος. καὶ ἀναστὰς ἐπορεύθη. καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ Αἰθίοψ, εὐνοῦχος, δυνάστης Κανδάκης τῆς βασιλίσσης Αἰθιόπων, ὃς ἦν ἐπὶ πάσης τῆς γάζης αὐτῆς, ὃς ἐληλύθει προσκυνήσων εἰς Ἱερουσαλήμ, ἦν τε ὑποστρέφων καὶ καθήμενος ἐπὶ τοῦ ἅρματος αὐτοῦ, καὶ ἀνεγίνωσκε τὸν προφήτην Ησαΐαν. Εἶπε δὲ τὸ πνεῦμα τῷ Φιλίππῳ. πρόσελθε, καὶ κολλήθητι τῷ ἅρματι τούτῳ. προσδραμὼν δὲ ὁ Φίλιππος, ἤκουσεν αὐτοῦ ἀναγινώσκοντος τὸν προφήτην Ησαΐαν, καὶ ἔιπεν. ἆρά γε γινώσκεις ἃ ἀναγινώσκεις; ὁ δὲ εἶπε. πῶς γὰρ ἂν δυναίμην, ἐάν μή τις ὁδηγήσῃ με

Nondum enim in quenquam illorum illapsus fuerat, sed baptizati tantū erant sub nomine Christi Iesu. Tunc imponebant manus super illos, accipiebantque spiritum sanctum. Cum uidisset autem Simon, quod per impositionē manuū apostolorum daretur spiritus sanctus, obtulit eis pecunias dicens: Date & mihi potestatem istam, ut cuicunque imposuero manus, accipiat spiritum sanctum. Petrus autem dixit ad eum: Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum dei existimasti pecunijs parari. Nō est tibi pars neque sors in ratione hac. cor enim tuum non est rectum coram deo. Resipisce igitur ab ista malicia tua, & roga deum, si forte remittatur tibi cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis, & colligatione iniquitatis uideo te esse. Respondens autem Simon, dixit: Precemini uos pro me apud dominum, ne quid eueniat in me horum quæ dixistis. Et illi quidem testificati & locuti sermonem dei, reuersi sunt Hierosolymam, & multis oppidulis Samaritanorum euangelizabant. Angelus autem domini locutus est ad Philippum, dicens: Surge, & uade meridiem uersus ad uiam quæ descendit ab urbe Hierosolymorum Gazam. hæc est deserta. Et surgens abijt, & ecce uir Aethiops, eunuch⁹, præfectus Candaces reginæ Aethiopū, quē præfecerat uniuersæ gazæ suæ, uenerat adoraturus Hierosolymam, & reuertebatur sedens super currum suum, legebatq; Esaiam prophetā. Dixit autē spiritus Philippo: Accede, & adiunge te ad currum istum. Accurrēs autē Philippus, audiuit eum legentē Esaiam ꝓphetā, & dixit: Intelligisne quæ legis? At ille ait: Nam qui possim, nisi aliquis dux uiæ mihi

ὁδηγήσῃ με; παρεκάλεσέ τε τὸν φίλιππον ἀναβάντα καθίσαι σὺν αὐτῷ. ἡ δὲ περιοχὴ τῆς γραφῆς ἣν ἀνεγίνωσκεν, ἦν αὕτη. ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη, καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείροντος αὐτὸν ἄφωνος, οὕτως οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ. ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ ἡ κρίσις αὐτοῦ ἤρθη. τὴν δὲ γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται; ὅτι αἴρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ αὐτοῦ. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ εὐνοῦχος τῷ φιλίππῳ, εἶπε. δέομαί σου, περὶ τίνος ὁ προφήτης λέγει τοῦτο, περὶ ἑαυτοῦ, ἢ περὶ ἑτέρου τινός; Ἀνοίξας δὲ ὁ φίλιππος τὸ στόμα αὐτοῦ, καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς γραφῆς ταύτης, εὐηγγελίσατο αὐτῷ τὸν ἰησοῦν. ὡς δὲ ἐπορεύοντο κατὰ τὴν ὁδὸν, ἦλθον ἐπί τι ὕδωρ, καὶ φησὶν ὁ εὐνοῦχος. ἰδοὺ ὕδωρ, τί κωλύει με βαπτισθῆναι; εἶπε δὲ ὁ φίλιππος. εἰ πιστεύεις ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, ἔξεστιν. ἀποκριθεὶς δὲ εἶπε. πιστεύω τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ εἶναι τὸν ἰησοῦν χριστόν. καὶ ἐκέλευσε στῆναι τὸ ἅρμα. καὶ κατέβησαν ἀμφότεροι εἰς τὸ ὕδωρ, ὅ, τε φίλιππος καὶ ὁ εὐνοῦχος, καὶ ἐβάπτισεν αὐτόν. ὅτε δὲ ἀνέβησαν ἐκ τοῦ ὕδατος, πνεῦμα κυρίου ἥρπασε τὸν φίλιππον, καὶ οὐκ εἶδεν αὐτὸν οὐκέτι ὁ εὐνοῦχος. ἐπορεύετο γὰρ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ χαίρων. φίλιππος δὲ εὑρέθη εἰς ἄζωτον, καὶ διερχόμενος, εὐηγγελίζετο τὰς πόλεις πάσας, ἕως τοῦ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς καισάρειαν. Ὁ δὲ Σαῦλος ἔτι ἐμπνέων ἀπειλῆς καὶ φόνου εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ κυρίου, προσελθὼν τῷ ἀρχιερεῖ, ᾐτήσατο παρ' αὐτοῦ ἐπιστολὰς εἰς δαμασκὸν πρὸς τὰς συναγωγὰς, ὅπως ἐάν τινας εὕρῃ τῆς ὁδοῦ ὄντας ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, δεδεμένους ἀγάγῃ εἰς ἱερουσαλήμ. ἐν δὲ τῷ πορεύεσθαι, ἐγένετο αὐτὸν ἐγγίζειν τῇ δαμασκῷ, καὶ ἐξαίφνης περιήστραψεν αὐτὸν φῶς ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ πεσὼν ἐπὶ τὴν γῆν, ἤκουσε φωνὴν, λέγουσαν αὐτῷ, σαοὺλ σαοὺλ, τί με διώκεις; εἶπε δὲ. τίς εἶ κύριε; ὁ δὲ κύριος εἶπεν. ἐγώ εἰμι ἰησοῦς, ὃν σὺ διώκεις. Σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν

mihi fuerit? Rogauitq; Philippum, ut ascenderet, sederetq; secum. Argumentū autem scripturæ quam legebat, erat hoc: Tanq; ouis ad occisionem ductus est, & sicut agnus coram tondente se mutus, sic nō aperuit os suum. In humilitate ipsius iudicium eius sublatū est. Generationē autē eius quis enarrabit? Quoniam tollitur de terra uita eius. Respondens autē eunuchus Philippo, dixit: Obsecro te, de quo propheta dicit hoc, de se, an de alio quopiam? Aperiens autē Philippus os suum, & incipiens à scriptura ista, prædicauit illi Iesum. Et dum irent per uiam, uenerūt ad quandam aquā. Et ait eunuchus: Ecce aqua. quid uetat quo minus baptizer? Dixit autē Philipp⁹: Si credis ex toto corde, licet. Et respōdens ait: Credo filiū dei esse Iesum Christū: Et iussit sisti currū. Ac descēderūt ambo in aquā Philippus simul & eunuchus, & baptizauit eum. Cum autē ascēdissent ex aqua, spiritus dñi rapuit Philippū, nec ampli⁹ uidit eum eunuchus. Ibat em̄ per uiam suā gaudens. Philippus autē repertus est Azoti, & pertransiens euāgelizabat ciuitatib⁹ cunctis, donec ueniret Cæsaream.

Saulus autem adhuc spirans minas ac cædem aduersus discipulos dñi, accessit ad principem sacerdotum, & petijt ab eo epistolas, quas perferret Damascū ad synagogas: ut si quos inuenisset eius uiæ seu uiros seu mulieres, uinctos duceret Hierosolymā. Et cum iter faceret, cōtigit ut appropinquaret Damasco. Et subito circumfulgurauit eum lux de cœlo, collapsusq; in terram, audiuit uocem, dicentē sibi: Saul Saul, quid me persequeris? Dixit autem: Quis es domine? Dominus autē dixit: Ego sum Iesus, quem tu persequeris. Durum est tibi contra stimulos

IX

calcitrare.

λακτίζειν. τρέμων τε καὶ θαμβῶν εἶπε· κύριε, τί με θέλεις ποιῆσαι; καὶ ὁ κύριος πρὸς αὐτόν. ἀνάστηθι, καὶ εἰσελθε εἰς τὴν πόλιν, καὶ λαληθήσεταί σοι, τί σε δεῖ ποιεῖν. οἱ δὲ ἄνδρες οἱ συνοδεύοντες αὐτῷ εἰστήκεισαν ἐννεοί, ἀκούοντες μὲν τῆς φωνῆς, μηδένα δὲ θεωροῦντες. ἠγέρθη δὲ ὁ σαῦλος ἀπὸ τῆς γῆς, ἀνεῳγμένων τε τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, οὐδένα ἔβλεπε. χειραγωγοῦντες δὲ αὐτόν, εἰσήγαγον εἰς δαμασκόν. καὶ ἦν ἡμέρας τρεῖς μὴ βλέπων, καὶ οὐκ ἔφαγεν, οὐδὲ ἔπιεν. ἦν δέ τις μαθητὴς ἐν δαμασκῷ, ὀνόματι ἀνανίας, καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ κύριος ἐν ὁράματι, ἀνανία. ὁ δὲ εἶπεν, ἰδοὺ ἐγὼ κύριε. ὁ δὲ κύριος πρὸς αὐτόν. ἀναστὰς πορεύθητι ἐπὶ τὴν ῥύμην τὴν καλουμένην εὐθείαν, καὶ ζήτησον ἐν οἰκίᾳ ἰούδα, σαῦλον ὀνόματι ταρσέα. ἰδοὺ γὰρ προσεύχεται. καὶ εἶδεν ἐν ὁράματι ἄνδρα ὀνόματι ἀνανίαν εἰσελθόντα, καὶ ἐπιτιθέντα αὐτῷ χεῖρα, ὅπως ἀναβλέψῃ. ἀπεκρίθη δὲ ἀνανίας. κύριε, ἀκήκοα ἀπὸ πολλῶν περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὅσα κακὰ ἐποίησε τοῖς ἁγίοις σου ἐν ἱερουσαλήμ. καὶ ὧδε ἔχει ἐξουσίαν παρὰ τῶν ἀρχιερέων, δῆσαι πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομά σου. εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ κύριος. πορεύου, ὅτι σκεῦος ἐκλογῆς μοί ἐστιν οὗτος, τοῦ βαστάσαι τὸ ὄνομά μου ἐνώπιον ἐθνῶν καὶ βασιλέων, υἱῶν τε ἰσραήλ. ἐγὼ δὲ ὑποδείξω αὐτῷ, ὅσα δεῖ αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός μου παθεῖν. ἀπῆλθε δὲ ἀνανίας καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ ἐπιθεὶς ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας, εἶπε. σαοὺλ ἀδελφέ, ὁ κύριος ἀπέσταλκέ με, ὁ ὀφθείς σοι ἐν τῇ ὁδῷ ᾗ ἤρχου, ὅπως ἀναβλέψῃς, καὶ πλησθῇς πνεύματος ἁγίου. καὶ εὐθέως ἀπέπεσον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ὡσεὶ λεπίδες, ἀνέβλεψέ τε. καὶ ἀναστὰς ἐβαπτίσθη. καὶ λαβὼν τροφὴν ἐνίσχυσεν. ἐγένετο δὲ ὁ σαῦλος μετὰ τῶν ἐν δαμασκῷ μαθητῶν ἡμέρας τινάς. καὶ εὐθέως ἐν ταῖς συναγωγαῖς

calcitrare. Is tremēs ac ſtupens dixit: Domine, quid me uis facere? Et dominus ad eum: Surge, & ingredere ciuitatem, & dicetur tibi, quid te oporteat facere. Viri autem illi qui erant ei comites itineris, ſtabant attoniti, audientes quidem uocem, neminem tamen uidentes. Surrexit autem Saulus è terra, apertisq; oculis, neminē uidebat. Sed manu ducentes illum, introduxerūt Damaſcum. Et erat tribus diebus non uidens, ac non comedit neq; bibit. Erat autem quidam diſcipulus Damaſci, nomine Ananias, Et dixit ad illum per uiſum dñs: Anania. Et ille ait: Ecce ego domine. Et dominus ad eum: Surge, & uade in uicum qui uocatur rectus, & quære in domo Iudæ, Saulum nomine Tarſenſem. Ecce enim orat. Et uidit per uiſum uirum Ananiam nomine introëuntem, & imponentē ſibi manum, ut uiſum reciperet. Reſpondit autē Ananias: Dñe, audiui ex multis de uiro hoc, quanta mala fecerit ſanctis tuis Hieroſolymæ. Et hoc loco habet poteſtatem à principibꝰ ſacerdotū, uinciendi omēs qui inuocant nomē tuū. Dixit aūt ad eum dñs: Vade, qm̄ organū electum eſt mihi iſte, ut portet nomē meum corā gentibꝰ & regibus ac filijs Iſraël. Ego em̄ oſtendam illi, quanta oporteat eum pro nomine meo pati. Et abijt Ananias, & introiuit in domum, & imponens ei manus, dixit: Saul frater, dominus miſit me, qui apparuit tibi in uia qua ueniebas, ut uiſum recipias & implearis ſpiritu ſancto. Et cōfeſtim deciderūt ab oculis eius tanquam ſquamæ, & uiſum recepit. & ſurgens baptizatus eſt. Cumq; cepiſſet cibum, corroboratus eſt. Fuit autem Saulus cū diſcipulis, qui erant Damaſci, per dies aliquot. Et continuo in Synagogis

γωγαῖς ἐκήρυσσε τὸν Χριστὸν, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. ἐξίσαντο δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες, καὶ ἔλεγον. οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ πορθήσας ἐν ἱερουσαλὴμ τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομα τοῦτο; καὶ ὧδε εἰς τοῦτο ἐλήλυθει, ἵνα δεδεμένους αὐτοὺς ἀγάγῃ ἐπὶ τοὺς ἀρχιερεῖς; Σαῦλος δὲ μᾶλλον ἐνεδυναμοῦτο, καὶ συνέχυνε τοὺς ἰουδαίους, τοὺς κατοικοῦντας ἐν δαμασκῷ, συμβιβάζων ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ χριστός. ὡς δὲ ἐπληροῦντο ἡμέραι ἱκαναί, συνεβουλεύσαντο οἱ ἰουδαῖοι ἀνελεῖν αὐτόν. ἐγνώσθη δὲ τῷ σαύλῳ ἡ ἐπιβουλὴ αὐτῶν. παρετήρουν τε τὰς πύλας ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς, ὅπως αὐτὸν ἀνέλωσι. λαβόντες δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ νυκτὸς, καθῆκαν διὰ τοῦ τείχους, χαλάσαντες ἐν σπυρίδι. παραγενόμενος δὲ ὁ σαῦλος ἐν ἱερουσαλὴμ, ἐπειρᾶτο κολλᾶσθαι τοῖς μαθηταῖς. καὶ πάντες ἐφοβοῦντο αὐτὸν, μὴ πιστεύοντες, ὅτι ἐστὶ μαθητής. βαρνάβας δὲ ἐπιλαβόμενος αὐτὸν, ἤγαγε πρὸς τοὺς ἀποστόλους, καὶ διηγήσατο αὐτοῖς, πῶς ἐν τῇ ὁδῷ εἶδε τὸν κύριον, καὶ ὅτι ἐλάλησεν αὐτῷ, καὶ πῶς ἐν δαμασκῷ ἐπαρρησιάσατο ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ ἰησοῦ. καὶ ἦν μετ' αὐτῶν εἰσπορευόμενος εἰς ἱερουσαλὴμ, καὶ παρρησιαζόμενος ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἰησοῦ. ἐλάλει τε καὶ συνεζήτει πρὸς τοὺς ἑλληνιστάς. οἱ δὲ ἐπεχείρουν αὐτὸν ἀνελεῖν. ἐπιγνόντες δὲ οἱ ἀδελφοὶ, κατήγαγον αὐτὸν εἰς καισάρειαν, καὶ ἐξαπέστειλαν αὐτὸν εἰς ταρσόν. αἱ μὲν οὖν ἐκκλησίαι καθόλης τῆς ἰουδαίας καὶ γαλιλαίας καὶ σαμαρείας εἶχον εἰρήνην, οἰκοδομούμεναι καὶ πορευόμεναι τῷ φόβῳ τοῦ κυρίου, καὶ τῇ παρακλήσει τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐπληθύνοντο. ἐγένετο δὲ, πέτρον διερχόμενον διὰ πάντων, κατελθεῖν καὶ πρὸς τοὺς ἁγίους, τοὺς κατοικοῦντας λύδδαν. εὗρε δὲ ἐκεῖ ἄνθρωπόν τινα αἰναίαν ὀνόματι, ἐξ ἐτῶν ὀκτὼ κατακείμενον ἐπὶ κραβ-

βάτῳ

gogis prædicabat Christū, quod is esset filius dei. Stupebant autem omnes qui eum audiebant, ac dicebant: Nonne hic est qui expugnabat Hierosolymis eos, qui inuocabant nomen istud? Et huc ad hoc uenit, ut uinctos illos duceret ad principes sacerdotum? Saulus autem multo magis conualescebat, & confundebat Iudæos, qui habitabant Damasci, affirmans quod is esset Christus. Expletis autem diebus compluribus, inierunt inter se Iudæi consilium, ut illum occiderent. Sed intellectæ sunt Saulo insidiæ eorum. Asseruabantq; portas die ac nocte, ut eum interficerent. Accipientes autem eum discipuli nocte, per murum demiserunt, summittentes in sporta. Cum autē Saulus uenisset Hierosolymam, tentabat se iungere discipulis. & omnes timebant eum, non credentes, quod esset discipulus. Barnabas autem apprehensum illum, duxit ad apostolos, ac narrauit illis, quomodo in uia uidisset dominum, & quod locutus esset ei, & quomodo in Damasco fortiter egisset in nomine Iesu. Et erat cum illis uersans Hierosolymis, fiducialiter agens in nomine domini Iesu. Loquebatur q; & disputabat aduersus Græcos. illi uero quærebant occidere eum. Quod cum cognouissent fratres, deduxerunt eum Cæsaream, & emiserunt Tarsum. Igitur ecclesiæ quidē per totā Iudæam & Galilæam & Samariam habebant pacem, & ædificabant̄ uersantes in timore dñi, & cōsolatione sancti spiritus multiplicabant̄. Factū est aūt, ut Petrus, dum peragraret per omnes, deueniret etiā ad sanctos, qui habitabāt Lyddæ. Reperit autē ibi hominē quēdā nomine Aenæā, annis iam octo decumbentem in grab-

βάτῳ, ὃς ἦν παραλελυμένος, καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ πέτρος. αἰναία, ἰᾶταί σε ὁ Ιησοῦς Χριστός. ἀνάστηθι, καὶ στρῶσον σεαυτῷ. καὶ εὐθέως ἀνέστη. καὶ εἶδον αὐτὸν πάντες οἱ κατοικοῦντες λύδδαν καὶ τὸν ἀσσάρωνα, οἵτινες ἐπέστρεψαν ἐπὶ τὸν κύριον. Ἐν ἰόππῃ δέ τις μαθήτρια ὀνόματι ταβιθά. ἡ διερμηνευομένη λέγεται δορκάς. αὕτη ἦν πλήρης ἀγαθῶν ἔργων καὶ ἐλεημοσυνῶν ὧν ἐποίει. Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἀσθενήσασαν αὐτὴν ἀποθανεῖν. λούσαντες δὲ αὐτὴν, ἔθηκαν ἐν ὑπερώῳ. ἐγγὺς δὲ οὔσης λύδδης τῇ ἰόππῃ, οἱ μαθηταὶ ἀκούσαντες, ὅτι πέτρος ἐστὶν ἐν αὐτῇ, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸν, παρακαλοῦντες, μὴ ὀκνῆσαι διελθεῖν ἕως αὐτῶν. ἀναστὰς δὲ πέτρος, συνῆλθεν αὐτοῖς. ὃν παραγενόμενον ἀνήγαγον εἰς τὸ ὑπερῷον, καὶ παρέστησαν αὐτῷ πᾶσαι αἱ χῆραι κλαίουσαι, καὶ ἐπιδεικνύμεναι χιτῶνας καὶ ἱμάτια, ὅσα ἐποίει μετ' αὐτῶν οὖσα ἡ δορκάς. ἐκβαλὼν δὲ ἔξω πάντας ὁ πέτρος, θεὶς τὰ γόνατα προσηύξατο. καὶ ἐπιστρέψας πρὸς τὸ σῶμα, εἶπε. ταβιθὰ, ἀνάστηθι. ἡ δὲ ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, καὶ ἰδοῦσα τὸν πέτρον, ἀνεκάθισε. Δοὺς δὲ αὐτῇ χεῖρα, ἀνέστησεν αὐτήν. φωνήσας δὲ τοὺς ἁγίους καὶ τὰς χήρας, παρέστησεν αὐτὴν ζῶσαν. γνωστὸν δὲ ἐγένετο καθ' ὅλης τοῦ ἰόππης, καὶ πολλοὶ ἐπίστευσαν ἐπὶ τὸν κύριον. Ἐγένετο δὲ, ἡμέρας ἱκανὰς μεῖναι αὐτὸν ἐν ἰόππῃ παράτινι σίμωνι βυρσεῖ.

Ἀνὴρ δέ τις ἦν ἐν καισαρείᾳ, ὀνόματι κορνήλιος, ἑκατοντάρχης ἐκ σπείρης τοῦ καλουμένης ἰταλικῆς, εὐσεβὴς καὶ φοβούμενος τὸν θεὸν σὺν παντὶ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ποιῶν τε ἐλεημοσύνας πολλὰς τῷ λαῷ, καὶ δεόμενος τοῦ θεοῦ διὰ παντός. εἶδεν ἐν ὁράματι φανερῶς, ὡσεὶ ὥραν ἐννάτην τοῦ ἡμέρας, ἄγγελον τοῦ θεοῦ εἰσελθόντα πρὸς αὐτὸν, καὶ εἰπόντα αὐτῷ. Κορνήλιε. ὁ δὲ ἀτενίσας αὐτῷ, καὶ ἔμφοβος γενόμενος

bato, qui erat paralyticus. Et ait illi Petrus: Aenæa, sanet te dominꝰ Iesus Christus. Surge, & sterne tibijpsi. Et cōtinuo surrexit. Et uiderunt eum omnes qui habitabant Lyddæ & Assarone, qui conuersi sunt ad dominū. Ioppæ autem fuit quædā discipula nomine Tabitha, quæ interpretata dicit' Dorcas. Hæc erat plena operibus bonis & eleemosynis quas præstabat. Factum est autem in diebus illis, ut infirmata moreretur. Quam cum lauissent, posuerunt in cœnaculo. Cum autē uicina esset Lydda Ioppæ, ac discipuli audissent; quod Petrus esset in ea, miserunt ad eum, rogantes, ne grauaretur uenire usque ad se. Exurgens autem Petrus, uenit cum illis. Et cum aduenisset, duxerunt illum in cœnaculum. & circumsteterunt illum omnes uiduæ flentes, & ostendentes tunicas uestesq́; quas faciebat cum esset cum ipsis Dorcas. Eiectis autē omnibus foras, Petrus positis genibus orauit. & conuersus ad corpus, dixit: Tabitha, surge. At illa aperuit oculos suos, uisóque Petro, resedit. Data autē illi manu, erexit eam. & cū uocasset sanctos ac uiduas, exhibuit eam uiuam. Id autē innotuit per totam Ioppen, & crediderunt multi in dominum. Factum est autem, ut dies multos maneret Ioppæ apud Simonem quendam coriarium.

Vir autem quidam erat Cæsareæ, nomine Cornelius, centurio ex cohorte quæ dicitur Italica, religiosus ac timens deum cum tota domo sua, præstans eleemosynas multas plebi, deprecansque deum semper. Is uidit per uisum manifeste fermè hora diei nona angelum dei introëuntem ad se, dicentemq́; sibi: Corneli. At ille intuens eum, ac timore correptus,

νόμου, εἶπε. τί ἐστι κύριε; εἶπε δὲ αὐτῷ. αἱ προσευχαί σου καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σου ἀνέβησαν εἰς μνημόσυνον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. καὶ νῦν πέμψον εἰς ἰόππην ἄνδρας, καὶ μετάπεμψαι σίμωνα τὸν ἐπικαλούμενον πέτρον. οὗτος ξενίζεται παρά τινι σίμωνι βυρσεῖ, ᾧ ἐστὶν οἰκία παρὰ θάλασσαν. οὗτος λαλήσει σοι, τί σε δεῖ ποιεῖν. ὡς δὲ ἀπῆλθεν ὁ ἄγγελος ὁ λαλῶν τῷ κορνηλίῳ, φωνήσας δύο τῶν οἰκετῶν αὐτοῦ, καὶ στρατιώτην εὐσεβῆ τῶν προσκαρτερούντων αὐτῷ, καὶ ἐξηγησάμενος αὐτοῖς ἅπαντα, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἰόππην. τῇ δὲ ἐπαύριον ὁδοιπορούντων ἐκείνων καὶ τῇ πόλει ἐγγιζόντων, ἀνέβη πέτρος ἐπὶ τὸ δῶμα προσεύξασθαι, περὶ ὥραν ἕκτην. ἐγένετο δὲ πρόσπεινος, καὶ ἤθελε γεύσασθαι. παρασκευαζόντων δὲ ἐκείνων, ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτὸν ἔκστασις. καὶ θεωρεῖ τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγμένον, καὶ καταβαῖνον ἐπ' αὐτὸν σκεῦός τι ὡς ὀθόνην μεγάλην, τέσσαρσιν ἀρχαῖς δεδεμένον, καὶ καθιέμενον ἐπὶ τῆς γῆς, ἐν ᾧ ὑπῆρχε πάντα τὰ τετράποδα τῆς γῆς καὶ τὰ θηρία καὶ τὰ ἑρπετὰ, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ. καὶ ἐγένετο φωνὴ πρὸς αὐτόν. ἀναστὰς πέτρε, θῦσον καὶ φάγε. ὁ δὲ πέτρος εἶπε. μηδαμῶς κύριε, ὅτι οὐδέποτε ἔφαγον πᾶν κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον. καὶ φωνὴ πάλιν ἐκ δευτέρου πρὸς αὐτόν. ἃ ὁ θεὸς ἐκαθάρισε, σὺ μὴ κοίνου. τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ τρίς, καὶ πάλιν ἀνελήφθη τὸ σκεῦος εἰς τὸν οὐρανόν. ὡς δὲ ἐν ἑαυτῷ διῆπόρει ὁ πέτρος, τί ἂν εἴη τὸ ὅραμα ὃ εἶδε, καὶ ἰδοὺ οἱ ἄνδρες οἱ ἀπεσταλμένοι ἀπὸ τοῦ κορνηλίου, διερωτήσαντες τὴν οἰκίαν σίμωνος, ἐπέστησαν ἐπὶ τὸν πυλῶνα. καὶ φωνήσαντες ἐπυθάνοντο εἰ σίμων ὁ ἐπικαλούμενος πέτρος ἐνθάδε ξενίζεται. τοῦ δὲ πέτρου ἐνθυμουμένου περὶ τοῦ ὁράματος, εἶπεν αὐτῷ τὸ πνεῦμα. ἰδοὺ ἄνδρες ζητοῦσί σε, ἀλλὰ ἀναστὰς κατάβηθι, καὶ πορεύου σὺν αὐτοῖς, μηδὲν διακρινόμενος

reptus, dixit: Quid eſt domine? Dixit autem illi: Orationes tuæ & eleemoſynæ tuæ aſcenderunt in memoriam coram deo. Et nunc mitte uiros Ioppen, & accerſe Simonem qui cognominatur Petrus. Hic diuerſatur apud Simonē quendam coriarium, cui eſt domus iuxta mare. Hic dicet tibi, quid te oporteat facere. Et cum diſceſſiſſet angelus qui loquebatur illi, uocauit duos famulos ſuos, & militem religioſum ex his qui ſibi adhærebant. Quibus cum narraſſet omnia, miſit illos Ioppen. Poſtridie uero facientibus illis iter & appropinquantibus ciuitati, aſcendit Petrus in ſuperiora domus, ut oraret, circa horā ſextam. Et cum eſuriret, uoluit guſtare cibum. Parantibus autem illis, irruit ſuper eum mentis exceſſus. Et uidet cœlum apertum, ac deſcēdens ad ſe uas quoddā uelut linteum magnum, quatuor initijs alligatū, ſummitti è cœlo in terrā, in quo erant omnia quadrupedia terræ beſtiæq; & reptilia, & uolatilia cœli. Et facta eſt uox ad eum: Surge Petre, macta & ueſcere. Ait autē Petrus: Nequaq; domine, quia nunq; edi quicquam commune & immundum. Et uox rurſus iterum ad eum: Quæ deus purificauit, tu communia ne dixeris. Hoc autem factum eſt tertio. Et rurſum receptum eſt uas in cœlum. Et dum apud ſeſe hæſitaret Petrus, quæ nam eſſet uiſio quam uidiſſet, ecce uiri qui miſſi erant à Cornelio, percontati de domo Simonis, aſtiterunt ad ianuam. Et euocato quopiam interrogabant an Simon qui cognominaretur Petrus, illic haberet hoſpitium. Petro uero cogitante de uiſione, dixit ſpiritus ei: Ecce uiri quærunt te. Surge itaq; & deſcende, & uade cum eis, nihil hæſi-

μενος, διότι ἐγὼ ἀπέσταλκα αὐτούς. κατα-
βὰς δὲ Πέτρος πρὸς τοὺς ἄνδρας, τοὺς ἀπε-
σταλμένους ἀπὸ τοῦ Κορνηλίου πρὸς αὐτόν, εἶ-
πεν. ἰδοὺ ἐγώ εἰμι ὃν ζητεῖτε. τίς ἡ αἰτία
δι' ἣν παρεγένεσθε; οἱ δὲ εἶπον. Κορνήλιος ἑκατον-
τάρχης, ἀνὴρ δίκαιος καὶ φοβούμενος τὸν θε-
όν, καὶ μαρτυρούμενός τε ὑπὸ ὅλου τοῦ ἔθνους
τῶν Ἰουδαίων, ἐχρηματίσθη ὑπὸ ἀγγέλου ἁ-
γίου, μεταπέμψασθαί σε εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ,
καὶ ἀκοῦσαι ῥήματα παρὰ σοῦ. εἰσκαλεσάμε-
νος οὖν αὐτοὺς, ἐξένισε. τῇ δὲ ἐπαύριον ὁ Πέ-
τρος ἐξῆλθε σὺν αὐτοῖς, καί τινες τῶν ἀδελ-
φῶν τῶν ἀπὸ Ἰόππης συνῆλθον αὐτῷ. καὶ
τῇ ἐπαύριον εἰσῆλθον εἰς τὴν καισάρειαν. ὁ
δὲ Κορνήλιος ἦν προσδοκῶν αὐτοὺς, συγκα
λεσάμενος τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ καὶ τοὺς ἀ-
ναγκαίους φίλους. ὡς δὲ ἐγένετο εἰσελθεῖν τὸν
Πέτρον, συναντήσας αὐτῷ ὁ Κορνήλιος, πε-
σὼν ἐπὶ τοὺς πόδας, προσεκύνησεν. ὁ δὲ Πέ
τρος αὐτὸν ἤγειρε, λέγων. Ἀνάστηθι, κἀγὼ
αὐτὸς ἄνθρωπός εἰμι. καὶ συνομιλῶν αὐτῷ,
εἰσῆλθε, καὶ εὑρίσκει συνεληλυθότας πολλούς,
ἔφη τε πρὸς αὐτούς. ὑμεῖς ἐπίστασθε, ὡς ἀθέμι
τόν ἐστιν ἀνδρὶ Ἰουδαίῳ κολλᾶσθαι ἢ προσέρ-
χεσθαι ἀλλοφύλῳ. κἀμοὶ ὁ θεὸς ἔδειξε, μη-
δένα κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον λέγειν ἄνθρωπον,
διὸ καὶ ἀναντιῤῥήτως ἦλθον μεταπεμφθείς.
πυνθάνομαι οὖν, τίνι λόγῳ μετεπέμψασθέ
με; καὶ ὁ Κορνήλιος ἔφη, ἀπὸ τετάρτης ἡμέ
ρας μέχρι ταύτης τῆς ὥρας ἤμην νηστεύων,
καὶ τὴν ἐνάτην ὥραν προσευχόμενος ἐν
τῷ ἐμῷ οἴκῳ μου, καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἔστη ἐνώπιόν
μου ἐν ἐσθῆτι λαμπρᾷ, καὶ φησί. Κορνήλιε,
εἰσηκούσθη σου ἡ προσευχή, καὶ αἱ ἐλεημοσύ-
ναι σου ἐμνήσθησαν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. πέμ
ψον οὖν εἰς Ἰόππην, καὶ μετακάλεσαι Σίμω
να, ὃς ἐπικαλεῖται Πέτρος, οὗτος ξενίζεται
ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος βυρσέως παρὰ θάλασσαν,
ὃς παραγενόμενος λαλήσει σοι. ἐξαυτῆς
οὖν ἔπεμψα πρός σε, σύ τε καλῶς ἐποίησας
παραγενόμενος. Νῦν οὖν πάντες ἡμεῖς ἐνώ-
πιον

tans, propterea quod ego misi illos. De-
scendens autē Petrus ad uiros, qui missi
erant à Cornelio ad ipsum, dixit: Ecce
ego sum ille quem quæritis. Quæ causa
est propter quam uenistis? Qui dixerūt:
Cornelius centurio, uir iustus ac timens
deum, & testimonium habēs ab uniuer-
sa gente Iudæorum, oraculo admonitus
est ab angelo sancto, ut accerseret te in
domū suam, & audiret uerba abs te. In-
tro uocatos igitur eos, recepit hospitio.
Sequenti uero die Petrus, pfectus est cū
illis, & quidā ex fratribus ab Ioppensib⁹
comitati sunt eum. Postridie uero intro-
ierunt Cæsaream. Porrò Cornelius ex-
pectabat illos, conuocatis cognatis suis
ac necessarijs amicis. Vt autē factum est
ut introiret Petrus, obuiam progres-
sus ei Cornelius, ac procidens ad pedes,
adorauit eum. Petrus uero erexit eum,
dicens: Surge, & ego ipse homo sum. Et
colloquens cum illo, intrauit, & offendit
multos qui cōuenerant, dixitq; ad illos:
Vos scitis, nō esse fas uiro Iudæo coniun
gi aut accedere ad alienigenā. Sed mihi
ostendit deus, ne quem cōmunē aut im-
mundum dicerē hominē, quapropter &
incunctāter ueni accersitus. Interrogo er
go, quā ob causam accersistis me? Et Cor
nelius ait: Die abhinc q̄rto usq; ad hanc
horā sedebā ieiunus, & hora nona preca
bar in domo mea, & ecce uir stetit añ me
inueste splendida, & ait: Corneli, exaudi
ta est deprecatio tua, & eleemosynæ tuæ
in memoria habitæ sunt corā deo. Mitte
ergo qui eant Ioppen, & accerse Simonem
qui cognominat̄ Petrus, hic diuersat̄ in
ædibus Simonis coriarij iuxta mare, qui
simulatq; uenerit loquetur tibi. Confe-
stim ergo misi ad te, & tu bene feciſti qui
aduenēris. Nunc ergo omnes nos, teste

deo,

πίον τῷ θεῷ πάρεσμεν, ἀκοῦσαι πάντα τὰ προστεταγμένα σοι ὑπὸ τοῦ θεοῦ. Ἀνοίξας δὲ Πέτρος τὸ στόμα, εἶπεν· ἐπ' ἀληθείας καταλαμβάνομαι, ὅτι οὐκ ἔστι προσωπολήπτης ὁ θεός, ἀλλ' ἐν παντὶ ἔθνει ὁ φοβούμενος αὐτὸν καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην, δεκτὸς αὐτῷ ἐστι. τὸν λόγον ὃν ἀπέστειλε τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ, εὐαγγελιζόμενος εἰρήνην διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὗτός ἐστι πάντων κύριος, ὑμεῖς οἴδατε τὸ γενόμενον ῥῆμα καθ' ὅλης τῆς Ἰουδαίας, ἀρξάμενον ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, μετὰ τὸ βάπτισμα ὃ ἐκήρυξεν Ἰωάννης, Ἰησοῦν τὸν ἀπὸ Ναζαρὲθ, ὡς ἔχρισεν αὐτὸν ὁ θεὸς πνεύματι ἁγίῳ καὶ δυνάμει, ὃς διῆλθεν εὐεργετῶν καὶ ἰώμενος πάντας τοὺς καταδυναστευομένους ὑπὸ τοῦ διαβόλου, ὅτι ὁ θεὸς ἦν μετ' αὐτοῦ. καὶ ἡμεῖς ἐσμὲν μάρτυρες πάντων ὧν ἐποίησεν ἔν τε τῇ χώρᾳ τῶν Ἰουδαίων καὶ ἐν Ἱερουσαλήμ, ὃν ἀνεῖλον κρεμάσαντες ἐπὶ ξύλου. τοῦτον ὁ θεὸς ἤγειρε τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ ἔδωκεν αὐτὸν ἐμφανῆ γενέσθαι οὐ παντὶ τῷ λαῷ, ἀλλὰ μάρτυσι τοῖς προκεχειροτονημένοις ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἡμῖν, οἵτινες συνεφάγομεν καὶ συνεπίομεν αὐτῷ, μετὰ τὸ ἀναστῆναι αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. καὶ παρήγγειλεν ἡμῖν κηρύξαι τῷ λαῷ καὶ διαμαρτύρασθαι, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ ὡρισμένος ὑπὸ τοῦ θεοῦ κριτὴς ζώντων καὶ νεκρῶν. τούτῳ πάντες οἱ προφῆται μαρτυροῦσιν, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν λαβεῖν διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ πάντα τὸν πιστεύοντα εἰς αὐτόν. ἔτι λαλοῦντος τοῦ Πέτρου τὰ ῥήματα ταῦτα, ἐπέπεσε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας τὸν λόγον. καὶ ἐξέστησαν οἱ ἐκ περιτομῆς πιστοί, ὅσοι συνῆλθον τῷ Πέτρῳ, ὅτι καὶ ἐπὶ τὰ ἔθνη ἡ δωρεὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκκέχυται. ἤκουον γὰρ αὐτῶν λαλούντων γλώσσαις καὶ μεγαλυνόντων τὸν θεόν. τότε ἀπεκρίθη ὁ Πέτρος· μή τι τὸ ὕδωρ κωλῦσαι δύναταί τις, τοῦ μὴ βαπτισθῆναι τούτους, οἵτινες τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔλαβον καθὼς καὶ ἡμεῖς; προσέταξέ τε αὐτοὺς βαπτισθῆναι

deo, adsumus, ut audiamus omnia quæcunque tibi præcepta sunt à deo. Aperiens autem Petrus os, dixit: Re ipsa comperio, quod non sit personarum respectus apud deum, sed in quauis gente, qui timet ipsum & operatur iustitiam, is acceptus est illi. Sermonem quem misit deus filijs Israël, annuncians pacem per Iesum Christum (hic est omnium dñs) Ipsi nostis, de quo sermone fama diuulgatum fuit in tota Iudæa, rumore primũ orto à Galilæa, post baptisma qd prædicabat Ioannes, ut Iesum Nazarenũ unxerit deus spiritu sancto & uirtute, qui obambulauit benefaciendo & sanando omẽs oppressos à diabolo, quoniã deus erat cum illo. Et nos testes sumus omniũ quæ fecit & in regione Iudæorũ & Hierosolymis, quẽ occiderunt suspensum in ligno. Hunc deus suscitauit tertio die, & exhibuit eum, ut manifestus fieret nõ toti populo, sed testibus prius ad hoc delectis à deo nimirũ nobis, qui comedimus & bibim⁹ unà cum illo, posteaq̃ resurrexit à mortuis. Et præcepit nobis ut prædicaremus populo ac testificaremur, quod ipse sit ille qui cõstitutus erat à deo iudex uiuorũ ac mortuorũ. Huic omẽs pphetæ testimoniũ ferunt, qd remissionẽ peccatorũ accepturus sit per nomẽ eius quisquis crediderit in eum. Adhuc loquente Petro uerba hæc, cecidit spiritus sanctus super omnes qui audiebant sermonẽ. Et obstupuerũt hi qui ex circũcisorũ genere credebant, quotq̃t uenerant cũ Petro, qd & in gẽtes donũ spũs sancti effusum esset. Audiebant emi illos loquentes linguis ac magnificantes deũ. Tunc respondit Petrus: Num quis prohibere potest, q̃minus aqua baptizent, hi qui spm̃ sanctum acceperũt sicut & nos? Et iussit eos

βαπτισθῆναι ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου. τότε ἠρώτησαν αὐτὸν ἐπιμεῖναι ἡμέρας τινάς.

ΗΚΟΥΣΑΝ δὲ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ ἀδελφοὶ οἱ ὄντες κατὰ τὴν Ἰουδαίαν, ὅτι καὶ τὰ ἔθνη ἐδέξαντο τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. καὶ ὅτε ἀνέβη Πέτρος εἰς Ἱεροσόλυμα, διεκρίνοντο πρὸς αὐτὸν οἱ ἐκ περιτομῆς, λέγοντες, ὅτι πρὸς ἄνδρας ἀκροβυστίαν ἔχοντας εἰσῆλθες, καὶ συνέφαγες αὐτοῖς. Ἀρξάμενος δὲ ὁ Πέτρος, ἐξετίθετο αὐτοῖς καθεξῆς, λέγων. ἐγὼ ἤμην ἐν πόλει Ἰόππῃ προσευχόμενος, καὶ εἶδον ἐν ἐκστάσει ὅραμα, καταβαῖνον σκεῦός τι ὡς ὀθόνην μεγάλην, τέσσαρσιν ἀρχαῖς καθιεμένην ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἦλθεν ἄχρις ἐμοῦ. εἰς ὃν ἀτενίσας, κατενόουν, καὶ εἶδον τὰ τετράποδα τῆς γῆς καὶ τὰ θηρία καὶ τὰ ἑρπετὰ, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ. ἤκουσα δὲ φωνῆς, λεγούσης μοι. ἀναστὰς Πέτρε, θῦσον καὶ φάγε. εἶπον δέ, μηδαμῶς κύριε, ὅτι κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον οὐδέποτε εἰσῆλθεν εἰς τὸ στόμα μου. ἀπεκρίθη δέ μοι φωνὴ ἐκ δευτέρου ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. ἃ ὁ θεὸς ἐκαθάρισε, σὺ μὴ κοίνου. τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ τρίς, καὶ πάλιν ἀνεσπάσθη ἅπαντα εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ ἰδοὺ ἄνδρες τρεῖς ἐπέστησαν ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἐν ᾗ ἦμεν, ἀπεσταλμένοι ἀπὸ Καισαρείας πρός με. εἶπε δέ μοι τὸ πνεῦμα, συνελθεῖν αὐτοῖς, μηδὲν διακρινόμενον. ἦλθον δὲ σὺν ἐμοὶ καὶ οἱ ἓξ ἀδελφοὶ οὗτοι, καὶ εἰσήλθομεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀνδρός. ἀπήγγειλέ τε ἡμῖν, πῶς εἶδε τὸν ἄγγελον ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, σταθέντα καὶ εἰπόντα αὐτῷ. ἀπόστειλον εἰς Ἰόππην ἄνδρας, καὶ μετάπεμψαι Σίμωνα τὸν ἐπικαλούμενον Πέτρον, ὃς λαλήσει ῥήματα πρός σε, ἐν οἷς σωθήσῃ σύ, καὶ πᾶς ὁ οἶκός σου. ἐν δὲ τῷ ἄρξασθαί με λαλεῖν, ἐπέπεσε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτοὺς, ὥσπερ καὶ ἐφ' ἡμᾶς ἐν ἀρχῇ, ἐμνήσθην δὲ τοῦ ῥήματος κυρίου ὡς ἔλεγεν. Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν πνεύματι ἁγίῳ. εἰ οὖν τὴν ἴσην

baptizari in nomine domini. Tunc rogauerũt eum, ut remaneret aliquot dies.

Audierunt autẽ apoſtoli & fratres qui XI
erant in Iudæa, qđ & gentes recepiſſent ſermonẽ dei. Cumq; aſcendiſſet Petrus Hieroſolymam, diſceptabant aduerſus illum qui erant ex circumciſione, dicẽtes: Ad uiros præputiũ habẽtes introiſti, & ediſti cum illis. Petrus autẽ rem ab initio repetẽs, expoſuit illis ordine, dicens: Ego eram in ciuitate Ioppe orans, & uidi raptus extra me uiſionem, deſcendere uas quoddam ceu linteum magnũ, quatuor initijs emiſſum è cœlo, & uenit uſque ad me. In quod cum intẽdiſſem oculos, animaduerti & uidi quadrupedia terræ & beſtias & reptilia, & uolatilia cœli. Audiui autẽ & uocem, dicentẽ mihi: Surge Petre, macta & ueſcere. Dicebam autẽ: Neq; quaq; dñe, quia nihil commune aut immundũ unq; introiuit in os meum. Reſpondit autem mihi uox rurſum è cœlo: quæ deus mũdauit, tu ne cõmunia dixeris. Idq; accidit tertio, & rurſum omnia ſubducta ſunt in cœlum. Et ecce extẽplo tres uiri preſto aderant in ædib⁹ in quib⁹ eram, è Cæſarea miſſi ad me. Dixerat autem mihi ſpiritus, ut congrederer cũ illis, nihil hæſitans. Porrò comitati me ſunt & ſex fratres hi. Et ingreſſi ſum⁹ in domũ uiri. iſq; retulit nobis, ut uidiſſet angelũ domi ſuæ, qui aſtitiſſet ac dixiſſet ſibi: Emitte uiros Ioppen, & accerſe Simonẽ, cognomento Petrum, qui tibi ea dicturus eſt, per quæ ſalueris & tu & uniuerſa domus tua. Cũ autẽ exorſus eſſem ſermonẽ, illapſus eſt ſpũs ſanctus in illos, quẽadmodũ & in nos fuerat illapſus initio. Veniebat autẽ in mentẽ qđ dixerat dñs. Ioãnes qdẽ baptizauit aqua, cæterũ uos baptizabimini ſpũ ſctõ. Proinde ſi

par

ἴσλω δωρεὰν ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς, ὡς καὶ ἡμῖν πιστεύσασιν ἐπὶ τὸν κύριον ἰησοῦν χριστόν. ἐγὼ δὲ τίς ἤμλω δυνατὸς κωλύσαι τὸν θεόν; ἀκούσαντες δὲ ταῦτα, ἡσύχασαν, καὶ ἐδόξασαν τὸν θεὸν, λέγοντες. ἄραγε καὶ τοῖς ἔθνεσιν ὁ θεὸς τὴν μετάνοιαν ἔδωκεν εἰς ζωήν. καὶ οἱ μὲν οὖν διασταλέντες ἀπὸ τῆς θλίψεως τῆς γενομένης ἐπὶ στεφάνῳ, διῆλθον ἕως φοινίκης καὶ κύπρου καὶ ἀντιοχείας, μηδενὶ λαλοῦντες τὸν λόγον, εἰ μὴ μόνον ἰουδαίοις. ἦσαν δέ τινες ἐξ αὐτῶν ἄνδρες κύπριοι καὶ κυρηναῖοι, οἵτινες εἰσελθόντες εἰς ἀντιόχειαν, ἐλάλουν πρὸς τοὺς ἑλληνιστὰς, εὐαγγελιζόμενοι τὸν κύριον ἰησοῦν. καὶ ἦν χεὶρ κυρίου μετ' αὐτῶν, πολύς τε ἀριθμὸς πιστεύσας ἐπέστρεψεν ἐπὶ τὸν κύριον. ἠκούσθη δὲ ὁ λόγος εἰς τὰ ὦτα τῆς ἐκκλησίας, τῆς οὔσης ἐν ἱεροσολύμοις, περὶ αὐτῶν, καὶ ἐξαπέστειλαν βαρνάβαν διελθεῖν ἕως ἀντιοχείας. ὃς παραγενόμενος, καὶ ἰδὼν τὴν χάριν τοῦ θεοῦ, ἐχάρη, καὶ παρεκάλει πάντας, τῇ προθέσει τῆς καρδίας προσμένειν τῷ κυρίῳ. ὅτι ἦν ἀνὴρ ἀγαθὸς, καὶ πλήρης πνεύματος ἁγίου καὶ πίστεως. καὶ προσετέθη ὄχλος ἱκανὸς τῷ κυρίῳ. ἐξῆλθε δὲ εἰς ταρσὸν ὁ βαρνάβας, ἀναζητῆσαι σαῦλον· καὶ εὑρὼν ἀὐτὸν, ἤγαγεν αὐτὸν εἰς ἀντιόχειαν. ἐγένετο δὲ αὐτοὺς ἐνιαυτὸν ὅλον συναχθῆναι τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ διδάξαι ὄχλον ἱκανόν, χρηματίσαι τε πρῶτον ἐν ἀντιοχείᾳ τοὺς μαθητὰς χριστιανούς. ἐν ταύταις δὲ ταῖς ἡμέραις κατῆλθον ἀπ' ἰεροσολύμων προφῆται εἰς ἀντιόχειαν. ἀναστὰς δὲ εἷς ἐξ αὐτῶν ὀνόματι ἄγαβος, ἐσήμανε διὰ τοῦ πνεύματος, λιμὸν μέγαν μέλλειν ἔσεσθαι ἐφ' ὅλην τὴν οἰκουμένην. ὅς τις καὶ ἐγένετο ἐπὶ κλαυδίου καίσαρος. τῶν δὲ μαθητῶν καθὼς ηὐπορεῖτό τις, ὥρισαν ἕκαστος αὐτῶν εἰς διακονίαν πέμψαι τοῖς κατοικοῦσιν ἐν τῇ ἰουδαίᾳ ἀδελφοῖς, ὃ καὶ ἐποίησαν, ἀποστείλαντες πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους, διὰ

par donum dedit illis deus, quemadmodum & nobis, cum credidissemus in dominum Iesum Christum: ego porrò quis eram, qui possem obsistere deo? His autem auditis obticuerunt, & glorificauerunt deum, dicentes: Igitur & gentibus deus pœnitentiam cõcessit ad uitam. Et illi quidem qui dispersi fuerant ex afflictione quæ orta fuerat ob Stephanum, perambulauerunt usq; ad Phœnicen & Cyprum & Antiochiam, nemini loquentes sermonẽ illum, nisi solis Iudæis. Erant autẽ quidam ex eis uiri Cyprij & Cyrenenses, qui cum introissent Antiochiam, loquebantur ad Græcos, prædicantes dominũ Iesum. Et erat manus dñi cum eis, multusq; numerus credentiũ conuersus est ad dñm. Peruenit autẽ rumor ad aures ecclesiæ, quæ erat Hierosolymis, sup his, & miserũt Barnabam ut iret ad Antiochiam. Qui cum peruenisset, & uidisset gratiam dei, gauisus est, & hortabat omẽs, ut ꝓposito cordis perseuerarẽt adhærere dño. Nam erat uir bonus, ac plenus spiritu sancto & fide. Et addita est multa turba domino. Profectus est autẽ Barnabas Tarsum, ut quæreret Saulũ, quẽ cũ inuenisset, perduxit Antiochiam. Accidit autẽ ut annũ totum cõsuetudinẽ agerẽt cũ ea cõgregatione, docerẽtq; turbam multam, & discipulos cognominarent primũ Antiochiæ Christianos. In his autem diebus superuenerũt ab urbe Hierosolymorũ ꝓphetæ Antiochiam, surgensq; unus ex eis nomine Agabus, significabat per spiritũ, famem magnam futurã in toto terrarũ orbe, quæ accidit sub Claudio Cæsare. Discipuli autẽ, put cuiq; supperebat, ꝓposuerũt in subsidiũ mittere habitantibus in Iudæa fratribꝰ, quod & fecerunt, mittentes ad seniores

per

δϊὰ χειρὸς βαρνάβα, καὶ σαύλου.

Κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν ἐπέβαλεν ἡρώδης ὁ βασιλεὺς τὰς χεῖρας κακῶσαί τινας τῶν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας. ἀνεῖλε δὲ ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν ἰωάννου μαχαίρᾳ. καὶ ἰδὼν ὅτι ἀρεστόν ἐστι τοῖς ἰουδαίοις, προσέθετο συλλαβεῖν καὶ πέτρον. ἦσαν δὲ ἡμέραι τῶν ἀζύμων. ὃν καὶ πιάσας, ἔθετο εἰς φυλακήν, παραδοὺς τέσσαρσι τετραδίοις στρατιωτῶν φυλάσσειν αὐτόν, βουλόμενος μετὰ τὸ πάσχα ἀναγαγεῖν αὐτὸν τῷ λαῷ. ὁ μὲν οὖν πέτρος ἐτηρεῖτο ἐν τῇ φυλακῇ. προσευχὴ δὲ ἦν ἐκτενὴς γινομένη ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας πρὸς τὸν θεὸν ὑπὲρ αὐτοῦ. ὅτε δὲ ἔμελλεν αὐτὸν προάγειν ὁ ἡρώδης, τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ ἦν ὁ πέτρος κοιμώμενος μεταξὺ δύο στρατιωτῶν, δεδεμένος ἁλύσεσι δυσὶ, φύλακές τε πρὸ τῆς θύρας ἐτήρουν τὴν φυλακήν. καὶ ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου ἀπέστη, καὶ φῶς ἔλαμψεν ἐν τῷ οἰκήματι. πατάξας δὲ τὴν πλευρὰν τοῦ πέτρου, ἤγειρεν αὐτὸν, λέγων. ἀνάστα ἐν τάχει. καὶ ἐξέπεσον αὐτοῦ αἱ ἁλύσεις ἐκ τῶν χειρῶν. εἶπέ τε ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτόν. περίζωσαι, καὶ ὑπόδησαι τὰ σανδάλιά σου. ἐποίησε δὲ οὕτως. καὶ λέγει αὐτῷ. περιβαλοῦ τὸ ἱμάτιόν σου, καὶ ἀκολούθει μοι. καὶ ἐξελθὼν ἠκολούθει αὐτῷ, καὶ οὐκ ᾔδει, ὅτι ἀληθές ἐστι τὸ γινόμενον δϊὰ τοῦ ἀγγέλου. ἐδόκει δὲ ὅραμα βλέπειν. Διελθόντες δὲ πρώτην φυλακὴν καὶ δευτέραν, ἦλθον ἐπὶ τὴν πύλην τὴν σιδηρᾶν, τὴν φέρουσαν εἰς τὴν πόλιν, ἥτις αὐτομάτη ἠνοίχθη αὐτοῖς. καὶ ἐξελθόντες προσῆλθον ῥύμην μίαν, καὶ εὐθέως ἀπέστη ὁ ἄγγελος ἀπ' αὐτοῦ. καὶ ὁ πέτρος γενόμενος ἐν ἑαυτῷ, εἶπε. Νῦν οἶδα ἀληθῶς, ὅτι ἐξαπέστειλε κύριος τὸν ἄγγελον αὐτοῦ, καὶ ἐξείλετό με ἐκ χειρὸς ἡρώδου, καὶ πάσης τῆς προσδοκίας τοῦ λαοῦ τῶν ἰουδαίων. Συνιδών τε ἦλθεν ἐπὶ τὴν οἰκίαν μαρίας, τῆς μητρὸς ἰωάννου τοῦ ἐπικαλουμένου μάρκου, οὗ ἦσαν ἱκανοὶ συνηθροισμένοι καὶ προσευχόμενοι. κρούσαντος δὲ τοῦ πέτρου τὴν θύραν τοῦ πυλῶνος

per manum Barnabæ ac Sauli.

Eodem autem tempore iniecit Herodes rex manus, ut affligeret quosdam de ecclesia. Occidit autem Iacobum fratrem Ioannis gladio: uidens autem quod gratum esset Iudæis, perrexit cōprehendere & Petrum. Erant autem dies azymorū. Quē cum etiam apprehendisset, posuit in carcerem, tradens quatuor quaternionibus militū asseruandum, uolens post pascha producere eum populo. Et Petrus quidem seruabatur in carcere. Cæterum precatio fiebat sine intermissione ab ecclesia ad deum pro eo. Cum autem producturus eum esset Herodes, in ipsa nocte dormiebat Petrus inter duos milites, uinctus cathenis duabus, & custodes ante ostium custodiebant carcerē. Et ecce angelus domini astitit, & lumē refulsit in habitaculo. percussoq; latere Petri excitauit eum, dicens: Surge uelociter. Et exciderunt cathenæ de manib⁹ eius. Dixit autem angelus ad eum: Præcingere & subliga soleas tuas. Et fecit sic. Et dicit illi: Circunda tibi uestimentum tuum, & sequere me. Et exiens sequebatur eum, & nesciebat, quod uerum esset quod fiebat per angelū, sed putabat se uisum uidere. Cum autē præterissent primam ac secundam custodiam, uenerūt ad portam ferream, quæ ducit in ciuitatem, quæ ultro aperta est eis. Et exeuntes processerunt uicum unum, & cōtinuo discessit angelus ab eo. Et Petrus ad se reuersus, dixit: Nunc scio uere, quod miserit dn̄s angelum suum, & eripuerit me è manu Herodis, & ex omni expectatione plebis Iudæorum. req; perpensa uenit ad domū Mariæ, matris Ioannis, qui cognominatus est Marcus, ubi erāt multi cōgregati & orantes. Cū pulsasset aūt Petrus ostiū uestibuli,

πυλῶνα, προσῆλθε παιδίσκη ὑπακοῦσαι, ὀνόματι ῥόδη, καὶ ἐπιγνοῦσα τὴν φωνὴν τοῦ πέτρου, ἀπὸ δὲ χαρᾶς οὐκ ἤνοιξε τὸν πυλῶνα, εἰσδραμοῦσα δὲ ἀπήγγειλεν ἑστάναι τὸν πέτρον πρὸ τοῦ πυλῶνος. οἱ δὲ πρὸς αὐτὴν εἶπον, μαίνῃ. ἡ δὲ διϊσχυρίζετο οὕτως ἔχειν. οἱ δὲ ἔλεγον. ὁ ἄγγελός αὐτοῦ ἐστίν. ὁ δὲ πέτρος ἐπέμενε κρούων. ἀνοίξαντες δὲ εἶδον αὐτὸν, καὶ ἐξέστησαν. κατασείσας δὲ αὐτοῖς τῇ χειρὶ σιγᾷν, διηγήσατο αὐτοῖς, πῶς ὁ κύριος αὐτὸν ἐξήγαγεν ἐκ τῆς φυλακῆς. εἶπε δέ. ἀπαγγείλατε Ἰακώβῳ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς ταῦτα. καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς ἕτερον τόπον. γενομένης δὲ ἡμέρας, ἦν τάραχος οὐκ ὀλίγος ἐν τοῖς στρατιώταις, τί ἄρα ὁ πέτρος ἐγένετο. ἡρώδης δὲ ἐπιζητήσας αὐτὸν, καὶ μὴ εὑρὼν, ἀνακρίνας τοὺς φύλακας, ἐκέλευσεν ἀπαχθῆναι, καὶ κατελθὼν ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν καισάρειαν διέτριβεν. ἦν δὲ ὁ ἡρώδης θυμομαχῶν τυρίοις καὶ σιδονίοις. ὁμοθυμαδὸν δὲ παρῆσαν πρὸς αὐτόν, καὶ πείσαντες βλαστὸν τὸν ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος τοῦ βασιλέως, ἠτοῦντο εἰρήνην, διὰ τὸ τρέφεσθαι αὐτῶν τὴν χώραν ἀπὸ τῆς βασιλικῆς. τακτῇ δὲ ἡμέρᾳ ὁ ἡρώδης ἐνδεδυμένος ἐσθῆτα βασιλικὴν, καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐδημηγόρει πρὸς αὐτούς. ὁ δὲ δῆμος ἐπεφώνει, θεοῦ φωνὴ, καὶ οὐκ ἀνθρώπου. παραχρῆμα δὲ ἐπάταξεν αὐτὸν ἄγγελος κυρίου, ἀνθ' ὧν οὐκ ἔδωκε δόξαν τῷ θεῷ, καὶ γενόμενος σκωληκόβρωτος, ἐξέψυξεν. ὁ δὲ λόγος τοῦ θεοῦ ηὔξανε καὶ ἐπληθύνετο. βαρνάβας δὲ καὶ παῦλος ὑπέστρεψαν εἰς ἰερουσαλήμ, πληρώσαντες τὴν διακονίαν, συμπαραλαβόντες καὶ ἰωάννην, τὸν ἐπικληθέντα μάρκον.

Ἦσαν δέ τινες κατὰ τὴν οὖσαν ἐκκλησίαν προφῆται καὶ διδάσκαλοι, ὅ, τε βαρνάβας καὶ σίμων καλούμενος νίγερ, καὶ λούκιος ὁ κυρηναῖος, μαναήν τε ἡρώδου τοῦ τετράρχου σύντροφος, καὶ σαῦλος. λειτουργούντων δὲ αὐτῶν τῷ κυρίῳ, καὶ

uestibuli, processit puella ut subausculta-
ret, nomine Rhode. Et ut agnouit uocē
Petri, præ gaudio non aperuit uestibu-
lum, sed introcurrēs renunciauit stare Pe
trum ante uestibulum. At illi dixerūt ad
eam: Insanis. Illa autem affirmabat, sic se
habere. At illi dicebāt: Angelus eius est.
Petrus autē perseuerabat pulsans. Cum
autē aperuissent, uiderunt eum, & obstu
puerunt. Cum innuisset autem eis mota
manu ut tacerent, narrauit illis, quō dns
eduxisset ipsum de carcere. Dixit autem:
Nunciate Iacobo & fratrib⁹ hæc. Et egres
sus abijt in aliū locū. Porrò ubi diluxit,
erat turbatio nō parua inter milites, quid
nam accidisset Petro. Herodes autē cum
requisisset eum, nec inuenisset, examina-
tis custodib⁹, iussit eos duci, descēdensq;
à Iudæa Cæsaream, ibi commoratus est.
Erat autem Herodes infensus Tyrijs &
Sidonijs. At illi uno animo uenerunt ad
eum, & persuaso Blasto qui præerat cu-
biculo regis, petebant pacē, eo qđ alere-
tur regio ipsorum annona regia. Statuto
autem die Herodes uestitus ueste regia,
sedit pro tribunali, & concionabatur ad
eos. Populus autē acclamabat: uox dei,
& nō hominis. Confestim autē percussit
eum angelus domini, eo quod nō dedis-
set gloriā deo, & erosus à uermibus, ex-
pirauit. Porrò sermo domini crescebat ac
multiplicabatur. Barnabas autē & Pau-
lus reuersi sunt Hierosolymam, expleto
ministerio, assumpto & Ioanne, cui co-
gnomen erat Marcus. Erant autem XIII
quidam in ecclesia, quæ erat Antiochiæ,
pphetæ ac doctores, Barnabasq; & Si-
mon qui uocabat Niger, & Lucius Cy-
renensis, & Manahen qui erat Herodis
tetrarchæ à puero familiaris, & Saulus.
Cum autem illi sacrificarent domino,

ieiunarētq;

καὶ νηστευόντων, εἶπε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἀφορίσατε δή μοι τὸν Βαρνάβαν, καὶ τὸν Σαῦλον εἰς τὸ ἔργον ὃ προσκέκλημαι αὐτούς. τότε νηστεύσαντες καὶ προσευξάμενοι, καὶ ἐπιθέντες τὰς χεῖρας αὐτοῖς, ἀπέλυσαν. οὗτοι μὲν οὖν ἐκπεμφθέντες ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, κατῆλθον εἰς τὴν Σελεύκειαν, κἀκεῖθεν δὲ ἐπέπλευσαν εἰς τὴν Κύπρον. καὶ γενόμενοι ἐν Σαλαμῖνι, κατήγγελλον τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἐν ταῖς συναγωγαῖς τῶν Ἰουδαίων. εἶχον δὲ καὶ Ἰωάννην ὑπηρέτην. διελθόντες δὲ τὴν νῆσον ἄχρι Πάφου, εὗρόν τινα μάγον ψευδοπροφήτην Ἰουδαῖον, ᾧ ὄνομα Βαριησοῦ, ὃς ἦν σὺν τῷ ἀνθυπάτῳ Σεργίῳ Παύλῳ ἀνδρὶ συνετῷ. οὗτος προσκαλεσάμενος Βαρνάβαν καὶ Σαῦλον, ἐπεζήτησεν ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. ἀνθίστατο δὲ αὐτοῖς Ἐλύμας ὁ μάγος, οὕτως γὰρ μεθερμηνεύεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ζητῶν διαστρέψαι τὸν ἀνθύπατον ἀπὸ τῆς πίστεως. Σαῦλος δὲ ὁ καὶ Παῦλος, πλησθεὶς πνεύματος ἁγίου, καὶ ἀτενίσας εἰς αὐτὸν, εἶπεν, Ὦ πλήρης παντὸς δόλου καὶ πάσης ῥαδιουργίας υἱὲ διαβόλου, ἐχθρὲ πάσης δικαιοσύνης, οὐ παύσῃ διαστρέφων τὰς ὁδοὺς κυρίου τὰς εὐθείας. Καὶ νῦν ἰδοὺ χεὶρ τοῦ κυρίου ἐπί σε, καὶ ἔσῃ τυφλὸς μὴ βλέπων τὸν ἥλιον ἄχρι καιροῦ. παραχρῆμα δὲ ἔπεσεν ἐπ' αὐτὸν ἀχλὺς καὶ σκότος, καὶ περιάγων ἐζήτει χειραγωγούς. τότε ἰδὼν ὁ ἀνθύπατος τὸ γεγονὸς, ἐπίστευσεν, ἐκπλησσόμενος ἐπὶ τῇ διδαχῇ τοῦ κυρίου. ἀναχθέντες δὲ ἀπὸ τῆς Πάφου οἱ περὶ τὸν Παῦλον, ἦλθον εἰς Πέργην τῆς Παμφυλίας. Ἰωάννης δὲ ἀποχωρήσας ἀπ' αὐτῶν, ὑπέστρεψεν εἰς Ἱεροσόλυμα. αὐτοὶ δὲ διελθόντες, ἀπὸ τῆς Πέργης παρεγένοντο εἰς Ἀντιόχειαν τῆς Πισιδίας, καὶ εἰσελθόντες εἰς τὴν συναγωγὴν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων, ἐκάθισαν. μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν ἀπέστειλαν οἱ ἀρχισυνάγωγοι πρὸς αὐτοὺς, λέγοντες. Ἄνδρες ἀδελφοί, εἴ ἐστι λόγος ἐν ὑμῖν παρακλήσεως

iciunarentq́, dixit ſpiritus ſanctus: Segregate mihi Barnabam & Saulum in opus ad quod accerſiui eos. Cumq́ iciunaſſent & oraſſent, impoſuiſſentq́ eis manus, dimiſerunt. Et ipſi quidem emiſſi à ſpiritu ſancto, abierunt Seleuciam, & inde nauigauerunt in Cyprum. Et cum eſſent Salamine, annunciauerunt ſermonem dei in ſynagogis Iudæorum. Habebant autem & Ioannem miniſtrum. Et peragrata inſula uſque ad Paphum, inuenerunt quendam magum pſeudoprophetam Iudæum, cui nomen erat Bariesu, qui erat cum proconſule Sergio Paulo uiro prudente. Hic accerſitis Barnaba & Paulo, deſiderabat audire ſermonem dei. Reſiſtebat autem illis Elymas magus, ſic enim interpretatur nomen eius, quærens auertere proconſulem à fide. Saulus autem qui idem Paulus, repletus ſpiritu ſancto, intẽtis in eum oculis, dixit: O plene omni dolo & omni uerſutia fili diaboli, inimice omnis iuſticiæ, non deſinis inuertere uias domini rectas. Et nunc ecce manus domini ſuper te, & eris cæcus non uidens ſolem uſque ad tempus. Et confeſtim cecidit in eum caligo ac tenebræ, & circumiens quærebat, qui ſe manu ducerent. Tunc proconſul cum uidiſſet quod acciderat, credidit, ammirans ſuper doctrina domini. Cum autem à Papho ſoluiſſent ij, qui cum Paulo erant, uenerunt Pergen Pamphyliæ. Ioannes autem digreſſus ab eis, reuerſus eſt Hieroſolymam. Cæterum ipſi peragratis regionibus, à Perga uenerunt Antiochiam Piſidiæ, & ingreſſi ſynagogam die ſabbatorũ, ſederũt. Poſt lectionem autem legis ac prophetarum miſerunt principes ſynagogæ ad eos, dicentes: Viri fratres, ſi quis eſt in uobis ſermo exhortationis

παρακλήσεως πρὸς τὸν λαόν, λέγετε. Ἀναστὰς δὲ Παῦλος καὶ κατασείσας τῇ χειρί, εἶπεν. ἄνδρες Ἰσραηλῖται, καὶ οἱ φοβούμενοι τὸν θεὸν, ἀκούσατε. ὁ θεὸς τοῦ λαοῦ τούτου ἐξελέξατο τοὺς πατέρας ἡμῶν. καὶ τὸν λαὸν ὕψωσεν ἐν τῇ παροικίᾳ ἐν γῇ Αἰγύπτῳ. καὶ μετὰ βραχίονος ὑψηλοῦ ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἐξ αὐτῆς, καὶ ὡς τεσσαρακονταετῆ χρόνον ἐτροποφόρησεν αὐτοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ. καὶ καθελὼν ἔθνη ἑπτὰ ἐν γῇ Χαναὰν, κατεκληρονόμησεν αὐτοῖς τὴν γῆν αὐτῶν. καὶ μετὰ ταῦτα, ὡς ἔτεσι τετρακοσίοις καὶ πεντήκοντα, ἔδωκε κριτὰς, ἕως Σαμουὴλ τοῦ προφήτου. κἀκεῖθεν ἠτήσαντο βασιλέα, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς τὸν Σαοὺλ υἱὸν Κὶς, ἄνδρα ἐκ φυλῆς Βενϊαμὶν, ἔτη τεσσαράκοντα. καὶ μετασήσας αὐτὸν, ἤγειρεν αὐτοῖς τὸν Δαβὶδ εἰς βασιλέα, ᾧ καὶ εἶπε μαρτυρήσας, εὗρον Δαβὶδ τὸν τοῦ Ἰεσσαὶ, ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου, ὃς ποιήσει πάντα τὰ θελήματά μου. τούτου ὁ θεὸς ἀπὸ τοῦ σπέρματος κατ' ἐπαγγελίαν ἤγαγε τῷ Ἰσραὴλ σωτῆρα Ἰησοῦν, προκηρύξαντος Ἰωάννου πρὸ προσώπου τῆς εἰσόδου αὐτοῦ βάπτισμα μετανοίας παντὶ λαῷ Ἰσραήλ. ὡς δὲ ἐπλήρου ὁ Ἰωάννης τὸν δρόμον, ἔλεγε. τίνα με ὑπονοεῖτε εἶναι; οὐκ εἰμὶ ἐγὼ, ἀλλ' ἰδοὺ ἔρχεται μετ' ἐμὲ, οὗ οὐκ εἰμὶ ἄξιος τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν λύσαι. ἄνδρες ἀδελφοὶ, υἱοὶ γένους Ἀβραὰμ, καὶ οἱ ἐν ὑμῖν φοβούμενοι τὸν θεὸν, ὑμῖν ὁ λόγος τῆς σωτηρίας ταύτης ἀπεστάλη. οἱ γὰρ κατοικοῦντες ἐν Ἱερουσαλὴμ, καὶ οἱ ἄρχοντες αὐτῶν τοῦτον ἀγνοήσαντες, καὶ τὰς φωνὰς τῶν προφητῶν, τὰς κατὰ πᾶν σάββατον ἀναγινωσκομένας, κρίναντες ἐπλήρωσαν, καὶ μηδὲν αἰτίαν θανάτου εὑρόντες, ἠτήσαντο Πιλᾶτον ἀναιρεθῆναι αὐτόν. ὡς δὲ ἐτέλεσαν ἅπαντα τὰ περὶ αὐτοῦ γεγραμμένα, καθελόντες ἀπὸ τοῦ ξύλου, ἔθηκαν εἰς μνημεῖον. ὁ δὲ θεὸς ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, ὃς ὤφθη ἐπὶ ἡμέρας πλείους τοῖς συναναβᾶσιν αὐτῷ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας εἰς Ἰερουσαλήμ. οἵτινές

exhortationis ad plebem, dicite. Surgens autem Paulus & manu silentio indicto, ait: Viri Israëlitæ, & qui timetis deum, audite. Deus populi huius delegit patres nostros, & populum in altum extulit, cum essent incolæ in terra Aegypti, & brachio excelso eduxit eos ex ea, & circiter quadraginta annorũ tẽpus mores eorum sustinuit in deserto. Ac deletis gentibus septem in terra Chanaan, sorte distribuit eis terram eorum. Et post hæc annis circiter quadringẽtis quinquaginta dedit iudices usq; ad Samuelem prophetam. Et exinde postulauerũt regem, deditq; illis deus Saul filium Cis, uirum de tribu Beniamin, annis quadraginta. Et amoto illo, suscitauit illis Dauid ut esset rex, cui testimonium reddens dixit: Inueni Dauid filium Iesse, uirum secundum cor meum, qui faciet omnes uoluntates meas. Huius è semine deus ita, ut promiserat, adduxit Israëli seruatorem Iesum, cũ ante prædicasset Ioannes ante faciem introitus eius baptismũ pœnitentiæ Israëli. Cum autẽ implesset Ioannes cursum, dixit: Quẽ me arbitramini esse? Non is sum ego, sed ecce uenit post me, cuius nõ sum dignus soleam pedum soluere. Viri fratres, filij generis Abrahæ, & qui inter uos timent deũ, uobis sermo salutis huius missus est. Qui cũ habitabant Hierosolymis, & principes eorũ cũ ignorarent illum, & uoces pphetarũ quæ per oñe sabbatũ leguntur, cõdẽnato eo impleuerunt, nullaq; causa mortis inuenta petierũt à Pilato ut interficeret illũ. Cumq; cõsummassent oñia q̃ de eo scripta erãt, depositũ de ligno posuerũt in monumẽto. Deus autẽ suscitauit eum à mortuis, qui uisus est p̃ dies multos his, qui simul ascẽderãt cũ eo à Galilæa Hierosolymã,

Soleã pedũ soluere.

A qui sunt

ὅτι τινές εἰσι μάρτυρες αὐτοῦ πρὸς τὸν λαόν,
καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς εὐαγγελιζόμεθα τὴν πρὸς
τοὺς πατέρας ἐπαγγελίαν γενομένην, ὅτι
ταύτην ὁ θεὸς ἐκπεπλήρωκε τοῖς τέκνοις αὐ
τῶν ἡμῖν, ἀναστήσας ἰησοῦν, ὡς καὶ ἐν τῷ
ψαλμῷ τῷ πρώτῳ γέγραπται. υἱός μου εἶ
σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε. ὅτι δὲ ἀνέ
στησεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, μηκέτι μέλλοντα
ὑποστρέφειν εἰς διαφθοράν, οὕτως εἴρηκεν.
ὅτι δώσω ὑμῖν τὰ ὅσια δαβὶδ τὰ πιστά. διὸ
καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει. οὐ δώσεις τὸν ὅσιόν σου
ἰδεῖν διαφθοράν. δαβὶδ μὲν γὰρ ἰδίᾳ γε
νεᾷ ὑπηρετήσας, τῇ τοῦ θεοῦ βουλῇ ἐκοιμή
θη, καὶ προσετέθη πρὸς τοὺς πατέρας αὐ
τοῦ, καὶ εἶδε διαφθοράν. ὃν δὲ ὁ θεὸς ἤγει
ρεν, οὐκ εἶδε διαφθοράν. γνωστὸν οὖν ἔστω
ὑμῖν ἄνδρες ἀδελφοί, ὅτι διὰ τούτου ὑμῖν
ἄφεσις ἁμαρτιῶν καταγγέλλεται καὶ ἀ
πὸ πάντων, ὧν οὐκ ἠδυνήθητε ἐν τῷ νό
μῳ μωσέως δικαιωθῆναι, ἐν τούτῳ πᾶς ὁ
πιστεύων δικαιοῦται. βλέπετε οὖν μὴ ἐπέλ
θῃ ἐφ ὑμᾶς, τὸ εἰρημένον ἐν τοῖς προφήταις.
ἴδετε οἱ καταφρονηταί, καὶ θαυμάσατε,
καὶ ἀφανίσθητε, ὅτι ἔργον ἐγὼ ἐργάζομαι
ἐν ταῖς ἡμέραις ὑμῶν, ᾧ οὐ μὴ πιστεύσητε,
ἐάν τις ἐκδιηγῆται ὑμῖν. ἐξιόντων δὲ ἐκ
τῆς συναγωγῆς τῶν ἰουδαίων, παρεκάλουν
τὰ ἔθνη, εἰς τὸ μεταξὺ σάββατον λαληθῆναι
αὐτοῖς τὰ ῥήματα. λυθείσης δὲ τῆς συναγω
γῆς, ἠκολούθησαν πολλοὶ τῶν ἰουδαίων καὶ
τῶν σεβομένων προσηλύτων τῷ παύλῳ καὶ
τῷ βαρνάβᾳ. οἵτινες προσλαλοῦντες ἔπει
θον αὐτοὺς ἐπιμένειν τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ. τῷ
τε ἐρχομένῳ σαββάτῳ σχεδὸν πᾶσα ἡ πό
λις συνήχθη ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. ἰδόν
τες δὲ οἱ ἰουδαῖοι τοὺς ὄχλους, ἐπλήσθησαν ζή
λου καὶ ἀντέλεγον, τοῖς ὑπὸ τοῦ παύλου λε
γομένοις ἀντιλέγοντες καὶ βλασφημοῦν
τες. παῤῥησιασάμενοι δὲ ὁ παῦλος καὶ ὁ
βαρνάβας, εἶπον. ὑμῖν ἦν ἀναγκαῖον πρῶ
τον λαληθῆναι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἐπειδὴ
ἀπωθεῖσθε

qui sunt testes eius apud plebem. Et nos uobis annunciamus, quod eam repromissionem, quæ ad patres facta est, deus adimpleuerit filijs illorum nimirum nobis, resuscitato Iesu, sicut & in psalmo primo scriptum est: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Quod autem suscitauit eum à mortuis, iam non amplius reuersurum in corruptionem, ita dixit: Dabo uobis sancta Dauid fidelia. Ideo & aliàs dicit: Non permittes ut sanctus tuus uideat corruptionẽ. Nam Dauid quidem cum suæ ætati inseruisset, cõsilio dei dormiuit, & appositus est ad patres suos, uidit & corruptionẽ. At is quem deus suscitauit, non uidit corruptionem. Notum igitur sit uobis uiri fratres, qd̃ per hunc uobis remissio peccatorum annunciatur & ab omnibus, à quibus non potuistis per legẽ Mosi iustificari: per hunc omnis qui credit, iustificatur. Videte ergo ne superueniat uobis, qd̃ dictum est in prophetis: Videte contemptores, & ammiramini, & euanescite: quia opus operor ego in diebus uestris, quod non credetis, si quis enarrauerit uobis. Egressis autem è cœtu Iudæis, rogabant gentes, ut sequenti sabbato loqueretur sibi uerba. Soluto autem cœtu, secuti sunt multi Iudæi & religiosi proselyti Paulum ac Barnabam, qui alloquentes suadebant eis ut perseuerarent in gratia dei. Sequenti uero sabbato penè uniuersa ciuitas conuenit ad audiendum sermonem dei. Videntes autem turbas Iudæi, repleti sunt zelo & contradicebant, his quæ à Paulo dicebantur contradicentes & conuiciantes. Tunc sumpta fiducia Paulus ac Barnabas dixerunt: Vobis oportebat primum loqui sermonem dei, sed quoniam repellitis

ἀπωθεῖσθε αὐτὸμ, καὶ οὐκ ἀξίους κρίνετε ἑαυτοὺς τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἰδοὺ στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη. οὕτως γὰρ ἐντέταλται ἡμῖν ὁ κύριος. τέθεικά σε εἰς φῶς ἐθνῶν, τοῦ εἶναί σε εἰς σωτηρίαμ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς. ἀκούοντα δὲ τὰ ἔθνη, ἔχαιρε, καὶ ἐδόξαζομ τὸμ λόγομ τοῦ κυρίου, καὶ ἐπίστευσαμ ὅσοι ἦσαμ τεταγμένοι εἰς ζωὴμ αἰώνιομ. διεφέρετο δὲ ὁ λόγος τοῦ κυρίου διὰ ὅλης τῆς χώρας. οἱ δὲ Ἰουδαῖοι παρώτρυναμ τὰς σεβομένας γυναῖκας καὶ τὰς εὐσχήμονας, καὶ τοὺς πρώτους τῆς πόλεως. καὶ ἐπήγειραμ διωγμὸμ ἐπὶ τὸμ Παῦλομ καὶ τὸμ Βαρνάβαμ. καὶ ἐξέβαλομ αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ὁρίωμ αὐτῶμ. οἱ δὲ ἐκτιναξάμενοι τὸμ κονιορτὸμ τῶν ποδῶμ αὐτῶμ ἐπ' αὐτοὺς, ἦλθομ εἰς Ἰκόνιομ. οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπλήροῦντο χαρᾶς καὶ πνεύματος ἁγίου.

repellitis illum, & indignos uos iudicatis æterna uita, ecce conuertimur ad gentes. sic enim nobis præcepit dñs: Posui te in lucem gentium, ut sis salus usq; ad extremum terræ. Audientes autem gentes, gauisæ sunt, & glorificabant sermonem domini, & crediderunt quotquot erant ordinati ad uitam æternã. Diuulgabat' autem sermo domini per uniuersam regionem. Iudæi uero extimulauerunt mulieres religiosas & honestas, & primos ciuitatis, & excitauerũt persecutionẽ in Paulum ac Barnabam, & eiecerũt eos de finibus suis. At illi excusso puluere pedum suorũ in eos, uenerũt Iconiũ. Porrò discipuli replebant' gaudio & spiritu sancto.

Ἐγένετο δὲ ἐν Ἰκονίῳ κατὰ τὸ αὐτὸ εἰσελθεῖμ αὐτοὺς εἰς τὴν συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίωμ, καὶ λαλῆσαι οὕτως, ὥστε πιστεῦσαι Ἰουδαίωμ τε καὶ Ἑλλήνωμ πολὺ πλῆθος. οἱ δὲ ἀπειθοῦντες Ἰουδαῖοι, ἐπήγειραμ καὶ ἐκάκωσαμ τὰς ψυχὰς τῶν ἐθνῶμ κατὰ τῶν ἀδελφῶμ. ἱκανὸμ μὲν οὖμ χρόνομ διέτριψαμ παῤῥησιαζόμενοι ἐπὶ τῷ κυρίῳ, τῷ μαρτυροῦντι τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ, διδόντι σημεῖα καὶ τέρατα γίνεσθαι διὰ τῶν χειρῶν αὐτῶμ. ἐσχίσθη δὲ τὸ πλῆθος τῆς πόλεως, καὶ οἱ μὲν ἦσαμ σὺμ τοῖς Ἰουδαίοις, οἱ δὲ σὺμ τοῖς ἀποστόλοις. ὡς δὲ ἐγένετο ὁρμὴ τῶν ἐθνῶμ τε καὶ Ἰουδαίωμ σὺμ τοῖς ἄρχουσιμ αὐτῶμ, ὑβρίσαι καὶ λιθοβολῆσαι αὐτούς, συνιδόντες κατέφυγομ εἰς τὰς πόλεις τῆς Λυκαονίας Λύστραμ καὶ Δέρβην, καὶ τὴν περίχωρομ. κἀκεῖ ἦσαμ εὐαγγελιζόμενοι. καί τις ἀνὴρ ἐν Λύστροις ἀδύνατος τοῖς ποσὶμ ἐκάθητο, χωλὸς ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ ὑπάρχωμ, ὃς οὐδέποτε περιπεπατήκει. οὗτος ἤκουε τοῦ Παύλου λαλοῦντος. ὃς ἀτενίσας αὐτῷ καὶ ἰδὼμ, ὅτι πίστιμ ἔχει τοῦ σωθῆναι, εἶπε μεγάλῃ τῇ φωνῇ. Ἀνάστηθι ἐπὶ τοὺς πόδας

Factum est autem Iconij ut simul introirent synagogam Iudæorũ, & loquerentur sic, ut crederet Iudæorum simul & Græcorũ copiosa multitudo. Qui uero increduli erant Iudæi, concitauerunt & corruperunt animos gentium aduersus fratres. Multo igitur tempore demorati sunt fortiter agentes præsidio domini, qui testimoniũ perhibebat sermoni gratiæ suæ, dabatq; ut signa & prodigia fierent per manus eorum. Diuisa est autem multitudo ciuitatis: & quidam quidem stabant à Iudæis, quidam uero ab apostolis. Cum autem factus esset impetus gentium pariter ac Iudæorum unà cum principibus suis, ut uim adferrent ac lapidarent eos, re intellecta, cõfugerunt ad ciuitates Lycaoniæ Lystram & Derben, & finitimã undiq; regionẽ, & ibi prædicabant Euangeliũ. Et quidã uir Lystris debilis pedibus sedebat, claudus ab utero matris suæ, qui nunq; ambulauerat. Hic audiuit Paulũ loquentẽ. Qui intuitus eũ & uidens, qd' fidẽ haberet fore ut saluus fieret, dixit magna uoce: Surge in pe-

XIIII

δας σου ὀρθός. καὶ ἅλλετο καὶ περιεπάτει. οἱ δὲ ὄχλοι ἰδόντες ὃ ἐποίησεν ὁ Παῦλος, ἐπῆραν τὴν φωνὴν αὐτῶν Λυκαονιστὶ, λέγοντες. οἱ θεοὶ ὁμοιωθέντες ἀνθρώποις κατέβησαν πρὸς ἡμᾶς. ἐκάλουν τε τὸν μὲν Βαρνάβαν, δία, τὸν δὲ Παῦλον, Ἑρμῆν, ἐπειδὴ αὐτὸς ἦν ὁ ἡγούμενος τοῦ λόγου. ὁ δὲ ἱερεὺς τοῦ δίος, τοῦ ὄντος πρὸ τῆς πόλεως αὐτῶν, ταύρους καὶ στέμματα ἐπὶ τοὺς πυλῶνας φέρων, σὺν τοῖς ὄχλοις ἤθελε θύειν. ἀκούσαντες δὲ οἱ ἀπόστολοι Βαρνάβας καὶ Παῦλος, διαῤῥήξαντες τὰ ἱμάτια αὐτῶν, ἐξεπήδησαν εἰς τὸν ὄχλον, κράζοντες καὶ λέγοντες. ἄνδρες, τί ταῦτα ποιεῖτε; καὶ ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ἐσμεν ὑμῖν ἄνθρωποι, εὐαγγελιζόμενοι ὑμᾶς, ἀπὸ τούτων τῶν ματαίων ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν θεὸν τὸν ζῶντα, ὃς ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, ὃς ἐν ταῖς παρωχημέναις γενεαῖς εἴασε πάντα τὰ ἔθνη πορεύεσθαι ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν. καίτοιγε οὐκ ἀμάρτυρον ἑαυτὸν ἀφῆκεν ἀγαθοποιῶν, οὐρανόθεν ὑμῖν ὑετοὺς διδοὺς, καὶ καιροὺς καρποφόρους, ἐμπιπλῶν τροφῆς καὶ εὐφροσύνης τὰς καρδίας ὑμῶν. καὶ ταῦτα λέγοντες, μόλις κατέπαυσαν τοὺς ὄχλους τοῦ μὴ θύειν αὐτοῖς. Ἐπῆλθον δὲ ἀπ' Ἀντιοχείας καὶ Ἰκονίου Ἰουδαῖοι, καὶ πείσαντες τοὺς ὄχλους, καὶ λιθάσαντες τὸν Παῦλον, ἔσυρον ἔξω τῆς πόλεως, νομίσαντες αὐτὸν τεθνάναι. κυκλωσάντων δὲ αὐτὸν τῶν μαθητῶν, ἀναστὰς εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν. καὶ τῇ ἐπαύριον ἐξῆλθε σὺν τῷ Βαρνάβᾳ εἰς Δέρβην. εὐαγγελισάμενοί τε τὴν πόλιν ἐκείνην, καὶ μαθητεύσαντες ἱκανοὺς, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν Λύστραν καὶ Ἰκόνιον καὶ Ἀντιόχειαν, ἐπιστηρίζοντες τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν, καὶ παρακαλοῦντες ἐμμένειν τῇ πίστει, καὶ ὅτι διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. χειροτονήσαντες δὲ αὐτοῖς πρεσβυτέρους κατ' ἐκκλησίαν, προσευξάμενοι μετὰ νηστειῶν, παρέθεντο αὐτοὺς τῷ κυρίῳ εἰς ὃν

des tuos rectus. Et exilijt, ambulabatq; Turbæ uero cum uidissent quod fecerat Paulus, sustulerunt uocem suam Lycaonice, dicentes: Dij in specie hominū descenderunt ad nos. Et uocabant Barnabam, Iouem: Paulum uero, Mercurium, quod is esset dux uerbi. Sacerdos autem Iouis, qui erat ante ciuitatem illorum, tauros & coronas ad uestibula afferens, cum turbis uolebat sacrificare. Quod ubi audierunt apostoli, Barnabas & Paulus conscissis uestibus suis, insilierunt in turbam, clamantes ac dicentes: Viri, cur ista facitis? Nos quoque ijsdem quibus uos, obnoxij malis sumus homines, annunciantes, ut ab istis uanis cōuertamini ad deum uiuum, qui fecit cœlum & terram & mare, & omnia quæ in eis sunt, qui in præteritis ætatibus sinebat omnes gentes ingredi uijs suis. Quanq; nō expertē testimonij seipsum esse sinebat, dum beneficia cōferret, de cœlo nobis dans pluuias ac tēpora fructifera, implens cibo & lætitia corda nostra. Et hæc dicentes, uix compescuerūt turbas ne sibi immolarēt. Superuenerunt autem quidam ab Antiochia & Iconio Iudæi, persuasisq; turbis, ac lapidato Paulo, extraxerūt eum è ciuitate, existimantes illum mortuū esse. Circundantibus autē eum discipulis, surrexit & intrauit ciuitatē. Ac postero die ꝓfectus est cū Barnaba Derben. Cūq; euangelizassent ciuitati illi, ac docuissent multos, reuersi sunt Lystram & Iconium & Antiochiam, denuo cōfirmantes animas discipulorū, exhortantesq; ut perseuerarent in fide, & quod per multas afflictiones oporteat nos intrare in regnum dei. Et cū suffragijs creassent illis ꝑ singulas ecclesias presbyteros, precatiq; essent cum ieiunijs, commendauerunt eos dño

in quem

εἰς ὃν πεπιστεύκεισαν. καὶ διελθόντες τὴν
Πισιδίαν, ἦλθον εἰς Παμφυλίαν. καὶ λα-
λήσαντες ἐν Πέργῃ τὸν λόγον, κατέβησαν
εἰς Ἀτταλείαν. κακεῖθεν ἀπέπλευσαν εἰς Ἀν
τιόχειαν, ὅθεν ἦσαν παραδεδομένοι τῇ χάρι-
τι τοῦ θεοῦ εἰς τὸ ἔργον ὃ ἐπλήρωσαν. παρα-
γενόμενοι δὲ καὶ συναγάγοντες τὴν ἐκκλησίαν,
ἀνήγγειλαν ὅσα ἐποίησεν ὁ θεὸς μετ' αὐτῶν.
καὶ ὅτι ἤνοιξε τοῖς ἔθνεσι θύραν πίστεως. διέτρι
βον δὲ ἐκεῖ χρόνον οὐκ ὀλίγον σὺν τοῖς μαθη-
ταῖς. Καί τινες κατελθόντες ἀπὸ τῆς
Ἰουδαίας ἐδίδασκον τοὺς ἀδελφούς, ὅτι ἐὰν
μὴ περιτέμνησθε τῷ ἔθει Μωσέως, οὐ δύνα-
σθε σωθῆναι. γενομένης οὖν στάσεως καὶ συζη
τήσεως οὐκ ὀλίγης τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Βαρ
νάβᾳ πρὸς αὐτούς, ἔταξεν ἀναβαίνειν Παῦ-
λον καὶ Βαρνάβαν, καί τινας ἄλλους ἐξ αὐ
τῶν, πρὸς τοὺς ἀποστόλους καὶ πρεσβυτέρους
εἰς Ἱερουσαλήμ, περὶ τοῦ ζητήματος τούτου.
οἱ μὲν οὖν προπεμφθέντες ὑπὸ τῆς ἐκκλη-
σίας, διήρχοντο τήν φοινίκην καὶ Σαμάρει-
αν, ἐκδιηγούμενοι τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἐθνῶν.
καὶ ἐποίουν χαρὰν μεγάλην πᾶσι τοῖς ἀδελ
φοῖς. παραγενόμενοι δὲ εἰς Ἱερουσαλήμ, ἀπε-
δέχθησαν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν ἀπο-
στόλων καὶ τῶν πρεσβυτέρων, ἀνήγγειλάν τε
ὅσα ὁ θεὸς ἐποίησε μετ' αὐτῶν. ἐξανέστησαν
δέ τινες τῶν ἀπὸ τῆς αἱρέσεως τῶν Φαρισαίων
τῶν πεπιστευκότων, λέγοντες, ὅτι δεῖ περιτέ-
μνειν αὐτούς, παραγγέλλειν τε τηρεῖν τὸν νόμον
Μωσέως. συνήχθησαν δὲ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ
πρεσβύτεροι ἰδεῖν περὶ τοῦ λόγου τούτου. πολ
λῆς δὲ συζητήσεως γενομένης, ἀναστὰς Πέτρος
εἶπε πρὸς αὐτούς. Ἄνδρες ἀδελφοί, ὑμεῖς ἐπί
στασθε, ὅτι ἀφ' ἡμερῶν ἀρχαίων ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν
ἐξελέξατο, διὰ τοῦ στόματός μου ἀκοῦσαι τὰ
ἔθνη τὸν λόγον τοῦ εὐαγγελίου, καὶ πιστεῦσαι.
καὶ ὁ καρδιογνώστης θεὸς ἐμαρτύρησεν αὐτοῖς,
δοὺς αὐτοῖς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καθὼς καὶ
ἡμῖν, καὶ οὐδὲν διέκρινε μεταξὺ ἡμῶν τε καὶ
αὐτῶν, τῇ πίστει καθαρίσας τὰς καρδίας αὐ-
τῶν.

in quẽ crediderant. Peragrataq; Pisidia
uenerunt in Pamphyliam, & cum locuti
essent sermonem Pergæ, descẽderunt in
urbem Attaliam, & inde soluerunt An-
tiochiam, unde erant traditi gratiæ dei
in opus quod compleuerunt. Cum autẽ
uenissent & congregassent ecclesiam, re-
tulerunt quæcunq; fecisset deus secum, &
quod aperuisset gentibus ostium fidei.
Commorati sunt autẽ illic multum tem-
poris cum discipulis. Et quidam qui XV
descenderant à Iudæa, docebant fratres,
nisi circumcidamini secundum morem
Mosi, non potestis esse salui. Cum orta
ergo seditio & disceptatio esset non exi-
gua Paulo ac Barnabæ aduersus illos,
statuerunt, ut ascenderent Paulus & Bar
nabas, & quidam alij ex illis, ad apostо-
los ac presbyteros Hierosolymam, super
hac quæstione. Illi ergo deducti ab eccle
sia, pertransibant Phœnicen & Sama-
riam, narrantes conuersionẽ gentium, &
adferebant gaudium magnum omnib⁹
fratribus. Cum autem uenissent Hiero-
solymam, susceptі sunt ab ecclesia & ab
apostolis ac presbyteris, annũciauerũtq;
quæcunq; deus fecisset cum ipsis. Surre-
xerunt autem quidam de factione Pha-
risæorum, qui crediderant, dicẽtes: quod
oporteret circumcidere eos ac præcipere,
ut seruarẽt legem Mosi. Conueneruntq;
apostoli ac presbyteri, ut dispicerent de
hoc negocio. Cum autẽ magna disceptа
tio fuisset, surgens Petrus dixit ad eos:
Viri fratres, uos scitis, quod ab antiquis
diebus deus inter nos elegit, ut per os
meum audirẽt gentes uerbum euangelij
crederẽtq;. Et qui nouit corda deus, testi-
moniũ præbuit illis, dans illis spiritũ san
ctum sicut & nobis, nihilq; discreuit inter
nos & illos, cũ fide purificauerit corda il-

τῶμ. Νῦμ οὖμ τί πειράζετε τὸμ θεόμ, ἐπιθεῖμαι
ζυγὸμ ἐπὶ τὸμ τράχηλομ τῶμ μαθητῶμ, ὃμ
οὔτε οἱ πατέρες ἡμῶμ, οὔτε ἡμεῖς ἰσχύσαμεμ
βαστάσαι; ἀλλὰ διὰ τῆς χάριτος τοῦ κυρίου Ι
σοῦ Χριστοῦ πιστεύομεμ σωθῆμαι καθόμ τρό-
πομ κἀκεῖμοι. ἐσίγησε δὲ πᾶμ τὸ πλῆθος, καὶ
ἤκουομ βαρνάβα καὶ παύλου, ἐξηγουμένωμ
ὅσα ἐποίησεμ ὁ θεὸς σημεῖα καὶ τέρατα ἐμ τοῖς
ἔθνεσι διὰ αὐτῶμ. Μετὰ δὲ τὸ σιγῆσαι αὐτούς,
ἀπεκρίθη Ἰάκωβος, λέγωμ. ἄμδρες ἀδελφοί,
ἀκούσατέ μου. συμεὼμ ἐξηγήσατο, καθὼς πρῶ
τομ ὁ θεὸς ἐπεσκέψατο λαβεῖμ ἐξ ἐθνῶμ λα-
όμ ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτου, καὶ τούτῳ συμφω
νοῦσιμ οἱ λόγοι τῶμ προφητῶμ, καθὼς γέγρα
πται. Μετὰ ταῦτα ἀναστρέψω καὶ ἀνοικοδομή-
σω τὴμ σκηνὴμ Δαβὶδ, τὴμ πεπτωκυῖαμ, καὶ
τὰ κατεσκαμμένα αὐτῆς ἀνοικοδομήσω, καὶ
ἀνορθώσω αὐτήμ, ὅπως ἂμ ἐκζητήσωσιμ οἱ κα
τάλοιποι τῶμ ἀνθρώπωμ τὸμ κύριομ, καὶ πάντα τὰ
ἔθνη ἐφ' οὓς ἐπικέκληται τὸ ὄνομά μου ἐπ' αὐ-
τούς, λέγει κύριος, ὁ ποιῶμ ταῦτα πάντα.
γνωστὰ ἀπ' αἰῶνός ἐστι τῷ θεῷ πάντα τὰ ἔρ-
γα αὐτου. Διὸ ἐγὼ κρίνω, μὴ παρενοχλεῖμ τοῖς
ἀπὸ τῶμ ἐθνῶμ ἐπιστρέφουσιμ ἐπὶ τὸμ θεόμ, ἀλλὰ
ἐπιστεῖλαι αὐτοῖς, τοῦ ἀπέχεσθαι ἀπὸ τῶμ ἀλισγη-
μάτωμ τῶμ εἰδώλωμ, καὶ τῆς πορνείας, καὶ τοῦ
πνικτοῦ, καὶ τοῦ αἵματος. Μωσῆς γὰρ ἐκ γενεῶμ
ἀρχαίωμ κατὰ πόλιμ τοὺς κηρύσσοντας αὐτὸμ
ἔχει κατὰ τὰς συναγωγὰς κατὰ πᾶμ σάββα-
τομ ἀναγινωσκόμενος. τότε ἔδοξε τοῖς ἀπο
στόλοις καὶ τοῖς πρεσβυτέροις σὺμ ὅλῃ τῇ ἐκ-
κλησίᾳ, ἐκλεξαμένους ἄμδρας ἐξ αὐτῶμ πέμ-
ψαι εἰς ἀντιόχειαμ σὺμ παύλῳ καὶ βαρνά-
βᾳ. Ἰούδαμ τὸμ ἐπικαλούμενομ βαρσαβᾶμ,
καὶ σίλαμ, ἄμδρας ἡγουμένους ἐμ τοῖς ἀδελ
φοῖς, γράψαντες διὰ χειρὸς αὐτῶμ τάδε. οἱ
ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἀδελ-
φοί, τοῖς κατὰ τὴμ ἀντιόχειαμ καὶ συρίαμ καὶ
κιλικίαμ ἀδελφοῖς τοῖς ἐξ ἐθνῶμ, χαίρειμ.
ἐπειδὴ ἠκούσαμεμ, ὅτι τινὲς ἐξ ἡμῶμ ἐξελ-
θόντες, ἐτάραξαμ ὑμᾶς λόγοις, ἀνασκευά-

ζοντες

lorū. Nunc ergo quid tentatis deum, ut imponat iugum ſuper ceruices diſcipulorum, qd neq; patres noſtri neq; nos portare potuimus? Sed per gratiā dñi Ieſu Chriſti credim⁹, nos ſaluos futuros, quēadmodum & illi. Tacuit autē tota multitudo, & audiebant Barnabam ac Paulū narrantes, quæ deus ædidiſſet ſigna & prodigia inter gētes per ipſos. Et poſtq; cōticuiſſent, reſpōdit Iacobus, dicēs: Viri fratres, audite me. Symeon narrauit quēadmodum primū deus uiſitauerit, ut ſumeret ex gentibus populum in nomine ſuo, & huic cōſonant uerba prophetarū, ſicut ſcriptū eſt: Poſt hæc reuertar, ac rurſus ædificabo tabernaculum Dauid, qd collapſum eſt, & diruta eius inſtaurabo: & erigam illud, ut requirant qui reliqui ſunt homines, dñm, & omnes gentes ſuper quos inuocatū eſt nomen meū: dicit dñs, qui facit hæc omnia. Nota à ſæculo ſunt deo omnia hæc opera ſua. Propter qd ego cenſeo, nō obturbandū eſſe illis, qui ex gētibus cōuertunt ad deū, ſed ſcribendum ad eos, ut abſtineāt ſe ab inquinamētis ſimulacrorum, & ſcortatione, & ſuffocato, & ſanguine. Moſes em̄ ab ætatibus antiquis in ſingulis ciuitatibus habet, qui ipſum prædicent in ſynagogis, ubi per omne ſabbatū legitur. Tunc placuit apoſtolis & ſenioribus cum tota eccleſia, ut delectos ex ſeſe uiros mitterent Antiochiam cum Paulo & Barnaba, Iudam, cognomento Barſaban & Silam, uiros primarios inter fratres, miſſis per manus eorum literis in hanc ſentētiam: Apoſtoli & preſbyteri & fratres, his qui ſunt Antiochiæ & in Syria & in Cilicia fratribus qui ſunt ex gentibus, ſalutem. Quoniā audiuim⁹, qd quidam è nobis egreſſi, turbauerunt uos uerbis, labefactantes

ζοντες τὰς ψυχὰς ὑμῶν, λέγοντες περιτέμνεσθαι, καὶ τηρεῖν τὸν νόμον, οἷς οὐ διεστειλάμεθα, ἔδοξεν ἡμῖν γενομένοις ὁμοθυμαδὸν, ἐκλεξαμένους ἄνδρας πέμψαι πρὸς ὑμᾶς, σὺν τοῖς ἀγαπητοῖς ἡμῶν Βαρνάβᾳ καὶ Παύλῳ, ἀνθρώποις παραδεδωκόσι τὰς ψυχὰς αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ιησοῦ Χριστοῦ. Απεστάλκαμεν οὖν Ἰούδαν καὶ Σίλαν, καὶ αὐτοὺς διὰ λόγου ἀπαγγέλλοντας τὰ αὐτά. ἔδοξε γὰρ τῷ ἁγίῳ πνεύματι καὶ ἡμῖν, μηδὲν πλέον ἐπιτίθεσθαι ὑμῖν βάρος, πλὴν τὰ ἐπάναγκες τούτων, ἀπέχεσθαι εἰδωλοθύτων, καὶ αἵματος, καὶ πνικτοῦ, καὶ πορνείας, ἐξ ὧν διατηροῦντες ἑαυτοὺς, εὖ πράξετε. ἔρρωσθε. οἱ μὲν οὖν ἀπολυθέντες, ἦλθον εἰς Ἀντιόχειαν, καὶ συναγαγόντες τὸ πλῆθος, ἐπέδωκαν τὴν ἐπιστολήν. ἀναγνόντες δὲ, ἐχάρησαν ἐπὶ τῇ παρακλήσει, Ἰούδας τε καὶ Σίλας, καὶ αὐτοὶ προφῆται ὄντες, διὰ λόγου πολλοῦ παρεκάλεσαν τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ ἐπεστήριξαν. ποιήσαντες δὲ χρόνον, ἀπελύθησαν μετ' εἰρήνης ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν πρὸς τοὺς ἀποστόλους. Εδοξε δὲ τῷ Σίλᾳ ἐπιμεῖναι αὐτοῦ. Παῦλος δὲ καὶ Βαρνάβας διέτριβον ἐν Ἀντιοχείᾳ, διδάσκοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι μετὰ καὶ ἑτέρων πολλῶν τὸν λόγον τοῦ κυρίου. μετὰ δέ τινας ἡμέρας εἶπε Παῦλος πρὸς Βαρνάβαν. ἐπιστρέψαντες δὴ ἐπισκεψώμεθα τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν κατὰ πᾶσαν πόλιν, ἐν αἷς κατηγγείλαμεν τὸν λόγον τοῦ κυρίου, πῶς ἔχουσι. Βαρνάβας δὲ ἐβουλεύσατο συμπαραλαβεῖν καὶ τὸν Ἰωάννην, τὸν καλούμενον Μάρκον. Παῦλος δὲ ἠξίου τὸν ἀποστάντα ἀπ' αὐτῶν ἀπὸ Παμφυλίας, καὶ μὴ συνελθόντα αὐτοῖς εἰς τὸ ἔργον, μὴ συμπαραλαβεῖν τοῦτον. ἐγένετο οὖν παροξυσμὸς, ὥστε ἀποχωρισθῆναι αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, τόν τε Βαρνάβαν παραλαβόντα τὸν Μάρκον ἐκπλεῦσαι εἰς Κύπρον. Παῦλος δὲ ἐπιλεξάμενος Σίλαν, ἐξῆλθε παραδοθεὶς τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ

ctantes animas uestras, iubentes uos circumcidi & seruare legem, quib⁹ nō mandaueram⁹. Visum est nobis unanimiter congregatis, delectos uiros mittere ad uos, cū dilectis nostris Barnaba & Paulo, hominibus qui exposuerunt animas suas pro nomine dñi nostri Iesu Christi. Misimus ergo Iudam & Silam, qui & ipsi uobis uerbis referent eadem. Visum est enim spiritui sancto ac nobis, ne quid amplius imponeremus uobis onetis, q̄ hæc necessaria, uidelicet, ut abstineatis ab his quæ sunt immolata simulacris, & sanguine, & suffocato, & scortatione. À quibus si cōseruaueritis uosipsos, benefacietis. Valete. Illi ergo dimissi uenerūt Antiochiam, & congregata multitudine reddiderunt epistolam. Quā cum legissent, gauisi sunt super consolatione. Iudas autem & Silas cum essent & ipsi prophetæ, sermone copioso adhortati sunt fratres, cōfirmaueruntq̄. Commorati autē illic aliquantum temporis, dimissi sunt cum pace à fratribus ad apostolos. Visum est autem Silæ manere ibidem, Paulus uero & Barnabas demorabantur Antiochiæ, docētes, & annunciantes cum alijs etiam cōplurib⁹ sermonē dñi. Post aliquot aūt dies dixit ad Barnabam Paulus. Reuersi iam uisitem⁹ fratres nostros per omēs ciuitates, in quib⁹ annūciauimus sermonem dñi, quomō se habeant. Barnabas autē consulebat ut assumerēt & Ioannē, cognomento Marcum. Paulus autē nolebat, ut is qui defecisset ab ipsis ex Pamphylia, nec isset cum eis in opus, adiungeretur. Tam acris autem fuit inter eos disceptatio, ut alter ab altero seiungeretur, & Barnabas quidē assumpto Marco nauigaret in Cyprum. Paulus uero allecto Sila profectus est, traditus gratiæ

θεὸν ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν. διῆρχετο δὲ τὴν συρίαν καὶ κιλικίαν ἐπισκήζων τὰς ἐκκλησίας.

Κατήντησε δὲ εἰς δέρβην καὶ λύστραν, καὶ ἰδοὺ μαθητής τις ἦν ἐκεῖ, ὀνόματι τιμόθεος, υἱὸς γυναικός τινος ἰουδαίας πιστῆς, πατρὸς δὲ ἕλληνος. ὃς ἐμαρτυρεῖτο ὑπὸ τῶν ἐν λύστροις καὶ ἰκονίῳ ἀδελφῶν. τοῦτον ἠθέλησεν ὁ παῦλος σὺν αὐτῷ ἐξελθεῖν, καὶ λαβὼν περιέτεμεν αὐτὸν διὰ τοὺς ἰουδαίους, τοὺς ὄντας ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις. ἤδεισαν γὰρ ἅπαντες τὸν πατέρα αὐτοῦ ὅτι ἕλλην ὑπῆρχεν. ὡς δὲ διεπορεύοντο τὰς πόλεις, παρεδίδοσαν αὐτοῖς φυλάσσειν τὰ δόγματα, τὰ κεκριμμένα ὑπὸ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν πρεσβυτέρων τῶν ἐν ἱερουσαλήμ. αἱ μὲν οὖν ἐκκλησίαι ἐστερεοῦντο τῇ πίστει, καὶ ἐπερίσσευον τῷ ἀριθμῷ καθ' ἡμέραν. διελθόντες δὲ τὴν φρυγίαν καὶ τὴν γαλατικὴν χώραν, κωλυθέντες ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος λαλῆσαι τὸν λόγον ἐν τῇ ἀσίᾳ, ἐλθόντες κατὰ τὴν μυσίαν, ἐπείραζον κατὰ τὴν βιθυνίαν πορευθῆναι, καὶ οὐκ εἴασεν αὐτοὺς τὸ πνεῦμα. παρελθόντες δὲ τὴν μυσίαν, κατέβησαν εἰς τρωάδα. καὶ ὅραμα διὰ τῆς νυκτὸς ὤφθη τῷ παύλῳ. ἀνήρ τις ἦν μακεδὼν ἑστὼς, παρακαλῶν αὐτὸν, καὶ λέγων, διαβὰς εἰς μακεδονίαν, βοήθησον ἡμῖν. ὡς δὲ τὸ ὅραμα εἶδεν, εὐθέως ἐζητήσαμεν ἐξελθεῖν εἰς τὴν μακεδονίαν, συμβιβάζοντες, ὅτι προσκέκληται ἡμᾶς ὁ κύριος εὐαγγελίσασθαι αὐτούς. ἀναχθέντες οὖν ἀπὸ τρωάδος, εὐθυδρομήσαμεν εἰς σαμοθράκην, τῇ τε ἐπιούσῃ εἰς νεάπολιν, ἐκεῖθέν τε εἰς φιλίππους, ἥτις ἐστὶ πρώτη μερίδος μακεδονίας πόλις, κολώνια. ἦμεν δὲ ἐν ταύτῃ τῇ πόλει διατρίβοντες ἡμέρας τινάς, τῇ τε ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων ἐξήλθομεν ἔξω τῆς πόλεως παρὰ ποταμόν, οὗ ἐνομίζετο προσευχὴ εἶναι, καὶ καθίσαντες ἐλαλοῦμεν ταῖς συνελθούσαις γυναιξί. καί τις γυνὴ ὀνόματι λυδία πορφυρόπωλις πόλεως θυατείρων, σεβομένη

τὸν

dei à fratribus. Perambulabat autẽ Syriam ac Ciliciam confirmans eccleſias.

Peruenit autem Derben & Lyſtram, XVI
& ecce diſcipulus quidam erat ibi, nomine Timotheus, filius mulieris cuiuſdam Iudææ fidelis, cæterũ patre Græco. Huic teſtimonium bonum reddebant qui Lyſtris erant & Iconij fratres. Hunc uoluit Paulus ſecum proficiſci, & aſſumptum circumcidit eum propter Iudæos, qui erant in illis locis. Sciebant enim omnes quod pater eius erat Græcus. Cum autem pertranſirent ciuitates, tradebant eis ſeruanda decreta, quæ erant ordinata ab apoſtolis & preſbyteris, qui erant Hieroſolymis. Itaque eccleſiæ confirmabantur fide, & abundabant numero quotidie. Cum peragraſſent autẽ Phrygiam & Galaticam regionem, uetitiq; eſſent à ſpiritu ſancto loqui ſermonem in Aſia, profecti in Myſiam, tentabant ire in Bithyniam, & non permiſit eos ſpiritus. Cum autem pertranſiſſent Myſiam, deſcenderũt Troadem. & uiſio per noctem paulo uiſa eſt. Vir Macedo quidam erat ſtans, & deprecans eum, ac dicens: Profectus in Macedoniam, ſuccurre nobis. Vt autem uiſum uidit, ſtatim quæſiuimus proficiſci in Macedoniam, certi facti, quod uocaſſet nos dñs ad euangelizandum eis. Cum ſoluiſſemus igitur à Troade, recto curſu uenimus Samothracen, & poſtero die Neapolim, & inde Philippos, quæ eſt prima partis Macedoniæ ciuitas, colonia. Eramus autẽ in eadẽ urbe dieb⁹ aliq̃t cõmorantes, & die ſabbatorũ egreſſi ſumus è ciuitate iuxta flumẽ, ubi ſolebat eſſe precatio, & ſedentes loquebamur mulieribꝰ q̃ cõuenerãt. Et quædã mulier noie Lydia, purpurarũ uenditrix ciuitatis Thyatirorum, colens

deum

τὸν θεὸν, ἤκουσεν, ἧς ὁ κύριος διήνοιξε τὴν καρδίαν προσέχειν τοῖς λαλουμένοις ὑπὸ τοῦ παύλου. ὡς δὲ ἐβαπτίσθη καὶ ὁ οἶκος αὐτῆς, παρεκάλεσε λέγουσα. εἰ κεκρίκατέ με πιστὴν τῷ κυρίῳ εἶναι, εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκόν μου μείνατε, καὶ παρεβιάσατο ἡμᾶς. Ἐγένετο δὲ πορευομένων ἡμῶν εἰς προσευχὴν, παιδίσκην τινὰ ἔχουσαν πνεῦμα πύθωνος, ἀπαντῆσαι ἡμῖν, ἥτις ἐργασίαν πολλὴν παρεῖχε τοῖς κυρίοις αὐτῆς μαντευομένη, αὕτη κατακολουθήσασα τῷ παύλῳ καὶ ἡμῖν, ἔκραζε λέγουσα. οὗτοι οἱ ἄνθρωποι δοῦλοι τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου εἰσίν, οἵτινες καταγγέλλουσιν ἡμῖν ὁδὸν σωτηρίας. τοῦτο δὲ ἐποίει ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας. διαπονηθεὶς δὲ ὁ παῦλος καὶ ἐπιστρέψας, τῷ πνεύματι εἶπεν. παραγγέλλω σοι ἐν τῷ ὀνόματι ἰησοῦ χριστοῦ ἐξελθεῖν ἀπ' αὐτῆς. καὶ ἐξῆλθεν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ. ἰδόντες δὲ οἱ κύριοι αὐτῆς, ὅτι ἐξῆλθεν ἡ ἐλπὶς τῆς ἐργασίας αὐτῶν, ἐπιλαβόμενοι τὸν παῦλον καὶ τὸν σίλαν, εἵλκυσαν εἰς τὴν ἀγορὰν ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας, καὶ προσαγαγόντες αὐτοὺς τοῖς στρατηγοῖς, εἶπον. οὗτοι οἱ ἄνθρωποι ἐκταράσσουσιν ἡμῶν τὴν πόλιν, ἰουδαῖοι ὑπάρχοντες, καὶ καταγγέλλουσιν ἔθη, ἃ οὐκ ἔξεστιν ἡμῖν παραδέχεσθαι, οὐδὲ ποιεῖν, ῥωμαίοις οὖσι. καὶ συνεπέστη ὁ ὄχλος κατ' αὐτῶν. καὶ οἱ στρατηγοὶ περιρρήξαντες αὐτῶν τὰ ἱμάτια, ἐκέλευον ῥαβδίζειν. πολλάς τε ἐπιθέντες αὐτοῖς πληγὰς, ἔβαλον εἰς φυλακὴν, παραγείλαντες τῷ δεσμοφύλακι, ἀσφαλῶς τηρεῖν αὐτούς. ὃς παραγγελίαν τοιαύτην εἰληφὼς, ἔβαλεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐσωτέραν φυλακὴν, καὶ τοὺς πόδας αὐτῶν ἠσφαλίσατο εἰς τὸ ξύλον. κατὰ δὲ τὸ μεσονύκτιον παῦλος καὶ σίλας προσευχόμενοι ὕμνουν τὸν θεόν. ἐπηκροῶντο δὲ αὐτῶν οἱ δέσμιοι. ἄφνω δὲ σεισμὸς ἐγένετο μέγας, ὥστε σαλευθῆναι τὰ θεμέλια τοῦ δεσμωτηρίου. ἀνεῴχθησάν τε παραχρῆμα αἱ θύραι πᾶσαι, καὶ πάντων τὰ δεσμὰ ἀνέθη. ἔξυπνος δὲ γενόμενος ὁ δεσμοφύλαξ,

καὶ

deum, audiuit, cuius dominus aperuit cor, ut intenderet his quæ dicebantur à Paulo. Cum autē baptizata esset & domus eius, deprecata est dicens: Si iudicastis me fidelem domino esse, introite in domū meam & manete. & adegit nos. Accidit autem euntibus nobis ad precationem, ut puella quædam habens spiritum Pythonis, occurreret nobis, quæ quæstum magnum præstabat dominis suis diuinando. Hæc subsecuta Paulum ac nos, clamabat dicēs: Isti homines serui dei excelsissimi sunt, qui annunciant nobis uiam salutis. Hoc autē faciebat multos dies. Sed ægre ferens Paulus, & conuersus, spiritui dixit: Præcipio tibi per nomen Iesu Christi, ut exeas ab ea. Et exijt eadem hora. Videntes autem domini eius, quod abisset spes questus sui, apprehensum Paulum & Silam traxerunt in forum ad principes, & offerentes eos magistratibus, dixerunt: Hi homines conturbant ciuitatem nostram, cum sint Iudæi, & annunciant instituta, quæ non licet nobis suscipere, neque seruare, cum simus Rhomani. Et concurrit turba aduersus eos. ac magistratus scissis uestibus suis, iusserunt eos uirgis cædi. Cumq; multas plagas eis imposuissent, coniecerunt eos in carcerem, præcipientes custodi carceris, ut diligenter custodiret eos. Qui cum tale præceptum accepisset, coniecit eos in interiorē carcerem, & pedes eorū strinxit ligno. Media autem nocte Paulus & Silas orantes laudabant deum. Exaudiebant autem eos, qui uincti erant. Subito uero terræmotus factus est magnus, ita ut concuterentur fundamēta carceris. Et statim aperta sunt omnia ostia, & omniū uincula soluta sunt. Experrectus autem custos carceris,

cum

καὶ ἰδὼν ἀνεῳγμένας τὰς θύρας τῆς φυλακῆς, σπασάμενος μάχαιραν, ἔμελλεν ἑαυτὸν ἀναιρεῖν, νομίζων ἐκπεφευγέναι τοὺς δεσμίους. ἐφώνησε δὲ φωνῇ μεγάλῃ ὁ Παῦλος, λέγων. μηδὲν πράξῃς σεαυτῷ κακόν, ἅπαντες γάρ ἐσμεν ἐνθάδε. αἰτήσας δὲ φῶτα, εἰσεπήδησε. καὶ ἔντρομος γενόμενος προσέπεσε τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Σίλᾳ. καὶ προαγαγὼν αὐτοὺς ἔξω, ἔφη. κύριοι, τί με δεῖ ποιεῖν, ἵνα σωθῶ. οἱ δὲ εἶπον. πίστευσον ἐπὶ τὸν κύριον Ιησοῦν, καὶ σωθήσῃ σὺ καὶ ὁ οἶκός σου. καὶ ἐλάλησαν αὐτῷ τὸν λόγον τοῦ κυρίου. σὺν πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ παραλαβὼν αὐτοὺς ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τῆς νυκτὸς, ἔλουσεν ἀπὸ τῶν πληγῶν, καὶ ἐβαπτίσθη αὐτὸς, σὺν οἱ αὐτοῦ πάντες, παραχρῆμα. ἀναγαγών τε αὐτοὺς εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, παρέθηκε τράπεζαν, καὶ ἠγαλλιᾶτο, πανοικὶ πεπιστευκὼς τῷ θεῷ. ἡμέρας δὲ γενομένης, ἀπέστειλαν οἱ στρατηγοὶ τοὺς ῥαβδούχους, λέγοντες. ἀπόλυσον τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους. Ἀπήγγειλε δὲ ὁ δεσμοφύλαξ τοὺς λόγους τούτους πρὸς τὸν Παῦλον, ὅτι ἀπεστάλκασιν οἱ στρατηγοί, ἵνα ἀπολυθῆτε, νῦν οὖν ἐξελθόντες, πορεύεσθε ἐν εἰρήνῃ. ὁ δὲ Παῦλος ἔφη πρὸς αὐτούς, δείραντες ἡμᾶς δημοσίᾳ, ἀκατακρίτους, ἀνθρώπους ῥωμαίους ὑπάρχοντας, ἔβαλον εἰς φυλακὴν, καὶ νῦν λάθρᾳ ἡμᾶς ἐκβάλλουσιν; οὐ γάρ, ἀλλὰ ἐλθόντες αὐτοὶ ἐξαγαγέτωσαν. ἀνήγγειλαν δὲ τοῖς στρατηγοῖς οἱ ῥαβδοῦχοι τὰ ῥήματα ταῦτα. καὶ ἐφοβήθησαν, ἀκούσαντες ὅτι ῥωμαῖοί εἰσι. καὶ ἐλθόντες παρεκάλεσαν αὐτούς, καὶ ἐξαγαγόντες ἠρώτων ἐξελθεῖν τῆς πόλεως. ἐξελθόντες δὲ ἐκ τῆς φυλακῆς, εἰσῆλθον εἰς τὴν Λυδίαν. καὶ ἰδόντες τοὺς ἀδελφοὺς, παρεκάλεσαν αὐτούς, καὶ ἐξῆλθον.

Διοδεύσαντες δὲ τὴν ἀμφίπολιν καὶ Ἀπολλωνίαν, ἦλθον εἰς θεσσαλονίκην, ὅπου ἦν συναγωγὴ τῶν Ἰουδαίων. κατὰ δὲ τὸ εἰωθὸς τῷ Παύλῳ εἰσῆλθε πρὸς αὐτούς, καὶ ἐπὶ σάββατα

cum uideret ianuas apertas carceris, euaginato gladio, erat seipsum interfecturus, existimans aufugisse uinctos. Clamauit autē Paulus uoce magna, dicens: Ne quid feceris tibiipsi mali, uniuersi enim hic sumus. Postulatóque lumine, irrupit. ac tremefactus accidit Paulo & Silæ ad pedes, & productis illis foras, ait: Domini, quid me oportet facere, ut saluus fiam? At illi dixerunt: Crede in dominum Iesum, & saluus eris tu & domus tua. Et locuti sunt ei sermonem domini, & omnibus qui erant in domo eius. Et assumptis illis in illa hora noctis, abluit plagas, & baptizatus est ipse, & omnes familiares illius, continuo. Cumq; perduxisset eos in domū suam, apposuit eis mensam, & exultauit, qđ cum uniuersa domo sua credidisset deo. Et cum dies ortus esset, miserunt magistratus uiatores, dicētes: Dimitte homines illos. Nunciauit autē custos carceris sermones hos Paulo: miserunt magistratus ut dimittamini. Nunc igitur exeuntes, ite in pace. Paulus aūt dixit eis: Cæsos nos publice, indicta causa, cum simus Rhomani, conieccrunt in carcerem, & nunc occulte nos eiiciunt? Non certe, sed ueniant ipsi ac nos educant. Nunciauerunt autem magistratibus uiatores uerba hæc. Timueruntq;, audito quod Rhomani essent, & uenientes deprecati sunt eos, & eductos rogabant ut egrederentur è ciuitate. Egressi autē è carcere, introierunt ad Lydiam. & uisis fratribus, consolati sunt eos, & profecti sunt.

Cum autem iter fecissent per Amphi- XVII
polim & Apolloniam, uenerunt Thessalonicam, ubi erat synagoga Iudæorum. Secundum consuetudinem autem suam Paulus introiuit ad eos, & per

sabbata

σάββατα τρία διελέγετο αὐτοῖς ἀπὸ τῶν γραφῶν, διανοίγων καὶ παρατιθέμενος, ὅτι τὸν χριστὸν ἔδει παθεῖν, καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν, καὶ ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ χριστὸς Ιησοῦς, ὃν ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν. καί τινες ἐξ αὐτῶν ἐπείσθησαν, καὶ προσεκληρώθησαν τῷ παύλῳ καὶ τῷ σίλᾳ, τῶν τε σεβομένων ἑλλήνων πολὺ πλῆθος, γυναικῶν τε τῶν πρώτων οὐκ ὀλίγαι. ζηλώσαντες δὲ οἱ ἀπειθοῦντες ἰουδαῖοι, καὶ προσλαβόμενοι τῶν ἀγοραίων τινὰς ἄνδρας πονηροὺς, καὶ ὀχλοποιήσαντες, ἐθορύβουν τὴν πόλιν, ἐπιστάντες τε τῇ οἰκίᾳ ἰάσονος, ἐζήτουν αὐτοὺς ἀγαγεῖν εἰς τὸν δῆμον. μὴ εὑρόντες δὲ αὐτοὺς, ἔσυρον τὸν ἰάσονα καί τινας ἀδελφοὺς ἐπὶ τοὺς πολιτάρχας, βοῶντες. ὅτι οἱ τὴν οἰκουμένην ἀναστατώσαντες οὗτοι, καὶ ἐνθάδε πάρεισιν, οὓς ὑποδέδεκται ἰάσων. καὶ οὗτοι πάντες ἀπέναντι τῶν δογμάτων καίσαρος πράσσουσι, βασιλέα λέγοντες ἕτερον εἶναι, Ιησοῦν. ἐτάραξαν δὲ τὸν ὄχλον καὶ τοὺς πολιτάρχας ἀκούοντας ταῦτα. καὶ λαβόντες τὸ ἱκανὸν παρὰ τοῦ ἰάσονος καὶ τῶν λοιπῶν, ἀπέλυσαν αὐτούς. οἱ δὲ ἀδελφοὶ εὐθέως διὰ νυκτὸς ἐξέπεμψαν τόν τε παῦλον καὶ τὸν σίλαν εἰς βέρροιαν. οἵτινες παραγενόμενοι, εἰς τὴν συναγωγὴν ἀπῆεσαν τῶν ἰουδαίων. οὗτοι δὲ ἦσαν εὐγενέστεροι τῶν ἐν θεσσαλονίκῃ, οἵτινες ἐδέξαντο τὸν λόγον μετὰ πάσης προθυμίας, τὸ καθ' ἡμέραν ἀνακρίνοντες τὰς γραφὰς, εἰ ἔχοι ταῦτα οὕτως. πολλοὶ μὲν οὖν ἐξ αὐτῶν ἐπίστευσαν, καὶ τῶν ἑλληνίδων γυναικῶν τῶν εὐσχημόνων, καὶ ἀνδρῶν οὐκ ὀλίγοι. ὡς δὲ ἔγνωσαν οἱ ἀπὸ τῆς θεσσαλονίκης ἰουδαῖοι, ὅτι καὶ ἐν τῇ βερροίᾳ κατηγγέλη ὑπὸ τοῦ παύλου ὁ λόγος τοῦ θεοῦ, ἦλθον, κἀκεῖ σαλεύοντες τοὺς ὄχλους. εὐθέως δὲ τότε τὸν παῦλον ἐξαπέστειλαν οἱ ἀδελφοὶ, πορεύεσθαι ὡς ἐπὶ τὴν θάλασσαν. ὑπέμενον δέ τε σίλας καὶ ὁ τιμόθεος ἐκεῖ. οἱ δὲ καθιστῶντες τὸν παῦλον, ἤγαγον αὐτὸν

ἕως

sabbata tria disserebat eis è scripturis, ad-
aperiens & allegans, qd' Christum opor
tuisset pati & resurgere à mortuis, & qd'
hic esset Christus Iesus, quē ego (inquit)
annuncio uobis. Et quidam ex eis credi-
derunt, & adiuncti sunt Paulo & Silæ, &
religiosorum Græcorum multitudo ma
gna, mulieresque primariæ non paucæ.
Zelo autem commoti Iudæi increduli,
& assumptis quibusdam circumforaneis
uiris malis, ac turba coacta, concitaue-
runt ciuitatem, & urgentes domum Ia-
sonis, quærebant eos producere ad po-
pulum. Et cum non inuenissent eos, tra-
hebant Iasonem & quosdam fratres ad
principes ciuitatis, clamantes: Hi qui ter-
rarum orbem cōturbarūt, huc quoq; ue-
nerunt, quos clanculum excepit Iason. &
hi omnes cōtra decreta Cæsaris faciunt,
regē alium dicētes esse, Iesum. Cōcitaue-
runt autem turbam, & magistratus ciui-
tatis audientes hæc. Et accepta satisfa-
ctione ab Iasone & à cæteris, dimiserunt
eos. Fratres uero confestim per noctem
emiserunt Paulumque & Silam in Ber-
rhœam. Qui cum aduenissent, abierunt
in synagogam Iudæorum. Hi autem
erant summo genere nati inter eos qui
erant Thessalonicæ, qui receperant ser-
monem cum omni animi promptitudi-
ne, quotidie scrutantes scripturas, an hæc
ita se haberent. Et multi quidem credide
runt ex eis, & Græcæ mulieres honestæ,
& uiri non pauci. Cum autem cognouis-
sent Thessalonicenses Iudæi, quod &
Berrhœæ annunciatus esset à Paulo ser-
mo dei, uenerunt, & illic cōmouentes tur-
bas. Statimq; tunc Paulum emiserunt
fratres, ut iret uelut ad mare. Silas autē
& Timotheus remanserūt ibi. Porrò qui
prosequebant Paulum, deduxerūt eum

Athenas

ἕως ἀθηνῶν. Καὶ λαβόντες ἐντολὴν πρὸς τὸν
σίλαν καὶ τιμόθεον, ἵνα ὡς τάχιστα ἔλθωσι
πρὸς αὐτὸν, ὥρμησαν. Ἐν δὲ ταῖς ἀθήναις ἐκ-
δεχομένου αὐτοὺς τοῦ παύλου, παρωξύνετο τὸ
πνεῦμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ, θεωροῦντι κατείδω-
λον οὖσαν τὴν πόλιν. διελέγετο μὲν οὖν
ἐν τῇ συναγωγῇ τοῖς ἰουδαίοις καὶ τοῖς σεβομέ-
νοις, καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ κατὰ πᾶσαν ἡμέραν
πρὸς τοὺς παρατυγχάνοντας. τινὲς δὲ τῶν ἐ-
πικουρείων καὶ τῶν στωϊκῶν φιλοσόφων, συνέ-
βαλον αὐτῷ. καί τινες ἔλεγον. τί ἂν θέλοι
ὁ σπερμολόγος οὗτος λέγειν; οἱ δὲ, ξένων
δαιμονίων δοκεῖ καταγγελεὺς εἶναι, ὅτι τὴν
ἀνάστασιν καὶ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῖς εὐηγγελίζε-
το. ἐπιλαβόμενοί τε αὐτοῦ, ἐπὶ τὸν ἄρειον
πάγον ἤγαγον, λέγοντες. Δυνάμεθα γνῶ-
ναι, τίς ἡ καινὴ αὕτη, ἡ ὑπὸ σοῦ λαλουμένη δι-
δαχή; ξενίζοντα γάρ τινα εἰσφέρεις εἰς τὰς
ἀκοὰς ἡμῶν. βουλόμεθα οὖν γνῶναι, τί ἂν
θέλοι ταῦτα εἶναι. Ἀθηναῖοι δὲ πάντες, καὶ οἱ
ἐπιδημοῦντες ξένοι, εἰς οὐδὲν ἕτερον εὐκαί-
ρουν, ἢ λέγειν τί ἢ ἀκούειν καινότερον. Στα
θεὶς δὲ ὁ παῦλος ἐν μέσῳ τοῦ ἀρείου πάγου,
ἔφη. Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κατὰ πάντα ὡς δεισι-
δαιμονεστέρους ὑμᾶς θεωρῶ. διερχόμενος
γὰρ καὶ ἀναθεωρῶν τὰ σεβάσματα ὑμῶν,
εὗρον καὶ βωμὸν, ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο, ἀγνώ-
στῳ θεῷ. ὃν οὖν ἀγνοοῦντες εὐσεβεῖτε, τοῦτον
ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν. ὁ θεὸς ὁ ποιήσας τὸν
κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ, οὗτος οὐ-
ρανοῦ καὶ γῆς κύριος ὑπάρχων, οὐκ ἐν χει-
ροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ, οὐδὲ ὑπὸ χειρῶν
ἀνθρώπων θεραπεύεται, προσδεόμενός τι-
νος, αὐτὸς διδοὺς πᾶσι ζωὴν καὶ πνοὴν καὶ
πάντα. ἐποίησέ τε ἐξ ἑνὸς αἵματος πᾶν
ἔθνος ἀνθρώπων, κατοικεῖν ἐπὶ παντὸς προ-
σώπου τῆς γῆς, ὁρίσας προτεταγμένους καιρ-
οὺς, καὶ τὰς ὁροθεσίας τῆς κατοικίας αὐτῶν,
ζητεῖν τὸν κύριον, εἰ ἄραγε ψηλαφήσειεν αὐ-
τὸν καὶ εὕροιεν, καίγε οὐ μακρὰν ἀπὸ ἑνὸς
ἑκάστου ἡμῶν ὑπάρχοντα. ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν
καὶ

Athenas usque. & accepto mandato ad Silam ac Timotheum, ut q̄p celerrime uenirent ad se, profecti sunt. Paulus autē cum Athenis eos expectaret, incandescebat spiritus eius in ipso, cū uideret simulacrorū cultui deditam ciuitatē. Disputabat igitur in synagoga cū Iudæis & religiosis, & in foro quotidie cū ijs qui se forte adissent. Quidā autē Epicurei & Stoici philosophi cōflictabant cū eo, & quidam dicebant: Quid uult spermologus hic dicere? Alij uero, nouorū, inquietabant, dæmoniorū uidet annunciator esse, qd Iesum & resurrectionē annunciaret eis. Et apprehensum eum ad Martiū uicum duxerūt, dicētes: Possumus ne scire, quæ sit ista noua quæ à te refertur, doctrina? Noua em̄ quædā ingeris auribꝰ nostris. Volumꝰ ergo scire, quid nam uelint hæc esse. Athenienses autē omnes, & qui illic uersabant hospites, ad nihil aliud uacabant, nisi ad dicendum aut audiendū ali quid noui. Stans autē Paulus in medio Martij uici, ait: Viri Athenienses, per omnia ferè superstitiosiores uos uideo. Præteriens em̄ & cōtemplans culturas uestras, inueni & aram in qua inscriptū erat: Ignoto deo. Quē ergo ignorantes colitis, hunc ego annuncio uobis. Deus qui fecit mundū & oīa quæ in eo sunt, hic cœli & terræ cum sit dñs, nō in manufactis templis habitat, nec manibus humanis colitur, indigens aliquo, cum ipse det omnibus uitam & halitū per omnia, fecitq̄ ex uno sanguine omne genus hominum, ut inhabitaret super uniuersam faciē terræ, præfinijtq̄ præstituta tēpora, præfixitq̄ terminos habitationis eorū, ut quærerent deum, si forte palpent eum & inueniant, quamuis nō longe absit ab uno quoq̄ nostrū. Per ipsum em̄ uiuimꝰ

καὶ

καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν, ὡς καί τινες τῶν καθ' ὑμᾶς ποιητῶν εἰρήκασι. τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν. γένος οὖν ὑπάρχοντες τοῦ θεοῦ, οὐκ ὀφείλομεν νομίζειν, χρυσῷ ἢ ἀργύρῳ, ἢ λίθῳ χαράγματι τέχνης καὶ ἐνθυμήσεως ἀνθρώπου, τὸ θεῖον εἶναι ὅμοιον. τοὺς μὲν οὖν χρόνους τῆς ἀγνοίας ὑπεριδὼν ὁ θεὸς, τὰ νῦν παραγγέλλει τοῖς ἀνθρώποις πᾶσι πανταχοῦ μετανοεῖν, καθότι ἔστησεν ἡμέραν, ἐν ᾗ μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, ἐν ἀνδρὶ ᾧ ὥρισε, πίστιν παράσχων πᾶσιν, ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. ἀκούσαντες δὲ ἀνάστασιν νεκρῶν, οἱ μὲν ἐχλεύαζον, οἱ δὲ εἶπον, ἀκουσόμεθά σου πάλιν περὶ τούτου. καὶ οὕτως ὁ Παῦλος ἐξῆλθεν ἐκ μέσου αὐτῶν. τινὲς δὲ ἄνδρες κολληθέντες αὐτῷ, ἐπίστευσαν, ἐν οἷς καὶ Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης, καὶ γυνὴ ὀνόματι Δάμαρις, καὶ ἕτεροι σὺν αὐτοῖς.

Μετὰ δὲ ταῦτα χωρισθεὶς ὁ Παῦλος ἐκ τῶν Ἀθηνῶν, ἦλθεν εἰς Κόρινθον, καὶ εὑρών τινα Ἰουδαῖον, ὀνόματι Ἀκύλαν, Ποντικὸν τῷ γένει, προσφάτως ἐληλυθότα ἀπὸ τῆς Ἰταλίας, καὶ Πρίσκιλλαν γυναῖκα αὐτοῦ, διὰ τὸ διατεταχέναι Κλαύδιον, χωρίζεσθαι πάντας τοὺς Ἰουδαίους ἐκ τῆς Ῥώμης, προσῆλθεν αὐτοῖς, καὶ διὰ τὸ ὁμότεχνον εἶναι, ἔμενε παρ' αὐτοῖς καὶ εἰργάζετο. ἦσαν γὰρ σκηνοποιοὶ τὴν τέχνην. Διελέγετο δὲ ἐν τῇ συναγωγῇ κατὰ πᾶν σάββατον, ἔπειθέ τε Ἰουδαίους καὶ Ἕλληνας. Ὡς δὲ κατῆλθον ἀπὸ τῆς Μακεδονίας ὅ, τε Σίλας καὶ ὁ Τιμόθεος, συνείχετο τῷ πνεύματι ὁ Παῦλος, διαμαρτυρόμενος τοῖς Ἰουδαίοις τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν. Ἀντιτασσομένων δὲ αὐτῶν καὶ βλασφημούντων, ἐκτιναξάμενος τὰ ἱμάτια, εἶπε πρὸς αὐτούς. Τὸ αἷμα ὑμῶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ὑμῶν, καθαρὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ νῦν εἰς τὰ ἔθνη πορεύσομαι· καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν, ἦλθεν εἰς οἰκίαν τινὸς, ὀνόματι Ἰούστου, σεβομένου τὸν θεόν, οὗ ἡ οἰκία ἦν συνομοροῦσα τῇ συναγωγῇ. Κρίσπος δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος ἐπίστευσε τῷ

& mouemur & ſumus, ſicut & quidam ueſtratiũ poëtarũ dixerunt: Nam huius progenies etiã ſumus. Genus ergo cum ſimus dei, nõ debemus exiſtimare auro aut argento, aut lapidi arte ſculpto, & inuento hominis, numẽ eſſe ſimile. Et tempora quidẽ huiꝰ ignorantiæ cũ hactenꝰ diſſimularit deus, nunc annunciat hominibus, ut omnes ubiq; reſipiſcant, eo qđ ſtatuit diem in quo iudicaturus eſt orbẽ terrarũ cũ iuſticia, per eum uirũ per quẽ decreuerat, fide præſtita omnibꝰ, cũ excitarit illũ ex mortuis. Cũ audiſſent autẽ reſurrectionẽ mortuorũ, alij quidẽ irridebant, alij uero dixerunt: Audiemus te de hoc iterũ. Sic Paulus exiuit è medio eorum. Quidã uero uiri adhærẽtes ei credidẽrunt, in quibus & Dionyſius Areopagita, & mulier nomine Damaris, aliiq; cum eis. Poſt hæc Paulus digreſſus XVIII
Athenis, uenit Corinthũ, & nactus quẽdam Iudæum, nomine Aquilã, Ponticũ genere, qui nuper uenerat ab Italia, & Priſcillam uxorẽ eius, eo qđ præcepiſſet Claudius, omnes Iudæos Rhoma decedere, acceſſit ad eos: & quia eiuſdem erat artificij, manebat apud eos & operabatꝰ. Erat autẽ ars illorũ texere aulæa. Diſputabat autẽ in ſynagoga per omne ſabbatum, ſuadebatq; Iudæis pariter & Græcis. Cum ueniſſent autem è Macedonia Silas & Timotheus, coartabatur ſpiritu Paulus, teſtificans Iudæis Chriſtum eſſe Ieſum. Contradicentibus autẽ eis & contuiciantibus, excuſſis ueſtimentis, dixit ad eos: Sanguis ueſter ſuper caput ueſtrum. Mundus ego poſthac ad gentes uadam. Et migrans inde, intrauit in domum cuiuſdã, nomine Iuſti, colẽtis deũ, cuius domus erat contigua ſynagogæ. Criſpus autem archiſynagogus credidit

τῷ κυρίῳ σὺν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ τῶν κορινθίων ἀκούσαντες ἐπίστευον καὶ ἐβαπτίζοντο. Εἶπε δὲ ὁ κύριος δι' ὁράματος τῷ Παύλῳ. Μὴ φοβοῦ, ἀλλὰ λάλει, καὶ μὴ σιωπήσῃς, διότι ἐγώ εἰμι μετὰ σοῦ. καὶ οὐδεὶς ἐπιθήσεταί σοι τοῦ κακῶσαί σε, διότι λαός ἐστί μοι πολὺς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. ἐκάθισέ τε ἐνιαυτὸν καὶ μῆνας ἕξ, διδάσκων αὐτοὺς τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. Γαλλίωνος δὲ ἀνθυπατεύοντος τῆς Ἀχαΐας, κατεπέστησαν ὁμοθυμαδὸν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ Παύλῳ, καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἐπὶ τὸ βῆμα, λέγοντες. Ὅτι παρὰ τὸν νόμον οὗτος ἀναπείθει τοὺς ἀνθρώπους σέβεσθαι τὸν θεόν. μέλλοντος δὲ τοῦ Παύλου ἀνοίγειν τὸ στόμα, εἶπεν ὁ Γαλλίων πρὸς τοὺς Ἰουδαίους. Εἰ μὲν οὖν ἦν ἀδίκημά τι ἢ ῥᾳδιούργημα πονηρόν, ὦ Ἰουδαῖοι, κατὰ λόγον ἂν ἀνειχόμην ὑμῶν, εἰ δὲ ζήτημά ἐστι περὶ λόγου καὶ ὀνομάτων καὶ νόμου τοῦ καθ' ὑμᾶς, ὄψεσθε αὐτοί. κριτὴς γὰρ ἐγὼ τούτων οὐ βούλομαι εἶναι. καὶ ἀπήλασεν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ βήματος. Ἐπιλαβόμενοι δὲ πάντες οἱ Ἕλληνες Σωσθένην τὸν ἀρχισυνάγωγον, ἔτυπτον ἔμπροσθεν τοῦ βήματος, καὶ οὐδὲν τούτων τῷ Γαλλίωνι ἔμελεν. ὁ δὲ Παῦλος ἔτι προσμείνας ἡμέρας ἱκανὰς, τοῖς ἀδελφοῖς ἀποταξάμενος, ἐξέπλει εἰς τὴν Συρίαν, καὶ σὺν αὐτῷ Πρίσκιλλα καὶ Ἀκύλας, κειράμενος τὴν κεφαλὴν ἐν Κεγχρεαῖς. εἶχε γὰρ εὐχήν. κατῆντησε δὲ εἰς Ἔφεσον, καὶ ἐκείνους κατέλιπεν αὐτοῦ. αὐτὸς δὲ εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν, διελέχθη τοῖς Ἰουδαίοις. Ἐρωτώντων δὲ αὐτῶν ἐπὶ πλείονα χρόνον μεῖναι παρ' αὐτοῖς, οὐκ ἐπένευσεν, ἀλλὰ ἀπετάξατο αὐτοῖς, εἰπών. Δεῖ με πάντως τὴν ἑορτὴν τὴν ἐρχομένην ποιῆσαι εἰς Ἱεροσόλυμα, πάλιν δὲ ἀνακάμψω πρὸς ὑμᾶς, τοῦ θεοῦ θέλοντος. καὶ ἀνήχθη ἀπὸ τῆς Ἐφέσου. καὶ κατελθὼν εἰς Καισάρειαν, ἀναβὰς καὶ ἀσπασάμενος τὴν ἐκκλησίαν, κατέβη εἰς Ἀντιόχειαν. καὶ ποιήσας χρόνον τινὰ, ἐξῆλθε, διερχόμενος καθεξῆς τὴν Γαλατικὴν χώραν καὶ Φρυγίαν, ἐπιστηρίζων πάντας

domino cũ tota domo ſua, multiq; Corinthiorum audientes credebant ac baptizabantur. Dixit autẽ dominus nocte per uiſionem Paulo: Noli timere, ſed loquere & ne taceas, propterea quod ego ſim tecum. & nemo adorietur te ut affligat te, quoniã populus eſt mihi multus in hac ciuitate. Sedit autẽ ibi annũ & ſex menſes, docens eos ſermonẽ dei. Cæterũ cum Gallio ageret procõſulem Achaiæ, inſurrexerunt uno animo Iudæi in Paulum, & adduxerunt eum ad tribunal, dicentes: contra legem hic ſuadet hominibus colere deum. Cum autẽ Paulus iam pararet aperire os, dixit Gallio ad Iudæos: ſi qua iniuria eſſet aut facinus malum, ò Iudæi merito uos ſuſtinerem. ſi uero quæſtio eſt de ſermone ac nominibus & lege ueſtrate, uoſipſi uideritis. Iudex enim ego horũ nolo eſſe. Et abegit eos à tribunali. Apprehẽſum autẽ omes Græci Soſthenem principem ſynagogæ percutiebant ante tribunal, neq; quicq; eorum Gallioni curæ erat. Paulus uero deinde commoratus dies multos, uale dicto fratribus, abnauigauit in Syriam, comitantibus eum Priſcilla & Aquila, poſteaq; raſerat caput in Cenchreis. habebat em uotũ. Deuenitq; Epheſum, & illos ibi reliquit. Ipſe uero ingreſſus ſynagogam, diſputabat cũ Iudæis. Rogantibus autẽ eis ut tẽpore ampliori maneret apud ſe, non annuit, ſed ualedixit illis, dicens: Oportet omino me feſtum qd' inſtat, agere Hieroſolymis. ſed iterũ reuertar ad uos, deo uolente. Et ſoluit Epheſo, cũq; peruenifſet Cæſareã, aſcẽdiſſetq; & ſalutaſſet eccleſiam, deſcẽdit Antiochiã. Et cõmoratus illic aliquantũ tẽporis, profectus eſt, perambulans ex ordine Galaticam regionẽ ac Phrygiam, confirmans

omnes

πάντας τοὺς μαθητάς. Ἰουδαῖος δέ τις ἀπολλῶς ὀνόματι, ἀλεξανδρεὺς τῷ γένει, ἀνὴρ λόγιος, κατήντησεν εἰς Ἔφεσον, δυνατὸς ὢν ἐν ταῖς γραφαῖς. οὗτος ἦν κατηχημένος τὴν ὁδὸν τοῦ κυρίου, καὶ ζέων τῷ πνεύματι ἐλάλει, καὶ ἐδίδασκεν ἀκριβῶς τὰ περὶ τοῦ κυρίου, ἐπιστάμενος μόνον τὸ βάπτισμα Ἰωάννου. οὗτός τε ἤρξατο παρρησιάζεσθαι ἐν τῇ συναγωγῇ. ἀκούσαντες δὲ αὐτοῦ Ἀκύλας καὶ Πρίσκιλλα, προσελάβοντο αὐτόν, καὶ ἀκριβέστερον αὐτῷ ἐξέθεντο τὴν τοῦ θεοῦ ὁδόν. Βουλομένου δὲ αὐτοῦ διελθεῖν εἰς τὴν Ἀχαΐαν, προτρεψάμενοι οἱ ἀδελφοὶ ἔγραψαν τοῖς μαθηταῖς ἀποδέξασθαι αὐτόν. ὃς παραγενόμενος, συνεβάλετο πολὺ τοῖς πεπιστευκόσι διὰ τῆς χάριτος· εὐτόνως γὰρ τοῖς Ἰουδαίοις διακατηλέγχετο, δημοσίᾳ, ἐπιδεικνὺς διὰ τῶν γραφῶν, εἶναι τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν. Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν Ἀπολλὼ εἶναι ἐν Κορίνθῳ, Παῦλον διελθόντα τὰ ἀνωτερικὰ μέρη, ἐλθεῖν εἰς Ἔφεσον, καὶ εὑρών τινας μαθητὰς, εἶπε πρὸς αὐτούς. Εἰ πνεῦμα ἅγιον ἐλάβετε πιστεύσαντες; οἱ δὲ εἶπον πρὸς αὐτόν. ἀλλ' οὐδὲ εἰ πνεῦμα ἅγιόν ἐστιν, ἠκούσαμεν. εἶπέ τε πρὸς αὐτούς. Εἰς τί οὖν ἐβαπτίσθητε; οἱ δὲ εἶπον. εἰς τὸ Ἰωάννου βάπτισμα. Εἶπε δὲ Παῦλος. Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισε βάπτισμα μετανοίας, τῷ λαῷ λέγων εἰς τὸν ἐρχόμενον μετ' αὐτὸν, ἵνα πιστεύσωσι, τοῦτέστιν, εἰς τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν. Ἀκούσαντες δὲ ἐβαπτίσθησαν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ· καὶ ἐπιθέντος αὐτοῖς τοῦ Παύλου τὰς χεῖρας, ἦλθε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτούς, ἐλάλουν τε γλώσσαις, καὶ προεφήτευον. ἦσαν δὲ οἱ πάντες ἄνδρες ὡσεὶ δεκαδύο. Εἰσελθὼν δὲ εἰς τὴν συναγωγὴν, ἐπαρρησιάζετο ἐπὶ μῆνας τρεῖς, διαλεγόμενος καὶ πείθων τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. Ὡς δέ τινες ἐσκληρύνοντο καὶ ἠπείθουν, κακολογοῦντες τὴν ὁδὸν ἐνώπιον τοῦ πλήθους, ἀποστὰς ἀπ' αὐτῶν, ἀφώρισε τοὺς μαθητὰς, καθ' ἡμέραν διαλεγόμενος

omnes discipulos. Iudæus autē quidam Apollos nomine, Alexandrinus genere, uir eloquēs, deuenit Ephesum, potens in scripturis. Hic erat institutus in uia domini, & feruens spiritu loquebat & docebar diligenter ea quæ sunt domini, sciens tantum baptisma Ioannis. Et hic cœpit libere loqui in synagoga. Quem cum audissent Priscilla & Aquila, assumpserunt eum, atq; exactius exposuerunt ei uiam dei. Cum autem uellet ire Achaiam, exhortati fratres scripserunt discipulis, ut susciperent eum. Qui cum uenisset, contulit multum his qui crediderūt per gratiam. Vehemēter enim Iudæos reuincebat, publice, ostendēs per scripturas, qd Iesus esset Christus. Factum est autē cum Apollos esset Corinthi, ut Paulus peragratis superioribꝰ partibus, ueniret Ephesum, & repertis quibusdam discipulis, dixit ad eos: Num spiritum sanctum accepistis, postcaq̄ credidistis? At illi dixerunt ad eum: Imò neq; sit ne spiritus sanctus, audiuimus. Et ait ad illos: Quo ergo baptizati estis? At illi dixerunt: Ioannis baptismate. Dixit autem Paulus: Ioannes quidem baptizauit baptismo pœnitentiæ, populo loquens de eo, qui uenturus esset post ipsum, ut crederent, hoc est, de Christo Iesu. His auditis baptizati sunt sub nomine domini Iesu. Et cum imposuisset illis manus Paulus, uenit spiritus sanctus super eos, & loquebantur linguis, & prophetabant. Erant autem omnes uiri ferè duodecim. Introgressus autē synagogam, libere loquebatur ad tres menses, disputans & suadens de regno dei. Cum autē quidam indurarentur nec crederent, male loquentes de uia dñi corā multitudine, digressus ab illis, segregauit discipulos, quotidie dispu- XIX

μηνος ὢν τῆ σχολῆ τυράννυ τινός. τοῦτο δὲ ἐγ
ένετο ἐπὶ ἔτη δύο, ὥσε πάντας τοὺς κατοι
κοῦντας τὴν ἀσίαν, ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ
κυρίου ΙΗΣΟΥ, Ἰουδαίους τε καὶ Ἕλληνας. Δυ
νάμεις τε οὐ τὰς τυχούσας ἐποίει ὁ θεὸς διὰ
τῶν χειρῶν παύλυ, ὥστε καὶ ἐπὶ τοὺς ἀσθε
νοῦντας ἐπιφέρεσθαι ἀπὸ τοῦ χρωτὸς αὐτοῦ
σουδάρια, ἢ σημικίνθια, καὶ ἀπαλλάσσεσθαι
ἀπ' αὐτῶν τὰς νόσους, τά τε πνεύματα τὰ
πονηρὰ ἐξέρχεσθαι ἀπ' αὐτῶν. ἐπεχείρησαν
δέ τινες ἀπὸ τῶν περιερχομένων Ἰουδαίων
ἐξορκιστῶν, ὀνομάζειν ἐπὶ τοὺς ἔχοντας τὰ
πνεύματα τὰ πονηρὰ, τὸ ὄνομα τοῦ κυρίυ
ΙΗΣΟΥ, λέγοντες. ὁρκίζομεν ὑμᾶς τὸν ΙΗ
ΣΟΥΝ, ὃν ὁ παῦλος κηρύσσει. ἦσαν δέ τινες
υἱοὶ σκευᾶ Ἰουδαίου ἀρχιερέως ἑπτὰ, οἱ τοῦ
το ποιοῦντες. ἀποκριθὲν δὲ τὸ πνεῦμα τὸ
πονηρὸν, εἶπε. τὸν ΙΗΣΟΥΝ γινώσκω, καὶ
τὸν παῦλον ἐπίσταμαι, ὑμεῖς δὲ τίνες ἐστέ;
Καὶ ἐφαλόμενος ἐπ' αὐτοὺς ὁ ἄνθρωπος ἐν ᾧ
ἦν τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν, Καὶ κατακυριεύσας
αὐτῶν, ἴσχυσε κατ' αὐτῶν, ὥστε γυμνοὺς
καὶ τετραυματισμένους ἐκφυγεῖν ἐκ τοῦ οἴ
κου ἐκείνου. τοῦτο δὲ ἐγένετο γνωστὸν πᾶσιν
Ἰουδαίοις τε καὶ Ἕλλησι τοῖς κατοικοῦσι τὴν
Ἔφεσον, καὶ ἐπέπεσε φόβος ἐπὶ πάντας
αὐτούς, καὶ ἐμεγαλύνετο τὸ ὄνομα τοῦ κυρίυ
ΙΗΣΟΥ. πολλοί τε τῶν πεπιστευκότων ἤρχον
το ἐξομολογούμενοι καὶ ἀναγγέλλοντες τὰς
πράξεις αὐτῶν. ἱκανοὶ δὲ τῶν τὰ περίεργα
πραξάντων, συνενέγκαντες τὰς βίβλους κα
τέκαιον ἐνώπιον πάντων, καὶ συνεψήφι
σαν τὰς τιμὰς αὐτῶν, καὶ εὗρον ἀργυρίυ μυ
ριάδας πέντε. οὕτως κατακράτος ὁ λό
γος τοῦ κυρίου ἠύξανε καὶ ἴσχυεν. Ὡς δὲ ἐπλη
ρώθη ταῦτα, ἔθετο ὁ παῦλος ἐν τῷ πνεύ
ματι, διελθὼν τὴν μακεδονίαν καὶ ἀχαΐ
αν, πορεύεσθαι εἰς ἱερουσαλήμ, εἰπών. ὅτι
μετὰ τὸ γενέσθαι με ἐκεῖ, δεῖ με καὶ ῥώμην
ἰδεῖν. ἀποστείλας δὲ εἰς τὴν μακεδονίαν δύο
τῶν διακονούντων αὐτῷ, τιμόθεον καὶ ἔραστον,
αὐτὸς

tans in ſchola Tyranni cuiuſdam. Hoc autem factum eſt per biennium, ita ut omnes qui habitabant in Aſia, audirent ſermonem domini, Iudæi ſimul & Græci. Virtutesque non uulgares ædebat deus per manus Pauli, ita ut etiam ſuper infirmos deferrentur à corpore eius ſudaria & ſemicincta: & recederent ab eis morbi, & ſpiritus mali egrederentur. Tentauerunt autem quidam è circumeuntibus Iudæis exorciſtis inuocare ſuper eos qui habebant ſpiritus malos, nomen domini Ieſu, dicentes: Adiuram9 uos per Ieſum, quē Paulus prædicat. Erant autem quidam filij Sceuæ Iudæi principis ſacerdotum ſeptem, qui hoc faciebant. Reſpondens autem ſpiritus malus, dixit: Ieſum noui, & Paulum ſcio, uos autem qui eſtis? Et inſiliens in eos homo in quo erat dæmonium malum, & dominatus eis, inualuit contra eos, ita ut nudi & uulnerati effugerent de domo illa. Hoc autem innotuit omnibus Iudæis ſimul & Græcis qui habitabant Epheſi, & incidit timor ſuper omnes illos, & magnificabatur nomen domini Ieſu. Multiq; credentium ueniebant confitentes & annunciantes facta ſua. Multi autem ex eis, qui curioſas artes exercuerant, comportatos libros exuſſerunt coram omnibus, & ſupputatis precijs illorum, repererunt pecuniæ quinquies decem milia. Ita fortiter creſcebat ſermo dei & confirmabatur. His autem expletis, propoſuit Paulus in ſpiritu, tranſita Macedonia & Achaia, ire Hieroſolymam, dicens: poſtquam fuero ibi, oportet me & Rhomam uidere. Miſſis autē in Macedoniam duobus ex ijs, qui miniſtrabant ſibi, uidelicet Timotheo & Eraſto,

ipſe

αὐτὸς ἐπέσχε χρόνον εἰς τὴν ἀσίαν. ἐγένετο δὲ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον τάραχος οὐκ ὀλίγος περὶ τῆς ὁδοῦ. δημήτριός γάρ τις ὀνόματι, ἀργυροκόπος, ποιῶν ναοὺς ἀργυροῦς ἀρτέμιδος, παρεῖχετο τοῖς τεχνίταις ἐργασίαν οὐκ ὀλίγην, οὓς συναθροίσας καὶ τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα ἐργάτας, εἶπεν. ἄνδρες ἐπίστασθε, ὅτι ἐκ ταύτης τῆς ἐργασίας ἡ εὐπορία ἡμῖν ἐστι. καὶ θεωρεῖτε καὶ ἀκούετε, ὅτι οὐ μόνον ἐφέσου, ἀλλὰ σχεδὸν πάσης τῆς ἀσίας ὁ παῦλος οὗτος πείσας, μετέστησεν ἱκανὸν ὄχλον, λέγων. ὅτι οὐκ εἰσὶ θεοὶ, οἱ διὰ χειρῶν γινόμενοι. οὐ μόνον δὲ τοῦτο κινδυνεύει ἡμῖν τὸ μέρος εἰς ἀπελεγμὸν ἐλθεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς μεγάλης θεᾶς ἀρτέμιδος ἱερὸν εἰς οὐδὲν λογισθῆναι, μέλλειν τε καὶ καθαιρεῖσθαι τὴν μεγαλειότητα αὐτῆς, ἣν ὅλη ἡ ἀσία καὶ ἡ οἰκουμένη σέβεται. ἀκούσαντες δὲ καὶ γενόμενοι πλήρεις θυμοῦ, ἔκραζον λέγοντες. μεγάλη ἡ ἄρτεμις ἐφεσίων. καὶ ἐπλήσθη ἡ πόλις ὅλη τῆς συγχύσεως, ὥρμησάν τε ὁμοθυμαδὸν εἰς τὸ θέατρον, συναρπάσαντες γάϊον καὶ ἀρίσταρχον μακεδόνας, συνεκδήμους τοῦ παύλου. τοῦ δὲ παύλου βουλομένου εἰσελθεῖν εἰς τὸν δῆμον, οὐκ εἴων αὐτὸν οἱ μαθηταί. τινὲς δὲ καὶ τῶν ἀσιαρχῶν, ὄντες αὐτῷ φίλοι, πέμψαντες πρὸς αὐτὸν, παρεκάλουν, μὴ δοῦναι ἑαυτὸν εἰς τὸ θέατρον. ἄλλοι μὲν οὖν ἄλλό τι ἔκραζον. ἦν γὰρ ἡ ἐκκλησία συγκεχυμένη, καὶ οἱ πλείους οὐκ ἤδεισαν τίνος ἕνεκεν συνεληλύθεσαν. ἐκ δὲ τοῦ ὄχλου προεβίβασαν ἀλέξανδρον, προβαλόντων αὐτὸν τῶν ἰουδαίων. ὁ δὲ ἀλέξανδρος κατασείσας τὴν χεῖρα, ἤθελεν ἀπολογεῖσθαι τῷ δήμῳ, ἐπιγνόντων δὲ ὅτι ἰουδαῖός ἐστι, φωνὴ ἐγένετο μία ἐκ πάντων, ὡς ἐπὶ ὥρας δύο κραζόντων, μεγάλη ἡ ἄρτεμις ἐφεσίων. κατασείλας δὲ ὁ γραμματεὺς τὸν ὄχλον, φησίν. ἄνδρες ἐφέσιοι, τίς γάρ ἐστιν ἄνθρωπος, ὃς οὐ γινώσκει τὴν ἐφεσίων πόλιν, νεωκόρον οὖσαν τῆ

ipse remansit ad tempus in Asia. Ortus est autem illo tempore tumultus nō exiguus de illa uia. Nam quidam nomine Demetrius, faber argentarius, qui faciebat delubra argentea Dianæ, præstabat artificibus non exiguum quæstum: quibus conuocatis & ijs qui similium rerum erant opifices, dixit: Viri scitis, quod ex hoc opificio quæstus nobis est. & uidetis & auditis, quod non solum Ephesi, sed penè totius Asiæ Paulus hic persuasit, & auertit multam turbam, dicens: quod nō sint dij, qui manibus fiunt. Non solum autē hæc pars nobis in periculum uenit, ne reprobetur, uerumetiam ne magnæ deæ Dianæ templum pro nihilo habeatur, futurumque sit ut etiam destruatur maiestas eius, quam tota Asia & orbis colit. His auditis, repleti sunt ira, & exclamauerunt, dicētes: Magna Diana Ephesiorum. Et impleta est ciuitas tota confusione, & impetum fecerūt uno animo in theatrum, correpto Gaio & Aristarcho Macedonibus, comitibus Pauli. Paulo autem uolente intrare ad populum, non permiserūt discipuli. Quidam autē & ex Asiæ primoribꝰ, qui erant amici eius, miserunt ad eum, rogantes, ne se daret in theatrum. Alij quidem igitur aliud clamabant. Erat enim concio cōfusa, & plerique nesciebant qua ex causa cōuenissent. De turba autem protraxerunt Alexandrum, propellentibus eum Iudæis. Alexander autem manu silentio postulato, uolebat rationē reddere populo. Quem ut cognouerunt Iudæum esse, uox orta est una omniū, fermè ad horas duas clamantium: Magna Diana Ephesiorum. Cum autē sedasset scriba turbam, dixit: Viri Ephesij, quis enim est hominū, qui nesciat Ephesiorū ciuitatē cultricem esse

φὴ μεγάλης θεᾶς ἀρτέμιδος καὶ τοῦ διοπετοῦς·
ἀναντιῤῥήτων οὖν ὄντων τούτων, δέον ὑμᾶς
κατεσταλμένους ὑπάρχειν, καὶ μηδὲν
προπετὲς πράσσειν. ἠγάγετε γὰρ τοὺς ἄνδρας
τούτους, οὔτε ἱεροσύλους, οὔτε βλασφημοῦν-
τας τὴν θεὰν ὑμῶν. εἰ μὲν οὖν δημήτριος καὶ
οἱ σὺν αὐτῷ τεχνῖται πρός τινα λόγον ἔχου-
σιν, ἀγοραῖοι ἄγονται, καὶ ἀνθύπατοί εἰσιν,
ἐγκαλείτωσαν ἀλλήλοις. εἰ δέ τι περὶ ἑτέρων
ἐπιζητεῖτε, ἐν τῇ ἐννόμῳ ἐκκλησίᾳ ἐπιλυ-
θήσεται. καὶ γὰρ κινδυνεύομεν ἐγκαλεῖσθαι στά-
σεως περὶ τῆς σήμερον, μηδενὸς αἰτίου ὑπάρ-
χοντος, περὶ οὗ δυνησόμεθα δοῦναι λόγον τῆς
συστροφῆς ταύτης. καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἀπέ-
λυσε τὴν ἐκκλησίαν. Μετὰ δὲ τὸ παύσασθαι
τὸν θόρυβον, προσκαλεσάμενος ὁ παῦλος
τοὺς μαθητὰς, καὶ ἀσπασάμενος, ἐξῆλθε πο-
ρευθῆναι εἰς τὴν μακεδονίαν. διελθὼν δὲ τὰ
μέρη ἐκεῖνα, καὶ παρακαλέσας αὐτοὺς λόγῳ
πολλῷ, ἦλθεν εἰς τὴν ἑλλάδα. ποιήσας τε μῆ-
νας τρεῖς, γενομένης αὐτῷ ἐπιβουλῆς ὑπὸ τῶν
ἰουδαίων μέλλοντι ἀνάγεσθαι εἰς τὴν συρίαν,
ἐγένετο γνώμης τοῦ ὑποστρέφειν διὰ μα-
κεδονίας. συνείπετο δὲ αὐτῷ ἄχρι τῆς ἀσίας
σώπατρος βεροιαίου, θεσσαλονικέων δὲ ἀρι-
στάρχος καὶ σεκοῦνδος καὶ γάϊος δερ-
βαῖος καὶ τιμόθεος, ἀσιανοὶ δὲ τυχικὸς καὶ
τρόφιμος, οὗτοι προελθόντες, ἔμενον ἡμᾶς
ἐν τρωάδι, ἡμεῖς δὲ ἐξεπλεύσαμεν μετὰ τὰς
ἡμέρας τῶν ἀζύμων ἀπὸ φιλίππων, καὶ ἦλ-
θομεν πρὸς αὐτοὺς εἰς τὴν τρωάδα ἄχρις ἡ-
μερῶν πέντε. οὗ διετρίψαμεν ἡμέρας ἑπτά.
Ἐν δὲ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων, συνηγμένων
τῶν μαθητῶν κλάσαι ἄρτον, ὁ παῦλος διε-
λέγετο αὐτοῖς, μέλλων ἐξιέναι τῇ ἐπαύριον,
παρέτεινέ τε τὸν λόγον μέχρι μεσονυκτίου, ἦσαν
δὲ λαμπάδες ἱκαναὶ ἐν τῷ ὑπερῴῳ οὗ ἦσαν
συνηγμένοι. καθήμενος δέ τις νεανίας ὀνό-
ματι εὔτυχος ἐπὶ τοῦ θυρίδος, καταφερόμε-
νος ὕπνῳ βαθεῖ, διαλεγομένου τοῦ παύλου,
ἐπὶ πλεῖον κατενεχθεὶς ὑπὸ τοῦ ὕπνου, ἔπε-
σεν

magnæ deæ Dianæ, & à Ioue delapsi si-
mulacri. Cū igitur his nemo cōtradicat,
oportet uos sedatos esse, & nihil præcipi
tanter agere. Adduxistis eīm hoies istos,
neq; sacrilegos, neq; contumelioſos in
deam uestrā. Quod si Demetrius & qui
cum eo sunt artifices habēt aduersus ali-
quē causam, conuentus forenses agunt, &
proconsules sunt, accusent inuicē. Siquid
autē de rebus alijs quæritis, in legitima
cōcione dirimet. Nam periculum est, ne
seditionis hodiernæ, rei fiamus, cū nulla
subsit causa, unde poterimus reddere ra-
tionem cōcursus istius. Et cū hæc dixisset,
dimisit concionē. Postq; autē cessauit
tumultus, uocatis ad se Paulus discipu- XX
lis, cōplexusq; illos profectus est, ut iret
in Macedoniam. Cum autē perambulas
set partes illas, & exhortatus eos fuisset
multo sermone, uenit in Græciam, & ibi
peractis mensibus tribus, cum essent illi
structæ insidiæ à Iudæis soluturo in Sy-
riam, habebat in animo, ut reuerterent
per Macedoniam. Comitatus est autem
eum usq; ad Asiam Sopater Berrhœen
sis, Thessalonicensium uero Aristarchus
& Secūdus & Gaius Derbæus ac Timo
theus, Asiani uero Tychicus & Trophi-
mus. Hi cum præcessissent, expectarunt
nos Troade, nos uero abnauigauimus
post dies azymorū à Philippis, & ueni-
mus ad eos Troadem intra dies quinq;,
ubi demorati sum⁹ dieb⁹ septē. Vno aūt
die sabbatorū, cum cōuenissent discipuli
ad frangēdū panē, Paulus differebat eis,
ꝓfecturus postridie, ꝓtraxitq; sermonē
usq; in mediā noctē. Erant autē lucernæ
multæ in cœnaculo ubi eram⁹ cōgregati.
Sedēs aūt qdā adolescēs noie Eutych⁹ in
fenestra, cū degrauaret somno ꝓfundo,
differēte diu Paulo magis depressus sōno,
decidit

σεν

ὀεμ ἀπὸ τῶ τριςέγου κάτω, ⊙ ἤρθη νεκρός. καταβὰς δὲ ὁ παῦλος, ἐπέπεσεμ αὐτῷ, καὶ συμπεριλαβὼμ, εἶπε. Μὴ θορυβεῖσθε, ἡ γὰρ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν αὐτῷ ἐστιμ. ἀναβὰς δὲ κλάσας ἄρτομ καὶ γευσάμενος, ἐφ' ἱκανόμ τε ὁμιλήσας ἄχρι αὐγῆς, οὕτως ἐξῆλθεμ. ἤγαγομ δὲ τὸμ παῖδα ζῶντα, καὶ παρεκλήθησαμ οὐ μετρίως. Ἡμεῖς δὲ προελθόντες ἐπὶ τὸ πλοῖομ, ἀνήχθημεμ εἰς τὰσσομ, ἐκεῖθεμ μέλλοντες ἀναλαμβάνειμ τὸμ παῦλομ. οὕτως γὰρ ἦμ διατεταγμένος, μέλλωμ αὐτὸς πεζεύειμ. ὡς δὲ συνέβαλεμ ἡμῖμ εἰς τὴμ ἄσσομ, ἀναλαβόντες αὐτὸμ, ἤλθομεμ εἰς μιτυλήνην. κἀκεῖθεμ ἀποπλεύσαντες, τῇ ἐπιούσῃ κατηντήσαμεμ ἀντίκρυ Χίου. τῇ δὲ ἑτέρᾳ παρεβάλομεμ εἰς σάμομ, καὶ μείναντες ἐν τρωγυλλίῳ, τῇ ἐχομένῃ ἤλθομεμ εἰς μίλητομ. Ἐκρινε γὰρ ὁ παῦλος παραπλεῦσαι τὴν ἔφεσομ, ὅπως μὴ γένηται αὐτῷ χρονοτριβῆσαι ἐν τῇ ἀσίᾳ. ἔσπευδε γὰρ εἰ δυνατὸμ ἦμ αὐτῷ, τὴν ἡμέραμ τῆς πεντηκοστῆς γενέσθαι εἰς ἱεροσόλυμα. ἀπὸ δὲ τῆς μιλήτου πέμψας εἰς ἔφεσομ, μετεκαλέσατο τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας. ὡς δὲ παρεγένοντο πρὸς αὐτόμ, εἶπεμ αὐτοῖς. ὑμεῖς ἐπίστασθε ἀπὸ πρώτης ἡμέρας, ἀφ' ἧς ἐπέβην εἰς τὴμ ἀσίαμ, πῶς μεθ' ὑμῶμ τὸμ πάντα χρόνομ ἐγενόμην, δουλεύωμ τῷ κυρίῳ μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης, καὶ πολλῶμ δακρύωμ καὶ πειρασμῶμ, τῶν συμβάντωμ μοι ἐν ταῖς ἐπιβουλαῖς τῶν ἰουδαίωμ, ὡς οὐδὲμ ὑπεστειλάμην τῶν συμφερόντωμ, τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι ὑμῖμ, καὶ διδάξαι ὑμᾶς δημοσίᾳ καὶ κατ' οἴκους, διαμαρτυρόμενος ἰουδαίοις τε καὶ ἕλλησι, τὴμ εἰς τὸμ θεὸμ μετάνοιαμ, καὶ πίστιμ τὴμ εἰς τὸμ κύριομ ἡμῶμ Ιησοῦμ. καὶ νῦμ ἰδοὺ ἐγὼ δεδεμένος τῷ πνεύματι, πορεύομαι εἰς ἱερουσαλήμ, τὰ ἐν αὐτῇ συναντήσοντά μοι μὴ εἰδώς. πλὴν ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιομ κατὰ πόλιμ διαμαρτύρεται, λέγομ, ὅτι δεσμά με καὶ θλίψεις μένουσιμ, ἀλλ' οὐδενὸς λόγομ

decidit extertio cœnaculo deorſum, & ſublatus eſt mortuus. Cum deſcendiſſet autẽ Paulus, incubuit ſuper eum, & complexus dixit: Nolite turbari, Anima em̃ eius in ipſo eſt. Cum aſcendiſſet autẽ, fregiſſetq; panẽ ac deguſtaſſet, diu collocutus uſq; ad diluculũ, ita demũ profectus eſt. Adduxerũt autẽ puerum uiuentẽ, & refocillati ſunt nõ mediocriter. Nos autẽ conſcenſa naui ſoluimus Aſſon, inde excepturi Paulum. Sic enim ordinauerat, ipſe per terram iter facturus. Cum autẽ conueniſſemus Aſſon, recepto eo, uenimus in Mitylenem. Et inde nauigantes, ſequẽti die uenimus contra Chium. Poſtridie uero appulimus Samum, & commorati Trogyllij, proximo die uenimus in Miletum: propoſuerat enim Paulus præternauigare Epheſum, ne tempus tereret in Aſia. Feſtinabat enim, ſi poſſibile ſibi eſſet, ut diem pentecoſten ageret Hieroſolymis. À Mileto autem miſſis Epheſum nuncijs, accerſiuit preſbyteros eccleſiæ, qui cum peruenìſſent ad ipſum, dixit eis: Vos ſcitis à primo die quo ingreſſus ſum Aſiam, quomõ uobiſcũ per omne tẽpus fuerim, ſeruiẽs dño cũ omni animi humilitate, cumq; multis lachrymis & tentationibus, quæ mihi acciderũt ex inſidijs Iudæorũ, ut nihil ſuffugerim eorum quæ eſſent in rem ueſtram, quin annunciarem uobis & docerem uos publice & domeſtice, teſtificans Iudæis ſimul & Græcis, eam quæ erga deum eſt pœnitẽtiam, ac fidem quæ eſt erga dñm noſtrũ Ieſum. Et nunc ecce ego alligatus ſpiritu, proficiſcor Hieroſolymam, quæ in ea obuentura ſint mihi ignorans, niſi quod ſpiritus ſanctus per ſingulas ciuitates teſtificatur, dicens: quod uincula & afflictiones me manent. Verum nihil

λόγον ποιοῦμαι, οὐδὲ ἔχω τὴν ψυχήν μου τιμίαν ἐμαυτῷ, ὡς τελειῶσαι τὸν δρόμον μου μετὰ χαρᾶς, καὶ τὴν διακονίαν ἣν ἔλαβον παρὰ τοῦ κυρίου ἰησοῦ, διαμαρτύρασθαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ. καὶ νῦν ἰδοὺ ἐγὼ οἶδα, ὅτι οὐκ ἔτι ὄψεσθε τὸ πρόσωπόν μου, ὑμεῖς πάντες ἐν οἷς διῆλθον, κηρύσσων τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. διὸ μαρτύρομαι ὑμῖν ἐν τῇ σήμερον ἡμέρᾳ, ὅτι καθαρὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ αἵματος πάντων. οὐ γὰρ ὑπεστειλάμην τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι πᾶσαν τὴν βουλὴν τοῦ θεοῦ. προσέχετε οὖν ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ὑμᾶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, ἣν περιεποιήσατο διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος. ἐγὼ γὰρ οἶδα τοῦτο, ὅτι εἰσελεύσονται μετὰ τὴν ἄφιξίν μου λύκοι βαρεῖς εἰς ὑμᾶς, μὴ φειδόμενοι τοῦ ποιμνίου, καὶ ἐξ ὑμῶν αὐτῶν ἀναστήσονται ἄνδρες, λαλοῦντες διεστραμμένα, τοῦ ἀποσπᾶν τοὺς μαθητὰς ὀπίσω αὐτῶν. διὸ γρηγορεῖτε, μνημονεύοντες, ὅτι τριετίαν νύκτα καὶ ἡμέραν οὐκ ἐπαυσάμην μετὰ δακρύων νουθετῶν ἕνα ἕκαστον, καὶ τὰ νῦν παρατίθημι ὑμᾶς ἀδελφοὶ τῷ θεῷ, καὶ τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ τῷ δυναμένῳ ἐποικοδομῆσαι καὶ δοῦναι ὑμῖν κληρονομίαν ἐν τοῖς ἡγιασμένοις πᾶσιν. ἀργυρίου, ἢ χρυσίου, ἢ ἱματισμοῦ οὐδενὸς ἐπεθύμησα, αὐτοὶ δὲ γινώσκετε, ὅτι ταῖς χρείαις μου καὶ τοῖς οὖσι μετ' ἐμοῦ ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρες αὗται. πάντα ὑπέδειξα ὑμῖν, ὅτι οὕτως κοπιῶντας δεῖ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀσθενούντων. μνημονεύειν τε τῶν λόγων τοῦ κυρίου ἰησοῦ, ὅτι αὐτὸς εἶπε. μακάριόν ἐστι διδόναι μᾶλλον ἢ λαμβάνειν. καὶ ταῦτα εἰπὼν, θεὶς τὰ γόνατα αὐτοῦ, σὺν πᾶσιν αὐτοῖς προσηύξατο. ἱκανὸς δὲ ἐγένετο κλαυθμὸς πάντων, καὶ ἐπιπεσόντες ἐπὶ τὸν τράχηλον τοῦ παύλου, κατεφίλουν αὐτόν, ὀδυνώμενοι μάλιστα ἐπὶ τῷ λόγῳ, ᾧ εἰρήκει, ὅτι οὐκ ἔτι μέλλουσι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ θεωρεῖν

me mouet, neq; uita mea chara eſt mihi ipſi, ut conſummem curſum meum cum gaudio, & miniſterium quod accepi à domino Ieſu, ad teſtificandum euangelium gratiæ dei. Et nunc ecce ego ſcio, quod poſthac non uidebitis faciem meam, uos omnes per quos tranſiui, prædicans regnum dei. Quapropter conteſtor uos hodierno die, quod mundus ego ſum à ſanguine omnium. Non enim ſubterfugi, quo minus annunciarim omne conſilium dei uobis. Attendite igitur uobis & cuncto gregi, in quo uos ſpiritus ſanctus poſuit epiſcopos ad regendum eccleſiam dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo. Ego enim noui hoc, quod ingreſſuri ſint poſt diſceſſum meum lupi graues in uos, non parcentes gregi. Et ex uobiſipſis exorientur uiri, loquentes peruerſa, ut abducant diſcipulos poſt ſe. Propter quod uigilate memores, quod per triennium nocte & die non ceſſauerim cum lachrymis monere unumquemque. Et nunc commendo uos fratres deo & ſermoni gratiæ ipſius, qui potens eſt ſuperſtruere & dare uobis hæreditatem inter ſanctificatos omnes. Argentum & aurum, aut ueſtem nullius concupiui, imò ipſi ſcitis, quod neceſſitatibus meis & his qui mecum ſunt, ſuppeditauerunt manus hæ. Omnia oſtendi uobis, quod ſic laborantes oportet ſuſcipere infirmos, ac meminiſſe uerborũ domini Ieſu, quod ipſe dixit: Beatum eſt dare potius quam accipere. Et cum hæc dixiſſet, poſitis genibus ſuis, orauit cum omnibus illis. Magnus autem fletus coortus eſt omnium, & ruentes in collum Pauli, oſculabantur eum dolentes, maxime ob ſermonem quem dixerat, quod amplius faciem eius non eſſent uiſuri.

θεωρεῖμ. προέπεμπομ δὲ αὐτὸμ εἰς τὸ πλοῖομ.

Ως δὲ ἐγένετο ἀναχθῆναι ἡμᾶς ἀποστα-
θέντας ἀπ' αὐτῶμ, εὐθυδρομήσαντες ἤλθομεν
εἰς Κῶμ, τῇ δὲ ἑξῆς εἰς Ῥόδομ, κἀκεῖθεμ
εἰς Πάταρα. καὶ εὑρόντες πλοῖομ διαπερῶμ εἰς
Φοινίκην, ἐπιβάντες ἀνήχθημεμ. ἀναφάναν-
τες δὲ τὴμ Κύπρομ, & καταλιπόντες αὐτὴμ εὐώ-
νυμομ, ἐπλέομεν εἰς Συρίαν, καὶ κατήχθη-
μεμ εἰς Τύρομ. ἐκεῖσε γὰρ ἦμ τὸ πλοῖομ ἀποφορ-
τιζόμενομ τὸμ γόμομ. καὶ ἀνευρόντες μαθη-
τὰς, ἐπεμείναμεν αὐτοῖς ἡμέρας ἑπτά. οἵτι-
νες τῷ Παύλῳ ἔλεγομ διὰ τοῦ πνεύματος,
μὴ ἀναβαίνειμ εἰς Ἱερουσαλήμ. ὅτε δὲ ἐγένετο
ἡμᾶς ἐξαρτίσαι τὰς ἡμέρας, ἐξελθόντες ἐπο-
ρευόμεθα, προπεμπόντωμ ἡμᾶς πάντωμ σὺμ
γυναιξὶ καὶ τέκνοις, ἕως ἔξω τῆς πόλεως, &
θέντες τὰ γόνατα ἐπὶ τὸμ αἰγιαλὸμ προ-
ηύξάμεθα. καὶ ἀσπασάμενοι ἀλλήλους, ἐπέ-
βημεμ εἰς τὸ πλοῖομ. ἐκεῖνοι δὲ ὑπέστρεψαμ
εἰς τὰ ἴδια. ἡμεῖς δὲ τὸμ πλοῦμ διανύσαντες
ἀπὸ Τύρου, κατηντήσαμεμ εἰς Πτολεμαΐδα,
καὶ ἀσπασάμενοι τοὺς ἀδελφούς, ἐμείναμεμ
ἡμέραμ μίαμ παρ' αὐτοῖς. τῇ δὲ ἐπαύριομ ἐξελ-
θόντες οἱ περὶ τὸμ Παῦλομ, ἤλθομεν εἰς Καισά-
ρειαμ. & εἰσελθόντες εἰς τὸ οἶκομ Φιλίππου
τοῦ εὐαγγελιστοῦ ὄντος ἐκ τῶν ἑπτὰ, ἐμείναμεμ παρ'
αὐτῷ. τούτῳ δὲ ἦσαμ θυγατέρες παρθένοι τέσ-
σαρες, προφητεύουσαι. ἐπιμενόντωμ δὲ ἡμῶμ
ἡμέρας πλείους, κατῆλθέ τις ἀπὸ Ἰουδαίας
προφήτης, ὀνόματι Ἄγαβος. καὶ ἐλθὼμ
πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἄρας τὴμ ζώνην τοῦ Παύλου,
δήσας τε αὐτοῦ τὰς χεῖρας & τοὺς πόδας, εἶ-
πε. τάδε λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιομ, Τὸμ ἄνδρα
οὗ ἐστὶμ ἡ ζώνη αὕτη, οὕτως δήσουσιμ οἱ Ἰουδαῖοι
ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ παραδώσουσιμ εἰς χεῖρας
ἐθνῶμ. ὡς δὲ ἠκούσαμεμ ταῦτα, παρεκαλοῦμεν
ἡμεῖς τε καὶ οἱ ἐντόπιοι, τοῦ μὴ ἀναβαίνειμ
αὐτὸμ εἰς Ἱερουσαλήμ. ἀπεκρίθη τε ὁ Παῦλος.
τί ποιεῖτε, κλαίοντες καὶ συνθρύπτοντές μου τὴμ
καρδίαμ; ἐγὼ γὰρ οὐ μόνομ δεθῆναι, ἀλλὰ
καὶ ἀποθανεῖμ εἰς Ἱερουσαλήμ ἑτοίμως

ἔχω

uisuri. Et deducebant eum ad nauem.

Cum autem factum esset ut soluissemus auulsi ab eis, recto cursu uenimus XXI
Coum, & sequenti die Rhodum, & inde Pataram. Et nacti nauem, quæ traijceret in Phœnicen, ea conscensa soluimus. Cum autē cœpissēt nobis apparere Cyprus, relicta ea ad siniſtram, nauigauimus in Syriam, ac uenimus Tyrum. Nam huc nauis exponebat onus. Repertisque discipulis, mansimus ibidem diebus septem. Qui Paulo dicebant per spiritum, ne ascenderet Hierosolymam. Et expletis diebus profecti ibamus, deducentibus nos omnibus unà cum uxoribus & filijs, donec exissemus ciuitatem: & positis genibus in littore, precati sumus. Et consalutatis nobis inuicem, conscendimus nauim, illi autem redierūt ad sua. Nos uero nauigatione explicita, à Tyro descendimus Ptolemāidam, & salutatis fratribus, mansimus diem unum cum illis. Postridie uero nos qui eramus cum Paulo, uenimus Cæsaream. Et ingressi domum Philippi euangelistæ, qui erat unus è septē, mansimus apud eum. Huic autē erant quatuor filiæ uirgines, pphetantes. Et cum permanerem⁹ dies cōplures, aduenit quidam à Iudæa propheta, nomine Agabus. Is cum uenisset ad nos, tulit cingulum Pauli, & alligans illius pedes ac manus, dixit: Hæc dicit spíritus sanctus: Virum cuius est cingulum hoc, sic alligabunt Hierosolymæ Iudæi, tradentq; in manus gentium. Cum autē audissemus hæc, rogabam⁹ & nos & cæteri qui loci illius erant, ne ascēderet Hierosolymam. Tunc respondit Paulus, ac dixit: Quid facitis flentes & affligentes cor meum? Ego uero non solum uinciri, sed & mori paratus sum Hierosolymis

pro

ἔχω ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. μὴ πειθομένου δὲ αὐτοῦ, ἡσυχάσαμεν, εἰπόντες· Τὸ θέλημα τοῦ κυρίου γενέσθω. μετὰ δὲ τὰς ἡμέρας ταύτας ἀποσκευασάμενοι, ἀνεβαίνομεν εἰς Ἰερουσαλήμ. συνῆλθον δὲ καὶ τῶν μαθητῶν ἀπὸ Καισαρείας σὺν ἡμῖν, ἄγοντες παρ' ᾧ ξενισθῶμεν, Μνάσωνί τινι Κυπρίῳ, ἀρχαίῳ μαθητῇ. γενομένων δὲ ἡμῶν εἰς Ἰερουσάλυμα, ἀσμένως ἐδέξαντο ἡμᾶς οἱ ἀδελφοί. τῇ δὲ ἐπιούσῃ εἰσήει ὁ Παῦλος σὺν ἡμῖν πρὸς Ἰάκωβον. πάντες τε παρεγένοντο οἱ πρεσβύτεροι. καὶ ἀσπασάμενος αὐτοὺς ἤρξατο καθ' ἕκαστον, ὧν ἐποίησεν ὁ θεὸς ἐν τοῖς ἔθνεσι, διὰ τῆς διακονίας αὐτοῦ. οἱ δὲ ἀκούσαντες, ἐδόξαζον τὸν κύριον, εἶπόν τε αὐτῷ. θεωρεῖς ἀδελφέ, πόσαι μυριάδες εἰσὶν Ἰουδαίων τῶν πεπιστευκότων; καὶ πάντες ζηλωταὶ τοῦ νόμου ὑπάρχουσι. κατηχήθησαν δὲ περὶ σοῦ, ὅτι ἀποστασίαν διδάσκεις ἀπὸ Μωσέως, τοὺς κατὰ τὰ ἔθνη πάντας Ἰουδαίους, λέγων, μὴ περιτέμνειν αὐτοὺς τὰ τέκνα, μηδὲ τοῖς ἔθεσι περιπατεῖν. τί οὖν ἐστι; πάντως δεῖ πλῆθος συνελθεῖν, ἀκούσονται γὰρ ὅτι ἐλήλυθας. τοῦτο οὖν ποίησον, ὅ σοι λέγομεν. εἰσὶν ἡμῖν ἄνδρες τέσσαρες εὐχὴν ἔχοντες ἐφ' ἑαυτῶν, τούτους παραλαβών, ἁγνίσθητι σὺν αὐτοῖς. καὶ δαπάνησον ἐπ' αὐτοῖς, ἵνα ξυρήσωνται τὴν κεφαλήν. καὶ γνῶσι πάντες, ὅτι ὧν κατήχηνται περὶ σοῦ, οὐδέν ἐστιν, ἀλλὰ στοιχεῖς καὶ αὐτὸς τὸν νόμον φυλάσσων. περὶ δὲ τῶν πεπιστευκότων ἐθνῶν ἡμεῖς ἐπεστείλαμεν, κρίναντες, μηδὲν τοιοῦτον τηρεῖν αὐτούς, εἰ μὴ φυλάσσεσθαι αὐτοὺς τό, τε εἰδωλόθυτον καὶ τὸ αἷμα, καὶ πνικτὸν, καὶ πορνείαν. τότε ὁ Παῦλος παραλαβὼν τοὺς ἄνδρας, τῇ ἐχομένῃ ἡμέρᾳ σὺν αὐτοῖς ἁγνισθείς, εἰσήει εἰς τὸ ἱερόν, διαγγέλλων τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγνισμοῦ, ἕως οὗ προσηνέχθη ὑπὲρ ἑνὸς ἑκάστου αὐτῶν ἡ προσφορά. ὡς δὲ ἔμελλον αἱ ἑπτὰ ἡμέραι συντελεῖσθαι, οἱ

ἀπὸ

pro nomine domini Iesu. Cum uero illi non persuaderet, acquieuimus, dicentes: Domini uoluntas fiat. Post dies autem istos sublatis sarcinis, cōscendebam⁹ Hierosolymam. Conuenerunt autē quidam ex discipulis à Cæsarea nobiscum, adducentes secum, apud quem hospitaremur, Mnasonē quendam Cyprium, antiquū discipulum. Et cum uenissemus Hierosolymam, libenter exceperunt nos fratres. Postero autem die, introibat Paulus nobiscum ad Iacobū, omnesq; cōuenerunt presbyteri. Quos cū salutasset, narrabat per singula, quæ deus fecisset inter gentes per ministeriū ipsius. At illi cum audissent, glorificabant dñm, dixeruntq; ei: Vides frater quot milia sunt Iudæorū qui crediderūt, & omēs studiosi sectatores sunt legis. Audierūt autē de te, quod defectionē doceas à Mose, omēs qui inter gentes sunt Iudæos, dicēs, nō debere eos circumcidere filios, neque secundum instituta uiuere. Quid est ergo? omnino oportet cōuenire multitudinē. Audient eīm te uenisse. Hoc ergo fac quod tibi dicimus. Sunt nobis uiri quatuor uotum habentes super se. His assumptis purifica te cum illis. & impende super illis, ut radant capita: & scient omnes quod quæ de te audierūt, nihil sunt, sed ambulas & ipse custodiens legem. De his autem qui crediderunt ex gentibus nos scripsimus, decernētes, ne quid huiusmodi obseruēt, nisi ut caueant & ab his quæ sunt immolata simulacris, & à sanguine, & suffocato, & stupro. Tunc Paulus assumptis uiris postero die purificatus cū illis intrauit in tēplum, annuncians expletionē dierū purificationis, donec offerretur pro unoquoq; eorum oblatio. Dum autem septem dies iam penè essent expleti, hi qui

ab

ἀπὸ τῆς ἀσίας Ἰουδαῖοι θεασάμενοι αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ, συνέχεον πάντα τὸν ὄχλον, καὶ ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτὸν, κράζοντες. Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, βοηθεῖτε. οὗτός ἐστιν ὁ ἄνθρωπος, ὁ κατὰ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ νόμου καὶ τοῦ τόπου τούτου πάντας πανταχῇ διδάσκων, ἔτι τε καὶ Ἕλληνας εἰσήγαγεν εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ κεκοίνωκε τὸν ἅγιον τόπον τοῦτον. ἦσαν γὰρ ἑωρακότες τρόφιμον τὸν Ἐφέσιον ἐν τῇ πόλει σὺν αὐτῷ, ὃν ἐνόμιζον, ὅτι εἰς τὸ ἱερὸν εἰσήγαγεν ὁ Παῦλος. ἐκινήθη τε ἡ πόλις ὅλη, καὶ ἐγένετο συνδρομὴ τοῦ λαοῦ. καὶ ἐπιλαβόμενοι τοῦ Παύλου, εἷλκον αὐτὸν ἔξω τοῦ ἱεροῦ, καὶ εὐθέως ἐκλείσθησαν αἱ θύραι. ζητούντων δὲ αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ἀνέβη φάσις τῷ χιλιάρχῳ τῆς σπείρης, ὅτι ὅλη συγκέχυται Ἰερουσαλήμ. ὃς παραυτὰ παραλαβὼν στρατιώτας καὶ ἑκατοντάρχους, κατέδραμεν ἐπ' αὐτούς. οἱ δὲ ἰδόντες τὸν χιλίαρχον καὶ τοὺς στρατιώτας, ἐπαύσαντο τύπτοντες τὸν Παῦλον. ἐγγίσας δὲ ὁ χιλίαρχος ἐπελάβετο αὐτοῦ, καὶ ἐκέλευσε δεθῆναι ἁλύσεσι δυσὶ, καὶ ἐπυνθάνετο τίς ἂν εἴη, καὶ τί ἐστι πεποιηκώς. ἄλλοι δὲ ἄλλο τι ἐβόων ἐν τῷ ὄχλῳ. μὴ δυναμένου δὲ γνῶναι τὸ ἀσφαλὲς διὰ τὸν θόρυβον, ἐκέλευσεν ἄγεσθαι αὐτὸν εἰς τὴν παρεμβολήν. ὅτε δὲ ἐγένετο ἐπὶ τοῖς ἀναβαθμοὺς, συνέβη βαστάζεσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, διὰ τὴν βίαν τοῦ ὄχλου, ἠκολούθει γὰρ τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ, κράζον. αἶρε αὐτόν. μέλλων τε εἰσάγεσθαι εἰς τὴν παρεμβολὴν ὁ Παῦλος, λέγει τῷ χιλιάρχῳ. εἰ ἔξεστί μοι εἰπεῖν πρός σε; ὁ δὲ ἔφη. Ἑλληνιστὶ γινώσκεις; οὐκ ἄρα σὺ εἶ ὁ Αἰγύπτιος, ὁ πρὸ τούτων τῶν ἡμερῶν ἀναστατώσας, καὶ ἐξαγαγὼν εἰς τὴν ἔρημον τοὺς τετρακισχιλίους ἄνδρας τῶν σικαρίων; εἶπε δὲ ὁ Παῦλος. ἐγὼ ἄνθρωπος μέν εἰμι Ἰουδαῖος ταρσεὺς, τῆς κιλικίας οὐκ ἀσήμου πόλεως πολίτης. δέομαι δέ σου, ἐπίτρεψόν μοι λαλῆσαι πρὸς τὸν λαόν. ἐπιτρέψαντος δὲ αὐτοῦ, ὁ Παῦλος ἑστὼς ἐπὶ τῶν ἀναβαθμῶν,

κατέσεισε

ab Asia erant Iudæi, cum uidissent eum in templo, conturbarunt totũ populum, & iniecerunt ei manus, clamantes: Viri Israëlitæ, succurrite. Hic est ille homo qui aduersus populum & legẽ & locũ hunc omnes ubique docet, insuper & Græcos induxit in templum, & prophanauit sanctum locum hunc. Viderant enim Trophimum Ephesium in ciuitate cum ipso, quem existimauerũt, quod in templum introduxisset Paulus. Commotaq; est ciuitas tota, & factus est concursus populi. Et apprehensum Paulum, protrahebant è templo, statimq; clausæ sunt fores. Quærentibus autẽ illis eum occidere, nunciatum est tribuno cohortis, quod tota conturbata esset Hierosolyma. Qui statim assumptis militibus ac centurionibus, decucurrit ad illos. At illi cum uidissent tribunum ac milites, cessauerũt percutere Paulum. Tunc accedens tribunus apprehendit eum, & iussit alligari catenis duabus, & interrogabat quis nam esset, & quid fecisset. Alij autẽ aliud clamabant in turba. Et cum non posset certum cognoscere præ tumultu, iussit duci eum in castra. Et cũ uenisset ad gradus, contigit ut portaretur à militibus propter uiolentiam turbæ. Sequebat enim multitudo populi clamans, tolle eum. Et cum cœpisset induci in castra Paulus, dicit tribuno. Licet ne mihi loqui ad te? Qui dixit: Græce nosti? Nonne tu es ille Aegyptius, qui ante hos dies tumultum concitasti, & eduxisti in desertum quatuor milia uirorum sicariorum? Dixit autem Paulus: Ego sum homo quidem Iudæus Tarsensis, Ciliciæ non obscuræ ciuitatis ciuis. Rogo autem te, permitte mihi loqui ad populum. Et cum ille permisisset, Paulus stans in gradib⁹,

annuit

κατέσασε τῇ χειρὶ τῷ λαῷ. πολλῆς δὲ σιγῆς γενομένης, προσεφώνει τῇ ἑβραΐδι διαλέκτῳ, λέγων. Ανδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἀκούσατέ μου, τῆς πρὸς ὑμᾶς νῦν ἀπολογίας. ἀκούσαντες δὲ, ὅτι ἑβραΐδι διαλέκτῳ προσφωνεῖ αὐτοῖς, μᾶλλον παρέσχον ἡσυχίαν. καί φησιν. ἐγὼ μέν εἰμι ἀνὴρ Ἰουδαῖος, γεγεννημένος ἐν ταρσῷ τῆς κιλικίας, ἀνατεθραμμένος δὲ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ παρὰ τοὺς πόδας γαμαλιὴλ, πεπαιδευμένος κατὰ ἀκρίβειαν τοῦ πατρώου νόμου, ζηλωτὴς ὑπάρχων τοῦ θεοῦ, καθὼς πάντες ὑμεῖς ἐστὲ σήμερον, ὃς ταύτην τὴν ὁδὸν ἐδίωξα ἄχρι θανάτου, δεσμεύων καὶ παραδιδοὺς εἰς φυλακὰς ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας. ὡς καὶ ὁ ἀρχιερεύς μοι μαρτυρεῖ καὶ πᾶν τὸ πρεσβυτέριον, παρ᾽ ὧν καὶ ἐπιστολὰς δεξάμενος πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς, εἰς δαμασκὸν ἐπορευόμην, ἄξων καὶ τοὺς ἐκεῖσε ὄντας δεδεμένους εἰς ἱερουσαλήμ, ἵνα τιμωρηθῶσιν. ἐγένετο δέ μοι πορευομένῳ καὶ ἐγγίζοντι τῇ δαμασκῷ περὶ μεσημβρίαν, ἐξαίφνης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ περιαστράψαι φῶς ἱκανὸν περὶ ἐμὲ, ἔπεσά τε εἰς τὸ ἔδαφος, καὶ ἤκουσα φωνῆς, λεγούσης μοι. σαοὺλ σαοὺλ, τί με διώκεις; ἐγὼ δὲ ἀπεκρίθην. τίς εἶ κύριε; εἶπέ τε πρός με. ἐγώ εἰμι ἰησοῦς ὁ ναζωραῖος, ὃν σὺ διώκεις· οἱ δὲ σὺν ἐμοὶ ὄντες, τὸ μὲν φῶς ἐθεάσαντο, καὶ ἔμφοβοι ἐγένοντο, τὴν δὲ φωνὴν οὐκ ἤκουσαν τοῦ λαλοῦντός μοι. εἶπον δὲ, τί ποιήσω κύριε; ὁ δὲ κύριος πρός με. ἀναστὰς πορεύου εἰς δαμασκὸν, κἀκεῖ σοί λαληθήσεται περὶ πάντων ὧν τέτακταί σοι ποιῆσαι. ὡς δ᾽ οὐκ ἐνέβλεπον ἀπὸ τῆς δόξης τοῦ φωτὸς ἐκείνου, χειραγωγούμενος ὑπὸ τῶν σωόντων μοι, ἦλθον εἰς δαμασκόν. Ανανίας δέ τις, ἀνὴρ εὐσεβὴς, κατὰ τὸν νόμον, μαρτυρούμενος ὑπὸ πάντων τῶν κατοικούντων Ἰουδαίων, ἐλθὼν πρός με καὶ ἐπιστὰς, εἶπέ μοι. σαοὺλ ἀδελφὲ, ἀνάβλεψον. κἀγὼ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἀνέβλεψα εἰς αὐτόν. ὁ δὲ εἶπεν, ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν προεχειρίσατό

annuit manu ad plebem. & magno silentio facto, allocutus est lingua Hebræa, dicens. Viri fratres & patres, audite XXII
meam, qua nunc apud uos utor, excusationem. Cum audissent autē, quod Hebræa lingua loqueret sibi, magis præstiterunt silentium. Et dicit: Ego quidē sum uir Iudæus, natus in Tarso Ciliciæ, cæterum educatus in hac ciuitate ad pedes Gamalielis, institutus accurate in patria lege, sectator dei, sicut & uos omnes estis hodie, qui hanc uiam persecutus sum usq; ad mortem, alligans ac tradens in carceres uiros pariter ac mulieres. sicut & princeps sacerdotum mihi testis est, & totus presbyterorū ordo, à quib⁹ etiā epistolis ad fratres acceptis, Damascū pergebam, adducturq; & illos qui illic essent uinctos Hierosolymā, ut punirent. Accidit autē mihi iter faciēti & appropinquanti Damasco circiter meridiē, ut subito de cœlo circumfulguraret me lux multa, cecidiq; in solum, & audiui uocem, dicentē mihi: Säul Säul, quid me persequeris? Ego uero respōdi: Quis es dñe? Dixitq; ad me: Ego sum Iesus ille Nazarenus, quem tu persequeris. Et qui mecum erant, lumen quidē uiderūt, & exterriti sunt: uocē autē nō audierūt eius qui loquebat mecū. Dicebam autē: Quid faciā dñe? Dñs autē dixit mihi: Surge, ac uade Damascū, & ibi tibi dicet de omnib⁹, q̄ ordinata sunt tibi ut facias. Et cū non uiderē præ gloria luminis illius, ad manum deductus à comitibus qui erant mecū, ueni Damascū. Ananias autē quidā, uir pius, secundum legē, testimonio ꝓbatus omniū illic habitantiū Iudæorū, ueniēs ad me & astans, dixit mihi: Säul frater, recipe uisum. Et ego eadem hora recepto uisu, uidi illum. At ille dixit: Deus patrū nostrorū præparauit

χειρίσατό σε γνῶναι τὸ θέλημα αὐτοῦ, καὶ ἰδεῖν τὸν δίκαιον, καὶ ἀκοῦσαι φωνὴν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ὅτι ἔσῃ μάρτυς αὐτῷ πρὸς πάντας ἀνθρώπους, ὧν ἑώρακας καὶ ἤκουσας. καὶ νῦν τί μέλλεις; ἀναστὰς βάπτισαι καὶ ἀπόλουσαι τὰς ἁμαρτίας σου, ἐπικαλεσάμενος τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου. Ἐγένετο δέ μοι ὑποστρέψαντι εἰς Ἰερουσαλὴμ, καὶ προσευχομένου μου ἐν τῷ ἱερῷ, γενέσθαι με ἐν ἐκστάσει, καὶ ἰδεῖν αὐτὸν λέγοντά μοι. σπεῦσον καὶ ἔξελθε ἐν τάχει ἐξ Ἰερουσαλὴμ, διότι οὐ παραδέξονταί σου τὴν μαρτυρίαν περὶ ἐμοῦ. κἀγὼ εἶπον. κύριε, αὐτοὶ ἐπίστανται, ὅτι ἐγὼ ἤμην φυλακίζων καὶ δέρων κατὰ τὰς συναγωγὰς τοὺς πιστεύοντας ἐπί σε. καὶ ὅτε ἐξεχεῖτο τὸ αἷμα στεφάνου τοῦ μάρτυρός σου, καὶ αὐτὸς ἤμην ἐφεστὼς καὶ συνδοκῶν τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ, φυλάσσων τὰ ἱμάτια τῶν ἀνοιρούντων αὐτόν. καὶ εἶπε πρός με, πορεύου, ὅτι ἐγὼ εἰς ἔθνη μακρὰν ἐξαποστελῶ σε. Ἤκουον δὲ αὐτοῦ ἄχρι τούτου τοῦ λόγου, καὶ ἐπῆραν τὴν φωνὴν αὐτῶν, λέγοντες. Αἶρε ἀπὸ τῆς γῆς τὸν τοιοῦτον, οὐ γὰρ καθῆκον ἦν αὐτὸν ζῆν. κραζόντων δὲ αὐτῶν, καὶ ῥιπτούντων τὰ ἱμάτια, καὶ κονιορτὸν βαλλόντων εἰς τὸν ἀέρα, ἐκέλευσεν αὐτὸν ὁ χιλίαρχος ἄγεσθαι εἰς τὴν παρεμβολὴν, εἰπὼν, μάστιξιν ἀνετάζεσθαι αὐτὸν, ἵνα ἐπιγνῶ δι' ἣν αἰτίαν οὕτως ἐπεφώνουν αὐτῷ. Ὡς δὲ προέτεινεν αὐτὸν τοῖς ἱμᾶσιν, εἶπε πρὸς τὸν ἑστῶτα ἑκατόνταρχον ὁ Παῦλος. εἰ ἄνθρωπον Ῥωμαῖον καὶ ἀκατάκριτον ἔξεστιν ὑμῖν μαστίζειν; ἀκούσας δὲ ὁ ἑκατόνταρχος προσελθὼν ἀπήγγειλε τῷ χιλιάρχῳ, λέγων. ὅρα, τί μέλλεις ποιεῖν; ὁ γὰρ ἄνθρωπος οὗτος Ῥωμαῖός ἐστι. προσελθὼν δὲ ὁ χιλίαρχος, εἶπεν αὐτῷ. λέγε μοι, εἰ σὺ Ῥωμαῖος εἶ; ὁ δὲ ἔφη, ναί. ἀπεκρίθη δὲ ὁ χιλίαρχος. ἐγὼ πολλοῦ κεφαλαίου τὴν πολιτείαν ταύτην ἐκτησάμην. ὁ δὲ Παῦλος ἔφη. ἐγὼ δὲ καὶ γεγέννημαι. εὐθέως οὖν ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ, οἱ μέλλοντες αὐτὸν ἀνετάζειν

parauit te, ut cognoſceres uoluntatem ſuam, & uideres id quod iuſtum eſt, & audires uocem ex ore eius: quia eris teſtis illi apud omnes homines, eorũ quæ uidiſti & audiſti. Et nunc quid contaris? Exurge & baptizare & ablue peccata tua, inuocato nomine domini. Factum eſt autẽ cum eſſem reuerſus Hieroſolymam & orarem in templo, ut raperer extra me, & uiderem eum dicentẽ mihi: Feſtina & exi uelociter Hieroſolymis, quoniam nõ recipient teſtimoniũ tuum de me. Et ego dixi: Domine, ipſi ſciunt, quod ego pertrahebam in carcerẽ, & cædebam in ſingulis ſynagogis eos qui credebant in te. Et cum funderetur ſanguis Stephani teſtis tui, ego quoq; aſſiſtebam & aſſentiebar morti illius, & cuſtodiebam ueſtimẽta interficientium illum. Et dixit ad me: Vade, quoniã ego ad gentes procul mittam te. Audiebant autẽ eum uſq; ad hoc uerbum, atq; ſublatis uocibus, dicebant: Tolle de terra hominem iſtiuſmodi. nõ eñ phas eſt eum uiuere. Vociferantibus autem eis, & proijciẽtibus ueſtimenta, & puluerem iactantibus in aërem, iuſſit tribunus induci eum in caſtra, & imperauit eum flagris examinari, ut ſciret propter quam cauſam ſic acclamarent ei. Et cum aſtrinxiſſet eum loris, dixit aſtanti ſibi centurioni Paulus: Num hominẽ Rhomanum & indemnatũ licet uobis flagellare? Quo audito, centurio acceſſit ad tribunum, & nunciauit ei, dicens: Quid facturus es? Hic enim homo Rhomanus eſt. Accedens autẽ tribunus, dixit illi: Dic mihi, num tu Rhomanꝰ es? At ille dixit: Etiam. Et reſpõdit tribunus: Ego multa ſumma ciuitatem iſtam comparaui. At Paulus ait: Ego uero & natus ſum. Protinus ergo diſceſſerunt ab illo, qui eum

C fuerant

ἀνεβάλαμ. καὶ ὁ χιλίαρχος ἦ ἐφοβήθη, ἐπιγνοὺς, ὅτι ἦν ἀυτὸν διεδεκώς. τῇ δὲ ἐπαύριον βουλόμενον γνῶναι τὸ ἀσφαλὲς, τί κατηγορεῖται παρὰ τῶν Ἰουδαίων, ἔλυσεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν δεσμῶν. καὶ ἐκέλευσεν ἐλθεῖν τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ ὅλον τὸ συνέδριον αὐτῶν. καὶ καταγαγὼν τὸν Παῦλον, ἔστησεν εἰς αὐτούς. Ατενίσας ἦ ὁ Παῦλος τῷ συνεδρίῳ εἶπεν. Ἄνδρες ἀδελφοὶ, ἐγὼ πάσῃ συνειδήσει ἀγαθῇ πεπολίτευμαι τῷ Θεῷ, ἄχρι ταύτης τῆς ἡμέρας. ὁ δὲ ἀρχιερεὺς Ἀνανίας ἐπέταξε τοῖς παρεστῶσιν αὐτῷ, τύπτειν αὐτοῦ τὸ στόμα. τότε ὁ Παῦλος πρὸς αὐτὸν εἶπε. τύπτειν σε μέλλει ὁ Θεὸς τοῖχε κεκονιαμένε. καὶ σὺ κάθῃ κρίνων με κατὰ τὸν νόμον, καὶ παρανομῶν κελεύεις με τύπτεσθαι; οἱ δὲ παρεστῶτες εἶπον. τὸν ἀρχιερέα τοῦ Θεοῦ λοιδορεῖς; ἔφη τε ὁ Παῦλος. οὐκ ᾔδειν ἀδελφοί, ὅτι ἐστὶν ἀρχιερεύς. γέγραπται γάρ, ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς. γνοὺς δὲ ὁ Παῦλος, ὅτι τὸ ἓν μέρος ἐστὶ Σαδδουκαίων, τὸ δὲ ἕτερον Φαρισαίων, ἔκραξεν ἐν τῷ συνεδρίῳ. Ἄνδρες ἀδελφοί, ἐγὼ Φαρισαῖός εἰμι, υἱὸς Φαρισαίου, περὶ ἐλπίδος καὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι. τοῦτο δὲ αὐτοῦ λαλήσαντος, ἐγένετο στάσις τῶν Φαρισαίων, καὶ τῶν Σαδδουκαίων, καὶ ἐσχίσθη τὸ πλῆθος. Σαδδουκαῖοι μὲν γάρ λέγουσι, μὴ εἶναι ἀνάστασιν, μηδὲ ἄγγελον, μήτε πνεῦμα. Φαρισαῖοι δὲ ὁμολογοῦσι τὰ ἀμφότερα. ἐγένετο δὲ κραυγὴ μεγάλη, καὶ ἀναστάντες γραμματεῖς τοῦ μέρους τῶν Φαρισαίων, διεμάχοντο, λέγοντες. οὐδὲν κακὸν εὑρίσκομεν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ. εἰ δὲ πνεῦμα ἐλάλησεν αὐτῷ ἢ ἄγγελος, μὴ θεομαχῶμεν. πολλῆς δὲ γενομένης στάσεως, εὐλαβηθεὶς ὁ χιλίαρχος μὴ διασπασθῇ ὁ Παῦλος ὑπ' αὐτῶν, ἐκέλευσε τὸ στράτευμα καταβῆναι καὶ ἁρπάσαι αὐτὸν ἐκ μέσου αὐτῶν, ἄγειν τε εἰς τὴν παρεμβολήν. τῇ δὲ ἐπιούσῃ νυκτὶ ἐπιστὰς αὐτῷ ὁ κύριος, εἶπε. θάρσει Παῦλε,

fuerant examinaturi. Tribunus quoq; timuit postq; rescíuit, quod Rhomanus esset, & quia uinxisset eum. Postero autē die uolens scire certum, qua ex causa accusaretur à Iudæis, soluit eum à uinculis, & iussit principes sacerdotum conuenire totumq; concilium, ac deductum Paulum sistebat corā illis. Intentis autē oculis XXIII in concilium, Paulus ait: Viri fratres, ego omni conscientia bona conuersatus sum coram deo usq; in hodiernū diem. Princeps autem sacerdotū Ananias præcepit astantib⁹ sibi, ut percuterēt os eius. Tunc Paulus dixit ad eum: Percussurus est te deus, paries dealbate. Et tu sedes iudicās me secundū legem, & cōtra legem iubes me percuti? Et qui astabant, dixerunt: Summo sacerdoti dei maledicis? Dixit autē Paulus: Nesciebam fratres, qd' pontifex esset. Scriptū est enim: Principi populi tui non maledices. Sciens autē Paulus, qd' una pars esset Sadducæorum, & altera pharisæorū, exclamauit in cōcilio: Viri fratres, ego pharisæus sum, filiꝰ pharisæi. de spe & resurrectione mortuorum ego iudicor. Et cū hoc dixisset, facta est dissensio inter pharisæos ac Sadducæos, & dissecta est multitudo. Nam Sadducæi quidē dicunt, non esse resurrectionē, neq; angelū, neq; spiritū: pharisæi autē utraq; cōfitentur. Factus est aūtē damor magnus, & cum surrexissent scribæ de factione pharisæorū, depugnabāt, dicētes: Nihil mali inuenimꝰ in hoīe isto. Qd' si spiritus locutꝰ est ei aut angelus, ne repugnemus deo. Et cū magna seditio coorta esset, ueritus tribunus, ne discerperetur Paulus ab ipsis, iussit milites descendere & rapere eum de medio eorū, ac deducere eum in castra. Sequēti autē nocte assistens ei dominus, ait: Bono animo esto Paule,

παῦλε, ὡς γὰρ διεμαρτύρω τὰ περὶ ἐμοῦ εἰς Ἱερουσαλήμ, οὕτως σε δεῖ καὶ εἰς Ῥώμην μαρτυρῆσαι. γενομένης δὲ ἡμέρας, ποιήσαντές τινες τῶν Ἰουδαίων συνωμοσίαν ἀνεθεμάτισαν ἑαυτούς, λέγοντες, μήτε φαγεῖν, μήτε πιεῖν, ἕως οὗ ἀποκτείνωσι τὸν παῦλον. ἦσαν δὲ πλείους τεσσαράκοντα, οἱ ταύτην τὴν συνωμοσίαν πεποιηκότες, οἵτινες προσελθόντες τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, εἶπον. ἀναθέματι ἀνεθεματίσαμεν ἑαυτούς, μηδενὸς γεύσασθαι, ἕως οὗ ἀποκτείνωμεν τὸν παῦλον. νῦν οὖν ὑμεῖς ἐμφανίσατε τῷ χιλιάρχῳ καὶ τῷ συνεδρίῳ, ὅπως ἄγριον αὐτὸν καταγάγῃ πρὸς ὑμᾶς, ὡς μέλλοντας διαγινώσκειν ἀκριβέστερον τὰ περὶ αὐτοῦ. ἡμεῖς δὲ πρὸ τοῦ ἐγγίσαι αὐτὸν, ἕτοιμοί ἐσμεν τοῦ ἀνελεῖν αὐτόν. ἀκούσας δὲ ὁ υἱὸς τῆς ἀδελφῆς παύλου τὴν ἔνεδραν, παραγενόμενος καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν παρεμβολὴν, ἀπήγγειλε τῷ παύλῳ. προσκαλεσάμενος δὲ ὁ παῦλος ἕνα τῶν ἑκατοντάρχων, ἔφη. τὸν νεανίαν τοῦτον ἀπάγαγε πρὸς τὸν χιλίαρχον. ἔχει γάρ τι ἀπαγγεῖλαι αὐτῷ. ὁ μὲν οὖν παραλαβὼν αὐτὸν ἤγαγε πρὸς τὸν χιλίαρχον, καὶ φησίν. ὁ δέσμιος παῦλος προσκαλεσάμενός με, ἠρώτησε τοῦτον τὸν νεανίαν ἀγαγεῖν πρός σε, ἔχοντά τι λαλῆσαί σοι. ἐπιλαβόμενος δὲ τῆς χειρὸς αὐτοῦ ὁ χιλίαρχος, καὶ ἀναχωρήσας κατ' ἰδίαν, ἐπυνθάνετο, τί ἐστιν ὃ ἔχεις ἀπαγγεῖλαί μοι; εἶπε δὲ, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι συνέθεντο τοῦ ἐρωτῆσαί σε, ὅπως αὔριον εἰς τὸ συνέδριον καταγάγῃς τὸν παῦλον, ὡς μέλλοντές τι ἀκριβέστερον πυνθάνεσθαι περὶ αὐτοῦ. σὺ οὖν μὴ πεισθῇς αὐτοῖς, ἐνεδρεύσουσι γὰρ αὐτὸν ἐξ αὐτῶν ἄνδρες πλείους τεσσαράκοντα. οἵτινες ἀνεθεμάτισαν ἑαυτοὺς μήτε φαγεῖν μήτε πιεῖν ἕως οὗ ἀνέλωσιν αὐτόν. καὶ νῦν ἕτοιμοί εἰσι προσδεχόμενοι τὴν ἀπὸ σοῦ ἐπαγγελίαν. ὁ μὲν οὖν χιλίαρχος ἀπέλυσε τὸν νεανίαν, παραγγείλας, μηδενὶ ἐκλαλῆσαι,

Paule. Vt enim teſtificatus es de me Hieroſolymis, ſic te oportet & Rhomæ teſtificari. Facto autem die, collegerunt ſe quidam ex Iudæis, & deuouerunt ſe, dicentes: neque eſuros ſe, neque bibituros, donec occiderent Paulum. Erant autem plus quam quadraginta uiri, qui hanc coniurationem fecerant. Qui acceſſerunt ad principes ſacerdotum ac ſeniores, & dixerunt: Deuotione deuouimus noſipſos, nihil guſtaturos, donec occidamus Paulum. Nunc ergo uos ſignificate tribuno & concilio, ut cras producat illum ad nos, tanquam aliquid certius cognituros de eo. Nos uero priuſquam appropinquet, parati ſumus interficere illum. Cum autem audiſſet filius ſororis Pauli inſidias, uenit & intrauit in caſtra, nunciauitque Paulo. Accerſito autem Paulus ad ſe uno ex centurionibus ait: Adoleſcentē hunc abduc ad tribunum. Habet enim quod renunciet illi. Et ille quidem aſſumens eum, duxit ad tribunum, & ait: Vinctus Paulus accerſitum me rogauit, ut hunc adoleſcentē perducerem ad te, habentē aliquid quod loquatur tibi. Apprehenſa autem tribunus manu illius, ſeceſſit cum eo ſeorſum, & percontatus eſt illum: Quid eſt quod habes ſignificandum mihi? Ille autem dixit: Iudæi conſpirarunt ut rogarent te, uti craſtino die educeres Paulum in concilium, quaſi aliquid certius inquiſituri ſint de illo. tu uero ne morem geſſeris illis. Inſidiantur enim ei ex eis uiri plures quadraginta, qui ſeipſos deuouerunt, ne uel edant uel bibant, donec interficiant eum, & nunc parati ſunt expectantes, ut promittas. Tribunus igitur dimiſit adoleſcentē, præcepitq; ei, ne cui effutias,

ἐκλαλῆσαι, ὅτι ταῦτα ἐνεφάνισας πρός με. καὶ προσκαλεσάμενος δύο τινὰς τῶν ἑκατοντάρχων, εἶπεν, ἑτοιμάσατε στρατιώτας διακοσίους, ὅπως πορευθῶσιν ἕως καισαρείας, καὶ ἱππεῖς ἑβδομήκοντα, καὶ δεξιολάβους διακοσίους, ἀπὸ τρίτης ὥρας τῆς νυκτὸς, κτήνη τε πρασῆσαι, ἵνα ἐπιβιβάσαντες τὸν παῦλον διασώσωσι πρὸς φήλικα τὸν ἡγεμόνα, γράψας ἐπιστολὴν περιέχουσαν τὸν τύπον τοιτον. κλαύδιος λυσίας τῷ κρατίστῳ ἡγεμόνι φήλικι χαίρειν. τὸν ἄνδρα τοιτον συλληφθέντα ὑπὸ τῶν ἰουδαίων, καὶ μέλλοντα ἀναρεῖσθαι ὑπ' αὐτῶν, ἐπιστὰς σὺν τῷ στρατεύματι ἐξειλόμην αὐτὸν, μαθὼν ὅτι ῥωμαῖος ἐστὶ, βουλόμενος δὲ γνῶναι τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ἐνεκάλουν αὐτῷ, κατήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ συνέδριον αὐτῶν. ον εὗρον ἐγκαλούμενον περὶ ζητημάτων τοι νόμου αὐτῶν, μηδὲν δὲ ἄξιον θανάτου, ἢ δεσμῶν ἔγκλημα ἔχοντα. μηνυθείσης δέ μοι ἐπιβουλῆς εἰς τὸν ἄνδρα μέλλειν ἔσεσθαι ἀπὸ τῶν ἰουδαίων, ἐξαυτῆς ἔπεμψα πρός σε, παραγγείλας καὶ τοῖς κατηγόροις λέγειν τὰ πρὸς αὐτὸν ἐπί σου, ἔῤῥωσο. οἱ μὲν οὖν στρατιῶται κατὰ τὸ διατεταγμένον αὐτοῖς, ἀναλαβόντες τὸν παῦλον, ἤγαγον διὰ τῆς νυκτὸς εἰς τὴν ἀντιπατρίδα. τῇ δὲ ἐπαύριον ἐάσαντες τοὺς ἱππεῖς πορεύεσθαι σὺν αὐτῷ, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν παρεμβολήν. οἵ τινες εἰσελθόντες εἰς τὴν καισάρειαν, καὶ ἀναδόντες τὴν ἐπιστολὴν τῷ ἡγεμόνι, παρέστησαν καὶ τὸν παῦλον αὐτῷ. ἀναγνοὺς δὲ ὁ ἡγεμὼν καὶ ἐπερωτήσας ἐκ ποίας ἐπαρχίας ἐστὶ, καὶ πυθόμενος ὅτι ἀπὸ κιλικίας, διακούσομαί σου, ἔφη, ὅταν καὶ οἱ κατήγοροί σου παραγένωνται, ἐκέλευσέ τε αὐτὸν ἐν τῷ πραιτωρίῳ ἡρώδου φυλάσσεσθαι.

Μετὰ δὲ πέντε ἡμέρας κατέβη ὁ ἀρχιερεὺς ἀνανίας μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ῥήτορος τερτύλλου τινός, οἵ τινες ἐνεφάνισαν τῷ ἡγεμόνι κατὰ τοι παύλου. κληθέντος δὲ αὐτοι

inquiens, quod hæc indicaueris mihi. Et accersitis duobus quibusdam centurionibus, dixit: Parate milites ducentos, ut eant Cæsaream, & equites septuaginta, & lancearios ducentos, à tertia hora noctis, & iumenta præbete, ut impositum Paulum, saluum perducant ad Felicem præsidem, scriptis literis in hanc formam. Claudius Lysias potentissimo præsidi Felici salutem. Virum hunc comprehensum à Iudæis, cum iam esset interficiendus ab eis, superueniens cum exercitu, eripui, cognito quod Rhomanus esset, uolensque scire causam, ob quam accusarent illum, deduxi eum in concilium eorum. Quem comperi accusari de quæstionibus legis ipsorum, nullum dignum morte aut uinculis habentem crimen. Et cum indicatum esset mihi de insidijs, quas parauerant illi Iudæi, protinus misi eum ad te, præcepto dato etiam accusatoribus: ut quæ habent aduersus eum, dicant apud te: Vale. Milites uero iuxta quod sibi iniunctum erat, receptum Paulum duxerunt per noctem Antipatridem. Postero autem die dimissis equitibus ut cum eo irent, reuersi sunt in castra. Qui cum uenissent Cæsaream, ac tradidissent epistolam præsidi, statuerunt coram eo & Paulum. Cum legisset autem præses, & interrogasset ex qua prouincia esset, & cognouisset quod ex Cilicia, audiam te, inquit, cum accusatores quoque tui aduenerint. Iussitque in prætorio Herodis custodiri eum.

Post quinq; autē dies descendit princeps sacerdotum Ananias cum senioribus & Tertullo quodam oratore, qui significauerant præsidi de Paulo. Et citato Paulo, XXIIII

αὐτῳ, ἤρξατο κατηγορεῖν ὁ τέρτυλλος, λέγων. πολλῆς εἰρήνης τυγχάνοντες διὰ σοῦ, καὶ κατορθωμάτων γινομένων τῷ ἔθνει τούτῳ διὰ τὴν σὴν πρόνοιαν, πάντη τε καὶ πανταχοῦ ἀποδεχόμεθα, κράτιστε φῆλιξ, μετὰ πάσης εὐχαριστίας. ἵνα δὲ μὴ ἐπὶ πλεῖόν σε ἐγκόπτω, παρακαλῶ ἀκοῦσαί σε ἡμῶν συντόμως τῇ σῇ ἐπιεικείᾳ. εὑρόντες γὰρ ἄνδρα τοῦτον λοιμόν, καὶ κινοῦντα στάσιν πᾶσι τοῖς ἰουδαίοις τοῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην, πρωτοστάτην τε τῆς τῶν ναζωραίων αἱρέσεως, ὃς καὶ τὸ ἱερὸν ἐπείρασε βεβηλῶσαι, ὃν καὶ ἐκρατήσαμεν, καὶ κατὰ τὸν ἡμέτερον νόμον ἠθελήσαμεν κρίνειν. παρελθὼν δὲ λυσίας ὁ χιλίαρχος, μετὰ πολλῆς βίας ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν ἀπήγαγεν, κελεύσας τοὺς κατηγόρους αὐτοῦ ἔρχεσθαι ἐπὶ σέ, παρ' οὗ δυνήσῃ αὐτὸς ἀνακρίνας περὶ πάντων τούτων ἐπιγνῶναι, ὧν ἡμεῖς κατηγοροῦμεν αὐτοῦ. συνέθεντο δὲ καὶ οἱ ἰουδαῖοι, φάσκοντες ταῦτα οὕτως ἔχειν. ἀπεκρίθη δὲ ὁ παῦλος, νεύσαντος αὐτῷ τοῦ ἡγεμόνος λέγειν. ἐκ πολλῶν ἐτῶν ὄντα σε κριτὴν τῷ ἔθνει τούτῳ ἐπισταμένου, εὐθυμότερον τὰ περὶ ἐμαυτοῦ ἀπολογοῦμαι, δυναμένου σου γνῶναι, ὅτι οὐ πλείους εἰσίν μοι ἡμέραι ἢ δεκαδύο, ἀφ' ἧς ἀνέβην προσκυνήσων ἐν ἱερουσαλήμ. καὶ οὔτε ἐν τῷ ἱερῷ εὗρόν με πρός τινα διαλεγόμενον, ἢ ἐπισύστασιν ποιοῦντα ὄχλου. οὔτε ἐν ταῖς συναγωγαῖς, οὔτε κατὰ πόλιν, οὔτε παραστῆσαί με δύνανται, περὶ ὧν κατηγοροῦσί μου. ὁμολογῶ δὲ τοῦτό σοι, ὅτι κατὰ τὴν ὁδὸν, ἣν λέγουσιν αἵρεσιν, οὕτως λατρεύω τῷ πατρῴῳ τῷ θεῷ, πιστεύων πᾶσι τοῖς κατὰ τὸν νόμον καὶ τοῖς προφήταις γεγραμμένοις, ἐλπίδα ἔχων εἰς τὸν θεὸν ἣν καὶ αὐτοὶ οὗτοι προσδέχονται, ἀνάστασιν μέλλειν ἔσεσθαι νεκρῶν, δικαίων τε καὶ ἀδίκων. ἐν τούτῳ δὲ αὐτὸς ἀσκῶ, ἀπρόσκοπον συνείδησιν ἔχειν πρὸς τὸν θεὸν καὶ τοὺς ἀνθρώ-

πους

Paulo, cœpit accusare Tertullus, dicens: Cum in multa pace agamus per te, & multa recte gerantur in populo hoc per tuam prouidentiam, & semper & ubiq; cõprobamus, præstantissime Felix, cum omni gratiarum actione. Sed ne diutius te detineam, oro te, ut audias nos paucis pro tua humanitate. Nacti enim sumus uirum hunc pestiferum & concitantem seditionem omnibus Iudæis in uniuerso orbe, & autorem factionis Nazarenorum, qui etiam templum prophanare conatus est, quem & apprehensum uoluimus secundum legem nostram iudicare. Sed superueniẽs tribunus Lysias, cum magna ui eripuit eum è manib⁹ nostris, iubens accusatores eius ad te uenire, ex quo poteris ipse inquisitione facta de omnibus istis cognoscere, de quibus nos accusamus eum. Adiecerunt autem & Iudæi, dicentes hæc ita se habere. Respõdit aũt Paulus, cũ annuisset ipse præses, ut diceret. Aequiore animo pro me ipso causam dico, cum sciam te multis iam annis iudicem fuisse genti huic, qui possis cognoscere, quod non plures sunt mihi dies q̃ duodecim, ex quo ascendi, adoraturus Hierosolymam. & neque in templo compererunt me cum aliquo disputantem, aut concursum facientẽ tutbæ, neque in synagogis, neque in ciuitate. neque probare possunt ea de quibus me accusant. Confiteor autem hoc tibi, quod iuxta uiam, quam uocant hæresim, sic colo patrium deum, credens omnib⁹ quæ in lege & prophetis scripta sunt, spem habens in deũ, fore, quã & hi ipsi expectant, resurrectionẽ mortuorũ iustorũ simul & iniustorũ. Quin in hoc & ipse studeo sine offendiculo conscientiam habere erga deum, & erga homi-

πους δ῾ιαπάντος. δι᾽ ἐτῶν δὲ πλειόνων παραγενόμην, ἐλεημοσύνας ποιήσων εἰς τὸ ἔθνος μου καὶ προσφοράς. ἐν οἷς εὗρόν με ἡγνισμένον ἐν τῷ ἱερῷ, οὐ μετὰ ὄχλου, οὐδὲ μετὰ θορύβου. τινὲς δὲ ἀπὸ τῆς ἀσίας ἰουδαῖοι, οὓς ἔδει ἐπὶ σοῦ παρεῖναι καὶ κατηγορεῖν, εἴ τι ἔχοιεν πρός με. ἢ αὐτοὶ οὗτοι εἰπάτωσαν, εἴ τι εὗρον ἐν ἐμοὶ ἀδίκημα, στάντος μου ἐπὶ τοῦ συνεδρίου, ἢ περὶ μιᾶς ταύτης φωνῆς, ἧς ἐκέκραξα ἑστὼς ἐν αὐτοῖς, ὅτι περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι σήμερον ὑφ᾽ ὑμῶν. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ φῆλιξ, ἀνέβαλε αὐτοὺς, ἀκριβέστερον εἰδὼς τὰ περὶ τῆς ὁδοῦ, εἰπών. ὅταν λυσίας ὁ χιλίαρχος καταβῇ, διαγνώσομαι τὰ καθ᾽ ὑμᾶς. διατάξάμενός τε τῷ ἑκατοντάρχῃ τηρεῖσθαι τὸν παῦλον, ἔχειν τε ἄνεσιν, καὶ μηδένα κωλύειν τῶν ἰδίων αὐτοῦ ὑπηρετεῖν, ἢ προσέρχεσθαι αὐτῷ. μετὰ δὲ ἡμέρας τινὰς παραγενόμενος ὁ φῆλιξ σὺν δρουσίλλῃ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, οὔσῃ ἰουδαίᾳ, μετεπέμψατο τὸν παῦλον. καὶ ἤκουσεν αὐτοῦ περὶ τῆς εἰς χριστὸν πίστεως. διαλεγομένου δὲ αὐτοῦ περὶ δικαιοσύνης καὶ ἐγκρατείας, καὶ τοῦ κρίματος τοῦ μέλλοντος ἔσεσθαι, ἔμφοβος γενόμενος ὁ φῆλιξ, ἀπεκρίθη, τὸ νῦν ἔχον πορεύου, καιρὸν δὲ μεταλαβὼν μετακαλέσομαί σε. ἅμα δὲ καὶ ἐλπίζων, ὅτι χρήματα δοθήσεται αὐτῷ ὑπὸ τοῦ παύλου, ὅπως λύσῃ αὐτόν. διὸ καὶ πυκνότερον αὐτὸν μετάπεμπόμενος ὡμίλει αὐτῷ. διετίας δὲ πληρωθείσης ἔλαβε διάδοχον ὁ φῆλιξ πόρκιον φῆστον. θέλων τε χάριτας καταθέσθαι τοῖς ἰουδαίοις ὁ φῆλιξ, κατέλιπε τὸν παῦλον δεδεμένον. φῆστος οὖν ἐπιβὰς τῇ ἐπαρχίᾳ, μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀνέβη εἰς ἱεροσόλυμα ἀπὸ καισαρείας. ἐνεφάνισαν δὲ αὐτῷ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ οἱ πρῶτοι τῶν ἰουδαίων κατὰ τοῦ παύλου, καὶ παρεκάλουν αὐτόν, αἰτούμενοι χάριν κατ᾽ αὐτοῦ, ὅπως μεταπέμψηται αὐτὸν εἰς ἱερουσαλήμ, ἐνέδραν ποιοῦντες ἀνελεῖν αὐτὸν

nes semper. Post annos autem plures accessi, eleemosynas exhibiturus in gentē meam, & oblationes, in quibus comperierunt me purificatum in templo, haud cum turba, neq; cum tumultu. Quidam autem ex Asia Iudæi, quos oportebat apud te presto esse & accusare, si quid haberent aduersum me. aut hi ipsi dicant, si quid deprehenderunt in me iniquitatis, cum stem in cōcilio, aut de una hac uoce, qua clamaui inter eos stans, de resurrectione mortuorum ego iudicor hodie à uobis. Auditis autem his, Felix distulit illos, certo sciens quæ ad eam uiam attinebant, dicēs: Cum tribunus Lysias descenderit, pernoscam causam uestram. Iussitq; centurioni, ut custodiret Paulū, sineretq; eum relaxari, & ne quē ex illius familiarib⁹ uetaret subministrare ei, aut adire eum. Post aliquot autem dies cum aduenisset Felix cum Drusilla uxore sua, quæ erat Iudæa, accersiuit Paulum, & audiuit ab eo fidem, quæ est in Christum. Disputante autem illo de iustitia & temperantia & de iudicio futuro, tremefactus Felix respondit: In præsentia abi, cæterū opportunitatē nactus accersam te. simul & illud sperans fore, ut pecunia sibi daret à Paulo ut solueret ipsum, propter qd & frequenter accersens eum, loquebatur cum eo. Biennio autem expleto, accepit successorē Felix Porcium Festum. Volens autem gratiam præstare Iudæis Felix, reliquit Paulum uinctum.

Festus ergo susceptа prouincia, post triduum ascēdit Hierosolymam ab urbe Cæsarea. Significaruntq; illi princeps sacerdotum ac primores Iudæorū de Paulo, & rogabant eum postulantes fauorē aduersus eum, ut reijceret eum Hierosolymam, insidias tendentes ut interficerēt XXV

eum

ἀυτὸν κατὰ τὴν ὁδόν. ὁ μὲν οὖν φῆστος ἀπεκρίθη, τηρεῖσθαι τὸν παῦλον ἐν καισαρείᾳ, ἑαυτὸν δὲ μέλλειν ἐν τάχει ἐκπορεύεσθαι. οἱ οὖν δυνατοὶ ἐν ὑμῖν, φησὶ, συγκαταβάντες, εἰ τί ἐστιν ἐν τῷ ἀνδρὶ τούτῳ, κατηγορείτωσαν αὐτοῦ. διατρίψας δὲ ἐν αὐτοῖς ἡμέρας πλείους ἢ δέκα, καταβὰς εἰς καισάρειαν, τῇ ἐπαύριον καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐκέλευσε τὸν παῦλον ἀχθῆναι. παραγενομένου δὲ αὐτοῦ, περιέστησαν οἱ ἀπὸ ἱεροσολύμων καταβεβηκότες ἰουδαῖοι, πολλὰ καὶ βαρέα αἰτιάματα φέροντες κατὰ τοῦ παύλου, ἃ οὐκ ἴσχυον ἀποδεῖξαι, ἀπολογουμένου αὐτοῦ, ὅτι οὔτε εἰς τὸν νόμον τῶν ἰουδαίων, οὔτε εἰς τὸ ἱερὸν, οὔτε εἰς καίσαρά τι ἥμαρτον. ὁ φῆστος δὲ τοῖς ἰουδαίοις θέλων χάριν καταθέσθαι, ἀποκριθεὶς τῷ παύλῳ, εἶπε. θέλεις εἰς ἱεροσόλυμα ἀναβὰς, ἐκεῖ περὶ τούτων κρίνεσθαι ἐπ' ἐμοῦ; εἶπε δὲ ὁ παῦλος. ἐπὶ τοῦ βήματος καίσαρος ἑστώς εἰμι, οὗ με δεῖ κρίνεσθαι. ἰουδαίους οὐδὲν ἠδίκησα, ὡς καὶ σὺ κάλλιον ἐπιγινώσκεις. εἰ μὲν γὰρ ἀδικῶ, καὶ ἄξιον θανάτου πέπραχά τι, οὐ παραιτοῦμαι τὸ ἀποθανεῖν. εἰ δὲ οὐδέν ἐστιν ὧν οὗτοι κατηγοροῦσι μου, οὐδείς με δύναται αὐτοῖς χαρίσασθαι. καίσαρα ἐπικαλοῦμαι. τότε ὁ φῆστος συλλαλήσας μετὰ τοῦ συμβουλίου, ἀπεκρίθη. καίσαρα ἐπικέκλησαι; ἐπὶ καίσαρα πορεύσῃ. ἡμερῶν δὲ διαγενομένων τινῶν, ἀγρίππας ὁ βασιλεὺς καὶ βερνίκη κατήντησαν εἰς καισάρειαν, ἀσπασόμενοι τὸν φῆστον. ὡς δὲ πλείους ἡμέρας διέτριβεν ἐκεῖ, ὁ φῆστος τῷ βασιλεῖ ἀνέθετο τὰ κατὰ τὸν παῦλον, λέγων. ἀνήρ τίς ἐστι καταλελειμμένος ὑπὸ φήλικος δέσμιος, περὶ οὗ γενομένου μου εἰς ἱεροσόλυμα, ἐνεφάνισαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τῶν ἰουδαίων, αἰτούμενοι κατ' αὐτοῦ δίκην, πρὸς οὓς ἀπεκρίθην, ὅτι οὐκ ἔστιν ἔθος ῥωμαίοις χαρίζεσθαί τινα ἄνθρωπον εἰς ἀπώλειαν, πρὶν ἢ ὁ κατηγορούμενος κατὰ

eum in uia. Festus autem respondit, ut seruaretur quidem Paulus Cæsareæ: se uero breui aliò profecturum. Qui ergo inter uos (inquit) potentes sunt unà nobiscum descēdant, & si qd' est in hoc uiro crimen, accusent eum. Demoratus autē inter eos diebus amplius quam decem, descendit Cæsaream: & postero die sedit pro tribunali, iussitq; Paulum adduci. Qui cum perductus esset, circumstete-runt eum qui ab Hierosolyma descende rant Iudæi, multa & grauia crimina intendentes aduersus Paulum, quæ nō po terant probare, Paulo pro se respondente, quod neq; in legem Iudæorum, neq; in templum, neq; in Cæsarem quicquam peccasset. Festus autem uolens gratificari Iudæis, respondens Paulo, dixit: Vis Hierosolymam ascendere, & ibi de his iudicari apud me? Dixit autem Paulus: Ad tribunal Cæsaris sto, ubi me oportet iudicari. Iudæis nullam iniuriam feci, sicut & tu melius nosti. Si enim nocui, aut dignum morte aliquid feci, non recuso mori. Si uero nihil est eorum, de quibus hi accusant me, nemo potest me illis donare. Cæsarē appello. Tunc Festus cum consilio collocutus respondit: Cæsarem appellasti? ad Cæsarem ibis. Et cum dies aliquot transacti essent, Agrippa rex & Bernice descenderunt Cæsaream salutaturi Festum. Et cum dies complures ibi commorarentur, Festus regi retulit causam Pauli, dicens: Vir quidam est relictus à Felice uinctus, de quo cum uenissem Hierosolymam, significarunt mihi principes sacerdotū & seniores Iudæoꝝ, postulantes aduersus illum cognitionē. Quibus respondi: Non est Rhomanis consuetudo donare aliquem hominem ut pereat, priusquam is qui accusatur,

κατὰ πρόσωπον ἔχοι τοὺς κατηγόρους, τόπον τε ἀπολογίας λάβοι περὶ τοῦ ἐγκλήματος. Συνελθόντων οὖν αὐτῶν ἀνάβολον μηδεμίαν ποιησάμενος, τῇ ἑξῆς καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐκέλευσα ἀχθῆναι τὸν ἄνδρα, περὶ οὗ σταθέντες οἱ κατήγοροι, οὐδεμίαν αἰτίαν ἐπέφερον ὧν ὑπενόουν ἐγώ. ζητήματα δέ τινα περὶ τῆς ἰδίας δεισιδαιμονίας εἶχον πρὸς αὐτόν, καὶ περί τινος Ἰησοῦ τεθνηκότος, ὃν ἔφασκεν ὁ Παῦλος ζῆν. Ἀπορούμενος δὲ ἐγὼ τὸν περὶ τούτου ζήτησιν, ἔλεγον, εἰ βούλοιτο πορεύεσθαι εἰς Ἱερουσαλήμ, κἀκεῖ κρίνεσθαι περὶ τούτων. τοῦ δὲ Παύλου ἐπικαλεσαμένου, τηρηθῆναι αὐτὸν εἰς τὸν τοῦ Σεβαστοῦ διάγνωσιν, ἐκέλευσα τηρεῖσθαι αὐτόν, ἕως οὗ πέμψω αὐτὸν πρὸς Καίσαρα. Ἀγρίππας δὲ πρὸς τὸν φῆσον ἔφη, ἐβουλόμην καὶ αὐτὸς τὸν ἄνθρωπον ἀκοῦσαι. ὁ δέ Ἄριον φησίν, ἀκούσῃ αὐτοῦ. τῇ οὖν ἐπαύριον ἐλθόντος τοῦ Ἀγρίππα καὶ τῆς Βερνίκης μετὰ πολλῆς φαντασίας, καὶ εἰσελθόντων εἰς τὸ ἀκροατήριον σύν τε τοῖς χιλιάρχοις καὶ ἀνδράσι τοῖς κατ᾽ ἐξοχὴν οὖσι τῆς πόλεως, καὶ κελεύσαντος τοῦ φήσου, ἤχθη ὁ Παῦλος. καὶ φησὶν ὁ φῆσος. Ἀγρίππα βασιλεῦ, καὶ πάντες οἱ συμπαρόντες ἡμῖν ἄνδρες, θεωρεῖτε τοῦτον, περὶ οὗ πᾶν τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων ἐνέτυχόν μοι, ἔν τε Ἱεροσολύμοις καὶ ἐνθάδε, ἐπιβοῶντες μὴ δεῖν ζῆν αὐτὸν μηκέτι. Ἐγὼ δὲ καταλαβόμενος μηδὲν ἄξιον θανάτου αὐτὸν πεπραχέναι, καὶ αὐτοῦ δὲ τούτου ἐπικαλεσαμένου τὸν Σεβαστόν, ἔκρινα πέμπειν αὐτόν. περὶ οὗ ἀσφαλές τι γράψαι τῷ κυρίῳ οὐκ ἔχω, διὸ προήγαγον αὐτὸν ἐφ᾽ ὑμῶν, καὶ μάλιστα ἐπὶ σοῦ βασιλεῦ Ἀγρίππα, ὅπως τῆς ἀνακρίσεως γενομένης, σχῶ τί γράψαι. ἄλογον γάρ μοι δοκεῖ πέμποντα δέσμιον, μὴ καὶ τὰς κατ᾽ αὐτοῦ αἰτίας σημᾶναι. Ἀγρίππας δὲ πρὸς τὸν Παῦλον ἔφη, ἐπιτρέπεταί σοι ὑπὲρ σεαυτοῦ λέγειν. τότε ὁ Παῦλος

præsentes habeat accusatores, locumq; defendendi accipiat de crimine. Cum ergo huc conuenissent, sine ulla dilatione, sequēti die sedens pro tribunali iussi adduci uirum. De quo cum stetissent accusatores, nullum crimen intēdebant super hisce rebus, de quibus ego suspicabar, sed quæstiones quasdam de sua superstitione habebant aduersus eum, & de quodam Iesu defuncto, quem affirmabat Paulus uiuere. Hæsitans autem ego de huiusmodi quæstione, dicebam, num uellet ire Hierosolymam, & ibi iudicari super istis. Paulus autem cum appellasset ut seruaretur Augusti cognitioni, iussi seruari eum donec mitterem eum ad Cæsarem. Agrippa autem dixit ad Festum: Volebam & ipse hominem audire. Cras, inquit, audies eum. Postero autem die cum uenisset Agrippa & Bernice cum multo apparatu, & introissent in auditorium cum tribunis & uiris principalibus ciuitatis, iubente Festo adductus est Paulus. Et dicit Festus: Agrippa rex, & omnes qui simul adestis nobiscū uiri, uidetis hunc hominē, de quo omnis multitudo Iudæorum interpellauit me, & Hierosolymis & hic, acclamantes non oportere eum uiuere amplius. Ego uero comperi nihil dignum morte eum admisisse. Cæterum cum is ipse appellasset Augustum, statui mittere eum. De quo quid certum scribam domino, non habeo. Quapropter produxi eum ad uos, & maxime ad te rex Agrippa, ut examinatione facta, habeam quod scribam. Iniquum enim mihi uidetur mittere uinctum, & causas eius non significare.

Agrippa uero ad Paulum ait: Permittitur tibi loqui pro temetipso. Tunc XXVI

Paulus

ὁ παῦλος ἀπελογεῖτο ἐκτείνας τὴν χεῖρα. περὶ πάντων ὧν ἐγκαλοῦμαι ὑπὸ ἰουδαίων βασιλεῦ ἀγρίππα, ἡγημαι ἐμαυτὸν μακάριον, μέλλων ἀπολογεῖσθαι ἐπὶ σοῦ σήμερον, μάλιστα γνώστην ὄντα σε πάντων τῶν κατὰ ἰουδαίους, ἠθῶν τε καὶ ζητημάτων. διὸ δέομαί σου, μακροθύμως ἀκοῦσαί μου. τὴν μὲν οὖν βίωσίν μου τὴν ἐκ νεότητος, τὴν ἀπ' ἀρχῆς γενομένην ἐν τῷ ἔθνει μου ἐν ἱεροσολύμοις, ἴσασι πάντες οἱ ἰουδαῖοι, προγινώσκοντές με ἄνωθεν, ἐὰν θέλωσι μαρτυρεῖν, ὅτι κατὰ τὴν ἀκριβεστάτην αἵρεσιν τῆς ἡμετέρας θρησκείας, ἔζησα φαρισαῖος, καὶ νῦν ἐπ' ἐλπίδι τῆς πρὸς τοὺς πατέρας ἐπαγγελίας γενομένης ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἕστηκα κρινόμενος, εἰς ἣν τὸ δωδεκάφυλον ἡμῶν ἐν ἐκτενείᾳ νύκτα καὶ ἡμέραν λατρεῦον, ἐλπίζει καταντῆσαι, περὶ ἧς ἐλπίδος ἐγκαλοῦμαι βασιλεῦ ἀγρίππα, ὑπὸ τῶν ἰουδαίων. τί ἄπιστον κρίνεται παρ' ὑμῖν, εἰ ὁ θεὸς νεκροὺς ἐγείρει; ἐγὼ μὲν οὖν ἔδοξα ἐμαυτῷ πρὸς τὸ ὄνομα ἰησοῦ τοῦ ναζωραίου δεῖν πολλὰ ἐναντία πρᾶξαι, ὃ καὶ ἐποίησα ἐν ἱεροσολύμοις. καὶ πολλοὺς τῶν ἁγίων ἐγὼ φυλακαῖς κατέκλεισα, τὴν παρὰ τῶν ἀρχιερέων ἐξουσίαν λαβών, ἀναιρουμένων τε αὐτῶν, κατήνεγκα ψῆφον. καὶ κατὰ πάσας τὰς συναγωγὰς πολλάκις τιμωρῶν αὐτοὺς, ἠνάγκαζον βλασφημεῖν, περισσῶς τε ἐμμαινόμενος αὐτοῖς, ἐδίωκον ἕως καὶ εἰς τὰς ἔξω πόλεις. ἐν οἷς καὶ πορευόμενος εἰς τὴν δαμασκὸν μετ' ἐξουσίας καὶ ἐπιτροπῆς τῆς παρὰ τῶν ἀρχιερέων, ἡμέρας μέσης, βασιλεῦ, κατὰ τὴν ὁδὸν εἶδον οὐρανόθεν ὑπὲρ τὴν λαμπρότητα τοῦ ἡλίου περιλάμψαν με φῶς, καὶ τοὺς σὺν ἐμοὶ πορευομένους. πάντων δὲ καταπεσόντων ἡμῶν εἰς τὴν γῆν, ἤκουσα φωνὴν λαλοῦσαν πρός με, καὶ λέγουσαν τῇ ἑβραΐδι διαλέκτῳ. σαοὺλ σαοὺλ, τί με διώκεις; σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν. ἐγὼ δὲ εἶπον. τίς εἶ κύριε; ὁ δὲ εἶπεν. ἐγώ εἰμι ἰησοῦς,

ὃν

Paulus extenta manu pro se dicebat: Super omnibus de quibus accusor à Iudæis rex Agrippa, existimo me beatũ, qui cau sam dicturus sim apud te hodie, cum tu maxime sis gnarus earum, quæ apud Iudæos sunt, & cõsuetudinum & quæstionum. Quapropter obsecro te, ut patiẽter me audias. Itaq; uitam quidem meam, quam egi ab adolescentia, quæ ab initio fuit in gente mea Hierosolymis, nouerũt omnes Iudæi, qui prius nouerant me ab initio, si uelint testimoniũ ferre, quod secundum exquisitissimam sectam nostræ religiõis, uixerim pharisæus. Et nunc fretus spe repromissionis, quæ ad patres nostros facta est à deo, sto iudicio subiectus, ad quã duodecim tribus nostræ instanter nocte & die colẽtes deũ, sperant se peruenturas. De qua spe accusor rex Agrippa à Iudæis. Cur incredibile iudicatur apud uos, si deus mortuos suscitat? Et ego quidẽ existimabam me aduersus nomen Iesu Nazareni multa repugnando facturũ, quod & feci Hierosolymis. Et multos sanctorũ ego carceribꝰ induxi, à principibus sacerdotũ potestate accepta: & cũ occiderent, detuli sententiam. Et per omnes synagogas frequẽter puniens eos, compellebam blasphemare, & amplius insaniẽs in eos, persequebar etiam in exteras usq; ciuitates. Quarum rerum studio cum irem Damascũ cum autoritate & permissu principũ sacerdotũ, die medio, rex, in uia uidi è cœlo supra splendorẽ solis circũfulsisse me lumẽ, & eos q mecũ faciebãt iter. Cũ aũt omnes nos decidissemus in terrã, audiui uocẽ loquentẽ ad me, ac dicentẽ hebraica lingua: Säul Säul, quid me persequeris? Durũ est tibi contra stimulos calcitrare. Ego autẽ dixi: Quis es dñe? At ille dixit: Ego sum Iesus

quem

ὃν σὺ δϊώκεις. ἀλλὰ ἀνάστηθι καὶ στῆθι ἐπὶ τοὺς πόδας σου. εἰς τοῦτο γὰρ ὤφθην σοι, προχειρίσασθαί σε ὑπηρέτην καὶ μάρτυρα, ὧν τε εἶδες, ὧν τε ὀφθήσομαί σοι, ἐξαιρούμενός σε ἐκ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἐθνῶν, εἰς οὓς νῦν σε ἀποστέλλω, ἀνοῖξαι ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, τοῦ ὑποστρέψαι ἀπὸ σκότους εἰς φῶς, καὶ τοῦ ἐξουσίας τοῦ σατανᾶ ἐπὶ τὸν θεόν, τοῦ λαβεῖν αὐτοὺς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ κλῆρον ἐν τοῖς ἡγιασμένοις πίστει τῇ εἰς ἐμέ. ὅθεν βασιλεῦ ἀγρίππα, οὐκ ἐγενόμην ἀπειθὴς τῇ οὐρανίῳ ὀπτασίᾳ, ἀλλὰ τοῖς ἐν δαμασκῷ πρῶτον, καὶ ἱεροσολύμοις, εἰς πᾶσάν τε τὴν χώραν τοῦ ἰουδαίας, καὶ τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγέλλων μετανοεῖν, καὶ ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν θεόν, ἄξια τοῦ μετανοίας ἔργα πράσσοντας. ἕνεκα τούτων με οἱ ἰουδαῖοι συλλαβόμενοι ἐν τῷ ἱερῷ, ἐπειρῶντο διαχειρίσασθαι. ἐπικουρίας οὖν τυχὼν τοῦ παρὰ τοῦ θεοῦ, ἄχρι τοῦ ἡμέρας ταύτης ἕστηκα, μαρτυρούμενος μικρῷ τε καὶ μεγάλῳ, οὐδὲν ἐκτὸς λέγων, ὧν τε οἱ προφῆται ἐλάλησαν μελλόντων γίνεσθαι, καὶ μωϋσῆς, εἰ παθητὸς ὁ χριστὸς, εἰ πρῶτος ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν φῶς μέλλει καταγγέλλειν τῷ λαῷ καὶ τοῖς ἔθνεσι. ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἀπολογουμένου, ὁ φῆστος μεγάλῃ τῇ φωνῇ ἔφη, μαίνῃ παῦλε, τὰ πολλά σε γράμματα εἰς μανίαν περιτρέπει. ὁ δὲ, οὐ μαίνομαί φησι κράτιστε φῆστε, ἀλλὰ ἀληθείας καὶ σωφροσύνης ῥήματα ἀποφθέγγομαι, ἐπίσταται γὰρ περὶ τούτων ὁ βασιλεὺς, πρὸς ὃν καὶ παῤῥησιαζόμενος λαλῶ, λανθάνειν γὰρ αὐτὸν τί τούτων, οὐ πείθομαι οὐδέν, οὐ γάρ ἐστιν ἐν γωνίᾳ πεπραγμένον τοῦτο. πιστεύεις βασιλεῦ ἀγρίππα τοῖς προφήταις; οἶδα ὅτι πιστεύεις. ὁ δὲ ἀγρίππας πρὸς τὸν παῦλον ἔφη. ἐν ὀλίγῳ με πείθεις χριστιανὸν γενέσθαι. ὁ δὲ παῦλος εἶπεν. εὐξαίμην ἂν τῷ θεῷ, καὶ ἐν ὀλίγῳ καὶ ἐν πολλῷ, οὐ μόνον σε, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἀκούοντάς μου σήμερον, γενέσθαι τοιούτους, ὁποῖος

quem tu persequeris. Sed exurge & sta super pedes tuos. Ad hoc enim apparui tibi, ut cōstituam te ministrum ac testem & eorum quæ uidisti: & eorū in quibus apparebo tibi, eripiens te à populo & gentibus, in quas nunc te mitto, ut aperias oculos eorum, ut conuertantur à tenebris ad lucem, & à potestate satanæ ad deum, ut accipiant remissionem peccatorum, & sortem inter eos qui sanctificati sunt per fidem quæ est in me. Vnde rex Agrippa, non fui inobediens cœlesti uisioni, sed his qui sunt Damasci primū & Hierosolymis, & per omnē regionem Iudææ, deinde & gentibus annunciabam, ut pœnitentiam agerent, & conuerterentur ad deum, opera facientes digna ijs qui resipuissent. Hac ex causa Iudæi me in templo comprehensum tentauerunt interficere. Auxilium igitur nactus dei, usq; in hodiernū diem sto, testificās tum paruo tum magno, nihil aliud dicens, q̄ ea quæ prophetæ prædixerant futura esse, & Moses, an passurus fuerit Christus, an primus ex resurrectione mortuorū lumen annunciaturus sit populo & gentibus. Hæc autem cum pro se diceret, Festus magna uoce ait: Insanis Paule. Multæ te literæ ad insaniam conuertunt. Et Paulus, non insanio, inquit, optime Feste, sed ueritatis & sobrietatis uerba eloquor. Scit em̄ de his rex apud quem & libere loquor. Latere enim eum nihil horū arbitror. Neq; em̄ hoc in angulo gestū est. Credis rex Agrippa prophetis? Scio qd' credis. Agrippa autē ad Paulum ait: Modica ex parte persuades mihi ut fiam Christian⁹. Et Paul⁹ ait: optarim à deo, ut nō solū modica ex parte, uerūetiā magna: nō te modo, sed omnes etiam, qui me audiunt hodie, esse tales, qualis

ὁ ποῖος κἀγώ εἰμι, παρεκτὸς τῶν δεσμῶν τούτων. καὶ ταῦτα εἰπόντος αὐτου, ἀνέστη ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ ἡγεμὼν, ἥτε Βερνίκη, καὶ οἱ συγκαθήμενοι αὐτοῖς. καὶ ἀναχωρήσαντες, ἐλάλουν πρὸς ἀλλήλους λέγοντες. ὅτι οὐδὲν θανάτου ἄξιον ἢ δεσμῶν πράσσει ὁ ἄνθρωπος οὗτος. ἀγρίππας δὲ τῷ φήστῳ ἔφη, ἀπολέλυσθαι ἐδύνατο ὁ ἄνθρωπος οὗτος, εἰ μὴ ἐπεκέκλητο καίσαρα. Ὡς δὲ ἐκρίθη τοῦ ἀποπλεῖν ἡμᾶς εἰς τὴν ἰταλίαν, παρεδίδουν τόν τε παῦλον καί τινας ἑτέρους δεσμώτας ἑκατοντάρχῃ, ὀνόματι ἰουλίῳ, σπείρης σεβαστῆς. ἐπιβάντες δὲ πλοίῳ ἀδραμυττηνῷ μέλλοντες πλεῖν τοὺς κατὰ τὴν ἀσίαν τόπους, ἀνήχθημεν, ὄντος σὺν ἡμῖν ἀρισάρχου μακεδόνος θεσσαλονικέως. τῇ τε ἑτέρᾳ κατήχθημεν εἰς σιδῶνα. φιλανθρώπως τε ὁ ἰούλιος τῷ παύλῳ χρησάμενος, ἐπέτρεψε πρὸς τοὺς φίλους πορευθέντα, ἐπιμελείας τυχεῖν. κἀκεῖθεν ἀναχθέντες, ὑπεπλεύσαμεν τὴν κύπρον, διὰ τὸ τοὺς ἀνέμους εἶναι ἐναντίους. τό τε πέλαγος τὸ κατὰ τὴν κιλικίαν καὶ παμφυλίαν διαπλεύσαντες, κατήλθομεν εἰς μύρα τῆς λυκίας, κἀκεῖ εὑρὼν ὁ ἑκατόνταρχος πλοῖον ἀλεξανδρινὸν, πλέον εἰς τὴν ἰταλίαν, ἐνεβίβασεν ἡμᾶς εἰς αὐτό. ἐν ἱκαναῖς δὲ ἡμέραις βραδυπλοοῦντες, καὶ μόλις γενόμενοι κατὰ τὴν κνίδον, μὴ προσεῶντος ἡμᾶς τοῦ ἀνέμου, ὑπεπλεύσαμεν τὴν κρήτην κατὰ σαλμώνην. μόλις τε παραλεγόμενοι αὐτὴν, ἤλθομεν εἰς τόπον τινὰ, καλούμενον καλοὺς λιμένας, ᾧ ἐγγὺς ἦν πόλις λασαία. ἱκανοῦ δὲ χρόνου διαγενομένου, καὶ ὄντος ἤδη ἐπισφαλοῦς τοῦ πλοὸς, διὰ τὸ καὶ τὴν νηστείαν ἤδη παρεληλυθέναι, παρῄνει ὁ παῦλος, λέγων αὐτοῖς. Ἄνδρες, θεωρῶ ὅτι μετὰ ὕβρεως καὶ πολλῆς ζημίας, οὐ μόνον τοῦ φόρτου καὶ τοῦ πλοίου, ἀλλὰ καὶ τῶν ψυχῶν ἡμῶν μέλλειν ἔσεσθαι τὸν πλοῦν. ὁ δὲ ἑκατόνταρχος τῷ κυβερνήτῃ καὶ τῷ ναυκλήρῳ ἐπείθετο μᾶλλον, ἢ τοῖς ὑπὸ τοῦ παύλου λεγομένοις.

qualis ego sum, exceptis uinculis his. Et hæc eo locuto, surrexit rex, ac præses, & Bernice, & qui assidebant eis. Et cum secessissent, loquebantur inter se dicentes: nihil morte aut uinculis dignum facit homo iste. Agrippa autem Festo dixit: Dimitti poterat homo hic, si non appellasset Cæsarem. Postq; aũt decretum est, ut nos nauigaremus in Italiam, tradiderunt & Paulũ & quosdã alios uinctos centurioni, nomine Iulio, cohortis Augustæ. Conscẽsa autem naue Adramyttina nauigaturi iuxta loca Asiæ, soluimus, perseuerante nobiscum Aristarcho Macedone Thessalonicensi. Sequẽti autem die appulimus Sidonem. Et Iulius humaniter tractato Paulo, permisit ut ad amicos profectus, ab illis curaret. Et inde cum soluissemus, subnauigauimus iuxta Cyprum, propterea quod essent uenti contrarij. Et pelagus quod est contra Ciliciam & Pamphyliam, emensi, peruenimus Myram, quæ est Lyciæ, & ibi nactus centurio nauem Alexandrinam, nauigantem in Italiam, transposuit nos in eam. Et cum multis diebus tarde nauigaremus, uixq; deuenissemus contra Gnidum, prohibẽte nos uento, adnauigauimus Cretæ iuxta Salmonen. Et uix præterlegentes illam, peruenimus in locum quendam, qui uocat Pulchri portus, cui uicina erat ciuitas Lasæa. Multo autem tẽpore peracto, & cũ esset iam periculosa nauigatio, ob id quoq; quod iam ultra tempus sustinuissent inediam, admonebat eos Paulus, dicẽs eis: Viri, uideo quod cum iniuria multoq; damno, non solum oneris & nauis, sed etiam animarum nostrarum futura sit nauigatio. Centurio autem gubernatori & Nauclero magis credebat, q; his quæ à Paulo dicebant. Et cum

XXVII

Ανθυθέτου δὲ τοῦ λιμένος ὑπάρχοντος πρὸς
πρόαχειμασίαν, οἱ πλείονες ἔθεντο βουλὴν ἀνα
χθῆναι κἀκεῖθεν, εἴπως δύναιντο καταντή
σαντες εἰς φοίνικα πρόαχειμάσαι, λιμένα τῆς
κρήτης, βλέποντα κατὰ λίβα καὶ κατὰ χῶρον.
ὑποπνεύσαντος δὲ νότου, δόξαντες τῆς προ
θέσεως κεκρατηκέναι, ἄραντες ἄσσον, παρε
λέγοντο τὴν κρήτην. μετ' οὐ πολὺ δὲ ἔβαλε
κατ' αὐτῆς ἄνεμος τυφωνικός, ὁ καλούμενος
εὐροκλύδων. συναρπασθέντος δὲ τοῦ πλοίου,
καὶ μὴ δυναμένου ἀντοφθαλμεῖν τῷ ἀνέ
μῳ, ἐπιδόντες ἐφερόμεθα. Νησίον δέ τι ὑ
ποδραμόντες, καλούμενον κλαύδην, μόλις
ἰσχύσαμεν περικρατεῖς γενέσθαι τῆς σκάφης,
ἣν ἄραντες, βοηθείαις ἐχρῶντο, ὑποζωννύντες
τὸ πλοῖον, φοβούμενοί τε μὴ εἰς τὴν σύρτιν
ἐκπέσωσι, χαλάσαντες τὸ σκεῦος, οὕτως
ἐφέροντο. Σφοδρῶς δὲ χειμαζομένων ἡμῶν,
τῇ ἑξῆς ἐκβολὴν ἐποιοῦντο, καὶ τῇ τρίτῃ αὐ
τόχειρες τὴν σκευὴν τοῦ πλοίου ἐρρίψαμεν.
μήτε δὲ ἡλίου, μήτε ἄστρων ἐπιφαινόντων
ἐπὶ πλείονας ἡμέρας, χειμῶνός τε οὐκ ὀλί
γου ἐπικειμένου, λοιπὸν περιῃρεῖτο πᾶσα
ἐλπὶς τοῦ σώζεσθαι ἡμᾶς. πολλῆς δὲ ἀσιτί
ας ὑπαρχούσης, τότε σταθεὶς ὁ Παῦλος ἐν
μέσῳ αὐτῶν, εἶπεν. Ἔδει μὲν ὦ ἄνδρες πει
θαρχήσαντάς μοι, μὴ ἀνάγεσθαι ἀπὸ τῆς
κρήτης, κερδῆσαί τε τὴν ὕβριν ταύτην καὶ
τὴν ζημίαν. καὶ τὰ νῦν παραινῶ ὑμᾶς εὐθυ
μεῖν. ἀποβολὴ γὰρ ψυχῆς οὐ δὲ μία ἔσται ἐξ
ὑμῶν, πλὴν τοῦ πλοίου. παρέστη γάς μοι τῇ
νυκτὶ ταύτῃ ἄγγελος τοῦ θεοῦ οὗ εἰμὶ, ᾧ
καὶ λατρεύω, λέγων. μὴ φοβοῦ Παῦλε, καίσα
ρί σε δεῖ παρασταθῆναι. καὶ ἰδοὺ κεχάρισταί σοι ὁ
θεὸς πάντας τοὺς πλέοντας μετά σου. διὸ
εὐθυμεῖτε ἄνδρες. πιστεύω γὰρ τῷ θεῷ, ὅτι
οὕτως ἔσται, κατὸν τρόπον λελάληταί μοι.
εἰς νῆσόν δέ τινα δεῖ ἡμᾶς ἐκπεσεῖν. ὡς δὲ
τεσσαρεσκαιδεκάτη νὺξ ἐγένετο, διαφερομέ
νων ἡμῶν ἐν τῷ Ἀδρίᾳ κατὰ μέσον τῆς νυ
κτὸς, ὑπενόουν οἱ ναῦται προσάγειν τινὰ

ἀντῖς

Et cum aptus portus nō eſſet ad hyber
nandū, cōplures ceperūt cōſiliū ſoluendi
illinc, ſi quo modo poſſent quecti Phœ
nicem illic hybernare. Is eſt portus Cretæ
ſpectans ad Africum & ad Chorū. Aſpi
rante aūt Auſtro, rati ſe ꝓpoſiti cōpotes,
cū ſoluiſſent Aſſon, præterlegebant Cre
tam. Verū haud multo poſt coortus eſt
cōtra ipſam uentus Typhonicus, qui uo
catur Euroaquilo. Cumq; correpta eſſet
nauis, nec poſſet obniti uentro, data naue
flatibus, ferebamur. In inſululam autem
quandā deuecti, quæ uocatur Clauda,
uix potuimus obtinere ſcapham. Qua
ſublata adiutoriis utebantur, ſubcingen
tes nauem, timentes ne in Syrtim incide
rent, demiſſo uaſe, ſic ferebant. Cum au
tem uehementi tempeſtate iactaremur,
ſequēti die iactum fecerunt, ac tertio die
noſtris manib⁹ armamēta nauis proieci
mus. Porrò neq; ſole neq; ſyderibus ap
parentibus ad cōplures dies, & tēpeſtate
non exigua imminente, iam ablata erat
ſpes oīs ſalutis noſtræ. Cū autē multa
iam eſſet inedia, tunc ſtans Paulus in me
dio eorū, dixit: Oportebat quidē ô uiri
audito me nō ſoluere à Creta, nec acceꝛ
ſere nobis iniuriā hanc & iacturā. Et nūc
hortor, ut bono animo ſitis. Iactura eīm
animæ nulla erit ex uobis, ſed tantū na
uis. Aſtitit eīm mihi hac nocte angelus
dei cuius ſum ego, quē & colo, dicēs: Ne
timeas Paule, Cæſari te oportet ſiſti. Et
ecce donauit tibi deus omnes qui naui
gant tecum. Propter quod bono animo
eſtote uiri. Credo eīm deo, qd ſic erit, quē
admodū dictū eſt mihi. In inſulam autē
quandā oportet nos eīci. Sed poſteaq;
quartadecima nox ſuperuenit, nauigan
tibus nobis in Adria circa medium no
ctis, ſuſpicabantur nautæ apparere ſibi

aliquam

αὐτοῖς χώραν, & βολίσαντες, εὗρον ὀργυιὰς εἴκοσι, βραχὺ δὲ διαστήσαντες, καὶ πάλιν βολίσαντες, εὗρον ὀργυιὰς δεκαπέντε. φοβούμενοί τε μή πως εἰς τραχεῖς τόπους ἐκπέσωσιν, ἐκ πρύμνης ῥίψαντες ἀγκύρας τέσσαρας, ηὔχοντο ἡμέραν γενέσθαι. τῶν δὲ ναυτῶν ζητούντων φυγεῖν ἐκ τοῦ πλοίου, καὶ χαλασάντων τὴν σκάφην εἰς τὴν θάλασσαν, προφάσει ὡς ἐκ πρώρας μελλόντων ἀγκύρας ἐκτείνειν. εἶπεν ὁ Παῦλος τῷ ἑκατοντάρχῃ καὶ τοῖς στρατιώταις, ἐὰν μὴ οὗτοι μείνωσιν ἐν τῷ πλοίῳ, ὑμεῖς σωθῆναι οὐ δύνασθε. τότε οἱ στρατιῶται ἀπέκοψαν τὰ σχοινία τῆς σκάφης, καὶ εἴασαν αὐτὴν ἐκπεσεῖν. ἄχρι δὲ οὗ ἔμελλεν ἡμέρα γίνεσθαι, παρεκάλει ὁ Παῦλος ἅπαντας μεταλαβεῖν τροφῆς, λέγων. τεσσαρεσκαιδεκάτην σήμερον ἡμέραν προσδοκῶντες ἄσιτοι διατελεῖτε, μηδὲν προσλαβόμενοι, διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς προσλαβεῖν τροφῆς. τοῦτο γὰρ πρὸς τῆς ὑμετέρας σωτηρίας ὑπάρχει. οὐδενὸς γὰρ ὑμῶν θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ἀπολεῖται. εἰπὼν δὲ ταῦτα, καὶ λαβὼν ἄρτον, εὐχαρίστησε τῷ θεῷ ἐνώπιον πάντων, καὶ κλάσας, ἤρξατο ἐσθίειν. εὐθυμοι δὲ γενόμενοι πάντες, καὶ αὐτοὶ προσελάβοντο τροφῆς, ἦμεν δὲ ἐν τῷ πλοίῳ αἱ πᾶσαι ψυχαὶ, διακόσιαι ἑβδομήκοντα ἕξ. κορεσθέντες δὲ τροφῆς, ἐκούφιζον τὸ πλοῖον, ἐκβαλλόμενοι τὸν σῖτον εἰς τὴν θάλασσαν. ὅτε δὲ ἡμέρα ἐγένετο, τὴν γῆν οὐκ ἐπεγίνωσκον, κόλπον δέ τινα κατενόουν ἔχοντα αἰγιαλόν, εἰς ὃν ἐβουλεύσαντο εἰ δύναιτο, ἐξῶσαι τὸ πλοῖον, καὶ τὰς ἀγκύρας περιελόντες, εἴων εἰς τὴν θάλασσαν, ἅμα ἀνέντες τὰς ζευκτηρίας τῶν πηδαλίων, καὶ ἐπάραντες τὸν ἀρτέμονα τῇ πνεούσῃ, κατεῖχον εἰς τὸν αἰγιαλόν. περιπεσόντες δὲ εἰς τόπον διθάλασσον, ἐπώκειλαν τὴν ναῦν, καὶ ἡ μὲν πρῶρα ἐρείσασα, ἔμεινεν ἀσάλευτος. ἡ δὲ πρύμνα ἐλύετο ὑπὸ τῆς βίας τῶν κυμάτων. τῶν δὲ στρατιωτῶν βουλὴ ἐγένετο, ἵνα τοὺς

δεσμώτας

aliquam regionem. Qui & demissa bolide, repererunt passus uiginti, ac pusillum inde digressi, rursumq; demissa bolide repererunt passus quindecim. Timentesq;, ne in aspera loca inciderẽt, de puppi iactis ancoris quatuor, optabant diem oriri. Nautis uero quærentibus fugere è naui', cum submisissent scapham in mare, sub prætextu uelut è prora ancoras extensuri, dixit Paulus centurioni & militibus: Nisi hi in naui manserint, uos salui fieri nõ potestis. Tunc abscinderunt milites funes scaphæ, & passi sunt eam excidere. Et cum dies inciperet apparere, hortabat' Paulus omnes sumere cibum, dicens: Dies hic decimusquartus est, quod expectantes ieiuni permanetis, nihil accipientes. propter quod hortor uos, ut sumatis cibum: hoc enim ad salutem uestram pertinet, quia nullius uestrum capillus de capite cadet. Et cum hæc dixisset, sumpto pane gratias egit deo in conspectu omnium, & cum fregisset, cœpit edere. Porrò animis iam recreatis omniũ, sumpserunt & ipsi cibum. Eramus uero uniuersæ animæ in naui ducentæ septuagintasex. Et satiati cibo, alleuabant nauem, eijcientes tritic um in mare. Cum autem dies esset, terram non agnoscebant: sinum uero quendam animaduerterunt, habentem littus in quod cogitabant, si possent, impingere nauem. Et cum ancoras sustulissent, committebant se mari, simul laxatis iuncturis gubernaculorum, & sublato artemone ad auræ flatum, tendebant ad littus. Et cum incidissent in locum bimarem, impegerunt nauem. Ac prora quidem infixa manebat immobilis: puppis uero soluebatur à ui undarum. Militum autem consilium erat, ut

D uinctos

δεσμώτας ἀποκτείνωσι, μή τις ἐκκολυμβήσας δ ̓ιαφύγοι. ὁ δὲ ἑκατόνταρχος βουλόμενος δ ̓ιασῶσαι τὸν Παῦλον, ἐκώλυσεν αὐτοὺς τοῦ βουλήματος, ἐκέλευσέ τε τοὺς δυναμένους κολυμβᾶν, ἀποῤῥίψαντας πρῶτους ἐπὶ τὴν γῆν ἐξιέναι, καὶ τοὺς λοιποὺς, οὓς μὲν ἐπὶ σανίσιν, οὓς δὲ ἐπί τινων τῶν ἀπὸ τοῦ πλοίου. Καὶ οὕτως ἐγένετο πάντας δ ̓ιασωθῆναι ἐπὶ τὴν γῆν.

Καὶ δ ̓ιασωθέντες, τότε ἐπέγνωσαν, ὅτι Μελίτη ἡ νῆσος καλεῖται. οἱ δὲ βάρβαροι παρεῖχον οὐ τὴν τυχοῦσαν φιλανθρωπίαν ἡμῖν. ἀνάψαντες γὰρ πυρὰν, προσελάβοντο πάντας ἡμᾶς, δ ̓ιὰ τὸν ὑετὸν τὸν ἐφεστῶτα, καὶ δ ̓ιὰ τὸ ψῦχος. συναγέαντος δὲ τοῦ Παύλου φρυγάνων πλῆθος, καὶ ἐπιθέντος ἐπὶ τὴν πυρὰν, ἔχιδνα ἐκ τῆς θέρμης ἐξελθοῦσα, καθῆψε τῆς χειρὸς αὐτου. ὡς δὲ εἶδον οἱ βάρβαροι κρεμάμενον τὸ θηρίον ἐκ τῆς χειρὸς αὐτου, ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους. πάντως φονεύς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ὃν δ ̓ιασωθέντα ἐκ τῆς θαλάσσης, ἡ δίκη ζῆν οὐκ εἴασεν. ὁ μὲν οὖν ἀποτινάξας τὸ θηρίον εἰς τὸ πῦρ, ἔπαθεν οὐδὲν κακόν. οἱ δὲ προσεδόκων αὐτὸν μέλλειν πίμπρασθαι, ἢ καταπίπτειν ἄφνω νεκρόν. ἐπὶ πολὺ δὲ αὐτῶν προσδοκώντων, καὶ θεωρούντων μηδὲν ἄτοπον εἰς αὐτὸν γινόμενον, μεταβαλόμενοι ἔλεγον θεὸν αὐτὸν εἶναι. ἐν δὲ τοῖς περὶ τὸν τόπον ἐκεῖνον, ὑπῆρχε χωρία τῷ πρώτῳ τῆς νήσου, ὀνόματι Ποπλίῳ, ὃς ἀναδεξάμενος ἡμᾶς τρεῖς ἡμέρας φιλοφρόνως ἐξένισεν. Ἐγένετο δὲ τὸν πατέρα τοῦ Ποπλίου πυρετοῖς καὶ δυσεντερίᾳ συνεχόμενον κατακεῖσθαι. πρὸς ὃν ὁ Παῦλος εἰσελθὼν καὶ προσευξάμενος, ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἰάσατο αὐτόν. τούτου οὖν γενομένου καὶ οἱ λοιποὶ οἱ ἔχοντες ἀσθένειας ἐν τῇ νήσῳ, προσήρχοντο καὶ ἐθεραπεύοντο, οἳ καὶ πολλαῖς τιμαῖς ἐτίμησαν ἡμᾶς, καὶ ἀναγομένοις ἐπέθεντο τὰ πρὸς τὴν χρείαν. Μετὰ δὲ τρεῖς μῆνας ἀνήχθημεν

uinctos occiderent, ne quis cum enatasset, effugeret. At centurio uolens seruare Paulum, compescuit eos à consilio. iussitque, ut qui possent natare, abijcerent se primos, & in terram euaderent, cæteriq; partim in tabulis, partim in quibusdam nauis fragmentis. Et sic factum est, ut omnes incolumes euaderent in terram. Et cum euasissent, tunc cognoXXVIII uerunt, quod Melite insula uocaretur, Barbari uero præstabant non uulgarem humanitatem nobis. Accensa enim pyra, recipiebant nos omnes propter hymbrem qui imminebat, & propter frigus. Cum congregasset autē Paulus sarmentorum multitudinem, & imposuisset in ignem, uipera è calore prorepens, inuasit manum eius. Vt uero uiderunt Barbari pendentem bestiam de manu eius, inter sese dicebant: Omnino homicida est homo hic, quem seruatum è mari ultio non sinit uiuere. Et ille quidem excussa uipera in ignem, mali nihil passus est. At illi existimabant futurum ut incenderetur, aut concideret repente mortuus. Diu autem illis expectantibus, & intuentibus nihil mali illi accidere, mutata mente dicebant eum esse deum. In locis autem illis erant prædia primati insulæ, nomine Publio, qui nos exceptos, triduo benigne tractauit hospitio. Contigit autem patrem Publij febribus ac dysenteria uexatum decumbere. Ad quem Paulus intrauit: & cum orasset, imposuissetque ei manus, sanauit eum. Hoc igitur facto, cæteri quoque qui habebant infirmitates in insula, accedebant & sanabantur: qui etiam multis honoribus nos honorauerunt, & soluentibus imposuerunt, quæ necessaria erant. Post menses autem tres nauigauimus

ἐν πλοίῳ παρακεχειμακότι ἐν τῇ νήσῳ, Ἀλεξανδρίνῳ, παρασήμῳ διοσκόροις. καὶ καταχθέντες εἰς συρακούσας ἐπεμείναμεν ἡμέρας τρεῖς. ὅθεν περιελθόντες κατηντήσαμεν εἰς ῥήγιον, καὶ μετὰ μίαν ἡμέραν ἐπιγενομένου νότου, δευτεραῖοι ἤλθομεν εἰς ποτίολους, οὗ εὑρόντες ἀδελφοὺς, παρεκλήθημεν ἐπ' αὐτοῖς ἐπιμεῖναι ἡμέρας ἑπτά, καὶ οὕτως εἰς τὴν ῥώμην ἤλθομεν. κἀκεῖθεν οἱ ἀδελφοὶ ἀκούσαντες τὰ περὶ ἡμῶν, ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν ἡμῖν, ἄχρις ἀππίου φόρου, καὶ τριῶν ταβερνῶν. οὓς ἰδὼν ὁ παῦλος εὐχαριστήσας τῷ θεῷ, ἔλαβε θάρσος. ὅτε δὲ ἤλθομεν εἰς ῥώμην, ὁ ἑκατόνταρχος παρέδωκε τοὺς δεσμίους τῷ στρατοπεδάρχῃ. τῷ δὲ παύλῳ ἐπετράπη μεῖναι καθ' ἑαυτὸν, σὺν τῷ φυλάσσοντι αὐτὸν στρατιώτῃ. ἐγένετο δὲ μετὰ ἡμέρας τρεῖς, συγκαλέσασθαι τὸν παῦλον τοὺς ὄντας τῶν ἰουδαίων πρώτους. συνελθόντων δὲ αὐτῶν, ἔλεγε πρὸς αὐτούς. Ἄνδρες ἀδελφοί, ἐγὼ οὐδὲν ἐναντίον ποιήσας τῷ λαῷ ἢ τοῖς ἔθεσι τοῖς πατρῴοις, δέσμιος ἐξ ἰεροσολύμων παρεδόθην εἰς τὰς χεῖρας τῶν ῥωμαίων, οἵτινες ἀνακρίναντές με, ἐβούλοντο ἀπολύσαι, διὰ τὸ μηδὲ μίαν αἰτίαν θανάτου ὑπάρχειν ἐν ἐμοί. ἀντιλεγόντων δὲ τῶν ἰουδαίων, ἠναγκάσθην ἐπικαλέσασθαι καίσαρα, οὐχ ὡς τοῦ ἔθνους μου ἔχων τί κατηγορῆσαι. διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν παρεκάλεσα ὑμᾶς, ἰδεῖν καὶ προσλαλῆσαι, ἕνεκεν γὰρ τῆς ἐλπίδος τοῦ ἰσραὴλ τὴν ἅλυσιν ταύτην περίκειμαι. οἱ δὲ πρὸς αὐτὸν εἶπον. ἡμεῖς οὔτε γράμματα περί σου ἐδεξάμεθα ἀπὸ τῆς ἰουδαίας, οὔτε παραγενόμενός τις τῶν ἀδελφῶν ἀπήγγειλεν ἢ ἐλάλησέ τι περί σου πονηρόν. ἀξιοῦμεν δὲ παρά σου ἀκοῦσαι ἃ φρονεῖς. περὶ μὲν γὰρ τῆς αἱρέσεως ταύτης γνωστόν ἐστιν ἡμῖν, ὅτι πανταχοῦ ἀντιλέγεται. ταξάμενοι δὲ αὐτῷ ἡμέραν, ἦκον πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν ξενίαν πλείονες, οἷς ἐξετίθετο διαμαρτυρόμενος τὴν βασιλείαν

in naui Alexandrina, quæ in insula hyemauerat, cui erat insigne Castor & Pollux. Et cum uenissemus Syracusas, mansimus triduo. Inde circumlegentes deuenimus Rhegium, & post unum diem afflante austro, postridie uenimus Puteolos, ubi repertis fratribus rogati sumus manere apud eos dies septem, & sic uenimus Rhomam. Et inde cum audissent fratres de nobis prodierunt in occursum nobis usq; ad Appij forum ac tres tabernas. Quos cum uidisset Paulus, gratijs actis deo, sumpsit fiduciam. Cum autē uenissemus Rhomam, centurio tradidit uinctos principi exercitus. Permissum est autem Paulo, ut maneret solus cum custodiente se milite. Post tertium autem diem cōuocauit Paulus Iudæorum primores. Cumq; uenissent, dicebat eis: Ego uiri fratres cum nihil fecerim aduersus plebem, aut instituta maiorum, uinctus ab Hierosolymis traditus sum in manus Rhomanorum. qui cum examinassent, uoluerūt me dimittere, eo quod nulla esset causa mortis in me. Sed contradicentibus Iudæis, coactus sum appellare Cæsarem, non quasi habeam de quo gentem meam accusem. Propter hanc igitur causam aduocaui uos, ut uiderem & alloquerer, propter spem enim Israëlis catena hac circundatus sum. At illi dixerunt ad eum: Nos neque literas accepimus de te à Iudæa, neque aduenies aliquis fratrum nunciauit, aut locutus est aliquid de te mali. Volumus autem ex te audire quæ sentias. Nam de secta ista notum est nobis, quod ubique ei contradicitur. Cum constituissent autem illi diem, uenerunt ad eum in hospitium complures, quibus exponebat testificans regnum

βασιλείαμ τοῦ θεοῦ, πείθων τε αὐτοὺς τὰ περὶ τοῦ ιησοῦ ἀπό τε τοῦ νόμου μωσέως καὶ τῶν προφητῶν, ἀπὸ πρωΐ ἕως ἑσπέρας. καὶ οἱ μὲν ἐπείθοντο τοῖς λεγομένοις, οἱ δὲ ἠπίστουν. ἀσύμφωνοι δὲ ὄντες πρὸς ἀλλήλους, ἀπελύοντο, εἰπόντος τοῦ παύλου ῥῆμα ἕν. ὅτι καλῶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐλάλησε διὰ ἡσαΐου τοῦ προφήτου πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν, λέγον. πορεύθητι πρὸς τὸν λαὸν τοῦτον, καὶ εἰπέ. ἀκοῇ ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ συνῆτε. καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε. ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶ βαρέως ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν, μήποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκόσωσι, καὶ τῇ καρδίᾳ σωῶσι, καὶ ἐπιστρέψωσι, καὶ ἰάσωμαι αὐτούς. γνωστὸν οὖν ἔστω ὑμῖν, ὅτι τοῖς ἔθνεσιν ἀπεστάλη τὸ σωτήριον τοῦ θεοῦ, αὐτοὶ καὶ ἀκούσονται. καὶ ταῦτα αὐτοῦ εἰπόντος, ἀπῆλθον οἱ ἰουδαῖοι, πολλὴν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς συζήτησιν. ἔμεινε δὲ ὁ παῦλος διετίαν ὅλην ἐν ἰδίῳ μισθώματι. καὶ ἀπεδέχετο πάντας τοὺς εἰσπορευομένους πρὸς αὐτὸν, κηρύσσων τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ διδάσκων τὰ περὶ τοῦ κυρίου ιησοῦ μετὰ πάσης παῤῥησίας ἀκωλύτως.

dei, suadensque eis de Iesu ex lege Mosi & prophetis, à mane usque ad uesperam. Et quidam credebant his quæ dicebantur, quidam uero non credebant. Cumque inter se non essent concordes, discedebant, ubi dixisset Paulus unum uerbum: Bene spiritus sanctus locutus est per Esaiam prophetam ad patres nostros, dicens: Vade ad populum istum, & dic: Auribus audietis & non intelligetis: & uidentes uidebitis, & non perspicietis. Incrassatum est enim cor populi huius, & auribus grauiter audierunt, & oculos suos compresserunt: ne quando uideant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & conuertantur, & sanem eos. Notum ergo sit uobis, quod gentibus missum est hoc salutare dei, & ipsi audient. Et cum hæc dixisset, exierunt ab eo Iudæi, multam habentes inter se disceptationem. Mansit autem Paulus biennio toto in suo conducto. & suscipiebat omnes qui ingrediebantur ad ipsum, prædicans regnum dei, ac docens quæ sunt de domino Iesu, cum omni fiducia, nemine prohibente.

ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ ΕΥΤΥΧΩΣ ΣΥΝΤΕΤΕΛΕΣΜΕΝΑΙ.

ACTA APOSTOLORVM FELICITER ABSOLVTA.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ.

ΑΥΤΗΝ ἐπισέλλει ἀπὸ κορίνθου, μήπω μὲν ἑωρακὼς ῥωμαίους, ἀκόῃ δὲ πῃ περὶ αὐτῶν, καὶ ἐπιποθῶν αὐτοὺς ἰδεῖν. καὶ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται τὴν πίστιν αὐτῶν καταγγελλομένην ὁρῶν πανταχοῦ. ἔπειτα σημαίνει πολλάκις ἑαυτὸν προθέμενον ἐλθεῖν, διὰ τὸν εἰς αὐτοὺς πόθον καὶ τέως μὴ δεδυνῆσθαι. καὶ λοιπὸν διδασκαλικὴν τὴν ἐπιστολὴν ποιεῖται περὶ κλήσεως ἐθνῶν, καὶ ὅτι ἡ περιτομὴ ἕως καιροῦ ἦν, καὶ νῦν πέπαυται, καὶ ὅτι διὰ τοῦ χριστοῦ λέλυται τὸ πρόσπωμα τοῦ ἀδάμ, καὶ ἡ σκιὰ τοῦ νόμου παρῆλθε. τὴν μὲν οὖν κλῆσιν τῶν ἐθνῶν ἀκολούθως γεγενῆσθαι κατασκευάζει, οὕτως ἀποδείκνυσι πᾶσιν ἀνθρώποις ἔμφυτον εἶναι τὸν νόμον, καὶ πάντας ἀδιδάκτῳ τε τῇ φυσει, καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς κτίσεως διὰ πάντων γινώσκειν τὸν θεόν. διὸ καὶ εἰκότως αἰτιᾶται πρῶτον ἕλληνας, ὡς τοῦ μὲν θεοῦ φανερώσαντος αὐτοῖς ἐκ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ τοῦ κόσμου, τὴν περὶ αὐτοῦ γνῶσιν, καὶ τὴν ἀϊδιότητα δυνάμεως αὐτοῦ, ᾧ καὶ δι' οὗ τὰ πάντα πεποίηκεν. αὐτοὺς δὲ ἐγνωκέναι μὲν ἐκ τῶν κτισμάτων, εἶναι δὲ θεὸν τὸν τούτων δημιουργόν, τὰ δὲ ποιήματα θεοποιήσαντας, καὶ τῇ κτίσει μᾶλλον, ἢ αὐτῷ λατρεύσαντας. Αἰτιᾶται δὲ καὶ ἰουδαίους, ὡς μὴ φυλάξαντας τὸν νόμον, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου τὸν θεὸν ἀτιμάσαντας. καὶ ὅτως ἀμφότερα τὰ μέγιστα, ἰουδαίους τε καὶ ἕλληνας συγκλείει, καὶ ἐλέγχει ἐπὶ τῇ παρανομίᾳ, ἵνα δείξῃ, ὅτι ἴσοι γενόμενοι πάντες, ἐπ' ἴσοις οἱ πάντες ὡς ὑπεύθυνοι, τοῦ λυτρωμένου δέονται. ἡ δὲ χάρις καὶ λυτρώσεως ἐπῆκε τοῖς ἰουδαίοις γενομένης καὶ ἐπὶ τὰ ἔθνη, εἰκότως καὶ ἡ κλῆσις γέγονε τῶν ἐθνῶν, ἡ δὲ κλήσεως τῶν ἐθνῶν γενομένης, ἐξ ἀνάγκης πέπαυται ἡ περιτομή, καὶ ἡ ἐν τῷ νόμῳ σκιά. ὁ γὰρ ἀβραὰμ φησὶν, οὐκ ἐν περιτομῇ, ἀλλὰ πρὸ ἡ περιτομῆς δικαιωθείς, μετωνομάθη μὲν ἀβραὰμ, ὅτι πατὴρ πολλῶν ἐθνῶν ἤμελλεν εἶναι, καὶ τὴν ἐν τῇ ἀκροβυσίᾳ πίστιν. ἔλαβε δὲ μετὰ τὸ δικαιωθῆναι καὶ τὴν περιτομὴν ἐν σαρκί, ἵνα σημεῖον ᾖ τῆς κατὰ σάρκα γενομένοις ἐξ αὐτοῦ. παύσασθαί ποτε τὴν περιτομὴν, ὅταν τὰ ἔθνη γένηται τέκνα τοῦ ἀβραάμ, ἀξιάμενα πολιτεύεσθαι κατὰ τὴν πίστιν τοῦ ἀβραάμ. ἐν ᾗ ἐδικαιώθη, ὅτε ἦν ἐν ἀκροβυσίᾳ. τούτων γὰρ χάριν ἐμετωνομάσθη ἀβραάμ. ἀνάγκη δὲ ἐλθόντων τῶν σημαινομένων, παύσασθαι τὸ σημαῖνον. εἰ μὲν οὖν τὰ ἔθνη ἀναγκάζουσι περιτέμνεσθαι, παυέτω καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀβραὰμ, μὴ καλείσθω ἄβραμ. εἰ δὲ ἀβραὰμ παρὰ θεοῦ μετωνομάσθη, οὐδὲ περιτέμνεσθαι τὰ ἔθνη, ἀλλ' οὐδ' αὐτοὺς ἔτι τοὺς κατὰ σάρκα ἰουδαίους, ἵνα ᾖ τὸ ὄνομα βέβαιον, καὶ πατὴρ ἐθνῶν πολλῶν καλῆται. καὶ γὰρ οὐ χρεία ἔχει τίς λοιπὸν περιτέμνεσθαι. ἀρκόμενον τῇ πίστει τοῦ ἀβραάμ, οὐδὲ ἡ ἄλλης δὲ ἡ ἐν τῷ νόμῳ σκιᾶς. οὐ γὰρ ἐκ τόπων, ἀλλ' ἐκ πίστεως δικαιοῦταί τις, καθάπερ καὶ ἀβραάμ. ταῦτα οὕτως κατασκευάσας, ἀποδείκνυσι πάλιν, ὅτι ἄλλως οὐκ ἂν γένοιτο λύτρωσις καὶ χάρις τοῦ ἰσραὴλ, καὶ τοῖς ἔθνεσιν, εἰ μὴ διὰ λύσεως ἡ ἀρχαία ἁμαρτία τοῦ ἀδάμ, ἡ εἰς πάντας γενομένη, δι' ἄλλου δὲ μὴ δύνασθαι αὐτὴν ἐξαλειφθῆναι φησὶν, ἢ διὰ χριστοῦ τοῦ θεοῦ. οὐ γὰρ δυνατὸν ἦν, ἄλλον λῦσαι τὸ πρόσπωμα, δι' αὐτοῦ γὰρ καὶ ἐξ ἀρχῆς ἡ κατάρα γέγονεν. εἶτα γράφει, ὅτι ἄλλως τοῦτο οὐ μὴ γένηται, εἰ μὴ σῶμα φορέσει ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, καὶ γένηται ἄνθρωπος, ἵνα τοῦτο προσενέγκας ὑπὲρ πάντων, τοὺς πάντας ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τοῦ θανάτου, καὶ ὥσπερ δι' ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθεν, οὕτω καὶ δι' ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ χάρις γένηται. καὶ λοιπὸν ὡς καλὸς οἰκονόμος, τοὺς μὴ ἰουδαίους παραμυθεῖται. ὅτι οὐ παβάται γίνεσθε τοῦ νόμου, ἐὰν εἰς χριστὸν πιστεύσητε. τοῖς δὲ ἀπὸ τῶν ἐθνῶν παρεγγυᾷ μὴ ἐπαίρεσθαι κατὰ τοῦ ἰσραὴλ, ἀλλὰ γινώσκειν ὅτι ὡς κλάδοι ἐπ' ἐκείνους, ὡς ἐπὶ τὴν ῥίζαν ἐνεκεντρίσθησαν. μετὰ δὲ ταῦτα παραινετικοὺς λόγους εἰς τὰ ἤθη διδάξας, πλεῖστοι τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD RHOMANOS ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

PRiuſq; argumentū huius aggrediar epiſtolæ, fortaſſis haud fuerit alie num, de noīe Pauli paucis attingere. Nō me fugit Hieronymū in com mētarijs, q̄s ſcripſit in epiſtolam ad Philemonē, in hac eſſe ſentētia, ut exiſtimet apoſtolū prius uocatū Saulū, Pauli uero cognomē ceu tro phæum uſurpaſſe à Sergio Paulo procōſule, quē Chriſto lucrifecit: quemadmodū legim⁹ in Actis apoſtolorū. ca. xiij. Rurſus alios eſſe, quib⁹ placeat in Iudaiſmo dictum Saulū, mutata religione ſimul & nomen mutaſſe. ſed alterā opinionē minus probabilē facit, qd̄ Lucas hoc ipſo, qd̄ modo citauim⁹, capite ſcribit: Saulus qui & Paulus, replet⁹ ſpū ſcō, haud obſcure declarās eū binominē fuiſſe, pri⁹ q̄ Sergius Paulus eſſet conuerſus. alterā plane refellit, q̄ cū alijs aliq̄t locis, tum in eodē capite Saulus dicit̄ iā Chriſti prædicans euāgeliū: Dixit illis ſpūs ſanctus: ſegregate mihi Saulū & Barnabā. Proinde mihi uero ꝓpior uidet̄ Origenis opinio, quēadmodū in ueteris inſtrumēti libris aliq̄t cōperim⁹ diuerſis nominibus notatos, uelut Idida dictū, qui aliās uocat⁹ eſt Salomō: & Oziam alicubi dictū, qui alibi ſit Azarias. Itē in euāgelicis literis, Lucæ dictū Leui, qui ſe in ſuo euāgelio Matthæū nominat: ita Paulo geminū fuiſſe uocabulū, quanq̄ ipſe in ſuis epiſtolis ſe nunq̄ Saulū appel lat, ſed ubiq; Paulū: fortaſſis ob id, q̄ Pauli uocabulū Græcorū ac Rhomanorū, ad q̄s ſcribebat, aurib⁹ eſſet familiarius. Saulus em̄ ſic à Säul Hebræa uoce deflexū apparet, ut Græci à Ioſeph Ioſephū deflexerūt. Paulus aūt Hebræis ſonat mirabi leni, ſi tñ ferēdū putam⁹ Rhomanæ ſeu Græcanicæ uocis etymologiā è peregrina lingua peti. Qd̄ tñ Hieronym⁹ cū alicubi in alijs reprehēdat, hic ſibi permittit, opi nor, ut in re nō admodū ſeria. Certe Græcis ſonat quietū, Latinis puſillū. Säul He bræis ſonat poſtulatū: & ſi Ambroſio credim⁹, inquietudinē ſiue tentationē. Atq; hæc quidē de rōne noīs, ut in argumēto penè plus ſatis. Cæterū dictauit hanc epi ſtolam, excipiēte Tertio, qd̄ is quoq; in calce epiſtolæ teſtat̄, adijciens: Saluto uos ego Tertius, qui ſcripſi epiſtolā, in dño. Miſſam apparet è Corintho, per Phœben fœminā Cenchreenſem. Eſt aūt Cenchreæ port⁹ Corinthiorū, haud procul ab ur be diſſitus. Q; ſi tēpus quoq; requirat̄, ſcriptā apparet poſt utrāq; ad Corinthios epiſtolā (unde putant in hac abſolutæ iā & cōfirmatæ pietatis argumēta potiſſimū elucere) id tēporis, cū peragrata iā Achaia, in q̄ Corinth⁹ eſt, & huic finitima Mace donia uſq; ad Illiricū, ac nō ſolū p̄dicato ubiq; Chriſti euangelio, in his dūtaxat lo cis, in quib⁹ aliorū ap̄lorū nemo p̄dicauerat, uerūetiā iuxta Petri monita, collecta à ſuis aliquāta pecunia, in ſubſidiū pauperū, adornaret iter Hieroſolymā, ut exhibi to qd̄ acceperat, illinc ꝓficiſceret̄ in Hiſpaniā, Rhoma iter facturus, atq; illic obiter ſalutaturus Chriſtianos: de q̄rū fide ac religione audierat, cū ipſos nondū uidiſſet. Acciderat em̄ illis diuerſum quiddā atq; Galatis. Siquidē hi primū recte à Paulo inſtituti, poſtea fraude pſeudapoſtolorū circūuenti ſunt, & retracti in Iudaiſmū. Cōtra Rhomani, primū male inſtituti à pſeudapoſtōlis, ſimul atq; ꝓ ſua prudētia ſenſerāt fraudē, reſipuerūt, & in eo qd̄ rectū eſſe cognouerūt, perſeuerabant. Nam

in eccleſiæ

in eccleſiæ naſcentis primordijs erant, qui exiſtimarẽt, euãgelij gratiã, qm̃ Abrahæ poſteris, & Iudaicæ gẽti peculiariter promiſſa uidebat, nõ eſſe ꝓpagandã in ꝓphanas gẽtes, & ſimulacrorũ ac dæmonũ cultui deditas. In qua ſentẽtia & Petrũ appa/ret fuiſſe, qui uiſo monẽdus erat, ut Corneliũ cẽturionẽ admitteret, q̃ noie mox illi exhibitũ eſt negotiũ Hieroſolymis, expoſtulantib⁹ ijs, q ex Iudaiſmo cõuerſi fue/rant ad Chriſtũ, quod cũ incircũciſis habuiſſet cõmerciũ, atq; in his ꝓbabile eſt & apoſtolos aliq̃t fuiſſe. Sic em̃ legim⁹ in Actis. ca. xj. Audierũt autẽ apoſtoli & fra/tres qui erant in Iudæa: qm̃ & gẽtes receperũt uerbũ dei. Cũ autẽ aſcẽdiſſet Petrus Hieroſolymã, diſceptabãt aduerſus illũ qui erãt ex circũciſione, dicẽtes: q̃re introiſti ad uiros præpuciũ habẽtes, & manducaſti cũ illis? Erant rurſus, q licet nõ exiſtima/rent gẽtes prorſus arcẽdas ab euãgelij cõſortio, nõ admittẽdas tm̃ ducebant, niſi cir/cũciderent̃ ritu Iudaico: perinde quaſi Chriſtus egeret adminiculo legis Moſaicæ, ſimul ut euãgelij gloriã in ſuã gentẽ trãſferrẽt. Et in Actis apoſtolo⁊. ca. xj. proditũ eſt, eos qui ob perſecutionẽ, quæ accidit à morte Stephani, ꝓfugerãt in Phœnicen in Cyprũ & in Antiochiã, nemini p̃dicaſſe Chriſtũ, niſi ſolis Iudæis. Rurſus ca. xv. Quidã Iudæi ueniũt Antiochiã, palam̃ aduerſus Paulũ & Barnabam p̃dicãtes, nõ eſſe ſpem ſalutis, niſi iuxta Moyſi p̃ſcriptũ circũciderent̃. tantuſq; tumult⁹ per hos cõcitat⁹ eſt, ut coacto cõcilio decretũ ſit, uti Paulus & Barnabas unà cũ aduerſarijs Hieroſolymam irent, & lis apoſtolorũ ac ſeniorũ arbitrio cõponeret̃: Atq; illic rur/ſum acriter obnitẽtibus nõnullis, præſertim factionis phariſaicæ Chriſtianis, cuius fuerat & Paulus, coacta eſt ſynodus apoſtolorũ & ſeniorũ, ac Petri Iacobiq; auto/ritate decretũ eſt, ne gẽtes onerarent̃ lege Moſaica, tantũ tẽperarẽt, ab eſu ſuffocati animantis, à ſanguine, à carnib⁹ ſimulacro immolatis, & à ſtupris: quod tamẽ pro ratione tẽporũ, inuincibili Iudæorũ ſuperſtitioni datũ eſſe, uel illud argumẽto eſt, quod tria illa iam olim uidem⁹ eſſe ſublata, ac prorſus abolita. Ex eodẽ fonte nata eſt illa Pauli cũ Petro cõcertatio Antiochiæ, cum gentiũ apoſtolus cernẽs ſuos ob Petri ſimulationẽ periclitari, palam̃ illũ redarguit, quẽadmodũ refert ipſe in epiſto/la ad Galatas ca. ij. Rurſum Hieroſolymis autore Iacobo, quo purgaret iam inter Iudæos ſparſum rumorẽ, quod retrahere uideret̃ à lege Moſaica, cum cæteris calui/tium induxit capiti, & iuxta ritum Iudaicum purgatus, munus obtulit in templo, ſicuti refert Lucas Actorũ capite uigeſimoprimo. Quo quidẽ ex loco uidetur Iaco/bus, tametſi gentes prius onere legis Moſaicæ propemodum liberaſſet, eſſe tamen in hac ſententia, ut putaret à Iudæis exigendam eſſe legis obſeruationem. Sic enim loquitur Iacobus: Et ſcient omnes, quia quæ de te audierunt, falſa ſunt: ſed ambu/las & ipſe cuſtodiens legem. Nec alia de cauſa, opinor, totondit caput ex uoto Cen/chreis, capite decimooctauo. Conſimili neceſſitate circumcidit Timotheum, capite decimoſexto, cum eſſet matre quidẽ Iudæa natus, ſed patre Ethnico. Tantæ molis erat ex Iudæo facere Chriſtianũ. Eſt em̃ ei genti peculiaris quædam pertinacia, nec ulla fuit unq̃ ſuæ religionis tenacior, ut eleganter docet Ioſeph⁹ in apologia Iudai/carũ antiquitatũ. Ad hæc ut Iudæorũ natio tũ oim̃ib⁹ orbis nationib⁹ erat peculia/riter inuiſa, ita uiciſſim oẽs execrabant̃ illi, ceu ipuros, ꝓphanos & impios, adeo ut

nec congressu dignarent̃,& tẽplũ suũ pollui crederẽt,si qs forte incircũcisus esset ingressus. Tantũ erat p̃cisæ pelliculæ superciliũ. Cum igit̃ spes nõ esset fore,ut Græci Rhomaniq; legẽ inuisam reciperẽt,& incredibili pertinacia reclamarẽt Iudæi,Paulus intelligẽs periculũ esse,ne tã exitiabili dissidio magna ex parte periret euangelij fruct⁹,& Christi gloria Mosaici noĩs obscuraret̃ admixtu,hoc in primis agit ubiq;, ut legis ceremonias abroget atq; antiquet,oẽmq; salutis adipiscẽdæ fiduciã,in unũ Christũ trãsferat. Sicut aũt Galatas acriter,sed tñ amãter obiurgat,q; essent in Iudaismũ adducti:ita Rhomanos p̃munit & instruit,ne ab pseudapostolis, q̊s sciebat nusq̃ cessare,illaqueent̃ incauti,sed in recta doctrina quã amplecti cœpissent, persisterẽt. Erat em̃ Rhomæ ingẽs Iudæorũ numer⁹,siue illuc à Pompeio trãslat⁹, siue q; iã Rhomanorũ esset ꝓuincia Iudæa,q̊rũ supstitio crebro & apud Iuuenalẽ atq; Horatiũ & apud Senecã notat̃. Cũ quibus & Paulo multũ negotij fuisse,posteaq̃ Rhomã peruenisset,testat̃ extremũ caput actorũ apostolicorũ. Ac miro cõsilio singularis artifex in hac epistola sermonẽ tẽperat,inter Iudæos & gẽtes,dũ studet omneis om̃ib⁹modis ad Christũ pellicere,neq; uult,si fieri possit,quẽq̃ om̃ino mortaliũ perire suo duci cui militabat:itaq; nũc hos obiurgat,nũc illos: nũc rursus erigit,ac subleuat. Gẽtiũ superciliũ deprimit,ostẽdẽs nihil illis ꝓfuisse neq; naturæ legẽ,neq; philosophiã,cui⁹ ꝓfessione tumebãt,q̊ min⁹ in om̃e scelerũ dedecus proaberent̃. Rursum Iudæorũ arrogantiã cohercet,q legis fiducia perdidissent,id qd̃ lerat toti⁹ legis caput,fidẽ in Christũ Iesum,docẽs legis ceremonias antiquatas esse iã coruscãte Christi euãgelio,quẽ legis umbræ deliniarãt,abrogata iã ocia sabbatorum,circũcisionis iniuriã,Calendarũ recursus, ter q̊tannis redeuntes ferias,delectũ ciborũ,in singulos dies iterũ sordidanda lauacra, pecudũ innoxiarũ lanienã, tẽpli religionẽ assiduis inquinati cædib⁹,Has rerũ umbras emicãte luce ueritatis euanescere,Veros esse filios Abrahæ,q fidẽ Abrahæ referrẽt,uere Iudæos esse,q Christũ ꝓfiterent̃,uere circũcisos,qui mentẽ haberẽt à fœdis cupiditatib⁹ repurgatã, Verã iusticiã ac ꝑfectã salutẽ citra legis auxilia, ꝑ euãgeliũ ac solã fidẽ in Christũ cõferri ex æquo oib⁹,licet ea salus peculiariter olim esset ꝓmissa Iudæis:sed ita his ꝓmissa, ut ꝓphetæ nõ tacuerint,fore ut illis reijciẽtib⁹ad gẽtes p̃dicatio Christi ꝓpagaret̃, Per legẽ Mosaicã uerã iusticiã nulli cõtingere, sed per fidem: idq; docet tũ exẽplo Abrahæ,tũ uarijs ipsi⁹ legis testimonijs. Et ad eũ modũ detracto utrisq; supcilio, adempta utrisq; fiducia sui,omneis æquat in negocio fidei euãgelicæ,ita gratulans saluti gẽtiũ,ut suæ gẽtis cæcitatẽ paterno deploret affectu,licet illã ubiq; pertinacissime infensam experiret̃,atq; id ꝑ se durũ,ita mitigat,ut dicat nec om̃eis excæcatos & fore ut aliqñ resipiscat Iudæorũ populus,fide gẽtiũ ꝓuocat⁹. Atq; hic obiter uaria multiplexq; doctrina de p̃finitis,siue p̃destinatis, de p̃scitis, de uocatis, de gr̃a & merito,de libero arbitrio,de diuino cõsilio nobis inscrutabili, de lege naturæ,de lege Moysi,de lege peccati. Varij itẽ allegoriarũ fontes,dũ duos facit Adã, alterũ, q̊ nascimur iuxta carnẽ mortales:alterũ,q̊ renascimur immortales futuri. Duos homines,internũ & externũ:internũ spiritui & rõni parentẽ,externũ cupiditatibus & affectib⁹ obnoxiũ,quorũ priorẽ aliqñ spm̃ appellat, posteriorẽ interim corp⁹ siue membra,

mẽbra,interim carnẽ,aliq̃ties legẽ peccati uocat. Duplicẽ mortẽ, corporis & animi: & tertiã qua morimur peccato & peccandi affectib9. Triplicẽ itẽ uitam,qua uiuim9 corpe,qua animo,& qua uiuim9 iustitiæ & peccato. Duplicẽ seruitutẽ aut libertatẽ, qua uicissim uel innocẽtiæ seruim9,emancipati à peccatis,uel peccatis seruim9,liberi à iustitia. Duplicẽ Iudaismũ,duplicẽ circũcisionẽ,geminos posteros Abrahæ,duas parteis legis Mosaicæ: carnalẽ, ueluti corpus: spiritualẽ,uelut animã legis. Duplicẽ baptismũ,q̃ primũ abluimur à peccatis pristinis sacro lauacro,& q̃ Christo cõmorimur, abdicatis mũdi affectib9. Duplicẽ sepulturã,corpalẽ,qua triduo sepult9 est Christus:& spiritualẽ,qua nos semoti à mũdi uitijs,requiescim9 in illo. Duplicẽ resurrectionẽ,alterã quæ p̃cessit in Christo,in nobis secutura:alterã qua nos à peccatis pristinis rediuiui,progredimur à uirtute ad uirtutẽ,hac parte q̃d licet futurã immortalitatẽ meditantes. Duplicẽ iustitiã,dei & hoim. Duplex iudiciũ,dei & hoim. Duplicẽ gloriã siue laudẽ,apud deũ,& apud hoies. His differtis,transit ad locũ moralem:in primis adhortãs ad mutuã cõcordiã,exẽplo mẽbrorũ corporis. Et q̃m pax cõstare nõ põt,ubi fastus est aut liuor,obsecrat,ut obsequijs mutuis,mutuũ amorẽ alant foueantq̃: Rhomanos,ut Iudæorũ infirmitatẽ ex diutina legis assuetudine relictã ferant: Cõtra,Iudæos,ne gẽtib9 in euãgelij cõfortiũ ascitis inuideãt,sed illoꝝ fidẽ ac libertatẽ poti9 æmulent:& cũ idẽ sit oim deus,idẽ Christus,eadẽ gratia, idẽ præmiũ,oẽs in unũ corp9 coalescãt,neq; quisq̃ sibi arroget quicq̃: sed si qua dote præcellat aliquis,eã ad fratris opẽ accõmodet. Atq; hunc locũ uarie tractat, docẽs, quales se præstare debeãt erga Iudæos incredulos,quales erga Christianos superstitiosiores,siue,ut ipse uocat,infirmos:quales erga superiores,quales erga inferiores,quales erga pares,quales erga principes ac magistrat9 Ethnicos,sed suo utcũq; fungẽtes officio,quales in ꝓsperis,quales in aduersis. Deinde rursum laude Rhomanorũ,mitigat admonitionis acerbitatẽ. & suam apud illos autoritatẽ cõmẽdat, cõmemorans quãto plus cæteris ꝓmouerit in euangelio Christi.declarat quãta teneatur illos uidendi cupiditate:& spem facit sui aduentus, cur eum differre cogat, aperit,laudans spõtaneam Macedonũ & Corinthiorũ in pauperes sanctos liberalitatem,tacite ac uerecunde Rhomanos ad æmulandũ prouocans. Caput extremũ penè totum occupat salutationib9,nõ frigide cõgestis multorũ nominib9,sed mire suo cuiq; addito elogio. Postremo q̃m penit9 nouerat & pseudapostolorũ improbam uersutiam,& Rhomanorũ simplicitatẽ,ac facilitatẽ, admonet etiã atq; etiã caueant,ne illorũ blandiloquẽtia fallant. Quanq̃ autẽ horũ pleraq; peculiarius ad eam pertinẽt ætatem,in qua rudis adhuc paulatim suppullubat ecclesia, Iudæis & gentibus admixta,ac principib9 Ethnicis obnoxia,tamẽ nihil est, unde nõ ad hæc quoq; tẽpora salutaris aliquid doctrinæ possit accõmodari,ueluti de fugienda superstitione,quæ dissidiorũ est seminarium: & sic habet speciem pietatis,ut nihil sit ueræ pietati aduersius,de stulta fiducia philosophiæ mũdanæ, de fiducia nostrorũ operũ,de negligendis his, quæ ad ceremonias pertinẽt,quo magis ad ea quæ ueræ sunt pietatis proficiam9,de merito fidei,de uitando fastu,de tolerãda alicubi min9 eruditorũ aut superstitiosiorũ imbecillitate, de mutuis obsequijs alenda cõcordia,

de ferendis

de ferēdis aliquousq; malis principib⁹ & impijs episcopis,ne turbet' ordo stat⁹ publici,de malefactis beneficētia superādis,de nō iudicādo qđ ad te nō pertineat, de cōmode interptando qcqd recto aio fieri pōt,de cauēda insidiosa blandiloquētia, alijsq; id gen⁹ reb⁹,in quib⁹ hodieq; cōis hoīm uita uersat'.Sed utilitatē hui⁹ epistolæ æquat ac penè superat difficultas,idq; mihi trib⁹ potissimū de causis accidere uidet',siue q; nō alibi sermonis ordo cōfusior, nusq; oro hyperbatis magis hiulca, nusq; anantapodotis crebri⁹ inabsoluta, qđ subinde querit' interps Origenes,in hmōi difficultatib⁹ passim luctans ac laborās. Qđ utrū interpti aut scribæ Tertio sit tribuēdū,an ipsi Paulo,aliorū esto iudiciū.Ipse sanè agnoscit sermonis impitiā, licet rerū insciti deprcet'. Rursus adeo nō affectauit orōnē arte humana cōpositā, ut eā sibi fugiēdā etiā duxerit,ne qd hinc decederet gloriæ crucis,atq; ob id Origenes existimat superuacaneū esse,sermonis cōpositionē in eo requirere.Hieronym⁹ aliâs illi uindicat oratiōis artificiū,aliâs adimit,ingenue cōfitēs è corrupto Cilicū sermone nōnihil traxisse.Augustin⁹ etiā rhetorū ornamēta flosculosq; ex huius depromit epistolis.Quin & in actis dux uerbi ē,& in epistola ad Corinthios priore, supra cæteros oēs linguis loquit'.Quis em̄,ut testat' Hieronym⁹,id tpis tot⁹ oriēs græce loq̄ret':tm̄ ut cōsentaneū est,apud Celtas nō eādē fuisse Rhomani sermonis castimoniā,q; fuit Rhomæ:ita uerisimile ē,nō parū interfuisse inter Cilicē græce loquentē,& Atticū.Ad hæc orōnis incōmoda accessit hebraism⁹,cui⁹ idiomata passim refert ita græce loquēs,ut nihilo sci⁹ interim Hebræū agnoscas.Alterā difficultatis cām arbitror,q; ob rerū inexplicabiliū obscuritatē, nō alia sit crebrioribus impedita salebris,aut altiorib⁹ interrupta uoraginib⁹,adeo ut ipse relicto qđ instituerat exclamare cogat':O altitudo.Quid q; quædā mysteria prudēs sic attingit, ut ceu p trāsennā dūtaxat ostēdat,p tēporū illorū rōne,proq; captu eorū qb⁹ scribit,orōnē attēperās.Nouerat & uiderat ille q̄dā,q̄ nephas esset hoī loqui,& nouit q̄ten⁹ esset op⁹ lacte,q̄ten⁹ cibo solido.Sciebat ætatū in Christo grad⁹,& qd cui foret adhibēdum.Hoc cōsilio Petrus apl'us apud rudē cōcionē uerba facturus de Christo,uirū eū noiat,deū tacet.Tertiā,opinor,crebrā ac subitā psonarū mutationē,dū nūc Iudæos,nūc gētes,nūc utrinq;, mō credētes,mō incredulos respicit,aliâs infirmi,aliâs firmi,interim pij,interim impij,psonā sustinet.Quib⁹ rebus fit, ut lector uelut in labyrinthis ac Mæandris qbusdā inextricabilib⁹ oberrās,nec unde sit ingressus satis uideat,nec q̄ sit exit⁹.Vt mihi nō min⁹uere q̄ eleganter Origenes Paulū adsimilē faciat ei,q hospitē in opulētissimi cuiuspiā principis palatiū inducat, diuersis uiarū ambagib⁹ & cōdauiū secessib⁹ perplexū.Quædā autē procul ostēdat,ex ditissimo opū thesauro,q̄dā ppius admoueat,q̄dā uideri nolit.Sæpe interim p aliud ingressus hostiū aliunde exeat,ut hospes ipse miret' unde uenerit,ubi sit,aut q̄ sit exeundum.Agnouit hoc & Petrus apl'us in epistola secunda, testans esse in Paulinis epistolis,q̄dā intellectu difficilia,q̄ parū eruditi, parūq; firmi deprauarēt ad suā perniciem. Deniq; obseruanda sunt uerba quædā Paulinæ linguæ adeo peculiaria,ut aliq̄ties mutari nō queant,uelut hæc,fides,gr̄a,corp⁹,caro,mēbra,spūs,mēs,sensus, ædificare,aliaq; huius generis. Argumenti finis.

EPISTOLAE PAVLI APO

STOLI, AD GRAECAM VERITATEM ET VETE-
RVM LATINORVM CODICVM FIDEM RECO
GNITAE PER ERASMVM ROTERODAMVM
SACRAE THEOLOGIAE PROFESSOREM.

ΠΑΥΛΟΥ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ Η ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

EPISTOLA PAVLI APO-
STOLI AD RHOMANOS.

ΠΑΥΛΟΣ δοῦλος ΙΗΣΟΥ Χριστοῦ, κλητὸς ἀπόστολος, ἀφωρισμένος εἰς εὐαγγέλιον θεοῦ, ὃ προεπηγγείλατο διὰ τῶν προφητῶν αὐτοῦ ἐν γραφαῖς ἁγίαις, περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος Δαβὶδ κατὰ σάρκα, τοῦ ὁρισθέντος υἱοῦ θεοῦ ἐν δυνάμει, κατὰ πνεῦμα ἁγιωσύνης, ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν, ΙΗΣΟΥ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, δι' οὗ ἐλάβομεν χάριν καὶ ἀποστολὴν, εἰς ὑπακοὴν πίστεως ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν, ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, ἐν οἷς ἐστε καὶ ὑμεῖς, κλητοὶ ΙΗΣΟΥ Χριστοῦ. πᾶσι τοῖς οὖσιν ἐν Ῥώμῃ, ἀγαπητοῖς θεοῦ, κλητοῖς ἁγίοις, χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ΙΗΣΟΥ Χριστοῦ.

PAVLVS seruus Iesu Christi, uocatus ad munus apostolicum, segregatus in euangelium dei, quod ante promiserat per pphetas suos, in scripturis sanctis de filio suo, qui genitus fuit ex semine Dauid, secundum carnē, qui declaratus fuit filius dei cum potentia, secundum spiritum sanctificationis, ex eo qđ resurrexit e mortuis Iesus Christus dominus noster, per quē accepimus gratiam ac muneris apostolici functionem, ut obediatur fidei inter omnes gētes, super ipsius nomine, quorum de numero estis & uos, uocati Iesu Christi. Omnibus qui Romæ estis dilectis dei, uocatis sanctis, gratia uobis & pax à deo patre nostro, & dño Iesu Christo.

Πρῶτον μὲν εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου, διὰ ΙΗΣΟΥ

Primū quidē grās ago deo meo per Iesum

Ιησοῦ Χριστὸν, ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, ὅτι ἡ πίστις ὑμῶν καταγγέλλεται ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ. Μάρτυς γάρ μου ἐστὶν ὁ θεὸς, ᾧ λατρεύω ἐν τῷ πνεύματί μου, ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ὡς ἀδιαλείπτως μνείαν ὑμῶν ποιοῦμαι πάντοτε ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου, δέομενος, εἴπως ἤδη ποτὲ εὐοδωθήσομαι ἐν τῷ θελήματι τοῦ θεοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς. Ἐπιποθῶ γὰρ ἰδεῖν ὑμᾶς, ἵνα τι μεταδῶ χάρισμα ὑμῖν πνευματικὸν, εἰς τὸ στηριχθῆναι ὑμᾶς, τοῦτο δέ ἐστι, συμπαρακληθῆναι ἐν ὑμῖν, διὰ τῆς ἐν ἀλλήλοις πίστεως, ὑμῶν τε καὶ ἐμοῦ.

Οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοὶ, ὅτι πολλάκις προεθέμην ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἐκωλύθην ἄχρι τοῦ δεῦρο, ἵνα καρπόν τινα σχῶ καὶ ἐν ὑμῖν, καθὼς καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν. Ἕλλησί τε καὶ βαρβάροις, σοφοῖς τε καὶ ἀνοήτοις, ὀφειλέτης εἰμί. οὕτως τὸ κατ' ἐμὲ, πρόθυμον, καὶ ὑμῖν τοῖς ἐν Ῥώμῃ εὐαγγελίσασθαι. οὐ γὰρ ἐπαισχύνομαι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ. δύναμις γὰρ θεοῦ ἐστὶν εἰς σωτηρίαν παντὶ τῷ πιστεύοντι, Ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ Ἕλληνι. Δικαιοσύνη γὰρ θεοῦ ἐν αὐτῷ ἀποκαλύπτεται ἐκ πίστεως εἰς πίστιν. καθὼς γέγραπται. ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται.

Ἀποκαλύπτεται γὰρ ὀργὴ θεοῦ ἀπ' οὐρανοῦ, ἐπὶ πᾶσαν ἀσέβειαν, καὶ ἀδικίαν ἀνθρώπων, τῶν τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ κατεχόντων. διότι τὸ γνωστὸν τοῦ θεοῦ, φανερόν ἐστιν ἐν αὐτοῖς. ὁ γὰρ θεὸς αὐτοῖς ἐφανέρωσεν, τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ, ἀπὸ κτίσεως κόσμου, τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται, ἥτε ἀΐδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης, εἰς τὸ εἶναι αὐτοὺς ἀναπολογήτους, διότι γνόντες τὸν θεὸν, οὐχ ὡς θεὸν ἐδοξάσαμεν ἢ ηὐχαρίστησαν, ἀλλ' ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν, καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία. φάσκοντες εἶναι σοφοὶ, ἐμωράνθησαν,

Iesum Christum, super omnibus uobis, quòd fides uestra annunciatur in toto mundo. Testis enim mihi est deus, quem colo spiritu meo, in euangelio filij ipsius, quòd indesinenter mentionem uestri faciam, semper in precibus meis orans, si quo modo tandem aliquando prosperum iter contingat, uolente deo, ut ueniam ad uos. Desydero enim uidere uos, ut aliquod impertiar uobis donum spirituale, quo confirmemini, hoc est, ut communem capiam consolationem in uobis, per mutuam fidem, uestram simul & meam. Nolo autem uos ignorare fratres, quòd sæpe propositum fuerit uenire ad uos, licet præpeditus fuerim ad hunc usque diem, quo fructum aliquem haberem inter uos quoque, quemadmodum & inter reliquas gentes. Græcis simul & barbaris eruditis pariter ac rudibus, debitor sum: ita quantum in me est, paratus sum uobis quoque qui Rhomæ estis, euangelizare. Non enim me pudet euangelij Christi, Potentia siquidem est dei, ad salutem omni credenti, Iudæo primum simul & Græco. Iustitia enim dei per illud patefit ex fide in fidem. Sicuti scriptum est: Iustus autem ex fide uicturus est. Palam fit enim ira dei de cœlo, aduersus omnem impietatem, & iniustitiam hominum, qui ueritatem in iniustitia detinent: propterea quòd id quod de deo cognosci potest, manifestum est in illis. Deus enim illis patefecit. Siquidem quæ sunt inuisibilia illius, ex creatione mundi, dum per opera intelliguntur, peruidentur, ipsaque æterna eius potentia ac diuinitas, in hoc, ut sint inexcusabiles, propterea quòd cum deum cognouerint, non ut deum glorificauerunt, neque grati fuerunt, sed frustrati sunt per cogitationes suas, & obtenebratum est insciens cor eorum. Cum se crederent esse sapientes, stulti facti sunt, mutauerúntque

καὶ ἤλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου θεοῦ, ἐν ὁμοιώματι εἰκόνος φθαρτοῦ ἀνθρώπου, καὶ πετεινῶν καὶ τετραπόδων καὶ ἑρπετῶν. διὸ καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν καρδιῶν αὐτῶν, εἰς ἀκαθαρσίαν, τοῦ ἀτιμάζεσθαι τὰ σώματα αὐτῶν ἐν ἑαυτοῖς. οἵτινες μετήλλαξαν τὴν ἀλήθειαν τοῦ θεοῦ ἐν τῷ ψεύδει, καὶ ἐσεβάσθησαν καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει, παρὰ τὸν κτίσαντα, ὅς ἐστιν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

E Διὰ τοῦτο παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς πάθη ἀτιμίας. αἵ τε γὰρ θήλειαι αὐτῶν μετήλλαξαν τὴν φυσικὴν χρῆσιν, εἰς τὴν παρὰ φύσιν. ὁμοίως τε καὶ οἱ ἄρσενες, ἀφέντες τὴν φυσικὴν χρῆσιν τῆς θηλείας, ἐξεκαύθησαν ἐν τῇ ὀρέξει αὐτῶν εἰς ἀλλήλους, ἄρσενες ἐν ἄρσεσι τὴν ἀσχημοσύνην κατεργαζόμενοι, καὶ τὴν ἀντιμισθίαν ἣν ἔδει τῆς πλάνης αὐτῶν, ἐν ἑαυτοῖς ἀπολαμβάνοντες. καὶ καθὼς οὐκ ἐδοκίμασαν τὸν θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει, παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν, ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα, πεπληρωμένους πάσῃ ἀδικίᾳ, πορνείᾳ, πονηρίᾳ, πλεονεξίᾳ, κακίᾳ, μεστοὺς φθόνου, φόνου, ἔριδος, δόλου, κακοηθείας, ψιθυριστάς, καταλάλους, θεοστυγεῖς, ὑβριστάς, ὑπερηφάνους, ἀλαζόνας, ἐφευρετὰς κακῶν, γονεῦσιν ἀπειθεῖς, ἀσυνέτους, ἀσυνθέτους, ἀστόργους, ἀνελεήμονας. οἵτινες τὸ δικαίωμα τοῦ θεοῦ ἐπιγνόντες, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες, ἄξιοι θανάτου εἰσίν, οὐ μόνον αὐτὰ ποιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ συνευδοκοῦσι τοῖς πράσσουσι.

S Διὸ ἀναπολόγητος εἶ ὦ ἄνθρωπε, πᾶς ὁ κρίνων. ἐν ᾧ γὰρ κρίνεις τὸν ἕτερον, σεαυτὸν κατακρίνεις, τὰ γὰρ αὐτὰ πράσσεις ὁ κρίνων. οἴδαμεν δὲ ὅτι τὸ κρῖμα τοῦ θεοῦ ἐστὶ κατὰ ἀλήθειαν ἐπὶ τοὺς τὰ τοιαῦτα πράσσοντας. λογίζῃ δὲ τοῦτο ὦ ἄνθρωπε, ὁ κρίνων τοὺς τὰ τοιαῦτα πράσσοντας, καὶ ποιῶν αὐτά, ὅτι σὺ ἐκφεύξῃ τὸ κρῖμα τοῦ θεοῦ; ἢ τοῦ πλούτου τῆς χρηστότητος αὐτοῦ, καὶ τῆς ἀνοχῆς, καὶ

mutauerũtq; gloriã immortalis dei, per imaginẽ,nõ ſolum ad mortalis hominis ſimilitudinẽ effictam, uerũetiã uolatiliũ & quadrupedũ & reptiliũ. Quapropter tradidit illos deus per cupiditates cordiũ ſuorũ,in immunditiã,ut ignominia affi-ciant corpora ſua,inter ſe mutuo.qui cõ-mutarũt ueritatẽ eius mẽdacio,& uene-rati ſunt coluerũtq; ea quæ condita ſunt, ſupra eũ qui condidit,qui eſt laudandus in ſæcula amen. Quãobrẽ tradidit eos deus in cupiditates ignominioſas.Nam & fœminæ illorũ mutauerũt naturalem uſum,in eum qui eſt præter naturã.Simi literq; & maſculi,relicto naturali uſu fœ-minæ,exarſerũt per appetẽtiã ſui, aliꝰ in aliũ, maſculi in maſculos fœditatẽ perpe-trantes,& præmiũ, qd̃ oportuit, erroris ſui in ſeſe recipiẽtes.Et quẽadmodũ non ꝓbauerũt,ut deũ agnoſcerẽt:ita tradidit eos deꝰ in reprobã mentẽ,ut facerẽt quæ nõ cõueniebat,repleti omĩ iniuſticia,ſcor-tatione, uerſutia, auaricia, malicia, pleni; inuidia,cæde,cõtẽtione,dolo,malis præ-diti moribus, ſuſurrones, obtrectatores, dei oſores,cõtumelioſi,elati,glorioſi, ex-cogitatores malorũ, parẽtibꝰ imorigeri, expertes intelligẽtiæ, pactorũ haud q̃q̃ tenaces, alieni à charitatis affectu, neſcij fœderis,imiſericordes. Qui cũ dei iuſti-ciam nouerint,nẽpe,q ij q talia faciũt,di gni ſint morte:nõ ſolũ ea faciũt,uerũetiã aſſentiũt ijs,q faciũt. Quapropter inex cuſabilis es ô hõ,quiſq; es q iudicas. Nã hoc ipo q iudicas alterũ,teipm cõdẽnas. Eadẽ emĩ facis tu,q iudicas.Scimꝰ aũt,q iudiciũ dei eſt ſecũdũ ueritatẽ, aduerſus eos q talia agunt.Cogitas aũt hoc ô ho-mo,qui iudicas eos qui talia faciunt,& fa cis eadem,qd̃ tu ſuffugies iudicium dei? Aut diuitias bonitatis illiꝰ,ac tolerantiæ, E lenitatisq;

φῦ μακροθυμίας καταφρονεῖς, ἀγνοῶν, ὅτι τὸ χρηστὸν τοῦ θεοῦ εἰς μετάνοιάν σε ἄγει; κατὰ δὲ τὴν σκληρότητά σου, καὶ ἀμετανόητον καρδίαν, θησαυρίζεις σεαυτῷ ὀργὴν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς, καὶ ἀποκαλύψεως δικαιοκρισίας τοῦ θεοῦ, ὃς ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, τοῖς μὲν καθ' ὑπομονὴν ἔργου ἀγαθοῦ δόξαν καὶ τιμὴν καὶ ἀφθαρσίαν ζητοῦσι, ζωὴν αἰώνιον· τοῖς δὲ ἐξ ἐριθείας, καὶ ἀπειθοῦσι μὲν τῇ ἀληθείᾳ, πειθομένοις δὲ τῇ ἀδικίᾳ, θυμὸς, καὶ ὀργή, θλῖψις, καὶ στενοχωρία, ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώπου τοῦ κατεργαζομένου τὸ κακὸν, Ἰουδαίου τε πρῶτον καὶ Ἕλληνος· δόξα δὲ, καὶ τιμὴ, καὶ εἰρήνη παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ τὸ ἀγαθὸν, Ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ Ἕλληνι· οὐ γάρ ἐστι προσωποληψία παρὰ τῷ θεῷ. ὅσοι γὰρ ἀνόμως ἥμαρτον, ἀνόμως καὶ ἀπολοῦνται· καὶ ὅσοι ἐν νόμῳ ἥμαρτον, διὰ νόμου κριθήσονται. οὐ γὰρ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ νόμου δίκαιοι παρὰ τῷ θεῷ, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ τοῦ νόμου δικαιωθήσονται. ὅταν γὰρ ἔθνη τὰ μὴ νόμον ἔχοντα, φύσει τὰ τοῦ νόμου ποιῶσιν, οὗτοι νόμον μὴ ἔχοντες, ἑαυτοῖς εἰσι νόμος, οἵτινες ἐνδείκνυνται τὸ ἔργον τοῦ νόμου γραπτὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, συμμαρτυρούσης αὐτῶν τῆς συνειδήσεως, καὶ μεταξὺ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγορούντων, ἢ καὶ ἀπολογουμένων, ἐν ἡμέρᾳ ὅτε κρινεῖ ὁ θεὸς τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ. ἰδὲ σὺ Ἰουδαῖος ἐπονομάζῃ, καὶ ἐπαναπαύῃ τῷ νόμῳ, καὶ καυχᾶσαι ἐν θεῷ, καὶ γινώσκεις τὸ θέλημα, καὶ δοκιμάζεις τὰ διαφέροντα, κατηχούμενος ἐκ τοῦ νόμου, πέποιθάς τε σεαυτὸν ὁδηγὸν εἶναι τυφλῶν, φῶς τῶν ἐν σκότει, παιδευτὴν ἀφρόνων, διδάσκαλον νηπίων, ἔχοντα τὴν μόρφωσιν τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἀληθείας ἐν τῷ νόμῳ. ὁ οὖν διδάσκων ἕτερον, σεαυτὸν οὐ διδάσκεις· ὁ κηρύσσων μὴ κλέπτειν, κλέπτεις· ὁ λέγων μὴ μοιχεύειν, μοιχεύεις· ὁ βδελυσσόμενος τὰ

lenitatis cõtemnis, ignorãs, q̃ bonitas dei ad pœnitẽtiam te inuitat? Sed iuxta duritiã tuã, & cor pœnitere nescium, colligis tibiipsi irã in die iræ, & patefiet iustũ iudicium dei, qui redditurus est unicuiq; iuxta facta sua: his quidẽ qui perseuerantes in bñfaciẽdo, gloriã & honorẽ & immortalitatẽ quærũt, uitã æternã: ijs uero qui sunt cõtẽtiosi, & qui ueritati quidẽ nõ obtẽperãt, sed obtẽperant iniusticiæ, uentura est indignatio, & ira, afflictio, & anxietas, aduersus omnẽ animã hois perpetrantis malũ, Iudæi primũ simul & Græci. Gloria uero & honor & pax oĩ operanti bonũ, Iudæo primũ simul & Græco. Nõ eñ est personarũ respectus apud deum. Quicũq; eñ sine lege peccauerũt, sine lege & peribũt: & quicũq; in lege peccauerũt, per legẽ iudicabunt. Nõ eñ qui audiũt legẽ, iusti sunt apud deũ: sed qui legem factis exprimũt, iusti habebunt. Nam cum gentes quæ legẽ non habent, natura quæ legis sunt, fecerint, eæ legem nõ habentes, sibiipsis sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptũ in cordibus suis, simul attestante illorũ cõscientia, & cogitationibus inter se accusantibus, aut etiã excusantibus, in eo die, cum iudicabit dominus occulta hominum, iuxta euangelium meum per Iesum Christum. Ecce tu Iudæus cognominaris, & acquiescis in lege, & gloriaris in deo, & nosti uoluntatem, ac probas eximia, institutus ex lege, confidisq; teipsum ducem esse cæcorum, lumen in tenebris uersantium, eruditorem insipientiũ, doctorẽ imperitorum, habentẽ formã cognitionis ac ueritatis per legem. Qui igitur doces alium, teipsum non doces. qui prædicas non furandum, furaris. qui dicis non adulterandum, adulterium cõmittis. qui execraris simulacra,

τὰ εἰδωλὰ, ἱεροσυλεῖς. ὃς ἐν νόμῳ καυχᾶσαι, διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου τὸν θεὸν ἀτιμάζεις. τὸ γὰρ ὄνομα τοῦ θεοῦ δι' ὑμᾶς βλασφημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσι, καθὼς γέγραπται. περιτομὴ μὲν γὰρ ὠφελεῖ, ἐὰν νόμον πράσσῃς, ἐὰν δὲ παραβάτης νόμου ἦς; ἡ περιτομή σου ἀκροβυστία γέγονεν. ἐὰν οὖν ἡ ἀκροβυστία τὰ δικαιώματα τοῦ νόμου φυλάσσῃ, οὐχὶ ἡ ἀκροβυστία αὐτοῦ εἰς περιτομὴν λογισθήσεται; καὶ κρινεῖ ἡ ἐκ φύσεως ἀκροβυστία, τὸν νόμον τελοῦσα, σέ; τὸν διὰ γράμματος καὶ περιτομῆς παραβάτην νόμου; οὐ γὰρ ὁ ἐν τῷ φανερῷ Ἰουδαῖός ἐστιν, οὐδὲ ἡ ἐν τῷ φανερῷ ἐν σαρκὶ περιτομή, ἀλλ' ὁ ἐν τῷ κρυπτῷ Ἰουδαῖος, καὶ περιτομὴ καρδίας, ἐν πνεύματι, οὐ γράμματι. οὗ ὁ ἔπαινος οὐκ ἐξ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐκ τοῦ θεοῦ.

Τί οὖν τὸ περισσὸν τοῦ Ἰουδαίου; ἢ τίς ἡ ὠφέλεια τῆς περιτομῆς; πολὺ κατὰ πάντα τρόπον. πρῶτον μὲν γάρ, ὅτι ἐπιστεύθησαν τὰ λόγια τοῦ θεοῦ. τί γάρ, εἰ ἠπίστησάν τινες; μὴ ἡ ἀπιστία αὐτῶν τὴν πίστιν τοῦ θεοῦ καταργήσει; μὴ γένοιτο. γινέσθω δὲ ὁ θεὸς ἀληθής, πᾶς δὲ ἄνθρωπος ψεύστης, καθὼς γέγραπται. ὅπως ἂν δικαιωθῇς ἐν τοῖς λόγοις σου, καὶ νικήσῃς ἐν τῷ κρίνεσθαί σε.

Εἰ δὲ ἡ ἀδικία ἡμῶν θεοῦ δικαιοσύνην συνίστησι, τί ἐροῦμεν; μὴ ἄδικος ὁ θεὸς, ὁ ἐπιφέρων τὴν ὀργήν; κατὰ ἄνθρωπον λέγω. μὴ γένοιτο. ἐπεὶ πῶς κρινεῖ ὁ θεὸς τὸν κόσμον; εἰ γὰρ ἡ ἀλήθεια τοῦ θεοῦ ἐν τῷ ἐμῷ ψεύσματι ἐπερίσσευσεν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ, τί ἔτι κἀγὼ ὡς ἁμαρτωλὸς κρίνομαι; καὶ μὴ καθὼς βλασφημούμεθα, καὶ καθώς φασί τινες ἡμᾶς λέγειν. ὅτι ποιήσωμεν τὰ κακὰ, ἵνα ἔλθῃ τὰ ἀγαθά. ὧν τὸ κρίμα ἔνδικόν ἐστι.

Τί οὖν; προεχόμεθα; οὐ πάντως. προῃτιασάμεθα γὰρ Ἰουδαίους τε καὶ Ἕλληνας πάντας ὑφ' ἁμαρτίαν εἶναι, καθὼς γέγραπται. ὅτι

simulacra, sacrilegiū admittis: qui de lege gloriaris, p legis trāsgressionē deū deho/ nestas. Nā nomē dei ꝓpter uos male au dit inter gentes: quēadmodū scriptū est. Nā circūcisio quidē prodest, si legē serua ris. Q; si transgressor legis fueris, circūci sio tua in præputiū uersa est. Ergo si præ pucium iustificationes legis seruauerit, nōne præpuciū illius pro circūcisione im putabit? & iudicabit quod est ex natura præpuciū, si legē seruauerit, te qui p literā & circūcisionē trāsgressor es legis? Nō is qui in manifesto Iudæus sit, Iudæus est: nec ea quæ in manifesto sit carnis circum cisio, circumcisio est: sed qui in occulto Iu dæus fuerit, is Iudæus est: & circumcisio cordis circūcisio est, quæ spiritu constat, nō litera: cuius laus nō ex hominib⁹ est, sed ex deo. Quid igit' habet in q̄ præ cellat Iudæus? aut quæ utilitas circūcisio nis? Multū p omnē modū. Nam primū quidē illud, q̄d' illis cōmissa sunt oracula dei. Quid em̄, si quidā fuerunt increduli? Num incredulitas illorū, fidē dei faciet ir ritam? Absit. Imò sit deus uerax, omnis aūt homo mēdax. Quēadmodū scriptū est: Vt iustificeris in sermonibus tuis, & uincas cū iudicaris. Q d' si iniusticia no stra, dei iusticiā cōmendat, quid dicem⁹? Num iniustus deus, qui inducat irā? Hu mano more loquor. Absit. Nā quō iudi cabit deus mundū? Etem̄ si ueritas dei, per meum mendaciū excelluit, in gloriā ipsius, quid posthac & ego ueluti pctōr iudicor? Ac nō poti⁹ (quēadmodū de no bis male loquunt', & sicut qdā aiunt nos dicere) faciamus mala, ut ueniant bona. Quor dānatio iusta ē. Quid igit'? pcelli mus eos? Nullo mō. Nā ante causis red ditis ostendimus & Iudæos & Græcos oēs pctō esse obnoxios, sicut scriptū est:

ὅτι οὐκ ἔστι δίκαιος, οὐδὲ εἷς, οὐκ ἔστιν ὁ συνιῶν, οὐκ ἔστιν ὁ ἐκζητῶν τὸν θεόν. πάντες ἐξέκλιναν, ἅμα ἠχρεώθησαν, οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἔστιν ἕως ἑνός. τάφος ἀνεῳγμένος ὁ λάρυγξ αὐτῶν, ταῖς γλώσσαις αὐτῶν ἐδολιοῦσαν, ἰὸς ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χείλη αὐτῶν. ὧν τὸ στόμα ἀρᾶς καὶ πικρίας γέμει, ὀξεῖς οἱ πόδες αὐτῶν ἐκχέαι αἷμα. σύντριμμα καὶ ταλαιπωρία ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν, καὶ ὁδὸν εἰρήνης οὐκ ἔγνωσαν. οὐκ ἔστι φόβος θεοῦ ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. Οἴδαμεν δὲ, ὅτι ὅσα ὁ νόμος λέγει, τοῖς ἐν τῷ νόμῳ λαλεῖ, ἵνα πᾶν στόμα φραγῇ, καὶ ὑπόδικος γένηται πᾶς ὁ κόσμος τῷ θεῷ. διότι ἐξ ἔργων νόμου οὐ δικαιωθήσεται πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον αὐτοῦ. διὰ γὰρ νόμου ἐπίγνωσις ἁμαρτίας. νυνὶ δὲ χωρὶς νόμου δικαιοσύνη θεοῦ πεφανέρωται, μαρτυρουμένη ὑπὸ τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν. δικαιοσύνη δὲ θεοῦ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς πάντας, καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς πιστεύοντας. οὐ γάρ ἐστι διαστολή. πάντες γὰρ ἥμαρτον, καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ θεοῦ. δικαιούμενοι δωρεὰν τῇ αὐτοῦ χάριτι, διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. ὃν προέθετο ὁ θεὸς ἱλαστήριον, διὰ τῆς πίστεως ἐν τῷ αὐτοῦ αἵματι, εἰς ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ, διὰ τὴν πάρεσιν τῶν προγεγονότων ἁμαρτημάτων, ἐν τῇ ἀνοχῇ τοῦ θεοῦ, πρὸς ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ, ἐν τῷ νῦν καιρῷ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν δίκαιον, καὶ δικαιοῦντα τὸν ἐκ πίστεως Ἰησοῦ.

Ποῦ οὖν ἡ καύχησις; ἐξεκλείσθη. διὰ ποίου νόμου; τῶν ἔργων; οὐχί, ἀλλὰ διὰ νόμου πίστεως. λογιζόμεθα οὖν πίστει δικαιοῦσθαι ἄνθρωπον χωρὶς ἔργων νόμου. Ἢ Ἰουδαίων ὁ θεὸς μόνον; οὐχὶ δὲ καὶ ἐθνῶν; ναὶ καὶ ἐθνῶν. ἐπείπερ εἷς ὁ θεὸς, ὃς δικαιώσει περιτομὴν ἐκ πίστεως, καὶ ἀκροβυστίαν διὰ τῆς πίστεως. Νόμον οὖν καταργοῦμεν διὰ τῆς πίστεως; μὴ γένοιτο. ἀλλὰ νόμον ἱστῶμεν. Τί οὖν ἐροῦμεν Ἀβραὰμ

Nō est iustus,ne unꝰ qdē,nō est q intelligat,nō est q exqrat deū, oēs deflexerūt: simul inutiles facti sunt,nō est q exerceat bonitatē,nō est usq; ad unū. Sepulchrū apertū guttur eorū, linguis suis ad dolū usi sunt, uenenū aspidū sub labijs eorū. Quorū os execratione & amarulētia plenū est,ueloces pedes illoꝝ ad effundēdū sanguinē. Cōtritio & calamitas in uijs eorum,& uiā pacis nō cognouerūt. Nō est timor dei corā oculis eorū. Scimꝰ autē,qꝛ q̄cūq; lex dicit,his qui in lege sunt,dicat: ut oīe os obturet,& obnoxiꝰ fiat totus mūdus deo,ꝓpterea qꝛ ex operibus legis nō iustificabit oīs caro in cōspectu ei⁹. Per legē em̄ agnitio peccati. Nunc uero absq; lege iusticia dei manifestata est,dū cōprobat testimonio legis ac ꝓphetarū. Iusticia uero dei per fidē Iesu Christi in oēs,& sup oēs eos qui credunt. Non em̄ est distinctio. Oēs em̄ peccauerūt, ac destituunt gloria dei. Iustificant autē gratis per illius gratiā, per redemptionē quæ est in Christo Iesu, quem ꝓposuit deus recōciliatorē, per fidē interueniente ipsius sanguine, ad ostensionem iusticiæ suæ,propter remissionē præteritorū peccatorū,quæ deus tolerauit,ad ostendendam iusticiam suam, in præsenti tēpore: in hoc,ut ipse sit iustus:& iustificans eum qui est ex fide Iesu. Vbi igitur gloriatio? Excusa est. Per quam legem? Operum? Non, imò per legem fidei. Arbitramur igitur fide iustificari hominē absq; operibus legis. An Iudæorū deus tantum? An non & gentium? Certe & gentium. Quandoquidem unus deus, qui iustificabit circumcisionē ex fide, & præpuciū per fidem. Legem igitur irritam facimus per fidem? Absit. Imò legem stabilim⁹.

Quid igitur dicem⁹ inuenisse Abrahā patrem

τὸν πατέρα ἡμῶν εὑρηκέναι κατὰ σάρκα; εἰ γὰρ Ἀβραὰμ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ἔχει καύχημα, ἀλλ' οὐ πρὸς τὸν θεόν. τί γὰρ ἡ γραφὴ λέγει; ἐπίστευσε δὲ Ἀβραὰμ τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. τῷ δὲ ἐργαζομένῳ, ὁ μισθὸς οὐ λογίζεται κατὰ χάριν, ἀλλὰ κατὰ τὸ ὀφείλημα. τῷ δὲ μὴ ἐργαζομένῳ, πιστεύοντι δὲ ἐπὶ τὸν δικαιοῦντα τὸν ἀσεβῆ, λογίζεται ἡ πίστις αὐτοῦ εἰς δικαιοσύνην. καθάπερ καὶ Δαβὶδ λέγει τὸν μακαρισμὸν τοῦ ἀνθρώπου, ᾧ ὁ θεὸς λογίζεται δικαιοσύνην χωρὶς ἔργων. μακάριοι, ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι, καὶ ὧν ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι. μακάριος ἀνήρ, οὗ οὐ μὴ λογίσηται κύριος ἁμαρτίαν. ὁ μακαρισμὸς οὖν οὗτος, ἐπὶ τὴν περιτομήν, ἢ καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροβυστίαν; λέγομεν γάρ, ὅτι ἐλογίσθη τῷ Ἀβραὰμ ἡ πίστις εἰς δικαιοσύνην. πῶς οὖν ἐλογίσθη; ἐν περιτομῇ ὄντι, ἢ ἐν ἀκροβυστίᾳ; οὐκ ἐν περιτομῇ, ἀλλ' ἐν ἀκροβυστίᾳ. καὶ σημεῖον ἔλαβε περιτομήν, σφραγῖδα τῆς δικαιοσύνης τῆς πίστεως, τῆς ἐν τῇ ἀκροβυστίᾳ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πατέρα πάντων τῶν πιστευόντων δι' ἀκροβυστίας, εἰς τὸ λογισθῆναι καὶ αὐτοῖς τὴν δικαιοσύνην, καὶ πατέρα περιτομῆς, τοῖς οὐκ ἐκ περιτομῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς στοιχοῦσι τοῖς ἴχνεσι τῆς πίστεως, τῆς ἐν ἀκροβυστίᾳ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ. οὐ γὰρ διὰ νόμου ἡ ἐπαγγελία τῷ Ἀβραὰμ, ἢ τῷ σπέρματι αὐτοῦ, τὸ κληρονόμον αὐτὸν εἶναι τοῦ κόσμου, ἀλλὰ διὰ δικαιοσύνης πίστεως. εἰ γὰρ οἱ ἐκ νόμου κληρονόμοι, κεκένωται ἡ πίστις, καὶ κατήργηται ἡ ἐπαγγελία. ὁ γὰρ νόμος ὀργὴν κατεργάζεται. οὗ γὰρ οὐκ ἔστι νόμος, οὐδὲ παράβασις. διὰ τοῦτο ἐκ πίστεως, ἵνα κατὰ χάριν, εἰς τὸ εἶναι βεβαίαν τὴν ἐπαγγελίαν παντὶ τῷ σπέρματι, οὐ τῷ ἐκ τοῦ νόμου μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ ἐκ πίστεως Ἀβραάμ, ὅς ἐστι πατὴρ πάντων ἡμῶν. καθὼς γέγραπται, ὅτι πατέρα πολλῶν ἐθνῶν τέθεικά σε, κατέναντι, οὗ ἐπίστευσε

patrē nostrū ſcd'm carnē? Nā ſi Abrahā ex operib⁹ iuſtificatus fuit, habet qd' glorietur, at nō apud deū. Quid em̄ ſcriptura dicit? Credidit autē Abraham deo, & imputatū eſt ei ad iuſticiam. Ei uero qui operat, merces nō imputat' ſcd'm gratiā, ſed ſcd'm debitū. Porrò ei qui nō operatur, ſed credit in eum qui iuſtificat impiū, imputat' fides ſua ad iuſticiā. Quēadmodum & Dauid explicat beatificationem hominis, cui deus imputat iuſticiā abſq; operibus. Beati, quorū remiſſæ ſunt iniquitates, & quorū obtecta ſunt peccata. Beatus uir, cui nō imputabit dn̄s peccatum. Beatificatio igitur hæc, in præpuciū tantū, an & in circūciſionē deuenit? Dicimus em̄, quod imputata fuerit Abrahæ fides ad iuſticiā. Quomō ergo imputata eſt? cum eſſet in circūciſione, an cum eſſet in præpucio? Non in circūciſione, ſed in præpucio. Et ſignū accepit circūciſionis, ſignaculum iuſticiæ fidei, quæ fuerat in præpucio, ut eſſet pater omnium credentium per præpuciū, ut imputaret' & illis iuſticia, pater inquā circūciſionis, ijs qui nō ſolum genus ducerēt à circūciſis, uerū etiā ingrederent' ueſtigijs fidei, quæ fuit in præpucio patris noſtri Abrahæ. Non em̄ per legē promiſſio contigit Abrahæ, aut ſemini eius, illum hæredē fore mundi, ſed per iuſticiam fidei. Etenim ſi ij qui ad legē pertinent, hæredes ſunt: inanis facta eſt fides, & irrita facta eſt promiſſio. Nam lex iram operatur. Siquidē ubi nō eſt lex, ibi nec tranſgreſſio eſt. Idcirco ex fide datur hæreditas, ut ſecundū gratiā, ut firma ſit pmiſſio uniuerſo ſemini, nō ei, qd' eſt ex lege tantū, uerumetiā ei, qd' eſt ex fide Abrahæ, qui eſt pater omniū noſtrum. Sicut ſcriptum eſt: Patrē multarum gentium cōſtitui te, nimirum ad

ἐπίσθυσε θεοῦ, τοῦ ζωοποιοῦντος τοὺς νεκροὺς, καὶ καλοῦντος τὰ μὴ ὄντα, ὡς ὄντα, ὃς παρ' ἐλπίδα ἐπ' ἐλπίδι ἐπίσθυσεν, εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸν πατέρα πολλῶν ἐθνῶν, κατὰ τὸ εἰρημένον. οὕτως ἔσται τὸ σπέρμα σου. καὶ μὴ ἀσθενήσας τῇ πίστει, οὐ κατενόησε τὸ ἑαυτοῦ σῶμα ἤδη νενεκρωμένον, ἑκατονταέτης που ὑπάρχων, καὶ τὴν νέκρωσιν τῆς μήτρας Σάρρας, εἰς δὲ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ θεοῦ οὐ διεκρίθη τῇ ἀπιστίᾳ, ἀλλ' ἐνεδυναμώθη τῇ πίστει, δοὺς δόξαν τῷ θεῷ, καὶ πληροφορηθεὶς, ὅτι ὃ ἐπήγγελται, δυνατός ἐστι καὶ ποιῆσαι. διὸ καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. οὐκ ἐγράφη δὲ δι' αὐτὸν μόνον, ὅτι ἐλογίσθη αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ δι' ἡμᾶς, οἷς μέλλει λογίζεσθαι, τοῖς πιστεύουσιν ἐπὶ τὸν ἐγείραντα Ἰησοῦν τὸν κύριον ἡμῶν ἐκ νεκρῶν, ὃς παρεδόθη διὰ τὰ παραπτώματα ἡμῶν, καὶ ἠγέρθη διὰ τὴν δικαίωσιν ἡμῶν.

Δικαιωθέντες οὖν ἐκ πίστεως, εἰρήνην ἔχομεν πρὸς τὸν θεὸν, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ καὶ τὴν προσαγωγὴν ἐσχήκαμεν τῇ πίστει εἰς τὴν χάριν ταύτην, ἐν ᾗ ἑστήκαμεν καὶ καυχώμεθα ἐπ' ἐλπίδι τῆς δόξης τοῦ θεοῦ. οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ καυχώμεθα ἐν ταῖς θλίψεσιν, εἰδότες, ὅτι ἡ θλῖψις ὑπομονὴν κατεργάζεται, ἡ δὲ ὑπομονὴ δοκιμήν, ἡ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα. ἡ δὲ ἐλπὶς οὐ καταισχύνει, ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ ἐκκέχυται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, διὰ πνεύματος ἁγίου τοῦ δοθέντος ἡμῖν.

Ετι γὰρ Χριστὸς, ὄντων ἡμῶν ἀσθενῶν, κατὰ καιρὸν, ὑπὲρ ἀσεβῶν ἀπέθανε. μόλις γὰρ ὑπὲρ δικαίου τις ἀποθανεῖται. ὑπὲρ γὰρ τοῦ ἀγαθοῦ τάχα τις καὶ τολμᾷ ἀποθανεῖν. συνίστησι δὲ τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην εἰς ἡμᾶς ὁ θεὸς, ὅτι ἔτι ἁμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν, Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανε. πολλῷ οὖν μᾶλλον δικαιωθέντες νῦν ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ, σωθησόμεθα δι' αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ὀργῆς

exemplum dei cui crediderat, qui uitæ re
stituit mortuos: ac uocat ea quæ nō sunt,
tanq̄ sint: qui præter spem sub spe credi
dit, se fore patrē multarū gentium, iuxta
id quod dictum est: Sic erit semē tuū. Ac
non infirmatus fide, haud consyderauit
suum ipsius corpus iam emortuum, cum
centū ferè natus esset annos, nec emor
tuam uuluam Saræ: uerū ad ꝓmissionē
dei nō hæsitabat ob incredulitatem, sed
robustus factus est fide, tribuens gloriā
deo: certa persuasione cōcepta, qđ is qui
promiserat, idem potens esset & præsta
re. Quapropter etiā imputatū est illi ad
iusticiā. Non scriptū est autē ꝓpter illū
tantū, imputatū fuisse illi, sed etiā ꝓpter
nos, quib⁹ imputabit', credētib⁹ in eum,
qui excitauit Iesum dn̄m nostrū à mor
tuis, qui traditus fuit propter peccata no
stra, & excitatus est ꝓpter iustificationē
nostri. Iustificati igitur ex fide, pacem V
habemus erga deum, per dn̄m nostrum
Iesum Christū: per quē & cōtigit nobis,
ut fide perduceremur in gratiā hanc, in
qua stamus & gloriamur sub spe gloriæ
dei. Nec id solum, uerumetiā gloriamur
super afflictionibus: scientes, ꝙ afflictio
patientiā pariat, patiētia uero probatio
nem, probatio autē spem. Porrò spes nō
pudefacit, ꝙ dilectio dei effusa sit in cor
dibus nostris, per spiritū sanctū qui da
tus est nobis. Christus em̄, cū adhuc esse
mus infirmi iuxta temporis rationē, pro
impijs mortuus est. Nam uix pro iusto
quisq̄ morietur. Siquidē pro bono for
sitan aliquis etiam mori sustinet. Com
mendat autem suam charitatem erga
nos deus, quod cum adhuc essemus pec
catores, Christus pro nobis mortuus fu
it. Multo igitur magis iustificati nunc
sanguine eius, seruabimur per eum ab

ὀργῆς. Εἰ γὰρ ἐχθροὶ ὄντες, κατηλλάγημεν τῷ θεῷ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, πολλῷ μᾶλλον καταλλαγέντες σωθησόμεθα ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ. Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ καυχώμενοι ἐν τῷ θεῷ διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ νῦν τὴν καταλλαγὴν ἐλάβομεν. Διὰ τοῦτο, ὥσπερ δι' ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθε, καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος, καὶ οὕτως εἰς πάντας ἀνθρώπους ὁ θάνατος διῆλθεν, ἐφ' ᾧ πάντες ἥμαρτον. Ἄχρι γὰρ νόμου ἁμαρτία ἦν ἐν κόσμῳ, ἁμαρτία δὲ οὐκ ἐλλογεῖται, μὴ ὄντος νόμου.

ira. Nam si cum inimici essem⁹, recõciliati fuimus deo per mortẽ filij eius, multo magis reconciliati seruabimur per uitam ipsius. Non solum autẽ hoc, uerũetiã gloriantes in deo per dñm nostrum Iesum Christum, per quem nunc recõciliationẽ assecuti sumus. Propterea, quẽadmodũ ꝓpter unum hominẽ peccatũ in mundũ introijt, ac propter peccatum mors, & sic in omnes homines mors peruasit, quatenus omnes peccauimus. Vsq; ad legẽ enim peccatũ erat in mundo, porrò peccatum non imputatur, cum non est lex.

14 Ἀλλ' ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι Μωσέως, καὶ ἐπὶ τοὺς μὴ ἁμαρτήσαντας ἐπὶ τῷ ὁμοιώματι τῆς παραβάσεως Ἀδάμ, ὅς ἐστι τύπος τοῦ μέλλοντος.

Imò regnauit mors ab Adam usque ad Mosen, in eos quoq; qui nõ peccauerant ad similitudinẽ transgressionis Adam, qui typum gerit illius futuri.

15 Ἀλλ' οὐχ ὡς τὸ παράπτωμα, οὕτως καὶ τὸ χάρισμα. Εἰ γὰρ τῷ τοῦ ἑνὸς παραπτώματι οἱ πολλοὶ ἀπέθανον, πολλῷ μᾶλλον ἡ χάρις τοῦ θεοῦ, καὶ ἡ δωρεὰ ἐν χάριτι, τῇ τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τοὺς πολλοὺς ἐπερίσσευσε. Καὶ οὐχ ὡς δι' ἑνὸς ἁμαρτήσαντος, τὸ δώρημα. Τὸ μὲν γὰρ κρῖμα ἐξ ἑνὸς εἰς κατάκριμα, τὸ δὲ χάρισμα ἐκ πολλῶν παραπτωμάτων εἰς δικαίωμα. Εἰ γὰρ τῷ τοῦ ἑνὸς παραπτώματι ὁ θάνατος ἐβασίλευσε διὰ τοῦ ἑνός, πολλῷ μᾶλλον οἱ τὴν περισσείαν τῆς χάριτος καὶ τῆς δωρεᾶς τῆς δικαιοσύνης λαμβάνοντες, ἐν ζωῇ βασιλεύσουσι διὰ τοῦ ἑνὸς Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἄρα οὖν ὡς δι' ἑνὸς παραπτώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς κατάκριμα, οὕτω καὶ δι' ἑνὸς δικαιώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς δικαίωσιν ζωῆς. Ὥσπερ γὰρ διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου, ἁμαρτωλοὶ κατεστάθησαν οἱ πολλοί, οὕτως καὶ διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ ἑνὸς δίκαιοι κατασταθήσονται οἱ πολλοί. Νόμος δὲ παρεισῆλθεν, ἵνα πλεονάσῃ τὸ παράπτωμα. Οὗ δὲ ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις, ἵνα ὥσπερ ἐβασίλευσεν ἡ ἁμαρτία

Cæterũ lex obiter subijt, ut abundaret delictum. Vbi uero exuberauit peccatũ, ibi magis exuberauit gratia: ut quẽadmodũ regnauerat peccatũ

ῷ τῷ θανάτῳ, οὕτως καὶ ἡ χάρις βασι-
λεύσῃ διὰ δικαιοσύνης εἰς ζωὴν αἰώνιον,
διὰ ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν.

Τί οὖν ἐροῦμεν; ἐπιμενοῦμεν τῇ ἁμαρ-
τίᾳ, ἵνα ἡ χάρις πλεονάσῃ; μὴ γένοιτο.
οἵτινες ἀπεθάνομεν τῇ ἁμαρτίᾳ, πῶς ἔτι
ζήσομεν ἐν αὐτῇ;

Ἢ ἀγνοεῖτε, ὅτι ὅσοι ἐβαπτίσθημεν εἰς
χριστὸν ἰησοῦν, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβα-
πτίσθημεν; συνετάφημεν οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ
βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον, ἵνα ὥσπερ
ἠγέρθη χριστὸς ἐκ νεκρῶν, διὰ τῆς δόξης τοῦ
πατρός, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς
περιπατήσωμεν. εἰ γὰρ σύμφυτοι γεγόνα-
μεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλὰ
καὶ τῆς ἀναστάσεως ἐσόμεθα. τοῦτο γινώσκον
τες, ὅτι ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος συνε-
σταυρώθη, ἵνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρ-
τίας, τοῦ μηκέτι δουλεύειν ἡμᾶς τῇ ἁμαρ-
τίᾳ. ὁ γὰρ ἀποθανών, δεδικαίωται ἀπὸ
τῆς ἁμαρτίας. εἰ δὲ ἀπεθάνομεν σὺν χρι-
στῷ, πιστεύομεν, ὅτι καὶ συζήσομεν αὐτῷ.
εἰδότες, ὅτι χριστὸς ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν, οὐκ
ἔτι ἀποθνήσκει, θάνατος αὐτοῦ οὐκ ἔτι
κυριεύει. ὃ γὰρ ἀπέθανε, τῇ ἁμαρτίᾳ ἀπέ-
θανεν ἐφάπαξ. ὃ δὲ ζῇ, ζῇ τῷ θεῷ. οὕτως
καὶ ὑμεῖς λογίζεσθε ἑαυτοὺς, νεκροὺς μὲν
εἶναι τῇ ἁμαρτίᾳ, ζῶντας δὲ τῷ θεῷ ἐν χρι-
στῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ὑμῶν.

Μὴ οὖν βασιλευέτω ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ
θνητῷ ὑμῶν σώματι, εἰς τὸ ὑπακούειν αὐτῇ
ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ. μηδὲ παριστάνε-
τε τὰ μέλη ὑμῶν, ὅπλα ἀδικίας τῇ ἁμαρ-
τίᾳ, ἀλλὰ παραστήσατε ἑαυτοὺς τῷ θεῷ, ὡς
ἐκ νεκρῶν ζῶντας, καὶ τὰ μέλη ὑμῶν, ὅπλα
δικαιοσύνης τῷ θεῷ. ἁμαρτία γὰρ ὑμῶν
οὐ κυριεύσει. οὐ γάρ ἐστε ὑπὸ νόμον, ἀλλὰ ὑπὸ
χάριν. τί οὖν; ἁμαρτήσομεν, ὅτι οὐκ ἐσμὲν
ὑπὸ νόμον, ἀλλὰ ὑπὸ χάριν; μὴ γένοιτο. οὐκ
οἴδατε, ὅτι ᾧ παριστάνετε ἑαυτοὺς δούλους
εἰς ὑπακοὴν, δοῦλοί ἐστε, ᾧ ὑπακούετε, ἤτοι
ἁμαρτίας

in morte, ſic & gratia regnaret per iuſti-
ciam ad uitam æternam, per Ieſum Chri
ſtum. A Quid igitur dicemus? Manebi VI
mus in peccato, ut gratia abundet? Ab-
ſit. Qui mortui ſumus peccato, quomo-
do poſthac uiuem⁹ in eodē? An igno-
ratis, quod quicunq; baptizati ſumus in
Chriſtum Ieſum, in mortē eius baptiza-
ti ſumus? Sepulti igitur ſumus unà cum
illo per baptiſmū in mortem, ut quem-
admodū excitatus eſt Chriſtus ex mor-
tuis, per gloriam patris, ita & nos in no-
uitate uitæ ambulemus. Nam ſi inſititij
facti ſumus illi per ſimilitudinem mor-
tis eius, nimirum & reſurrectionis parti-
cipes erimus: illud ſciētes, quod uetus ille
noſter homo cum illo crucifixus eſt, ut
aboleretur corpus peccati, ut poſthac nō
ſeruiamus peccato. Etenim qui mortuus
eſt, iuſtificatus eſt à peccato. Q; ſi mor-
tui ſumus cum Chriſto, credimus, qđ &
uiuemus cum illo. Scientes, qđ Chriſtus
excitatus à mortuis, non amplius moritᵉ:
mors illi nō amplius dominaᵗ. Nam q⁹
mortu⁹ fuit, peccato mortuus fuit ſemel:
qđ autē uiuit, uiuit deo. Ita & uos exiſti-
mate uoſipſos, mortuos quidē eſſe pctō,
uiuētes aūt deo per Chriſtū Ieſum dn̄m
noſtrū. Ne regnet igitᵉ peccatū in mor
tali ueſtro corpore, ut obediatis illi per
cupiditates ei⁹. Neq; accōmodetis mem
bra ueſtra, arma iniuſticiæ peccato, ſed
accōmodetis uoſmetipſos deo, uelut ex
mortuis uiuentes, & membra ueſtra ar-
ma iuſticiæ deo. Peccatū enim uobis nō
dominabitur. Non enim eſtis ſub lege,
ſed ſub gratia. Quid igitur? Peccabi-
mus, quod non ſimus ſub lege, ſed ſub
gratia? Abſit. An neſcitis, quod cui ac-
cōmodatis uoſipſos ſeruos ad obedien-
dum, eius ſerui eſtis, cui obeditis, ſiue
peccati

ἁμαρτίας εἰς θάνατον, ἢ ὑπακοῆς εἰς δικαιοσύνην; χάρις δὲ τῷ θεῷ, ὅτι ἦτε δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας, ὑπηκούσατε δὲ ἐκ καρδίας εἰς ὃν παρεδόθητε τύπον διδαχῆς. ἐλευθερωθέντες δὲ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἐδουλώθητε τῇ δικαιοσύνῃ. ἀνθρώπινον λέγω διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς ὑμῶν· ὥσπερ γὰρ παρεστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ ἀκαθαρσίᾳ, καὶ τῇ ἀνομίᾳ, εἰς τὴν ἀνομίαν, οὕτω νῦν παραστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ δικαιοσύνῃ εἰς ἁγιασμόν. ὅτε γὰρ δοῦλοι ἦτε τῆς ἁμαρτίας, ἐλεύθεροι ἦτε τῇ δικαιοσύνῃ. τίνα οὖν καρπὸν εἴχετε τότε, ἐφ' οἷς νῦν ἐπαισχύνεσθε; τὸ γὰρ τέλος ἐκείνων θάνατος. νυνὶ δὲ ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, δουλωθέντες δὲ τῷ θεῷ, ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν εἰς ἁγιασμόν, τὸ δὲ τέλος ζωὴν αἰώνιον. τὰ γὰρ ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας θάνατος. τὸ δὲ χάρισμα τοῦ θεοῦ ζωὴ αἰώνιος ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

peccati ad mortem, siue obediētiæ ad iustitiam? Gratia autem deo, quod fuistis quidē serui peccati, sed obedistis ex animo, in eam in quā traducti estis formā doctrinæ. Cæterū liberati à peccato, serui facti estis iustitiæ. Humanū quiddam dico, ppter infirmitatē carnis uestræ. Quēadmodū em̄ præbuistis membra uestra serua immunditiæ & iniquitati, ad aliam atq; aliā iniqratē, sic & nūc præbete membra uestra serua iustitiæ, ad sctificationē. Cum em̄ serui essetis peccati, liberi eratis iustitiæ. Quē igitur fructum habebatis tunc in his, de quibus nunc erubescitis? Nam finis illorū mors. Nunc uero manumissi à peccato, serui autē facti deo, habetis fructū uestrū in sanctificationem, finem autē uitam æternā. Etenim autoramenta peccati, mors: donum autē dei, uita æterna, per Christum Iesum dominum nostrū.

Ἢ ἀγνοεῖτε ἀδελφοί, γινώσκουσι γὰρ νόμον λαλῶ, ὅτι ὁ νόμος κυριεύει τοῦ ἀνθρώπου, ἐφ' ὅσον χρόνον ζῇ; ἡ γὰρ ὑπανδρος γυνὴ, τῷ ζῶντι ἀνδρὶ δέδεται νόμῳ. ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνήρ, κατήργηται ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ ἀνδρός. ἄρα οὖν ζῶντος τοῦ ἀνδρὸς, μοιχαλὶς χρηματίσει, ἐὰν γένηται ἀνδρὶ ἑτέρῳ. ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνήρ, ἐλευθέρα ἐστὶν ἀπὸ τοῦ νόμου, τοῦ μὴ εἶναι αὐτὴν μοιχαλίδα, γενομένην ἀνδρὶ ἑτέρῳ. ὥστε ἀδελφοί μου καὶ ὑμεῖς ἐθανατώθητε τῷ νόμῳ διὰ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸ γενέσθαι ὑμᾶς ἑτέρῳ, τῷ ἐκ νεκρῶν ἐγερθέντι, ἵνα καρποφορήσωμεν τῷ θεῷ. ὅτε γὰρ ἦμεν ἐν τῇ σαρκὶ, τὰ παθήματα τῶν ἁμαρτιῶν, τὰ διὰ τοῦ νόμου, ἐνηργεῖτο ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν, εἰς τὸ καρποφορῆσαι τῷ θανάτῳ. νυνὶ δὲ κατηργήθημεν ἀπὸ τοῦ νόμου, ἀποθανόντες ἐν ᾧ κατειχόμεθα, ὥστε δουλεύειν ἡμᾶς ἐν καινότητι πνεύματος, καὶ οὐ παλαιότητι γράμματος. τί οὖν ἐροῦμεν;

VII Aut ignoratis fratres (scientib⁹ enim legem loquor) quod lex tantisper dominetur homini, quoad ea uixerit? Nam uiro obnoxia mulier, uiuenti uiro alligata est per legem, quod si mortuus fuerit uir, liberata est à lege uiri. Proinde uiuente uiro, adultera iudicabitur, si se iunxerit alteri uiro. Sin autem mortuus fuerit uir, libera est à iure uiri: ut non sit adultera, si iuncta fuerit alteri uiro. Itaq; fratres mei, uos quoq; mortificati estis legi per corpus Christi, ut iungeremini alteri, nimirum ei qui ex mortuis surrexit, ut fructificemus deo. Cum enim essemus in carne, affectus peccatorum, qui sunt per legē, uigebant in membris nostris ad fructificandum morti. Nunc autem liberati sumus à lege, mortui ei in qua detinebamur, ut seruiamus, per nouitatem spiritus, & non per uetustatem literæ. Quid ergo dicemus? Lex

ὁ νόμος ἁμαρτία; μὴ γένοιτο. Ἀλλὰ τὴν ἁμαρτίαν οὐκ ἔγνων, εἰ μὴ διὰ νόμου. Τήν τε γὰρ ἐπιθυμίαν οὐκ ἤδειν, εἰ μὴ ὁ νόμος ἔλεγεν, οὐκ ἐπιθυμήσεις. Ἀφορμὴν δὲ λαβοῦσα, ἡ ἁμαρτία διὰ τῆς ἐντολῆς κατειργάσατο ἐν ἐμοὶ πᾶσαν ἐπιθυμίαν. Χωρὶς γὰρ νόμου, ἁμαρτία νεκρά. Ἐγὼ δὲ ἔζων χωρὶς νόμου ποτέ. Ἐλθούσης δὲ τῆς ἐντολῆς, ἡ ἁμαρτία ἀνέζησεν, ἐγὼ δὲ ἀπέθανον. καὶ εὑρέθη μοι ἡ ἐντολὴ ἡ εἰς ζωὴν, αὕτη εἰς θάνατον. Ἡ γὰρ ἁμαρτία ἀφορμὴν λαβοῦσα διὰ τῆς ἐντολῆς, ἐξηπάτησέ με, καὶ δι' αὐτῆς ἀπέκτεινεν. Ὥστε ὁ μὲν νόμος ἅγιος, καὶ ἡ ἐντολὴ ἁγία καὶ δικαία καὶ ἀγαθή. Τὸ οὖν ἀγαθὸν, ἐμοὶ γέγονε θάνατος; μὴ γένοιτο. Ἀλλὰ ἡ ἁμαρτία. ἵνα φανῇ ἁμαρτία, διὰ τοῦ ἀγαθοῦ μοι κατεργαζομένη θάνατον, ἵνα γένηται καθ' ὑπερβολὴν ἁμαρτωλὸς ἡ ἁμαρτία διὰ τῆς ἐντολῆς.

Οἴδαμεν γὰρ, ὅτι ὁ νόμος πνευματικός ἐστιν. Ἐγὼ δὲ σαρκικός εἰμι, πεπραμένος ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν. Ὃ γὰρ κατεργάζομαι, οὐ γινώσκω. Οὐ γὰρ ὃ θέλω, τοῦτο πράσσω, ἀλλ' ὃ μισῶ, τοῦτο ποιῶ. Εἰ δὲ ὃ οὐ θέλω, τοῦτο ποιῶ, σύμφημι τῷ νόμῳ, ὅτι καλός. Νυνὶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτὸ, ἀλλ' ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. Οἶδα γὰρ, ὅτι οὐκ οἰκεῖ ἐν ἐμοὶ, τουτέστιν ἐν τῇ σαρκί μου, ἀγαθόν. Τὸ γὰρ θέλειν παράκειταί μοι, τὸ δὲ κατεργάζεσθαι τὸ καλὸν, οὐχ εὑρίσκω. οὐ γὰρ ὃ θέλω ποιῶ ἀγαθόν, ἀλλ' ὃ οὐ θέλω κακόν, τοῦτο πράσσω. Εἰ δὲ ὃ οὐ θέλω ἐγὼ, τοῦτο ποιῶ, οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτὸ, ἀλλ' ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. Εὑρίσκω ἄρα τὸν νόμον τῷ θέλοντι ἐμοὶ ποιεῖν τὸ καλὸν, ὅτι ἐμοὶ τὸ κακὸν παράκειται. Συνήδομαι γὰρ τῷ νόμῳ τοῦ θεοῦ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον. Βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσί μου, ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου, καὶ αἰχμαλωτίζοντά με τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας, τῷ ὄντι ἐν τοῖς

Lex peccatū est? Absit. Sed peccatū non cognoui, nisi per legem. Nam & concupiscentiam non nouissem, nisi lex dixisset: nō cōcupisces. Sed occasione accepta, peccatum per præceptum genuit in me omnē cōcupiscentiā. Siquidē absq; lege, peccatū erat mortuū. Ego autē uiuebam sine lege quondam. Porrō ueniēte mandato, peccatū reuixit: ego uero mortuus sum. Et repertū est, mandatū qd' institutum erat ad uitam, mihi cedere ad mortem. Nam peccatū occasione accepta per præceptū, decepit me: & per illud occidit. Itaq; lex ipsa quidē sancta, & præceptū sanctum ac iustum & bonū. Ergo quod bonū erat, mihi factum est mors? Absit. Imò peccatū. Vt appareret peccatū, per id quod erat bonū mihi gignere mortē, ut fieret maiorē in modum peccans peccatū per præceptū. Scimus enī, qd' lex spiritualis est. At ego carnalis sum, uenditus sub peccatū. Quod enim ago, non probo. Non enim quod uolo, hoc facio: sed quod odi, hoc ago. Si uero quod nō uolo, hoc facio, cōsentio legi, quod bona sit: Nunc autem non iam ego perpetro illud, sed inhabitans in me peccatū. Noui enim, quod nō habitet in me, hoc est, in carne mea bonum. Nam uelle adest mihi, at ut faciam bonum, non reperio. Non enim quod uolo, facio bonum, sed quod non uolo malum, hoc ago. Porrò si quod non uolo ego, hoc facio: nō iam ego perpetro illud, sed inhabitans in me peccatum. Reperio igitur per legem uolenti mihi facere bonum, quod mihi malum adiunctum sit. Delectat enī me lex dei secundum internum hominem. Sed uideo aliam legem in membris meis, rebellantem legi mentis meæ, & captiuum reddentem me legi peccati, quæ est in membris

μέλεσί μου. ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος, τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου; εὐχαριστῶ τῷ θεῷ διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. ἄρα οὖν αὐτὸς ἐγὼ τῷ μὲν νοΐ δουλεύω νόμῳ θεοῦ, τῇ δὲ σαρκὶ νόμῳ ἁμαρτίας. Οὐδὲν ἄρα νῦν κατάκριμα τοῖς ἐν χριστῷ Ἰησοῦ, μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα. ὁ γὰρ νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν χριστῷ Ἰησοῦ ἠλευθέρωσέ με ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας, καὶ τοῦ θανάτου. τὸ γὰρ ἀδύνατον τοῦ νόμου ἐν ᾧ ἠσθένει διὰ τῆς σαρκός, ὁ θεὸς τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν πέμψας ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας, καὶ περὶ ἁμαρτίας κατέκρινε τὴν ἁμαρτίαν, ἐν τῇ σαρκί, ἵνα τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου πληρωθῇ ἐν ἡμῖν, τοῖς μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα. οἱ γὰρ κατὰ σάρκα ὄντες, τὰ τῆς σαρκὸς φρονοῦσιν. οἱ δὲ κατὰ πνεῦμα, τὰ τοῦ πνεύματος. Τὸ γὰρ φρόνημα τῆς σαρκὸς, θάνατος. τὸ δὲ φρόνημα τοῦ πνεύματος, ζωὴ καὶ εἰρήνη. Διότι τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς ἔχθρα εἰς θεόν, τῷ γὰρ νόμῳ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται, οὐ δὲ γὰρ δύναται. οἱ δὲ ἐν σαρκὶ ὄντες, θεῷ ἀρέσαι οὐ δύνανται. ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκὶ, ἀλλ' ἐν πνεύματι, εἴπερ πνεῦμα θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν. Εἰ δέ τις πνεῦμα χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ. Εἰ δὲ χριστὸς ἐν ὑμῖν, τὸ μὲν σῶμα νεκρὸν διὰ ἁμαρτίαν, τὸ δὲ πνεῦμα ζωὴ διὰ δικαιοσύνην. Εἰ δὲ τὸ πνεῦμα τοῦ ἐγείραντος Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν οἰκεῖ ἐν ὑμῖν, ὁ ἐγείρας τὸν χριστὸν ἐκ νεκρῶν, ζωοποιήσει καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὑμῶν, διὰ τὸ ἐνοικοῦν αὐτοῦ πνεῦμα ἐν ὑμῖν.

Ἄρα οὖν ἀδελφοὶ ὀφειλέται ἐσμὲν, οὐ τῇ σαρκὶ, τοῦ κατὰ σάρκα ζῆν. εἰ γὰρ κατὰ σάρκα ζῆτε, μέλλετε ἀποθνήσκειν. εἰ δὲ πνεύματι τὰς πράξεις τοῦ σώματος θανατοῦτε, ζήσεσθε. ὅσοι γὰρ πνεύματι θεοῦ ἄγονται, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ θεοῦ.

membris meis. Miser ego homo, quis me eripiet ex hoc corpore morti obnoxio? Gratias ago deo per Iesum Christum dñm nostrū. Itaq; idem ego mēte quidē seruio legi dei, carne uero legi peccati.

VIII Nulla igitur nunc est cōdemnatio, his qui insiti sunt Christo Iesu, qui nō iuxta carnē uersant, sed iuxta spiritū. Nam lex spiritus uitæ per Christum Iesum, liberū me reddidit à iure peccati & mortis. Etenim qd lex præstare nō poterat, ea parte qua imbecillis erat per carnem, hoc deus proprio filio, misso sub specie carnis peccato obnoxiæ, præstitit, ac de peccato condemnauit peccatū per carnē, ut iustificatio legis impleret in nobis: qui nō scd'm carnē uersamur, sed scd'm spiritū. Nam qui carnales sunt, quæ carnis sunt curant. at qui spirituales, quæ spūs sunt. Nam affectus carnis, mors est. Affectus uero spiritus, uita & pax. Propterea q affectus carnis, inimicitia est aduersus deū: nam legi dei nō subdit, siquidē ne potest quidem. Qui uero in carne sunt, deo placere nō possunt. Vos autē non estis in carne, sed in spiritu: siquidem spiritus dei habitat in uobis. Quod si quis spiritū Christi nō habet, hic nō est eius. Porrò si Christus in uobis est, corpus quidē mortuū est propter peccatum, spiritus autē uita est propter iustificationē. Quod si spiritus eius qui excitauit Iesum à mortuis, habitat in uobis, is qui excitauit Christum ex mortuis, uiuificabit & mortalia corpora uestra, propter ipsius spiritū inhabitantē in uobis. Proinde fratres, debitores sumus, nō carni, ut secundum carnem uiuamus. Nam si secundum carnē uixeritis, moriemini. Q d' si spiritu facta corporis mortificetis, uiuetis. Etem qui cunq; spiritu dei ducunt, hi sunt filij dei.

οὐ γὰρ ἐλάβετε πνεῦμα δουλείας πάλιν εἰς
φόβον, ἀλλ' ἐλάβετε πνεῦμα υἱοθεσίας, ἐν ᾧ
κράζομεν, Ἀββᾶ ὁ πατήρ. Αὐτὸ τὸ πνεῦμα
συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν, ὅτι ἐσμὲν
τέκνα θεοῦ. Εἰ δὲ τέκνα, καὶ κληρονόμοι. κλη
ρονόμοι μὲν θεοῦ, συγκληρονόμοι δὲ χριστοῦ,
εἴπερ συμπάσχομεν, ἵνα καὶ συνδοξασθῶμεν.
Λογίζομαι γὰρ, ὅτι οὐκ ἄξια τὰ παθήμα
τα τοῦ νῦν καιροῦ, πρὸς τὴν μέλλουσαν δό
ξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς. ἡ γὰρ ἀπο
καραδοκία τῆς κτίσεως, τὴν ἀποκάλυ
ψιν τῶν υἱῶν τοῦ θεοῦ ἀπεκδέχεται. τῇ
γὰρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη, οὐχ
ἑκοῦσα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα ἐπ' ἐλ
πίδι. ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσε
ται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς, εἰς τὴν
ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ θεοῦ.
Οἴδαμεν γὰρ, ὅτι πᾶσα ἡ κτίσις συνεν
στενάζει καὶ συνωδίνει ἄχρι τοῦ νῦν. οὐ μόνον δὲ,
ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ τὴν ἀπαρχὴν τοῦ πνεύμα
τος ἔχοντες, καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς
στενάζομεν, υἱοθεσίαν ἀπεκδεχόμενοι, τὴν
ἀπολύτρωσιν τοῦ σώματος ἡμῶν. τῇ
γὰρ ἐλπίδι ἐσώθημεν. ἐλπὶς δὲ βλεπο
μένη οὐκ ἔστιν ἐλπίς. ὃ γὰρ βλέπει τις, τί
καὶ ἐλπίζει; εἰ δὲ ὃ οὐ βλέπομεν, ἐλπίζο
μεν, δι' ὑπομονῆς ἀπεκδεχόμεθα. ὡσαύ
τως δὲ καὶ τὸ πνεῦμα συναντιλαμβάνεται
ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν. τὸ γὰρ τί προσεύξό
μεθα καθὸ δεῖ, οὐκ οἴδαμεν, ἀλλ' αὐτὸ τὸ
πνεῦμα ὑπερεντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν, στενα
γμοῖς ἀλαλήτοις. ὁ δὲ ἐρευνῶν τὰς καρ
δίας, οἶδε τί τὸ φρόνημα τοῦ πνεύματος,
ὅτι κατὰ θεὸν ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἁγίων. οἴδα
μεν δὲ, ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν θεὸν πάντα
συνεργεῖ εἰς ἀγαθόν, τοῖς κατὰ πρόθεσιν
κλητοῖς οὖσιν. ὅτι οὓς προέγνω, καὶ προ
ώρισε, συμμόρφους τῆς εἰκόνος τοῦ υἱοῦ αὐ
τοῦ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πρωτότοκον ἐν πολ
λοῖς ἀδελφοῖς. οὓς δὲ προώρισε, τούτους καὶ ἐκάλεσε, καὶ

Non enim accepistis spiritum seruitutis
iterū ad timorem, sed accepistis spiritum
adoptionis: per quē clamamus, abba pa
ter. Idē spiritus testatur unà cū spiritu no
stro, qd' simus filij dei. Q; si filij, igitur &
hæredes. Hæredes quidē dei, cohæredes
autē Christi. Siquidē simul cum eo pati-
mur, ut & unà cū illo glorificemur. Nam
reputo, nō esse pares afflictiones præsen
tis tēporis ad gloriā, quæ reuelabit' erga
nos. Etenim solicita creaturæ expectatio
expectat ut palàm fiant filij dei. Quippe
uanitati creatura subiacet: nō uolens, sed
propter eum, qui subiecit illam sub spe.
Quoniā & ipsa creatura liberabitur à ser
uitute corruptionis, in libertatē gloriæ fi-
liorum dei. Scimus em̄, qd' omnis creā-
tura congemiscit, simul; nobiscū partu-
rit usq; ad hoc tempus. Non solum autē
illa, sed & ipsi, qui primitias spiritus ha-
bemus, & nos ipsi in nobisipsis gemim9,
adoptionē expectantes, redemptionem
corporis nostri. Siquidem spe seruati su-
mus, porrò spes si uideatur, non est spes.
Quod em̄ quis cernit, cur idem speret? Si
uero qd' nō uidemus, speram9, id per pa
tientiam expectam9. Cōsimiliter autē &
spiritus auxiliatur infirmitatib9 nostris.
Siquidē hoc ipsum, quid oraturi simus,
ut oportet, nō nouim9: uerū ipse spiritus
intercedit p nobis, gemitib9 inenarrabi-
libus. At illę qui scrutat' corda, nouit quis
sit sensus spiritus: quoniā secundū deum
intercedit pro sanctis. Scimus autē, qd'
his qui diligunt deum, omnia simul adiu
mento sunt in bonum, nimirum his qui
iuxta propositū uocati sunt. Quoniam
quos præsciuerat, eosdem & præfiniuit,
cōformes imaginis filij sui, ut ipse sit pri-
mogenitus inter multos fratres. Porrò
quos prædefinierat, eosdē & uocauit. Et

οὓς ἐκάλεσε, τούτους καὶ ἐδικαίωσεν, οὓς δὲ ἐδικαίωσε, τούτους καὶ ἐδόξασε. τί οὖν ἐροῦμεν πρὸς ταῦτα; εἰ ὁ θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν, τίς καθ' ἡμῶν; ὅσγε τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτόν, πῶς οὐχὶ καὶ σὺν αὐτῷ τὰ πάντα ἡμῖν χαρίσεται; τίς ἐγκαλέσει κατὰ ἐκλεκτῶν θεοῦ; θεὸς ὁ δικαιῶν. τίς ὁ κατακρίνων; χριστὸς ὁ ἀποθανών, μᾶλλον δὲ καὶ ἐγερθείς, ὅς καί ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ, ὃς καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν. τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ; θλῖψις; ἢ στενοχωρία; ἢ διωγμός; ἢ λιμός; ἢ γυμνότης; ἢ κίνδυνος; ἢ μάχαιρα; καθὼς γέγραπται. ὅτι ἕνεκά σου θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν, ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς. ἀλλ' ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερνικῶμεν, διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς. πέπεισμαι γὰρ, ὅτι οὔτε θάνατος, οὔτε ζωή, οὔτε ἄγγελοι, οὔτε ἀρχαὶ, οὔτε δυνάμεις, οὔτε ἐνεστῶτα, οὔτε μέλλοντα, οὔτε ὕψωμα, οὔτε βάθος, οὔτέ τις κτίσις ἑτέρα δυνήσεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ, τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

Ἀλήθειαν λέγω ἐν Χριστῷ, οὐ ψεύδομαι, συμμαρτυρούσης μοι τῆς συνειδήσεώς μου, ἐν πνεύματι ἁγίῳ, ὅτι λύπη μοί ἐστι μεγάλη, καὶ ἀδιάλειπτος ὀδύνη τῇ καρδίᾳ μου. ηὐχόμην γὰρ αὐτὸς ἐγὼ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου, τῶν συγγενῶν μου κατὰ σάρκα, οἵτινές εἰσιν Ἰσραηλῖται, ὧν ἡ υἱοθεσία, καὶ ἡ δόξα, καὶ αἱ διαθῆκαι, καὶ ἡ νομοθεσία, καὶ ἡ λατρεία, καὶ αἱ ἐπαγγελίαι, ὧν οἱ πατέρες, καὶ ἐξ ὧν ὁ χριστὸς, τὸ κατὰ σάρκα, ὁ ὢν ἐπὶ πάντων θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

Οὐχ οἷον δὲ, ὅτι ἐκπέπτωκεν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ. οὐ γὰρ πάντες οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, οὗτοι Ἰσραήλ. οὐδ' ὅτι εἰσὶ σπέρμα Ἀβραάμ, πάντες τέκνα, ἀλλ' ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεταί σοι σπέρμα, τοῦτ' ἔστιν, οὐ τὰ τέκνα τῆς σαρκὸς, ταῦτα

quos uocauit, eos & iustificauit. Quos autē iustificauit, hos & glorificauit. Quid igitur dicemus ad hæc? Si deus ꝓ nobis, quis cōtra nos? Qui proprio filio nō pepercit, sed ꝓ nobis oīb⁹ tradidit illum, qui fieri potest, ut nō & cū eo dē oīa nobis donet? Quis intentabit crimina aduersus electos dei? Deus est qui iustificat. Quis ille, qui cōdēnet? Christus est, qui mortuus est, imò qui & suscitat⁹ est, qui etiā est ad dexterā dei, qui & interdit pro nobis. Quis nos separabit à dilectione dei? num afflictio? num angustia? num persecutio? num fames? num nuditas? num periculum? num gladius? Quēadmodū scriptū est: Propter te mortificamur tota die, habiti sumus uelut oues destinatæ mactationi. Vērū in his oīb⁹ superam⁹, per eū qui dilexit nos. Nam mihi persuasum habeo, qd neq; mors, neq; uita, neq; angeli, neq; principatus, neq; ptātes, neq; instantia, neq; futura, neq; altitudo, neq; ꝓfunditas, neq; ulla creatura alia poterit nos separare à dilectione dei, q̄ est in Christo Iesu dn̄o nostro. Veritatē dico in Christo, non mentior, attestante mihi simul cōscientia mea, ꝓ spm̄ sanctū, q̄ dolor mihi sit magnus, & assiduus cruciat⁹ cordi meo. Optarim em̄ ego ipse, anathema esse à Christo ꝓ fratrib⁹ meis, cognatis meis scd'm carnē, qui sunt Israëlitæ, q̄rū est adoptio, & gloria, & testameta, & legis cōstitutio, & cult⁹, & pmissiones, q̄rū sunt p̄res, & ex q̄b⁹ est Christ⁹, q̄tū attinet ad carnē, qui est in oīb⁹ de⁹ laudandus in sæcula. amē. Nō autē hæc loq̄r q̄d' exciderit sermo dei. Non enim oēs qui sunt ex Israël, sunt Israël, neq; quia sunt semen Abrahæ, statim oēs filij, sed ꝓ Isaac nominabitur tibi semē, hoc ē, nō q̄ filij carnis, hij sunt filij dei, sed filij

IX

τέκνα τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐπαγγελίας, λογίζεται εἰς σπέρμα. Ἐπαγγελίας γὰρ ὁ λόγος οὗτος· κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἐλεύσομαι, καὶ ἔσται τῇ Σάρρᾳ υἱός. Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ Ῥεβέκκα ἐξ ἑνὸς κοίτην ἔχουσα Ἰσαὰκ τοῦ πατρὸς ἡμῶν. Μήπω γὰρ γεννηθέντων, μηδὲ πραξάντων τι ἀγαθὸν ἢ κακόν, ἵνα ἡ κατ' ἐκλογὴν τοῦ θεοῦ πρόθεσις μένῃ, οὐκ ἐξ ἔργων, ἀλλ' ἐκ τοῦ καλοῦντος, ἐρρέθη αὐτῇ· ὅτι ὁ μείζων δουλεύσει τῷ ἐλάσσονι. Καθὼς γέγραπται, τὸν Ἰακὼβ ἠγάπησα, τὸν δὲ Ἠσαῦ ἐμίσησα.

K 5

Τί οὖν ἐροῦμεν; Μὴ ἀδικία παρὰ τῷ θεῷ; Μὴ γένοιτο. Τῷ γὰρ Μωσῇ λέγει. Ἐλεήσω ὃν ἂν ἐλεῶ, καὶ οἰκτιρήσω ὃν ἂν οἰκτείρω. Ἄρα οὖν, οὐ τοῦ θέλοντος, οὐδὲ τοῦ τρέχοντος, ἀλλὰ τοῦ ἐλεοῦντος θεοῦ. Λέγει γὰρ ἡ γραφὴ τῷ Φαραώ. Ὅτι εἰς αὐτὸ τοῦτο ἐξήγειρά σε, ὅπως ἐνδείξωμαι ἐν σοὶ τὴν δύναμίν μου, καὶ ὅπως διαγγελῇ τὸ ὄνομά μου ἐν πάσῃ τῇ γῇ.

Ἄρα οὖν ὃν θέλει ἐλεεῖ, ὃν δὲ θέλει σκληρύνει. Ἐρεῖς οὖν μοι. Τί ἔτι μέμφεται; Τῷ γὰρ βουλήματι αὐτοῦ τίς ἀνθέστηκε; Μενοῦνγε ὦ ἄνθρωπε, σὺ τίς εἶ, ὁ ἀνταποκρινόμενος τῷ θεῷ; Μὴ ἐρεῖ τὸ πλάσμα τῷ πλάσαντι, Τί με ἐποίησας οὕτως; Ἢ οὐκ ἔχει ἐξουσίαν ὁ κεραμεὺς τοῦ πηλοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ φυράματος ποιῆσαι, ὃ μὲν εἰς τιμὴν σκεῦος, ὃ δὲ εἰς ἀτιμίαν; Εἰ δὲ θέλων ὁ θεὸς ἐνδείξασθαι τὴν ὀργὴν, καὶ γνωρίσαι τὸ δυνατὸν αὐτοῦ, ἤνεγκεν ἐν πολλῇ μακροθυμίᾳ σκεύη ὀργῆς κατηρτισμένα εἰς ἀπώλειαν, καὶ ἵνα γνωρίσῃ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ, ἐπὶ σκεύη ἐλέους, ἃ προητοίμασεν εἰς δόξαν, οὓς καὶ ἐκάλεσεν ἡμᾶς, οὐ μόνον ἐξ Ἰουδαίων, ἀλλὰ καὶ ἐθνῶν. Ὡς καὶ ἐν τῷ Ὡσηὲ λέγει. Καλέσω τὸν οὐ λαόν μου, λαόν μου, καὶ τὴν οὐκ ἠγαπημένην, ἠγαπημένην. Καὶ ἔσται ἐν τῷ τόπῳ, οὗ ἐρρέθη αὐτοῖς, οὐ λαός μου ὑμεῖς, ἐκεῖ κληθήσονται υἱοὶ θεοῦ ζῶντος.

filij dei: sed qui sunt filij promissionis, reputantur in semen. Promissionis enim sermo hic est. In tempore hoc ueniam, & erit Saræ filius. Non solum autem hoc, sed & Rebecca ex uno conceperat Isaac patre nostro: nondum enim natis pueris, cum neque boni quippiam fecissent neque mali, ut secundum electionem propositum dei maneret: non ex operibus, sed ex uocante, dictum est illi: Maior seruiet minori. Sicut scriptum est: Iacob dilexi, Esau uero odio habui. Quid igitur dicemus? Num iniustitia est apud deum? Absit. Nam Mosi dicit: Miserebor, cuiuscunque misereor: & commiserabor, quemcunque commiseror. Itaque non uolentis est, neque currentis, sed miserentis dei. Dicit enim scriptura Pharaoni: In hoc ipsum te excitaui, ut ostendam in te potentiam meam, & ut annunciet nomen meum in tota terra. Itaque cui uult: miseretur: quem autem uult, indurat. Dices ergo mihi: Quid adhuc conqueritur? Nam uoluntati illius quis restitit? Atqui ô homo, tu quis es, qui ex aduerso respondes deo? Num dicet figmentum, ei qui finxit: cur me finxisti ad hunc modum? An non habet potestatem figulus luti, ut ex eadem massa, fingat aliud quidem uas in honorem, aliud uero in ignominiam? Quod si deus uolens ostendere iram, & notam facere potentiam suam, tulit multa animi lenitate uasa iræ, apparata in interitum, & ut notas faceret diuitias gloriæ suæ, erga uasa misericordiæ, quæ præparauerat in gloriam, Quos & uocauit nimirum nos, non solum ex Iudæis, uerum etiam ex gentibus. Quemadmodum & Osee dicit: Vocabo populum qui meus non erat, populum meum: & eam quæ dilecta non erat, dilectam. Et erit in loco, ubi dictum fuerat eis: Non populus meus uos, ibi uocabuntur filij dei uiuentis.

Ησαΐας

κθ Ησαΐας ὴ κράζει ὑπὲρ τοῦ Ισραὴλ. Ἐὰν ἦ ὁ ἀριθμὸς τῶν υἱῶν Ισραὴλ, ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης, τὸ κατάλειμμα σωθήσεται. Λόγον γὰρ συντελῶν καὶ συντέμνων ἐν δικαιοσύνῃ, ὅτι λόγον συντετμημένον ποιήσει κύριος ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ καθὼς προείρηκεν Ησαΐας. Εἰ μὴ κύριος σαβαὼθ ἐγκατέλιπεν ἡμῖν σπέρμα, ὡς Σόδομα ἂν ἐγενήθημεν, καὶ ὡς Γόμορρα ἂν ὡμοιώθημεν. Τί οὖν ἐροῦμεν; Ὅτι ἔθνη τὰ μὴ διώκοντα δικαιοσύνην, κατέλαβε δικαιοσύνην, δικαιοσύνην δὲ τὴν ἐκ πίστεως. Ισραὴλ δὲ διώκων νόμον δικαιοσύνης, εἰς νόμον δικαιοσύνης οὐκ ἔφθασε. Διὰ τί; Ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως, ἀλλ' ὡς ἐξ ἔργων νόμου. Προσέκοψαν γὰρ τῷ λίθῳ τοῦ προσκόμματος. Καθὼς γέγραπται, Ἰδοὺ τίθημι ἐν Σιὼν λίθον προσκόμματος, καὶ πέτραν σκανδάλου. Καὶ πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ, οὐ καταισχυνθήσεται.

λα Ἀδελφοί, ἡ μὲν εὐδοκία τῆς ἐμῆς καρδίας, καὶ ἡ δέησις ἡ πρὸς τὸν θεὸν, ὑπὲρ τοῦ Ισραὴλ ἔστιν εἰς σωτηρίαν. Μαρτυρῶ γὰρ αὐτοῖς, ὅτι ζῆλον θεοῦ ἔχουσιν, ἀλλ' οὐκ κατ' ἐπίγνωσιν. Ἀγνοοῦντες γὰρ τὴν τοῦ θεοῦ δικαιοσύνην, καὶ τὴν ἰδίαν δικαιοσύνην ζητοῦντες στῆσαι, τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑπετάγησαν. Τέλος γὰρ νόμου Χριστὸς εἰς δικαιοσύνην παντὶ τῷ πιστεύοντι.

λβ Μωσῆς γὰρ γράφει τὴν δικαιοσύνην τὴν ἐκ τοῦ νόμου, Ὅτι ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπος, ζήσεται ἐν αὐτοῖς. Ἡ δὲ ἐκ πίστεως δικαιοσύνη, οὕτως λέγει. Μὴ εἴπῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, τίς ἀναβήσεται εἰς τὸν οὐρανόν; τοῦτέστι Χριστὸν καταγαγεῖν. Ἢ, τίς καταβήσεται εἰς τὴν ἄβυσσον; τοῦτέστι Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ἀναγαγεῖν. Ἀλλὰ τί λέγει; Ἐγγύς σου τὸ ῥῆμά ἐστιν ἐν τῷ στόματί σου, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου. Τοῦτέστι τὸ ῥῆμα τῆς πίστεως, ὃ κηρύσσομεν. Ὅτι ἐὰν ὁμολογήσῃς ἐν τῷ στόματί σου κύριον Ἰησοῦν, καὶ πιστεύσῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ὅτι ὁ θεὸς αὐτὸν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, σωθήσῃ.

καρδίᾳ

Esaias autē clamat super Israël: Si fuerit numerus filiorum Israël, ut arena maris, reliquiæ saluæ erunt. Sermonē enim perficiēs & abbreuians cum iustitia, quoniam sermonē abbreuiatū faciet dominus in terra. Et quēadmodū prius dixit Esaias: Nisi dñs Sabaoth reliquisset nobis semē, ut Sodoma facti fuissemus, & Gomorræ assimilati fuissem⁹. Quid igit dicem⁹? Quod gētes quæ nō sectabant iusticiā, apprehenderunt iusticiā, iusticiā aūt eam quæ est ex fide. Cōtra, Israël, qui sectabat legē iusticiæ, ad legē iusticiæ nō peruenit. Propter qd? Quia non ex fide, sed tanq̄ ex opib⁹ legis. Impegerūt em in lapidē offendiculi. Quēadmodū scriptum est: Ecce pono in Sion lapidē offendiculi, & petram offensionis: & omis qui credit in eo, nō pudefiet. Fratres, propensa quidē uoluntas cordis mei, & deprecatio quæ fit ad deum, pro Israël est ad salutē. Testimoniū em illis perhibeo, quod studiū dei habent, sed nō secundū scientiam. Nam ignorantes dei iusticiā, & propriam iusticiam quærentes constituere, iusticiæ dei non fuerunt subditi. Nam perfectio legis Christus, ad iustificationem omni credenti. Moses enim scribit de iusticia quæ est ex lege, quod qui fecerit ea homo, uiuet per illa. Cæterum quæ ex fide est iusticia, ea sic loquit: Ne dixeris in corde tuo: Quis ascendet in cœlum? Hoc est Christum ex alto deducere. Aut, quis descendet in abyssum? Hoc est Christum ex mortuis reducere. Sed quid dicit? Prope te uerbum est, in ore tuo, & in corde tuo. Hoc est, uerbum fidei, quod prædicamus. Nempe si confessus fueris ore tuo dominum Iesum, & credideris in corde tuo, quod deus illum excitauit à mortuis, salu⁹ eris.

καρδίᾳ γὰρ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν. λέγει γὰρ ἡ γραφή. πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ, οὐ καταισχυνθήσεται. οὐ γάρ ἐστι διαστολὴ Ἰουδαίου τε καὶ Ἕλληνος. ὁ γὰρ αὐτὸς κύριος πάντων, πλουτῶν εἰς πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτόν. πᾶς γὰρ ὃς ἂν ἐπικαλέσηται τὸ ὄνομα κυρίου, σωθήσεται.

πῶς οὖν ἐπικαλέσονται, εἰς ὃν οὐκ ἐπίστευσαν; πῶς δὲ πιστεύσουσιν, οὗ οὐκ ἤκουσαν; πῶς δὲ ἀκούσουσι χωρὶς κηρύσσοντος; πῶς δὲ κηρύξωσιν, ἐὰν μὴ ἀποσταλῶσι; καθὼς γέγραπται. ὡς ὡραῖοι οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων εἰρήνην, τῶν εὐαγγελιζομένων τὰ ἀγαθά. Ἀλλ' οὐ πάντες ὑπήκουσαν τῷ εὐαγγελίῳ. Ησαΐας γὰρ λέγει. κύριε τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν; Ἄρα ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς. ἡ δὲ ἀκοὴ διὰ ῥήματος θεοῦ. Ἀλλὰ λέγω, μὴ οὐκ ἤκουσαν; Μενοῦνγε εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν. Ἀλλὰ λέγω, μὴ οὐκ ἔγνω Ἰσραήλ; πρῶτος Μωσῆς λέγει. Ἐγὼ παραζηλώσω ὑμᾶς ἐπ' οὐκ ἔθνει, ἐπ' ἔθνει ἀσυνέτῳ παροργιῶ ὑμᾶς. Ησαΐας δὲ ἀποτολμᾷ, καὶ λέγει. Εὑρέθην τοῖς ἐμὲ μὴ ζητοῦσι, ἐμφανὴς ἐγενόμην τοῖς ἐμὲ μὴ ἐπερωτῶσι. πρὸς δὲ τὸν Ἰσραὴλ λέγει. ὅλην τὴν ἡμέραν ἐξεπέτασα τὰς χεῖράς μου πρὸς λαὸν ἀπειθοῦντα καὶ ἀντιλέγοντα.

λέγω οὖν, μὴ ἀπώσατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ; μὴ γένοιτο. καὶ γὰρ ἐγὼ Ἰσραηλίτης εἰμί, ἐκ σπέρματος Ἀβραάμ, φυλῆς Βενιαμίν. οὐκ ἀπώσατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ, ὃν προέγνω. ἢ οὐκ οἴδατε, ἐν Ἠλίᾳ τί λέγει ἡ γραφή; ὡς ἐντυγχάνει τῷ θεῷ κατὰ τοῦ Ἰσραήλ, λέγων. κύριε, τοὺς προφήτας σου ἀπέκτειναν, καὶ τὰ θυσιαστήριά σου κατέσκαψαν, κἀγὼ ὑπελείφθην μόνος, καὶ ζητοῦσι τὴν ψυχήν μου. ἀλλὰ τί λέγει αὐτῷ ὁ χρηματισμός; κατέλιπον ἐμαυτῷ ἑπτακισχιλίους ἄνδρας, οἵτινες οὐκ ἔκαμψαν γόνυ τῇ Βάαλ. οὕτως οὖν καὶ

Corde enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Dicit enim scriptura: Omnis qui fidit illi, non pudefiet. Non enim est distinctio uel Iudæi, uel Græci. Nam idem dns omnium, diues in omnes inuocantes se. Quisquis enim inuocauerit nomen dni, saluus erit. Quo igitur inuocabunt eum, in quem non crediderunt? Quo autem credent ei de quo non audierunt? Quo autem audient absq; prædicante? Quo autem prædicabunt, nisi missi fuerint? Sicut scriptum est: Quam speciosi pedes annunciantium pacem, annunciantium bona. At non omnes obedierunt euangelio. Esaias enim dicit: Dne, quis credidit sermonibus nostris? Ergo fides ex auditu est: auditus autem per uerbum dei. Sed dico, an non audierunt? Atqui in omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terrarum uerba illorum. Sed dico: Nunquid non cognouit Israël? Primus Moses dicit: Ego ad æmulationem prouocabo uos per gentem quæ non est gens, per gentem stultam ad iram cómouebo uos. Esaias autem post hunc audet, ac dicit: Inuentus sui his, qui me non quærebant: conspicuus factus sum his, qui de me non interrogabant. Aduersus Israël autem dicit: Toto die expandi manus meas ad populum non credentem, & contradicentem. Dico igitur: Num repulit deus populum suum? Absit. Nam & ego Israëlita sum, ex semine Abrahæ, tribus Beniamin. Non repulit deus populum suum, quem ante agnouerat. An nescitis, de Elia quid dicat scriptura? Quomodo interpellat apud deum aduersus Israël, dicens: Domine, prophetas tuos occiderunt, & altaria tua subruerunt: & ego relictus sui solus, & insidiantur uitæ meæ. Sed quid dicit ei diuinum responsum? Reliqui mihi ipsi septem milia uirorum, qui non inflexerunt genu imagini Baal. Sic igitur

XI

&

καιρῷ ἐν τῷ νῦν καιρῷ, λεῖμμα κατ' ἐκλογὴν χάριτος γέγονεν. Εἰ δὲ χάριτι, οὐκέτι ἐξ ἔργων· ἐπεὶ ἡ χάρις οὐκέτι γίνεται χάρις. Εἰ δὲ ἐξ ἔργων, οὐκέτι ἐστὶν χάρις· ἐπεὶ τὸ ἔργον οὐκέτι ἐστὶν ἔργον.

λ ε Τί οὖν; ὃ ἐπιζητεῖ Ἰσραήλ, τοῦτο οὐκ ἐπέτυχεν, ἡ δὲ ἐκλογὴ ἐπέτυχεν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐπωρώθησαν· καθὼς γέγραπται· Ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς πνεῦμα κατανύξεως, ὀφθαλμοὺς τοῦ μὴ βλέπειν, καὶ ὦτα τοῦ μὴ ἀκούειν, ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας. καὶ Δαβὶδ λέγει· Γενηθήτω ἡ τράπεζα αὐτῶν εἰς παγίδα, καὶ εἰς θήραν, καὶ εἰς σκάνδαλον, καὶ εἰς ἀνταπόδομα αὐτοῖς· σκοτισθήτωσαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν τοῦ μὴ βλέπειν, καὶ τὸν νῶτον αὐτῶν διὰ παντὸς σύγκαμψον.

λ ς Λέγω οὖν, μὴ ἔπταισαν, ἵνα πέσωσι; Μὴ γένοιτο· ἀλλὰ τῷ αὐτῶν παραπτώματι ἡ σωτηρία τοῖς ἔθνεσιν, εἰς τὸ παραζηλῶσαι αὐτούς. εἰ δὲ τὸ παράπτωμα αὐτῶν πλοῦτος κόσμου, καὶ τὸ ἥττημα αὐτῶν πλοῦτος ἐθνῶν, πόσῳ μᾶλλον τὸ πλήρωμα αὐτῶν. ὑμῖν γὰρ λέγω τοῖς ἔθνεσιν, ἐφ' ὅσον μέν εἰμι ἐγὼ ἐθνῶν ἀπόστολος, τὴν διακονίαν μου δοξάζω, εἴ πως παραζηλώσω μου τὴν σάρκα, καὶ σώσω τινὰς ἐξ αὐτῶν. Εἰ γὰρ ἡ ἀποβολὴ αὐτῶν καταλλαγὴ κόσμου, τίς ἡ πρόσληψις, εἰ μὴ ζωὴ ἐκ νεκρῶν; Εἰ δὲ ἡ ἀπαρχὴ ἁγία, καὶ τὸ φύραμα· καὶ εἰ ἡ ῥίζα ἁγία, καὶ οἱ κλάδοι. Εἰ δέ τινες τῶν κλάδων ἐξεκλάσθησαν, σὺ δὲ ἀγριέλαιος ὢν, ἐνεκεντρίσθης ἐν αὐτοῖς, καὶ συγκοινωνὸς τῆς ῥίζης καὶ τῆς πιότητος τῆς ἐλαίας ἐγένου, μὴ κατακαυχῶ τῶν κλάδων. Εἰ δὲ κατακαυχᾶσαι, οὐ σὺ τὴν ῥίζαν βαστάζεις, ἀλλ' ἡ ῥίζα σέ. Ἐρεῖς οὖν, Ἐξεκλάσθησαν κλάδοι, ἵνα ἐγὼ ἐγκεντρισθῶ, καλῶς· τῇ ἀπιστίᾳ ἐξεκλάσθησαν, σὺ δὲ τῇ πίστει ἕστηκας. μὴ ὑψηλοφρόνει, ἀλλὰ φοβοῦ. Εἰ γὰρ ὁ θεὸς τῶν κατὰ φύσιν κλάδων οὐκ ἐφείσατο, μήπως οὐδὲ σοῦ φείσηται. ἴδε οὖν χρηστότητα καὶ ἀποτομίαν θεοῦ· ἐπὶ μὲν τοὺς πεσόντας, ἀπο-

& in hoc tẽpore, reliquiæ ſcd'm electionẽ gratiæ fuerũt. Q; ſi per gratiam, nõ iam ex operib9. Quãdoquidẽ gratia, iam nõ eſt gratia. Sin ex operib9, nõ iam eſt gratia. Quãdoquidẽ opus, iam nõ eſt opus.

Quid igit? Q d' quærit Iſrael, hoc nõ aſ ſecutus eſt. ſed electio conſecuta eſt. reli qui uero excæcati ſunt. Quẽadmodũ ſcri ptum eſt: Dedit eis deus ſpm cõpunctio nis: oculos, ut nõ uideant: & aures, ut nõ audiant, uſq; ad hodiernũ diẽ. Et Dauid dicit: Vertat mẽſa illorũ in laqueũ, & in captionẽ, & in offendiculum, & in retalia tionem ipſis. Obtenebrent oculi eorũ, ut nõ uideant, & tergũ illorũ ſemp incurua.

Dico igit: Num ideo impegerũt, ut cõ ciderẽt? Abſit. Sed per lapſum illorũ ſa lus cõtigit gentib9, in hoc ut eos ad æmu landum prouocaret. Q; ſi lapſus illorũ, diuitiæ ſunt mundi: & diminutio illorũ, diuitiæ gentiũ, quanto magis plenitudo illorũ. Vobis em̃ dico gẽtibus: q̃ten9 ego quidẽ ſum apſus gentiũ, miniſteriũ meũ illuſtro, ſi q̃ mõ ad æmulandũ prouocẽ, carnẽ meã, & ſaluos reddã nõnullos ex il lis. Nam ſi reiectio illorũ, eſt recõciliatio mũdi: q̃ erit aſſumptio, niſi uita ex mor tuis? Q; ſi primitiæ ſanctæ, ſancta eſt & maſſa. Et ſi radix ſancta, ſancti erunt & rami. Q; ſi nõnulli rami defracti ſunt, tu uero cũ eſſes oleaſter, inſitus fuiſti illis, & conſors radicis & pinguitudinis oleæ fa ctus es, ne glorieris aduerſus ramos, q̃ ſi gloriaris, non tu radicẽ portas, ſed radix te. Dices igit', defracti ſunt rami, ut ego inſererer. Bñ dicis. p incredulitatẽ defra cti ſunt, tu uero fide cõſtitiſti. Ne effera ris animo, ſed timeas. Nã ſi deus natura libus ramis nõ pepercit, uide ne q̃ fiat, ut nec tibi parcat. Ecce igit' bonitatẽ ac ſæue ritatẽ dei: in eos qdẽ qui ceciderũt, ſæue

τομίαν. ἐπὶ δὲ σὲ χρηστότητα, ἐὰν ἐπιμείνῃς τῇ χρηστότητι. ἐπεὶ καὶ σὺ ἐκκοπήσῃ. καὶ ἐκεῖνοι δέ, ἐὰν μὴ ἐπιμείνωσι τῇ ἀπιστίᾳ, ἐγκεντρισθήσονται. δυνατὸς γὰρ ἐστὶν ὁ θεὸς πάλιν ἐγκεντρίσαι αὐτούς. εἰ γὰρ σὺ ἐκ φύσεως κατὰ φύσιν ἐξεκόπης ἀγριελαίου, καὶ παρὰ φύσιν ἐνεκεντρίσθης εἰς καλλιέλαιον, πόσῳ μᾶλλον οὗτοι κατὰ φύσιν, ἐγκεντρισθήσονται τῇ ἰδίᾳ ἐλαίᾳ;

ritatē: in te uero bonitatē, si permanseris in bonitate. Qm̄ & tu excideris: & illi rursum, si nō permanserint in incredulitate, inserent̄. Potest em̄ deus denuo inserere illos. Etenim si tu ex naturali exectus es oleastro, & præter naturā insitus es in ueram oleam: quāto magis hi, qui naturales sunt, inserent̄ ꝓpriæ oleæ? Non em̄ uolo uos ignorare fratres mysteriū hoc, ut ne sitis apud uosmetipos elati animo, qd̄ excæcatio ex parte Israēli accidit, donec plenitudo gentiū aduenerit, & sic totus Israël salu⁹ erit. Sicut scriptū est: Aduenier ex Sion ille qui liberat, & auertet impietates à Iacob. Et hoc illis à me testamentū, cū abstulero peccata ipsorū. Secundum euangeliū quidē, inimici ꝓpter uos, scd̄m electionē autē dilecti propter patres. Nam dona quidē & uocatio dei, eiusmodi sunt, ut eorū illū pœnitere non possit. Quēadmodū em̄ & uos quondā increduli fuistis deo: nunc autē misericordiam estis cōsecuti per illorū incredulitatem, sic & isti nunc increduli facti sunt, ex eo qd̄ uos misericordiam estis adepti, ut & ipsi misericordiam cōsequant̄. Conclusit enim deus oēs sub incredulitatē, ut omniū misereret̄. O profunditatē diuitiarum & sapientiæ & cognitionis dei, cū̄ inscrutabilia sunt iudicia eius, & imperuestigabiles uiæ eius. Quis enim cognouit mentem dñi? Aut quis illi fuit à cōsilijs? Aut quis prior dedit illi, & reddetur ei? Quoniā ex illo, & per illum, & in illum omnia. Ipsi gloria in sæcula. Amen.

Οὐ γὰρ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοὶ τὸ μυστήριον τοῦτο, ἵνα μὴ ἦτε παρ' ἑαυτοῖς φρόνιμοι, ὅτι πώρωσις ἀπὸ μέρους τῷ Ἰσραὴλ γέγονεν, ἄχρις οὗ τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν εἰσέλθῃ, καὶ οὕτως πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται. καθὼς γέγραπται. ἥξει ἐκ Σιὼν ὁ ῥυόμενος, καὶ ἀποστρέψει ἀσεβείας ἀπὸ Ἰακώβ. καὶ αὕτη αὐτοῖς ἡ παρ' ἐμοῦ διαθήκη, ὅταν ἀφέλωμαι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. κατὰ μὲν τὸ εὐαγγέλιον, ἐχθροὶ δι' ὑμᾶς, κατὰ δὲ ἐκλογὴν ἀγαπητοὶ διὰ τοὺς πατέρας. ἀμεταμέλητα γὰρ τὰ χαρίσματα, καὶ ἡ κλῆσις τοῦ θεοῦ. ὥσπερ γὰρ καὶ ὑμεῖς ποτε ἠπειθήσατε τῷ θεῷ, νῦν δὲ ἠλεήθητε τῇ τούτων ἀπειθείᾳ, οὕτως καὶ οὗτοι νῦν ἠπείθησαν τῷ ὑμετέρῳ ἐλέει, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐλεηθῶσι. συνέκλεισε γὰρ ὁ θεὸς τοὺς πάντας εἰς ἀπείθειαν, ἵνα τοὺς πάντας ἐλεήσῃ.

Ὦ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως θεοῦ, ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ. τίς γὰρ ἔγνω νοῦν κυρίου; ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο; ἢ τίς προέδωκεν αὐτῷ, καὶ ἀνταποδοθήσεται αὐτῷ; ὅτι ἐξ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

Quod si primitiæ sanctæ sunt, & massa: & si radix sancta est, & rami. Si quidam autem ex ramis fracti sunt, tu autem cum oleaster esses, insitus es in illis, & socius radicis & pinguedinis olivæ factus es: noli gloriari. Quod si gloriaris, non tu radicem portas, sed radix te. Dicis ergo: Fracti sunt rami, ut ego inserar. Bene: propter incredulitatem fracti sunt, tu autem fide stas. Noli altum sapere, sed time. Si enim deus naturalibus ramis non pepercit, ne forte nec tibi parcat. Vide ergo bonitatem & severitatem dei: in eos quidem qui ceciderunt severitatem, in te autem bonitatem dei, si permanseris in bonitate: alioquin & tu excideris. Et illi autem si non permanserint in incredulitate, inserentur. Potens est enim deus iterum inserere illos. Nam si tu ex naturali excisus es oleastro, & contra naturam insitus es in olivam bonam: quanto magis hi, qui secundum naturam sunt, inserentur olivæ suæ? Nolo enim vos ignorare fratres mysterium hoc, ut non sitis vobismetipsis prudentes, quia cæcitas ex parte contigit Israeli, donec plenitudo gentium intraret: & sic omnis Israel salvus fieret, sicut scriptum est: Veniet de Sion qui eripiat, & avertat impietates a Jacob: & hoc illis a me testamentum, cum abstulero peccata eorum. Secundum evangelium quidem inimici propter vos: secundum electionem autem charissimi propter patres. Sine pœnitudine enim sunt dona & vocatio dei. Sicut enim aliquando & vos non credidistis deo, nunc autem misericordiam consecuti estis propter illorum incredulitatem: ita & isti nunc non credunt propter vestram misericordiam, ut & ipsi misericordiam consequantur. Conclusit enim deus omnes in incredulitate, ut omnium misereatur. O altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ dei: quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus! Quis enim cognovit sensum domini? aut quis consiliarius ejus fuit? aut quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Quia ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia: ipsi gloria in sæcula. Amen.

XII Obsecro igitur vos fratres per miserationes dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, placentem deo, rationabile obsequium vestrum. Et nolite conformari huic sæculo: sed reformamini in novitate sensus vestri, ut probetis

παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἀδελφοί, διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ θεοῦ, παραστῆσαι τὰ σώματα ὑμῶν, θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ θεῷ, τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν. καὶ μὴ συσχηματίζεσθε τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ μεταμορφοῦσθε τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοὸς ὑμῶν, εἰς τὸ δοκιμάζειν

κιμάζειν ὑμᾶς, τί τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, τὸ ἀγαθὸν, καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον.

μ α Λέγω γὰρ διὰ τῆς χάριτος τῆς δοθείσης μοι, παντὶ τῷ ὄντι ἐν ὑμῖν, μὴ ὑπερφρονεῖν, παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν, ἀλλὰ φρονεῖν, εἰς τὸ σωφρονεῖν, ἑκάστῳ ὡς ὁ θεὸς ἐμέρισε μέτρον πίστεως.

μ β Καθάπερ γὰρ ἐν ἑνὶ σώματι μέλη πολλὰ ἔχομεν, τὰ δὲ μέλη πάντα οὐ τὴν αὐτὴν ἔχει πρᾶξιν, οὕτως οἱ πολλοὶ ἓν σῶμά ἐσμεν ἐν Χριστῷ, ὁ δὲ καθεὶς, ἀλλήλων μέλη, ἔχοντες δὲ χαρίσματα κατὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν διάφορα, εἴτε προφητείαν κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως, εἴτε διακονίαν ἐν τῇ διακονίᾳ, εἴτε ὁ διδάσκων ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, εἴτε ὁ παρακαλῶν ἐν τῇ παρακλήσει, ὁ μεταδιδοὺς ἐν ἁπλότητι, ὁ προϊσάμενος ἐν σπουδῇ, ὁ ἐλεῶν ἐν ἱλαρότητι. ἡ ἀγάπη ἀνυπόκριτος, ἀποστυγοῦντες τὸ πονηρόν, κολλώμενοι τῷ ἀγαθῷ, τῇ φιλαδελφίᾳ εἰς ἀλλήλους φιλόστοργοι, τῇ τιμῇ ἀλλήλους προηγούμενοι, τῇ σπουδῇ μὴ ὀκνηροί, τῷ πνεύματι ζέοντες, τῷ καιρῷ δουλεύοντες, τῇ ἐλπίδι χαίροντες, τῇ θλίψει ὑπομένοντες, τῇ προσευχῇ προσκαρτεροῦντες, ταῖς χρείαις τῶν ἁγίων κοινωνοῦντες, τὴν φιλοξενίαν διώκοντες. εὐλογεῖτε τοὺς διώκοντας ὑμᾶς, εὐλογεῖτε καὶ μὴ καταρᾶσθε. χαίρειν μετὰ χαιρόντων, καὶ κλαίειν μετὰ κλαιόντων, τὸ αὐτὸ εἰς ἀλλήλους φρονοῦντες, μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονοῦντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι. μὴ γίνεσθε φρόνιμοι παρ' ἑαυτοῖς, μηδενὶ κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδιδόντες. προνοούμενοι καλὰ ἐνώπιον πάντων ἀνθρώπων. εἰ δυνατὸν, τὸ ἐξ ὑμῶν, μετὰ πάντων ἀνθρώπων εἰρηνεύοντες, μὴ ἑαυτοὺς ἐκδικοῦντες ἀγαπητοὶ, ἀλλὰ δότε τόπον τῇ ὀργῇ. γέγραπται γάρ. ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει κύριος. ἐὰν οὖν πεινᾷ ὁ ἐχθρός σου, ψώμιζε αὐτόν. ἐὰν διψᾷ, πότιζε αὐτόν.

betis quæ sit uoluntas dei, qd̄ bonū est, acceptū cp̄ & perfectum. Dico em̄ per gratiā, quæ data est mihi, cuilibet uersanti inter uos, ne quis arroganter de se sentiat, supra cp̄ oportet de se sentire: sed ita sentiat, ut modestus sit & sobri9, ut cuiq; deus partitus est mēsurā fidei. Quēadmodū em̄ in uno corpore mēbra multa habem9: mēbra uero oīa nō eundē habent actū, sic multi unū corpus sumus in Christo: singulatim aūt, alij aliorū membra: sed tn̄ habētes dona iuxta gratiā data nobis uaria, siue prophetiam iuxta portionē fidei, siue ministeriū in administratione, siue qui docet in doctrina, siue q exhortat in exhortatione, qui impertit in simplicitate, qui præest in diligentia, qui miseretur in hilaritate. Dilectio sit nō simulata, sitis odio p̄sequētes qd̄ malū est, adhærētes ei, qd̄ bonū est; per fraternā charitatē, ad mutuo uos diligēdos propēsi, honore alius aliū præcedentes, studio nō pigri, spū feruētes, tempori seruiētes, spe gaudētes, in afflictione patiētes, precationi instantes, necessitatib9 sanctorū cōmunicantes, hospitalitatē sectantes. Bn̄ loquamini de ijs, qui uos insectant: bene loquamini inquā, & ne male precemini. Gaudete cū gaudentibus, & flete cū flentib9: eodē aio alij in alios affecti, nō arroganter de uobisipsis sentientes, sed humilib9 uos accōmodantes. Ne sitis arrogantes apud uosmetipsos, neq; cuiq; malū p malo reddatis. Prouide parantes honesta in conspectu oīm hoīm: si fieri pōt, cp̄tū in uobis est, cū oīb9 hoīb9 in pace uiuētes, nō uosmetipsos ulciscētes dilecti, quin potius date locū iræ. Scriptū est em̄: Mihi ultio, ego repēdam, dicit dn̄s. Si igitur esurit inimicus tuus, pasce illum: si sitit, da illi potum,

τοῦτο γὰρ ποιῶν, ἄνθρακας πυρὸς σωρεύσεις ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν.

μ γ Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω. οὐ γάρ ἐστιν ἐξουσία, εἰ μὴ ἀπὸ θεοῦ. αἱ δὲ οὖσαι ἐξουσίαι, ὑπὸ θεοῦ τεταγμέναι εἰσίν. ὥστε ὁ ἀντιτασσόμενος τῇ ἐξουσίᾳ, τῇ τοῦ θεοῦ διαταγῇ ἀνθέστηκεν. οἱ δὲ ἀνθεστηκότες, ἑαυτοῖς κρῖμα λήψονται. οἱ γὰρ ἄρχοντες οὐκ εἰσὶ φόβος τῶν ἀγαθῶν ἔργων, ἀλλὰ τῶν κακῶν. θέλεις δὲ μὴ φοβεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν; τὸ ἀγαθὸν ποίει, καὶ ἕξεις ἔπαινον ἐξ αὐτοῦ. θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστί σοι εἰς τὸ ἀγαθόν. ἐὰν δὲ τὸ κακὸν ποιῆς, φοβοῦ. οὐ γὰρ εἰκῇ τὴν μάχαιραν φορεῖ. θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστιν, ἔκδικος εἰς ὀργὴν τῷ τὸ κακὸν πράσσοντι. διὸ ἀνάγκη ὑποτάσσεσθαι, οὐ μόνον διὰ τὴν ὀργὴν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν συνείδησιν. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ φόρους τελεῖτε. λειτουργοὶ γὰρ θεοῦ εἰσιν, εἰς αὐτὸ τοῦτο προσκαρτεροῦντες.

μ δ Ἀπόδοτε οὖν πᾶσι τὰς ὀφειλάς. τῷ τὸν φόρον, τὸν φόρον. τῷ τὸ τέλος, τὸ τέλος. τῷ τὸν φόβον, τὸν φόβον. τῷ τὴν τιμὴν, τὴν τιμήν. μηδενὶ μηδὲν ὀφείλετε, εἰ μὴ τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους. ὁ γὰρ ἀγαπῶν τὸν ἕτερον, νόμον πεπλήρωκεν. τὸ γὰρ, οὐ μοιχεύσεις, οὐ φονεύσεις, οὐ κλέψεις, οὐ ψευδομαρτυρήσεις, οὐκ ἐπιθυμήσεις, καὶ εἴ τις ἑτέρα ἐντολὴ, ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ ἀνακεφαλαιοῦται, ἐν τῷ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν. ἡ ἀγάπη τῷ πλησίον κακὸν οὐκ ἐργάζεται. πλήρωμα οὖν νόμου, ἡ ἀγάπη. καὶ τοῦτο εἰδότες, τὸν καιρὸν, ὅτι ὥρα, ἡμᾶς ἤδη ἐξ ὕπνου ἐγερθῆναι. Νῦν γὰρ ἐγγύτερον ἡμῶν ἡ σωτηρία, ἢ ὅτε ἐπιστεύσαμεν. ἡ νὺξ προέκοψεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγικεν. Ἀποθώμεθα οὖν τὰ ἔργα τοῦ σκότους, καὶ ἐνδυσώμεθα τὰ ὅπλα τοῦ φωτός. ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατήσωμεν, μὴ κώμοις καὶ μέθαις, μὴ κοίταις καὶ ἀσελγείαις

Hoc em̄ si feceris, carbones ignis coaceruabis in caput illius. Ne uincaris à malo, imò uince bono malum. Omnis anima potestatib⁹ excellentibus subdita sit. XIII
Nō em̄ est potestas, nisi à deo: quæ uero sunt potestates, à deo ordinatæ sunt. Itaque quisquis resistit potestati, dei ordinationi resistit. Qui aūt restiterint, sibijpsis iudiciū accipiēt. Nam principes nō terrori sunt bn̄ agētib⁹, sed male. Vis autē nō timere potestatē? Qd' bonū est, facito: & feres laudem ab illa. Dei em̄ minister est tibi in bonū. Qd' si feceris, id qd' malum est, time. Non em̄ frustra gladium gestat. Nam dei minister est, ultor ad iram, ei qui, qd' malū est, fecerit. Quapropter oportet esse subditos, nō solū ꝓpter iram, uerūetiā ꝓpter cōsciētiam. Propter hoc em̄ & uectigalia soluitis. Siquidē ministri dei sunt, in hoc ipsum incumbentes. Reddite igit' om̄ib⁹, qd' debet': cui tributū, tributū: cui uectigal, uectigal: cui timorē, timorē: cui honorē, honorē. Nemini quicq̄ debeatis, nisi hoc, ut inuicē diligatis. Nam qui diligit alterū, legē expleuit. Siquidē illa: Non adulteraberis, nō occides, nō furaberis, nō falsum testimoniū dices, nō cōcupisces: & si qd' aliud præceptum, in hoc sermone summatim cōprehendit': Nempe, diliges proximū tuum sicut teipsum. Dilectio proximo malum nō operat'. Consummatio itaq; legis, est dilectio. Præsertim cum sciam⁹ tempus, quod tempestiuum sit, nos iam à somno expergisci. Nunc enim propius adest nobis salus, q̄ tum, cum credebamus. Nox progressa est, dies autē appropinquat. Abijciamus igitur opera tenebrarum, & induamur arma lucis: tanq̄ in die cōposite ambulemus, nō comessationibus & ebrietatibus, nō cubilibus ac lasciuijs,

ἀσελγείαις, μὴ ἔριδι καὶ ζήλῳ, ἀλλ' ἐνδύσασθε τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστόν.

μ s Καὶ τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε εἰς ἐπιθυμίας. Τὸν δὲ ἀσθενοῦντα τῇ πίστει, προσλαμβάνεσθε, μὴ εἰς διακρίσεις διαλογισμῶν. Ος μὲν πιστεύει φαγεῖν πάντα· ὁ δὲ ἀσθενῶν, λάχανα ἐσθίει. Ο ἐσθίων, τὸν μὴ ἐσθίοντα μὴ ἐξουδενείτω· καὶ ὁ μὴ ἐσθίων, τὸν ἐσθίοντα μὴ κρινέτω. Ο θεὸς γὰρ αὐτὸν προσελάβετο. Σὺ τίς εἶ, ὁ κρίνων ἀλλότριον οἰκέτην; Τῷ ἰδίῳ κυρίῳ στήκει, ἢ πίπτει, σταθήσεται δέ. Δυνατὸς γάρ ἐστιν ὁ θεὸς στῆσαι αὐτόν. Ος μὲν κρίνει ἡμέραν παρ' ἡμέραν, ὃς δὲ κρίνει πᾶσαν ἡμέραν. Εκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ νοὶ πληροφορείσθω. Ὁ φρονῶν τὴν ἡμέραν, κυρίῳ φρονεῖ. καὶ ὁ μὴ φρονῶν τὴν ἡμέραν, κυρίῳ οὐ φρονεῖ. Ὁ ἐσθίων κυρίῳ ἐσθίει, εὐχαριστεῖ γὰρ τῷ θεῷ. καὶ ὁ μὴ ἐσθίων, κυρίῳ οὐκ ἐσθίει, καὶ εὐχαριστεῖ τῷ θεῷ. Οὐδεὶς γὰρ ἡμῶν ἑαυτῷ ζῇ, καὶ οὐδεὶς ἑαυτῷ ἀποθνήσκει.

μ Ἐάν τε γὰρ ζῶμεν, τῷ κυρίῳ ζῶμεν, ἐάν τε ἀποθνήσκωμεν, τῷ κυρίῳ ἀποθνήσκωμεν. Ἐάν τε οὖν ζῶμεν, ἐάν τε ἀποθνήσκωμεν, τοῦ κυρίου ἐσμέν. Εἰς τοῦτο γὰρ Χριστὸς καὶ ἀπέθανε, καὶ ἀνέστη, καὶ ἀνέζησεν, ἵνα καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύσῃ. Σὺ δὲ τί κρίνεις τὸν ἀδελφόν σου; Ἢ καὶ σύ, τί ἐξουδενεῖς τὸν ἀδελφόν σου; πάντες γὰρ παραστησόμεθα τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ. γέγραπται γάρ· Ζῶ ἐγὼ λέγει κύριος, ὅτι ἐμοὶ κάμψει πᾶν γόνυ, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται τῷ θεῷ. Ἄρα οὖν ἕκαστος ἡμῶν περὶ ἑαυτοῦ λόγον δώσει τῷ θεῷ. μηκέτι οὖν ἀλλήλους κρίνωμεν, ἀλλὰ τοῦτο κρίνατε μᾶλλον, τὸ μὴ τιθέναι πρόσκομμα τῷ ἀδελφῷ, ἢ σκάνδαλον. Οἶδα καὶ πέπεισμαι ἐν κυρίῳ Ἰησοῦ, ὅτι οὐδὲν κοινὸν δι' ἑαυτοῦ, εἰ μὴ τῷ λογιζομένῳ τι κοινὸν εἶναι, ἐκείνῳ κοινόν. Εἰ δὲ διὰ βρῶμα ὁ ἀδελφός σου λυπεῖται, οὐκέτι κατὰ ἀγάπην περιπατεῖς. μὴ τῷ βρώματί

laſciuiſ, nō cōtentione & æmulatiōe, ſed induamini dñm Ieſum Chriſtum. Et carnis curā ne agatis ad cōcupiſcētias. Por XIIII rò eum qui infirmatur fide, aſſumite, nō ad diſiudicationes diſceptationum. Alius quidē credit ueſcēdum eſſe quibuſlibet. Ali⁹ autē qui infirm⁹ eſt, holerib⁹ ueſcit. Qui ueſcitur, nō ueſcentē ne deſpiciat. Et qui non ueſcit, ueſcentē ne iudicet. Deus em illū aſſumpſit. Tu quis es, qui iudicas de alieno famulo? Proprio dño ſtat aut cadit, imò fulcietur ut ſtet. Potens enim eſt deus efficere ut ſtet. Hic quidem iudicat, diem ad diem cōferēs: ille autē idem iudicat de quouis die. Vnicuiq; ſua mens ſatisfaciat. Qui curat diē, dño curat. Et qui nō curat diem, dño nō curat. Qui ueſcit, dño ueſcitur, gratias em agit deo: & qui nō ueſcit, dño non ueſcit, & gratias agit deo. Nullus em noſtrum ſibiipſi uiuit, & nullus ſibiipſi moritur. Nam ſiue uiuimus, dño uiuim⁹: ſiue morimur, dño morimur. Siue igitur uiuamus, ſiue moriamur, dñi ſumus. In hoc em Chriſtus & mortuus eſt, & reſurrexit, & reuixit, ut mortuis ac uiuentib⁹ dominet. Tu uerō cur iudicas fratrē tuū? Aut etiā tu, cur deſpicis fratrē tuum? Omēs em ſtatuemur apud tribunal Chriſti. Scriptū eſt enim: Viuo ego dicit dñs: Mihi ſeſe flectet omne genu, & omnis lingua cōfitebitur deo. Igitur unuſquiſq; noſtrū de ſeipſo rationem reddet deo. Ne poſthac igitur alius alium iudicemus, uerum illud iudicate magis, ne offendiculū ponat fratri, aut lapſus occaſio. Noui ſiquidē, & perſuaſum habeo per dñm Ieſum, nihil eſſe commune per ſe, niſi ei qui exiſtimat aliquid eſſe cōmune, illi cōmune eſt. Verū ſi propter cibum frater tuus cōtriſtat, nō iam ſecundum charitatem ambulas. Ne cibo

βρώματί σου ἐκεῖνον ἀπόλλυε, ὑπὲρ οὗ Χριστὸς ἀπέθανε. μὴ βλασφημείσθω οὖν ὑμῶν τὸ ἀγαθόν. οὐ γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ βρῶσις καὶ πόσις, ἀλλὰ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη καὶ χαρὰ ἐν πνεύματι ἁγίῳ. ὁ γὰρ ἐν τούτοις δουλεύων τῷ Χριστῷ, εὐάρεστος τῷ θεῷ, καὶ δόκιμος τοῖς ἀνθρώποις. ἄρα οὖν τὰ τῆς εἰρήνης διώκωμεν, καὶ τὰ τῆς οἰκοδομῆς, τῆς εἰς ἀλλήλους. μὴ ἕνεκεν βρώματος κατάλυε τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ. πάντα μὲν καθαρά, ἀλλὰ κακὸν τῷ ἀνθρώπῳ, τῷ διὰ προσκόμματος ἐσθίοντι. καλὸν τὸ μὴ φαγεῖν κρέα, μηδὲ πιεῖν οἶνον, μηδὲ ἐν ᾧ ὁ ἀδελφός σου προσκόπτει, ἢ σκανδαλίζεται, ἢ ἀσθενεῖ. σὺ πίστιν ἔχεις; κατὰ σαυτὸν ἔχε ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. μακάριος ὁ μὴ κρίνων ἑαυτὸν, ἐν ᾧ δοκιμάζει. ὁ δὲ διακρινόμενος, ἐὰν φάγῃ, κατακέκριται, ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως. πᾶν δὲ ὃ οὐκ ἐκ πίστεως, ἁμαρτία ἐστίν.

Ὀφείλομεν δὲ ἡμεῖς οἱ δυνατοὶ, τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων βαστάζειν, καὶ μὴ ἑαυτοῖς ἀρέσκειν. ἕκαστος γὰρ ἡμῶν τῷ πλησίον ἀρεσκέτω εἰς τὸ ἀγαθὸν πρὸς οἰκοδομήν. καὶ γὰρ ὁ Χριστὸς οὐχ ἑαυτῷ ἤρεσεν, ἀλλὰ καθὼς γέγραπται. οἱ ὀνειδισμοὶ τῶν ὀνειδιζόντων σε, ἐπέπεσόν ἐπ' ἐμέ.

μ Ὅσα γὰρ προεγράφη, εἰς τὴν ἡμετέραν διδασκαλίαν προεγράφη, ἵνα διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως τῶν γραφῶν τὴν ἐλπίδα ἔχωμεν. ὁ δὲ θεὸς τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως δῴη ὑμῖν τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν ἀλλήλοις κατὰ Χριστὸν Ἰησοῦν, ἵνα ὁμοθυμαδὸν ἐν ἑνὶ στόματι δοξάζητε τὸν θεὸν, καὶ πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. διὸ προσλαμβάνεσθε ἀλλήλους, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς προσελάβετο ἡμᾶς εἰς δόξαν θεοῦ. λέγω δὲ Ἰησοῦν Χριστὸν διάκονον γεγενῆσθαι περιτομῆς ὑπὲρ ἀληθείας θεοῦ, εἰς τὸ βεβαιῶσαι τὰς ἐπαγγελίας τῶν πατέρων. τὰ δὲ ἔθνη ὑπὲρ ἐλέους δοξάσαι τὸν θεὸν, καθὼς γέγραπται. Διὰ τοῦτο

cibo tuo illum perdas, pro quo Christus mortuus est. Ne uestrū igitur bonū, hominum maledicētiæ sit obnoxium. Non enim est regnū dei cibus ac potus, sed iustitia & pax & gaudiū, in spiritu sancto. Etem̄ qui per hæc seruit Christo, acceptꝰ est deo, & ꝓbatus hominibꝰ. Itaq; quæ pacis sunt, sectemur: & quæ ædificationis, alius erga alium. Ne cibi causa, destruas opus dei. Omnia quidē pura, sed malum est homini, qui per offendiculū uescit. Bonū est nō edere carnes, neq; bibere uinum, neq; quicq̄, per qd̄ frater tuus impingit, aut offendit, aut infirmatur. Tu fidē habes? Apud temetipsum habe corā deo. Beatus qui nō iudicat seipsum, in eo quod probat. At qui dijudicat, si ederit, cōdemnatus est: quoniā nō edit ex fide. Porrò quicquid ex fide non est, peccatū est. Debemus autē nos qui potētes sumus, infirmitates impotentiū portare, ac non placere nobisipsis. Nam unusquisq; nostrum proximo placeat in bonū ad ædificationē. Etenim Christus non placuit sibijpsi, sed quēadmodū scriptum est: Opprobria opprobrantium tibi, inciderūt in me. Nam quæcunq; præscripta sunt, in nostram doctrinā præscripta sunt: ut per patientiā & consolationē scripturarū spem habeamus. Deus autē patientiæ & cōsolationis det uobis idem mutuo inter uos sentire secundū Iesum Christum, ut unanimiter uno ore glorificetis deū, ac patrē dn̄i nostri Iesu Christi. Quapropter assumite uos inuicem, quēadmodū & Christus assumpsit nos in gloriā dei. Illud autē dico, Iesum Christum ministrū fuisse circūcisionis ꝓ ueritate dei, ad cōfirmandas ꝓmissiones patrum. Cæterū, ut gētes pro misericordia glorificent deū. Sicut scriptū est: Propter

XV

hoc

τοῦτο ἐξομολογήσομαί σοι ἐν ἔθνεσι, καὶ τῷ ὀνόματί σου ψαλῶ. καὶ πάλιν λέγει. Εὐφράνθητε ἔθνη μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. καὶ πάλιν. Αἰνεῖτε τὸν κύριον πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἐπαινέσατε αὐτὸν πάντες οἱ λαοί. καὶ πάλιν Ησαΐας λέγει, Ἔσται ἡ ῥίζα τοῦ Ἰεσσαί, καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν, ἐπ' αὐτῷ ἔθνη ἐλπιοῦσιν. ὁ δὲ θεὸς τῆς ἐλπίδος, πληρώσαι ὑμᾶς πάσης χαρᾶς καὶ εἰρήνης, ἐν τῷ πιστεύειν εἰς τὸ περισσεύειν ὑμᾶς ἐν τῇ ἐλπίδι, ἐν δυνάμει πνεύματος ἁγίου. πέπεισμαι δὲ ἀδελφοί μου, καὶ αὐτὸς ἐγὼ περὶ ὑμῶν, ὅτι καὶ αὐτοὶ μεστοί ἐστε ἀγαθωσύνης, πεπληρωμένοι πάσης γνώσεως. δυνάμενοι καὶ ἀλλήλους νουθετεῖν. τολμηρότερον δὲ ἔγραψα ὑμῖν ἀπὸ μέρους, ὡς ἐπαναμιμνήσκων ὑμᾶς, διὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι ὑπὸ τοῦ θεοῦ, εἰς τὸ εἶναί με λειτουργὸν Ιησοῦ Χριστοῦ εἰς τὰ ἔθνη, ἱερουργοῦντα τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ, ἵνα γένηται ἡ προσφορὰ τῶν ἐθνῶν εὐπρόσδεκτος, ἡγιασμένη ἐν πνεύματι ἁγίῳ. ἔχω οὖν καύχησιν ἐν Χριστῷ Ιησοῦ τὰ πρὸς θεόν. οὐ γὰρ τολμήσω λαλεῖν τι ὧν οὐ κατειργάσατο Χριστὸς δι' ἐμοῦ, εἰς ὑπακοὴν ἐθνῶν, λόγῳ καὶ ἔργῳ, ἐν δυνάμει σημείων καὶ τεράτων, ἐν δυνάμει πνεύματος θεοῦ, ὥστε με ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ καὶ κύκλῳ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ, πεπληρωκέναι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ. οὕτως δὲ φιλοτιμούμενον εὐαγγελίζεσθαι, οὐχ ὅπου ὠνομάσθη Χριστός, ἵνα μὴ ἐπ' ἀλλότριον θεμέλιον οἰκοδομῶ. ἀλλὰ καθὼς γέγραπται. οἷς οὐκ ἀνηγγέλη περὶ αὐτοῦ, ὄψονται, καὶ οἱ οὐκ ἀκηκόασι συνήσουσι, διὸ καὶ ἐνεκοπτόμην τὰ πολλὰ τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς. νυνὶ δὲ μηκέτι τόπον ἔχων ἐν τοῖς κλίμασι τούτοις, ἐπιποθίαν δὲ ἔχων τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, ὡς ἂν πορεύωμαι εἰς τὴν Σπανίαν, ἐλεύσομαι πρὸς ὑμᾶς. ἐλπίζω γὰρ διαπορευόμενος, θεάσασθαι ὑμᾶς, καὶ ὑφ' ὑμῶν προπεμφθῆναι ἐκεῖ

hoc confitebor tibi in gentibus, & nomini tuo canam. Et rursum dicit: Gaudete gentes cum populo eius. Et rursum: Laudate dominū omnes gentes, & collaudate eum omnes populi. Et rursum Esaias dicit: Erit radix Iessæ, & qui exurget ad imperandum gentibus, in eo gentes sperabunt. Deus autē spei, impleat uos omni gaudio & pace, in credendo in hoc, ut exuberetis in spe per potētiam spiritus sancti. Persuasum em̄ habeo fratres mei, & ipse ego de uobis, q; & ipsi pleni estis bonitate, impleti omni sciētia, ualentes etiā inuicē alius alium admonere. Sed tamē audacius scripsi uobis fratres ex parte, ueluti cōmonefaciēs uos, propter gratiā, quæ data est mihi à deo, in hoc ut sim minister Christi in gentes, administrans euangeliū dei, ut fiat oblatio gentiū acceptabilis, sanctificata per spiritū sanctū. Habeo igitur qd' glorier per Christum Iesum, in his quæ ad deum pertinēt. Nō enim ausim loqui quicq; eorum, quæ nō effecit Christus per me, in obedientiam gentiū, uerbo & facto per potentiam signorū ac prodigiorū, per potētiā spiritꝰ dei, ut ab Hierusalē & in circumiacētibus regionibus, usq; ad Illyricū impleuerim euāgeliū Christi: ita porrò annitēs prædicare euangeliū, nō ubi nominatus erat Christus, ut ne sup alienū fundamentū ædificarem, sed quēadmodū scriptū est: Quibꝰ nō est annūciatū de eo, uidebūt: & qui nō audierant, intelligēt. Quapropter & præpeditus sum sæpe, q̄ minꝰ uenirem ad uos. Nunc uero cū nō amplius habeam locū in regionibꝰ his, desyderiū aūt habeā ueniēdi ad uos multis iam annis, qñcunq; iter instituero in Hispaniā, ueniam ad uos. Spero enim fore, ut istac iter faciens, uideā uos, & à uobis ꝓducar illuc,

ἐκεῖ, ἐὰμ ὑμῶμ πρῶτομ ἀπὸ μέρους ἐμπλη-
σθῶ. Νυνὶ δὲ πορεύομαι εἰς ἱερουσαλὴμ δι-
ακονῶμ τοῖς ἁγίοις. εὐδόκησαμ γὰρ μακε-
δονία καὶ ἀχαΐα, κοινωνίαμ τινὰ ποιήσα-
σθαι εἰς τοὺς πτωχοὺς τῶν ἁγίωμ τῶν ἐν ἱε-
ρουσαλήμ. εὐδόκησαμ γάρ καὶ ὀφειλέται αὐ-
τῶμ εἰσίμ. εἰ γὰρ τοῖς πνευματικοῖς αὐτῶμ
ἐκοινώνησαμ τὰ ἔθνη, ὀφείλουσι καὶ ἐν τοῖς
σαρκικοῖς λειτουργῆσαι αὐτοῖς. τοῦτο οὖν ἐ-
πιτελέσας, καὶ σφραγισάμενος αὐτοῖς τὸμ
καρπὸμ τοῦτομ, ἀπελεύσομαι δι' ὑμῶμ εἰς
τὴν σπανίαμ. οἶδα δὲ, ὅτι ἐρχόμενος πρὸς
ὑμᾶς, ἐν πληρώματι εὐλογίας τοῦ εὐαγγε-
λίου τοῦ χριστοῦ ἐλεύσομαι. Παρακαλῶ δὲ
ὑμᾶς ἀδελφοὶ, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶμ ἰησοῦ
χριστοῦ, καὶ διὰ τῆς ἀγάπης τοῦ πνεύμα-
τος, συναγωνίσασθαί μοι ἐν ταῖς προσευ-
χαῖς ὑπὲρ ἐμοῦ, πρὸς τὸμ θεόμ, ἵνα ῥυσθῶ ἀ-
πὸ τῶν ἀπειθούντωμ ἐν τῇ ἰουδαίᾳ, καὶ ἵνα
ἡ διακονία μου ἡ εἰς ἱερουσαλὴμ εὐπρόσδε-
κτος γένηται τοῖς ἁγίοις, ἵνα ἐν χαρᾷ ἔλ-
θω πρὸς ὑμᾶς, διὰ θελήματος θεοῦ, καὶ
συναναπαύσωμαι ὑμῖμ. ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης,
μετὰ πάντωμ ὑμῶμ. ἀμήν.

Σπάζεται δὲ ὑμῖμ φοίβην, τὴν ἀδελφὴν
ἡμῶμ, οὖσαμ διάκονομ τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν
κεγχρεαῖς, ἵνα αὐτὴν προσδέξησθε ἐν κυ-
ρίῳ, ἀξίως τῶν ἁγίωμ, καὶ παραστῆτε αὐτῇ ἐν
ᾧ ἂμ ὑμῶμ χρήζῃ πράγματι. καὶ γὰρ αὕτη
προστάτις πολλῶμ ἐγενήθη, καὶ ἐμοῦ.
Ἀσπάσασθε πρίσκαμ καὶ ἀκύλαμ, τοὺς συ-
νεργούς μου ἐν χριστῷ ἰησοῦ, οἵτινες ὑπὲρ τῆς
ψυχῆς μου τὸμ ἑαυτῶμ τράχηλομ ὑπέθηκαμ.
οἷς οὐκ ἐγὼ μόνος εὐχαριστῶ, ἀλλὰ καὶ πᾶ-
σαι αἱ ἐκκλησίαι τῶν ἐθνῶμ, καὶ τὴν κατ'
οἶκομ αὐτῶμ ἐκκλησίαμ. Ἀσπάσασθε ἐπαινε-
τὸμ τὸμ ἀγαπητόμ μου, ὅς ἐστιμ ἀπαρχὴ τῆς
ἀχαΐας εἰς χριστῷ. ἀσπάσασθε μαρίαμ, ἥτις
πολλὰ ἐκοπίασεμ εἰς ἡμᾶς. ἀσπάσασθε ἀμ-
δρόνικομ καὶ ἰουνίαμ, τοὺς συγγενεῖς μου,
καὶ συναιχμαλώτους μου, οἵτινές εἰσιμ
ἐπίσημοι

illuc, si tamen uestra consuetudine prius
ex parte fuero expletus. Nunc autē pro-
ficiscor Hierosolymam, ministrans san-
ctis. Visum est enim Macedoniæ &
Achaiæ, communicationem aliquam fa-
cere in pauperes sanctos, qui sunt Hie-
rosolymis. Nam ita uisum est ipsis, &
debitores illorum sunt. Etenim si spiri-
tualia sua communicauerunt gentibus,
debent & hæ in carnalibus ministrare il-
lis. Hoc igitur ubi perfecero, & obsigna-
uero illis fructum hunc, reuertar per uos
in Hispaniam. Scio namq; quod ubi ue
nero ad uos, cum plenitudine benedi-
ctionis euangelij Christi uenturus sim.
Obsecro autem uos fratres, per dominū
nostrū Iesum Christum, & per dilectio-
nem spiritus, ut me laborantē adiuuetis,
precationib⁹ pro me ad deum, ut liberer
ab incredulis in Iudæa, utq; ministeriū
hoc meum, quod exhibebo Hierosoly-
mis, acceptum sit sanctis, ut cum gaudio
ueniam ad uos, per uoluntatē dei, unaq;
uobiscum refocillet. Deus autem pacis,
sit cum omnibus uobis. Amen. Com XVI
mendo autem uobis Phœben, sororem
nostram, quæ est ministra ecclesiæ Cen-
chreensis, ut illam suscipiatis in Christo,
ita ut decet sanctos, & adsitis ei, in quo-
cunq; uobis eguerit negocio. Nam hæc
cum multis adfuit, tum mihi etiam ipsi.
Salutate Priscam & Aquilam, adiutores
meos in Christo Iesu, qui p anima mea
suā ipsorū ceruicē suppposuerūt. Quibus
nō ego solus gratias ago, sed & omēs ec-
desiæ gētiū, item quæ in domo illorū est
cōgregationē. Salutate Epænetū dilectū
meū, q est primitiæ Achaiæ in Christo.
Salutate Mariā, q̄ multū laborauit erga
nos. Salutate Andronicū, & Iuniam, co-
gnatos meos, & cōcaptiuos meos, q sunt
insignes

ἐπίσημοι ἐν τοῖς ἀποστόλοις, οἱ καὶ πρὸ ἐμοῦ γεγόνασιν ἐν Χριστῷ. Ασπάσασθε Ἀμπλίαν τὸν ἀγαπητόν μου ἐν κυρίῳ. Ασπάσασθε Οὐρβανόν, τὸν συνεργὸν ἡμῶν ἐν Χριστῷ, καὶ Στάχυν τὸν ἀγαπητόν μου. Ασπάσασθε Ἀπελλῆν, τὸν δόκιμον ἐν Χριστῷ, Ἀσπάσασθε τοὺς ἐκ τῶν Ἀριστοβούλου. Ἀσπάσασθε Ἡρωδίωνα, τὸν συγγενῆ μου. Ἀσπάσασθε τοὺς ἐκ τῶν Ναρκίσσου τοὺς ὄντας ἐν κυρίῳ. Ἀσπάσασθε Τρύφαιναν καὶ Τρυφῶσαν, τὰς κοπιώσας ἐν κυρίῳ. Ἀσπάσασθε Περσίδα τὴν ἀγαπητήν, ἥτις πολλὰ ἐκοπίασεν ἐν κυρίῳ. Ἀσπάσασθε Ῥοῦφον τὸν ἐκλεκτὸν ἐν κυρίῳ, καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ ἐμοῦ. Ἀσπάσασθε Ἀσύγκριτον, Φλέγοντα, Ἑρμᾶν, Πατρόβαν, Ἑρμῆν, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς ἀδελφούς. Ασπάσασθε Φιλόλογον, Ἰουλίαν, Νηρέα καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ, καὶ Ὀλυμπᾶν, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς πάντας ἁγίους. Ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ. Ασπάζονται ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι τοῦ Χριστοῦ. Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, σκοπεῖν τοὺς τὰς διχοστασίας, καὶ τὰ σκάνδαλα, παρὰ τὴν διδαχὴν, ἣν ὑμεῖς ἐμάθετε, ποιοῦντας, καὶ ἐκκλίνατε ἀπ' αὐτῶν. Οἱ γὰρ τοιοῦτοι, τῷ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ οὐ δουλεύουσιν, ἀλλὰ τῇ ἑαυτῶν κοιλίᾳ, καὶ διὰ τῆς χρηστολογίας, καὶ εὐλογίας ἐξαπατῶσι τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων. Ἡ γὰρ ὑμῶν ὑπακοὴ εἰς πάντας ἀφίκετο. Χαίρω οὖν ἐφ' ὑμῖν. Θέλω δὲ ὑμᾶς σοφοὺς μὲν εἶναι εἰς τὸ ἀγαθόν, ἀκεραίους δὲ εἰς τὸ κακόν. Ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης συντρίψει τὸν σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν, ἐν τάχει. Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μεθ' ὑμῶν. Ασπάζονται ὑμᾶς Τιμόθεος ὁ συνεργός μου, καὶ Λούκιος, καὶ Ἰάσων, καὶ Σωσίπατρος, οἱ συγγενεῖς μου. Ασπάζομαι ὑμᾶς ἐγὼ Τέρτιος, ὁ γράψας τὴν ἐπιστολὴν ἐν κυρίῳ. Ασπάζεται ὑμᾶς Γάϊος ὁ ξένος μου καὶ ὅλης ἐκκλησίας.

Ασπάζεται

insignes inter apostolos, qui etiam ante me fuerunt in Christo. Salutate Ampliam dilectum meum in domino. Salutate Vrbanum, adiutorem nostrũ in Christo, & Stachyn dilectum meum. Salutate Apellam, probatum in Christo. Salutate eos qui sunt ex Aristobuli familiaribus. Salutate Herodionem, cognatum meum. Salutate eos qui sunt ex Narcissi familiaribus, hos qui sunt in domino. Salutate Tryphænam & Tryphosam, quæ laborant in domino. Salutate Persidem dilectam, quæ multum labotauit in domino. Salutate Rufum, electum in domino, & matrem illius ac meam. Salutate Asyncritum, Phlegontem, Herman, Patrobam, Mercurium, & qui cum his sunt fratres. Salutate Philologum, & Iuliam, Nereum & sororem eius, & Olympam, & qui cum his sunt, omnes sanctos. Salutate uos inuicem cum osculo sancto. Salutant uos ecclesiæ Christi. Obsecro autem uos fratres, ut consyderetis eos, qui dissidia & offendicula contra doctrinam, quam uos didicistis, gignunt, & declinetis ab illis. Nam qui eiusmodi sunt, domino Iesu Christo nõ seruiunt, sed suo uentri: & per blandiloquentiam, & assentationem decipiunt corda simpliciũ. Nam uestra obedientia ad omnes permanauit. Gaudeo igitur sanè de uobis. Sed uolo uos sapiẽtes qui dem esse ad bonũ, synceros autẽ ad malum. Deus autem pacis cõteret satanam sub pedes uestros, breui. Gratia domini nostri Iesu Christi sit uobiscum. Salutant uos Timotheus cooperarius meus, & Lucius, & Iason, & Sosipater, cognati mei. Saluto uos ego Tertius, qui scripsi epistolam in domino. Salutat uos Gaius hospes meus & ecclesiæ totius.

Ασπάζεται ὑμᾶς Ἔραστος, ὁ οἰκονόμος τῆς πόλεως, καὶ Κόαρτος ὁ ἀδελφός. Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ πάντων ὑμῶν, ἀμήν.

Τῷ δὲ δυναμένῳ ὑμᾶς στηρίξαι κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, καὶ τὸ κήρυγμα Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ ἀποκάλυψιν μυστηρίου, χρόνοις αἰωνίοις σεσιγημένου, φανερωθέντος δὲ νῦν, διά τε γραφῶν προφητικῶν, κατ' ἐπιταγὴν τοῦ αἰωνίου θεοῦ, εἰς ὑπακοὴν πίστεως, εἰς πάντα τὰ ἔθνη γνωρισθέντος, μόνῳ σοφῷ θεῷ, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

Salutat uos Eraſtus, queſtor ærarius ciuitatis, & Quartus frater. Gratia domini noſtri Ieſu Chriſti, ſit cum omnibus uobis. Amen.

Ei autem qui potens eſt uos confirmare ſecundum euangelium meum, & prædicationem Ieſu Chriſti, iuxta reuelationem myſterij, temporibus æternis taciti, manifeſtati uero nunc, & per ſcripturas propheticas iuxta delegationē æterni dei, in obedientiam fidei, in omnes gentes patefacti, ſoli ſapienti deo, per Ieſum Chriſtum, cui gloria in ſæcula. Amen.

Πρὸς τοὺς Ῥωμαίους.

Ἐγράφη ἀπὸ Κορίνθου διὰ Φοίβης τῆς διακόνου τῆς ἐν Κεγχρεαῖς ἐκκλησίας.

Ad Rhomanos.

Miſſa fuit à Corintho per Phœben miniſtram Cenchreenſis eccleſiæ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΠΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΑΥΤΗΝ ἐπιστέλλει ἀπὸ ἐφέσου καὶ ἀσίας, ἑωρακὼς αὐτοὺς ἤδη καὶ διδάξας, ὑπομιμνήσκων δὲ ὅμως διὰ καὶ ἐπιστολῆς ταύτης. Η δὲ πρόφασις καὶ ἐπιστολῆς αὕτη. Κορίνθιοι ἐκ φιλονεικίας συναγόμενοι, ἐσχίζοντο ταῖς γνώμαις, καὶ λοιπὸν ἦν ἐν αὐτοῖς σχίσματα. καὶ ὄντων σχισμάτων, παρεβλέποντο τὸν λαβόντα τὴν μητρυιάν. ἄλλοι δὲ ἤθελον καταλιμπάνειν τὰς ἰδίας γυναῖκας, προφάσει καὶ ἐγκρατείας. τινὲς δὲ καὶ ἐν εἰδωλείοις ἤσθιον, ὡς ἀδιαφόρων ὄντων τῶν εἰδωλοθύτων. ἄλλοι δὲ τοὺς μὲν ἄλλους ἐξουθένουν, τοὺς δὲ λαλοῦντας γλώσσαις ἐθαύμαζον. καὶ τέλος ἠπάτηντο καὶ εἰς τὸ περὶ ἀναστάσεως μυστήριον, λέγοντες, μὴ ἐγείρεσθαι τὴν σάρκα ταύτην. τούτων πάντων ἐν κορίνθῳ κινουμένων, γράφουσιν οἱ λαοὶ τῷ ἀποστόλῳ. καὶ λοιπὸν πρὸς πάντα ἀντιγράφει, καὶ πρῶτον μὲν μαρτυρεῖ αὐτοῖς ἐν φρονήσει καὶ γνώσει. οὐκ ἀποδέχεται δὲ αὐτοὺς ποιοῦντας τὰ σχίσματα, ἀλλὰ καὶ συμβουλεύει μὴ ἐν λόγῳ τὴν ἀρετὴν, ἀλλ' ἐν ἔργῳ καὶ δυνάμει ἡγεῖσθαι. ἔπειτα ἐπιτιμήσας τῷ τὴν μητρυιὰν λαβόντι, καὶ παραινέσας μὴ ἔχειν κρίματα πρὸς ἑαυτούς. λοιπὸν περὶ ὧν ἔγραψαν ἀποκρίνεται, περὶ μὲν τοῦ γάμου διδάσκων ἄῤῥηκτον εἶναι τὴν συζυγίαν, καὶ ἐν καιρῷ μόνῳ σχολάζειν διὰ τὴν εὐχὴν, διὰ δὲ τὸ ἀγαπᾷν αὐτοὺς τὴν ἐγκράτειαν. γράφει περὶ παρθενίας, ὅτι οὐ κατὰ ἀνάγκην, ἀλλὰ πειθοῖ τοῦτο γινέσθω. εἶτα περὶ τῶν εἰδωλοθύτων, ἵνα μὴ καταχρῶνται τῇ γνώσει, ἀλλὰ τῇ ἀγάπῃ πολιτεύωνται. κωλύει οὖν τὰ ἐν εἰδωλείῳ συμπόσια, ἵνα μὴ σκανδαλίζονται οἱ μικροί. εἶτα περὶ τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων γράφει, ἵνα μὴ διαφέρωνται ἐν τοῖς χαρίσμασι, μὴ δὲ προκρίνωσι τὸν ἔχοντα χάρισμα τόδε, τοῦ ἔχοντος τόδε. πάντα γὰρ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος εἶναι λέγει. καὶ λοιπὸν περὶ ἀναστάσεως διδάσκει, ὅτι ἡ σὰρξ ἐγείρεται, ἀποθνήσκουσα μὲν σαρκὶ, ἐγειρομένη δὲ ἄφθαρτος κατὰ τὴν τοῦ θεοῦ χάριν. τὴν δὲ ἀνάστασιν, ἀπὸ τοῦ ἐγηγέρθαι τὸν Χριστὸν, συνίστησι. καὶ τέλος, παραινετικοὺς λόγους εἰς τὰ ἤθη γράφει, καὶ περὶ λογίας καὶ εἰς τοὺς ἁγίους πραγγέλλει, καὶ οὕτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD CORINTHIOS PRIOREM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

Orinthus Achaiæ metropolis olim erat, ob portuum cõmoditatem (est enim Isthmos) emporium totius Asiæ tum celeberrimũ, tum opulentissimum. Ferè fit autem, ut eiusmodi ciuitatum mores multo sint corruptissimi, quod undiq; ex omni natione, non tam mores q̃ uitia soleant importari: & magnam uitæ licentiam, negociatorum genus sibi uindicet. Proinde Corinthij, tametsi prædicatione Pauli iampridem euangelicam doctrinã accepissent, tamen adhuc ingenij uitæq; prioris uestigia nonnulla ac reliquiæ manebant: adeo ut periculum esset, ne per philosophos, crucis prædicationẽ, ut humilem & indoctam fastidientes, & pseudapostolos ad Iudaismũ inuitantes, à Christi synceritate alienarent. Vsq; adeo ardua res est, ab ijs in quibus natus sis & quibus diu assueueris, in alium hominem transformari. Quin diuus Hieronymus in præfatione secundi libri cõmentariorũ, quos scripsit in epistolam ad Galatas, testatur, sua etiamnum ætate apud Achaicos, horum quæ Paulus Corinthijs obijcit, extitisse reliquias. Cum hodie satis esse putemus, aquula modo tingi, ut subito fias Christianus. Paulus igitur sciens, non minoris esse uirtutis parta tueri, q̃ parasse: filios suos, quos magno studio Christo genuerat (nam sesquiannum apud illos egerat) pari studio ad Christum reuocat, & in euangelica doctrina cõfirmat: nunc apostolica sæuiens autoritate, corripiens, obiurgans, ac minitans deniq;: nunc paterno affectu blandiens atq; exhortans, & necessariæ reprehensionis acrimoniam laudis admixtu leniens: & sapientum medicorũ exemplo, amarum absinthij pharmacum prælito melle condulcans, ac singulis malis opportuna admouẽs remedia.

Primum, opulentiæ comes solet esse tumor ac ferocitas. Et inter feroces plerunq; factiones oriuntur, dum nullus alteri uult cedere, & se quisq; potiorem ducit. Ad hæc opes comitatur luxus & gulæ studium, luxus libidinẽ comitem trahit. Porrò negociatorum peculiaris est auaritia. Neq; uero solum tumebant opibus, uerum etiam Græcanicæ philosophiæ supercilio, sine qua cæteros ut Barbaros despiciebant. Tumoris erat, quod ex dignitate apostolorum, à quo quisq; fuerat baptizatus, efferrent sese. Hinc illæ dissidiorum uoces: ego Apollo, ego Cephæ, ego Pauli. Præterea quod ne in conuenticulis quidem solennibus satis inter eos conueniret, cum in donis spiritualibus sibi quisq; placeret, & dum in eodem dono sibi nollent inuicem cedere, tumultus & confusio nasceretur, adeo ut in publico conuentu mulieres etiam loquerentur ac docerẽt. Porrò luxus simul & tumoris erat, quod quoties ad sacrosanctam cœnam conuenirent, quam Paulus dominicam uocat, in qua maxime conueniebat præstare Christianam concordiam, diuites non expectatis tenuioribus cibum caperent, & usq; ad temulentiam sese ingurgitarẽt, esurientibus cæteris. ut iam nõ solum dissidium illic esset & intemperantia, uerumetiam indecora quædam inæqualitas, quã dominica cœna nesciebat. Iam partim tumoris, partim philosophiæ uitium erat, quod Paulum quidam illorũ, ut tenuem atq; humilem, deinde ineloquentem, & imperitum, fastidirent. Proprium uero Philosophiæ

fuit,

fuit,quod resurrectionē mortuorū,fidei nostræ basim,in dubium uocarent. Luxus erat, quod promiscue uescerent᷑ ijs,quæ tum simulacris dæmonū immolabant᷑,nō uitato offendiculo infirmorū. Libidinis erat, quæ nusq; gentiū regnabat impunitius q; Corinthi,q᷑ præter alia repertus sit inter eos,qui patris uxorē, hoc est,nouercam suam,stupro cōtaminarit:nec huius autorē flagitij è suo cōtubernio profligarint: q̄dq; cū alijs flagitiosis Christianis cōmerciū habuerint, uelut illorū uitijs fauentes. Huc pertinet,q᷑ præter decorū & uiri essent comati,& mulieres nō uererentur nudo capite conspici in cœtu ecclesiastico, uelut ipso corporis habitu mores effœminatos,ac delitias præ se ferētes. Auaritiæ erat,q; nō de fama neq; de capite, sed de re pecuniaria inter sese lites agitarēt,eò gliscēte pecuniæ studio,ut Christiani rerum eiusmodi cōtemptum professi,apud ethnicos & impios iudices litigarēt magno dedecore Christiani nominis. Et adeo nō negligerēt potius pecuniolæ iacturam,ut ipsi ultro alios in huiusmodi negocijs circumuenirent. Postremo de matrimonio inter sese dissentiebant,iam tum asseuerantibus quibusdam Christianis,in totū à cōiugio tēperandū,cum uiderēt apostolos ab uxorib9 suis abstinere. Morbos ostendens Corinthiorū,non omniū,sed quorundā:qui ne gregem uniuersum cōtagio inficerēt,Paulus his remedijs occurrit. Primo loco præferēs fiduciam suam de futura illorum cōstantia in euangelio Christi,sæuerius obiurgat ac docet,ne per cōtentionē humanā in hominib9 glorient᷑,sed per cōcordiam ex æquo glorient᷑ in Christo,cui uni accepto ferenda sunt omnia: obiter indicans fontē eiusmodi dissidiorum,animi tumorē. Proinde à supercilio mundanæ philosophiæ ad crucis humilitatē reuocat,quæ licet ostentationē non habeat,uim tamē & energiam habeat. Indicat & autores huius mali pseudapostolos, qui post Pauli abitum sese ingerebant,declarans se rectum iecisse fundamentū,cauendū ne illi superstruerent, quod paulo post esset demoliendum,hoc est,ne quid discerēt Corinthij,quod mox esset dediscendū. Deinde ceu pater cum filijs expostulat, q᷑ huc prouecti sint magnitudinis,ut iam autorē suū uelut humilem cōtemnant, nihil nō perpetientē euangelij gratia,cui ob id ipsum magis etiā fauere cōueniebat. Hortat᷑ autē filios,ne degenerent à patre,neu ultro se pædagogis in seruitutē dedant. Atq; hæc quidē potissimū agit capite primo, secundo, tertio; & quarto. Porrò quarti finis ad quinti initium mihi uidetur pertinere. De incesto præcipit,& publico cōsilio decernit,uitandam hominis cōsuetudinē,partim quo pudore correctus resipiscat, partim ne huius contactu cæteri inficiant᷑. Admonet autē non hunc modo uitandum,uerūetiā omnes qui falso titulo Christiani manifestis flagitijs essent infames. Nam ethnicos flagitiosos non ita oportere uitari,uel quod nostra non referat,quales illi sint,uel quod passim essent flagitiosi,ut omnes uitandi fuerint ei, qui flagitiosos uellet effugere. Hoc agit capite quinto. Tertio de litibus admonet, si quid huiusmodi quæstionum inter ipsos natū esset,quod ipsum tum inter Christianos fœdum uideret᷑,ob pecuniam,quæ nobis debeat esse uilissima,cōtendere. ne res eò procedat,ut ethnici iudices adeantur,sed ipsi per arbitros quoscunq; rem inter se transigant. Idq; agit capite sexto,cuius magna pars ad septimū pertinet mea quidem sententia:nimirū

ab eo loco,quo de matrimonio tractaturus, inter cætera uitia ſcortationem, adulterium,& maſculam Venerem damnat, idq; proſequitur ſub initium proximi capitis: Neſcitis quod membra ueſtra templa ſunt Chriſti? Quarto loco præcipit de matrimonio,de uiduitate,de impari cõnubio,de diuortijs,de uirginitate: obiter admonens,ob ſuſceptum Chriſtianiſmum non eſſe mutandum uitæ ſtatum. Totoq; hoc ſermone ira hortatur ad cœlibatum, & continentiam, ut tamen coniugij remedium non adimat ijs,quibus opus eſt. Hoc agitur capite ſeptimo. Quinto docet,carnes immolatas ſimulacris re nihil differre à cæteris carnibus, & tamen ab his abſtinendum,ſi periculum ſit,ne quis ethnicus,aut Chriſtianus infirmior,ex eo quod ueſceris,exiſtimet te ſimulacrorũ aſſentiri culturæ. Ab his & huiuſmodi uitijs ueterum exemplo deterret. Idq; agit capite octauo,ac rurſus capite nono. Nam in medio expatiatur in cõmendationẽ ſui, tacite ſe præferens cæteris apoſtolis etiam ſummis,qui ſolus omniũ Corinthijs gratis impartierit doctrinam euangelicam.

Sexto docet,quid oporteat obſeruari in conuentu publico Chriſtianorũ, ne uiri ſint comati,ne mulieres nudo capillitio. tum in dominico conuiuio ſeruetur communitas & æqualitas,neq; enim illic agi negocium uentris,quod domi rectius agatur,ſed myſticis epulis repræſentari cœnam dominicam. Præterea monet,ne quis ob dotem ſpiritualem ſibi placeat, ſed ſuam quiſque dotem in commune conferat commodum, exemplo membrorũ corporis, exhortans, ut reliquis quidem donis quæ contigerunt,recte utantur, præcipue tamen enitantur ad charitatem,ſine qua reliqua adeo nihil cõducant,ut officiant etiam. Porrò cum charitati primas tribuerit,proximas tribuit prophetiæ, ſic enim uocat enarrationem arcanæ ſcripturæ. In hac admonet uitandum eſſe tumultum & confuſionem. Id fore,ſi uiciſſim & pauci dicant, mulieribus interim ſilere iuſſis, adeo ut nec diſcendi gratia rogare liceat in cœtu. Hæc agit capite undecimo,duodecimo,decimotertio,& decimoquarto.

Septimo loco uarijs argumentis aſtruit reſurrectionem mortuorum,declarans, qualis & quibus modis ſit ea futura. Atq; id quidẽ capite decimoquinto. Poſtremo capite familiaria quædam ſubijcit, de collatione pecuniæ in ſubſidia pauperũ, de ſuo ad Corinthios reditu. Poſtremo Timotheum & alios aliquot illis commendat. Diuus Ambroſius putat hanc non eſſe primam epiſtolam quã Paulus ſcripſerit Corinthijs,hanc opinor cõiecturã ſecutus,quod capite quinto: ſcripſi,inquit, uobis in epiſtola, quaſi prius alteris literis ſuper hac re ad illos ſcripſerit. Etiamſi Græci interpretes diſſentiunt. Hanc miſſam putant per Timotheum, cuius ſemel atq; iterum facit mentionem,ſimulq; per Stephanam,Fortunatum,& Achaicum, quos illis commendat. Rurſus alij putant ab Epheſo miſſam,quod in calce ſcribat: permanebo autem Epheſi uſq; ad Pentecoſten. Alij è Philippis, nam hanc inſcriptionem habent Græcorum codices. Nec mihi coniectare licet,quid ſecuti ſint, qui ita ſenſerunt,niſi colligunt ex itinere ſcriptam,ob ea quæ ſcribit Paulus: ueniam autem cum Macedoniam pertranſiero, nam Macedoniam pertranſibo. Ac mox: Nolo enim uos modo in tranſitu uidere.

ARGVMENTI FINIS.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΠΡΩΤΗ.

ΠΑΥΛΟΣ κλητὸς ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ, καὶ Σωσθένης ὁ ἀδελφός, τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ, τῇ οὔσῃ ἐν Κορίνθῳ, ἡγιασμένοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, κλητοῖς ἁγίοις, σὺν πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐν παντὶ τόπῳ, αὐτῶν τε καὶ ἡμῶν. Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἐπὶ τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ, τῇ δοθείσῃ ὑμῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὅτι ἐν παντὶ ἐπλουτίσθητε ἐν αὐτῷ, ἐν παντὶ λόγῳ, καὶ πάσῃ γνώσει, καθὼς τὸ μαρτύριον τοῦ Χριστοῦ ἐβεβαιώθη ἐν ὑμῖν, ὥστε ὑμᾶς μὴ ὑστερεῖσθαι ἐν μηδενὶ χαρίσματι, ἀπεκδεχομένους τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃς καὶ βεβαιώσει ὑμᾶς ἕως τέλους, ἀνεγκλήτους, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Πιστὸς ὁ θεός, δι' οὗ ἐκλήθητε εἰς κοινωνίαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν.

β Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες, καὶ μὴ ᾖ ἐν ὑμῖν σχίσματα, ἦτε δὲ κατηρτισμένοι ἐν τῷ αὐτῷ νοΐ, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ γνώμῃ.

γ Ἐδηλώθη γάρ μοι περὶ ὑμῶν, ἀδελφοί μου, ὑπὸ τῶν Χλόης, ὅτι ἔριδες ἐν ὑμῖν εἰσι

EPISTOLA PAVLI AD CORINTHIOS PRIMA.

PAulus uocatus apostolus Iesu Christi, per uoluntatē dei, & Sosthenes frater, ecclesiæ dei, quæ est Corinthi, sanctificatis per Christum Iesum, uocatis sanctis, unà cum omnibus qui inuocant nomen domini nostri Iesu Christi, in quouis loco, uel suo, uel nostro. Gratia uobis & pax à deo patre nostro, & domino Iesu Christo. Gratias ago deo meo semper pro uobis, de gratia dei, quæ data est uobis per Christum Iesum, quod in omnibus ditati estis per ipsum, in omni sermone, & omni cognitione (quibus rebus testimonium Iesu Christi confirmatum fuit in uobis) adeo, ut non destituamini in ullo dono, expectantes reuelationem domini nostri Iesu Christi, qui & confirmabit uos usque ad finem, inculpatos, in die domini nostri Iesu Christi. Fidelis deus, per quem uocati estis in consortium filij ipsius Iesu Christi domini nostri.

Obsecro autem uos fratres, per nomen domini nostri Iesu Christi, ut idem loquamini omnes, & non sint inter uos dissidia, sed sitis integrum corpus eadem mente, & eadem sententia.

Significatum est enim mihi de uobis fratres mei, à familiaribus Chloæ, quod contentiones sint inter uos.

εἰσι. Λέγω δὲ τοῦτο, ὅτι ἕκαστος ὑμῶν λέγει. Ἐγὼ μέν εἰμι Παύλου, ἐγὼ δὲ Ἀπολλῶ, ἐγὼ δὲ Κηφᾶ, ἐγὼ δὲ Χριστοῦ. Μεμέρισται ὁ Χριστός; Μὴ Παῦλος ἐσταυρώθη ὑπὲρ ὑμῶν; ἢ εἰς τὸ ὄνομα Παύλου ἐβαπτίσθητε; Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ, ὅτι οὐδένα ὑμῶν ἐβάπτισα, εἰ μὴ Κρίσπον καὶ Γάϊον, ἵνα μή τις εἴπῃ, ὅτι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα ἐβάπτισα. Ἐβάπτισα δὲ καὶ τὸν Στεφανᾶ οἶκον. λοιπὸν οὐκ οἶδα, εἴ τινα ἄλλον ἐβάπτισα. οὐ γὰρ ἀπέστειλέ με Χριστὸς βαπτίζειν, ἀλλ' εὐαγγελίζεσθαι, οὐκ ἐν σοφίᾳ λόγου, ἵνα μὴ κενωθῇ ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ.

ε Ὁ λόγος γὰρ ὁ τοῦ σταυροῦ, τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις, μωρία ἐστί, τοῖς δὲ σωζομένοις ἡμῖν, δύναμις θεοῦ ἐστι.

ϛ Γέγραπται γάρ, Ἀπολῶ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν, καὶ τὴν σύνεσιν τῶν συνετῶν ἀθετήσω. Ποῦ σοφός; ποῦ γραμματεύς; ποῦ συζητητὴς τοῦ αἰῶνος τούτου; οὐχὶ ἐμώρανεν ὁ θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου; Ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ θεοῦ, οὐκ ἔγνω ὁ κόσμος διὰ τῆς σοφίας τὸν θεόν, εὐδόκησεν ὁ θεὸς, διὰ τῆς μωρίας τοῦ κηρύγματος σῶσαι τοὺς πιστεύοντας. Ἐπειδὴ καὶ Ἰουδαῖοι σημεῖον αἰτοῦσι, καὶ Ἕλληνες σοφίαν ζητοῦσιν. ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν Χριστὸν ἐσταυρωμένον, Ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, ἔθνεσι δὲ μωρίαν, Αὐτοῖς δὲ τοῖς κλητοῖς, Ἰουδαίοις τε καὶ Ἕλλησι, Χριστὸν θεοῦ δύναμιν, καὶ θεοῦ σοφίαν.

ζ Ὅτι τὸ μωρὸν τοῦ θεοῦ σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐστί, καὶ τὸ ἀσθενὲς τοῦ θεοῦ ἰσχυρότερον τῶν ἀνθρώπων ἐστί. Βλέπετε γὰρ τὴν κλῆσιν ὑμῶν ἀδελφοί, ὅτι οὐ πολλοὶ σοφοὶ κατὰ σάρκα, οὐ πολλοὶ δυνατοί, οὐ πολλοὶ εὐγενεῖς, ἀλλὰ τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ θεὸς, ἵνα τοὺς σοφοὺς καταισχύνῃ. καὶ τὰ ἀσθενῆ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ θεὸς, ἵνα καταισχύνῃ τὰ ἰσχυρά. καὶ τὰ ἀγενῆ τοῦ κόσμου, καὶ τὰ ἐξουθενημένα ἐξελέξατο ὁ θεὸς, καὶ τὰ μὴ ὄντα, ἵνα τὰ ὄντα καταργήσῃ.

ὅπως

Dico aũt illud, qd' unuſquiſq; ueſtrũ dicit: Ego quidẽ ſum Pauli, ego uero Apollo, ego ỹo Cephæ, ego ỹo Chriſti. Num diuiſus eſt Chriſtus? num Paulus crucifixus ẽ ꝓ uobis? aut in noie Pauli baptizati fuiſtis? Gratias ago deo, q̃ neminẽ ueſtrum baptizauerim, niſi Criſpum & Gaium, ne quis dicat, q̃ ſub meo noie baptizauerim. Baptizaui aũt & Stephanæ familiam. Præterea haud ſcio, num quẽ alium baptizarim. Non enim miſit me Chriſtus ut baptizarẽ, ſed ut euãgelizarem, nõ erudito ſermone, ne inanis reddatur crux Chriſti. Nam ſermo crucis, ĩs quidẽ qui pereunt, ſtultitia eſt, at nobis q̃ ſalutẽ cõſequimur, potentia dei eſt. Scriptum eſt em̃: Perdam ſapiẽtiã ſapientiũ, & intelligẽtiã intelligẽtium reĩciam. Vbi ſapiens? ubi ſcriba? ubi diſputator ſæculi huius? Nõne infatuauit deus ſapiẽtiam mũdi huiꝰ? Nam poſtq̃ in ſapiẽtia dei, nõ cognouit mũdus per ſapiẽtiã deũ, uiſum eſt deo, per ſtultitiã prædicationis ſaluos facere credẽtes. Q̃ñquidẽ & Iudæi ſignũ poſtulant, & Græci ſapientiã quærunt. Nos aũt prædicamꝰ Chriſtũ crucifixum, Iudæis quidẽ offendiculum, Græcis uero ſtultitiã. ſed ĩſdem uocatis, Iudæis pariter & Græcis, Chriſtum dei potentiã, ac dei ſapiẽtiã. Q̃m ſtultitia dei ſapiẽtior eſt hoibus, & imbecillitas dei robuſtior eſt hoibꝰ. Videtis em̃ uocationẽ ueſtrã fratres, q̃ nõ multi ſapiẽtes ſecundum carnẽ, nõ multi potentes, non multi claro genere nati. uerũ quæ ſtulta erant ſcd'm mundum, delegit deus, ut pudefaceret ſapientes. & quæ erant imbecillia in mundo, delegit deus, ut pudefaceret ea, quæ ſunt robuſta. & quæ ignobilia erant in mũdo cõtemptaq̃, delegit deus: & ea quæ nõ erant, ut ea quæ ſunt obliteraret,

ut

ὅπως μὴ καυχήσηται πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον
αὐτοῦ. ἐξ αὐτοῦ δὲ ὑμεῖς ἐστε, ἐν Χριστῷ Ιη
σοῦ, ὃς ἐγενήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ θεοῦ, δι-
καιοσύνη τε καὶ ἁγιασμὸς, καὶ ἀπολύτρω
σις. ἵνα καθὼς γέγραπται, ὁ καυχώμενος,
ἐν κυρίῳ καυχάσθω.

κ Κἀγὼ ἐλθὼν πρὸς ὑμᾶς ἀδελφοὶ, ἦλθον
οὐ καθ' ὑπεροχὴν λόγου ἢ σοφίας, καταγ
γέλλων ὑμῖν τὸ μαρτύριον τοῦ θεοῦ. οὐ
γὰρ ἔκρινα τοῦ εἰδέναι τί ἐν ὑμῖν, εἰ μὴ Ιη
σοῦν Χριστὸν, καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον. καὶ
ἐγὼ ἐν ἀσθενείᾳ, καὶ ἐν φόβῳ, καὶ ἐν τρό
μῳ πολλῷ ἐγενόμην πρὸς ὑμᾶς, καὶ ὁ λό-
γος μου, καὶ τὸ κήρυγμά μου, οὐκ ἐν πει
θοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν ἀ-
ποδείξει πνεύματος καὶ δυνάμεως, ἵνα ἡ
πίστις ὑμῶν μὴ ᾖ ἐν σοφίᾳ ἀνθρώπων, ἀλλ'
ἐν δυνάμει θεοῦ.

θ Σοφίαν δὲ λαλοῦμεν ἐν τοῖς τελείοις,
σοφίαν δὲ οὐ τοῦ αἰῶνος τούτου, οὐδὲ τῶν
ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου, τῶν καταρ-
γουμένων. ἀλλὰ λαλοῦμεν σοφίαν θεοῦ
ἐν μυστηρίῳ, τὴν ἀποκεκρυμμένην, ἣν προώ-
ρισεν ὁ θεὸς πρὸ τῶν αἰώνων, εἰς δόξαν ἡ-
μῶν, ἣν οὐδεὶς τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος
τούτου ἔγνωκεν. εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ ἂν
τὸν κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν. ἀλλὰ κα-
θὼς γέγραπται. ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε,
καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώ-
που οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασεν ὁ θεὸς τοῖς ἀγα
πῶσιν αὐτόν.

ι Ἡμῖν δὲ ὁ θεὸς ἀπεκάλυψε διὰ τοῦ πνεύ-
ματος αὐτοῦ. τὸ γὰρ πνεῦμα πάντα ἐρευ
νᾷ, καὶ τὰ βάθη τοῦ θεοῦ. τίς γὰρ οἶδεν
ἀνθρώπων, τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ
πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ; οὕτω
καὶ τὰ τοῦ θεοῦ, οὐδεὶς οἶδεν, εἰ μὴ τὸ πνεῦ
μα τοῦ θεοῦ.

ια Ἡμεῖς δὲ οὐ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου ἐλάβο
μεν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ, ἵνα εἰ-
δῶμεν, τὰ ὑπὸ τοῦ θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν,
ἃ καὶ

ut ne gloriaretur ulla caro coram ipso. Vlla generatio
Ex eodem autem uos estis, in Christo
Iesu, qui factus fuit nobis sapientia à
deo, iustitiáq; & sanctificatio, & redem-
ptio. Vt quemadmodum scriptum est:
Qui gloriatur, in domino glorietur.

Et ego cum uenirem ad uos fratres, II
non ueniebam cum eminentia sermo-
nis aut sapientiæ, annuncians uobis te-
stimonium dei. Non enim me iudicaui
quicq; scire inter uos, nisi Iesum Chri-
stum, & hunc crucifixum. Et ego per in-
firmitatem, & cum timore, ac in tremore
multo apud uos uersatus sum. & sermo
meus, & prædicatio mea, non erat in
persuasorijs humanæ sapientiæ uerbis, Fides nra, nõ in sa-
sed in ostensione spiritus ac potentiæ, ut pientia humana,
fides uestra non sit in sapientia homi- sed in potẽ-
num, sed in potentia dei. Porrò sapien- tia dei:
tiam loquimur inter perfectos: sapien-
tiam autem, non sæculi huius, neq; prin-
cipum sæculi huius, qui abolentur: sed lo
quimur sapientiam dei in mysterio, quæ
est recondita, quã præfinierat deus ante
sæcula, in gloriam nostram, quam nemo
principum sæculi huius cognouit. Nam
si cognouissent, haudquaquam dom-
num gloriæ crucifixissent. Sed quem-
admodum scriptum est: Quæ oculus
non uidit, & auris non audiuit, & in cor
hominis non ascenderunt, quæ præpa-
rauit deus diligentibus se. Nobis au-
tem deus reuelauit per spiritum suum.
Spiritus enim omnia scrutatur, etiam Spiritꝰ humanꝰ.
profunditates dei. Quis enim hominum oĩa, q̃ hoĩs sũt,
nouit ea, quæ sunt hominis, nisi spiri- scrutatur:
tus hominis qui est in eo? Sic & ea quæ
sunt dei; nemo nouit, nisi spiritus dei.
Nos uero non spiritum mundi accepi- Sic & spiritꝰ
mus, sed spiritum, qui est ex deo, ut scia- dei, quẽ ipsũ
mus, quæ à Christo donata sint nobis, scũt- cogitat.
quæ &

ἃ καὶ λαλοῦμεν, οὐκ ἐν διδακτοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν διδακτοῖς πνεύματος ἁγίου, πνευματικοῖς πνεύματικὰ συγκρίνοντες. ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος τοῦ θεοῦ, μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστι, καὶ οὐ δύναται γνῶναι, ὅτι πνευματικῶς ἀνακρίνεται. ὁ δὲ πνευματικὸς ἀνακρίνει μὲν πάντα, αὐτὸς δὲ ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρίνεται. τίς γὰρ ἔγνω νοῦν κυρίου, ὃς συμβιβάσει αὐτόν; ἡμεῖς δὲ νοῦν χριστοῦ ἔχομεν.

1 β καὶ ἐγὼ ἀδελφοί, οὐκ ἠδυνήθην λαλῆσαι ὑμῖν, ὡς πνευματικοῖς, ἀλλ' ὡς σαρκικοῖς, ὡς νηπίοις ἐν χριστῷ. γάλα ὑμᾶς ἐπότισα, καὶ οὐ βρῶμα. οὐπω γὰρ ἐδύνασθε, ἀλλ' οὐδὲ ἔτι νῦν δύνασθε. ἔτι γὰρ σαρκικοί ἐστε. ὅπου γὰρ ἐν ὑμῖν ζῆλος καὶ ἔρις, καὶ διχοστασίαι, οὐχὶ σαρκικοί ἐστε, καὶ κατὰ ἄνθρωπον περιπατεῖτε; ὅταν γὰρ λέγῃ τις, ἐγὼ μέν εἰμι παύλου, ἕτερος δὲ ἐγὼ ἀπολλῶ, οὐχὶ σαρκικοί ἐστε; τίς οὖν ἐστι παῦλος; τίς δὲ ἀπολλώς; ἀλλ' ἢ διάκονοι, δι' ὧν ἐπιστεύσατε, καὶ ἑκάστῳ ὡς ὁ κύριος ἔδωκεν. ἐγὼ ἐφύτευσα, ἀπολλὼς ἐπότισεν, ἀλλ' ὁ θεὸς ηὔξανεν. ὥστε οὔτε ὁ φυτεύων ἐστί τι, οὔτε ὁ ποτίζων, ἀλλ' ὁ αὐξάνων θεός. ὁ φυτεύων δὲ, καὶ ὁ ποτίζων, ἓν εἰσιν. ἕκαστος δὲ τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται, κατὰ τὸν ἴδιον κόπον.

1 γ θεοῦ γάρ ἐσμεν συνεργοί. θεοῦ γεώργιον, θεοῦ οἰκοδομή ἐστε, κατὰ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ, τὴν δοθεῖσάν μοι. ὡς σοφὸς ἀρχιτέκτων, θεμέλιον τέθεικα, ἄλλος δὲ ἐποικοδομεῖ. ἕκαστος δὲ βλεπέτω πῶς ἐποικοδομεῖ. θεμέλιον γὰρ ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι, παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐστιν ἰησοῦς χριστός. εἰ δέ τις ἐποικοδομεῖ ἐπὶ τὸν θεμέλιον τοῦτον, χρυσόν, ἄργυρον, λίθους τιμίους, ξύλα, χόρτον, καλάμην, ἑκάστου τὸ ἔργον φανερὸν γενήσεται. ἡ γὰρ ἡμέρα δηλώσει, ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται. καὶ ἑκάστου τὸ ἔργον ὁποῖόν ἐστι, τὸ πῦρ δοκιμάσει

quæ & loquimur, non sermonibus quos docet humana sapientia, sed quos docet spūs sanctus, spūalibus spiritualia cōparantes. Animalis autē homo non accipit ea quæ sunt spiritus dei: stultitia siquidē illi sunt, nec potest cognoscere, qđ spiritualiter dijudicant̄. At spiritualis dijudicat quidem oīa: ipse uero à nemine diiudicatur. Quis em̄ cognouit mentē dn̄i, qui cōsilium daturus sit illi? Nos autem mentē Christi tenem⁹. Et ego fratres, III
nō potui loqui uobis, ut spiritualib⁹, sed loquēdū fuit ut carnalib⁹, ut infantib⁹ in Christo. Lactis potu uos alui, & nō cibo. Nōdū em̄ poteratis, imò ne nunc quidē adhuc potestis. nā adhuc carnales estis: Siquidē cū in uobis sit æmulatio & contentio, & factiones, nōne carnales estis, & scđm hominē ambulatis? Etem̄ cū dicat aliquis: ego quidē sum Pauli, alter uero, ego Apollo, nonne carnales estis? Quis igit̄ est Paulus? quis autē Apollo? nisi
ministri, per quos credidistis, & ut cuiq; dn̄s dedit. Ego plantaui, Apollo rigauit, sed deus dedit incremētū. Itaq; neq; qui plantat, est aliquid, neq; qui rigat, sed qui dat incrementū deus. Cæterū is qui plantat, & is q rigat, unū sunt. Vnusquisq; tn̄ suam mercedē accipiet, iuxta suū laborē. Etem̄ dei sumus cooperarij. dei agricolatio, dei ædificatio estis, iuxta gratiā dei, quæ data ē mihi. Vt sapiēs architectus, fundamentū posui, ali⁹ autē super illud ædificat. Porrò quisq; uideat quō superstruat. Nā fundamentū aliud nemo pōt ponere, præter hoc qđ positū est, qđ est Iesus Christ⁹. Q; si quis superstruit sup fundamentū hoc, aurū, argentū, lapides p̄cios̄os, ligna, fœnū, stipulā, cuiusq; op⁹ manifestū fiet. Dies em̄ declarabit, qđ in igne reuelat̄. & cuiusq; opus q̄le sit, ignis probabit.

δοκιμάσει. εἴ τινος τὸ ἔργον μένει, ὃ ἐπῳκοδόμησε, μισθὸν λήψεται· εἴ τινος τὸ ἔργον κατακαήσεται, ζημιωθήσεται, αὐτὸς δὲ σωθήσεται, οὕτως δὲ ὡς διὰ πυρός.

15 οὐκ οἴδατε, ὅτι ναὸς θεοῦ ἐστε, καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν; εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ θεός. ὁ γὰρ ναὸς τοῦ θεοῦ ἅγιός ἐστιν, οἵτινες ἐστὲ ὑμεῖς.

16 μηδεὶς ἑαυτὸν ἐξαπατάτω. εἴτις δοκεῖ σοφὸς εἶναι ἐν ὑμῖν, ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ μωρὸς γενέσθω, ἵνα γένηται σοφός. ἡ γὰρ σοφία τοῦ κόσμου τούτου, μωρία παρὰ τῷ θεῷ ἐστι. γέγραπται γάρ. ὁ δρασσόμενος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν. καὶ πάλιν· κύριος γινώσκει τοὺς διαλογισμοὺς τῶν σοφῶν, ὅτι εἰσὶ μάταιοι.

21 ὥστε μηδεὶς καυχάσθω ἐν ἀνθρώποις, πάντα γὰρ ὑμῶν ἐστιν, εἴτε παῦλος, εἴτε ἀπολλώς, εἴτε κηφᾶς, εἴτε κόσμος, εἴτε ζωή, εἴτε θάνατος, εἴτε ἐνεστῶτα, εἴτε μέλλοντα, πάντα ὑμῶν ἐστιν, ὑμεῖς δὲ χριστοῦ, χριστὸς δὲ θεοῦ.

1 οὕτως ἡμᾶς λογιζέσθω ἄνθρωπος, ὡς ὑπηρέτας χριστοῦ, καὶ οἰκονόμους μυστηρίων θεοῦ. ὧδε λοιπὸν ζητεῖται ἐν τοῖς οἰκονόμοις, ἵνα πιστός τις εὑρεθῇ. ἐμοὶ δὲ εἰς ἐλάχιστόν ἐστιν, ἵνα ὑφ' ὑμῶν ἀνακριθῶ, ἢ ὑπὸ ἀνθρωπίνης ἡμέρας, ἀλλ' οὐδὲ ἐμαυτὸν ἀνακρίνω. οὐδὲν γὰρ ἐμαυτῷ σύνοιδα, ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι. ὁ δὲ ἀνακρίνων με, κύριός ἐστιν. ὥστε μὴ πρὸ καιροῦ τι κρίνετε, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ κύριος, ὃς καὶ φωτίσει τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους, καὶ φανερώσει τὰς βουλὰς τῶν καρδιῶν, καὶ τότε ὁ ἔπαινος γενήσεται ἑκάστῳ ἀπὸ τοῦ θεοῦ.

6 ταῦτα δὲ ἀδελφοὶ μετεσχημάτισα εἰς ἐμαυτὸν, καὶ ἀπολλῶ, δι' ὑμᾶς, ἵνα ἐν ἡμῖν μάθητε, τὸ μὴ ὑπὲρ ὃ γέγραπται φρονεῖν, ἵνα μὴ, εἷς ὑπὲρ τοῦ ἑνὸς μὴ φυσιοῦσθε κατὰ τοῦ ἑτέρου. τίς γάρ σε διακρίνει; τί δὲ ἔχεις, ὃ οὐκ

probabit. Si cuius opus manserit, quod superstruxit, mercedem accipiet: si cuius opus exustum fuerit, damnum patietur: ipse uero saluus fiet, sed sic tanquam per ignem. An nescitis, q templum dei estis; & spiritus dei habitat in uobis? Si quis templum dei prophanat, hunc perdet deus. Nam templum dei sanctum est; quod estis uos. Ne quis seipsum fallat. Si quis sibi uidetur sapiens esse inter uos, in sæculo hoc stultus fiat, ut reddatur sapiens. Etenim sapientia mundi huius, stultitia est apud deum. Scriptū est enim: Qui comprehendit sapientes in astutia ipsorum. Et rursum: Dominus nouit cogitationes sapiētium, q sint uanæ. Itaq; ne quis glorietur in hominibus. Omnia nanq; uestra sunt, siue Paulus, siue Apollos, siue Cephas, siue mundus, siue uita, siue mors, siue præsentia, siue futura, omnia inquā uestra sunt, uos autē Christi, Christus uero dei. Sic nos æstimet IIII homo, ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorū dei. Q d' superest autē, illud requiritur in dispensatoribus, ut fidus aliquis reperiatur. Mihi uero pro minimo est, ut à uobis dijudicer, aut ab humano iudicio, imò nec meipsum dijudico. Nullius enim rei mihi conscius sum, sed nō per hoc iustificatus sum. Cæterū qui me iudicat, dominus est. Proinde ne ante tempus quicq; iudicetis, donec uenerit dominus, qui & illustraturus est occulta tenebrarum, & patefaciet consilia cordium, ac tunc laus erit unicuiq; à deo. Hæc autem fratres per figurā transtuli in meipsum, & in Apollo, propter uos, ut in nobis discatis, ne quis supra id quod scriptum est, de se sentiat: ut ne, hic illius, ille huius nomine inflemini, alius aduersus alium. Quis enim te dijudicat? Quid autē habes, quod nō

ὃ οὐκ ἔλαβες; εἰ δὲ καὶ ἔλαβες, τί καυχᾶσαι, ὡς μὴ λαβών; ἤδη κεκορεσμένοι ἐστέ, ἤδη ἐπλουτήσατε, χωρὶς ἡμῶν ἐβασιλεύσατε, καὶ ὄφελόν γε ἐβασιλεύσατε, ἵνα καὶ ἡμεῖς ὑμῖν συμβασιλεύσωμεν.

quod non accepisti? Qđ si etiã accepisti, qđ gloriaris, q̃si nõ acceperis? Iam saturati estis, iã ditati estis, absq; nobis regnũ adepti estis: atq; utinã adepti sitis, ut & nos simul uobiscũ regnemus. Arbitror eñ quod deus nos, qui sumus apostoli postremi, ostenderit tanc̃q; morti addictos. Qm̃ spectaculũ facti sumus mũdo & angelis, & hominibus. Nos stulti propter Christum, uos autẽ prudentes per Christũ. nos imbecilles: uos autẽ ualidi. uos clari, nos cõtempti. Ad hoc usq; tempus & esurim9, & sitim9, & nudi sum9, & colaphis cædimur, & incertis uagamur sedibus, & laboramus operantes ꝓprijs manib9. male audiẽtes, benedicim9. persecutionẽ patiẽtes, sustinem9. cõuicijs affecti, obsecram9. ueluti excremẽta mũdi facti sum9, omniũ reiectamentũ ad hũc usq; diem. Non quo uos pudore suffundam hæc scribo, sed ut filios meos dilectos admoneo. Nam etiãsi innumeros pædagogos habeatis in Christo, nõ multos tñ habetis patres. Siquidẽ in Christo Iesu, per euãgeliũ ego uos genui. Adhortor itaq; uos, ut imitatores mei sitis. Hac de causa misi uobis Timotheũ, qui est filius me9 dilectus, & fidelis in dño, qui uobis in memoriã reducet uias meas, quæ sunt in Christo, quemadmodũ ubiq; in oñi ecclesia doceo. Perinde quasi nõ sim uenturus ad uos, inflati sunt quidã. Sed ueniã breui ad uos, si dñs uoluerit, & cognoscã nõ sermonẽ istorũ q̃ inflati sunt, sed uirtutẽ. Nõ eñ in sermone regnũ est dei, sed in uirtute. Quid uultis? Cũ uirga uenio ad uos, an cũ charitate, & spiritu lenitatis? Omnino auditur inter uos stuprũ, & huiusmodi stuprũ, qđ nec inter gentes nominatur, ut aliquis uxorem patris habeat. Et uos inflati estis, ac non potius

1 Δ Δοκῶ γὰρ ὅτι ὁ θεὸς ἡμᾶς τοὺς ἀποστόλους ἐσχάτους, ἀπέδειξεν ὡς ἐπιθανατίους. ὅτι θέατρον ἐγενήθημεν τῷ κόσμῳ, καὶ ἀγγέλοις, καὶ ἀνθρώποις. ἡμεῖς μωροὶ διὰ Χριστόν, ὑμεῖς δὲ φρόνιμοι ἐν Χριστῷ. ἡμεῖς ἀσθενεῖς, ὑμεῖς δὲ ἰσχυροί. ὑμεῖς ἔνδοξοι, ἡμεῖς δὲ ἄτιμοι. ἄχρι ταύτης τῆς ὥρας καὶ πεινῶμεν, καὶ διψῶμεν, καὶ γυμνιτεύομεν, καὶ κολαφιζόμεθα, καὶ ἀστατοῦμεν, καὶ κοπιῶμεν ἐργαζόμενοι ταῖς ἰδίαις χερσί. λοιδορούμενοι, εὐλογοῦμεν. διωκόμενοι, ἀνεχόμεθα. βλασφημούμενοι, παρακαλοῦμεν. ὡς περικαθάρματα τοῦ κόσμου ἐγενήθημεν, πάντων περίψημα ἕως ἄρτι. οὐκ ἐντρέπων ὑμᾶς γράφω ταῦτα, ἀλλὰ ὡς τέκνα μου ἀγαπητὰ νουθετῶ. ἐὰν γὰρ μυρίους παιδαγωγοὺς ἔχητε ἐν Χριστῷ, ἀλλ' οὐ πολλοὺς πατέρας. ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα. παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, μιμηταί μου γίνεσθε. Διὰ τοῦτο ἔπεμψα ὑμῖν Τιμόθεον, ὅς ἐστί τέκνον μου ἀγαπητὸν καὶ πιστὸν ἐν κυρίῳ. ὃς ὑμᾶς ἀναμνήσει τὰς ὁδούς μου, τὰς ἐν Χριστῷ. καθὼς πανταχοῦ ἐν πάσῃ ἐκκλησίᾳ διδάσκω, ὡς μὴ ἐρχομένου δέ μου πρὸς ὑμᾶς, ἐφυσιώθησάν τινες. ἐλεύσομαι δὲ ταχέως πρὸς ὑμᾶς, ἐὰν ὁ κύριος θελήσῃ, καὶ γνώσομαι οὐ τὸν λόγον τῶν πεφυσιωμένων, ἀλλὰ τὴν δύναμιν. οὐ γὰρ ἐν λόγῳ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ἐν δυνάμει. τί θέλετε; ἐν ῥάβδῳ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐν ἀγάπῃ πνεύματί τε πραότητος;

Nõ ... in progressu ... ꝓprijs ... Timotheũ

5 Ὅλως ἀκούεται ἐν ὑμῖν πορνεία, καὶ τοιαύτη πορνεία, ἥτις οὐδὲ ἐν τοῖς ἔθνεσιν ὀνομάζεται, ὥστε γυναῖκά τινα τοῦ πατρὸς ἔχειν. καὶ ὑμεῖς πεφυσιωμένοι ἐστὲ, καὶ οὐχὶ μᾶλλον

V

μᾶλλον ἐπενθήσατε, ἵνα ἀρθῇ ἐκ μέσου ὑμῶν, ὁ τὸ ἔργον τοῦτο ποιήσας.

κ γ Ἐγὼ μὲν γὰρ, ὡς ἀπὼν τῷ σώματι, παρὼν δὲ τῷ πνεύματι, ἤδη κέκρικα ὡς παρὼν, τὸν οὕτως τοῦτο κατεργασάμενον, ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ, συναχθέντων ὑμῶν καὶ τοῦ ἐμοῦ πνεύματος, σὺν τῇ δυνάμει τοῦ κυρίου ἡμῶν ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ, παραδοῦναι τὸν τοιοῦτον τῷ σατανᾷ εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκὸς, ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου ΙΗΣΟΥ.

κ δ Οὐ καλὸν τὸ καύχημα ὑμῶν. οὐκ οἴδατε, ὅτι μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ; Ἐκκαθάρατε οὖν τὴν παλαιὰν ζύμην, ἵνα ἦτε νέον φύραμα, καθὼς ἐστὲ ἄζυμοι. καὶ γὰρ τὸ πάσχα ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἐτύθη Χριστός. ὥστε ἑορτάζωμεν, μὴ ἐν ζύμῃ παλαιᾷ, μηδὲ ἐν ζύμῃ κακίας καὶ πονηρίας, ἀλλ' ἐν ἀζύμοις εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας.

κ ε Ἔγραψα ὑμῖν ἐν τῇ ἐπιστολῇ, μὴ συναναμίγνυσθαι πόρνοις, καὶ οὐ πάντως τοῖς πόρνοις τοῦ κόσμου τούτου, ἢ τοῖς πλεονέκταις, ἢ ἅρπαξιν, ἢ εἰδωλολάτραις. ἐπεὶ ὀφείλετε ἄρα ἐκ τοῦ κόσμου ἐξελθεῖν. νυνὶ δὲ ἔγραψα ὑμῖν, μὴ συναναμίγνυσθαι. ἐάν τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος, ἢ πόρνος, ἢ πλεονέκτης, ἢ εἰδωλολάτρης, ἢ λοίδορος, ἢ μέθυσος, ἢ ἅρπαξ, τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν. τί γάρ μοι καὶ τοὺς ἔξω κρίνειν; οὐχὶ τοὺς ἔσω ὑμεῖς κρίνετε; τοὺς δὲ ἔξω ὁ θεὸς κρίνει. καὶ ἐξαρεῖτε τὸν πονηρὸν, ἐξ ὑμῶν αὐτῶν.

κ ς Τολμᾷ τις ὑμῶν, πρᾶγμα ἔχων πρὸς τὸν ἕτερον, κρίνεσθαι ἐπὶ τῶν ἀδίκων, καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν ἁγίων; οὐκ οἴδατε, ὅτι οἱ ἅγιοι τὸν κόσμον κρινοῦσι; καὶ εἰ ἐν ὑμῖν κρίνεται ὁ κόσμος, ἀνάξιοί ἐστε κριτηρίων ἐλαχίστων; οὐκ οἴδατε, ὅτι ἀγγέλους κρινοῦμεν, μήτι γε βιωτικά; βιωτικὰ μὲν οὖν κριτήρια ἐὰν ἔχητε, τοὺς ἐξουθενημένους ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, τούτους καθίζετε. πρὸς ἐντροπὴν

potius luxistis, ut tolleret de medio uestrū, qui facinꝰ hoc perpetrasset. Nā ego quidē, ut absens corpe, præsens autē spū: iam decreui tanq̄ præsens, ut is q sic hoc patrauit, in noie dñi nostri Iesu Christi, cōgregatis uobis & meo spū, unà cū potestate dñi nostri Iesu Christi, tradat satanæ ad interitū carnis, q̄ spūs saluus sit in die domini Iesu. Non est bona gloriatio uestra. An nescitis, q̄ paululū fermenti totā cōsperſionē fermētat? Expurgate itaq; uetus fermentū, ut sitis noua cōsperſio, sicut estis infermētati. Nam & pascha nostrū p nobis imolatꝰ est Christus. Itaq; festū celebremꝰ, nō in ferméto ueteri, nec in ferméto maliciæ & uersutiæ, sed in panibꝰ ferméto carētibus, hoc est, synceritate & ueritate. Scripsi uobis p epistolā: Ne cōmisceremini cū scortatoribꝰ, ac nō oīno cū scortatoribꝰ mūdi huiꝰ, aut cū auaris, aut cū rapacibꝰ, aut simulacrorū cultoribus: Alioquī utinā uidelicet è mūdo exissetis. Nunc aūt scripsi uobis, ne cōmisceamini. Si qs, cū frater appellatur, fuerit scortator, aut auarus, aut simulacrorū cultor, aut cōuiciator, aut ebriosus, aut rapax, cū eiusmodi ne cibū quidem capiatis. Quid enim ad me attinet, etiā de his qui foris sunt iudicare? Nōne de his q intus sunt, iudicatis? Eos uero q foris sunt, deꝰ iudicat. Etiā p fligate istū q malus ē, ex uobis ipsis. Sustinet aliqs VI uestrū, negociū habēs cū altero, iudicari sub iniustis, & nō magis sub sanctis? An nescitis, q̄ sancti mundū iudicabūt? Et si per uos iudicat mūdus, indigni estis minimis iudicijs? An nescitis, q̄ angelos iudicabimꝰ, nō tantū ista q̄ ad uictū pertinent? Proinde iudicia siquidē habueritis de ijs, quæ ad uitæ usum attinēt, qui contempti sunt in ecclesia, eos cōstituite. Ad

H erubescentiam

ἐντροπὴν ὑμῖν λέγω. οὕτως οὐκ ἔνι ἐν ὑμῖν σοφός; οὐδὲ εἷς; ὃς δυνήσεται διακρίναι ἀνὰ μέσον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ; ἀλλὰ ἀδελφὸς μετὰ ἀδελφοῦ κρίνεται, καὶ τοῦτο ἐπὶ ἀπίστων;

ἤδη μὲν οὖν ὅλως ἥττημα ἐν ὑμῖν ἐστιν, ὅτι κρίματα ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν. διὰ τί οὐχὶ μᾶλλον ἀδικεῖσθε; διὰ τί οὐχὶ μᾶλλον ἀποστερεῖσθε; ἀλλὰ ὑμεῖς ἀδικεῖτε, καὶ ἀποστερεῖτε, καὶ ταῦτα ἀδελφούς;

κ κ Ἢ οὐκ οἴδατε, ὅτι ἄδικοι βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι; μὴ πλανᾶσθε. οὔτε πόρνοι, οὔτε εἰδωλολάτραι, οὔτε μοιχοί, οὔτε μαλακοί, οὔτε ἀρσενοκοῖται, οὔτε κλέπται, οὔτε πλεονέκται, οὐ μέθυσοι, οὐ λοίδοροι, οὐχ ἅρπαγες, βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι. καὶ ταῦτά τινες ἦτε, ἀλλὰ ἀπελούσασθε, ἀλλὰ ἡγιάσθητε, ἀλλὰ ἐδικαιώθητε ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἰησοῦ, καὶ ἐν τῷ πνεύματι τοῦ θεοῦ ἡμῶν.

κθ Πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει. πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐκ ἐγὼ ἐξουσιασθήσομαι ὑπό τινος. τὰ βρώματα τῇ κοιλίᾳ, καὶ ἡ κοιλία τοῖς βρώμασιν. ὁ δὲ θεὸς καὶ ταύτην καὶ ταῦτα καταργήσει. τὸ δὲ σῶμα, οὐ τῇ πορνείᾳ, ἀλλὰ τῷ κυρίῳ, καὶ ὁ κύριος τῷ σώματι. ὁ δὲ θεὸς καὶ τὸν κύριον ἤγειρε, καὶ ἡμᾶς ἐξεγερεῖ διὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ.

λ Οὐκ οἴδατε, ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν μέλη χριστοῦ ἐστιν; ἆρας οὖν τὰ μέλη τοῦ χριστοῦ, ποιήσω πόρνης μέλη; μὴ γένοιτο. ἢ οὐκ οἴδατε, ὅτι ὁ κολλώμενος τῇ πόρνῃ, ἓν σῶμά ἐστιν; ἔσονται γάρ, φησίν, οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. ὁ δὲ κολλώμενος τῷ κυρίῳ, ἓν πνεῦμά ἐστι.

λα Φεύγετε τὴν πορνείαν. πᾶν ἁμάρτημα, ὃ ἐὰν ποιήσῃ ἄνθρωπος, ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστιν. ὁ δὲ πορνεύων, εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει. ἢ οὐκ οἴδατε, ὅτι τὸ σῶμα ὑμῶν, ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν ἁγίου πνεύματός ἐστιν,

erubescentiam uestram dico. Adeo non est inter uos sapiens? Ne unus quidem? qui possit dijudicare inter fratrem suum & fratrem? Sed frater cum fratre litigat, idq; sub infidelibus? Itaq; iam quidem omnino delictum in uobis est, quod lites habetis inter uos inuicem. Cur non potius iniuriam patimini, cur non potius damnum accipitis? Imò uos iniuriam facitis, & damno afficitis, idq; fratres? An nescitis, quod iniusti regni dei hæreditatem non consequentur? Ne erretis. Neque scortatores, neq; cultores simulacrorum, neq; adulteri, neq; molles, neq; qui concumbunt masculis, neq; fures, neq; auari, neq; ebriosi, neq; maledici, neque rapaces, regni dei hæreditatem accipient. Atq; hæc eratis quidam, sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis per nomen domini Iesu, & per spiritum dei nostri. Omnia mihi licent, at nõ omnia conducunt. Omnium mihi potestas est, at ego non redigar sub ullius potestatem. Escæ uentri destinatæ sunt, & uenter escis: deus autem & hunc & illas abolebit. Corpus uero non stupro, sed domino, & dominus corpori. Deus autem & dominum suscitauit, & nos suscitabit per potentiam suam. An nescitis, quod corpora uestra membra sunt Christi? Num igitur tollens membra Christi, faciam scorti membra? Absit. An nescitis, quod qui adglutinatur scorto, unum corpus est? Redigentur enim, inquit, duo in carnem unam. At qui adglutinatur domino, unus spiritus est. Fugite scortationem. Omne peccatum, quodcunque fecerit homo, extra corpus est. Sed qui scortat, in ꝓpriũ corpus peccat. An nescitis, q; corpora uestra sint tẽplum eius, qui est in uobis spũsanc-

ti,

τός ὄστιν, οὗ ἔχετε ἀπὸ θεοῦ, καὶ οὐκ ἐστὲ ἑαυτῶν; ἠγοράσθητε γὰρ τιμῆς. δοξάσατε δὴ τὸν θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν, καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν, ἅτινά ὄστι τοῦ θεοῦ.

λ β Περὶ δὲ ὧν ἐγράψατέ μοι, καλὸν ἀνθρώπῳ, γυναικὸς μὴ ἅπτεσθαι. διὰ δὲ τὰς πορνείας, ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐχέτω, καὶ ἑκάστη τὸν ἴδιον ἄνδρα ἐχέτω. τῇ γυναικὶ ὁ ἀνὴρ τὴν ὀφειλομένην εὔνοιαν ἀποδιδότω, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρί. ἡ γυνὴ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ὁ ἀνήρ. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἀνὴρ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ἡ γυνή. μὴ ἀποστερεῖτε ἀλλήλους, εἰ μήτι ἂν ἐκ συμφώνου πρὸς καιρόν, ἵνα σχολάσητε τῇ νηστείᾳ, καὶ τῇ προσευχῇ. καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνέρχησθε, ἵνα μὴ πειράζῃ ὑμᾶς ὁ σατανᾶς διὰ τὴν ἀκρασίαν ὑμῶν.

λ γ Τοῦτο δὲ λέγω κατὰ συγγνώμην, οὐ κατ' ἐπιταγήν. θέλω γὰρ πάντας ἀνθρώπους εἶναι, ὡς καὶ ἐμαυτόν. ἀλλ' ἕκαστος ἴδιον χάρισμα ἔχει ἐκ θεοῦ, ὃς μὲν οὕτως, ὃς δὲ οὕτως.

λ δ Λέγω δὲ τοῖς ἀγάμοις, καὶ ταῖς χήραις, καλόν ἐστιν αὐτοῖς, ἐὰν μείνωσιν ὡς κἀγώ. εἰ δὲ οὐκ ἐγκρατεύονται, γαμησάτωσαν. κρεῖσσον γάρ ἐστι γαμῆσαι, ἢ πυροῦσθαι.

λ ε Τοῖς δὲ γεγαμηκόσι παραγγέλλω, οὐκ ἐγώ, ἀλλὰ κύριος, γυναῖκα ἀπὸ ἀνδρὸς μὴ χωρισθῆναι. ἐὰν δὲ καὶ χωρισθῇ, μενέτω ἄγαμος, ἢ τῷ ἀνδρὶ καταλλαγήτω. καὶ ἄνδρα, γυναῖκα μὴ ἀφιέναι. τοῖς δὲ λοιποῖς ἐγὼ λέγω, οὐχ ὁ κύριος.

λ ς Εἴτις ἀδελφὸς γυναῖκα ἔχει ἄπιστον, καὶ αὕτη συνευδοκεῖ οἰκεῖν μετ' αὐτοῦ, μὴ ἀφιέτω αὐτήν. καὶ γυνή, ἥτις ἔχει ἄνδρα ἄπιστον, καὶ οὗτος συνευδοκεῖ οἰκεῖν μετ' αὐτῆς, μὴ ἀφιέτω αὐτόν. ἡγίασται γὰρ ὁ ἀνὴρ ὁ ἄπιστος ἐν τῇ γυναικί, καὶ ἡγίασται ἡ γυνὴ ἡ ἄπιστος ἐν τῷ ἀνδρί. ἐπεὶ ἄρα τὰ τέκνα ὑμῶν ἀκάθαρτά ἐστι, νῦν δὲ ἅγιά

cti, quem habetis à deo, & non eſtis ipſi ueſtri iuris? Nam empti eſtis precio. Glorificate iam deum in corpore ueſtro, & in ſpiritu ueſtro, quæ ſunt dei.

Cæterum de quibus ſcripſiſtis mihi: VII
Bonum eſt homini, uxorem non attingere. Attamen propter ſtupra uitanda, ſuam quiſq; uxorem habeat: & ſuum quæque uirum habeat. Vxori uir debitam beneuolentiam reddat. ſimiliter autem & uxor uiro. Vxor proprij corporis ius non habet, ſed maritus. Similiter & maritus proprij corporis ius non habet, ſed uxor. Ne fraudetis uos inuicem, niſi ſi quid ex conſenſu, pro tempore, ut uacetis ieiunio & precationi. & rurſum in unum conueniatis, ne tentet uos ſatanas propter intemperantiam ueſtram. Hoc autem dico iuxta indulgentiam, non iuxta præceptum. Nam uelim omnes homines eſſe, ut & ipſe ſum. Sed unuſquiſq; proprium donum habet ex deo, alius quidem ſic, alius autem ſic. Dico autem inconiugatis & uiduis, bonum eis eſt, ſi manſerint, ut & ego. Quod ſi ſe non continent, contrahant matrimonium. Nam ſatius eſt matrimonium contrahere, q̄ uri. At coniugatis præcipio, nō ego, imò dominus: Vxor à uiro ne ſeparetur. quod ſi ſeparata fuerit, maneat innupta, aut marito reconcilietur. & maritus uxorem ne dimittat. Reliquis autem ego dico, non dominus: Si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc aſſentitur ut habitet cum illo, ne dimittat eam: & mulier, quæ habet maritū infidelem, & is aſſentitur ut habitet cum ea, ne dimittat illum. Sanctificatus eſt eā maritus incredulus per uxorē, & ſanctificata eſt uxor incredula per maritū. Alioqui filij ueſtri imūdi eſſent, nūc aūt

ἁγιά ἐστιν. εἰ δὲ ὁ ἄπιστος χωρίζεται, χωρι-
ζέσθω. οὐ δεδούλωται ὁ ἀδελφὸς ἢ ἡ ἀδελ-
φὴ ἐν τοῖς τοιούτοις, ἐν δὲ εἰρήνῃ κέκληκεν
ἡμᾶς ὁ θεός. τί γὰρ οἶδας γύναι, εἰ τὸν ἄν-
δρα σώσεις; ἢ τί οἶδας ἄνερ, εἰ τὴν γυνᾶ-
κα σώσεις; εἰ μή, ἑκάστῳ ὡς ἐμέρισεν ὁ θεός,
ἕκαστον ὡς κέκληκεν ὁ κύριος, οὕτως περι-
πατείτω, καὶ οὕτως ἐν ταῖς ἐκκλησίαις πά-
σαις διατάσσομαι. περιτετμημένῳ τις hoc o
ἐκλήθη; μὴ ἐπισπάσθω. ἐν ἀκροβυστίᾳ τις
ἐκλήθη; μὴ περιτεμνέσθω. ἡ περιτομή οὐ-
δέν ἐστι, καὶ ἡ ἀκροβυστία οὐδέν ἐστιν, ἀλλὰ
τήρησις ἐντολῶν θεοῦ.

λ ζ Ἕκαστος ἐν τῇ κλήσει, ᾗ ἐκλήθη, ἐν ταύτῃ
μενέτω. δοῦλος ἐκλήθης; μή σοι μελέτω, ἀλ-
λ' εἰ καὶ δύνασαι ἐλεύθερος γενέσθαι, μᾶλλον
χρῆσαι. ὁ γὰρ ἐν κυρίῳ κληθεὶς δοῦλος, ἀ-
πελεύθερος κυρίου ἐστίν. ὁμοίως καὶ ὁ ἐλεύ-
θερος κληθείς, δοῦλός ἐστι Χριστοῦ. τιμῆς
ἠγοράσθητε, μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀνθρώ-
πων. Ἕκαστος ἐν ᾧ ἐκλήθη, ἀδελφοί, ἐν τού-
τῳ μενέτω παρὰ θεῷ.

Περὶ δὲ τῶν παρθένων ἐπιταγὴν κυρίου
λ η οὐκ ἔχω, γνώμην δὲ δίδωμι, ὡς ἠλεημέ-
νος ὑπὸ κυρίου πιστὸς εἶναι. νομίζω οὖν
τοῦτο καλὸν ὑπάρχειν διὰ τὴν ἐνεστῶσαν
ἀνάγκην. ὅτι καλόν ἀνθρώπῳ, τὸ οὕ-
τως εἶναι. δέδεσαι γυναικί; μὴ ζήτει λύ-
σιν. λέλυσαι ἀπὸ γυναικός; μὴ ζήτει γυ-
ναῖκα. ἐὰν δὲ καὶ γήμῃς, οὐχ ἥμαρτες.
καὶ ἐὰν γήμῃ ἡ παρθένος, οὐχ ἥμαρτε.
θλῖψιν δὲ τῇ σαρκὶ ἕξουσιν οἱ τοιοῦτοι. ἐγὼ
δὲ ὑμῶν φείδομαι. τοῦτο δέ φημι ἀδελ-
φοί, ὁ καιρὸς συνεσταλμένος. τὸ λοιπόν
ἐστιν, ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας, ὡς μὴ
ἔχοντες ὦσι. καὶ οἱ κλαίοντες, ὡς μὴ κλαί-
οντες. καὶ οἱ χαίροντες, ὡς μὴ χαίροντες.
καὶ οἱ ἀγοράζοντες, ὡς μὴ κατέχοντες. καὶ
οἱ χρώμενοι τῷ κόσμῳ τούτῳ, ὡς μὴ κα-
ταχρώμενοι. παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ
κόσμου τούτου. θέλω δὲ ὑμᾶς ἀμερίμνους
εἶναι

sancti sunt. Quod si incredulus discedit,
discedat. Non est seruituti subiectus fra-
ter aut soror in huiusmodi, sed in pace
uocauit nos deus. Qui nanq; scis mulier,
an maritū sis seruatura? Aut qui scis uir,
an uxorē sis seruaturus? Vtcunq; fuerit,
unusquisq; ut ipsi partit⁹ est deus, unus-
quisq; ut illū uocauit dñs, ita ambulet, &
sic in ecclesijs oīmbus ordino. Circūcisus
aliquis uocat⁹ est? ne accersat præputiū.
In præputio aliquis uocatus est? ne circū
cidatur. Circūcisio nihil est, & præputiū
nihil est, sed obseruatio mandatorū dei.
Vnusquisq; in ea uocatione, in qua uoca
tus fuit, maneat. Seruus uocat⁹ es? ne sit
tibi curæ: quinetiam si potes liber fieri,
potius utere. Etenim qui in dño uocatus
est seruus, libertus domini est. Similiter
& qui liber uocatus fuit, seruus est Chri-
sti. Pretio empti fuistis. nolite fieri serui
hominū. Vnusquisq; in eo, in quo uoca-
tus fuit, fratres, maneat apud deum. De
uirginibus autē præceptū dñi nō habeo:
consilium tamē do, tanq; misericordiam
cōsecutus à dño, in hoc ut sim fidelis. Ar-
bitror igitur hoc bonū esse propter præ-
sentem necessitatē. Nam bonū est homi
ni sic esse. Alligat⁹ es uxori? ne quære so-
lutionē. Solutus es ab uxore? ne quæras
uxorē. Q; si duxeris uxorē, nō peccasti.
Et si nupserit uirgo, nō peccauit. Attamē
afflictionē in carne habituri sunt huiusmodi. Ego uero uobis parco. Cæterum
illud dico fratres, tempus cōtractum est.
superest, ut qui habent uxores, sint tanq;
nō habeant: & qui plorant, tanq; nō plo
rent: & qui gaudent, tanq; nō gaudeant:
& qui emunt, tanq; nō possideant: & qui
utuntur mundo hoc, tanquam nō utan-
tur. Præterit enim habitus huius mun-
di. Velim autem uos absq; sollicitudine
esse.

εἶναι. ὁ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου, πῶς ἀρέσει τῷ κυρίῳ. ὁ δὲ γαμήσας μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῇ γυναικί. μεμέρισται καὶ γυνὴ καὶ παρθένος. ἡ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου, ἵνα ᾖ ἁγία καὶ σώματι καὶ πνεύματι. ἡ δὲ γαμήσασα μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῷ ἀνδρί. τοῦτο δὲ πρὸς τὸ ὑμῶν αὐτῶν συμφέρον λέγω, οὐχ ἵνα βρόχον ὑμῖν ἐπιβάλω, ἀλλὰ πρὸς τὸ εὔσχημον καὶ εὐπρόσεδρον τῷ κυρίῳ ἀπερισπάστως.

λθ Εἰ δέ τις ἀσχημονεῖν ἐπὶ τὴν παρθένον αὐτοῦ νομίζει, ἐὰν ᾖ ὑπέρακμος, καὶ οὕτως ὀφείλει γίνεσθαι, ὃ θέλει ποιείτω. οὐχ ἁμαρτάνει, γαμείτωσαν. ὃς δὲ ἕστηκεν ἑδραῖος ἐν τῇ καρδίᾳ, μὴ ἔχων ἀνάγκην, ἐξουσίαν δὲ ἔχει περὶ τοῦ ἰδίου θελήματος, καὶ τοῦτο κέκρικεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, τοῦ τηρεῖν τὴν ἑαυτοῦ παρθένον, καλῶς ποιεῖ. ὥστε ὁ ἐκγαμίζων καλῶς ποιεῖ, ὁ δὲ μὴ ἐκγαμίζων κρεῖσσον ποιεῖ.

μ Γυνὴ δέδεται νόμῳ, ἐφ' ὅσον χρόνον ζῇ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, ἐὰν δὲ κοιμηθῇ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, ἐλεύθερά ἐστιν ᾧ θέλει γαμηθῆναι, μόνον ἐν κυρίῳ. μακαριωτέρα δέ ἐστιν, ἐὰν οὕτως μείνῃ, κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην. δοκῶ δὲ κἀγὼ πνεῦμα θεοῦ ἔχειν.

Περὶ δὲ τῶν εἰδωλοθύτων οἴδαμεν, ὅτι πάντες γνῶσιν ἔχομεν. ἡ γνῶσις φυσιοῖ, ἡ δὲ ἀγάπη οἰκοδομεῖ. εἴ δέ τις δοκεῖ ἐπίστασθαί τι, οὐδέπω οὐδὲν ἔγνωκεν, καθὼς δεῖ γνῶναι. εἰ δέ τις ἀγαπᾷ τὸν θεόν, οὗτος ἔγνωσται ὑπ' αὐτοῦ. Περὶ οὖν βρώσεως οὖν τῶν εἰδωλοθύτων οἴδαμεν, ὅτι οὐδὲν εἴδωλον ἐν κόσμῳ, καὶ ὅτι οὐδεὶς θεὸς ἕτερος, εἰ μὴ εἷς. καὶ γὰρ εἴπερ εἰσὶ λεγόμενοι θεοὶ, εἴτε ἐν οὐρανῷ, εἴτε ἐπὶ γῆς, ὥσπερ εἰσὶ θεοὶ πολλοὶ, καὶ κύριοι πολλοὶ, ἀλλ' ἡμῖν εἷς θεὸς, ὁ πατὴρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτόν, καὶ εἷς κύριος Ἰησοῦς Χριστός, δι' οὗ

esse. Qui cœlebs est, curat ea q̄ sunt dñi, quō placiturus sit dño. At q duxit uxorē, sollicit⁹ est de his q̄ sunt mūdi, quō placiturus sit uxori. Diuisa sunt hæc duo, mulier & uirgo. Innupta curat ea, q̄ sunt dñi, ut sit sancta cū corpore tū spū. Contra, q̄ nupta est, curat ea quæ sunt mundi, quō placitura sit uiro. Hoc autē ad id, qd̄ uobis cōducibile est, dico: non uti laqueum uobis iniiciam: sed ut qd̄ honestum ac decorū est, sequamini, & adhæreatis domino, absq; ulla distractione. Q̄ si quis indecorū uirgini suæ putat, si prætereat nubendi temp⁹, & sic oportet fieri: quod uult faciat, nō peccat, iungant̄ matrimonio. Cæterū qui stat firmus in corde, nō habens necessitatē, sed potestatē habet ꝓpriæ uoluntatis: & hoc decreuit in corde suo, ut seruet suam uirginē, bene facit. Itaq; qui elocat nuptum, bene facit. Attamen qui nō elocat nuptum, melius facit. Vxor alligata est matrimonio, quam diu uiuit maritus eius. Quod si dormierit maritus illius, libera est ad cui uelit nubendum, modo in dño. Attamē beatior est, si sic maneat, iuxta meā sentētiā. Opinor autē q̄ & ipse spiritū dei habeam.

Cæterū de ijs quæ simulacris immolantur, scimus, q̄ omēs sciētiam habem⁹. Sciētia inflat, charitas uero ædificat. Q̄ si quis sibi uidetur aliquid scire, nōdum quicq̄ nouit, quēadmodū oporteat scire. At si quis diligit deū, hic cognitus est ab illo. De esu igit̄ eorū quæ simulacris immolant̄, scimus, q̄ nullū est simulacrū in mundo: & q̄ nullus sit deus alius, nisi unus. Nam etiāsi sunt qui dicant̄ dij, siue in cœlo, siue in terra, quēadmodum sunt dij multi, & dñi multi: nobis tñ unus est deus, qui est pater ille, ex quo omnia: & nos in illum, & unus dñs Iesus Christus,

δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς δι' αὐτοῦ. ἀλλ' οὐκ ἐν πᾶσιν ἡ γνῶσις. τινὲς δὲ τῇ συνηθείᾳ τοῦ εἰδώλου ἕως ἄρτι, ὡς εἰδωλόθυτον ἐσθίουσι, καὶ ἡ συνείδησις αὐτῶν ἀσθενὴς οὖσα, μολύνεται. βρῶμα δὲ ἡμᾶς οὐ παρίστησι τῷ θεῷ. οὔτε γὰρ ἐὰν φάγωμεν, περισσεύομεν. οὔτε ἐὰν μὴ φάγωμεν, ὑστερούμεθα. βλέπετε δέ, μή πως ἡ ἐξουσία ὑμῶν αὕτη πρόσκομμα γένηται τοῖς ἀσθενοῦσιν. ἐὰν γάρ τις ἴδῃ σε, τὸν ἔχοντα γνῶσιν, ἐν εἰδωλείῳ κατακείμενον, οὐχὶ ἡ συνείδησις αὐτοῦ ἀσθενοῦς ὄντος, οἰκοδομηθήσεται εἰς τὸ τὰ εἰδωλόθυτα ἐσθίειν; καὶ ἀπολεῖται ὁ ἀσθενῶν ἀδελφός, ἐπὶ τῇ σῇ γνώσει, δι' ὃν Χριστὸς ἀπέθανεν. οὕτως δὲ ἁμαρτάνοντες εἰς τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ τύπτοντες αὐτῶν τὴν συνείδησιν ἀσθενοῦσαν, εἰς Χριστὸν ἁμαρτάνετε. διὸ εἰ βρῶμα σκανδαλίζει τὸν ἀδελφόν μου, οὐ μὴ φάγω κρέα εἰς τὸν αἰῶνα, ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν μου σκανδαλίζω.

μα Οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος; οὐκ εἰμὶ ἐλεύθερος; οὐχὶ Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν κύριον ἡμῶν ἑώρακα; οὐ τὸ ἔργον μου ὑμεῖς ἐστὲ ἐν κυρίῳ; εἰ ἄλλοις οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος, ἀλλά γε ὑμῖν εἰμί. ἡ γὰρ σφραγὶς τοῦ ἐμοῦ ἀποστολῆς, ὑμεῖς ἐστὲ ἐν κυρίῳ. ἐμὴ ἀπολογία τοῖς ἐμὲ ἀνακρίνουσιν αὕτη ἐστί. μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν φαγεῖν καὶ πεῖν; μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν ἀδελφὴν γυναῖκα περιάγειν; ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι, καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῦ κυρίου, καὶ Κηφᾶς; ἢ μόνος ἐγὼ καὶ Βαρνάβας οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν τοῦ μὴ ἐργάζεσθαι; τίς στρατεύεται ἰδίοις ὀψωνίοις ποτέ; τίς φυτεύει ἀμπελῶνα, καὶ ἐκ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ οὐκ ἐσθίει; ἢ τίς ποιμαίνει ποίμνην, καὶ ἐκ τοῦ γάλακτος τῆς ποίμνης οὐκ ἐσθίει; μὴ κατὰ ἄνθρωπον ταῦτα λαλῶ; ἢ οὐχὶ καὶ ὁ νόμος ταῦτα λέγει; ἐν γὰρ τῷ Μωσέως νόμῳ γέγραπται. οὐ φιμώσεις βοῦν ἀλοῶντα. μὴ τῶν

per quē omnia, & nos per illum. sed non in omnibus est scientia. Nonnulli uero cum cōscientia simulacri usq; ad hoc tempus, tanq; simulacris immolatū edunt, & cōscientia illorū infirma cum sit, polluitur. Atqui esca nos nō commendat deo, neq; si comedamus, aliquid nobis superest: neq; si nō comedamus, quicq; nobis deest. Sed uidete, ne quo modo facultas ista uestra offendiculo sit ijs, qui infirmi sunt. Etenim si quis cōspexerit te, qui habes scientiā, in epulo simulacrorū accumbentē, nonne cōscientia eius qui infirmus est, ædificabit' ad edendum ea, quæ sunt simulacris immolata? Et peribit frater, qui infirmus est, in tua scientia, propter quē Christus fuit mortuus. Sic autē peccantes in fratres, & uulnerātes illorū conscientiam infirmam, in Christū peccatis. Quapropter si esca offendit fratrē meū, haudquaq; uescar carnib⁹ in æternū, ne fratri meo sim offendiculo. An nō sum IX
apostolus? an nō sum liber? an nō Iesum Christum dñm nostrū uidi? an nō opus meū uos estis in dño? Si cæteris nō sum apostolus, at sanè uobis sum. Siquidem sigillū apostolatus mei, uos estis in dño. Mea responsio apud eos qui me interrogant, hæc est: An nō habemus potestatē edendi ac bibendi? An nō habemus potestatem, sororē mulierē circumducendi? quēadmodū & cæteri apostoli, & fratres dñi, & Cephas? Aut solus ego & Barnabas nō habemus potestatē hoc faciēdi? Quis militat suis stipendijs unquám? quis plantat uineam, & de fructu ei⁹ nō edit? Aut quis pascit gregem, & de lacte gregis nō edit? Num secundum hominem hæc dico? An non & lex eadem dicit? Etenim in Mosi lege scriptum est: Non obligabis os boui trituranti. Num

βοῦν boues

βοῶν μέλει τῷ θεῷ; ἢ δι' ἡμᾶς πάντως λέγει; δι' ἡμᾶς γὰρ ἐγράφη. ὅτι ἐπ' ἐλπίδι ὀφείλει ὁ ἀροτριῶν, ἀροτριᾶν. καὶ ὁ ἀλοῶν, ἐπ' ἐλπίδος τοῦ μετέχειν. εἰ ἡμεῖς ὑμῖν τὰ πνευματικὰ ἐσπείραμεν, μέγα, εἰ ἡμεῖς ὑμῶν τὰ σαρκικὰ θερίσομεν; εἰ ἄλλοι τῆς ἐξουσίας ὑμῶν μετέχουσιν, οὐ μᾶλλον ἡμεῖς; ἀλλ' οὐκ ἐχρησάμεθα τῇ ἐξουσίᾳ ταύτῃ, ἀλλὰ πάντα στέγομεν, ἵνα μή τινα ἐγκοπὴν δῶμεν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ χριστοῦ. οὐκ οἴδατε, ὅτι οἱ τὰ ἱερὰ ἐργαζόμενοι, ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἐσθίουσιν; οἱ τῷ θυσιαστηρίῳ προσεδρεύοντες, τῷ θυσιαστηρίῳ συμμερίζονται; οὕτως καὶ ὁ κύριος διέταξε, τοῖς τὸ εὐαγγέλιον καταγγέλλουσιν, ἐκ τοῦ εὐαγγελίου ζῆν. ἐγὼ δὲ οὐδενὶ ἐχρησάμην τούτων. οὐκ ἔγραφα δὲ ταῦτα, ἵνα οὕτως γένηται ἐν ἐμοί. καλὸν γάρ μοι μᾶλλον ἀποθανεῖν, ἢ τὸ καύχημά μου ἵνα τις κενώσῃ. ἐὰν γὰρ εὐαγγελίζωμαι, οὐκ ἔστι μοι καύχημα. ἀνάγκη γάρ μοι ἐπίκειται. οὐαὶ δέ μοί ἐστιν, ἐὰν μὴ εὐαγγελίζωμαι. εἰ γὰρ ἑκὼν τοῦτο πράσσω, μισθὸν ἔχω. εἰ δὲ ἄκων, οἰκονομίαν πεπίστευμαι. τίς οὖν μού ἐστιν ὁ μισθός; ἵνα εὐαγγελιζόμενος, ἀδάπανον θήσω τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ, εἰς τὸ, μὴ καταχρήσασθαι τῇ ἐξουσίᾳ μου ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.

μ β Ἐλεύθερος γὰρ ὢν ἐκ πάντων, πᾶσιν ἐμαυτὸν ἐδούλωσα, ἵνα τοὺς πλείονας κερδήσω. καὶ ἐγενόμην τοῖς Ἰουδαίοις, ὡς Ἰουδαῖος, ἵνα Ἰουδαίους κερδήσω. τοῖς ὑπὸ νόμον, ὡς ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον κερδήσω. τοῖς ἀνόμοις, ὡς ἄνομος, μὴ ὢν ἄνομος θεοῦ, ἀλλ' ἔννομος χριστοῦ, ἵνα κερδήσω ἀνόμους. ἐγενόμην τοῖς ἀσθενέσιν ὡς ἀσθενής, ἵνα τοὺς ἀσθενεῖς κερδήσω. τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάντα, ἵνα πάντως τινὰς σώσω. τοῦτο δὲ ποιῶ διὰ τὸ εὐαγγέλιον, ἵνα συγκοινωνὸς αὐτοῦ γένωμαι.

μ γ Οὐκ οἴδατε, ὅτι οἱ ἐν σταδίῳ τρέχοντες, πάντες μὲν τρέχουσιν, εἷς δὲ λαμβάνει τὸ βραβεῖον

boues curæ sunt deo? An hoc ꝓpter nos omnino dicit? Propter nos enim hoc scriptum est: qđ sub spe debeat ís, qui arat, arare: & qui triturat sub spe, spei suæ particeps esse debeat. Si nos uobis spiritualia seminauim⁹, magnū est, si nos uestra carnalia messuerim⁹? Si cæteri potestatis erga uos participes sunt, cur non potius nos? Atqui nō usi fuimus potestate ista, sed oīa sufferim⁹, ne qđ offendiculum demus euāgelio Christi. An nescitis, ꝙ ij qui in sacris operant, ex sacrificio uiuūt? Qui sacrario assistunt, unà cum sacrario partē accipiunt? Sic & dñs ordinauit: ut qui euangeliū annunciant, ex euangelio uiuant. Ego tamē nullo horum usus fui. Quanq̄ non scripsi hæc, ut ita fiat in me. Nam bonū est mihi mori potius, q̄ ut gloriationē meam aliquis inanē reddat. Etenim si euāgelizem, nō est qđ glorier: Necessitas em̄ mihi incumbit. Væ autē mihi est, nisi euāgelizem. Nam si uolens hoc faciā, præmiū habeo: sin inuitus, dispēsatio cōmissa est mihi. Qđ igit̄ mihi est præmiū? Vt cū euāgelizem, gratuitū efficiam euāgeliū Christi, in hoc, ne abutar potestate mea in euangelio. Etem̄ cū liber sim ab omnibus, omnib⁹ meipsum seruū feci, quo plureis lucrifaciam: & factus sum Iudæis, quasi Iudæus, ut Iudæos lucrifaciam: ijs qui sub lege sunt, quasi sim sub lege, ut eos qui sub lege sunt, lucrifaciam: his qui sine lege sunt, tanq̄ sim sine lege: cū nō sim sine lege deo, sed obnoxius legi Christi, ut lucrifaciā eos qui sunt sine lege. Factus sum infirmis quasi infirm⁹, ut infirmos lucrifaciā. O mīb⁹ factus sum oīa, ut oīmino aliq̄s seruē. Hoc autē facio ꝓpter euangeliū, ut particeps illi⁹ fiam. An nescitis, ꝙ qui in stadio currunt, oīes quidē currūt, sed unus accipit

H 4 præmium?

βραβεῦον; οὕτως τρέχετε, ἵνα κατάλάβητε. πᾶς δὲ ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεύεται. ἐκεῖνοι μὲν οὖν, ἵνα φθαρτὸν στέφανον λάβωσιν, ἡμεῖς δὲ ἄφθαρτον.

μδ Ἐγὼ τοίνυν οὕτως τρέχω, ὡς οὐκ ἀδήλως. οὕτως πυκτεύω, ὡς οὐκ ἀέρα δέρων. ἀλλ' ὑπωπιάζω μου τὸ σῶμα, καὶ δουλαγωγῶ, μήπως ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι.

με Οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοί, ὅτι οἱ πατέρες ἡμῶν πάντες ὑπὸ τὴν νεφέλην ἦσαν, καὶ πάντες διὰ τῆς θαλάσσης διῆλθον, καὶ πάντες εἰς τὸν μωσῆν ἐβαπτίσαντο ἐν τῇ νεφέλῃ καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ. καὶ πάντες τὸ αὐτὸ βρῶμα πνευματικὸν ἔφαγον, καὶ πάντες τὸ αὐτὸ πόμα πνευματικὸν ἔπιον. ἔπινον γὰρ ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθούσης πέτρας. ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστός.

μς Ἀλλ' οὐκ ἐν τοῖς πλείοσιν αὐτῶν εὐδόκησεν ὁ θεός, κατεστρώθησαν γὰρ ἐν τῇ ἐρήμῳ. ταῦτα δὲ τύποι ἡμῶν ἐγενήθησαν, εἰς τὸ μὴ εἶναι ἡμᾶς ἐπιθυμητὰς κακῶν, καθὼς κἀκεῖνοι ἐπεθύμησαν. μηδὲ εἰδωλολάτραι γίνεσθε, καθώς τινες αὐτῶν, ὡς γέγραπται. ἐκάθισεν ὁ λαὸς φαγεῖν καὶ πεῖν, καὶ ἀνέστησαν παίζειν. μηδὲ πορνεύωμεν, καθώς τινες αὐτῶν ἐπόρνευσαν, καὶ ἔπεσον ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ εἰκοσιτρεῖς χιλιάδες. μηδὲ ἐκπειράζωμεν τὸν χριστόν, καθὼς καί τινες αὐτῶν ἐπείρασαν, καὶ ὑπὸ τῶν ὄφεων ἀπώλοντο. μηδὲ γογγύζετε, καθὼς καί τινες αὐτῶν ἐγόγγυσαν, καὶ ἀπώλοντο ὑπὸ τοῦ ὀλοθρευτοῦ.

μζ Ταῦτα δὲ πάντα τύποι συνέβαινον ἐκείνοις, ἐγράφη δὲ πρὸς νουθεσίαν ἡμῶν, εἰς οὓς τὰ τέλη τῶν αἰώνων κατήντησεν. ὥστε ὁ δοκῶν ἑστάναι, βλεπέτω μὴ πέσῃ. πειρασμὸς ὑμᾶς οὐκ εἴληφεν, εἰμὴ ἀνθρώπινος.

μη Πιστὸς δὲ ὁ θεός, ὃς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς πειρασθῆναι, ὑπὲρ ὃ δύνασθε. ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἔκβασιν, τοῦ δύνασθαι ὑμᾶς ὑπενεγκεῖν. διόπερ ἀγαπητοί μου

φεύγετε

præmium? Sic currite, ut cõprehendatis. Omnis autẽ qui certat, per omnia temperans est. illi quidẽ igitur, ut perituram coronam accipiant, nos autẽ ut æternã. Ego itaq; sic curro, ut nõ in incertũ: sic pugilẽ ago, nõ uelut aërem feriẽs. uerũ subijcio corpꝰ meũ, & in seruitutẽ redigo, ne quo modo fiat, ut cũ alijs prædicarim, ipse reprobus efficiar. Nolim autẽ uos ignorare fratres, qd' patres nostri omnes sub nube erant, & omẽs per mare transierũt, & omnes in Mosen baptizati sunt in nube & in mari. & omnes eandẽ escam spiritualem comedebant: & omnes eundẽ potũ spiritualẽ bibebant. Bibebant eñ de spirituali, quæ illos comitabat, petra. petra aũt fuit Christus. Sed plures illorũ non approbauit deus. prostrati sunt eñ in deserto. Hæc autem figuræ nostri fuerunt, ne nos simus cõcupiscẽtes rerũ malarum, quẽadmodum & illi cõcupierunt. Neq; simulacrorum sitis cultores, sicuti quidam illorũ, quẽadmodũ scriptũ est: Sedit populus ut ederet ac biberet, & surrexerũt ad ludendũ. Neq; stupris inquinemur, sicuti quidã illorũ stupris polluti sunt, & conciderunt uno die uiginti tria milia. Neq; tentemus Christum, sicut & quidam illorum tentauerunt, & à serpentibus extincti sunt. Neque murmuretis sicut & quidam illorũ murmurauerunt, & interempti sunt ab extinctore. Hæc autẽ omnia figuræ contigerunt illis. Scripta uero sunt propter admonitionẽ nostri, in quos termini ætatum inciderunt. Proinde qui sibi uidetur stare, uideat ne cadat. Tentatio uos non cepit, nisi humana. Sed fidelis est deus, qui non sinet uos tentari, supra id quod potestis: imò faciet unà cum tentatione euentum, quo possitis sufferre. Quapropter dilecti mei,

fugite

φεύγετε ἀπὸ τῆς εἰδωλολατρίας, ὡς φρονίμοις λέγω, κρίνατε ὑμεῖς ὃ φημι.

μ δ Τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας, ὃ εὐλογοῦμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ἐστι; τὸν ἄρτον ὃν κλῶμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ ἐστιν; ὅτι εἷς ἄρτος, ἓν σῶμα οἱ πολλοί ἐσμεν. οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄρτου μετέχομεν.

ν Βλέπετε τὸν Ἰσραὴλ κατὰ σάρκα. οὐχὶ οἱ ἐσθίοντες τὰς θυσίας, κοινωνοὶ τοῦ θυσιαστηρίου εἰσί; Τί οὖν φημι, ὅτι εἰδωλόθυτόν τί ἐστιν; ἢ ὅτι εἰδωλόθυτόν τί ἐστιν; ἀλλ' ὅτι ἃ θύει τὰ ἔθνη, δαιμονίοις θύει, καὶ οὐ θεῷ. οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς κοινωνοὺς τῶν δαιμονίων γίνεσθαι. οὐ δύνασθε ποτήριον κυρίου πίνειν, καὶ ποτήριον δαιμονίων. οὐ δύνασθε τραπέζης κυρίου μετέχειν, καὶ τραπέζης δαιμονίων. ἢ παραζηλοῦμεν τὸν κύριον; μὴ ἰσχυρότεροι αὐτοῦ ἐσμεν; πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει. πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα οἰκοδομεῖ. μηδεὶς τὸ ἑαυτοῦ ζητείτω, ἀλλὰ τὸ τοῦ ἑτέρου ἕκαστος.

ν α Πᾶν τὸ ἐν μακέλλῃ πωλούμενον, ἐσθίετε, μηδὲν ἀνακρίνοντες, διὰ τὴν συνείδησιν. τοῦ γὰρ κυρίου ἡ γῆ, καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. Εἴ δέ τις καλεῖ ὑμᾶς τῶν ἀπίστων, καὶ θέλετε πορεύεσθαι, πᾶν τὸ παρατιθέμενον ὑμῖν, ἐσθίετε, μηδὲν ἀνακρίνοντες διὰ τὴν συνείδησιν.

ν β Ἐὰν δέ τις ὑμῖν εἴπῃ, τοῦτο εἰδωλόθυτόν ἐστι, μὴ ἐσθίετε, δι' ἐκεῖνον τὸν μηνύσαντα, καὶ τὴν συνείδησιν. τοῦ γὰρ κυρίου ἡ γῆ, καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. Συνείδησιν δὲ λέγω, οὐχὶ τὴν ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τὴν τοῦ ἑτέρου. ἵνα τί γὰρ ἡ ἐλευθερία μου κρίνεται ὑπὸ ἄλλης συνειδήσεως; Εἰ ἐγὼ χάριτι μετέχω, τί βλασφημοῦμαι, ὑπὲρ οὗ ἐγὼ εὐχαριστῶ;

ν γ Εἴτε οὖν ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτέ τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν θεοῦ ποιεῖτε. ἀπρόσκοποι γίνεσθε, καὶ Ἰουδαίοις, καὶ Ἕλλησι, καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ. καθὼς κἀγὼ πάντα πᾶσιν ἀρέσκω, μὴ ζητῶν τὸ ἐμαυτοῦ συμφέρον

fugite ab ſimulacrorũ cultu, ut prudentibus loquor, iudicate uos q̃d dico. Poculum benedictionis, cui benedicim⁹, nõne cõmunicatio ſanguinis Chriſti eſt? Panis quem frangimus, nõne cõmunicatio corporis Chriſti eſt? Quoniã un⁹ panis, unũ corpus multi ſumus. Nam oẽs ex eodẽ pane participam⁹. Videte Iſraëlem iuxta carnẽ. Nonne qui edunt uictimas, participes altarij ſunt? Quid ergo dico, q̃ ſimulacrũ aliquid ſit? aut q̃ ſimulacris immolatũ aliquid ſit? Nõ, uerũ illud dico, q̃ quæ immolant gẽtes, dæmonijs immolant, & nõ deo. Nolim autẽ uos cõſortes dæmoniorũ eſſe. Nõ poteſtis poculũ dñi bibere, & poculũ dæmoniorũ. Non poteſtis mẽſæ dñi participes eſſe, & menſæ dæmoniorũ. An ꝓuocam⁹ dñm? Nũ fortiores illo ſumus? Oẽia mihi licẽt, at nõ oĩa cõducũt. Oẽia mihi licẽt, ſed nõ oẽia ædificant. Nemo q̃d ſuũ eſt, quærat, ſed quiſq; q̃d alteri⁹ eſt. Oẽme q̃d in macello uendit̃, edite: nihil interrogãtes, ꝓpter cõſcientiã. Dñi ſiquidẽ eſt terra, & plenitudo eius. Q̃ ſi quis uocat uos infideliũ, & uultis ire, quicquid apponit̃ uobis, edite: nihil interrogantes ꝓpter conſciẽtiam. Q̃ ſi quis uobis dixerit, hoc ſimulacris immolatũ eſt: ne edatis, ꝓpter illũ qui indicauit, & ꝓpter cõſciẽtiã. Dñi ſiquidẽ eſt terra, & plenitudo eius. Porrò cõſciẽtiam dico, nõ tuã, ſed illius alterius. Cur eñ libertas mea iudicat̃ ab alia conſcientia? Q̃ ſi ego cum gratia participo, cur ob id mihi male dicit̃, ꝓ quo ego gratias ago? Siue igitur editis, ſiue bibitis, ſiue quid facitis, oẽia in gloriã dei facite. Tales eſtote, ut nullum præbeatis offendiculum, neq; Iudæis, neq; Græcis, neq; eccleſiæ dei: quẽadmodũ ego per omnia oẽibus placeo, nõ quærẽs meam ipſius utilitatem,

Mulier nō uelata, pī ꝗ rasa fuerat.

συμφέρον, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσι.
Μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς κἀγὼ Χριστοῦ.
ν δ Επαινῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ, ὅτι πάντα μου μέμνησθε. καὶ καθὼς παρέδωκα ὑμῖν, τὰς παραδώσεις κατέχετε.
ν ε Θέλω δὲ ὑμᾶς εἰδέναι, ὅτι παντὸς ἀνδρὸς ἡ κεφαλὴ, ὁ Χριστός ἐστι. κεφαλὴ δὲ γυναικὸς, ὁ ἀνήρ. κεφαλὴ δὲ Χριστοῦ, ὁ θεός.
ν ϛ Πᾶς ἀνὴρ προσευχόμενος, ἢ προφητεύων, κατὰ κεφαλῆς ἔχων, καταισχύνει τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Πᾶσα δὲ γυνὴ, προσευχομένη ἢ προφητεύουσα ἀκατακαλύπτῳ τῇ κεφαλῇ, καταισχύνει τὴν κεφαλὴν ἑαυτῆς. ἓν γάρ ἐστι καὶ τὸ αὐτὸ τῇ ἐξυρημένῃ. εἰ γὰρ οὐ κατακαλύπτεται γυνὴ, καὶ κειράσθω. εἰ δὲ αἰσχρὸν γυναικὶ τὸ κείρασθαι ἢ ξυρᾶσθαι, κατακαλυπτέσθω. Ανὴρ μὲν γὰρ οὐκ ὀφείλει κατακαλύπτεσθαι τὴν κεφαλὴν, εἰκὼν καὶ δόξα θεοῦ ὑπάρχων. γυνὴ δὲ δόξα ἀνδρός ἐστιν. Οὐ γάρ ἐστιν ἀνὴρ ἐκ γυναικὸς, ἀλλὰ γυνὴ ἐξ ἀνδρός. Καὶ γὰρ οὐκ ἐκτίσθη ἀνὴρ διὰ τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ γυνὴ διὰ τὸν ἄνδρα. διὰ τοῦτο ὀφείλει ἡ γυνὴ ἐξουσίαν ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, διὰ τοὺς ἀγγέλους, πλὴν οὔτε ἀνὴρ χωρὶς γυναικὸς, οὔτε γυνὴ χωρὶς ἀνδρὸς ἐν κυρίῳ. ὥσπερ γὰρ ἡ γυνὴ ἐκ τοῦ ἀνδρὸς, οὕτως καὶ ὁ ἀνὴρ διὰ τῆς γυναικός, τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ θεοῦ. ἐν ὑμῖν αὐτοῖς κρίνατε, πρέπον ἐστὶ, γυναῖκα ἀκατακάλυπτον τῷ θεῷ προσεύχεσθαι; ἢ οὐδὲ αὐτὴ ἡ φύσις διδάσκει ὑμᾶς, ὅτι ἀνὴρ μὲν ἐὰν κομᾷ, ἀτιμία αὐτῷ ἐστι, γυνὴ δὲ ἐὰν κομᾷ, δόξα αὐτῷ ἐστιν; ὅτι ἡ κόμη ἂν τὶ περιβολαίου δέδοται. εἰ δέ τις δοκεῖ φιλόνεικος εἶναι, ἡμεῖς τοιαύτην συνήθειαν οὐκ ἔχομεν, οὐδὲ αἱ ἐκκλησίαι τοῦ θεοῦ. τοῦτο δὲ παραγγέλλων οὐκ ἐπαινῶ, ὅτι οὐκ εἰς τὸ κρεῖττον, ἀλλ' εἰς τὸ ἧττον συνέρχεσθε. Πρῶτον μὲν γὰρ συνερχομένων ὑμῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀκούω, σχίσματα ἐν ὑμῖν ὑπάρχειν, καὶ μέρος τι πιστεύω. δεῖ γὰρ καὶ αἱρέσεις ἐν ὑμῖν εἶναι, ἵνα

utilitatem, sed multorum, ut salui fiant.
Imitatores mei estote, sicut & ego XI
Christi. Collaudo aūt uos fratres, quod omnia mea memoria tenetis: & quemadmodum tradidi uobis, instituta tenetis. Sed uolo uos scire, quod omnis uiri caput, Christus est: caput aūt mulieris, uir. caput uero Christi, deus. Omnis uir orans, aut prophetans, quicq̄ habens in capite, probro afficit caput suum. Om̄is uero mulier, orans aut prophetans non uelato capite, dehonestat caput suum. Nam id perinde est prorsus, ac si rasa esset. Etenim si non uelatur mulier, etiam tondeatur. Quod si fœdum est mulieri tonderi aut radi, ueletur. Vir quidē non debet uelare caput, cum is imago sit & gloria dei. At mulier gloria uiri est. Non em̄ est uir ex muliere, sed mulier ex uiro. Neq; enim conditus est uir propter mulierem, sed mulier ꝓpter uirum. Propter hoc debet mulier potestatatē habere in capite, propter angelos: alioqui neq; uir absq; muliere, neq; mulier absq; uiro in domino. Nam quemadmodum mulier ex uiro est, ita & uir per mulierē, omnia ꝟo ex deo. Inter uosipsos iudicate, num decorū est, mulierem nō uelatam deum orare? An ne natura quidem ipsa hoc docet uos, quod uiro quidem si comatus fuerit, probro sit? Contra, mulieri si comata fuerit, gloriæ sit? eo quod coma pro uelamine data sit. Cæterum si quis uidetur contentiosus esse, nos huiusmodi consuetudinem non habemus, neque ecclesiæ dei. Illud tamen præcipiens non laudo, quod non in melius, sed in deterius conuenitis. Nam primum quidem, cum conuenitis in ecclesia, audio, dissidia in uobis esse, & aliqua ex parte credo. Oportet enim & sectas in uobis esse, quo

ἵνα οἱ δόκιμοι, φανεροὶ γένωνται ἐν ὑμῖν.
Συνερχομένων οὖν ὑμῶν ἐπὶ τὸ αὐτό,
οὐκ ἔστι κυριακὸν δεῖπνον φαγεῖν, ἕκαστος γὰρ τὸ ἴδιον δεῖπνον προλαμβάνει ἐν τῷ φαγεῖν· καὶ ὃς μὲν πεινᾷ, ὃς δὲ μεθύει.
μὴ γὰρ οἰκίας οὐκ ἔχετε εἰς τὸ ἐσθίειν καὶ πίνειν; ἢ τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ καταφρονεῖτε, καὶ καταισχύνετε τοὺς μὴ ἔχοντας; τί ὑμῖν εἴπω; ἐπαινέσω ὑμᾶς; ἐν τούτῳ οὐκ ἐπαινῶ. Ἐγὼ γὰρ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ κυρίου, ὃ καὶ παρέδωκα ὑμῖν, ὅτι ὁ κύριος Ἰησοῦς ἐν τῇ νυκτὶ ᾗ παρεδίδοτο, ἔλαβεν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασε, καὶ εἶπε. λάβετε, φάγετε, τοῦτό μού ἐστι τὸ σῶμα, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον. τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λέγων, τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐστὶν ἐν τῷ ἐμῷ αἵματι. τοῦτο ποιεῖτε, ὁσάκις ἂν πίνητε, εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. ὁσάκις γὰρ ἐὰν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ κυρίου καταγγέλλετε, ἄχρις οὗ ἂν ἔλθῃ. Ὥστε ὃς ἂν ἐσθίῃ τὸν ἄρτον τοῦτον, ἢ πίνῃ τὸ ποτήριον τοῦ κυρίου ἀναξίως, ἔνοχος ἔσται τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ κυρίου. Δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτόν, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω, καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω. ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως, κρῖμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ κυρίου. Διὰ τοῦτο ἐν ὑμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς καὶ ἄρρωστοι, καὶ κοιμῶνται ἱκανοί. εἰ γὰρ ἑαυτοὺς διεκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα. κρινόμενοι δὲ ὑπὸ κυρίου παιδευόμεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν.

Ὥστε ἀδελφοί μου συνερχόμενοι εἰς τὸ φαγεῖν, ἀλλήλους ἐκδέχεσθε. εἴ τις πεινᾷ, ἐν οἴκῳ ἐσθιέτω, ἵνα μὴ εἰς κρῖμα συνέρχησθε. τὰ δὲ λοιπά, ὡς ἂν ἔλθω, διατάξομαι.

ξα Περὶ δὲ τῶν πνευματικῶν ἀδελφοί, οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν. οἴδατε ὅτι ἔθνη ἦτε πρὸς

τὰ

quo qui probati sunt, manifesti fiant inter uos. Igitur cum cõuenitis in eundem locum, nõ licet dominicam cœnam edere, quod unusquisq; propriã cœnam occupat in edendo. Et hic quidẽ esurit, ille uero ebrius est. Num sanè domos non habetis ad edendum & bibendum? An ecclesiam dei contemnitis, & pudefacitis eos qui nõ habent? Quid uobis dicam? Laudabo uos? In hoc non laudo. Ego enim accepi à domino, quod & tradidi uobis, quod dominus Iesus, in ea nocte qua traditus est, accepit panẽ: & postq; gratias egisset, fregit, ac dixit: Accipite, edite, Hoc meum est corpus, quod pro uobis frangitur, hoc facite in mei cõmemorationẽ. Ad eundẽ modum & poculum, peracta cœna, dicens: hoc poculum nouum testamentum est in meo sanguine. hoc facite, quotiescunq; biberitis, in mei cõmemorationẽ. Quotiescunq; eñ comederitis panem hunc, & de poculo hoc biberitis, mortem domini annuncia te, donec uenerit. Itaque quisquis ederit panem hunc, aut biberit de poculo domini indigne, reus erit corporis & sanguinis domini. Probet autem homo seipsum, & sic de pane edat, & de poculo bibat. Nam qui edit aut bibit indigne, iudiciũ sibijpsi edit & bibit, nõ dijudicans corpus dñi. Propter hoc inter uos multi imbecilles & inualidi, & dormiunt multi. Etenim si nosipsos dijudicassem9, haudquaq; iudicati fuissemus. At cum iudicamur, à dño corripimur, ne cũ mũdo condemnemur. Itaq; fratres mei, cũ conuenitis ad comedendũ, alius aliũ expectate. Q; si qs esurit, domi edat, ne ad cõdẽnationẽ cõueniatis. Cætera ꝙo, cũ uenero, disponã. Porrò de spũalib9 frẽs, nolo XII uos ignorare. Scitis q; gẽtes fuistis, & ad

simulacra

Corpꝰ vtrũ. membra multa ut infra.

τὰ εἴδωλα τὰ ἄφωνα, ὡς ἂν ἤγεσθε ἀπαγόμενοι. διὸ γνωρίζω ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς ἐν πνεύματι θεοῦ λαλῶν, λέγει ἀνάθεμα ἰησοῦν. καὶ οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν κύριον ἰησοῦν; εἰ μὴ ἐν πνεύματι ἁγίῳ. Διαιρέσεις δὲ χαρισμάτων εἰσὶ, τὸ δὲ αὐτὸ πνεῦμα. καὶ διαιρέσεις διακονιῶν εἰσὶ, καὶ ὁ αὐτὸς κύριος. καὶ διαιρέσεις ἐνεργημάτων εἰσὶν, ὁ δὲ αὐτὸς ὁ θεὸς, ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσιν. ἑκάστῳ δὲ δίδοται ἡ φανέρωσις τοῦ πνεύματος, πρὸς τὸ συμφέρον. ᾧ μὲν γὰρ διὰ τοῦ πνεύματος δίδοται λόγος σοφίας. ἄλλῳ δὲ λόγος γνώσεως, κατὰ τὸ αὐτὸ πνεῦμα. ἑτέρῳ δὲ πίστις, ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι. ἄλλῳ δὲ χαρίσματα ἰαμάτων, ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι, ἄλλῳ δὲ ἐνεργήματα δυνάμεων, ἄλλῳ δὲ προφητεία, ἄλλῳ δὲ διακρίσεις πνευμάτων, ἑτέρῳ δὲ γένη γλωσσῶν, ἄλλῳ δὲ ἑρμηνεία γλωσσῶν. πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, διαιροῦν ἰδίᾳ ἑκάστῳ, καθὼς βούλεται. καθάπερ γὰρ τὸ σῶμα ἕν ἐστι, καὶ μέλη ἔχει πολλὰ, πάντα δὲ τὰ μέλη τοῦ σώματος τοῦ ἑνὸς, πολλὰ ὄντα, ἕν ἐστι σῶμα, οὕτω καὶ ὁ χριστός. καὶ γὰρ ἐν ἑνὶ πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἓν σῶμα ἐβαπτίσθημεν, εἴτε ἰουδαῖοι, εἴτε ἕλληνες, εἴτε δοῦλοι, εἴτε ἐλεύθεροι. καὶ πάντες εἰς ἓν πνεῦμα ἐποτίσθημεν. καὶ γὰρ τὸ σῶμα οὐκ ἔστιν ἓν μέλος, ἀλλὰ πολλά. ἐὰν εἴπῃ ὁ πούς, ὅτι οὐκ εἰμὶ χεὶρ, οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ σώματος, οὐ παρὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σώματος; καὶ ἐὰν εἴπῃ τὸ οὖς, ὅτι οὐκ εἰμὶ ὀφθαλμὸς, οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ σώματος, οὐ παρὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σώματος; εἰ ὅλον τὸ σῶμα ὀφθαλμὸς, ποῦ ἡ ἀκοή; εἰ ὅλον ἀκοή, ποῦ ἡ ὄσφρησις; νυνὶ δὲ ὁ θεὸς ἔθετο τὰ μέλη, ἓν ἕκαστον αὐτῶν ἐν τῷ σώματι, καθὼς ἠθέλησεν. εἰ δὲ ἦν τὰ πάντα ἓν μέλος, ποῦ τὸ σῶμα; νῦν δὲ πολλὰ μὲν μέλη, ἓν δὲ σῶμα. οὐ δύναται δὲ ὁ ὀφθαλμὸς εἰπεῖν τῇ χειρὶ, χρείαν σου οὐκ ἔχω. ἢ πάλιν ἡ κεφαλὴ τοῖς ποσὶ, χρείαν ὑμῶν οὐκ ἔχω

simulacra muta, utcũq; ducebamini sequentes. Quapropter notũ uobis facio, quod nullus per spiritũ dei loquens dicit anathema Iesum: & nemo potest dicere dñm Iesum, nisi per spiritũ sanctũ. Diuisiones autẽ donorũ sunt, sed idem spiritus. & diuisiones ministeriorum sunt, & idem dñs: & diuisiones operationũ sunt, sed idem est deus, efficiẽs omia in omnibus. Vnicuiq; uero datur manifestatio spiritus, ad id quod expedit. Nam huic quidẽ per spiritũ datur sermo sapientiæ. alij uero sermo scientiæ, scd'm eundẽ spiritum. alij uero fides per eundem spiritũ. alij uero dona sanationũ per eundẽ spiritum. alij uero efficaciæ potẽtiarũ, alij ꝓphetia, alij uero discretiones spirituũ, alij uero genera linguarũ, alij uero interpretatio linguarũ. sed omnia hæc efficit unus ille & idẽ spũs, diuidẽs peculiariter unicuiq; sicuti uult. Quẽadmodũ em̃ corpus unũ est, & mẽbra habet multa, omia uero mẽbra corporis uniꝰ, multa cũ sint, unũ sunt corpꝰ, sic & Christus. Etem̃ per unũ spiritũ nos omes in unũ corpus baptizati sumus, siue Iudæi, siue Græci, siue serui, siue liberi. & omes unũ spiritũ hausimus. Etem̃ corpus non est unũ mẽbrũ, sed multa. Si dicat pes, nõ sum manꝰ, nõ sum de corpore, num idcirco non est de corpore? Et si dicat auris, nõ sum oculus, non sum de corpore, num ideo nõ est de corpore? Si totũ corpus oculus, ubi auditus? Si totum auditus, ubi olfactus? Nunc autẽ deus posuit membra, unumquodq; singulatim in corpore, quemadmodũ uoluit. Qd' si essent omia unum mẽbrũ, ubi corpꝰ? Nunc autẽ multa quidem mẽbra, unũ uero corpus. At nõ potest oculus dicere manui, nõ est mihi opꝰ te: aut rursum caput pedibus, nõ est mihi opus

ἔχω, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον, τὰ δοκοῦντα μέλη τοῦ σώματος ἀσθενέστερα ὑπάρχειν, ἀναγκαῖά ἐστι. καὶ ἃ δοκοῦμεν ἀτιμότερα εἶναι τοῦ σώματος, τούτοις τιμὴν περισσοτέραν περιτίθεμεν. καὶ τὰ ἀσχήμονα ἡμῶν, εὐσχημοσύνην περισσοτέραν ἔχει. τὰ δὲ εὐσχήμονα ἡμῶν, οὐ χρείαν ἔχει. ἀλλ' ὁ θεὸς συνεκέρασε τὸ σῶμα, τῷ ὑστεροῦντι περισσοτέραν δοὺς τιμὴν, ἵνα μὴ ᾖ σχίσμα ἐν τῷ σώματι, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ὑπὲρ ἀλλήλων μεριμνῶσι τὰ μέλη. καὶ εἴτε πάσχει ἓν μέλος, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη. εἴτε δοξάζεται ἓν μέλος, συγχαίρει πάντα τὰ μέλη. ὑμεῖς δὲ ἐστὲ σῶμα Χριστοῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρους. καὶ οὓς μὲν ἔθετο ὁ θεὸς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους, ἔπειτα δυνάμεις, εἶτα χαρίσματα ἰαμάτων, ἀντιλήψεις, κυβερνήσεις, γένη γλωσσῶν. Μὴ πάντες ἀπόστολοι; μὴ πάντες προφῆται; μὴ πάντες διδάσκαλοι; μὴ πάντες δυνάμεις; μὴ πάντες χαρίσματα ἔχουσιν ἰαμάτων; μὴ πάντες γλώσσαις λαλοῦσι; μὴ πάντες διερμηνεύουσι; ζηλοῦτε δὲ τὰ χαρίσματα τὰ κρείττονα. καὶ ἔτι καθ' ὑπερβολὴν ὁδὸν ὑμῖν δείκνυμι. Ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἠχῶν, ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον. καὶ ἐὰν ἔχω προφητείαν, καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάντα, καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, καὶ ἐὰν ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν, ὥστε ὄρη μεθιστάνειν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδέν εἰμι. καὶ ἐὰν ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου, καὶ ἐὰν παραδῶ τὸ σῶμά μου, ἵνα καυθήσωμαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι. Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται. ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ. ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται, οὐ φυσιοῦται, οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν, οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ, πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει

opus uobis, imò multo potiꝰ, quæ uidentur mẽbra corporis imbecilliora esse, necessaria sunt: & quæ putamus minus honesta esse corporis, his honorẽ uberiorẽ apponimꝰ: & indecora nostri, copiosiorẽ decorẽ habent. Cæterũ quæ decora sunt nostri, nõ indigẽt. sed deus simul temperauit corpus, ei cui deerat, copiosiorẽ addens honorẽ, ne sit dissidium in corpore, sed inuicẽ alia ꝓ alijs eandẽ sollicitudinẽ gerant mẽbra. Et siue patit̃ unũ mẽbrũ, cõpatiunt̃ om̃ia membra. siue glorificat̃ unũ mẽbrũ, simul gaudẽt om̃ia mẽbra. Vos autẽ estis corpus Christi, & mẽbra ex parte. Et alios quidẽ posuit deus in ecclesia, primũ apostolos, deinde ꝓphetas, tertio doctores, deinde potestates, deinde dona sanationũ, subsidia, gubernationes, genera linguarũ. Num omnes apostoli? num omnes ꝓphetæ? num omnes doctores? num omnes potestates? num om̃es dona habent sanationũ? num oẽs linguis loquunt̃? num om̃es interpretantur? Sectemini uero dona potiora. Et adhuc excellentẽ uiã uobis ostẽdo. Si XIII
linguis hominũ loquar & angelorũ, charitatẽ autẽ nõ habeam, factus sum æs resonans, aut cymbalũ tinniẽs. Et si habeã ꝓphetiam, & nouerim mysteria omnia, omnẽq; scientiã: & si habeam fidẽ, adeo ut mõtes loco dimoueam, charitatẽ autẽ nõ habeam, nihil sum. Et si insumam in alimoniam omnes facultates meas, & si tradam corpꝰ meũ, ut cõburar: charitatẽ autẽ nõ habeã, nihil utilitatis capio. Charitas patiens est, benigna est. charitas nõ inuidet. charitas nõ est procax, nõ inflatur, nõ est fastidiosa, non quærit quæ sua sunt, nõ irritatur, nõ cogitat malum, non gaudet de iniusticia, sed congaudet ueritati, omnia suffert, omnia credit, omnia

I sperat,

ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει. ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει. Εἴτε δὲ προφητεῖαι καταργηθήσονται, εἴτε γλῶσσαι παύσονται, εἴτε γνῶσις καταργηθήσεται. Ἐκ μέρους γὰρ γινώσκομεν, καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν. ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, τότε τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται. Ὅτε ἤμην νήπιος, ὡς νήπιος ἐλάλουν, ὡς νήπιος ἐφρόνουν, ὡς νήπιος ἐλογιζόμην. ὅτε δὲ γέγονα ἀνήρ, κατήργηκα τὰ τοῦ νηπίου. Βλέπομεν γὰρ ἄρτι δι' ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι, τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον. ἄρτι γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δὲ ἐπιγνώσομαι, καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην. Νυνὶ δὲ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα, μείζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη.

ξ γ Διώκετε τὴν ἀγάπην, ζηλοῦτε δὲ τὰ πνευματικά, μᾶλλον δὲ ἵνα προφητεύητε. Ὁ γὰρ λαλῶν γλώσσῃ, οὐκ ἀνθρώποις λαλεῖ, ἀλλὰ τῷ θεῷ, οὐδεὶς γὰρ ἀκούει, πνεύματι δὲ λαλεῖ μυστήρια. Ὁ δὲ προφητεύων, ἀνθρώποις λαλεῖ οἰκοδομὴν καὶ παράκλησιν καὶ παραμυθίαν. Ὁ λαλῶν γλώσσῃ, ἑαυτὸν οἰκοδομεῖ. Ὁ δὲ προφητεύων, ἐκκλησίαν οἰκοδομεῖ. Θέλω δὲ πάντας ὑμᾶς λαλεῖν γλώσσαις, μᾶλλον δὲ ἵνα προφητεύητε. Μείζων γὰρ ὁ προφητεύων, ἢ ὁ λαλῶν γλώσσαις, ἐκτὸς εἰ μὴ διερμηνεύῃ, ἵνα ἡ ἐκκλησία οἰκοδομὴν λάβῃ. Νυνὶ δὲ ἀδελφοί, ἐὰν ἔλθω πρὸς ὑμᾶς γλώσσαις λαλῶν, τί ὑμᾶς ὠφελήσω; ἐὰν μὴ ὑμῖν λαλήσω, ἢ ἐν ἀποκαλύψει, ἢ ἐν γνώσει, ἢ ἐν προφητείᾳ, ἢ ἐν διδαχῇ; ὅμως τὰ ἄψυχα φωνὴν διδόντα, εἴτε αὐλὸς, εἴτε κιθάρα, ἐὰν διαστολὴν τοῖς φθόγγοις μὴ δῶ, πῶς γνωσθήσεται τὸ αὐλούμενον, ἢ τὸ κιθαριζόμενον; καὶ γὰρ ἐὰν ἄδηλον φωνὴν σάλπιγξ δῶ, τίς παρασκευάσεται εἰς πόλεμον; οὕτως καὶ ὑμεῖς διὰ τῆς γλώσσης ἐὰν μὴ εὔσημον λόγον δῶτε, πῶς γνωσθήσεται τὸ λαλούμενον; ἔσεσθε γὰρ εἰς ἀέρα λαλοῦντες. Τοσαῦτα, εἰ τύχοι, γένη φωνῶν ἐστιν ἐν κόσμῳ, καὶ οὐδὲν αὐτῶν

sperat, omnia sustinet. Charitas nunq̃ excidit. siue prophetiæ abolebuntur, siue linguæ cessabunt, siue scientia abolebit. Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus. Ast ubi uenerit quod perfectum est: tunc quod ex parte est, abolebitur. Cum essem puer, ut puer loquebar, ut puer sentiebam, ut puer cogitabam. At ubi factus sum uir, aboleui puerilia. Cernimus em̃ nunc per speculum in ænigmate, tunc autē facie ad faciē, nunc cognosco ex parte, tunc uero cognoscam quēadmodū & cognitus sum. Nunc aūt manet fides, spes, charitas, tria hæc, sed maxima in his charitas. Sectemini XIIII charitatē, æmulemini spiritualia, magis tñ ut ꝓphetetis. Nam qui loquit̃ lingua, nō hominib9 loquit̃, sed deo. nullus em̃ audit. spiritu uero loquit̃ mysteria. Cæterū qui ꝓphetat, hominib9 loquit̃ ædificationē, & exhortationē, & cōsolationē. Qui loquit̃ lingua, seipsum ædificat: at qui ꝓphetat, cōgregationē ædificat. Volo autē oīes uos loqui linguis, magis tñ ut ꝓphetetis. Maior em̃ qui ꝓphetat, q̃ qui loquitur linguis, nisi interpretetur, ut ecclesia ædificationē accipiat. Nunc autē fratres, si ueniam ad uos linguis loquēs, quid uobis prodero? nisi uobis loquar, aut per reuelationē, aut per sciētiam, aut per ꝓphetiam, aut per doctrinā? Quin & inanima, uocem reddentia, siue tibia, siue cithara, nisi distinctionē sonis dederint: quomodo cognoscet̃, quod tibia canitur, aut cithara? Etenim si incertam uocem tuba dederit, quis apparabit̃ ad bellum? Sic & uos per linguam nisi significantem sermonem dederitis, quomodo intelligetur, quod dicitur? eritis enim in aërem loquentes. Tam multa, uerbi gratia, genera uocū sunt in mundo, & nihil horum

ἀυτῶν ἄφωνον. Εἰμὶ οὖν μὴ εἰδῶ τὴν δύναμιν τῆς φωνῆς, ἔσομαι τῷ λαλοῦντι βάρβαρος, καὶ ὁ λαλῶν, ἐν ἐμοὶ βάρβαρος. Οὕτως καὶ ὑμεῖς, ἐπεὶ ζηλωταί ἐστε πνευμάτων, πρὸς τὴν οἰκοδομὴν τῆς ἐκκλησίας ζητεῖτε, ἵνα περισσεύητε. Διόπερ ὁ λαλῶν γλώσσῃ, προσευχέσθω, ἵνα διερμηνεύῃ. Ἐὰν γὰρ προσεύχωμαι γλώσσῃ, τὸ πνεῦμά μου προσεύχεται, ὁ δὲ νοῦς μου ἄκαρπός ἐστι. Τί οὖν ἐστι; προσεύξομαι τῷ πνεύματι, προσεύξομαι δὲ καὶ τῷ νοΐ. Ψαλῶ τῷ πνεύματι, ψαλῶ δὲ καὶ τῷ νοΐ. Ἐπεὶ ἐὰν εὐλογήσῃς τῷ πνεύματι, ὁ ἀναπληρῶν τὸν τόπον τοῦ ἰδιώτου, πῶς ἐρεῖ τὸ ἀμὴν, ἐπὶ τῇ σῇ εὐχαριστίᾳ; Ἐπειδὴ, τί λέγεις, οὐκ οἶδε. Σὺ μὲν γὰρ καλῶς εὐχαριστεῖς, ἀλλ' ὁ ἕτερος οὐκ οἰκοδομεῖται. Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου, πάντων ὑμῶν μᾶλλον γλώσσαις λαλῶν. Ἀλλ' ἐν ἐκκλησίᾳ θέλω πέντε λόγους διὰ τοῦ νοός μου λαλῆσαι, ἵνα καὶ ἄλλους κατηχήσω, ἢ μυρίους λόγους ἐν γλώσσῃ. Ἀδελφοί, μὴ παιδία γίνεσθε ταῖς φρεσὶν, ἀλλὰ τῇ κακίᾳ νηπιάζετε, ταῖς δὲ φρεσὶ τέλειοι γίνεσθε. Ἐν τῷ νόμῳ γέγραπται. Ὅτι ἐν ἑτερογλώσσοις καὶ ἐν χείλεσιν ἑτέροις λαλήσω τῷ λαῷ τούτῳ, καὶ οὐδ' οὕτως εἰσακούσονταί μου, λέγει κύριος. Ὥστε αἱ γλῶσσαι εἰς σημεῖόν εἰσιν, οὐ τοῖς πιστεύουσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀπίστοις. Ἡ δὲ προφητεία οὐ τοῖς ἀπίστοις, ἀλλὰ τοῖς πιστεύουσιν. Ἐὰν οὖν συνέλθῃ ἡ ἐκκλησία ὅλη ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καὶ πάντες γλώσσαις λαλῶσιν, εἰσέλθωσι δὲ ἰδιῶται ἢ ἄπιστοι, οὐκ ἐροῦσιν, ὅτι μαίνεσθε; Ἐὰν δὲ πάντες προφητεύωσιν, εἰσέλθῃ δέ τις ἄπιστος ἢ ἰδιώτης, ἐλέγχεται ὑπὸ πάντων, ἀνακρίνεται ὑπὸ πάντων, καὶ οὕτως τὰ κρυπτὰ τῆς καρδίας αὐτοῦ φανερὰ γίνεται, καὶ οὕτως πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον, προσκυνήσει τῷ θεῷ, ἀπαγγέλλων, ὅτι ὁ θεὸς ὄντως ἐν ὑμῖν ἐστι. Τί οὖν ἐστιν ἀδελφοί; ὅταν συνέρχησθε, ἕκαστος ὑμῶν ψαλμὸν ἔχει, διδαχὴν ἔχει, γλῶσσαν ἔχει, ἀποκάλυψιν ἔχει, ἑρμηνείαν

horum mutum. Itaq; si nesciero uim uocis, ero ei qui loquitur barbarus, & qui loquitur, apud me barbarus. Itaq; & uos, quandoquidem sectatores estis spirituum, ad ædificationem ecclesiæ quærite, ut excellatis. Quapropter qui loquitur lingua, oret, ut interpretet. Nam si orem lingua, spiritus meus orat, at mens mea fructu uacat. Quid igitur est? Orabo spiritu, sed orabo & mente. Canam spiritu, sed canam & mente. Alioqui si benedixeris spiritu, is qui implet locum indocti, quomodo dicturus est Amen, ad tuam gratiarũ actionem? Quandoquidem, quid dicas, nescit. Nam tu quidem bene gratias agis, uerum alius non ædificatur. Gratias ago deo meo, quod magis cũ omnes uos, linguis loquor. Sed in ecclesia uolo quinque uerba mente mea loqui, ut & alios instituam, potius cũ decem milia uerborũ lingua. Fratres, ne sitis pueri sensibus, sed malicia pueri sitis: sensibus uero perfecti sitis. In lege scriptum est: Varijs linguis & labijs uarijs loquar populo huic, & ne sic quidem audient me, dicit dñs. Itaq; linguæ signi uice sunt, nõ ijs qui credunt, sed incredulis: contra pphetia, nõ incredulis, sed credentibus. Ergo si conuenerit ecclesia tota in idem, & omnes linguis loquantur: ingrediantur autẽ indocti aut increduli, nõne dicent uos insanire? Quod si omẽs prophetetis, ingrediat autẽ incredulus aut indoctus, coarguit ab omnibus, dijudicatur ab oĩnib9: & sic occulta cordis eius manifesta fiunt, atq; ita procidens in faciem, adorabit deum, renuncians, quod deus reuera in uobis sit. Quid igitur est fratres? Quoties conuenitis, unusquisq; uestrum canticum habet, doctrinam habet, linguam habet, reuelationẽ habet,

Mulieres in ecclesia sileat

ἑρμηνείαν ἔχει. πάντα πρὸς οἰκοδομὴν γινέσθω, εἴτε γλώσσῃ τίς λαλεῖ, κατὰ δύο, ἢ τὸ πλεῖστον τριῶν, καὶ ἀνὰ μέρος, καὶ εἷς διερμηνευέτω. ἐὰν δὲ μὴ ᾖ διερμηνευτής, σιγάτω ἐν ἐκκλησίᾳ, ἑαυτῷ δὲ λαλείτω καὶ τῷ θεῷ.

ξ δ Προφῆται δὲ δύο ἢ τρεῖς λαλείτωσαν, καὶ οἱ ἄλλοι διακρινέτωσαν. ἐὰν δὲ ἄλλῳ ἀποκαλυφθῇ καθημένῳ, ὁ πρῶτος σιγάτω. δύνασθε γὰρ καθ' ἕνα πάντες προφητεύειν, ἵνα πάντες μανθάνωσι, καὶ πάντες παρακαλῶνται. καὶ πνεύματα προφητῶν προφήταις ὑποτάσσεται. οὐ γάρ ἐστιν ἀκαταστασίας ὁ θεός, ἀλλὰ εἰρήνης, ὡς ἐν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις τῶν ἁγίων.

ξ ε Αἱ γυναῖκες ὑμῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις σιγάτωσαν. οὐ γὰρ ἐπιτέτραπται αὐταῖς λαλεῖν, ἀλλὰ ὑποτάσσεσθαι, καθὼς καὶ ὁ νόμος λέγει. εἰ δέ τι μαθεῖν θέλουσιν, ἐν οἴκῳ τοὺς ἰδίους ἄνδρας ἐπερωτάτωσαν. αἰσχρὸν γάρ ἐστι γυναικὶ ἐν ἐκκλησίᾳ λαλεῖν. ἢ ἀφ' ὑμῶν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐξῆλθεν; ἢ εἰς ὑμᾶς μόνους κατήντησεν; εἴ τις δοκεῖ προφήτης εἶναι, ἢ πνευματικός, ἐπιγινωσκέτω ἃ γράφω ὑμῖν, ὅτι κυρίου εἰσὶν ἐντολαί. εἰ δέ τις ἀγνοεῖ, ἀγνοείτω. ὥστε ἀδελφοί, ζηλοῦτε τὸ προφητεύειν, καὶ τὸ λαλεῖν γλώσσαις μὴ κωλύετε. πάντα εὐσχημόνως, καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω.

ξ ς Γνωρίζω δὲ ὑμῖν ἀδελφοὶ τὸ εὐαγγέλιον, ὃ εὐηγγελισάμην ὑμῖν, ὃ καὶ παρελάβετε, ἐν ᾧ καὶ ἑστήκατε, δι' οὗ καὶ σώζεσθε, τίνι λόγῳ εὐηγγελισάμην ὑμῖν, εἰ κατέχετε, ἐκτὸς εἰ μὴ εἰκῇ ἐπιστεύσατε. παρέδωκα γὰρ ὑμῖν ἐν πρώτοις, ὃ καὶ παρέλαβον, ὅτι Χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, κατὰ τὰς γραφάς, καὶ ὅτι ἐτάφη, καὶ ὅτι ἐγήγερται τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, κατὰ τὰς γραφάς, καὶ ὅτι ὤφθη Κηφᾷ, εἶτα τοῖς δώδεκα, ἔπειτα ὤφθη ἐπάνω πεντακοσίοις ἀδελφοῖς ἐφάπαξ. ἐξ ὧν οἱ πλείους μένουσιν ἕως ἄρτι. τινὲς δὲ καὶ ἐκοιμήθησαν. ἔπειτα ὤφθη Ἰακώβῳ, εἶτα τοῖς ἀποστόλοις πᾶσιν. ἔσχατον δὲ πάντων, ὡσπερεὶ

interpretationē habet: oīnia ad ædificationē fiant. Siue lingua qs loquit̄, fiat p binos aut ad summū ternos, idq; uicissim, & un⁹ interpretet̄. Q; si nō sit interpres, taceat in ecclesia, cæterum sibi ipsi loquat̄ & deo. Prophetæ ꝟo duo aut tres loquant̄, & cæteri dijudicēt. Porrò si alij fuerit reuelatū assidēti, prior taceat. Potestis eī singulatim oēs ꝓphetare, ut oēs discant, & oīes cōsolationē accipiant, & spūs ꝓphetarū ꝓphetis subijciunt̄. Nō eī est confusionis autor deus, sed pacis, ut in oīb⁹ cōgregationib⁹ sctōrū. Mulieres uestræ in ecclesijs sileant. nec enim permissum ē illis ut loquant̄, sed ut subditæ sint. quēadmodū & lex dicit. Q; si quid discere uolunt, domi suos uiros interrogēt. Nā turpe est mulieri⁹ in cœtū loqui. An à uobis sermo dei ꝓfect⁹ est? An in uos solos incidit? Si quis uidetur ꝓpheta esse, aut spiritualis, agnoscat quæ scribo uobis, q; dñi sint præcepta. cæterū si quis ignorat, ignoret. Proinde fratres, ad id enitamini, ut prophetetis, & loqui linguis ne uetueritis. Omnia decenter, & scd'm ordinē fiant. Notū autē uobis xv facio fratres euangeliū, qd' euangelizaui uobis, qd' & accepistis, in quo & statis, per qd' & salutē cōsequimini, quo pacto annunciarim uobis, si tenetis, nisi frustra credidistis. Tradidi eī uobis in primis, quod & acceperam: qd' Christus mortuus fuerit pro peccatis nostris, secundū scripturas: & q; sepultus sit, & q; resurrexerit tertio die, secundū scripturas, & qd' uisus sit Cephæ, deinde duodecim illis, postea uisus est plusq; quingentis fratribus semel. Ex quibus plures manent ad hunc usq; diem. quidam autē & obdormierūt. Deinde uisus ē Iacobo, post apostolis omnibus. Postremo uero omniū, uelut

ὡσπερεὶ τῷ ἐκτρώματι ὤφθη κἀμοί. Ἐγὼ γάρ
εἰμὶ ὁ ἐλάχιστος τῶν ἀποστόλων, ὃς οὐκ εἰμὶ
ἱκανὸς καλεῖσθαι ἀπόστολος, διότι ἐδίωξα
τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ. Χάριτι δὲ θεοῦ εἰμι,
ὅ εἰμι. καὶ ἡ χάρις αὐτοῦ ἡ εἰς ἐμὲ, οὐ κενὴ
ἐγενήθη, ἀλλὰ περισσότερον αὐτῶν πάντων
ἐκοπίασα. οὐκ ἐγὼ δὲ, ἀλλὰ χάρις τοῦ θεοῦ,
ἡ σὺν ἐμοί. Εἴτε οὖν ἐγὼ, εἴτε ἐκεῖνοι, οὕ-
τως κηρύσσομεν, καὶ οὕτως ἐπιστεύσατε.
Εἰ δὲ Χριστὸς κηρύσσεται, ὅτι ἐκ νεκρῶν ἐγή-
γερται, πῶς λέγουσί τινες ἐν ὑμῖν, ὅτι ἀ-
νάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν; Εἰ δὲ ἀνάστασις νε-
κρῶν οὐκ ἔστιν, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται. εἰ δὲ
Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, κενὸν ἄρα τὸ κήρυ-
γμα ἡμῶν, κενὴ δὲ καὶ ἡ πίστις ὑμῶν. εὑρι-
σκόμεθα δὲ καὶ ψευδομάρτυρες τοῦ θεοῦ,
ὅτι ἐμαρτυρήσαμεν κατὰ τοῦ θεοῦ, ὅτι ἤγει-
ρε τὸν Χριστὸν, ὃν οὐκ ἤγειρεν, εἴπερ ἄρα νε-
κροὶ οὐκ ἐγείρονται. Εἰ γὰρ νεκροὶ οὐκ ἐγεί
ρονται, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται. Εἰ δὲ Χρι-
στὸς οὐκ ἐγήγερται, ματαία ἡ πίστις ὑμῶν.
ἔτι ἐστὲ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν. ἄρα καὶ
οἱ κοιμηθέντες ἐν Χριστῷ, ἀπώλοντο. Εἰ ἐν
τῇ ζωῇ ταύτῃ ἠλπικότες ἐσμὲν ἐν Χριστῷ μό-
νον, ἐλεεινότεροι πάντων ἀνθρώπων ἐσμέν.
Νυνὶ δὲ Χριστὸς ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, ἀπαρ-
χὴ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο. Ἐπειδὴ γὰρ
δι' ἀνθρώπου ὁ θάνατος, καὶ δι' ἀνθρώπου
ἀνάστασις νεκρῶν. ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ Ἀδὰμ
πάντες ἀποθνήσκουσιν, οὕτως καὶ ἐν τῷ Χρι
στῷ πάντες ζωοποιηθήσονται. Ἕκαστος δὲ ἐν
τῷ ἰδίῳ τάγματι, ἀπαρχὴ Χριστός, ἔπειτα
οἱ τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ. εἶτα
τὸ τέλος, ὅταν παραδῷ τὴν βασιλείαν τῷ
θεῷ καὶ πατρὶ, ὅταν καταργήσῃ πᾶσαν
ἀρχὴν, καὶ πᾶσαν ἐξουσίαν, καὶ δύναμιν.
Δεῖ γὰρ αὐτὸν βασιλεύειν, ἄχρις οὗ ἂν θῇ πάν
τας τοὺς ἐχθροὺς ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. ἔ-
σχατος ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος.
πάντα γὰρ ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐ-
τοῦ. Ὅταν δὲ εἴπῃ, ὅτι πάντα ὑποτέτακται,
δῆλον ὅτι

uelut abortiuo uisus est & mihi. Ego enim sum minimus apostolorum: qui nō sum idoneus, ut dicar apostolus, propterea quod persecutus sim ecclesiam dei. sed gratia dei sum, id quod sum. Et gratia eius quæ profecta est in me, nō fuit inanis, sed copiosius cūctis illi omnes laboraui. non ego tñ, sed gratia dei, quæ mihi adest. Siue igitur ego, siue illi, sic prædicamus, & sic credidistis. Quod si Christus prædicatur à mortuis resurrexisse, quō dicunt quidā inter uos, nō esse resurrectionē mortuorū? Porrò si resurrectio mortuorū non est, ne Christus quidē resurrexit. Quòd si Christus non resurrexit, inanis uidelicet est prædicatio nostra, inanis autem est & fides uestra. Reperimur autē & falsi testes dei, quōm testati sumus de deo, quòd excitauerit Christū, quē nō excitauit, si uidelicet mortui non resurgunt: Etenim si mortui nō resurgūt, ne Christus quidē resurrexit. Quod si Christus nō resurrexit, superuacanea est fides uestra. adhuc estis in peccatis uestris. Igitur & qui obdormierūt in Christo, perierūt. Si in uita hac spem in Christo tantū fixā habemus, maxime miserabiles omniū hoīm sumus. Nunc autē Christus surrexit ex mortuis, primitiæ eorū qui dormierant, fuit. Postquam enim per hominē mors, etiā per hominē resurrectio mortuorū. Quēadmodū enim per Adam oēs moriuntur, ita & per Christū oēs uiuificabuntur. unusquisq; autē in proprio ordine: primitiæ Christus, deinde ij qui sunt Christi in aduentu ipsius: mox finis, cū tradiderit regnū deo & patri, cū aboleuerit omnē principatū, & omnē potestatē, ac uirtutē. Nā oportet eū regnare, donec posuerit omnes inimicos sub pedes suos. Nouissimus hostis aboletur mors. Nam omnia subiecit sub pedes illius. Atqui cum dicat, quod omnia subiecta sint,

Adam omnes, mortis auctor. Christus omnium uitæ auctor.

Donec sit, imperfectum.

palam est, excipiēdum eum, qui subiecit illi omnia. Cum autē subiecta fuerint illi omnia, tunc & ipse filius subijciet ei, qui illi subiecit omnia, ut sit deus omnia in omnibus. Alioqui quid facient ij, qui baptizantur p mortuis? si omnino mortui nō resurgunt? Cur & baptizant p illis? Quid & nos periclitamur omni tēpore? Indies morior, per nostram gloriationē, quā habeo in Christo Iesu dño nostro. Si sec'm hominē, cū bestijs depugnaui Ephesi, quæ mihi utilitas, si mortui non resurgūt? Edam⁹ & bibam⁹, cras em̄ morimur. Ne decipiamini. Mores bonos colloquia corrumpunt mala. Expergiscimini iuste, & ne peccetis. Nam ignoratio nem dei nónulli habent. Ad pudorē uobis loquor. At dicet aliquis: Quō resurgent mortui? Quali aūt corpore ueniēt? Stulte. Tu qd' seminas, nō uiuificat', nisi mortuū fuerit. Et hoc qd' seminas, nō corpus, qd' nascet', seminas, sed nudū granū, exēpli causa, tritici, aut alicuius ex cæteris. Sed deus illi dat corpus ut uoluit, & unicuiq; seminū suū corpus. Nō oīs caro, eadē caro: sed alia quidē caro hoīm, alia uero caro pecorū, alia ẏo pisciū, alia ẏo uolucriū. Et sunt corpora cœlestia, & sunt corpa terrestria. Vex alia quidē cœlestiū gloria, alia uero terrestriū, alia gloria solis, & alia gloria lunæ, & alia gloria stellarum. Stella siq dē à stella differt in gloria. Sic & resurrectio mortuorū. Seminat' in corruptiōe, resurgit in incorruptibilitate. seminat' in ignominia, resurgit in gloria, seminat' in infirmitate, resurgit in potentia. Seminat' corp⁹ aiale, resurgit corpus spūale. Est corp⁹ aiale, & est corp⁹ spūale. quēadmodū & scriptū est: Factus est primus homo Adā in animā uiuentē, extremus Adā in spm̄ uiuificantē. At nō primum,

ἡλονότι, ἐκτὸς τοῦ ὑποτάξαντος αὐτῷ τὰ πάντα. ὅταν δὲ ὑποταγῇ αὐτῷ τὰ πάντα, τότε καὶ αὐτὸς ὁ υἱὸς ὑποταγήσεται, τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα, ἵνα ᾖ ὁ θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσιν. Ἐπεὶ τί ποιήσουσιν, οἱ βαπτιζόμενοι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν, εἰ ὅλως νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται; τί καὶ βαπτίζονται ὑπὲρ τῶν νεκρῶν; τί καὶ ἡμεῖς κινδυνεύομεν πᾶσαν ὥραν; καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκω, νὴ τὴν ὑμετέραν καύχησιν, ἣν ἔχω ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν. Εἰ κατὰ ἄνθρωπον ἐθηριομάχησα ἐν Ἐφέσῳ, τί μοι τὸ ὄφελος, εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται; φάγωμεν καὶ πίωμεν, αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν. μὴ πλανᾶσθε. φθείρουσιν ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί. ἐκνήψατε δικαίως, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε. Ἀγνωσίαν γὰρ θεοῦ τινες ἔχουσι. πρὸς ἐντροπὴν ὑμῖν λέγω. ἀλλ' ἐρεῖ τις. πῶς ἐγείρονται οἱ νεκροί; ποίῳ δὲ σώματι ἔρχονται; ἄφρον. Σὺ ὃ σπείρεις οὐ ζωοποιεῖται, ἐὰν μὴ ἀποθάνῃ. καὶ ὃ σπείρεις, οὐ τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον σπείρεις, ἀλλὰ γυμνὸν κόκκον, εἰ τύχοι, σίτου, ἢ τινος τῶν λοιπῶν. ὁ δὲ θεὸς αὐτῷ δίδωσι σῶμα, καθὼς ἠθέλησε, καὶ ἑκάστῳ τῶν σπερμάτων τὸ ἴδιον σῶμα. οὐ πᾶσα σὰρξ, ἡ αὐτὴ σὰρξ, ἀλλὰ ἄλλη μὲν σὰρξ ἀνθρώπων, ἄλλη δὲ σὰρξ κτηνῶν, ἄλλη δὲ ἰχθύων, ἄλλη δὲ πτηνῶν. καὶ σώματα ἐπουράνια, καὶ σώματα ἐπίγεια. ἀλλ' ἑτέρα μὲν ἡ τῶν ἐπουρανίων δόξα, ἑτέρα δὲ ἡ τῶν ἐπιγείων, ἄλλη δόξα ἡλίου, καὶ ἄλλη δόξα σελήνης, καὶ ἄλλη δόξα ἀστέρων. ἀστὴρ γὰρ ἀστέρος διαφέρει ἐν δόξῃ, οὕτως καὶ ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν. σπείρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ. σπείρεται ἐν ἀτιμίᾳ, ἐγείρεται ἐν δόξῃ. σπείρεται ἐν ἀσθενείᾳ, ἐγείρεται ἐν δυνάμει. σπείρεται σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν. ἔστι σῶμα ψυχικόν, καὶ ἔστι σῶμα πνευματικόν. οὕτως καὶ γέγραπται. Ἐγένετο ὁ πρῶτος ἄνθρωπος Ἀδὰμ εἰς ψυχὴν ζῶσαν, ὁ ἔσχατος Ἀδὰμ εἰς πνεῦμα ζωοποιοῦν. ἀλλ' οὐ πρῶτον

τον τὸ πνευματικόν, ἀλλὰ τὸ ψυχικόν, ἔπειτα τὸ πνευματικόν. ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκός. ὁ δεύτερος ἄνθρωπος, ὁ κύριος ἐξ οὐρανοῦ. οἷος ὁ χοϊκός, τοιοῦτοι καὶ οἱ χοϊκοί. καὶ οἷος ὁ ἐπουράνιος, τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐπουράνιοι. καὶ καθὼς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, φορέσομεν καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου. τοῦτο δέ φημι ἀδελφοί, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα βασιλείαν θεοῦ κληρονομῆσαι οὐ δύνανται. οὐδὲ ἡ φθορὰ τὴν ἀφθαρσίαν κληρονομεῖ. ἰδοὺ μυστήριον ὑμῖν λέγω. πάντες μὲν οὐ κοιμηθησόμεθα, πάντες δὲ ἀλλαγησόμεθα, ἐν ἀτόμῳ, ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, ἐν τῇ ἐσχάτῃ σάλπιγγι. σαλπίσει γάρ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐγερθήσονται ἄφθαρτοι, καὶ ἡμεῖς ἀλλαγησόμεθα. δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν. ὅταν δὲ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσηται ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσηται ἀθανασίαν, τότε γενήσεται ὁ λόγος ὁ γεγραμμένος. κατεπόθη ὁ θάνατος εἰς νῖκος. ποῦ σου θάνατε τὸ κέντρον; ποῦ σου ᾅδη τὸ νῖκος; τὸ δὲ κέντρον τοῦ θανάτου, ἡ ἁμαρτία. ἡ δὲ δύναμις τῆς ἁμαρτίας, ὁ νόμος. τῷ δὲ θεῷ χάρις, τῷ διδόντι ἡμῖν τὸ νῖκος, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. ὥστε ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ἑδραῖοι γίνεσθε, ἀμετακίνητοι, περισσεύοντες ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ κυρίου πάντοτε, εἰδότες, ὅτι ὁ κόπος ὑμῶν οὐκ ἔστι κενὸς ἐν κυρίῳ.

§ 3 Περὶ δὲ τῆς λογίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους, ὥσπερ διέταξα ταῖς ἐκκλησίαις τῆς γαλατίας, οὕτως καὶ ὑμεῖς ποιήσατε. κατὰ μίαν σαββάτων, ἕκαστος ὑμῶν παρ ἑαυτῷ τι θησαυρίζων ὅτι ἂν εὐοδῶται, ἵνα μὴ ὅταν ἔλθω, τότε λογίαι γίνωνται. ὅταν δὲ παραγένωμαι, οὓς ἐὰν δοκιμάσητε διὰ ἐπιστολῶν, τούτους πέμψω ἀπενεγκεῖν τὴν χάριν ὑμῶν εἰς ἱερουσαλήμ. ἐὰν δὲ ᾖ ἄξιον τοῦ κἀμὲ πορεύεσθαι, σὺν ἐμοὶ πορεύσονται. ἐλεύσομαι δὲ πρὸς ὑμᾶς, ὅταν μακεδονίαν διέλθω.

μακεδονίαν

mum, quod ſpirituale, ſed qđ animale, deinde qđ ſpirituale. Primus homo de terra terrenus. ſecundus homo, ipſe dñs de cœlo. Qualis terrenus ille, tales & hi qui terreni ſunt. Et qualis ille cœleſtis, tales & ij qui cœleſtes ſunt. Et quēadmodū geſtauim⁹ imaginē terreni, geſtabim⁹ & imaginē cœleſtis. Hoc autē dico fratres, qꝓ caro & ſanguis regni dei hæreditatem cōſequi non poſſunt. Neqꝫ corruptio incorruptibilitatis hæreditatē accipit. Ecce myſteriū uobis dico: Non omnes quidē dormiemus, omnes tñ immutabimur, in puncto tēporis, in momēto oculi, per extremam tubam. Canet enim, & mortui reſurgēt incorruptibiles, & nos immutabimur. Oportet em̄ corruptibile hoc induere incorruptibilitatē, & mortale hoc induere immortalitatē. Cum autē corruptibile hoc induerit incorruptibilitatē: & mortale hoc induerit immortalitatē, tūc fiet ſermo qui ſcriptus eſt: Abſorpta eſt mors in uictoriā. Vbi tuus mors aculeꝰ? ubi tua inferne uictoria? Aculeꝰ aūt mortis, peccatū: potentia uero peccati, lex. ſed deo gratia, qui dedit nobis uictoriā, per dñm noſtrū Ieſum Chriſtum. Itaqꝫ fratres mei dilecti, ſtabiles ſitis, immobiles, abundantes in opere dñi ſemper, cū ſciatis, qꝫ labor ueſter nō eſt inanis in dño.

Cæterū de collatione in ſanctos, quēadmodū ordinaui eccleſijs Galatiæ, ita & uos facite. In una ſabbatorum unuſquiſqꝫ ueſtrū apud ſeſe ponat, recodens quicqd cōmodū fuerit: ne cū uenero, tūc collatiōes fiant. Vbi uenero autē, quoſcunqꝫ ꝓbaueritis per epiſtolas, hos mittam ut perferant munificētiā ueſtrā Hieroſolymā. Qꝫ ſi fuerit operæpretiū, ut & ipſe proficiſcar, mecū proficiſcent. Veniā autē ad uos, cum Macedoniā tranſiero.

μακεδονίαν γὰρ διέρχομαι. πρὸς ὑμᾶς δὲ τυχὸν παραμενῶ, ἢ καὶ παραχειμάσω, ἵνα ὑμεῖς με προπέμψητε, οὗ ἐὰν πορεύωμαι. οὐ θέλω γὰρ ὑμᾶς ἄρτι ἐν παρόδῳ ἰδεῖν, ἐλπίζω δὲ χρόνον τινὰ ἐπιμεῖναι πρὸς ὑμᾶς, ἐὰν ὁ κύριος ἐπιτρέπῃ. Επιμενῶ δὲ ἐν ἐφέσῳ ἕως τῆς πεντηκοστῆς. θύρα γάρ μοι ἀνέῳγε μεγάλη καὶ ἐνεργὴς, καὶ ἀντικείμενοι πολλοί. ἐὰν δὲ ἔλθῃ τιμόθεος, βλέπετε ἵνα ἀφόβως γένηται πρὸς ὑμᾶς. τὸ γὰρ ἔργον κυρίου ἐργάζεται, ὡς κἀγὼ. μή τις οὖν αὐτὸν ἐξουθενήσῃ, προπέμψατε δὲ αὐτὸν ἐν εἰρήνῃ, ἵνα ἔλθῃ πρός με. ἐκδέχομαι γὰρ αὐτὸν μετὰ τῶν ἀδελφῶν. περὶ δὲ ἀπολλῶ τοῦ ἀδελφοῦ. πολλὰ παρεκάλεσα αὐτὸν, ἵνα ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς μετὰ τῶν ἀδελφῶν. καὶ πάντως οὐκ ἦν θέλημα, ἵνα νῦν ἔλθῃ. ἐλεύσεται δέ, ὅταν εὐκαιρήσῃ. γρηγορεῖτε, στήκετε ἐν τῇ πίστει, ἀνδρίζεσθε, κραταιοῦσθε. πάντα ὑμῶν ἐν ἀγάπῃ γινέσθω. παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, οἴδατε τὴν οἰκίαν στεφανᾶ, ὅτι ἐστὶν ἀπαρχὴ τῆς ἀχαΐας, καὶ εἰς διακονίαν τοῖς ἁγίοις ἔταξαν ἑαυτούς, ἵνα καὶ ὑμεῖς ὑποτάσσησθε τοῖς τοιούτοις, καὶ παντὶ τῷ συνεργοῦντι καὶ κοπιῶντι. χαίρω δὲ ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ στεφανᾶ, καὶ φουρτουνάτου, καὶ ἀχαϊκοῦ, ὅτι τὸ ὑμῶν ὑστέρημα, οὗτοι ἀνεπλήρωσαν. ἀνέπαυσαν γὰρ τὸ ἐμὸν πνεῦμα, καὶ τὸ ὑμῶν. Επιγινώσκετε οὖν τοὺς τοιούτους. Ασπάζονται ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι τῆς ἀσίας. Ασπάζονται ὑμᾶς ἐν κυρίῳ πολλὰ Ακύλας καὶ πρίσκιλλα, σὺν τῇ κατ' οἶκον αὐτῶν ἐκκλησίᾳ. Ασπάζονται ὑμᾶς οἱ ἀδελφοὶ πάντες. ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ. ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ παύλου. Εἴ τις οὐ φιλεῖ τὸν κύριον ΙΗΣΟΥΝ χριστὸν, ἤτω ἀνάθεμα, μαραναθά. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ΙΗΣΟΥ χριστοῦ μεθ' ὑμῶν. ἡ ἀγάπη μου μετὰ πάντων ὑμῶν ἐν χριστῷ ΙΗΣΟΥ. ἀμήν.

Πρὸς κορινθίους πρώτη.

Εγράφη ἀπὸ φιλίππων διὰ στεφανᾶ καὶ φουρτουνάτου, καὶ ἀχαϊκοῦ, καὶ τιμοθέου.

Υπόθεσις

Macedoniã em pertrãsitur⁹ sum. Apud uos autẽ forte permanebo, aut etiam hybernabo, ut uos me deducatis quocunq; profíciscar. Nolo em uos nunc in trãscursu uidere, sed spero tẽpus aliquantũ manserum me apud uos, si dom⁹ permiserit. Cõmorabor autẽ Ephesi, usq; ad diem quinquagesimũ. Nã hostiũ mihi apertũ est magnũ, & efficax, & aduersarij multi. Q; si uenerit Timothe⁹, uidete ut absq; metu sit apud uos. opus em dñi operat, quẽadmodũ & ego. Ne quis igitur eum spernat, sed psequamini eum cũ pace, ut ueniat ad me. Expecto em illũ cũ fratribus. Porrò de Apollo fratre: Multũ hortatus sum illũ, ut iret ad uos cũ fratrib⁹, & omnino non erat uoluntas nunc eundi. Venturus est autẽ, cũ opportunitatẽ erit nactus. Vigilate, state in fide, uiriliter agite, estote fortes. Omnia uobis cum charitate fiant. Obsecro autẽ uos fratres: Nostis familiam Stephanæ, esse primitias Achaiæ, & qd in ministeriũ sanctis ordinarunt seipsos, ut & uos subditi sitis talibus, & omni adiuuanti & laborãti. Gaudeo uero de aduẽtu Stephanæ & Fortunati & Achaici: qm id quod mihi deerat uestri, hi suppleuerũt. Refocillauerũt em spiritũ meum ac uestrũ. Agnoscite itaq; huiusmodi. Salutant uos ecclesiæ Asiæ. Salutant uos in dño multũm Aquila & Priscilla, cum ea quæ in domo est ipsorũ ecclesia. Salutant uos fratres omes. Salutate inuicẽ osculo sancto. Salutatio mea manu Pauli. Si qs nõ diligit dñm Iesum Christũ, sit anathema maran atha. Gratia dñi Iesu Christi sit uobiscũ. Dilectio mea cũ oib⁹ uobis in Christo Iesu. Amẽ.

Ad Corinthios prior.

Missa fuit è Philippis, per Stephanam & Fortunatũ, & Achaicũ, & Timotheũ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΑΥΤΗ ἐπιστέλλει ἀπὸ μακεδονίας. ἡ δὲ προφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. δεξάμενοι κορίνθιοι τὴν προτέραν ἐπιστολὴν, κατενύγησαν ἐπὶ τῇ ἁμαρτίᾳ τοῦ λαβόντος τὴν μητρυιάν, καὶ ἐλυπήθησαν δὲ, ὡς περιδόντες τὸ τοιοῦτον ἁμάρτημα. εἶτα ὑφηρπάζοντο ὑπό τινων, τῶν καὶ τὰς προφάσεις τῶν χισμάτων ποιούντων, ὥστε παρακαθέζεσθαι τῷ γράμματι τοῦ νόμου, καὶ ἀδιάφορον ἡγεῖσθαι τὴν πρὸς τὸν χριστὸν χάριν, ἢ μᾶλλον προσέχειν τοῖς ἐν προσώπῳ καυχωμένοις. ἦσαν δὲ καὶ περὶ τὸν λογίαν, οἱ εἰς τοὺς ἁγίους φροντίζοντες καλῶς. πρὸς ταῦτα οὖν ἀντιγράφει ὁ ἀπόστολος. καὶ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται τοὺς ἐκβαλόντας τὸν παρανομήσαντα. ἔπειτα παρῃτήσασιν αὐτοῖς καθικετεύει, καὶ μετανοήσαντα ἐκεῖνον κελεύει δεχθῆναι. ἐν αὐτῇ δὲ διδάσκει περὶ τοῦ νόμου, διαιρῶν τὸ γράμμα τοῦ νόμου. καὶ δείκνυσιν, ὅτι οὐ δεῖ λαμβάνειν τὰ γράμματα μόνον τοῦ νόμου, ἀλλ᾽ ἐν αὐτῷ τῷ γράμματι τὴν διάνοιαν ἐρευνᾶν. οὐ γὰρ μόνον ῥῆμά ἐστιν ὁ νόμος, ἀλλ᾽ ἐν τοῖς ἔκτοῖς ὅτι καὶ ὁ νοῦς τοῦ πνεύματος. ἔπειτα ὅτι τὸ χριστοῦ ἐλθόντος, καινὴ κτίσις γέγονεν, καὶ οὐ δεῖ κατὰ τὸ παλαιὸν ζῆν, ἀλλ᾽ ὡς ἐν καινῇ κτίσει, ἐν πᾶσιν ἀνανεοῦσθαι, καὶ ἀργὸν εἶναι λοιπὸν τὴν περιτομήν. ἀποδέχεται ἢ αὐτοὺς καὶ περὶ τῆς διακονίας, καὶ προτρέπει αὐτὸν μᾶλλον πλεονάζειν. αἰτιῶμενος δὲ τοὺς ἐν προσώπῳ καυχωμένους, καταλέγει πάντα, ἅπερ πέπονθε διὰ τὸν κύριον, καὶ τὰς ὁπτασίας δὲ διηγεῖται, ἅσπερ ἑώρακεν, εἴς τε τὸν παράδεισον, καὶ εἰς τὸν τρίτον οὐρανὸν ἁρπαγείς. εἶτα παραγγείλας μὴ ἁμαρτάνειν, ἀλλὰ μετανοεῖν τοὺς ἁμαρτάνοντας ἐν εὐχαριστίᾳ, πλειοῖ τὴν ἐπιστολήν. ὅτι δὲ καὶ ταῦτα, ὁ πᾶς λόγος ὅτιν ἐν τῇ ἐπιστολῇ περί τε ἑαυτοῦ, καὶ περὶ κορινθίων, καὶ τῶν ψευδαποστόλων. καὶ ἐκ ταύτης τῆς ὑποθέσεως, πρόδηλον ἔστι τὰ τῆς χάριτος θεοῦ, καὶ περὶ ἀγαθῆς πολιτείας, καὶ τοῦ εὐσωβείστου, καὶ τοῦ ἐναγώνιου, καὶ τοῦ ἀφιλοχρήματου, καὶ περὶ τῆς μεταδοτικῆς ἀρετῆς, καὶ περὶ τῆς τῶν ψευδαποστόλων ἀλαζονείας καὶ πονηρίας.

IN SECVNDAM AD CORINTHIOS EPISTOLAM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

PRimum reddit causas Corinthijs,quare nō reuiserit illos,quemadmodum pollicitus est epistola superiore: prius quædā præfatus de suis afflictionibus,quas ob euangelium Christi perpetiebatur, ostendens in tantis malis deum sibi fuisse solatio. Mox reconciliat Corinthijs eum, quem superiori epistola iusserat tradi satanæ,ut amanter reciperēt castigatū,quem peccantē reiecerant.Hæc fermè cap.primo ac secundo. Deinde prædicat studium suum in euangelio prædicando, obiter taxans ac notans cæteros pseudapostolos, qui suo seruientes quæstui, suæ studentes gloriæ,nusquam non pelliciebant ad legem Mosaicam, quam Christo sic conabantur admiscere, quasi sine huius accessione non esset spes salutis. Itaque umbris legis Mosaicæ præfert euangelij lucem. subinde adhortans illos non ad ceremonias legis, sed ad conscientiam uitamque Christo dignam. testans interim qua syncritate prædicauerit euangelium Christi, quantumque malorum eius gratia perpessus sit spe præmij cœlestis.

Ad

Ad hæc indicat quibus in rebus sita sit potissimũ Christiana pietas. Hæc tractantur in calce cap. secundi,tertij,quarti, quinti,& principio sexti. Nam reliqua huius capitis parte,simulq; initio proximi hortatur illos, ut agnoscentes dignitatem & sanctitatem suæ professionis, modis omnibus abstineant ab inquinamentis ethnicorum,cum quibus nihil esset illis commune. Quarto loco lenit superioris reprehensionis acerbitatem, collaudans illorum obedientiam, quod epistolæ suæ, licet obiurgatrici,per omnia paruissent.gratulaturq; , quod is mœror tẽporarius summum gaudium utriq; pepererit, uelut cum ex amaro pharmaco consequitur gratissima sanitas. Quinto loco tum exemplo Macedonum,tum uarijs argumentis ac scripturarum testimonijs prouocat,ut pro sua quisq; facultate,proq; animi propensione conferat aliquid in subsidium sanctorũ,qui Hierosolymis agebant, memor hoc sibi mandatum à Petro.ad hoc negocij missо Tito cum altero collega, ut pleriq; putant, Luca.quos commendat Corinthijs.Hæc agit capi.octauo & nono.

Sexto, quos ante taxauit oblique, palam insectatur pseudapostolos, qui fastu ac supercilio dignitatem ac maiestatẽ apostolicam præ se ferebant,Paulum in contemptum uocantes uelut humilem:ut qui cerdonicam exercuerit,uelut imperitum, & infantem,ad hæc toties cæsum,ac uexatum iniurijs. Aduersus hos autoritatem suam asserit apud Corinthios,testans nusquam sibi deesse autoritatem ac potestatem apostolicam,sed qua nolit uti,grauandis alijs,quemadmodum cæteri, sed tantum ad commodum suorũ & Christi gloriam. Deinde præfatus ueniam stulticiæ, quod de se gloriosius quædam dicere cogeretur:primum æquat se summis apostolis:deinde præfert etiam,idq; multis nominibus,uel quod latius sparserit euangelij doctrinam,uel quod unus gratuito eam tradiderit, neq; per se neq; per suos grauans Achaicos,uel quod plura perpessus sit euangelij causa,q; illorum quisquam: ea sibi gloriæ uertens,ob quæ quibusdam uidebatur cõtemptior. Porrò sermonis imperitiam agnoscens modestiæ causa, rerum scientiam sibi uindicat, ne quid uel hic desyderent. Postremo, quoniam pseudapostoli fictis angelorum uisionibus sese uenditabant apud simplices, Paulus ueram & insignem adducit uisionem, se raptum in tertium usque cœlum,atque illic edoctum, quæ captum hominum excedant. Hæc ferè cap.decimo,undecimo, & duodecimo. Septimo, ne per pseudapostolos relaberentur in pristina uitia, testatur sibi in animo esse, inuisere illos: cum autoritate interminans,ne tales eos offendat,ut sui dissimilis esse cogatur,aut ne,sicut epistola sæuire coactus est,ita præsens quoque sæuire cogatur, quod ante hac non fecerit, cum suo iure potuisset. Hæc agit in calce capitis duodecimi,& cap. decimitertij. Græcorum inscriptiones testantur,hanc epistolam missam à Philippis per Titum & Lucam. Cæterum argumenta, quæ commoda breuitate habentur in Latinis codicibus, testantur,per eosdem missam è Troade. Nam huius loci meminit capite secundo.

FINIS.

ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΔΕΥΤΕΡΑ.

AD CORINTHIOS SECVNDA.

ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ, καὶ τιμόθεος ὁ ἀδελφός, τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ, τῇ οὔσῃ ἐν κορίνθῳ, σὺν τοῖς ἁγίοις πᾶσι, τοῖς οὖσιν ἐν ὅλῃ τῇ ἀχαΐᾳ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. εὐλογητὸς ὁ θεὸς, καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν, καὶ θεὸς πάσης παρακλήσεως, ὁ παρακαλῶν ἡμᾶς ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν, εἰς τὸ δύνασθαι ἡμᾶς παρακαλεῖν, τοὺς ἐν πάσῃ θλίψει διὰ τῆς παρακλήσεως, ἧς παρακαλούμεθα αὐτοὶ ὑπὸ τοῦ θεοῦ. ὅτι καθὼς περισσεύει τὰ παθήματα τοῦ χριστοῦ εἰς ἡμᾶς, οὕτως διὰ χριστοῦ περισσεύει, καὶ ἡ παράκλησις ἡμῶν. εἴτε δὲ θλιβόμεθα ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως, καὶ σωτηρίας, τῆς ἐνεργουμένης ἐν ὑπομονῇ τῶν αὐτῶν παθημάτων, ὧν καὶ ἡμεῖς πάσχομεν, εἴτε παρακαλούμεθα ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως καὶ σωτηρίας, τῆς ἐλπὶς ἡμῶν βεβαία ὑπὲρ ὑμῶν, εἰδότες, ὅτι ὥσπερ κοινωνοί ἐστε τῶν παθημάτων, οὕτως καὶ τῆς παρακλήσεως.

οὐ γὰρ θέλομεν ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοί, ὑπὲρ τῆς θλίψεως ἡμῶν, τῆς γενομένης ἡμῖν ἐν τῇ ἀσίᾳ, ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ἐβαρήθημεν ὑπὲρ δύναμιν, ὥστε ἐξαπορηθῆναι ἡμᾶς καὶ τοῦ ζῆν. ἀλλὰ αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς, τὸ ἀπόκριμα τοῦ θανάτου ἐσχήκαμεν, ἵνα μὴ πεποιθότες ὦμεν ἐφ' ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ

PAulus apostolus Iesu Christi per uoluntatē dei, ac Timotheus frater, congregationi dei, quæ est Corinthi, unà cum sanctis omnibus, qui sunt in tota Achaia. Gratia uobis & pax à deo patre nostro, & domino Iesu Christo. Benedictus deus, & pater domini nostri Iesu Christi, qui est pater misericordiarum, & deus omnis consolationis, consolans nos in omni afflictione nostra, in hoc, ut possimus consolari eos qui sunt in quauis afflictione, per consolationem, qua nosipsos consolatur deus. Quoniam sicut abundant afflictiones Christi in nobis, ita per Christum abundat & consolatio nostra. Siue autem affligimur pro uestri consolatione ac salute, quæ operatur in tolerantia earundem afflictionum, quas & nos patimur, siue consolationem accipimus pro uestri consolatione ac salute, spes etiam nostra firma est pro uobis, cum sciamus, quod quemadmodum participes estis afflictionum, sic futuri sitis & consolationis. Non enim uolumus uos ignorare fratres, de afflictione nostra, quæ nobis accidit in Asia, quoniā supra modum grauati fuimus supra uires, adeo ut desperauerimus etiam de uita. Quin ipsi in nobisipsis, sententiam mortis acceperamus, ne cōsideremus in nobisipsis, sed in deo qui

τοῦ ἐγείροντι τοὺς νεκροὺς, ὃς ἐκ τηλικούτου θανάτου ἐῤῥύσατο ἡμᾶς, καὶ ῥύεται. εἰς ὃν ἠλπίκαμεν, ὅτι καὶ ἔτι ῥύσεται, συνυπουργούντων καὶ ὑμῶν ὑπὲρ ἡμῶν τῇ δεήσει, ἵνα ἐκ πολλῶν προσώπων, τὸ εἰς ἡμᾶς χάρισμα, διὰ πολλῶν εὐχαριστηθῇ ὑπὲρ ἡμῶν. Ἡ γὰρ καύχησις ἡμῶν αὕτη ἐστὶ, τὸ μαρτύριον τῆς συνειδήσεως ἡμῶν, ὅτι ἐν ἁπλότητι καὶ εἰλικρινείᾳ θεοῦ, οὐκ ἐν σοφίᾳ σαρκικῇ, ἀλλ' ἐν χάριτι θεοῦ ἀνεστράφημεν ἐν τῷ κόσμῳ, περισσοτέρως δὲ πρὸς ὑμᾶς.

οὐ γὰρ ἄλλα γράφομεν ὑμῖν, ἀλλ' ἢ ἃ ἀναγινώσκετε, ἢ καὶ ἐπιγινώσκετε. ἐλπίζω δὲ, ὅτι καὶ ἕως τέλους ἐπιγνώσεσθε. καθὼς καὶ ἐπέγνωτε ἡμᾶς ἀπὸ μέρους, ὅτι καύχημα ὑμῶν ἐσμέν, καθάπερ καὶ ὑμεῖς ἡμῶν, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου ἰησοῦ. καὶ ταύτῃ τῇ πεποιθήσει ἐβουλόμην πρὸς ὑμᾶς ἐλθεῖν πρότερον, ἵνα δευτέραν χάριν ἔχητε, καὶ δι' ὑμῶν διελθεῖν εἰς μακεδονίαν, καὶ πάλιν ἀπὸ μακεδονίας ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς. καὶ ὑφ' ὑμῶν προπεμφθῆναι εἰς τὴν ἰουδαίαν. τοῦτο οὖν βουλευόμενος, μήτι ἄρα τῇ ἐλαφρίᾳ ἐχρησάμην; ἢ ἃ βουλεύομαι, κατὰ σάρκα βουλεύομαι; ἵνα ᾖ παρ' ἐμοὶ τὸ ναὶ, ναί. καὶ τὸ οὒ, οὔ. πιστὸς δὲ ὁ θεὸς, ὅτι ὁ λόγος ἡμῶν ὁ πρὸς ὑμᾶς οὐκ ἐγένετο ναὶ, καὶ οὔ. ὁ γὰρ τοῦ θεοῦ υἱὸς ἰησοῦς χριστὸς, ὁ ἐν ὑμῖν δι' ἡμῶν κηρυχθεὶς, δι' ἐμοῦ καὶ σιλουανοῦ καὶ τιμοθέου, οὐκ ἐγένετο ναὶ καὶ οὔ, ἀλλὰ ναὶ ἐν αὐτῷ γέγονεν. ὅσαι γὰρ ἐπαγγελίαι θεοῦ, ἐν αὐτῷ τὸ ναὶ, καὶ ἐν αὐτῷ τὸ ἀμήν, τῷ θεῷ πρὸς δόξαν δι' ἡμῶν. ὁ δὲ βεβαιῶν ἡμᾶς σὺν ὑμῖν εἰς χριστὸν, καὶ χρίσας ἡμᾶς, θεὸς, ὁ καὶ σφραγισάμενος ἡμᾶς, καὶ δοὺς τὸν ἀῤῥαβῶνα τοῦ πνεύματος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν.

ἐγὼ δὲ μάρτυρα τὸν θεὸν ἐπικαλοῦμαι ἐπὶ τὴν ἐμὴν ψυχὴν, ὅτι φειδόμενος ὑμῶν, οὐκέτι ἦλθον εἰς κόρινθον. οὐχ ὅτι κυριεύομεν ὑμῶν τῆς πίστεως, ἀλλὰ συνεργοί ἐσμεν

qui ad uitã ſuſcitat mortuos, qui ex tanta morte eripuit nos, & eripit: in q̃ ſpem fixam habemus, qd' & iam poſthac erepturus ſit, ſimul adiuuantibus & uobis, per deprecationẽ pro nobis, ut ex multis pſonis, p̃ dono in nos collato, p̃ multos gratiæ agant' p̃ nobis. Nã gloriatio noſtra hæc eſt, teſtimoniũ cõſciẽtiæ noſtræ, qd' cũ ſimplicitate & ſynceritate dei, non ſapiẽtia carnali, ſed per gratiã dei conuerſati fuerim⁹ in mũdo, abundantius autẽ erga uos. Nõ emi alia ſcribim⁹ uobis, q̃ quæ legitis, aut etiam agnoſcitis. Spero autẽ, qd' uſq; ad finẽ quoq; agnoſcetis, quẽadmodũ & agnouiſtis nos ex parte, qm̃ gloria ueſtra ſumus, quẽadmodũ & uos noſtra, in die dñi Ieſu. Et hac fiducia uolebam ad uos uenire prius, ut geminã apud uos inirem gratiã, & per uos pertranſire in Macedoniã, & rurſum à Macedonia uenire ad uos, ac à uobis deduci in Iudæam. Hoc igitur cũ in animo uerſarem, nuncubi leuitate ſum uſus? aut num quæ cogito, ſecundũ carnẽ cogito? Vt ſit apud me, qd' eſt etiã, etiã: & quod eſt non, non. Imò fidelis deus, qd' ſermo noſter erga uos, nõ fuit etiã, & nõ. Nam dei filiꝰ Ieſus Chriſtus, qui inter uos per nos prædicatus eſt, per me & Syluanũ ac Timotheum, non fuit etiam & non, ſed etiam per ipſum fuit. Quotquot emi ſunt promiſſiones dei, per ipſum ſunt etiam, & per ipſum amen, deo ad gloriam per nos. Porrò qui confirmat nos unà uobiſcum in Chriſtum: & qui unxit nos, deus eſt: qui etiam obſignauit nos, deditq; arram ſpiritus in cordibus noſtris. Ego uero teſtem deum inuoco in animã meam, qd' parcens uobis, nondũ uenerim Corinthũ, nõ qd' dominemur uobis nomine fidei, ſed adiutores ſumus gaudĩ

φῆ χαρᾶς ὑμῶν. τῇ γὰρ πίστει ἑστήκατε.

ε Ἐκρινα δὲ ἐμαυτῷ τοῦτο, τὸ μὴ πάλιν ἐλθεῖν ἐν λύπῃ πρὸς ὑμᾶς. Εἰ γὰρ ἐγὼ λυπῶ ὑμᾶς, καὶ τίς ἐστιν ὁ εὐφραίνων με, εἰ μὴ ὁ λυπούμενος ἐξ ἐμοῦ; καὶ ἔγραψα ὑμῖν τοῦτο αὐτό, ἵνα μὴ ἐλθὼν, λύπην ἔχω, ἀφ' ὧν ἔδει με χαίρειν. πεποιθὼς ἐπὶ πάντας ὑμᾶς, ὅτι ἡ ἐμὴ χαρὰ πάντων ὑμῶν ἐστιν. Ἐκ γὰρ πολλῆς θλίψεως, καὶ συνοχῆς καρδίας ἔγραψα ὑμῖν, διὰ πολλῶν δακρύων, οὐχ ἵνα λυπηθῆτε, ἀλλὰ τὴν ἀγάπην ἵνα γνῶτε, ἣν ἔχω περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς. Εἰ δέ τις λελύπηκεν, οὐκ ἐμὲ λελύπηκεν, ἀλλὰ ἀπὸ μέρους, ἵνα μὴ ἐπιβαρῶ πάντας ὑμᾶς. Ἱκανὸν τῷ τοιούτῳ ἡ ἐπιτιμία αὕτη, ἡ ὑπὸ τῶν πλειόνων· ὥστε τοὐναντίον μᾶλλον ὑμᾶς χαρίσασθαι, καὶ παρακαλέσαι, μήπως τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποθῇ ὁ τοιοῦτος. Διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς, κυρῶσαι εἰς αὐτὸν ἀγάπην. Εἰς τοῦτο γὰρ καὶ ἔγραψα, ἵνα γνῶ τὴν δοκιμὴν ὑμῶν, εἰ εἰς πάντα ὑπήκοοί ἐστε. ὯΙ δέ τι χαρίζεσθε, καὶ ἐγώ. καὶ γὰρ ἐγὼ εἴ τι κεχάρισμαι ᾧ κεχάρισμαι, δι' ὑμᾶς ἐν προσώπῳ Χριστοῦ, ἵνα μὴ πλεονεκτηθῶμεν ὑπὸ τοῦ σατανᾶ. οὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν.

5 Ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν Τρωάδα, εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, καὶ θύρας μοι ἀνεῳγμένης ἐν κυρίῳ, οὐκ ἔσχηκα ἄνεσιν τῷ πνεύματί μου, τῷ μὴ εὑρεῖν με Τίτον τὸν ἀδελφόν μου, ἀλλὰ ἀποταξάμενος αὐτοῖς, ἐξῆλθον εἰς Μακεδονίαν. Τῷ δὲ θεῷ χάρις, τῷ πάντοτε θριαμβεύοντι ἡμᾶς ἐν τῷ Χριστῷ, καὶ τὴν ὀσμὴν τῆς γνώσεως αὐτοῦ φανεροῦντι, δι' ἡμῶν ἐν παντὶ τόπῳ. ὅτι Χριστοῦ εὐωδία ἐσμὲν τῷ θεῷ, ἐν τοῖς σῳζομένοις, καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις. οἷς μὲν ὀσμὴ θανάτου, εἰς θάνατον. οἷς δὲ ὀσμὴ ζωῆς, εἰς ζωήν. καὶ πρὸς ταῦτα τίς ἱκανός; οὐ γάρ ἐσμεν ὡς οἱ πολλοὶ καπηλεύοντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ὡς ἐξ εἰλικρινείας, ἀλλ' ὡς

ἐκ

gaudiũ uestri. nã fide statis. Sed decreui 11
apud memetipm hoc, nõ iterũ cũ dolore
ad uos uenire. Nã si ego mœrore uos af-
ficiã, & qs est q exhilaret me, nisi is q mœ
rore afficitur ex me? Et scripsi uobis hoc
ipm: ne si uenissem ad uos, doloré caperé
ex his, ex qb9 oportebat me capere uolu
ptatẽ. fiduciã hanc habẽs erga uos oẽs, q
meũ gaudiũ oim uestrũ sit. Nã ex multa
afflictione & anxietate cordis scripsi uo-
bis, per multas lachrymas, nõ ut mœro-
re afficeremini, sed ut cognoscere tis chari
tatem, quã habeo abundanti9 erga uos.
Q si quis dolore affecit, non me dolore
affecit, sed ex parte, ne aggrauẽ omneis
uos. Sufficit istiusmodi homini increpa-
tio hæc, quæ facta est à plurib9. adeo ut
ediuerso magis cõdonare debeatis & cõ- Condonare, modo
solari: ne q modo fiat, ut imodico dolo- cõdonationes, ubi
re absorbeatur huiusmodi. Quapropter male ita verna
obsecro uos, efficite ut ualeat in illũ chari
tas. Nã & in hoc scripserã, ut cognoscerẽ
pbationẽ uestri, an ad oia obediẽtes si-
tis. Cui uero cõdonatis aliq d, & ego con-
dono. Nã & ego si qd cõdonaui, cui con-
donaui, ppter uos cõdonaui in cõspectu
Christi, ne occuparemur à satana. Non
em illi9 cogitatiões ignoram9. Cæterũ cũ
uenissem Troadẽ in euãgeliũ Christi, &
ostiũ mihi esset apertũ p dñm, nõ habui
relaxationẽ spũ meo, eo q nõ inuenissẽ
Titũ fratrẽ meũ, sed dimissis illis, abij in
Macedoniã. Deo aũt gra, q semp trium
phat p nos in Christo, & odorẽ noticiæ
suæ manifestat p nos in omni loco. Q m
Christi bona fragrãtia sum9 deo, in his q
salui fiunt, & in his qui pereũt, his quidẽ
odor mortis ad mortem: illis uero odor
uitæ ad uitam. Et ad hæc quis idoneus?
Nõ em sum9 ut pleriq; cauponantes uer
bũ dei, sed uelut ex synceritate, sed uelut

ἐκ θεοῦ, κατέναντι τοῦ θεοῦ, ἐν χριστῷ λαλοῦμεν.

3 Ἀρχόμεθα πάλιν ἑαυτοὺς συνιστάνειν. εἰ μὴ χρήζομεν ὡς τινες συστατικῶν ἐπιστολῶν πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐξ ὑμῶν συστατικῶν; η ἐπιστολὴ ἡμῶν, ὑμεῖς ἐστέ, ἐγγεγραμμένη ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, γινωσκομένη καὶ ἀναγινωσκομένη ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων, φανερούμενοι, ὅτι ἐστὲ ἐπιστολὴ χριστοῦ, διακονηθεῖσα, ὑφ' ἡμῶν ἐγγεγραμμένη, οὐ μέλανι, ἀλλὰ πνεύματι θεοῦ ζῶντος, οὐκ ἐν πλαξὶ λιθίναις, ἀλλ' ἐν πλαξὶ καρδίαις σαρκίναις.

4 Πεποίθησιν δὲ τοιαύτην ἔχομεν διὰ τοῦ χριστοῦ πρὸς τὸν θεόν, οὐχ ὅτι ἱκανοί ἐσμεν ἀφ' ἑαυτῶν λογίσασθαί τι ὡς ἐξ ἑαυτῶν, ἀλλ' ἡ ἱκανότης ἡμῶν ἐκ τοῦ θεοῦ. ὃς καὶ ἱκάνωσεν ἡμᾶς διακόνους καινῆς διαθήκης, οὐ γράμματος, ἀλλὰ πνεύματος. τὸ γὰρ γράμμα ἀποκτείνει, τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ. εἰ δὲ ἡ διακονία τοῦ θανάτου ἐν γράμμασιν, ἐντετυπωμένη ἐν λίθοις ἐγενήθη ἐν δόξῃ, ὥστε μὴ δύασθαι ἐνατενίσαι τοὺς υἱοὺς ἰσραὴλ εἰς τὸ πρόσωπον μωϋσέως, διὰ τὴν δόξαν τοῦ προσώπου αὐτοῦ τὴν καταργουμένην, πῶς οὐχὶ μᾶλλον ἡ διακονία τοῦ πνεύματος ἔσται ἐν δόξῃ; εἰ γὰρ ἡ διακονία τῆς κατακρίσεως δόξα, πολλῷ μᾶλλον περισσεύει ἡ διακονία τῆς δικαιοσύνης ἐν δόξῃ. καὶ γὰρ οὐδὲ δεδόξασται τὸ δεδοξασμένον ἐν τούτῳ τῷ μέρει, ἕνεκεν τῆς ὑπερβαλλούσης δόξης. εἰ γὰρ τὸ καταργούμενον, διὰ δόξης, πολλῷ μᾶλλον τὸ μένον, ἐν δόξῃ. ἔχοντες οὖν τοιαύτην ἐλπίδα, πολλῇ παῤῥησίᾳ χρώμεθα, καὶ οὐ καθάπερ μωϋσῆς ἐτίθει κάλυμμα ἐπὶ τὸ πρόσωπον ἑαυτοῦ, πρὸς τὸ μὴ ἀτενίσαι τοὺς υἱοὺς ἰσραὴλ εἰς τὸ τέλος τοῦ καταργουμένου. ἀλλ' ἐπωρώθη τὰ νοήματα αὐτῶν. ἄχρι γὰρ τῆς σήμερον τὸ αὐτὸ κάλυμμα ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῆς παλαιᾶς διαθήκης μένει, μὴ ἀνακαλυπτόμενον, ὅτι ἐν χριστῷ καταργεῖται.

ἀλλ'

ex deo in cõſpectu dei, per Chriſtum loquimur. Incipim⁹ rurſus noſipſos com III
mendare. Num egemus ut nõnulli, commendaticijs epiſtolis apud uos, aut à uobis commẽdaticijs? Epiſtola noſtra uos eſtis, inſcripta in cordib⁹ noſtris: quæ intelligitur & legitur ab omib⁹ hominib⁹, dum declaratis, q̃ eſtis epiſtola Chriſti, ſubminiſtrata, à nobis inſcripta, nõ atramento, ſed ſpiritu dei uiuẽtis, nõ in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carneis. Fiduciam autẽ huiuſmodi habemus per Chriſtum erga deum, non q̃d' idonei ſimus, ex nobiſipſis cogitare quicq̃, tanq̃ ex nobiſipſis: ſed omis idoneitas noſtra ex deo eſt, qui & idoneos fecit nos miniſtros noui teſtamenti, non literæ, ſed ſpiritus. Nam litera occidit, ſpiritus autem uiuificat. Quod ſi adminiſtratio mortis in literis, deformata in ſaxis, fuit in gloria, adeo ut non poſſent oculos intendere filij Iſraël in faciem Moyſi, propter gloriã uultus eius, quæ aboletur. cur non potius adminiſtratio ſpiritus erit in gloria? Nam ſi adminiſtratio condemnationis gloria, multo magis excellit adminiſtratio iuſticiæ in gloria. Quandoquidem ne glorificatum quidem fuit, quod glorificatũ eſt in hac parte, propter eminentem gloriam. Etenim ſi quod aboletur, fuit in gloria, multo magis id quod manet, eſt in gloria. Itaque cum habeamus huiuſmodi ſpem, multa libertate utamur: & non, quemadmodum Moyſes ponebat uelamen in facie ſua, ne intenderent filij Iſraël in finem eius quod abolebatur. Sed obcæcati ſunt ſenſus illorum. Nam uſque ad diem hodiernum, idem uelamen in lectione ueteris teſtamenti manet, nec tollitur uelum, quod per Chriſtum aboletur. Sed

ad

ἀλλ' ἕως σήμερον, ἡνίκα ἀναγινώσκεται μωσῆς, κάλυμμα ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν κεῖται. ἡνίκα δ' ἂν ἐπιστρέψῃ πρὸς κύριον, περιαιρεῖται τὸ κάλυμμα. ὁ δὲ κύριος τὸ πνεῦμά ἐστιν. οὗ δὲ τὸ πνεῦμα κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία. ἡμεῖς δὲ πάντες ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν κυρίου κατοπτριζόμενοι, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ κυρίου πνεύματος.

3 Διὰ τοῦτο ἔχοντες τὴν διακονίαν ταύτην, καθὼς ἠλεήθημεν, οὐκ ἐκκακοῦμεν, ἀλλ' ἀπειπάμεθα τὰ κρυπτὰ τῆς αἰσχύνης, μὴ περιπατοῦντες ἐν πανουργίᾳ, μηδὲ δολοῦντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τῇ φανερώσει τῆς ἀληθείας, συνιστῶντες ἑαυτοὺς πρὸς πᾶσαν συνείδησιν ἀνθρώπων, ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.

1 Εἰ δὲ καὶ ἔστι κεκαλυμμένον τὸ εὐαγγέλιον ἡμῶν, ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις ἐστὶ κεκαλυμμένον, ἐν οἷς ὁ θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου ἐτύφλωσε τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων, εἰς τὸ μὴ αὐγάσαι αὐτοῖς τὸν φωτισμὸν τοῦ εὐαγγελίου τῆς δόξης τοῦ χριστοῦ, ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ θεοῦ. οὐ γὰρ ἑαυτοὺς κηρύσσομεν, ἀλλὰ χριστὸν ἰησοῦν κύριον, ἑαυτοὺς δὲ δούλους ὑμῶν διὰ ἰησοῦν. ὅτι ὁ θεὸς, ὁ εἰπὼν ἐκ σκότους φῶς λάμψαι, ὃς ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, πρὸς φωτισμὸν τῆς γνώσεως, τῆς δόξης τοῦ θεοῦ ἐν προσώπῳ ἰησοῦ χριστοῦ. ἔχομεν δὲ τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσιν, ἵνα ἡ ὑπερβολὴ τῆς δυνάμεως ᾖ τοῦ θεοῦ, καὶ μὴ ἐξ ἡμῶν, ἐν παντὶ θλιβόμενοι, ἀλλ' οὐ στενοχωρούμενοι. ἀπορούμενοι, ἀλλ' οὐκ ἐξαπορούμενοι. διωκόμενοι, ἀλλ' οὐκ ἐγκαταλειπόμενοι. καταβαλλόμενοι, ἀλλ' οὐκ ἀπολλύμενοι. πάντοτε τὴν νέκρωσιν τοῦ κυρίου ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι περιφέροντες, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι ἡμῶν φανερωθῇ.

1α Ἀεὶ γὰρ ἡμεῖς οἱ ζῶντες, εἰς θάνατον παραδιδόμεθα

ad hunc usq; diem, cum legitur Moses, uelamen cordibus illorum impositum est. At ubi conuersi fuerint ad dominũ, tolletur uelamen. Dominus autem spiritus est. Porrò ubi spiritus domini, ibi libertas. Nos autem omnes retecta facie, gloriam domini in speculo repræsentantes, ad eandem imaginem transformamur à gloria in gloriam, tanquam à domini spiritu. Propterea cũ ministerium hoc habeamus, ut nostri misertus est deus, haud degeneramus, sed reiecimus occultamenta dedecoris, non uersantes per astutiam, neque dolo tractantes uerbum dei, sed manifestatione ueritatis; commendantes nosipsos apud omnem conscientiam hominum, in conspectu dei. Quod si adhuc uelatum est euangelium nostrum, in his qui pereunt, uelatum est: in quibus deus huius sæculi excæcauit sensus incredulorum; ne illucesceret illis lumen euangelij, gloriæ Christi, qui est imago dei. Non enim nosipsos prædicamus, sed Christum Iesum dominum: nos autem seruos uestros propter Iesum. Quoniam deus est, qui iussit è tenebris lucem illucescere, qui luxit in cordibus nostris; ad illuminationem cognitionis gloriæ dei, in facie Iesu Christi. Habemus autem thesaurum hunc in testaceis uasculis, ut uirtutis eminentia sit dei, & non ex nobis, dum in omnibus premimur, at non anxij reddimur. laboramus, at non destituimur. persecutionem patimur, at non in ea deserimur. deijcimur, at non perimus. semper mortificationem domini Iesu in corpore circumferentes, ut & uita Iesu in corpore nostro manifestetur. Semper enim nos qui uiuimus, in mortem tradimur

IIII

παραδιδόμεθα διὰ ιησοῦν, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ
του ιησοῦ φανερωθῇ ἐν τῇ θνητῇ σαρκὶ ἡμῶν.
ὥστε ὁ μὲν θάνατος ἐν ἡμῖν ἐνεργεῖται, ἡ
δὲ ζωὴ ἐν ὑμῖν. ἔχοντες δὲ τὸ αὐτὸ πνεῦ-
μα τῆς πίστεως, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἐ-
πίστευσα, διὸ ἐλάλησα. καὶ ἡμεῖς πιστεύο-
μεν, διὸ καὶ λαλοῦμεν, εἰδότες, ὅτι ὁ ἐγεί-
ρας τὸν κύριον ιησοῦν, καὶ ἡμᾶς διὰ ιησοῦ
ἐγερεῖ, καὶ παραστήσει σὺν ὑμῖν. τὰ γὰρ πάν
τα δι' ὑμᾶς, ἵνα ἡ χάρις πλεονάσασα, διὰ
τῶν πλειόνων τὴν εὐχαριστίαν περισσεύσῃ
εἰς τὴν δόξαν του θεοῦ. διὸ οὐκ ἐκκακοῦ-
μεν, ἀλλ' εἰ καὶ ὁ ἔξω ἡμῶν ἄνθρωπος διαφ-
θείρεται, ἀλλ' ὁ ἔσωθεν ἀνακαινοῦται ἡ-
μέρᾳ καὶ ἡμέρᾳ. τὸ γὰρ παραυτίκα ἐλα-
φρὸν τῆς θλίψεως ἡμῶν καθ' ὑπερβολὴν, εἰς
ὑπερβολὴν αἰώνιον βάρος δόξης κατεργά
ζεται ἡμῖν, μὴ σκοποῦντων ἡμῶν τὰ βλε
πόμενα, ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα. τὰ γὰρ
βλεπόμενα πρόσκαιρα, τὰ δὲ μὴ βλεπό-
μενα, αἰώνια.

5 β οἴδαμεν γὰρ, ὅτι ἐὰν ἡ ἐπίγειος ἡ-
μῶν οἰκία του σκήνους καταλυθῇ, οἰκοδο-
μὴν ἐκ θεοῦ ἔχομεν, οἰκίαν ἀχειροποίη-
τον, αἰώνιον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. καὶ γὰρ ἐν
τούτῳ στενάζομεν, τὸ οἰκητήριον ἡμῶν τὸ ἐξ
οὐρανοῦ, ἐπενδύσασθαι ἐπιποθοῦντες. εἴ
γε καὶ ἐνδυσάμενοι, οὐ γυμνοὶ εὑρεθησόμε-
θα. καὶ γὰρ οἱ ὄντες ἐν τῷ σκήνει, στενά-
ζομεν βαρούμενοι, ἐπεὶ οὐ θέλομεν ἐκ
δύσασθαι, ἀλλ' ἐπενδύσασθαι, ἵνα κατα-
πoθῇ τὸ θνητὸν ὑπὸ τῆς ζωῆς. ὁ δὲ κατερ-
γασάμενος ἡμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, θεὸς, ὁ
καὶ δοὺς ἡμῖν τὸν ἀρραβῶνα του πνεύμα-
τος. θαῤῥοῦντες οὖν πάντοτε, καὶ εἰδότες,
ὅτι ἐνδημοῦντες ἐν τῷ σώματι, ἐκ-
δημοῦμεν ἀπὸ του κυρίου. διὰ πίστεως γὰρ πε
ριπατοῦμεν, οὐ διὰ εἴδους.

5 γ θαῤῥοῦμεν δὲ καὶ εὐδοκοῦμεν μᾶλλον ἐκ-
δημῆσαι ἐκ του σώματος, καὶ ἐνδημῆσαι
πρὸς τὸν κύριον. διὸ καὶ φιλοτιμούμεθα,

ἴστε

propter Iesum,ut & uita Iesu manifeste-
tur in mortali carne nostra. Itaque mors
quidem in nobis agit,uita uero in uobis.
Cæterũ cum habeamus eundem spiritũ
fidei,iuxta illud quod scriptum est: Cre-
didi,& ideo locutus sum.& nos credim⁹,
quapropter & loquimur,scientes,qđ qui
suscitauit dominũ Iesum, nos quoq; per
Iesum suscitabit,& constituet uobiscum.
Nam omnia propter uos,ut beneficium
quod exundauit,pluribus gratias agenti
bus,exuberet in gloriam dei. Propterea
non defatigamur,sed q̃uis externus ho-
mo noster corrumpitur, internus tamen
renouat in dies singulos. Nam momen
tanea leuitas afflictionis nostræ mire, su
pra modum æternũ pondus gloriæ pa-
rit nobis, dum non spectamus ea quæ
uidentur,sed ea quæ nõ uidentur. Nam
quæ uidentur, temporaria sunt: at quæ
non uidentur, æterna. Scimus enim, V
q̃ si terrenũ nostrum domicilium huius
tabernaculi destructum fuerit, ædifica-
tionem ex deo habemus,domiciliũ non
manufactum,æternum in cœlis. Nam in
hoc gemimus, domicilio nostro quod è
cœlo est,superindui desyderantes. Si ta-
men induti, non nudi reperiemur. Ete-
nim qui sumus in hoc tabernaculo, ge-
mimus onerati: propterea quod noli-
mus exui, sed superindui, ut absorbea-
tur mortalitas à uita. Porrò qui para-
uit nos in hoc ipsum,deus est: qui idem
dedit nobis arrabonem spiritus. Itaque
bono animo sumus semper, & scimus,
quod cum domi sumus in corpore,pere-
grinamur à deo. Per fidem enim ambu-
lamus non per speciem. Confidimus au-
tem & probamus magis, peregre abes-
se à corpore, & præsentes adesse apud
deum. Quapropter contendimus, siue

domi

εἴτε ἐξέστημεν, θεῷ· εἴτε σωφρονοῦμεν, ὑμῖν. ἡ γὰρ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ συνέχει ἡμᾶς, κρίναντας τοῦτο, ὅτι εἷς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἄρα οἱ πάντες ἀπέθανον, καὶ ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἵνα οἱ ζῶντες μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι. ὥστε ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ νῦν οὐδένα οἴδαμεν κατὰ σάρκα. εἰ δὲ καὶ ἐγνώκαμεν κατὰ σάρκα Χριστόν, ἀλλὰ νῦν οὐκ ἔτι γινώσκομεν.

15 Ὥστε εἴ τις ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις· τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονε καινὰ τὰ πάντα. τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ θεοῦ, τοῦ καταλλάξαντος ἡμᾶς ἑαυτῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ δόντος ἡμῖν τὴν διακονίαν τῆς καταλλαγῆς, ὡς ὅτι θεὸς ἦν ἐν Χριστῷ, κόσμον καταλλάσσων ἑαυτῷ, μὴ λογιζόμενος αὐτοῖς τὰ παραπτώματα αὐτῶν, καὶ θέμενος ἐν ἡμῖν τὸν λόγον τῆς καταλλαγῆς. ὑπὲρ Χριστοῦ οὖν πρεσβεύομεν, ὡς τοῦ θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν, δεόμεθα ὑπὲρ Χριστοῦ, καταλλάγητε τῷ θεῷ. τὸν γὰρ μὴ γνόντα ἁμαρτίαν, ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτίαν ἐποίησεν, ἵνα ἡμεῖς γινώμεθα δικαιοσύνη θεοῦ ἐν αὐτῷ.

13 Συνεργοῦντες δὲ καὶ παρακαλοῦμεν, μὴ εἰς κενὸν τὴν χάριν τοῦ θεοῦ δέξασθαι ὑμᾶς. λέγει γάρ, καιρῷ δεκτῷ ἐπήκουσά σου, καὶ

domi præsentes, siue foris peregre agentes, ut illi placeamus. Omnes enim nos manifestari oportet corā tribunali Christi, ut reportet unusquisq; ea quæ fiunt per corpus, iuxta id quod fecit, siue bonum, siue malum. Scientes igitur terrorē illum domini, suademus hominib⁹, deo uero manifesti sumus. Spero autem nos & in conscientijs uestris manifestos esse. Non enim iterū nosipsos cōmendamus uobis, sed occasionem damus uobis gloriandi de nobis, ut aliquid habeatis aduersus eos, qui in facie gloriantur, & non in corde. Nam siue insanimus, deo insanimus: siue sani sumus, uobis sani sum⁹. Charitas enim Christi constringit nos; iudicantes illud, quod si unus pro omnibus mortuus fuit, ergo omnes mortui fuerunt: & pro omnibus mortuus est, ut qui uiuunt, posthac non sibi uiuant, sed ei qui pro ipsis mortuus est & resurrexit. Itaque nos posthac neminem nouimus secundum carnem. Porrò etiamsi cognouimus Christum secundum carnē, nunc tamen non amplius nouimus. Proinde si quis est in Christo, noua creatura est. Vetera præterierūt, ecce noua facta sunt omnia. Omnia autē ex deo, qui reconcilia uit nos sibi per Iesum Christum, deditq; nobis ministeriū reconciliationis: quandoquidē deus erat in Christo, mundum reconcilians sibi, non imputans eis peccata sua, & posuit in nobis sermonē reconciliationis. Itaq; noīe Christi legatione fungimur: tanq; deo uos obsecrāte per nos, rogamus p Christo, reconciliemini deo: eum eū qui non nouit peccatū, p nobis peccatū fecit, ut nos efficeremur iustitia dei p illū. Quin & adiuuantes obsecrā VI
mus, ne in uacuū gratiam dei receperitis. Dicit em: In tpe accepto exaudiui te, &

ἐν ἡμέρᾳ σωτηρίας ἐβοήθησά σοι. ἰδοὺ νῦν καιρὸς εὐπρόσδεκτος, ἰδοὺ νῦν ἡμέρα σωτηρίας. μηδεμίαν ἐν μηδενὶ διδόντες προσκοπὴν, ἵνα μὴ μωμηθῇ ἡ διακονία, ἀλλ' ἐν παντὶ συνιστῶντες ἑαυτοὺς ὡς θεοῦ διάκονοι, ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, ἐν θλίψεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν στενοχωρίαις, ἐν πληγαῖς, ἐν φυλακαῖς, ἐν ἀκαταστασίαις, ἐν κόποις, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν νηστείαις, ἐν ἁγνότητι, ἐν γνώσει, ἐν μακροθυμίᾳ, ἐν χρηστότητι, ἐν πνεύματι ἁγίῳ, ἐν ἀγάπῃ ἀνυποκρίτῳ, ἐν λόγῳ ἀληθείας, ἐν δυνάμει θεοῦ, διὰ τῶν ὅπλων τῆς δικαιοσύνης τῶν δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν, διὰ δόξης καὶ ἀτιμίας, διὰ δυσφημίας καὶ εὐφημίας. ὡς πλάνοι, καὶ ἀληθεῖς. ὡς ἀγνοούμενοι, καὶ ἐπιγινωσκόμενοι. ὡς ἀποθνήσκοντες, καὶ ἰδοὺ ζῶμεν. ὡς παιδευόμενοι, καὶ μὴ θανατούμενοι. ὡς λυπούμενοι, ἀεὶ δὲ χαίροντες. ὡς πτωχοί, πολλοὺς δὲ πλουτίζοντες. ὡς μηδὲν ἔχοντες, καὶ πάντα κατέχοντες.

ι κ Τὸ στόμα ἡμῶν ἀνέῳγε πρὸς ὑμᾶς Κορίνθιοι. ἡ καρδία ἡμῶν πεπλάτυνται, οὐ στενοχωρεῖσθε ἐν ἡμῖν, στενοχωρεῖσθε δὲ ἐν τοῖς σπλάγχνοις ὑμῶν. τὴν δὲ αὐτὴν ἀντιμισθίαν ὡς τέκνοις λέγω. πλατύνθητε καὶ ὑμεῖς, μὴ γίνεσθε ἑτεροζυγοῦντες ἀπίστοις. τίς γὰρ μετοχὴ δικαιοσύνῃ καὶ ἀνομίᾳ; τίς δὲ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; τίς δὲ συμφώνησις Χριστῷ πρὸς Βελίαρ; ἢ τίς μερὶς πιστῷ μετὰ ἀπίστου; τίς δὲ συγκατάθεσις ναῷ θεοῦ μετὰ εἰδώλων; ὑμεῖς γὰρ ναὸς θεοῦ ἐσὲ ζῶντος, καθὼς εἶπεν ὁ θεός. ὅτι ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐμπεριπατήσω, καὶ ἔσομαι αὐτῶν θεός. καὶ αὐτοὶ ἔσονταί μοι λαός. διὸ ἐξέλθετε ἐκ μέσου αὐτῶν, καὶ ἀφορίσθητε, λέγει κύριος. καὶ ἀκαθάρτου μὴ ἅπτεσθε, κἀγὼ εἰσδέξομαι ὑμᾶς, καὶ ἔσομαι ὑμῖν εἰς πατέρα, καὶ ὑμεῖς ἔσεσθέ μοι εἰς υἱοὺς καὶ θυγατέρας, λέγει κύριος παντοκράτωρ.

ι ϛ Ταύτας οὖν ἔχοντες τὰς ἐπαγγελίας ἀγαπητοὶ

in die salutis succurri tibi. Ecce nunc tempus acceptum, ecce nunc dies salutis. Nequam usquam demus offensionē, ne reprehendatur ministerium, sed in omnibus cōmendemus nosipsos ut dei ministri, in tolerantia multa, in afflictionib⁹, in necessitatibus, in anxietatibus, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in uigilijs, in ieiunijs, in puritate, in scientia, in animi lenitate, in benignitate, in spiritu sancto, in charitate nō simulata, in sermone ueritatis, in potentia dei, per arma iusticiæ dextra ac sinistra, per gloriam & ignominiam, per conuicia & laudes, quasi impostores, & tamen ueraces. quasi ignoti, & tamē noti. quasi morientes, & ecce uiuimus. quasi correpti, & non occisi. quasi dolentes, semper tamen gaudentes. quasi pauperes, multos tamē ditantes. ut nihil habētes, & tamē omnia possidentes. Os nostrū apertū est ergā uos Corinthij. Cor nostrū dilatatū est. Non estis angusti in nobis, sed angusti estis in uisceribus uestris. Eandē autē remunerationē, ut filijs polliceor. Dilatemini & uos, ne ducatis iugum cum incredulis. Quod em̄ cōsortium iusticiæ cum iniusticia? aut quæ cōmunio luci cum tenebris? aut quæ cōcordia Christo cum Belial? aut quæ pars fideli cum infideli? aut quid conuenit tēplo dei cum simulacris? Nam uos templum estis dei uiuentis, quēadmodū dixit deus: Inhabitabo in illis, & inambulabo, & ero illorum deus: & ipsi erunt mihi populus. Quapropter exite de medio illorum, & separemini ab illis: dicit dñs. & immundū ne tetigeritis, & ego suscipiam uos, & ero uobis loco patris, & uos eritis mihi uice filiorū ac filiarum: dicit dominus omipotēs. Has igitur promissiones cum habeam⁹ cha- VII

rissimi,

γάπητοι, καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἐπιτελοῦντες ἁγιωσύνην ἐν φόβῳ θεοῦ. χωρήσατε ἡμᾶς. οὐδένα ἠδικήσαμεν, οὐδένα ἐφθείραμεν, οὐδένα ἐπλεονεκτήσαμεν. οὐ πρὸς κατάκρισιν λέγω. προείρηκα γὰρ, ὅτι ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἐστὲ εἰς τὸ συναποθανεῖν καὶ συζῆν.

κ Πολλή μοι παῤῥησία πρὸς ὑμᾶς, πολλή μοι καύχησις ὑπὲρ ὑμῶν. πεπλήρωμαι τῇ παρακλήσει, ὑπερπερισσεύομαι τῇ χαρᾷ ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν. καὶ γὰρ ἐλθόντων ἡμῶν εἰς μακεδονίαν, οὐδὲ μίαν ἔσχηκεν ἄνεσιν ἡ σὰρξ ἡμῶν, ἀλλ' ἐν παντὶ θλιβόμενοι. ἔξωθεν μάχαι, ἔσωθεν φόβοι. ἀλλ' ὁ παρακαλῶν τοὺς ταπεινοὺς, παρεκάλεσεν ἡμᾶς ὁ θεὸς ἐν τῇ παρουσίᾳ τίτου. οὐ μόνον δὲ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ παρακλήσει, ᾗ παρεκλήθη ἐφ' ὑμῖν, ἀναγγέλλων ἡμῖν τὴν ὑμῶν ἐπιπόθησιν, τὸν ὑμῶν ὀδυρμόν, τὸν ὑμῶν ζῆλον ὑπὲρ ἐμοῦ, ὥστέ με μᾶλλον χαρῆναι. ὅτι εἰ καὶ ἐλύπησα ὑμᾶς ἐν τῇ ἐπιστολῇ, οὐ μεταμέλομαι, εἰ καὶ μετεμελόμην. βλέπω γὰρ, ὅτι ἡ ἐπιστολὴ ἐκείνη, εἰ καὶ πρὸς ὥραν, ἐλύπησεν ὑμᾶς. νῦν χαίρω, οὐχ ὅτι ἐλυπήθητε, ἀλλ' ὅτι ἐλυπήθητε εἰς μετάνοιαν. ἐλυπήθητε γὰρ κατὰ θεὸν, ἵνα ἐν μηδενὶ ζημιωθῆτε ἐξ ἡμῶν. ἡ γὰρ κατὰ θεὸν λύπη, μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον κατεργάζετε, ἡ δὲ τοῦ κόσμου λύπη θάνατον κατεργάζεται. ἰδοὺ γὰρ αὐτὸ τοῦτο, τὸ κατὰ θεὸν λυπηθῆναι ὑμᾶς, πόσην κατειργάσατο ὑμῖν σπουδήν, ἀλλὰ ἀπολογίαν, ἀλλὰ ἀγανάκτησιν, ἀλλὰ φόβον, ἀλλὰ ἐπιπόθησιν, ἀλλὰ ζῆλον, ἀλλ' ἐκδίκησιν. ἐν παντὶ συνεστήσατε ἑαυτοὺς ἁγνοὺς εἶναι ἐν τῷ πράγματι. Ἄρα εἰ καὶ ἔγραψα ὑμῖν, οὐχ εἵνεκεν τοῦ ἀδικήσαντος, οὐδὲ εἵνεκεν τοῦ ἀδικηθέντος, ἀλλ' εἵνεκεν τοῦ φανερωθῆναι τὴν σπουδὴν ὑμῶν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. διὰ τοῦτο παρακεκλήμεθα ἐπὶ

rissimi, mūdem⁹ nosipsos ab om̄i inquinamēto carnis ac spūs, perficiētes sanctimoniā cū timore dei. Capaces estote nostri. neminē læsimus, neminē corrupim⁹, neminē fraudauim⁹. Nō hoc ad cōdēnationē uestri dico. Siquidē iam ante dixi uobis, q̄ in cordib⁹ nostris estis ad commoriendū & cōuiuendū. Multa mihi fiducia erga uos, multa mihi gloriatio de uobis, impletus sum consolatione, uehemēter exundo gaudio in om̄i afflictiōe nostra. Etem̄ cū uenissem⁹ in Macedoniam, nullā habuit relaxationē caro nostra, sed in om̄ib⁹ affligebamur. Foris pugnæ, intus terrores. Verū qui cōsolat' humiles, cōsolat⁹ est nos deus per aduentū Titi. Nō solū aūt ꝑ aduētū illi⁹, uerūetiā per cōsolationē, quā ille accepit de uobis, cū annunciaret nobis uestrū desyderiū, uestrū fletum, uestrū ꝓ me studiū, adeo ut magis gauisus fuerim. Nā etiāsi cōtristaui uos ꝑ epl'am, nō me pœnitet, q̄uis pœnituisset. Video nāq; q̄ epistola illa, tametsi ad tēp⁹, cōtristauit uos. nunc gaudeo, nō q̄ cōtristati fueritis, sed q̄ contristati sitis ad pœnitētiā. Nā cōtristati estis scd'm deū, sic ut nulla in re detrimēto sitis affecti ꝑ nos. Nā q scd'm deū est dolor, is pœnitētiā ad salutē haud pœnitendam parit: cōtra mundi dolor mortē adfert. Ecce em̄ istuc ip̄m, qd' scd'm deū contristati fuistis, q̄ntā in uobis genuit sollicitudinē, imò satisfactionē, imò indignationem, imò timorē, imò desyderiū, imò uindictā. Siquidē ubiq; cōmēdastis uosipsos, q̄ puri sitis in eo negocio. Proinde tametsi scripsi uobis, nō id feci ei⁹ causa qui læserat, nec eius causa qui læsus fuerat, sed ob id, ut palam fieret studium uestrum pro nobis apud uos in conspectu dei. Idcirco consolationē accepimus

ἐπὶ τῇ παρακλήσει ὑμῶν, περισσοτέρως δὲ μᾶλλον ἐχάρημεν ἐπὶ τῇ χαρᾷ τίτου, ὅτι ἀναπέπαυται τὸ πνεῦμα αὐτου ἀπὸ πάντων ὑμῶν. ὅτι εἴ τι αὐτῷ ὑπὲρ ὑμῶν κεκαύχημαι, οὐ κατῃσχύνθην, ἀλλ' ὡς πάντα ἐν ἀληθείᾳ ἐλαλήσαμεν ὑμῖν, οὕτω καὶ ἡ καύχησις ἡμῶν ἡ ἐπὶ τίτου, ἀλήθεια ἐγενήθη. καὶ τὰ σπλάγχνα αὐτου περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς ἐστιν, ἀναμιμνησκομένου τὴν πάντων ὑμῶν ὑπακοήν, ὡς μετὰ φόβου καὶ τρόμου ἐδέξασθε αὐτόν. χαίρω ὅτι ἐν παντὶ θαῤῥῶ ἐν ὑμῖν.

κ α γνωρίζομεν δὲ ὑμῖν ἀδελφοί, τὴν χάριν τοῦ θεοῦ, τὴν δεδομένην ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς μακεδονίας, ὅτι ἐν πολλῇ δοκιμῇ θλίψεως ἡ περισσεία τῆς χαρᾶς αὐτῶν, καὶ ἡ κατὰ βάθους πτωχεία αὐτῶν ἐπερίσσευσεν εἰς τὸν πλοῦτον τῆς ἁπλότητος αὐτῶν. ὅτι κατὰ δύναμιν, μαρτυρῶ, καὶ ὑπὲρ δύναμιν αὐθαίρετοι, μετὰ πολλῆς παρακλήσεως δεόμενοι ἡμῶν, τὴν χάριν καὶ τὴν κοινωνίαν τῆς διακονίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους, δέξασθαι ἡμᾶς. καὶ οὐ καθὼς ἠλπίσαμεν, ἀλλ' ἑαυτοὺς ἔδωκαν πρῶτον τῷ κυρίῳ, καὶ ἡμῖν διὰ θελήματος θεοῦ, εἰς τὸ παρακαλέσαι ἡμᾶς τίτον, ἵνα καθὼς προενήρξατο, οὕτως καὶ ἐπιτελέσῃ εἰς ὑμᾶς καὶ τὴν χάριν ταύτην.

Ἀλλ' ὥσπερ ἐν παντὶ περισσεύετε πίστει, καὶ λόγῳ, καὶ γνώσει, καὶ πάσῃ σπουδῇ, καὶ τῇ ἐξ ὑμῶν ἐν ἡμῖν ἀγάπῃ, ἵνα καὶ ἐν ταύτῃ τῇ χάριτι περισσεύητε. οὐ κατ' ἐπιταγὴν λέγω, ἀλλὰ διὰ τῆς ἑτέρων σπουδῆς, καὶ τὸ τῆς ὑμετέρας ἀγάπης γνήσιον δοκιμάζων. γινώσκετε γὰρ τὴν χάριν τοῦ κυρίου ἡμῶν ιησοῦ χριστοῦ, ὅτι δι' ὑμᾶς ἐπτώχευσε πλούσιος ὤν, ἵνα ὑμεῖς τῇ ἐκείνου πτωχείᾳ πλουτήσητε. καὶ γνώμην ἐν τούτῳ δίδωμι. τοῦτο γὰρ ὑμῖν συμφέρει, οἵτινες οὐ μόνον τὸ ποιῆσαι, ἀλλὰ καὶ τὸ θέλειν προενήρξασθε ἀπὸ

περυσι
fern

ex cõsolatione ueſtri: quin uberius inſuper gauiſi ſuimus ob gaudium Titi, qđ refocillatus ſit ſpiritus illius ab omnibus uobis: quod ſi quid apud illum de uobis gloriatus ſum, non fuerim pudefactus, ſed ut omnia cum ueritate locuti ſumus uobis, ita & gloriatio noſtra, qua uſus eram apud Titum, ueritas facta eſt. Et uiſcera illius maiorẽ in modum erga uos affecta ſunt, dum recolit omniũ ueſtrũ obedientiam, quẽadmodũ cum timore ac tremore exceperitis ipſum. Gaudeo q̃ in omnibus cõfidam uobis. Certiores VIII autẽ uos facio fratres de gratia dei, quæ data fuit in eccleſijs Macedoniæ, quoniã per multam probationẽ afflictionis exuberauit gaudium illorum, & profunda paupertas illorũ exundauit in diuitias ſimplicitatis ipſorum. Nam pro uiribus (teſtor) etiam ſupra uires prompti fuerunt, multa cum obteſtatione rogantes nos, ut beneficium & ſocietatẽ miniſterij ſuſciperemus in ſanctos. ac nõ quatenus ſperabamus, quinetiam ſemetipſos dederunt primũ dño, deinde & nobis per uoluntatẽ dei, in hoc ut adhortaremur Titum, ut quẽadmodum ante cœpiſſet, ita & cõſummaret hanc quoq; erga uos beneficẽtiam. Imò quẽadmodum ubiq; abundatis fide, & ſermone, & ſcientia, & omni diligentia, & in ea quæ ex uobis in nobis eſt charitate, facite ut in hac quoq; beneficentia abundetis. Nõ ſcđm imperium loquor ſed per ſollicitudinem, erga alios etiã ueſtræ dilectionis ſynceritatẽ approbans. Noſtis emim bñficẽtiã dñi noſtri Ieſu Chriſti, q̃ ppter uos pauper factus ſit, cũ eſſet diues, ut uos illi⁹ paupertate diteſceretis. Et cõſiliũ in hoc do, nam hoc uobis cõducit: qui quidem nõ ſolum facere, uerũetiã uelle iam cœpiſtis anno ſuperiore.

ωεξυσι. νυνὶ δὲ κὴ τὸ ωοιῆσαι ἐπιτελέσατε; ὅπως καθάπερ ἡ ωροθυμία τοῦ θέλειν, οὕτως κὴ τὸ ἐπιτελέσαι ἐκ τοῦ ἔχειν. εἰ γὰρ ἡ ωροθυμία ωρόκειται, καθὸ ἐὰν ἔχῃ τις εὐωροσδέκτως, οὐ καθὸ οὐκ ἔχει. οὐ γὰρ ἵνα ἄλλοις ἄνεσις, ὑμῖν δὲ θλῖψις, ἀλλ' ἐξ ἰσότητος ἐν τῷ νῦν καιρῷ τὸ ὑμῶν ωερίσσωμα εἰς τὸ ἐκείνων ὑσέρημα, ἵνα κὴ τὸ ἐκείνων ωερίσσωμα γένηται εἰς τὸ ὑμῶν ὑσέρημα, ὅπως γένηται ἰσότης, καθὼς γέγραωται. ὁ τὸ ωολύ, οὐκ ἐωλεόνασε. κὴ ὁ τὸ ὀλίγον, οὐκ ἠλαττόνησεν. χάρις δὲ τῷ θεῷ, τῷ δόντι τὴν αὐτὴν σωουδὴν ὑωὲρ ὑμῶν ἐν τῇ καρδίᾳ τίτου, ὅτι τὴν μὲν ωρόκλησιν ἐδέξατο, σωουδαιότερος δὲ ὑωάρχων, αὐθαίρετος ἐξῆλθε ωρὸς ὑμᾶς. σὺν ωέμωαμεν δὲ μετ' αὐτοῦ τὸν ἀδελφόν, οὗ ὁ ἔωαινος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ διὰ ωασῶν τῶν ἐκκλησιῶν, οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ κὴ χειροτονηθεὶς ὑωὸ τῶν ἐκκλησιῶν, σὺν ἐκδήμος ἡμῶν σὺν τῇ χάριτι ταύτῃ, τῇ διακονουμένῃ ὑφ' ἡμῶν, ωρὸς τὴν αὐτοῦ τοῦ κυρίου δόξαν, κὴ ωροθυμίαν ὑμῶν. στελλόμενοι τοῦτο, μή τις ἡμᾶς μωμήσηται ἐν τῇ ἁδρότητι ταύτῃ, τῇ διακονουμένῃ ὑφ' ἡμῶν, ωρονοούμενοι καλὰ, οὐ μόνον ἐνώωιον κυρίου, ἀλλὰ κὴ ἐνώωιον ἀνθρώωων. συωέωεμωαμεν δὲ αὐτοῖς τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν, ὃν ἐδοκιμάσαμεν ἐν ωολλοῖς ωολλάκις σωουδαῖον ὄντα, νυνὶ δὲ ωολὺ σωουδαιότερον, ωεποιθήσει ωολλῇ τῇ εἰς ὑμᾶς, εἴτε ὑωὲρ τίτου, κοινωνὸς ἐμὸς, κὴ εἰς ὑμᾶς συνεργός, εἴ τε ἀδελφοὶ ἡμῶν ἀωόστολοι ἐκκλησιῶν, δόξα Χριστοῦ. τὴν οὖν ἔνδειξιν τῆς ἀγάωης ὑμῶν κὴ ἡμῶν καυχήσεως ὑωὲρ ὑμῶν, εἰς αὐτοὺς ἐνδείξασθε καὶ εἰς ωρόσωωον τῶν ἐκκλησιῶν.

ωερὶ μὲν γὰρ τῆς διακονίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους ωερισσόν μοί ἐστι τὸ γράφειν ὑμῖν. οἶδα γὰρ τὴν ωροθυμίαν ὑμῶν, ἣν ὑωὲρ ὑμῶν καυχῶμαι μακεδόσιν, ὅτι ἀχαΐα ωαρεσκεύασαι ἀωὸ

superiore. Nunc autẽ & illud qd̃ facere cœpistis, perficite: ut quẽadmodũ uoluntas prompta fuit, ita & perficiatis ex eo quod potestis. Etẽm si prius adsit animi prõptitudo, ea iuxta quicquid illud est, qd̃ possidet aliquis, accepta est, nõ iuxta id qd̃ nõ possidet. Nõ emẽm, ut alijs relaxatio sit, uobis aũt angustia, sed ut exæquabilitas, quẽadmodũ scriptũ est: Qui multũ habebat, huic nihil superfuit: & qui paulum habebat, is nihilo minꝰ habuit. Gratia aũt deo, qui dedit eandẽ sollicitudinẽ p uobis in corde Titi, qui exhortationẽ acceperit, quin potius cum esset diligentior, suapte sponte ad uos uenerit. Misimus autẽ unà cũ illo fratrẽ cum, cuiꝰ laus est in euãgelio p oẽs ecclesias: nec id solũ, uerũ etiã delectus est ab ecclesijs, cõmes peregrinationis nostræ, cũ hac bñficẽtia quæ administratur à nobis ad eiusdẽ dñi gloriã, & animi uestri prõptitudinẽ. declinantes hoc, ne qs nos carpat in hac exuberantia, q̃ administratur à nobis, p curantes honesta, nõ tm̃ corã dño, sed etiã corã hoibꝰ. Misimꝰ autẽ unà cũ illis fratrẽ nostrũ, quẽ ꝓbaueramꝰ in multis sæpenumero diligentẽ, nũc aũt mlto diligẽtiorẽ, ob multã fiduciã, quã habeo erga uos, siue Titi noie, q socius meꝰ est, & erga uos adiutor, siue aliorũ, q frẽs nostri sunt, & legati ecclesiarũ, gloria Christi. Proinde documẽtũ charitatis uestræ, & nostræ de uobis gloriatiõis, in eos demõstretis etiã in cõspectu ecclesiarũ. Nã de submini- IX
stratione qdẽ q̃ fiat in sctõs, superuacuũ est mihi scribere uobis. Noui emẽ prõptitudinẽ animi uestri, quã de uobis iacto apud Macedones. qm̃ Achaia parata est

ab

ἀπὸ πέρυσι, καὶ ὁ ἐξ ὑμῶν ζῆλος ἠρέθισε τοὺς πλείονας. ἔπεμψα δὲ τοὺς ἀδελφοὺς, ἵνα μὴ τὸ καύχημα ἡμῶν τὸ ὑπὲρ ὑμῶν, κενωθῇ ἐν τῷ μέρει τούτῳ. ἵνα καθὼς ἔλεγον, παρεσκευασμένοι ἦτε. μήπως ἐὰν ἔλθωσι σὺν ἐμοὶ μακεδόνες, καὶ εὕρωσιν ὑμᾶς ἀπαρασκευάστους, καταισχυνθῶμεν ἡμεῖς, ἵνα μὴ λέγωμεν ὑμεῖς, ἐν τῇ ὑποστάσει ταύτῃ τῆς καυχήσεως. ἀναγκαῖον οὖν ἡγησάμην, παρακαλέσαι τοὺς ἀδελφοὺς, ἵνα προέλθωσιν εἰς ὑμᾶς, καὶ προκαταρτίσωσι τὴν προκατηγγελμένην εὐλογίαν ὑμῶν, ταύτην ἑτοίμην εἶναι, οὕτως ὡς εὐλογίαν, καὶ μὴ ὥσπερ πλεονεξίαν. τοῦτο δέ, ὁ σπείρων φεισομένως, φεισομένως καὶ θερίσει. καὶ ὁ σπείρων ἐπ' εὐλογίαις, ἐπ' εὐλογίαις καὶ θερίσει. ἕκαστος καθὼς προῄρηται τῇ καρδίᾳ, μὴ ἐκ λύπης ἢ ἐξ ἀνάγκης. ἱλαρὸν γὰρ δότην ἀγαπᾷ ὁ θεός. δυνατὸς δὲ ὁ θεὸς πᾶσαν χάριν περισσεῦσαι εἰς ὑμᾶς, ἵνα ἐν παντὶ πᾶσαν αὐτάρκειαν ἔχοντες, περισσεύητε εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν. καθὼς γέγραπται. ἐσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πένησιν, ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα. ὁ δὲ ἐπιχορηγῶν σπέρμα τῷ σπείροντι, καὶ ἄρτον εἰς βρῶσιν χορηγήσει, καὶ πληθυνεῖ τὸν σπόρον ὑμῶν, καὶ αὐξήσει τὰ γενήματα τῆς δικαιοσύνης ὑμῶν, ἐν παντὶ πλουτιζόμενοι, εἰς πᾶσαν ἁπλότητα, ἥτις κατεργάζεται δι' ἡμῶν εὐχαριστίαν τῷ θεῷ. ὅτι ἡ διακονία τῆς λειτουργίας ταύτης οὐ μόνον ἐστὶ προσαναπληροῦσα τὰ ὑστερήματα τῶν ἁγίων, ἀλλὰ καὶ περισσεύουσα διὰ πολλῶν εὐχαριστιῶν τῷ θεῷ, διὰ τῆς δοκιμῆς τῆς διακονίας ταύτης, δοξάζοντες τὸν θεὸν ἐπὶ τῇ ὑποταγῇ τῆς ὁμολογίας ὑμῶν εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ, καὶ ἁπλότητι τῆς κοινωνίας εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς πάντας, καὶ αὐτῶν δεήσει ὑπὲρ ὑμῶν ἐπιποθούντων ὑμᾶς, διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν χάριν τοῦ θεοῦ ἐφ' ὑμῖν. χάρις δὲ τῷ θεῷ, ἐπὶ τῇ ἀνεκδιηγήτῳ αὐτοῦ δωρεᾷ.

Αὐτὸς

ab anno superiore, & uestrū exemplum prouocauit complures. Misi tamen hos fratres, ne gloria nostra qua glorior de uobis, inanis fiat in hac parte. ut quēadmodū dicebam, parati sitis: ne q̄ pacto fiat, ut si mecum uenerint Macedones & offenderint uos imparatos, nos pudore suffundamur, ut ne dicā uos, in hoc argumēto gloriationis. Proinde necessariū arbitratus sum, adhortari fratres, ut pri⁹ accederēt ad uos, & præpararēt iā añ promissam bonā collationē uestrā, ut ea sit in promptu, sic tanq̄ bona collatio, & nō tanq̄ fraudatio. Illud autē dico: Qui seminat parciter, parciter & messurus est: & qui seminat in benignis collationibus, in benignis collationib⁹ & messurus est: unusquisq; scd'm ꝓpositū cordis, nō ex molestia aut ex necessitate. Nā hilarē datorē diligit deus. Potēs est aūt de⁹ efficere, ut totū bñficiū in uos exuberet: ut in oīmib⁹ oēm sufficiētiā habētes, exuberetis in oīne opus bonū, quēadmodū scriptum est: Dispersit, dedit pauperib⁹, iustícia ei⁹ manet in sæculū. Porrò q̄ suppeditat semē seminanti, is & panē in cibum suppediteť, & multiplicet sementē uestrā, & augeat prouētus iusticiæ uestræ, ut in oīmib⁹ locupletemini, in oēm simplicitatem, quæ per nos efficit, ut gratiæ agant deo. Nā functio hui⁹ ministerij nō solū supplet ea quæ desunt sanctis, uerūetiā exuberat in hoc, qd' per multos agantur gratiæ deo, qui per ꝓbationē ministerij huius, glorificant deū sup obediētia confessus uestri in euāgelium Christi, & de simplicitate cōmunicationis in ipos, & in omneis, & in illorum oratione ꝓ uobis, qui desyderant uos propter eminentem gratiā dei in uobis. Gratia autē deo, sup inenarrabili suo munere.

Cæterum

γ Αὐτὸς δὲ ἐγὼ Παῦλος παρακαλῶ ὑμᾶς διὰ τῆς πραΰτητος καὶ ἐπιεικείας τοῦ Χριστοῦ, ὃς κατὰ πρόσωπον μὲν ταπεινὸς ἐν ὑμῖν, ἀπὼν δὲ θαρρῶ εἰς ὑμᾶς. δέομαι δὲ τὸ μὴ παρὼν θαρρῆσαι τῇ πεποιθήσει, ᾗ λογίζομαι τολμῆσαι, ἐπί τινας τοὺς λογιζομένους ἡμᾶς, ὡς κατὰ σάρκα περιπατοῦντας. ἐν σαρκὶ γὰρ περιπατοῦντες οὐ κατὰ σάρκα στρατευόμεθα. τὰ γὰρ ὅπλα τῆς στρατείας ἡμῶν οὐ σαρκικὰ, ἀλλὰ δυνατὰ τῷ θεῷ πρὸς καθαίρεσιν ὀχυρωμάτων, λογισμοὺς καθαιροῦντες, καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ, καὶ αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐν ἑτοίμῳ ἔχοντες ἐκδικῆσαι πᾶσαν παρακοὴν, ὅταν πληρωθῇ ὑμῶν ἡ ὑπακοή. τὰ κατὰ πρόσωπον βλέπετε; εἴ τις πέποιθεν ἑαυτῷ Χριστοῦ εἶναι, τοῦτο λογιζέσθω πάλιν ἀφ' ἑαυτοῦ, ὅτι καθὼς αὐτὸς Χριστοῦ, οὕτως καὶ ἡμεῖς Χριστοῦ. ἐάν τε γὰρ καὶ περισσότερόν τι καυχήσωμαι περὶ τῆς ἐξουσίας ἡμῶν, ἧς ἔδωκεν ὁ κύριος ἡμῖν εἰς οἰκοδομὴν, καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν ὑμῶν, οὐ καταισχυνθήσομαι, ἵνα μὴ δόξω ὡς ἂν ἐκφοβεῖν ὑμᾶς διὰ τῶν ἐπιστολῶν. ὅτι αἱ μὲν ἐπιστολαί, φησι, βαρεῖαι καὶ ἰσχυραί, ἡ δὲ παρουσία τοῦ σώματος ἀσθενὴς, καὶ ὁ λόγος ἐξουθενημένος. τοῦτο λογιζέσθω ὁ τοιοῦτος, ὅτι οἷοί ἐσμεν τῷ λόγῳ δι' ἐπιστολῶν ἀπόντες, τοιοῦτοι καὶ παρόντες τῷ ἔργῳ. οὐ γὰρ τολμῶμεν ἐγκρῖναι ἢ συγκρῖναι ἑαυτούς τισι τῶν ἑαυτοὺς συνιστανόντων, ἀλλὰ αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς ἑαυτοὺς μετροῦντες, καὶ συγκρίνοντες ἑαυτοὺς ἑαυτοῖς, οὐ συνιᾶσιν. ἡμεῖς δὲ οὐχὶ εἰς τὰ ἄμετρα καυχησόμεθα, ἀλλὰ κατὰ τὸ μέτρον τοῦ κανόνος, οὗ ἐμέρισεν ἡμῖν ὁ θεὸς μέτρου ἐφικέσθαι ἄχρι καὶ ὑμῶν. οὐ γὰρ ὡς μὴ ἐφικνούμενοι εἰς ὑμᾶς, ὑπερεκτείνομεν ἑαυτούς. ἄχρι γὰρ καὶ ὑμῶν ἐφθάσαμεν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ,

οὐκ

Cæterũ ipſe ego Paulus obſecro uos per lenitatẽ & manſuetudinẽ Chriſti, qui iuxta faciem quidem humilis ſum inter uos, abſens tamen audax ſum erga uos. Rogo aũt uos, ne præſens audeam ea fiducia, qua exiſtimor audax fuiſſe in q̃ſdam, qui putant nos ueluti ſcd'm carnẽ ambulare: nam in carne ambulantes, nõ ſcd'm carnẽ militamus. Siquidem arma militiæ noſtræ non carnalia ſunt, ſed potentia deo, ad demolitionẽ munitionũ, quibus cõſilia demolimur, & omnẽ celſitudinem quæ extollit̃ aduerſus cognitionem dei, & captiuam ducimus omnẽ cogitationẽ ad obediendum Chriſto, & in promptu habem⁹ uindictam aduerſus omnẽ inobedientiã, cũ impleta fuerit ueſtra obediẽtia. Quæ in cõſpectu ſunt, uidetis? Si quis de ſeipſo cõfidit, qd' Chriſti ſit, illud rurſum perpẽdat ex ſeipſo: q̃ quẽadmodum ipſe Chriſti eſt, ita & nos Chriſti ſum⁹. Nam ſi & ampli⁹ quippiã glorier de poteſtate noſtra, quam dedit dñs nobis in ædificationẽ, & non in deſtructionẽ ueſtri, nõ pudefiam, ne uideat ceu perterrefacere uos p̃ epiſtolas. Nam epiſtolæ quidẽ, inquit, graues ſunt & robuſtæ, at præſentia corporis infirma, & ſermo contẽptus. Hoc reputet, qui iſtiuſmodi eſt, q̃ q̃les ſum⁹ ſermone, p̃ epiſtolas cũ abſum⁹, tales ſum⁹ & cũ adſum⁹, facto. Nõ eĩm ſuſtinem⁹ inſerere, aut conferre noſipſos cũ q̃buſdã, q̃ ſeipſos cõmẽdant. Sed iſti nõ intelligũt, qd' ipſi inter ſeſe ſeipſos metiunt̃; & cõparãt ſemet ſibi. At nos nõ in immẽſum gloriabimur, ue⁊ iuxta mẽſurã regulæ, q̃ partit⁹ eſt nobis de⁹, mẽſura pertingẽdi etiã uſq; uos. Non eĩm q̃ſi nõ pertingam⁹ uſq; ad uos, extẽdim⁹ noſipſos ſupra modũ. Nã uſq; ad uos q̃q; puenim⁹ in euãgelio Chriſti,

non

οὐκ εἰς τὰ ἄμετρα καυχώμενοι ἐν ἀλλοτρίοις κόποις, ἐλπίδα ἔχοντες, αὐξανομένης δὲ πίστεως ὑμῶν ἐν ὑμῖν, μεγαλυνθῆναι κατὰ τὸν κανόνα ἡμῶν, εἰς περισσείαν, εἰς τὰ ὑπερέκεινα ὑμῶν εὐαγγελίσασθαι, οὐκ ἐν ἀλλοτρίῳ κανόνι εἰς τὰ ἕτοιμα καυχήσασθαι. ὁ δὲ καυχώμενος ἐν κυρίῳ καυχάσθω. οὐ γὰρ ὁ ἑαυτὸν συνιστῶν ἐκεῖνός ἐστι δόκιμος, ἀλλ' ὃν ὁ κύριος συνίστησιν.

κ δ Ὤφελον ἀνείχεσθέ μου μικρὸν τῇ ἀφροσύνῃ. ἀλλὰ καὶ ἀνέχεσθέ μου. ζηλῶ γὰρ ὑμᾶς θεοῦ ζήλῳ, ἡρμοσάμην γὰρ ὑμᾶς ἑνὶ ἀνδρί, παρθένον ἁγνὴν παραστῆσαι τῷ Χριστῷ. φοβοῦμαι δέ, μήπως ὡς ὁ ὄφις Εὐαν ἐξηπάτησεν ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτοῦ, οὕτως φθαρῇ τὰ νοήματα ὑμῶν, ἀπὸ τῆς ἁπλότητος τῆς εἰς τὸν Χριστόν.

κε Εἰ μὲν γὰρ ὁ ἐρχόμενος ἄλλον Ἰησοῦν κηρύσσει, ὃν οὐκ ἐκηρύξαμεν, ἢ πνεῦμα ἕτερον λαμβάνετε, ὃ οὐκ ἐλάβετε, ἢ εὐαγγέλιον ἕτερον, ὃ οὐκ ἐδέξασθε, καλῶς ἀνείχεσθε. Λογίζομαι γὰρ μηδὲν ὑστερηκέναι τῶν ὑπερλίαν ἀποστόλων. Εἰ δὲ καὶ ἰδιώτης τῷ λόγῳ, ἀλλ' οὐ τῇ γνώσει. ἀλλ' ἐν παντὶ φανερωθέντες ἐν πᾶσιν εἰς ὑμᾶς. Ἢ ἁμαρτίαν ἐποίησα ἐμαυτὸν ταπεινῶν, ἵνα ὑμεῖς ὑψωθῆτε; ὅτι δωρεὰν τὸ τοῦ θεοῦ εὐαγγέλιον εὐηγγελισάμην ὑμῖν; ἄλλας ἐκκλησίας ἐσύλησα, λαβὼν ὀψώνιον πρὸς τὴν ὑμῶν διακονίαν. καὶ παρὼν πρὸς ὑμᾶς καὶ ὑστερηθείς, οὐ κατενάρκησα οὐδενός. τὸ γὰρ ὑστέρημά μου προσανεπλήρωσαν οἱ ἀδελφοὶ, ἐλθόντες ἀπὸ μακεδονίας. καὶ ἐν παντὶ ἀβαρῆ ὑμῖν ἐμαυτὸν ἐτήρησα, καὶ τηρήσω. Ἔστιν ἀλήθεια Χριστοῦ ἐν ἐμοί, ὅτι ἡ καύχησις αὕτη οὐ φραγήσεται εἰς ἐμὲ ἐν τοῖς κλίμασι τῆς Ἀχαΐας. διὰ τί; ὅτι οὐκ ἀγαπῶ ὑμᾶς; ὁ θεὸς οἶδεν. ὃ δὲ ποιῶ, καὶ ποιήσω, ἵνα ἐκκόψω τὴν ἀφορμὴν, τῶν θελόντων ἀφορμήν, ἵνα ἐν ᾧ καυχῶνται εὑρεθῶσι, καθὼς

καὶ

nō in immēſum gloriantes ſuper alienis laboribꝰ, ſperātes futurū: ut ſuboleſcēte fide ueſtra in uobis, magnificemur iuxta regulam noſtrā in exuberantiam: ut ĩjs quoq; regionibus, quæ ultra uos ſunt, euangelizem, non per alienā regulam ut de his quæ parata ſunt, gloriemur: ſed qui gloriat', in dño glorie'. Non em̄ qui ſeipſum cōmendat, ille ꝓbatus eſt, ſed is quē dñs cōmendat. Vtinā toleraſſetis me pauliſper in inſipientia mea. imò & ſuffertis me. nā zelotypus ſum erga uos, dei zelo. Adiunxi enim uos uni uiro, ut uirginē caſtam exhiberetis Chriſto: ſed metuo, ne qua fiat, ut quēadmodum ſerpens Euā decepit ueſutia ſua, ita corrūpantur ſenſus ueſtri à ſimplicitate, quæ erat erga Chriſtū. Nā ſi is, qui uenit, aliū Ieſum prædicat, quē nō p̄dicauimꝰ, aut ſi ſpm̄ aliū accipitis, quē non accepiſtis, aut euāgeliū aliud qd' nō accepiſtis, recte ſuſtinuiſſetis. Arbitror em̄ me nihilo inferiorē fuiſſe eximĩjs apoſtolis. Cæterū licet imperitus ſim ſermone, nō tñ ſciētia. Verū ubiq; manifeſti fuimꝰ in oibꝰ erga uos. Nū illud peccaui, ꝙ meipſum humiliarim, ut uos exaltaremini? qd' gratuito euāgeliū dei p̄dicauerim uobis? Cæteras eccleſias dep̄datꝰ ſum, accepto ab illis ſtipēdio, q̄ uobis inſeruirē. Et cū apud uos eſſem, & egerem, nō oneroſus fui cuiq̄. Nā qd' mihi deerat, ſuppleuerūt fratres, q uenerant à Macedonia: & in oībꝰ ſic me ſeruabā, ne cui eſſem oneroſus, atq; ita ſeruabo. Eſt ueritas Chriſti in me, ꝙ hæc gloriatio nō interrūpet' cōtra me in regionibus Achaiæ. Quapropter? an ꝙ non diligam uos? Deus nouit. Verū qd' facio, idem & faciam, ut amputē occaſionem ĩjs, qui cupiunt occaſionem: ut in eo de quo gloriant', reperiant': quēadmodū

&

καὶ ἡμεῖς.

κς Οἱ γὰρ τοιοῦτοι ψευδαπόστολοι, ἐργάται δόλιοι, μετασχηματιζόμενοι εἰς ἀποστόλους χριστοῦ. καὶ οὐ θαυμαστόν. αὐτὸς γὰρ ὁ σατανᾶς μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός. οὐ μέγα οὖν, εἰ καὶ διάκονοι αὐτοῦ μετασχηματίζονται, ὡς διάκονοι δικαιοσύνης, ὧν τὸ τέλος ἔσται κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. πάλιν λέγω, μή τίς με δόξῃ ἄφρονα εἶναι, εἰ δὲ μή γε, κἂν ὡς ἄφρονα δέξασθέ με, ἵνα κἀγὼ μικρόν τι καυχήσωμαι. ὃ λαλῶ, οὐ λαλῶ κατὰ κύριον, ἀλλ' ὡς ἐν ἀφροσύνῃ, ἐν ταύτῃ τῇ ὑποστάσει τῆς καυχήσεως. ἐπεὶ πολλοὶ καυχῶνται κατὰ τὴν σάρκα, κἀγὼ καυχήσομαι. ἡδέως γὰρ ἀνέχεσθε τῶν ἀφρόνων, φρόνιμοι ὄντες. ἀνέχεσθε γάρ, εἴ τις ὑμᾶς καταδουλοῖ, εἴ τις κατεσθίει, εἴ τις λαμβάνει, εἴ τις ἐπαίρεται, εἴ τις ὑμᾶς εἰς πρόσωπον δέρει, κατὰ ἀτιμίαν λέγω, ὡς ὅτι ἡμεῖς ἠσθενήσαμεν, ἐν ᾧ δ' ἄν τις τολμᾷ, ἐν ἀφροσύνῃ λέγω, τολμῶ κἀγώ. ἑβραῖοί εἰσι, κἀγώ. ἰσραηλῖταί εἰσι, κἀγώ. σπέρμα ἀβραάμ εἰσι, κἀγώ. διάκονοι χριστοῦ εἰσι, παραφρονῶν λαλῶ, ὑπὲρ ἐγώ. ἐν κόποις περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως, ἐν φυλακαῖς περισσοτέρως, ἐν θανάτοις πολλάκις. ὑπὸ Ἰουδαίων πεντάκις τεσσαράκοντα παρὰ μίαν ἔλαβον. τρὶς ἐρραβδίσθην. ἅπαξ ἐλιθάσθην, τρὶς ἐναυάγησα. νυχθήμερον ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκα, ὁδοιπορίαις πολλάκις, κινδύνοις ποταμῶν, κινδύνοις λῃστῶν, κινδύνοις ἐκ γένους, κινδύνοις ἐξ ἐθνῶν, κινδύνοις ἐν πόλει, κινδύνοις ἐν ἐρημίᾳ, κινδύνοις ἐν θαλάσσῃ, κινδύνοις ἐν ψευδαδέλφοις, ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ, ἐν ἀγρυπνίαις πολλάκις, ἐν λιμῷ καὶ δίψει, ἐν νηστείαις πολλάκις, ἐν ψύχει καὶ γυμνότητι, χωρὶς τῶν παρεκτός, ἡ ἐπισύστασίς μου ἡ καθ' ἡμέραν ἡ μέριμνα πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν. τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ; τίς

& nos. Siquidē iſtiuſmodi pſeudapoſtoli, operarij doloſi ſunt, ſumpta perſona apoſtolorū Chriſti: atque haud mirum, quandoquidē ipſe ſatanas tranſfiguratʒ in angelū lucis. Nō magnū eſt igitʒ, ſi & miniſtri illius, perſonā in ſe tranſferunt, quaſi ſint miniſtri iuſticiæ, quorum finis erit iuxta opera eorū. Iterū dico, ne quis me putet inſipiētem eſſe, alioquin & iam ut inſipientem accipite me, ut paululum quiddā & ego glorier. Qđ dico, nō dico ſcđm dnm, ſed uelut per inſipientiam, in hoc argumēto gloriationis. Quādoquidem multi gloriantʒ ſcđm carnē, & ego gloriabor. Libenter eī ſuffertis inſipientes, cū ſitis ſapientes. Suffertis eī, ſi quis uos in ſeruitutem adigit, ſi quis exedit, ſi quis accipit, ſi quis attollit ſeſe, ſi quis uos in faciē cædit, iuxta cōtumeliam loquor. Perinde quaſi nos infirmi fuerimus, imō in quocūq; audet aliquis (per inſipientiā loquor) audeo & ego. Hebræi ſunt, ſum & ego. Iſraëlitæ ſunt, ſum & ego. Semen Abrahæ ſunt, ſum & ego. Miniſtri Chriſti ſunt (delirans loquor) excellētius ſum ego, in laboribꝰ copioſius, in uerberibus ſupra modū, in carceribus abundantius, in mortibus frequenter. A Iudæis quinquies quadragenas plagas una minus accepi. Ter uirgis cæſus fui. ſemel fui lapidatus. ter naufragium feci. noctem ac diem in profundo egi, in itineribꝰ ſæpe, in periculis fluminū, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in ciuitate, periculis in deſerto, periculis in mari, periculis inter falſos fratres, in labore & moleſtia, in uigiliis ſæpe, in fame & ſiti, in ieiuniis ſæpe, in frigore & nuditate, p̄ter ea q̄ extrinſecꝰ accidūt, incūbēs mihi q̄tidiana cura oīm eccleſiarum. Quis infirmatʒ, & ego nō infirmor?

Ismael. i. miles Dei

Quia vigies. fruto

Naufragium facere

L Quis

τίς σκανδαλίζεται, κἀγὼ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι; εἰ καυχᾶσθαι δεῖ, τὰ τῆς ἀσθενείας μου καυχήσομαι.

ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ οἶδεν, ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ὅτι οὐ ψεύδομαι. ἐν δαμασκῷ ὁ ἐθνάρχης ἀρέτα τοῦ βασιλέως ἐφρούρει τὴν δαμασκηνῶν πόλιν, πιάσαι με θέλων, καὶ διὰ θυρίδος ἐν σαργάνῃ ἐχαλάσθην διὰ τοῦ τείχους, καὶ ἐξέφυγον τὰς χεῖρας αὐτοῦ. καυχᾶσθαι δὴ οὐ συμφέρει μοι, ἐλεύσομαι γὰρ εἰς ὀπτασίας καὶ ἀποκαλύψεις κυρίου. οἶδα ἄνθρωπον ἐν χριστῷ πρὸ ἐτῶν δεκατεσσάρων, εἴτε ἐν σώματι, οὐκ οἶδα, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, οὐκ οἶδα, ὁ θεὸς οἶδεν, ἁρπαγέντα τὸν τοιοῦτον ἕως τρίτου οὐρανοῦ. καὶ οἶδα τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον, εἴτε ἐν σώματι, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, οὐκ οἶδα, ὁ θεὸς οἶδεν, ὅτι ἡρπάγη εἰς τὸν παράδεισον, καὶ ἤκουσεν ἄρρητα ῥήματα, ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι. ὑπὲρ τοῦ τοιούτου καυχήσομαι, ὑπὲρ δὲ ἐμαυτοῦ οὐ καυχήσομαι, εἰ μὴ ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου. ἐὰν γὰρ θελήσω καυχήσασθαι, οὐκ ἔσομαι ἄφρων, ἀλήθειαν γὰρ ἐρῶ. φείδομαι δέ, μήτις εἰς ἐμὲ λογίσηται, ὑπὲρ ὃ βλέπει με, ἢ ἀκούει τι ἐξ ἐμοῦ. καὶ τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἀποκαλύψεων ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι, ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκί, ἄγγελος σατᾶν, ἵνα με κολαφίζῃ, ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι. ὑπὲρ τούτου τρὶς τὸν κύριον παρεκάλεσα, ἵνα ἀποστῇ ἀπ' ἐμοῦ, καὶ εἴρηκέ μοι· ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου· ἡ γὰρ δύναμις μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται. ἥδιστα οὖν μᾶλλον καυχήσομαι ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου, ἵνα ἐπισκηνώσῃ ἐπ' ἐμὲ ἡ δύναμις τοῦ χριστοῦ. διὸ εὐδοκῶ ἐν ἀσθενείαις, ἐν ὕβρεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν διωγμοῖς, ἐν στενοχωρίαις ὑπὲρ χριστοῦ· ὅταν γὰρ ἀσθενῶ, τότε δυνατός εἰμι· γέγονα ἄφρων καυχώμενος· ὑμεῖς με ἠναγκάσατε, ἐγὼ γὰρ ὤφειλον ὑφ' ὑμῶν συνίστασθαι. οὐδὲν γὰρ ὑστέρησα τῶν ὑπὲρ λίαν ἀποστόλων,

εἰ καὶ

Quis offendit, & ego nō uror? Si gloriari oporteat, de his quæ infirmitatis meæ sunt, gloriabor. Deus & pater dñi nostri Iesu Christi, qui est laudandus in sæcula, nouit, q̄ nō mētiar. In Damasci ciuitate gentis præfectus nomine Aretæ regis excubias posuerat in Damascenorū urbe, cupiēs me cōprehēdere, ac per fenestram in sporta demissus fui per mœnia, effugiq̄ manꝰ eiꝰ. Gloriari sanè nō expedit mihi, ueniā em̄ ad uisiones & reuelationes dñi. Noui hominē in Christo añ annos quatuordecim: an in corpore, nescio, an extra corpꝰ, nescio, deus nouit: raptum huiusmodi in tertiū usque cœlū. & scio huiusmodi hominē: an in corpore, an extra corpus, nescio, deus nouit: raptū fuisse in paradisum, & audisse arcana uerba, quæ fas non sit homini loqui. Super huiusmodi homīe gloriabor, de meipso uero nō gloriabor, nisi sup infirmitatibꝰ meis. Nam si uoluero gloriari, nō ero insipiens, ueritatē em̄ dicā: sed parco uobis, ne quis de me cogitet, supra id qd̄ uidet esse me, aut qd̄ audit ex me. Et ne excellentia reuelationū supra modū efferrer, datus fuit mihi stimulus per carnē, nuncius satanæ, ut me colaphis cæderet, ne supra modum efferrer. Super hoc ter dñm rogaui, ut discederet à me, & dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea. nam uirtus mea per infirmitatē perficit̄. Libētissime igit̄ gloriabor potius sup infirmitatibꝰ meis, ut inhabitet in me uirtus Christi. Quā obrem placeo mihi in infirmitatibꝰ, in cō tumelijs, in necessitatibꝰ, in persecutionibus, in anxietatibꝰ p̄ Christo. Cū em̄ infirmus sum, tunc robustus sum. Factus sum insipiēs gloriādo. Vos me coēgistis, nā ego debuerā à uobis cōmēdari. Nulla enim in re inferior fui summis apostolis,

tametsi

εἰ καὶ οὐδέν εἰμι. τὰ μὲν σημεῖα τοῦ ἀπο-
στόλου κατειργάσθη ἐν ὑμῖν ἐν πάσῃ ὑπο-
μονῇ, ἐν σημείοις καὶ τέρασι, καὶ δυνάμε-
σι. τί γάρ ἐστιν ὃ ἡττήθητε ὑπὲρ τὰς λοιπὰς
ἐκκλησίας; εἰμὴ ὅτι αὐτὸς ἐγὼ οὐκ κατε-
νάρκησα ὑμῶν; χαρίσασθέ μοι τὴν ἀδικίαν
ταύτην. ἰδοὺ τρίτον ἑτοίμως ἔχω ἐλθεῖν
πρὸς ὑμᾶς, καὶ οὐ καταναρκήσω ὑμῶν. οὐ
γὰρ ζητῶ τὰ ὑμῶν, ἀλλ' ὑμᾶς. οὐ γὰρ ὀφεί-
λει τὰ τέκνα τοῖς γονεῦσι θησαυρίζειν, ἀλλ'
οἱ γονεῖς τοῖς τέκνοις. ἐγὼ δὲ ἥδιστα δαπα-
νήσω, καὶ ἐκδαπανηθήσομαι ὑπὲρ τῶν ψυ-
χῶν ὑμῶν, εἰ καὶ περισσοτέρως ὑμᾶς ἀγα-
πῶν, ἧττον ἀγαπῶμαι. ἔστω δέ, ἐγὼ οὐ κα-
τεβάρησα ὑμᾶς, ἀλλ' ὑπάρχων πανοῦργος,
δόλῳ ὑμᾶς ἔλαβον. μή τινα ὧν ἀπέσταλκα
πρὸς ὑμᾶς, δι' αὐτοῦ ἐπλεονέκτησα ὑμᾶς;
παρεκάλεσα Τίτον, καὶ συναπέσταλα τὸν
ἀδελφόν. μή τι ἐπλεονέκτησεν ὑμᾶς Τίτος;
οὐ τῷ αὐτῷ πνεύματι περιεπατήσαμεν;
οὐ τοῖς αὐτοῖς ἴχνεσι; πάλαι δοκεῖτε,
ὅτι ὑμῖν ἀπολογούμεθα; κατ' ἐνώπιον
τοῦ θεοῦ ἐν Χριστῷ λαλοῦμεν. τὰ δὲ πάντα ὑ-
περ τῆς ὑμῶν οἰκοδομῆς. φοβοῦ-
μαι γὰρ, μή πως ἐλθὼν, οὐχ οἵους θέλω
εὕρω ὑμᾶς, κἀγὼ εὑρεθῶ ὑμῖν οἷον οὐ θέλε-
τε, μήπως ἔρις, ζῆλος, θυμοί, ἐριθεῖαι, κα-
ταλαλιαί, ψιθυρισμοί, φυσιώσεις, ἀκατα-
στασίαι. μὴ πάλιν ἐλθόντα με ταπεινώσῃ
ὁ θεός μου πρὸς ὑμᾶς, καὶ πενθήσω πολλοὺς
τῶν προημαρτηκότων, καὶ μὴ μετανοησάν-
των ἐπὶ τῇ ἀκαθαρσίᾳ καὶ πορνείᾳ, καὶ ἀ-
σελγείᾳ ᾗ ἔπραξαν.

13 Τρίτον τοῦτο ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. ἐπὶ
στόματος δύο μαρτύρων καὶ τριῶν σταθή-
σεται πᾶν ῥῆμα. προείρηκα καὶ προλέγω,
ὡς παρὼν τὸ δεύτερον, καὶ ἀπὼν νῦν γρά-
φω τοῖς προημαρτηκόσι, καὶ τοῖς λοιποῖς
πᾶσιν, ὅτι ἐὰν ἔλθω εἰς τὸ πάλιν, οὐ φείσο-
μαι. ἐπεὶ δοκιμὴν ζητεῖτε, τοῦ ἐν ἐμοὶ λα-
λοῦντος Χριστοῦ, ὃς εἰς ὑμᾶς οὐκ ἀσθενεῖ,
ἀλλὰ

tametsi nihil sum. Signa quidē apostoli peracta fuerūt inter uos cū omī patiētia, & signis & prodigijs, & potētibus factis. Nam qd est in q̄ fuistis inferiores cæteris ecclesijs? nisi q̄ ipse ego nō fuerim uobis onerosus? Cōdonate mihi hanc iniuriā. Ecce tertio, ꝑpensus animo sum, ut ueniā ad uos, nec ero uobis onerosus. Non em̄ quæro quæ uestra sunt, sed uos. Non em̄ debēt filij parētib⁹ recōdere, sed filijs parentes. Ego uero libētissime impēdam, & expēdar ꝓ animab⁹ uestris: licet uberius uos diligēs, minus diligar. Sed esto, ipse nō grauaui uos: uerū cū essem astut⁹, dolo uos cepi. Num ꝑ quen q̄ eorū q̄s misi ad uos, expilaui uos? Rogaui Titum, & unà cū illo misi fratrē. Num qd à uobis extorsit Titus? An nō eodē spū ambulauimus? an nō ijsdem uestigijs? Rursum arbitramini, q̄ nos uobis excusemus? In conspectu dei, in Christo loquimur, sed oīa charissimi pro uestri ædificatione. Nam metuo ne qua fiat, ut si uenero, nō quales uelim reperiā uos, & ego reperiar uobis qualē nolitis, ne q̄ modo sint contentiones, æmulationes, iræ, concertationes, obtrectationes, susurri, tumores, seditiones. Ne iterū ubi uenero humiliet me deus me⁹ apud uos, & lugeā multos eor̄ qui ante peccauerint, & nō pœnituerint super immundicia & libidine, & impudicicia quam patrarunt. Hic ter- XIII
tius erit aduentus meus ad uos: In ore duorum testium aut trium constituetur omne uerbum. Prædixi & prædico, ut præsens cum essem iterum, ita & absens nunc scribo ijs, qui ante peccauerunt, & reliquis omnib⁹: quod si uenero denuo, non parcam. Quandoquidem experimentum quæritis, in me loquentis Christi, qui erga uos non est infirmus,

ἀλλὰ δωατεῖ ἐν ὑμῖν. καὶ γὰρ εἰ ἐσταυρώθη ἐξ ἀσθενείας, ἀλλὰ ζῇ ἐκ δυνάμεως θεοῦ. καὶ γὰρ ἡμεῖς ἀσθενοῦμεν ἐν αὐτῷ, ἀλλὰ ζησόμεθα σὺν αὐτῷ ἐκ δυνάμεως θεοῦ εἰς ὑμᾶς. ἑαυτοὺς πειράζετε, εἰ ἐστὲ ἐν τῇ πίστει. ἑαυτοὺς δοκιμάζετε. ἢ οὐκ ἐπιγινώσκετε ἑαυτούς, ὅτι Ιησοῦς χριστὸς ἐν ὑμῖν ἐστιν; εἰμή τι ἀδόκιμοί ἐστε. ἐλπίζω δὲ, ὅτι γνώσεσθε, ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἐσμὲν ἀδόκιμοι. εὔχομαι δὲ πρὸς τὸν θεὸν, μὴ ποιῆσαι ὑμᾶς κακὸν μηδέν. οὐχ ἵνα ἡμεῖς δόκιμοι φανῶμεν, ἀλλ' ἵνα ὑμεῖς τὸ καλὸν ποιῆτε, ἡμεῖς δὲ ὡς ἀδόκιμοι ὦμεν. οὐ γὰρ δυνάμεθά τι κατὰ τῆς ἀληθείας, ἀλλὰ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας. χαίρομεν γὰρ ὅταν ἡμεῖς ἀσθενῶμεν, ὑμεῖς δὲ δυνατοὶ ἦτε. τοῦτο δὲ καὶ εὐχόμεθα, τὴν ὑμῶν κατάρτισιν. διὰ τοῦτο ταῦτα ἀπὼν γράφω, ἵνα μὴ παρὼν, μὴ ἀποτόμως χρήσωμαι κατὰ τὴν ἐξουσίαν, ἣν ἔδωκέ μοι ὁ κύριος εἰς οἰκοδομὴν, καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν. λοιπὸν ἀδελφοὶ, χαίρετε, καταρτίζεσθε, παρακαλεῖσθε, τὸ αὐτὸ φρονεῖτε, εἰρηνεύετε, καὶ ὁ θεὸς τῆς ἀγάπης καὶ εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν. ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν ἁγίῳ φιλήματι. ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἅγιοι πάντες. ἡ χάρις τοῦ κυρίου Ιησοῦ χριστοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ, καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου πνεύματος, μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

sed potẽs eſt in uobis. nã q̃uis crucifixus fuit ex infirmitate, uiuit tñ ex uirtute dei. Siquidẽ & nos infirmi ſumus in illo, ſed uiuem⁹ cum illo ex uirtute dei erga uos. Voſipſos tentate, num ſitis in fide. Voſipſos ꝓbate. An nõ cognoſcitis uoſmetipſos, q̃ Ieſus Chriſtus in uobis eſt? Niſi ſicubi reprobi eſtis. At ſpero uos cognituros, q̃ nos nõ ſim⁹ reprobi. Opto aũt apud deũ, ne quid mali faciatis, nõ quo nos ꝓbati appream⁹, ſed ut uos, qd̃ honeſtum eſt, faciatis: nos ꝟo ueluti reprobi ſimus. Nõ em̃ poſſum⁹ quicq̃ aduerſus ueritatẽ, ſed pro ueritate. Gaudemus em̃, cũ nos infirmi fuerim⁹: uos autẽ ualidi fueritis. Hoc autẽ inſuper optamus, ueſtrã integritatẽ. Propterea hæc abſens ſcribo, ne cum præſens fuero, rigidus ſim iuxta poteſtatẽ, quam dedit mihi dominus in extructionẽ, & non in deſtructionem. Quod ſupereſt fratres, ualete, integri eſtote, conſolationem habete, unanimes ſitis, in pace agite, & deus charitatis ac pacis erit uobiſcum. Salutate uos mutuo ſancto oſculo. Salutant uos ſancti omnes. Gratia domini Ieſu Chriſti, & charitas dei, & cõmunicatio ſpiritus ſancti ſit cum omnibus uobis. Amen.

πρὸς κορινθίους δευτέρα.

Ad Corinthios ſecunda.

ἐγράφη ἀπὸ φιλίππων τῆς μακεδονίας διὰ τίτου καὶ λουκᾶ.

Miſſa fuit à Philippis Macedoniæ per Titum & Lucam.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΓΑΛΑΤΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΠΑΥΛΟΥ.

ΑΥΤΗΝ ἐπισέλλει ἀπὸ ἑῴμης, ἑωρακὼς αὐτοὺς ἤδη καὶ διδάξας. ἡ δὲ πρόφασις ἡ ἐπιστολῆς αὕτη. διδαχθέντες καλῶς οἱ γαλάται παρὰ τοῦ ἀποστόλου, καὶ πιστεύσαντες γνησίως εἰς τὸν χριστὸν, ἀποδημήσαντος τοῦ ἀποστόλου, ὑφηρπάσθησαν πα-ρά τινων, ὥστε περιτέμνεσθαι. ταῦτα τοίνυν μαθὼν ὁ ἀπόστολος, γράφει πρὸς αὐ-τούς. καὶ πρῶτον μὲν μαρτυρεῖ αὐτοῖς περὶ ἧς εἶχον πίστεως, καὶ γνησίας εἰς χριστὸν διαθέσεως. μέμφεται δὲ ὡς ἀνοήτως πράξαντας, καὶ μεταβαλλομένους αὐτούς, ἔπειτα διαλαμβάνει περὶ τοῦ νόμου καὶ ἡμῶν τὸν ἀβραὰμ πίστεως, καὶ ἀποδείκνυσιν ἔκτε τοῦ νόμου, καὶ τῶν γυναικῶν τοῦ ἀβραὰμ, ἀλληγορήσας αὐτὰς, μέχρι καιροῦ διδόσθαι τὴν σκιὰν, καὶ τὴν περιτομήν, καὶ ἀργεῖν αὐτὰ λοιπὸν τῇ τοῦ χριστοῦ παρουσίᾳ. καὶ οὕτως ἀποδείξας, παραγγέλλει λοιπὸν αὐτοῖς, μηκέτι προσέχειν τοῖς ἀπατήσασιν, ἀλλὰ μᾶλλον ἔχεσθαι ἧς ἐν χριστῷ πίστεως, καὶ γινώσκειν, ὅτι ἡ ἐν χριστῷ χάρις καταργεῖ τὴν σάρκα περιτομήν· καὶ οὕτως πάλιν εἰς τὰ ἤθη παινέσας καὶ διδάξας, τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD GALATAS, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

Alatæ Græci ſunt, ſed ex Gallis oriundi. Vnde iuxta diuum Hieronymum, originis ingenium ingenij tarditate referebant. Quandoquidem & Hilarius Gallus ipſe in hymnorum carmine Gallos indociles uocat. Et Paulus illos obiurgans, ἀνοήτους appellat. Ad quorum ingenium ſuum attemperans, acerbius illos caſtigat, q̄ ullos in cæteris epiſtolis: & reprehendit magis q̄ docet: ut quibus ratio ſuadere non poterat, reuocaret autoritas. Agit in hac epiſtola, quod nuſquam non agit, ut à legis Moſaicæ ſeruitute inuitet ad euangelij gratiam. Quod idem agit in epiſtola ad Rhomanos, nam utriſq; idem error acciderat, ſed diuerſa ratione. Nam Rhomani primum in Iudaiſmum inducti, poſtea reſipuerūt: Galatæ recte ab apoſtolo inſtituti, pſeudapoſtolorum opera in Iudaiſmum retracti fuerunt. Quod Rhomani perperam inſtituti ſunt, ſimplicitatis erat: quod mox admoniti reſipuerunt, prudentiæ. Contra, quod Galatæ Chriſtum amplexi ſunt, facilitatis erat: quod protinus in Iudaiſmū relapſi, leuitatis atq; ſtulticiæ. Ad hos igitur ſubierant pſeudapoſtoli, uelut à Petro & Iacobo ſummatibus apoſtolis miſſi: & Pauli autoritatem calumnijs eleuabant, negantes illi fidem habendam, qui ſibi non conſtaret, nunc legis utens ceremonijs, ſuſceptis uotis, raſoq; capite, & circumciſo Timotheo, nunc cum ethnicis legem negligens ac damnans: potius audiendos, qui apud Petrum & Iacobum uerſati fuiſſent, quiq; dominum Ieſum uidiſſent: cum Paulus nec uidiſſet Chriſtum, & diſci-

pulorum duntaxat discipulus esset, non Christi. Proinde Paulus uehemẽti & acri oratione (neque enim est ulla epistola concitatior) salubricq; austeritate, & clementi sæuitia, simul & Galatarum errori medetur, & suam asserit autoritatem, & pseudapostolorum fraudulentiam aperit: In ipso statim epistolæ limine testatur, sese uel summis apostolis parem, aut etiam superiorem, in hoc quod euangelij prædicandi autoritatem à Christo deo iam immortali cœlitus accepisset: atq; hoc autore fretum, in Arabia & Damasci aliquandiu prædicasse Christum, priusquam cum quoquam apostolorum contulisset: deinde Hierosolymis uidisse quidem Petrum ac Iacobum diebus perpaucis, neque quicquam tamẽ ab illis adiutum esse: sub hæc in Syria & Cilicia quatuordecim annis Christi præconem egisse: donec admonitus diuinitus, Hierosolymam reuersus unà cum Barnaba ac Tito, cum primarijs apostolis contulit euangelium suum: nõ quod de tot annorum prædicatione iam uenisset in dubium, sed ut eorũ comprobatione, quorũ summa erat apud omnes autoritas, magis confirmarentur cæteri: sed ita contulisse cum Petro, ut ab illo nihil accesserit, quod ad euangelij rem attineret: & adeo nõ fuisse se compulsum à Petro, ut gentibus legis onus imponeret, ut Antiochiæ Petrum cibis cõmunibus uescentem (ubi se metu superuenientium Iudæorum, è conuiuio subduceret) palam in os reprehenderit, docens, ex fide contingere salutem euangelicam, non ex obseruatione legis iam antiquatæ. Id ueluti Petro dici cœptum, latius prosequitur, uersus ad Galatas: demonstrans, legem Mosaicam ad tempus modo fuisse datam, & ad unum Christum illa spectasse omnia: in illa fuisse carnem, in euangelio spiritum: in illa umbras, in euangelio lucem: in illa imagines, in euangelio ueritatem: in illa seruiturem, in euangelio libertatem: Dementiæ uero esse, gustatis potioribus, ultro recidere ad deteriora. Hæc agit capite primo, secundo, tertio, quarto. Deinde graui ter interminatus eis, ne circumcisione recepta, turpiter se dedant in seruitutem legis: ostendit, Christianam libertatem non esse peccandi licentiam, sed ultroneam functionem officiorum pietatis, quæ charitate dictante, non lege iubente, præstantur. Postremo hortatur ad Christianam concordiam, ad subleuandos infirmiores aut lapsos, ad benemerendum de ijs, qui nos fidem edocuerunt: Huiusmodi factis, quoniam spiritus sunt, æterna deberi præmia. cum ceremonijs temporarijs temporaria sit gloria: obiter in odium uocans pseudapostolos, qui non ob aliud studebant circumcidi Galatas, nisi ut super hoc gloriarentur, uelut autores huius facinoris. Cui morbo affines sunt, qui hodie nouos cultus, & prodigiose insignes reperiunt, ut dicatur: hoc hominum genus ille instituit. Hanc epistolam, ut appa ret, Paulus, quo singularem erga Galatas affectum testaretur, totam sua manu scripsit, cum in alijs soleat duntaxat subscribere. Nostra argumenta scriptam testan tur ab Epheso: Græcorum inscriptiones, è Rhoma.

ARGVMENTI FINIS.

ΠΡΟΣ ΓΑΛΑΤΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ.

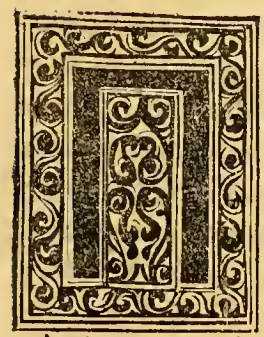

ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος, οὐκ ἀπὸ ἀνθρώπων, οὐδὲ δι' ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ Ιησοῦ Χριστοῦ, καὶ θεοῦ πατρὸς, τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ πάντες ἀδελφοὶ, ταῖς ἐκκλησίαις τῆς γαλατίας. Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς, καὶ κυρίου ἡμῶν Ιησοῦ Χριστοῦ, τοῦ δόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ὅπως ἐξέληται ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος πονηροῦ, κατὰ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. Θαυμάζω, ὅτι οὕτως ταχέως μετατίθεσθε ἀπὸ τοῦ καλέσαντος ὑμᾶς ἐν χάριτι Χριστοῦ, εἰς ἕτερον εὐαγγέλιον, ὃ οὐκ ἔστιν ἄλλο, εἰμή τινες εἰσὶν, οἱ ταράσσοντες ὑμᾶς, καὶ θέλοντες μεταστρέψαι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἡμεῖς, ἢ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζηται ὑμῖν, παρ' ὃ εὐηγγελισάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔστω. ὡς προειρήκαμεν, καὶ ἄρτι πάλιν λέγω, εἴτις ὑμᾶς εὐαγγελίζεται, παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω. ἄρτι γὰρ ἀνθρώπους πείθω, ἢ τὸν θεόν; ἢ ζητῶ ἀνθρώποις ἀρέσκειν; εἰ γὰρ ἔτι ἀνθρώποις ἤρεσκον, Χριστοῦ δοῦλος οὐκ ἂν ἤμην. Γνωρίζω δὲ ὑμῖν ἀδελφοὶ, τὸ εὐαγγέλιον τὸ εὐαγγελισθὲν ὑπ' ἐμοῦ, ὅτι οὐκ ἔστι κατὰ ἄνθρωπον. οὐδὲ γὰρ ἐγὼ

EPISTOLA PAVLI AD GALATAS.

PAulus apostolus, non ab hominibus, neque per hominem, sed per Iesum Christum, ac deum patrē, qui suscitauit illum ex mortuis, quiq; mecum sunt omnes fratres, ecclesijs Galatiæ. Gratia uobis & pax à deo patre, & domino nostro Iesu Christo, qui dedit seipsum pro peccatis nostris, ut eriperet nos ex præsenti sæculo malo, iuxta uoluntatem dei & patris nostri, cui gloria in sæcula sæculorū, Amē. Miror, q̄ à Christo, qui uocauit uos p̄ gratiā, adeò cito transferamini in aliud euangelium, quod non est aliud, nisi quod quidam sunt, qui turbant uos, & uolunt inuertere euangelium Christi. Verum etiamsi nos, aut angelus è cœlo prædicauerit uobis euangelium, præter id quod prædicauimus uobis, anathema sit. Quemadmodum ante diximus, & nunc iterum dico: si quis uobis prædicauerit euangelium, præter id quod accepistis, anathema sit. Nunc enim utrum homines suadeo, an deum? aut quæro hominibus placere? Nam si hactenus hominibus placuissem, Christi seruus haud quaquam essem. Notum autem uobis facio fratres, euangelium quod prædicatum est à me, non esse secundum hominem. Neque enim

ἐγὼ παρὰ ἀνθρώπου παρέλαβον αὐτὸ, οὔτε ἐδιδάχθην, ἀλλὰ δι' ἀποκαλύψεως Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἠκούσατε γὰρ τὴν ἐμὴν ἀναστροφὴν ποτὲ ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ, ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ἐδίωκον τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, καὶ ἐπόρθουν αὐτήν, καὶ προέκοπτον ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ ὑπὲρ πολλοὺς συνηλικιώτας ἐν τῷ γένει μου, περισσοτέρως ζηλωτὴς ὑπάρχων τῶν πατρικῶν μου παραδόσεων. ὅτε δὲ ηὐδόκησεν ὁ θεὸς, ὁ ἀφορίσας με ἐκ κοιλίας μητρός μου, καὶ καλέσας διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἀποκαλύψαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοὶ, ἵνα εὐαγγελίζωμαι αὐτὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν, εὐθέως, οὐ προσανεθέμην σαρκὶ καὶ αἵματι, οὐδὲ ἀνῆλθον εἰς Ἱεροσόλυμα πρὸς τοὺς πρὸ ἐμοῦ ἀποστόλους, ἀλλὰ ἀπῆλθον εἰς Ἀραβίαν, καὶ πάλιν ὑπέστρεψα εἰς Δαμασκόν. ἔπειτα μετὰ ἔτη τρία ἀνῆλθον εἰς Ἱεροσόλυμα ἱστορῆσαι Πέτρον, καὶ ἐπέμεινα πρὸς αὐτὸν ἡμέρας δεκαπέντε. ἕτερον δὲ τῶν ἀποστόλων οὐκ εἶδον, εἰμὴ Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ κυρίου. Ἃ δὲ γράφω ὑμῖν, ἰδοὺ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, ὅτι οὐ ψεύδομαι. ἔπειτα ἦλθον εἰς τὰ κλίματα τῆς συρίας καὶ τῆς κιλικίας. ἤμην δὲ ἀγνοούμενος τῷ προσώπῳ ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Ἰουδαίας, ταῖς ἐν Χριστῷ. μόνον δὲ ἀκούοντες ἦσαν, ὅτι ὁ διώκων ἡμᾶς ποτε, νῦν εὐαγγελίζεται τὴν πίστιν, ἣν ποτε ἐπόρθει, καὶ ἐδόξαζον ἐν ἐμοὶ τὸν θεόν.

Ἔπειτα διὰ δεκατεσσάρων ἐτῶν πάλιν ἀνέβην εἰς Ἱεροσόλυμα μετὰ Βαρνάβα, συμπαραλαβὼν καὶ Τίτον, ἀνέβην δὲ κατὰ ἀποκάλυψιν, καὶ ἀνεθέμην αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον, ὃ κηρύσσω ἐν τοῖς ἔθνεσιν, κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς δοκοῦσι, μήπως εἰς κενὸν τρέχω, ἢ ἔδραμον. ἀλλ' οὐδὲ Τίτος ὁ σὺν ἐμοὶ, Ἕλλην ὤν, ἠναγκάσθη περιτμηθῆναι, διὰ δὲ τοὺς παρεισάκτους ψευδαδέλφους, οἵτινες παρεισῆλθον κατασκοπῆσαι τὴν

ego ab homine accepi illud, neq; didici, sed per reuelationē Iesu Christi. Audistis enim meam cōuersationē quondam in Iudaismo, quod supra modum persequebar ecclesiam dei, ac depopulabar illam, & proficiebam in Iudaismo supra multos æquales in genere meo, cum uehementer essem studiosus à maioribus meis traditorum institutorum. Ast ubi deo, qui segregauerat me ab utero matris meæ, & uocauit per gratiam suam in hoc, ut reuelaret filiū suū per me, uisum est, ut prædicarē ipsum inter gentes, continuo, nō contuli cum carne & sanguine, neq; redij Hierosolymā, ad eos qui ante me fuerāt apostoli: sed abij in Arabiam, ac denuo reuersus sum Damascum. Deinde post annos treis redij Hierosolymam, ut uiderem Petrū, & mansi apud illum dies quindecim. Alium autem ex apostolis nō uidi quenq;, nisi Iacobum fratrē domini. Porrò quæ scribo uobis, ecce corā deo, nō mentior. Deinde ueni in regiones Syriæ Ciliciæq;. Eram autē ignotus iuxta faciē, ecclesijs Iudææ, quæ erant in Christo. Sed tantum hic rumor apud illos erat: qui persequebat nos aliquando, nunc prædicat fidem, quam quondam expugnabat. & glorificabant in me deum. Deinde post annos quatuordecim rursum ascendi Hierosolymam unà cum Barnaba, assumpto simul & Tito. Ascendi autem iuxta reuelationem, & cōtuli cum illis euangelium, quod prædico inter gentes, sed priuatim cum ijs qui erant in pretio, ne quo modo in uanum currerem, aut cucurrissem. Sed neque Titus, qui mecum erat, cum esset Græcus, compulsus fuit circumcidi, propter obiter ingressos falsos fratres, qui subintroierant ad explorandū

libertatem

τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν, ἣν ἔχομεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἵνα ἡμᾶς καταδουλώσωνται, οἷς οὐδὲ πρὸς ὥραν εἴξαμεν τῇ ὑποταγῇ, ἵνα ἡ ἀλήθεια τοῦ εὐαγγελίου διαμείνῃ πρὸς ὑμᾶς. Ἀπὸ δὲ τῶν δοκούντων εἶναί τι ὁποῖοί ποτε ἦσαν, οὐδέν μοι διαφέρει· πρόσωπον ἀνθρώπου ὁ θεὸς οὐ λαμβάνει· ἐμοὶ γὰρ οἱ δοκοῦντες οὐδὲν προσανέθεντο, ἀλλὰ τοὐναντίον, ἰδόντες, ὅτι πεπίστευμαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἀκροβυστίας, καθὼς Πέτρος τῆς περιτομῆς· ὁ γὰρ ἐνεργήσας Πέτρῳ εἰς ἀποστολὴν τῆς περιτομῆς, ἐνήργησε καὶ ἐμοὶ εἰς τὰ ἔθνη· καὶ γνόντες τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι, Ἰάκωβος καὶ Κηφᾶς καὶ Ἰωάννης, οἱ δοκοῦντες στῦλοι εἶναι, δεξιὰς ἔδωκαν ἐμοὶ καὶ Βαρνάβᾳ κοινωνίας, ἵνα ἡμεῖς εἰς τὰ ἔθνη, αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν περιτομήν· μόνον τῶν πτωχῶν ἵνα μνημονεύωμεν· ὃ καὶ ἐσπούδασα αὐτὸ τοῦτο ποιῆσαι. Ὅτε δὲ ἦλθε Πέτρος εἰς Ἀντιόχειαν, κατὰ πρόσωπον αὐτῷ ἀντέστην, ὅτι κατεγνωσμένος ἦν. πρὸ τοῦ γὰρ ἐλθεῖν τινὰς ἀπὸ Ἰακώβου, μετὰ τῶν ἐθνῶν συνήσθιεν· ὅτε δὲ ἦλθον, ὑπέστελλε καὶ ἀφώριζεν ἑαυτόν, φοβούμενος τοὺς ἐκ περιτομῆς, καὶ συνυπεκρίθησαν αὐτῷ καὶ οἱ λοιποὶ Ἰουδαῖοι, ὥστε καὶ Βαρνάβας συναπήχθη αὐτῶν τῇ ὑποκρίσει. Ἀλλ' ὅτε εἶδον, ὅτι οὐκ ὀρθοποδοῦσι πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ εὐαγγελίου, εἶπον τῷ Πέτρῳ ἔμπροσθεν πάντων· Εἰ σὺ Ἰουδαῖος ὑπάρχων, ἐθνικῶς ζῇς, καὶ οὐκ Ἰουδαϊκῶς, τί τὰ ἔθνη ἀναγκάζεις Ἰουδαΐζειν; ἡμεῖς φύσει Ἰουδαῖοι, καὶ οὐκ ἐξ ἐθνῶν ἁμαρτωλοί, εἰδότες, ὅτι οὐ δικαιοῦται ἄνθρωπος ἐξ ἔργων νόμου, ἐὰν μὴ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ· καὶ ἡμεῖς εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν ἐπιστεύσαμεν, ἵνα δικαιωθῶμεν ἐκ πίστεως Χριστοῦ, καὶ οὐκ ἐξ ἔργων νόμου, διότι οὐ δικαιωθήσεται ἐξ ἔργων νόμου πᾶσα σάρξ. Εἰ δὲ ζητοῦντες δικαιωθῆναι ἐν Χριστῷ, εὑρέθημεν καὶ αὐτοὶ ἁμαρτωλοί, ἆρα Χριστὸς ἁμαρτίας διάκονος

libertatē nostrā, quā habem⁹ in Christo Iesu, q̄ nos in seruitutē adigerēt. Quibus ne ad tēp⁹ quidē cessim⁹ p̄ subiectionē, ut ueritas euangeliī permaneret apud uos. Ab ijs autem, qui uidebant aliquid esse (quales aliqñ fuerint, nihil mea refert. Personā hoīs deus nō accipit) Nā mihi qui uidebant esse in pretio, nihil contulerunt. Imò cōtra, cū uidissent, mihi concreditū fuisse euāgeliū præputiī, quēadmodum Petro circūcisionis (Nā qui efficax fuit in Petro ad apostolatū circūcisionis, efficax fuit & in me erga gētes) cumq; cognouissent gratiā mihi datam Iacob⁹ & Cephas & Ioānes, qui uidebant esse columnæ, dextras dederūt mihi ac Barnabæ societatis, ut nos in gēres, ipsi uero in circūcisionē apostolatu fungeremur, tantum ut pauperū memores essemus. in q̄ & diligēs fui, ut hoc ipsum facerē. Cū aūt uenisset Petrus Antiochiā, palam illi restiti, eo q̄ reprehēsus esset. Nā anteq̄ uenissent quidā à Iacobo, unà cū gētib⁹ sumebat cibū. cū autē uenissent, subduxit ac separauit se ab illis, metuēs eos q̄ erāt ex circūcisione, ac simulabant unà cū illo cæteri quoq; Iudæi, adeo ut Barnabas simul abduceret in illo⁊ simulationē. uerū ubi uidissē, q̄ nō recto pede incederēt ad ueritatē euāgeliī, dixi Petro corā oīnib⁹: Si tu, cū sis Iudæus, gentiliter uiuis, ac nō iudaice, cur gentes cogis iudaissare? Nos natura Iudæi, & nō ex gētib⁹ peccatores: qm̄ scim⁹ nō iustificari hominē ex operibus legis, nisi per fidē Iesu Christi & nos in Christū Iesum credidim⁹, ut iustificaremur ex fide Christi, & nō ex operibus legis, ꝓpterea q̄ nō iustificabit ex operibus legis oīnis caro. q̄ si dum quærim⁹ iustificari per Christū, reperimur & ipsi peccatores, num ergo Christus peccati

minister

διάκονος; μὴ γένοιτο. εἰ γὰρ ἃ κατέλυσα, ταῦτα πάλιν οἰκοδομῶ, παραβάτην ἐμαυτὸν συνίστημι. ἐγὼ γὰρ διὰ νόμου νόμῳ ἀπέθανον, ἵνα θεῷ ζήσω, χριστῷ συνεσταύρωμαι. ζῶ δέ, οὐκ ἔτι ἐγώ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ χριστός. ὃ δὲ νῦν ζῶ ἐν σαρκί, ἐν πίστει ζῶ τῇ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, τοῦ ἀγαπήσαντός με, καὶ παραδόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ. οὐκ ἀθετῶ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ. εἰ γὰρ διὰ νόμου δικαιοσύνη, ἄρα χριστὸς δωρεὰν ἀπέθανεν.

Ω ἀνόητοι γαλάται, τίς ὑμᾶς ἐβάσκανε, τῇ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι; οἷς κατ' ὀφθαλμοὺς ἰησοῦς χριστὸς προεγράφη, ἐν ὑμῖν ἐσταυρωμένος; τοῦτο μόνον θέλω μαθεῖν ἀφ' ὑμῶν, ἐξ ἔργων νόμου τὸ πνεῦμα ἐλάβετε, ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως; οὕτως ἀνόητοί ἐστε; ἐναρξάμενοι πνεύματι, νῦν σαρκὶ ἐπιτελεῖσθε; τοσαῦτα ἐπάθετε εἰκῇ, εἴ γε καὶ εἰκῇ. ὁ οὖν ἐπιχορηγῶν ὑμῖν τὸ πνεῦμα, καὶ ἐνεργῶν δυνάμεις ἐν ὑμῖν, ἐξ ἔργων νόμου, ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως; καθὼς ἀβραὰμ ἐπίστευσε τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. γινώσκετε ἄρα, ὅτι οἱ ἐκ πίστεως, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ ἀβραάμ. προϊδοῦσα δὲ ἡ γραφή, ὅτι ἐκ πίστεως δικαιοῖ τὰ ἔθνη ὁ θεός, προευηγγελίσατο τῷ ἀβραάμ. ὅτι ἐνευλογηθήσονται ἐν σοὶ πάντα τὰ ἔθνη. ὥστε οἱ ἐκ πίστεως εὐλογοῦνται σὺν τῷ πιστῷ ἀβραάμ. ὅσοι γὰρ ἐξ ἔργων νόμου εἰσίν, ὑπὸ κατάραν εἰσίν. γέγραπται γάρ, ἐπικατάρατος πᾶς, ὃς οὐκ ἐμμένει ἐν πᾶσι τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου, τοῦ ποιῆσαι αὐτά. ὅτι δὲ ἐν νόμῳ οὐδεὶς δικαιοῦται παρὰ τῷ θεῷ, δῆλον. ὅτι ὁ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται, ὁ δὲ νόμος οὐκ ἔστιν ἐκ πίστεως, ἀλλ' ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπος, ζήσεται ἐν αὐτοῖς. χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου, γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα. γέγραπται γάρ, ἐπικατάρατος πᾶς, ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου, ἵνα εἰς τὰ ἔθνη ἡ εὐλογία τοῦ ἀβραὰμ

minister est? Absit. Nam si quæ destruxi ea rursum ædifico, trāsgressorē meipsum constituo. Ego em̄ per legē legi mortuus sui, ut Christo uiuerē, unà cū Christo crucifixus sum. Viuo tn̄, nō iam ego, sed uiuit in me Christus. Vitā autē, quā nunc uiuo in carne, per fidem uiuo filij dei, qui dilexit me, & tradidit semetipsum p̄ me. Nō aspernor gratiā dei. Nam si per legē est iusticia, igit̄ Christus frustra mortuꝰ est. O stulti Galatæ, quis uos fascinauit, ut nō crederetis ueritati? Quibꝰ præ oculis Iesus Christus ante fuit depictus, inter uos crucifixus? Hoc solū cupio discere à uobis, utrū ex operibus legis sp̄m accepistis, an ex prædicatiōe fidei? Adeo stulti estis? cū sp̄ū cœperitis, nunc carne consummamini? Tam multa passi estis frustra, si tn̄ & frustra. Qui igit̄ subministrat uobis sp̄m, & operat̄ uirtutes in uobis, utrū ex operibꝰ legis, an ex prædicatione fidei id facit? Quēadmodū Abraham credidit deo, & imputatū est illi ad iusticiā. Scitis igitur, q̄ qui ex fide sunt, ij̄ sint filij Abrahæ. Præuidens autē scriptura, q̄ ex fide iustificet gentes deus, prius rem lætam nunciauit Abrahæ: Bn̄dicentur, inquiēs, in te oēs gentes. Itaq; qui ex fide sunt, bn̄dicunt̄ cū fideli Abraham. Nam quotq̄t ex operibꝰ legis sunt, execrationi sunt obnoxij. Scriptū est enim: Execrabilis omnis, qui non manserit in oīnibus, quæ scripta sunt in libro legis, ut faciat ea. Q̄ autē in lege nullus iustificet̄ apud deum, palam est. Siquidem iustus ex fide uiuet, lex autē non est ex fide: sed qui fecerit ea homo, uiuet in ipsis. Christus nos redemit ab execratione legis, dum pro uobis factus est execratio. Scriptum est enim: Execrabilis omnis, qui pendet in ligno, ut in gentes benedictio

III

Abrahæ

ἀβραὰμ γένηται ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ἵνα τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πνεύματος λάβωμεν διὰ τῆς πίστεως. ἀδελφοί, κατὰ ἄνθρωπον λέγω. ὅμως ἀνθρώπου κεκυρωμένην διαθήκην, οὐδεὶς ἀθετεῖ, ἢ ἐπιδιατάσσεται. τῷ δὲ ἀβραὰμ ἐρρέθησαν αἱ ἐπαγγελίαι, καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ. οὐ λέγει καὶ τοῖς σπέρμασιν, ὡς ἐπὶ πολλῶν, ἀλλ' ὡς ἐφ' ἑνός, καὶ τῷ σπέρματί σου, ὅς ἐστι χριστός. τοῦτο δὲ λέγω, διαθήκην προκεκυρωμένην ὑπὸ τοῦ θεοῦ εἰς χριστόν, ὁ μετὰ ἔτη τετρακόσια καὶ τριάκοντα γεγονὼς νόμος, οὐκ ἀκυροῖ εἰς τὸ καταργῆσαι τὴν ἐπαγγελίαν. εἰ γὰρ ἐκ νόμου ἡ κληρονομία, οὐκέτι ἐξ ἐπαγγελίας. τῷ δὲ ἀβραὰμ δι' ἐπαγγελίας κεχάρισται ὁ θεός. τί οὖν ὁ νόμος; τῶν παραβάσεων χάριν προσετέθη, ἄχρις οὗ ἔλθῃ τὸ σπέρμα, ᾧ ἐπήγγελται, διατεταγεὶς δι' ἀγγέλων ἐν χειρὶ μεσίτου. ὁ δὲ μεσίτης, ἑνὸς οὐκ ἔστιν, ὁ δὲ θεὸς εἷς ἐστιν. ὁ οὖν νόμος κατὰ τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ θεοῦ; μὴ γένοιτο. εἰ γὰρ ἐδόθη νόμος, ὁ δυνάμενος ζωοποιῆσαι, ὄντως ἂν ἐκ νόμου ἦν ἡ δικαιοσύνη. ἀλλὰ συνέκλεισεν ἡ γραφὴ τὰ πάντα ὑπὸ ἁμαρτίαν, ἵνα ἡ ἐπαγγελία ἐκ πίστεως ἰησοῦ χριστοῦ δοθῇ τοῖς πιστεύουσι. πρὸ τοῦ δὲ ἐλθεῖν τὴν πίστιν, ὑπὸ νόμον ἐφρουρούμεθα, συγκεκλεισμένοι εἰς τὴν μέλλουσαν πίστιν ἀποκαλυφθῆναι. ὥστε ὁ νόμος παιδαγωγὸς ἡμῶν γέγονεν εἰς χριστόν, ἵνα ἐκ πίστεως δικαιωθῶμεν. ἐλθούσης δὲ τῆς πίστεως, οὐκέτι ὑπὸ παιδαγωγόν ἐσμεν. πάντες γὰρ υἱοὶ θεοῦ ἐστε διὰ τῆς πίστεως ἐν χριστῷ ἰησοῦ. ὅσοι γὰρ εἰς χριστὸν ἐβαπτίσθητε, χριστὸν ἐνεδύσασθε. οὐκ ἔνι ἰουδαῖος οὐδὲ ἕλλην, οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος, οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ. πάντες γὰρ ὑμεῖς εἷς ἐστε ἐν χριστῷ ἰησοῦ. εἰ δὲ ὑμεῖς χριστοῦ, ἄρα τοῦ ἀβραὰμ σπέρμα ἐστέ, καὶ κατ' ἐπαγγελίαν κληρονόμοι.

Λέγω δέ, ἐφ' ὅσον χρόνον ὁ κληρονόμος νήπιός ἐστιν, οὐδὲν διαφέρει δούλου, κύριος πάντων ὤν, ἀλλὰ ὑπὸ ἐπιτρόπους ἐστὶ καὶ οἰκονόμους

Abrahæ ueniret per Christum Iesum, ut pmissionē spiritus acciperemus per fidē. Fratres, scd'm hominē dico: Hominis licet testamentū, tñ si sit cōprobatū, nemo reiicit, aut addit aliquid. Porrò Abrahæ dictæ sunt promissiones & semini eius. Non dicit, & seminib⁹, tanq̄ de multis, sed tanq̄ de uno, & in semine tuo, qui est Christus. Hoc autē dico, testamentū ante cōprobatū à deo erga Christū, lex quæ post annos quadringētos & triginta cœpit, nō facit irritū, ut abroget pmissionem. Nam si ex lege est hæreditas, nō iam est ex pmissione. Atqui Abrahæ p pmissionē donauit deus. Quid igit' lex? Propter transgressiones addita fuit, donec ueniret semē, cui pmissum fuerat, ordinata per angelos in manu interessoris. Interessor autē unius nō est, at deus unus est. Lex igit' num est aduersus promissiones dei? Absit. Etem̄ si data fuisset lex, quæ possit uiuificare, uere ex lege esset iustitia. Sed cōclusit scriptura omnia sub peccatum, ut promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus. Cæterū anteq̄ uenisset fides, sub lege custodiebamur, cōclusi in eam fidem, quæ erat reuelanda. Itaque lex pædagogus noster fuit ad Christū, ut ex fide iustificaremur. At postq̄ uenit fides, nō amplius sub pædagogo sumus. Omnes em̄ filij dei estis, eo qd' credidistis Christo Iesu. Nam quicunq; baptizati estis, Christū induistis. Non est Iudæus, neq; Græcus. Non est seruus neque liber. Non est masculus ac fœmina. Omnes enim uos unus estis in Christo Iesu. Q, si uos estis Christi, igitur Abrahæ semē estis, & iuxta promissionem hæredes. Dico autē, q̄ diu hæres puer est, nihil differt à seruo, cum sit dominus omnium, sed sub tutoribus & IIII

actoribus

οἰκονόμους ἄχρι τῆς προθεσμίας τοῦ πατρός. οὕτω καὶ ἡμεῖς, ὅτε ἦμεν νήπιοι, ὑπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου ἦμεν δεδουλωμένοι. ὅτε δὲ ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικὸς, γενόμενον ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ, ἵνα τὴν υἱοθεσίαν ἀπολάβωμεν. ὅτι δέ ἐστε υἱοί, ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν, κράζον ἀββᾶ, ὁ πατήρ. ὥστε οὐκέτι εἶ δοῦλος, ἀλλὰ υἱός. εἰ δὲ υἱός, καὶ κληρονόμος θεοῦ διὰ χριστοῦ. Ἀλλὰ τότε μὲν οὐκ εἰδότες θεὸν, ἐδουλεύσατε τοῖς μὴ φύσει οὖσι θεοῖς. νῦν δὲ γνόντες θεὸν, μᾶλλον δὲ γνωσθέντες ὑπὸ θεοῦ, πῶς ἐπιστρέφετε πάλιν ἐπὶ τὰ ἀσθενῆ καὶ πτωχὰ στοιχεῖα, οἷς πάλιν ἄνωθεν δουλεύειν θέλετε; ἡμέρας παρατηρεῖσθε, καὶ μῆνας, καὶ καιροὺς, καὶ ἐνιαυτούς. φοβοῦμαι ὑμᾶς, μή πως εἰκῇ κεκοπίακα εἰς ὑμᾶς. γίνεσθε ὡς ἐγὼ, ὅτι κἀγὼ ὡς ὑμεῖς, ἀδελφοί, δέομαι ὑμῶν. οὐδέν με ἠδικήσατε. οἴδατε δὲ, ὅτι δι' ἀσθένειαν σαρκὸς εὐηγγελισάμην ὑμῖν τὸ πρότερον. καὶ τὸν πειρασμόν μου, τὸν ἐν τῇ σαρκί μου, οὐκ ἐξουδενήσατε, οὐδὲ ἐξεπτύσατε, ἀλλ' ὡς ἄγγελον θεοῦ ἐδέξασθέ με, ὡς χριστὸν ἰησοῦν. τίς οὖν ἦν ὁ μακαρισμὸς ὑμῶν; μαρτυρῶ γὰρ ὑμῖν, ὅτι εἰ δυνατὸν, τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν ἐξορύξαντες ἂν ἐδώκατέ μοι. ὥστε ἐχθρὸς ὑμῶν γέγονα, ἀληθεύων ὑμῖν; ζηλοῦσιν ὑμᾶς οὐ καλῶς, ἀλλὰ ἐκκλεῖσαι ὑμᾶς θέλουσιν, ἵνα αὐτοὺς ζηλοῦτε. καλὸν δὲ ζηλοῦσθαι ἐν καλῷ πάντοτε, καὶ μὴ μόνον ἐν τῷ παρεῖναί με πρὸς ὑμᾶς. τεκνία μου, οὓς πάλιν ὠδίνω, ἄχρις οὗ μορφωθῇ χριστὸς ἐν ὑμῖν. ἤθελον δὲ παρεῖναι πρὸς ὑμᾶς ἄρτι, καὶ ἀλλάξαι τὴν φωνήν μου, ὅτι ἀπορροῦμαι ἐν ὑμῖν. λέγετέ μοι οἱ ὑπὸ νόμον θέλοντες εἶναι, τὸν νόμον οὐκ ἀκούετε; γέγραπται γὰρ, ὅτι Ἀβραὰμ δύο υἱοὺς εἶχεν, ἕνα ἐκ τῆς παιδίσκης, καὶ

actorib⁹ est usq; ad tẽpus, qđ pater præscripserit. Sic & nos, cũ essem⁹ pueri, sub elemẽtis mũdi eramus, in seruitutẽ adacti. At ubi uenit plenitudo tẽporis, emisit deus filiũ suũ, factũ ex muliere, factũ legi obnoxium: ut eos qui legi erant obnoxij, redimeret: ut adoptione ius filiorũ acciperemus. Q m̃ autem estis filij, emisit deus spiritum filij sui in corda nostra, clamantem abba, pater. Itaque iam non es seruus, sed filius. qđ si filius, & hæres dei per Christũ. Sed tum quidẽ cũ ignorare tis deũ, seruiebatis ijs, qui natura nõ sunt dij. At nunc posteaq; cognouistis deũ, quin poti⁹ cogniti estis à deo, quõ cõuertimini denuo ad infirma & egena elemẽta, quib⁹ iterũ ab integro seruire uultis? Dies obseruatis, & mẽses, & tempora, & annos. Metuo de uobis, ne frustra laborauerim erga uos. Estote, ut ego sum: qñquidẽ & ego sum, ut uos: fratres, rogo uos. Nihil me læsistis. Nostis, q; per infirmitatem carnis euangelizauerim uobis prius: & experimentũ mei, qđ erat in carne, nõ estis aspernati, neq; respuistis, sed me uelut angelum dei suscepistis, uelut Christũ Iesum. Quæ est igit' beatitudo uestra? Testimoniũ em̃ reddo uobis, qđ si fieri potuisset, oculos uestros effossos dedisseris mihi. Igit' inimicus fact⁹ sum uobis, uera loquẽdo uobis? Ambiũt uos non bene, imò excludere uos uolunt, ut ipsos æmulemini. Bonũ aũt est æmulari in re bona semp, & nõ solum cũ præsens sum apud uos. Filioli mei, q̃s iterũ partu rio, donec formet' Christ⁹ in uobis. Vellem autẽ adesse apud uos nũc, & mutare uocẽ meã, qm̃ inopiam patior in uobis. Dicite mihi qui sub lege uultis esse, legẽ ipsam nõ auditis? Scriptũ ẽ em̃, q; Abraham duos filios habebat, unũ ex ancilla,

καὶ

καὶ ἕνα ἐκ τῆς ἐλευθέρας. ἀλλ' ὁ μὲν ἐκ τῆς παιδίσκης, κατὰ σάρκα γεγέννηται, ὁ δὲ ἐκ τῆς ἐλευθέρας, διὰ τῆς ἐπαγγελίας. ἅτινά ἐστιν ἀλληγορούμενα. αὗται γάρ εἰσι δύο διαθῆκαι, μία μὲν ἀπὸ ὄρους σινᾶ, εἰς δουλείαν γεννεῶσα, ἥτις ἐστὶν ἄγαρ. τὸ γὰρ ἄγαρ, σινᾶ ὄρος ἐστὶν ἐν τῇ ἀραβίᾳ, συστοιχεῖ δὲ τῇ νῦν ἱερουσαλήμ, δουλεύει δὲ μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς. ἡ δὲ ἄνω ἱερουσαλὴμ, ἐλευθέρα ἐστὶν, ἥτις ἐστὶ μήτηρ πάντων ἡμῶν. γέγραπται γὰρ, εὐφράνθητι στεῖρα ἡ οὐ τίκτουσα, ῥῆξον καὶ βόησον ἡ οὐκ ὠδίνουσα, ὅτι πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου μᾶλλον, ἢ τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα. Ημεῖς δὲ ἀδελφοὶ κατὰ ἰσαὰκ ἐπαγγελίας τέκνα ἐσμέν. ἀλλ' ὥσπερ τότε ὁ κατὰ σάρκα γεννηθεὶς, ἐδίωκε τὸν κατὰ πνεῦμα, οὕτως καὶ νῦν. ἀλλὰ τί λέγει ἡ γραφή; ἔκβαλε τὴν παιδίσκην καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς, οὐ γὰρ μὴ κληρονομήσῃ ὁ υἱὸς τῆς παιδίσκης μετὰ τοῦ υἱοῦ τῆς ἐλευθέρας. ἄρα ἀδελφοὶ οὐκ ἐσμὲν παιδίσκης τέκνα, ἀλλὰ τῆς ἐλευθέρας. Τῇ ἐλευθερίᾳ οὖν ᾗ Χριστὸς ἡμᾶς ἠλευθέρωσε, στήκετε, καὶ μὴ πάλιν ζυγῷ δουλείας ἐνέχεσθε. Ιδὲ ἐγὼ παῦλος λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν περιτέμνησθε, Χριστὸς ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει. μαρτύρομαι δὲ πάλιν παντὶ ἀνθρώπῳ περιτεμνομένῳ, ὅτι ὀφειλέτης ἐστὶν, ὅλον τὸν νόμον ποιῆσαι. κατηργήθητε ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, οἵτινες ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε, τῆς χάριτος ἐξεπέσετε. ἡμεῖς γὰρ πνεύματι ἐκ πίστεως ἐλπίδα δικαιοσύνης ἀπεκδεχόμεθα. ἐν γὰρ Χριστῷ Ιησοῦ, οὔτε περιτομή τι ἰσχύει, οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη. ἐτρέχετε καλῶς, τίς ὑμᾶς ἀνέκοψε, τῇ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι; ἡ πεισμονὴ οὐκ ἐκ τοῦ καλοῦντος ὑμᾶς. μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ. ἐγὼ πέποιθα εἰς ὑμᾶς ἐν κυρίῳ, ὅτι οὐδὲν ἄλλο φρονήσετε. ὁ δὲ ταράσσων ὑμᾶς, βαστάσει τὸ κρῖμα, ὅστις ἂν ᾖ. Εγὼ δὲ ἀδελφοὶ, εἰ περιτομὴν ἔτι κηρύσσω, τί ἔτι διώκομαι; ἄρα κατήργηται τὸ σκάνδαλον

τοῦ

& unũ ex libera. Verũ is q ex ancilla natus ẽ, scd'm carnẽ nat⁹ est: q ꝟo ex libera, ꝑ repromissionẽ, q̃ per allegoriã dicunt. Nã hæc sunt duo testamẽta, unũ quidẽ à mõte Sina, in seruitutẽ generãs, qui est Agar. nã Agar, Sina mõs est in Arabia, cõfinis est aũt ei, q̃ nũc uocat Hierusalẽ: seruit aũt cũ filijs suis. At q̃ sursum ẽ Hierusalẽ, libera est, q̃ est mater oĩm nostrũ. Scriptũ est em̃: Lætare sterilis, q̃ non paris, erumpe & clama q̃ non parturis: qm̃ multi liberi desertæ, magis q̃ꝫ ei⁹ q̃ habet uirũ. Nos autẽ fratres scd'm Isaac promissionis filij sum⁹: sed quẽadmodũ tũc is q scd'm carnẽ natus erat, persequebat eũ, qui natus erat scd'm spm̃, ita & nunc. At qd dicit scriptura? Eijce ancillã & filiũ illi⁹: nõ em̃ hæres erit fili⁹ ancillæ cũ filio liberæ. Itaq; fratres, nõ sum⁹ ancillæ filij, sed liberæ. In libertate igitur qua Christus nos liberauit, state, & ne rursus iugo seruitutis implicemini. Ecce ego Paulus dico uobis: ꝙ si circũcidamini, Christus nihil uobis proderit. Cõtestor autẽ oẽm hominẽ q circũcidit, ꝙ debitor est toti⁹ legis seruãdæ. Christus uobis factus est ociosus. quicũq; per legẽ iustificamini, à gratia excidistis. Nos em̃ spiritu ex fide, spem iusticiæ expectam⁹. nã in Christo Iesu, neq; circumcisio quicq̃ꝫ ualet, neq; præputium, sed fides per dilectionẽ operans. Currebatis bene, quis uos impediuit, ut non crederetis ueritati? Nempe persuasio non ex eo profecta, qui uocat uos. paulũ fermẽti totã massam fermentat. Ego cõfido de uobis in dño, ꝙ nihil aliud sensuri sitis. Cæterum qui cõturbat uos, portabit iudicium, quisquis fuerit. Ego autem fratres, si circumcisionem adhuc prædico, quid adhuc persecutionem patior? Abolitũ est igitur offendiculum

M crucis.

του σαρκὸς. ὄφελον καὶ ἀποκόψονται οἱ ἀνα
στατοῦντες ὑμᾶς. ὑμεῖς γὰρ ἐπ' ἐλευθερίᾳ ἐκλή
θητε ἀδελφοί, μόνον μὴ τὴν ἐλευθερίαν εἰς
ἀφορμὴν τῇ σαρκί, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀγάπης δου
λεύετε ἀλλήλοις. ὁ γὰρ πᾶς νόμος ἐν ἑνὶ λό
γῳ πληροῦται, ἐν τῷ, ἀγαπήσεις τὸν πλη
σίον σου ὡς ἑαυτόν. εἰ δὲ ἀλλήλους δάκνετε
καὶ κατεσθίετε, βλέπετε μὴ ὑπ' ἀλλήλων
ἀναλωθῆτε. λέγω δέ, πνεύματι περιπατεῖ
τε, καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητε. Η
γὰρ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος, τὸ
δὲ πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκός. ταῦτα δὲ ἀντί
κειται ἀλλήλοις, ἵνα μὴ ἃ ἂν θέλητε, ταῦτα
ποιῆτε. εἰ δὲ πνεύματι ἄγεσθε, οὐκ ἐστὲ ὑπὸ
νόμον. φανερὰ δέ ἐστι τὰ ἔργα τῆς σαρκός,
ἅτινά ἐστι, μοιχεία, πορνεία, ἀκαθαρσία,
ἀσέλγεια, εἰδωλολατρία, φαρμακεία, ἔ
χθραι, ἔρις, ζῆλοι, θυμοί, ἐριθεῖαι, διχο
στασίαι, αἱρέσεις, φθόνοι, φόνοι, μέθαι, κῶ
μοι, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις, ἃ προλέγω ὑμῖν,
καθὼς καὶ προεῖπον, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσ
σοντες, βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν.
ὁ δὲ καρπὸς τοῦ πνεύματός ἐστιν, ἀγάπη,
χαρὰ, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγα
θωσύνη, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια. κατὰ
τῶν τοιούτων οὐκ ἔστι νόμος. οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ,
τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι,
καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις. εἰ ζῶμεν πνεύματι,
πνεύματι καὶ στοιχῶμεν. μὴ γινώμεθα κενό
δοξοι, ἀλλήλους προκαλούμενοι, ἀλλήλους
φθονοῦντες. Ἀδελφοί, ἐὰν καὶ προληφθῇ
ἄνθρωπος ἔν τινι παραπτώματι, ὑμεῖς οἱ
πνευματικοί, καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον ἐν
πνεύματι πραότητος, σκοπῶν σεαυτόν,
μὴ καὶ σὺ πειρασθῇς. ἀλλήλων τὰ βάρη βα
στάζετε, καὶ οὕτως ἀναπληρώσατε τὸν νό
μον τοῦ Χριστοῦ. εἰ γὰρ δοκεῖ τις εἶναί τι, μη
δὲν ὤν, ἑαυτὸν φρενατᾷ. τὸ δὲ ἔργον ἑαυ
τοῦ δοκιμαζέτω ἕκαστος, καὶ τότε εἰς ἑαυτὸν
μόνον τὸ καύχημα ἕξει, καὶ οὐκ εἰς τὸν ἕτε
ρον. ἕκαστος γὰρ τὸ ἴδιον φορτίον βασά-

crucis. Vtinã & abſcindant' qui uos labe-
factant. Vos em̃ in libertatẽ uocati fui-
ſtis fratres, tantũ ne libertatẽ in occaſionẽ
detis carni, ſed per charitatẽ ſeruite uobis
inuicẽ. Nam tota lex in uno ꝟbo cõpleť,
nempe hoc: Diliges proximũ tuũ ut te-
ipſum. Q; ſi aliꝰ aliũ uiciſſim mordetis,
& deuoratis, uidete ne uiciſſim alius ab
alio cõſumamini. Dico autẽ, ſpũ ambu-
late, & cõcupiſcentiã carnis nõ perficietis.
Nam caro cõcupiſcit aduerſus ſpm̃, ſpũs
autẽ aduerſus carnem. Hæc autẽ inter ſe
mutuo aduerſant', ut nõ quæcũq; uolue-
ritis, eadẽ faciatis. Q; ſi ſpũ ducimini, nõ
eſtis ſub lege. Porrò manifeſta ſunt ope-
ra carnis, quæ ſunt hæc, adulteriũ, ſcorta-
tio, immundicia, laſciuia, ſimulacrorũ cul-
tus, ueneficiũ, inimicitiæ, lis, æmulatiões,
iræ, cõcertationes, ſeditiones, ſectæ, inui-
diæ, cædes, ebrietates, comeſſationes, &
his ſimilia, de quibꝰ prædico uobis, quẽ-
admodũ & prædixi: qd' qui talia agunt,
regni dei hæredes nõ erunt. Contra, fru-
ctus ſpũs eſt, charitas, gaudiũ, pax, leni-
tas, benignitas, bonitas, fides, manſuetu-
do, tẽperantia. Aduerſus huiuſmodi nõ
eſt lex. Qui uero ſunt Chriſti, carnẽ cru-
cifixerũt cũ affectibus & cõcupiſcẽtijs. Si
uiuimꝰ ſpũ, ſpũ & incedamꝰ. Ne efficia-
mur inanis gloriæ cupidi, inuicẽ nos pro-
uocantes, inuicẽ inuidẽtes. Fratres, etiã VI
ſi occupatus fuerit homo in aliq̃ delicto,
uos qui ſpũales eſtis, inſtaurate huiuſ-
modi ſpũ manſuetudinis, cõſyderans te-
metipſum, ne & tu tenteris. Inuicem alij
aliorũ onera portate, & ſic cõplete legem
Chriſti. Nã ſi quis ſibi uideť aliquid eſſe,
cum nihil ſit, ſuũ ipſe fallit animũ. Opus
aũt ſuũ ꝓbet unuſquiſq;, & tũc in ſemet-
ipſo tm̃ gloriationẽ habebit, & non in
alio. unuſquiſq; em̃ ꝓpriã ſarcinã baiula
bit. Cõmu

σει. κοινωνείτω δὲ ὁ κατηχούμενος τῷ λόγῳ, τῷ κατηχοῦντι ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς. μὴ πλανᾶσθε, θεὸς οὐ μυκτηρίζεται. ὃ γὰρ ἐὰν σπείρῃ ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ θερίσει. ὅτι ὁ σπείρων εἰς τὴν σάρκα ἑαυτοῦ, ἐκ τῆς σαρκὸς θερίσει φθοράν. ὁ δὲ σπείρων εἰς τὸ πνεῦμα, ἐκ τοῦ πνεύματος θερίσει ζωὴν αἰώνιον. τὸ δὲ καλὸν ποιοῦντες μὴ ἐκκακῶμεν. καιρῷ γὰρ ἰδίῳ θερίσομεν μὴ ἐκλυόμενοι. ἄρα οὖν ὡς καιρὸν ἔχομεν, ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας, μάλιστα δὲ πρὸς τοὺς οἰκείους τῆς πίστεως. ἴδετε πηλίκοις ὑμῖν γράμμασιν ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρί. ὅσοι θέλουσιν εὐπροσωπῆσαι ἐν σαρκί, οὗτοι ἀναγκάζουσιν ὑμᾶς περιτέμνεσθαι, μόνον ἵνα μὴ τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ διώκωνται. οὐδὲ γὰρ οἱ περιτεμνόμενοι αὐτοὶ νόμον φυλάσσουσιν, ἀλλὰ θέλουσιν ὑμᾶς περιτέμνεσθαι, ἵνα ἐν τῇ ὑμετέρᾳ σαρκὶ καυχήσωνται. ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται, κἀγὼ τῷ κόσμῳ. ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ οὔτε περιτομή τι ἰσχύει, οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ καινὴ κτίσις. καὶ ὅσοι τῷ κανόνι τούτῳ στοιχήσουσιν, εἰρήνη ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἔλεος, καὶ ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ τοῦ θεοῦ. τοῦ λοιποῦ κόπους μοι μηδεὶς παρεχέτω. ἐγὼ γὰρ τὰ στίγματα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματί μου βαστάζω. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν ἀδελφοί. ἀμήν.

bit. Communicet autē qui catechizat' ſermone, ei q ſe catechizat in oīb⁹ bonis. Ne erretis, deus nō irridet'. Quicquid eīm ſeminauerit homo, hoc & metet. Nam qui ſeminat per carnē ſuā, de carne metet corruptionē: ſed qui ſeminat per ſpiritum, de ſpiritu metet uitā æternā. Bonū autē faciendo ne defatigemur. Tempore enim ſuo metemus non defatigati. Itaq; dum tempus habem⁹, operemur bonū, cum erga oīes, tum uero maxime erga domeſticos fidei. Videtis quanta uobis epiſtola ſcripſerim mea manu. Quicūq; uolunt iuxta faciem placere in carne, ij cogunt uos circumcidi, tantū ne ob crucem Chriſti perſecutionē patiant'. Nam qui circumciduntur, ne ipſi quidem legem ſeruant: ſed uolunt uos circumcidi, ut in ueſtra carne glorientur. Ego uero, abſit, ut glorier, niſi in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti, per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mūdo. Nam in Chriſto Ieſu neq; circumciſio quicq; ualet, neq; præputium, ſed noua creatura. Et quicunq; iuxta regulam hanc incedunt, pax ſuper eos, & miſericordia, & ſuper Iſraël dei. De cætero ne quis mihi labores exhibeat. Ego enim ſtigmata domini Ieſu in corpore meo porto. Gratia domini noſtri Ieſu Chriſti cum ſpiritu ueſtro fratres. Amen.

πρὸς γαλάτας ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης.

Ad Galatas miſſa fuit è Rhoma.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΕΦΕ/ ΣΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΤΑΥΤΗΝ ἐπιστέλλει ἀπὸ ῥώμης, ὄυπω μὲν αὐτοὺς ἑωρακὼς, ἀκούσας δὲ περὶ αὐτῶν. ἡ δὲ πρόφασις καὶ ἐπιστολῆς ἅυτη. Εφέσϊοι πιστεύσαντες εἰς τὸν κύρϊον ἡμῶν Ιησοῦν χριστὸν, γνησίαν ἔσχον εἰς αὐτὸν τὴν πίστιν, καὶ εἰς πάντας τοὺς ἁγίους τὴν ἀγάπην, καὶ ἠβούλοντο πρὰ τοῦ παύλου βεβαιωθῆναι. μαθὼν τοίνυν ὁ ἀπόστολος, γράφει πρὸς αὐτοὺς ταύτην τὴν ἐπιστολὴν, ὥσπερ κατηχητικήν. καὶ πρῶτον μὲν δείκνυσι, μὴ νεώτερον εἶναι τὸ καθ' ἡμᾶς μυστήρϊον, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς καὶ πρὸ καταβολῆς κόσμου εἶναι ταύτην εὐδοκίαν τοῦ θεοῦ, ὥστε τὸν χριστὸν ὑπὲρ ἡμῶν παθεῖν, καὶ ἡμᾶς σωθῆναι. ἔπειτα περὶ κλήσεως ἐθνῶν διαλέγεται, ἵνα δείξῃ ἀξίως αὐτοὺς πεπιστευκέναι. καὶ ἀποδείκνυσιν, ὅτι ἡ κλῆσις αὐτῶν γέγονεν, οὐ δι' ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ Ιησοῦ χριστοῦ, ὅς ἐστιν υἱὸς τοῦ θεοῦ, ἵνα καὶ ἐκ τούτου μάθωσιν, ὅτι οὐκ ἀνθρωπολάτραι γεγόνασι, πιστεύσαντες τῷ χριστῷ, ἀλλ' ἀληθινοὶ θεοσεβεῖς. σημαίνει δὲ καὶ ἑαυτὸν διὰ τοῦτο ἀπεστάλθαι κηρύσσειν τὸ εὐαγγέλϊον, καὶ ὅτι περὶ αὐτῶν ἐφρόντισεν. ἔπειτα παραινετικοὺς λόγους ἀνδράσι καὶ γυναιξὶ, πατράσι καὶ τέκνοις, κυρίοις καὶ δούλοις, τίθησιν ἐν τῇ ἐπιστολῇ. Ὁ καθόλου πάντας πρασκευάζει κατὰ τοῦ διαβόλου, καὶ τῶν δαιμόνων αὐτοῦ, λέγων πρὸς ἐκείνους, ἡμῖν εἶναι τὴν πάλην. καὶ ὥσπερ ἀγαθὸς ἀλείπτης ἀλείψας τοῖς λόγοις πάντας κατὰ τοῦ διαβολικῆς ἐνεργείας, οὕτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD EPHESIOS, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

EPhesus metropolis quondam erat Asiæ minoris, ciuitas superstitiose dedita cultui dæmonum, & præcipue Dianæ, unde & in Actis, Dianæ νεωκόρος dicitur, nõ illius uenatricis, cui Poëtæ sagittas & arma tribuunt, sed multimammiæ, quam Græci πολύμαστον appellant, quã uolebant omniũ animantiũ esse nutricẽ, ut indicauit Hieronym⁹. Nam de templo Ephesiæ Dianæ, toto orbe celebratissimo, passim etiam ethnici meminere scriptores. Hos curiosarum artium tenebat studium. Vnde legimus, ad prædicationem apostolorum magicos libros ab eis cõportatos, igni traditos fuisse, & supputato pretio, compertũ fuisse quinquagies mille nummûm argenti, sicuti refertur in Actis capite decimonono. Vt igitur à tantis erroribus illos abduceret, triennium apud illos egit, nihil interim non faciens, quod ad illorũ salutem faciebat, magno studio reclamantibus & obstrepentibus multis, sicut ipse testatur alicubi, ubi & bestijs obiectus est, quẽadmodũ ipse testatur in secunda ad Corinthios epistola. Ac discedens, Timotheum apud eos remanere iussit. Abundabat autẽ ea ciuitas, ut curiosis & magiæ deditis, ira doctissimis uiris, unde Paulus: ut ad omnium mores & ingenia sese attemperat: de dæmonibus ac spiritibus crebro meminit, bonorũ ac malorũ differentiam indicans. Ad hæc retrusa quædam aperit. Nec enim est ulla epistola, quæ tam abditos

abditos habeat ſenſus,ut ob hanc potiſſimũ Petrus ſcripſiſſe uideat: ſicut & chariſſimus frater noſter Paulus ſcd'm datam ſibi ſapiẽtiã ſcripſit uobis, ſicut in oĩbus epiſtolis loquẽs in eis de his, in quib⁹ ſunt quædã difficilia intellectu, quæ indocti & inſtabiles deprauant,ſicut & cæteras ſcripturas,ad ſuã ipſorũ perditionẽ.Hos igitur,qm̃ in fide perſtiterãt, hortat' ut pergant,& ad perfectionẽ proficiant,cõmonefaciens cuiuſmodi fuerint,cũ uitijs addicti ſeruirẽt impijs ſpiritibus, & quales nunc facti ſint,inſiti Chriſto,docẽs interim euangelij gratiam cõſilio diuino,licet Iudæis promiſſam:in gẽtes quoq; recte ꝓpagatã,& huius muneris ſe miniſtrũ à deo conſtitutũ.Qm̃ autẽ ſcripſit è carcere,hortat' ne deijciant' animo, ob ipſius afflictiões, uerũ eas potius ſibi gloriæ ducant.Hæc agit capite primo,& ſecundo.In cæteris tribus uitæ formã illis præſcribit,demõſtrans quid ſequendũ,quid fugiendũ,quæ officia maritorũ in uxores,uxorũ in maritos,quæ parentũ in liberos, liberorũ in parentes:quæ dn̄orũ in ſeruos,ſeruorũ in dominos.Scripta eſt epiſtola ab urbe Rhoma per Tychicũ diaconũ,cuius meminit in calce, fidelẽ miniſtrũ eum uocans.Ambroſius addit ſcriptã è carcere, cũ Hieroſolymis Rhomã deductus ſub fideiuſſore degeret extra caſtra in ſuo conducto. FINIS.

ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

AD EPHESIOS EPISTOLA.

ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος Ἰησοῦ χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ, τοῖς ἁγίοις τοῖς οὖσιν ἐν Ἐφέσῳ, καὶ πιστοῖς ἐν χριστῷ Ἰησοῦ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ. Εὐλογητὸς ὁ θεὸς, καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ εὐλογήσας ἡμᾶς ἐν πάσῃ εὐλογίᾳ πνευματικῇ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις χριστῷ. καθὼς ἐξελέξατο ἡμᾶς ἐν αὐτῷ πρὸ καταβολῆς κόσμου, εἶναι ἡμᾶς ἁγίους καὶ ἀμώμους κατ' ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν ἀγάπῃ, προορίσας ἡμᾶς εἰς ὑοθεσίαν διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ εἰς αὐτὸν,

PAulus apoſtolus Ieſu Chriſti per uoluntatẽ dei, ſanctis qui agunt Epheſi, & fidelibus in Chriſto Ieſu. Gratia uobis & pax à deo patre noſtro,& domino Ieſu Chriſto. Benedictus deus & pater domini noſtri Ieſu Chriſti, qui benedixit nos omni benedictione ſpirituali in cœleſtibus Chriſto. Quemadmodum elegit nos in ipſo, antequam iacerentur fundamenta mundi,ut eſſemus ſancti, & irreprehenſibiles coram illo per charitatem, qui prædeſtinauit nos, ut adoptaret in filios per Ieſum Chriſtum in ſeſe, iuxta

κατὰ τὴν εὐδοκίαν τοῦ θελήματος αὐτοῦ εἰς ἔπαινον δόξης καὶ χάριτος αὐτοῦ, ἐν ᾗ ἐχαρίτωσεν ἡμᾶς ἐν τῷ ἠγαπημένῳ. ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, τὴν ἄφεσιν τῶν παραπτωμάτων κατὰ τὸν πλοῦτον καὶ χάριτος αὐτοῦ, ἧς ἐπερίσσευσεν εἰς ἡμᾶς, ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ φρονήσει, γνωρίσας ἡμῖν τὸ μυστήριον τοῦ θελήματος αὐτοῦ, κατὰ τὴν εὐδοκίαν αὐτοῦ, προέθετο ἐν αὐτῷ εἰς οἰκονομίαν τοῦ πληρώματος τῶν καιρῶν, ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ, τά τε ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ τὰ ἐπὶ καὶ γῆς ἐν αὐτῷ, ἐν ᾧ καὶ ἐκληρώθημεν, προορισθέντες κατὰ πρόθεσιν, τοῦ τὰ πάντα ἐνεργοῦντος, κατὰ τὴν βουλὴν τοῦ θελήματος αὐτοῦ, εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς εἰς ἔπαινον καὶ δόξης αὐτοῦ, τοὺς προηλπικότας ἐν τῷ Χριστῷ, ἐν ᾧ καὶ ἡμεῖς ἀκούσαντες τὸν λόγον καὶ ἀληθείας, τὸ εὐαγγέλιον καὶ σωτηρίας ὑμῶν, ἐν ᾧ καὶ πιστεύσαντες ἐσφραγίσθητε τῷ πνεύματι καὶ ἐπαγγελίας τῷ ἁγίῳ, ὅς ἐστιν ἀῤῥαβὼν καὶ κληρονομίας ἡμῶν, εἰς ἀπολύτρωσιν καὶ περιποιήσεως, εἰς ἔπαινον καὶ δόξης αὐτοῦ. διὰ τοῦτο κἀγὼ ἀκούσας τὴν καθ' ὑμᾶς πίστιν ἐν τῷ κυρίῳ Ιησοῦ, καὶ τὴν ἀγάπην τὴν εἰς πάντας τοὺς ἁγίους, οὐ πάνομαι εὐχαριστῶν ὑπὲρ ὑμῶν, μνείαν ὑμῶν ποιούμενος ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου, ἵνα ὁ θεὸς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ιησοῦ Χριστοῦ, ὁ πατὴρ καὶ δόξης δώῃ ὑμῖν πνεῦμα σοφίας καὶ ἀποκαλύψεως, ἐν ἐπιγνώσει αὐτοῦ, πεφωτισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ διανοίας ὑμῶν, εἰς τὸ εἰδέναι ὑμᾶς, τίς ἐστιν ἡ ἐλπὶς καὶ κλήσεως αὐτοῦ, καὶ τίς ὁ πλοῦτος καὶ δόξης καὶ κληρονομίας αὐτοῦ ἐν τοῖς ἁγίοις, καὶ τί τὸ ὑπερβάλλον μέγεθος καὶ δυνάμεως αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς, τοὺς πιστεύοντας κατὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ κράτους καὶ ἰσχύος αὐτοῦ, ἣν ἐνήργησεν ἐν τῷ Χριστῷ, ἐγείρας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις

beneplacitum uoluntatis suæ, ut laudetur gloria gratiæ suæ, qua charos reddidit nos per dilectum. per quem habemus redemptionē per sanguinem ipsius, remissionem peccatorum, iuxta diuitias gratiæ suæ, de qua ubertim nobis impartiuit, in omni sapientia & prudentia, patefacto nobis arcano uoluntatis suæ, iuxta beneplacitum suum, quod proposuerat in seipso, usq; ad dispensationem plenitudinis temporum, ut summatim instauraret om̄ia per Christum, & quæ in cœlis sunt & quæ in terra ꝑ eundē, ꝑ quē & in sortem asciti sumus, prædestinati secundum propositum ipsius, cuius ui fiunt uniuersa, iuxta decretum uoluntatis ipsius, ut simus nos in laudem gloriæ illius, qui priores sperauimus in Christo, in q̊ speramus & nos, audito uerbo ueritatis, euangelio salutis uestræ, in quo etiam posteaquam credidistis, obsignati estis spiritu promissionis sancto, qui est arrabo hæreditatis nostræ, in redemptionem acquisitæ possessionis, in laudem gloriæ ipsius. Quapropter & ego, cum audissem eam quæ in uobis est fidem in domino Iesu, & charitatem in omnes sanctos, non desino gratias agere pro uobis, mentionem uestri faciens in precibus meis, ut deus domini nostri Iesu Christi, pater gloriæ det uobis spiritum sapientiæ & reuelationis, per agnitionem sui, illuminatos oculos menris uestræ, ut sciatis, quæ sit spes ad quam ille uocauit, & quā opulenta gloria hæreditatis illius in sanctis, & quæ sit excellens magnitudo potentiæ illius in nos, qui credimus secundum efficaciam roboris fortitudinis eius, quam exercuit in Christo, cum suscitaret eum ex mortuis, & sedere fecit ad dextram suam in cœlestibus,

ἐπουρανίοις ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς, καὶ ἐξουσίας καὶ δυνάμεως, καὶ κυριότητος, καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου, οὐ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. καὶ πάντα ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ αὐτὸν ἔδωκε κεφαλὴν ὑπὲρ πάντα τῇ ἐκκλησίᾳ, ἥτις ἐστὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ, τὸ πλήρωμα τοῦ πάντα ἐν πᾶσι πληρουμένου. καὶ ὑμᾶς ὄντας νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι καὶ ταῖς ἁμαρτίαις, ἐν αἷς ποτε περιεπατήσατε κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦ κόσμου τούτου, κατὰ τὸν ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος, τοῦ πνεύματος, τοῦ νῦν ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας, ἐν οἷς καὶ ἡμεῖς πάντες ἀνεστράφημέν ποτε, ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς σαρκὸς ἡμῶν, ποιοῦντες τὰ θελήματα τῆς σαρκὸς, καὶ τῶν διανοιῶν, καὶ ἦμεν τέκνα φύσει ὀργῆς, ὡς καὶ οἱ λοιποί. ὁ δὲ θεὸς πλούσιος ὢν ἐν ἐλέει, διὰ τὴν πολλὴν ἀγάπην αὐτοῦ, ἣν ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ ὄντας ἡμᾶς νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι, συνεζωοποίησε τῷ Χριστῷ, χάριτί ἐστε σεσωσμένοι, καὶ συνήγειρε, καὶ συνεκάθισεν ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἵνα ἐνδείξηται ἐν τοῖς αἰῶσι τοῖς ἐπερχομένοις τὸν ὑπερβάλλοντα πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ ἐν χρηστότητι ἐφ' ἡμᾶς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, τῇ γὰρ χάριτί ἐστε σεσωσμένοι διὰ τῆς πίστεως, καὶ τοῦτο οὐκ ἐξ ὑμῶν. θεοῦ τὸ δῶρον, οὐκ ἐξ ἔργων, ἵνα μή τις καυχήσηται. αὐτοῦ γάρ ἐσμεν ποίημα, κτισθέντες ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐπὶ ἔργοις ἀγαθοῖς, οἷς προητοίμασεν ὁ θεὸς, ἵνα ἐν αὐτοῖς περιπατήσωμεν. Διὸ μνημονεύετε, ὅτι ὑμεῖς ποτὲ τὰ ἔθνη ἐν σαρκὶ, οἱ λεγόμενοι ἀκροβυστία, ὑπὸ τῆς λεγομένης περιτομῆς ἐν σαρκὶ χειροποιήτου, ὅτι ἦτε ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, χωρὶς Χριστοῦ, ἀπηλλοτριωμένοι τῆς πολιτείας τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ξένοι τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας, ἐλπίδα μὴ ἔχοντες, καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ.

νυνὶ

stibus, supra omnem principatum ac potestatem, & uirtutem, & dominium, & omne nomen quod nominatur, non solum in sæculo hoc, uerumetiam in futuro. & omnia subiecit sub pedes illius, & eum dedit caput super omnia ipsi ecclesiæ, quæ est corpus illius, complemẽtum eius, qui omnia in omnibus adimplet.

Et uos cum essetis mortui delictis ac II
peccatis, in quibus aliquando ambulastis iuxta sæculum mundi huius, iuxta principem, cui potestas est aëris, qui est spiritus, nunc agens in filijs immorigeris, inter quos & nos omnes conuersabamur aliquando in concupiscentijs carnis nostræ, facientes quæ carni ac menti libebant, & eramus natura filij iræ, quemadmodum & cæteri. Sed deus qui diues est in misericordia, propter multam charitatem suam, qua dilexit nos, etiam cum essemus mortui per delicta, conuiuificauit nos unà cũ Christo (p gratiã estis seruati) simulq; cum eo resuscitauit, & simul cũ eo sedere fecit inter cœlestes, in Christo Iesu, ut ostenderet in seculis superuenientibus eminentẽ opulentiam gratiæ suæ, benignitate erga nos per Christum Iesum. Gratia eñ estis seruati per fidem, idq; non ex uobis. Dei donum est, non ex operibus, ne quis glorietur: nam ipsius sumus figmẽtum, conditi in Christo Iesu ad opera bona, quæ præparauit deus, ut in eis ambularemus. Qua propter memẽtote, quod uos quondam gentes in carne, uocabamini præputium, ab ea quæ uocatur circumcisio in carne, quæ circumcisio manibus fit, quod inquam eratis in tẽpore illo, sine Christo, abalienati à republica Israëlis, & extranei à testamentis promissionis, spem non habentes, deóque carentes in mundo.

νυνὶ δὲ ἐν χριστῷ ἰησοῦ ὑμεῖς, οἱ ποτε ὄντες μακρὰν, ἐγγὺς ἐγενήθητε ἐν τῷ αἵματι τοῦ χριστοῦ. Αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἓν, καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας, τὴν ἔχθραν ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ, τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν δόγμασι καταργήσας, ἵνα τοὺς δύο κτίσῃ ἐν ἑαυτῷ εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον, ποιῶν εἰρήνην, καὶ ἀποκαταλλάξῃ τοὺς ἀμφοτέρους ἐν ἑνὶ σώματι τῷ θεῷ διὰ τοῦ σταυροῦ, ἀποκτείνας τὴν ἔχθραν ἐν αὐτῷ· καὶ ἐλθὼν εὐηγγελίσατο εἰρήνην ὑμῖν, τοῖς μακρὰν, καὶ τοῖς ἐγγύς. ὅτι δι' αὐτοῦ ἔχομεν τὴν προσαγωγὴν οἱ ἀμφότεροι ἐν ἑνὶ πνεύματι πρὸς τὸν πατέρα. Ἄρα οὖν οὐκέτι ἐστὲ ξένοι καὶ πάροικοι, ἀλλὰ συμπολῖται τῶν ἁγίων καὶ οἰκεῖοι τοῦ θεοῦ, ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν, ὄντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ ἰησοῦ χριστοῦ, ἐν ᾧ πᾶσα οἰκοδομὴ συναρμολογουμένη, αὔξει εἰς ναὸν ἅγιον ἐν κυρίῳ, ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς συνοικοδομεῖσθε εἰς κατοικητήριον τοῦ θεοῦ ἐν πνεύματι

Τούτου χάριν ἐγὼ παῦλος ὁ δέσμιος τοῦ χριστοῦ ἰησοῦ ὑπὲρ ὑμῶν τῶν ἐθνῶν. εἴγε ἠκούσατε τὴν οἰκονομίαν τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ, τῆς δοθείσης μοι εἰς ὑμᾶς, ὅτι κατὰ ἀποκάλυψιν ἐγνωρίσθη μοι τὸ μυστήριον, καθὼς προέγραψα ἐν ὀλίγῳ, πρὸς ὃ δύνασθε ἀναγινώσκοντες νοῆσαι τὴν σύνεσίν μου ἐν τῷ μυστηρίῳ τοῦ χριστοῦ, ἑτέραις γενεαῖς οὐκ ἐγνωρίσθη τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, ὡς νῦν ἀπεκαλύφθη τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις αὐτοῦ καὶ προφήταις ἐν πνεύματι, εἶναι τὰ ἔθνη συγκληρονόμα, καὶ σύσσωμα, καὶ συμμέτοχα τῆς ἐπαγγελίας αὐτοῦ ἐν τῷ χριστῷ, διὰ τοῦ εὐαγγελίου, οὗ ἐγενόμην διάκονος κατὰ τὴν δωρεὰν τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ, τὴν δοθεῖσάν μοι κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. Ἐμοὶ τῷ ἐλαχιστοτέρῳ πάντων ἁγίων

Nunc autem per Christum Iesum uos, qui quondam eratis longinqui, propinqui facti estis per sanguinē Christi. Ipse enim est pax nostra, qui fecit ex utrisque unum, & interstitium maceriæ diruit, simultatem per carnem suam, legem mandatorum in decretis sitam abrogans, ut duos conderet in semetipso in unum nouum hominem, faciens pacem: & ut reconciliaret ambos in uno corpore deo per crucē, perempta inimicitia per eam, & ueniens euangelizauit pacem uobis, qui procul aberatis, & ijs qui prope. Quoniam autem per illum habemus aditum utriq; in uno spiritu ad patrem. Iam igitur non estis hospites & incolæ, sed conciues sanctorū ac domestici dei, superstructi super fundamentum apostolorum ac prophetarum, summo angulari lapide ipso Iesu Christo, in quo quæcunque structura coagmentatur, ea crescit in templum sanctum in domino, in quo & uos coædificamini in habitaculum dei per spiritum. Huius rei gratia ego Paulus uinctus sum Christi Iesu pro uobis gentibus. siquidem audistis dispensationem gratiæ dei, quæ data est mihi in uos, quod secundū reuelationē notum mihi fecit mysterium, quemadmodum ante scripsi paucis, ex quib⁹ potestis legentes intelligere cognitionem meam in mysterio Christi, quod in alijs ætatibus non innotuit filijs hominum, quemadmodum nunc reuelatum est sanctis apostolis eius & prophetis per spiritum, ut sint gentes cohæredes, & eiusdē corporis, cōsortesq; promissionis eius in Christo, per euangeliū, cuius factus sum minister secundum donum gratiæ dei, quod datum est mihi secundum efficaciam potētiæ illius. Mihi minimo omniū III

sanctorum

ἁγίῳ ἐδόθη ἡ χάρις αὕτη, ἐν τοῖς ἔθνεσιν εὐαγγελίσασθαι τὸν ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον τοῦ χριστοῦ· καὶ φωτίσαι πάντας, τίς ἡ κοινωνία τοῦ μυστηρίου, τοῦ ἀποκεκρυμμένου ἀπὸ τῶν αἰώνων ἐν τῷ θεῷ, τῷ τὰ πάντα κτίσαντι διὰ ἰησοῦ χριστοῦ, ἵνα γνωρισθῇ νῦν ταῖς ἀρχαῖς καὶ ἐξουσίαις ἐν τοῖς ἐπουρανίοις διὰ τῆς ἐκκλησίας, ἡ πολυποίκιλος σοφία τοῦ θεοῦ, κατὰ πρόθεσιν τῶν αἰώνων, ἣν ἐποίησεν ἐν χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν παῤῥησίαν καὶ τὴν προσαγωγὴν ἐν πεποιθήσει, τῇ διὰ τῆς πίστεως αὐτοῦ. διὸ αἰτοῦμαι, μὴ ἐκκακεῖν ἐν ταῖς θλίψεσί μου ὑπὲρ ὑμῶν, ἥτις ἐστὶ δόξα ὑμῶν. τούτου χάριν κάμπτω τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται, ἵνα δῴη ὑμῖν κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ, δυνάμει κραταιωθῆναι διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον, κατοικῆσαι τὸν χριστὸν διὰ τῆς πίστεως ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἐν ἀγάπῃ ἐῤῥιζωμένοι καὶ τεθεμελιωμένοι, ἵνα ἐξισχύσητε καταλαβέσθαι σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις, τί τὸ πλάτος καὶ μῆκος καὶ βάθος καὶ ὕψος, γνῶναί τε τὴν ὑπερβάλλουσαν τῆς γνώσεως ἀγάπην τοῦ χριστοῦ, ἵνα πληρωθῆτε εἰς πᾶν τὸ πλήρωμα τοῦ θεοῦ. τῷ δὲ δυναμένῳ ὑπὲρ πάντα ποιῆσαι ὑπὲρ ἐκ περισσοῦ, ὧν αἰτούμεθα ἢ νοοῦμεν κατὰ τὴν δύναμιν τὴν ἐνεργουμένην ἐν ἡμῖν, αὐτῷ ἡ δόξα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν χριστῷ ἰησοῦ, εἰς πάσας τὰς γενεὰς τοῦ αἰῶνος τῶν αἰώνων. ἀμήν.

παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἐγὼ ὁ δέσμιος ἐν κυρίῳ, ἀξίως περιπατῆσαι τῆς κλήσεως, ἧς ἐκλήθητε, μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ πραότητος, μετὰ μακροθυμίας, ἀνεχόμενοι ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ, σπουδάζοντες τηρεῖν τὴν ἑνότητα τοῦ πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης.

ἑν

sanctorum data est gratia hæc, ut inter gentes euangelizem imperuestigabiles diuitias Christi, & in lucem proferam omnibus, quæ sit communio mysterij, quod erat absconditum à sæculis in deo, qui uniuersa condidit per Iesum Christum, ut notũ fiat nunc principatibus ac potestatib⁹ in cœlestibus per ecclesiam, uehementer uaria sapientia dei, secundũ præfinitionem sæculorum, quam fecit in Christo Iesu domino nostro, per quem habemus audaciam & aditum cum fiducia, quæ est per fidem illius. Quapropter postulo, ne deficiatis ob afflictiones meas quas pro uobis tolero, quæ est gloria uestra. Huius rei gratia flecto genua mea ad patrem domini nostri Iesu Christi, ex quo omnis parentela in cœlis & in terra nominatur, ut det uobis iuxta diuitias gloriæ suæ, ut fortitudine corroboremini per spiritum suum, in internum hominem, ut inhabitet Christus per fidem in cordibus uestris, fixis in charitate radicibus, & fundamento iacto, ut ualeatis assequi cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, & longitudo, & profunditas, & sublimitas, cognoscereq; præeminentem cognitioni dilectionẽ Christi, ut impleamini in omnem plenitudinẽ dei. Ei uero qui potest cumulate facere ultra omnia, quæ petimus, aut cogitamus, iuxta uim agentẽ in nobis, sit gloria in ecclesia per Christum Iesum, in omnes ætates sæculi sæculorum. Amen.

Hortor itaque uos ego uinctus in domino, ut ambuletis: ita ut dignum est uocatione, qua uocati estis, cum omni submissione, ac mansuetudine, cum animi lenitate, tolerantes uos inuicem per charitatem, studentes seruare unitatem spiritus, per uinculum pacis. IIII

Vnum

ἓν σῶμα καὶ ἓν πνεῦμα, καθὼς καὶ ἐκλήθητε ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς κλήσεως ὑμῶν. εἷς κύριος, μία πίστις, ἓν βάπτισμα. εἷς θεὸς καὶ πατὴρ πάντων, ὁ ἐπὶ πάντων καὶ διὰ πάντων, καὶ ἐν πᾶσιν ὑμῖν. ἑνὶ δὲ ἑκάστῳ ἡμῶν ἐδόθη ἡ χάρις κατὰ τὸ μέτρον τῆς δωρεᾶς τοῦ Χριστοῦ. διὸ λέγει. ἀναβὰς εἰς ὕψος ἠχμαλώτευσεν αἰχμαλωσίαν, καὶ ἔδωκε δόματα τοῖς ἀνθρώποις. τὸ δὲ ἀνέβη, τί ἐστιν, εἰ μὴ ὅτι καὶ κατέβη πρῶτον εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς; ὁ καταβὰς αὐτός ἐστι, καὶ ὁ ἀναβὰς ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν, ἵνα πληρώσῃ τὰ πάντα. καὶ αὐτὸς ἔδωκε, τοὺς μὲν ἀποστόλους, τοὺς δὲ προφήτας, τοὺς δὲ εὐαγγελιστὰς, τοὺς δὲ ποιμένας καὶ διδασκάλους, πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν ἁγίων εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, μέχρι καταντήσωμεν οἱ πάντες εἰς τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως, καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα μηκέτι ὦμεν νήπιοι κλυδωνιζόμενοι καὶ περιφερόμενοι παντὶ ἀνέμῳ τῆς διδασκαλίας, ἐν τῇ κυβείᾳ τῶν ἀνθρώπων, ἐν πανουργίᾳ πρὸς τὴν μεθοδείαν τῆς πλάνης. ἀληθεύοντες δὲ ἐν ἀγάπῃ, αὐξήσωμεν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα, ὅς ἐστιν ἡ κεφαλή, ὁ Χριστός, ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα συναρμολογούμενον, καὶ συμβιβαζόμενον διὰ πάσης ἁφῆς τῆς ἐπιχορηγίας, κατ' ἐνέργειαν ἐν μέτρῳ ἑνὸς ἑκάστου μέρους, τὴν αὔξησιν τοῦ σώματος ποιεῖται, εἰς οἰκοδομὴν ἑαυτοῦ ἐν ἀγάπῃ. τοῦτο οὖν λέγω καὶ μαρτύρομαι ἐν κυρίῳ, μηκέτι ὑμᾶς περιπατεῖν, καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη περιπατεῖ ἐν ματαιότητι τοῦ νοὸς αὐτῶν, ἐσκοτισμένοι τῇ διανοίᾳ, ὄντες ἀπηλλοτριωμένοι τῆς ζωῆς τοῦ θεοῦ, διὰ τὴν ἄγνοιαν τὴν οὖσαν ἐν αὐτοῖς, διὰ τὴν πώρωσιν τῆς καρδίας αὐτῶν, οἵτινες ἀπηλγηκότες, ἑαυτοὺς παρέδωκαν τῇ ἀσελγείᾳ, εἰς ἐργασίαν ἀκαθαρσίας

EPISTOLA

Vnũ corp⁹ & unus ſpũs, quẽadmodũ & uocati eſtis in una ſpe uocationis ueſtræ. Vnus dñs, una fides, unũ baptiſma. un⁹ deus & pater omniũ, qui eſt ſuper oẽia & per oẽia, & in oẽibus uobis. Verum unicuiq; noſtrũ data eſt gratia iuxta modum doni Chriſti. Quapropter dicit: Cũ aſcẽdiſſet in altũ, captiuã duxit captiuitatẽ, & dedit dona hominib⁹. Cæterũ illud aſcendit, quid eſt, niſi q̃ etiã deſcenderat prius in infimas partes terræ? Qui deſcẽdit, idẽ ille eſt, qui etiã aſcẽdit ſupra omnes cœlos, ut impleret oẽia. Et idem dedit, alios quidẽ apoſtolos, alios uero prophetas, alios autẽ euangeliſtas, alios autẽ paſtores ac doctores, ad inſtaurationem ſanctorũ in opus adminiſtrationis, in ædificationẽ corporis Chriſti, donec perueniamus omnes in unitatẽ fidei & agnitionis filij dei, in uirum perfectũ, in menſurã ætatis plene adultæ Chriſti, ut nõ amplius ſimus pueri, qui fluctuemus & circumferamur quouis uento doctrinæ, per ueriſutiã hominũ, per aſtutiã, qua nos adoriunt, ut imponant nobis. ſed ueritatẽ ſectantes in charitate, adoleſcamus in illum per oẽia, qui eſt caput, nempe Chriſtus: in quo totum corpus, ſi coagmentet, & cõpingat per omnẽ commiſſurã ſubminiſtrationis, iuxta actum in mẽſura uniuſcuiuſq; partis, incrementum corporis facit, in ædificationem ſuiipſius per charitatẽ. Hoc itaq; dico, & teſtor per dominũ, ne poſthac ambuletis, quẽadmodum & reliquæ gentes ambulant in uanitate mentis ſui, dum mentẽ habent obtenebratam, abalienati à uita dei, propter ignorantiam quæ eſt in illis, & excæcationẽ cordis eorũ, qui poſteaq; peruenerũt eò ut dolere deſierint, ſemetipſos dediderunt laſciuiæ, ad patrandum immũditiam

ἀκαθαρσίας πάσης ἢ πλεονεξία. ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως ἐμάθετε τὸν χριστόν, εἴγε αὐτὸν ἠκούσατε, καὶ ἐν αὐτῷ ἐδιδάχθητε, καθώς ἐστιν ἀλήθεια ἐν τῷ ἰησοῦ, ἀποθέσθαι ὑμᾶς κατὰ τὴν προτέραν ἀναστροφὴν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης, ἀνανεοῦσθαι δὲ τῷ πνεύματι τοῦ νοὸς ὑμῶν, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν καινὸν ἄνθρωπον, τὸν κατὰ θεὸν κτισθέντα ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ ὁσιότητι τῆς ἀληθείας. διὸ ἀποθέμενοι τὸ ψεῦδος, λαλεῖτε ἀλήθειαν ἕκαστος μετὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ, ὅτι ἐσμὲν ἀλλήλων μέλη. ὀργίζεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε, ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν, μήτε δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ. ὁ κλέπτων μηκέτι κλεπτέτω, μᾶλλον δὲ κοπιάτω ἐργαζόμενος τὸ ἀγαθὸν ταῖς χερσὶν, ἵνα ἔχῃ μεταδιδόναι τῷ χρείαν ἔχοντι. πᾶς λόγος σαπρὸς ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν μὴ ἐκπορευέσθω, ἀλλ' εἴτις ἀγαθὸς πρὸς οἰκοδομὴν τῆς χρείας, ἵνα δῷ χάριν τοῖς ἀκούσιν. καὶ μὴ λυπεῖτε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ θεοῦ, ἐν ᾧ ἐσφραγίσθητε εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως. πᾶσα πικρία, καὶ θυμὸς, καὶ ὀργὴ, καὶ κραυγὴ, καὶ βλασφημία ἀρθήτω ἀφ' ὑμῶν σὺν πάσῃ κακίᾳ. γίνεσθε δὲ εἰς ἀλλήλους χρηστοὶ, εὔσπλαγχνοι, χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, καθὼς καὶ ὁ θεὸς ἐν χριστῷ ἐχαρίσατο ὑμῖν.

γίνεσθε οὖν μιμηταὶ τοῦ θεοῦ, ὡς τέκνα ἀγαπητά, καὶ περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ, καθὼς καὶ ὁ χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν προσφορὰν καὶ θυσίαν τῷ θεῷ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας. πορνεία δὲ καὶ πᾶσα ἀκαθαρσία, ἢ πλεονεξία μηδὲ ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν, καθὼς πρέπει ἁγίοις, καὶ αἰσχρότης, καὶ μωρολογία, ἢ εὐτραπελία, τὰ οὐκ ἀνήκοντα, ἀλλὰ μᾶλλον εὐχαριστία. τοῦτο γάρ ἐστε γινώσκοντες, ὅτι πᾶς πόρνος, ἢ ἀκάθαρτος, ἢ πλεονέκτης, ὅς ἐστιν εἰδωλολάτρης, οὐκ ἔχει κληρονομίαν ἐν τῇ

βασιλείᾳ

immũditiam omnẽ cum auiditate. Vos autẽ non ſic didiciſtis Chriſtum: ſiquidẽ illum audiſtis, & in eo docti fuiſtis, quẽadmodum eſt ueritas in Ieſu, deponere iuxta priorem conuerſationem ueterem hominẽ, qui corrumpit̃ iuxta cõcupiſcentias erroris: renouari uero ſpiritu mentis ueſtræ, & induere nouum hominem, qui iuxta deum conditus eſt per iuſticiam, & ſanctitatẽ ueritatis. Quapropter depoſito mendacio, loquamini ueritatẽ quiſq; proximo ſuo, quoniam ſumus inuicem membra. Iraſcimini, & nõ peccetis: ſol ne occidat ſuper iram ueſtram, neq; detis locum calumniatori. Qui furabat̃, nõ amplius furetur: magis autẽ laboret operando manibus quod bonũ eſt, ut poſſit impartiri ei qui opus habuerit. Omnis ſermo ſpurcus ex ore ueſtro ne ꝓcedat: ſed ſi quis eſt bonus ad ædificationẽ, quoties opus eſt, ut det gratiã audientibus. & ne cõtriſtetis ſpiritũ ſanctũ dei, per quẽ obſignati eſtis in diem redẽptionis. Omnis amarulentia, & tumor, & ira, & uociferatio, & maledicentia tollatur à uobis cum omni malicia. Sitis autẽ inuicem alius in alium comes, miſericordes, largientes uobis inuicẽ, quẽadmodũ & deus per Chriſtum largitus eſt uobis. Sitis igit̃ imitatores dei, tanq̃ filij dilecti, & ambulẽtis in dilectiõe, quẽadmodũ & Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum ꝓ nobis oblationẽ ac uictimam deo in odorẽ bonæ fragrantiæ. Cæterum ſcortatio, & omnis immũdicia, aut auaricia ne nominetur qdẽ inter uos, ſicut decet ſanctos: aut obſcœnitas, aut ſtultiloquiũ, aut urbanitas, quæ nõ cõueniũt, ſed magis gratiarũactio. Nã hoc ſcitis q̃ omnis ſcortator, aut immũdus, aut auarus, qui eſt ſimulacroꝝ cultor, nõ habet hæreditatẽ in

regno

βασιλείας τοῦ χριστοῦ καὶ θεοῦ. μηδεὶς ὑμᾶς
ἀπατάτω κενοῖς λόγοις. διὰ ταῦτα γὰρ
ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀ-
πειθείας. μὴ οὖν γίνεσθε συμμέτοχοι αὐ-
τῶν. ἦτε γάρ ποτε σκότος, νῦν δὲ φῶς ἐν
κυρίῳ. ὡς τέκνα φωτὸς περιπατεῖτε, ὁ γὰρ
καρπὸς τοῦ πνεύματος ἐν πάσῃ ἀγαθωσύ-
νῃ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ ἀληθείᾳ, δοκιμάζοντες,
τί ἐστιν εὐάρεστον τῷ κυρίῳ. καὶ μὴ συγκοι-
νωνεῖτε τοῖς ἔργοις τοῖς ἀκάρποις τοῦ σκό-
τους, μᾶλλον δὲ καὶ ἐλέγχετε. τὰ γὰρ κρυ-
φῇ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν, αἰσχρόν ἐστι καὶ λέ-
γειν. τὰ δὲ πάντα ἐλεγχόμενα ὑπὸ τοῦ φω
τὸς φανεροῦται. πᾶν γὰρ τὸ φανερούμενον,
φῶς ἐστι. διὸ λέγει, ἔγειρε ὁ καθεύδων, καὶ
ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφαύσει σοι ὁ χρι-
στός. βλέπετε οὖν πῶς ἀκριβῶς περιπατεῖ-
τε, μὴ ὡς ἄσοφοι, ἀλλὰ ὡς σοφοί, ἐξαγορα-
ζόμενοι τὸν καιρόν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραί εἰ-
σι. διὰ τοῦτο μὴ γίνεσθε ἄφρονες, ἀλλὰ συ-
νιέντες, τί τὸ θέλημα τοῦ κυρίου. καὶ μὴ με-
θύσκεσθε οἴνῳ, ἐν ᾧ ἐστιν ἀσωτία, ἀλλὰ πλη
ροῦσθε ἐν πνεύματι, λαλοῦντες ἑαυτοῖς ψαλ
μοῖς καὶ ὕμνοις, καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς,
ᾄδοντες καὶ ψάλλοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν
τῷ κυρίῳ. εὐχαριστοῦντες πάντοτε ὑπὲρ
πάντων, ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν ιησοῦ
χριστοῦ τῷ θεῷ καὶ πατρί. ὑποτασσόμενοι
ἀλλήλοις ἐν φόβῳ θεοῦ. αἱ γυναῖκες τοῖς ἰ-
δίοις ἀνδράσιν ὑποτάσσεσθε, ὡς τῷ κυ-
ρίῳ, ὅτι ἀνήρ ἐστι κεφαλὴ τῆς γυναικός, ὡς
καὶ ὁ χριστὸς κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας, καὶ αὐ-
τός ἐστι σωτὴρ τοῦ σώματος. ἀλλ' ὥσπερ ἡ
ἐκκλησία ὑποτάσσεται τῷ χριστῷ, οὕτως
καὶ αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ἐν παντί.
οἱ ἄνδρες, ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας ἑαυτῶν,
καθὼς καὶ ὁ χριστὸς ἠγάπησε τὴν ἐκκλησί-
αν, καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς, ἵνα
αὐτὴν ἁγιάσῃ, καθαρίσας τῷ λουτρῷ τοῦ ὕ-
δατος ἐν ῥήματι, ἵνα παραστήσῃ αὐτὴν ἑαυ
τῷ ἔνδοξον, τὴν ἐκκλησίαν, μὴ ἔχουσαν
σπίλον

regno Christi & dei. Ne quisq; uos decipiat inanibus sermonibus. Propter hæc enim uenire solet ira dei in filios inobedientes. Ne sitis igitur cōsortes illorum. Eratis enim quondā tenebræ, nunc autē lux in dño. ut filij lucis ambulate (nam fructus spiritus situs est in omni bonitate & iustitia & ueritate) probantes, quid sit acceptū dño: & ne cōmerciū habueritis cum operibus infrugiferis tenebrarū, quin ea potius etiam arguite. Nam quæ secreto fiunt ab istis, turpe est uel dicere. Sed omnia dum produnt' à luce manifesta fiunt. Nam quicquid manifestū redditur, lumē est. Quapropter dicit: Expergiscere qui dormis, & surge à mortuis, & illucescet tibi Christus. Videte igitur, quomodo circumspecte ambuletis: non ut insipientes, sed ut sapientes, redimentes occasionē, q; dies mali sint. Propterea ne sitis imprudentes, sed intelligentes, quæ sit uoluntas domini. Et ne inebriemini uino, in quo luxus est, sed implemini spiritu, loquētes uobismetipsis per psalmos, & hymnos, & cantiones spirituales, canētes ac psallentes in corde uestro domino, gratias agentes semper de omnibus, in nomine domini nostri Iesu Christi, deo & patri. Subditi uicissim alius alij cū timore dei. Vxores propriis uiris subditæ sitis, ueluti dño: quoniā uir est caput uxoris, quēadmodum & Christus est caput ecclesiæ: & idem est, qui salutem dat corpori. Itaq; quēadmodum ecclesia subdita est Christo, sic & uxores suis uiris subditæ sint in omnibus. Viri, diligite uxores uestras, sicut & Christus dilexit ecclesiam, & semetipsum exposuit, pea, ut illam sanctificaret, mundatā lauacro aquæ per uerbum, ut adhiberet eam sibiipsi gloriosam, ecclesiam, nō habentē

maculam,

ωῖλομ, ἢ ῥυτίδα, ἤ τι τῶν τοιούτωμ, ἀλλ' ἵνα ᾖ ἁγία, καὶ ἄμωμος. οὕτως ὀφείλουσιμ οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶμ τὰς ἑαυτῶμ γυναῖκας, ὡς τὰ ἑαυτῶμ σώματα. ὁ ἀγαπῶμ τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα, ἑαυτὸμ ἀγαπᾷ. οὐδεὶς γάρ ποτε τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἐμίσησεμ, ἀλλ' ἐκτρέφει καὶ θάλπει αὐτήν, καθὼς καὶ ὁ κύριος τὴν ἐκκλησίαμ. ὅτι μέλη ἐσμὲν τοῦ σώματος αὐτοῦ, ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν ὀστέωμ αὐτοῦ. ἀντὶ τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸμ πατέρα καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαμ. τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίμ, ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸμ, καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαμ. πλὴν καὶ ὑμεῖς οἱ καθ' ἕνα, ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα οὕτως ἀγαπάτω, ὡς ἑαυτόμ. ἡ δὲ γυνή, ἵνα φοβῆται τὸμ ἄνδρα.

Τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιμ ὑμῶμ ἐν κυρίῳ, τοῦτο γάρ ἐστι δίκαιομ. τίμα τὸμ πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα, ἥτις ἐστὶμ ἐντολὴ πρώτη ἐν ἐπαγγελίᾳ, ἵνα εὖ σοι γένηται, καὶ ἔσῃ μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς. οἱ πατέρες, μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶμ, ἀλλ' ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ κυρίου. οἱ δοῦλοι ὑπακούετε τοῖς κυρίοις κατὰ σάρκα, μετὰ φόβου καὶ τρόμου ἐν ἁπλότητι καρδίας ὑμῶμ, ὡς τῷ Χριστῷ, μὴ κατ' ὀφθαλμοδουλείαμ ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ' ὡς δοῦλοι τοῦ Χριστοῦ, ποιοῦντες τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ ἐκ ψυχῆς, μετ' εὐνοίας, δουλεύοντες τῷ κυρίῳ καὶ οὐκ ἀνθρώποις. εἰδότες, ὅτι ὃ ἐάμ τι ἕκαστος ποιήσῃ ἀγαθὸμ, τοῦτο κομιεῖται παρὰ τοῦ κυρίου, εἴτε δοῦλος, εἴτε ἐλεύθερος. καὶ οἱ κύριοι τὰ αὐτὰ ποιεῖτε πρὸς αὐτούς, ἀνιέντες τὴν ἀπειλήν, εἰδότες, ὅτι καὶ ὑμῶμ αὐτῶμ ὁ κύριός ἐστιμ ἐν οὐρανοῖς, καὶ προσωπολημψία οὐκ ἔστι παρ' αὐτῷ. τὸ λοιπὸμ ἀδελφοί μου, ἐνδυναμοῦσθε ἐν κυρίῳ, καὶ ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος αὐτοῦ. ἐνδύσασθε τὴν πανοπλίαμ τοῦ θεοῦ πρὸς τὸ δύνασθαι ὑμᾶς

σῆναι

maculam, aut rugam, aut quicq; eiusmodi, sed ut esset sancta, & irreprehensibilis. Sic debēt uiri diligere suas uxores, ut sua ipsorum corpora. Qui diligit suam uxorē, seipsum diligit. Nullus em̄ unq; suam ipsius carnē odio habuit, imò enutrit, ac fouet eam, sicut & dñs ecclesiam. Quoniā mēbra sumus corporis eiusdē, ex carne eius, & ex ossib⁹ eius. Huius rei gratia, relinquet homo patrē ac matrē, & adiungetur uxori suæ, atq; è duobus fiet una caro. Mysterium hoc magnum est, uerum ego loquor de Christo, & de ecclesia. Quanq; & uos singulatim hoc præstate, ut suam quisq; uxorem diligat, tanquam seipsum: uxor autem ut reuereatur uirum. Filij, obedite parentibus VI uestris in domino, nam id est iustum. Honora patrem tuum, & matrem, quod est præceptum primum in promissione, ut bene tibi sit, & sis longæuus in terra. Patres, ne prouocetis ad iram liberos uestros, sed educetis eos per eruditionē, & correptionem domini. Serui obedite ijs, qui domini sunt iuxta carnē, cum timore, ac tremore, cum simplicitate cordis uestri, tanquam Christo, non ad oculum seruientes, uelut hominibus placere studentes, sed tanquam serui Christi, facientes quæ uult deus, ex animo, cum beneuolentia, seruientes domino, & non hominibus: illud scientes, quod unusquisque quod fecerit boni, hoc reportabit à deo, siue seruus fuerit, siue liber. Et uos domini eadem facite erga illos, remittētes minas, scientes, quod & uester ipsorū dominus est in cœlis, nec psonæ respectus est apud illū. Quod superest fratres mei, sitis fortes per dominum, perq; potentiam roboris illius. Induite totam armaturam dei, ut possitis

N stare

σῶαι πρὸς τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου. ὅτι οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχὰς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις. διὰ τοῦτο ἀναλάβετε τὴν πανοπλίαν τοῦ θεοῦ, ἵνα δυνηθῆτε ἀντιστῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ, καὶ ἅπαντα κατεργασάμενοι στῆναι. στῆτε οὖν, περιζωσάμενοι τὴν ὀσφῦν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης, καὶ ὑποδησάμενοι τοὺς πόδας ἐν ἑτοιμασίᾳ τοῦ εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης, ἐπὶ πᾶσιν ἀναλαβόντες τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, ἐν ᾧ δυνήσεσθε πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβέσαι. καὶ τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου δέξασθε, καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος, ὅ ἐστι ῥῆμα θεοῦ, διὰ πάσης προσευχῆς καὶ δεήσεως προσευχόμενοι ἐν παντὶ καιρῷ, ἐν πνεύματι, καὶ εἰς αὐτὸ τοῦτο ἀγρυπνοῦντες ἐν πάσῃ προσκαρτερήσει, καὶ δεήσει περὶ πάντων τῶν ἁγίων, καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ, ἵνα μοι δοθείη λόγος ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματός μου ἐν παῤῥησίᾳ, γνωρίσαι τὸ μυστήριον τοῦ εὐαγγελίου, ὑπὲρ οὗ πρεσβεύω ἐν ἁλύσει, ἵνα ἐν αὐτῷ παῤῥησιάσωμαι, ὡς δεῖ με λαλῆσαι. ἵνα δὲ εἰδῆτε καὶ ὑμεῖς τὰ κατ' ἐμέ, τί πράσσω, πάντα ὑμῖν γνωρίσει Τυχικὸς ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς καὶ πιστὸς διάκονος ἐν κυρίῳ, ὃν ἔπεμψα πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, ἵνα γνῶτε τὰ περὶ ἡμῶν, καὶ παρακαλέσῃ τὰς καρδίας ὑμῶν. Εἰρήνη τοῖς ἀδελφοῖς καὶ ἀγάπη μετὰ πίστεως, ἀπὸ θεοῦ πατρὸς καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. ἡ χάρις μετὰ πάντων τῶν ἀγαπώντων τὸν κύριον ἡμῶν ἰησοῦν χριστὸν ἐν ἀφθαρσίᾳ. ἀμήν.

Ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης πρὸς Ἐφεσίους διὰ τυχικοῦ.

stare aduersus assultus diaboli. Quoniam non est nobis lucta aduersus sanguinem & carnem, sed aduersus principatus, aduersus potestates, aduersus mundi dominos rectores tenebrarum sæculi huius, aduersus spirituales astutias in cœlestibus. Quapropter assumite uniuersam armaturam dei, ut possitis resistere in die malo, & omnibus peractis stare. State igitur, lumbis circumcinctis baltheo per ueritatem, & induti thoracem iusticiæ, & calciati pedibus, ut parati sitis ad euangelium pacis, super omnia assumpto scuto fidei, quo possitis omnia iacula mali illius ignita extinguere. Galeamq; salutaris accipite, & gladiū spiritus, qui est uerbum dei, in omni depreca tione & obsecratione orantes in omni tempore, in spiritu, & ad hoc ipsum uigilantes cum omni sedulitate, & depreca tione pro omnibus sanctis, & pro me, ut mihi detur sermo in apertione oris mei cum libertate, ut notum faciam mysterium euangelij mei, super quo legatione fungor in catena, ut in eo libere loquar, sicut oportet me loqui. Vt autem sciatis & uos quæ ad me pertinent, quid agam, de omnibus uos certiores reddet Tychicus dilectus frater & fidus minister in domino, quem misi ad uos in hoc ipsum, ut cognoscere tis de rebus nostris, & consolaretur corda uestra. Pax fratribus & charitas cum fide, à deo patre, & domino Iesu Christo. Gratia sit cum omnibus diligentibus dominum nostrum Iesum Christum cum synceritate. Amen.

Missa fuit è Rhoma ad Ephesios per Tychicum.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΗΣΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΤΑΥΤΗΝ ἐπιστέλλει ἀπὸ ῥώμης, ἑωρακὼς αὐτοὺς ἅμα καὶ διδάξας. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. πεμψάντων φιλιππησίων δϊακονίαν τῷ παύλῳ, καί τινων περϊερχομένων, καὶ δϊαφθειρόντων τὰς ἀκοὰς τῶν ἀκεραίων προφάσει τῆς σκϊᾶς τοῦ νόμου καὶ τῆς περιτομῆς, καὶ λεγόντων, χωρὶς ταύτης μὴ δύνασθαι δικαιωθῆναι. μαθὼν ὁ ἀπόστολος γράφει φιλιππησίοις, καὶ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται αὐτῶν τὴν πίστιν, ὡς σημαίνει μνημονεύειν αὐτῶν. ἔπειτα δϊηγεῖται ὡς ἀπελογήσατο ἐν ῥώμῃ, καὶ ὅτι τινὲς αὐτῷ βαρεῖς γεγόνασιν, ἐν τοῖς δεσμοῖς φθόνον αὐτῷ κινοῦντες. ἔπειτα αὐτοὺς προτρέπεται ἀλλήλους ἀγαπᾶν, ἐξηγούμενος τὴν τοῦ σωτῆρος φιλανθρωπίαν, ὅτι θεὸς ὢν, ἄνθρωπος γέγονε δι' ἡμᾶς. εἶτα περὶ τῆς περιτομῆς, καὶ τοῦ παλαιοῦ νόμου δϊαλαβὼν, ἀποδεικνύει λοιπὸν ἀργὴν γεγενῆσθαι τὴν περιτομήν, λαμβάνων ἐφ' ἑαυτοῦ τὸ παράδειγμα, καὶ λέγων, ὅτι ταῦτα πάντα ἥγημαι δϊὰ τὸν χριστὸν ζημίαν. δϊὸ καὶ τοὺς μὲν διδάσκοντας ἐπὶ περιτομὴν, καὶ θέλοντας αὐτοὺς ἀπατῆσαι μεμψάμενος, καὶ εἰπὼν ἐχθροὺς αὐτοὺς εἶναι τοῦ χριστοῦ, ἀποδέχεται φιλιππησίους δϊὰ τὴν πρὸς αὐτὸν τῆς κοινωνίας δόσιν. καὶ προτρεψάμενος πάλιν εἰς τὰ ἤθη αὐτούς, τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD PHILIPPENSES ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

PHilippenses in prima Macedoniæ parte sunt, ut narrat' in Actis, cap. decimosexto, colonia oriunda ab urbe, Philippi dicta à Philippo conditore. Horũ metropolis est Thessalonice. Qui qm̃ in fide semel accepta perstiterant, nõ admissis pseudapostolis, quibus auscultarant Corinthij & Galatæ, merito ab apostolo collaudant'. Ad hos Paulus admonitu spiritus ꝓfectus, cõplures dies apud illos egit nõ sine negocio. Nam hic flagris cæsus est Paulus, & cũ Sila cõiectus est in carcerẽ. Quo tẽpore carceris custos cũ tota familia baptizatus est. Hic erat & Lydia purpuraria, quæ prima cõuersa, Paulũ excepit hospitio. hic & milites, cognito ꝙ Rhoman⁹ esset ciuis, ultro rogarũt, ut quò uellet, abiret. & Christi nomẽ satis felicibus auspicijs inclaruit. Quinetiã cũ Paulus Rhomæ ageret in uinculis, miserũt illi quæ ad uitæ necessitatẽ pertinebãt, per Epaphroditũ, qd' & ante fecerãt, cũ ageret Thessalonicæ, sicut in hac ip̃e testat' epistola. Collaudatos igit' eos adhortat', ut perseuerẽt ac ꝓficiant. ostendẽs gloriandũ etiã in afflictionib⁹, quæ ad illustrandũ Christi euãgeliũ facerẽt: se uero uel mortẽ adeo nõ horrere, ut optet etiã, si Christo uolente cõtingat. Deinde cũ primis hortat' ad mutuã cõcordiã, quæ inter elatos esse nõ põt, & q̃ æquiore sint animo, pollicet', Timotheũ atq; etiã ipsum breui ad illos rediturũ: interim misso Epaphrodito, qui ex periculosissima ægrotatione cõualuerat. Hæc agit duob⁹ primis cap. Nã in tertio confirmat animos illorũ aduersus pseudapostolos, ad Iudaismũ ubiq; sollicitantes, q̃s canes appellat, operarios iniquitatis, inimicos crucis Christi, & qui uentrẽ dei loco colerẽt, nusq̃ aperti⁹ in eos stomachatus. Quartũ cõmẽdationib⁹ & salutationib⁹ occupat, nisi ꝙ monita quædã obiter admiscet, & Philippẽsibus ꝓ sua in se munificentia gratias agit. Scripsit ex urbe Rhoma per Epaphroditũ, cũ iterũ esset in carcere. Nam post primã defensionẽ, rursus in carcerẽ ductus est, cui⁹ rei meminit ipse in epistola ad Timotheum. FINIS.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΦΙΛΙΠΠΗΣΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

ΠΑΥΛΟΣ καὶ τιμόθεος δοῦλοι ιησοῦ χριστοῦ, πᾶσι τοῖς ἁγίοις ἐν χριστῷ ιησοῦ, τοῖς οὖσιν ἐν φιλίπποις, σὺν ἐπισκόποις καὶ διακόνοις. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ιησοῦ χριστοῦ. Ευχαριστῶ τῷ θεῷ μου ἐπὶ πάσῃ τῇ μνείᾳ ὑμῶν, πάντοτε ἐν πάσῃ δεήσει μου ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, μετὰ χαρᾶς τὴν δέησιν ποιούμενος, ἐπὶ τῇ κοινωνίᾳ ὑμῶν εἰς τὸ εὐαγγέλιον, ἀπὸ πρώτης ἡμέρας ἄχρι τοῦ νῦν. πεποιθὼς αὐτὸ τοῦτο, ὅτι ὁ ἐναρξάμενος ἐν ὑμῖν ἔργον ἀγαθὸν, ἐπιτελέσει ἄχρις ἡμέρας ιησοῦ χριστοῦ, καθώς ἐστι δίκαιον ἐμοὶ, τοῦτο φρονεῖν ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, διὰ τὸ ἔχειν με ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμᾶς, ἔν τε τοῖς δεσμοῖς μου, καὶ τῇ ἀπολογίᾳ, καὶ βεβαιώσει τοῦ εὐαγγελίου, συγκοινωνούς μου πάντας ὑμᾶς ὄντας. μάρτυς γάρ μου ἐστὶν ὁ θεὸς, ὡς ἐπιποθῶ πάντας ὑμᾶς ἐν σπλάγχνοις ιησοῦ χριστοῦ. καὶ τοῦτο προσεύχομαι, ἵνα ἡ ἀγάπη ὑμῶν ἔτι μᾶλλον καὶ μᾶλλον περισσεύῃ ἐν ἐπιγνώσει καὶ πάσῃ αἰσθήσει, εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς τὰ διαφέροντα, ἵνα ἦτε εἰλικρινεῖς, καὶ ἀπρόσκοποι εἰς ἡμέραν χριστοῦ, πεπληρωμένοι καρπὸν δικαιοσύνης, τὸν διὰ ιησοῦ χριστοῦ εἰς δόξαν καὶ ἔπαινον θεοῦ. γινώσκειν δὲ ὑμᾶς βούλομαι ἀδελφοὶ, ὅτι τὰ κατ' ἐμὲ, μᾶλλον

AD PHILIPPENSES EPISTOLA.

PAulus ac Timotheus ſerui Ieſu Chriſti, omnibus ſanctis in Chriſto Ieſu, qui ſunt Philippis, unà cum epiſcopis ac diaconis: Gratia uobis & pax à deo patre noſtro & domino Ieſu Chriſto. Gratias ago deo meo in omni memoria ueſtri, ſemper in omni precatione mea pro omnibus uobis, cum gaudio precationem faciens, quod ueneritis in communionem euangelij, à primo die uſque ad hoc tempus. perſuaſum habens hoc ipſum, quod is qui cœpit in uobis opus bonum, perficiet uſque ad diem Ieſu Chriſti: ſicut iuſtum eſt mihi, ut hoc ſentiam de omnibus uobis, propterea quod habeam uos in corde, & in uinculis meis, & in defenſione, & confirmatione euangelij, cum ſitis omnes mihi conſortes gratiæ. Teſtis enim mihi eſt deus, quam deſyderem uos omnes in uiſceribus Ieſu Chriſti. Et illud oro, ut charitas ueſtra adhuc magis ac magis exuberet in agnitione omnique intelligentia, ut probetis quæ ſunt præſtantia, ut ſitis ſynceri, ac tales ut nemini ſitis offendiculo in diem Chriſti, impleti fructu iuſticiæ, qui contingit per Ieſum Chriſtum ad gloriam & laudem dei. Scire autem uos uolo fratres, quod quæ mihi acciderunt,

magis

μᾶλλον εἰς προκοπὴν τοῦ εὐαγγελίου ἐλήλυθεν, ὥστε τοὺς δεσμούς μου φανερούς ἐν Χριστῷ γενέσθαι ἐν ὅλῳ τῷ πραιτωρίῳ, καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσι, καὶ τοὺς πλείονας τῶν ἀδελφῶν ἐν κυρίῳ, πεποιθότας τοῖς δεσμοῖς μου, περισσοτέρως τολμᾶν ἀφόβως τὸν λόγον λαλεῖν. τινὲς μὲν καὶ διὰ φθόνον καὶ ἔριν, τινὲς δὲ καὶ δι' εὐδοκίαν τὸν Χριστὸν κηρύσσουσιν. οἱ μὲν ἐξ ἐριθείας τὸν Χριστὸν καταγγέλλουσιν οὐχ ἁγνῶς, οἰόμενοι θλῖψιν ἐπιφέρειν τοῖς δεσμοῖς μου, οἱ δὲ ἐξ ἀγάπης, εἰδότες ὅτι εἰς ἀπολογίαν τοῦ εὐαγγελίου κεῖμαι. τί γάρ; πλὴν παντὶ τρόπῳ, εἴτε προφάσει, εἴτε ἀληθείᾳ, Χριστὸς καταγγέλλεται, καὶ ἐν τούτῳ χαίρω, ἀλλὰ καὶ χαρήσομαι. οἶδα γάρ, ὅτι τοῦτό μοι ἀποβήσεται εἰς σωτηρίαν, διὰ τῆς ὑμῶν δεήσεως καὶ ἐπιχορηγίας τοῦ πνεύματος Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὴν ἀποκαραδοκίαν καὶ ἐλπίδα μου, ὅτι ἐν οὐδενὶ αἰσχυνθήσομαι, ἀλλ' ἐν πάσῃ παῤῥησίᾳ, ὡς πάντοτε καὶ νῦν μεγαλυνθήσεται Χριστὸς ἐν τῷ σώματί μου, εἴτε διὰ ζωῆς, εἴτε διὰ θανάτου. ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν Χριστὸς, καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος. εἰ δὲ τὸ ζῆν ἐν σαρκὶ, τοῦτό μοι καρπὸς ἔργου. καὶ τί αἱρήσομαι οὐ γνωρίζω, συνέχομαι γὰρ ἐκ τῶν δύο, τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ ἀναλῦσαι, καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι, πολλῷ μᾶλλον κρεῖσσον. τὸ δὲ ἐπιμένειν ἐν τῇ σαρκὶ ἀναγκαιότερον δι' ὑμᾶς. καὶ τοῦτο πεποιθὼς οἶδα, ὅτι μενῶ καὶ συμπαραμενῶ πᾶσιν ὑμῖν εἰς τὴν ὑμῶν προκοπὴν καὶ χαρὰν τῆς πίστεως, ἵνα τὸ καύχημα ὑμῶν περισσεύῃ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐν ἐμοὶ, διὰ τῆς ἐμῆς παρουσίας πάλιν πρὸς ὑμᾶς, μόνον ἀξίως τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ πολιτεύεσθε, ἵνα, εἴτε ἐλθὼν καὶ ἰδὼν ὑμᾶς, εἴτε ἀπὼν, ἀκούσω τὰ περὶ ὑμῶν, ὅτι στήκετε ἐν ἑνὶ πνεύματι, μιᾷ ψυχῇ, συναθλοῦντες τῇ πίστει τοῦ εὐαγγελίου, καὶ μὴ πτυρόμενοι ἐν μηδενὶ

magis ad profectũ euãgelij euenerũt: ita ut uincula mea manifesta facta sint in Christo in toto ptorio ac cæteris oĩb9, utq; plures ex fratrib9 in dño, freti uinculis meis, uberius auderent, impauide sermonẽ loqui. Nonnulli quidẽ per inuidiã & cõtentionẽ, nõnulli uero & propter bonam uoluntatẽ Christum prædicant, alij quidem ex cõtentione Christum annunciant nõ pure, existimantes sese afflictionem addere uinculis meis: alij rursus ex charitate, scientes quod in defensionem euangelij constitutus sim. Quid enim? Attamẽ quouis modo siue per occasionem, siue per ueritatem, Christus tamen annunciatur, & in hoc gaudeo, quinetiã gaudebo. Noui enim, quod hoc mihi cedet in salutem, per uestram deprecationem, & subministrationem spiritus Iesu Christi, secundum expectationẽ & spem meam, q̃ nulla in re pudefiam, sed cum omni libertate, ut semper, ita nunc quoq; magnificabit̃ Christus in corpore meo, siue per uitam, siue per mortem. Nam mihi uita Christus est, & mors lucrum. Quod si contingat uiuere in carne, ea res mihi fructus est operis, & quid eligam, ignoro. Coartor enim ex his duob9, desyderans dissolui. Et esse cum Christo, multo longeq; melius est. Cæterum manere in carne, magis necessarium propter uos: & hoc cert9 scio, q̃ mansurus sim, & cum oĩbus uobis permansurus sim, in uestrũ profectum, & gaudiũ fidei, ut gloriatio uestra exuberet p̃ Christũ Iesum, in me, per meum ad uos reditũ, tm̃ ut dignum est euãgelio Christi, cõuersemini, ut siue cũ uenero, & uidero uos, siue absens sim, audiã de rebus uestris, q̃ stetis in uno spiritu, una anima, adiuuantes decertantem fidem euangelij, nec in ullo

μηδενὶ ὑπὸ τῶν ἀντικειμένων, ἥτις ἐστὶν αὐτοῖς μὲν ἔνδειξις ἀπωλείας, ὑμῖν δὲ σωτηρίας, καὶ τοῦτο ἀπὸ θεοῦ, ὅτι ὑμῖν ἐχαρίσθη τὸ ὑπὲρ Χριστοῦ, οὐ μόνον τὸ εἰς αὐτὸν πιστεύειν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν, τὸν αὐτὸν ἀγῶνα ἔχοντες, οἷον εἴδετε ἐν ἐμοί, καὶ νῦν ἀκούετε ἐν ἐμοί.

Εἴτις οὖν παράκλησις ἐν Χριστῷ, εἴτι παραμύθιον ἀγάπης, εἴτις κοινωνία πνεύματος, εἴτινες σπλάγχνα καὶ οἰκτιρμοί, πληρώσατέ μου τὴν χαρὰν, ἵνα τὸ αὐτὸ φρονῆτε, τὴν αὐτὴν ἀγάπην ἔχοντες, σύμψυχοι, τὸ ἓν φρονοῦντες, μηδὲν κατὰ ἐριθείαν ἢ κενοδοξίαν, ἀλλὰ τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἀλλήλους ἡγούμενοι ὑπερέχοντας ἑαυτῶν, μὴ τὰ ἑαυτῶν ἕκαστοι σκοπεῖτε, ἀλλὰ καὶ τὰ ἑτέρων ἕκαστοι. τοῦτο γὰρ φρονείσθω ἐν ὑμῖν, ὃ καὶ ἐν Χριστῷ Ιησοῦ, ὃς ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε, μορφὴν δούλου λαβών, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος, ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν, γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. διὸ καὶ ὁ θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε, καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα, τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ιησοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ ἐπουρανίων, καὶ ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται, ὅτι κύριος Ιησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν θεοῦ πατρός. Ωσε ἀγαπητοί μου, καθὼς πάντοτε ὑπηκούσατε, μὴ ὡς ἐν τῇ παρουσίᾳ μου μόνον, ἀλλὰ νῦν πολλῷ μᾶλλον ἐν τῇ ἀπουσίᾳ μου, μετὰ φόβου καὶ τρόμου τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν κατεργάζεσθε. ὁ θεὸς γάρ ἐστιν ὁ ἐνεργῶν ἐν ὑμῖν, καὶ τὸ θέλειν, καὶ τὸ ἐνεργεῖν ὑπὲρ τῆς εὐδοκίας. πάντα ποιεῖτε χωρὶς γογγυσμῶν, καὶ διαλογισμῶν, ἵνα γένησθε ἄμεμπτοι καὶ ἀκέραιοι, τέκνα θεοῦ ἀμώμητα ἐν μέσῳ γενεᾶς σκολιᾶς καὶ διεστραμμένης

terreamini ab aduersarijs, quæ illis quidē est causa perditionis, uobis autē salutis: & hoc à deo, quia uobis donatū est pro Christo, non solum ut in eum credatis, uerumetiā ut ꝓ illo patiamini, idem certamen habentes, quale uidistis in me, & nunc auditis in me. Si qua igitᵉ cōsolatio in Christo, si qd̄ solatiū dilectionis, si qua communio spiritus, si qua uiscera ac miserationes, cōplete meum gaudiū, ut similiter affecti sitis, eandē charitatē habentes, unanimes, idē sentientes, ne quid fiat per cōtentionē aut per inanē gloriā, sed per humilitatē animi, alium quisq; se præstantiorē existimet: ne sua quisq; spectetis, sed unusquisq; quæ sunt aliorū. Is enim affectus sit in uobis, qui fuit & in Christo Iesu: qui cum esset in forma dei, nō rapinā arbitratus est, ut esset æqualis deo, sed semetipsum inaniuit, forma serui sumpta, in similitudine hominū constitutus, & figura repertus ut homo, humiliauit semetipsum, factus obediens usq; ad mortē, morrē autē crucis. Quapropter & deus illum in summā extulit sublimitatē, ac donauit illi nomē, qd̄ est supra omne nomen: ut in nomine Iesu omne genu se flectat cœlestiū, ac terrestrium, & infernorū, oīsq; lingua confiteatur, ꝙ dominꝰ sit Iesus Christus ad gloriam dei patris. Proinde dilecti mei, quemadmodum semper obedistis, non tanq̄ in præsentia mea solum, sed nunc multo magis in absentia mea, cū timore ac tremore uestrā ipsorū salutē operemini. Nam deus est is qui agit in uobis, & ut uelitis, & ut efficiatis pro bono animi ꝓposito. Oīa facite sine murmuratiōibꝰ ac disceptatiōibꝰ, tales ut nemo de uobis quæri possit syncericq;, filij dei irreprehēsibiles in medio nationis prauæ ac tortuosæ,

II

σταμβύλης, ἐν οἷς φαίνεσθε ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ, λόγον ζωῆς ἐπέχοντες, εἰς καύχημα ἐμοὶ εἰς ἡμέραν Χριστοῦ, ὅτι οὐκ εἰς κενὸν ἔδραμον, οὐδὲ εἰς κενὸν ἐκοπίασα. ἀλλ' εἰ καὶ σπένδομαι ἐπὶ τῇ θυσίᾳ, καὶ λειτουργίᾳ τῆς πίστεως ὑμῶν, χαίρω καὶ συγχαίρω πᾶσιν ὑμῖν. τὸ δ' αὐτὸ καὶ ὑμεῖς χαίρετε, καὶ συγχαίρετέ μοι. Ἐλπίζω δὲ ἐν κυρίῳ Ἰησοῦ, τιμόθεον ταχέως πέμψαι ὑμῖν, ἵνα κἀγὼ εὐψυχῶ, γνοὺς τὰ περὶ ὑμῶν. οὐδένα γὰρ ἔχω ἰσόψυχον, ὅς τις γνησίως τὰ περὶ ὑμῶν μεριμνήσει. οἱ πάντες γὰρ τὰ ἑαυτῶν ζητοῦσιν, οὐ τὰ τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ. τὴν δὲ δοκιμὴν αὐτοῦ γινώσκετε, ὅτι ὡς πατρὶ τέκνον σὺν ἐμοὶ ἐδούλευσεν εἰς τὸ εὐαγγέλιον. τοῦτον μὲν οὖν ἐλπίζω πέμψαι, ὡς ἂν ἀπίδω τὰ περὶ ἐμὲ ἐξαυτῆς. πέποιθα δὲ ἐν κυρίῳ, ὅτι καὶ αὐτὸς ταχέως ἐλεύσομαι. ἀναγκαῖον δὲ ἡγησάμην, Ἐπαφρόδιτον τὸν ἀδελφὸν, καὶ συνεργὸν, καὶ συστρατιώτην μου, ὑμῶν δὲ ἀπόστολον, καὶ λειτουργὸν τῆς χρείας μου, πέμψαι πρὸς ὑμᾶς. ἐπειδὴ ἐπιποθῶν ἦν πάντας ὑμᾶς, καὶ ἀδημονῶν, διότι ἠκούσατε, ὅτι ἠσθένησε. καὶ γὰρ ἠσθένησε παραπλήσιον θανάτῳ, ἀλλ' ὁ θεὸς αὐτὸν ἐλέησεν, οὐκ αὐτὸν δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐμέ, ἵνα μὴ λύπην ἐπὶ λύπῃ σχῶ. σπουδαιοτέρως οὖν ἔπεμψα αὐτὸν, ἵνα ἰδόντες αὐτὸν, πάλιν χαρῆτε, κἀγὼ ἀλυπότερος ὦ. προσδέχεσθε οὖν αὐτὸν ἐν κυρίῳ, μετὰ πάσης χαρᾶς, καὶ τοὺς τοιούτους ἐντίμους ἔχετε, ὅτι διὰ τὸ ἔργον τοῦ Χριστοῦ μέχρι θανάτου ἤγγισεν, παραβουλευσάμενος τῇ ψυχῇ, ἵνα πληρώσῃ τὸ ὑμῶν ὑστέρημα τῆς πρός με λειτουργίας.

Τὸ λοιπὸν ἀδελφοί μου, χαίρετε ἐν κυρίῳ. τὰ αὐτὰ γράφειν ὑμῖν ἐμοὶ μὲν οὐκ ὀκνηρόν, ὑμῖν δὲ τὸ ἀσφαλές. Βλέπετε τοὺς κύνας, βλέπετε τοὺς κακοὺς ἐργάτας, βλέπετε τὴν κατατομήν. ἡμεῖς γάρ ἐσμεν ἡ περιτομὴ

tuosæ, inter quos lucete tanquã luminaria in mũdo, sermonẽ uitæ sustinẽtes, ut gloria ri possim in diem Christi, q̃ nõ in uanũ cucurrerim, nec in uanum laborauerim. Quinetiã si immolor sup̃ hostia, sacrificioq̃ fidei uestræ, gaudeo & congaudeo omnibus uobis. Ob id ipsum autẽ & uos gaudetis, & cõgaudetis mihi. Spero autẽ in dño Iesu, me Timotheũ breui missurum uobis, ut & ego læto sim animo, cognito statu uestro. Neminẽ enim habeo pari mecũ animo p̃ditũ, qui germane res uestras curaturus sit. Nam oẽs q̃ sua ipsorum sunt quærunt, nõ quæ Christi Iesu. Porrò probationẽ eius nostis, q̃ ut filius mecũ ueluti cũ patre seruierit in euangelium. Hunc igit' spero me missurũ, mox ubi uidero mea negotia. Confido aũt in dño, qd' & ipse breui uenturus sim. Sed opæpretiũ arbitrat⁹ sum, Epaphroditũ fratrẽ & collegã, & cõmilitonẽ meũ, uestrũ autẽ apostolũ, quiq̃ mihi submínistrat in necessitate mea, mittere ad uos. Qñquidẽ desyderabat oẽs uos anxius animi, ꝓpterea q̃ audissetis eũ infirmatum fuisse. Et certe fuit infirmus, ita ut esset uicin⁹ morti, sed deus miserт⁹ est illi⁹, at nõ illi⁹ tantũ, sed & mei, ne dolorẽ haberem sup̃ dolorẽ. Studiosius itaq̃ misi illũ, ut cũ uideritis illũ, denuo gaudeatis, & ego magis uacẽ dolore. Excipite igitur illũ in dño, cũ omni gaudio, & qui huiusmodi sunt, eos in pretio habete: qm̃ propter op⁹ Christi eò accessit, ut morti proximus fuerit, non habita ratione uitæ, ut suppleret id qd' in uestro erga me officio fuit diminutũ. Qd' superest fratres, gaudete in dño. eadẽ scribere uobis, me quidẽ haud piget, uobis autẽ tutum est. Cauete canes, cauete malos operarios, cauete concisionẽ. Nos enim sumus

III.

περιτομή, οἱ πνεύματι θεῷ λατρεύοντες, καὶ καυχώμενοι ἐν χριστῷ ἰησοῦ, καὶ οὐκ ἐν σαρκὶ πεποιθότες, καίπερ ἐγὼ ἔχων πεποίθησιν καὶ ἐν σαρκί. εἴτις δοκεῖ ἄλλος πεποιθέναι ἐν σαρκὶ, ἐγὼ μᾶλλον, περιτομὴ ὀκταήμερος, ἐκ γένους ἰσραὴλ, φυλῆς βενιαμίν, ἑβραῖος ἐξ ἑβραίων, κατὰ νόμον φαρισαῖος, κατὰ ζῆλος διώκων τὴν ἐκκλησίαν, κατὰ δικαιοσύνην τὴν ἐν νόμῳ, γενόμενος ἄμεμπτος. ἀλλ' ἅτινά μοι ἦν κέρδη, ταῦτα ἥγημαι διὰ τὸν χριστὸν ζημίαν. ἀλλὰ μενοῦνγε καὶ ἡγοῦμαι πάντα ζημίαν εἶναι διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως χριστοῦ ἰησοῦ τοῦ κυρίου μου, δι' ὃν τὰ πάντα ἐζημιώθην, καὶ ἡγοῦμαι σκύβαλα εἶναι, ἵνα χριστὸν κερδήσω, καὶ εὑρεθῶ ἐν αὐτῷ, μὴ ἔχων ἐμὴν δικαιοσύνην τὴν ἐκ νόμου, ἀλλὰ τὴν διὰ πίστεως χριστοῦ, τὴν ἐκ θεοῦ δικαιοσύνην ἐπὶ τῇ πίστει, τοῦ γνῶναι αὐτὸν, καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ, καὶ τὴν κοινωνίαν τῶν παθημάτων αὐτοῦ, συμμορφούμενος τῷ θανάτῳ αὐτοῦ, εἴ πως καταντήσω εἰς τὴν ἐξανάστασιν τὴν νεκρῶν, οὐχ ὅτι ἤδη εἴληφον, ἢ ἤδη τετελείωμαι, διώκω δέ, εἰ καὶ καταλάβω, ἐφῷ καὶ κατελήφθην ὑπὸ τοῦ χριστοῦ ἰησοῦ. ἀδελφοί, ἐγὼ ἐμαυτὸν οὔπω λογίζομαι κατειληφέναι. ἓν δέ, τὰ μὲν ὀπίσω ἐπιλανθανόμενος, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, κατὰ σκοπὸν διώκω, εἰς τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ θεοῦ ἐν χριστῷ ἰησοῦ. ὅσοι οὖν τέλειοι τοῦτο φρονῶμεν, καὶ εἴτι ἑτέρως φρονεῖτε, καὶ τοῦτο ὁ θεὸς ὑμῖν ἀποκαλύψει. πλὴν εἰς ὃ ἐφθάσαμεν, τῷ αὐτῷ στοιχεῖν κανόνι, τὸ αὐτὸ φρονεῖν. συμμιμηταί μου γίνεσθε ἀδελφοί, καὶ σκοπεῖτε τοὺς οὕτως περιπατοῦντας, καθὼς ἔχετε τύπον ἡμᾶς. πολλοὶ γὰρ περιπατοῦσιν, οὓς πολλάκις ἔλεγον ὑμῖν, νῦν δὲ καὶ κλαίων λέγω, τοὺς ἐχθροὺς τοῦ σταυροῦ τοῦ χριστοῦ, ὧν τὸ τέλος ἀπώλεια, ὧν ὁ θεὸς ἡ κοιλία, καὶ ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνῃ

circũcisio, qui ſpũ deũ colimus, & gloriamur in Chriſto Ieſu, & nõ cõfidimus in carne, quanq; ego cõfidam etiã in carne. Si quiſq; alius uideť fiduciam habere in carne, ego magis habeo, circũciſus octauo die, Iſraël ex genere, trib⁹ Beniamin, Hebræus ex Hebræis, iuxta legẽ phariſæus, iuxta ſtudiũ pſequẽs eccleſiã, iuxta iuſticiã quæ eſt in lege, factus irreprehẽſibilis. Sed q̃ mihi erãt lucra, ea arbitratus ſum ꝓpter Chriſtũ dãnũ eſſe. Quinetiã arbitror oia dãnũ eſſe ꝓpter excellentiã cognitionis Chriſti Ieſu dñi mei, ꝓpter quẽ oia ꝓ dãnis duxi, habeoq; ꝓ ruderibus, ut Chriſtum lucrifaciã, utq; reperiar in illo, nõ habẽs meã iuſticiã ex lege, ſed eã quæ ꝑ fidẽ eſt Chriſti, quæ eſt ex deo iuſticiã ſuꝑ fide, ut cognoſcã illum, & potentiã reſurrectionis illius, & cõmunionẽ afflictionũ illi⁹, dum cõformis fio morti eius, ſi quo modo pertingam ad reſurrectionẽ mortuorũ, nõ q; apprehẽderim, aut iam perfectus ſim, ſed ſector, ſi etiã apprehendam, quaten⁹ & apprehenſus ſum à Chriſto Ieſu. Fratres, ego meipm nõdum arbitror aſſecutũ eſſe. Vnũ autẽ illud ago, ea quidẽ quæ à tergo ſunt obliuiſcens, ad ea uero quæ à fronte ſunt enitens, iuxta præfixum ſignũ inſequor ad palmã ſupernæ uocationis dei, per Chriſtum Ieſum. Quotq̃t ita q; ꝓfecti ſum⁹, hoc ſentiam⁹: & ſi quid aliter ſentitis, hoc quoq; uobis deus reuelabit. Attamẽ ad id qd aſſecuti ſum⁹, eadẽ ꝓcedam⁹ regula, ut ſim⁹ cõcordes. Pariter eſtote imitatores mei fratres, & cõſyderate eos qui ſic ambulant, quẽadmodũ habetis nos pro exẽplari. Nã cõplures ambulant, de quibus ſæpe dixi uobis, nũc autẽ & flens dico, inimici crucis Chriſti, quorũ finis perditio eſt, quorũ deus uenter, & gloria in

dedecore

αἰσχύνῃ αὐτῶν, οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες. Ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, ἐξ οὗ καὶ σωτῆρα ἀπεκδεχόμεθα, κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, ὃς μετασχηματίσει τὸ σῶμα, τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν, εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ, κατὰ τὴν ἐνέργειαν, τοῦ δύνασθαι αὐτὸν καὶ ὑποτάξαι ἑαυτῷ τὰ πάντα.

Ὥστε ἀδελφοί μου ἀγαπητοὶ καὶ ἐπιπόθητοι, χαρὰ καὶ στέφανός μου, οὕτως στήκετε ἐν κυρίῳ ἀγαπητοί. Εὐοδίαν παρακαλῶ, καὶ συντύχην παρακαλῶ, τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν κυρίῳ. ναὶ ἐρωτῶ καί σε σύζυγε γνήσιε, συλλαμβάνου αὐταῖς, αἵτινες ἐν τῷ εὐαγγελίῳ συνήθλησάν μοι, μετὰ καὶ κλήμεντος καὶ τῶν λοιπῶν συνεργῶν μου, ὧν τὰ ὀνόματα ἐν βίβλῳ ζωῆς. Χαίρετε ἐν κυρίῳ πάντοτε, καὶ πάλιν ἐρῶ χαίρετε. τὸ ἐπιεικὲς ὑμῶν γνωσθήτω πᾶσιν ἀνθρώποις. ὁ κύριος ἐγγύς. μηδὲν μεριμνᾶτε, ἀλλ' ἐν παντὶ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει μετὰ εὐχαριστίας τὰ αἰτήματα ὑμῶν γνωριζέσθω πρὸς τὸν θεόν. καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν, φρουρήσει τὰς καρδίας ὑμῶν, καὶ τὰ νοήματα ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. τὸ λοιπὸν ἀδελφοὶ, ὅσα ἐστὶν ἀληθῆ, ὅσα σεμνά, ὅσα δίκαια, ὅσα ἁγνά, ὅσα προσφιλῆ, ὅσα εὔφημα, εἴτις ἀρετὴ, καὶ εἴτις ἔπαινος, ταῦτα λογίζεσθε, ἃ καὶ ἐμάθετε, καὶ παρελάβετε, καὶ ἠκούσατε, καὶ εἴδετε ἐν ἐμοί. ταῦτα πράσσετε, καὶ ὁ θεὸς τῆς εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν. Ἐχάρην δὲ ἐν κυρίῳ μεγάλως, ὅτι ἤδη ποτὲ ἀνεθάλετε τὸ ὑπὲρ ἐμοῦ φρονεῖν, ἐφ' ᾧ καὶ ἐφρονεῖτε, ἠκαιρεῖσθε δέ. οὐχ ὅτι καθ' ὑστέρησιν λέγω. ἐγὼ γὰρ ἔμαθον, ἐν οἷς εἰμὶ, αὐτάρκης εἶναι. οἶδα καὶ ταπεινοῦσθαι, οἶδα καὶ περισσεύειν, ἐν παντὶ καὶ ἐν πᾶσι μεμύημαι, καὶ χορτάζεσθαι, καὶ πεινᾶν, καὶ περισσεύειν, καὶ ὑστερεῖσθαι. πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ. πλὴν καλῶς ἐποιήσατε

dedecore ipsorum, qui terrestria curant. Nam nostra conuersatio in cœlis est, ex q̊ & seruatorē expectamus, dn̄m Iesum Christum, qui transfigurabit corpus nostrum humile, ut cōforme reddat corpori suo glorioso, secundū efficaciam, qua potest etiam subijcere sibi omnia.

Proinde fratres mei dilecti ac desyderati, gaudium & corona mea, sic state in dn̄o dilecti. Euodiam obsecro, & Syntychen obsecro, ut sint concordes in dn̄o. Sanè rogo & te cōpar germana, adiuua eas, quæ in euangelio decertarūt mecum unà cum Clemente quoq; & reliquis cooperarijs meis, quorū nomina sunt in libro uitæ. Gaudete in dn̄o semp̄, & iterū dico gaudete. Modestia uestra nota sit omnibus hominibus. Dominus prope est. De nulla re solliciti sitis, sed in omni, precatione & obsecratione cum gratiarū actione petitiones uestræ innotescant apud deū. Et pax dei quæ superat omnē intellectū, custodiet corda uestra, & sensus uestros p̄ Christū Iesum. Quod reliquū est fratres, quæcūq; sunt uera, quæcunq; honesta, quæcunq; iusta, quæcūq; pura, quæcūq; accōmoda, quæcūq; boni nominis, si qua uirtus, si qua laus: hæc cogitate, quæ & didicistis, & accepistis, & audistis, & uidistis in me: hæc facite, & deus pacis erit uobiscum. Gauisus sum autē in dn̄o magnopere, qd' iam tandē reuiguit uestra pro me sollicitudo in eo, in quo & solliciti eratis, uerum deerat opportunitas. Nō q̄ iuxta penuriā loquar. Nam ego didici, in quibus sum, his contentus esse. Noui & humiliari, noui & excellere (ubique & in omnibus institutus sum) & saturari, & esurire, & abundare, & penuriā pati. Omnia possum per Christum, qui me corroborat. Attamē recte fecistis

IIII

ἐποιήσατε, συγκοινωνήσαντές μου τῇ θλίψει. οἴδατε δὲ καὶ ὑμεῖς φιλιππήσιοι, ὅτι ἐν ἀρχῇ τοῦ εὐαγγελίου, ὅτε ἐξῆλθον ἀπὸ μακεδονίας, οὐδεμία μοι ἐκκλησία ἐκοινώνησεν εἰς λόγον δόσεως καὶ λήψεως, εἰ μὴ ὑμεῖς μόνοι. ὅτι καὶ ἐν θεσσαλονίκῃ, ἅπαξ καὶ δὶς εἰς τὴν χρείαν μοι ἐπέμψατε, οὐχ ὅτι ἐπιζητῶ τὸ δόμα, ἀλλ' ἐπιζητῶ τὸν καρπὸν τὸν πλεονάζοντα εἰς λόγον ὑμῶν. ἀπέχω δὲ πάντα καὶ περισσεύω. πεπλήρωμαι, δεξάμενος παρὰ ἐπαφροδίτου, τὰ παρ' ὑμῶν, ὀσμὴν εὐωδίας, θυσίαν δεκτὴν εὐάρεστον τῷ θεῷ. ὁ δὲ θεός μου πληρώσει πᾶσαν χρείαν ὑμῶν, κατὰ τὸ πλοῦτος αὐτοῦ ἐν δόξῃ, ἐν χριστῷ ἰησοῦ. τῷ δὲ θεῷ καὶ πατρὶ ἡμῶν. ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

ἀσπάσασθε πάντα ἅγιον ἐν χριστῷ ἰησοῦ. ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ σὺν ἐμοὶ ἀδελφοί. ἀσπάζονται ὑμᾶς πάντες ἅγιοι, μάλιστα δὲ οἱ ἐκ τῆς καίσαρος οἰκίας. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης διὰ ἐπαφροδίτου.

feciſtis, quod ſimul cõmunicaſtis meæ tribulationi. Noſtis autẽ & uos Philippenſes, qđ in principio euangelij, cum proficiſcerer à Macedonia, nulla mihi eccleſia cõmunicauerit in rationẽ dandi & accipiendi, niſi uos ſoli. Nam & in Theſſalonica cum eſſem, ſemel & iterũ, qđ opus erat, mihi miſiſtis, nõ q̃ requirã munus, ſed requiro fructum exuberantẽ in rationem ueſtrã. Recepi tamẽ omnia & abundo. expletus ſum, poſteaquam accepi ab Epaphrodito, quæ à uobis miſſa fuerãt, odorẽ bonæ fragrãtiæ, hoſtiam acceptã gratãq̃ deo. Deus autẽ meus ſupplebit quicquid opus fuerit uobis, ſcđm diuitias ſuas cum gloria, per Chriſtũ Ieſum. Deo autẽ & patri noſtro gloria in ſæcula ſæculorũ. Amen. Salutate omnem ſanctum in Chriſto Ieſu. Salutant uos qui mecũ ſunt fratres. Salutãt uos omẽs ſancti, maxime uero qui ſunt ex Cæſaris familia. Gratia dñi noſtri Ieſu Chriſti cum omnibus uobis. Amen.

Scripta eſt è Rhoma per Epaphroditum.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΚΟΛΟΣΣΑΕΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΑΥΤΗΝ ἐπισέλλει ἀπὸ ῥώμης, οὐχ ἑωρακὼς μὲν αὐτοὺς, ἀκόσας δὲ περὶ αὐτῶν. ἡ δὲ πρόφασις ἡ ἐπιστολῆς αὕτη. τινὲς κολοσσαέων ἠβούλοντό τινες ἀπατῆσαι σοφίσμασιν ἑλληνικοῖς, καὶ ἐκ ἰσοδυναμίας, καὶ περὶ τῶν ἐν νόμῳ βρωμάτων, καὶ περιτομῆς. ταῦτα τοίνυν μαθὼν ὁ ἀπόστολος, γράφει τῇ ἐπιστολῇ ὥστε κατηχητικὴν αὐτοῖς ταύτην. καὶ πρῶτον μὲν εὐχαριστῶν τῷ θεῷ, σημαίνει ἀπὸ τοῦ σκότους αὐτοὺς μεταβεβηκέναι εἰς τὸ φῶς ἡ ἀληθείας, καὶ ὅτι ὁ χριστὸς εἰς ὃν ἐπίστευσαν, εἰκὼν ὄντι τοῦ θεοῦ καὶ λόγος, διὰ οὗ τὰ πάντα γέγονε, καὶ ὅτι ἔπρεπεν αὐτὸν δημιουργὸν ὄντα, γενέσθαι αὐτὸν πρωτότοκον ἡ κτίσεως καὶ πρωτότοκον ἐκ τῶν νεκρῶν, ἵνα τὰ ἀμφότερα σωάψῃ, καὶ ζωοποιήσῃ τὰ πάντα. προτρέπει δὲ αὐτοὺς ἐμμένειν ἐν τῇ πίστει· σημαίνων, ὅτι αὐτὸς παῦλος διάκονός ἐστι τοῦ εὐαγγελίου, ἐν ᾧ κατηχήθησαν. εἶτα καὶ περὶ τοῦ νόμου, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ βρωμάτων, καὶ περὶ ἡμερῶν, καὶ ἐνιαυτῶν διηγεῖται. καὶ ἀποδείκνυσι κεχρημένα λοιπὸν τὰ παλαιὰ, καὶ τὴν περιτομὴν, συμβουλεύει τε αὐτοῖς μὴ πλανᾶσθαι ἀπὸ τῶν σοφιζομένων, καὶ πλανᾶν αὐτοὺς θελόντων. καὶ λοιπὸν παινέσας, καὶ ὧν ἐγένοντο καὶ τέκνοις, ἀνδράσι καὶ γυναιξὶ, δούλοις καὶ κυρίοις, καὶ τὰ ἄλλα τὰ πρὸς τὰ ἤθη συμβουλεύσας, πλεῖστοι τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD COLOSSENSES, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

Colossenses in Asia minore sunt, finitimi Laodicensibus. Hos non uiderat apostolus. Nam Archippi, siue, quod addit Ambrosius, Epaphræ, quibus hoc delegatum erat, prædicatione conuersi sunt ad Christum. His uehemēter imminebant pseudapostoli, conantes in dogma multo peruersissimum inducere, docentes, non per filium dei, sed per angelos uiam patere ad patrem. neq; enim uenisse filium dei in hunc mundum, neq; uenturum, cum in ueteri testamento per angelos administrata sint omnia. Deinde Iudaismū & philosophiæ superstitionē cum Christi doctrina miscebant, obseruantes quædam legis instituta, & superstitiose obseruantes solem, lunam, ac stellas, & elemēta huius mundi, quib⁹ docebant nos esse obnoxios. Hos igitur suæ professionis commonefacit, ostendens illos quicquid hactenus assecuti sunt, nō angelis debere, sed Christo angelorū conditori. hunc unum esse caput ecclesiæ, nec ab alio quoquam petendam salutem. Atq; interim autoritatem suam asserit. Diligenter autem monet, ne pseudapostolorum magniloquētia, confictisq; uisionibus angelorum sibi imponi paterentur, & uel in Iudaismum, uel in philosophicam superstitionē prolaberentur. Atq; hæc agit duobus primis capitibus. In reliquis hortatur ad officia pietatis, nominatim præscribens, qualis uxor erga maritum, qualis debeat esse maritus in uxorē, qualis parens erga liberos, liberi erga parentes, serui erga dominos, domini erga seruos. Extrema pars salutationibus occupat, nisi quod Archippum commonet officij sui. Scripsit autem è carcere ab Epheso per Tychicum, quod ipse palam testatur in hac epistola. Nostra argumēta addunt Tychico collegam Onesimum, nec satis uideo quid secuta. Græcæ inscriptiones ex urbe Rhoma missam, testant. Hinc certe remisit Onesimū, quē illic in uinculis genuerat Christo. FINIS.

ΠΡΟΣ ΚΟΛΑΣΣΑΕΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ.

AD COLOSSENSES EPISTOLA PAVLI.

ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ, καὶ τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς, τοῖς ἐν κολασσαῖς ἁγίοις, καὶ πιστοῖς ἀδελφοῖς ἐν χριστῷ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ καὶ πατρὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ πάντοτε περὶ ὑμῶν προσευχόμενοι, ἀκούσαντες τὴν πίστιν ὑμῶν ἐν χριστῷ ἰησοῦ, καὶ τὴν ἀγάπην τὴν εἰς πάντας τοὺς ἁγίους, διὰ τὴν ἐλπίδα τὴν ἀποκειμένην ὑμῖν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἣν προηκούσατε ἐν τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας τοῦ εὐαγγελίου τοῦ παρόντος εἰς ὑμᾶς, καθὼς καὶ ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ, καὶ ἔστι καρποφορούμενον, καθὼς καὶ ἐν ὑμῖν, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἠκούσατε, καὶ ἐγνωτε τὴν χάριν τοῦ θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ. καθὼς καὶ ἐμάθετε ἀπὸ ἐπαφρᾶ τοῦ ἀγαπητοῦ συνδούλου ἡμῶν, ὅς ἐστι πιστὸς ὑπὲρ ὑμῶν διάκονος τοῦ χριστοῦ, ὁ καὶ δηλώσας ἡμῖν τὴν ὑμῶν ἀγάπην ἐν πνεύματι. Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἀφ' ἧς ἡμέρας ἠκούσαμεν, οὐ παυόμεθα ὑπὲρ ὑμῶν προσευχόμενοι καὶ αἰτούμενοι, ἵνα πληρωθῆτε τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ θελήματος αὐτοῦ ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ συνέσει πνευματικῇ, περιπατῆσαι ὑμᾶς ἀξίως τοῦ κυρίου, εἰς πᾶσαν ἀρέσκειαν, ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ καρποφοροῦντες, καὶ αὐξανόμενοι εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ θεοῦ, ἐν πάσῃ δυνάμει δυναμούμενοι, κατὰ τὸ κράτος τῆς δόξης αὐτοῦ

PAulus apostolus Iesu Christi per uoluntatē dei, & Timotheus frater, ijs qui sunt Colossis sanctis ac fidelibus fratribus in Christo. Gratia uobis & pax à deo patre nostro, & domino Iesu Christo. Gratias agimus deo & patri domini nostri Iesu Christi, semper de uobis, cum oramus: quoniam audiuimus fidem uestram in Christo Iesu, & charitatem erga omnes sanctos, propter spem repositam uobis in cœlis, de qua prius audieratis per sermonem ueracem euangelij, quod peruenit ad uos, quemadmodum & in toto mundo etiam fructificat, sicut & in uobis, ex eo die quo audistis & cognouistis gratiam dei per ueritatem. Quemadmodum & didicistis ex Epaphra dilecto conseruo nostro, qui est fidus pro uobis minister Christi, qui & exposuit nobis uestram dilectionem in spiritu. Propterea & nos, ex quo die audiuimus, non desiuimus pro uobis orare, & poscere, ut impleamini agnitione uoluntatis eius, in omni sapientia & prudentia spirituali, ut ambuletis digne domino, ut per omnia placeatis, in omni opere bono fructificantes, & crescentes in agnitionem dei, omni robore corroborati, iuxta potentiam gloriæ illius,

ἀυτῳ, εἰς πᾶσαμ ὑπομονὴν & μακροθυμίαμ μετὰ χαρᾶς, εὐχαριστοῦντες τῷ πατρὶ, τῷ ἱκανώσαντι ἡμᾶς εἰς τὴν μερίδα τοῦ κλήρου τῶν ἁγίων ἐν τῷ φωτί, ὃς ἐρρύσατο ἡμᾶς ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους, καὶ μετέστησεν εἰς τὴν βασιλείαμ τοῦ υἱοῦ τῆς ἀγάπης ἀυτοῦ, ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος ἀυτοῦ, τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν, ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ θεοῦ τοῦ ἀοράτου, πρωτότοκος πάσης κτίσεως, ὅτι ἐν ἀυτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα, τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, εἴτε θρόνοι, εἴτε κυριότητες, εἴτε ἀρχαὶ, εἴτε ἐξουσίαι. τὰ πάντα δι' ἀυτοῦ, καὶ εἰς ἀυτὸν ἔκτισαι, & ἀυτός ἐστι πρὸ πάντων, & τὰ πάντα ἐν ἀυτῷ συνέστηκε, καὶ ἀυτός ἐστιν ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς ἐκκλησίας, ὅς ἐστιν ἀρχὴ πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, ἵνα γένηται ἐν πᾶσιν ἀυτὸς πρωτεύων, ὅτι ἐν ἀυτῷ εὐδόκησε πᾶν τὸ πλήρωμα κατοικῆσαι, & δι' ἀυτοῦ ἀποκαταλλάξαι τὰ πάντα εἰς ἀυτὸν, εἰρηνοποιήσας διὰ τοῦ αἵματος τοῦ σταυροῦ ἀυτοῦ δι' ἀυτοῦ, εἴτε τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, εἴτε τὰ ἐπὶ τοῖς οὐρανοῖς. καὶ ὑμᾶς ποτὲ ὄντας ἀπηλλοτριωμένους, καὶ ἐχθροὺς τῇ διανοίᾳ ἐν τοῖς ἔργοις τοῖς πονηροῖς, νυνὶ δὲ ἀποκατήλλαξεν ἐν τῷ σώματι τῆς σαρκὸς ἀυτοῦ διὰ τοῦ θανάτου, παραστῆσαι ὑμᾶς ἁγίους, καὶ ἀμώμους, & ἀνεγκλήτους κατ' ἐνώπιον ἀυτοῦ. εἴγε ἐπιμένετε τῇ πίστει τεθεμελιωμένοι καὶ ἑδραῖοι, καὶ μὴ μετακινούμενοι ἀπὸ τῆς ἐλπίδος τοῦ εὐαγγελίου, οὗ ἠκούσατε, τοῦ κηρυχθέντος ἐν πάσῃ τῇ κτίσει, τῇ ὑπὸ τὸν οὐρανόν, οὗ ἐγενόμην ἐγὼ παῦλος διάκονος. Νῦν χαίρω ἐν τοῖς παθήμασί μου ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ ἀνταναπληρῶ τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων τοῦ χριστοῦ ἐν τῇ σαρκί μου ὑπὲρ τοῦ σώματος ἀυτοῦ, ὅ ἐστιν ἡ ἐκκλησία, ἧς ἐγενόμην ἐγὼ διάκονος κατὰ τὴν οἰκονομίαν τοῦ θεοῦ, τὴν δοθεῖσάν μοι εἰς ὑμᾶς πληρῶσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, τὸ μυστήριον τὸ ἀποκεκρυμμένον ἀπὸ τῶν αἰώνων, & ἀπὸ τῶν γενεῶν. νυνὶ δὲ ἐφανερώθη τοῖς ἁγίοις ἀυτοῦ, οἷς ἠθέλησεν

lius, ad omnẽ tolerantiã ac patiẽtiam cũ gaudio, gratias agẽtes patri, qui idoneos nos fecit ad participationẽ ſortis ſanctorum in lumine, qui eripuit nos à poteſtate tenebrarũ, ac tranſtulit in regnum filij ſibi dilecti, per quẽ habemus redẽptionẽ per ſanguinẽ ipſius, remiſſionẽ peccatorum, qui eſt imago dei inconſpicui, primogenitus uniuerſæ creaturæ, quod per illum creata ſint oẽia, quæ in cœlis ſunt, & quæ in terra, uiſibilia & inuiſibilia, ſiue throni, ſiue dominationes, ſiue principatus, ſiue poteſtates. Omnia per illum, & in illum creata ſunt, & ipſe eſt ante oẽia, & oẽia per illum cõſiſtunt, & ipſe eſt caput corporis eccleſiæ, qui eſt principium primogenitus ex mortuis, ut ſit in omnibus ipſe primas tenens: qm̃ in illo cõplacitum eſt patri uniuerſam plenitudinem inhabitare, & per eum recõciliare cuncta erga ſe, pacificatis p ſanguinẽ crucis eius per eundem, ſiue quæ in terra ſunt, ſiue quæ in cœlis. Et uos qui quondam eratis abalienati, & inimici mente in operibus malis: nunc tamẽ recõciliauit in corpore carnis ſuæ per mortem, ut exhiberet uos ſanctos, & irreprehẽſibiles, & inculpatos in conſpectu ſuo. Siquidẽ permanetis in fide fundati ac ſtabiles, nec dimoueamini à ſpe euangelij, qd̃ audiſtis, qd̃ prædicatum eſt apud uniuerſam creaturã, quæ ſub cœlo eſt, cuiꝰ factus ſum ego Paulus miniſter. Nunc gaudeo ſuper afflictionibus meis p uobis, & ſuppleo qd̃ deerat afflictionibꝰ Chriſti in carne mea p corpore ipſius, qd̃ eſt eccleſia, cuius eccleſiæ factus ſum ego miniſter iuxta diſpenſationem dei, quæ data eſt mihi in uos implẽdi ſermonẽ dei, myſteriũ qd̃ recõditũ fuit à ſeculis, & à generatiõibꝰ. nunc autẽ patefactum eſt ſanctis illius, quibus uo-

λησεν ὁ θεὸς γνωρίσαι, τίς ὁ πλοῦτος τῆς δόξης τοῦ μυστηρίου τούτου ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὅς ἐστιν Χριστὸς ἐν ὑμῖν, ἡ ἐλπὶς τῆς δόξης, ὃν ἡμεῖς καταγγέλλομεν, νουθετοῦντες πάντα ἄνθρωπον, καὶ διδάσκοντες πάντα ἄνθρωπον ἐν πάσῃ σοφίᾳ, ἵνα παραστήσωμεν πάντα ἄνθρωπον τέλειον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, εἰς ὃ καὶ κοπιῶ, ἀγωνιζόμενος κατὰ τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ, τὴν ἐνεργουμένην ἐν ἐμοὶ ἐν δυνάμει. θέλω γὰρ ὑμᾶς εἰδέναι, ἡλίκον ἀγῶνα ἔχω περὶ ὑμῶν, καὶ τῶν ἐν Λαοδικείᾳ, καὶ ὅσοι οὐχ ἑωράκασι τὸ πρόσωπόν μου ἐν σαρκί, ἵνα παρακληθῶσιν αἱ καρδίαι αὐτῶν, συμβιβασθέντων ἐν ἀγάπῃ, καὶ εἰς πάντα πλοῦτον τῆς πληροφορίας τῆς συνέσεως, εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ μυστηρίου τοῦ θεοῦ, τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ Χριστοῦ, ἐν ᾧ εἰσι πάντες οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι. τοῦτο δὲ λέγω, ἵνα μήτις ὑμᾶς παραλογίζηται ἐν πιθανολογίᾳ. εἰ γὰρ καὶ τῇ σαρκὶ ἄπειμι, ἀλλὰ τῷ πνεύματι σὺν ὑμῖν εἰμι, χαίρων καὶ βλέπων ὑμῶν τὴν τάξιν, καὶ τὸ στερέωμα τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως ὑμῶν. ὡς οὖν παρελάβετε τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν τὸν κύριον, ἐν αὐτῷ περιπατεῖτε, ἐῤῥιζωμένοι καὶ ἐποικοδομούμενοι ἐν αὐτῷ, καὶ βεβαιούμενοι ἐν τῇ πίστει, καθὼς ἐδιδάχθητε, περισσεύοντες ἐν αὐτῇ ἐν εὐχαριστίᾳ. βλέπετε, μή τις ὑμᾶς ἔσται ὁ συλαγωγῶν διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ κενῆς ἀπάτης, κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου, καὶ οὐ κατὰ Χριστόν. ὅτι ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς, καὶ ἐστε ἐν αὐτῷ πεπληρωμένοι, ὅς ἐστιν ἡ κεφαλὴ πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας, ἐν ᾧ καὶ περιετμήθητε περιτομῇ ἀχειροποιήτῳ ἐν τῇ ἀπεκδύσει τοῦ σώματος τῶν ἁμαρτιῶν τῆς σαρκός, ἐν τῇ περιτομῇ τοῦ Χριστοῦ, συνταφέντες αὐτῷ ἐν τῷ βαπτίσματι, ἐν ᾧ καὶ συνηγέρθητε διὰ τῆς πίστεως τῆς ἐνεργείας τοῦ θεοῦ, τοῦ ἐγείραντος

luit deus notum facere, quæ sint diuitiæ gloriæ mysterij huius inter gētes, qui est Christus in uobis, spes gloriæ, quem nos annunciamus, admonētes omnē hominem, & docentes omnē hominē in omni sapientia, ut exhibeamus omnē hominē perfectū in Christo Iesu, ad quod etiam enitor, decertans scd'm efficaciam eius, agentē in me per uirtutē. Nam uolo II uos scire, quantam sollicitudinē habeam de uobis, & his qui sunt Laodiciæ, & quotquot nō uiderunt faciem meam in carne, ut cōsolationē accipiant corda illorum, cum fuerint cōpacti in charitate, & in omnē opulentiam certe persuasionis intelligētiæ, in agnitionē mysterij dei, & patris & Christi, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ ac scientiæ reconditi. Hoc autē dico, ne quis uobis imponat probabilitate sermonis. Etem̄ q̄uis carne sim absens, tamē spiritu uobiscum sum, gaudens ac uidens uestrū ordinē, & solidita-tem uestræ in Christum fidei. Quemadmodum igitur accepistis Christū Iesum dn̄m: ita in eo ambulate, sic ut radices habeatis in illo fixas, & in illo superstruamini cōfirmemini q̄ per fidem, sicut edocti estis, exuberantes in ea cum gratiarum actione. Videte, ne quis sit, qui uos depredetur per philosophiam & inanem deceptionē, iuxta cōstitutionē hominū, iuxta elementa mundi, & nō iuxta Christum. Quoniam in illo inhabitat omnis plenitudo deitatis corporaliter, & estis in illo cōpleti, qui est caput omnis principatus ac potestatis, per quē & circūcisi estis circumcisione, quæ fit sine manibus, dum exuistis corpus peccatorū carnis per circumcisionē Christi, cōsepulti simul cum illo p baptismū, in quo simul etiā cū illo resurrexistis per fidē operationis dei, qui

excitauit

ἐγείραντ☞ αὐτὸν ἐκ τῶν νεκρῶν. καὶ ὑμᾶς νεκροὺς ὄντας τοῖς παραπτώμασι καὶ τῇ ἀκροβυστίᾳ τῆς σαρκὸς ὑμῶν, συνεζωοποίησεν σὺν αὐτῷ, χαρισάμενο☞ ἡμῖν πάντα τὰ παραπτώματα, ἐξαλείψας τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον, τοῖς δόγμασιν ὃ ἦν ὑπεναντίον ἡμῖν, καὶ αὐτὸ ἦρκεν ἐκ τοῦ μέσου, προσηλώσας αὐτὸ τῷ σταυρῷ, ἀπεκδυσάμενος τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας ἐδειγμάτισεν ἐν παρρησίᾳ, θριαμβεύσας αὐτοὺς ἐν αὐτῷ. Μὴ οὖν τίς ὑμᾶς κρινέτω ἐν βρώσει, ἢ ἐν πόσει, ἢ ἐν μέρει ἑορτῆς, ἢ νουμηνίας, ἢ σαββάτων, ἅ ἐστι σκιὰ τῶν μελλόντων, τὸ δὲ σῶμα τοῦ χριστοῦ. μηδεὶς ὑμᾶς καταβραβευέτω θέλων ἐν ταπεινοφροσύνῃ καὶ θρησκείᾳ τῶν ἀγγέλων, ἃ μὴ ἑώρακεν ἐμβατεύων, εἰκῇ φυσιούμενο☞ ὑπὸ τοῦ νοὸς τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ οὐ κρατῶν τὴν κεφαλήν, ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα διὰ τῶν ἁφῶν καὶ συνδέσμων ἐπιχορηγούμενον, καὶ συμβιβαζόμενον, αὔξει τὴν αὔξησιν τοῦ θεοῦ. Εἰ οὖν ἀπεθάνετε σὺν Χριστῷ ἀπὸ τῶν στοιχείων τοῦ κόσμου, τί ὡς ζῶντες ἐν κόσμῳ δογματίζεσθε; μὴ ἅψῃ, μηδὲ γεύσῃ, μηδὲ θίγῃς, ἅ ἐστι πάντα εἰς φθορὰν τῇ ἀποχρήσει, κατὰ τὰ ἐντάλματα, καὶ διδασκαλίας τῶν ἀνθρώπων, ἅτινά ἐστι λόγον μὲν ἔχοντα σοφίας ἐν ἐθελοθρησκείᾳ & ταπεινοφροσύνῃ, & ἀφειδίᾳ σώματ☞, οὐκ ἐν τιμῇ τινι, πρὸς πλησμονὴν τῆς σαρκός.

Εἰ οὖν συνηγέρθητε Χριστῷ, τὰ ἄνω ζητεῖτε, οὗ ὁ Χριστός ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ καθήμενο☞· τὰ ἄνω φρονεῖτε, μὴ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς. ἀπεθάνετε γὰρ, καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυπται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ θεῷ. ὅταν ὁ Χριστὸς φανερωθῇ, ἡ ζωὴ ἡμῶν, τότε καὶ ὑμεῖς σὺν αὐτῷ φανερωθήσεσθε ἐν δόξῃ. νεκρώσατε οὖν τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθ☞, ἐπιθυμίαν κακήν, καὶ τὴν πλεονεξίαν, ἥτις ἐστὶν εἰδωλολατρία, δι' ἃ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς

excitauit illum ex mortuis. Et uos cum essetis mortui per delicta & per præputium carnis uestræ, simul cum illo uiuificauit, condonans nobis omnia delicta, deleto, quod aduersus nos erat, chirographo, quod erat cōtrarium nobis per decreta, & illud sustulit è medio, affixum cruci, expoliatosq; principatus ac potestates ostentauit palam, triumphans illos per semetipsum. Ne quis igitur uos iudicet in cibo aut potu, aut in parte diei festi, aut nouilunij, aut sabbatorum, quæ sunt umbra rerum futurarū, corpus autē Christi. Ne quis uobis palmam interuertat data opera per humilitatē & superstitionem angelorum, in ijs quæ non uidit fastuosus incedens, frustra inflatus à mente carnis suæ, nec obtinens caput, ex quo totum corpus per cōmissuras & compagines subministratum, & compactum, augescit augmēto dei. Itaq; si mortui estis cū Christo ab elementis mundi, quid quasi uiuentes in mundo, decretis teneminī? Ne tetigeris, ne gustaris, neq; cōtrectaris, quæ omnia ipso pereūt abusu, iuxta præcepta, & doctrinas hominum, quæ uerbotenus quidē habent speciē sapientiæ per superstitionē, ac humilitatē animi, & læsionē corporis, nō per honorē aliquē ad expletionē carnis. Itaq; si re- III
surrexistis unà cū Christo, superna quærite, ubi Christus est ad dexteram dei sedens. Superna curate, nō terrestria. Siquidem emortui estis, & uita uestra abscōdita est cū Christo in deo. Qñcunq; Christus manifestatus fuerit, uita nostra, tunc & uos cū illo manifestabimini in gloria. Mortificate igitᵉ mēbra uestra terrestria, stuprū, immūdiciā, mollicie, cōcupiscētiā malam, & auaritiā, quæ est simulacrorū cultus, ob quæ uenire solet ira dei in filios

φῆ ἀπειθείας, ἐν οἷς καὶ ὑμεῖς περιεπατήσατέ ποτε, ὅτε ἐζῆτε ἐν αὐτοῖς, νυνὶ δὲ ἀπόθεσθε καὶ ὑμεῖς τὰ πάντα, ὀργὴν, θυμὸν, κακίαν, βλασφημίαν, αἰσχρολογίαν ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν. μὴ ψεύδεσθε εἰς ἀλλήλους, ἀπεκδυσάμενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ, καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν νέον, τὸν ἀνακαινούμενον εἰς ἐπίγνωσιν κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτὸν, ὅπου οὐκ ἔνι Ἕλλην καὶ Ἰουδαῖος, περιτομὴ καὶ ἀκροβυστία, βάρβαρος, σκύθης, δοῦλος, ἐλεύθερος, ἀλλὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι Χριστός. ἐνδύσασθε οὖν ὡς ἐκλεκτοὶ τοῦ θεοῦ ἅγιοι καὶ ἠγαπημένοι, σπλάγχνα οἰκτιρμῶν, χρηστότητα, ταπεινοφροσύνην, πραότητα, μακροθυμίαν, ἀνεχόμενοι ἀλλήλων, καὶ χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, ἐάν τις πρός τινα ἔχῃ μομφήν, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἐχαρίσατο ὑμῖν, οὕτως καὶ ὑμεῖς. ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις, τὴν ἀγάπην, ἥτις ἐστὶ σύνδεσμος τῆς τελειότητος, καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ βραβευέτω ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, εἰς ἣν καὶ ἐκλήθητε ἐν ἑνὶ σώματι, καὶ εὐχάριστοι γίνεσθε. ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ ἐνοικείτω ἐν ὑμῖν πλουσίως ἐν πάσῃ σοφίᾳ. διδάσκοντες καὶ νουθετοῦντες ἑαυτοὺς, ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς ἐν χάριτι ᾄδοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ κυρίῳ. καὶ πᾶν ὃ ἂν ποιῆτε ἐν λόγῳ ἢ ἐν ἔργῳ, πάντα ἐν ὀνόματι κυρίου Ἰησοῦ, εὐχαριστοῦντες τῷ θεῷ καὶ πατρὶ δι' αὐτοῦ. αἱ γυναῖκες ὑποτάσσεσθε τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ὡς ἀνῆκεν ἐν κυρίῳ. οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας, καὶ μὴ πικραίνεσθε πρὸς αὐτάς. τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς γονεῦσι κατὰ πάντα. τοῦτο γάρ ἐστιν εὐάρεστον τῷ κυρίῳ. οἱ πατέρες μὴ ἐρεθίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἵνα μὴ ἀθυμῶσιν. οἱ δοῦλοι ὑπακούετε κατὰ πάντα τοῖς κατὰ σάρκα κυρίοις, μὴ ἐν ὀφθαλμοδουλίαις ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ' ἐν ἁπλότητι καρδίας, φοβούμενοι τὸν θεόν. καὶ πᾶν ὅ, τι ἐὰν ποιῆτε, ἐκ ψυχῆς ἐργάζεσθε, ὡς τῷ κυρίῳ

intractabiles, inter quos ambulabatis quondam, cū uiueretis in his. Nunc autē deponite & uos omnia, iram, indignationem, maliciā, maledicētiā, turpiloquētiā ab ore uestro. Ne mentiamini alius aduersus alium, posteaq; exuistis ueterem hominē cū factis suis, & induistis nouū, qui renouat' ad agnitionē & imaginem eius, qui cōdidit illū, ubi nō est Græcus & Iudæus, circūcisio & præputiū, barbarus, Scytha, seruus, liber, sed omnia in omnibus Christus. Sitis igitur induti tanq; electi dei, sancti ac dilecti, uiscera miserationū, comitatē, modestiā, mansuetudinē, lenitatem, sufferētes uos inuicē, & cōdonantes uobis mutuo, si quis aduersus aliquē habuerit querelam, quēadmodū & Christus condonauit uobis, ita & uos. Super omnia autē hæc, charitatē, quæ est uinculum perfectionis, & pax dei palmā ferat in cordibus uestris, in quā & uocati estis in uno corpore, & grati sitis. Sermo Christi inhabitet in uobis opulente cū omni sapientia. Docetéq; & commonete uos inuicē, cantionib⁹ & laudib⁹ & cantilenis spiritualibus cū gratia canentes in corde uestro dño. Et quicquid egeritis sermone aut facto, omnia in nomine dñi Iesu facite, gratias agentes deo & patri per illum. Vxores, subditæ estote, pprijs uiris, sicuti conuenit, in dño. Viri, diligite uxores, & ne sitis amarulenti aduersus illas. Filij, obedite parētibus in omnibus. hoc enim bene placet dño. Patres, ne prouocetis liberos uestros, ne despōdeant animum. Serui, obedite per omnia ijs qui domini sunt secundum carnem, non obsequijs ad oculum exhibitis, tanquam hominibus placere studentes, sed cum simplicitate cordis, timētes deum. & quicquid feceritis, ex animo facite, tanquam

dño

κυρίῳ, καὶ οὐκ ἀνθρώποις, εἰδότες, ὅτι ἀπὸ κυρίου ἀπολήψεσθε τὴν ἀνταπόδοσιν τῆς κληρονομίας, τῷ γὰρ κυρίῳ Χριστῷ δουλεύετε. ὁ δὲ ἀδικῶν κομιεῖται ὃ ἠδίκησε, καὶ οὐκ ἔστι προσωπολημψία.

Οἱ κύριοι τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἰσότητα τοῖς δούλοις παρέχεσθε, εἰδότες, ὅτι καὶ ὑμεῖς ἔχετε κύριον ἐν οὐρανοῖς. Τῇ προσευχῇ προσκαρτερεῖτε, γρηγοροῦντες ἐν αὐτῇ ἐν εὐχαριστίᾳ, προσευχόμενοι ἅμα καὶ περὶ ἡμῶν, ἵνα ὁ θεὸς ἀνοίξῃ ἡμῖν θύραν τοῦ λόγου, λαλῆσαι τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ, δι' ὃ καὶ δέδεμαι, ἵνα φανερώσω αὐτό, ὡς δεῖ με λαλῆσαι. ἐν σοφίᾳ περιπατεῖτε πρὸς τοὺς ἔξω, τὸν καιρὸν ἐξαγοραζόμενοι. ὁ λόγος ὑμῶν πάντοτε ἐν χάριτι ἅλατι ἠρτυμένος, εἰδέναι πῶς δεῖ ὑμᾶς ἑνὶ ἑκάστῳ ἀποκρίνεσθαι. τὰ κατ' ἐμὲ πάντα γνωρίσει ὑμῖν Τυχικὸς ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφός, καὶ πιστὸς διάκονος καὶ σύνδουλος ἐν κυρίῳ, ὃν ἔπεμψα πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, ἵνα γνῷ τὰ περὶ ὑμῶν, καὶ παρακαλέσῃ τὰς καρδίας ὑμῶν, σὺν Ὀνησίμῳ τῷ πιστῷ καὶ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ, ὅς ἐστιν ἐξ ὑμῶν, πάντα ὑμῖν γνωριοῦσι τὰ ὧδε. Ἀσπάζεται ὑμᾶς Ἀρίσταρχος ὁ συναιχμάλωτός μου, καὶ Μᾶρκος ὁ ἀνεψιὸς Βαρνάβα, περὶ οὗ ἐλάβετε ἐντολάς. ἐὰν ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς, δέξασθε αὐτόν, καὶ Ἰησοῦς ὁ λεγόμενος Ἰοῦστος, οἱ ὄντες ἐκ περιτομῆς, οὗτοι μόνοι συνεργοὶ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, οἵτινες ἐγενήθησάν μοι παρηγορία. Ἀσπάζεται ὑμᾶς Ἐπαφρᾶς ὁ ἐξ ὑμῶν δοῦλος Χριστοῦ, πάντοτε ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ ὑμῶν ἐν ταῖς προσευχαῖς, ἵνα στῆτε τέλειοι καὶ πεπληρωμένοι ἐν παντὶ θελήματι τοῦ θεοῦ. μαρτυρῶ γὰρ αὐτῷ, ὅτι ἔχει ζῆλον πολὺν ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ τῶν ἐν Λαοδικείᾳ, καὶ τῶν ἐν Ἱεραπόλει. ἀσπάζεται ὑμᾶς Λουκᾶς ὁ ἰατρὸς ὁ ἀγαπητός, καὶ Δημᾶς. ἀσπάσασθε τοὺς ἐν Λαοδικείᾳ ἀδελφούς, καὶ Νυμφᾶν, καὶ τὴν κατ' οἶκον αὐτοῦ ἐκκλησίαν, καὶ

domino, & non hominibus, scientes, q̃ à domino recipietis mercedem hæreditatis, nam domino Christo seruitis. Cæterum qui peccarit, reportabit peccatū suū, & non est personarū respectus. Vos IIII domini, æquitatē & æquabilitatē seruis exhibete, scientes, q̃ & uos habeatis dominum in cœlis. Obsecrationi instate, uigilantes in ea cū gratiarū actione, orantes simul & p̃ nobis, ut deus aperiat nobis ostium sermonis, ut loquamur mysteriū Christi, ꝓpter qđ & uinctus sum, ut manifestem illud, sicut oportet me loqui. Sapiēter ambulate erga extraneos, opportunitatē redimētes. Sermo uester semper cum gratia, sit sale cōditus, ut scias quomodo oporteat uos unicuiq; respondere. De oīibus rebus meis certiores uos faciet Tychicus dilectus frater, & fidus minister, & cōseruus in dño, quem misi ad uos in hoc ipsum, ut cognoscat quid agatis, & cōsolet̃ corda uestra, unà cum Onesimo fido & dilecto fratre, qui est ex uobis. de oīibus, uobis exponēt, quæ hic agant̃. Salutat uos Aristarchus cōcaptiuus meus, & Marcus cōsobrinus Barnabæ, de quo accepistis mandata. Si uenerit ad uos, excipite eum, & Iesus qui uocatur Iustus, qui sunt ex circūcisione. Hi soli cooperarīj sunt ad regnum dei, qui fuere mihi solatio. Salutat uos Epaphras, qui ex uobis est seruus Christi, semper enixe laborans p̃ uobis in precationibus, ut stetis perfecti & completi in omni uoluntate dei. Testimoniū em̃ illi perhibeo, quod habeat multū studium p̃ uobis, & his qui sunt Laodiceæ, & his qui Hierapoli. Salutat uos Lucas medicus dilectus, & Demas. Salutate fratres, qui sunt Laodiceæ, & Nympham, & quæ in domo illius est congregationem,

καὶ ὅταν ἀναγνωσθῇ παρ' ὑμῶν ἡ ἐπιστολή, ποιήσατε, ἵνα καὶ ἐν τῇ Λαοδικέων ἐκκλησίᾳ ἀναγνωσθῇ, καὶ τὴν ἐκ Λαοδικείας, ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀναγνῶτε. Καὶ εἴπατε Ἀρχίππῳ, Βλέπε τὴν διακονίαν ἣν παρέλαβες ἐν κυρίῳ, ἵνα αὐτὴν πληροῖς. Ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ Παύλου. Μνημονεύετέ μου τῶν δεσμῶν. Ἡ χάρις μεθ' ὑμῶν. Ἀμήν.

& cum recitata fuerit à uobis epistola, facite, ut & in Laodicensium ecclesia recitetur, & eam quæ scripta est ex Laodicea, ut uos quoq; legatis. & dicite Archippo: uide ministerium quod accepisti in domino, ut illud impleas. Salutatio mea manu Pauli. Memores sitis uinculorum meorum. Gratia uobiscum. Amen.

Ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης διὰ Τυχικοῦ καὶ Ὀνησίμου.

Missa è Rhoma per Tychicum & Onesimum.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ ΠΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΑΥΤΗΝ ἐπισέλλει ἀπὸ Ἀθηνῶν, ἑωρακὼς πρότερον αὐτούς, καὶ διατρίψας παρ' αὐτοῖς. Ἡ δὲ πρόφασις ἦν ἐπιστολῆς ἄυτη. Ὁ ἀποστολος πολλὰς θλίψεις παθὼν ἐν Βεροίᾳ, καὶ ἐν Φιλίπποις τῆς Μακεδονίας καὶ ἐν Κορίνθῳ, γινώσκων τε ὅσα πέπονθεν καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ, φοβούμενος μὴ ἀκούσαντες Θεσσαλονικεῖς ἃ πέπονθεν ἐν ταῖς προσηκούσαις πόλεσι, πειρασθῶσιν ὑπὸ τοῦ πειράζοντος, καὶ σκανδαλισθῶσι, μαθὼν δὲ ὅτι καὶ ἐπὶ τοῖς ἀποθνήσκουσι κατώδυνοι ἐγίνοντο, ἀποστέλλει τιμόθεον πρὸς αὐτοὺς μετὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης. καὶ πρῶτον μὲν ἐπισκήπτει αὐτοὺς ἐν τῇ πίστει, ὥστε μὴ σαλευέσθαι διὰ τὰς θλίψεις, καὶ μηδὲν ξένον αὐτοὺς πεπονθέναι ὑπὸ τῶν ἰδίων πολιτῶν, τῶν καὶ τὸν κύριον ἀποκτεινάντων. Χρισιανῶν γὰρ ἴδιον τὸ θλίβεσθαι ἐν τῷ βίῳ τούτῳ, ἔλεγεν. πολλὰ δὲ παραινέσας αὐτοῖς οὕτως, ὡς παρέλαβον παρ' αὐτοῦ, ἀναγέφασθαι, γράφει περὶ τῶν τελευτόντων, παραμυθούμενος αὐτούς, καὶ διδάσκων· μὴ βαρέως φέρειν, οὐ γὰρ εἶναι τὸν θάνατον ἀπώλειαν, ἀλλ' ὁδὸν ἀνασάσεως· ἔπειτα, καὶ περὶ τῶν χρόνων αὐτοὺς διδάσκει, ἵνα ἄδηλον τὴν ἡμέραν γινώσκοντες, ἀεὶ ἕτοιμοι γίνωνται, καὶ μηδενὶ προσέχωσιν ἀπαγγελλομένῳ περὶ αὐτῆς. ἔσεσθαι γάρ φησι τὴν παρουσίαν οὕτως, ὥστε τοὺς περιλειπομένους καὶ εὑρισκομένους ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, μὴ φθάνειν τοὺς ἐκ νεκρῶν ἐγειρομένους. ἅμα γὰρ γίνεσθαι τὴν πάντων ἀλλαγὴν, διδάσκει. πρὸς τούτοις, προτρέπων αὐτοὺς βελτίους εἶναι ἐν τοῖς ἤθεσι, προτρέπει αὐτοὺς καὶ ἀεὶ χαίρειν τῇ ἐλπίδι, καὶ προσεύχεσθαι, καὶ εὐχαριστεῖν αὐτοὺς ἀεὶ τῷ κυρίῳ, ἐνοχίζων αὐτοὺς ἀναγνῶναι τὴν ἐπιστολὴν ταύτην πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς.

In epistolam

ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

THessalonica Macedoniæ metropolis est, unde & regionis incolæ Thessalonicenses appellati. Hi in fide semel accepta, tanta cõstantia perstiterunt, ut & Pauli exẽplo, ciuiũ suorũ pſecutiones, infracto & alacri pertulerint animo, nec ullo pſeudapostolorũ suasu quiuerint ab euãgelica institutione deflecti. Q d'uerit⁹ Paulus, quẽ nõ latebat pſeudapostolorũ improbitas, cũ ipsi non liceret illos inuisere, misit Timotheũ, ex q̃ reuerso cũ didicisset illorũ cõstantiã, collaudat eos, gratias agẽs deo. Atq; id quidẽ agit cap. primo & secũdo. In cæteris duob⁹ instituit eos in uarijs pietatis officijs, subindicãs esse inter eos, qui nõdũ oñino puri essent ab oñi libidine, nec deesse, qui ocio diditi grauarẽt alios: itẽ qui inquieti ipsi, turbarẽt ecclesiæ tranquillitatẽ, q̃s corripi iubet: Præterea qui de resurrectione nõdũ satis cõfirmata essent opinione (cũ defunctos ita lugerẽt, quasi perissent, ac nõ potius ad meliora demigrassent) hos instituit atq; cõfirmat. rursus alios disputasse de die aduẽtus dñi, q̃si is p̃sciri p̃diciq; possit, cũ incert⁹ sit oñib⁹. Verũ cũ ait subitũ, & p̃ter oim expectationẽ adfuturũ, q̃ magis sim⁹ ad oñe momentũ parati. Scripsit ab Arhenis p Tychicũ ministrũ, iuxta Græcorũ inscriptionem: cui collegam addunt Onesimũ nostra argumẽta, quæ incerto autore legunt in uulgatis exemplaribus. FINIS.

ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ ΕΠΙ ΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ. ΠΡΩΤΗ.

ΠΑΥΛΟΣ ☩ σιλουανὸς καὶ τιμόθεος, τῇ ἐκκλησίᾳ θεσσαλονικέων, ἐν θεῷ πατρὶ καὶ κυρίῳ ἰησοῦ χριστῷ· χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ πάντοτε περὶ πάντων ὑμῶν, μνείαν ὑμῶν ποιούμενοι ἐπὶ τῶν προσευχῶν ἡμῶν ἀδιαλείπτως μνημονεύοντες ὑμῶν τοῦ ἔργου τῆς πίστεως ☩ τοῦ κόπου τῆς ἀγάπης, καὶ τῆς ὑπομονῆς τῆς ἐλπίδος τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν, εἰδότες ἀδελφοὶ ἠγαπημένοι ὑπὸ

AD THESSALONICENSES EPISTOLA PAVLI PRIMA.

PAulus & Siluanus & Timothe⁹ ecclĩæ Thessalonicensium, in deo patre & domino Iesu Christo. Gratia uobis & pax à deo patre nostro & domino Iesu Christo. Gratias agimus deo semper de omnibus uobis, mentionem uestri facientes in precibus nostris indesinenter recolentes uestri propter opus fidei ac laborem charitatis, & quod permansistis in spe domini nostri Iesu Christi, coram deo & patre nostro, scientes fratres dilecti

ὑπὸ θεοῦ τῶν ἐκλογὴν ὑμῶν, ὅτι τὸ εὐαγγέλιον ἡμῶν οὐκ ἐγενήθη εἰς ὑμᾶς ἐν λόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν δυνάμει, καὶ ἐν πνεύματι ἁγίῳ, καὶ ἐν πληροφορίᾳ πολλῇ, καθὼς οἴδατε, οἷοι ἐγενήθημεν ἐν ὑμῖν δι' ὑμᾶς. καὶ ὑμεῖς μιμηταὶ ἡμῶν ἐγενήθητε, καὶ τοῦ κυρίου, δεξάμενοι τὸν λόγον ἐν θλίψει πολλῇ μετὰ χαρᾶς πνεύματος ἁγίου. ὥστε γενέσθαι ὑμᾶς τύπους πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν ἐν τῇ Μακεδονίᾳ καὶ Ἀχαΐᾳ. ἀφ' ὑμῶν γὰρ ἐξήχηται ὁ λόγος τοῦ κυρίου, οὐ μόνον ἐν τῇ Μακεδονίᾳ καὶ Ἀχαΐᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν παντὶ τόπῳ, ἡ πίστις ὑμῶν ἡ πρὸς τὸν θεὸν ἐξελήλυθεν, ὥστε μὴ χρείαν ἡμᾶς ἔχειν λαλεῖν τι. αὐτοὶ γὰρ περὶ ὑμῶν ἀπαγγέλλουσιν, ὁποίαν εἴσοδον ἔσχομεν πρὸς ὑμᾶς, καὶ πῶς ἐπεστρέψατε πρὸς τὸν θεὸν ἀπὸ τῶν εἰδώλων, δουλεύειν θεῷ ζῶντι, καὶ ἀληθινῷ, καὶ ἀναμένειν τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐκ τῶν οὐρανῶν, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, Ἰησοῦν τὸν ῥυόμενον ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ὀργῆς τῆς ἐρχομένης.

Αὐτοὶ γὰρ οἴδατε ἀδελφοὶ τὴν εἴσοδον ἡμῶν τὴν πρὸς ὑμᾶς, ὅτι οὐ κενὴ γέγονεν, ἀλλὰ καὶ προπαθόντες καὶ ὑβρισθέντες, καθὼς οἴδατε ἐν Φιλίπποις ἐπαρρησιάσαμεθα ἐν τῷ θεῷ ἡμῶν, λαλῆσαι πρὸς ὑμᾶς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ ἐν πολλῷ ἀγῶνι. ἡ γὰρ παράκλησις ἡμῶν οὐκ ἐκ πλάνης, οὐδὲ ἐξ ἀκαθαρσίας, οὔτε ἐν δόλῳ, ἀλλὰ καθὼς δεδοκιμάσμεθα ὑπὸ τοῦ θεοῦ πιστευθῆναι τὸ εὐαγγέλιον, οὕτως λαλοῦμεν, οὐχ ὡς ἀνθρώποις ἀρέσκοντες, ἀλλὰ τῷ θεῷ, τῷ δοκιμάζοντι τὰς καρδίας ἡμῶν. οὔτε γάρ ποτε ἐν λόγῳ κολακείας ἐγενήθημεν, καθὼς οἴδατε, οὔτε ἐν προφάσει πλεονεξίας, θεὸς μάρτυς, οὔτε ζητοῦντες ἐξ ἀνθρώπων δόξαν, οὔτε ἀφ' ὑμῶν, οὔτε ἀπ' ἄλλων, δυνάμενοι ἐν βάρει εἶναι, ὡς Χριστοῦ ἀπόστολοι, ἀλλ' ἐγενήθημεν ἤπιοι ἐν μέσῳ ὑμῶν, ὡς ἐὰν τροφὸς θάλπῃ τὰ ἑαυτῆς τέκνα, οὕτως ἱμειρόμενοι ὑμῶν, εὐδοκοῦμεν μεταδοῦναι ὑμῖν

à deo, electionẽ uestrã: quoniã euãgeliũ nostrũ fuit erga uos, nõ per sermonẽ solum, uerumetiã per uirtutẽ, & per spiritũ sanctũ, perꝙ certitudinẽ multã, quẽadmodũ nostis, quales fuerimus inter uos, uestra causa. Et uos imitatores nostri facti fuistis, & dñi, recipiẽtes sermonẽ cum afflictione multa, cũ gaudio spiritus sancti, adeo ut fueritis exẽplo omnibus credentib⁹ in Macedonia, & Achaia. A uobis enim pertonuit sermo domini: non solum in Macedonia & Achaia, uerumetiam in omni loco fides uestra quæ est in deum, dimanauit, ut non sit nobis necesse loqui quicꝙ. Siquidẽ ipsi de uobis annunciant, qualem ingressum habuerimus ad uos, & quomõ cõuersi fueritis ad deum à simulacris, ut seruiretis deo uiuenti & ueraci, & expectaretis filiũ eius de cœlis, quẽ excitauit à mortuis, Iesum, qui liberat nos ab ira uẽtura. Nam ipsi II
nostis fratres, introitũ nostrũ ad uos, qꝺ nõ fuerit inanis, sed qꝺ ante malis afflicti & contumelijs affecti, quẽadmodũ scitis Philippis, audacter egerimus in dño nostro ad loquẽdũ apud uos euãgeliũ dei, in multo certamine. Siquidẽ exhortatio nostra nõ fuit ex impostura, neqꝫ ex immundicia, neqꝫ cũ dolo, sed quẽadmodũ probati fueram⁹ à deo, ut nobis cõmitteretur euãgeliũ: ita loquimur, nõ ut hominibus placẽtes, sed deo, qui probat corda nostra. Neqꝫ eñ unqꝫ per sermonẽ adulationis uersati sumus, quẽadmodũ nostis, nec ꝓ occasionẽ auaritiæ, deus est testis, neqꝫ quærẽtes ex hominibus gloriã, nec à uobis nec ab alijs, cũ possem⁹ in autoritate esse, tanꝙ apostoli Christi, sed fuim⁹ placidi in medio uestri, perinde ac si nutrix foueat suos filios, sic affectu propẽsi in uos, animo cupiebam⁹ impertire uobis,

ὑμῖν, οὐ μόνον τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχάς, διότι ἀγαπητοὶ ἡμῖν γεγόνατε. μνημονεύετε γὰρ ἀδελφοὶ τὸν κόπον ἡμῶν, καὶ τὸν μόχθον· νυκτὸς γὰρ καὶ ἡμέρας ἐργαζόμενοι πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαί τινα ὑμῶν, ἐκηρύξαμεν εἰς ὑμᾶς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ. ὑμεῖς μάρτυρες καὶ ὁ θεὸς, ὡς ὁσίως, καὶ δικαίως, καὶ ἀμέμπτως ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν ἐγενήθημεν. καθάπερ οἴδατε, ὡς ἕνα ἕκαστον ὑμῶν, ὡς πατὴρ τέκνα ἑαυτοῦ, παρακαλοῦντες ὑμᾶς καὶ παραμυθούμενοι καὶ μαρτυρόμενοι εἰς τὸ περιπατῆσαι ὑμᾶς ἀξίως τοῦ θεοῦ, τοῦ καλοῦντος ὑμᾶς εἰς τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν καὶ δόξαν. διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ ἀδιαλείπτως, ὅτι παραλαβόντες λόγον ἀκοῆς παρ' ἡμῶν τοῦ θεοῦ, ἐδέξασθε οὐ λόγον ἀνθρώπων, ἀλλὰ καθώς ἐστιν ἀληθῶς λόγον θεοῦ, ὃς καὶ ἐνεργεῖται ἐν ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν. ὑμεῖς γὰρ μιμηταὶ ἐγενήθητε ἀδελφοὶ τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ, τῶν οὐσῶν ἐν τῇ ἰουδαίᾳ, ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ὅτι ταὐτὰ ἐπάθετε καὶ ὑμεῖς ὑπὸ τῶν ἰδίων συμφυλετῶν, καθὼς καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τῶν ἰουδαίων, τῶν καὶ τὸν κύριον ἀποκτεινάντων ἰησοῦν, καὶ τοὺς ἰδίους προφήτας, καὶ ἡμᾶς ἐκδιωξάντων, καὶ θεῷ μὴ ἀρεσκόντων, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐναντίων, κωλυόντων ἡμᾶς τοῖς ἔθνεσι λαλῆσαι, ἵνα σωθῶσιν, εἰς τὸ ἀναπληρῶσαι αὐτῶν τὰς ἁμαρτίας πάντοτε. ἔφθασε δὲ ἐπ' αὐτοὺς ἡ ὀργὴ εἰς τέλος. ἡμεῖς δὲ ἀδελφοὶ ἀπορφανισθέντες ἀφ' ὑμῶν πρὸς καιρὸν ὥρας προσώπῳ, οὐ καρδίᾳ, περισσοτέρως ἐσπουδάσαμεν τὸ πρόσωπον ὑμῶν ἰδεῖν ἐν πολλῇ ἐπιθυμίᾳ. διὸ ἠθελήσαμεν ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, ἐγὼ μὲν παῦλος, καὶ ἅπαξ καὶ δὶς, καὶ ἐνέκοψεν ἡμᾶς ὁ σατανᾶς. τίς γὰρ ἡμῶν ἐλπὶς, ἢ χαρὰ, ἢ στέφανος καυχήσεως, ἢ οὐχὶ καὶ ὑμεῖς, ἔμπροσθεν τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἐν τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ; ὑμεῖς γάρ ἐστε

ἡ δόξα

uobis, nō ſolum euāgelium dei, uerūetiā noſtras ipſorū animas, propterea quod chari nobis facti eſtis. Meminiſtis enim fratres laboris noſtri, ac ſudoris. Nocte enim ac die opus facientes ob id, ne cui ueſtrū eſſemus oneri, prædicauim⁹ apud uos euāgelium dei. Vos autē teſtes eſtis & deus, q̄ ſancte & iuſte & inculpate uobiſcum qui credebatis, uerſati fuerimus: quēadmodū noſtis, ut erga unumquēq; ueſtrū, tanq̄ pater erga filios ſuos, fuerimus affecti, obſecrantes uos & conſolantes & obteſtantes, ut ambularetis digne deo, qui uocaſſet uos in ſuum regnum ac gloriā. Quapropter & nos gratias agimus deo indeſinenter: quod cum accipe/retis ſermonē à nobis, quo deum diſcebatis, accepiſtis nō ſermonem hominū, ſed ſicut erat uere ſermonē dei, qui & agit in uobis credentibus. Vos enim imitatores facti eſtis fratres, eccleſiarū dei, quæ ſunt in Iudæa, in Chriſto Ieſu, quod eadem paſſi ſitis & uos à proprijs contribulibus, quēadmodum & ipſi nos à Iudæis, qui ut & dominum occiderunt Ieſum, & proprios prophetas, ita & nos perſecūti ſunt, & deo non placent, & omnibus hominibus aduerſantur, qui obſiſtunt nobis, ne loquamur gētib⁹, quo ſalui fiant, ut expleant ſua peccata ſemper. peruenit autē in illos ira in finem. Cæterum nos fratres, orbati uobis ad ſpacium temporis aſpectu, non corde, uehementius ſtuduimus uidere faciem ueſtram, cum multo deſyderio. Quapropter uoluimus uenire ad uos, ego quidem Paulus, & ſemel & iterum, & obſtitit nobis ſatanas. Nam quæ eſt noſtra ſpes, aut gaudium, aut corona gloriationis, an non & uos, in conſpectu domini noſtri Ieſu Chriſti, in eius aduentu? Vos enim eſtis

gloria

ἡ δόξα ἡμῶν καὶ ἡ χαρά.

Διὸ μηκέτι στέγοντες εὐδοκήσαμεν κατελειφθῆναι ἐν Ἀθήναις μόνοι, καὶ ἐπέμψαμεν τιμόθεον τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν, καὶ διάκονον τοῦ θεοῦ, καὶ συνεργὸν ἡμῶν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ χριστοῦ, εἰς τὸ στηρίξαι ὑμᾶς, καὶ παρακαλέσαι ὑμᾶς περὶ τῆς πίστεως ἡμῶν, τῷ μηδένα σαίνεσθαι ἐν ταῖς θλίψεσι ταύταις. αὐτοὶ γὰρ οἴδατε, ὅτι εἰς τοῦτο κείμεθα. καὶ γὰρ ὅτε πρὸς ὑμᾶς ἦμεν, προελέγομεν ὑμῖν, ὅτι μέλλομεν θλίβεσθαι, καθὼς καὶ ἐγένετο καὶ οἴδατε. Διὰ τοῦτο κἀγὼ μηκέτι στέγων, ἔπεμψα εἰς τὸ γνῶναι τὴν πίστιν ὑμῶν, μήπως ἐπείρασεν ὑμᾶς ὁ πειράζων, καὶ εἰς κενὸν γένηται ὁ κόπος ἡμῶν. Ἄρτι δὲ ἐλθόντος τιμοθέου πρὸς ἡμᾶς ἀφ' ὑμῶν, καὶ εὐαγγελισαμένου ἡμῖν τὴν πίστιν, καὶ τὴν ἀγάπην ὑμῶν. καὶ ὅτι ἔχετε μνείαν ἡμῶν ἀγαθὴν πάντοτε, ἐπιποθοῦντες ἡμᾶς ἰδεῖν, καθάπερ καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς. διὰ τοῦτο παρεκλήθημεν ἀδελφοί ἐν ὑμῖν, ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει καὶ ἀνάγκῃ ἡμῶν, διὰ τῆς ὑμῶν πίστεως. ὅτι νῦν ζῶμεν, ἐὰν ὑμεῖς στήκετε ἐν κυρίῳ. τίνα γὰρ εὐχαριστίαν δυνάμεθα τῷ θεῷ ἀνταποδοῦναι περὶ ὑμῶν ἐπὶ πάσῃ τῇ χαρᾷ, ᾗ χαίρομεν δι' ὑμᾶς ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ ἡμῶν, νυκτὸς καὶ ἡμέρας ὑπερεκπερισσοῦ δεόμενοι, εἰς τὸ ἰδεῖν ὑμῶν τὸ πρόσωπον, καὶ καταρτίσαι τὰ ὑστερήματα τῆς πίστεως ὑμῶν. Αὐτὸς δὲ ὁ θεὸς καὶ πατὴρ ἡμῶν καὶ ὁ κύριος ἡμῶν ἰησοῦς χριστὸς κατευθύναι τὴν ὁδὸν ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς. ὑμᾶς δὲ ὁ κύριος πλεονάσαι καὶ περισσεύσαι τῇ ἀγάπῃ εἰς ἀλλήλους, καὶ εἰς πάντας, καθάπερ καὶ ἡμεῖς εἰς ὑμᾶς, εἰς τὸ στηρίξαι ὑμῶν τὰς καρδίας ἀμέμπτους ἐν ἁγιωσύνῃ ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν, ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, μετὰ πάντων τῶν ἁγίων αὐτοῦ.

Τὸ λοιπὸν οὖν ἀδελφοί, ἐρωτῶμεν ὑμᾶς

gloria noſtra & gaudiū. Proinde cum III
non amplius ferremus, uiſum eſt nobis
ut Athenis reſideremus ſoli, ac miſimus
Timotheum fratrē noſtrū, & miniſtrū
dei, & adiutorē operis noſtri in euāgelio
Chriſti, ut confirmaret uos, & conſolaret
uos de fide noſtra, ne quiſq; turbaret in
afflictionib⁹ his. Nam ipſi noſtis, nos in
hunc uſum poſitos eſſe. Etenim cū apud
uos eſſemus, prædicebam⁹ uobis fore, ut
afflictionē pateremur, quēadmodum &
euenit, & noſtis. Quapropter & ego nō
amplius ferens, miſi ad hoc, ut cognoſce-
rem fidē ueſtrā, ne q̄ pacto tentaſſet uos
ille qui tentat, & inanis factus eſſet labor
noſter. Nuper autē cum ueniſſet Timo-
theus ad nos à uobis, & annunciaſſet no
bis fidem ac dilectionē ueſtram, & quod
habeatis memoriam noſtri bonam ſem
per, deſyderantes nos uidere, quemad-
modum nos quoq; uos. Idcirco conſola
tionem accepimus fratres per uos ſuper
oīi afflictione & neceſſitate noſtra, per
ueſtrā fidem. Quoniam nunc uiuimus,
ſi uos ſtatis in dño. Quā enim gratiarū
actionē poſſumus deo rependere de uo
bis ſuper omni gaudio, quod gaudem⁹
ꝓpter uos in conſpectu dei noſtri, nocte
ac die ſupra modum orantes, ut uidea-
mus ueſtram faciem, & ſuppleam⁹ quæ
deſunt fidei ueſtræ. Ipſe uero deus & pa
ter noſter & dñs noſter Ieſus Chriſtus
dirigat uiam noſtrā ad uos: uos autē do-
minus abundantes & exuberātes faciat
mutua inter uos charitate, & in omnes,
quemadmodum & nos in uos, ut confir
met ueſtra corda, irreprehenſibilia in ſan
ctimonia coram deo & patre noſtro, in
aduētu domini noſtri Ieſu Chriſti, cum
omnibus ſanctis eius.

Q̄d' ſupereſt igit' fratres, rogamus uos IIII

καὶ παρακαλοῦμεν ἐν κυρίῳ Ἰησοῦ, καθὼς παρελάβετε παρ' ἡμῶν, τὸ πῶς δεῖ ὑμᾶς περιπατεῖν, καὶ ἀρέσκειν θεῷ, ἵνα περισσεύητε μᾶλλον. οἴδατε γὰρ, τίνας παραγγελίας ἔδωκα ὑμῖν διὰ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. τοῦτο γάρ ἐστι θέλημα τοῦ θεοῦ, ὁ ἁγιασμὸς ὑμῶν, ἀπέχεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ τῆς πορνείας, εἰδέναι ἕκαστον ὑμῶν τὸ ἑαυτοῦ σκεῦος κτᾶσθαι ἐν ἁγιασμῷ καὶ τιμῇ, μὴ ἐν πάθει ἐπιθυμίας, καθάπερ καὶ τὰ ἔθνη, τὰ μὴ εἰδότα τὸν θεὸν, καὶ μὴ ὑπερβαίνειν καὶ πλεονεκτεῖν ἐν τῷ πράγματι τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, διότι ἔκδικος ὁ κύριος περὶ πάντων τούτων, καθὼς καὶ προείπαμεν ὑμῖν, καὶ διεμαρτυράμεθα. οὐ γὰρ ἐκάλεσεν ἡμᾶς ὁ θεὸς ἐπὶ ἀκαθαρσίᾳ, ἀλλ' ἐν ἁγιασμῷ. τοιγαροῦν ὁ ἀθετῶν, οὐκ ἄνθρωπον ἀθετεῖ, ἀλλὰ τὸν θεὸν, τὸν καὶ δόντα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον αὐτοῦ εἰς ὑμᾶς. περὶ δὲ τῆς φιλαδελφίας, οὐ χρείαν ἔχετε γράφειν ὑμῖν, αὐτοὶ γὰρ ὑμεῖς θεοδίδακτοί ἐστε εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους. καὶ γὰρ ποιεῖτε αὐτὸ εἰς πάντας τοὺς ἀδελφοὺς, τοὺς ἐν ὅλῃ τῇ μακεδονίᾳ. παρακαλοῦμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ, περισσεύειν μᾶλλον καὶ φιλοτιμεῖσθαι, ἡσυχάζειν καὶ πράσσειν τὰ ἴδια, καὶ ἐργάζεσθαι ταῖς ἰδίαις χερσὶν ὑμῶν, καθὼς ὑμῖν παρηγγείλαμεν, ἵνα περιπατῆτε εὐσχημόνως πρὸς τοὺς ἔξω, καὶ μηδενὸς χρείαν ἔχητε. οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοὶ περὶ τῶν κεκοιμημένων, ἵνα μὴ λυπῆσθε, καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ, οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα. εἰ γὰρ πιστεύομεν, ὅτι Ἰησοῦς ἀπέθανεν καὶ ἀνέστη, οὕτως καὶ ὁ θεὸς τοὺς κοιμηθέντας διὰ τοῦ Ἰησοῦ, ἄξει σὺν αὐτῷ. τοῦτο γὰρ ὑμῖν λέγομεν ἐν λόγῳ κυρίου, ὅτι ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ κυρίου, οὐ μὴ φθάσωμεν τοὺς κοιμηθέντας, ὅτι αὐτὸς ὁ κύριος ἐν κελεύσματι, ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου, καὶ ἐν σάλπιγγι θεοῦ καταβήσεται ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐν χριστῷ ἀναστήσονται·

& adhortamur per dñm Ieſum, quẽadmodum accepiſtis à nobis, quomõ oportet uos uerſari, & placere deo, ut abundetis magis. Noſtis enim, quæ præcepta dederim⁹ uobis per dñm noſtrũ Ieſum. Hæc enim eſt uoluntas dei, ſanctificatio ueſtra, ut abſtineatis à ſcortatiõe, & ſciat unuſquiſq; ueſtrũ ſuum uas poſſidere, cum ſanctificatione & honore, non cum affectu cõcupiſcẽtiæ, quẽadmodũ & gentes, quæ nõ nouerunt deum, ne quis opprimat ac fraudet in negocio fratrẽ ſuũ, propterea quod ultor eſt dñs de omnibus his, quẽadmodum & ante diximus uobis, ac teſtati ſumus. Non enim uocauit nos deus immunditiæ cauſa, ſed ad ſanctificationẽ. Proinde qui reiicit, non reiicit hominẽ, ſed deum, qui dedit ſpiritum ſuum ſanctum in uos. Cæterum de fraterna charitate non neceſſe habetis, ut ſcribam uobis. Ipſi namq; diuinitus docti eſtis, ut diligatis uos inuicem. Nam & facitis hoc erga cunctos fratres, qui ſunt in tota Macedonia. Obſecramus autem uos fratres, ut abundetis magis, & in hoc incumbatis, ut quieti ſitis, & agatis res ꝓprias, & operemini propriis manibus ueſtris, ſicuti uobis præcepim⁹, ut uos geratis honeſte erga extrarios, & nulla re uobis ſit opus. Cæterũ nolo uos ignorare fratres de iis qui obdormierũt, ne doleatis, quẽadmodũ & cæteri nõ habẽtes ſpem. Nam ſi credim⁹, ꝙ Ieſus mortuus eſt & reſurrexit, ſic & deus eos qui obdormierũt per Ieſum, adducet cum illo. Hoc enim uobis dicimus in uerbo dñi, ꝙ nos qui uiuemus & reliqui erimus in aduentum domini, nequaq; præueniemus eos qui dormiunt. Quoniam ipſe dñs cum hortatu, & uoce archangeli, ac tuba dei deſcendet de cœlo, & mortui in Chriſto

reſurgent

ἀναστήσονται πρῶτον, ἔπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες, οἱ περιλειπόμενοι, ἅμα σὺν αὐτοῖς ἁρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ κυρίου εἰς ἀέρα, καὶ οὕτως πάντοτε σὺν κυρίῳ ἐσόμεθα. ὥστε παρακαλεῖτε ἀλλήλους ἐν τοῖς λόγοις τούτοις.

Περὶ δὲ τῶν χρόνων καὶ τῶν καιρῶν ἀδελφοί, οὐ χρείαν ἔχετε ὑμῖν γράφεσθαι. αὐτοὶ γὰρ ἀκριβῶς οἴδατε, ὅτι ἡ ἡμέρα κυρίου, ὡς κλέπτης ἐν νυκτί, οὕτως ἔρχεται. ὅταν γὰρ λέγωσιν, εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια, τότε αἰφνιδίως αὐτοῖς ἐφίσταται ὄλεθρος, ὥσπερ ἡ ὠδὶν τῇ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ, καὶ οὐ μὴ ἐκφύγωσιν. ὑμεῖς δὲ ἀδελφοί, οὐκ ἔστε ἐν σκότει, ἵνα ἡ ἡμέρα ὑμᾶς ὡς κλέπτης καταλάβῃ. πάντες ὑμεῖς υἱοὶ φωτός ἐστε, καὶ υἱοὶ ἡμέρας, οὐκ ἐσμὲν νυκτὸς οὐδὲ σκότους. ἄρα οὖν μὴ καθεύδωμεν, ὡς καὶ οἱ λοιποί, ἀλλὰ γρηγορῶμεν καὶ νήφωμεν. οἱ γὰρ καθεύδοντες, νυκτὸς καθεύδουσι, καὶ οἱ μεθυσκόμενοι, νυκτὸς μεθύουσιν. ἡμεῖς δὲ ἡμέρας ὄντες, νήφωμεν, ἐνδυσάμενοι θώρακα πίστεως καὶ ἀγάπης, καὶ περικεφαλαίαν ἐλπίδα σωτηρίας. ὅτι οὐκ ἔθετο ἡμᾶς ὁ θεὸς εἰς ὀργὴν, ἀλλ' εἰς περιποίησιν σωτηρίας διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἀποθανόντος ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα εἴτε γρηγορῶμεν, εἴτε καθεύδωμεν, ἅμα σὺν αὐτῷ ζήσωμεν. διὸ παρακαλεῖτε ἀλλήλους, καὶ οἰκοδομεῖτε εἷς τὸν ἕνα, καθὼς καὶ ποιεῖτε. Ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, εἰδέναι τοὺς κοπιῶντας ἐν ὑμῖν, καὶ προϊσταμένους ὑμῶν ἐν κυρίῳ, καὶ νουθετοῦντας ὑμᾶς, καὶ ἡγεῖσθαι αὐτοὺς ὑπερεκπερισσοῦ ἐν ἀγάπῃ διὰ τὸ ἔργον αὐτῶν, εἰρηνεύετε ἐν αὐτοῖς. Παρακαλοῦμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, νουθετεῖτε τοὺς ἀτάκτους, παραμυθεῖσθε τοὺς ὀλιγοψύχους, ἀντέχεσθε τῶν ἀσθενῶν, μακροθυμεῖτε πρὸς πάντας. ὁρᾶτε, μή τις κακὸν ἀντὶ κακοῦ τινὶ ἀποδῷ, ἀλλὰ πάντοτε τὸ ἀγαθὸν διώκετε, καὶ εἰς ἀλλήλους, καὶ εἰς πάντας. πάντοτε

χαίρετε

resurgent primum, deinde nos qui uiuemus, qui reliqui erimus, simul cum illis rapiemur in nubib⁹ in occursum domini in aëra, & sic semper cum domino erimus. Proinde cōsolemini uos mutuo sermonibus his. Porrò de temporibus, V
& articulis temporū fratres, nō est opus, ut uobis scribam. Ipsi enim planè scitis, quod dies ille domini, ut fur in nocte, ita uenturus sit. Cum enim dixerint, pax & tuta omnia, tunc repētinus eis imminet interitus, sicuti dolor partus mulieri prægnanti, nec effugient. At uos fratres, non estis in tenebris, ut dies ille uos tanq̄ fur opprimat. Omnes uos filij lucis estis, ac filij diei. non sumus noctis, neq; tenebrarum. Proinde ne dormiamus, sicut & cæteri, sed uigilemus & sobrij simus. Nam qui dormiunt, nocte dormiunt: & qui inebriantur, noctu sunt ebrij. At nos qui sumus diei, sobrij simus, induti thoracē fidei & charitatis, & pro galea spem salutis. Quoniam non cōstituit nos deus, ut iram nobis cōcitemus, sed ut salutē consequamur per dn̄m nostrum Iesum Christum, qui mortuus est pro nobis, ut siue uigilemus, siue dormiamus, simul cū illo uiuamus. Quapropter adhortemini uos mutuo, & ædificetis singuli singulos, sicut & facitis. Rogamus autē uos fratres, ut agnoscatis eos, qui laborant inter uos, & qui præsunt uobis in domino, & admonent uos, ut habeatis illos in summo pretio per charitatē propter opus illorū. pacē habete cum illis. Obsecramus autē uos fratres, monete inordinatos, cōsolamini pusillanimes, subleuate infirmos, patientes estote erga omneis. Videte, ne quis malum ꝓ malo cuipiam reddat, sed semper qd' bonū est, sectemini, tum erga uos inuicē, tum erga omneis. Semper

gaudete,

χαίρετε, ἀδϊαλείπτως προσεύχεσθε, ἐν παντὶ εὐχαρισθεῖτε. τοῦτο γὰρ θέλημα θεοῦ ἐν Χριστῷ Ιησοῦ εἰς ὑμᾶς. τὸ πνεῦμα μὴ σβέννυτε. προφητίας μὴ ἐξουθενεῖτε. πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε. ἀπὸ παντὸς εἴδους πονηροῦ ἀπέχεσθε. αὐτὸς δὲ ὁ θεὸς τῆς εἰρήνης ἁγιάσαι ὑμᾶς ὁλοτελεῖς, καὶ ὁλόκληρον ὑμῶν τὸ πνεῦμα, καὶ ἡ ψυχὴ, καὶ τὸ σῶμα ἀμέμπτως ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ιησοῦ Χριστοῦ τηρηθείη. πιστὸς ὁ καλῶν ὑμᾶς, ὃς καὶ ποιήσει. ἀδελφοὶ, προσεύχεσθε περὶ ἡμῶν. ἀσπάσασθε τοὺς ἀδελφοὺς πάντας ἐν φιλήματι ἁγίῳ. ὁρκίζω ὑμᾶς τὸν κύριον, ἀναγνωσθῆναι τὴν ἐπιστολὴν πᾶσι τοῖς ἁγίοις ἀδελφοῖς. Η χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ιησοῦ Χριστοῦ μεθ' ὑμῶν. Αμήν.

gaudete, indesinenter orate, in omnibus gratias agite. Hæc em̄ est uoluntas dei per Christū Iesum erga uos. Spiritū ne extinguatis: prophetias ne aspernemini. Omnia probate, qd' bonū fuerit, tenete. Ab omni specie mala abstinete. Ipse aūt deus pacis sanctificet uos totos. & integer uester spiritus, & anima & corpus, ita ut in nullo possitis culpari, in aduētu domini nostri Iesu Christi seruetur. Fidelis est qui uocauit uos, qui idem efficiet. Fratres, orate pro nobis. Salutate fratres omneis cum osculo sancto. Adiuro uos per dn̄m, ut recitetur hæc epistola omnibus sanctis fratribus. Gratia domini nostri Iesu Christi sit uobiscum. Amen.

Πρὸς Θεσσαλονικεῖς πρώτη ἐγράφη ἀπὸ ἀθηνῶν.

Ad Thessalonicenses prima Scripta fuit ex Athenis.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

Ταύτην ἐπιστέλλει ἀπὸ ῥώμης, ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. τινὲς ἀπὸ θεσσαλονίκης ἀργοὶ καὶ ἄτακτοι περιέρχομενοι, τοὺς ἀδελφοὺς ἀφήρπαζον, ὡς ἤδη τῆς παρουσίας τοῦ κυρίου ἐνστάσης, ἠπάτων δὲ τοὺς ἀκούοντας, ὡς τοῦ ἀποστόλου τοῦτο δηλοῦντος, καὶ ὑπὸ πνεύματος ἀκούσαντες. ταῦτα τοίνυν μαθὼν ὁ ἀπόστολος, γράφει τὴν ἐπιστολήν. Ὁ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται τὴν πίστιν αὐτῶν αὐξάνουσαν, καὶ ὅτι ἐν αὐτοῖς ἐκαυχᾶτο, τὰς θλίψεις γενναίως ὑποφέρουσι διὰ τὸν Χριστόν. καὶ παραμυθεῖται δὲ αὐτοὺς ὡς ἐσομένης ἐκδικίας παρὰ τοῦ θεοῦ κατὰ τῶν αὐτοὺς ἐκδικούντων. ἔπειτα περὶ τῆς παρουσίας τοῦ σωτῆρος διδάσκει, μηδενὶ αὐτοὺς πείθεσθαι, μὴ δὲ θροεῖσθαι αὐτοὺς, μή τε διὰ πνεύματος, μή τε ὡς αὐτοῦ γράψαντος, μήθ' ὅλως νομίζειν ἤδη παρεῖναι αὐτήν. Μὴ γὰρ πρότερον ἔσεσθαι αὐτὴν, ἐὰν μὴ ἡ ἀποστασία πρῶτον ἔλθῃ, καὶ μετ' αὐτὴν ὁ ἀντίχριστος, ὁ υἱὸς τῆς ἀπολείας, οὗ τὴν παρουσίαν ἐν σημείοις καὶ τέρασι ψεύδους κατ' ἐνέργειαν τοῦ σατανᾶ ἔσεσθαι, σημαίνει. εἶτα παραινέσας αὐτοῖς στήκειν γενναίως, καὶ κρατεῖν τὰς παραδόσεις, ἃς ἐδιδάχθησαν παρ' αὐτοῦ, παραγγέλλει μηδὲ μίαν κοινωνίαν ἔχειν μετὰ τῶν ἀτάκτων, ἀλλὰ ἀποβάλλειν αὐτούς. εἶναι γὰρ καὶ περιέργους καὶ πλάνους ἐδήλωσε τοὺς τοιούτους. καὶ καθόλου δὲ παρήγγειλε τὸν μὴ ὑπακούοντα τοῖς λόγοις αὐτοῦ, τοῦτον ἀποσυνάγωγον γίνεσθαι. καὶ λοιπὸν ἐπευξάμενος αὐτοῖς εἰρήνην, τελειοῖ τὴν ἐπιστολὴν, τὸν ἀσπασμὸν τῇ ἰδίᾳ χειρὶ γράψας, ὅπερ σημεῖον εἶναι πάσης ἐπιστολῆς δεδήλωκεν.

IN EPISTOLAM AD THESSALONICENSES SECVNDAM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

QVoniam non contigit Paulo facultas reuisendi Thessalonicenses, per epistolam cõfirmat illorũ animos, ut fortiter ferant illatas ob Christũ afflictiones, nec ipsis defuturũ præmium, nec aduersarijs uindictam. Rursum de die aduentus domini, de quo nõnihil attigerat in epistola superiori, monet, ne quid cõmouerent quorundam dictis, qui asseuerabant illum iam instare, tecte, sicuti putant, significans, prius abolendũ Rhomanũ imperiũ, ac deinde uenturũ Antichristũ. Attentius etiã inculcat, coërcendos esse, qui ocio & curiositate sua turbarẽt quietẽ & ordinẽ publicũ, & ad opus adigẽdos: cũ ipse Paulus apud eos manib⁹ suis laborarit. Scripsit Athenis per eosdem, ut nostra docent argumenta. FINIS.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

AD THESSALONICENSES EPISTOLA SECVNDA.

ΠΑΥΛΟΣ καὶ σιλουανὸς καὶ τιμόθεος, τῇ ἐκκλησίᾳ θεσσαλονικέων ἐν θεῷ πατρὶ ἡμῶν & κυρίῳ ιησοῦ χριστῷ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου ιησοῦ χριστοῦ. εὐχαριστεῖν ὀφείλομεν τῷ θεῷ πάντοτε περὶ ὑμῶν ἀδελφοί, καθὼς ἄξιόν ἐστιν, ὅτι ὑπεραυξάνει ἡ πίστις ὑμῶν, καὶ πλεονάζει ἡ ἀγάπη ἑνὸς ἑκάστου πάντων ὑμῶν εἰς ἀλλήλους, ὥστε ἡμᾶς αὐτοὺς ἐν ὑμῖν καυχᾶσθαι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τοῦ θεοῦ, ὑπὲρ τῆς ὑπομονῆς ὑμῶν καὶ πίστεως, ἐν πᾶσι τοῖς διωγμοῖς ὑμῶν, καὶ ταῖς θλίψεσιν αἷς ἀνέχεσθε, ἔνδειγμα τῆς δικαίας κρίσεως τοῦ θεοῦ, εἰς τὸ καταξιωθῆναι ὑμᾶς τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, ὑπὲρ ἧς καὶ πάσχετε. εἴπερ δίκαιον παρὰ θεῷ, ἀνταποδοῦναι τοῖς θλίβουσιν ὑμᾶς, θλῖψιν

PAulus & Siluanus ac Timotheus, ecclesiæ Thessalonicensium in deo patre nostro & domino Iesu Christo. Gratia sit uobis & pax à deo patre nostro & domino Iesu Christo. Gratias agere debemus deo semper de uobis fratres, ut par est, quod uehementer augescit fides uestra, & exuberat mutua uestra omnium charitas, cuiusque in alterum, adeo ut nosipsi de uobis gloriemur in ecclesijs dei, de tolerantia uestra & fide, super omnibus persecutionibus uestris, & afflictionibus, quas sustinetis, documentũ iusti iudicij dei, in hoc ut digni habeamini regno dei, pro quo & patimini. Siquidem iustum est apud deum, reddere ijs qui affligũt uos, afflictionẽ,

θλίψιν, καὶ ὑμῖν τοῖς θλιβομένοις ἄνεσιν μεθ' ἡμῶν, ἐν τῇ ἀποκαλύψει τοῦ κυρίου ἰησοῦ ἀπ' οὐρανοῦ, μετ' ἀγγέλων δυνάμεως αὐτοῦ, ἐν πυρὶ φλογὸς, διδόντος ἐκδίκησιν τοῖς μὴ εἰδόσι θεὸν, καὶ τοῖς μὴ ὑπακούουσι τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, οἵτινες δίκην τίσουσιν, ὄλεθρον αἰώνιον, ἀπὸ προσώπου τοῦ κυρίου, καὶ ἀπὸ τῆς δόξης τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, ὅταν ἔλθῃ ἐνδοξασθῆναι ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, καὶ θαυμασθῆναι ἐν πᾶσι τοῖς πιστεύσασιν, ὅτι ἐπιστεύθη τὸ μαρτύριον ἡμῶν ἐφ' ὑμᾶς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, εἰς ὃ καὶ προσευχόμεθα πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἵνα ὑμᾶς ἀξιώσῃ τῆς κλήσεως ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ πληρώσῃ πᾶσαν εὐδοκίαν ἀγαθωσύνης, καὶ ἔργον πίστεως ἐν δυνάμει, ὅπως ἐνδοξασθῇ τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ ἐν ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ἐν αὐτῷ κατὰ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ ἡμῶν καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ.

Ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ ὑπὲρ τῆς παρουσίας τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ ἡμῶν ἐπισυναγωγῆς ἐπ' αὐτὸν, εἰς τὸ μὴ ταχέως σαλευθῆναι ὑμᾶς ἀπὸ τοῦ νοὸς, μήτε θροεῖσθαι, μήτε διὰ πνεύματος, μήτε διὰ λόγου, μήτε δι' ἐπιστολῆς ὡς δι' ἡμῶν, ὡς ὅτι ἐνέστηκεν ἡ ἡμέρα τοῦ χριστοῦ, μή τις ὑμᾶς ἐξαπατήσῃ κατὰ μηδένα τρόπον, ὅτι ἐὰν μὴ ἔλθῃ ἡ ἀποστασία πρῶτον, καὶ ἀποκαλυφθῇ ὁ ἄνθρωπος τῆς ἁμαρτίας, ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ὁ ἀντικείμενος καὶ ὑπεραιρόμενος ἐπὶ πάντα λεγόμενον θεὸν, ἢ σέβασμα, ὥστε αὐτὸν εἰς τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ, ὡς θεὸν καθίσαι, ἀποδεικνύντα ἑαυτὸν ὅτι ἔστι θεός. οὐ μνημονεύετε, ὅτι ἔτι ὢν πρὸς ὑμᾶς, ταῦτα ἔλεγον ὑμῖν; καὶ νῦν τὸ κατέχον οἴδατε, εἰς τὸ ἀποκαλυφθῆναι αὐτὸν ἐν τῷ ἑαυτοῦ καιρῷ. τὸ γὰρ μυστήριον ἤδη ἐνεργεῖται τῆς ἀνομίας, μόνον ὁ κατέχων ἄρτι ἕως ἐκ μέσου γένηται, καὶ τότε ἀποκαλυφθήσεται ὁ ἄνομος, ὃν ὁ κύριος ἀναλώσει

afflictionem, & uobis qui affligimini relaxationem nobiſcum, cum reuelabitur dominus Ieſus de cœlo, cum angelis potentiæ ſuæ, cum incendio flammæ, qui infligit ultionem iis, qui non nouerunt deum, & qui non obediunt euangelio domini noſtri Ieſu Chriſti, qui pœnam luent, interitum æternũ, à facie domini, & à gloria fortitudinis illius, cum uenerit, ut glorificetur in ſanctis ſuis, & admirandus fiat in omnibus credentibus, quod fides habita ſit teſtimonio noſtro erga uos in die illo, ad quod etiam oramus ſemper pro uobis, ut uos dignos habeat iſta uocatione deus noſter, & compleat omne bonum propoſitum bonitatis, & opus fidei cum potentia, ut illuſtretur nomen domini noſtri Ieſu Chriſti per uos, & uos per illum, iuxta gratiã dei noſtri & domini Ieſu Chriſti.

Rogamus autem uos fratres, per ad- 11
uentum domini noſtri Ieſu Chriſti, & noſtri aggregationem in illum, ne cito dimoueamini à mente, neq; turbemini, neq; per ſpiritum, neq; per ſermonem, neq; per epiſtolam, tanq; à nobis profectam, quaſi inſtet dies Chriſti, ne quis uos decipiat ullo modo, quoniam non aduenier dominus, niſi uenerit defectio prius, & reuelatus fuerit homo ille ſceleroſus, filius perditus, qui eſt aduerſarius, & effertur aduerſus omnem, qui dicitur deus aut numen, adeo ut in templo dei ſedeat, oſtentans ſeipſum eſſe deum. An non meminiſtis: quod cum adhuc eſſem apud uos, hæc dixerim uobis? Et nunc quid detineat ſcitis, nempe, ut ille reueletur in ſuo tempore. Nam myſterium nunc agit iniquitatis, tantum qui tenet, in præſentia teneat, donec è medio tollatur, & tunc patefiet iniquus ille, quem dominus

ἀναλώσει τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ καταργήσει τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς παρουσίας αὐτοῦ, οὗ ἐστὶν ἡ παρουσία κατ' ἐνέργειαν τοῦ σατανᾶ ἐν πάσῃ δυνάμει καὶ σημείοις, καὶ τέρασι ψεύδους, καὶ ἐν πάσῃ ἀπάτῃ τῆς ἀδικίας ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις, ἀνθ' ὧν τὴν ἀγάπην τῆς ἀληθείας οὐκ ἐδέξαντο, εἰς τὸ σωθῆναι αὐτούς. καὶ διὰ τοῦτο πέμψει αὐτοῖς ὁ θεὸς ἐνέργειαν πλάνης, εἰς τὸ πιστεῦσαι αὐτοὺς τῷ ψεύδει, ἵνα κριθῶσι πάντες οἱ μὴ πιστεύσαντες τῇ ἀληθείᾳ, ἀλλ' εὐδοκήσαντες ἐν τῇ ἀδικίᾳ. ἡμεῖς δὲ ὀφείλομεν εὐχαριστεῖν τῷ θεῷ πάντοτε περὶ ὑμῶν ἀδελφοὶ ἠγαπημένοι ὑπὸ κυρίου, ὅτι εἵλετο ὑμᾶς ὁ θεὸς ἀπαρχὴν εἰς σωτηρίαν ἐν ἁγιασμῷ πνεύματος, καὶ πίστει ἀληθείας, εἰς ὃ ἐκάλεσεν ὑμᾶς διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἡμῶν, εἰς περιποίησιν δόξης τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. ἄρα οὖν ἀδελφοί, στήκετε καὶ κρατεῖτε τὰς παραδόσεις ἃς ἐδιδάχθητε, εἴτε διὰ λόγου, εἴτε δι' ἐπιστολῆς ἡμῶν, αὐτὸς δὲ ὁ κύριος ἡμῶν ἰησοῦς χριστὸς καὶ ὁ θεὸς καὶ πατὴρ ἡμῶν, ὁ ἀγαπήσας ἡμᾶς, καὶ δοὺς παράκλησιν αἰωνίαν, καὶ ἐλπίδα ἀγαθὴν ἐν χάριτι, παρακαλέσαι ὑμῶν τὰς καρδίας, καὶ στηρίξαι ὑμᾶς ἐν παντὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ ἀγαθῷ.

Τὸ λοιπόν, προσεύχεσθε ἀδελφοὶ περὶ ἡμῶν, ἵνα ὁ λόγος τοῦ κυρίου τρέχῃ καὶ δοξάζηται, καθὼς καὶ πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἵνα ῥυσθῶμεν ἀπὸ τῶν ἀτόπων καὶ πονηρῶν ἀνθρώπων. οὐ γὰρ πάντων ἡ πίστις, πιστὸς δέ ἐστιν ὁ κύριος, ὃς στηρίξει ὑμᾶς, καὶ φυλάξει ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. πεποίθαμεν δὲ ἐν κυρίῳ ἐφ' ὑμᾶς, ὅτι ἃ παραγγέλλομεν ὑμῖν, καὶ ποιεῖτε καὶ ποιήσετε. ὁ δὲ κύριος κατευθύναι ὑμῶν τὰς καρδίας εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ, καὶ εἰς τὴν ὑπομονὴν τοῦ χριστοῦ· παραγγέλλομεν δὲ ὑμῖν ἀδελφοί, ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, στέλλεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ παντὸς ἀδελφοῦ ἀτάκτως περιπατοῦντος, καὶ

conficiet ſpiritu oris ſui, & abolebit claritate aduentus ſui, cuius eſt aduentus ſecundum operationem ſatanæ, cum omni potentia, & ſignis, ac prodigijs mendacibus, & cum omni deceptione iniuſticiæ, in ijs qui pereunt, pro eo quod dilectionem ueritatis non receperunt in hoc, ut ſalui fierēt. Et propterea mittet illis deus efficaciam illuſionis, ut credant mendacio, ut iudicentur omnes, qui nō crediderunt ueritati, ſed approbauerunt iniuſticiam. Nos autem debemus gratias agere deo ſemper de uobis fratres dilecti à domino, qđ elegerit uos deus ab initio in ſalutem, per ſanctificationē ſpiritus, ac fidem ueritatis, ad quod uocauit uos per euangelium noſtrum, in acquiſitionem gloriæ domini noſtri Ieſu Chriſti. Itaq; fratres ſtate, & tenete inſtitutiones quas didiciſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam noſtram: ipſe uero dominus noſter Ieſus Chriſtus, & deus ac pater noſter, qui dilexit nos, & dedit cōſolationē æternā, & ſpem bonam per gratiam, conſoletur ueſtra corda, & ſtabiliat uos in omni ſermone & opere bono.

Quod ſupereſt, orate fratres pro III
nobis, ut ſermo domini currat & glorificetur, ſicut & apud uos, & ut eripiamur ab abſurdis ac peruerſis hominibus. Non enim omnium eſt fides, ſed fidelis eſt dominus, qui ſtabiliet uos, & cuſtodiet à malo. Confidimus autem per dominum de uobis, quod quæ præcipimus uobis, & faciatis, & facturi ſitis. Porrò dominus dirigat ueſtra corda in dilectionem dei, & in expectationem Chriſti. Præcipimus autem uobis fratres, per nomen domini noſtri Ieſu Chriſti, ut ſubducatis uos ab omni fratre, qui inordinate ſe gerit, & non

iuxta

ηχὴ μὴ κ̅ν̅ τῶ παρέδωσιμ ἥμ παρέλαβεμ παρ᾽ ἡμῶμ. αὐτοὶ γαρ̀ οἴδατε, πῶς δεῖ μιμεῖσθαι ἡμᾶς, ὅτι οὐκ ἠτακτήσαμεν ἐν ὑμῖμ, οὐδὲ δωρεὰμ ἄρτομ ἐλάβομεν παρά τιν᾽, ἀλλ᾽ ἐν κόπῳ ηχὴ μόχθῳ νύκτα ηχὴ ἡμέραμ ἐργαζόμενοι, πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαί τινα ὑμῶμ. οὐχ, ὅτι οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαμ, ἀλλ᾽ ἵνα ἑαυτοὺς τύπομ δῶμεν ὑμῖμ εἰς τὸ μιμεῖσθαι ἡμᾶς. ηχὴ γαρ̀ ὅτε ἦμεν πρὸς ὑμᾶς, τοῦτο παρηγγέλλομεν ὑμῖμ, ὅτι εἴτις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι, μηδὲ ἐσθιέτω. ἀκούομεν γάρ τινας περιπατοῦντας ἐν ὑμῖμ ἀτάκτως, μηδὲμ ἐργαζομένους, ἀλλὰ περιεργαζομένους. τοῖς δὲ τοιούτοις παραγγέλλομεν καὶ παρακαλοῦμεν διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶμ ιησοῦ χριστοῦ, ἵνα μετὰ ἡσυχίας ἐργαζόμενοι, τὸμ ἑαυτῶμ ἄρτομ ἐσθίωσιμ. ὑμεῖς δὲ ἀδελφοί, μὴ ἐκκακήσητε καλοποιοῦντες. εἰ δέ τις οὐχ ὑπακούει τῷ λόγῳ ὑμῶμ, διὰ τῆς ἐπιστολῆς τοῦτομ σημειοῦσθε, ηχὴ μὴ συναναμίγνυσθε αὐτῷ, ἵνα ἐντραπῇ, ηχὴ μὴ ὡς ἐχθρὸμ ἡγεῖσθε, ἀλλὰ νουθετεῖτε ὡς ἀδελφόμ. αὐτὸς δὲ ὁ κύριος τῆς εἰρήνης δώῃ ὑμῖμ τὴμ εἰρήνην διὰ παντὸς ἐν παντὶ τρόπῳ. ὁ κύριος μετὰ πάντωμ ὑμῶμ. ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ παύλου, ὅ ἐστι σημεῖομ ἐμ πάσῃ ἐπιστολῇ. οὕτως γράφω. Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶμ ιησοῦ χριστοῦ μετα πάντωμ ὑμῶμ. Αμήν.

iuxta inſtitutionē quam accepit à nobis. Nam ipſi ſcitis, quomō oporteat imitari nos: quoniā nō inordinate geſſimus nos inter uos, neq; gratis panē accepimus à quoq̄, ſed cum labore & ſudore nocte dieq̄ faciētes opus, ad hoc, ne cui ueſtrū eſſemus oneri. Nō, q̄ id nobis nō liceat, ſed ut noſmetipſos formā exhiberemus uobis ad imitandū nos. Etem̄ cū eſſem⁹ apud uos, hoc præcipiebam⁹ uobis, ut ſi quis nollet operari, is nec ederet. Audimus em̄ quoſdā uerſantes inter uos inordinate, nihil operis facientes, ſed curioſe agentes. Iis autem qui ſunt iſtiuſmodi, præcipim⁹ & obſecram⁹ per dn̄m noſtrū Ieſum Chriſtū, ut cū quiete operantes, ſuū ipſorū panē edant. Vos autē fratres, ne defatigemini in benefaciendo. Q̄ ſi quis nō obedit ſermoni noſtro, hunc per epiſtolam indicate: & ne cōmercium habeatis cum illo, ut pudore ſuffundatur: neq; uelut inimicū habeatis, ſed admonete ut fratrē. Ipſe autem dominus pacis det uobis pacem ſemper omnibus modis. Dominus ſit cum omnibus uobis. Salutatio, mea manu Pauli, quod eſt ſignum in omni epiſtola. Ita ſcribo: Gratia domini noſtri Ieſu Chriſti ſit cum omnibus uobis, Amen.

Εγράφη ἀπὸ Αθήνων.

Miſſa fuit ex Athenis.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ ΠΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΤΑΥΤΗΝ ἐπιστέλλει ἀπὸ μακεδονίας. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. ἐν τῇ ἐφέσῳ τινὲς ἰουδαΐζοντες ἐπεχείρουν ἑτεροδιδασκαλεῖν, καὶ ἀπατᾶν τοὺς ἀκεραίους προφάσει τοῦ νόμου. τοῦτο δὲ μαθὼν ὁ ἀπόστολος, προτρέπει τὸν τιμόθεον ἐκεῖ προσμεῖναι πρὸς διόρθωσιν αὐτῶν. γράφει δὲ τὴν ἐπιστολήν, καὶ πρῶτον μὲν ὑπομιμνήσκει τιμόθεον, εἰδότα τὴν ἐν χριστῷ πίστιν, διδάσκων αὐτὸν περὶ τοῦ νόμου κωλύειν τοὺς πρὰ τὴν ὀρθὴν διδασκαλίαν λαλοῦντας, ἐπιτιμᾶν τε αὐτούς. καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς ὑμέναιον καὶ ἀλέξανδρον ναυαγήσαντας περὶ τὴν πίστιν, παρέδωκε τῷ σατανᾷ, ἵνα παιδευθῶσι μὴ βλασφημεῖν. ταῦτα ὑπομνήσας, λοιπὸν διατάσσει αὐτῷ κανόνας ἐκκλησιαστικοὺς περὶ προσευχῆς, πῶς καὶ ποῦ, καὶ περί τινων δεῖ προσεύχεσθαι, περὶ τοῦ σιγᾶν ἐν ἐκκλησίᾳ τὰς γυναῖκας, καὶ μᾶλλον μανθάνειν, καὶ μὴ διδάσκειν αὐτάς. περὶ ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων, καὶ διακόνων, πῶς καὶ ὁποίους εἶναι δεῖ τοὺς καθισταμένους. περὶ τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ χηρῶν, ἀπὸ πόσων ἐτῶν χρὴ ταύτας κατελέγεσθαι, καὶ ὁποίας αὐτὰς εἶναι δεῖ, καὶ πῶς αὐταῖς δεῖ προσέχειν περὶ τοῦ σωφρονεῖν τοὺς νεωτέρους, καὶ γαμεῖν μᾶλλον, καὶ μὴ αἰσχρῶς ζῆν. περὶ τοῦ παραγγέλειν τοὺς πλουσίους, μὴ ὑψηλοφρονεῖν, μηδὲ ἐλπίζειν ἐπὶ πλούτῳ. περὶ τούτων διαταξάμενος προτρέπεται αὐτὸν ταῦτα διδάσκειν, καὶ μηκέτι ὑδροποτεῖν, προσέχειν δὲ ἑαυτῷ καὶ τῇ διδασκαλίᾳ, εἰδότα; ἔσεσθαι καιροὺς ἐν οἷς ἀποστήσονταί τινες τῆς πίστεως. διδάξας δὲ καθαρὰ εἶναι καὶ τὰ βρώματα, καὶ παραγγείλαντος αὐτῷ ἐκτρέπεσθαι τὰς ἐκ φιλονείκους ζητήσεις ὡς βεβήλους, ἐφ' αἷς τινες καυχώμενοι παρέβησαν τὴν πίστιν, οὕτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD TIMOTHEVM PRIOREM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

TImotheum matre Iudæa ſed Chriſtiana, patre Græco, Paulus in miniſterium adoptarat, probæ indolis iuuenẽ, & ſacris literis eruditũ, quẽ tamen ob Iudæos coactus eſt circũcidere. Quoniã autẽ huic eccleſiarũ curam delegarat, ſicut & Tito, quas ipſe nõ poterat adire, inſtituit eum in functione epiſcopali & in diſciplina eccleſiæ, nõ ſic admonens ut diſcipulũ, ſed ut filiũ, & collegam. Id quo cũ maiore faciat autoritate, ſubinde apoſtolicã autoritatẽ ſibi uindicat. Admonet autẽ, ut reiectis, qui Iudaicas fabulas inueherẽt, ea doceret, quæ eſſent fidei & charitatis: Deinde principũ licet ethnicorũ, autoritatẽ (quoniam hinc pendebat ordo ciuitatis, & tranquillitas rei publicæ) adeo nõ ſpernẽdam Chriſtianis, ut ꝓ his orari iubeat. Quid uiros deceat in cœtu eccleſiaſtico, quid mulieres, præſcribit. Epiſcopũ depingit cum ſua familia. Atq; hæc fermè tribus primis capitibus. Deinde admonet, ne recipiat Iudaicas fabulas, de ciborũ delectu, de uitando cõiugio. Mox docet, qualem ſe præſtare debeat erga grandes natu uiros, erga iuuenes, erga anus, erga puellas, erga uiduas diuites ac pauperes & eccleſiæ ſtipe alendas, erga adoleſcentiores & ſuſpectæ etiamnũ ætatis. Ad hæc præſcribit, quid præcipere debeat dominis, quid ſeruis, quid diuitibus. admonẽs modis omnibus reijciendas contentioſas quæſtiones ſophiſtarum, inani doctrinæ ſpecie ſeſe uenditantium. Scribit è Laodicea per Tychicum diaconum. FINIS.

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΤΙΜΟΘΕΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΩΤΗ.

ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ κατ' ἐπιταγὴν θεοῦ σωτῆρος ἡμῶν, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ, τῆς ἐλπίδος ἡμῶν, τιμοθέῳ γνησίῳ τέκνῳ ἐν πίστει. χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. καθὼς παρεκάλεσά σε προσμεῖναι ἐν ἐφέσῳ, πορευόμενος εἰς μακεδονίαν, ἵνα παραγγείλῃς τισὶ μὴ ἑτεροδιδασκαλεῖν, μηδὲ προσέχειν μύθοις καὶ γενεαλογίαις ἀπεράντοις, αἵτινες ζητήσεις παρέχουσι μᾶλλον ἢ οἰκοδομίαν θεοῦ τὴν ἐν πίστει. τὸ δὲ τέλος τῆς παραγγελίας ἐστὶν, ἀγάπη ἐκ καθαρᾶς καρδίας, καὶ συνειδήσεως ἀγαθῆς, καὶ πίστεως ἀνυποκρίτου. ὧν τινες ἀστοχήσαντες, ἐξετράπησαν εἰς ματαιολογίαν, θέλοντες εἶναι νομοδιδάσκαλοι, μὴ νοοῦντες ἃ λέγουσι, μήτε περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται. οἴδαμεν δὲ, ὅτι καλὸς ὁ νόμος, ἐάν τις αὐτῷ νομίμως χρῆται, εἰδὼς τοῦτο, ὅτι δικαίῳ νόμος οὐ κεῖται, ἀνόμοις δὲ καὶ ἀνυποτάκτοις, ἀσεβέσι καὶ ἁμαρτωλοῖς, ἀνοσίοις καὶ βεβήλοις, πατρολῴαις καὶ μητρολῴαις, ἀνδροφόνοις, πόρνοις, ἀρσενοκοίταις, ἀνδραποδισταῖς, ψεύσταις, ἐπιόρκοις, καὶ εἴ τι ἕτερον τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ ἀντίκειται κατὰ τὸ εὐαγγέλιον τῆς δόξης τοῦ μακαρίου θεοῦ, ὃ ἐπιστεύθην ἐγώ

AD TIMOTHEVM EPISTOLA PRIMA.

PAulus apostolus Iesu Christi iuxta delegationem dei seruatoris nostri, & domini Iesu Christi, qui est spes nostra, Timotheo germano filio in fide. Gratia, misericordia, pax à deo patre nostro & domino Iesu Christo domino nostro. Quemadmodum rogaui te, ut remaneres Ephesi, cū proficiscerer in Macedoniam: ita facito, ut denuncies quibusdā, ne diuersam sequantur doctrinam, nec attendant fabulis & genealogijs nunc̄ finiendis, quæ quæstiones præbent magis quam ædificationem dei, quæ est per fidem. Porrò finis præcepti, est charitas ex puro corde, & conscientia bona, & fide non simulata: à quibus quod aberrarunt quidam, deflexerunt ad uaniloquium, uolentes esse legis doctores, non intelligentes quæ loquuntur, neque de quibus asseuerant. Scimus autem, quod bona sit lex, si quis ea legitime utatur, sciens illud, quod iusto lex non sit posita, sed iniustis & inobsequentibus, impijs & peccatoribus, irreuerentibus & prophanis, patricidis & matricidis, homicidis, scortatoribus, masculorum concubitoribus, plagiarijs, mendacibus, periuris, & si quid aliud est, quod sanæ doctrinæ aduersetur secundum euangelium gloriæ beati dei, quod concreditum est

ἐγώ. καὶ χάριν ἔχω τῷ ἐνδυναμώσαντί με Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ὅτι πιστόν με ἡγήσατο, θέμενος εἰς διακονίαν, τὸν πρότερον ὄντα βλάσφημον, καὶ διώκτην, καὶ ὑβριστήν, ἀλλὰ καὶ ἠλεήθην, ὅτι ἀγνοῶν ἐποίησα ἐν ἀπιστίᾳ. ὑπερεπλεόνασε δὲ ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης, τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. πιστὸς ὁ λόγος, καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος, ὅτι Χριστὸς Ἰησοῦς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρτωλοὺς σῶσαι, ὧν πρῶτός εἰμι ἐγώ. ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἠλεήθην, ἵνα ἐν ἐμοὶ πρώτῳ ἐνδείξηται Ἰησοῦς Χριστὸς τὴν πᾶσαν μακροθυμίαν πρὸς ὑποτύπωσιν τῶν μελλόντων πιστεύειν ἐπ' αὐτῷ εἰς ζωὴν αἰώνιον. τῷ δὲ βασιλεῖ τῶν αἰώνων ἀφθάρτῳ, ἀοράτῳ, μόνῳ σοφῷ θεῷ τιμὴ καὶ δόξα, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. ταύτην τὴν παραγγελίαν παρατίθεμαί σοι τέκνον Τιμόθεε, κατὰ τὰς προαγούσας ἐπί σε προφητείας, ἵνα στρατεύῃ ἐν αὐταῖς τὴν καλὴν στρατείαν, ἔχων πίστιν καὶ ἀγαθὴν συνείδησιν, ἣν τινες ἀπωσάμενοι περὶ τὴν πίστιν ἐναυάγησαν, ὧν ἐστιν Ὑμέναιος καὶ Ἀλέξανδρος, οὓς παρέδωκα τῷ σατανᾷ, ἵνα παιδευθῶσι μὴ βλασφημεῖν.

Quos tradidi Satanæ, ut discant, nō ma; & dicere

Παρακαλῶ οὖν, πρῶτον πάντων ποιεῖσθαι δεήσεις, προσευχάς, ἐντεύξεις, εὐχαριστίας ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων, ὑπὲρ βασιλέων, καὶ πάντων τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων, ἵνα ἤρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι. τοῦτο γὰρ καλὸν καὶ ἀπόδεκτον ἐνώπιον τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ, ὃς πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν. εἷς γὰρ θεός, εἷς καὶ μεσίτης θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος Χριστὸς Ἰησοῦς, ὁ δοὺς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων, τὸ μαρτύριον καιροῖς ἰδίοις, εἰς ὃ ἐτέθην ἐγὼ κῆρυξ καὶ ἀπόστολος, ἀλήθειαν λέγω ἐν Χριστῷ, οὐ ψεύδομαι, διδάσκαλος ἐθνῶν

Vna n. deus, unus nā mediator dei et hoim. etc

ἐν

mihi. Et gratiam habeo, qui me potentē reddidit Christo Iesu dño nostro, quia fidelem me iudicauit, ponēdo in ministerium, qui prius eram blasphem⁹, & persecutor, & uiolent⁹, sed & misericordiā adeptus sum, ꝙ ignorās fecerim per incredulitatē. Exuberauit autē supra modū gratia dñi nostri cū fide & dilectiōe, quæ est per Christū Iesum. Certus sermo & dignus, quē modis oīb⁹ amplectamur, ꝙ Christus Iesus uenit in mundū, ut peccatores saluos faceret, q̄rū prim⁹ sum ego, Verū ideo misericordiā sum adeptus, ut in me primo ostenderet Iesus Christus omnē clemētiā ad exprimēdum exēplarijs, qui crediturí essent in ipso, in uitam æternā. Regi autē sæculorū immortali, inuisibili, soli sapienti deo honor, gloria, in sæcula sæculorū, amen. Hoc præceptū cōmēdo tibi fili Timothee, iuxta ꝓphetias quæ de te præcesserunt, ut milites in eis bonā militiam, habēs fidem & bonā cōsciētiā, qua repulsa nōnulli circa fidem naufragiū fecerūt, quorū de numero est Hymenæus & Alexander, quos tradidi satanæ, ut discant nō maledicere. Adhortor igitur, ut ante omnia fiant deprecationes, obsecrationes, interpellationes, gratiarū actiones ꝓ oīibus hominib⁹, ꝓ regib⁹, & oīb⁹ in eminētia cōstitutis, ut placidā ac quietā uitam degamus cū omni pietate & honestate. Nam hoc bonum est & acceptū corā seruatore nostro deo, qui cunctos hoies uult saluos fierí, & ad agnitionē ueritatis uenire. Vn⁹ em deus, unus etiā cōciliator dei & hoim, hō Christus Iesus, q dedit semetipsum pretium redēptionis ꝓ oīb⁹, ut esset testimoniū tēporib⁹ suis, in qd positus sum ego præco & apostolus, ueritatē dico in Christo: non mentior, doctor gentium

II

cum

ῷ πίσει καὶ ἀληθείᾳ. βούλομαι οὖν προσεύχεσθαι τοὺς ἄνδρας ἐν παντὶ τόπῳ, ἐπαίροντας ὁσίους χεῖρας χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμοῦ. ὡσαύτως καὶ τὰς γυναῖκας ἐν καταστολῇ κοσμίῳ, μετὰ αἰδοῦς καὶ σωφροσύνης κοσμεῖν ἑαυτὰς, μὴ ἐν πλέγμασιν, ἢ χρυσῷ, ἢ μαργαρίταις, ἢ ἱματισμῷ πολυτελεῖ, ἀλλ' ὃ πρέπει γυναιξὶν, ἐπαγγελλομέναις θεοσέβειαν δι' ἔργων ἀγαθῶν. γυνὴ ἐν ἡσυχίᾳ μανθανέτω ἐν πάσῃ ὑποταγῇ. γυναικὶ δὲ διδάσκειν οὐκ ἐπιτρέπω, οὐδὲ αὐθεντεῖν ἀνδρὸς, ἀλλ' εἶναι ἐν ἡσυχίᾳ. Ἀδὰμ γὰρ πρῶτος ἐπλάσθη, εἶτα Εὔα, καὶ Ἀδὰμ οὐκ ἠπατήθη, ἡ δὲ γυνὴ ἀπατηθεῖσα ἐν παραβάσει γέγονε, σωθήσεται δὲ διὰ τῆς τεκνογονίας, ἐὰν μείνωσιν ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ καὶ ἁγιασμῷ μετὰ σωφροσύνης.

Πιστὸς ὁ λόγος. Εἴτις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται, καλοῦ ἔργου ἐπιθυμεῖ. δεῖ οὖν τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον εἶναι, μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα, νηφάλιον, σώφρονα, κόσμιον, φιλόξενον, διδακτικὸν, μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, μὴ αἰσχροκερδῆ, ἀλλ' ἐπιεικῆ, ἄμαχον, ἀφιλάργυρον, τοῦ ἰδίου οἴκου καλῶς προϊστάμενον, τέκνα ἔχοντα ἐν ὑποταγῇ μετὰ πάσης σεμνότητος. εἰδέ τις τοῦ ἰδίου οἴκου προστῆναι οὐκ οἶδε, πῶς ἐκκλησίας θεοῦ ἐπιμελήσεται; μὴ νεόφυτον, ἵνα μὴ τυφωθεὶς εἰς κρῖμα ἐμπέσῃ τοῦ διαβόλου. δεῖ δὲ καὶ μαρτυρίαν καλὴν ἔχειν ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, ἵνα μὴ εἰς ὀνειδισμὸν ἐμπέσῃ καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου. διακόνους ὡσαύτως σεμνοὺς, μὴ δίλόγους, μὴ οἴνῳ πολλῷ προσέχοντας, μὴ αἰσχροκερδεῖς, ἔχοντας τὸ μυστήριον τῆς πίστεως ἐν καθαρᾷ συνειδήσει, καὶ οὗτοι δὲ δοκιμαζέσθωσαν πρῶτον, εἶτα διακονείτωσαν, ἀνέγκλητοι ὄντες. γυναῖκας ὡσαύτως σεμνὰς, μὴ διαβόλους, νηφαλίους, πιστὰς ἐν πᾶσι. διάκονοι ἔστωσαν μιᾶς γυναικὸς ἄνδρες, τέκνων καὶ

cũ fide & ueritate. Volo igit᷑ orare uiros in omni loco, ſuſtollentes puras manus abſq; ira & diſceptatione: Cõſimiliter & mulieres in amictu modeſto, cũ uerecundia & caſtitate ornare ſemetipſas, nõ tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, aut ueſtitu ſumptuoſo, ſed qd᷑ decet mulieres, profitentes pietatẽ per opera bona. Mulier in ſilentio diſcat cum omni ſubiectione. Cæterũ mulieri docere nõ permitto, neq; autoritatẽ uſurpare in uiros, ſed eſſe in ſilentio. Adam eñ prior format⁹ eſt, deinde Eua: & Adam non fuit deceptus, ſed mulier ſeducta per præuaricationem fuit. ſalua tamen fiet per generationẽ liberorũ, ſi manſerint in fide ac dilectione & ſanctificatione cum caſtitate.

Indubitatus ſermo. Si quis epiſcopi munus appetit, honeſtum opus deſyderat. Oportet igitur epiſcopũ irreprehenſibilem eſſe, unius uxoris maritũ, uigilantem, ſobriũ, modeſtũ, hoſpitalẽ, aptũ ad docendum, nõ uinolentũ, nõ percuſſorẽ, nõ turpiter lucri cupidũ, ſed æquũ, alienũ à pugnis, alienũ ab auaricia, qui ſuæ domui bñ præſit, qui liberos habeat in ſubiectione cum omni reuerẽtia. Q2 ſi quis propriæ domui præeſſe nõ nouit, quõ eccleſiam dei curabit? Nõ nouiciũ, ne inflatus in cõdemnationẽ incidat calumniatoris. Oportet autẽ illũ & bonũ habere teſtimoniũ ab extraneis, ne in probrũ incidat, & laqueũ calumniatoris: Miniſtros itidem compoſitos, non bilingues, non multo uino deditos, nõ turpiter lucri auidos, tenentes myſteriũ fidei cũ pura conſciẽtia: atq; hi probent᷑ prius, deinde miniſtrẽt ſic, ut nemo poſſit illos criminari: Vxores ſimiliter modeſtas, nõ calumnioſas, ſobrias, fidas in omnibus. Diaconi ſint unius uxoris mariti, qui libetis re-

III

Ἐργάτης μιᾶς γυναικὸς ἀνήρ

1. [illegible] nouitiũ quẽ

cte

λῶς προϊσάμενοι, καὶ τὴν ἰδίαν οἰκον-
οἱ γὰρ καλῶς διακονήσαντες, βαθμὸν ἑαυ-
τοῖς καλὸν περιποιοῦνται, καὶ πολλὴν
παῤῥησίαν ἐν πίστει τῇ ἐν χριστῷ ἰησοῦ. ταῦ-
τά σοι γράφω, ἐλπίζων ἐλθεῖν πρός σε τά-
χιον. ἐὰν δὲ βραδύνω, ἵνα εἰδῇς πῶς δεῖ
ἐν οἴκῳ θεοῦ ἀναστρέφεσθαι, ἥτις ἐστὶν ἐκ-
κλησία θεοῦ ζῶντος, στύλος καὶ ἑδραίω-
μα τῆς ἀληθείας, καὶ ὁμολογουμένως
μέγα ἐστὶ τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον· θε-
ὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκὶ, ἐδικαιώθη ἐν πνεύ-
ματι, ὤφθη ἀγγέλοις, ἐκηρύχθη ἔθνεσιν,
ἐπιστεύθη ἐν κόσμῳ, ἀνελήφθη ἐν δόξῃ.

Τὸ δὲ πνεῦμα ῥητῶς λέγει, ὅτι ἐν ὑστέ-
ροις καιροῖς ἀποστήσονταί τινες τῆς πίστε-
ως, προσέχοντες πνεύμασι πλάνοις καὶ
διδασκαλίαις δαιμονίων, ἐν ὑποκρίσει ψεύ-
δολόγων, κεκαυτηριασμένων τὴν ἰδίαν
συνείδησιν, κωλυόντων γαμεῖν, ἀπέχε-
σθαι βρωμάτων, ἃ ὁ θεὸς ἔκτισεν, εἰς με-
τάλημψιν μετὰ εὐχαριστίας τοῖς πιστοῖς καὶ
ἐπεγνωκόσι τὴν ἀλήθειαν, ὅτι πᾶν κτί-
σμα θεοῦ καλὸν, καὶ οὐδὲν ἀπόβλητον,
μετὰ εὐχαριστίας λαμβανόμενον. ἁγιά-
ζεται γὰρ διὰ λόγου θεοῦ καὶ ἐντεύξεως.
ταῦτα ὑποτιθέμενος τοῖς ἀδελφοῖς, κα-
λὸς ἔσῃ διάκονος ἰησοῦ χριστοῦ, ἐντρεφό-
μενος τοῖς λόγοις τῆς πίστεως, καὶ τῆ κα-
λῆς διδασκαλίας, ᾗ παρηκολούθηκας. τοὺς
δὲ βεβήλους καὶ γραώδεις μύθους παραι-
τοῦ, γύμναζε δὲ σεαυτὸν πρὸς εὐσέβειαν. ἡ
γὰρ σωματικὴ γυμνασία πρὸς ὀλίγον ἐστὶν
ὠφέλιμος, ἡ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφέ-
λιμός ἐστιν, ἐπαγγελίας ἔχουσα ζωῆς τῆς
νῦν, καὶ τῆς μελλούσης. πιστὸς ὁ λόγος, καὶ
πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος. εἰς τοῦτο γὰρ κο-
πιῶμεν καὶ ὀνειδιζόμεθα, ὅτι ἠλπίκαμεν
ἐπὶ θεῷ ζῶντι, ὅς ἐστι σωτὴρ πάντων ἀνθρώ-
πων, μάλιστα πιστῶν. παράγγελλε ταῦτα
καὶ δίδασκε. μηδείς σου τῆς νεότητος κα-
ταφρονείτω, ἀλλὰ τύπος γίνου τῶν πιστῶν
ἐν

cte præſint,& ꝓprijs familijs. Nã qui be-
ne miniſtrauerint,gradum ſibi bonũ ac-
quirunt:& multam libertatẽ in fide, quæ
eſt in Chriſto Ieſu. Hæc tibi ſcribo,ſpe-
rans fore,ut ueniam ad te cito. qđ ſi tar-
dius uenero,ut noris quõ oporteat in do
mo dei uerſari,quæ eſt eccleſia dei uiuen
tis,columna & baſis ueritatis. Et citra cõ-
trouerſiam magnũ eſt pietatis myſteriũ.
Deus manifeſtat⁹ eſt in carne,iuſtificat⁹
eſt in ſpiritu,uiſus eſt angelis, prædicat⁹
eſt gentibus, fides illi habita eſt in mun-
do,receptus eſt in gloria.

Spiritus autẽ certo loquitur, quod in IIII
poſterioribus temporibus deſciſcẽt quí-
dam à fide,attendentes ſpiritibus impo-
ſtoribus, ac doctrinis dæmoniorum,per
ſimulationẽ falſiloquorũ,cauterio nota-
tam habentiũ cõſcientiã,prohibẽtiũ con
trahere matrimoniũ,iubẽtiũ abſtinere à
cibis, quos deus creauit ad ſumẽdum cũ
gratiarũ actione fidelibus, & ijs qui co-
gnouerũt ueritatẽ, qđ quicquid creauit
deus,bonũ ſit: & nihil reijciendũ, ſi cum
gratiarũ actione ſumat᷑. Sanctificat᷑ em̃
per ſermonẽ dei,ac precationẽ. De his,ſi
cõmonefeceris fratres,bon⁹ eris miniſter
Ieſu Chriſti, enutrit⁹ in ſermonib⁹ fidei,
bonæq; doctrinæ,quam uſq; ſecutus es.
Cæterũ ꝓphanas & aniles fabulas reij-
ce,quin potius exerce temetipſum ad pie
tatem. Nam corporalis exercitatio,pau-
lulum habet utilitatis: at pietas ad om̃ia
utilis eſt,ut quæ ꝓmiſſiones habeat uitæ
præſentis ac futuræ. Indubitat⁹ ſermo di
gnuſq;,qui om̃ib⁹ modis approbet᷑. Nã
in hoc & laboram⁹ & probris affic̃imur,
q; ſpem fixã habemus in deo uiuẽte,qui
eſt ſeruator omniũ hoim̃, maxime fide-
lium. Præcipe hæc & doce. Nemo tuã iu-
uentutẽ deſpiciat, ſed eſto forma fideliũ

in

NB. post haec verba ἥτις ἐστὶν ἐκκλησία θεοῦ ζῶντος ponendum at punctũ! etenim quae ad sequentia pertinent inde patet, q non est veritimile ut novus paragraphus à conjunctione καὶ incipiat. Sic ergo planus Accontroversia sine cum pontificiis solutus erit.

ϕ λόγῳ, ϕ ἀναστροφῇ, ϕ ἀγάπῃ, ϕ πνεύματι, ϕ πίστει, ϕ ἁγνείᾳ. ἕως ἔρχομαι, πρόσεχε τῇ ἀναγνώσει, τῇ παρακλήσει, τῇ διδασκαλίᾳ. μὴ ἀμέλει τοῦ ϕ σοὶ χαρίσματος, ὃ ἐδόθη σοι διὰ προφητείας μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου. ταῦτα μελέτα, ϕ τούτοις ἴσθι, ἵνα σου ἡ προκοπὴ φανερὰ ᾖ ϕ πᾶσιν. ἔπεχε σεαυτῷ καὶ τῇ διδασκαλίᾳ. ἐπίμενε αὐτοῖς. τοῦτο γὰρ ποιῶν, καὶ σεαυτὸν σώσεις, καὶ τοὺς ἀκούοντάς σου.

Πρεσβυτέρῳ μὴ ἐπιπλήξῃς, ἀλλὰ παρακάλει ὡς πατέρα, νεωτέρους ὡς ἀδελφούς, πρεσβυτέρας ὡς μητέρας, νεωτέρας ὡς ἀδελφὰς ϕ πάσῃ ἁγνείᾳ. χήρας τίμα, τὰς ὄντως χήρας. εἰ δέ τις χήρα τέκνα ἢ ἔκγονα ἔχει, μανθανέτωσαν πρῶτον τὸν ἴδιον οἶκον εὐσεβεῖν, καὶ ἀμοιβὰς ἀποδιδόναι τοῖς προγόνοις. τοῦτο γάρ ἐστι καλὸν καὶ ἀποδεκτὸν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. ἡ δὲ ὄντως χήρα καὶ μεμονωμένη, ἤλπικεν ἐπὶ τὸν θεὸν, καὶ προσμένει ταῖς δεήσεσι, καὶ ταῖς προσευχαῖς νυκτὸς καὶ ἡμέρας. ἡ δὲ σπαταλῶσα, ζῶσα τέθνηκεν. καὶ ταῦτα παράγγελλε, ἵνα ἀνεπίληπτοι ὦσιν. εἰ δέ τις τῶν ἰδίων καὶ μάλιστα τῶν οἰκείων οὐ προνοεῖ, τὴν πίστιν ἤρνηται, καὶ ἔστιν ἀπίστου χείρων. χήρα καταλεγέσθω, μὴ ἔλαττον ἐτῶν ἑξήκοντα, γεγονυῖα ἑνὸς ἀνδρὸς γυνή, ϕ ἔργοις καλοῖς μαρτυρουμένη, εἰ ἐτεκνοτρόφησεν, εἰ ἐξενοδόχησεν, εἰ ἁγίων πόδας ἔνιψεν, εἰ θλιβομένοις ἐπήρκεσεν, εἰ παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ ἐπηκολούθησεν. νεωτέρας δὲ χήρας παραιτοῦ. ὅταν γὰρ καταστρηνιάσωσι τοῦ Χριστοῦ, γαμεῖν θέλουσιν, ἔχουσαι κρῖμα, ὅτι τὴν πρώτην πίστιν ἠθέτησαν. ἅμα δὲ καὶ ἀργαὶ μανθάνουσιν περιερχόμεναι τὰς οἰκίας. οὐ μόνον δὲ ἀργαὶ, ἀλλὰ καὶ φλύαροι καὶ περίεργοι, λαλοῦσα τὰ μὴ δέοντα. βούλομαι οὖν νεωτέρας γαμεῖν, τεκνογονεῖν, οἰκοδεσποτεῖν, μηδεμίαν ἀφορμὴν διδόναι τῷ ἀντικειμένῳ, λοιδορίας χάριν.

ἤδη

in ſermone,in conuerſatione,in dilectione, in ſpiritu, in fide,in puritate.Donec uenero attẽde lectioni,exhortationi,doctrinæ.Ne neglexeris qđ in te eſt donũ, qđ datũ eſt tibi per ꝓphetiã cũ impoſitione manuũ,autoritate ſacerdotij. Hæc exerce,in his eſto,ut tuus ꝓfectus manifeſtus ſit in oĩb9.Attẽde tibiꝑſi & doctrinæ. perſiſte in his. Nam id ſi feceris, teipſum ſeruabis, & eos qui te audierint.

Seniorẽ ne ſæuius obiurges,ſed adhor V
tare ut patrẽ,iuniores ut fratres,mulieres natu grandiores ut matres, iuniores ut ſorores cũ omni caſtitate.Viduas honora,quæ uere uiduæ ſunt.Q; ſi qua uidua liberos aut nepotes habet,diſcant primũ ꝓpriam domũ pie tractare,& uicem rependere maiorib9. Hoc eĩ eſt honeſtũ & acceptũ corã deo. Porrò quæ uere uidua eſt ac deſolata,ſperat in deo, & perſeuerat in obſecrationibus ac precationibus noctu dieq; Porrò quæ in delitijs uerſat,ea uiuẽs mortua eſt. Et hæc præcipe,ut irreprehẽſibiles ſint. Q; ſi qua ſuis & maxime familiarib9 nõ ꝓuidet,fidem abnegauit,& eſt infideli deterior. Vidua allegat non minor annis ſexaginta,quæ fuerit uni9 uiri uxor,in operib9 bonis hominũ teſtimonio cõprobata,ſi filios educauit,ſi fuit hoſpitalis, ſi ſctorũ pedes lauit,ſi afflictis ſubminiſtrauit,ſi in oĩ opere bono fuit aſſidua. Porrò iuniores uiduas reĳce. cũ eĩm laſciuire cœperint aduerſus Chriſtũ,nubere uolũt,habẽtes cõdemnationẽ, q primã fidẽ reiecerint.ſimul aũt & ocioſæ diſcũt circũire domos. Imò nõ ſolũ ocioſæ, uerũetiã garrulæ & curioſæ,loquẽtes q̃ nõ oportet. Volo igitur iuniores nubere,liberos gignere, domum adminiſtrare,nullã occaſionẽ dare aduerſario, ut habeat maledicẽdi cauſã.

Iam

ἤδη γάρ τινες ἐξετράπησαν, ὀπίσω τοῦ σατανᾶ. εἴτις πιστὸς, ἢ πιστὴ ἔχει χήρας, ἐπαρκείτω αὐταῖς, καὶ μὴ βαρείσθω ἡ ἐκκλησία, ἵνα ταῖς ὄντως χήραις ἐπαρκέσῃ. οἱ καλῶς προεστῶτες πρεσβύτεροι, διπλῆς τιμῆς ἀξιοῦσθωσαν, μάλιστα οἱ κοπιῶντες ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ. λέγει γὰρ ἡ γραφὴ, βοῦν ἁλοῶντα οὐ φιμώσεις, καὶ, ἄξιος ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ. κατὰ πρεσβυτέρου κατηγορίαν μὴ παραδέχου, ἐκτὸς εἰ μὴ ἐπὶ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων. τοὺς ἁμαρτάνοντας ἐνώπιον πάντων ἔλεγχε, ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ φόβον ἔχωσι. διαμαρτύρομαι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ κυρίου Ιησοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἐκλεκτῶν ἀγγέλων, ἵνα ταῦτα φυλάξῃς χωρὶς προκρίματος, μηδὲν ποιῶν κατὰ πρόσκλισιν. χεῖρας ταχέως μηδενὶ ἐπιτίθει, μηδὲ κοινώνει ἁμαρτίαις ἀλλοτρίαις. σεαυτὸν ἁγνὸν τήρει. μηκέτι ὑδροπότει, ἀλλ' οἴνῳ ὀλίγῳ χρῶ διὰ τὸν στόμαχόν σου, καὶ τὰς πυκνάς σου ἀσθενείας. τινῶν ἀνθρώπων αἱ ἁμαρτίαι πρόδηλοί εἰσι, προάγουσαι εἰς κρίσιν, τισὶ δὲ καὶ ἐπακολουθοῦσιν. ὡσαύτως καὶ τὰ καλὰ ἔργα πρόδηλά ἐστι, καὶ τὰ ἄλλως ἔχοντα, κρυβῆναι οὐ δύνανται.

Ne posthac bibas aquā

Οσοι εἰσὶν ὑπὸ ζυγὸν δοῦλοι, τοὺς ἰδίους δεσπότας πάσης τιμῆς ἀξίους ἡγείσθωσαν, ἵνα μὴ τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ καὶ ἡ διδασκαλία βλασφημῆται. οἱ δὲ πιστοὺς ἔχοντες δεσπότας, μὴ καταφρονείτωσαν, ὅτι ἀδελφοί εἰσιν, ἀλλὰ μᾶλλον δουλευέτωσαν, ὅτι πιστοί εἰσι καὶ ἀγαπητοὶ, οἱ τῆς εὐεργεσίας ἀντιλαμβανόμενοι. ταῦτα δίδασκε καὶ παρακάλει. εἴτις ἑτεροδιδασκαλεῖ, καὶ μὴ προσέρχεται ὑγιαίνουσι λόγοις τοῖς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ιησοῦ Χριστοῦ, καὶ τῇ κατ' εὐσέβειαν διδασκαλίᾳ, τετύφωται, μηδὲν ἐπιστάμενος, ἀλλὰ νοσῶν περὶ ζητήσεις καὶ λογομαχίας, ἐξ ὧν γίνεται φθόνος, ἔρις, βλασφημίαι, ὑπόνοιαι πονηραί. παραδιατριβαὶ διεφθαρμένων ἀνθρώπων τὸν νοῦν, καὶ ἀπεστερημένων τῆς ἀληθείας

Iam em̃ nõnullæ deflexerũt, secutæ satanam. Q; si quis fidelis, aut si qua fidelis habet uiduas, suppeditet illis, & nõ oneretur ecclesia: ut ijs quæ uere uiduæ sunt, suppetat. Qui bñ præsunt presbyteri, duplici honore digni habeant̃, maxime ij, qui laborant in sermone & doctrina. Dicit em̃ scriptura: Boui trituranti non obligabis os. &, Dign⁹ est operari⁹ mercede sua. Aduersus presbyterũ accusationẽ ne admiseris, nisi sub duob⁹ aut trib⁹ testibus. Eos qui peccant, corã om̃ib⁹ argue: ut & cæteri timorẽ habeant. Obtestor in cõspectu dei & dñi Iesu Christi & electorum angelorũ, ut hæc serues sine præcipitatione iudicij, nihil faciẽs iuxta ꝓpensionem animi. Manus cito ne cui imponas, neq; cõmunices peccatis alienis. Temetipsum purum serua. Ne posthac bibas aquã, sed uino paululo utere ꝓpter stomachũ tuũ, & crebras tuas infirmitates. Quorũdã hoim peccata ante manifesta sunt, præcedẽtia ad iudiciũ, q̃sdã uero & subsequunt̃. Consimiliter & bona opera prius manifesta sunt, & ea quæ secus habent, occultari nõ possunt. Quicũq; sub VI
iugo sunt serui, suos dños omni honore dignos ducant, ne nomẽ dei & doctrina male audiat. Qui ꝟo fideles habẽt dños, ne cõtemnant, qd' fratres sint, sed magis inseruiant, qd' fideles sint ac dilecti, qui beneficẽtiæ participes sunt. Hæc doce & exhortare. Si quis diuersam sequit̃ doctrinã, & nõ accedit sanis sermonib⁹ dñi nostri Iesu Christi, & ei quæ scd'm pietatem est doctrinæ, is inflat⁹ est, nihil sciẽs, sed insaniens circa quæstiones ac disputationũ pugnas, ex quibus nascit̃ inuidia, cõtentio, maledicẽtia, suspiciones malæ, superuacaneæ cõflictationes hominum mẽte corruptorũ, & quib⁹ adẽpta est ueritas,

θείας, νομιζόντων πορισμὸν εἶναι τὴν εὐσέβειαν. ἀφίσασο ἀπὸ τῶν τοιούτων. Εστι δὲ πορισμὸς μέγας ἡ εὐσέβεια μετὰ αὐταρκείας. οὐδὲν γὰρ εἰσηνέγκαμεν εἰς τὸν κόσμον, δῆλον ὅτι οὐδὲ ἐξενεγκεῖν τι δυνάμεθα, ἔχοντες δὲ διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα. οἱ δὲ βουλόμενοι πλουτεῖν, ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν καὶ παγίδα, καὶ ἐπιθυμίας πολλὰς ἀνοήτους καὶ βλαβερὰς, αἵτινες βυθίζουσι τοὺς ἀνθρώπους εἰς ὄλεθρον, καὶ ἀπώλειαν. ῥίζα γὰρ πάντων τῶν κακῶν ἐστὶν ἡ φιλαργυρία, ἧς τινὲς ὀρεγόμενοι, ἀπεπλανήθησαν ἀπὸ τῆς πίστεως, καὶ ἑαυτοὺς περιέπειραν ὀδύναις πολλαῖς. Σὺ δὲ ὦ ἄνθρωπε τοῦ θεοῦ, ταῦτα φεύγε. δίωκε δὲ δικαιοσύνην, εὐσέβειαν, πίστιν, ἀγάπην, ὑπομονὴν, πραότητα, ἀγωνίζου τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως, ἐπιλαβοῦ τῆς αἰωνίου ζωῆς, εἰς ἣν καὶ ἐκλήθης, καὶ ὡμολόγησας τὴν καλὴν ὁμολογίαν ἐνώπιον πολλῶν μαρτύρων. παραγγέλλω σοι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ τοῦ ζωοποιοῦντος τὰ πάντα, καὶ χριστοῦ ἰησοῦ, τοῦ μαρτυρήσαντος ἐπὶ ποντίου πιλάτου τὴν καλὴν ὁμολογίαν, τηρῆσαί σε τὴν ἐντολὴν ἄσπιλον, ἀνεπίλημπτον, μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἣν καιροῖς ἰδίοις δείξει ὁ μακάριος καὶ μόνος δυνάστης, ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, καὶ κύριος τῶν κυριευόντων, μόνος ἔχων ἀθανασίαν, φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, ὃν εἶδεν οὐδεὶς ἀνθρώπων, οὐδὲ ἰδεῖν δύναται, ᾧ τιμὴ καὶ κράτος αἰώνιον, ἀμήν. τοῖς πλουσίοις ἐν τῷ νῦν αἰῶνι παράγγελλε, μὴ ὑψηλοφρονεῖν, μὴ δὲ ἠλπικέναι ἐπὶ πλούτου ἀδηλότητι, ἀλλ' ἐν τῷ θεῷ τῷ ζῶντι τῷ παρέχοντι ἡμῖν πλουσίως πάντα εἰς ἀπόλαυσιν, ἀγαθοεργεῖν, πλουτεῖν ἐν ἔργοις καλοῖς, εὐμεταδότους εἶναι, κοινωνικούς, ἀποθησαυρίζοντας ἑαυτοῖς θεμέλιον καλὸν εἰς τὸ μέλλον

ritas, qui existimant quæstum esse pietatem. Seiungere ab ijs qui eiusmodi sunt. Est autem quæstus magnus, pietas cum animo sua sorte cõtento. Nihil em̃ intulimus in mundum, uidelicet nec efferre quicq̃ possumus: sed habentes alimẽta, & quibus tegamur, his contenti erimus. Cæterum qui uolunt ditescere, incidunt in tentationẽ, & laqueum, & cupiditates multas, stultas, ac noxias, quæ demergunt homines in exitium & interitum. Siquidem radix omnium malorum est studium pecuniæ, quam quidam dum appetunt, aberrauerunt à fide, & seipsos implicuerunt doloribus multis. Tu uero homo dei, ista fuge. sectare autem iustitiam, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, mansuetudinem. certa bonum certamen fidei. apprehende uitam æternã, ad quã & uocatus es, & professus es bonam professionẽ coram multis testibus. Præcipio tibi in conspectu dei, qui uiuificat omnia, & Iesu Christi, qui testatam fecit sub Pontio Pilato bonã professionem, ut serues præceptum, immaculatus, irreprehensibilis, usq; ad apparitionem domini nostri Iesu Christi, quã temporibus suis ostensurus est ille beatus & solus princeps, rex regnantiũ, & dñs dominantium, qui solus habet immortalitatẽ, lucem habitans inaccessam, quem uidit nemo hominum, neq; uidere potest, cui honor & imperium sempiternũ, amen. His qui diuites sunt in præsenti sæculo præcipe, ne elato sint animo, neq; spem ponant in diuitijs incertis, sed in deo uiuente: qui præbet nobis omnia affatim ad fruendum, ut bene faciant, ut diuites sint operibus bonis, ut faciles sint ad impartiendũ, libenter cõmunicantes, recondentes sibijpsis fundamẽtum bonum in

τὸ μέλλον, ἵνα ἐπιλάβωντ᾽ ἀιωνίου ζωῆς. ὦ τιμόθεε τὴν παρακαταθήκην φύλαξον, ἐκτρεπόμενος τὰς βεβήλους κενοφωνίας, καὶ ἀντιθέσεις τῆς ψευδωνύμου γνώσεως, ἥν τινες ἐπαγγελλόμενοι, περὶ τὴν πίστιν ἠστόχησαν. Η χάρις μετὰ σοῦ. ἀμήν.

posterum, ut apprehendant æternam uitam. O Timothee depositum serua, deuitans prophanas uocum inanitates, & oppositiones falso nominatæ scientiæ, quã nõnulli profitẽtes, circa fidem aberrauerunt. Gratia sit tecum, Amen.

Εγράφη ἀπὸ Λαοδικείας, ἥτις ἐστὶ μητρόπολις φρυγίας τῆς πακατιανῆς.

Missa fuit ex Laodicea, quæ est Metropolis Phrygiæ Pacatianæ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΤΑΥΤΗΝ ἐπιστέλλει πάλιν ἀπὸ ῥώμης. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. τῶν συναποδημούντων τῷ παύλῳ κατελειψάντων αὐτὸν, βουλόμενος αὐτὸς ὁ ἀπόστολος ἐλθεῖν τιμόθεον πρὸς αὐτὸν, γράφει τὴν ἐπιστολήν. καὶ πρῶτον μὲν σημαίνει ἑαυτὸν μνημονεύειν αὐτοῦ τὸ τῆς εὐλαβείας, καὶ τῆς τῶν προγόνων αὐτοῦ πίστεως. ἔπειτα δηλῶν, ὅτι οἱ ἀπὸ ἀσίας, ὧν ἐστὶ φρύγελος καὶ ἑρμογένης, ἀπεστράφησαν αὐτὸν, ὁρῶντες αὐτοῦ τὰς ἁλύσεις. μόνῳ δὲ ὀνησιφόρῳ μαρτυρεῖ σπουδὴν, καὶ τοῦτον ἀπεδέξατο, ἐλθόντα εἰς τὴν ῥώμην, καὶ προσμείναντα αὐτῷ. παραγγέλλει δὲ αὐτὸν παραιτεῖσθαι τὰς μωρὰς ζητήσεις, διὰ τὸ ἐξ αὐτῶν γεννᾶσθαι μάχας. καὶ γὰρ ὑμέναιος καὶ φιλητὸς οὕτως ἐκτραπέντες, πρέβησαν τὴν ἀλήθειαν, λέγοντες τὴν ἀνάστασιν ἤδη γεγονέναι, καί τινας ἀνατρέπουσι. μᾶλλον οὖν παραινεῖ αὐτῷ προσέχειν ἑαυτῷ, καὶ τῇ διδασκαλίᾳ, καὶ εἰδέναι μὲν, ὅτι ἐν ἐσχάτοις καιροῖς ἔσονται οἱ ἄνθρωποι φίλαυτοι, καὶ φιλήδονοι μᾶλλον ἢ φιλόθεοι. προβλέποντα δὲ ταῦτα, ἀσφαλίζεσθαι τοὺς λαοὺς, μή τις ἐξ αὐτῶν ἀπατηθῇ, καὶ εἰς τὰ ἤθη, καὶ εἰς τὴν τῆς διδασκαλίας ἀκρίβειαν πολλὰ προτρεψάμενος αὐτὸν, καὶ σημάνας τὸν καιρὸν τῆς ἀναλύσεως αὐτοῦ ἐνστῆναι, καὶ μέλλειν σπένδεσθαι καὶ μαρτυρεῖν, ἐνετείλατο αὐτῷ ἐλθεῖν πρὸς αὐτὸν ταχέως, κομίζοντα τὸν φαιλόνην καὶ τὰ βιβλία. παρῄνεσε δὲ αὐτῷ ἀλέξανδρον τὸν χαλκέα φυλάττεσθαι, ὡς πολλὰ κακὰ ἐνδειξάμενον αὐτῷ, καὶ οὕτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD TIMOTHEVM SECVNDAM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

QVoniam in superiori epistola spem sui reditꝰ fecerat Timotheo, apud Ephesios agenti, nec fuit eius præstandi facultas, quod Rhomæ in uinculis haberetur, literis eum confirmat, ne persecutionũ procellis deijciatur, sed suo exemplo animum ad martyrium præparet. Instare enim tempora periculosa ob quosdam, pietatis prætextu ueram pietatem subuertentes: itaq; sese iactantes, quasi in uerbis sit Christiana religio, ac non potius in animi puritate. Deinde testatus, imminere diem obitus sui, seq; iam à plerisq; destitutum: iubet, ut Timotheus unà cum Marco propere ad se Rhomã ueniat. Scripsit Rhomæ, cum iterum ad Neronis tribunal sisteretur. FINIS.

ΠΑΥΛΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ θελήματος θεοῦ, κατ' ἐπαγγελίαν ζωῆς τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, Τιμοθέῳ ἀγαπητῷ τέκνῳ. Χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς, καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. Χάριν ἔχω τῷ θεῷ, ᾧ λατρεύω ἀπὸ προγόνων ἐν καθαρᾷ συνειδήσει, ὡς ἀδιάλειπτον ἔχω τὴν περὶ σοῦ μνείαν ἐν ταῖς δεήσεσί μου νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἐπιποθῶν σε ἰδεῖν, μεμνημένος σου τῶν δακρύων, ἵνα χαρᾶς πληρωθῶ, ὑπόμνησιν λαμβάνων τῆς ἐν σοὶ ἀνυποκρίτου πίστεως, ἥτις ἐνῴκησε πρῶτον ἐν τῇ μάμμῃ σου Λωΐδι, καὶ τῇ μητέρι σου Εὐνίκῃ. πέπεισμαι δὲ, ὅτι καὶ ἐν σοί. δι' ἣν αἰτίαν ἀναμιμνήσκω σε, ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα τοῦ θεοῦ, ὅ ἐστιν ἐν σοὶ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν μου. οὐ γὰρ ἔδωκεν ἡμῖν ὁ θεὸς πνεῦμα δειλίας, ἀλλὰ δυνάμεως, καὶ ἀγάπης, καὶ σωφρονισμοῦ. μὴ οὖν ἐπαισχυνθῇς τὸ μαρτύριον τοῦ κυρίου ἡμῶν, μηδὲ ἐμὲ, τὸν δέσμιον αὐτοῦ, ἀλλὰ συγκακοπάθησον τῷ εὐαγγελίῳ κατὰ δύναμιν θεοῦ τοῦ σώσαντος ἡμᾶς, καὶ καλέσαντος κλήσει ἁγίᾳ, οὐ κατὰ τὰ ἔργα ἡμῶν, ἀλλὰ κατ' ἰδίαν πρόθεσιν καὶ χάριν, τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ πρὸ χρόνων αἰωνίων, φανερωθεῖσαν δὲ νῦν διὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καταργή-

PAVLI APOSTOLI AD TIMOTHEVM EPISTOLA SECVNDA.

Paulus apostolus Iesu Christi, per uoluntatem dei, secũdum promissionem uitæ, quæ est in Christo Iesu, Timotheo dilecto filio. Gratia, misericordia, pax à deo patre, & Christo Iesu domino nostro. Gratiam habeo deo, cui seruio à maioribus cum pura conscientia, quod citra ullam intermissionem faciam de te mentionem in precationibus meis noctu dieq; desyderans te uidere, memor tuarum lachrymarũ, ut gaudio replear, ubi cõmonefactus fuero eius, quæ est in te non simulatæ fidei, quæ habitauit primum in auia tua Loide, & matre tua Eunica. certum autẽ scio, qđ in te quoq;. Quam ob causam cõmonefacio te, ut suscites donũ dei, qđ est in te per impositionẽ manuũ mearũ. Nõ emẽ dedit nobis deus spiritũ timiditatis, sed potentiæ ac dilectionis & sobrietatis. Ne igit̃ te pudeat testimonij dñi nostri, neq; te pudeat mei, qui sum uinctus illius, sed esto particeps afflictionum euangelij iuxta potẽtiã dei, qui saluos fecit nos, & uocauit uocatiõe sancta, non scd'm opera nostra, sed scd'm suum propositũ & gratiã, quæ data quidẽ est nobis per Christũ Iesum ante tempora æterna, sed palam facta est nunc per apparitionẽ saluatoris nostri Iesu Christi,

καταργήσαντος μὲν θάνατον, φωτίσαντος δὲ ζωὴν, καὶ ἀφθαρσίαν διὰ τοῦ εὐαγγελίου, εἰς ὃ ἐτέθην ἐγὼ κῆρυξ καὶ ἀπόστολος, καὶ διδάσκαλος ἐθνῶν, δι' ἣν αἰτίαν καὶ ταῦτα πάσχω, ἀλλ' οὐκ ἐπαισχύνομαι. οἶδα γὰρ, ᾧ πεπίστευκα, καὶ πέπεισμαι, ὅτι δυατός ἐστι τὴν παραθήκην μου φυλάξαι εἰς ἐκείνην τὴν ἡμέραν. ὑποτύπωσιν ἔχε ὑγιαινόντων λόγων, ὧν παρ' ἐμοῦ ἤκουσας ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ, τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. τὴν καλὴν παραθήκην φύλαξον διὰ πνεύματος ἁγίου, τοῦ ἐνοικοῦντος ἐν ἡμῖν. οἶδας τοῦτο, ὅτι ἀπεστράφησάν με πάντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ὧν ἐστι Φύγελος καὶ Ἑρμογένης. δῴη ἔλεος ὁ κύριος τῷ Ὀνησιφόρου οἴκῳ, ὅτι πολλάκις με ἀνέψυξε, καὶ τὴν ἅλυσίν μου οὐκ ἐπῃσχύνθη, ἀλλὰ γενόμενος ἐν Ῥώμῃ, σπουδαιοτέρως ἐζήτησέ με, καὶ εὗρε. δῴη αὐτῷ ὁ κύριος εὑρεῖν ἔλεος παρὰ κυρίου ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. καὶ ὅσα ἐν Ἐφέσῳ διηκόνησε, βέλτιον σὺ γινώσκεις.

Σὺ οὖν τέκνον μου, ἐνδυναμοῦ ἐν τῇ χάριτι, τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, καὶ ἃ ἤκουσας παρ' ἐμοῦ διὰ πολλῶν μαρτύρων. ταῦτα παράθου πιστοῖς ἀνθρώποις, οἵτινες ἱκανοὶ ἔσονται, καὶ ἑτέρους διδάξαι. σὺ οὖν κακοπάθησον, ὡς καλὸς στρατιώτης Ἰησοῦ Χριστοῦ. οὐδεὶς στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις, ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ. ἐὰν δὲ καὶ ἀθλῇ τις, οὐ στεφανοῦται, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ. τὸν κοπιῶντα γεωργὸν δεῖ πρῶτον τῶν καρπῶν μεταλαμβάνειν. νόει ἃ λέγω. δῴη γάρ σοι ὁ κύριος σύνεσιν ἐν πᾶσι. μνημόνευε, Ἰησοῦν Χριστὸν ἐγηγερμένον ἐκ νεκρῶν, ἐκ σπέρματος Δαβὶδ, κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, ἐν ᾧ κακοπαθῶ μέχρι δεσμῶν, ὡς κακοῦργος· ἀλλ' ὁ λόγος τοῦ θεοῦ οὐ δέδεται. διὰ τοῦτο πάντα ὑπομένω διὰ τοὺς ἐκλεκτούς, ἵνα καὶ αὐτοὶ σωτηρίας τύχωσι, τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, μετὰ δόξης αἰωνίου. πιστὸς ὁ λόγος· εἰ γὰρ συναπεθάνομεν,

qui mortẽ quidẽ aboleuit, uitam autẽ in lucẽ produxit, ac immortalitatẽ per euangelium, in qđ positus sum ego præco & apostolus, ac doctor gentiũ, quã ob causam & hæc patior, attamẽ non erubesco. Noui eĩ certusq; sum, q; is cui credidi, potens sit depositũ meũ custodire in illũ diem. Formã habeto sanorũ sermonũ, q̃s à me audisti cũ fide & charitate, quæ est in Christo Iesu. Egregium depositũ seruato per spiritũ sanctũ, qui inhabitat in nobis. Nosti hoc, qđ auersati fuerint me omnes, qui sunt in Asia, quorum est Phygelus & Hermogenes. Det miseri-cordiam dñs Onesiphori familiæ, qm̃ sæpe me refocillauit, & catenã meam nõ erubuit: sed cũ esset Rhomæ, studiosius quæsiuit me, & inuenit. Det ei dñs, ut inueniat misericordiã apud dñm in die illo. Et in q̃ multis Ephesi ministrauerit, melio tu nosti. Tu igit fili mi, fortis esto II in gratia, quæ est per Christũ Iesum, & in his, quæ audisti à me p̃ multos testes. Hæc cõmenda fidelibus hominibus, qui erunt idonei, ut alios quoq; doceant. Tu igitur feras afflictionem, ut bonus miles Iesu Christi. Nemo qui militat, implicat uitæ negocijs, ut ei qui se in militiã delegit, placeat. Q; si certet etiam aliquis, nõ coronatur, nisi legitime certauerit. Laborantem agricolam oportet primũ de fructibus percipere. Cogita quæ dico. Det enim tibi dñs in omnibus intellectum. Memento, Iesum Christum resurrexisse à mortuis, ex semine Dauid, secundum euangeliũ meum, in quo malis affligor, quasi facinorosus usq; ad uincula. At sermo dei nõ fuit uinctus. Propterea oĩa suffero propter electos, ut & ipsi salutem cõsequant, quæ est in Christo Iesu, cum gloria æterna. Certus sermo. Nam si cõmortui

σωαπεθάνομεν, καὶ συζήσομεν. εἰ ὑπομένομεν, καὶ συμβασιλεύσομεν. εἰ ἀρνούμεθα, κἀκεῖνος ἀρνήσεται ἡμᾶς. εἰ ἀπιστοῦμεν, ἐκεῖνος πιστὸς μένει, ἀρνήσασθαι ἑαυτὸν οὐ δύναται. ταῦτα ὑπομίμνησκε, διαμαρτυρόμενος ἐνώπιον τοῦ κυρίου, μὴ λογομαχεῖν, εἰς οὐδὲν χρήσιμον, ἐπὶ καταστροφῇ τῶν ἀκουόντων. σπούδασον σεαυτὸν δόκιμον παραστῆσαι τῷ θεῷ, ἐργάτην ἀνεπαίσχυντον, ὀρθοτομοῦντα τὸν λόγον τῆς ἀληθείας. τὰς δὲ βεβήλους κενοφωνίας περιΐστασο. ἐπὶ πλεῖον γὰρ προκόψουσιν ἀσεβείας, καὶ ὁ λόγος αὐτῶν ὡς γάγγραινα νομὴν ἕξει. ὧν ἐστιν ὑμέναιος καὶ φιλητός, οἵτινες περὶ τὴν ἀλήθειαν ἠστόχησαν, λέγοντες τὴν ἀνάστασιν ἤδη γεγονέναι, καὶ ἀνατρέπουσι τινῶν τὴν πίστιν. ὁ μέντοι στερεὸς θεμέλιος τοῦ θεοῦ ἕστηκεν, ἔχων τὴν σφραγῖδα ταύτην, ἔγνω κύριος τοὺς ὄντας αὐτοῦ, καὶ ἀποστήτω ἀπὸ ἀδικίας πᾶς ὁ ὀνομάζων τὸ ὄνομα Χριστοῦ. ἐν μεγάλῃ δὲ οἰκίᾳ οὐκ ἔστι μόνον σκεύη χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ, ἀλλὰ καὶ ξύλινα, καὶ ὀστράκινα, καὶ ἃ μὲν εἰς τιμήν, ἃ δὲ εἰς ἀτιμίαν. ἐὰν οὖν τις ἐκκαθάρῃ ἑαυτὸν ἀπὸ τούτων, ἔσται σκεῦος εἰς τιμὴν ἡγιασμένον, εὔχρηστον τῷ δεσπότῃ, εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἡτοιμασμένον. τὰς δὲ νεωτερικὰς ἐπιθυμίας φεῦγε. δίωκε δὲ δικαιοσύνην, πίστιν, ἀγάπην, εἰρήνην, μετὰ τῶν ἐπικαλουμένων τὸν κύριον ἐκ καθαρᾶς καρδίας. τὰς δὲ μωρὰς καὶ ἀπαιδεύτους ζητήσεις παραιτοῦ, εἰδὼς, ὅτι γεννῶσι μάχας. δοῦλον δὲ κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι, ἀλλ' ἤπιον εἶναι πρὸς πάντας, διδακτικόν, ἀνεξίκακον, ἐν πραΰτητι, παιδεύοντα τοὺς ἀντιδιατιθεμένους, μή ποτε δῷ αὐτοῖς ὁ θεὸς μετάνοιαν εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, καὶ ἀνανήψωσιν ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου παγίδος, ἐζωγρημένοι ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ ἐκείνου θέλημα.

Τοῦτο δὲ γίνωσκε, ὅτι ἐν ἐσχάταις ἡμέραις ἐνστήσονται καιροὶ χαλεποί. ἔσονται γὰρ

cõmortui sumus,& cõuiuemus.si sufferimus,& conregnabimus: si negamus, & ille negabit nos,si increduli sumus,ille fidelis manet,negare seipsum non potest. Hæc admone,contestans coram dño,ne uerborũ pugnas sequant̃,ad nullam utilitatem, ad subuersionẽ audiẽtiũ.Stude teipsum probatũ exhibere deo,operariũ nõ erubescẽdum, recte secantẽ sermonẽ ueritatis. Cæterũ ꝓphanas uocũ inanitates prætermittito,ad maiorẽ em̃ proficient impietatẽ:& sermo illorũ, ut cancer morbus,pastionẽ habebit.quorũ de numero est Hymenæus,& Philetus,q circa ueritatẽ aberrarũt, dicẽtes,resurrectionẽ iam esse factam, & subuertũt quorundã fidem.Solidum tamen fundamentũ dei stat,habẽs signaculum hoc: Nouit dñs, qui sint sui,& discedat ab iniquitate omnis,qui nominat nomẽ Christi. Cæterũ in magna domo non tantum sunt uasa aurea & argẽtea,uerumetiã lignea, ac testacea,& alia quidẽ in honorẽ, alia uero in cõtumeliam.Si quis igitur expurgarit seipsum ab his, erit uas in honorẽ sancti ficatum,accõmodum usibus domini, ad omne opus bonũ præparatũ. Iuueniles autem cõcupiscentias fuge, sectare uero iusticiam,fidem,charitatẽ, pacem, cũ his qui inuocant dñm ex puro corde. Stultas autẽ & ineruditas quæstiones respue, sciens, eas parere pugnas.Porrò seruum domini non oportet pugnare,sed placidum esse erga omnes,propẽsum ad docendum,tolerantẽ malos cum mansuetudine,erudientẽ eos qui obsistunt,si quando det illis deus pœnitentiã ad agnoscendum ueritatẽ, & resipiscant è diaboli laqueo,capti ab eo ad ipsius uoluntatẽ.

Illud autẽ scito,quod in extremis die- III
bus instabunt tẽpora periculosa. Erunt

enim

γὰρ οἱ ἄνθρωποι φίλαυτοι, φιλάργυροι, ἀλαζόνες, ὑπερήφανοι, βλάσφημοι, γονεῦσιν ἀπειθεῖς, ἀχάριστοι, ἀνόσιοι, ἄστοργοι, ἄσπονδοι, διάβολοι, ἀκρατεῖς, ἀνήμεροι, ἀφιλάγαθοι, προδόται, προπετεῖς, τετυφωμένοι, φιλήδονοι μᾶλλον ἢ φιλόθεοι, ἔχοντες μόρφωσιν εὐσεβείας, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἠρνημένοι, καὶ τούτους ἀποτρέπου. ἐκ τούτων γάρ εἰσιν οἱ ἐνδύνοντες εἰς τὰς οἰκίας, καὶ αἰχμαλωτεύοντες τὰ γυναικάρια σεσωρευμένα ἁμαρτίαις, ἀγόμενα ἐπιθυμίαις ποικίλαις, πάντοτε μανθάνοντα, καὶ μηδέποτε εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν δυνάμενα. ὃν τρόπον δὲ Ἰαννῆς καὶ Ἰαμβρῆς ἀντέστησαν Μωϋσῇ, οὕτως καὶ οὗτοι ἀνθίστανται τῇ ἀληθείᾳ, ἄνθρωποι κατεφθαρμένοι τὸν νοῦν, ἀδόκιμοι περὶ τὴν πίστιν, ἀλλ' οὐ προκόψουσιν ἐπὶ πλεῖον. ἡ γὰρ ἄνοια αὐτῶν ἔκδηλος ἔσται πᾶσιν, ὡς καὶ ἡ ἐκείνων ἐγένετο. Σὺ δὲ παρηκολούθηκάς μου τῇ διδασκαλίᾳ, τῇ ἀγωγῇ, τῇ προθέσει, τῇ πίστει, τῇ μακροθυμίᾳ, τῇ ἀγάπῃ, τῇ ὑπομονῇ, τοῖς διωγμοῖς, τοῖς παθήμασιν, οἷά μοι ἐγένετο ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐν Ἰκονίῳ, ἐν Λύστροις, οἵους διωγμοὺς ὑπήνεγκα· καὶ ἐκ πάντων με ἐρρύσατο ὁ κύριος, καὶ πάντες δὲ οἱ θέλοντες εὐσεβῶς ζῆν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, διωχθήσονται. πονηροὶ δὲ ἄνθρωποι, καὶ γόητες προκόψουσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον, πλανῶντες καὶ πλανώμενοι. Σὺ δὲ μένε ἐν οἷς ἔμαθες, καὶ ἐπιστώθης, εἰδὼς παρὰ τίνος ἔμαθες, καὶ ὅτι ἀπὸ βρέφους τὰ ἱερὰ γράμματα οἶδας, τὰ δυνάμενά σε σοφίσαι εἰς σωτηρίαν διὰ πίστεως, τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. πᾶσα γραφὴ θεόπνευστος, καὶ ὠφέλιμος πρὸς διδασκαλίαν, πρὸς ἔλεγχον, πρὸς ἐπανόρθωσιν, πρὸς παιδείαν τὴν ἐν δικαιοσύνῃ, ἵνα ἄρτιος ᾖ ὁ τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐξηρτισμένος.

Διαμαρτύρομαι οὖν ἐγὼ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ μέλλοντος κρίνειν

EPISTOLA

em̃ homines ſui amantes, auari, faſtuoſi, ſuperbi, maledici, parẽtibus immorigeri, ingrati, impij, carentes affectu, neſcij fœderis, calumniatores, intemperantes, immites, negligentes bonorum, proditores præcipites, inflati, uoluptatũ amantes, potius q̃ amantes dei, habentes formam pietatis, ſed qui uim eius abnegarint. Et iſtos auerſare. ex his enim ſunt qui ſubeunt in familias, & captiuas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur concupiſcentijs uarijs, ſemper diſcentes, nec unq̃ ad cognitionem ueritatis uenire ualentes. Quẽadmodũ autẽ Iannes & Iambres reſiſtebant Moyſi, ita & hi reſiſtunt ueritati, homines mente corrupti, reprobi circa fidem, ſed nõ proficient amplius. Siquidẽ amentia iſtorũ euidens erit omnibus, quẽadmodum & illorũ fuit. Tu ẏo aſſectatus es doctrinã meam, inſtitutionẽ, ꝓpoſitũ, fidem, lenitatem, charitatẽ, patientiã, perſecutiones, afflictiones, quæ mihi acciderunt Antiochiæ, Iconij, Lyſtris, quas perſecutiones ſuſtinuerim. Et ex omnibus eripuit me dñs, ſed & omnes, qui uolunt pie uiuere in Chriſto Ieſu, perſecutionẽ patientur. Porrò mali homines, & impoſtores proficient in peius, dum & in errorẽ adducunt & errant ipſi. At tu perſiſtito in his quæ didiciſti, & quæ tibi concredita ſunt, ſciens à quo didiceris, & q̃ à puero ſacras literas noueris, quæ te poſſunt eruditum reddere ad ſalutẽ per fidem, quæ eſt in Chriſto Ieſu. Omnis ſcriptura diuinitus inſpirata, & utilis ad doctrinam, ad redargutionẽ, ad correctionẽ, ad inſtitutionem, quæ eſt in iuſticia, ut integer ſit dei homo, ad omne opus bonum apparatus. Obteſtor igitur ego coram deo, & domino Ieſu Chriſto, qui iudicaturus IIII

κρίναι

κρίνειν ζῶντας καὶ νεκροὺς κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ, καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ. κήρυξον τὸν λόγον. ἐπίστηθι εὐκαίρως, ἀκαίρως. ἔλεγξον, ἐπιτίμησον, παρακάλεσον ἐν πάσῃ μακροθυμίᾳ καὶ διδαχῇ. ἔσται γὰρ καιρὸς, ὅτε τῆς ὑγιαινούσης διδασκαλίας οὐκ ἀνέξονται, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τὰς ἰδίας ἑαυτοῖς ἐπισωρεύσουσι διδασκάλους, κνηθόμενοι τὴν ἀκοήν, καὶ ἀπὸ μὲν τῆς ἀληθείας τὴν ἀκοὴν ἀποστρέψουσιν, ἐπὶ δὲ τοὺς μύθους ἐκτραπήσονται. Σὺ δὲ νῆφε ἐν πᾶσι, κακοπάθησον, ἔργον ποίησον εὐαγγελιστοῦ, τὴν διακονίαν σου πληροφόρησον. ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφέστηκε. τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα. λοιπὸν ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει μοι ὁ κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ δίκαιος κριτής, οὐ μόνον δὲ ἐμοὶ, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ἠγαπηκόσι τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ. σπούδασον ἐλθεῖν πρός με ταχέως. Δημᾶς γάρ με ἐγκατέλιπεν, ἀγαπήσας τὸν νῦν αἰῶνα, καὶ ἐπορεύθη εἰς Θεσσαλονίκην. Κρήσκης εἰς Γαλατίαν, Τίτος εἰς Δαλματίαν. Λουκᾶς ἐστι μόνος μετ' ἐμοῦ. Μάρκον ἀναλαβὼν ἄγε μετὰ σεαυτοῦ, ἔστι γάρ μοι εὔχρηστος εἰς διακονίαν. Τυχικὸν δὲ ἀπέστειλα εἰς Ἔφεσον. τὸν φαιλόνην, ὃν ἀπέλιπον ἐν Τρωάδι παρὰ Κάρπῳ, ἐρχόμενος φέρε, καὶ τὰ βιβλία, μάλιστα τὰς μεμβράνας. Ἀλέξανδρος ὁ χαλκεὺς πολλά μοι κακὰ ἐνεδείξατο, ἀποδώσει αὐτῷ ὁ κύριος κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, ὃν καὶ σὺ φυλάσσου, λίαν γὰρ ἀνθέστηκε τοῖς ἡμετέροις λόγοις. Ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογίᾳ οὐδείς μοι συμπαρεγένετο, ἀλλὰ πάντες με ἐγκατέλιπον. μὴ αὐτοῖς λογισθείη, ὁ δὲ κύριός μοι παρέστη, καὶ ἐνεδυνάμωσέ με, ἵνα δι' ἐμοῦ τὸ κήρυγμα πληροφορηθῇ, καὶ ἀκούσῃ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἐρρύσθην

turus est uiuos & mortuos in apparitione sua, & in regno suo. prædica sermonem, insta tempestiue, intempestiue. argue, increpa. exhortare cum omni lenitate & doctrina. Nam erit tempus, cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed iuxta concupiscentias suas coaceruabunt sibi doctores, ij quibus pruriunt aures, & à ueritate quidem aures auertent, ad fabulas uero conuertentur. At tu uigila in omnibus, obdura in afflictionibus, opus perage euangelistæ, ministerium tuum ad plenum probatum reddito. Nam ipse iam immolor, & tempus meæ resolutionis instat. Certamẽ bonum decertaui, cursum consummaui, fidem seruaui. Quod superest, reposita est mihi iustitiæ corona, quam reddet mihi dominus in illo die, qui est iustus iudex, non solum autem mihi, sed & omnibus qui diligunt aduentum ipsius. Da operam, ut uenias ad me cito. Nam Demas me reliquit, amplexus præsens sæculum, & profectus est Thessalonicam, Crescẽs in Galatiam, Titus in Dalmatiam. Lucas mecum est solus. Marcum assumptum adducito unà tecum, est enim mihi perutilis ad ministerium. Porrò Tychicum misi Ephesum. Penulam quam reliqui Troade apud Carpum, cum uenies apporta, & libros, maxime autem membranas. Alexander faber ærarius multis malis me affecit, reddat illi dominus iuxta facta sua, quem & tu caue. Vehementer enim restitit sermonibus nostris. In prima mea defensione nemo mihi adfuit, sed omnes me deseruerunt. Ne illis imputetur, sed dominus mihi adfuit, & confortauit me, ut per me præconium expleretur, & audirent omnes gentes, &

ἐῤῥύσθην ἐκ στόματος λέοντος, καὶ ῥύσεται με ὁ κύριος ἀπὸ παντὸς ἔργου πονηροῦ, καὶ σώσει εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τὴν ἐπουράνιον, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. Ἀσπάσαι Πρίσκαν καὶ Ἀκύλαν, καὶ τὸν Ὀνησιφόρου οἶκον. Ἔραστος ἔμεινεν ἐν Κορίνθῳ, Τρόφιμον δὲ ἀπέλιπον ἐν Μιλήτῳ ἀσθενοῦντα. σπούδασον πρὸ χειμῶνος ἐλθεῖν. ἀσπάζεταί σε Εὔβουλος, καὶ Πούδης, καὶ Λῖνος, καὶ Κλαυδία, καὶ οἱ ἀδελφοὶ πάντες. ὁ κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς μετὰ τοῦ πνεύματός σου. ἡ χάρις μεθ' ὑμῶν. ἀμήν.

ereptus fui ex ore leonis, & eripiet me dominus ab omni facto malo, seruabitq; in regnum suum cœleste, cui gloria in sæcula sæculorum, Amen. Saluta Priscam & Aquilam, & Onesiphori familiam. Erastus mansit Corinthi, Trophimum autem reliqui in Mileto languentem. Da operam, ut uenias ante hyemem. Salutat te Eubulus, & Pudens, & Linus, & Claudia, & fratres omnes. Dominus Iesus Christus cum spiritu tuo. Gratia uobiscum. Amen.

Ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης ἡ πρὸς Τιμόθεον δευτέρα, ὅτε παρέστη Παῦλος τῷ Καίσαρι Νέρωνι ἐκ δευτέρου πάλιν.

Scripta è Rhoma ad Timotheum secunda, cum Paulus iterum sisteret Cæsari Neroni.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΤΙΤΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΠΑΥΛΟΥ.

Αὐτὴν ἐπιστέλλει ἀπὸ Νικοπόλεως, ἐκεῖ γὰρ παρεχείμαζεν. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. εἰς μὲν τὴν Κρήτην ἀπέλιπε τὸν Τίτον, ἵνα κατασήσῃ κατὰ πόλεις κληρικούς. πολλῶν δὲ ὄντων ἐκεῖ τῶν ἐπιχειροῦντων προφάσει τοῦ νόμου ἀπατᾶν τοὺς λαούς, μεθ' ὃ μανθάνει ὁ Παῦλος γράφει. καὶ πρῶτον μὲν εὐχαριστῶν τῷ θεῷ διὰ τὴν αὐτοῦ εὐλάβειαν, σημαίνει τὴν ἐν Χριστῷ πίστιν μὴ νεωτέραν εἶναι, ἀλλ' ἐξ αἰῶνος ἡτοιμάσθαι καὶ ἐπαγγέλλεσθαι παρὰ τοῦ θεοῦ ταύτην. ἔπειτα περὶ τῆς κατασάσεως τῶν κληρικῶν καὶ τούτων διδάσκει, πῶς, καὶ ὁποίους αὐτοὺς εἶναι δεῖ. καὶ ἐπιτιμᾷ δὲ ἐντέλλεται αὐτῷ τοῖς ἀντιλέγουσι τῇ ὑγιαινούσῃ πίστει, μάλιστα δὲ τοὺς ἐκ περιτομῆς. εἰδέναι τε τοὺς κρίτας, ὅτι ἀργοί εἰσι, καὶ χρήζουσιν ἐπιτιμίας. διδάξας δὲ πάντα τὰ βρώματα καθαρὰ εἶναι τοῖς καθαροῖς, καὶ ὁποίας εἶναι δεῖ τὰς πρεσβύτιδας τὰς ὀφειλούσας σωφρονίζειν τὰς νέας. παραινεῖ πῶς δεῖ καὶ τοὺς δούλους τοῖς ἰδίοις δεσπόταις ὑπηρετεῖν. καὶ τέλος ὑπομνήσας, ὅτι ἡ τοῦ σωτῆρος χάρις οὐκ ἐξ ἔργων ἡμᾶς ἐδικαίωσεν, ἀλλὰ τῇ ἰδίᾳ φιλανθρωπίᾳ, καὶ παραγγείλας τὰς νομικὰς μάχας ἐκτρέπεσθαι ὡς ἀνεχωτόσας, δηλοῖ αὐτῷ, μετὰ τὸ πέμψαι πρὸς αὐτὸν Ἀρτεμᾶν, ἵνα ἔλθῃ πρὸς αὐτόν. ὡνετείλατό τε αὐτῷ ὥσε διδάσκειν, καὶ τοὺς αὐτῷ καλῶν ἔργων προΐσασθαι. καὶ οὕτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

In epistolam

IN EPISTOLAM AD TITVM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

TItum discipulum suũ ac filij loco habitũ, ob eximias dotes insulæ nobilissimæ Cretæ præfecerat apostolus,& illinc abiens,archiepiscopum consecrarat. Huic scribit ex urbe Nicopoli,quæ est in Actiaco littore, rebus,ut apparet,adhuc tranquillioribus. siquidem afflictionum aut persecutionum nulla mentio. Monet autem, ut quod ipse apud Cretenses cœperat,consummet absoluatq;,& per singulas ciuitates,quas centum habuisse memoratur ea insula,episcopos instituat,quos & presbyteros uocat, idonei episcopi formam præscribens.Et quoniã huc quoq; penetrarant pseudapostoli, qui Iudaismũ suum omnibus ingerebant,animat eum, ut eos fortiter reijciat ac refutet. Deinde personarum & ætatum præscribit officia, quemadmodum Timotheo præscribit: illud addens, ne quisquam Christianæ religionis prætextu principibus aut magistratibus resisteret, suo fungentibus officio, quamuis essent à Christi fide alieni, quin magis eos leniter ferendos,siquando forte,uolente deo,& illi resipiscant. Postremo iubet, Titum ad se uenire Nicopolim, sed non priusq; Paulus Artemiam aut Tychicũ illuc misisset,ne Cretenses destituti uiderent episcopi solatio. FINIS.

ΠΡΟΣ ΤΙΤΟΝ·ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ.

ΠΑΥΛΟΣ δοῦλος θεοῦ, ἀπόστολος δὲ ἰησοῦ χριστοῦ κατὰ πίστιν ἐκλεκτῶν θεοῦ, καὶ ἐπίγνωσιν ἀληθείας, τὴν κατ' εὐσέβειαν ἐπ' ἐλπίδι ζωῆς αἰωνίου, ἣν ἐπηγγείλατο ὁ ἀψευδὴς θεὸς πρὸ χρόνων αἰωνίων. ἐφανέρωσε δὲ καιροῖς ἰδίοις τὸν λόγον αὐτοῦ ἐν κηρύγματι, ὃ ἐπιστεύθην ἐγὼ κατ' ἐπιταγὴν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ, τίτῳ γνησίῳ τέκνῳ κατὰ κοινὴν πίστιν· χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ

EPISTOLA PAVLI AD TITVM.

PAulus seruus dei,apostolus autẽ Iesu Christi iuxta fidem electorum dei, & agnitionẽ ueritatis, quæ est secundum pietatem in spe uitæ æternæ, quam promisit is, qui mentiri nescit deus ante tempora æterna.Patefecit autem temporibus suis sermonem suum per prædicationem, quæ cõmissa est mihi secũdum delegationẽ seruatoris nostri dei, Tito germano filio iuxta cõmunẽ fidem. Gratia,misericordia,pax à deo

ἀπὸ θεοῦ πατρὸς, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν. τούτου χάριν κατέλιπόν σε ἐν κρήτῃ, ἵνα τὰ λείποντα ἐπιδιορθώσῃ, καὶ κατασήσῃς κατὰ πόλιν πρεσβυτέρους, ὡς ἐγώ σοι διεταξάμην. εἴ τις ἔστιν ἀνέγκλητος, μιᾶς γυναικὸς ἀνήρ, τέκνα ἔχων πιστά, μὴ ἐν κατηγορίᾳ ἀσωτίας, ἢ ἀνυπότακτα. δεῖ γὰρ τὸν ἐπίσκοπον ἀνέγκλητον εἶναι, ὡς θεοῦ οἰκονόμον, μὴ αὐθάδη, μὴ ὀργίλον, μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, μὴ αἰσχροκερδῆ, ἀλλὰ φιλόξενον, φιλάγαθον, σώφρονα, δίκαιον, ὅσιον, ἐγκρατῆ, ἀντεχόμενον τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστοῦ λόγου, ἵνα δυνατὸς ᾖ καὶ παρακαλεῖν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῇ ὑγιαινούσῃ, καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν. εἰσὶ γὰρ πολλοὶ ἀνυπότακτοι, καὶ ματαιολόγοι, καὶ φρεναπάται, μάλιστα οἱ ἐκ περιτομῆς, οὓς δεῖ ἐπιστομίζειν, οἵτινες ὅλους οἴκους ἀνατρέπουσι, διδάσκοντες ἃ μὴ δεῖ αἰσχροῦ κέρδους χάριν. εἶπέ τις ἐξ αὐτῶν, ἴδιος αὐτῶν προφήτης. κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί. ἡ μαρτυρία αὕτη ἐστὶν ἀληθής. δι' ἣν αἰτίαν ἔλεγχε αὐτοὺς ἀποτόμως, ἵνα ὑγιαίνωσιν ἐν τῇ πίστει, μὴ προσέχοντες ἰουδαϊκοῖς μύθοις, καὶ ἐντολαῖς ἀνθρώπων, ἀποστρεφομένων τὴν ἀλήθειαν. πάντα μὲν καθαρὰ τοῖς καθαροῖς. τοῖς δὲ μεμιαμμένοις, καὶ ἀπίστοις οὐδὲν καθαρόν, ἀλλὰ μεμίανται αὐτῶν καὶ ὁ νοῦς καὶ ἡ συνείδησις. θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται, βδελυκτοὶ ὄντες καὶ ἀπειθεῖς, καὶ πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἀδόκιμοι.

Σὺ δὲ λάλει, ἃ πρέπει τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ. πρεσβύτας, νηφαλίους εἶναι, σεμνούς, σώφρονας, ὑγιαίνοντας τῇ πίστει, τῇ ἀγάπῃ, τῇ ὑπομονῇ. πρεσβύτιδας ὡσαύτως, ἐν καταστήματι ἱεροπρεπεῖς, μὴ διαβόλους, μὴ οἴνῳ πολλῷ δεδουλωμένας, καλοδιδασκάλους, ἵνα σωφρονίζωσι τὰς

νέας

à deo patre,& dño Iesu Christo seruatore nostro. Huius rei gratia reliqui te in Creta,ut quæ desunt,pergas corrigere,& constituas oppidatim presbyteros, sicut ego tibi ordinaram. Si quis est inculpatus unius uxoris uir,liberos habens fidéles,non obnoxios crimini luxus, aut qui nō sint intractabiles. Oportet eñ episcopum inculpatū esse, tanq; dei dispensatorem,nō præfractū, nō iracundum, nō uinosum,nō percussorē,nō turpiter lucro deditū,sed hospitalem,bonarū rerū studiosum,sobriū,iustum,pium,tēperantē, tenacē eius qui secm doctrinā est,fidelis sermonis,ut potens sit etiā exhortari per doctrinā sanam, & cōtradicētes conuincere. Sunt eñ multi intractabiles,& uaniloqui,& mentiū seductores:maxime qui sunt ex circumcisione, quib9 oportet obturare os,qui totas domos subuertūt, docētes,quæ nō oportet,turpis lucri gratia. Dixit quidā ex istis, proprius ipsorū propheta: Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, uentres pigri. testimonium hoc est uerum. Quam ob causam redarguito illos seueriter, ut sani sint in fide, nō attēdentes Iudaicis fabulis,& præceptis hominum, auersantium ueritatem. Omnia quidem pura puris. Porrò pollutis & infidelibus nihil est purum; sed polluta est illorum & mens & cōscientia. Deum profitentur se scire, cæterū factis negant,cum sint abominabiles,& immo rigeri,& ad omne opus bonum reprobi.

Tu uero loquere, quæ decent sanam doctrinam. Senes,ut sobrij sint, graues, modesti, sani fide, charitate, patientia. Anus itidem, ut in habitu sint, qui religionem deceat,non calumniatrices, non uino multo seruientes, ut honesta doceant, quo possint modestas reddere

adolescentulas,

νέας, φιλάνδρους εἶναι, φιλοτέκνους, σώφρονας, ἁγνάς, οἰκουρούς, ἀγαθάς, ὑποτασσομένας τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ἵνα μὴ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ βλασφημῆται. τοὺς νεωτέρους ὡσαύτως παρακάλει σωφρονεῖν, περὶ πάντα σεαυτὸν παρεχόμενος τύπον καλῶν ἔργων ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, ἀδιαφθορίαν, σεμνότητα, λόγον ὑγιῆ, ἀκατάγνωστον, ἵνα ὁ ἐξ ἐναντίας ἐντραπῇ, μηδὲν ἔχων περὶ ὑμῶν λέγειν φαῦλον. Δούλους ἰδίοις δεσπόταις ὑποτάσσεσθαι, ἐν πᾶσιν εὐαρέστους εἶναι, μὴ ἀντιλέγοντας, μὴ νοσφιζομένους, ἀλλὰ πίστιν πᾶσαν ἐνδεικνυμένους ἀγαθήν, ἵνα τὴν διδασκαλίαν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ κοσμῶσιν ἐν πᾶσιν. Ἐπεφάνη γὰρ ἡ χάρις τοῦ θεοῦ, ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις, παιδεύουσα ἡμᾶς, ἵνα ἀρνησάμενοι τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας, σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα, καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου θεοῦ, καὶ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὃς ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα λυτρώσηται ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀνομίας, καὶ καθαρίσῃ ἑαυτῷ λαὸν περιούσιον, ζηλωτὴν καλῶν ἔργων. Ταῦτα λάλει, καὶ παρακάλει, καὶ ἔλεγχε μετὰ πάσης ἐπιταγῆς. μηδείς σου περιφρονείτω.

Ὑπομίμνησκε αὐτοὺς, ἀρχαῖς καὶ ἐξουσίαις ὑποτάσσεσθαι, πειθαρχεῖν, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἑτοίμους εἶναι, μηδένα βλασφημεῖν, ἀμάχους εἶναι, ἐπιεικεῖς, πᾶσαν ἐνδεικνυμένους πραότητα πρὸς πάντας ἀνθρώπους. ἦμεν γάρ ποτε καὶ ἡμεῖς ἀνόητοι, ἀπειθεῖς, πλανώμενοι, δουλεύοντες ἐπιθυμίαις, καὶ ἡδοναῖς ποικίλαις, ἐν κακίᾳ καὶ φθόνῳ διάγοντες, στυγητοί, μισοῦντες ἀλλήλους. ὅτε δὲ ἡ χρηστότης, καὶ ἡ φιλανθρωπία ἐπεφάνη τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ, οὐκ ἐξ ἔργων τῶν ἐν δικαιοσύνῃ, ὧν ἐποιήσαμεν ἡμεῖς

adoleſcentulas, ut maritos ſuos diligant, ut liberos ament, ut ſobriæ ſint, puræ, domus cuſtodes, bonæ, ſubditæ ſuis uiris, ne ſermo dei male audiat. Adoleſcentes cõſimiliter adhortare, ut ſobrij ſint, ſuper omnia temetipſum præbẽs formam bonorum operũ in doctrina, integritatem, grauitatẽ, ſermonẽ ſanum, irreprehenſibilem: ut is qui repugnat rubore ſuffundatur, nihil habens, quod de uobis dicat mali. Seruos hortare, ut ſuis dominis pareant, in omnibus illis placeant, non reſponſatores, non ſuffurantes, ſed fidem omnẽ oſtendentes bonam, ut doctrinã ſeruatoris noſtri dei ornent in oñibus. Apparuit eñ gratia dei, ſalutifera omnibus hominibus, erudiens nos, ut abnegata impietate & mundanis cõcupiſcentijs, ſobrie & iuſte & pie uiuam⁹ in præſenti ſæculo, expectantes beatã illam ſpem, & apparitionẽ gloriæ magni dei, & ſeruatoris noſtri Ieſu Chriſti, qui dedit ſemetipſum ꝓ nobis, ut redimeret nos ab oñi iniquitate, & puificaret ſibijpſi populũ peculiarem, ſectatorẽ bonorũ operum. Hæc loquere, & hortare, & argue cum omni præcipiendi ſtudio. Nemo te deſpiciat. Admoneto illos, ut principatibus ac poteſtatibus ſubditi ſint, ut magiſtratibus pareant, ut ad oñe opus bonum ſint parati, ne de quoquam maledicant, ne ſint pugnaces ſed humani, omnem exhibentes manſuetudinẽ erga omnes homines. Nam eramus quondã & nos ſtulti, inobedientes, errantes, ſeruientes deſyderijs ac uoluptatibus uarijs, in malitia & inuidia degentes, odioſi, inuicem odio proſequentes. At poſtquam bonitas, & erga homines amor apparuit ſeruatoris noſtri dei, non ex operibus quæ ſunt in iuſticia, quæ faciebamus nos,

III

ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸν αὐτοῦ ἔλεον ἔσωσεν ἡμᾶς, διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας, καὶ ἀνακαινώσεως πνεύματος ἁγίου, οὗ ἐξέχεεν ἐφ' ἡμᾶς πλουσίως, διὰ Ιησοῦ Χριστοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν, ἵνα δικαιωθέντες τῇ ἐκείνου χάριτι, κληρονόμοι γενόμεθα, κατ' ἐλπίδα ζωῆς αἰωνίου. πιστὸς ὁ λόγος. περὶ τούτων βούλομαί σε διαβεβαιοῦσθαι, ἵνα φροντίζωσι καλῶν ἔργων προΐστασθαι οἱ πεπιστευκότες τῷ θεῷ. ταῦτά ἐστι τὰ καλὰ καὶ ὠφέλιμα τοῖς ἀνθρώποις. μωρὰς δὲ ζητήσεις, καὶ γενεαλογίας, καὶ ἔρεις, καὶ μάχας νομικὰς περιΐστασο. εἰσὶ γὰρ ἀνωφελεῖς καὶ μάταιαι. αἱρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ μίαν καὶ δευτέραν νουθεσίαν παραιτοῦ, εἰδὼς, ὅτι ἐξέστραπται ὁ τοιοῦτος, καὶ ἁμαρτάνει ὢν αὐτοκατάκριτος. Οταν πέμψω ἀρτεμὰν πρός σε ἢ τυχικὸν, σπούδασον ἐλθεῖν πρός με εἰς νικόπολιν, ἐκεῖ γὰρ κέκρικα παραχειμάσαι. Ζηνᾶν τὸν νομικὸν καὶ ἀπολλῶ σπουδαίως πρόπεμψον, ἵνα μηδὲν αὐτοῖς λείπῃ. μανθανέτωσαν δὲ καὶ οἱ ἡμέτεροι, καλῶν ἔργων προΐστασθαι εἰς τὰς ἀναγκαίας χρείας, ἵνα μὴ ὦσιν ἄκαρποι. ἀσπάζονταί σε οἱ μετ' ἐμοῦ πάντες. ἄσπασαι τοὺς φιλοῦντας ἡμᾶς ἐν πίστει. Η χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

Εγράφη ἐκ νικοπόλεως τῆς μακεδονίας.

nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, ac renouationis spiritus sancti, quem effudit in nos opulente, per Iesum Christum seruatorē nostrū, ut iustificati illius gratia, hæredes efficeremur iuxta spem uitæ æternæ. Indubitatus sermo. De his uolo ut confirmes, quo solliciti sint, ut bonis operibus præsint qui crediderunt deo. Hæc enim sunt honesta & utilia hominibus. Stultas autē quæstiones, & genealogias, & cōtentiones, ac pugnas legales omitte. sunt enim inutiles & superuacaneæ. Sectarū autorē hominem post unam & alteram admonitionem fuge, sciens, qd' euersus sit, qui eiusmodi est, & peccet per se damnatus. Cum autem misero Arteman ad te, aut Tychicum, da operam, ut uenias ad me Nicopolim, nam illic decreui hybernare. Zenam legisperitū & Apollo studiose deducito, ne quid illis desit. Discant autē & nostri, bonis operibus præesse, ad necessarios usus, ut non sint infrugiferi. Salutant te, qui mecum sunt omnes. Saluta eos, qui diligunt nos in fide. Gratia cum omnibus uobis. Amen.

Scripta ex Nicopoli Macedoniæ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΦΙΛΗΜΟΝΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

Αὐτὴν ἐπιστέλλει ἀπὸ ῥώμης, ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. ὀνήσιμος ὁ οἰκέτης φιλήμονος ἔφυγε, καὶ ἀπελθὼν πρὸς τὸν ἀπόστολον, κατηχήθη παρ' αὐτοῦ, καὶ γέγονεν αὐτῷ χρήσιμος εἰς διακονίαν. περὶ τούτου τοίνυν γράφει φιλήμονι, παρατιθέμενος αὐτῷ τὸν ὀνήσιμον, ἵνα προσέχῃ αὐτῷ γνησίως, καὶ μηκέτι ἔχῃ αὐτὸν ὡς δοῦλον, ἀλλ' ὡς ἀδελφόν. προετρέψατο δὲ αὐτὸν καὶ ξενίαν αὐτῷ ἑτοιμάσαι, ἵνα ἐὰν ἔλθῃ, εὕρῃ ποῦ μείνῃ. καὶ οὕτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

In epistolam

IN EPISTOLAM AD PHILEMONEM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

GRæci tradunt, hunc Philemonẽ genere Phrygem fuisse: quam nationem intractabilem ac seruilem esse, uel Græco prouerbio iactatũ est: Phryx plagis emendatur. Quem tamẽ Paulus ob pietatẽ & officia in sanctos, inter præcipuos habuit amicos. Huius seruus Onesim⁹ Rhomam profugerat nõ sine furto, quod ferè serui solent. Illic audito Paulo, qui tum in uinculis erat, euangelicam doctrinã amplexus est, ac Paulo seruiuit in carcere. Verum ne quid herus ob serui fugam animo cruciaret, remittit eum: sed miro studio miraq; ciuilitate seruum & fugitiuum & compilatorem domino reconcilians, se interim sponsorem offerens, dependsurus, si quid ille suppilasset in fuga. Scribit enim è uinculis per dictum Onesimum, quem & filium uocat. FINIS.

ΠΡΟΣ ΦΙΛΗΜΟΝΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ.

ΠΑΥΛΟΣ δέσμιος χριστοῦ ἰησοῦ καὶ τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς φιλήμονι τῷ ἀγαπητῷ καὶ συνεργῷ ἡμῶν, καὶ ἀπφίᾳ τῇ ἀγαπητῇ, καὶ ἀρχίππῳ τῷ συστρατιώτῃ ἡμῶν, καὶ τῇ κατ' οἶκόν σου ἐκκλησίᾳ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου, πάντοτε μνείαν σου ποιούμενος ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου, ἀκούων σου τὴν ἀγάπην καὶ τὴν πίστιν, ἣν ἔχεις πρὸς τὸν κύριον ἰησοῦν, καὶ εἰς πάντας τοὺς ἁγίους, ὅπως ἡ κοινωνία τῆς πίστεώς σου ἐνεργὴς γένηται ἐν ἐπιγνώσει παντὸς ἀγαθοῦ, τοῦ ἐν ὑμῖν εἰς χριστὸν ἰησοῦν. χάριν γὰρ ἔχομεν πολλὴν καὶ παράκλησιν ἐπὶ τῇ ἀγάπῃ σου, ὅτι τὰ σπλάγχνα τῶν ἁγίων ἀναπέπαυται διὰ σοῦ ἀδελφέ. διὸ πολλὴν

AD PHILEMONEM EPISTOLA PAVLI.

PAulus uinctus Christi Iesu & Timotheus frater, Philemoni dilecto & collegæ nostro, & Apphiæ dilectæ, & Archippo commilitoni nostro, & quæ domi tuæ est, congregationi. Gratia uobis & pax à deo patre nostro, & domino Iesu Christo. Gratias ago deo meo, semper mentionem tui faciens in precibus meis, cum audiam tuam charitatẽ ac fidem, quam habes erga dominum Iesum, & erga omnes sanctos, ut communicatio fidei tuæ efficax fiat in agnitione omnis boni, quod est in uobis erga Christum Iesum. Gaudium enim habemus multum, & consolationem in dilectione tua, quod uiscera sanctorum refocillata sunt per te frater. Quapropter quamuis mul-

R tam

πολλὰ ἐν Χριστῷ παῤῥησίαν ἔχων ἐπιτάσσειν σοι τὸ ἀνῆκον, διὰ τὴν ἀγάπην μᾶλλον παρακαλῶ, τοιοῦτος ὤν, ὡς Παῦλος πρεσβύτης, νυνὶ δὲ καὶ δέσμιος Ἰησοῦ Χριστοῦ. παρακαλῶ σε περὶ τοῦ ἐμοῦ τέκνου, ὃν ἐγέννησά ἐν τοῖς δεσμοῖς μου, Ὀνήσιμον, τόν ποτέ σοι ἄχρηστον, νυνὶ δὲ σοὶ καὶ ἐμοὶ εὔχρηστον, ὃν ἀνέπεμψα. σὺ δὲ αὐτόν, τοῦτ' ἔστι, τὰ ἐμὰ σπλάγχνα προσλαβοῦ, ὃν ἐγὼ ἐβουλόμην πρὸς ἐμαυτὸν κατέχειν, ἵνα ὑπέρ σου μοι διακονῇ ἐν τοῖς δεσμοῖς τοῦ εὐαγγελίου, χωρὶς δὲ τῆς σῆς γνώμης οὐδὲν ἠθέλησα ποιῆσαι, ἵνα μὴ ὡς κατὰ ἀνάγκην τὸ ἀγαθόν σου ᾖ, ἀλλὰ κατὰ ἑκούσιον. τάχα γὰρ διὰ τοῦτο ἐχωρίσθη πρὸς ὥραν, ἵνα αἰώνιον αὐτὸν ἀπέχῃς, οὐκέτι ὡς δοῦλον, ἀλλ' ὑπὲρ δοῦλον, ἀδελφὸν ἀγαπητόν, μάλιστα ἐμοί, πόσῳ δὲ μᾶλλον σοὶ καὶ ἐν σαρκὶ, καὶ ἐν κυρίῳ; εἰ οὖν ἐμὲ ἔχεις κοινωνόν, προσλαβοῦ αὐτὸν ὡς ἐμέ. εἰ δέ τι ἠδίκησέ σε, ἢ ὀφείλει, τοῦτο ἐμοὶ ἐλλόγει. ἐγὼ Παῦλος ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρί. ἐγὼ ἀποτίσω. ἵνα μὴ λέγω σοι, ὅτι καὶ σεαυτόν μοι προσοφείλεις. ναί ἀδελφέ. ἐγώ σου ὀναίμην ἐν κυρίῳ. ἀνάπαυσόν μου τὰ σπλάγχνα ἐν κυρίῳ. πεποιθὼς τῇ ὑπακοῇ σου ἔγραψά σοι. εἰδὼς, ὅτι καὶ ὑπὲρ ὃ λέγω, ποιήσεις. ἅμα δὲ καὶ ἑτοίμαζέ μοι ξενίαν. ἐλπίζω γὰρ, ὅτι διὰ τῶν προσευχῶν ὑμῶν χαρισθήσομαι ὑμῖν. Ἀσπάζονταί σε Ἐπαφρᾶς ὁ συναιχμάλωτός μου ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, Μᾶρκος, Ἀρίσταρχος, Δημᾶς, Λουκᾶς, οἱ συνεργοί μου. Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν. Ἀμήν.

tam in Christo fiduciam habeam iniungendi tibi, id quod officij tui erat, tamen propter charitatē potius rogo, cum talis sim, nempe Paulus senex, nunc autē etiā uinctus Iesu Christi. Rogo autē p filio meo, quē genui in uinculis meis, Onesimo, quondā tibi inutili, nunc uero tibi & mihi perutili, quē remisi. Tu autē eum, hoc est, uiscera mea suscipe, quem ego cupiebam apud me retinere, ut p te ministraret mihi in uinculis euāgelij, sed absq; tua sentētia nihil uolui facere, ne uelut ex necessitate bonū tuum esset, sed sponta neum. Nam ꝓpterea forsitan secessit ad tempus, ut æternū eum reciperes, nō iam ut seruū, sed supra seruum, nempe fratrē dilectū, maxime mihi, quanto autē magis tibi, & in carne, & in dño? Si igitē me habes cōsortē, suscipe illū tanq; me. Q; si quid læsit te, aut debet, hoc mihi imputato. Ego Paulus scripsi mea manu. Ego depēdam. ut ne dicam, qd' etiā teipsum mihi insuper debes. Etiam frater. Ego te fruar in dño. Refocilla mea uiscera in domino. Confisus de obedientia tua scripsi tibi. sciens, qd' etiā ultra q̄ dico, facturus sis. Simul autē etiā præpara mihi hospitium. Spero em̄, qd' auxilio precum uestrarū donabor uobis. Salutant te Epaphras cōcaptiuus meus in Christo Iesu, Marcus, Aristarchus, Demas, Lucas, adiutores mei. Gratia domini nostri Iesu Christi sit cū spiritu uestro. Amen.

Ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης διὰ Ὀνησίμου διακόνου.

Missa fuit è Rhoma per Onesimum seruum.

Ὑπόθεσις

ΠΡΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΕΒΡΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΤΑΥΤΗΝ ἐπισέλλει ἀπὸ Ἰταλίας, ἡ δὲ πρόφασις ἡ ἐπιστολῆς αὕτη, ἐπειδή οἱ Ἰουδαῖοι ζηλωταὶ ὄντες τοῦ νόμου καὶ ταῖς σκιαῖς, διὰ τοῦτο ὁ ἀπόστολος παῦλος διδάσκαλος ἐθνῶν γενόμενος, καὶ εἰς τὰ ἔθνη ἀποσταλείς, κηρύττει τὸ εὐαγγέλιον. γράψας πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν, γράφει λοιπὸν καὶ τοῖς ἐκ περιτομῆς πιστεύσασιν Ἑβραίοις ἀποδεικτικὴν ταύτην ἐπιστολήν, περὶ τοῦ χριστοῦ παρουσίας, καὶ τοῦ πεπαῦσθαι τὴν σκιὰν τοῦ νόμου. καὶ πρῶτον μὲν ἀποδείκνυσι τοὺς προφήτας ἀπεστάλθαι, ἵνα πρὸ τοῦ σωτῆρος ἀπαγγείλωσι, καὶ μετ' αὐτοὺς αὐτὸς ἔλθῃ, δοῦλος πεῖναι τοὺς προφήτας, καὶ μείωτὰς ἡ αὐτοῦ παρουσίας, αὐτὸν δὲ τὸν χριστὸν υἱὸν εἶναι θεοῦ, διὰ οὗ τὰ πάντα γέγονεν. καὶ ὅτι τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ἔδει ἄνθρωπον γενέσθαι, ἵνα διὰ τοῦ σώματος αὐτοῦ θυσίας καταργήσῃ τὸν θάνατον, οὐ γὰρ διὰ αἵματος μόσχου, ἢ τράγου, ἀλλὰ διὰ ἄιματος χριστοῦ ἔσεσθαι τὴν σωτηρίαν τοῖς ἀνθρώποις. ἀποδείκνυσι δὲ, ὅτι ὁ νόμος οὐδένα ἐτελείωσεν, ἀλλὰ σκιὰν εἶχεν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν. καὶ οὐ κατέπαυσεν ὁ λαός, ἀλλὰ κοινὴ πᾶσιν ἡμῖν ὑπολείπεται ἡ ἡμέρα ἡ καταπαύσεως. πάλιν δὲ ἀποδείκνυσιν, ὅτι ἡ ἱεραρχικὴ λειτουργία μετετέθη ἀπὸ Ααρὼν εἰς τὸν χριστόν, οὗ τύπος ἦν ὁ μελχισεδέκ. οὐκοῦν ἐκ τοῦ λοιπὸν πίστει δεδικαιῶσθαι τοὺς πατέρας σημαίνει, καὶ οὐκ ἐξ ἔργων νόμου. εἶτα πάλιν εἰς τὰ ἤθη προτρεψάμενος αὐτούς, καὶ ἀποδεξάμενος αὐτῶν τὴν διὰ χριστὸν ὑπομονήν, καὶ πείσας τιμᾶν τοὺς πρεσβυτέρους, τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD HEBRAEOS, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

NVlla gens obſtinatioribus animis repugnabat euangelio Chriſti q̄ Iudæorū, qui Paulo etiam peculiariter erant infenſi, quod ſe gentium apoſtolum profiteretur, quas Iudæi ut prophanas & impias abominabantur, quodq̄ legem Moſaicam, quam illi ſacroſanctam habebant, & euangeliꝭ uice per uniuerſum orbem ſpargi cupiebant, antiquare uideret. Adeo ut eſſent inter hos quoq; qui Chriſti doctrinam receperant, qui putarent legis obſeruationē cum euangelio miſcendam. Hieroſolymis igitur qui crediderant, uariꝭs calamitatibus afficiebantur ab iꝭs, qui reſiſtebant euangelio (nam penes hos erat publica autoritas) coniꝭciebantur in uincula, cædebantur, diripiebantur illorū bona. Hos itaq; conſolatur Paulus partim exemplo ueterum ſanctorum, quorū pleriq; ſimilibus, aut grauioribus calamitatibus exerciti ſunt, quo uirtus illorū eſſet exploratior expectatioq;, ac præcipue exemplo Chriſti, partim ſpe præmiꝭ cœleſtis. Deinde declarat, coruſcante iam euangelio Chriſti, ceſſaſſe umbras legis Moſaicæ, multa repetens ex ueteri teſtamento, & ad Chriſtum accommodans. Docet non ex obſeruatione legis, ad tempus datæ & imperfectæ, ſperandam eſſe ſalutē, ſed ex fide, qua ueteres etiam illi probatæ ſanctimoniæ uiri, quorum memoria Iudæis erat ſacroſancta, deo potiſſimū placuiſſent. In fine tradit præcepta quædam ad mores Chriſtianos facientia. FINIS.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΒΡΑΙΟΥΣ.

ΠΟΛΥΜΕΡΩΣ καὶ πολυτρόπως πάλαι ὁ θεὸς λαλήσας τοῖς πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις, ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν υἱῷ, ὃν ἔθηκε κληρονόμον πάντων, δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν. ὃς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης, καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, δι' ἑαυτοῦ καθαρισμὸν ποιησάμενος τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλοσύνης ἐν ὑψηλοῖς, τοσούτῳ κρείττων γενόμενος τῶν ἀγγέλων, ὅσῳ διαφορώτερον παρ' αὐτοὺς κεκληρονόμηκεν ὄνομα. τίνι γὰρ εἶπεν ποτὲ τῶν ἀγγέλων. υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε; καὶ πάλιν. ἐγὼ ἔσομαι αὐτῷ εἰς πατέρα, καὶ αὐτὸς ἔσται μοι εἰς υἱόν. ὅταν δὲ πάλιν εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην, λέγει. καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι θεοῦ. καὶ πρὸς μὲν τοὺς ἀγγέλους λέγει. ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα. πρὸς δὲ τὸν υἱόν, ὁ θρόνος σου ὁ θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, ῥάβδος εὐθύτητος, ἡ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου. ἠγάπησας δικαιοσύνην, καὶ ἐμίσησας ἀνομίαν, διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ θεὸς, ὁ θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου. καὶ σὺ κατ' ἀρχὰς κύριε τὴν γῆν ἐθεμελίωσας

purgatio nostrorum peccatorum etc.

BEATI PAVLI APOSTOLI EPISTOLA AD HEBRAEOS.

DEVS OLIM multiphariã, multisq; modis locut⁹ patribus ꝑ prophetas, extremis dieb⁹ hisce locut⁹ est nobis per filium, quem cõstituit hæredem omnium, per quem etiam sæcula cõdidit. qui cum sit splendor gloriæ, & expressa imago substantiæ illius, agatq; omnia uerbo potentiæ suæ, per semetipsum purgatione facta peccatorum nostrorum, consedit in dextra maiestatis in excelsis, tanto præstantior factus angelis, quanto excellentius præ illis sortitus est nomen. Nam cui dixit unquam angelorum: Filius meus es tu, ego hodie genui te? Ac rursum: Ego ero ei pater, & ille erit mihi filius. Rursum autem cum inducit primogenitum in orbem terrarum, dicit: Et adorent eum omnes angeli dei. Et ad angelos quidem dicit: Qui creat angelos suos spiritus, & ministros suos ignis flammam. Ad filium autẽ: Thronus tuus deus in sæculum sæculi, uirga rectitudinis, uirga regni tui. Dilexisti iusticiam & odisti iniquitatem, propterea unxit te deus, deus tuus, oleo exultationis ultra consortes tuos. Et tu in initio domine terræ fundamenta iecisti,

&

λίωσας, καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σου εἰσὶν οἱ οὐρανοί, αὐτοὶ ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμένεις, καὶ πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσονται, καὶ ὡσεὶ περιβόλαιον ἑλίξεις αὐτούς, καὶ ἀλλαγήσονται. σὺ δὲ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσι. πρὸς τίνα δὲ τῶν ἀγγέλων εἴρηκέ ποτε; κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. οὐχὶ πάντες εἰσὶ λειτουργικὰ πνεύματα, εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα, διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν;

Διὰ τοῦτο δεῖ περισσοτέρως ἡμᾶς προσέχειν τοῖς ἀκουσθεῖσιν, μή ποτε παραῤῥυῶμεν. εἰ γὰρ ὁ δι' ἀγγέλων λαληθεὶς λόγος ἐγένετο βέβαιος, καὶ πᾶσα παράβασις καὶ παρακοὴ ἔλαβεν ἔνδικον μισθαποδοσίαν, πῶς ἡμεῖς ἐκφευξόμεθα, τηλικαύτης ἀμελήσαντες σωτηρίας; ἥτις ἀρχὴν λαβοῦσα λαλεῖσθαι διὰ τοῦ κυρίου, ὑπὸ τῶν ἀκουσάντων εἰς ἡμᾶς ἐβεβαιώθη, συνεπιμαρτυροῦντος τοῦ θεοῦ σημείοις τε καὶ τέρασι, καὶ ποικίλαις δυνάμεσι, καὶ πνεύματος ἁγίου μερισμοῖς, κατὰ τὴν αὐτοῦ θέλησιν. οὐ γὰρ ἀγγέλοις ὑπέταξε τὴν οἰκουμένην τὴν μέλλουσαν περὶ ἧς λαλοῦμεν. διεμαρτύρατο δέ που τις, λέγων, τί ἐστιν ἄνθρωπος ὅτι μιμνήσκει αὐτοῦ; ἢ υἱὸς ἀνθρώπου, ὅτι ἐπισκέπτῃ αὐτόν; ἠλάττωσας αὐτὸν βραχύ τι παρ' ἀγγέλους, δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφάνωσας αὐτόν, καὶ κατέστησας αὐτὸν ἐπὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου. πάντα ὑπέταξας ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ. ἐν γὰρ τῷ ὑποτάξαι αὐτῷ τὰ πάντα, οὐδὲν ἀφῆκεν αὐτῷ ἀνυπότακτον. νῦν δὲ οὔπω ὁρῶμεν αὐτῷ τὰ πάντα ὑποτεταγμένα, τὸν δὲ βραχύ τι παρ' ἀγγέλους ἠλαττωμένον βλέπομεν Ἰησοῦν διὰ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου, δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφανωμένον, ὅπως χάριτι θεοῦ ὑπὲρ παντὸς γεύσηται θανάτου. ἔπρεπε γὰρ αὐτῷ, δι' ὃν

& opera manuum tuarum ſunt cœli, ipſi peribunt, tu autem permanes, & omnes ut veſtimentũ veteraſcent, ac velut amictum circumuolues eos, & mutabuntur. tu autem idem es, & anni tui non deficient. Ad quem autem angelorum dixit unquám? Sede à dextris meis, donec poſuero inimicos tuos, ſcabellum pedum tuorum. Nonne omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus, qui in miniſterium emittuntur propter eos, qui hæredes erunt ſalutis? Propterea oportet nos uehementius attendere, iis quæ dicta ſunt 11
nobis, ne quando perfluamus. Etenim ſi is, qui per angelos dictus fuerat ſermo, fuit firmus, & omnis tranſgreſſio & inobedientia iuſtam præmij repenſationem accepit, quomodo nos effugiemus, ſi tantam neglexerimus ſalutẽ, quæ cum primum enarrari cœperit per ipſum dominum, ab iis qui audierant, in nos confirmata fuit, atteſtante deo, & ſignis, & prodigiis ſimul, uariisque uirtutibus, & ſpiritus ſancti diſtributionibus, iuxta ipſius uoluntatẽ. Non emm angelis ſubiecit orbem terræ futurum, de q̃ loquimur. Teſtatus eſt autẽ alicubi quidam, dicẽs: Quid eſt homo, q̃d memor es eius, aut filius hominis, q̃d inuiſis illum? Feciſti eum paululo inferiorẽ angelis, gloria & honore coronaſti eum, & cõſtituiſti eum ſuper opera manuũ tuarũ. Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius. In hoc emm, q̃d ei ſubiecit omnia, nihil omiſit illi nõ ſubiectum. At nondum uidemus illi omnia eſſe ſubiecta. Eum uero qui puſillum quiddam diminutus fuerat infra angelos, cernimus Ieſum, propter cruciatum mortis, gloria & honore coronatum, ut per gratiam dei pro omni guſtaret mortem. Decebat enim eum,

δι' ὃν τὰ πάντα, καὶ δι' οὗ τὰ πάντα, πολλοὺς υἱοὺς εἰς δόξαν ἀγαγόντα, τὸν ἀρχηγὸν τῆς σωτηρίας αὐτῶν, διὰ παθημάτων τελειῶσαι. ὅτε γὰρ ἁγιάζων καὶ οἱ ἁγιαζόμενοι ἐξ ἑνὸς πάντες. δι' ἣν αἰτίαν οὐκ ἐπαισχύνεται ἀδελφοὺς αὐτοὺς καλεῖν, λέγων. ἀπαγγελῶ τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἐν μέσῳ ἐκκλησίας ὑμνήσω σε. καὶ πάλιν. ἐγὼ ἔσομαι πεποιθὼς ἐπ' αὐτῷ. καὶ πάλιν. ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδία, ἃ μοι ἔδωκεν ὁ θεός. ἐπεὶ οὖν τὰ παιδία κεκοινώνηκε σαρκὸς καὶ αἵματος, καὶ αὐτὸς παραπλησίως μετέσχε τῶν αὐτῶν, ἵνα διὰ τοῦ θανάτου καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τουτέστι τὸν διάβολον, καὶ ἀπαλλάξῃ τούτους ὅσοι φόβῳ θανάτου διὰ παντὸς τοῦ ζῆν ἔνοχοι ἦσαν δουλείας. οὐ γὰρ δήπου ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται, ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραὰμ ἐπιλαμβάνεται. ὅθεν ὤφειλε κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῆναι, ἵνα ἐλεήμων γένηται καὶ πιστὸς ἀρχιερεὺς τὰ πρὸς τὸν θεόν, εἰς τὸ ἱλάσκεσθαι τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ. ἐν ᾧ γὰρ πέπονθεν αὐτὸς πειρασθείς, δύναται τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι.

ὅθεν ἀδελφοὶ ἅγιοι, κλήσεως ἐπουρανίου μέτοχοι, κατανοήσατε τὸν ἀπόστολον καὶ ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν Ἰησοῦν, πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν, ὡς καὶ Μωϋσῆς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. πλείονος γὰρ δόξης οὗτος παρὰ Μωϋσῆν ἠξίωται, καθ' ὅσον πλείονα τιμὴν ἔχει τοῦ οἴκου ὁ κατασκευάσας αὐτόν. πᾶς γὰρ οἶκος κατασκευάζεται ὑπό τινος. ὁ δὲ τὰ πάντα κατασκευάσας, θεός. καὶ Μωϋσῆς μὲν πιστὸς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ὡς θεράπων, εἰς μαρτύριον τῶν λαλησομένων. Χριστὸς δὲ ὡς υἱὸς ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ, οὗ οἶκός ἐσμεν ἡμεῖς, ἐάν περ τὴν παῤῥησίαν, καὶ τὸ καύχημα τῆς ἐλπίδος

propter quem ſunt omnia, & per quem ſunt omnia, ut multis filijs in gloriã adductis, principem ſalutis illorum per afflictiones perfectum redderet. quandoquidem & qui ſanctificat, & qui ſanctificantur, ex uno ſunt omnes. Quã ob cauſam non erubeſcit fratres illos uocare, dicens: Annunciabo nomen tuum fratribus meis, in medio eccleſiæ laudabo te. Et rurſum: Ego ero fidens in illo. Et iterum: Ecce ego & pueri, quos mihi dedit deus. Poſteaq; igitur pueri cõmerciũ habent cũ carne & ſanguine, & ipſe ſimiliter particeps factus eſt eorundem, ut per mortẽ aboleret eum qui mortis habebat imperiũ, hoc eſt, diabolũ, & liberos redderet eos, quicunq; metu mortis per omnem uitam obnoxij erant ſeruituti. Non eñ uidelicet angelos aſſumit, ſed ſemen Abrahæ aſſumit. Vnde debuit p oñia fratribus ſimilis reddi, ut miſericors eſſet & fidelis põtifex, in his quæ apud deum forent agenda, ad expiandũ peccata populi. Nam ex hoc qđ ipſi cõtigit tentatũ eſſe, poteſt & ijs qui tentant̃ ſuccurrere.

Vnde fratres ſancti, uocationis cœleſtis participes, conſyderate apoſtolum & pontificẽ confeſſionis noſtræ Chriſtum Ieſum, qđ fidelis ſit ei qui ipſum conſtituit, quẽadmodũ & Moyſes in tota domo ipſius. Tanto namq; maiore gloria, q̃ Moſes, hic dignus eſt habitus, quãto maiorem habet honorẽ is qui cõſtruxit domũ, q̃ ipſa domus. Oñis eñ domus conſtruit̃ ab aliquo. Porrò qui condidit omnia, deus eſt. Et Moyſes quidẽ fidelis fuit in tota domo illius, ueluti miniſter, in teſtimonium eorum, quæ poſt dicenda erant. At Chriſtus tanq̃ filius adminiſtrauit domum ipſius, cuius domus ſumus nos, ſi fiduciam, & gloriationem

III

ſpei,

πίδ☉, μέχρι τέλους βεβαίαν καταχῶμεν. διὸ καθὼς λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ, κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πειρασμοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὗ ἐπείρασάν με οἱ πατέρες ὑμῶν, ἐδοκίμασάν με, καὶ εἶδον τὰ ἔργα μου τεσσαράκοντα ἔτη. διὸ προσώχθισα τῇ γενεᾷ ἐκείνῃ, καὶ εἶπον, ἀεὶ πλανῶνται τῇ καρδίᾳ, αὐτοὶ δὲ οὐκ ἔγνωσαν τὰς ὁδούς μου, ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου, εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου. βλέπετε ἀδελφοί, μή ποτε ἔσται ἔν τινι ὑμῶν καρδία πονηρὰ ἀπιστίας, ἐν τῷ ἀποστῆναι ἀπὸ θεοῦ ζῶντος, ἀλλὰ παρακαλεῖτε ἑαυτοὺς καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἄχρις οὗ τὸ σήμερον καλεῖται, ἵνα μὴ σκληρυνθῇ τις ἐξ ὑμῶν ἀπάτῃ τῆς ἁμαρτίας. μέτοχοι γὰρ γεγόναμεν τοῦ χριστοῦ, ἐάν περ τὴν ἀρχὴν τῆς ὑποστάσεως, μέχρι τέλους βεβαίαν καταχῶμεν, ἐν τῷ λέγεσθαι, σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ. τινὲς γὰρ ἀκούσαντες παρεπίκραναν, ἀλλ' οὐ πάντες οἱ ἐξελθόντες ἐξ αἰγύπτου διὰ μωσέως. τίσι δὲ προσώχθισε τεσσαράκοντα ἔτη; οὐχὶ τοῖς ἁμαρτήσασιν, ὧν τὰ κῶλα ἔπεσεν ἐν τῇ ἐρήμῳ; τίσι δὲ ὤμοσε, μὴ εἰσελεύσεσθαι εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς ἀπειθήσασι; καὶ βλέπομεν, ὅτι οὐκ ἠδυνήθησαν εἰσελθεῖν δι' ἀπιστίαν.

φοβηθῶμεν οὖν, μήποτε καταλειπομένης ἐπαγγελίας εἰσελθεῖν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, δοκῇ τις ἐξ ὑμῶν ὑστερηκέναι. καὶ γάρ ἐσμεν εὐηγγελισμένοι, καθάπερ κἀκεῖνοι. ἀλλ' οὐκ ὠφέλησεν ὁ λόγος ἐκείνους, μὴ συγκεκραμένους τῇ πίστει τοῖς ἀκούσασιν. εἰσερχόμεθα γὰρ εἰς τὴν κατάπαυσιν οἱ πιστεύσαντες, καθὼς εἴρηκεν, ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου, εἰ εἰσελεύ-

spei, ad finem usq; firmam tenuerimus: Quapropter sicut dicit spiritus ille sanctus: Hodie si uocem eius audieritis, nè obduretis corda uestra, sicut in exacerbatione, in die tentationis in deserto, ubi tentauerunt me patres uestri, probauerunt me, & uiderunt opera mea quadraginta annis. Quapropter infensus eram generationi illi, & dicebam: Semper errant corde. ipsi uero non cognouerunt uias meas, sicut iurauí in ira mea, si ingressuri sunt in requiem meam: Videte fratres, ne quando sit in ullo uestrum cor prauum, obnoxium incredulitati, ut desciscat à deo uiuēte, sed exhortemini uos inuicem quotidie, quoad appellatur dies hodiernus, ne quis ex uobis indurēt seductione peccati. Christi participes facti sumus, si sanè initiū substantiæ, usq; ad finem firmum tenuerimus: In hoc quod dicitur: hodie si uocem eius audieritis, nè obduretis corda uestra, sicut in exacerbatione. Nam quidam cum audissent, exacerbauerunt: At non omnes qui profecti fuerant ex Aegypto per Mosen. Quibus autē infensus fuit quadraginta annis? Nonne ijs qui peccauerant? quorum membra cōciderūt in deserto? Quibus autem iurauit, nō ingressuros in requiem suam? nisi ijs, qui nō obedierant. Et uidemus, quod nō potuerint ingredi propter incredulitatem. Metuamus IIII igitur, nequando derelicta promissione introeundi in requiem eius, uideatur aliquis ex uobis fuisse frustratus. Etenim nobis annunciatum est, quemadmodum & illis. At non profuit illis audisse sermonē, quod is non esset cum fide coniunctus, ijs qui audierant. Introimus em in requiem, nos qui credidimus, quemadmodum dixit: Sicut iurauí in ira mea,

εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου, καί τοι τῶν ἔργων ἀπὸ καταβολῆς κόσμου γενηθέντων. εἴρηκε γάρ που περὶ τῆς ἑβδόμης οὕτως. καὶ κατέπαυσεν ὁ θεὸς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ. καὶ ἐν τούτῳ πάλιν. εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου. ἐπεὶ οὖν ἀπολείπεταί τινας εἰσελθεῖν εἰς αὐτὴν, καὶ οἱ πρότερον εὐαγγελισθέντες, οὐκ εἰσῆλθον δι' ἀπείθειαν, πάλιν τινὰ ὁρίζει ἡμέραν σήμερον ἐν Δαβὶδ λέγων, μετὰ τοσοῦτον χρόνον καθὼς εἴρηται. σήμερον ἐὰν φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν. εἰ γὰρ αὐτοὺς Ἰησοῦς κατέπαυσεν, οὐκ ἂν περὶ ἄλλης ἐλάλει μετὰ ταῦτα ἡμέρας. ἄρα ἀπολείπεται σαββατισμὸς τῷ λαῷ τοῦ θεοῦ. ὁ γὰρ εἰσελθὼν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς κατέπαυσεν ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ. ὥσπερ ἀπὸ τῶν ἰδίων ὁ θεός. σπουδάσωμεν οὖν εἰσελθεῖν εἰς ἐκείνην τὴν κατάπαυσιν, ἵνα μὴ ἐν τῷ αὐτῷ τις ὑποδείγματι πέσῃ τῆς ἀπειθείας. ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ, καὶ ἐνεργὴς καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον, καὶ διϊκνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς τε καὶ πνεύματος, ἁρμῶν τε καὶ μυελῶν καὶ κριτικὸς ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας, καὶ οὐκ ἔστι κτίσις ἀφανὴς ἐνώπιον αὐτοῦ. πάντα δὲ γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ λόγος. ἔχοντες οὖν ἀρχιερέα μέγαν διεληλυθότα τοὺς οὐρανοὺς Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, κρατῶμεν τῆς ὁμολογίας. οὐ γὰρ ἔχομεν ἀρχιερέα μὴ δυνάμενον συμπαθῆσαι ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν, πεπειρασμένον δὲ κατὰ πάντα, καθ' ὁμοιότητα χωρὶς ἁμαρτίας. προσερχώμεθα οὖν μετὰ παῤῥησίας τῷ θρόνῳ τῆς χάριτος, ἵνα λάβωμεν ἔλεον καὶ χάριν εὕρωμεν εἰς εὔκαιρον βοήθειαν.

πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς ἐξ ἀνθρώπων λαμβανόμενος ὑπὲρ ἀνθρώπων καθίσταται τὰ πρὸς

si ingressuri sint in requiem meam, licet operib⁹ à iactis fundamẽtis mundi perfectis. Dixit eñ quodam in loco de septimo die sic: Et requieuit deus die septimo ab omnibus operibus suis. Et in hoc rursum: Si introibunt in requiẽ meam. Posteaq̃ igitur illud reliquũ est, aliquos introire in eam, & quibus prius annunciatum fuit, nõ introierunt propter incredulitatem, rursum quendam præfinit diem, hodie, in Dauid dicens, post tantũ temporis, quẽadmodũ dictum est: Hodie si uocem eius audieritis, ne obduretis corda uestra. Nam si eis Iesus requiẽ præstitisset, nequaq̃ de alio posthac die locutus fuisset. Itaq̃ relinquitur sabbatismus populo dei. Nam qui ingressus est in requiem illius, & ipse requieuit ab operib⁹ suis, quẽadmodũ à suis deus. Studeam⁹ igit᷑ ingredi in illam requiẽ, ne quis eodẽ concidat incredulitatis exẽplo. Viuus est eñ sermo dei, & efficax, & penetrantior quouis gladio utrinq̃ incidente, ac pertingens usq̃ ad diuisionẽ animæ simul ac spiritus, cõpagumq̃ & medullarũ, & discretor cogitationũ & intentionũ cordis, nec est ulla creatura, quæ nõ manifesta sit in cõspectu illius. Sed oñia nuda, & resupinata oculis eius, ad quem nobis est sermo. Habentes igitur pontificẽ magnum qui penetrauit cœlos, Iesum filiũ dei, teneamus professionem. Non enim habemus pontificẽ, qui non possit affici sensu infirmitatum nostrarum, sed tentatum per omnia, iuxta similitudinem absq̃ peccato. Accedamus igitur cum fiducia ad thronum gratiæ, ut consequamur misericordiam, & gratiam inueniamus ad opportunum auxilium.

Nam omnis põtifex qui ex hominib⁹ assumit᷑, p hoibus constituit᷑, in his quæ

apud

πρὸς τὸν θεόν, ἵνα προσφέρῃ δῶρά τε καὶ θυσίας ὑπὲρ ἁμαρτιῶν, μετριοπαθεῖν δυνάμενος τοῖς ἀγνοοῦσι καὶ πλανωμένοις, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς περίκειται ἀσθένειαν. καὶ διὰ ταύτην ὀφείλει, καθὼς περὶ τοῦ λαοῦ, οὕτως καὶ περὶ ἑαυτοῦ προσφέρειν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν. καὶ οὐχ ἑαυτῷ τις λαμβάνει τὴν τιμὴν, ἀλλὰ καλούμενος ὑπὸ τοῦ θεοῦ, καθάπερ καὶ ὁ Ἀαρών. οὕτως καὶ ὁ Χριστὸς οὐχ ἑαυτὸν ἐδόξασε γενηθῆναι ἀρχιερέα, ἀλλ' ὁ λαλήσας πρὸς αὐτόν. Υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε. καθὼς καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει. σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ. ὃς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, δεήσεις τε καὶ ἱκετηρίας πρὸς τὸν δυνάμενον σῶζειν αὐτὸν ἐκ θανάτου μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρύων προσενέγκας, καὶ εἰσακουσθεὶς ἀπὸ τῆς εὐλαβείας, καίπερ ὢν υἱός, ἔμαθεν ἀφ' ὧν ἔπαθε τὴν ὑπακοήν, καὶ τελειωθεὶς ἐγένετο τοῖς ὑπακούουσιν αὐτῷ πᾶσιν, αἴτιος σωτηρίας αἰωνίου, προσαγορευθεὶς ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἀρχιερεὺς κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ. περὶ οὗ πολὺς ἡμῖν ὁ λόγος καὶ δυσερμήνευτος λέγειν, ἐπεὶ νωθροὶ γεγόνατε ταῖς ἀκοαῖς. καὶ γὰρ ὀφείλοντες εἶναι διὰ τὸν χρόνον, πάλιν χρείαν ἔχετε τοῦ διδάσκειν ὑμᾶς τινα τὰ στοιχεῖα τῆς ἀρχῆς τῶν λογίων τοῦ θεοῦ, καὶ γεγόνατε χρείαν ἔχοντες γάλακτος καὶ οὐ στερεᾶς τροφῆς. πᾶς γὰρ ὁ μετέχων γάλακτος, ἄπειρος λόγου δικαιοσύνης, νήπιος γάρ ἐστι. τελείων δέ ἐστιν ἡ στερεὰ τροφή, τῶν διὰ τὴν ἕξιν τὰ αἰσθητήρια γεγυμνασμένα ἐχόντων πρὸς διάκρισιν καλοῦ τε καὶ κακοῦ. Διὸ ἀφέντες τὸν τῆς ἀρχῆς τοῦ Χριστοῦ λόγον, ἐπὶ τὴν τελειότητα φέρωμεθα, μὴ πάλιν θεμέλιον καταβαλλόμενοι μετανοίας ἀπὸ νεκρῶν ἔργων, καὶ πίστεως ἐπὶ θεόν, βαπτισμῶν, διδαχῆς, ἐπιθέσεώς τε χειρῶν, ἀναστάσεώς τε νεκρῶν, καὶ κρίματος

apud deum agunt, ut offerat donaria & uictimas pro peccatis, qui placabilis esse possit ignorantib⁹ & errantib⁹, qñquidē & ipse circūdatus est infirmitate. Et propter hanc debet, quēadmodū pro populo, ita & pro seipso immolare ꝓ peccatis. Nemo sibiꝑpsi usurpat honorem, sed qui uocatur etiam à deo, quemadmodum & Aaron. Ita & Christus non semetipsum glorificauit, ut fieret pontifex, sed is qui dixerat illi: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Sicut & alibi dicit: Tu es sacerdos in æternū secundum ordinē Melchisedec. Qui in dieb⁹ carnis suæ, cū & precationes & supplicationes apud illū, qui poterat ipsum à morte seruare, cum clamore ualido & lachrymis obtulisset, & exauditus esset ꝓ reuerētia, tametsi filius erat, tamen didicit ex his quæ passus est, obedientiā, ac perfectus redditus, oīb⁹ qui sibi obedierūt, fuit causa salutis æternæ, cognominatus à deo pontifex scd'm ordinationē Melchisedec: de quo nobis multa forent dicenda, eaq; difficilia explicatu, quādoquidem segnes facti estis auribus. Etenim cum debeatis ꝓ temporis ratione doctores esse, rursum opus habetis, ut doceam⁹ uos quæ sint elementa initij eloquiorū dei: factiq; estis ij, quibus lacte sit opus, & nō solido cibo. Nā quisquis lactis est particeps, is rudis est sermonis iusticiæ, infans em̄ est. Porrò ꝓfectorū est solidus cibus, nempe horū, qui ꝓpter assuetudinē, sensus habēt exercitatos ad discretionē boni pariter ac mali. Quapropter omisso, q in Christo rudes inchoat, sermone, ad ꝓfectionē feramur, nō rursum fundamentū iacientes pœnitentiæ ab operibus mortuis, & fidei in deū, baptismatū, doctrinæ, ac manuū impositionis, & resurrectionis mortuorū, & iudicij VI

κρίματος αἰωνίου. καὶ τοῦτο ποιήσομεν, ἐάπερ ἐπιτρέπῃ ὁ θεός. ἀδύνατον γὰρ τοὺς ἅπαξ φωτισθέντας, γευσαμένους τε τῆς δωρεᾶς τῆς ἐπουρανίου, καὶ μετόχους γενηθέντας πνεύματος ἁγίου, καὶ καλὸν γευσαμένους θεοῦ ῥῆμα, δυνάμεις τε μέλλοντος αἰῶνος, καὶ παραπεσόντας, πάλιν ἀνακαινίζειν εἰς μετάνοιαν, ἀνασταυροῦντας ἑαυτοῖς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, καὶ παραδειγματίζοντας. γῆ γὰρ, ἡ πιοῦσα τὸν ἐπ' αὐτῆς πολλάκις ἐρχόμενον ἐπ' αὐτὴν, καὶ τίκτουσα βοτάνην εὔθετον ἐκείνοις, δι' οὓς καὶ γεωργεῖται, μεταλαμβάνει εὐλογίας ἀπὸ τοῦ θεοῦ. ἐκφέρουσα δὲ ἀκάνθας, καὶ τριβόλους, ἀδόκιμος, καὶ κατάρας ἐγγύς, ἧς τὸ τέλος εἰς καῦσιν. πεπείσμεθα δὲ περὶ ὑμῶν ἀγαπητοὶ, τὰ κρείττονα καὶ ἐχόμενα σωτηρίας, εἰ καὶ οὕτως λαλοῦμεν. οὐ γὰρ ἄδικος ὁ θεὸς ἐπιλαθέσθαι τοῦ ἔργου ὑμῶν, καὶ τοῦ κόπου τῆς ἀγάπης, ἧς ἐνεδείξασθε εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, διακονήσαντες τοῖς ἁγίοις, καὶ διακονοῦντες. ἐπιθυμοῦμεν δὲ ἕκαστον ὑμῶν τὴν αὐτὴν ἐνδείκνυσθαι σπουδὴν πρὸς τὴν πληροφορίαν τῆς ἐλπίδος ἄχρι τέλους, ἵνα μὴ νωθροὶ γένησθε, μιμηταὶ δὲ τῶν διὰ πίστεως καὶ μακροθυμίας κληρονομούντων τὰς ἐπαγγελίας. τῷ γὰρ Ἀβραὰμ ἐπαγγειλάμενος ὁ θεὸς, ἐπεὶ κατ' οὐδενὸς εἶχε μείζονος ὀμόσαι, ὤμοσε καθ' ἑαυτοῦ, λέγων, εἰ μὴν εὐλογῶν εὐλογήσω σε, καὶ πληθύνων πληθυνῶ σε. καὶ οὕτως μακροθυμήσας, ἐπέτυχε τῆς ἐπαγγελίας. ἄνθρωποι μὲν γὰρ κατὰ τοῦ μείζονος ὀμνύουσι, καὶ πάσης αὐτοῖς ἀντιλογίας πέρας, εἰς βεβαίωσιν ὁ ὅρκος. ἐν ᾧ περισσότερον βουλόμενος ὁ θεὸς ἐπιδείξαι τοῖς κληρονόμοις τῆς ἐπαγγελίας τὸ ἀμετάθετον τῆς βουλῆς αὐτοῦ, ἐμεσίτευσεν ὅρκῳ, ἵνα διὰ δύο πραγμάτων ἀμεταθέτων, ἐν οἷς ἀδύνατον ψεύσασθαι θεὸν, ἰσχυρὰν παράκλησιν

EPISTOLA

iudicij æterni. Atq; id faciemus, si quidē permiserit deus. Nam fieri nō potest, ut qui semel fuerint illuminati, gustauerintq; donum cœleste, & participes facti fuerint spiritus sancti, gustauerintq; bonum dei uerbū, ac uirtutes futuri sæculi, si prolabant, denuo renouent per pœnitentiam, ab integro crucifigētes sibimetipsis filium dei, & ludibrio exponētes. Siquidem terra, quæ hymbrem sæpius in se uenientem combiberit, & progenuerit herbam accōmodam eis, opera quorū & colitur, recipit bñdictionē à deo. At quæ produxerit spinas & tribolos, reproba est, & maledictioni confinis, cuius exitus huc tendit, ut exuratur. Cæterū persuasimus nobis de uobis dilecti, quæ his sint meliora, & cū salute cōiuncta, tametsi sic loquamur. Non em̄ iniustus est deus, ut obliuiscat operis uestri, & laboris ex charitate susceptī, quam exhibuistis erga nomen illius, qui ministrastis sanctis, & ministratis. Cupim⁹ autem, ut unusquisq; uestrū idem præstet studiū ad plenā spei certitudinē, usq; ad pfectionē, ne sitis imbecilles, sed imitatores eorū, qui per fidē ac patiētiam hæreditatē accipiūt promissionis. Deus em̄ pollicit⁹ Abrahæ, cū nō posset per quenq; maiorē iurare, iurauit per seipsum, dicens: nisi benedicens benedixero tibi, & multiplicans multiplicauero te: atq; ita cum patienter expectasset, consecutus est promissum. Nam homines quidem per eum iurant, qui sit maior, atq; ijsdem omnis controuersiæ finis est, si accedat iurisiurandi confirmatio. Qua in re deus cū eximie uellet hæredibus promissionis ostendere firmitatē consilij sui, interposuit iusiurandum, uti per duas res immutabiles, in quibus fieri non posset, ut mentiretur deus, ualidam

cōsolationem

παράκλησιν ἔχωμεν οἱ καταφυγόντες κρατῆσαι τῆς προκειμένης ἐλπίδος, ἣν ὡς ἄγκυραν ἔχομεν τῆς ψυχῆς, ἀσφαλῆ τε, καὶ βεβαίαν, καὶ εἰσερχομένην εἰς τὸ ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος, ὅπου πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθεν Ἰησοῦς κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ, ἀρχιερεὺς γενόμενος εἰς τὸν αἰῶνα.

οὗτος γὰρ ὁ Μελχισεδὲκ βασιλεὺς Σαλήμ, ἱερεὺς τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου, ὁ συναντήσας Ἀβραὰμ, ὑποστρέφοντι ἀπὸ τῆς κοπῆς τῶν βασιλέων, καὶ εὐλογήσας αὐτὸν, ᾧ καὶ δεκάτην ἀπὸ πάντων ἐμέρισεν Ἀβραάμ, πρῶτον μὲν ἑρμηνευόμενος βασιλεὺς δικαιοσύνης, ἔπειτα δὲ καὶ βασιλεὺς Σαλήμ, ὅ ἐστι, βασιλεὺς εἰρήνης, ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητος, μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μήτε ζωῆς τέλος ἔχων, ἀφωμοιωμένος δὲ τῷ υἱῷ τοῦ θεοῦ, μένει ἱερεὺς εἰς τὸ διηνεκές. Θεωρεῖτε δὲ, πηλίκος οὗτος, ᾧ καὶ δεκάτην Ἀβραὰμ ἔδωκεν ἐκ τῶν ἀκροθινίων ὁ πατριάρχης; καὶ οἱ μὲν ἐκ τῶν υἱῶν Λευὶ τὴν ἱερατείαν λαμβάνοντες, ἐντολὴν ἔχουσι ἀποδεκατοῦν τὸν λαὸν κατὰ τὸν νόμον, τουτέστι, τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν, καίπερ ἐξεληλυθότας ἐκ τῆς ὀσφύος Ἀβραάμ. ὁ δὲ μὴ γενεαλογούμενος ἐξ αὐτῶν, δεδεκάτωκε τὸν Ἀβραάμ, καὶ τὸν ἔχοντα τὰς ἐπαγγελίας εὐλόγηκεν. χωρὶς δὲ πάσης ἀντιλογίας, τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος εὐλογεῖται. Καὶ ὧδε μὲν δεκάτας ἀποθνήσκοντες ἄνθρωποι λαμβάνουσιν· ἐκεῖ δὲ μαρτυρούμενος, ὅτι ζῇ. καὶ ὡς ἔπος εἰπεῖν, διὰ Ἀβραὰμ καὶ Λευὶ, ὁ δεκάτας λαμβάνων δεδεκάτωται· ἔτι γὰρ ἐν τῇ ὀσφύϊ τοῦ πατρὸς ἦν, ὅτε συνηντήκει αὐτῷ ὁ Μελχισεδέκ. εἰ μὲν οὖν τελείωσις διὰ τῆς Λευιτικῆς ἱερωσύνης ἦν, ὁ λαὸς γὰρ ἐπ' αὐτῇ νενομοθέτητο, τίς ἔτι χρεία, κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ ἕτερον ἀνίστασθαι ἱερέα, καὶ οὐ κατὰ τὴν

consolationē haberemus, qui huc confugimus, ut potiamur proposita spe, quam uelut ancoram tenemus animæ, tum tutam, tum firmam, & introëuntem usque ad ea, quæ sunt intra uelum, ubi præcursor pro nobis ingressus est iuxta ordinē Melchisedec, pontifex factus in æternū.

VII Nam hic erat Melchisedec, rex Salem, pontifex dei altissimi, qui occurrit Abrahæ, reuertenti à cæde regum, & benedixit illi, cui & decimas ex oīnibus impertitus est Abraham, qui primum quidem ex interpretatione dicitur rex iustitiæ, deinde uero etiam rex Salem, quod est rex pacis, ignoti patris, ignotæ matris, ignoti generis, nec initium dierum, neq; uitæ finem habens, sed assimilatus filio dei, manet sacerdos in perpetuum. Consyderate uero, quantus hic fuerit, cui etiam decimas dederit Abraham patriarcha de spolijs? Atq; ij quidem, qui quod sint de numero filiorum Leui, sacerdotij functionē sumunt, præceptum habent, ut decimas accipiant à populo iuxta legem, hoc est, à fratribus suis, licet egressis ex lumbis Abrahæ. At is cuius genus non recensetur ex illis, decimas accepit ab Abrahā, & habēti promissiones bñdixit. Porrò nemo negat, quin id qđ minus est, ab eo qđ maius est, bñdictionem accipiat. Atq; hic quidem homines, qui moriunt, decimas accipiūt. Illic autē is de quo testatū est, q uiuat, & ut ita loquar, in Abrahā decimatus est etiā ipse Leui, qui decimas solet accipere. Nam is adhuc in lumbis patris erat, cū occurreret Abrahā Melchisedec. Proinde si cōsummatio p Leuiticū sacerdotiū erat (siqdē per hoc populus legē acceperat) qd præterea fuit opus, aliū exoriri sacerdotē, qui scd'm ordinem Melchisedec, & nō scd'm ordinem

τὴν

τὴν τάξιν ἀαρὼν λέγεσθαι; μετατιθεμένης γὰρ τῆς ἱερωσύνης, ἐξ ἀνάγκης καὶ νόμου μετάθεσις γίνεται. ἐφ' ὃν γὰρ λέγεται ταῦτα, φυλῆς ἑτέρας μετέσχηκεν, ἀφ' ἧς οὐδεὶς προσέσηκε τῷ θυσιαστηρίῳ. πρόδηλον γάρ, ὅτι ἐξ ἰούδα ἀνατέταλκεν ὁ κύριος ἡμῶν, εἰς ἣν φυλὴν οὐδὲν περὶ ἱερωσύνης μωϋσῆς ἐλάλησε. καὶ περισσότερόν ἔτι κατάδηλόν ἐστιν, εἰ κατὰ τὴν ὁμοιότητα μελχισεδὲκ ἀνίσταται ἱερεὺς ἕτερος, ὃς οὐ κατὰ νόμον ἐντολῆς σαρκικῆς γέγονεν, ἀλλὰ κατὰ δύναμιν ζωῆς ἀκαταλύτου. μαρτυρεῖ γάρ, ὅτι σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν μελχισεδέκ. ἀθέτησις μὲν γὰρ γίνεται προαγούσης ἐντολῆς διὰ τὸ αὐτῆς ἀσθενὲς καὶ ἀνωφελές. οὐδὲν γὰρ ἐτελείωσεν ὁ νόμος, ἐπεισαγωγὴ δὲ κρείττονος ἐλπίδος, δι' ἧς ἐγγίζομεν τῷ θεῷ, καθ' ὅσον οὐ χωρὶς ὁρκωμοσίας. οἱ μὲν γὰρ χωρὶς ὁρκωμοσίας εἰσὶν ἱερεῖς γεγονότες, ὁ δὲ μετὰ ὁρκωμοσίας διὰ τοῦ λέγοντος πρὸς αὐτόν. ὤμοσε κύριος, καὶ οὐ μεταμεληθήσεται. σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν μελχισεδέκ. κατὰ τοσοῦτον κρείττονος διαθήκης γέγονεν ἔγγυος ἰησοῦς, καὶ οἱ μὲν πλείονές εἰσι γεγονότες ἱερεῖς, διὰ τὸ θανάτῳ κωλύεσθαι παραμένειν. ὁ δὲ διὰ τὸ μένειν αὐτὸν εἰς τὸν αἰῶνα, ἀπαράβατον ἔχει τὴν ἱερωσύνην, ὅθεν καὶ σώζειν εἰς τὸ παντελὲς δύναται, τοὺς προσερχομένους δι' αὐτοῦ τῷ θεῷ, πάντοτε ζῶν εἰς τὸ ἐντυγχάνειν ὑπὲρ αὐτῶν. τοιοῦτος γὰρ ἡμῖν ἔπρεπεν ἀρχιερεύς, ὅσιος, ἄκακος, ἀμίαντος, κεχωρισμένος ἀπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ ὑψηλότερος τῶν οὐρανῶν γενόμενος, ὃς οὐκ ἔχει καθ' ἡμέραν ἀνάγκην, ὥσπερ οἱ ἀρχιερεῖς, πρότερον ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἁμαρτιῶν θυσίας ἀναφέρειν, ἔπειτα τοῦ λαοῦ. τοῦτο γὰρ ἐποίησεν ἐφάπαξ, ἑαυτὸν ἀνενέγκας. ὁ νόμος γὰρ ἀνθρώπους καθίστησιν ἀρχιερεῖς, ἔχοντας ἀσθένειαν

ordinē Aaron diceret? Q̃nquidē translato ſacerdotio, neceſſe eſt, ut legis quoq; tranſlatio fiat. Nam is de q̃ dicunt hæc, ad aliam tribum pertinet, de qua nullus altari aſtitit. Palam eſt em̃, q̃ è tribu Iuda exortus ſit dñs noſter. At nihil locutus eſt de ſacerdotio Moſes, qđ ad hanc tribum pertineat. Idq; magis etiā liquet. ſi quidem ad ſimilitudinē Melchiſedec exorit̃ ſacerdos alius, qui non iuxta legē mandati carnalis factus ſit, ſed iuxta potētiam uitæ indiſſolubilis. Teſtificat̃ em̃ ad hunc modū: Tu ſacerdos in æternū ſcd'm ordinē Melchiſedec. Abrogat̃ em̃ qđ præceſſit præceptū ꝓpter imbecillitatem, & inutilitatem. Nam nihil ad perfectionē adduxit lex. uerum erat introductio ad ſpem potiorē, per quā appropinquamus deo, atq; hoc potiorem, q̃ non abſq; iureiurando res acta ſit. Nam illi quidē citra iuſiurandum ſacerdotes facti ſunt: hic uero cum iureiurando, per eum qui dixit ad illum: Iurauit dñs & nō pœnitebit eum, tu ſacerdos in æternū ſcd'm ordinationē Melchiſedec. Tanto potioris teſtamēti ſponſor factus eſt Ieſus, & illi quidē plures facti fuerunt ſacerdotes, propterea, qđ per mortem non ſinerent̃ permanere. at hic quod idem maneat in æternū, perpetuum habet ſacerdotium, unde & ſaluos facere ad plenum poteſt, qui per ipſum adeunt deū, ſemp uiuens, ad hoc ut interpellet ꝓ illis. Talis em̃ decebat ut eſſet nobis pōtifex pius, innocēs, impollut9, ſegregat9 à peccatorib9, & ſublimior cœlis factus, cui nō ſit q̃tidie neceſſe, quēadmodū illis pontificib9, prius pro proprijs peccatis uictimas offerre, deinde pro peccatis populi. Nam id fecit ſemel, cū ſemetipſum obtulit. Siquidem lex homines cōſtituit pontifices, habētes infirmitatem.

ἀθένειαν. ὁ λόγος δὲ τῆς ὁρκωμοσίας τῆς μετὰ τὸν νόμον, υἱὸν εἰς τὸν αἰῶνα τετελειωμένον. κεφάλαιον δὲ ἐπὶ τοῖς λεγομένοις, τοιοῦτον ἔχομεν ἀρχιερέα, ὃς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης ἐν τοῖς οὐρανοῖς, τῶν ἁγίων λειτουργὸς, καὶ τῆς σκηνῆς τῆς ἀληθινῆς, ἣν ἔπηξεν ὁ κύριος, καὶ οὐκ ἄνθρωπος. πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς εἰς τὸ προσφέρειν δῶρα καὶ θυσίας καθίσταται, ὅθεν ἀναγκαῖον ἔχειν τι καὶ τοῦτον, ὃ προσενέγκῃ. εἰ μὲν γὰρ ἦν ἐπὶ γῆς, οὐδ' ἂν ἦν ἱερεύς, ὄντων τῶν ἱερέων τῶν προσφερόντων κατὰ τὸν νόμον τὰ δῶρα. οἵτινες ὑποδείγματι καὶ σκιᾷ λατρεύουσι τῶν ἐπουρανίων, καθὼς κεχρημάτισται Μωϋσῆς, μέλλων ἐπιτελεῖν τὴν σκηνήν. ὅρα γάρ φησι, ποιήσῃς πάντα κατὰ τὸν τύπον τὸν δειχθέντα σοι ἐν τῷ ὄρει. νυνὶ δὲ διαφορωτέρας τέτυχε λειτουργίας, ὅσῳ καὶ κρείττονός ἐστι διαθήκης μεσίτης, ἥτις ἐπὶ κρείττοσιν ἐπαγγελίαις νενομοθέτηται. εἰ γὰρ ἡ πρώτη ἐκείνη ἦν ἄμεμπτος, οὐκ ἂν δευτέρας ἐζητεῖτο τόπος. μεμφόμενος γὰρ αὐτοῖς λέγει. ἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται, λέγει κύριος, καὶ συντελέσω ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰσραὴλ, καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰούδα, διαθήκην καινήν, οὐ κατὰ τὴν διαθήκην ἣν ἐποίησα τοῖς πατράσιν αὐτῶν ἐν ἡμέρᾳ ἐπιλαβομένου μου τῆς χειρὸς αὐτῶν, ἐξαγαγεῖν αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ὅτι αὐτοὶ οὐκ ἐνέμειναν ἐν τῇ διαθήκῃ μου, κἀγὼ ἠμέλησα αὐτῶν, λέγει κύριος. ὅτι αὕτη ἡ διαθήκη, ἣν διαθήσομαι τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ μετὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας, λέγει κύριος, διδοὺς νόμους μου εἰς τὴν διάνοιαν αὐτῶν, καὶ ἐπὶ καρδίας αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτούς, καὶ ἔσομαι αὐτῶν εἰς θεὸν, καὶ αὐτοὶ ἔσονταί μοι εἰς λαόν. καὶ οὐ μὴ διδάξωσιν ἕκαστος τὸν πολίτην αὐτοῦ, καὶ ἕκαστος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, λέγων, γνῶθι τὸν κύριον, ὅτι πάντες εἰδήσουσί με ἀπὸ μικροῦ αὐτῶν ἕως μεγάλου αὐτῶν, ὅτι ἵλεως ἔσομαι

ταῖς

infirmitatẽ. Porrò ſermo iuriſiurãdi, qui ſupra legẽ fuit, filium cõſtituit in æternũ cõſummatũ. Cæterũ eorũ quæ dicim⁹ VIII illud eſt caput, q̃ talem habem⁹ põtificẽ, qui conſedit ad dextrã throni maieſtatis in cœlis, ſanctorũ adminiſtrator, ac ueri tabernaculi, qd̃ fixit deus, & non homo. Omis em̃ põtifex ad offerẽdũ donaria & uictimas cõſtituit̃, unde neceſſe eſt, ut hic etiã habeat aliquid, qd̃ offerat. Nam ſi eſſet in terra, ne ſacerdos quidem eſſet, ubi ſunt ſacerdotes q̃ offerunt iuxta legẽ donaria (quæ quidẽ exẽplari & umbræ deſeruiũt cœleſtiũ: quẽadmodũ oraculo reſpõſum eſt Moſi, cũ eſſet abſoluturus tabernaculum, nam uide, inquit, ut facias om̃ia ſcd̃m exẽplar, qd̃ oſtẽſum eſt tibi in monte) nunc uero hoc excellẽtius ſortitus eſt ſacerdotiũ, q̃ præſtantioris eſt teſtamẽti interceſſor, qd̃ in præſtantioribꝰ ꝓmiſſis ſancitũ eſt. Etem̃ ſi prius illud tale fuiſſet, ut nihil in eo poſſet reprehẽdi, haudquaq̃ fuiſſet ſecũdo quæſitꝰ locus. Nam incuſans eos loquit̃ illis: Ecce dies uenient, dicit dñs, & conſummabo ſuper domũ Iſraël, & ſuper domũ Iuda, teſtamentũ nouum, nõ iuxta teſtamentũ qd̃ feci patribꝰ illorũ in die cũ apprehẽderẽ manũ illoꝝ, ut educerẽ eos ex Aegypto, qm̃ ipſi nõ perſtiterũt in teſtamẽto meo, & ego neglectui eos habui, dicit dñs. Nã hoc eſt teſtamentũ, qd̃ diſponã domui Iſraël poſt dies illos, dicit dñs, dans leges meas in mentem illorũ, & in corde illorũ inſcripſi illas, & ero illis deus, & ipſi erunt mihi populus. Et non docebunt quiſq̃ proximum ſuum, & unuſquiſq̃ fratrem ſuum, dicẽtes: Cognoſce dominum, qd̃ omnes cogniturí ſint me, ab eo qui puſillus fuerit inter eos, uſq̃ ad eum qui magnus eſt inter illos, quoniã placatus ero

S ſuper

τῶς ἀδικίας αὐτῶν καὶ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν, καὶ τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν οὐ μὴ μνησθῶ ἔτι. ἐν τῷ λέγειν καινὴν, πεπαλαίωκε τὴν πρώτην. τὸ δὲ παλαιούμενον καὶ γηράσκον, ἐγγὺς ἀφανισμοῦ.

Εἶχε μὲν οὖν καὶ ἡ πρώτη δικαιώματα λατρείας, τό,τε ἅγιον κοσμικόν. σκηνὴ γὰρ κατεσκευάσθη ἡ πρώτη, ἐν ᾗ τε λυχνία, καὶ ἡ τράπεζα, καὶ ἡ πρόθεσις τῶν ἄρτων, ἥτις λέγεται ἅγια. μετὰ δὲ τὸ δεύτερον καταπέτασμα σκηνὴ, ἡ λεγομένη ἅγια ἁγίων, χρυσοῦν ἔχουσα θυμιατήριον, καὶ πάντοθεν περικεκαλυμμένην πάντοθεν χρυσίῳ, ἐν ᾗ στάμνον χρυσῆν ἔχουσα τὸ μάννα, καὶ ἡ ῥάβδος ἀαρὼν ἡ βλαστήσασα, καὶ αἱ πλάκες τῆς διαθήκης. ὑπεράνω δὲ αὐτῆς χερουβὶμ δόξης, κατασκιάζοντα τὸ ἱλαστήριον, περὶ ὧν οὐκ ἔστι νῦν λέγειν κατὰ μέρος. τούτων δὲ οὕτως κατεσκευασμένων, εἰς μὲν τὴν πρώτην σκηνὴν διὰ παντὸς εἰσίασιν οἱ ἱερεῖς, τὰς λατρείας ἐπιτελοῦντες, εἰς δὲ τὴν δευτέραν ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνος ὁ ἀρχιερεύς, οὐ χωρὶς αἵματος, ὃ προσφέρει ὑπὲρ ἑαυτοῦ, καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων. τοῦτο δηλοῦντος τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, μήπω πεφανερῶσθαι τὴν τῶν ἁγίων ὁδὸν, ἔτι τῆς πρώτης σκηνῆς ἐχούσης στάσιν, ἥτις παραβολὴ εἰς τὸν καιρὸν τὸν ἐνεστηκότα, καθ' ὃν δῶρά τε καὶ θυσίαι προσφέρονται, μὴ δυνάμεναι κατὰ συνείδησιν τελειῶσαι τὸν λατρεύοντα, μόνον ἐπὶ βρώμασι καὶ πόμασι, καὶ διαφόροις βαπτισμοῖς, καὶ δικαιώμασι σαρκὸς, μέχρι καιροῦ διορθώσεως ἐπικείμενα. Χριστὸς δὲ παραγενόμενος ἀρχιερεὺς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, διὰ τῆς μείζονος καὶ τελειοτέρας σκηνῆς, οὐ χειροποιήτου, τουτέστιν, οὐ ταύτης τῆς κτίσεως, οὐ δὲ δι' αἵματος τράγων καὶ μόσχων, διὰ δὲ τοῦ ἰδίου αἵματος εἰσῆλθεν ἐφάπαξ εἰς τὰ ἅγια, αἰωνίαν λύτρωσιν εὑρόμενος.

εἰ γὰρ

ſuper iniuſtitijs illorũ, & peccatis eorũ, & iniquitatũ illorũ nõ recordabor amplius. Per hoc q̃d dicit nouũ, antiquauit priuſ. Porrò quod antiquat̃ ac ſeneſcit, in propinquo eſt, ut euaneſcat. Igitur habe- IX
bat quidẽ etiã prius illud, iuſtificationes, cultus, ac ſanctimoniam mũdanam. Siquidẽ tabernaculum factum fuit primũ, in quo erant lucernæ, & menſa, & propoſitio panum, quam uocant, ſancta. Poſt ſecundum autem uelum erat tabernaculum, quod uocatur ſanctum ſanctorum, aureum habens thuribulum, & arcam teſtamẽti, undiq; circumtectam auro, in qua urna aurea habens manna, & uirga Aaron, quæ germinauerat, & tabulæ teſtamenti. Supra hanc autem cherubim gloriæ, obumbrantia propiciatorium. de quibus nõ eſt nunc dicendũ ſingulatim. His autẽ ad hunc ordinatis modum, in prius quidem tabernaculum ſemper ingrediuntur ſacerdotes, qui ſacrorũ ritus peragant: in ſecundum autẽ ſemel quotannis ſolus pontifex, nõ ſine ſanguine, quem offert p̃ ſeipſo, & pro populi ignorantijs: illud ſignificante ſpiritu ſancto, nondum manifeſtatam eſſe ſanctorum uiam, adhuc priore tabernaculo cõſiſtente, quæ erat ſimilitudo p̃ tẽpore tum præſente, in quo dona ſacrificiaq; offerunt̃, quæ nõ poſſint iuxta cõſcientiã perfectũ reddere cultorẽ, in cibis dũtaxat & potionibus, & diuerſis ablutionib9 ac iuſtificationibus carnis, uſq; ad tẽpus correctionis impoſita. At Chriſtus accedens pontifex futurorũ bonorũ, per maius & perfectius tabernaculum, nõ manu factum, hoc eſt, nõ huius ſtructuræ, neq; per ſanguinem hircorum ac uitulorum, ſed per proprium ſanguinẽ ingreſſus eſt ſemel in ſancta, æterna redemptione reperta.

Nam ſi

εἰ γὰρ τὸ αἷμα ταύρων, καὶ τράγων, καὶ σποδὸς δαμάλεως, ῥαντίζουσα τοὺς κεκοινωμένους, ἁγιάζει πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα, πόσῳ μᾶλλον τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ὃς διὰ πνεύματος αἰωνίου ἑαυτὸν προσήνεγκεν ἄμωμον τῷ Θεῷ, καθαριεῖ τὴν συνείδησιν ὑμῶν ἀπὸ νεκρῶν ἔργων, εἰς τὸ λατρεύειν Θεῷ ζῶντι. καὶ διὰ τοῦτο διαθήκης καινῆς μεσίτης ἐστίν, ὅπως θανάτου γενομένου, εἰς ἀπολύτρωσιν τῶν ἐπὶ τῇ πρώτῃ διαθήκῃ παραβάσεων, τὴν ἐπαγγελίαν λάβωσιν οἱ κεκλημένοι, τῆς αἰωνίου κληρονομίας. ὅπου γὰρ διαθήκη, θάνατον ἀνάγκη φέρεσθαι τοῦ διαθεμένου. διαθήκη γὰρ ἐπὶ νεκροῖς βεβαία, ἐπεὶ μή ποτε ἰσχύει, ὅτε ζῇ ὁ διαθέμενος. ὅθεν οὐδὲ ἡ πρώτη, χωρὶς αἵματος ἐγκεκαίνισται. λαληθείσης γὰρ πάσης ἐντολῆς κατὰ νόμον ὑπὸ Μωϋσέως παντὶ τῷ λαῷ, λαβὼν τὸ αἷμα τῶν μόσχων καὶ τράγων, μετὰ ὕδατος καὶ ἐρίου κοκκίνου καὶ ὑσσώπου, αὐτό τε τὸ βιβλίον καὶ πάντα τὸν λαὸν ἐράντισε, λέγων. τοῦτο τὸ αἷμα τῆς διαθήκης, ἧς ἐνετείλατο πρὸς ὑμᾶς ὁ θεός. καὶ τὴν σκηνὴν δὲ καὶ πάντα τὰ σκεύη τῆς λειτουργίας τῷ αἵματι ὁμοίως ἐρράντισε. καὶ σχεδὸν ἐν αἵματι πάντα καθαρίζεται κατὰ τὸν νόμον, καὶ χωρὶς αἱματεκχυσίας οὐ γίνεται ἄφεσις. ἀνάγκη οὖν τὰ μὲν ὑποδείγματα τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, τούτοις καθαρίζεσθαι. αὐτὰ δὲ τὰ ἐπουράνια, κρείττοσι θυσίαις παρὰ ταύτας. οὐ γὰρ εἰς χειροποίητα ἅγια εἰσῆλθεν ὁ Χριστὸς, ἀντίτυπα τῶν ἀληθινῶν, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανόν, νῦν ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ ἡμῶν, οὐδ' ἵνα πολλάκις προσφέρῃ ἑαυτὸν, ὥσπερ ὁ ἀρχιερεὺς εἰσέρχεται εἰς τὰ ἅγια κατ' ἐνιαυτὸν ἐν αἵματι ἀλλοτρίῳ, ἐπεὶ ἔδει αὐτὸν πολλάκις παθεῖν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. νῦν δὲ ἅπαξ ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων, εἰς ἀθέτησιν ἁμαρτίας

Nam si sanguis taurorum & hircorũ, & cinis iuuencæ, aspergens inquinatos, sanctificat ad carnis purificationem, quanto magis sanguis Christi, qui per spiritum æternum seipsum obtulit immaculatum deo, purgabit conscientiam uestram à mortuarijs operibus, ad seruiẽdum deo uiuenti? Et ob id noui testamẽti concilia tor est, ut morte intercedente, ad redemptionem earũ prævaricationũ, quæ fuerant sub priori testamento, ij qui uocati sunt, promissionẽ accipiant æternæ hæreditatis. Siquidẽ ubi testamentũ est, mors intercedat necesse est testatoris. Nam testamentũ in mortuis ratum est. qñquidem nõdũ ualet, cũ uiuit testator. Vnde ne prius quidẽ illud, absq; sanguine dedicatũ fuit. Cum emẽ Moyses omẽ præceptũ iuxta legẽ exposuisset oĩ populo, sumpto sanguine uitulorũ & hircorũ, cũ aqua & lana coccina & hysopo, simul & ipsum librũ & totũ populũ aspersit, dicens: Hic est sanguis testamẽti, qd̃ mandauit uobis deus. Insuper autẽ & tabernaculũ, & omnia uasa ministerij, sanguine cõsimiliter aspergebat. Et omnia ferè secundum legem sanguine purificant̃, & absq; sanguinis effusione, non fit remissio. Itaq; necesse est, ut exẽplaria quidẽ eorũ q̃ sunt in cœlis, hisce reb⁹ purificentur. Cæterũ ipsa cœlestia potioribꝰq; hæ sint, uictimis mundent̃. Nõ emẽ in manu facta sancta ingressus est Christus, exẽplaria uerorũ, sed in ipsum cœlũ, ut appareat nunc in cõspectu dei ꝓ nobis, nõ ut sæpius offerat semetipsum, quẽadmodũ pontifex ingredit̃ in sancta singulis annis per sanguinẽ alienũ. Alioqui oportuisset illum sæpius passum fuisse à condito mundo. Nunc autẽ semel, sub consummationẽ sæculorũ, ad profligationẽ

ἁμαρτίας, διὰ φλ θυσίας ἑαυτῶ πεφανέρωται. καὶ καθ' ὅσον ἀπόκειται τοῖς ἀνθρώποις ἅπαξ ἀποθανεῖν, μετὰ δὲ τοῦτο κρίσις, οὕτως καὶ ὁ χριστὸς ἅπαξ προσενεχθεὶς εἰς τὸ πολλῶν ἀνενεγκεῖν ἁμαρτίας, ἐκ δευτέρου χωρὶς ἁμαρτίας ὀφθήσεται τοῖς αὐτὸν ἀπεκδεχομένοις εἰς σωτηρίαν.

Σκιὰν γὰρ ἔχων ὁ νόμος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, οὐκ αὐτὴν τὴν εἰκόνα τῶν πραγμάτων, κατ' ἐνιαυτὸν ταῖς αὐταῖς θυσίαις ἃς προσφέρουσιν εἰς τὸ διηνεκὲς οὐδέποτε δύναται τοὺς προσερχομένους τελειῶσαι. ἐπεὶ οὐκ ἂν ἐπαύσαντο προσφερόμεναι; διὰ τὸ μηδὲ μίαν ἔχειν ἔτι συνείδησιν ἁμαρτιῶν τοὺς λατρεύοντας, ἅπαξ κεκαθαρμένους. ἀλλ' ἐν αὐταῖς ἀνάμνησις ἁμαρτιῶν κατ' ἐνιαυτόν. ἀδύνατον γὰρ αἷμα ταύρων καὶ τράγων ἀφαιρεῖν ἁμαρτίας. διὸ εἰσερχόμενος εἰς τὸν κόσμον, λέγει. Θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας. σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι, ὁλοκαυτώματα καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ εὐδόκησας, τότε εἶπον, ἰδοὺ ἥκω, ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγραπταί περὶ ἐμοῦ, τοῦ ποιῆσαι ὁ θεός τὸ θέλημά σου. ἀνώτερον λέγων, ὅτι θυσίαν καὶ προσφορὰν, καὶ ὁλοκαυτώματα, καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ ἠθέλησας, οὐδὲ εὐδόκησας, αἵτινες κατὰ τὸν νόμον προσφέρονται, τότε εἰρηκεν, ἰδοὺ ἥκω τοῦ ποιῆσαι ὁ θεός τὸ θέλημά σου, ἀναιρεῖ τὸ πρῶτον, ἵνα τὸ δεύτερον στήσῃ, ἐν ᾧ θελήματι ἡγιασμένοι ἐσμὲν, διὰ τῆς προσφορᾶς τοῦ σώματος τοῦ ιησοῦ χριστοῦ ἐφάπαξ. καὶ πᾶς μὲν ἱερεὺς ἕστηκε καθ' ἡμέραν λειτουργῶν, καὶ τὰς αὐτὰς πολλάκις προσφέρων θυσίας, αἵτινες οὐδέποτε δύνανται περιελεῖν ἁμαρτίας. αὐτὸς δὲ μίαν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν προσενέγκας θυσίαν, εἰς τὸ διηνεκὲς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ, τὸ λοιπὸν ἐκδεχόμενος, ἕως τεθῶσιν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν

αὐτοῦ

peccati, per immolationem ſuiipſius apparuit. Et quatenus illud manet omnes homines, ut ſemel moriantur, poſt hoc autem iudicium, ita & Chriſtus ſemel oblatus, ut multorum peccata tolleret, rurſus abſq; peccato conſpicietur, ijs qui illum expectant in ſalutem.

Nam lex umbram obtinens futurorum bonorum, non ipſam imaginem rerum, his hoſtijs quas ſingulis annis eaſdem continenter offerunt, nunquam poteſt accedentes perfectos reddere. Alioqui nonne deſijſſent offerri? propterea, quod nullam iam habuiſſent conſcientiam peccatorum, qui ſacrificaſſent, ac ſemel purgati eſſent. Atqui in iſtis commemoratio fit peccatorum quotannis: Non enim poteſt ſanguis taurorum & hircorum auferre peccata. Quapropter cum ingreſſurus eſt mundum, dicit: Sacrificium & oblationem noluiſti. Corpus autem aptaſti mihi, holocautomata & pro peccato nō comprobaſti. Tunc dixi: Ecce adſum (in capite libri ſcriptum eſt de me) ut faciam deus uoluntatem tuam. Superius cum dicit, ſacrificium, & oblationem, & holocautomata, & pro peccato noluiſti, neq; comprobaſti, quæ iuxta legem offeruntur, tunc dixit: Ecce adſum, ut faciam deus uoluntatē tuam: tollit prius, ut poſterius ſtatuat: per quā uoluntatem ſanctificati ſumus per oblationē corporis Ieſu Chriſti ſemel peractam. Et omnis quidem ſacerdos aſſiſtit quotidie, ſacra peragens, & eaſdem ſæpius offerens hoſtias, quæ nunquam poſſint auferre peccata. Hic uero, una pro peccatis oblata uictima, perpetuo ſedet ad dexteram dei, id quod ſupereſt expectans, donec reddantur inimici ipſius, ſcabellum pedum eius.

Vnica

αὐτῶ. μιᾷ γὰρ προσφορᾷ τετελείωκεν εἰς
τὸ διηνεκὲς τοὺς ἁγιαζομένους. μαρτυρεῖ
δὲ ἡμῖν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. μετὰ γὰρ
τὸ προειρηκέναι, αὕτη ἡ διαθήκη, ἣν διαθή-
σομαι πρὸς αὐτοὺς, μετὰ τὰς ἡμέρας ἐκεί
νας λέγει κύριος, διδοὺς νόμους μου ἐπὶ
καρδίας αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τῆς διανοίας αὐ-
τῶν ἐπιγράψω αὐτούς, καὶ τῶν ἁμαρτιῶν,
καὶ τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν οὐ μὴ μνησθῶ ἔτι.
ὅπου δὲ ἄφεσις τούτων, οὐκ ἔτι προσφο-
ρὰ περὶ ἁμαρτίας. ἔχοντες οὖν ἀδελφοὶ
παῤῥησίαν εἰς τὴν εἴσοδον τῶν ἁγίων ἐν
τῷ αἵματι Ιησοῦ, ἣν ἐνεκαίνισεν ἡμῖν ὁδὸν
πρόσφατον καὶ ζῶσαν διὰ τοῦ καταπε-
τάσματος, τουτέστι, τῆς σαρκὸς αὐτοῦ. καὶ
ἱερέα μέγαν ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ· προ
σερχώμεθα μετὰ ἀληθινῆς καρδίας ἐν πλη
ροφορίᾳ πίστεως, ἐῤῥαντισμένοι τὰς καρ-
δίας ἀπὸ συνειδήσεως πονηρᾶς, καὶ λελου-
μένοι τὸ σῶμα, ὕδατι καθαρῷ, κατέχω-
μεν τὴν ὁμολογίαν τῆς ἐλπίδος, ἀκλι-
νῆ. πιστὸς γὰρ ὁ ἐπαγγειλάμενος, καὶ κα-
τανοῶμεν ἀλλήλους εἰς παροξυσμὸν ἀγά-
πης, καὶ καλῶν ἔργων, μὴ ἐγκαταλι-
πόντες τὴν ἐπισυναγωγὴν ἑαυτῶν, κα-
θὼς ἔθος τισίν, ἀλλὰ παρακαλοῦντες, καὶ
τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ βλέπετε ἐγγίζου-
σαν τὴν ἡμέραν. ἑκουσίως γὰρ ἁμαρτα-
νόντων ἡμῶν μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν ἐπίγνω-
σιν τῆς ἀληθείας, οὐκ ἔτι περὶ ἁμαρτιῶν
ἀπολείπεται θυσία, φοβερὰ δέ τις ἐκδο-
χὴ κρίσεως, καὶ πυρὸς ζῆλος ἐσθίειν μέλ-
λοντος τοὺς ὑπεναντίους. ἀθετήσας τις
νόμον μωϋσέως, χωρὶς οἰκτιρμῶν ἐπὶ δυ-
σὶν ἢ τρισὶ μάρτυσιν ἀποθνήσκει. πόσῳ δο
κεῖτε χείρονος ἀξιωθήσεται τιμωρίας, ὁ
τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καταπατήσας, καὶ τὸ αἷμα
τῆς διαθήκης κοινὸν ἡγησάμενος, ἐν ᾧ ἡγιά
σθη, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνυβρί-
σας. οἴδαμεν γὰρ τὸν εἰπόντα, ἐμοὶ ἐκδί-
κησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει κύριος. καὶ
πάλιν

Vnica enim oblatione perfectos effecit in perpetuum, eos qui sanctificant. Testificatur autē nobis & ipse spiritus sanctus, nimirū cum prædixerit, hoc est testamentū, quod condam erga illos, post dies illos, dicit dominꝰ, dans leges meas in corde illorū, & in mētibus illorū inscribam eas, & peccatorū atq; iniquitatum illorum non recordabor amplius. Porrò ubi horum est remissio, non est amplius oblatio pro peccato. Cum igitur fratres, habeamus libertatem adeundi in sancta per sanguinē Iesu, ea uia quā dedicauit nobis recentē ac uiuentē, per uelamentū, hoc est, per carnem suam, cúmq; habeamus sacerdotē magnū præfectū domui dei, accedamus cum uero corde, in certitudine fidei, aspersi cordibus, ac depulsa conscientia mala, & abluti corpore, aqua pura, teneamus confessionem spei, non uacillantem (fidelis enim qui promisit) & consyderemus nos inuicem, in hoc, ut prouocemus ad charitatē & bona opera, nō deserentes aggregationem nostri mutuam, sicuti mos est nónullis, sed adhortantes inuicē. idq; hoc magis, quod uidetis appropinquantē diem. Nam si uolentes peccauerimus post acceptā cognitionē ueritatis, non ultra pro peccatis reliqua est hostia, sed formidabilis quædam expectatio iudicij, & ignis uehementia, qui deuoraturus est aduersarios. Qui aspernatus fuerit Moysi legē, absq; misericordia, sub duobus aut tribus testibus moritur. Quanto putatis peioribus afficiet supplicijs, qui filium dei conculcarit, & sanguinem testamēti, ceu rem prophanā habuerit, per quē fuerat sanctificatus, & spiritum gratiæ contumelia affecerit. Nouimus enim eum qui dixit: Meū est ulcisci. ego repēdā, dicit dñs. Et

πάλιν, κύριος κρινεῖ τὸν λαὸν αὐτου. φοβερὸν τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας θεοῦ ζῶντος. Ἀναμιμνήσκεσθε δὲ τὰς πρότερον ἡμέρας, ἐν αἷς φωτισθέντες, πολλὴν ἄθλησιν ὑπεμείνατε παθημάτων. τοῦτο μὲν, ὀνειδισμοῖς τε καὶ θλίψεσι θεατριζόμενοι, τοῦτο δὲ κοινωνοὶ τῶν οὕτως ἀναστρεφομένων γενηθέντες. καὶ γὰρ τοῖς δεσμοῖς μου συνεπαθήσατε, καὶ τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε, γινώσκοντες ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς κρείττονα ὕπαρξιν ἐν οὐρανοῖς καὶ μένουσαν. Μὴ ἀποβάλητε οὖν τὴν παῤῥησίαν ὑμῶν, ἥτις ἔχει μισθαποδοσίαν μεγάλην. ὑπομονῆς γὰρ ἔχετε χρείαν, ἵνα τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ ποιήσαντες, κομίσησθε τὴν ἐπαγγελίαν. ἔτι γὰρ μικρὸν ὅσον ὅσον, ὁ ἐρχόμενος ἥξει, καὶ οὐ χρονίσει. ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται, καὶ ἐὰν ὑποστείληται, οὐκ εὐδοκεῖ ἡ ψυχή μου ἐν αὐτῷ. ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμὲν ὑποστολῆς εἰς ἀπώλειαν, ἀλλὰ πίστεως εἰς περιποίησιν ψυχῆς.

Ἔστι δὲ πίστις, ἐλπιζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων, ἐν ταύτῃ γὰρ ἐμαρτυρήθησαν οἱ πρεσβύτεροι. πίστει νοοῦμεν κατηρτίσθαι τοὺς αἰῶνας ῥήματι θεοῦ, εἰς τὸ μὴ ἐκ φαινομένων τὰ βλεπόμενα γεγονέναι. πίστει πλείονα θυσίαν Ἄβελ παρὰ Κάϊν προσήνεγκε τῷ θεῷ, δι' ἧς ἐμαρτυρήθη εἶναι δίκαιος, μαρτυροῦντος ἐπὶ τοῖς δώροις αὐτου τοῦ θεοῦ, καὶ δι' αὐτῆς ἀποθανὼν ἔτι λαλεῖ. πίστει Ἐνὼχ μετετέθη τοῦ μὴ ἰδεῖν θάνατον, καὶ οὐχ ηὑρίσκετο, διότι μετέθηκεν αὐτὸν ὁ θεός. πρὸ γὰρ τῆς μεταθέσεως αὐτου μεμαρτύρηται εὐηρεστηκέναι τῷ θεῷ. χωρὶς δὲ πίστεως ἀδύνατον εὐαρεστῆσαι. πιστεῦσαι γὰρ δεῖ τὸν προσερχόμενον τῷ θεῷ, ὅτι ἔστι, καὶ τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτὸν μισθαποδότης γίνεται. πίστει χρηματισθεὶς Νῶε περὶ τῶν μηδέπω βλεπομένων, εὐλαβηθεὶς, κατεσκεύασε κιβωτὸν εἰς σωτηρίαν τοῦ οἴκου αὐτου

EPISTOLA

rursum: Dñs iudicabit populũ suũ. Horrẽdũ est incidere in manꝰ dei uiuẽtis. Redeãt aũt uobis i memoriã supiores dies, in qbꝰ illuminati, ingẽs certamẽ sustinuistis afflictionũ, partim qdẽ, dũ & ꝓbris & ꝑssuris affecti, spectaculo fuistis oibꝰ, partim dũ cõsortes ita cõuersantiũ facti estis. Siqdẽ & afflictionũ, q̃ ex uinculis meis cõtigerũt ꝓticipes fuistis, & direptionẽ facultatũ uestrarũ cũ gaudio accepistis, sciẽtes uos habere in uobis, potiorẽ substantiã in cœlis ac manẽtẽ. Ne abieceritis igit᷑ fiduciã uestrã, q̃ magnã habet p̃mij retributionẽ. Nã patiẽtia uobis ẽ opꝰ, ut ubi uoluntatẽ dei peregeritis, reportetis ꝓmissionẽ. Adhuc em̃ perpusillũ tpis, & q uẽturꝰ ẽ ueniet, & nõ tardabit. Iustꝰ aũt ex fide uicturꝰ est. & si se subduxerit, nõ ꝓbabit᷑ aio meo. At nos nõ sumꝰ q subducamꝰ nos i perditionẽ, sed ad fidẽ pertinemꝰ in acqsitionẽ aiæ. Est aũt fides, XI
earũ rerũ q̃ sperant᷑, substãtia, argumẽtũ eorũ, q̃ nõ uident᷑. per hanc em̃ testimonium meruerũt seniores. Per fidẽ intelligimus ꝓfecta fuisse sæcula ꝟbo dei, ut ex his q̃ nõ apparebant, ea q̃ uident᷑, fierẽt. Per fidẽ uberiorẽ hostiam Abel obtulit deo, cui᷒ Cain. per quam testimoniũ meruit, q̃ esset iustus, testimoniũ perhibẽte de donarijs illiꝰ deo, & ꝑ hanc mortuus adhuc loquit᷑. Per fidẽ Enoch fuit translatus, ne uideret mortẽ, nec fuit inuẽtus, propterea quod transtulerat illum deus. priusq᷒ enim transferret᷑, testimonium meruerat, qd᷑ placuisset deo. Atqui sine fide, fieri non potest, ut quis illi placeat. Nam qui accedit ad deum, hunc credere oportet, esse deum, & esse remuneratorẽ quærẽtibus se. Per fidẽ admonitus oraculo Noë, ea quæ nõdum uidebant᷑, ueritus, apparauit arcam ad salutẽ domus

suæ,

αὐτῷ, δι' ἧς κατέκρινε τὸν κόσμον, καὶ τῆς κατὰ πίστιν δικαιοσύνης ἐγένετο κληρονόμος. πίστει καλούμενος Ἀβραὰμ ὑπήκουσεν ἐξελθεῖν εἰς τόπον, ὃν ἤμελλε λαμβάνειν εἰς κληρονομίαν, καὶ ἐξῆλθε, μὴ ἐπισταμένος οὗ ἔρχεται. πίστει παρῴκησεν εἰς γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ὡς ἀλλοτρίαν, ἐν σκηναῖς κατοικήσας μετὰ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ τῶν συγκληρονόμων τῆς ἐπαγγελίας τῆς αὐτῆς. ἐξεδέχετο γὰρ τὴν τοὺς θεμελίους ἔχουσαν πόλιν, ἧς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ θεός. πίστει καὶ αὐτὴ Σάρρα δύναμιν εἰς καταβολὴν σπέρματος ἔλαβε, καὶ παρὰ καιρὸν ἡλικίας ἔτεκεν, ἐπεὶ πιστὸν ἡγήσατο τὸν ἐπαγγειλάμενον. διὸ καὶ ἀφ' ἑνὸς ἐγεννήθησαν, καὶ ταῦτα νενεκρωμένου, καθὼς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ τῷ πλήθει, καὶ ὡσεὶ ἄμμος ἡ παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης ἡ ἀναρίθμητος. κατὰ πίστιν ἀπέθανον οὗτοι πάντες, μὴ λαβόντες τὰς ἐπαγγελίας, ἀλλὰ πόρρωθεν αὐτὰς ἰδόντες καὶ πεισθέντες, καὶ ἀσπασάμενοι καὶ ὁμολογήσαντες, ὅτι ξένοι καὶ παρεπίδημοί εἰσιν ἐπὶ τῆς γῆς. οἱ γὰρ τοιαῦτα λέγοντες, ἐμφανίζουσιν, ὅτι πατρίδα ἐπιζητοῦσι. καὶ εἰ μὲν ἐκείνης ἐμνημόνευον ἀφ' ἧς ἐξῆλθον, εἶχον ἂν καιρὸν ἀνακάμψαι. νῦν δὲ κρείττονος ὀρέγονται, τουτέστιν ἐπουρανίου. διὸ οὐκ ἐπαισχύνεται αὐτοὺς ὁ θεὸς, θεὸς ἐπικαλεῖσθαι αὐτῶν, ἡτοίμασε γὰρ αὐτοῖς πόλιν. πίστει προσενήνοχε Ἀβραὰμ τὸν Ἰσαὰκ πειραζόμενος, καὶ τὸν μονογενῆ προσέφερεν, ὁ τὰς ἐπαγγελίας ἀναδεξάμενος, πρὸς ὃν ἐλαλήθη, ὅτι ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεταί σοι σπέρμα, λογισάμενος, ὅτι καὶ ἐκ νεκρῶν ἐγεῖραι δυνατὸς ὁ θεὸς, ὅθεν αὐτὸν καὶ ἐν παραβολῇ ἐκομίσατο. πίστει περὶ μελλόντων εὐλόγησεν Ἰσαὰκ τὸν Ἰακὼβ καὶ τὸν Ἠσαῦ. πίστει Ἰακὼβ ἀποθνήσκων, ἕκαστον τῶν υἱῶν Ἰωσὴφ εὐλόγησε, καὶ προσεκύνησεν

suæ, per quam arcam cõdemnauit mundum, & eius quæ secundum fidem est, iustitiæ factus est hæres. Per fidem, appellatus Abraham, obedijt, ut exiret in locũ quem accepturus erat in hæreditatem, & exiuit, nescíes quò esset uenturus. Per fidem cõmigrauit in terram promissionis, ueluti peregrinã, cum in tabernaculís habitasset cum Isaac & Iacob, cohæredibus eiusdem promissionis. Expectauerat em̃ habentẽ fundamenta ciuitatẽ, cuius opifex & cõditor est deus. Per fidem & ipsa Sarra uim ad cõcipiendũ ac retinendum semẽ accepit, ac præter ætatis rationẽ peperit, q̃ fidelẽ iudicaret eum qui promiserat. Quapropter & ex uno prognati sunt posteri, eoq̃ iam annis effœto, tanto numero, quãto sunt stellæ cœli, & uelut arena, quæ est iuxta marginẽ maris innumerabilis. Iuxta fidẽ mortui sunt hi om̃es, cum nõ accepissent promissiones, sed procul eas uidissent, & credidissent, salutassentq̃, & cõfessi fuissent, se hospites atq; aduenas esse in terra. Nam hæc qui dicunt, declarant se patriam inquirere. Et si illius quidem memores fuissent, unde fuerant profecti, habebant opportunitatem reuertendi. Nunc autem meliorem expetunt, hoc est, cœlestem. Quapropter non erubescit ipse deus uocari deus illorũ. parauerat enim illis ciuitatem. Per fidem obtulit Abraham Isaac, cum tentaretur, & unigenitum obtulit, in quo promissiones acceperat, ad quẽ dictum fuerat: In Isaac uocabit̃ tibi semen, cum illud secum perpendissset, deum uel à mortuis excitare posse semen, unde illum etiam resurrectionis typo reduxit. Per fidem de futuris benedixit Isaac filio Iacob, & Esau. Per fidem, Iacob moriens, singulis filijs Ioseph benedixit, &

προσεκώνησεν ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆ ῥάβδου αὐτοῦ. πίστει, ἰωσὴφ τελευτῶν, περὶ τῆς ἐξόδου τῶν υἱῶν ἰσραὴλ ἐμνημόνευσε, καὶ περὶ τῶν ὀστέων αὐτοῦ ἐνετείλατο. πίστει, μωϋσῆς γεννηθεὶς, ἐκρύβη τρίμηνον ὑπὸ τῶν πατέρων αὐτοῦ. διότι εἶδον ἀστεῖον τὸ παιδίον, καὶ οὐκ ἐφοβήθησαν τὸ διάταγμα τοῦ βασιλέως. πίστει, μωϋσῆς μέγας γενόμενος, ἠρνήσατο λέγεσθαι υἱὸς θυγατρὸς φαραώ, μᾶλλον ἐλόμενος συγκακουχεῖσθαι τῷ λαῷ τοῦ θεοῦ, ἢ πρόσκαιρον ἔχειν ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν, μείζονα πλοῦτον ἡγησάμενος τῶν τῆς αἰγύπτου θησαυρῶν, τὸν ἐνεδρισμὸν τοῦ χριστοῦ. ἀπέβλεπε γὰρ εἰς τὴν μισθαποδοσίαν. πίστει κατέλιπεν αἴγυπτον, μὴ φοβηθεὶς τὸν θυμὸν τοῦ βασιλέως. τὸν γὰρ ἀόρατον ὡς ὁρῶν ἐκαρτέρησε. πίστει πεποίηκε τὸ πάσχα καὶ τὴν πρόσχυσιν τοῦ αἵματος, ἵνα μὴ ὁ ὀλοθρεύων τὰ πρωτότοκα, θίγῃ αὐτῶν. πίστει δὲ διέβησαν τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν ὡς διὰ ξηρᾶς, ἧς πεῖραν λαβόντες οἱ αἰγύπτιοι, κατεπόθησαν. πίστει τὰ τείχη ἰεριχὼ κατέπεσε, κυκλωθέντα ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας. πίστει ῥαὰβ ἡ πόρνη οὐ συναπώλετο τοῖς ἀπειθήσασι, δεξαμένη τοὺς κατασκόπους μετ' εἰρήνης. καὶ τί ἔτι λέγω; ἐπιλείψει γάρ με διηγουμένου ὁ χρόνος περὶ γεδεών, βαράκ τε, καὶ σαμψὼν, καὶ ἰεφθάε, δαβίδ τε καὶ σαμουὴλ, καὶ τῶν προφητῶν, οἱ διὰ πίστεως κατηγωνίσαντο βασιλείας, εἰργάσαντο δικαιοσύνην, ἐπέτυχον ἐπαγγελιῶν, ἔφραξαν στόματα λεόντων, ἔσβεσαν δύναμιν πυρός, ἔφυγον στόματα μαχαίρας, ἐνεδυναμώθησαν ἀπὸ ἀσθενείας, ἐγενήθησαν ἰσχυροὶ ἐν πολέμῳ, παρεμβολὰς ἔκλιναν ἀλλοτρίων. ἔλαβον γυναῖκες ἐξ ἀναστάσεως τοὺς νεκροὺς αὐτῶν. ἄλλοι δὲ ἐτυμπανίσθησαν, οὐ προσδεξάμενοι τὴν ἀπολύτρωσιν, ἵνα κρείττονος ἀναστάσεως τύχωσιν. ἕτεροι δὲ ἐμπαιγμῶν καὶ μαστίγων πεῖραν

ἔλαβον

adorauit fastigiũ uirgæ illi⁹. Per fidẽ, Ioseph moriens, de egressione filiorũ Israël meminit, deq; ossib⁹ suis mandauit. Per fidem, cũ natus esset Moyses, occultatus est mẽses treis, à parẽtibus suis: ꝓpterea quod uiderent elegantem puellum, nec ueriti sunt edictum regis. Per fidem, Moses iam grandis, renuit uocari filius filiæ Pharaonis, potius eligens simul malis affici cum populo dei, q̃ tẽporarijs peccati commodis frui, maiores arbitratus diuitias, probrũ Christi, q̃ Aegyptiorũ thesauros. Respectum enim habebat remunerationis. Per fidem reliquit Aegyptum, haud ueritus ferociam regis. Perinde enim quasi uidisset eum qui est inuisibilis, ita obdurauit. Per fidem fecit pascha, & effusionẽ sanguinis: ne is qui perimebat primogenita, tangeret ipsos. Per fidẽ trãsierũt rubrũ mare, ueluti per siccam terrã, qd' cũ tentassent Aegyptij, absorpti sunt. Per fidem mœnia Hiericho conciderunt, circũdata ad dies septẽ. Per fidem Raab meretrix nõ perijt unà cum ijs qui nõ obedierant, cũ excepisset hospitio exploratores pacifice. Et quid præterea loquor? Deficiet enim me tempus, cõmemorantẽ de Gedeone, de Barac, & Sampsone, & Hiephthaë, necnon Dauid & Samuele, ac prophetis, qui per fidem expugnauerũt regna, operati sunt iusticiam, assecuti sunt promissiones, occluserunt ora leonum, extinxerunt uim ignis, effugerunt acies gladij, ualidi facti sunt ex imbecillitate, effecti sunt robusti in bello, incursiones auerterunt exterorum. Mulieres acceperũt ex resurrectione mortuos suos. Alij uero distenti sunt, aspernati redemptionem, ut potiorem sortirentur resurrectionem. Alij rursus ludibrijs & flagris explorati sunt,

insuper

ἔλαβον, ἔτι δὲ δεσμῶν καὶ φυλακῆς, ἐλιθάσθησαν, ἐπρίσθησαν, ἐπειράσθησαν, ἐν φόνῳ μαχαίρας ἀπέθανον, περιῆλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι, ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος, ἐν ἐρημίαις πλανώμενοι, καὶ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις, καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς. καὶ οὗτοι πάντες μαρτυρηθέντες διὰ τῆς πίστεως, οὐκ ἐκομίσαντο τὴν ἐπαγγελίαν, τοῦ θεοῦ περὶ ἡμῶν κρεῖττόν τι προβλεψαμένου, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσιν.

Τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς τοσοῦτον ἔχοντες περικείμενον ἡμῖν νέφος μαρτύρων, ὄγκον ἀποθέμενοι πάντα, καὶ τὴν εὐπερίσατον ἁμαρτίαν, δι' ὑπομονῆς τρέχωμεν τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα, ἀφορῶντες εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν, καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν, ὃς ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ χαρᾶς, ὑπέμεινε σταυρὸν, αἰσχύνης καταφρονήσας, ἐν δεξιᾷ τε τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ ἐκάθικεν. ἀναλογίσασθε γὰρ τὸν τοιαύτην ὑπομεμενηκότα ὑπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν εἰς ἑαυτῶν ἀντιλογίαν, ἵνα μὴ κάμητε ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν ἐκλυόμενοι. οὔπω μέχρις αἵματος ἀντικατέστητε, πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀνταγωνιζόμενοι, καὶ ἐκλέλησθε τῆς παρακλήσεως, ἥτις ὑμῖν ὡς υἱοῖς διαλέγεται. υἱέ μου μὴ ὀλιγώρει παιδείας κυρίου, μηδὲ ἐκλύου ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενος. ὃν γὰρ ἀγαπᾷ κύριος, παιδεύει. μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν, ὃν παραδέχεται. εἰ παιδείαν ὑπομένετε, ὡς υἱοῖς ὑμῖν προσφέρεται ὁ θεός. τίς γάρ ἐστιν υἱὸς, ὃν οὐ παιδεύει πατήρ; εἰ δὲ χωρὶς ἐστὲ παιδείας, ἧς μέτοχοι γεγόνασι πάντες, ἄρα νόθοι ἐστὲ καὶ οὐχὶ υἱοί. εἶτα τοὺς μὲν τῆς σαρκὸς ἡμῶν πατέρας εἴχομεν παιδευτὰς καὶ ἐνετρεπόμεθα, οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑποταγησόμεθα τῷ πατρὶ τῶν πνευμάτων, καὶ ζήσομεν; οἱ μὲν γὰρ πρὸς ὀλίγας ἡμέρας, κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς, ἐπαίδευον, ὁ δὲ

insuper & uinculis & carcere, lapidati sunt, dissecti sunt, tentati sunt, occisione gladij occubuerũt, oberrarũt in ouillis & caprinis pellibus, destituti, pressi, afflicti, quibus indignus erat mundus, in desertis errantes, & montibus, ac speluncis, & cauernis terræ. Atque omnes hi testimoniũ promeriti per fidem, non acceperant promissionem, quod deus de nobis melius quiddam prouiderat, ne sine nobis consummarentur.

Proinde nos quoque, cum tanta XII
septi simus nube testium, depositio onere omni, & tenaciter inhærente peccato, per tolerantiam curramus in proposito nobis certamine, respicientes ad fidei ducem, & consummatorem Iesum, qui pro proposito sibi gaudio, pertulit crucem ignominia contempta, & ad dexteram throni dei consedit. Reputate enim quod is talem sustinuerit à peccatoribus aduersus se contradictionem, ne defatigemini, animis defecti. Nondum usque ad sanguinem restitistis, aduersus peccatum repugnantes. & oblitì estis exhortationis, quæ uobis tanquàm filijs loquitur: Fili mi, ne neglexeris correptionem domini, neque deficias cum ab eo argueris. Quem enim diligit dominus, corripit: flagellat autem omnem filium, quem recipit. Si castigationẽ sustinetis, ueluti filijs uobis offert se deus. Quis enim est filius, quem non castigat pater? Quod si alieni estis à castigatione, cuius participes sunt omnes: igitur spurij estis, non filij. Itaque cum carnis nostræ patres habuerimus castigatores, & reueriti simus illos, an non multò magis subijciemur patri spirituum, & uiuemus? Atque illi quidem ad paucos dies, pro arbitratu suo nos erudiebant: hic autem

ὁ δὲ ἐπὶ τὸ συμφέρον εἰς τὸ μεταλαβεῖν ἡμᾶς ἁγιότητος αὐτοῦ. πᾶσα δὲ παιδεία πρὸς μὲν τὸ παρὸν οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ λύπης. ὕστερον δὲ καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσι δικαιοσύνης. διὸ τὰς παρειμένας χεῖρας, καὶ τὰ παραλελυμένα γόνατα ἀνορθώσατε, καὶ τροχιὰς ὀρθὰς ποιήσατε τοῖς ποσὶν ὑμῶν, ἵνα μὴ τὸ χωλὸν ἐκτραπῇ, ἰαθῇ δὲ μᾶλλον. Εἰρήνην διώκετε μετὰ πάντων, καὶ τὸν ἁγιασμόν, οὗ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν κύριον, ἐπισκοποῦντες, μή τις ὑστερῶν ἀπὸ τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ, μή τις ῥίζα πικρίας, ἄνω φύουσα ἐνοχλῇ, καὶ διὰ ταύτης μιανθῶσι πολλοί, μή τις πόρνος ἢ βέβηλος ὡς Ἠσαῦ, ὃς ἀντὶ βρώσεως μιᾶς ἀπέδοτο τὰ πρωτοτόκια αὐτοῦ. ἴστε γάρ, ὅτι καὶ μετέπειτα θέλων κληρονομῆσαι τὴν εὐλογίαν, ἀπεδοκιμάσθη. μετανοίας γὰρ τόπον οὐχ εὗρε, καίπερ μετὰ δακρύων ἐκζητήσας αὐτήν. οὐ γὰρ προσελήλυθατε ψηλαφωμένῳ ὄρει, καὶ κεκαυμένῳ πυρὶ καὶ γνόφῳ, καὶ σκότῳ, καὶ θυέλλῃ, καὶ σάλπιγγος ἤχῳ, καὶ φωνῇ ῥημάτων, ἧς οἱ ἀκούσαντες, παρητήσαντο μὴ προστεθῆναι αὐτοῖς λόγον. οὐκ ἔφερον γὰρ τὸ διαστελλόμενον, κἂν θηρίον θίγῃ τοῦ ὄρους, λιθοβοληθήσεται, ἢ βολίδι κατατοξευθήσεται, καὶ οὕτως φοβερὸν ἦν τὸ φανταζόμενον. Μωσῆς εἶπεν, ἔκφοβός εἰμι καὶ ἔντρομος, ἀλλὰ προσελήλυθατε σιὼν ὄρει, καὶ πόλει θεοῦ ζῶντος, Ἰερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ, καὶ μυρίασιν ἀγγέλων πανηγύρει, καὶ ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων, καὶ κριτῇ θεῷ πάντων, καὶ πνεύμασι δικαίων τετελειωμένων, καὶ διαθήκης νέας μεσίτῃ Ἰησοῦ, καὶ αἵματι ῥαντισμοῦ, κρεῖττονα λαλοῦντι παρὰ τὸν Ἄβελ. βλέπετε μὴ παραιτήσησθε τὸν λαλοῦντα. εἰ γὰρ ἐκεῖνοι οὐκ ἔφυγον, τὸν ἐπὶ γῆς παραιτησάμενοι χρηματίζοντα, πολλῷ μᾶλλον ἡμεῖς, οἱ ἀπ' οὐρανῶν

hic autē ad cōmodū noſtrū in hoc ut im partiat nobis ſanctimoniā ſuam. Oīs aūt caſtigatio in præſens quidē, nō uide tur eſſe gaudij, ſed moleſtiæ. At poſtea fructū tranquillū iuſticiæ reddit, ijs qui p illā fuerint exercitati. Quapropter man⁹ remiſſas, & genua ſoluta ſurrigite, & faci te, ut recti ſint greſſus pedibus ueſtris, ne claudicatio aberret à uia, imò ſanet᷑ po tius. Pacē ſectemini cū oīb⁹, & ſancti moniā, ſine qua nemo uidebit dn̄m, curā agentes, ne quis ſit q deficiat à gratia dei, ne qua radix amarulentiæ, ſuppullulans obturbet, & p hanc inquinent᷑ multi: ne quis ſcortator aut ꝓphanus, uelut Eſau, qui unico edulio permutauit ius primo geniti. Scitis em̄, qd᷑ & poſtea, cum uellet hæreditario iure bn̄dictionē aſſequi, re probatus ſit. Non em̄ reperit pœnitētiæ locū, tametſi cum lachrymis quæſiuiſſet eā. Nō em̄ acceſſiſtis ad cōtactū montē, & incēſum ignē ac turbinē, & caliginē, & procellā, tubæq; ſonitū, & uocē uerborū, quā qui audierant, deprecati ſunt, ne his adiungeret᷑ oratio. Nō em̄ ferebant, qd᷑ edicebat᷑: Si beſtia tetigerit mōtē, lapida bitur, aut iaculo cōfiget᷑. & adeo terribile erat uiſum qd᷑ apparebat. Moſes dixit: Expauefactus ſum, ac tremebundus, ſed acceſſiſtis ad montē Sion, & ad ciuitatē dei uiuētis, Hieruſalē cœleſtē, & ad innu merabiliū angelorū cœtū, & ad cōcionē primogenitorū, qui cōſcripti ſunt in cœ lis, & ad iudicē uniuerſorū deū, & ad ſpi ritus iuſtorū perfectorū, & ad noui teſta menti conciliatorē Ieſum, & ad ſanguinē aſperſionis, meliora loquentē, q̄ loque batur ſanguis Abel. Videte ne aſperne mini eum qui loquit᷑: nam ſi illi nō effu gerūt, qui auerſabant᷑ eum qui loquebatur in terra, multo magis nos, ſi eum qui de cœlis

ἀπ' οὐρανῶν ἀποστρεφόμενοι, οὗ ἡ φωνὴ τὴν γῆν ἐσάλευσε τότε, νῦν δὲ ἐπήγγελται, λέγων. Ἔτι ἅπαξ ἐγὼ σείω, οὐ μόνον τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ τὸν οὐρανόν. τὸ δὲ Ἔτι ἅπαξ, δηλοῖ τῶν σαλευομένων τὴν μετάθεσιν, ὡς πεποιημένων, ἵνα μείνῃ τὰ μὴ σαλευόμενα. Διὸ βασιλείαν ἀσάλευτον παραλαμβάνοντες, ἔχωμεν χάριν, δι' ἧς λατρεύωμεν εὐαρέστως τῷ θεῷ μετὰ αἰδοῦς καὶ εὐλαβείας.

Καὶ γὰρ ὁ θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον. ἡ φιλαδελφία μενέτω. τῆς φιλοξενίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε. διὰ ταύτης γὰρ ἔλαθόν τινες ξενίσαντες ἀγγέλους. μιμνήσκεσθε τῶν δεσμίων, ὡς συνδεδεμένοι, τῶν κακουχουμένων, ὡς καὶ αὐτοὶ ὄντες ἐν σώματι. τίμιος ὁ γάμος ἐν πᾶσι, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος. πόρνους δὲ καὶ μοιχοὺς κρινεῖ ὁ θεός. ἀφιλάργυρος ὁ τρόπος, ἀρκούμενοι τοῖς παροῦσιν. αὐτὸς γὰρ εἴρηκεν, οὐ μή σε ἀνῶ; οὐδ' οὐ μή σε ἐγκαταλείπω, ὥστε θαῤῥοῦντας ἡμᾶς λέγειν, κύριος ἐμοὶ βοηθός, καὶ οὐ φοβηθήσομαί τί ποιήσει μοι ἄνθρωπος. μνημονεύετε τῶν ἡγουμένων ὑμῶν, οἵτινες ἐλάλησαν ὑμῖν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ὧν ἀναθεωροῦντες τὴν ἔκβασιν τῆς ἀναστροφῆς, μιμεῖσθε τὴν πίστιν. Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον, ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Διδαχαῖς ποικίλαις καὶ ξέναις μὴ παραφέρεσθε. καλὸν γὰρ, χάριτι βεβαιοῦσθαι τὴν καρδίαν, οὐ βρώμασιν, ἐν οἷς οὐκ ὠφελήθησαν οἱ περιπατήσαντες. Ἔχομεν θυσιαστήριον, ἐξ οὗ φαγεῖν οὐκ ἔχουσιν ἐξουσίαν, οἱ τῇ σκηνῇ λατρεύοντες. ὧν γὰρ εἰσφέρεται ζώων τὸ αἷμα περὶ ἁμαρτίας, εἰς τὰ ἅγια διὰ τοῦ ἀρχιερέως, τούτων τὰ σώματα κατακαίεται ἔξω τῆς παρεμβολῆς. διὸ καὶ Ἰησοῦς, ἵνα ἁγιάσῃ διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος τὸν λαὸν, ἔξω τῆς πύλης ἔπαθε. Τοίνυν ἐξερχώμεθα πρὸς αὐτὸν ἔξω τῆς παρεμβολῆς, τὸν

de cœlis eſt, auerſemur: cuius uox tum cõcuſſit terrã, at nunc denunciauit, dicẽs: Adhuc ſemel ego cõcutio, nõ modo terram, uerũetiã cœlum. Porrò illud qđ dicit, adhuc ſemel, ſignificat eorũ quæ cõcutiuntur tranſlationem, utpote quæ facta ſint: ut maneant ea quæ nõ cõcutiuntur. Quapropter regnũ aſſumẽtes qđ cõcuti nõ poſſit, habeam⁹ gratiã, per quã ita colamus deũ, ut illi placeamus cũ reuerẽtia & religione. Etenim deus noſter ignis XIII
cõſumens eſt. Fraterna charitas maneat. Hoſpitalitatis ne ſitis immemores. Per hanc eñ quidã inſciẽtes exceperũt angelos hoſpitio. Memores eſtote uinctorũ, tanq̃ unà cum illis uincti, eorũ qui afflíguntur, uelut ipſi quoq; uerſantes in corpore. Honorabile eſt inter omnes coniugium, & cubile impollutum. Scortatores autem & adulteros iudicabit deus. Sint mores alieni ab auaritia, cõtenti iſs quæ adſunt. Siquidẽ ipſe dixit: Non te deſero, neq; derelinquo. ut fidentes dicamus: dñs mihi auxiliator, nec timebo, quid faciat mihi homo. Memores eſtote eorum qui præſunt uobis, qui locuti ſunt uobis ſermonem dei, quorũ imitemini fidem, cõſyderantes qui fuerit exitus cõuerſationis illorum. Ieſus Chriſtus heri & hodie, idem eſt etiã in ſæcula. Doctrinis uariis ac peregrinis ne circũferamini. Bonũ eſt enim, gratia cõſtabiliri cor, nõ eſcis, quæ non profuerũt iſs qui uerſati ſunt in illis. Habemus altare, de quo nõ eſt fas edere, iſs qui tabernaculo deſeruiunt. Animalium enim quorũ ſanguis infertur p peccato, in ſancta per pontificẽ, horum corpora cremanť extra caſtra. Quapropter & Ieſus, ut ſanctificaret per propriũ ſanguinẽ populum, extra portam paſſus eſt. Exeamus igitur ad eum extra caſtra,

opprobrium

τὸν ὀνειδισμὸν αὐτοῦ φέροντες. οὐ γὰρ ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν. δι' αὐτοῦ οὖν ἀναφέρωμεν θυσίαν αἰνέσεως διὰ παντὸς τῷ θεῷ, τοῦτέστι καρπὸν χειλέων, ὁμολογούντων τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. τῆς δὲ εὐποιΐας καὶ κοινωνίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε. τοιαύταις γὰρ θυσίαις εὐαρεστεῖται ὁ θεός. πείθεσθε τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν, καὶ ὑπείκετε, αὐτοὶ γὰρ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ὡς λόγον ἀποδώσοντες, ἵνα μετὰ χαρᾶς τοῦτο ποιῶσι, καὶ μὴ στενάζοντες. ἀλυσιτελὲς γὰρ ὑμῖν τοῦτο. προσεύχεσθε περὶ ἡμῶν, πεποίθαμεν γὰρ, ὅτι καλὴν συνείδησιν ἔχομεν ἐν πᾶσι καλῶς θέλοντες ἀναστρέφεσθαι. περισσοτέρως δὲ παρακαλῶ τοῦτο ποιῆσαι, ἵνα τάχιον ἀποκατασταθῶ ὑμῖν. ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης, ὁ ἀναγαγὼν ἐκ νεκρῶν τὸν ποιμένα τῶν προβάτων τὸν μέγαν ἐν αἵματι διαθήκης αἰωνίου, τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν, καταρτίσαι ὑμᾶς ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ, εἰς τὸ ποιῆσαι τὸ θέλημα αὐτοῦ, ποιῶν ὑμῖν τὸ εὐάρεστον ἐνώπιον αὐτοῦ, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, ἀνέχεσθε τοῦ λόγου τῆς παρακλήσεως. καὶ γὰρ διὰ βραχέων ἐπέστειλα ὑμῖν. γινώσκετε τὸν ἀδελφὸν Τιμόθεον ἀπολελυμένον, μεθ' οὗ, ἐὰν τάχιον ἔρχηται, ὄψομαι ὑμᾶς. ἀσπάσασθε πάντας τοὺς ἡγουμένους ὑμῶν, καὶ πάντας τοὺς ἁγίους. ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἀπὸ τῆς Ἰταλίας. Ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

opprobriū eius portantes. Non enī habemus hic manentē ciuitatē, sed futuram inquirimus. Per ipsum igitur offerimus hostiam laudis semper deo, hoc est, fructum labiorū, cōfitentium nomini eius. Cæterū beneficentiæ, & cōmunicationis ne obliuiscamini. Talibus enim uictimis placetur deo. Parete ijs qui præsunt uobis, & cōcedite, siquidem illi uigilant pro animabus uestris, tanq; rationem reddituri, ut cum gaudio hoc faciant, & nō gementes. nam id est inutile uobis. Orate pro nobis, confidimus enim, quod bonam habemus cōscientiam inter omnes cupientes honeste conuersari. Magis autem obsecro uos, ut id faciatis, quo celerius restituar uobis. Deus autē pacis, qui reduxit à mortuis pastorē ouium illum magnū per sanguinē testamenti æterni, dominū nostrum Iesum, absolutos uos reddat in omni opere bono, ad faciendum uoluntatē ipsius, efficiens, ut quod agitis, acceptum sit in conspectu suo per Iesum Christum, cui gloria in sæcula sæculorum, Amen. Obsecro uos fratres, sufferte sermonē exhortationis. Etenim paucis scripsi uobis. Scitis fratrem nostrum Timotheum solutum esse. cum quo (si celerius uenerit) uisam uos. Salutate omnes qui præsunt uobis, & omnes sanctos. Salutant uos Itali. Gratia cum omnibus uobis. Amen.

ΕΓΡΑΦΗ ἀπὸ Ἰταλίας διὰ Τιμοθέου.

Missa ab Italia per Timotheum.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ

ΠΡΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΑΚΩΒΟΥ.

ΤΑΥΤΗΝ ἐπιστέλλει τοῖς ἀπὸ τῶν δώδεκα φυλῶν διασπορᾷ, καὶ πιστεύσασιν εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. γράφει δὲ διδασκαλικὴν τὴν ἐπιστολὴν, διδάσκων περὶ διαφορᾶς πειρασμῶν, ποίων μὲν ὄντων ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ποίους δὲ ἀπὸ φύσεως ἰδίας καρδίας τῶν ἀνθρώπων ἐστί. καὶ ὅτι οὐ λόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ δεικνύναι τὴν πίστιν, καὶ οὐχ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ νόμου, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ δικαιοῦνται. περί τε πλουσίων παραγγέλλει, ἵνα μὴ προκρίνωνται τῶν πτωχῶν οἱ πλούσιοι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἐπιπλήττωνται ὡς ὑπερήφανοι. καὶ τέλος παραμυθησάμενος τοὺς ἀδικουμένους, καὶ προτρεψάμενος αὐτοὺς μακροθυμεῖν, ἕως τῆς παρουσίας τοῦ κριτοῦ. καὶ διδάξας περὶ ὑπομονῆς ἐκ τοῦ Ἰακὼβ τὸ χρήσιμον τῆς ὑπομονῆς, παραγγέλλει προσκαλεῖσθαι τοὺς πρεσβυτέρους ἐπὶ τοὺς ἀσθενοῦντας, καὶ σπουδάζειν ἐπιστρέφειν τοὺς πλανηθέντας ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν, εἶναι γὰρ τοῦτον μισθὸν παρὰ τοῦ κυρίου, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. καὶ οὕτως τελεῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM IACOBI, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

IAcobus quoniam erat Hierosolymitarum episcopus, scribit & cæteris Iudæis, qui per omnes nationes sparsi habitabant, uariis præceptis uitam illorum formans atque instituens.

ARGVMENTI FINIS.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΑΚΩΒΟΥ.

EPISTOLA BEATI IACOBI.

ΑΚΩΒΟΣ θεοῦ καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ δοῦλος ταῖς δώδεκα φυλαῖς, ταῖς ἐν τῇ διασπορᾷ, χαίρειν. πᾶσαν χαρὰν ἡγήσασθε ἀδελφοί μου, ὅταν πειρασμοῖς περιπέσητε ποικίλοις. γινώσκοντες, ὅτι τὸ δοκίμιον ὑμῶν πίστεως κατεργάζεται ὑπομονήν. ἡ δὲ ὑπομονὴ ἔργον τέλειον ἐχέτω, ἵνα ἦτε τέλειοι καὶ ὁλόκληροι, ἐν μηδενὶ λειπόμενοι. εἰ δέ τις ὑμῶν λείπεται σοφίας, αἰτείτω παρὰ τοῦ διδόντος θεοῦ πᾶσιν ἁπλῶς, καὶ μὴ ὀνειδίζοντος, καὶ δοθήσεται αὐτῷ. αἰτείτω δὲ ἐν πίστει, μηδὲν διακρινόμενος. ὁ γὰρ διακρινόμενος ἔοικε κλύδωνι θαλάσσης ἀνεμιζομένῳ καὶ ῥιπιζομένῳ. μὴ γὰρ οἰέσθω ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὅτι λήψεταί τι παρὰ τοῦ κυρίου. ἀνὴρ δίψυχος, ἀκατάστατος ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ. καυχάσθω δὲ ὁ ἀδελφὸς ὁ ταπεινὸς ἐν τῷ ὕψει αὐτοῦ. ὁ δὲ πλούσιος, ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ. ὅτι ὡς ἄνθος χόρτου παρελεύσεται. ἀνέτειλε γὰρ ὁ ἥλιος σὺν τῷ καύσωνι, καὶ ἐξήρανε τὸν χόρτον, καὶ τὸ ἄνθος αὐτοῦ ἐξέπεσε, καὶ ἡ εὐπρέπεια τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἀπώλετο

IACOBVS dei ac dñi Iesu Christi seruus, duodecim tribubus, q̃ sunt in dispersione, salutem. Pro summo gaudio ducite fratres mei, quoties in tentationes incideritis uarias, illud scientes, quod exploratio fidei uestræ parit patientiam. Cæterum patientia opus perfectum habeat; ut sitis perfecti, & integri, nullaq; in parte diminuti. Quod si cui uestrum deest sapientia, postulet ab eo qui dat, nempe deo, qui dat inquam omnibus simpliciter, nec improperat, ac dabit ei. Sed postulet cum fiducia, nihil hæsitans. Nam qui hæsitat, is similis est fluctui maris, qui uentis agitur & impetu rapitur. Neq; enim existimet homo ille, se quicq; accepturum à domino. Vir animo duplici, inc̃stans est in omnibus uijs suis. Glorietur autem frater qui est humilis, in sublimitate sua. contra qui diues est, in humiliatione sui: quoniam ueluti flos herbæ præteribit. Exortus est enim sol cum æstu, & exaruit herba, & flos illius decidit, & decor aspectus illius perijt.

ἀπώλετο. οὕτως ἡ ὁ πλούσιος ἐν ταῖς πο-
ρείαις αὐτοῦ μαρανθήσεται. μακάριος ἀνὴρ ὃς
ὑπομένει πειρασμόν, ὅτι δόκιμος γενόμε-
νος λήψεται τὸν στέφανον τῆς ζωῆς, ὃν ἐπη-
γγείλατο ὁ κύριος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. μη-
δεὶς πειραζόμενος λεγέτω, ὅτι ἀπὸ θεοῦ πει-
ράζομαι. ὁ γὰρ θεὸς ἀπείραστός ἐστι κακῶν,
πειράζει δὲ αὐτὸς οὐδένα. ἕκαστος δὲ πειράζε-
ται, ὑπὸ τῆς ἰδίας ἐπιθυμίας ἐξελκόμενος
καὶ δελεαζόμενος. εἶτα ἡ ἐπιθυμία συλλα-
βοῦσα τίκτει ἁμαρτίαν, ἡ δὲ ἁμαρτία ἀπο-
τελεσθεῖσα ἀποκύει θάνατον. μὴ πλανᾶσθε
ἀδελφοί μου ἀγαπητοί. πᾶσα δόσις ἀγαθὴ,
καὶ πᾶν δώρημα τέλειον, ἄνωθέν ἐστι κατα-
βαῖνον ἀπὸ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων. παρ᾽ ᾧ
οὐκ ἔνι παλλαγὴ, ἢ τροπῆς ἀποσκίασμα.
βουληθεὶς ἀπεκύησεν ἡμᾶς λόγῳ ἀληθείας,
εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς ἀπαρχήν τινα τῶν αὐτοῦ
κτισμάτων. ὥστε ἀδελφοί μου ἀγαπητοὶ,
ἔστω πᾶς ἄνθρωπος ταχὺς εἰς τὸ ἀκοῦσαι,
βραδὺς εἰς τὸ λαλῆσαι, βραδὺς εἰς ὀργήν. ὀρ-
γὴ γὰρ ἀνδρὸς, δικαιοσύνην θεοῦ οὐ κατεργά-
ζεται. διὸ ἀποθέμενοι πᾶσαν ῥυπαρίαν καὶ
περισσείαν κακίας, ἐν πραΰτητι δέξασθε τὸν
ἔμφυτον λόγον, τὸν δυνάμενον σῶσαι τὰς
ψυχὰς ὑμῶν. γίνεσθε δὲ ποιηταὶ λόγου, καὶ
μὴ μόνον ἀκροαταὶ παραλογιζόμενοι ἑαυ-
τούς. ὅτι εἴ τις ἀκροατὴς λόγου ἐστὶ καὶ οὐ ποιη-
τής, οὗτος ἔοικεν ἀνδρὶ, κατανοοῦντι τὸ πρό-
σωπον τῆς γενέσεως αὐτοῦ ἐν ἐσόπτρῳ. κα-
τενόησε γὰρ ἑαυτὸν καὶ ἀπελήλυθε, καὶ εὐθέως
ἐπελάθετο ὁποῖος ἦν. ὁ δὲ παρακύψας εἰς
νόμον τέλειον τὸν τῆς ἐλευθερίας, καὶ παρα-
μείνας, οὗτος οὐκ ἀκροατὴς ἐπιλησμονῆς
γενόμενος, ἀλλὰ ποιητὴς ἔργου, οὗτος μα-
κάριος ἐν τῇ ποιήσει αὐτοῦ ἔσται. εἴ τις δο-
κεῖ θρησκὸς εἶναι ἐν ὑμῖν, μὴ χαλιναγω-
γῶν γλῶσσαν αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀπατῶν καρδίαν
αὐτοῦ, τούτου μάταιος ἡ θρησκεία. θρη-
σκεία καθαρὰ καὶ ἀμίαντος παρὰ τῷ θεῷ καὶ
πατρὶ, αὕτη ἐστὶν, ἐπισκέπτεσθαι ὀρφανοὺς
καὶ

perijt. Sic & diues in abundãtia ſua marceſcet. Beatus uir qui ſuffert tentationẽ: quoniã cum probatus erit, accipiet coronam uitæ: quã promiſit dñs ijs, à quibus fuerit dilectus. Ne quis cum tentatur, dicat ſe à deo tentari. Nam deus ut malis tentari nõ poteſt, ita nec ipſe quenq; tentat. Imò unuſquiſq; tentat, dum à propria cõcupiſcentia abſtrahitur & inescatur. Deinde cõcupiſcentia poſteaq; concepit, parit peccatum: peccatũ uero perfectum progignit mortem. Ne erretis fratres mei dilecti. Omnis donatio bona, & omne donũ perfectum, è ſupernis eſt deſcẽdens à patre luminũ, apud quẽ non eſt tranſmutatio aut cõuerſionis obumbratio. Is deſtinata uoluntate progenuit nos ſermone ueritatis, ut eſſemus primitiæ quædã ſuarũ creaturarũ. Itaq; fratres mei dilecti, ſit omnis homo uelox ad audiendũ, tardus ad loquendũ, tardus ad iram. Nam ira uiri iuſticiã dei nõ efficit. Quapropter depoſita omni immũdicia & ſuperfluitate maliciæ, cũ manſuetudine recipite inſitum ſermonẽ, qui poteſt ſaluas reddere animas ueſtras. Sitis aũt effectores ſermonis, & nõ auditores tantum, fallẽtes uoſmetipſos. Qm̃ ſi quis audiat ſermonẽ, nec eum factis exprimat, hic ſimilis eſt uiro cõſyderanti faciẽ natiuitatis ſuæ in ſpeculo. Conſyderauit em̃ ſeipſum, & abijt, & continuo oblitus eſt qualis eſſet. At qui proſpexerit in legem perfectã, quæ eſt libertatis & permanſerit, hic cum ſit nõ auditor obliuioſus, ſed effector operis, beatus facto ſuo erit. Si quis uidetur religioſus eſſe inter uos, qui non frenat linguam ſuam, ſed aberrare ſinit cor ſuum, huius uana eſt religio. Religio pura & immaculata apud deum & patrem hæc eſt, inuiſere orphanos &

καὶ χήρας ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν, ἄσπιλον ἑαυτὸν τηρεῖν ἀπὸ τοῦ κόσμου.

Ἀδελφοί μου μὴ ἐν προσωποληψίαις ἔχετε τὴν πίστιν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆς δόξης. Ἐὰν γὰρ εἰσέλθῃ εἰς τὴν συναγωγὴν ὑμῶν ἀνὴρ χρυσοδακτύλιος ἐν ἐσθῆτι λαμπρᾷ, εἰσέλθῃ δὲ καὶ πτωχὸς ἐν ῥυπαρᾷ ἐσθῆτι, καὶ ἐπιβλέψητε ἐπὶ τὸν φοροῦντα τὴν ἐσθῆτα τὴν λαμπρὰν, καὶ εἴπητε αὐτῷ, σὺ κάθου ὧδε καλῶς, καὶ τῷ πτωχῷ εἴπητε, σὺ στῆθι ἐκεῖ, ἢ κάθου ὧδε ὑπὸ τὸ ὑποπόδιόν μου. καὶ οὐ διεκρίθητε ἐν ἑαυτοῖς, καὶ ἐγένεσθε κριταὶ διαλογισμῶν πονηρῶν. ἀκούσατε ἀδελφοί μου ἀγαπητοί. οὐχ ὁ θεὸς ἐξελέξατο τοὺς πτωχοὺς τοῦ κόσμου τούτου, πλουσίους ἐν πίστει, καὶ κληρονόμους τῆς βασιλείας, ἧς ἐπηγγείλατο τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν; ὑμεῖς δὲ ἠτιμάσατε τὸν πτωχόν. οὐχὶ οἱ πλούσιοι καταδυναστεύουσιν ὑμῶν, καὶ αὐτοὶ ἕλκουσιν ὑμᾶς εἰς κριτήρια; οὐκ αὐτοὶ βλασφημοῦσι τὸ καλὸν ὄνομα τὸ ἐπικληθὲν ἐφ' ὑμᾶς· εἰ μέντοι νόμον τελεῖτε βασιλικὸν κατὰ τὴν γραφήν, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν, καλῶς ποιεῖτε. εἰ δὲ προσωποληπτεῖτε, ἁμαρτίαν ἐργάζεσθε, ἐλεγχόμενοι ὑπὸ τοῦ νόμου, ὡς παραβάται. ὅς τις γὰρ ὅλον τὸν νόμον τηρήσῃ, πταίσῃ δὲ ἐν ἑνί, γέγονε πάντων ἔνοχος. ὁ γὰρ εἰπὼν, μὴ μοιχεύσῃς, εἶπε καὶ, μὴ φονεύσῃς. εἰ δὲ οὐ μοιχεύσῃς, φονεύσῃς δέ, γέγονας παραβάτης νόμου. οὕτως λαλεῖτε, καὶ οὕτως ποιεῖτε, ὡς διὰ νόμου ἐλευθερίας μέλλοντες κρίνεσθαι. ἡ γὰρ κρίσις ἀνίλεως τῷ μὴ ποιήσαντι ἔλεος· καὶ κατακαυχᾶται ἔλεος κρίσεως. τί τὸ ὄφελος ἀδελφοί μου, ἐὰν πίστιν λέγῃ τις ἔχειν, ἔργα δὲ μὴ ἔχῃ; μὴ δύναται ἡ πίστις σῶσαι αὐτόν; ἐὰν δὲ ἀδελφὸς ἢ ἀδελφὴ γυμνοὶ ὑπάρχωσι, καὶ λειπόμενοι ὦσι τῆς ἐφημέρου τροφῆς, εἴπῃ δέ τις αὐτοῖς ἐξ ὑμῶν, ὑπάγετε ἐν εἰρήνῃ, θερμαίνεσθε καὶ χορτάζεσθε

& uiduas in afflictione ſua, immaculatū ſeipſum ſeruare à mūdo. Fratres mei ne cū reſpectu perſonarū habeatis fidē domini noſtri Ieſu Chriſti ex opinione. Nā ſi ingrediatur in cœtū ueſtrū uir aureum geſtans anulū, ueſte indutus ſplendida, ingrediatur aūt & pauper in ſordida ueſte, & reſpexeritis ad illū qui ueſtē geſtat ſplendidam, & dixeritis illi, tu ſede hic bene, & pauperi dicatis, tu ſta illic, aut ſede hic ſubter ſcabellū meū, & nō diiudicati eſtis in uobiſipſis, & facti eſtis iudices cogitationum malarū? Audite fratres mei dilecti, nōne deus elegit pauperes mundi huius, diuites in fide, & hæredes regni, quod promiſit ĩjs, à quibus dilectus fuerit? Vos aūt cōtemptui habuiſtis pauperē. Nōne diuites tyrānidē exercent in uos, & ĩjdem trahunt uos ad tribunalia? Et ĩjdem male loquūt' de bono nomine quod ínuocatū eſt ſuper uos? Si legē quidem regiā perficitis iuxta ſcripturā, diliges proximū tuū ſicut teipſum, bene facitis: ſin uero perſonā reſpicitis, peccatū cōmittitis, & redarguimini à lege ueluti trāſgreſſores. Quiſquis enim totam legem ſeruauerit, offenderit autē in uno, factus eſt omniū reus. Nā qui dixit, ne mœcheris, dixit etiā, ne occidas. Quod ſi nō fueris mœchatus, occideris tamen, factus es tranſgreſſor legis. Ita loquamini, & ita faciatis ueluti per legē libertatis iudicandi. Siquidē iudiciū abſq; miſericordia erit ei, qui nō præſtiterit miſericordiā. Et gloriatur miſericordia aduerſus iudiciū. Quæ utilitas fratres mei, ſi fidē dicat aliquis habere ſe, facta uero nō habeat? Num poteſt fides ſaluū facere illū? Q; ſi frater aut ſoror nudi fuerint, & egentes quotidiano uictu, dicat autē aliquis ueſtrū illis, abite cū pace, caleſcite & ſaturamini

II

ξεσθε, μὴ δῶτε δὲ αὐτοῖς τὰ ἐπιτήδεια τ σώ
ματος, τί τ ὄφελος; οὕτως καὶ ἡ πίστις,
ἐὰν μὴ ἔργα ἔχῃ, νεκρά ἐστι καθ ἑαυτήν. ἀλλ
ἐρεῖ τίς, σὺ πίστιν ἔχεις, κἀγὼ ἔργα ἔχω. δεῖ
ξόν μοι τὴν πίστιν σου ἐκ τῶν ἔργων σου, κἀ
γὼ δείξω σοι ἐκ τῶν ἔργων μου τὴν πίστιν μου.
σὺ πιστεύεις, ὅτι ὁ θεὸς εἷς ἐστι; καλῶς ποιεῖς.
καὶ τὰ δαιμόνια πιστεύουσι, καὶ φρίσσουσι.
θέλεις δὲ γνῶναι ὦ ἄνθρωπε κενέ, ὅτι ἡ πίστις
χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστιν; Ἀβραὰμ ὁ πα
τὴρ ἡμῶν οὐκ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ἀνενέγκας
Ἰσαὰκ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον; βλέ
πεις, ὅτι ἡ πίστις συνήργει τοῖς ἔργοις αὐτοῦ,
καὶ ἐκ τῶν ἔργων ἡ πίστις ἐτελειώθη; καὶ
ἐπληρώθη ἡ γραφὴ, ἡ λέγουσα, ἐπίστευσε δὲ
Ἀβραὰμ τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δι
καιοσύνην. καὶ φίλος θεοῦ ἐκλήθη. ὁρᾶτε
τοίνυν ὅτι ἐξ ἔργων δικαιοῦται ἄνθρωπος
καὶ οὐκ ἐκ πίστεως μόνον; ὁμοίως δὲ καὶ
Ῥαὰβ ἡ πόρνη, οὐκ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ὑπο
δεξαμένη τοὺς ἀγγέλους, καὶ ἑτέρᾳ ὁδῷ
ἐκβαλοῦσα; ὥσπερ γὰρ τὸ σῶμα χωρὶς πνεύ
ματος νεκρόν ἐστιν, οὕτως καὶ ἡ πίστις χω
ρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστι.

Μὴ πολλοὶ διδάσκαλοι γίνεσθε ἀδελφοί
μου, εἰδότες, ὅτι μεῖζον κρῖμα ληψόμεθα.
πολλὰ γὰρ πταίομεν ἅπαντες. εἴ τις ἐν λό
γῳ οὐ πταίει, οὗτος τέλειος ἀνὴρ, δυνατὸς
χαλιναγωγῆσαι καὶ ὅλον τὸ σῶμα. ἰδοὺ
τῶν ἵππων τοὺς χαλινοὺς εἰς τὰ στόματα
βάλλομεν, πρὸς τὸ πείθεσθαι αὐτοὺς ἡμῖν,
καὶ ὅλον τὸ σῶμα μετάγομεν. ἰδοὺ καὶ τὰ
πλοῖα τηλικαῦτα ὄντα, καὶ ὑπὸ σκληρῶν
ἀνέμων ἐλαυνόμενα, μετάγεται ὑπὸ ἐλα
χίστου πηδαλίου, ὅπου ἂν ἡ ὁρμὴ τοῦ εὐθύ
νοντος βούληται. οὕτως καὶ ἡ γλῶσσα μι
κρὸν μέλος ἐστὶ, καὶ μεγαλαυχεῖ. ἰδοὺ ὀλί
γον πῦρ ἡλίκην ὕλην ἀνάπτει. καὶ ἡ γλῶσ
σα πῦρ, ὁ κόσμος τῆς ἀδικίας, οὕτως ἡ
γλῶσσα καθίσταται ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν,
ἡ σπιλοῦσα ὅλον τὸ σῶμα, καὶ φλογίζουσα τὸν

τροχὸν

mini: non tamen dederitis illis, quæ sunt
necessaria corpori, quæ erit utilitas? Sic
& fides si facta non habuerit, mortua est
per se. Sed dicet aliquis, tu fidem habes,
& ego facta habeo. Ostende mihi fidē
tuam ex factis tuis, & ego ostendam tibi
ex factis meis fidem meam. Tu credis q̄
deus unus est? Recte facis. Et dæmonia
credunt, ac cōtremiscunt. Vis uero scire
ō homo inanis, q̄ fides absq; factis mor-
tua sit? Abraham pater noster nónne ex
factis iustificatus est, cū obtulisset Isaac
filium suum super altare? Vides, quod
fides adiumento fuerit factis illius, & ex
factis fides perfecta fuerit? Et impletā
est scriptura quæ dicit: Credidit Abra-
ham deo, & imputatū est illi ad iustitiā,
& amicus dei uocatus est. Videtis igitur
q̄ ex factis iustificetur homo, & non ex
fide tantum? Similiter autem & Rhaab
meretrix, an non ex factis iustificata est
cum excepisset nuncios, & alia uia emi-
sisset? Nam quemadmodū corpus absq;
spiritu mortuum est, ita & fides absq; fa
ctis mortua est. Nolite plures magi- III
stri fieri fratres mei, scientes quod maius
iudicium sumpturi simus. In multis em̄
labimur omnes. Si quis in sermone non
labitur, hic perfectus est uir, qui possit
freno moderari totum etiā corpus. Ecce
equis frena in ora immittimus, ut obe-
diant nobis, & totum corpus circumagi-
mus. Ecce naues quoq; cum tantæ sint, &
à uentis sæuis agant̄, circumagunt̄ à mi-
nimo gubernaculo, quocū q; impetus di
rigentis uoluerit. Ita & lingua pusillum
membrum est, & magna iactat. Ecce exi-
guus ignis quantā materiam incēdit. Et
lingua ignis est, mundus iniquitatis, sic
lingua constituitur in membris nostris,
quæ maculat totū corpus, & inflammat

T 3 rotam

πρόχομ φῆ γενέσεως, καὶ φλογιζομένη ὑπὸ φῆ γεέννης. πᾶσα γὰρ φύσις θηρίων τε καὶ πετεινῶμ, ἑρπετῶμ τε καὶ ἐναλίωμ δαμάζεται καὶ δεδάμασται τῇ φύσει τῇ ἀνθρωπίνῃ. τὴν δὲ γλῶσσαμ οὐδεὶς δύναται ἀνθρώπωμ δαμάσαι, ἀκατάσχετομ κακόμ, μεστὴ ἰοῦ θανατοφόρου. ἐν αὐτῇ εὐλογοῦμεν τὸμ θεὸμ καὶ πατέρα, καὶ ἐν αὐτῇ καταρώμεθα τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς καθ' ὁμοίωσιμ θεοῦ γεγονότας. ἐκ τοῦ αὐτοῦ στόματος ἐξέρχεται εὐλογία καὶ κατάρα. οὐ χρὴ ἀδελφοί μου ταῦτα οὕτως γίνεσθαι. μήτι ἡ πηγὴ ἐκ φῆ αὐφῆ ὀπῆς βρύει τὸ γλυκὺ καὶ τὸ πικρόμ; μὴ δύναται ἀδελφοί μου συκῆ ἐλαίας ποιῆσαι; ἢ ἄμπελος σύκα; οὕτως οὐδὲ μία πηγὴ ἁλυκὸμ καὶ γλυκὺ ποιῆσαι ὕδωρ. τίς σοφὸς ⁂ ἐπιστήμωμ ἐν ὑμῖμ; δειξάτω ἐκ φῆ καλῆς ἀναστροφῆς τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἐν πραΰτητι σοφίας. εἰ δὲ ζῆλομ πικρὸμ ἔχετε, καὶ ἐρίθειαμ ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶμ, μὴ κατακαυχᾶσθε, καὶ ψεύδεσθε κατὰ φῆ ἀληθείας. οὐκ ἔστιμ αὕτη ἡ σοφία ἄνωθεμ κατερχομένη, ἀλλ' ἐπίγειος, ψυχικὴ, δαιμονιώδης. ὅπου γὰρ ζῆλος καὶ ἐρίθεια, ἐκεῖ ἀκαταστασία, καὶ πᾶμ φαῦλομ πρᾶγμα. ἡ δὲ ἄνωθεμ σοφία, πρῶτομ μὲν ἁγνή ἐστιμ, ἔπειτα εἰρηνική, ἐπιεικὴς, εὐπειθὴς, μεστὴ ἐλέους καὶ καρπῶμ ἀγαθῶμ, ἀδιάκριτος καὶ ἀνυπόκριτος, καρπὸς δὲ φῆ δικαιοσύνης ἐν εἰρήνῃ σπείρεται τοῖς ποιοῦσιμ εἰρήνην.

πόθεμ πόλεμοι καὶ μάχαι ἐν ὑμῖμ; οὐκ ἐντεῦθεμ, ἐκ τῶν ἡδονῶμ ὑμῶμ, τῶν στρατευομένωμ ἐν τοῖς μέλεσιμ ὑμῶμ; ἐπιθυμεῖτε, καὶ οὐκ ἔχετε. φθονεῖτε καὶ ζηλοῦτε, καὶ οὐ δύνασθε ἐπιτυχεῖμ. μάχεσθε καὶ πολεμεῖτε. οὐκ ἔχετε, διὰ τὸ μὴ αἰτεῖσθαι ὑμᾶς. αἰτεῖτε καὶ οὐ λαμβάνετε, διότι καλῶς αἰτεῖσθε, ἵνα ἐν ταῖς ἡδοναῖς ὑμῶμ δαπανήσητε. μοιχοὶ καὶ μοιχαλίδες, οὐκ οἴδατε, ὅτι ἡ φιλία τοῦ κόσμου, ἔχθρα τοῦ θεοῦ ἐστίμ; ὃς ἂμ βουληθῇ φίλος εἶναι τοῦ κόσμου

rotam natiuitatis, & inflammatur à gehenna. Omnis enim natura & ferarum & uolucrū, serpentiūq;, & marinorū domatur, & domita est à natura humana. Linguā autē nullus hoīm domare pōt, incoercibile malū, plena ueneno mortifero. Per ipsam benedicim⁹ deū & patrē, & p ipsā maledicim⁹ hoibus, q ad similitudinē dei cōditi sunt. Ex eodē ore ꝓcedit bñdictio & maledictio. Nō oportet fratres mei hæc ita fieri. Nunqd fons ex eo dē foramine emanat dulcem & amarā aquā? Nūqd potest fratres mei, fic⁹ oleas gignere? aut uitis fic⁹? Sic nullus fons salsam ac dulcē pōt ædere aquā. Quis sapiens & sciētia prædītus inter uos? Ostendat ex bona cōuersatione opera sua cum mansuetudine sapientiæ. Quod si æmulationem amaram habetis, & contentionem in corde uestro, nolite gloriari & mendaces esse aduersus ueritatem. Non est enim ista sapientia è supernis descendens, sed terrena, animalis, dæmoniaca. Vbi eī æmulatio & cōtētio, ibi incōstātia & omne op⁹ prauū. Quæ aūt è supnis est sapiētia: primū quidē casta est, deinde pacifica, modesta, tractabilis, plena misericordia & fructibus bonis, absq; di iudicatiōe, sine simulatiōe. Fruct⁹ aūt iusticiæ in pace seminat⁹, facientibus pacē.

Vnde bella & lites in uobis? Nónne IIII
hinc? nimirum ex uoluptatibus uestris, quæ militant in membris uestris? Concupiscitis & nō habetis. inuidetis & æmulamini, & non potestis adipisci. pugnatis & bellatis. nō habetis, ꝓpterea quod nō postulatis. Petitis & non accipitis, eo qđ male petatis, ut in uoluptatibus uestris insumatis. Adulteri & adulteræ nescitis, quod amicitia mundi, inimicitia est cum deo? Quicūq; ergo uoluerit amicus esse

mundi

κόσμου, ἐχθρὸς τοῦ θεοῦ καθίσταται. ἢ δοκεῖτε, ὅτι κενῶς ἡ γραφὴ λέγει. πρὸς φθόνον ἐπιποθεῖ τὸ πνεῦμα, ὃ κατῴκισεν ἐν ἡμῖν. μείζονα δὲ δίδωσι χάριν. ὑποτάγητε οὖν τῷ θεῷ, ἀντίστητε δὲ τῷ διαβόλῳ, καὶ φεύξεται ἀφ' ὑμῶν. ἐγγίσατε τῷ θεῷ, καὶ ἐγγιεῖ ὑμῖν. καθαρίσατε χεῖρας ἁμαρτωλοί καὶ ἁγνίσατε καρδίας δίψυχοι. ταλαιπωρήσατε, καὶ πενθήσατε, καὶ κλαύσατε. ὁ γέλως ὑμῶν εἰς πένθος μεταστραφήτω, καὶ ἡ χαρὰ εἰς κατήφειαν. ταπεινώθητε ἐνώπιον τοῦ κυρίου, καὶ ὑψώσει ὑμᾶς. μὴ καταλαλεῖτε ἀλλήλων ἀδελφοί. ὁ καταλαλῶν ἀδελφοῦ, καὶ κρίνων τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καταλαλεῖ νόμου, καὶ κρίνει νόμον. εἰ δὲ νόμον κρίνεις, οὐκ εἶ ποιητὴς νόμου, ἀλλὰ κριτής. εἷς ἐστιν ὁ νομοθέτης, ὁ δυνάμενος σῶσαι καὶ ἀπολέσαι. σὺ τίς εἶ, ὃς κρίνεις τὸν ἕτερον; ἄγε νῦν οἱ λέγοντες, σήμερον καὶ αὔριον πορευσώμεθα εἰς τήνδε τὴν πόλιν, καὶ ποιήσωμεν ἐκεῖ ἐνιαυτὸν ἕνα, καὶ ἐμπορευσώμεθα. καὶ κερδήσωμεν. οἵτινες οὐκ ἐπίστασθε τὸ τῆς αὔριον. ποία γὰρ ἡ ζωὴ ὑμῶν; ἀτμὶς γάρ ἐστε ἡ πρὸς ὀλίγον φαινομένη, ἔπειτα δὲ ἀφανιζομένη, ἀντὶ τοῦ λέγειν ὑμᾶς. ἐὰν ὁ κύριος θελήσῃ, καὶ ζήσωμεν, καὶ ποιήσωμεν τοῦτο ἢ ἐκεῖνο. νῦν δὲ καυχᾶσθε ἐν ταῖς ἀλαζονείαις ὑμῶν. πᾶσα καύχησις τοιαύτη πονηρά ἐστιν. εἰδότι οὖν καλὸν ποιεῖν, καὶ μὴ ποιοῦντι, ἁμαρτία αὐτῷ ἐστιν.

ἄγε νῦν οἱ πλούσιοι, κλαύσατε ὀλολύζοντες ἐπὶ ταῖς ταλαιπωρίαις ὑμῶν ταῖς ἐπερχομέναις. ὁ πλοῦτος ὑμῶν σέσηπε, τὰ ἱμάτια ὑμῶν σητόβρωτα γέγονεν. ὁ χρυσὸς ὑμῶν, καὶ ὁ ἄργυρος κατίωται, καὶ ὁ ἰὸς αὐτῶν εἰς μαρτύριον ὑμῖν ἔσται, καὶ φάγεται τὰς σάρκας ὑμῶν, ὡς πῦρ. ἐθησαυρίσατε ἐν ἐσχάταις ἡμέραις. ἰδοὺ ὁ μισθὸς τῶν ἐργατῶν

mundi, inimicus dei cõstituit? An putatis quod inaniter scriptura dicat: ad inuidiam concupiscit spiritꝰ qui habitauit in nobis? Maiorem autẽ dat gratiã. Subditi ergo estote deo, resistite autẽ diabolo, & fugiet à uobis. Appropinquate deo, & appropinquabit uobis. Emundate manus ò peccatores, & purificate corda duplices animo. Affligimini & lugete & plorate. risus uester in luctum cõuertatur, & gaudium in mœrorem. Humiliamini in conspectu domini, & eriget uos. Nolite detrahere uobis inuicem fratres. Qui detrahit fratri, quique iudicat fratrem suum, detrahit legi & iudicat legem. Quod si iudicas legem, non es obseruator legis, sed iudex. Vnus est legislator, qui potest seruare & perdere. Tu quis es, qui iudicas alium? Age nunc qui dicitis: hodie & cras eamus in hanc ciuitatẽ, & faciamus ibi annum unum, & mercemur, & lucrum faciamus: qui ignoratis, quid futurum sit postero die. Quæ est enim uita uestra? Vapor enim erit, qui ad exiguum tempus apparet, & deinde euanescit: pro eo quod dicere debueritis, si dominus uoluerit, & si uixerimus, faciamus hoc aut illud. Nunc autem exultatis in superbijs uestris. Omnis exultatio talis mala est. Igitur qui nouerit recte facere, nec facit, hic peccato tenetur.

Agite nunc diuites, plorate, ululantes V
super miserijs uestris, quæ aduenient uobis. Diuitiæ uestræ putrefactæ sunt, uestimẽta uestra tineis obnoxia facta sunt. Aurum & argentum uestrum erugine uiciatum est, & erugo eorum in testimonium uobis erit, & exedit carnes uestras sicut ignis. Thesaurum congessistis in extremis diebus. Ecce merces operariorum

τῶν θερισάντων τὰς χώρας ὑμῶν, ὁ ἀπε-
στερημένος ἀφ' ὑμῶν κράζει. καὶ αἱ βοαὶ τῶν
θερισάντων εἰς τὰ ὦτα κυρίου σαβαὼθ εἰσε-
ληλύθασιν. ἐτρυφήσατε ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἐσπα-
ταλήσατε. ἐθρέψατε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς
ἐν ἡμέρᾳ σφαγῆς. κατεδικάσατε, ἐφονεύ-
σατε τὸν δίκαιον, οὐκ ἀντιτάσσεται ὑμῖν.
Μακροθυμήσατε οὖν ἀδελφοὶ ἕως τῆς πα-
ρουσίας τοῦ κυρίου. ἰδοὺ ὁ γεωργὸς ἐκδέχε-
ται τὸν τίμιον καρπὸν τῆς γῆς, μακροθυ-
μῶν ἐπ' αὐτῷ, ἕως λάβῃ ὑετὸν πρώϊμον
καὶ ὄψιμον. μακροθυμήσατε καὶ ὑμεῖς,
στηρίξατε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὅτι ἡ παρου-
σία τοῦ κυρίου ἤγγικε. μὴ στενάζετε κατ' ἀλ-
λήλων ἀδελφοί, ἵνα μὴ κατακριθῆτε. ἰδοὺ ὁ
κριτὴς πρὸ τῶν θυρῶν ἕστηκεν. ὑπόδειγμα
λάβετε τῆς κακοπαθείας ἀδελφοί μου, καὶ
τῆς μακροθυμίας τοὺς προφήτας, οἱ ἐλά-
λησαν τῷ ὀνόματι κυρίου. ἰδοὺ μακαρί-
ζομεν τοὺς ὑπομείναντας. τὴν ὑπομονὴν
Ἰὼβ ἠκούσατε. καὶ τὸ τέλος κυρίου εἴδε-
τε, ὅτι πολύσπλαγχνός ἐστιν ὁ κύριος καὶ
οἰκτίρμων. πρὸ πάντων δὲ ἀδελφοί μου,
μὴ ὀμνύετε, μήτε τὸν οὐρανὸν, μήτε τὴν
γῆν, μήτε ἄλλον τινὰ ὅρκον. ἤτω δὲ ὑμῶν
τὸ ναὶ, ναί, καὶ τὸ οὒ, οὔ, ἵνα μὴ εἰς ὑπό-
κρισιν πέσητε. κακοπαθεῖ τίς ἐν ὑμῖν; προσευχέσθω. εὐθυμεῖ τίς; ψαλλέτω. ἀ-
σθενεῖ τίς ἐν ὑμῖν; προσκαλεσάσθω τοὺς
πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας, καὶ προσευξά-
σθωσαν ἐπ' αὐτὸν, ἀλείψαντες αὐτὸν ἐλαίῳ
ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου. καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πί-
στεως σώσει τὸν κάμνοντα, καὶ ἐγερεῖ αὐτὸν
ὁ κύριος, κἂν ἁμαρτίας ᾖ πεποιηκώς, ἀφε-
θήσεται αὐτῷ. Ἐξομολογεῖσθε ἀλλήλοις τὰ
παραπτώματα, καὶ εὔχεσθε ὑπὲρ ἀλλή-
λων, ὅπως ἰαθῆτε. πολὺ ἰσχύει δέησις δι-
καίου ἐνεργουμένη. ἠλίας ἄνθρωπος ἦν
ὁμοιοπαθὴς ἡμῖν, καὶ προσευχῇ προσήυ-
ξατο τοῦ μὴ βρέξαι, καὶ οὐκ ἔβρεξεν ἐπὶ τῆς
γῆς, ἐνιαυτοὺς τρεῖς καὶ μῆνας ἕξ. καὶ πάλιν
προσηύξατο

riorum qui messuerũt regiones uestras, quæ fraude non reddita est à uobis, clamat: & clamores eorum qui messuerant, in aures domini sabaoth introierunt. In delitijs uixistis super terrã, & lasciuistis. enutrijstis corda uestra, ut in die occisionis. Cõdemnastis, & occidistis iustum, & non resistit uobis. Patientes igitur estote fratres usq; ad aduentum domini. Ecce agricola expectat pretiosum fructũ terræ, patienter expectans illum, donec accipiat pluuiam tempestiuam & serotinã. Patiẽtes igitur estote & uos, & cõfirmate corda uestra, quoniã aduentus domini appropinquat. Nolite ingemiscere alius aduersus alium fratres, ut ne condemnemini. Ecce iudex ante ianuam assistit. Exemplum accipite fratres mei, afflictionis ac patiẽtiæ prophetas, qui locuti sunt in nomine dñi. Ecce beatos ducimus eos qui sustinẽt. Sufferẽtiam Iob audistis, & finẽ dñi nouistis, qđ ualde misericors sit dñs ac cõmiserans. Ante omnia autẽ fratres mei, nolite iurare, neque per cœlum, neq; per terram, neq; aliud quodcunq; iusiurandũ. Sit autẽ uestrũ est, est: non, non, ut ne in simulationẽ incidatis. Affligitur autẽ aliquis inter uos? oret. Aequo animo est aliquis? psallat. Infirmatur quis inter uos? accersat presbyteros ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine domini. Et obsecratio fidei saluum reddet laborantẽ, & eriget eum dñs: & si in peccatis fuerit, remittentur ei. Confitemini inuicem alius alij delicta, & orate pro uobis inuicem, ut salui sitis. Multũ enim ualet deprecatio iusti efficax. Helias homo erat similiter obnoxius affectionibus ut nos, & precatione precatus est ne plueret: & nõ pluit sup terrã annos tres & menses sex. Et rursum

orauit,

προσηύξατο, καὶ ὁ οὐρανὸς ὑετὸν ἔδωκε, καὶ ἡ γῆ ἐβλάστησε τὸν καρπὸν αὐτῆς. ἀδελφοὶ, ἐάν τις ἐν ὑμῖν πλανηθῇ ἀπὸ τῆς ἀληθείας, καὶ ἐπιστρέψῃ αὐτὸν, γινωσκέτω, ὅτι ὁ ἐπιστρέψας ἁμαρτωλὸν ἐκ πλάνης ὁδοῦ αὐτοῦ, σώσει ψυχὴν ἐκ θανάτου, καὶ καλύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν.

τοῦς τῶν ἁγίου ἰακώβου ἐπιστολοῦς τέλος.

orauit, & cœlũ dedit pluuiã, & terra ꝓduxit fructũ suũ. Fratres, si quis inter uos errauerit à ueritate, & conuerterit quis eũ, sciat, qd' qui cõuerti fecerit peccatorẽ ab errore uiæ suæ, saluã faciet animã à morte, & operiet multitudinẽ peccatorũ.

Beati Iacobi epistolæ finis.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΕΤΡΟΥ.

Ταύτην ἐπιστέλλει ὁ μακάριος πέτρος τοῖς ἐν τῇ διασπορᾷ οὖσιν, ἰουδαίοις καὶ γενομένοις χριστιανοῖς. γράφει δὲ τῆς ἐπιστολὴν διδασκαλικὴν, ἐπιστηρίζων αὐτῆς. διότι καὶ ἀπὸ ἰουδαίων ἐπίστευσαν, καὶ πρῶτον μὲν ἐξηγεῖται καὶ ἀποδείκνυσιν, ὅτι ἡ εἰς τὸν χριστὸν πίστις, ἀπὸ τῶν προφητῶν κατηγγέλθη, καὶ δι' αὐτῶν ἐμηνύθη, ἡ διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ λύτρωσις. καὶ ὅτι αὐτοῖς καὶ τοῖς ἔθνεσιν εὐηγγελίσθη τὰ πάντα, εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακύψαι. εἶτα συμβουλεύσας ἀξίως τοῦ καλέσαντος ἀναστρέφεσθαι, προτρέπει καὶ βασιλέας τιμᾶν. γυναιξί τε δὲ καὶ ἀνδράσιν ὁμοφροσύνην καταγγέλλει. καὶ εἰς τὰ ἤθη παραινέσας ὀλίγα, σημαίνει, ὅτι καὶ εἰς τὸν ᾅδην γέγονε πρὰ τοῦ κυρίου τὸ κήρυγμα τῆς σωτηρίας καὶ ἀναστάσεως· ἵνα καὶ οἱ προθανόντες ἀναστῶσι, καὶ κριθῶσι μὲν τοῦ σώματι, τῇ δὲ χάριτι τῆς ἀναστάσεως διαμείνωσι. καὶ ὅτι δὲ τέλος πάντων λοιπὸν ἤγγικε καὶ ὀφείλουσι πάντες ἕτοιμοι γίνεσθαι, ὡς λόγον ἀποδώσοντες τοῦ κριτῇ. καὶ οὕτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM PETRI PRIOREM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

Petrus, quẽadmodũ & Iacobus, Iudæis scribit, sparsim incolentib⁹ gentium regiones, epistolam profecto dignã apostolorũ principe, plenã autoritatis ac maiestatis apostolicæ, uerbis parcam, sentẽtijs differtã. Hortat' autẽ ad tolerantiã malorũ, quæ ob euangelij inuidiam perpetiebant', spe præmiorũ. Ad hæc admonet, iuxta ꝓphetiarũ oracula ad tantã dignitatem uocati gratis, uitam præstent sua professione dignam: Christianismũ em̃ nõ in titulo aut baptismo tantũ, sed in morũ innocẽtia situm esse: alioqui qd' affliguntur malis, nõ cessurũ ad gloriam Christi, si ob malefacta pœnas dare uideant'. Ad hæc admonet, ne freti Christianismo, detractent parere magistratib⁹ licet ethnicis, ne prouocati nec cõuertant' ad Christũ, & acrius sæuiant: itẽ ne serui negent officiũ suũ heris, licet ethnicis: Christianæ bonitatis esse om̃ia perpeti: itẽ ne mulieres Christianæ uiros suos licet ethnicos cõtẽnant, sed morib⁹ suis ad meliora studeant prouocare. Maritos admonet, ut uxorib⁹ suis deferant, ut à coitu nõnunq̃ tẽperent, q̃ magis uacet orare. Deinde exẽplo Christi ꝓuocat ad tolerantiã malorũ, ne conent' iniuriã iniuria pẽsare, sed mãsuetudine & bñfactis uincere studeant male meritos. Atq; hæc agit tribus primis capitib⁹, & initio quarti. Post hæc hortat' ad nouitatẽ uitæ, dehortans à uitijs gentiũ. Inuitat ad sobrietatẽ, ad uigilantiam, ad preces assiduas, in primis ad mutuã charitatẽ, ad hospitalitatẽ, ad officia mutua, rursus ad patientiã persecutionũ ob Christi nomẽ illatarũ. Mox episcopos instituit, & his subditũ populũ. In calce testat' sese & alterã epistolã ad eosdẽ scripsisse per Syluanũ, q̃ intercidit. Hãc scriptã apparet ex Babylone: nã hui⁹ ecclesiæ ꝟbis iubet eos saluere.

FINIS.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΕΤΡΟΥ ΠΡΩΤΗ.

ΠΕΤΡΟΣ ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ, ἐκλεκτοῖς παρεπιδήμοις, διασπορᾶς πόντου, γαλατίας, καππαδοκίας, ἀσίας καὶ βιθυνίας, κατὰ πρόγνωσιν θεοῦ πατρὸς ἐν ἁγιασμῷ πνεύματος, εἰς ὑπακοὴν καὶ ῥαντισμὸν αἵματος ἰησοῦ χριστοῦ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη πληθυνθείη. εὐλογητὸς ὁ θεὸς, καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ κατὰ τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος ἀναγεννήσας ἡμᾶς εἰς ἐλπίδα ζῶσαν δι' ἀναστάσεως ἰησοῦ χριστοῦ ἐκ νεκρῶν, εἰς κληρονομίαν ἄφθαρτον καὶ ἀμίαντον, καὶ ἀμάραντον, τετηρημένην ἐν οὐρανοῖς, εἰς ὑμᾶς τοὺς ἐν δυνάμει θεοῦ φρουρουμένους διὰ πίστεως, εἰς σωτηρίαν, ἑτοίμην ἀποκαλυφθῆναι ἐν καιρῷ ἐσχάτῳ, ἐν ᾧ ἀγαλλιᾶσθε, ὀλίγον ἄρτι, εἰ δέον ἐστὶ, λυπηθέντες ἐν ποικίλοις πειρασμοῖς, ἵνα τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως, πολὺ τιμιώτερον χρυσίου τοῦ ἀπολλυμένου, διὰ πυρὸς δὲ δοκιμαζομένου, εὑρεθῇ εἰς ἔπαινον καὶ δόξαν καὶ τιμὴν, ἐν ἀποκαλύψει ἰησοῦ χριστοῦ, ὃν οὐκ ἰδόντες ἀγαπᾶτε, εἰς ὃν ἄρτι μὴ ὁρῶντες, πιστεύοντες δὲ, ἀγαλλιᾶσθε χαρᾷ ἀνεκλαλήτῳ καὶ δεδοξασμένῃ, κομιζόμενοι τὸ τέλος τῆς πίστεως ὑμῶν, σωτηρίαν ψυχῶν, περὶ ἧς σωτηρίας ἐξεζήτησαν καὶ ἐξηρεύνησαν προφῆται

EPISTOLA BEATI PETRI APOSTOLI PRIMA.

PETRVS apostolus Iesu Christi, aduenis sparsim incolentibus Pontum, Galatiam, Cappadociam, Asiam, & Bithyniam, delectis iuxta præfinitionem dei patris, per sanctificationem spiritus, in obedientiam, & aspersionē sanguinis Iesu Christi. Gratia uobis & pax multiplicetur. Laudandus est deus, & pater domini nostri Iesu Christi, qui iuxta copiosam suam misericordiam regenuit nos in spem uiuam, per hoc quod resurrexit Iesus Christus ex mortuis, in hæreditatem immortalem, & incontaminabilem, atq; immarcessibilem, cōseruatam in cœlis erga uos, qui uirtute dei custodimini per fidem, ad salutem, quæ in hoc parata est, ut patefiat in tempore supremo, in quo exultatis, nunc ad breue tempus afflicti in uarijs experimentis, si opus sit, quo exploratio fidei uestræ, multo pretiosior auro, quod perit, & tamen per ignem probatur: reperiatur in laudem & gloriam & honorem, tum cum reuelabitur Iesus Christus: quem cum non uideatis, diligitis: in quem in præsentia, cum non uideritis, credentes tamen: exultatis gaudio ineffabili, & glorificato, reportantes finem fidei uestræ, salutē animarum, de qua salute exquisierunt, & scrutati sunt prophetæ,

προφῆται, οἱ περὶ σοῦ εἰς ὑμᾶς χάριτος προφητεύσαντες, ἐρευνῶντες εἰς τίνα, ἢ ποῖον καιρὸν ἐδήλου, τὸ ἐν αὐτοῖς πνεῦμα Χριστοῦ, προμαρτυρόμενον τὰ εἰς Χριστὸν παθήματα, καὶ τὰς μετὰ ταῦτα δόξας, οἷς ἀπεκαλύφθη, ὅτι οὐχ ἑαυτοῖς, ἡμῖν δὲ διηκόνουν αὐτὰ, ἃ νῦν ἀνηγγέλη ὑμῖν, διὰ τῶν εὐαγγελισαμένων ὑμᾶς ἐν πνεύματι ἁγίῳ ἀποσταλέντι ἀπ' οὐρανοῦ, εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακύψαι. διὸ ἀναζωσάμενοι τὰς ὀσφύας σοῦ διανοίας ὑμῶν, νήφοντες, τελείως ἐλπίσατε ἐπὶ τὴν φερομένην ὑμῖν χάριν ἐν ἀποκαλύψει Ιησου Χριστοῦ, ὡς τέκνα ὑπακοῆς, μὴ συσχηματιζόμενοι ταῖς πρότερον ἐν τῇ ἀγνοίᾳ ὑμῶν ἐπιθυμίαις, ἀλλὰ κατὰ τὸν καλέσαντα ὑμᾶς ἅγιον, καὶ αὐτοὶ ἅγιοι ἐν πάσῃ ἀναστροφῇ γενήθητε, διότι γέγραπται. ἅγιοι γένεσθε, ὅτι ἐγὼ ἅγιός εἰμι. Καὶ εἰ πατέρα ἐπικαλεῖσθε τὸν ἀπροσωπολήπτως κρίνοντα κατὰ τὸ ἑκάστου ἔργον, ἐν φόβῳ τὸν σοῦ παροικίας ὑμῶν χρόνον ἀναστράφητε. εἰδότες, ὅτι οὐ φθαρτοῖς ἀργυρίῳ ἢ χρυσίῳ ἐλυτρώθητε ἐκ σοῦ ματαίας ὑμῶν ἀναστροφῆς πατροπαραδότου, ἀλλὰ τιμίῳ αἵματι ὡς ἀμνοῦ ἀμώμου καὶ ἀσπίλου Χριστοῦ, προεγνωσμένου μὲν πρὸ καταβολῆς κόσμου, φανερωθέντος δὲ ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων δι' ὑμᾶς, τοὺς δι' αὐτοῦ πιστεύοντας εἰς θεὸν, τὸν ἐγείραντα αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ δόξαν αὐτῷ δόντα, ὥστε τὴν πίστιν ὑμῶν, καὶ ἐλπίδα εἶναι εἰς θεόν. τὰς ψυχὰς ὑμῶν ἡγνικότες ἐν τῇ ὑπακοῇ σοῦ ἀληθείας διὰ πνεύματος, εἰς φιλαδελφίαν ἀνυπόκριτον, ἐκ καθαρᾶς καρδίας ἀλλήλους ἀγαπήσατε ἐκτενῶς, ἀναγεγεννημένοι οὐκ ἐκ σπορᾶς φθαρτῆς, ἀλλὰ ἀφθάρτου, διὰ λόγου ζῶντος θεοῦ, καὶ μένοντος εἰς τὸν αἰῶνα. διότι πᾶσα σὰρξ, ὡς χόρτος, καὶ πᾶσα δόξα

ꝓphetæ, qui de uētura in uos gratia uaticinati sunt, scrutātes ad quē, aut cuiusmodi tēporis articulū significaret, qui in illis erat spūs Christi, qui priusq̄ acciderent, testabat' uēturas in Christū afflictiones, & quæ essent cōsecuturæ glorias, quib⁹ & illud reuelatū est, q d' haud sibijpsis, imò nobis ministrarēt, hæc quæ nunc annunciata sunt uobis, ꝑ eos qui uobis prædicauerūt euāgeliū, ꝑ spm̄ sanctū emissum è cœlo, in quæ desyderant angeli prospicere. Quapropter succincti lumbis mētis uestræ, sobrij, ꝑfecte sperate in eam quæ ad uos defert' gratiā, dum uobis patefit Iesus Christus, tāq̄ filij obediētes, ut nō accōmodetis uos pristinis cōcupiscētijs, quibus dum adhuc ignoraretis Christū, agebamini, sed quēadmodū is q uos uocauit, sctūs est: ita ipsi q̊q̄ sancti in om̄i cōuersatione reddamini, ꝓpterea q d' scriptū est: Scti estote, nā ego sctūs sum. Et si patrē inuocatis citra ꝑsonarū respectū iudicantē iuxta cuiusq̄ opus, uidete ut in timore cōuersantes, incolat⁹ uestri tēpus trāsigatis. Cū sciatis uos, nō caducis reb⁹ uelut argēto & auro fuisse redēptos à uana uestra cōuersatiōe, quā ex patrū acceperatis traditione, sed pretioso sanguine uelut agni immaculati, & incontaminati Christi, q præordinat⁹ qdē fuerat, anteq̄ cōditus esset mūdus, sed manifestat⁹ fuit extremis tēporib⁹ ꝓpter uos, q ꝑ illū creditis in deū, q illū excitauit è mortuis, & gloriā ei dedit, ut uos fidē ac spē haberetis erga deū, qui aīas uestras purificastis obediēdo ueritati, ꝑ spm̄ cū charitate fraterna, ab om̄i simulatiōe aliena, ex puro corde uos inuicem diligite impēse, renati non ex semine mortali, sed ex īmortali ꝑ sermonē uiuētis dei, & manētis ī æternū. Propterea q̄ om̄is caro gramē sit, & oīs gloria

δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄνθος χόρτου. ἐξηράνθη ὁ χόρτος, καὶ τὸ ἄνθος ἐξέπεσε. τὸ δὲ ῥῆμα κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα. τοῦτο δέ ἐστι τὸ ῥῆμα τὸ εὐαγγελισθὲν εἰς ὑμᾶς.

gloria hois quasi flos graminis. Exaruit gramẽ,& flos decidit. at uerbũ dñi manet in æternũ.Hoc aũt est uerbũ,qđ per euangeliũ delatũ est ad uos.

Ἀποθέμενοι οὖν πᾶσαν κακίαν, καὶ πάντα δόλον, καὶ ὑποκρίσεις, καὶ φθόνους, καὶ πάσας καταλαλιὰς, ὡς ἀρτιγέννητα βρέφη, τὸ λογικὸν ἄδολον γάλα ἐπιποθήσατε, ἵνα ἐν αὐτῷ αὐξηθῆτε. εἰ ἐγεύσασθε, ὅτι χρηστὸς ὁ κύριος, πρὸς ὃν προσερχόμενοι λίθον ζῶντα, ὑπὸ ἀνθρώπων μὲν ἀποδεδοκιμασμένον, παρὰ δὲ θεῷ ἐκλεκτὸν, ἔντιμον, καὶ αὐτοὶ ὡς λίθοι ζῶντες οἰκοδομεῖσθε, οἶκος πνευματικός, ἱεράτευμα ἅγιον, ἀνενέγκαι πνευματικὰς θυσίας, εὐπροσδέκτους θεῷ διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ. διὸ καὶ περιέχει ἐν τῇ γραφῇ. ἰδοὺ τίθημι ἐν σιὼν λίθον ἀκρογωνιαῖον, ἐκλεκτὸν, ἔντιμον. καὶ ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ, οὐ μὴ καταισχυνθῇ. ὑμῖν οὖν ἡ τιμὴ τοῖς πιστεύουσιν. ἀπειθοῦσι δὲ λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας. καὶ λίθος προσκόμματος, καὶ πέτρα σκανδάλου, οἳ προσκόπτουσι τῷ λόγῳ, ἀπειθοῦντες εἰς ὃ καὶ ἐτέθησαν. ὑμεῖς δὲ γένος ἐκλεκτὸν, βασίλειον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, λαὸς εἰς περιποίησιν, ὅπως τὰς ἀρετὰς ἐξαγγείλητε τοῦ ἐκ σκότους ὑμᾶς καλέσαντος εἰς τὸ θαυμαστὸν αὐτοῦ φῶς. οἱ ποτὲ οὐ λαός, νῦν δὲ λαὸς θεοῦ. οἱ οὐκ ἠλεημένοι, νῦν δὲ ἐλεηθέντες. ἀγαπητοί, παρακαλῶ ὡς παροίκους καὶ παρεπιδήμους, ἀπέχεσθε τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν, αἵτινες στρατεύονται κατὰ τῆς ψυχῆς, τὴν ἀναστροφὴν ὑμῶν ἔχοντες καλὴν ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ἵνα ἐν ᾧ καταλαλοῦσιν ὑμῶν ὡς κακοποιῶν, ἐκ τῶν καλῶν ἔργων ἐποπτεύοντες, δοξάσωσι τὸν θεὸν ἐν ἡμέρᾳ ἐπισκοπῆς. ὑποτάγητε οὖν πάσῃ ἀνθρωπίνῃ κτίσει διὰ τὸν κύριον, εἴτε βασιλεῖ ὡς ὑπερέχοντι, εἴτε ἡγεμόσιν

Proinde deposita omĩ malicia, & omĩ dolo, & simulatiõib9,& inuidẽtijs, & omĩb9 obtrectationib9,ut modo nati infantes, lac illud nõ corpis sed animi, qđ dolũ nescit, appetite, ut p illud suboleſcatis.Siquidẽ gustastis,q benign9 sit dñs.ad quẽ accedentes,q lapis est uiuus,ab hoib9 quidẽ reprobat9, apud deũ ỹo electus ac pretiosus:ipsi q̃q ueluti uiui lapides ædificemini,dom9 spũalis,sacerdotiũ sanctũ ad offerẽdũ spirituales hostias,acceptabiles deo p Iesum Christũ.quapropter & continet scriptura:Ecce pono in Sion lapidẽ, in summo ponendũ angulo,electũ, pretiosum.Et qui crediderit in illo,nõ pudefiet. Vobis igit' pretiosus est,qui creditis. Cæterũ ijs qui nõ credũt,lapis quẽ reprobauerãt ædificantes, hic cœpit esse caput anguli:& lapis in quẽ impingit', & petra ad quẽ offendant,nẽpe ijs qui impingũt in sermonẽ,neq; credũt in id ad qđ & instituti fuerãt. Vos aũt gen9 electũ,regale sacerdotiũ, gens sancta, populus qui in lucrũ accessit,ut uires prædicetis illi9, qui è tenebris uos uocauit in admirabilẽ suã lucẽ. Qui q̃ndã eratis nõ populus, nunc populus dei,qui q̃ndã nõ cõsecuti miseri cordiam,nunc estis misercordiã cõsecuti. Dilecti, obsecro tanq̃ aduenas ac peregrinos,abstinete à carnalib9 cõcupiscentijs,quæ militant aduersus animã,& conuersationẽ uestrã habete honestã inter gẽtes, ut in hoc qđ obtrectant uobis q̃si maleficis,ex bonis operibus æstimantes uos,glorificẽt deũ in die uisitatiõis.Proinde subditi estote cuiuis hũanæ creaturæ ppter dñm,siue regi tãq̃ pcellẽti,siue præsidibus,

ἡγεμόσιν, ὡς δι' αὐτοῦ πεμπομένοις, εἰς ἐκδίκησιν μὲν κακοποιῶν, ἔπαινον δὲ ἀγαθοποιῶν, ὅτι οὕτως ἐστὶ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, ἀγαθοποιοῦντας φιμοῦν τὴν τῶν ἀφρόνων ἀνθρώπων ἀγνωσίαν, ὡς ἐλεύθεροι, καὶ μὴ ὡς ἐπικάλυμμα ἔχοντες τῆς κακίας τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλ' ὡς δοῦλοι θεοῦ. πάντας τιμήσατε, τὴν ἀδελφότητα ἀγαπᾶτε, τὸν θεὸν φοβεῖσθε, τὸν βασιλέα τιμᾶτε. οἱ οἰκέται ὑποτασσόμενοι ἐν παντὶ φόβῳ τοῖς δεσπόταις, οὐ μόνον τοῖς ἀγαθοῖς καὶ ἐπιεικέσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς σκολιοῖς. τοῦτο γὰρ χάρις, εἴ τις διὰ συνείδησιν θεοῦ ὑποφέρει τις λύπας πάσχων ἀδίκως. ποῖον γὰρ κλέος εἰ ἁμαρτάνοντες καὶ κολαφιζόμενοι ὑπομενεῖτε; ἀλλ' εἰ ἀγαθοποιοῦντες καὶ πάσχοντες ὑπομενεῖτε. τοῦτο γὰρ χάρις παρὰ θεῷ. εἰς τοῦτο γὰρ ἐκλήθητε, ὅτι καὶ Χριστὸς ἔπαθεν ὑπὲρ ἡμῶν, ὑμῖν ὑπολιμπάνων ὑπογραμμόν, ἵνα ἐπακολουθήσητε τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ, ὃς ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ, ὃς λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει, πάσχων οὐκ ἠπείλει. παρεδίδου δὲ τῷ κρίνοντι δικαίως. ὃς τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν αὐτὸς ἀνήνεγκεν ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ ἐπὶ τὸ ξύλον, ἵνα ταῖς ἁμαρτίαις ἀπογενόμενοι, τῇ δικαιοσύνῃ ζήσωμεν, οὗ τῷ μώλωπι ἰάθητε. ἦτε γὰρ ὡς πρόβατα πλανώμενα, ἀλλ' ἐπεστράφητε νῦν ἐπὶ τὸν ποιμένα, καὶ ἐπίσκοπον τῶν ψυχῶν ὑμῶν.

Ὁμοίως αἱ γυναῖκες ὑποτασσόμεναι τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ἵνα καὶ εἴ τινες ἀπειθοῦσι τῷ λόγῳ, διὰ τῆς τῶν γυναικῶν ἀναστροφῆς ἄνευ λόγου κερδηθήσονται, ἐποπτεύσαντες τὴν ἐν φόβῳ ἁγνὴν ἀναστροφὴν ὑμῶν, ὧν ἔστω οὐχ ὁ ἔξωθεν ἐν πλοκῆς τριχῶν, καὶ περιθέσεως χρυσίων, ἢ ἐνδύσεως ἱματίων κόσμος, ἀλλ' ὁ κρυπτὸς τῆς καρδίας ἄνθρωπος ἐν τῷ ἀφθάρτῳ, τοῦ πραέως καὶ

præſidibus,ut qui per eum mittantur ad uindictam quidem nocentium, laudem uero recte agentium: quoniam ſic eſt uoluntas dei, ut benefaciendo obturetis os hominibus ignorãtibus, tanq; liberi, & nõ ueluti prætextũ habẽtes maliciæ liberalẽ,ſed tanq; ſerui dei. Omnes honorate,fraternitatẽ diligite,deum timete,regẽ honorate. Famuli ſubditi ſint cum timore dominis, non ſolum bonis ac humanis, uerumetiã prauis. Nam hæc eſt gratia, ſi quis propter conſcientiam dei ſuffert moleſtias, præter meritũ affectus malis. Quæ enim eſt laus,ſi cum peccantes alapis cædimini ſufferetis? At ſi cum benefacitis,& tamẽ malis afficimini,ſuffertis. Hæc enim eſt gratia apud deum. Siquidem in hoc uocati eſtis, quoniã & Chriſtus afflictus eſt pro nobis, relinquens nobis exẽplum, ut inſequeremini ueſtigia ipſius, qui peccatum nõ fecerat, nec inuentus eſt dolus in ore illius: qui cũ maledictis inceſſeret, nõ remaledixit: cũ malis afficeret, nõ minabat. Sed tradidit uindictã ei qui iudicat iuſte, qui peccata noſtra ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper lignum, quo peccatis mortui iuſticiæ uiueremus. Cuius eiuſdem uibice ſanati fuiſtis. Nam eratis uelut oues errantes, ſed conuerſi eſtis nunc ad paſtorem, & curatorem animarũ ueſtrarũ.

Similiter uxores ſubditæ ſitis ueſtris III
uiris,ut etiam qui non obtemperant ſermoni, per uxorum conuerſationẽ abſq; ſermone lucrifiant: dum cõſyderant cum reuerentia coniunctam caſtam conuerſationem ueſtram,quarũ ornatus ſit, non externus: qui ſitus eſt in plicatura capillorum, & additione auri, aut in palliorum amictu. uerum occultus, qui eſt in corde homo, ſi is careat omi corruptela:

καὶ

V ita

καὶ ἡσυχίου πνεύματος, ὅ ἐστιν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ πολυτελές. οὕτω γάρ ποτε καὶ αἱ ἁγίαι γυναῖκες, αἱ ἐλπίζουσαι ἐπὶ τὸν θεὸν, ἐκόσμουν ἑαυτάς, ὑποτασσόμεναι τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ὡς Σάρρα ὑπήκουσε τῷ Ἀβραάμ, κύριον αὐτὸν καλοῦσα, ἧς ἐγενήθητε τέκνα, ἀγαθοποιοῦσαι, καὶ μὴ φοβούμεναι, μηδεμίαν πτόησιν. οἱ ἄνδρες ὁμοίως συνοικοῦντες καὶ γνῶσιν, ὡς ἀσθενεστέρῳ σκεύει τῷ γυναικείῳ ἀπονέμοντες τιμήν, ὡς καὶ συγκληρονόμοι χάριτος ζωῆς, εἰς τὸ μὴ ἐγκόπτεσθαι τὰς προσευχὰς ὑμῶν. τὸ δὲ τέλος, πάντες ὁμόφρονες, συμπαθεῖς, φιλάδελφοι, εὔσπλαγχνοι, φιλόφρονες, μὴ ἀποδιδόντες κακὸν ἀντὶ κακοῦ, ἢ λοιδορίαν ἀντὶ λοιδορίας, τοὐναντίον δὲ εὐλογοῦντες, εἰδότες ὅτι εἰς τοῦτο ἐκλήθητε, ἵνα εὐλογίαν κληρονομήσητε. ὁ γὰρ θέλων ζωὴν ἀγαπᾶν, καὶ ἰδεῖν ἡμέρας ἀγαθὰς, παυσάτω τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ ἀπὸ κακοῦ, καὶ χείλη αὐτοῦ τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον, ἐκκλινάτω ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποιησάτω ἀγαθόν, ζητησάτω εἰρήνην, καὶ διωξάτω αὐτήν. ὅτι οἱ ὀφθαλμοὶ κυρίου ἐπὶ δικαίους, καὶ ὦτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν, πρόσωπον δὲ κυρίου ἐπὶ ποιοῦντας κακά. καί τις ὁ κακώσων ὑμᾶς, ἐὰν τοῦ ἀγαθοῦ μιμηταὶ γένησθε; ἀλλ' εἰ καὶ πάσχοιτε διὰ δικαιοσύνην, μακάριοι. τὸν δὲ φόβον αὐτῶν μὴ φοβηθῆτε, μηδὲ ταραχθῆτε, κύριον δὲ τὸν θεὸν ἁγιάσατε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν. ἕτοιμοι δὲ ἀεὶ πρὸς ἀπολογίαν παντὶ τῷ αἰτοῦντι ὑμᾶς λόγον περὶ ἐλπίδος μετὰ πραΰτητος καὶ φόβου, συνείδησιν ἔχοντες ἀγαθήν, ἵνα ἐν ᾧ καταλαλοῦσιν ὑμῶν, ὡς κακοποιῶν, καταισχυνθῶσιν οἱ ἐπηρεάζοντες ὑμῶν τὴν ἀγαθὴν ἐν χριστῷ ἀναστροφήν. κρεῖττον γὰρ ἀγαθοποιοῦντας, εἰ θέλοι τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, πάσχειν, ἢ κακοποιοῦντας. ὅτι καὶ χριστὸς ἅπαξ ὑπὲρ ἁμαρτιῶν ἔπαθεν, δίκαιος ὑπὲρ ἀδίκων,

ἵνα

ita ut spūs placidus sit ac quiet⁹, qui spūs in oculis dei magnifica ac sumptuosa res est. Nam ad eum modū olim & sanctæ illæ mulieres sperantes in deo, comebant sese, & subditæ erant suis uiris, quēadmodum Sarra obediuit Abrahæ, dn̄m illū appellans. cui⁹ factæ estis filiæ, dū benefacitis, & nō terremini ullo pauore. Viri similiter cohabitēt sed'm sciētiā, uelut infirmiori uasi muliebri impartiētes honorem, tanq; etiam cohæredes gratiæ uitæ, ne interrūpant' preces uestræ. In summa, oēs sitis unanimes, similiter affecti, fraterna prædiți charitate, misericordes, affabiles, nō retaliantes malū malo, aut cōuicium cōuicio, sed cōtra, bn̄dicētes, sciētes uos in hoc uocatos esse, ut benedictionē hæreditate possideatis. Nā qui uult uitā diligere, & uidere dies bonos: coerceat linguam suā à malo, & labia sua ne loquantur dolū. Declinet à malo, & faciat bonū: quærat pacē, & persequat' eam: qm̄ oculi dn̄i super iustos, & aures eius ad deprecationē illorū. Rursus aspectus dn̄i super eos qui faciunt mala. Et quis est, qui sit afflicturus uos, si bonitatis æmulatores fueritis? Imò si quid etiā acciderit incommodi ꝓpter iusticiā, beati tn̄ estis. Cæterum terrore illorū ne terreamini, neq; turbemini: sed dn̄m deū sanctificate in cordibus uestris. Sitis aūt parati semper ad respōdendū cuilibet petēti, ut loquamini de ea quæ in uobis est spe, cū mansuetudine & reuerētia, cōscientiā habētes bonā, ut in hoc qd' uobis detrahunt, tanq; scelerosis, pudefiant hi qui incessunt uestrā bonā in Christo conuersationē. Præstat em̄, ut bene agentes, si ita uelit dei uoluntas, malis afficiamini, q; male facientes. Quandoquidem & Christus semel pro peccatis passus fuit, iustus pro iniustis,

ut

ἵνα ἡμᾶς προσαγάγῃ τῷ θεῷ, θανατωθεὶς μὲν σαρκὶ, ζωοποιηθεὶς δὲ τῷ πνεύματι, ἐν ᾧ καὶ τοῖς ἐν φυλακῇ πνεύμασι πο-ρευθεὶς, ἐκήρυξεν, ἀπειθήσασί ποτε. ὅτε ἅπαξ ἀπεξεδέχετο ἡ τοῦ θεοῦ μακροθυμία, ἐν ἡμέραις νῶε κατασκευαζομένης κιβωτοῦ, εἰς ἣν ὀλίγαι, τουτέστιν, ὀκτὼ ψυχαὶ διε-σώθησαν δι' ὕδατος, ὃ ἀντίτυπον νῦν καὶ ἡμᾶς σώζει βάπτισμα, οὐ σαρκὸς ἀπό-θεσις ῥύπου, ἀλλὰ συνειδήσεως ἀγαθῆς ἐ-περώτημα εἰς θεὸν, δι' ἀναστάσεως ἰησοῦ χριστοῦ, ὅς ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ, πορευθεὶς εἰς οὐρανόν, ὑποταγέντων αὐτῷ ἀγγέλων καὶ ἐξουσιῶν καὶ δυνάμεων.

χριστοῦ οὖν παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν σαρ-κὶ, καὶ ὑμεῖς τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ὁπλίσα-σθε, ὅτι ὁ παθὼν ἐν σαρκὶ, πέπαυται ἁ-μαρτίας, εἰς τὸ μηκέτι ἀνθρώπων ἐπιθυ-μίας, ἀλλὰ θελήματι θεοῦ, τὸν ἐπίλοι-πον ἐν σαρκὶ βιῶσαι χρόνον. ἀρκετὸς γὰρ ἡμῖν ὁ παρεληλυθὼς χρόνος τοῦ βίου, τὸ θέλημα τῶν ἐθνῶν κατεργάσασθαι, πο-ρευομένους ἐν ἀσελγείαις, ἐπιθυμίαις, οἰ-νοφλυγίαις, κώμοις, πότοις, καὶ ἀθε-μίτοις εἰδωλολατρίαις. ἐν ᾧ ξενίζονται, μὴ συντρεχόντων ὑμῶν εἰς τὴν αὐτὴν τῆς ἀσωτίας ἀνάχυσιν, βλασφημοῦντες, οἳ ἀπο-δώσουσι λόγον τῷ ἑτοίμως ἔχοντι κρῖ-ναι ζῶντας καὶ νεκρούς. εἰς τοῦτο γὰρ καὶ νεκροῖς εὐηγγελίσθη, ἵνα κριθῶσι μὲν κα-τὰ ἀνθρώπους σαρκὶ, ζῶσι δὲ κατὰ θεὸν πνεύματι. πάντων δὲ τὸ τέλος ἤγγικε. σωφρονήσατε οὖν καὶ νήψατε εἰς τὰς προ-σευχάς. πρὸ πάντων δὲ τὴν εἰς ἑαυτοὺς ἀγάπην ἐκτενῆ ἔχοντες. ὅτι ἀγάπη κα-λύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν. φιλόξενοι εἰς ἀλ-λήλους ἄνευ γογγυσμῶν. ἕκαστος καθὼς ἔλαβε χάρισμα, εἰς ἑαυτοὺς αὐτὸ διακο-νοῦντες, ὡς καλοὶ οἰκονόμοι ποικίλης χά-ριτος θεοῦ. εἴτις λαλεῖ, ὡς λόγια θεοῦ. εἴτις διακονεῖ, ὡς ἐξ ἰσχύος, ἧς χορηγεῖ ὁ θεὸς

ut nos adduceret deo, mortificatꝰ quidē carne, ſed uiuificatꝰ ſpū, in q̄ etiā abijt, & ſpiritibꝰ qui erāt in carcere prædicauit, q̄ inobediētes fuerāt q̄ndā. Cū ſemel expectabat dei lenitas in diebꝰ Noë, cū apparabatur arca, in qua paucæ, hoc eſt, octo animæ ſeruatæ fuerūt p̄ aquā: cuiꝰ figuræ nunc reſpōdens baptiſmꝰ, nos quoq; ſaluos reddit, q̄ nō carnis ſordes abijciūtur, ſed q̄ fit, ut bona cōſciētia bñ reſpondeat apud deum, per reſurrectionē Ieſu Chriſti, qui eſt ad dextrā dei, ꝓfectus in cœlū, ſubiectis ſibi angelis, & ptātibus, ac uirtutibꝰ. Cū igit̄ Chriſtus paſſus ſit ꝓ nobis carne, uos q̄q; iuxta eandē cogitationē armemini, qd̄ qui patiebat̄ in carne, deſtitit à pctō, in hoc, ut iam nō cōcupiſcētijs hoim, ſed uolūtati dei, qd̄ ſupereſt in carne tēpus uiuat. Sat em̄ eſt nobis qd̄ anteacto uitæ tēpore uolūtatē gētiū patrauerimus, cū uerſaremur in laſciuijs, cōcupiſcētijs, uinolentijs, comeſſatiōibꝰ, compotationibꝰ, & nefarijs ſimulacrorū cultibus. Atq; id abſurdū illis uidet̄, qd̄ nō accurratis unā cū ipſis in eandē luxus refuſionē, q̄ de uobis male loquūt̄. Qui reddituri ſunt rationē ei, qui paratus eſt ad iudicandū uiuos & mortuos. Nam in hoc mortuis q̄q; p̄dicatū eſt euāgeliū, ut iudicarent̄ quidē ſcd̄m homines carne: uiuant autē iuxta deum ſpū. Porrò rerū omniū finis imminet. Sitis igit̄ ſobrij, & uigilantes ad orandū. Ante oia ꝟo charitatē inter uos uehemētē habētes. Nam charitas operiet multitudinē pctōrū. Hoſpitales eſtote erga uos inuicē, ſine murmurationibꝰ: ut quiſq; accepit donū, ita alius in aliū illud miniſtrātes, ut boni diſpēſatores uariæ gratiæ dei. Si q̄s loquit̄, loquat̄ ut eloquia dei: ſi q̄s miniſtrat, miniſtret tanq̄ ex uirtute, quā ſuppeditat

V 2 deus,

ὁ θεός, ἵνα ἐν πᾶσι δοξάζηται ὁ θεὸς διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἐστιν ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. Ἀγαπητοί, μὴ ξενίζεσθε τῇ ἐν ὑμῖν πυρώσει, πρὸς πειρασμὸν ὑμῖν γινομένῃ, ὡς ξένου ὑμῖν συμβαίνοντος, ἀλλὰ καθὸ κοινωνεῖτε τοῖς τοῦ Χριστοῦ παθήμασι, χαίρετε, ἵνα καὶ ἐν τῇ ἀποκαλύψει τῆς δόξης αὐτοῦ χαρῆτε ἀγαλλιώμενοι. εἰ ὀνειδίζεσθε ἐν ὀνόματι Χριστοῦ, μακάριοι, ὅτι τὸ τῆς δόξης καὶ τὸ τοῦ θεοῦ πνεῦμα ἐφ' ὑμᾶς ἀναπαύεται. κατὰ μὲν αὐτοὺς βλασφημεῖται, κατὰ δὲ ὑμᾶς δοξάζεται. μὴ γάρ τις ὑμῶν πασχέτω ὡς φονεύς, ἢ κλέπτης, ἢ κακοποιὸς, ἢ ὡς ἀλλοτριοεπίσκοπος. εἰ δὲ ὡς χριστιανός, μὴ αἰσχυνέσθω, δοξαζέτω δὲ τὸν θεὸν ἐν τῷ μέρει τούτῳ. ὅτι καὶ ὁ καιρὸς τοῦ ἄρξασθαι τὸ κρῖμα ἀπὸ τοῦ οἴκου τοῦ θεοῦ. εἰ δὲ πρῶτον ἀφ' ἡμῶν, τί τὸ τέλος τῶν ἀπειθούντων τῷ τοῦ θεοῦ εὐαγγελίῳ; καὶ εἰ ὁ δίκαιος μόλις σώζεται, ὁ ἀσεβὴς καὶ ἁμαρτωλὸς ποῦ φανεῖται; ὥστε καὶ οἱ πάσχοντες κατὰ θέλημα τοῦ θεοῦ, ὡς πιστῷ κτίστῃ παρατιθέσθωσαν τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐν ἀγαθοποιΐᾳ.

Πρεσβυτέρους τοὺς ἐν ὑμῖν παρακαλῶ, ὁ συμπρεσβύτερος, καὶ μάρτυς τῶν τοῦ Χριστοῦ παθημάτων, ὁ καὶ τῆς μελλούσης ἀποκαλύπτεσθαι δόξης κοινωνός, ποιμάνατε τὸ ἐν ὑμῖν, ποίμνιον τοῦ Χριστοῦ, ἐπισκοποῦντες μὴ ἀναγκαστῶς, ἀλλ' ἑκουσίως, μὴ αἰσχροκερδῶς, ἀλλὰ προθύμως, μηδὲ ὡς κατακυριεύοντες τῶν κλήρων, ἀλλὰ τύποι γινόμενοι τοῦ ποιμνίου. καὶ φανερωθέντος τοῦ ἀρχιποίμενος, κομιεῖσθε τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον. ὁμοίως νεώτεροι ὑποτάγητε πρεσβυτέροις, πάντες δὲ ἀλλήλοις ὑποτασσόμενοι. τὴν ταπεινοφροσύνην ἐγκομβώσασθε, ὅτι ὁ θεὸς ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν. ταπεινώθητε οὖν ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα τοῦ θεοῦ, ἵνα ὑμᾶς ὑψώσῃ ἐν καιρῷ, πᾶσαν τὴν μέριμναν

deus, ut in omnib⁹ glorificet de⁹ p Iesum Christū, cui est gloria & imperiū in sæcula sæculorū, Amē. Charissimi, ne miremini, dum p ignē exploramini, q̄ res ad experimentū uestri fit, perinde quasi nouū aliquid uobis obtingat, imò in hoc, q̄d cōsortes estis afflictionū Christi, gaudete, ut in reuelatiōe q̄q; gloriæ eiusdē gaudeatis exultantes. Si ꝓbris afficimini in noīe Christi, beati estis: qm̄ gloria & spiritus dei sup uos requiescit. Iuxta ipsos quidē maledictis afficit: iuxta uos autē glorificat. Ne quis em̄ uestrū affligat, ut homicida, aut fur, aut facinorosus, aut curiosus alienarū rerū. Porrò si ut Christianus affligit aliquis, ne pudeſiat, imò glorificet deū in parte hac. Qñquidē & tēp⁹ est, ut incipiat iudiciū à domo dei. q̄d si primū incipit à nobis, quis erit finis eorū qui nō credunt dei euāgelio? Et si iustus uix saluus efficit, impius & peccator ubi cōparebit? Proinde qui affligunt iuxta uolūtatē dei, tanq̄ apud fidelē cōditorē deponant animas suas bene faciendo.

Presbyteros qui inter uos sunt obsecro, V.
qui sum & ipse presbyter, ac testis afflictionū Christi, atq; idem cōsors gloriæ, quæ reuelabit, pascite quātū in uobis est gregē Christi, curā illi⁹ agētes nō coacte, sed uolēres: nō turpiter affectātes lucrū, sed propenso animo, neq; ceu dominiū exercentes aduersus cleros, sed sic ut sitis exēplaria gregis. Et cū apparuerit ille pastorū princeps, reportabitis immarcessibilem gloriæ coronā. Similiter iuniores subditi estote seniorib⁹, sic ut oēs ali⁹ alij uicissim subijciamini. Humilitatē animi uobis infixam habete: ꝓpterea q̄d deus superbis resistit, humilib⁹ aūt dat gratiā. Humiliemini igit sub potēti manu dei, ut uos extollat cū erit opportunū, omni

cura

μέριμναν ὑμῶν ἐπιῤῥίψαντες ἐπ' αὐτὸν, ὅτι αὐτῷ μέλει περὶ ὑμῶν. νήψατε, γρηγορήσατε, ὅτι ὁ ἀντίδικος ὑμῶν διάβολος ὡς λέων ὠρυόμενος περιπατεῖ, ζητῶν τίνα καταπίῃ, ᾧ ἀντίστητε στερεοὶ τῇ πίστει, εἰδότες, τὰ αὐτὰ τῶν παθημάτων τῇ ἐν κόσμῳ ὑμῶν ἀδελφότητι ἐπιτελεῖσθαι. ὁ δὲ θεὸς πάσης χάριτος, ὁ καλέσας ὑμᾶς εἰς τὴν αἰώνιον αὐτοῦ δόξαν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὀλίγον παθόντας, αὐτὸς καταρτίσαι ὑμᾶς, στηρίξαι, σθενώσαι, θεμελιώσαι, αὐτῷ ἡ δόξα, κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. Διὰ Σιλουανοῦ ὑμῖν πιστοῦ ἀδελφοῦ, ὡς λογίζομαι, δι' ὀλίγων ἔγραψα· παρακαλῶν καὶ ἐπιμαρτυρῶν ταύτην εἶναι ἀληθῆ χάριν τοῦ θεοῦ, εἰς ἣν ἕστηκατε. ἀσπάζεται ὑμᾶς ἡ ἐν Βαβυλῶνι συνεκλεκτὴ, καὶ Μάρκος ὁ υἱός μου. ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγάπης. εἰρήνη ὑμῖν πᾶσι τοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. ἀμήν.

cura uestra cõiecta in illum. Nam illi cura est de uobis. Sobrij estote, uigilate, quoniã aduersarius uester diabolus tanquàm leo rugiens obambulat, quærens quem deuoret. Cui resistite, solidi fide, scientes easdem afflictiones fraternitati uestræ, quæ in mundo est consummari. Sed deus omnis gratiæ, qui uocauit nos ad æternã suam gloriam per Christum Iesum, parumper afflictos, idem instauret uos, fulciat, roboret, stabiliat. Ipsi gloria, imperium in sæcula sæculorũ, Amen. Per Syluanũ uobis fidelem fratrẽ, ut arbitror, paucis scripsi, adhortans ac testificans hanc esse ueram gratiam dei, in qua statis. Salutat uos ea, quæ est in Babylone, uestræ consors electionis ecclesia, & Marcus filius meus. Salutate uos mutuo charitatis osculo. Pax uobis omnibus, qui estis in Christo Iesu. Amen.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΕΤΡΟΥ.

Αὐτίκα πάλιν ὁ αὐτὸς πέτρος ἐπιστέλλει τοῖς ἤδη πιστεύσασιν. ἔστι δὲ ἡ ἐπιστολὴ, ὑπόμνησις τῆς πρώτης. εἰδὼς γὰρ ταχεῖαν ἑαυτῷ ἔσεσθαι τὴν ἀνάλυσιν τοῦ σώματος, ἐσπούδασε πάντας ὑπομνῆσαι περὶ ὧν κατηχήθησαν, τὴν διδασκαλίαν, καὶ πρῶτον δείκνυσιν ἀπὸ τῶν προφητῶν αὐτὴν εὐαγγελισθεῖσαν. καὶ ὅτι αἱ προφητεῖαι αἱ περὶ τοῦ σωτῆρος, οὐκ εἰσὶν ἀνθρώπιναι, ἀλλὰ περὶ θεοῦ ἐλαλήθησαν. ἔπειτα παραγγέλλει μὴ προσέχειν τοῖς ἀπατῶσι, λέγων ἔσεσθαι αὐτῶν ἀπώλειαν, ὥσπερ καὶ τῶν παραβάντων ἄγγελων γέγονε. προμηνύει δὲ ἐν τῇ ἐπιστολῇ ἡμέρας ἔσεσθαι ἐν αἷς ἐμπαίκται περιπατήσουσι, καὶ θελήσουσιν ἀπατᾶν τινὰς, λέγοντες, μάτην λέγεσθαι παρ' ἡμῶν τὴν παρουσίαν τοῦ σωτῆρος, διὰ δὲ λέγεσθαι, καὶ μήπω παραγενέσθαι. ἀπὸ τούτων οὖν καὶ μάλιστα ἀπέχεσθαι παραγγέλλει, διδάσκων μὴ ὀλιγωρεῖν ἐν τοῖς χρόνοις, πάντα γὰρ τὸν χρόνον, μηδὲν εἶναι ἐνώπιον κυρίου, διὰ τὸ καὶ τὴν μίαν ἡμέραν ὡς χίλια ἔτη εἶναι, καὶ τὰ χίλια ἔτη, ὡς ἡμέραν μίαν. ἔσεσθαι δὲ ταχέως τὴν ἡμέραν κυρίου διαβεβαιοῦται καὶ ἀποδείκνυσι, καὶ ἐντέλλεται ἑτοίμους εἶναι πάντας εἰς αὐτὴν, ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς, καὶ ἀγαπᾶν τὰ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου παύλου γραφέντα, καὶ μὴ προσέχειν τοῖς διαβάλλουσιν αὐτά. διὰ τοῦτο καὶ πάσας τὰς θείας γραφὰς, διαβάλλειν αὐτούς. ὑπομνήσας οὖν καὶ διδάξας πάντας προσθεῖναι τὰ πράγματα, παραινεῖ μὴ ἐκπίπτειν τοῦ σκοποῦ τῆς πίστεως, καὶ οὕτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM PETRI SECVNDAM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

HAnc,ut apparet,ſcripſit admodum ſenex, & iam morti uicinus,quandoquidem de obitu ſuo meminit. Scribit autem promiſcue Chriſtianis omnibus, adhortans ad uitæ puritatem, & ueterum exemplis ac terrore iudicij extremi deterrens à turpibus, uehemẽter inſectans eos, qui ſimplicium animos peruerſa doctrina corrumperent, negantes aduenturum Chriſtum. FINIS.

ΠΕΤΡΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

ΣΥΜΕΩΝ ΠΕΤΡΟΣ δοῦλος καὶ ἀπόστολος ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ, τοῖς ἰσότιμον ἡμῖν λαχοῦσι πίστιν ἐν δικαιοσύνῃ τοῦ θεοῦ ἡμῶν, καὶ σωτῆρος ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη πληθυνθείη ἐν ἐπιγνώσει τοῦ θεοῦ, καὶ ΙΗΣΟΥ τοῦ κυρίου ἡμῶν, ὡς πάντα ἡμῖν τῆς θείας δυνάμεως αὐτοῦ, τὰ πρὸς ζωὴν καὶ εὐσέβειαν δεδωρημένης, διὰ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ καλέσαντος ἡμᾶς διὰ δόξης καὶ ἀρετῆς, δι' ὧν τὰ τίμια ἡμῖν καὶ μέγιστα ἐπαγγέλματα δεδώρηται, ἵνα διὰ τούτων γένησθε θείας κοινωνοὶ φύσεως, ἀποφυγόντες τῆς ἐν κόσμῳ ἐν ἐπιθυμίᾳ φθορᾶς, καὶ αὐτὸ τοῦτο δὲ σπουδὴν πᾶσαν παρεισενέγκαντες, ἐπιχορηγήσατε ἐν τῇ πίστει ὑμῶν τὴν ἀρετήν, ἐν δὲ τῇ ἀρετῇ τὴν γνῶσιν, ἐν δὲ τῇ γνώσει τὴν ἐγκράτειαν, ἐν δὲ τῇ ἐγκρατείᾳ τὴν ὑπομονήν, ἐν δὲ τῇ ὑπομονῇ τὴν εὐσέβειαν, ἐν δὲ τῇ εὐσεβείᾳ τὴν φιλαδελφίαν, ἐν δὲ τῇ φιλαδελφίᾳ

PETRI APOSTOLI EPISTOLA SECVNDA.

SYmeon Petrus, ſeruus & apoſtolus Ieſu Chriſti, ijs qui æque prætioſam nobiſcum ſortiti ſunt fidem, per iuſticiam dei noſtri, & ſeruatoris Ieſu Chriſti. Gratia uobis & pax multiplicetur per agnitionem dei, & Ieſu domini noſtri, ſic ut eius diuina uirtus omnia nobis largita eſt, quæ ad uitam ac pietatem pertinent, per agnitionem eius qui uocauit nos per gloriam & uirtutem, per quæ pretioſa nobis ac maxima promiſſa donata ſunt, ut per hæc efficeremini diuinæ conſortes naturæ, ſi refugeritis à corruptione quæ eſt in mundo per concupiſcentiam, ſed & in hoc ipſum omni adhibito ſtudio, ſubminiſtrate in fide ueſtra uirtutem, in uirtute uero ſcientiam, in ſcientia uero temperantiam, in temperantia uero patientiam, rurſus in patientia pietatem, in pietate autem fraternam charitatem, in fraterna

ἀδελφίᾳ, τὴν ἀγάπην. ταῦτα γὰρ ὑμῖν ὑπάρχοντα καὶ πλεονάζοντα, οὐκ ἀργοὺς οὐδὲ ἀκάρπους καθίστησιν εἰς τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπίγνωσιν. ᾧ γὰρ μή πάρεστι ταῦτα, τυφλός ἐστι, μυωπάζων, λήθην λαβὼν τοῦ καθαρισμοῦ τῶν πάλαι αὐτοῦ ἁμαρτιῶν. Διὸ μᾶλλον ἀδελφοὶ σπουδάσατε βεβαίαν ὑμῶν τὴν κλῆσιν καὶ ἐκλογὴν ποιεῖσθαι. ταῦτα γὰρ ποιοῦντες οὐ μὴ πταίσητέ ποτε, οὕτως γὰρ πλουσίως ἐπιχορηγηθήσεται ὑμῖν ἡ εἴσοδος εἰς τὴν αἰώνιον βασιλείαν τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ. διὸ οὐκ ἀμελήσω, ὑμᾶς ἀεὶ ὑπομιμνήσκειν περὶ τούτων, καίπερ εἰδότας, καὶ ἐστηριγμένους ἐν τῇ παρούσῃ ἀληθείᾳ. δίκαιον δὲ ἡγοῦμαι ἐφ' ὅσον εἰμὶ ἐν τούτῳ τῷ σκηνώματι, διεγείρειν ὑμᾶς ἐν ὑπομνήσει. εἰδὼς, ὅτι ταχινή ἐστιν ἡ ἀπόθεσις τοῦ σκηνώματός μου, καθὼς καὶ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδήλωσέ μοι. σπουδάσω δὲ καὶ ἑκάστοτε ἔχειν ὑμᾶς μετὰ τὴν ἐμὴν ἔξοδον τὴν τούτων μνήμην ποιεῖσθαι. οὐ γὰρ σεσοφισμένοις μύθοις ἐξακολουθήσαντες ἐγνωρίσαμεν ὑμῖν τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ δύναμιν καὶ παρουσίαν, ἀλλ' ἐπόπται γενηθέντες τῆς ἐκείνου μεγαλειότητος. λαβὼν γὰρ παρὰ θεοῦ πατρὸς τιμὴν καὶ δόξαν, φωνῆς ἐνεχθείσης αὐτῷ τοιᾶσδε ὑπὸ τῆς μεγαλοπρεποῦς δόξης, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, εἰς ὃν ἐγὼ εὐδόκησα. καὶ ταύτην τὴν φωνὴν ἡμεῖς ἠκούσαμεν, ἐξ οὐρανοῦ ἐνεχθεῖσαν, σὺν αὐτῷ ὄντες ἐν τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ. καὶ ἔχομεν βεβαιότερον τὸν προφητικὸν λόγον. ᾧ καλῶς ποιεῖτε, προσέχοντες, ὡς λύχνῳ φαίνοντι ἐν αὐχμηρῷ τόπῳ, ἕως οὗ ἡμέρα διαυγάσῃ, καὶ φωσφόρος ἀνατείλῃ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν. τοῦτο πρῶτον γινώσκοντες, ὅτι πᾶσα προφητεία γραφῆς, ἰδίας ἐπιλύσεως οὐ γίνεται. οὐ γὰρ θελήματι ἀνθρώπου

terna uero charitate dilectionē. Hæc ēm cum uobis adsint, & exuberēt haud ocioſos, nec in irritū laborantes efficiunt, ad dñi noſtri Ieſu Chriſti cognitionē. Nam cui non adſunt hæc, is cæcus eſt, & manu uiam tentans, oblitus ſeſe à ueteribꝰ peccatis ſuis fuiſſe purgatum. Quapropter fratres potius operam date, ut uocationē & electionem ueſtram firmam efficiatis. Hæc enim ſi feceritis, nō labemini unq̄. Siquidē ad hunc modum, abunde ſubminiſtrabitur uobis introitus in æternū regnum domini noſtri & ſeruatoris Ieſu Chriſti. Quapropter haud negligam, uos ſemper commonere de his, tametſi ſciatis, & cōfirmati ſitis præſenti ueritate. Attamen iuſtum arbitror, q̄diu ſum in hoc tabernaculo, excitare uos per cōmonitionem, cum ſciam breui futurū, ut deponam hoc tabernaculum meū, quemadmodum & dñs noſter Ieſus Chriſtus ſignificauit mihi. Quin & dabo ſemper operā, ut uos poſt exitum meum, horū mentionē facere poſſitis. Non enim arte compoſitas fabulas ſecuti, notam uobis fecimus dñi noſtri Ieſu Chriſti uirtutē, & aduentū: ſed qui oculis noſtris aſpeximus illius maieſtatē. Acceperat enim à deo patre honorem, & gloriam, uoce ad illum delata huiuſmodi à magnifica gloria: Hic eſt ille filiꝰ meus dilectus, in quo mihi complacitū eſt. Et hanc uocem nos audiuimus è cœlo delatam, cum eſſemus unā cum illo in monte ſancto. Et habemus firmiorem ſermonē propheticum, cui dum attenditis, ceu lucernæ apparēti in obſcuro loco, recte facitis, donec dies illuceſcat, & lucifer exoriatur in cordibus ueſtris. Si illud prius noueritis, qđ omnis prophetica ſcriptura non ſit priuatæ interpretationis. Non enim uoluntate

ἀνθρώπου ἠνέχθη ποτὲ προφητεία, ἀλλ' ὑπὸ πνεύματος ἁγίου φερόμενοι, ἐλάλησαν οἱ ἅγιοι θεοῦ ἄνθρωποι.

Ἐγένοντο δὲ καὶ ψευδοπροφῆται ἐν τῷ λαῷ, ὡς καὶ ἐν ὑμῖν ἔσονται ψευδοδιδάσκαλοι, οἵτινες παρεισάξουσιν αἱρέσεις ἀπωλείας, καὶ τὸν ἀγοράσαντα αὐτοὺς δεσπότην ἀρνούμενοι, ἐπάγοντες ἑαυτοῖς ταχινὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοὶ ἐξακολουθήσουσιν αὐτῶν ταῖς ἀπωλείαις, δι' οὓς ἡ ὁδὸς τῆς ἀληθείας βλασφημηθήσεται, καὶ ἐν πλεονεξίᾳ πλαστοῖς λόγοις ὑμᾶς ἐμπορεύσονται, οἷς τὸ κρῖμα ἔκπαλαι οὐκ ἀργεῖ, καὶ ἡ ἀπώλεια αὐτῶν οὐ νυστάζει. Εἰ γὰρ ὁ θεὸς ἀγγέλων ἁμαρτησάντων οὐκ ἐφείσατο, ἀλλὰ σειραῖς ζόφου ταρταρώσας, παρέδωκεν εἰς κρίσιν τετηρημένους, καὶ ἀρχαίου κόσμου οὐκ ἐφείσατο, ἀλλὰ ὄγδοον Νῶε δικαιοσύνης κήρυκα ἐφύλαξε, κατακλυσμὸν κόσμῳ ἀσεβῶν ἐπάξας, καὶ πόλεις Σοδόμων καὶ Γομόρρας τεφρώσας κατασκαφῇ κατέκρινεν, ὑπόδειγμα μελλόντων ἀσεβεῖν τεθεικώς. καὶ δίκαιον Λὼτ καταπονούμενον ὑπὸ τῆς τῶν ἀθέσμων ἐν ἀσελγείᾳ ἀναστροφῆς, ἐῤῥύσατο. Βλέμματι γὰρ καὶ ἀκοῇ ὁ δίκαιος ἐγκατοικῶν ἐν αὐτοῖς, ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ψυχὴν δικαίαν ἀνόμοις ἔργοις ἐβασάνιζεν. οἶδε κύριος εὐσεβεῖς ἐκ πειρασμοῦ ῥύεσθαι, ἀδίκους δὲ εἰς ἡμέραν κρίσεως κολαζομένους τηρεῖν, μάλιστα δὲ τοὺς ὀπίσω σαρκὸς ἐν ἐπιθυμίᾳ μιασμοῦ πορευομένους, καὶ κυριότητος καταφρονοῦντας, τολμηταί, αὐθάδεις, δόξας οὐ τρέμουσι βλασφημοῦντες. ὅπου ἄγγελοι ἰσχύϊ καὶ δυνάμει μείζονες ὄντες, οὐ φέρουσι κατ' αὐτῶν παρὰ κυρίῳ βλάσφημον κρίσιν. οὗτοι δὲ ὡς ἄλογα ζῶα φυσικὰ γεγεννημένα εἰς ἅλωσιν καὶ φθοράν, ἐν οἷς ἀγνοοῦσι βλασφημοῦντες ἐν τῇ φθορᾷ αὐτῶν καταφθαρήσονται, κομιούμενοι μισθὸν ἀδικίας

hominis allata est olim prophetia, sed à spiritu sancto impulsi, locuti sunt sancti dei homines. Fuerunt autē & pseudo- II
prophetæ in populo, quemadmodum & inter uos erunt falsi doctores, qui clam inducent sectas pernicioſas, etiam dominum qui illos mercatus est, abnegantes, accersentes sibi ipsis celerem interitum, & plerique sequentur illorū exitia, per quos uia ueritatis maledictis afficietur, & per auariciam factitijs sermonibus de uobis negociabuntur, quibus iudiciū iam olim non tardat, & perditio illorum non dormitat. Nam si deus angelis qui peccauerant, non pepercit, sed catenis noctis in Tartarū præcipitatos, tradidit seruatos in iudicium, & prisco mundo nō pepercit, sed octauum iusticiæ preconem Noë seruauit, diluuio in mundum impiorum inducto, & ciuitates Sodomorū ac Gomorræ in cinerem redactas, subuersione condemnauit, cosq; fecit exemplum ijs qui impie forent acturi: & iustum Lot, qui opprimebat' à nefarijs per libidinosam conuersationē, eripuit. Is enim oculis & auribus iustus, cum habitaret inter illos, cottidie animā iustam iniquis illorum factis excruciabat. Nouit dominus pios è tentatione eripere, iniustos aurē in diem iudicij puniendos seruare, maxime uero illos, qui carnē sequētes in concupiscentia pollutionis ambulant, ac dominationē cōremnunt, audaces, præfracti, qui gloria præcellētes nō uerent' cōuicijs incessere. Cum ipsi angeli, qui sunt robore ac uirtute maiores, nō ferunt aduersus sese apud dominū, maledicū iudiciū. At isti ueluti bruta animantia, natura genita in capturā & in perniciem, in his quæ non intelligunt maledicētes in perditione sua peribunt, reportantes mercedem iniusticiæ

ἀδικίας, ἡδονὴν ἡγούμενοι τὴν ἐν ἡμέρᾳ τρυφήν, σπίλοι καὶ μῶμοι, ἐντρυφῶντες, ἐν ταῖς ἀπάταις αὐτῶν συνευωχούμενοι, ὑμῖν, ὀφθαλμοὺς ἔχοντες μεστοὺς μοιχαλίδος, καὶ ἀκατα-παύστους ἁμαρτίας, δελεάζοντες ψυχὰς ἀστηρίκτους, καρδίαν γεγυμνασμένην πλεονεξίας ἔχοντες, κατάρας τέκνα, καταλιπόντες τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν, ἐπλανήθησαν, ἐξακολουθήσαντες τῇ ὁδῷ τοῦ Βαλαὰμ τοῦ Βοσόρ, ὃς μισθὸν ἀδικίας ἠγάπησεν, ἔλεγξιν δὲ ἔσχεν ἰδίας παρανομίας. ὑποζύγιον ἄφωνον, ἐν ἀνθρώπου φωνῇ φθεγξάμενον, ἐκώλυσε τὴν τοῦ προφήτου παραφρονίαν. οὗτοί εἰσι πηγαὶ ἄνυδροι, νεφέλαι ὑπὸ λαίλαπος ἐλαυνόμεναι, οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκότους εἰς αἰῶνα τετήρηται. ὑπέρογκα γὰρ ματαιότητος φθεγξάμενοι, δελεάζουσιν ἐν ἐπιθυμίαις σαρκὸς ἀσελγείαις, τοὺς ὄντως ἀποφυγόντας, τοὺς ἐν πλάνῃ ἀναστρεφομένους, ἐλευθερίαν αὐτοῖς ἐπαγγελλόμενοι, αὐτοὶ δοῦλοι ὑπάρχοντες φθορᾶς. ᾧ γάρ τις ἥττηται, τούτῳ καὶ δεδούλωται. εἰ γὰρ ἀποφυγόντες τὰ μιάσματα τοῦ κόσμου, ἐν ἐπιγνώσει τοῦ κυρίου, καὶ σωτῆρος ἰησοῦ χριστοῦ. τούτοις δὲ πάλιν ἐμπλακέντες ἡττῶνται, γέγονεν αὐτοῖς τὰ ἔσχατα χείρονα τῶν πρώτων. κρεῖττον γὰρ ἦν αὐτοῖς, μὴ ἐπεγνωκέναι τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης, ἢ ἐπιγνοῦσιν, ἐπιστρέψαι ἐκ τῆς παραδοθείσης αὐτοῖς ἁγίας ἐντολῆς. συμβέβηκε δὲ αὐτοῖς τὸ τῆς ἀληθοῦς παροιμίας, κύων ἐπιστρέψας ἐπὶ τὸ ἴδιον ἔξέραμα, καὶ ὗς λουσαμένη εἰς κύλισμα βορβόρου.

ταύτην ἤδη ἀγαπητοὶ δευτέραν ὑμῖν γράφω ἐπιστολήν, ἐν αἷς διεγείρω ὑμῶν ἐν ὑπομνήσει τὴν εἰλικρινῆ διάνοιαν, μνησθῆναι τῶν προειρημένων ῥημάτων ὑπὸ τῶν ἁγίων προφητῶν, καὶ τῆς τῶν ἀποστόλων ἡμῶν ἐντολῆς, τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος

iniuſticiæ, pro uoluptate ducentes, ſi in diem delicijs fruantur, labes ac maculæ, qui conuiuantes in erroribus ſuis, inſultant uobis; oculos habentes plenos adulteræ, & qui à peccando ceſſare neſciant, ineſcantes animas inſtabiles, cor habentes exercitatum rapinis, execrabiles filij, qui relicta recta uia, aberrauerunt, ſecuti uiam Balaam filij Boſor, qui mercedem iniquitatis dilexit, ſed redargutus fuit de ſua iniquitate. Animal ſubiugale mutum, humana uoce loquens, prohibuit prophetæ dementiam. Iſti ſunt fontes aqua carentes, nebulæ quæ à procella feruntur, quibus caligo tenebrarum in æternum ſeruata eſt. Siquidem ubi uehementer faſtuoſa uanitatis uerba ſonuerint, ineſcant homines per concupiſcentias carnis uoluptatib⁹, eos qui uere aufugerant, eos qui in errore conuerſantur, dum illis libertatem pollicentur, cum ipſi ſerui ſint corruptionis. Siquidem à quo quis ſuperatus eſt, huic etiam in ſeruitutem eſt addictus. Nam ſi poſteaq̃ refugerunt ab inquinamẽtis mundi, per agnitionem domini, & ſeruatoris Ieſu Chriſti: tamen his rurſum inuoluti ſuperantur, facta ſunt illis poſtrema peiora primis. Satius enim fuiſſet illis, non cognouiſſe uiam iuſticiæ, q̃ ubi cognouerunt, conuerti ab eo, quod illis traditum fuit, ſancto præcepto. Verum accidit illis id, qđ uero prouerbio dici ſolet: Canis reuerſus ad ſuum ipſius uomitũ: &, ſus lota, reuerſa ad uolutabrum cœni.

Haſce iam alteras uobis chariſſimi; III
ſcribo literas, in quibus extimulo ueſtrã per cõmonitionem, ſyncera mentem; ut memores ſitis uerborum, quæ prædicta ſunt à ſanctis prophetis, & mandati noſtri, qui ſumus apoſtoli domini & ſeruatoris.

σωτῆρος, τοῦτο πρῶτον γινώσκοντες, ὅτι ἐλεύσονται ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν, ἐμπαῖκται ἐν ἐμπαιγμονῇ κατὰ τὰς ἰδίας αὐτῶν ἐπιθυμίας πορευόμενοι, καὶ λέγοντες. Ποῦ ἐστιν ἡ ἐπαγγελία τῆς παρουσίας αὐτοῦ; ἀφ' ἧς γὰρ οἱ πατέρες ἐκοιμήθησαν, πάντα οὕτως διαμένει ἀπ' ἀρχῆς κτίσεως. Λανθάνει γὰρ αὐτοὺς τοῦτο θέλοντας, ὅτι οὐρανοὶ ἦσαν ἔκπαλαι καὶ γῆ, ἐξ ὕδατος καὶ δι' ὕδατος συνεστῶσα τῷ τοῦ θεοῦ λόγῳ, δι' ὧν ὁ τότε κόσμος ὕδατι κατακλυσθεὶς ἀπώλετο. οἱ δὲ νῦν οὐρανοὶ καὶ ἡ γῆ αὐτῷ λόγῳ τεθησαυρισμένοι εἰσὶ, πυρὶ τηρούμενοι εἰς ἡμέραν κρίσεως καὶ ἀπωλείας τῶν ἀσεβῶν ἀνθρώπων. Ἐν δὲ τοῦτο μὴ λανθανέτω ὑμᾶς ἀγαπητοί, ὅτι μία ἡμέρα παρὰ κυρίῳ ὡς χίλια ἔτη, καὶ χίλια ἔτη ὡς ἡμέρα μία. οὐ βραδύνει ὁ κύριος τῆς ἐπαγγελίας, ὥς τινες βραδύτητα ἡγοῦνται. ἀλλὰ μακροθυμεῖ εἰς ἡμᾶς, μὴ βουλόμενός τινας ἀπολέσθαι, ἀλλὰ πάντας εἰς μετάνοιαν χωρῆσαι. ἥξει δὲ ἡ ἡμέρα κυρίου, ὡς κλέπτης ἐν νυκτὶ, ἐν ᾗ οἱ οὐρανοὶ ῥοιζηδὸν παρελεύσονται, στοιχεῖα δὲ καυσούμενα λυθήσονται, καὶ γῆ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἔργα κατακαήσεται. τούτων οὕτω πάντων λυομένων, ποταποὺς δεῖ ὑπάρχειν ὑμᾶς ἐν ἁγίαις ἀναστροφαῖς καὶ εὐσεβείαις, προσδοκῶντας καὶ σπεύδοντας τὴν παρουσίαν τῆς τοῦ θεοῦ ἡμέρας, δι' ἣν οὐρανοὶ πυρούμενοι λυθήσονται, καὶ στοιχεῖα καυσούμενα τήκεται. καινοὺς δὲ οὐρανοὺς καὶ γῆν καινὴν κατὰ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ προσδοκῶμεν, ἐν οἷς δικαιοσύνη κατοικεῖ. Διὸ ἀγαπητοὶ ταῦτα προσδοκῶντες, σπουδάσατε ἄσπιλοι, καὶ ἀμώμητοι αὐτῷ εὑρεθῆναι ἐν εἰρήνῃ. καὶ τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν μακροθυμίαν, σωτηρίαν ἡγεῖσθε, καθὼς καὶ ὁ ἀγαπητὸς ἡμῶν ἀδελφὸς παῦλος κατὰ τὴν αὐτῷ δοθεῖσαν σοφίαν ἔγραψεν ὑμῖν, ὡς καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἐπιστολαῖς λαλῶν ἐν αὐταῖς, περὶ τούτων, ἐν οἷς ἐστὶ δυσνόητά

seruatoris, illud primũ scientes, uenturos in extremis dieb⁹ illusores, qui iuxta proprias cõcupiscentias ambulent, & dicant: Vbi est pollicitatio aduẽtus eius? Siquidem ex q̃ die patres dormierũt, sic oĩa permanẽt ab initio conditionis. Nam illud uolentes nesciunt, qđ cœli iam olim fuerint ac terra, ex aqua & per aquã consistentes dei sermone, per quæ is qui tum erat mundus, aqua inundatus perijt. At qui nunc sunt cœli ac terra, eiusdẽ sermone repositi sunt, & seruant̃ igni, in diem iudicij & perditionis impiorũ hominũ. Vnum autem hoc ne lateat uos dilecti, quod unus dies apud dñm perinde est, ut mille anni, & mille anni ut dies unus. Haud tardat dñs qui promisit, quemadmodum nõnulli tarditatem existimant. Verum patiens est erga nos, dum non uult ullos perdere, sed omnes ad pœnitentiam recipere. Veniet autem dies domini sicut fur in nocte, quo cœli, procellæ in morem transibunt: elementa uero æstuantia soluentur, terraq; & quæ in ea sunt opera, exurentur. Cum igitur hæc omnia soluantur, quales oportet esse uos in sanctis conuersationibus ac pietatibus, expectantes & accelerantes aduentum diei dei, per quem cœli incensi soluentur, & elementa æstuantia liquescent. Sed cœlos nouos ac terram nouam iuxta promissum illius expectamus, in quibus iusticia inhabitat. Quapropter dilecti, hæc expectantes, date operam, ut immaculati & incontaminati, ab illo reperiamini in pace: dominicq; nostri patientiam, salutem arbitremini: quemadmodum & dilectus frater noster Paulus, iuxta sibi datam sapientiam scripsit uobis, etiam in oĩbus ferè epistolis loquens de his, inter quæ sunt

δυσνόητά nõnulla

δυσνόητά τινα, ἃ οἱ ἀμαθεῖς καὶ ἀστήρικτοι στρεβλοῦσιν, ὡς καὶ τὰς λοιπὰς γραφὰς, πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀπώλειαν. ὑμεῖς οὖν, ἀγαπητοὶ προγινώσκοντες, φυλάσσεσθε, ἵνα μὴ τῇ τῶν ἀθέσμων πλάνῃ συναπαχθέντες, ἐκπέσητε τοῦ ἰδίου στηριγμοῦ, αὐξάνετε δὲ ἐν χάριτι, καὶ γνώσει τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ. Αὐτῷ ἡ δόξα καὶ νῦν καὶ εἰς ἡμέραν αἰῶνος. Ἀμήν.

nonnulla difficilia intellectu, quæ indocti parumq; firmi detorquent, ſicut & cæteras ſcripturas, ad ſuam ipſorum perniciem. Vos igitur dilecti, poſteaq; præmoniti eſtis, cauete, ne ſimul cum alijs nefariorũ errore abducti, excidatis à propria ſtabilitate, ſed creſcite in gratia, & cognitione domini noſtri & ſeruatoris Ieſu Chriſti. Ipſi gloria & nunc & in diem æternitatis. Amen.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΚΑΙ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ.

Αὐτὸς ὁ Ἰωάννης, ὁ τὸ εὐαγγέλιον γράψας, ἐπιστέλλει, ὑπομιμνήσκων τοὺς ἤδη πιστεύσαντας εἰς τὸν κύριον. καὶ πρῶτον μὲν ὥσπερ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ, οὕτω καὶ ἐν ταύτῃ τῇ ἐπιστολῇ θεολογεῖ περὶ τοῦ λόγου, ἀποδεικνὺς αὐτὸν εἶναι ἀεὶ ἐν τῷ θεῷ, καὶ διδάσκων τὸν πατέρα φῶς εἶναι, ἵνα καὶ οὕτως γνῶμεν τὸν λόγον, ὡς ἀπαύγασμα ὄντα αὐτοῦ εἶναι. Θεολογῶν δέ, δείκνυται μὴ νεώτερον εἶναι τὸ καθ' ἡμᾶς μυστήριον, ἀλλ' ὄντα ἀρχῆς μὲν καὶ ἀεὶ τυγχάνειν αὐτό, νῦν δὲ πεφανερῶσθαι ἐν τῷ κυρίῳ, ὅστις ὄντως ζωὴ αἰώνιός, καὶ θεὸς ἀληθινός. καὶ τὴν αἰτίαν δὲ τοῦ τοιούτου πράγματος, καὶ ἐπιφανείας αὐτοῦ τίθησι, λέγων εἶναι τοῦτο, ἐπὶ τὸ λῦσαι τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου, καὶ ἡμᾶς ἐλευθερωθῆναι ἀπὸ τοῦ θανάτου, καὶ γινώσκειν ἡμᾶς τὸν πατέρα, καὶ αὐτὸν τὸν υἱὸν, τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. γράφει οὖν πρὸς πᾶσαν ἡλικίαν, πρὸς παιδία, πρὸς νεανίσκους, πρὸς γέροντας, ὅτι ὁ μὲν θεὸς ἐγνώσθη, ἡ δὲ διαβολικὴ ἐνέργεια λοιπὸν νενίκηται καταργηθέντος τοῦ θανάτου. Εἶτα λοιπὸν διὰ ὅλης τῆς ἐπιστολῆς περὶ ἀγάπης διδάσκει, θέλων ἡμᾶς ἀλλήλους ἀγαπᾶν, ἐπειδὴ καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησε ἡμᾶς. ἄρχεται οὖν πρῶτον διὰ διαφορᾶς φόβου καὶ ἀγάπης, καὶ τέκνων θεοῦ καὶ τέκνων διαβόλου, καὶ περὶ ἁμαρτίας θανατικῆς καὶ μὴ θανατικῆς, καὶ περὶ διαφορᾶς πνευμάτων. καὶ λοιπὸν διαιρεῖ, ποῖον μὲν πνεῦμα ἐκ τοῦ θεοῦ ὄντα, ποῖον δὲ τὴν πλάνης, καὶ πότε μὲν γινωσκόμεθα τέκνα θεοῦ, πότε δὲ διαβόλου, καὶ περὶ ποίας ἁμαρτίας ὀφείλομεν εὔχεσθαι ὑπὲρ τῶν ἁμαρτανόντων, καὶ περὶ ποίας οὐ δεῖ εὔχεσθαι, καὶ ὅτι ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν πλησίον, οὐκ ἔστιν ἄξιος τῆς κλήσεως, οὐ δὲ δώσαται λέγεσθαι τοῦ χριστοῦ. καὶ τὴν ἐνότητα δὲ τοῦ υἱοῦ πρὸς τὸν πατέρα δείκνυσι. καὶ ὅτι ὁ ἀρνούμενος τὸν υἱὸν, οὐ δὲ τὸν πατέρα ἔχει. διακρίνει δὲ ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ, λέγων, καὶ τὸ ἴδιον τοῦ ἀντιχρίστου, εἶναι δὲ τοῦτο τὸ λέγειν, μὴ εἶναι τὸν υἱὸν αὐτὸν τὸν Χριστὸν, ἵνα δῆλον ὡς μὴ ὄντως ἐκείνου, ἑαυτὸν εἰπὴ εἶναι ὁ ψεύστης. παραινεῖ δὲ διὰ ὅλης ἐπιστολῆς, μὴ ἀδυμεῖν τοὺς πιστεύοντας τῷ κυρίῳ, εἰ μισοῦνται ἐν τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ μᾶλλον χαίρειν, ὅτι δὲ μισοῦνται τοῦ κόσμου, δείκνυσι τοὺς πιστεύοντας μεταβεβηκέναι ἀπ' αὐτοῦ τοῦ κόσμου, καὶ εἶναι λοιπὸν τῆς οὐρανίου πολιτείας. καὶ ἐν τέλει δὲ τῆς ἐπιστολῆς πάλιν ὑπομιμνήσκει λέγων, ὅτι ὁ τοῦ θεοῦ υἱὸς, ζωὴ αἰώνιός ἐστι, καὶ φῶς ἀληθινόν, καὶ ἵνα τούτῳ δουλεύωμεν, καὶ φυλάττωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν εἰδώλων.

In epiſtolam

IN EPISTOLAM IOANNIS PRIMAM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

HAnc epistolam esse Ioannis apostoli qui scripsit euangelium, uel ipse sermonis character arguit: multus est in mentione lucis ac tenebrarũ, uitæ ac mortis, odij & charitatis, in iterandis uerbis, uelut exceptis ex sermone proximo. Quod genus est illud (ut exemplo quod dicimus, fiat dilucidius) Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo: quoniam omne quod in mundo est &c. Ac mox: Non est ex patre, sed ex mundo est. Et mundus transit. Quantum hic est mundorum? Postremo, est in toto huius sermone quiddam, ut ita dicam, loquacius, quam in sermone reliquorum apostolorum. Est autem dilucidior epistola, quàm ut egeat argumento: quemadmodum & duæ sequentes, quæ Ioanni cuidam presbytero non apostolo tribuuntur. FINIS.

ΙΟΑΝΝΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΩΤΗ.

IOANNIS APOSTOLI EPISTOLA PRIMA.

ΗΝ ἀπ' ἀρχῆς, ὃ ἀκηκόαμεν, ὃ ἑωράκαμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, ὃ ἐθεασάμεθα καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν περὶ τοῦ λόγου τῆς ζωῆς, καὶ ἡ ζωὴ ἐφανερώθη, καὶ ἑωράκαμεν, καὶ μαρτυροῦμεν, καὶ ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, ἥτις ἦν πρὸς τὸν πατέρα, καὶ ἐφανερώθη ἡμῖν. ὃ ἑωράκαμεν καὶ ἀκηκόαμεν, ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν, ἵνα καὶ ὑμεῖς κοινωνίαν ἔχητε μεθ' ἡμῶν. καὶ ἡ κοινωνία δὲ ἡ ἡμετέρα μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ΙΗΣΟΥ Χριστοῦ. καὶ ταῦτα γράφομεν

Vod erat ab initio, quod audiuimus, quod uidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectauerunt de sermone uitæ, & uita manifestata est: & uidimus, etiam testamur: & annunciamus uobis uitam æternam, quæ erat apud patrem, & manifestata est nobis. Quod uidimus & audiuimus, annunciamus uobis, ut & uos societatem habeatis nobiscum, & societas nostra sit cum patre & filio eius Iesu Christo. Et hæc scribimus uobis, ut

γράφομεν ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ᾖ πεπληρωμένη. καὶ ἔστιν αὕτη ἡ ἐπαγγελία, ἣν ἀκηκόαμεν ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἀναγγέλλομεν ὑμῖν, ὅτι ὁ θεὸς φῶς ἐστι, καὶ σκοτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν οὐδεμία. ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι κοινωνίαν ἔχομεν μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ σκότει περιπατῶμεν, ψευδόμεθα, καὶ οὐ ποιοῦμεν τὴν ἀλήθειαν. ἐὰν δὲ ἐν τῷ φωτὶ περιπατῶμεν, ὡς αὐτός ἐστιν ἐν τῷ φωτὶ, κοινωνίαν ἔχομεν μετ' ἀλλήλων, καὶ τὸ αἷμα Ιησοῦ Χριστοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καθαρίζει ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας. ἐὰν εἴπωμεν, ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν, ἑαυτοὺς πλανῶμεν, καὶ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν. ἐὰν ὁμολογῶμεν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, πιστός ἐστι καὶ δίκαιος, ἵνα ἀφῇ ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας, καὶ καθαρίσῃ ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀδικίας. ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι οὐχ ἡμαρτήκαμεν, ψεύστην ποιοῦμεν αὐτὸν, καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν. τεκνία μου ταῦτα γράφω ὑμῖν, ἵνα μὴ ἁμάρτητε, καὶ ἐάν τις ἁμάρτῃ, παράκλητον ἔχομεν πρὸς τὸν πατέρα, Ιησοῦν Χριστὸν δίκαιον. καὶ αὐτὸς ἱλασμός ἐστι περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, οὐ περὶ τῶν ἡμετέρων δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ ὅλου τοῦ κόσμου. καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐγνώκαμεν αὐτὸν, ἐὰν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν. ὁ λέγων, ἔγνωκα αὐτὸν, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ μὴ τηρῶν, ψεύστης ἐστὶ, καὶ ἐν τούτῳ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν. ὃς δ' ἂν τηρῇ αὐτοῦ τὸν λόγον, ἀληθῶς ἐν τούτῳ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ τετελείωται. ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐν αὐτῷ ἐσμέν. ὁ λέγων ἐν αὐτῷ μένειν, ὀφείλει καθὼς ἐκεῖνος περιεπάτησε, καὶ αὐτὸς οὕτως περιπατεῖν. Ἀδελφοὶ οὐκ ἐντολὴν καινὴν γράφω ὑμῖν, ἀλλὰ ἐντολὴν παλαιὰν, ἣν εἴχετε ἀπ' ἀρχῆς. ἡ ἐντολὴ ἡ παλαιά ἐστιν ὁ λόγος, ὃν ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς. πάλιν ἐντολὴν καινὴν γράφω ὑμῖν, ὅ ἐστιν ἀληθὲς ἐν αὐτῷ καὶ ἐν ὑμῖν, ὅτι ἡ σκοτία παράγεται, καὶ τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν ἤδη φαίνει. ὁ λέγων ἐν τῷ φωτὶ εἶναι, καὶ

ut gaudium uestrum sit plenum. Et hæc est annunciatio, quã audiuimus ex ipso, & annunciamus uobis, quod deus lux est, & tenebræ in eo non sunt ullæ. Si dixerimus, quod societatem habemus cum eo, & in tenebris ambulamus, mentimur, & ueritatem non facimus. Quod si in luce ambulamus, sicut ipse est in luce, societatem habemus inter nos mutuam, & sanguis Iesu Christi filij eius emundat nos ab omni peccato. Si dixerimus: peccatum nõ habemus, nosipsos fallimus, & ueritas in nobis non est. Si confiteamur peccata nostra, fidelis est & iustus, ut remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate. Si dixerimus: non peccauimus, mendacem facimus eum, & sermo eius non est in nobis. Filioli mei, hæc scribo uobis, ne peccetis: & si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrẽ, Iesum Christum iustum. Et ipse est propiciatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi. Et per hoc scimus, quod cognouimus eum, si iussa illius obseruamus. Qui dicit: nouî eum, & præcepta eius non seruat, mendax est, & in eo ueritas non est. Qui autem seruat sermonem eius, uere in hoc charitas dei perfecta est. Per hoc scimus, quod in ipso sumus. Qui dicit se in eo manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. Charissimi, non præceptum nouum scribo uobis, sed præceptum uetus, quod habuistis ab initio. Præceptum uetus est sermo, quem audistis ab initio. Rursum præceptum nouum scribo uobis, quod uerum est in ipso, idem uerum est & in uobis: quia tenebræ præteeunt, & uerum lumen iam lucet. Qui dicit se in luce esse, & fratrem

11

καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῶν, ἐν τῇ σκοτίᾳ ἐστὶν ἕως ἄρτι. ὁ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ φωτὶ μένει, καὶ σκάνδαλον ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν. ὁ δὲ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῇ σκοτίᾳ ἐστὶ, καὶ ἐν τῇ σκοτίᾳ περιπατεῖ, καὶ οὐκ οἶδε ποῦ ὑπάγῃ, ὅτι ἡ σκοτία ἐτύφλωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ. γράφω ὑμῖν τεκνία, ὅτι ἀφέωνται ὑμῖν αἱ ἁμαρτίαι διὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ. γράφω ὑμῖν πατέρες, ὅτι ἐγνώκατε τὸν ἀπ' ἀρχῆς. γράφω ὑμῖν νεανίσκοι, ὅτι νενικήκατε τὸν πονηρόν. γράφω ὑμῖν παιδία, ὅτι ἐγνώκατε τὸν πατέρα. ἔγραψα ὑμῖν πατέρες, ὅτι ἐγνώκατε τὸν ἀπ' ἀρχῆς. ἔγραψα ὑμῖν νεανίσκοι, ὅτι ἰσχυροί ἐστε, καὶ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐν ὑμῖν μένει, καὶ νενικήκατε τὸν πονηρόν. μὴ ἀγαπᾶτε τὸν κόσμον, μηδὲ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ. ἐάν τις ἀγαπᾷ τὸν κόσμον, οὐκ ἔστιν ἡ ἀγάπη τοῦ πατρὸς ἐν αὐτῷ. ὅτι πᾶν τὸ ἐν τῷ κόσμῳ, ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς, καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ ἡ ἀλαζονεία τοῦ βίου, οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ πατρός, ἀλλ' ἐκ τοῦ κόσμου ἐστί. καὶ ὁ κόσμος παράγεται, καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ. ὁ δὲ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, μένει εἰς τὸν αἰῶνα. παιδία ἐσχάτη ὥρα ἐστὶ, καὶ καθὼς ἠκούσατε, ὅτι ὁ ἀντίχριστος ἔρχεται, καὶ νῦν ἀντίχριστοι πολλοὶ γεγόνασιν. ὅθεν γινώσκομεν, ὅτι ἐσχάτη ὥρα ἐστίν. ἐξ ἡμῶν ἐξῆλθον, ἀλλ' οὐκ ἦσαν ἐξ ἡμῶν. εἰ γὰρ ἦσαν ἐξ ἡμῶν, μεμενήκεισαν ἂν μεθ' ἡμῶν. ἀλλ' ἵνα φανερωθῶσιν, ὅτι οὐκ εἰσὶ πάντες ἐξ ἡμῶν. καὶ ὑμεῖς χρίσμα ἔχετε ἀπὸ τοῦ ἁγίου, καὶ οἴδατε πάντα. οὐκ ἔγραψα ὑμῖν, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ὅτι οἴδατε αὐτὴν, καὶ ὅτι πᾶν ψεῦδος ἐκ τῆς ἀληθείας οὐκ ἔστι. τίς ἐστιν ὁ ψεύστης, εἰ μὴ ὁ ἀρνούμενος, ὅτι Ἰησοῦς οὐκ ἔστιν ὁ χριστός; οὗτός ἐστιν ὁ ἀντίχριστος, ὁ ἀρνούμενος τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱόν. πᾶς ὁ ἀρνούμενος τὸν υἱὸν, οὐδὲ τὸν πατέρα ἔχει. ὑμεῖς οὖν ὃ ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς,

ἐν

Scribo uobis, &c.

suum odit, in tenebris est usque adhuc. Qui diligit fratrem suum, in lumine manet, & offendiculum in eo non est. Qui autem odit fratrē suum, in tenebris est, & in tenebris ambulat: & nescit quò eat, quia tenebræ obcæcauerunt oculos eius. Scribo uobis filioli, qđ remittunt uobis peccata ꝓpter nomen eius. Scribo uobis patres, quoniā cognouistis eum qui ab initio est. Scribo uobis adolescētes, quoniam uicistis illum malum. Scribo uobis filioli, quoniam cognouistis patrem. Scripsi uobis patres, quoniam cognouistis eum, qui ab initio est. Scripsi uobis adolescētes, quoniam fortes estis: & uerbum dei manet in uobis, & uicistis illum malum. Ne diligatis mundum, neq; ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo. Quoniam omne qđ est in mundo, ueluti concupiscentia carnis, & concupiscentia oculorum, fastus uitæ, nō est ex patre, sed ex mundo est. Et mundus transit & concupiscentia eius. Qui autē facit uoluntatē dei, manet in æternū. Filioli, nouissimū tempus est, & sicut audistis, qđ Antichristus uenturus sit, etiam nunc Antichristi multi cœperūt esse. Vnde scimus nouissimum tempus esse. È nobis ꝓfecti sunt, sed nō erant ex nobis. Nam si fuissent ex nobis, permānissent utiq; nobiscū. Sed ut manifesti fierent, qđ nō sint omēs ex nobis. Sed uos unctionē habetis à sancto, & nostis omnia. Non scripsi uobis, quasi ignorantibus ueritatē, sed tanq; scientibus eam. Et quoniā òmne mendaciū ex ueritate non est. Quis est mendax, nisi is qui negat Iesum esse Christum? Hic est Antichristus, qui negat patrē & filium. Quisquis negat filium, is ne patrē quidē habet. Vos igiť quod audistis ab initio,

in uobis

ἐν ὑμῖν μενέτω. ἐὰν ἐν ὑμῖν μείνῃ ὃ ἀπ' ἀρχῆς ἠκούσατε, καὶ ὑμεῖς ἐν τῷ υἱῷ, καὶ ἐν τῷ πατρὶ μενεῖτε. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐπαγγελία, ἣν αὐτὸς ἐπηγγείλατο ἡμῖν, τὴν ζωὴν τὸν αἰώνιον. ταῦτα ἔγραψα ὑμῖν περὶ τῶν πλανώντων ὑμᾶς. καὶ ὑμεῖς τὸ χρίσμα ὃ ἐλάβετε ἀπ' αὐτοῦ, ἐν ὑμῖν μένει. καὶ οὐ χρείαν ἔχετε, ἵνα τις διδάσκῃ ὑμᾶς. ἀλλ' ὡς τὸ αὐτὸ χρίσμα διδάσκει ὑμᾶς περὶ πάντων, καὶ ἀληθές ἐστι, καὶ οὐκ ἔστι ψεῦδος. καὶ καθὼς ἐδίδαξεν ὑμᾶς, μενεῖτε ἐν αὐτῷ. καὶ νῦν τεκνία μένετε ἐν αὐτῷ, ἵνα ὅταν φανερωθῇ, ἔχωμεν παῤῥησίαν, καὶ μὴ αἰσχυνθῶμεν ἀπ' αὐτοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ. ἐὰν εἰδῆτε ὅτι δίκαιός ἐστι, γινώσκετε, ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην, ἐξ αὐτοῦ γεγέννηται.

Ἴδετε ποταπὴν ἀγάπην δέδωκεν ἡμῖν ὁ πατήρ, ἵνα τέκνα θεοῦ κληθῶμεν. διὰ τοῦτο ὁ κόσμος οὐ γινώσκει ὑμᾶς, ὅτι οὐκ ἔγνω αὐτόν. Ἀγαπητοί, νῦν τέκνα θεοῦ ἐσμεν, καὶ οὔπω ἐφανερώθη, ὅτι ἐσόμεθα. οἴδαμεν δέ, ὅτι ἐὰν φανερωθῇ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα, ὅτι ὀψόμεθα αὐτὸν καθώς ἐστι. καὶ πᾶς ὁ ἔχων τὴν ἐλπίδα ταύτην ἐπ' αὐτῷ, ἁγνίζει ἑαυτὸν, καθὼς ἐκεῖνος ἁγνός ἐστι. πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τὴν ἀνομίαν ποιεῖ, καὶ ἡ ἁμαρτία ἐστὶν ἡ ἀνομία. καὶ οἴδατε, ὅτι ἐκεῖνος ἐφανερώθη, ἵνα τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἄρῃ, καὶ ἁμαρτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστι. πᾶς ὁ ἐν αὐτῷ μένων οὐχ ἁμαρτάνει, πᾶς ὁ ἁμαρτάνων οὐχ ἑώρακεν αὐτὸν, οὐδὲ ἔγνωκεν αὐτόν. τεκνία μηδεὶς πλανάτω ὑμᾶς. ὁ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην, δίκαιός ἐστι, καθὼς ἐκεῖνος δίκαιός ἐστιν. ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν ἐκ τοῦ διαβόλου ἐστίν, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς ὁ διάβολος ἁμαρτάνει. εἰς τοῦτο ἐφανερώθη ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ἵνα λύσῃ τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου. πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ θεοῦ, ἁμαρτίαν οὐ ποιεῖ, ὅτι σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ μένει, καὶ οὐ δύναται ἁμαρτάνειν

in uobis permaneat. Si in uobis permanserit quod audistis ab initio, & uos in filio & patre manebitis. Et hæc est repromissio, quam ipse pollicitus est nobis, uitam æternam. Hæc scripsi uobis de his qui seducunt uos. & unctio quam uos accepistis ab eo, manet in uobis. Et non necesse habetis, ut quisquam doceat uos, sed sicut ipsa unctio docet uos de omnibus, & uerax est, & non est mendacium. Et sicut docuit uos, manete in ea. Et nunc filioli manete in eo, ut cum apparuerit, habeamus fiduciam, & non pudefiamus ab eo in aduentu eius. Si scitis quod iustus est, scitote, quod omnis qui facit iusticiam, ex ipso natus est.

Videte qualem charitatem dedit III
nobis pater, ut filij dei nominemur. Propter hoc mundus non nouit uos, quia non nouit eum. Charissimi, nunc filij dei sumus, & nondum apparuit quod futuri sumus. Scimus autem, quoniam si apparuerit, similes ei erimus, quoniam uidebimus eum sicuti est. Et omnis qui habet hanc spem in eo, purificat se, sicut & ille purus est. Omnis qui committit peccatum, idem & iniquitatem committit: & peccatum est iniquitas. Et scitis quod ille apparuit, ut peccata nostra tolleret, & peccatum in eo non est. Omnis qui in eo manet, non peccat: omnis qui peccat, non uidit eum, nec cognouit eum. Filioli, nemo uos seducat. Qui exercet iusticiam, iustus est, sicut & ille iustus est. Qui committit peccatum, ex diabolo est: quoniam ab initio diabolus peccat. Ad hoc apparuit filius dei, ut dissoluat opera diaboli. Omnis qui natus est ex deo, peccatum non committit: quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare, quod

τάναμ, ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ γεγέννηται. ἐν τούτῳ φανερά ἐστι τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ, καὶ τὰ τέκνα τοῦ διαβόλου. πᾶς ὁ μὴ ποιῶν δικαιοσύνην, οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ θεοῦ, καὶ ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ ἀγγελία, ἣν ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἀγαπῶμεν ἀλλήλους. οὐ καθὼς Κάϊν ἐκ τοῦ πονηροῦ ἦν, καὶ ἔσφαξε τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. καὶ χάριν τίνος ἔσφαξεν αὐτόν; ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ πονηρὰ ἦν, τὰ δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ δίκαια. μὴ θαυμάζετε ἀδελφοί μου, εἰ μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος. ἡμεῖς οἴδαμεν, ὅτι μεταβεβήκαμεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωήν, ὅτι ἀγαπῶμεν τοὺς ἀδελφούς. ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφόν, μένει ἐν τῷ θανάτῳ. πᾶς ὁ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἀνθρωποκτόνος ἐστί. καὶ οἴδατε, ὅτι πᾶς ἀνθρωποκτόνος οὐκ ἔχει ζωὴν αἰώνιον ἐν αὐτῷ μένουσαν. ἐν τούτῳ ἐγνώκαμεν τὴν ἀγάπην, ὅτι ἐκεῖνος ὑπὲρ ἡμῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔθηκε, καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν τὰς ψυχὰς τιθέναι. ὃς δ' ἂν ἔχῃ τὸν βίον τοῦ κόσμου, καὶ θεωρῇ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ χρείαν ἔχοντα, καὶ κλείσῃ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ ἀπ' αὐτοῦ, πῶς ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ μένει ἐν αὐτῷ; τεκνία μου μὴ ἀγαπῶμεν λόγῳ, μηδὲ γλώσσῃ, ἀλλ' ἔργῳ καὶ ἀληθείᾳ. καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐκ τῆς ἀληθείας ἐσμέν, καὶ ἔμπροσθεν αὐτοῦ πείσομεν τὰς καρδίας ἡμῶν. ὅτι ἐὰν καταγινώσκῃ ἡμῶν ἡ καρδία, ὅτι μείζων ἐστὶν ὁ θεὸς τῆς καρδίας ἡμῶν, καὶ γινώσκει πάντα. Ἀγαπητοί ἐὰν ἡ καρδία ἡμῶν μὴ καταγινώσκῃ ἡμῶν, παῤῥησίαν ἔχομεν πρὸς τὸν θεόν, καὶ ὃ ἐὰν αἰτῶμεν, λαμβάνομεν παῤ αὐτοῦ, ὅτι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηροῦμεν, καὶ τὰ ἀρεστὰ ἐνώπιον αὐτοῦ ποιοῦμεν. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ, ἵνα πιστεύσωμεν τῷ ὀνόματι τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. καὶ ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, καθὼς ἔδωκεν ἐντολήν. καὶ ὁ τηρῶν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, ἐν αὐτῷ μένει

ex deo natus est. In hoc manifesti sunt filij dei, & filij diaboli. Omnis qui non facit iusticiam, non est ex deo, & qui non diligit fratrem suum. Quoniam hæc est annunciatio, quam audistis ab initio, ut diligatis uos inuicem. Non sicut Cain ex illo malo erat, & occidit fratrem suum. Et propter quid occidit eum? Quia opera eius mala erant, fratris autem eius iusta. Ne miremini fratres mei, si odit uos mundus. Nos scimus, quod translati sumus de morte ad uitam, quia diligimus fratres. Qui non diligit fratrem, manet in morte. Omnis qui odit fratrem suum, homicida est. Et scitis, quod omnis homicida non habet uitam æternam in se manentem. Per hoc cognouimus charitatem, quoniam ille animam suam pro nobis posuit: & nos debemus pro fratribus animas ponere. Qui uero habuerit substantiam mundi, & uiderit fratrem suum egentem, & clauserit uiscera sua ab eo, quomodo charitas dei manet in eo? Filioli mei, ne diligamus uerbo, neque lingua, sed opere & ueritate. Per hoc cognoscimus, quod ex ueritate sumus, & in conspectu eius suadebimus cordibus nostris. Quoniam si condemnet nos cor nostrum, maior est deus corde nostro, & nouit omnia. Charissimi, si cor nostrum non condemnet nos, fiduciam habemus erga deum: & quicquid petierimus, accipimus ab eo: quoniam præcepta eius custodimus, & ea quæ sunt placita coram eo, facimus. Et hoc est præceptum eius, ut credamus nomini filij eius Iesu Christi, & diligamus nos mutuo, sicut dedit præceptum. Et qui seruat præcepta eius, in illo manet, & ipse

μὼνα, καὶ αὐτὸς ἐν αὐτῷ. καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι μένει ἐν ἡμῖν ἐκ τοῦ πνεύματος, οὗ ἡμῖν ἔδωκεν.

Ἀγαπητοί, μὴ παντὶ πνεύματι πιστεύετε, ἀλλὰ δοκιμάζετε τὰ πνεύματα εἰ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστιν, ὅτι πολλοὶ ψευδοπροφῆται ἐξεληλύθασιν εἰς τὸν κόσμον. ἐν τούτῳ γινώσκετε τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ. πᾶν πνεῦμα ὃ ὁμολογεῖ Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα, ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστι. καὶ πᾶν πνεῦμα ὃ μὴ ὁμολογεῖ τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα, ἐκ τοῦ θεοῦ οὐκ ἔστι. καὶ τοῦτο ἐστὶ τὸ τοῦ ἀντιχρίστου, ὃ ἀκηκόατε, ὅτι ἔρχεται, καὶ νῦν ἐν τῷ κόσμῳ ἐστὶν ἤδη. ὑμεῖς ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστε τεκνία, καὶ νενικήκατε αὐτούς, ὅτι μείζων ἐστὶν ὁ ἐν ὑμῖν, ἢ ὁ ἐν τῷ κόσμῳ. αὐτοὶ ἐκ τοῦ κόσμου εἰσὶ, διὰ τοῦτο ἐκ τοῦ κόσμου λαλοῦσι, καὶ ὁ κόσμος αὐτῶν ἀκούει. ἡμεῖς ἐκ τοῦ θεοῦ ἐσμέν. ὁ γινώσκων τὸν θεὸν, ἀκούει ἡμῶν. ὃς οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ θεοῦ, οὐκ ἀκούει ἡμῶν. ἐκ τούτου γινώσκομεν τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς πλάνης. ἀγαπητοί, ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὅτι ἡ ἀγάπη ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστιν. καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν, ἐκ τοῦ θεοῦ γεγέννηται, καὶ γινώσκει τὸν θεόν. ὁ μὴ ἀγαπῶν, οὐκ ἔγνω τὸν θεόν, ὅτι ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστίν. ἐν τούτῳ ἐφανερώθη ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ, ὅτι τὸν υἱὸν αὐτοῦ μονογενῆ ἀπέσταλκεν ὁ θεὸς εἰς τὸν κόσμον, ἵνα ζήσωμεν δι' αὐτοῦ. ἐν τούτῳ ἐστὶν ἡ ἀγάπη, οὐχ ὅτι ἡμεῖς ἠγαπήσαμεν τὸν θεόν, ἀλλ' ὅτι αὐτὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ ἀπέστειλε τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἱλασμὸν περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν. ἀγαπητοί, εἰ οὕτως ἠγάπησεν ἡμᾶς ὁ θεός, καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν ἀλλήλους ἀγαπᾶν. θεὸν οὐδεὶς πώποτε τεθέαται. ἐὰν ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν μένει, καὶ ἡ ἀγάπη αὐτοῦ τετελειωμένη ἐστὶν ἐν ἡμῖν. ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐν αὐτῷ μένομεν, καὶ αὐτὸς ἐν ἡμῖν, ὅτι ἐκ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ δέδωκεν ἡμῖν. καὶ ἡμεῖς τεθεάμεθα καὶ μαρτυροῦμεν, ὅτι ὁ πατὴρ ἀπέσταλκε

ipse in eo. Et per hoc scimus, quod manet in nobis è spiritu, quem nobis dedit.

Charissimi, ne cuiuis spiritui credatis, sed probate spiritus an ex deo sint, quoniam multi pseudoprophetæ exierunt in mundum. Per hoc cognoscite spiritum dei. Omnis spiritus, qui confitetur Iesum Christum in carne uenisse, ex deo est. Et omnis spiritus, qui non confitetur Iesum Christum in carne uenisse, ex deo non est. Et hic est ille spiritus Antichristi, de quo audistis, quod uenturus sit, & nunc iam in mundo est. Vos ex deo estis filioli, & uicistis eos: quoniam maior est qui in uobis est, quàm qui in mundo. Ipsi è mundo sunt, ideo è mundo loquuntur, & mundus eos audit. Nos ex deo sumus. Qui nouit deum, audit nos: qui non est ex deo, non audit nos. Per hoc cognoscimus spiritum ueritatis, & spiritum erroris. Charissimi, diligamus nos inuicem, quia charitas ex deo est. Et omnis qui diligit, ex deo natus est, & cognoscit deum. Qui non diligit, non nouit deum: quoniam deus charitas est. In hoc apparuit charitas dei, quod filium suum unigenitum misit deus in mundum, ut uiuamus per eum. In hoc est charitas, non quod nos dilexerimus deum, sed quod ipse dilexerit nos: & misit filium suum propiciationē pro peccatis nostris. Charissimi, si sic deus dilexit nos, & nos debemus nos mutuo diligere. Deum nemo uidit unquam. Si diligamus nos inuicē, deus in nobis manet, & charitas eius est perfecta in nobis. Ex hoc cognoscimus, quod in eo manemus, & ipse in nobis: quoniam de spiritu suo dedit nobis. Et nos uidimus, & testamur, quod pater

IIII

ἀπέσταλκε τὸν υἱὸν σωτῆρα τοῦ κόσμου. ὃς ἐὰν ὁμολογήσῃ, ὅτι ΙΗΣΟΥΣ ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ μένει, καὶ αὐτὸς ἐν τῷ Θεῷ. καὶ ἡμεῖς ἐγνώκαμεν καὶ πεπιστεύκαμεν τὴν ἀγάπην, ἣν ἔχει ὁ Θεὸς ἐν ἡμῖν. ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστί. καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἐν τῷ Θεῷ μένει, καὶ ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ. ἐν τούτῳ τετελείωται ἡ ἀγάπη μεθ' ἡμῶν, ἵνα παῤῥησίαν ἔχωμεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ὅτι καθὼς ἐκεῖνός ἐστι, καὶ ἡμεῖς ἐσμὲν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. φόβος οὐκ ἔστιν ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἀλλ' ἡ τελεία ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβον, ὅτι ὁ φόβος κόλασιν ἔχει. ὁ δὲ φοβούμενος οὐ τετελείωται ἐν τῇ ἀγάπῃ. ἡμεῖς ἀγαπῶμεν αὐτόν, ὅτι αὐτὸς πρῶτος ἠγάπησεν ἡμᾶς. ἐάν τις εἴπῃ, ὅτι ἀγαπῶ τὸν Θεόν, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῇ, ψεύστης ἐστίν. ὁ γὰρ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ὃν ἑώρακε, τὸν Θεὸν ὃν οὐχ ἑώρακε, πῶς δύναται ἀγαπᾶν. καὶ ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔχομεν ἀπ' αὐτοῦ, ἵνα ὁ ἀγαπῶν τὸν Θεὸν, ἀγαπᾷ καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ.

Πᾶς ὁ πιστεύων, ὅτι ΙΗΣΟΥΣ ἐστὶν ὁ Χριστὸς, ἐκ τοῦ Θεοῦ γεγέννηται. καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν τὸν γεννήσαντα, ἀγαπᾷ καὶ τὸν γεγεννημένον ἐξ αὐτοῦ. ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἀγαπῶμεν τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ, ὅταν τὸν Θεὸν ἀγαπῶμεν, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν. αὕτη γάρ ἐστιν ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ἵνα τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν, καὶ αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ βαρεῖαι οὐκ εἰσίν. ὅτι πᾶν τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Θεοῦ, νικᾷ τὸν κόσμον, καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ νικὴ, ἡ νικήσασα τὸν κόσμον, ἡ πίστις ἡμῶν. τίς ἐστιν ὁ νικῶν τὸν κόσμον, εἰ μὴ ὁ πιστεύων, ὅτι ΙΗΣΟΥΣ ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ; οὗτός ἐστιν ὁ ἐλθὼν δι' ὕδατος καὶ αἵματος ΙΗΣΟΥΣ Χριστὸς, οὐκ ἐν τῷ ὕδατι μόνον, ἀλλ' ἐν τῷ ὕδατι καὶ τῷ αἵματι. καὶ τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ μαρτυροῦν, ὅτι τὸ πνεῦμά ἐστιν ἡ ἀλήθεια. ὅτι τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες, τὸ πνεῦμα, καὶ τὸ ὕδωρ, καὶ τὸ αἷμα

misit filium seruatorem mundi. Quisquis confessus fuerit, quod Iesus est filius dei, deus in eo manet, & ipse in deo. Et nos cognouimus, & credidimus charitatem, quam habet deus in nobis. Deus charitas est, & qui manet in charitate, in deo manet, & deus in eo. In hoc perfecta est charitas nobiscum, ut fiduciam habeamus in die iudicij, quod sicut ille est, & nos sumus in mundo hoc. Timor non est in charitate, sed perfecta charitas foras eijcit timorem, quoniam timor cruciatum habet. Qui autem timet, non est perfectus in charitate. Nos diligimus eum, quoniam ipse prior dilexit nos. Si quis dixerit: diligo deum, & fratrem suum oderit, mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum quem uidit: deum quem nō uidit, quomodo potest diligere. Et hoc præceptum habemus ab eo: ut qui diligit deum, diligat & fratrem suum.

Omnis qui credit Iesum esse Christum, ex deo natus est. Et omnis qui diligit eum qui genuit: diligit & eum qui natus est ex eo. In hoc cognoscimus, quod diligamus filios dei: cum deum diligimus, & præcepta eius seruamus. Hæc est enim charitas dei, ut præcepta eius seruemus, & præcepta eius grauia non sunt. Quoniam omne quod natum est ex deo, uincit mundum: & hæc est uictoria quæ uicit mundum, fides uestra. Quis est q uincit mundum, nisi qui credit quod Iesus est filius dei? Hic est qui uenit per aquam & sanguinem Iesus Christus: non per aquam solum, sed per aquam & sanguinem. Et spiritus est qui testificatur, quoniam spiritus est ueritas. Quoniam tres sunt qui testimoniū dant, spiritus, & aqua, & V.

sanguis,

δ αἷμα, καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἕν εἰσιν. εἰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀνθρώπων λαμβάνομεν, ἡ μαρτυρία τοῦ θεοῦ μείζων ἐστίν, ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ θεοῦ, ἣν μεμαρτύρηκε περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, ἔχει τὴν μαρτυρίαν ἐν ἑαυτῷ. ὁ μὴ πιστεύων τῷ θεῷ, ψεύστην πεποίηκεν αὐτόν, ὅτι οὐ πεπίστευκεν εἰς τὴν μαρτυρίαν, ἣν μεμαρτύρηκεν ὁ θεὸς περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία, ὅτι ζωὴν αἰώνιον ἔδωκεν ἡμῖν ὁ θεὸς, καὶ αὕτη ἡ ζωὴ ἐν τῷ υἱῷ αὐτοῦ ἐστιν. ὁ ἔχων τὸν υἱὸν, ἔχει τὴν ζωήν. ὁ μὴ ἔχων τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, τὴν ζωὴν οὐκ ἔχει. Ταῦτα ἔγραψα ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, ἵνα εἰδῆτε, ὅτι ζωὴν αἰώνιον ἔχετε, καὶ ἵνα πιστεύητε εἰς τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ παῤῥησία, ἣν ἔχομεν πρὸς αὐτὸν, ὅτι ἐάν τι αἰτώμεθα κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ, ἀκούει ἡμῶν. καὶ ἐὰν οἴδαμεν ὅτι ἀκούει ἡμῶν, ὃ ἂν αἰτώμεθα, οἴδαμεν ὅτι ἔχομεν τὰ αἰτήματα ἃ ᾐτήκαμεν παῤ αὐτοῦ. Ἐάν τις ἴδῃ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἁμαρτάνοντα ἁμαρτίαν μὴ πρὸς θάνατον, αἰτήσει καὶ δώσει αὐτῷ ζωὴν τοῖς ἁμαρτάνουσι μὴ πρὸς θάνατον. ἔστιν ἁμαρτία πρὸς θάνατον, οὐ περὶ ἐκείνης λέγω ἵνα ἐρωτήσῃ. πᾶσα ἀδικία ἁμαρτία ἐστίν, καὶ ἔστιν ἁμαρτία οὐ πρὸς θάνατον. οἴδαμεν, ὅτι πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ θεοῦ οὐχ ἁμαρτάνει, ἀλλ' ὁ γεννηθεὶς ἐκ τοῦ θεοῦ τηρεῖ ἑαυτὸν, καὶ ὁ πονηρὸς οὐχ ἅπτεται αὐτοῦ. οἴδαμεν ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ ἐσμὲν, καὶ ὁ κόσμος ὅλος ἐν τῷ πονηρῷ κεῖται. οἴδαμεν δὲ ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ἥκει, καὶ δέδωκεν ἡμῖν διάνοιαν, ἵνα γινώσκωμεν τὸν ἀληθινόν. καὶ ἐσμὲν ἐν τῷ ἀληθινῷ, ἐν τῷ υἱῷ αὐτοῦ ἰησοῦ χριστῷ. οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς θεὸς, καὶ ἡ ζωὴ αἰώνιος. τεκνία φυλάξατε ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν εἰδώλων. ἀμήν.

πρόθεσις

sanguis, & hi tres unum sunt. Si testimonium hominum accipimus, testimonium dei maius est: quoniam hoc est testimonium dei, quo testificatus est de filio suo. Qui credit in filium dei, habet testimonium in seipso. Qui non credit deo, mendacem fecit eum: quia non credidit in testimonium, quod testificatus est deus de filio suo. Et hoc est testimonium, quod uitam æternam dedit nobis deus, & hæc uita in filio eius est. Qui habet filium, habet uitam: qui non habet filium dei, uitam non habet. Hæc scripsi uobis, qui creditis in nomine filij dei, ut sciatis quod uitam habetis æternam, & ut credatis in nomine filij dei. Et hæc est fiducia quam habemus apud eum: quod si quid petierimus secundum uoluntatem eius, audit nos. Et si scimus, quod audit nos, quicquid petierimus, scimus quod habemus petitiones quas postulauimus ab eo. Si quis uiderit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petet, & dabit ei uitam, peccantibus non ad mortem. Est peccatum ad mortem, non pro illo dico ut roges. Omnis iniquitas peccatum est. Et est peccatum non ad mortem. Scimus, quod omnis qui natus est ex deo, non peccat: sed qui genitus est ex deo, seruat seipsum, & malus ille non tangit eum. Scimus quod ex deo sumus, & mundus totus in malo constitutus est. Scimus autem quod filius dei uenit, & dedit nobis mentem, ut cognoscamus illum qui uerus est: & sumus in uero, in filio eius Iesu Christo. Hic est uerus deus, & uita æterna. Filioli, cauete uobis à simulacris. Amen.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ.

ΤΑΥΤΗΝ ὁ πρεσβύτερος γράφει κυρίᾳ καὶ τοῖς τέκνοις αὐτῆς. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς, αὕτη. ὁρῶν τὰ τέκνα αὐτῆς καλῶς ἀναστρεφόμενα ἐν τῇ πίστει, καὶ πολλοὺς πλάνους περιερχομένους, καὶ λέγοντας, μὴ εἶναι πίστιν παρθενίαν τοῦ χριστοῦ ἐν σαρκί, γράφει πίστιν ἐπιστολήν. καὶ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται αὐτῆς τὰ τέκνα. εἶτα δι δάσκων, μὴ νεώτερον εἶναι τὸ καθ' ἡμᾶς μυστήριον, παραινεῖ πάλιν περὶ ἀγάπης, καὶ ἵνα μείνωσιν ἐν τῇ διδαχῇ τῇ παραδοθείσῃ αὐτοῖς. καὶ λοιπὸν διδάσκει αὐτίχριστον εἶναι, πολλοὺς λέγοντα, μὴ ἐν σαρκὶ ἐληλυθέναι τὸν χριστόν. παραγγέλλει δέ, ὥστε τοὺς τοιούτους μὴ δέχεσθαί τινα εἰς οἰκίαν, μὴ δὲ λέγειν τοῖς τοιούτοις, χαίρειν. καὶ οὕτως τελειοῖ πίστιν ἐπιστολήν.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΣ ἐκλεκτῇ κυρίᾳ καὶ τοῖς τέκνοις αὐτῆς, οὓς ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν ἀληθείᾳ, καὶ οὐκ ἐγὼ μόνος, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ ἐγνωκότες τὴν ἀλήθειαν, διὰ τὴν ἀλήθειαν τὴν μένουσαν ἐν ἡμῖν, καὶ μεθ' ἡμῶν ἔσται εἰς τὸν αἰῶνα. ἔσται μεθ' ἡμῶν χάρις, ἔλεος, εἰρήνη, παρὰ θεοῦ πατρός, καὶ παρὰ κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ πατρός, ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἀγάπῃ. ἐχάρην λίαν, ὅτι εὕρηκα ἐκ τῶν τέκνων σου περιπατοῦντας ἐν ἀληθείᾳ, καθὼς ἐντολὴν ἐλάβομεν παρὰ τοῦ πατρός. καὶ νῦν ἐρωτῶ σε κυρία. οὐχ ὡς ἐντολὴν γράφω σοι καινήν, ἀλλὰ ἣν εἴχομεν

BEATI IOANNIS PRESBYTERI EPISTOLA SECVNDA.

SENIOR electæ dominæ & filijs eius, quos ego diligo in ueritate: & non ego solus, sed & omnes qui cognouerunt ueritatem, propter ueritatem, quæ permanet in nobis, & nobiscum erit in æternum. Erit nobiscum gratia, misericordia, pax, à deo patre, & à domino Iesu Christo filio patris in ueritate & charitate. Gauisus sum ualde, quod inueni de filijs tuis ambulantes in ueritate, sicut præceptū accepimus à patre. Et nunc rogo te domina. non tanq̃ mandatum nouum scribo tibi, sed quod habuimus

ἔιχομεν ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἀγαπῶμεν ἀλλήλους. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἀγάπη, ἵνα περιπατῶμεν κατὰ τὰς ἐντολὰς αὐτου. αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολή, καθὼς ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἐν αὐτῇ περιπατῆτε, ὅτι πολλοὶ πλάνοι εἰσῆλθον εἰς τὸν κόσμον, οἱ μὴ ὁμολογοῦντες Ιησοῦν χριστὸν ἐρχόμενον ἐν σαρκί. οὗτός ἐστιν ὁ πλάνος καὶ ὁ ἀντίχριστος. βλέπετε ἑαυτούς, μὴ ἀπολέσωμεν ἃ εἰργασάμεθα, ἀλλὰ μισθὸν πληρη ἀπολάβωμεν. πᾶς ὁ παραβαίνων καὶ μὴ μένων ἐν τῇ διδαχῇ του χριστοῦ, θεὸν οὐκ ἔχει. ὁ μένων ἐν τῇ διδαχῇ του χριστοῦ, οὗτος καὶ τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν ἔχει. εἴ τις ἔρχεται πρὸς ὑμᾶς, καὶ ταύτην διδαχὴν οὐ φέρει, μὴ λαμβάνετε αὐτὸν εἰς οἰκίαν, καὶ χαίρειν αὐτῷ μὴ λέγετε. ὁ γὰρ λέγων χαίρειν, κοινωνεῖ τοῖς ἔργοις αὐτου τοῖς πονηροῖς. πολλὰ ἔχων ὑμῖν γράφειν, οὐκ ἠβουλήθην διὰ χάρτου καὶ μέλανος. ἀλλὰ ἐλπίζω ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ στόμα πρὸς στόμα λαλῆσαι, ἵνα ἡ χαρὰ ἡμῶν ᾖ πεπληρωμένη. ἀσπάζεταί σε τὰ τέκνα τῆς ἀδελφῆς σου τῆς ἐκλεκτῆς. ἀμήν.

habuimus ab initio, ut diligamus nos mutuo. Et hæc est charitas, ut ambulemus secundum præceptum eius. Hoc est præceptū, quemadmodum audistis ab initio, ut in eo ambuletis: quoniam multi seductores ingressi sunt in mundum, qui non confitentur Iesum Christum uenturum in carne. Hic est seductor & antichristus. Intuemini uosipsos, ne perdamus quæ operati sumus, sed ut mercedem plenam recipiamus. Omnis qui transgreditur & non manet in doctrina Christi, deum non habet. Qui manet in doctrina Christi, hic & patrem & filium habet. Si quis uenit ad uos, & hanc doctrinam non affert: ne recipiatis eum in domum, nec aue ei dixeritis. Qui enim dicit illi aue, communicat operibus eius malis. Cum multa haberem uobis scribenda, nolui per chartam & atramentum. Sed spero me uenturum ad uos, & præsentem præsentibus locuturum, ut gaudium nostrum sit completum. Salutant te filij sororis tuæ electæ. Amen.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΤΡΙΤΗΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ.

ΕΣτιν ἡ ἐπιστολὴ περὶ φιλοξενίας. καὶ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται τὸν γάϊον, μαρτυρούμενον παρὰ πάντων, ἐπὶ φιλοξενίᾳ. καὶ προτρέπει τῇ αὐτῇ προθέσει ἐμμένειν, καὶ προπέμπειν καὶ δεξιοῦσθαι τοὺς ἀδελφούς, πάλιν τε αὐτὸν μὲν τὸν προσφοραῖς ἀποδέχεται. διατίθεται δὲ διότι φεύγων, ὡς μή τε αὐτὸν παρέχοντα τοῖς πλωχοῖς, ἀλλὰ καὶ κωλύοντα τοὺς ἄλλους, καὶ πολλὰ φλυαροῦντα. τοὺς δὲ τοιούτους λέγει ἀλλοτρίους εἶναι τῆς ἀληθείας, καὶ μηδὲ εἰδέναι τὸν θεόν. δημήτριον δὲ σωίσκει μαρτυρῶν αὐτῷ τὰ κάλλιστα.

τῷ ἁγίῳ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΡΙΤΗ.

πρεσβύτερος γαΐῳ τῷ ἀγαπητῷ, ὃν ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν ἀληθείᾳ. ἀγαπητέ, περὶ πάντων εὔχομαί σε εὐοδοῦσθαι, καὶ ὑγιαίνειν, καθὼς εὐοδοῦταί σου ἡ ψυχή. ἐχάρην γὰρ λίαν ἐρχομένων ἀδελφῶν, καὶ μαρτυρούντων σου τῇ ἀληθείᾳ, καθὼς σὺ ἐν ἀληθείᾳ περιπατεῖς. μειζοτέραν τούτων οὐκ ἔχω χαράν, ἵνα ἀκούω τὰ ἐμὰ τέκνα ἐν ἀληθείᾳ περιπατοῦντα. ἀγαπητέ πιστὸν ποιεῖς, ὃ ἐὰν ἐργάσῃ εἰς τοὺς ἀδελφοὺς καὶ εἰς τοὺς ξένους, οἳ ἐμαρτύρησάν σου τῇ ἀγάπῃ ἐνώπιον ἐκκλησίας, οὓς καλῶς ποιήσεις, προπέμψας ἀξίως τοῦ θεοῦ. ὑπὲρ γὰρ τοῦ ὀνόματος ἐξῆλθον, μηδὲν λαμβάνοντες ἀπὸ τῶν ἐθνῶν. ἡμεῖς οὖν ὀφείλομεν ἀπολαμβάνειν τοὺς τοιούτους, ἵνα συνεργοὶ γινώμεθα τῇ ἀληθείᾳ. ἔγραψα τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' ὁ φιλοπρωτεύων αὐτῶν Διοτρεφὴς οὐκ ἐπιδέχεται ἡμᾶς. διὰ τοῦτο ἐὰν ἔλθω, ὑπομνήσω αὐτοῦ τὰ ἔργα ἃ ποιεῖ, λόγοις πονηροῖς φλυαρῶν ἡμᾶς, καὶ μὴ ἀρκούμενος ἐπὶ τούτοις, οὔτε αὐτὸς ἐπιδέχεται τοὺς ἀδελφούς, καὶ τοὺς βουλομένους κωλύει, καὶ ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἐκβάλλει. ἀγαπητέ μὴ μιμοῦ τὸ κακόν, ἀλλὰ τὸ ἀγαθόν. ὁ ἀγαθο-

BEATI IOANNIS THEOLOGI CATHOLICA EPISTOLA TERTIA.

Enior Gaio dilecto, quē ego diligo in ueritate. Dilecte, de omnibus opto, ut prospere agant, & recte ualeant, sicut prospere agit anima tua. Gauisus sum enim ualde uenientibus fratribus, & testimonium addentibus ueritati tuæ, sicut tu in ueritate ambulas. Maius ijs non habeo gaudium, quàm ut audiam filios meos in ueritate ambulare. Charissime, fideliter facis quicquid operaris in fratres, & in hospites, qui testimonium reddiderunt charitati tuæ in conspectu ecclesiæ, quos, benefacies, si deduxeris digne deo. Pro nomine enim eius profecti sunt, nihil accipientes à gentibus. Nos ergo debemus recipere huiusmodi, ut cooperatores simus ueritati. Scripsi ecclesiæ, sed is qui amat primatum gerere in eis, Diotrephes nō recipit nos. Propter hoc si uenero, indicabo facta illius quæ facit, uerbis malitiosis garriens in nos, & nec his contentus, non solum non recipit fratres, uerumetiam uolentes recipere, prohibet, & è congregatione eijcit. Dilecte, ne imiteris qd̄ malum est, sed qd̄ bonū est.

Qui bene-

ὁ ἀγαθοποιῶν ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστιν. ὁ δὲ κακοποιῶν οὐχ ἑώρακε τὸν θεόν. Δημητρίῳ μεμαρτύρηται ὑπὸ πάντων, καὶ ὑπ' αὐτῆς δὲ τῆς ἀληθείας, καὶ ἡμεῖς δὲ μαρτυροῦμεν, καὶ οἶδας, ὅτι ἡ μαρτυρία ἡμῶν ἀληθής ἐστι. πολλὰ εἶχον γράφειν, ἀλλ' οὐ θέλω διὰ μέλανος καὶ καλάμου σοι γράψαι. ἐλπίζω δὲ εὐθέως ἰδεῖν σε, καὶ στόμα πρὸς στόμα λαλήσομεν. εἰρήνη σοι. ἀσπάζονταί σε οἱ φίλοι. ἀσπάζου τοὺς φίλους κατ' ὄνομα.

Qui benefacit,ex deo est:qui autē malefacit,nō uidet deum.Demetrio testimonium reddit ab omnibus,& ab ipsa ueritate, sed & nos testimoniū perhibemus, & nostis, qd testimoniū nostrū uerum est.Multa habebam quæ scriberem, sed nolo per atramentū & calamū scribere tibi. Spero autē protinus me uisurū te, & præsentes corā loquemur.Pax tibi.Salutant te amici.Saluta amicos nominatim.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΙΟΥΔΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ

Αὐτῷ ἐπιστολῇ γράφει τοῖς ἤδη πιστεύσασιν. ἡ δὲ πρόφασις αὕτη. παρεισελθόντων τινῶν, καὶ διδασκόντων ἀδιάφορον εἶναι τὴν πίστιν, καὶ ἀρνουμένων τὸν κύριον, ἀναγκαίως ἔσχε γράψαι, καὶ ἀσφαλίσασθαι τοὺς ἀδελφούς. καὶ πρῶτον μὲν παρακαλεῖ αὐτοὺς ἀγωνίσεσθαι, καὶ ἐμμένειν τῇ παραδοθείσῃ αὐτοῖς πίστει. ἔπειτα ἀποκηρύττει τοὺς τοιούτους, ὡς πλάνους, καὶ παραγγέλλει, μὴ δεῖν μίαν κοινωνίαν ἔχειν πρὸς τοὺς τοιούτους, εἰδότας, ὅτι οὐκ ἀρκεῖ τὸ κληθῆναι μόνον, ἐὰν μὴ καὶ ἀξίως περιπατήσωμεν τῆς κλήσεως. καὶ γὰρ καὶ τὸν πρότερον λαὸν ἐξαγαγὼν ἐξ Αἰγύπτου ὁ θεὸς, καὶ μὴ ἐμμείναντας τῇ πίστει, ἀπώλεσε. καὶ ἀγγέλων δὲ μὴ τηρησάντων τὴν ἰδίαν τάξιν, οὐκ ἐφείσατο, διὸ οὖν ἀπὸ τῶν τοιούτων ἀναχωρεῖν. καὶ γὰρ μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος, οὐχ ὑπήνεγκε βλασφημίαν τοῦ διαβόλου, ἔσεσθαι γοῦν τὴν ἀπώλειαν αὐτῶν ὡς σοδόμων διδάσκει. εἶτα παίνει εἰς τὰ ἤθη. καὶ ἐποτρύνει αὐτοὺς βεβαιότητα τῆς πίστεως παρὰ τοῦ κυρίου, τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM IVDAE, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

Vltis uerbis destomachatur in eos,qui cupiditatibus suis excæcati,adiuersabantur euangelio.Quod tamen nouum uideri non debeat, cum iam olim in hoc destinati sint,& ab apostolis prædictum sit, id genus homines irrepturos in gregem Christianorum . Aduersus hos sic armat eos,ut studeant & illos uel increpatione coërcere,uel admonēdo seruare. Qd si non queant,certe ipsi sese parent in aduentum Christi.

FINIS ARGVMENTI.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΟΥΔΑ ΑΠΟ-
ΣΤΟΛΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ
ΚΑΘΟΛΙΚΗ.

ΟΥΔΑΣ ΙΗ-
σοῦ χρισοῦ
δοῦλος, ἀ-
δελφὸς δὲ
ἰακώβου,
τοῖς ἐν θεῷ
πατρὶ ἡγια-
σμένοις,
καὶ ἰησοῦ
χρισοῦ τετηρημένοις, κλητοῖς. ἔλεος ὑ-
μῖν καὶ εἰρήνη καὶ ἀγάπη πληθυνθείη.
Ἀγαπητοὶ, πᾶσαν σπουδὴν ποιούμενος
γράφειν ὑμῖν περὶ τῆς κοινῆς σωτηρίας,
ἀνάγκην ἔσχον γράψαι ὑμῖν, παρακα-
λῶν ἐπαγωνίζεσθαι τῇ ἅπαξ παραδοθεί-
σῃ τοῖς ἁγίοις πίστει. παρεισέδυσαν γάρ
τινες ἄνθρωποι, οἱ πάλαι προγεγραμ-
μένοι εἰς τοῦτο τὸ κρῖμα, ἀσεβεῖς, τὴν τοῦ
θεοῦ ἡμῶν χάριν μετατιθέντες εἰς ἀσέλ-
γειαν, καὶ τὸν μόνον δεσπότην θεὸν, καὶ
κύριον ἡμῶν ἰησοῦν χριστὸν ἀρνούμενοι.
ὑπομνῆσαι δὲ ὑμᾶς βούλομαι, εἰδότας ὑ-
μᾶς ἅπαξ τοῦτο, ὅτι ὁ κύριος λαὸν ἐκ
γῆς αἰγύπτου σώσας, τὸ δεύτερον τοὺς
μὴ πιστεύσαντας ἀπώλεσεν. ἀγγέλους τε
τοὺς μὴ τηρήσαντας τὴν ἑαυτῶν ἀρχὴν,
ἀλλὰ ἀπολιπόντας τὸ ἴδιον οἰκητήριον, εἰς
κρίσιν μεγάλης ἡμέρας, δεσμοῖς
ἀϊδίοις ὑπὸ ζόφον τετήρηκεν. ὡς σόδο-
μα καὶ γόμορρα, καὶ αἱ περὶ αὐτὰς πό-
λεις

BEATI IVDAE APOSTO-
LI EPISTOLA CA-
THOLICA.

VDAS Ieſu
Chriſti ſer-
uus, frater Ia
cobi, iis qui
in deo patre
ſanctificati
ſunt, quiq; Ieſu Chriſto ſeruati ſunt,
uocatis. Miſcꝺ'ia uobis, & pax, & chari-
tas multiplicet. Dilecti, tantū mihi ſtu-
dium fuit ſcribendi ad uos, de communi
ſalute, ut non potuerim non ſcribere uo-
bis, obſecrans, ut ueſtris laboribus ad-
iumento ſitis fidei, quæ ſemel data eſt
ſanctis. Obiter enim ſubierunt quidam
homines impij, qui prius deſcripti fue-
rant in hoc iudicium, qui dei noſtri gra-
tiam tranſferunt ad laſciuiam, ac deum,
qui ſolus eſt herus, ac dominum no-
ſtrum Ieſum Chriſtum negant. Volo
autem uos commonefacere, cum ſciatis
ſemel illud, quod dominus, poſteaquàm
populum ex Aegypto ſaluum eduxerat,
rurſus eos qui non credebant, perdidit:
quodq; angelos qui nō ſeruauerant ſuā
originem, ſed reliquerant ſuum domici-
lium, ad iudiciū magni illius diei, uincu-
lis æternis ſub caligine ſeruarit. Sicut So
doma & Gomorra, & his finitimæ ciui-
tates,

λεις τὸν ὅμοιον τούτοις τρόπον ἐκπορνεύσασαι, καὶ ἀπελθοῦσαι ὀπίσω σαρκὸς ἑτέρας, πρόκεινται δεῖγμα, πυρὸς αἰωνίου δίκην ὑπέχουσαι. ὁμοίως μέντοι καὶ οὗτοι ἐνυπνιαζόμενοι, σάρκα μὲν μιαίνουσι, κυριότητα δὲ ἀθετοῦσι, δόξας δὲ βλασφημοῦσιν. ὁ δὲ μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος, ὅτε τῷ διαβόλῳ διακρινόμενος διελέγετο περὶ τοῦ μωϋσέως σώματος, οὐκ ἐτόλμησε κρίσιν ἐπενεγκεῖν βλασφημίας, ἀλλ' εἶπεν, ἐπιτιμῆσαί σοι κύριος. οὗτοι δὲ ὅσα μὲν οὐκ οἴδασι, βλασφημοῦσιν, ὅσα δὲ φυσικῶς ὡς τὰ ἄλογα ζῶα ἐπίστανται, ἐν τούτοις φθείρονται. οὐαὶ αὐτοῖς, ὅτι τῇ ὁδῷ τοῦ κάϊν ἐπορεύθησαν, καὶ τῇ πλάνῃ τοῦ βαλαὰμ μισθοῦ ἐξεχύθησαν, καὶ τῇ ἀντιλογίᾳ τοῦ κορὲ ἀπώλοντο. οὗτοί εἰσιν ἐν ταῖς ἀγάπαις ὑμῶν, σπιλάδες, συνευωχούμενοι ἀφόβως, ἑαυτοὺς ποιμαίνοντες, νεφέλαι ἄνυδροι, ὑπὸ ἀνέμων περιφερόμεναι, δένδρα φθινοπωρινὰ, ἄκαρπα, δὶς ἀποθανόντα, καὶ ἐκριζωθέντα, κύματα ἄγρια θαλάσσης, ἐπαφρίζοντα τὰς ἑαυτῶν αἰσχύνας, ἀστέρες πλανῆται, οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκότους, εἰς αἰῶνα τετήρηται. προεφήτευσε δὲ καὶ τούτοις ἕβδομος ἀπὸ ἀδὰμ ἐνὼχ, λέγων. ἰδοὺ ἦλθε κύριος ἐν ἁγίαις μυριάσιν αὐτοῦ, ποιῆσαι κρίσιν κατὰ πάντων, καὶ ἐξελέγξαι πάντας τοὺς ἀσεβεῖς αὐτῶν περὶ πάντων τῶν ἔργων ἀσεβείας αὐτῶν, ὧν ἠσέβησαν, καὶ περὶ πάντων τῶν σκληρῶν, ὧν ἐλάλησαν κατ' αὐτοῦ ἁμαρτωλοὶ ἀσεβεῖς. οὗτοί εἰσι γογγυσταί, μεμψίμοιροι, κατὰ τὰς ἐπιθυμίας αὐτῶν πορευόμενοι, καὶ τὸ στόμα αὐτῶν λαλεῖ ὑπέρογκα, θαυμάζοντες πρόσωπα, ὠφελείας χάριν. ὑμεῖς δὲ ἀγαπητοὶ, μνήσθητε τῶν ῥημάτων τῶν προειρημένων ὑπὸ τῶν ἀποστόλων τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὅτι ἔλεγον ὑμῖν, ὅτι ἐν ἐσχάτῳ χρόνῳ

tates, quæ ad consimilem modum cum illis stupris inquinatæ fuerant, ac secutæ fuerant carnem alienam, propositæ sunt exemplo, ignis æterni pœnam sustinentes. Similiter sanè & hi delusi insomnijs, carnem quidē polluunt, dominos uero spernunt, in potestate præditos maledicta congerunt. At Michaël archangelus, cum aduersus diabolum certans disceptaret de corpore Moysi, non ausus est illi impingere notam maledicti, sed dixit: Increpet te dominus. At isti quæ non nouerunt, ea maledictis insectantur, quæ uero natura ceu animantia rationis expertia sciunt, in his corrumpunt. Væ illis, quoniā uiam Cain ingressi sunt, & deceptione mercedis, qua deceptus fuit Balaam, effusi sunt, & contradictione Core perierūt. Hi sunt inter charitates uestras, maculæ inter se conuiuantes, absq; ullius timore, suopte ductu arbitrioq; uiuentes, nubes aquā nō habētes, quæ à uentis circumagunt, arbores autumno marcescentes, infrugiferæ, bis emortuæ, & eradicatæ, undæ efferæ maris, despumantes sua ipsorū dedecora, stellæ erraticæ, quibus caligo tenebrarū in æternū seruata est. Prius aūt his uaticinatus est septim⁹ ab Adam Enoch, dicēs: Ecce uenit dn̄s in sanctis milibus suis, ut faciat iudiciū aduersus omneis, & redarguat om̄es ex eis qui sunt impij, de factis om̄ibus quæ impie patrarūt, deq; om̄ibus duris quæ locuti sunt aduersus eum, peccatores impij. Hi sunt murmuratores queruli, iuxta cōcupiscētias suas ambulantes, & os illorū loquitur tumida, admirantes personas, utilitatis gratia. Vos autem dilecti, memores estis uerborū, quæ antehac dicta fuerunt ab apostolis domini nostri Iesu Christi, quod dixerūt uobis in extremo

Y tempore

χρόνῳ ἔσονται ἐμπαῖκται, κατὰ τὰς ἑαυτῶν ἐπιθυμίας πορευόμενοι τῆς ἀσεβείας. οὗτοί εἰσιν οἱ ἀποδιορίζοντες ψυχικοί, πνεῦμα μὴ ἔχοντες. ὑμεῖς δὲ ἀγαπητοί, τῇ ἁγιωτάτῃ ὑμῶν πίστει ἐποικοδομοῦντες ἑαυτούς, ἐν πνεύματι ἁγίῳ προσευχόμενοι, ἑαυτοὺς ἐν ἀγάπῃ θεοῦ τηρήσατε, προσδεχόμενοι τὸ ἔλεος τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, εἰς ζωὴν αἰώνιον. καὶ οὓς μὲν ἐλεᾶτε διακρινόμενοι, οὓς δὲ ἐν φόβῳ σώζετε, ἐκ πυρὸς ἁρπάζοντες, μισοῦντες καὶ τὸν ἀπὸ τῆς σαρκὸς ἐσπιλωμένον χιτῶνα. τῷ δὲ δυναμένῳ φυλάξαι ἀπταίστους, καὶ στῆσαι κατενώπιον τῆς δόξης αὐτοῦ ἀμώμους ἐν ἀγαλλιάσει, μόνῳ σοφῷ θεῷ σωτῆρι ἡμῶν, δόξα καὶ μεγαλωσύνη, κράτος καὶ ἐξουσία, νῦν καὶ εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΙΟΥΔΑ ΤΕΛΟΣ.

tempore futuros illusores, qui iuxta suas impias cupiditates ambularent. Hi sunt qui segregant animales, spiritum nō habentes. Vos autem dilecti, sanctissimæ uestræ fidei superstruentes uosipsos, per spiritum sanctum orantes, uos inuicem in charitate dei seruate, expectantes misericordiam domini nostri Iesu Christi in uitam æternam. Et hos quidem commiseremini dum dijudicamini: illos autem per timorem saluos facite, ex incendio rapientes, odio prosequentes, & eam quæ ex carne est maculatam tunicam. Ei uero qui potest illos seruare à peccato immunes, & statuere in conspectu gloriæ suæ, incōtaminatos cum exultatione, soli sapienti deo seruatori nostro, gloria & magnificentia, & imperium, & potestas, nunc & in omnia sæcula. Amen.

EPISTOLAE IVDAE FINIS.

ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ.

ποκαλυψις ιησοῦ χριστοῦ, ἣν ἔδωκεν αὐτῷ ὁ θεός, δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει, καὶ ἐσήμανεν ἀποστείλας διὰ τοῦ ἀγγέλου αὐτοῦ, τῷ δούλῳ αὐτοῦ ἰωάννῃ, ὃς ἐμαρτύρησε τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ τὴν μαρτυρίαν ἰησοῦ χριστοῦ, ὅσατε εἶδε. μακάριος ὁ ἀναγινώσκων, καὶ οἱ ἀκούοντες τοὺς λόγους τῆς προφητείας, καὶ τηροῦντες τὰ ἐν αὐτῇ γεγραμμένα, ὁ γὰρ καιρὸς ἐγγύς. ἰωάννης ταῖς ἑπτὰ ἐκκλησίαις ταῖς ἐν τῇ ἀσίᾳ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος, καὶ ἀπὸ τῶν ἑπτὰ πνευμάτων, ἃ ἐνώπιον τοῦ θρόνου αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ ἰησοῦ χριστοῦ ὁ μάρτυς ὁ πιστός, ὁ πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ὁ ἄρχων τῶν βασιλέων τῆς γῆς, τῷ ἀγαπήσαντι ἡμᾶς, καὶ λύσαντι ἡμᾶς ἐκ τῶν ἁμαρτιῶν ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ, καὶ ἐποίησεν ἡμᾶς βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς τῷ θεῷ καὶ πατρὶ αὐτοῦ, αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. ἰδοὺ ἔρχεται μετὰ τῶν νεφελῶν, καὶ ὄψεται πᾶς ὀφθαλμός, καὶ οἵτινες αὐτὸν ἐξεκέντησαν. καὶ κόψονται πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς

APOCALYPSIS BEATI IOANNIS THEOLOGI.

EVELATIO Iesu Christi, quam dedit illi deus, ut palam faceret seruis suis quæ oporteat fieri cito, & significauit, cũ misisset mandatũ suum seruo suo Ioanni, qui testatus est sermonem dei, & testimonium Iesu Christi, & quæcunq; uidit. Beatus qui legit & audit uerba prophetiæ & seruat ea, quæ in eo scripta sunt. Tempus enim propè est. Ioannes septem ecclesijs quæ sunt in Asia. Gratia uobis & pax ab eo qui est, & qui erat, & qui uenturus est, & à septem spiritibus, qui in conspectu throni eius sunt, & à Iesu Christo, qui est testis fidelis primogenitus mortuorum & princeps regum terræ. ei qui dilexit nos & lauit nos à peccatis nostris per sanguinem ipsius, & fecit nos reges & sacerdotes deo & patri suo: ipsi gloria & imperium in sæcula sæculorum, Amen. Ecce uenit cum nubibus, & uidebit eum omnis oculus, & qui eum compunxerunt. Et plangent se omnes tribus terræ,

γῆς, ναὶ, ἀμήν. Ἐγώ εἰμι τὸ. Α. καὶ τὸ. Ω. ἀρχὴ καὶ τέλος, λέγει ὁ κύριος, ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος ὁ παντοκράτωρ. Ἐγὼ Ἰωάννης ὁ καὶ ἀδελφὸς ὑμῶν καὶ συγκοινωνὸς ἐν τῇ θλίψει καὶ ἐν τῇ βασιλείᾳ καὶ ὑπομονῇ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐγενόμην ἐν τῇ νήσῳ τῇ καλουμένῃ Πάτμῳ διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐγενόμην ἐν πνεύματι ἐν τῇ κυριακῇ ἡμέρᾳ, καὶ ἤκουσα ὀπίσω μου φωνὴν μεγάλην ὡς σάλπιγγος, λεγούσης. Ἐγώ εἰμι τὸ. Α. καὶ τὸ. Ω. ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος. καὶ ὃ βλέπεις γράψον εἰς βιβλίον, καὶ πέμψον ταῖς ἐκκλησίαις, ταῖς οὔσαις, εἰς Ἔφεσον, καὶ εἰς Σμύρνην, καὶ εἰς Πέργαμον, καὶ εἰς Θυατείρας, καὶ εἰς Σάρδεις, καὶ εἰς Φιλαδελφίαν, καὶ εἰς Λαοδικείαν. Καὶ ἐπέστρεψα βλέπειν τὴν φωνὴν, ἥτις ἐλάλησε μετ' ἐμοῦ. καὶ ἐπιστρέψας εἶδον ἑπτὰ λυχνίας χρυσᾶς, καὶ ἐν μέσῳ τῶν λυχνιῶν ὅμοιον υἱῷ ἀνθρώπου, ἐνδεδυμένον ποδήρη, καὶ περιεζωσμένον πρὸς τοῖς μαστοῖς ζώνην χρυσᾶν. Ἡ δὲ κεφαλὴ αὐτοῦ, καὶ αἱ τρίχες λευκαὶ, ὡσεὶ ἔριον λευκὸν, ὡς χιών. καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡς φλὸξ πυρός. Καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι χαλκολιβάνῳ, ὡς ἐν καμίνῳ πεπυρωμένοι. καὶ ἡ φωνὴ αὐτοῦ ὡς φωνὴ ὑδάτων πολλῶν. καὶ ἔχων ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ χειρὶ ἀστέρας ἑπτὰ, καὶ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ῥομφαία δίστομος ὀξεῖα ἐκπορευομένη. καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ, ὡς ὁ ἥλιος φαίνει ἐν δυνάμει αὐτοῦ. καὶ ὅτε εἶδον αὐτὸν, ἔπεσα πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ ὡς νεκρός. καὶ ἐπέθηκεν τὴν δεξιὰν αὐτοῦ χεῖρα ἐπ' ἐμὲ, λέγων μοι. Μὴ φοβοῦ, ἐγώ εἰμι ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος, καὶ ὁ ζῶν, καὶ ἐγενόμην νεκρὸς, καὶ ἰδοὺ ζῶν εἰμὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, καὶ ἔχω τὰς κλεῖς τοῦ ᾅδου, καὶ τοῦ θανάτου. γράψον ἃ εἶδες, καὶ ἃ εἰσὶν, καὶ ἃ μέλλει γίνεσθαι μετὰ ταῦτα, τὸ μυστήριον τῶν ἑπτὰ ἀστέρων, οὓς εἶδες ἐπὶ τῆς δεξιᾶς μου, καὶ τὰς ἑπτὰ λυχνίας τὰς χρυσᾶς, οἱ ἑπτὰ ἀστέρες

etiam, Amen. Ego sum alpha & ω, principium & finis, dicit dominus, qui est, & qui erat, & qui uenturus est omnipotens. Ego Ioannes frater uester & particeps in afflictione, & regno, & patientia in Christo Iesu, fui in insula, quæ appellatur Patmos, propter sermonē dei & testimonium Iesu Christi. Fui in spiritu in dominico die, & audiui post me uocem magnam tanquàm tubæ, dicentis: Ego sum alpha & ω, primus & nouissimus. Quod uides, scribe in libro: & mitte septē ecclesijs, quæ sunt in Asia, Epheso, & Smyrnæ, & Pergamo, & Thyatiræ & Sardis, & Philadelphiæ, & Laodiciæ. Et cōuersus sum, ut uiderem uocem quæ loquebatur mecum. Et conuersus, uidi septem candelabra aurea, & in medio candelabrorum aureorum similem filio hominis, uestitum ueste ad pedes usquè demissa, & præcinctum ad mammillas zona aurea. Caput autem eius & capilli erant candidi, uelut lana alba, & tanquàm nix. Et oculi eius tanq; flamma ignis. & pedes eius similes chalcolibano, uelut in camino ardentes. Et uox illius tanquàm uox aquarum multarum, & habebat in dextera sua stellas septem. Et de ore eius gladius utraq; parte acutus exibat, & facies eius sicut sol lucet in uirtute sua. Et cum uidissem eū, cecidi ad pedes eius tanquàm mortuus. Et posuit dexterā suam super me, dicēs mihi: Noli timere, ego sum primus & nouissimus, & uiuus, & fui mortuus: & ecce sum uiuens in sæcula sæculorum, & habeo claues inferorum & mortis. Scribe ergo quæ uidisti, & quæ sunt, & quæ oportet fieri post hæc: Sacramentum septem stellarum, quas uidisti in dextera mea, & septem candelabra aurea. Septem

stellæ

ἀστέρες, ἄγγελοι τῶν ἑπτὰ ἐκκλησιῶν εἰσί· καὶ ἑπτὰ λυχνίαι ἃς εἶδες, ἑπτὰ ἐκκλησίαι εἰσί.

Τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐφεσίνης ἐκκλησίας γράψον· τάδε λέγει ὁ κρατῶν τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, ὁ περιπατῶν ἐν μέσῳ τῶν ἑπτὰ λυχνιῶν τῶν χρυσῶν. οἶδά σου τὰ ἔργα καὶ τὸν κόπον σου, καὶ τὴν ὑπομονήν σου. καὶ ὅτι οὐ δύνῃ βαστάσαι κακούς, καὶ ἐπείρασω τοὺς φάσκοντας ἑαυτοὺς ἀποστόλους καὶ οὐκ εἰσί· καὶ εὗρες αὐτοὺς ψευδεῖς, καὶ ἐβάπτισας· καὶ ὑπομονὴν ἔχεις, καὶ διὰ τὸ ὄνομά μου κεκοπίακας καὶ οὐ κέκμηκας. ἀλλ' ἔχω κατὰ σοῦ, ὅτι τὴν ἀγάπην σου τὴν πρώτην ἀφῆκας. μνημόνευε οὖν πόθεν ἐκπέπτωκας, καὶ μετανόησον, καὶ τὰ πρῶτα ἔργα ποίησον. εἰ δὲ μή, ἔρχομαί σοι τάχει, καὶ κινήσω τὴν λυχνίαν σου ἐκ τοῦ τόπου αὐτῆς, ἐὰν μὴ μετανοήσῃς. ἀλλὰ τοῦτο ἔχεις, ὅτι μισεῖς τὰ ἔργα τῶν νικολαϊτῶν, ἃ κἀγὼ μισῶ. ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. Τῷ νικῶντι δώσω αὐτῷ φαγεῖν ἐκ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς, ὅ ἐστιν ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου τοῦ θεοῦ. καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐκκλησίας σμυρναίων γράψον· τάδε λέγει ὁ πρῶτος, καὶ ὁ ἔσχατος, ὃς ἐγένετο νεκρὸς, καὶ ἔζησεν. οἶδά σου τὰ ἔργα καὶ τὴν θλῖψιν καὶ τὴν πτωχείαν, πλουσιος δὲ εἶ, καὶ τὴν βλασφημίαν τῶν λεγόντων ἰουδαίους εἶναι ἑαυτοὺς, καὶ οὐκ εἰσὶν, ἀλλὰ συναγωγὴ τοῦ σατανᾶ. μηδὲν φοβοῦ ἃ μέλλεις πάσχειν. ἰδοὺ μέλλει βαλεῖν ὑμῶν ὁ διάβολος εἰς φυλακὴν, ἵνα πειρασθῆτε, καὶ ἕξετε θλῖψιν ἡμερῶν δέκα. γίνου πιστὸς ἄχρι θανάτου, καὶ δώσω σοι τὸν στέφανον τῆς ζωῆς. ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. ὁ νικῶν οὐ μὴ ἀδικηθῇ ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ δευτέρου. καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν περγάμῳ ἐκκλησίας γράψον· τάδε λέγει ὁ ἔχων τὴν ῥομφαίαν τὴν δίστομον τὴν ὀξεῖαν· οἶδά σου τὰ ἔργα, καὶ

που

stellæ angeli sunt septẽ ecclesiarũ, & candelabra septẽ quæ uidisti, septẽ ecclesiæ sunt. Angelo Ephesinæ ecclesiæ scribe: 11
Hæc dicit, qui tenet septem stellas in dextera sua, qui ambulat in medio septem candelabrorum aureorum. Scio opera tua, & laborem, & patientiam tuam, & quod non potes sustinere malos, & tentasti eos qui se dicunt apostolos esse, & non sunt: & inueneristi eos mendaces, & baptizasti. Et patientiam habes, & sustinuisti propter nomen meum, & non defeciſti. Sed habeo aduersum te, quod charitatem tuam primam reliquisti. Memor esto itaque unde excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac. Sin minus, ueniam tibi cito, & mouebo candelabrum tuum de loco suo, nisi resipueris. Sed hoc habes, quia odisti facta Nicolaitarum, quæ & ego odi: Qui habet aurem, audiat, quid spiritus dicat ecclesijs: Vincenti dabo edere de ligno uitæ, quod est in medio paradisi dei. Et angelo Smyrnæorum ecclesiæ scribe: Hæc dicit primus & nouissimus, qui fuit mortuus & uiuit. Scio opera tua & afflictionem & paupertatem, sed diues es: & blasphemiam eorum qui se dicunt Iudæos esse, & non sunt, sed sunt synagoga Satanæ. Nihil horum timeas quæ passurus es. Ecce missurus est diabolus aliquos ex uobis in carcerem ut tentemini, & habebitis afflictionem dierum decem. Esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam uitæ. Qui habet aurem audiat, quid spiritus dicat ecclesijs: Qui uicerit, non lædetur à morte secunda. Et angelo Pergamensis ecclesiæ scribe: Hæc dicit, qui habet rhomphæam utraque parte acutam. Scio opera tua, &

που κατοικεῖς, ὅπου ὁ θρόνος τοῦ σατανᾶ. καὶ κρατεῖς τὸ ὄνομά μου, καὶ οὐκ ἠρνήσω τὴν πίστιν μου. καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐμαῖς, Ἀντίπας ὁ μάρτυς μου ὁ πιστός μου ὃς ἀπεκτάνθη παρ' ὑμῖν, ὅπου ὁ σατανᾶς κατοικεῖ. ἀλλ' ἔχω κατά σου ὀλίγα, ὅτι ἔχεις ἐκεῖ κρατοῦντας τὴν διδαχὴν Βαλαάμ, ὃς ἐδίδασκεν τῷ Βαλὰκ βαλεῖν σκάνδαλον ἐνώπιον τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, φαγεῖν εἰδωλόθυτα, καὶ πορνεῦσαι. οὕτως ἔχεις καὶ σὺ κρατοῦντας τὴν διδαχὴν τῶν νικολαϊτῶν, ὁμοίως. μετανόησον, εἰ δὲ μή, ἔρχομαί σοι ταχύ, καὶ πολεμήσω μετ' αὐτῶν ἐν τῇ ῥομφαίᾳ τοῦ στόματός μου. Ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. Τῷ νικῶντι δώσω αὐτῷ φαγεῖν ἀπὸ τοῦ μάννα τοῦ κεκρυμμένου, καὶ δώσω αὐτῷ ψῆφον λευκήν, καὶ ἐπὶ τὴν ψῆφον ὄνομα καινὸν γεγραμμένον, ὃ οὐδεὶς ἔγνω εἰ μὴ ὁ λαμβάνων. καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Θυατείραις ἐκκλησίας γράψον. τάδε λέγει ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ὡς φλόγα πυρός, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι χαλκολιβάνῳ. Οἶδά σου τὰ ἔργα καὶ τὴν ἀγάπην, καὶ τὴν διακονίαν, καὶ τὴν πίστιν, καὶ τὴν ὑπομονήν σου, καὶ τὰ ἔργα σου, καὶ τὰ ἔσχατα πλείονα τῶν πρώτων. ἀλλ' ἔχω κατὰ σοῦ ὀλίγα, ὅτι ἀφεῖς τὴν γυναῖκα Ἰεζαβὲλ τὴν λέγουσαν ἑαυτὴν προφῆτιν, διδάσκειν, καὶ πλανᾶσθαι ἐμοὺς δούλους πορνεῦσαι, καὶ εἰδωλόθυτα φαγεῖν. καὶ ἔδωκα αὐτῇ χρόνον, ἵνα μετανοήσῃ ἐκ τῆς πορνείας αὐτῆς. καὶ οὐ μετανόησεν. ἰδοὺ ἐγὼ βάλλω αὐτὴν εἰς κλίνην, καὶ τοὺς μοιχεύοντας μετ' αὐτῆς, εἰς θλῖψιν μεγάλην, ἐὰν μὴ μετανοήσωσιν ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν, καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς ἀποκτενῶ ἐν θανάτῳ. καὶ γνώσονται πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι, ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ ἐρευνῶν νεφροὺς καὶ καρδίας, καὶ δώσω ὑμῖν ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα ὑμῶν. ὑμῖν δὲ λέγω καὶ λοιποῖς τοῖς ἐν Θυατείραις, ὅσοι οὐκ ἔχουσιν τὴν διδαχὴν ταύτην, καὶ οἵτινες

ubi habitas, ubi ſedes eſt ſatanæ: & tenes nomen meum, & non negaſti fidem meam. Et in diebus meis Antipas teſtis meus fidelis, qui occiſus eſt apud uos, ubi ſatanas habitat. Sed habeo aduerſus te pauca: quia habes illic tenentes doctrinā Balaam, qui docebat in Balac mittere ſcandalum corā filiȝs Iſrael, edere ex iȝs quæ ſimulacris immolant & fornicari: ita habes & tu tenētes doctrinā Nicolaitarū. qd odi. Reſipiſce, alioqui ueniam tibi cito, & pugnabo cū illis gladio oris mei. Qui habet aurem audiat, quid ſpiritus dicat eccleſiȝs: Vincenti dabo edere ex manna abſcondito, & dabo illi calculum candidum, & in calculo nomen nouum ſcriptum: quod nemo ſcit, niſi qui accipit. Et angelo Thyatirenſis eccleſiæ ſcribe: Hæc dicit filius dei, qui habet oculos tanquàm flammam ignis, & pedes eius ſimiles chalcolibano. Noui opera tua, & charitatem, & miniſterium, & fidem, & patientiam tuam, & opera tua, & nouiſſima plura prioribus. Sed habeo aduerſus te pauca: quia permittis mulierem Hiezabel, quæ ſe dicit prophetam, docere, & ſeducere ſeruos meos, ſcortari & edere ex iȝs quæ ſimulacris immolantur. Et dedi illi tempus, ut reſipiſceret à ſcortatione ſua, nec reſipuit. Ecce ego mitto eam in lectum, & qui adulterio miſcentur cum ea, in afflictionem maximam, niſi pœnitentiam egerint ab operibus ſuis, & filios eius interficiam morte, & ſcient omnes eccleſiæ, quod ego ſim ille ſcrutans renes & corda, & dabo unicuique ueſtrum ſecundum opera ſua. Vobis autem dico, & cæteris qui Thyatiræ eſtis: quicunque non habent doctrinam hanc, & qui non cognouerunt

profun-

τινες οὐκ ἔγνωσαν τὰ βαθη τοῦ σατανᾶ, ὡς λέγουσιν, οὐ βαλῶ ἐφ' ὑμᾶς ἄλλο βάρος, πλὴν ὃ ἔχετε, κρατήσατε ἄχρις οὗ ἂν ἥξω. Ὁ νικῶν καὶ ὁ τηρῶν ἄχρι τέλους τὰ ἔργα μου, δώσω αὐτῷ ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ἐθνῶν, καὶ ποιμανεῖ αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ, ὡς τὰ σκεύη τὰ κεραμικὰ συντρίβεται. ὡς κἀγὼ εἴληφα παρὰ τοῦ πατρός μου, καὶ δώσω αὐτῷ τὸν ἀστέρα τὸν πρωϊνόν. Ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.

Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Σάρδεσιν ἐκκλησίας γράψον. τάδε λέγει ὁ ἔχων τὰ πνεύματα τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας. Οἶδά σου τὰ ἔργα, ὅτι τὸ ὄνομα ἔχεις ὅτι ζῇς, καὶ νεκρὸς εἶ. γίνου γρηγορῶν, καὶ στήριξον τὰ λοιπὰ, ἃ μέλλει ἀποθανεῖν. οὐ γὰρ εὕρηκά σου ἔργα πεπληρωμένα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. μνημόνευε οὖν πῶς εἴληφας καὶ ἤκουσας, καὶ τήρει, καὶ μετανόησον. ἐὰν οὖν μὴ γρηγορήσῃς, ἥξω ἐπί σε ὡς κλέπτης. καὶ οὐ μὴ γνῷς ποίαν ὥραν ἥξω ἐπί σε. ἔχεις ὀλίγα ὀνόματα καὶ ἐν Σάρδεσιν, οἳ οὐκ ἐμόλυναν τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ περιπατήσουσιν μετ' ἐμοῦ ἐν λευκοῖς, ὅτι ἄξιοί εἰσιν. ὁ νικῶν, οὕτως περιβαλεῖται ἐν ἱματίοις λευκοῖς. καὶ οὐ μὴ ἐξαλείψω τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκ βίβλου τῆς ζωῆς, καὶ ἐξομολογήσομαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ πατρός μου, καὶ ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ. Ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Φιλαδελφίᾳ ἐκκλησίας γράψον. τάδε λέγει ὁ ἅγιος, ὁ ἀληθινός, ὁ ἔχων τὴν κλεῖδα τοῦ Δαβίδ, ὁ ἀνοίγων, καὶ οὐδεὶς κλείει, καὶ κλείων, καὶ οὐδεὶς ἀνοίγει. Οἶδά σου τὰ ἔργα. ἰδοὺ δέδωκα ἐνώπιόν σου, θύραν ἀνεῳγμένην, καὶ οὐδεὶς δύναται κλεῖσαι αὐτήν, ὅτι μικρὰν ἔχεις δύναμιν, καὶ ἐτήρησάς μου τὸν λόγον. καὶ οὐκ ἠρνήσω τὸ ὄνομά μου. ἰδοὺ δίδωμι ἐκ τῆς συναγωγῆς τοῦ σατανᾶ τῶν λεγόντων αὐτοὺς Ἰουδαίους εἶναι

profunditates ſatanæ, quemadmodum dicunt: non mittam ſuper uos aliud pondus: tamen id quod habetis, tenete donec ueniam. Et qui uicerit & cuſtodierit uſque in finem opera mea, dabo illi poteſtatem ſuper gentes, & reget eas uirga ferrea, & tanquàm uaſa figuli confringentur, ſicut & ego accepi à patre meo, & dabo illi ſtellam matutinam. Qui habet aurem audiat, quid ſpiritus dicat eccleſijs.

Et angelo eccleſiæ, quæ eſt Sardis, III
ſcribe: Hæc dicit qui habet ſeptem ſpiritus dei, & ſeptem ſtellas. Scio opera tua: quia nomen habes, quod uiuas & mortuus es. Eſto uigilans, & confirma cætera quæ moritura erant. Non enim inueni opera tua plena coram deo. In mente ergo habe, qualiter acceperis & audieris, & ſerua, & reſipiſce. Si ergo non uigilaueris, ueniam ad te tanquàm fur, & neſcies qua hora ueniam ad te. Habes pauca nomina & Sardis; qui non inquinauerunt ueſtimenta ſua, & ambulabunt mecum in albis, quia digni ſunt. Qui uicerit, ſic ueſtietur ueſtimentis albis: & non delebo nomen eius de libro uitæ, & confitebor nomen eius coram patre meo, & coram angelis eius. Qui habet aurem audiat, quid ſpiritus dicat eccleſijs. Et angelo Philadelphienſis eccleſiæ ſcribe: Hæc dicit ſanctus & uerax, qui habet clauem Dauid: qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit: Scio opera tua. Ecce dedi coram te oſtium apertum, & nemo poteſt claudere illud, quia modicam habes uirtutem. Et ſeruaſti ſermonem meum, & non negaſti nomen meum. Ecce do de ſynagoga Satanæ, qui dicunt ſe Iudæos

εἶναι, καὶ οὐκ εἰσὶν, ἀλλὰ ψεύδονται. ἰδοὺ ποιήσω αὐτοὺς, ἵνα ἥξουσιν καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιον τῶν ποδῶν σου, καὶ γνῶσιν ὅτι ἐγὼ ἠγάπησά σε, ὅτι ἐτήρησας τὸν λόγον τῆς ὑπομονῆς μου, κἀγώ σε τηρήσω ἐκ τῆς ὥρας τοῦ πειρασμοῦ τῆς μελλούσης ἔρχεσθαι ἐπὶ τῆς οἰκουμένης ὅλης, πειράσαι τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς. ἰδοὺ ἔρχομαι ταχύ. κράτει ὃ ἔχεις, ἵνα μηδεὶς λάβῃ τὸν στέφανόν σου. ὁ νικῶν, ποιήσω αὐτὸν στῦλον ἐν τῷ ναῷ τοῦ θεοῦ μου. καὶ ἐξ οὐ μὴ ἐξελθῇ ἔτι. καὶ γράψω ἐπ' αὐτὸν τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ μου, καὶ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως τοῦ θεοῦ μου τῆς καινῆς ἱερουσαλήμ, ἡ καταβαίνουσα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θεοῦ μου, καὶ τὸ ὄνομά μου τὸ καινόν. ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐκκλησίας λαοδικέων γράψον. τάδε λέγει ἀμὴν ὁ μάρτυς ὁ πιστὸς καὶ ἀληθινὸς, ἡ ἀρχὴ τῆς κτίσεως τοῦ θεοῦ. οἶδά σου τὰ ἔργα, ὅτι οὔτε ψυχρὸς εἶ οὔτε ζεστός, ὄφελον ψυχρὸς εἶης ἢ ζεστός, οὕτως ὅτι χλιαρὸς εἶ, καὶ οὔτε ψυχρὸς οὔτε ζεστός, μέλλω σε ἐμέσαι ἐκ τοῦ στόματός μου, ὅτι λέγεις, ὅτι πλούσιός εἰμι, καὶ πεπλούτηκα, καὶ οὐδενὸς χρείαν ἔχω, καὶ οὐκ οἶδας ὅτι σὺ εἶ ὁ ταλαίπωρος καὶ ἐλεεινὸς καὶ πτωχὸς καὶ τυφλὸς καὶ γυμνός. συμβουλεύω σοι ἀγοράσαι παρ' ἐμοῦ χρυσίον πεπυρωμένον ἐκ πυρὸς, ἵνα πλουτήσῃς, καὶ ἱμάτια λευκὰ ἵνα περιβάλῃ, καὶ μὴ φανερωθῇ ἡ αἰσχύνη τῆς γυμνότητός σου, καὶ κολλούριον ἔγχρισον τοὺς ὀφθαλμούς σου, ἵνα βλέπῃς. ἐγὼ ὅσους ἐὰν φιλῶ, ἐλέγχω, καὶ παιδεύω. ζήλωσον οὖν καὶ μετανόησον. ἰδοὺ ἕστηκα ἐπὶ τὴν θύραν, καὶ κρούω. ἐάν τις ἀκούσῃ τῆς φωνῆς μου, καὶ ἀνοίξῃ τὴν θύραν, εἰσελεύσομαι πρὸς αὐτὸν, καὶ δειπνήσω μετ' αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς μετ' ἐμοῦ. ὁ νικῶν δώσω αὐτῷ καθίσαι μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ θρόνῳ μου, ὡς κἀγὼ ἐνίκησα, καὶ ἐκάθισα μετὰ τοῦ πατρός μου ἐν τῷ θρόνῳ αὐτοῦ. ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.

esse, & non sunt, sed mentiuntur. Ecce adigam illos, ut ueniant, & adorent ante pedes tuos: & sciant quod ego dilexi te, quoniam seruasti sermonem patientiæ meæ: & ego seruabo te ab hora tentationis, quæ uentura est in orbem uniuersum, ut tentet habitantes in terra. Ecce uenio cito: tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam. Qui uicerit, faciam illum columnã in templo dei mei, & foras non egredietur amplius. Et scribam super eum nomen dei mei, & nomen ciuitatis dei mei nouæ Hierusalem, quæ descendit de cœlo à deo meo, & nomen meum nouum. Qui habet aurem audiat, quid spiritus dicat ecclesijs: Et angelo Laodicensium ecclesiæ scribe: Hæc dicit: Amen testis fidelis & uerus, principium creaturæ dei: Scio opera tua, quia neque frigidus es, neq; feruidus, utinam frigidus esses aut feruidus: itaque quoniam tepidus es & nec frigidus nec feruidus, incipiam te euomere ex ore meo: quia dicis, diues sum, & ditatus sum, & nullius egeo, & nescis quod tu es miser & miserabilis, & pauper, & cæcus, ac nudus. Suadeo tibi emere à me aurum ignitum ex igni, ut locuples fias, & uestimentis albis induaris, ut non appareat dedecus nuditatis tuæ, & collyrio inunge oculos tuos ut uideas. Ego quoscũq; amo, arguo & castigo. Aemulare ergo ac resipisce. ecce sto ad ostium & pulso. Si quis audierit uocem meam, & aperuerit ianuam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipse mecum. Qui uicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo, sicut & ego uici, & consedi cum patre meo in throno eius. Qui habet aurem audiat, quid spiritus dicat ecclesijs.

Μετὰ

Post

Μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ ἰδοὺ θύρα ἠνεῳγμένη ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἡ φωνὴ ἡ πρώτη, ἣν ἤκουσα ὡς σάλπιγγος λαλούσης μετ' ἐμοῦ, λέγουσα, ἀνάβα ὧδε, καὶ δείξω σοι ἃ δεῖ γενέσθαι μετὰ ταῦτα. Καὶ εὐθέως ἐγενόμην ἐν πνεύματι, καὶ ἰδοὺ θρόνος ἔκειτο ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τὸν θρόνον καθήμενος, καὶ ὁ καθήμενος ἦν ὅμοιος ὁράσει λίθῳ ἰάσπιδι, καὶ σαρδίνῳ, καὶ ἶρις κυκλόθεν τοῦ θρόνου, ὅμοιος ὁράσει σμαραγδίνῳ. καὶ κυκλόθεν τοῦ θρόνου θρόνοι. κδ. καὶ ἐπὶ τοὺς θρόνους. κδ. πρεσβυτέρους καθημένους, περιβεβλημένους ἐν ἱματίοις λευκοῖς, καὶ ἔχον ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν στεφάνους χρυσοῦς, καὶ ἐκ τοῦ θρόνου ἐκπορεύονται ἀστραπαί, καὶ βρονταί, καὶ φωναί, καὶ ἑπτὰ λαμπάδες πυρὸς καιόμεναι ἐνώπιον τοῦ θρόνου, αἵ εἰσι τὰ ἑπτὰ πνεύματα τοῦ θεοῦ. καὶ ἐνώπιον τοῦ θρόνου θάλασσα ὑαλίνη ὁμοία κρυστάλλῳ. καὶ ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου, καὶ κύκλῳ τοῦ θρόνου τέσσαρα ζῶα, γέμοντα ὀφθαλμῶν ἔμπροσθε, καὶ ὄπισθεν, καὶ τὸ ζῶον τὸ πρῶτον ὅμοιον λέοντι, καὶ τὸ δεύτερον ζῶον ὅμοιον μόσχῳ, καὶ τὸ τρίτον ζῶον ἔχον τὸ πρόσωπον ὡς ἄνθρωπος, καὶ τὸ τέταρτον ζῶον ὅμοιον ἀετῷ πετομένῳ. καὶ τέσσαρα ζῶα, ἓν καθ' ἑαυτὸ εἶχον ἀνὰ πτέρυγας ἓξ κυκλόθεν, καὶ ἔσωθεν γέμουσι ὀφθαλμῶν. καὶ ἀνάπαυσιν οὐκ ἔχουσιν ἡμέρας καὶ νυκτὸς, λέγοντες. ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος κύριος ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ ὁ ἦν καὶ ὁ ὢν, καὶ ὁ ἐρχόμενος. καὶ ὅταν δώσουσι τὰ ζῶα δόξαν, καὶ τιμὴν, καὶ εὐχαριστίαν τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῷ θρόνου τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, πεσοῦνται οἱ. κδ. πρεσβύτεροι ἐνώπιον τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ προσκυνήσουσι τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ βάλλουσι τοὺς στεφάνους αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ θρόνου, λέγοντες. ἄξιος εἶ κύριε λαβεῖν τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν, καὶ τὴν δύναμιν, ὅτι σὺ ἔκτισας τὰ πάντα, καὶ διὰ τὸ θέλημά σου εἰσὶ, καὶ ἐκτίσθησαν.

καὶ

Post hæc uidi, & ecce ostium apertum in cœlo: & uox prima quam audiui tanquàm tubæ loquentis mecum, dicens: Ascende huc & ostendam tibi quæ oportet fieri post hæc. Et statim fui in spiritu: Et ecce sedes posita erat in cœlo, & supra sedem sedens. Et qui sedebat, similis erat aspectu, lapidi iaspidi & sardio, & iris erat in circumitu sedis, similis aspectu smaragdino. Et in circumitu sedis sedilia uiginti quatuor, & super thronos uiginti quatuor seniores sedentes, circumamicti stolis albis, & habebant in capitibus suis coronas aureas. Et de throno procedebant fulgura, & tonitrua, & uoces & septem lampades ignis ardentes ante thronum, quæ sunt septem spiritus dei. Et in conspectu sedis tanquàm mare uitreum simile crystallo, & in medio sedis & in circumitu sedis quatuor animalia, plena oculis ante & retro. Et animal primum simile leoni, & secundum animal simile uitulo, & tertium animal habens faciem uelut homo, & quartũ animal simile aquilæ uolanti. Et quatuor animalia singula eorũ habebant alas senas in circumitu, & intus plena erant oculis. Et requiem non habent die ac nocte, dicentia: Sanctus, sanctus, sanctus dominus deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui uenturus est. Et cum darent illa animalia gloriam & honorem & benedictionẽ sedenti super thronum, uiuenti in sæcula sæculorũ, procidunt uiginti quatuor seniores ante sedentem in throno, & adorant uiuentẽ in sæcula sæculorũ, & abiiciunt coronas suas ante thronum, dicentes: Dignus es domine accipere gloriam & honorem & uirtutẽ: quia tu creasti omnia, & propter uoluntatẽ tuam sunt, & creata sunt.

Et

καὶ εἶδον ἐπὶ τὴν δεξιὰν τοῦ καθημένου
ἐπὶ τοῦ θρόνου βιβλίον γεγραμμένον ἔσω-
θεν καὶ ὄπισθεν, κατεσφραγισμένον σφραγί
σιν ἑπτά. καὶ εἶδον ἄγγελον ἰσχυρὸν κηρύσ-
σοντα φωνῇ μεγάλῃ, τίς ἐστὶν ἄξιος ἀνοῖξαι
τὸ βιβλίον, καὶ λύσαι τὰς σφραγίδας αὐτοῦ;
καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο ἐν τῷ οὐρανῷ, οὐδὲ ἐπὶ
τῆς γῆς, καὶ ὑποκάτω τῆς γῆς ἀνοῖξαι τὸ βι-
βλίον, οὐδὲ βλέπειν αὐτό. καὶ ἔκλαιον πολ
λά, ὅτι οὐδεὶς ἄξιος εὑρέθη ἀνοῖξαι, καὶ ἀνα
γνῶναι τὸ βιβλίον, οὔτε βλέπειν αὐτό. καὶ
εἷς τῶν πρεσβυτέρων λέγει μοι, μὴ κλαῖε. ἰδοὺ
ἐνίκησεν ὁ λέων ὁ ὢν ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα, ἡ ῥί-
ζα Δαβὶδ ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον καὶ λύσαι τὰς
ἑπτὰ σφραγίδας αὐτοῦ, καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἐν
μέσῳ τοῦ θρόνου, καὶ τῶν τεσσάρων ζώων, καὶ ἐν μέ
σῳ τῶν πρεσβυτέρων, ἀρνίον ἑστηκὸς ὡς ἐσφα
γμένον, ἔχον κέρατα ἑπτὰ καὶ ὀφθαλμοὺς ἑ-
πτά, οἵ εἰσι τὰ τοῦ θεοῦ πνεύματα τὰ ἀπεσταλ-
μένα εἰς πᾶσαν τὴν γῆν. καὶ ἦλθε καὶ εἴληφε τὸ
βιβλίον ἐκ τῆς δεξιᾶς τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρό-
νου. καὶ ὅτε ἔλαβε τὸ βιβλίον, τὰ τέσσαρα ζῶα,
καὶ οἱ κδ. πρεσβύτεροι ἔπεσαν ἐνώπιον τοῦ ἀρ-
νίου, ἔχοντες ἕκαστος κιθάρας, καὶ φιάλας
χρυσᾶς γεμούσας θυμιαμάτων, αἵ εἰσιν αἱ
προσευχαὶ τῶν ἁγίων, καὶ ᾄδουσιν ᾠδὴν καινὴν,
λέγοντες, ἄξιος εἶ λαβεῖν τὸ βιβλίον, καὶ ἀνοί-
ξαι τὰς σφραγῖδας αὐτοῦ, ὅτι ἐσφάγης, καὶ ἠγό
ρασας ἡμᾶς τῷ θεῷ ἐν τῷ αἵματί σου ἐκ πάσης φυλῆς
καὶ γλώσσης, καὶ λαοῦ, καὶ ἔθνους, καὶ ἐποίησας
ἡμᾶς τῷ θεῷ ἡμῶν βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς, καὶ
βασιλεύσομεν ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ εἶδον, καὶ ἤκου
σα φωνὴν ἀγγέλων πολλῶν κυκλόθεν τοῦ
θρόνου καὶ τῶν ζώων, καὶ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ
χιλιάδες χιλιάδων, λέγοντες φωνῇ μεγά
λῃ, ἄξιόν ἐστιν ἀρνίον τὸ ἐσφαγμένον λα-
βεῖν τὴν δύναμιν, καὶ πλοῦτον καὶ σοφί-
αν καὶ ἰσχὺν, καὶ τιμὴν, καὶ δόξαν, καὶ εὐ-
λογίαν. καὶ πᾶν κτίσμα ὃ ἐστιν ἐν τῷ οὐρα-
νῷ, καὶ ἐν τῇ γῇ, καὶ ὑποκάτω τῆς γῆς, καὶ ἐπὶ
τῆς θαλάσσης ἅ ἐστι, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς πάντα,
ἤκουσα

Et uidi in dextera ſedentis ſuper thro V
num librũ ſcriptũ intus & in tergo, ſigna
tum ſigillis ſeptem. Et uidi angelum for-
tem, prædicantem uoce magna: Quis eſt
dignus aperire librum & ſoluere ſigna-
cula eius? Et nemo poterat neque in cœ-
lo, neque in terra, neque ſubter terram
aperire librum, neque aſpicere illum. Et
ego flebam multũ, quod nemo dignus
inuentus eſſet aperire & legere librũ, nec
uidere eum. Et unus de ſenioribus dicit
mihi: Ne fleueris. Ecce uicit leo de tribu
Iuda, radix Dauid, ut aperiat librum, &
ſoluat ſeptem ſignacula eius. Et uidi, &
ecce in medio throni & quatuor anima-
lium, & in medio ſeniorum agnus ſtans
tanquàm occiſus, habens cornua ſeptem
& oculos ſeptẽ, qui ſunt ſeptem ſpiritus
dei, miſſi in omnem terram. Et uenit, &
accepit de dextera ſedentis in throno li-
brum. Et cum accepiſſet librũ, quatuor
animalia, & uigintiquatuor ſeniores ce-
ciderunt coram agno, habentes ſinguli
citharas & phialas aureas plenas odora-
mentorum, quæ ſunt precationes ſancto
rum, & canunt canticum nouum, dicen-
tes: Dignus es accipere librum & aperire
ſignacula eius, quoniam occiſus es, & re-
demiſti nos per ſanguinẽ tuum, ex omni
tribu & lingua & populo, & natione, &
feciſti nos deo noſtro rẽges & ſacerdo-
tes, & regnabimus ſuper terrã. Et uidi &
audiui uocem angelorũ multorũ in cir-
cumitu throni & animaliũ & ſeniorũ, &
milia miliũ, dicẽtia uoce magna: Dignus
eſt agnus qui occiſus eſt, accipere uirtu-
tem, & diuitias, & ſapientiam, & forti-
tudinem, & honorem, & gloriam, & be-
nedictionẽ. Et omnẽ creaturam quæ in
cœlo eſt, & quæ ſuper terram, & ſub ter-
ra & in mari, & quæ in eis ſunt omnia,
audiui

ἤκουσα λέγοντας, τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῷ θρόνῳ καὶ τῷ ἀρνίῳ ἡ εὐλογία, καὶ ἡ τιμὴ, καὶ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ τὰ τέσσαρα ζῶα ἔλεγον, ἀμήν. καὶ οἱ εἰκοσιτέσσαρες πρεσβύτεροι ἔπεσαν, καὶ προσεκύνησαν τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

audiui dicẽtes: sedenti in throno & agno benedictio, & honor, & gloria, & potestas in sæcula sæculorũ. Et quatuor animalia dicebant: Amen. Et uigintiquatuor seniores ceciderunt in facies suas, & adorauerunt uiuentẽ in sæcula sæculorũ.

VI

Καὶ εἶδον, ὅτε ἤνοιξε τὸ ἀρνίον ἓν ἐκ τῶν ἑπτὰ σφραγίδων, καὶ ἤκουσα ἑνὸς ἐκ τῶν τεσσάρων ζώων, λέγοντος, ὡς φωνῆς βροντῆς, ἔρχου καὶ βλέπε, καὶ εἶδον. καὶ ἰδοὺ ἵππος λευκὸς, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτῷ ἔχων τόξον. καὶ ἐδόθη αὐτῷ στέφανος, καὶ ἐξῆλθε νικῶν, καὶ ἵνα νικήσῃ. καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν δευτέραν, ἤκουσα τοῦ δευτέρου ζώου, λέγοντος, ἔρχου καὶ βλέπε. καὶ ἐξῆλθεν ἄλλος ἵππος πυρρός, καὶ τῷ καθημένῳ ἐπ' αὐτῷ, λαβεῖν τὴν εἰρήνην ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἵνα ἀλλήλους σφάξωσι, καὶ ἐδόθη αὐτῷ μάχαιρα μεγάλη. καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν τρίτην σφραγῖδα, ἤκουσα τοῦ τρίτου ζώου, λέγοντος, ἔρχου καὶ βλέπε. καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἵππος μέλας, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτῷ, ἔχων ζυγὸν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. καὶ ἤκουσα φωνὴν ἐν μέσῳ τῶν τεσσάρων ζώων, λέγουσαν, χοῖνιξ σίτου δηναρίου, καὶ τρεῖς χοίνικες κριθῆς δηναρίου, καὶ τὸ ἔλαιον καὶ τὸν οἶνον μὴ ἀδικήσῃς. καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν τετάρτην, ἤκουσα φωνὴν τοῦ τετάρτου ζώου, λέγουσαν. ἔρχου καὶ βλέπε, καὶ εἶδον. καὶ ἰδοὺ ἵππος χλωρὸς, καὶ ὁ καθήμενος ἐπάνω, ὄνομα αὐτῷ ὁ θάνατος, καὶ ὁ ᾅδης ἀκολουθεῖ μετ' αὐτοῦ. καὶ ἐδόθη αὐτοῖς ἐξουσία ἀποκτεῖναι ἐπὶ τὸ τέταρτον τῆς γῆς ἐν ῥομφαίᾳ, καὶ ἐν λιμῷ καὶ ἐν θανάτῳ, ὑπὸ τῶν θηρίων τῆς γῆς. καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν πέμπτην σφραγῖδα, εἶδον ὑποκάτω τοῦ θυσιαστηρίου τὰς ψυχὰς τῶν ἐσφαγμένων διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ διὰ τὴν μαρτυρίαν ἣν εἶχον, καὶ ἔκραζον φωνῇ μεγάλῃ, λέγοντες, ἕως πότε ὁ δεσπότης ὁ ἅγιος, καὶ ὁ ἀληθινὸς οὐ κρίνεις καὶ ἐκδικεῖς τὸ αἷμα ἡμῶν ἀπὸ τῶν

Et uidi, cum aperuisset agnus unum de sigillis, & audiui unum de quatuor animalibus, dicens, tanquàm uocem tonitrui: Veni & uide. & uidi. Et ecce equus albus: & qui sedebat super eum, habebat arcum, & data est ei corona, & exiuit uincens & ut uinceret. Et cum aperuisset sigillum secundum, audiui secundũ animal, dicens: Veni & uide. Et exiuit alius equus rufus: & qui sedebat super illum, datum est ei, ut tolleret pacem de terra, & ut inuicem se interficiant, & datus est ei gladius magnus. Et cum aperuisset sigillum tertium, audiui tertium animal, dicens: Veni & uide. Et uidi, & ecce equus niger: & qui sedebat super illum, habebat statherã in manu sua. Et audiui uocem in medio quatuor animalium, dicentem: Bilibris tritici denario uno, & tres bilibres hordei denario uno, & uinum & oleum ne læseris. Et cum aperuisset sigillum quartum, audiui uocem quarti animalis, dicentem: Veni & uide. Et uidi, & ecce equus uiridis: & qui sedebat super eum, nomen illi mors, & infernus sequitur eum. Et data est illis potestas interficiendi super quartam partem terræ, gladio, & fame, & morte, à bestijs terræ. Et cum aperuisset sigillum quintum, uidi subter altare animas interfectorum propter uerbum dei, & propter testimoniũ quod habebant. Et clamabant uoce magna, dicentes: Vsquequo domine, qui es sanctus, & uerax, non iudicas ac uindicas sanguinem nostrum de his, qui

habitant

κατοικούντων ἐπὶ τῆς γῆς; καὶ ἐδόθησαν ἑκάστοις στολαὶ λευκαί, καὶ ἐρρέθη αὐτοῖς, ἵνα ἀναπαύσωνται ἔτι χρόνον μικρόν, ἕως οὗ πληρώσονται καὶ οἱ σύνδουλοι αὐτῶν, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν, οἱ μέλλοντες ἀποκτείνεσθαι ὡς καὶ αὐτοί. καὶ εἶδον, ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν ἕκτην, καὶ ἰδοὺ σεισμὸς μέγας ἐγένετο, καὶ ὁ ἥλιος ἐγένετο μέλας ὡς σάκκος τρίχινος, καὶ ἡ σελήνη ἐγένετο ὡς αἷμα. καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ ἔπεσαν εἰς τὴν γῆν, ὡς συκῆ βάλλει τοὺς ὀλύνθους αὐτῆς, ὑπὸ μεγάλου ἀνέμου σειομένη. καὶ οὐρανὸς ἀπεχωρίσθη ὡς βιβλίον εἰλισσόμενον. καὶ πᾶν ὄρος καὶ νῆσος ἐκ τῶν τόπων αὐτῶν ἐκινήθησαν, καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ οἱ μεγιστᾶνες, καὶ οἱ πλούσιοι, καὶ οἱ χιλίαρχοι, καὶ οἱ δυνατοί, καὶ πᾶς δοῦλος, καὶ πᾶς ἐλεύθερος ἔκρυψαν ἑαυτοὺς εἰς τὰ σπήλαια, καὶ εἰς τὰς πέτρας τῶν ὀρέων, καὶ λέγουσι τοῖς ὄρεσι καὶ ταῖς πέτραις, πέσετε ἐφ' ἡμᾶς, καὶ κρύψατε ἡμᾶς ἀπὸ προσώπου τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ ἀπὸ τῆς ὀργῆς τοῦ ἀρνίου, ὅτι ἦλθεν ἡ ἡμέρα ἡ μεγάλη τῆς ὀργῆς αὐτοῦ, καὶ τίς δύναται σταθῆναι;

Καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον τέσσαρας ἀγγέλους ἑστῶτας ἐπὶ τὰς τέσσαρας γωνίας τῆς γῆς, κρατοῦντας τοὺς τέσσαρας ἀνέμους τῆς γῆς, ἵνα μὴ πνέῃ ἄνεμος ἐπὶ τῆς γῆς, μήτε ἐπὶ τῆς θαλάσσης, μήτε ἐπὶ πᾶν δένδρον. καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον ἀναβάντα ἀπὸ ἀνατολῆς ἡλίου, ἔχοντα σφραγῖδα θεοῦ ζῶντος, καὶ ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ τοῖς τέσσαρσιν ἀγγέλοις, οἷς ἐδόθη αὐτοῖς ἀδικῆσαι τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, λέγων, μὴ ἀδικήσητε τὴν γῆν, μήτε τὴν θάλασσαν, μήτε τὰ δένδρα, ἄχρι σφραγίσωμεν τοὺς δούλους τοῦ θεοῦ ἡμῶν ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν. καὶ ἤκουσα τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐσφραγισμένων. ρμδ. χιλιάδες ἐσφραγισμένοι, ἐκ πάσης φυλῆς υἱῶν Ἰσραήλ, ἐκ φυλῆς Ἰούδα. ιβ. χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Ῥουβήν. ιβ. χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Γάδ. ιβ. χιλιά-

habitant in terra? Et datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ, & dictum eſt illis, ut requieſcerent adhuc tempus modicum, donec complerentur conſerui eorum, & fratres eorum, qui interficiendi eſſent ſicut & illi. Et uidi, cum aperuiſſet ſigillum ſextum, & ecce terræ motus magnus factus eſt. Et ſol factus eſt niger tanquàm ſaccus cilicinus, & luna tota facta eſt ſicut ſanguis, & ſtellæ de cœlo ceciderunt ſuper terram, ſicut ficus abijcit groſſos ſuos, cum à uento magno mouetur. Et cœlum receſſit ſicut liber, qui circumuoluitur, & omnis mons & inſulæ de locis ſuis motæ ſunt, & reges terræ & principes, & diuites, & tribuni, & fortes, & omnis ſeruus & liber abſconderunt ſe in ſpeluncis, & in petris montium. Et dicunt montibus & petris: Cadite ſuper nos, & abſcondite nos à facie ſedentis ſuper thronum, & ab ira agni: quoniam uenit dies magnus iræ illius. Et quis poterit ſtare?

Poſt hæc uidi quatuor angelos ſtantes ſuper quatuor angulos terræ, tenentes quatuor uentos terræ, ne flaret uentus ſuper terram, neque ſuper mare, neque in ullam arborem. Et uidi alterum angelum aſcendentem ab ortu ſolis, habentem ſigillum dei uiui, & clamauit uoce magna quatuor angelis, quibus datum eſt nocere terræ & mari, dicens: Nolite nocere terræ, neque mari, neque arboribus, quoadu ſque ſignemus ſeruos dei noſtri in frontibus ſuis. Et audiui numerum ſignatorum, centum quadragintaquatuor milia ſignati ex omni tribu filiorum Iſrael. Ex tribu Iuda, duodecim milia ſignati. Ex tribu Ruben, duodecim milia ſignati. Ex tribu Gad, duodecim milia ſignati. Ex

VII

ιβ. χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς ἀσήρ. ιβ. χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς νεφθαλίμ δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς μανασσῆ, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς συμεὼν. ιβ. χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς λευΐ, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς ἰσαχάρ, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς ζαβουλὼν, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς ἰωσὴφ, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς βενϊαμὶν, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. Μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ ἰδοὺ ὄχλος πολύς, ὃν ἀριθμῆσαι αὐτὸν οὐδεὶς ἠδύνατο, ἐκ παντὸς ἔθνους καὶ λαῶν, καὶ γλωσσῶν, ἑστῶτες κατενώπιον τοῦ θρόνου, καὶ κατενώπιον τοῦ ἀρνίου, περιβεβλημένοι στολὰς λευκὰς, καὶ φοίνικες ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν, καὶ κράζοντες φωνῇ μεγάλῃ, λέγοντες, ἡ σωτηρία τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῷ θρόνῳ τῷ θεῷ ἡμῶν, καὶ τῷ ἀρνίῳ. καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι ἑστήκεσαν κύκλῳ τοῦ θρόνου, καὶ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ τῶν τεσσάρων ζώων, καὶ ἔπεσαν κατενώπιον τοῦ θρόνου ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν, καὶ προσεκύνησαν τῷ θεῷ, λέγοντες, ἀμήν. ἡ εὐλογία καὶ ἡ δόξα καὶ ἡ σοφία, καὶ ἡ εὐχαριστία, καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ ἰσχὺς τῷ θεῷ ἡμῶν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. καὶ ἀποκρίθη εἷς ἐκ τῶν πρεσβυτέρων, λέγων μοι. οὗτοι οἱ περιβεβλημένοι τὰς στολὰς τὰς λευκὰς, τίνες; καὶ πόθεν ἦλθον; καὶ εἴρηκα αὐτῷ. κύριέ σου οἶδας. καὶ εἶπέ μοι, οὗτοί εἰσιν οἱ ἐρχόμενοι ἐκ τῆς θλίψεως τῆς μεγάλης, καὶ ἔπλάτυναν τὰς στολὰς αὐτῶν, καὶ ἐλεύκαναν στόλας αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἀρνίου, διὰ τοῦτό εἰσιν ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ, καὶ λατρεύουσιν αὐτῷ ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ. καὶ ὁ καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου σκηνώσει ἐπ' αὐτούς. οὐ πεινάσουσιν ἔτι, οὐδὲ διψήσουσιν, οὐδὲ μὴ πέσῃ ἐπ' αὐτοὺς ὁ ἥλιος, οὐδὲ πᾶν καῦμα. ὅτι τὸ ἀρνίον τὸ ἀνὰ μέσον τοῦ θρόνου ποιμανεῖ αὐτούς, καὶ ὁδηγήσει αὐτοὺς ἐπὶ ζωὰς πηγὰς ὑδάτων, καὶ ἐξαλείψει ὁ θεὸς πᾶν

ti. Ex tribu Aſer, duodecim milia ſignati. Ex tribu Neptalim, duodecim milia ſignati. Ex tribu Manaſſe, duodecim milia ſignati. Ex tribu Symeon, duodecim milia ſignati. Ex tribu Leui, duodecim milia ſignati. Ex tribu Iſachar, duodecim milia ſignati. Ex tribu Zabulon, duodecim milia ſignati. Ex tribu Ioſeph, duodecim milia ſignati. Ex tribu Beniamin, duodecim milia ſignati. Poſt hæc uidi, & ecce turba multa, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus, & populis, & linguis, ſtantes ante thronum, & in conſpectu agni, amicti ſtolis albis, & palmæ in manibus eorum, & clamabant uoce magna, dicentes: Salus ei qui ſedet ſuper thronum dei noſtri & agno. Et omnes angeli ſtabant in circumitu throni & ſeniorum, & quatuor animalium, & procubuerunt in conſpectu throni in facies ſuas, & adorauerunt deum, dicentes: Amen. Benedictio, & claritas, & ſapientia, & gratiarum actio, honor & uirtus, & fortitudo deo noſtro in ſæcula ſæculorum, Amen. Et reſpondit unus de ſenioribus, & dixit mihi: Hi qui amicti ſunt ſtolis albis, qui ſunt, & unde uenerunt? Et dixi illi: Domine, tu ſcis. Et dixit mihi: Hi ſunt qui uenerunt ex afflictione magna, & dilatauerunt ſtolas ſuas, & dealbauerũt eas per ſanguinem agni. Ideo ſunt ante thronum dei, & ſeruiunt ei die ac nocte in templo eius, & qui ſedet in throno, habitabit ſuper illos. Non eſurient neque ſitient amplius, nec cadet ſuper illos ſol, neque ullus æſtus: quoniam agnus qui in medio throni eſt, reget illos, & deducet eos ad uiuos fontes aquarum, & abſterſurus eſt deus omnem lachry-

πᾶν δάκρυον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν.

καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν ἑβδόμην ἐγένετο σιγὴ ἐν τῷ οὐρανῷ ὡς ἡμιώριον, καὶ εἶδον ἀγγέλους, οἱ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ἑστήκασι, καὶ ἐδόθησαν αὐτοῖς ἑπτὰ σάλπιγγες. καὶ ἄλλος ἄγγελος ἦλθε, καὶ ἐστάθη ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, ἔχων λιβανωτὸν χρυσοῦν, καὶ ἐδόθη αὐτῷ θυμιάματα πολλά, ἵνα δώσῃ ταῖς προσευχαῖς τῶν ἁγίων πάντων ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τὸ χρυσοῦν τὸ ἐνώπιον τοῦ θρόνου. καὶ ἀνέβη ὁ καπνὸς τῶν θυμιαμάτων ταῖς προσευχαῖς τῶν ἁγίων ἐκ χειρὸς τοῦ ἀγγέλου ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. καὶ ἔλαβεν ὁ ἄγγελος τὸ λιβανωτὸν, καὶ ἐγέμισεν αὐτὸ ἐκ τοῦ πυρὸς τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐγένοντο φωναὶ, καὶ βρονταὶ, καὶ ἀστραπαὶ, καὶ σεισμὸς, καὶ ἑπτὰ ἄγγελοι ἔχοντες τὰς ἑπτὰ σάλπιγγας, ἡτοίμασαν ἑαυτοὺς, ἵνα σαλπίσωσι. καὶ ὁ πρῶτος ἄγγελος ἐσάλπισε. καὶ ἐγένετο χάλαζα καὶ πῦρ μεμιγμένα αἵματι, καὶ ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν. καὶ τὸ τρίτον τῶν δένδρων κατεκάη, καὶ πᾶς χόρτος χλωρὸς κατεκάη. καὶ ὁ δεύτερος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ὡς ὄρος μέγα πυρὶ καιόμενον, ἐβλήθη εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐγένετο τὸ τρίτον τῆς θαλάσσης αἷμα, καὶ ἀπέθανε τὸ τρίτον τῶν κτισμάτων, τὰ ἔχοντα ψυχὰς. καὶ τὸ τρίτον τῶν πλοίων διεφθάρησαν. καὶ ὁ τρίτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἔπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀστὴρ μέγας καιόμενος ὡς λαμπὰς, καὶ ἔπεσεν ἐπὶ τὸ τρίτον τῶν ποταμῶν, καὶ ἐπὶ τὰς πηγὰς ὑδάτων, καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀστέρος λέγεται ἄψινθος. καὶ γίνεται τὸ τρίτον εἰς ἄψινθον. καὶ πολλοὶ ἀνθρώπων ἀπέθανον ἐκ τῶν ὑδάτων, ὅτι ἐπικράνθησαν. καὶ ὁ τέταρτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἐπλήγη τὸ τρίτον τοῦ ἡλίου, καὶ τὸ τρίτον τῆς σελήνης, καὶ τὸ τρίτον τῶν ἀστέρων, ἵνα σκοτισθῇ τὸ τρίτον αὐτῶν. καὶ ἡ ἡμέρα μὴ φαίνῃ τὸ τρίτον αὐτῆς, καὶ ἡ νὺξ ὁμοίως. καὶ εἶδον, καὶ ἤκουσα ἑνὸς ἀγγέλου πετωμένου ἐν μεσουρανίσματι

mam ab oculis eorum.

Et cum aperuisset sigillum septimum, factum est silentium in cœlo media fermè hora. Et uidi angelos stantes in conspectu dei, & datæ sunt illis septem tubæ. Et alius angelus uenit & stetit ante altare, habens thuribulum aureum, & data sunt illi incensa multa, ut daret deprecationibus sanctorum omniū super altare aureum, quod est ante thronum. Et ascendit fumus incensorum de precibus sanctorū è manu angeli corā deo. Et accepit angelus thuribulum, & impleuit illud de igne altaris, & misit in terram: & facta sunt tonitrua & uoces & fulgura, & terræmotus & septem angeli qui habebant septē tubas, præparauerunt se, ut tuba canerent. Et primus angelus tuba cecinit, & facta est grando, & ignis mixta sanguine, & missa sunt in terrā. & tertia pars arborū concremata est, & oīe fœnū uiride cōbustum est. Et secundus angelus tuba cecinit, & tanq; mons magnus igne ardens proiectus est in mare. Et facta est tertia pars maris sanguis, & mortua est tertia pars creaturarū quæ habebant animas, & tertia pars nauiū interijt. Et tertius angelus tubā cecinit, & cecidit è cœlo stella magna ardens tanquàm facula, & cecidit in tertiam partem fluminum, & in fontes aquarum, & nomē stellæ dicitur absinthium. Et uersa est tertia pars in absinthium, & multi homines mortui sunt ex aquis, quia amaræ factæ sunt. Et quartus angelus tuba cecinit: & percussa est tertia pars solis, & tertia pars lunæ, & tertia pars stellarum: ita ut obscuraretur tertia pars eorum, & diei nō luceret pars tertia, & noctis similiter. Et uidi, & audiui unum angelum uolantē per medium cœli, VIII

νίσματι, λέοντος φωνῇ μεγάλῃ, οὐαὶ, οὐαὶ τοῖς κατοικοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐκ τῶν λοιπῶν φωνῶν τῆς σάλπιγγος τῶν τριῶν ἀγγέλων τῶν μελλόντων σαλπίζειν.

Καὶ ὁ πέμπτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ εἶδον ἀστέρα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεπτωκότα εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἡ κλεὶς τοῦ φρέατος τῆς ἀβύσσου, καὶ ἤνοιξε τὸ φρέαρ τῆς ἀβύσσου, καὶ ἀνέβη καπνὸς καμίνου μεγάλης, καὶ ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος, καὶ ὁ ἀὴρ ἐκ τοῦ καπνοῦ τοῦ φρέατος. καὶ ἐκ τοῦ καπνοῦ ἐξῆλθον ἀκρίδες εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐδόθη αὐταῖς ἐξουσία, ὡς ἔχουσιν ἐξουσίαν οἱ σκορπίοι τῆς γῆς, καὶ ἐρρέθη αὐταῖς, ἵνα μὴ ἀδικήσωσι τὸν χόρτον τῆς γῆς, οὐδὲ πᾶν χλωρόν, οὐδὲ πᾶν δένδρον, εἰ μὴ τοὺς ἀνθρώπους, οἵτινες οὐκ ἔχουσι τὴν σφραγῖδα ἐπὶ τῶν μετώπων. καὶ ἐδόθη αὐτοῖς ἵνα μὴ ἀποκτείνωσιν αὐτοὺς, ἀλλ' ἵνα βασανισθήσωνται μῆνας πέντε, καὶ ὁ βασανισμὸς αὐτῶν, ὡς βασανισμὸς σκορπίου ὅταν πατάξῃ ἄνθρωπον. καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ζητήσουσιν οἱ ἄνθρωποι τὸν θάνατον, καὶ οὐχ εὑρήσουσιν αὐτὸν, καὶ ἐπιθυμήσουσιν ἀποθανεῖν, καὶ φεύγει ὁ θάνατος ἀπ' αὐτῶν. καὶ τὰ ὁμοιώματα τῶν ἀκρίδων, ὅμοια ἵπποις ἡτοιμασμένοις εἰς πόλεμον, καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ὡς στέφανοι ὅμοιοι χρυσῷ. καὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὡς πρόσωπα ἀνθρώπων. καὶ εἶχον τρίχας ὡς τρίχας γυναικῶν, καὶ οἱ ὀδόντες αὐτῶν, ὡς λεόντων ἦσαν. καὶ εἶχον θώρακας, ὡς θώρακας σιδηροῦς. καὶ ἡ φωνὴ τῶν πτερύγων αὐτῶν, ὡς φωνὴ ἁρμάτων ἵππων πολλῶν τρεχόντων εἰς πόλεμον. καὶ ἔχουσιν οὐρὰς ὁμοίας σκορπίοις. καὶ κέντρα ἦν ταῖς οὐραῖς αὐτῶν. καὶ ἡ ἐξουσία αὐτῶν ἀδικῆσαι τοὺς ἀνθρώπους μῆνας πέντε, καὶ ἔχουσιν ἐπ' αὐτῶν βασιλέα τὸν ἄγγελον τῆς ἀβύσσου, ὄνομα ἑαυτῷ ἑβραϊστὶ Ἀβαδδών, καὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ ὄνομα ἔχει, Ἀπολλύων. Ἡ οὐαὶ μία ἀπῆλθεν, ἰδοὺ ἔρχονται ἔτι δύο οὐαὶ μετὰ ταῦτα. καὶ ὁ ἕκτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἤκουσα φωνὴν μίαν ἐκ τῶν

cœli, dicentem uoce magna: Væ, uæ habitantibus in terra, è cæteris uocibus tubæ trium angelorum, qui erant tuba canturi. Et quintus angelus tuba cecinit, & uidi stellam de cœlo cecidisse in terram, & data est ei clauis putei abyssi. Et aperuit puteum abyssi, & ascendit fumus putei, sicut fumus fornacis magnæ, & obscuratus est sol & aër à fumo putei. Et de fumo exierunt locustæ in terram, & data est illis potestas, sicut habent potestatem scorpiones terræ. Et præceptum est illis ne læderent fœnum terræ, neque omne uiride, neque omnem arborem, nisi tantum homines, qui non habent signum in frontibus suis. Et datum est illis, ne occiderent eos, sed ut cruciarentur mensibus quinque. Et cruciatus eorum, ut cruciatus scorpij, cum percusserit hominem. Et in diebus illis quærent homines mortem, & non inuenient eam, & desyderabunt mori, & fugiet mors ab eis. Et similitudines locustarum similes equis paratis in prælium, & super capita earum tanquàm coronæ, similes auro, & facies earum tanquàm facies hominum. Et habebant capillos sicut capillos mulierum, & dentes earum quasi leonum erant. Et habebant loricas sicut loricas ferreas, & uox alarum earum sicut uox curruum equis multis currētibus ad bellum. Et habent caudas similes scorpionum & aculei erant in caudis earū, & potestas earū nocere hominibus mensibus quinque. Et habent super se regem angelum abyssi. cui nomē Hebraice abaddon, Græce autem ἀπολλύων, id est, perdens. Væ unum abijt, & ecce ueniunt adhuc duo uæ post hæc. Et sextus angelus tuba cecinit, & audiui uocē unam ex IX

τῶν τεσσάρων κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ χρυσοῦ τοῦ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, λέγουσαν τῷ ἕκτῳ ἀγγέλῳ ὃς εἶχε τὴν σάλπιγγα. λῦσον τοὺς τέσσαρας ἀγγέλους τοὺς δεδεμένους ἐπὶ τῷ ποταμῷ τῷ μεγάλῳ εὐφράτῃ, καὶ ἐλύθησαν οἱ τέσσαρες ἄγγελοι οἱ ἡτοιμασμένοι εἰς τὴν ὥραν καὶ ἡμέραν καὶ μῆνα καὶ ἐνιαυτὸν, ἵνα ἀποκτείνωσιν τὸ τρίτον τῶν ἀνθρώπων. καὶ ὁ ἀριθμὸς στρατευμάτων τοῦ ἱππικοῦ δύο μυριάδες μυριάδων. καὶ ἤκουσα τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν. καὶ οὕτως εἶδον τοὺς ἵππους ἐν τῇ ὁράσει, καὶ τοὺς καθημένους ἐπ' αὐτῶν ἔχοντας θώρακας πυρινους καὶ ὑακινθίνους καὶ θειώδεις. καὶ αἱ κεφαλαὶ τῶν ἵππων ὡς κεφαλαὶ λεόντων, καὶ ἐκ τῶν στομάτων αὐτῶν ἐκπορεύεται πῦρ καπνὸς καὶ θεῖον. ὑπὸ τῶν τριῶν τούτων ἀπεκτάνθησαν τὸ τρίτον τῶν ἀνθρώπων ἐκ τοῦ πυρὸς καὶ ἐκ τοῦ καπνοῦ, καὶ ἐκ τοῦ θείου τοῦ ἐκπορευομένου ἐκ τῶν στομάτων αὐτῶν. αἱ γὰρ ἐξουσίαι αὐτῶν ἐν τοῖς στόμασιν αὐτῶν εἰσίν. αἱ γὰρ οὐραὶ αὐτῶν ὅμοιοι ὄφεσιν, ἔχουσαι κεφαλὰς καὶ ἐν αὐταῖς ἀδικοῦσιν. καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων οἱ οὐκ ἀπεκτάνθησαν ἐν ταῖς πληγαῖς ταύταις, οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν αὐτῶν, ἵνα μὴ προσκυνήσωσι τὰ δαιμόνια καὶ τὰ εἴδωλα τὰ χρυσᾶ καὶ τὰ ἀργυρᾶ, καὶ τὰ χαλκᾶ καὶ τὰ λιθινὰ, καὶ τὰ ξύλινα, ἃ οὔτε βλέπειν δύναται, οὔτε ἀκούειν, οὔτε περιπατεῖν, καὶ οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν φόνων αὐτῶν οὔτε ἐκ τῶν φαρμακειῶν αὐτῶν, οὔτε ἐκ τῆς πορνείας αὐτῶν, οὔτε ἐκ τῶν κλεμμάτων αὐτῶν.

Καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον ἰσχυρὸν καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ περιβεβλημένον νεφέλην. καὶ ἶρις ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὡς στύλοι πυρός. καὶ εἶχεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ βιβλαρίδιον ἠνεῳγμένον, καὶ ἔθηκε τὸν πόδα αὐτοῦ τὸν δεξιὸν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, τὸν δὲ εὐώνυμον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ, ὥσπερ λέων μυκᾶται. καὶ ὅτε ἔκραξεν, ἐλάλησαν ἑπτὰ

quatuor cornibus altaris aurei, quod est ante oculos dei, dicentem sexto angelo, qui habebat tubam: Solue quatuor angelos, qui alligati sunt in flumine magno Euphrate. Et soluti sunt quatuor angeli qui parati erant in horam & diem, & mensem & annum, ut occiderent tertiam partem hominum. Et numerus equestris exercitus, uicies millies decem milia. Et audiui numerum eorum. Et ita uidi equos in uisione: & qui sedebant super eos, habebant thoraces igneas & hyacinthinas & sulphureas. Et capita equorum erant tanquam capita leonũ, & de ore ipsorũ procedebat ignis & fumus & sulphur. Ab his tribus (plagis) occisa est tertia pars hominum, de igne & de fumo & sulphure, quæ procedebant ex ore ipsorum. Potestas enim eorum in ore eorum est, (& in caudis eorum.) Nam caudæ eorum similes serpentibus, habentes capita, & per hæc nocent. Et cæteri homines qui non sunt occisi his plagis, neque resipuerunt ab operibus manuum suarum, ut non adorarent dæmonia & simulacra aurea & argentea, & ærea & lapidea & lignea, quæ neque uidere possunt, neque audire, neque ambulare, & non egerunt pœnitentiam ab homicidijs suis, neque à ueneficijs suis, neque à fornicatione sua, neque à furtis suis.

Et uidi alium angelum fortem descendentem de cœlo, amictum nube & iris in capite eius. Et facies eius erat ut sol, & pedes eius tanq̃ columnæ ignis. Et habebat in manu sua libellum apertum, & posuit pedem suum dextrum super mare, sinistrum autem super terram, & clamauit uoce magna, quẽadmodum cum leo rugit. Et cum clamasset, locuta sunt

septem

ἑπτὰ βρονταὶ τὰς ἑαυτῶν φωνάς. καὶ ὅτε ἐλάλησαν ἑπτὰ βρονταὶ τὰς φωνὰς ἑαυτῶν, ἔμελλον γράφειν. καὶ ἤκουσα φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λέγουσάν μοι, σφράγισον ἃ ἐλάλησαν αἱ ἑπτὰ βρονταὶ, καὶ μὴ ταῦτα γράψῃς. Καὶ ὁ ἄγγελος ὃν εἶδον ἑστῶτα ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, ἦρε τὴν χεῖρα αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ ὤμοσεν ἐν τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ὃς ἔκτισε τὸν οὐρανὸν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ τὴν θάλασσαν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ, ὅτι χρόνος οὐκ ἔσται ἔτι, ἀλλὰ ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς φωνῆς τοῦ ἑβδόμου ἀγγέλου, ὅταν μέλλει σαλπίζειν, καὶ τελεσθῇ τὸ μυστήριον τοῦ θεοῦ, ὡς εὐηγγέλισε τοῖς ἑαυτοῦ δούλοις τοῖς προφήταις. καὶ ἡ φωνὴν ἣν ἤκουσα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πάλιν λαλοῦσα μετ' ἐμοῦ, καὶ λέγουσα. ὕπαγε, λαβὲ τὸ βιβλαρίδιον τὸ ἠνεῳγμένον ἐν τῇ χειρὶ ἀγγέλου τοῦ ἑστῶτος ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ ἀπῆλθον πρὸς τὸν ἄγγελον λέγων αὐτῷ, δός μοι τὸ βιβλαρίδιον. καὶ λέγει μοι, λάβε, καὶ κατάφαγε αὐτό, καὶ πικρανεῖ σου τὴν κοιλίαν, ἀλλ' ἐν σόματί σου ἔσται γλυκὺ ὡς μέλι. καὶ ἔλαβον τὸ βιβλαρίδιον ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ ἀγγέλου, καὶ κατέφαγον αὐτό, καὶ ἦν ἐν τῷ σόματί μου, ὡς μέλι γλυκύ. καὶ ὅτε ἔφαγον αὐτὸ ἐπικράνθη ἡ κοιλία μου. Καὶ λέγει μοι, δεῖ σε πάλιν προφητεῦσαι ἐπὶ λαοῖς καὶ ἔθνεσι καὶ γλώσσαις καὶ βασιλεῦσι πολλοῖς.

Καὶ ἐδόθη μοι κάλαμος ὅμοιος ῥάβδῳ, λέγων, ἔγειραι καὶ μέτρησον τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ, καὶ τὸ θυσιαστήριον καὶ τοὺς προσκυνοῦντας ἐν αὐτῷ, καὶ τὴν αὐλὴν τὴν ἔσωθεν τοῦ ναοῦ ἔκβαλε ἔξωθεν, καὶ μὴ αὐτὴν μετρήσῃς. καὶ ἐδόθη τοῖς ἔθνεσι, καὶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν πατήσουσι μῆνας τεσσαράκοντα δύο, κὴ δώσω τοῖς δυσὶ μάρτυσί μου, καὶ προφητεύσουσιν ἡμέρας χιλίας διακοσίας ἑξήκοντα, περιβεβλημένοι σάκκους, οὗτοί εἰσιν αἱ δύο ἐλαῖαι κὴ δύο λυχνίαι

septem tonitrua uoces suas. Et cum locuta fuissent septē tonitrua uoces suas, ego scripturus eram. Et audiui uocem de cœlo dicentem mihi: Obsigna quæ locuta sunt septem tonitrua, & ne ea scribas. Et angelus quem uidi stantem super mare & super terram, leuauit manum suam ad cœlum, & iurauit per uiuentē in sæcula sæculorū: qui creauit cœlum, & ea quæ in illo sunt (& terrā, & ea quæ in ea sunt) & mare, & ea quæ in eo sunt: quia tempus nō erit amplius, sed in diebus uocis septimi angeli, cum cœperit tuba canere, cōsummabitur mysteriū dei, sicut euangelizauit per seruos suos prophetas. Et audiui uocem de cœlo iterum loquentem mecum, & dicentem: Vade & accipe libellum apertū in manu angeli, stantis super mare & super terram. Et abij ad angelum, dicens ei, ut daret mihi libellū. Et dixit mihi: Accipe (libellum) & deuora illum, & faciet amaricari uentrem tuum, sed in ore tuo erit dulcis tanquàm mel. Et accepi libellum de manu angeli & deuoraui illum, & erat in ore meo tanquam mel dulcis. Et cum deuorassem eum, amaricatus est uenter meus. Et dicit mihi: Oportet te iterum prophetare in gentibus, & linguis & (populis) & regibus multis.

Et datus est mihi calamus similis uirgæ, & dictum est mihi: Surge & metire templum dei & altare, & adorantes in eo. Et atrium quod intra templum est, eijce foras: & ne metiaris illud, quoniam datum est gentibus, & ciuitatē sanctam calcabunt mensibus quadraginta duobus, & dabo duobus testibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta amicti saccis. Hi sunt duæ oliuæ & duo

XI

λυχνίαι αἱ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ τῆς γῆς ἑστῶσαι. καὶ εἴτις αὐτοὺς θέλῃ ἀδικῆσαι, πῦρ ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν, καὶ κατεσθίει τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν. καὶ εἴτις θέλῃ ἀδικῆσαι, οὕτως δεῖ αὐτὸν ἀποκτανθῆναι. οὗτοι ἔχουσιν ἐξουσίαν κλεῖσαι τὸν οὐρανόν, ἵνα μὴ βρέχῃ ὑετὸς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς προφητείας αὐτῶν καὶ ἐξουσίαν ἔχουσιν ἐπὶ τῶν ὑδάτων στρέφειν αὐτὰ εἰς αἷμα, καὶ πατάξαι τὴν γῆν ἐν πάσῃ πληγῇ, ὁσάκις ἐὰν θελήσωσιν. καὶ ὅταν τελέσωσι τὴν μαρτυρίαν αὐτῶν, τὸ θηρίον τὸ ἀναβαῖνον ἐκ τῆς ἀβύσσου ποιήσει πόλεμον μετ' αὐτῶν, καὶ νικήσει αὐτοὺς, καὶ ἀποκτανεῖ αὐτοὺς, καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν ἐπὶ τῆς πλατείας τῆς πόλεως τῆς μεγάλης ἥτις καλεῖται πνευματικῶς Σόδομα καὶ Αἴγυπτος, ὅπου καὶ ὁ κύριος ἡμῶν ἐσταυρώθη. καὶ βλέψουσιν ἐκ τῶν λαῶν καὶ φυλῶν καὶ γλωσσῶν καὶ ἐθνῶν τὰ πτώματα αὐτῶν, καὶ οὐκ ἀφήσουσι τεθῆναι εἰς μνήματα. καὶ οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς χαρήσονται ἐπ' αὐτοῖς καὶ εὐφρανθήσονται, καὶ δῶρα πέμψουσιν ἀλλήλοις, ὅτι οὗτοι οἱ δύο προφῆται ἐβασάνισαν τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας καὶ ἥμισυ πνεῦμα ζωῆς ἐκ τοῦ θεοῦ εἰσῆλθεν αὐτοῖς. καὶ ἔστησαν ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ φόβος μέγας ἔπεσεν ἐπὶ τοὺς θεωροῦντας αὐτούς. καὶ ἤκουσαν φωνὴν μεγάλην ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λέγουσαν αὐτοῖς, ἀνάβητε ὧδε, καὶ ἀνέβησαν εἰς τὸν οὐρανὸν ἐν τῇ νεφέλῃ. καὶ ἐθεώρησαν αὐτοὺς οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν. καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ ἐγένετο σεισμὸς μέγας, καὶ τὸ δέκατον τῆς πόλεως ἔπεσε, καὶ ἀπεκτάνθησαν ἐν τῷ σεισμῷ ὀνόματα ἀνθρώπων χιλιάδες ἑπτά, καὶ οἱ λοιποὶ ἔμφοβοι ἐγένοντο, καὶ ἔδωκαν δόξαν τῷ θεῷ τοῦ οὐρανοῦ. οὐαὶ ἡ δευτέρα ἀπῆλθε, ἰδοὺ ἡ οὐαὶ ἡ τρίτη ἔρχεται ταχύ. καὶ ὁ ἕβδομος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἐγένοντο φωναὶ μεγάλαι ἐν τῷ οὐρανῷ, λέγουσαι, ἐγένοντο αἱ βασιλεῖαι τοῦ κόσμου τοῦ κυρίου ἡμῶν

candelabra in conſpectu dei terræ ſtantia. Et ſi quis uoluerit eis nocere, ignis exit de ore eorum, & deuorat inimicos eorum. Et ſi quis uoluerit eos lædere, ſic oportet eum occidi. Hi habent poteſtatem claudendi cœlum, ne pluat diebus prophetiæ ipſorum, & poteſtatem habent ſuper aquas conuertendi eas in ſanguinem, & percutiendi terram omni plaga quotieſcunq; uoluerint. Et cum finierint teſtimonium ſuum, beſtia quæ aſcendit de abyſſo faciet aduerſus eos bellum, & uincet illos, & occidet eos. Et corpora eorum iacebunt in plateis ciuitatis magnæ quæ uocatur ſpiritualiter Sodoma & Aegyptus, ubi & dominus noſter crucifixus eſt. Et uidebunt de tribubus, & populis, & linguis, & gentibus corpora eorum per tres dies & dimidium, & corpora eorum non ſinent poni in monumentis. Et inhabitantes terram, gaudebunt ſuper illis & lætabuntur, & munera mittent inuicem: quoniam hi duo prophetæ cruciauerunt eos qui habitant ſuper terram. Et poſt dies tres & dimidium ſpiritus uitæ à deo intrauit in eos. Et ſteterunt ſuper pedes ſuos, & timor magnus cecidit ſuper eos qui uiderunt eos. Et audierunt uocem magnam de cœlo, dicentē ipſis: Aſcendite huc. Et aſcenderunt in cœlum in nube, & uiderunt illos inimici eorum. Et in illa hora factus eſt terræmotus magnus, & decima pars ciuitatis cecidit. Et occiſa ſunt in terræmotu nomina hominum ſeptem milia, & reliqui territi ſunt, & dederunt gloriam deo cœli. Væ ſecundum abijt, & ecce uæ tertium ueniet cito. Et ſeptimꝰ angelus tuba cecinit, & factæ ſunt uoces magnæ in cœlo, dicentes: Facta ſunt regna huius mundi domini

noſtri

ἡμῶν & τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. & οἱ .κδ. πρεσβύτεροι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καθήμενοι ἐπὶ τοὺς θρόνους αὐτῶν, ἔπεσαν ἐπὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, & προσεκύνησαν τῷ θεῷ, λέγοντες, εὐχαριστοῦμέν σοι κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος, ὅτι εἴληφας τὴν δύναμίν σου τὴν μεγάλην, καὶ ἐβασίλευσας. & τὰ ἔθνη ὠργίσθησαν, & ἦλθεν ἡ ὀργή σου & ὁ καιρὸς τῶν νεκρῶν κριθῆναι καὶ δοῦναι τὸν μισθὸν τοῖς δούλοις σου τοῖς προφήταις, καὶ τοῖς ἁγίοις, καὶ τοῖς φοβουμένοις τὸ ὄνομά σου, τοῖς μικροῖς & τοῖς μεγάλοις, & διαφθεῖραι τοὺς φθείροντας τὴν γῆν. καὶ ἠνοίγη ὁ ναὸς τοῦ θεοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ὤφθη ἡ κιβωτὸς τῆς διαθήκης αὐτοῦ ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ, καὶ ἐγένοντο ἀστραπαὶ καὶ φωναὶ καὶ βρονταὶ, καὶ σεισμὸς, & χάλαζα μεγάλη.

καὶ σημεῖον μέγα ὤφθη ἐν τῷ οὐρανῷ, γυνὴ περιβεβλημένη τὸν ἥλιον, καὶ σελήνη ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτῆς, καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς στέφανος ἀστέρων δώδεκα. καὶ ἐν γαστρὶ ἔχουσα κράζει, ὠδίνουσα & βασανιζομένη τεκεῖν. καὶ ὤφθη ἄλλο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ. καὶ ἰδοὺ δράκων μέγας πυρρός, ἔχων κεφαλὰς ἑπτὰ καὶ κέρατα δέκα, καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ διαδήματα. καὶ ἡ οὐρὰ σύρει τὸ τρίτον τῶν ἀστέρων, καὶ ἔβαλεν αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν, καὶ ὁ δράκων ἕστηκεν ἐνώπιον τῆς γυναικὸς τῆς μελλούσης τεκεῖν, ἵνα ὅταν τέκῃ τὸ τέκνον αὐτῆς, φάγῃ. καὶ ἔτεκεν υἱὸν ἄρσενα ὃς μέλλει ποιμένειν πάντα τὰ ἔθνη ῥάβδῳ σιδηρᾷ. καὶ ἡρπάσθη τὸ τέκνον αὐτῆς πρὸς τὸν θεὸν καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ. καὶ ἡ γυνὴ ἔφυγεν εἰς τὴν ἔρημον, ὅπου ἔχει τόπον ἡτοιμασμένον ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ἵνα ἐκεῖ τρέφωσιν αὐτὴν ἡμέρας χιλίας διακοσίας ἑξήκοντα. καὶ ἐγένετο πόλεμος ἐν τῷ οὐρανῷ. ὁ μιχαὴλ καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ ἐπολέμησαν κατὰ τοῦ δράκοντος. καὶ ὁ δράκων ἐπολέμησε, καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἰσχυσαν, οὐδὲ τόπος εὑρέθη αὐτῶν ἔτι ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ

noſtri & Chriſti eius, & regnabit in ſæcula ſæculorum (Amen) Et uiginti quatuor ſeniores qui in conſpectu dei ſedent in ſedibus ſuis, ceciderunt in facies ſuas, & adorauerunt deum, dicentes: Gratias agimus tibi domine deus omnipotens, qui es, & qui eras, & qui uenturus es, quia accepiſti uirtutē tuam magnam, & regnaſti. Et iratæ ſunt gentes, & aduenit ira tua & tempus mortuorū ut iudicentur: & reddas mercedem ſeruis tuis prophetis & ſanctis, & timentibus nomen tuum puſillis & magnis, & perdas eos qui perdunt terram. Et apertum eſt templum dei in cœlo, & uiſa eſt arca teſtamenti eius in templo eius, & facta ſunt fulgura & uoces & tonitrua & terræmotus, & grando magna. Et ſignum magnum apparuit in cœlo: Mulier amicta ſole, & luna ſub pedibus eius, & in capite eius corona ſtellarum duodecim. Et in utero habens, clamat parturiens, & cruciatur ut pariat. Et uiſum eſt aliud ſignum in cœlo, & ecce draco magnus rufus, habens capita ſeptem & cornua decem, & in capitibus ſuis diademata, & cauda eius trahit tertiam partem ſtellarum (cœli) & miſit eas in terrā: & draco ſtetit ante mulierem quæ erat paritura: ut cum peperiſſet filium eius, deuoraret. Et peperit filium maſculum, qui recturus erat omnes gentes in uirga ferrea, & raptus eſt filius eius ad deum & ad thronum eius: & mulier fugit in ſolitudinem ubi habebat locum paratum à deo, ut ibi paſcant eam diebus mille ducentis ſexaginta. Et factum eſt prælium magnum in cœlo. Michaël & angeli eius præliabantur cum dracone, & draco pugnabat & angeli eius, & nō ualuerūt, neq; locus inuentus eſt eorū amplius in cœlo.

XII

καὶ ἐβλήθη ὁ δράκων ὁ μέγας ὄφις ὁ ἀρχαῖος ὁ καλούμενος διάβολος, καὶ ὁ σατανᾶς, ὁ πλανῶν τὴν οἰκουμένην ὅλην, ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν, καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ ἐβλήθησαν, καὶ ἤκουσα φωνὴν μεγάλην, λέγουσαν, ἐν τῷ οὐρανῷ ἄρτι ἐγένετο ἡ σωτηρία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἡμῶν καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ, ὅτι κατεβλήθη ὁ κατήγορος τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν ὁ κατηγορῶν αὐτοὺς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ἡμέρας καὶ νυκτός. καὶ αὐτοὶ ἐνίκησαν αὐτὸν διὰ τὸ αἷμα τοῦ ἀρνίου καὶ διὰ τὸν λόγον τῆς μαρτυρίας αὐτῶν. καὶ οὐκ ἠγάπησαν τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἄχρι θανάτου. διὰ τοῦτο εὐφραίνεσθε οἱ οὐρανοὶ καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς σκηνοῦντες. οὐαὶ τοῖς κατοικοῦσι τὴν γῆν, καὶ τὴν θάλασσαν, ὅτι κατέβη ὁ διάβολος πρὸς ὑμᾶς, ὁ ἔχων θυμὸν μέγαν, εἰδὼς ὅτι ὀλίγον καιρὸν ἔχει. καὶ ὅτε εἶδεν ὁ δράκων, ὅτι ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν, ἐδίωξε τὴν γυναῖκα, ἥτις ἔτεκε τὸν ἄρρενα, καὶ ἐδόθησαν τῇ γυναικὶ δύο πτέρυγες τοῦ ἀετοῦ τοῦ μεγάλου, ἵνα πέταται εἰς τὴν ἔρημον εἰς τὸν τόπον αὐτῆς, ὅπου τρέφεται ἐκεῖ καιρὸν καὶ καιροὺς καὶ ἥμισυ καιροῦ ἀπὸ προσώπου τοῦ ὄφεως. καὶ ἔβαλεν ὁ ὄφις ὀπίσω τῆς γυναικὸς ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ὕδωρ ὡς ποταμόν, ἵνα ποταμοφόρητον ποιήσῃ. καὶ ἐβοήθησεν ἡ γῆ τῇ γυναικί, καὶ ἤνοιξεν ἡ γῆ τὸ στόμα αὐτῆς καὶ κατέπιεν τὸν ποταμόν, ὃν ἔβαλεν ὁ δράκων ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ. καὶ ὠργίσθη ὁ δράκων ἐπὶ τῇ γυναικὶ καὶ ἀπῆλθε ποιῆσαι πόλεμον μετὰ τῶν λοιπῶν τοῦ σπέρματος αὐτῆς, τῶν τηρούντων τὰς ἐντολὰς τοῦ θεοῦ, καὶ ἐχόντων τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἰησοῦ χριστοῦ. καὶ ἐστάθη ἐπὶ τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης.

Et proiectus est draco ille magnus serpens antiquus qui uocatur diabolus & satanas, qui seducit totum terrarum orbem, & proiectus est in terram, & angeli eius (cum illo) proiecti sunt. Et audiui uocem magnam dicentem: In cœlo nunc facta est salus & uirtus, & regnum dei nostri, & potestas Christi eius: quia proiectus est accusator (fratrum nostrorum) qui accusabat illos ante conspectum dei (nostri) die ac nocte, & ipsi uicerunt eum propter sanguinem agni, & propter sermonem testimonij sui, & non dilexerunt animam suam usque ad mortem. Propterea lætamini cœli & qui habitatis in eis. Væ habitatoribus terræ & maris: quia descendit diabolus ad uos habens iram magnam, sciens quod modicum tempus habet. Et postquàm uidit draco, quod proiectus esset in terram, persecutus est mulierem quæ peperit masculum. Et datæ sunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ, ut uolaret in desertum in locum suum ubi alitur per tempus & tempora & dimidium temporis à facie serpentis. Et eiecit serpens ex ore suo post mulierem aquam tanquàm flumen, ut eam faceret rapi à flumine. Et adiuuit terra mulierem, & aperuit terra os suum, & absorbuit flumen quod eiecerat draco ex ore suo. Et iratus est draco aduersus mulierem, & abijt ut faceret prælium cum reliquis de semine eius, qui custodiunt mandata dei, & habent testimonium Iesu Christi. Et stetit super arenam maris.

καὶ εἶδον ἐκ τῆς θαλάσσης θηρίον ἀναβαῖνον ἔχον κεφαλὰς ἑπτὰ, καὶ κέρατα δέκα, καὶ ἐπὶ τῶν κεράτων αὐτοῦ δέκα διαδήματα, καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ ὄνομα βλασφημίας καὶ τὸ θηρίον ὃ εἶδον, ὅμοιον παρδάλει καὶ οἱ πόδες

Et uidi de mari bestiam ascendentem, habentẽ capita septẽ & cornua decem, & super cornua eius decem diademata, & super capita eius nomen blasphemiæ. Et bestia quam uidi, similis erat pardo, & pedes XIII

ποδες αὐτου ὡς ἄρκτου, καὶ τὸ στόμα αὐτου ὡς στόμα λέοντος. καὶ ἔδωκεν αὐτῷ ὁ δράκων τὴν δύναμιν αὐτου καὶ τὸν θρόνον αὐτου καὶ ἐξουσίαν μεγάλην. καὶ ἓν ἐκ τῶν κεφαλῶν αὐτου ὡς ἐσφαγμένην εἰς θάνατον, καὶ ἡ πληγὴ τοῦ θανάτου αὐτου ἐθεραπεύθη. καὶ ἐθαυμάσθη ὅλη τῆ γῆ ὀπίσω τοῦ θηρίου. καὶ προσεκύνησαν τὸν δράκοντα ὅς ἔδωκεν ἐξουσίαν τῷ θηρίῳ, καὶ προσεκύνησαν τὸ θηρίον, λέγοντες, τίς ὅμοιος τῷ θηρίῳ, τίς δύναται πολεμῆσαι μετ' αὐτου; καὶ ἐδόθη αὐτῷ στόμα λάλουν μεγάλα καὶ βλασφημίας. καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία ποιῆσαι μῆνας τεσσαράκοντα δύο, καὶ ἤνοιξε τὸ στόμα αὐτου εἰς βλασφημίαν πρὸς τὸν θεὸν βλασφημῆσαι τὸ ὄνομα αὐτου καὶ τὴν σκηνὴν αὐτου, καὶ τους ἐν τῷ οὐρανῷ σκηνοῦντας, καὶ ἐδόθη αὐτῷ πόλεμον ποιῆσαι μετὰ τῶν ἁγίων, καὶ νικῆσαι αὐτους, καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία ἐπὶ πᾶσαν φυλὴν καὶ γλῶσσαν καὶ ἔθνος, καὶ προσκυνήσουσιν αὐτῷ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς, ὧν οὐ γέγραπται τὰ ὀνόματα ἐν τῷ βίβλῳ τῆς ζωῆς τοῦ ἀρνίου ἐσφαγισμένου ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. εἴτις ἔχει οὖς, ἀκουσάτω. εἴτις αἰχμαλωσίαν συνάγει, εἰς αἰχμαλωσίαν ὑπάγει. εἴτις ἐν μαχαίρᾳ ἀποκτενεῖ, δεῖ αὐτὸν ἐν μαχαίρᾳ ἀποκτανθῆναι, ὧδε ἐστὶν ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ πίστις τῶν ἁγίων. καὶ εἶδον ἄλλο θηρίον ἀναβαῖνον ἐκ τῆς γῆς καὶ εἶχε κέρατα δύο ὅμοια ἀρνίου, καὶ ἐλάλει ὡς δράκων. καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ πρώτου θηρίου πᾶσαν ποιεῖ ἐνώπιον αὐτου καὶ ποιεῖ τὴν γῆν καὶ τους κατοικοῦντας ἐν αὐτῇ, ἵνα προσκυνήσωσι τὸ θηρίον τὸ πρῶτον, οὗ ἐθεραπεύθη ἡ πληγὴ τοῦ θανάτου αὐτ. καὶ ποιεῖ σημεῖα μεγάλα, ἵνα καὶ πῦρ ποιῇ καταβαίνειν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὴν γῆν ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων. καὶ πλανᾷ τους κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς διὰ τὰ σημεῖα, ἃ ἐδόθη αὐτῷ ποιῆσαι ἐνώπιον τοῦ θηρίου, λέγων τοῖς κατοικοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς, ποιῆσαι εἰκόνα τῷ θηρίῳ, ὃ ἔχει τὴν πληγὴν τῆς μαχαίρας, καὶ

pedes eius ſicut pedes urſi, & os eius ſicut os leonis. Et dedit illi draco uirtutē ſuam & ſedem ſuam & poteſtatem magnam. Et uidi unum de capitibus eius quaſi occiſum in mortem, & plaga mortis eius curata eſt. Et admiratio fuit in uniuerſa terra poſt beſtiam. Et adorauerunt draconem, qui dedit poteſtatem beſtiæ, & adorauerunt beſtiam, dicentes: Quis ſimilis beſtiæ, & quis poterit pugnare cum ea? Et datum eſt ei os loquens magna & blaſphemias, & data eſt ei poteſtas faciendi menſes quadragintaduos. Et aperuit os ſuum in conuicia ad deum, ut conuicijs afficeret nomen eius & tabernaculum eius, & eos qui in cœlo habitant. Et eſt datum illi bellum facere cū ſanctis, & uincere eos. Et data eſt illi poteſtas in omnem tribum, (& populum) & linguam, gentem, & adorabunt eam omnes qui inhabitant terram: quorum non ſunt ſcripta nomina in libro uitæ agni, qui occiſus eſt ab origine mundi. Si quis habet aurem, audiat. Qui in captiuitatem ducit, in captiuitatem uadit: qui gladio occiderit, oportet eum gladio occidi. Hic eſt patientia & fides ſanctorum. Et uidi aliam beſtiam aſcendentem de terra, & habebat cornua duo ſimilia agni, & loquebatur ſicut draco. Et poteſtatem prioris beſtiæ omnem facit in conſpectu eius, & facit terram, & inhabitantes in ea, adorare beſtiam primam, cuius curata eſt plaga mortis. Et facit ſigna magna, ut etiam ignem faceret de cœlo deſcēdere in terram in conſpectu hominum. Et ſeducit habitantes in terra propter ſigna quæ data ſunt illi ut faceret in conſpectu beſtiæ, dicens habitantibus in terra, ut faciant imaginem beſtiæ, quæ habet plagam gladij,

Ϲ ἔζησε. καὶ ἐδόθη αὐτῷ δοῦναι πνεῦμα τῇ εἰκόνι τοῦ θηρίου, ἵνα καὶ λαλήσῃ ἡ εἰκὼν τοῦ θηρίου, καὶ ποιήσῃ ὅσοι ἂν μὴ προσκυνήσωσι τῇ εἰκόνι τοῦ θηρίου, ἵνα ἀποκταν θῶσι. καὶ ποιεῖ πάντας τοὺς μικροὺς, καὶ τοὺς μεγάλους, καὶ τοὺς πλουσίους, καὶ τοὺς πτωχοὺς, Ϲ τοὺς ἐλευθέρους, καὶ τοὺς δούλους, ἵνα δῶσιν αὐτοῖς χάραγμα ἐπὶ τῆς χειρὸς αὐτῶν τῆς δεξιᾶς ἢ ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν, καὶ ἵνα μήτις δύνηται ἀγοράσαι ἢ πωλῆσαι εἰ μὴ ὁ ἔχων τὸ χάραγμα ἢ τὸ ὄνομα τοῦ θηρίου ἢ τὸν ἀριθμὸν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ. ὧδε ἡ σοφία ἐστίν. ὁ ἔχων τὸν νοῦν ψηφισάτω ἀριθμὸν τοῦ θηρίου, ἀριθμὸς γὰρ ἀνθρώπου ἐστί, καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτοῦ. χξϛ.

καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἀρνίον ἑστὼς ἐπὶ τὸ ὄρος σιών, καὶ μετ' αὐτοῦ ἑκατὸν τεσσαράκοντα τέσσαρες χιλιάδες ἔχουσαι τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ γεγραμμένον ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν. καὶ ἤκουσα φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὡς φωνὴν ὑδάτων πολλῶν, καὶ ὡς φωνὴν βροντῆς μεγάλης. καὶ φωνὴν ἤκουσα κιθαρῳδῶν κιθαριζόντων ἐν ταῖς κιθάραις αὐτῶν, καὶ ᾄδουσιν ὡς ᾠδὴν καινὴν ἐνώπιον τοῦ θρόνου, καὶ ἐνώπιον τῶν τεσσάρων ζώων, καὶ τῶν πρεσβυτέρων. καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο μαθεῖν τὴν ᾠδὴν, εἰ μὴ αἱ ἑκατὸν τεσσαράκοντα τέσσαρες χιλιάδες, οἱ ἠγορασμένοι ἀπὸ τῆς γῆς, οὗτοί εἰσιν οἱ μετὰ γυναικῶν οὐκ ἐμολύνθησαν, παρθένοι γάρ εἰσιν, οὗτοι οἱ ἀκολουθοῦντες τῷ ἀρνίῳ ὅπου ἂν ὑπάγῃ, οὗτοι ἠγοράσθησαν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων ἀπαρχὴ τῷ θεῷ καὶ τῷ ἀρνίῳ, καὶ ἐν τῷ στόματι αὐτῶν οὐχ εὑρέθη δόλος, ἄμωμοι γάρ εἰσιν ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ. καὶ εἶδον ἄγγελον πετώμενον ἐν μεσουρανήματι, ἔχοντα εὐαγγέλιον αἰώνιον εὐαγγελίσαι τοὺς καθημένους τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ πᾶν ἔθνος, καὶ φυλὴν, καὶ γλῶσσαν, Ϲ λαὸν, λέγοντα ἐν φωνῇ μεγάλῃ. φοβήθητε τὸν θεὸν, καὶ δότε αὐτῷ δόξαν, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς κρίσεως αὐτοῦ, καὶ προσκυνήσατε τῷ ποιήσαντι τὸν οὐρανὸν καὶ

& uixit. Et datum est illi ut daret spiritum imagini bestiæ, & ut loquat imago bestiæ, & faciet ut quicunq; non adorauerint imaginem bestiæ, occidant. Et facit omnes pusillos, & magnos, & diuites, & pauperes, & liberos, & seruos accipere characterem in manu sua dextera, aut in frontibus suis. Et ne quis posset emere aut uendere, nisi qui habeat characterem, aut nomen bestiæ, aut numerum nominis eius. Hic sapientia est. Qui habet intellectum, computet numerum bestiæ. Numerus enim hominis est, & numerus eius sexcenti sexagintasex.

Et uidi, & ecce agnus stans super montem Sion, & cum eo centum quadragintaquatuor milia habentia nomen patris eius scriptum in frontibus suis. Et audiui uocem de cœlo tanquàm uocem aquarum multarum, & tanquàm uocem tonitrui magni, & uocem audiui citharœdorum citharizantium citharis suis. Et cantant quasi canticum nouum ante sedem & ante quatuor animalia, & seniores, & nemo poterat discere canticum, nisi illa centum quadragintaquatuor milia, qui empti sunt de terra. Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati, uirgines enim sunt. Hi sequuntur agnum quocunq; ierit. Hi empti sunt ex hominibus primitiæ deo & agno, & in ore eorum non est inuentus dolos. Sine macula enim sunt ante thronum dei. Et uidi alterum angelum uolantem per medium cœli, habentem euangelium æternum, ut euangelizaret habitantibus super terram, & omni genti & tribui, & linguæ & populo, dicentem magna uoce: Timete deum, & date illi honorem, quia uenit hora iudicij eius: & adorate eum, qui fecit cœlum

XIIII

& καὶ

καὶ τὴν γῆν καὶ θάλασσαν, καὶ πηγὰς ὑδάτων. καὶ ἄλλος ἄγγελος ἠκολούθησε, λέγων, ἔπεσεν ἔπεσε Βαβυλὼν ἡ πόλις ἡ μεγάλη, ὅτι ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς πορνείας αὐτῆς πεπότικεν πάντα τὰ ἔθνη. καὶ τρίτος ἄγγελος ἠκολούθησεν αὐτοῖς, λέγων ἐν φωνῇ μεγάλῃ, εἴτις προσκυνεῖ τῷ θηρίῳ καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, καὶ λαμβάνει χάραγμα ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτοῦ, ἢ ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς πίεται ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ, τοῦ κεκερασμένου ἀκράτου ἐν τῷ ποτηρίῳ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ. καὶ βασανισθήσεται ἐν πυρὶ καὶ θείῳ, ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων, καὶ ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου. καὶ ὁ καπνὸς τοῦ βασανισμοῦ αὐτῶν ἀναβαίνει εἰς αἰῶνα αἰώνων, καὶ οὐκ ἔχουσιν ἀνάπαυσιν ἡμέρας καὶ νυκτὸς οἱ προσκυνοῦντες τὸ θηρίον, καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, καὶ εἴτις λαμβάνει χάραγμα τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ. ὧδε ὑπομονὴ τῶν ἁγίων ἐστίν, ὧδε οἱ τηροῦντες τὰς ἐντολὰς καὶ τὴν πίστιν Ἰησοῦ. καὶ ἤκουσα φωνῆς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λεγούσης μοι. γράψον, μακάριοι οἱ νεκροὶ, οἱ ἐν κυρίῳ ἀποθνήσκοντες ἀπάρτι. ναὶ, λέγει τὸ πνεῦμα, ἵνα ἀναπαύσονται ἐκ τῶν κόπων αὐτῶν, τὰ δὲ ἔργα ἀκολουθεῖ μετ' αὐτῶν. καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ νεφέλη λευκὴ, καὶ ἐπὶ τὴν νεφέλην καθήμενον ὅμοιος υἱὸν ἀνθρώπου, ἔχων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ στέφανον χρυσοῦν, καὶ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ δρέπανον ὀξύ. καὶ ἄλλος ἄγγελος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ, κράζων ἐν μεγάλῃ τῇ φωνῇ τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῆς νεφέλης. πέμψον τὸ δρέπανόν σου, καὶ θέρισον, ὅτι ἦλθέ σοι ἡ ὥρα θερίσαι, ὅτι ἐξηράνθη ὁ θερισμὸς τῆς γῆς. καὶ ἔβαλεν ὁ καθήμενος ἐπὶ τὴν νεφέλην τὸ δρέπανον αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἐθερίσθη ἡ γῆ. καὶ ἄλλος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ ἄγγελος, ἔχων καὶ αὐτὸς δρέπανον ὀξύ. καὶ ἄλλος ἄγγελος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου, ἔχων ἐξουσίαν ἐπὶ τοῦ πυρὸς, καὶ ἐφώνησε κραυγῇ μεγάλῃ τῷ ἔχοντι τὸ δρέπανον

& terram, mare & fontes aquarum. Et alius angelus secutus est, dicens: Cecidit cecidit Babylon ciuitas illa magna: quia à uino iræ fornicationis suæ potauit omnes gentes. Et tertius angelus secutus est illos, dicens uoce magna: Si quis adorauerit bestiam & imaginem eius, & acceperit characterem in fronte sua, aut in manu sua, & hic bibet de uino iræ dei, quod mixtum est mero in calice iræ ipsius. Et cruciabitur igne & sulphure in conspectu angelorum sanctorum, & ante conspectum agni. Et fumus tormenti eorum ascendit in sæcula sæculorum. Nec habent requiem die ac nocte, qui adorant bestiam & imaginem eius, & si quis acceperit characterem nominis eius. Hic patientia sanctorum est. Hic qui custodiunt mandata & fidem Iesu. Et audiui uocem de cœlo, dicentem mihi: Scribe: Beati mortui, qui in domino moriuntur amodo, etiam dicit spiritus: ut requiescant à laboribus suis, sed opera illorum sequuntur illos. Et uidi, & ecce nubem candidam, & super nubem sedentem similem filio hominis, habentem in capite suo coronam auream, & in manu sua falcem acutam. Et alius angelus exiuit de templo, clamans uoce magna ad sedentem super nubem. Mitte falcem tuam & mete: quia uenit tibi hora ut metas, quoniam aruit messis terræ. Et misit qui sedebat super nubem, falcem suam in terram, & demessa est terra. Et alius angelus exiuit de templo, quod est in cœlo, habens & ipse falcem acutam. Et alius angelus exiuit de altari, qui habebat potestatem supra ignem, & clamauit uoce magna ad eum qui habebat

falcem

δρέπανον τὸ ὀξύ, λέγων, πέμψον σου τὸ δρέπανον τὸ ὀξύ, καὶ τρύγησον τοὺς βότρυας τῆς γῆς, ὅτι ἤκμασαν αἱ σταφυλαὶ αὐτῆς. καὶ ἔβαλεν ὁ ἄγγελος τὸ δρέπανον αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν. καὶ ἐτρύγησε τὴν ἄμπελον τῆς γῆς, καὶ ἔβαλεν εἰς τὸν λῆνὸν τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ τὸν μεγάλον, καὶ ἐπατήθη ἡ ληνὸς ἔξω τῆς πόλεως, καὶ ἐξῆλθεν αἷμα ἐκ τῆς ληνοῦ ἄχρι τῶν χαλινῶν τῶν ἵππων ἀπὸ σταδίων χιλίων ἑξακοσίων.

καὶ εἶδον ἄλλο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ μέγα καὶ θαυμαστόν, ἀγγέλους ἑπτὰ ἔχοντας πληγὰς ἑπτὰ τὰς ἐσχάτας, ὅτι ἐν αὐταῖς ἐτελέσθη ὁ θυμὸς τοῦ θεοῦ. καὶ εἶδον ὡς θάλασσαν ὑαλίνην μεμιγμένην πυρί, καὶ τοὺς νικῶντας ἐκ τοῦ θηρίου καὶ ἐκ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ, καὶ ἐκ τοῦ χαράγματος αὐτοῦ, καὶ ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, ἑστῶτας ἐπὶ τὴν θάλασσαν τὴν ὑαλίνην, ἔχοντας κιθάρας τοῦ θεοῦ. καὶ ᾄδουσι τὴν ᾠδὴν Μωσέως δούλου τοῦ θεοῦ καὶ τὴν ᾠδὴν τοῦ ἀρνίου, λέγοντες, μεγάλα καὶ θαυμαστὰ τὰ ἔργα σου κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, δίκαιαι καὶ ἀληθιναὶ αἱ ὁδοί σου ὁ βασιλεὺς τῶν ἁγίων. τίς οὐ μὴ φοβηθῇ κύριε, καὶ δοξάσῃ τὸ ὄνομά σου; ὅτι μόνος ὅσιος, ὅτι πάντα τὰ ἔθνη ἥξουσι καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιόν σου, ὅτι τὰ δικαιώματά σου ἐφανερώθησαν. καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον. Καὶ ἠνοίγη ὁ ναὸς τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἐξῆλθον οἱ ἑπτὰ ἄγγελοι ἔχοντες τὰς ἑπτὰ πληγὰς, ἐκ τοῦ ναοῦ, ἐνδεδυμένοι λίνον καθαρὸν λαμπρόν, καὶ περιζωσμένοι τὰ στήθη ζώνας χρυσᾶς, καὶ ἓν τῶν τεσσάρων ζώων ἔδωκε τοῖς ἑπτὰ ἀγγέλοις ἑπτὰ φιάλας χρυσᾶς γεμούσας τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ ἐγεμίσθη ὁ ναὸς καπνοῦ ἐκ τῆς δόξης τοῦ θεοῦ καὶ ἐκ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο εἰσελθεῖν ἐν τῷ ναῷ, ἄχρι πλησθῶσιν αἱ ἑπτὰ πληγαὶ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων.

καὶ

falcem acutam, dicens: Mitte falcem tuam acutam, & uindemia botros terræ, quoniam maturæ sunt uuæ eius. Et misit angelus falcem suam acutam in terram, & uindemiauit uineam terræ: & misit in lacum iræ dei magnum, & calcatus est lacus extra ciuitatem, & exiuit sanguis de lacu, usque ad frenos equorum per stadia mille sexcenta.

Et uidi aliud signum in cœlo magnum & mirabile, angelos septem, habentes plagas septem nouissimas, quoniam in illis consummata est ira dei. Et uidi tanquàm mare uitreum mixtum igni, & eos qui uictoriam reportarant de bestia & de imagine eius, & de numero nominis eius, stantes super mare uitreum, habentes citharas dei, & cantant canticum Mosi serui dei, & canticum agni, dicentes: Magna & mirabilia sunt opera tua domine deus omnipotens, iustæ, & ueræ sunt uiæ tuæ rex sanctorum. Quis non timebit domine, & magnificabit nomen tuum? Quia solus pius es, quoniam omnes gentes uenient & adorabunt in conspectu tuo, quoniam iudicia tua manifestata sunt. Et post hæc uidi, & ecce apertum est templum tabernaculi testimonij in cœlo, & exierunt septem angeli habentes septem plagas, de templo, uestiti lino mundo & candido, & præcincti circa pectora zonis aureis. Et unũ ex quatuor animalibus dedit septem angelis septem phialas aureas, plenas iracundiæ dei uiuentis in sæcula sæculorũ. Et impletum est templum fumo à maiestate dei, & de uirtute eius, & nemo poterat introire in templum, donec consummarentur septem plagæ septem angelorum. XV

Et

Καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ τ̃ ναοῦ, λεγούσης τοῖς ἑπτὰ ἀγγέλοις, ὑπάγετε, ἐκχέετε τὰς φιάλας τ̃ θυμοῦ εἰς τ̀ γῆν. καὶ ἀπῆλθεν πρῶτος, καὶ ἐξέχεε τ̀ φιάλην αὐτ̃ ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἐγένετο ἕλκος κακὸν καὶ πονηρὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἔχοντας τὸ χάραγμα τ̃ θηρίου, καὶ τοὺς τὴν εἰκόνα προσκυνοῦντας αὐτοῦ. καὶ ὁ δεύτερος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐγένετο αἷμα ὡς νεκροῦ, καὶ πᾶσα ψυχὴ ζῶσα ἀπέθανεν τὰ ἐν τῇ θαλάσσῃ. καὶ ὁ τρίτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τοὺς ποταμοὺς καὶ εἰς τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, καὶ ἐγένετο αἷμα. καὶ ἤκουσα τοῦ ἀγγέλου λέγοντος, δίκαιος κύριε εἶ ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ὅσιος, ὅτι ταῦτα ἔκρινας, ὅτι αἷμα ἁγίων καὶ προφητῶν ἐξέχεαν, καὶ αἷμα αὐτοῖς ἔδωκας πεῖν, ἄξιοί γάρ εἰσιν. καὶ ἤκουσα ἄλλου ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου λέγοντος. Ναὶ κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ἀληθιναὶ καὶ δίκαιαι αἱ κρίσεις σου. καὶ ὁ τέταρτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ἥλιον. καὶ ἐδόθη αὐτῷ καυματίσαι τοὺς ἀνθρώπους ἐν πυρί. καὶ ἐκαυματίσθησαν οἱ ἄνθρωποι καῦμα μέγα. καὶ ἐβλασφήμησαν τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ, τοῦ ἔχοντος ἐξουσίαν ἐπὶ τὰς πληγὰς ταύτας. καὶ οὐ μετενόησαν δοῦναι αὐτῷ δόξαν. καὶ ὁ πέμπτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν θρόνον τοῦ θηρίου, καὶ ἐγένετο ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἐσκοτωμένη καὶ ἐμασῶντο τὰς γλώσσας αὐτῶν ἐκ τοῦ πόνου, καὶ ἐβλασφήμησαν τὸν θεὸν τοῦ οὐρανοῦ ἐκ τῶν πόνων αὐτῶν, καὶ ἐκ τῶν ἑλκῶν αὐτῶν, καὶ οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν. καὶ ὁ ἕκτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτ̃ ἐπὶ τὸν ποταμὸν τὸν μέγαν τὸν εὐφράτην. καὶ ἐξηράνθη τὸ ὕδωρ, ἵνα ἑτοιμασθῇ ἡ ὁδὸς τῶν βασιλέων τῶν ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου. καὶ εἶδον ἐκ τ̃ στόματος τ̃ δράκοντος, καὶ ἐκ τοῦ στόματος τ̃ θηρίου, καὶ ἐκ τ̃ στόματος τ̃

Et audiui uocem magnam de tem- XVI
plo, dicentem ſeptem angelis: Ite, effun-
dite (ſeptem) phialas iræ (dei) in terrã. Et
abiit primus (angelus) & effudit phia-
lam ſuam in terrã, & factum eſt uulnus
malum ac noxium in homines, qui ha-
bebant characterem beſtiæ, & in eos
qui adorabant imaginem eius. Et ſe-
cundus angelus effudit phialam ſuam
in mare, & factus eſt ſanguis tanquam
mortui, & omnis anima uiuens, mortua
eſt in mari. Et tertius angelus effudit
phialam ſuam in flumina, & in fontes
aquarum, & factæ ſunt ſanguis. Et au-
diui angelum dicentem: Iuſtus es do-
mine, qui es, & qui eras, & ſanctus, quia
hæc iudicaſti, quia ſanguinem ſancto-
rum & prophetarum effuderunt, &
ſanguinem eis dediſti bibere: Digni
enim ſunt. Et audiui alterum dicen-
tem: Etiam domine deus omnipotens,
uera & iuſta iudicia tua. Et quartus an-
gelus effudit phialam ſuam in ſolem,
& datum eſt illi æſtu affligere homi-
nes per ignem. Et æſtuauerunt homi-
nes æſtu magno, & blaſphemauerunt
nomen dei habentis poteſtatem ſuper
has plagas, neque egerunt pœniten-
tiam ut darent illi gloriam. Et quintus
angelus effudit phialam ſuam ſuper
ſedem beſtiæ, & factum eſt regnum
eius tenebroſum, & commanducaue-
runt linguas ſuas præ dolore, & conui-
ciis affecerunt deum cœli præ dolori-
bus ſuis & ulceribus ſuis, nec reſipue-
runt ab operibus ſuis. Et ſextus ange-
lus effudit phialam ſuam in flumen
illud magnum Euphraten, & ſiccata
eſt aqua ut præpararetur uia regum
ab ortu ſolis. Et uidi ex ore draconis,
& ex ore beſtiæ, & ex ore pſeudopro-
& phetæ

τὸ ψευδοπροφήτου πνεύματα τρία ἀκάθαρτα ὅμοια βατράχοις. εἰσὶ γὰρ πνεύματα δαιμόνων ποιοῦντα σημεῖα ἐκπορεύεται ἐπὶ τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς ὅλης συναγαγεῖν αὐτοὺς εἰς πόλεμον τῆς ἡμέρας ἐκείνης τῆς μεγάλης τοῦ θεοῦ τοῦ παντοκράτορος. ἰδοὺ ἔρχομαι ὡς κλέπτης. μακάριος ὁ γρηγορῶν καὶ τηρῶν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἵνα μὴ γυμνὸς περιπατῇ, καὶ βλέπωσι τὴν ἀσχημοσύνην αὐτοῦ, καὶ συνήγαγεν αὐτοὺς εἰς τὸν τόπον τὸν καλούμενον ἑβραϊστὶ ἁρμαγεδών. καὶ ὁ ἕβδομος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τὸν ἀέρα. καὶ ἐξῆλθε φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θρόνου, λέγουσα, γέγονε. καὶ ἐγένοντο φωναὶ καὶ βρονταὶ καὶ ἀστραπαί, καὶ σεισμὸς ἐγένετο μέγας, οἷος οὐκ ἐγένετο ἀφ' οὗ οἱ ἄνθρωποι ἐγένοντο, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, τηλικοῦτος σεισμὸς οὕτως μέγας. καὶ ἐγένετο ἡ πόλις ἡ μεγάλη εἰς τρία μέρη, καὶ αἱ πόλεις τῶν ἐθνῶν ἔπεσον. καὶ Βαβυλὼν ἡ μεγάλη ἐμνήσθη ἐνώπιον τοῦ θεοῦ δοῦναι αὐτῇ τὸ ποτήριον τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ. καὶ πᾶσα νῆσος ἔφυγε καὶ ὄρη οὐχ εὑρέθησαν. καὶ χάλαζα μεγάλη ὡς ταλαντιαία καταβαίνει ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἐβλασφήμησαν οἱ ἄνθρωποι τὸν θεὸν ἐκ τῆς πληγῆς τῆς χαλάζης, ὅτι μεγάλη ἐστὶν ἡ πληγὴ αὐτῆς σφόδρα.

καὶ ἦλθεν εἷς ἐκ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων, τῶν ἐχόντων τὰς ἑπτὰ φιάλας, καὶ ἐλάλησε μετ' ἐμοῦ, λέγων μοι. δεῦρο, δείξω σοι τὸ κρῖμα τῆς πόρνης, τῆς μεγάλης, τῆς καθημένης ἐπὶ ὑδάτων πολλῶν, μεθ' ἧς ἐπόρνευσαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ ἐμεθύσθησαν ἐκ τοῦ οἴνου τῆς πορνείας αὐτῆς οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν. καὶ ἀπήνεγκέ με εἰς ἔρημον ἐν πνεύματι. καὶ εἶδον γυναῖκα καθημένην ἐπὶ θηρίον κόκκινον, γέμον ὀνομάτων βλασφημίας, ἔχον κέρατα δέκα. καὶ ἡ γυνὴ ἦν περιβεβλημένη πορφύρᾳ

καὶ

phetæ (exire) ſpiritus tres immundos in modum ranarum. Sunt enim ſpiritus dæmoniorum facientes ſigna, ut procedant ad reges totius terræ ad congregandum illos in prælium diei illius magni dei omnipotentis. Ecce uenio ſicut fur. Beatus qui uigilat & cuſtodit ueſtimenta ſua, ne nudus ambulet, & uideant turpitudinem eius. Et congregauit illos in locum qui uocatur Hebraice Armageddon. Et ſeptimus angelus effudit phialam ſuam in aërem, & exiuit uox (magna) de cœlo à throno, dicens: Factum eſt. Et facta ſunt fulgura & uoces, & tonitrua, & terræmotus factus eſt magnus, qualis nunquam fuit, ex quo homines fuerunt ſuper terram, talis terræmotus adeo magnus. Et facta eſt ciuitas magna in tres partes, & ciuitates gentium ceciderunt. Et Babylon magna uenit in memoriam ante deum, ut daret illi calicem uini indignationis iræ ſuæ. Omnis inſula fugit, & montes non ſunt inuenti. Et grando magna ſicut talentum deſcendit de cœlo in homines, & blaſphemauerunt deum homines propter plagam grandinis, quoniam magna facta eſt plaga eius uehementer.

Et uenit unus de ſeptem angelis, XVII
qui habebant ſeptem phialas, & locutus eſt mecum, dicens mihi: Veni oſtendam tibi damnationem meretricis magnæ, quæ ſedet ſuper aquas multas, cum qua fornicati ſunt reges terræ, & inebriati ſunt qui inhabitant terram de uino proſtitutionis eius. Et abſtulit me ſpiritu in deſertum. Et uidi mulierem ſedentem ſuper beſtiam coccinam plenam nominibus maledicentiæ, habentem (capita ſeptem, &) cornua decem. Et mulier erat circundata purpura

&

καὶ κοκκίνῳ καὶ κεχρυσωμένῃ χρυσῷ, καὶ λίθῳ τιμίῳ, καὶ μαργαρίταις, ἔχουσα χρυσοῦν ποτήριον ἐν τῇ χειρὶ αὐτῆς, γέμον βδελυγμάτων καὶ ἀκαθάρτητος πορνείας αὐτῆς, καὶ ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῆς ὄνομα γεγραμμένον μυστήριον, Βαβυλὼν ἡ μεγάλη ἡ μήτηρ τῶν πορνῶν καὶ τῶν βδελυγμάτων τῆς γῆς. καὶ εἶδον τὴν γυναῖκα μεθύουσαν ἐκ τοῦ αἵματος τῶν ἁγίων καὶ ἐκ τοῦ αἵματος τῶν μαρτύρων Ἰησοῦ. καὶ ἐθαύμασα ἰδὼν αὐτὴν θαῦμα μέγα. καὶ εἶπέ μοι ὁ ἄγγελος. διὰ τί ἐθαύμασας; ἐγώ σοι ἐρῶ τὸ μυστήριον τῆς γυναικὸς, καὶ τοῦ θηρίου τοῦ βαστάζοντος αὐτὴν, καὶ τοῦ ἔχοντος τὰς ἑπτὰ κεφαλὰς, καὶ τὰ δέκα κέρατα. τὸ θηρίον ὃ εἶδες, ἦν καὶ οὐκ ἔστι, καὶ μέλλει ἀναβαίνειν ἐκ τῆς ἀβύσσου, καὶ εἰς ἀπώλειαν ὑπάγει, καὶ θαυμάσονται οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς, ὧν οὐ γέγραπται τὰ ὀνόματα ἐπὶ τὸ βιβλίον τῆς ζωῆς ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, βλέποντες τὸ θηρίον, ὅτι ἦν καὶ οὐκ ἔστι (καίπερ ἔστιν) ὧδε ὁ νοῦς, ὁ ἔχων σοφίαν. αἱ ἑπτὰ κεφαλαὶ, ὄρη εἰσὶν ἑπτὰ, ὅπου ἡ γυνὴ κάθηται ἐπ' αὐτῶν, καὶ βασιλεῖς ἑπτά εἰσιν. οἱ πέντε ἔπεσαν, καὶ ὁ εἷς ἔστι, ὁ ἄλλος οὔπω ἦλθε, καὶ ὅταν ἔλθῃ, ὀλίγον αὐτὸν δεῖ μεῖναι. καὶ τὸ θηρίον ὃ ἦν, καὶ οὐκ ἔστι, καὶ αὐτὸς ὄγδοός ἐστι, καὶ ἐκ τῶν ἑπτά ἐστι, καὶ εἰς ἀπώλειαν ὑπάγει. καὶ τὰ δέκα κέρατα, ἃ εἶδες, δέκα βασιλεῖς εἰσιν. οἵτινες βασιλείαν οὐκ ἔλαβον, ἀλλ' ἐξουσίαν ὡς βασιλεῖς μίαν ὥραν λαμβάνουσι μετὰ τοῦ θηρίου. οὗτοι μίαν γνώμην ἔχουσι, καὶ τὴν δύναμιν, καὶ τὴν ἐξουσίαν ἑαυτῶν τῷ θηρίῳ διαδιδώσουσιν. οὗτοι μετὰ τοῦ ἀρνίου πολεμήσουσι, καὶ τὸ ἀρνίον νικήσει αὐτοὺς, ὅτι κύριος κυρίων ἐστὶ, καὶ βασιλεὺς βασιλέων, καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ κλητοὶ, καὶ ἐκλεκτοὶ, καὶ πιστοί. καὶ λέγει μοι, τὰ ὕδατα ἃ εἶδες, οὗ ἡ πόρνη κάθηται

& coccino, & inaurata auro, & lapide pretioso, & margaritis, habens poculum aureum in manu sua, plenum abominationibus & immundicia libidinis suæ. Et in fronte eius nomen scriptum, mysterium Babylon magna mater scortationum, & abominationum terræ. Et uidi mulierem ebriam de sanguine sanctorum, & de sanguine martyrum Iesu. Et miratus sum, cum uiderem illam, admiratione magna. Et dixit mihi angelus: Quare miraris? Ego dicam tibi sacramentum mulieris, & bestiæ quæ portat eam, quæ habet capita septem, & cornua decem. Bestia quam uidisti, fuit, & non est, & ascensura est de abysso, & in interitum ibit, & mirabuntur inhabitantes terram: quorum nomina scripta non sunt in libro uitæ, à condito mundo, uidentes bestiam, quæ erat & non est. Et hic est mens, quæ habet sapientiam. Septem capita, septem montes sunt, super quos mulier sedet, & reges septem sunt. Quinque ceciderunt, unus est, & alius nondum uenit. Et cum uenerit, oportet illum breue tempus manere. Et bestia quæ erat, & non est, & ipse octauus est, & de septem est, & in interitum uadit. Et decem cornua quæ uidisti, decem reges sunt: qui regnum nondum acceperunt, sed potestatem tanquàm reges una hora accipient cum bestia. Hi unum consilium habent, & uirtutem & potestatem suam bestiæ tradent. Hi cum agno pugnabunt, & agnus uincet illos: quóniam dominus dominorum est, & rex regum: & qui cum illo sunt uocati, & electi & fideles. Et dicit mihi: Aquæ quas uidisti, ubi meretrix sedet, populi

κάθηται & 2 sunt

καθηται, λαοὶ καὶ ὄχλοι εἰσὶ, καὶ ἔθνη, καὶ γλῶσσαι, καὶ τὰ δέκα κέρατα ἃ εἶδες ἐπὶ τὸ θηρίον, οὗτοι μισήσουσιν τὴν πόρνην, καὶ ἠρημωμένην ποιήσουσιν αὐτὴν, καὶ γυμνὴν, καὶ τὰς σάρκας αὐτῆς φάγονται, καὶ αὐτὴν κατακαύσουσιν ἐν πυρί, ὁ γὰρ θεὸς ἔδωκεν εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν ποιῆσαι τὴν γνώμην αὐτοῦ, καὶ ποιῆσαι μίαν γνώμην, καὶ δοῦναι τὴν βασιλείαν αὐτῶν τῷ θηρίῳ ἄχρι τελεσθῇ τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ. καὶ ἡ γυνὴ ἣν εἶδες, ἔστιν ἡ πόλις ἡ μεγάλη ἡ ἔχουσα βασιλείαν ἐπὶ τῶν βασιλέων τῆς γῆς.

καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον ἄλλον ἄγγελον καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἔχοντα ἐξουσίαν μεγάλην, καὶ ἡ γῆ ἐφωτίσθη ἐκ τῆς δόξης αὐτοῦ. καὶ ἔκραξεν ἐν ἰσχυρᾷ φωνῇ μεγάλῃ, λέγων. ἔπεσεν ἔπεσε βαβυλὼν ἡ μεγάλη, καὶ ἐγένετο κατοικητήριον δαιμόνων, καὶ φυλακὴ παντὸς πνεύματος ἀκαθάρτου, καὶ φυλακὴ παντὸς ὀρνέου ἀκαθάρτου καὶ μεμισημένου, ὅτι ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς πορνείας αὐτῆς πέπωκε πάντα τὰ ἔθνη. καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς μετ' αὐτῆς ἐπόρνευσαν, καὶ οἱ ἔμποροι αὐτῆς, ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ στρήνους αὐτῆς ἐπλούτησαν. καὶ ἤκουσα ἄλλην φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσαν, ἐξέλθετε ὁ λαός μου, ἵνα μὴ συγκοινωνήσητε ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῆς, ἵνα μὴ λάβητε ἐκ τῶν πληγῶν αὐτῆς, ὅτι ἐκολλήθησαν αὐτῆς αἱ ἁμαρτίαι ἄχρι τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐμνημόνευσεν ὁ θεὸς τὰ ἀδικήματα αὐτῆς. ἀπόδοτε αὐτῇ, ὡς καὶ αὐτὴ ἀπέδωκεν ὑμῖν. καὶ διπλώσατε αὐτῇ διπλᾶ κατὰ τὰ ἔργα αὐτῆς, ἐν τῷ ποτηρίῳ ᾧ ἐκέρασε, κεράσατε αὐτῇ διπλοῦν. ὅσα ἐδόξασεν ἑαυτὴν, καὶ ἐστρηνίασε, τοσοῦτον δότε αὐτῇ βασανισμὸν καὶ πένθος, ὅτι ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς λέγει, κάθημαι βασίλισσα, καὶ χήρα οὐκ εἰμὶ, καὶ πένθος οὐ μὴ ἴδω. διὰ τοῦτο ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἥξουσιν αἱ πληγαὶ αὐτῆς, θάνατος,

καὶ

sunt & turbæ, & gentes, & linguæ. Et decem cornua quæ uidisti in bestia, hi odio prosequentur meretricem, & desolatam facient illam & nudam, & carnes eius comedent, & ipsam igne concremabunt: Deus enim dedit in corda eorum, ut faciant quod placitum est illi, ut unam faciant uoluntatem, ut dent regnum suum bestiæ, donec consummentur uerba dei. Et mulier quam uidisti, est ciuitas magna, quæ habet regnum super reges terræ.

Et post hæc uidi alium angelum descendentem de cœlo, habentem potestatem magnam, & terra illuminata est à gloria eius. Et exclamauit per fortitudinem uoce magna, dicens: Cecidit cecidit Babylon magna, & facta est habitatio dæmoniorum, & custodia omnis spiritus immundi, & custodia omnis uolucris immundæ, & inuisæ: quia de uino iræ fornicationis eius biberunt omnes gentes. Et reges terræ cum illa scortati sunt, & mercatores terræ de uirtute delitiarum eius diuites facti sunt. Et audiui aliam uocem de cœlo dicentem: Exite de illa populus meus, ne participes sitis delictorum eius, & de plagis eius ne accipiatis. Quoniam peruenerunt peccata eius usque ad cœlum, & recordatus est deus iniquitatum eius. Reddite illi sicut & ipsa reddidit uobis, & duplicate ei duplicia secundum opera eius. In poculo quo miscuit (uobis) miscete illi duplum. Quantum glorificauit se & in delitijs fuit, tantũ miscete illi tormentũ & luctum, quia in corde suo dicit: Sedeo regina & uidua non sum, & luctum non uidebo. Ideo in una die uenient plagæ eius, mors

XVIII

&

καὶ πένθος καὶ λιμός, καὶ ἐν πυρὶ κατα-
καυθήσεται, ὅτι ἰσχυρὸς κύριος ὁ θεὸς ὁ κρι-
νῶν αὐτήν. καὶ κλαύσονται αὐτὴν, καὶ κό-
ψονται ἐπ' αὐτῇ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, οἱ μετ' αὐ-
τῆς πορνεύσαντες, καὶ στρηνιάσαντες, ὅταν
βλέπωσι τὸν καπνὸν τῆς πυρώσεως αὐτῆς,
ἀπὸ μακρόθεν ἑστηκότες διὰ φόβον τοῦ βα-
σανισμοῦ αὐτῆς, λέγοντες, οὐαὶ οὐαὶ ἡ πό-
λις ἡ μεγάλη Βαβυλὼν, ἡ πόλις ἡ ἰσχυρά,
ὅτι ἐν μιᾷ ὥρᾳ ἦλθεν ἡ κρίσις σου. καὶ οἱ ἔμ-
ποροι τῆς γῆς κλαίουσι, καὶ πενθοῦσιν ἐν ἑαυ-
τοῖς, ὅτι τὸν γόμον αὐτῶν οὐδεὶς ἀγοράζει οὐκέτι, γόμον χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ, καὶ
λίθου τιμίου, καὶ μαργαρίτου καὶ βύσσου,
καὶ πορφύρου, καὶ κοκκίνου, καὶ πᾶν ξύ-
λον θύϊνον, καὶ πᾶν σκεῦος ἐλεφάντινον,
καὶ πᾶν σκεῦος ἐκ ξύλου τιμιωτάτου, καὶ
χαλκοῦ, καὶ σιδήρου, καὶ κινάμωμον, καὶ
θυμίαμα, καὶ μύρον, καὶ λίβανον, καὶ οἶνον,
καὶ ἔλαιον, καὶ σεμίδαλιν, καὶ σῖτον, καὶ κτή-
νη, καὶ πρόβατα, καὶ ἵππων, καὶ ῥεδῶν,
καὶ σωμάτων, καὶ ψυχὰς ἀνθρώπων. καὶ
ἡ ὀπώρα τῆς ἐπιθυμίας τῆς ψυχῆς σου ἀ-
πῆλθον ἀπὸ σοῦ, καὶ πάντα τὰ λιπαρὰ,
καὶ τὰ λαμπρὰ ἀπῆλθεν ἀπὸ σοῦ, καὶ οὐκ
ἔτι οὐ μὴ εὑρήσεις αὐτά. οἱ ἔμποροι τού-
των οἱ πλουτήσαντες ἀπ' αὐτῆς ἀπὸ μα-
κρόθεν στήσονται, διὰ τὸν φόβον τοῦ βασα-
νισμοῦ αὐτῆς, κλαίοντες καὶ πενθοῦντες,
καὶ λέγοντες, οὐαὶ οὐαὶ ἡ πόλις ἡ μεγά-
λη ἡ περιβεβλημένη βύσσινον καὶ πορφυ-
ροῦν, καὶ κόκκινον, καὶ κεχρυσωμένη ἐν
χρυσῷ καὶ λίθῳ τιμίῳ, καὶ μαργαρίταις,
ὅτι μιᾷ ὥρᾳ ἠρημώθη ὁ τοσοῦτος πλοῦ-
τος. καὶ πᾶς κυβερνήτης, καὶ πᾶς ἐπὶ τὸν
τόπον ὁ ὅμιλος καὶ ναῦται καὶ ὅσοι τὴν θάλασ-
σαν ἐργάζονται ἀπὸ μακρόθεν ἔστησαν, καὶ
ἔκραζον ὁρῶντες τὸν καπνὸν τῆς πυρώσε-
ως αὐτῆς, λέγοντες, τίς ὁμοία τῇ πόλει τῇ
μεγάλῃ; καὶ ἔβαλον χοῦν ἐπὶ τὰς κεφα-
λὰς αὐτῶν, καὶ ἔκραζον κλαίοντες καὶ πεν-
θοῦντες

& luctus & fames, & igne comburetur: quia fortis eſt dñs deus qui iudicabit illam. Et flebunt illam & plangẽt ſe ſuper illa reges terræ, qui cum illa ſcortati ſunt, & in delicijs uixerunt, cum uiderint fumum incendij eius, longe ſtantes propter timorem tormenti eius, dicentes: Væ uæ ciuitas illa magna Babylon, ciuitas illa fortis: quoniam in una hora uenit iudicium tuum. Et negociatores terræ flent & lugent ſuper illa: quoniam merces eorum nemo emit amplius, merces auri & argenti & lapidis pretioſi, neque margaritæ, & byſſi, & purpuræ, & cocci, & omne lignum thyinum, & omne uas eburneum, & omne uas de ligno pretioſiſſimo & ære, & ferro (& marmore) & cinamomum, & odoramentum, & unguentum, & thus, & uinum, & oleum, & ſimilam, & triticum, & iumenta, & oues, & equorum, & rhedarum, & mancipiorum, & animas hominum. Et poma deſyderij animæ tuæ diſceſſerunt à te, & omnia pinguia & præclara perierunt à te, & amplius illa iam non inuenies. Mercatores horum qui diuites facti ſunt, ab ea longe ſtabunt propter timorem tormenti eius, flentes ac lugentes, & dicentes: Væ uæ ciuitas illa magna, quæ amicta erat byſſo, & purpura, & cocco, & deaurata erat auro & lapide pretioſo & margaritis: quoniam una hora deſtitutæ ſunt tantæ diuitiæ, & omnis gubernator, & omnis in nauibus uerſantium turba & nautæ, & qui in mari operantur, longe ſteterunt: & clamauerunt, uidentes fumum incẽdij eius, dicentes: Quæ ſimilis ciuitati huic magnæ? Et miſerunt puluerem ſuper capita ſua, & clamauerunt flentes & lu-

θῦπες, λέγοντες. οὐαὶ οὐαὶ ἡ πόλις ἡ με-
γάλη ἐν ᾗ ἐπλουτήσαν πάντες οἱ ἔχοντες
πλοῖα ἐν τῇ θαλάσσῃ ἐκ τῆς τιμιότητος
αὐτῆς, ὅτι μίᾳ ὥρᾳ ἠρημώθη. εὐφραίνου ἐ-
π' αὐτῇ οὐρανὲ, καὶ οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι, καὶ
οἱ προφῆται, ὅτι ἔκρινεν ὁ θεὸς τὸ κρῖμα
ὑμῶν ἐξ αὐτῆς. καὶ ἦρεν εἷς ἄγγελος ἰσχυ-
ρὸς λίθον ὡς μύλον μέγα, καὶ ἔβαλεν εἰς
τὴν θάλασσαν, λέγων, οὕτως ὁρμήματι
βληθήσεται Βαβυλὼν ἡ μεγάλη πόλις,
καὶ οὐ μὴ εὑρεθῇ ἔτι. καὶ φωνὴ κιθαρῳδῶν
καὶ μουσικῶν, καὶ αὐλητῶν καὶ σαλπι-
στῶν, οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἐν σοι ἔτι. καὶ πᾶς τε-
χνίτης πάσης τέχνης οὐ μὴ εὑρεθῇ ἐν σοι
ἔτι. καὶ φωνὴ μύλου οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἐν σοι ἔτι.
καὶ φωνὴ νυμφίου καὶ νύμφης οὐ μὴ ἀκου-
σθῇ ἐν σοι ἔτι. ὅτι οἱ ἔμποροί σου ἦσαν οἱ με-
γιστάνες τῆς γῆς, ὅτι ἐν τῇ φαρμακείᾳ σου
ἐπλανήθησαν πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἐν αὐτῇ
αἷμα προφητῶν καὶ ἁγίων εὑρέθη, καὶ πάν-
των τῶν ἐσφαγμένων ἐπὶ τῆς γῆς.

Καὶ μετὰ ταῦτα ἤκουσα φωνὴν ὄχλου πολ-
λοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ, λεγόντων τὸ ἀλληλούϊα, ἡ σω-
τηρία καὶ ἡ δόξα, καὶ ἡ τιμὴ, καὶ ἡ δύνα-
μις κυρίῳ τῷ θεῷ ἡμῶν, ὅτι ἀληθιναὶ καὶ
δίκαιαι αἱ κρίσεις αὐτοῦ, ὅτι ἔκρινεν τὴν
πόρνην τὴν μεγάλην, ἥτις ἔφθειρε τὴν γῆν
ἐν τῇ πορνείᾳ αὐτῆς, καὶ ἐξεδίκησε τὸ αἷμα
τῶν δούλων αὐτοῦ, ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῆς. καὶ
δεύτερον εἰρήκαν, ἀλληλούϊα. καὶ ὁ κα-
πνὸς ἀναβαίνει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
καὶ ἔπεσαν οἱ πρεσβύτεροι οἱ κδ. καὶ τὰ τέσ-
σαρα ζῶα, καὶ προσεκύνησαν τῷ θεῷ τῷ κα-
θημένῳ ἐπὶ τῷ θρόνου λέγοντες ἀμὴν ἀλλη-
λούϊα. καὶ φωνὴ ἐκ τοῦ θρόνου ἐξῆλθεν, αἰνεῖ-
τε τὸν θεὸν ἡμῶν πάντες οἱ δοῦλοι αὐτοῦ, καὶ
οἱ φοβούμενοι αὐτὸν, καὶ οἱ μικροὶ καὶ οἱ
μεγάλοι. καὶ ἤκουσα φωνὴν ὄχλου πολ-
λοῦ, καὶ ὡς φωνὴν ὑδάτων πολλῶν, καὶ ὡς
φωνὴν βροντῶν ἰσχυρῶν, λέγοντας ἀλλη-
λούϊα, ὅτι ἐβασίλευσεν ὁ θεὸς ὁ παντοκρά-
τωρ.

gentes, dicẽtes: Væ uæ ciuitas illa magna
in qua diuites facti ſunt omẽs qui habe-
bant naues in mari de precijs eius, quo-
niam una hora deſolata eſt. Exulta ſu-
per eam cœlum & ſancti apoſtoli & pro-
phetæ, quoniam iudicauit deus iudiciũ
ueſtrum de illa. Et ſuſtulit unus angelus
fortis lapidem quaſi molarem magnũ &
miſit in mare, dicẽs: Hoc impetu mittet
Babylon ciuitas illa magna, & ultra iam
nõ inueniet. Et uox citharœdorũ & mu-
ſicorum, & tibia canentium & tuba, non
audietur in te amplius, & omnis artifex,
cuiuſcunq; artis non inuenietur in te am
plius. Et uox molæ nõ audietur in te am
plius. (& lux lucernæ nõ lucebit in te am-
plius) & uox ſponſi & ſponſæ nõ audiet
poſthac in te: quia mercatores tui erant
principes terræ: quia in ueneficijs tuis er-
rauerunt omnes gentes, & in ea ſanguis
prophetarũ & ſanctorũ inuentus eſt, &
omnium qui interfecti ſunt in terra.

Poſt hæc audiui (quaſi) uocẽ (magnã) XIX
turbæ multæ in cœlo dicẽtis, alleluia. Sa-
lus & honor, & gloria, & uirtus domino
deo noſtro eſt: quia uera & iuſta iudicia
eius, quia iudicauit de meretrice magna,
quæ corrupit terram proſtitutione ſui, &
uindicauit ſanguinem ſeruorũ ſuorũ de
eius manu. Et iterum dixerunt, alleluia.
Et fumus aſcendit in ſæcula ſæculorum.
Et ceciderunt uigintiquatuor ſeniores, &
quatuor animalia, & adorauerunt deum
ſedentẽ ſuper thronum, dicentes: Amen
alleluia. Et uox de throno exiuit (dicens)
Laudem dicite deo noſtro omnes ſancti
eius, & qui timetis eum puſilli & ma-
gni. Et audiui uocem turbæ multæ, & ſi-
cut uocem aquarũ multarũ, & ſicut uocẽ
tonitruorũ magnorũ, dicentiũ, alleluia:
qm̃ regnauit (dn̄s) deus (noſter) om̃ipo-
tens.

τως. χαίρωμεν καὶ ἀγαλλιώμεθα, καὶ δῶμεν τὴν δόξαν αὐτῷ, ὅτι ἦλθεν ὁ γάμος τοῦ ἀρνίου. καὶ ἡ γυνὴ ἡτοίμασεν ἑαυτήν. καὶ ἐδόθη αὐτῇ ἵνα περιβάληται βύσσινον καθαρὸν καὶ λαμπρόν. τὸ γὰρ βύσσινον τὰ δικαιώματά ἐστιν τῶν ἁγίων. καὶ λέγει μοι. μακάριοι οἱ εἰς τὸ δεῖπνον τοῦ ἀρνίου κεκλημένοι. καὶ λέγει μοι, οὗτοι οἱ λόγοι ἀληθινοί εἰσιν τοῦ θεοῦ. καὶ ἔπεσα ἔμπροσθεν τῶν ποδῶν αὐτοῦ, προσκυνῆσαι αὐτῷ. καὶ λέγει μοι, ὅρα μή, σύνδουλός σου εἰμὶ, καὶ τῶν ἀδελφῶν σου, καὶ τῶν ἐχόντων τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἰησοῦ. τῷ θεῷ προσκύνησον. ἡ γὰρ μαρτυρία ἰησοῦ ἐστὶ τὸ πνεῦμα τῆς προφητείας. καὶ εἶδον τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγμένον. καὶ ἰδοὺ ἵππος λευκός, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτὸν πιστὸς καὶ ἀληθινός, καὶ ἐν δικαιοσύνῃ κρίνει καὶ πολεμεῖ. οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡς φλὸξ πυρός, καὶ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ διαδήματα πολλά, ἔχων ὄνομα γεγραμμένον, ὃ οὐδεὶς οἶδεν εἰ μὴ αὐτός. καὶ περιβεβλημένος ἱμάτιον βεβαμμένον αἵματι. καὶ κέκληται τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ. καὶ τὰ στρατεύματα ἐν τῷ οὐρανῷ ἠκολούθουν αὐτῷ ἐφ' ἵπποις λευκοῖς, ἐνδεδυμένοι βύσσινον λευκὸν καθαρόν. καὶ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἐκπορεύεται ῥομφαία ὀξεῖα, ἵνα ἐν αὐτῇ πατάξῃ τὰ ἔθνη. καὶ αὐτὸς ποιμανεῖ αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ. καὶ αὐτὸς πατεῖ τὴν ληνὸν τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ, καὶ τῆς ὀργῆς τοῦ θεοῦ παντοκράτορος. καὶ ἔχει ἐπὶ τὸ ἱμάτιον, καὶ ἐπὶ τὸν μηρὸν αὐτοῦ, τὸ ὄνομα γεγραμμένον, βασιλεὺς βασιλέων, καὶ κύριος κυρίων. καὶ εἶδον ἕνα ἄγγελον ἑστῶτα ἐν ἡλίῳ. καὶ ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ, λέγων πᾶσι τοῖς ὀρνέοις τοῖς πετωμένοις ἐν μεσουρανήματι, δεῦτε καὶ συνάγεσθε εἰς τὸ δεῖπνον τοῦ μεγάλου θεοῦ, ἵνα φάγητε σάρκας βασιλέων, καὶ χιλιάρχων, καὶ σάρκας ἰσχυρῶν, καὶ σάρκας ἵππων, καὶ τῶν καθημένων ἐπ' αὐτῶν, καὶ σάρκας πάντων ἐλευθέρων, καὶ δούλων

tens. Gaudeamus & exultemus & demus gloriam ei: quia uenerunt nuptiæ agni, & uxor eius præparauit se. Et datum est illi ut cooperiat se byssino puro & splendido. Byssinum enim iustificationes sunt sanctorum. Et dicit mihi: (Scribe) Beati qui ad cœnam (nuptiarum) agni uocati sunt. Et dicit mihi: Hæc uerba dei uera sunt. Et cecidi ante pedes eius, ut adorarem eum. Et dicit mihi: Vide ne feceris. Conseruus tuus sum, & fratrum tuorum habentium testimonium Iesu. Deum adora. Testimonium enim Iesu, est spiritus prophetiæ. Et uidi cœlum apertum, & ecce equus albus: & qui sedebat super eum, (uocabatur) fidelis & uerax, & per iustitiam iudicat & pugnat. Oculi autem eius sicut flamma ignis, & in capite eius diademata multa, habens nomen scriptum, quod nemo nouit nisi ipse. Et uestitus erat ueste tincta sanguine, & uocatur nomen eius, sermo dei. & exercitus qui sunt in cœlo, sequebantur eum in equis albis, uestiti byssino albo & mundo: & ex ore eius procedit gladius ex utraque parte acutus, ut eo percutiat gentes. Et ipse reget eas uirga ferrea, & ipse calcat torcular uini furoris & iræ dei omnipotentis. Et habet in uestimento & in femore suo nomen scriptum: Rex regum & dominus dominantium. Et uidi unum angelum stantē in sole, & damauit uoce magna, dicens omnibus auibus quæ uolabant per medium cœli. Venite & congregamini ad cœnam magni dei, ut edatis carnes regum, & carnes tribunorum, & carnes fortium, & carnes equorum, & sedentium in ipsis, & carnes omnium liberorum ac seruorum;

λων & 4 & pu-

λων, & μικρῶν καὶ μεγάλων. καὶ εἶδον τὸ θηρίον, & τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ τὰ στρατεύματα αὐτῶν συνηγμένα ποιῆσαι πόλεμον μετὰ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ ἵππου, καὶ μετὰ τοῦ στρατεύματος αὐτοῦ. & ἐπιάσθη τὸ θηρίον, καὶ μετὰ τούτου ὁ ψευδοπροφήτης ὁ ποιήσας τὰ σημεῖα ἐνώπιον αὐτοῦ, ἐν οἷς ἐπλάνησε τοὺς λαβόντας τὸ χάραγμα τοῦ θηρίου, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας τῇ εἰκόνι αὐτοῦ. ζῶντες βληθήσονται οἱ δύο εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρὸς τὴν καιομένην ἐν θείῳ. καὶ οἱ λοιποὶ ἀπεκτάνθησαν ἐν τῇ ῥομφαίᾳ καθημένου ἐπὶ τοῦ ἵππου, τῇ ἐκπορευομένῃ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, & πάντα ὄρνεα ἐχορτάσθησαν ἐκ τῶν σαρκῶν αὐτῶν.

καὶ εἶδον ἄγγελον καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔχοντα τὴν κλεῖδα τῆς ἀβύσσου, & ἅλυσιν μεγάλην ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ. καὶ ἐκράτησε τὸν δράκοντα τὸν ὄφιν τὸν ἀρχαῖον, ὅς ἐστι διάβολος καὶ σατανᾶς, καὶ ἔδησεν αὐτὸν χίλια ἔτη, καὶ ἔβαλεν αὐτὸν εἰς τὴν ἄβυσσον, καὶ ἔκλεισεν αὐτὸν, & ἐσφράγισεν ἐπάνω αὐτοῦ, ἵνα μὴ πλανήσῃ τὰ ἔθνη ἔτι, ἄχρι τελεσθῇ χίλια ἔτη. καὶ μετὰ ταῦτα δεῖ αὐτὸν λυθῆναι μικρὸν χρόνον. & εἶδον θρόνους καὶ ἐκάθισαν ἐπ' αὐτούς, καὶ κρῖμα ἐδόθη αὐτοῖς, καὶ τὰς ψυχὰς τῶν πεπελεκισμένων διὰ τὴν μαρτυρίαν Ιησοῦ, καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ οἵτινες οὐ προσεκύνησαν τὸ θηρίον, οὔτε τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἔλαβον τὸ χάραγμα ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῶν, & ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτῶν, & ἔζησαν, & ἐβασίλευσαν μετὰ Χριστοῦ χίλια ἔτη. οἱ δὲ λοιποὶ τῶν νεκρῶν οὐκ ἀνέζησαν ἕως τελεσθῇ τὰ χίλια ἔτη ἄχρι, αὕτη ἡ ἀνάστασις ἡ πρώτη. μακάριος & ἅγιος ὁ ἔχων μέρος ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ πρώτῃ, ἐπὶ τούτων ὁ θάνατος ὁ δεύτερος οὐκ ἔχει ἐξουσίαν, ἀλλ' ἔσονται ἱερεῖς τοῦ θεοῦ, & τοῦ Χριστοῦ, & βασιλεύσουσι μετ' αὐτοῦ χίλια ἔτη. καὶ ὅτε ἐτελέσθησαν τὰ χίλια ἔτη,

λυθήσεται

& pusillorum ac magnorum. Et uidi bestiam & reges terræ, & exercitus eorum cõgregatos ad faciendum prælium cum illo qui sedebat in equo & cum exercitu eius. Et apprehensa est bestia, & cum illa pseudopropheta, qui fecit signa coram ipso, in quibus seduxit eos qui acceperunt characterem bestiæ, & qui adorauerunt imaginem eius. Viui coniecti sunt hi duo in stagnum ignis ardens sulphure: & cæteri occisi sunt gladio sedentis super equum, qui procedit ex ore ipsius, & omnes aues saturatæ sunt carnibus eorum.

Et uidi angelum descendentem de cœlo, habentem clauem abyssi, & catenam magnam in manu sua. Et apprehendit draconem serpentem antiquum, qui est diabolus & satanas, & ligauit eum per annos mille, & misit eum in abyssum, & clausit eum, & signauit super illum, ut non seducat amplius gentes, donec consummentur mille anni. Et post hoc oportet illum solui modico tempore. Et uidi sedes, & sederunt super eas, & iudicium datum est illis: & animas decollatorum propter testimonium Iesu, & propter sermonem dei, & qui non adorauerunt bestiam, neque imaginem eius, nec acceperunt characterem eius in frontibus suis, aut in manibus suis: & uixerunt, & regnauerunt cum Christo mille annis. Cæteri uero mortuorum non reuixerunt, donec consummentur mille anni. Hæc est resurrectio prima. Beatus & sanctus qui habet partem in resurrectione prima. In his secunda mors non habet potestatem, sed erunt sacerdotes dei & Christi, & regnabunt cum illo mille annis. Et cum consummati fuerint mille anni, XX

soluetur

λυθήσεται ὁ σατανᾶς ἐκ τῆς φυλακῆς αὐτοῦ, καὶ ἐξελεύσεται πλανῆσαι τὰ ἔθνη τὰ ἐν τέσσαρσιν γωνίαις τῆς γῆς τὸν Γὼγ καὶ Μαγὼγ συναγαγεῖν αὐτοὺς εἰς πόλεμον, ὧν ὁ ἀριθμὸς ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης. καὶ ἀνέβησαν ἐπὶ τὸ πλάτος τῆς γῆς, καὶ ἐκύκλωσαν τὴν παρεμβολὴν τῶν ἁγίων καὶ τὴν πόλιν τὴν ἠγαπημένην. καὶ κατέβη πῦρ ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατέφαγεν αὐτούς, καὶ ὁ διάβολος ὁ πλανῶν αὐτοὺς ἐβλήθη εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρὸς, καὶ θείου, ὅπου καὶ τὸ θηρίον, καὶ ὁ ψευδοπροφήτης, καὶ βασανισθήσονται ἡμέρας καὶ νυκτὸς εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ εἶδον θρόνον λευκὸν μέγαν καὶ τὸν καθήμενον ἐπ' αὐτῷ, οὗ ἀπὸ τοῦ προσώπου ἔφυγεν ἡ γῆ καὶ ὁ οὐρανὸς, καὶ τόπος οὐκ εὑρέθη αὐτοῖς. καὶ εἶδον τοὺς νεκροὺς μικροὺς καὶ μεγάλους ἑστῶτας ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, καὶ βιβλία ἠνοίχθησαν. καὶ βιβλίον ἄλλο ἠνοίχθη, ὅ ἐστι τῆς ζωῆς, καὶ ἐκρίθησαν οἱ νεκροὶ ἐκ τῶν γεγραμμένων ἐν τοῖς βιβλίοις, κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. καὶ ἔδωκεν ἡ θάλασσα τοὺς ἐν αὐτῇ νεκροὺς, καὶ ὁ θάνατος, καὶ ὁ ᾅδης ἔδωκαν τοὺς ἐν αὐτοῖς νεκροὺς, καὶ ἐκρίθησαν ἕκαστος κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. καὶ ὁ θάνατος καὶ ὁ ᾅδης ἐβλήθησαν εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρός. οὗτος ἐστὶν ὁ δεύτερος θάνατος. καὶ εἴ τις οὐχ εὑρέθη ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς γεγραμμένος, ἐβλήθη εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρός.

καὶ εἶδον οὐρανὸν καινὸν καὶ γῆν καινήν, ὁ γὰρ πρῶτος οὐρανὸς καὶ ἡ πρώτη γῆ ἀπῆλθεν, καὶ ἡ θάλασσα οὐκ ἔστιν ἔτι. καὶ ἐγὼ Ἰωάννης εἶδον τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν Ἱερουσαλὴμ καινὴν καταβαίνουσαν, ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἡτοιμασμένην, ὡς νύμφην κεκοσμημένην τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς. καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λεγούσης. ἰδοὺ ἡ σκηνὴ τοῦ θεοῦ μετὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ σκηνώσει μετ' αὐτῶν, καὶ αὐτοὶ λαοὶ αὐτοῦ ἔσονται, καὶ αὐτὸς ὁ θεὸς ἔσται μετ' αὐτῶν θεὸς αὐτῶν. καὶ ἐξαλείψει ὁ θεὸς πᾶν δάκρυον ἀπὸ

soluetur satanas de carcere suo, & exibit ut seducat gentes quæ sunt super quatuor angulos terræ Gog & Magog, ut congreget eos in prælium, quorum numerus est sicut arena maris: & ascenderunt super latitudinem terræ, & circumierunt castra sanctorum & ciuitatem dilectam. Et descendit ignis à deo de cœlo & deuorauit eos: & diabolus qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis & sulphuris, ubi & bestia & pseudoprophetæ cruciabuntur die ac nocte in secula seculorum. Et uidi thronum magnum candidum & sedentẽ super eum, à cuius conspectu fugit terra & cœlum, & locus nõ est inuentus eis. Et uidi mortuos magnos, & pusillos stantes in conspectu dei, & libri aperti sunt: & alius liber apertus est qui est uitæ, & iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris secundum opera ipsorum, & dedit mare mortuos, qui in eo erant, & mors & infernus dederunt eos, qui in ipsis erant, & iudicatum est de singulis secundum opera ipsorum. Et infernus & mors coniecti sunt in stagnum ignis. Hæc est mors secunda. Et qui non inuentus est in libro uitæ scriptus, coniectus est in stagnum ignis.

Et uidi cœlum nouum, & terram XXI
nouam. Primum enim cœlum, & prima terra abijt, & mare iam non est. Et ego Ioannes uidi sanctam ciuitatẽ Hierusalem nouam descendentem de cœlo, à deo paratam, sicut sponsam ornatam uiro suo. Et audiui uocem magnam de throno, dicentem: Ecce tabernaculum dei cum hominibus, & habitabit cum eis. Et ipsi populi eius erunt, & ipse deus cum eis erit eorum deus. Et absterfurus est deus omnẽ lachrymam

ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. καὶ ὁ θάνατος οὐκ ἔσται, οὔτε πένθος, οὔτε κραυγή, οὔτε πόνος οὐκ ἔσται ἔτι, ὅτι τὰ πρῶτα ἀπῆλθον. καὶ εἶπεν ὁ καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου. ἰδοὺ καινὰ πάντα ποιῶ. καὶ λέγει μοι. γράψον, ὅτι οὗτοι οἱ λόγοι ἀληθινοὶ καὶ πιστοί εἰσι. καὶ εἶπέ μοι. γέγονε, ἐγώ εἰμι τὸ Α. καὶ τὸ Ω. ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος. Ἐγὼ τῷ διψῶντι δώσω ἐκ τῆς πηγῆς ὕδατος τῆς ζωῆς δωρεάν. ὁ νικῶν κληρονομήσει πάντα, καὶ ἔσομαι αὐτῷ θεός, καὶ αὐτὸς ἔσται μοι υἱός. δειλοῖς δὲ, καὶ ἀπίστοις καὶ ἐβδελυγμένοις καὶ φονεῦσι, καὶ πόρνοις, καὶ φαρμακεῦσι καὶ εἰδωλολάτραις, καὶ πᾶσι τοῖς ψεύδεσι τὸ μέρος αὐτῶν ἐν τῇ λίμνῃ τῇ καιομένῃ πυρὶ καὶ θείῳ, ὅ ἐστι θάνατος δεύτερος. Καὶ ἦλθε πρός με εἷς τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων τῶν ἐχόντων τὰς ἑπτὰ φιάλας τὰς γεμούσας τῶν ἑπτὰ πληγῶν τῶν ἐσχάτων. καὶ ἐλάλησε μετ' ἐμοῦ, λέγων. δεῦρο δείξω σοι τὴν νύμφην τὴν ἀρνίου τὴν γυναῖκα. καὶ ἀπήνεγκέ με ἐν πνεύματι ἐπ' ὄρος μέγα καὶ ὑψηλόν, καὶ ἔδειξέ μοι τὴν πόλιν τὴν μεγάλην, τὴν ἁγίαν Ἱερουσαλὴμ καταβαίνουσαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ἔχουσαν τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ. καὶ ὁ φωστὴρ αὐτῆς ὅμοιος λίθῳ τιμιωτάτῳ ἰάσπιδι κρυσταλλίζοντι, ἔχουσά τε τεῖχος μέγα καὶ ὑψηλόν, ἔχουσα πυλῶνας. ιβ. καὶ ἐπὶ τοῖς πυλεῶσι ἀγγέλους δώδεκα, καὶ ὀνόματα ἐπιγεγραμμένα, ἅ ἐστι τῶν δώδεκα φυλῶν τῶν υἱῶν Ἰσραήλ. Ἀπὸ ἀνατολῆς πυλῶνες τρεῖς, ἀπὸ βορρᾶ πυλῶνες τρεῖς, ἀπὸ μεσημβρίας πυλῶνες τρεῖς, ἀπὸ δυσμῶν πυλῶνες τρεῖς, Καὶ τεῖχος τῆς πόλεως ἔχον θεμελίους δώδεκα, καὶ ἐν αὐτοῖς ὀνόματα τῶν δώδεκα ἀποστόλων τοῦ ἀρνίου. καὶ ὁ λαλῶν μετ' ἐμοῦ εἶχε κάλαμον χρυσοῦν ἵνα μετρήσῃ τὴν πόλιν, καὶ τοὺς πυλῶνας αὐτῆς, καὶ τὸ τεῖχος αὐτῆς. Καὶ ἡ πόλις τετράγωνος κεῖται, καὶ τὸ μῆκος αὐτῆς τοσοῦτόν ἐστιν ὅσον τὸ πλάτος, Καὶ ἐμέτρησε τὴν

πόλιν

ab oculis eorum. Et mors ultra non erit, neq; luctus, neq; clamor, neq; dolor erit ultra, quia prima abierunt. Et dixit, qui sedebat in throno. Ecce noua facio omnia. Et dixit mihi: Scribe, quia hæc uerba fidelia sunt & uera. Et dixit mihi: Factum est. Ego sum alpha & ω, initium & finis. Ego sitienti dabo de fonte aquæ uiuæ gratis. Qui uicerit, possidebit omnia, & ero illi deus, & ipse erit mihi filius. Timidis autem & incredulis, & execratis, & homicidis, & scortatoribus, & ueneficis, & idololatris, & omnibus mēdacibus pars illorum erit in stagno ardenti igne & sulphure, quod est mors secunda. Et uenit ad me unus de septem angelis habentibus septē phialas plenas septem plagis nouissimis, & locutus est mecū, dicens: Veni & ostendam tibi sponsam uxorem agni. Et sustulit me spiritu in montem magnum & altum, & ostendit mihi ciuitatem magnam, sanctam Hierusalem descendentem de cœlo à deo, habentem claritatem dei. Et lumen eius simile lapidi pretiosissimo (tanquam lapidi) iaspidi crystallizanti. & habebat murum magnum & altum, habentem portas duodecim, & in portis angelos duodecim, & nomina inscripta, quæ sunt (nomina) duodecim tribuum filiorum Israël. Ab oriente portæ tres, ab aquilone portæ tres, ab austro portæ tres, ab occasu portæ tres, & murus ciuitatis habens fundamenta duodecim, & in ipsis (duodecim) nomina duodecim apostolorum agni. Et qui loquebatur mecum, habebat mēsuram arundineam auream, ut metiretur ciuitatem & portas eius, & murum eius. Et ciuitas in quadro posita est, & longitudo eius tanta est, quanta & latitudo, & mensus est

ciuitatem

πόλιν ἐν τῷ καλάμῳ ἐπὶ σταδίων δώδεκα χιλιάδων, καὶ τὸ μῆκος, καὶ τὸ πλάτος, καὶ τὸ ὕψος αὐτῆς ἴσα ἐστίν. καὶ ἐμέτρησε τὸ τεῖχος αὐτῆς ἑκατὸν τεσσαράκοντα τεσσάρων πηχῶν, μέτρον ἀνθρώπου ὅ ἐστιν ἀγγέλου. καὶ ἦν ἡ ἐνδόμησις τοῦ τείχους αὐτῆς ἴασπις, καὶ ἡ πόλις χρυσίον καθαρὸν ὅμοια ὑάλῳ καθαρῷ. καὶ οἱ θεμέλιοι τοῦ τείχους τῆς πόλεως πάντι λίθῳ τιμίῳ κεκοσμημένοι. ὁ θεμέλιος ὁ πρῶτος ἴασπις, ὁ δεύτερος σάπφειρος. ὁ τρίτος καλκηδών, ὁ τέταρτος σμάραγδος, ὁ πέμπτος σαρδόνυξ, ὁ ἕκτος σάρδιος, ὁ ἕβδομος χρυσόλιθος, ὁ ὄγδοος βηρύλλιος, ὁ ἔνατος τοπάζιος, ὁ δέκατος χρυσόπρασος, ὁ ἑνδέκατος ὑάκινθος, ὁ δωδέκατος ἀμέθυστος. καὶ οἱ δώδεκα πυλῶνες, δώδεκα μαργαρῖται, ἀνὰ εἷς ἕκαστος τῶν πυλώνων ἦν ἐξ ἑνὸς μαργαρίτου, καὶ ἡ πλατεῖα τῆς πόλεως χρυσίον καθαρόν, ὡς ὕαλος διαφανής. καὶ ναὸν οὐκ εἶδον ἐν αὐτῇ. ὁ γὰρ κύριος ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ ναὸς αὐτῆς ἐστίν, καὶ τὸ ἀρνίον. καὶ ἡ πόλις οὐ χρείαν ἔχει τοῦ ἡλίου, οὐδὲ τῆς σελήνης ἵνα φαίνωσιν αὐτῇ. ἡ γὰρ δόξα τοῦ θεοῦ ἐφώτισεν αὐτήν. καὶ ὁ λύχνος αὐτῆς τὸ ἀρνίον. καὶ τὰ ἔθνη τῶν σωζομένων ἐν τῷ φωτὶ αὐτῆς περιπατήσουσι. καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς φέρουσι τὴν δόξαν αὐτῶν εἰς αὐτήν, καὶ οἱ πυλῶνες αὐτῆς οὐ μὴ κλεισθῶσιν ἡμέρας, νὺξ γὰρ οὐκ ἔσται ἐκεῖ. καὶ οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτὴν πᾶν κοινὸν καὶ ποιοῦν βδέλυγμα καὶ ψεῦδος, εἰ μὴ οἱ γεγραμμένοι ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς ζωῆς τοῦ ἀρνίου.

καὶ ἔδειξέ μοι καθαρὸν ποταμὸν ὕδατος ζωῆς λαμπρὸν ὡς κρύσταλλον, ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦ ἀρνίου. ἐν μέσῳ τῆς πλατείας αὐτῆς, καὶ τοῦ ποταμοῦ ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν ξύλον ζωῆς, ποιοῦν καρποὺς δώδεκα, κατὰ μῆνα ἕνα ἕκαστον ἀποδιδόντα καρπὸν αὐτοῦ. καὶ τὰ φύλλα τοῦ ξύλου εἰς θεραπείαν τῶν ἐθνῶν, καὶ πᾶν

κατανάθεμα

ciuitatem de arundine (aurea) per ſtadia duodecim milia, & longitudo & altitudo & latitudo eius æqualia ſunt. Et mensus eſt murum eius centum quadraginta quatuor cubitorum, menſura hominis quæ eſt angeli. Et erat ſtructura muri eius ex iaſpide. Ipſa uero ciuitas aurum mundum, ſimilis uitro mundo, & fundamenta muri ciuitatis omni lapide pretioſo ornata. Fundamentum primum, iaſpis: ſecundum, ſaphirus: tertium, calcedonius: quartum, ſmaragdus: quintum, ſardonyx: ſextum, ſardius: ſeptimum, chryſolitus: octauum, berillus: nonum, topazius: decimum, chryſoprasus: undecimum, hyacinthus: duodecimum, amethyſtus. Et duodecim portæ duodecim margaritæ ſunt, per ſingulas, & ſingulæ portæ ſingulis margaritis, & platea ciuitatis aurum mundum, tanquàm uitrum perlucidum. Et templum non uidi in ea. Dominus enim deus omnipotēs templum illius eſt & agnus. Et ciuitas non eget ſole neque luna, ut luceant in ea. Nam claritas dei illuminauit eam, & lucerna eius eſt agnus. Et ambulabunt gentes, quæ ſeruatæ fuerunt in lumine eius, & reges terræ afferent gloriam ſuam in illam. Et portæ eius non claudentur per diem. Nox enim nō erit illic. Non intrabit in eam aliquid quod inquinat, aut abominationem facit, & mendacium, niſi qui ſcripti ſunt in libro uitæ agni. XXII Et oſtendit mihi purum fluuium, aquæ uiuæ, ſplendidum tanquā cryſtallum, procedentem de ſede dei & agni. In medio plateæ eius, & ex utraque parte fluminis lignum uitæ afferens fructus duodecim, per menſes ſingulos reddens fructum ſuum, & folia ligni ad ſanitatem gentium. Et omne

maledictum

καταναθεμα οὐκ ἔσαι ἔτι. καὶ ὁ θρόνος τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ ἀρνίου ἐν αὐτῇ ἔσαι. καὶ οἱ δοῦλοι αὐτοῦ λατρεύσουσιν αὐτῷ, καὶ ὄψονται τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν, καὶ νὺξ οὐκ ἔσαι ἐκεῖ, καὶ χρείαν οὐκ ἔχουσιν λύχνου, καὶ φωτὸς ἡλίου, ὅτι κύριος ὁ θεὸς φωτίζει αὐτούς, καὶ βασιλεύσουσιν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ εἶπέ μοι, οὗτοι οἱ λόγοι πιστοὶ καὶ ἀληθινοί. καὶ κύριος ὁ θεὸς τῶν ἁγίων προφητῶν ἀπέστειλε τὸν ἄγγελον αὐτοῦ δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει. ἰδοὺ ἔρχομαι ταχύ. μακάριος ὁ τηρῶν τοὺς λόγους τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου. καὶ ἐγὼ ἰωάννης ὁ βλέπων ταῦτα, καὶ ἀκούων. καὶ ὅτε ἤκουσα καὶ ἔβλεψα, ἔπεσα προσκυνῆσαι ἔμπροσθεν τῶν ποδῶν τοῦ ἀγγέλου τοῦ δεικνύοντός μοι ταῦτα, καὶ λέγει μοι. ὅρα μή, σύνδουλός σου γάρ εἰμι καὶ τῶν ἀδελφῶν σου προφητῶν, καὶ τῶν τηρούντων τοὺς λόγους τοῦ βιβλίου τούτου. τῷ θεῷ προσκύνησον. καὶ λέγει μοι, Μὴ σφραγίσῃς τοὺς λόγους τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου. ὅτι καιρὸς ἐγγύς ἐστιν. ὁ ἀδικῶν ἀδικησάτω ἔτι. καὶ ὁ ῥυπῶν, ῥυπωσάτω ἔτι. καὶ ὁ δίκαιος δικαιωθήτω ἔτι, καὶ ὁ ἅγιος ἁγιασθήτω ἔτι. καὶ ἰδοὺ ἔρχομαι ταχύ, καὶ ὁ μισθός μου μετ' ἐμοῦ, ἀποδοῦναι ἑκάστῳ ὡς τὸ ἔργον αὐτοῦ ἐστιν. ἐγώ εἰμι τὸ. α. καὶ τὸ. ω. ἀρχὴ, καὶ τέλος, ὁ πρῶτος, καὶ ἔσχατος. μακάριοι οἱ ποιοῦντες τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, ἵνα ἔσαι ἡ ἐξουσία αὐτῶν ἐπὶ τὸ ξύλον τῆς ζωῆς, καὶ τοῖς πυλεῶσιν εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν. ἔξω δὲ οἱ κύνες καὶ οἱ φαρμακοὶ, καὶ πόρνοι, καὶ οἱ φονεῖς. καὶ οἱ εἰδωλολάτραι, καὶ πᾶς ὁ φιλῶν, καὶ ποιῶν ψεῦδος. ἐγὼ ἰησοῦς ἔπεμψα τὸν ἄγγελόν μου μαρτυρῆσαι ὑμῖν ταῦτα ταῖς ἐκκλησίαις. ἐγώ εἰμι ῥίζα, καὶ τὸ γένος τοῦ δαβίδ, ὁ ἀστὴρ λαμπρὸς καὶ ὀρθρινός. καὶ τὸ πνεῦμα καὶ ἡ νύμφη λέγουσιν, ἐλθέ. καὶ ὁ ἀκούων

maledictum non erit amplius, ſed ſedes dei & agni in illa erunt, & ſerui eius ſeruient illi. Et uidebunt faciem eius, & nomen eius in frontibus ſuis. Et nox ultra non erit, & non egent lumine lucernæ, neque lumine ſolis, quoniam dominus deus illuminat illos, & regnabunt in ſæcula ſæculorum. Et dixit mihi: Hæc uerba fidelia ſunt, & uera. Et dominus deus ſanctorum prophetarum miſit angelum ſuum oſtendere ſeruis ſuis, quæ oportet fieri cito. Et ecce uenio uelociter. Beatus qui cuſtodit uerba prophetiæ libri huius. Et ego Ioannes qui audiui & uidi hæc. Et poſtquam audiſſem & uidiſſem, cecidi ut adorarem ante pedes angeli, qui mihi hæc oſtendebat. Et dicit mihi: Vide ne feceris. Conſeruus enim tuus ſum, & fratrum tuorū prophetarum, & eorum qui ſeruant uerba (prophetiæ) libri huius. Deum adora. Et dicit mihi: Ne obſignaueris uerba prophetiæ libri huius. Tempus enim propè eſt. Qui nocet, noceat adhuc: & qui ſordidus eſt, ſordeſcat adhuc: & qui iuſtus eſt, iuſtificetur adhuc: & ſanctus ſanctificetur adhuc, & ecce uenio cito, & merces mea mecum eſt, ut reddam unicuique ut opus illius erit. Ego ſum alpha & ω, primus & nouiſſimus, principium & finis. Beati qui ſeruant mandata illius, ut ſit poteſtas eorum in ligno uitæ, & per portas intrent in ciuitatem. Foris autem canes & uenefici, & impudici, & homicidæ, & idolis ſeruientes, & omnis qui amat & facit mendacium. Ego Ieſus miſi angelum meum ut teſtificaretur uobis hæc in eccleſijs. Ego ſum radix & genus Dauid, ſtella ſplendida & matutina. Et ſpiritus & ſponſa dicunt, ueni. Et qui

audit

ἀκούων εἰπάτω, ἐλθέ. καὶ ὁ διψῶν ἐλθέτω. καὶ ὁ θέλων, λαμβανέτω τὸ ὕδωρ ζωῆς δωρεάν. συμμαρτυροῦμαι γὰρ παντὶ ἀκούοντι τοὺς λόγους προφητείας βιβλίου τούτου. ἐάν τις ἐπιτιθῇ πρὸς ταῦτα, ἐπιθήσει ὁ θεὸς ἐπ' αὐτὸν τὰς πληγὰς τὰς γεγραμμένας ἐν βιβλίῳ τούτῳ. καὶ ἐάν τις ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τῶν λόγων βίβλου τῆς προφητείας ταύτης, ἀφελεῖ ὁ θεὸς τὸ μέρος αὐτοῦ ἀπὸ βίβλου ζωῆς, καὶ πόλεως ἁγίας, καὶ τῶν γεγραμμένων ἐν βιβλίῳ τούτῳ. λέγει ὁ μαρτυρῶν ταῦτα. ναί ἔρχομαι ταχύ. ἀμήν, ναί, ἔρχου κύριε ἰησοῦ. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

audit dicat, ueni. Et qui sitit, ueniat: & qui uult, accipiat aquam uitæ gratis. Contestor enim omni audienti uerba prophetiæ libri huius. Si quis apposuerit ad hæc, apponet deus super illum plagas scriptas in libro isto. Et si quis diminuerit de uerbis libri prophetiæ huius, auferet deus partem eius è libro uitæ, & à ciuitate sancta, & ex his quæ scripta sunt in libro isto. Dicit qui testimonium perhibet istorum. Etiam uenio cito. Amen, etiam: ueni domine Iesu. Gratia domini nostri Iesu Christi cum omnibus uobis. Amen.

FINIS NOVI TESTAMENTI TOTIVS, AD GRAECAM VERITATEM, VETVSTISSIMORVMQVE CODICVM LATINORVM FIDEM, ET AD PROBATISSIMORVM AVTHORVM CITATIONEM ET INTERPRETATIONEM RVRSVS ACCVRATE RECOGNITI, OPERA STVDIOQVE DES. ERASMI ROTERODAMI THEOLOGIAE PROFESSORIS. ANNO M. D. XVIII.

ΤΩ ΘΕΩ ΔΟΞΑ.

IO. FROBENIVS
LECTORI S.

QVEMADMODVM hanc posteriorem æditionem accuratius multo recognouit & copiosius locupletauit Camillus ille rei literariæ tam sacræ q̄ ꝓphanæ, DES. ERASMVS ROTERODAMVS compater noster, ita de bonis atq; adeo Christianis oīnibus & omni posteritate meritus, ut ille quondam de Rhomanis & suo sæculo tantum: sic & nos operam dedimus, ut castigatior & nitidior in lucem prodiret, ac quantum ad nos etiam attinet, priorem longe uinceret. Sed enim fuit illi soli quicquid laboris erat, exhauriendum: inspiciendi ueterum interpretum codices, exemplaria Græca conferenda, annotanda multa, mutanda quædam, adijcienda plurima, uidendum quid hic secutus, eccur ab alijs ille dissentiret: ad singulas denique syllabas ferè subsistendum, & in minutijs hæsitandum. Qui labor tantum habet molestiæ, tantum tædij, ut nullum sit ingenium quamlibet adamantinum quod non infringat: nullum tam uegetum, cui non lassitudinem afferat, nullum denique tam acre quod non obtundat. Felicis sanè est ingenij imò diuini, cum in tam multa distraharis, adhuc tamen tibi constare: & sic in omnibus satisfacere, quasi in singulis tantum labores. Et adhuc Herculem miramur, qui lacertis & corporis robore cum monstris depugnando, cœlum meruerit, & non potius ob cœlestis animi cœlestes labores summis Erasmum laudib⁹ prosequimur? Melius nobiscū actum est, quibus licuit laborem nostrum cum alijs communicare. Siquidem utrique Amorbacchij Bruno & Basilius uiri doctissimi & nostri amantissimi, bona fide nos adiuuerunt. id quod illis nouum non est. Præterea Iacobus Nepos utriusque literaturæ nō uulgariter peritus, memorabilem in hoc opere castigando diligentiam ostendit. Quibus meis adiutoribus gloriam adeo non inuideo, ut hijs omnē deberi ingenue fatear. neque enim placet quorundam uanitas, qui quod alienis partum est laboribus, suæ laudi falso uendicant. Curauimus & nos quod nostrum erat. Tu lector & autori & nobis gratus esto. Bene uale, & memineris ex alijs quidem libris uel argutiam uel eloquentiam, uel rerum quarumlibet cognitionem, ex hoc solo felicitatem comparari posse. Basileæ. Nonis Febr.

ANNO M. D. XIX.

Des. Erasmus

Solus laborauit.

Labor omniū molestissim⁹, odiosissimusque.

Corpore laborauit Hercules, nō animo.

Bruno Amorbacchius.

Basilius.

Iacobus Nepos.

Opus nouū instrumenti.

ANNOTATIO EORVM QVAE OPERARVM INCVRIA SVNT COMMISSA.

Pag.6.uerſ.20.in Paracleſi,pro traſformet,lege tranſformet. pag.9.uerſ.6.à fine.in Paracleſi lege,ſi uere expectamus ab eo &c. pag.14.uerſu.1.in Compendio lege,quatuor libris. pag.36.uerſ.29.in Compendio lege,His fermè præſidijs Chriſtus (& poſt hunc apoſtoli) Iudaicæ gentis expugnauit &c. Pag.17. uerſ.11. ὅκομ lege ὅικομ. eadē. uerſ.22. id, ſuperuacuum eſt. pag.45.omiſſus eſt titulus græcus,κη περὶ τῆς παραβάσεως τῆς ἐν τολῇ τοῦ θεοῦ. Item pag.45. hic. μγ περὶ τῶμ ἡῶμ ζεβεδαίου. Item pag. 49. hic. μα περὶ τῶμ καλουμλώωμ εἰς τὸμ γάμομ. Itē pag.103.μβ περὶ σωτελείας. Itē pag. 135.ιδ περὶ τοῦ ἡοῦ τῆς χήρας. Item pag. 156. μζ περὶ τῶμ γαλιλαίωμ ηρλ τῶμ ἐμ τῷ σιλωάμ. Item pag. 224. ις περὶ τοῦ νιπτῆρος. pag. 157. lege in titulo,μ περὶ τοῦ ἐπερωτήσαντος εἰ &c. pag.66.uerſ.10. lege uenerūt. pag.74. uerſ.14. lege, Et ueniunt. pag.67.lege κατα ματθαιομ,ſecundum Matthæum. pag.81.in titulo græco lege ιγ περὶ ρλ ἁιμοῤῥοούσης. pag.96.uerſ.18.eadem.uerſ.22. Item pag.98.uerſ.18.eadem.uerſ. 30. Item pag.111.uerſ.34. lege Hieroſolymā. pag.103.uerſ.9. lege cōſummanda. pag.104. uerſ.15.lege ædent.105.uerſ.penultimo lege,ut edas paſcha. pag.112.uerſ.31.lege, Cum ſurrexiſſet autem Ieſus,mane primo die ſabbati apparuit &c. pag.114.uerſ.1.lege βιος τοῦ λοκα κατα σωφρονίομ. pag.119.lege,ſecundum Lucam. pag.139.143.145.149.& 159.lege in titulo, κατα λουκαμ,ſecundum Lucam. pag.144.uerſu 24.lege,Laniauit. pag.192.uerſu 22.lege, Dicit eis &c. pag.216.uerſ.3.lege, ita & ego. pag.220.uerſ.31. ita diſtingue.inter ſe, in templo. pag.413.lege in titulo, In epiſtolam ad Epheſios argumentū Eraſmi. pag.429.uerſ.6. lege γεννῶσα. pag.443.& 445. in titulo lege.ad Theſſalonicenſes prima. pag.455.lege in titulo, Ad Timotheum prima. pag.531. uerſ.21. ὁ ἦμ. aliud exemplar habet ὃς ἦμ. pag.532. uerſ.10.lege, εγώ εἰμι. pag.543.uerſ.1. Item pag.550.uerſ.à fine.7. Item 559.uerſ.37.lege, μεσουρανήσματι. pag.543.uerſ.22.lege,ἐυφράσουσίμ.eadem.uerſ.23.lege,φεύξεται. 546.uerſ.20. lege,ἀφήσουσι. pag.547.uerſ.26.lege δίαδήματα ἑπτά. pag.548.uerſ.27. lege ἵνα ταύτην ποταμοφόρητον. pag.549.uerſ.23.lege ἐσφαγμλύου. pag.552.uerſ.18.lege ἐσῶτα. pag.556.uerſ. 21.lege ὀγνέου.eadem.uerſ.28.lege ἐξέλθετε ἀφ ἧς ἀυτῆς ὁ. eadem.uerſ.37. κεράσατε. aliàs τοσοῦτον ὅτε. pag.557.uerſ.15.ποφυροῦ.aliàs ποφύρας.eadem.uerſ.18.lege χαλκοῦ. pag.562.uerſ. à fine.2. lege ἀυτῆς.eadem.uerſ. à fine.10.lege βοῤῥᾶ. pag.563.uerſ.14.lege τοπάζιομ.

INDEX TERNIONVM.

A a B b C c D d E e F f G g H h I i K k. a b c d e f g h

i k l m n o p q r s t u x y z A B C D E F G

H I K L M N O P Q R S T V x Y Z &.

Omnes ſunt terniones,præter &,qui eſt quaternio.
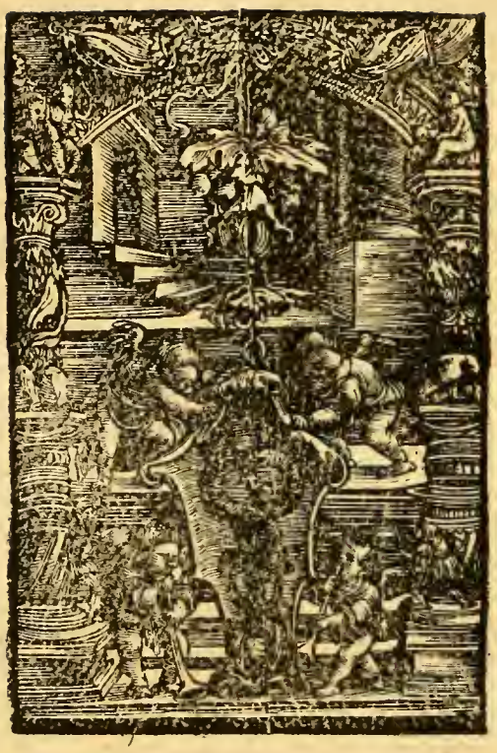
BASILEAE IN AEDIBVS IOANNIS FROBENII,
ANNO SALVTIS HVMANAE M. D. XIX.
MENSE MARTIO.